

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

DICCIONARI
DE LA
LLENGUA CATALANA.

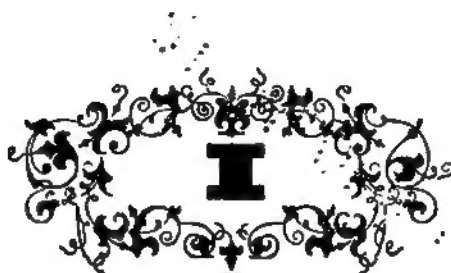
TOMO 2.^a

Es propietat dels editors.

302887

N 3893
5543

YNAJALI OROVNAFO

I. Novena lletra del alfabet y tercera entre las vocals, y encara que en la llengua llatina 's fá consonant quant fereix á altra vocal, en castellà y català usara á las horas de la j. Es numeral y val un, encara que antiguament valia cent. *I. I littera.*

IB.

IA. adv. t. JA.

IALEM. m. Cant de lamentacions que usavan los antichs grechs. *Ialemo. Ialemus, i.*

IAMOTÈCNIA. f. art de preparar los medicaments. *Iamotecnia. Iamotecnia, æ.*

IBERI Y IBÉRICH, CA. adj. ESPANYOL.

IBIBIARA. f. Serp del Brasil, la mossegada de la qual fá sortir sanch per tots los poros. *Ibibiara. Ibibiara, æ.*

IBIBIHOCA. f. Serp del Brasil molt verinosa, pintada de roig, negre y blau. *Ibibihoça. Ibibihoça, æ.*

IBIS. m. Aucell de pas y domèstich, ab las alas blanques y 'l cos negre. Es natural del Egipte, ahont lo veneravan, perque estingia 'la molts insectes que deixaba 'l Nilo en sas inundacions. *Ibis. Ibis, is ó idis.*

IBISSENCH, CA. adj. Lo pertanyent y 'l natural de Ibis. *Ibissenco. Ibicens, is.*

IBUÏ. m. Nom que donavan los rabins al segon matrimoni de la viuda que 's casa ab son cunyat. *Ibui. Ibum, i.*

IG.

ICACO. m. Prunera de las Antillas, en forma de esbarzer, lo fruyt molt dòls y d'el tamany de una pruna. *icaco. Indici pruni genus.*

ICADAS. f. pl. Festas antigas que celebravan

TOMO II.

los filosops en honor de Epicuri á 30 de la lluna de cada mes. *icadas. Icales, um.*

ICADISTA. m. EPICURÀ.

ICANAT. m. Veu de la història, que 's donà als soldats que en l'imperi grech feyan la guàrdia fora del palacio. *Icanato. Icanatus, i.*

ICAREO. adj. poët. Cosa de Ícaro, fill de Dèdalo, célebre per sa habilitat en la maquinària; y fabricà 'l laberinto de Creta. *Icareo, icario. Icarus.*

IGNÉUMON. m. Rata ó fagina de aygua en Egypte, molt enemiga del cocodrillo. *Ignéumon, raton indiano, ó de Faraon ó de Egipto. Ichneumoni indicus.*

ICNOGRAFIA. f. geom. Descripció, delineació de la planta de un edifici. *icnografia. Ichnographia, æ.*

ICNOGRÀFICH, CA. adj. Pertanyent á la icnografia. *icnogràfico. Ichnographicus.*

ICNOLOGIA. f. pint. y escult. La representació de las cosas morals, com de las virtuts, vicis, etc. baix la figura de cosas sensibles. *icnologia. Icnologia, æ. || Interpretació de molts imatges ó monuments y emblemas antichs. Icnologia. Icnologia, æ.*

ICO. m. Espècie de palla de América, que serveix de llenya en los forns, y que com més la tallan més creix. *ico. Palea ico.*

ICON. m. ant. IMATGE.

ICONOCLASTA. m. Heretge que nega 'l cult degut á las sagradas imatges. *Iconoclasta, iconomaco. Iconoclasta, æ, iconomachus, i. || Destruïdor, malmetedor de imatges. Iconoclasta. Iconoclasta, æ.*

ICONOGRAFIA. f. Descripció de las imatges. *iconografia. Iconographia, æ.*

ICONOLATRA. m. Heretge que 's valgué de aquest nom, acusant falsament als catòlics de do-

nar la adoració de latria á las imatges. *Iconólatra*. Iconolatra, æ.

ICONOLOGIA. f. ICONOLOGIA.

ICONÓMACO. m. ICONOCLASTA.

ICOSÁEDRO. m. geom. L' últim dels cossos regulars de la geometria, que té 20 caras triangulars é iguals, *Icosáedro*. Icosaedrum, icosaedron, i.

ICTÈRIA. f. Pedra que recomana Plini contra la icterícia. *Icteria*. Icteries, æ.

ICTÉRICH, CA. adj. ICTERICIAT.

ICTERICIA. f. méd. Grogura, malaltia que causa grogura per derramament de la cólera en las parts del cos. *Ictericia*. Icterus, icteros, i.

ICTERICIAT, DA Y ICTÉRICO, A. adj. Qui pateix icterícia y lo pertanyent á ella. *Ictericia*, *ictérico*. Ictericus, aurigineus, auriginosus.

ICTIÓFACH. m. Qui viu de menjar peixos, com molts pobles de Etiopia. *Ictiófag*. Ichthiophagus, i.

ICTIOLITA. m. *ictiòpètra*.

ICTIOLOGIA. f. Història dels peixos, de sa naturalesa, figura etc. *Ictiologia*. Ichthiologia, æ.

ICTIOMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per medi dels peixos. *Ictiomancia*. Ictiomantia, æ.

ICTIOPÈTRA. m. Peix petrificat. *Ictiopetra*. Ictiopetra, æ.

ID.

IDAS. f. pl. Nom dels héroes que figuraren en la guerra de Tebas. *Idas*. Idæ, arum.

IDEA. f. Noció, concepte, percepció. *Idea*. Idea, æ. || Imatge, espècie, representació que 's forma en la fantasia. *Idea*. Idea, æ. || Plan y disposició que 's concibeix en la fantasia pera formar una obra. *Idea*. Idea, æ. || Intenció, ánimo de fer alguna cosa. *Idea*. Animus, i. || Ingeni, disposició pera inventar alguna cosa. *Idea*. Ingenium, ii. || **EXEMPLAR, MODEL-LO.** || Lo fil ó continuació del discurs ú oració. *Idea*, hilo. Orationis filum. || **Mania**, imaginació extravagant. *Idea*. Dissentaneus animus. || **QUIMERA, MALÍCIA, TIRRIA.** || Nom que donaren los antichs á la naturalesa ó á la terra. *Idea*. Idea, æ.

IDEAS PLATÓNICAS. Exemplars perpétuos é immutables que hi ha en l' enteniment diví de totes las cosas criadas. *Ideas platónicas ó de Platon*. Platonicae ideæ. || met. Subtilesas sense fonament. *Ideas platónicas*. Platonicae ideæ.

IDEA-GRÀFIA. L' art de escriure ab secret. *Idea-grafia*. Ideagraphia, æ.

IDEAL. adj. Pertanyent á la idea. *Ideal*. Idealis.

IDEALISME. m. Sistema dels filòsops que diuen que veuen en Déu totes las cosas. *Idealismo*. Idealismus, i.

IDEALITAT. f. Sentiment de lo bell, de lo poètic, de lo eloqüent; propensió á herosejar y perfeccionar. *Idealidad*. Idealitas, tis. || Facultat que pertany als efectes superiors ó morals. *Idealidad*. Idealitas. || L'òrgan ó punt que correspon á la situació de esta facultat frenològicament conside-

rada, ocupa las parts laterals y colcom elevadas del coronal. *Idealidad*. Idealitas.

IDEALOGISTA. m. Escripitor de ideas ó molt aficionat á ellas. *Idealogista*. Idearum scriptor.

IDEAR. v. a. Formar la idea de alguna cosa. *Idear*. Ideam vel speciem formare. || met. **IMAGINAR.**

IDEAT, DA. p. p. y adj. *Ideado*. Mente fictus.

IDEM PER IDEM. loc. llatina p. u. Aixó, per aixó; aixó mateix. *Idem por idem*, *ello por ello*. Idem per idem.

IDÉMPDICAMENT. adv. m. De un mateix modo, substància ó essència. *Idénticamente*. Identitico; eodem modo.

IDÉMPDIC, CA. adj. Lo que en la substància ó essència es lo mateix que altra cosa. *Idéntico*. Identicus.

IDÉMPIFICAR. v. a. Fer que dos cosas distintas semblen una mateixa. *Identificar*. Identifico, as.

IDÉMPIFICAT, DA. p. p. *Identificado*. Identificatus.

IDÉMPITAT. f. La qualitat de idémptic. *Identidad*. Identitas, atis.

IDEOLOGIA. f. Tractat, ciència de las ideas. *Ideologia*. Ideologia, æ.

IDEOLÒGICH, CA. adj. Cosa de las ideas. *Ideológico*. Ad ideam pertinens.

IDILL. m. poè. Narració á modo de epigrama, que s'ol tenir per objecte assumptos pastorils. *Idilio*. Idyllion, ii.

IDIOMA. m. Se pren per lo mateix que llengua ó llengatge; però en rigor, y en s'ol origen significa 'l dialecte y llengua de una provincia particular derivada y un poch diferent de la llengua general de la nació. *Idioma*. Proprietas linguæ; idioma, æ. || La frase y modo particular de algú. *Idioma*. Idioma, æ. || Per extensió 's diu del cant y veu dels animals. *Idioma*. Idioma, æ. || teol. Lo que es propi de una naturalesa. *Idioma*. Idioma, æ.

IDIOMATISTA. m. Pèrit, ó professor ó molt aficionat á algun idioma. *Idiomatista*. Idiomatis peritus.

IDIOPATIA. f. med. Malaltia pròpia de un membre sense dependència de altre. *Idiopatía*. Idiopathia, æ.

IDIOPÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la idiopatia. *Idiopático*. Idiopathicus, proprius.

IDIOSINCRÀSSIA. f. fís. med. Temperament propi de un cos, ab que apeteix ó té aversió á alguna cosa que fa en ell diversa impressió de la que comunment exerceix. *Idiosyncrasis*. Idiosyncrasis, is.

IDIOTA. m. Qui es molt ignorant, rústich y negat de talent. *Idiota*. Idiota, æ, illiteratus, i.

IDIOTISME. m. Ignorància, rusticitat; falta de lletres. *Idiotismo*. Idiotismus, i. || gram. Inflexió de una part de la oració que té alguna irregularitat, ó s' aparta de la regla general de una nació y s' usa en una provincia. *Idiotismo*. Idiotis-

mus, i. || gram. La locució en que una llengua s'aparta de sas pròpies regles, y segueix lo modo de altra estranya. *Idiotismo*. *Idiotismus*, i.

IDOL. m. y

IDOLA. f. ant. Estàtua de alguna falsa divinitat. *Idolo*. *Idolum*, *idolus*, i. || met. L' objecte excessivament amat ó venerat. *Idolo*. *Nimium cara res*.

IDOLATRA. m. Qui adora als ídols. *Idolatra*. *Idolatra*, æ. || met. Qui ama desordenada y excessivament alguna persona ó cosa. *Idolatra*. *Insano amore flagrans*; *idolatra*, æ.

IDOLATRAR. v. a. Adorar als ídols. *Idolarr*. *Aliquem deperire*.

IDOLATRAT, DA. p. p. *Idolatrado*. *Deperitus*.

IDOLATRIA. f. La adoració ó cult als ídols ó deus falsos. *Idolatria*. *Idolatria*, æ. || met. Amor excessiu y desordenat de alguna persona ó cosa. *Idolatria*. *Flagrans amor*.

IDOLET. m. d. y

IDOLETA. f. ant. *Idolejo*, *idolillo*, *ico*, *ito*. *Parvum idolum*.

IDOLOPEYA. f. ret. PROSSOPOPEYA.

IDOLOTTAS. f. pl. Viandas ofertes als ídols. *Idolotitas*. *Idolotites arum*.

IDONEAMENT. adv. m. Ab idoneitat. *Idoneamente*. *Idoneè*, aptè.

IDONEITAT. f. Aptitud pera alguna cosa. *Idonidad*. *Aptitudo*, inis.

IDÓNEO, Ó IDÓNEU, A. adj. Apte, propi, convenient, á propòsit. *Idóneo*. *Idoneus*.

IDROPESIA. f. etc. *IDROPESIA*.

IDUL. m. Victima que's oferia á Júpiter lo dia dels ídus. *Idúleo*. *Idulium*, ii.

IDUS. m. Una de las parts en que'ls romans dividian lo mes; són lo dia 13, exceptuant lo mars, maig, juliol y octubre que són lo 15. *Idus*. *Idus*, unum.

IDZETA. Última lletra del alfabet. *Zeda*, *zeta*. *Zeta*, æ.

IET. pron. ant. jo.

IG.

IGBALA. f. Esclava del harem á qui 'l sultan distingeix entre totes. *Ikbala*. *Ikbala*, æ.

IGLÉSIA. f. La congregació dels fiels cristians. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Conjunt de tots los capítols, personas ecclesiàstiques, y govern ecclesiàstich de alguns regnes, ó subjectes á un patriarcat. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo govern ecclesiàstich general del summe pontífice, concilis, y prelats. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo temple. *Iglesia*. *Templum*, i. || Territori ó lloch de la jurisdicció de un prelat, y 'l conjunt de sos súbdits. *Iglesia*. *Diocesis*, is. || L'estat ecclesiàstich. *Iglesia*. *Clerus*, i. || Immunitat que logra 'l delinqüent que's val del sagrat. *Iglesia*. *Asyia*, æ. || La jurisdicció y domini que'ls

ecclesiàstichs ó iglésias tenen sobre cosa temporal. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Capítol de las catedrals ó col·legiatas. *Iglesia*. *Cathedralis*, *collegialis cœtus*. || Cada una de las juntas particulars del heretges. *Iglesia*. *Hæreticorum cœtus*.

IGLÉSIA CATEDRAL. *CATEDRAL*.

IGLÉSIA DE ESTATUT. La en que ha de fèr prova de limpiesa 'l qui ha de sèr admès en ella. *Iglesia de estado*. *Ecclesiasticus cœtus cui hæretica labe infectus adscribi non potest*.

IGLÉSIA MAJOR. La principal del poble. *Iglesia mayor*. *Præcipium templum*.

IGLÉSIA MILITANT. Congregació dels fiels catòlics en aquest mon. *Iglesia militante*. *Militans ecclesia*.

IGLÉSIA PARROQUIAL. *PARROQUIA*. 1.

IGLÉSIA PURGANT. Las ànimes que existeixen en lo purgatori. *Iglesia purgante*. *Purgans ecclesia*.

IGLÉSIA ORIENTAL. La que segueix lo rito grech. *Iglesia oriental*. *Orientalis ecclesia*.

IGLÉSIA TRIUNFANT. Los benaventurats. *Iglesia triunfante*. *Triumphans, cœlestis ecclesia*.

À LA IGLÉSIA PERA ORAR y À LA PLASSA PERA TRACTAR. ref. Denota la molta reverència ab que's déu estar en la iglésia. *À la iglesia para orar y á la plaza á contratar*. *Dum fueris in templo Deo diligenter attende*.

À TALL DE IGLÉSIA CATEDRAL, QUALS FOREN LOS PARES LOS FILLS SERÁN. ref. Denota lo que influeixen los exemples, y principalment los dels pares pera 'ls fills. *À uso de iglesia catedral, cuales fueron los padres los hijos serán; el hijo de la gata ratones mata*. *Qualis pater talis filius*.

ATRAPAR SÈNS IGLÉSIA. fr. met. Atrapar descuydat. *Coger desprevenido, ó de manos á boca*. *Inopinum rapere*.

RECONCILIARSE AB LA IGLÉSIA. fr. Tornar á són gremi, abjurant l' error y heretgia. *Reconciliarse con la Iglesia*. *Hæresim abjurare; ecclesiæ noviter adscribi*.

IGLESIADA. f. Còpia de gent en la iglésia. *Iglesia llena*. *Gentis plena ecclesia*.

IGLESIASSA. f. aum. Iglésia gran. *Iglesia grande*. *Magna ecclesia*.

IGLESIETA. f. d. CAPELLA. || HERMITA.

IGNASI. n. p. de home. *Ignacio*. *Ignatius*, ii.

ÍGNEO, A. Lo que es de foc ó li pertany. *Ígneo*. *igneus*.

IGNÓBIL. adj. *IGNOBLE*.

IGNOBILITAT. f. La humilitat y baixesa de que proceheix alguna cosa, especialment parlant de llinatges. *Oscuridad de nacimiento ó de linaje*. *Ignobilitas*, atis; *plebeja conditio*.

IGNOBLE. adj. De baix naixement. *Ignoble*. *Ignobilis*, *obscurus*.

IGNOSCÈNCIA. f. y derivats. *INNOSCÈNCIA*.

IGNOGRAFIA. f. *IGNOGRAFIA*.

IGNOGRÀFICH, CA. adj. Cosa de ignografia. *Ignográfico*. *Ignographicus*.

IGNOLOGIA. f. *IGNOLOGIA*.

IGNOMÍNIA. f. Afrenta, deshonra, taca en la fama. *Ignominia*. *Ignominia*, infamia, æ.

IGNOMINIÓS, A. adj. Infame. *Ignominioso*, *afrentoso*. *Ignominiosus*.

IGNOMINIOSAMENT. adv. m. Ab ignomínia. *Ignominiosamente*. *Ignominiosè*.

IGNORÀNCIA. f. Falta de ciència. *Ignorancia*. *Inscientia*, æ. || Necedat. *Ignorancia*. *Disipientia*, æ. || Falta de experiència, de cultura. *Ignorancia*. *Ruditas*, atis. || Inadvertència, descuyt. *Ignorancia*. *Imprudencia*, æ. || INNOCÈNCIA.

IGNORÀNCIA AFFECTADA. La que's fingeix. *Ignorancia afectada*. *Affectata ignorantia*.

IGNORÀNCIA CRASSA Ó DOLOSA. La que no té disculda. *Ignorancia crassa*. *Crassa*, *tergiversatione carens ignorantia*.

IGNORÀNCIA DE DRET. for. La de qui ignora 'l dret. *Ignorancia de derecho*. *Juris ignorantia*.

IGNORÀNCIA DE FET. La que toca à la acció, com la de qui ne sab si ha pagat lo deute. *Ignorancia de hecho*. *Ignorantia facti*.

IGNORÀNCIA INVENCIBLE. La que no's pòt vencer ab totes las diligències possibles. *Ignorancia invencible*. *Ignorantia invencibilis*.

IGNORÀNCIA SUPINA. La que prové de negligència en apèndrer lo que's pòt y déu saber. *Ignorancia supina*. *Ignorantia supina*.

LA IGNORÀNCIA ES MOLT ATREVIDA. loc. Denota que 'ls ignorants solen sér los més atrevits, y 'ls que pensan sér més sabis que 'ls altres. *La ignorancia es muy atrevida ó confiada*. *Ignorantia confidentiam parit*.

LA IGNORÀNCIA NO ESCUSA DE PECAT. exp. ab que s'explica que la ignorància de las cosas que's deuen saber no eximeix de culpa. *La ignorancia no quita pecado*. *Ignorantia à culpa non liberat*.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA. fr. Fèr alguna cosa coneixent que es mala ó que no's déu fèr. *Pretestar ignorancia*; *alegar*, *pretender ignorancia*. *Ignorantiam interponere*.

IGNORANS. f. ant. *IGNORÀNCIA*.

IGNORANT. p. a. Qui ignora. *Ignorante*. *Ignarus*. || Home sense lletres. *Ignorante*, *idiota*. *Idiota*. || Qui no està informat en alguna cosa. *Ignorante*. *Nescius*.

SÉR *IGNORANT.* fr. *IGNORAR*.

IGNORANTÀS, SA. m. y f. aum. *Ignoranton*. *Valde ignarus*.

IGNORANTÍSSIM, A. adj. sup. *Ignorantissimo*, *ignoranton*. *Imperitissimus*.

IGNORANTMENT. adv. m. Ab ignorància. *Ignorantemente*. *Indoctè*. || Inadvertidament. *Ignorantemente*. *Inconsideratè*. || Ab necedat. *Ignorantemente*. *Insipienter*, *imperitè*.

IGNORAR. v. a. No saber, no entèndrer, no conèixer. *Ignorar*. *Ignoro*, as.

IGNORAT, DA. p. p. *Ignorado*. *Ignoratus*. || DESCONEGUT.

IGNUT. m. Peix' que 'ls gentils consagràren

à Vénus. *Apua*. *Aphya*, *apua*, æ. Pòt dirse així del llatí «ignis» foc; pus posat al foc se cou molt prompte, y de aquí vé 'l refran llatí «Aphya ad ignem» de lo que s' acaba ó consúm aviat.

IGNYORAR. v. a. ant. *IGNORAR*. || ant. *ANTORAR*.

IGREA. f. ant. *IGLÉSIA*.

IGUAL. adj. Lo que es de la mateixa naturalesa, quantitat y qualitat que altra cosa. *Igual*. *Germanus*, comèqus. || Pla, sense costas ni profunditat. *Igual*. *Æquus*. || Semblant. *Igual*. *Unus*, *germanus*. || Invariable, constant. *Igual*. *Æqualis*. || De las mateixas proporcions. *Igual*. *Exisonus*.

IGUAL PER IGUAL. m. adv. Denota la igualtat de dos cosas. *Ras con ras*; *ras en ras*. *Æqualiter*.

AL IGUAL. m. adv. Ab igualtat. *Al igual*. *Æqualiter*, *pariter*.

DE IGUAL Á IGUAL. m. adv. Igualment. *Con igualdad*. *Ex æquo*; *pari gradu*.

FÈR ANAR PER UN IGUAL. fr. Igualar algunas cosas entre las quals devia haverhi proporció de desigualtat. *Llevar por un rasero*. *Infima summis paria facere*.

NO TENIR IGUAL. fr. Sér superior à tot. *No tener igual*. *Omnes superare*, *vincere*, *anteire*, *anteedere*.

PER IGUAL. m. adv. *IGUAL PER IGUAL*.

PER UN IGUAL. m. adv. *PER UN SEQUIT*.

POSAR IGUAL. fr. *IGUALAR*, *APLANAR*.

POSARSE IGUAL. fr. Pagar sos deutes. *Redondearse*. *A debitis se omnino expedire*, *liberare*.

SENSE IGUAL. m. adv. Sense comparació. *Sin igual*, *sin par*. *Sine pari*.

SÉR IGUAL Ó TENIR PER IGUAL. fr. Tenir en lo mateix concepte; apreciar igualment à un subjecte que à altre. *Igualar*. *Æqualiter aestimare*.

IGUALACIÓ É IGUALADURA. f. L'acte y efecte de igualar. *Igualacion*, *igualar*, *igualamiento*, *emparejadura*, *emparejamiento*. *Æqualis adæquatio*.

IGUALADOR, A. m. y f. Qui iguala. *Igualador*. *Æquator*, is.

IGUALAMENT. m. ant. *IGUALACIÓ*.

IGUALAR. v. a. Fèr ó posar una cosa igual à altra. *Igualar*. *Æquo*, as. || Aplanar, posar à nivell. *Igualar*. *Complano*, as. || v. n. No preferirse als altres. *Igualar*. *Parem se alicui facere*. || Sér igual una persona ó cosa à altra. *Igualar*. *Æqualem cum alio se constituere*. || ARRASAR. 1. || Retallar los llibres pera que la enquadernació fassa més goig. *Recortar*, *igualar*. *Recido*, is.

IGUALARSE. v. r. Posarse al igual de altre. *Igualarse*. *Se cum aliquo æquare*; *se alteri æquare*.

IGUALAT, DA. p. p. *Igualado*. *Æquatus*. || adj. PLA, UNIT.

IGUALAYAR. v. a. ant. *ARRASAR*. 3.

IGUALMENT. adv. m. Ab igualtat. *Igualmente*. *Æquè* || Sense distincció. *Igualmente*. *Adæquè*.

|| Del mateix modo. *Igualmente*. Pariter. || També. *Igualmente*, *tambien*. *Equaliter*. || PLANAMENT.

IGUALTAT. f. Conformitat de una cosa ab altra en naturalesa ó qualitats. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Correspondència, proporció, semblansa. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Firmesa de ánimo, constància. *Igualdad*, *firmeza de ánimo*; *serenidad*. *Æqualitas*, *æquanimitas*, atis, constantia, æ, moderatio, nis.

IGUR. m. Beguda, espècie de xerigot, que usen los lurchs. *Igurio*. *Igurium*, ii.

ILL.

ILIADA. f. Poëma de Homero sobre la guerra de Troya. *Iliada*. *Ilias*, adis.

IL·LA. f. ISLA.

IL·LACIÓ. f. Conseqüència, deducció de alguns principis assentats. *Ilacion*. *Illatio*, inductio, nis.

ILLADA. f. Qualsevol de las dos cavitats entre las costellas falsas y sol del ventre. *Ijada*, *ijar*. *Ulia*, um. || MOIXAMA. || Tunyina ó mamella de porca salpresa. *Ubre*, *hijada de puerco*. *Sumen*, inis. || Lo dolor ó mal que's pateix en aquella part. *Miserere*, *hijada*. || pl. Dit dels costats del caball y animals semblants. *Hijares*. *Illia*, um.

IL·LAQUEACIÓ. f. ENCADENAMENT.

IL·LATIU, VA. adj. Lo que s' infereix ó dedueix de alguna cosa. *Ilativo*. *IlIativus*.

IL·LEGAL. adj. Lo que es contra la lley. *Illegal*. *Illegalis*.

IL·LEGALITAT. f. Falta contra la lley. *Illegalidad*. *Illegalitas*, atis.

IL·LEGALMENT. adv. m. Contra la lley. *Illegalmente*. *Illicitè*.

IL·LEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir. *Illegible*. *Quod legi non potest*.

IL·LEGÍTIM, A. adj. Contrari á la lley. *Illegitimo*. *Illegitimus*. || Fill procreat fora de matrimoni y de pares que no podian contràurello. *Illegitimo*. *Notus*.

IL·LEGÍTIMAMENT. adv. m. Sense lligitimitat. *Illegitimamente*. *Illegitimè*.

IL·LEGITIMAR. v. a. Fèr que una cosa sia il·legítima. *Illegitimar*. *Jusum et legitimum illegitimum reddere*.

IL·LEGITIMITAT. f. Falta de alguna circumstància pera sèr una cosa lligítima. *Illegitimidat*. *Legis adversatio*.

IL·LERDÈS, A. adj. Cosa de Lleyda. *Leridano*. *Illerdensis*.

IL·LERDET, A. m. y f. Natural de Lleyda. *Natural de Lérida*. *Illerdensis*.

IL·LÈS, A. adj. Sense dany. *Ileso*; *sin lesion*. *Illesus*; *innocuus*.

IL·LETA. f. ant. ISLETA.

IL·LIBAT, DA. adj. IL·LÈS, ENTER.

IL·LIBERTÀ, NA. adj. Natural y pertanyent á il·libèria. *Iliberitano*. *Iliberitanus*.

IL·LÍCIT, A. adj. Prohibit, injust. *Illicito*. *Illicitus*, nefas.

IL·LÍCITAMENT. adv. m. Contra rahó & dret. *Illicitamente*. *Illicitè*.

IL·LIMITAT, DA. adj. Sense limits. *Ilimitado*. *Ilimitatus*.

IL·LÍQUIT, A. adj. Espés. *Ilíquido*. *Non liquidus*.

IL·LIRI, A. adj. Cosa de il·liria. *Ilirio*. *Ilirius*.

IL·LUMENAR. v. a. IL·LUMINAR.

IL·LUMINACIÓ. f. Acte y efecte de il·luminar. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis. || Adorno, disposició de molts llums ordenadas. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis. || pint. Lo tint dels colors que's donan á la pintura. *Iluminacion*. *Illuminatio*, nis. || En la moral la llum que vé de Dèu á nostras ànimas. *Iluminacion*, *ilustracion*. *Illuminatio*, nis.

IL·LUMINADÍSSIM, A. adj. *Iluminadissimo*. Valde *illuminatus*.

IL·LUMINADOR, A. m. y f. Qui il·lumina. *Iluminador*. *Illuminator*, is. || pint. Qui adorna ab colors los llibres ó pinturas. *Iluminador*. *Coloribus ornans*.

IL·LUMINAMENT. m. IL·LUMINACIÓ.

IL·LUMINAR. v. a. Comunicar, donar llum ó claredat. *Iluminar*, *alumbrar*. *Lumino*, as. || Adornar ab molts llums las iglésias, etc. *Iluminar*. *Illumino*, as. || pint. Adornar ab colors. *Iluminar*. *Picturis*, *coloribus ornare*. || En la moral ensenyar, traurellos dubtes y dificultats. *Iluminar*. *Illumino*, illustro, as. || teol. Inspirar Dèu interiorment á la criatura. *Iluminar*, *ilustrar*. *Illumino*, as. || met. Il·lustrar l'enteniment ab l'estudi. *Iluminar*. *Illumino*, as. || poét. Amanéixer. *Amanecer*. *Lucesco*, is. || Donar vista als cegos. *Dar vista*. *Illumino*, as.

IL·LUMINAT, DA. p. p. *Iluminado*. *Illuminatus*. || m. pl. Certs heretges. *Iluminados*. *Illuminati*, orum.

IL·LUMINATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera il·luminar. *Iluminativo*. *Illuminandi virtute pollens*.

IL·LÚS, A. adj. Enganyat ab aparicions. *Iluso*. *Illusus*.

IL·LUSIÓ. f. Falsa imaginació, aprehensió errada. *Ilusion*. *Illusio*, nis. || Aparició enganyosa. *Ilusion*. *Inane spectrum*; *inanis*, *fallax visio*.

IL·LUSIU, VA. adj. Fals, enganyós, aparent. *Ilusivo*, *ilusorio*. *Fallax*.

IL·LUSORI, A. adj. IL·LUSIU. || Nul·lo, de ningun valor. *Ilusorio*. *Illusorius*.

IL·LUSTRACIÓ. f. Obra de il·lustrar. *Ilustracion*. *Illustratio*, nis. || Inspiració divina. *Ilustracion*, *inspiracion*. *Divinus afflatus*. || ENNOBLIMENT.

IL·LUSTRADOR, A. m. y f. Qui il·lustra. *Ilustrador*. *Illustrator*, is.

IL-LUSTRAR. v. a. Explicar, aclarir. *Ilustrar.* Illumino, as. || Donar, comunicar llum. *Ilustrar.* Illumino, as. || Adornar. *Ilustrar.* Radio, as. || Ennobrir, fèr il-lustre alguna persona ó cosa. *Ilustrar.* Orno, as. || teol. Inspirar Déu á las criaturas ab llum sobrenatural. *Ilustrar, iluminar.* Illustro, as, moveo, præmoveo, es. || Hermosejar un discurs. *Exornar el discurso.* Orationem ornamentis illuminare, exornare.

IL-LUSTRAT, DA. p. p. *Ilustrado.* Illustratus.

IL-LUSTRE. adj. Noble, excel·lent, famós. *Ilustre, esclarecido, inclito.* Il-lustris. || Insigne, célebre. *Ilustre.* Illustris. || Títol de dignitat. *Ilustre.* Illustris.

IL-LUSTREMENT. adv. m. De un modo il·lustre. *Ilustremente.* Clarè, præclarè.

IL-LUSTRÍSSIM, A. adj. sup. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Tractament del bisbe, y altrás dignitats. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Títol que en lo sigle xv se donava als Infants. *Ilustrísimo.* Illustrissimus.

IM.

IMADA. f. náut. Cada esplanada de las dos que's forman en la grada á un y altre costat de la quilla, y per las quals relliscan las anguilas quant la nau se bóta al aygua. *Aimada, imada.* Tabulatum, i.

IMAGE. f. ant. IMATGE.

IMAGINABLE. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginable.* Quod imaginari, concipi potest.

IMAGINACIÓ. f. Idea, imatge, representació. *Imaginacion.* Phantasia, æ. || Falsa aprehensió; judici de cosa sense fonament. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || opinió. || La facultat que representa al ànima las imatges. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || La cosa imaginada. *Imaginacion.* Animo informata species.

DIVAGAR LA IMAGINACIÓ. fr. Distràurerse. *Divagar la imaginacion.* Divagor, aris.

NO PASSAR PER LA IMAGINACIÓ. fr. NO PASSAR PEL PENSAMENT.

IMAGINACIONISTA. m. med. Lo qui créu en la influència que exerceix la imaginació en lo feto. *Imaginacionista.* Immaginaster, ri.

IMAGINAMENT. m. ant. IMAGINACIÓ.

IMAGINAR. v. a. Formar espècies ó imatges en la fantasia. *Imaginar.* Imaginor, aris. || Créuer, pensar, idear, ab fonament. *Imaginar.* Cogito, as. || Idear sense fonament. *Imaginar, inventar.* Effingo, is. || Esculpir, fèr imatges de bulto. *Esculpir.* Insculpo, is.

NO'S PÓT IMAGINAR NI PENSAR. fr. *No se puede imaginar.* Non cogitatione comprehendí, nec mente percipi potest.

IMAGINARI, A. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginario, imaginable.* Quod mente concipi po-

test. || Fantástich, que no existeix sinó en la imaginació. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINÀRIA. f. mil. Guàrdia anomenada pera suplir quant ix la que guarda 'l quartel. *Imaginaria.* Cautionalis, stativa militum custodia.

IMAGINÀRIAMENT. adv. m. Fingidament, sense realitat. *Imaginariamente.* Imaginariè.

IMAGINAT, DA. p. p. *Imaginado.* Imaginatus.

IMAGINATU, VA. adj. Lo qui continuament imagina. *Imaginativo.* Imaginabundus. || Qui té viva la aprehensió. *Imaginativo.* Qui rerum species facile animo informat.

IMAGINATIVA. f. Facultat ó potència de imaginar. *Imaginativa.* Mens, tis.

IMAGINAYRE. m. ant. Artista ó pintor de imatges. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINATURA. f. ESCULTURA, PINTURA.

IMAGINERIA. f. Brodat de figuras; en castellá se sól pèndrer també per la escultura ó pintura. *Imagineria.* Imaginum, figurarum intextura.

IMAN. m. Pedra mineral, regularment de color gris obscur, que té la propietat de dirigir-se naturalment envers lo nort, y de atraürer lo ferro. També hi ha un mixto artificial que produheix los mateixos efectes. *Iman, piedra iman, calamita.* Sideritis, is, magnes, etis. || met. Atractiu. *Iman, atractivo.* Illecebræ, arum.

IMANAR Ó IMANTAR. v. a. MAGNETISAR.

IMATGE. f. Figura, representació, idea que's forma en l'enteniment. *Ímágen.* Idea, æ. || Retrat, pintura. *Ímágen.* Figura, æ. || Se diu figuradament de una cara hermosa ó ben fèla. *Ímágen, serafín.* Imago, inis.

SER UNA IMATGE. fr. fam. Se diu del subjecte de especial hermosura. *Ser un serafín ó una ímágen.* Pulcherrimum esse.

IMBARATABLE. adj. Lo que no's pót comutar, ó baratar. *Incommutable.* Incommutabilis.

IMBECIL-LAMENT. adv. m. Débilmènt. *Con debilidad y flaqueza.* Imbecilliter.

IMBECIL-LITAT. f. Flaquesa, debilitat. *Imbecilidad.* Imbecillitas, atis.

IMBECIL-LO, A. adj. Flach, débíl. *Imbécil.* Imbecillus. || INNOCENT, FÀTUO.

IMBORNAL. m. náut. Forat per ahont surt la aygua de la cuberta de la nau. *Imbornal, embornal.* Navis ad aquarum emissionem foramen. || Altre forat que's fá per la part inferior de las perxas, y contra la quilla, pera que las ayguas de entrecodernas corran á la caixa de bombas. *Imbornal, groera, regola, desaguadero.* Anquina, æ.

IMBUHIR. v. a. Infundir, persuadir, ensenyar, doctrinar. *Imbuir.* Imbuo, is. || Persuadir, guanyar l'ànimo. *Imbuir.* Suadeo, es. || Empapar l'esperit dels costums y opinions del vulgo. *Imbuir.* Animum moribus et opiniobus vulgi imbue-re.

IMBUHIT, DA. p. p. *Imbuido.* Imbutus.

IMITABLE. adj. Lo que's pòt imitar. *Imitabile*. *Imitabilis*.

IMITACIÓ. f. La acció de imitar. *Imitacion*. *Imitatio*, *æmulatio*, nis.

À **IMITACIÓ.** m. adv. A semblansa ó al igual de altra cosa. *A imitatione*. *Ad similitudinem*.

IMITADOR, A. m. y f. Qui imita. *Imitador*. *Imitator*, *æmulator*, is.

IMITAR. v. a. Executar alguna cosa á semblansa de altra. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Contrafer ó escarnir. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Copiar, seguir l'exemple. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Retratar, representar. *Imitar*. *Adumbro*, as, exprimo, is.

IMITAT, DA. p. p. *Imitado*. *Imitatione expressus*. || **CONTRAFET.**

IMPACIÈNCIA. f. Intol·lerància, falta de paciència. *Impaciencia*. *Impacientia*, æ. || Promptitut de indignació, de cólera. *Impaciencia*. *Stomachus*, i. || Gran desitj, falta de espera. *Impaciencia*. *Anxietas*, atis, *impatientia*, æ.

IMPACIENT, A. adj. Qui no té espera. *Impaciente*. *Impatiens*. || Incomodat. *Impaciente*. *Impatiens*.

IMPACIENTAR. v. a. Enfadar molt. *Impacientar*. *Patientiam turbare*.

IMPACIENTARSE. v. r. Tenir impaciència. *Impacientarse*. *Molestè*, indignè aliquid ferro.

IMPACIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Impacientissimo*. *Impatientissimus*.

IMPACIENTMENT. adv. m. Ab impaciència. *Impacientemente*. *Impatienter*. || Ab gran desitj. *Impacientemente*. *Avidè*.

IMPAGABLE. adj. Lo que no's pòt pagar. *Insoluble*. *Insolubilis*.

IMPAHIBLE. adj. Lo que no's pòt pahir. *Indigestible*. *Indigestus*.

IMPALPABLE. adj. Lo que no's pòt palpar. *Impalpable*. *Intractabilis*.

IMPAR. adj. Desigual. *Impar*. *Impar*. || arit. Número la meytat del qual conté trencat. *Impar*. *Numerus impar*.

IMPARCIAL. adj. Qui no pren partit. *Imparcial*. *Neutralis*.

IMPARCIALITAT. f. Indiferència, neutralitat. *Imparcialidad*. *Nullius factionis studium*.

IMPARTIBLE. adj. Lo que no's pòt partir. *Impartible*. *Indivisibilis*.

IMPASSIBILITAT. f. Condició de cosa incapàs de partir. *Impasibilidad*. *Impasibilitas*, atis.

IMPASIBLE É IMPATIBLE. adj. Incapàs de patir. *Impasible*. *Impatibilis*, *impassibilis*; pati necius.

IMPAVIDESA. f. INTREPIDESA, RESOLUCIÓ.

IMPÀVIT, DA. adj. Intrèpit, resolt. *Impàvidus*. *Impavidus*.

IMPECABILITAT. f. Impossibilitat de pecar. *Impecabilidad*. *Impecabilitas*, atis.

IMPECABLE. adj. Incapàs de pecar ó errar: *Impecable*. *Impecabilis*.

IMPEDIENT. p. a. Lo qui impideix. *Impediente*. *Impediens*, obstans.

IMPEDIMENT. m. Incomoditat. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || OCUPACIÓ. || Obstacle, destorb. *Impedimento*, *obstáculo*. *Impedimentum*, i. || teol. Qualsevol circumstància que fà nul·lo 'l matrimoni. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || Detenció, ó arrest de la nau, abans ó després de haver carregat ó descarregat. *Impedimento*, *fuerza superior ó de príncipe*. *Navis impedimentum*.

IMPEDIMENT DIRIMENT. teol. Lo qui impideix celebrar lo matrimoni, y desfà 'l celebrat. *Impedimento dirimente*. *Dirimens impedimentum*.

IMPEDIMENT IMPEDIENT. Lo que sols impideix la celebració del matrimoni. *Impedimento impediens*. *Impedimentum impediens*.

POSAR IMPEDIMENT Á LA CÚRIA. fr. Manifestar al jutge l'impediment que té algú pera celebrar lo matrimoni que vól contràurer. *Embargar los sellos*, *poner impedimento á alguno*. Alíqui *impedimentum objicere*.

IMPEDIR. v. a. Obstar, destorbar, embarassar. *Impedir*. *Obeto*, as. || Fér mala obra, incomodar. *Impedir*. *Obsum*, es.

IMPEDIRSE. v. r. Contràurer malaltia que priva 'l poder usar dels membres. *Impedirse*. *Impediri*.

IMPEDIT, DA. p. p. *Impedido*. *Impeditus*. || adj. Malaltís que no pòt valerse. *Impedido*. *Membris captus*.

IMPEDITIU, VA. adj. Lo que pòt impedir. *Impeditivo*. *Impediens*.

IMPEL·LIR. v. a. Empényer, donar impuls. *Impeler*, *impulsar*, *empujar*. *Impello*, is. || met. incitar, estimular. *Impeler*, *impulsar*. *Impello*, is.

IMPEL·LIT, DA. p. p. *Impelido*.

IMPENDENT. adj. PENDENT.

IMPENETRABILITAT. f. Propietat dels cosos que impedeix que un estiga en lo lloch que ocupa un altre. *Impenetrabilidad*. *Impenetrabilitas*, atis.

IMPENETRABLE. adj. Lo que no's pòt penetrar. *Impenetrable*. *Impenetrabilis*. || Lloch inaccesible. *Impenetrable*. *Impervius*. || met. Lo que no's pòt entendre. *Impenetrable*. *Inextricabilis*.

IMPENETRABLEMENT. adv. m. De un modo impenetrable. *Impenetrablemente*. *Impenetrabilem in modum*.

IMPENITÈNCIA. f. Obstinació en lo pecat. *Impenitencia*. *Impœnitentia*, æ.

IMPENITÈNCIA FINAL. La que dura fins á la mort. *Impenitencia final*. *Finalis impœnitentia*.

IMPENITENT. adj. Obstinat en lo pecat. *Impenitente*, *inconvertible*. *Impœnitens*.

IMPENSA. f. for. GASTO.

IMPENSADAMENT. adv. m. De improvis. *Impensadamente*. *Inopinatè*. || Inadvertidament, per descuyt. *Impensadamente*. *Imprudenter*.

IMPENSAT, DA. adj. Lo que esdevé de im-

provis. *Impensado*. Inopinatus. || Inadvertit, descuydat. *Impensado*. Imprudens, insciens, incautus.

IMPERANT. p. a. Qui impera, mana ó domina. *Imperante*. Imperans.

IMPERAR. v. a. Gobernar l' emperador. *Imperar*. Impero, as. || Manar, ordenar. *Imperar*. Impero, as.

IMPERAT, DA. p. p. *Imperado*. Imperatus.

IMPERATTU, VA. adj. Qui impera eficásment. *Imperativo, dominante, altanero*. Imperativus. || gram. Modo de manar en los verbs. *Imperativo*. Imperativus.

IMPERATORI, A. adj. IMPERIAL.

IMPERATÒRIA. f. Planta de flors pètitas, blanques, en forma de girasol; lo fruyt xato; la arrel grossa de una polzada, blanca obscura en lo exterior, verda en lo interior, aromática y picant. Serveix pera várias composicions, y contra quartanas, perlesia, y feriduras. *Imperatoria*. Imperatoria, æ, ostrutgium, ii.

IMPERCEPTIBLE. adj. Lo que no 's pòt percibir; també equival en lo moral á incomprehensible. *Imperceptible*. Insensibilis, incensilis, sensum fugiens.

IMPERCEPTIBLEMENT. adv. m. De un modo imperceptible. *Imperceptiblement*. Sine sensu.

IMPERDONABLE. adj. Lo que no 's pòt perdonar. *Imperdonable*. Venia indignus.

IMPERFECCIÓ. f. Defecte, falta. *Imperfeccion*. Vilium, ii. || En la moral falta lleugera que ni arriba á pecat venial. *Imperfeccion*. Imperfectio, nis.

IMPERFECTAMENT. adv. m. IMPERFECTAMENTE.

IMPERFET, A. adj. No conclòhit ó acabat. *Imperfecto*. Inchoatus. || Lo que té alguna imperfecció. *Imperfecto*. Vitiosus, imperfectus.

IMPERFETAMENT. adv. m. Ab imperfecció. *Imperfectamente*. Imperfectè.

IMPERI. m. Dominació, mando. *Imperio*. Imperium, ii. || La acció de manar ab autoritat. *Imperio*. Imperium, ii. || Los estats subjectes al emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || La dignitat del emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || Lo temps que dura 'l mando de un emperador. *Imperio*. Imperium, ii. || met. Lo poder y domini que té la voluntat sobre sos actes y efectes, com també las passions ó virtut sobre l' home. *Imperio*. Dominatus, us, imperium, ii. || ant. ENPIREO.

IMPERI ORIENTAL. Lo de Constantinopla ab relació al de Roma que 's deya occidental. *Imperio orientalis*. Orientale imperium.

MER IMPERI. La potestat que té 'l soberá y magistrats pera posar penas ab coneixement de causas. *Mero imperio*. Merum imperium.

MIXT IMPERI. La facultat que competeix als jutges pera decidir las causas civils, y fér cumplir sas senténcias. *Misto imperio*. Mixtum imperium.

IMPERIAL. adj. Pertanyent al emperador y al imperi. *Cæsareo, imperial, imperatòrio*. Cæsareus,

imperatorius. || m. La cuberta de las diligéncias. — *Imperial*. In rheda tegmen.

IMPERICIA. f. Ignorància. *Impericia*. Ruditas, atis. || Impolítica. *Impericia*. Rusticitas, atis.

IMPERIOS, A. adj. Soberá, orgullós. *Dominante, imperioso*. Imperiosus.

IMPERIOSAMENT. adv. m. Severament. *Imperiosamente*. Imperiosè.

IMPÉRIT, A. adj. Ignorant. *Imperito*. Imperitus, inductus.

IMPERTIMENT. adv. m. Ab impericia. *Imperitamente*. Imperitè, insipienter.

IMPERMUTABLE. adj. Lo que no 's pòt permutar. *Impermutabile*. Quod permutari non potest.

IMPERSONCRUTABLE. adj. INESCRUTABLE.

IMPERSONAL. adj. gram. Dit del verb que sols s' usa en las terceras personas del singular. *Impersonal*. Impersonalis. || S' aplica al modo de parlar en que s' usa del article Lo en lloch dels tractaments comuns, tu, vos, etc. *Impersonal*. Impersonalis loquendi modus.

EN IMPERSONAL. m. adv. IMPERSONALMENT. 2.

PER IMPERSONAL. m. adv. y

IMPERSONALMENT. adv. m. Ab tractament impersonal, ó modo de tractar á un subjecte, usant del article lo y la fercera persona del verb. *Impersonalmente*. Impersonaliter. || S' usa pera dir que 'l verb está en una oració sense persona. *Impersonalmente*. Impersonaliter.

IMPERSUADIBLE Ó IMPERSUASIBLE. Lo que no 's pòt persuadir. *Impersuasible*. Quod persuaderi non potest.

IMPETÈRRIT, A. adj. Qui no té terror. *Impetèrrito*. Impeterritus.

IMPERTINÈNCIA. f. Fástich, mal humor, dificultat en contentarse. *Impertinencia*. Dispicentia, æ. || Estravagància; ridiculesa, paraula, acció ó modo insolent. *Impertinencia*. Ineptiæ. || Molèstia. *Impertinencia*. Importunitas, atis.

IMPERTINENT, A. adj. Importú, enfadós. *Impertinente*. Importunus. || Lo que no vò al cas. *Impertinente*. Alienus. || Cabessut, porfiat. *Porfiado, terco*. Pervicax.

IMPERTINEMENT. adv. m. Ab impertinència. *Impertinentemente*. Ineptè.

IMPETURBABLE. adj. Inalterable. *Imperturbable*. Imperturbabilis.

IMPETR. v. a. ant. CONVÈNCER, IMPEDIR, ACUSAR.

IMPETRABLE. adj. Lo que 's pòt impetrar. *Asequible*. Impetrabilis.

IMPETRACIÓ. f. Logro, consecució. *Impetracion*. Impetratio, nis.

IMPETRADOR, A. m. y f. é

IMPETRANT. p. a. Qui impetra. *Impetrador, impetrante*. Impetrator is.

IMPETRAR. v. a. Obtenir, lograr ab súplicas. *Impetrar*. Impetro, as.

IMPETRAT, DA. p. p. *Impetrado*. Impetratus.

IMPETU. m. Moviment accelerat ó violent. *Impetu, impetuosidad.* Violentia, ferocia, æ. || Fer-
vor, vigor del ánimo. *Impetu.* Calor, is. || Agitació,
violència de las passions. *Impetu.* Impetus, us,

IMPETUÓS, A. adj. Violent, furiós. *Impetuoso.*
Impetuosus. || met. **ABREBATAT, PRÆCIPITAT.**

IMPETUOSAMENT. adv. m. Ab impetu. *Im-
petuosamente.* Violenter.

IMPETUOSÍSSIMAMENT. adv. m. Ab impe-
tu. *Impetuosissimamente.* Valdè impetuósè.

IMPETUOSITAT. f. ó

IMPETUT. f. ant. IMPETU.

IMPIADÓS, A. adj. IMPIO.

IMPIAMENT. adv. m. Irreligiosament. *Impia-
mente.* Impiè. || **CRUELMENT.**

IMPIDIR. v. a. IMPEDIA.

IMPIETAT. f. Irreligió, falta de respecte á
Dèu, la pàtria, 'ls pares y superiors. *Impiedad.*
Impium facinus.

IMPINGIR. v. a. ATRIBUIR.

IMPIO, A. adj. Irreligiós. *Impio.* Impius. ||
Violador de cosas sagradas. *Impio.* Impius.

IMPLACABLE. adj. Lo que no's pòt aplacar.
Implacable, inexorable. Implacabilis, inexorabilis,
inexpiabilis.

IMPLACABLEMENT. adv. m. Ab odi impla-
cable. *Implacablemente, Implacabiliter, pertina-
citer.*

IMPLATICABLE. adj. Qui no admet conver-
sació. *Implaticable.* Intractabilis.

IMPLICACIÓ É IMPLICÀNCIA. f. Contra-
dicció, oposició de termes entre st. *Implicacion.*
Implicantia, æ. || **EMBOLICH.**

IMPLICACIÓ DE NIRVIS. Comunicació ó enllassament
que forman com un embolich. *Plexo.* Nervorum
implicatio.

IMPLICANT. p. a. Lo que implica. *Implicante.*
Implicans.

IMPLICAR. v. a. Embolicar, mesclar una cosa
ab altra. *Implicar.* Implico, as. || v. n. Oposarse,
contradirse un terme, frase, etc. *Implicar.* Implico,
as. || Usat ab negació destorbar, impedir. *Implicar.*
Repugno, as.

IMPLICAT, DA. p. p. *Implicado.* Implicatus.

IMPLICATORI, A. adj. Lo que conté impli-
cació. *Implicatorio, implicante.* Pugnans, impli-
cans, repugnans.

IMPLÍCIT, A. adj. Inclós en una cosa sèns ex-
pressarse. *Implicito.* Implicitus.

IMPLÍCITAMENT. adv. m. De un modo im-
plicit. *Implicitamente.* Implicitè.

IMPLORADOR, A. m. y f. SUPLICANT.

IMPLORAMENT. m. La acció de implorar.
Imploracion. Imploratio, nis.

IMPLORAR. v. a. Demanar favors ab gemechs,
súplicas y llàgrimas. *Implorar.* Imploro, as.

IMPLORAT, DA. p. p. *Implorado.* Implora-
tus, exoratus.

IMPLUVI. m. Depòsit de aygua que hi havia

en mitj del pati de una casa romana. *Impluvio.*
Impluvium, ii.

IMPOLÍTICA. f. Descortesia. *Impolitica.* Rus-
ticitas, inurbanitas, atis.

IMPOLÍTICH, CA. adj. Qui es faltat de poli-
tica. *Impolitico.* Incivilis, inurbanus.

IMPOL-LUT, A. adj. Sense màcula. *Inmacu-
lado, impoluto.* Impollutus.

IMPONDERABLE. adj. Lo que no té ponde-
ració. *Imponderable.* Omnem exaggerationem su-
perans.

IMPORT. m. Preu, cost. *Importe.* Pretii sum-
ma.

IMPORTABLE. adj. INSOPORTABLE.

IMPORTACIÓ. f. Entrada de gèneros en al-
gun regne. *Importacion.* Importatio, introductio,
intromissio, nis.

IMPORTÀNCIA. f. Conveniència, utilitat gran.
Importancia. Momentum, i. || Representació de al-
guna persona per sas qualitats. *Importancia.* Exis-
timatio, nis.

IMPORTANT. p. a. Grave, lo que es de im-
portància. *Importante.* Necessarium, utile.

IMPORTANTÍSSIM, A. adj. sup. *Importan-
tissimo.* Gravissimus, utilissimus.

IMPORTANTMENT. adv. m. ant. Ab impor-
tància y utilitat. *Importantemente.* Utiliter, maxi-
mè.

IMPORTAR. v. n. Convenir, sér convenient,
favorable, útil, ventajós. *Importar.* Convenio, is.

|| Pertànyer, tocar, tenir que véurer en alguna
cosa. *Importar.* Alicui interesse. || v. a. Valer ó
arribar á tal quantitat las cosas compradas. *Im-
portar, sumar, valer.* Æstimo, as. || Consistir, anar
á risch, com: aixó us IMPORTA la vida. *Consistir,*
estribar. Nitor, eris. || **REQUIRIR, EXIGIR.**

IMPORTAT, DA. p. p. *Importado.* Æstima-
tus.

IMPORTÚ, NA. adj. Enfadós, molest, imper-
tinent. *Importuno.* Importunus. || **INTEMPESTIU.**

IMPORTUNACIÓ. f. Instància molesta. *Im-
portunacion, importunidad.* Importuna obsecratio.

**IMPORTUNADAMENT É IMPORTUNA-
MENT.** adv. m. Ab importunació. *Importunamen-
te, importunadamente.* Importunè, molestè. || **IN-
TEMPESTIVAMENT.**

IMPORTUNAR. v. a. Molestar, enfadar. *Im-
portunar.* Gravo, insto, as.

IMPORTUNAT, DA. p. p. *Importunado.* Gra-
vatus.

IMPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Importunissi-
mo.* Importunissimus.

IMPORTUNITAT. f. IMPORTUNACIÓ.

IMPOSADOR, A. m. y f. IMPOSTOR.

IMPOSAR. v. a. Carregar, posar alguna cosa
sobre altra. *Imponer.* Impono, is. || Carregar algu-
na obligació ó gravàmen. *Imponer.* Impono, is. ||
Instruhir á algú en alguna matèria. *Imponer.* Ins-
truo, is. || **IMPUTAR, CALUNNIAR, APOSAR.** 2. || Entre

estampers arreglar en la premsa las planas, de modo que plegant lo full vaja seguida la numeració de ellas. *Imponer*. Litterarum tabulam typographicam prælo imponere. || Posar nom. *Imponer nombre*. Nomen imponere. || v. r. Férse càrrech, enterarse bè. *Instruirse, informarse, imponerse*. Edoceri.

IMPOSAT, DA. p. p. *Impuesto*. Impositus.

IMPOSICIÓ. f. La acció de imposar. *Imposicion*. Impositio, nis. || Càrrega, tribut, gravàmen. *Imposicion, impuesto*. Tributum, i. || Entre estampers la pessa de fusta ó metall que posan en la forma pera que iscan los marges y blancs ó distàncias entre plana y plana. *Imposicion*, y en los llibres en foli comunment *guarniciones*. Impositio, nis, craticulæ, arum. || Col·locació de las planas pera ferlas venir bè unas ab altrás. *Imposicion*. Impositio, nis, foliorum paginarum legitima distributio. || La acció de posar nom. *Imposicion*. Nominis impositio. || IMPOSTURA, CALÚMNIA.

IMPOSICIÓ DE MANS. Ceremonia posant los bisbes las mans sobre 'ls que ordenan. *Imposicion de manos*. Manuum impositio.

IMPOSICIÓ DE SILENCI PERPÉTUO. for. Prohibició al actor pera tornar á reduhir la acció é instar sobre ella. *Imposicion de perpetuo silencio*. Perpetui silentii impositio.

IMPOSIT. m. IMPOSICIÓ. 2.

IMPOSSÍBIL. adj. ant. IMPOSSIBLE.

IMPOSSIBILITAR. v. a. Llevar la possibilitat. *Impossibilitar*. Impossibile aliquid reddere; aliquid impotentem facere.

IMPOSSIBILITAT, DA. p. p. *Impossibilitado*. Potestate destitutus. || f. fil. Repugnància ó impotència de fér alguna cosa en l' orde natural. *Impossibilidad*. Impossibilitas, atis. || NECESSITAT, POBRESA. || adj. IMPEDIT.

IMPOSSIBILITAT FÍSICA. Absoluta repugnància pera existir ó verificarse alguna cosa en l' orde natural. *Impossibilidad física*. Impossibilitas physica.

IMPOSSIBILITAT METAFÍSICA. La que inclou contradicció, com: sér y no sér en un mateix temps. *Impossibilidad metafísica*. Impossibilitas metaphysica.

IMPOSSIBILITAT MORAL. La inverossimilitut de sér ó esdevenir alguna cosa. *Impossibilidad moral*. Impossibilitas moralis.

IMPOSSIBLE. adj. Lo que no pót sér ó esdevenir. *Impossible*. Impossibilis. || met. Sumament difícil y àrduo. *Impossible*. Summe difficilis. || m. fil. Ent ó ser fingit. *Impossible*. Ens rationis.

IMPOSSIBLE DE TOTA IMPOSSIBILITAT. exp. fam. Denota la suma impossibilitat de alguna cosa. *Impossible de toda impossibilidad*. Omnino impossibile.

DEMANAR IMPOSSIBLES. fr. fam. que s' usa pera explicar que en va s' esperaria de algú lo que naturalment no pót provenir ó nàixer de sa educació, del seu caràcter ó de sa conducta. *Pedir peras al olmo*. Æthiopem dealbare.

IMPOSTA. f. La última pedra que forma una

espècie de cornisa desde ahont comensa l' arch — *Imposta*. Incumba, æ.

IMPOSTOR, A. m. y f. Trapasser, qui imputa algun delict. *Impostor*. Impositor, is.

IMPOSTURA. f. Engany, ficció ab apariència de veritat. *Impostura*. Fallacia, æ. || Calúmnia. *Impostura*. Nefaria calumnia.

IMPOTÈNCIA. f. Falta de poder, de activitat. *Impotencia*. Impotentia, æ. || Incapacitat pera engendrar. *Impotencia*. Impotentia, æ.

IMPOTÈNCIA ABSOLUTA. La que dependeix de la falta de òrgans genitals, ó de la existència de eixos òrgans, viciosament conformats ó alterats per las malalties. *Impotencia absoluta*. Absoluta.

IMPOTÈNCIA CONSTITUCIONAL. La que dependeix de un temperament apàtich ó molt fret ó es resultat de la debilitat general que pateix tota la economia: no pót curarse y produheix la esterilitat. *Impotencia constitucional*. Constitutionaliter.

IMPOTÈNCIA DIRECTA. La que resulta de la fredor del temperament ó de la inèrcia particular dels òrgans genitals. *Impotencia directa*. Directa.

IMPOTÈNCIA INDIRECTA. La que existeix á pesar del vigor del temperament y de la bona conformació de las parts genitals, dimanant de haverse concentrat las forsas vitals en qualsevol altre punt. *Impotencia indirecta*. Indirecta.

IMPOTÈNCIA LOCAL. La que s' presenta en los individus que dotats de bastant vigor experimentan una debilitat y una inèrcia notables en los òrgans de la generació. *Impotencia local*. Localis.

IMPOTÈNCIA PASSATGERA. La dependent de una causa física que sols haja debilitat momentàneament los òrgans generadors, ó de una afecció moral que haja impedit la activitat de eixos òrgans. *Impotencia pasagera*. Transitorina.

IMPOTÈNCIA PERMANENT. La produhida per una causa que obra sense parar sobre 'ls òrgans. *Impotencia permanente*. Permanentis.

IMPOTÈNCIA RELATIVA. La que dependeix de una falta de proporció entre las parts que en lo còit deuenh concórrer al acte generador. *Impotencia relativa*. Relativa.

IMPOTENT, A. adj. Qui no té potència. *Impotente*. Impotens. || Incapàs de engendrar. *Impotente*. Impotens. || Incapàs de moderar sas passions. *Furibundo, desenfrenado*. Impotens.

IMPRACTICABLE. adj. Lo que no's pót practicar. *Impracticable*. Omnino difficilis.

IMPRECACIÓ. f. Maledicció. *Imprecacion, execracion*. Imprecatio, nis.

IMPRECAR. v. a. Malehir. *Imprecar*. Imprecare, execro, as.

IMPRECATORI, A. adj. Lo que's fá ab imprecació. *Imprecatorio*. Imprecatorius; imprecatione factum.

IMPREGNACIÓ. f. fil. L' efecte de impregnarse. *Impregnacion*. Prægnatio, nis.

IMPREGNARSE. v. r. quí·m. fís. Empaparse

un cos de la substància de altre. *Impregnare*. Imbuo, is, impregno, as.

IMPREMTA. f. L' art de imprimir llibres. *Imprenta*. Typographia, æ. || L' obrador ó lloch en que s' imprimeixen llibres. *Imprenta*. Typus, i.

DOAR Á LA IMPREMTA. fr. Fér imprimir. *Dar á la estampa, á la prensa*. Typis mandare.

IMPREMTAR. v. a. ESTAMPAR, IMPRIMIR.

IMPRENABLE. adj. ant. INEXPEGNABLE.

IMPRES, A. p. p. *Impreso*. Typis consignatus. || m. Obra impresa, però de poca extensió. *Impresso*. Libellus, i.

IMPRESINDIBLE. adj. Cosa de que no's pòt prescindir. *Imprescindible*. Imprescindibilis, inseparabilis.

IMPREScriptIBILITAT. f. for. Qualitat de imprescriptible. *Imprescriptibilidad*. Qualitas usucapioni non obnoxia.

IMPREScriptIBLE. adj. Lo que no pòt ni deü prescriurarse. *Imprescriptible*. Usucapioni non obnoxius.

IMPRESSIÓ. f. La acció de imprimir. *Impressio*. Impressio, nis. || Qualsevol obra impresa. *Impresion*. Editio, nis. || La forma de lletra ab que està impresa la obra. *Impresion*. Typographica notæ. || Marca, senyal que deixa una cosa en altra, com lo sello, las trepitjadas, etc. *Impresion*. Signum, i. || La alteració que causa en un cos altre estrany, com lo fret. *Impresion*. Impressus, us. || Lo moviment que fan en l' ànimo las cosas espirituals ó morals. *Impresion*. Impressio, nis. || IMPETU.

IMPRESSIÓ CURTA. La obra de que se'n tiran pòchs exemplars. *Remiendo*. Breve typorum opus. **FÉR IMPRESSIÓ.** fr. met. Fixarse en la imaginació. *Hacer impresion*. Se aliquid in mente infringere.

PRIMERA IMPRESSIÓ. met. Aquell concepte ó notícia ab que un se satisfà immediatament sense detenirse á fèr reflexió. *Primera impresion*. Prima fons.

IMPRESSIONAR. v. a. Persuadir, fèr concebir alguna espècie ab força y vivesa. *Impresionar*. Altè suadere.

IMPRESSIONAT, DA. p. p. *Impresionado*. Impressus.

IMPRESSOR. m. Qui imprimeix llibres ó regenta una impremta. *Impresor*. Typographus, i.

IMPRESTABLE. adj. Lo que no pòt prestarse ó deixarse. *Imprestable*. Quod nequit commodari.

IMPREVIST, A. adj. Repentí, lo que no s' ha previst. *Imprevisto*. Improvidus. || Impensat, no meditat. *Imprevisto*. Inopinatus, incognitatus.

IMPRIMACIÓ. f. pint. APARELL.

IMPRIMIR. v. a. Deixar senyalada y marcada la figura de una cosa en altra. *Imprimir*. Imprimo, is. || met. Fixar en l' ànimo alguna noció ó afecte. *Imprimir*. Imprimo, is. || Estampar llibres l' impressor. *Imprimir*. Imprimo, is. || Fér estampar l' autor. *Publicar, imprimir, dar á la estampa, á la*

prensa. Librum addere, prælo, typis mandare.

IMPRIMIT, DA. p. p. IMPRES.

IMPROBABILITAT. f. Qualitat de lo improbable. *Improbabilidad*. Improbabilitas, atis.

IMPROBABLE. adj. Lo que no's pòt probar. *Improbable*. Improbabilis.

IMPROBAR. v. a. REPROBAR, DESAPROBAR.

IMPROBO, A. adj. Dolent, malvat. *Improbo*. Improbis. || met. Dit del treball excessiu, llarch, continuat. *Improbo*. Improbis.

IMPROPERAR. v. a. Afrontar, injuriar. *Improperar*. Impropero, as.

IMPROPERAT, DA. p. p. *Improperado*. Improperatus.

IMPROPERI. m. Afront, injúria de obra ó paraula. *Improperio*. Improperium, ii. || m. La imatge ó imatges que representan algun succés de la passió de Cristo, y 's trauben en professó per la setmana santa. *Paso*. Simulacrum Christi patientis.

IMPROPI, A. adj. Faltat de propietat. *Impropio*. Impropius. || Agé, estrany. *Impropio*. Impropius.

IMPRÓPIAMENT. adv. m. Ab impropietat. *Impropiamente*. Impropium, ii.

IMPROPORCIÓ. f. DESPROPORCIÓ.

IMPROPORCIONAT, DA. adj. DESPROPORCIONAT.

IMPROROGABLE. adj. Lo que no's pòt prorogar. *Improrogable*. Quod prorogari nequit.

IMPROVIS. m. CASUALITAT.

AB UN IMPROVIS. m. adv. Ab un instant. *Al proviso, al instante*. Illicò.

IMPROVISACIÓ. f. La acció y efecte de improvisar. *Improvisacion*. Improvisatio, nis.

IMPROVISADAMENT. adv. m. Ab improvisació. *Improvisadamente*. Improvisè.

IMPROVISADOR, A. adj. Qui improvisa. *Improvisador*. Improvisator, is.

IMPROVISAR. v. a. Fèr alguna cosa sense preparació. *Improvisar*. Improviso, as. || Compòndrer ó dir repentinament un discurs, una poesia ó un tros de música. *Improvisar*. Improviso, as.

IMPROVISARSE. v. r. Sèr improvisat. *Improvisarse*. Sese improvisere.

IMPROVISAT. p. p. de IMPROVISAR.

IMPROVISAMENT. adv. m. De repent, subitadament. *Improvisamente, de improviso, á la imprevista*. Improvisè.

IMPRUDÈNCIA. f. Necedat, ignorància, inadvertència. *Imprudencia*. Dementia, æ. || Desvergonyiment, indiscreció, descaro. *Imprudencia*. Audacia, impudentia, æ.

IMPRUDENT, A. adj. Inconsiderat, indiscret. *Imprudente*. Imprudens. || Inadvertit. *Imprudente*. Imprudens. || IGNORANT.

IMPRUDENTMENT. adv. m. Ab imprudència. *Imprudentermente*. Improvidè.

IMPÚBER, A. adj. Qui encara no ha arribat á la edad de la pubertat. *Mozo, impúbbero*. Impuber.

IMPUDÈNCIA. f. Desvergonyiment, descaro.
Impudencia. Audacia, impudentia, æ.

IMPÚDICAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.

IMPÚDICH, CA. adj. DESHONEST, IMPUR.

IMPUDICÍCIA. f. DESHONESTEDAT, IMPURESA.

IMPUGNACIÓ. f. La acció de impugnar. *Impugnacion.* Impugnatio, nis.

IMPUGNADOR, A. m. y f. Qui impugna. *Impugnador.* Impugnator, adversator, is.

IMPUGNAR. v. a. Contradir, rebàtrer las rahons contràries. *Impugnar.* Impugno, as.

IMPUGNAT, DA. p. p. *Impugnado.* Impugnatus.

IMPUGNATIU, VA. adj. Lo que impugna ó té virtut de impugnar. *Impugnativo.* Impugnans.

IMPULS. m. Impressió extrínseca que causa 'l moviment de algun cos. *Impulso.* Impulsus, us. || met. L' efecte que causan los moviments del ànimo envers qualsevol matèria. *Impulso.* Impulsus, us. || Instigació, estímul, exhortació que inclina á fer alguna cosa. *Impulso.* Impulsus, us.

IMPULSAR. v. a. IMPEL-LIR.

IMPULSIÓ. f. IMPULS.

IMPULSIU, VA. adj. Lo que impel-leix ó pòt impel-lir. *Impulsivo.* Impulsivus.

IMPULSOR, A. m. y f. Qui impel-leix. *Impulsor.* Instigator, is.

IMPUNE. adj. Sense càstich, llibre de ell. *Impune.* Impunis, impunitus.

IMPUNEMENT. adv. m. Sense càstich. *Impunemente.* Impunè.

IMPÚNIT, A. adj. ant. IMPUNE.

IMPUNITAT. f. Llibertat de obrar sense temor de càstich. *Impunidad, salvedad.* Impunitas, atis.

IMPUR, A. adj. DESHONEST. || ASQUERÓS. || Lo que conté partícules estranyas. *Impuro, bruto.* Impurus.

IMPURAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.

IMPURESA. f. DESHONESTEDAT. || La mescla de partícules grosseras y estranyas á un cos. *Impureza.* Impuritas, atis.

IMPURITAT. f. Impuresa en los metalls. *Impureza.* Impuritas, atis.

IMPUTABILITAT. f. Qualitat de imputable. *Imputabilidad.* Imputabile aliquid reddens.

IMPUTABLE. adj. Lo que's pòt imputar. *Imputable.* Imputabilis.

IMPUTACIÓ. f. La acció y efecte de imputar. *Imputation.* imputatio, nis.

IMPUTADOR, A. m. y f. Qui imputa. *Imputador.* Imputator, is.

IMPUTAR. v. a. Atribuhir algun delictè commonment ab falsedat. *Imputar, achacar, acumular, prohiar.* Lego, as. || UNIR, ANYADIR.

IMPUTAT, DA. p. p. *Imputado.* Imputatus.

IN.

IN. Partícula que s' anteposa á alguns noms y verbs com á negació, majorment en conversacions particulars. *In.* In.

INÁBIL. adj. etc. INHÁBIL.

INABISSAT, DA. adj. ant. ABISMAT, HUMILIAT. —

INACABABLE. adj. Lo que no's pòt acabar. —

Inacabable, interminable. Interminabilis, infinibilis.

INACCESSIBILITAT. f. La qualitat de inaccessible. *Inaccessibilidad.* Inaccessibilitas, atis.

INACCESSIBLE. adj. INTRANSITABLE. || Lloch abont no's pòt arribar ó acostar. *Inaccesible.* Inaccessibilis. || met. Dit de la persona de geni aspre. *Inaccesible.* Durus.

INACCIÓ. f. Ociositat, falta de acció. *Inaccion.* Otium, ii. || met. Fluïxedad, indolència. *Inaccion.* Stupor, is.

INACOSTUMAMENT. m. ant. Costum no usat. *Desuso.* Insuetus usus.

INADAPTABLE. adj. Lo que no's pòt adaptar. *Inadaptable.* Quod adaptari, admitti non potest.

INADEQUAT, DA. adj. Lo que no es adequat. *Inadecuado.* Incompletus.

INADMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt admètrer. *Inadmissible.* Quod admitti non potest.

INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertidamente.* Incogitatè.

INAVERTIT, DA. adj. Impensat, inconsiderat, precipitat. *Inadvertido.* Inconspetus.

INAGENABLE. adj. Lo que no's pòt enagenar. *Inagenable, inalienable.* Quod alienari non potest.

INAGOTABLE. adj. Lo que no's pòt agotar. *Inagotable, inexhausto.* Inexhaustus.

INAGUANTABLE. adj. Que no's pòt aguantar. *Inaguantable.* Intolerabilis.

INALIENABLE. adj. INAGENABLE.

INALTERABILITAT. f. La qualitat de inalterable. *Inalterabilidad.* Immutabilitas, stabilitas, atis.

INALTERABLE. adj. Lo que no's pòt alterar. *Inalterable.* Immutabilis.

INALTERACIÓ. f. L' acció de inalterable. *Inalteracion.* Inalteratio, nis.

INALTERAT, DA. adj. Lo que no pateix alteració. *Inalterado.* Immutatus.

INAMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt pèdrer. *Inamissible.* Inamissibilis.

INAMOVIBLE. adj. Lo que no pòt mouri-se ó remouri-se. *Inamovible.* Inamovibilis.

INANICIÓ. f. med. La acció de estar vuyts los vasos ó ventrell. *Inanicion.* Inanitio, nis.

INANIMAT, DA É INÁNIME. adj. Lo que no té ànimo. *Inanimado, indnime.* Inanimatus. || DESMATAT.

INAPAGABLE. adj. *Inapagable.* Inextingibilis.

INAPEABLE. adj. met. Incomprehensible. *Inapeable.* Inexcruabilis.

INAPEL-LABLE. adj. S' aplica á la sentència de que no's pòt apel-lar. *Inapelable.* Appellationis impatiens sententia.

INAPETÈNCIA. f. Desmenjament, desgana. *Inapetencia.* Cibi tedium, fastidium.

INAPETENT, A. adj. Desmenjat, desganat. *Inapetente. Inappetens cibum.*

INAPLACABLE. adj. Lo que no's pòt aplacar. *Inaplaceable. Immitigabilis.* || **IMPLACABLE.**

INAPLICACIÓ. f. Droperia, falta de aplicació. *Inaplicacion, desaplicacion.* Incuria, ignavia, inertia, æ, otiositas, atis.

INAPLICAT, DA. adj. Dropo, que no s' aplica. *Inaplicado, desaplicado, holgazan.* Otiosus.

INAPRECIABLE. adj. Inestimable. *Inapreciable.* Quod appretiari nequit.

INAPTAMENT. adv. m. **INEPTAMENT.**

INAPTE. adj. **INEPTE.**

INAPTITUT. f. **INEPTITUT.**

INARTICULAT, DA. adj. No articulat, dit ab poca expressió. *Inarticulado. Inarticulatus.*

INASSEQUIBLE. adj. Lo que no es assequible. *Inasequible. Quod assequi non potest.*

INATACABLE. adj. **INSUPERABLE.**

INATENCIÓ. f. Distracció, falta de atenció. *Inatencion. Mentis, attentionis aberratio.*

INAUDIT, A. adj. Nou, estrany, no oït. *Inaudito. Inauditus.*

INAUGURACIÓ. f. Endevinació, conjectura. *Inauguracion. Inauguratio, nis.* || Exaltació de un soberà al trono. *Inauguracion. Ad trunum exaltatio.* || Ceremonia ó solemnitat que 's fa per la alegria de comensar alguna cosa, com la formació de una societat, la estrena de un lloch ó servey públich, etc. *Inauguracion. Inauguratio, nis.*

INAUGURAL. adj. S' aplica al discurs que's pronuncia pera la obertura dels estudis. *Inaugural. Inauguralis oratio.*

INAUGURAR. v. a. Endevinar, conjecturar. *Inaugurar. Inauguro, as.* || Donar solemnement principi á alguna obra ó del mateix modo obrir algun establiment al públich. *Inaugurar. Inauguro, as.*

INAVERIGUABLE. adj. Lo que no's pòt averiguar. *Inaveriguable. Investigari non valens.*

INCALCULABLE. adj. Lo que no's pòt calcular. *Incalculable. Quod rationari non valet.*

INCANSABLE. adj. Infatigable. *Incansable. Indefessus.*

INCANSABLEMENT. adv. m. De un modo incansable. *Incansablemente. Infatigabiliter.*

INCANTABLE. adj. Lo que no's pòt cantar. *Incantable. Quod cantari nequit.*

INCAPACITAT. f. Falta de capacitat pera alguna cosa. *Incapacidad. Ineptitudo, inis.* || Insuficiència, ignorància. *Incapacidad. Ineptia, æ.* || Impossibilitat. *Incapacidad. Immensitas, atis.*

INCAPÀS, SA. adj. Insuficient, no apte pera alguna cosa. *Incapaz. Incapax.* || Inepte, faltat de talent. *Incapaz. Stultus.*

INCARCERAT. adj. aut. **PRES.**

INCARNAR. v. a. etc. **ENCARNAR.**

INCASABLE. adj. Qui no pòt casarse ó té repugnància al matrimoni. *Incasable. Conjugio ineptus, repugnans.*

INCAUT, A. adj. **INCAUTO.**

INCAUTACIÓ. f. Acció y efecto de incautarse. *Incautacion. Incautatio, nis.*

INCAUTARSE. v. r. Rébrer alguna cantitat, alhaja, etc., constituintse responsable de ella en cas de que 's reclame ab just titol. *Incautarse. Sese committere, incautare.* || for. Retenir alguna cantitat de diner ó altra cosa per via de flansa fins á l' acabament de un plet. *Incautarse. Committere.*

INCAUTAMENT. adv. m. Imprudentment, sense cautela. *Incautamente. Improspectè.*

INCAUTO, A. adj. Imprudent, desprevingut. *Incauto. Incautus.*

INCENDI. m. Abrasament, crema, foch gran. *Incendio. Incendium, ii.* || met. S' aplica als efectes que acaloran y encenen l' ànimo, com l' amor, ira, etc. *Incendio. Æstus, us.*

INCENDI DE SANCHS. La rarefacció de aquest humor, causada per l' excessiu calor. *Hervor de sangre. Sanguinis effervescentia.*

INCENDIAR. v. a. Calar foch. *Incendiar. Flammare, as, incendio, is.*

INCENDIARI, A. adj. Autor de incendi. *Incendiario. Incendarius.*

INCENDIÀRIA. f. Aucell desconegut, que 'ls antichs tenian per pressagi de un incendi. *Incendiaria. Incendiaria, æ.*

INCENSAR. v. a. etc. **ENCENSAR.**

INCENSURABLE. adj. Lo que no's pòt censurar. *Incensurable. Censuræ non capax.*

INCENTIU. m. Estímul, impuls. *Incentivo. Incitativum, incitamentum, i.*

INCERT, A. adj. y m. Dubtós, disputable. *Incierito. Incertus.* || Inconstant. *Incierito. Incertus.* || Irresolt. *Incierito. Incertus.* || m. En matèria de cambi 's diu del preu ignorat y un número indeterminat, que denotan lo preu que varia, y que es lo valor momentáneo del preu cert; so es, de una moneda imaginària, ó de altra efectiva, com: Barcelona prenent lletra sobre Paris dona sempre 3 lliuras 12 sous per 15 fs. 40 cs. més ó ménos terme incert ó variable. *Incierito. Anceps.*

ESTAR INCERT. fr. Estar duplós. *Estar incierito, dudoso.* Nuto, hæsito, as.

INCERTAMENT. adv. m. Ab incertitut. *Incieritamente. Dubiè, dubiò.*

INCERTENITAT É INCERTITUT. f. Falta de certesa. *Incetidumbre. Incertum, i.* || Irresolució, perplexitat. *Incetidumbre.* Dubietas, atis, hæsitantia, æ.

INCESSABLE. adj. Lo que no cessa. *Incesable, incesante. Incessabilis.*

INCESSABLEMENT. adv. m. Sens cessar. *Incesablement, incesantemente. Incessabiliter.*

INCESSANT. adj. **INCESSABLE.**

INCESSANTMENT. adv. m. **INCESSABLEMENT.**

INCEST. m. Cópula ab parenta. *Incesto. Incestum, i, incestus, us.*

COMETREB INCEST. fr. *Cometer incesto. Incesto, as.*

INCESTUÓS, A. adj. Qui peca carnalment ab parenta. *Incestuosus*. Incestus.

INCESTUOSAMENT. adv. m. De un modo incestuós. *Incestuosamente*. Incestè.

INCIGULAR. v. a. *INSACULAR*.

INCIDÈNCIA. f. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidentia*. Casus, eventus, us. || geom. La cayguda de una línea ó de un cos sobre altre. *Incidentia*. Incidentia, æ. || náut. *INMERSIÓ*.

INCIDENT. adj. y m. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidente*. Incidens. || for. Lo accessori de un plot ó causa. *Incidente*. Accessio, nis.

INCIDENTMENT. adv. m. Per incidència. *Incidentemente*; por *incidentia*. Incidenter, per eventum.

INCIDIR. v. n. Incórrer, cáurer en alguna cosa. *Incidir*. Incido, is.

INCIDIT, DA. p. p. *Incurrido*. Incursus.

ESSER INCIDIT. fr. Havér incorregut. *Haber incurrido*. Subiisse.

INCINERACIÓ. f. quí'm. Reducció de una cosa á cendra. *Incineracion*. Rei usque in cinerem redactio.

INCIRCUNCIS, A. adj. Qui conserva 'l prepuci. *Incircunciso*. Incircumcismus.

INCIRCUNCISIÓ. f. Conservació del prepuci. *Incircuncision*. Præputiatio, nis.

INCIRCUNSCRIT, A. adj. Lo que no está comprés en límits. *Incircunscrito*. Incircumscriptus.

INCISAR. v. a. Posar comas ó incisos en los escrits. *Poner incisos*. Virgulam apponere.

INCISIÓ. f. Tall, obertura. *Incision*. Injectura. incisura, æ.

INCISIU, VA. adj. Lo que es apte pera tallar. *Incisivo*. Incidendo aptatus.

INCISO. m. Coma, la menor part del período. *Inciso*. Incisum, i.

INCITADOR, A. m. y f. Qui incita. *Incitador*. Incitator, instigator, impulsor, is.

INCITAMENT. m. La acció y efecte de incitar. *Incitacion*, *incitamento*, *incitamiento*. Incitatio, nis. || Estimul, motiu, lo que incita. *Incitamiento*. Incitabulum, i.

INCITAR. v. a. Excitar, instigar, induhir, instar. *Incitar*. Concito, as. || Impel·lir, móurer ab violència. *Incitar*. Cito, incito, as. || Irritar, inflamar. *Incitar*. Accendo, is, irrito, as.

INCITAT, DA. p. p. *Incitado*. Incitatus.

INCITATIÜ, VA. adj. y m. Lo que incita ó té virtut de incitar. *Incitativo*. Incentivus.

INCIVIL. adj. Rústich, impolltich. *Incivil*. Rusticanus, rusticus.

INCLEMÈNCIA. f. Severitat, inhumanitat. *Inclemencia*. Inclementia, æ. || met. Rigor de la estació del temps. *Inclemencia*, *intemperie*. Intempestas, atis.

À LA INCLEMÈNCIA. m. adv. Al descubert. *À la inclemencia*. Sub dio, sub Jove frigido.

INCLEMENT. adj. Inhumá, sever. *Inclemente*. Inclemens.

INCLINACIÓ. f. Decantament, la acció de inclinar-se. *Inclinacion*. Inclinatio, nis. || PENDENT. 4. || Moviment, instinct. *Inclinacion*. Conatus, us. || met. Propensió, voluntat, desitj, aflicció, amor. *Inclinacion*. Libido, inis. || Acatament, demostració de respecte. *Inclinacion*. Capitis, corporis submissio. || COSTUM.

INCLINADAMENT. adv. m. Ab propensió. *Inclinadamente*. Pronè, propensè.

INCLINADÍSSIM, A. adj. sup. *Inclinadissimo*. Valdè propensus.

INCLINAMENT. m. ant. *INCLINACIÓ*.

INCLINAR. v. a. Decantar. *Inclinar*. Inclino, as. || Apartar envers un costat. *Inclinar*, *declinar*. Clino, as. || met. Móurer, persuadir. *Inclinar*. Inclino, as.

INCLINAR-SE. v. a. Doblegarse, tórcese. *Inclinarse*, *doblarse*. Acclino, as. || Abaixarse per respecte devant de algú. *Inclinarse*. Caput et corpus inclinare. || met. Manifestarse alguna persona ó cosa á favor de altra. *Inclinarse*. Inclino, as. || Móurerse per alguna rahó á seguir alguna opinió, etc. *Inclinarse*. Ratione duci.

INCLINAT, DA. p. p. *Inclinado*. Propensus, proclivis.

BEN Ó MAL INCLINAT. loc. De bonas ó malas inclinacions. *Bien ó mal inclinado*. Ad bona vel mala acclinis.

INCLINATIÜ, VA. adj. Lo que té virtut de inclinar. *Inclinativo*. Inclinans.

INCLIT, A. adj. Famos, il·lustre, célebre. *Inclito*. Inclitus.

INCLUSA. f. Hospital, casa de borts. *Inclusa*, *pedra*. Brephotropheum, i.

INCLUSIÓ. f. L' acte y efecte de inclóurer. *Inclusion*. Inclusio, nis.

INCLUSIU, VA. adj. Lo que inclou ó pót inclóurer. *Inclusivo*. Includens.

INCLUSIVAMENT. adv. m. 6

INCLUSIVE. Veu purament llatina. De un modo inclusiu. *Inclusivamente*, *inclusive*. Inclusivè.

INCOATIÜ, VA. adj. Lo que denota 'l principi de la acció. *Incoativo*. Incoativus, inceptivus.

INCOBRABLE. adj. Lo que no 's pót cobrar, ó es molt difícil de cobrar. *Incoachable*. Inexigibilis.

INCOGITAT, DA. adj. ant. IMPENSAT.

INCÓGNIT, A. adj. Desconegut. *Incognito*. Incognitus.

DE INCÓGNIT. m. adv. De un modo ocult y dissimulat. *De incognito*. Dissimulanter.

ÍNCOLA. m. ant. HABITANT, DOMICILIAT.

INCOLAT. m. ant. DOMICILI.

INCOMBUSTIBILITAT. f. Qualitat de incombustible. *Incombustibilidad*. Exustionis immunitas.

INCOMBUSTIBLE. adj. Lo que no 's pót cremar. *Incombustible*. Apyrus.

INCOMODADAMENT É INCÓMODA-MENT. adv. m. Ab incomoditat. *Incomodamente*. Incommodè.

INCOMODAR. v. a. Causar incomoditat. *Incomodar.* Alicui incommodare.

INCOMODAT, DA. p. p. *Incomodado.* Incommodatus.

INCOMODITAT. f. Embaràs, nosa, mala obra. *Incomodidad, incomodo.* Incommodum, i. || Penúria, escassetesa, falta de bisenda. *Incomodidad, trabajos.* Inopia, æ. || Mal, dany. *Incomodidad.* Incommoditas, atis. || ENFADO.

INCOMODO. m. INCOMODITAT.

INCÓMODO, A. adj. Enfadós, molest. *Incómodo.* Incommodus.

INCOMPARABLE. adj. Lo que no té igual. *Incomparable, incomparado.* Incomparabilis.

INCOMPARABLEMENT. adv. m. Sense comparació. *Incomparablemente.* Incomparabiliter.

INCOMPARTIBLE. adj. Lo que no's pòt compartir. *Incompartible.* Distributionem non patiens; indivisibilis.

INCOMPATIBILITAT. f. Repugnància de una cosa pera unir-se ab altra. *Incompatibilidad.* Repugnancia, æ.

INCOMPATIBLE. adj. Lo que no's pòt avenir ab altra cosa. *Incompatible.* Insociabilis.

INCOMPATIBLEMENT. adv. m. Ab incompatibilitat. *Insociablement, incompatiblement.* Extra omnem consociationem, conciliationem, socialitatem.

INCOMPETÈNCIA. f. for. Falta de jurisdicció. *Incompetencia.* Jurisdictionis, legitimi juris destitutio.

INCOMPETENT, A. adj. Il·legítim, *Incompetente.* Illegitimus. || Intempestiu, inepte, inoportú. *Incompetente.* Inconveniens.

INCOMPETENTMENT. adv. m. De un modo no degut. *Incompetentemente.* Indebitè. || Sense jurisdicció. *Incompetentemente.* Illegitimè.

INCOMPLERT, Ó INCOMPLET, A. adj. Imperfet, que no està acabat. *Incompleto.* Incompletus, imperfectus.

INCOMPONIBLE. adj. Lo que no's pòt compòndrer. *Incomponible, imposible.* Impossibilis.

INCOMPORTABLE. adj. ant. INSOPORTABLE.

INCOMPOSICIÓ. f. Falta de composició ó proporció entre las parts components. *Incomposicion.* Compositionis, proportionis defectus.

IMPOSSIBILITAT. f. Dificultat de compòndrer-se una cosa ab altra. *Imposibilidad.* Insociabilium rerum repugnancia; impossibilitas, atis.

INCOMPOSTA. f. INCOMPOSICIÓ.

INCOMPOSTURA. f. IMPOSSIBILITAT.

INCOMPREHENSIBILITAT. f. Suma dificultat en compèndrer ó sèr comprés. *Incomprehensibilidad.* Incomprehensibilis, atis, acatalepsia, æ.

INCOMPREHENSIBLE. adj. Lo que no's pòt compèndrer. *Incomprehensible.* Incomprehensus.

INCOMPREHENSÍO. f. INCOMPREHENSIBILITAT.

INCOMPRIMIBLE. adj. Lo que no's pòt comprimir. *Incomprimible.* Quod comprimi non potest.

INCOMUNICABLE. adj. Lo que no's pòt comunicar. *Incomunicable.* Quod communicari non potest.

INCOMUNICACIÓ. f. La qualitat de incomunicable. *Incomunicabilidad.* Communiois impossibilitas.

INCONCÚS, A. adj. Ferm, incontrastable. *Inconcusso.* Inconcusus.

INCONCUSAMENT. adv. m. Segurament, sense oposició ni disputa. *Inconcusamenta.* Inconcusè.

INCONDUHENT. adj. Lo que no es apte pera algun fi. *Inconducente.* Incongruens.

INCONEGUT, DA. adj. DESCONEGUT.

INCONFÈS, SA. adj. for. Reo que nega 'l delict. *Inconfeso.* Non confessus.

INCONGRUÈNCIA. f. Desproporció, falta de propietat, de uniformitat. *Incongruencia.* Incongruentia, æ.

INCONGRUENT. adj. Impropi, no convenient. *Incongruente.* Impropius.

INCONGRUENTMENT. adv. m. Ab incongruència. *Incongruamente, incongruenter.* Incongruenter.

INCONGRUITAT. f. INCONGRUÈNCIA.

INCÓNGRUO, A. adj. Impropi, no convenient. *Incóngruo.* Congruo, stipendio carens.

INCONJUGABLE. adj. Que no pòt conjugarse. *Inconjugable.* Indeclinabilis.

INCONMENSURABILITAT. f. Qualitat de inconmensurable. *Inconmensurabilidad.* Immensi conditio.

INCONMENSURABLE. adj. INMENSURABLE, IMMENS. || alg. Lo que no's pòt medir ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Inconmensurable, irrational.* Inconmensurabilis, irrationalis.

INCONMUTABLE. adj. INMUTABLE. || Lo que no's pòt commutar. *Inconmutable.* Incommutabilis.

INCONNEXIÓ. f. Falta de connexió ó unió de una cosa ab altra. *Inconexion.* Connexionis privatio. || fil. Independència de una cosa respecte de altra. *Inconexion.* Inconnexio, nis.

INCONNEXO, A. adj. Lo que no té connexió ab altra cosa. *Inconexo.* Inconnexus. || fil. Independent. *Inconexo.* Inconnexus. || pint. Se diu de la obra, las parts de la qual dissonan entre sí per rahó de la composició ó del colorido. *Desacordado.* Incohærens.

INCONQUISTABLE. adj. Lo que no's pòt ó es difícil de conquistar. *Inconquistable.* Inexpugnabilis. || met. S' aplica al que no's deixa vèncer ab prechs, ni per interés. *Inconquistable.* Invictus, tenax.

INCONSEQUÈNCIA. f. Consequència contrària á un principi establert. *Inconsequencia.* Inconsequentia, æ.

INCONSEQUENT. adj. Inconstant, faltat de conseqüència. *Inconsecuente, inconsequiente.* Inconsequens.

INCONSIDERABLE. adj. Lo que no's pòt considerar. *Inconsiderable.* Considerationi hand obnoxium.

INCONSIDERACIÓ. f. Indiscreció, imprudència. *Inconsideracion.* Incogitantia, æ.

INCONSIDERADAMENT. adv. m. Sense reflexió, incautament. *Inconsideradamente.* Immediatò. || **INDISCRETAMENT.**

INCONSIDERAT, DA. adj. Temerari, indiscret, imprudent, inadvertit. *Inconsiderado, desconsiderado.* Imprudens.

INCONSOLABLE. adj. Qui no admet consol. *Inconsolable.* Inconsolabilis.

INCONSOLABLEMENT. adv. m. Sense consol. *Inconsolablement.* Insolabiliter.

INCONSTÀNCIA. f. Lleugeresa de enteniment; facilitat en mudar de opinió. *Inconstancia.* Mobilitas, atis. || met. Varietat ó poca estabilitat en las cosas. *Inconstancia.* Inconstantia, æ. || Mudansa de fortuna en contrària. *Instabilidad, revés, vaiven.* Instabililas, atis. || **INTERCADÈNCIA.**

INCONSTANT. adj. Variable. *Inconstante.* Varius. || Lleuger, fàcil en mudar de opinió. *Inconstante, veleta.* Volaticus.

INCONSTANTEMENT. adv. m. Lleugerament. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTANTMENT. adv. m. Ab inconstància. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTRUÏBLE. adj. gram. Lo que no's pòt construhir. *Inconstruible.* Quod traduci vel reddi non potest.

INCONSÚTIL. adj. Lo que no té costura. *Inconsutil.* Inconsutilis.

INCONTAMINABLE. adj. Lo que no pòt tenir màcula. *Incontaminable.* Incontaminabilis.

INCONTAMINAT, DA. adj. Pur, net, sense màcula. *Incontaminado.* Incontaminatus.

INCONTESTABLE. adj. Cert, evident. *Incontestable.* Certus. || Fals, injust, sense dret. *Incontestable.* Injustus.

INCONTINÈNCIA. f. Vida desarreglada, luxúria. *Incontinencia.* Incontinentia, æ. || Lleugeresa ó poch pes de alguna cosa. *Liviandad.* Levitas, atis. || met. **INCONSTÀNCIA.**

INCONTINENT, A. adj. Voluptuós, que no modera sas passions. *Incontinente.* Incontinens. || m. Qui no's conté en alguna cosa. *Incontinente.* Incontinens, tis. || adv. **ENCONTINENT.**

INCONTINENTI. adv. t. Desde luego, al instant. *Incontinenti, incontinentemente.* Statim, illicò.

INCONTINENTMENT. adv. m. Ab incontinència. *Incontinentemente.* Incontinenter.

INCONTRASTABLE. adj. **INCONQUISTABLE.** || Lo que no's pòt impugnar ab rahons sólidas. *Intrastable.* Inexpugnabilis.

INCONTROVERTIBLE. adj. Lo que no admet

dupte ni disputa. *Incontrovertible.* Incontroversus.

INCONVENCIBLE. adj. Qui no's pòt convèncer. *Inconvencible.* Invictus.

INCONVENIÈNCIA. f. Incomoditat. *Inconveniencia, desconveniencia, incomodidad.* Incomodum, i.

INCONVENIENT. adj. Incongruent. *Incongruente, inconveniente.* Incongruus. || m. Obstacle. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Dany, perjudici. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Incomoditat. *Inconveniente.* Incommodum, i.

INCONVERTIBLE. adj. Lo que no pòt mudar-se en altra forma. *Inconvertible.* Inconvertibilis. || **IMPENITENT.**

INCORDI. m. med. Bubó, mula, tumor en la illada de resulta del mal gálich. *Bubon, incordio.* Panucella, æ.

INCORPORACIÓ. f. Agregació, mescla. *Incorporacion, incorporo.* Conjunctio, nis.

INCORPORAL. adj. S' aplica á lo que no's pòt percibir ab los sentits externs. *Incorporal.* Incorporalis.

INCORPORALMENT. adj. m. Sense cos. *Incorporalment.* Incorporaliter.

INCORPORAR. v. a. Barrejar, unir una cosa ab altra pera que fassan un cos. *Incorporar.* Accorporo, as. || Agregar á algu en algun cos ó col·legi. *Incorporar.* Aliqui corpori, aut collegio aliquem adscribere.

INCORPORARSE. v. r. Agregarse unas personas á otras pera formar un cos. *Incorporarse.* Incorporo, as.

INCORPORAT, DA. p. p. *Incorporado.* Incorporatus.

INCORPOREITAT. f. Falta de cos, qualitat de lo que no'l té. *Incorporeidad.* Incorporalitas atis.

INCORPÓREO, A. adj. Lo que no té cos. *Incorpóreo.* Asomatus.

INCORRECCIÓ. f. Falta de correcció. *Incorrecion.* Castigationis defectus; y mendum, i, en l' escrit.

INCORRECTAMENT. adv. m. Sin correccion. Vitosè, mendosè.

INCORRECTE, A. adj. No corregit. *Incorrecto.* Incorrectus.

INCORREGIBILITAT. f. Obstinació, dificultat en corregir-se. *Incorregibilidad.* Obstinatio, nis.

INCORREGIBLE. adj. Incapàs de correcció ó esmena. *Incorregible.* Acolastus.

INCORREGUT, DA. adj. ant. INCURS.

INCÓRREER. v. n. Càurer en falta. *Incurreir.* Incurro, is. || Junt ab los noms odi, culpa, indignació, etc. merèixerho. *Incurreir.* Incurro, is.

INCORRETGIBILITAT. f. INCORREGIBILITAT.

INCORRETGIBLE. adj. INCORREGIBLE.

INCORRIMENT. m. ant. INCURSÍO. || INCURRIMENT.

INCORROMPUT, DA. adj. ant. INCORRUPTO.

INCORRUPCIÓ. f. Qualitat ó estat de lo que

no's corromp ó podreix. *Incorruption*. Incorruptela, æ. || met. Puresa de vida y sanitat de costums. *Incorruption*. Sanctitas, atis.

INCORRUPTAMENT. adv. m. Sense corrupció. *Incorruptamente*. Incorruptè.

INCORRUPTÉ, A. adj. **INCORRUPTIBLE.** || met. No corromput, ni pervertit. *Incorruptio*. Indepravatus. || S' aplica á la dona que no ha perdut la puresa virginal. *Incorrupta*. Incorrupta.

INCORRUPTIBILITAT. f. Qualitat que fá incapàs de corrupció. *Incorruptibilitat*. Incorruptibilitas, atis.

INCORRUPTIBLE. adj. Lo que no està subjecte á corromprese. *Incorruptible*. Incorruptivus. || met. De suma integritat, que no pòt sér pervertit. *Incorruptible*. Incorruptus.

INGRASSAR. v. a. med. Espeasir lo líquit. *Engrasar*, *ingrasar*. Concrasso, as.

INGREAT, DA. adj. Lo que no ha estat creat. *Increado*. Increatus.

INCREDIBILITAT. f. Repugnància, dificultat de sér cregut. *Incredibilidad*. Incredibilis, atis.

INGRÉDUL, A. adj. Qui no créu ó té dificultat en créurer. *Incrédulo*. Incredulus.

INGREDULITAT. f. Repugnància en créurer. *Incredulidad*. Incredulitas, atis. || Falta de fé ó creència catòlica. *Incredulidad*. Incredulitas, atis.

INCREDIBLE. adj. Lo que no's pòt ó dén ó és molt difícil de créurer. *Incredible*. Inauditus.

INCREDIBLEMENT. adv. m. De un modo increible. *Incrediblemente*. Incredibiliter.

INCREMENT. m. Aument. *Incremento*. Incrementum, i. || gram. Aument de síl·labas sobre las del nominatiu, y sobre la segona persona del verb. *Incremento*. Incrementum, i.

INCREMENTET. m. *Incremento*, *aumento pequeño*. Incrementulum, i.

INCREPACIÓ. f. Reprehensió. *Increpacion*. Increpatio, nis.

INCREPADOR, A. m. y f. Qui increpa. *Increpador*. Objurgator, is.

INCREPAR. v. a. Repèndrer, renyar. *Increpar*. Increpo, as.

INCRUENT. adj. Sense derramament de sanch. *Incruento*. Incruentus.

INCUBO. adj. S' aplica al dimqui que pren forma de home en lo tracte il·lícit de las donas segons lo vulgo. *Incubo*. Incubus.

INCULCACIÓ. f. Obra de inculcar. *Inculcacion*. Inculcatio, nis.

INCULCAR. v. a. Repetir una mateixa cosa molts vegadas. *Inculcar*. Itero, as.

INCULPABLE. adj. Innocent. *Inculpable*, *inculpado*. Innoxius.

INCULPABLEMENT. adv. m. Innocentment, sense culpa. *Inculpablemente*, *inculpadamente*. Innocenter.

INCULPACIÓ. f. L' acte y efecte de inculpar. *Inculpacion*. Incusatio, nis.

INCULPADAMENT. adv. m. **INCULPABLEMENT.**

INCULT, A. adj. Erm, no cultivat. *Inculto*. Incultus. || met. Grosser, mal endressat, deixat. *Inculto*. Rusticus. || S' aplica al estil grosser. *Inculto*. Incultus stilus.

INCULTIVABLE. adj. Lo que es difícil ó no's pòt cultivar. *Incultivable*. Culturam non patiens.

INCULTIVAMENT. m. Falta de cultiu en las terras. *Incultura*. Incultus, us.

INCUMBÈNCIA. f. La obligació de fér alguna cosa ó ser versat en ella. *Incumbencia*. Officium, ii.

INCUMBIR. v. n. Tocar, pertànyer, estar encarregat de alguna cosa. *Incumbir*. Incumbo, is.

INCURABLE. adj. Lo que no's pòt curar. *Incurable*, *insanable*. Insanabilis.

INCÚRIA. v. n. NEGLIGÈNCIA.

INCURRIMENT. m. L' efecte de incórrer en alguna falta. *Incurremento*. Noxæ admissio.

INGURRIR. v. n. INCÓRRER.

INCURS, A. p. p. *Incurso*. Incursus.

INCURSIÓ. f. mil. Correria. *Incursion*, *corre-ria*. Incurso, decursio, excursio, nis.

INDAGACIÓ. f. La acció de indagar. *Indagacion*. Requisitio, nis.

INDAGADOR, A. m. y f. Qui indaga. *Indagador*. Explorator, is.

INDAGAR. v. a. Averiguar, esbrinar. *Huro-near*, *indagar*. Indago, as.

INDAGAT, DA. p. p. *Indagado*. Indagatus.

INDE. m. ant. ANTIL.

INDECÈNCIA. f. Indecoro, falta de decència. *Indecencia*. Indecentia, æ. || Vileza. *Indecencia*, *vileza*, *villania*. Vilitas, atis. || LLUFA, 1, PET. 9.

INDECENT. adj. Indecorós. *Indecente*, *indecoroso*. Indecorus.

INDECENTÍSSIM, A. adj. sup. *Indecentissimo*. Valdè indecens.

INDECENTMENT. adv. m. Ab indecència. *Indecentemente*. Indecorè.

INDECIDIT, DA. adj. é

INDECIS, A. adj. No decidit ó resolt. *Indeciso*. Indecisus. || Perplexo, duplós, indeterminat. *Indeciso*. Dubius.

INDECISIÓ. f. Irresolució. *Indecision*. Animi fluctuatio.

INDECLINABLE. adj. gram. Lo que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || gram. S' aplica al nom que no té més que un cas. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || for. S' aplica á la jurisdicció que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Irrecusabilis.

INDECORO. m. Indecència, ignomínia. *Indecoro*. Indecorum, i. || Falta de respecte. *Indecoro*. Incivilitas, atis.

INDECORÓS, A. adj. Indecent, vil, indigne. *Indecoroso*. Indecorus.

INDECOROSAMENT. adv. m. Sense decoro. *Indecorosamente*. Indecorè.

INDEFECTIBILITAT. f. Qualitat de indefec-

tible. *Indefectibilidad*. Deficiendi impossibilitas.

INDEFECTIBLE. adj. Lo que no pòt faltar. *Indefectible, indeficiente*. Indefectus, indeficiens.

INDEFECTIBLEMENT. adv. m. De un modo indefectible. *Indefectiblemente*. Indesinenter.

INDEFENS, A. adj. Lo qui no 's pòt defensar. *Indefenso*. Indefensus.

INDEFENSABLE. adj. Lo que no pòt sèr defensat. *Indefensible*. Quod defendi, propugnari nequit.

INDEFENSAT, DA, É **INDEFÉS**, A. adj. *INDEFENS*.

INDEFINIBLE. adj. Lo que no 's pòt definir. *Indefinible*. Quod definiri non potest.

INDEFINIDAMENT. adv. m. De un modo indefinit. *Indefinidamente*. Indefinitè.

INDEFINIT, DA. adj. Indeterminat, indecis. *Indefinito, indefinito*. Indefinitus. || lóg. Universal, indeterminat; se diu dels termes ó proposicions que no singularisan lo subjecte. *Indefinito, indefinito*. Universalis. || gram. Se diu dels noms, pronoms, etc. que tenen un sentit vago. *Indefinito*. Indefinitus. || mat. Lo que no té terme senyalat ó conegut. *Indefinito, indefinito*. Indefinitus; nullis terminis circumscriptus.

INDEGUDAMENT. adv. m. Il·licitament, sense deure'sse. *Indebidamente*. Indebitè, indebitò, illicitè.

INDEGUT, DA. adj. Lo que no 's deu. *Indebido*. Indebitus. || Il·licit, no permès. *Indebido*. Ne-fas, ind.; illicitus.

INDELEBLE. adj. Lo que no 's pòt borrar. *Indeleble*. Indelebilis; non delendus; non delebilis.

INDELEBLEMENT. adv. m. De un modo indeleble. *Indeleblemente*. Perpetuò, indelebiliter.

INDELIBERACIÓ. f. Falta de reflexió. *Indeliberacio*. Imprudentia, æ, temeritas, atis, indeliberatio, nis.

INDELIBERADAMENT. adv. m. Sense deliberació. *Indeliberadamente*. Imprudenter, indeliberatè, temerè, inconsultò.

INDELIBERAT, DA. adj. Sense deliberació. *Indeliberado*. Indeliberatus; imprudenter factum.

INDEMNÉ. adj. Exempt, llibre, sense dany. *Indemne*. Indemnitas, exemptus.

INDEMNISACIÓ. f. Ressarciment del dany causat. També 's dona aquest nom á un acte per lo qual los veraders propietaris de las manufacturas prometen indemnizar al qui representa al empresari. *Indemnizacion, indemnidad*. Damni compensatio.

INDEMNISAR. v. a. Reparar lo dany. *Indemnizar*. Damnum præstare.

INDEMNISAT, DA. p. p. *Indemnizado*. Damno absolutus.

INDEMNITAT. f. Exempció de dany. *Indemnidad*. Indemnitas, atis.

INDESCOMPONIBLE. adj. Lo que no 's pòt

descompondrer. *Indescomponible*. Quod dissolvi non potest.

INDEPENDÈNCIA. f. Llibertat, falta de dependència. *Independencia*. Summa libertas.

INDEPENDENT. adj. Llibre; sense subjecció ni dependència. *Independiente, independiente*. Liber.

INDEPENDENTISME. m. Secta de heretges que componian una espècie de anarquia que destrueix tota dependència, superioritat y distinció en iglésia y govern. Existeix en Inglaterra y altres colònias sevas de América. *Independentismo*. Independentium secta.

INDEPENDENTMENT. adv. m. Ab independència. *Independientemente, independientemente*. Citrà, extrà subjectionem. || adv. m. FORA DE AIXÓ.

INDESTRUCTIBLE. adj. Lo que no 's pòt destruhir. *Indestructible*. Quod vastari, deleri, excidi non potest.

INDETERMINABLE. adj. Lo que no 's pòt determinar. *Indeterminable*. Quod defini non potest. || Qui no s' acaba de determinar ó resoldrer. *Indeterminable*. Dubius, anceps.

INDETERMINACIÓ. f. Irresolució. *Indeterminacion*. Dubitatio, fluctuatio, nis.

INDETERMINADAMENT. adv. m. Sense determinació. *Indeterminadamente, irresolutamente*. Fluctuante, dubiò.

INDETERMINAT, DA. adj. Irresolut, indecis, qui no sab quin partit pèndrer. *Indeterminado*. Dubius, anceps; animi pendens, animo fluctuans. || No assolat ó assenyalat. *Indeterminado*. Indistinctus. || lóg. INDEFINIT.

INDEVOCIÓ. f. Falta de devoció. *Indevocion*. Indevotio, nis.

INDEVOT, A. adj. Qui no té devoció. *Indevoto, tibio*. Indevotus, minimè pius; ad pietatem frigidè affectus. || Qui es poch afecte á alguna persona. *Indevoto*. Minime studiosus.

INDEVOTAMENT. adv. m. Sense devoció. *Indevotamente*. Indevotè.

INDEX. m. ant. INDICE.

INDI, A. m. y f. Natural de índia. *Indio*. Indus. || Pasta y planta de que 's fá 'l color blau. *Añil, glasto*. Glastum, i, isatis, is.

COLOR DE INDI. 'L blau. *Añil, indico*. Indicus, cæruleus color.

ÍNDIA. f. Gran país del Àssia oriental. *India*. Índia, æ. || met. Abundància de riquesas ó cosas preciosas. *India*. Divitiarum copia.

TROBAR LAS INDIAS. fr. met. ab que s' explica que algú ha trobat medis ocults de fèr caudal ó de sèr rich. *Encontrar ó hallar la piedra filosofal*. Lapidem philosophicum invenire.

VALER UNA ÍNDIA. fr. Sèr una cosa de molta estimació y preu. *Valer un ojo de la cara; valer un potest*. Maximi pretii esse.

INDIÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á índias. *Indiano, indio, indico*. Indus, indicus, indianus.

INDIANA. f. Tela de cotó de várias dimensões y amplàrias, pintada de diversos colors, y dita així perquè en altre temps la portaven de Índias. *Indians.* Gossypina coloribus distincta tela. | Un dels estats units de la Amèrica septentrional. *Indiana.* Indiana, æ. | pl. **PINTATS.**

INDICACIÓ. f. Acte y efecte de indicar. *Indicacion.* Indicium, ii.

INDICANT. adj. Lo que indica. *Indicant.* Index.

INDICAR. v. a. Tocar, mostrar breument. *Indicar.* Indico, as. | Demostrar, senyalar. *Indicar.* Indico, as. | Explicar. *Indicar.* Signo, as.

INDICAT, DA. p. p. *Indicado.* Indiciatus.

INDICATIU, VA. adj. Lo que indica ó serveix pera indicar. *Indicativo, indicatorio.* Index. | m. gram. Modo dels verbs que indica senzillament la acció. *Indicativo.* Pronuntiativus modus.

INDICHO. f. Convocació per junta sinodal. *Indiccion.* Indictio, nis. | cron. Período que s'forma constent de 15 en 15 anys, de qual càlcul s'usen en las butllas pontificies. *Indiccion.* Indictio, nis.

ÍNDICE. m. Llista, taula dels capítols de un llibre. *Índice.* Index, icis. | Lo segon dit de la ma, començant pel polzer. *Índice.* Index, icis; salutaris digitus. | Entre comercians y teneoeria de llibres, lo llibre compost de 24 fulles, que s'porta per orde alfabètic, de que se serveixen pera trobar fàcilment sobre 'l llibre major ó altre 'ls comptes ó relacions de interès. *Índice.* Index, icis.

ÍNDICI. m. Senyal, anuaci; pronòstich, nota que indica lo ocult. *Índicio.* Indiciam, ii. | Anunci, pronòstich, senyal. *Índicio.* Significatus, us. | Sospita. *Índicio.* Suspicio, nis. | Proba. *Índicio.* Testatio, nis. | Avis, y noticia. *Índicio.* Significatio, nis.

ÍNDICIS VEHEMENTS. for. Aquells que mouhen de tal modo á créureur á algú reo de un delict, que ells sols equivalen á una proba semiplena. *Indicis vehementes.* Indicia vehementer probantia.

INDICIADOR, A. m. y f. Qui indicia. *Indiciador.* Reum indicii faciens.

INDICIAR. v. a. for. Descubrir algun reo per indicis. *Indiciar.* Reum indicii facere.

INDIFERÈNCIA. f. Disposició del ánimo que no 'ns inclina més á una part que á altra. *Indiferencia.* Adiaphoria, indifferentia, æ. | Fredor, falta de activitat, ó afecte. *Frialdad, indiferencia.* Remotio, nis.

INDIFERÈNCIA DE CONTRADICCIÓ. teol. La que hi ha pera fer ó no alguna cosa. *Indiferencia de contradiccion.* Indifferentia contradictionis.

INDIFERÈNCIA DE CONTRARIETAT. teol. La que hi ha pera fer una cosa ó la contrària, com callar ó parlar. *Indiferencia de contrariedad.* Indifferentia contrarietatis.

INDIFERÈNCIA DE DIVERSITAT. teol. La que hi ha pera fer una cosa ó altra, que ni es contradicció ni contrària, com jugar ó passejar. *Indi-*

ferencia de diversidad. Indifferentia diversitatis.

INDIFERENT, A. adj. Comú, neutral, que no s'inclina més á una cosa que á altra. *Indiferente.* Indiferens. | Lo que no importa que sia de un modo ó de altre. *Indiferente.* Indiferens. | Poch interessant. *Indiferente.* Promiscuus. | Lo que pòt pèndrerse en bon ó mal sentit. *Indiferente.* Medius. | teol. Lo que no es bo, ni mal. *Indiferente.* Indiferens actus. | pl. Heretges que tot ho miraban ab indiferència. *Adiaphoristas, indiferentes.* Adiaphoristes.

INDIFERENTMENT. adv. m. Indistinctament, sense diferència. *Indiferentement.* Indifferenter, indiscriminatim, promiscuè.

INDIFERENTISME. m. Secta de indiferentistas. *Indiferentismo.* Indifferentismus, i.

INDIFERENTISTAS. m. pl. Laterans de Alemany, que aprovan totes las confessions y símbols, de modo que pera ells tots són indiferents. *Indiferentistas.* Indifferentistæ, aram.

INDÍGENA. adj. Natural del país ó llech de que s'tracta. *Indígena.* Indigena, æ.

INDIGÈNCIA. f. Pobresa, misèria. *Indigencia.* Inopia, æ.

INDIGENT. adj. Miserable. *Indigente.* Egens, indigens.

INDIGEST, A. adj. Difícil ó que no s'pòt digerir. *Indigestible, indigesto.* Indigestus. | met. Confús, desordenat. *Indigesto.* Inordinatus.

INDIGESTIÓ. f. Craesa. *Indigestion.* Indigestio, nis.

ÍNDIGITS. m. pl. Pobles de Catalunya entre las faldas dels Pirineus y 'l riu Ter. *Índigets.* Indigetæ, orum.

INDIGNACIÓ. f. Enuig, ira, enfado. *Indignacion.* Ira, æ. | rel. Figura ab que l'orador manifesta indignació contra qui la mereix. *Indignacion.* Indignatio, nis.

INDIGNADAMENT. adv. m. Ab indignació. *Enojadamente, con indignacion.* Indigné.

INDIGNADÍSSIM, A. adj. sup. *Indignadissimo.* Valde indignatus.

INDIGNAMENT. adv. m. Sense mèrit. *Indignamente.* Indigné. | INQUAMENT.

INDIGNAR. v. a. Enfadar, irritar. També s'usa com reciproc. *Indignar.* Irrito, as.

INDIGNAT, DA. p. p. *Indignado.* Indignatus.

INDIGNE, A. adj. Qui no es digne. *Indigno.* Indignus. | Procehiment, acció indecorosa, vil, despreciable. *Indigno.* Indignus.

INDIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Indignissimo.* Indignissimus.

INDIGNÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Indignissimamente.* Indignissimè.

INDIGNITAT. f. Falta de mèrit y disposició pera alguna cosa. *Indignidad.* Indignitas, atis, probrum, i.

INDIO, A. adj. INDIÀ.

INDROT. m. GALL D'IND,

INDIRECTA. f. Llatinada. *Indirecta*. Circumlocutio; obliqua, simulata, locutio.

INDIRECTAMENT. adv. m. De un modo indirecte. *Indirectamente*. Obliquè. || Ab dissimulo. *Indirectamente*. Dissimulanter, indirectè.

INDIRECTE, A. adj. Lo que s'encamina directament al fi. *Indirecto*. Indirectus. || Fort. *Indirecto*. Indirectus. || lòg. S' aplica á certs modos de argüir que no conclouhen tant clarament com lo directe. *Indirecto*. Indirectus.

INDISCIPLINA. f. Falta de subordinació. *Indisciplina*. Indisciplina, æ.

INDISCIPLINABLE. adj. Incapàs de disciplina. *Indisciplinable*. Indocilis.

INDISCIPLINAT, DA. adj. Qui no té disciplina ó instrucció. *Indisciplinado*. Indoctus.

INDISCRECIÓ. f. Imprudència, inconsideració, tonteria. *Indiscrecion*. Inconsideratio, nis.

INDISCRET, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Indiscreto*. Improvidus.

INDISCRETAMENT. adv. m. Sense discreció, ni prudència. *Indiscretamente*. Incautè. || Temeràriament. *Indiscretamente*. Temèrè; præcipiti animo.

INDISCULPABLE. adj. Lo que no té disculpa. *Indisculpable*. Inexcusabilis.

INDISERT, A. adj. Qui no es eloqüent. *Inelegante*, *inelocuente*. Indisertus.

INDISERTAMENT. adv. m. Sense eloqüència. *Inelegantemente*. Indisertè.

INDISPENSABLE. adj. Lo que no's pòt dispensar. *Indispensable*. Inexcusabilis. || Lo que es necessari ó molt regular que succehesca. *Indispensable*. Necessarius.

INDISPENSABLEMENT. adv. m. Precisament. *Indispensablement*. Necessariò, præcisè.

INDISPOSAR. v. a. Privar de la disposició convenient. *Indisponer*. Aptitudinem adimere. || Introduhir discórdia ó desunió. *Malquistar*, *indisponer*. Alieno, as; discórdias serere.

INDISPOSARSE. v. r. Enfadarse, irritarse. *Indisponerse*. Alienari. || Sentirse faltat de salut. *Indisponerse*. Malè affici.

INDISPOSAT, DA. p. p. *Indispuesto*. Malè affectus.

INDISPOSICIÓ. f. Falta de disposició. *Indisposicion*. Impotentia, æ. || Alteració en la salut. *Indisposicion*. Valetudo, invaletudo, inis.

INDISPOST, A. adj. Faltat de salut. *Enfermizo*, *indispuesto*. Valetudinarius.

INDISPUTABLE. adj. Clar, evident. *Indisputable*. Certus.

INDISPUTABLEMENT. adv. m. De un modo indisputable. *Indisputablement*. Sine controversia.

INDISSOLUBILITAT. f. Qualitat de indissoluble. *Indisolubilidad*, *insolubilidad*. Insolubilitas, atis.

INDISSOLUBLE. adj. Lo que no's pòt disódrer ó desunir. *Indisoluble*, *insoluble*. Indissolubilis.

INDISSOLUBLEMENT. adv. m. De un modo

indissoluble. *Indisolublemente*. Insolubiter, indissolubiter.

INDISTINGCIÓ. f. Agravi per privar de prerrogatives ó distincions. *Indistincion*. Inordinatio, nis.

INDISTINCT, A. adj. Lo que no's distingeix; molt semblant. *Indistinto*. Indistinctus. || Confús, barrejat. *Indistinto*. Indistinctus, indiscretus.

INDISTINCTAMENT. adv. m. Sense distinció. *Indistintamente*. Indistinctè.

INDIVIDIT, DA. adj. indivís.

INDIVIDUACIÓ. f. Abstracció del individuó. *Individuacion*, *individualidad*. Individua, orum. || fil. Acció ó qualitat que individua. *Individuacion*. Individuitas, atis, individuatio, nis.

INDIVIDUAL. adj. Propi ó peculiar de cada individuó. *Individual*. Singularis.

INDIVIDUALISAR. v. a. INDIVIDUAR.

INDIVIDUALITAT. f. INDIVIDUACIÓ. || f. Facultat intel·lectual que percibeix aquella calitat dels objectes que 'ls separa uns de altres donant á cada un una existència particular, única, aislada é individual. *Individualidad*. Individualitas, atis. || L'órgan ó punt que correspon á esta facultat frenològicament considerat y ocupa la part superior del nas en l'os coronat. *Individualidad*. Individualitatis organus.

INDIVIDUALMENT É INDIVIDUAMENT. adv. m. Ab individuació, ab distinció. *Individualmente*. Distinctè. || Inseparablement. *Individualmente*. Strictim, indissolubiter, indivisè.

INDIVIDUAR. v. a. Especificar. *Individuar*, *individualizar*. Enucleo, as.

INDIVIDUAT, DA. p. p. *Individuado*, *individualizado*. Enucleatus.

INDIVIDUITAT. f. ant. INDIVIDUACIÓ.

INDIVÍDUO. m. Particular en cada espècie. *Individuo*. Individuum, ii. || La pròpia persona; com: cuydar del individuó. *Individuo*. Sibi ipsi. || adj. INDIVIDUAL.

INDIVÍS, A. adj. No dividit. *Indiviso*, *proindiviso*. Indivisus, indiscretus.

INDIVISAMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisamente*. Indisibilter.

INDIVISIBILITAT. f. Qualitat de indivisible. *Indivisibilidad*. Divisionis incapacitas, impossibilitas, inseparabilitas.

INDIVISIBLE. adj. Lo que no's pòt dividir. *Indivisible*, *individuo*. Individuus.

INDIVISIBLEMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisiblement*. Indivisibilter.

INDOBLEGADÍS, SA. adj. INFLEXIBLE.

INDÓCIL. adj. Tossut, enterch, indisciplina-ble. *Indócil*. Indocilis.

INDOCILITAT. f. Duresa de geni, tossuneria. *Indocilidad*, *indocibilidad*. Indocibilitas, atis.

INDÓCILMENT. adv. m. De un modo indócil. *Indócilmente*. Indocili animo.

INDOCTAMENT. adv. m. Ignorantment. *In-*

doctament, ignorantement. Indoctè, ineruditè.

INDOCTE, A. adj. Ignorant, idiota, poch instruhit. *Indocto.* Indoctus.

INDOCTÍSSIM, A. adj. sup. *Indoctissimo.* Indoctissimus.

INDOLE. f. Geni, inclinació, natural. *Indole.* Indoles, is.

INDOLÈNCIA. f. Insensibilitat, privació de dolor. *Indolencia.* Indolentia, æ. || Necedat, galbana, simplessa. *Indolencia.* Socordia, æ.

INDOLENT. adj. Insensible als objectes que mouhen a altres. *Indolente.* Segnis, lentus.

INDOMABLE adj. Lo que no's pòt domar ó subjectar. *Indomable, indomesticable.* Indomitus. || met. Dit dels afectes ó passions que no's deixan fàcilment reduhir á lo que's vól. *Indomable.* Indomabilis, inflexibilis.

INDOMAT, DA. adj. **INDOMIT**.

INDOMESTICABLE. adj. **INDOMABLE**.

INDOMESTICAT, DA. adj. Lo que està sense domesticar. *Indomesticado.* Indomitus.

INDÓMIT, A. adj. Intractable, indomable, fer; se diu dels cabells sense domar. *Indómito.* Indomitus. || Dissolut, desenfrenat. *Indómito.* Effrenatus. || met. Lo que està sens, ó no's vól subjectar ni corregir. *Indómito.* Indomitus.

INDOTACIÓ. f. for. Falta de dotació. *Indotacion.* Indotatio, nis.

INDOTAT, DA. adj. Lo que està sense dot. *Indotado.* Indotatus.

INDUBITABLE. adj. Lo que no's pòt dubtar. *Indubitable.* Indubitabilis.

INDUBITABLEMENT. adv. m. Certament, sense poderse dubtar. *Indubitabilmente.* Indubitabiliter.

INDUBITADAMENT. adv. m. Certament, segurament, sens dubte. *Indubitadamente.* Indubitatè.

INDUBITAT, DA. adj. Evident, constant, segur, cert. *Indubitado.* Indubitatus.

INDUCCIÓ. f. Persuasíó. *Induccion, inducimient.* Inductio, nis. || ret. Argument en lo que per la enumeració dels particulars s' infereix la proposició que s' ha de probar. *Induccion.* Epagoge, es.

INDUCTIU, VA. Lo que induheix ó té virtut pera induhir. *Inductivo.* Inducens, suadens.

INDUHIDOR, A. m. y f. Qui induheix. *Induidor.* Suassor, is.

INDUHIMENT. m. **INDUCCIÓ**. 1.

INDUHIR. v. a. Persuadir, incitar, móurer. *Inducir.* Excito, incito, as. || Enredar en alguna cosa. *Inducir.* Incapistro, as.

INDUHIT, DA. p. p. *Inducido.* Inductus.

INDULGÈNCIA. f. Complacència, sobrada benignitat ó dissimulació. *Indulgencia.* Indulgentia, æ. || Facilitat en perdonar culpas ó concedir gràcias. *Indulgencia.* Indulgentia, æ. || Perdó que dona la Iglésia de las penas degudas per los pecats. *Indulgencia.* Remissió, nis, indulgentia, æ.

INDULGÈNCIA PARCIAL. La que sols perdona part. *Indulgencia parcial.* Partialis indulgentia.

INDULGÈNCIA PLENÀRIA. La que perdona tota la pena. *Indulgencia plenaria.* Plenaria indulgentia, remissio.

INDULGENT. adj. Benigne, condescendent, fàcil en perdonar y dissimular. *Indulgent.* Indulgens.

INDULGENTMENT. adv. m. De un modo indulgent. *Indulgentemente.* Indulgenter.

INDULT. m. Privilegi, gràcia, concessió, permissió. *Indulto.* Indultum, i. || Gràcia en que 'l Sumo Pontífice dispensa en lo dret comú. *Indulto.* Pontificia, pontifica gratia. || Perdó, exempció graciosa de la llei ó altra qualsevol obligació. *Indulto.* Venia, æ.

INDULTAR. v. a. Perdonar, donar indult. *Indultar.* Parco, ignosco, is. || Eximir de alguna llei ú obligació. *Indultar.* A lege vel officio solvere.

INDULTAT, DA. p. p. *Indultado.* Immunitate donatus.

INDULTARI. m. Qui per gràcia pontificia podia concedir beneficis eclesiàstichs. *Indultario.* Ecclesiastica beneficia per pontificiam concessionem conferens.

INDÚSTRIA. f. Enginy, manya, destresa, habilitat. *Industria.* Industria, æ.

DE INDÚSTRIA. m. adv. A dretas, de propòsit. *Industriosamente, de industria.* Consilio.

DE HA PRÓPIA INDÚSTRIA. m. adv. *Con mi propria industria.* Meo Marte.

INDUSTRIAL. adj. Pertanyent á la indústria. *Industrial.* Artificiosus.

INDUSTRIAR. v. a. Ensenyar, instruhir, *Industriar.* Instruo, is.

INDUSTRIARISE. v. a. **ENGINYARSE**.

INDUSTRIÓS, A. adj. Hàbil, destre. *Industrioso.* Industriosus. || Ingeniós, astut. *Industrioso.* Industriosus.

INDUSTRIOSAMENT. adv. m. Ab indústria. *Industriosamente.* Industriosè. || **PRIMOROSAMENT**.

INÈDIT, A. adj. Escrit no publicat. *Inédito.* Ineditus.

INEFABILITAT. f. Dificultat de explicar ab propietat una cosa. *Inefabilidad.* Inefabilitas, atis.

INEFABLE. adj. Inexplicable. *Inefable.* Inefabilis.

INEFABLEMENT. adv. m. Sense poderse explicar. *Inefablemente.* Inefabiliter.

INEFICÀCIA. f. Falta de virtut ó activitat. *Ineficacia.* Imbecilitas, atis. || teol. *Ineficacia.* Ineficacia, æ.

INEFICÀS. adj. Dèbil, faltat de virtut y activitat. *Ineficaz.* Inefficax. || Inútil, insignificant. *Ineficaz.* Inutilis.

INENARRABLE. adj. **INEXPLICABLE**, **INEFABLE**.

INEPCIA. f. **INEPTITUT**.

INEPTAMENT. adv. m. Sens aptitut ni porporció. *Ineptamente.* Ineptè.

INEPTE, A. adj. Inútil, inhabil. *Inepio*. Ineptus. || Ximple, lentó. *Inepio*. Ineptus, insulsus.

INEPTÍSSIM, A. adj. sup. *Ineptissimo*. Ineptissimus.

INEPTITUT. f. Falta de aptitud ó habilitat. *Ineptitudo*, *ineptia*. Ineptitudo, inis.

INERCIA. f. Peresa, droperia, inacció. *Inercia*. Inertia, æ. || fis. Persistència de moviment ó quietut que té un cos fins que una causa més enèrgica la contraresta. *Inercia*. Inertia, æ.

INERME. adj. Desarmat. *Inermis*. Inermis.

INERRABLE. adj. Que no 's pòt errar. *Inerrabile*. Inerrans.

INERRANT. adj. astron. Fixo, sense moviment. *Fijo*, *inerrante*. Inerrabilis.

INERT, A. adj. Dessidiós, mandra, drogo. *Inerte*. Iners, ignavus. || fis. y med. *QUIET*, *PALISAT*.

INERUDIT, A. adj. INDOCTE.

INERUDITAMENT. adv. m. INDOCTAMENT.

INESCRUTABILITAT. f. Impenetrabilitat en lo moral. *Inescrutabilidad*, *impenetrabilidad*. Impenetrabilis, atis.

INESCRUTABLE, É INESCRUDINYABLE. adj. Lo que no 's pòt averiguar. *Inescrutabile*, *inescrudinyable*, *impenetrabile*. Inescrutabilis.

INESCUSABLE. adj. Lo que no 's pòt escusar ó no admet disculpa. *Inexcusable*. Inexcusabilis. || Forsós, necessari, inevitabl'e. *Inexcusable*. Inexcusabilis.

INESCUSABLEMENT. adv. m. Sòs escusa. *Inexcusablemente*, *Necessariò*.

INESPERADAMENT. adv. m. Sòs esperar-se. *Inesperadamente*. Antè expectatum.

INESPERAT, DA. adj. Lo que cedové sòs esperar-se. *Inesperado*. Inesperatus.

INESTIMABILITAT. f. Quantitat de inestimable. *Inestimabilidad*. Inestimabilis, atis.

INESTIMABLE. adj. De ninguna estimació ni valor. *Inestimable*. Inestimabilis. || Lo que excedeix tota estimació ó que no's pòt estimar tant com mereix. *Inestimable*. Inestimabilis.

INEVITABLE. adj. Lo que no 's pòt evitar. *Inevitable*. Inevitabilis.

INEVITABLEMENT. adv. m. Sense poder-se evitar. *Inevitablemente*, *inevitablemente*. Inevitabiliter.

INEXACTE, A. adj. Sòs exactitud. *Inexacto*. Imperfectus.

INEXACTITUT. f. Falta de exactitud. *Inexactitudo*. Curs, diligèntia defectus. || Imperfecció. *Inexactitudo*. Imperfectio, nis.

INEXECUCIÓ. f. Falta de compliment en lo pactat. *Inobservancia*. Inobservantia, æ.

INEXISTÈNCIA. f. Falta de existència. Altres la prenen per la existència de una cosa en altra ab íntima unió. *Inexistencia*. Inexistencia, æ.

INEXISTENT. adj. Lo que no existeix. Altres entenen lo que existeix en altra cosa. *Inexistente*. Inexistens.

INEXORABLE. adj. Incapés de compadéixer-se. *Inexorable*. Adamantinus.

INEXPERIÈNCIA. f. Falta de experiència. *Inexperiencia*. Inexperientia, æ.

INEXPERIMENTAT, DA, É INEXPERT, A. adj. Qui no té experiència. *Inexperto*. Inexpertus.

INEXPIABLE. adj. Lo que no 's pòt expiar. *Inexpiable*. Inexpiables; nullo placulo eluendus.

INEXPLICABLE. adj. Lo que no 's pòt explicar. *Inexplicable*. Inexplicabilis.

INEXPUGNABLE. adj. Insuperable, invencible, inconquistable. *Inexpugnable*. Inexpugnabilis. || met. Fèrta, constant, impersuadible. *Inexpugnable*, *inconquistable*. Inexpugnabilis.

INEXTENS, A. adj. Lo que no té extensió. *Inextenso*. Inextensus.

INEXTINGIBLE. adj. Lo que no 's pòt extinguir. *Inextinguible*. Inextinguibilis. || Lo que es de una perpètua ó llarga duració. *Inextinguibile*. Perpetuus.

INEXTRICABLE. adj. Lo que no 's pòt entendre ni posar en clar. *Inextricable*, *indecifrabile*. Inextricabilis.

INFACIBLE. adj. Lo que no pòt ser fèt. *Infacibile*. Quod fieri nequit.

INFÀEL. adj. ant. INFEL.

INFÀL-LIBERTAT. f. Impossibilitat de certar. *Infalibilidad*. Infalibilitas, atis.

INFÀL-LIBLE. adj. Lo que no pòt enganyar ni enganyarse, y sols es Dèu. *Infalible*. Certissimus. || Indefectible, lo que no pòt faltar. *Infalible*, *indefectible*. Indeficiens.

INFÀL-LIBLEMENT. adv. m. Ab infalibilitat, *Infaliblement*. Certissimè.

INFAMACIÓ. f. La acció de infamar. *Infamacion*. Infamatio, nis.

INFAMADOR, A. m. y f. Qui infama. *Infamador*. Obrectator, infamator, is.

INFAMAR. v. a. Llevar la fama. *Disfamar*, *infamar*. Noto, as.

INFAMAT, DA. p. p. *Infamado*. Infamatus.

INFAMATORI, A. adj. Lo que infama ó desacredita. *Infamatorio*, *infamativo*, *disfamatorio*. Infamans.

INFAME. adj. De mala fama ó reputació, desacreditat. *Infame*. Infamis. || Despreciable, vil, ignominios. *Infame*. Infamis. || Lo que infama. *Infame*. Infamis.

INFAMEMENT. adv. m. Ab infàmia. *Infamemente*. Turpiter, ignominiosè. || Vilment. *Infamemente*, *vilmente*. Fœdè.

INFÀMIA. f. Dishonra, ignominia, oprobri. *Infamia*. Infamia, æ. || Maldat, vilesa. *Infamia*. Turpitudó, inis. || Paraula afrontosa. *Infamia*. Probrum, i.

PUNJAR LA INFÀMIA. fr. for. que's deya del reo còmplies en un delicté, que havent declarat contra sòn company, no era tingut per testimoni idèneo, per estar infamat del delicté, y posantlo en

lo torment, ratificant alll sa declaració, 's deya que purgava la infàmia y quedava sòlida la declaració. *Purgar la infamia.* Infamiam compurgare.

INFÀNCIA. f. Edat de la persona fins als set anys. *Infancia.* Infantia, æ. || met. Lo primer estat ó principi de qualsevol cosa. *Infancia.* Infantia, æ.

INFANDO, A. adj. Indigne de dirse. *Infando.* Infandus.

INFANSÓ. m. Lo noble ó hidalgo exempt de tot servey. *Infanson.* Nobili genere natus.

INFANSONIA. f. Qualitat del infansó. *Infanzonia.* Ingenui viri genus.

INFANT. m. Noy que encara no sab parlar. *Infante.* Infans, tis. || Qualsevol dels fills del rey á excepció del primogénit. *Infante.* Regis filius. || FILL. || mil. Soldat de á peu. *Infante.* Pedes, itis.

INFANTS Y ORATS DIUEN LAS VERITATS. ref. Adverteix que la veritat se troba freqüentment en las personas que no són susceptibles de reflexió, de artífici ni dissimulo. *Los niños y los locos dicen las verdades.* Et puer et demens verum percipimus ajunt.

L'INFANT Y LA PASTA EN LO JULIOL SE GLÀSSA. ref. Denota 'l cuydade que 's deu tenir en ditas cosas y altras naturalment delicadas. *La masa y el niño en verano han frio.* Mollis molliter eant tractanda.

L'INFANT Y 'L PEIX EN LA ATGUA CREIX. ref. Se diu de las criaturas de bolquers, per lo molt que 'ls rentaa, ó perque quasi sempre van mullats de orins. *Los peces y los niños en las aguas son crecidos.* Parvulus inerescit madidus cum piscis in unda.

QUÉ VAN LOS INFANTS? LO QUE VEUEN PÉR ALS GRANS. ref. L'EXEMPLE DELS MAJORS FÁ BONS Ó MALS ALS MENORS.

INFANTA. f. Noya fins als set anys. *Infanta.* Infans femina. || Filla del rey ó casada ab un fill de ell. *Infanta.* Regina regis filia.

INFANTAMENT. m. ant. PART.

INFANTAR. v. a. ant. CONCERIR. || ant. PARIR.

INFANTRA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTAT. m. Terreno ó rendas que s'aplican á un infant pera aliments. *Infantado.* Territorium infantis.

INFANTERIA. f. Soldats de á peu. *Peonaje.* infanteria. Peditatus, us.

INFANTERIA DE LÍNEA. La que formada en divisions, batallons ó de altre modo combat sempre unida, y constituheix en las accions lo principal cos de la batalla. *Infanteria de linea.* Agmen, inis.

INFANTERIA LLEUGERA. La que fora de las líneas fá 'l servey de las avansadas, descubertas, etc. combat en partidas soltas, y en las accions s'ocupa principalment en distràner al enemich, acosarlo pels flanchs, fatigarlo, y perseguirlo en sas retiradas, observar sos moviments, y obrir los del propi exèrcit. *Infanteria ligera.* Velites, um.

INFANTESA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTESSA. f. ant. INFANTA.

INFANTICIDA. m. y f. Matador de infants. *Infanticida.* Infanticida, æ.

INFANTICIDI. m. Mort violenta de un infant. *Infanticidio.* Infanticidium, ii.

INFANTIL. adj. Cosa de infant ó de la infància. *Infantil.* Ad pueritiam pertinens; infantilis.

INFANTÓ. m. d. *Infantito.* Infantulus, i.

INFATIGABLE. adj. Incansable. *Infatigable.* Infessus.

INFATIGABLEMENT. adv. m. Incansablement. *Infatigablemente.* Infessus.

INFATUACIÓ. f. Torpesa de la rahó. *Infatuacion.* Infatuatio, nis.

INFATUAR. v. a. Entontir. *Infatuar.* Infatuo, as.

INFATUAT, DA. p. p. *Infatado.* Infatuatus.

INFAUST, A. adj. Funest, desgraciat. *Infausto.* Obscænus.

INFAUSTAMENT. adv. m. Ab desgràcia ó infelicitat. *Infaustamente, azarosamente.* Infaustus.

INFAUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Infaustissimo.* Infaustissimus.

INFECCIÓ. f. Corrupció, contagi. *Infeccion.* Infectio, corruptio, nis. || PUTREFACCIÓ.

INFECCIONAR. v. a. INFICIONAR.

INFECCIONAT, DA. p. p. INFICIONAT.

INFECTAR. v. a. INFICIONAR.

INFECTE, A. adj. INFICIONAT.

INFECUNDITAT. f. Esterilitat. *Infecundidad.* Infœcunditas, atia.

INFEGUNDO, A. adj. Estéril. *Infecundo.* Infœcundus.

INFEL. m. ant. INFIEL.

INFELICITAT. f. Desdítza, desgràcia. *Infelicidad.* Infelicitas, atis. || Infortuni, la causa del qual s'ignora. *Infelicidad.* Casus, us.

INFELICÍSSIM, A. adj. sup. *Infelicitissimo.* Infelicitissimus.

INFELIS. adj. Desdítzat. *Infeliz.* Calamitosus. || Apocat. *Infeliz.* Sincerus. || MESQUI.

INFELISMENT. adv. m. Ab infelicitat. *Infelizmente.* Infelicitèr.

INFERÀ. m. Sectari de una de las 41 sectas que ha produhit lo luteranisme. *Inferano.* Inferanus, i.

INFERÈNCIA. f. IL·LACIÓ, CONSEQÜÈNCIA.

INFERIOR. adj. Lo que està en lloch més baix respecte de altra cosa. *Inferior.* Inferior. || Lo que es ménos que altra cosa en quantitat ó qualitat. *Inferior.* Inferior. || Sùbdit, subjecte á altre. *Inferior.* Subditus, inferior.

INFERIORITAT. f. Qualitat de inferior. *Inferioridad.* Inferioris status. || Situació de una cosa sola de altra. *Inferioridad.* Infernæ rei collocatio.

INFERIORMENT. adv. m. De modo inferior. *Inferiormente.* Ex adversò.

INFERIR. v. a. Col·legir, deduhir, traure con-

seqüências. *Inferir*. Infero, ers. || CAUSAR, OCASIONAR.

INFERIT, DA. adj. CAUSAT, PET.

INFERN. m. Lloch de penes eternas para càstich dels condemnats. *Inferno*. Gehenna, æ. || Las penes dels condemnats. *Inferno*, *penas eternas*. Damnatorum pena. || met. Discòrdia, alborot, y 'l lloch ahont n' hi ha. *Inferno*. Infernus, i, tumultus, us. || Trabay insoportable. *Reventadero*, *infern*. Infernus, i; improbus labor. || En algunas ordes religiosas que menjan de peix lo reletor ahont menjan de carn. *Inferno*. Monasterii locus carnibus vescendis destinatus. || Subterrani ahont càuben las morcas y aygua bullenta ab que procuran sér nadar l' oli, si acàs no podia per causa del fret. *Inferno*, *chibo*, y *lobo* p. Mur. Absysus, i. || Lloch molt remot. *Inferno*. Remotus locus. || adj. poët. INFERNAL.

ANAR AL INFERN. fr. Condemnarse eternament. *Condenarse*; ir al *infern*. Ad inferos detrahi.

DE MAL AGRAHITS L' INFERN N' ESTÀ PLE. ref. ab que 's denota que la ingratitut es lo més aborrible y lo més comú de tots los vicis. *De desagradados está el inferno lleno*. Odibilis ingratitudo.

INFERNAL. adj. Lo que pertany al infern. *Infernal*, é *infern*, *infero* poët. Infernus. || met. Molt mal, ó perjudicial. *Infernal*. Exitialis. || pl. Heretges del sigle seize, que deyan que Jesucrist baixà al infern dels condemnats, y que l' atormen-tàren com à ells. *Infernales*. Infernales, ium.

INFERNALMENT. adv. m. Extremadament, desaforadament. *Infernalmente*, *endemoniadamente*. Diabolico more.

INFERNET. m. Joch de noys que s' executa sent anar un palet ab lo peu coix per unas rallas en forma de laberinto, pagant quant lo peu ó palet toca las rallas. També 's diu á cert joch de cartas. *Quiquilicoja*, *infernáculo*, *cozcojilla*, *cozcojita*, *forncula*. Puerorum ludus altero pede suspensio concedentium.

INFESTACIÓ. f. La acció de infestar. *Infestacion*. Vexatio, infestatio, nis.

INFESTADOR, A. m. y f. Qui infesta. *Infestador*. Infestator, is.

INFESTAR. v. a. Assolar, destruir el país enemich. *Infestar*. Infesto, infenso, as; excursio-nibus vexare. || INFICIONAR.

INFESTAT, DA. p. p. *Infestado*. Infestus, infestatus.

INFESTÍSSIM, A. adj. sup. Molt perjudicial. *Dañosísimo*, *perniciósísimo*. Infestissimus.

INFEUDACIÓ. f. ENFEUDACIÓ.

INFEUDAR. v. a. ENFEUDAR.

INFIBULACIÓ. f. cir. Juntar ab certa espècie de anelletes la ferida que no 's pòt cusir. *Infibulacion*. Infibulatio, nis.

INFICIONAR. v. a. Corrómpre, viciar, contagiar. *Inficionar*, *infestar*, *infectar*. Infecto, as. || met. Pervertir ab malas doctrinas. *Inficionar*, *infestar*, *pervertir*, *malear*. Vitio, as.

INFICIONAT, DA. p. p. *Inficionado*. Vitiatius.

INFIDEL. adj. INFIEL.

INFIDELITAT. f. Desllealtat, falta de fidelitat. *Infidelidad*, *infidencia*. Perfidia, æ. || Falta de fé catòlica. *Infidelidad*. Infedilitas, atis.

INFIDELMENT. adv. m. ant. INFIELMENT.

INFIDÈNCIA. f. INFIDELITAT.

INFIDENT, É INFIEL. adj. Deslleal. *Infel*. Infidus. || Gentil, pagà, idòlatra. *Infel*. Ethnicus. || Dit de una cosa que no està conforme al original. *Infel*. Falsus. || Dit de la lleugeresa é incon-s-tància de la fortuna. *Infel*. Volubilis. || Dit de la memòria mala. *Infel*. Tenuis.

INFIELMENT. adv. m. Ab infidelitat. *Deslealmente*, *infelmente*, *traidoramente*, *atraidoramente*. Infideliter.

INFIGURABLE. adj. Lo que no pòt tenir figura corporal. *Infugurable*. Infugabilis.

INFILEMA. m. cir. Foradet que deixa l' instrument punxant en lo cràneo. *Inflema*. Inflema, æ.

INFILTRACIÓ. f. med. La acció y efecte de infiltrar é infiltrarse. *Infiltracion*. Infiltratio, nis.

INFILTRAR. v. a. é

INFILTRARSE. v. r. Calar, penetrar lo líquit pels poros de algun cos. *Filtrar*, *infiltrarse*. Permeo, as.

ÍNFIMO, A. adj. Profundo, fondo, lo més baix. *Ínfimo*. Infimus. || Lo últim, lo que es molt inferior à las demès cosas. *Ínfimo*. Infimus. || Lo més vil, y despreciable. *Ínfimo*. Abiectus, infimus, vilis.

INFINIDAMENT. adv. m. INFINITAMENT.

INFINIT, A Ó DA. adj. Lo que no té fi. *Ínfinito*. Infinitus. || Gran, excessiu, molt numerós. *Ínfinito*. Infinitus, innumerus. || adv. m. INFINITAMENT.

AL INFINIT. m. adv. INFINITAMENT.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. PROCÉHIR.

INFINITAMENT. adv. m. De un modo infinit. *Ínfinitamente*, *ínfinito*. Infinitè.

INFINITAT. f. Qualitat de infinit. *Ínfinitad*. Infinitas, atis. || MULTITUT.

INFINITÈSSIMA. f. Part que's considera infinitament petita, com un granet de arena respecte de una montanya, y la muntanya respecte de tota la terra; pel que 's regula à zero. *Ínfinitésima*. Infinitesima, æ.

INFINITÈSSIMAL. adj. Pertanyent à la infinitèssima, com: càlcul ó sistema INFINITÈSSIMAL. *Ínfinitesimal*. Infinitesimalis.

INFINITÍSSIM, A. adj. sup. *Ínfinitísimo*. Infinitissimus.

INFINITIU. m. gram. Lo modo del verb que no denota persona, número ni temps determinat. *Ínfinitivo*. Infinitivus modus.

INFIRMAR. m. ant. MALALT.

INFIRMAR. v. a. INVALIDAR, ANUL-LAR. || DEBILITAR, ENMAGRIR.

INFIRMAT, m. ant. MALALT.

INFIRMES. m. ENFERMER.

INFIRMERIA. f. ant. ENFERMERIA.

INFIRMITAT. f. ant. MALALTIA.

INFIRMO, A. adj. ant. MALALT.

INFLACIÓ. f. SUPÈRBIA, VANITAT.

INFLADURA. f. ant. INFLORE.

INFLAMABLE. adj. Fàcil de inflamar-se. *Inflamable.* Flammæ concipiendæ aptus, idoneus; inflammabilis.

INFLAMACIÓ. f. Calor preternatural, com tumor ó inflor en lo cos del animal. *Inflamacion.* Inflammatio, nis. || ant. INCENDI. || met. Enardiment, acalorament de las passions. *Inflamacion.* Incallescencia, æ. || Obra de inflamar ó encèndrer, alsant flamarada. *Inflamacion.* Inflammatio, nis.

INFLAMAR. v. a. ant. INCENDIAR. || met. Enardir, acalorar las passions y afectes del ánimo. *Inflamar.* Inflammo, as.

INFLAMARSE. v. r. Incendiarse. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enardirse, posarse bermella alguna part del cos. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enfervorissarse. *Inflamarse.* Inflammari. || Posarse alguna cosa de color de flama. *Inflamarse.* Rubesco, is.

INFLAMAT, DA. p. p. *Inflamado.* Inflammatus.

INFLAMATORI, A. adj. Lo que causa inflamació. *Inflamatorio.* Inflammans.

INFLAMENT. m. INFLORE.

INFLANT. p. a. INFLATIU.

INFLAR. v. a. Umplir de vent alguna cosa. *Inflar.* Inflo, as. || Desvanèixer, ensuperbir, umplir lo cap de vent. *Hinchar, inflar;* poner hueco. Superbio, is. || v. n. Umplir la boca de vent abultant las gallas. *Hinchar, inflar los carrillos.* Buccam inflare.

INFLARSE. v. r. Inflamarse alguna part del cos. *Hincharse, inflamarse.* Turgeo, es. || Embotirse 'l cos de algun humor, com lo dels hidròpichs. *Hincharse.* Turgeo, es. || met. Ensuperbirse. *Hincharse, inflamarse.* Superbio, is. || Alterarse la mar. etc. *Entumecerse, alborotarse.* Inflari. || met. Enfadar-se. *Embotijarse.* Præ ira accendi.

INFLAT, DA. p. p. Umplert de vent. *Inflado.* Inflatus. || Ensuperbit, desvanescut. *Hinchado.* Tumidus. || Enfadat, colèrich. *Embotijado encolerizado.* Adæstatus. || adj. Dit del estil, del vers, etc., retumbant, campanut, pompós. *Hinchado.* Tumidus, altisonus.

INFLATIU, VA. adj. Lo que infla ó pòt inflar. *Inflativo.* Inflandi virtute pollens.

INFLEXIBILITAT. f. La impossibilitat ó gran dificultat en doblegar-se. *Inflexibilidad.* Firmitas, atis. || met. Constància, firmesa de ánimo. *Inflexibilidad.* Constantia, æ.

INFLEXIBILITAT DE NIRVIS. Envaramiento, inflexibilidad de nervios. Nervorum torpor, rigiditas.

INFLEXIBLE. adj. Lo que no's pòt doblegar. *Inflexible.* Inflexibilis. || met. Ferm, constant, in-

xorable. *Inflexible.* Obstinatus. || També 's diu en bona part, com en bondat, justícia, etc. *Integro, inflexible.* Integer.

INFLEXIBLEMENT. adv. m. De un modo inflexible. *Inflexiblemente.* Rigidè. || met. Ab obstinació. *Inflexiblemente.* Pertinaciter.

INFLEXIÓ. f. La acció de doblegar. *Inflexion.* Vocis flexus. || gram. Variació en la declinació ó conjugació. *Inflexion.* Inflexio, nis.

INFLICTE. adj. S' aplica al càstich que s' imposa á algú. *Inflicto, impuesto.* Inflictus.

INFLICTIU, VA. adj. Lo que infligeix, com càrrech ó pena. *Inflictivo.* Inflictivus.

INFLORE. f. Entumiment, tumor, infladura, inflamació. *Hinchazon, inflazon, inflacion.* Inflatio, nis. || met. SUPÈRBIA. || met. Defecte del estil, que consisteix en sér pompós, y campanut. *Hinchazon.* Tumor, is.

INFLUÈNCIA. f. La obra de influir. *Influencia, influjo.* Influxus, us. || Valiment, autoritat, persuació en la criansa, costums, empenyos, negocis, etc. *Influencia.* Influxus, us, auctoritas, atis. || Comunicació de alguna qualitat. *Influencia, influjo.* Influentia, æ. || Lo poder que exerceixen los astres sobre 'ls cossos de la terra. *Influencia, influjo.* Astrorum influxus. || La gràcia ó inspiració que Dèu envia interiorment á las ànimas. *Inspiracion, influencia.* Inspiratio, nis.

INFLUIR. v. a. Causar alguns efectes uns cossos en altres, especialment los celestes entre sí mateixos. *Influir.* Inluo, is. || met. Intervenir, persuadir, ó sér causa de alguna cosa. *Influir.* Inluo, is. || met. Inspirar, comunicar Dèu algun efecte ó dò de la gràcia. *Influir.* Inspiro, as. || INFLUXÓ.

INFLUIT, DA. p. p. *Influído.* Influxus.

INFLUX É INFLUXO. m. L' acte y efecte de influir. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Intervenció que algú té en un negoci. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Valiment que algú té ab altre. *Influjo, influencia.* Gratia, æ. || met. La gràcia é inspiració que Dèu infundeix en las ànimas. *Influjo, influencia.* Inspiratio, nis. || Impressió que causan los cossos celestes los uns als altres. *Influencia, influjo.* Affectio, nis.

INFORCIAT. m. for. La segona part del Digest ó Pandectas de Justiní. *Inforciado.* Infortiatum, i.

INFORMACIÓ. m. Obra de informar, ó informar-se. *Informacion.* Informatio, nis. || for. Las diligències jurídicas pera certificar-se de algun fet. *Informacion, informe.* Testimonium, ii. || La proba que resulta del exàmen de testimonis, documents, papers, etc. *Informacion.* Inquisitio judiciaria. || fil. Introducció de la forma en la matèria. *Informacion.* Informatio, nis. || pl. Probas de noblesa ó qualitats de algú. *Informaciones.* Inquisitiones, um.

INFORMADOR. m. ENFORMADOR.

INFORMAL. adj. Lo que no té formalitat. *Informal.* Decentiam, decus non observans. ||

Qui no compleix la paraula. *Informal*. Promissis non stans.

INFORMALITAT. *f.* La qualitat de informal. *Informalidad*. Formalitatis defectus, carentia.

INFORMANT. *m.* Qui porta la comissió pera fer la informació de noblesa. *Informante*. Inquisitor, is.

INFORMAR. *v. a.* Instruhir á algú del estat de alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Informar*. Informo, as. || *fil.* Donar forma á la matèria. *Informar*. Informò, animo, as. || *for.* Perorar l' advocat en judici. *Informar*. Causam dicere, orare, perorare.

INFORMAT, DA. *p. p.* *Informado*. Informatus.

INFORMATIU, VA. *adj.* Lo que informa ó serveix pera donar notícia de alguna cosa. *Informativo*. Edocens. || *fil.* Lo que dóna forma ó sér á alguna cosa. *Informativo*. Quod animat; animabilis.

INFORME. *m.* Notícia, instrucció. *Informe*, *informacion*. Testimonium, ii. || *for.* Relació que fa l' advocat al jutge pera que sentencie. *Informe*, *informacion*. Informatio, nis. || *adj.* Bast, sense forma ni figura. *Informe*. Informis. || Imperfet, mal format, sens acabar. *Informe*. Imperfectus. || Sense forma ó figura. *Informe*. Ineffigiatius. || *pl. ant.* astron. S' aplicava als astres escampats per vèries parts, de modo que no estaven reduhits á constel·lació. *Informes*. Stellæ informes, sporades.

INFORMITAT. *f. ant.* Deformatat, imperfecció, estat de cosa que está sense forma. *Informidad*. Informitas, atis.

INFORTIFICABLE. *adj.* Lo que no 's pòt fortificar. *Infortificable*. Quod muniri nequit.

INFORTIR. *v. a.* ENFORTIR.

INFORTUNA. *f.* astron. Influxo advers y desgraciats dels astres. *Infortuna*, *malefcentia*. Malefcentia, æ.

INFORTUNADAMENT. *adv. m.* DESGRACIADAMENT.

INFORTUNAT, DA. *adj. ant.* DESGRACIAT, DESVENTURAT.

INFORTUNI. *m.* Desventura, desgràcia. *Infortunio*. Infortunium, ii.

INFRACCIÓ. Transgressió de la llei, pacte ó tractat. *Infraccion*. Transgressio, violatio, infractio, nis.

INFRACCTOR. *m.* Transgressor de la llei. *Infractor*. Violator, is.

INFRAGANTI. *adv. m.* EN FRAGANT.

INFRALAPSARIS. *m. pl.* Heretges que deyan que Déu pera fer ostentació de sa justícia, així que vejé la culpa de Adam, condemná cert número de homes sens atèndrer á mèrit ni desmèrit personal, ni donarls auxilis pera salvarse. *Infralapsarios*. Infralapsari, orum.

INFRAOCTAU, VA. *adj.* Se diu de qualsevol dels dies de la infraoctava. *Infraoctaro*. Quilibet dies infraoctavam.

INFRAOCTAVA. *f.* Los sis dies entre 'l primer y últim de la octava de una festivitat. *Infraoctava*. Sex dies infraoctavam.

INFRASCRT, A. *adj.* Lo que s' anomena ó firma al peu de un escrit. *Infrascripto*, *infrascripto*. Infrascriptus.

INFREQÜENCIA. *f.* Poch concurs. *Rareza*, *poca concurrència*. Infrequentia, æ, raritas, atis.

INFREQÜENT. *adj.* No freqüentat. *No frecuentado*. Infrequens.

INFREQÜENTMENT. *adv. m.* Con poca frecuencia. Infrequenter.

INFRICCIÓ. *f. ant.* INFRACCIÓ.

INFRINGIR. *v. a.* Traspassar las lleys. *Quebrantar*, *infringir*. Violo, as. || *ant.* RÓMPER.

INFRACTUÓS, A. *adj.* Lo que no dóna fruyt. *Infrafructuosus*, *infrugifero*, *infructifero*. Infrafructuosus. || *met.* Intúil. *Infrafructuosus*, *infructifero*. Infrafructuosus.

INFRACTUOSAMENT. *adv. m.* Sense fruyt. *Infrafructuosamente*. Infrafructuosè.

INFRACTUOSITAT. *f.* Qualitat de infrafructuós. *Infrafructuosidad*. Infrafructuositas, atis.

INFULAS. *f. pl.* Turbant ab cintas que usavan los sacerdots y las Vestals, y ab que cubrian també las víctimas. També 'ls magistrats romans l' usavan per insignia de honor. *Infulas*. Infulæ, arum. || *met.* Fumillos, fums, presumció ab que algú aparenta major graduació de la que té. *Infulas*. Infulæ, arum.

INFUNDAT, DA. *adj.* Lo que no té fonament. *Infundado*. Temerarius. || *for.* Mal fundat. *Mal fundado*, *infundado*. Infirmus, futilis.

INFUNDIBILIFORME. *adj. bot.* Se diu de la flor en figura de embut. *Infundibiliforme*. Infundibuli formam referens flos.

INFUNDIBLE. *adj.* Lo que no 's pòt fóndrer. *Infundible*. Quod liquefieri non potest.

INFUNDIR. *v. a.* Comunicar interiorment, inspirar. *Infundir*. Infundo, is. || Causar algun efecte; mouer alguna passió. *Infundir*. Infundo is. || *ant.* Ficar algun licor en algun vas. *Infundir*. Infundo, is. || Introduir una cosa en altra, com la ànima en lo cos. *Infundir*. Infundo, is.

INFUNDIT, DA. *p. p.* INFÚS.

INFURCIÓ. *f.* Lo cens que 's pagava al senyor pel terreno de las casas. *Infurcion*. Vectigal ob domorum aream.

INFÚS, A. *p. p. irr. y adj.* *Infundido*, *infuso*. Infusus.

INFUSIÓ. *f.* Acció de infundir. *Infusion*. Infusio, nis. || La permanència de un simple ó medicament en un licor, y 'l mateix licor en que han estat per algun temps los simples. *Infusion*. Dilutum, i, infusio, nis. || En lo baptisme, la acció de tirar la aigua sobre la criatura. *Infusion*. Infusio, nis. || *met.* Dò de qualitats naturals ó sobrenaturals. *Infusion*, *don*. Donum supernaturale, divina immisio.

POSAR EN INFUSIÓ. *fr.* Posar alguu simple ó me-

dicament en un licor percert temps. *Infundir, poner ó echar en infusion.* In liquorem aliquid immittere.

INGENERABLE. adj. Lo que no pòt sèr engendrat. *Ingenerable.* Quod generari non potest.

INGENI. m. Enteniment, facultat de discórrer. *Ingenio.* Ingenium, ii. || Talent natural de algú, subtileza, manya, indústria. *Ingenio.* Solertia, æ. || **Habilitat, capacitat.** *Ingenio.* Prudentia, æ. || Subjecte de ingeni, ó enginyós. *Ingenio.* Ingenio, industria præditus. || Instrument ab una llengüeta acerada pera retallar los papers ó llibres que s'han de enquadernar. *Ingenio.* Radula, æ. || Qual-sevol màquina de guerra. *Ingenio.* Machina bellica. || Molt en que s'exprimeix lo such de la canya dolsa, pera tràurer lo sucre. *Ingenio.* Machina saccharo exprimendo. || Lo talent que s'descubreix en algú. *Cantera, genio, ingenio, talento, cacumen.* Indoles, is. || poët. Númen poëtich. *Musa, estro, númen poëtico.* Musa, æ.

AGOTAR L'INGENI. fr. Discórrer en alguna matèria fins á no poder més. *Agotar, apurar el ingenio.* Ingenium exhaurire.

INGENIAR. v. a. **ENGINYAR.**

INGENIARSE. v. r. **ENGINYARSE.**

INGENIER. m. **ENGINYER.**

INGENIÓS, A. adj. **ENGINYÓS.** || Se diu de alguna cosa de pensament, etc. fèt per home de gran ingeni. *Ingenioso.* Ingeniosus, tutus.

INGENIOSAMENT. adv. m. Ab ingeni. *Ingeniosamente.* Ingeniosè.

INGÉNIT, A. adj. No engendrat. *Ingénito.* Ingénitus. || Connatural y com nat en lo subjecte. *Ingénito, innato, insito.* Ingénitus, innatus, connaturalis.

INGÉNUAMENT. adv. m. Francament, senzillament. *Ingénuamente.* Apertè.

INGENUITAT. f. Franquesa, sinceritat. *Ingenuidad.* Ingenuitas, atis. || for. Lo mateix que llibertat, noblesa. *Ingenuidad.* Ingenuitas, atis.

INGÉNUO, A. adj. Franch, sincero. *Ingénuo.* Sincerus. || for. Qui ha nat llibre. *Ingénuo.* Ingenuus, liber.

INGERIRSE. v. r. Ficarse en negocis de altre. *Meterse, ingerirse.* Se immiscere.

INGLÈS, A. adj. Natural de ó lo pertanyent al regne de Inglaterra. *Ingles.* Anglicanus.

INGLOSABLE. adj. Lo que no 's pòt glosar. *Inglosable.* Glosæ incapax.

INGOBERNABLE. adj. Indócil. *Ingobernable.* Indocilis, indomitus.

INGRA. (MALA) Interjecció de sentiment ó disgust, y també se sól dir: MALA INGRA DE BET. *Voto á quien? voto á los agenos de Dios? mal haya el alma del diablo.* Dii te perdant.

INGRADUABLE. adj. Lo que no 's pòt graduar. *Ingraduable.* Quod gradibus nequit æstimari.

INGRAT, A. adj. Desagrabit. *Desagradecido, ingrato.* Ingratus. || met. Aspre, desagradable, desapacible. *Ingrato.* Ingratus. || inútil, infructuós,

com: treball INGRAT, terra INGRATA. *Ingrato.* Vanus.

INGRATAMENT. adv. m. Ab ingràtitut. *Ingratamente.* Ingratè.

INGRATÍSSIM, A. adj. sup. *Ingratissimo.* Ingratissimus.

INGRATITUT. f. Desagrahiment, despreci dels beneficis. *Ingratitud.* Ingratitudo, inis.

INGREDIENT. m. Lo que entra en la composició de altra cosa. *Ingrediente.* Materia partiaria.

INGRÉS. m. ENTRADA, PRINCIPI, COMENSAMENT. || Lo caudal que entra en poder de algú, y 's carrega en compte. *Ingreso.* Accepta pecunia.

INGRESSAR. v. n. Entrar una persona ó cosa about hi ha varis individus de la mateixa espècie, ó en lloch destinat pera la seva custòdia. *Ingresar, entrar.* Ingredior, eris. || com. Entrar en caixa ó en poder de algú, quantitat que 's carrega en compte. *Ingresar, entrar.* Pecunias acceptare.

INGUINARI, A. adj. Lo pertanyent á la illada. *Inguinario.* Inguinalis.

INGUSTABLE. adj. Lo que no 's pòt gustar per tenir molt mal gust. *Ingustable.* Ingustabilis.

INHÀBIL. adj. Inepte, inútil. *Inhàbil.* Inhabilis. || Faltat de habilitat, talent, é instrucció. *Inhàbil.* Inhabilis.

INHABILITACIÓ. f. L'acte y efecte de inhabilitar. *Inhabilitacion.* Ineptitudinis declaratio.

INHABILITAR. v. a. Declarar inhàbil. *Inhabilitar.* Ineptum reddere.

INHABILITAT. f. Ineptitut, falta de habilitat. *Inhabilitad.* Ineptitudo, inis. || Obstacle, impediment pera la obtenció de algun càrrech. *Inhabilitad.* Ineptitudo, inis. || p. p. *Inhabilitado.* Inhabilis factus.

INHÀBILMENT. adv. m. Ineptament. *Ineptamente.* Ineptè.

INHABITABLE. adj. Lo que no 's pòt habitar. *Inhabitable.* Inhabitabilis.

INHABITAR. v. a. etc. **HABITAR.**

INHABITAT, DA. adj. Desert, no habitat. *Inhabitado.* Inhabitatus.

INHERÈNCIA. f. fil. La unió de cosas inseparables per sa naturalesa, però separables mentalment, com l'accident de la substància. *Inherencia.* Inherentia, æ.

INHERENT. adj. fil. Unit, que sols se pòt separar mentalment, com l'accident en la substància. *Inherente.* Inherens.

INHESIÓ. f. INHERÈNCIA, ADHESIÓ.

INHIBICIÓ. f. for. Prohibició judicial. *Inhibicion.* Interdictio, inhibitio, nis.

INHIBIR. v. a. for. Impedir, prohibir per autoritat judicial. *Inhibir.* Inhibeo, es. || ant. IMPEDIR, DESTORBAR, CONTINUAR.

INHIBIT, DA. p. p. *Inhibido.* Inhibitus.

INHIBITORI, A. adj. for. Se diu del despaig ó decret ab que s'inhibeix. *Inhibitorio.* Inhibitorie, inhibentes litteræ.

INHONEST, A. adj. DESHONEST.

INHONESTAMENT. adv. m. **DESHONESTAMENT.**

INHOSPITALITAT. f. Falta de hospitalitat. *Inhospitalidad.* Inhospitalitas, atis.

INHUMÀ, NA. adj. Cruel, desnaturalisat, faltat de humanitat. *Inhumano.* Ferreus, inhumanus, iniquus, durus.

INHUMANAMENT. adv. m. Sense humanitat. *Inhumanamente.* Inhumane.

INHUMANITAT. f. Crueltat, inclemència, barbaritat. *Inhumanidad.* Sævitia, æ, inhumanitas, immanitas, atis.

INICAMENT. adv. m. **INJUSTAMENT.**

INICH, CA. adj. Malvat, injust. *Inicuo.* Iniquus, injustus.

INICIACIÓ. f. L' acte y efecte de iniciar ó iniciarse. *Iniciacion.* Initiatio, nis.

INICIAL. adj. Lo que pertany al principi. *Initial.* Initialis. || Se diu de la primera lletra de un mot, clàusula, vers, etc. *Initial.* Grandior, initialis. || pl. Misteris de Cères. *Iniciales.* Initialia, ium.

INICIAR. v. a. Instruhir en los misteris de Cères y Baco; però també s' aplica als de qualsevol altra religió. *Iniciar.* Initio, as. || **ORDENAR.** || for. Comensar. *Iniciar.* Incipio, is, initio, as.

INICIARSE. v. r. Rébrer los ordes menors. *Iniciarse.* Initiari. || Deixar entrevéuer alguó alguna cosa las tendèncias que té desde un principi. *Iniciarse.* Sese initiari.

INICIAT, DA. p. p. *Iniciado.* Initiatius.

INICIATIU, VA. adj. Lo que serveix de principi. *Iniciativo.* Initians.

INIMAGINABLE. adj. Lo que no's pòt imaginar. *Inimaginable.* Quod concipi non potest.

INIMITABLE. adj. Lo que no's pòt imitar. *Inimitable.* Inimitabilis.

ININTEL-LIGIBLE. adj. Lo que no s' pòt entendre. *Ininteligible.* Inintelligibilis.

INIQUAMENT. adv. m. Cruelment, injustament. *Inicuamente.* Iniquè.

INQUILAR. v. a. ANQUILAR.

INQUISSIM, A. adj. sup. *Inquisimo.* Nequisimus.

INQUITAT. f. Maldat, injustícia, pecat. *Iniquidad.* Iniquitas, atis, injustitia, æ.

INJECCIÓ. f. Introducció de un líquit per medi de una xeringa en una cavitat natural ó preternatural del cos. *Inyeccion.* Immissio, nis.

INJECTAR É INJECTAR. v. a. ant. POSAR LAS MANS SOBRE. || XERINGAR.

INJECTAT, DA. adj. med. Lo que està molt colorejat en roix, pel afliux y acumulació considerable de sanch en los vasos capilars venosos. *Inyectado.* Immitus.

INJUNCCIÓ. f. MANAMENT.

INJUNCT, A. adj. MANAT, REQUIRIT, EXIGIT.

INJUNGIR. v. a. ant. MANAR.

INJÚRIA. f. Agravi, afront, impropri. *Injuria.* Noxà, injuria, æ. || Injustícia, mala ó fet

contra rahó. *Injuria.* Injuria, æ. || Diossa falsa de la antiguitat. *Injuria.* Injuria, æ.

INJURIADOR, A. m. y f. Qui injuria. *Injuriador, injuriante.* Conviciator, is.

INJURIAR. v. a. Agraviar, maltractar, ofèndrer. *Injuriar.* Injuriari; y apologo, verbero, as, si es de paraula.

INJURIARSE. v. r. Agraviarse, ferse agravis uns á altres. *Injuriarse.* Mutuò contumelias intorqueri.

INJURIAT, DA. p. p. *Injuriado.* Injuriatus.

INJURIÓS, A. adj. **INJURIADOR.** || Lo que injúria. *Injuriioso.* Injuriusos, injurius.

INJURIOSAMENT. adv. m. Ab injúria. *Injuriosamente.* Injuriósos.

INJUST, A. adj. Contrari á la rahó ó justícia. *Injusto.* Injustus.

INJUSTAMENT. adv. m. Ab injustícia, sense rahó. *Injustamente.* Injustè.

INJUSTÍCIA. f. Acció oposada al dret ó á la justícia. *Injusticia.* Injustitia, æ.

INJUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Injustissimo.* Injustissimus.

INLLEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir, per estar molt mal formada la lletra, etc. *Inlegible.* Quod legi non potest.

INMACULADA. f. Se diu per antonomàsia á Maria Santíssima senyora nostra en sa concepció en gràcia. *Inmaculada.* Immaculata, æ.

INMACULAT, DA. adj. Net, pur, sense màcula. *Inmaculado.* Immaculatus.

INMANEJABLE. adj. Lo que no's pòt manejar. *Inmanejable.* Intractabilis.

IMANENT. adj. fil. S' aplica á la acció 'l terme de la qual no surt de la causa que 'l produheix, com l' acte del enteniment. *Inmanente.* Inmanens actio. || adj. Se diu de las accions que no passen á altre subjecte, y en la teologia, de las accions de Deu ad intra, com contradistinctas de las transeunts. *Inmanente.* Immanens. || **INTRANSITIU.**

IMANENTMENT. adv. m. De un modo imanent. *Inmanentemente.* Immanenter.

IMANITAT. f. CRUELTAT.

INMARCESSIBLE É INMARXITABLE. adj. Incorruptible, lo que no s' enmestia ni corromp. *Inmarcesible.* Inmarcesibilis; tabem non patiens.

INMATERIAL. adj. Lo que no consta de matèria. *Inmaterial.* Immaterialis.

INMATERIALITAT. f. Qualitat de lo immaterial. *Inmaterialidad.* Immaterialitas, atis.

INMATRICULAR. v. a. MATRICULAR.

INMEDIACIÓ. f. Proximitat, cercania, contiguitat. *Inmediacion.* Proximitas, atis.

INMEDIADAMENT. adv. m. **INMEDIATAMENT.**

INMEDIAT, A. adj. Próxim, contíguo. *Inmediato.* Proximus, contiguus.

ANAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Apretar á algú, ab lo que se 'l deixa sense resposta. *Darle á uno por las inmediatas.* Aliquem urgere. || Estar pròxim á

conseguir alguna cosa. *Ir á los alcances*. Penes rem, propè finem esse.

ARRIBAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Arribar á lo més estret de la disputa. *Llegar á las inmediatas*. Ad extrema devenire.

INMEDIATAMENT. adv. m. Ab immediació. *Inmediatamente*. Proximè. || Luego, al instant. *Inmediatamente*. Immediatè.

INMEMORABLEMENT. adv. m. De un modo inmemorial. *Inmemorablemente, inmemorialmente*. Immemorabiliter.

INMEMORIAL. adj. Antich, de qual principi no hi ha memòria. *Inmemorial*. Immemorabilis. || Usat com á substantiu, l'estil, ó possessió inmemorial. *Inmemorial*. Immemorabilis.

INMENS, A. adj. Infinit, sense mesura ni límit, epíteto de Déu y de sos atributs. *Inmenso*. Immensus. || Enorme, gran, difícil de amidarse, ó contarse. *Inmenso*. Immensus. || De gran extensió. *Inmenso*. Infinitus, immoderatus.

INMENSAMENT. adv. m. De un modo inmens. *Desmesuradamente, inmensamente*. Infinitè, immensè, immensum.

INMENSITAT. f. Multitud, número, extensió gran. *Inmensidad*. Immensitas, atis. || Infinitat, atribut de sols Déu infinit. *Inmensidad*. Immensitas, atis.

INMENSURABLE. adj. Lo que no's pòt amidar. *Inmensurable*. Omnem excedens.

INMERITORI, A. adj. Lo que no té mèrit. *Inmeritorio*. Merito carens.

INMERSIÓ. f. La acció ó efecte de ficar en la aygua. *Inmersion*. Immersio, nis. || Antiguament se deya á la acció de ficar al aygua al que's batejava. *Inmersion*. Immersio, nis.

NIMICIA. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

INMIGRACIÓ. f. Establiment de estrangers en un país; es lo contrari de emigrar. *Inmigracion*. Immigratio, nis.

INMIGRAR. v. a. Anar á establir-se en un país. *Inmigrar*. Immigro, as.

IMMINENT. adj. Prompte á succehir. *Inminente*. Imminens. || Lo que amenaça. *Inminente*. Imminens.

INMISCUIRSE. v. r. ant. MESCLARSE.

INMISERICORDIA. f. INHUMANITAT.

INMISERICORDIOS, A. adj. INHUMÀ.

INMISERICORDIOSAMENT. adv. m. INHUMANAMENT.

INMISSIÓ. f. Acció de apartar ó tirar fora alguna cosa. *Emission*. Emissio, nis. || INSTAL·LACIÓ.

INMITIR. v. a. INSTAL·LAR.

INMÓBIL. adj. IMMOBLE.

INMOBILITAT. f. Incapacitat, impotència de moure-se. *Inmovilidad, inmovilidad*. Immobilitas, atis.

INMÓBILMENT. adv. m. Sense moviment. *Sin movimiento, establemente*. Firmiter, sine motu.

IMMOBLE. adj. Lo que no's pòt mouer. *Inmo-*

ble, inmóvil, inmueble, inmoto, inmovible. Defixus. || met. Constant, invariable en las resolucions. *Inmóvil*. Firmus, inmotus, constans, inflexibilis.

INMODERACIÓ. f. Excés, desmasia. *Inmoderacion*. Immoderatio, nis. || Desvergonyiment en lo parlar. *Inmoderacion*. Maledicendi lascivia.

INMODERADAMENT. adv. m. Sense moderació. *Inmoderadamente*. Immoderate. || Ab excés y profusió. *Inmoderadamente*. Effusè, profusè, immodicè.

INMODERAT, DA. adj. Lo que no té moderació. *Inmoderado*. Immoderatus. || excessiu.

INMODEST, A. adj. Qui no té modèstia. *Inmodesto*. Immodestus.

INMODESTAMENT. adv. m. Sense modèstia. *Inmodestamente*. Immodestè.

INMODÈSTIA. f. Falta de modèstia y recato. *Inmodestia*. Immodestia, æ.

INMOLACIÓ. f. Sacrifici sangrent de una víctima. *Inmolacion*. Immolatio, nis.

INMOLACIÓ. f. Entre 'ls romans era una cerimònia que consistia en espargir sobre l'animal que s'havia de sacrificar y especialment en són cap, farina barrejada ab sal: á esta mescla se la anomenava *mola salsa* ó simplement *mola*, de ahont ve esta expressió. Posteriorment s'anomenà inmolació 'l sacrifici ab totes sas cerimònies. *Inmolacion*. Immolatio, nis.

INMOLADOR, A. m. y f. Qui inmola. *Inmolador*. Immolator, is.

INMOLAR. v. a. Sacrificar degollant una víctima. *Inmolar*. Immolo, mactio, as. || met. SACRIFICAR.

INMOLAT, DA. p. p. *Inmolado*. Immolatus.

INMORTAL. adj. Lo que no pòt morir. *Inmortal*. Immortalis. || met. S'aplica á las cosas sense vida que han de durar molt temps. *Inmortal*. Immortalis.

INMORTALISAR. v. a. Perpetuar, fér durar una cosa en la memòria dels homes. *Inmortalizar, eternizar*. Nominis memoriam immortalitati commendare.

INMORTALISAT, DA. p. p. *Inmortalizado*. Immortalitati adæquatus.

INMORTALITAT. f. La qualitat de immortal. *Inmortalidad*. Immortalitas, atis. || ETERNITAT. || Duració molt llarga de alguna cosa, *Inmortalidad, perpetuidad*. Eternitas, atis.

INMORTALMENT. adv. m. Pera sempre. *Inmortalmente, perpetuamente*. Perpetuè. || De un modo immortal. *Inmortalmente*. Immortaliter.

INMORTIFICACIÓ. f. Falta de mortificació. *Inmortificacion*. Animi sibi blandimentis immoderatum studium.

INMORTIFICAT, DA. adj. Lo que no està mortificat. *Inmortificado*. Cupiditatibus suis addictus.

IMMOVIBLE É INMÓVEL. adj. IMMOBLE.

IMMOVILITAT. f. INMOBILITAT.

INMUNDÍCIA. f. Brutícia, escombraries. *In-*

mundicia. Sordes, ium. || **BALEIG**, **ESPOGARIAS**. || **TARTRÀ**, **GREIXUM**.

INMUNDÍSSIM, **A.** adj. sup. *Immundissimo*. *Sordidissimus*.

INMUNDO, **A.** adj. Brut, porch. *Imundo*. *Immundus*. || **IMPUR**.

INMUNE, adj. for. *Franch*, *exempt*, *privilegiat*. *Immune*. *Immunis*.

INMUNITAT, *f.* Exempció, franquesa, privilegi. *Immunitad*. *Immunitas*, *atis*. || **INDULT**. || Privilegi de algunes iglésies pera que no's puguin traurer de elles los reos, ni ser castigats ab pena corporal en certs cassos. *Immunitad*. *Asilia*, *æ*.

INMUTABILITAT, *f.* Firmesa, constància. *Immutabilidad*. *Incommutabilitas*, *atis*. || **PERPETUITAT**, *estabilitat*. *Immutabilidad*. *Immutabilitas*, *atis*.

INMUTABLE, adj. Lo que no's pòt mudar. *Immutable*, *inmutable*. *Perpetuus*, *immutabilis*.

INMUTABLEMENT, adv. *m.* Constantment. *Immutablement*. *Immutabiliter*.

INMUTACIÓ, *f.* Alteració, variació. *Immutacion*. *Immutatio*, *mutatio*, *nis*.

INMUTAR, *v. a.* També s' usa com recíproch. Alterar, variar. *Immutar*. *Muto*, *as*. || Causar alteració en lo cos, en la cara ó en l' ànimo. *Immutar*. *Immuto*, *altero*, *as*.

INMUTAT, **DA.** adj. *Immutado*. *Immutatus*.

INMUTATIU, **VA.** adj. Lo que inmutat ó é virtut de inmutar. *Immutativo*. *Immutandi virtute pollens*.

INNAT, **A.** adj. Ingénit, connatural. *Innato*. *Innatus*, *ingenitus*.

INNAVEGABLE, adj. Se diu dels paratges del mar ahont no's pòt navegar absolutament, ó sense perill evident. *Innavigable*. *Innavigabilis*.

INNOBLE, adj. Faltat de noblesa; de baix naixement. *Innoble*. *Ignobilis*.

INNOCÈNCIA, *f.* Senzillesa, candor. *Innocencia*. *Sinceritas*, *atis*. || Bondat, probitat, integritat. *Innocencia*. *Innocentia*, *æ*. || Puresa de ànimo, exempció de tota culpa. *Innocencia*. *Innocentia*, *æ*.

INNOCÈNCIA BAPTISMAL. Gràcia comunicada en lo baptisme, conservació de ella. *Innocencia baptismal*. *Innocentia baptismalis*.

INNOCENT, adj. Exempt de culpa. *Innocente*. *Innocens*. || Beneyt, simple, fàcil de ser enganyat. *Innocente*. *Credulus*. || Senzill, cándido, sense malícia. *Innocente*. *Pius*. || Noy que no ha arribat à la edat de la discreció. *Innocente*. *Innocens*.

INNOCENTÍSSIM, **A.** adj. sup. *Innocentissimo*. *Innocentissimus*.

INNOCENTMENT, adv. *m.* Sense culpa. *Innocentement*. *Immerenter*. || Sense malícia. *Innocentement*. *Innocenter*.

INNOMINAT, **DA.** adj. Lo que no té nom. *Innominado*. *Innominatus*.

INNOVACIÓ, *f.* La acció de innovar. *Innovacion*. *Innovatio*, *novatio*, *nis*.

INNOVADOR, **A.** *m.* y *f.* Qui innova. *Innovador*. *Novator*, *is*.

INNOVAR, *v. a.* **RENOVAR**. || Introduhir novedats. *Innovar*. *Innovo*, *as*. || Reformar, alterar alguna cosa en las lleys. *Innovar*. *Aliquid in legibus novare*. || for. Actuar en la causa pendent la inhibició ó apel·lació. *Innovar*. *Novo*, *innovo*, *as*.

INNOVAT, **DA.** *p. p.* *Innovado*. *Novatus*, *innovatus*.

INNUIR, *v. a.* ant. **OTORGAR**.

INNUMERABLE, adj. Lo que no's pòt contar, ó determinar són número. *Innumerable*. *Inexputabilis*.

INNUMERABLEMENT, adv. *m.* Sense número. *Innumerablemente*. *Innumerabiliter*.

INNUPTA, *f.* Soltera, no casada. *Soltera*, *innupta*. *Innupta*, *æ*.

INOBEDEIÈNCIA, *f.* Desobediència. *Inobediencia*. *Inobedientia*, *æ*.

INOBEDIENT, **A.** adj. Desobedient. *Inobediente*. *Inobediens*.

INOBEDIENTMENT, adv. *m.* Ab desobediència. *Inobedientemente*. *Inobedienter*.

INOBSERVABLE, adj. Lo que no pòt observarse. *Inobservable*. *Inobservabilis*.

INOBSERVÀNCIA, *f.* é

INOBSERVANSA, *f.* ant. Falta de observància à las lleys, regles, ú ordenansas. *Inobservancia*. *Legis contemptus*.

INOBSERVANT, adj. Qui no observa. *Inobservante*. *Inobservans*. || **DESOBEDIENT**.

INOCULACIÓ, *f.* L' acte y efecte de inocular. *Inoculacion*. *Inoculatio*, *nis*.

INOCULADOR, **A.** *m.* y *f.* Qui inocular. *Inoculacion*. *Inoculator*, *is*.

INOCULAR, *v. a.* med. Empeltar la verola. *Inocular*. *Inoculo*, *as*.

INOFENSIU, **VA.** adj. Incapàs de ofèndrer. *Inofensivo*. *Offensionis expers*.

INOFICIÓS, **A.** adj. Qui no s' agrada de fèr plers. *Inoficioso*. *Inofficiosus*. || for. Intempestiu, contra las lleys. *Inoficioso*. *Inofficiosus*.

INOFICIOSITAT, *f.* for. Qualitat ó disposició poch favorable als interessos de alguna persona. *Inoficiosidad*. *Inoficiositas*, *atis*.

INOÏT, **DA.** adj. No oït. *Inaudito*. *Inauditus*.

INOPIA, *f.* ant. **POBRESA**.

INOPINABLE, adj. Lo que no's pòt imaginar ó pensar. *Inopinable*. *Inopinabilis*.

INOPINADAMENT, adv. *m.* Impensadament. *Inopinadamente*. *Inopinatè*.

INOPINAT, **DA.** adj. Improvis, impensat, repentí. *Inopinado*. *Inopinatus*.

INOPORTÚ, **NA.** adj. Fora de temps. *Inoportuno*, *intempestivo*. *Inopportunus*.

INOPORTUNAMENT, adv. *m.* for. De un modo inoportú. *Inoportunamente*. *Inoportunè*, *intempestivè*.

INORACIÓ, *f.* ant. **IGNORÀNCIA**.

INORDENAT, **DA.** adj. ant. **DESORDENAT**.

INORGÀNIC, **CA.** adj. Nom que's dóna à

tots los cosos que no tenen vida pròpia, y están compostos de mol·lècules similars unidas, com las pars integrantas de una pedra, de un metall, etc. *Inorgánico*. *Inorganicus*.

INPROMPTU, E. exp. llatina. *PROMPTAMENT*.

IN PÚRIBUS. exp. llatina. fam. Nú, enterament pobre. *In púribus*. *In puribus*.

INQUIET, A. adj. Entremaliat. *Inquieto*. *Inquietus*. || Desassossegat, turbat. *Inquieto*. *Anxius*. || Alborotador, perturbador de la pau. *Inquieto*, *inquietador*. *Perturbator*. || S' aplica a las cosas inanimadas, com: nit *INQUIETA*. *Inquieto*. *Inquietus*. || Caball que no s' avé ab altres. *Inquieto*. *Irrequietus*.

INQUIETADOR, A. m. y f. Qui inquieta. *Inquietador*. *Perturbator*, is.

INQUIETAMENT. m. ant. *INQUIETUT*.

INQUIETAR. v. a. Molestar, perturbar lo sossego. *Inquietar*. *Vexo*, as. || Disputar la possessió. *Inquietar*. *Inquieto*, as. || Conmóurer, alterar. *Inquietar*. *Altero*, as. || Entremaliajar. *Inquietar*. *Inquieto*, as.

INQUIETAT, DA. p. p. *Inquietado*. *Inquietatus*.

INQUIETUT. f. Desassossego, falta de repós. *Inquietut*. *Inquietudo*, inis. || Pena, cuydado, fatiga del ánimo. *Inquietud*. *Cura*, æ. || *ALBOROT*, *CONMOCIÓ*.

INQUILINAT. m. for. Dret que adquireix lo llogater en la casa llogada. *Inquilinato*. *Conductoris in domum a se conductam jus*.

INQUIRIR. v. a. Averiguar, esbrinar, informarse. *Inquirir*. *Inquiro*, is.

INQUISICIÓ. f. La acció de examinar, ó averiguar. *Inquisicion*. *Inquisitio*, nis. || Tribunal ecclesiàstich que enten en causas contra la fé. *Inquisicion*. *Ecclesiasticum inquisitionis tribunal*. || La casa del tribunal de la inquisició. *Inquisicion*. *Fidei comitiis habendis domus*.

INQUISIDOR. m. Ministre, jutge de la inquisició. *Inquisidor*. De rebus fidei inquisitor. || Cada un dels jutges anomenats en Aragó de dos en dos anys pera castigar los delictes dels individus de la cancelleria. *Inquisidor*. *Inquisitor*, is.

INQUISIDOR APOSTÓLICH. L' anomenat pel inquisidor general pera entendre en los negocis pertanyents a la inquisició. *Inquisidor apostólico*. *Fidei inquisitor*.

INQUISIDOR DE ESTAT. Cada un dels tres elegits en Venècia del consell dels deu pera castigar los delictes de estat. *Inquisidor de Estado*. *Censor*, is.

INQUISIDOR GENERAL. President del tribunal de la inquisició. *Inquisidor general*. *Supremus inquisitionum senator*.

INQUISIDOR ORDINARI. Lo bisbe ó qui en nom seu assisteix a la sentència definitiva en las causas contra la fé. *Inquisidor ordinario*. *Inquisitor ordinarius*.

INQUISITU, VA. adj. *BATXILLER*, *CURIÓS*.

INRAHÓ. f. ant. *INJUSTICIA*.

INRAHONABLE. adj. Oposat a la rahó ó que va fora de ella. *Desazonable*, *irracional*. *Irrationabilis*.

IREPÓS. m. ant. *DESASSOSSEGO*.

INSÁ, NA. adj. ant. Boig, loco. *Insano*. *Insanus*.

INSACIABILITAT. f. Qualitat de insaciable. *Insaciabilidad*. *Insatietas*, atis. || Ànsia, desitj vehement de qualsevol cosa. *Insaciabilidad*, *anhelo ardiente*. *Aviditas*, atis, hiatus, us.

INSACIABLE. adj. Incapàs de saciarse. *Insaciable*. *Insaturabilis*. || També 's diu en la moral, com: *INSACIABLE* de alabanzas, etc. *Insaciable*. *Insatiabilis*.

INSACIABLEMENT. adv. m. Ab insaciabilitat. *Insaciabilmente*. *Insaturabiliter*.

INSACULACIÓ. f. La acció de insacular. *Insaculacion*. *Sortitio*, nis.

INSACULADOR, A. m. y f. Qui insacula. *Insaculador*. *Sortitor*, is.

INSACULAR. v. a. for. Posar dins la bossa ó altra cosa 'ls noms dels que s' han de sortejar pera empleos ú oficis públics. *Insacular*. *Sortes in sacculum conjicere*, immitere.

INSACULAT, DA. p. p. *Insaculado*. *In sacculum immissus*, *conjectus*.

INSANABLE. adj. ant. *INCURABLE*.

INSCIENTMENT. adv. m. Sens advertència. *Inadvertidamente*. *Inscienter*, *imprudenter*.

INSCRIPCió. f. Rétol, títol, lletrero. *Inscripcion*. *Inscriptum*, i. || Epigrama, epitafi, monument públich de las estàtues, sepulturas, etc. *Inscripcion*. *Inscriptio*, nis. || geom. La acció de inscriur un algun triángul, etc., dins de un círcul. *Inscripcion*. *Inscriptio*, nis.

INSCRIBER. v. a. Escriur, grabar, posar inscripcions en lápidas, etc. *Inscribir*. *Inscribo*, is. || geom. Formar una figura dins de altra, tocant los ànguls de la de dins en la de fora. *Inscribir*. *Inscribo*, *interscribo*, is.

INSCRIT, A. p. p. *Inscrito*. *Inscriptus*. || adj. S' aplica al àngul, lo vértice del qual toca a la circumferència. *Inscrito*. *Inscriptus ad peripherium*.

INSCULPIR. v. a. ant. *ESCULPIR*.

INSECCABLE. adj. Lo que no's pòt secar. *Inseccable*. *Inseccabilis*.

INSECTE. m. Petit animal dit així per las incisions y entretalls de que's compon en lloch de membres, quals parts separadas encara tenen moviment. *Insecto*. *Insectum*, i.

INSECTE ASQUERÓS. Los que fan fàstich, com escarabat, etc. *Sabandija*. *Serpens*, tis.

INSECULAR. v. a. y derivats, *INSACULAR*.

INSEGUIR. v. a. ant. *SEGUIR*.

INSEMINACIÓ. f. med. Un dels cinch modos de trasplantació pera la curació de certas malalties. *Inseminacion*. *Inseminatio*, nis.

INSENSADA. f. ant. Demència, locura. *Demencacion*, *demencia*, *locura*. *Insania*.

INSENSADAMENT. adv. m. ant. *TONTAMENT*, *NÉCIAMENT*.

INSENSAT, A. adj. Tonto, beneyt, qui no té seny. *Fátuo*, *insensato*. *Stupidus*.

INSENSATESA. f. Tonteria, necedad, falta de seny. *Insensatez, insensibilidad, estupidez.* Stoliditas, atis.

INSENSIBILITAT. f. Falta ó impediment de la facultat sensitiva. *Insensibilidad.* Sopor, is. || met. Duresa de cor. *Insensibilidad.* Duritas, atis. || **INSENSATESA.**

INSENSIBLE. adj. Lo que no pòt sentirse. *Insensible, imperceptible.* Insensibilis. || Falta de facultat sensitiva. *Insensible.* Insensibilis, sensu caput. || met. Cruel, inhumà, que no té compassió. *Insensible.* Durus.

INSENSIBLEMENT. adv. m. Poch á poch. *Insensiblemente.* Sensim. || Ab insensibilitat. *Insensiblemente.* Insensibiliter.

INSEPARABILITAT. f. Qualitat de inseparable. *Inseparabilidad.* Inseparabilitas, atis.

INSEPARABLE. adj. Lo que no's pòt separar. *Inseparable.* Inseparabilis.

INSEPARABLEMENT. adv. m. Sense separació. *Inseparablemente.* Inseparabiliter, indivisim.

INSERCIÓ. f. Introducció de una cosa en altra. *Insertion.* Insertio, insitio, nis.

INSERIR. v. a. ant. e

INSERTAR. v. a. Enclòurer, introduhir. *Insertar.* Insero, is, inserto, as.

INSERTAT, DA. p. p. *Insertado, inserto.* Insertus.

INSÍDIA. f. ant. TRAHICIÓ.

INSIDIADOR, A. m. y f. INSIDIÓS.

INSIDIAR. v. a. Armar trahició. *Insidiar.* Subsideo, es, insidiar, aris.

INSIDIÓS, A. adj. Qui arma llassos ó trahicions. *Insidiosus, insidiador.* Insidiosus. || Lo que's fá insidiant. *Insidiosus.* Insidiosè adeptus.

INSIDIOSAMENT. adv. m. Ab trahició ó engany. *Insidiosamente.* Insidiosè.

INSIGNE. adj. Notable, cèlebre, famós. *Insigne.* Insignis, insignitus. || Singular. *Insigne.* Præcipuus.

INSIGNEMENT. adv. m. Notablement, senyaladament. *Insignemente.* Insigniter.

INSIGNIA. f. Senyal, distintiu, divisa honrosa. *Insignia.* Ornamentum, i. || Pendó, medalla que serveix de distintiu á alguna comunitat, germanadat, confraria, etc. *Insignia.* Vexillum, i. || Bandera ó estandart de las legions romanas. *Insignia.* Vexillum, i. || iron. Infàmia. *Nota, insignia.* Deducus, oris. || pl. ARMAS, BLASÓ.

INSIGNIFICACIÓ. f. Carència de significació. *Insignificacion.* Nulla significatio.

INSIGNIFICANT. adj. Lo que no significa res, ó que pòt molt poch. *Insignificante.* Non significans; imbecillis, imbecillus, inutilis.

INSIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Insignitimo.* Insignissimus.

INSINUACIÓ. f. L' acte y efecte de insinuar ó insinuarse. *Insinuacion.* Insinuatio, nis. || for. La acció de apuntar en lo registre algun acte ó la

presentació de un instrument públich al jutge competent pera que interpose sa autoritat y decret judicial. *Insinuacion.* Documenti exhibitio. || Senyal ó indicati. *Insinuacion.* Insinuatio, nis.

INSINUACIÓ DE REY TÉ FORSA DE LLEY, Ó INSINUACIONS SOBERANAS TENEN FORSA DE MANDATOS. ref. Denota que las súplicas ó insinuacions dels poderós són manaments encuberts ó disfrassats. *Buigo de grande fuerza es que te hace.* Vir quicumque potens te rogat, ille juget.

INSINUAR. v. a. INTRODUIR. || Indicar, apuntar alguna espècie. *Insinuar.* Indico, as. || Significar alguna cosa ab destresa y sagacitat. *Insinuar.* Instillo, as. || for. Fér la manifestació de algun instrument davant lo jutge competent pera que interpose en ell sa autoritat. *Insinuar.* Indico, as.

INSINUARSE. v. r. Introduhirse suauement en l' ànimo dels oyents. *Insinuarse.* Adrepro, is, interconsilio, as.

INSINUAT, DA. p. p. *Insinuado.* Insinuatus.

INSÍPIDEA. f. La qualitat de insípit. *Insipidez.* Insulsitas, atis.

INSÍPIDÍSSIM, A. adj. sup. *Insipidissimo.* Si-ne sensu et sapore; insulsissimus.

INSÍPIT, DA. adj. Dessabrit, dessaborit. *Insipido.* Injucundus. || met. Fret, lo que no té esperit, gràcia, ni vivesa. *Insipido.* Infacetus.

INSISTÈNCIA. f. ant. PORFIA, TENACITAT, INSTÀNCIA, INHERÈNCIA.

INSISTIR. v. n. Porfiar, instar, perseverar. *Porfiar, insistir.* Insisto, is.

INSOCIABILITAT. f. Falta de sociabilitat. *Insociabilidad.* Insociabilis conditio, natura.

INSOCIABLE. adj. Intractable, contrari á la societat. *Insociable.* Insociabilis. || Lo que no's pòt unir. *Insociable.* Dissociabilis, dissocialis.

INSOCIABLEMENT. adv. m. De un modo insociable. *Insociablemente.* Insociabili modo.

INSOLACIÓ. f. Mal de cap causat pel sol. *Insolacion.* Insolatio, nis. || quim. Preparació de fruytas, etc. assecadas al sol. *Insolacion.* Insolatio, nis.

INSOLDABLE. adj. Lo que no's pòt soldar. *Insoldable.* Quod ferruginari, glutinari nequit.

INSOLÈNCIA. f. Atreviment, descaro. *Insolencia.* Insolentia, æ.

INSOLENT, A. adj. Atrexit, descarat. *Insolente.* Petulans.

INSOLENTAR. v. a. Fér insolent y atrexit á algú. També s' usa com reciproch. *Insolentar.* Insolentem facere.

INSOLENTÍSSIM, A. adj. sup. *Insolentissimo.* Insolentissimus.

INSOLENTMENT. adv. m. Ab insolència. *Insolentemente.* Procaciter.

IN SÓLIDUM. adv. for. Veu llatina; equival á per enter. *In solidum.* In solido.

INSÓLIT, A. adj. No acostumat. *Insólito.* Insolitus.

INSOLUBILITAT. f. *INDISSOLUBILITAT.*

INSOLUBLE. adj. *INDISSOLUBLE.*

INSOLVÈNCIA. f. Impotència de pagar. *Insolencia.* Solvendi impotentia.

INSOLVENT. adj. for. Qui no pòt pagar. *Insolvente.* Solvendi impotens.

INSONDABLE. adj. Lo que no 's pòt sondejar. *Insondable.* Quod solidè mensurari nequit; inexplorabilis. || met. Impenetrable, que no 's pòt saber à fondo. *Insondable.* Inextricabilis.

INSOPORTABLE. adj. Insufrible. *Insoportable.* Impatibilis.

INSOPORTABLEMENT. adv. m. De un modo insoportable. *Insoportablement.* Intoleranter.

INSPECCIÓ. f. Exàmen, regoneixement. *Inspeccion.* Inspectio, nis. || Càrrech ó cuydado de alguna cosa. *Inspeccion.* Cura, æ. || La oficina del inspector. *Inspeccion.* Inspectoris officina.

INSPECCIONAR. v. a. Regonéixer, examinar, observar. *Inspeccionar.* Inspicio, is, expendeo, es.

INSPECTOR. m. Oficial militar que cuyda de la conservació y disciplina de las tropas. *Inspector.* Inspector, is. || Qui regoneix, examina. *Inspector.* Inspector, examinador, is.

INSPIRACIÓ. f. Acte y efecte de inspirar. *Inspiracion.* Inspiratio, nis. || Moviment sobrenatural que Deu comunica à las criaturas. *Inspiracion.* Afflatus, us.

INSPIRADOR, A. m. y f. Qui inspira. *Inspirador, inspirante.* Inspirator, is.

INSPIRAR. v. a. Aconsellar, insinuar, estimular, suggerir. *Inspirar.* Inspiro, as. || met. Il·luminar, mórurer Dèn interiorment. *Inspirar.* Inspiro, as. || Animar, infundir valor. *Inspirar.* Inspiro, as.

INSPIRAT, DA. p. p. *Inspirado.* Inspiratus.

INSPIRATTU, VA. adj. Lo que té virtut de inspirar. *Inspirativo.* Inspirandi virtute pollens, gaudens.

INSTABILITAT. f. *INCONSTÀNCIA.*

INSTABLE. adj. *INCONSTANT.*

INSTALACIÓ. f. for. L' acte de instalar. *Instalacion.* Inauguratio, nis.

INSTALAR. v. a. for. Donar ó péndrer possessió. *Instalar.* In munus introducere; inauguro, as.

INSTÀNCIA. f. *PORFIA.* || Súplica, sol·licitut. *Instancia.* Expostulatio, nis. || Objeció, impugnació à la resposta de un argument. *Instancia.* Instantia, æ, objectio, nis. || for. Tota classe de oposició, plet, ó disputa. *Instancia.* Dica, æ, actio, nis.

ABSÓLDRE DE LA INSTÀNCIA. fr. for. Absóldrer al reo de la acusació ó demanda quant no hi ha mèrits pera declararlo llibre, ni pera condemnarlo. *Absolver de la instancia.* Absolvere reum ab instantia.

À INSTÀNCIA. m. adv. A petició. *A instancia, á pedimento.* Hortatu.

FÉR INSTÀNCIA. fr. Instar de nou. *Hacer instancia.* Iterum atque iterum instare.

SEGUIR LA INSTÀNCIA. fr. Seguir judici formal sobre una cosa pel terme y ab las solemnitats establertes per las lleys. *Causar instancia.* Litem, iudicium intendere.

INSTANT. p. a. Qui insta. *Instante.* Instans. || m. Moment, la part més petita del temps. *Instante.* Momentum, i.

AL INSTANT. m. adv. Luego, sense dilació. *Al instante, instantáneamente.* Statim.

APROFITAR LOS INSTANTS. fr. Utilisar tot lo temps, no deixar pérdrer un moment. *Aprovechar los instantes.* Uti tempore.

CADA INSTANT. loc. Frequentment. *Cada instante.* Frequenter.

EN UN INSTANT. Brevíssimament, ab molta promptitut. *En un instante, en dos paletadas.* Temporis puncto.

NO DEIXAR PASSAR UN INSTANT. fr. NO DEIXAR PASSAR À ALGÚ.

PER INSTANTS. m. adv. Continuament, sèns intermissió. *Por instantes.* Assidue.

PER UN INSTANT. loc. Per molt poch temps. *Por un instante.* Pro temporis momento.

INSTANTÀNEAMENT. adv. m. *AL INSTANT.*

INSTANTÀNEO, A. adj. Lo que es de un instant. *Instantáneo.* Instantaneus.

INSTANTMENT. adv. m. Ab instància. *Ardentemente, instantemente.* Instanter.

INSTAR. v. a. Fér instància, insistir. *Instar.* Insto, as. || Impugnar la solució de un argument. *Instar.* Insto, as. || Apretar, urgir à la execució de alguna cosa. *Instar.* Insto, as. || Donar poch temps, donar pressa la execució de alguna cosa. *Instar.* Urgeo, es.

INSTAT, DA. p. p. *Instado.* Instatus.

INSTAURACIÓ. f. Renovació, restabliment. *Instauracion.* Instauratio, nis.

INSTAURADOR, A. m. y f. Renovador. *Instaurador.* Instaurator, is.

INSTAURAR. v. a. Renovar, establir. *Instaurar.* Instauro, as.

INSTAURAT, DA. p. p. *Instaurado.* Instauratus.

INSTAURATTU, VA. adj. Lo que s' instaura ó es útil pera instaurarse. *Instaurativo.* Instaurativus.

INSTIGACIÓ. f. Consell, exhortació, persuasió edicàs. *Sugestion, instigacion.* Instigatio, nis.

INSTIGADOR, A. m. y f. Qui instiga. *Instigador.* Instigator, is.

INSTIGAMENT. m. ant. *INSTIGACIÓ.*

INSTIGAR. v. a. Incitar, estimular. *Instigar.* Instigo, as.

INSTIGAT, DA. p. p. *Instigado.* Instigatus.

INSTILACIÓ. f. ant. *DESTIL·LACIÓ, FLUXIÓ.*

INSTILAR. v. a. *DESTIL·LAR.*

INSTIL·LACIÓ. f. La acció y efecte de instillar. *Instilacion.* Instillatio, nis.

INSTEL-LAR. v. a. Llansar poch á poch ó gota á gota algun licor en altra cosa. *Instilar.* Instillo, as. || met. Infundir insensiblement en l'ànimo alguna cosa, com doctrina, etc. *Instilar.* Sensim immittere.

INSTINCT. m. INSPIRACIÓ. || Inclinació, moviment ab que la naturalesa ha dotat als animals pera governarse. *Instinto.* Instinctus, us. || Presentiment ó moció secreta que fá obrar al home naturalment. *Instinto.* Instinctus, us.

INSTITOR. m. ant. for. Comissionat de mercader. *Institor, factor.* Institor, is.

INSTITUCIÓ. f. Ordinació, establiment, fundació. *Institucion.* Institutio, nis. || pl. Col·lecció dels principis ó regles de un art ó ciència. *Institutiones.* Institutiones, um.

INSTITUCIÓ CANÓNICA. La col·lació de algun benefici. *Institucion canónica.* Canonica institutio.

INSTITUCIÓ CORPORAL. La possessió de un benefici ó feudo. *Investidura, institucion corporal.* Corporalis institutio.

INSTITUCIÓ DE HEREU. Nomenbrament de hereu. *Institucion de heredero.* Hæredis institutio, nuncupatio.

INSTITUÏDOR, A. m. y f. Qui instituïeix. *Instituïdor.* Institutor, is.

INSTITUÏR. v. a. Arreglar, ordenar. *Instituïr.* Incipio, is. || Fundar. *Instituïr.* Instituo is.

INSTITUÏT, DA. p. p. *Instituïdo.* Institutus.

INSTITUT. m. Propòsit, empresa, intent. *Instituto.* Institutum, i. || Establiment, règimen, regla, modo de vida. *Instituto.* Institutum, i.

INSTITUTA. f. Compendi del dret civil dels romans, compost de orde del emperador Justiní. *Instituta.* Justiniani institutiones, instituta.

INSTRUCCIÓ. f. La acció de instruhir. *Instruccion.* Instructio, nis. || Ensenyansa, doctrina. *Instruccion.* Disciplina, æ. || Advertència que 's dona á algú pera dirigir-se. *Instruccion.* Mandatum, i.

INSTRUCTAS. f, pl. INSTRUCCIÓ, ADVERTÈNCIA.

INSTRUCTIU, VA. adj. Lo que instruïeix ó serveix pera instruhir. *Instructivo.* Ad erudiendum idoneus.

INSTRUCTIVAMENT. adv. m. De un modo instructiu. *Instructivamente.* Aptè ad erudiendum.

INSTRUCTOR. m. y

INSTRUÏDOR. m. ant. Qui instruïeix. *Instructor.* Instrutor, is.

INSTRUÏR. v. a. Educar, ensenyar, formar. *Instruir.* Formo, as. || Informar, donar instruccions sobre algun negoci. També s' usa com recíproch. *Instruir.* De aliqua re præcepta dare. || Donar una idea ó notícia. *Instruir.* Inficio, is. || for. Formalisar un procés ó expedient conforme á las regles del dret y prácticas establertas. *Instruir.* Instruo, is.

INSTRUÏT, DA. p. p. *Instruïdo.* Instructus. || adj. Format en, ó imbuït de alguna disciplina. *Instruido.* Doctus.

INSTRUMENT. m. Ferramenta para treballar. *Instrumento.* Instrumentum, i. || Màquina pera fèr alguna cosa. *Instrumento.* Organum, i. || Paper ó escriptura que fá fé. *Instrumento.* Tabella, æ. || mús. Màquina que produïeix só armoniás. *Instrumento.* Musicum organum. || met. Medi ó subjecte que serveix pera executar ó concebir alguna cosa. *Instrumento.* Instrumentum, i. || geom. y astres. Los arreus de que s' usan pera las operaciones y observacions, com són: compás, regla, quart de cercul, etc. *Instrumento.* Instrumentum, i.

INSTRUMENTS DE VENT. Los instruments músichs que 's tocan per medi del ayre respirat ó del alé. *Instrumento de viento.* Instrumentum musicum pneumaticum.

INSTRUMENTAL. adj. Pertanyent al instrument. *Instrumental.* Organicus. || for. Pertanyent als documents, instruments ó escripturas públics. *Instrumental.* Instrumentalis.

INSTRUMENTALMENT. adv. m. Com instrument. *Instrumentalmente.* Instrumenti instar.

INSTRUMENTISTA. m. Músich de instrument. *Instrumentista.* Organicus, i, y psaltrius, ii, fidicen, inis, si es de corda; y Auletes, æ, si es de vent. || Lo fabricant de instruments músichs. *Instrumentista.* Musicorum instrumentorum artifex.

INSTRUMENT. m. INSTRUMENT.

INSUAV. adj. Aspre, dessabrit, desagradable. *Insuave.* Insuavis.

INSUAUMENT. adv. m. Ab desagrado. *Desagradablemente, desapaciblemente.* Insulso.

INSUBSISTÈNCIA. f. Falta de subsistència, inconstància. *Insubsistencia.* Inconstantia, æ.

INSUBSISTENT. adj. Inconstant, poch segur. *Insubsistente.* Nullo fundamento nitens.

INSUBSTANCIAL. adj. De poca ó ninguna substància. *Insustancial.* Futilis, vanus.

INSUFICIÈNCIA. f. Incapacitat, ineptitat. *Insuficiencia.* Stultitia, æ.

INSUFICIENT. adj. Incapàs. *Insuficiente.* Stultus, insuficiens. || Lo que no basta pera alguna cosa. *Insuficiente.* Insufficiens, non sufficiens.

INSUFICIENTMENT. adv. m. De un modo insuficient. *Insuficientemente.* Non idoneè.

INSUFIBLE. adj. Lo que no 's pòt sufrir. *Insufrible.* Intolerabilis.

INSUFIBLEMENT. adv. m. De un modo intolerable. *Insufriblemente.* Intoleranter, intolerabiliter, intolerandum.

INSUFIRIMENT. m. ant. IMPACIÈNCIA, INTOLERÀNCIA.

INSUFIRIT, DA. adj, ant. IMPACIENT.

ÍNSULA. f. ant. ISLA.

INSULAR. adj. ISLENTO.

INSULS, A. adj. DESSABRIT, INSUAV. || met. Fret, sense gràcia ni vivesa. *Insulso.* Insalsus, infacetus, illepidus, frigidus.

INSULSAMENT. adv. m. De un modo insuls. *Insulsament.* Insulso.

INSULSITAT. f. Qualitat de lo insuls. *Insul-ses, insípides, desabor.* Insulsetas.

INSULT. m. é

INSULTA. f. ant. Ofensa, injària de obra ó paraula feta en públich. *Insulto.* Insultatio, nis. || **AC-CIDENT, MALALIA.**

INSULTAR. v. a. Ofèndrer, provocar, fèr burla de algú. *Insultar.* Insulto, as.

INSULTAT, DA. p. p. *Insultado.* Insultatus.

INSUPERABLE. adj. Lo que no 's pòt superar. *Insuperable.* Insuperabilis.

INSUPERAT, DA. adj. INVICTE.

INSUPURABLE. adj. Lo que no 's pòt supurar. *Insupurable.* Quod supurari non potest.

INSURGENT. adj. Facciós, sublevat, rebelde. *Insurgente.* Rebellis.

INSURGIR. v. R. AIXECARSE, MÓURERSE, ORIGI-NARSE.

INSURRECCIÓ. f. Sublevació, rebel·lió. *Le-ventamiento, insurreccion.* Rebellio, nis, rebel-lium, ii.

INSURRECCIONAL. adj. Cosa de insurrecció. *Insurreccional.* Rebellis.

INTACTE, A. adj. Enter, no tocat, pur. *Intac-to.* Salvus. || Allò de que no s' ha tractat ó parlat. *Intacto.* Intactus.

INTEGERRIM, A. adj. sup. *Integerrimo.* Inte-gerrimus.

INTEGRAL É INTEGRANT. adj. fil. Dit de las parts que componen un tot, á diferència de las que s' anomenan essencials, sense las quals no pòt subsistir una cosa. *Integral, integrante.* Integra-lis.

INTEGRAMENT. adv. m. Enterament. *Inte-gramente, integralmente.* Integrè, intactè, sincerè.

INTEGRAR. v. a. Reunir al tot las parts inte-grants. *Integrar.* Totum integrum reddere. || geom. Juntar los tots que diferencia en parts infinitament petites lo càcul diferencial. *Integrar.* Integro, as.

INTEGRITAT. f. Perfecció de una cosa que no li falta res. *Entereza, integridad.* Integritas, atis. || met. Desinterés. *Integridad.* Integritas, atis. || Cas-tetat, pureza de las verges. *Virginidad, integridad.* Integritas, atis.

INTEGRO, A. adj. Enter, complert, perfet. *Inte-gro.* Perfectus. || met. Recte, just, exacte, desin-teressat. *Integro.* Integer.

INTEL-LECTIU, VA. adj. Lo que té virtut de entendre. *Intellectivo.* Intelligentis.

INTEL-LECTO. m. Conjunt de facultats intel-lectuals entre 'ls frenólechs. Se divideixen en dos classes: inferior ó perceptiu y superior ó reflexiu. Lo primer compren las facultats de individualitat, configuració ó forma, tamany ó extensió, pes ó res-istència, colorit, localitat, càcul numèrich, orde, eventualitat y temps ó duració; 'l segon la com-paració y la casualitat ó lògica. *Intellecto.* Intel-lectus.

INTEL-LECTO ACTIU. Facultat intel·lectual que s'

apropia las espècies y descompon las idees. *Intel-lecto activo.* Intellectus activus.

INTEL-LECTO PASSIU. Facultat intel·lectual que reb las espècies transmesas pels objectes exteriors. *Intel-lecto passivo.* Intellectus passivus.

INTEL-LECTUAL. adj. Lo que pertany al en-teniment. *Intellectual.* Intellectualis. || **INCORPORAL, ESPIRITUAL.**

INTEL-LECTUALMENT. adv. m. De un modo intel·lectual. *Intellectualmente.* Per intellectum.

INTEL-LIGÈNCIA. f. Capacitat, habilitat, co-neixement. *Inteligencia, inteleccion.* Intelligentia, æ. || Coneixement, pràctica de un art. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Facultat intel·lectual. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Lo sentit de una expressió, frase ó sentència. *Inteligencia.* Acceptio, nis. || Cor-respondència, comers, conveni, tracte secret. *Inte-ligencia.* Consensus, us. || Substància purament espiritual, com los àngels. *Inteligencia.* Spiritus, us. || Concòrdia, unió, acert. *Inteligencia.* Concor-dia, æ.

AB LA INTEL-LIGÈNCIA. m. adv. Ab la condició. *En la inteligencia, en el concepto, en la suposicion.* Hoc supposito.

MALA INTEL-LIGÈNCIA. DESUNIÓ, DISCÒRDIA, DES-SENSIÓ.

REMÈTRES LA BONA INTEL-LIGÈNCIA. fr. AJUSTAR ALS ENEMISTATS.

INTEL-LIGENT, A. adj. Docte, sabi, hàbil. *Inteligente, inteligenciado.* Intelligentis. || Qui està do-tat de facultat intel·lectiva. *Inteligente.* Intelligentis.

INTEL-LIGIBLE. adj. Lo que 's pòt ó es fàcil de entendre. *Inteligible.* Intelligibilis. || Lo que 's percebeix ab los sentits exteriors. *Inteligible.* Cla-rus. || fil. Lo que sols existeix en l' enteniment. *Inteligible.* Intelligibilis.

INTEL-LIGIBLEMENT. adv. m. De un modo intel·ligible. *Inteligiblement.* Intelligibiliter.

INTEMPERADAMENT. adv. m. Sense tem-plança. *Destemplantamente.* Intemperanter, immo-deratè, intemperatè.

INTEMPERÀNCIA. f. Destemplança, incontinència, falta de moderació. *Intemperancia.* Intem-peries, ei. || f. Us imoderat dels aliments y begu-das que causa molt comunment indigestió, cordial-gia, flatulència, diarrea, rodaments de cap, mi-granya y á vegadas apoplegia. *Intemperancia.* In-temperantia, æ.

INTEMPERAT, DA. adj. Destemplat. *Intem-perante.* Intemperans.

INTEMPÈRIE. f. Mala disposició, destemplan-ça del temps ó humors. *Intemperie.* Intemperies, ei. || **AL BAS.**

INTEMPESTIU, VA. adj. Fora de temps, ino-portú. *Intempestivo.* Intempestivus.

INTEMPESTIVAMENT. adv. m. De un modo intempestiu. *Intempestivamente.* Intempestivè.

INTENCIÓ. f. Pensament, propòsit, ànimo, de-signi. *Intencion.* Animus, i.

INTENCIÓ ACTUAL. *Intencio actual.* Intentio actualis.

INTENCIÓ HABITUAL. *Intencio habitual.* Intentio habitualis.

INTENCION VIRTUAL. *Intencio virtual.* Intentio virtualis.

ANAR AB SEGONA INTENCIÓ Ó PORTAR SEGONAS INTENCIONS. fr. Tenir algun fi ocult en la execució de alguna cosa. *Llevar segunda intencion.* Aliud intendere.

HOME DE SEGONA INTENCIÓ. fr. Conéixer la malícia que algú porta. *Entender la mossa.* Callere.

PRIMERA INTENCIÓ. log. *Primera intencion.* Prima intentio. || expr. fam. ab que's dona á entèndrer lo modo de procehir clar y sense solapa. *Primera intencion.* Mens pura, sincera.

SEGONA INTENCIÓ. f. lóg. La que extrau l'entènimment, com: gènero, espècie, diferència, etc. *Segunda intencion.* Secunda intentio logica. || met. Designi ocult de fèr mal. *Segunda intencion.* Intentio simulata. || esgrim. Certa treta ó modo en que's posa en execució. *Segunda intencion.* Secunda intentio.

INTENCIONAL. adj. Lo que pertany á la intenció. *Intencional.* Intentionalis.

INTENCIONALMENT. adv. m. De un modo intencional. *Intencionalmente.* Intentionaliter.

INTENCIONAT, DA. adj. que junt ab los adverbis BEN, ó MAL, etc., s' aplica al subjecte de bonas ó malas intencions. *Intencionado.* Affectus.

INTENDÈNCIA. f. Direcció, cuydado, govern de alguna cosa. *Intendencia.* Cura, æ. || Empleo ú ofici del intendent. *Intendencia.* Præfectura, æ. || Districte de sa jurisdicció. *Intendencia.* Præloris provincia. || Lo despaig del intendent. *Intendencia.* Præloris officina.

INTENDENT. m. Director de la real hisenda en una província. També se sól donar aquest títol á alguns empleats superiors de reals fàbricas ó altres empreses que van á compte del Erari. *Intendente.* Præfectus, i.

INTENDENT DE EXÈRCIT. Qui sobre la direcció de la real hisenda enten en la distribució dels fondos del exèrcit en la capitania general que li correspon. *Intendente de ejército.* Erarii tribunus.

INTENS, A. adj. fis. Aumentat. *Intenso,* intensivo. Efficax.

INTENSAMENT. adv. m. Ab intensió. *Intensamente.* Intensè.

INTENSÍO É INTENSITAT. f. fis. Grau alt ó grau de una qualitat física. *Intension.* Intensio, nis. || met. activitat, ardor, eficàcia. *Intension.* Intensio, nis.

INTENSIU, VA. adj. INTENS.

INTENT. m. Intenció, propòsit, tentativa, designi. *Intento.* Scopus, i.

DESTORBAR Ó RÓMPRE LOS INTENTS. fr. met. Impedir la intenció ó designi. *Cortar el reverso.* Interrumpo, is.

INTENTAR. v. a. Empèndrer, probar. *Intentar.* Tentio, as. || Pretèndrer, procurar. *Intentar.* Pugno, as. || for. Proposar, deduhir en judici. *Intentar.* Demonstro, as.

INTENTAT, DA. p. p. *Intentado.* Tentatus.

INTENTONA. f. Intent de boig ó temerari. *Intentona.* Audax, temerarium conatum, arrogans intentio.

INTERCADÈNCIA. f. Desigualtat defectuosa en la conducta ó estil. *Intercadencia.* Varietas, atis. || med. Desigualtat en lo pols. *Intercadencia.* Pulsus inequalitus. || met. Inconstància en los afectes. *Intercadencia.* Inconstantia, æ, mutabilitas, atis.

INTERCADENT. adj. Mudable, inconstant, desigual; se diu del pols y dels afectes del ànimo. *Intercadente.* Varius.

INTERCADENTMENT. adv. m. De un modo intercadent. *Intercadentemente.* Deficienter.

INTERCALACIÓ. f. Interposició, col·locació de una cosa en altres. *Intercalacion.* Intercalatio, nis. || Los tres ó quatre punts que's posan en una cita interrompint lo text, en senyal de lo que falta, que se suposa ú omiteix á dretas. *Intercalacion.* Reticentia, æ, intercalatio, nis.

INTERCALAR. v. a. Interposar, col·locar unas cosas en altres. *Intercalar.* Intercalo, as. || adj. Lo que s' intercala. *Intercalar.* Intercalaris. || S' aplica á la composició en que's repeteix várias vegades un vers ó part de ell; y també al mateix vers. *Intercalar.* intercalaris, intercalarius, intercalatus, regius || BIGEST.

INTERCEDIR. v. n. Interposarse, mediar, pregar pera 'l perdó de altre. *Interceder.* Precor, aris, intercedo, is.

INTERCEPTAR. v. a. Impedir, destorbar lo curs de alguna cosa. *Interceptar.* Intercepio, is.

INTERCEPTAT, DA. p. p. *Interceptado.* Interceptus.

INTERCESSIÓ. f. Mediació, prech. *Intercession.* Deprecatio, nis.

INTERCESSOR, A. m. y f. Qui intercedeix. *Mediador, intercesor, abogado, medianero.* Depraecator, is.

INTERCLÓURER. v. n. ant. ENCLÓURER.

INTERCOLUMNI. m. Espay entre dos columnas. *Intercolumnio.* Intercolumnium, ii.

INTERCOSTAL. adj. Lo que está entre las costellas. *Intercostal.* Intercostalis.

INTERDICCIÓ. f. Prohibició. *Interdiction.* Interdictio, nis. || f. for. L' estat de la persona que ha estat declarada incapàs dels actes de la vida civil, á la que se li nombra un curador com als menors. *Interdiction.* Interdictio, nis.

INTERDICCIÓ DE FOC Y AIGUA. for. Entre 'ls romans s' anomenava així al desterro, á que després succehí la deportació. *Interdiction de fuego y agua.* Interdictio.

INTERDICTE. m. for. La acció possessória, aixó es, la que'ns competeix pera desmanar en judici

sumari la possessió de alguna cosa ó dret. *Interdictio*. Interdictum.

INTERDICTE DE ADQUIRIR. La acció que té per objecte adquirir deprompte la possessió á que s'alega un dret evident, com succeheix quant los fills ó parents més pròxims de un difunt que tenen dret de heretario per testament ó ab-intestat, demanan al jutge que 'ls poseen possessió pacífica del bens hereditaris. *Interdicto de adquirir*. Acquirendi interdictum.

INTERDICTE DE RETENIR. La acció que té per objecte retenir ó conservar la possessió en que ja un està y de la que preten altre despullarlo. *Interdicto de retener*. Retinendi ius.

INTERDICTE DE RECOPRAR. La acció que correspon á un pera reclamar la possessió de una cosa moble ó immoble, de que ha estat despullat per altre ó pel jutge, sense s'er citat ni oit. *Interdicto de recobrar ó de despojo*. Recuperandi interdictum.

INTERDICTE DE OBRA NOVA. La acció del que està en dret pera f'er suspèndrer qualsevol obra nova. *Interdicto de obra nueva*. In opere novo interdictum.

INTERDICTE DE OBRA VELLA. La acció del que està ab dret pera f'er posar reparo á la obra vella ó demolirla. *Interdicto de obra vieja*. In pristino opere interdictum.

INTERDUCA. f. ant. Nom que donàren los antics romans á Juno porque presidia als casaments, y presentava la esposa al espòs. *Interduca*. Interduca, æ.

INTERÉS. m. Profit, ganància, utilitat. *Interés*. Lucrum, i. || Lo preu ó estimació de alguna cosa. *Interés*. Valor, is. || poét. La part que algú pren en los afectes de un poema. *Interés*. Animorum, affectuum motio.

INTERÉS DOTAL. for. Lo que's déu á la dona per haverli entretingut lo dot. *Interusurio dotal*. Interusurium dotal.

INTERÉS MERCANTIL. L' establert á $\frac{1}{2}$, y á vegadas al $\frac{1}{3}$, per cent al mes. *Interés mercantil*. Mercantile fœnus.

L' INTERÉS Á UNA PART Y LA AMISTAT Á UN ALTRA. loc. Denota que cada hu déu disputar sos interessos ó són dret sense renyir. *Pleitear y comer juntos*. Aliud est lucrum, aliud amicitia.

QUI'S CASA PER INTERÉS MOSSO DE SA MULLER ES. ref. Explica la supèrbia que comunican los havers, principalment en las donas. *En casa de mujer rica, ella manda y ella grita; en casa del mezquino, mas manda la mujer que el marido*. Paupere sub tecto, femina dat jura marito.

TENIR INTERÉS. fr. INTERESSARSE.

INTERESSADAMENT. adv. m. Ab interés. *Interessadamente*. Ad mercedem astrictè.

INTERESSADÍSSIM. A. adj. sup. *Interessadissimo*. Suis commodis summè intentus.

INTERESSANT. adj. Profitós, útil. *Interessante*. Commodus, utilis.

INTERESSAR. v. a. Empenyar, f'er que algú prenga part en los negocis de altres. *Interesar*. In

rem suam aliquem pellicere. || poét. Mòurer un poema 'ls afectes del ànimo. *Interesar*. Animos, affectus inflammare. || Tenir part en algun negoci ó comers. *Interesar*. Ad commodum vel utilitatis partem admitti. || Convenir, s'er útil. *Interesar*. Lucrifacio, is.

INTERESSARSE. v. r. Empenyarse, pèndrer interès per alguna cosa. *Interessarse*. Agi, adjungere se; adsum, es.

INTERESSAT, DA. p. p. *Interesado*. Alieno negotio implicatus. || adj. Avaro, qui's deixa dominar del inerés. *Interesado*. Quæsiusus; quæstui serviens.

INTERESSÈNCIA. f. Presència, assistència personal. *Interessencia*. Præsentia, æ.

INTERESSENT. adj. Present, assistant personalment. *Interesente*. Assistens.

INTERESSER. v. n. ant. ENTREVENIR.

INTERFECTOR. m. ant. MATADOR.

INTERIM Ó INTERIN É INTERINAMENT. adv. m. Entrelant. *Mientras, interin, entretanto, interinamente*. Interim, intereà, dùm.

INTERINITAT. f. Temps en que s'exerceix un càrrech en lloch de altre que 'l té en propietat. *Interinidad, interin*. Substitutionis tempus.

INTERINO, A. adj. Qui exerceix un càrrech interinament. *Interino*. Vicarius.

INTERIOR. adj. Lo que està de part de dins. *Interior*. Interulus. || m. Ànimo, pensament. *Interior*. Animus, i. || met. Lo que sols se sent en la ànima. *Interior*. Intimus.

INTERIORMENT. adv. m. En lo interior. *En lo interior, interiormente*. Intùs.

INTERJECCIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració que explica 'ls diferents afectes del ànimo. *Interjeccion*. Interjectio, nis.

INTERLÍNEA. f. Entre estampers regleta de metall més ó ménos prima, que 's posa entre ralla y ralla, pera que la impressió isca més clara. *Interlínea*. Interlinea, æ.

INTERLINEACIÓ. f. Entreralla. *Entrerenglonadura, interlineacion*. Interlineatio, nis; spatium interlineare.

INTERLINEAL. adj. Entre línea y línea. *Interlineal*. Interlinearis. || S' aplica especialment á la biblia que té las líneas alternadas ab las de la traducció. *Interlineal*. Interjecta versibus interpretatio.

INTERLINEAR. v. a. Escriurer entre ralla y ralla. *Entrerenglonar, interlinear*. Interscribo, is. || Entre estampers posar las interlíneas entre ralla y ralla. *Interlinear*. Interlineo, as.

INTERLOBULAR. adj. anat. Teixit del pulmó. *Interlobular*. Interlobularis.

INTERLOCUCIÓ. f. for. Judici, sentència preparativa anterior á la definitiva. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Interrupció de una plática per interposició de altra. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Diálogo, plática alternada entre dos ó més personas. *Interlocucion*. Interlocutio, sermocinatio, nis.

INTERLOCUTOR, A. m. y f. Cada una de las personas que parlan en un diàlogo. *Interlocutor*. Interloquens. || Qui parla á algú ó porta la paraula en nom de altre. *Interlocutor*. Qui pro aliis apud aliquos verba facit.

INTERLOCUTORI, A. adj. for. Se diu del auto ó sentència que 's pronuncia ántes de la definitiva. *Interlocutorio*. Interlocutoria sententia.

INTERLOCUTÓRIAMENT, adv. m. for. De un modo interlocutori. *Interlocutoriamente*. Interposita sententia.

INTERLUNI, m. astron. Lo temps en que no 's véu la lluna quant está en conjunció ab lo sol. *Interlunio*. Interlunium, ii.

INTERMEDI, m. Entretemps, espay de temps que passa entre dos cosas ó estacions. *Intermedio*, *intervalo*, y *entretiempo* comunment s' aplica á la primavera y tardor. *Intervallum*, i. || poét. La diversió ó descans que s' interposa entre acte y acte de las cómedias, tragédias, etc. *Intermedio*. *Diludium*, ii. || adj. Lo que está en mitj de altrás cosas. *Intermedio*. *Medius*.

INTERMEDIAR, v. n. Estar una cosa entre altrás. *Intermediar*. Interjaceo, es.

INTERMINABLE É INTERMINAT, DA. adj. Lo que no té terme. *Interminable*. Interminabilis.

INTERMISSIÓ, f. Interrupció, cessassió. *Intermission*, *interpolacion*. *Intermissio*, nis.

INTERMITÉNCIA, f. med. Intermissió de un síntoma ó febra que para y torna. *Intermitencia*. *Intermissio*, nis.

INTERMITENT, adj. med. Cosa que s' interrompt. *Intermitente*. *Intermissus*. || Dit de la febra que dona algun repós. *Intermitente*. Cessans morbus.

INTERN, A. adj. Interior, ocult. *Interno*. *Internus*.

INTERNACIÓ, f. La acció de internar ó internarse. *Internacion*. *Penetratio*, nis.

INTERNAR, v. a. Penetrar, ficar dintre. *Internar*. *Penetro*, as.

INTERNARSE, v. r. Entrar molt en dins. *Internarse*. *Introire*, is. || met. Insinuarse en los secrets de altres. *Internarse*, *introducirse*. *Introduci*. || Profundisar en alguna matèria. *Internarse*. *Penitus perspicere*.

INTERNAT, DA. p. p. *Internado*. *Introductus*.

INTERNUNCI, m. Interlocutor, intérprete. *Internuncio*. *Internuntius*, ii. || Ministre del papa que fá las veus de nunci. *Internuncio*. *Internuntius*, ii.

INTERPEL-LACIÓ, f. Requeriment, intima, citació judicial. *Interpelacion*. *Interpellatio*, nis.

INTERPEL-LADOR, A. m. y f. Qui interpel·la. *Interpelante*, *interpelador*. *Apellator*, is.

INTERPEL-LAR, v. a. for. Citar, requirir. *Interpelar*. *Interpello*, as. || Instar sobre 'l cumpliment de algun manament. *Interpelar*. *Insto*, as, *urgeo*, es.

INTERPEL-LAT, DA. p. p. *Interpelado*. *Interpellatus*, *arcessitus*.

INTERPOLACIÓ, f. Col·locació de unas coses entre altrás. *Interpolacion*, *interposicion*. *Interpositio*, nis.

INTERPOLADAMENT, adv. m. Ab interpolació. *Interpoladamente*, *interrumpidamente*. *Permixtè*.

INTERPOLAR, v. a. Barrejar, col·locar unas cosas entre altrás. *Interpolar*, *interponer*. *Intermiscio*, es. || Entre antiquaris afegir, mesclar notes, adicions y cosas novas en los escrits antics. *Interpolar*. *Interpolo*, as.

INTERPOLAT, DA. p. p. *Interpelado*. *Interpolatus*.

INTERPOSAR, v. a. **INTERPOLAR**. || met. Empeñar, interessar, posar per intercessor ó mediar. *Interponer*. *Deprecatorem adhibere*. || Dir algú són parer. *Decir su dictamen*. *Sententiam dicere*.

INTERPOSARSE, v. r. **OPOSARSE**. || Mediar. *Interponerse*. *Interponi*.

INTERPOSAT, DA. p. p. *Interpuesto*, *interyalcente*. *Interpositus*.

INTERPOSICIÓ, f. Introducció de una cosa entre altrás. *Interposicion*. *Interpositio*, nis. || met. Intervenció en algun negoci. *Interposicion*. *Interjectio*, nis. || Intervál·lo, espay de un temps á altre. *Interposicion*. *Temporis intervallum*. || oposició.

INTERPRETABLE, adj. Lo que 's pòt interpretar. *Interpretable*. *Interpretabilis*.

INTERPRETACIÓ, f. La acció de interpretar. *Interpretacion*. *Etymologia*, se.

INTERPRETADOR, m. **INTÉRPRETE**.

INTERPRETAR, v. a. Explicar lo sentit de algun autor. *Interpretar*. *Enodo*, as. || Traduhir de una llèngua á altra. *Interpretar*. *Verto*, is. || Atribuhir una acció á algun fi bo ó mal. *Interpretar*. *Rem virtuti vel vitio dare*. || Entèndrer una cosa en diferent sentit del que 's diu. *Interpretar*. *Interpretor*, aris.

INTERPRETAT, DA. p. p. *Interpretado*. *Interpretatus*.

INTERPRETATIU, VA. adj. Lo que serveix pera interpretar. *Interpretativo*. *Interpretativus*, *interpretans*.

INTERPRETATIVAMENT, adv. m. De un modo interpretatiu. *Interpretativamente*. *Interpretatione adhibita*.

INTÉRPRETE, m. y f. Qui interpreta. *Intèrprete*, *interpretador*, *farante*, *expositor*, *interpretante*. *Interpres*, etis. || Lo que dona á conèixer los afectes del ànimo. *Intèrprete*. *Interpres*, etis.

INTERPUNCCIÓ, f. ant. PUNTUACIÓ.

INTERREGNE, m. Lo temps que está un regne sense rey. *Interregno*. *Interregnum*, i.

INTERROGACIÓ, f. Preguata. *Interrogacion*. *Interrogatio*, nis. || ortog. Interrogant, nota que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion*,

interrogante. Interrogationis nota. || ret. Figura ab que l' orador pregunta, no per rahó de dubte, sino pera declarar ab més vehemència alguna afecte ó passió, ó per apretar al contrari. *Interrogacion*. Interrogatio, nis.

INTERROGACIONETA. f. d. *Preguntilla*, *interrogacionilla*. Interrogationicula, æ.

INTERROGADOR, A. m. y f. Qui interroga. *Interrogador*, *interrogante*. Interrogator, percontator, is.

INTERROGANT. m. INTERROGACIÓ. 2. || p. a. INTERROGADOR.

INTERROGAR. v. a. PREGUNTAR.

INTERROGAT, DA. p. p. *Interrogado*. Interrogatus.

INTERROGATIU, VA. adj. Lo que pertany á la pregunta. *Interrogativo*, *interrogatorio*. Interrogativus.

INTERROGATIVAMENT. adv. m. A modo de pregunta. *Interrogativamente*. Interrogativè.

INTERROGATORI, A. adj. INTERROGATIU. || m. for. Série de preguntas. *Interrogatorio*. Interrogatorium, ii. || for. Exàmen del reo ó testimonis per preguntas. *Interrogatorio*. Questio, nis.

INTERROMPRER. v. a. Destorbar. *Interromp*. Interrumpo, is. || Suspèndrer, no proseguir. *Interromp*. Cesso, as.

INTERROMPUAMENT. adv. m. Ab interrupció. *Interrompidamente*, *por intervalos*. Interruptè, intercessè.

INTERUPCIÓ. f. Descans, pausa, discontinuació. *Interrupcion*. Interruptio, nis. || La acció de interrompre y destorbar. *Interrupcion*. Interruptio, nis. || ret. RETICÈNCIA.

SENSE INTERUPCIÓ. m. adv. CONTINUAMENT.

INTERSECARSE. v. r. geom. Tallarse, encruarse dos líneas. *Intersecarse*. Intersecari.

INTERSECCIÓ. f. geom. Encruament de dos líneas. *Interseccion*. Intersectio, nis.

INTERSTICI. m. Espay, distància de temps. determinat per las lleys. Lo primer que'ls mandà observar fou sant Sfrío. *Intersticio*. Intersticium, ii. || INTERVAL-LO.

INTERUSURI. m. for. L' interés de cert temps. *Interusurio*. Interusurium, ii.

INTERUSURI DOTAL. L' interés que's deu á la dona pel temps que se li ha entretingut lo dot. *Interusurio dotal*. Interusurium dotale.

INTERVAL-LO. m. Distància, espay de lloch y temps. *Intervalo*. Intervallum, i. || Espay de temps en que 'ls boigs están en sí. *Claro*, *lucido intervalo*. Phrenesis, insanie intervallum. || mús. La distància que va de una veu á altra. *Intervalo*. Intervallum, i.

INTERVENCIÓ. f. 6

INTERVENIÈNCIA. f. ant. La acció de intervenir. *Intervencion*. Interventio, nis. || for. La assistència del nomenat pel jutge ó suplicant pera coadjuver en algun negoci. *Intervencion*. Iudicialis in-

terventio. || com. La acció de oferirse á la acceptació ó pago de una lletra de cambi quant no la accepta ó no la paga aquell sobre qui está lliurada. *Intervencion*. Interventio, nis.

INTERVENIR. v. a. ENTREVENIR.

INTERVENTOR, A. m. y f. Qui entrevé. *Interventor*. Interventor, is.

INTESTAT, DA. adj. Qui mor sense fér testament. *Intestado*, *ab intestato*. Intestatus.

INTESTÍ, NA. adj. INTERIOR, INTERN. || met. Domèstich, civil, com: guerra INTESTINA. *Intestino*. Civilis, intestinus. || m. Tripa que fá molts volts y serveix pera rébrer l' aliment quant ix del ventrell, y pera expel·lir los excrements. Comunement s' usa en plural. *Intestino*. Intestinum, i, interanea, orum. || pl. Las tripas del animal. *Intestinos*. Hilæ, arum.

INTESTÍ REGINETA. ant. SUBELL CEGO.

INTÈSTIA. f. Dret que competia al senyor pera percibir la tercera y á vegadas la segona part del feudo en las herències dels vasalls rústichs y enfiteutas, morts intestats. *Intestia*. Intestia, æ.

ÍNTIM, A. adj. Interior, interna. *Íntimo*. Intimus. || Amich de tota confiança. *Íntimo*. Intimus.

ÍNTIMA É INTIMACIÓ. f. L' acte y efecte de intimar. *Íntima*, *intimacion*. Denuntiatio, nis.

ÍNTIMA DE GUERRA. La acció de demanar satisfacció als enemichs dels agravis rebuts. *Íntima de guerra*. Clarigatio, nis. || Lo dret de fér presoner á un home ó qualsevol altra cosa del enemich, per causa del dany ó injúria rebuda. *Íntimacion*. Clarigatio, nis.

ÍNTIMAMENT. adv. m. Ab intimitat. *Íntimamente*. Familiarissimè, íntimè.

ÍNTIMAR. v. a. Notificar, ordenar, fér saber. *Íntimar*. Notifico, íntimo, as.

ÍNTIMAT, DA. p. p. *Íntimado*. Intimatus.

ÍNTIMATORI, A. adj. for. Despaig ab que s' íntima algun decret ú orde. *Íntimatorio*. Intimationem continens.

ÍNTIMIDAR. v. a. Fér por. *Íntimidar*; *poner miedo*. Terreo, es.

ÍNTIMIDAT, DA. p. p. *Íntimidado*. Perterrefactus, perterritus.

ÍNTIMITAT. f. Amistat extrema. *Íntimidad*. Íntima amicitia.

ÍNTITULAR. v. a. Posar rétolis ó inscripcions. *Íntitular*, *intitular*. Prænoto, as. || Posar títol. *Íntitular*. Intitulo, as.

ÍNTITULAT, DA. p. p. *Íntitulado*. Inscriptus.

INTOLERABLE. adj. Insufrible, insoportable. *Intolerable*. Intolerabilis.

INTOLERABLEMENT. adv. m. *Intolerablement*. Intolerabiliter, intoleranter.

INTOLERÀNCIA. f. Impaciència, falta de sufriment. *Intolerancia*. Intolerantia, æ. || teol. Falta de tolerància en orde á la religió, sentiment, etc. *Intolerancia*. Intolerantia, æ.

INTOLERANT. adj. Qui no té tolerància. *Intolerante*. Intolerans.

INTOLERANTISME. m. Doctrina de intolerància que no sufreix altra religió que la seva. *Intolerantismo*. Intolerantismus, i.

INTRACTABLE. adj. Brusch, insociable, de mal geni. *Intractable*. Asper.

INTRA-MUROS. exp. llatina. Dins de una població. *Intra-muros*. Intramuros.

INTRANSITABLE. adj. Aspre, fragós, lloch per ahont no's pòt transitar. *Intransitable*. Impervius, confragosus.

INTRANSITIU, VA. adj. gram. Se diu del verb la acció del qual no passa à altra cosa. *Intransitivo, neutro*. Intransitivus.

INTRANSITIVAMENT. adv. m. *Intransitivamente*. Intransitivè.

INTRASMUTABLE. adj. Lo que no's pòt transmutar. *Intrasmutable*. Quod transmutari nequid.

INTRASPARÈNCIA. f. Falta de trasparència. *Intrasparencia*. Opacitas, atis.

INTRASPARENT. adj. Lo que no es transparent. *Intrasparente*. Opacus.

INTREPIDAMENT. adv. m. Ab intrepiditat. *Intrepidamente*. Impavidè.

INTREPIDESA É INTREPIDITAT. f. València, atreviment. *Intrepidez*. Audacia, æ, animositas, atis.

INTREPIT, DA. adj. Animós, valerós. *Intrepido*. Intrepidus, strenuus. || Arruixat, temerari. *Intrepido, arrojado*. Intrepidus. || m. pl. Societat de joves galants molt anomenats en la cort de Lluís XIII de Fransa. *Intrepidos*. Intrepidi, orum.

INTREVENIR. v. n. ENTREVENIR.

INTRICAR. v. n. ant. INTRINCAR.

INTRIGA. f. Màquina, embolich. *Intriga*. Machinatio, nis, y ambitus, us, en las pretensions.

INTRIGAR. v. a. Embrollar, maquinar. *Tramar, enredar, é intrigar* pres del francès sense necessitat. Machinor, aris.

INTRINCABLE. adj. Lo que 's pòt intrincar. *Intrincable*. Quod intrincari potest.

INTRINCADAMENT. adv. m. Confusament. *Intrincadamente*. Intricatè.

INTRINCAMENT. m. Embolich, confusió. *Intrincacion, intrincamiento*. Implicatura, intricatura, æ.

INTRINCAR. v. a. Embrollar, enmaranyar. *Intrincar*. Intrico, as. || met. Confóndrer los pensaments ó conceptes. *Intrincar*. Confundo, is.

INTRINCAT, DA. adj. Revés, difícil de entendre. *Intrincado*. Intricatus.

INTRINCH, CA. adj. ant. INTRINSECH.

INTRÍNSECAMENT. adv. m. Interiorment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus. || fil. Essencialment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus.

INTRÍNSECH, CA. adj. Interior, intern. *Intrinseco*. Intrinsecus. || fil. SUBSTANCIAL, ESSENCIAL. || met. Íntim. *Íntimo, familiar*. Intimus. || for. JU-

DICIAL. || Lo valor ó pes de la moneda. *Intrinsec*. Intrinsecus. || ret. S' aplica als llochs que tenen las probas en sí mateixos. *Intrinseco*. Intrinsecus, insitus, infixus.

SER MOLT INTRINSECH. fr. Sér molt amich. *Ser muy de adentro*. Intima uti familiaritate.

INTROABLE. adj. fam. Lo que no's pòt trobar. *Inhallable*. Quod inveniri nequit.

INTRODUCCIÓ. f. La acció de introduhir ó introduhirse. *Introduccion*. Introductio, nis. || Principis, rudiments de qualsevol art ó ciència. *Introduccion*. Isagoge, es. || Exordi, principi, preparació. *Introduccion*. Exordium, ii. || met. Intimitat, entrada ab algú. *Introduccion*. Consuetudo, inis, familiaritas, atis.

INTRODUCTOR. m. Qui introduheix. *Introductor*. Introducens.

INTRODUCTOR DE EMBAIXADORS. La persona destinada en algunas cortis pera acompanyar als embaixadors y ministres estrangers en las entradas públicas y altras cerimónias. *Introductor de embaixadores*. Legatorum admittendorum minister.

INTRODUHIR. v. a. Ficar. *Introducir*. Immitto, is. || Ensenyar, infundir insensiblement en l'ànimo. *Introducir*. Instilo, as. || Admétrrer, usar. *Introducir*. Introduco, is. || Fér parlar à algú en un diàlogo, escrit ó cosa semblant. *Introducir*. Introduco, is. || Facilitar, proporcionar, com la gràcia, la amistat. S' usa també com reciproc. *Introducir*. Concilio, as.

INTRODUHIRSE. v. r. Ficarse en alguna dependència, negoci, etc. *Introducirse*. Se immiscere.

|| Procurarse 'l tracte ó amistat ab algú. *Introducirse*. Alicujus consuetudinem sibi comparare. || fil. Comunicarse la forma à la matèria. *Recibirse, introducirse*. Introduci. || ret. INSINUARSE.

INTRODUHIT, DA. p. p. *Introducido*. Introductus.

INTRÓIT. m. Primera antífona que diu 'l sacerdot en la missa. També 's donava aquest nom à las antífonas que's diuhen abans dels salms. *Intróito*. Introitus, i.

INTROSPECCIÓ. m. Exàmen de lo interior ó de lo més recóndit de una cosa. *Introspeccion*. Introspectio, nis.

INTRÚS, A. adj. Ussurpador. *Intruso*. Intrusus, introductus, invecus.

INTRUSAMENT. adv. m. Per intrusió. *Intrusamente*. Vi, per vim.

INTRUSIÓ. f. USURPACIÓ.

INTUICIÓ. f. teol. Visió beatífica. *Intuicion*. || Coneixement clar y directe que s' obté ab pochs esforços intel·lectuals. *Intuicion*. Intuitus, us.

INTUITIU, VA. adj. Pertanyent à la intuició. *Intuitivo*. Intuitivus.

INTUITIVAMENT. adv. m. Ab intuició. *Intuitivamente*. Intuitivè.

INTUMESCÈNCIA. f. ant. INFLOS.

INUNDACIÓ. f.AVINGUDA de ayguas que fan

eixir de mare 'le rius. *Inundacion*. Alluvies, ei. || met. Manió, multitud excesiva. *Inundacion*. Innumabilis multitudo, copia.

INUNDAR. v. r. Extèndrerse, escamparse las ayguas pels camps. *Inundar*. Innato, as. || Eixir los rius de mare. *Inundar*. Inundo, as. || met. Umplir un país de gent estrangera ó altrás cosas. *Inundar*. Repleo, es, inundo, as.

INUNDAT, DA. p. p. *Inundado*. Inundatus.

INUSITAT, DA. adj. Irregular, no usat. *Inusitado*. Inusitatus.

INÚTIL. adj. De ningun valor, que no aprofita. *Inútil*. Inutilis, informis. || va.

INUTILISAR. v. a. Fér una cosa inservible. *Inutilizar*. Inutilem facere. || Reprimir, tallar los intents de algú. *Inutilizar*. Alicujus conatus infringere.

INUTILISAT, DA. p. p. *Inutilizado*. Inutilis redditus, factus.

INUTILITAT. f. Propietat de inútil. *Inutilidad*. Inutilitas, atis.

INÚTILMENT. adv. m. Sèns utilitat. *Inútilmente*. Inutiliter.

INVADIR. v. a. Assaltar, acometrer. *Invadir*. Invado, is. || USURPAR.

INVADIT, DA. p. p. *Invadido*. Invasus.

INVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de invalidar. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIDAMENT. adv. m. Sense valor, ni efecte. *Inválidamente*. Inaniter.

INVALIDAR. v. a. Anul·lar. *Invalidar*. Abrogo, as, rescindo, is.

INVALIDITAT. f. Aniquilament, abrogació, nul·litat. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIT, DA. adj. Nul·lo. *Inválido*. Irritus. || Dit del soldat estropejat, malalt, vell que no pòt servir. *Inválido*. Infirmus, invalidus.

DONAR LOS INVÁLITS. fr. met. fam. JUBILAR.

INVARIABILITAT. f. Qualitat de lo invariable. *Invariabilidad*. Immutabilitas, atis.

INVARIABLE. adj. Lo que no 's pòt variar. *Invariable*. Immutabilis.

INVARIABLEMENT. adv. m. Sense variació. *Invariablemente*. Immutabiliter.

INVARIAT, DA. adj. Lo que no s' ha variat. *Invariado*. Stabilis.

INVASIÓ. f. Embestida, acometiment. *Invasion*. Invasio, nis. || La acció de apoderarse á la forsa. *Invasion*. Invasio, nis.

INVASIR. v. a. INVADIR.

INVASOR. m. Qui invadeix. *Invasor*. Invasor, is.

INVECTIVA. f. Discurs, declamació vebement ó picant contra de alguna persona ó cosa. *Inectiva*. Objurgatio, nis.

INVENCIBLE. adj. INVINCIBLE.

INVENCIBLEMENT. adv. m. INVINCIBLEMENT.

INVENCIÓ. f. L'acte y efecte de inventar. *Invention*. Inventio, nis. || Engany, patranya. *Invention*.

Commentum, i. || Medi, trassa. *Invention*. Via, m. || Troba. *Hallazgo*, *invencion*. Repertum, i. || La cosa inventada. *Inoecion*. Inventum, i. || ret. La primera part que enseña á discórrer y trobar las rahons pera formar un discurs. *Invention*. Inventio, nis. || pl. Ficció de obsequi, dolor ó altra cosa. *Gatatumba*. Simulatio, nis.

INSENSUT, DA. adj. ant. INVICTE.

INVENTAR. v. a. Discórrer, imaginar, trobar, fér una cosa de nou. *Inventar*. Excogito, as. || Fingir, discórrer sense fonament. *Inventar*. Fingo, is.

INVENTARI. m. Llista dels bens ó hisenda. *Inventario*. Inventarium, ii.

INVENTARIAR. v. a. Pèndrer inventari. *Inventariar*. Inventarium, commentarium scribere.

INVENTARIAT, DA. p. p. *Inventariado*. Indice descriptus.

INVENTAT, DA. p. p. *Inventado*. Inventus.

INVENTIU, VA. adj. ant. ENGINYÓS.

INVENTIVA. f. Facilitat en inventar. *Inventiva*. Ingenium ad excogitandum.

INVENTO. m. INVENCIÓ.

INVENTOR, A. m. y f. Qui inventa. *Inventor*, *invencionero*. Inventor, is. || Embustero, trapacer. *Inventor*, *invencionero*. Fumivendulus, i.

INVEROSÍMIL. adj. Lo que no té apariència de veritat. *Inverisimil*, *inverosimil*. A vero abhorrens.

INVEROSIMILITUT. f. Falta de apariència de veritat. *Inverisimilitud*, *inverosimilitud*. Veri dissimilitudo.

INVERS, A. p. p. INVERTIT. || adj. L'estat actual ó lley de las variacions de una cosa que s' aumenta ó disminueix, á mesura que altra de la qual dependeix ó ab la que 's compara 's disminueix ó augmenta. *Inverso*. Inversus.

INVERSIÓ. f. Alteració, perturbació del orde de las cosas. *Inversion*. Inversio, nis.

INVERTIR. v. a. Alterar, trastornar, canviar l'orde de las cosas. *Invertir*. Præpostero, as. || Aplicar, emplear, gastar lo diner. *Invertir*. Impendo, is.

INVERTIT, DA. p. p. *Invertido*, *inverso*. Inversus.

INVESTIDURA. f. Donació, entrega de feudo. *Investidura*, *investidura*. Dominii, dignitatis concessio.

INVESTIGABLE. adj. Lo que 's pòt investigar. *Investigable*. Indagabilis.

INVESTIGACIÓ. f. Averiguació, exàmen. *Investigacion*. Investigatio, nis.

INVESTIGADOR, A. m. y f. Qui investiga. *Investigador*. Investigator, ris.

INVESTIGAR. v. a. Inquirir, examinar, averiguar. *Investigar*. Investigo, as.

INVESTIGAT, DA. p. p. *Investigado*. Investigatus.

INVESTIR. v. a. Conferir un soberà un feudo, dignitat, etc. ab regoneixement de vasallatge. *En-*

vestir, investir. Dominium, jus, dignitatem conferre.

INVETERAMENT. m. Corroboració causada per vellesa. *Antigüedad, larga duracion, vejez, envejecimiento.* Inveteratio, nis.

INVETERARSE. v. r. Envellir-se. *Inveterar-se.* Senesco, is. || Durar, permanéixer per molt temps alguna cosa. *Inveterarse.* Perduro, as.

INVETERAT, DA. p. p. *Inveterado.* Inveteratus.

INVICTE, A. adj. No vençut. *Invicto.* Invictus. || **INVENCIBLE.**

INVICTÍSSIM, A. adj. sup. *Invictísimo.* Invictissimus.

INVIGILAR. v. a. VIGILAR, OBSERVAR.

INVINCIBLE. adj. Lo que no's pòt vèncer. *Invencible.* Invincibilis. || **INVICTE.**

INVINCIBLEMENT. adv. m. De un modo invincible. *Invenciblemente.* Invincibiliter, invictè.

INVIOABILITAT. f. Qualitat de inviolable. *Invioabilidad.* Inviolabilis rei natura, conditio.

INVIOABLE. adj. Lo que no's pòt ó déu violar ó profanar. *Invioable.* Inviolabilis.

INVIOABLEMENT. adv. m. Ab inviolabilitat. *Invioablemente.* Inviolabiliter.

INVIOLAT, DA. adj. Enter, il·lés, no profanat. *Invioado.* Inviolatus.

INVISIBILITAT. f. Qualitat de invisible. *Invisibilidad.* Invisibilitas, atis.

INVISIBLE. adj. Lo que no pòt sèr vist. *Invisible.* Invisibilis. || m. Nom de una secta de protestants del segle XVI que deyan que la Iglesia no era visible. *Invisible.* Invisibilis.

INVISIBLEMENT. adv. m. De un modo invisible. *Invisiblemente.* Invisibiliter, citrà aspectum.

INVITAR. v. a. CONVIDAR.

INVITATORI. m. La antífona del principi de las matines. *Invitatorio.* Invitorium, ii.

INVOCACIÓ. f. Acte y efecte de invocar. *Invocacion.* Invocatio, nis. || poét. La part del poema en que s'invoca alguna divinitat. *Invocacion.* Invocatio, nis. || Títol de algun temple, capella, altar, etc. prés de una imatge á qui's dedica. *Advocacion.* Advocatio, nis.

INVOCAR. v. a. Implorar, demanar auxili ó socorro. *Invocar.* Invoco, as.

INVOCAT, DA. p. p. *Invocado.* Invocatus.

INVOCATORI, A. adj. Lo que serveix pera invocar. *Invocatorio.* Ad invocandum aptus.

INVOLUNTARI, A. adj. Forsat. *Involuntario.* Invítus.

INVOLUNTÀRIAMENT. adv. m. Sense voluntat, ni consentiment. *Involuntariamente.* Invítus.

INVOLUNTARIETAT. f. Qualitat de involuntari. *Involuntariedad.* Arbitrii vel voluntatis defectus.

INVULNERABLE. adj. Lo que no pòt sèr ferit. *Invulnerable.* Invulnerabilis.

INXA. f. ant. ENPELT. || Llengüeta on truments de vent. *Estrángula.* Tubæ ins lingula.

IP.

IPECAGUANA. f. Planta de que ni ha pècies; negra, que té las fullas semblants la morella roquera, ab una nerviositat molsuda tovas y cubertas de un borriscol las flors en ramellets de deu, dotze ó quitas de cinch fulletas blancas y cinch fileix color; las tavellas de un roig obscur de una molsa blanca; llavors puras, grogu de figura de llantia; la arrel morena, tor diversos modos y ab anells petits, prominei iguals, y arrugats; sabor acre amarch. Es sentérica, emética, pectoral, tónica, etc. Li y grisa té las fullas rodonas y dentada efectes són molt méns violents que'ls de cedent. *Ipecacuana, bejuquillo.* Psycotriaca; ipecacuana, æ.

IPSO FACTO. m. adv. Veu llatina que ca pel mateix fet. *Ipsa facto.* Ipsa facto.

IR.

IR. v. n. ant. ANAR.

IRA. f. Cólera, ràbia, furor. *Ira.* Ira, æ. Lo càstich executat ó amenassat. *Ira.* Ira mit. Diosa á qui representan reganyant tant las dents. *Ira.* Ira, æ.

LA IRA TRAÜ AL HOME DE JUDICI. exp. I que la ira ofusca del tot la rahó. *La ira ei el tiempo que dura.* Ira hominem in trans agit.

IRACÚNDIA. f. Hábit viciós y prope ira. *Iracundia.* Iracundia, æ.

IRACUNDO, A. adj. Propens á la ira. do. *Iracundus.* || poét. Alterat, impetuós. dels elements. *Iracundo.* Immitis, trux, furi.

IRADAMENT. adv. m. Ab ira. *Airad.* Iracundè.

IRAR. v. a. ENCOLERISAR.

IRARSE. v. r. ant. AYRARSE.

IRASCIBLE. adj. Pertanyent á la ira, y 's deixa dominar per ella. *Irascible.* Irae iracundiæ indulgens.

IRASCIRSE. v. r. ant. AYRARSE, ENCOLIRSE.

IRASCU, A. adj. IRAT.

IRAT, DA. adj. Falló, enfadat, indignat do. *Iratus.*

IRENA. f. Nom de dona. *Irene.* Irene, es

IRENARCA. m. Magistrat romá que ci de la tranquil·litat pública. Terreros diu que han donat dit nom á Jesucrist. *Irenarca.* Icha, æ.

IRIS. m. ARC DE SANT MARTÍ. || met. Pa

dor. *Iris, pacífendor*. Iris, is. || anat. Círcul de vários colors immediat à la mina del ull. *Iris*. Iris, is. || mit. Divinitat fabulosa filla de Taumante y Electra, missatge dels déus. *Iris*. Iris, idis.

IRLANDÈS, A. adj. Natural de y lo que pertany à Irlanda. *Irlandés*. Hibernus.

IRONIA. f. ret. Tropo ab que 's diu lo contrari de lo que se sent; y 's coneix ab lo to de la veu, y la indignitat del subjecte à qui s' aplica. *Ironia*. Ironia, æ.

IRÒNICAMENT. adv. m. Ab ironia. *Irònicamente*. Ironice.

IRÒNICH, CA. adj. Pertanyent à la ironia y lo que la conté. *Irónico*. Ironicus.

IRÓS. adj. ant. IRACUNDO.

IRÒSAMENT. adv. m. aut. IRADAMENT.

IRRACIONAL. adj. Animal que careix de rahó. *Irrasional*. Irrationalis. || Oposat à la rahó ó que va fora de ella. *Irracional*. Irrationabilis. || arit. y geom. Lo que no pòt explicarse ab un número cert, ni té mida coneguda. *Irraccional*. Irrationabilis.

IRRACIONALITAT. f. Qualitat del animal que careix de rahó. *Irracionalidad*. Irrationabilitas, atis.

IRRACIONALMENT. adv. m. De un modo irracional. *Irracionalmente*. Irrationaliter, irrationabiliter.

IRRAHONABLE. adj. DESENRAHONABLE.

IRRECONCILIABLE. adj. Qui no admet reconciliació. *Irreconciliable*. Inexorabilis.

IRRECONCILIABLEMENT. adv. m. De un modo irreconciliable. *Irreconciliablemente*. Sine reconciliationis spe.

IRRECUPERABLE. adj. Lo que no 's pòt recuperar. *Irrecuperable*. Irrecuperabilis, irredivivus.

IRRECUSABLE. adj. Inevitable, que no 's pòt reusar. *Irrecusable*, inevitable. Irrecusabilis, inevitabilis, inexcusabilis.

IRREDIMIBLE. adj. Lo que no 's pòt redimir. *Irredimible*. Qued redimi non potest.

IRREDUÏBLE. adj. Incorretgible, indomable. *Irreducible*. Indomitus.

IRREFORMABLE. adj. Lo que no admet reforma. *Irreformable*. Inemendabilis, irreformabilis.

IRREFRAGABLE. adj. Indubitable, que no admet refutació. *Irrefragable*. Irrefutabilis, inconcusus.

IRREFRAGABLEMENT. adv. m. De un modo irrefragable. *Irrefragablement*. Inconcusè.

IRREGULAR. adj. Fora de regla. *Irregular*. Irregularis. || Extraordinari, poch comú. *Irregular*. Extrà ordinem positus. || Qui té irregularitat canònica. *Irregular*. Irregularis. || ant. Qui desprecia las reglas. *Irregular*. Regularum contemptor.

IRREGULARITAT. f. Qualitat de irregular. *Irregularidad*. Irregularitas, atis. || Impediment

canònic que no permet rébrer ni exercitar los ordes ecclesiàstichs. *Irregularidad*. Irregularitas, atis. || Inobservància, despreci de las lleys. *Irregularidad*. Defectus, us, asymetria, æ. || gram. ANOMALIA.

IRREGULARMENT. adv. m. Fora de regla, sens ó contra l' orde. *Irregularmente*. Incongruenter.

IRRELIGIÓ. f. Impietat, despreci de la religió. *Irreligion*, *irreligiosidad*. Irreligio, nis, impietas, atis.

IRRELIGIÓS, A. adj. Impio, faltat de religió. *Irreligioso*. Irreligiosus.

IRRELIGIOSAMENT. adv. m. Impiament, sense religió. *Irreligiosamente*, *impiamente*. Irreligiosè, impiè.

IRRELIGIOSITAT. f. IRRELIGIÓ.

IRREMEDIABLE. adj. Lo que no té remey. *Irremediable*. Irremediabilis.

IRREMEDIABLEMENT. adv. m. Sense remey. *Irremediabilmente*. Irremediabiliter, extrà spem remedii.

IRREMISSEBLE. adj. Imperdonable. *Irremissibile*. Irremissibilis.

IRREMISSEBLEMENT. adv. m. Sense remey ó perdó. *Irremissiblement*. Necessariò.

IRREPARABLE. adj. Lo que no 's pòt reparar. *Irreparable*. Irreparabilis.

IRREPARABLEMENT. adv. m. Sense cap medi ni arbitre pera reparar algun dany. *Irreparablement*. Sine remedio.

IRREPREHENSIBLE. adj. Qui no pòt sér représ. *Irreprehensibile*. Irreprehensibilis, irreprehensus.

IRREPREHENSIBLEMENT. adv. m. Sense culpa, sense motiu de reprehensió. *Irreprehensiblement*. Extrà culpam.

IRRESISTIBLE. adj. Lo que no 's pòt resistir. *Irresistible*. Cui resisti non potest.

IRRESISTIBLEMENT. adv. m. Sense poder resistir. *Irresistiblement*. Absque resistentia.

IRRESOLT, A. adj. ant. IRRESOLUT.

IRRESOLUBLE. adj. Indeterminable. *Irresoluble*. Irresolubilis.

IRRESOLUCIÓ. f. Indeterminació, incertitut del enteniment. *Irresolucio*. Dubitatio, nis.

IRRESOLUT, A. adj. Indeterminat. *Irresolute*, *irresuelto*, *irresoluble*. Dubius.

IRRESPIRABLE. adj. med. Lo que no es propi ó no serveix pera la respiració. *Irrespirable*. Irrespirabilis.

IRREVERÈNCIA. f. Falta de reverència, ó respecte. *Irreverencia*. Irreverentia, æ.

IRREVERENT. adj. Qui falta à la reverència ó respecte. *Irreverente*. Irreverens.

IRREVERENTMENT. adv. m. Sense veneració, sense respecte, ó reverència. *Irreverentement*. Irreverenter.

IRREVOCABILITAT. f. Qualitat de irrevoca-

ble. **Irrevocabilitat**. Irrevocabilis rei natura, conditio; stabilitas, atis.

IRREVOCABLE. adj. Lo que no's pòt revocar. *Irrevocabile*. Irrevocabilis.

IRREVOCABLEMENT. adv. m. De un modo irrevocable. *Irrevocablemente*. Irrevocabiliter.

IRRISIBLE. adj. Digne de burla ó despreci. *Irrisible*. Deridendus.

IRRISIÓ. f. Burla, despreci. *Irrision*. Rhoncus, i.

IRRISORI, A. adj. Lo que provoca á burla. *Irrisorio*. Irrisorius.

IRRISÓRIAMENT. adv. m. Per modo de irrisió. *Irrisoriamente*. Ludibrio, per deridiculum.

IRRIT, A, É **IRRITAT**, DA. adj. Nul·lo, abolit, invàlit. *Irrito*, nulo. Irritus.

IRRITABILITAT. f. Propensió á irritarse. *Irritabilitat*: Irritabilitas, atis.

IRRITABLE. adj. Lo que's pòt irritar ó anular. *Irritable*. Rescindi valens. ¶ Qui fàcilment s' irrita ó encolerisa. *Irritable*. Irritabilis.

IRRITACIÓ. f. La acció de irritar ó irritarse. *Irritacion*, *irritamiento*. Irritatio, nis.

IRRITADÍSSIM, A. adj. sup. *Irritadissimo*. Valdè iratus.

IRRITAMENT. m. IRRITACIÓ.

IRRITANT. p. a. Qui irrita. *Irritante*, *irritador*. Irritator, is.

IRRITAR. v. a. Exasperar. *Irritar*. Irrito, as. ¶ ANUL·LAR. ¶ Excitar vivament la ira. *Irritar*, *enrudecer*, *enconar*, *volar*. Irrito, as.

IRRITARSE. v. r. Ayrarse, enfadarse. *Irritarse*. Vehementer irasci.

IRRITAT, DA. p. p. *Irritado*. Irritatus.

IRROGAR. v. a. OCASIONAR.

IRRUIR. v. a. ant. EMBESTIR, ACOMÉTRER.

IRRUPCIÓ. f. Acomesa violenta. *Irrupcion*. Excursus, us, irruptio, nis.

IS.

ISABELLE. adj. ant. Color de palla. *Melado*, *pajado*, *pajizo*. Melinus.

ISAGOGE. f. Introducció, elements de qual·sevol art ó ciència. *Isagoge*. Isagoga, æ, isagoge, es.

ISART. m. Cabra salvatge. *Cabra montés*, *sarrí*. Rupicapra, æ.

ISIDIORÍ, NA. adj. Pertanyent á sant Isidoro. *Isidoriano*. Ad sanctum Isidorium pertinens.

ISLA. f. Terra circuhida de mar. *Isla*. Insula, æ. ¶ met. Edifici ó conjunt de casas circuhit per totes parts. *Manzana*, *isla*. Insula, æ.

ISLAR. v. a. AISLAR.

ISLAT, DA. p. p. AISLAT.

ISLENY, A, É **ISLENYO**, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la isla. *Isleño*. Insulanus, insularis.

ISLETA. f. d. *Isleta*, *islica*, *illa*, *ita*. Parva insula.

ISLOT. m. Isla petita y despoblada. *Islot*. Deserta insula. ¶ Roca circuhida de mar. *Islote*, *farallon*, *farillon*, *farellon*. Insula, æ. ¶ Terreno circuhit de rocas. *Isleo*. Insula, æ.

ISMAELITAS. adj. Pobles que descendeixen de Ismael, fill de Abraham y de Agar. *Ismaelitas*, *agarenos*. Ismaëlitas.

ISÓCRONO. adj. S' aplica als moviments que's fan en igual temps. *Isócrono*. Isochronus.

ISÓGONO. adj. geom. Se diu de las figuras que tenen ànguls iguals. *Isógono*. Isogonus.

ISOMERIA. f. àlg. Modo de separar una igualació dels trencats, reduhintlos á una denominació, y multiplicant cada membre de la equació pel denominador comú. *Isometria*. Isometria, æ.

ISOPERÍMETRO. adj. Figura que té igual la circumferència. *Isoperímetro*. Isoperimeter.

ISOPLEURO. adj. geom. Lo mateix que triàngul equilàtero. *Isopleuro*. Isopleurus.

ISÓSCELES. adj. geom. Triàngul que sòls té dos costats iguals. *Isósceles*, *equicruru*. Isosceles.

ISRAELITA. adj. Natural de ó pertanyent á Israel. *Israelita*. Israelita, æ.

ISRAELÍTICH, CA. adj. Pertanyent á Israel. *Israelítico*. Israëliticus.

ISSA. naut. expr. pera issar. *Iza*. Attolle. ¶ met. expr. pera donar pressa. *Alon*, *vamos*, *pronto*. Age.

ISSAR. v. a. naut. Atissar, tirar amunt algun pes. *Izar*. Velas solvere.

ISSAR ALS GOSSOS. fr. ABORDAR.

ISTME. m. Llèngua de terra entre dos mars, que junta una península al continent. *Istmo*, *istmo*. Isthmus, i.

ISTMIÓ. m. Espècie de collarèt que usaven las donas gregas y que està representat en certas medallas. *Istmion*. Istmion, nis.

IT.

ITALIÀ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlia. *Italiano*. Italus.

ITÁLICH, CA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlica fundada per Escipió, ahont està vuy Santiponce. *Itálico*. Italicus.

ITEGA. f. Dona que'l Négus de Abissínia elegix per esposa. *Itega*. Itega, æ.

ITEM. Ven del llatí pera distingir los capítols ó apartats del escrit. *Item*, *mas*, *tambien*, *asimismo*. Item, etiam.

ITERABLE. adj. Lo que es capàs de repetir·se. *Iterable*. Iterabilis.

ITERACIÓ. f. Repetició. *Iteracion*. Iteratio, nis.

ITERAR. v. a. Repetir. *Iterar*. Itero, as. ¶

ITERAT, DA. p. p. *Iterado*. Iteratus.

ITERATTU, VA. adj. for. Lo que's reitera. *Iterativo*. Iteratus.

ITIFALÓFOROS. m. pl. Ministres de las orgias, que en las professons ó carreras de bacants anavan disfressats de faunos, imitant á las perso-

nas ubriacas y cantant himnes báquichs. *Risfálóforos*. *Rhiphalophori*.

ITIMBO. m. Dansa y cansó báquicas. *Rímbo*. *Rímbo*, i.

ITINERARI. adj. Pertanyent als camins. *Itinerario*. *Itinerarius*. | m. Descripció de un viatge, y també 'l lloch dels pobles y carreras per ahont s' ha de viatjar. *Itinerario*. *Itinerarium*, ii.

ITIRÍCIA. f. *ICTERÍCIA*.

IV.

IVA MOSCADA. Planta que té la cama estesa, un peu y mitj de llarga, de olor de almesch y molt diaforética. *Pinillo almizclado*. *Toucrium*, ii, *iva*, æ.

IVARSOSAMENT. m. RÀPIDAMENT, LLESTAMENT.

IVERN. m. La estació més freda del any, que's

comensa en 22 de desembre y acaba en 21 de mars. *Invierno*. *Bruma*, æ.

NI IVERN SENSE CAPA, NI ESTIU SENSE CARABASSA. ref. Denota que totes las cosas tenen són temps. *Ni en invierno sin capa, ni en verano sin calabaza*.

Hybernum per iter, pinguis ne pænula desit, Neve per æstivam plena lagena viam.

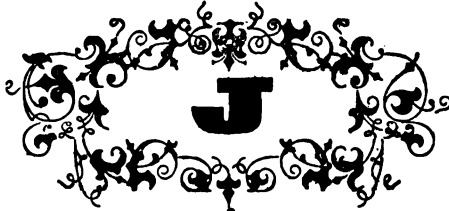
IVERNADA. f. La temporada de ivern. *Invernada*. *Hiematio*, nis.

IVERNADER. m. Lloch cómodo pera pasar l' ivern. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ. | Lloch pera mantenir en regions fredas ó trempadas, plantas tropicals ó que sols viuhén á una temperatura molt alta. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ.

IVERNAR. v. a. Passar l' ivern. *Invernar*. *Hiermo*, as.

IVERNENCH, CA. adj. Pertanyent al ivern. *Invernizo*. *Hibernus*.

J. Desena lletra del abecedari, y serveix pera lo mateix que la i consonant del llatins.

JA.

JA. adv. t. pera denotar temps passat. *Ya*. Jam. || Temps present, fent relació al passat, com: *JA* ho entench. *Ya*. Jam, nunc. || Denota temps venider, com: *JA*'n parlarem. *Ya*. Aliàs, post. || Luego, immediatament, com: *JA* vinch. *Ya*. Jam. || Conjunció que s' usa repetida en dos ó més oracions ó membres, com: *JA* es de una opinió, *JA* de altra. *Ya*. Modò, modò; aliàs, aliàs. || interj. pera denotar que 'ns recordam de alguna cosa. *Ya*. Jam, jam. || interj. de despreci ab que donam á entèndrer que no fem cas ó no crehem lo que'ns diuhen. *Ya*. Vah. || S' usa pera concedir ó apoyar lo que'ns diuhen, com: *JA* 's vén. *Ya*, es claro. Et quidem. || Indica recordar-se de alguna cosa. *Ya*, si. Memini, etiam. || interj. de despreci. *Ya*. Jam. || Pera concedir ó apoyar. *Ya*. Jam. || partícula supositiva. *Ya*, sea así. Concedo, transeat.

JA QUE. exp. En suposició. *Ya que*, puesto que, supuesto que. Quoniam.

JACA. f. Arbre de la India, molt gran y gros, la fulla del qual es de un pam, de vert clar, ab un nirvi gros y clar pel mitj; lo fruyt es llarch y gros, y tot vert oscur. *Yaca*. Arbor jaca.

JÁCARA. f. Cansó pera ballar. *Jácara*. Balis-tea, orum.

JACCI. m. ant. JACINTO.

JÁCERA, JÁCENA Y JÁSSENA. f. arq. La viga travessera que sosté altres menors. *Jácera*, so-lera. Grandior trabs.

JACINT. m. ant. y

JACINTO. m. Pedra preciosa de tres espècies, una de color de taronja, altra de girasol, y altra

de poncem. *Jacinto*. Hyacinthus, i. || Planta de cabessa, que fá las flors purpúreas, blavas y blancas. *Jacinto*. Hyacinthus, i. || n. p. *Jacinto*. Hyacinthus.

JACME. m. ant. JAUME.

JACO. m. Vestit curt de tela basta de pel de cabra, que usavan antiguament los soldats. *Jaco*. Saccus, i. || fam. TUNDA, PALLISSA.

JACOBI. m. Sectari de Jacobo que negava dos naturalesas en Jesucrist. *Jacobino*, *jacobita*. Jacobinus, i.

JACOBINISME. m. Secta dels jacobins. *Jacobinismo*. Jacobinismus, i.

JACTÀNCIA. f. Vanitat, vanaglória. *Jactancia*. Gloria, æ.

JACTANCIOS, A. adj. Arrogant, orgullós. *Jactancioso*, *fanfarron*. Gloriosus, jactabundus, jactans.

JACTARSE. v. r. Vanagloriarse. *Jactarse*. Jacto, as.

JACULATORI, A. adj. Breu y fervorós. *Jaculatorio*. Jaculatorius.

JACULATORIA. f. Oració breu y fervorosa. *Jaculatoria*. Jaculatoria, æ.

JAENT. m. La inclinació que prenen las cosas inmaterials. *Hábito*. Forma, æ.

AGAFAR Ó PÉNDRE LO JAENT. fr. Aplanarse, posarse ab regla. *Amoldarse*. Ad typum reformare.

JAIR. v. n. ant. GAUDIR.

JALÉ. m. ter. y

JALECO. m. Justillo, armilla sense mànegas ni faldas. *Chaleco*. Chlamydule, æ.

JALISCO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la provincia de Jalisco. *Jalisco*. Jalisyus.

JAMAY. adv. t. MAY.

JÁMBICH, CA. adj. poét. Lo que pertany al peu jambo. *Jámbico*. Jambicus.

JAMBO. m. poét. Peu del vers llatí de una síl·laba breu y altra llarga. *Jambo*. Jambus, i.

JAMÉ. m. planta. *Jazmín doble*. *Jasminum duplex*.

JAMEQUIA. f. Ven àrabe. *IGLÀSIA*.

JAMÉS. adv. t. *MAY*.

JAMIS. m. Espécie de tela de cotó de Llevant. *Jamés*. Tela sic dita. || Estudi de Turquia ahont s' ensenyan las lleys del Coran. *Jamis*. Schola, æ.

JAN. n. p. corromput. *JUAN*.

ES UN BON JAN. exp. Denota 'l geni bo y senzill. *Buen Juan*, *Juan de buena alma*. *Candidus*.

JANER. m. Lo primer mes del any. *Enero*. *Januarius*, ii.

NO FÀ BON JANER SI NO DEIXA LAS BASSAS PLENAS. *AYGUA DE JANER UMPLE D'OTAS Y GRANER*.

JANET. n. p. de home. *Juanito*. *Joannes*, is. || m. ant. Caball més petit que 'ls altres però més lleuger. *Jinete*. *Parvus sed agilis equus*.

JANISSERO. m. *GENISSARO*.

JANOT. m. Apocat. *Juan lenas*. *Psailanymis*.

JANSENISME. m. Doctrina ó secta de Janse-
ni. *Jansenismo*. *Jansenismus*, i.

JANSENISTA. m. Qui segueix la doctrina de Janse-
ni bispe de Ipre. *Jansenista*. *Jansenista*, æ.

JÀNTICAS. f. pl. Festas militars que 'ls mace-
donis celebravan en lo mes jántich y en las quals
se purificava l' exércit sentlo passar entre las dos
meytats de una gossa sacrificada. *Jánticas*. *Janti-*
cæ, aram.

JÀNTICH. m. Mes dels macedonis que corres-
ponia al de abril. *Jántico*. *Janticus*. || adj. Denomi-
nació de un àcit que té la propietat de fér precipi-
tar molts sals en groch. *Jántico*. *Janticus*.

JAPONÉS. A. adj. Natural de y lo pertanyent
al Japó regne del Assia. *Japonés*, *japonense*, *japon*.
Japonius.

JAQUE. interj. Fuig de aquí, apàrtat. *Jaque*.
Fuge, apage. || En lo joch de escachs, ven ab que
s' avisa al rey que está ferit, pera que mude de
lloch y 's llibre del mate. *Jaque*; *jaque y mate*.
Vox qua in latrunculorum ludo regem periculo ob-
noxium esse indicitur.

JAQUÉS. A. adj. Natural de y lo pertanyent à
Jaca. *Jaqués*. *Jaccensis*.

JAQUET. m. Joch de táulas que's juga ab tres
daus en lo qual se van passant los peons al entorn
per las casetas desocupadas, y qui primer las pòt
arribar al extrem contrari y las tráu, guanya. *Cha-*
quette. *Fritillus*, i.

JAQUETA. f. Vestidura ab mànegas y sense
solapa pera abrich del pit. *Chaqueta*. *Manicatus*
thorax. || La que arriba fins als genolls. *Jaqueta*.
Parachlamys, idis.

JAQUETETA. f. d. *Jaquetilla*. *Parvus thorax*,
breve sagulum.

JAQUIR. v. a. ant. *DEIXAR*, *LLANSAR*. || ant. *PE-*
NETRAR.

JAQUIT. DA. p. p. *DEIXAT*, *DESAMPARAT*.

JARDÀ. m. Hort de recreo. *Verjel*, *jardín*. *Vi-*
ridiarum, *topiarium*, ii. || Lloch comú, necessària

en las embarcacions. *Jardín*. *Latrina*, æ. || met.
Cosa deliciosa y hermosa à la vista. *Jardín*. *Decus*,
oris. || Cosa de diferents colors. *Jardín*. *Variega-*
ta res.

JARDINATGE. m. *JARDINERIA*.

JARDINER. m. Qui cuida algun jardí. *Jardi-*
nero. *Topiarius*, ii.

JARDINERIA. f. Art de cultivar los jardins.
Jardineria. *Topiaria*, æ.

JARDINET. m. d. *Jardinito*, *illo*. *Hortulus*, i.

JARGON. m. ant. *GERGA*.

JARRO. m. *GERRO*.

JAS. m. Llit ó altra cosa sobre que's dorm. *Ya-*
cija. *Lectum*, i. || Paratje ahont solen jáurer los
animals. *Cama*. *Cubile*, is. || Senyal que deixa so-
bre la terra lo que ha estat algun temps en ella.
Jacilla. *Vestigium*, ii. || *PENCA*. || exp. fam. S' avi-
sa à algú que prenga alguna cosa. *Toma*. *Accipe*,
cape.

FÉR LO JAS. fr. met. Disposar las cosas industrio-
sament pera conseguir algun fi. *Mullir*. *Parare viam*.

JASMI. m. *GESAMI*.

JASÓ. n. p. de home. *Jason*. *Jasen*, is.

JASPE. m. Pedra preciosa de diferents colors,
que admet un puliment y llustre hermoçíssim. *Jas-*
pe. *Jaspis*, idis.

JASPEAR Y JASPEJAR. v. a. Pintar imitant
los colors del jaspe. *Jaspear*. *Jaspideo colore al-*
linire.

JASPEAT Y JASPEJAT. DA. p. p. y adj.
Jaspeado. *Variegatus*.

JASPI. m. *JASPE*.

JASSA. f. *MARXA*.

JASSAMÍ. m. *GESAMI*.

JÀSSENA. f. *JÀCENA*.

JAT. adv. *ENCARA*. || *JA*.

JATRESIA Y JATRIA. conj. ant. Encara que,
no obstant. *No obstante*, *amque*, *como sea*, *case*
que. *Nihilominus*.

JATRIA QUE. exp. Posat que. *Ya sea que*. *Posito*
quod.

JAUFRE. n. p. de home. *JORRE*.

JAUME. n. p. de home. *Santiago*, *Jaime*. *Ja-*
cobus, i.

JÀURER. v. n. Estar ajagut. *Yacer*, *estar echa-*
do. *Jaceo*, es. || Fér llit per malalt. *Hacer cama*.
Decumbo, is. || met. Estar parada, en vaga, sense
eure alguna cosa. *Dormir*; *estar paralizado*, *para-*
do, *en calma*. *Negotium silere*. || Estar algun pes
en lo fondo del mar. *Estar en el fondo del mar*. In
profundo maris *jacere*.

JÀURERSE. v. r. *AJÀURERSE*.

JAUGENT. adj. ant. *SOÇS*.

JAUMENT. m. ant. *GOIS*, *GAUDIMENT*.

JAUSIR. v. a. ant. *GAUDIR*.

JAVALÍ. m. *PORCH SENGAR*.

JAVANÉS. A. adj. Natural de y pertanyent à
Java isla de índias. *Javo*, *javanés*. Ad *Javam* per-
tinens.

JAY. m. JAYO.

JAYA. f. Dona vella. *Vieja, abuela.* Anus, us, vetula, æ.

JAYO. m. Home vell. *Vieja, abuelo, anciano,* y jaque entre 'ls alarbs. *Sæx,* ia, vetulus, i.

JE.

JELASSIANS. m. pl. Bufons, joglars ó graciosos públics. *Jelasianos.* Jelasiani, orum.

JENÀGIA. f. Quadrat de setze filas sobre setze fileras en la falange grega. *Jenagia.* Jenagia, æ.

JENELÀSIA. f. Lley lacedemònia instituida per Licurgo, que prohibia als estrangers residir en lo territori de la república. *Jenelasia.* Jenelasia, æ.

JENODOQUI. m. Hospici, lloch en que 's donava gratuïtament hospitalitat als estrangers que viatjavan. *Jenodoquio.* Jenodoquium, ii.

JENOGRÀFIA. f. Coneixement, estudi de las llengües estrangeras. *Jenografia.* Jenografia, æ.

JENOGRÀFICH, CA. adj. Pertanyent à la jenografia. *Jenográfico.* Jenographicus, i.

JENÓGRAFO. m. Lo qui 's dedica à la jenografia. *Jenógrafo.* Jenographus, i.

JENONS. m. pl. Criaturas que 'ls mahometans tenen com à semidéus. *Jenones.* Jenoni, orum.

JERÀSIA. f. med. Malaltia dels cabells que 'ls posa sechs, llanuts y polsosos. No regoneix més causa que la falta de nutrició de la bulba dels cabells à conseqüència de la sequedat del cútis pelós. *Jerasia.* Jerasia, æ.

JERIF. m. Nom de dignitat entre 'ls moros, que's dona per la noblesa. *Jerife.* Nobilitatis inter mauros cognomen.

JERÓFORO. m. Nom donat als sacerdots egipcis que portavan las cosas sagradas. *Jeróforo.* Jeroforus, i.

JEROFTÀLMIA. f. med. Oftalmia que consisteix en una forta coïssor, picor y bermelló dels ulls però sense inflor ni llagrimaig. *Jeroftalmia.* Jeroftalmia, æ.

JEROFTÀLMICH, CA. adj. Lo pertanyent à la jeroftàlmia. *Jeroftálmico.* Jeroftalmicus, i.

JEROPÀGIA. f. Abstinència dels primers cristians que durant la quaresma no menjavan sinó pa y fruyta seca. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || Gènere de abstinència practicada pels atletas à fi y efecte de aumentar las forsas. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || med. Us exclusiu de aliments sechs y conservats. *Jeropagia.* Jeropagia, æ.

JEROSÓLIM Y JEROSOLIMITÀ, NA. adj. Natural de y pertanyent à Jerusalem. *Jerosolimitano.* Hierosolimitanus.

JEROTRÍBIA. f. med. Fricció seca sobre una part malalta pera cridarhi 'l calor y 'l moviment. *Jerotribia.* Jerotribia, æ.

JERUSALEM. f. Ciutat de Palestina, capital de

Judea, fundada per Melquisedech. *Jerusalem* rosolima, æ.

JERUSALEM, JERUSALEM, COM MÉS ANAM MAR LEM. ref. ab que 's manifesta la successiva d ració ó empitjorament de alguna cosa. *J Martín, cada dia mas ruin; el asnillo de Cas que mientras mas andaba, mas ruin era; el de san Sadurn, cada dia mas ruin.* Posteriori acerbior priore.

JESUATS. m. pl. Nom de una espècie d giosos, qual orde s' aprobà per Urbà V l'any Portavan túnica blanca y barret del mateix y seguian la regla de sant Agustí. *Jesuati.* Jesuati, orum.

JESUCRIST. m. Lo fill de Deu fét home cristo. *Jesuschristus,* i.

JESUÍTA. m. Individuo de la compaa Jesús. *Jesuita.* Jesuita, æ.

JESUÍTICH, CA. adj. Pertanyent à jes à són orde. *Jesutico.* Jesuiticus.

JESUITISSAS. f. pl. MONJAS DE LA ENSEN **JESSEMÍ.** m. GESSAMÍ.

JESÚS. m. Nom venerable y dolcíssim d tre Redemptor. *Jesús, Salvador.* Jesus, us. || de admiració y espant. *Jesús.* Bone Jesu; pi sus. || L' abecedari per haverhi una creu ó pintat. *Christus.* Alphabetum, i.

EN UN DIA JESUS. exp. En un moment. *En u Jesus.* Temporis puncto.

ESTAR EN LO JESÚS. fr. ESTAR EN L' ABECE.

PERNE 'L BON JESUS. fr. Fèr de algú tot h vól, ferlo anar y venir inútilment en orde à fi. *Traer á alguno como palillo de suplicaciõ como palillo de un barquillero; llevar á alg pilon.* Multis et variis jussis aliquem exagita circumducere.

NO SABER LO JESÚS. fr. NO SABER L' ABECE.

JEYA. f. Sols s' usa en la frase TENIR BON LA JEYA, y significa tenir un bon ó mal dor estar quiet ó inquiet en lo llit. *Ser de buena yacija.* Tranquillum aut inquietum carperet num.

JHS. Abreviatura de JESÚS.

JL.

JILOFÓRIAS. f. pl. Festas dels juheus quals se portava solemnement llenya al l pera conservar lo foch sagrat que devia c sempre en l' altar dels holocaustes. *Jilofori* lophorix, arum.

JILÓFORO. m. Cada un dels sacerdots j que encenian lo foch sagrat y que tenian ca de conservarlo. *Jilóforo.* Jilophorus, i.

JILOGLÍFIA. f. Art de grabar caràcters fusta. *Jiloglifa.* Jilogliphia, æ.

JILOGLÍFICH, CA. adj. Lo que pertan jiloglifa. *Jiloglífico.* Jilogliphicus, i.

JILÓGLIFO. m. Lo qui graba caràcters en la fusta. *Jilóglifo*. Jilogliphna, i.

JILOGRAFIA. f. Art de imprimir ab caràcters de fusta ó ab planxas de lo mateix en que están talladas las lletres y las paraulas. *Jilografia*. Jilographia, æ.

JILOGRÀFICH, CA. adj. Lo que pertany á la jilografia. *Jilogràfico*. Jilographicus, i.

JILÓIDEO, A. adj. Lo que se'sembla á la fusta. *Jilóideo*. Jiloidenus, i.

JILOLITA. f. min. Fusta petrificada. *Jilolita*. Jilolita, æ. || Vegetal fósil en que la carbonisació ha estat substituïda per una substància pòtreia. *Jilolita*. Jilolita, æ.

JILOLOGIA. f. Tractat de las fustas. *Jilologia*. Jilologia, æ.

JILÓMICE. adj. bot. Que creix en la fusta. *Jilómice*. Jilomicis, i.

JILÓPAL. adj. min. Nom que's dona á las fustas petrificadas de la naturalesa de la sílice resinita. *Jilópalo*. Jilopalus, i.

JILÓTOM, A. adj. Se diu del animal que talla la fusta. *Jilótomo*. Jilotomus, i.

JILÓTROGO, A. adj. Se diu del animal que penetra la fusta. *Jilótrogo*. Jilotrogus, i.

JIPIJAPA. f. Palla fina, flexible, y de llarga duració de que's teixeixen barrets y cigarreras en lo Perú, Xile y Bolivia. *Jipijapa*. Palea sic dicta.

JISTARCA. m. Oficial dels gimnasis grechs que presidia als jistos. *Jistarca*. Jistarcha, æ.

JISTARQUIA. f. L' empleo de jistarca. *Jistarquia*. Jistarchia, æ.

JÍSTICH, CA. adj. Pertanyent al jisto. *Jístico*. Jisticus, i.

JISTO. m. Lloch cubert destinat á diversos exercis gimnàstichs entre 'ls antichs. *Jisto*. Jistum, i.

JKUXST. Abreviatura de JESUCAIST.

JO.

JO. pron. La primera persona del singular. *Yo*. Ego.

Ó JO PODRÉ POCH, Ó HE DE SURTIR AB LA MEVA. loc. prov. Denota la resolució de algú en eixir ab un intent. *Ó me darás la yegua, ó te mataré el potro*. Vel mihi equam dederis, tibi leitho vel dabo pulum.

PRIMER JO, DESPRÉS JO, Y SEMPRE JO. ref. que repren als ambiciosos que may se contentan. *Tres cosas demandando á Dios si Dios me las diese, el telar, la tela y la que teje*. Primum mihi, secundum mihi, tertium mihi.

JOAN. n. p. de home. *Juan*. Joannes, is.

JÉR LO JOAN DE TARRAGONA. fr. JÉR L' ORNI.

JOGA. f. Joch que s' executa plantant un os, ó un tros de rajola ó pedra, y damunt ó darrera un quarto de cada jugador, los quals tiran ab un palet de certa distància pera ferlo caurer, y guanya 'l que's posa més prop dels diners. *Tégame, tan-*

go. Ludus cuius finis est contingere melam. || La pedra que's planta en dit joch. *Meta*. In ludo meta. Ier. JOCH. 2.

SÉR DE LA JOCA. fr. Sér de la companyia y pandilla de altres. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

JOCH. m. Exercici de recreo ó entreteniment honest. *Juego*. Ludus, i, lusio, nis, lusus, us. || Cada passada que fan los jugadors. *Juego*. Singuli lusus. || Lo valor de las cartas, com: tenir bon ó mal joch. *Juego*. Aptæ, idoneæ ad vincendum pagellæ.

|| Número de cosas que tenen relació entre sí, com: un joch de llibres. *Juego*. Ordo, inis. || La disposició ó moviment de las parts de alguna màquina en orde á alguna operació. *Juego*. Colludium, ii. || Lo lloch ahont se juga. *Juego*. Ludus, i. || Qualsevol acció ó paraula de entreteniment ó diversió. *Juego*. Jocus, i. || SIMETRIA. || pl. ant. Festas públicas. *Juegos*. Ludi, orum.

JOCH DE BASAS. Aquell en que's recullen las cartas. *Carteado*. Ludus in quo singulis sortibus charta colliguntur.

JOCH DE CANA Y BÓLIT. BÓLIT.

JOCH DE CANYES LLADRIOLADES. ant. Joch de canyas, exercici de caballers. *Juego de cañas*. Canis pugnantium equestris ludus.

JOCH DE CARTAS. Las quaranta vuyt, dotze de cada coll. *Baraja*. Foliorum lusiorum scapus.

JOCH DE DEVANT. En lo carruatge de quatre rodas lo conjunt de las rodas de devant, varas, etc. *Juego delantero*. Rhedæ anteriores rotæ.

JOCH DE DETRÁS. En los carruatges de quatre rodas lo conjunt de las dos de detrás, fusell, etc. *Juego trasero*. Rhedæ rotæ posteriores.

JOCH DE ENVIT. Aquell en que á més dels tantos ordinaria, s' aventura certa quantitat á algun llans ó sort. *Juego de envite*. Ludus sponsionis.

JOCH DE MANS. Las acciones y moviments dels que se enjogassan. *Juego de manos*. Jocularis rixa. || La subtilesa ab que en los entreteniments se burla la vista dels espectadors. *Juego de manos*, ó *de pasa pasa*. Præstigia, æ.

JOCH DE MANS, JOCH DE VILLANS. ref. Denota que dit joch es impropri de la gent ben criada. *Juego de manos, juego de villanos*: burlas de manos, burlas de villanos. Bajuli se pugnīs mutuò consalutant.

JOCH DE MARRANXAS. OSET.

JOCH DE NOYS. Diversió pueril. *Juego de niños*. Puerilis actio.

JOCH DE PASSA PASSA Ó DE MASSE CORAL. JOCH DE MANS. 2.

JOCH DE PENYORAS. Espécie de joch que's fá de várias maneras, y en lo qual cada jugador deixa á cada errada alguna prenda, pera obligarle després á sufrir algun càstich que servesca de diversió als demès. *Juego de prendas*. Ludus pignerati-tius.

JOCH DE PILOTA. Espécie de joch entre dos ó més personas, que consisteix en tirar de masas á altres

ó á alguna paret una pilota ab la ma ó pala. *Juego de pelota*. Pilæ ludus. || La casa ó siti destinat pera jugar á dit joch. *Juego de pelota*. Sphæriste-rium, ii.

JOC DE SORT. Lo que dependeix únicament de la sort, y no de la habilitat del jugador. *Juego de suerte*. Alea, æ.

AL BADOCH MUDAULI 'L JOCH. ref. Dóna á enten-drer que als que volen paréixer molt instruhits perque parlan molt de lo que saben de memòria, se 'ls descubreix sa ignorància mudantlos de assumpto. *Al bobo múdale el juego*. Extrà chorum canens stultus inscitiam detegit suam.

AGUANTAR LO JOCH. fr. Perseverar en ell. *Hacer juego*. In ludo persistere.

CASA DE JOCH. Casa de juego, juego público. Alea-toria domus.

DINERS FAN AVUY AL MON LO JOCH. ref. Denota que 'ls diners es lo millor medi pera alcansar qualsevol cosa. *Asno con oro alcánzalo todo*. Cuncta aurum consequitur.

DIR Ó DONAR LO JOCH. fr. Venir favorable. *Acudir, decir, dar, entrar el juego, el naípe, los dados á al-guno*. Faustam sortem experiri.

ESTAR PER JOCHS Ó VOLER JOCHS. fr. Estar alegre ó de gresca. *Tener gana de juego, de retozo, de rasco*. Jocum appetere.

FÉR JOCH. fr. Continuar qui guanya per com-plaúrer al que pert. *Hacer juego*. Ludum produce-re. || Concordar, fér simetria dos ó més cosas entre sí. *Hacer juego, jugar*. Convenio, is.

FÉR JOCHS. fr. Provocar á rissa á algú tocantlo lleugerament. *Retozar*. Lascivio, is.

FÉR MALS JOCHS Á ALGÚ. fr. MALTRACTAR.

FÉRSE JOCHS. fr. Férse bulla ab algú burlántse-nhi. *Chancearse, chulearse*. Cum aliquo jocarí.

GUANYAR LO JOCH. fr. *Ganar el juego*. Sortem lu-di lucrare.

GUANYAR LO JOCH DE ESCACHS. *Dar jaque y mate*. Vinco, is, supero, as.

MANTENIR LO JOCH. fr. AGUANTAR LO JOCH.

NO ESTAR PER JOCHS. fr. Estar de mal humor. *No estar para fiestas; no estar la Magdalena para ta-fetanes; no estar gracia en casa*. Gaudia respuere.

NO FÁ POCH QUI CALLA Y FÁ SÒN JOCH. ref. fam. Se diu del qui fá sòn negoci ab dissimulo. *Parece que cae y se agarra*. Sibi consulti.

SÉR Ó PARÉIXER JOCH. loc. ant. *Ser ó parecer cosa de juego*. Per jocum esse.

TENIR Á JOCH. fr. PÉNDRE PER BULLA.

TENIR MALS JOCHS. fr. Tenir malas burlas. *Tener malas cosquillas*. Asperum, malè patientem, pro-num ad iram esse.

VA 'L JOCH. expr. ab que s' envida tot lo joch. *Juego fuera*. Expono ludum.

VENIR JOCH Ó BON JOCH Á ALGÚ. fr. DIR LO JOCH.

VÈURER LO JOCH MAL PARAT. fr. Conéixer lo mal estat de algun negoci. *Ver el juego mal parado*. Malum rei exitum cognoscere.

JÓCH, CA. adj. Abaixat, inclinat. *Gajo agachado*. Demissus. || m. L' acte de ajoc gallinas y demès aucells. *Echadura*. Inc-nis.

ANAR Á JÒCH. fr. AJOCARSE. || fr. fam. Anar mir. *Recogerse, irse á acostar*. Dormitum, d-dum ire.

ANAR Á JÒCH Á POSTA DE SOL COM LAS GA fr. Anàrsen al lliit molt aviat. *Acostarse con llinas*. Luminibus accensis cubitum ire.

JOCÓS, A. adj. Xistós, graciós. *Jocosus*.

JOCOSAMENT. adv. m. Ab jocositat. mente. Jocosè, festivè.

JOCOSÉRIO, A. adj. Mesclat de jocós *Jocoserio*. Ex serio et joculari mixtus.

JOCOSITAT. f. Xansa, xiste, donayre. dad. Jocus, i.

JOCUNDITAT. f. ALEGRIA, PLEU.

JOEL, JOELL Y JOYEL. m. JOYELL.

JOFRE. m. n. p. de home. *Gofredo, Got Wifredus*, i.

JOGHIS. m. pl. Pobres indis que 's de las penitèncias més extraordinàrias y por al absurdo la austeritat de la vida monaca hen de caritat que demanan en las plassas las portas de las pagodas, alguns romanen enters en un mateix siti; no s' afaytan, n llan las unglas ni 'ls cabells, però així passat lo temps de sa prometença s' en molts als plahers més bruts y asquerosos. Joghes, is.

JOGLAR. m. JUGLAR.

JOGLARESCH, A. adj. ant. BUFONESCH **JOGLARIA.** f. ant. JUGLARIA.

JOGUILLÓS, A. adj. ENJOGASSAT.

JOGUINA. f. Monada, joch de noys. *J retozo*. Ludibrium, ii. || pl. Cosetas pera eni-ment dels noys. *Trebejos, juguetes, mir* Crepundia, orum. || Xansa, burla. *Juguete*. J.

JOHADA. f. ant. MOJADA, JORNAL DE TRI **JOHER.** m. ant. PARCER.

JOHL. m. ant. GOIG.

JOLI, JOLI VERT. Joch. OLLAS, OLLAS BLANCH.

JOLIU. adj. ALEGRE, FESTIU.

JONCADA. f. Medicament de mantega d del blanch dels jonchs y altres ingredient curar lo brom de las cabalcaduras. *Juncadeum* butyro et aliis conditum medicamentu

JONCAR. m. Paratge de jonchs. *Juncocar, junquera*. Juncetum, scirpetum, i.

JONCH. m. Planta que 's cria en p molt humits, tráu molts lluchs, rodons, se per dintre flonjos, rematan en punxa, y la que naixen tres ó quatre polsadas més avi de sis fullas en forma de estrelles. *Junco*. J i. || Embarcació petita y lleugera, usada en dia oriental. *Junco*. Cymba, æ.

JONCH DE BOGA Ó ESPADANYA. *Bohordo*. Typha, æ.

JONCH DE EGIPTE. Planta de Egipte y Síria semblant al jonch comú, de la qual los antichs feyan paper, cordas, velas de naus, etc. *Papiro*. Papyrus, i.

JONCH DE INDÍAS. Cada renou de un arbre espinós de la Índia oriental, que serveix de bastó ó mangala. *Junco de Indias ó indiano, junquillo*. Indicus juncus.

JONCH MARI. Lo de lluchs macissos y las flors grogas. *Junco marino*. Mariscus, i.

JÓNICH, CA. adj. Pertanyent á la Jónia y á sos habitants. *Jónico, jonio*. Jonicus. || m. S' aplica á un dels cinch ordes de arquitectura, en lo qual la columna té divuyt mòduls, un la base, y 'l capítell adornat de quatre grans volutas, y té dotze parts de las divuyt en que 's divideix lo mòdul. *Jónico*. Ordo jonicus. || Dit dels edificis en que s' observa dit orde. *Jónico*. Jonicum edificium. || m. poét. Peu de vers llatí de dos síllabas llargas y dos breus lo major, y dos breus y dos llargas lo menor. *Jónico*. Jonicus versus.

JONQUERA. f. Planta dels jonchs. *Junquera, junco*. Juncus, i.

JONQUILLA. f. y

JONQUILLO. m. Flor olorosa, blanca ó groga que naix de una planta semblant á la del narcís. *Junquillo*. Juncus flos.

JONSA. f. CASTANYOLA. 1.

JOQUER. m. Lloch ahont dormen las gallinas. *Gallinero*. Gallinarium, ii.

ANAR Á JOQUER. fr. ANAR Á JÒCH.

JORDÀ. m. Constel·lació septentrional entre 'l Lleó y la Ossa major, ab 31 estrelles de segona fins á sexta magnitud. *Jordan*. Jordan, nis.

JORIOL. m. JULIOL.

JORN. m. DIA.

JOAN CERT (A) loc. ant. A dia fixo, senyalat, determinat. *A plazo fijo*. Dies constitutus.

JOAN SÉR. loc. ant. SÉR DE DIA.

DE JOAN. m. adv. Aviat, de hora. *Temprano*. Maturó.

JORNADA. f. Camí que regularment se pòt fèr en un dia. *Jornada*. Diarium, ii. || met. Lo camí ó viatge que 's fá ó s' ha de fèr. *Jornada*. Itineris tempus. || Expedició militar. *Jornada*. Expeditio, nis. || Qualsevol acte ó part major de la comèdia espanyola. *Jornada, acto*. Scenicus actus. || Entre estampers, lo que regularment pòt tirar la premsa en un dia. *Jornada*. Diurnus præli labor. || JORNAL. || TEMPS, DIA.

ASSIGNAR JORNADA. fr. Senyalar lo dia. *Señalar el día*. Vadimonium constituere.

JORNAL. m. Soldada, lo que guanya un treballador en un dia. *Jornal*. Diurnum, i. || La feyna que fá 'l treballador en un dia. *Jornal*. Labor diurnus. || Mojada, l' espay de terra que 's pòt llaurar en un dia. *Yugada, y jorada, jorada pr.*

Ar. Jugerum, i. || pl. ant. Cert dret ó us. *Jornales*. Jus sic dictus.

JORNAL DE VILA. ter. JOVA. 2.

Á JORNAL. m. adv. A paga diària y no á preu fèt. *A jornal*. Locatè.

ANAR Á TORNA JORNALS. fr. Ajudarse mútuament los jornalers. *Pagar la peonada*. Vices reddere.

Á TORNA JORNAL. m. adv. Mútua y recíprocament. *A tornapeon*. Vicissim.

BON JORNAL HA FÈT Ó GUANYAT. loc. BON NAP N'HAVÉM ARRANCAT.

LO JORNAL DEL MENESTRAL, ENTRA PER LA PORTA Y SURT PEL FUNERAL. Denota que treballant ningú 's fá rich y que sols se pòt passar. *La ganancia del carretero entra por la puerta y sale por el humero*. Victui tantum necessaria lucrari.

JORNALER. m. Mercenari, qui treballa per un jornal. *Jornalero*. Mercenarius, ii. || adj. Quotidià. *Cotidiano, diario*. Quotidianus. || ant. INCONSTANT. || ant. Incert, vari, com: las armas són JORNALERAS; só es, lo combat es incert. *Incierito, indeciso*. Incertus.

JORNALMENT. adv. m. ant. DIARIAMENT.

JOSEP. n. p. de home. *José*. Josephus, i.

JOSÓS, A. adj. ant. JOCÓS.

JOTA. f. Nom de la lletra J. *Jota*. Jota. || Futil·la. *Ápice, pizca, jota*. Minimum, i. || Ball usat en algunas parts de Espanya, y la música ab que's balla. *Jota*. Hispaniæ saltationis genus.

JOU. m. Instrument de fusta pera junyir los animals en la arada y carro. *Yugo*. Jugum, i. || Lo vel que's posa als que contrauen matrimoni. *Yugo, velo*. Nuptialis fascia. || met. Lo mateix matrimoni. *Yugo*. Conjugium, ii. || Lley, subjecció, tirania, esclavitut. *Yugo*. Jugum, i. || Càrrega ó gravámen. *Yugo*. Jugum, i. || ant. JOCU. || náut. *Yugo*. Jugum, i.

SACUDIR LO JOU. fr. met. Deslliurarse de alguna pesada subjecció. *Sacudir el yugo*. Servitutis jugum excutere.

SUBJECTARSE AL JOU. fr. met. Subjectarse al domini de altre. *Sujetarse al yugo*. Jugum subire.

JOUAN. n. p. JOAN.

JOVA. f. Minyona. *Jiven*. Juvenis. || Trball á que deuen acudir tots los vehins pera ser de utilitat comuna. *Hicendera*. Communis labor. || f. ant. Obligació de llaurar ab un parell de bous ó mulas per espay de un dia. *Jova*. Labor, is. || ter. NORA.

JOVAMENT. adv. m. ant. JUVENILMENT.

JOVE. m. y f. Qui està en la juventut, y també qui té méns anys respecte de altre. *Jiven*. Juvenis. || De pochi anys. *Nuevo, jóven, reciente*. Recens. || Nom que donáren á Júpiter pera manifestar que Deu may es vell. *Jove*. Jupiter. || m. ant. Pagès que no posseheix borda ni manso. *Jóven*. Juvenis.

LO JOVE QUE NO TRABALLA, QUANT ES VELL DORM Á LA PALLA. ref. Denota que en la juventut s' ha de treballar pera tenir alguna cosa en la vellesa. *El jó*

ven que no trabaja, cuando es viejo duerme en paja. Senis ut quiescas, juvenis labora.

FÉR TORNAR JOVE. fr. Donar ó comunicar certa robustesa y gallardia pròpias de la juventut. *Remozar.* Juvenem reddere.

TORNARSE JOVE. fr. Adquirir altra vegada la fortaleza y vigor que's tenia en la juventut. *Rejuvenecer, remozar.* Juvenesco, is.

JOVENALLA. f. Juventut, agregat de joves. *Juventud.* Juventus, utis.

JOVENCEL, A. adj. JUVENIL.

JOVENET, A. adj. d. *Jovencillo, ito, illa, ita.* Juenculus.

JOVENIL. adj. ant. JUVENIL.

JOVENILMENT. adv. m. JUVENILMENT.

JOVENSEL, A. adj. ant. JUVENIL, JOVE.

JOVENT. m. JOVENALLA. || JUVENTUT.

JOVIAL. adj. Festiu, alegre, placenter, divertit. *Jovial.* Jucundus.

JOVIALITAT. f. Alegria, apacibilitat de geni. *Jovialidad.* Jucunditas, atis.

JOYA. f. Prenda, adorno preciós especialment pera las donas. *Joya.* Monile, is. || Sortija, premi de la victòria en los jochs públichs. *Joya, brabio.* Bra-beium, ei. || met. Qualsevol cosa hermosa y molt apreciable. *Joya.* Delitiosa, lepidissima res. || ant. GOIG, ALEGRIA. || pl. Las alhajas y vestits que's donan á las donas quant se casan. *Arras, joyas.* Mundum muliebre. || Las que dona 'l marit á la mul-her en senyal de matrimoni. *Arras.* Arrha, æ.

ANAR EN JOYA. loc. ant. *Cundir la alegría, alegrarse, regocijarse todos.* Omnia jucundis esse.

GUANYAR LA JOYA. fr. Eixir vencedor en los jochs públichs. *Conseguir, obtener, alcanzar el premio.* Propositum præmium consequi.

QUI AB JOYAS GASTA 'L DOT, DE SA MÜLLER ES JA-NOT. ref. Denota que no's deu emplear lo diner en cosas que sols serveixen de fausto y vanitat. *Anillo en el dedo, honra sin provecho.* Titulus sine re.

JOYELL. m. ant. JOYETA.

JOYELLER. m. ant. JOYER.

JOYELLERIA. f. ant. JOYERIA.

JOYER. m. Qui ven joyas. *Joyero.* Nugivendus, i, gemmarius, ii.

JOYERIA. f. La botiga ahont se venen joyas. *Joyeria.* Gemmati operis taberna.

JOYETA. f. d. *Joyel, joyuela.* Parvum monile.

JOYÓS, A. adj. Alegre, festiu. *Gozoso.* Læt- bundus.

JU.

JUANDONETA. m. Marit que contempla ab excés á sa muller. *Gurramino.* Uxoris maritus.

JUANETE. m. náut. Cada una de las velas que van sobre la gábia y velatxo. *Juanete.* Parvum in alto navis velum.

JUAS. adv. ant. PROMPTAMENT.

JUBA. f. ant. JUPA.

JUBAR. v. a. ant. AJUSTAR, ARRIBAR.

JUBAT. p. p. de JUBAR.

JUBET. m. Armadura antigua, vuy desconeguda. *Juete.* Ignota quædam armatura.

JUBILACIÓ. f. Exempció de fatigas ó càrrechs de empleos ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilacion.* Vacationis donatio.

JUBILAR. v. a. Rellevar del càrrech de algun empleo ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilar.* Emereor, eris. || met. Deixar per inútil alguna cosa. *Jubilar.* Dimitto, depono, is.

JUBILARSE. v. r. Conseguir la jubilació. *Jubilarse.* Emeritum fieri.

JUBILAT, DA. p. p. *Jubilado.* Emeritus, demissus, beneficiarius.

JUBILEO. m. Solemnitat ó cerimònia ecclesiástica pera guanyar la indulgència plenària que'l papa concedeix extraordinàriament, y la mateixa indulgència. *Jubileo.* Jubilæus, ei. || Festa pública que celebravan los israelitas de cinquanta en cinquanta anys, se feya remissió de la servitut, las heretats tornavan á sos antichs possessors, y quedavan llibres los esclaus. *Jubileo.* Quinquaginta annorum spatium.

JUBILEU UNIVERSAL. Lo que's celebra en Roma cada vint y cinch anys, y se sól concedir per butlla en iglésias senyaladas pera tots los pobles de la cristiandat. *Año santo, jubileo universal.* Jubilæi annus.

GUANYAR LO JUBILEO. fr. Fér las diligéncias necessàrias pera guanyarlo. *Ganar el jubileo.* Jubilæi indulgentiam mereri.

JÚBILLO. m. Goig, alegria. *Regocijo, júbilo.* Jubillum, i.

JUCH, CA. adj. ant. JUDICIÓS.

JÚCIA. f. ant. Espécie de armilla ab mànegas que portavan las donas de Orient sobre 'l vestit. *Almilla.* Thorax, i.

JUCLA. f. Un dels set senyals que'ls árabes posan sobre sas lletras pera suplir las vocals. *Juclo.* Vocalium vices supplens inter arabes.

JUGLAR. adj. JUGLAR.

JUDÀICH, CA. adj. Lo pertanyent als jueus. *Judáico, judío.* Judaicus.

JUDAISAR. v. n. Seguir las costums ó religió dels jueus. *Judaizar.* Judaizo, as.

JUDAÍSME. m. Religió dels jueus. *Judaismo.* Judaismus, i.

JÚDAS. m. L' apóstol que vengué á Jesucrist. *Jédas.* Judas, æ. || met. Traydor, alevós, fals. *Jé-das.* Proditor, is.

JUDAYHAR. v. r. JUDAISAR.

JUDICAR. v. a. Pensar, créurer, opinar. *Juzgar.* Puto, as. || Fér judici, discernir. *Juzgar.* Judico, as. || Julgar, fér ofici de jutge. *Juzgar.* Pronuntio, as.

JUDICAT, DA. p. p. *Judicado.* Judicatus.

ESTAR Á JUDICAT. fr. for. Quedar obligat á dir y

consentir la sentència que s' ha de donar. *Estar á juzgado y sentenciado.* Judicio stare.

JUDICATURA. f. Ofici de jutge. *Judicatura.* Judicarium munus. || La jurisdicció del jutge. *Judicatura.* Jurisdictio, nis. || for. L' exercici de jutjar ó judicar. *Judicatura.* Judicatio, nis.

JUDICI. m. Rabó, facultat del ànima pera judicar. *Judicio.* Judicium, ii. || Sana rabó, com oposada á la bogeria ó deliri. *Juicio.* Sanitas, atis. || Dictàmen, parer. *Juicio.* Sententia, æ. || Tribunal about se judica. *Juicio.* Tribunal, is. || CONJECTURA. || lóg. Acte del enteniment, que combina dos idees. *Juicio.* Ratiocinium, judicium, ii. || Seny, cordura, pendència. *Juicio.* Sapientia, æ. || for. Exàmen de una causa pera donar la sentència. *Juicio.* Judicium, ii. || ant. PLET. || astr. Lo pronóstich que fan los astròlechs dels successos del any. *Juicio.* Judicium, ii. || ant. for. SENTÈNCIA.

JUDICI CONTENCIÓS. for. Lo que se segueix davant lo jutge sobre drets ó coses que pledejan entre sí vàries parts contràries. *Juicio contencioso.* Judicium contentiosum, litigiosum.

JUDICI CONTRADICTORI. for. Aquell en que's dóna la sentència oïdas las parts contràries. *Juicio contradictorio.* Judicium contradictorium.

JUDICI DE ÀRBITRES. Lo que donan los àrbitres. *Juicio arbitral.* Arbitrale judicium.

JUDICI EXTRAORDINARI. for. L' en que's proceheix de ofici del jutge sens acció ni acusació verdadera y que si la hi ha, faltan las reglas establertes de dret en los judicis comuns. *Juicio extraordinario.* Extrà leges ordinarias judicium.

JUDICI FINAL Ó UNIVERSAL. Lo que hi haurá á la fi del mon, en que Deu ha de premiar ó castigar las obras de cada hu. *Juicio final ó universal.* Universalis, extremum judicium.

JUDICI PARTICULAR. Lo que Deu fa del ànima quant se separa del cos. *Juicio particular.* Particulare, singulare judicium.

JUDICI TEMERARI. L' que's fa sense fonament. *Juicio temerario.* Judicium temerarium, sine fundamento.

COMPARÈIXER EN JUDICI. fr. Comparéixer algú davant lo jutge á proposar sas accions y drets. *Comparecer en juicio.* Ad vadimonium venire.

DEMANAR EN JUDICI. fr. for. Deduhir davant lo jutge la acció ó dret que's té, ó las excepcions que exolouen la acció contrària. *Pedir en juicio.* Agere in judicio contra reum.

ESTAR Á JUDICI Y PAGAR HO JUDICAT. fr. ESTRE Á JUDICAT.

ESTAR EN SÓN JUDICI Ó EN TOT SÓN JUDICI. fr. Estar en són clar coneixement. *Estar en su juicio.* Mentis compotem esse.

FÉR PÈRDRE HO JUDICI, Ó TRÀUREN DE JUDICI. fr. Trastornarlo, fer tornar boig. *Volter á uno el juicio.* Mentem perturbare.

HAVER PRADUT LO JUDICI. fr. Haverse tornat boig. *Estar fuera de juicio.* Insanio, is. || met. Se diu

del que obra ó parla desatinadament. *Estar fuera de juicio.* Insanio, is.

PÈRDRE LO JUDICI. fr. Tornarse boig. *Volvérselo el juicio á alguno.* Insanio, is. || S' usa pera ponderar la estranyesa que causa alguna cosa. *Perder el juicio.* Admiratione rapti.

PER JUSTOS JUDICIS DE DEU. exp. Per decrets ocults de la divina justícia. *Por justos juicios de Dios.* Justo Dei judicio.

POCH Á POC ANTRÁ POSANT, Ó LI PARÁN POSAR JUDICI. loc. Denota que 'ls traballs y centratemps desenganyan y fan posar judici. *Potros cayendo, y mozos perdiendo, van asesando.* Per lapsus equull capiunt, per dama juvenus.

POSAR JUDICI. fr. Comensar á tenir enteniment. *Asentar el juicio, ajuciar, asesar.* Maturesco, sapio, is.

SENSE JUDICI. exp. Sense discerniment. *Sin juicio.* Inelegantier.

SÉR, SEMBLAR UN JUDICI Ó UN JUDICI FINAL. loc. Denota la confusió de crits ó soroll que hi ha en algun lloch. *Ser, parecer un juicio.* Omnia tumultu misceri.

SUSPÈNDRE LO JUDICI. fr. Abstenirse del assenso á cerca de alguna cosa. *Suspender el juicio.* Hesito, as.

JUDICIAL. adj. Pertanyent al judici, jutge, ó justícia. *Judicial.* Judicialis. || ret. S' aplica al género del discurs en que's defensa ó acusa á algun reo. *Judicial.* Judicialis.

JUDICIALMENT. adv. m. Per medi del coneixement judicial. *Judicialmente, judicato.* Cognitionaliter. || En forma judicial. *Judicialmente;* en juicio. Juridicè.

JUDICIARI, A. adj. Pertanyent á la judiciària. *Judiciario.* Judiciarius. || Qui la professa. *Judiciario.* Judiciarius.

JUDICIÀRIA. f. Astrologia supersticiosa, vana ó il·lícita. *Judiciaria.* Judiciaria, supersticiosa astrologia.

JUDICIÓS, A. adj. Sensat, prudent. *Juicioso.* Sanus. || Lo que està fét ab judici. *Juicioso.* Consilio factum.

JUDICIOSAMENT. adv. m. Ab judici. *Juiciosamente.* Prudenter.

JUHEU, VA. m. y f. Natural de Judea. *Judio.* Judeus, ei. || Circuncidat, qui observa la llei de Moysés. *Judio.* Judæus, ei. || met. adj. CRUEL, INHUMÀ.

JUHEUHET. m. d. *Judihuelo.* Parvus judæus; judæi filius.

JUGADA. f. L' acte y efecte de jugar. *Jugada.* Lusus, nis. || met. Acció mala ó inesperada contra de algú. *Jugada.* Traditio, nis.

MALA JUGADA. La màlfeta. *Jugarreta.* Ineptus lusio.

JUGADOR, A. m. y f. Qui juga. *Jugador.* Lutor, is. || Qui sab jugar bé. *Jugador.* Dexter ih ludendo. || Qui té vici de jugar. *Jugador.* Ludo deditus.

JUGADOR DEL PAPA. met. Qui juga mal. *Chamartillon*. Imperitus lusor.

JUGADOR DE MANS. Lo qui fá jochs de mans. *Jugador de manos*. Præsidigitor, is.

JUGULLÓS, A. adj. ant. ENJOGASSAT.

JUGAR. v. a. Divertirse, entretenirse en algun joch. *Jugar*. Ludo, is. || Presentar la carta en la taula. *Jugar*. Chartam, pagellam jacere. || Ferse jochs uns ab altres. *Jugar*. Illudo, is. || Entremalliar, inquietar. *Jugar, travesear, retozar*. Ludo, is. || Manejar ab destresa las armas. *Jugar*. Digladior, aris. || Posarse en moviment alguna màquina. *Jugar*. Moveri. || ANAR, APOSTAR. || Traballar ab destresa y facilitat. *Jugar*. Facilitèr laborare.

JUGAR AGULLA. fr. ant. FÉR MITJA, CUSIR.

JUGAR BÈ. fr. Sér bon jugador. *Jugar bien*. Scitè ludere.

JUGAR NET. fr. Jugar sense trampas. *Jugar limpio*. Legitimè ludere.

JUGARLA. fr. Enganyar, deixar burlat. *Pegarla, jugarla*. Ludo, is.

FÉR JUGAR. fr. Donar moviment per medi de frontissas, mollas y altres ressorts. *Jugar*. É late-re aut alio simili excitare.

QUI JUGA NO DORM. ref. Avisa que quant hi ha perill es menester estar sempre alerta. *Quien tiene enemigos no duerma; el que juega no duerma*. Non capiunt ullos hostilia pectora somnos.

QUI 'S POSA Á JUGAR, S' EXPOSA Á PÉRDRE O Á GUANYAR. ref. ab que 's redargüeix al qui 's queixa per haverli eixit alguna cosa al contrari de lo que ell esperava. *Quien se pone á jugar, se espone á perder ó á ganar*. Ludere qui gaudet, vincit, vel vincitur ille.

JUGARSE. v. r. Pérdre en lo joch, com: N. s' HA JUGAT tot lo que tenia. *Jugar*. Ludo perdere. || ANAR, APOSTAR. || v. r. met. AVENTURAR.

JUGLAR. m. MÚSICH. || ant. MESTRE DE DANSAS. || Truhá. *Truan, juglar, bufon*. Ludius, ii. || adj. Lo qui acompanya 'l ball ab la flauta, etc. *Juglar*. Choraula, æ. || ALEGRE, FESTIU.

JUGLAR DE CORNANUSA. ant. Lo qui toca la cornamusa ó gayta. *Gaitero*. Ptiatlaricos, ii.

JUGLARESA. f. ant. La dona que canta y balla bè. *Juglarsa*. Choraulistra, æ.

JUGLARIA. f. ant. Acció ó modo propi dels juglars. *Juglaria*. Joculatio, nis.

JUGLÁS. m. JUGLAR.

JUGUESCA. f. POSTA.

FÉR UNA JUGUESCA. fr. Jugarse alguna quantitat sobre si es ó no es alguna cosa. *Hacer una apuesta, apostar*. Spondeo, es.

JUGUINA. f. JOGUINA.

JUHICH. adj. ant. JUDÁICH.

JUHI Y JUHY. m. ant. JUDICI.

JUNY DE PROHOMS. Junta de vint y quatre prohoms del Gran Consell de Cent pera las causas criminals que eran del coneixement de la ciutat

de Barcelona. *Consejo de prohombres*. Consilium virium proborum.

DONAR JUHY. fr. ant. FÉR sentència. *Fallar*. Judico, as.

PER JUHY. m. adv. ant. JUDICIALMENT.

JUIDOR. m. ant. JUSTADOR.

JULEP. m. farm. Aixarop. *Julepe, jaroque, la-medor*. Zulapium, ii.

JULI. m. Moneda que passa encara en Itàlia y més particularment en Roma, prengué nom del papa Juli II y val com á cosa de un ral de velló. *Julio*. Julium, ii. || Crit dels noys en l' acte de la benedicció dels rams lo diumenge de Rams. *Al-luya*. Alleluya. || ter. TUNDA, PALISSA.

JÚLIA. n. p. de d. *Julia*. Julia, æ. || Sobrenom de la ciutat de Barcelona. *Julia*. Julia, æ.

JULIANA. f. herba. MATA-FRARES.

JULIESA. f. ant. ALEGRIA, JOVIALITAT.

JULIOL. m. Lo setè mes del any. *Julio*. Julius, ii, y quintilis, is, perque 'ls romans comensavan l' any per Mars, y era 'l quint.

JULIOLA. f. PEIX. CABOT.

JULIU, VA. adj. ant. ALEGRE, FESTIU.

JULIVERT. m. Herba perenne de arrel llarga, recta y blanca, de la qual naixen sostingudas de punxons llarchs, las fullas divididas en tres brancas dentadas y de un vert obscur; del mitj de las fullas naixen las camas que són de peu y mitj de alsària, y en la cima las flors petites y grogas en forma de parasol; llavor petita, ovalada, xata per un costat y estriada. Despedeix molta olor, s' usa en los platillos, y es medicinal. *Perejil*. Petroselinum, i.

JULIVERT BORT. *Arsafraga*. Sium angustifolium.

JULIVERT DE CALÁPAT. CÍCUTA MAJOR.

ES LO JULIVERT DE TOTS LOS GUIRADOS. loc. fam. Se diu de aquells que 's troban en totes las funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin doña toda*. Cunctarum celebritatum assecla.

JULIVERTADA. f. Salsa de julivert. *Salsa de perejil*. Moretum ex petrosellino.

JULL. m. Espécie de margall que 's cria entre 'ls blats, de dos ó tres peus de alt, ab una espiga blanca y prima ab sis ó més grans alternativament dels dos costats de la cima, menors que 'ls del blat que barrejat ab lo blat fan la farina dolenta, y emborratxa. *Joyo, borrachuela, cominillo*. Lolium, ii.

JULLÓS, A. adj. Lo que té part de jull. *Participante de joyo*. Lolio admixtus.

JUMENT. m. ASSE. 1. 2.

JUNCAR. m. JONCAR.

JUNCHE. m. JONCH.

JUNCÇIÓ Y JUNCIÓ. f. UNÍO.

JUNCTA. f. AUMENT. || f. ant. JUSTA.

JUNO. m. astrón. Un dels planetas novament descuberts. *Juno*. Juno, nis. || f. mit. Germana y muller de Júpiter, reyna dels Déus. *Juno*. Juno, nis.

JUNGA. f. Planta. CASTANYOLA. 1.

JUNT. m. JUNTURA. || p. p. ant. ARRIBAT, AJUSTAT. || adj. Unit, immediat. *Junto.* Junctus. || adv. JUNTAMENT. || prep. ant. Prop. *Cerca, junto.* Juxta. || pl. Plegats, que viuen en un mateix edifici. *Juntos.* Socii. || JUNTA. || Reunits. *Unidos, á una.* Universalium.

ÉSSER JUNT. loc. ant. naut. APOSTAR.

JUNTA. f. Congrès, concurrència de personas. *Junta.* Congressus, us. || ant. ADICIÓ, AUMENT. || Torneig, combat á caball. *Justa.* Ludicra equitum pugna. || ant. ARRIBADA. || Cada una de las dos superficies laterals de la pedra que s' ha de col·locar junt á altra. *Junta.* Quadrilateri lapidis superficies.

JUNTA. f. Aument, afegidura. *Añadidura, aumento.* Additio, nis.

Á JUNTA. m. ant. JUNTAMENT, UNIDAMENT.

JUNTAMAR. m. PORT, ESCALA.

JUNTAMENT. m. ant. AJUSTAMENT, AJUST. || JUNTURA. || adv. m. Unidament. *Juntalemente.* Junctim. || En companyia. *Juntalemente.* Uná.

JUNTAR. v. a. AJUNTAR.

JUNTARSE. v. r. Concórrer várias personas en un mateix paratge. *Junjarse.* Congregari. || Tenir acle carnal. *Junjarse.* Coire. || AJUNTARSE.

JUNTAT, DA. p. p. *Junjada, junto.* Conjunctus, consociatus.

JUNTURA. f. Unió, la part per ahont s' uneixen dos ó més coses. *Juntura, junta.* Commissura, æ, commentatio, nis.

JUNY. m. Lo sisé més del any. *Junio.* Junius, ii.

EN LO JUNY LA FALS EN PUNY. ref. Denota que en lo mes de juny se deu preparar pera segar. *Cuando conta la abubilla, deja el bucy y toma la gaviella.* Maturus junio falce secantur aristæ.

JUNYER Y JUNYIER. v. a. ant. AFGIR, AJUNTAR. || v. n. ant. JUSTAR.

JUNYIDURA f. Y JUNYIMENT. m. La acció de junyir. *Enyugamiento, uncidura.* Boum jugatio.

JUNYIR. v. a. Posar lo jou als animals. *Uncir.* Jugo, as. || ant. JUNTAR. || Posar á la rahó; subjectar. *Swjetar, reducir.* Subjicio, is. || ant. JUSTA.

JUPA. f. Part del vestit, del coll á la cintura, ab quatre faldons, y mànegas ó sens ellas. *Chupa.* Sagulum strictius.

JUPETA. f. d. *Chupeta, chupilla, ita.* Brevius sagulum.

JUPETÍ. m. JUSTILLO, ARMILLA.

JÚPITER. m. Nom de planeta y de fals déu. *Júpiter.* Jupiter, jovis.

JURA. f. JURAMENT. || L' acte solemne de jurar obediència á un príncep. *Jura.* Publicum fidelitatis juramentum.

JURADOR. A. m. y f. Qui júra. *Jurador.* Jurator, is. || Qui té vici de jurar. *Jurador.* Jurator, is.

JURAMENT. m. La acció de jurar. *Juramento, jura.* Juramentum, sacramentum, i.

JURAMENT ASSERTORI. Lo que afirma. *Juramento asertorio.* Assertorium juramentum.

JURAMENT COMMINATORI. Lo que amenaça. *Juramento conminatorio.* Juramentum conminatorium.

JURAMENT DE CALÚMNIA. for. Lo que fan las parts al principi del plet de no procehir ab malícia. *Juramento de calumnia.* Calumniæ juramentum.

JURAMENT DECISIU. Lo que exigeix una part á altra, obligantse á passar per la que aquesta jure. *Juramento decisorio.* Transactionis juramentum.

JURAMENT EXECRATORI ó **AB EXECRACIÓ.** Maledicció que 's tira algú á sí mateix, pera persuadir que es veritat lo que jura. *Juramento execratorio, ó con execracion.* Execratorium juramentum.

JURAMENT FALS. Lo que 's fá ab mentida. *Juramento falso.* Perjurium, ii.

JURAMENT JUDICIAL. Lo que pren lo jutge de ofici ó pediment de la part. *Juramento judicial.* Judiciale juramentum.

JURAMENT PROMISSORI. Lo ab que 's promet. *Juramento promisorio.* Juramentum promissorium.

JURAMENT SUPLETORI. for. Lo que demana á la part á falta de proba. *Juramento supletorio.* Suppletorium juramentum.

AB JURAMENT. m. adv. *Con juramento.* Juratò; adhibito juramento.

AL JURAMENT IMPRUDENT, NO HI ESTEM. ref. Denota que no 's deu executar lo mal, encara que s' haja jurat. *Jura mala en piedra caiga; la mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua.* Venerum volaticum jusjurandum.

JURAMENTS DE ENAMORAT NO 'LS CRÉU TOT HOME SENSAT. Denota que la passió del amor fá mentir molt. *Juras de que ama muger no se han de creer.* Nulli crede viro, quantumvis juret, amanti.

PÈNDER DE JURAMENT. fr. y

JURAMENTAR. v. n. Fér jurar. *Juramentar, tomar juramento.* Juramento obstringere.

JURAMENTARSE. v. r. JURAR.

JURAMENTAT, DA. p. p. *Juramentado.* Juratus.

JURAR. v. a. Afirmar ó negar posant á Dén per testimoni de la veritat. *Jurar, juramentarse, prestar juramento.* Juro, as. || Tenir vici de jurar. *Jurar.* Dejero, as. || Aclamar al príncep. *Jurar.* Juramentum præstare principi. || En l' ingrès de alguna plassa ó emplee. *Jurar plaza ó empleo.* Juratum munus obire.

JURAT, DA. p. p. *Jurado.* Juratus. || m. En algunas parts dignitat equivalent á regidor. *Jurado, regidor.* Juratus. || Tribunal de origen inglés introduhit ja en altrás nacions, y está encarregat de declarar y determinar lo fet, quedant al cuidado dels magistrats la designació de la pena que per las lleys correspon al mateix. També s' anomena així cada un dels individus que componen

dit tribunal. *Jurado*. Tribunal in quo factum discernitur.

JURAT EN CAP. En la corona de Aragó era 'l primer dels jurats que s'elegia dels ciutadans més il·lustres que ja havian estat insaculats en altres bosses de jurats, y que tenian 40 anys complerts. *Primer jurado*. Decurionum primus.

JURCAR. v. n. ant. TARDAR, DETENIRSE. || ant. AFANTARSE.

JURIDICCIO. f. JURISDICCIO.

JURIDICAMENT. adv. m. En forma de judici ó dret. *Juridicamente*. Juridico ritu. || Ab arreglo á lo disposat per las lleys. *Juridicamente*. Ex jure, legitimá. || En termes propis y rigurosos de dret. *Juridicamente*. Secundum jus.

JURIDICH, CA. adj. Lo que es conforme á las lleys. *Juridico*. Juridicus. || Lo que pertany al exercici de justícia. *Juridico*. Juridicus.

JURISCONSULT. m. Doctor en lleys. *Jurisconsulto*, *jurista*, *jurisprudente*, *jurisperito*. *Jurisconsultus*, i.

JURISDICCIO. f. Facultat, poder, autoritat de administrar justícia. *Jurisdiccion*. Jurisdicchio, nis. || Senyoriu, imperi, domini. *Jurisdiccion*. Ditio, nis. || Terme de un poble ó provincia. *Jurisdiccion*. Ditio, jurisdicchio, nis.

JURISDICCIO ACUMULATIVA. La que dóna á dos jutges facultat de conèixer dels mateixos negocis á qui primer hi es. *Jurisdiccion acumulativa*. *Cumulativa* jurisdicchio.

JURISDICCIO DELEGADA. La que algú exerceix ab comissió de altre. *Jurisdiccion delegada*. Mandata jurisdicchio.

JURISDICCIO FORZOSA. for. La del superior ó jutge en orde á sos súbdits. *Jurisdiccion forzosa*. Jurisdicchio necessaria.

JURISDICCIO ORDINARIA. La que per dret té 'l superior en los súbdits. *Jurisdiccion ordinaria*. Ordinaria jurisdicchio.

JURISDICCIO PRIVATIVA. La que té un jutge pera conèixer de un negoci, privant als altres jutges de conèixer de lo mateix. *Jurisdiccion privativa*. Jurisdicchio privativa.

JURISDICCIO PRORROGADA Ó VOLUNTARIA. La que algú exerceix sobre aquells que se li subjectan voluntàriament. *Jurisdiccion voluntaria*. Voluntaria jurisdicchio.

DECLINAR JURISDICCIO. fr. for. Al·legar, no correspondre la demanda al jutge devant de qui s'ha posat. *Declinar jurisdiccion*. Forum ejurare.

JURISDICCIONAL. adj. Pertanyent á la jurisdicció. *Jurisdiccional*. Jurisdictionalis.

JURISPÉRIT. m. JURISCONSULT.

JURISPRUDENCIA. f. Ciència del dret, lleys. *Jurisprudencia*. Jurisprudentia, æ.

JURISPRUDENT. m. JURISCONSULT.

JURISTA. m. JURISCONSULT. || LLEGISTA.

JURISTOL. m. Jurista poch entès. *Leguleyo*, *Leguleius*, i. || ENBARBÀS.

JUS. prep. ant. AOTA, DAVALL, BAIX.

EN JUS. m. adv. ant. Cap avall. *Hacia abajo*. Deorsum.

JUSBARBA. f. ant. BRUCH.

JUSCLE. m. Peix. ANKOVA.

JUSQUIAMO. m. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

JUSSA. adj. y

JUSSÀ, NA. adj. INFERIOR. || INFIN.

PARTIDA JUSSANA. loc. ant. *Parte inferior ó de abajo*. Pars inferior.

JUSSIO. f. ant. MANAMENT.

JUST, A. adj. Conforme á justícia y rahó. *Justo*. Justus. || Convenient, digne, degut. *Justo*. Dignus. || Qui óbra segons justícia. *Justo*. Justus. || Qui està en gràcia de Déu. *Justo*. Justus. || Apretat, estret. *Justo*. Arctus. || Arreglat á la mida. *Justo*. Accomodatus. || adv. m. Ab la deguda proporció, sense falta ni excés. *Al justo*. Equaliter.

JUST. adv. m. Així es. Si, es así, cabal. Sic est.

JUST Ó NO JUST. m. adv. Ab rahó ó sens ella. *En justos ó en verenjustos*; con razon ó sin razon. Jure vel injuria.

JUST Y CABAL. TOT JUST.

FÉR VENIR JUST. fr. AJUSTAR.

LO JUST HO PAGA PEL PECADOR, Ó PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. Explica que alguns solen sufrir la pena de la culpa que altres cometen. *Pagan justos por pecadores*; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera. Tibicen vapulal coquo peccante.

POSARSE AL JUST. fr. POSARSE Á LA RAHÓ.

TOT JUST. m. adv. En lo temps peremptori. *Apuradamente*. Prorsus. || Denota haverhi poch temps que ha succehit alguna cosa. *Ahora, ahora*; *ahora mismo*. Nunc. || Precisament. *Cabalmente, justamente*. Prorsus. || Denota que no sóbra ni falta. *A plana renglon*. Ad amussim; quantum opus fuit.

JUSTA. f. Pelea á caball ab llansa. *Justa*. Equestris pugna. || met. Joch de á caball. *Justa*. Equestre ludicrum. || met. Certámen literari. *Justa*. Certamen, inis.

JUSTA. adv. m. JUST.

JUSTACÓS. m. JUSTILLO.

JUSTADOR. m. Qui justa. *Justador*. Hastà pugnans eques.

JUSTALLA. f. Reunió de gent, multitut, reunió. *Golpe de gente, tropel, multitud, muchedumbre, gentio*. Multitudo, nis.

JUSTAMEDISTAS. m. pl. Sobrenoms dels que pertanyen al partit moderat. *Justamedistas*. Justamedista, orum.

JUSTAMENT. adv. m. Ab justícia y rahó. *Justamente*. Justè. || Cabalment, ni més ni ménos. *Justamente, cabalmente*. *Æque ac*. || Serveix també pera expressar la identitat de lloch ó temps en que succebeix alguna cosa. *Justamente*. Tum, eò loci.

JUSTAR. v. n. Pelear en las justas. *Justar*.

Equestribus ludere hastis. || ant. CULLIR, HAVÉR, ABASTAR. || ant. ADMINISTRAR JUSTÍCIA. || ant. AJUSTAR, AJUNTAR. || ant. ACUDIR, REUNIRSE.

JUSTAT. ant. adj. JUNT. 3. 5. 8.

JUSTÍCIA. f. Virtut que consisteix en donar a cada hu lo que li pertany. *Justicia.* Justitia, s. || Atribut de Déu pel qual arregla totes las cosas en número, pes y mesura. *Justicia.* Justitia, s. || La divina disposició ab que Déu castiga las culpas. *Justicia.* Justitia, s. || Equitat, probitat, rectitat. *Justicia.* Justitia, s. || Virtut cardinal abque's conformam a la voluntat y justicia de Déu. *Justicia.* Justitia, s. || Lo conjunt de totes las virtuts que fan al home just. *Justicia.* Justitia, s. || Rahó, dret. *Justicia.* Justitia, s. || Lo que es just y rahonable. *Justicia.* Justum, i. || Càstich públich. *Justicia.* Pœna, s. || Lo tribunal ó ministre que exerceix la justicia. *Justicia.* Tribunal, is; justitiae minister. || JURISDICCIO.

JUSTÍCIA COMMUTATIVA. 'S diu de la que arregla la igualtat ó proporció que déu haverhi entre las cosas. *Justicia commutativa.* Justitia commutativa.

JUSTÍCIA INFERIOR, ó INFIMA. La que sols pót pèndrer. *Justicia inferior.* Prehensio'nis jus.

JUSTÍCIA MITJANA. La que sols pót castigar ab multas y presó. *Justicia mediana.* Carceris et multas jus.

JUSTÍCIA ORDINÀRIA. La que té dret de conèixer en primera instància en lo que ocorre en sòn districte. *Justicia ordinaria.* Ordinarius judex.

JUSTÍCIA ORIGINAL. La gràcia y estat de innocència en que Déu crià a nostres primers pares. *Justicia original.* Innocentia, s.

JUSTÍCIA SUPREMA. La que pót castigar ab pena de mort. *Justicia suprema.* Suprema jurisdictio.

ADMINISTRAR JUSTÍCIA. fr. Se diu dels jutges que judican sobre ella, ó fan que s'execute lo que es just. *Administrar, hacer justicia.* Judicium, justitiam facere.

ANAR PER JUSTÍCIA. fr. Acudir al jutge. *Ir por justicia, pedir justicia.* Ad judicem vocare.

DE JUSTÍCIA. m. adv. Degudament. *De justicia.* Jure.

DEMANAR EN JUSTÍCIA. fr. Reconvenir, citar en justicia. *Pedir en justicia.* Ad judicium aliquem vocare.

DEMANAR JUSTÍCIA. fr. ANAR PER JUSTÍCIA.

FER JUSTÍCIA. fr. ADMINISTRAR JUSTÍCIA. || AJUSTICAR.

OIR EN JUSTÍCIA. fr. Admètrre lo jutge y seguir la demanda segons los termes del dret. *Oir en justicia.* Litem admittere.

RÈTNER JUSTÍCIA. fr. ADMINISTRAR JUSTÍCIA.

TOTHOM VÓL LA JUSTÍCIA PERÓ NO PER CASA SEVA. ref. Ensensya que tothom desitja que's castiguen los delictes, però no quant ell es culpât. *Justicia, pero no por mi casa.* Judicia probo, sed in me exerceri nolo.

VIOLAR LA JUSTÍCIA. *Violar la justicia.* Jus et fas omne delere.

JUSTICIAR. v. 2. AJUSTICIAR, SENTENCIAR.

JUSTICIER, A. adj. Sever, rigorós. *Justiciero.* Severus. || ant. m. botxi.

JUSTIFICACIÓ. f. Disculpa, descàrrech. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Conformitat ab lo just. *Justificacion.* Probitas, atis. || Santificació del home per la gràcia. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Prova convincent de alguna cosa. *Justificacion.* Argumentum, i. || COMPARACIÓ.

JUSTIFICADAMENT. adv. m. Ab justificació. *Justificadamente.* Rectò. || Ab exactitut, sense discrepar. *Justificadamente.* Equabiliter.

JUSTIFICANT. p. a. Qui justifica. *Justificamta, justificador.* Justificans.

JUSTIFICAR. v. a. Donar Déu la gràcia, fer just al home. *Justificar.* Justifico, as. || Rectificar, fer bona alguna operació. *Justificar.* Equum reddere. || Probar judicialment. *Justificar.* In jure, judicio probare. || AJUSTAR, RÈN VENIR JUST. || Entre estampers igualar las rallas de una plana. *Justificar.* Versuum longitudinem in typis equare.

JUSTIFICARSE. v. r. Disculparse. *Justificarse.* Se purgare.

JUSTIFICAT, DA. p. p. *Justificado.* Justificatus.

JUSTIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera justificar. *Justificativo.* Refutatio, nis.

JUSTILLO. m. Armilla. *Justillo.* Arctior torax.

JUSTIR, V. n. ler. XISTAR, XILLAR.

JUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Justissimo.* Justissimus, arctissimus.

JUSTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Justissimamente.* Justissimè.

JUTGE. m. Qui té autoritat pera judicar. *Juez.* Judex, icis. || Expert, qui es anomenat pera resòldrer algun dubte. *Juez.* Judex, icis. || En las universitats qui enten en las equas dels que tenen for de universitat. *Juez del estudio.* Academiae, scolasticorum judex. || En las justas públicas y certámens literaris lo qui está senyalat pera cuydar de que s'observen las lleys imposadas en ellas, y de distribuir los premis. *Juez.* Judex, icis.

JUTGE A QUO. Lo de qui s'apel·la pera devant del superior. *Juez a quo.* A quo judex.

JUTGE AD QUEM. Lo devant de qui s'interposa la apel·lació de altre inferior. *Juez ad quem.* Ad quem judex.

JUTGE. Lo en qui's comprometen las parts pera ajustar sas diferèncias. *Juez arbitro.* Arbitr judex.

JUTGE COMISSIONAT ó COMISSARI. for. Aquell que exerceix jurisdicció ordinària per comissió de altre que la té segons lo prescrit en ella. *Juez comisionado, delegado.* Judex delegatus pro privata causa.

JUTGE COMPETENT. Lo qui té jurisdicció pera conèixer del negoci de que's tracta. *Juez competente.* Competens judex.

JUTGE CONSERVADOR. L' ecclesiàstich que defensa

de violéncias á la Iglésia y sos ministres. *Juez conservador*. Injuriarum ultor judex.

JUTGE DE APELS Ó DE APEL·LACIONS. Jutge superior ahont s' apel·lava de las senténcias dels inferiors. *Juez de alzada, de apelaciones*. Recuperator, is.

JUTGE DE COMPETÉNCIAS. Qualsevol dels dos ministres del consell de Castilla ó de altre anomenat pel rey cada any, pera decidir los punts de jurisdicció entre algun consell y 'l mateix de Castilla, ab los quals concorren altres dos ministres del consell que forma la competéncia, y 'ls fiscals dels dos. *Juez de competencias*. Pro controversiis, de jurisdictione dirimendis judex.

JUTGE DE LO CRIMINAL. Qui tracta las causas criminals. *Juez de lo criminal, ó del crimen*. Quæsitör, is, capitalis prætor.

JUTGE DE ENQUESTA. Ministre togat de Aragó que feya inquisició contra 'ls ministres de justicia delinqüents y contra 'ls notaris y escribans y 'ls castigava procehint de ofici y no á instància de part. *Juez de encuesta*. Judex quæsitör.

JUTGE DE GREUGES Ó GRAVAMENTS. Lo qui tenia á són cárrech sempre que el rey celebrava corts, de conéixer y jutjar sobre 'ls dissentiments que's posavan pels que entravan en ditas corts, pretenent que 'l rey ó sos oficials havian procehit en algunes contra las lleys y llibertats, y decidir si la persona era gravada; y sa senténcia devia sér acatada y executada pel rey fins contra 'l rey mateix y esmenats los agravis. *Juez de agravios, reparador de agravios ó contrafueros*. Judex reparandi offensionis.

JUTGE DE PAU. Magistrat encarregat de conéixer y jutjar sumàriament determinats assumptos. *Juez de paz*. Judex pascis.

JUTGE DE PRIMERA INSTÀNCIA Ó PEDÁNEO. 'L dels pobles que té limitada sa jurisdicció, y la exercita estant de peus. *Juez pedáneo*. Pedaneus, pedarius, de plano pronuntians judex.

JUTGE INCOMPETENT. Lo qui no té jurisdicció en lo negoci de que's tracta. *Juez incompetente*. Judex incompetens.

JUTGE PESQUISSADOR. Lo que's destina ó envia pera fér jurídicament la pesquisa de algun delicté ó reo. *Juez pesquisador*. Judex quæsitör.

JUTGE SUPREMO. DÉU.

JUTGE DE TAULA. ant. Oficial ordinari ab poder y jurisdicció de conéixer de las culpas y faltas dels oficials temporals. *Juez de tabla*. Tabularius judex.

CONVENIR DAVANT LO JUTGE. fr. Citar á algú, ferlo comparéixer en judici. *Hacer comparecer ante el juez*. Ad judicium convenire.

JUTJAMENT. m. JUDICATÓRIA. | ant. for. SENTÉNCIA.

FÉR JUTJAMENT. fr. y

JUTJAR. v. a. JUDICAR.

JUVENAL. m. Planta. BLENERA.

JUVENIL. adj. Pertanyent á la juvenut. *Juvenil*. Juvenilis, juvenalis.

JUVENILMENT. adj. m. Á manera de joves. *A manera de los jóvenes*. Juveniliter.

JUVENT. m. Multitud de joves. *Juventud*. Juventus, utis.

JUVENTUT. f. Edat que alguns senyalan dels 23 anys als 38, y altres fins als 35 y altres anyadeixen á la edad viril. *Juventud*. Juventus, utis, juvena, adolescentia, æ. | **JUVENT.** | Acció de jove ó poch reflexionada. *Juventud*. Imprudentia, æ. | mit. Divinitat que presidia á la edad juvenil. *Juventud*. Juventa, æ, juvenus, utis.

JUXTAPOSICIÓ. f. fil. Lo modo de anmentarse y créixer las cosas que no són viventas, en contraposició de las que ho són. *Juxtaposicion*. Juxtapositio, nis.

JUYA. f. ant. JUEVA.

JUYLÓS, A. adj. JULLÓS.

JUZEU. m. ant. JUEU.

K. Onzena lletra del abecedari. Es presa dels grechs, y sols té us en algunes veus estrangeras; pus en sòn lloch usam de la c quant fereix à la a, o, u y de la q ab la u líquida quant fereix à la e, i. Los llatins la usavan tant sols en algunes diccions procedents del grech, y se'n servian pera algunes abreviaturas com: calendas, Cartago, etc. Així mateix se vèn dita substitució en moltes desas medallas y diplomas, com també en las monedas de molts reys de Inglaterra anomenats Carlos; y es lo caràcter de la moneda fabricada en Burdeos. Los antichs romans la marcavan ab un ferro ballent en lo front dels calumniadors. Fou numeral y valia 250, y ab una ralleta sobre, 250,000.

KA.

KABADA. Cert vestit militar del grechs moderns. *Kabada*. *Kabbadium sagum*.

KABESQUÍ. m. Moneda de cours de Pérsia, que val poch més de un quarto. *Kabesquí*. Moneta sic dicta.

KADEKALITA. m. Secta mahometana que sols se distingeix de la comna en certas cerimónias que fá en los difunts, tals que sembla provenir de un coneixement confús del purgatori. *Kadezalita*. *Kadezalita*, m.

KALÍ. m. ALCALÍ.

KARANE. m. Espécie de carruatge tirat per matxos que usavan los grechs. *Karane*. *Karane*.

KARNES. m. CARNES.

KE.

KÉRNES. m. CARNES.

KEN. Mida de Siam de cosa de mitja casa. *Ken*.

KÉPES. m. Espécie de morrionet sense arma-

dura que comensaren à usar las tropas francesas en Africa y després s' adoptà en vários païssos de Europa. *Képi*. *Kepis*.

KERAMIA. m. Sectari y secta de musulmans que diuhen ab Keran que s' ha de entèndrer literalment lo que diu la bestiesa del Alcorà dels braços, ulls y orelles de Dèu. *Keramiano*. *Keramiannus*, i.

KERANA. f. Trompeta molt llarga que usas los persas. *Kerana*. *Kerana*, m.

KI.

KILO. m. Paraula de origen grech, que representa mil y 's júnta, anteposada, ab las diferents unitats del sistema mètric, com lo metro, litro, etc.; així la paraula *Kilómetro* representa mil metros. *Kilo*. *Kilo*.

KINESIA. f. Facultat que té la ànima de imprimir moviment als membres. *Kinesia*. *Kinesia*.

KINESIMETRIA. f. Mida del moviment. *Kinesimetria*. *Kinesimetria*.

KO.

KODJA. m. Secretari de estat en Turquia y en los estats berberischs. *Kodja*. *Kodja*.

KR.

KRÉUTZER. m. Moneda de Alemanià equivalent à la sexagèsima part de un florí. *Kréutzer*. Moneta sic dicta.

KU.

KUTUBOT. m. med. Nom arabe de una espécie de melancolia en que no 's treba hò 'l malal

en lloch y passa **continuament** de un punt á altre.
Kutubut. Morbus arabicus.

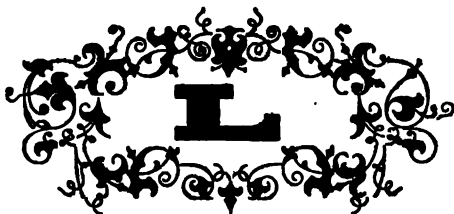
KY.

KYRIES. m. pl. Deprecació que 's fá al Senyor

en lo principi de la missa abans del glória. *Quiries*,
quirieleison. Kyries, kyrieleison.

KYRIELEISON. m. **KYRIES.** | fam. Cant dels
 enterros y oficis de difunts. *Quirieleison.* Kyrie-
 leison.

L. Dotsena lletra del abecedari. Sa pronunciació es el, arribant la llengua al paladar. Algunes vegades va sola, y altres doblada, així ho seguim també aquí, doblantla solament quant se pronuncien las des, com: llana, ballar, etc. y posantne sols un quant no 's pronuncia sinó una, com facilitat, família, etc. En las medallas romanas significava Licia. Com lletra neutral tenia 'l valor de 30 entre 'ls grechs, y de 50 entre 'ls llatins y nosaltres: ab una ralleta sobre equivalia á 30,000. La L, inicial de Lacedemonia, era 'l distintiu que portava aquest poble en sos estandarts.

LA.

LA. adv. ll. ant. ALLÁ. | mús. Sexta veu de la escala. **La.** Sexta musicalis vox. | Article femení que s' anteposa als noms apel·latius. **La.** Fœminæ articulus. | pron. Acusatiu del singular del pronom personal ELLA. **La.** Illam.

LA, LA, LA. Cançoneta ab que's fa dormir las criatures. **La, la, la;** arrullo. **Lallus, lallum,** i.

LA DONCES. adv. t. ant. Á LAS HORAS.

LA BACA. f. ROMANA.

LÁBARO. m. Bandera militar guardada ricament, que portavan en la campanya 'ls emperadors ab alguna empresa seva, y desde Constantino ab la xifra ó nom de Cristo. **Lábaro,** y **estabro** ó **estabro** per haverla usada primer los viscahins de qui la prengué Augusto y la introduhí en los exércits romans. **Labarum,** i. | La xifra del nom de Cristo composta de la X, J, y P. Rho gregas posadas en dita bandera. **Lábaro.** **Labarum,** i.

LABERINTO. m. Lloch de diferents carrerons disposats de manera que es difícil eixir de ells sense una guia. **Laberinto.** **Labyrinthus,** i. | met. Com confusa y embolicada, **Laberinto.** **Labyrintus,** i. | poet. Composició en que están col·locats los

versos ó diccions de modo que per qualsevol part que's llegescan tenen sentit y cadència. **Laberinto.** **Labyrinthus,** i. | anat. La segona cavitat de la orella dita així per las moltes voltes y revoltes, consta de tres parts, vestibul ó entrada, canals semicirculars, y la tercera caragol. **Laberinto.** **Labyrinthus,** i.

LABE. m. LLAM.

LÁBEL. adj. ant. Lo que fàcilment cau ó s' acaba. **Cadizo, caduco, perecedero.** **Labilis, fluxus, fragilis, caducus.**

LABINT. m. ant. LABERINTO.

LABOR. m. ant. TRABALL.

LABORAR. v. n. ant. TRABALLAR.

LABORAR IN EXTRÉNIS. fr. ant. AGONIZAR.

LABORATORI. m. Oficina en que's fan las operacions químicas. **Laboratorio.** **Chimica officina.**

LABORIOS, A. adj. Aplicat al treball. **Laborioso.** **Laboriosus.** | Penós, de molt treball. **Laborioso, trabajoso.** **Laboriosus.**

LABORIOSAMENT. adv. m. Ab treball, penallitat, ó dificultat. **Trabajosamente;** con incomodidad, con trabajo, con fatiga. **Laboriosè, opesoso.**

LABORIOSITAT. f. Aplicació, continuació en lo treball. **Laboriosidad.** **Laboris studium;** **laberi assiduitas.**

LABRAR. v. a. ant. FULIR, PERFECCIONAR. | REABR.

LABRAT, DA. p. p. FULIR, PERFECCIONAR.

LACAYO. m. ALACAYO.

LACEDEMONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Lacedemónia ó Esparta ciutat de Grécia. **Lacemon, lacedemon, lacedemonio, espartano.** **Lacedæmonius.**

LACETÀ, SA. adj. Natural y habitant del territori de Cervera. **Lacetano.** **Lacetanus.**

LACOMÀNCIA. f. Endevinació per medi dels daus. *Lacomancia*. *Lacomantia*, æ.

LACÒNICAMENT. adv. m. Compendiosament, concisament, breument. *Lacònicamente*. Breviter, laconicè.

LACÒNICH, CA. adj. Breu, compendiós, concís; s' aplica al estil. *Lacónico*. *Conciscus*, *laconicus*.

LACONISME. m. Concisió del estil en que ab pocas paraulas se diuhen moltes coses. *Laconismo*. *Laconismus*, i.

LACRE. m. Pasta feta de goma llaca y altres combustibles reduida á barretas cilíndricas, que ab lo foc s' estova y serveix pera clóurer cartes y posar sellos. *Lacre*. Cera obsignatoria.

LACTÀNCIA. f. La acció de mamar y 'l temps que's mama. *Lactancia*, *lactacion*. *Lactatio*, nis, *lactatus*, us.

LACTICINA. f. Substància que s' extrau del surigot y 's compon de oxígeno, hidrógeno y carbonó; es emollienta y analéptica y 's coneix també per sucre de llet. *Lacticina*. *Lacticina*.

LACTICINI. m. La llet ó menjar compost de ella. *Lacticinio*. *Lac*, tis, *lactuarium opus*.

LACTICINÓS, A. adj. Se diu de las plantas que tenen un such semblant á la llet. *Lacticioso*. *Lacticiosus*.

LACTIGINÓS, A. adj. *LACTIGINÓS*.

LACTUARI. m. Tridesa, extracte de ensiam. *Lactuarius*, *tridaceo*. *Tridax*, acis, *lactuarium*, ii.

LADANO. m. Peix del riu Pado ó Po que creix molt, y no's pòt traurer sinó tirant los bous ab corriolas de ferro. *Atilo*. *Atilus*, i. || Licor gras de la estepa que's despata en las apotecarias en forma de goma. *Ládano*. *Ladanum*, i.

LADELLA. f. *LLADELLA*.

LADESINA. exp. De la mateixa. *De la misma*. *Ipsius*.

LADÍ, NA. adj. *LLADÍ*.

LADONER. m. *LLADONER*.

LADRE. m. *LLADRE*.

LADRONICI. m. *LLADRONICI*.

LAGOST. m. ant. *MORAUT*. || ant. y

LAGOSTA. f. *LLAGOSTA*.

LAGRIMEJAR. v. a. ant. *LLAGRIMEJAR*.

LAHONT. adv. ant. En quin lloch. *En la cual*; *en donde*. *Ubi*.

LAHOR. m. ant. *ALABANSA*, *APROBACIÓ*.

LAICAL Y LAICH, CA. etc. adj. *LAYCH*.

LAISSAR. v. a. ant. *DEIXAR*.

LAJENAR. v. n. ant. *ENAGENAR*, *SUSPENDRE*, *ARREBATAR*, *PASMAR*, *EMBADALIR*.

LAJENAT, DA. p. p. de *LAJENAR*.

LALETANS. m. pl. Los habitants entre Girona y Tarragona y també tots los catalans. *Laletanos*, *catalanes*. *Laletani*, orum.

LALTREY Y LALTREY. adv. t. ant. Antes de ahí. *El otro día*, *ante ayer*. *Nudius tertius*.

LAMBROT. m. ant. *LLANI*.

LAMENTABLE. adj. Deplorable, digne de érlamentat. *Lamentable*, *lamentoso*, *deplorable*. *Lacrimabilis*. || *LLASTIMÓS*, *TRIST*.

LAMENTACIÓ. f. Gemech, lamento, crit de dolor. *Lamentacion*, *lamento*. *Lamentatio*, nis. || Cada una de las parts del cant lúgubre de Jeremias. *Lamentacion*, *treno*. *Lamentatio*, nis, *trenus*, i.

LAMENTADOR, A. m. y f. Qui 's lamenta. *Lamentador*. *Lamentator*, is.

LAMENTAR. v. a. Plorar, suspirar ab dolor. *Lamentar*. *Ploro*, as.

LAMENTARSE. v. r. Queixarse. *Lamentarse*, *lamentar*. *Lamentor*, aris.

LAMENTO. m. *LAMENTACIÓ*.

LÀMIA. f. Espécie de ca ó llop mari capás de tragarse un home. *Lamia*, *tiburón*, *perro marino*. *Lamia*, æ. || Espécie de ballena molt vorás: diuhen que fou de esta espécie la que tragá al profeta Jonás; las dents agudas, y 'ls argenters las fan passar per llénguas de serp petrificadas en Malta. *Tiburón*, *lamia*. *Lamia*, æ. || Famosa ramera de Atenas que sonava maravellosament vários instruments de música, y 'ls atenienses y tebens li erigiren altars. *Lamia*. *Lamia*, æ. || Segons los antichs, espécie de dimoni ó bruixot que en forma de dona molt hermosa devorava als noys. *Lamia*. *Lamia*, æ.

LÀMINA. f. Fulla ó planxa de metall, llarga, ampla y prima, y per semblansa 's diu de altres coses com: estampa, pintura, etc. *Lámina*. *Lamina*, æ. || La que en las bridas cau sobre 'l front de las cabalcaduras. *Plancha*. *Paropium*, ii.

LAMINETA. f. d. *Laminita*, *illa*, *ica*. *Lamella*, æ.

LAMP. m. ant. *LLAMP*.

LAMPREA. f. Peix. *LLAMPREA*.

LANADA. f. *OVELLA*.

LANCE. m. *LLANS*.

LANCER. m. *LLANCER*.

LANDGRAVE. m. Títol de honor y dignitat del qual usavan alguns grans senyors de Alemany. *Landgrave*. *Landgravius*, ii.

LANGADOCH. m. *LLÉNGUADOCH*.

LANGOSTA. f. *LLAGOSTA*.

LANGUIMENT. m. ant. *DEFALLIMENT*.

LANGUIR. v. n. *DEFALLIR*, *DESMATAR*.

LANS. m. ant. *INUNDACIÓ*.

LANSEJAR. v. a. ant. *LLANCEJAR*.

LANS-GRAVE. m. *LLANDGRAVE*.

LANSADÍS, SA. adj. *LLANSADÍS*.

LANSOL. m. ant. *LLENSOL*.

LÀNTIA. f. *LLÀNTIA*.

LANZA. f. ant. *LLANSA*.

LAOR. f. *ALABANSA*.

LAPA. f. ant. Tel, capa, crosta en los líquits. *Nata*, *lapa*. *Flos*, oris.

LÀPIDA. f. Pedra plana que conté alguna inscripció. *Lápida*. *Lapidea tabula*. || La que 's pesa

en las sepulturas. *Lápida, laude*. Bibulus lapis.

LAPIDARI. m. LLAPIDARI.

LAPISLÀSSULI. m. Pedra preciosa de color blau ab diferents matissos. *Lapislázuli*. Cyanus, i.

LAQUI. m. ant. DILACIÓ, TARDANSA.

LAQUIR. v. n. ALLARGAR, RETARDAR.

LARBA. f. Peix de mar dels plans y dels que tenen los ulls à la dreta y la cua arrodonida, escates primas y blanques, lo costat dret entre pardo y negrench ab algunas tacas de color de taronja y 'l costat esquerra blanch. *Platija, acedia*. Pleurectes platessa.

LARCH. m. ant. LLARGÀRIA. || adj. LLARCH.

LO PUS LARCH. exp. ant. Més llarch à tot allargar. *A todo alargar, à todo tirar*. Ad summum.

LARGITAT. f. ant. LLIBERALITAT.

LARGUESA. f. LLARGUESA. ABUNDÀNCIA.

LARVA. f. Cuquet quant acaban de eixir del ou. *Cresa, larva*. Insectorum semen; eruca, æ.

LAS, SA. adj. ant. ABATUT, CANSAT, FATIGAT. || m. LLAS.

LASARET. m. L' hospital ó lloch senyalat en despoblat ahont se purgan los sospitosos de peste. *Lazareto*. Xenodochium, ii, xenon, is.

LASCAR. v. a. naut. Arriar, afuixar poch á poch. *Lascar*. Sensim laxare.

LASCIU, VA. adj. Pertanyent al vici de la lascívia. *Lascivo*. Lascivus.

LASCÍVIA. f. Incontinència, dissolució. *Lascivia*. Lascivia, æ, y cohircinatio, nis, la del boch.

LASCIVIÓS, A. adj. LASCIU.

LASCIVOSAMENT. adv. m. Ab lascívia. *Lascivamente*. Lascivè.

LASSERPIGL. m. Herba medicinal de arrel grossa, gruixuda, plena de such olorós, que trau una cama plena de solchs y nusos, esponjosa; las folles en forma de alas y del revés guarnidas de pels aspres; las flors de figura de rosa formant parasol, y las llavors grans, de dos en dos cada una ab quatre alas, la arrel cendrosa per de fora, blanca per dins, blana, y plena de such aromàtic. Es diurètica, estimulanta y estomàtica. *Laserpicio*. Lasserpitium, ii.

LASSESA. f. ant. CANSACI, DEFALLIMENT.

LASSET, A. dim. de LAS.

LASSIÓS, A. adj. ant. CANSAT, FATIGAT.

LASSITUT. f. ant. CANSACI, FATIGA.

LAT. m. ant. COSTAT.

À LATs. m. adv. ant. Al costat. *Al lado, al costado*. Ad latus.

DONAR LATs À LA NAU. fr. ant. Girar la embarcació de costat pera regonèixerla, y netejarla ó compòndrerla. *Dar à la banda*. Navem rediciendam invertere.

LATERAL. adj. Lo que pertany al costat. *Lateral*. Lateralis. || Lo que està al costat de altra cosa. *Lateral*. Lateralis. || Lo que no ve per línea recta. *Lateral*. Lateralis.

LATERANENSE. adj. Pertanyent al temple

de sant Joan de Letran. *Lateranense*. Lateranensis.

LATERÓ. m. ant. Cada individu de la guàrdia dels prínceps. *Lateron*. Principis custos.

LATICLÀVIA. f. Vestit talar de senador, guarnit ab una llenca sobreposada ab certs nusos ó botons de púrpura. *Laticlavia*. Laticlavia, æ, latus clavus.

VESTIR LA LATICLÀVIA. fr. Entrar en lo número dels senadors. *Recibir el laticlavo, ó la laticlavia, hacerse senador*. Inter senatores adscribi.

LÁTIGO. m. Es veu castellana y massa usada en català, però sense ninguna necessitat. FUET.

LATITANT. p. a. Qui s' amaga. *Latitans*. Latitans.

LATITAR. v. n. ant. AMAGARSE.

LATITUDINAL. adj. Lo que s' extén à lo ample. *Latitudinal*. In latitudinem patens.

LATTUDINARI. m. TOLERANT.

LATTUDINÀRIA. f. TOLERANTISME.

LATITUT. f. Amplària. *Latitud*. Latitudo, inis.

|| Tota la extensió de ample y llarch de un terrenó ó espay. *Latitud*. Finis, is, latitudo, inis. || astron. La distància desde un lloch à la equinoccial contada pels graus de sòn meridià. *Latitud*. Latitudo, inis. || La distància desde la eclíptica à qualsevol punt considerada en la esfera envers algun dels pols. *Latitud*. Latitudo, inis.

LATO, A. adj. Extés, dilatat. *Lato*. Latus.

LATÓMIA. m. ant. Nom que donavan los romans à la pedrera ó lloch de ahont se treya la pedra, y que servia de presó. *Latomia*. Latomia, æ.

LATONA. f. mit. Filla de Ceo y de sa germana Fèbes, mare de Apolo y de Diana, y presidia als parts de tots los animals. *Latona*. Latona, æ. || En la filosofia hermética lo mateix que terra. *Latona*. Terra, æ.

LATREÚTRICH, CA. adj. Lo sacrifici que s' ofereix à Dèu com à soberà y à primer ser, y així 'l sacrifici de la missa es latreútrich. *Latréutric*. Latreutricus.

LATRIA. f. teol. Culto y adoració deguda sols à Dèu. *Latria*. Latria, æ.

LATRINA. f. ant. COMUNA, BASSA, NECESÀRIA.

LATROCINI. m. LLADRONICI.

LAUDABLE. adj. Digne de alabansa. *Laudable*. Laudabilis, laudandus. || Títol de honor que usen los suïssos. *Laudable*. Laudabilis.

LAUDABLEMENT. adv. m. De un modo laudable. *Laudablemente*. Laudabiliter.

LÁUDANO. m. Extracte del opi. *Laudano*. Laudanum, i.

LAUDATORI, A. adj. Lo que alaba ó conté alabansa. *Laudatorio*. Laudativus.

LAUDATÓRIA. f. ant. PANEGÍRIC.

LAUDEMI. m. LLUISME.

LÁUDES. m. Segona part del ofici diví que s' diu després de matines; antigament acabavan l' ofici de la nit, així diu Cassiano que 'ls anaco-

retas cantaven de nit los psalms de l'áudes. *Láudes*. Laudes.

TOCAR Á LÁUDES. fr. met. fam. ALABAR Y ALABARSE.

LAUDOR. f. ant. LLAURÓ.

LAUGERAMENT. adv. m. FÁCILMENT.

LAURAHÓ. f. ant. LLAURÓ.

LÁUREA. f. Nom de una falsa deytat que s'adorá per algun temps en Catalunya. *Láurea*. Laure, æ. || Corona de llorer que 'ls grecs donavan al vencedor en lo combat ó pelea, y 'ls romans als que havian ajustat ó confirmat la pau ab los enemichs. *Láurea*. Laure, æ.

LAUREANDO. m. Qui ha de rébrer grau de universitat. *Laureando*. Litteraria laurea, laureola donandus.

LAURENTALS. f. pl. Festas que celebravan los romans á 23 de Desembre, en honor de Acalància. *Laurentales*. Laurentalia, ium.

LAUREOLA. f. Corona de llorer, premi de las accions heroicas ó que portavan los sacerdots gentils. *Lauréola*. Laure, laureola, æ. || Planta de propietat molt càlida semblant en las fullas al llorer, las flors petites, la fruyta semblant al ginebró. *Lauréola*, *pervinca*. Isocinnamum, i. || La corona ó insignia del cap de las imatges dels sants. *Diadema*, *lauréola*, *auréola*. Aureola, laureola, æ. || teol. Lo gallardó particular que en la benaventuransa correspon á cada estat, com: de la dels mártirs, de las verges, etc. *Auréola*, *lauréola*. Laureola, æ.

LAUROCRASSO. m. LLOREJAL.

LAUS. f. ant. ALABANSA. || ant. ALELUIA.

LAUS PALESA. ant. ACLAMACIÓ.

LAUS TOLEA. exp. ant. *Os la quiteis*. Eam auferatis á vobis.

LAUSANGIER. m. ant. LLISSONGER, ADULADOR.

LAUSAR. v. a. ant. ALABAR.

LAUSENGA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGADOR. A. m. f. y ant. LLISSONGER.

LAUSENGÀRIA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGIER. A. m. f. ant. LLISSONGER.

LAUSIACH. A. adj. Veu de la història ecclesiástica que's diu del monjo que vivia en la laura, que era una espècie de lloch ab casetas en cada una de las quals s'ocomodavan dos monjos. *Lausiacus*. Lausiacus.

LAUSOR. f. ant. LLAHOR.

LAVA. f. Lo bany ab que en las minas se netejan los metalls y la matèria candent y liquidificada que llensan los volcans. *Lava*. Accensa ex vulcano matèria.

LAVABO. m. Part de la missa en que'l sacerdot se renta 'ls caps dels dits. *Lavabo*, *lavatorio*. Lavabo. || La tauleta en que están escrites aquellias paraulas, etc. *Lavabo*. Lavabo. || La pesa de tela ab que s'aixuga 'ls dits. *Cornijal*, *lavabo*. Lavabo.

LAVAMENT. m. ant. ABLUSIÓ, NETEJAMENT. BENTADA.

LAVANDERA. f. ant. BENTADORA.

LAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LAVATIVA. f. AJUDA, SERVICIAL.

LAVATORI. m. La cerimònia de rentar los peus que's fá en lo dijous sant. *Lavatorio*. Pedum lotio. || NETEJAMENT, BENTADA.

LAVORS. adv. t. ant. LLAVORS.

LAXAMENT. m. RELAXACIÓ.

LAXAMENT DE VENTRE. Debilitat, flaqueza. *Flojedat*, *laxacion*, *laxamiento*, *laxitud de ventre*. Ventri solutio.

LAXANT. p. a. LAXATIU.

LAXAR. v. a. Aflixar, ablanir. *Lazar*. Laxo, as. || Dit del ventre. *Lazar*. Alvum liquare.

LAXATIU. VA. adj. Lo que laxa ó té virtut de laxar. *Laxans*, *laxativo*. Laxans.

LAXITUT. f. Floixedat, l'acte de aflixar. *Laxitud*, *laxidad*. Laxitas, atis.

LAXO. A. adj. Flux, sense retensió. *Lazo*. Laxus. || teol. Se diu del moralista de mànega ampla, y de són sistema. *Lazo*, *ancho*. Liberior.

LAY. adv. t. ant. LLAVORS. || m. Composició polímetra en la que 'l trobador se queixa llástimosament de la pèrdua de algun objecte amat. *Lay*, *cadecha*. Nœnias. || adv. ll. ALLÍ. || Síncopa de LO HI. Se lo. Ei vel eum junct al verb.

DEIXIR DE LAY. exp. ant. *De salir de alli*. Inde exeundi.

LAYA. n. p. fam. de dona. *Eulalia*. Eulalia, æ. || CASTA.

LAYCAL. adj. Pertanyent als llechs. *Laical*. Ad laicos pertinens.

LAYCAMENT. adv. m. De un modo laycal. *Laicamente*. Laico ritu.

LAYCH. m. LLECH. || adj. LAYCAL.

LE.

LE. pron. LO. || Síncopa de LO HE.

LEAL. adj. LLEGIÀTIM.

LEALÀ. Veu árabe usada antigament en Espanya pera significar *no*, *no*, ó *no vull*. *Lealá*. Ni nime verò, nolo.

LEALTAT. f. etc. LLEALTAT.

LEBRADA. f. ant. LLEBRADA.

LEBRE. f. ant. LLEBRA.

LEBRÍ. NA. adj. ant. Pertanyent á la llebra. *Lebruno*. Leporinus.

LEBRÓS. A. adj. ant. LEPRÓS.

LEBROSIA. f. ant. LEPRÀ.

LECONOMÀNCIA. f. Endevinació que's feya per medi de un plat ó vas sumergit en aygua ab pedras preciosas, vários caràcters, y ab certas invocacions supersticiosas. *Leconomancia*. Leconomantia, æ.

LEGARD Y LEGARDIER. m. ant. GELÓS.

LECCIONARI. m. Llibre de cor que conté las lliçons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LECH. m. ant. LLECH.

LECTICARI. m. ant. Terme de litúrgia y de

història ecclesiàstica que s'aplicava als que diferien lo baptisme quasi fins l'article de la mort. *Gravatorio, clínico, lectuario*. *Gravatrius*, ii.

LECTISTERNI. m. Culto que'ls romans tributaven a sos Déus, oferintlos en los temples una taula de menjar ab banch al entorn en que col·locaven sas estàtues. *Lectisternio*. *Lectislernium*, ii.

LECTIU, **VA**. adj. S'aplica al dia destinat pera la ensenyansa. *Lectivo*. *Docendo destinatus dies*.

LECTOR. m. Qui llegeix. *Lector*. *Lector*, is. || En las comunitat religioses, professor de filosofia ó altra facultat. *Lector*. *Anagnostes*, es, professor, is. || Clergue que pel orde que ha rebut ensenyava als catecúmens y neòfits los rudiments de la religió catòlica. *Lector*. *Catechista*, æ, *lector*, is.

LECTORAL. adj. Canonicat que té 'l càrrech de explicar la sagrada Escripura. *Lectoral*. *Lectoralis canonicus*.

LECTORAT. m. Lo segon dels ordes menors que autorisa pera ensenyar als catecúmens y neòfits los rudiments de la religió catòlica. *Lectorado*. *Lectoratus*, us.

LECTUARI. m. *ELECTUARI*.

LECTURA. f. Lliçó y la acció y efecte de llegir. *Lectura*, *lection*, *legenda*. *Lectio*, nis. || Lo grau de dolor. *Lectoria*, *lectura*. *Lectorius munus*. || imp. cicero.

LEDAMENT. adv. m. *ALEGAMENT*.

LEDESME, **A**. adj. S'aplica á la paret. *Segun ley*. *Ad legem*.

LEER. m. ant. *LLOCH*, *TEMPS*, *OCASIÓ*.

DONAR LEER. loc. ant. *Dar lugar*. *Locum dare*.

LEG, **A**. adj. ant. *LLEG*.

LEGACIÓ. f. Empleo de legat. *Legacia*, *legacion*. *Legatio*, nis. || *DIPUTACIÓ*, *EMBAIXADA*.

LEGAL. adj. Lo que pertany á la ley. *Legal*, *legítimo*. *Legitimus*. || *PUNTUAL*, *EXACTE*, *FIEL*.

LEGALISACIÓ. f. Autorisació, certificació de la llegitimitat de algun instrument. *Legalizacio*. *Instrumenti ex lege facta consignatio*.

LEGALISAR. v. a. Certificar de la llegitimitat de un instrument. *Legalizar*. *Auctoritate publica firmari*.

LEGALISAT, **DA**. p. p. *Legalizado*. *Auctoritate publica roboratus*.

LEGALITAT. f. Conformitat ab la ley. *Legalidad*. *Legibus consentanea æquitatis*. || *PUNTUALITAT*, *EXACTITUT*.

LEGALMENTE. adv. m. Conforme á la ley. *Legalmente*. *Ex lege*.

LEGAT. m. Embaixador, enviat, comissionat. *Legado*. *Legatus*, i.

LEGAT Á LÁTERE. 'Ls cardenals que 'l papa envia com legats á las corts estrangeres, los quals se diuhen així per ésser los consellers ordinaris del papa. *Legado á látere*. *A latere legatus*.

LEGEA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGENDA. f. *LLEGENDA*.

LEGER. v. a. ant. *LLEGIR*. || adj. ant. *LLEUGER*.

LEGESA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGIÓ. f. Cos de milícia romana equivalent á regiment; vé del verb «lego» escullir; en temps de Rómulo cada legió's componia de 3,000 homes de infanteria y 100 caballs; en temps dels consuls de 4,000 homes manats per un cònsul ó tinent general seu; després tingué molta varietat, però sempre fou la part més principal del exèrcit. *Legion*. *Legio*, nis. || Se pren indiferentment per un gran número de personas ó esperits. En l'evangelí's llegeix de un dimoni que's deya *LEGIÓ* pels molts companys que tenia. *Legion*. *Legio*, nis.

LEGIONARI, **A**. adj. Pertanyent á la legió. *Legionario*. *Legionarius*. || m. Soldat de una legió. *Legionario*. *Legionarius miles*.

LEGIR. v. a. ant. *LLEGIR*. || ant. *CULLIR*.

LEGISLACIÓ. f. etc. *LLEGISLACIÓ*.

LEGÍTIM, **A**. dj. etc. *LLEGÍTIM*.

LEGOSTA. f. ant. *LLAGOSTA*.

LEGRA. f. cir. Instrument ab dos talls retorts per la punta pera descobrir y rascar lo cràneo. *Legra*. *Chirurgicum bipenni acie retorta scalprum*.

LEGRADURA. f. Acte y efecte de legrear. *Legracion*, *legradura*. *Ad vivum resecatio*.

LEGRAR. v. a. cir. Registrar, netejar lo cràneo ab la legra. *Legrar*. *Ad vivum resecare*.

LEGRE. adj. ant. *ALEGRE*.

LEGUDAMENT. adv. m. *LEGALMENT*, *DEGUDAMENT*.

LEGUIÓS, **A**. adj. ant. *DESSIDIÓS*.

LEGUT, **DA**. adj. ant. *LICIT*.

LEHER. m. ant. *LLOCH*.

LEIA. adj. ant. *LLETJA*.

LEIG. adj. ant. *IL·LICIT*.

LEIGAR. v. a. ant. *DEIXAR*.

LEIMA. m. mús. Intèrval·lo segons lo sistema dels antichs, que tenia la rahó de 254 á 243 que aproximadament es de 19 á 18. *Leima*. *Intervallum musicum proportionale*.

LEIXA. f. ant. *DEIXA*. || f. L'acte de deixar ó la cosa deixada. *Empréstito*, *préstamo*. *Mutuatío*, nis, *mutuum*, i.

LEIXES PIES. ant. *MANDAS PIAS*.

LEIXALMENT. adv. m. ant. *LLEALMENT*.

LEIXAMENT. m. ant. La acció de deixar enmanllevat. *Prestacion*. *Præstatio*, *solutio*, nis.

LEIXAR. v. a. *DEIXAR*.

LEIXATO. m. ant. *DEIXAT*.

LEIXIA. f. ant. *LLEIXIU*.

LELILÍ. m. Veu dels moros quant entran en alguna batalla ó combat invocant á són fals profeta. *Lelili*. *Pugnantium maurorum clamor*.

LELO, **A**. adj. Ximple, fátuo. *Lelo*. *Fatuus*, *stupidus*.

TORNARSE LELO. fr. Tornarse boig, ximple. *Embobecerse*. *Infatuari*, *stupesceri*.

LEMA. m. Argument, títol, epígrafe, tema que precebeix als epigramas, odas, emblemas, etc. *Lema*. *Lemma*, atis. || geom. Proposició pera pro-

bar ó facilitar la intel·ligència de altràs. *Lema*. Lemma, atis.

LEMBÀRIA. f. ant. Tropa que peleava en los barcos que s' armavan en los rius. *Lembaria*. Lembarius, ii.

LEMBRARSE. v. a. ant. RECORDARSE.

LEMENÓS, A. adj. ant. LLEMENÓS.

LEMOSÍ, NA. adj. LLEMOSÍ.

LENA. f. ant. ALÉ, RESPIRACIÓ.

LENEGANT. adj. ant. BELLISQUENT. || p. a. *Resbalando*. Labendo.

LENEGAR. v. n. ant. BELLISCAR.

LENGUEIR. v. n. ant. DEFALLIR.

LENITAT. f. BLANURA, SUAVITAT.

LENITIU, VA. adj. Lo que té virtut de suavisar ó ablanir. *Lenitivo*, *lenificativo*. Remissivus. || m. Medicament pera mitigar lo dolor. *Lenitivo*. Pharmacum, lenimentum, i. || met. Medi pera mitigar l' animo ó aliviar la pena. *Lenitivo*. Animi lenimentum.

LENS. m. LLENS.

LENTAMENT. adv. m. Despay, poch á poch. *Lentamente*. Lentè, y seriús, comparatiu, y perspisè, perspissò superlatiu.

LENTE. m. ópt. Vidre rodó de multiplicar. *Lente*. Lens, tis. || ULLERA. 1. 3.

LENTICULAR. adj. Semblant ó pertanyent á la lletia. *Lenticular*. Lenticularis.

LENTISCH. m. ant. MATA.

LENTITUT. f. Pausa, tardansa, catxassa, fleuma. *Lentitud*. Tarditas, atis, lentitud, inis.

LENTO, A. adj. Tart, peresós, fleumàtic, pausat, poch vigorós y eficás. *Lento*. Lentus, tardus.

LENY. m. ant. Embarcació de gran port, sense rema, y pròpia pera viatges llargs; los hi havia de bandes, (los de una cuberta) menors, grossos y senzills, estos últims usavan rema. *Leño*. Lignum, i. || poét. Qualsevol nau. *Leño*. Navis, is, lignum, i.

MALS LENYS. ant. PIRATAS.

LENYAM. m. ant. Conjunt de fus'as. *Maderada*, *madera*, *maderaje*, *maderamen*. Lignorum copia.

LENZOL. m. ant. LLENSOL.

LEONISTAS. m. pl. Secta que s' alsá en Lió de Fransa pels anys 1160. *Leonistas*, pobres de Leon. Lugdunistæ, arum.

LEONTICH, A. adj. Lo pertanyent á una festa antiga en que 'ls gentils adoravan lo sol, al qual representavan en un cap de lleó rodejat de raigs. *Leontico*. Leonticus.

LEPRA. f. Espécie de ronya ab crostas que va consumint las carns ab frisansa. *Lepra*. Hiera, lepra, æ.

LEPRA BLANCA. Crostas, taça blanca en lo cútis. *Lepra blanca*, *albazazo*. Marphea, æ, vitiligo alba.

LEPRÓS, A. adj. Masell, qui pateix lepra. *Leprós*. Leprosus.

LEPTITÁ, NA. adj. Cosa de Leptis ó Lebeda en Berberia. *Leptitano*. Leptitanus.

LERDA. f. y

LERDÓ. m. Tumor en los genolls de las cabalcaduras. *Lerda*, *lordon*. Tumor, is.

LERI LERI. A punt de succehir alguna cosa. *A punto*; *casi casi*; *en tanguillas*, *al caer*. Proximè, propè adesse; ferè contingere.

LERON. exp. *Le fueron*. Fuerunt illi.

LES, A. adj. ant. Danyat, ferit. *Leso*. Læsus. || Ofès, agraviat. *Leso*. Læsus.

LESBI, A. adj. Pertanyent á Lésbos vuy Mitilene. *Lesbio*. Lesbius.

LESCRINY. m. ant. ARMARI.

LESIAR. v. a. Malmétrer algun membre. *Lisier*. Elido, is. || OFÉNDER, PERJUDICAR, VIOLAR.

LESIAT, DA. p. p. *Lisiado*. Violatus, læsus; incommodo affectus.

LESIÓ. f. Dany que resulta de algun cop ó ferida. *Lesion*. Læsió, nis. || met. Ofensa, perjudici. *Lesion*. Læsió, nis. || for. Lo dany que maliciosament se càusa en las vendas per no ferlas en just preu. *Lesion*. Damnum, i, læsió, nis, fraus dia.

LESIÓ ENORME. Perjudici per engany en més ó ménos de la meytat del just preu. *Lesion enorme*. Læsió enormis.

LESIÓ ENORMÍSSIMA. Perjudici per engany en molt més ó ménos de la meytat del just preu. *Lesion enormissima*. Læsió enormissima.

LESNA. f. ALENA.

LESNORDEST. m. Vent entre l' est y nordest. *Lesnordeste*. Corus, i. || La part situada envers ahont bufa aquest vent. *Lesnordeste*. Sub corum jacens plaga.

LESSUEST. m. Vent entre lo est y suest. *Lessueste*. Euro affinis ventus.

LEST, A. adj. ant. LLEST. || LLESTAT. || ESCULLIT. || ant. ELEGIT. || *Aquel es*. Ille est. || Pes inglés de 4 lliuras ó dos barrils. *Lest*. Lestis, is.

LESTAR. v. a. náut. Posar llastre á las embarcacions. *Lasrrar*. Saburro, as.

LESTE. m. LLEVANT, SOLIXENT.

LESTRE. m. ler. JOCA.

LETAL. adj. MORTAL.

LETÀRGIA. f. Modorra, ensopiment profundo. *Letargo*. Letargus, i.

LETEO, A. adj. poét. Pertanyent al riu Lete ó Leteo, las ayguas del qual feyan pérdrer la memòria de las cosas passadas. *Leteo*. Lethæus.

LETÍCIA. f. ant. ALEGRIA.

LETRA. f. ant. LLETRA. || ant. CARTA.

LETRES DEPRECÀRIAS. *Cartas supplicatorias*. Ad deprecandum epistolæ.

LETXUGUINO, A. m. y f. La persona extremada afectada en vestir á la moda. *Lechuguino*. Concinnus homo.

LEU. adj. ant. LEVE. || LLEUGER. || AVIAT, PROMPT. || m. ant. FREIXURA.

CANTA DELS LEUS. exp. CANÓ DE LA FREIXURA.

TART Ó LEU. exp. ant. *Tarde ó temprano*. Serò aut citius.

LEUCACANTA. f. Herba la arrel de la qual es com la de la jonca, y mastegada cura 'l dolor de dents. *Leucacanta*. *Leucachanta*, æ.

LEUCROCOTA. f. Fera danyosíssima de la India, y la més velós de totes. *Leucrocota*, *leucrocotas*. *Leucrocota*, *leocrocota*, æ.

LEUDA. f. LLEUDA.

LEUDER. m. LLEUDATARI.

LEUGA. f. ant. LLÉGA.

LEUGERIA. f. ant. LLEUGERESA.

LEUMENT. adv. m. ant. LEVAMENT.

LEUTÓ. m. ant. LLAUTÓ.

LEVAMENT. m. ant. PROHIBICIÓ.

LEVANT. m. ant. LLEVANT.

LEVANTAMENT. m. Sublevació, rebel·lió, sedició. *Levantamiento*, *sublevacion*. *Rebellium*, ii.

LEVAR. v. a. ant. LLEVAR. || v. r. AIXECARSE. || AMOTINARSE, SUBLEVARSE. || Dit de la nau. Alsar las àncoras, surtir del port. *Zarpar*, *levarse*. *Navem solvere*.

LEVAT, DA. p. p. y adj. SUBLEVAT.

LEVE. adj. Llenger, de poch pes. *Leve*, *lijero*. *Levis*. || Poch important. *Leve*. *Levis*. || VENIAL.

LEVEDAT. f. Qualitat de leve. *Levedad*. *Levitas*, atis.

LEVEIG. m. LLEVEIG.

LEVEMENT. adv. m. Lleugerament. *Levemente*. *Leviter*. || VENIALMENT.

LEVÍSSIM. a. adj. sup. *Levisimo*. *Levisissimus*.

LEVITA. m. Israelita de la tribu de Levi dedicat al servei del temple. *Levita*. *Levita*, æ. || Ministre del temple de Déu en Jerusalem. *Levita*. *Levita*, æ. || Diaca. *Didcono*, *levita*. *Diaconus*, i, *levita*, æ. || Espècie de casaca ab faldons més amples que venen fins al davant. *Levita*. *Tunica manicata*. || pl. Heretges dels primers sigles de la iglésia, rama dels Gnostics y Nicolaitas. *Levitas*. *Levitæ*, arum.

LEVITAT. f. LEVEDAT.

LEVÍTICH. m. Llibre canònic del vell testament escrit per Moysès sobre las cerimònies de la religió dels jueus. *Levitico*. *Leviticus*. || Cerimonial que s'usa en alguna funció. *Levitico*. *Ceremoniarum*, *rithuum ordo*. || adj. Lo que pertany als levitas. *Levitico*. *Leviticus*. || Lo que pertany al levítich. *Levitico*. *Leviticus*.

LEVORAT. adj. ant. Trallat. *Obrado*, *trabajado*. *Laboratus*.

LEXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LEXIA. f. ant. LLEIXIU.

LEY. f. ESTAT, CLASSE, CONDICIÓ, SORT.

LEYS. pron. f. ant. *Ella es*. *Illa est*.

LI.

LI. m. ant. LLI. || Cas oblic del pronom ell. *Li*. *Ille*.

LIBEL-LÀTICH, CA. adj. S'aplica als cristians que pera deslliurar-se de las persecucions, tre-

yan certificats de haver obehit als decrets dels emperadors. *Libelático*. *Libellaticus*.

LIBELISTA. m. SATÍRIC.

LIBEL-LO. m. La certificació que presentavan los libel·làtichs. *Libelo*. *Libellus*, i. || for. Petició, pediment, memorial. *Libelo*. *Supplex libellus*.

LIBELLO DE REPUDI. La escriptura de divorci que dirimia 'l matrimoni dels jueus, y que la llei de gràcia no admet. *Libelo de repudio*. *Repudii libellus*.

LIBERACIÓ. f. ant. LLIBERTAT.

LIBERAMENT. adv. m. ant. LLIBREMENT.

LIBERTADOR. m. LLIBERTADOR.

LÍBICH, CA. adj. Natural de y pertanyent a la Líbia país de Àfrica. *Líbio*, *libio*. *Libys*, *libycus*.

LIBORI. n. p. de home. *Liborio*. *Liborius*.

LIBRANSA. f. LLIBRANSA.

LIBRE. adj. LLIBRE.

LIBÚRNICA. f. Bergantí, corbe'a. *Libúrnica*. *Liburnica*, æ.

LICANTRÓPIA. f. Imaginació vehement de melancolia que causa enagenació de sentits. *Licantropia*. *Lupina insania*.

LICEO. m. Escola célebre fabricada per Pisitrato ó Pericles fora de la ciutat de Atenas ahont ensenyá Aristóteles la filosofia. *Liceo*. *Liceum*, ei. || Montanya de Arcàdia. *Liceo*. *Liceus*, ei. || Aula, lloch de ensenyansa pública. *Gimnasio*, *liceo*. *Gymnasium*, ii, *liceum*, ei.

LÍCIT, A. adj. Permés, concedit. *Lícito*. *Licitus*. || Just. *Lícito*. *Licitus*. || Lo que es de la llei ó qualitat manada. *Lícito*. *Legi consentaneus*.

LICITADOR, A. m. y f. for. Qui puja 'l preu de altres en una venda ó lloguer. *Licitador*. *Licitator*, is.

LICITAMENT. adv. m. De un modo lícit. *Licitamente*. *Licite*.

LICNOMÀNCIA. f. Endevinalla supersticiosa per medi de una llantia. *Licnomancia*. *Licnomantia*, æ.

LICOR. m. Cos flúyt las parts del qual manan, rajan ó corren fàcilment. *Licor*. *Bractementum*, i, *liquor*, is. || Beguda espirítica destil·lada per alambí. *Licor*, *liquor*. *Destillatus liquor*.

LICORÓS, A. adj. Espiritós, aromàtic, se diu del vi. *Licoroso*. *Generosus*.

LICTOR. m. Verguer, aguil que anava davant los magistrats romans, ab una destra posada entre un feix de vergas. *Lictor*. *Lictor*, is.

LIEN. adj. ant. LEVE.

LIG. m. ant. LLEY. || ant. Llegeis. *Lee*. *Legit*.

LIGA. ant. Llegesca. *Lea*. *Legat*.

LIGAMS DE SANT PERE. exp. La festivitat de sant Pere ad vincula. *Las cadenas de san Pedro*. *Festum sancti Petri ad vincula*.

LIGE. m. ant. SÚBIT.

LÍGNUM CRÚCIS. m. Relíquia de la creu de Jesucrist. *Lignum crucis*. *Lignum crucis*.

LIGURÍ, NA. adj. Cosa de la Ligúria, regió

de Itàlia en los Alpes marítims vuy Genovesat. *Ligurino, genovés. Ligur, i.*

LÍJULA. f. LÚJULA.

LILA. f. Roba de llana que tingué principi en Lila ciutat de Flandes. *Lila. Lila, æ.* || Arbusto que crien en los jardins per la hermosura de sas flors. Las cápsulas verdas s' usaven en los intermitents. *Lila, avellano de la India. Syringa vulgaris.* || n. p. de d. sincopat **LEONILA.**

LILAINA. f. Veu pera cantar sense pronunciar paraula. *Nininana, lilaina. Futilis cantiuncula.* || fam. Bellaqueria, treta. *Lilaila. Tricæ, arum.* || Joguina de noys. *Dije. Crepundia, orum.*

LILÍ. m. Instrument de música dels moros. *Lili. Lili.* || En la filosofia hermética la matèria apta pera traurer qualsevol tint excel·lent. *Lili. Lili.*

LILUÍ. m. Crit dels moros en las festas. *Lilui. Festivus maurorum clamor.*

LIM. m. ant. **FANCH.**

LIMENYO, A. adj. Natural de y pertanyent à Lima ciutat principal del Perú. *Limeño. Lima-nus.*

LIMINARS. m. pl. mit. Déus que guardavan los llindars de las portas. *Liminæ. Liminares.*

LÍMIT. m. Terme de las heretats, regnes, etc. *Limite, confia, linea, lindero. Colliminium, ii.* || met. Lo punt ó estat de las cosas del qual no's pòt eixir sense saltar à la rahó. *Limite. Terminus, i.*

POSAR LIMITS. fr. **LIMITAR.**

LIMITACIÓ. f. Obra de limitar alguna cosa. *Limitacion. Terminatio, nis.* || Coartació. *Limitacion. Coarctatio, nis.*

SENSE LIMITACIÓ. m. adv. for. Cumplert, cabal, ple. *Llenero. Absolutus.*

LIMITADAMENT. adv. m. Ab limitació. *Limitadamente, Præfinitè.*

LIMITAR. v. a. Posar límits ó termes à algun terren. *Limitar, alindar. Finio, is.* || Escassejar, donar ab limitació. *Limitar, coartar. Coarcto, as.* || met. Cenyr, abreviar, coartar. També s' usa com recíproch. *Limitar, restringir, ceñir. Restringo, is.* || MODIFICAR.

LIMITAT, DA. p. p. *Limitado. Definitus, modificatus.*

LIMITROFE. adj. Confinant, fronterís. *Limitrofe. Finitimus.*

LIMOSNA. f. **ALMOYNA.**

LIMOSNER. m. **ALMOYNER.**

LIMPIAR. v. a. Netejar. *Limpiar. Mundo, as, tergeo, es.*

LIMPIAT, DA. p. p. *Netejar. Limpiado. Tersus.*

LIMPIESA. f. Netejat, curiositat, asseo. *Limpieza. Mundities, ei.* || Integritat, desinterès. *Limpieza. Integritas, atis.* || Claredat, puresa en l'estil. *Limpieza. Limpitudo, inis.* || Qualitat de no tenir rassa de moros, juheus, heretges, ni injusticiats. *Limpieza de sangre. Ingenuitas, atis.*

LÍMPIO, A. adj. Net. *Limpio. Purus, mundus.* || Assecat, curios. *Limpio. Elegans.* || Dit del estil

elegant, cult, y no redundant. *Limpio. In dicendo emunctus, correctus.*

EN LÍMPIO. m. adv. Deduïts los gastos. *En limpio. Nitidè.* || En substància. *En limpio. Ad summum.*

POSAR EN LÍMPIO. fr. met. Aclarar, desenredar. *Liquidar; poner en limpio. Liquido, as.*

LIMS. m. pl. ant. **LLIMS.**

LINÁTOE. m. Arbre de las Indias orientals, semblant à la olivera, encara que més corpulent, ab la escorxa plena de gropa y de color fosch. La seva fusta està plena de vetas grogas y negres, es molt pesanta y tant amarga que iguala ó excedeix al cever, y cremada despedeix molta fragància. *Lindæo, olivastro de rodas. Arbor Linatoes.*

LINCE. m. Espècie de llop de vista molt perspicàs, pell roja, clapada de vários colors. *Lince, lobo cervical. Chau, i.* || met. Sagàs, vivíssim. *Lince. Linceus.*

LINCURE. m. Pedra preciosa de color de ambre, que's trau de la orina del lince congelada. *Lincurio. Lyncurium, ii.*

LINDO, A. adj. Hermós, bonich. *Lindo. Venustus.*

LÍNEA. f. Longitut sens altra dimensió. *Linea. Linea, æ.* || Llinaige, rassa, successió del parentiu. *Linea. Ramus, i.* || **LÍMIT.** 1. || Una de las dotze parts en que's divideix la polzada. *Linea. Linea, æ.* || met. Classe, espècie. *Linea. Genus, eris.* || En l'escrit ó imprès. *Benglon, linea. Linea, æ.* || Balla. *Raya, linea. Linea, æ.* || Cordó, trinxera pera estorbar la entrada en alguna part. *Linea. Ordo, inis.*

LÍNEA ÀRITMÉTICA. Cada una de las senyaladas en la pantòmetra. *Linea aritmética. Aequalium partium linea.*

LÍNEA CORDOMÉTRICA. geom. Una de las de la pantòmetra en la que están senyaladas las cordas de un círcul de ràdio igual à ella. *Linea cordométrica ó de las cuerdas. Linea quæ subtenet metiuntur.*

LÍNEA CRÓNICA Ó HIPERBÓLICA Ó PARABÓLICA. La que rodeja qualsevol secció cònica. *Linea cónica. Linea conica.*

LÍNEA CURVA Ó CORVADA. La que no està en direcció recta. *Linea curva. Linea curva.*

LÍNEA DE INSIDÈNCIA. La que cau de un ràdio ó cos sobre altre. *Linea de incidencia. Linea incidentiæ.*

LÍNEA DIAGONAL. La que va desde un àngul de una figura rectilínea al àngul oposat passant pel centre. *Linea diagonal. Linea diagonalis.*

LÍNEA EQUINOCCIAL. L' Equador. *Linea equinoctial. Linea æquinoctialis.*

LÍNEA ESPIRAL. La que forma caragol. *Linea espiral. Linea spiralis.*

LÍNEA HORIZONTAL. La que està paralela al horisont. *Linea horizontal. Linea horizontalis.*

LÍNEA MERIDIANA Ó MERIDIONAL. La recta tirada desde nort à sur en lo pla del meridià, y de altre

pla qualsevol horisontal, vertical ó inclinat. *Meridiana, línea meridiana*. Línea meridiana.

LÍNEA OBLIQUA ó **INCLINADA**. La que s' inclina á un costat, *Línea obliqua*. Inclinata, obliqua línea.

LÍNEA PARALELA. La que dista de altra igualment en tots sos punts. *Línea paralela*. Línea paralela.

LÍNEA PERPENDICULAR. La que puja ó cau rectament sobre un punt. *Línea perpendicular*. Línea perpendicularis.

LÍNEA RECTA. La successió de pares á fills, ó de fills á pares. *Línea recta*. Directus stirpium ordo, recta generis series. || La que té tots los punts en una mateixa direcció. *Línea recta*. Rectum, i.

LÍNEA SECANT. La que divideix una superfície ó pla que talla algun cos. *Secante*. Secans.

LÍNEA TANGENT. geom. La que toca la circumferència de un círcul per la part convexa precisament en un punt y sense dividirla. *Línea tangente*. Tangens línea.

LÍNEA TRANSVERSAL. La successió lateral ó de costat. *Línea transversal*. Transversarius stirpium ordo.

LÍNEA VERTICAL. La que cau perpendicularment á nostre vèrtice ó cap, so es la que va de zenit á nadir. *Línea vertical*. Verticalis línea.

LÍNEA VISUAL. ópt. La línea ó raig que s' imagina desde la vista al objecte. *Línea visual*. Lina radius visualis.

LÍNEAS OBSIDIONALS ó **OFENSIVAS**. Las de circumvalació y contravalació que per sa seguretat forma l' exèrcit que sitia una plassa. *Líneas obsidionales*. Obsidionales, circumvallares insule.

TIRAR LÍNEAS. fr. Pèndrer la mida. *Tirar líneas*. Líneas ducere. || met. Discórrer los medis pera lograr alguna cosa. *Echar ó tirar líneas*. Machinor, meditor, aris.

TIRAR PER LÍNEA CURVA. fr. arti. Tirar á un objecte pera tocarlo, més ab lo moviment que porta al córrer la bala ó bomba, que ab lo violent ab que ix del canó ó morter. *Tirar por línea curva*. Tormenti bellici jactum arcuatim dirigere.

TIRAR PER LÍNEA RECTA ó **DE PUNT EN BLANCH**. fr. arti. Tirar á un objecte que está á tiro de canó, més que insensiblement baixe la bala y perda la línea recta. *Tirar por línea recta ó de punto en blanco*. Jactum recto dirigere.

LINEAL. adj. Lo que pertany á la línea ó está fet ab líneas. *Lineal*. Grammicus.

LINEAMENT. m. Delineació, descripció, dibuix. *Lineamiento*. Lineamentum, i.

LINEAR. v. a. Tirar líneas. *Linear*. Lineo, as. || adj. bot. Se diu de las fullas llargas y estretas tant de un cap com de altre. *Linear*. Linearis.

LINEETA. f. d. Línea corta. Lineola, æ.

LINFÀ. f. Humor aygualit del cos. *Linfà*. Lymphæ, æ.

LINFÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la línia. *Linfático*. Lymphaticus.

LINGOT. m. náut. Espècie de rajola de ferro

colat, ab un forat en un de sos extrems pera manejarla, y serveix pera formar la estiva de un barco. *Lingote, galápago*. Ferreus later. || m. Barra de qualsevol metall principalment de or ó plata. *Lingote*. Rudis argenti vel auri, etc. massa.

LINYA. f. LLINTA.

LIONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Lió ciutat de Fransa. *Leonés*. Lugdunensis.

LIQUEFACCIÓ. f. Acció y efecte de liquidar. *Liquefaction*. Liquatio, nis.

LIQUEN ISLÀNDICH. Planta que's cria en las rocas de Filàndia, Vosgos, Alpes y Pirineus, en Roncesvalles y Astúrias: es foliàcea, seca, dividida en tiras ramosas, de roig obscur en sa basa, y rogench ó blanquinós en sa part superior; gust amarch, mucilaginos; la fructificació en escudets de color purpúreo, situada obliquament en la vora de la fulla. *Liquen islándico*. Musti islandici herba.

LIQUIDABLE. adj. Lo que's pòt liquidar. *Liquidable, liquidable, delicuescente, liquescible*. Liquidabilis.

LIQUIDACIÓ. f. Fondició. *Liquidacion*. Liquatio, nis. || Disolució. *Liquidacion*. Eliquatio, nis. || Aclariment de comptes. *Liquidacion de cuentas*. Rationis æstimatio.

LIQUIDADOR. m. AVALUADOR.

LIQUIDAMBRE. m. Licor rehinós de color groch ros, sabor agre y olor fragant, que's trau per incisió del arbre ocossol de Nova Espanya. *Liquidambar*. Liquidambarum, i.

LIQUIDAMENT. adv. m. Clara y manifesta-ment. *Liquidamente*. Clarè, apertè.

LIQUIDAR. v. a. Derretir, fondrer. *Liquidar*. Lipo, as. || met. Aclarir, desenredar. *Liquidar*. Explico, as. || Pèrdrer las lletres vocals són sonido ó pronunciació, com la u en guerra. *Liquidarse*. Elidi. || Se diu de la l y la r quant se fan líquidas. *Liquidarse*. Liquesco, is.

LIQUIDAT, DA. p. p. *Liquidado*. Liquidus.

LIQUIDESA. f. Qualitat de lo líquit. *Liquidez*. Liquiditas, atis.

LIQUIFICACIÓ. f. ant. LIQUIDACIÓ, FONDICIÓ.

LIQUIFICAR. v. a. LIQUIDAR, DERRITIR.

LÍQUIT, DA. adj. Flúit, corrent. *Liquido*. Liquidus. || met. Clar, manifest. *Liquido*. Clarus. || S' aplica á la lletra que pert un poch de són so en la pronunciació, y forma un sol so ab la de ántes. *Liquida*. Littera liquida. || met. S' aplica á la suma que resulta de la comparació del càrrech ab la data. *Liquido*. Certus. || fis. S' aplica á aquells flúits que mullan y s' apegan al cossos sumergits en ells, com la aygua, la llet, á diferència dels meraments flúits que no s' apegan, com l' ayre y 'ls metalls derritits. *Liquido*. Liquidus.

LIR. m. ant. LLIRI.

LIRA. f. Llahut, instrument músich de cordas. *Lira*. Lira, æ. || Constel·lació septentrional composta de catorze estrelles. *Lira*. Lyra, fidicula, æ. || Composició mètrica acomodada al cant, y que

consta comunment de estrofas à sis versos cada una. *Lira*. *Lyra*, æ.

LÍRICH, CA. adj. Lo que pertany à la lira ó poesia; y à la composició pròpia pera sér cantada *Lírico*. *Lyricus*.

LIRISME. m. La cadència ó armonia que tenen algunes composicions, y algunes vegades es un vici que repugna al oïdo. *Lirismo*. *Lyrisinus*, i.

LISONJA. f. *LLISONJA*.

LISSA. f. fort. Espay al peu de la muralla, que impedeix que las pedras caygan al fosso. *Berma*, *lisers*. Intercapedo plana inter murum, fossamque.

LISTO. (À FE DE) exp. fam. *Voto à tat*. *Proh deum fidem*.

LIT. m. ant. *LLIT*.

LITARGE Y LITARGIRI. m. Mescla de plom, terra y coure que llansa de sí la plata en la fornal. *Litarge*, *litargirio*. *Lithargyrum*, ii. || Lo que 's trau del or. *Litargjrio de oro*. *Chrysisis*, is.

LITE. m. ant. *PLET*.

LITERAL. adj. Conforme à la lletra del text. *Literal*. *Ad litteram*, *ad verbum expressus*.

LITERALMENT. adv. m. Al peu de la lletra; segons lo sentit literal. *Literalmente*. *Ad litteram*.

LITERARI, A. adj. Pertanyent à las lletres, estudis y ciències. *Literario*. *Litterarius*.

LITERAT, A. adj. Instruït, docte. *Literato*. *Litteratus*.

LITERATURA. f. Instrucció, doctrina, coneixement de las lletres. *Literatura*. *Litteratura*, æ.

LITGE. m. ant. *SÚBDIT*, *VASSALL*.

LITIGANT. p. a. *PLEDEJANT*.

LITIGAR. v. a. *PLEDEJAR*.

LITIGI. m. *PLET*.

LITIGIÓS, A. adj. *PLEDEGISTA*.

LITJAEZA. f. ant. *VASSALLATGE*, *WOMENATGE*.

LITOFÓLIA. f. Suplici de lapidació que s'aplicava als adúlter. *Litofolia*. *Litofolia*, æ.

LITOGRAFIA. f. Descripció de las pedras. *Litografia*. *Lithographia*, æ. || Art de dibuixar retrats, paissos, etc. sobre una pedra, que després de preparada serveix de motllo pera estampar, y surt lo dibuixat en ella semblant à lámina fina. *Litografia*. *Lithographia*, æ.

LITOGRAFIAR. v. a. Dibuijar en pedra. *Litografar*. *Lapidi insculpere*.

LITOGRAFICH, CA. adj. Lo que pertany à la litografia. *Litográfico*. *Ad artem insculpendi lapidis pertinens*.

LITÓGRAFO. m. Lo qui per ofici graba ó dibuixa en pedra. *Litógrafo*. *Lapidi insculpens*.

LITÚRGIA. f. Forma, rito y modo de celebrar los oficis divins. *Liturgia*. *Lithurgia*, æ.

LITÚRGICH, CA. adj. Lo que pertany à la litúrgia. *Litúrgico*. *Lithurgicus*.

LIURE. f. *LLIURA*. || adj. *LLIBRE*.

LIVELL. m. *OPÚSCUL*. || m. *NIVELL*.

LÍVIDO, A. adj. Amaratat, de mal color. *Livido*. *Plumbens*.

LO.

LO. Article del género masculí. *El*. *Ille*. || S'usa també com neutre quant se junta ab los noms adjectius substantivats. *Lo*. || Cas obliquo del pronom ell. *Lo*. *Illud*.

LOA. f. Preludi, prólech de las comédias y dramas. *Loa*. *Prologus*, i. || *Llahor*.

LOACIÓ. f. ant. *ALABANSA*.

LOAR. v. a. ant. *ALABAR*.

LOBET. m. ant. *LLOBARRET*.

LÓBULS. m. pl. Cossos de grandària bastant considerable que surten los primers del germen. *Lóbulos*. *Lobuli*, orum.

LOCAL. adj. Pertanyent al lloch. *Local*. *Localis*. || y

LOCALITAT. f. Lloch fixo que ocupan las cosas. *Localidad*. *Locus*, i.

LOCIL. m. *LLLOCH*.

LOGIÓ. f. Rentada, acció y efecte de rentar. *Licion*. *Lotio*, nis.

LOCO, A. adj. *BOIG*.

LOCTINENT. m. ant. Subdelegat, substitut, qui desempenya 'l càrrech de altre. *Lugariente*. *Legatus*, i, *vicarius*, ii.

LOCUCIÓ. f. Estil, modo de parlar. *Locucion*. *Lingua*, æ. || Expressió, frase. *Locucion*. *Locutio*, nis.

LOCULAMENT. m. Estoix en que guardavan los romans sos volúmens formats de un rotllo de papiro. *Loculamento*. *Loculamentum*, i.

LOCUPLETAR. v. a. ant. Enriquir. *Enriquecer*. *Ditor*, aris.

LOCURA. f. *BOJERIA*.

LOCUTORI. m. Parlador de monjas. *Locatorio*. *Ad colloquia in monialibus destinatus locus*.

LOGARITME. m. arit. Número de una progressió aritmética corresponent à altre de progressió geométrica. *Logaritmo*. *Logarithmus*, i.

LOGARÍTMICH, CA. adj. Pertanyent als logaritmes. *Logaritmico*. *Logarithmicus*.

LÓGICA. f. Art de discórrer. *Lógica*, *dialéctica*. *Logica*, æ.

LÓGICA NATURAL. La disposició natural pera discórrer. *Lógica natural*. *Logica naturalis*.

LÓGICAMENT. adv. m. Segons las reglas de la lógica. *Logicamente*, *lógicamente*. *Logicè*.

LÒGICH, CA. adj. Lo pertanyent à la lógica. *Lógico*, *logical*. *Logicus*. || m. Qui professa la lógica. *Lógico*. *Logicus*, i.

LOGÍSTICA. f. Espécie de aritmética literal. *Logistica*. *Logistica*, æ.

LOGOGRIFO. m. Enigma que consisteix en pèndrer en diversos significats las diversas parts de una paraula. *Logogrifo*. *Scirpus*, i.

LOGRAR. v. a. Conseguir, alcansar, obtenir. *Lograr*. *Impetro*, as. || Gosar, disfrutar. *Lograr*. *Possideo*, es. || Aprofitarse; com: *Lograa* la ocas-

sió. *Lograr*. Comparo, as. || Arribar á sa perfecció alguna cosa. *Lograr*. Perfici.

LOGRAT, DA. p. p. *Logrado*. Obtentus.

LOGRAYR. v. a. ant. Agrahirlo. *Agradecerlo*. Gratiam habere.

LOGRER. m. USURER.

LOGRO. m. GANÀNCIA. || Consecució, possessió de lo que's desitja. *Logro*. Adeptio, nis. || USURA.

LOISME. m. ants. LLUISME.

LONGA. f. mús. Nota blanca figurada per un quadro y una cueta, y val la meylat de una màxima ó quatre compassos. *Longa*. Longa, æ.

LONGAMENT. adv. m. Per llarch temps. *Por largo tiempo*. Ad longum tempus.

TANT LONGAMENT. expr. Tant temps. *Tanto tiempo*. Tantum tempus.

LONGÀNIM, A. adj. Magnànim, constant. *Longânimo*. Magnanimus.

LONGANIMITAT. f. Constància, resignació en las adversitats. *Longenimidad*. Magnanimitas, atis.

LONGARDA. n. p. de dona. *Lugada*. Luthgardia, is.

LONGIMETRIA. f. Part de la geometria, art de amidar las líneas. *Longimetria*. Longimetria, æ.

LONGITUDINAL. adj. Pertanyent á la longitut. *Longitudinal*. Ad longitudinem pertinens.

LONGITUDINALMENT. adv. m. Á lo llarch. *Longitudinalmente*. Longitudinaliter.

LONGITUT. f. Llargària. *Longitud*. Longitudo, inis. || geom. La distància de un lloch respecte al primer meridià, contada per graus en l' Equador de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis. || arit. La distància entre dos estrelles presa sobre la eclíptica de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis.

LONGUEA Y LONGUESA. f. ant. LLARGÀRIA, DISTÀNCIA.

LONS. expr. ant. NOS LO.

LONTANAR. v. a. ALLUNYAR.

LOP. m. LLOP.

LOR. adj. ant. Groch que tira á moreno. *Amulato*, *loro*. Fuscus, lucidus.

LORARI. m. Esciau encarregat entre 'ls romans de castigar als demès de sa classe. *Lorarius*, i.

LORENÉS, A. adj. Natural de y pertanyent á Lorena provincia de Fransa. *Lorenés*. Lotharingus.

LORENSANA. f. Drap grosser que's fabrica en Galicia en un poble de aquest nom. *Lorenzana*. Lintee telæ crassioris genus.

LORIOT. m. Aucell. ORIOI. || Aucell nocturno de color groch que habita en las voras del mar y dels rius. *Gálguio*. Altres en castellá l' anomenan. *Grajo*, *arrendajo*. Altres *Gayo*, y altres *caradrio*, *lúrida*, *ictero*. Galgulus, i.

LOSCH, CA. adj. ant. LLUSCO.

LORT. m. Tractament entre 'ls inglesos, que equival á senyor. *Lord*. Honoris nomen apud anglos.

LOTERIA. f. Espècie de rifa que's fá ab mercaderias, bitllets, diners y altrás cosas ab auteritat pública. *Loteria*. Alea, æ. || Joch casolá en cartons de cinch números en cada ralla que s'apuntan ó senyalan ab llobins, etc. segons los corresponents de las bolas que un jugador tráu de una bossa. *Loteria*. Aleatorius ludus domesticus. || La casa ahont se despatxan los bitllets pera la loteria. *Loteria*. Aleæ officina.

LOTER. m. Administrador de loteria. *Lotero*. Ministrans aleam.

LOTGE Y LOTJA. f. ant. LLOTJA.

LU.

LÚBRICH, CA. adj. Propens á la lujúria. *Impúdico*, *lúbrico*. Impudicus.

LUBRICITAT. f. Qualitat de lo lúbrich. *Impudicia*, *lubricidad*. Impudicitia, æ, salacitas, atis.

LUCANO, A. adj. Cosa de Lucània provincia de Nàpols anomenada també Basilicata. *Lucano*. Lucanus.

LUCENSE. adj. Cosa de Luca. *Luconse*. Lucensis.

LUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Llucifer. *Luciferino*. Ad Satan pertinens.

LUCRAR. v. a. ant. GUANYAR.

LUCRATIU, VA. adj. Gananciós. *Ganancioso*, *lucrativo*. Quæstarius.

LUCRATIVAMENT. adv. m. Gananciosament, ab utilitat. *Fructuosamente*. Quæstuosè, fructuosè.

LUCREGI, A. n. p. de home y dona. *Lucrecio*, *Lucretia*. Lucretius, ii, Lucretia, æ.

LUCRO. m. Guany, ganància, profit. *Lucro*. Lucrum, i.

LUCRO CESSANT. for. La ganància que podian produhir los diners en lo temps que han estat en emprèstit. *Lucro cesante*. Cessans lucrum.

LUDA. f. Pell adobada, molt suau, y baladina que serveix pera guants, etc. *Baldés*. Aluta, æ.

LUDIBRI. m. Escarni, mofa. *Ludibrium*. Ludibrium, ii.

LUEGO. adv. t. y ll. Promptament. *Luego*, al punto. Mox. || adv. t. De aquí á un poch. *Luego*. Mox. || després. || conj. Manifesta la conseqüència. *Luego*, pues, con que, así. Ergo.

LUELLA. f. ant. LLOSA.

LUERNA Y LUERNERA. f. ant. LLUERNA. || CLARABOYA.

LÚGUBRE. adj. Trist, fúnebre, lamentable. *Lúgubre*. Lugubris.

LÚGUBREMENT. adv. m. Infelís, desgraciadament, de un modo funest. *Funestemente*, *tristemente*, *melancólicamente*. Lugubrè, lugubriter.

LUL. pron. ant. ELL.

LÚJULA. f. Herba de tres fullas y de gust agre. *Acederilla*, *aleluya*, *acetosa*. Acetosum trifolium; rumex, icis.

LULISME. m. Sistema de Ramon Lull consi-

derat per alguns com una mescla de retòrica y de càbala. *Lulismo*. *Lulismus*.

LUMERA Y LUMIERA. f. ant. Cos lluminós, brillant. *Lumbrera*. *Luminare*, is. || CLARABOYA, LLUENA. || met. La persona que ab sa virtut y doctrina il·lumina á altra. *Lumbrera*. *Lumen*, inis.

LUNAMENT. m. ant. LLUNACIÓ.

LUNTANEZA. f. ant. LLUNYÀRIA.

LUNYADÀ, NA. adj. ant. LLUNY, DISTANT. || ant. ESTRANGER, FORASTER.

LUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LUPERCIS. m. pl. mit. Sacerdots del déu Pan, les quals durant las lupercals, y després de haver immolat cabras á són ídol corrian nus per la ciutat ab uns vits de pell de cabra ab los que pegavan á tothom. Las donas creyan curarse de la esterilitat rebent de ells alguns cops. *Luperos*. *Luceperci*.

LUPULÍ. m. Producte de la secreció dels llúols. *Lupulino*. *Lupulinum*, i.

LUR. pron. LLUR.

LUREA. f. ant. LLIBREA.

LUREGA. f. ant. LLIBREA.

LUSSÀ, NA. adj. UFANÓS, FRONDÓS. || BISARRO, GALLART.

LUSSANIA. f. ant. UFANA.

LÚSTRICH, CA. adj. poét. Pertanyent al lústro. *Lústrico*. *Lustricus*.

LUSTRO. m. L' espay de cinch anys. *Lustro*. *Lustrum*, i.

LUSTRÓS, A. adj. LLUSTRÓS.

LUTERÀ, NA. adj. Lo pertanyent á Lutero, y 'l qui professa la seva secta. *Luterano*. *Luteranus*.

LUTERANISME. m. La secta de Lutero. *Luteranismo*. *Luteri secta*, schola. || La comunitat ó cos dels sectaris de Lutero. *Luteranismo*. *Luteranorum sodalitas*, coetus.

LUXO. m. Excés, vanitat, superfluitat. *Lujo*. *Luxuria*, æ. *luxus*, us. || Profusió, prodigalitat. *Lujo*. *Luxus*, *nepotatus*, us.

LUXÓS, A. adj. Va, pródich, qui gasta luxo. *Lujoso*. *Luxui deditus*.

LUXÚRIA. f. Dissolució, abandono á las passions especialment delacarn. *Lujuria*, *lascivia*. *Luxuria*, æ.

LUXURIAR. v. a. Comètrer lo pecat de luxúria. *Lujuriar*. *Veneri indulgere*.

LUXURIÓS, A. adj. Lasciu, donat á la luxúria. *Lujurioso*, *impúdico*, *salaz*, *libidinoso*, *incontinente*. *Luxuriosus*.

LUXURIOSAMENT. adv. m. Ab luxúria. *Impúdicamente*, *lujuriosamente*. *Luxuriosè*.

LUYTA. f. etc. LLUYTA, etc.

LL. Trezena lletra del alfabet, doble en la figura i senzilla en lo valor, per lo que no 's divideix alí de la ralla. *Ll.* Ll littera.

LLA.

LLA. adv. *Ll.* ALLÍ, ALLÀ.

LLABERG. m. *LLERBERG.*

LLABERINT. m. *ENT.* LABERINTO.

LLABI. m. La part de la boca que tapa las dents. *Labio.* Labrum, i. || *Vora.* 1. 6.

LLAB VES. Lo llabi partit ó dividit, y qui 'l té mlt. *Labio hendido, partido.* Præcisus labro.

LLABIGROS. MORRUT. 1.

LLAPARSE 'LS LLABIS. fr. *LLAPARSEN LOS BIGOTIS.*

NO DESPLEGAR LOS LLABIS. fr. Callar, no proferir paraula. *Cerrar, sellar, no despegar, no descoser los labios.* Obmutescere; ne mutiro quidem.

LLÀRIA. f. fam. Parola, facundia. *Labia.* Lo-quacitas, alis.

LLABAT. DA. adj. bot. Se diu de la flor cherta en figura de llábis quedant entera per la base. *Labiato.* Labiatus.

LLACA. f. Nom mólt genérich que pròpiament es una espècie de rehina dura, encarnada, clara, transparent, brévola, que ve de Malabar, Bengala y Perú; 'ls indis la fan de uns mosquits que agafan ab vergellas, y també 's trau de un humor encarnat que deixan en las ramas de diversos arbres uns formigas de color de foch: també se 'n fa de artificial. *Laca.* Laca, m. || Color roig artificial compost de cotxinilla, brasil y altres ingredients. *Laca.* Papyrus gallicum. || Betum compost de seu, ó de oli, estopa, cals, polvos de vidre, y altres ingredients pera calafatejar las naus, unir las pessas de las canonadas, etc. *Zelaque.* Bitumen, inis.

LLACH. m. Concavitat profunda sempre plena de aygua. *Lago.* Lacus, us. || *Llòt.*

LLACH DELS LLERONS. LLAONERA.

LLACÓS. A. adj. Lo que pertany al llach. *Pennisoso, legumoso.* Lacunosus. || *Llorós, fangsós.*

LLACÓS. m. LLACÓ.

LLACUNA. f. *ENT.* LLACH, ESTANT.

LLADELLA. f. GAMBA. 2.

LLADERN. m. Espècie de raboll que fa las fulles semblants á las de la olivera, móltas flors petites y blancas, y unas tavelletas com las del sandich, negras y sucosas quant están maduras. *Ladorno, aladierno, aladierna, alaterno.* Alaternus, i.

LLADÍ. NA. adj. Sagàs, viu, astut. *Ladino.* Versutus.

LLADÓ. m. Fruyt del lladoner. *Almeza.* Loti fructus.

LLADONER. m. Arbre de 30 peus de alsària, de fusta blanca, forta y corretjosa que serveix pera fér forcas, lo fruyt petit, rodó y mólt dolc. *Almez, almexo, loto.* Lotus, i.

LLADRAÇON. A. m. y f. Qui lladra. *Ladrador.* Latrator, is.

LLADRAGUET. m. d. LLADREGUET.

LLADRAMENT. m. LLADRIT.

LLADRAN. v. n. Fér lladrins lo gos. *Ladrar.* Latro, as. || met. AMENASSAR.

LLADRAYRE. m. LLADRADOR.

LLADRE. m. Qui roba. *Ladron.* Latro, nis, fur, is, prædo, nis, prædator, is, clepta, m. || met. La part del ble que cahentse ó decantantse al costat de las atxas, etc. las derriteix. *Ladron.* Ellychnii pars candelam liquans. || Entre estampers, la part que queda sens imprimir perque s' interposa un paper ó altra cosa. *Ladron.* Papiracea particula typographico prælo interposita.

LLADRE DE BESTIAR. Cuatrero. Abigeus, i, abactor, oris.

LLADRE DE CANÍ RAL. Qui surt á robar als viatjans

en las carreteras. *Salteador*. Grassator, is.

AVENIRSE COM LOS LLADRES EN LA FIRA. loc. LLOPS AB LLOPS NO'S MOSSEGAN.

DE LLADRE A LLADRÓ NO HI HA GRAN DISTINCCIÓ. ref. Denota que dos que tractan una mateixa cosa són igualment destres y astuts. *Entre bobos anda el juego*. Solers uterque lusos neutrum fallit.

DE LLADRE A LLADRÓ QUARANTA DIAS DE PERDÓ. ref. Denota que no'ns deu causar condol de que roben als lladres, ó que á algú l'escarmenten ab lo que ell intentava. *Quien hurta al ladrón, cien días gana de perdón*. Laqueus laqueum cepit. Pellem caninam rodere est consentaneum.

DELS LLADRES DE CASA FÁ DE MOLT MAL GUARDAR. ref. Denota quant perjudicial es tenir gent dolenta en casa, per quant fan la seva sense sér reparats. *No hay peor mal que el enemigo de casa para dañar*. Maxima pernicios censenda domesticus hostis.

ENTRE LLADRES LA CAPA AL COLL. ref. ab que s' avisa á algú que visca ab cuydado y precaució pel dany que amenassa. *Abre el ojo que asan carne; abre el ojo*. Cave, latet anguis in herba.

ENTRE LLADRES NO'S PERTRES. loc. fam. S' usa quant una cosa que's creya perduda's troba en algun lloch retirat quant no's pensava en ella. *Lo que no hurtan los ladrones, se encuentra por los rincones*. Quod non periit tandem apparet.

LO LLADRE ! interj. ter. *Haya picaro; el picaro*. Yafer.

PER UN LLADRE PERDEN CENT EN UN HOSTAL. ref. Denota que pagan ó se sospita de molts lo mal que ha fét un sol. *Por un ladrón pierden ciento en un meson*. Unius culpa frequenter plectimur omnes.

LLADREGOT. m. d. Qui róba ab sutilesa. *Ladronzuelo, gato, ratero, ladroncillo, cortabolsas, guarduño*. Clepo, clepsos, nis.

LLADREGUET Y LLADRET. m. dim. *Ladroncillo, ito*. Rapax, acis.

LLADRIOLA. f. GUARDIOLA. || met. Lo diner que s' estalvia. *Bolsa*. Pecunia, æ.

LLADRIT. m. La veu del gos. *Ladrado, ladra*. Latratus, us.

LLADRÓ. m. Espécie de bomba ab un canó còrb pera tráurer lo líquit de algun vas. *Sifon*. Siphon, nis. || met. LLADREGUET.

LLADRONÁS. m. aum. *Ladronazo*. Furippus, i.

LLADRONERA. f. Part posterior del carruatge. *Zaga*. Rhedæ poetica pars. || Cau de lladres. *Ladronera*. Latronum spelunca, receptaculum, perfugium.

LLADRONET. m. d. LLADREGUET.

LLADRONICI. m. Robatori. *Latrocinio, ladronicio, ladroneria*. La'rocinium, ii.

LLADROT. m. LLADRECOT.

LLADRUNY. m. LLADRONICI.

LLADRUNYAR. v. a. ROBAR.

LLAFISCÓS, A. adj. ter. LLAPÍSSÓS.

LLAGA. f. Ferida, úlcera. *Llaga*. Plaga, æ. || met. Mal, malaltia del ànima. *Llaga*. Animi vul-

nus. || La nafra que fá 'l bast, sella, etc. á la cabalcadura. *Matadura*. Petimen, inis.

LLAGA PUDRIDA. La que cria cuchs. *Gusanera*. Ulcus vermiculosum.

ESTAR LA LLAGA FRESCA. fr. ENCARA LA SANCH NE RAJA.

RENOVAR Ó REFRESCAR LA LLAGA. fr. met. Fér memoria de alguna cosa dolorosa. *Renovar ó refrescar la llaga*. Dolorem renovare; ulcus tangere.

LLAGANY. m. Faixa de núvols que apareix en lo cim de las montanyas. *Caja, cejo*. Nubium supercilium.

LLAGANYA. f. Humor dels ulls que's pren en los llagimals y en las pestanyas. *Lagaña, legaña, pitaña, pitarra*. Lema, gramia, æ.

LLAGANYÓS, A. adj. Qui té llaganyas. *Legañoso, lagañoso*. Gramiosus.

LLAGAR. v. a. Fér llagas. *Llagar*. Exulcero, as. || Nafrar la sella ó bast á la cabalcadura. *Natar*. Exulcero, as.

LLAGAR. m. CUB.

LLAGARDAIX Y LLAGART. m. LLANGARDAIX.

LLAGASTA. f. PAPARRA. || CABRA. 2.

AGAFARSE COM UNA LLAGASTA. fr. Arrimarse á alguna persona ab pesadesa, y molestantla. *Pegarse como ladilla*. Instanti molestia inhære.

LLAGAT, DA. p. p. *Llagado*. Exulceratus.

LLAGOSTA. f. Insecte molt perjudicial als sembrals, que vola y salta apoyantse ab las potas de detrás. *Langosta*. Locusta, æ, acris, idis. || Peix en forma de cranch de dos peus de llargària, 'l cos ovalat y la cua molt llarga y ampla, la part anterior de la closca guarnida de puas y dos banyas molt llargas en la part anterior del cap. Se té per menjar sa y delicat. *Langosta*. Locusta, æ, camarus, i. || Dit del que ell mateix se convida. *Pegote*. Musca, æ.

LLAGOSTÍ. m. d. de llagosta insecte. *Lagostilla, saltamatas, salton, salta pericos; caballeta, langostino, saltamontes*. p. And. *langostilla*. Parva lacusta. || Peix, espècie de cranch més petit que la llagosta. *Langostin, langostino, lagostin, lagostino, camaron, gámbaro*. Parvus cancer. || Espècie de llagosta grossa verda y que no càuza dany. *Langoston*. Locusta grandior innoxia.

LLÀGRIMA. f. La gota de humor que fluheix del ull. *Lágrima*. Lacryma, æ. || met. Petita porció de qualsevol líquit. *Lágrima*. Gutta, æ. || met. La gota de humor que destil·lan las parras y altres arbres y plantas. *Lágrima*. Mucor, is.

LLÀGRIMA DE HOLANDA. Porció de cristall glassat en la aygua en figura de cornet ab cap rodó molt dur que trencant la punta's desfá en pols. *Lágrima de Olanda, de Batavia*. Batava, prussica lacryma.

LLÀGRIMAS DE COCODRILLO. Las fingidas. *Lágrimas de cocodrilo, ó fingidas; en cojera de perro y lágrimas de muger no hay que creer*. Cocodrili, megarensium lacrymæ.

CAURE LAS LLÁGRIMAS. fr. Saltar dels ulls del qui plora. *Soltarle, saltársele las lágrimas.* Illicó cadere lacrymas.

CAURE LAS LLÁGRIMAS CARA AVALL. fr. *Correr las lágrimas.* Manere per os lacrymas.

CONTENIR LAS LLÁGRIMAS. fr. Abstenirse de plorar. *Contener las lágrimas.* Temperare à lacrymis.

DERRAMAR LLÁGRIMAS. fr. Plorar de modo que las llágrimas caygan cara avall. *Derramar, echar lágrimas.* Fundere, vertere lacrymas.

DESPERSE Ó FÓNDRESE EN LLÁGRIMAS. fr. Plorar copiosa y amargament. *Deshacerse en lágrimas, anegarse en llanto.* In lacrymis effundi.

LO QUE NO'S PAGA AB LLÁGRIMAS, SE PAGA AB SUSPIRS. exp. fam. **LO QUE NO'S PAGA AB DINERS, SE PAGA AB DINADAS.**

PLORAR LLÁGRIMAS DE SANCH. fr. met. Sentir molt alguna cosa. *Llorar lágrimas de sangre, ó á lágrima viva.* Vehementer dolore, angi; dolore premi.

LLAGRIMAL. m. L' ángul del ull envoltat de nas. *Lagrima.* Hyrcinus, ii. || adj. Lo que pertany a las llágrimas. *Lacrima.* Ad lacrymas pertinet.

LLAGRIMASSA. f. aum. *Lagrimon.* Grandior lacryma.

LLAGRIMATORI. A. adj. Vas en que mateixos recullian las llágrimas que derramavan pels difunts y guardavan en sas mateixas sepulturas. *Lacrimatorio.* Lacrymis exsiccandi vas.

LLAGRIMEJANT. p. a. Derramant llágrimas. *Vertiendo lágrimas.* Lacrymans.

LLAGRIMEJAR. v. n. Derramar llágrimas. *Lagrimar.* Lacrymo, as.

LLAGRIMETA. f. d. *Lagrimilla, ita.* Lacrymula, æ.

LLAGRIMÓS. A. adj. Abundant en llágrimas. *Lagrimoso, bañado en lágrimas.* Lacrymosus. || Lamentable, que fá plorar. *Lagrimoso, lagrimable.* Lacrymabundus. || S' aplica als arbres ó plantas que destil·lan llágrimas. *Lagrimoso.* Lacrymosus. || S' aplica als ulls tendres y humits per vici de la naturalesa ó per estar pròxims á plorar ó per haver plorat. *Lagrimoso.* Lacrymosus.

LLAGRIMOSAMENT. adv. m. Ab llágrimas. *Lamentablemente, llorosamente; con lágrimas.* Lacrymosè.

LLAGUETA. f. d. *Llaguica, illa, ita.* Ulcusculum, i.

LLAGUNA. f. LLACH, ESTANY.

LLAHOR. f. ant. ALABANSA.

LLAHUT. m. Instrument músich de cordas que's toca puntejant, la part inferior cóncava, composta de molts tauletes ab costellas. *Laut, cítara.* Citlra, lyra, æ.

LLAICAMENT. adv. m. LAYCAMENT.

LLAIXÍ. m. Pedra de arracadas. *Piedra de arracadas.* In aurum petra.

LLAIXIVER. m. ant. CUBELL.

LLAMA. f. Roba de seda y or ó plata en que

dits metalls no passen al revés. *Acatafe, lama.* Sericum auro intextum. || FLAMA.

LLAMADA. f. Toch de tabal pera reunir la tropa. *Llamada.* Tympano appellandis militibus datum signum. || mil. Senyal de clarí ó tabal pera demanar parlament. *Llamada.* Colloquio petendo signum. || Nota ó senyal que demana atenció particular en los escrits. *Llamada.* Nota, æ, asteriscus, i.

LLAMARADA. f. FLAMARADA.

LLAMBART. m. Peix. LLACOSTÍ.

LLAMBORDA. f. Llosa quadrilonga pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo, losa de expresion.* Silex quadrilongus. || Filada de distància en distància en los rechs pera que serveesca de senyal als que'ls han de escurar. *Venora.* Lapidum ordo.

LLAMBREGADA. f. Mirada viva y ràpida, fogosa, encesa, intencionada. *Mirada.* Intuitus, us.

LLAMBREGAR. v. a. Mirar ab atenció y curiositat tot lo que alcanza la vista. *Deshollinar.* Circumspicio, is.

LLAMBRICH. m. CUCH. 2.

LLAMBRUSCA. f. Parra borda. *Labrusca, parra, parron.* Labrusca, æ, y labruscum, i, lo rahim de ella, y cœnanthe, es, la flor.

LLAMENTADORA. f. FLORACOSSES.

LLAMENTAR. v. a. LAMENTAR.

LLÀMINA. f. LÀNINA. 1.

LLAMINER. A. adj. LLÉROL.

LLAMINERA. f. La abella solta que s' avansa á las demés al olor de la pastura que li agrada. *Laminera.* Apis liguriens.

LLAMP. m. Exhalació crassa, nítrosa y sulfúrica que s' encen en l' encontre y agitació dels núvols y que desprenentse ab violència fá un gran ruid y causa en la terra efectes extraordinaris. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Qualsevol cosa que té gran forsa ó eficàcia en sa acció. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Lo qui es molt viu y prompte de ingeni, y s' exten al que en altrás accions té promptitut y lleugeresa. *Rayo.* Instar fulminis agens. || La persona que camina sempre ab molta pressa y diligència. *Tragaleguas.* Cursor velocissimus.

CAURE, FERIR Ó TOCAR LO LLAMP EN ALGUN PARATGE. fr. Exercir lo llamp sa violència contra algun objecte terrestre. *Dar el rayo en algun paraje.* Tangere fulmen.

LLANSAR LO LLAMP. fr. Despedirlo 'ls núvols. *Arrojar, vibrar el rayo.* Fulmen vibrare.

MAL LLAMP TE FERESCA, Ó MATI. Imprecació. *Mal año; mal rayo te parta.* Dii te perdant.

LLAMPANT. adj. Lludent, resplendent, rich, pulit, brillant. *Brillante, flamante.* Perlucidus.

LLAMPANYA. f. FIL DE EMPALMAR.

LLAMPARSE. v. r. Llesiar-se. *Malearse.* Lædi.

LLAMPAT, DA. p. p. *Maleado.* Læsus, sideratus.

LLAMPEGA. f. LLAMPEDA.

LLAMPECH. m. Netíero ígneo que regularment precebeix al tro. *Belámpago*. Fulgetrum, i. | met. **LLAMP.** s.

LLAMPGAR. v. a. Fer llampechs. *Belampaguar*. Fulguror, aris.

LLAMPERA. f. cordill.

LLAMPINYO. adj. ant. BARBANYCH.

LLAMPREA. f. Peix de tres á quatre peus de llarch y dos forats en lo cap pera despedir la aygua que traga quant respira per set forats que té en fila en lo principi del llom: n' hi ha de mar y de riu. *Lamprea*. Petromyzon, is, bedela, x.

LLAMPRETA. f. d. *Lamprechuela*, *lampreilla*. Petromyzon brachialis.

LLAMPUGA. f. Peix de quatre á cinch peus de llarch: encara que en las costas de Espanya apenas passa de dos; dins del aygua sembla daurat, y fora de ella té 'l llom vert ab clapas de color de taronja y 'l ventre platejat, una aleta del llom desde 'l mitj del cap fins á la cua es groga ab una ralla blava en la basa, la de la cua es verda y las altrás enterament grogas. *Lampuga*, *antis*. Hippurur, i, anthias, x. | **LLAMPREA.**

LLAMPUS. interj. de sorpresa ó admiració. *Fuego*, *chispas*. Heu!

LLANA. f. Lo pel ó velló de las ovellas y moltons. *Lana*. Lana, x. | Lo pel semblant al de la ovella: com lo del gos de aygua. *Lana*. Lana, x. | Planxa de ferro ab una ansa de que usan los mestres de casas pera exténdrer lo guix y allisar la paret. *Plana*, *llana*. Trulla, x. | Lo borriol que's fa sota de las caixas, telers, etc. *Tamo*. Situs, us. | Lo teixit de llana y 'l vestit que de ell se fa. *Lana*. Tola seu vestis lanca. | met. IGNORANCIA, TONTERIA.

LLANA BRUTA. La sense rentar. *Lana súcia*, ó en puero. *Æsypum*, i.

LLANA CRUA. La que está neta però no filada. *Lana cruda*, en cerro. Pura, infecta, cruda lana.

LLANA DE PORCELL. TONEDÍS.

LLANA NETA. met. Lo que's dona ó cobrar sense treball, cárrech, pensió, etc. *Limpio de polvo y paja*. Res para.

ANAR PER LLANA Y TORNAR ESQUILAT. ref. Denota haver perdut ahont se pensava guanyar. *Ir por lana y volver trasquilado*. Camellus cornua desiderans aures perdidit.

CARDAR LA LLANA. fr. Darli la última carda. *Emprimar*. Lanam cardinare.

CARDAR LA LLANA Á ALGÚ. fr. met. DONAR UNA CARDADA. | Guanyarli quantitat considerable en lo joch. *Cardarle la lana*. Magnam in ludo pecuniam alicui demere.

CARDAR LAS LLANAS Ó PANTOS. fr. Frisarlos ó traurerlos lo pel suaument ab lo cardot. *Cardar*, *cardizar*. Cannum carmine pectere.

LA LLANA NEGRA NO ADMET TINY. exp. sam. ab que s' explica lo difícil que es corregir ó millorar lo mal geni ó natural, ó excusar ó dissimular las ma-

las y seas acciones. *Sobre negro no hay tintura*. Níger color á nullo extinguitur.

NESCIR LA LLANA BONA AB LA DOLENTA. fr. *Concha-ber*. Infimum lane genus cum optimo confundere.

TENIR MOLT LLANA EN LO CLATELL. fr. met. Ser molt tonto. *Tener mucha carne en las cejas*. Summe hebetem esse.

TRAUREN LA LLANA Ó ARRUGAS DEL CLATELL. fr. met. Instruhir, fer pérdrer la rudesia. *Desamor*, *aguzar*, *desparilar*. Stimulo, as.

LLANADA. f. Bastó ab un tros de pell de moltó lligat á la punta ab la llana en la part de fora, pera netejar y refrescar la pessa de artilleria després de haverla disparada; en la marina's posa dita pell al extrem oposat del atacador. *Lanada*. Rutabulum lana instructum. | **OVELLA.** | náut. Caprol. *Caps*. Obturamentum, i.

LLANAMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

LLANCEJAR. v. n. ant. CORRER LA LLANSA. | **LLANCEJAR.**

LLANCEJ. m. Soldat que usa de la llansa. *Lancero*. Lancearius, ii. | Fabricant de llansas. *Lancero*. Hastarum artifex.

LLANCEJA. f. Instrument molt fi de acer pera sangrar. *Lanceta*, *sangradera*. Sagitta, x, phlebotomum, i. | d. *Lanzuela*, *lancilla*. Lanceola, x.

LLANDA. f. ant. LLAUNA.

LLANESA. f. Senzillesa, franquesa, ingenuitat. *Llaneza*. Simplicitas, atis. | Falta de atenció y respecte. *Llaneza*. Inurbanitas, atis. | Agrado, afabilitat. *Llaneza*. Affabilitas, atis. | Familiaritat. *Llaneza*. Consuetudo, inis.

ALABO LA LLANESA. loc. iron. ab que's critica á aquell que usa de familiaritat y llanessa ab las personas á qui deu tractar ab respecte ó atenció. *Alabo la llaneza*. Ingenuè factum laudo.

LLANGARDAIX. m. Animal de color blanch per sota, y bigarrat de vert, groch y blau per sobre; té 'l cap ovalat y sens orelles, ab quatre potas, cua aguda y pell aspra. *Lagarto*. Lacertus, i. | Peix de mar semblant al de terra pero sense potas. *Lagarto*. Saura, x.

LLANGONISSA. f. Budell ple de carn sense cóurer. *Longaniza*. Lucanica, x.

LLANGOSTA. f. LLAGOSTA.

LLANILLA. f. Roba fina de llana. *Lanilla*. Lanæ telæ genus.

LLANO, A. adj. SENZILL, FRANCH, LLIBRE, PLEBEU.

LLANÓS, A. adj. LLANUT.

LLANS. m. ant. Cas, succés repenti ó extraordinari. *Lance*. Fortuna, x. | ant. SAGETA. | ant. LLANSAMENT. | IMPETU, ENBESTIDA, ESCOMESA.

LLANSA. f. Arma ofensiva composta de un pal ab una punxa de ferro al cap, regularment á modo de ganiveta. *Lanza*. Lancea, x. | En lo cotxo, galleras, etc. la barra que va entre mitj de las cabalcaduras pera governarlas. *Tronco*, *lanza*. Temo, nis. | Servey en diner que pagan al rey los grandes y títols de Espanya. *Lanzas*. Loco militum vectigal.

CALAR LA LLANSA. fr. met. Dirigirla, enristrar-la. *Calar, enristrar la lanza, pica, etc. Hastam in hostem ostendere.*

CÓRRER LA LLANSA. fr. ant. Justar. *Justar, correr lanzas. Hasta ludicrum decurrere; ludicris hastis ex equo pugnare.*

LLANSADA: f. Cop de llansa. *Lanzada. Hastæ iclus.*

LLANSADORA. f. Instrument petit de boix en forma de barqueta en mitj del qual se fica 'l canó de la trama pera donar l' ample á la pessa. *Lanzadera. Scapus, i, radius, ii.*

LLANSAMENT. m. La acció de llansar. *Lanzamiento. Jactus, us, jaculatio, nis.*

LLANSAR. m. Lloch de posar llansas. *Lancera. Hastarum repositorium.* || v. a. Tirar alguna cosa. *Lanzar. Jacio, is.* || Difundir; com: LLANSAR fragancia, resplandor. *Despedir, difundir. Emitto, is.* || Fer eixir á algú de alguna part. *Lanzar. Ejicio, is.* || Vessar: com lo vi al vuydarlo en un vas. *Derramar, verter. Effundo, is.* || Despedir alguna cosa algunas parts de que 's compon, com lo foch espurnas. *Arrojar, despedir. Emitto, is.* || Tirar lo inútil ó dolent. *Echar á mar, arrojar. Projicio, is.* || Desperdicar, com: LLANSAR la hisenda. *Derramar, desperdicar. Profundo, is.* || met. Apartar de si las cosas no materiales: com la tristesa, etc. *Despedir. Dimitto, is.* || Esténdrer la erada pera batre. *Emparvar, aparvar, hacer parva. Messem ad tritum aptare.* || for. Despullar de la possessió. *Lanzar. A possessione deturbare.* || Exposar alguna quantitat. *Aventurar, arriesgar. Fortunæ discrimini committere.* || Entre estampers col·locar en la premsa las planas del motillo de tal modo que 's pogan llegir ab ordre. *Imponer. Litterarum tabulam typis aptare.* || DESTERRAR.

LLANSAR Á PÉRDRE. fr. Fer malbé alguna cosa. *Echar á perder. Disperdo, is.* || Perjudicar á algú, ocasionarli gran dany espiritual ó temporal. *Perder. Perdo, is; damnum injicere.*

LLANSAR DE SI. fr. Traürerse del devant. *Echar de si, quitarse de delante. A se projicere.*

LO QUE UNS LLANSAN, ALTRES HO ARREPLEGAN Ó APROFITAN. ref. Ensenya que lo que per uns es inútil per altres es útil. *Lo que uno desecha otro lo ruega. Quod alter fastidit, exoptat alter.*

LLANSARSE. v. r. Acométrer impetuosament. *Abalanzarse. In aliquem involare.* || Tirarse, deixar-se anar de alguna part. *Arrojarse, echarse. Se projicere.*

LLANSARSE DE VÉUBER. fr. Sér molt manifesta alguna cosa. *Echarse de ver. Patere.*

LLANSAT, DA. p. p. *Lanzado. Projectus.*

LLANSEJAR. v. a. ant. Ferir ab llansa. *Lancear. Lancino, as.*

LLANSOL. m. LLANSOL.

LLANTERNA. f. Espécie de fanal. *Linterna. Laterna, æ.* || Torra alta en qual punta posan llums pera guiar als navegants. *Faro, linterna. Pharos, i.*

LLANTERNA MÁGICA. Màquina de òptica que per medi de vidres representa diferents objectes. *Linterna mágica. Magica laterna.*

LLANTERNER. m. Qui fa llanternas. *Linterno. Laternarum opifex.*

LLANTERNÓ. m. arq. La mitja taronja que té finestras. *Cúpula, linterna. Tholus, i, hemisphaerium, ii.* || Lo de sobre la mitja taronja. *Cupolino, linterna, linterna. Tholi laterna.* || En las máquinas es una roda ab vários fusos en que entran las dents de altra. *Linterna, y piñon en los relojes. Versatilis rotæ genus.* || La que hi ha en las premsas dels estampers y en otras máquinas semblants. *Linterna. Tholus molaris.*

LLÀNTIA. f. Guarnició de plata, llautó, etc. en forma de bacina ab capitell, del que penja per medi de cadenas, y en mitj se colloca un vas de vidre que s' usa en las casas pera tenir llum en la escala. *Lámpara. Lampas, adis.* || fam. Taca de oli. *Lámpara. Macula, æ.*

LLANTIER. A. m. y f. Qui cuyda las llàntias. *Lamparero, lamparista. Lampadis instructor.*

LLANTIETA. f. d. y

LLANTIÓ. m. d. *Lamparilla. Lucernula, æ.* || ter. Lo vas de vidre que 's posa dins de la llàntia. *Vaso. Vas, assis.*

LLANTIÓS, A. adj. LLENTIÓS.

LLANTO. m. Plors. *Llanto. Ploratus, us.*

LLANTRICA. f. ant. Planta. *MATA.*

LLANUT, DA. adj. Lo que té llana. *Lenudo, lanar. Lanosus.* || met. Tonto. *Zoque, zote. Bardus.*

LLANXA. f. náut. Embarcació petita de rema. *Lancha. Cymba, æ.*

LLANXADA. f. La càrrega que porta la llanxa cada vegada. *Lanchada. Cymbæ onus.*

LLAPASSA. f. BARDANA.

LLAPIDARI Y LLAPIDAYRE. m. Qui treballa ó tracta en pedras preciosas. *Lapidario. Gemmarius, ii.*

LLAPIDERA. f. Instrument ab llapis pera dibuixar. *Lapicero. Stilus delineatorius.* || Pedrera de llapis. *Lapizar. Lapidicina, lapidina, æ.*

LLÁPIS. m. Pedra negra que serveix pera dibuixar. *Lápiz. Niger lapis.*

LLÁPIS BERNELL. *Lápiz encarnado, rojo. Ruber lapis.*

LLAPISSÓS, A. adj. Apegalós. *Pegajoso, viscoso, pegadizo. Glutinosus.*

LLAR. m. Lo presto ahont se fa 'l foch. *Hogar. Focus, i, lar, is.* || m. pl. mit. Dèus de las casas entre 'ls antichs. *Lares. Lares, ium.*

LLARCH, GA. adj. Prolongat. *Largo. Longus.* || Dilat, de molta duració. *Largo. Diuturnus.* || Lo que excedeix á la mida que dén tenir. *Largo. Excedens.* || Crescut. *Largo, crecido. Largifcus.* || Espay de molta extensió. *Largo. Laxus, productus.*

|| S' aplica á la síl·laba de pronunciació més pausada. *Largo. Longus.* || met. Lliberal, generós. *Largo, liberal, dadivoso. Muniçus.* || met. Abundant. *Largo. Copiosus.* || m. LLARGÀRIA, LONGITUT.

AL LLARCH. m. adv. Seguint la llargària de alguna cosa. *A lo largo, á la larga*. In longum.

CLUBER Á LLARCH, DE LLARCH Ó TOT LLARCH. fr. Càurer tot estirat. *Caer de largo, á largo*. Porrectè in solum cadere.

DE LLARCH. m. adv. Ab hàbit talar. *De largo*. Talar veste.

DE LLARCH Á LLARCH. m. adv. De un cap al altre, de extrem á extrem. *De largo á largo, á lo largo; ó de barreno á barreno* en las bigas. Quam longus est.

PASSAR DE LLARCH. fr. *Pasar de largo*. Prætergredi.

PER LLARCH. m. adv. Llargament. *A la larga, á lo largo*. Latè, diffusè.

SÉR LLARCH, SÉR COSA LLARGA. loc. Explica sér prolixo algun assumpt. *Ser cuento largo*. Longum esse omnia persequi.

LLARDER. adj. S' aplica al dijous gras. *Lardero*. Dies Jovis lardis notatus.

LLARDÓ. m. La miqueta de carn que queda del sagí fós. *Chucharron*. Crusta pinguedinis torrida. || Los tallets de cansalada pera enllardar. *Mecha*. Laridi lingua. || Entre estampers la nota que 's posa al marge en l' original ó en las probas. *Lardon*. Marginalis additio. || La taca de oli, greix, etc. *Pringon*. Macula ex adipe, oleo, etc. || met. Home brut, ple de tacas. *Pringon*. Sordidus.

LLARDÓS, A. adj. Brut de llart. *Grasiento, lardoso, pringoso, mugriento*. Pinguis, unctus adipe.

LLARGAMENT. adv. m. Abundament. *Largamente*. Diffusè, latè. || LLIBERALMENT.

LLARGÀRIA. f. Longitut, extensió de un extrem á altre. *Largueza, largura, largo, largor*. Longitudo, inis.

LLARGARUT, DA. adj. LLARCH.

LLARGAS, SA. adj. aum. *Largon*. Longissimus.

LLARGÜESA. f. ant. LLARGUESA. || p. u. LLIBERALITAT.

LLARGUESA. f. Lliberalitat. *Largueza*. Largas, atis.

LLARGUET, A. adj. d. *Larguico, illo, ito*. Longulus.

LLARGUÍSSIM, A. adj. sup. *Larguísimo*. Longissimus; nimis largus.

LLART. m. Sagí fós. *Lardo, unto, manteca, manteca de tocino*. Laridum, i. || CANSALADA.

LLAS. m. La baga ó floch que's fá en una cinta, veta, corda, etc. *Lazo*. Laqueus, ei. || Linyol pera agafar aucells; llassera. *Oncejera, lazo*. Laqueus, ei. || La corda de fil de llautó ab una baga escorredora que serveix pera cassar cunills, assegurantla en terra ab una estaqueta. *Lazo*. Laqueus, ei. || met. Engany, trampa. *Trampa, lazo, zancadilla*. Laqueus, ei. || met. Unió, vincle. *Lazo*. Laqueus ei. || adj. ant. Avaro. *Cuitado, mezquino*. Avarus || FATIGAT, CANSAT, TRIST.

LLAS DE DARDELL Ó LLANSA. La corretja ab que

s' assegurava 'l dardell pera llansarlo contra l'enemich. *Amiento*. Amentum, i.

LLAS ESCORREDOR. Aquell que's desfa ó escorre fàcilment. *Lazo corredizo ó escorredizo*. Laqueus lubricus.

PARAR LLASSOS. fr. Posar las trampas pera agafar aucells. *Armar lazos*. Laqueos capieadis avibus aptare. || met. Valerse de trampas ó medis pera enganyar. *Armar lazo, trampa, zancadilla*. Insidias moliri.

PARAR UN LLAS. fr. met. Usar de alguna treta ó artífici pera enganyar á algú. *Armar el lazo*. Insidiar, aris.

LLASCIU, VA. adj. ant. LASCIU.

LLASCÍVIA. f. ant. LASCÍVIA.

LLASCIVIÓS, A. adj. ant. LASCIU.

LLASCIVOSAMENT. adv. m. ant. LASCIVOSAMENT.

LLASSADA. f. ter. LLAS. 1.

LLASSAMENT. m. ant. Cansaci, fatiga, defalliment. *Lastud*. Lassitudo, inis.

LLASSAR. v. a. Lligar ab llas. *Enlazar*. Nec-to, is.

LLASSARSE. v. r. ant. CANSARSE.

LLASSAT, DA. p. p. CANSAT, FATIGAT.

LLASSERA. f. LLAS. 2.

LLÁSTIMA. f. Compassió, pietat. *Lástima*. Misericórdia, æ. || Objecte que mou á compassió. *Lástima*. Dolenda res. || Misèria, treball, pena. *Lástima*. Ærumna, æ.

|| LLÁSTIMA! ¡QUINA LLÁSTIMA! expr. de compassió. *Lástima! qué lástima! ¡O dolendum sanè*.

CONTAR LLÁSTIMAS. fr. Referir, exagerar mals ó desgràcias. *Llorar lástimas*. Apud aliquem de suis miseriis deplorare.

DE LLÁSTIMA. m. adv. De compassió. *De lástima*. Ex miseratione.

ES LLÁSTIMA, Ó UNA LLÁSTIMA. loc. Expressa 'l sentiment de que no tinga algú lo que mereix. *Lástima es; la mayor lástima es*. Dolendum est.

FÉR, CAUSAR Ó DONAR LLÁSTIMA. fr. Fér compassió. *Dar lástima; lastimar*. Miserationem movere. || Explica 'l sentiment que causa 'l que's malogre alguna cosa. *Dar lástima*. Dolorem ciere.

POSAR FÉT UNA LLÁSTIMA. fr. Embrutar á algú. *Poner á uno hecho una desdicha*. Sordibus, spurcitiæ fedare.

POSARSE FÉT UNA LLÁSTIMA. loc. Embrutarse á sí mateix. *Ponerse hecho una desdicha; y coger una liebre fam*. Deturpare.

TENIR LLÁSTIMA. fr. Dódrerse del mal de algú. *Compadecerse, lastimarse*. Dolere.

VENIR AB LLÁSTIMAS. fr. CONTAR LLÁSTIMAS.

LLASTIMAR. v. n. FÉR LLÁSTIMA. || v. a. Fér dany. *Lastimar*. Lædo, is. || v. r. Mòurerse á compassió. *Tener lástima, compadecerse, lastimarse*. Doleo, es. || Ferse dany. *Lastimarse*. Vulnerari, ladi.

LLASTIMAT, DA. p. p. *Lastimado*. Læsus.

LLASTIMÓS, A. adj. Digne de llàstima. *Lastimoso. Miserandus.*

LLASTIMOSAMENT. adv. m. De un modo llastimós. *Lastimosamente. Miserè.*

LLASTRE. m. Arena pedregosa que's posa en lo fondo de la nau pera donarli firmesa contra 'ls vents. *Lastre, estiva, zahorra.* Saburra, æ.

CARREGAR DE LLASTRE, FER LLASTRE. fr. Posar llastre en lo barco. *Lastrar.* Saburro, as.

LLATA. f. Pessa de fusta estreta que's posa de través dels cabirons de la teulada. *Lata. Bractea,* æ. || Llenca de espart, cànem, etc. en forma de trena. *Plecta. Plectea,* æ, storea fascia.

LLATÍ. m. La llengua llatina. *Latin, latinitat.* Latinitas, atis. || La veu llatina que's mescla en los romans. *Latin.* Latina sententia. || adj. Qui es del Lacio ó pertany a ell, als llatins ó a sa llengua. *Latino. Latinus.* || Qui sab la llengua llatina; s' usa com substantiu. *Latino.* Latinæ linguæ peritus. || Qui estudia la gramàtica llatina. *Latino.* Latinitatis scholasticus. || S' aplica à la iglésia de Occident y à lo que li pertany. *Latino.* Latinus. || S' aplica à la embarcació de vela triangular y à la mateixa vela. *Latino.* Latinus. || adj. Suau. 'S diu de las estiores, panyo y altres coses que's mouhen sobre un punt de apoyo. *Suave.* Suavis, docilis.

LLATINADA. f. Indirecta, proposició usada pera fêr ó dir cosa distinta de lo que manifesta à primera vista. *Indirecta, vareta, pedrada.* Simulata loquutio. || La clàusula de llatí dolent y macarrònic. *Latinajo.* Inelegans latinitas.

LLATINAMENT. adv. m. À manera dels llatins ó en sa llengua. *Latinamente.* Latinè.

LLATINISAR. v. a. Donar la declinació ó inflexió llatina à las veus de altra llengua. *Latini-zar.* Aliena verba ad latinam indolem accomodare.

LLATINISME. m. Modo peculiar de la llengua llatina. *Latinismo.* Latina loquutio, latinus idiotismus.

LLATINITAT. f. LLATÍ. 1.

LLATUGA. f. LLETUGA.

LLATZARÓS, A. adj. ant. NASELL.

LLÄTZER. n. p. de home. *Lázaro.* Lazarus, i. POBRE LLÄTZER. exp. met. Pobre miserable. *Lázaro.* Pauper, infelix.

POSAR COM UN LLÄTZER. fr. met. Embrutar à algú ó tractarlo mal de paraulas. *Poner de oro y azul.* Luto, sordibus inquinare; maledictis impetere.

LLATZERIA. f. ant. MISÈRIA.

LLATZERIAMENT. m. ant. DANY.

LLATZERIAR. v. a. DANYAR, FERIR, MALTRACTAR.

LLAUNA. f. Planxa de ferro prima de color de plata. *Hoja de lata ó de Flandes.* Stannæ bractea. || La de las rodas dels cotxos, carretas, etc. *Llan-ta.* Bractea ferrea. || Circul enter de ferro que vòlta la roda del c-arruatge. *Calce, calzo.* Canthus, i. || Eyna de cuyna à modo de petita greixonera de

llauna que serveix pera rustir algunas viandas. *Grasera de hoja de lata.* Lanx coquinaria ex ferrea bractea confecta.

LLAUNER. m. Qui treballa en llaunas. *Hojalatero.* Bractearum stagno illitarum artifex.

LLAURADA. f. L' acte y efecte de llaurar. *Aradura, reja.* Aratio, nis. || Obligació que tenian los feudataris de llaurar la terra al senyor feudal. *Arada.* Debitio arationis. || Goret. *Barbecho.* Vervactum, i.

DONAR LA DARRERA LLAURADA. fr. Girar lo goret, ó donar la darrera remenada à la terra. *Cohechar.* Vervactum iterare.

LLAURADOR. m. Qui llaura. *Labrador, arador.* Arator, is. || Pagés, qui cultiva la terra. *Labrador.* Agricola, æ. || Instrument de llauna ó llautó en forma de canal ab que ponen los grans dels sachs ó senallas pera posarlos à la balansa los que venen à la menuda. *Librador.* Instrumentum librarum mensorium.

LLAURAMENT. m. LLAURADA.

LLAURANSA. f. ant. Lo cultiu de la terra. *Labranza.* Agricultura, æ.

LLAURAR. v. a. Rómprer, girar la terra ab la arada. *Arar, labrar.* Aró, as. || met. ant. MANEJAR.

LLAURAT, DA. p. p. *Arado.* Aratus.

LLAURÓ. f. LLAURADA. || Lo lloch ó terra llaurada. *Arada.* Aratio, nis.

CAMP DE LLAURÓ. *Campo de labranza.* CAMP.

LLAURÓ DE PA. *Tierra labor.* Arvum, i.

SEGONA LLAURÓ. La acció y efecte de llaurar la terra que ja estava llaurada. *Binazon.* Repastinatio, nis.

LLAUSANGERS. m. Adulador. *Lisonjero, adulador.* Assentatorius, ii, assentator, is.

LLAUT. m. Embarcació petita de figura llarga y estreta. *Laud.* Navicula, æ. || LLAUT.

LLAUTÓ. m. Metall artificial groch que resulta de la mescla del coure y la calamina. *Laton, alaton, azófar.* Orichalcum, aurichalcum, i.

LLAVANDERA. f. ant. BUGADERA.

LLAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LLAVOR. f. Gra que fan las plantas. *Simiente, semilla.* Germen, inis. || Blat y ordi que's tira à la terra pera sembrar. *Semillas.* Semen, inis. || met. Qualsevol cosa que es causa ú origen de altra. *Semilla, simiente.* Semen, inis. || pl. Tota grana que no es blat ni ordi. *Semilla.* Semen, inis.

LLAVOR DE BÀLSAM. *Carpobálsamo.* Carpopalsamum, i.

LLAVOR DE CEBÀ. CEBOLLÍ. 1.

LLAVOR DE COL. Lo gra que fan las cols després de floridas. *Colina.* Brassicum semen.

LLAVOR DE ESPINACH. mil. Instrument de ferro de tres ó quatre puntas. *Abrojo.* Tribulus ferreus.

LLAVOR DE MELÓ, PERAS, POMAS, etc. *Pepita.* Semen, inis.

LLAVOR DE NAPS. Lo gra que produheix la planta de aquest nom. *Nabina.* Napis semen.

LLAVOR DE RAVE. Lo gra que fá la planta de aquest nom. *Rabenisa*. Rapina, æ.

NO HI QUEDARÀ PER LLAVOR. fr. Denota que algú ha de morir. *No quedará para simiente de rábanos*. Nequaquam immortalitatem induet.

TRÁURER LA LLAVOR DEL COTÓ. fr. Tráurer la pellusa de la grana. *Alijar*. Gossey pii lanuginem divellere.

LLAVORADOR, A. adj. ant. EXPLORADOR.

LLAVORAR. v. a. ant. Traballar alguna pessa de metall. *Labrar*. Elaboro, as. || ant. LLAURAR.

LLAVÓRAS. adv. t. LLAVORS.

LLAVORETA. f. d. *Granilla*. Parvum semen.

LLAVORS. adv. t. A las horas. *Entonces*. Tunc.

LLAXÓ. m. Planta de fullas llargas y retalladas, de color vert clar, ab puntas espinosas, las flors en forma de clavellet, de color groch. *Cerraja*. Sonchus, i.

LLAY. adv. ant. ALLÀ.

LLAYCH. m. LÁYCH.

LLE.

LLEAL. adj. Fidel. *Leal*, *fel*. Fidelis.

NO VIU MÉS LO LLEAL DE LO QUE VÓL LO TRAYDOR. ref. que avisa que l'home franch y de bona fe está exposat à càurer en los llassos que li para l'alevós. *No vive mas el leal que cuanto quiere el traidor*. Est nihil insidiis vacuum, quare arte cavendum. Quidquid in incautum proditor ille parat.

LLEALMENT. adv. m. Ab llealtat. *Lealmente*. Fideliter.

LLEALTAT. f. Fidelitat, honradés. *Lealtad*. Fidelitas, atis. || L' amor y gratitut del animals envers l'home. *Fidelidad*, *lealtad*. Fidelitas, atis.

LLEBA. f. Barra de ferro pera tancar las finestras y portas de dos pessas. *Falleba*. Ferreus vectis.

LLEBEIG. m. Vent del Mediterráneo y sudoest en l' Occéano: es de terra entre mitjdia y ponent. *Abrego*, *leveche*, *sudoeste*, *ábrigo*, *áfrico*. Carbas, æ.

LLEBETJADA. f. Cop de vent llebeig. *Núfaga* de sudoeste. Africi impetus.

LLEBRA. f. Quadrúpedo molt conegut; se diferencia del cunill en sér doble més gros, en tenir lo llom de color bermell obscur, y negra la punta de las orellas que són majors. Camina á salts per tenir las potas de detrás molt més llargas que las de davant, no viu en societat ni en caus, es molt velós, y corre donant voltas fins que 's pert de vista. *Liebre*, *Lepus*, oris.

LLEBRE DE ÍNDIAS. Espécie de llebra major que las de Espanya. *Vizcacha*. *Lepus indicus*.

DE ABONT MÉNOS SE PENSEA SALTA LA LLEBRA. ref. Denota 'l succés repentí de las cosas que ménos se esperavan. *Donde menos se piensa, ó de donde no pensamos salta la liebre*. Semper tibi pendeat hamus.

DORMIR COM LAS LLEBRAS. fr. Dormir ab precau-

ció y cuydado pera no deixarse sorprendrer ni enganyar. *Dormir con los ojos abiertos*. Cautè dormire, dormire.

LA LLEBRA ES DE QUI LA ALSA, 'L CUNILL DE QUI L' ALCANSA. ref. Ensenya que si un cassador mata la llebra que altra ha fét alsar la déu donar al qui la ha fét alsar, però no 'ls cunills. *La liebre es de quien la levanta, y el conejo de quien lo mata*. Quem letho dederis, tua præda cuniculus esto.

LAS LLEBRAS NO S' AGAPAN Á SÓ DE TABALS. Denota que pera conseguir algun fi no se han de pèndrer medis contraris á ell. *Quien pájaros ha de tomar, no ha de ojear: mas vale el ruego del amigo, que el hierro del enemigo*. Passerem ut capies, sile.

MÓURER LA LLEBRA. fr. met. Móurer alguna espècie, ó donar motiu á alguna disputa, pendència, etc. *Levantar ó alborotar la caza*. Litem, rixam excitare.

SEGUIR LA LLEBRA. fr. met. fam. Continuar averiguant alguna cosa pels indicis. *Seguir la liebre*. Aliquid ex indiciis investigare.

TAN GRATA LA LLEBRA QUE MAL JAU. ref. Denota que 'ls homes massa curiosos en apurar las cosas, solen trobar cosas nocivas y de gran pesar. *Muchas veces el que escarba, lo que no querria halla*. Si nimis curiosè inquiras, fortè invenies quod doleas.

LLEBRADA. f. ant. Salsa, guisat propi pera la llebra. *Junglada*, *lebrada*. Leporinum condimentum, embamma, atis.

LLEBRASSA. f. aum. *Lebron*. Lepus magnus.

LLEBRER. m. Gos pera cassar llebras. *Lebrer*. Vertagus, i. || adj. S' aplica als gossos propis pera cassar llebras. *Lebrero*. Leporarius.

LLEBRERA. f. La femella del llebrer. *Lebrera*. Vertagus fœmina.

LLEBRETA. f. d. *Liebraston*, *liebratico*, *illo*, *io*. Lepusculus, i. || met. La jove ó de poch temps. *lebrato*, *lebratillo*. Lepusculus, i.

LLEBROSIA. f. ant. LEPRO.

LLECH. m. Religiós que no té opció als ordres sagrats. *Lego*. Laicus, i. || adj. Faltat de lletras ó estudis. *Lego*. Illiteratus, indoctus. || adj. Lo qui no té ordres clericals. *Lego*. Laicus.

LLECSÓ. m. ant. LLAXÓ.

LLEDANIAS. f. pl. LLETANIAS.

LLEDESME, A. adj. ant. LLEGITIM.

LLEFRE, A. adj. Greixós, llapissós. *Pringon*, *grasiento*, *lechon*. Sordidus.

LLEGA. f. Monja professa que serveix á las demás ó no es de cor. *Lega*. Monialis laica famulatrix. || ant. LLÉGUA.

LLEGACIA. f. ant. ENBAIXADA.

LLEGALITZAR. v. a. ant. LEGALIZAR, ONOLOGAR.

LLEGANY. m. LLAGANY.

LLEGANYA. f. LLAGANYA.

LLEGAR. v. a. for. Deixar algun llegat en testament. *Legar*. Legó, as.

LLEGANDO Y LLEGARROT. m. Nom que's dona per despreci als donats de las ordes religiosas. *Hermanuco. Fraterculus*, i.

LLEGAT. m. for. Deixa que 's fá en lo testament. *Manda, legado*. Legatum, i. || Cardenal enviat extraordinariament pel Papa prop de algun príncep cristià. *Legado*. Pontificus legatus.

CADUCAR LO LLEGAT. fr. for. No tenir efecte per falta de la persona en qui debia recaure. *Caducar el legado*. Legatum caducum fieri.

LLEGATARI, A. m. y f. La persona á qui 's deixa algun llegat en testament. *Legatario*. Legatarius, ii.

LLEGENDA. f. Lo que's llegeix. *Leyenda*. Lectio, nis. || Acte y efecte de llegir. *Lectura*. Lectio, nis.

LLEGIBLE. adj. Lo que's pót llegir. *Legible*. Legibilis.

LLEGIDOR, A. m. y f. Qui llegeix. *Lector*. Lector, is. || adj. LLEGIBLE.

LLEGIDORA. f. Cassa pera traure l' oli de pira. *Tuceta*. Olearium vas.

LLEGIÓ. f. ant. LEGIO.

LLEGIR. v. a. Entèndrer, pronunciar lo escrit. *Leer*. Legó, is. || Ensenyar, explicar públicament. *Leer*. Publicè docere. || Dir en públich l' opòsitor la Hissó ó discurs que ha compost. *Leer*. Recito, as.

LO LLEGIR FÁ PÈRDERE L' ESCRIBURE. fr. QUI MOLT ABANCA POCH ESTRENY.

LLEGISLACIÓ. f. Lo cos ó códich de las lleys. *Legislacion*. Corpus juris. || La ciència de las lleys. *Legislation*. Scientia leges faciendi.

LLEGISLADOR. m. Qui fá, estableix ó promulga lleys. *Legislador*. Legislator, sanctor, is, legifer, i.

LLEGISLAR. v. a. Establir, donar lleys. *Legistar*. Leges facere.

LLEGISLATIU, VA. adj. S' aplica al dret ó potestat de fer lleys. *Legislativo*. Leges condendi potesta gaudens. || S' aplica al códich de lleys. *Legislativo*. Ad leges pertinens.

LLEGISLATURA. f. Cos lligislatiu en exercici y temps de sa duració. *Legislatura*. Leges condendi potestatem habens cætus.

LLEGISTA. m. Professor de lleys. *Legista*, jurista. Jurisperitus, i. || Estudiants de lleys. *Legista*. Legulejus, i.

LLEGISTA IGNORANT. Lo que's té per llegista. y sols sab las leys de memòria. *Leguleyo*. Legicrepa, æ, legulejus, i.

LLEGÍ, DA. p. p. *Lido*. Lectus. || LLEGISTA.

LLEGÍTIM, A. adj. Conforme á la ley. *Legítimo*, legal. Legitimus. || Cert, verdader. *Legítimo*. Legitimus. || Se diu del fill procreat de matrimoni lligitim. *Legítimo*. Legitimus natus nuptiis.

LLEGÍTIMA. f. Aquella porció que per dret competeix en la herència dels ascendents ó descendents, als fills y descendents per dret natural, y

als pares per dret positiu. Y encara que per dret comú es diversa segons la diversitat y número de aquells á qui correspon, per privilegi especial de Catalunya la lligítima així dels descendents com dels ascendents sempre es la quarta part de la herència deduits los dèntes y gastos del funeral, la que's divideix per parts iguals entre tots los fills, encara que sian més de quatre, y está en opció del hereu pagarla ab diners, estimant sòn valor, ó ab propietat inmoible; y quant sobre la propietat que 's consignará hi hagués discórdia, sia á arbitri del jutge. Més en quant á la quantitat, s' aten al temps de la mort, y en quant al valor, al temps del pago. Més de la lligítima no pagada y encara de sòn suplement se deuen los fruyts desde'l dia de la mort del pare. *Legítima*. Legítima, æ.

LLEGITIMACIÓ. f. La acció y efecte de lligitimar. *Legitimacion*. Legitimatío, nis; y filiorum spuriorum in ingenuos traductio, la dels fills.

LLEGÍTIMAMENT. adv. m. Conforme á las lleys. *Legitimamente*. Jure, legitímè.

LLEGITIMAR. v. a. Fèr lligitim lo que no ho es. *Legitimar*. Legitimum, validum aliquid quod irritum est reddere. || Justificar alguna cosa conforme á las lleys. *Legitimar*. Secundum leges aliquid probare. || Adoptar, fèr lligitim al fill que no ho es. *Legitimar*. Ingenui jus spurio tribuere.

LLEGITIMAT, DA. p. p. *Legitimado*. Legitimus.

LLEGITIMISTA. m. y f. Adicte á la lligitimitat. *Legitimista*. Legibus addictus.

LLEGITIMITAT. f. Qualitat de lligitim. *Legitimitad*. Cum legibus convenientia, consensio, conformitas.

LLEGOR. m. LAUS, ALABANSA.

LLEGOTEJAR. v. a. ALABAR, ADULAR.

LLÈGUA. f. Mida dels camins diferenta entre las nacions; la espanyola es de 20,000 peus. *Legua*. Leuca, æ.

DE UNA LLÈGUA LLUNY. loc. Á gran distància. *Á legua*; á la legua; á leguas; de cien leguas, de muchas leguas, de media legua. Longè. || Expressa que alguna cosa s' adverteix desde luego fàcilment. *Á legua*. Quamprimum.

PER TOT HI HA CENT LLÈGUAS DE MAL CAMÍ. loc. que ensenya que en qualsevol cosa que s' intente fèr s' hi troban dificultats. *Por do quiera hay su legua de mal camino*; tener alguna cosa su legua ó pedazo de mal camino. Rem difficilem, non expeditam esse.

LLEGUM. m. Nom genèrich de la grana que's cria en tavella. *Legumbre*. Legumen, inis.

LLEGUM CUYRÓS. loc. fam. Lo qui tot ho vól fèr depressa y no té paciència. *Impaciente*. Impatiens.

LLEGUMS SECHS. pl. Lo gra de tavella una volta ja assecat á punt de guardar. *Menestras*. Legumina, sicca.

LLEIGEÀ. f. ant. FEALDAT.

LLEIXA. f. ESCUELLER.

LLEIXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LLEIXIU. m. Aygua cuyta ab cendra ó altra cosa terrea. *Legia.* Lexivium, ii.

LLEIXIVER. m. CUBELL.

LLÉMENA. f. l'ou ó llavor de que's crian los polls. *Liendre.* Lens, dis.

TRÁURER LAS LLÉMENAS. fr. ESLLLENAR.

LLEMENCH, CA. adj. Lo qui es massa delicat y de tot fá ascós. *Esquilimoso.* Fastidiosus.

LLEMENER. m. Lloch ahont hi ha llémenas. *Lendrero.* Lendium locus. || *PINTA LLEMENERA.*

LLEMENETA. f. d. *Liendrecija.* Lendiculus, i.

LLEMENÓS, A. adj. Ple de llémenas. *Lendroso.* Lendiginosus.

LLEMÍ. (DEVOT DE SANT) loc. fam. LLÉPOL.

LLEMINADURA. f. LLEPOLERIA.

LLEMINER. v. n. LLEPOLEJAR.

LLEMINER, A. adj. LLÉPOL.

LLEMINERIA. f. LLEPOLERIA.

LLEMOSE. m. Província de Fransa. *Lemosin.* Lemovicus. || La llengua llemosina. *Lemosin.* Lemovicenses idioma. || adj. Lo natural de y pertanyent á dita província. *Lemosin.* Lemovicensis.

LLENCA. f. Tros llarch y estret de paper, drap, etc. *Tira, lista.* Fasciola, æ. || LLISTÓ.

LLENCA DE CANSALADA. Tallada prima del gras del porch. *Mecha.* Suillus peniculus.

LLENCA DE CUTRO EN LOS CAIXONS. La que 's sól clavar en los cantons de cada caixó pera assegurar que no's desclaven. *Precinta.* Coriacea fasciola.

LLENCA DE DRAP. Tros de drap estret y llarch que s'esquina del restant. *Gira.* Telæ segmen.

LLENCA DE PERNIL. Tallada de pernil de porch. *Magra.* Pernæ porcine frustum.

LLENCA DE TELA. Tros repuntat que's posa per collet en las camisas. *Tirilla.* Indusii collaris tænia.

LLENCA DE TERRA. LLÉNGUA DE TERRA.

LLENCER. m. ant. Qui ven telas. *Lencero.* Lin-tearius.

LLENCERIA. f. ant. Botiga ó magatzem de telas. *Lenceria.* Officina lintearia.

LLENSOLETS. m. d. ant. BOLQUERS.

LLENGARDAIX. m. ant. LLANGARDAIX.

LLENGOTAS. (FÉR) fr. Burlarse de algú fentli posturas ab la llengua. *Sacar la lengua.* Linguae jactatione aliquem irridere.

LLENGOTEJAR. v. n. MURMURAR.

LLENGOTER, A. adj. Xarrayre, desllenguat, mal parlat. *Lenguaraz.* Petulans, loquax.

LLÉNGUA. f. Principal òrgan del gust en tots los animals y de la paraula en l'home. *Lengua.* Lingua, æ. || Lo conjunt de veus ab que's explica cada nació. *Lengua.* Sermo, nis. || NOTICIA.

LLÉNGUA BOVINA. BUGLOSA, BORRATXA. Planta de fullas mitjanament llargas, aspras al tacto, de color vert oscur, relluhentas, inodoras y de sabor fat; las flors petites, de color blau ó roig, á vegadas blanques; cada una es un embut en forma de pabe-

lló, grogas, que circuheixen la major part de la cama per la extremitat superior. *Lengua bobina ó de buey, buglosa.* Buglossum, i.

LLÉNGUA DE CABALL. Herba de fullas semblants á la llengua del caball. *Lengua de caballo.* Hippoglossum, i.

LLÉNGUA DE CABALL TRAVAT. fr. met. Qui parla pal-pissot. *Lenguade estropajo, de bolo.* Blæsus, balbus.

LLÉNGUA DE CERVO. MELSERÀ.

LLÉNGUA DE ESCORPI. Mala llengua, murmuradora. *Lengua de escorpion, de alacran, de sierpe, de vibora.* Maledicus.

LLÉNGUA DE ESCORSÓ. SERPENTINA.

LLÉNGUA DE FOCH. Cada una de las flamas en figura de llengua que devallaren sobre 'ls deixebles de Jesucrist en lo dia de Pentecostés. *Lengua de fuego.* Lingua ignea, flammea. || **LLÉNGUA DE ESCORPI.**

LLÉNGUA DEL AYGUA. La part de la terra que loca al aygua. *Lengua del agua; ribera.* Ora, æ, crepido, inis.

LLÉNGUA DE SERP. for. Obra exterior davant dels ànguls ixents del camí descubert. *Lengua de sierpe.* Propugnaculum instar serpentinæ linguae. || Herba de fruyt semblant á la llengua de la serp. *Lengua de sierpe.* Sagitta, æ, ophioglosson, i.

LLÉNGUA DE TERRA. Llenca de terra que entra en lo mar. *Lengua de tierra, promontorio, cabo.* Terræ lingua.

LLÉNGUA MARE. Aquella de la qual se derivan diferents dialectes. *Lengua matriz.* Lingua primogenia.

LLÉNGUA MATERNA. La pròpia de la terra ahont se naix. *Lengua materna.* Patrius sermo.

LLÉNGUA MORTA. La que ja no's parla com á pròpia y natural de una nació. *Lengua muerta.* Lingua obsoleta.

LLÉNGUA SANTA. La llengua hebrea. *Lengua santa.* Hæbraica lingua.

LLÉNGUA VIVA. La que's parla en alguna nació ó província. *Lengua viva.* Vulgaris sermo.

LLÉNGUA VULGAR. La que's parla en cada país ó nació. *Lengua vulgar.* Patrius sermo.

LLÉNGUAS BRONZEJADAS. poét. Campanas. *Lenguas bronceadas.* Linguae ærææ.

À LA LLÉNGUA DEL AYGUA. Á la vora del aygua. *À la lengua del agua.* Ad oram, ad ripam.

BUSCAR LA LLÉNGUA. fr. Incitar á disputas, provocar renyinas ó rahons. *Buscar la lengua.* Ad jurgium provocare.

ESCALFARSE LA LLÉNGUA. fr. met. fam. Parlar llargament. *Calentárselo á uno la boca ó la lengua.* Loquendo incalescere.

FÉR CALLAR LAS MALAS LLÉNGUAS. fr. Desmentir algú ab bonas obras als murmuradors. *Dar un tapaboca.* Os alicui præcludere.

FÉSE LLÉNGUAS. fr. Alabar mólt alguna cosa. *Hacerse lenguas.* Exquisitissimis verbis aliquid laudare, prædicare.

FIGAT LA LLÈNGUA AL CUL. loc. fam. pera avisar als noys que no digan ni pregunten lo que no convé. *Cortapicos y callares.* Silete.

FLUIX DE LLÈNGUA. Qui enrahona ó diu tot lo que sab. *Flujo de palabras.* Verborum profluentia.

HAVÈR LLÈNGUA. loc. ant. TENIR NOTICIA.

HAVÈR LLÈNGUA DE LA POSTA. loc. ant. *Tener noticias luego, luego; por la posta, á toda prisa.* Citia. simè notitiam habere.

LA LLÈNGUA NUDA MAY FOU ABATUDA. ref. EN BOCA TANCADA etc.

LLARCH DE LLÈNGUA. met. Desvergonyit en lo parlar. *Largo ds lengua.* Procax, loquax.

LLIGAR LA LLÈNGUA. fr. Impedir que 's diga alguna cosa. *Atar la lengua.* Lingnam impedire.

MALA LLÈNGUA. Murmurador que desacreditia sense fonament. *Deshonrabuenos.* Infamator, is.

MALAS LLÈNGUAS. Lo comú dels murmuradors. *Malas lenguas.* Detractores. || Lo comú de la gent; y en aquest sentit s' usa de la frase: així ho diuen MALAS LLÈNGUAS. *Malas lenguas.* Fama, æ, rumor, is.

MOLTA LLÈNGUA Y POCHS FETS. ref. Denota que més fàcil es amenassar que executar, ó que no totes las amenassas s' efectuan. *Mas son los amenazados que los acuchillados: los amenazados comen pan.* Non pauci vanas exercent minas. || Repren als que prometen fèr molta cosa, quant no hi ha perill ni es ocasió, y arribant al cas s' acobardeixen y no fan res. *Antes de la hora gran denuedo, venidos al punto mucho miedo.* Qui re secunda fortis est; dubia fugax: magna cum minaris extricas nihil. || Denota que'ls que són cobarts parlan valentias y aparentan valor. *El mal del milano, las alas quebradas y el pico sano.* Expers virtutis jactans gloriam.

MOSSEGARSE LA LLÈNGUA. fr. Contenir-se de parlar callant ab violència lo que 's tenia ganas de dir. *Morderse la lengua.* Lingnam frænare.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent. *No tener pelos, ó polilla, ó pepita en la lengua; no morderse los labios.* Apretè, libère, audacter loqui.

NO TENIR SINÓ LLÈNGUA. fr. ab que 's denota que algú fa 'l valent sols de paraula, ó parla lo que no ha de executar. *Ser todo jarabe de pico.* Blaterare.

PASSAR Á HU PER LLÈNGUA. loc. ant. Mal parlar de algú. *PASSAR PER LLÈNGUAS.*

PASSAR PER LLÈNGUAS. fr. met. Murmurar. *Poner lengua á alguno; traerle en boca ó en lenguas.* Detracto, as.

PÈNDRE LLÈNGUA. fr. met. ant. PÈNDRE LLÈNGUAS.

PÈNDRE LLÈNGUAS. fr. Pèndre veus, informar-se de alguna cosa. *Tomar lengua, voz ó señas.* Ex aliquo percontari.

PÈNDRE Á ALGÚ LA LLÈNGUA. fr. Venir dany per parlar. *Perder el pico.* Loquacitate sibi ipsi nocere.

QUANT PARLO LA LLÈNGUA MANEJO. ref. ab que s' expresa aquell que sabent sèr cert lo que diu, li volen refutar ó desmentir. *Cuando los mudos hablan, licencia tienen de Dios.* Scio quid dicam.

QUI LLÈNGUA HA Á ROMA VA, Ó QUI TÉ LLÈNGUA Á ROMA VA. ref. Denota que 'l qui dubia ó ignora, déu preguntar pera l' acert. *Quien lengua ha, á Roma va.* Viam qui nescit ad mare, oportet amnem querere comitem sibi.

SETZE LLÈNGUAS. Gran enrahonador. *Cien lenguas.* Verbosus.

TENIR ALGUNA COSA AL CAP DE LA LLÈNGUA. fr. Voler-se recordar y no poder dir alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* Meminisse velle, nec posse dicere. || Saber bè, dir prompte alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* In promptu habere.

TENIR LA LLÈNGUA LLARGA. fr. Dir lo que 's deu-ria callar. *Ser largo ds lengua.* Imprudenter loqui.

TENIR LA LLÈNGUA MASSA LLARGA. fr. met. Sèr atrevit, desvergonyit en lo parlar. *Ser suelto de lengua.* Dissolutum esse.

TENIR LLÈNGUA. fr. met. Se diu del qui tenint culpa ó motiu de callar, encara crida y vol tenir rahó. *Gallear.* Minaciter clamare.

TENIR MOLTA LLÈNGUA. fr. Sèr molt parlador. *Tener mucha lengua.* Loquacem esse.

LLenguado. m. Peix de un peu á peu y mitj de llarch, molt xato, que té 'l llom en un costat, de color pardo, y 'l ventre en l' oposat, de color blanch; dos ulls en un costat del cap y dos llargas aletas que corren de la cua al principi del cap, y l' altre fins al mateix llabi. La carn es molt estimada. *Lengüedo.* Solea, æ. || Lo de superior qualitat per tenir la carn mes molla, sucosa y tendra, es un tant més petit, y de millor gust. *Acedia.* Tænia; æ.

LLenguadoch. m. Província de Fransa. *Languadoc.* Gallia gotica.

LLenguatge. m. IDIOMA. || L' estil y modo de parlar de cada hu. *Lenguaje, estilo.* Glossa, æ. || En lo moral las senyals mudas y que donan á entèndrer alguna cosa, com: lo **LLenguatge** dels ulls es molt expressiu. *Lenguaje.* Signum, i.

LLengüeta. f. d. *Lengüecilla, lengüeta.* Lingula, æ. || **GARGAMELLÓ.** || Lo fi ó piu de la balansa. *Lengüeta, lengua, sel.* Libramentum, i. || Instrument de acer posat en l' ingeni, de que usan los llibreters pera retallar lo paper. *Lengüeta.* Ferrea lingua. || mús. Planxeta de me'all, etc. movable que solen tenir los instruments de vent. *Lengüeta, pipa.* Lingula, æ. || Espècie de barrina que'ls cadirayres y fusters acomodan al mànech del belabarquí pera fèr lo forat á sòn gust. *Lengüeta.* Terebræ genus. || Ferret que en l' ham, àncora, etc. impedeix la eixida de abont s' introdubeix. *Lengüeta.* Uncus, i. || arq. Mollura en figura de llengua. *Lengüeta.* Lingua, æ.

LLengüeteria. f. Conjunt dels registres

del orga que tenen llengüeta. *Lengüeteria*. Organorum canonum series.

LLENGUT, DA. adj. Qui parla molt, *Hablador*, *charlatan*, *lenguaz*, *lenguaraz*. Garrulus. || DESLLENGUAT.

LLENS. m. Tela de lli ó cánem. *Lienzo*. Lin-teum, ei. || Cortina de la muralla, que es lo tros entre baluart y baluart. *Cortina*, *lienzo*. Muralis cortina. || L' enfront de algun edifici y qualsevol paret de un ángul á altre. *Lienzo*. Paries disten-tus.

LLENS BLANQUEJAT. *Lienzo curado*. Tela dealbata.

LLENS CRU. Lo que no está blanquejat. *Lienzo crudo*. Tela lintea cruda.

LLENSA. f. Cordill pera pujar recta una pa-ret. *Tendel*. Ad dirigendos parietes funiculus.

LLENSOL. m. Llen que serveix en lo llit pera abrich immediat al cos. *Sábana*. Sindon, inis.

LLENSOL REAL. mil. Màquina bel·lícosa, elevada sobre fustas de vuyt peus de altura, deu de ampla, setze de llarch, ab cuberta de vigas atravessadas y de vimets pels costats, davall de la qual anavan cuberts los soldats á desbaratar las murallas enemigas. *Mantelete*, *galeria*. Vineá, æ.

AGAFARSELI Á ALGÚ 'L LLENSOL EN LAS ANCAS. fr. Tenir peresa de llevarse. *Pegárselo á alguno las sábanas*. Ob pigritiam lecto teneri, delinire.

CUBRIR AB LLENSOLS. fr. Posarlos demunt de algu-na cosa ó embolicarla ab ells pera taparla. *Ensa-banar*. Sindone involvere, tegere.

PÉNDER LOS LLENSOLS. fr. fam. Deixar sens ells al qui 'ls tenia. *Desensabanar*. Sindone aliquem nudare.

LLENSOLET. m. d. *Sabanilla*. Parva sindon.

LLENTIA Y LLENTILLA. f. Planta ben coneguda per s'ón fruyt, un llegum de color pardo, pe-tit, xalo, rodó convexo per las dos caras. *Lenteja*. Lens, tis. || Taca en la cara dita així per la figura. *Peca*, *lunar*. Lentigo, inis.

LLENTIA DE AYGUA. Herba que's cria en las ayguas estancadas, de fullas com lo fruyt de la llen-tia y de sa part inferior penja una arrel sumergi-da en la aygua. *Lenteja aquática ó de agua ó de laguna*. Palustris lens, lenticula.

LLENTIJA. f. ter. LLENTIA.

LLENTIÓS Y LLENTILLÓS, A. adj. Qui es-tá clapat de lletias. *Pecoso*. Lentiginosus, lenticu-losus, lepticulatus.

LLENTISCH. m. ant. MATA. || y

LLENTISCEL. m. ant. Arbre molt comú en Espanya que fá las fullas compostas de quatre pa-rells de fulletas que ixen de dos en dos una davant de altra, agafadas á un tronquet comú. Produheix flors mascles y femellas sobre de una mateixa branca, y aques'as donan un fruyt un xich carnós que enclou un pinyol ovalat y negre quant es ma-dur. *Lentisco*, *mata*. Lentiscus, i.

LLENY. m. ant. LENTY.

LLENYA. f. Fusta pera cremar. *Leña*. Lignum,

i. || exp. fam. que usan los noys pera instar á algú que pegue á altre. *Palo*. Fustis.

APEGIR LLENYA AL FOCH. fr. met. Fomentar las dis-córdias. *Echar*, *poner leña al fuego*; *añadir fuego al fuego*. Ignem igni addere.

DE TOTA LLENYA FA FRIX. ref. Repren la codícia del qui tot ho arreplega, per poch que valga. *Salga pez ó salga rana á la capacha*. Omnia colligit.

DONAR LLENYA. fr. met. fam. Pegar. *Cargar de leña*. Fustigo, as.

ESTELLAR LLENYA. fr. Partir los tions en várias estellas. *Partir leña*. Ligna scindere.

TIBAR LLENYA AL FOCH. fr. met. APEGIR LLENYA AL FOCH.

LLENYADER. m. Qui fá llenya. *Leñador*. Lig-narius, ii. || Qui ven ó proveheix de llenya. *Leñero*. Lignarius, ii.

LLENYADOR. m. LLENYADER.

LLENYAM. m. Conjunt de fustas. *Maderaje*, *maderamen*, *maderada*. Lignorum copia.

LLENYATER. m. LLENYADER.

LLENYER. m. Lloch abont se posa la llenya. *Leñero*, *leñera*. Lignaria cella, apotheca.

LLENYÓS, A. adj. S' aplica á la part dels ar-bres dita fusta. *Leñoso*. Ligneus.

LLEÓ. n. p. de homé. *Leon*. Leo, nis. || Fe-ra natural del África de color entre groch y roig, de tres á quatre peus de alsària y set ó vuyt de llarch, lo cap gros, las dents y ungles molt foras, la cua llarga cuberta de pel curt y termi-nada per un floch de cerdas, lo mascle 's distin-geix per una llarga metxa que li cubreix la nuca y 'l coll; es lo més fort dels quadrúpedos dels quals s' alimenta, y no acomet als homes sinó á falta de animals; es generós, regoneix los beneficis y 's doma fàcilment. *Leon*. Leo, nis. || Signe boreal lo quint del zodíach. *Leon*. Leo, nis. || met. Persona iracunda, fera. *Leon*. Sævus. || FOCA.

BRAMAR LO LLEÓ. fr. *Rugir*. Rugio, is.

POSARSE COM UN LLEÓ. fr. Resistir ab molt em-penyo y enfado, irritarse molt. *Ponerse como un leon*. Valdè irasci.

LLEONA. f. Femella del lleó. *Leona*. *Leóna*, æ y lea, æ, los poetas.

FÉR VEURE LA LLEONA. fr. Se pondera la resis-tència en créurer lo molt difícil é impossible. *Clavársela á uno en la frente*. Credat judeus Apella.

LLEONART. n. p. de home. *Leonardo*. Leonar-dus, i.

LLEONER. m. Qui cuyda dels lleons. *Leonero*. Leonum custos.

LLEONERA. f. Gàbia de lleons. *Leonera*, *lago de leones*. Lacus leonum.

LLEONÉS, A. adj. Natural de Leon. *Leonés*. Le-gionensis.

LLEONET. m. d. *Leoncillo*, *ico*, *ito*. Leunculus, i.

LLEONÍ, NA. adj. Propi ó pertanyent al lleó. *Leonino*. Leoninus. || S' aplica á las companyias y contractes en que tolas las ganancias són pera un

sócio y totas las pérdidas para un altre, ó para un sócio part de la ganancia y ninguna en la pérdida ó bèn al revés. *Leonino*. Leoninus. || Se diu del vers llati en que la final es consonant ab són mitj. *Leonino*. Leoninus.

LLEOPARDO. m. Quadrúpedo de África y Assia rogench, ab clapas negres y rodonas, lo cap semblant al de un gat, dents y ungles molt fortas, uns lo fan fill de pardo y lleona, altres de lleó y pantera. Es cruel y sanguinari. *Leopardo*. Ceopardus, i.

LLEPACRESTAS. m. Qui va adulant ab sumissió á altre per lo que espera de ell. *Lamedor*. Assentator, is.

LLEPADA. f. Fregada ab la llengua. *Lengüetada*, *lengüerada*. Linctus, us. || Acte de llepar. *Lamedura*, *lameretada*. Linctus, us.

LLEPADOR, A. m. y f. Qui llepa. *Lamedor*. Lambens.

LLEPADUM. m. y

LLEPADURA. f. Such com aixerop. *Lamedor*, *eclegma*. Linctus, i. || met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAFILS. adj. ESCRUPULÓS.

LLEPALLOSA. f. Aucell gros com la calándria, de color pardo ab várias clapas per tot lo cos. Té 'ls peus curts y 'ls dits com los del lloro. Es molt gras y vola poch; posat en la ma tors lo coll. *Torcecuello*. Torquilla, æ.

LLEPAMENT. m. ant. LLEPADA. 1. || ant. met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAPEDRAS. m. Peix. LLAMPREA.

LLEPAPLATS. m. Glotó, lleminer. *Lameplatos*. Catillo, nis.

LLEPAR. v. a. Passar lleugerament la llengua per alguna cosa. *Lamer*. Linguo, is. || met. Atràuer, afalagar. *Popar*. Palpo, as. || met. Fregar lleugerament una cosa en las altrás. *Rozar*. Leviter tangere.

ALGUNS SE N'ENTREN LLEPANT Y SE N'IXAN MOSSEGANT. ref. que manifesta que 'ls qui van averiguant lo que no 'ls convé, acostuman descobrir lo que no voldrian. *Escarbó el gallo*, y *descubrió el cuchillo que le mató*. Incidit in cultrum scalpit dum stercora gallus.

QUI LLEPA MÉS QUE NO SÓL, Ó 'T TÉ DE MENESTER Ó TRAHITE VÓL. ref. Denota la precaució que debem tenir ab los adulators. *Quien te hace fiestas que no suele hacer*, ó *te quiere engañar ó te ha de menester*. Ab assentatoribus semper cave.

LLEPASSA. f. PANISSOLA. || BARDANA. || LLISTÓ.

LLEPAT, DA. p. p. *Lamido*. Linctus.

LLEPISSÓS, A. adj. LLAPISSÓS, VISCÓS.

LLEPISSOSITAT. f. VISCOSITAT.

LLEPÓ. m. ant. LLACH, LLÒT.

LLEPOL. adj. Lleminer. *Gloton*, *goloso*, *Ligüitor*. || met. DESHONEST.

LLEPOLEJAR. v. a. Gormandejar, buscar llepolarías. *Golosinear*, *golosinar*, *golosmear*, *golusmear*, *golosear*. Ligurio, is.

LLEPOLERIA Y LLEPOLIA. f., Menjar deli-

cat. *Golosina*. Cupedia, orum. || *Apetit*, costum, propensió á menjars delicats. *Golosina*, *golosta*. Liguritis, nis.

LLEPOLOSAMENT. adv. m. Ab llemineria. *Golosamente*. Gulosè.

LLEPRA. f. LEPRO.

LLEPRÓS, A. adj. LEPRÓS.

LLESCA. f. Tallada de cap á cap del pa *Rebanada*. Plagula, æ. || TALLADA.

LLESCAR. v. a. Fér llescas. *Rebanar*. In plagulas, in offellas secare.

LLESCAT, DA. p. p. *Rebanado*. In plagulas secatus, abscissus.

LLESQUETA. f. d. *Rebanadilla*, *ica*, *ita*. Leve, exile segmentum.

LLEST, A. adj. Actiu, diligent, escarrabillat, estordit, expedit. *Listo*. Accuratus. || Acabat, conclos. *Despachado*, *acabado*, *concluido*. Absolutus. || S' aplica á la fusta recta. *Dócil*. Mollis. || Expedit en la execució de las cosas. *Expedito*, *despachado*, *liberal*. Celer.

ANAR LLEST. fr. Anar diligent. *Andar listo*. Festino, as.

LLESTA. f. ant. TRIA.

LLESTAMENT. adv. m. Ab llestesa. *Listamente*, *prontamente*, *velozmente*. Celeriter. || Estordidament, ab vivesa. *Agilmente*, *determinadamente*, *libremente*. Alacriter, promptè, expeditè.

LLESTAR. v. a. ant. TRIAR.

LLESTAT, DA. v. a. ant. TRIAT.

LLESTESA. f. y

LLESTITUD. f. ant. Estordiment, vivesa. *Actividad*, *gallardia*. Alacritas, atis. || Promptitud, velocitat, lleugeresa. *Presteza*, *prontitud*, *velocidad*, *prisa*. Celeritas atis.

LLET. f. Licor blanch molt substanció que prepara la naturalesa en los pits de las mares pera aliment dels fills. *Leche*. Lac, tis. || Licor de algunas plantas ó llavors semblant á la llet. *Leche*. Humor lacti similis. || Lo such blanch qu's tráu de algunas llavors picanclas, com de las ametllas, llavors de meló de carabassa, etc. *Leche Succus lacti similis*. || Nom que ab la preposició de y alguns noms de femellas de animals vivíparos, significa que las tals femellas se tenen per aprofitarse de la seva llet. *De leche*. Lactifer. || met. La primera ensenyansa que's dona á algú. *Leche*. Lac doctrinæ.

LLET DE AMETLLAS. Such blanch que's fá ab ellas. *Leche de almendras*. Succus ex amigdalibus pistis.

LLET DE GALLINA. Herba que's cria entre'ls sembrats de flors verdosas per fora y blancas per dins. *Leche de gallina ó de pájaro*. Ornithogalum, i.

LLET DELS VELLs. fam. Vi. *Leche de los viejos*. Vinum, i.

LLET DE POLLA. AMETLLAT.

LLET DE TERRA. Terra molt suau, blanca y absorbent, que constituheix la base de la sal de figuera, y es un purgant actiu. *Leche de tierra*; *magnesia*. *Magnesia*, æ.

LLET PRIMERA. CALOSTRE.

LLET VIRGINAL. Licor blanc per a hermostrar la cara. *Leche virginal*. Virginalia lac.

DE LLET. Dit del animal que mama. *Lechal*; animal de *leche*. Lactens.

LA LLET IX DELS MOSSOS, NO DELS OSSOS. ref. Denota que per a tenir llet las donas que crien, han de menjar bè. *La leche sale del hueso, no del hueso*. Cibus, non os producit lac.

MAMARHO AB LA LLET. fr. met. Apèndrer alguna cosa desde criatura. *Mamarlo en la leche*. A primis cunabulis.

NO MORIR DE LLET DE AMETLLAS. fr. fam. Morir violentament: y així 's diu per to de amenssa ó de pronóstich. *No morir vestido*. Extrà lectum mori.

VENIR LA LLET ALS LLABIS Ó ALS MORROS. loc. fam. Tenir poca experiència. *Estar con la leche en los labios*. Inexpertum, in primordiis esse.

LLETADA. f. Los menuts de alguns animals. *Lechecillas*. Lactes, ium.

LLETANIA. f. Súplicas que's fan á Dèu invocant á Maria santíssima y als Sants per orde de sos noms. *Letania*. Litanía, æ. || met. fam. Tirallonga, llista de moltes coses. *Letania, retahila*. Longa rerum series. || pl. Professons que's fan ans de la Ascensió en que's canta la lletania dels sants. *Letanias mayores*. Litanie, arum.

LLETANIA DE LA MARE DE DÈU. Deprecació que se li fa per sos elogis y atributs. *Letania lauretana ó de la Virgen*. Litanía lauretana.

LLETARGIA. f. ant. LETARGIA.

LLETER, A. adj. Se diu dels animals que manen. *Lechal, lechar, lechazo*. Lactens, tis. || Qui ven llet. *Lechero*. Lactis venditor. || anat. S' aplica als conductos per abont passa la llet fins á arribar al mugró. *Lactifero*. Lactifer.

LLETERA. f. Herba que té 'l such semblant á la llet. *Lechetreza, yerba de la leche, titimalo*. Lactaria, æ. || Se diu de la mare que té molta llet. *Lechar, lechera*. Lactis abundans.

LLETERA DE ESTANY. Planta ramosa, espècie de eufòbia que's cria en los ayguamolls. *Esula*. Palustre emphorbium.

LLETEROLA. f. Espècie de pellerina ó membrana blanca que venen los carnicers, y es lo teixit dels muscles del coll dels animals. *Músculos del cuello*. Musculus collaris, flexibilis, intextus.

LLETG, JA. adj. Disforme, desagradable á la vista. *Feo*. Fædus. || Desproporcionat, faltat de simetria. *Feo*. Fædus. || Llorrorós, mal format. *Feo*. Monstruosus. || met. Deshonest, indecent. *Feo, torpe*. Turpis, inhonestus.

LLETGESA. f. Desproporció, deformitat, falta de arreglo y simetria. *Fealdad, feeza*. Turpitudinis, inis. || DESHONESTEDAT.

LLETGET, A. adj. d. *Algo feo*. Turpiculus.

LLETÓ, NA. adj. Matxo ó mula que mama ó poch temps que está desmamada. *Lechal, lechar, lechazo*. Lactens. || Aquella part dels peixos mascles

en que's conté una substància com llet. *Llechecillas*. Piscis lactea pulpa. || Las glándulas que tenen en lo coll los caps de bestiar. *Lechecicas, illas*. Glandulæ, arum.

LLETÓS, A. adj. S' aplica á las plantas y fruyts que tenen un such blanc que sembla llet. *Lechoso*. Lacteus.

LLETOVARIS. m. pl. ELECTUARI. || m. MEDICINAS.

LLETRA. f. Nota ó caràcter que junt ab altres forma vocables. *Letra*. Littera, æ. || Lo so de cada un dels caràcters del alfabet. *Letra*. Littera, æ. || La forma particular de escriure de cada hu, de cada nació y estudi. *Letra, manos*. Littera, æ. || Lo sentit gramatical de una frase, sentència ó discurs. *Letra*. Obvius verborum sensus. || mús. Composició en vers que's fa per a cantar. *Letra*. Metrica compositio ad cantum. || mús. Las expresions ajustadas á las notas per a cantarse. *Letra*. Versus, carmen cantui accommodatum. || Instrument de plom mesclat ab antimoni ab una lletra á la punta per a estampar. *Letra*. Typus, i. || La veu ó paraula que explica 'l cos de una empresa. *Letra, lema*. Inscriptio, nis. || ant. CARTA. || Llibransa que's remet á pagar de una part á altra. *Letra, ó letra de cambio*. Syngraphum nummularium. || CARTELL. || pl. Cièncias y erudició. *Letras*. Littera, litterarum studia. || Orde, despaig ó provisió. *Letras*. Litteræ, arum, rescriptum, i.

LLETRA BASTARDA Ó CURSIVA. La de estampa semblant á la de ma, que está inclinada. *Letra bastarda, bastardilla, cursiva, aldina*. Italici characteres.

LLETRA CANINA. La r per la forsa ab que's pronuncia. *Letra canina*. Canina littera.

LLETRA COMPACTA Ó ESPESA. La que está moll ajustada y té 'l pal curt perque cábia molta matèria en poch espay. *Letra compacta, metida*. Pressa, infarta littera.

LLETRA CONSONANT. La que no pòt pronunciarse sense l' auxili de una vocal. *Letra consonante*. Littera consonans.

LLETRA DE DOS PUNTS. Entre estampers las majúsculas que són doble més grossas del caràcter á que corresponen. *Titular*. Titularis.

LLETRA DE ESTIMACIÓ. *Letra de estimacion*. Estimationis littera.

LLETRA DE MA. La que's fa ab la ploma. *Letra de mano*. Manu scripta littera.

LLETRA DE MOTILLO, DE IMPRENTA Ó DE ESTAMPA. La impresa. *Letra de molde*. Typis mandata littera.

LLETRA DOMINICAL. En lo cómputo ecclesiástich una de las set primeras del abecedari ab que's assenyalan los set dias de la setmana, y cada any es la que correspon al primer dia de ell. *Letra dominical*. Littera dominicalis.

LLETRA FLOREJADA Ó FLORIDA. La majúscula ab adornos. *Letra florida*. Littera capitalis ornata.

LLETRA GRASSA. La que té 'l pal gruixut. *Letra de palo gordo*. Littera, æ.

LLETRA LÍQUIDA. gram. La que algunes vegades pert lo so. *Letra líquida.* Littera liquida.

LLETRA LLIGADA. La que està unida per medi dels perfils. *Letra tirada.* Iternectæ litteræ.

LLETRA MAJÚSCULA. La capital grossa que serveix pera escriure los noms propis y pera comensar capítol, clàusula, etc. *Letra majúscula.* Capitalis, initialis littera.

LLETRA MENUDA. met. Sagacitat, astúcia. *Letra menuda, sabidoria.* Calliditas, atis.

LLETRA MINÚSCULA. La petita y regular en contraposició de la majúscula. *Letra minúscula.* Littera minuscula.

LLETRA MONITÓRIA. Carta en que s' avisa alguna cosa. *Letra monitoria.* Littera monitoria.

LLETRA MUDA. La consonant que no necessita vocal ántes pera pronunciarse. *Letra muda.* Littera muta. || En francés s' aplica á las lletres aspiradas ó que quasi no's percebeixen. *Muda.* Muta littera.

LLETRA NUMERAL. Las que servian als romans en lloch de xifras. *Letra numeral.* Littera numeralis.

LLETRA OBERTA. Lo crèdit á favor de algú sense limitació de quantitat. *Letra abierta.* Illimitatum syngraphum.

LLETRA PELADA. La igual y neta sense rasgos. *Letra pelada.* Scriptura inornata.

LLETRA PER LLETRA. m. adv. Paraula per paraula. *Letra por letra.* De verbo ad verbum.

LLETRA VOCAL. Cada una de aquelles que tolas solas formen síl·laba. *Letra vocal.* Littera vocalis.

LLETRAS CITATÓRIES. Despaig ab que's cita. *Carta de emplazamiento.* Citatoria, dica.

LLETRAS DIVINAS Ó SAGRADAS. La Sagrada Escrip-tura. *Letras divinas.* Sacræ litteræ.

LLETRAS HUMANAS. ter. HUMANITATS.

LLETRAS PATENTS. Las que's despatxan ab lo sello principal del soberà. *Letras patentes.* Diploma, atis.

LLETRAS REALS. *Letras reales.* Regiæ litteræ.

LLETRAS REMISSÓRIES. for. Lo despaig que s' en- via de un jutge á altre. *Letras remissorias.* Litteræ remissoriæ.

ACCEPTAR LLETRAS DE CAMBI. fr. com. Regonéixer la llegitimitat de ellas y carregar ab la obligació de pagarlas. *Acceptar letras de cambio.* Mensaria syngrapha in se suscipere solvenda.

Á LA LLETRA. m. adv. AL PEU DE LA LLETRA.

Á LLETRA VISTA. m. adv. Luego que's presenta la lletra de cambi. *Á letra vista.* Statim.

ENSENYAR DE LLETRA. fr. Ensenyar de llegir. *Enseñar las primeras letras, la primera educacion.* Ali- quem docere litteras.

PRIMERAS LLETRAS. La doctrina é instrucció de llegir y escriure. *Primera educacion; primeras le- tras.* Prima litterarum rudimenta.

PROTESTAR LLETRAS. fr. Requirit en presència de notari el qui no vol pagar las lletres de cambi, á fi de recobrar l' import de ellas, y 'ls dany que's causen del qui las ha donadas. *Protestar letras.* Syngrapham inumulariam reclamare.

SABER DE LLETRA. fr. Saber de llegir. *Saber leer.* Legere scire.

SABER MOLT LLETRA. fr. Sér molt instruit. *Ser muy leído.* Litteratum esse.

SENYALAR LAS LLETRAS. fr. Anarlas tocant ab una palla ó cosa semblant pera distingir las unas de las altras, com solen ferho 'ls mestres pera comensar- las á ensenyar á las criatures. *Señalar las letras.* Stilo litteras signare.

TENIR LLETRA Ó MOLT LLETRA MENUDA. fr. Sér molt sagàs ó advertit, *Saber, tener mucha letra; saber mucho latin.* Callidissimum esse.

TENIR LAS LLETRAS GROSSAS Ó MOLT GROSSAS. fr. met. Sér molt ignorant. *Tener las letras gordas.* Rudi, pinguique Minerva esse.

LLETRASSA. f. aum. *Letron.* Grandior littera.

LLETRAT. m. Docte. *Letrado.* Litteratus, i. || ADVOCAT, LLEGISTA.

LLETREJAR. v. a. ant. CONFEGIR.

LLETREJO. m. Rétol. *Letrero.* Inscriptio, nis.

LLETRETA. f. d. *Letrilla.* Minutulo littera.

LLETROUT. m. fam. LLETRAT. || adj. Lo qui pre- sum de sabi y parla molt sense fonament. *Letrado.* Eruditulus insolens.

LLETUGA. f. Nota de enciam. *Lechuga.* Lactu- ca, æ.

LLETUGUETA. f. d. *Lechuguilla.* Lactucula, æ.

LLEU. etc. v. imp. ant. ter. VAGAR.

LLEUDA. f. Tribut molt antich en Catalunya especialment lo que's paga per las mercaderias. *Lezda.* Vectigal rerum venalium generale.

LLEUDA REAL Ó MITJANA. Dret que percibian dife- rents particulars així á la entrada com á la sortida de certas mercaderias. *Lezda real ó mediana.* Re- gium vectigal, is.

LLEUDATARI Y LLEUDER. m. Cobrador de lleuda. *Lezdero.* Vectigalis cujusdam exactor.

LLEUGA. f. LLÉGUA.

LLEUGER, A. adj. De poch pes. *Lijero.* Levis. || Agil, prompte, velós. *Lijero.* Actuarius. || De po- ca importància. *Lijero.* Levis. || met. Inconstant, variable. *Lijero.* Volaticus.

Á LA LLEUGERA. m. adv. Sens aparato, ab ménos comoditat y companyia de la que correspon. *Á la lijera.* Expedito agmine.

CRÉURER DE LLEUGER. fr. Créurer fàcilment. *Creer de lijero.* Leviter credere.

LLEUGERAMENT. adv. m. Acceleradament. *Lijeramente.* Celeriter. || Snaument, sense vehe- mència. *Lijeramente.* Leviter. || Per damunt, su- perficialment. *Lijeramente, por encima, de paso.* Levite. || Sense reflexió, temeràriament. *Lijera- mente.* Leviter.

LLEUGERESA. f. Qualitat de lleuger. *Lijereza.* Levitas, atis. || Prestesa, agilitat. *Ligereza.* Veloci- tas, atis. || met. Inconstància. *Lijereza.* Infirmitas, atis. || Falta de reflexió. *Lijereza.* Temeritas, atis.

LLEUGERESA DE MANS. Habilitat pera fér ab expedi- ció y primor alguna cosa rara. *Sutileza de manos.*

Dexteritas, atis. || La habilitat del lladregot. *Suileza de manos*. Agilitas, atis.

LLEUGERET, A. adj. d. *Lijerillo*. *Leviusculus*.

LLEUGERÍSSIM, A. adj. sup. *Lijerísimo*. *Yolocissimus*.

LLEUMENT. adv. m. ant. *LLEUGERAMENT*.

LLEURA. (TENIR) ter. y

LLEURER. v. n. *Tener tiempo, tener vagar, occasion*, etc. *Vacare*.

LLEUS. m. pl. ant. *FREIXURA*. || adj. ant. *LLEUGER*.

LLEVA. f. *LLEBA*, *FALLEBA*. || Recluta de gent de guerra. *Leva*. *Delectus*, *us*.

FÉR LLEVAS. fr. Convocar gent pera la guerra. *Hacer levás; levantar tropas*. *Homines conducere; delectum facere*.

LLEVADA (RÉA) fr. *PUJAR*, *MUNTAR*.

LLEVADÍS, SA. adj. Dit del pont que s' alça ó de cosa que's pót llevar. *Levadizo*. *Versatilis*.

CASTELL LLEVADÍS. Aparato de guerra consistent en un castell de fusta, cubert de cuyro y tant alt com las murallas, á las que estava destinada á acostarse y combátrer, asaltanlas per medi de un pont, quant era arribada la hora, pels soldats que 'l guarnian. *Castillo portátil*. *Versatilis turris*.

LLEVADORA. f. y

LLEVANERA. f. ant. Dona que per ofici assisteix als parts. *Comadre, comadrona, matrona, partera*. *Obstetrix, assestrix, icis*.

LLEVANS. m. pl. *CLAMÁSTECHS*.

LLEVANT. m. La part del horisont per about surt lo sol. *Levante*. *Oriens*, *tis*. || Lo vent que ve de llevant. *Levante, euro, solano, volturmo*. *Eurus*, *i*.

LLEVANT DE TAULA. *POSTRES*.

LLEVANTÍ, NA. adj. Lo natural y pertanyent á llevant. *Levantino, levantisco*. *Orientalis*.

LLEVAR. v. a. Usurpar, despossehir. *Quitar*. *Atfero*, *ers*. || Tallar algun membre del cos. *Crotar, quitar, amputar, mutilar*. *Amputo*, *as*. || PERJUDICAR. || Privar, impedir, destorbar, com: LLEVAR la gana, 'l dormir, etc. *Quitar*. *Privo*, *as*. || Prohibir, vedàr. *Quitar*. *Prohibeo*, *es*. || Péndrer una cosa de entre altrás ó del lloch en que estava. *Quitar*. *Adimo*, *ib*. || Desvanéixer. *Quitar*. *Minuo*, *is*. || Desempenyar, com: LLEVAR un cens, un tribut. *Redimir, quitar*. *Redimo*, *is*. || Llurar, com: jo us LLEVARÉ totes las sospitas. *Quitar*. *Evello*, *is*. || Derogar, abrogar alguna ley, sentència, tribut. *Quitar*. *Derogo*, *as*. || Suprimir algun empleo ú ofici. *Quitar*. *Funditus tollere*. || Assistir la llevadora als parts. *Partear*. *Obstetrico*, *as*. || Produhir fruyt. *Dar, rendir fruto*. *Produco, fructum ferre*. || Dit del pa, estufarse ó posarse en bon estat per medi de la fermentació. *Venirse*. *Fermentatione perfici*. || Ajudar á algu á eixir del llit vestintlo y componentlo, com se fá ab las criaturas. *Levantar*. *E lecto tollere*. || ant. *ALZAR*. || ant. *LEVANTAR*. || ant. *TRAUREN*. || *ALIVIAN*.

LLEVAR AYGUA. fr. ant. náut. *Hacer aguada*. *Aguarere*.

LLEVAR DEL MITJ. fr. *Matar*. *Quitar del medio*. *E medio tollere*.

LLEVAR LO DORMIR. fr. Fér estar ansiós. *Quitar el sueño*. *Solitudinem inducere*.

LLEVAR REM ADÉS. fr. náut. ant. *Meter remo de intento*. *Mittere remum consultò*.

AIXÓ NO LLEVA. exp. Aixó no impedeix. *Eso no quita, eso no impide que*. *Non obstat quin*.

FÉR LLEVAR. fr. Fér aixecar del llit. *Hacer levantar de la cama*. *Aliquem excitare*.

LLEVAR VOLTA Á LAS PALOMERAS loc. náut. ant. *Romper los juncos á las velas, desaferrar*. *Naveinolvere*.

LLEVARSE. v. r. Eixir del llit. *Levantarse*. *Lectum relinquere*. || met. Recobrar, convaleixer de alguna malaltia. *Levantarse*. *Convaleo*, *es*. || ant. *AIXECARSE*. || *Apartarse*. *Quitarse, apartarse*. *Abcedo*, *is*. || Fermentar la pasta. *Venirse*. *Fermentesco*, *is*.

LLEVARSE DEMATÍ. fr. met. Eixir del llit á la matinata. *Madrugar, matinear*. *Primo mane è lecto surgere*. || met. Apressurar-se, anticiparse en la execució de alguna cosa. *Madrugar*. *Prævenio*, *is*.

LLEVARSE MÉS DEMATÍ. fr. met. Anticiparse més que un altre. *Madrugar mas*. *Præripere, antevertere*.

LLEVASSÍ. m. ter. *AYGUAT*, *DABASSALL*.

LLEVAT, DA. p. p. *Quitado levantado*. *Ablatus*. || m. Creixent, porció de pasta agra que fá fermentar la pasterada. *Levadura, fermento*. *Fermentum*, *i*. || La porció que's reserva pera mesclar ab la pasterada següent. *Recentadura*. *Fermentum*, *i*. || La porció de pasta que's barreja ab la nova pera fér pa. *Fermento*. *Fermentum*, *i*.

LLEVAT DE AIXÓ. A més de aixó. *A mas de eso, fuera de eso*. *Prætereà*.

POSAR LLEVAT. fr. Mesclarlo ab la pasta. *Recentar*. *Fermento farinam imbueré*. || met. Disposar ó preparar alguna cosa pera algun fi. *Perdigar*. *Præparare*, *as*, *dispono*, *is*.

TORNARSE AGRE 'L LLEVAT. fr. Corrómpre-se fins al punt de fér fíls. *Ahilarse la levadura*. *Acesco*, *is*. *SENTERA LLEVADA*. loc. ant. *Bandera flotante, desplegada, alzada ó enarbolada*. *Explicatum vexillum*.

LLEVETG m. *LLEVEIG*.

LLEY. f. Edicte, diploma, pragmática, patent. *Ley*. *Lex*, *egis*. || Dret que's té á alguna cosa. *Ley*. *Lex*, *egis*. || Estatut que mana ó prohibeix alguna cosa arreglat al dret y rabó natural. *Ley*. *Lex*, *egis*. || Regla, orde. *Ley*. *Fœdus*, *eris*. || Fidelitat, amor. *Ley*. *Amor*, *is*. || La qualitat, pes ó mesura dels gèneros. *Ley*. *Lex*, *egis*. || Estatut, condició de algun acte particular ó junta. *Ley*. *Pactum*. || Qualitat deguda en los metalls y moneda després de la mescla permesa. *Ley*. *Lex*, *egis*. || tot. Sort, mena, classe, espècie. *Casto, raza*. *Genus*, *eris*. || pl. Lo cos del dret civil. *Leyus*. *Leges*, *um*. || Lo

manament de qualsevol superior. *Ley*. Mandatum, i.

LLEY CIVIL. La que imposa 'l príncep en orde al govern públich. *Ley civil*. Lex civilis.

LLEY DE DÉU. Lo que 'ns mana Déu per las santas Escripturas ó tradició apostólica. *Ley de Dios*. Lex divina.

LLEY DE GRÀCIA, EVANGÈLICA Ó NOVA. La que Jesucrist establí y 'ns deixà en l' Evangeli. *Ley de gracia, evangélica, nueva ó cristiana*. Lex evangelica.

LLEY DE LA TRAMPA. Embusteria, engany. *Ley de la trampa*. Fraus, dis.

LLEY DEL EMBUT. La arbitriarietat ab que una mateixa rahó s' aplica á cassos contraris segons convé. *La ley del embudo*. Arbitraria legis applicatio.

LLEY ECCLESIASTICA. La que imposa 'l Papa ó algun jutge seu. *Ley eclesiástica*. Lex ecclesiastica.

LLEY ESCRITA. Los preceptes que escrigué Déu ab són dit en las taulas que donà á Moysés en la montanya de Siná. *Ley escrita*. Scripta lex.

LLEY HUMANA. La que s' imposan los homes. *Ley humana*. Lex humana.

LLEY NATURAL Ó ETERNA. Lo dictàmen de la rahó que prescriu lo que ha de fèr ó admètrer. *Ley natural ó eterna*. Naturalis, aeterna lex.

LLEY VELLA Ó DE MOYSÉS. Los preceptes y cerimónias que Déu donà per medi de Moysés als jueus. *Ley vieja ó de Moisés*. Vetusta vel mosaica lex.

À DRETA LLEY. m. adv. Ab perfecció, segons regles del art. *A toda ley*. Omnimodò; juxtà legem. || Arreglat á lo que correspon segons justícia. *En justicia*. Recto modo.

À LLEY DE. m. adv. A us y costum de. *A fuer, á fuero de*. More, juxta mos. || loc. que seguida de alguns noms, com caballer, cristià, home de bè y alguns altres, serveix pera assegurar la veritat de lo que's diu. *A ley de*. Meherculè.

BAIXAR DE LLEY. Se diu del or quant se li dóna méns quilats, y de la plata quant méns diners dels que li corresponen segons lley. *Bajar de ley*. Aurum vel argentum alterius metalli admixtione corrumpere.

CARREGAR LA LLEY Ó TOTA LA LLEY Á ALCÚ. fr. met. Tractar ab tot rigor. *Echar la ley ó toda la ley á alguno*. Summo jure cum aliquo agere.

DONAR Ó FÉR LA LLEY. fr. met. Dominar, obligar á algú á lo que's vól. *Dar la ley*. Aliquem ad aliquid cogere. || Servir de modelo. *Dar la ley*. Exemplo esse.

DONAR Ó FÉR LLEYS. fr. LLEGISLAR.

FALTAR Á LA LLEY. fr. Obrar contra lo previngut en ella, ó fent ó deixant de fèr. *Venir contra alguna ley*. Legem infringere.

FALTAT DE LLEY. fr. Dit de la moneda falsa ó que no fa 'l pes que déu. *Fleble*. Deficiens.

FETA LA LLEY, FETA LA TRAMPA. fr. fam. ab que's dóna á entèndrer que la malícia humana fàcilment 'lroba medis y escusas pera aludir un manament

tant bon punt s'ha imposat. *Hecha la ley, hecha la trampa*; ó *tras la ley va la trampa*. Legis assecuta fraus.

TENIR MÉS LLEYS QUE UN BREVARI. fr. fam. Se diu de aquells que pera tot troban medis de disputar y sempre volen tenir rahó, may las acaban, y á tot troban resposta y contradicció. *Tener mas leyes que un doctor*. Lingulaca esse, linguacissimus.

VAN LAS LLEYS CONFORME VOLEN LOS REYS. ref. Denota que 'ls poderosos fàcilment las trencan, interpretantlas y acomodantlas á són gust. *Allá van leyes donde quieren reyes, ó do quieren reyes allá van leyes*. Totus ad imperium regis componitur orbis.

LLI.

LLI. m. Planta que 's cria en llochs humits, té la cama prima, rodona, tova, fins á quatre pams de alta; las fullas en lo cap, unas floretas blavas molt viscosas, y serveix pera fèr roba, etc. *Lino*. Linum, i. || Lo fil de dita planta. *Lino*. Filum ex lino; linum, i. || La roba de dit fil. *Lino*. Lineum textum.

AMARAR LO LLI. fr. Posarlo dins de aygua per alguns dias pera que 's coga. *Enriar, cocer*. Macerare, aqua subripere linum.

LO LLI BEN FILAT DÒNA DRAP DOBLAT. ref. literal. *El lino aparado da lienzo doblado*. Linum solerter netum texti plurimum dat.

LLIBANT. m. Corda grossa de espart. *Guinda-leza, maroma*. Rudens, tis.

LLIBANTÓ. m. Llibant prim. *Guindaleta*. Tractorius funis.

LLIBERAL. adj. Generós, franch. *Liberal*. Liberalis. || S' aplica á las arts pròpias del ingeni pera distingirlas de las mecánicas. *Liberal*. Liberalis.

LLIBERAL COM UN CERCA POUS. exp. irón. ab que 's moteja al miserable ó mesquí. *Largo como un pelo de huevo á de rata*. Præparcus, sordidus.

LLIBERALÍSSIM, A. adj. sup. *Liberalísimo*. Munificentissimus.

LLIBERALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Liberalísimamente*. Munificentissimè.

LLIBERALITAT. f. Llarguesa, generositat. *Liberalidad, largueza*. Munificentia, w. liberalitas, atis.

LLIBERALMENT. adv. m. Ab generositat. *Liberalmente, generosamente*. Liberaliter.

LLIBERT. m. Esclau á qui s' ha donat llibertat. *Liberto, horro*. Libertus, i. || p. p. *Libertado*. Liberatus. || adj. p. u. *LIBRE*.

LLIBERTADOR, A. m. y f. Lo qui lliberta. *Libertador, librador*. Liberator, is.

LLIBERTAR. v. a. Posar en llibertat. *Libertar*. Libero, as. || met. Eximir de algun deute, obligació, etc. *Libertar*. Eximo, is, libero, as.

LLIBERTAT, DA. p. p. *Libertado, librado*. Liberatus. || f. Llibre alvedriu. *Libertad, libre alvedrio*. Libertas, atis. || L' estat del que no està

subjecte á altre. *Libertad*. Libertas, atis. || Prerogativa, privilegi. *Libertad*. Privilegium, ii. || Falta de subjecció, llicència exorbitant. *Libertad*. Licentia, æ. || Facultat de dir ó fèr lo que no s' opose á las lleys. *Libertad*. Libertas, atis. || Familiaritat, franquesa en lo tracte. *Libertad*. Familiaritas, libertas, atis. || Facultat, poder, permís pera fèr alguna cosa. *Libertad*. Copia, æ. || Diosa venerada pels antichs grechs y romans; se representava ab un xusso ó llansa en una ma y un sombreret ó boneto en la altra. *Libertad*. Libertas, atis. || **LLIBERTINATGE**. || L' estat de las personas que no s' han subjectat á un altre; així 's diu dè algú que no 's càsa per no pèrdrer la llibertat. *Libertad*. Libertas, atis. || La desenfrenada contravenció á las lleys y bonas custums. *Libertad*. Nimia licentia. || Llicència exorbitant que algú 's pren parlant ú obrant ab desenvoltura. *Libertad*. Licentia, æ. || La independència de las etiquetas. *Libertad*. Licentia, æ. || Esfors y ánimo pera parlar sèns empenyo. *Revolucion*, *soltura*. Animi robur. || Llicència ó permís pera fèr alguna cosa. *Licencia*. Facultas, atis, licentia, æ. || Soltura, desahogo. *Anchura*. Licentia, æ, immoderata libertas.

LLIBERTAT DE CONCIÈNCIA. Permis de professar qualsevol religió. *Libertad de conciencia*. Cujuslibet religionis libertas.

À SAS LLIBERTATS. m. adv. Sense subjecció, ab tota comoditat. *A sus anchuras*. Liberè.

DEIXAR À SAS LLIBERTATS. fr. que s' aplica al minyó mal criat que se li ha deixat fèr tot lo que se li haantoixat. *Consentido*. Nimis indulgenter educatus.

DIR QUATRE LLIBERTATS. fr. met. Insultar ab paraulas. *Decir muchas libertades*. Licentiosis, procacibus verbis aliquem petere.

DONAT LLIBERTAT AL ESCLAU. fr. Ferlo amo de si mateix renunciant al domini que 's tenia damunt de ell. *Manumitir*, *aforrar*, *ahorrar*. Servum manumittere.

LA LLIBERTAT ES VIDA. loc. Denota quant apreciable es la llibertat. *El buey suelto bien se lame; la libertad no tiene precio*. Non benè pro toto libertas venditur auro.

PÈNDRE LA LLIBERTAT. fr. Fèr independentment alguna cosa sense demanar la llicència que per obligació ó cortesia 's necessita. *Tomarse la licencia*. Petulanter agere.

LLIBERTÍ, NA. adj. Qui té llibertinatge. *Libertino*. Effrenatus. || Lo qui està molt donat á las cosas del mon. *Profano*, *roto*. Parcus Deicultor. || Lo qui obra llicenciosament ab escàndol. *Desgarado*. Dissolutus. || m. Lo fill del llibert. *Libertino*. Libertinus, i.

LLIBERTINATGE. m. Modo de viurer llicencios. *Libertinaje*, *libertad*. Licentia, æ. || Falta de religió. *Libertinaje*. Impielas, atis.

LLIBRANSA. f. Lletra, orde pera que 's pague la quantitat que expressa. *Libramiento*, *libranza*. Syngraphus, i.

DONAR LLIBRANSAS. fr. Entregar las ordres de pagar. *Dar libranzas*, *pagar*. Tesseram numariam dare.

LLIBRAR. v. a. DESLLIBRAR. || **DONAR LLIBRANSAS**. || r. DESLLIBRARSE.

LLIBRÁS. m. aum. *Librazo*. Ingens liber.

LLIBRE. adj. Qui té facultat pera obrar ó no obrar; no obligat. *Libre*. Liber. || Qui no es nat esclau. *Libre*. Liber. || Qui 's governa per si mateix ó sèns dependència de altre. *Libre*. Liber. || Qui no està pres. *Libre*. Solutus. || Insubordinat, llicencios. *Libre*. Licentiosus. || Solt. *Libre*. Vagus. || Poch modest, atrevit, desvergonyit. *Libre*. Audax. || Salvo, sense perill. *Libre*. Incolumis. || S' aplica al vers que no 's subjecta á consonància ni assonància. *Libre*. Lege soluti numeri. || Desembarassat, no impedit. *Libre*, *franco*. Expeditus. || Innocent. *Libre*. Innoxius. || Exempt, dispensat, privilegiat. *Libre*. Liber. || Solter. *Libre*. Inuptus. || Qui diu ó fá lo que li apar, sense reparar en inconvenients, com: un autor es molt **LLIBRE** en sos escrits. *Libre*. Audax, licentiosus. || m. Volum, porció de plechs de paper enquadernats. *Libro*. Liber, bri. || Una de las parts en que 's divideixen las obras escritas. *Libro*. Liber, bri. || Obra escrita. *Libro*. Opusculum, i. volumen, inis.

LLIBRE ALVEDRIU. ALVEDRIU.

LLIBRE DE ACTAS Ó VIDAS DE SANTS. Aquell en que antigüament las catedrals y monastirs tenian recopiladas las vidas ó fets dels santos. *Legendario*. Sanctorum acta vitasque continens liber.

LLIBRE DE CABALLERIAS. Lo que conté fets ridiculs de caballers aventurers. *Libro de caballerias*. Facinorum commentitiorum liber.

LLIBRE DE CAIXA Ó DE COMPTES. Lo que tenen los mercaders y homes de negocis pera assentar lo que fan, cobran y pagan. *Libro de caja*. Calendarium, ii.

LLIBRE DE COR. Llibre gran regularment ab fullas de pergami y ab nota pera cantar en lo cor. *Libro de coro*. Liber choro deserviens.

LLIBRE DE DEVOCIONS. DEVOCIONARI.

LLIBRE DE LA LLEY DELS JUDEUS. TORA. 2.

LLIBRE DE LA VIDA. met. Lo decret de la predestinació. *Libro de la vida*. Liber vitæ.

LLIBRE DE LLISSONS. Lo llibre de cor que conte las lliçons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LLIBRE DE MA. MANUAL.

LLIBRE DE MEMÓRIA. Lo en que 's nóta lo que convé tenir present. *Libro de memoria*, *mamotreto*, *memorial*. Commentarium, ii.

LLIBRE DE MÚSICA. Lo que té escritas las solfas pera tocar y cantar. *Libro de música*. Musicus liber.

LLIBRE DE NOBLESA. NOBILIARI.

LLIBRE DE ÓBITS. Aquell que tenen en las pàrròquias pera notar las personas que moren. *Libro mortuario*, *de fallecimiento*. Liber in quo defunctorum nomina scribuntur.

LLIBRE DE QUARANTA VUYT FULLS. fam. Lo joch

de cartas. *Libro de las cuarenta y ocho hojas, barja*. Chartarum depictarum fasciculus.

LIBRE DE REPARTIMENT. Los registres que manar-formar alguns conquistadors, ahont constàs la distribuci feta à sos comilitants de las propietats dels vassuts. *Libro de repartimiento*. Liber notæ prædiorum partitionem victorum.

LIBRE DELS TERSOS. L' en que 'l notari dels tersos continuava 'l nom de la persona obligada, la qui llavors passava à serho principalment del fisch, per lo qual fins havent fèt cessió de béns podia sér apremiada ab presó. Continuada en lo libre tota escriptura ab clàusula guarentigia era quant passava à denominarse escriptura de Tersos. *Libro de los tercios*. Liber sic dictus.

LIBRE EN DOZÉ. Aquell en que cada fulla es una dotzena part del full de paper. *Libro en dozavo*. Volumen cujus forma duodecimam chartæ papyracæ partem æquat.

LIBRE EN FÓLIO. Aquell en que cada fulla es mitj full de paper. *Libro en folio*. Volumen cujus magnitudo dimidio chartæ æqualis est.

LIBRE EN OCTAU. Aquell en que cada fulla es la octava part del full de paper. *Libro en octavo*. Volumen cujus singula folia octavam chartæ papyracæ partem æquant.

LIBRE EN QUART. Aquell en que cada fulla es la quarta part del full de paper. *Libro en cuarto*. Volumen plagulæ quadrantiem æquans magnitudine.

LIBRE MESTRE. Aquell en que s' apunten las comes més notables de una comunitat. *Libro maestro, libro de becerro*. Commentarius, ii.

LIBRE TANCAT NO FÀ LLETRAT. ref. Denota que de res serveixen los llibres sinó s' estudian. *Libro cerrado no saca letrado*. Liber ni studeas obstat.

LIBRE VERT. Aquell en que's notan las particularitats de una comunitat, ciutat, etc. *Libro verde* y també *libro de ayuntamiento* en las ciutats, vil·las, etc. Ephemeris, idis. || La persona aficionada à averiguar las notícias que's notan en lo tal libre. *Libro verde*. Ephemeridum amator vel scriptor.

CAPSEAR LOS LLIBRES. fr. Entre llibreteres es posar los capseadas. *Cabecear*. Extremas voluminis tænias assequere, firmare.

FIGARSE EN LLIBRES DE CABALLERIA. fr. met. Figar-se algú en lo que no li importa. *Meterse en libros de caballerias*. Alienis negotiis se ingerere.

PARLAR COM UN LLIBRE. loc. Parlar molt seguit y h. *Hablar como un libro*. Eloquenter loquere.

LLIBREA. f. Uniforme de cotxeros y lacayos. *Librea*. Vestimenta tessera.

TRAUREN Ó POSAR LLIBREA. fr. Fèrlosla posar en la casa que no la gastavan. *Echar librea*. Induere famulos vestimenta tessera.

LLIBRELL. m. ant. GIBRELL.

LLIBREMENT. m. adv. Francament. *Libremente*. Ingenuè, liberè. || Ab llibertat. *Libremente*. Liberè. || Sense constrenyiment. *Libremente*. Otiosè, liberè. || Atrevidament. *Libremente*. Audacter,

liberè. || Ab desembràs. *Libremente*. Expeditè.

LLIBRER. m. LLIBRETER.

LLIBRERIA. f. BIBLIOTECA. || L' armari ó pres-tatges en que's particulars col·locan sos llibres, y 'l quarto ahont los tenen. *Estantes, libreria*. Scri-nium, i. || Botiga de llibres. *Libreria*. Libraria, æ. || Lo conjunt de llibres que tenen pera són us las personas particulars ó las corporacions. *Biblioteca, libreria*. Biblioteca, æ.

LLIBRET. m. d. *Librillo, ito, librete, librejo*. Libellus, i. || Porció de cerilla en forma de libre. *Librillo*. Cereus libellus.

LLIBRETA. f. Lo conjunt de alguns fulls de paper plegats y cusits en forma de libre. *Libreta, cuaderno, cuadermillo*. Codex, icis.

LLIBRETER, A. m. y f. Qui ven ó enquaderna llibres. *Librero*. Librarius, ii, bibliopola, æ.

LLIBRETERIA. f. Carrer dels llibreters. *Librereria*. Vicus librarius. || LLIBRERIA. 3.

LLIBRETET. m. d. *Libretillo*. Libellulus, i.

LLIBROT. m. Libre despreciable. *Librote, li-bracho*. Vilis et obsoletus codex.

LLICÈNCIA. f. Facultat, permís. *Licencia, per-miso, facultad, venia*. Licentia, æ. || Llibertat im-moderada. *Licencia*. Licentia nimia. || Despaig, despedida que's dóna als soldats que han cumplert lo servey. *Licencia*. Missio, nis.

LLICÈNCIA POÈTICA. La llibertat que's prenen los poetes pera usar frases, figuras ó veus no admesas en la prosa. *Licencia poética*. Poëtica libertas; venia, æ.

LLICENCIAR. v. a. Donar llicència. *Licenciar*. Dimitto, is. || Conferir lo grau de llicenciat en las universitats. *Licenciar*. In ordinem, in classem, in candidati album adscribere.

LLICENCIAT. m. Qui ha pres la llicenciatura en alguna universitat. *Licenciado*. Prolyta, æ. || p. *Licenciado*. Dimissus.

LLICENCIATURA. f. Lo grau que en las uni-versitats se confereix al llicenciat en alguna facul-tat pera que la puga ensenyar. *Licencia*. Doctoris, magistri, magisterii titulus.

LLICENCIÓS, A. adj. Llibre, immoderat, atre-vit, disolut. *Licencioso*. Licenciosus.

LLICENCIOSAMENT. adv. m. Ab massa lli-bertat. *Licenciosamente*. Licenter.

LLÍCIT, A. adj. LÍCIT.

LLÍCITAMENT. adv. m. LÍCITAMENT.

LLICOR. m. LICOR.

LLICSÓ. m. LLAXÓ.

LLIDONER. m. LLADONER.

LLIGA. f. Confederació, aliança pera la ofensiva y defensiva. *Liga*. Fœdus, eris. || Porció de metall que's mescla ab l' or y plata. *Liga*. Auri, argenti alieno metallo conciliata densatio. || LLIGACAMA.

FÈR LLIGA. fr. Confederarse, unir-se pera algun fi. *Ligarse, confederarse, coaligarse*. Fœdero, as.

FÈR LLIGA A PART. fr. Formar ó seguir altre par-tit. *Hacer corro á parte*. Alias sequi partes.

FÉR LLIGA DE METALLS. fr. Mesclarlos pera ferne un de diferent. *Alear.* Metalla commiscere.

LLIGABOSCH. f. Mata de fullas oposadas de dos en dos, verdas per sobre y blanquinosas per sota, las flors de un blanch que tira á groch. *Nadreselva.* Periclymenus, i.

LLIGACAMA. f. Cinta pera assegurar las mitjas en las camas. *Liga, cenojil, senojoil, henojil.* Periscelis, idis.

LLIGADA. f. Voltas que dona la corda, veta, etc. *Ligadura.* Ligatura, æ. || En las armas de foch. *ABRASSADERA.* || Baga, anell de la arada, cercolet de ferro que assegura 'l camatimó y cameta de la arada. *Beloria.* Ferreus aratri annulus. || arq. Cada una de las pedras que's deixan en la paret pera unir las ab altrás. *Diente, y endeja, adraja, agraja* si cauhen perpendiculars, com en las bóvedas. *Parietini denticuli.* || Entre estampers las lletras unidas: com æ, fi, fl, etc. *Ligadas, ligaturas.* *Ligatæ litteræ.*

FÉR Ó DEIXAR LLIGADAS. fr. arq. Deixar en la paret algunas pedras de tant en tant pera juntar las ab altra obra. *Adentellar.* Prominentes lapides relinquare.

LLIGADOR. m. TOCADOR.

LLIGADURA. f. La acció de lligar. *Ligacion, ligadura, atadura, ligamiento.* Iligatio, nis. || **ENVENADURA, VENDATGE.** || mús. L' artifici ab que's lliga la dissonància ab la consonància. *Ligadura.* In musicis vinculum. || La envenadura que fan als malalts pera ferlos tornar en sí dels accidents. *Garrole.* Contorta fune astrictio. || Unió, connexió de una cosa ab altra. *Ligadura, ligamiento.* Nexus, us. || anat. Corda nervosa, dura, forta, flexible, que serveix pera lligar las parts ó membres del cos del animal. *Ligamento.* Ligamen, inis.

LLIGALL. m. Lo conjunt de pessas de roba apuntat ab un fil pera entregarse á la bugadera. *Cosido, atado.* Sutura, æ. || Lo feixet de paper. *Legajo.* Chartarius fasciculus.

LLIGAM. m. Qualsevol cosa que serveix pera lligar. *Atadero, ligadura.* Vinculum, i.

LLIGAM DE LAS ABARCAS. Llenca de cuyro que's fica pels ulls de las abarcas pera assegurarlas bè. *Zarria.* Calcei corrigia.

LLIGAM DELS SOCHS. Lo cordillet de cánem ab lo qual se lligan. *Calzadera.* Funiculus cannabinus aptandis peronibus.

LLIGAMENT. m. ant. y

LLIGANSA. f. ant. LLIGADURA.

LLIGAR. v. a. Juntar, unir, enllassar una cosa ab altra. *Atar, ligar.* Ligo, as. || met. Impedir lo moviment, subjectar. *Ligar, atar.* Colligo, is. || Unir, juntar las parts de un discurs. *Atar.* Orationis filum innectere. || Pèndrer lo pit las criaturas. *Tomar el pecho.* Mammæ sugere. || na. 3. || ant. Adornar la dona. *Pender.* Como, as. || ant. Adornar lo cap de la dona. *Tocar.* Comam, capud ornare.

|| Subjectar los fardos, càrregas, etc. ab cordas. *Liar.* Ligo, as. || ENCORTAR.

LLIGAR Ó NO LLIGAR AB ALGÚ. fr. met. Avenirse ó no avenirse ab ell. *Hacer ó no hacer buenas migas.* Facile vel difficile consociarii, convenire.

NI LLIGA NI DESLLIGA. ref. Se diu del que no parla ab concert ó no sap dar rahó de lo que està i són càrrech. *Ni ata ni desata.* Non ea quæ dicit cohærent.

QUI BÈ LLIGA BÈ DESLLIGA. ref. Denota que'l qui empren ab coneixement un negoci àrdue sabrà eixir ab facilitat de ell. *Quien bien ata bien desata.* Ardua aggressus, ipse sibi extricandi inveniet viam.

LLIGARSE. v. r. met. Obligarse. *Ligarse.* Constringi. || **TURBARSE.** || **FÉR LLIGA.**

LLIGASSA. f. ant. Adorno, compostura del cabell de la dona. *Tocado, prendido.* Capitis, capillorum ornatus.

LLIGAT, DA. p. p. *Atado, ligado.* Vincitus. || mús. La unió de dos punts sostenint lo valor de ells, y anomenant sols lo primer. *Ligado.* Musicus quidam character. || met. Obligat. *Sujeto, ligado, atado.* Constrictus. || adj. Trava't, pera poch. *Atado.* Præpeditus. || Apassionat, enamorat. *Cautivo, enredado.* Amore captus.

LLIGÓ. f. ant. AIXADA.

LLIGONET. m. d. ant. AIXADETA.

LLIM. m. ant. LLÒT.

LLIMA. f. Instrument de acer aspre y ferm pera tallar y allisar los metalls. *Lima.* Lima, æ. || La rodona y aspra de que se serveixen los man-yans y altres oficis pera rebaixar lo més grosser. *Limalon, canto redondo.* Lima, æ. || La suau ó fina pera pulir. *Bastarda.* Lima mollior. || met. Correcció. *Lima.* Lima, æ. || ter. LLIMONA.

LLIMA SORDA. La que està cubierta de plom y fá poch ó ningun ruidó quant llima. *Lima sorda ó dulce, platatalima.* Lima plumbo instructa. || met. Lo temps y tot lo que imperceptiblement consum alguna cosa. *Lima sorda.* Res sensim atterens. || met. La persona que fá mal á altra sèns estrépit y ab molt dissimulo. *Pólvora sorda.* Malignus, cavillator.

LLIMACH. m. Espécie de caragol sense closca. *Babosa, babaza.* Limax, acis. || LLÒT.

LLIMADURA. f. L' acte y efecte de llimar. *Limadura.* Limatio, nis. || pl. Las partícules que cauhen de lo que's llima. *Limaduras, limalla.* Scops, pis.

LLIMAMENT. m. ant. LLIMADURA.

LLIMAR. v. a. Traballar ab la llima. *Limar.* Limo, as. || met. Pulir ó relocar alguna obra. *Limar.* Elimo, as.

LLIMÀRIAS. f. pl. LLUMINÀRIAS.

LLIMAT, DA. p. p. *Limado.* Limatus. || adj. Lo que es molt pulit y molt ben acabat. *Limado, pulido.* Perpolitus.

LLIMERA. f. náut. Obertura sobre 'l codaste pei

pas del cap del timó y joch de la canya encastada en ell. *Linera, fagonadura, lemera*. Fenestella, æ.

LLIMETA. f. d. *Lima* pequeña. *Limatula*, limes, æ.

LLIMIT. m. LÍMIT.

LLIMITROFE. adj. ant. LÍMITROFE.

LLIMÓ. m. p. u. LLIMONA. || Esperit de llimona. *Espiritus de limon*. Mali medici defæcatissimus spiritus. || LLIMONADA.

LLIMONA. f. Fruyt del llimoner. *Limon, limo*. Malum citreum. || Bleda borda, la fulla de la qual té la virtut de consolidar y secar las parts, y la llavor picada, cuyta en vi y beguda deté 'l fluix de sang. *Limonia, limonia*. *Limonium*, ii. || Los botànichs ho diuhon á una planta, las fullas de la qual llicas y suaus ixen de las arrels; las flors estan ecampadas pels brots, quasi sempre inclinadas envers terra, cada una ab cinch fullas á modo de clavell; són de color blau, groch ó blanquínos. Las fullas y arrels són astringents. *Limonia*. *Limonium*, ii. || TARONGINA.

LLIMONA DOLSA. Espécie de llimona més petita y rodona que las demés y de gust dols. *Lima*. Malum medicinum dulce.

LLIMONADA. f. Beguda de such de llimona ab aygua y sucre. *Limonada*. Ex malo medico et saccharo potus, potio.

LLIMONER. m. y

LLIMONERA. f. Arbre semblant al taronger del qual es espécie; fá 'l fruyt en forma oval de un groch baix quant está madur, y conté un such agre. *Limon, limonero, limero, lima*. Malus citrea.

LLIMONER DOLS. Lo qui fá las llimonas dolsas. *Limon, lima*. Malus citrea.

LLIMONERAR. m. Lloch plantat de llimoners. *Limonar*. Citretum, i.

LLIMONETA. f. d. *Limonicillo*. Malum citreum parvum.

LLIMPIAR. v. a. LIMPIAR.

LLIMPIESA. f. LIMPIESA.

LÍMPIO, A. adj. LÍMPIO.

LLIMS. m. pl. Lloch ahont estavan las ánimas dels sants pares esperant la redempció. *Limbo*. Limbus inferorum. || Lloch ahont van las ánimas dels infants que moren sense sér batejats. *Limbo*. Limbus, i.

LLINÁLOZ. m. CEVER.

LLINAR. m. Camp de lli. *Linar*. Lino consitus ager; linarium, ii.

LLINÀRIA. f. Herba medicinal de fullas semblants á las del lli, y las flors grogas en espiga ab un esparó en la part posterior. *Linaria*. Linaria, æ.

LLINATGE. m. Rassa, generació, familia, prosapia. *Linaje*. Genus, eris, familia, æ. || GENEALOGIA.

LLINATGE HUMÀ. 'L conjunt de tots los homes. *Linaje humano*. Humanum genus.

DE DON LLINATGE VÉ NOSTRE ASE QUE AB LAS DENTS SE GRATA 'L CUL. ref. Ab que's ridiculisa als que's doan molta importància y ab las obras mostran

grosseria y mala educació. Aunque la mona se vieta de seda, mona se queda. Simia semper simia, etiam si aurea gestet insignia.

FÉR LLINATGE Á PART. fr. FÉR LLIGA Á PART.

LLINDA Y LLINDAR. m. La fusta travessera ó pedra que descansa sobre 'ls muntants pera formar la portalada. *Lintel, diatel, y puente, cerco cabecero* pr. Limen, inis. || Marxapeu, pedris de la porta. *Umbral*. Limen, inis. || v. n. Afrontar, confinar. *Lindar*. Confinem, conterminum, contiguum esse.

LLINDERA. f. DIAIX.

LLINET. m. ter. y

LLINOSA. f. Llavor de lli. *Linaza, linueso, garbola*. Lini semen.

LLINYA. f. LLINYOLA. || LLINYOL.

LLINYOL. m. Pel de cuch pera pescar. *Sedal*. Piscatoria seta || Fil cru empegat ab que cusen los sabaters. *Cabo*. Cheleuma, æ. || Llas pera casear aucells. *Oncejera*. Laqueus, ei.

LLINYOLA. f. Cordill empapat de tint, pera senyalar la fusta que s'ha de serrar. *Linea*. Amusis, is, linea, æ.

LLIQUIDAR Y LLIQUIFICAR. v. a. ant. LIQUIDAR.

LLÍQUIT, DA. adj. ant. LÍQUIT.

LLIRI. m. Planta de cabessa; ni ha de diferents espécies. *Lirio*. Lilium, ii.

LLIRI BLANCH. Planta perpétua: de la arrel, que es una cabessa, surten várias fullas llargas, estretas y llubentas; la cama es alta y al cap damunt de ella naixen las flors que són grosses, blanques y molt olorosas. Se cultiva pera adorno en los jardins, y vulgarment se coneix per lliri de sant Antoni. *Azucena, lirio blanco*. Candidum lilium.

LLIRI BLAU. Planta medicinal que té las arrels superficials, las fullas llargas cosa de dos pams, amplas de dos dits, nerviosas y acabadas en punta de espasa. Té la cama dreta y rodona ab 5 ó 6 nusos, que cada un trau una fulla més petita entre la qual ixen las blanques que al cap damunt tenen las flors de sis fullas molt grosses y hermosas de color més ó ménos blau, ó matisadas de vários colors. *Lirio cardeno*. Iris, idis.

LLIRI DORT Ó PUDENT. Planta de un peu de alsària, ab las fullas que naixen apilotadas desde la arrel, primas, llargas y punxagudas, del mitj de las quals ix la cama que sosté flors semblants á las del lliri blau, però no de un blau que tira á pardo, y á la nit fan un gran fetor. *Lirio hediondo; efemero*. Ephemereum, i, iris foetidissima.

LLIRI DE AYGUA. Planta que's cria en la aygua. Las fullas naixen apilotadas desde la arrel, tenen las camas molt molsudas y són moltíssim grosses. De entre mitj de las fullas naix un altra cama que al cap damunt brota una flor grossa y blanca en forma de paperina. *Hijo de rio*. Nymphaea, æ.

LLIRI DELS SEMBRATS. Planta que té arrel de cabessa y fullas estretas y cilíndricas; lo tronch quasi no arriba á un pam de llarch, y fá una multitud

de floretas de color blau fosch. *Baya*. Hyacinthus racemosus.

LLIRI DE MAR ó **DE PLATJA**. Planta perpétua, alta cosa de 3 pams, ab fullas llargues y estretes, flors blanques de tres fulletes que naixen de una cabessa. *Amormio*. *Pancretium maritimum*.

LLIRI GROCH. Planta semblant al lliri blau, però que fá la flor groga. *Lirio amarillo*. *Lilium pallidum*.

LLIRI MORAT. Planta de cabessa que creix sense cultiu en algunas parts de Espanya y 's cultiva pera adorno en los jardins. Sas fullas tenen la figura de un ferro de llansa, y están col·locadas en círcul tot voltant de la cama que es alta de 3 ó 4 peus, y acaban en una porció de flors caygudas, de color morat ab tacas negrenques. *Martagon*. *Lilium martagon*.

LLIRI ROIG ó **BERMELL**. Lo que té las flors de un encarnat viu. *Azucena de guergnesei*; *lirio colorado*. Flors purpureo narcissus.

LLIRI TIGRE. **LLIRI BLAU**.

LLIRIMÀQUIA. f. Planta que's cria regularment en ayguamolls; vários brots drets, peluts y ab molts nusos; las fullas són llargues y punxagudas, cubertas de borro per part de sota, y per damunt de un vert groguench. Fá la flor groga que naix al cim dels brots. Sa virtut diuhen sér tanta, que alborotantse dos vadells junyits, aplicada al jou 'ls sossega y amansa. *Lirimachia*. *Lirimachia*, æ.

LLIRÓ. m. rut. **LLADÓ**.

LLIS, A. adj. Pla, brunyit. *Liso*. *Lævis*. || Sense grops. *Liso*. *Abnodatus*.

LLIS Y RAS. m. adv. Clara y manifestament, sens embuts ni solapas. *Rasamente*. Planè, apertè, pal·lam, caudidè.

LLISAMENT. adv. m. Rodonament, ab resolució. *Redondamente*, *lisamente*. Clarè.

LLISCADA. f. La acció de lliscar. *Resbalon*, *resbaladura*, *resbalamiento*. *Lapsus vestigium*.

DONAR UNA LLISCADA. fr. **LLISCAR**.

LLISCADOR, A. m. y f. Qui llisca. *Resbalar*, *resbaladero*. Qui labitur. || adj. Qualsevol que s'esmunyeix fàcilment. *Resbaladizo*. *Quod facillè labitur*. || Lo lloch ahont se llisca. *Resbaladizo*, *resbaladero*. *Lubricus locus*.

LLISCAR. v. n. Escórrerse 'ls peus per no trepitjar segur. *Resbalar*, *deslizar*, *irse los pies*. Labor, eris. || Esmunyeirse. *Resbalar*, *escurrirse*, *deslizarse*. Elabor, eris.

LLISCÓS, A. adj. **LLISCADOR**.

LLISSA. f. Peix de mar en forma de llansadora, aplanat pels costats, cubert de escates grans, lo cap petit, boca gran, llong groguench, lo demés blanch, las aletas petites, cendroses y rallades de blau. En algunas parts creix fins á dos peus, y á la primavera entra á desovar en los rius. *Sábalo*, *alosa*, *trisa*. *Alausa*, *alosa*, æ.

LLISSAR. v. n. ter. **RELLISSAR**.

LLISSÓ. f. Lo que explica 'l mestre en la esco-

la. *Leccion*. *Dictata*, orum. || Lo que cada vegada senyala 'l mestre á sos deixebles. *Leccion*. *Pensum*, i. || Lo tros de Escripura ó sants Pares al fi de cada nocturno de matines. *Leccion*. *Lectio*, nis. || Discurs del opositor en sos exercicis. *Leccion* ó *leccion de puntos*. *Dissertatio*, *lectio*, nis. || Amonestació, exemple que'ns serveix pera conduhirnos en algun negoci. *Leccion*. *Monitum*, i. || Lo conjunt de coneixements teórics ó pràctics que en cada una de las vegades dona als deixebles lo mestre de alguna ciència, art, ofici ó habilitat. *Leccion*. *Doctrina singularis diebus á magistro discipulis tradita*. || **LECTURA**.

DONAR LLISSÓ. fr. Assenyalarla als deixebles. *Echar leccion*. *Pensum discipulis præscribere*, *describere*. || Se diu del deixeble quant lo mestre 'l instrueix. *Dar* ó *tomar leccion*. *Lectioem audire*.

|| Se diu del mestre cada vegada que instrueix al deixeble. *Dar leccion*. *Doctrinam discipulis tradere*. || Se diu dels noys quant recitan lo que 'l mestre 'ls havia assenyalat pera que ho estudiassen. *Recitar la leccion*. *Lectioem memoriter recitare*.

PÈNDRE LLISSÓ. fr. Executar ab lo mestre alguna habilitat ó art que s'está aprenent pera anarse imposant. *Tomar leccion*. *Magistro operam dare*. || Entre estudiants es escoltar al deixeble que la recita; y examinar regularment ab lo llibre al davant, si la sab ó no de memòria. *Tomar la leccion*. *Discipulum pensum á magistro adsignatum recitantem audire*.

PODER DONAR LLISSÓ. fr. **PODER LLEGIR CÁTEDRA**.

LLISSONGEAR. v. a. Adular, afalagar, atreure. *Lisonjea*. *Adulor*, aris. || met. Deleytar, agra·dar als sentits. *Lisonjea*. *Delecto*, as.

LLISSONGER, A. m. y f. Adulador. *Lisonjero*, *adulador*, *lisonjeador*. *Palpo*, nis. || met. Lo que agrada y dona gust, com la música, la veu, etc. *Lisonjero*. *Delectans*, *oblectans*.

LLISONJA. f. Adulació, afalech afectat. *Lisonja*. *Adulatio*, nis, *blanditia*, æ.

LLISSOS. m. pl. Cada un dels fils ab que's teixidors divideixen la seda ó estam pera passar la llansadora. *Lizos*. *Licium*, ii.

PASSAR LLISSOS. fr. Guarnir lo taler ab ells pera que's puga teixir la mostra. *Enlizar*. *Licia addere*.

LLISTA. f. Llenca. *Lista*. *Fasciola*, *fascia*, æ. || Via en las telas. *Lista*, *vareta*, *gaya*. *Diversi coloris plagula*. || Lo paper que conté 'ls noms de várias personas ó cosas y l'acte de anomenarlas: s'usa més comunment en la milícia. *Lista*. *Catalogus*, i. || La de reos que se sól donar en los tribunals al jutge pera apuntar lo decret á fi de no confóndrer las causas. *Decretero*, *nómina*. *Reorum census*. || Ralla de diferent color que's troba en algunas matèries, com minerals, fustes, etc., y demostrant diferent qualitat. *Veta*. *Vena*, æ.

VÉR LLISTAS EN LOS TEIXITS. fr. Teixir roba ab llistas de diferent color. *Varetear*. *Virgis distingere*.

PASSAR LLISTA. fr. Cridar per són nom á las personas que'l tenen continuat en la llista. *Pasar lista*. Nomine proprio appellare.

POSAR EN LLISTA. fr. ALLISTAR.

LLISTAMENT. m. ant. ALLISTAMENT.

LLISTAR. v. a. ant. ALLISTAR. || ant. TRIAR. || Adornar alguna cosa ab llistas de diferent color. *Gayar*. Versicoloribus fasciis ornare.

LLISTAT, DA. adj. Viat. *Listeado, listado, rayado, largueado, vetado, veteado*. Variiegatus. || arq. Lo que té faixas ó llistas. *Fajeadó*. Fasciis circumseptus.

LLISTELL. m. arq. FILET.

LLISTÓ. m. Llenca de fusta. *Liston*. Tænia lignea. || náut. La llenca de fusta que guarneix exteriorment lo costat de la embarcació per la part superior y per la flor del aygua. *Galon*. In navigii latere posita lignea. || pl. Lo conjunt de molts llenques de fusta. *Listoneria*. Fasciolarum cumulus.

LLISTÓ DE VIDRIERA. La llenca de fusta ab que s'asseguran las vidrieras. *Mangueta*. Lignea fasciola.

LLISURA. f. Igualtat de una superfície. *Lisura*. Levitas, atis. || met. Veritat, ingenuitat, senzillesa. *Lisura, candor*. Veritas, atis.

LLIT. m. Lo que serveix pera dormir. *Cama, lecho*. Lectum, i. || La tela que cobreix al feto. *Paras, secundina, placenta, parias*. Placenta, æ. || Las pots y banchs sobre que s'extenen los matalassos. *Cama*. Lecti fulcra. || Lo cortinatje y demès ab que s'adorna 'l llit. *Cama*. ecti Lornamentum. || met. En los carros lo pla ahont se col-loca la càrrega. *Lecho, cama*. Stratum, solum, i. || met. Entre pica-peders es la superfície ó p'a de una pedra damunt de la qual s'ha de asentar la ailla. *Lecho*. Lapidis plana superficies.

LLIT DE MARINER. Tros de drap cru que se sól penjar per las quatre puntas y serveix en las embarcacions pera dormirhi. *Coi, coy*. Lectulus pensilis linteus nautarum.

LLIT DE MORTS. L' instrument de fusta ab que's portan los morts al cementiri. *Andas, féretro, hueco*. Feretrum, locus, i.

LLIT DE PORRE. Lo mal compost y ab mala ó poca roba, com solen usar los pagesos. *Camastro*. Rusticanum lectum.

LLIT NUPCIAL. Lo que serveix als nubis. *Tálamo*. Thalamus, i.

ALSARSE DEL LLIT. fr. LLEVARSE.

ANARSEN Ó FICARSE AL LLIT. Anársenhi pera descansar ó dormir. *Acostarse, recostarse*. Cubitum ire. || Càurer malalt. *Ponerse en cama*. Infirmari.

ARMAR LO LLIT. fr. Pararlo. *Armar la cama*. Lectum struere.

ASSENTARSE EN LO LLIT. fr. Posarse assentat lo qui està en ell. *Incorporarse en la cama*. Levare corpus. VER LLIT. fr. Estar malalt. *Hacer cama*. In lecto decumbere.

FÉR LO LLIT. fr. Aparellarlo sempre que's vól dormir. *Hacer la cama*. Lectum sternere. || Traürer las

parteras la massa que tenen en lo ventre anomenada llit. *Echar las parias*. Secundas effundere.

NO SE'N VA AL LLIT SENSE SOPAR. loc. Denota que algú no té la necessitat que demostra. *No está descalzo*. Non inopia laborat.

PLEGAR LO LLIT. fr. Doblar los llensois y matalassos després de alsarse. *Levantar, doblar la cama*. Lecti instructum surgere.

SALTAR DEL LLIT. fr. Llevarse luego de despert. *Saltar de la cama*. Lecto stracto desilire.

SI VOLS ESTAR BEN SERVIT, FESTE TU MATRÍX LO LLIT. ref. Denota que ningú fa las cosas com l'interessat, ó que aquell que no hi té interés las fa de qualsevol modo, iscan bè ó mal. *Si quieres ser bien servido, sirvete tu mismo*. Visne probum famulum? Ipsi tibi famuleris oportet.

TÓRNATEN AL LLIT QUE AIXÓ ES LA LLUNA. loc. que's diu del qui pensa lograr alguna cosa sens exposarse ó sens 'ls medis proporcionats; y del qui vá molt equivocac en algun assumpto. *Picar de vara larga*. Non sine.

LLITARGE. m. LITARGE.

LLITERA. f. Espécie de cadira de brassos posada per lo regular entre dos cabalcaduras pera anar ab tota comoditat. *Litera*. Arcera, æ. || Llitet que's porta ab barras com una cadira de brassos cuberta de encerat pera conduhir decentment los malalts al hospital. *Camilla*. Arcera, æ.

LLITERER. m. Qui cuyda y guia la llitera. *Literero*. Llecticarius, ii.

LLITET. m. d. *Camita, illa*. Lectulus, tornlus, i.

LLITOTXA. f. Coixt que ocupa tota la amplària del llit. *Larguero, cabezal*. Cervical longum.

LLIURA. f. Pes de dotze onsas en Catalunya y en algunas otras parts. *Libra*. Libra, æ. || Moneda imaginària que en Catalunya val 20 sous, en València 14 sous tres diners y tres setens; en Aragó 11 sous, sis diners y sis setens; en Castella 10 vintidosos, 25 maravedissos y cinch setens, etc. *Libra*. Libra, æ. || Contrapés, pedra molt grossa que's posa al cap del caragol de las premeas del molt del oli. *Libra, pilon*. Pondus, eris.

LLIURA CARNICERA. La de 36 onsas. *Libra carnica*. Libra triginta et sex uncium.

LLIURA ESTERLINA. Moneda imaginària de Inglaterra que al cambi regular val 95 rals de velló y 81 céntims. *Libra esterlina*. Anglorum imaginaria libra.

LLIURA PRIMA. La de dotze onsas. *Libreta*. Libra duodecim uncium.

FÉR PORTAR LA LLIURA Á ALGÚ. fr. fam. Burlarsen, enganyarlo, maltractarlo ó pérdrerli 'l respecte. *Jugar con alguno al santo moorro*. Ludibrio aliquem accipere.

PORTAR LA LLIURA. fr. Sér l' objecte de la conversació ó burla. *Hacer el gasto*. Colloquiis, sermonibus materiam præbere.

VÉNDER A LLIURAS. fr. Véndrer pesant á la menuda, ó á pesadas de un número de lliuras. *Librear*. Per libras ponderando vendere.

LLIURADOR, A. m. y f. Qui lliura. *Librador*. Libertador, is, vindex, icis.

LLIURAMENT. m. La acció de lliurar. *Adjudicacion*. Addictio, nis. || La que 's fá en los encants. *Adjudicacion*. Addictio auctionaria.

LLIURAR. v. a. Donar una cosa al que ofereix més en los encants. *Librar*. Prædam ad licitationem dividere. || ant. ENTREGAR. || DESLLIURAR. || ant. || ACOMÉTREER.

LLIURE. adj. ter. LLIBRE.

LLIUREA. f. ant. LLIBREA.

LLIVELL. m. ant. NIVELL.

LLIVELLAR. v. a. ant. ANIVELLAR.

LLIVIA, NA. adj. VA, INCONSTANT. || LASCIU, INCONTINENT.

LLIVIANAMENT. adv. m. ant. LLEUGERAMENT.

LLIVIANDAT. f. LASCIVIA, INCONTINÉNCIA. || ant. met. INCONSTÀNCIA.

LLO.

LLOA. f. LOA.

LLOABLE. adj. Digne de alabansa. *Loable*. Laudabilis.

LLOABLEMENT. adv. m. De un modo lloable. *Louablement*. Laudabiliter.

LLOAGIÓ. f. APROBACIÓ.

LLOADOR. A. m. y f. Qui lloa. *Loador*, *alabador*. Laudator, is.

LLOAR. v. a. Alabar. *Loar*. Laudo, as. || APROBAR.

LLOAT, DA. p. p. *Loado*. Laudatus.

LLOBA. f. La femella del llop. *Loba*. Lupa, æ. || Balandram, sotana ab balona y oberta del davant. *Loba*. Tunica talaris.

LLOBADA. f. Crestall ó llom de terra que 's deixan los treballadors por no haver anat dret lo solch. *Cuchillo*. Res cultro similis.

LLOBARRET. m. d. *Lobezno*, *lobato*. Catulus lupinus, lupulus, i.

LLOBARRO. m. Peix de uns tres peus de llarch, blan pel llom y blanch ab tacas negres pel ventre. *Lobarro*, *lubarro*, *sollo*, *lobina*. Lupus, i.

LLOBÍ. m. Planta que creix fins á la alsària de dos peus, las flors grans divididas en set parts cubertas totes de borrisol, blancas; lo fruyt que té 'l mateix nom, es semblant á la guixa, però molt amarch. *Altramuz*, *chocho*, *pito*. Lupinus, i. || adj. Pertanyent al llop. *Lobuno*, *lupino*. Lupinus.

LLOBINADA. f. Conjunt de llobins. *Altramuces*. Lupini, orum.

LLOCA. f. Gallina que cova. *Clueca*, *hueca*. Glo-citans gallina. || met. Qui oculta 'l furt. *Capa de ladrones*. Celator, is. || met. S' aplica á la fruyta passada per madura. *Papanduja*, *modorra*, *papanduja*. Nimis blandus, mollis. || ter. COVA.

LLOCA DE LLADRES. CAMADA, COVA.

POSAR UNA LLOCA. fr. Posar ous á una gallina pera que 'ls cove. *Echar una gallina*. Ova incubanda gallinæ supponere.

TENIR BONA MA PERA POSAR LLOCAS. fr. Eixirli á algú bè tot lo que fá. *Nacer ó caer de piés*. Omnia é sententia evenire.

TORNARSE LLOCA LA GALLINA. fr. *Ponerse clueca*, *allocarse*, *enclocar*, *enloquecer*. Oves in cubationem appetere. || Se diu de la fruyta quant se posa tova y muda de color com que va á podrirse. *Modorrarse*. Nimis maturescere.

LLOCADA. f. Los polls que tráu de una vegada la lloca. *Pollada*, *pollazon*. Pullorum turba. || Lo conjunt. de ous que cova á un temps la gallina. *Pollazon*. Pullatio, nis.

LLOCH. m. Puesto, siti, paratge. *Lugar*. Locus, i. || Població. *Lugar*. Oppidum, i. || met. Temps, oportunitat, ocasió. *Lugar*. Occasio, nis. || Causa, motiu; com : ell dóna LLOCH á la execució. *Lugar*. Causa, æ. || Puesto, empleo. *Lugar*. Officium, ii. || Lo siti que algú ocupa. *Lugar*. Locus, i. || Text ó autoritat de algun escriptor. *Lugar*. Locus, i. || Lo districte ó espay de terra que correspon á una població. *Término*. Intrá fines tractus. || La part de terreno que ocupa un cos. *Sitio*, *puesto*. Locus, i. || Lo terreno ó punt determinat y á propòsit pera alguna cosa. *Sitio*. Situs, us.

LLOCH COMÚ. La bassa pera exonerar lo ventre. *Lugar comun*, *letrina*, *privada*, *necesaria*, *secreta*, *igriega*. Latrina, æ.

LLOCH DEL SELLO. Nota que 's posa al fi de alguns despaigs. *Lugar del sello*. Sigilli locus.

LLOCH, LLOCH. Veu de que s' usa per avisar en llocs de concurrència que s' aparten, y deixen pas franch. *Plaza*, *plaza*; *lugar*, *lugar*, *paso*. Date locum.

LLOCHS COMUNS. rel. Fonts dels arguments. *Lugares comunes*. Loci communes.

AL LLOCH DE LA GUINEU QUI SE'N ALSA JA NO HI SÉU. rel. Explica que qui deixa un puesto ó empleo, quant torna 'l sól trobar ocupat per altre; ó que no té dret á demanar lo que una vegada deixá. *Quien fué á Sevilla perdió su silla*. Qui á loco recessit, sellam amisit.

CEDIR LO LLOCH Ó PUESTO. fr. Permetrer á un altre que ocupe 'l lloch que ocupavam, y del qual nos separam á aquest fi. *Dar el lugar*. Locum cedere.

CONFORTAR LO LLOCH. loc. ant. *Reforzar el punto*. Munire presidium.

DONAR LLOCH. fr. Anarsen de algun puesto. *Dar lugar*; *marcharse*. Locum relinquere. || **DONAR PEU**.

EIXIR DE LLOCH. fr. DISLOCARSE.

EN LLOCH. m. adv. En compte. *En vez*, *en lugar*. Pro. || Expressa que 's fá lo contrari de lo que deuria ferse. *En vez de*, *en lugar de*, *en igual*. Vice, pro eo quod. || loc. En ninguna part. *En ningún lugar*. Nullibi.

EN PRIMER LLOCH. m. adv. PRIMERAMENT.

SEGON LLOCH. m. adv. SEGONAMENT.

RIXI DE LLOCH. fr. Fèr apartar la gent que pilotada, pera que passe algú per entre mitj.

calh. Confluentem turbam dividere.

LLOA. fr. Desembarassar algun puesto. *Hagar*.

Locum dare. || Desembarassar algun es-

pera ferhi cábrer alguna cosa. Hacer lugar.

um dare vel relinquere. || **DONAR LLOCH.** || Apar-

la gent pera fer pas. Hacer calle, hacer plaza.

um expedire. || met. Morir. *Doblar la servilleta.*

FERSE LLOCH ó **FERSE FÈR LLOCH.** fr. met. *Ferse*

reciar ó **respectar** entre altres. *Hacerse lugar.*

dotibus commendare.

JO AL SEU LLOCH... loc. Jo fos de ell, jo ho hagués

s fèr. Si yo estuviera ó me hallara en su pellejo...

i in ejus loco essem...

MUDAR DE LLOCH. fr. Variar los medis pera la

consecució de alguna cosa. Mudar de hito ó de ho-

gar. Sedem mutare; ex loco in locum demigrare.

NO DONAR LLOCH. fr. No permétirer. *No dar lugar.*

Non terre; non pati.

NO HI HA LLOCH, NO TÉ LLOCH. loc. for. Denota

que no's pòt fèr lo que 's demana. No hay lugar.

Preci nihil est relictum.

NO TROBARSE EN LLOCH. fr. ponderativa que's usa

per significar que alguna cosa no's troba per més

que's haja buscat. Ni muerto ni vivo. Quod nullo

modo invenitur.

POSATVS EN LO MEU LLOCH. exp. Denota que algú

faria lo mateix que altre posat en igual cas. Ponte

en mi lugar. Qui ego sum esse te.

TRAUERSE DE SÓN LLOCH. fr. DESLLORIGARSE.

TRAUERSE EN DOS LLOCHS. fr. Estar á un mateix

temps en dos paratges diferents. Bilocarse. Duobus

simul disceitis locis adesse.

LOCOT. (SEMBLAR UN) exp. fam. Se nota als

que estan engorronits en lo foch ó en casa. Parecer

que empolla huevos. Desidiosè vivere; sordida se-

guita degere.

LLOCTINÈNCIA. f. Càrrech del lloctinent.

Lucia, lugartenencia. Præfectura, æ.

LLOCTINENT. m. Substitut, qui fà las veus

de altre. Lugarteniente. Legatus, i.

LLOCTINENT DE BATLLE. Substitut del batlle. *Lugarteniente de alcalde. Prætoris legatus.*

LLODRIGÓ. m. Cunillet. *Gazapo, gazapillo.*

Cuniculus parvus.

LLODRIGUERA. f. Cau de cunills. *Gazapera,*

lodriguera. Cuniculorum fovea.

LLOGADOR, A. m. y f. LLOGATER.

LLOGAR. m. ant. LLOCH, POBLACIÓ. || v. a. Do-

mar alguna cosa per certa quantitat pel temps

cavingut. Alquilar. Loco, as. || Pèndrer á lloguer.

Alquiler. Conduco, is. || v. r. Ajustarse á treballar

per cert preu. Alquilarse. Operam suam alicui

locare.

LLOGARRÀS. m. aum. *Lugaron, lugarote, lu-*

garazo. Magnus pagus.

LLOGARRENCH, CA. adj. Natural de algun

poble petit ó pertanyent á ell. Lugareño. Paganus,

pagincola, æ.

LLOGARRET Y LLOGARRÓ. m. d. *Lugar-*

cillo, ico, ito, lugarete, lugarejo. Pagus, oppidu-

lum, i; vicus rusticus.

LLOGARROT. m. Lloch despreciable. *Al-*

deorrio, aldeorro, villorrio. Despicabile oppidu-

lum, pagus exiguus. || LLOGARRÀS.

LLOGAT, DA. p. p. *Alquilado. Locatus. || m.*

fam. Qui's lloga. Alquiler. Mercede conductus. ||

adj. La cosa llogada. Alquilerado. Conductitius, lo-

catus.

LLOGATER, A. m. y f. Qui dóna ó concedeix

á lloguer. Alquilerador. Locator, is. || Qui pren á llo-

guer. Alquilerador, é inquilino 'l de las casas. Con-

ductor; is, inquilinus, i. || ESTADANT.

DESPEDIR AL LLOGATER. fr. Avisarlo de que no's

vól continuar l'aprendament. Desauciar al inqui-

lino. Conductorem dejicere.

LLOGICA. f. LÓGICA.

LLOGRE. m. ant. USUÀ.

LLOGUER. m. Lo preu de las cosas llogadas.

Alquiler. Conductum, i. || Lo salari del treballa-

dor. Alquiler. Merces, edis. || ARRENDAMENT.

LLOGUER DE ALGUN GRANER. Lo preu que's paga

pera usar de ell. Camaraje. Conductilis granarii

pretium annuum.

LLOGUER DE CASA Ó DE PIS. Lo que's paga pera ha-

bitar en algun edifici, pis ó posada. Piso. Domici-

lii merces.

LO QUE ES DE LLOGUER. *Alquiler. Locatitius.*

LLOISME. m. LLUISME.

LLOM. m. La tercera part de la espinada del

animal en la qual hi ha cinch vértebras més gros-

sas que las otras. Lomo. Lumbar, i. || En los li-

bres la esquena ó part en que's posa 'l rétol. Lo-

mo. Dorsum, i. || Crestall entre solch y solch. Lo-

mo. Porca, æ. || ESQUENA. || La regió dels ronyons.

Lomo. Lumbus, i.

LLOM DE PORCH. La carn magra de la regió dels

ronyons de ell, que sól guardarse salada pera men-

jarla després de temps. Lomo. Lumbar porcinius.

LLOMBARDA. f. Pessa de artilleria de vários

calibres, ab la qual se tiravan pedras de un pes

extraordinari. Lombarda. Bellicum tormentum lon-

gobardum.

LLOMBARDEJAR. v. a. Disparar la llombar-

da. Lombardear. Scloppeto longobardo oppugnare.

LLOMBART, DA. adj. Pertanyent á Llombar-

dia part de Itàlia la capital de la qual era Brèsia ó

Brèscia. Lombárdico, lombardo, longobardo. Longo-

bardus, longobardicus.

LLOMBRÍGOL. m. Melich; espècie de grop de

carn que hi ha en lo mitj del ventre. Omblico. Um-

bilicus, i.

LLOMBRÍGOL DE VÈNUS. Planta que en l' iver de

la arrel tráu unas fullas á modo de paperina, que

serveixen pera cremaduras y altres usos en la far-

màcia, y destruhidas aquestas per la primavera naix la cama ó brot llarhc cosa de un pam y mitj que sosté las flors que són petites y blanques. *Ombigo de Venus*. Cothyledon, is, Veneris umbilicus.

LO QUE SEMBLA UN LLOMBRIGOL. *Ombigado*. Umbilicatus.

LLOMET. m. d. *Lomito*. Lumbulus, lumbollus, i.

LLOMILLO. m. LLOM DE PORCH.

LLONCH, GA. adj. ant. LLARCH.

LLONDRO. m. Certa embarcació. *Londro*. Navis genus. || PERESÓS, PESAT, TONTO.

LLONGAMENT. adv. m. ant. LLARGAMENT.

LLONGANISSA. f. ant. LLANGONISSA.

LLONGITUT. f. LONGITUT.

LLONGUET. m. Pacom una llansadora. *Mollete, panecillo, panecico*. Molliculus, molleclat panis.

LLONJA. f. ant. LLOTJA.

LLONZA. f. Tallada prima de carn. *Lonja, loncha*. Longum et angustum carnis segmentum. || En la carniceria s' anomena així cada una de las costellas curtes que per davant no's juntan. *Costilla falsa* pero quada es cuyta 's diu *chuleta*. Costa ex inferioribus.

LLOP. m. Quadrúpedo voràs semblant al gos de presa. *Lobo*. Lupus, i. || n. p. de home. *Lupo*. Lupus, i. || Peix de sis polzades de llarch, cilíndric, quasi de igual diàmetre en tota sa longitud, lo llopi tira á pardo, 'ls costats grochs ab quatre sèries de clapas pardas y 'l mateix las aletas; lo cap petit: es molt comú en l' Ebro y altres rius. *Lobo*. Cóbilus tænea. || met. Molt menjador. *Gomia, tragon*. Helluo, nis. || Una de las constel·lacions. *Lobo*. Lupus, i.

LLOP CERVER. LINCE.

LLOP MARÍ. FOCA.

LLOPS AB LLOPS NO'S MOSSEGAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

Á LLOP DORMENT NO LI ENTRA RES EN DENT. ref. Denota que no es la fortuna pera 'ls descuydats. *A raposo durmiente no le amanece la gallina en el vientre*. Non venit in molli vivida fama toro.

LO QUE PLAU AL LLOP, PLAU Á LA LLOBA. ref. Denota la facilitat ab que s' avenen los que tenen unas mateixas costums. *Lo que la loba hace, al lobo le place: el lobo y la vulpeja ambos son de una conseja*. Congregantur cum leonibus vulpes.

MENJAR COM UN LLOP. fr. met. Menjar excessivament, devorar. *Comer como un descosido ó como un sabañon*. Helluari.

QUI DEL LLOP PARLA PROP LI IX. ref. S' usa familiarment pera dir que ha arribat aquell de qui's parla. *En mentando al ruin de Roma luego asoma*. Lupus est in fabula.

SEMPRE VA 'L LLOP AL DE LAS CALSAS ESQUINSADAS. ref. Dóna á entendre que 'ls mals y treballs venen regularment als més dèbils. *No salen frieras sino á ruinas piernas; agua y viento sobre la casa del viejo*. At miseros tristes fortuna tenaciter urget.

LLOR. m. ter. LLORE.

LLOREDAR. m. Lloch plantat de llorer. *Lawrdal*. Daphnon, is, lauretum, i.

LLORE. m. Arbre de fullas sempre verdas, amplas, llargas, punxagudas, verinosas y aromáticas, y fa 'l fruyt com una oliva. *Lawrel*. Laurus, i, laurea, æ.

LLORE DE ALEXANDRIA. Planta de fullas semblant á las del galzerá; però majors, més tendras y blagüinosas: lo fruyt, que's cria en mitj de la cara de cada fulla, es roig y del tamany de un ciuró. *Lawrel alejandrino ó de Alejandria*. Bonifacia, æ, hipoglottion, ii.

LLORE REAL. Arbre petit, de fruyt molsut com la cirera. *Laurocerazo, laurel real*. Laurocerasus, i.

DE LLORE. m. adv. Lo que pertany á ell. *Lawrino, laureo*. Laurinus, laureus.

LLORICA. f. y

LLORIGA. f. Cota de malla. *Loriga*. Loriga, æ. || Armadura de caball pera us de la guerra. *Loriga*. Loriga, æ. || LLORIGADA. 2.

LLORIGADA. f. Número de animals que naixen de un part. *Camada, ventregada, cachillada*. Multiplex foetus. || La abundància de coses que venen totes plegadas. *Ventregada*. Caterva, æ. || Cercol de ferro en l' interior del botó de la roda dels carruatges. *Loriga*. Ferreus annulus.

LLORO. m. Papagall. *Papagayo, loro*. Psittacus, i, psittace, es.

LLORO DEL PARAGUAY. Espècie de papagall vert clapat de groch, ab lo davant del cap vermell y 'ls costats cendrosos y en part blaus. En las alas que també són verdas té algunas plomas blavas clapadas de bermell. *Paraguay*. Psittacus brasiliensis,

LLORT, DA. adj. ter. BRUT, DESCUYDAT.

LLOS. m. Lo tall dels instruments de cer. *Bocacorte, filo*. Os, oris, acies, ei. || La porció de ferro ó cer que s' afegeix á las rel·las de la arada, etc. que están gastadas. *Calce, calzo*. Vomeris cuspidi reficiendæ additum ferrum.

LLOSA. f. Pedra plana quadrilonga. *Losa, lastra*. Quadratus lapis. || Trampa pera agafar aucells, y també ratas. *Losa, losilla, loseta, lancha, espiñaque*. Decipula, æ.

LLOSAR. v. a. ENLLOSAR.

LLOSAT, DA. p. p. ENLLOSAT.

LLOSALLA. f. LLOSA. 2.

LLOSELLA. f. d. de LLOSA. LLOSETA.

LLOSERA. f. PEDRERA.

LLOSETA. f. d. *Loseta, losilla*. Parvis lapis quadratus.

LLOSSA. f. Cullera gran. *Cucharon*. Tudicula, æ.

LLOSSÀ, NA. adj. ant. UFANÓS, FRONDÓS. || SARRRO, GALLART.

LLOSSADA. f. Lo que cab de una vegada en la llosa. *Cucharada*. Cochlearium, ii. || Refegiment que's dóna de una cosa. *Plus*. Cochlearium, ii.

LLOSSAL. m. ant. Obligació de donar al senyor una porció de blat pera atèndrer á la compra y manutenció dels útils ó eynas pera treballar ses

terras. *Prestacion feudal*. Vectigal. || ant. BOCA.

LLOSSAR. v. a. Renovar lo tall ó punta dels instruments de ferro. *Echar bocas; aguzar*. Nova acie armare; aciem instaurare. || met. EXAMINAR.

LLOSTRE. f. ter. VESPRE, FOSCH.

LLOT. m. Fanch. *Lodo, lama*. Lutum, i. || Lo que deixan las ayguas dels rius. *Légamo*. Limus, i. || Lo que's fá en los estanys, safareigs, etc. *Tarquía, verdin*. Limus, i. || met. Brutícia en los llabis y llengua. *Sarro*. Lingua squalor.

LLOT CORROMPUT. Aquell que es tou y pudent. *Cieno*. Cœnum, i.

LLOT VERT. Planta que's cria dins del aygua, y 's compon de uns filets molt prims sense nusos, y de un vert fort y lluent. *Ajomante*. Rivularis conferva.

LLOTJA. f. Lloch ahont acostuman á juntarse 'ls mercaders pera tractar de sos negocis. *Lonja, bolsa*. Emporium, ii, longia, æ. || Pòrtich davant dels edificis sumptuosos. *Atrio, lonja*. Porticus, us.

LLOTJETA. f. GLORIETA. || d. de llotja. *Lonjeta*. Parva longia.

LLOTÓS, A. adj. Fangós. *Limoso*. Limosus.

LLOTOSITAT. f. La qualitat de llotós. *Limositat*. Limositas, atis.

LLÓURER. v. d. LLÉURER. || VOLER.

Á SÓN LLÓURER. Á su albedrío, á su antojo, á su capricho. Sui juris voluncias.

LLOZO. m. CAP GROS.

LLU.

LLUBÍ. m. LLOBÍ. 1.

LLUCAR. v. a. fam. Guipar, vénerer dissimuladament, ó ab cuydado. *Atisbar, columbrar, ojear, amusgar, y alufrar* fam. pr. Ar. Prospicio; oculos conjicere.

LLUCAT. p. p. *Atisbado*. Conspectus.

LLUCER. m. ant. Estrella del dia. *Lucero*. Lucifer, i.

LLUCH. n. p. de home. *Lúcas*. Lucas, æ. || RENOU. || TINO, ACERT. || met. INGENI, VIVESA.

DONAR Ó TENIR LLUCH. fr. met. Donar mostres ó indicis. *Tener traza; dar muestra*. Indicare.

PER SANT LLUCH MATARÁS LO PORCH Y LA VEREMA AL CUP. ref. fam. Denota que per aquest temps se pòt ja matar lo porch y que's déu haver veremat. *Por san Lucas mata tus puercos, y tapa tus cubas*. Ut sacra lux aderit Lucas, sit cœdere porcos cura tibi, et plenos obdere curacados.

LLÚCIA. n. p. de dona. *Lucia*. Lucia, æ.

LLUCIÀ. n. p. de home. *Luciano*. Lucianus, i.

LLUCIAR. v. a. LLOAR.

LLUCIAR LAS DENTS. fr. met. Prepararse pera menjar. *Aguzar los dientes*. Præsentí cibo præparari.

LLUCIFER. m. Príncep dels dimonis. *Lucifer*. Demonum princeps. || met. Superbo, maligne, enfadat. *Lucifer*. Superbus, maleficus.

LLUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Lucifer. *Luciferino*. Ad Satan pertinens.

LLÚDRIA. f. Quadrúpedo anfibí de quatre pams de llarch, pardo obscur, de cap gran, ulls petits, cua llarga, y 'ls dits reunits ab una membrana. Nada ab més facilitat que camina: s' alimenta de peixos, y viu á la vora dels rius y altres depòsits de aygua dolça. *Nutra, nutria*. Lutra, æ. || met. Se diu de la dòna viva, aguda y prompta. *Pizpereta, sàtira*. Acer, vivax mulier.

LLUENT, A. p. a. Lo que llu. *Luciente, reluciente*. Fulgidus. || CLAR, PULIT.

FÉR TORNAR LLUENT. fr. Netejar, posar brillant. *Lucir, enlucir*. Purgó, as.

LLUENTÓ. f. Brillo, resplandor de las cosas brunyidas ó embarnissadas. *Brillantez, lustre, brillo*. Nitor, is.

LLUER. m. Aucell de passada que baixa de las serras en octubre, es menor que un canari, de un vert hermós, y la corona del cap negra: engabiat, lo que's logra fàcilment per sér pacífich y manso, apenas deixa 'l cant que's bastant agradable, é imita 'l dels altres. *Lugano, y lujano*. ter. Ligurianus, i.

LLUERNA. f. Claraboya. *Lumbrera*. Fenestella, æ. || Insecte que despedeix de nit una llum molt clara. *Lucièrnaga, lucerna, noctiluca*. Cioindela, æ.

|| Peix de mar, de cap gran, lo cos rodó, cónich, de color de viola, fosch pel llom, blanquinós pel ventre; las aletas del llom dobladas; y Plinio diu que fá llum ab la llengua. *Lucerna*. Piscis collucens.

LLUERT. m. ter. LLANGARDAIX.

LLUERTER, A. adj. S' aplica á las cabalcadurass. PORUCH.

LLUFA. f. Ventositat expel·lida sense rúido. *Follon, zullon, ventosidad*. Surda ventositatis emissio. || Cua, drapot ó cosa semblant que's posa ab una agulla als vestits dels homes ó donas pera burlarse de ells. *Maza, rabo, virote*. Cauda à tergo apposita. || pl. CATXURROS. || f. fam. PUTA.

FÉR LLUFAS fr. y

LLUFAR. v. n. y

LLUFARSE. v. r. Llençar alguna ventositat sense rúido. *Follarse, zullarse, ventosear*. Ventris status sine strepitu edere.

LLUFERAR. v. a. fam. LLUCAR.

LLUICIÓ. f. LLUISME.

LLUIDÍSSIM, A. adj. *Lucidísimo*. Valdè lucidus.

LLUIMENT. m. Esplendor, magnificència, brillantesa. *Lucimiento, resplandecimiento*. Magnificentia, æ. || RESPLANDOR.

LLUIR. v. n. Resplandir, brillar, despedir llum de sí. *Lucir, relucir*. Luceo, es. || met. Sobreixir, distingir·se. *Lucir*. Emineo, es. || Manifestar l' adelantament, riquesa, ó autoritat. *Lucir*. Emineo, es. || v. r. Quedar bè en algun assumpto. *Lucir, lucirse*. Eximium se probare.

LLUIR ALGUNA COSA EN L'ULL. refr. ant. FÉR MAL DE ULLS.

LLUIR UN CENS Ó CENSAL. fr. Desempenyar-lo. *Quitar un censo.* Redimo, is.

LLUISME. m. for. Dret que's paga al senyor del domini directe quants' enagenan las possessions donadas á cens. *Laudemio.* Laudemium, ii.

LLUTT, DA. p. p. *Lucido.* || adj. Expléndit; magnífich, graciós. *Lucido.* Splendidus, magnificus.

LLUM. f. Resplendor, claror, lo que il·lumina 'ls objectes. *Luz.* Lux, cis. || Candela, llumenera y qualsevol llum artificial y comunment lo gresol. *Luz.* Lampada, æ. || met. Esplendor. *Luz.* Splendor, is. || met. La guia pera entèndrer ó trobar alguna cosa. || *Luz.* Lumen, inis. || Coneixement. *Luz.* Lumen, inis. || met. Avis, inspiració. *Luz.* Lumen, inis. || DIA. || pint. Lo punt desde abont s' il·luminan tots los objectes pintats. *Luz.* Lumen, inis. || pl. arq. Finestras, claraboyas, y tots los forats pera ahont entra claror en un edifici. *Luces.* Fenestras, arum. || LLUMINÀRIA.

LLUM DE OLI. Gresol. *Candil.* Lychmus pensilis.

LLUM DE RAHÓ. 'L coneixement que tenim de las cosas pel discurs natural que'ns distingeix dels bruts. *Luz de la razon.* Ratio, nis.

LLUM PETITA. Qualsevol vas ó gresol petit que s' hi posa oli y ble pera que creme. *Candileja.* Vasculum olearium alendo lumini.

LLUM PRIMERA. 'L resplendor que reb immediatament del cos lluminós. *Luz primaria.* Lux primaria.

LLUM SEGONA. 'L resplendor que resulta de la il·luminació de la llum primera. *Luz secundaria ó refleja.* Lux secundaria.

ALEGRAIR LAS LLUMS. fr. Avivarlas, ab l' alegrador de llums. *Alegrear las luces.* Lucēs contorto papyro excutere.

ALLÍ ESTÁ QUI NO VA VEURER, Ó QUI FEYA LLUM. refr. Explica que las cosas malas se procuran fér occultament, pera que no's pugan descobrir. *El cuarto falso de noche pasa.* Multa nox facinora mala legit.

ALLÍ ESTÁ QUI FEYA LLUM. loc. fam. Dóna á entèndrer que lo que algú diu es fals ó que no's pót averiguar. *No le habeis tenido el pie al errar.* Non constat, non est á fide.

APAGA LLUMS. Herba que naix entre 'ls blats, la cama es llisa y prima, la flor que está envers la terra, negra, y la de la punta de un blau molt viu, una y altra rodona. *Matacandiles.* Arisarum, i.

DE POCAS LLUMS. met. De poch ingeni ó talent. *De cortos alcances.* Exigui ingenii.

DONAR Á LLUM. fr. met. Donar á la estampa. *Sacar, dar a luz.* Librum typis mandare. || PARIR.

DONAR LLUM. fr. Comunicarla als edificis. *Dar, comunicar luz; alumbrar.* Lucem præbere. || met. Il·lustrar l' enteniment. *Dar luz, ilustrar alumbrar.* Mentem illustrare. || met. Donar bon exemple.

Dar luz, dar buen ejemplo; edificar. Se suosque mores aliis magnopere probare.

RIXIR Á LLUM. fr. Sér produhida alguna cosa. *Salir á luz.* In lucem prodire.

FÉR LLUM. f. Acompanyar á algú en alguna operació portant la llum para que s' hi veja. *Alumbrar.* Illumino, as.

PASSAR LA LLUM. fr. Penetrar la llum per alguns transparents. *Transparentarse.* Translucere.

PER COMPTE DE DONAR LLUM, DÒNA FUM. refr. Repren al que en lloch de donar bon exemple 'l dóna mal. *Sacar humo de la luz.* Fumum ex fulgore dare.

SENSE LLUM NINGÚ HI VÉU. refr. Denota lo molt que pót l' interès. *Quieres que te siga el can, dale el pan.* Confer tu nummos operans sic conferet alter.

SÉR LA LLUM DELS ULLS DE ALGÚ. fr. met. S' aplica al subjecte més estimat. *Ser la niña ó la lumbre de sus ojos; ser el ojo derecho de alguno; querer á alguno como á sus ojos.* In oculis aliquem ferre.

TRÁURER Á LLUM. fr. DONAR Á LLUM.

LLUMANEA. m. LLUM, GRESOL.

LLUMANERA Ó LLUMENERA. f. Espécie de candelero ab un ó més brochs. *Velon.* Polimixus, lychnus, i.

LLUMANERADA. f. L' oli què cab de una tegada en la llumanera. *Candilada.* Oleum quod lychnus capit. || Cop de llumanera. *Candilazo.* Lynceus.

LLUMENETA. f. LLUMERA. 2.

LLUMENETAS. f. pl. Las gopiras petites que quedan quant s' apaga un paper. *Monjas.* Per papyrus decursantes scintillæ. || PAMPALLUGAS.

LLUMENETAS DE SANT TELM. Las que apareixen en la cima dels arbres de las embarcacions en las tempestats. *Cástor y Pólux; fuego de san Telmo; helena.* Meteorus igneus.

LLUMINAR. m. Home gran en virtat y doctrina. *Lumbrera.* Lumen, inis. .

LLUMINÀRIA. f. Disposició de molts llums ordenadas. *Illuminacion.* Illuminatio, nis. || Lo llum que crema nit y dia davant lo santíssim Sagrament. *Luminaria.* Lampas jugiter lucens in templis. || pl. Las llums que's posan en los balcones, torres, etc., en celebritat de alguna festa pública. *Luminarias.* Luminare, is.

MITJA LLUMINÀRIA. loc. fam. Curt de vista, qui hi véu poch. *Cegarrita, cegato.* Strabo, nis, miops, opis.

LLUMINÓS, A. adj. Clar, brillant, lluent. *Luminoso.* Luminosus.

LLUNA. f. Lo satél·lite de la terra á la que il·lumina per la nit. *Luna.* Luna, æ. || L' efecte que causa la lluna en los boigs. *Luna.* Insania, æ. || Lo vidre del mirall. *Luna.* Lamina cristallina. || Cada una de las gotas de oli ó greix que nadan sobre 'l licor. *Ojo.* Jurea luna. || ter. Pati que hi ha es lo centro del edificis. *Luna.* Perystilum, i. || quim. Lo mateix que plata, y la fan passar per molts y variats operacions. *Luna.* Argentum, i.

LLUNA CREIXENT. La Lluna desde sa conjunció fins que fa 'l ple. *Luna creciente. Luna crescens.*

LLUNA MENGUANT. La lluna desde que fa 'l ple fins á sa conjunció. *Luna menguante. Luna decrescens.*

LLUNA NOVA. La lluna en lo temps de sa conjunció ab lo sol. *Luna nueva; novilunio. Novilunium, ii.*

LLUNA PLENA. Se diu quant se véu il·luminada tota la part de són cos que mira á la terra. *Luna llena, luna en lleno, plenilunio. Plenilunium, ii.*

LLUNA VELLA. Quant minva. *Luna menguante. Deficiens luna.*

DEIXAR Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. fam. Burlar á algú en las esperansas que tenia. *Dejar á la luna de Valencia.* Spe decipere.

ESTAR LA LLUNA EN LO PLE. fr. met. ab que 's significa que algú obra com un boig y també que un boig está en són major furor. *Estar la luna sobre el horno. Insania laborare.*

MITJA LLUNA. Trinxadora en forma de mitja lluna, y també s'aplica á altrás cosas de la mateixa figura. *Media luna. Quod lunatum vel corniculatum.* || for. Fortificació, las caras de la qual nos cubren. *Media luna. Lunatum propugnaculum.*

QUEDARSE Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. met. Frustrarse las esperansas. *Quedarse al son de buenas noches, quedarse á la luna de Valencia.* Inani spe deludi.

SEMBLAR TALLAT DE MALA LLUNA. exp. met. Denota 'l mal éxit de alguna cosa ó l' objecte contrari á lo que 's pretenia, per causa de nous obstacles. *Estar hecho en pecado. Prave aliquid factum esse.*

TALLAT DE BONA Ó MALA LLUNA. loc. S'aplica á la fusta que 's conserva ó malmet segons lo temps en que 's talla. *Cortado de buena ó de mala luna. Luna observata vel inobservata cæsum lignum.*

TENIR LLUNAS. fr. fam. Sentir alguna perturbació en los girants de la lluna. *Tener lunas. Lunaticum esse.*

VÉUREN LA LLUNA EN UN COVE. fr. FÉR VÉUREN LA LLEONA.

LLUNACIÓ. f. Lo curs que fa la lluna en un mes. *Lunacion. Menstruus lunæ cursus.*

LLUNAR. m. Taca, senyal natural en alguna part del cos. *Lunar. Nævus, i.* || adj. Pertanyent á la lluna. *Lunar. Lunaris.*

LLUNARI. m. Pronóstich, calendari. *Lunario. Lunarium, ii.*

LLUNÀTICH, CA. adj. Afectat de la lluna. *Lunático. Lunaticus.*

LLUNETA. f. arq. Vuyt que 's fa en la volta ó bóveda pera obrir una finestra. *Luneta, luneto. Lunatus fornix.* || En los teatros los sitis inmediats á las taúlas. *Luneta. Lunata sedes.*

LLUNY. adj. Apartat, distant. *Lejano, remoto. Longinquus.* || adv. t. II. A llarga distància. *Léjos. Longè* || m. La vista que té alguna persona ó cosa mirada de alguna distància; y així 's diu: aquesta

cara té bon LLUNY ó té mal LLUNY. *Léjos. Prospectus, aspectus.* || pl. pint. Lo punt de vista que té una pintura mirada desde certa distància. *Léjos. Prospectus, us.* || Lo que está pintat en disminució. *Léjos. Perspectivæ distantia.*

BON LLUNY. pint. *Buen léjos. Conspectus procul egregius.*

DE LLUNY. A distància. *De léjos, desde léjos. Eminus.*

DE LLUNYAS TERRAS LLARGAS MENTIDAS. ref. Denota que se solen dir molts mentidas parlant de terras que están molt lluny, per sér difícil l'averiguarho. *A luengas vias, luengas mentiras. Fama ut crescit iens sic et mendacia cresunt.*

ESTAR MOLT LLUNY. fr. met. ab la qual s'expressa que alguna cosa no es veritat. *Estar muy léjos, distar mucho. Procul esse.*

POCH Á POCH ANIREM LLUNY. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

LLUNYAMENT. m. ant. Extensió, distància. *Alongamiento. Productio, nis.*

LLUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LLUNYARSE. v. r. ALLUNYARSE.

LLUNYAT, DA. p. p. ALLUNYAT.

LLUNYÀRIA. f. Distància. *Lejanta. Distancia, æ.*

LLUNYEJARSE. v. r. ant. ALLUNYARSE.

LLÚPIA. f. Tumor dur y glandulós. *Lupia, lobanillo. Lupia, æ.* || La del cap. *Talparia, topinaria.* Tumor quidam in capite. || met. Cuydado que atormenta. *Pesar, pesadumbre. Dolor, is, molestia, æ.*

LLÚPOL. m. Planta de fullas encontradas y semblants als pàmpols del cep, las flors quasi verdas. S'emplea en la composició de la cervesa, y li comunica són gustet amarch. *Lúpulo, hombrecillo. Salictarius lupus, lupulus, i.*

LLUQUET. m. Tros de caramuxa, etc. ensofrat pera encèndrer llum. *Pajuela, sulfonete, luquete. Sulfuratum, i.* || Trosset de llimona ó taronja que's tira al vi. *Luquete. Citroï mali vino infusum frustum.*

LLUQUET DE BRIBÓ. Cordill tot ensofrat que també serveix pera encèndrer llum. *Pajuela, sulfonete, luquete. Sulfuratus funiculus.*

LLUR. ter. pron. possessiu igual al genitiu de ELLS ó de ELLAS. *Su, sus. Suus, eorum, illorum.*

LLUREA. f. ant. LLIBREA.

LLURIGADA. f. LLORIGADA. 1. y 2.

LLURIGÓ. m. d. LLORIGÓ.

LLURIGUERA. f. LLORIGUERA.

LLUS. m. Peix de alguns dos peus de llarch, de color negre cendrós, y 'l ventre blanch, carn blanca, molt saludable y sabrosa. *Merluza, pijota. Asellus, merlus, i.* || met. fam. TONTO.

LLUS BARROT. Peix de mar que creix fins á cosa de un pam y mitj de llarch: té 'l cap xato, tres aletas en lo llom, una barreta en la barra de baix y 'l cos transparent. *Faneca. Asellus barbatus.*

LLUSCO, A. adj. Qui mira malament, ó no hi vèn molt. *Cegajoso, cegatoso, cegarrita.* Lusciosus.

LLUSCOSITAT. f. Malaltia grave ó defecte en la vista. *Ceguera, oftalmia.* Luscisio, nis, lippitudo, inis.

LLUSSÀ, NA. adj. Alegre, trempat, divertit. *Relezon, lozano.* Festivus. || BURLÓ, INSOLENT.

LLUSTRACIÓ. f. ant. Purificació per medi dels sacrificis. *Lustracion.* Lustratio, nis.

LLUSTRAL. adj. Pertanyent á la llustració. *Lustral.* Lustricus.

LLUSTRE. m. Brillo de las cosas brunyidas. *Lustre.* Nitor, is. || met. Glória, honor, esplendor, noblesa. *Lustre.* Gloria, æ. || Lo brillo, llisura y aparell que queda en las pessas de roba per haverlas premsadas. *Prensado.* Pannorum expolitio praeli ope.

DONAR LLUSTRE. fr. ENLLUSTRAR.

ENTRE DOS LLUSTRES. m. adv. Al ferse clar ó al ferse fosch. *Entre dos luces.* In crepusculo.

PÉRDRE LO LLUSTRE. fr. Se diu de las robas quant deixan de tenir lo brillo. *Chafarse.* Nitorem ammittere.

LLUSTRÓS, A. adj. Lo que té llustre. *Lustros.* Nitidus, lucidus.

LLUSTROSAMENT. adv. m. Ab lluiment. *Lustrosamente.* Splendide, lucide.

LLUXÚRIA. f. LUXÚRIA.

LLUXURIÓS, A. adj. LUXURIÓS.

LLUYTA. f. ant. Pelea, desafio. *Lucha.* Lucta, æ.

LLUYTADOR, A. m. y f. ant. Qui lláyta. *Luchador.* Luctator, is.

LLUYTAR. v. n. ant. Pelear, desafiarse. *Luchar, pelear.* Lucter; aris. || ant. COMBÁTRE, BARGAR.

ME. Catorzena lletra del abecedari, y la onzena de las consonants. Es semivocal, la llabial més assenyalada, perquè sa pronunciació 's forma fora de la boca obrint de cop los llabris aprelats; y corre clara y distinctament ab totes las vocals sens interrupció de altrás. S' ha de escriure en lloch de la n abans de b, y p. Los mecenis portaven aquesta lletra en sos escuts y en sos estandarts ó insígnias, com inicial de són nom. Com lletra numeral val mil; y antigament posanthi una ralla sobre valia un milió: en la astronomia y altrás ciéncias semblants, denota 'l mitj dia. Es abreviatura de Magestat, y de mestre títol de religiosos. en las monedas ó inscripcions romanas M significa Marco ó Mário: MAM Mamercio: MEM Mémnio. En fastos y anals MFGN, significa Marci Filius Gaynepos. Ms, vol dir manuscrit.

MA.

MA. f. Part del bras desde la munyeca fins al extrem dels dits. *Mano.* Manus, us. || Lo costat ó part dreta ó esquerra respecte de la situació de altra cosa. *Mano, lado.* Manus, us. || Entre rellotgers pesca de ferro que serveix pera detenir proporcionadament al temps la roda de rencontre, de modo que sens ella s' acabaria la corda de 30 horas v. g. en un minut. *Poletilla, paleta.* Manus, us. || Capa de color ó barnís que's dona á alguna cosa. *Mano.* Incrustatio, nis. || Possessió actual, com: la carta arribá á las sevas mans. *Mano.* Manus, us. || Lo plech de 25 fullas de paper, que es la vintena part de una rayma. *Mano.* Scapus, i. || mús. ESCALA. || Cada vegada que's perfecciona ó correteja una obra. *Mano.* Correctio, nis, manus, us. || Poder, facultat, arbitre, disposició. *Mano.* Potestas, atis. || met. Indústria, habilitat. *Mano.* Calliditas, ars, tis. || Medi ó companyo. *Mano.* Manus, us. || Fa-

vor, valiment, protecció. *Mano.* Auxilium, patrocinium, ii. || Cada donada ó passada. *Mano.* Integratio. || Lo primer en orde dels que jugan. *Mano.* Primus in ludo. || La persona que s' encarrega de alguna cosa. *Mano.* Manus, us. || TROMPA DE ELEFANT. || Sort, classe, com: gent de baixa *ma.* *Balea, raza.* Genus, eris. || Ma figurada en los llibres pera senyalar alguna cosa notable. *Manecilla.* Manus, us. || Estil, modo. *Mano.* Manus, us, stilus, i. || pron. possessiu. *Mi, mia.* Mea. || Contracció de *ma* *ha.* || Amo posseedor, com: aquesta heretat ha mudat de *ma.* *Dueño, amo, mano.* Herus, dominus, i. || pl. Treball personal, habilitat, primor de una obra. *Manos.* Manus, us. || Treball que's pága per la obra que s' ha fét. *Manos, hechuras.* Opera merces.

MA Á MA. loc. CAP Á CAP.

MA COSTERA. La ma de paper que's posa á cada cap de la rayma, y sol sér de fulls tarats. *Mano costera.* Struis papyraceæ scapus collateralis.

MA DE JÚDAS. met. APAGALLUMS.

MA DE MORTER. La massa pera picar sal, etc. *Mano, mano del almirez ó mortero, majadero, maza.* Pistillum, i.

MA DE SANTA MARIA. AGRIPALMA.

MA FORTA. La gent armada pera fér executar lo que'l jutge mana. *Mano fuerte.* Armata manus.

MA MESTRA Ó EXERCITADA. 'S diu del qui es hàbil y exercitat en alguna cosa. *Mano ducha, diestra, hàbil, maestra.* Manus perita.

MA MORTA. MANS MORTAS. || ant. SERVITUT.

MA PER MA. m. adv. pera explicar que dos van agafats per la ma. *Asidos de las manos.* Apprehensa mutuò manu.

MA SOBRE MA. Denota que algú està sense fér res. *Mano sobre mano, con los brazos cruzados, con las manos sobre el seno.* Manibus sub pallio.

MA TERCERA. p. u. SEGRESTADOR.

MANS Á LA OBRA. exp. pera animar ó incitar. *Mans á la obra.* Rem incipite.

MANS GANXUDAS. LLARCH DE UNGLAS.

MANS MORTAS. Cada una de las personas ó corporacions en las quals se perpetua 'l domini de las fincas, porque no poden enagenarlas. Tals són las comunitats. *Manos muertas.* Caducarias legis pemptoris clientes.

MANS SALVAS. m. adv. met. Sense cap perill, sense 'l més mínim risc, ab tota seguretat. *Á mans salva, ó á salva mano, á manos lavadas.* Absque discrimine, tutè.

AB LA MA ESQUERRA. m. adv. Al revés de com devia ferse. *Á zurdas.* Sinistra manu, præposterè.

AB LAS DOS MANS, Ó AB TOTAS MANS. exp. fam. S' aplica al qui en un negoci de interès de dos, procura traure profit de tots dos. *Con ambas manos, ó dos manos.* Uberrimè. || met. *Á MANS BESADAS.*

AB LAS MANS AL CAP. loc. Ab dany, pèrdua ó desayre en algun negoci ó pretensió. *Con las manos en la cabeza, infelizmente.* Improspere.

AB LAS MANS PLEGADAS. MA SOBRE MA.

AB LAS MANS VUYDAS. m. adv. met. Ab los verbs **ANARSEN, TORNARSEN** y altres semblants significa no haver lograt lo que's pretenia. *Con las manos vacías.* Frustratis votis.

AB MANS CODICIOSAS. m. adv. Ab prestesa. *Ansiosamente, con mano avara.* Avidissimè.

AGAFAR PER LA MA. fr. que expressa la acció de agafar ab la ma la de un altre á fi de dirigirlo ó sostenir-lo com se sol en las criaturas. *Tomar por la mano.* Manum manu apprehendere.

Á LA MA DE DÉU. exp. que denota la determinació ab que s'empren alguna cosa. *Á la mano de Dios.* Manus operi admoveamus.

ALLARGAR LA MA. fr. Posarla estesa ó plana. *Alargar, tender la mano.* Protendo, is. || met. Sér caritatiu. *Alargar la mano.* Alicui subvenire.

ALSAR LA MA. fr. met. Amenassar ab la ma alta. *Alzar ó levantar la mano.* Manu minitare. || met. **ALSAR LO DIT.** || Deixar lo comensat. *Alzar ó levantar la mano.* Ab incepto desistere.

ALSAR LAS MANS AL CEL. fr. Suplicar á Déu. *Levantar las manos al cielo.* Manus ad deos tendere, ad cælum levare.

Á MA. m. adv. Á punt. *Á la mano.* Ad manum, in promptu. || pl. Prop. *Á mano, á la mano.* Propè, ad manum. || pl. *A fuerza de brazos.* Summo labore.

Á MANS BESADAS. m. adv. Ab molt gust. *De mil amores, á dos manos.* Libentissimè.

Á MANS JUNTAS. Ab humilitat. Sediu ab los verbs **PREGAR, DEMANAR** y altres semblants. *Con el mayor encarecimiento.* Per preceem.

Á MANS PLENAS. m. adv. Abundantment. *A manos llenas.* Plenis manibus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Impedir que algú execute alguna cosa. *Ir á la mano.* Coerceo, cohibeo, es.

ANARSEN Á LAS MANS DEL LLOP. fr. met. S' aplica ale que imprudentment s'exposan á algun perill.

El ánsar de Cantipalo que satió al lobo al camino. Obvius ecce lupo temerarius agnus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Contenirse, moderarse. *Irse á la mano.* Abstinere, temperare sibi in aliqua vel ab aliqua re.

ANAR DE MA EN MA. fr. Passar una cosa de uns á altres. *Andar de mano en mano.* Per omnium manus volitare.

ANARSEN AB LAS MANS AL CAP. fr. met. Eixir escarmentat ab desayre. *Irse con las manos en la cabeza.* Improspere, adversè evadere.

ANARSEN ENTRE LAS MANS. fr. Desaparèixer lo que's tenia. *Irse de entre las manos.* Inopinato abire.

ANARSEN DE LA MA. fr. Càurer de ella. *Caerse, deslizarse de la mano.* E manibus excidere.

ANARSENHI LA MA. fr. Ecedirse en la quantitat de alguna cosa que's dona ó barreja ab altra; y així quant la vianda essalada dihem: á la cuynera se n'hi ha anat. *La ma.* Irsele á uno de la mano. Modum excedere.

ARRIBAR Á LAS MANS. fr. met. Renyir á cops. *Venir, llegar á las manos.* Pugnare, manus conserere.

CARREGAR Ó APRETAR LA MA. fr. Reprendre ab molta severitat. *Cargar, apretar la mano.* Acerbe arguere. || Insistir ab empenyo. *Cargar la mano.* Inixè insistire. || Tirar massa espècies en algun guisat. *Cargar la mano.* Immoderatè profundere. || Exedir en los preus ó drets deguts, ó defrandar algunas quantitats ó porcions. *Hincar, meter la uña.* Pretio defraudare.

CÀURER, DONAR EN BONAS MANS. fr. Venir á parar una cosa en poder de un home de bè. *Caer en buenas manos.* In integras manus incidere.

CÀURER EN MANS DE LA JUSTICIA, Ó DELS ENEMICHES. fr. Sér pres per la justícia ó pels enemichs. *Caer en manos ó poder de la justicia ó de los enemigos.* In iustitiæ vel hostium potestatem incidere.

CLÓURER Ó APRETAR LA MA. fr. Sér mesqui. *Cerrar la mano.* Præparcum esse.

CÓRRER PER MA DE ALGÚ. fr. Es'ar algú encarregat de alguna cosa. *Correr por mano ó de cuenta de alguno.* Alicujus fidei negotium concreditum esse.

CURT DE MANS. Poch expedit en lo treball. *Corto de manos.* Tardus.

DAR Á LA MA. fr. Servir ab puntualitat los materials, pera que 'ls treballadors pugan treballar continuament sense móurarse del puecio. *Dar á la mano.* Abundè ministrare.

DAR DE MA. fr. met. Despreciar, abandonar. *Dar de mano.* Rejicio, is.

DE GRAN Ó BAIXA MA. De alt ó baix naixement. *De alta ó baja clase, suerte, condicion, estado, esfers.* Nobile aut ignobile.

DEIXAR ANAR Ó CÀURER DE LA MA. fr. Afuixar la ma desprenent-la de alló que's tenia agafat. *Soltar.* Bimittit, is.

DEIXAR Ó POSAR EN LA MA Ó EN LAS MANS DE ALGÚ. ALGUN NEGOCI Ó INTERÉS. fr. Confiarlo á són cuyda-do. *Poner, dejar alguna cosa en manos de alguno;*

entregarse en brazos de otro. Aliquid alicui commendare, committere.

DEIXAT DE LA MA DE DÉU. loc. Olvidat de las obligaciones de cristià. *Dejado de la mano de Dios.* In vitia præceps.

DE LA UNA MA AL ALTRA. m. adv. Explica la ganància feta en breu temps per haverse venut immediatament lo que s' havia comprat. *De una mano á otra.* Prima traditione vel commutatione, temporis puncto.

DE LLARGA MA. m. adv. De molt temps passat. *Mucho tiempo ha.* Jam pridem.

DE MA. m. adv. Dit quant se reb una cosa immediatament de altre. *De mano.* Ex manu. || S' aplica à lo que està fet per art. *A mano.* Artificiosè.

DE MA ARMADA. m. adv. Ab tot empenyo y resolució. *De mano armada.* Totis viribus inixè.

DE MA EN MA. m. adv. De uns à altres. *De mano en mano.* De manu in manum. || Per tradició. *De mano ca mano.* Per traditionem.

DE MA Ó MANS. exp. De part de qui'ns vé alguna cosa. *De manos.* Ex alicujus manibus.

DE MANS. loc. Del poder. *De manos.* Ex potestate.

DE MANS Y DE PEUS. m. adv. DE FORT Y DE FERM.

DE MA Y DE PLOMA. loc. Se diu del escrit fet de pròpia ma. *De la mano y pluma.* Propria manu.

DE PRIMERA MA. m. adv. De primera compra ó venda. *De primera mano.* Ex prima manu, ex fonte.

DESCARREGAR LA MA SOBRE DE ALGÚ. fr. Pegarli. *Descargar la mano.* Plecto, is.

DESCLÓUNER Ó DESPLEGAR LAS MANS. fr. Estirar los dits que's tenian plegats. *Abrir las manos.* Digtos decussatos aperire.

DE SEGONA MA. m. adv. De revenedor. *De segunda mano.* Ex à propola.

DESFERSE Ó ESCAPARSE ENTRE MANS. fr. ab la qual se pondera la facilitat ab que alguna cosa s' espallia ó malmet. *Deshacerse alguna cosa entre las manos.* Facile profundì.

DONAR EN MA. fr. Entregar en pròpias mans. *Entregar, poner en propias manos.* Ipsi tradere.

DONAR LA MA. fr. Preferir à altre pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar la primacia, dar mano.* Primas alicui concedere. || Ajudar, amparar. *Dar la mano;* poner à alguno en zancos. Patrocinio alicui esse. || AGAFAR PER LA MA. || CASARSE.

DONAR LAS MANS. fr. CONSENTIR. || Rendirse, confesarse vensut. *Dejarse vencer, ceder la palma.* Cedo, is.

DONAR LA ÚLTIMA MA. fr. met. Perfeccionar una obra. *Dar la última mano, pincelada ó retoque.* Opus perficere.

DONAR MA Y PARAULA. fr. Explica la major forsa de una promesa. *Dar palabra y mano.* Fidem obligare, obstringere. || Donar paraula de casament. *Dar palabra y mano.* Futurus nuptias sponderi, stipulari.

DONARSE LAS MANS. fr. Encaixar. *Darse las manos.* Dexteram dare. || Anar alguns agafats per ellas.

Trabarse, asirse de las manos. Manus inserere. || met. que s' aplica à las parts de un tot que guardan armonia y orde. *Darse las manos.* Coniungi. || Tenir algú las mateixas qualitats ó sort que altre. Communmentse pren en mala part. *Darse las manos.* Ejusdem furfuris esse.

DONAR UNA SOTA MA. fr. fam. Sobornar ab diners. *Untar las manos ó el carro.* Pecunia corrumpere.

EN DONAS MANS ESTÀ 'L PANDERO. exp. Denota que alguna cosa està encarregada à algú que es capàs pera desempenyarla bè. *Está el pandero en manos que le sabrán bien tocar.* Proba materia improbum incidit artificem.

ESCAPAR DE LA MA. fr. Càurer de ella impensadament alguna cosa. *Irse de la mano.* É manibus excidere.

ESCAPAR LA MA. fr. ANÀRSENI LA MA.

ESTAR Á LAS MANS. fr. Combàtreuse, pelear. *Venir á las manos.* Adversi exercitus congredi.

ESTAR EN DONAS MANS. fr. Estar alguna cosa encarregada à persona capàs y de confiança. *Casr en buenas manos.* Dexteris manibus commissum esse.

ESTARSE AB LAS MANS Á LA BUTXACA, Ó PLEGADAS, Ó LA UNA SOBRE LA ALTRA. fr. Estar sense fér res. *Estar mano sobre mano, ó con las manos cruzadas ó con las manos en el seno.* Oliosum esse, ferias agere.

ESTAR TOT EN LA MA. fr. Estar tot à punt. *Estar á la mano.* Propè adesso.

FÉR ANAR LAS MANS. fr. Fér moviment de mans pera acompanyar las paraulas. *Manotear.* Madum motu aliquid significare. || Traballar depressa. *Menear las manos, los pulgares, las muñecas.* Diligenter laborare.

FÉT AB LA MA. fr. Fét à posta, de propòsit. *Hecho á la mano.* Ex compacto.

FICAR LA MÀ AL CÀNTER. fr. Tràurer la bolleta pera la sorti. *Meter la mano en el cántaro.* Sortem ejicere.

GUANYAR PER MA. fr. met. Anticiparse à altre en fér ó lograr alguna cosa. *GANAR por la mano.* Aliquem prævenire tempore.

HAVÉR CATGUT Á LAS MANS DEL LLOP. fr. Ab que s' expressa que alguna cosa ha vingut à poder de qui no la deixarà anar, y será difícil recobrarla. *Estar en papo de buit.* Vulturi passerem traditum esse.

INJEIR LAS MANS. fr. POSAR LAS MANS SOBRE.

JUGAR DE MANS. fr. met. y fam. Enjogassarse donantse cops ab las mans ó aparentanlho. S' enten especialment entre homes y donas. *Jugar de manos.* Lascivio, is.

LA MA AL PIT Y LA CAMA AL LLIT. refr. LO BRAS AL PIT Y LA CAMA AL LLIT

LA UNA MA RENTA LA ALTRA Y LAS DOS LA CARA. refr. Denota que déu sér mútuo 'l socorro. *La una mano lava la otra y las dos la cara.* Manus manum fricat.

LAS MANS Á LA FILOSA Y 'LS ULLS Á LA PORTA. refr. Repren als qui fan una cosa y atenen à altra. *Quien mucho mira poco ve.* Fœmina spectatrix non est

benè sedula netrix. Multum Oculos versans, male versat fœmina fuscum.

LLANSAR MA DE ALGUNA COSA. fr. Valérsen, servir-sen. *Echar mano*. Aliquo uti.

LLARCH DE MANS. Qui ab poch temps fá molta feyna. *Largo de manos*. Expeditus, promptus. || met. Peguissar, qui ofen ab las mans. *Largo de manos*. Pugnis factiosus. || LLARCH DE UNGLAS.

LLIGAR DE MANS. fr. Estrényer las mans á algú ab una lligadura. *Maniatar*. Manus ligare. || Impe-dir á algú que fassa alguna cosa. *Atar las manos*. Cohibeo, es.

LLIGARSE LAS MANS. fr. Privarse la llibertat per alguna promesa ó vot. *Atarse las manos*. Promissis ligari, adstringi; voto teneri, obligari.

LLISCAR DE LAS MANS. fr. ANÁRSEN DE LA MA.

MIRAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. Observar cuydadosa-ment la conducta de algú en los negocios que ma-neja. *Mirar las ó á las manos*, no perderlo de vista. Aliquem sollicitus observare.

MUDAR DE MA. fr. met. Mudar de puesto. *Mudar de lugar*. Loca mutare. || Passar un negoci de una persona á altra. *Mudar de mano*. Negotium in alium transferre. || Passar una propietat á altre amo. *Mudar de mano*. Prædium alterius ditionis fieri.

NO DEIXAR DE LA MA. fr. Tenir sempre en ella al-guna cosa. *No soltar de la mano*: no caérsele á al-guno alguna cosa de entre las manos. Præ manibus semper habere.

NO DEIXAR MA, Y NO DEIXARHO DE LA MA, Y NO DEI-XARNE MA. fr. Continuar alguna cosa ab empenyo y sèns interrupció. *No dejarlo de la mano*. Insistere operi.

NO PÉNDER MÉS QUE LAS MANS. expr. jocosa que s' usa quant se trenca alguna cosa, la matèria de la qual es de poquíssim ó de ningun valor, y no's pòt compóndrer, pera significar que's va pèrdrer quant hi havia que pèrdrer. *No perder mas que las hechuras*. Operis pretium committere.

NO SABER ALGÚ ABONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Sér molt ignorant. *No saber cual es su mano dere-cha*, ó cuantas son cinco. Omnino ignarum esse.

NO TENIR PROU MANS. fr. Indica que algú no tin-drà valor de executar la amenassa que fá. *No ser hombre para alguna cosa*. Expers virtutis. || Apres-surarse massa en la execució de alguna cosa. *No darse manos á una cosa*. Anxiè inniti.

PARAR LA MA. fr. Allargarla demanant alguna cosa. *Alargar la mano*. Manum porrigere. || met. Admètrer regalos y presents. *Abrir las manos*. Mu-neribus capi; obnoxius esse.

PARLAR PER LAS MANS. fr. Figurar ab ellas las lle-tras del abecedari pera entèndrerse. *Hablar por las manos*. Digitis mentem exprimere.

PASSAR LA MA PER LA CARA. fr. Aventatjar, excedir á algú en alguna cosa. *Echar el pié adelante á al-guno*; *mojar la oreja*; *poner la ceniza en la frente*. Præcello, is; se præcurrere.

PASSAR LA MA PER LA ESQUENA. fr. Acariciar ab

dita acció. *Passar ó traer la mano por el cerro*. Blan-dior, iris.

PEGAR AB LA MA PLANA. fr. Pegar de manera que oberta la ma toque 'l palmell al objecte about se péga. *Dar con la mano de plano*. Volá percutere.

PÉNDER LA MA. fr. Posarse en lo millor puesto. *Tomar la mano*, *sentarse á la diestra*. Locum sibi potiore vindicare.

PÉNDERE MA. fr. Pèrdrer la ocasió. *Perder la oca-sion*. Occasionem amittere.

PER LA MA. m. adv. Fácilment. *Por la mano*, fá-cilmente. Facile, faciliter.

PER MA. m. adv. Per medi, per interposició. *Por mano*, *por medio*. Per alium.

PER SOTA MA. m. adv. Oculta y secretament. *De-jo mano*. Clam, occultè.

PER TERCERA MA. fr. met. Per medi de altra per-sona. *Por segunda ó tercera mano*. Alterius opera.

PICAR Ó BÀTTER DE MANS. fr. Donar cops ab la una ma contra 'l palmell de la altra ab soroll, com s'el ferse en senyal de aplauso. *Palmejar*, *palmotejar*, *bateir las palmas*. Plaudo, is.

PLEGAR LAS MANS. fr. Juntarlas en ademan de orar ó suplicar. *Poner las manos*, *juntarlas*. Manus supplices admove-re, jungere. || Juntar los palmells doblegant mútuament los dits de una ma per çatre mitj dels de la altra. *Ensortijar las manos*. Manus inserere.

PORTAR LA MA BLANA. fr. Denota tractar ab suavi-tat y moderació. *Llevar la mano blanda*. Leniter agere.

PORTAR Á LAS MANS Ó Á LAS GARRAS DEL LLOP. fr. met. Posar algú en perill evident de pèrdrer la vida. *Llevar al matadero*. In summum discrimen alium objicere.

PORTAR ENTRE MANS. fr. met. Entèndrer en algu-na cosa. *Traer entre manos*. In, præ manibus trac-tare, habere.

PORTAR PER LA MA. fr. Acompanyar á algú tenist-lo ab ella. *Llevar de la mano*. Manu apprehensum aliquem ducere.

POSAR LA MA SOBRE ALGÚ. fr. met. Pèndrerlo. *Echar mano á uno*. Capere aliquem. || met. Casti-garlo. *Poner la mano ó las manos en alguno*. Manus alicui inferre.

POSAR MA. fr. met. Empèndrer alguna obra. *Pe-ner mano ó las manos en alguna cosa*. Opus ag-gredi.

POSAR MA Á ALGUNA COSA. fr. Agafarla. *Echar ma-no ó la mano*. Manu capere.

POSARNE LAS MANS AL FOC. fr. Assegurar la veri-tat y certesa. *Poner las manos en el fuego*. Rei ve-ritatem asseverare.

POSAR Ó POSARNE LA MA. fr. met. Corregir algun desorde la persona autorisada. *Poner la mano*. Re-medium adhibere. || met. Ajustar als desavintats. *Mediar*, *meter la mano*. Intervenio, is.

POSARSE EN LAS MANS DE ALGÚ. fr. met. Entre-garse á la disposició de altres. *Ponerse*, *dejaras en*

las manos de alguno. Alicujus manibus se tradere.

POSARSE LAS MANS ALS PITS. fr. met. Examinarse á sí mateix, reflexionar. *Meter la mano en el pecho ó en el seno.* Secum cogitare. || Examinar algú lo que passa en son interior pera judicar dels altres justament. *Meter la mano en su pecho.* Antequam alios se ipsum judicare.

PRIMERA MA. Principi de alguna cosa. *Primera mano.* Prima manus. || CIUTADÁ MAJOR.

RENTARSEN LAS MANS. fr. met. Justificarse, ferse estrany de algun negoci en que hi ha inconvenient. *Lavarse las manos.* Culpæ suspicionem purgare, manus lavare.

SABER ALGÚ AHONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Saber sa obligació. *No ser cojo ni manco; no mondar alperos.* Dexteritate, ingenio pollere.

SEGON DE MA, ó SEGONA MA. 'L jugador que segeix després del que té ma. *Trasmano.* Secundus in ludo.

SENTARSE DE BONA MA. fr. que dóna á entendre que algú s' ha deslliurat miraculosament de algun perill, ó ha lograt cosa de que tenia poca esperança. *Encomendarse á buen santo.* Tutelarem optimum invocavisse.

SÉR DE BAIXA MA. fr. met. Havér nat en la classe inferior de la societat. *Ser de bajo suelo, haber nacido en las maltas.* Obscuro loco natum esse.

SÉR DE MA DE MESTRE. fr. met. ab que s' expressa la perfecció ab que está acabada alguna cosa. *Ser de buena mano.* Peritia actum.

SI VE Á LA MA. exp. Si s' presenta ocasió. *Si d' la mano viene.* Si fortè accidit.

TENIR Á LA MA. fr. met. Poder disposar de alguna cosa. *Tener en la mano.* In manu habere.

TENIR BONA MA. fr. met. Tenir acert ó fortuna. *Tener buena mano.* Felici uti dextera; sorte polle-re.

TENIR BUNAS MANS. fr. met. Sér hábil. *Tener buenas manos.* Dexteritatem habere.

TENIR DE SA MA Á ALGÚ. fr. Tenir-lo de sa part, ferli propici ó afavorir-lo. *Tener de su mano.* Patronum alicui esse.

TENIR ENTRE MANS. fr. met. Cuydar de alguna cosa. *Traer entre manos.* In, præ manibus tractare, habere.

TENIR LA MA TRENCADA. fr. met. Denota la destresa en fer alguna cosa. *Tener la mano suelta.* Agilem in operando esse.

TENIR LAS MANS Á LA FARINERA. fr. met. **TENIR LA PALLA PEL MÀNECH.**

TENIR LAS MANS FORADADAS. fr. met. Sér pròdich ó malgastrador. *Ser un manirot.* Esse nimis muni-ficum.

TENIR MÁ. fr. Sér lo primer en orde als jugadors. *Ser, tener mano; estar á la mano.* Propè, in promptu, præstò esse. || met. Tenir maneig ó poder en alguna dependència. *Tener mano.* Potestatem habere.

TRAURE DE ENTRE MANS. fr. Pèndrerli á algú lo

que tenia més assegurat. *Sacar de entre las manos.* E manibus eripere.

TRENCAR LA MA. fr. met. Exercitarse, adquirir destresa en la execució de alguna cosa. *Soltar la mano.* Dexterum fieri.

UNTAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. **DONAR UN SOTA MA.**

UNTARSE LAS MANS. fr. Robar dissimuladament ó deixarse sobornar. *Ensuciar las manos.* Subriper-e; muneribus acceptis corrumpi, fœdari.

VENIR AB LAS MANS NETAS. fr. met. Pretèndrer lo premi sense merèixer-lo. *Venir, ó venirse con sus manos lavadas.* Gratis, sine pulvere præmium in-tendere.

VENIR Á LAS MANS. fr. Lograr-se alguna cosa sen-se treball y per ahont ménos se pensava. *Venir ó venirse á las manos.* In manus incidere.

VENIR Á LAS MANS DE ALGÚ ALGUNA COSA. fr. Lo-grar la possessió de ella. *Llegar á las manos de al-guno alguna cosa.* Ad aliquem aliquid prevenire.

MACADURA. f. Contusió. *Contusion, magulla-dura, magullamiento, machucadura.* Contusio, sug-gillatio, nis. || Taca en la fruyta per algun cop ó cayguda. *Maca.* Læssio, nis. || Per extensió qualae-vel taca ó cop. *Maca.* Macula, æ. || met. Solapa, bellaqueria, astúcia. *Maca.* Dolus, i, fraus, dis.

MACANA. f. Arma ofensiva dels indis. *Maca-na.* Indicum telum.

MACAR. v. a. **MAGULLAR.**

MACARI. a. p. de h. *Macario.* Macarius, ii.

MACARRÓ. m. Espècie de fideu més gros que'l regular y vuyt de dins. *Macarron.* Tyrotarichus, artolaganus, i. || Herba. La arrel de la pastanaga. **PASTANAGA.**

MACARRÓNEA. f. Composició burlesca ab paraulas de diferents llègues usadas fora de la pròpia significació. *Macarrónea.* Ludibrium, ii.

MACARRÓNICH, CA. adj. S' aplica al llen-guatge ridícul y xabacá. *Macarrónico.* Incultus sermo.

MACARRONÓS, A. adj. S' aplica á la llana bruta abans de rentarse. *Lana en puerco, sucia.* Succida, esca, æ.

MACARRULLA. f. **BALLARUGA.**

MACAT, DA. p. p. *Macado.* Livida contusione affectus.

MACEDONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Macedònia provincia de Grècia. *Macedon, macedo-nio, macedónico.* Macedonius.

MACER. m. **FORRER.**

MACERACIÓ. f. L' acte y efecte de ablanir ó móldrer. *Maceracion.* Maceratio, nis. || Debilitat del cos per la penitència. *Maceracion.* Attenuatio, nis.

MACERAR. v. a. Ablanir, entendre, *Macerar.* Macero, as. || Mortificar lo cos ab penitències. *Ma-cerar.* Castigo, macero, as. || quim. Preparar las plantas pera que ab facilitat solten lo such. *Mace-rar.* Macero, as.

MACERAT, DA. p. p. *Macerado.* Maceratus, depstus.

MACIÀ. n. p. de home. **MATIAS.**
MACIAR. m. **MÁCIS.**
MACILENT, A. adj. Extenuat, débil, magre.
Macilento, pilongo, maganto. *Macilentus.*
CACIP. m. Ve del llatí «*mancipium*» **BASTAIX.**
|| CAMÁLICH. **||** **FADRI DE TRABALL.** **||** **SOLTER.**
MACIP DE RIBERA. BASTAIX.
MÁCIS. f. Pell exterior, reticular de la nou noscada. *Mácis, masias.* *Macis, indecl.*
MÁCIS, A. adj. Sólit. *Macizo.* *Solidus.*
MACISAMENT. adv. m. Ab solidesa ó ab la qualitat de macis. *Macizamente.* *Firmiter, solidè.*
MACISAR. v. a. Posar sólit, ó macis. *Solidar, macizar.* *Solido, as.*
MACISAT, DA. p. p. *Macizado.* *Solidatus.*
MACO, A. adj. vulg. La persona guapa, ayrosa, ben vestida. *Mujo, achulado, macareno.* *Venus-tus, elegans.*
MACROCEFALOS. adj. hist. nat. Nom de una tribu de cetáceos per tenir lo cap molt gros, y enclo-n los majors animals que 's coneixen. *Macrocefalos.* *Macrocephalus, i.*
MACTANTS. m. pl Trossos de tela ó panyo destinats al vestit dels orientals. *Almaeta.* *Vestis quon-dam orientalis.*
MÁCULA. f. TACA, CLAPA. **||** En lo moral desdo-ro, ignominia, com: *MÁCULA* de pecat. *Mancha, mácula.* *Labes, is.* **||** Las parts obscuras que s' ob-serva en lo cos del sol y de la lluna. *Mácula del sol ó de la luna.* *Solis, lunæ maculæ.*
MACULAR. v. a. Tacar. *Manchar.* *Maculo, as.*
|| ant. Pintar, fér clapa. *Manchar.* *Coloribus dis-tinguere.*
MACULAT, DA. p. p. *Manchado.* *Maculatus.* **||** adj. Lo que té clapas. *Manchado.* *Maculis vel notis depictus.* **||** Inficionat pel pecat. *Maculado.* *Maculatus.*
MACULATURA. f. Entre estampers es una fu-lla de paper que posan entre la imatge ó làmina y 'l panyo que serveix pera imprimirla. *Maculatura.* *Charta typo supposita.* **||** pl. Papers ab que's cubren altres pera que no s' embruten. *Maculaturas.* *Fo-lium maculosum.*
MACULETA. f. d. *Mancilla.* *Labecula, æ.*
MADA. f. ant. *AMADA.*
MADALENA. n. p. de dona. *MAGDALENA.*
MADAMA. f. Dama, senyora. *Madama.* *Domi-na, æ.*
MADAMETA. f. d. La dona jove que s' adorna molt y presum de dama. *Madamisela, madamita.* *Juvenis femina.*
MADEIXA. f. Lo fil, llana, etc. tret del aspi ó torn. *Madeja.* *Spira, mataxa, æ.* **||** Cabell que cau á metxas ó flochs. *Guedeja.* *Cinnus, cirrus, i.*
MADEIXA RETORTA DE SEDA. La que ja está en dis-posició de servir pera cusir. *Capillejo.* *Retortum sericum assuendo accomodatum.*
MADEIXA SENSE CAP NI CENTENER. La que está molt embullada, y no es fácil de devanar. *Madeja sin*

cuenda. *Filorum convolutio implicata.* **||** met. So diu de qualsevol cosa molt enredada y complicada. *Madeja sin cuenda.* *Quid inextricabile.*

MADEIXETA. f. d. *Madejuela, madejeta, madejilla, ica, ita.* *Tenuis mataxa.*

MADÍ. n. p. de home. *Emeterio.* *Hemete-rius, ii.*

MADÓ. f. sincopat. y

MADONA. f. ant. Tractament de respecte que 's donava á las donas. *Señora.* *Domina, æ.*

MADRAL. m. adj. *MARE, MAJOR.*

MADRASTRA. f. Dona casada ab qui té fills de altre matrimoni. *Madrastra.* *Noverca, æ.* **||** *MU-TA BORDA.*

MADRÉPORA. Planta marina ramosa, estre-llada, acanalada, etc. Segons alguns n' hi ha fins á set espècies regulars conegudas: es una planta pedra á modo del coral blanch; també sembla que s' han trobat madréporas fora de la mar: Alguns diuen clavells á las madréporas: madrépora es lo mateix que de mil poros, per estar plena de ella. *Madrépore.* *Madrepore, æ.*

MADRIGAL. m. Composició poética pastoral. *Madrigal.* *Pastorum canticum.*

MADRIGUERA. f. Cau de cunills. *Madriguera.* *Cavea, æ.* **||** *MARE DEL PETO.* **||** met. Cau de gent de-lenta. *Madriguera.* *Spelunca, æ.*

MADRILENYO, A. adj. Lo natural de y lo pertanyent á Madrid, vila y cort de Espanya. *Ne-drileño.* *Matritensis.*

MADRILLA. f. *BOGA.*

MADRINA. f. LLEVADORA. **||** *PADRINA.* **||** La cor-rejta ó corda que junta dos mulas ó caballs pera que vagen iguals. *Madrina.* *Bijuges connectens lorum.*

POSAR Á LA MADRINA. fr. Juntar dos animals ab dita correjta. *Amadrinar.* *Jumenta habenis vincire.*

MADRONA. f. ant. LLEVADORA. **||** n. p. de do-na. *Madrona.* *Matrona, æ.*

MADUIXA. f. Fruyt de la maduixera. *Fress.* *Fraga, orum.*

MADUIXA PERUANA. Fruyta semblant á la maduixa, però més grossa, més agre y ménos fina. *Fresson.* *Fraga major.*

MADUIXAR. m. *MADUIXERAR.*

MADUIXERA. f. Planta que escampa las ca-mas al arrent de terra, de fruyt petit, sa, suau, y bermell quant es madur. *Fressal.* *Quinquefolium, ii, fragaria, æ.*

MADUIXERAR. m. Lloch de maduixeras. *Fressal.* *Fragis consitus locus.*

MADUR, A. adj. Assahonat. *Maduro.* *Maturus.* **||** met. De edat avansada. *Maduro.* *Ævis maturus.* **||** met. Prudent, judiciós. *Maduro.* *Maturus.*

AL QUI MENJA LO MADUR FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. *QUI MENJA LA CARN, etc.*

CAUREN DE MADUR. fr. Sér decrepit per la molta edat. *Caerse de maduro.* *Præ longæva ætate deji-cere.*

MADURADOR. m. Lloch pera madurar las fruytas. *Maduradero.* Maturandis fructibus aptus locus.

MADURAMENT. m. Acte y efecto de madurar y madurarse. *Maduracion.* Maturatio, nis. || adv. m. Ab maduresa. *Maduramente.* Maturè

MADURAR. v. n. Assahonar-se 'ls fruyts. *Madurar.* Mitigo, as. || Còrnerse l' humor en los tumors y mals semblants. *Madurar.* Commalaxo, as. || Posar seny y judici. *Madurar.* Ad maturitatem pervenire. || met. Anar disposant los medis pera algun fi. *Madurar.* Cœpta maturare. || ant. somóuren. *COMENSAR A MADURAR.* fr. Pèndrer las fruytas un poch de color ab senyal de tenir prompte sabó. *Pintar.* Maturescere.

MADURARSE. v. r. met. Facilitarse ab medis conduents lo logro de alguna cosa. *Madurar.* Maturesco, is.

MADURAT, DA. p. p. *Madurado.* Maturatus. || ant. SOMOGUT.

MADURATTU, VA. adj. Lo que madúra. *Madurativo, lenitivo.* Lenimentum, i.

MADURESA. f. L' estat de perfecció, y sabó en los fruyts. *Madurez.* Maturitas, tempestivitas, atis. || Gravedat, judici, prudència. *Madurez.* Circumspectio, nis, maturitas, atis.

AB MADURESA. m. adv. MADURAMENT. 2.

MAESTRANSA. f. MESTRANSA.

MAESTRE. m. ant. MESTRE.

MAESTRE RACIONAL. Ministre real que té la rahó de la hisenda de cada regne. *Maestre racional.* Regis quæstor.

MAESTRESCUELA. m. ant. MESTRESCOLA.

MAESTRIES. f. pl. ant. MALAS MANYAS, PICARDIAS.

MAFIT. adj. ant. MARRIT.

MAGADA Y MAGADÍS. f. Espécie de lira que usavan los grechs y tenia segons se creu vint cordas afinadas en octava de dos en dos. *Magada, magadís.* Nagas, dis.

MAGALL. m. CÀVECH. || Instrument de pagés, que per una part té aixada y en la altra escarpell. *Legon.* Ligo, nis. || adj. ant. Rústich. *Rústico, agreste, paleta, paten, zafo.* Rudis, agrestis, villaticus.

MAGALLA. f. Aixada estreta. *Pico, marra.* Marra, æ.

MAGALLADA. f. Necedad, bestiesa. *Tontería, torquedad, machada, rusticidad.* Stultum factum. || Cop de magall. *Legonazo.* Ligonis ictus.

MAGALLAMENT. adv. m. ant. RÚSTIGAMENT.

MAGALLARIA. f. MAGALLADA.

MAGALLET. m. d. *Legoncillo.* Parvus ligo.

MAGALLÓ. m. Aixadeta pera aixarcolar ó bir-bar. *Escaridillo, almocafre, sacho.* Sarculum, i.

MAGANYA. f. Ancell molt petit, ab diversitat de colors, per davant pardo, per sobra tira á groch; té 'ls costats blanquinosos, y las cuixas y voras de coll rojas. *Saligaria.* Saligaria, æ.

MAGARRUFAS. f. pl. Afalechs. *Carantoñas, carocas, garatusas, arrumacos, zorroclocos.* Blanditiæ, arum. || Demostració de carinyo feta ab astúcia pera enganyar á algú. *Marrulleria, gitanada.* Calliditas, atis. || Festa ó gesto que's fá á alguna criatura pera que riga. *Coquito.* Gesticulus, i.

PERA MAGARRUFAS. fr. Fèr gestos y festas en demostració de carinyo. *Hacer carantoñas, lagotear, tocar, retozar.* Blandior, iria.

MAGASSA. f. Herba molt semblant al fonoll. *Magoza, magarza.* Parthenium, ii.

MAGATZEM. m. Edifici ahont se guardan géneros per major. *Almacen.* Conditorium, ii. || La botiga ahont se venen en gros los géneros. *Lonja.* Taberna mercium.

MAGATZEM DE LLANA. 'L depòsit ahont se guarda la llana. *Lanero.* Apotheca lanaria.

MAGATZEM DE SAL. Lo depòsit ahont se guarda. *Alfoll.* Apotheca salaria.

MAGATZEMAR. v. a. Posar en magatzem. *Almacenar.* Apotheca condere.

MAGATZEMAT, DA. p. p. *Almacenado.* Apotheca conditus.

MAGDALENA. n. p. de dona. *Magdalena.* Magdalena, æ.

SÉR Ó SEMBLAR UNA MAGDALENA. fr. met. Plorar molt. *Ser una Magdalena.* Graves edere fletus.

MAGDALEÓ. m. Roll de emplastre que's despatxa á porcions. *Magdaleon.* Magdalides, um.

MAGENCA. f. ter. XANGUET.

MAGENCAMENT. m. AIXORRIDURA.

MAGENCAR. v. a. AIXORDIR. || Entre hortelans aixarcolar las plantas la primera vegada. *Desortijar.* Sarculo, as, y la segona vegada. *Aparar.* Recolo, as. || ESMAGENCAR.

MAGENCH, CA. adj. Pertanyent al mes de maig. *De mayo.* Ad majum pertinens.

MAGESTAT. f. Títol, tractament que's dona á Dèu, als reys y emperadors. *Majestad.* Majestas, atis. || Grandesa, ostentació, magnificència. *Majestad.* Majestas, dignitas, atis. || Gravedat, serietat, circumspecció. *Majestad.* Gravitas, atis. || mit. Diossa de la majestat. *Majestad.* Majestas, atis. || Gravedat, elevació de estil. *Majestad.* Sermonis augusta dignitas; orationis majestas.

MAJESTAT DIVINA. *Majestad divina.* Divinum numen.

CRIM DE LESA MAJESTAT DIVINA. La impietat y la blasfèmia, que són delictes que acometen, en quant l' home pòt, á Dèu immediatament, ó en sí mateix. *Crimen de lesa majestad divina.* Crimen læsæ majestatis divinæ.

MAGESTUÓS, A. adj. Magnífich, sumptuós. *Majestuoso, majestoso.* Augustus. || Sèrio, grave, respectable. *Majestuoso, majestoso.* Decorus, augustus.

MAGESTUOSAMENT. adv. m. Ab magestat. *Majestuosamente.* Augusta cum dignitate. || Ab gravedad, y grandesa. *Majestuosamente.* Decorè. || Ab

magnificència y ostentació. *Pomposamente*. Amplissimè, magníficè.

MAGESTUOSITAT. f. Qualitat de magestuós. *Majestuosidad*. Majestas, atis.

MAGÍ. m. fam. SERY, CALETRO, IMAGINACIÓ. || n. p. de home. *Magin*. *Maginus*, i.

MÀGIA Y MÁGICA. f. Ciència, art ab que's fan coses admirables. *Mágia*, *mágica*. *Magica*, es, *magia*, æ.

MÀGICA ARTIFICIAL. La que per indústria fa coses que semblan superiors a la naturalesa humana. *Mágia artificial*. *Artificialis magia*.

MÀGICA BLANCA Ó NATURAL. La que per aplicació de causes naturals obra efectes que semblan sobrenaturals. *Magia blanca ó natural*. *Naturalis magia*.

MÀGICA NEGRA. Art supersticiós que s'exerceix ab invocació del dimoni, segons lo vulgo, pera obrar coses admirables. *Mágica negra*. *Supersticiosa*, *diabolica magia*.

MÀGICH, CA. adj. Pertanyent a la mágica. *Mágico*. *Magicus*. || m. Qui professa la mágica. *Mágico*, *magó*. *Magicus*, i.

MAGISTERI. m. Ofici de mestre. *Magisterio*. *Magisterium*, ii. || Títol ó grau de mestre que's confereix en alguna facultat. *Magisterio*. *Magisterium*, ii. || Mestria, dignitat ó grau de mestre en las religions. *Maestria*. *Magisterium*, ii. || Gravedat afectada, presumció. *Magisterio*. *Magisterium*, ii.

MAGISTERIAL. adj. Pertanyent al magisteri. *Magisterial*. Ad *magisterium* pertinens.

MAGISTRAL. adj. Lo pertanyent al mestre. *Magistral*. *Magistralis*. || Canonicat de ofici, i càrrech del qual es predicar, y també 's diu del que'l posseheix. *Magistral*. *Magistralis canonicatus*.

MAGISTRALMENT. adv. m. Ab lo de mestre. *Magistralmente*, con *maestria*. Pro *magistri dignitate*.

MAGISTRAT. m. Persona que té càrrech públich en lo civil. *Magistrado*. *Magistratus*, us. || Qualsevol consell ó tribunal. *Magistrado*. *Magistratus*, us. || Dignitat de magistrat ó empleo de jutge. *Magistrado*. *Magistratus*, us.

MAGISTRATURA. f. Càrrech, empleo públich en lo civil. *Magistratura*. *Magistratus*, us, *magisterium*, ii.

MAGNÀ. m. p. u. *MANNÀ*.

MAGNÀNIM. A. adj. De gran ànimo y cor. *Magnánimo*. *Generosus*.

MAGNÀNIMAMENT. adv. m. Ab magnanimitat. *Magnánimamente*. *Magno animo*, animosè, fortiter, viriliter.

MAGNANIMITAT. f. Grandesa de ànimo. *Magnanimitad*. *Magnanimitas*, atis.

MAGNAT Y MAGNATE. m. Persona principal entre altrás. *Magnate*. Procer, i.

MAGNÈSIA. f. LLET DE TERRA.

MAGNÈSIA CALSINADA. Substància que ben calsinada es perfectament blanca, molt lleugera, soluble sens efervescència en los àcids, suau al tacto,

inodora, insípida, insoluble en aygua; atrin l'àcid carbònic del ayre, etc. En la naturalesa se's troba sinó en estat de combinació ab los àcids, ó ab alguns òxids metàl·lics. *Magnesia calcinada*, *inglesa*, *descarbonatada*, *òxido de magnesia*. *Oxidum magnesi*.

MAGNÉTICH, CA. adj. Pertanyent al iman. *Magnético*. *Magneticus*. || Lo que té virtut de atraer. *Magnético*. *Magnetica virtute pollens*.

MAGNETISAR. v. a. Comunicar la virtut magnética. *Magnetizar*, *imantar*, *imantar*. *Magnéticam vim infundere*.

MAGNETISME. m. Virtut atractiva del iman. *Magnetismo*. *Magnetica vis*.

MAGNETISME ANIMAL. Un principi especial considerat com l'origen de las accions orgàniques, que existeixen principalment en lo sistema nerviós, y que's transmet de un cos viu a altre pel contacte ó per la simple aproximació. *Magnetismo animal*. *Magnetismus animalis*.

MAGNÍFICAMENT. adv. m. Sumptuosament. *Magníficament*. *Opulentè*. || Ab grandesa. *Grandiosamente*, *magníficament*. *Magníficè*, || Esplendidament. *Magníficament*, *opíparament*. *Dapaticè*, *lute*. || Ab tot l'adorno ó compostura possible. Se diu de las donas. *Con todos sus alfileres*; *de veinte y cinco alfileres*. *Nimis completè et ornatissimè*. || LILBERALMENT.

MAGNIFICAR. v. a. ENSALSAR, ALABAR, LLOAR.

MAGNIFICAT, DA. p. p. ENSALSAT, ALABAT.

MAGNÍFICAT. m. Càntich de Maria Santíssima, dit així per comensar per aquesta paraula. *Magníficat*. *Magnificat*.

TOCAR Ó RESPONDRE A MAGNÍFICAT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

MAGNIFICÈNCIA. f. Sumptuositat, pompa, esplendidesa. *Magnificencia*. *Magnificentia*, pompa, æ; y auctoritas, atis, la de un edifici.

MAGNIFICENTÍSSIM, A. adj. sup. *Magnificentissimo*. *Magnificentissimus*.

MAGNÍFICH, CA. adj. Espléndit, rich, sumptuós, pompós, il·lustre. *Magnífico*. *Luculentus*. || Títol de honor de las personas il·lustres. *Magnífico*. *Magnificus*. || Lliberal, generós. *Magnífico*. *Magnificus*.

MAGNITUT. f. Quantitat conmensurable. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Grandària ó corpulència de alguna cosa. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Grandesa ó excel·lència de alguna cosa. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Dimensió de una estrella. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis. || Dimensió dels eclipses. *Magnitud*. *Magnitudo*, inis.

MAGNITUT CONMENSURABLE. alg. La que's pot amidar ab tota igualtat ab una mida comuna. *Magnitud conmensurable*. *Magnitudo commensurabilis*.

MAGNITUT INCONMENSURABLE Ó IRRACIONAL. La que no's pot amidar ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Magnitud inconmensurable ó irracional*. *Irrationalis*, *incommensurabilis magnitudo*.

MAGNO, A. adj. Gran. *Magno*. Magnus.

MAGO. m. MÀGICH. 2. || Entre'ls orientals sabí, doctor, fílosof. *Mago*. Magus, i. || pl. Per antonomàsia, 'ls tres reys que adoràren a Jesús recentat. *Magos*. Magi, orum.

MAGOLADURA. f. y

MAGOLAMENT. m. MAGULAMENT.

MAGOLAR. v. a. MAGULAR.

MAGRAMENT. adv. m. Flacament. *Flacamente*, *långuidamente*. Debilitar. || Ab escassesa, ab poch agasjo. *Priamente*, *pobremente*. Frigidè.

MAGRANA. f. Fruyt de pell grossa y corrotjosa ab una espècie de corona, y plena de grans sucosos, encesos, y agredolsos. *Granada*. Granatum, i. || La del gra blanch, té l' adjectiu, *Albar*. Albinum; la del gra carmesí, *Cajia*. Purpureum; la del gra quadrat. *Zafari*. Apirinum; la del gar llarch y agre. *Diente de perro*. || met. GRANADA.

TEL QUE SEPARA 'LS GRILLS DE LA MAGRANA. *Algara*, *telilla*, *membrana*. Pellicula, æ.

MAGRANER. m. Arbre de uns 15 peus de al·sària, la soca tortuosa, las fullas llargarudas de dos polzadas y mitja, de un vert llustrós, las flors com unas rosetas de color de grana, sèns olor y ab las fulletas plegadas. *Granado*. Punica, granata malus.

MAGRANER DORT. Lo sens empeltar que no fá las magranas bonas. *Granado silvestre*. Malus punica silvestris.

MAGRE, A. adj. Flach, sech. *Flaco*, *magro*, *magento*, *macilento*, *enjuto*, *amojamao*. Strigosus. || La carn sense greix. *Nagra*, *momia*. Pulpa, æ. || Fret, sense gràcia, com: discurs *magre*. *Frio*. Frigidus. || Pobre, com: dinar *magre*. *Pobre*. Parum lautus. || S' aplica a la terra crua y desubstanciada. *Árido*, *seco*. Exile solum.

MAGRE COM UN GAIG. loc. Dit del subjecte molt magre. *Seco como un naitpe*; *parece que le han chupado*, *ó le chupan ó está chupado de brujas*. Nimis gracilem esse.

ANAR MAGRE. fr. met. No surtir conforme alguna cosa, tenir molt poch menjar. *Ir mal*. Malè accidere.

FÉR TORNAR MAGRE. fr. Fér pérdrer lo greix a algú. *Enmagrecer*. Macrum reddere.

TORNARSE MAGRE. fr. Extenuarse perdent las carns ó la humitat del cos. *Secarse*, *enmagrecerse*, *enflaquecerse*, *enjugarse*. Macresco, is.

MAGREJAR. v. n. FLAQUEJAR.

MAGREJAT, DA. p. p. FLAQUEJAT.

MAGRENTÍ, NA. adj. Un poch magre. *Magri-co*, *illo*, *ito*. Macilentus.

MAGRESA. f. Qualitat de magre. *Magrura*, *faqueza*, *lacura*. Macies, ei.

MAGREXIR. v. a. ant. y

MAGRIR. v. a. ENMAGRIR.

MAGRÍSSIM, A. *Flaquísimo*. Macilentissimus.

MAGRISTÓ. dim. de MAGRE. || ESCARDALENCH.

MAGRISTONET. m. d. MAGRISTÓ.

MAGROR. f. MAGRESA.

MAGUER. adv. ant. ENCARA.

MAGUEY. m. ATZABANA.

MAGULAMENT. m. Causaci, molèstia. *Molimiento*, *molinda*. Defatigatio, nis. || Contusió. *Magulladura*, *magullamiento*, *contusion*. Suggillatio, nis.

MAGULAR. v. a. Comprimir violentament un cos causantli contusió y no ferida. *Magullar*, *acar-denalar*, *machucar*. Contundo, is. || .met. Fatigar, molestar. *Molar*, *quebrantar*, *reventar*, *apurar*, *abrumar*, *marear*, *machacar*, *gibar*, *geringar*, *brear*, *aburrir*, *puerir*. Altero, is, vexo, as.

MAGULAT, DA. p. p. *Magullado*, *molido*. Suggillatus.

MAHÓ. m. Toba, rajola molt dobla. *Adobe*, *ladrillo*, *doble*. Later duplex. || Certa roba de color de ante. *Mahon*. Gossypinus telas genus.

MAHOMETÀ, NA. adj. Qui professa la secta de Mahoma. *Mahometano*. Mahometanus.

MAHOMETISME. m. Secta de Mahoma. *Mahometismo*. Mahometismus, i.

MAHONA. f. Embarcació turca de transport. *Mahona*. Oneraria turcarum navis.

MAHONÉS, A. adj. Natural de y pertanyent a Mahó. *Mahonés*. Minoricensis.

MAHONS. m. pl. ALANQUINS.

MAJ, m. ant. y

MAIG. m. Tercer mes del any entre 'ls romans y quint entre nosaltres. *Majo*. Majus, i. || Arbre adornat de cintas, fruitas, pollastres y altres cosas, que són premi del qui ho pót haver. *Cucaña*, *majo*. Majalis arbor. || Lo blat sembrat en testos ó gerros cubert ab una espècie de glorieta que's posan per adorno en lo monument. *Pabellon*, *majo*, *primavera*. Monumenti ornatus. || met. Primavera, cosa vária y de diferents colors. *Primavera*. Varietate colorum speciosa res.

FÉRSE UN MAIG, **UN BON MAIG**. fr. met. Satisfere's bè de alguna cosa, com: **FÉRSE UN MAIG** de llegir. *Derse una panzada*, *un hartazgo*. Aliquo satiari.

QUI BON MAIG HA DE TENIR, **PRIMERENCH COMENSA**. ref. Adverteix que'l que no té judici quant es jove, ab dificultat lo tindrà després pera adelantar sos interesos ó convenièncias. *Quien a los treinta no ases, no comprará dehesa*. || **DE XIQUET SE CRIA 'L ARBRE DRET**. || **AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GERPERUTS**.

NO HI PÓT HAVÉR DOS MAIGS EN UN ANY. ref. Denota que la juventut y la hermosura passen y no tornan. *No hay rosa que no se marchite y sienta su ocaso*: *no hay dos abrils en un año*. Omnia tempus habent.

MAIMÓ, NA. adj. La persona que fá cosas ó accions molt poch a poch. *Pelma*, *pelmaso*, *pachon*, *pesado*. Tardus.

MAINADA. f. FAMILIA.

MAINELL. m. ESCUDELLER.

MAIRE. f. ant. MARE.

MAIRINA. f. ant. PADRINA.

MAISÓ. m. ant. Posada. *Meson, descansadero.* Caupona, æ.

MAISTRE. m. ant. MESTRE.

MAJESTAT. f. ant. MAGESTAT.

MAJOR. m. Superior, principal, cap. *Mayor.* Præfectus, us. || Primer oficial de una oficina. *Mayor.* Primus, i. || Qui té la edat senyalada per las lleys pera eixir de tutela. *Mayor.* Major. || ANCIÀ. || PRIMOGÉNIT. || lóg. La primera proposició de un sil·logisme. *Mayor.* Major, is. || adj. com. Més gran, lo que excedeix á altra cosa. *Mayor.* Major. || náut. La vela principal de una embarcació que va en l'arbre mestre. *Mayor.* Velum majus. || Lo que aventalja á una altra cosa en quantitat ó qualitat. *Mayor.* Major, is. || L' oficial que en los cosos de exércit está encarregat del detall. *Mayor.* Legionis instructor. || m. pl. Antepassats, avis. || *Mayores, antepasados, abuelos, padres, ascendientes.* Majores, um. || En los estudios de gramática, la classe en que s' estudia la poesia y s' exercitan sos autors. *Mayores.* Suprema inter grammaticos clasís.

MAJOR DE BRIGADA. Oficial de estat major de cada cos. *Mayor de brigada; sargento mayor de brigada.* Manus, manipuli, turmæ primus instructor.

MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella encarregat del detall y vigilància de la exactitut del servey, y de distribuir las ordes del governador, y la mana després del governador y tinent de rey. *Mayor, sargento mayor de plaza.* A militari civitatis gubernatore secundus.

MAJOR DE REGIMENT. Tinent coronel encarregat del exercici é interessos del regiment y de donar sas ordes junt ab las que reb del coronel. *Mayor, sargento mayor.* Campiductor, is.

MAJOR GENERAL. Oficial general del exércit que reb las ordes del general en cap y las comunica al exércit. *Mayor general; gefe del estado mayor.* Vigilium præfectus.

ALSARSE Á MAJORS. fr. Ensuperbirse, faltar al respecte degut als majors. *Levantarse á mayores; engolondrinarse; subirse á las barbas.* Superbios effert, extolli.

CAUSAS MAJORS. En lo dret canónich las reservadas al papa, de las que ell sol judica. *Causas mayores.* Causæ romanæ curiæ reservatæ.

ES COSA MAJOR. loc. ab que s' exagera alguna cosa. *Es cosa por mayor.* Mirum, rarum quidem. || Denota sér imponderable alguna cosa. *Es mucho cuento.* Res maxima, sublimis est.

FÉRIAS MAJORS. Las de la setmana santa. *Férias mayores.* Feriæ majores.

PER MAJOR. m. adv. En quantitat. *Por mayor, en grueso, por junto.* Coœrvatim, cumulatim. || Sumària, compendiosament, sèns especificar circumstàncias. *Por mayor.* Summatim. || Á ull, sense pes ni mesura. *Á ojo, á bullo, á ojo de cubero.* Nullo pondere, nec mensura.

MAJORAL. m. Capatàs ó qui fá de cap entre

pastors, segadors, y altres mossos de treball. *Mayoral, manijero.* Præfectus, i, caput, itis. || Qui governa un tir de mulas y té á sas ordes al sagal. *Mayoral.* Rhedarius, ii. || Subjecte autorisat en algunas funciones de iglésia. *Mayoral.* Præsal, is, præfectus, i. || PRONOM. || Qui mata bons, anyells y altre bestiar. *Matarife.* Lanus, ii.

MAJORAL DE UNA LLAURADA. Qui cuyda de una llaurada. *Cachican, caporal.* Vellicus, epitropus, i.

MAJORAL MAMPOSTOR. L' administrador dels hospitals de sant Llázter. *Mayoral mampostor.* Xenodochii præfectus.

MAJORDOM. m. Administrador que cuyda del govern econòmic de una casa ó hisenda. *Mayordomo.* Sumptuarius, ii, œconomus, i. || Lo cap principal de palácio. *Mayordomo.* Regius œconomus. || Oficial que s' anomena en las confrarias y germandats pera la satisfacció dels gastos, cuydade y govern de las funciones. || ter. Obrer. *Mayordomo.* Minister, tri. || En las manufacturas, qui cuyda y vigila sobre 'ls treballadors. *Sobrestante, verdor.* Inspector, is.

MAJORDOM DE ESTAT. En la casa real la persona que cuydava del servey del estat de cavallers. *Mayordomo de Estado.* Regius minister, præbitor.

MAJORDOM DE PROPIS. Qui cuyda dels caudals y propis de algun poble. *Mayordomo de propios.* Oppidi bonorum administer.

MAJORDOMIA. f. Càrrech ó empleo de majordom. *Mayordomia.* Edilitas, atis, œconomia, æ.

MAJORDONA. f. Dona del majordom. *Mayordona.* Administri uxor. || Criada major en la casa dels solters y ecclesiàstichs. *Ama, casera.* Familiarum magistra.

MAJORIA. f. Excel·lència, qualitat de major. *Mayoria, superioridad, mayoridad.* Præminentia, æ. Major edat. *Mayoria.* Potens sui regendi ætas. || Los nobles. *Mayoria, nobleza.* Nobilitas, atis. || Pluralitat de vots. *Pluralidad, mayoria.* Pluralitas, atis.

MAJORMENT. adv. m. Principalment. *Mayormente.* Præcipuè.

MAJÚSCULA. f. La lletra gran que serveix pera comensar capítols, noms propis y cosas notables. *Letra mayúscula, capital, de dos puntos, versal.* Quadrata, capitalis littera.

MAL, A. adj. Lo que no té la bondat ó perfecció que li correspon. *Malo y mal* anteposat al substantiu masculí. *Malus.* || Lo que es perjudicial á la salut. *Malo.* Malus. || Lo que s' oposa á la rahó y á la lley. *Malo.* Parvus. || Pervers, de mala vida y costums. *Malo, perverso, malvado.* Nequam. || Inquiet, entremaliat. *Travieso, malo, inquieto, enredador, mal bicho, diablo, torbellino, bullebulle.* Irrequietus. || MALALT. || PECADOR. || Dificultós, com: vers MAL de entendre. *Difficil, malo, dificultoso, revesado.* Difficilis. || m. Dany, desgràcia, treball, ofensa. *Mal.* Malum, i. || Sensació afflictiva de alguna part del cos, com: MAL de cap, etc. *Dolor, mal.* Dolor,

ia. | MALALTIA. | IMPERFECIÓ. | interj. pera reprobar alguna cosa. *Malo*. Malum, i. | adv. m. Malament. *Mal*, *malamente*. Malè, perversè. | Ab imperfectió. *Mal*. Perperam. | m. pl. Indisposicions habituals en la salut. *Achaques*, *ajes*. Affecta, adversa valetudo. | La ruina y destrucció que causa una guerra. *Desolaciones*, *males*. Solitudo, inis, vastitas, atis. | CENSALS.

MALA Á. loc. ant. CONTRA.

MALA Á SOS OMS. loc. ant. Contra sa voluntat. Á pesar suyo. Invitè.

MALA OEPÀ Ó MALA CUGA. exp. Se diu del home pervers y de mal geni. *Avieso*, *malo*, *mala casta*. Perversus, nequam.

MALA GRÀCIA. exp. OFENSA.

MALA PERA MÚ. exp. de amenaça. *No te irás alabando*. Non impunè fe res.

MAL AGUANYAT PERA NOSALTRES, NOSTRE QUE FOS. loc. fam. pera denotar que alguna cosa es molt digna de apreci. *Maldita seas*, *ave*, *la pluma*, *que no la carne*. Maximè placet.

MAL CADUCH. MAL DE SANT PAU.

MAL CALT. PESSA.

MAL CAP. exp. Dit del home viciós. *Mala cabeza*. Depravatus. | Alborotat, que obra sense judici. *Mala cabeza*, *calavera*. Caput insa num.

MAL CUTY. Mitj cuyt. *Sancochado*. Leviter coctus.

MAL DE BARRENTAS. Contracció espasmódica de nervis que causa la immobilitat de la barra de baix. *Trismo*. Trismus, i.

MAL DE CAIXALS. La sensació dolorosa que sentim en l'encaix dels caixals, y que s'exténndre per la barra quant algun dels caixals pateix alguna malaltia. *Dolor de muelas*. Molarium dentium dolor.

MAL DE CAP. met. Lo que'l molesta. *Quebradero de cabeza*. Animi perturbatio. | met. Pesar, pena. *Desazon*, *disgusto*, *pesadumbre*. Fastidium, ii. | met. L'objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza*. Cura animi; amoris objectum.

MAL DE CÁURRA. ant. MAL DE SANT PAU.

MAL DE COLL. Infior de la gola. *Garrotillo*, *angina*. Angina, æ.

MAL DE COR. Dolor á la boca del ventrell. *Dolor de estómago*. In stomachi ore dolor. | Defalliment, desmay. *Akilo*, *desfallecimiento*, *desconsuelo*. Languor, is, deliquium ii. | CUYDADOS.

MAL DE COSTAT. Malaltia vehement que causa dolor en algun costat ab molta febra. *Dolor de costado*. Pleuritis, is.

MAL DE ESPALMA. PASMO.

MAL DE ILLADA. Malaltia en que per nusarse l'budell saxoner se tráu per la boca l'excrement. *Miserere*, *cólico volvo*. Volvulus, ileus, i.

MAL DE MARE. HISTÈRICH.

MAL DE MASELL Ó DE SANT LLÁTZER. Lepra de color negrench, causada de humors melancólichs y fleumáticos. *Elefancia*. Elephantia, æ.

MAL DE MOLTYS. CONORT DE POCES. ref. que avisa

que 'l mal general no alivia 'l de cada hu, però serveix de consol. *Mal de muchos*, *consuelo de todos*; *mal ajeno no pone consuelo*. Non aliena meum solantur damna dolorem.

MAL DE ORINA. 'L mal que pateixen los que no poden orinar per retenció ó supressió. *Retencio*. supresio de orina. Urinæ retentio ant supressio.

MAL DE PEDRA. Lo mal que's pateix per la formació de una pedra en la bufeta. *Mal de piedra*. Lithiasis, is.

MAL DE RÀBIA. Malaltia contagiosa que priva del sentit, causa furor y fá aborrrir la aygua. *Rabia*, *mal de rabia*. Hydrophobia, æ.

MAL DE RONYONS. Inflamació de un dels dos ronyons, que causa dolor agut. *Nefritis*, *dolor de riñones*. Nephritis, is.

MAL DE SANT PAU. Mal caduch que cau com una gota sobre 'l cor. *Gota coral*, *epilepsia*, *mal caduco*, *gota caduca*, *alferecia*. Epilepsia, æ.

MAL DE SEMENT. GÁL-LICH.

MAL DE SÓN GRAT. m. ad. Á PESAR SÈU.

MAL DE TRIPAS. TORSÓ.

MAL DE ULLS. loc. met. Gana ó desitj de alguna cosa que's véu ó ha vist. *Deseos*. Desiderium, ii, appetitus, us.

MAL DE VENTRE. *Dolor de tripas*, *de vientre*. Verminatio, nis.

MAL ENCOMANADIS. Lo que s'encomana. *Mal pegadizo*, *contagioso*. Morbus contagiosus.

MAL ENFORMATJAT. Mal ganós. *Mal guisado*. Fastidio, lædio affectus.

MAL ENTECH. Lo que està molt apoderat. *Mal arraigado*. Radicatus morbus.

MAL ES ACABARSE 'L BÈ. loc. Denota quant sensible es l'achbarse 'l bè. *Mal es el acabarse el bien*. Rem cessare bonam mala res tibi semper habetor.

MAL GÁL-LICH. GÁL-LICH.

MAL HAJA. MAL ANY. | Ningun. Ninguno, *maldito*. Nullus.

MAL LLIG. Cranch. *Cáncer*, *zaratan*. Cancer, eris.

MAL M' ANIRÁ Ó MAL M' HAURIA ANYAT. fr. Explica la confiança que algú té en sa indústria ó valiment pera conseguir alguna cosa. *Mal me han de andar las manos*. Assequar, spero, industriâ fretus.

MAL MENJADOR, Y MAL MENJADOR EN LOS PITS. CRANCH. 2.

MAL Ó BÈ. exp. que significa de bona ó de mala gana. *Mal que bien*. Æquo sive iniquo animo.

MAL PER MAL, Ó MAL QUE MAL. m. adv. ab que'ns expressam quant de entre dos mals escullim lo menor. *Mal por mal*. Majore instante malo, minus ferendum.

MAL QUE US PESA. exp. A pesar vostre. *Mal con grado*; *á mal de vuestro grado*; *mal que os pese*. Vobis invitis.

MAL SA. Lo que es danyós á la salut. *Mal sano*, *insalubre*. Insalubris. | MALALTIS.

MAL SOBRE MAL Y PEDRA PER CAPSAL. ref. que s'

emplea pera significar que tots los mals venen à algú tots plegats; y també que vindrà ocasió en que's pagaran junts tots los mals ó danyes que s' hajan fet. *Un mal sobre otro mal, todo junto como al perro los palos.* Adjunctum malo malum.

MAL SONANT. Fora de rahó. *Mal sonante.* Absonus, absurdus.

MAL USAR NO PÓT DURAR. ref. Deno'a que qui viu desordenadament té per lo comú un fi desgraciât. *Quien mal anda, malacaba.* Mors vitæ consentanea.

AB LO SÈU MAL VÓL CONÈIXER LO DELS ALTRES. ref. Expressa quant propensos som à sospitar dels altres lo mal que nosaltres fem. *El malo siempre piensa engaño; piensa el ladrón que todos son de su condición.* Pessimus quisque de cæteris pessimè judicat.

ACERTAUNE 'L MAL. exp. À BODAS ME CONVIDAU.

AL MAL DE CAP LO MENJAR LO BAT. ref. Deno'a que molts vegadas lo menjar fá passar lo mal de cap. *A la cabeza el comer la endereza.* Capitis dolor evanuit cibo.

À MAL. adv. De mala gana. *A mal grado.* Invitè.

À MALAS. in. adv. ENEMIGAMENT.

À MAL BODRÀS. m. adv. Precipitadament, sense orde. *Por el albarillo; á trompa y talega; á la diablo.* Temerè.

À MAL Y À BÈ TOTHOM HI AFIITJ. ref. ter. que nò'a la exageració. *A bien y á mal quintal sobre quintal.* Humanæ conditionis propria est exaggeratio.

AL MAL DE VENTRE 'L CAGAR LO TREMPA. ref. Denota que quant fá mal lo ventre convé evacuar, ó expel·lir los flatos. *Quando te dolieran las tripas, hazlo saber al culo.* Alvum si dolet, exonerare medium.

AL MAL QUE NO HI HA RESISTÈNCIA, 'L MILLOR REMEY ES LA PACIÈNCIA. ref. Aconsella que en los treballs ó infortunis que no's poden evitar se procuren medisdécents que'ls fassan tol·lerables. *A mal dar tomar tabaco; buen corazon quebranta mala ventura; paciencia y barajar.* Equa mente ferat sortis ludibria lusor. Curas vel mala aliquo levamine temperare.

ANAR DE MAL À PITJOR. fr. fam. Pitjorar, posarse més y més mal. *Ir de rocin á ruia, y de mal en peor.* Ab equis ad asinos.

ANAR MAL. fr. Trobarse en mal estat algun negoci. *Ir mal.* Malè procedere.

AQUEIX MAL PERA QUI'M VÓL MAL. loc. Denota que's voldria fèr sufrir algun mal, à qui 'ns ne vól. *Mal haya quien mal me desea.* Si quid malitia pirrham.

À QUI NO'T PÓT ALIVIAR, NO VULLAS TÒS MALS COMUNICAR. ref. Ensenya que no devem comunicar nostres mals à qui no ha de plányerlos ni remediarnos. *Llorar á boca cerrada, y no dar cuenta á quien no se le da nada; dices tu pena á quien no le pena, quéjaste á madre ajena.* Lacrymare juvat quàm nulla testimonia queris.

BELL MAL SE'N FÀ. exp. Denota que no es estrany que algú logre alguna cosa tenint tots los medis y recursos. *Linda gracia.* Nil mirum:

BÈ VINGAS MAL SI VÈNS SOL. ref. Denota que es més fàcil de sufrir un mal que molts. *Bien vengas mal si vienes solo.* Felicem hoc malo me, nisi alia succedant.

DE AQUEIX MAL NOS HAGUESSEN DE PLÁNYER. loc. Denota 'l desitj de que'ns succehesca la com de que's parla, *Ojalá.* Utinam, faxit Deus.

DE MALA NATURA. fr. DE MALA CATADURA.

DEL MAL LO MÉNOS. m. adv. que aconsella que de dos mals s' elegesca 'l menor. *Del mal el ménos.* Minima de malis.

DE QUALSEVOL MAL. m. adv. Sense cuydado ni reflexió, inconsideradament. *A la diablo, á la de Dios es Cristo.* Temerè.

EN GRAN MAL DÉU AJUDA. ref. que serveix pera aiunar la esperansa en alguna desgràcia. *Dios es grande.* Magnus Dominus.

FAS MAL, ESPERA ALTRE TANT. ref. QUI MAL FÀ, MAL TROBARÀ.

FÈR ALGUN MAL Ó MALIFETA. fr. Fèr alguna travessura, incórrer en algun descuyt ó comètrer alguna mala acció. *Hacer algun mal hecho ó recado.* Rem inofficiosam agere.

FÈR MAL. fr. Obrar perversament. *Hacer mal.* Malè agere. ¶ Patir dolor en alguna part del cos. *Doler.* Doleo, condoleo, es. ¶ Danyar ó sér nociva alguna cosa. *Hacer mal.* Noceo, es. ¶ Ferir, maltractar, com la pedra. *Lastimar, maltratar.* Lædo, is.

FÈR MAL ALS ULLS Ó À LA VISTA. fr. Explica 'l mal ó dany que càusa à la vista la llum molt activa. *Quebrar los ojos.* Oculos ferire.

FÈR MAL DE COR Ó FERNE MAL LO COR. fr. Estar ab cuydado y recel. *Estar en espinas.* Confici curis.

FÈR MAL DE ULLS. fr. ab que s' explica 'l desitj de alguna cosa que no's pól lograr. *Los ojos se abalanzan, los piés danzan, las manos no alcanzan.* Accurè exoptans sed fugit ecce bonum.

FÈR MAL Ó MALAMENT. fr. Executar malament alguna cosa. *Hacer mal.* Inordinatè, ineptè aliquid agere.

FÈR MÈS MAL QUE UNA PEDREGADA Ó QUE LA PEDRA. fr. Ocasionar algú molts danyes y perjudicis. *Hacer mas mal que la langosta.* Præ locustis infestum esse.

FÈRSE MAL. fr. Rèbrer algun dany, contusió ó fe rida en alguna part del cos sense rèbrerlo de altra persona. *Hacerse daño, lastimarse.* Lædi.

LO MAL DE LAS RATAS LO FAN LAS UNAS Y 'L PAGAN LAS ALTRAS. ref. PAGAR JUSTOS PER PECADORS.

LO MAL DELS ALTRES FÀ DE BON PASSAR. ref. Denota 'l poch cuydado ab que se solen mirar los negocis de altres. *Cuidado ó mal ajeno de pelo cuelga; poco os duelen D. Jimeno, estocadas en cuerpo ajeno.* Aliena negligenter curantur.

LO MAL ES. loc. Expressa que hi ha de mal, difícil ó impertinent en algun assumpto. *Lo malo es.* Hoc inest mali.

LO MAL VE À QUINTARS Ó ARROBAS Y SE'N VA À UNAS. ref. Denota que fàcilment se pren mal, però

cósta molt de remediarse. *El mal entra á brazadas, y sale á pulgaradas: los males entran por arrobos, y salen por adarmes.* Lentè abeunt gravissima subintrantia incommoda.

LO POC MAL ESPANTA, Y 'L MOLT AMANSA. ref. Denota que al principi de algun mal patim molt per aprehensió, y quant s' agrava quedam abatuts y sense forsa; y també que 'ls contratemps quant són lleugers, no fan més que causar alguna perturbació, però quant són grans ensenyan y corregeixen. *Poco daño espanta, y mucho amansa.* Parvo tremur, maximo corrigimur damno.

MOLTS DELS MALS SÓN RESULTATS DELS ABUSOS PERPETRATS. ref. Denota que moltes vegades los mals presents provenen de desordes passats. *De aquellos polvos vienen estos lodos.* Hinc belli initium.

NO DIGAS MAL DE TA MARE, QUE ES AFRONTAR Á TON PARE. ref. Denota que qui diu mal dels sens, se desacredita á si mateix. *No digas mal de tu madre, que es afrentar á tu padre.* Parce matrem culpate.

NO FÁ MAL SINO AL PA QUE MENJA. loc. fam. Denota que algú es pacífic, ben intencionat. *No hace mal á un gato.* Nulli nocet.

NO HI HA MAL QUE DURE CENT ANYS NI COS QUE 'L PUGA RESISTIR. ref. pera denotar las vicisituds y consolarlos en las adversitats. *No hay bien que dure, ni mal que no acabe: súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene.* Cassura omnia extant.

NO HI HA MAL QUE PER BÉ NO VINGA. ref. que avisa que no debem acusar la Providència porque hi ha mals, pus tots s' encaminen á un bé. Al mateix temps serveix de consol en una desgràcia, porque acompanya ab la esperança del bé. *No hay mal que por bien no venga; lo que Dios da, llevarse ha; quebréme el pie, quizá por bien.* Conciliant homines mala.

NO HI PENDRÀ MAL NINGÚ. exp. fam. Denota que no pendrà peu algun pendència. *No correr sangre.* Citra sanguinem pugnabitur.

NO LI DÒNA CAP MAL DE CAP. fr. No l' inmuta, no li fa res. *No le da frio ni calentura.* Nil enim commovet.

NO'T PARÀ MAL. loc. pera denotar que algú no lograrà lo que demana ó desitja. *No te lamerás en ese espejo.* Oleum et operam perdis.

PARAR EN MAL. fr. Tenir un resultat danyós ó fatal. *Parar en mal.* Infructuosum exitum habere.

PARLAR MAL DE ALGÚ. fr. Murmurarlo ó calumniarlo. *Hablar mal de alguno.* Alicui detrabere honorem.

PÈRDRE MAL. fr. Rèbrer algun dany en la persona. *Recibir algun daño.* Lædi.

PER AQUEIX MAL. exp. Tant de bo. *Ojalá.* Utinam.

POCH MAL Y BEN PLANGUT. ref. Se diu de aquells que al més leve motiu manifestan grans incomoditats. *Poco mal y bien quejado.* Exiguum amplificas questu graviore dolore.

POSAR EN MAL. fr. Fomentar discórdias. *Poner, meter en mal.* Discordias seminare.

POSAR MAL Á ALGÚ. fr. Maltractarlo. *Malparar, maltratar á uno.* Aliquem plagis malè mulctare.

POSARSE MAL AB ALGÚ. fr. Pèrdrer la estimació ó amistat. *Malquistarse.* Inimicitias sibi alicuius concitare.

QUANT VOLDRÀS DIR MAL DE ALGÚ, MIRA PRIMER QUI S'É TÚ. ref. ANS NO 'T BURLS, etc.

QUI CANTA SOS MALS ESPANTA. ref. Ensenya que per alliviar los mals ó afliccions convé buscar alguna diversió. *Quien canta sus males espanta.* Carmina levant curas.

QUI DIU MAL EN TA AUSÈNCIA, TEMOR TÉ DE TA PRESENCIA. ref. AL REY DE DETRÁS LI VAN BANTAS.

QUI ES MAL PERA MAL FÉR, ATXAQUES NO HA MENESTER. ref. Denota que qui està acostumat á fer mal ab poch motiu 'n té prou. *El malo para mal hacer, achaques no ha menester.* Improbis labor sæpè etiam sine mercede paratur.

QUI MAL CÉRCA, FREST LO TROBA, Y QUI MAL CÉRCA Y MAL TROBA, DEU LI ENDESSA. ref. Ensenya que pera no sufrir mals, es menester no buscar los perills. *Justo es el mal que viene, si lo busca el que lo tiene.* Jure venit damnum cuivis sua damna potenti.

QUI MAL FÁ, MAL PENSA. ref. AB LO SEU MAL, etc.

QUI MAL FÁ, MAL TROBARÀ. ref. Denota que regularment se sol experimentar lo mateix mal que ha fet á un altre. *Haces mal, espera otro tal; quien adrojos siembra, espinas coge; quien á hierro mata, á hierro muere.* Ab alio expectes, alteri quod feceris.

QUI MAL TÉ Y MAL SE DÒNA, SÓN DOS MALS. ref. CONTRA 'L MAL QUE NO HI HA, etc.

QUI TÉ MAL, LO TRAU Á VENAL. ref. Dóna á entendre que la bona ó mala disposició de la salut se manifesta en la cara. *El bien ó el mal en la cara sal.* Morbus sive salus ipso benè proditur ore.

QUI TÉ MALS DE CAP QUE SE 'LS PASSE. loc. QUI TÉ CUCHS QUE PELE FULLA.

SÉR MAL VELL. fr. Tenir de molt temps algun defecte. *Tenerlo de viejo.* A puero habere.

SI'T FÁ MAL LO CAP, ÚNTAT LO CUL AB OLI. ref. ab que 's denota la desproporció de alguns medis pera conseguir lo fi que 's desitja. *A Marina le duele el tobillo, y sánale el colodrilo.* Dolente talo occiput mederi, egregia curatio.

TENIR LA MALA. fr. Estar de mal humor. *Estar de mala; no estar la Magdalena para tafetanes.* Parum affabilem esse.

TENIR MAL DE COR. fr. Defallir per debilitat ó flaqueja de ventrell. *Ahilarse.* Deficere.

TENIR MAL DE MARE. fr. que á més del sentit recte significa tenir las criaturas massa afició á las mares. *Tener mal de madre.* Matrem immodicè deamare.

VENIR Ó ANAR MALA. loc. ant. En mala hora. *En mal hora.* In malam crucem.

MALA. f. Correu ordinari de Fransa. *Mala.* Gallicus tabellarius.

MALABAR. adj. Natural de y lo pertanyent á la costa de dit nom. *Malabar. Malabaricus.*

MALABUA. f. ant. MALGRÁ.

MALACOSTUMAR. v. a. Acostumar algú á certs desordres que no se li deurián permétrer. *Malacostumbrar, malear, viciar, perder.* Corrumpto, is, vitio, as.

MALACOSTUMAT, DA. p. p. y adj. Malavesat. *Malacostumbrado. Malè moratus.*

MALAFETA. f. MALDAT.

MALAFORTUNAT, DA. adj. Lo qui no té fortuna. *Desafortunado. Infortunatus.*

MALAGANA. f. Molèstia ó inquietut interior, mala disposició en la salut. *Desazon, desabrimiento, displicencia.* Angor, is, fastidium, ii. || ter. BASCA.

MALAGRADÓS, A. adj. Qui es aspre de geni, poch carinyós. *Desabrido, áspero, desamoroso, arisco, desconversable.* Insuavis, durus, injucundus.

MALAGUENYO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Málaga, ciutat y port de mar de Andalusia. *Malagueño. Malacitanus.*

MALAGUETA. f. Fruyta semblant á la de la murtra, y serveix de espècias. *Malagueta. Odoriferi myrti fructus.*

MALALT, A. adj. Faltat de salut. *Enfermo, malo, doliente. Egrotus.*

CARREGARSE 'L MALALT. fr. Aumentárseli la febra ó entrarli nova accesió. *Recargar la calentura.* Augeri febrim aut novam accedere.

CÁUBER MALALT. fr. Sér atacat de alguna malaltia. *Enfermar, caer enfermo, en cama; adolecer; torcer la cabeza. Egrotó, as.*

COMBREGAR AL MALALT. fr. Donarli la comunió per viatich. *Viaticar, sacramentar. Sacram synaxim infirmo ministrare.*

ENSOPARSE 'L MALALT. fr. *Adormecerse.* Torpesco, is.

ESPATLLARSE 'L MALALT. fr. Agravárseli la malaltia. *Empeorar, ponerse peor. Morbum ingravescere.*

ESTAR AL BAIX LO MALALT. fr. Estar molt mal. *Agonizar, estar en la agonía. In extrema lucta verari.*

FÉR LO MALALT. fr. Pingir malaltia pera escarpase de algun llans. *Hacer la encorvada, encojarse. Demissionem, morbum fingere, simulare.*

PÓT ALLARGAR LO MALALT, PERÓ AL ÚLTIM LA FARÁ. exp. S'aplica al malalt que després de haver fét vários remeys, mor. *Nadar, nadar y á la orilla ahogar.* Toto devorato bove in cauda deficit.

SI 'N VÓLS SE DIU ALS MALALTS. loc. fam. Denota que algú si ofereix alguna cosa es per compliment. *A los muertos se dice si quieren. Dic visne extinto? dicendum est accipe vivo.*

TORNAR Á PURGAR LO MALALT. fr. Donarli segona purga. *Repurgar al enfermo. Potionem medicem iterare.*

MALALTAGAR. v. n. ant. ENMALALTIRSE.

MALALTIA. f. Dolència, indisposició dels humors del cos. *Enfermedad, mal, dolencia, morbo.*

Egrotatio; nis. || met. Qualsevol vici ó mania. Enfermedad. Damnum, i, perniciis, ei.

MALALTIA HABITUAL. Lo mal que ja s' ha fét quasi continuu. *Alifafe. Invaletudo, inis.*

MALALTIA LLARGA, PARENTA DE LA MORT. ref. Denota que comunment las malalties llargas acaben malant lo malalt. *Dolencia larga, y muerte encima; enfermedad larga, muerte al cabo. Aegritudo prolixæ tandem mortem affert.*

CONTRÁUBER ALGUNA MALALTIA. fr. CÁUBER MALALT.

EMBESTIR LA MALALTIA. fr. Agravarse de pressa. *Acometer la enfermedad. Instare, urgere.*

EMPENTARSE LA MALALTIA. fr. Posarse de perill. *Empeñarse la enfermedad. Aggravare.*

EN MALALTIA Y PRESÓ CONEIXERÁS TON COMPANTÓ. ref. Denota que en los traballs se coneixen los verdaders amichs. *En el peligro se conoce el amigo; yo me morí, y vi quien me lloró. Amicus certus in re incerta cernitur.*

MALALTIA Y PRESÓ NO ADOBAN Á CAP BRIVÓ. ref. Dóna á entendrer que 'ls qui per sa naturalesa són travessos y dolents, ab dificultat los redubeix á la rahó 'l temps y la disciplina. *Duro de cocer y peor de comer. Quod natura crudum, nec tempore nec disciplina maturescet.*

MALALTIR. v. n. ENMALALTIRSE.

MALALTÍS, SA. adj. Qui gasta poca salut. *Esfermizo, valetudinario, canijo, enclenque. Valetudinarius. || Lo mal sá, que ocasiona malalties. Esfermizo, morbozo, mal sano. Infectus, nocivus.*

MALAMENT. adv. m. Malvada, maliciosament. *Malamente, mal. Improbè, improbitèr. || Al revés de lo que es degut. Malamente, torcidamente. Perversè, sinistrè. || Maliciosament. Malamente. Nequiter, malè.*

CÓRRER MALAMENT AB ALGÚ. fr. POSARSE MAL AB ALGÚ.

PER MALAMENT QUE VAJA. loc. Per mal que succehesca. *Por mal que suceda, á turbio correr. || cuncta malè procedant.*

MALANY. m. DESGRÀCIA, INFORTUNI. || interj. imprecatoriá. *Mal año. Malum.*

MALAQUITA. f. Pedra preciosa de color vert de malva. *Malaquita, malaquites. Malachites, æ.*

MALÀSCIA. f. Depravació del gust ab desij més ó ménos vehement de menjar substàncias extranyas y diferents de las alimentàrias. *Malascia. Malascia, æ.*

MALASTRUCH, CA. adj. ant. Infelis, malaventurat. *Desastrado, desventurado. Infortunatus.*

MALAUT, A. adj. ant. MALALT.

MALAVEJAR. v. n. ant. Estar malalt. *Estar enfermo. Egrotó, as.*

MALAVENTURA. f. Desgràcia, infortuni. *Desventura, malaventura. Infelicitas, calamitas, atis.*

MALAVENTURAT, DA. adj. Desgraciad, desventurat. *Malaventurado. Infortunatus, calamitosus, infelix.*

MALAVESAR. v. a. MALACOSTUMAR.

MALAVENAT, DA. adj. MALACOSTUMAT.

MALAVINGUT, DA. adj. Desavingut. *Mal-avenido, desavenido.* Animo discors, difficilis.

MALAVIRAT, DA. adj. MALAVENTURAT.

MALAVOLÈNCIA Y MALEVOLENSA. f. MALVOLÈNCIA.

MALBARATADAMENT. adv. m. Ab desperdici. *Desperdiciadamente.* Profusè.

MALBARATADOR, A. m. y f. Qui malmet les béns ó diner. *Malbaratador, derrochador, dissipador, pròdigo, desparramador, desperdiciador, desperdiciado.* Dissipator, is.

MALBARATAMENT. m. Destracció de la hisenda ó a tra cosa sèns utilitat. *Desperdicio, dilapidacion.* Dilapidatio, nis.

MALBARATAR. v. a. Malmètrer los béns ó diners. *Malbaratar, dissipar, derrochar, desparramar, abrasar, desperdiciar, dilapidar, agotar, derretir, destrozor, aojar, aniquilar, descomponer, quemar; echar á mal; tirar á la calle; echar por la ventana.* Dilapido, dissipo, as.

MALBARATAT, DA. p. p. *Malbaratado.* Dissipatus.

MALBÉ. (vén) fr. MALBARATAR.

PERSE MALBÉ. fr. Deteriorar molt la pròpia salut ó hisenda. *Aniquilars.* Deteriorem fieri.

MALCAHENT, A. adj. ant. PERJUDICAT.

MALCARAT, DA. adj. Qui tò la cara molt lleija, estranya ó desfigurada. *Bestro feo, carantamula, malcarado.* Os nocturnum.

MALCASAR. v. a. Casar á disgust, s' usa com reciproc. *Malcasar, malcasarse.* Enubo, is.

MALCASAT, DA. p. p. y adj. *Malcasado.* Knuptus; à conjugè abhorrens.

MALCOMPOST, A. adj. MAL ENDESSAT.

MALCONTENT, A. adj. Disgustat, difícil de contentar. *Malcontento, descontento, querelloso, quejoso, escolimoso, vidrioso, mal contentadizo.* Quæritus. || Inquiet, perturbador de la tranquil·tat pública. *Malcontento.* Seditiosus.

MALCORÁTGES. m. pl. Planta de un peu de alcària, cantellada, ocosa, llisa, de un vert que tira á groch; del encontre de las fullas, que són ovaladas y dentadas, naixen unas flors molt petites, sent en unas plantas totes masculines y en altres totes femeninas; s' emplea com un dels vegetals més emolients. *Mercurial, malcoraje, ortiga muerta.* Mercurialis annua, parthenium, ii.

MALCREMAT. m. ter. Brasa famosa. *Tizo.* Carbo, semi ustus.

MALCRIAT, DA. adj. Faltat de criansa ó educació. *Maleriado, descortès, grosero.* Malè educatus.

MALDAR. v. a. Barallarse, renyir. *Pugnar, bregar, patallar.* Contendo, is. || ter. BARALLAR, REPÈNDRE, RENYAR.

MALDAT. f. Crim, delicta. *Maldad.* Malum, i. || La qualitat ó vici que constituheix una cosa mala. *Maldad, malicia.* Pravitas, atie. || VILESA. || p. ter. RENTAT.

ES DOBLADA LA MALDAT QUE'S FÁ EN SENTAL DE AMISTAT. ref. Repren als lisonjers y enganyosos, que donan á entèndrer que favoreixen á algú, li fan notable perjudici descobrint per altra part sas fallas. *Beniego del amigo que cubre con las alas y muerde con el pico; hostagar con la cola y morder con la boca.* Percat amicus qui dum agit laedit.

MALDENTAT, DA. adj. Lo qui té las dents clares y desiguals. *Helgado.* Discrimina dentium habens.

MALDECCIÓ. f. ant. MALEDICIÓ.

MALDIENT. adj. ant. *Maldiciente.* Maledicus. || m. y f. Lo qui murmura y diu mal dels altres. *Maldecidor.* Detractor, is, mordax, cis.

MALDIR. v. a. MALEIR.

MALDRIGAR. v. a. ant. MAGULAR.

MALEA. f. ant. MALICIA. || ant. MALESA.

MALEABILITAT. f. Propietat que tenen certs metalls de extèndrerse á cops de martell sense romprerse ni pèrdrer sa consistència ó sa tenacitat, y conservar després la forma que la percussió 'la ha fèt pèndrer. *Maleabilidad.* Malleo procedendi facultas.

MALEABLE. adj. Se diu del metall que gosa de maleabilitat, com es l'or, la plata, 'l ferro, etc. *Maleable.* Quod malleo procedi potest.

MALECÓ. m. Terraplé. *Malecon.* Vallum, i, agger, is.

MALEDICIÓ. f. Imprecació, execració. *Maldicion.* Maledictio, nis.

MALEDICÈNCIA. f. Murmuració. *Maledicencia.* Obtrectatio, nis.

MALEFICÈNCIA. f. Malifeta. *Maleficencia.* Facinus, oris.

MALEFICH, CA. adj. Danyós. *Malefico.* Maleficus. || m. BRUIXOT.

MALEFICL. m. Bruixeria pera fèr mal y 'l mateix mal. *Maleficio.* Maleficium, ii, fascinum, i, facinatio, nis. || ant. MALDAT.

MALEFICIADOR, A. m. y f. Eacantador, bruixot. *Maleficiador.* Maleficiator, is.

MALEFICLAR. v. a. Embruixar. *Maleficlar.* Fascino, aa. || Causar dany. *Maleficlar.* Damnum inferre.

MALEHIDOR, A. m. y f. Qui maleheix. *Maldiciente, maldecidor.* Maledicus, i.

MALEHIMENT. m. ant. MALEDICIÓ.

MALEHIR. v. a. Tirar malediccions, *Maldecir.* Maledico, is. || Entregar á la ira dels déus. *Maldecir.* Ira deorum consecrare.

MALEHIT, DA. p. p. *Maldecido, maldito.* Maledictus. || adj. Pervers, de mltas inclinacions y costums. *Maldito.* Improbis. || Condemnat y castigat per la divina justícia. *Maldito.* Maledictus. || Execrable, detestable. *Maldito, maldecido.* Execrabilis. || NINGÚ, MALVIATGE.

COM SI L' HAGUÉSSEN MALEHIT Ó SEMBLA QUEL' HAN MALEHIT. loc. Denota que á algú tot li succeheix infel·liment. *Paraece que le ha caido la maldicion.* Quasi diris devotus esset.

MALEMPLEAR. v. r. Emplear los caudals en

usos diferents de aquells á que están destinats. *Malversar*. Non ex fide versare.

MALEMPOLI. m. ant. *XERRAMECA*.

MALENANSA. m. ant. *Malandanza*. Calamitas, infortunium.

MALENCOLIA. f. etc. *MELANCOLIA*.

MALENDRÉS. m. Falta de arreglo y netedat. *Desaliño, desatavío, desaseo*. Inelegantia, æ, inconcinntas, atis. || Lo quarto destinat pera desar los mob's que no serveixen. *Trastera*. Scrutorum vel utensilium repositorium.

MALENDRESSAR. v. a. Destruhir, descompondrer, ó trastornar l' arreglo y netedat de alguna habitació. *Desasear, desaliñar*. Inconcinnum reddere.

MALENDRESSAT, DA. adj. Malfardat, malcompost. *Desaliñado, desaseado, desgachado, desgorbado, monton, fargallon, y mantillon* pr. Mur. Incompositus.

MALENDUI. m. ant. Lladre de camí ral. *Malandrin, saltador de caminos*. Grassator, insidiator, is. || Pervers, maligne. *Bellaco, malandrin*. Maleficus, i.

MALENTÈNDER. v. a. Oír ab equivocació lo que's diu. *Trasoir, entreoir*. Auditionis errore decipi. || Equivocar, errar los conceptes ó ideas. *Trasoiñar*. Somnio, as; aliquid perperam concipere.

MALENTÉS, A. adj. S' aplica á la cosa no considerada ó conceptuada conforme es. *Mal entendido*. Aliter ac se habet apprehensus. || Qui maliciosament interpreta las cosas que ha entès bè. *Taimado, malicioso, zorro, malentendedor*. Versatus. || p. p. *Trasoido, entreoido*. Auditionis errore deceptus.

MALESA. f. Bosch, espècie de brossa y matas. *Maleza, rebollar, matorral*. Dumetum, i. || **MALDAT.** LLEVAR UNA MALESA. fr. ant. ALLEVAR.

PLE DE MALESAS. adj. Se diu dels terrenes ó montanyas pobladas de arbustos espessos. *Fragoso*. Fragosus.

MALESTRUCH, GA. adj. *MALASTRUCH*.

MALESTATGER, A. adj. Inquiet, entremaliat. *Avieso, zarandillo, argadillo*. Irrequietus.

MALET. m. d. *Malico, illo, ito*. Leve malum.

MALETA. f. Bossa regularment de cuyro pera portar roba quant se va de camí. *Maleta, batiya*. Hippopera, æ. || La bossa tancada ab clau en la qual los correus portan las cartas. Algunas vegadas se pren pel correu mateix. *Batiya*. Tabellarii vidulum.

MALETA PETITA. La que no es tant llarga com la regular. *Maletica, maletilla, maletita*. Parva hippopera.

FÉR LA MALETA. fr. Preparar lo necessari pera viatjar. *Hacer la maleta*. Viaticum parare.

SAQUEJAR LA MALETA. fr. Pèndrer á algú lo que porta en la maleta. *Desbaliyar*. Bulgæ recondita deripere.

MALETASSA. f. aum. *Maletón, baliyon*. Grandior hippopera.

MALETER. m. Qui fá melatas. *Maletero*. Hippopercarum artifex.

MALETÓ. m. aum. *MALETASSA*.

MALEUTIR. v. n. ant. *ENMALALTIRSE*.

MALEVOL. adj. Qui té mala voluntat. *Malevol*. Malevolus.

MALEVOLÈNCIA. f. Odi, mala voluntat. *Malevolencia*. Malevolentia, æ, odium, ii.

MALEVOLENT. adj. *MALEVOL*.

MALEYT, A. adj. ant. *MALEHIT*. || **AFICIONAT.** || **RABIÓS.**

MALFACTOR. m. Malvat. *Malhechor, malvedo*. Malefactor, is.

MALFARDAT, Malfargat, y Malfarjat, DA. adj. *MALENDRESSAT*.

MALFAT. adj. *DESGRÀCIA*.

MALFAYTOR. adj. ant. *MALFACTOR*.

MALFERIR. v. a. Ferir gravement. *Malherir*. Graviter sauciare, vulnerare.

MALFERIT, DA. adj. Qui ha rebut una ferida grave. *Mal herido*. Graviter sauciatus, saucius.

MALFEYT, A. adj. *MALGANÓS*. || **ESTRAFET, CONTRAFET.** || **MALEFICI.** || **MALEFETA.**

MALFEYTA. f. ant. *MALAFETA*.

MALFEYTOR, A. m. ant. *MALFACTOR*.

MALFULL. m. ter. *ESTISORETA*.

MALGANÓS, A. adj. Mal humorat. *Desazonado, displicente, desabrido, mal humorado, y mal guisado*. fam. Asper.

ESTAR MALGANÓS. fr. No estar de gresca, de fúria. *No estar de gracia ó para gracias*. Atrabili corripit; fastidio affici.

MALGASTADOR, A. m. y f. Qui emplea malament los caudals gastantlos ab cosas perjudicials, al ménos no útils. *Malgastador, malbaratador, despendedor, gastador; pródigo, derrochador, maniroto*. Dissipator, dilapidator, is.

MALGASTAR. v. a. Dissipar, consumir les bèns, la hisenda. *Malgastar, malbaratar, malrotar, malversar, disipar, derrochar, prodigar, perder*. Lacerar, as.

MALGASTAT, DA. p. p. *Malgastado*. Dilapidatus.

MALGENI. m. Lo qui es aspre y dur de condició. *Mal genio, vinagroso*. Asper, durus.

MALGIRBAR. v. a. Fér alguna cosa depressa y malament. *Frangollar*. Incuriosè rem agere.

MALGIRBAT, DA. adj. *MALENDRESSAT*.

MALGRÁ. Tumor punxagut ab inflamació y dolor. *Carbunclo*. Anthracosis, cosis, is.

MALGRACIÓS, A. adj. ant. De geni aspre. *Arisco*. Durus.

MALGRACIOSAMENT. adv. m. De un modo malgraciós. *Asperamente*. Durè.

MALGRAT (DE) m. adv. A la forsa, de mala gana. *Mal de su grado*. Invitùs.

MALGUANY. m. ant. Manifestació de un pesar ó disgust; s' usa com adv. *Enhoremala*. Abi in malam rem.

MALHUMORAT, DA, adj. Malganoé. *Malhumorado, desamorado, displicente, desazonado*. Morosus.

MALÍCCIA. f. ter. MALÍCIA.

MÁLICH. m. Líquit, pardo rojench, volàtil, incristallisable, molt soluble en aygua, per lo sulfúrich y susceptible de formar sals. *Málico*. Malicum, i.

MALÍCIA. f. Qualitat moral que constitueix una cosa mala. *Malicia*. Malitia, æ. || Obstinació, perversitat del que peca expressament pera fér mal. *Malicia*. Malitia, æ. || Segona intenció, cautela ó sutilesa pera enganyar. *Malicia*. Versutia, æ. || Perversitat, malignitat. *Malicia*. Nequitia, æ: || Recl. suspita. *Malicia*. Suspicio, suspicatio, nis. || Interpretació mal intencionada. *Malicia*. Maligna interpretatio. || La qualitat que fá una cosa perjudicial ó danyosa, com: la llaga porta MALÍCIA. *Malicia*. Malignitas, atis. || Travessura dels noys y coneixement que tenen del mal. *Malicia*, *picardia*. Astus, us, calliditas, atis. || Quimera, tírria. *Ojeriza, enmiga*. Simultas, atis. || Inclínació al mal. *Malicia*. Malitia, æ.

AB MALÍCIA. m. adv. MALICIOSAMENT.

PÉNDRE MALÍCIA. fr. Ayrase, enfadarse. *Encolorizarse, embotijarse, montar en cólera, tomar cólera*. Irasci.

SENSE MALÍCIA. m. adv. De bona fé, ab tota senzillesa. *Sençillamente, ingenuamente, á la buena de Dios, inocentemente, sin malicia, sin doblez*. Simpliter. || Sens advertència. *Impensadamente, inadvertidamente, sin malicia*. Inculpate. || tool. MATERIALMENT. || irón. MALICIOSAMENT.

MALICIADA. f. Excés de malícia. *Ira, furor*. Ira, æ, furor, is.

PÉNDRE UNA MALICIADA. fr. Enfadarse de mala manera. *Montarse en cólera; enfurecerse, exasperarse, escandecerse, irritarse, bramar; subirse á las bovedillas; echar espumarajos; pelarse las barbas; revestirse el diablo*. Vehementer irasci.

MALICIAR. v. a. Presumir, sospitar. *Maliciar, recelar, barruntar, remuscar*. Credo, is. || Interpretar ab malícia. *Tomar alguna cosa por donde queda*. Aliquid in malam partem accipere.

MALICIÓS, A. adj. Maligne, mal intencionat, propens a obrar mal. *Malicioso*. Malitiosus, malignus, fallax. || Astut. *Malicioso, doble, escatimoso*. Malus. || Tot lo que conté malícia. *Malicioso*. Malitiosus. || Qui es inclinát a sospitar y desconfiar. *Suspicioz*. Suspicaax.

MALICIOSAMENT. adv. m. Ab engany y malícia. *Maliciosamente; de mala*. Insidiosè. || Ab astúcia ó solapa. *Maliciosamente*. Callidè, cautè. || Depravadament. *Maliciosamente*. Prave.

MALICIOSET, A. adj. d. *Maliciosillo, ito, ico*. Callidulus.

MALICÓ. m. d. de mal. *Achaquillo, ito, malecillo*. Corporis levia imbecillitas.

MALIFET. m. ant. y

MALIFETA. f. y

MALIFICL m. ant. MALDAT. || MALEFICI.

FÉR ALGUNA MALIFETA. fr. FÉR ALGUN MAL.

MALIGNAMENT. adv. m. Ab malignitat. *Malignamente*. Malignè.

MALIGNANT. adj. Danyós, viciós *Malignante*. Vitians.

MALIGNE, A. adj. Mal intencionat, pervers. *Maligno*. Malignus. || Perjudicial, nociu. *Maligno*. Malignus. || Se diu de las malalties graves, que á pesar de sér benignas en la apariència, terminan molts vegades en la mort. *Maligno*. Lethalis.

MALIGNITAT. f. Enveja, malevolència. *Malignidad*. Malignitas, atis. || Inclínació á pensar y fér mal. *Malignidad*. Malignitas, atis. || Qualitat que constitueix danyosas las cosas. *Malignidad*. Malitia, æ.

MALINTENCIONAT, DA. adj. Lo qui té malas intencions. *Malintencionado, solapado, marrajo*. Versutus, malignus.

MALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Malíssimamente*. Possimè.

MALÍVOL. adj. MALÉVOL.

MALL. m. Joch que s'executa ab botxas impelintlas ab unas massas. *Mallo*. Tudicularis majoris globi ludus, || L' instrument ó massa pera jugarlo. *Mallo*. Tudicula, æ. || Martell gros pera forjar lo ferro. *Macho, y mazo* náut. Ingenismallens. || MALLA. || Espécie de martell gros y pesant que serveix als picapedrers y mestres de casas pera rómpre pedra. *Almadana, marra*. Mallens grandior.

MALL DE CAP Y PENA. Instrument de picapedrers ab dos fullas una de aixà y altra de destràl. *Alcotana*. Ascia, æ.

UNA EN LO MALL Y UNA ALTRE EN LA ENCLUSA. fr. met. y fam. ab la cual se nota als que parlan molt y quasi sempre fora del cas. *Dar una en el clavo y cien en la herradura*. Semel sapere, centies desipere.

MALLA. f. Cada forat entre nus y nus en los filats y cosas semblants. *Malla, ojo*. Macula, plaga, æ. || Cada anell de las cadenas. *Eslabon*. Fibula, æ. || Moneda que val mitj diner. *Medio dinero*. Obolus, i. || COTA DE MALLA. || En los jochs de noys, val la meytat de cada unitat que jugan; y aixi 'ls que jugan á balas, si 's jugan una bala cada dos vegades de guanyar, dibuen MALLA á lo que guanyan una vegada. *Medio*. Dimidium, ii.

FÉR MALLAS. Construhir teixit de mallas. *Mallar, hacer malla*. Hamis contexere.

REFER LAS MALLAS. fr. Compóndrer ó adobar las mallas espalladas de un teixit. *Bomellar*. Annulos reficere.

MALLADA DE PASTORS. Pieta, paratje ahont se recullen los pastors y bestiar. *Majada, redil, apero*. Nagalia, ium.

MALLARENGA. adj. f. XARTATRA, BALADRENA, **MALLARENGA XICA**. f. Aucell de Espanya,

té l'esquena de color de plom, lo ventre cendrós, las alas y cua negras; lo cant semblant al martell del ferrer: anuncia pluja. *Herreruelo*. Turdi species.

MAL-LOGRAR. v. a. Pérdrer, no aprofitar. *Malograr*. Perdo, is. || Espatllar, destruir, fèr malbé. *Malograr*; *echar á perder*. Disperdo, is. || v. r. Frustrarse lo que's preten ó desitja; se diu comunment dels joves que tenen una mort prematura. *Malograrse*. Perdo, pereó, is.

MAL-LOGRAT, DA. adj. Espatllat, llansat á pérdrer, perdut abans de temps. *Malogrado*. Immaturo fato perditus.

MAL-LOGRO. m. Acte y efecte de mal-lograr y mal-lograrse. *Malogro*, *malogramiento*. Perditio, nis.

MALLOL, A. m. y f. Vinya novella. *Majuelo*. Novellatum, i. || Sarment pera plantar. *Estaca*, *renuevo*, *majuelo*. Malleolus, i.

MALLORQUÍ, NA. adj. Cosa de Mallorca, isla de Espanya en lo Mediterrani. *Mallorquin*. Majoricensis.

MALMAJOR. m. Diable, mal esperit.

MALMANAT, DA. adj. Desmandat. *Malmandado*, *desmandado*. Jussa negligens, ægrè parens.

MALMENAR. v. a. ant. MALTRACTAR.

MALMENAT, DA. adj. MALTRACTAT, MALPARAT.

MALMENJAT, DA. adj. Poch alimentat. *Malcomido*. Parvo cibo nutritus.

MALMÉS, A. p. p. *Malbaratado*, *malparado*, *gastado*, *dañado*. Malè affectus, læsus.

MALMETACIÓ. f. Dissipació, desperdici. *Malbarato*, *desperdicio*. Dissipatio, nis.

MALMETEDOR, A. m. y f. MALBARATADOR.

MALMÉTRER. v. a. MALBARATAR. || Espatllar, arruinar, desil·lustrar, llansar á pérdrer. *Maltractar*; *echar á perder*. Depravo, as. || Maltractar, lesiar á algú. *Lastimar*. Lædo, is. || Pegar molt á algú. *Malparar*. Aliquem malè mulctare. || met. Corrompre, pervertir. *Malear*, y *malmeter*. p. Ar. Corrumpto, is. || v. r. Llansarse á pérdrer los liors, conservas y viandas, etc. *Pasarse*, *malearse*, *dañarse*, *gastarse*, *picarse*, *echarse á perder*. Depravari. || Lastimarse 'l cos per algun cop. *Lisiarse*, *lastimarse*. Lædi.

MALMIRAR. v. a. ULLPÉNDRE.

MALMIRAT, DA. adj. ant. DESATENT, IMPUDENT.

MALORDENAT, DA. adj. DESORDENAT.

MALPACIENT, A. adj. ant. MALSUERT.

MALPARAR. v. a. Malmétrer á cops, maltractar. *Malparar*. Perdo, is.

MALPARAT, DA. adj. Malposat, malmés. *Malparado*. Perditus.

MALPARIDA. f. La dona que fá poch que ha malparit. *Malparida*. Abortum passa mulier.

MALPARIR. v. a. Parir abans de temps. *Malparir*, *abortar*. Abortio, as.

MALPARLAT, DA. adj. Desvergonyit en lo parlar. *Malhablado*. Convitiator.

MALPART. m. Gastament. part abans del temps. *Malparto*, *aborto*. Abortio, nis.

MALPÉNDRE. v. a. Péndrer las cosas en mala part ó en mal sentit. *Tomar á mal*. In malam partem accipere.

MALPENSAT, DA. adj. MALICIÓS.

MALPLACENT, A. adj. MALGRACÓS.

MALPLACEMENT. adv. m. MALGRACOSAMENTE.

MALPOSAT, DA. adj. Dit del que ha rebut alguna injúria ó dany. *Malparado*. Malè mulctatus.

MALPRÉS, A. p. p. *Tomado á mal*. Malè acceptus.

MALQUIST, A. adv. Malvolgut. *Malquisto*, *mal visto*. Odiosus.

MALQUISTAR. v. a. Posar mal á una persona ab altra. *Malquistar*. Discordias serere.

MALQUISTARSE. v. r. Posarse mal ab algú. *Malquistarse*. Odium alienum sibi adiscere.

MALQUISTAT, DA. p. p. *Malquistado*. Invisus.

MALRUBINS. m. pl. Herba que's cria en paratges sechs; es de dos peus de aïsària, ab las camas cubiertas de borra blanca, quadradas, folhas rodonas, escabrosas y de un vert clar, las flors petites y blancas. *Marrubio*. Marrubium, prasium, ii.

MALSATISFET, A. adj. MALCONTENT.

MALSONANT. adj. Lo que sona mal. Sól aplicarse á la doctrina que ofen á las orellas piadosas. *Malsonante*. Absurdus.

MALSUFERT, A. adj. Lo que no sab sufrir. *Malsufrido*. Malè patiens.

MALTÉS, A. adj. Cosa de Malla, ciutat capital de la isla del maleix nom en lo Mediterrani, entre Sicilia y África. *Maltés*. Meliteus, melitensis.

MALTHUSIÀ, NA. adj. Lo qui com Malthus creu que es menester posar obstacles al augment de població per créixer ésta en progressió geométrica, mentres los medis de subsistència segueixen sols una progressió aritmética. *Malthusiano*, *malthusino*. Malthusinus, i.

MALTRACTAMENT. m. MALTRACTE.

MALTRACTAR. v. a. Castigar, injuriar, insultar. *Maltratar*, *ultrajar*, *injuriar*, *ajar*. In aliquem sævire. || Malmétrer, espatllar, fèr malbé. *Maltratar*. Quatio, is. || Prorrómpre en dictieris. *Soltar la bramona*. Convitia jactare.

MALTRACTARSE. v. r. MALMÉTRERSE, LESIARSE. || Dirse mutdament páraulas ofensivas. *Apitarse* Rixari, jurgari.

MALTRACTE. m. La acció y efecte de maltractar. *Maltratamiento*, *maltrato*. Vexatio, atrocitatio, nis.

MALTRE. v. a. ant. MALMÉTRER.

MALTRET. m. ant. MENOSCAMAMENT. || ant. TRABALL, MISÈRIA.

MALUCH, A. adj. Natural de y pertanyent á las islas Malucas. *Maluco*. Ad malucas pertinens.

MALURA. f. Epidèmia. *Constel·lacion, epidemia.* Epidemia, æ. || ter. LLAGA.

MALVA. f. Herba ben coneguda, las fullas de la qual són molt bonas pera ablanir los tumors ó inflamacions. *Malva*, Malva, æ.

MALVA BORDA. MALVÍ.

MALVA DE OLO. Espècie de malva de un olor molt agradable. *Malva de olor.* Malva odorifera.

MALVA MAJOR. Malva silvestre. *Malva mayor, of·cinal ó silvestre.* Malva vulgaris.

MALVA VERA. Espècie de malva de fullas entre anguladas y sinuosas, de vert clar, inodoras y de sabor musilaginós; las flors de hermós color de rosa purpúreo, de figura de campana, á vegadas senzillas, á vegadas dobles, y gosaq de propietats iguals á las fullas que són dulcificants, emollients, pectorals, etc. *Malva real, ó rósea, ó alcea rósea.* Malva rósea.

FAR MALVAS. fr. met. Sér enterrat. *Hacer bodeques.* Obliasse; terra humatum esse.

MALVADAMENT. adv. m. Ab maldat. *Malvadamente.* Nequiter.

MALVAR. m. Lloch plantat de malvas. *Malvar.* Malvis abundans ager.

MALVASIA. f. Casta de vinya que transportaren de la isla de Xio 'ls catalans quant tornaren de la guerra de las cruzadas. *Malvasia.* Chia, cretica uva. || Lo vi de dit rahim. *Malvasia.* Creticum, arvisium visum.

MALVAT, DA. adj. Pervers, dolent. *Malvado.* Nefarius.

MALVAVISCH. m. ant. MALVÍ.

MALVENTURAT, DA. adj. ant. MALAVENTURAT.

MALVER. v. m. ant. Fér malbè, malmétrer, espallar. *Malcar.* Perdere, corrumpere. || PERVERTIS.

MALVERSACIÓ. f. Mala inversió de caudals. *Malversacion.* Mala pecuniarum administratio.

MALVERSAR. v. a. Emplear mal lo diner. *Malversar.* Malè pecuniam administrare.

MALVESCH. m. Planta que fá las camas com de dos peus de altas, acanaladas, las fullas puntejadas, las flors en pom, purpúreas, y divididas en sis parts y la llavor llargaruda. *Velera, dentelaria.* Dentaria, dentellaria, æ.

MALVESIA. f. MALVASIA.

MALVESTAT. f. ant. MALDAT.

MALVÍ. m. Planta que fá una cama de dos peus de alt; las fullas rodonas y peludas, y las flors molt semblants á las de la malva. La seva arrel es molt medicinal. *Malvavisco.* Alcea, althea, æ.

MALVIATGE. m. ó adv. Ningú, res ó gens: com: MALVIATGE 'l benefici que 'ns ha quedat. *Maldito; mal haya.* Nec unus quidem superat. || Espècie de imprecació. *Malhaya; Mal año; maldito, perezca.* Pereat. || Tant de bo. *Ojalá.* Utinam. || interj. afirmativa, com: MALVIATGE si diu veritat. *Por Dios, por vida; vive Dios, Mal año; voto á tal.*

Maherculé. || interj. de amensassa. *Jurárselo á alguno, déjalo, voto á los ajenos de Dios, voto á quien; para estas, no te irás alabando.* Haud impunè abibis.

MALVIATGE LA ÀNIMA Ó 'L TESTAMENT DE JÚDAS, Ó LAS BANTAS DE PILAT. loc. usada únicament pera manifestar lo disgust ó sentiment que 'ns causa alguna cosa. *Pese ó pese á tal; mal haya el alma del diablo; y ab molta moderació, pecador de mi; válgame Dios.* Proh Deus!

MALVIATGE COM N' HA QUEDAT UN. exp. pera denotar lo desitj del extermini de nostres contraris, ó de altrás cosas que no'ns acomodan. *Mal hayan los que han quedado; así no hubiese quedado ninguno; siento, lástima que haya quedado ninguno.* Actum esset de illis.

MALVIATGE SI HO ENTENCH. loc. pera denotar que no s' enten alguna cosa. *Lleve el demonio lo que yo entiendo en este lío.* Nil capio.

MALVIATGE SI 'L TRÁU. loc. Dit en lo jach denota que 's perdrá. *Ya se lo llevará el diablo; yo chino si lo saca, á pagar de mi dinero.* Fidejussorem adstare.

MALVÍSCOS. m. ant. MALVÍ.

MALVIST, A. adj. MALQUIST.

MALVOLÈNCIA Y MALVOLENSA. f. ant. MALEVOLÈNCIA.

MALVOLENT, A. adj. MALÉVOL.

MALVOLER. v. a. Voler mal. *Malquerer.* Odio habere; malè velle.

FERSE MALVOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Alienum odium in se conciscere.

MALVOLGUT, DA. adj. Aborrrit. *Malquisto.* Odiosus, invisus, pessimè animatus.

MAMA. f. Nom que las criaturas donan á sa mare. *Mama.* Mater, tris. || MAMELLA.

MAMÀ. f. Veu ab que 'ls noys y alguns majors anomenan á la mare, y alguns gendres y noras á sas sogras. *Namá.* Mamma, æ.

MAMADA. f. La temporada que maman las criaturas. *Mamada.* Lactantia, æ. || Cada vegada que maman. *Namada.* Lactatus, us.

MAMADOR, A. m. y f. La criatura que máma molt ó més temps de lo regular. *Mamon.* Diu, multumque lacteus. || Qui máma ab molta afició. *Mamoso.* Avidè lactens, lactitans.

MAMADORA. f. Instrument pera descarregar los pits de las donas. *Mamadera.* Fœmineis mam-mis lacte levandis vas.

MAMAR. v. a. Traurer xuclant la llet del pit. *Mamar.* Lacto, as. || MORREJAR. || Gosar, com: se MAMA una bona renda. *Disfrutar, tener, comer.* Fruor, eris.

MAMAR Y FLORAR. fr. Repren als que's queixan dels beneficis rebuts perque no són majors. *Mamar y gruñir.* Vel quo frueris inhiis.

MAMARSEHO. fr. met. Créurer ab sobrada facilitat. *Tragárselo; creerse de lijero.* Nimium facilliter, temerè credere.

MAMÁRSELAS FRESCAS. fr. Viurer sense ningun cuydado de lo que pòt succehir. *Beber fresco.* Nihil timere.

MAMÁRSELI Á ALGÚ LO QUE TÉ. fr. met. Sostráuerho ab art y manya. *Chuparle, pelarle, desplumarle, lamer la poza.* Emungo, is.

MAMARSE 'L DIT. fr. irón. Dit del que fá 'l desentés. *Mamarse el dedo.* Stultitiam simulare.

MÁMAT AQUEIXA. exp. que s' usa quant á algú se li pèga algun cop ó se li fá alguna acció que la senta, pera donar á entèndrer que la mereixia ó que s' executa ab acert. *Tómate esa; sòrbete ese huevo.* Sorbite, ovum sume.

DONAR MAMAR. fr. Col·locar lo mugró del pit á la boca de la criatura pera que xuele la llet. *Amanantar, dar de mamar; dar el pecho; y atetar, dar la teta,* s' aplica comunment als irracionals. *Puerum ad ubera admovere; lacto as.*

MAMARRATXADA. f. Acció desconcertada. *Mamarrachada.* Absona actio.

MAMARRATXO. m. Figura ridícula. *Mamarracho.* Inconcinna figura.

MAMELLA. f. Part del cos del animal ahont acut la llet; en las donas per mès honestat se diu pit. *Teta, mama, y pecho* en las donas, y *mamilla*, diuhen los anatómichs á la part principal sense contar lo mugró, y *tetilla*, la del home. *Mama, æ, uber, is.*

DONAR LA MAMELLA. fr. DONAR MAMAR.

DONÁULI, Ó PREN LA MAMELLA. fr. met. ab que's repren al que móstra mássa gelosia envers sa mare, y fá cosas de noys. *Mamar una teta.* Mammam velle suggere.

MAMELLADA. f. MAMADA. 2.

MAMELLASSA. f. aum. *Tetaza.* Ingens uber.

MAMELLETA. f. d. *Tetilla.* Mamilla, mamula, æ.

MAMELLUT, DA. adj. La persona que té grans mamellas. *Tetudo, teton.* Mammosus.

MAMELUCH. m. Lo tonto ó neci. *Mameluco, zote, gofo, zolochó, mama callos.* Habes, etis.

MAMET. n. p. de h. *Namete.* Names, i.

MAMEY. m. Arbre de América mòlt corpulent, ab fullas ovaladas, llisas y lluentas. Fá un fruyt quasi rodó, carnós y de gust de préssech. *Mamey.* Americana mammea.

MAMÍFEROS. m. pl. Classe de animals vertebrats y de sanch calenta, que pareixen los fills vius, y tenen mamellas pera alimentarlos. *Mamíferos.* Mammalia.

MAMILIÀRIA. f. Entre 'ls antichs la armadura ó pessa de ella que defensava 'l pit. *Namiliaria.* Mamiliaria, æ.

MAMILOGIA. f. Part de la zoologia, que té per objecte l' estudi dels mamíferos. *Mamilogia.* Mamilogia, æ.

MAMOLA. f. Certa manera de posar la ma sota la barba de un altre com pera acariciarloó burlarse

de ell. Se sól fér comunment en los noys. *Mamola.* Menti per jocum attractatio.

MAMPARA. f. Porta regularment de tela sobrepasada á altra principal. *Mampara, antepuerta.* Prothyrum, i.

MAMPOSTADA. f. FOLLET, PESADILLA.

MAMPOSTERIA. f. Obra de pedra y cals. *Mamposteria.* Cæmenticia fabrica.

MAN SUA. (à) loc. ant. *En su presencia.* In conspectu suo.

MANACORT. m. Instrument, espècie de clavicimbol petit, ab quaranta nou ó cinquanta teclas y selanta cordas col·locades en cinch pontels, y desde la primera fins á la última va baixant á proporció. *Manacordio, manicordio.* Monachordum, i.

MANADA. f. Porció de bèstias. *Manada, halo, hatajo.* Grex, gis. || Porció de herba que's pòt agafar ab la ma. *Manada, manajo.* Manipulus, i. || Manoll de espigas que fan las espigoladoras. *Moraga.* Spicarum manipulus. || met. Reunió de gent despreciable en sa línea, com: MANADA de pícaros. *Hato, hatajo, gavilla, caterva, manada.* Cæstus, conventus, us. || Porció de porchs y altrás bèstias. *Piera.* Grex, gis.

MANADET. m. d. *Manojillo, ito, ico, manojuelo, hacecillo, maña.* Manuciolum, fasciculus, i.

MANAJAR. v. a. MANEJAR.

MANALE. f. Pedra de mòlta fé entre 'ls romans pera fér plóurer en temps de sequedat, passejantla pels carrers sentla rodar. *Manale.* Manale.

MANAMENT. m. Orde, precepte, encàrrech, comissió. *Nandamiento, mandato, órden, precepto, mandado.* Imperium, ii. || Intimació. *Nandamiento.* Nuncius, ii. || Cada un dels preceptes del decálogo y de la Iglesía. *Nandamiento.* Mandatum, præceptum, i. || for. Despatj del jutge. *Nandamiento, mandato.* Decretum, jussum, i. || EDICTE. || pl. fam. Los cinch dits com: li ha aplicat los cinch MANAMENTS. *Nandamientos.* Digitti, orum.

MANANCIAL. m. Naixement de las ayguas. *Manantial, fontanar, fontanal.* Scaturigo, inis. || VEU DE AYGUA. || met. Origen, principi de alguna cosa. *Manantial.* Origo, inis. || adj. S' aplica al aygua que màna. *Manantial, manadero, manante.* Manans.

MANANCIAL DE AYGUA CALENTA. Las fonts minerals ahont la aygua raja naturalment calenta. *Burga, termas.* Thermæ, arum.

MANANCIAL DE RIU. 'L caudal de aygua que dóna corrent á un riu. *Venaje.* Fluminis caput.

MANAR. v. a. Ordenar, decretar, donar ordes. *Mandar.* Dicto, as. || Regir, governar. *Mandar.* Impero, as. || v. r. Córrer, surtir, rajar, brollar lo licor. *Manar.* Mano, as. || ACOMPANYAR. || Disposar lo testament. *Mandar, legar, testar.* Mando, lego, as. || Disposar de alguna cosa com á duenyo de ella, exercir sobre de alguna cosa la autoritat de amo. *Señorear.* Dominor, imperor, aris.

MANASSA. f. aum. de ma. *Manaza.* Grandior manus.

MANAT, DA. p. p. *Mandado*. Præceptus, imperatus. || Fluit. *Manado*. Defluxus. || adj. OBE-DIENT. || m. MANADA. || MANOLL.

MANAT DE CABELLS. La cabellera ó un floc de ella. *Mata, mechon*. Cæsaries, ei.

MANAT DE CERDAS. Porció de ellas lligadas per algun us. *Cerdámen*. Cætarum fasciculus.

MANAT DE PALLA. Porció de palla pera fér llum com si fós un atxa. *Hacho*. Fasciculus, i.

MANATÍ. m. Cetáceo de uns quinze peus de llarch, ab la cua aovada, oblonga y 'ls membres anteriors guarnits de ungles de las que se serveix pera nadar y arrossegar-se per la ribera, y portar són fill. *Manati, lamantin*. Manatus, us.

MANCAMENT. m. FALTA.

MANCAR. v. n. FALTAR.

MANCEBA. f. AMIGA, CONCURBINA.

MANCH, CA. adj. ant. y

MANCO, A. adj. Qui es faltat de alguna ma ó bras, ó no pót ferne us. *Manco, zopo*. Francus. || adv. MÉNOS. || FALTAT.

FÉR LO MANCO. fr. Aparentar ó fér véurer algú que es manco. *Manquear*. Mancam manum simulare.

FÉR MANCO Á ALGU. fr. Ferirlo de manera que se li prive 'l us de la ma. S' usa també com á reciproch. *Mancar*. Mancum facere.

FÉRSE MANCO. fr. Mostrar que no's té expedit 'l us de las mans. *Manquear*. Mancam manum ostendere.

NO RES MANCO. m. adv. ant. NO RES MENTS.

MANCOMUNACIÓ. f. Unió. *Mancomunidad, asociacion*. Conspiratio, communio, nis.

MANCOMUNADAMENT. adv. m. En unió ó conveni de dos ó més personas. *Mancomunadament; de mancomun*. Communi sententia, consensu.

MANCOMUNAR. v. a. Unir dos ó més personas sas forsas ó cabals. *Mancomunar*. In commune conferre. || v. r. Associarse, unirse dos ó més personas pera algun fi. *Mancomunarse, asociarse, aliar-se; ir acordes, unánimes; hacerse, irse de manga*. Conspiro, as.

MANCOMUNAT, DA. p. p. *Mancomunado*. Conspiratus.

MANCÚS. m. ant. Moneda de or morisca que corria en Espanya y en 1137 valia 50 sous. *Man-cuso*. Moneta sic dicta.

MANDA. f. DEIXA, LLEGAT.

MANDADO. m. RECADÓ, MISSATGE. || ORDE, 7. 9.

MANDARÍ. m. Gobernador entre 'ls xinos. *Mandarín*. Præfectus, us.

MANDATARI. m. Encarregat, comissionat. *Mandatario*. Mandatarius, ii.

MANDATO. m. MANAMENT, ORDE. || Ceremónia eclesiástica que consisteix en rentar los peus á dotze personas en lo dijous sant á imitació de Jesucrist. *Mandato*. Mandatum, i. || Lo sermó que's predica per dit motiu. *Mandato*. Mandatum, i.

MANDÍBULA. f. BARRA. 5.

MANDO. m. Imperi, cárrech de alguna cosa.

Mando, gobierno, y timon. met. Gubernatio, nis. || Poder, autoritat, superioritat. *Mando*. Imperium, ii. || Gobernar, règimen de alguna cosa, com de un exércit, de una plassa. *Mando, comando*. Gubernatio, nis.

MANDO MILITAR. La autoritat dels oficials superiors en l' exércit. *Bastón, mando*. Imperium, ii.

MANDÓ. adj. Qui mana més de lo que li pertany. *Mandon*. Imperiosus. || IMPERIÓS. || m. La persona que sèns ofici determinat està á punt de fér lo que se li mana, y especialment portar recados. *Mandadero*. Famulus á mandatis.

MANDONGUILLA. f. Vianda en forma de pilota petita que sól ferse de peix, ó de carn trinxada, ab espècias y ous. *Albóndiga, almóndiga, al-mondiguilla*. Offa, æ.

MANDRA. adj. Peresós. *Follon, haron, haragan, holgazan, poltron, guillote, pelafustan, zanguango*. Otiosus. || f. PERESA.

FÉR LO MANDRA. fr. Passar la vida sense treballar per peresa y oci. *Haragonear, holgazanear, zanguanear, perezear*. Otior, aris.

MANDRÁGORA. f. Herba medicinal, lo fruyt de la qual es com una goma petita, però de olor pudent com las fullas. *Mandrágora*. Mandragora, æ.

MANDRAMENT. adv. m. ant. PERESOSAMENT.

MANDRARIA. f. PERESA.

MANDRE. f. MANDRA.

MANDRERIA. f. PERESA.

MANDRET. m. Guant de ferro, armadura antiga de la ma. *Guante, guantelote, manopla*. Ferrea chirotheca.

MANDRIL. m. Mono molt semblant al home, y molt impúdich, á quals circumstàncies déu lo nom que es compost de «man» en anglès home y de «dril» antiga paraula celta que significa llibertat. *Mandrill*. Simius, ii.

MANDRÓ. m. FONA.

MANDRONER Y MANDRONÉS. m. Tirador de fona. *Hondero, fundibulario*. Funditor, is.

MANDUCA. f. fam. Lo sustento que's pren al mitj dia. *Comida*. Cibus, i.

MANDUCAR. v. a. fam. MENJAR.

MÁNECH. m. La part ó cap de un instrument per ahont's agafa pera usar de ell. *Mango, cabo*. Manubrium, ii. || Lo de las destrals, aixadas y semblants. *Astil, mango*. Manubrium, ii, astile, is. || Lo de la ferramenta dels artistes, com del enfor-mador. *Maceta, empuñadura, puño*. Manubrium, ii. || ESTEVA. || Lo tros dels gavinets que sosté la fulla, y 's compon de dos meytats juntadas de dalt á baix. *Cacha*. Capulus, i. || Lo ferro ahont está clavat lo ferro de la llansa. *Asta*. Hasta, æ.

MÁNECH DE ESCOMBRA. 'L bastó ó canya de uns sis pams de llarch, que al cap davall té clavada la es-combra. *Palo de escoba*. Palus scopæ inductus.

MÉS PUJA 'L MÁNECH QUE LA PAELLA. ref. MÉS PUJA 'L FARCIMENT QUE 'L GALL.

MANEFLA. m. ENTREMALIAIT.

MÁNEGA. f. La part del vestit que cubre 'l bras. *Manga.* Manica, æ. || Pessa de panyo que penja desde'l muscle en los blandrams. *Manga.* Pendens manica. || Metéoro, porció de aygua, que atreta pels vapors de la atmósfera s' alsa en la mar en forma de cono. *Manga, bomba, sifon, vòrtice aéreo.* Aquæ turbo. || Petita partida de tropa. *Manga.* Manipulus, i. || Espécie de paperina de roba pera colar licors. *Manga, capillo.* Liquoribus corlandis cucullus. || Bufeta de un canonet á la boca pera donar servicials. *Mangueta.* Clister, eris. || Armadura antiga. *Manga.* Manica, æ. || náut. Instrument de roba alquitranada en forma de mànega pera traure la aygua de las embarcacions. *Manguera.* Stupea manica picata. || Lo tros del fusell del carruatje ahont entra y volta la roda. *Manga.* Rotæ axis.

MÁNEGA DE COHETS. La roda plana de cohets que tot rodant los va despedint. *Girándula.* Ignitus arte factus vertex.

SER DE, Ó TENIR LA MÁNEGA AMPLA. fr. Sér poch escrupulós. Se diu comunment dels confessors fàcils en absoldrer. *Ser de ó tener manga ancha; tener buenas ó grandes absolvederas.* Nimis facilem, blandum esse.

MANEGADOR. m. Qui té ofici de fér y posar los agafadors á las eynas del camp, com aixadas y altras. *Cabero.* Manubriorum artifex.

MANEGAR. v. a. ENMANEGAR.

MANEGARLA. fr. DONARLA, PEGARLA.

MANEGASSA. f. aum. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANEGAT, DA. adj. ENMANEGAT.

MANEGUÍ. m. ter. MANGOT. || MANGUITO.

MANEJO. m. L' us de las mans, tocamet. *Manejo.* Tractatio, nis. || Govern, direcció. *Manejo.* Administratio, nis. || Moviment descompassat de las mans pera major expressió de las paraulas y afeccíes. *Manoteo, manoteado, desgaire.* Mannum molus intempestivi. || ret. acció. || Moviment de admiració en cosa que no s' ho val. *Pasmarota, pasmarotada.* Rei vulgaris ridicula miratio.

MANEJABLE. adj. Fàcil de manejar. *Manejable.* Tractabilis. || Lo que's pót portar ab facilitat. *Manejable.* Ductilis.

MANEJAMENT. m. ant. La acció de palpar ó tocar. *Manoseo.* Attrectatio, contractatio, nis. || MANEIG.

MANEJAR. v. a. Passar alguna cosa per las mans. *Manejar, manosear.* Trac o, verso, as. || met. Governar, dirigir. *Manejar.* Duco, is. || Fér las diligéncias pera alguna pretensió. *Manejar.* agenciar; correr con; entender en. Administro, as. || v. r. Adquirir forsa y agilitat los impeditos. *Manejarse, mandarse.* Membrorum motum acquirere. || Disculparse de algun càrrech per sa molta activitat y destresa. *Manejarse, entenderse, conducirse bien.* Se rectè tractare. || Obrar ab trassa y manya. *Amañar-*

se. Ingeniosè agere. || Posarse en moviment una multitud ó concurs de gent ó de animals. *Hormigear, gusanear.* Formico, as, scateo, es.

MANEL. n. p. de h. *Manuel.* Emmanuel.

MANELET. d. de MANEL.

MANER, A. adj. ter. MANSO.

MANERA. f. Modo ó forma. *Manera.* Modus, i. || Geni, com: que li dirás á un home de aquesta MANERA. *Manera, genio, carácter.* Genus, eris. || Destresa, habilitat, com: té MANERA pera viurer sense treballar. *Maña.* Ars, tis. || pint. Modo, carácter que'l pintor ó escultor dona á sas obras. *Manera.* Stilus, i. || ret. L' estil que domina en cada autor. *Manera.* Stilus, i. || Los modals y port de alguna persona. Se s'ol usar en plural. *Manera.* Urbanitas, atis. || Lo modo de parlar ó tractarse en lo tracte de la gent. *Término.* Modus, i, ratio, nis.

Á MANERA Ó Á LA MANERA. loc. *A estilo, segun la moda.* More.

DE AQUESTA MANERA. m. adv. De aquest modo. *De aquesta manera.* Hujuscemodi.

DE ALTRA MANERA. m. adv. Diversament. *De otra manera.* Secus.

DE ALTRA MANERA ME Ó LI LLUIRIA 'L PER. exp. Explica que en altras circumstàncies distintastindria millor sort ó fortuna. *Otro gallo me ó le cantara.* Aliter felicius eveniret.

DE CAP MANERA. adv. de negació absoluta. *De ninguna manera, de ningún modo, nequaquam.* Minime, minime gentium.

DE MANERA. m. adv. que adverteix que lo que's diu després de ell, es la manera de sér, ó ferse la cosa de que's parla. *De manera, de modo, de suert, por manera, de forma.* Ità.

DE MANERA QUE. m. adv. De modo que. *De manera que.* Ità quod; ita ut.

DE MALA MANERA. m. adv. Malament. *De mala manera.* Inepto modo.

DE NINGUNA MANERA. m. adv. DE CAP MANERA.

DE QUAISEVOL MANERA. m. adv. Indiferentment, sense distincció. *De cualquier modo, promiscuamente.* Promiscuè.

DE TOTES MANERAS. m. adv. Baix qualsevol aspecte que's mire alguna cosa. *A todas luces.* Quomodoque.

EN GRAN MANERA. m. adv. Sumament. *En gran manera.* Cumprimum.

MAL Y DE MALA MANERA. m. adv. Molt malament. *Malo y de mala manera.* Malè et malo modo.

NO ES PER LO QUE VAL SINÓ PER LA MANERA. rel. que denota que algú segueix ab empenyo algun plet ó negoci, no tant per la utilitat que li pót produhir, com per punt. *No es por el huevo, sino por el fierro.* Non ut prossit, sed ut valeat.

POSAR DE MALA MANERA. fr. MALPARAR.

SI T' HO TINCH DE TORNAR A DIR, T' HO DIRÉ DE ALTRA MANERA. loc. fam. ab que 's s'ol respóndrer al qui no's dona per entés, ó no fá cas de lo que se li diu. *¿Lo he de decir cantando ó rezando? Audistine?*

MANES. m. pl. mit. Las sombras, las ánimas dels difunts. *Manes.* Manes, ium.

MANESCAL. m. Qui per ofici cūra las béstias. *Albèitar, veterinario.* Veterinarius, ii.

MANESCALIA. f. Art de curar las béstias. *Albèteria, veterinaria.* Mulomedicina, veterinaria, æ.

MANESCH, CA. adj. MANUAL.

MANETA. f. Cilindro de pedra pera módrer lo cacau. *Mano.* Pilum, i. || Altre cilindro més prim pera refinat la pasta de la xocolata. *Refinadera.* Cilindrata et oblonga lapis. || Barreta de ferro ab un botó á cada cap pera apretar ó afuixar los caragols dels manyans. *Desvolvedor.* Laxandis vel constringendis verticulis manubrium. || Barra que surt de lo alt del rodet ó mola del molí del oli, del arbre de la tabona, etc., ahont s' enganxa l' ormeitj de la cabalcadura pera tirar y módrer. *Mayal.* Temo, nis. || Forat al cap de la esteva, xarrach, etc., pera agafarlo ab la ma. *Manija.* Manubrium, ii. || La agulla dels rellotges que senyala las horas. *Mano, manecilla, saeta, sasetilla.* Acus horarum index. || met. fam. Reprehensió. *Carda, rociada, felpa.* Reprehensio, nis. || d. de ma. *Manuela, manecilla, ica, ita.* Manicula, æ.

DONAR Ó PASSAR UNA MANETA. fr. met. Donar una forta reprehensió. *Dar una mano, una buena mano, un mandoble, jabon, una felpa, peluca, calada.* Acríter objurgare.

FER MANETAS Á LA PADRINA. loc. fam. Pèndrer á besamans. *Tomar de mil amores.* Libentissimè redere.

MANGANELL. m. ant. Enginy ó arma de batre. *Mangano.* Tormentaria bellica arma.

MANGANESA Y MANGANETA. f. Metall trencadis que's troba combinat ab l' oxigeno. *Manganesa.* Calybeum magnesium.

MANGANILLA. f. ter. Filat en forma de paperina que's posa en los nius dels pardals pera agafar los vells. *Capillo, alabandina.* Cassis, is. || Treta, entliesa de mans. *Mangonilla.* Tequa, æ, præstigium, ii.

MANGARA. f. ALMANGRA.

MANGERIA. f. amf. DESPESA.

MANGLE. m. Arbre de India molt alt y gros de fulla semblant á la perera. *Mangle.* Rhizophora mangle.

MANGOT. m. Espècie de guant sense dits que cubreix desde la munyeca fins al colze. *Miton.* Brachialis manica.

MANGOTXO. m. ter. La mànega desasseada y que cau sobre la ma. *Mangajarro.* Inconcinna et justo longior manica.

MANGRA. f. ALMANGRA.

PINTAR DE MANGRA. fr. ALMANGRAR.

MANGUAL. m. ant. Instrument compost de mànec de mitja cana de llarch ab un anell en una punta de la que penjaven tres cadenetes ab unas bolas de ferro als extrems, ab lo que's feria jugantlo com un fuhet. *Mangual.* Cætus, as.

MANGUITER. m. Fabricant de mànigues y altres coses de pell. *Manguitero.* Pellicarum rerum artifex.

MANGUITO. m. Mànega de pell, oberta pels dos caps pera abrigar las mans. *Manguito.* Manulcus, i. || Mitja mànega petita de que solen usar las donas. *Manguito.* Brevis manica. || Rodanxa de espart que tapa 'l botó de las rodas dels carros. *Booia, boeil.* Spartea armilla. || Cèrcol de ferro ab que s' abraça y assegura 'l botó de la roda del carro. *Cincho, guardacantones.* Ferreus circulas.

MANIA. f. Extravagància, tema, capritxo. *Mania.* Insania, æ. || Desitj, afecte desordenat de alguna cosa. *Mania.* Libido, inis. || Locura que's fixa en un sol objecte. *Mania.* Insania, æ. || mit. Diossa mare dels llars. *Mania.* Mania, æ.

MANIÀTICH, CA. adj. Boig, qui té manias. *Maniático, maniaco, caprichoso, testarudo.* Insanus, amens; fanaticus.

MANICOME. m. BOJERIA. 6.

MANICOR. m. MANACORT.

MANIFASSEJAR. v. a. Manejar arbitràriament alguna cosa. *Escudillar, manejar, tijejear, manipular, mangonear, montantejar.* Pro arbitrio statuere. || Ficarse, mesclarse sense necessitat en los negocis. *Cucharejar, meter su cucharada.* Alienis rebus se invocatum immiscere. || *PUTINEJAR.*

MANIFASSER, A. m. y f. Entremetiat; bulliciós y de poch profit. *Nequetrefe, entremetido, zarandillo, manipulante, argadillo, y manifestero* p Mur. Ardelio, nis. || ter. *MARNESSOR.*

MANIFASSERIA. f. Acció de manifestassejar. *Oficiosidad, quijoteria, entremetimiento.* Officiositas, atis.

MANIFEST, A. p. p. ir. **MANIFESTAT.** || adj. Patent, descubert á tot lo mon. *Manifesto.* Promptus. || Clar, evident, conegut, declarat, notori. *Manifesto.* Evidens. || m. Escrit ab que's justifica públicament alguna cosa. *Manifesto.* Apologia, æ, apologeticus, i.

POSAR DE MANIFEST. fr. Presentar alguna cosa al públich. *Poner de manifesto; exponer al público; manifestar.* Expono, as.

MANIFESTACIÓ. f. Declaració, ostentació ú ostensió de alguna cosa. *Manifestacion.* Manifestatio, expositio, nis.

MANIFESTADOR, A. m. y f. Qui manifesta, declara ó fa véurer. *Manifestador.* Manifestator, is.

MANIFESTAMENT. adv. m. Clara, patent evidentment. *Manifestamente.* Manifestè.

MANIFESTAR. v. a. Declarar, fer véurer, descobrir. *Manifestar.* Manifesto, as. || Presentar, Produhir, fer paréixer. *Manifestar.* Prodo, is. || Indicar. *Manifestar.* Indicium facere. || for. Deduhir, exposar l' actor ó dret en judici. *Demandar.* Postulo, as. || *ACUSAR.*

MANIFESTAT, DA. p. p. *Manifesto, manifestado.* Manifestatus.

MÁNIGA. f. MÀNEGA.

MANIGOT. m. MANGOT. || MANGOTKO. || Mánega massa llarga y ampla. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANIGRAFIA. f. Tractat sobre la enagenació mental. *Manigrafia.* Manigraphia, æ.

MANIGUETA. f. náut. Tot tros ó cap de fusta escayrat y un poch còrb que serveix pera assegurar las escotas, cops, etc. *Manigueta.* Parva manica.

MANILLA. f. Adorno de pedras preciosas que portan las donas en las munyecas. *Manilla, brazalete.* Amilla, æ. || Anell de ferro que's posa en las munyecas dels presos. *Manilla, esposa.* Manicæ, arum. || Joch de cartas que comunment se juga entre quatre repartint tot lo joch. Cada donada hi ha un coll trunfo que es lo de la última carta. 'Ls nous que també 's diuhen MANILLA són los majors, cada un de són coll. *Malilla.* Quidam chartarum ludus. || En lo truch de espaseta 'l set de espasas y oros. *Mata.* Superiores in ludo matarrata dicto, chartæ septem aureis aut ensibus distincta. || En alguns jochs de cartas la segona superior. *Malilla, mala.* Pagella secunda.

MANILLA BARROTADA. La en que cada hu juga per sí y comunment se juga entre tres. *Malilla alborotada.* Ludus chartarum sic dictus.

MANILLA DE RECTOR Y VICARI. La que's juga entre dos, posadas las cartas en pilas de quatre en quatre y sempre descuberta la de damunt en cada pila. *Malilla de dos.* Pagellarum ludus sic dictus.

MANILLA DE TUMBAGA. Adorno de metall llis ab pedras, etc. que solen portar las donas en las munyecas. *Tumbagon, brazalete de tumbaga.* Ex orichalco armilla.

MANIOBRA. f. Obra de mans. *Maniobra.* Opus, eris. || met. Indústria y modo de manejar un negoci. *Maniobra,* Industria, æ, directio, nis. || náut. Art de manejar las embarcacions. *Maniobra.* Navigia regendi ars. || náut. Lo modo de operar á bordo, 'l treball dels mariners. *Maniobra, maniobras.* Opus ministerium nauticum. || Lo conjunt de tots los caps y aparells de una embarcació y 'l de qualsevol pal ó verga de ella, y 'l dels que actuan en una operació. *Maniobra.* Navis armamenta. || Qualsevol de las evolucions que executa una esquadra ó divisió. *Maniobra.* Evolutio, nis. || mil. Evolució de la tropa. *Maniobra.* Militum motus. || náut. La operació ab que's dona á las naus las posicions, y moviments de que són capassas per medi del timó, etc., així la capa, la virada, 'l arbolar una nau, etc., són maniobras. *Maniobras.* Ad navim regendam præstita opera.

MANIOBRA ALTA. náut. La que necessita la acció de la gent en lo alt dels pals. *Maniobra alta, maniobras por alto.* Per altum navis nauticum ministerium.

MANIOBRA BAIXA. náut. La que's pót executar desde la cuberta ó sense que'ls mariners pujen als pals. *Maniobra baja.* Ex contignatione præstitum ministerium.

MANIOBRA CORRENT. náut. Los caps que están en joch pel maneig de tot l'aparell. *Cabos de labor ó maniobra corriente.* Navis armenta.

MANIOBRA DE FERM. náut. Tota la que serveix pera la subjecció dels pals, con són estays, obenques, etc. *Jarcia muerta ó de firme.* Ad mala firmanda ministerium.

AVANSAR LAS MANIOBRAS. fr. náut. Prevenirse maniobrant ab la anticipació necessària, en las inmediacions de terra, baix, etc. y quant se navega en companyia de altrs naus, pera evitar las averias que podria causar una obra precipitada. *Adelantar las maniobras.* Ministerium nauticum ad maturare.

MANIOBRAR. v. a. Traballar ab las mans. *Maniobrar.* Machinor, aris. || náut. Executar alguna maniobra. *Maniobrar.* Navem regere. || Donarí la nau tots los moviments y direccions de que es capàs segons convé y requireixen las circumstàncies. *Maniobrar.* Nauticos funes versare.

MANIOBRAR INDEPENDENTMENT. fr. Obrar separatament algun buch sense subjecció á las maniobras generals de la esquadra ó divisió á que pertany. *Maniobrar independiente ó con independencia.* Sapatim operare.

MANIOBRER. m. Qui sab y exercita la maniobra de las embarcacions. *Maniobrista.* Navium regendarum peritus.

MANIOPLA. f. ant. MANOPLA.

MANIPLE Y MANÍPUL. m. Adorno sagrat que porta 'l sacerdot en lo bras esquerre sobre de la alba quant diu missa. *Manipulo.* Manipulus, i.

MANIPULACIÓ. f. Modo de obrar. *manipulacion, operacion.* Operandi modus. || met. Maneig en los negocis. *Manipulacion.* Directio, nis.

MANIPULANT. m. MANIFASSER.

MANIPULAR. v. a. MANIFASSEJAR.

MANÍPULO. m. MANIPLE.

MANIQUEISME. m. Secta dels maniqueus. *Maniqueismo.* Manichæismus, i.

MANIQUEO Y MANIQUEU. m. Heretge que segueix la doctrina del heresiarca Mánès. *Maniqueo.* Manichæus, æi.

MANIQUÍ. m. pint. Figura ó estàtua artificial inmoible pera acomodarla del modo que vól lo pintor y estudiar los ropatges y posturas. *Maniquí.* Versatile simulacrum.

MANLLEVAR. v. a. ant. ENMANLLEVAR.

MANLEUTA. m. ant. EMPRÈSTIT.

MANLLEU. m. La acció de enmanllevar. *Préstacion.* Commodatum, mutuum, i. || La mateixa cosa enmanlleuada. *Préstamo; empréstito.* Commodatum, i.

DEIXAR Ó DONAR Á MANLLEU. fr. Fiar, donar alguna cosa per temps ab obligació de tornar. *Prestar.* Commodo, as.

DEMANAR Á MANLLEU. fr. ENMANLLEVAR.

PÈNDRE Á MANLLEU. fr. Tomar prestado. Mutuo sumere; ab aliquo mutuari.

MANLLEUTA. f. FIANSA.

MANLLEUTAR. v. a. ant. *AFIANSAR.*

MANLLEVADÍS. A. adj. Postís, sobreposat, agregat. *Postizo.* Adscititius. || **ENMANLLEVAT.** || Lo que 's pòt enmanllevar. *Prestadizo.* Mutuatitius.

MANLLEVAR. v. a. *ENMANLLEVAR.*

MANNA. f. Substància gomosa, de sucre, de una espècie de freixe de Sicília y Calàbria; s' usa com medicina purgant. *Maná.* Manna, æ.

MANNÀ. m. Rosada ab que Dèu alimentà al poble de Israel en lo desert. *Maná.* Manna, æ. || Espècie de papabenet molt petit. *maná.* Granula minuta saccharo formata. || S' aplica figuradament als aliments del ànima. *Maná.* Animæ pabulum.

MANAR LO MANNÀ. fr. Rêbrer socorro repetit. *Verbir el cuervo.* Corvi adventu crebrum auxilium recipere.

MANO, A. m. ter. *GERMÀ.* || **ASTUT, DROGA.** 2.

MANOBRE. m. Lo jornalier que ajuda als mestres de cases en tot allò que no necessita art, com : portar rajolas, morter, etc. *Peon de albañil.* Mercenarius, operarius, ii.

MANOLL. m. *MANADA.* 2. || L' agregat de arrels de certs jonchs que usen los teixidors de lli pera allisar los fils del urdit, y tràurer las desigualtats. *Empesador.* Ex stirporum radicibus manipulus.

VER MANOLLS. fr. Repartir herba, lli, ó altra cosa semblant en porcions que 's pugan agafar ab la ma. *Amanojar, hacer manojos.* In fasciculos congerere.

MANOPALA. f. p. u. y

MANOPLA. f. La pessa de armadura ab que 's cubria la ma. *Manopla, guantelete.* Ferrea chirotheca manus. || Espècie de fuhet que usen los cotxeros. *Manopla.* Aurigæ flagellum.

MANÓS, A. adj. Lo que 's fácil de manejar. *Manuable, manejable, manual.* Manualis.

MANOSET, A. d. *Manejable.* Manualis.

MANOSEJAR. v. a. Tocar molt repetidament alguna cosa ó grapejarla. *Manosear, sobajar, sobar.* Atrecto, as.

MANOTADA. f. Lo cop donat ab la ma. *Manotada, manotazo, manoton, quantada.* Ictus manu impactus.

MANQUERA. f. La falta, inutilitat ó defecte en la ma ó bras. *Manquedad, manquera.* Manus mutilatio.

MANSAMENT. adv. m. Ab mansuetut. *Mansamente.* Mansuetè, leviter.

MANSIÓ. f. Detenció ó parada en alguna part. *Mansion, estado.* Mansio, nis. || **DOMICILI.**

VER MANSIÓ. fr. Detenirse en alguna part. *Hacer mansion.* Alicubi morari.

MANSIONARI, A. adj. S' aplica al ecclesiàstich que viu dins del clàustro. *Mansionario.* Vitam in sacris ædibus egens.

MANSÍSSIM, A. adj. sup. *Mansísimo, mansuetissimo.* Mitissimus. || En los irracionales. *MANSÍ.*

MANSO, A. adj. Suau; tractable, apacible,

benigne. *Manso.* Mansuetus. || Animal domesticat. *Manso, duendo.* Cicuratus. || met. Sossegat. *Manso.* Quietus. || Qui no ofen. *Manso.* Blandus. || m. *ESQUELLER.* || Dit dels animals que no són braus. *Manso.* Mansuetus. || m. Los bens de la primera fundació de una iglésia. *Manso.* Patrimonia parochis adsignata.

MANSOS MORTS. Los arruïnals ó derruïts. *Mansos muertos.* Durusis.

POSAR Á ALGÚ MANSO COM UN ANYELL. *fs. fam.* Se diu del que estant molt obstinat, se l' ha reduït á la rahó ó á lo que altres li han persuadit. *Poner mas blando que una breva.* Paccatum aliquem red-dere.

MANSUET, A. adj. *MANSO.*

MANSUETUT. f. Dulçura, benignitat, suavitat en lo tracte y costums. *Mansedumbre, afabilidad, agrado, benignidad, suavidad.* Clementia, æ.

MANT. m. ant. *GRANDE, PRÓCER, MAGNATE.* || adj. ant. *GRAN.* || ant. pl. *MOLT.*

MANTA. f. *FLASSADA.* || La que 's posa á las calcaduras, y també la que usen en algunas parts los homes en lloch de capa pera abrigarse. *Manta.* Dorsuale stragulum. || Defensa formada de taulons. ó vigas, pera cubrirse 'ls soldats que van á escalar ó arruïnar una muralla. *Manta, mantelete.* Pluteus, ei. || Lo drap ab que 's tapa la sella del cavall. *Telliz.* Ehippii, tegumentum. || Cubertura de las ancas dels cavalls. *Gualdrapa, mantilla.* Ehippii stragulum. || Acció de manejar. *Manteamiento.* Alicujus in altum sagulo distento jaciatio.

Á **MANTA.** m. adv. Adojo, ab molta abundància. *A manta; á manta de Dios.* Abundè.

DONAR LA MANTA. fr. Tirar en alt á algú posat en una manta sostinguda per quatre, un en cada punta. *Dar una manta; manteare.* Aliquem distento sagu impositum in sublimè jactare.

TAPAR Ó CUBRIR AB LA MANTA. loc. *Emantar.* Dorsuali stragulo cooperire,

MANTAYRE. m. *MANTER.*

MANTEGA. f. La substància crassa de la llet. *Manteca.* Butyrum, i. || **LLART, GREIX.** || La substància crassa de alguns fruyts, com del cacau, etc. *Manteca.* Pinguedo, inis. || fam. *MENTIDA.*

MANTEGA DE ASSAR. La que's tráu de la flor del taronjer ó llimoner. *Manteca de azahar.* Butyrum citranguli.

MANTEGA DE ANTIMONI. Sal sòlida, espessa, untosa, blanca, y al ayre 's torna groga semitransparent, deliquescent, inodora. Es un cáustich molt enèrgich. *Manteca ó cloruro de antimonio, muriato sobreoxygenado de antimonio.* Chloruretum, butyrum antimonii; causticum antimoniale.

COM UNA MANTEGA. exp. Denota que algun menjar está ben assahonat, tendre, sabrós. *Como una leche.* Suavis.

MANTEGADA. f. Panellet amassat ab mantega. *Mantecado, almojabana.* Libum, i; butiracea placenta.

dóna a la terra que s' ha llaurat ó fét guret. *Dina-zon*. Repastinatio, nis.

MANTORNAR. v. a. Llaurar la terra segona vegada. *Binar*, *arrejacar*, *aricar*. Repastino, as.

MANTÓS, A. adj. Se diu de la gallina quant torna lloca. *MANUTUT*. || met. *ARRUPIT*, *ACLAPERAT*, *TRIST*, *INGRAT*.

MANTUÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent a Mantua ciutat de Llombardia sobre 'l riu Minci, y pátria de Virgili. Entre 'ls poetes regularment l' usan per anomenar a Virgili. *Mantuano*. *Mantuanus*.

MANUTUT, DA. adj. Lo poll ó auell que fà manto. *Mantudo*. *Coopertus*.

MANUAL. adj. Lo que cab en la ma y 's pót manejar fàcilment. *Manual*. *Manualis*. || Fàcil de executar. *Manual*, *casero*. *Tractabilis*. || Lo que s' executa ab las mans. *Manual*. *Manufactus*. || Lo que 's pót portar fàcilment de una part a altra. *Manual*. *Tractabilis*. || m. Llibre en que's compren lo més substancial de alguna matèria. *Manual*. *Manualis* liber. || Llibre que conté 'ls ritus de la administració de Sagraments. *Manual*. *Enchiridion*, ii, *manuale*, is. || Llibre en que's homes de negocis posan las partidas de càrrech ó data pera passarlas després al llibre major. *Manual*. *Commentarium*, ii. || *ENQUIRIDION*.

MANUCH. m. ant. boci, tros.

MANUCOR. m. *MANACOR*.

MANUELLA. f. Samaler, palanca. *Palanca*, *manqual*. *Palangæ*, arum. || La barra del timó de la nau. *Caña*, *manuella*. *Ansa gubernaculi*.

MANUFACTURA. f. Mans, artifici de una obra. *Manufactura*. *Manufactum*, i. || Lo salari ó preu de ella. *Manufactura*. *Manupretium*, ii.

MANUMISSIÓ. f. Acte y efecte de manumitir. *Manumission*. *Manumissio*, nis.

MANUMISSOR. m. Qui dóna llibertat a un esclau. *Manumitir*. *Manumitto*, is.

MANUMITIT, DA. p. p. *Manumiso*, *manumitido*. *Manumissus*.

MANUSCRIT, A. adj. Escrit de ma. *Manuscriptus*. || m. Lo pergamí, paper, etc. escrit de ma. *Manuscrito*. *Codex*, icis.

MANUTENCIÓ. f. y

MANUTENÈNCIA. f. for. ant. Acte y efecte de mantenir y mantenirse. *Manutencion*. *Conservatio*, nis. || Aliment. *Manutencion*, *alimento*. *Victus*, us. || for. Conservació, amparo, protecció. *Manutencion*. *Tutela*, æ.

MANXA. f. Instrument de pell que arreplega 'l vent pera despedirlo ab més fúria. *Fuelle*, y *barquin*, *barquinera* 'l dels ferrers. *Follis*, is. || La cuberta dels cotxos, birlotxos que's plega en figura de manxa. *Fuelle*. *Umbella*, æ.

MANXADOR, A. m. Qui manxa en la orga. *Entonador*. *Flator*, is.

MANXAR. v. a. Fér vent ab la manxa. *Afollar*, *soplar*, *follar*. *Follibus* sufflare. || Arreplegar y fér

lo vent ab las manxas del orga. *Entonar*. *Folles organorum* at tollere, inflare. || met. Fomentar discórdias. *Echar*, *poner leña ó aceite al fuego*; *añadir fuego al fuego*; *atizar*, *revolver el hato*. *Oleum camino* addere.

MANXEGO, A. adj. Cosa de la Manxa província de Espanya. *Manchego*. *Contestanus*, *laciensis*.

MANXIULA. f. Pegat de cantáridas ó altra cosa que alsa bombollas. *Vejigatorio*, *cantárida*. *Causticus*, i. || *BRIÓNIA*.

MANXOL. m. *MANGO*.

MANY, A. adj. ant. *GRAN*.

MANYA. f. Indústria, habilitat, destresa, trassa. *Maña*. *Solertia*, æ. || Artifici, sagacitat. *Arbitrio*, *maña*, *astucia*, *arteria*, *soleria*. *Calliditas*, atis. || Costum, ressabi. *Maña*. *Pravus* mos.

DONARSE MANYA. fr. Enginyarse. *Darse maña*, *ingeniarse*, *bandearse*. *Diligentiam* adhibere.

VALERSE ALGÜ DE SAS MANYAS. fr. Valerse de tota sa indústria y habilitat pera negociar y conseguir alguna cosa. *Hacer sus habilidades*. *Suas arces et dexteritatem* adhibere.

MANYÀ. m. Serraller, qui fà panys, etc. *Cerrajero*. *Ferrarius*, ii.

FÉR DE MANYÀ. loc. Traballar en dit ofici. *Cerrajear*. *Fabri ferrarii* artem exercere.

MANYACH, CA. adj. Manso, moix, falaguer. *Mego*. *Placidus*. || *ASTUT*, *SAGÀS*.

MANYAGADURA Y MANYAGARIA. f. Afa-lech. *Mimo*. *Blandities*, ei. || Artifici carinyós pera enganyar. *Raposeria*, *zorreria*. *Vulpina* assentatio.

MANYETA. f. d. La manya ab astúcia y bellaqueria. *Mañeta*. *Techna*, æ. || fam. Persona astuta y cautelosa. *Mañuelas*. *Callidus*, *sagax*.

MANYO, A. adj. *MANYACH*.

FÉR LO MANYO. fr. Fingir, afectar humilitat ó moderació. *Hacer la gata*, *ó la gata ensogada*, *ó la gata muerta*, *hacer la encorvada*. *Humilitatem*, *modestiam* simulare. || Fér lo desentés. *Hacer el pando*, *el memo*. *Tarditatem* affectare.

MANYOCH. m. Porció de flls, cabells, etc. separada de las altrás. *Mechon*, *pegujon*, *cadejo*. *Flocus*, i, y *villus*, i, lo de pels.

MANYÓS, A. adj. Enginyós, industriós. *Mañoso*, *mañero*. *Industrios*, *solers*. || Artificiós, fét ab art y manya. *Mañoso*. *Artificiosus*. || *ENGANYÓS*. || *Sagàs*, *astut*. *Mañero*. *Sagax*. || Qui té manya pera lograr las cosas ab poch treball ó á costa dels altres. *Cucañero*. *Solers*, *sagax*. || Qui usa de artifici ó cautela. *Artificioso*. *Callidus*.

MANZUCAR. v. a. ant. *MENJAR*.

MAPA. f. Dibuix en que's representa la situació de diferents sitis, llochs ó terrenos. *Mapa*, *carta*. *Tabula geographica*. || met. Lo més estimat en sa línea. *Mapa*, *nata*. *Flos*, oris.

MA-PONYA Ó MA-PUNYA. ant. *Mi deber ó posibilidad*. *Facultas* mea.

MAQUIAVÉLICH, CA. adj. Pertanyent a las

máximas de Nicolau Maquiavelo. *Maquiavélico*. *Maquiavelicus*.

MAQUIAVELISME. m. Sistema de Maquiavelo, tocant a la política y art de regnar, que destrubeix la rahó, infama l' enteniment, es contrari al mateix interès en que idolatra, y destrubeix las mateixas reglas que dóna. *Maquiavelismo*. *Machiavelismus*, i.

MAQUIAVELISTA. m. Qui segueix las máximas de Maquiavelo, que es lo mateix que destruhidor de la societat humana. *Maquiavelista*. *Machiaveli sectator*.

MÁQUILA. f. ter. QUARTÀ.

MÁQUINA. f. Instrument, Ingeni, invenció per medi de la qual se fá alguna cosa. *Máquina*. *Machina*, æ. || Agregat de parts que componen un tot. *Máquina*. *Machina*, æ. || met. Multitud, abundància de alguna cosa. *Máquina*, *multitud*, *cúmulo*, *infinitud*, *sin número*, *diluvio*, y *amanta*. *lam*. *Copia*, æ, *multitudo*, *inis*. || met. Trassa, projecte. *Máquina*. *Machinatio*, *nis*. || Edifici gran y sumptuós. *Máquina*, *pieza*, *octava maravilla*. *Celsum*, *sumptuosum* *ædificium*. || Artifici pera representar algun fèt. *Máquina*. *Machina*, æ. || poét. Acció ó modo de accionar en que'ls poetes introduheixen algun poder sobrehumà pera desfer los enredos de especial difficultat. *Máquina*. *Machina poetica*. || mil. Cada un dels artificis en las operacions de guerra especialment en la artilleria. *Máquina*. *Librilia*, *orum*.

MÁQUINA DE MOVIMENT. La quetè en sí 'l principi de moviment en lo rellotje. *Autómata*, *autómato*. *Automata*, i.

MÁQUINA HIDRÀULICA. La que serveix pera conduhir y elevar las ayguas. *Máquina hidráulica*. *Hydraula*, æ.

PER MÁQUINA. m. adv. Sense reflexió, alborotadament. *Por máquina*; *á topa tolondro*, *á tontas y á locas*. *Inconsultè*.

MAQUINACIÓ. f. Trassa, manya, projecte, artifici regularment per mal fi. *Maquinacion*. *Machinatio*, *nis*.

MAQUINADOR, A. m. y f. Qui maquina. *Maquinador*, *maquinante*. *Machinator*, *is*. || Inventor, autor. *Maquinador*. *Machinator*, *is*.

MAQUINAL. adj. Mecànich, pertanyent á la máquina. *Maquinal*. *Machinarius*. || m. ant. Espécie de roba de vestir. *Maquinal*. *Quoddam pallium*.

MAQUINALMENT. adv. m. A modo de máquina. *Maquinalmente*. *Machinali more*.

MAQUINAMENT. m. MAQUINACIÓ.

MAQUINAR. v. a. Trassar, disposar, inventar ingeniosament. *Maquinar*. *Machinor*, *aris*. || Inventar, discórrer ab intensió cosas novas. *Maquinar*. *Commolior*, *iris*. || Procurar enganyar ó arruinar á algú. *Tramar*, *maquinar*, *urdir*, *proyectar*. *Fraudis*, *pernicièi causas texere*.

MAQUINÀRIA. f. Art de fabricar máquinas. *Maquinaria*. *Machinaria*, æ. || MECÀNICA.

MAQUINAYRE. m. MAQUINISTA.

MAQUINETA. f. d. *Maquineta*. *Machinola*, æ. **MAQUINISTA**. m. Enginyer, inventor de máquinas. *Maquinista*. *Machinarius*, ii.

MAQUINOSAMENT. adv. m. ARTIFICIOSAMENT.

MAR. amb. Conjunt ó gran massa de ayguas que rodeja la terra en una extensió de sa superfície molt major que la que ocupan sos continents ó islas; y pera facilitar la intel·ligència de las descripcions geogràfica é hidrogràfica's considera dividit en algunas parts ab lo nom que aquestas ocupan en lo globo, com atlàntich, mediterrani, pacífich, etc., y en general pren lo de la costa, país ó regne de que banya las voras. *Mar*, y en la poesia *sal*, *salado*, *talis*, *anfitriè*, *vado*, *Neptuno*, *campos de Neptuno*, etc. *Mare*, *is*, *pontus*, i. || met. Abundància de alguna cosa ó cosa incomprehensible, com: un MAR de llàgrimas. *Mar*. *Copia*, æ. || Se diu dels grans estanyes, com lo MAR mort. *Mar*. *Mare*, *is*. || La agitació mateixa del mar ó conjunt de sas olas causadas pel vent, y més la elevació de aquesta y de cada una de ellas. *Mar*, *marejada*, *oleaje*, *olaje*. *Maris æstuario*.

MAR ADRIÀTICH. Lo golfo de Venècia. *Mar adriático ó golfo de Venecia*. *Adria*, æ.

MAR ALBOROTAT. Se diu quant fá grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Mar alto*, *allevado*, *tempestuoso*, *embravecido*, *enfurecido*, *hinchado*. *Tumultuosum*, *iratum mare*.

MAR ATLÀNTICH Ó OCCIDENTAL. Lo que está entre las costas occidentals de Europa y Africa y circals polars. *Mar atlántico*, *austral*. *Atlanticum mare*.

MAR BÀLTICH. Part del occéano septentrional. *Mar báltico*. *Seythicum mare*.

MAR BERNELL. Lo golfo de Aràbia. *Mar rojo*, *golfo arábigo ó de Meca*. *Erythræum*, *idumæum*, *rubrum mare*.

MAR BLANCH. Golfo del occéano. *Mar blanco*, *de Laponia*. *Mare album*.

MAR BONANSA Ó EN CALMA, Ó DE DONAS, Ó BONA MAR. exp. que denota la tranquil·litat més ó mémos absoluta ó perfecta del mar, per efecte de la calma. *Mar bonanza*, *en calma*, *en leche ó de leche*, *navegable*, *tranquilo*. *Tranquillum mare*.

MAR BRITÀNICH. Part del oceano occidental. *Mar británico*. *Britanicum mare*.

MAR CARPACI. Part del mediterráneo. *Mar carpacio*, *de escarpante*. *Carpathium mare*.

MAR CASPI. Gran estany entre la Geòrgia, la Pèrsia, la gran Tartària y la Moscòvia. *Mar caspio ó de Sala*. *Caspium mare*.

MAR DE ÀFRICA. Part del mediterráneo. *Mar de Africa*. *Africanum mare*.

MAR DE ALEMANYA. Part del occéano septentrional. *Mar de Alemania*, *del norte*. *Germanicum mare*.

MAR DE AZAN. Part del occéano etiòpich. *Mar de Azan*. *Azanium mare*.

MAR DE AYGUA. exp. que pondera una gran quantitat de aygua, que'l vent fá entrar impetuosament.

ment en alguna part. *Bio ó mar de agua*. Flumen aquarium.

MAR DE BATALLA. náut. Lo paratje ahont combaten ó han combatut dos esquadras. *Mar de batalla*. *Mar ubi præliantur naves*.

MAR DE BRONZE. Gran vas del temple de Salomó. *Mar de bronze*. Tustum mare.

MAR DE CANDIA Ó DE CRETA. Part del mediterráneo. *Mar de Candia ó de Creta*. Creticum mare.

MAR DE CANTÁBRIA. Part del océano occidental. *Mar de Cantabria ó cantábrico*. Cantabricum mare. *Mar de escócia*. L' océano calidónich. *Mar de Escocia*. Pigrum, caledonium mare.

MAR DE ESPANYA. La part del mediterráneo situada en las costas de Espanya. *Mar de España*. Ibericum mare.

MAR DE FONDO Ó DE LLEVA. La agitació de las ayguas en alta mar que fa una gran maró, la qual ve á rómprerse en las costas. *Mar de fondo ó de leva*. Estuans mare.

MAR DE GRÈCIA. Part del mar egeo en lo mediterráneo. *Mar de Grecia*. Græcum, jonium mare.

MAR DE GUINEA. Part del océano occidental. *Mar de Guinea*. Hesperium mare.

MAR DE LAS ÍNDIAS. Part del océano oriental. *Mar indico, ó de las Indias, océano reunido*. Indicum mare.

MAR DELIUNA. ant. ALTA MAR.

MAR DE MÁNDRIA Ó MIRTOS. Part del arxipélach. *Mar de Mandria, de Mirtos*. Myrtoum mare.

MAR DE POPA. 'S diu quant ve 'l vent de popa. *Mar de popa*. Secunda vela.

MAR DE SICÍLIA. Part del mediterráneo. *Mar de Sicilia*. Siculum mare.

MAR DE SÍRIA. Part del mediterráneo. *Mar de Siria*. Syriacum, syrium mare.

MAR DE TIBERÍADES. Gran estany de Judá. *Mar de Tiberiade, lago de Genesareth, ó mar de Galilea*. Galilee mare.

MAR DE TOSCANA. Part del mediterráneo. *Mar de Toscana, tirreno*. Inferum, tyrrhenum mare.

MAR DE XIPRE. Part del mediterráneo. *Mar de Chipre*. Cyprium mare.

MAR EGEO Ó ARXIPÉLACH. Part del mediterráneo entre Assia, Macedónia, y Grècia. *Mar egeo, ó archipiélago*. Ægeum, i.

MAR GLACIAL. Part del océano septentrional. *Mar glacial*. Congelatum, pigrum mare.

MAR GRAN. OCCÉANO. || met. GOLFO.

MAR JÓNICH. Part del mediterráneo. *Mar jonio*. Jonium mare.

MAR MAJOR. ant. *Mar negro*. Nigrum mare.

MAR MEDITERRÁNEO Ó MÁRMANA. L' que está entre Europa y Assia. *Mar mediterráneo*. Mediterraneum, nostrum mare.

MAR MORT. L' estany Asfallite en Palestina. *Mar muerto*. Mortuum salis; asfallites mare.

MAR NEGRE. Ponto. *Mar negro ó mayor*. Melapontus, i.

MAR OCCÉANO. La major extensió de aygua. *Océano*. Oceanus, i.

MAR PACÍFIC Ó DEL SUR. Mar boreal. *Mar pacífico ó del sur*. Mare boreale.

ALTA MAR. La part del mar lluny de la terra. *Alta mar, mar alta*. Altum, i.

ANAR PER LA MAR Ó CÓRRER LAS MARS. loc. Navegar comunment sense destino fixo com fan los corsaris. *Correr el mar*. Transfreto, as.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT Ó TEMPORAL. etc. fr. ant. *Estar muy alborotado el mar*. Irrequietum mare.

COM MÉS MAR MÉS VELA. ref. que'ns anima á vencer las dificultats. *Cuando mas mar mas vela; ó mas moros mas ganancia*. Quo major est præda major est quæstus.

DE SA MAR. loc. ant. De aquesta part del mar. *Citramar, de aquesta parte del mar*. Citrà mare.

DE LA MAR LO BON PEIXÓ Y DE LA TERRA 'L MOLTÓ. ref. Denota las bonas qualitats de dites cosas. *De la mar el mero y de la tierra el carnero*. Ex mari merula, ex terra sapit aries.

DELLÀ MAR. loc. ant. ULTRAMAR.

ESTAR FET UNA MAR DE AYUA. fr. *Estar molt suat. Estar hecho una agua, ó un pollo, ó una sopa de agua*. Sudore madere.

ESTAR LO MAR COM UNA BASSA DE OLI. fr. *Estar molt sossegat. Estar la mar en leche, en calma, en bonanza, pacífico, tranquilo; aceite*. Tranquillum esse mare.

ESTAR LO MAR MOLT ALBOROTAT. fr. Se diu quant está molt furios per causa de las grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Estar el mar por las nubes, alto*. Mare esse iratum.

FERSE Á LA MAR. fr. Apartarse de la costa ficantse mes endins. *Largarse, hacerse, echarse, meterse á la mar*. Dare vela ventis.

LA MAR QUANT MÉS TÉ, MÉS BRAMA. ref. Denota quant insaciable es la codicia, pus com més se té, més se desitja contant sobre lo que 's té. *Quien mas tiene, mas quiere*. Majora cupimus quo majora veniunt.

NAVEGAR AB LA MAR. fr. Seguir ab la embarcació la direcció que porta la mar. *Navegar con la mar*. Maris cursum sequi.

PASSAR LA MAR. Navegar á algun clima remot. *Passar la mar ó el charco*. Transfreto, as.

PÉRDRE LA MAR. loc. náut. ant. *Quedar vencido en combate naval*. In mare victus.

PLENA MAR. L' estat de la maró en sa major altura alacabar la creixent. *Plea mar, plena mar, aguas llenas, cabeza de agua*. Æstus maris.

PUJAR LA MAR. fr. Trobarse en són moviment de pujada ó creixent en lo fluxo. *Subir, crecer la marea ó la mar*. Marea æstuari.

RIBA MAR. loc. ant. A la vora del mar. *VORA MAR*.

RÓMPRE LA MAR. fr. Desferse las onadas ab escuma contra las rocas. *Quebrar el mar ó las olas*. Æquora spumare.

TIRAR AGUA AL MAR. fr. met. Donar á qui té abundància y no ho necessita. *Llevar leña al monte; echar agua en el mar.* Aquam in mari fundere

VORA-MAR. loc. *Orillas del mar, á la orilla del mar.* Ore maris.

MARACH, GA. adj. ant. AMARCH.

MARAGAT, DA. adj. Natural de y lo pertanyent á la Maragateria. *Maragato.* Astúricus.

MARAGDA. f. ant. ESMERALDA.

MARANYA. f. Enredo, embrolla. *Maraña, estratagema, trampa, maula, engaño, cancamusa.* Commentum, i. || Agudesa. *Maraña travesura, tramoya.* Mentis solertia. || La abundància de brossa, arbustos y espinas. *Maraña.* Dumetum, i.

MARAQUINCA. f. OSSET.

MARASME. m. Extrem, últim grau de magera per efecte de enfermetat llarga ó pertinàs. *Marasmo.* Macies extrema, semuna.

MARASSA. aum. de MARE.

MARASTRA. f. ant. MADRASTRA.

MARASTRE. f. MENTA BORDA.

MARAVEDÍS. m. Moneda antiga espanyola que unas vegadas s' ha entes per moneda efectiva y altrás per una quantitat de diner. Ha tingut diferents valors segons la estimació del march de plata, y la qualitat del metall; perque ni hagué de or, de plata y de aram. Actualment 34 maravedís componen un ral de velló. *Maravedí.* Morabatinus, i.

FINS AL ÚLTIM MARAVEDÍS. loc. Denota que s' obliga á algú á pagar tot lo que déu. *Hasta el último cuadrante.* Usque ad ultimum quadrantem.

MARAVELLA. f. Prodigí, succés extrany. *Maravilla.* Prodigium, ii. || Admiració. *Maravilla.* Mirum, i. || met. Bondat notable, especial, ú objecte que ho té, com: aquest noy es una MARAVELLA. *Prodigio, maravilla, encanto, portento.* Mira; speciosa res. || Herba oficial que renova las flors cada mes. *Maravilla; flores de muerto.* Calendula, æ. || Herba que produheix flors blavas viadas de raigs roigs, de figura de campaneta, y las camas que fàcilment s' enredan. *Maravilla.* Hederaceus convolvulus.

Á LAS MIL MARAVELLAS. m. adv. Primorosament. *A las mil maravillas; exquisitamente.* Mirè, mirificè.

PER MARAVELLA. m. adv. Per una gran casualitat; pocas vegadas. *Por maravilla; rarísima vez.* Rarò.

MARAVELLARSE. v. r. Admirarse. *Maravillarse, asombrarse, encantar, estremecerse, pasmar.* Miror, aris. || ESPANTARSE.

NO ES DE MARAVELLAR. loc. No es extrany. *No es extraño, no hay que maravillarse.* Nil mirandum.

MARAVELLAT, DA. p. p. *Maravillado.* Admiratus. || adj. ESPANTAT, ATÓNIT.

MARAVELLÓS, A. adj. Admirable. *Maravilloso, prodigioso, asombroso, pasmoso.* Mirus.

MARAVELLOSAMENT. adv. m. De un modo admirable. *Maravillosamente, portentosamente, prodigiosamente.* Mirè.

MARBRAT, DA. adj. JASPEJAT.

MARBRE. m. Pedra de cal, llustrosa, de un gra mòlt fi, sòlida, que admet puliment; té totes las varietats del color blanch, y passa algunas vegadas al gris. *Mármol, y brocatel* lo jaspejat de vários colors, y *Alaqueca, alaqueques* lo clapat de color de sanch que 's troba en la América en trossos petits. Marmor, is.

MARBRECH, CA. adj. Lo que es de marbre ó té sas qualitats. *Marmóreo, marmoroso, marmoleño.* Marmoreus.

MARCA. f. Nota ó senyal. *Marca.* Tessera, æ. || L' instrument ab que 's marca. *Marca.* Nota, æ. || Província, departament, com: MARCA de Ancona. *Marca.* Província, æ. || La mida certa que déu tenir qualsevol cosa. *Marca.* Mensura, æ. || CICATRI. || Lo senyal que 's fá ab un ferro bullent á las espalllas dels malfactors. *Marca.* Stigma, atis. || Senyal que 's fá al bestiar. *Pegunta.* Pecudibus pice inditum signum. || SELLO. || Lo senyal que una cosa deixa en altra apretantla. *Impresion.* Impressio, nis. || SELLADURA.

DE MARCA Ó DE MARCA MAJOR. m. adv. Excessiu en sa línea. *De mas de marca ó de marca mayor.* Solito major.

MUDAR LA MARCA. fr. Posar en una cosa una senyal nova en lloch de la que tenia, á fi de ferla desconeguda. *Traseñalar.* Signa transmutare.

POSAR LA MARCA. fr. MARCAR.

MARCAADOR, A. m. y f. Qui marca. *Marcaador.* Signator, is. || Mida de llarch, ample y gros que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco.* Lignarium quadrum.

MARCAR. v. a. Imprimir, posar la marca. *Marcar, y marchamar* si es en los fardos de comers. Signo, as. || Advertir alguna cosa notable en algú. *Marcar, notar.* Noto, as. || Posar senyal ó marca en alguna cosa á fi de que's distinguesca de las altrás. *Marcar.* Signo, as. || ASSENYALAR. || NOTAR. || Exercir lo contrast en las albajas de or y plata. *Contrastar.* Aurum et argentum publica auctoritate æstimare et sigillare. || EMPEGAR. 3. || Fer una senyal ab un ferro bullent en los delinquents, esclaus, etc. *Herrar, ferretear.* Stigmata inurere. || FITAR.

MARCAT, DA. p. p. *Marcado.* Notatus.

MARCEL. m. ant. n. p. de home. *Marcelo.* Marcellus, i.

MARCELINA. f. Plat ab un motllo de xicara en lo mitj, pera que aquesta no's gire. *Macerina, y mancerina* ant. per haverla inventada 'l marques de Mancera, segons Terreros. *Patina cavo distincta.*

MARCH. m. n. p. de home. *Marcos.* Marcus, i. || Pes de mitja lliura castellana ó vuyt onzas. *Marco.* Selibra, æ. || Lo bastiment de las alcobas, finestras, etc. *Marco.* Margo, inis. || En los cuadros, miralls, etc. *GUARNICIÓN.* || Moneda de dit nom. Lo de plata pura en 1157 valia 44 sous barcelonesos. En 1283 fou declarada la lley de la moneda

de Barcelona á 72 diners de plata fina cada march de bona plata. *Marco*. Marcus, i.

MARCIAL. adj. Lo que pertany á la guerra y á *Marie*. *Narcial*. Martius.

MARCIT, DA. adj. MÓSTICH.

MARE. f. La femella que ha parit. *Madre*. Genitrix, icis, mater, tris. || Títol de reverència entre las religiosas. *Madre*. Mater, tris. || La dona que en los hospitals ó altrás casas de reculliment té tot lo governó partdeell. *Madre*. Mater, tris. || La dona que ampara y procura la prosperitat dels racionals, y per extensió tolas las cosas del género femení de que s'experimentan beneficis, com: Catalunya es mare de la indústria. *Madre*. Mater, tris.

|| Causa principal y origen de alguna cosa, y 'l millor medi pera sa intel·ligència ó logro de alguna cosa, com: la experiència es mare del desen·gany. *Madre*. Mater, tris. || L'espai que ocupa 'l curs regular de un riu. *Madre*, lecho, álveo. Alveus, i. || La part en que 's concebeix y alimenta 'l feto. *Madre*, matriz, útero. Uterus, i. || Parlant de clavagueras, céquias, etc. la major abont van á parar altrás. *Madre*. Mater, tris. || La abella mestra que en cada buch es una, y basta pera més de 1000 mascles. *Abeja maesa ó maestra*. Mellifica apis femina. || La abella que ab la brunzit denota que vol eixir del buch per aixambrar en altra part. *Enjambradera*. Apum novus rex. || pl. Lo solatge del vi, vinagre y alguns altres licors. *Madre*, poso, vinaza, hez, asiento, suelo, fondillon, y solera pr. And. Matrix, icis.

MARE DE DÉU DE LA O. Festa de la expectació de Nostra Senyora, que 's celebra en Espanya 'l dia 18 de desembre. *Nuestra Señora de la O, ó de la expectacion*. Expectationis festum.

MARE DE LAS DIDAS. La que té per ofici buscar didas. *Acomodadora de amas*. Nutrices infantibus quaerens femina.

MARE DEL BOSCH. Herba. LLIGABOSCH.

MARE ESTURDIDA CRIA LA FILLA TULLIDA. ref. Ensenya que no deuenh sér las mares tan treballadoras que no deixen res per fér á sas fillas. *Madre ardida hace la hija tullida*. Sollicitæ matris sit deses nata labore.

MARE, PERE 'N TOCA, TOCAM, PERE, ARA QUE LA MARE NO HO VÉU. ref. ab que 's repren al noys que renyint ab altres sense voler cedir, se queixan. *Picame, Pedro, que picarte quiero*. Obstinatio obsistis obstinator.

MARE PIADOSA, CRIA LA FILLA MELINDROSA. ref. Denota que la excessiva pietat y condescendència dels superiors s'ó s'ó molt perjudicial als súbdits, perque es causa que 's tornen ociosos, etc. *Madre piadosa, cria hija merdosa ó medrosa, ó madre pia, daño cria*. Blanda nimis genitrix caris est noxia natis.

CONTARNO Á LA MARE. loc. fam. Denota que no's créu lo que algú diu. *Contárselo á la madre, á la tia*. Credat Judæus appella.

EIXIR DE MARE 'LS RIUS. fr. Surtir las ayguas dé són curs regular. *Salir de madre*. Flumen exundare.

EIXIRSE DE MARE. fr. met. Excedir de lo acostumat. *Salir de madre, de juicio*. Modum excedere. || Enfadarse molt fins á parlar ó obrar fora de rahó. *Perder los estribos, salir de sus casillas*. Mente evagare.

ENCARA 'M VOLDRIAU FÉR CRÉURER QUE LA MARE DE DÉU 'S DIU JOANA. loc. fam. FÉR VÉURER LA LLEONA.

FÉR EIXIR DE MARE. fr. met. Causar gran inquietut. *Sacar de madre, ó de sus casillas, exasperar, amostazar*. Alicui stomachum movere; alicquem exacerbare.

GRAN MARE Ó MARE COMUNA. TERRA.

LA MARE PASTA. loc. ab que's nota al qui diu un despropósit ó pregunta importuna. *Si preguntais por berzas, mi padre tiene un garbanzal*. Extra chorum canis.

NO ES AQUEIXA LA MARE DELS OUS. fr. S' usa quant algú fá alguna cosa aparentant diversa causa de la que realment lo mou. *No es esa la madre del cordero: ó esa es la madre del cordero*. irón. At, al? hoc illud est.

PIA MARE. anat. Membrana subtil que enclou tot lo cervell. *Pia mater, pia madre*. Pia mater.

QUANT LA MARE NO HI ES JO SALTO Y BALLO. ref. Denota la falta que fá 'l cap de una casa ó comunitat, per la llibertat que's prenen los dependents de ella. *Holgad, gallinas, que el gallo está en vendimias: cuando en casa no está el gato, se estiende el rato*. Tota impunè domo mus fele absente vagatur.

QUI NO VÓL CRÉURER Á LA BONA MARE, HA DE CRÉURER Á LA MALA MADRASTRA, Ó Á LA PELL DE CABRA. ref. Denota que's que no fan cas de las adverténcias dels que's estiman, experimentan mals resultats. *Quien no cree en buena madre, creerà en mala madrastra*. Qui lenitate abutitur supplicio coercetur.

SEMBLARSE ALGÚ Á SA MARE. fr. Tenir fisonomias ó costums com ella. *Madrear*. Matrem referre.

MAREA. f. Lo fluxu y refluxu del mar. *Marea*. Maris æstus atque recessus. || La part de la vora del mar que s' ocupa ab lo fluxu ó plena mar. *Marea*. Littus, oris.

MAREIG. m. y

MAREJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de marejarse. *Mareo, mareamiento*. Nausea, æ. || met. Moléstia, enfado. *Mareo*. Tædium, ii.

MAREJAR. v. a. ter. Molestar, enfadar. *Marear*. Stomachor, aris.

MAREJARSE. v. r. Regirarse, provocar á vomit lo moviment de las naus ó carruatges. *Marearse*. Nauseo, as. || AVERIARSE.

MARE-MÁGNUM. exp. llat. pera denotar abundància ó grandesa de alguna cosa. *Mare-magnum*. Mare-magnum.

MARENJE. m. Ancell blavench que está quasi sempre en los arbres, y 's manté dels insectes que

hi troba. També menja llavor de cànem y nous, quals forada ab lo bech que'l té molt punxagut. *Paro cerúleo*. *Parus cæruleus*.

MAREPERLA. f. Peix dit així per las perlas que cria en la closca. *Madreperla*. *Margarilifera*, æ.

SEMBLANT Á MAREPERLA. fr. Lo que té un color que imita al de la mareperla. *Anacarado*. *Necchari similis*.

MARESMA. f. Terreno baix que s' inunda ab las ayguas del mar ó riu. *Marisma*. *Ætuaria*, orum.

MARETA. f. d. *Madrecilla*, *ica*, *ita*. *Matercula*, æ. || fam. La mare que estima massa á sos fills. *Madrona*, *madraza*. *Nimis indulgens mater*. || Principi de maró. *Mareta*. *Sensim in mare increbrescentes ventus*.

MÁRFAGA Ó MÁRFECA. f. Espécie de sach gran ab forat en lo mitj, que ple de palla, espart, etc. serveix de matalàs. *Jergon*, y *márfega*, *márrega* pr. Ar. y *marregon* pr. Rioj. *Straminea culcitra tormento plena*. || met. Persona grossa, pesada y tosca. *Jergon*. *Nimis crassus*.

MARFANA. f. adj. ter. *XIMPLA*.

MARFIL. m. Substància de que constan las dos dents incisivas de la barra superior del elefant. *Marfil*. *Ebur*, oris.

COSA DE MARFIL. Lo que's fá de ell ó li pertany. *Marfileño*, *ebúrneo*. *Eburneus*.

MARFIT, A. adj. ant. PRES, ROBAT. || adj. ter. *MÚSTICHE*, *PANSIT*.

MARFITARSE. v. n. ter. *ENMOSTIGARSE*, *PANSIRSE*.

MÁRFUGA. f. Pigota ó verola en lo bestiar. *Morriña*, *epidemia*, *constelacion*. *Mortalis et contagiosa infirmitas*. || *EPIDÉMIA*.

MARFULL. m. *VIBURNO*.

MARFUNDIRSE. v. r. Aflaquirse, pérdrer las carns. *Estenuarse*, *deshacerse*. *Macresco*, *macesco*, is.

MARFUNDIMENT. m. *DESGANA*.

MARFUNDIR. v. a. ant. *CONSTIPAR*.

MARFÚS, A. p. p. ant. *CONSTIPAT*. || adj. Extenuat, regularment per causa de fam. *Transido*. *Summè languidus*.

MARGA. f. Terra blanca á modo de greda pera adobar la terra. *Marga*. *Marga*, æ.

MARGALL. m. Herba com á jull perniciosa als sembrats. *Vallico*. *Lolium*, ii.

MARGALLÓ Y MARGALLON Ó MARGALLONS. m. Palma borda. *Margallon*, *palmito*. *Humilis chamærops*. || Lo cor de dita planta entre las palmas y las arrels que es de unas quatre polzadas de llarch, y conté una substància cilíndrica, blanca, y bona pera menjar. *Palmito*. *Chamæropis medula*.

MARGARIDA. n. p. de dona. *Margarita*. *Margarita*, æ.

MARGARIDETA, MARGARIDOYA Y MARGARIDUSSA. f. Herba perenne de flors blanques ó encarnadas que naixen immediatament

de la arrel: se cultiva en los jardins. *Maya*, *Margarita*, *bellis*, *bellorita*. *Bellis*, idis.

MARGARITA. f. ant. *PERLA*.

LA CIÈNCIA MARGARITA. Així s' anomenava en los sigles mitjans la filosofia. *Ciencia margarita*. *Philosophia*, æ.

MARGE. m. Paret regularment de pedra seca pera detenir la terra en las heretals. *Mota*, *ribazo*. *Crepido*, *margo*, inis. || Tanca de terra apilotada pera impedir lo pas á alguna heretat. *Valla*, *cellado*. *Vallum*, i. || *MINIS*. || L' extrem de un camp més alt que la part de fora pera que no entren las ayguas. *Mota*. *Margo*, inis. || Espay que queda sens escriure en los dos costats del paper. *Márgen*. *Margo*, inis. || Ocasíó, motiu. *Pié*, *márgen*, *ocasion*, *motivo*. *Ansa*, æ, *occasio*, nis.

DONAR MARGE. fr. met. Donar ocasió ó motiu. *Der márgen ó pié*. *Ansam præbere*.

FÉR MARGES. fr. Circuhir ó tancar ab marge las terras. *Vallar*, *valladear*. *Vallo munire*.

FÉR Ó DEIXAR MARGE AL PAPER QUE S' ESCRIU Ó IMPRIMEIX. Deixar blanch en la vora de un imprés ó manuscrit. *Margenar*, *marginar*. *Spatium papiro ad notas apponendas relinquere*.

NOTAR AL MARGE. fr. Apuntar alguna cosa á la vora del escrit. *Margenar*, *marginar*. *Notam margini scribere*.

MARGINAL. adj. Lo que está en lo marge ó li pertany. *Marginal*. *Marginalis*.

MARÍ, NA. adj. Lo que es de la mar ó li pertany. *Marino*. *Marinus*.

MARIA. f. Nom dulcíssim de la Mare de Déu y Senyora nostra. *Maria*. *Maria*, *Deipara*, æ.

MARIA SOLA. 'L ciri blanch que's posa en lo més alt del candelero triangular en los fásols. *Maria*. *Maria*, æ. || Lo mateix candelero. *Tenebrario*. *Tenebrarium*, ii.

AVE MARIA. Oració ab que l' arcàngel sant Gabriel saludá á Maria Santíssima. *Ave Maria*. *Ave Maria*. || Expressió pera saludar quant s' entra en algun paratge. *Ave Maria*. *Deo gratias*.

QUANT ES MENESTER MARIA, VINGA MARIA; QUANT NO ES MENESTER MARIA, FORA MARIA. ref. Denota que regularment sols estimam á las personas quant las necessitam. *Ama sois, ama mientras el niño mama, desde que no mama ni ama ni nada; entretanto que cria amamos el ama, en pasando el provecho, luego olvidada*. *Sæpè alienos dum illis egemus, æstimamus*.

SANTA BONA MARIA. loc. ab que's dòna á entender que algú 's conforma ab lo que succebeix ó's diu. *Cristo con todos, santas pascuas*. *Benè sit*.

MARIAGNA. n. p. de d. *MARIANA*.

MARIAGNETA. f. dim. de *MARIANA*.

MARIAL. adj. *MARIANO*.

MARIALLUISA. f. Planta medicinal de olor molt aromàtic de cidra, dita així per havé estat dedicada á la reyna Maria Lluïsa esposa de Car-

los IV. *Maria luïsa, yerba de la princesa.* Aloysia citrodora.

MARIANO, A. adj. Lo que pertany a Maria Santíssima. *Marial, Mariano.* Ad Mariam pertinens; marianus. || n. p. de home y de dona. *Mariano.* Marianus, i.

MARIDABLE, adj. S' aplica a la vida y unió que hi déu havèr entre marit y muller ó lo que'ls correspon. *Maridable.* Maritalis, conjugalis.

MARIDABLEMENT, adv. m. Ab unió ó afecte maridable. *Maridablemente.* Conjugaliter, conjugum more.

MARIDADA, adj. ant. CASADA.

MARIDAR, v, a. ant. Casar a la dona. *Casar.* Marito, as.

MARIDAT, DA. adj. CASAT.

MARIDATGE, m. Unió dels casats. *Maridaje, enlace.* Conjugium, ii. || met. Conformitat y unió de las cosas entre si, com la parra y l' arbre. *Maridaje.* Conformatio, nis. || m. Dret pels gastos del matrimoni del príncep que s' exigia en Aragó y Catalunya a tots los vehins. *Maridage.* Principis conjugium vectigal.

MARIDET, m. BRASERET.

MARIETA, m. Home de poch esperit. *Mandilon; de poquito.* Iners, eritis. || Lo cobart y afeminat. *Marica, maricon.* Ignavus. || f. pl. Herba semblant a la canya, que produheix unas boletes molt dures que serveixen pera grans de rosari. *Lágrimas de David, de Job.* Lithorpesmon, i. || PANAROLA.

MARIETA, d. de MARIA.

MARINA, f. Costa de mar. *Marina.* Littus, oris. || MARINERIA.

MARINA, MARINA. loc. ant. COSTA, COSTA.

MARINADA, f. Vent apacible de la part del mar. *Mareca.* Placidus ventus. || Lo vent de mar un poch més fort. *Marero.* Marinus ventus. || Cert guisat de la marina. *Marinada.* Embamma nauticum.

MARINATGE, m. ant. MARINERIA.

MARINER, m. Qui serveix en las maniobras de las embarcacions. *Marinero, marino.* Nauta, æ. GITAR MARINER DE NAU. fr. *Despedir un marinero.* Dimitto, is.

QUANT LO MARINER SERA DE SI MATEIX. loc. Quant lo mariner va per són compte. *Cuando el marinero va por cuenta propia.* Ex propria ratione navigare.

MARINERIA, f. Professió y exercici del mar. *Marineria, marinaje, marina.* Embænatica, æ. || Conjunt de mariners. *Marineria, marinaje.* Nautarum turba.

MARINESCH, CA. adj. Pertanyent al mariner. *Marinesco.* Nauticus.

MARINXA, f. Convit ab bulla y regositj. *Gira, zahora.* Convivium, ii.

MARIPOSA, f. XINXA. || PAPALLÓ.

MARISCAL DE CAMP, Oficial del exèrcit de un grau inferior al tinent general. *Mariscal de campo.* Castrorum praefectus.

MARISCALAT, m. Dignitat, empleo de maris-

cal. *Mariscalato, mariscalia.* Munus praefecti castrorum.

MARISCH Y MARISCO, m. Peix petit tancat dins la petxina. *Marisco.* Marina concha, cochlea,

MARIT, m. Home casat respecte a la dona. *Marido.* Vir, maritus, i.

MARIT Y MOLLA CABEN DINS DE UNA OLLA. ref. que s' aplica als que están ben avinguts, per tenir unas mateixas costums. *Lo que la loba hace al lobo le place.* Quod lupa cumque facit, lupus id probat omne maritus.

AL MARIT AMARLO COM AMICH, Y TÉMERLO COM ENEMICH. ref. Denota l' amor y respecte que déu tenir la muller al marit. *Al marido amarle como amigo, y temerle como enemigo.* Quasque virum conjux ut amicum dilige fidum.

BON MARIT, LA MULLER SANA. loc. Denota que en lo bon port de la dona s' coneix la estimació que li té són marit. *A la mujer y a la viña el hombre la hace garrida.* Hominis tractatio conjugis in facie consignatur.

DE MARITS Y DE MULLERS CADA DIA 'N PASSAN PELS CABRERS. ref. Denota que als pares causa més sentiment la mort dels fills, que als casats la de un dels dos. *Donde hay hijos, ni parientes ni amigos.* Filiorum amor anteponendus.

ESTAR COM A MARIT Y MULLER. fr. met. Avenirse dos. *Hacer buenas migas; no tener ni un si ni un no.* Facile consociari.

MARÍTIM, A. adj. Lo que es del mar, está prop de ell, ó li pertany. *Marítimo.* Maritimus, æquoreus.

MARJAL, m. Tros de terra y sa mida. *Marjal.* Terræ mensura quædam. || Prat moll. *Marjal.* Cœnosus locus. || ter. PRAT.

MARLET, m. Torreta de las que coronan las murallas antigüas. *Almena.* Pinna, æ. || MARLET. || Lo bech del morter. *Pico.* Rostrum, i. || m. Cada un dels trossos de rajola, pedra, etc., que's posan en lo fogó sota la olla, pera que aquesta quede ben assentada, y puga respirar lo foch. *Seso.* Ollea coquendæ fulcrum.

MARLOTA, f. Vestidura morisca a modo de vaquero. *Marlota.* Maurorum vestis, amiculum.

MARMANYER, A. m. y f. Revenedor, qui ven a la menuda. *Regalon, regatero, y zabarcada.* p. Ast. s' aplica a la dona. Propola, æ. || VERDULERA.

MARMESSOR, m. Qui fa cumplir ó cumple 'l testament. *Albacea, testamentario.* Testamenti administrator.

MARMESSORIA, Cárrech del marmessor. *Albaceazgo, testamentaria.* Testamenti curatoris munus.

MARMITA, f. Eyna de metall ab tapa, pera cóurer ó portar menjar. *Marmita.* Patella, æ.

MARMITÓ, m. FREGÓ.

MARMO, Especie de peix de mar. *Marmo.* Mormyra, æ.

MARMOL, m. MARBRE.

ma, æ. || pl. Las pells de dita mustela.
i pellis.

'ALLAR. v. a. ant. MATXACAR.

m. Un dels set planetas. *Marte.* Mars,
u de la guerra. *Marte.* Mars, Mavors,

L. m. Instrument de una porra de
sch de fusta pera afirmar y clavar los
lo. Malleus, marculus, i.

LA ADOBAR CLAUS. *Porrilla.* Braccha-

L. m. adv. S' aplica als metalls tra-
a de martell. *De martillo.* Malleatus.

MARTELL. fr. MARTELEJAR.

LADA. f. Cop de martell. *Martillada.*

LEJAR. v. a. Donar cops ab lo mar-
r. Malleo tundere.

LA FERRO FRET. fr. BÂTRE *Ó* PICAR EN

LET. m. d. *Martillito.* Maleolus, i. ||
ora templar los salteris, manacors, etc.
martillo, llave, afinador. Malleus, i.

L. p. de home. *Martin.* Martinus, i.

'PESCADOR. m. Espècie de aucells
atre polzadas de llarch, bèch negre,
; lo llom girasolat de blau, vert y ne-
alla molt hermosa de blau al mitj; lo
ostats del coll y bèch de un color ber-
n las riberas de mar ó riu, y s' ali-
pesca, á lo qual déu lo seu nom. *Mar-
alcion.* Alcedo, inis. Alcyon, onis.

ET. m. Massa moguda per la aygua
lguns metalls y altrás cosas, com pa-
tc. *Martinete, mayeto, mazo de batan.*
malleus. || Màquina de fusta pera cla-
lo mar y rius. *Martinete, maza, ma-
Fistuca,* æ. || En los pianos, mana-
a una de las masselas que mogudas
fan sonar las cordas. *Martinete.* Pin-
de martí. || ROQUEROL.

LA. n. p. deh. *Martiniano.* Martinianus.

'ARBUL. m. Arma usada entre 'ls
intins, era una espècie de massa de
arbulo. Martiobarbulus, i.

m. Qui ab la seva sanch dòna testi-
e de Jesucrist. *Mártir.* Martyr, is. ||
teix traballs ab resignació y cons-
. Angore, molestiis vexatus.

L. m. Mort, torment patit per la fé de
tírio. Martyrium, ii. || met. Trball
L. *Martírio.* Molestia, æ.

RIAR. fr. met. Patir alguns traballs,
als de alguna duració. *Pasar crujia.*
pestatem sustinere.

RI. fr. Sufrirlo en defensa de la fé.
rio. Pro fide catholica cruciari.

LA. n. p. de de h. *Martirian.* Marti-

MARTIRISAR. v. a. Atormentar, fér morir
per la fe de Jesucrist. *Martirizar.* Crucio, as. ||
met. Afligir, importunar, atormentar. *Martirizar.*
Crucio, as.

MARTIROLOGI. m. Catàloch dels mártirs, y
per extensió de tots los Sants coneguts. *Martirolo-
gio.* Martyrologium, ii.

MARTRE. m. ant. MÁRTIR.

MARTS. m. pl. ant. MARTAS.

MARVEDÍS. m. MARAVEDÍS.

MARXA. f. Acte y efecte de marxar. *Marcha.*
Iter, eris, gradus, us. || mil. Sonada que's toca pera
que comense á marxar la tropa. *Marcha.* Militare
gradiendi signum. || En lo joch de pilota senyal que
's posa en la ralla ahont se para la pilota. *Chaza.*
Meta, signum ubi pila sistit. || pl. CALCAS.

DOBLAR LAS MARXAS. fr. Fér en un dia dos jorna-
das. *Doblar las marchas; á marchas dobles.* Longis
itineribus incedere.

MARXADOR. m. Qui senyala las marxas en lo
joch de pilota. *Chazador, marcador, tanteador.* Me-
tator, is.

MARXANT DE PAQUET. MARXANTÓ.

SI VÓLS ENGANYAR AL MARXANT, PÓSALI LA GANÁN-
CIA PER DAVANT. ref. Repren la massa ànsia ab que
's desitjan algunas cosas. *La codicia rompe el saco;
el codicioso y el tramposo presto se conciertan.* Ca-
mellus cornua desiderans, aures etiam perdidit.

MARXANTÓ. m. Marxant que va á véndrer ab
lo paquet. *Buhonero, gorgonero.* Circitor, is.

MARXAPEU. m. LLINDAR.

MARXAR. v. n. Anar, caminar, dirigirse á al-
guna part. *Marchar.* Contendo, incedo, is. || mil.
Anar la tropa ab orde y compás. *Marchar.* Incedo, is.

MARXITABLE. adj. Lo que's pót marxitar.
Marchitable. Languedini obnoxius.

MARXITAMENT. m. ant. Falta de ufana y vi-
gor. *Marchitez.* Languedo, inis. || met. ant. Taca
ignominiosa. *Mancha, borron, tizon.* Labes, is.

MARXITAR. v. a. ant. ENMUSTIGAR. || met. Fér
desmeréixer la reputació, glória, etc. *Marchitar,*
manchar, ajar, amancillar. Famam maculare.

MARXITAT, DA. adj. MÚSTICA.

MAS. m. Porció de mercaderias lligadas ab ma-
noll; com: MAS de plomas, fil, etc. *Mazo.* Manipu-
lus, i. || Casa de camp ab la hisenda y demès cor-
responent per la gent que la cuyda. *Granja, alque-
ria, y masia* p. Ar. y maseria, mas, masada en al-
gunas altrás parts. Villa, æ. || ant. sínó.

SEMBLAR UN MAS ROBAT. exp. Se diu de la casa
sense mobles. *Parecer un hospital robado.* Vacua,
deserta domus.

MASADA. f. ter. MAS. 2.

MASCARA. f. Taca feta ab fum, tinta, sut-
ja, etc. *Tiznon, tizne.* Fuliginosa macula.

MÀSCARA. f. Disfressa. *Màscara.* Larva, per-
sona trágica. || Lo vestit pera disfressarse. *Disfraz,*
màscara. Personata, larvata vestis. || pl. y

MASCARADA. f. Lo conjunt de ellas en un

ball ó sarau. *Mascarada*. Personatorum ludicrum.

NO PODER VEURER Á ALGÚ EN MÁSCARA. fr. Tenirlo molt aborrit. *No poder ver á uno ni pintado*. Odio alicquem prosequi.

MASCARAR. v. a. ENMASCARAR.

MASCARASSA. f. aum. *Mascaron*. Larva de-formis.

MASCARÓ. m. ORB.

MASCLAR. v. n. ter. Arrimarse 'l mascle á la femella ó vice-versa. ANAR MOGUT Ó EIXIT.

MASCLE. m. Animal del sexe masculí. *Macho*. Mas aris, masculis, i. || La pessa que ficada en altra forma algun instrument, com la de la aixeta. *Macho*. Mascula pars. || Petita pessa de ferro ab són pol-vori pera fêr salva en las festivitats. *Morterele*. Sul-phureum mortariolum. || La planta que fecundisa á las de sa espècie. *Macho*. Masculus, i.

MASCLET. m. Moteta de pel en mitj de la bar-ba. *Perilla, pera*. Barbæ floccus.

MASCULÍ, NA. adj. Lo que pertany al mascle. *Masculino*. Masculus. || met. Dit de las expressions ó estil de molta energia. *Masculino*. Masculinus.

MASEGA. f. ENREDO, CONFUSIÓ, EMBULL. || BULLA.

MASELL, A. adj. Leprós. *Leproso, elefantiaco, y lazarin* pr. And. Elephantiacus, leprosus.

MASIA. f. MAS. 2.

MASMORRA. f. Presó subterrànea. *Mazmorra*. Ergastulum, i.

MASOVER. m. Quicuyda de algun mas. *Colono, y masadero* pr. Cononus, villicus, i. || ter. LLOGATER.

MASSA. f. Instrument regularment de fusta fêt á modo de martell pera picar. *Mazo, maza*. Tudes, itis. || La porra del masser. *Maza*. Clava, æ. || MAR-TINET. 1. || Qualsevol cosa en ple ó per enter, com: MASSA de la sanch, la hisenda en MASSA. *Masa*. Summa, æ. || met. Porció de or, plata ó altre metall fos. *Masa*. Massa, æ. || La concurrència ó conjunt de molts cosas. *Masa*. Congeries, ei. || PASTA. || Lo toldo ó tenda delscarros. *Entoldado*. Tympanum, i. || adv. Sobrat. *Demasiado, sobrado*. Mimis, nimium.

PICAR AB MASSA. fr. Donar cops ab ella contra al-gun tió, etc. *Macear*. Malleo, tundere.

QUI'N PÁ MASSA TAMBE N' ES. loc. ab que's dóna á entèndrer que's déu fugir dels extrems. *Tanto es lo de mas como lo de menos*. In medio consistit virtus.

MASSADA. f. Cop de massa. *Mazada*. Clavæ, fistucæ ictus.

MASSAM. m. ABUNDÀNCIA.

MASSANA. f. ter. POMA.

MASSER. m. Porrer. *Macero*. Claviger, i.

MASSERÉS. m. MAGATZEM.

MASSETA. f. d. *Masilla, ita*. Parva clava.

MASSIA. f. MÀCIS.

MASSICOT. m. LITARGE. || Pasta de barrella. *Mazacote*. Ex cali succus.

MASSÍS, A. adj. Molt dur, sólít. *Macizo*. So-lidus, firmus.

MASSÓ. m. Massa pera picar guix. *Guitarra*. Tudes, itis. || PA DE CA.

MASSONAR. v. a. PICONAR.

MASSONERIA. f. arg. Fàbrica de cals y pedra picada. *Mazoneria*. Opus quadratis lapidibus ex-structum.

MASSORCA. f. Cerro de estopa. *Copo*. Globus, pensum, i.

MASSOTER. m. MATOSSER.

MÁSTECH. m. Goma ó rehina que destil-la la mata. *Almáciga, almdstiga*. Mastiche, mastiche, es.

MATEGADOR, A. m. Qui mastega. *Masca-dor*. Masticator, is.

MATEGADURA. f. y

MATEGAMENT. m. La acció de mastegar. *Mascadura*. Masticatio, nis.

MATEGAR. v. a. Desmenussar la vianda ab la dentadura. *Mascar*. Mastico, contrunco, as. || met. RUMIAR.

MATEGAT, DA, p. p. *Mascado*. Masticatus, mansus.

DONARLI MATEGAT. fr. Explicar menuda y clara-ment alguna cosa. *Dárselo mascado, decir deletrea-do; deletrear*. Clarè apertèque exponere.

MASTÍ. m. Gos gros que portan los ramats pera defensarse dels illops. *Mastin*. Molosus, i, lycisca, æ.

MASTICACIÓ. f. Mastegament, acció de mas-tegar, si es de dividir y desmenussar los aliments. *Masticacion, masticadura*. Masticatio, nis.

MASTICATORI, A. adj. Nom que's dóna á certs medicaments propis pera excitar la secre-ció de la saliva ó pera calmar algunas irritacions de las parts interiors de la boca. *Masticatorio*. Mas-ticando aptus.

MÁSTIL. m. p. u. Arbre de nau. *Mástil*. Ma-lus, arbor, is.

MAT. adj. MATE. 2.

MATA. f. Planta ó arbusto petit. *Mata*. Frutex, icis. || Arbusto particular de fullas compostas de quatre parells de fulletas, que surten de dos en dos una davant de altra agarradas á un mateix mànecb. y rematan en dos sèns impar: las flors mascles y femellas sobre 'l mateix tronch, y aquestas teneu lo fruyt un poch molsut. *Lentisco, mata*. Lentiscus, schinus, i. || MOTA.

MATA VERA. Arbre de uns déu peus de altura del brot y tronch del qual mana 'l mástech. Las fullas se componen de altras més petites, disposadas en dos filas; las flors naixen en cua, y 'l fruyt conté una substància rehinosca. *Alfonsigo*. Pistacium verum.

LAS MATAS TENEN ULLS Y LAS PARETS ACERELLAS. ref. Denota la precaució ab que 's deuben dir las cosas que volen tenir secretas. *Montes ven, paredes oym*. Verba audit paries, oculata ac arbusta cernunt.

MATACÁ. m. Composició verinosa pera malar als gossos. *Zaraza, malacan*. Venefica offa. || PAN-TERA.

MATACÓCAS. m. fam. Tonto, torpe. *Zampa-tortas*. Stupidus.

MATADOR, A. m. y f. Qui dóna mort. *Mata-dor*. Interfector, is. || JORNALER, PREUFETTER.

MATADURA. f. Llaga, ferida de las bèstias. *Matadura.* Ulcus, eris. || *NAFRA.*

MATAFALUGA. f. Planta de un peu de alsària, fullas rodonas y partidas ab ramets, las flors petites en forma de parasol, y las llavors són uns granets mòlt petits de gust agradable. *Anís, matalahuga, matalahuva.* Adisum, anicetum, i.

MATAFALUGA ENSUCRADA. ANÍS, CONFITS.

MATAFRET. m. GUARDAFRET.

MATALAPS. m. ler. MATALÁS.

MATALÁS. m. Espècie de coixí que ocupa tot lo llarch y ample del llit. *Colchon y plumon, plumara* lo de ploma. Culcita, culcitra, æ.

MATALASSER, A. m. y f. Qui fá matalassos. *Colchonero.* Culcitrarius, ii.

MATALASSET. m. d. *Colchoncito, illo, ito.* Culcitella, culcitula, æ.

MATALOT. m. Lo mosso dels hostals que's cuyda de las cabalcaduras. *Mozo de paja y cebada.* Stabularius famulus.

MATAMENT. m. Trball, incomoditat, afany grave. *Patiga, matadero, molienda, molimiento, martirio.* Improbis labor, gravis molestia.

ES UN MATAMENT. exp. Denota que es penosa é insufrible alguna cosa. *Es una muerte.* Instar mortis est.

MATANSA. f. Carniceria, mortandat. *Matanza y matacia* pr. Ar. Jugulatio, nis. || La acció de malar los tocinos. *Matanza.* Suina cædes. || La temporada en que's matan. *San Martin.* Sancti Martini festivitati proximè antecedentes et subsequentes dies.

MATAPOLL. m. Mala ramosa de més de un peu de alt, de fullas sempre verdas, semblants á las del lli, mòlt peladas y apegalosas, flors petites y blanquinosas, forman com una panolla que cria unas tavellas encarnadas y quasi rodonas; la pell es un cáustich. *Torvisco.* Tymelæa, chamelæa, æ.

MATAR. v. a. Donar mort, llevar la vida. *Matar.* Neco, eneco, as. || met. Molestar, atormentar á algú. *Moler.* Fatigo, as. || Fér una jugada superior en qualsevol joch. *Ganar, y comer* en las damas. Vinco, is, supero, as.

Á MATA DEGOLLA. exp. Sense perdonar, *A degüello, á cuchillo.* Ad internectionem.

MATARSE. v. r. Llevarse la vida. *Matarse.* Se absolvere. || met. Fér vivas diligéncias pera conseguir alguna cosa. *Matarse, hacerse añicos, deshacerse, exhalar, desvivirse, descriarse, derretirse, anarse, despizcarse.* Summa ope in aliquid niti. || Congoixarse per no poder conseguir algun intent. *Apurarse, matarse, acabarse, consumirse, abatirse.* Cruciari.

MATASANS. m. Nom que's dóna als mals melges, y especialment als curanderos. *Matasanos.* Ignarus medicus.

MATAVELLAS. m. ARITJOLS.

MATE. m. Nom que donan en América á la decocció de plantas estomacals y's pren ab sucre

com lo té. *Mate.* Herbarum decoctio. || adj. Se diu del or ó altre metall no brunyit. *Mate.* Impolitum metallum.

MATEIX, A. pron. S'atribuëix á una cosa única encara que sembla diversa, que's regoneix sér aquella que s'ha vist ó de que s'ha oït parlar; com: aqueix vestit es lo MATEIX ab que va surtir diumenge. *Mismo.* Ipse. || Semblant, igual, com: aqueix bastó es lo MATEIX que'l que jo tinch. *Mismo.* Idem. || S'usa pera donar més forsa á la expressió, com: jo MATEIX. *Mismo.* Ipsemet.

MATEMÀTICAS. f. pl. Ciència que tracta de la quantitat mesurable. *Matemáticas.* Mathematica, æ.

MATEMÀTICAMENT. adv. m. Conforme á las reglas de las matemáticas. *Matemáticamente.* Mathematicè.

MATEMÀTICH, CA. m. Qui professa las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus, i. || adj. Lo que pertany á las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus.

MATÈRIA. f. La substància corporal. *Materia.* Materia, æ. || Lo material de que's compon alguna obra. *Materia.* Materia, æ. || Posterma, sanch corrompuda. *Pus, materia.* Pus, uris. || Assumpto, argument, tema. *Materia.* Argumentum, i. || En los sacraments aquella cosa ó acció física que's aplica per las paraulas. *Materia.* Materia, æ. || fil. La substància capàs de tota espècie de formas. *Materia.* Materia, æ. || Motiu, causa, ocasió pera tractar de alguna cosa. *Materia.* Campus, i. || En las universitats ó col·legis lo tractat de cada curs, com: *MATÈRIA* mèdica. *Materia.* Argumentum, i. || ter. CARTIPÁS.

MATÈRIA COLORANT. Pars components dels animals, dels vegetals ó dels minerals, que tenen la propietat de tenyir las substàncies que las contenen, ó ab las que's posan ab contacte per obra de la naturalesa ó pel art. La sanch, la bilis, etc. tenen una matèria colorant. *Materia colorante.* Materia tingens.

MATÈRIA EXTRACTIVA. Nom que's dóna á tolas las substàncies que disol la aygua per medi de la maceració, de la infusió y de la decocció dels vegetals y animals. *Materia extractiva.* Materia extractiva.

MATÈRIA MÈDICA. Part de la medicina que tracta del coneixement dels medicaments, de sa acció en la economia animal, y del modo de administrarlos. *Materia mèdica.* Materia medica.

MATÈRIA PARVA. Quantitat petita de alguna cosa; s'aplica al aliment que's permet en los matins de dejuni. *Materia parva.* Materia parva.

MATÈRIA PRÓXIMA DEL SAGRAMENT. La acció ab que s'aplica la matèria remota á la forma; com la ablució en lo baptisme, la unció en la confirmació, etc. *Materia próxima del sacramento.* Proxima sacramenti materia.

MATÈRIA REMOTA DEL SAGRAMENT. La física ó moralment sensible que s'aplica á la forma per medi de la acció; com lo crisma en la confirmació, y la

aygua en lo baptisme. *Materia remota del sacramento*. Remota sacramenti materia.

MATERIAL. m. Ingredient. *Material*. Partiaria materia. || Qualsevol de las matèries que serveixen pera una obra. *Material*. Materia, æ. || adj. Lo que consta de matèria en contraposició a la forma. *Material*. Materialis. || Lo que pertany a la matèria. *Material*. Materiarius. || Grosser, sens agudesia ni discreció. *Material*. Rudis, stupidus.

MATERIALISME. m. Error de 'ls que no admeten més substància que la matèria y per consegüent negan la immortalitat del ànima. *Materialismo*. Animæ immortalitatem inficientium error.

MATERIALISTA. m. Sectari del materialisme. *Materialista*. Animæ immortalitatem inficiens.

MATERIALITAT. f. La qualitat de la matèria. *Materialidad*. Materiæ natura. || La superfluitat ó apariència de las cosas ó lo so de las paraulas. *Materialidad*. Extima rerum facies. || teol. Lo ser físich ó substància material de las accions executadas ab ignorància inculpable ó falta de coneixement que las havia de constituhir bonas ó malas moralment. *Materialidad*. Materialitas, atis. || Grosseria, falta de subtilesa ó discreció. *Materialidad*. Rusticitas, ruditas, atis.

MATERIALMENT. adv. Segons, conforme a la matèria. *Materialmente*. Materialiter. || Ab materialitat, grosserament. *Materialmente*. Ruditer. || Sense la advertència que constituheix las accions bonas ó malas. *Materialmente*. Materialiter.

MATERN, A, Y MATERNAL. adj. MATERNO.

MATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de mare. *Maternalmente*. Maternè.

MATERNITAT. f. L' estat, la qualitat de mare. *Maternidad*. Maternitas, atis.

MATERNO, A. adj. Lo que pertany a la mare. *Materno*, *maternal*. Maternus.

MATEU. n. p. de home. *Mateo*. Matthæus, æi.

MATEUHET. d. de MATEU.

MATÍ. m. Desde punta de dia fins a mitj dia. *Mañana*. Manè, ind.; matutinum, i. || Lo temps desde la una de la nit fins a las dotze del dia. *Mañana*. A media nocte usque ad meridiem tempus.

DE MATÍ. m. adv. En las primeras horas del dia. *De mañana*, *de madrugada*. Diluculò.

DE BON MATÍ. m. adv. *Por la mañanica*. Valdè diluculò.

MATINADA. f. La entrada del dia. *Madrugada*. Matutinum tempus. || Ans de punta de dia. *Madrugon*. Antelucana surrectio.

MATINAL. adj. Lo que pertany al matí. *Matutinal*, *matutino*. Matulinus.

MATINAR Y MATINEJAR. v. n. Llevarse de matí. *Madrugar*, *mañanear*. Primo mane surge-re. || met. Anticiparse a fèr alguna cosa. *Madrugar*. Anteco, is.

MATINER, A. m. y f. Qui matineja. *Madrugador*. Antelucanus, pervigil homo.

GRAN MATINER. MATINERÀS.

SÉR MATINER. fr. MATINEJAR.

MATINERÀS. SA. m. y f. aum. Qui s' acostuma a llevarse molt de matí. *Madrugon*. Antelucanus.

MATINERAS. f. pl. Lo llevarse molt de matí. *Madrugon*. Antelucana surrectio.

MATINES. m. pl. La primera de las horas canónicas. *Maitines*. Matutinum, i.

MATINET. m. d. De bon matí. *Mañanica*, *ia*. Primo mane.

MATÍS. m. La unió de diversos colors mesclats ab proporció. *Matiz*. Tonus, i.

MATISAR. v. a. Pintar de diferents colors ab proporció agradable a la vista. *Matizar*. Coloribus imaginem illustrare. || v. r. *Matizarse*. Coloribus distingui.

MATISAT, DA. p. p. Pintat de diferents colors barrejats ab proporció. *Pintado*, *matizado*, *disciplinado*. Coloribus distinctus.

MATÓ. m. Recuyt, brescat, coagulació de h llet, que's fa coentla y separant lo xerigot, mediant la herba col. *Requeson*, *nateron*, y *nazula* pr. Concreti lactis massa.

MATONER, A. m. y f. Lo qui fa ó ven matons. *Requesnero*. Qui lactis coagulationem perficit aut vendit.

MATONET. m. d. *Requesoncillo*. Concreti lactis masula.

MATORRANGA. f. Ramera despreciable. *Coi-ma*, *peliforra*, *manfa*, *ramera*. Meretrix, icis.

MATOSSER, A. m. y f. Qui treballa tocament. *Chapucero*, *charanguero*, *chafallon*. Rudis artifex. || adj. Obra mal feta. *Chapuceria*, *chapucero*, *zoquetudo*, *mazorral*. Impolitum, rude opus.

MATRACA. f. Burla que's fa culpant a algú de algun fet. *Matraca*. Scommat, tis. || m. Qui dona matraca. *Matraquista*. Jocator, is. || met. L' home molest, pesat y enfadós. *Matraquista*, *mazo*, *mazacote*. Molestus. || pl. Tenebras; instrument de fusta ab armellas ó masses que fa un ruido desagradable, y serveix en lloch de campanas en la setmana santa. *Carraca*, *matraca*. Lignum crepitaculum.

DONAR MATRACA. fr. Burlarse de algú, importar. *Matraquear*, *dar matraca*. In aliquem joci.

MATRÀLIAS Ó MATRALES. Festas celebradas en Roma al 11 de juny en honor de *Matuta* en la que s' identificava a Juno gelosa dels amors de Baco ab una esclava, única que s' admetia a la festa però a la que's despedia després de haverla bofetejada. Las senyoras prenián los fills de ses germanas y oferian en sacrifici una coca de farina, mel y oli. *Matralias*, *matrales*. Matrales, ium.

MATRAQUEJADOR, A. m. y f. MATRACA. 2.

MATRAQUEJAR. v. a. DONAR MATRACA.

MATRÀS. m. Espècie de vas que usan los apotecaris. *Matraz*. Vas, is. || Part de la ballesta. *Tublero*. Ballistæ librator canaliculus.

MATRESILVA. f. LLIGABOSCH.

MATRICÀRIA. f. Planta que creix fins a uns

tres pams; sas flors naixen en ramets en las cimbas de las brancas, com las de la camamilla, sostingudas per càlis escatosos, ab lo centro groch y la circumferència blanca, de olor fort, desagradable y de sabor amarch. Són antiespasmódicas, emenagogas, estomáticas y febrífugas. Contenen un oli essencial de color blau. La aygua y alcohol disolen sos principis actius. *Matricaria*. *Matricaria*, æ.

MATRICIDA. m. y f. Qui mata á sa mare. *Matricida*. *Matricida*, æ.

MATRICIDI. m. Crimen de donar mort á sa mare. *Matricidio*. *Matricidium*, ii.

MATRICULA Y MATRICULACIÓ. f. Llista *Nomenclatura*, *matricula*. *Matricula*, æ. || Certifica que's dona als estudiants de havé complert. *Certificado*, *matricula*. *Tabula*, æ. || ant. *MATIS*.

MATRICULADOR. m. Qui matricula. *Matriculador*. *Nomenclator*, is.

MATRICULAR. v. a. Empadronar, allistar en lo libre de matricula. *Matricular*. In syllabum redigere. || v. r. Presentarse y allistarse. *Registrar-se*, *matricularse*. *Nomen matriculæ dare*.

MATRICULAT, DA. p. p. *Matriculado*. *Census*, adscriptus.

MATRIMONI. m. Contracte entre marit y muller. *Casamiento*, *matrimonio*. *Matrimonium*, conubium, ii. || fam. Lo marit y la muller. *Matrimonio*. *Conjuges*, um.

MATRIMONI CLANDESTI. 'L que's fá sense la presència del párroco ni testimonis. *Matrimonio clandestino*. *Matrimonium clandestinum*.

MATRIMONI CONSUMAT. L' en que s' han pagat lo débit per primera vegada. *Matrimonio consumado*. *Matrimonium consummatum*.

MATRIMONI DE CONCIÉNCIA. Aquell que 's celebra saltant á las lleys del país, y subsisteix com á sagrament, més no fá familia hábil pels efectes civils. *Matrimonio de conciencia*. *Conscientiâ*, religione tantum contractum *matrimonium*.

MATRIMONI RATO. 'L lligitim que no ha arribat á sér consumat. *Matrimonio rato*. *Matrimonium ratum*.

CONSTANT LO MATRIMONI. log. Durant lo matrimoni. *Durante*, *constante el matrimonio*. *Stante*, manente *matrimonio*.

CONSUMAR LO MATRIMONI. fr. Tenir los lligítimament casals lo primer acte en que's paga 'l débit conjugal. *Consumar el matrimonio*. *Matrimonium consummare*.

CONTRÀUREN MATRIMONI. fr. Celebrar lo contracte matrimonial. *Contræer matrimonio*. *Matrimonio jungi*.

DIRIMIR LO MATRIMONI. fr. Desferlo. *Dirimir el matrimonio*. *Matrimonium dirimere*, *disolvere*.

MATRIMONIAL. adj. Pertanyent al matrimoni. *Matrimonial*. *Matrimonialis*.

MATRÍS. f. Iglésia principal. *Matriz*, *metrópoli*. *Metropolis*, is. || Protocol de alguna escriptura. *Matriz*, *protocolo*, *registro*. *Archetypum scriptum*. || En la fundició de lletres, es una pessa de cou-

rer en que's grava ab lo punxó la lletra que está figurada en ell. *Matriz*. *Protypus*, i. || anat. *MARE*. || adj. S' aplica á algunas cosas que són principals ó primeras en sa classe. *Matriz*. *Caput*, *itis*.

MATRITENSE. adj. MADRILENYO.

MATRONA. f. Mare de família, dona noble. *Matrona*. *Matrona*, æ. || LLEVADORA. || pl. Las señoras de primera distinció. *Matronas*. *Matronæ* *optimates*.

MATRONAL. adj. Lo que pertany á la matrona. *Matronal*. *Matronalis*.

MATRONASSA. f. aum. La dona corpulenta y circumspecta. *Matronaza*. *Gravis matrona*.

MATURITAT. f. ant. MADURESA.

MATUSSER, A. adj. XAPUSSER, PUTINER.

MATUTA. m. fam. Frau, contrabando. *Matute*. *Portorii fraudatio*; per fraudem intromissa merces. || Lo género que entra de frau. *Matute*. *Merces fraudulententer insectæ*.

MATUTER, A. m. y f. Lo qui entra ó ven géneros de frau. *Matutero*. *Prohibitum mercium inductor vel venditor*.

MATUTXI. m. ant. Qui va disfrassat ridículament. *Matachin*. *Salvatorius mimus*.

MATXACA. m. met. Enfadós, importú. *Machaca*, *machacon*, *mazacote*, *mazo*, *postema*, *quebrantahuesos*. *Plumbeus*.

MATXACAR. v. a. met. Importunar ab la repeticó de una cosa. *Machacar*, *machucar*, *porrear*, *quebrantar*, *reventar*. *Molesto*, as.

MATXACAT, DA. p. p. *Machacado*. *Molestatus*.

MATXADA. f. Paraula ó acció nécia. *Borricada*, *machada*, *patochada*. *Stultitia*, æ.

MATXET. m. d. *Machuelo*. *Fusillus*.

MATXETE. m. Ganivet gros, ménos que la espasa, y major que la daga y punyal. *Machete*. *Culter grandior*.

MATXINA. f. En los arsenals y ports máquina que serveix pera posar y tráurer los arbres en las embarcacions, y també pera carregar y descarregar pesos grossos. *Machina*. *Machina ad malos navibus aptandos*. || ant. MÁQUINA.

MATXO. m. Animal produhit de ase ab engà ó al contrari. *Macho*, *mulo*. *Mulus*, *imus*, i. || adj. met. Neci, tonto. *Bruto*, *macho*, *bestia*, *majadero*, *tontazo*. *Bardus*, *fatuus*.

MATXO DE PAS. Lo qui está destinat á caminar portant algú á caball. *Macho ó mulo de paso*. *Mulus gradarius*.

NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS FINS QUE 'L TRAIGER ES MORT. ref. EN LO CUL DEL SACH, etc.

NO SIGUES MATXO. fr. ter. *No seas necio*. *Nestultum*.

MATXOCANT. m. Arrel blanca de Nova Espanya que s' usa com á purgant. *Mechoacan*. *Cathartica radix mechoacanna*.

MATXUCADA. f. L' acte y efecte de matxucar. *Ajamiento*. *Contrectatio*, nis.

MATXUCADURA. f. Contusió. *Machucadura*, *machucamiento*. *Contusio*, nis.

MATXUCAMENT. m. MATXUCADA.

MATXUCAR. v. a. Macar, magullar. *Machucar.* Contundo, is. || Desllustar, rebregar entre mans ó de altra manera alguna pessa de roba ó cosa semblant, sent que deixi de sér lliça y ben aparellada. *Ajar, deslucir, apañuscar.* Attrecto, as.

MATXUCAT, DA. p. p. *Machucado.* Contusus. || S' aplica á la pessa de roba que rebregada ó apretada ab las mans ha deixat de sér lliça y ben aparellada. *Ajado, apañuscado, lacio.* Attrectatus.

MATZEM. m. ant. MAGATZEN.

MATZINAS. f. pl. Qualsevol substància ó matèria que presa en poquíssima quantitat trastorna tant la màquina animal que quasi sempre produheix efectes mortals. *Veneno, tòsigo, yerbas.* Venenum, i. || met. Lo que es gravement perjudicial al cos ó á la ànima. *Veneno.* Venenum, i.

DONAR MATZINAS. fr. ENMATZINAR.

POCAS MATZINAS NO MATAN. ref. Denota que las cosas danyosas en poca quantitat no solen danyar. S' usa també en sentit moral. *Poco veneno no mata.* Parvum veneni non nocet.

MATZÓ. f. ant. FACTORIA.

MAULA. f. Engany. *Maula.* Fraus, dis. || Artifici ab que's vól enganyar á algú. *Cancamusa, maula, carlanca.* Dolus, i. || Fingiment de algun mal ó impediment pera no treballar. *Zanguango.* Morbi simulatio. || Artifici ó trampa pera traure á algú lo que no está obligat á donar. *Socaliña.* Subdola exactio. || L' astut, enganyós, artificios. *Galopín, zanguango, culebron, carlancon.* Callidus. || Trampós, malpagador. *Tramposó, maula, maule-ro.* Inficiator, is, infidus debitor.

BOA MAULA. loc. Se diu de la persona astuta y tàymada. *Buena maula.* Callidus.

CONÉIXER Ó ENTÉNDRE LA MAULA. fr. Conéixer las segonas intencions. *Entender la musa, la cancamusa.* Alicujus astus callere.

MAULAR. v. n. MIOLAR.

MAURADA. f. La acció y efecte de maurar. *Soba, sobado, sobajadura, sobajamiento.* Attrectatio, nis.

MAURADOR. m. Lo taulell ahont amassan la pasta 'ls fideubers. *Tablero.* Tabulatum, i.

MAURAR. v. a. Amassar la pasta en lo maurador ab una barra clavada ab frontissas, sobre la qual va assentat qui maura. *Bregar.* Massam subigere. || Apretar entre 'ls dits alguna cosa pera ablanir-la ó desfer-la. *Estrujar.* Premo, is. || Oprimir alguna cosa repetidament y ab violència pera posarla blana ó suau. *Sobar.* Macero, as. || Pastar, amassar. *Heñir, sobar, sobajar.* Massam subigere.

MAURICI. n. p. de h. *Mauricio.* Mauricius, ii.

MAURINA Y MAURITANO, A. adj. Lo que es de ó pertany á Mauritània, regió de Àfrica. *Mauritano.* Maurus.

MAUSEOL Y MAUSOLEU. m. Monument, sepulcre magnífich. *Mausoleo, museolo.* Heroum, i.

MAXIM, A. adj. sup. Lo més gran en sa espècie. *Sumo, máximo.* Maximus.

MÀXIMA. f. Regla, principi, axioma. *Máxima.* Axioma, tis. || Apotegma, sentència, ditxo gracià. *Máxima.* Sententia, æ. || mús. La nota ó punt de més valor y que val dos longas. *Máxima.* Maxima nota. || Intenció, designe, principi adoptat de obrar. *Máxima.* Consilium, ii, propositum, i.

MÀXIMAMENT Y MÀXIME. adv. m. Principalment, en primer lloch. *Máximamente, máximo.* Maximè.

MÀXIMO, A. adj. MÁXIM.

MAXINA. f. fam. Dent en las criaturas. *Diente.* Dens, tis.

MAXON. m. ant. MUJOL.

MAY. adv. t. En ningun temps. *Nunca.* Nunquam. || Alguna vegada. *Alguna vez.* Aliquando. || m. MALL.

MAY PER MAY. m. adv. Se li anyadeix la veu per MAY, pera donar més eficàcia y energia á la negoció. *Jamás, nunca, en ningún tiempo, jamás por jamás.* Nunquam omnino.

MAY QUE. loc. Equival á baldament que no; com: *MAY QUE hagués vingut.* Ojalá jamás; ojalá que no. Utinan non. || interj. que serveix pera manifestar la indiferència ab que's mira alguna cosa. *Mas que no.* Vel, etiam si. || si PER CAS.

CASI MAY. m. adv. Molt rara vegada. *Casi nunca, por maravilla.* Rarò.

NI MAY QUE. exp. Equival á tant se me'n dona. *Mas que no.* O nunquam; vel non.

SI MAY PER MAY. loc. condicional. *Si alguna vez; si en algun tiempo, si ocupacion; si diese la casualidad.* Si aliquando.

MAYE. m. ant. BLAT DE MORO.

MAYMÉS. adv. t. MAY PER MAY.

MAYMIA. f. ant. *Mi señora, mis amores.* Delicium meum, deliciæ meæ.

MAYMÓ, NA. adj. Calxassut. *Pachon, pelnazo, posma.* Lenius morosus.

MAYMONDÍ DE OR. Moneda que valia dos rals castellans y dos diners valencians de sis temps. *Maimondí.* Moneta sic dicta.

MAYNADA. f. ESTOL, VOL, RAMADA. || FAMILL. || Companyia de gent de armas que servia baix lo mando del rey, ríchome ó caballer principal. *Compañía, meznada, mesnada.* Militum cohors.

MAYNELL. m. Las divisions del escudeller ó armaris pera posar plats, go's, etc. *Anaquele, andra, vasar.* Pluteum, ei. || PRESTATGE.

MAYOL. m. MALLOL.

MAYSÓ. m. ant. CASA, ALBERCH, MANSIÓ. || ant. GASA DE COMERS, FACTORIA.

MAZELL. m. ant. MASELL.

MAZMORRA. f. MASMORRA.

ME.

ME. Cas irregular del pronom jo. *Me.* Me uni mihi.

MEALA Ó MEALLA. f. Moneda antiga de Castella que valia una malla. *Meaja*. Mina, æ.

MEGA. m. Mesquita dels moros. *Meca*. Meca, æ.

MECANERIA. f. Escassesa, cicateria, avarícia. *Mezquindad*. Sordida parcimonia. || *Miséria*, pobresa, cosa poca. *Mezquindad*. Miseria, æ.

MECÁNICA. f. Part de las matemàtiques mixtas que tracta del moviment. *Mecánica*, *maquinaria*. *Mechanica*, æ. || Cosa despreciable, ruïna. *Mecánica*. Parvi, nihili, despicabilis res. || Acció indecorosa, vil. *Mecánica*. Sordida actio. || La policia interior y 'l maneig per menut dels interessos y efectes dels soldats. *Mecánica*. Indecorum factum.

MECÀNICAMENT. adv. m. Pràcticament. *Mecanicamente*. Sordidè.

MECÀNICH, CA. adj. Lo que s'executa ab las mans. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Escàs, cicatero. *Mezquino*, *menguado*, *transido*, *agarrado*. Sordidus. || Pertanyent als oficis y obras menestrals. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Baix, indecorós, despreciable. *Mecánico*. Abjectus. || adj. Lo que té relació ab la mecànica. S'aplica particularment aquest epíteto als cossos irritants que no obran químicament així 'ls instruments punxants, etc., són irritants mecànichs. *Mecánico*. *Mechanicus*.

MECANISME. m. Estructura, artifici. *Mecanismo*. *Structura*, æ.

MECENAS. m. met. Subjecte poderós protector dels literats. *Mecenas*. *Mecenas*, atis.

MECONI. m. CARBONADA. || Such de cascall. *Meconio*. *Meconium*, ii.

MEDALLA. f. Pessa de metall ab alguna figura, símbol ó emblema. *Medalla*. *Numisma*, atis. || Pessa rodona de marmol, metall ó fusta que té grabada alguna figura de mitj relleu. *Medalla*. *Anaglytum*, i. || Lo trosset de metall que té la imatge de Maria santíssima, de algun sant, ó de algun misteri de la religió. *Medalla*. *Sacrum numisma*.

MEDALLA GRAN. La que té grabada alguna imatge, y solen portarla per adorno en lo pit las pagesas. *Patena*. *Monilis genus*.

MEDALLÓ. m. aum. *Medallon*. *Anaglypha*, æ.

MEDI. m. Arbitre, modo. *Recurso*, *medio*, *arbitrio*, *vado*, *derrotero*. *Arbitrium*, ii. || Diligències que's practican pera lograr algun fi. *Traza*, *medio*. Via, æ. || Lo camí ó método que s'adopta en algun negoci ó dependència. *Expediente*, *medio*. *Modus*, i. || Obra, virtut ó poder. *Obra*, *medio*. *Opus*, eris. || Alló de que algú 's val pera lograr alguna cosa. *Resorte*. *Ratio*, nis. || Conducto pel qual una cosa 's comunica ab altra. *Órgano*. *Ductus*, us. || Auxili. *Medio*. *Instrumentum*, i. || La part que dista igualment dels extrems. *Medio*. *Medium*, ii. || Moderació entre 'ls extrems. *Medio*. *Modus* i. || Terme ab que s'uneixen ó comparan los dos extrems delsilogisme. *Medio*. *Medium*, ii. || pl. *HAVERS*. || m. Nom que's dona á tot cos sòlit, líquit ó flúit elàstich, en l'interior del qual poden penetrar altres

substàncies, y mouerse ab més ó ménos llibertat; així 'l vidre, la aygua y l'ayre són uns *MEDIS*. *Medio*. *Medium*, ii.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent y proporecionat que se segueix pera resódrer algun dubte ó compódrer alguna desavenència. *Medio término*, *término medio*. *Modus*, i, *ratio*, nis.

FALTA DE MEDIS. fr. Pobresa. *Falta*, *cortedad de medios*. *Egestas*, atis.

FALTAT DE MEDIS. Pobre. *Atrasado*, *corto de medios*. *Egenus*, inops.

PÈNDRE LO MEDI Ó 'LS MEDIS. fr. Resódrer-se ó aprofitarse y practicar lo convenient pera lograr alguna cosa. *Tomar el medio ó los medios*. *Viam*, *modum eligere*.

PER MEDI DE ALTRE. m. adv. Haventhi alguna cosa entre mitj. *Por medio de otro*, *mediatamente*. *Mediatè*.

POSAR LOS MEDIS. fr. Adoptar y practicar lo que's judica convenient pera lograr alguna cosa. *Poner los medios*. *Facere quod oportet*.

MEDÍ. n. p. de h. *Medin*. *Medinus*, i.

MEDIÀ, NA. adj. Lo que té 'l mitj entre dos coses. *Mediano*. *Medius*. || Moderat. *Mediano*. *Modicus*.

MEDIACIÓ. f. Interposició, reconciliació, empenyo. *Mediacion*. *Interpositio*, nis. || **INTERCESSIÓ.**

MEDIADOR, A. m. y f. **MEDIANER.**

MEDIANAMENT. adv. m. Tal qual. *Medianamente*. *Mediocriter*.

MEDIANER, A. m. y f. **Intercessor.** *Medianero*, *mediador*, *abogado*. *Deprecator*, is.

MEDIANIA. f. Templansa, moderació. *Mediania*, *medianidad*. *Mediocritas*, atis. || Estat regular del ànimo, de la condició y fortuna. *Mediania*, *mediocritad*. *Modestia*, æ, *mediocritas*, atis.

MEDIANT. adv. Respecte, en atenció á. *Mediante*, *respeto*, en atencion á: en vista, por razon de. *Gratià*, operà. || p. a. Ajudant. *Mediante*. *Auspice*; annuente aliquo.

MEDIAR. v. n. Estar una cosa entre altres. *Mediar*. *Interjaceo*, es. || **Intercedir**, **interposarse**. *Interponerse*, *mediar*, *intervenir*, *terciar*, *promediar*. *Intervenio*, is. || Arribar á la meytat de alguna cosa verdadera ó figuradament. *Mediar*. *Medium attingere*.

MEDIAT, A. adj. Cosa unida á altra per algun intermedi, com l'avi y net per medi del pare de aquest, lo subjecte y predicat per medi del verb. *Mediato*. *Mediatus*.

MEDIATAMENT. adv. ll. y t. Ab mediació ó intermedi, per medi de altre. *Mediatamente*. *Mediatè*.

MEDIATOR. m. Joch semblant al del home que's juga comunment entre sí. *Mediator*. *Chartarum ludus sic dictus*.

MEDICAMENT. m. Qualsevol remey extern ó intern que s'aplica al malalt pera ferli recobrar la salut. *Medicina*, *medicamento*, *remedio*, *fármaco*. *Medela*, æ.

MEDICAR. v. a. MEDICINAR.

MEDICAT, DA. p. p. *Medicado*. Medicatus.

MÉDICH. CA. adj. Lo que pertany a la medicina. *Médico*. Medicus.

MEDICINA. f. La ciència de curar las malalties de las personas. *Medicina*. Medina, æ. || MEDICAMENT.

MEDICINABLE. adj. Curable, lo que es capàs de medicina. *Medicinable*, *medicable*. Sanabilis.

MEDICINAL. adj. Lo que té virtut de curar. *Medicinal*. Medicinalis.

MEDICINAR. v. a. Curar, aplicar medicinas. *Medicinar*, *medicar*. Medico, as.

MEDICINAT, DA. p. p. *Medicinado*, *medicado*. Medicatus.

MEDICIÓ. f. Mida, la acció de amidar. *Medicion*. Mensio, nis.

MEDIMNA. f. Mesura grega pera líquits y cosas secas. *Medimno*. Medimnus, i.

MEDIOCRAMENT. adv. m. MEDIANAMENT.

MEDIOCRE. adj. MEDIÀ.

MEDIOCRITAT. f. MEDIANIA.

MEDIR. v. a. AMIDAR.

MEDITABUNDO, A. adj. Pensatiu. *Cogitabundo*, *meditabundo*. Cogitabundus, meditabundus.

MEDITACIÓ. f. Atenció, diligència, estudi. *Meditacion*. Cura, æ. || Reflexió, consideració. *Contemplacion*, *meditacion*. Contemplatio, nis. || Escrit sobre la consideració de algun misteri ó punt moral. *Meditation*. Meditatio, nis.

MEDITAR. v. a. Pensar, considerar, reflexionar. *Meditar*. Meditor, aris. || Contemplar algun misteri, fèr oració. *Meditar*. Divina contemplari. || met. ESPECULAR.

MEDITAT, DA. p. p. *Meditado*. Meditatus.

MEDITATIU, VA. adj. MEDITABUNDO. || Dit dels verbs que expliquen, no l'acte, sinó l' desitj. *Meditativo*. Meditativus.

MEDITERRÀNEO, A. adj. Lo que està entre dos terras. *Mediterráneo*. Mediterraneus.

MEDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent a la Média regió del Assia. *Medo*. Medus.

MEDRA. f. Progrés. *Progreso*, *medra*, *aumento*, *mejora*, *adelantamiento*. Incrementum, i.

MEDRAR. v. n. Progressar, créixer, augmentar. *Medrar*. Cresco, is. || met. Millorar de fortuna. *Medrar*, *mejorar*. Melioro, as.

MEDRAT, DA. p. p. *Medrado*. Melioratus, auctus.

MEDRÓS, A. adj. Poruch. *Medroso*. Meticulosus.

MEGADUCAT. m. Lo títol de megaduch ab us dels distinctius de verga, capell, senyera y sagell propis. *Megaducado*, *generalato*. Suprema militiæ prefectura.

MEGADUCH. m. Príncep senyor de tots los soldats del imperi grech y de tota la marina. *Generalissimo de mar y tierra*, *megaduche*. Supremus militiæ dux.

MEILLORAR. v. a. adl. MILLORAR.

MEJICÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent a Méjico, imperi de la América septentrional. *Mejicano*. Mexicanus.

MIEL. f. Licor espès, groch, dols, que formen las abellas de la substància de las flors. *Miel*. Mel, is. || met. Qualsevol cosa molt dòlsa. *Miel*. Mel, is. || En los ingenis de sucre es aquella substància que cau de las canyas al temps de mòldrerlas. *Miel*, *miel nueva*, *miel de cañas*. Sacchari mel.

MEL ROSSAT. Aixarop de mel y such de rosa. *Miel rosada*, *rodomel*. Mel rosacenum.

MEL SILVESTRE. En las Indias es una mel que fan unas vespas negras del tamany de las moscas, y surt molt fosca. *Miel silvestre*. Ericeum, ei.

MEL VERGE. La primera que treballa cada aixam ó la que naturalment fluheix de las brescas. *Miel virgen*. Primum cujuslibet examinis mel.

DòLS COM UNA MEL. loc. ab que's pondera la dolçura de alguna cosa. *Es un almibar*. Melle dulcior.

ES MEL Y MATÓ. exp. Denota la excelència de alguna cosa particularment de menjar, que sent de sí bona, se li afegeix altra que la millora. *Eso es miel sobre hojuelas*. Deliciis scitamenta superaddere.

FÈR MEL. fr. Se diu de las abellas quant la trauhen de las flors y la depositan en las casetas de la cera. *Melificar*. Mellifico, as.

NO ES LA MEL PERA LA BOCA DEL ASE. ref. Repren als que escullen lo més dolent entre lo que se 'ls presenta, despreciant lo millor. *No es ó no se hizo la miel para la boca del asno*. Asinus ad liram.

POSAR LA MEL EN LA BOCA Y NO DEIXARLA VENJAR. ref. Contra aquells que posan a la vista 'l premi y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metiote en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*, Præmium obligat quin præstet.

MELACOTÓ. m. Préssech de superior qualitat. *Melocoton*. Chrysomelum, i. || y

MELACOTONER. m. L' arbre que fa melacotons. *Melocoton*. Coggygria, æ.

MELANCOLIA. f. Un dels humors del cos que fa pérdrer lo seny. *Melancolia*, *atrabilis*, *bilis nigra*. Melancholia, æ. || Tristesa causada pel humor melancólich. *Melancolia*. Mœror, is.

MELANCÓLICAMENT. adv. m. Tristament. *Melancólicamente*. Tristem in modum.

MELANCÓLICH, CA. adj. Pertanyent a la melancolia. *Melancólico*. Melancholicus. || Trist. *Melancólico*. Melancholicus.

MELANCOLISAR. v. a. Entristir. També s'usa com reciproch. *Melancolizar*. Aliquem mœrore afficere.

MELANCOLISAT, DA. p. p. *Melancolizado*. Tristitia affectus.

MELASSA. f. Lo solatge de la mel. *Melaza*, *mellaja*. Mellis feces. || La segona mel que 's trau de la canya dòlsa. *Remiel*. Secundum ex mellita canna

extractum mel. || Lo solatge del sucre després de la segona fàbrica. *Melote*. Sacchari fæx. || Beguda fermentada del such de las canyas de sucre, de gust entre dols y agre, molt sabrós; emborratxa prenentne ab excés. *Guarapo*. Dulcacida polio.

MELAT, DA. adj. De color de mel. *Melado*. Mellinus.

MELCIÓ. n. p. de h. *Melchor*. Melchior, is.

MELER. m. Qui tracta ab mel. *Melero*. Mellarius, ii. || Lo lloch de guardar la mel. *Melero*. Mellarium, ii.

MELET. Peix. LLAMPUGA.

MELGA. f. y

MELGÓ. m. Planta que té la arrel llarga y gruixuda, 'ls brots de dos pens de alt, rodons, drels, bastant grossos, consistents, robustos, ramosos particularment en los cims; ab moltes fullas posadas de tres en tres com lo trebol, que tenen las voras com una serreta; las flors de color de viola purpúrea sostingudas per calis dentats. Lo fruyt es una tavella torta en forma espiral que conté grans en figura de ronyó, grochs, de una línia de llarch. Es temperant, diurética: serveix de nudriment á las bèstias y aumenta la llet á las vacas. *Melga*. *Medicago sativa*.

MELICH. m. LLONDRIGOL.

LLIGAR LO MELICH. fr. que además del sentit recte, metafóricament se diu de la persona que té guanyada á altra la voluntat. *Haberle cortado el ombligo*. Graticum alterius sibi conciliare.

MELICOTÓ. ter. MELACOTÓ.

MELILOT. m. TRÉBOL.

MELINDRET. m. d. MELINDRO. 2.

MELINDRO. m. Bescuyt molt fi. *Bizcocho*, *melindre*. Dulciarius panis. || Delicadesa, afeminació. *Melindre*. Delicatumul fastidium.

VÉR MELINDROS. fr. FÉR LO MELINDRÓS.

MELINDRÓS, A. adj. Persona molt delicada. *Dengoso*, *melindroso*, *denguero*, *melindrero*. Delicatus.

VÉR LO MELINDRÓS. fr. Afectar delicadesa. *Melindrear*, *melindrizar*, *hacer melindres*. Delicatè fastidire.

MELIORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MÉLIS. m. TEA.

MELLA. (VÉR) fr. FÉR impressió. *Hacer mella*. Commovere.

MEL-LÍFLUO, A. adj. Lo que té ó participa de las propietats de la mel. *Melífuo*, *melificado*. Melifluus. || met. Dols, suau en lo tracte ó explicació. *Melífuo*, *meloso*, *melodioso*. Mellifluus.

MELLORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MELLORASÓ. f. ant. MILLORA, MEDRA.

MELMELADA. f. Conserva de codony. *Mermelada*. Cydoniacum, i.

MELÓ. m. Lo fruyt de la melonera. Es gros, més ó menos ovalat, té la escorxa llisa ó rallada, y 'l color vert ó blanch ó clapat de tots dos. Té la carn dolsa, tova, aygualida, de color vert ó blanch

ó bermell. Las llavors que conté són petites, planas, ovaladas y blancas. *Melon*. Pepo, melo, nis.

MELÓ DE MORO. ter. CÍNDRIA.

LO MELÓ Y CASAMENT HAN DE SÉR ACERTAMENT. ref. Denota quo es molt contingent la bondat en ditas cosas, ó bè que no's poden conèixer fins haverse experimentat. *El melon y el casamiento ha de ser acertamiento; el melon y la muger malos son de conocer*. Sponsa, pepoque bonus faustæ sunt muneris sortis.

MELODIA. f. Suavitat que resulta de la armonia. *Melodia*. Melus, melos, i. || Dolsura, suavitat en lo parlar. *Melodia*. Melus, melos. || f. mús. La part que tracta del temps relativament al cant, y de la elecció y número dels sons ab que en cada composició s' han de formar las clàusulas musicals. *Melodia*. Melodia, æ.

MELODIÓS, A. adj. MEL-LÍFLUO.

MELODRAMA. f. Diálogo en música. *Melodrama*. Melodrama, atia.

MELONAR. m. Lloch plantat de melons. *Melonar*. Melopeponum area.

MELONER. m. y

MELONERA. f. Planta que fá molt pocas arrels y molts brots rastres, que s' extenen á divuyt ó vint pams de distància. Sas fullas són rodones, y están partidas á trossos rodonenchs. Las flors són grogas. Se créu indígena de Pérsia. *Melon*. Pepo, melo, nis.

MELONET. m. d. *Melonete*, *meloncillo*, ito. Parvus pepo.

MELÓS, A. adj. Suau, dols, s' aplica al discurs y modo de dir. *Meloso*. Dulcis. || MEL-LÍFLUO.

MELOSITAT. f. Dulsura, suavitat. *Melositad*, *melodia*. Dulcedo, inis.

MELSA. f. Part del cos del animal situada en l' hipocòndrich esquerre entre 'l diafragma, las costellas falsas y ventrell. *Bazo*, y *pajarilla* la del tocino y altres animals. Splen, lien, is. || Ampolla plana. *Limeta*. Laguncula, æ.

MELSERA. f. Herba medicinal, té las fullas llargas, dentadas, ab las llavors en lo revés contingudas en una espècie de grans. *Lengua de ciervo*, *cervat* ó *cervina*. Cervina lingua.

MEMBRANA. f. Pell prima ó túnica á modo de pergami. *Membrana*. Membrana, æ. || anat. Tela ó túnica de fibras flexibles. *Membrana*. Membrana, æ.

MEMBRANA PITUITÀRIA. anat. Lo tel que cubre la part interior del nas, y en la que's produheix lo sentit del olfato y separa de allí 'ls mochs. *Membrana pituitaria*. Membrana pituitaria.

MEMBRANÓS, A. adj. Cubert de membranas. *Membranoso*. Membraneus.

MEMBRANSA. f. ant. RECORT, MEMÓRIA, MENCIÓ.

MEMBRANT. loc. ant. Recórdaten, pènsahien presente, acuérdate. Memento.

MEMBRAR. v. a. ant. Adomenar, fèr menció. *Mencionar*, *mentar*, *membrar*. Memini.

MEMBRARSE. v. r. ant. RECORDARSE.

MEMBRE. m. Cada part del cos del animal que serveix pera algun us. *Miembro.* Membrum, i. || Cada part que concorre á la composició de algun cos moral, col·legi, ciutat, etc. *Miembro.* Membrum, i. || rel. La part essencial de un període. *Miembro.* Membrum, i. || arq. Cada part principal del edifici ó de un orde de arquitectura. *Miembro.* Membrum, i. || La part del animal que serveix pera la generació. *Verga.* Genitale membrum. || COLON. || La part del home que serveix pera la generació. *Pudendo, pene, miembro viril.* Veretrum, i.

MEMBRE DE IGUALACIÓ. alg. Cada una de las quantitats que están en una y altra part del coteig. *Miembro de igualacion.* Membrum æquationis.

MEMBRE PODRIT. mef. Subjecte dolent y perjudicial á la societat. *Miembro podrido.* Putridum membrum.

MEMBRE VIRIL. Lo de la generació. *Miembro viril ó de la generacion, y pene anat.* Natura, æ.

MEMBRES PRINCIPALS. Los del cos que són absolutament necessaris pera viure, com: lo cos, lo cap, etc. *Miembros principales.* Præcipua membra.

MEMBRET. m. La ralleta que sol posarse al marge dels oficis expressant lo nom de qui l'envia ó de la persona á qui's dirigeix. *Membrete.* Missile scriptum.

MEMBRILLER. m. ant. CODONYER.

MEMBRILLO. m. ant. CODONY.

MEMBRUT, DA. adj. Qui té grans membres. *Bobusto, membrudo, fornido.* Artuosus.

MEMENTOS. m. pl. La part del cànón de la missa en que s'ofereix lo sacrifici per vius y morts. *Mementos.* Memento; pro vivis et defunctis missæ oblatio.

FÉR SOS MEMENTOS. fr. met. Discórrer ab particular atenció. *Hacer sus mementos.* Meditari.

MEMNÓNIDAS. f. pl. mit. Aucells que fingian fills de las cendras de Memnon, y que tots los anys anavan de Etiopia á Troya, estavan dos dias girats envers lo sepulcre, al tercer dia's maltractavan molt y's ferian; y de cinch en cinch anys voltavan lo palácio de Etiopia. *Memnonia, memnónidas.* Memnonides, um.

MEMORABLE. adj. Digne de memòria. *Memorable, memorando.* Memorandum.

MEMORÁNDUM. m. Nota diplomática que conté la exposició sumària del estat de una qüestió ó la justificació de la conducta observada per un govern ó dels actes que n'han estat la conseqüència. *Memorandum.* Memorandum.

MEMÒRIA. f. Una de las tres potències del ànima, que conserva y recorda lo passat. *Memoria.* Memoria, æ. || Fama, glòria, aplauso. *Memoria.* Fama, æ. || Monument pera la posteritat. *Memoria, monumento.* Monumentum, i. || Obra pia ó aniversari que funda algú pera conservar són recort. *Memoria.* Anniversarium, ii. || disertació. || Relació ó apuntacions de alguns fets particulars que s'es-

criuhen pera il·lustrar la història. *Memoria.* Nota, æ. || Testimoni, prenda de amistat. *Memoria.* Testimonium, ii. || Escrit simple que fá part de un testament. *Memoria.* Simplex testamenti additio. || Alguns retòrics la fan part de la retòrica, y són las reglas pera ajudar la memòria. *Memoria.* Memoria, æ. || pl. Los recados de cortesia que s'envian als ausents. *Memorias.* Salutis missio.

MEMÒRIA DE GALL. Qui'n té poca. *Memoria de gallo ó de grillo.* Memoria fragilis.

MEMÒRIA LOCAL Ó ARTIFICIAL. Facilitat artificiosa en recordarse de las imatges impreses en la memòria ó representadas en lo paper. *Memoria local ó artifical.* Artificialis, localis memoria.

ANÀRSEN Ó FUGIR ALGUNA COSA DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidarse de ella. *Borrar, borrar, huirse, irse, caerse alguna cosa de la memoria.* É memoria ex-cidere.

BORRAR DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidar alguna cosa enterament. *Cancelar, borrar de la memoria.* Oblivione delere.

CONSERVAR LA MEMÒRIA DE ALGUNA COSA. fr. Recordarse de ella. *Conservar la memoria de alguna cosa.* In memoria habere, memoria tenere.

CULTIVAR LA MEMÒRIA. fr. Exercitar dita potència. *Cultivar la memoria.* Memoriam excolere.

DE MEMÒRIA. m. adv. Ab l'us, exercici de ella, com: apèndrer DE MEMÒRIA. *De memoria.* Memoriter.

|| met. Boca per amunt: s'usa ab los verbs DORMIR, ESTAR, CAURE. *De memoria; boca arriba.* Supino, resupino ore.

DE RECOLEND A MEMÒRIA. m. adv. De recort etern. *De honrosa, de eterna, de feliz memoria.* De recolenda memoria.

DONAR DE MEMÒRIA. fr. DECORAR. 2. 3.

DIR DE MEMÒRIA. fr. RECITAR.

EIXIRSE DE LA MEMÒRIA. fr. Olvidarse de alló en que's devia pensar. *Pasarse.* É memoria abire. || ANÀRSEN DE LA MEMÒRIA.

FÉR MEMÒRIA. fr. FÉR recordar. *Hacer memoria, traer á la memoria.* Memoriam excitare. || Recordarse. *Hacer memoria, traer á la memoria, memorar.* Recordari. || Recordarse de algun ausent parlant de ell. *Hacer memoria.* Memoriam excitare vel suscitare. || Procurarse recordar de alguna cosa. *Traer á la memoria, recordarse, memorar.* Recordari. || Contar alguna cosa recordantla. *Conmemorar.* Commemoro, as.

FÉR VENIR Á LA MEMÒRIA. fr. FÉR MEMÒRIA. 1.

FLACH DE MEMÒRIA. 'L qui s'olvida fàcilment de las cosas. *Flaco de memoria.* Memoria labilis.

PÈRDER LA MEMÒRIA. fr. No recordarse. *Perder la memoria ó los memoriales.* Memoriam, ex animo admittere.

TENIR EN MEMÒRIA. fr. Tenir present á algú pera protegirlo. *Tener en memoria.* Memorem esse.

QUI VÓL MENTIR, GRAN MEMÒRIA HA DE TENIR. rel. L'HOME QUE VÓL MENTIR, ETC.

RECÓRRE A LA MEMÒRIA. fr. FÉR reflexió pera re-

cordarse de lo que passá. *Recorrer la memoria.* Memoria aliquid repetere.

REFRESCAR LA MEMORIA. fr. Fér present lo que cáu-
mentiment. *Refrescar, renovar la llaga.* Memoria
reficere.

RENOVAR LA MEMORIA. fr. Fér recort de las espé-
cies ja passadas. *Renovar la memoria.* In memoriam
revocare.

SER DE MOLTA Ó DE GRAN MEMORIA. fr. Tenir faci-
litat en recordarse de las cosas. *Ser memorioso, un
memorion.* Memoria vigere.

TENIR MEMORIA. fr. Recordarse. *Tener memoria.*
Memoria frui.

MEMORIAL. m. Escrit en que's demana algun
favor expressant los mérits ó rahó en que's funda.
Memorial. Supplex libellus. || **MEMORIA, MONUMENT.**
|| Llista, llibre en que s' apunta alguna cosa. *Me-
morial.* Commentarius, ii.

MEMORIAL AJUSTAT. fr. Apuntació de tot lo fét de
un plet ó causa. *Memorial ajustado.* Litis summa.

PRESENTAR UN MEMORIAL. fr. Entregarlo á qui l' ha
de decretar. *Presentar un memorial.* Supplicem li-
bellum porrigere.

RESPONDER AL MEMORIAL. fr. Decretarlo. *Respon-
der, decretar un memorial.* Libellum supplicem no-
tare, subnotare.

MEMORIALISTA. m. Qui per ofici s' ocupa
en fér memorials. *Memorialista.* Supplicium libel-
lorum scriptor.

MEMORIASSA. f. aum. *Memorion.* Valida, fir-
ma memoria.

MENA. f. La veta del mineral y 'l mateix mi-
neral. *Mena, vena.* Metalli vena. || La capa dels me-
talls en l' interior de la terra. *Vena, mena, veta.*
Vena, æ. || Sort, classe, espécie. *Casta, clase, es-
pecie, raza, ralea, calaña.* Species, ei. || **TRISTESA.**

MENA DE PLOM. Lo plom tal com ix de la mina y
fét polvos de que ussan los gerrers pera embarnis-
sar la terrissa. *Alcohol, cohól.* Galena, æ.

LA MENA SE'N PERDA. loc. imprecatoriá ab que's
desitja que alguna cosa s' acabe enterament. *Ya se
perdiere la raza.* Utinam nihil superesset.

MALA MENA. loc. S' aplica al home pervers y de
mal geni. *Avieso, malo.* Perversus.

MENAR. v. a. Conduhir, guiar. *Guiar, llevar,
conducir.* Duco, conduco, is. || Cuydar las ter-
ras, etc. *Manejar, llevar, cuidar.* Curo, as. || Portar
lo camí á algun paratge. *Llevar, guiar.* Duco, is. ||
ant. **REMENAR.** || Fér donar voltas á la roda pera
filar corda. *Menar.* Convolvo, is. || **ENVIAR.**

MENAR Á EXECUCIÓ. fr. Posar en execució. *Poner
por obra.* Fungor, eris.

MENAR Á MORT É Á PERDICIÓ. loc. ant. *Sembrar la
muerte y el exterminio.* Morleque ruina spargere.

MENAR ALGUNA CAUSA. fr. for. ant. **PORTAR UNA
CAUSA.**

MENAR AYGUA. fr. ant. Conduhirla per alguna ca-
nal ó conducto. *Conducir el agua.* Aquam ducere.

MENAR LO COMPÁS. fr. **PORTAR LO COMPÁS.**

MENAR PEL RONCAL, BRIDA, etc. fr. *Llevar del
cabestro, del diestro, de las riendas.* Capistro du-
cere.

MENAR RESPECTE, POR, etc. Obehir, témer á algú.
Tener respeto, miedo, etc. Vereor, eris, metuo, is.

MENARSE. v. r. p. u. Manejarse alguna part
del cos. *Bullir, menearse.* Moveri. || ant. Seguir una
causa ó plet. *Seguirse, actuarse.* Causam agi. || Por-
társen. *Llevarse, llevarse consigo.* Secum ferre, du-
cere.

MENASSA. f. etc. **AMENASSA.**

MENCIÓ. f. Recort, memória. *Commemoracion,
mencion.* Mentio, nis.

FÉR MENCIO. fr. Anomenar alguna persona ó cosa,
recordarla contantla ó parlantne verbalment ó per
escrit. *Hacer mencion, mentar.* Memoro, as.

MENCIONAR. v. a. Referir, anomenar, contar
alguna cosa. *Mencionar, hacer mencion.* Alicujus
vel de aliquo mentionem facere.

MENCIONAT, DA. p. p. *Mencionado.* Commem-
oratus, memoratus.

MENDICAMENT. m. ant. **MENDICITAT.**

MENDICANT. adj. Pobre que capla. *Mendigo,
mendigante.* Mendicus. || Orde religiós que per són
institut demana caritat, y 'ls que gosan de sas im-
munitats, y també l' individuó de ells. *Mendicante.*
Mendicantium religiosus ordo. || Qui demana ab
freqüencia ó importunitat. *Pedigüeno, pedidor, pe-
digon.* Efflagitator, is. || Captant. *Mendigando, con
mendiguez.* Mendicè, mendicitus.

MENDICAR. v. a. Captar, demanar caritat de
porta en porta. *Pordiosar, mendigar.* Mendico, as.

MÈS VAL MENDICAR, QUE EN LA FORCA GAMBEJAR. ref.
Denota que mès val passar la vida ab pobresa,
que no vénerse en un afront. *Mas vale pedir y
mendigar, que en la horca pernear.* Præstat pauper-
tas quam lignum ire sub atrum.

MENDICITAT. f. Pobresa que obliga á dema-
nar caritat. *Mendiguez, mendicidad, miseria.* Men-
dicitas, atis. || L' acte y efecte de mendicar. *Mendi-
cacion, mendiguez, mendicidad.* Mendicatio, nis.

MENDIGAR. v. a. **MENDICAR.**

MENEJAR. v. a. Móurer, sorollar. *Menear.* Agi-
to, as. || Dirigir algun negoci. *Manejar, menear, di-
rigir.* Tracto, as. || Remenar, fér anar de una part
á altra. *Sacudir, menear, mover.* Caput nutare,
qualtere.

MANEJAR LAS CAMAS. fr. Caminar depressa. *Me-
near las tabas; andar lijero.* Celeriter incedere. ||
Gronxarlas. *Mecerlas.* Moto, as.

MENEJARSE. v. r. Donarse pressa y diligen-
cia en fér alguna cosa. *Manejarse.* Se movere. ||
Fér diligéncias pera conseguir alguna cosa. *Me-
nearse, manejarse, bandearse, vadearse.* Stago, is.

MENER. m. ant. **ESQUELLER.** || **MENA. 2.**

MENESCAL. m. **MANESCAL.**

MENESÓ. m. **SOMATEN.**

MENESTER. m. Lo necessari. *Menester.* Neces-
sarium, ii. || Que fér, ministeri. *Menester.* Officium,

ministerium, ii. || p. u. La falta ó necessitat de alguna cosa. *Menester*. Necessitas, atis. || pl. p. u. Necessitats corporals. *Menesteres*. Corporis necessitates.

FÉR MENESTER. fr. Sér necessari, ó tenirne necessitat. *Ser necesario, ó tener necesidad de ello*. Necessarium esse; oportere.

HAVÉR MENESTER Ó DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

HAVÉRSERO TOT BEN MENESTER. fr. Denota que són necessàries moltes diligències pera lograr alguna cosa. *Es menester la cruz y los ciriales*. Pluribus est opus.

LO MENESTER FÁ FÉR. ref. ab que's pondera quant aviva é incita al treball y á la diligència la necessitat de adquirir lo necessari pera conservar la vida. *La necesidad hace á la vieja trotar*. Necessitas hominem acuit.

SÉR MENESTER. fr. Sér precis ó necessari. *Ser menester*. Opus esse. || NECESSITAR.

SI ES MENESTER. exp. Si molt convé. *Si es menester, si es necesario*. Si opus est.

TENIR DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

TENIR SÓN MENESTER. fr. Tenir pera viurer ab decència. *Tener lo necesario; estar bien*. Adesse alicui quod vivat vel ad victum necessaria.

TOT T'HO HAS BEN MENESTER. fr. fam. ab que's denota que algú está tant escàs de béns que no pòt sobrarli res. *No arriendo tus escamochos*. Rèsdua tua non emam.

MENESTERÓ. m. fam. Lo necessari en matèria de aliments. *Menester*. Victui necessaria.

MENESTERÓS, A. adj. Pobre, necessitat. *Menesteroso*. Egenus.

MENESTRAL, A. m. y f. Qui professa un art mecànich. *Menestral*. Opifex, artifex, icis. || m. Nom donat en temps de Carlomagno y en la època de la caballeria als que componian las melodias dels cants dels trovadors. Eran molt venerats entre 'ls escandinavos, y perderen tota consideració á últims del sigle XVI; en 1397 la reina Isabel manà que se 'ls tractés com vagabunds. *Menestrales*. Compositor musicus.

MENESTRAL HONRAT. Lo qui posseix, béns de fortuna. *Menestral honrado*. Opifex pecuniosus.

MENESTRAL. m. MINISTRIL.

MENEIG. m. La acció de menejar ó menejar-se. *Meneo*. Motus, us, agitatio, nis.

MENGANO. m. Nom indeterminat de subjecte. *Mengano*. Quidam.

MÉNGUA. f. Falta. *Mengua, menoscabo, mella*. Detectus, us. || met. Descrèdit. *Desdoro, mengua*. Dedecus, oris.

LOS SABIS TENEN Á MÉNGUA FÉR SERVIR MASSA LA LLÉNGUA. ref. LO POCH PARLAR ES SABIESA.

MENGUANT. m. MINVANT, MINVA.

MENISCAP. m. ant. MENTSCAP.

MENJA. f. y

MENJADA. f. Cada vegada que acostumam menjar. *Comida*. Lo castellà s'enten regularment del dinar. Prandium, ii.

MENJADOR, A. m. y f. Qui menja molt. *Tragon, comedor, comilon, buena tijera; de buen comer*. Heliuo, nis. || Qui menja. *Comedor*. Edens, tis. || Pessa destinada pera menjar. *Comedor, comedero*. Triclinium, ii. || Calaixet ahont menjan los aucells en la gàbia, y també l' en que menjan los demés animals. *Comedero*. Escarium vas.

MENJADORA. f. Pessebre, lloch ahont donaa menjar á las bèstias. *Pesebre*. Præsepium, ii.

MENJAMENT. m. La acció de menjar. *Comida, manducacion*. Manducatio, nis.

MENJANSÀ. f. fam. Bestiar, polls. *Ganado; comexon de piojos*. Pediculorum abundantia.

MENJAR. m. Vianda, tot lo que's pòt menjar. *Comida, manjar, vianda*. Esca, æ, cibus, i. || Aliment que's dòna al aucells de cassa. *Gorga*. Accipitrum pabulum. || Lo que's dòna de una vegada als aucells. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. || Lo del bestiar. *Pasto*. Pabulum, i. || v. a. Mastegar, trinxar l'aliment en la boca y passar-lo al ventrell. *Comer, manducar*. Manduco, as. || Consumir, com lo remey corrosiu la carn. *Comer, corroer*. Cavo, as, corrodo, is. || Gastar, consumir alguna cosa sòlida ab lo us y maneig de ella. *Comer, consumir, gastar*. Corrodo, is. || Gastar, consumir los béns. *Comer*. Dissipo, dilapido, as. || En lo joch de escachs, damas, etc., guanyar una pessa al contrari. *Comer, matar*. Supero, as. || Suprimir vocals en la pronunciació. *Comer, comerse*. Elido, is. || Disfrutar, gosar alguna renda. *Comer*. Fruor, eris. || Gastar poch á poch lo riú ó humitat las riberas ó tàpias. *Derrubiar*. Sensim deterere. || Disminuir ó fèr malbé alguna cosa 'ls animals, com las ratas ab las dents. *Acer, morder*. Rodo, is. || Esmolar ó disminuir alguna cosa dura á forsa de fregar. *Gastar, rozar*. Rodo, erado, is.

MENJAR DE BALLE. Cert us ó dret antich. *Usó ó derecho antiguo*. Jus sic dictus.

MENJAR DELS DÉUS. AMBROSIA.

MENJAR DE PEIX. Lo que's pòt menjar en dia de peix. *Comida de pescado*. Cibus quo vesci fas est diebus quibus carnes interdictæ sunt.

MENJAR DE REYS. SALSITJA.

MENJAR INDIGEST. Lo que costa de pahir. *Pelmazo*. Indigestus cibus.

AR LO MENJAR A LA BOCA. fr. AB LO BOCÍ Á LA BOCA.

FÉR DISGUSTAT LO MENJAR. fr. Llevarli 'l gust, lo bon sabor. *Desazonar*. Insipidum, insulsum redere.

NO HI HA MÉS BON MENJAR QUE L' APETIT. ref. Denota que qui té bon apetit menja sense reparar en delicadesas. *Salsa de san Bernardo*. Optimum condimentum fames.

MENJAR Á TENTI POTENTI. fr. Menjar fins á no poder més. *Comer á tente bonete*. Phagum esse.

MENJAR MÉS QUE UN MAL VIU. fr. MENJAR COM UN LLOP.

MENJAR MOLT. fr. ATRACAR. 2

MENJAR MOLT Y PAHIR BÈ NO PÓT SÈR. ref. QUI MOLT ABRASSA, POCH ESTRENT.

MENJAR PER ESMORSAR, DINAR, SOPAR, V. G. UNA PERDIU. fr. *Almorzar, comer, merendar, cenar una perdiz*. Pro jentaculo, prandio, merenda, cœna perdicem edere.

MENJAR VIU, MENJAR TOT VIU Á ALGÚ. fr. met. Denota la molèstia que causan alguns animals y cosas que pican. *Comer vivo á alguno*. Aliquem acriter pungere.

AL QUI MENJA LO MADUR, FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. QUI MENJA LA CARN etc.

NO PERA MENJAR. Lo que se sólmenjar. *Comedero*. Edibilis, edulis.

GUANYARSE 'L MENJAR. fr. Guanyârsel treballant en algun ofici ó ministeri. *Ganar de comer*. Labore aut industria sibi victum parari.

LO MENJAR Y 'L GRATAR TOT ES CÔMENJAR. ref. que s'usa pera animar á algú que comense á fêr alguna cosa á que té repugnancia. *El comer y el rascar todo es empezar*. Dimidium operis, qui benè cœpit, habet.

MENJA QUE DEVORA. loc. fam. ab que's pondera lo molt que algú menja. *No come que engulle*. Edacissimus est.

QUI MENJA SENSE TRABALLAR, SI NO ES RICH HA DE ROBAR. ref. literal. *Quien come sin trabajar, si no es rico ha de robar*. Nisi sis dives in sudore vesceris panem.

NO MENJAR PER HAVÈR MENJAT, NO ES PECAT. ref. que dona á entèndrer que no sentim no menjar á las horas de costum per havèr menjat abans. *No comer por haber comido, no hay nada perdido; ó dejar de comer por haber comido no es pecado*. Non scelus est cœnæ cœnatum, parcere ventrem.

QUI BÈ MENJA, BÈ TRABALLA. ref. Ensenya que'ls treballadors pera que cumplan bè han de estar ben alimentats. *Con pan y vino se anda el camino: quien bien bebe y bien come, buen cagajon pone; quiere que os diga, quien no come no costringa*. Ferociam satietas parit.

QUI BÈ MENJA Y BÈ BEU, ELL FÁ MOLT BÈ LO QUE DÉU. ref. Denota que estâm obligats á alimentar-nos pera allargar la vida tot lo temps que pugam. *Quien bien come y bien bebe, hace lo que debe*. Quisquis edit potatque benè, is benè debita præstat.

SENSE MENJAR NO'S PÓT TRABALLAR. ref. QUI BÈ MENJA, BÈ TRABALLA.

MENJARBLANCH. m. Composició de llet, sucre y farina de arròs. *Manjar blanco*. Leucoplagum, i.

MENJARET. m. d. *Comidilla*. Escula. || met. fam. Lo gust y complacència especial que té algú en cosas de sòn geni ó inclinació; y així dihem: es lo sèu *MENJARET*. *Comidilla*. Voluptas, atis.

MENJARIES. m. pl. ant. COMESTIBLES.

MENJARSE. v. r. Gastarse, consumirse poch á poch los sólits: com metall, pedra, etc. *Escomerse, gastarse*. Consummi, exedi. || Disfrutar de alguna renda. *Comer*. Frui.

MENJARSE Á ALGÚ Ó MENJÁRSEL TOT VIU. fr. Exce-dirlo, avansarlo en qualsevol línea. *Sorbersele á alguno*. Aliquem facili negotio superare.

MENJARSE 'LS FETGES. fr. met. Tenir discórdias. *Comerse unos á otros*. In perpetua discordia vivere. || Denota la crueltat y ràbia ab que algú desitja venjar-se de altre. *Querer, comer á uno los higados*. In aliquem furere.

MENJAT, DA. p. p. *Comido*. Estus.

MENJÍVOL. adj. S' aplica als aliments suaus y gustosos. *De buen comer*. Edulis, edilis.

MENJUSSA. f. fam. Abundància de menjars ab pa. *Condumio*. Cibaria, orum. || **MENJAMENT.**

MENLÓ. m. ant. MELÓ.

MENOLA. f. Peix. ANXOVA.

MENOLOGI. m. Calendari dels grechs dividit en dotze parts pels mesos del any. *Menologio*. Menologium, ii.

MENOR. adj. comp. Inferior, més petit, lo que té menos cos y extensió. *Menor*. Minor. || m. Pupillo, ó fill de família que no té vint y cinch anys y no pòt per sí administrar sa hisenda. *Menor*. Pupillus, i. || lóg. La segona proposició de un silogisme. *Menor*. Lemma, atis. || mús. S' aplica al tò, la tercera del qual es menor. *Menor*. Tonum et semitonum continentes notæ. || mús. S' aplica á la tercera composta de un tò y un semitò. *Menor*. Tonum et semitonum continens concentus. || mús. L' interval-lo que un tò menor té de menos que 'l major de sa espècie. *Menor*. Modi musicidifferentia.

|| Religiós del orde de sant Francesch per la humilitat de sa religió. *Menor*. Minor frater. || pl. Los ordes de tonsura y graus. *Menores*. Minores ordines.

MENOR EDAT. La del que no ha entrat en la juvenut. *Menor edad, niñez*. Infantia et pubertatis ætas.

CLERQUES MENORS. Orde de clergues regulars fundat per Joan Agustí Adorno, caballer genovés, que l' instituí en Nápoli l' any 1388 junt ab Agustí y 'l beato Francisco Caracciolo. *Clérigos menores*. Regularium clericorum minorum ordo.

ORDENAT DE MENORS. Qui sols té algunas ó totes las ordes menors. *Clérigo de menores*. Minoribus ordinibus initiatus.

PER MENOR. m. adv. A la menuda. *Por menor*. Minutim. || **PER PESSAS MENUDAS.**

MENORETA. f. Mínima. 2.

MENORQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Menorca, isla del Mediterráneo. *Menorquin*. Minoricensis.

MÉNOS. adv. comp. Expressa la falta de una cosa pera igualarla á altra. *Ménos*. Minus. || A excepció, fora de. *Ménos*. Præter.

Á LO MÉNOS. m. adv. Denota que quant se nega una cosa, se'n concedesca altra. *A lo menos, al menos, por lo menos*. Saltem.

Á LO MÉNOS, Á LO MÉNOS, MÉNOS. m. adv. Per la part més baixa. *Al ó por el menorete, ó á lo menos ó por lo menos*. Ad minus.

ES MENTIDA. exp. Reconvé a algú que ha faltat a la veritat. *Mentis. Mentitis.*

MENTIDER, A. adj. Embustero, qui està acostumat a mentir. *Embustero, mentiroso. Mendax.* || Enganyós, fals. *Mentiroso. Vanus.*

VIA QUEDAR MENTIDER. fr. Fèr lo contrari de que algú diu que altre fa ó acostuma a fèr. *Sacar mentiroso. Aliquem falsa loquutum fuisse factis ostendere.*

LO MENTIDER CREGUT NO MEREIX SIA CREGUT. ref. L'HOME QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

LO MENTIDER NO ES CREGUT DE LAS VERITATS. ref. Denota que un mentider may es cregut. *Quien siempre me miente, nunca me engaña. Mendax semper fide caret.*

NÉS AVIAT ES ATRAPAT UN MENTIDER QUE UN COIX. ref. L'HOME QUE VÓL MENTIR GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

MENTIDERAMENT. adv. m. Ab mentida. *Falsamente, mentirosamente. Mendose, omentitè, mendaciter.*

MENTIDERÀS, A. adj. dum. *Mentirossimo.* Valdè mendax.

MENTIDERUET, A. m. y f. d. *Embustero, mentideruelo. Levis mendax.*

MENTIDETA. f. d. *Mentirica, illa, isa. Mendaciolum, mendaciumculum, i.*

MENTIR. v. n. Dir lo contrari de lo que's créu ó sent. *Mentir. Mentior, iris.* || Enganyar. *Mentir. Nugor, tricolor, aris.* || Fingir, mudar, disfressar una cosa. *Mentir. Alicui rei alterius speciem præbere.*

MENTIR À TRENCACOLL. fr. Mentir á cada paraula. *Mentir sin suelo. Singulis propè verbis mentiri.*

MENTIR PEL COLL. fr. Mentir ab descaro. *Mentir por la barba ó por la mitad de la barba. Impudenter, procaciter mentiri.*

MENTÓ. m. ant. BARBA.

MENTRE Ó MENTRES. adv. t. Durant lo temps de alguna cosa. *Mientras; en tanto; entre tanto que. Quod.* || AB TAL QUE, SOLS.

MENTRETANT Ó MENTRESTANT. m. adv. Entre tant. *Mientras tanto; mientras tanto que; mientras que. Dum.*

MENUDA. f. *Menudeo. Iteratio, nis.*

MENUDALL. m. Rebles. *Broma, cascajo, cascade, ripio. Rudus, eris.*

UMPLIR DE MENUDALL. fr. arq. Se diu quant se posa menudall en algun vuyt pera umplir-lo. *Enripiar. Rudus intrudere.*

MENUDAMENT. adv. m. En ó per parts menudas, per menor. *Menudamente, con distincion. Minutè.* || Escrupulosament. *Menudamente. Scrupulatum.* || Ab suma menudència. *Menudamente. Perexigè.*

MENUDÀRIES. f. pl. MENUDÈNCIAS.

MENUDÈNCIA. f. La petitesa de alguna cosa. *Pequeñez, menudencia. Exilitas, atis.* || **PAIOLERA**. || pl. Lo conjunt de cosas menudas y dependents de altres, ó que las acompanyan com menos principals. *Zarandajas, Analecia, orum.* || **MINUTS**. t. ||

pl. Cosas de poch apreçi estimació. *Menudencias, minucias. Minutiae, tricae, arum.* || Los menuts del cap de bestiar. *Menudencias, menudetes, despojos y menuceles.* pr. Ar. *Minutal, is.*

MENUDERIAS. f. pl. MENUDÈNCIAS.

MENUDET, A. adj. d. *Menudito. Minutulus.*

MENUDÍSSIM, A. adj. sup. *Menudísimo. Minutissimus.*

MENUT, DA. adj. Petit, xich. *Menudo. Minutus.* || Ténue, petit, despreciable, de poca consideració. *Menudo. Minutalis.* || Subjecte petit, prim, de poch cos. *Menudo. Exiguus.* || m. DINER. || **ABDIT**. || pl. Las tripas ó budells dels aucells. *Menudillos, menudos, despojos. Gigeria, orum.* || pl. Las entranyas dels bous, anyels, etc. *Asaduras, molleja, menudos, menudillos, despojos. Gigeria, erum.* || pl. Las monedas de aram que regularment se portan en la butxaca. *Menudos. Minuti veri nummi.*

À LA MENUDA. m. adv. En las compras y vendas per parts molt menudas. *Por menuda, por menor, á la menuda, en detall. Minutatum.*

À MENUT. m. adv. Molts vegades, repetidament, ab continuació. *Á menudo. Crebrò.* || y

PER MENUT. m. adv. MENUDAMENT.

PLOURER MENUT. fr. Càurer gotas tant menudas que casi no's coneixen. *Cerner, molliznar, molliznear. Minutatum pluerè.*

MENUTA. f. ant. MINUTA.

MENUTAR. h. a. ant. MINUTAR.

MENYAR. v. a. ant. MENJAR.

MENYS. adv. MÉNOS. || prep. ant. Sense. Sin. Absque, sinè.

MENYS DE PAR. m. adv. ant. Sèns igual. Sin igual. Cui non est par.

EN MENYS. m. adv. En descrédit. En mengua. Cum dedecus.

NO RES MENYS. m. adv. ant. No méenos. Nada méenos. Minimè. || an'. Aixó mateix. *Asimismo. Quidem, revera.*

ROBA MENYS NE NÓLIT. loc. ant. naut. *Géneros sin fete. Sinè nautum mercatura.*

MENYSCABAR. v. a. ant. Fèr malbé. *Menoscabar. Disperdo, is.*

MENYSCABARSE. v. r. ant. *Malmenarse, fèrse malbé.*

MENYSCABAT, DA. p. p. ant. *Menoscabado. Imminutus, disperditus.*

MENYSCAP Y MENYSCAPTÈ. m. ant. Dany, detriment. *Menoscabo. Fractura, æ, detrimentum, i.*

MENYSPREABLE. adj. Digne de despreci. *Despreciable, menospreciable. Contemnendus, aspernendus, rejiciendus.*

MENYSPREADOR, A. m. y f. Lo qui despreçia ó no fa cas de alguna cosa. *Menospreciador. Contemptor, is.*

MENYSPREANT, A. adj. MENYSPREADOR.

MENYSPREAR. v. a. No estimar, no fèr cas. *Menospreciar. Consperno, is.* || Despreciar. *Menospreciar, despreciar. Contemno, sperno, despicio, is.*

MENYSPREAT, DA. p. p. *Menospreciado*. Contemptus.

MENYSPRESABLE, adj. ant. MENYSPREABLE.

MENYSPRESADOR, A. m. y f. ant. MENTSPREADOR.

MENYSPRESAR, v. a. ant. MENTSPREAR.

MENYSPRESAT, DA. p. p. ant. MENYSPREAT.

MENYSPREU, m. Poch apreci. *Menosprecio*. Discipientia, æ. || DESPRECI.

MEONI, A. adj. Pertanyent á Meónia provincia del Assia menor. *Meonio*. Meonius.

MER, A. adj. Pur, sense mescla. *Mero*. Merus.

MER Y MITS IMPERI. fr. for. *Mero y misto imperio*. Merum et mixtum imperium.

MERAGDE, f. ant. ESMERALDA.

MERAMENT, adv. m. Pament, sense mescla. *Meramente*. Merè.

MERCADAL, m. MERCAT, RIFA.

MERCADEJAR, v. n. Negociar, traficar. *Mercadejar, comerciar*. Mercaturam facere. || CONCERTAR. || REGATEJAR.

MERCADER, A. m. y f. Marxant, negociant, traficant. m. Baix de esta denominació s'entenia ja 'l duenyo de las mercaderias, ja 'l cargador tant si eran sevas com no, ja 'l fletador total ó parcial, ja 'l factor ó sobre cárrech, ja 'l comanador quant seguia 'l viatge. *Mercader, mercante*. Propola.

MERCADERIA, f. Tot gènero que 's compra ó ven. *Mercaderia, mercaduria, mercancia*. Mercatura, æ. || ant. COMERS. || ter. L' empleo y cárrech de mercader. *Mercaderia*. Mercatura, æ. || met. fam. La substància que 's trau de las necessàrias pera adobar los camps. *Immundicia*. Immunditia, æ.

MERCAL, m. moneda de velló espanyola del temps de sant Fernando. *Mercal*, is.

MERCANT Y MERCANTIL, adj. Lo que es de ó pertany al comers y tràfich. *Mercantil, mercante*. Mercatorius.

MERCANTILMENT, m. adv. Segons l' us, forma ú ordenansas de comers. *Mercantilmente*. Mercatoriè.

MERCANTÍVOL, adj. ant. MERCANTIL.

MERCANTÍVOLMENT, adv. m. MERCANTILMENT.

MERCAT, m. Plassa ahont se ven. *Mercado*. Forum, i. || Fira, concurs de mercaders. *Mercado*. Mercatus, us. || PREU.

À MILLOR MERCAT. fr. Mòlt barato. *Mas barato*. Villiori pretio.

ANAR À BON MERCAT. fr. Vèndrerse barato. *Venderse barato*. Minori pretio vendi.

BON MERCAT. Barato. *Precio cómodo*. Commodum precium.

FÈR GRAN MERCAT DE NÓLIT. fr. Ajustar lo flet á baix preu. *Hacer gran mercado de flete*. Ajustar ó vender el flete á bajo precio. Naulium lucrare.

LO QUE 'S GUANYA EN MOLT MERCATS, SE PERT EN UNA FIRA. ref. Denota qué s' ha de tenir mòlt cuy-

dato ab lo que còsta de guanyar, perquè 's pòl pèrdrer en un moment. *Una hora suele quitar lo que en mil años se gana*. Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

QUI VÁ MOLT ALS MERCATS, SI ES PAGÉS NO TÉ DUCATS. ref. Denota que 'l luxu tira á pèrdrer als paguesos. *Labrador de capa negra poco medra*. Absente domino res malè geritur.

SEMBLA 'L MERCAT DE CALAF. loc. Denota la mòlta bulla y confusió que hi ha en algun lloch. *Parece carniceria*. Tabernam carnariam refert.

TANT FEYAN BON MERCAT. loc. ant. *Tan buen mercado hacian ó á tan bajo ó buen precio compraban, ó á tan alto vendian*. Sic lucrabantur.

MERCÉ, f. Benefici, favor, gràcia. *Merced*. Merces, edis. || Títol de cortesía. *Merced*. Merces, edis. || Voluntat, discreció, arbitre, com: está á mercé de altre. *Merced*. Arbitrium, ii. || Orde religiós, real y militar, instituhit per don Jaume 'l Conquistador; té per institut la redempció de cautius. *Merced*. Mercedis ordo. || n. p. de d. *Mercedes*.

FÈR MERCÉ Ó MERCÉS. fr. AFAYORIR. || irón. Tractar mal. *Hacer uno la merced*. Alicui officere.

GRANS MERCÉS. exp. de agraument. *Muchas gracias; muchas mercedes*. Gratias ago et habeo.

PÈNDRE A MERCÉ. loc. ant. PERDONAR, INDULTAR.

MERCENARI, adj. Religiós de la Mercè. *Mercenario*. Mercenarius religiosus. || m. JORNALER. || S' aplica á la tropa que serveix en la guerra á un príncep estrany per un cert estipendi. *Mercenario*. Mercenarius, ii.

MERCENEGAR, v. n. ant. Tenir misericòrdia. *Tener piedad*. Misereri.

MERCENETA, d. de MERCÉ.

MERCENER, A. adj. ant. MISERICORDIÓS. || NEQUI, ESCÀS.

MERCER, m. Marxantó. *Mercero, b'honero, mercachifle*. Minutæ mercis propola. || v. n. ant. MERÈIXER.

MERCERIA Y MERCÉS, f. Quincalleria; comers de cosas de poch valor. *Merceria*. Mercimonium, ii.

MERCORELLA, f. MALCORATGES.

MERCURI, m. Lo planeta més prop del sol. *Mercurio*. Mercurius, ii. || mit. Fill de Júpiter y de Maya, missalger y correu dels déus; era déu de la eloquència, del comers y dels lladres. *Mercurio*. Mercurius, ii. || ARGENT VIU.

MERCURIAL, adj. ant. Pertanyent á Mercuri. *Mercurial*. Mercurialis. || MALCORATGES.

MERDA, f. L' excrement humà. *Nierda, zulla*. Merda, æ. || Brutícia, porqueria. *Nierda*. Merda, æ. || L' excrement dels animals. *Estiercol*. Stercus, oris.

MERDA DE DIABLE. Goma pudenta. *Asafétida*. Silphion, is.

MERDA DE LAS ORELLAS. Humor espès que 's fa en los forats de ellas. *Cera de los oidos*. Aurium excrementum.

HAVERLLITAT A ALGÚ LA MERDA DEL CUL. fr. fam. *éproue la ingratitude de quelqu'un que l'on a eu soin de se débarrasser.* *petit. Haberle quitado á uno los mocos.* Infantibus *icujus* curam suscepisse.

LA MERDA COM MÉS SE REMENA MÉS PUT. ref. Denota que dels mals ó desgràcies passades val més no arlarne, perquè sempre 's renova 'l dolor ó sentiment. *Vale mas no monearlo; resfriadas duelen mas las llagas.* Acius id pungit vulnus quodcumque effrixit.

QUI NO MENJA MERDA NO ESTÀ GRAS. ref. Denota que pera nudrirse bé no s'ha de sér delicat ni estúpido en lo menjar. *Merda y horrrura todo es gordura; mierda que no ahoga todo engorda.* Protinus injecto pinguescent stercore culta.

MERDEGADA. f. TARTRÀ DE BÒTA. || y

MERDERADA. f. CAGARADA.

MERDÓS, A. adj. Brut de merda. *Merdoso.* Sordibus inquinatus.

MEREIXEDOR, A. m. y f. Qui mereix. *Merecedor, mereciente.* Dignus.

MEREIXEMENT. m. MÉRIT.

MEREIXENT. p. a. MEREIXEDOR.

MERÉIXER. v. a. Ferse, sér digne. *Merecer.* Memo, es. || Lograr. *Merecer.* Oblineo, es. || Valer. *Memer.* Mereco, valeo, es. || Fér mérits, bonas obras. *Merecer.* Benemereor, eris. || m. MÉRIT.

MERENGA. f. Dòls de clares de ou mesclat ab sucre. *Merengue.* Dulciarium, ii.

MERENGÉ. m. Aucell. MARENGE.

MERER. v. a. ant. MERÉIXER.

MERESCUIT, DA. p. p. *Merecido.* Meritus. || m. La pena ó càstich que 's créu corresponent á algú. *Merecido.* Poena debita vel merita.

MERÍ, NA. adj. S'aplica al bestiar que passa de una part á altra mudant de pasturas, y passant l'ivern en Extremadura y l'estiu en la montanya. La llana del mateix bestiar se diu merina. *Merino.* Merinum pecus. || Lo qui cuyda de dit bestiar. *Merino.* Gregum præfectus. || jutge que posava 'l rey en algun territori ab ampla jurisdicció. *Merino.* Eignæ regionis præfectus.

MERIDIÀ. m. Circul màxim de la esfera celeste, que passa pels pols del mon y pel zenit y adir de algun punt de la terra ab que 's refereix. *Meridiano.* Meridianus, i. || adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridiano.* Meridianus.

PRIMER MERIDIÀ. 'L que arbitràriament se pren com á principi pera contar los graus de longitud geogràfica en que està qualsevol lloch de la terra. *Meridiano primero.* Primus meridianus.

MERIDIANA. f. Línea recta tirada de nord á sur en lo pla del meridià. *Meridiana linea.* Meridiana linea.

MERIDIONAL. adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridional, meridiano.* Meridianus, australis.

MERINDAT. f. Territori en que té jurisdicció algun jutge. *Merindad.* Merini præfectura, ditio.

MÉRIT. m. Acció digna de premi ó càstich.

Mérito, merecimiento. Meritum, promeritum, i. || Excel·lència, bondat de una obra. *Mérito.* Meritum, i.

MÉRIT DE CONDIGNE. teol. Lo mereixement de las bonas obras sobrenaturals exercitadas per qui està en gràcia de Dèu. *Mérito de condigno.* Meritum de condigno.

MÉRIT DE CÓNGRUO. teol. Mereixement de ditas obras exercitadas per qui està en pecat mortal, ab que logra 'ls auxilis de Dèu pera eixir de tant mal estat. *Mérito de congruo.* Meritum de congruo.

MÉRITS DEL PROCÉS. Lo conjunt de probas y rahons que de ell resultan y serveixen al jutge pera donar sa sentència. *Méritos del proceso.* Processus acta et probationes.

AB MÉRIT. m. adv. De una manera digne, y per haver merescut. *Meritoriamente.* Meritoriè.

EN MÉRITS. m. adv. En rahó. *En razon, en vista, en méritos.* His datis.

SENSE MÉRIT. m. adv. Sense rahó, sense sér merescut. *Inmeritamente.* Immeritò.

MÉRITAMENT. adv. m. Ab rahó y justícia. *Meritamente, mercedamente.* Meritò, jura.

MÉRITAR. v. a. ant. MERÉIXER.

MÉRITÍSSIM, A. adj. *Meritissimo.* Meritissimus.

MÉRITORI, A. adj. Digne de premi ó càstich. *Meritorio.* Meritorius. || Qui està treballant en una oficina sense sou y fent mérits pera lograr una plassa efectiva. *Entretenido, meritorio.* Muneris spe deserviens.

MÉRITÓRIAMENT. adv. m. De un modo meritori. *Meritoriamente.* Meritò.

MERLA. f. Aucell de cinch á sis polzadas de llarch; lo mascle es negre ab lo bech groch, la femella de pardo obscur, ab lo pit bermellench, claspada de negre, 'l bech pardo obscur, s'amansa fàcilment, y apren qualsevol cant. *Mirlo, merla.* Merula, æ. || Peix. *Mirlo, zorzal marino.* Merulus, merlus, i.

MERLOT. m. Lo mascle de la merla. *Mirlo.* Merula mas.

MERLUSSA. f. Peix. LLUS.

MERMA. f. Minva, ménqua. *Merma.* Intertritura, æ, intertrimentum, i.

MERMAR. v. n. Minvar. *Nermar.* Decresco, is.

MERMAT, DA. p. p. *Mermado.* Diminutus.

MERONER, A. adj. BENÉFICH.

MES. m. Cada una de las dotze parts del any. *Mes.* Mensis, is. Cada un consta dels dias que expressa aquesta quarteta:

Dias trenta hi ha en setembre,

En abril, novembre y juny,

Vint y vuyt en lo febrer

Y en los demés trenta y un.

|| Número de dias consecutius que corren desde un dia senyalat en un mes, fins á altre de igual fetxa en lo següent. *Mes.* Mensis, is. || REGLA. 6. ||

MESADA. 1. || p. p. de métrer. *Metido*: Intromissus. || ant. Lo mateix que mias; com: *MES* penas. *Mis*. **MES.** || ant. Contracció de *ME* es.

MES ANOMALÍSTICH. Lo temps que tarda la lluna desde són apogeo fins que torna á serhi. *Mes anomalístico*. *Mensis anomalisticus*.

MES CORRENT. Lo present. *Mes corriente*. *Mensis veriens*.

MES DE REY. Cada un dels mesos en los quals toca al rey la presentació dels beneficis y prebendas eclesiásticas que abans tocava á la dataria romana. *Mes del rey*, *mes apostólico*. *Mensis apostolicus*.

MES ENTRANT. Lo mes que seguirá al corrent. *Mes que viene*. *Mensis sequens*.

AIXÓ SERÁ PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. fr. LA SETMANA DELS TRES DIJOUS.

SI PLOU MOLT EN MES DE AGOST, NO GASTES DINERS EN MOST. ref. Denota que si plou molt en dit mes se sól malmétre lo vi. *Cuando lloviere en agosto, no echas tu dinero en mosto*. Cum pluuet augusto, nummos ne impendito musto.

MÉS. conj. adv. Ab que s' oposa l' extrem de la oració al altre moderantli l' sentit ó destruhintlo. *Mas, pero*. Sed, verum. || conj. comp. que denota l' excés. *Mas*. *Magis*, plus. || adv. pera explicar quantitat determinada que s' anyadeix. *Mas*. Plus, ampliús. || *ADENÉS.* || Pitjor, com: lo que més es que no's pót justificar. *Mas, peor*. Pejus. || Abans, com: més es agraument que paga. *Mas, antes*. Potius quam. || També equival á *Y*, com: més perque he de pagar lo que no dech. *Mas*. Autem, enim. || Preguntant ó admirantse equival á per ventura, v. g. *més si haurán vingut*. *Mas*. Numquid, ecquid. || **ITEM.** || Ab la partícula *que*, s' usa com interjecció pera denotar la indiferència ab que's mira que succehesca ó no alguna cosa: així dihem: F. ha marxat, *més que* no torne. *Mas que*. Vel etiam. || Ab lo verb *HAVÉA* é interrogant, s' usa per afirmar lo modo ab que's discorre en alguna dificultat proposada; v. g. hi ha *més que* pagarli? *Mas*. Quid nisi restat.

MÉS Á MÉS Ó DE MÉS Á MÉS. m. adv. MAJORMENT, PRINCIPALMENT. || m. adv. fam. que s' usa pera significar l' augment de alguna cosa, com: es pobre y *més á més* baldat. *De mas á mas*. Præterea, insuper.

MÉS QUE MÉS. m. adv. *Mas aun, mas que mas*. Plus plusque.

MÉS Y MÉS. adv. ab que's denota un augment progressiu y continuat. *Nas y mas*. Plus et ampliús.

Á LO MÉS, Á LO MÉS MÉS. m. adv. A totallargar. *Á lo mas; á lo mas mas, á todo tirar*. Ad, ut summum.

Á MÉS. m. adv. que s' expressa lo que s' afegeix á alguna cosa. *A mas. á demas*. Insuper.

Á MÉS TARDAR. loc. *A mas tardar*. Quæ longior.

COM MÉS HI SÓN MÉS MAL VA. loc. Denota que'n las cosas de ingeni y de gust no convé que entrevingan molts. *Muchas maestras cohondan la novia: muchos compondores descomponen la novia*. Sæpe novam ornatrix deformat plurima nuptam.

NI MÉS NI MÉNOS. m. adv. Exacta, cabalment. *Ni mas ni menos*. Ne quid plus, minusve. || Enterament semblant. *Pintiparado*. Ipsissimus.

POCH MÉS Ó MÉNOS. m. adv. A poca diferència. *Poco mas ó menos*. Plus minusve.

SENSE MÉS NI MÉS. m. adv. Sense motiu. *Sin mas ni mas; sin mas acá ni mas allá*. Temerè, inconsultò,

MESA. f. Taula que serveix pera jugar al villar. *Mesa, mesa de truchos*. Trudicorum tabula. || Joch de mesa. *Billar, juego de truchos*. Trudicularius ludus. || Taula ó puesto sobre que's diu missa. *Mesa de altar*. Mensa, æ. || Cada partida en lo joch de villar, y 'l tanto que's pága per cada una. *Mesa*. Mensa, æ.

MESA DE GUARNICIÓ. náut. Reunió de alguns taulons per sas voras asseguradas ab pesos en los costals, desde devant de cada arbre envers popa, pera subjectar en ella y fér obrir major àngul á la obecadura corresponent. *Mesa de guarnicion*.

MESADA. f. Lo salari de un mes. *Mesada, mes*. Menstrua merces. || **MES.** 2. || ant. REGLA. 6.

MESADER. m. Fadrí de treball que s' ajusta per mesos menjant en casa del amo. *Mesero*. Mens-truus operarius.

MESCLA. f. Barreja, incorporació de una cosa ab altra. *Mezcla, mezcladura, mezclamiento, mistura, miscelánea*. Coordinatio, admixtio, nis. || La contextura de diferents colors en los vestits. *Mezcla*. Versicolor (textura). || ant. PELRA.

MESCLABLE. adj. Lo que's pót mezclar. *Miscible*. Quod misceri potest.

MESCLADAMENT. adv. m. Tot barrejat. *Mezcladamente*. Permixtè. || CONFUSAMENT, INDISTINCTAMENT.

MEZCLADOR. A. m. y f. Qui méscla. *Mezclador*. Miscens, permixtor, is.

MESCLADURA. f. y

MESCLAMENT. m. MESCLA.

MESCLAR. v. a. Barrejar. *Mezclar, misturar*. Misceo, permisceo, es. || Barrejar, juntar, incorporar una cosa ab altra confonentlas. *Misturar*. Misceo, es. || Barrejar una cosa entre mitj de altrás. *Entrelejer*. Intersero, is. || Barrejar una ó més cosas ab algun líquit fins á formar una pasta més ó ménos dura. *Confingir*. Conflingo, is. || v. r. Barrejar-se. *Envolverse, mezclarse*. Permisceri. || Ficarse, entremezclarse en algun negoci. *Mezclarse, meterse, entrar*. Se inmiscere.

MESCLAT. DA. p. p. *Mezclado*. Permixtus. || Barrejat. *Barajado*. Confusus. || SAQUEJAT.

MESCLETA. f. Roba de mescla. *Mezclilla*. Versicolor textura.

MESDIENT. m. Qui dóna major preu en las vendas, arrendaments, etc. *Mayor postor*. Pretii auctor in litatione.

MESENTERI. m. anat. MESSENERI.

MESENTÉRICA. adj. ant. MESSENTÉRICA.

MESER. v. a. ant. POSAR.

MESESTRIA. f. ant. MESTRIA.

MESES. f. pl. SEMBRATS.

MESEY. pron. ant. MATFEX.

MESOBRAQUI. adj. poét. Calificació de un peu compost de cinch sílabas, quatre llargas y una breu col·locada en mitj de aquelles. *Mesobraquio.* Mesobraquium, ii.

MESONJA. f. ant. MENTIDA.

MESQUÍ. m. Pobre, necessitat. *Mezquino.* Miser, mendicus, i. || Escàs, coquí. *Avaro, mezquino, escaso, menguado, parco, escatimoso, escasero, manicorto, detenido, guardoso, prieto, piojoso, estreñido, apretado.* Sordidus. || APOCAT.

MESQUINAMENT. adv. m. Escassament. *Mezquinamente.* Sordidè, præparcè.

MESQUINERIA Y MESQUINDAT. f. y

MESQUINESA. f. ant. Misèria, escassesa. *Mezquindad, miseria, cicateria, piojeria.* Mendicitas, egestas, atis. || Avarícia, cicateria, coquineria. *Mezquindad.* Sordida parcimonia.

MESQUINEJAR. v. a. Portarse ab mesquineria. *Cioatear, miserear.* Sordidè se gerere.

MESQUITA. f. Temple dels mahometans. *Mezquita.* Mahometanorum fanum, delubrum.

MESSA. f. ant. GARBERA.

MESSALINA. f. Dona de costums dissolutas. *Mesalina.* Mesalina, æ.

MESSETERI. m. anat. Tel ple de greix y entreteixit de nirvis, venas, artèries y glàndulas, al qual están units los budells. *Entresijo, mesenterio.* Mesenterium, ii.

MESSENTÉRICA. adj. anat. S' aplica à cada una de las venas que baixan del felje al messenteri per medi de la vena porta. *Meseraica, miseraica.* Meseraica venæ.

MESSER. v. a. ant. POSAR.

MESSES. f. pl. SEMBRATS.

À MESSES. m. adv. ant. A la cullita: *Por la mies, à la cosecha.* Ad messem.

MESSIAS. m. Enviat, s' aplica à Jesucrist. *Mesias.* Missus, legatus, i.

MESSIÓ. f. ant. Gasto. *Costa, coste, costo, misión, gasto.* Expensa, æ. || ant. APOSTA, JUGUESCA.

À MESSIÓ SUA. m. adv. ant. A costa seva. *A sus expensas, por su cuenta.* Sumptibus, expensis.

DESTRE LAS MESSIONS. fr. ant. Pagar los gastos. *Pagar los gastos.* Expensis solvere.

POSAR MESSIONS. fr. ant. APOSTAR.

DONAR DINERS À MESSIÓ. fr. ant. Donar diners pera 'l gastos. *Dar para el gasto.* Impendere.

MESSIONEJAR. v. a. GASTAR.

MESTA. f. Conjunt de pastors ó amos de bestiar que cuydan de comprar, véndrer, y del govern econòmic de ells. *Mesta.* Pecuaría, æ.

LO QUE PERTANY À LA MESTA. *Mesteño.* Pecuarinus.

MESTALL. m. Mescla de blat. *Mezcladizo.* Frumentum mixtum variis granis.

MESTER. m. y

MESTIER. m. ant. MENESTER.

FÉR MESTER Ó MESTIER. fr. FÉR MENESTER.

MESTRA. f. La dona que ensenya. *Maestra, preceptora.* Màgistra, æ. || Muller del mestre. *Maestra.* Magistri uxor. || La religiosa que cuyda de las novícias. *Maestra.* Magistra, æ.

MESTRAL. adj. S' aplica al vent que bufa entre ponent y tremuntana. *Maestral, nordovest, noroeste ó nor-oveste.* Caurus, corus.

MESTRANSA. f. Orde de caballers, l' institut dels quals es exercitarse en lo maneig de caballs. *Maestranza.* Quidamequestrisordo. || Obrador ahont se treballan los materials pera las naus. *Maestranza.* Navalium armamentorum officina.

MESTRANSA DE ARTILLERIA. Lo conjunt de treballadors que fabrican y componen los arreus y màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria.* Militarium machinarum opificum societas. || L' obrador ahont se treballan las màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria.* Militarium machinarium officina.

MESTRANT. m. Individuo de la mestranza. *Maestranke.* Ordinis equestris sodalis.

MESTRASGO. m. La dignitat de mestre de qualsevol orde militar. *Maestrazgo.* Equestris ordinis præfectura. || Lo territori de la jurisdicció del mestre. *Maestrazgo.* Equestris ordinis præfectio ditio.

MESTRAT. m. ant. MESTRIA.

MESTRATGE. m. Empleo dels treballs del mestre en algun art ú ofici. *Maestria, magisterio.* Perítia, æ, magisterium, i.

MESTRE, A. adj. Obra que pòt servir de exemple ó modelo. *Maestro.* Magister, tri. || m. Práctich, intel·ligent en alguna matèria. *Maestro.* Expertus. || Qui està aprobat en algun ofici mecànic. *Maestro.* Opifex, icis. || Qui té 'l grau major en filosofia. *Maestro, maestro en artes.* Artium magister. || Subjecte à qui's confereix un magisteri. *Maestro.* Magister, tri. || Lo superior en las ordes militars. *Maestre.* Magister, tri. || Qui educa 'ls minyons de una casa particular. *Preceptor, maestro ayo, pedagogo.* Pedagogus, i. || Entre religiosos títol de gran condecoració que's dóna à algun de sos individus. *Maestro.* Magister, tri. || Lo qui va per las casas à donar lliçons. *Leccionista, pedante.* Magister qui privatim docet. || adj. MESTRAL.

MESTRE ALIBORUM Ó FANGUET. Inquet, entramaliat. *Zarandillo.* Ardelio, nis.

MESTRE DE AIXA. Qui treballa en las fàbricas de naus. *Carpintero de ribera.* Faber navalis.

MESTRE DE AYGA. Qui entra en obras de aygua. *Aguañon, maestro de aguas.* Hydraulicus.

MESTRE DE CAPELLA. Director de orquesta. *Maestro de capilla.* Chorotates, is.

MESTRE DE CASAS. Lo qui treballa en la construcció de edificis fent paret y lo demès semblant. *Albañil, maestro de obras.* Cæmentarius, ii.

MESTRE DE CEREMONIAS. Qui adverteix las cere-

monías que's deuben usar segons regla dels ceremonials y usos autorisats. *Maestro de ceremonias*. Rituum magister. || met. CEREMONIER.

MESTRE DE COTXES. Qui's fabrica. *Maestro de coches*. Bigarius, carpentarius, ii.

MESTRE DE DANSAS. BASTONER. || Qui té per ofici ensenyar de ballar. *Maestro de baile*. Saltator, is.

MESTRE DE ESGRIMA. Qui ensenya de esgrimar. *Maestro de esgrima ó de armas*. Lanista, æ.

MESTRE DE ESPERIT. Director de la consciència de alguna persona. *Director, maestro espiritual*. Spiritualis director.

MESTRE DE FORESTA. Oficial real destinat pera las guardas y prohibicions dels boschs y cassa. *Forestal*. Forestalis.

MESTRE DE GUATTA. CAP DE GUAYTES.

MESTRE DEL SACRO PALÀCIO. Empleat del palácio del papa encarregat de examinar los llibres que s' han de publicar. *Maestro del sacro palacio*. Sacri palatii magister.

MESTRE DE LLATINITAT. Lo que ensenya gramática llatina. *Maestro de latinidad*. Latinæ linguæ præceptor.

MESTRE DE MINYONS Ó DE PRIMERAS LLETRES. Lo qui ensenya de llegir, escriurer y contar. *Maestro de escuela, de primeras letras, de niños*. Ludimagister, tri.

MESTRE DE NOVICIS. Director dels novicis en las religions. *Maestro de novicios*. Noviciorum magister.

MESTRE DE OBRAS. En los edificios lo que es intelligent que cuida del treball, materials y bondat de la obra. *Sobrestante, aparejador, obrajero*. Operi præfectus.

MESTRE DE PORTS. L' oficial del patrimoni real que cuidava de la guárda y defensa, y dels passos y eixidas dels ports.

MESTRE DE POSTAS. Lo qui té á són càrrech ó en sa casa 'ls caballs per las postas. *Maestro de postas*. Veredorum præfectus.

MESTRE DE REGLAS Y PRECEPTES. La persona que dona reglas y preceptes. *Preceptista*. Præceptor, is.

MESTRE DE SALA. Dispenser, criat major que en la taula dels senyors tastava y repartia 'l menjar. *Maestresala*. Mensarius, ii.

MESTRE DE SILENCI. 'L ministre destinat pera cuydar del silenci ó quietut de la casa ó temple. *Silenciero, silenciario, celador*. Silentarius, ii.

MESTRE DE TRASSAR EDIFICIS. ant. ARQUITECTE.

MESTRE JUSTICIER. Superior de justícia. *Maestro justiciero, juez supremo*. Superior judex.

MESTRE PORTOLÀ. Lo qui cuidava del port ó de la marina. *Comandante de marina*. Prefectus maritimus.

MESTRE RACIONAL. Lo ministre real que en Aragó y Catalunya tenia á són càrrech lo compte y rahó de la hisenda. *Contador mayor, racional*. Rationalis, supremus quæstor.

NINGÚ NAIX MESTRE DEL VENTRE DE SA MARE. ref. LA PRÀCTICA TRAU MESTRE.

PASSARSE MESTRE. fr. Sufrir 'l exámen y obtenir la aprobació en algun ofici. *Recibirse maestro*. In aliqua arte approbatione donari. || fam. met. Atrevirse á fer alguna cosa sèns autorisació, encara que presumintla. *Adelantarse*. Per se agere.

QUI AB BON MESTRE ESTÁ, APÉNDREX DÉU. Denota lo que influheix en los inferiors l' exemple dels majors. *Al cabo de un año, tiene el mozol las mañas de su amo*. Post annum famulus mores perdidit heriles.

SENSE MESTRE. fr. ab que's denota que algú es molt hàbil y destre en alguna cosa. *Ser diestro*. Peritissimum esse.

MESTRESCOLA. m. Dignitat en algunas iglésias catedrals que tenia á són càrrech la ensenya de las cièncias ecclesiásticas. *Maestrescuela, maestrescuela*. Scholæ præfectus. || En algunas universitats es lo canceller. *Cancelario, maestrescuela*. Cancellarius, ii.

MESTRESCOLIA. f. La dignitat de mestrescola. *Maestrescolia*. Gymnasiarchæ munus.

MESTRESSA. f. Dona que es cap ó duenya de una casa. *Ama, dueña*. Hera, æ. || La dona de qualsevol mestre de un ofici. *Maestra*. Opificis uxor. || MAJORDONA.

MESTRESSA DE CLAUS. La criada encarregada de las claus y economia de la casa. *Ama de llaves*. Rei domesticæ curatrix.

MESTRIA. f. Dignitat ó grau de mestre entre religiosos. *Maestria*. Magisterium, ii. || Grau de mestre en los oficis. *Maestria*. Magistri titulus. || La obra que fan en qualitat de exámen los que's passen mestres en algun ofici. *Obra maestra*. Magistrale opus. || met. Qualsevol cosa feta ab molt cuydado y artificio. *Obra maestra*. Opus eximium. || L' encàrrech de educar é instruhir als minyons. *Pedagogia*. Pedagogi munus. || L' art y destrem en ensenyar ó executar alguna cosa. *Maestria*. Peritia, æ.

MESTURAR. v. a. ant. MESCLAR.

MESURA. f. Cantilat discreta, separada ó lliquida. Instrument pera mesurar. *Mesura, medida*. Mensura, æ. || MODERACIÓ. || Plan, càlcul. *Medida*. Dispositio, nis. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i. || L' acte y efecte de mesurar. *Medida, medicion*. Mensio, nis.

MESURA DE OLI. La casa ahont se ven. *Aceteria*. Olearia taberna.

À MESURA. m. adv. Ab conformitat. A *proporcion, á medida, al paso que*. Ul.

ENTRE POCH Y MÀSSA LA MESURA PASSA. ref. Aconsella que's déu evitar los estrema. *Tanto es lo demás como lo de menos; tanto se peca por carta de más como por corta de menos; ni tan calco que se le rean los sesos*. Ne quid nimis; inter extrema medium.

TANT S' UMPLÉ LA MESURA QUE PER ELLA MATRIZA 'S RAU. fr. met. Denota que tant s' incomoda á al.

gà que arriba á pèrdrer la paciència. *Apretar hasta que salte la cuerda.* Nimiùm obstringere, premere.

MESURABLE. adj. Lo que pòt mesurarse. *Mensurable.* Mensurabilis.

MESURADAMENT. adv. m. Poch á poch, abtino. *Mesuradamente.* Modestè.

MESURADOR, A. m. y f. Qui mesúra. *Medidor, mensurador.* Mensor, is.

MESURAMENT. m. MESURA. 3.

MESURAR. v. a. Examinar la magnitud ó extensió de alguna cosa. *Medir, mensurar.* Mensuro, as.

MESURAT, DA. p. p. *Medido.* Mensus, mensuratus. || adj. PAUSAT, MODEST, CIRCUNSPPECTE.

MESURÓ. m. PICORÍ.

METAFÍSICA. f. Part de la filosofia que tracta dels primers principis de nostres coneixements, de las ideas universals y dels sers espirituals. *Metafisica.* Metaphysica, æ. || Lo modo de discórrer ab molta sutilesa. *Metafisica.* Subtilitas, atis.

METAFÍSICH, CA. adj. Lo pertanyent á la metafísica. *Metafisico.* Metaphysicus. || Mòlt difícil, quasi increíble é impracticable. *Metafisico.* Metaphysicus. || m. Qui sab de metafísica y discorre ab molta sutilesa. *Metafisico.* Metaphysicus, i.

METÀFORA. f. ret. Tropo en que á una cosa se li dona 'l significat de altra per alguna semblansa que hi ha entre las dos. *Metáfora.* Metaphora, æ.

METAFÓRICAMENT. adv. m. Per ó ab metàfora. *Translativamente, metafóricamente.* Metaphoric.

METAFÓRICH, CA. adj. Pertanyent á la metàfora. *Metafórico.* Metaphoricus.

METAFORISAR. v. a. Usar metàforas. *Metaforizar.* Metaphoras adhibere..

METAGOGE. f. Figura retórica per la que s'acomodan á las cosas inanimadas las propietats de las animadas. *Metagoge.* Metagoge, es.

METALÈPSIS. f. Figura retórica per la que 's posa l' antecedent pel consegüent y al revés: alguns la reduheixen á la metonímia. *Metalepsis.* Metalepsis, is.

METALL. m. Nom genèrich de diferents minerals que són durs, compactes, brillants y mòlt pesats, com ferro, plata, or. *Metal.* Metallum, i. || LLAUTÓ.

METALL DE VEU. Lo sonido de ella. *Metal, timbre de la voz.* Vocis tonus, sonus.

MÀTRES METALLS. fr. Traballar or, plata, ó altre metall reduhintlo á fullas ó planyas. *Batir hoja.* Bracteo, as.

REFINAR LOS METALLS. fr. Purificarlos en lo gresol. *Afinar los metales.* Metalla ad purum excoquere.

METÀL-LICH, CA. adj. Lo que es de metall ó li pertany. *Metálico.* Metallicus. || Lo diner en moneda sonant, á diferència del paper moneda. *Metálico.* Numerata pecunia.

METALOGRAFIA. f. Ciència que té per objecte la descripció y coneixement dels metalls. *Metalografia.* Metallographia, æ.

METALÚRGIA. f. Ciència de beneficiar los metalls. *Metallurgia.* Metallaria scientia.

METALÚRGICH, CA. adj. Pertanyent á la metalúrgia. *Metallúrgico.* Ad metallariam scientiam pertinens.

METAMÓRFOSA. f. METAMÓRFOSIS.

METAMORFOSAR. v. a. ant. TRANSFORMAR.

METAMÓRFOSIS. f. Transformació, mudansa de forma. *Metamórfosi, metamórfosis, metamórfose.* Metamorphosis, is.

METANEA. f. ret. Figura. CORRECCIÓ.

METAPLASME. f. gram. Transposició de las parts de la oració per rahó de la elegància, etc. *Hiperbaton, metaplasmo.* Metaplasmus, i. || gram. Supressió, adició ó cambi de alguna lletra ó síl·laba; com: silba per síl·laba, Mavorte per Marte. *Metaplasmo.* Metaplasmus, i.

METÀSTASIS. f. med. Transposició de la màteria morbosa, que deia á una part y acomet á una altra. *Metástasis.* Metastasis, is.

METÀTESIS. f. gram. Inverzió del orde de las lletres. *Metátesis.* Metathesis, is.

METECH. m. Foraster establert en Atenas que gosava de tots los privilegis de ciutadà. *Meteco.* Metecus, i.

METEMPSÍCOSIS. f. Transmigració de las ànimas. *Metempsychosis.* Metempsychosis, is.

METEÓRICH, CA. adj. Pertanyent als metéoros. *Metéórico.* Meteoricus.

METEORISTA. m. Intel·ligent en los metéoros. *Meteorista.* Meteorologus, i.

METÉORO. m. Cos ó fenómeno engendrat en l' ayre, com: la pluja, pedra, etc. *Metéoro.* Meteorus, i.

METEOROLOGIA. f. Ciència que tracta dels metéoros. *Meteorologia.* Meteorologia, æ.

METEOROLÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la meteorologia ó als metéoros. *Meteorológico.* Meteorologicus.

METEIX. pron. person. MATRÍX.

METEY. pron. ant. MATRÍX.

METGE. m. Professor de medicina ó qui està autorisat pera curar las malalties internes. *Médico.* Medicus, i.

METGE DE APEL·LACIÓ. Aquell que es cridat per consulta en cassos graves. *Médico de apelacion.* Medicus in gravi periculo consultus.

METGE ESPIRITUAL. Director de la consciència. *Médico espiritual.* Medicus spiritualis.

DE METGE, PORTA Y BOIG TOTS NE TENIM UN POC. ref. que repren als que volen aplicar remeys sense sér metges, fér versos sens haverne après, etc. *De médico, poeta y loco todos tenemos un poco.* Sus doct. || Dona á entèndrer que l' obrar imprudentment es mòlt comú. Si la locura fuese dolores, en cada casa habria voces. *Stultitiam nemo fugit.*

METGESSA. f. Muller del metge. *Doctora.* Metdici uxor.

METGIA. f. ant. MEDICINA.

METJAR. v. a. ant. MEDICINAR.

METÓDICAMENT. adv. m. Ab método. *Metódicamente.* Methodicè.

METÓDICH, CA. adj. Pertanyent al método. *Metódico.* Methodicus.

METODISTA. Qui prescriu lo método de fèr alguna cosa. *Metodista.* Methodi magister, præceptor.

MÉTODO. m. Art, modo, orde. *Método.* Methodus, i. || Modo de viurer. *Método.* Vitæ institutum. || fil. L' orde que se segueix en las ciències. *Método.* Methodus, i.

MÉTODO ANALÍTICH. L' orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi del análisis. *Método analítico.* Methodus analytica.

MÉTODO SINTÉTICH. L' orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi de la síntesis. *Método sintético.* Methodus syntetica.

METONÍMIA. f. ret. Tropo, quant se pren la causa pel efecte, l' inventor per la cosa inventada, 'l continent per la cosa continguda, 'l protector per la cosa protegida, ó al contrari. *Metonymia.* Metonymia, æ.

METOPA. f. Espay que hi ha entre triglifo y triglifo en lo fris dórich. *Metopa.* Metopa, æ.

METOPOMÀNCIA. f. METOPOSCÓPIA.

METOPOSCÓPIA. f. Art de endevinar lo que ha de succehir á una persona examinantli las líneas de la cara. *Metoposcopia.* Metoposcopia, æ.

METRALLA. f. La munició menuda ab que's carregan las pessas de artilleria. *Metralia.* Ferrea fragmenta bellicis tormentis instruendis.

METRE. m. ant. *Mi amo, mi señor.* Domine mi.

MÉTRER. v. a. ant. POSAR, COL-LOCAR, FIGAR.

MÉTRER EN BELL. fr. ant. Posar en clar. *Poner en limpio.* Apertum reddere.

MÉTRERSE. v. r. POSARSE.

METRETA. f. Mesura grega de líquits de tres arrobas. *Metreta.* Metreta, æ.

MÉTRICAMENT. adv. m. Ab metro ó ab las reglas de ell. *Métricamente.* Metricè.

MÉTRICH, CA. adj. Lo que pertany al metro. *Métrico.* Metricus.

METRO. m. Vers. *Verso, metro.* Metrum, i. || La distribució de las sillabas ó peus en lo vers. *Metro.* Metrum, i. || arit. Mida y base del sistema decimal Es la deu millonéssima part del pol nort al equador, val uns cinch pams y dos polzadas. *Metro.* Metrum, i.

METROMANIA. f. La mania de fèr versos. *Metromania.* Metromania, æ.

METRÓPOLI. m. Ciutat capital de provincia ó regne. *Capital, metrópoli, matriz.* Metropolis, is. || Iglésia ahont resideix l' arquebisbe. *Metrópoli.* Metropoli ecclesia.

METROPOLITÁ, NA. adj. Lo que pertany á

la metrópoli ó al arquebisbat. *Metropolitano.* Metropolitannus, metropoliita.

METXA. f. Pessa que entra en un forat de altra. *Almilla, espiga.* Spiculum, i. || Corda preparada ab combustibles pera calar foch á las pessas de artilleria, minas, etc. *Mecha.* Ignita restis. || BLE. || La cordela ó ble que's porta en la butxa dins de un canonet pera picar foch y encèndrer lo cigarro. *Mecha.* Ellychnium, ii.

METXER. m. BLNERA.

METZINAR. v. a. ant. ENMATZINAR.

METZINER. m. ant. BRUIXOT. || adj. HECHICHO. ENVENENADOR.

METZINES. f. pl. BRUIXERIAS. || VERÍ. || MATZINAS.

MEU, VA. pron. possessiu de la primera persona, que significa lo que es propi ó pertany a ella. *Mio.* Meus. || Paraula que imita la ven del gat. *Mio, miau.* Oganitus, us. || pron. possessiu que com l' article 's posa davant dels substantius. *Mi.* Meus. || m. Herba. ESPUELA DE CABALLER.

ES MOLT MEU. exp. Denota la amistat de algú ab altre. *Es muy mio.* Mihi conjunctissimus est; ex intimis meis est.

MEUCA. f. Aucell semblant al ánech encara que major de cos y de coll més curt: es cendrós, los ulls blaus, bech groch y un poch bermell, y las potas de color de palla. Viu á la vora del mar, y s'alimenta de peixos. *Meauca.* Larus fuscus. || Planta semblant al blat de moro, encara que no fa panollas: conté la llavor, que es semblant al mill, en un espigó que té en la cima; serveix pera alimentar als bous. En València 's diu daza. *Aleondia, adaza.* Panicum, i. || MELGA. || ter. FANOC, PUTA.

MEYLLOR Ó MEYLLOR. adj. comp. MILLOS.

MEYNADER Y MAYNADER. m. Capitá de maynada. *Meznadero.* Dux, cis.

MEYTADAT, DA. adj. ant. PARTIT, DIVIDIT. DRAP MEYTADAT. Tela partida en dos colors. *Partido en dos colores.* Divisa tela.

MEYTADELLA. f. Mesura. PORRÓ.

MEYTAT. f. Una de las dos parts en que's divideix un tot. *Mitad.* Dimidium, ii.

Á LA MEYTAT. m. adv. En lo lloch que dista igualment del dos extrems. *En medio, á mitad.* In medio.

LA MEYTAT Y ALTRE TANT. loc. que s' usa pera excusarse de respondrer á una pregunta, especialment parlant de quantitat ó número. *La mitad y otro tanto.* Dimidium, cum dimidio.

PER MEYTAT. m. adv. *Por mitad.* Dimidia ex parte.

PER MEYTATS. m. adv. Per parts iguals. *Mitad y mitad.* Aquis partibus.

MI.

MI. Cas irregular del pronom jo. *Mi.* Mi, mei, me. || f. mús. Tercera nota y veu de la escala. *Mi.* Tertia hexachordi vox.

Á LA MI RE. Signe músich compost de la lletra á y de las notas: LA, MI, RE. *Á la mi re.* A la mi re.

MIA. Veu femenina del pronom MEU. *Mia*. Mea.
MIÀ, NA. adj. ant. MITJÀ.
MIASMA. m. Exhalació, vapor maligne. *Mias*.
m. Miasma, æ.

MIASMATICH, CA. adj. Lo que pertany als miasmas, ó es produït per ells. *Miasmático*. Miasmaticus.

MICA. f. Petita porció. *Brizna, migaja*. Mica, æ. || Quasi res. *Pizca, migaja*. Penè nihil. || MOLLÀ. 3. 4. || La porció petita de alguna cosa grossa que's pòt dividir. *Migajada*. Pars minima. || Quantitat curta y escassa: v. g. una mica de pa, de aygua, etc. *Poco*. Parum. || Quantitat molt menuda de aygua, com las gotetas que cauben quant plou menut. *Gota, chispa*. Gutta, æ. || met. Part petita de alguna cosa no material. *Migaja*. Mica, æ.

MICA MÉS, MICA MENOS. POCH MÉS, POCH MENOS.

À MICAS Y DE MICA EN MICA. m. adv. Expressa que alguna cosa's distribuïx de poch en poch. À pistos. Per minutas partes. || De poch en poch temps. À *migajadas*. Minutim.

DE MICA EN MICA S' UMPLE LA PICA. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

FÉR MICAS, MIL MICAS Ó MICAS Y BOCINS. fr. Engrunar una cosa, trencarla en parts molt menudas. *Hacer añicos, pizcas, gigote*. In frusta secare.

MOLTAS MICAS FAN UN TROS. fr. MOLTAS CANDELAS FAN UN CIRI PASCUAL.

UNA MICA AL COR SE FICA. ref. Adverteix que no's deuen despreciar las cosas per molt petites ó de poca entitat. *Mas vale algo que nada*. Saltem aliquid eligendum præ nihil.

UNA MICA MICA. m. adv. Porció molt menuda. *Una migajuela*. Minutissima particula.

MICO. m. Mona mascle ab cua, ab la qual se penja en los arbres. *Mono, mico*. Cercopithecus, i.

MICRÓCOSMOS. m. Mont petit; se diu així al home per tenir tota la exel·lència de la naturalesa. *Micrócosmos*. Microcosmos.

MICROCÓSTICH, CA. adj. Se diu de un instrument y de qualsevol cosa que serveix pera augmentar la veu y'l so. *Microcóstico, micrófono*. Microphonum, i.

MICROGRAFIA. Descripció de las parts y propietats dels objectes que no's poden véurer sense la ajuda del microscopi. *Micrografia*. Micrographia, æ.

MICROLOGIA. f. Ansia ó cuydado de cosas petites ó ridículas. *Micrologia*. Micrologia, æ.

MICRÓMEGO. m. Instrument de geometria de quinze graus, pera amidar terras. *Micrómegeo*. Micromegon, i.

MICRÓMETRO. m. astron. Ullera que serveix pera amidar los diàmetres dels astres y las distàncies que no excedeixen de un grau ó de grau y mitj: n' hi ha de simple que inventà M. Kirch en 1667, y compost que inventà y publicà M. Anzout l' any 1693. *Micrómetro*. Micrometrum, i.

MICROSCOPI Ó MICRÓSCOPO. m. Ullera

que presenta 'ls objectes moltíssim més grossos de lo que són. *Microscópio*. Microscopium, ii.

MICROSCOPI SOLAR. Instrument compost de un mirall que reb y reflecteix los raigs del sol, y de un canó ab un vidre de ullera davant del qual se col·loca l' objecte, y aquest se presenta com pintat y moltíssim gros en la paret ó tela que està á la paret contrària. Per aixó 'l quarto ha de estar ben fosc. *Microscópio solar*. Microscopium solare.

MIDA. f. L' instrument per amidar la quantitat contínua ó que's medeix per extensió, latitut y profunditat. *Medida*. Mensura, æ. || Lo ample, llarch y gruixut que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco*. Lignarium quadrum. || PUNTER. 1. || L' instrument que serveix pera amidar las terras. *Marco*. Medimous, i. || La averiguació que 'ls geómetras fan de las alturas. *Altismetria*. Altitudinis dimensio. || Cinta ó tafetà benehit ab lo nom de alguna imatge. *Estadal, medida*. Benedicta vitta. || met. Cordura, prudència, modo. *Medida*. Modus, i. || Modelo pera fér segons ell alguna cosa. *Medida*. Amussis, is. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i.

AB MIDA. m. adv. Ab moderació, sens excés. *Tasadamente, medidamente*. Moderatè, ad mensuram.

À LA MIDA DEL GUST. m. adv. Arreglat á la voluntat y desitj. *A sabor*. Ad placitum.

À LA MIDA DE VOSTRES DESITIS. exp. Segons lo desitj ó gust de algú. *A medida de tu deseo de tu paladar*. Peroptatò.

À MIDA DE SÓN PALADAR. loc. met. À GUST DE TON PALADAR.

PASSAR DE MIDA. fr. Propassar-se, arribar als termes de la desatenció ó descortesia, ó excedir-se en qualsevol línia. *Passar de raya, llegar á lo vedado*. Metas transgredi. || met. Sér excessiu. *Ser demasiado, ser excesivo, ser descomedido*. Immodicum esse.

PÉNDRE LA MIDA. fr. Péndrer las dimensions del cos de una persona pera fér un vestit, etc. *Tomar la medida*. Mensuram notare. || Fér cabal judici de un subjecte. *Tomar á alguno las medidas*. Aliquem altè callere.

PÉNDRE LA MIDA DE LA ESQUENA. fr. fam. Bastonejar. *Medir las costillas*. Dorsum fustibus tundere.

PÉNDRE LAS MIDAS. fr. Formar sos plans, adoptar los medis pera lograr alguna cosa. *Tomar sus medidas; echar el cartabon*. Consilium pro re ac tempore capere.

SENSE MIDA, Ó FORA MIDA Ó FORA LE MIDA. m. adv. Lo que es excessiu en sa línia. *Descomedido*. Immodicus. || Excessivament, sense moderació. *Descomedidamente*. Immoderatè, ultrà modum.

MIDADOR, A. m. y f. AMIDADOR.

MIDAMENT. m. ant. MESURA. 5.

MIDAR. v. a. ant. AMIDAR.

MIDÓ. m. Substància blanca que s' extrau per medi del aygua freda del blat y altres llavors y

arrels, serveix pera donar llustre y fèr tenir tiessa la roba, y altres usos. *Almidon, fécula.* Amylum, i.

MIDONER, A. m. y f. Qui fá midó. *Almidonero.* Amyli opifex.

MIETA. m. Home encongít ó de poch esperit. *Mandilon, ave fria, marica, maricon, menguado, terneron, mandria, embecado, tornejon, embeco.* Ignavus.

MIG, A. adj. ant. MITJÀ. || MITJ.

MIGENSANT. m. adv. ant. MEDIANE.

MIGENSER, A. m. y f. ant. MEDIANER.

MIGERAMENT. adv. m. ant. MEDIANAMENT.

MIGRANYA. f. Mal de cap molt fort que fá ve-nir grans ànsias de vomitar. *Jaquica, hemicrànea.* Heterocrania, æ.

MIGRARSE. v. r. Aixiquirse, arrugarse. *Re-venirse.* Contrahi. || Anyorarse, estar trist en algun lloch. *No hallarse.* Malè se habere. || FRISARSE.

MIJÀ, NA. adj. MEDI. || adj. ant. MITJÀ. || m. XAVO.

MIJANIA. f. Lo mitj, la meytat. *Medio, media-nia, mitad.* Dimidium. || ant. CENTRO DE BATALLA.

MITJANSANT. p. a. *Medianero.* Mediator, is.

MIJANSAR. v. n. ant. MEDIAR.

MIJANSER, A. adj. MEDIANER.

MIJANT. ant. A mediados. com: mijant abril, *a mediados de abril.* In dimidio.

MIL. adj. Número cardinal que conté deu ve-gadas cent unitats. *Mil.* Mille. || Número ó quanti-tat gran indefinida: com: fá MIL mudansas. *Mil.* Mille. || m. MILL. || pl. La quantitat de milenars en qualsevol línea. *Millaradas, millares, miles.* Multa milliaria. || adj. ant. MILLOR.

MIL FULLAS. MILENAMA.

À MILS. m. adv. Expressió exagerativa pera sig-nificar número considerable. *A millaradas, a mil-lares.* Millies.

PARLAR DE Ó CONTAR À MILS. fr. Exagerar los bèns ó rendas. *Echar millaradas.* Divitias exaggerare.

MILÀ. m. Aucell de rapinya, espècie de espar-ver. *Milano.* Milvus, i. || Peix. BELLUGÓ.

MILANAR. m. MILLER.

À MILANARS. m. adv. À MILS.

MILANÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent à Milan. *Milanés.* Mediolanensis.

MILAR. m. Figura numeral que denomina 'l número de mil. *Millar.* Milliarii character nume-ralis.

MILENAR. m. MILLER.

CONTAR À MILENARS. fr. PARLAR DE MILS.

MILENAMA. f. Planta de camas de la alsà-ria de dos peus; fullas llargas y estretas, menu-dament talladas en faixas; las flors que naixen en lo cap delà rams són petites, blancas ó encarnadas, y forman ramellets espessos y enterament plans. Se cultiva en los jardins. *Milenrama, milhojas, milefolio, allareina.* Mylliophilum, i, millefolium, ii.

MILER. m. ant. MILLER.

MILIA. f. ant. MIL.

MILICIA. f. Art de la guerra. *Milicia.* Militia, æ. || La tropa. *Milicia.* Militia, æ. || Nom que 's dà-na als coros dels àngels. *Milicia.* Militia coelestis. || pl. Cossos formats de vehins de algun país ó ciu-tat. *Urbanos, milicias.* Copiae urbanæ.

MILICIÀ, NA. adj. Lo que pertany à la mili-cia. En la terminació masculina s' usa com i substantiu pera significar lo qui està allistat en algun cos de milícias. *Miliciano.* Miles urbanus.

MILIÓ. m. Lo número que enclou deu vegades cent mil. *Cuento, millon.* Decies centena millia.

MILIONÀRI, A. adj. Home de milions, molt rich. *Millonario.* Pecuniosus.

MILITANT. p. a. S' aplica à la iglésia ó con-gregació dels fiels units al papa com à són cap. *Militante.* Militans ecclesias.

MILITAR. m. Soldat, qui professa la milícia. *Militar.* Miles, itis. || adj. Pertanyent à la milícia ó al soldat. *Militar.* Stratioticus. || v. n. Servir en la milícia. *Militar.* Milito, as. || met. Concurrer en qualsevol cosa alguna rahó ó circumstància parti-cular. *Militar.* Milito, as.

LO MILITAR A LA GUERRA Y 'L PAGÉS À LA TERRA. ref. Ensenya que cada hu 's déu emplear en son ofici. *Cada uno à su labor; cada lobo por su senda.* Suum quisque munus curet.

MILITARMENT. adv. m. Segons us y lleys de la milícia. *Militarmente.* Militariter; militari modo.

MILL. m. Planta de dos peus de alsària, fullas llargas, estretas, punxagudas y que per sa base afiansan la cama; las flors petites y naixen al ex-trem de aquesta formant espigó, y 'l fruyt peti que té 'l mateix nom, es aliment de aucells, lasca-mas y fullas del bestiar. *Mijo, borona.* Miliun, ii.

MILL AFRICÀ Ó FRANCÉS. Espècie de gram origi-nàri de Indias. Fá molts brots semblants al de la canya, plens de una substància un poch dolça. Los grans del fruyt són molt més grossos que la llavor de cànem, un poch rojenchs, blanquinosos, ó grochs. *Zahina.* Sorghum, i.

MILL BORT. Planta de llavor molt dura: 'ls apòe-caris la anomenan Miliun solis, abunda en la mon-tanya Soler. *Litospermo; mijo del sol ó solano.* Ly-thospermum, i.

MILLA. f. Mida de camins que conté mil passes. *Milla.* Milliarium, ii. || Lo pilar ó motllo que mar-ca la milla. *Milla.* Milliarius lapis.

MILLARÉS, A. adj. ant. Era una moneda de plata corrent en Alexandria y en tots los ports y estats mahometans. À principis del sigle xiv, 20 feyan una onsa de plata, y sa correspondència va-riava segons la lliga. D. Jaume I. de Aragó 'n feya encunyar en la Seca de Montpeller. En Barcelona 4 diners feyan un millarés. *Millarés.* Milliaren-sis.

MIL-LENARI. m. Espay de mil anys. *Milena-rio.* Mille annorum spatium. || pl. Horretges que en-

senyaven que viurien mil anys després de la resurrecció. *Milenarios*. Chiliasmæ, arum.

MILLER. m. Conjunt de coses que componen lo número de mil. *Millar*. Millenarium, ii. || **MILAN**. CONTAR Á MILLERS. fr. PARLAR DE MILS.

MIL-LESSIM, A. num. ord. Lo que compreen y completa 'l número de mil. *Milésimo*. Millesimns.

MILLOR. adj. comp. Lo que es superior y excedeix á altra cosa. *Mejor*. Melior. || Més profitós ó ventatjós. *Mejor*. Sator. || adv. m. Ab més utilitat y profit. *Mejor*. Satiús. || Ab més bondat y reclitut. *Mejor*. Melius. || PRIMER, ANTES.

AL MILLOR. m. adv. En ocasió molt oportuna. *Á lo mejor*. Ampla oportunitate.

ANAR MILLOR, DE MILLOR Ó PER MILLOR. fr. ANAR recobrant la salut. *Mejorar de salud*. Melius se habere.

DE ALLÓ MILLOR. m. adv. Al cas, á propósit, adequadament. *De molde, de perilla*. Rectè, perfectè. || Bè, perfectament. *Á las mil maravillas; á maravilla*. Mirè, egregiè.

DE LO MILLOR, Ó DE LO MILLOR DE LA POST. m. adv. Denota la superior qualitat de alguna cosa. *De lo mejor*. Quod nihil sit melius.

QUANT MILLOR. exp. que denota preferència. *Cuanto mejor*. Quanto melius.

TRIAR LO MILLOR PERA SÍ. fr. Quedarse ab lo més bo ó deixar lo ménos bo entre moltes coses. *Escojer como entre peras*. Sibi potiora seligere.

MILLORA. f. Medra, adelantament, augment. *Mejora, mejoria*. Incrementum, i. || Disminució de la malaltia. *Mejoria*. Firmior corporis habitus. || Aument de béns. *Mejora de fortuna*. Favorabilior fortuna. || La porció del ters ó del quint ó de tots dos, qus segons las lleys castellanas, lo pare ó la mare deixan á algun ó alguns dels fills á més de la llegítima, ab clàusula especial en lo testament. *Mejora*. Melioratio, nis. || Lo recurs al superior, fundant la queixa ó agravi de la providència del inferior apel·lada. *Mejora*. Appellationis libellus ad superiorem. || Se distingeix de la quatrena en que aquesta es l'augment de la quarta part del preu ofert, y la millora es qualsevol augment de preu. *Paja*. In licitationibus pretii augmentum.

ANAR PER Ó DE MILLORA. fr. Anar recobrant la salut. *Mejorar*. Melius se habere.

MILLORAMENT. m. ant. L' acte y efecte de millorar. *Mejoramiento*. Incrementum, i. || **MILLORA**.

MILLORANT. m. ant. CONVALESCENT.

MILLORAR. v. a. Aumentar, adelantar, fèr passar una cosa á millor estat. *Mejorar*. Melioro, as. || Passar á millor fortuna. *Mejorar de fortuna*. Favorabiliori fortuna uti. || Fèr tornar bona alguna cosa que no ho era. *Embonar*. Bonum reddere. || ADORAR. || Deixar en lo testament alguna millora als fills segons lo dret castellà. *Mejorar*. Filio aliquid præcipuè legare vel prælegare. || TRIAR DE DITA.

MILLORARSE. v. r. Posarse en estat ó gran ventatjós al de ántes. *Mejorarse*. Melioresco, is. || Parlant del temps significa posarse més benigne. *Mejorarse*. Benignam fieri tempestatem. || ANAR MILLOR.

MILLORIA. f. ant. MILLORA. 1. 2.

PER MILLORIA, MA CASA DEIXARIA. ref. que denota la inclinació y desitj que tenim de millorar de fortuna. *Por mejoría, mi casa dejaría*. Edibus ipse meas mutem melioribus ædes.

MILLS. adj. y adv. ant. MILLOR.

MILOCA. f. ter. GRUA. 4.

MILORT. m. Títol de las personas de distinció y qualitat en Inglaterra. *Milor*. Dynasta, æ.

MILOTXA. f. ter. GRUA. 4.

MILS. adv. m. MILLOR. || MÉS.

MILS VIST. loc. Més ben opinat. *Nas bien visto á opinado*. Majori æstimatione habitus.

MIMA. f. La dona que en los entretecs de las comédias de la antigüetat, entretecia al poble ab gestos y ademans ridiculs ó indecents. *Mima*. Mima, æ.

MINA. f. Lliura y moneda romana y grega, aquesta pesava y valia cent drachmas áticas, y aquella noranta sis. *Mina*. Mina, æ. || Conducto artificial subterràneo pera guiar regularment las ayguas. *Mina*. Cuniculus, i. || Artifici, fossa subterràneo atacat de pólvora pera volar las fortificacions. *Mina*. Cuniculus, i. || Paratge de ahont se tránhen metalls ó mineral. *Mina*. Fodina, æ. || La en que's crien los metalls. *Mina*, minera. Metallum, i. || ant. FISONOMIA, FACCIÓ, SEMBLANT. || fam. Gran quantitat de diners. *Mina*. Fodina, æ.

MINA DE OR. Ofici, empleo ó negoci de que's tráu molta utilitat ab poch treball. *Mina*. Lucrativum negotium.

BONA MINA Y DOLENT JOCH. ref. ant. Odi encubert ab senyal de amistat. *Reniego del amigo que cubre con sus alas y muere con el pico*. Sub amico vultu, inimicus animus.

MINADOR. m. Qui treballa en las minas de metall. *Minadero, minador*. Metallarius, ii. || Qui fa minas en la guerra. *Zapador, minador*. Cunicularius, i. || Qui mina. *Minador*. Fossor, is. || Lo qui té per ofici treballar en fèr minas ó altrás cosas subterràneas. *Cuevero*. Fossor, is.

MINAIX, A. m. ter. BADELLT.

MINAR. v. a. Cavar, obrir camí per sota terra. *Minar*. Cuniculos agere. || Fèr mina pera volar una fortalesa. *Minar*. Cuniculum in arcem agere. || met. Procurar indagar alguna cosa ab diligèncias exquisitas. *Minar*. Exploro, as. || DEBILITAR.

MINATJE. m. ter. MISSATJE.

MINAYRE. m. MINADOR.

MINER. m. ant. MINA.

MINERAL. adj. Pertanyent á la mina. *Minal, mineral*. Cunicularis. || m. Qualsevol cos sòlit y fixo que s'engendra en la terra de las exhalacions y vapors de ella, com: lo sofre, plom, etc. *Mineral*.

Metallum, f. || met. Principi, origen, sacament de algun bé, utilitat ó fruyt abundant. *Mineral*. Fedina, m. || Mina de metalls ó pedres preciosas. *Mineral*, mina, minero. Fedina, m.

MINERALISAR. v. a. quim. Reduir lo metall á la forma de mineral. *Mineralizar*. *Metallum* perpotire.

MINERALOGIA. f. Ciència que tracta de minerals. *Mineralogia*. *Mineralogia*, m.

MINERALÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la mineralogia. *Mineralógich*. Ad *mineralogiam* pertinens.

MINERALOGISTA. m. Professor de mineralogia. *Mineralogista*. *Mineralogis* professor.

MINERIA. f. Art de treballar y construir mines, y 'ls individus que formen cos para entèndrer en quant toca á las mines. *Míneria*. *Metallica ars*.

MINERVA. f. mit. Diosa de las cièncias y de la guerra. *Mínerva*, *Palas*. *Minerva*, m.

MINESTRA. f. Certa espècie de guisat fet de diferentas verdures ó llegums. *Menestra*. *Minutal*, is. || *MENJAR*. 1.

MINGO. n. p. de h. Síncope de Domingo. *Mingo*, *dominguito*. *Dominiculus*, i. || m. La bola que en lo joch de billar se col·loca en lo punt y may es fèrda pel taco en las mesas ó partidas ordinàries de dos jugadors. *Mingo*. In *lutrunculorum eburneum ludo sphaera quædam*.

MINI. m. mínacol. || Óxit bermell de plom que 's troba en capes primas y polsosas; lo que es artificial s' obté per la calcinació del plom en un forn. S' emplea en pintura y en molts medicinas. *Minio*, *òxido de plomo*. *Minium*, ii.

MINIATURA. f. Pintura sobre vitela, però executat lo clar y oscur puntejat y no estés. *Miniatura*. *Subtilissima pictura*. || Objecte petit y treballat molt fi. *Miniatura*. *Delicatum opus*.

PINTAR DE MINIATURA. fr. Pintar sobre una superfície fina y delicada, feta ab colors deixats ab aygua de goma. *Miniar*. *Subtilibus punctis pingere*.

MINIM, A. adj. sup. Lo que té 'l últim grau de disminució comparat ab altra cosa de sa espècie. *Mínimo*. *Minimus*. || m. y f. Religiós ó religiosa del orde de sant Francisco de Paula. *Mínimo*. *Minimerum ordinis frater vel soror*.

MINIMA. f. mús. Nota que té la meytat del valor de la semibreu. *Mínima*. *Musica nota sic dicta*.

MINISTERI m. Ofici, càrrech, ocupació. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || L' empleo de ministre. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || Lo temps que dura l' empleo de un ministre. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || Govern de estat en los negocis de un regne ó república. *Ministerio*. *Ministerium*, ii.

MINISTERIAL. adj. Pertanyent al ministeri, al govern de un estat ó á qualsevol dels ministeris de son despaig. *Ministerial*. Ad *ministerium* pertinens.

MINISTERIALMENT. adv. m. Ab ministeri, ab facultat y ofici del ministre. *Ministerialmente*. *Ministerii potestate*.

MINISTRAR. v. a. ant. *servar*.

MINISTRE. m. JUGE. || *SEAVANT*, *emiat*, *mozo*. || Secretari del despaig universal de un estat. *Ministro*, *secretario del despacho*, ó *del despacho universal*. Publica rei administrator. || En la religió de la santíssima Trinitat lo prelat ordinarí de cada convent. *Ministro*. *Minister*, tri. || *AGUSM*.

MINISTRE DE CAPA Y ESPASA. En los tribunals reals es lo conseller que no es lletrat, y no té vot en los negocis de justícia sinó en los de govern ó consultius. *Corbata*, *ministro de capa y espada*. Non *litteratus iudex*, *magistratus*.

MINISTRE GENERAL. Lo general de la religió de sant Francesch. *Ministro general*. *Minister generalis*.

PRIMER MINISTRE. Primer secretari del rey ó primer encarregat del govern del estat. *Primer ministro*. *Minister secundus a rege*.

MINISTRIL. m. Instrument músich de ayre; com una flauta, baixó, etc. *Ministril*. *Fistula*, m. || Lo ministre inferior de poca autoritat ó respecte que s' ocupa en los més baixos ministeris. *Ministril*. *Apparitor*, is.

MINORACIÓ. f. Disminució. *Minoracion*. *Minoratio*, nis.

MINORAR. v. a. Disminuhir, reduhir á menos. S' usa també com á reciproc. *Minorar*. *Minoror*, as.

MINORAT, DA. p. p. *Minorado*. *Minoratus*.

MINORATTU, VA. adj. Lo que minora y té virtut de minorar. S' usa també com á substantiu en la terminació masculina. *Minorativo*. *Minans*. || med. Lo que té virtut de purgar lleugerament. *Minorativo*. *Levepurgans*.

MINORISTA. m. Qui está ordenat de menors. *Clérigo de menores*. *Minoribus ordinibus initiatus*.

MINORITAT. f. Menor edat. *Minoridad*, *menor edad*. *Minor etas*.

MINOTAURO. m. Mónstruo fabulós, per la part superior home y per la inferior bou; nasqué de Passife muller de Minos. *Minotauro*. *Minotaurus*, i.

MINOVA. f. Malaltia ó inflor de las glándulas causada regularment pel humer fret. *Saca*, *lamparon*. *Scrofula*, m.

MINUA. f. ant. y

MINUAMENT. m. ant. y

MINUANSA. f. ant. MINVA, DISMINUCIÓ, FALTA, ESCASSESA.

MINUAR. v. a. ant. MINVAR.

MINÚCIA. f. Menudència, friolera, cosa de poch valor y entitat. *Minucia*. *Minutia*, m.

MINUCIÓS, A. adj. Exacta, massa difus. *Minucioso*. *Redundans*.

MINUE. adj. ant. CURT, DIMINUT.

MINUET. m. mús. Composició de compás ternari pera ballar, y ball francès entre dos. *Minuet*. *Saltatorius*, ii.

MINÚSCULA. f. La lletra petita y regular en contraposició de la gran dita majúscula. *Minuscula*, m.

MINUT. m. La seixatena part de un grau de creut y de l'hora. *Horario, minuto.* Minutum, i. | Moment. *Momento, minuto.* Minutum, i.

MINUT SECON. La seixatena part de un minut primer, y així dels demès, dividint cada segon en cada tercer. *Minuto segundo, tercero,* etc. Temporis momenta.

MINUTA. f. Borrador, apuntament. *Minuta.* Scriptura summa.

RIA MINUTAS. fr. y

MINUTAR. v. a. Formar la minuta ó borrador. *Compadiar, minutar.* Compendiatio, is. | IMAGINAR, INTENTAR.

MINUTAT, DA. p. p. *Minutado.* Compendiatus.

MINUTERA. f. Laugüta del rellotjes que senyala 'ls minuts. *Minutera.* Index, isis.

MINVA. f. Disminució. *Mengua, morma.* Diminutio, nis.

MINVADA. f. Punt embegut en altre pera esbéy la mitja. *Menguado.* Decrementum, i. | La miva de las ayguas. *Menguante.* Decrementum, i. | **MINVA.** | pl. Los punts que se embuehen pera condarar lo peu de la mitja. *Seguidos.* Tibiarium decrementum.

RIA MINVADA. fr. MINVAR.

MINVAMENT. m. MINVA.

MINVANT. m. MINVADA. 2. | Decrement de la mar. *Menguante.* Luna senium. | m. ant. Lo mampat del mar en retorn de las creixents. *Menguante del mar.* Recessus maris.

MINVAR. v. a. Disminuhir, reduhir á ménos. *Diminuir, minorar, menoscabar.* Minorar, as. | Fér minvades en la mitja. *Menguar.* Decresco, is. | v. n. Anarse disminuhint alguna cosa. *Menguar, mormar.* Decedo, is. | ant. v. a. Escassejar á algú alguna cosa. *Begalejar, escatimar.* Minuo, is. | ant. *MINVIAR.*

MINVARIARI ESA. fr. ant. Fér á tot gasto una cosa. *No perdonar gasto.* Prodigè impendere.

MINVAT, DA. p. p. *Menguado.* Diminutus. | R. MINVADA. 1.

MINVE. adj. ant. CUNT, DIMINUT.

MINYÓ. m. Noy dels set fins als catorze anys. *Malacho.* Puer, i. | MOSSO DE LA ESQUADRA. | FADRÍ.

LO MINYÓ QUANT PERT SÓN PARE, ALLUNYAULO DE SA MARE. ref. Avisa la falta que fa 'l pare pera la bona crida de sos fills. *Padre no tuviste, madre no temiste, hijo mal despericiste, ó diablo lo hicieste.* Patetereans, metri non obediens, filius perditissimus.

MINYONA. f. Noya fins als catorze anys. *Muchacha.* Puella, se. | Fadrina, no casada. *Doncella, sena.* Puella, se. | CHIADA.

MINYONADA. f. ant. NOYADA.

MINYONERIA. f. Cosa de poca importància. *Niñeria.* Quisquiliæ, arum. | Cosa ó joch de minyons. *Niñeria.* Nenias, arum; pueriles ludi.

MINYONERIA. f. Estat y propietat de minyó. *Muchachos.* Puerilitas, atis.

MINYONET, A. m. y f. d. *Mocido, muchachito.* Pusillus, i, pusio, nis.

MIOL. m. Veu del gat. *Maullo, maullido, maído.* Felinus clamor.

MIOLADOR, A. m. y f. Gat que miola molt. *Maullador, mayador.* Clamosus felis.

MIOLAR. v. n. Formar y produhir lo gat lo natural de la seva veu. *Maullar, mayar, miar.* Fellem clamare.

MIOPE. m. Curt de vista. *Miope.* Myops, opis.

MIQUEL. n. p. de home. *Miguel.* Michael, is.

MIQUEL, MIQUEL, NO TENS ABELLAS Y VENS MEL. ref. NO TÉ VINTA Y VEN RAHINS.

ABONT VA MIQUEL? ABONT HI HA MEL. ref. denota quant natural es la inclinació de acudir cada hu allí abont créu trobar són profit ó utilitat. *Hoye obo en el palomar que palomas no faltarán: Pedro porque atiza? por gozar de la ceniza.* Esca sit in tectis, venient ad tecta columbæ.

MIQUELA. n. p. de dona. *Micaela.* Michaela, se.

MIQUELDÁRCOS. m. Rahim de gra crescut, pell dura, bo pera guardar; y també 'l cep que'l produheix. *Laires.* Uvae genas.

MIQUELET. m. Fuseller de montanya en Catalunya. *Miquelete, fusilero de montaña.* Montanus miles. | d. de MIQUEL.

MIQUETA. f. d. *Migajica, illa, ita, migajusta.* Minuta mica. | m. y f. met. ENCONGIT.

Á MIQUETAS. m. adv. Ab escasseja y miséria, poch á poch. *A pistos.* Minutatim, paulatim.

MIR. m. Empleo entre 'ls turchs. *Mir.* Inter turchos munus.

MIRA. f. Respecte, ateneió. *Mira.* Respectus, us. | met. Intenció, reparo, advertència en la execució de alguna cosa. *Mira.* Scopus, i.

ESTAR Á LA MIRA. fr. Observar, estar al cuydado de alguna cosa. *Estar á la mira.* Aliquid attentè spectare.

POGAR LA MIRA. fr. Fér los medis pera conseguir alguna cosa. *Poner la mira.* Cuilibet rei animum adjicere. | Usat com á interjecció. *Ve ahí, ve aquí, ahí tienes.* Ecce, en, eorum, hem.

MIRABOLANT. m. Fruyt de una polzada de llarch, ovalat, molt ab pinyol y ametlla; s' usa com purgant, y se'n coneixen cinch varietats ditas en castellà *belérico, chébulo, cimbino, émblico, indico.* *Mirabolano.* Mirabolanus, i.

MIRACLE. m. Prodigí, obra superior al orde natural. *Milagro.* Miraculum, i. | Succés ó cosa extraordinària, maravellosa. *Milagro.* Miraculum, i. | PRESENTALLA.

FÉR MIRACLES. fr. met. Fér molt més de lo que comunment se pót en qualsevol espècie de indústria ó habilitat. *Hacer milagros, prodigios.* Miracula edere. | met. Executar alguna acció bona, superior ó de un modo més excel·lent de lo que de algú s' esperava. *Hacer milagros.* Mirificè operari.

LO MIRACLE DE MAROMA POSARSE AL SOL Y TROBARSE EN LA SOMBRA. ref. ab que's fa burla dels que fan

una cosa secreta y misteriosa quant ja tothom la sab. *Adivino de Marchena, que al sol puesto el asno á la sombra queda: ¿adivino de Valderas, cuando corren los canales que se mojan las carreras? Quæ patent, vaticinor.*

PER MIRACLE. m. adv. Pocas vegadas. *Por milagro, por maravilla. Rarø.*

QUE'S FASSA LO MIRACLE Y QUE'L FASSA 'L DIABLE: ref. Denota que sols se puga lograr la cosa no's miran los medis. *Venga en buen hora quien nos ayude. Veniat hospes quisquis profuturus est.*

VIVER DE MIRACLE. fr. Denota que algú s' ha deslliurat ó ha eixit de un gran risch ó perill de la vida. *Vivir de milagro. Miraculosè, Dei auxilio vivere.*

MIRACULÓS, A. adj. Lo que's fá per miracle. *Milagroso, miraculoso. Miraculorum patrator.*

MIRACULOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Miraculosamente, milagrosamente. Divinitus. || Admirable, maravillosament. Milagrosamente. Mirè.*

MIRADA. f. Vista, la acció de mirar. *Mirada, miradaura, ojeada, vista. Aspectio, nis.*

AB UNA MIRADA. m. adv. Denota la facilitat en apèndrer á regonèixer alguna cosa. *A media vista. Primo aspectu.*

DONAR UNA MIRADA. fr. Registrar lleugerament ab la vista. *Dar una ojeada. Oculis cursim lustrare.*

MALA MIRADA. med. Malaltia dels ulls que fá mirar guerro. *Estrambosidad, estrabismo. Oculorum distortio.*

MIRADOR. m. Qui mira. *Mirador. Propiciens. || Lloch alt desde ahont se mira. Mirador, miradero, descubridero, vista, vistillas. Specula, æ. || Curios, qui mira ab curiositat. Miron. Curiosus. || Certa espècie de galeria ó corredor desde ahont se véu molta terra. També s' anomenan així certs balcons cuberts ab sa tauleta y voltats de vidrieras, que sol haverhi en las casas pera mirar á fora sèns exposarse á las inclemèncias del temps. Mirador. Specula, æ.*

MIRADURA. f. ant. MIRADA.

MIRALL. m. Cristall que té una capa de argentviu per la part posterior: ni ha també de acer brunyit y tenen lo mateix efecte. *Espejo. Speculum, i. || met. Lo que pòt fèr evidència de alguna cosa ó pòt servir pera arreglar sas accions. Espejo. Speculum, i.*

MIRALL ABRASADOR. Mirall cóncave de superfície molt brunyida, per medi de la qual los raigs del sol reflecteixen, reunint sa activitat de modo que en lo punt anomenat foc abrasa qualsevol cos que se li presenta. *Espejo ustorio. Speculum urens.*

CLAR, NET Ó LLUHENT COM UN MIRALL. loc. Se diu pera ponderar que alguna cosa es molt clara neta ó lluhenta. *Limpia como un espejo. Perspicuus, nitidus, dilucidus.*

COMPOST DE MIRALLS. *Espejado. Speculis instructus, similis.*

MIRARSE AL MIRALL. fr. Examinar en lo mirall la imatge de la pròpia persona. *Espejarse, mirarse al espejo. Speculum consulere.*

QUE FARÁ 'L CEGO AB LO MIRALL? ref. que repren als que volen entèndrer en lo que no es de sa professió. *Zapatero á tus zapatos. Quid coeco cum speculo?*

MIRALLER. Qui fá ó ven miralls. *Espejero. Speculorum artifex.*

MIRALLET. m. d. *Espejuelo, espejillo, ico, ilo. Specillum, i.*

MIRAMBELL. m. Planta que té la figura de un xiprer, fullas y flors molt menudas y de un vert clar; en los jardins se cultiva pera adorno. *Perantón, mirabel, pinillo. Cypariscuias, æ. || Flor. Mirabel. Flos multifolius auratus.*

MIRAMENT. m. Atenció, mira, respecte. *Miramiento, mira. Observantia, æ.*

SENSE MIRAMENT. m. adv. Sense respecte, ni atenció. *Sin miramiento, sin excepcion. Nulla habita ratione.*

MIRANDA. f. MIRADOR. 2. y 4.

MIRAR. v. a. Fixar la vista en un objecte. *Mirar. Specto, as. || Appreciar, fèr cas de alguna cosa. Mirar. Attendo, is. || met. Considerar ab cuydado alguna cosa. Mirar. Speculari. || Estar situada una cosa davant de altra. Mirar. Respicio, is. || Inquirir, regonèixer, averiguar. Mirar. Specular, aris. || Observar las accions de algú. Mirar. Observo, as. || Regonèixer, escorcollar. Registrar, escudriñar. Perscrutar, aris. || Respectar y atèndrer á algú. Mirar. Attendo, is. || Tenir per objecte ó fi alguna cosa en lo que s' executa, com cada hu mira per sòn profit. Mirar. Curo, as.*

MIRAR Á ALGÚ AB DESPRECI Ó AB ENFADO. fr. *Mirar sobre hombro, ó con malos ojos. Despecto, as.*

MIRAR DE AMAGAT. fr. Mirar ab dissimulo. *Mirar de lado ó de medio lado. Furtim, obliquè intueri.*

MIRAR PER ALCÚ Ó PER ALGUNA COSA. fr. cuydar, protegir, amparar, procurar lo bè ó la utilitat de alguna persona. *Mirar por alguno ó por alguna cosa. Alicui consulere.*

MIRAR PER SOBRE. fr. No posar molt cuydado en alguna cosa. *Mirar por encima, de paso, ligeramente. Per transennam aspicere.*

MIRAR PRIM. fr. ab que's nota al qui en tot troba dificultat, y s' enreda en qualsevol cosa, ó al que pren motiu de cosas fútils pera enfadarse ó fèr repugnància. *Tropezar en un garbanzo. In paleam offendere.*

MIRAR Y CALLAR. fr. Denota que'l silenci es molt estimat. *Oir, ver y callar. Vide et tace.*

MIRA LO QUE FAS Ó LO QUE VAS Á FÈR. ref. Adverteix que no's fiquem en las cosas sense mirar bè lo fi que poden tenir. *Mira que ates que desates. Cave ne nedo gordiano.*

MIRAR Y NO'M TOQUES, Ó MOLT MIRAR Y POGH TOCAR. ref. Denota que alguna cosa es delicada. *Mírame y no me toques; el licenciado vidriera. Noli me tangere.*

MIRE COM PARLA, Ó LO QUE PARLA, Ó AB QUI PARLA.

loc. ab que 's adverteix á algú 's reporte ab lo parlar. *Mire como habla, ó lo que habla, ó con quien habla.* Comiter loqueris.

MOLTS LO MIRAN Y POCOS LO CONEIXEN. ref. Denota que no's deuen judicar las cosas pels senyals exteriors, y que no tots tenen las preadas corresponents á la excel·lència de sòa ser. *No son hombres todos los que mean en la pared.* Mentem hominis, non frontem suscipe.

NO HI HA MÉS QUE MIRAR. loc. Denota la molta perfecció de alguna cosa. *No hay mas que abrir los ojos y mirar.* Mirandum numeris omnibus absolutum esse.

NO MIRAR PRIM. fr. No sér delicat. *No tener petillo en la lengua: no andar en tituillos.* Expedita lingua gaudere.

NO TENS QUE MIRAR. loc. Denota que no's trobará cap falta en alguna cosa. *No hay que darle vueltas.* Non est quod circumspicias.

QUI ENDAVANT NO MIRA ENDAERERA CAU. ref. Avisa quant convenient es promeditar y prevenir las contingéncias que poden tenir las cosas abans de empendrerlas. *Quien adelante no mira, tras se queda.* Majora perdis, parva ni servaveris.

SI MIRAS TANT PRIM Á MITJA EDAT JA NO HI VEURÁS. ref. Ensenya que s' ha de evitar la molta curiositat en averiguar las cosas ajenas, per las malas conseqüéncias que té. *Quien las cosas mucho apura, no tiene vida segura.* Aliena inquirere periculum.

TANT S' HI HA VOLGUT MIRAR QUE AL ÚLTIM NO HA CAGAT. ref. Denota que 'ls impertinents solen llansar á pérdrer las cosas per perfeccionarlas y apurarlas més de lo que convé. *Tanto entornó que trastornó.* Nequid nimis.

MIRARSE AB ALGÚ. fr. met. Cuydar de ell ab molt carinyo. *Mirarse en alguno.* Aliquem tamquam seipsum officio, amore prosequi.

MIRARSE Á SÍ MATEIX Ó MIRARSE DE CAP Á PEUS. fr. fam. S' usa pera denotar que cada persona deu examinar sos defectes abans de repéndrer als altres. *Darse una vuelta.* Semet considerare.

MIRARSE EN ALGUNA COSA. fr. Examinar bè les circumstàncies abans de resódrerlas. *Mirarse en ello.* Prespicio, is. || Executarla ab particular cuydado y camero. *Mirarse.* Aliquid diligentissime perficere.

MIRARSE, ESTARSE MIRANT. fr. Repren la inacció del que véu algun desorde, y podent y debent evitarlo no l' evita. *Estarse mirando.* Præsentia mala culpabiliter tollere.

MIRARSENO, Ó MIRARSENO AB AFICIÓ Ó AB UNA AFICIÓ. fr. enfática que denota la atenció ab que's mira una cosa que's desitja tenir. *Echar el ojo ó tanto ojo.* Avidis oculis intueri.

MIRARSE 'LS UNS AB LOS ALTRES. fr. Quedar sorpresos. *Mirarse unos á otros.* Sese mutuo inspicere.

MIRAT, DA. adj. Circumspecte. *Mirado.* Circumspectus. || p. p. *Mirado.* Spectatus.

MIRINYACH. m. Espécie de faldillas enteras

que portan sola de las aktras ó del vestit las demas pera abultar ó estufar las faldas. *Mirinaque.* Subtilis lacinia. || FUTESA.

MIRLAT, DA. adj. Qui s' entona ó afecta gravetat y senyoriu. *Mirlado.* Ad severitatem compositus.

MIRRA. f. Goma apreciable que destil·la l' arbre del mateix nom que's cria en molts parts de la Aràbia. *Mirra.* Myrrha, æ, myrra, æ.

MIRRA LÍQUIDA. 'L mateix licor gomós quant ix dels arbres nous que donan la mirra ordinària. *Mirra líquida.* Myrrha liquida.

MIRRAT, DA. adj. Compost, perfumat, mesclat ab mirra. *Mirrado.* Myrrhatus.

MIRUA. f. ant. y

MIRUAMENT. m. ant. MINVA, DISMINUCIÓ.

MIRUAR. v. n. ant. MINVAR.

MISCEL·LÀNEA. f. Mescla, barreja. *Miscelánea.* Miscellanea, æ.

MISERABILITAT. f. MISÈRIA.

MISERABLE. adj. Infelís. *Miserable, misero.* Miser. || Avaro, cicatero. *Miserable.* Sordidus. || ant. VII. || Lo que es de poch valor. *Miserable.* || Lo moltíssim pobre. *Indigente, pobreton, miserable.* Valdè egenus.

MISERABLEMENT. adv. m. Infelísment. *Miserablement.* Misère. || Escassament. *Miserablement.* Parcè.

MISERACIÓ. f. MISERICÒRDIA.

MISERERE. m. Funció en que's canta 'l miserere. *Miserere.* Miserere. || fam. PALLISSA. || med. Lo cólich vòlvulo que consisteix en nusarse 'ls budells de manera, que obligan á tráurer l' excrement per la boca. *Miserere.* Volvulus, i.

MISÈRIA. f. Desgràcia, pena. *Miseria, laceria.* Erumna, æ. || Pobresa, falta de medis. *Miseria.* Miseria, æ. || Poquedat, escassesa. *Miseria.* Tenuitas, atis. || Mesquindat, tacanyeria. *Miseria.* Tencitas, atis.

ANAR AB MISÈRIA. fr. Portar-se ó gastar ab extremada tacanyeria. *Miserear.* Se avarè ac sordidè gerere.

CONTAR MISÈRIES. fr. Ponderar los traballs ó misèries que 's pateixen, ó fingirlos pera móurer á compassió, *Hacer la guaya.* Quæri, plangere.

XIXIR DE MISÈRIA. fr. Millorar de fortuna després de traballs y misèries. *Salir de capa de raja.* Villem vestem deponere.

MENJARSE Á ALGÚ LA MISÈRIA. fr. Estar molt pobre y necessitat. *Comerse de miseria; no tener mas que la capa en el hombro.* In summa egestate versari.

TRÁURER DE MISÈRIA. fr. Millorar la posició ó fortuna de algú que estava miserable. *Despiojar.* Egestate aliquem liberare.

MISERICÒRDIA. f. Compassió, pietat. *Misericordia.* Misericordia, æ. || mit. Diosa venerada en Alénas. *Misericordia.* Misericordia, æ.

MISERICORDIÓS, A. adj. Piados, compassiu. *Misericordioso.* Misericors.

MISERICORDIOSAMENT. adv. m. Clement, pàdrosament. *Misericordiosamente, Misericorditer.*

MISERICORDIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Misericordiosísimo. Misericordiosissimus.*

MISSA. f. Sacrifici incruent de la llei de gràcia, en que baix las espècies sacramentals de pa y vi s' ofereix al Pare Etern le cos de Jesucrist en memòria de sa passió, acció de gràcias y regoneixement de sa sabiduria. Sant Alexandro Romà fèu posar en la missa aygua al vi; sant Sixto I, menà 'l trisagi del sanctus; sant Telesforo Grech anacoreta 'l Gloria in excelsis; sant Gelasi las oracions; y sant Sergè I, posà l' Agnus Dei. *Misa.* Missa, m. || L' orde del presbiterat. *Misa, presbiterado, sacerdocio.* Presbyteratus, us.

MISSA BAITA Ó RESADA. La en que no s' canta. *Misa rezada ó privada.* Privata missa.

MISSA CANTADA Ó SOLEMNE. La que s' celebra ab cant y solemnitat. *Misa cantada, solemne.* Solemnis sacrum.

MISSA CANTANT: MISSACANTANT.

MISSA CONVENTUAL. La missa major que s' diu en los convents. *Misa conventual.* Solemnis sacrum.

MISSA DE COS PRESENT. La que s' diu estant le cos del difunt en la iglésia. *Misa de cuerpo presente.* Fiaculare exposito cadavere sacrum.

MISSA DE DIFUNTS, DE MORTS, Ó DE AQUIVIV. La que s' ofereix per ells. *Misa de difuntos, de réquiem.* Fiaculare mortuale sacrum.

MISSA DEL GALL. La que s' diu á las dotze de la nit de Nadal; s' anomena així per ser la hora en que sol cantar lo gall. *Misa del gallo.* In navitatis Domini media nocte sollemnis missa.

MISSA DE PARTERA. La que s' diu á la dona la primera vegada després del part. *Misa de parida.* Misa in mulieris purificatione.

MISSA MAJOR Ó PARROQUIAL. *Ofici.* Misa mayor, parroquial, conventual. Conventuale sacrum.

MISSA NOVA. La primera que diu lo nou sacerdot. *Misa nueva.* Primum á novo sacerdote celebratum sacrum.

MISSA SECA. La que s' diu sense consagrar. *Misa en seco.* Absque consecratione sacrum.

MISSA VOTIVA. La que no sent pròpia del dia s' pot dir en certs dies per vot. *Misa votiva.* Missa votiva.

AJUDAR LA MISSA. fr. Servir y respondrer al sacerdot que la diu. *Servir la missa, ayudar á missa.* Sacerdote rem divinum facienti ministrare, adesse.

ARRIBAR Á MISSAS DITAS. fr. Arribar tant á alguna funció. *Llegar á las excoimas, á los postres ó al fin missa est ó á los anises; tarde piache, á la última sardina de la bonasta.* Tardè, re propè perfecta adventare, venire, adesse.

CANTAR MISSA. fr. Celebrar la primera 'l nou sacerdot. *Cantar missa.* Primum sacrum celebrare. || Acompanyar ab lo cant alguna missa. *Cantar la missa.* Missam canere.

DE MISSA DE ONZE. S' aplica al capellà ó frare que

no es de carrera. *Pitancero.* Quotidiani stipendii largione victimas clericus, frater.

DIA MISSA. fr. Celebrar lo sacerdot lo sacrifici incruent de la llei de gràcia. *Deix missa.* Sacrum facere.

JA PÒT ANAR Á MISSA SENSE ROSARIA. fr. Inet. fam. ab que s' dona á entendre que algú té bastanta indústria pera manejar-se per si mateix sense ajuda de altre. *Poder nadar sin calabazas, ó no necesitar calabazas para nadar.* Industriosum esse.

NI LA MISSA NI CIVADA DESTORBAN LLARGA JORNADA. ref. ab que s' avisa que 'l compliment de la obligació ó prudent devoció may es impediment pera lograr lo que justament s' intenta. *Por oír missa y dar cebada, nunca se perdió la jornada.* Manè rei vel adesse sacre, ponere mulis horda, susceptum non remanetur iter.

NO FUNDARÀ CAP MISSA DE ONZE. loc. fam. No prespararà. *No fundará casa con aqueijos.* Non domum interculis tessellatis extruet.

PRIMER SÓN LOS EN MISSA. loc. Repren al que s' adelanta ó s' preloren en alguna acció ó elecció á altre de major edat. *Yo nací primero, el que antes nace, antes pase.* Primus es el altar mayor y luego los colaterales. Prior sum mato. Ad latus oppositis princeps magis ara colatur.

MISSACANTANT. m. Clergo que está ordenat de tots los ordes y diu la primera missa. *Misacantante.* Neomystes, æ.

MISSAL. m. Llibre que conté l' orde y modo de celebrar missa. *Misal.* Misale, is.

MISSANTROPIA. f. Geni del misantropo. *Misantropia.* Hominum commercia fugientis natura. || Humer desapaçible ó aversió al tracte y género humà. *Misanthropia.* Misanthropia, æ.

MISSANTROPO. m. Qui aburreix y fuig del tracte de las gentes. *Misántropo.* Hominum commercia fugiens.

MISSATGE. m. Nunci, porter, saig. *Pregonero.* Fretco, mis. || y

MISSATGER. m. ant. Enviat, portador de noves. *Enviado, mensajero.* Nuntius, ii. || comar. 1.

MISSATGERIA Y MISSATGIA. f. Embaixada, nova. *Mensaja.* Nuntius, ii. || comasíó.

MISSER. m. ant. Títol antich en Aragó. *Miser.* Dominus, i. || BATILLER. 1.

MISSER SECA. fam. Qui parla molt y fora de propòsit. *Bachiller, perejil, doctor.* Garrulus.

MISSERERIA. f. MANIFASSERIA, BATILLERIA, CURIOSITAT.

MISSEROT. BATILLER, CURIÓS, MANIFASSER.

MISSIÓ. f. L' acte y efecte de enviar. *Mision.* Missio, nis. || Surtida, peregrinació de varons apostòlics á predicar l' Evangeli. *Mission.* Apostolica, sacra consensionum excursio. || Sermó fervorós que fan los missionistas. *Mision.* Moralis, spiritualis concio. || La provincia ó país en que predican los missionistas. *Mision.* Apostolica consensionis provincia.

MISSIONER Y MISSIONISTA. m. Predicador de missions. *Misionero, misionario.* Apostolicus concionator.

MISSIU, VA. adj. S'aplica á la carta ó bitllet que s'envia á algú. *Missivo.* Missivus. || Lo que s'pó enviar. *Missivo.* Missivus.

MISOGÍNIA. f. Aversió á las donas. *Misoginia.* Misoginia, æ.

MISTELA. f. Beguda de ayguardent, aygua, sucre y canyella. *Mistela.* Liqueurum mixtura.

MISTERI. m. Secret incomprehensible de las veritats reveladas en la lley de gràcia. *Mysterio.* Mysterium, ii. || Secret, cosa oculta. *Aroma, mysterio.* Mysterium, ii. || Qualsevol cosa diffoil de कंपeдрer. *Mysterio.* Mysterium, ii. || Qualsevol dels successos més notables de la passió de Jesucrist. *Paso.* Tractus passionis Jesuchristi. || La imatge que en las professons de la setmana santa representa algun succés de la passió de Jesucrist. *Paso.* Christi patientis simulacrum. || **MINISTERI.** || pl. Los secrets dels prínceps y negocis de molta entitat que per algun reocel se tenen ocults. *Misterios.* Mysteria, orum.

ANAR Ó VENIR AB MISTERIS. fr. No dir clar lo que's diu ó fá, sinó buscar expressions enfáticas y rodeigs. *Garabatear.* Circumlocutio, i; non recta via procedere.

VIR MISTERI. fr. Exagerar las cosas ab paraulas obscuras. *Hacer misterio.* Arcana venditare.

VIR MISTERIS. fr. No voler manifestar ni descobrir alguna cosa. *Hacer misterios.* Vana pro miris venditare.

NO SÉA SENSE MISTERI Ó NO HI HA SANT SENSE MISTERI. fr. TÉ MISTERI.

PARLAR AB MISTERI. fr. Parlar ab cautela y reserva, ó afectar obscuritat en lo que's diu, á fi de donar que discórrer als altres. *Hablar de misterio.* Mysteriosè loqui.

TÉ MISTERI. fr. Denota que alguna cosa té un motiu ocult pera sér. *No se hace esto sin misterio.* Non temerè, non sine causa fit.

MISTERIOS, A. adj. Lo que conté misteri. *Misterioso.* Mysteriosus. || Lo qui fá misteris, y dona á entèndrer que hi ha secrets ó cosas recónditas allí about no hi són. *Misterioso.* Enigmaticus.

MISTERIOSAMENT. adv. m. Ab misteri, de secret ó de amagat. *Misteriosamente, misticamente.* Mysteriosè.

MÍSTICA. f. Part de la teologia que tracta de la vida cepiritual y contemplativa. *Mística.* Mystica, æ.

MÍSTICAMENT. adv. m. Figuradament, de un modo misteriós. *Misticamente.* Mysticè. || **MISTICAMENT.**

MÍSTICH, CA. adj. Lo que enclou misteri. *Místico, misterioso.* Mysticus. || Pertanyent á la mística. *Místico.* Mysticus.

MISTIONAMENT. m. ant. MESCLA.

MISTIONAR. v. a. ant. MESCLAR.

MISTO. m. MIXTO.

MISTURA. f. ant. MESCLA, MIXTERA.

MISTURAR. v. a. MESCLAR.

MITA. m. Repartiment per sort entre indians pera trèner los vehins que deuen emplearse en los traballs públichs. *Mita.* Sortita iudicium ad labores distributio.

MITÀ EN CAMÍ. loc. ter. MITJ CAMÍ.

MITAT. f. MITAT. || **MITJ.** ó MITJ.

MITAYO. m. Índia sortejat pera 'l treball. *Mitayo.* Sortitus ad labores indus.

MITENA. f. Espècie de guants sense dits. *Miton.* Brachialis manica.

MITIGACIÓ. f. y

MITIGAMENT. m. ant. Calma, moderació. *Mitigacion.* Lenimentum, i.

MITIGANT. adj. Lo que té virtut de mitigar. *Mitigativo, mitigatorio.* Mitigativus, mitigatorius.

MITIGAR. v. a. Suavisar, aplacar, moderar la ira, rigor, etc. *Mitigar.* Mitigo, as. || Suavisar, amansir. *Mitigar.* Mitifico, as. || v. r. *Mitigares.* Mitigari.

MITIGAT, DA. p. p. *Mitigado.* Mitigatus, mitigatus.

MITJ. m. La part distant igualment dels extrems. *Medio.* Medium, ii. || **MITJAT.** || **MITJANIA.** || adj. Lo que conté la meytat de qualsevol cosa. *Medio.* Medium, ii. || Intermedi, lo que està en mitj. *Medio.* Medium, ii. || Lo que no està acabat, com: MITJ cuyt. *Medio.* Semi.

MITJ AGAFAR. fr. No agafar del tot. *Entrecooger.* Non bene arripere.

MITJ DIA. La hora en que 'l sol està en lo punt més alt de sa elevació. *Mediodia.* Meridianum, i. || **Punt del horisont que vé dret mirant á la part de about vé 'l sol al temps de mitj dia.** *Mediodia.* Australis regio. || **Vent que ve de dit punt.** *Mediodia, sud.* Auster, tri, notus, i. || **MITJDIADA.**

AL MITJ. m. adv. Igualment distant dels extrems. *En medio.* In medio.

Á MITJ. m. adv. Del del mes etc. *A mediados de.* Mediè.

Á MITJAS. m. adv. Per meytat, tant l' un com l' altre. *A medias, á medio, por mitad.* Mediè.

BELL MITJ. loc. Lo punt en que la cosa dividida resulta hè per meytat. *Promedio.* Medium, dimidium, ii.

CLÓUREU Ó ENCLÓUREU AL MITJ. irón. Tenir rodejat á algú de manera que ab dificultat puga escapar. *Entrecooger, coger en medio.* Intercapio, is.

EN MITJ. m. adv. En lloch igualment distant dels extrems ó entre dos cosas. *En medio.* In medio.

ENTRE MITJ. m. adv. Entre altres cosas ó barrejat ab altres cosas. *Entre.* Inter.

ESTAR DE PER MITJ. fr. Intercedir pera avenir ó conciliar á dos que disputan ó s' barallan. *Estar de por medio, mediar.* Intercedo, is.

VIR MITJ DIA. fr. VIR MITJDIADA.

POSAR EN MITJ. fr. Col·locar entre dos cosas. *Co·ger en medio. Medium statuere.*

POSARSE DE PER MITJ. fr. Interposarse. *Meterse en medio, ó de por medio. Interpello, as.*

RÓMPER PER MITJ. fr. met. Pèndrer alguna resolució ó medi extraordinari pera eixir de alguna dificultat sense dir·la. *Echar por en medio. Lubricam viam audacter arripere.*

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar alguna cosa, endevinar lo punt de la dificultat. *Dar en el chiste. Scopum attingere.*

TRAURE DEL MITJ. fr. Apartar á algú matanlo, allunyantlo ó sentlo marxar. *Quitar de en medio. Tollere de medio.*

MITJA. f. Calsat de fil, seda, cotó, llana, etc. pera cubrir la cama. *Calceta, media.* Caliga, æ.

MITJA COM UN SACH. loc. La que es molt ampla y no ajusta bè. *Butifarra. Amplum tibiale.*

MITJÀ. m. Terreno que està entre la cabessa·da y 'l fondal. *Medianil. Inter eminentiorem et profundiorum agri partem locus.*

MITJACANYA. f. arq. Motllura cóncava 'l perfil de la qual es per lo regular un semicircl ó un poch ménos. *Mediacaña, bocel, nacela. Canaliculus, i.* || Llistó de fusta ab algunas motlluras llisas, dauradas, ó pintadas, ab lo qual se guarneixen las voras dels tapisos de las salas, frisos, etc. *Mediacaña. Ligneæ tærea canaliculata.* || Entre fusters motllura en forma de una canya partida de llarch. *Escocia, mediacaña. Ligum canaliculatum.*

MITJALERA. f. ter. Mesura de ví de que dos fan un botigoy. *PORRÓ, MEYTADELLA.*

MITJALLANA. f. Espècie de roba ab la trama de llana y l' urdit de fil. *Mediopaño. Tela lanea hirsula.*

MITJALLUNA. f. Trinxadora. *Tajadera, media luna. Lunatus culter.*

MITJANA. f. Carn entre las costellas y bes·coll. *Mediana. Inter collum et costas caro.* || Arbre de la nau envers la popa. *Mesana, árbol de mesa·na. Puppis, artemonis malus.* || náut. La vela que's posa en l' arbre de popa ó del mateix nom. *Mesana. Epidromas, i.* || En lo joch de billar es lo taco mitjà, que apoyat en lo taco regular serveix pera jugar y ferir la bola que està lluny de la vora. *Mediana. Trudiculus medius.*

MITJANIA. f. ant. Mediocritat del ánimo. *Mediania, mediocridad. Mediocritas, atis.* || Templansa, moderació fugint dels extrems. *Mediania. Mediocritas, atis.*

MITJANSANT. p. a. ant. *MEDIANER.* || adv. ant. *MEDIANT.*

MITJANSAR. v. n. ant. *MEDIAN, INTERCEDIR.*

MITJANSER. a. m. yf. Lo que té 'l mitj entre 'l gran y 'l petit. *Mediano. Mediocris.* || ant. *MEDIANER.*

MITJANTS. m. pl. Casells pera tenir los grans. *Atajadizo. Interclusum spatium.*

MITJATARONJA. f. La cúpula de un edifici. *Media naranja, cúpula. Tholus, i.*

MITJBAST. a. adj. Lo que no es del tot ordi·nari *Entreordinario. Medius inter exquisitum vulgare.*

MITJDIADA. f. Dormida després de dinar. *Siesta. Pomeridiana quies.*

FÈR MITJDIADA. fr. Dormir després de haver di·nat. *Dormir la siesta. Meridior, aris.* || Deturarse en algun lloch á dinar lo qui va de caml. *Hacer medio dia. Ad meridiem in itinere subsistere.*

MITJDOBLE. adj. S' aplica als gèneros que no són dobles ni senzills. *Entredoble. Medius inter tenuem et compactum.*

MITJENSAR. v. n. ant. *MEDIAN, INTERCEDIR.*

MITJER. m. Qui cuyda la terra á mitjas. *Mediero. Dimidia sortis comes.* || Fabricant de mitjas. *Calcetero, mediero. Tibialium factor.* || adj. Lo que es comú á dos possessions contigüas. *Medianero. Communis.*

MITJFI. na. adj. Lo que es de una qualitat mitjana entrefly bast. *Entrefino. Mediocriter tenuis.*

MITJÓ. m. Espècie de mitja que sols arriba fins á mitja cama. *Calcetin. Tibiale, ia.*

MITJOBRIR. v. a. Deixar no ben oberta alguna porta, finestra, etc. *Entreabrir. Semi apertum relinquare.*

MITJORN. m. MITJ DIA.

MITJPANYO. m. Teixit de llana semblant al panyo; però més prim y de ménos durada. *Mediopaño. Tela lanea quædam.*

MITJPARTIR. v. a. Partir pel mitj alguna cosa. *Partir por medio. Medium, per medium dividere.*

MITJPARTIT. m. ter. Espècie de coca.

MITJTEMPS. m. Lo temps de primavera y tardó que es entre l' estiu y l' ivern. *Entretiemps. Ver et autumnus.*

MITO. m. Paraula grega que significa fàbula y es una espècie de exposició sencilla de una idea, creència, succés, tradició, etc.; y també la història ficticia de un déu, semidéu, héroe, etc. *Mito. Mitos, i.*

MITOLOGIA. f. Història dels déus fabulosos y héroes de la gentilitat. *Mitologia. Mythologia, æ.*

MITOLÒGICH. ca. adj. Pertanyent á la mitologia. *Mitológico. Mythologicus.* || y

MITOLOGISTA. m. Qui sab ó escriu mitologia. *Mitologista, mitólogo. Mythologiæ peritus; mythologiam scribens.*

MITRA. f. Ornament que portan en lo cap los arquebisbes y bisbes per insígnia de sa dignitat. *Mitra. Infula sacra.* || La dignitat del arquebisbe ó bisbe. *Mitra. Episcopalis dignitas.* || Territori de sa jurisdicció. *Mitra. Episcopalis ditio.* || Turbant usat entre 'ls Lidis, Siris, Frigis, Alarbs, Persas, Egipcis y Grechs, y entre 'ls romans lo de las donas estrangeras, de las rameras y homes afeminats. *Mitra. Mitra, æ.*

MITRAR. v. n. ant. fam. Obtenir un bisbat. *Obispar, mitrar. Episcopatum assequi.*

MITRAT. da. p. p. ant. *Mitrado. Mitra ornat, velatus.* || adj. S' aplica al qui té privilegi

pera portar mitra en las funcions públicas. *Mitradato*. Mitratatus.

MITRIDAT. m. Contraverí compost de opi, víboras, agàrich y altres cosas. *Mitridato*. Mithridaticia antidotus.

MITTA. f. Moneda de que en Brujas 24 feyan un ducat y 8 esterlins. *Mitta*. Moneta sic dicta.

MIX. m. Gat, y la veu ab que's crida. *Miz*, *micho*, *mizo*. Felis, is, elurnal, eclasiàstich y civil. || Veu ab que's esquiva 'l gat. *Zape*. Apage felis. || met. DON-RATXO.

TENIR LO MIX Ó ESTAR MIX. fr. met. fam. *ESTAR GAT*.

MIKA. f. La gata. *Miza*, *micha*. Felis fœmina.

MIXTIFORI. m. Veu llatina, delictes de que pòt entendre'l tribunal eclasiàstich y civil. *Mistifori*. Mixti fori delictum, crimen.

MIXTILÍNEO, A. adj. Compost de línea recta y curva. *Mistilíneo*. Mixtilineus.

MIXTIÓ. f. Mescla, acte y efecte de mesclar. *Mistion*, *mescla*. Mixtio, nis.

MIXTO, A. adj. Mesclat. *Misto*. Mixtus. || m. Compost de diferents elements. *Misto*. Mixtus, us.

MIXTURA. f. Mescla, barreja. *Mistura*. Mixtura, æ.

MIXTURAR. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

MIXTURAT, DA. p. p. MESCLAT.

MO.

MO. ant. Contracció de ME HO.

MOABITAS. m. pl. Pobles de Orient. *Moabitæ*. Moabitæ, arum. || Natural de Moab ciutat de Aràbia. *Moabitæ*. Areopolitani, orum.

MOAP. m. Habitants de la Numídia originaris de la Aràbia felis, poble que prengué est nom que significa congregat pel servey de Déu. *Moabos*, *moabitæ*, *moabitæ*, *moabitæ*, *lamptunis*. Moabitæ.

MOARÉ. m. Roba de seda de molt cos, que fá ayguas y es de factura y nom francesos. *Moaré*. Serica tela.

MOATRAYRE. m. ant. ENGANYADOR.

MOATRE. m. ant. ENGANY.

MÓBIL. adj. ant. MOVIBLE. || m. MOBLE. || MOTOR.

PRIMER MÓBIL. Lo primer motor que causa una cosa. *Primer móvil*. Auctor, is. || astron. La esfera superior que's considera més alta que'l firmament y se'n porta ab sí las demès inferiors en moviment que conclou cada 24 horas. *Primer móvil*. Primum mobile.

MOBILITAT. f. Potència, facilitat á mouer-se. *Movilidad*. Mobilitas, atis. || INCONSTÀNCIA, LLEUGERESA.

MOBLAR. v. a. Guarnir de mobles, parar casa. *Alhajar*, *amueblar*, *moblar*. Domum suppellectilibus ornare.

MOBLAR Á ALGÚ. fr. met. ARMAR, PROVEHIR.

MOBLE. adj. ant. MOVIBLE. || m. Alhaja, trasto. *Trasto*, *mueble*, *alhaja*. Supellex, ctilis. || m. pl. La col·lecció de cosas de us domèstich que's poden

mudar de una part á altra. *Efecto*, *menaje*. Supellex, ctilis.

MOCA. f. Ventresca. *Ventre*, *bandullo*, *mandongo*, y *ventrecha* la dels peixos. Venter, tris.

TRÀURER LA MOCA. fr. met. Fatigarse molt pera conseguir alguna cosa. *Echar los higados*. Vehementement contendero. || Vomitar molt. *Echar las asaduras*, *las tripas*, *las entrañas*. Viscera vomita ejicere.

MOCADA. f. MOCA. || L' acte de mocarse una vegada. *Sonadera*. Narium emunctio.

MOCADER, A. m. y f. Qui fá las botifarras y arregla la moca. *Mondonguero*. Botularius, ii.

MOCADOR. m. Drap pera mocar ó mocarse y aixugar la suor. *Sonadero*, *pañuelo*, *mocador*, *sonador*, *mocadero*, *sudadero*. Muccinium, ii. || Lo que's posan las donas en lo cap ó coll. *Pañuelo*. Capitium, ii. || Lo que lligat al coll serveix pera sostenir lo bras que hi ha mal. *Cabestrillo*. Fascia, æ. || Lo tros de tela que's posa á la cara dels morts. *Sudario*. Sudarium, ii.

MOCADOR DE BUTXACA. MOCADOR. 1.

MOCADOR DEL CAP. Lo que portan las donas en lo cap pera preservarlo de la inclemència. *Serenero*. Capitis velamen.

MOCADORAS. f. Estisoras pera mocar la llum. *Despabiladeras*, *molletes*. Forcipuke, arum.

MOCADORET. m. d. *Pañizuelo*. Sudarium, i.

MOCALLOSA. m. Aucell gros com la calandria, pardo, ab várias tacas per tot lo cos. Té 'ls peus curts, y 'ls dits com los del papagall. *Torcecuello*. Torquilla, æ.

MOCAR. v. a. Netejar lo nas ab lo mocador. *Llimpiar las narices*. Emungo, is. || Tallar lo caramell del llum. *Despabilar*, *espabilar*. Lucernam emungere. || v. r. Sonarse. Nares emungere.

NO'M MOCO AB MITJA MÀNEGA. exp. Denota que la cosa de que's tracta ó parla es molt estimable. *Ahí que es moco de pavo*. Magni pretii, momenti res.

NO MOCARSE AB MITJA MÀNEGA. fr. Gastar molt y sense reparo. *No haber pariente pobre*. Prodigum esse.

NO SE SAB MOCAR. fr. met. Denota la ignorància de algú. *No sabe quitarse los mocos*. Nec adhuc emungere nares scit.

MOCAT, DA. p. p. Dít del llum. *Despabilado*. Emunctus.

DEIXAR MOCAT. fr. met. Deixar burlat. *Haber jugado con alguno al santo mocarro*. Alicujas spem frustrare.

QUEDARSE MOCAT. fr. No lograr lo que's preten. *Quedarse al son de buenas noches*. Concepta spe frustrari.

MOCH. m. Excrement que surt del nas. *Moco*. Myxa, æ. || Qualsevol matèria apegalosa. *Moco*. Muccus, i. || Caramell del llum, *Pàbilo*, *moco*, *seta*, *pavosa*. Muccus, i. || mocós. || Lo que cau del nas. *Mocarro*. Muccus pendens. || Carnositat que té so-

bre 'l bech lo gall dindi. *Moco de pavo*. Pavonis conus pendens.

CLAVAR UN MOCH. fr. met. fam. Donar un sufoch ó un gran desayre á qui'l mereix. *Dar una bofetada ó un bochorno*. Aliquem despiciere.

MOCIÓ. f. Moviment, agitació. *Mocion*. Motio, nis. || Inspiració de Dèu en la ànima. *Mocion*. Animi motio. || INSTÀNCIA.

MOCORRO. m. ant. mugró.

MOCÓS, A. adj. Qui té mochs. *Mocos*. Mucosus. || Poch advertit, de poca experiència. *Mocos*, *mocosuelo*, *chuchumeco*, *muñeco*, *monuelo*. Puerulus.

MODA. f. Usansa; regularment se pren per lo introduhit de nou en los modos de vestir. *Moda*. Vestis mos. || MODO, MANERA.

À MA, À TA, À SA MODA. m. adv. que significa segons lo costum meu, teu ó sèu. A mi, á tu, á su modo. Meo, tuo, suo more.

LAS MODAS SÓN LA PERDICIÓN DE LAS CASAS Ó FAN ALS RICHES POBRES. ref. que reprén la profanitat en las modas, y aconsella que s' use dels géneros de més duració. *Si quieres ser rico, calza de vaca y viste de fino*. Ex luxu ægestas.

SEGUIR LA MODA. fr. Acomodarse á lo que s' estila. *Estar en las modas*. Recepto more vivere.

MODAL. adj. Lo que enclou modo. *Modal*. Modum continens. || pl. Modos, lo modo de las acciones externas. *Modales*. Modus, i.

MODELAR. v. a. Fèr modelos. *Modelar*. Plasmare, as.

MODELO. m. Exemplar, planta de una obra. *Disño*, *modelo*. Norma, æ. || met. Exemple en las obras de ingeni, y acciones morals. *Modelo*. Norma, æ.

MODELO NATURAL. L' home ó dona nus que serveixen pera 'l estudi del dibuix. *Modelo vivo*. Vivum exemplar.

FÈR ALGUN MODELO. fr. MODELAR.

MODENÈS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Módena. *Modenés*. Mutinensis.

MODERACIÓ. f. Modo, templansa, mesura, modèstia, parcimònia. *Moderacion*. Continentia, æ.

AB MODERACIÓ. m. adv. y

MODERADAMENT. adv. m. Modestament, ab templansa. *Moderadamente*. Moderatè.

MODERADÍSSIM, A. adj. sup. *Moderadissimo*. Valde modicus vel temperatus.

MODERADOR, A. m. y f. Qui modera. *Moderador*. Moderator, is.

MODERANT. adj. Lo que modera. *Moderativo*, *moderatorio*. Modum statuens.

MODERAR. v. a. Temperar, dirigir, governar. *Moderar*. Moderare, as. || Aplacar, assossegat. *Moderar*. Emoderare, aris. || Arreglar las acciones y cosas á la moderació y templansa. *Moderar*. Moderare, as. || Reduhir, abaixar lo preu. *Moderar*. Ad modicum redigere. || v. r. Contenir-se en las acciones ó passions, evitant los excessos. *Moderarse*. Modum sibi præscribere; se contineri.

MODERAT, DA. p. p. *Moderado*. Moderatus. || adj. Lo que guarda un medi entre 'ls extrems. *Moderado*. Mediocris.

MODERN, A. adj. Nou, fresch. *Moderno*. Novus. **MODERNAMENT**. adv. m. Novament, poch temps ha. *Modernamente*. Recenter.

MODERNIS. m. pl. VENIDERS, ESDEVENIDORS.

MODEST, A. adj. Moderat. *Modesto*. Modestus. || Recatat en lo mirar. *Modesto*. Modestus. || Honest, decent, recatat en las acciones ó paraulas. *Modesto*. Modestus.

MODESTAMENT. adv. m. Ab modèstia, compostura, moderació y templansa. *Modestamente*. Modestè.

MODÈSTIA. f. Templansa, honestedat, moderació, arreglo. *Modestia*. Modestia, æ. || Decència, recato en las paraulas y acciones. *Modestia*. Modestia, æ.

MODESTÍSSIM, A. adj. sup. *Modestissimo*. Modestissimus.

MODESTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Ab gran modèstia. *Modestissimamente*, muy modestamente. Modestissimè.

MODI. m. Mesura antiga romana, de fruytas y cosas secas, menor que la quarta part de una fanega. *Modio*. Modium, ii.

MÓDICAMENT. adv. m. ant. MODERADAMENT. || MEDIANAMENT.

MÓDICH, CA. adj. Poch, poca cosa. *Módico*. Modicus.

MODIFICACIÓ. f. Limitació, temperament, restricció. *Modificacion*. Moderatio, nis. || Reducció de las cosas á sos termes deguts. *Modificacion*. Modificatio, nis. || fil. Modo ab que están combinadas las parts de alguna substància material y que la constitueix en són ser. *Modificacion*, Modificatio, nis.

MODIFICADOR, A. m. y f. Qui modifica. *Modificativo*, *modificador*. Modificator, is.

MODIFICANT. adj. Lo que modifica. *Modificativo*. Modificandi virtute pollens. || gram. S' aplica á la paraula que determina 'l sentit de altra. *Modificativo*. Modificativus.

MODIFICAR. v. a. Reformar, moderar, temperar, limitar, restrényer. *Modificar*. Modifico, as. || Reduhir las cosas á sos termes deguts. *Modificar*. Modifico, as.

MODIFICAT, DA. p. p. *Modificado*. Modificatus.

MODISME. m. Modo particular de parlar privatiu de una llengua, que s' aparta de las reglas de la gramática. *Modismo*. Idiotismus, i.

MODISTA. m. y f. Qui segueix las modas ó las inventa ó té botiga de ellas. *Modista*. Novorum modorum, novitatis studiosus.

MODO. m. Orde, determinació de las cosas á cert estat y ser. *Modo*, *manera*. Forma, æ. || Moderació en las acciones ó paraulas. *Modo*. Temperantia, æ. || Forma y us particular de fèr alguna cosa.

Modo. Modus, i. || gram. En la conjugació del verb la diferència pera explicar la diversitat de temps y afectes. **Modo.** Modus, i. || pl. Urbanitat, cortesia. **Modo.** Modus, i. || mús. Diferència en la postura perfecta, ó en la formació de la escala de un to segons la tercera que porta. **Modo.** Modus musicus.

MODO DE PENSAR. Lo dictàmen, judici, opinió, ó parer. *Sentimiento, sentir.* Judicium, ii.

MODO POTENCIAL. gram. Lo que enclou los temps que signifiquen las cosas que poden sér, á diferència de las que són ó foren. *Modo potencial.* Modus potentialis.

AB MODO. m. adv. Modestament, ab regla, ab moderació. *Regladamente.* Parcè.

AL MODO. m. adv. Sembliantment, imitant: *Á modo, á manera de, á fuer de.* Instar, ad modum, modo.

DE MODO. m. adv. DE MANERA.

DE MODO QUE, DEL MATEIX MODO QUE. loc. Expressa la total conformitat de una cosa ab altra ó ab l'estat que antes tenia. *Segun y como, del mismo modo.* Prout.

DE TOTS MODOS. m. adv. Sia com se vulla. *De todos modos.* Omnifariam.

DE UN MODO BAIX Ó INDECENT. m. adv. Ab baixesa, indecentment, sense lluhiment ni estimació. *Oscuramente.* Obscurè.

DONAR MODO. fr. Suggestir lo medi pera alguna cosa. *Dar traza.* Suggesto, is.

HI HA MOLTOS MODOS DE MATAR PUSSAS. fr. met. ab que s' explica la varietat de genis y modos particulars que cada hu té pera discórrer ó executar alguna cosa. *Cada uno tiene su modo de matar pulgas.* Snum cuique ingenium.

PARLAR AB MODO. fr. Parlar sense excedir-se, ans bé ab moderació, prudència y cortesia. *Hablar bien criado.* Comiter aliquem compellare.

SENSE MODOS NI CRIANSA. m. adv. Indecentment, sense cortesia. *Indecentemente, puercamente.* Indecenter.

SENSE MODOS NI VERGONYA. m. adv. DESVERGONTIDAMENT.

MODOLÓ. m. ant. GARDERA.

MODORRA. f. Ensopiment. *Letargia, modorra.* Catochus, i. || Aturdiment que per incendi ó abundància de sanch esdevé á las ovellas. *Modorra.* Ovium stupor.

MODÓRRIA. f. ant. MODORRA. || ant. BOBERIA, TONTERIA.

MODORRO, A. adj. ant. FÀTUO, TONTO. || m. ant. MODORRA.

MODULACIÓ. f. mús. Armonia, suavitat del cant. *Módulo, modulacion.* Modulatio, nis. || Varietat, mutació de to, seguint certas notas agradables al oído. *Modulacion.* Modulatio, nis. || Lo modo de variar la veu pera cantar ab suavitat y afinament. *Módulo.* Modulus, us.

MODULAR. v. n. mús. Cantar ab dolsura, suavitat y armonia. *Modular.* Modulor, aris.

MÓDULO. m. La mesura y distribució de las varietats y diferències de la veu. *Módulo.* Modulus, i. || arq. Mida que s' usa en la arquitectura pera las proporcions de sos cossos, y es sempre 'l semi-diàmetre de la part inferior de la columna. *Módulo.* Modulus, i.

MOECA. f. Gest ó postura que's fá ab la cara ó cos pera fèr festas ó burlarse de algú. *Figureria, mueca, momo, ciquiricata.* Gesticulatio, nis.

FÈR MOECAS. fr. Fèr gestos ó visatges. *Hacer muecas, gestos.* Latrum projicere.

MOFA. f. Burla, matraca, irrisió, escarni. *Mofa, mofadura.* Sanna, æ.

MOFADOR, A. m. y f. Qui mófa. *Burlon, mofador.* Sannio, nis.

MOFAR. v. a. y

MOFARSE. v. r. Fèr mofa. *Mofar.* Sanno, as.

MOFAT, DA. p. p. *Mofado.* Irrisus.

MOFETA. f. BURLETA.

MOFRO. m. Animal bort procreat de altres dos deferentia espècie. *Musmon.* Musimon, musmon, is.

MOGOBELL. m. ant. Premi, l' interès que's cobra pera pagar las lletres de cambi. *Cambio.* Fœneraria pecuniæ permutatio.

MOGOL. m. Idioma que's parlava en l' antich imperi del Mogol. Es sonoro, no té gèneros ni articles y sa pronunciació difereix molt de la ortografia. Té una literatura bastant rica y un alfabet que s' escriu en columnas verticals de esquerra á dreta. *Mogol.* Mogol, is.

MOGURÓ. m. ant. MUGRÓ. || ant. CUA. 8. || COLGAT.

MOGUT, DA. p. p. *Movido.* Motus.

MOHATRA. f. Compra fingida, ó quant se ven tenint previngut qui compre alló mateix á ménos preu, ó quant se dona á preu molt alt pera tornabo á comprar á preu baix. *Mohatra.* In venditione versura.

FÈR MOHATRAS. fr. Fèr compres fingidas de aquest nom. *Mohatrar.* Versuras in venditione facere.

MOHATRAYRE Y MOHATRISTA. m. Qui fá mohatras. *Mohatrero, mohatron.* Versutus fœnerator.

MOHÍ, NA. adj. S' aplica al matxo ó mula fill de caball y burra. *Mohino.* Burdus, i. || S' aplica á las cabalcaduras de morro negre. *Mohino.* Rostro niger. || ENFADAT.

MOILLER. f. ant. MULLER.

MOIR. v. n. MORIR.

MOIX, A. adj. Cap baix, trist. *Cabizbajo.* Tetricus, tristis. || m. y f. MIX.

MOIXAMA. f. Tunyina salada. *Mojama.* Thynnina caro salita.

MOIXELL. m. Cerro de llana á punt de filarse. *Copo, cerro.* Merges, itis.

MOIXER. m. Veu àrabe. DELMER.

MOIXERIF. m. ant. ALMOIXERIF.

MOIXET, MOIXET. m. adv. ter. PLERET, ANAR Á PLERET.

MOIXÍ. m. Borra, pel abans de afeytarse la primera vegada. *Bozo, vello. Lanugo, inis.*

MOIXIGANGA. f. Festa pública que's fa ab concurs de várias personas. *Mojiganga.* Larvala pompa. || Festa de personas disfrassadas ab figuras, regularment al·legóricas, que sól ferse en obsequi de alguna persona real. *Máscara real.* Larvatorum festiva pompa. || pl. Obsequis fingits. *Gatatumbas.* Affectus simulatio.

MOIXÓ. m. AUCELL. || met. Astut. ESTORNELL.

MOIXONAR. v. a. ter. PÓNDREB.

MOIXONER. m. Qui s' ocupa en cassar, oriar y vèndrer aucells. *Pajarrero.* Passerum venditor vel auceps.

MOIXONET. m. d. AUCELLET.

MOIXONOT. m. L' aucell gros, lleig, ó desconegut, que no se li sab lo nom. *Pajarraco, pajarruco, avechuchu.* Ignotus passer.

MOIXUMA. f. MOIXAMA.

MOJADA. f. Lo tros de terra que poden llaurar un parell de bous en un dia y conté 45 canas en quadro ó sian 2,025 canas quadradas.

MOLA. f. Pedra de molí pera fèr farina. *Rueda, muela.* Mola, æ. || Pedra de esmolar. *Muela.* Cos, cotis. || Quantitat de aygua que basta pera que molga un molí. *Muela.* Ad molam necessaria aqua. || Coll, tussal, turó artificial. *Cerro, Peña, peñon, muela.* Tumulus, i. || Carn informe que s' engendra en lo ventre de la dona ab apariéncias de prenayat. *Mola.* Mola, æ. || Pedra comument de marbre ab que'ls pintors molen los colors y 'ls apotecaris algunas drogas. *Moleta.* Mola, æ. || MOLÍ.

MOLA ALTA Ó CORREDORA. La que està damunt en lo molí fariner, y es la que róta pera móldrer. *Corredera.* Mola superior versatilis.

MOLA DE GENT. Gran concurs. *Muela de gente, re-remolino, turbion.* Caterva, æ.

MOLA DE PEIX. Bol. *Cardume, cardúmen.* Piscium examen.

MOLA DE TAHONA. La que per estar tan gastada serveix en la tahona damunt de altra mola que no es tan gastada, á fi de que ab lo pes de totes dos se puga móldrer bè. *Faldon.* Mola attrita.

MOLA DE TRULL. Rodet. *Galga, volandera.* Tra-pes, etis; mola olearia.

MOLA NEGRA. La dels molins que es de pedra negra. *Bornera.* Mola negra.

MOLA SOTANA. La pedra rodona que en los molins de farina està sota de la mola alta. *Solera.* Mola inferior.

À MOLAS. m. adv. En abundància. *Copiosamente.* Copiosè.

ENTRE MOLAS NO T' HI POS, PERQUE MOLEN FINS AL os. ref. que aconsella no's prenga part en los disturbis entre parents, perque estos fàcilment se componen, y després se pert la amistat ab uns y altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Sanguine junctorum noli componere lites.

SE MENJARIA MOLAS DE MOLÍ. loc. que explica la

facilitat, ànsia ó apetit de menjar. *Comer sobre la cabeza de un tiñoso.* Avidissime cibum appetere.

MOLADA. f. La quantitat que's mol de una vegada. *Molienda, molada.* Molitura, æ.

MOLAR. adj. Lo que pertany á la mola ó es pera móldrer. *Molar.* Molaris, molendinarius.

MÓLDREB. v. a. Reduhir á póls, xafar ab la mola. *Moler.* Molo, is. || Mastegar. *Moler, mascar, masticar.* Mando, is. || Molestar, importunar. *Moler, hacer moler el ajo ó del ajo ó con el ajo.* Fatigo, as. || Cansar, fatigar materialment. *Moler, quebrantar.* Fatigo, as.

ARRIBAR Y MÓLDREB. fr. met. fam. Explica la brevedat ab que's logra alguna cosa. *Llegar y besar el santo.* Brevi rem conficere, expedire.

MOLE. m. ter. MOTLLO.

MOLEDURAS. f. pl. MOLTURA.

MOLEJA. f. ant. VENTRELL.

MOLER. m. Qui fá ó ven molas de molí, y altres pedras de fàbrica. *Pedrero, molero, cantero.* Molarum artifex.

MOLERA. f. Peix petit y blanch, que diuen sèr de vários colors en la primavera. *Fice, fco, fca, y pavo, merlo* segons los romans. Phycis, idia.

MOLEST, A. adj. Enfadós, pesat. *Molesto, molestador.* Molestus.

FÈRSE MOLEST. fr. Arribar á enfadar ó incomodar ab impertinéncias. *Aporrar-se.* Molestum esse. || MOLESTAR.

MOLESTACIÓ. f. MOLESTIA, FATIGA.

MOLESTADÍSSIM, A. adj. sup. *Molestadissimo.* Gravi molestia affectus.

MOLESTAMENT. adv. m. Ab molestia ó impertinència. *Molestamente.* Molestè.

MOLESTAR. v. a. Enfadar, importunar. *Molestar.* Molesto, as.

MOLESTAT, DA. p. p. *Molestado.* Molestatus, quassatus, vexatus.

MOLESTIA. f. Trball, incomoditat. *Molestia.* Molestia, æ. || Enfado, inquietut. *Molestia.* Molestia, æ.

MOLESTÍSSIM, A. adj. sup. *Molestissimo.* Molestissimus.

MOLETA. f. d. *Moleta.* Parva mola. || **MOLA. 6.**

MOLÍ. m. Màquina pera móldrer. *Molino.* Pistinum, i. || Màquina pera escalfar ó aprimar violentament alguna cosa, com la de paper, moneda, etc. *Molino.* Trapedum, i. || met. fam. La boca. *Molino.* Os, oris.

MOLÍ DE AYGUA. 'L fariner mogut per la força del aygua. *Molino de agua, aceña.* Hydromylæ, arum.

MOLÍ DE OLI. L' en que's molen las olivas. *Almazara, molino de aceite.* Moletina olearia.

MOLÍ DE SANCH. Lo que 'l fá anar un animal. *Molino de sangre ó de bestia; atahona, tahona.* Pistinum, i. || met. Trball gran ó lo que 'l causa. *Molienda, reventadero, matadero, perrera, moledura.* Molestia, æ.

MOLÍ DE SUCRE. INGENI. 7.

MOLÍ DE VENT. Lo que va per medi del vent. *Molino de viento*. Alata mola. || Vareta ab dos veletes de paper encontrades en los extrems, que posada regularment al cap de una canya dóna voltas ab l'ayre que pren corrent. *Rehilandera*. Composita ad venti ludibrium virga. || pl. *Molineria*. Moletrinarium series.

MOLÍ DRAPER. BATAN.

MOLÍ FARINER Ó DE BLAT. Lo que mol lo gra y fá farina. *Molino harinero*. Moletrina farinaria.

MOLÍ PAPERER. Lo que trinxia 'ls draps pera fér paper. *Papelero*. Molendinum drapetum.

NO ME LA PORTARÁS AL MOLÍ. exp. Amenassa que algú pagarà 'l mal que ha fet. *No te irás alabando*. Non impunitus abibis.

QUANT UN MOLÍ NO MOL ABRI AL ALTRE. loc. A LA ALTRE PORTA, QUE AQUEST NO S'OBRE.

QUI PINER ARRIBA EN LO MOLÍ, AQUELL MOL, SI AIXÍ 'L MOLINER HO VÓL. ref. Denota que 'l més diligent logra lo que se sol·licita. *El que primero llega, ese le calza*. Qui prior accedit præda prior ipse potitur.

MOLIBDENA. f. Metall de color gris, clar, que tira á roig, blanch, cras y que embruta al tocarlo. *Molibdæna*. Molybdænum, i.

MOLIMENT. m. Fatiga, treball gran. *Molimento*, *molienda*. Defatigatio, nis.

MOLINA. f. ter. MOLÍ.

MOLINADA. f. ant. TERREGADA. || ant. PINTOLADA.

MOLINARSE. v. r. ABATANAR.

MOLINER, A. m. y f. Qui cuyda del molí. *Molinero*. Molendinarius, ii. || adj. Pertanyent al molí. *Molinero*. Molendarius, pistrinarius.

MOLINET. m. Espècie de porra ab un mànech pera desfer ó bàtrer la xocolata en la xocolatera. *Molinillo*. Crenatus globulus. || náut. Pal de vuyt caras ab forats per ahont se fican barras pera recullir las gúmeras. *Molinete*. Striatum lignum. || d. de molí. *Molinete*. Parvum pistrinum.

MOLINET DE MA. 'L que 's fá anar ab la ma. *Molino de mano*, *de brazo*. Pistrinulum, i.

MOLL. A. adj. Bla, tou. *Blando*, *muelle*. Mollis. Flux, qui té pocas forsas. *Flojo*. Mollis. || VOLUTUÓS. || m. Lo que hi ha dins dels ossos. *Tuétano*, *mollo*, *médula*. Medulla, æ. || La molla de las nous, ametllas. *Meollo*. Nuclens, ei. || Llèngua de terra artificial pera buscar fòns las embarcacions prop del port. *Muelle*. Servaculum, i. || Roget, peix de unas deu ó dotze polzadas de llarch, encarnat, ab algunas clapas ó vias grogas; passa per un dels peixos més delicats. *Salmonete*. Rubellio, nis. || ant. MOTILLO. || pl. ARMOLL. || Instrument de ferro compost de dos fullas com las estisoras, però de puntas romas, que unides ab un clauhet, serveixen pera agafar lo foch. *Tenazas*. Forceps, ipis.

MOLL DE LA BARRA DEL PORCH. *Carrillada*. Porcinæ maxillæ medulla.

TRAURE LO MOLL DELS OSSOS. fr. *Desmollar*. Medullam extrahere.

MOLLA. f. Pessa de cer que comprimida es causa de algun moviment. *Muelle*, y *pizca* la de las trampas de agafar guineus. Automatum, occulta vis. || La substància tendra de las cosas per estar cubiertas de crosta, ó closca. *Meollo*. Medulla, æ. || La part del pa sense crosta. *Migajon*, *miga*. Medulla panis. || La part més menuda de pa que sol saltar al temps de partirse ó tallarse. *Miga*, *migaja*. Panis mica. || met. La porció petita de qual·sevol cosa. *Miga*, *migaja*, *miaja*, *repunta*, *brizna*, *pizca*. Mica, æ. || Pessa de ferro que en los panys serveix pera facilitar lo moviment de la clau. *Gacheta*. Automaton, i.

MOLLAMENT. adv. m. Snaument, delicadament. *Muellemente*. Molliter. || Fluixament. *Flojamente*. Pigrè. || AFEMINADAMENT, VOLUPTUOSAMENT.

MOLLAR. adj. S'aplica á la fruyta fácil de partirse. *Mollar*. Mollis. || Lo que pertany al moll. *Medular*. Medullaris.

MOLLASSO. m. ter. PRÉSSECH GABAIG.

MOL-LÈCULA. f. Cada una de las parts molt petites é invisibles que componen los cossos. *Molècula*. Subtilior pars.

MOL-LECULAR. adj. Pertanyent á las mol·lècules. *Molecular*. Ad molleculas pertinens.

MOLLENA. f. ter. MULLADURA.

MOLLERA. f. La part més alta del cap. *Mollera*. Sinciput, itis. || La part del cap del animal ahont està tancat lo cervell. *Sesera*. Cerebrum, i.

SÉR DUR DE MOLLERA. fr. Sér tenás, perfidiós. *Ser duro de mollera*. Pertinacem esse. || Sér rudo. *Ser duro de mollera*. Rudem, hebetem esse.

MOLLESA. f. BLANURA, TENDROR. || FLUIXEDAT.

MOLLET, A. adj. *Blandujo*. Submollis. || m. Cap de ase, juliola, peix de mar y de riu de un peu y mitj de llarch. *Mujol*, *mujil*, y altres *trilla*, *sando*, *cefalo*, *róbalo*, *cabezudo*, y no varia ménos lo llatí. *Mugil*, is. || m. ant. Panellet delicat. *Mollete*. Mollis panis.

MOLLETA. f. Engruneta de pa. *Migajuela*. Minuta mica.

ESTAR CRIAT ALGÚ AB MOLLETAS DE PA. fr. met. Estar criat ab regalos. *Tener*, *meter*, *llevar*, *estar criado entre algodones*. Mollus enutritum esse.

MOLLÍCIA. f. Blanura, suavitat. *Molicie*. Mollities, ei. || Pecat torpe contra la naturalesa. *Molicie*. Mollities, ei.

MOLLIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mollificar. *Mollificacion*. Mollificatio, nis.

MOLLIFICANT. adj. Lo que té virtut de mollificar. *Mollificativo*, *mollitivo*. Mollificandi virtute pollens.

MOLLIFICAR. v. a. Ablanir, suavisar. *Mollificar*. Mollifico, as.

MOLLIFICAT, DA. p. p. *Mollificado*. Mollitus, emollitus.

MOLLIR. v. a. ABLANIR, ESTOVAR.

MOLLÓ. m. LÍMIT, TERME. || Tros de una espècie de boll tendre y poch cuyt, fet de pasta comuna

ó fina. *Mollete, molledo*. Panis grumus. || Munt de alguna cosa. *Monton, y muela* lo de fem. Cumulus, i.

MOLLONAR. v. a. ant. FITAR.

MOLÓ. m. Instrument dels impressors pera molder la tinta en lo tinter. *Moleta*. Instrumentum quo typographi atramentum terunt. || En la fàbrica de cristalls, es un caixó compost de pedras y altras cosas pera allisarlos y pulirlos. *Moleta*. Instrumentum quo crystallas poliuntur. || MELÓ.

MOLÓS. m. poét. Pen de la poesia llatina que consta de tres síl·labas llargas. *Moloso*. Mollosus, i.

MOLREDURAS. f. pl. MOLTURA.

MÓLRER. v. a. ant. MÓLDRER.

MOLSA. f. La part comestible ó molla de las fruytas. *Carne*. Pulpa, æ. || Floridura que's cria en los puestos que no hi toca 'l sol. *Moho, musgo, musco*. Muscus, i. || ter. RULLOL.

MOLSUT, DA. adj. Lo que té molsa. *Carnoso*. Carnulentus, pulposus.

MOLT, A. p. p. *Molido*. Molitus.

ESTAR MOLT DE Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. Estar molt fatigat. *Estar molido como alheña ó estar hecho una alheña*. Tanquam rubigo fractus.

MOLT, A. adj. Excessiu en qualitat ó quantitat. *Mucho*. Multus. || adv. Sumament, en gran manera. *Mucho*. Multò. || Massa, excés. *Mucho*. Immoderatè. || Paraula que en los tractaments significa un poch ménos que 'l superlatiu, v. g. molt il·lustre, significa ménos que illustríssim. *Muy*. Admodum. || Paraula que usada ab negació significa lo mateix que poch: així dihem, no es molt sabi, per significar que es poch sabi. *Muy*. Parum.

MOLT MÉNOS. exp. ab que's nega alguna cosa en comparació de altra; y així's diu: molt ménos faré aixó que alló. *Mucho ménos*. Multò minús.

MOLT, MOLT. m. adv. En gran manera. *Muy mucho*. Maximoperè.

MOLT BÈ VA. loc. irón. Expressa que no va com deu anar. *Bueno va el oleo; bueno anda el ajo; buena va la danza*. Heu quam benè geruntur omnia!

DE MOLT. m. adv. Denota que dista molt de igualar una cosa á altra. *De mucho*. Magna ex parte.

ES MOLT MEU. loc. Denota la gran amistat de algú ab altre. *Es muy mio*. Est mihi conjunctissimus.

QUANT MOLT. m. adv. Quant més. *A lo mas, cuando mucho, cuando mas*. Ad summum, ut maximum.

QUÉ MOLT. m. adv. *Qué mucho*. Quid mirum.

QUI PÓT LO MOLT, PÓT LO POCH. ref. *Quien puede lo mas, puede lo ménos*. Qui superat majora, minora superabit.

MOLTA. f. La acció de molder. *Molienda, molidura*. Molitura, æ. || La porció que's mol de una vegada. *Molienda*. Molitura, æ. || L'acte de molder. *Molimiento*. Molitura, æ.

MOLTÍSSIM, A. adj. *Muchísimo*. Plurimus.

MOLTÓ. m. Lo mascle de la ovella castrat. *Carnero*. Aries, etis. || Màquina de guerra. *Ariete*.

MOLTÓ BLANQUI. ter. Lo que té la pell blanca. *Carnero blanco*. Aries albus.

MOLTÓ ESQUELLER. Lo que serveix de guia als altres. *Manso*. Vervex sectarius.

QUI SEN' IX DEL MOLTÓ, SEN' IX DE LA BABÓ. ref. Denota quant bó es lo moltó. *De la tierra el carnero; ave por ave, el carnero, si volase*. Inter aves princeps aries, si sumpserit alas.

MOLTONADA. f. Ramat de moltons. *Carnerada*. Arietum grex.

MOLTONIA Y MOLTONINA. f. Pell de moltó. *Zalea, zaleo, zamarra*. Arietina pellis.

MOLTURA. f. Lo dret que's paga al moliner. *Maquila, y moltura* p. Ar. Molitoris merces ex farina.

MOLTURAR. v. n. Cobrar la moltura. *Maquilar*. Ex moltura stipendium exigere.

MOM. m. *Momo, sainete, farsa*. Comoedia, fabula.

MOMA. f. fam. Diners. *Mosca, monises, moga, morula, pluma, lana, hucha, pecunia*. Pecunia, æ. BONA MOMA. exp. met. fam. Judici, prudència.

Seso. Mens, tis.

MOMENT. m. Instant. *Momento*. Momentum, i. || Importància, entitat. *Momento, monta*. Momentum, i. || Aquella forsa, pes ó violència que adquireixen los cossos al moure'se naturalment envers lo centro. *Momento*. Momentum, i.

AL MOMENT. m. adv. Sense dilació. *Al momento*. Actutum.

PER MOMENTS. m. adv. Continuament. *Por momentos*. Singulis momentis.

MOMENTÀNEAMENT. adv. m. Brevíssimament. *Momentáneamente*. Momentaneè.

MOMENTÀNEO, A. adj. Molt breu. *Momentáneo*. Momentaneus. || Lo que s'executa tot seguit, sense dilació. *Momentáneo*. Momentaneus.

MOMIA. f. Cos antiguament embalsamat que's portava de Egipte y s'ensenyava en los gabinets dels curiosos. *Momia*. Mumonia, æ.

MOMO. m. ant. Truà. *Momo*. Mimis, i.

MÓN. pron. poss. Meu. *Mio*. Meus.

MON. m. Univers, lo conjunt de tot lo criat. *Mundo*. Mundus, i. || La universalitat de las cosas. *Mundo*. Rerum universitas. || La esfera terrestre. *Mundo*. Orbis terrarum. || La bola que posan en la ma del Jesuset ó als pens del Salvador y de la Verge Maria. *Mundo*. Sphœrula, æ. || Multitut y abundància de una cosa. *Mundo*. Mundus, i. || Propensió á viurer seguint las nostras passions y delicias del mon. *Mundo*. Mundus, i.

ANAR LO MON AL REVÉS. fr. Estar las cosas trastornadas. *Andar ó estar el mundo al revés*. Susque-deque agi, verti.

ANAR PEL MON. fr. Caminar moltes terras sense fér mansió en algunas ó sense motiu determinat. *Rodar mundo, rodar por el mundo, correr el mundo*. Peragro, as.

ANÀRSEN DEL MON. fr. Sér molt vell. *Tener un pié á la sepultura*. Non longè abesse à sepulcro.

AQUEST MON ES UN VALL DE LLÁGRIMAS. loc. prov. que indica que en aquest mon no podem estar sense

penas y traballs. *Desde que naci llore, y cada dia nace porque.* Fletibus, in lucem vix editus, ora rigavi.

DAVANT DE TOT LO MON. loc. Públicament. *Delante de todo el mundo.* Coram.

DESDE QUE'L MON ES MON. loc. ab que's denota la antigüetat de alguna cosa ó la continuació en la execució de ella. *Desde que el mundo es mundo.* Ab orbe condito.

EN AQUEST MON Y EN L' ALTRE. loc. Expressa que's condemna ó s perdona absolutament alguna cosa. *Para aquí y para delante de Dios.* Et nunc et in æternum.

FÉR MON NOU. fr. Introduhir algun nou us. *Hacer nuevo uso.* Novam consuetudinem invehere.

L' ALTRE MON. La altra vida. *El otro mundo, la otra vida.* Alter mundus.

LO MON NO YOU FÉT EN UN DIA. ref. Expressa que las cosas que demanan temps, no's poden fêr ab molta brevedat. *No se ganó Zamora en una hora.* Temporis haud uno fabricantur magna momento.

MONIAPERA 'L MON. fr. Apartarse de ellenterament, renunciant als bèn's y als gustos. *Morir al mundo.* Mundo omnino renunciare, valedicere.

NO CÀRRER EN LO MON. fr. Tenir molta arrogància. *No caber en este mundo.* Superbia turgere.

NO SÉR DE AQUEST MON. fr. Viurer abstret de las cosas mundanas. *No ser de este mundo.* Omnino à mundo abstractum esse.

PER TOT LO DEL MON Ó PER QUANT HI HA EN LO MON. loc. Denota la resolució de no fêr alguna cosa, no obstant qualsevol paga ó conveniència. *Por todos los haberes del mundo.* Etiam si omnia pro pretio tribuerentur.

POSAR AL MON. fr. Se diu de Dèu ó dels pares, y significa donar existència en aquest mon. *Echar al mundo.* Procreare.

RÓDA 'L MON Y TÓRNATEN AL BORN. ref. Significa sêr inútil buscar las cosas fora de sòn lloch. *Al mar por sal.* Si quis fortè salem quærit adito salum.

RODAR MON. fr. Caminar molts terras, sense fêr mansió en ninguna, ó sense motiu determinat. *Rodar mundo ó por el mundo.* Peragrare.

SÉR PRIMER EN LO MON. fr. Denota la preferència que's dèn al de major edat. *Haber nacido primero.* Præcedere ætate.

TOT LO MON Ó UN MON. Denota gran quantitat. *Este mundo y el otro.* Maxima summa, quantitas.

TRÀFUREL MON. fr. MATAR. ¶ Denota que una cosa es molt mala. *Echar del mundo.* Pessimum esse.

VÉURER MON. fr. Viatjar per diferents terras ó païssos. *Ver mundo.* Per varias regiones vagari.

VENIR AL MON. fr. met. Tenir poca experiència. *Nacer, venir al mundo.* Nascor, eris.

MONA. f. Animal de quatre pams de alsària, cubert de pel cendrós, las ancas peladas y arrugadas, la cara horisontal, té quatre potes ab dits semblants al del home, y tant en la figura com en las

accions es lo més semblant à la persona. *Mona.* Simia, æ. ¶ Qui fà las cosas pera imitar à altre. *Mona.* Simius, ii. ¶ Coca ab ous durs, sencers y cuyts ab ella. *Hornaza, y mona p.* València y Múr. Ovis ornatus panis.

COSA DE MONAS. Lo que es propi de ellas ó fà sos gestos y visatges. *Monero.* Simiæ proprius vel similis.

PENSAR EN LA MONA DE PÀSQUA. fr. fam. ter. Estar distret. *Mirar ó pensar en las musarañas.* Mente divagari.

QUEDARSE FÉT UNA MONA. fr. Quedarse burlat, avergonyit. *Quedarse hecho un mono.* Pudore suffundi.

TORNARSE MONA. fr. fam. Retractarse, desdirse. *No tener palabra.* Promissis non stare.

MONACAL. adj. Pertanyent als monjos. *Monacal.* Monachalis.

MONACAT. m. Estat é institut dels monjos. *Monacato.* Monacatus, us.

MONADA. f. Moneria, gesto. *Monada.* Mimus, i. ¶ Las posturas ó moviments alegres del que està enjogassat. *Retozo, retozadura.* Exultatio, nis.

FÉR MONADAS. fr. Saltar, brincar y fêr posturas en senyal de carinyo à alguna persona. *Retozar; hacer muecas.* Lascivio, is.

MONARCA. m. Rey, soberà, príncep. *Monarca.* Monarcha, æ.

MONARQUIA. f. Forma de govern en que mana un sol. *Monarquia.* Monarchia, æ. ¶ Lo regne en que mana un sol. *Monarquia.* Monarchia, æ.

MONÀRQUICH, CA. adj. Pertanyent al monarca y à la monarquia. *Monàrquico.* Monarchicus.

MONASTERIAL. adj. Pertanyent al monastir. *Monasterial.* Ad monasterium pertinens.

MONASTERIANS. m. pl. Heretges del sigle setzé que inventà Joan de Leyden sastre de ofici, unit à Joan Mateu de ofici torner que's fèu com cap dels anabaptistas: Men unster cometèren execrables profanacions. *Monasterianos.* Monasteriani, orum.

MONÀSTICAMENT. adv. m. Segons reglas monàstiques. *Monàsticamente.* Monasticè.

MONÀSTICH, CA. adj. Pertanyent al monjo y à sòn estat. *Monàstico.* Monasticus.

MONASTIR. m. Convent, casa de religió. *Monasterio.* Monasterium, ii.

MONDÀ, NA. adj. MUNDÀ.

MONDANAMENT. adv. m. MUNDANAMENT.

MONDONGO. m. Moca, tripas y budells. *Mondongo.* Interanea, orum.

MONDONGUILLA. f. MANDONGUILLA.

MONEDA. f. Pessa de metall, or, ó plata encunyada ab las armas de algun príncep, estat, ó república, que li donan curs y valor pera facilitar lo comers, y servir de preu à las mercaderias. *Moneda.* Moneta, æ. ¶ fam. Diner. *Dinero, moneda.* Nummus, i.

MONEDA CANTELLUDA. La que no es rodona. *Moneda cortada ó en barras.* Rudis moneta.

MONEDA CORRENT. La que està en us y es de ley. *Moneda corriente.* Moneta communis.

MONEDA DE TERN. *Moneda de terno, barcelonesa.* Moneta barchinonensis.

MONEDA FALSA. La que es de un metall no de ley. *Moneda falsa.* Moneta adulterina.

MONEDA FLACA Ó DE VELLÓ. La de coure. *Moneda de vellon.* Ærea moneta.

MONEDA INFERIOR. La del metall ménos estimat. *Cascajo.* Infimi æris moneta.

BÀTTER Ó FÉR MONEDA. fr. Fabricarla. *Monedar, monedear, amonedar; batir, labrar, acuñar moneda.* Monetam cudere. || met. Arreplegar diners. *Juntar dinero.* Pecunias congerere.

PAGAR AB LA MATEIXA MONEDA. fr. met. Tractar á algú com ell ha tractat. *Pagar con la misma moneda.* Par pari referre.

PASSAR Ó NO PASSAR LA MONEDA. fr. Estar ó no estar en us, sér ó no sér rebuda en lo comers. *Correr ó no correr la moneda.* Monetam usitatam esse vel non, usu receptam vel non.

MONEDATGE. m. Dret que's paga per la fabrica de la moneda. *Monedaje.* Ex monetis vectigal. || Tribut de dotze diners per lliura sobre 'ls bès é inmoebles en Catalunya y Aragó. *Monedaje.* Vectigal, is. || m. Espécie de contribució que's rebia en rabó de las personas.

MONEDER. m. Qui fá moneda. *Monedero.* Monetarius, ii.

MONERIA. f. *MONADA.* || Cosa de poca importància. *Moneria.* Parvi momenti, futilis res.

MONETA. f. Criatura graciosa y bufona. *Monilla, mono, mona.* Scitus puer, scita puella. || d. de mona. *Monilla.* Simiacula, æ.

MONETARI. m. Col·lecció de monedas y medallas de diversos temps y llochs. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo conjunt de prestatges, calaixets ó fustas ahont están arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo quarto ó sala ahont se guardan los armaris, prestatges ó calaixos en que's tenen arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii.

MONFÍ. m. Nom que's donava á certs moros bandolers y que de ells passá als espanyols. *Monfi.* Latra maurus.

MONGA. f. ant. *MONJA.*

MONGAL. m. *Hábito monacal.* Vestis monachalis.

MONGE. m. ant. *MONJO.*

MONGER. m. Qui compra, y porta 'ls reca-dos de las monjas. *Demandadero.* Monialium famulus.

MONGETA. f. Fasol, llegum molt conegut. *Judía, habichuela, alubia.* Phasellus, i. || d. de monja. *Monjita.* Virgo Deo sacra. || zool. Caragol petit y blanch. *CARAGOLE T.*

MONGETA RÉNEGA. Fasols grossos que se sembran

comunment quant los altres, y se solen menjar regularment en vert. *Judíos, judiones.* Phaseolus, i.

MONGÍ, NA. adj. S' aplica á certa casta de colom. *Mongin, mongil.* Cupolata palumba.

MONGIA. f. Prebenda ó plassa de monjo en un monastir. *Mongia.* Monachale emolumentum.

MONGIL. m. Hábit de monja. *Mongil.* Monialis vestis. || Manto, vestit de dol. *Mongil.* Luctuosæ foeminæ vestis.

MONGIU. m. L' estat y professió del monacal. *Monaquismo.* Monachismus, i. || L' estat de monjo. *Monjo.* Monachus, us.

MONICIÓ. f. AMONESTACIÓ.

MONIMENT. m. MONUMENT.

MONIPODI. m. Conveni, contracte pera mal fi. *Monipodio.* Monipodium, ii.

MONITORI, A. adj. Lo que serveix ó es propi pera amonestar. *Monitorio, monitorial.* Monitorius. || m. Despaig del tribunal eclesiástich pera obligar á comparèixer judicialment á algú. *Monitoria.* Monitoriæ litteræ.

MONJA. f. Religiosa en alguna de las ordes aprobadas per la Iglésia. *Monja.* Monacha, æ. || La que acompanya als homes que entran en lo convent pera que's guarde la deguda decència. *Guarda.* In monacharum cænobiis claustri custos. || pl. Nom que donan los minyons á aquelles espurnas petites quant creman un paper, y que's van apagant poch á poch. *Monjas.* Per papyrus decursantes scintillæ.

MONJA DE SANT AGUSTÍ, DOS CAPS EN UN COIXÍ. ref. Denota que alguna dona desitja casarse. *Monja de la Trinidad calzada, dos cabezas en una almohada.*

MONJAS DE LA ENSENYANSA. Monjas que guardan la regla de sant Ignasi y s' ocupan en la ensenyansa. *Monjas, religiosas de la enseñanza.* Jesuiticæ moniales.

MONJO. m. Solitari, anacoreta, y també s' anomenan així 'ls religiosos de las ordes monacals. *Monje.* Monachus, i.

TOT MONJO Ó TOT CANONGE. loc. Ó tot ó gens. *Ó bien monge ó bien calonje, ó canonje.* Alia vita alia dicta.

MONJOYES. f. ant. MOLLÓ. 3.

MONO, A. adj. Bufó, graciós, moneta. *Mono.* Politus.

MONOCOTILEDONS. m. pl. bot. Nom que's dona á las plantas, la llavor de las quals té un sol cotiledon, com l' ordi, l' blat, etc. *Monocotyledones.* Monocotyledones, um.

MONOGRAFIA. f. Descripció de un sol gènere ó de una sola espécie de animals, vegetals, etc. Se diu per extensió de las descripcions pròpias de altras ciències, com: la història, la geografia, la medicina, etc. *Monografia.* Monographia, æ.

MONOGRAMA. f. Xifra de una ó molts lletres que significa algun nom. *Monograma.* Monogramma, atis.

MONÓLOGO. m. Soliloqui, drama que representa un sol actor. *Monólogo.* Monologum, i.

MONOMANIA. f. Mania que concentra 'l pensament en un sol objecte. *Monomania.* Monomania, æ.

MONOMÀQUIA. f. Desafiò singular de un à un. *Monomachia.* Inter duos duellum, certamen.

MONOPOLI Y MONOPOLI. m. Compra de mercaderias pera estancarlas y vendrerlas à preu cert. *Monopolis.* Monopolium, ii. || Conveni entre mercaders de vódrer à preu determinat. *Monopolis.* Monopolium, ii.

MONOPOLISAR. v. a. Exercir lo monopoli. *Monopolizar.* Monopolium fungi. || met. Abrogarse drets y facultats, etc. *Monopolizar.* Jura sibi abrogare.

MONOPOLISTA. m. Qui executa 'ls monopolis. *Monopolista.* Dardanarius, ii.

MONOSIL-LÀBICH, CA. adj. La composició en que totes las paraulas són de una sola sil-laba. *Monosilábico.* Monosyllabicus.

MONOSIL-LABO, A. adj. De una sola sil-laba. *Monosilabo.* Monosyllabus.

MONÓSTROFE. f. Cansó y composició poética de una sola estrofa. *Monóstrofe.* Monostrophe, es.

MONOT. m. Mona mascle. *Mono.* Simius, ii. || Home que fa gestos ó águras. *Mono, mona.* Simius, ii. || XIX, DORRATXO.

MONOTONIA. f. Uniformitat fastidiosa. *Monotonia.* Monotonia, æ.

MONÓTONO, A. adj. Lo que té uniformitat fastidiosa en lo so ó en la ven. *Monótono.* Monotonus.

MONSELINA. f. ant. MUSSOLINA.

MONSENYER. m. ant. y

MONSENYOR. m. Títol de dignitat y de honor que's dóna en Itàlia als prelats ecclesiàstichs, y en Fransa al Delfí. *Monseñor.* Dominus meus.

MONSIEUR. m. Ven francesa que equival à senyor. *Monsieur.* Dominus, i.

MONSÓ. m. náut. Vent periódich que bufa alguns mesos de una part y 'ls més de la oposada. *Mozaos.* Firmus pro tempore ventus.

MONSONEGUER, A. adj. ant. NENTIDER.

MONSTRA. f. *Alarde.* Copiarum recensio.

MÓNSTRUO. m. Producció contra l' orde natural. *Mónstruo.* Monstrum, i. || met. Excessivament gran ó extraordinari. *Mónstruo.* Monstrum, i. || La persona ó cosa molt lleija. *Mónstruo.* Monstrum, i.

MONSTRUÓS, A. adj. Lo que es fora del orde natural. *Monstruoso.* Monstruosus. || Excessivament gran. *Monstruoso.* Monstruosus. || Lo que produheix mónstruos. *Monstruoso.* Monstrifer.

MONSTRUOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Monstruosamente.* Monstruosè.

MONSTRUOSITAT. f. Desorde grave en la naturalesa. *Monstruosidad.* Monstrum, i. || Suma fealdat ó desproporció tant en lo físich com en lo moral. *Monstruosidad.* Monstrum, i.

MONT. m. MONTANYA. || BOSCH.

MONTANT. m. Espasa ampla ab que's mestres de esgrima separan las batallas en lo joch. *Montante.* Prævalida machæra. || Artifici de pólvora que encés representa una montanya. *Montante.* In formam prævalidæ machære ignis.

MONTANYA. f. Part de terra molt empinada sobre 'l pla. *Monte,* y *montaña* sols s' aplica al conjunt ó cordillera de montanyas. *Mons,* tis. || met. poét. Omada molt gran. *Monte, montaña.* Mons aquarum.

MONTANYA DE ROCA. La penya gran, ó la montanya de penyas. *Peñon.* Alta rupes.

MONTANYAS DE ARENA. Las montanyetas de arena que forman las ayguas del mar seguidas en forma de cordillera. *Dunas.* Arenæ tumuli.

DE ALLÀ DE LAS MONTANYAS. ULTRAMONTÀ.

DESSÀ DE LAS MONTANYAS. CISMONTÀ.

PASSAR LAS MONTANYAS. fr. Auar de un costat al altre de las montanyas. *Tramontar, trasmontar, transmontar.* Montes transcendere.

TIRAR À MONTANYA. exp. fam. pera burlarse dels que 's xuclan lo moch. *Ser sorbeton.* Mucos narius resorbere.

MONTANYÉS, A. adj. Lo que pertany à la montanya. *Montañés, montesino.* Montanus. || Qui habita en las montanyas ó es fill de allí. *Montañés.* Monticola, æ. || Lo que viu ó 's cria en las montanyas. *Montés.* Silvestris.

MONTANYETA. f. d. *Montañeta, montañaleta, montecillo, ico, ito.* Tumulus, monticulus, i, collis, is.

MONTANYOLA. f. d. MONTANYETA.

MANTANYÓS, A. adj. Terreno de montanyas. *Montañoso, montuoso, montano.* Montuosus.

MONTATGE. m. Tribut que pagan los bestiar pel trànsit de un territori à altre. *Montazgo.* Pro gregum transmeatione vectigal. || Lo congoat ó terra per las montanyas *Montes.* Silvestris.

COBRAR LO MONTATGE. fr. Cobrar lo dret ó tribut que paga 'l bestiar pera passar de un territori à altre. *Montazgar.* Pro gregum transmeatione vectigal exigere.

MONTER. m. Cassador de feras. *Montero.* Venator, is.

MONTERA. f. Casquet rodó ah una volta cayguda al entorn pera tapar las orellas y front. *Montera.* Pileus, i. || met. Cresta de plomas. *Copete.* Crista, æ.

MONTERÍ. m. Feréstech. FALCÓ MONTERÍ.

MONTERIA. f. Cassa de feras. *Monteria, caza mayor.* Venatio, nis. || L' art de cassar. *Monteria.* Venatoria ars. || Botiga de monteras. *Monteria.* Pileorum officina.

MONTÉS, A. adj. MONTANYÉS.

MONTEYA. f. Art que ensenya à tallar las pedras pera formar tota espècie de archs y bóvedas, de modo que se sostingan unas ab altrás. *Montea.* Scenographia, æ. || arq. La volta del arch per la part convexa. *Montea.* Arcus convexitas. || La des-

cripció ó planta de alguna obra de arquitectura. *Montea*. Scenographia, æ.

MONTÓ. m. Munt, pila. *Monton*. *Acervus*, i. || Agregat, multitut. *Monton*. *Acervus*, i.

A MONTONS. m. adv. Abundament. A *montones*. *Acervatim*.

MONTERRAT. n. p. de d. y també de h. *Montserrat*. *Montserrats*, tis.

MONTURA. f. Ormeigs ó guarniments del caball. *Montura*. *Phaleræ*, æ. || pl. CABALCADURA.

MONUMENT. m. Obra pública en memòria de las personas y cosas passadas. *Monumento*. *Monumentum*, i. || Sepulcre. *Monumento*. *Monimentum*, i. || L'aparat que's forma en las iglesias en que está la urna en la qual se col·loca 'l Santíssim en lo dia del dijous sant. *Monumento*. *Monumentum*, i. || pl. Las pessas de història de successos passats. *Monumento*. *Monumenta*, orum.

MONYO. m. Lo cabell lligat en la cima del cap. *Moño*. *Tutulus*, i. || met. Cresta de plomas en los auells. *Moño*, *copete*, *penachura*, *penacho*. *Crista*, æ.

DEL MONYO FINS ALS TAPINS. m. adv. Enterament. *De pies á cabeza*. A *vertice ad talos imos*.

MOQUEJAR. v. n. Llansar mochs. *Moquear*. *Muccos emittere*.

MOQUETA. f. La gola ó moch líquit que cau del nas. *Moquita*. *Pituita à naso pendens*.

MOQUETAS. f. pl. ter. MOCADORAS.

MÓRA. f. DILACIÓ, TARDANSA. || f. Fruyt de la morera. *Mora*. *Morum*, i. || Lo fruyt del esbarzer ó romaguera. *Zarzamora*. *Rubi morum*.

MORABATÍ. m. Moneda antiga de Espanya que alguns diuen que era lo mateix que'l maravedí, y segons Capmany en 1275 y 1285 valia 10 sous 6 diners, y en lo formulari de las sinodals de Vich se troba que valia 13 sous 4 diners. En lo dia en Barcelona 9 sous. *Morabatin*, *marabotin* ó *marmotin*. *Marabotinus*, i.

MORABIT. m. Hermita entre mahometans. *Morabito*. *Morabitus*, i.

MORADA. f. HABITACIÓ, DOMICILI.

MORADOR, A. m. y f. HABITANT, VENÍ.

MORADUIX. m. Herba perenne que's cultiva en los jardins per són olor agradable; té várias cammas guarnidas de fullas petites, espesses y cubertas de borra, flors petites y de color de púrpura. *Almoraduj*, *mejorana*, *mayorana*, *sampsuco*, *almasaco*, *almaraco*, y *sándalo* entre jardiniers. *Amarachus*, *sampsuchus*, i.

MORADUIX BASTANT. ant. ORENGA.

MORAGAS. f. pl. MURRONS.

MORAL. f. Ciència que tracta de las accions humanes en orde á lo licit é il·licit. *Moral*, *ética*. *Moralis*, is. || adj. Pertanyent als costums ó á la moral. *Moral*. *Moralis*.

MORALISAR. v. a. Aplicar, referir, explicar alguna cosa relativament als bons costums. *Moralizar*. Ad *mores* aliquid *traducere*.

MORALISTA. m. Professor ó escriptor de moral. *Moralista*. *Scientiæ moralis scriptor*, professor, studiosus.

MORALITAT. f. Qualitat, condició dels bons costums. *Moralidad*. *Moralitas*, atis. || Interpretació moral, aplicació de algun apòlogo ó paràbola. *Moralidad*, *moralaja*. *Affabulatio*, nis. || Màxima ó doctrina pertanyent als bons costums. *Moralidad*. *Documētum morale*.

MORALLAVERA. f. MORELLAVERA.

MORALMENT. adv. m. Segons las reglas de moral. *Moralmente*. *Moraliter*. || Regularment, segons lo comú sentir. *Moralmente*. *Probabiliter*.

MORANT. adj. ant. HABITANT.

MORAR. v. n. HABITAR, VIURE.

MORAT, DA. adj. Color entre roig y negre. *Morado*, y *moracho* si tira més á negre. *Violaceus*. || Cert color de mòra artificial que's fa de herbas y tintura, y es bo pera la pintura. *Urchilla*. *Violaceus color*.

MORATILLA. f. Baga ab botó ó sens ell, que cusida á la vora del vestit serveix pera cordarlo ó pera adorno. *Alamar*. *Palagium*, ii. || pl. *PRESILLS*.

MORATÓRIA. f. Espera, concessió de temps pera pago de deutes. *Moratoria*. *Temporis prorrogiatio*.

MORB. m. ant. MAL, MALALTIA.

MORBÓS, A. adj. ant. MALALTIS, MAL SA.

MORCA Y MORCADA. f. Solatje del oli. *Alpechin*, *amurca*, *morga*, *murga*, *jámila*, *borra*. *Amurca*, æ. || Lo posít de algun licor. *Hez*. *Fes*, cis.

MORCAYRE. m. Qui tracta en morcas ó qui en los molins de oli renta 'l pinyol de la oliva. *Cagarrache*. *Servus lavando nucleo in molendinis oleareis*.

MORDACITAT. f. Acrimonia, aspresa. *Mordacidat*. *Acrimonia*, æ. || Qualitat acre, corrosiva. *Mordacidat*. *Mordacitas*, atis. || met. Murmuració. *Mordacidat*. *Mordacitas*, atis.

MORDANT. m. Entre estampers instruments de una canyeta ó regleta de ferro ó de fusta oberta de llarch á llarch pera subjectar l'original y senyalar la ralla abont arriba la composició. *Mordante*. *Typographica tabella*.

MORDÁS, SA. adj. Aspre, agre, picant. *Mordaz*. *Mordax*. || Murmurador, maldibent, satíric. *Mordaz*. *Maledicus*. || MOSSEGADOR.

MORDASSA. f. Mos, instrument que's posa á la boca pera impedir lo parlar, y á las cabalcadoras al morro pera subjectarlas. *Mordaza*. *Forceps*, ipis. || pl. ter. *MOLL*. 10.

POSAR UNA MORDASSA. fr. Contenir la llengua per medi de una mordassa. *Enmordazar*, *poner mordaza*. *Lingua fræno cohibere*.

MORDENT. m. Substància ab que's prepara lo que s'ha de tenyir pera que retinga 'l color. *Mordiente*. *Retinax*, acis.

MORDICANT. adj. Lo que mossega, pica, ó punxa. *Mordicante*. *Mordicans*.

MORDRE Ó MORDREER. v. a. ant. MOSSEGAR.

MORDUT, DA. adj. ant. MOSSEGAT.

MORDUIX. m. MORADUIX.

MORELLAROQUERA. f. Herba apegalosa de un peu y mitj á dos de alta, de camas herbosas, rectas, cilíndricas, vellosas, rogenças; fullas ovals, vellosas, aspras, que s' apegan fàcilment á la roba, inodora, de sabor herbós un poch salat, y la aman molt los caragols. Es dinrética, emolient y refrigerant. *Parietaria, cañaroya.* Parietaria, æ.

MORELLAVERA. f. Herba semblant á la allà-brega: s' emplea pera enciam. *Yerba mora; solano.* Bellonaria, æ.

MORENA. f. Peix cilíndrich de color roig obscur ab clapas de un groch hermós, del mitj del llom li surt una aleta estreta que li volta y arriba fins al ano; á la arrencada del cap té á un costat y altre forats rodons per ahont llansa la aygua que's beu pera respirar. *Morena, morena, martina.* Murena, æ. || pl. Malaltia en lo cul que prové de la inflor de las venas hemorroidals. *Almorranas, hemorroides.* Hemorrois, idis.

MORENET, A. adj. *Norenillo, ito, ico.* Subniger, nigellus.

MORENILLO. m. ter. MOLINET. 1.

MORENO, A. adj. Obscur, que tira á negre. *Moreno.* Baliolus. || L' home que té la pell de aquest color. *Moreno.* Fuscus. || Se diu del home negre á fi de suavisar aquest adjectiu que es lo corresponent. *Moreno.* Æthiops, pis.

MORENA VESTIDA DE BLANCH. Dit de la dona morena quant se vesteix de blanch. *Mosca en leche.* Fusca mulier albis indumentis ornata.

MORER. m. ant. y

MORERA. f. Arbre de uns vint peus de alt, fullas en forma de cor retalladas pel entorn, y serveixen de aliment als cuchs de seda; 'l fruyt ovalat, blanch, de unas quatre líneas y de gust dols. *Morera; y moral* se diu á la que fá las mōras negres, las fullas mēs bastas, y no's pela ó muny tant fàcilment com la de la morera, ni es tant fina la seda dels cuchs que la menjan. *Morus alba* ant nigra.

MORERAR. m. Lloch plantat de moreras. *Morera.* Moris consitus locus.

MORERIA. f. Provincia, terra de moros. *Moreria.* Maurorum provincia. || Lo barri destinat en algun poble pera habitació dels moros. *Moreria.* Maurorum vicus.

MOREROLA. f. ter. CULLERETA.

MORESCH. m. ter. BLAT DE MORO.

MORET, m. d. *Morillo.* Paer maurus.

MORFEO, m. mit. Fill del somni y de la nit. *Morfeo.* Morpheus, ei.

MORFINA. f. Substància alcalina de natural-esa vegeto-animal, formada per consegüent de hidrògeno, de carbono, de asoe y de oxígeno, 'ls caràcters dels quals en estat de puresa absoluta són: lo sér sòlit cristallisable en closcas, transparent,

sense color, quasi insoluble en la aygua, y soluble en l' éter y en l' esperit de ví, als quals dōna ab las propietats alcalinas un sabor molt amarch. Quant se la exposa al foc se fon com la cera, y s' inflama ab lo contacte del ayre; combinada ab los àcits, forma sals neutras mēs ó mēnos venenosas; en aygua té poca activitat. *Morfina.* Morphina, æ.

MORGÓ. m. ant. CAPFICAT, COLGAT.

MORGONAL. m. náut. La punta de las vergas. *Penol.* Nautici pali extremum.

MORGONAR. v. n. ant. FÉR COLGATS.

MORIBUNDO, A. adj. Qui està en la agonía de la mort. *Moribundo.* Moribundus.

MORIGERACIÓ. f. Moderació en los costums y modo de vida. *Morigeracion.* Morigeratio, nis. || COMPLACÈNCIA, CONDESCENDÈNCIA.

MORIGERAR. v. a. Moderar los afectes, costums, etc. *Morigerar.* Morigero, as. || Contemporisar, complàurer. *Morigerar.* Morigero, as.

MORIR. v. n. Espirar, acabar la vida. *Morir, morir-se.* Morior, is. || Acabar qualsevol cosa, encara que no sia vivent. *Morir.* Finio, is. || Se diu dels arbres y plantas quant perden la acció vegetal. *Morir.* Mori. || v. n. DESMAYAR.

MORIR CIVILMENT. fr. Estar privat de tots los oficis de la societat civil. *Morir civilmente.* Mori sæculo.

MORIRSE. v. r. MORIR. || Dit del foc. APAGAR-SE. || Sentir vivament algun afecte ó passió; com: morirse de fam, de fret, de tristesa. *Morirse, perecer.* Fame, inedia, etc. confici, solvi.

A MORIR Ó VIURE. loc. Denota que algú 's determina á empèndrer alguna cosa molt perillosa, encara que li coste la vida, ó que vejenise aborrit lo malalt pren qualsevol remey. *A muerte ó á vida.* Vel vivat, vel moriatur.

MORIRSE DE CALOR. fr. *Freirse, morir-se de calor.* Præ nimio æstu terreri.

MORIRSE DE RIURE. fr. Sentir una violenta passió de riure. *Perecer, morir, reventarse, descoyuntarse de risa.* Risu solvi.

MORIRSE PER ALGÚ. fr. Amarlo en extrem. *Morir-se por alguno.* Aliquem deperire.

MORIRSE PER ALGUNA COSA. fr. Desitjarla ab ànsia. *Morirse, fnaarse por alguna cosa.* Aliquid desiderio appetere.

QUI NO S' HA DE MORIR TOT HO PASSA. ref. ab que's dōna á entèndrer que quant las cosas han de succehir ab felicitat, poch ó res importan los embarrassos y estorbs que s' oposan al seu logro. *Al enfermo que es de vida, el agua le es medicina; caballo que ha de ir á la guerra, ni le come el lobo, ni le aborta la yegua.* Egrotó, quem vita manet, vel limpha medetur.

MORISCH, CA. adj. Lo que pertany als moros. *Morisco.* Maurus. || pl. Los moros que quedàren batejats en Espanya. *Moriscos.* Maurissi, orum.

MORISMA. f. Secta de moros. *Morisma.* Maurorum secta. || Multitud de moros. *Norisma.* Maurorum multitudo.

MORM. m. BRON.

MORMA. f. REVÉS.

MORMUR. m. BURGIT, BORDOLL.

MORO. m. Natural de Mauritània província de Àfrica. *Moro.* Maurus, i.

MORO DE PAU. En Àfrica 'l qui promet vasallatje al rey. *Moro de paz.* Paccatus maurus. || met. Persona de disposicions pacíficas de la qual no's pòt tèmor ni recelarse. *Moro de paz.* Maurus pacificus.

MOROS VAN, MOROS VENEN. loc. met. ab que's dòna à entèndre que si algú no està borratxo li falta poch. *Moros van, moros vienén.* Fermè ebrum esse.

MOROS Y CRISTIANS. Festa pública que's feya vestintse alguns de moros, y fingint batalla ab los cristians. *Moros y cristianos.* Maurorum cum christianis pugnas imitans ludicrum.

À MORO MORT GRAN LLANSADA. ref. EN ARBRE CAYGUT, TOTROM HI FÀ LLENYA.

COM MÉS MOROS MÉS GANÀNCIA. ref. COM MÉS MAR, MÉS VELA.

DONARSE AL MORO. fr. met. fam. Exasperarse. *Darse á perros, al diablo, á las furias, por las esquinas, por las paredes.* Premo, is.

GUARDAU NO SIA MON PARE MORO, JO MORO. ref. anat. que nota al vici de corretgir las faltas en los demás y no en nosaltres mateixos. *Todos ven la paja en el ojo del vecino y nadie ve la viga en el suyo.* Videt festuculam in oculo fratris sui, et trabem in oculo suo non videt.

NO NATAN CAP MORO QUE'S DIGA JOAN. loc. Denota que la cosa de que's parla no es superior y tot just pòt passar. *No mata, no le sobra nada.* Non superat.

SER PRES DE MOROS. fr. Estar alguna cosa en poder de qui no la soltarà, ó será difícil recobrarla. *Estar en papo de buytre.* Vulturi passerem traditum esse.

MOROGUL. m. ter. Espècie de bolet. *Hongo.* Jungus, i.

MORÓS, A. adj. Tardá, patxorra. *Moroso.* Morosus.

MOROSITAT. f. Tardansa, dilació. *Morosidad.* Morositas, atis.

MORRA. f. Joch vulgar entre dos en que s'alsan alguns dits de la ma y guanya qui endevina quants, ántes de véurerho. *Morra, morro.* Digitorum micatio.

MORRÀ. ant. *Morirá.* Morietur.

MORRADA. f. Caparrada. *Morrada, mochada, topada, morocada, topetada.* Arietatio, nis.

PEGAR MORRADA. fr. Pegar cop de morro. *Hocicar.* Rostro incidere.

MORRAL. m. Civader que's penja al morro de las cabalcaduras pera donarlas menjar quant caminan. *Morral.* Fiscus, i. || L' en forma de filat que usan los cassadors. *Escarcela, quilma, morral.* Pera, æ. || Lo saquet ó sarró en que 'l soldat porta 'l menjar ó altres cosas. *Morral.* Pera, æ.

FICAT EN LO MORRAL. Lo que està desat dias del saquet de aquet nom. *Trojado.* Mantica conditus.

MORRALER, A. adj. Qui no té criansa, poca vergonya. *Arrabalero, y cerralera, arrabalera* la dona. Incomis, procax.

MORRALET. m. d. *Pequeño morral.* Sacculus cibandis equis. || sos.

MORRALLAS. f. pl. Compost de cordas ó corre'jas que s'acomoda al cap de la cabalcadura pera girarla. *Cabezada.* Capistrum, i. || sos.

MORRALLER. m. CABESTREER.

MORRATXA. f. Vas de vidre clos, rodejat de bronchs pera espargir aygua. *Almurraja, almeraza.* Vitrea hydria irrigua.

MORREJAR. v. n. Mamar sense gana, prenent y deixant lo pit. *Mamujar, mamullar.* Agre lactare. || Beurer agafant lo broch ab los llabis com qui mama. *Mamujar, mamullar.* Fastidiosè os rostro figere.

MORRET. m. d. *Hociquillo, morrillo.* Rostellum, i.

MORRIÓ. m. Armadura pel cap en forma de casco. *Morrion.* Crieta, æ.

MORRITORT. m. Herba picant y agradable que's cultiva en los jardins pera enciam. *Mastuerzo.* Masturtium, ii.

MORRITORT DE ATGUA. ant. CRÉIXENS.

MORRITORT DE INDIAS. Planta. CAPUTXINA.

MORRITORT SALVATJE. Lo que's cria naturalment en lo camp. *Mastuerzo silvestre.* Lapidium, ii.

MORRO. m. Los llabis de las bestias. *Hocico.* Rostrum, i. || Lo llabi abultat de la persona. *Morre, jeta, hocico.* Prominens labrum. || La vora abultada de alguns mals. *Labio.* Labrum, i.

MORRO DE PORCH. *Jeta.* Suinum, porcinum rostrum.

AL MORRO. m. adv. fam. À UN PAS.

CAURER DE MORROS. fr. fam. Tocar de cara al caurer. *Abocinar, dar, caer de hocicos, de bruces.* In vultum cadere.

FÉR MORROS Ó FÉR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Mostrár enfado. *Estar con tanta jeta.* Subirascor, eris.

MORROS Y MALA CARA TRAÜHEN LA GENT DE CASA. ref. Denota que'ls que tenen mal modo fan fugir à la gent. *Humo y mala cara sacan la gente de casa.* Et parit os triste ut fumus fastidia cunctis.

MORROFÉS, A. adj. LLAMIRÉS.

MORRONS. m. pl. Anagalls, pich de gallina: planta de la qual n'hi ha mòltas espècies: té mòltas rametas mòlt primas, rodonas, plenas de nusos y ajassadas per terra; las fulletas petites, oblongas, y oposadas de dos en dos al extrem de las cammas; las flors petites y rogenças; lo fruyt membranós y ple de llavors petites rodonas, que tiran à rojas ó pardas; la arrel llarga, senzilla, blanca, del tamany del dit, fibrosa, aperitiva, salivatòria; entra en algunas composicions. Sos polvos són contra la epilèpsia. *Morugas ó muruges.* Alguns en castellà 'n diuhen *Pimpinela*, altres *Anagallida*, al-

tres Àlmes, y altres *Meliquis*. Àlme media, mor-sus gallina.

MORRUT, DA. adj. Lo que té morros. *Hecio-do, morrudo, bezudo*. Rostratus. || Corch del blat. *Gorgojo, calandria, gamaria*. Curculio, nis.

MORT, A. p. p. *Muerte*. Mortuus. || p. p. de matar. *Matado*. Necatus. || S' aplica á la bala, pilota, etc., quant ha perdut part de sa forsa ó impuls. *Cansada*. Remissa. || m. Cadáver humà. *Muerte*. Mortuus, i. || Difunt. *Difunto, muerto*. Defunctus, i. || Lo que té apariéncias de mort ó està á punt de morir. *Mortal*. Ut mortuus vel morti proximus. || f. homicidi. || Lo fi de la vida. *Muerte*. Mors, tis. || La calavera de bulto ó pintada. *Muerte*. Ossea hominis mortui compages.

MORT ALEVOSA. ASSASSINAT.

MORT CIVIL. Esclavitut, desterro, vida penosa. *Muerte civil*. Mors civilis.

MORT JO, 'LS BENÈS QUE'S COMPONGAN, Y MORT JO MORT TOTHEM. ref. S' aplica al qui únicament aten á sòn negoci, mirant ab absoluta indiferéncia l'interés dels altres. *Después de Maria casada, tengan las otras malas hadas; quien viniere detrás, cierre la puerta*. Me mortuo terra misceatur incendio.

MORT NATURAL. La que vé per accident ó malaltia sense altra causa. *Muerte natural*. Simplex, naturalis mors.

MORT PER MORT. m. adv. Denota 'l risch ó perill de alguna medicina que s' aplica en cas desesperat. A *muerte ó á vida*. Ad vitæ discrimen. || met. S' usa pera demostrar lo risch ó perill de qualsevol cosa que s' ha determinat intentar ó executar dubtant de la eficàcia del medi que s' elegeix. A *muerte ó á vida*. Ad ultimum vitæ discrimen.

MORT REPENTINA Ó SUPTADA. La que ve impensadament. *Muerte repentina*. Subita, subitanea, stre-mua mors.

MORT VIOLENTA. La que s' executa llevant la vida á un altre ab arma, matinas, etc. *Muerte violenta*. Funus, oris.

AB LA MORT Á LA GOLA. m. adv. En gran perill. *Con el agua ó cuchillo á la garganta; con el credo en la boca*. In summo discrimine, inter sacrum et ca-xum.

A LAS TRES MORT Ó PRES. loc. Denota que en algun assumpte en que hi haja pera triar ó 's done á escullir, passant de la tercera vegada ja no hi ha remey. *A las tres va la venecida*. Nihil est tertium.

ANAR Á CERCAR LA MORT. fr. met. Caminar molt poch á poch. *Iras muriendo*. Lentissimè procedere.

APRÉS MORT. *Después de la muerte*. Post mortem.

DE MALA MORT. exp. Significa la poca ó ninguna bondat de alguna cosa. *De paja, de chicha y nabo, de mala muerte*. Parvi momenti res.

DESPRÉS DE MORT, NI VIANDA NI MORT. ref. que aconsella posar remey als mals en temps oportú. *Para el mal que hoy acaba, no es remedio el de mañana*. Serè sapiunt phrygas.

DESPRÉS QUE FOU MORT PASQUAL LA PORTADRE 'l

ORINAL. ref. QUANT FOU MORT LO COMBREGAREN.

DIU LO MORT AL DMOILLAT, QUI T' HA FANT MAL APARELLAT. ref. Se diu al que nota 'ls defectes dels altres tenintlos iguals ó majors. *Espantóse la muerte de la degollada*. Festucam in alterius oculo vides, trabem in tuo non vides.

ENTRE MORTS Y FERITS CAP. loc. Denota que's fan moltes amenassas y pocas arriban á efectuar-se. *Los amenazados comen pan; mas son los amenazados que los acuchillados*. Facile minantur multi, parcius minas exequuntur.

ES UNA MORT. loc. Expressa lo penós é insufrible de alguna cosa. *Es una muerte*. Instar mortis est.

FER LO MORT. fr. Fingir ser mort. *Hacer la mortecita*. Mortem simulare.

FER UNA MORT COM UN POLL. fr. met. Morir ab gran sossego. *Quedarse como un pajarito*. Placitum obitum subire.

FINS Á LA MORT. loc. Denota la resolució y constància. *Hasta la muerte*. Usque ad mortem.

LA MORT ES UN DESENGANT DE LA VIDA. ref. Denota que la consideració de la mort es un gran medi pera arreglar nostras accions y viure cristianament. *Los muertos abren los ojos á los que viven*. Ut verum cernant vivi, dant luce carentes.

LA MORT MAY TÉ CULPA. loc. Denota que may faltan disculpas ó pretextes pera qualsevol succe's de-graciât. *Muerte no venga que achague no tenga*. Mortis causas prætendere.

MAQUINAR LA MORT DE ALGÚ. fr. Procuraria oculta y artificiosament. *Maquinar la muerte de alguno*. Mortem machinari.

MALA MORT PASSAS. fr. *Maldito seas*. Dii te per-deant.

MENJEM Y BEGAM QUE Á LA MORT JA NI ARRIBARÉN. loc. fam. Aconsella que procurem alegrarnos, y no anticiparnos lo mal temps. *Al bien busello, y al mal esperallo*. Quære bonum, fortisque malum operiari futurum.

MÉS MORT QUE VIU. loc. Denota l'espant de algú. *Mas muerto que vivo*. Stupore correptus.

MÉTRE LA MORT AL VENTRE. loc. ant. *Atomerisar de muerte*. Terrere.

NI 'LS MORTS NI 'LS AUSENTS TENEN AMIGOS NI PA-RENTS. ref. Denota lo molt que la auséncia entibia la amistat. A *muerdos y á idos no hoy mas amigos*. Tepet in remotos benevolentia.

NI MORT NI VIU. exp. MÉS MORT QUE VIU.

Ó MORT Ó VIU. loc. MORT PER MORT.

PÉNDRE LA MORT. loc. ant. *Recibir muerte*. Pereo, is. **PER MÍ COM SI FOS MORT**. loc. Denota que s' ha olvidat enterament á algú é no's fa cas de ell. *Le cuento con los muertos*. Ac si mortuus esset.

QUANT FOU MORT LO COMBREGAREN. ref. Denota que alguna cosa s' ha fét després de passada la ocasió en que's necessitava. *Después de vendimias cubanas; la casa de quemada acudir con el agua; el arna muerto la cebada al rabo: la liebre huida palos á la cama*. Post bellum auxilium.

QUEDAR MORT Y QUEDARSE MORT Y FRET. fr. Morir de repente. *Quedarse muerto*. Subita morte corripit. || met. Sorpénderse, assustarse sumament. *Quedarse muerto, yerto*. Obstupescere.

QUI LA MORT DE ALTRE ESPERA, ES LA SEVA LA PRIMERA. ref. Denota que qui desitja la mort de altre per sòn propi interés, sòl quedar burlat, que mor ell primer. *Quien muerte agena desea, la suya se llega*. Alterius mortem optanti sua cuique propinquat.

TOCAR Á MORTS. fr. Tocar las campanas en senyal de haverse mort algú ó de celebrarse algunas exéquias. *Doblar, ó doblar las campanas, tocar á muertos*. Feralia cimbali nuntiare.

TORNAR ALGÚ DE MORT Á VIDA. fr. Tráuerlo del susto, espant, sorpresa, cuydado ó por que 'l tenia aturdit. *Volver uno el alma al cuerpo*. Reficere aliquem.

VAL MÉS UN DE MORT QUE MOLT'S DE FERITS. ref. Denota que havem de permétrer un mal menor pera estalviar un altre major. *Del mal el menos*. Minimum de malis.

MORTAL. adj. Subjecte á la mort. *Mortal*. Mortalis. || Lo que pòt ocasionar la mort corporal ó espiritual. *Mortal, mortífero, letal*. Lethalis. || Qui té apariéncias de ó està pròxim á morir. *Mortal*. Mortifer. || Lo que dúra tota la vida, com: ira, odi *MORTAL*. Implacable, mortal. Capitalis.

MORTALDAT. f. Multitud de morts. *Mortalidad*. Strages, is.

MORTALITAT. f. Estat, condició y naturalesa de mortal. *Mortalidad*. Mortalitas, atis. || **MORTALDAT**.

MORTALLA. f. Vestidura ab que s' embolica 'l cadáver. *Mortaja*. Funebre, emortuale involucrum, amiculum.

AIXÒ HO DEIXARÀ AB LA MORTALLA. ref. Adverteix que sols la mort podrà curar lo vici de que's parla. *Eso lo apartará ó acabará la pala ó el azadon*. Morte finietur.

MORTALMENT. adv. m. De mort, ab condició mortal. *Mortalmente*. Letha iter.

MORTEDAT. f. ant. MORTALDAT.

MORTER. m. Instrument rodó y vuyt de pedra, coure, fusta ó altra matèria á propòsit pera picarhi sal, etc. *Almirez, mortero*. Sagana, æ. || **ARGAMASSA**. || Pessa de pedra porosa, rodona y vuyda que serveix pera colarhi la aygua á fi de purificarla. *Mortero*. Mortarium, ii. || náut. Instrument de fusta que serveix pera tráuer aygua ab la bomba. Té 'l cul pla, y se li fá un forat á fi de que despedesca la aygua. *Mortero*. Mortarium nauticum. || Pessa de artilleria en figura de morter pera disparar bombas y balas grossas. *Mortero*. Catapultarium mortarium.

MORTER CLAR. BEURADA.

MORTERADA. f. Lo que 's pica de una vegada en lo morter. *Morturada*. Moretum, i. || La porció de metralla que llansa de una vegada 'l morter. *Morturada*. Bellici mortarii jactus.

MORTERET. m. d. *Morteruelo, morterico, illo, ito*. Mortariolum, i. || Lo de artilleria. *Mortete*. Mortariolum, i.

MORTEROL. m. MORTERADA.

MORTÍFERO, A. adj. Lo que causa ó pòt causar la mort. *Mortal, mortífero*. Mortiferus.

MORTIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mortificar y mortificarse. *Mortificacion*. Mortificatio nis. || Afflicció, disgust, molèstia. *Mortificacion*. Mortificatio, nis. || Virtut que ensenya á moderar las passions. *Mortificacion*. Mortificatio, nis.

MORTIFICAR. v. a. Diminuir lo vigor y activitat natural de alguna part del cos. *Mortificar*. Mortifico, as. || Refrenar, reprimir las passions. *Mortificar*. Mortifico, as. || Afligir, causar molèstia. *Mortificar*. Mortifico, as. || v. r. Privarse del plaer, gust ó inclinació natural. *Mortificarse*. Cum genio belligerare.

MORTIFICAT, DA. p. p. *Mortificado*. Mortificatus.

MORTUORI. m. ENTERRO, FUNERAL. || adj. Pertanyent als adornos, aparato y accessoris del smort. *Mortuario*. Mortualis, mortuarius.

MORÚ, NA. adj. Pertanyent á Mauritània y als moros. *Moruno*. Maurus.

MOS. m. MORDASSA. || MOSSEGADA. || Los capsótons del fre. *Copas*. Externa lupati capita. || La part del fre que entra en la boca de la cabalcadura. *Bocalo*. Lupatum, i. || pl. pron. poss. sincop. *Mis*. Mei. || m.

MOSAÏCH, CA. adj. Pertanyent á Moyse. *Mosáico*. Ad Moïsem pertinens. || S' aplica á la obra de pedras de diferents colors. *Mosáico, taracado de taracea*. Mosaicus. || S' aplica á la columna que té 'l fust á modo de caragol. *Mosáico*. Musiva, mosaica columna.

MOSÁRABE. adj. S' aplica al cristià que viqué entre 'ls moros de Espanya, y al ofici y mim que usàren á las horas, que encara 's conserva en una capella de la catedral de Toledo. *Mozárabe, muzárabe*. Inter mauros degens christianus.

MOSCA. f. Insecte de tres líneas de llarch, lo cos negre y cubert de pel ab unas ralletas en la part anterior, lo cap gros y armat de una trompa pera xuclar los líquits, té sis potas y dos alas divergents. *Mosca*. Musca, æ. || **ESPIA**. || Bocinet rodó de tafet negre que 's posa en la cara pera realçar se la blancor. *Mosca*. Fucus muscarius. || **Aucell** es poch major que una avespa, 'l bech negre y prim com una agulla, es de dos ó tres espècies é indígene de América. *Mosca*. Musca, æ. || **MORTALLA**. || fam. **MOXA**. || met. Home pesat, y molest. *Mosca, moscardon; mosca de otoño*. Molestus.

mosca! interj. de que s' usa pera queixarse ó extranyar alguna cosa que pica y molèsta. *Mosca!* ¡Yah!

MOSCA BALBA. met. S' aplica al subjecte que fent lo desentés fá la seva. *Mosca muerta; gata ensegada*. Subdole pacatus.

MOSCA BOVINA. La que s' alimenta de carn morta. *Moscarda, moscardon, tábano*. Tabanus, i.

MOSCA DE ASE. Espécie de mosca de cos xato, molt dur, bigarrat de groch y pardo llustrós, las alas transparents y en forma de creu, lo cap petit; s' agarra molt, y s' alimenta de la sanch de las cabalcaduras. *Mosca de mulo ó de burro.* Mulio, nis.

MOSCA DE CA. Herba. *Mosca de perro.* Cynomya, æ.

MOSCA SABALLONERA. Mosca dos líneas més llarga que la comú que cria saballons. *Moscon.* Crabro, nis.

MOSCAS BLANCAS. fam. Borrellons de neu. *Moscas blancas.* Nivei flocci.

CÀURER COM Á MOSCAS. fr. fam. ab que 's dóna á entendre haver succehit alguna gran mortandat. *Caer ó morir como á chinches.* Acervatim, catervatim occumbere, interire.

COM A MOSCAS. loc. Ab molta abundància. *Como agua.* Aquæ instar uberius.

COSA DE MOSCAS. Lo que pertany á la mosca. *Mosquit, mosquino.* Muscæ proprius.

ESQUIVAR Ó VENTAR LAS MOSCAS. fr. Ferlas fugir. *Amoscar, mosquear, aventar las moscas.* Muscas abigere.

ESTAR TOT MOSCAS. fr. fam. Estar enfadat, sol·licit, apesarat. *Andar con mosca, tener mosca.* Iracundia ferri.

LLIGA Ó CASSAMOSCAS. met. Qui s' entreté en cosas inútils. *Caza moscas.* Inania aucupans.

NO SENTIRSE UNA MOSCA. fr. NO OIRSE UN PIU.

PICAR LA MOSCA. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

PUJAR LA MOSCA AL NAS. fr. fam. Enfadarse. *Amoscar, subirse la mostaza á las narices, amoscar-se.* Irascor, eris.

TOTAS LAS MOSCAS TENEN TOS Y 'LS MOSQUITs PRENEN TABACO. loc. fam. TOTS LOS GATS etc.

VENTARSE Ó SACUDIRSE LAS MOSCAS. fr. met. Respondre á las invectivas ó paraulas picants. *Mosquearse, sacudirse las moscas, las pulgas.* Muscas depellere, nosce.

MOSCADA. f. NOU MOSCADA.

MOSCAT Y MOSCATELL. m. Rahim blanch ó roig de gra llis y gust molt dol; y també s' aplica al cep y beguda que 's fá de ell. *Moscatel.* Apia·rius, i.

BON MOSCATELL. Taymat, tacany. *Moscon.* Subdolu·s, importunus.

MOSCAYÓ. m. ant. TABÍ.

MOSCOVITA. apj. Natural de Moscòvia país de Europa. *Moscovia.* Moscovita, æ. || y

MOSCOVITICH, CA. adj. Pertanyent á Moscòvia y á sos naturals. *Moscovítico.* Ad Moscoviam pertinens.

MOSIL. v. n. ant. ROVELLANSE. || FLORIRSE. 1.

MOSQUER. m. Feix de herba ó cosa semblant pera agafar moscas. *Mosquero.* Muscarium, ii. || Aixam de moscas. *Enjambre de moscas.* Muscarum agmen. || Ventall pera esquivar las moscas. *Mosquero, moscador, mosqueador.* Muscarium, ii.

MOSQUEROLA. adj. Pera de molt bon gust,

petita, rojeta y xata. *Mosquerula, moscatel, almizcleña.* Pira myrapia.

MOSQUET. m. Escopeta molt més llarga que las regulars, y s' afirmava ab una forqueta. *Mosquete.* Scloppetum majus.

MOSQUETA. f. Flor blanca de esbarzer. *Mosqueta.* Rosa alba. || *ESPIA, ACUSADOR, FISCAL.* || *MOSQUEROLA.* || dimi. de mosca, *Mosquita, illa.* Muscula, e.

MOSQUETADA. f. Tir ó cop de mosquet. *Mosquetazo.* Majoris scloppeti explosio.

MOSQUETADA DE PA, etc. Joch. PILANS.

MOSQUETER. m. Soldat que usava 'l mosquet. *Mosquetero.* Majoris scloppeti miles. || En los teatros, es l' espectador que vén la comédia desde'l pati. *Mosquetero.* In scenarum atrio comediam spectans.

MOSQUETERIA. f. Tropa de mosqueters. *Mosqueteria.* Scloppetariorum majorum turma. || L' art de manejar los mosquets. *Mosqueteria.* Ars catapultaria. || Lo conjunt dels que concórren á véurer la comédia en lo pati. *Mosqueteria.* In comediorum atrio adstantes.

MOSQUIT. m. Insecte més petit que la mosca, ab sis camas molt llargas, la seva picada fá butllofas. *Mosquito, chinife.* Culex, icis. || met. Molt bebedor de vi. *Mosquito.* Tabernæ vinariæ fræquentator. || ter. *MOSQUETA.* 5.

MOSQUIT DE TROMPA. Espécie de mosquit ab trompa més grossa que'l comú. *Zenzelo, mosquito, zanzendo ó de trompetilla.* Culex, icis.

MOSQUIT PETIT. Espécie de mosquit que 's diferencia del comú per sér més petit y de color hermel·lench. *Cagashin, cagarena.* Culex ciliaris.

MOSQUITERA. f. Pabelló de glassa que pren tot lo llit pera que no entren los mosquits. *Mosquitero, mosquitera.* Conopæum, i.

MOSSA. f. ter. OSCA. || Fusta ab una osca al mitj en que 'ls fusters asseguran las pesses pera treballarlas ab la aixà. *Picadero.* Tignum crena instructum. || Lo vuyt per ahont s' uneixen dos fustas ó taulas. *Enclavadura.* Sculptura, æ.

MOSSA. f. Criada, serventa. *Moza.* Serva, æ. || Lo peude ferro pera sostenir la paella ó ast. *Asnillo, asnico.* Axiculus, axilus, i. || La última passada en lo joch de cartas. *Moza.* Postremalusio. || ter. NOVA.

Á LA MOSSA DE LA MOSSA TIRALI COSSA. Joch de noys formant rodaça agafats per las mans, donant voltas y tirant cossas al que pága que 's queda fora, fins á agafarne altre que ocupa 'l seu lloch. *Coz que le dió Periquillo al jarro; ande la rueda y cox con ella.* Vertator in girum rota, calcesque undique jaciát.

MOSSADA. f. ter. MOSSEGADA.

MOSSARDÓ Y MOSSARDÁS. m. aum. Home ben plantat. *Moselon, mozardon, mozallon, zagal.* Adolescens robustus.

MOSSECH. m. ter. y

MOSSEGADA. f. L' acte de mossegar. *Mordis-*

co, mordiscan, bocado, mordedura, mordimienta. Morsus, us. || Senyal que's queda en lo que's mossegat. *Dentellada, colmillada, colmillazo*. Morsus, us. || La que's dona ab violència. *Tarascada, tenazada*. Morsus, us. || Ferida feta mossegant. *Bocado, mordedura*. Morsus, us. || Lo tros que's trau mossegant. *Mordisco, mordiscan, bocado*. Morsus, us.

MOSSEGADA DE MALDIENT NOTÉ REMET. ref. Ensenya que es menor mal lo ferir, que desacreditar y afrontar. *Bueno cohibitadas, mas no malas palabras*. Ensis curantur vulnera non verborum lingua.

MOSSEGADA DEL DIABLE. Espécie de escabiosa. *Escabiosa mordida, mordisco del diablo*. Escabiosa scrocin.

A MOSSEGADA. m. adv. ab que s' expressa 'l mode de ferir, rémptre ó maltratar alguna cosa ab las dents. A mordiscos, á dentelladas. Morsicatum.

DONAR UNA MOSSEGADA. fr. Mossegar una vegada. *Der un mordisco, un mordiscan, una dentellada*. Mordere.

MOSSEGADETA. f. d. *Bocadillo*. Buccella, m.

MOSSEGADOR, A. m. y f. Qui mossega. *Morder*. Mordens, tis. || ant. MORDÁS.

MOSSEGADURA. f. ant. MOSSEGADA.

MOSSEGAR. v. a. Agafar ab las dents, clavarlas en alguna cosa. *Morder, y tarascar, tarazar, atarazar, adentellar, dentellear*, quant se fá ab violència. Mordeo, es. || met. MURNURAR. || Agafar una cosa á altra fent pressa en ella. *Morder*. Mordeo, es. || met. TRÁURER alguna profit ó interés. *Hincar el diente*. Aliquid subripere. || v. r. Clavar-se las dents un mateix. *Morderse*. Sese mordere. || Donarse mossegadas mútuament, un á altre. *Remorderse*. Remordeo, es.

MOSSEGAR VLUTX. fr. Agafar ab las dents lleugerament, sense clavarlas. *Mordiscar*. Morsicatum apprehendere.

MOSSEJAR. v. a. Desmandarse en travessuras deshonestas. *Moscar*. Lascivio, is. || Fér accions pròpies dels joves. *Moscar*. Juvenor, aris.

MOSSENYER. m. ant. MOSSENYOR.

MOSSEY. m. S' aplica al home donat á la luxúria y tracte de las donas. *Mosero*. Mulierosus.

MOSSET. m. PADRINET. || Lo xicot que serveix als pagesos pera portar recados als treballadors del camp. *Nochil*. Operariorum famulus.

MOSSETA. f. d. Noya de poca edat. *Mocita*. Paellula, m.

MOSSO. m. Criat. *Criado, mozo*. Famulus, i. || Jove de poca edat. *Mozo*. Imberbis. || Fadri, solter. *Mozo*. Culebre, ibis. || Lo que renta la pinyolada. *Cagarracho*. Molendinarius servus. || Tropa lleugera pera perseguir als lladres y guardar los boschs reals. *Millos*. Expeditus miles. || Puntal que sosté las barres del carro quant se para. *Pom, píd*. Pes, dis.

MOSSO DE Á FEU. Lo criat que solent portar les que van de casa á caball, y acostuma á córrer di-

vant de la cabalcadura y cuyda de ella. *Mozo de espuela, espolista, peon*. Pedissequus.

MOSSO DE CUYNA. 'L que serveix al cuyder sent la màs baix y mecànich de la cuyna. *Mermitea, pinche, sollastre*. Coquinarius calo.

MOSSO DE ESTABLE. 'L qui està encarregat de sta cuydado. *Muleto, mulatero, mozo de mulas*. Mulia, nis.

LO MOSSO QUANT ES PAGAT, SEMPRE TÉ 'L BRAS TRENCAT. ref. MÚSICH PAGAT NO FÁ BON SO.

QUI TÉ MOSSOS Y NO 'LS VEU, SE FÁ FORAR Y NO S' EN CREU. ref. Denota que en las obras á que no assisteix l' amo, se sól gastar lo diner inútilment. *Obreros á no ver, dineros á perder; hacienda tu ama a vea; Dios te dé ovejas é hijos para ellas*. Ovium nullus usus si pastor absit.

MOST. m. Lo vi abans de bullir. *Nosta*. Mustum, i, y potropum, i, 'l vi que destil·la la vora abans de trepitjar·la.

MOST ESPÉS. Lo such dels rahims forts y llepisosos. *Nostazo*. Mustum valens.

BAJAR LO MOST. fr. Bajar lo such dels rahims. *Mostear*. Mustum luere.

TIRAR MOST AL VI. fr. Barrejar lo most ab lo vell. *Remosar, mostear*. Mustum veteri vino miscere.

MOSTA. f. ALMOSTA.

MOSTALLA Y MOSTASSA. f. Herba de flors petites que tenen quatre fulletas posadas en creu molt estretas de baix, lo cális molt obert: fá 'l gra petit, rodó y picant. *Mostaza, mostazo*. Sinapi, indecl. sinape, is. || Planta que fá 'l tronch llis y ab ramas, creix fins á prop de cinch pams, poblada de fullas grossas, retalladas de la vora y un poch aspras. Las flors que naixen al cims dels brots són petites y grogas. Lo fruyt es una tavella petita que conté molts llavors. *Mostazo*. Sinapi nigra. || La llavor de la mateixa planta. *Mostaza*. Sinapi. || Sal·sa que's fá de la llavor del mostaz nom, picada y deixada ab molas de pa, vinagre y un poch de mel ó sucre. *Mostaza*. Sinapium salsamentum. || Perdignons molt petits. *Mostacilla, mostaza*. Minus pilulae plumbae.

PUJAR LA MOSTASSA AL NAS. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

MOSTASSÀ. m. y

MOSTASSAF. m. ant. Qui cuyda dels pesos y mesuras. *Almotacen, fel*. Edilis, is, plebejus, i.

MOSTASSARIA. f. Càrrech del mostassà. *Almotacenazgo, almozacenía*. Edilitas, atis.

MOSTATXO. m. Pel sobre 'l llabi superior *Bigote, mostacho*. Mystax, cis. || La taca que queda en lo llabi després de haver begut ó menjat. *Boerra, mostacho*. Cibi aut petus in labris reliquia.

MOSTATXONI. m. Pasta de marsapà disposada en trossos de diferenta figura. *Mostachen*. Mustaceum, i.

MOSTATXUT, DA. adj. Lo qui té bons mostatxos. *Abigotado, mostachoso, amostachado*. Mustaceis insignis.

MOSTELLA. f. MUSTELA.

MOSTILLO. m. ter. RAHMAT.

MOSTRA. f. Porció de mercaderia pera fèr conèixer sa qualitat. *Muestra.* Rei venialis specimen.

|| Disseny, patró, modelo. *Dechado, muestra, modelo.* Exemplum, i. || En los estudis de escriurer. *EXEMPLE.* || La acció de mostrar. *Muestra.* Monstratio, nis. || Lo dibuix de las robas. *Dibujo.* Delineatio, nis. || Lo cap de pessa en las telas, panyos. *Muestra, pizuelos.* Panni extremum. || met. Testimoni, proba, senyal, indici. *Muestra, prueba.* Specimen, inis. || Manifestació de las mercaderias en las portas de las botigas. *Muestra.* Insigne, is. || PAT-
XENDA, ALARDE, OSTENTACIÓ. || ant. mil. LLISTA, REVISTA. || La flor de las oliveras y vinyas. *Cierna.* Stamen, inis. || mil. Paga dels soldats. *Sueldo.* Stipendium, ii. || La detenció que fá 'l gos quant vèn la cassa. *Muestra.* Aucupii signum.

MOSTRA DE SOSTRE. arq. Treball ó motlluras que's fá en lo sostre. *Arteson.* Laquearium, ii.

DONAR MOSTRA Ó MOSTRAS. fr. Indicar. *Dar muestras.* Indico, as.

FÉR MOSTRA. fr. Fèr ostentació. *Hacer alarde, ostentacion.* Ostento, as. || Fèr acció, fèr semblant. *Amargar; hacer ademan.* Indicare.

MOSTRABLE. adj. Lo que's pòt mostrar. *Mostrable.* Mostrabilis.

MOSTRADOR. m. Qui móstra. *Mostrador.* Demonstrator, is. || Lo taulell que hi ha en las botigas pera ensenyar los gèneros als compradors. *Mostrador.* Mercatoris mensa in qua merces prostant. || La fusta ó tela que s'ól haverhi en las portas de las botigas, en la qual están pintats alguns gèneros ó algun lleterero que indica lo que allí 's ven. *Muestra.* Specimen, inis.

MOSTRAJADOR. m. ant. BRODADOR.

MOSTRAMENT. m. ant. MOSTRA. 4.

MOSTRAR. v. a. Manifestar, indicar, assenyalar, descobrir, fèr véurer. *Mostrar.* Monstro, as. || Instruhir, ensenyar. *Doctrinar, adoctrinar, enseñar.* Edoceo, es. || met. Fingir, dissimular. *Mostrar.* Convinco, is. || Donar á entèndrer ab las accions alguna qualitat del ànimo, com: *mostrar* valor, etc. *Mostrar.* Ostendo, is.

MOSTRAR LAS DENTS, CAIXALS, ETC. fr. met. Manifestar resistència. *Mostrar el estuche, los dientes.* Alicujus conatibus resistere.

MOSTRARSE. v. r. Portarse com correspon á sòn ofici, dignitat ó qualitat. *Mostrarse.* Se præbere. || Donar á conèixer, com: *mostrarse* amich, enfadat, etc. *Mostrarse.* Sese ostendere.

MOSTRAT, DA. *Mostrado.* Monstratus.

MOSTRENCH, CA. adj. Lo que per no tenir amo conegut s' aplica al príncep. *Mostrenco.* Incerti domini bona.

MOT. m. Vocablo, terme, dicció. *Vocablo.* Vocabulum, i. || MOTIU, DITXO.

AGAFAR AL MOT. fr. Fèr prenda de ell pera obligar

á algu á que cumpia la paraula. *Coger á alguno la palabra.* Verbo aliquem obligare.

PÈNDRE LO MOT. fr. PÈNDRE LA PARAULA.

MOTA. f. Conjunt de espigas, filols ó flors que naixen de una mateixa part. *Macolla.* Manipulus, i.

|| CAPITAL. 1. 2. || com. y mar. Quantitat de diner que entra en lo fondo particular destinat á la compra de gèneros pera comerciar ó á la manutenció dels associats en cas de no trobar carregament. *Mota.* Sors, tis. || Pilot, escamot, quadrilla de gent. *Peloton, grupo.* Turba, calerva, globus, manus. || met. CAPDELL, MONYOC, PILOT.

FERSE UNA MOTA. fr. *Juntarse en peloton, agruparse, concentrarse, pegarse unos á otros.* Cumulo, as.

MOTEIG. m. ant. MOTIU.

MOTEJADOR, A. m. y f. Qui moteja. *Apodador, motejador.* Derissor, is.

MOTEJAMENT. m. ant. MOTIU.

MOTEJAR. v. a. Posar motius. *Apodar, motejar, poner apodos.* Cavillor, aris. || ant. Censurar las accions. *Motejar.* Scommatibus aliquem figere, appetere.

MOTEJAYRE. m. MOTEJADOR.

MOTET. m. Breu composició música pera cantar en las iglésias. *Motets.* Breve canticum.

MOTÍ. m. Avalot, revoltació. *Tumulto, motin, amotinamiento, revuelta.* Seditio, nis.

DEIXAR LO MOTÍ. fr. Apartarse ó separarse de ell. *Desamotinarse, dejar el motin.* Seditioem deserre.

MOTILÓ, NA. adj. Pelat, sense cabells. *Pelon, motilon.* Attonsus. || met. fam. Dit del frare llech. *Motilon.* Laicus, i.

MOTIU. m. Causa, rabó, impuls, pretext. *Motivo.* Causa, æ. || Dicteri, nom irrisori que 's dóna á algu. *Apodo, mote, mal nombre.* Jocosum cognomentum. || adj. Lo que mou ó té virtut de mouer. *Motivo.* Motivus.

DIR PER MOTIU. fr. Aplicar á algu un nom per burla. *Llamar por mal nombre.* Irrisorio nomine aliquem salutare.

DIR UN MOTIU. fr. MOTEJAR. 1.

DONAR MOTIU. fr. Donar ocasió. *Dar asa, pie, occasion.* Ansam præbere.

PÈNDRE MOTIU. fr. Valerse de alguna ocasió ó pretext. *Tomar asa.* Ansam, occasionem arripere.

MOTIVAR. v. a. Causar, donar motiu. *Motivar.* Causam, ansam præbere. || Donar la causa ó rabó perque s' ha fèt alguna cosa. *Motivar.* Causam afferre.

MOTIVAT, DA. p. p. *Motivado.* Causatus.

MOTLLAR. v. a. ant. ENMOTLLAR.

MOTLLAT, DA. adj. ant. PREMPSAT.

MOTILLO. m. Patró, modelo. *Molde.* Typus, i' forma, æ. || Entre estampers conjunt de lletres disposadas pera imprimir. *Forma, molde.* Litterarum tabula. || Caixa pera fèr tàpias. *Tapial.* Asse- rum ad parietes ducendos forma. || Instrument de

fusta pera fèr revoltos ó tramadas. *Galápago*. Lignea testudo. || Instrument de ferro pera arrodonir las formas. *Formon*. Spherinum scalprum. || Lo de fusta pera fèr rajolas. *Gradilla*. Lateribus fingendis forma. || Lo que serveix pera fèr bolas de barro. *Bodoquera, turquesa*. Fictilium pilarum typus. || Lo de fèr moneda, ó encunyar metalls. *Cuño, troquel*. Monetarium sigillum.

MOTLLURA. f. Treball artíficiós que hermo-seja las obras de arquitectura. *Moldura*. Cœlatura, æ. || La de las portas y finestras. *Ataire*. Torus, i. fèr MOTLLURAS. fr. Fèr adornos de relleu. *Moldurar, moldear, y atairar* si es en las portas. Cœlo, as; toros effingere.

MOTOR. m. Qui mou. *Motor, movedor*. Motor, is.

MOTRÍS. adj. Lo que mou. *Motriz*. Motrix, icis.

MOTU-PROPI. m. adv. llat. De pròpia voluntat. *Motu propio*. Motu proprio.

MOTXIGANGA. f. MOIXIGANGA.

MOTXILLA. f. Espècie de maleta ab que 'ls soldats portan la roba y provisió. *Mochila*. Bulga, æ.

MOTXILLER, A. adj. Qui porta las motxillas en l' exèrcit. *Mochilero*. Calo, nis.

MOTXO, A. adj. Animal que havent de tenir banyas no 'n té. *Mocho*. Mutilus. || MÚSTICH, TRIST, CAFFICAT.

MÓURER. v. a. Manejar, donar moviment, fèr que un cos passe de un lloch á altre. *Mover*. Moveo, es. || Manejar sorollar. *Mover*. Agito, as. || Commóurer, incitar, alterar. *Mover*. Cito, as. || Causar, ocasionar, com: móurer á pietat. *Mover*. Excito, as. || Donar principi á una cosa, com: móurer guerra. *Mover*. Moveo, es. || Inspirar, persuadir. *Mover*. Moveo, es.

MÓURER LAS CAMAS. fr. ANAR DEPRESSA, APRETAR LO PAS.

MÓURERSE. v. r. *Moverse*. Sese movere. || Comensar á fèr algun moviment, com succeheix quant tornan en sí 'ls que han tingut alguna basca, etc. *Bullir*. Excieri. || Sorollar-se. *Tambalearse*. Nuto, as. || Anar á fèr alguna cosa ab prestesa. *Despacharse, menearse*. Festino, as. || Usar expeditament de sos membres: y així 's diu que l' impedí no pót móurerse. *Mandarse*. Membris expeditè uti. || REBEL-LARSE. || Commóurerse, excitar-se. *Moverse*. Moveri. || Dit del vent, tempestat, etc. *Levantarse*. Cieri. || ant. CONMÓURERSE.

MOUTE. Veu ab que s' excita á algú pera que camine. *Aprieta, menéate*. Accelera, age, prospera.

NO'S MOU, NI 'S MANEJA. loc. NO MOU POU NI CAMA.

MOVEDÍS, SA. adj. Fàcil de móurerse. *Movedizo*. Mobilis. || Lo que 's pót ó es fàcil de móurer ó 's mou ab freqüència. *Movedizo*. Mobilis. || Inquiet. *Bullicioso*. Irrequietus.

MOVENT. m. ant. MOBLE.

MOVIBLE. adj. Lo que 's pót móurer. *Movible, móvil*. Mobilis. || Miliciano ó nacional que cobra

sou y ha de surtir á campanya sèmpre que se li mana. *Movible*. Stipendiarius miles.

MÓVIL. adj. MOVIBLE. || m. MOTOR.

PRIMER MÓVIL. Primer motor ó causa de alguna cosa. *Primer móvil*. Autor, is. || Esfera que 's considerava superior, y que moventse contínuament de llevant á ponent donava una volta entera en 24 horas y se 'n portava las altrás. *Primer móvil*. Primum mobile.

MOVILISACIÓ. f. mil. La acció de posar en moviment á las tropas. *Movilización*. Castrorum motus.

MOVILISAR. v. a. mil. Posar en moviment á las tropas. *Movilizar*. Mobilito, as.

MOVILITAT. f. Potència, facilitat de móurer-se. *Movilidad*. Mobilitas, atis.

MOVIMENT. m. La acció de móurer ó móurerse. *Movimiento*. Motus, us. || Alteració, commoció, inquietut, avalot. *Movimiento*. Motus, us. || Ímpetu de alguna passió. *Movimiento*. Motus, us. || La major ó menor velocitat de la veu. *Movimiento*. Musicarum vocum mutatio. || Sacudiment, moció violenta. *Movimiento, sacudimiento*. Quassatio, nis.

|| Facilitat de móurerse una cosa en várias direccions. || astron. L' acte de móurerse 'ls astres. *Rapto, movimiento*. Motus, us. || pl. Senyals exteriors de algun afecte, que 's fan movent alguna part del cos. *Ademanes*. Gestus, us.

MOVIMENT ACCELERAT. Aquell en que la velocitat va augmentant. *Movimiento acelerado*. Motus acceleratus.

MOVIMENT DE CAP. La acció y efecte de móurer lo cap á un costat y altre ó sovint endavant. *Cabeceo*. Mutatio, nis.

MOVIMENT DE COS. Ayre ó modo de portar lo cos caminant. *Meneo*. Motus, us.

MOVIMENT DE LA CARA. GESTO.

MOVIMENT DE MANS. La acció y efecte de móurer las mans pera donar mès forsa á las paraules, ó pera demostrar algun afecte del ànimo. *Manoteo*. Manum jactatio.

MOVIMENT DE TREPIDACIÓ. astron. Lo que fan las estrellas de orient á ponent y de mitj dia al septentrió com si tremolassen. *Movimiento de trepidación*. Trepidationis motus.

MOVIMENT IGUAL. Aquell ab que 'l cos en temps iguals corre espays iguals. *Movimiento igual ó ecuable*. Equalis motus.

MOVIMENT MIXTO. 'L que resulta de dos ó mès impulsos que impel-leixen al movable per diferents líneas. *Movimiento mixto*. Mistus motus.

MOVIMENT NATURAL. esgr. Lo de dalt á baix. *Movimiento natural*. Naturalis motus. || astron. Lo dels planetas y estrellas fixas de ponent á llevant. *Movimiento propio ó natural*. Naturalis siderum motus.

MOVIMENT PROGRESSIU. Lo que fà anar endavant. *Movimiento progresivo*. Motus progressionis efficiens.

MOVIMENT RETARDAT. Lo que va disminuint. *Movimiento retardado.* Motus tegnis.

MOVIMENT UNIFORME ACCELERAT. Espècie particular del variat en que la velocitat creix proporcionalment al temps; ó bè que es produhit per una forsa acceleratris constant, so es, que obra sempre sobre 'l mòvil, y que té sempre la mateixa direcció y la mateixa intensitat. *Movimiento uniforme acelerado.* Motus uniformis acceleratus.

MOVIMENT VARIAT. En general es lo rectilíneo ó curvilíneo en que la velocitat muda cada instant. *Movimiento variado.* Motus variatus.

DE SÓN PROPI MOVIMENT. m. adv. De sa pròpia voluntat. *Esponétneamente, de su propio motivo.* Ultrò.

FÉR MOVIMENT DE MANS. fr. Mòurerlas pera donar forsa à las paraulas. *Manotear.* Manus movere.

PRIMER MOVIMENT. L' ímpetu voluntari que dòna de repent una passió abans de donar lloch à la rahó. *Primer movimiento, primer pronto.* Primus animi motus.

MOYÀ, NA. adj. ant. MITJÀ.

MOYANA. f. Las brossas que hi ha entre la llana. *Nota.* Flocculus, i.

MU.

MU. m. La ven del bou. *Mu, mugido.* Mugitus, us.

MUCETA. f. AMUSSA.

MUCILAGINÓS, A. adj. Espés, viscós. *Mucilaginoso.* Viscosus.

MUCILLO. m. Licor esp's y viscós que s' extrau de las arrels, fruytas y llavors per medi de la decocció. *Mucilago.* Mucilago, inis.

MUCÓS, A. adj. Lo que té humor esp's. *Mucoso, viscoso.* Mucosus. || MOCÓS.

MUCOSITAT. f. Matèria espessa, glutinosa, apegadisa que flueix dels conductos, cavita's y òrgans que s' comunican al exterior per obeturas qual pell està foradada. *Mucosidad, mocosidad, viscosidad.* Mucositas, atis.

MUDA. f. La acció de mudar, ó mudarse. *Muda.* Mutatio, nis. || MUDADA. || Lo temps de mudar la ploma 'is aucells. *Muda.* Exuvias, arum. || LLETRA MUDA. || Lo pas de un to de veu à altre que solen fèr los noys regularment quant entran en la pubertat. *Muda.* Vocis mutatio. || La acció y efecte de trasmutar ó trasposar. *Traspuesta.* Translatio, nis.

MUDA DE CASA. Mudansa de habitació. *Mudanza.* È domo in domum migratio.

MUDABLE. adj. Llenguer, inconstant, variable. *Mudable.* Temporarius. || Lo que s' pòt mudar de un lloch à altre. *Mudable.* Mutabilis, versabilis.

MUDADA. f. La roba blanca que s' muda de una vegada. *Muda.* Lintea vestis mutatoria. || En la cria de la seda, es la porció de cuchs que de una vegada s' muda de un canyís à altre. *Levada.* Bombycum ex uno in alium locum translata pars.

MUDAMENT. adv. m. Ab silenci, callant, sen-

se dir paraula. *Mudamente.* Silenter. || m. ant. MUDANSA, MUTACIÓ, MUDA.

MUDANSA. f. Alteració essencial ó transformació de una cosa en altra. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Inconstància, varietat, lleugeresa del ànimo. *Mudanza.* Inconstantia, æ. || Variació del estat de las cosas. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Moviment diferent en los balls. *Mudanza.* Saltationis, saltatoria mutatio.

FÉR MUDANSA. fr. Parlant del temps significa variar-se la atmósfera posant-se borrascosa. *Revolverse, descomponerse el tiempo.* Mutor, aris.

MUDAR. v. a. Variar, alterar, canviar. *Mudar.* Muto, as. || Transformar convertir en altra cosa. *Mudar.* Muto, as. || Donar ó pèndrer altre ser. *Mudar.* Muto, as. || Deixar una cosa que 's tenia per altra. *Mudar.* Commuto, as. || Apartar à algú de un lloch ó empleo. *Remover, mudar.* Removeo, es. || Pèrdrer los aucells la ploma, y tràurerne de nova. *Mudar, estar de muda.* Deplomisco, is. || Tràurer la braga bruta à las criaturas y posarne de neta. *Entrometer.* Mundos panniculos pueris immittere. || En lo moral variar, com: MUDAR de dictàmen, de parer. *Mudar.* Vario, as.

QUI MASSA MUDA NO TÉ QUE DUGA. ref. PEDRA MOVEDISSA, etc.

MUDARSE. v. r. Anàrsen à viurer en altra part. *Mudarse, mudar casa.* Sedem, locum, domicilium mutare. || Deixar la roba que 's portava y posàrsen altre. *Mudarse.* Vestem, indusium mutare. || Variar de opinió. *Mudarse, mudar.* In diversum transire. || Canviar lo geni, costum, modo de vida. *Trocarse, mudarse.* Mutari. || fam. Anàrsen de algun paratge ó conversació. *Irse, mudarse, marchar.* Abeo, is.

MUDARSELHI À ALGÚ 'L COLOR. fr. Anàrsen lo color natural per algun accident repenti. *Desmudarse à alguno el color.* Vultum immutari.

MUDAT, DA. p. p. *Mudado.* Mutatus.

MUDEA. f. ant. y

MUDESÀ. f. Impediment, privació de la facultat de parlar. *Mudez.* Vocis privatio, impedimentum.

MUDOLÓ. m. Mant. *Monton.* Acervus, i.

MUE Ó MUER. m. Tela de seda que fá ayguas. *Mué, muer.* Serica tela undulata.

MUECA. f. Monada, postura. *Mueca.* Gesticulatio, nis. || MOECA.

MUFLA. f. Cubèrta de fanch rodona y vuyd a ab forats pera cnbrir los fornets de la farga. *Mufla.* Testaceum foci operculum.

MUGERIL. adj. ant. AFEMINAT. || Propi de ó pertanyent à la dona. *Mugeril, mugeriego.* Muliebris.

MUGIR. v. n. Bramar lo bou. *Mugir.* Mugio, immuhio, is.

MUGIT. m. La veu del bou. *Mugido, mu.* Mugitus, us.

MUGORÓ. m. ant. y

MUGRÓ. m. La punta de la mamella. *Pezon. Papilla, æ.*

MUGRONERA. f. Pessa rodona de plom, estany ó vidre ab que las donas se fan los mugrons. *Pezonera. Plumbea papillarum forma.*

MUIXARNONS. m. pl. Bolets molt petits que's posan en los guisados. *Setas. Fungus, i.*

MUIXELLS. m. náut. Cordetas de fillet en forma de trena, sobre una cana de llargas, pera subjectar lo cable al virador sempre que 's vira al cabrestant, pera apagar una vela, trincar la canya del timó, etc. *Baderna, y mojel* quant s'aplica al cable. *Funiculi ex filamentis.*

MUJADA. m. Cabot, cap de ase; peix de mar y de riu com de peu y mitj de llarch, de carn molt estimada. *Mujol, mugil, budion, matajudio. Mugil, is.* || **MOJADA.**

MUJOL. m. MUJADA. || m. Peix que creix fins á la llargària de prop de tres pams; cos casi rodó; llom que tira á pardo, ab dos aletas, la meytat superior dels costals del mateix color, ab cinch ó sis ratlles més foscas posades de llarch y lo restant del cos platejat. Sa carn es molt estimada. *Mujol, mujin, matajudio, budion. Mugil sephatus.*

MUL. m. ant. MATXO.

MULA. f. La femella del matxo, y es estéril com ell. *Mula. Mula, æ.* || Tumor gál·lich. *Incor·dio. Inguinus tumor.*

MULA DE PAS. La domada per anarhi á caball. *Mula de paso. Mulus gradarius.*

BONICH FERMAR DE MULA, Y LA FERMAVA PER LA CUA. ref. pera burlarse del qui fá ó diu qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocín, y atábele por la cola.* Inopportunè facere vel loqui.

SI VÓLS MULA SENSE VICI, VES Á PEU. ref. que ensenya que 's deuen tolerar y dissimular alguns defectes en las cosas que per sa naturalesa no poden sér enterament perfectas. *Quien quisiere espada sin vuelta, ande sin ella; quien quisiere mula sin tacha, andese á pie.* Nihil est ab omni parte beatum.

MULADAR. m. FENER.

MULAM. m. MULETADA.

MULAR. adj. Pertanyent al matxo ó mula. *Mular. Mulinus.* || m. Peix de mar de color blau. *Glaucó, muleta, ter. cigena. Glaucus, i.*

MULASSA. f. ter. CUCAFERA. || Guarniment de fusta que cuberta ab lo drap de morts se posa en lo mitj de la iglésia pera figurar la caixa del difunt quant se li fan las exéquias. *Tumba. Arca sepulcralis.*

MULAT, A. adj. MULATO. || m. Matxo que no té un any. *Muleto. Anniculus mulus.*

MULATA. f. ter. La mula que no té un any. *Muleta. Mula annicula.*

MULATER. m. Mosso de mulas ó averias. *Mulatero, muletero, mulero, cabañil. Mulio, nis.*

MULATO, A. adj. Lo fill de pare blanch y mare negra ó á la inversa. *Mulato. Hibridus.*

MULETA. f. p. u. CROSSA. || Ventrell, pap. *Cuajar.*

Ventriculus, i. || d. demela. *Muleta. Mula annicula.*

MULETADA. f. Conjunt de mulats y mulatas. *Muletada. Armentum, i.*

MULETILLA. f. La porció petita que 's pren de algun desengrexant entre menjada y menjada, y l' objecte que coadjuva en petit á mantenir un assumpto ó empresa. *Muletilla, muleta, tante en pie.* Refectio, nis.

MULLA. f. Carn de bestiar que penja sens estar aferrada á cap os. *Falda. Soluta, separata caro.*

MULLADA. f. La acció de mullar ó mullarse alguna cosa. *Nojada. Madefactio, nis.* || La porció de alguna cosa que 's mulla de una vegada. *Nojada. Quantitas madefacta.*

MULLADER. m. Clot, toll de fanch y aygua. *Regajal, charco. Lacus, us.*

MULLADINA. f. MULLADURA.

MULLADURA. f. Acte y efecte de mullar. *Nojadura. Madefactio, nis.*

MULLAMENT. m. MULLADURA.

MULLAR. v. a. Empapar, xopar alguna cosa ab algun licor. *Mojar. Madeo, es.* || **MANTAR.** || Hemitajar repetidas vegadas alguna cosa ab esponja ó panyo empapat de aygua ó de altre líquit sense fregarla. *Chapotear. Madefacio, is.*

MULLARSE. v. r. Tirarse per sobre alguna cosa líquida. *Mojarse. Madefacere.* || Rébrer la mulladura. *Mojarse. Madefieri.* || Rébrer la pluja ó altra humitat de manera que la aygua penetre. *Celarse. Aqua penitus flui.*

MULLAT, DA. p. p. *Mojado. Madefactus.*

MULLER. m. La dona ab respecte á són marit. *Mujer. Uxor, is.*

MULLER QUE NO MENJA AB VOS, DESPRÉS MENJA MÉS QUE DOS. ref. ab que 's nóta als que fan véurer que no menjan, y detrás ó en auséncia s' atipen de requisits. *Quien no come á la mesa, á sus solas se retesa.* Qui vulgo non est, clam lautis nitur cecis.

TOTHOM CASTIGA LA MALA MULLER, MÉSOS LO QUI LA TÉ. ref. Denota que tothom vol que's castiguen los delictes, però no quant ells són culpats. *Justicia, mas no por mi casa. Adsit ubique Themis, nostris procul ædibus adsit.*

MULLERAR. v. a. ant. Donar muller, casar al bome. *Casar. Dare in uxorem.*

MULTA. f. Pena pecuniària. *Multa. Multa, æ.*

MULTAR. v. a. Imposar multa. *Multar. Multo, as.* || Exigir á algú la multa per haver entrat sen bestiar en lloch vedat. *Multar. Multo, as.*

MULTIFORME. adj. Lo que té várias formes ó figuras. *Multiforme. Multiformis.*

MULTILÀTERO, A. adj. De molts costats. *Multilátero. Multilaterus.*

MULTIMAMA. f. Nom que's dóna á las femelles que tenen molts mamellas; la truja, la gossa, etc., están en aquest cas. *Multimama. Multipama, æ.*

MULTIPLICABLE. adj. Lo que's pót multiplicar. *Multiplicable. Multiplicabilis.*

MULTIPLICACIÓ. f. Aument dels individus de una espècie. *Multiplacacion*. *Multiplacatio*, nis. || arit. Producte de dos números un per altre y 'l modo y regla de multiplicar. *Multiplacacion*, *multiplico*. *Multiplacatio*, nis.

MULTIPLICADAMENT. adv. m. Per multiplicació. *Multiplacadamente*. *Multiplacando*. || RESPECTIVAMENT.

MULTIPLICADOR. m. Qui multiplica. *Multiplificador*. *Multiplacator*, is. || arit. Lo número per qui s'ha de multiplicar alguna quantitat. *Multiplificador*. *Multiplacator*, is.

MULTIPLICANT. m. MULTIPLICACIÓ.

MULTIPLICANDO. m. Lo número que s'ha de multiplicar per altre. *Multiplacando*. *Multiplacandus*, i.

MULTIPLICAR. v. a. Aumentar los individus de una espècie. *Multiplacar*. *Multiplico*, as. || arit. Pèndrer un número tantas vegadas quantas unitats té altre per qui's multiplica. *Multiplacar*. *Multiplico*, as.

MULTIPLICARSE. v. r. Aumentarse. *Multiplacarse*. *Multiplacari*.

MULTIPLICAT, DA. p. p. *Multiplacado*. *Multiplacatus*.

MULTÍPLICE. adj. De moltes maneres ó modos. *Multiplíce*. *Multimodus*. || arit y geom. Lo tot ó número respecte á su part alíquota, com trenta respecte de sis, perque sis per cinch són trenta. *Multiplíce*. *Multipléx*.

MULTIPLICITAT. f. Abundància ó multitut excessiva en número. *Multiplícidad*. *Multiplícitas*, atis.

MÚLTIPLO. m. Nom que's dóna á la quantitat que conté á una altra exactament cert número de vegadas. *Múltiplo*, *múltiple*. *Multiplus*, *multipléx*.

MULTITUT. f. Abundància, gran número, concurs. *Multitud*, *muchedumbre*, *montantada*. *Multitudo*, inis, y turma, æ, la de personas.

MUNDA. f. La acció de netejar. *Limpia*, *monda*. *Mundatio*, nis. || n. p. de d. síncope de RAMONA.

MUNDETA. d. de RAMONA.

MUNDA, NA. adj. y

MUNDANAL. adj. ant. Cosa del mon. *Mundano*, *mundanal*. *Mundanus*. || Donat á las cosas del mon. *Mundano*. *Mundanus*.

MUNDANAMENT. adv. m. Ab propensió á las vanitats mundanas. *Mundanamente*. *Propeusa in vitæ oblectamenta studio*.

MUNDAR. v. a. NETEJAR.

MUNICIÓ. f. La càrrega de las armas de foch. *Municion*. *Scloppetii instructus*. || pl. Los manteniments ó queviurers de un exèrcit. *Municiones de boca*. *Annona*, æ. || Armas, màquines y tot lo que necessita un exèrcit. *Municiones*. *Bellicus apparatus*. || PROTECCIÓ, FORSA, AUTORITAT.

S'A DE MUNICIÓ. fr. fam. ab que's denota que alguna cosa s'ha fèt depressa y malament. *Ser de municion*. *Ruditer, festinanter factum esse*.

MUNICIONAR. v. a. Provehir de municions. *Municionar*. *Munio*, is.

MUNICIPAL. adj. Lo que es de ó pertany al municipi. *Municipal*. *Municipalis*. || y

MUNICIPALITAT. f. Ajuntament ó consell. *Municipalidad*. *Municipalitas*, atis.

MUNÍCIPE. m. Ciutadà natural de un municipi. *Munícipe*. *Municeps*, ipis.

MUNICIPI. m. Ciutat que's governa per sas lleys y costums. Entre 'ls Romans gosava del for de la llibertat de Roma. *Municipio*. *Municipium*, ii. || pl. En la antigüetat romana, las colònies y ciutats confederadas. *Municipios*. *Municipia*, orum. || AJUNTAMENT. 1.

MUNIFICÈNCIA. Lliberalitat, generositat. *Munificencia*. *Munificentia*, æ.

MUNÍFICH, CA. adj. Esplèndit, generós, liberal. *Munífico*. *Muníficus*.

MUNIÓ. f. Multitut, quantitat gran. *Diluvio*, *parva*, *nubada*, *numerosidad*, *tropa*, *hatajo*. *Copia*, æ. || Multitut de gent ó coses que's mouhen. *Hormiguero*, *hervidero* y *gentio* s'aplica á la gent. *Asfluentia*, æ.

MUNIR. v. a. FORTIFICAR. || PROVEHIR.

MUNIT, DA. p. p. ant. FORTIFICAT, PROVEHIT, EQUIPAT, ABASTAT.

MUNT. m. Pila de coses unas sobre altres. *Monton*. *Strues*, is. || Agregat, multitut de coses. *Monton*. *Turba*, æ. || Puig ó montanya que termina en punta. *Pico*, *picacho*. *Picus*, i. || Junta, pilot de gent posada en rodona. *Monton*. *Glomeramen*, inis. || met. La persona mal fardada. *Monton*. *Spurcitias acervus*. || ant. MONT. || Montanyeta de terra. *Noron*. *Monticulus*, i.

MUNT DE FEIXOS. La porció de feixos posats uns damunt de altres ó apilotats. *Hacina*. *Fascicalorum strues*.

MUNT DE LLENYA. Pila de ella. *Timada*. *Lignorum strues*.

MUNT DE PEDRAS. Pila de ellas que se sól posar en los camps y en las voras dels camins. *Mojano*. *Lapidum tumulus*.

DE MUNT. MONTANYÓS, SERRAHÍ.

EN UN MUNT. m. adv. De cop, tot plegat. *De monton*, *en monton*. *Acervatim*.

MUNTA. f. Aucell que's posa de manifest pera atraure als altres. *Reclamo*, *añagaza*. *Illex avis*.

MUNTADA. f. PUJADA, COSTA. || La acció y efecte de muntar la artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*. || Lo fustam de las pessas de artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*.

MUNTADOR. m. Pedris ó altra cosa pera pujar á cavall ab més facilitat. *Montador*, *montadero*. *Podium ad facilis in equum ascendendum*.

MUNTAMENT. m. ant. Acte y efecte de pujar. *Subida*. *Ascensio*, nis.

MUNTANT. m. Fust que's posa en lo costat del bastiment de las finestras, etc. *Gamba*, *pievra*.

Lignei marginis in fenestris laterale tigillum. || Cada un dels dos pals que subjectan la biga del trull. *Calamon, guidera*. Axis, is.

MUNTAR. v. a. PUJAR. || v. n. Posarse, pujar sobre alguna cosa. *Montar*. Ascendo, is. || Importar, pujar una quantitat á certa suma. *Montar*. Summam esse. || ter. UNTAR.

MUNTAR Á CABALL. fr. *Montar á caballo*. Equum, in equum ascendere.

MUNTAT, DA. p. p. *Montado*. In equo sedens.

MUNTANYA. f. MONTANYA.

MUNTET. m. d. PILETA.

MUNYECA. f. Unió de la ma ab lo bras, composta de vuyt ossos petits. *Muñeca*. Carpus, i. || Drap ab que s' embolica algun ingredient ó medicina. *Muñeca*. Parvum involucrium medicamento confectum. || Drap ab carbó molt dins, pera passar-lo per sobre dels dibuixos. *Cisquero*. Linteam, i. || NINA.

JUGAR LAS MUNYECAS. fr. Fér anar la ma á una part y altra pera adquirir agilitat en la esgrima. *Muñequear*. Carpum hic illuc vertere.

MUNYQUETA. f. La munyeca ab que's refresca la boca dels malalts. *Hisopillo, guisopillo*. Refrigeratorius panniculus.

MUNYEYRA. f. Ball usat pels natural de Galícia. *Muñeira*. Saltationis quædam.

MUNYIDOR. m. Qui muny. *Ordeñador*. Emulgens.

MUNYIDORA. f. Olla, vas pera rébrer la llet quant se muny. *Ordeñadero, tarro, colodra*. Mulctra, æ.

MUNYIMENT. m. La acció de munyir. *Ordeñamiento*. Mulctrum, i.

MUNYIR. v. a. Esprémer las mamellas pera traurerne la llet. *Ordeñar*. Mulgeo, es. || Cullir ab las mans las olivas sense batreilas. *Ordeñar*. Oleas ex arbore stringere.

MUNYIT, DA. p. p. *Ordeñado*. Mulsus.

MUNYOCH. m. EMBULL, CAPDELL, EMBOLICH, PILOT.

MUNYONS. m. pl. Cada un dels eixs del canó. *Muñon*. Axis, is.

MUR. m. ant. MURALLA, PARET. || ant. RATA.

MURADA. f. Costat interior de la embarcació. *Amurada, murada*. Interior navislatas. || MURALLA.

FÉR AYGUA PER MURADAS. loc. ant. náut. *Hacer agua por los costados*. Navim aquam interioribus lateribus accipere.

MURAGAS. f. pl. MURRONS.

MURAL. adj. Pertanyent á la muralla. *Mural*. Muralis.

MURALLA. f. Fàbrica de parets dobles que tánca una plassa. *Muralla, muro*. Murus, i. || Tanca de paret, tàpia, etc. *Muro*. Paries, etis.

BÀTREA LAS MURALLAS. fr. Disparar contra ellas la artilleria á fi de destruhirlas. *Batir las murallas*. Tormentis mœnia quatere.

DINS DE LAS MURALLAS. m. adv. En l' espay que

queda tancat ó circumhit per las murallas. *Intra muros*. Intra muros.

FORA DE LAS MURALLAS. m. adv. Fora de la població ó lloch tancat ó murallat. *Extramuros*. Extramuros.

MURALLAR. v. a. Cenyir de murallas. *Murar*. Mœnibus sepire. || Fér paret tot voltant de algun hort, vinya, etc. *Murar*. Muro circumdare.

MURALLAT, DA. p. p. *Murado*. Mœnibus septus, cinctus.

MURALLETA. f. Ampit. *Pretil, antepecho*. Loricæ, æ.

MURANY. m. MUSTELA.

MURAR. v. a. ant. MURALLAR.

MURAT, DA. p. p. MURALLAT.

MURCA. f. Solatje que fà l' oli ú oliva. *Alpechin, amurca*. Amurca, æ. || ant. Pósit, máres. *Æx*. Fœx, cis. || MORCA.

MURCADA. f. ant. MURCA.

MURCAROLS. m. pl. MALCORATJES.

MURENA. f. peix. MORENA.

MURET. m. MURALLETA. || *Muralleta*. *Pretil*. Lorica seu fulcimentum saxæum.

MÚRGULA. f. Espécie de bolet que's fà en las vinyas; té la forma de una pinya. *Cagarria, ovipilla*. Boletus, i.

MURIACH. m. RATAPINYADA, RATPENAT.

MURIAT DE MERCURI. Sólit blanch, insoluble en la aygua; calentat se volatilisa, y fàma cristalls que són prismas tetràedros, terminats per piràmides de quatre caras; se torna groç, y acaba per ennegrirese quant s' exposa per molt temps á la llum. *Muriato de Mercurio, hidrocloruro de Mercurio, cloruro de Mercurio*. Chloruretum mercurii.

MURIAT DE OR Y SOSA. m. Es una combinació triple que no existeix en la naturalesa. Presenta en forma de cristalls prismàtics, quadrangulars y prolongats, deliquescents, de un gran hermós: serveix pera 'l mal de ulls, inflamacions, poagre, reuma, oftalmias cròniques y briens sifitichs. *Cloruro ó muriato de oro y sosa*. Chloruretum murias auri et sodii.

MURIÀTICH, CA. adj. Lo que ha estat en mal morra, ó adobat ó amanit ab ella. *Muriditico*. Murialticus.

MURMULL Y MURMUR. m. MURMUR. || *Murmurament*. || Lo moviment suau del ayre, aygua, fullas dels arbres, etc. *Murmureo, murmurio, murmullo, susurro*. Susurrus, i. || y

MURMURACIÓ. f. Conversa secreta en perjudici de algú. *Murmuración, murmullo*. Obmurmuratio, nis. || Acció de murmurar ó fèr ruidó del *Murmuración*. Murmuratio, nis.

MURMURADOR, A. m. y f. Qui parla malen descrédit dels ausents. *Murmurador, juzgamiento, malsin*. Murmurator, is. || Qui parla entre dents. *Murmurador*. Murmurator, is.

MURMURAMENT. m. Ruidó confus. *Murmureo*.

llo, *mormullo*. Murmur, is. || Ruido sòrt ó confús dels que parlan baix. *Murmullo, mormullo*. Admurmuratio, nis.

MURMURAR. v. a. Censurar, parlar mal y ab descrèdit de altre estant ausent. *Murmurar*. Murmuro, as. || Parlar ab baixa veu. *Susurrar, murmurar*. Murmuro, as. || Rondinar, parlar entre dents per algun enlaidó ó displicència. *Murmurar, murmurar, gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar*. Murmuro, as. || Fèr rumor la aygua corrent. *Murmurar*. Murmuro, as.

MURMURARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgar alguna cosa secreta. *Susurrarse, rugirse*. Susurrari.

MURMURI. m. Brugit del aygua, arbres, etc. *Murmullo*. Murmur, is.

MURÓ. m. Adorno fèt á manera de flor molt gran. *Floron*. Voluta florem referens. || blas. Adorno á manera de flor que's posa en lo círcul de algunes coronas. *Floron*. Ornatus gentilitius florem referens.

MURRI, A. adj. Bribó, pícaro, de mal viurer. *Canforro, galfarro, galfarron, picaron*. Grassator, is.

MÚRIA. f. Espécie de tristesa ó mal humor ab carregament de cap que obliga á anar ab lo cap baix y me'ancólich. *Murria*. Profundus mœror. || Ennig ó malícia lleugera y de poca durada. *Fanfurria*. Ira, æ.

MURRISÀ Y MURRITORT. m. MORRITORT.

MURRONS. m. pl. MORRONS.

MURTRA. f. Arbust olorós y sempre vert, la fulla semblant á la del boix però no tant llustrosa. *Arayán, mirto, murta*. Myrtus, i.

COSA DE MURTRA. Lo que es de murtra ó participa de sas qualitats ó virtuts. *Mirtino*. Myrticus.

MURTERA. f. Murtra borda. *Murtilla, murtina*. Oxymysine, is.

MURTRÓ. m. Fruyt de la murtra. *Murton*, *murta*. Myrtea bacca.

MURULLA. f. SARDINETA, PEIXET.

MUS. n. p. de home. *Mucio*. Mucius, ii.

MUSA. f. Deydat que'ls poetes fingian presidir á la poesia y á totes las arts lliberals: eran nou principals que las feyan fillas de Júpiter y de la memòria. *Musa*. Musa, æ. || Númen, ingeni poètic. *Musa*. Musa, æ. || ARMUSSA.

ENTÈNDER LA MUSA. fr. CONÈIXER LA MAULA.

PICAR LA MUSA. fr. PICAR LA VENA.

MUSCH, CA. adj. Pardo, obscur. *Musco*, amusco. Castaneus.

MUSCLE. m. Part alta de la espatlla del home abont comensan los brassos. *Hombro*. Humerus, i. || anat. Part del cos animal composta de fibras carnosas, nerviosas, tendons, nirvis, artèries y vasos linfàtics, y de una membrana externa que ho cabre tot, es l' immediat instrument del moviment. *Músculo, murecillo*. Musculus, i.

APLICAR LO MUSCLE. fr. met. fam. Traballar ab activitat, ajudar ó contribuir al logro de algun fi.

Arrimar el hombro. Vehementer, omni conatu incumbere.

MUSCLEJAR. v. n. Arrupir los muscles. *Encogerse de hombros, encoger los hombros, concomerse*. Humeros contrahere.

MUSCLERA. f. Refors que's posa en la camisa en la part que correspon al muscle. *Hombriillo*. Subuculæ humeris assuta bractea. || Pessa de la armadura antiga que cubria 'l muscle. *Hombreira*. Humerales, is.

MUSCLO. m. Espécie de petxina més ampla que alta, un poch llustrosa, varia molt en los colors, y 'l peix que conté es comestible. *Almeja, chirla*. Mutulus, i. || anat. MUSCLE.

MUSCO, A. adj. MUSCH.

MUSCULAR. adj. Lo que pertany als muscles. *Muscular*. Ad musculos pertinens.

MÚSCULO. m. ant. anat. MUSCLE.

MUSCLÓS, A. adj. Guarnit de muscles. *Musculoso*. Musculosus.

MUSEO. m. Acadèmia de cièncias y arts. *Museo*. Museum, ei. || MONETARI. || ant. REPOST.

MÚSICA. f. Ciència físico-matemàtica que tracta dels sons armònics. *Música*. Musica, æ. || L' art de cantar. *Música*. Musica æ. || Concert, consonància de veus ó instruments. *Música*. Musicæ symphoniæ concentus. || Companyia de músichs. *Música*. Symphoniaci, orum. || Composició musical, y 'l paper en que està escrita. *Música*. Musicæ compositiones. || Per antífrasis lo soroll dissonant. *Música*. Dissonantia, æ. || Agregat de papers en que están escritas las composicions musicals. *Música*. Scriptura musica.

MÚSICA DE PEUS, MANS Ó BASTONS. Lo soroll que's fá á compàs ab alguna de aquestas cosas. *Toqueado*. Sonus ad numerum editus.

MÚSICA LI FÁS, TU NO LA HAURÁS. ref. Denota que regularment los que passen més mal temps per havèr una dona, no la logran. *Santa Olalla en Barcelona quien se la hace no se la logra*. Non lira vincitur mulier.

AQUESTA ES UNA ALTRA MÚSICA. loc. met. ab que's denota la inconnexió de alguna espécie ab lo que s' estava dihent. *Ese es otro cantar*. Alia res est.

FÈR UNA MÚSICA. fr. Obsequiar á algú tocant devant de ell ó de sa casa algun concert de instruments ó veus. *Dar música*. Musicis concentibus aliqui obsequi.

MUSICAL Y MÚSICH, CA. adj. Pertanyent á la música. *Músico, musical*. Musicus. || Pertanyent al càntich y al metro ó vers. *Músico*. Melicus. || m. Qui sab y exerceix l' art de la música. *Músico*. Musicus, i, y chordacista, æ, ciitharædus, i, lyricen, fidicen, inis, lo de instrument de cordas; y choraula, choraules, æ, lo de flauta ú oboé, y tibicen, tubicen, inis, lo de trompeta.

MÚSICH PAGAT NO FÀ BON SO. ref. Denota que no convé pagar adelantat lo treball que s' ha de fèr. *Á dineros pagados, brazos quebrados; obra pagada*,

brazo cortado. Cessat opus, fuerit si merces ante soluta.

DE MÚSICH, PINTOR Y BOIG CADA HU 'N TÉ UN POCH. ref. DE METJE, etc.

MUSSAMENT. m. AMUSSAMENT.

MUSSAR. v. a. AMUSSAR.

MUSSETA. f. ARMUSSA, ALMUSSA, MUCETA.

MUSSÍLAGO. m. MUCÍLAGO.

MUSSOL. m. Ancell nocturno, tiesso de cos, lo cap tirat en detrás, la cara rodona, lo bech revenxinat, ulls grossos y rodons; de tant estranya figura que bástia pera agafar aucells. *Mochuelo.* Asio, nis. || Gra que naix en la pestanya del ull. *Orzuelo.* Ordeolus, i. || met. Qui fá móltras posturas y en qualsevol cosa s' encanta. *Mochuelo.* Irrequietus. || fam. Trist, melancólich. *Lechuzo, saturnino.* Tristis.

MUSSOL BANYUT. Espécie de mussol dit així per formar sas plomas del cap dos banyas en los costats. *Torillo, buharrillo, buharro, buho cornudo.* Aluco, nis.

SI SÒ MUSSOL, NO SÒ SOL. ref. que sól dir algú pera consol mal entés de sos dols, perque altres tenen los mateixos. *Mal de muchos, gozo es.* Solatium est miseris socios habere penates.

MUSSOLINA. f. Tela de cotó molt fina. *Musellina.* Gossipina tela tenuissima.

MUSSULMAN. m. Nom que's dóna als mahometans y significa verdader creyent. *Musulman.* Verè credens.

MUSTATXONI. m. Bescuytet en forma de dos ánguls aguts units ú oposats. *Bizecochito.* Dulcinarius panis.

MUSTELA. f. Animal molt esturdit semblant á la rata, més prim y de color roig; máta la rata y altres animals, y perjudica á la cria dels aucells. *Comadreja.* Mustela, æ. || Peix sens escata, de uns cinch peus de llarch; té la boca col·locada en la part inferior del cap, de modo que pera usar de ella s' ha de posar boca pera amunt. *Mustela.* Squallus mustelus. || ter. SANCHTRAHIT.

ES UNA MUSTELA. loc. met. Se diu de la persona molt viva y esturdida. *Es una chispa.* Vividus, soters est.

MUSTI, A. adj. Melancólich, trist. *Mustio.* Languidus. || Marxitat. *Mustio.* Languidus.

MUSTÍ. m. GOS DE REMAT. || Doctor de las lleys dels mahometans. *Mustí.* Mahometanus sacerdos.

MÚSTIAMENT. adv. m. Tristament. *Mustiamente.* Mœstè.

MÚSTICH, GA. adj. Flach, decaygut. *Mustio, lánguido, marchito, lacio, veriondo.* Marcidus.

TORNARSE MÚSTICH. fr. MUSTIGARSE.

MUSTIESA. f. Falta de ufana y vigor. *Marchitez.* Languedo, inis.

MUSTIGARSE. v. r. Pèrdrer las plantas ó flors són vigor y ufana. *Marchitarse, alaciarse.* Marcidum fieri.

MUSTIU, VA. adj. ant. MÚSTICH.

MUT, DA. adj. Qui té impediment en l' òrgano de la veu. *Mudo.* Mutus. || met. Silenciós, callat. *Mudo.* Taciturnus.

CENT ANYS HA QUE ES MORT LO MUT Y ENCARA 'L CUL LI PUT. ref. que denota que las malas accions tomen sos resultats tart ó dejorn. *Antaño murió el mulo, y ogaño le huele el culo; antaño me mordió el sapo, y ogaño se me hinchó el papo.* Frustra prætèritarum injuriarum memoria revocatur.

QUEDARSE MUT. fr. No parlar, no saber que respondrer. *Emudecer.* Obmutesco, is.

SÉR MUT. fr. Se diu del qui calla sobradament en una conversació. *Estar de muda.* Sileo, es.

TORNARSE MUT. fr. Pèrdrer la paraula. *Emudecer.* Mutesco, is.

MUTABILITAT. f. Inconstància, lleugeresa. *Mutabilidad, volubilidad.* Inconstantia, æ.

MUTAGIÓ. f. Mudansa, variació. *Mutacion.* Mutatio, nis. || MUDANSA.

MUTILACIÓ. f. y

MUTILAMENT. m. ant. Separació de un membre vivent del cos. *Mutilacion.* Mutilacio, nis.

MUTILAR. v. a. Tallar, separar algun membre vivent. *Mutilar.* Mutilo, as.

MUTILAT, DA. p. p. *Mutilado.* Mutilatus.

MUTUAL. adj. ant. MÚTUO.

MUTUALMENT Y MÚTUAMENT. adv. m. Recíprocament. *Mutuamente, recíprocamente.* Mutuò.

MÚTUO, A, adj. Recíproch, igual en la correspondència. *Mútuo, mutual.* Mutuus. || m. for. Contracte en que 's torna la mateixa quantitat que 's pren, sens interés. *Mútuo.* Mutuum, i.

MUYAR. v. a. ant. MULLAR.

MUYLER. f. ant. MULLER.

MUYRA. ant. Temps irregular del verb MORIR. *Muera.* Moriatur.

MYLS. adj. ant. MILLOR.

N. Quinzena lletra del abecedari: 's pronuncia *en*. Sola ab un punt supleix lo nom que no se sab ó que 's vól dir. En los mapas y escrits de marina significa 'l Nort: N. O. Noroest: N. N. O. Nort, no-roest: N. N. E. Nort, nordest. Entre 'ls antichs fou numeral y valia 900, y ab una ratlleta sobre, 9000. En las medallas, é inscripcions significa Numerio, nom propi; y N. N., nominals.

NA.

NA. f. ant. DONYA.

NABATEU, VA. adj. Lo natural de ó pertanyent á Nabatea regió de la Aràbia deserta. *Nabateo*. Nabathæus.

NABLA. f. Instrument músich á modo de salteri. *Nabla*. Naula, æ.

NABOT. m. NEDOT.

NÁCAR. m. y

NÁCARA. f. NACRE.

NACARAT, DA. adj. Lo que es de un color semblant al nacre. *Anacarado*. Conchæ colore præditus.

NACIANCENO, A. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Nacianzo. *Nacianceno*. Nacianzenus.

NACIÓ. f. Gent, col·lecció de habitants de un país, província ó regne. *Nacion*. Natio, nis. || En sentit vulgar, significa qualsevol estranger. *Nacion*. Advena, æ.

NACIÓ DATEJADA. CRISTIANISME.

NACIONAL. adj. Pertanyent á la nació. *Nacional*. Gentilitius.

NACIONALITAT. f. Afecte particular, ó propietat de alguna nació. *Nacionalidad*. Patrius affectus.

NACRE. m. La conxa ó closca en que 's cria la

perla. *Madreperla*, *nácar*. Margaritifera concha, callum margaritæ. || ant. CORN MARI.

DE COLOR DE NACRE. *Nacarado*. Roseus. || NACARAT.

NADADOR. m. Qui nada. *Nadador*. Natator, is. || Lloch en que s' acostuma á nadar. *Nadadero*, *natatorio*. Natatoria, æ.

NADADOR DE DINS DE LA AYGUA. BUSO.

NADAL. m. Festivitat de la nativitat de Cristo. *Navidad*. Jesuchristi natalis.

DE NADAL Á SANT ESTEVE. loc. Denota que alguna cosa té molt poca consistència ó durará molt poch. *Como cuchara de pan*; á lumbre de pajas; durar de misa á visperas. Quod possit, duret.

NADAMENT. m. ant. La acció de nadar. *Nado*. Natatus, us.

NADAR. v. n. Anar per sobre la aygua 'ls animals. *Nadar*. Nato, as. || Anar qualsevol cosa sobre la aygua ó altre licor. *Nadar*. Supernato, as. || Anar un licor sobre de altre. *Nadar*. Nato, as. || Anar per dins de la aygua, com fan los bussos. *Somormujar*, *somorgujar*, *bucear*. Urinor, aris. || met. Abundar en alguna cosa. *Nadar*. Superabundo, as. || v. n. Se diu del caball que anant al gallop alsa massa 'ls membres anteriors. *Nadar*. Nato, as.

TOT NADANT. m. adv. ab que s' explica la acció de nadar. *A nado*. Natatu.

NADELA. f. ARANYA. 2.

NADELLA. f. Insecte. CABRA. 2.

NADILLA. f. Pessa de ferro ab dos cuas de oreneta sobre la qual descansa la mola volant en los molins fariners. *Anadilla*, *nabija*. Subscus ferrea.

NADILLER. m. Encaix en la mola pera sostenir la nadilla. *Anadillero*, *nabijero*. Ad subscudem ferream fulciendam linea.

NADIR. m. astron. Punt de la esfera celeste davall de nostres peus, oposat al zénit. *Nadir*. Nadir.

NADIU, VA. adj. ant. Natural, fill de alguna part. *Natural*. *Naturalis*.

NAFIL. m. ant. Instrument músich de vent. *Añafil*. *Fistula*, æ.

NÁFORA. f. ter. cínia.

NAFRA. f. Llaga en las béstias, regularment en las cabalcaduras per haverlas fregat l' ensellament. *Natadura*. *Petimen*, inis. || ant. *FERIDA*. || ant. *LLAGA*.

PLÉ DE NAFRAS. Se diu de las cabalcaduras que per flacas y vellas, ó per molt treballar están totas de escorxaduras ó nafras. *Caroñoso*. *Ulcerosus*.

TOCARLI LA NAFRA. fr. **TOCARLI AL VIU.**

NAFRAR. v. a. Llagar á una béstia per fregarli l' ensellament. *Matar*. *Lædo*, is. || ant. *FERIR*. || ant. *LLAGAR*. || v. r. Se diu de la cabalcadura que se li fan nafras pel fregar del bast, sella ó altre cos dur. *Matarse*. *Lædi*.

NAFRAT, DA. p. p. *Herido*, *llagado*. *Exulceratus*.

NAFTA. f. Betum oliós, nitrós, inflamable, que 's troba surant per la aygua en várias parts del antich y nou continent. *Nafta*. *Naphta*, æ.

NAIP. m. ant. *CARTA*. 3.

NAIXEDOR, A. m. y f. *POSTUMO*.

NAIXEDURA. f. *Posterna* que 's cria junt á la ungla. *Panadizo*, *panarizo*. *Reduvia*, æ.

NAIXEMENT. m. L' acte y efecte de náixer. *Nacimiento*. *Nascentia*, æ. || Per antonomásia lo de nostre Senyor Jesucrist. *Nacimiento*. *Natalis*, is. || Origen, descendència. *Nacimiento*. *Initia*, orum. || Condició, classe, sanch, familia, casa. *Nacimiento*. *Ortus*, us. || Lloch ahont algú ha nat. *Nacimiento*. *Natalis locus*. || Origen, principi ó causa de alguna cosa. *Nacimiento*. *Principium*, ii. || La surtida de un astre sobre 'l propi horisont. *Nacimiento*. *Ortus*, us. || L' acte de eixir de la terra 'ls sembrats ó plantas y de aquestas las flors ó fruyts. *Nacimient*. *Germinatio*, nis.

NAIXEMENT PREMATUR. Lo que 's verifica ántes del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimient precoz*. *Nascentia præmatura*.

NAIXEMENT TARDÍ. 'L que 's verifica després del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimient tardío*. *Tarda nascentia*.

NAIXENSA. f. *NAIXEMENT*. || ant. *NAIXEDURA*.

NÁIXER. v. n. Surtir á llum del ventre de la mare 'l fill. *Nacer*. *Nascor*, eris. || Brotar, apuntar, surtir las plantas damunt terra. *Despuntar*, *nacer*. *Germino*, as. || Criarse, produhirse alguna cosa en alguna part. *Nacer*. *Innascor*, eris. || Eixir lo borriissol, pel ó ploma en lo cos del animal. *Nacer*. *Pronascor*, eris. || met. Comensar á véurer en l' horisont algun astre. *Nacer*. *Nascor*, eris. || met. Tenir principi una cosa de altra. *Nacer*. *Orior*, iris. || met. Inferirse una cosa de altra. *Nacer*. *Infero*, ers. || met. Eixir, tenir principi las fonts ó rius en cert lloch. *Nacer*. *Profluo*, is. || met. Comensar una cosa de altra, eixir de ella, com; *NAI-*

XER un segon orde de arquitectura de un primer. *Nacer*. *Exurgo*, is. || Venir, descendir, originarse. *Nacer*. *Mano*, as. || Provenir, descendir de alguna familia ó llinatge. *Nacer*. *Nascor*, eris. || Surtir, aparéixer de nou. *Nacer*. *Provenio*, is. || Deixarse véurer ó sobrevenir repentinament alguna cosa que estava oculta ó s' ignorava, ó no s' esperava. *Nacer*. *Apareo*, es.

NÁIXER AB LA FLOR EN LO CUL. fr. fam. Sér ditxós ó afortunat. *Nacer de piés*. *Omnia prosperè* alicui evenire.

NÁIXER EN ALGUN DIA Ó HORA. fr. met. Haverse lliurat de algun gran perill. *Nacer en algun dia ó hora*. *Hunc diem verè natalem alicui appellare* posse.

QUI HO TÉ AL NÁIXER MAY HO DEIXA. ref. *GENI Y FIGURA FINS Á LA SEPULTURA*.

QUI PRIMER NAIX PRIMER PEIX. ref. Denota que 'ls fills primogenits arreplegan la hisenda, y 'ls segons se quedan sense tenir que menjar. *Quien antes nace, antes pace*. *Prioris melior est conditio*.

NAIXIMENT. m. ant. Fill petit ó de llet del animal. *Cria*. *Pullus*, i. || ant. met. Origen, principi. *Nacimiento*. *Origo*, inis.

NALGUES. f. pl. *Ancas*. *Nalgas*. *Clunes*, ium.

NAMA. f. *GOLOSINA*, *LLAMINERIA*.

NAN. m. ant. No res. *Nada*. *Nihil*. || ant. *NANO*.

NANA. f. ant. *MARE*.

NANET, A. adj. d. *Enanico*, *illo*, *ito*. *Valdènanus*.

NANO, A. adj. Qui es molt petit en estatura. *Enano*. *Pusillus*. || met. Molt petit en sa línea. *Enano*. *Pusillus*. || met. *POCH*, *INSIGNIFICANT*.

NANQUINS. m. pl. *MAHÓ*.

NANS. adv. ant. *ABANS*.

NANSA. f. *ANSA*. || Còp pera pescar. *Butron*, *nansa*, *buitron*, *buitrino*. *Nassa*, æ.

NAP. m. Planta de dos peus de alt, de arrel en forma de fus, blanca y en algunas castas groga ó parda, y 's coneix també ab lo mateix nom: se menja cuyta, y pera aquest fi 's cultiva. *Nabo*. *Rapa*, æ. || Lo que's deixa pera llavor. *Bunio*. *Bismas*, adis. || met. Home petit y gras. *Becoquin*, *regordete*. *Crassus*, *brevisque homo*. || Conjunt de naps. *Naberia*. *Naporum congeries*. || vulg. *Napoleon*, moneda. *Napleon*. *Napoleon*, is.

NAP BORT. *REPUNXÓ*.

NAP RODÓ. Certa espècie de naps mès rodons que 'ls comuns. *Rapo*. *Rapa*, æ.

ARA PER NAPS ARA PER COLS. loc. Denota que may estam ab satisfacció. *En verano por calor, y en invierno por el frio nunca falta achaque al vivo*. *Urimur æstu*, *officiunt nebulæ*, *frigus et aura nocent*.

BON NAP, Ó BON NAP 'N HAVEM ARRANCAT. loc. Denota la admiració ó disgust que causa alguna cosa. *Fuego*; *chispas*; *bueno anda el ajo*; *hemos hecho buena hacienda*; *buena va la danza*. *Heu! Pape!*

COSA DE NAPS. Lo que es propi de ells ó 's fá de ells. *Nabal, nabor.* Naparius.

MAY SE SAP SI ES GROS LO NAP, FINS QUE HA DESCUBERT LO CAP. ref. NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS, FINS QUE L'ARRIERO ES MORT.

NO VALER UN NAP TORRAT. fr. met. ab que's desprecia á algun subjecte. *No vale sus orejas llenas de agua.* Cribrum est ad aquam exhauriendum.

PELAR COM UN NAP. fr. fam. PELAR. 8.

SÉR UN NAP. fr. met. Sér molt petit de estatura. *No salir del suelo.* Pusilla statura esse.

SI VOS DIHUEU NAPS, RESPONEU COLS. loc. Denota que lo que's diu ó respon no veacomodat al assumpto de que's tracta. *Como por los cerros de Ubeda.* Toto celo aberrare, distare; abs re plane esse.

TANT SE ME'N DONAN NAPS COM COLS. loc. Denota que á algú tant se li'n dóna de un modo com de un altre. *Tanto ó lo mismo se me da así que asá, ó así que asado, ó no se me da así que asado.* Nihil attinet sic.

NAPAR. m. Terreno plantat de naps. *Nabal, nabor.* Napina, æ.

NAPEAS. f. pl. Ninfas de las montanyas y boscos. *Napeas.* Napeæ, arum.

NAPET. m. d. *Nabillo.* Napus exilis.

NAPOLEON. m. Moneda francesa de cinch franchs y en Espanya de dinou rals. *Napoleon.* Moneta sic dicta.

NAPOLITÀ, NA. adj. Natural dey lo pertanyent á Nápolis ciutat de Itàlia. *Napolitano.* Napolitanus.

NAPRÉS. adv. ant. DESPRÉS. || ant. *Así le acaeció.* Sic illi evenit.

NAQUEIX. m. adv. ant. Igualment, també. *Si tambien.* Pariter.

NAQUIS, SA. adj. ant. CURT. DIMINUT.

NARBONÉS, A. adj. Lo que pertany á Narbona y á la Gália narbonesa. *Narbonés, narbonense.* Narbonicus.

NARCÍS. n. p. de home. *Narciso.* Narcissus, i. || Flor blanca y roja per dins, espècie de llixi. *Narciso.* Narcissus, i. || mit. Jove que enamorat de sa guapesa en una font, fou convertit en la flor narcís. *Narciso.* Narcissus, i.

NARCISO Ó NARCISSO. m. NARCÍS. 2.

NARCÓTICH, CA. adj. Lo que té virtut de adormir ó entorpir. *Narcótico.* Narcoticus.

NARCOTISME. m. Efectes produhits pels venenos narcótichs. *Narcotismo.* Narcotismus, i.

NARDO. m. Planta de jardí de flors blanques y olorosas. *Nardo.* Nardus, i.

LO QUE PERTANY AL NARDO. *Nardino.* Nardinus.

NARET. m. fam. REVÉS, COP, PLANTOFADA.

NARIS Ó NARISSES. m. pl. ant. Forats del nas. *Narices, ventanas.* Nares, ium.

NARIS. m. ant. NAS.

NARONJA. f. Toronja de pell doble plena de grops. *Toronja, zamboa.* Citreum, ei.

NARONJER. m. Arbre que produheix las naronjas. *Toronjo.* Citrea malus.

NARRACIÓ. f. Relació, exposició, la acció de contar alguna cosa. *Narracion, narrativa.* Narratio, nis. || ret. Declaració ó exposició de un fèt ab totes sas circumstàncies per la comprensió del assumpto. *Narracion.* Narratio, nis.

NARRACIONETA. f. d. *Cuentecico, illo, narracion breve.* Narratiuncula, æ.

NARRADOR, A. m. y f. Qui conta, refereix, narra. *Narrador.* Narrator, is.

NARRAR. v. a. Contar, referir. *Narrar, esponer.* Narro, as.

NARRATIVA. f. NARRACIÓ. 1. || Xarrativa, habilitat, destresa, en referir las cosas. *Narrativa.* Narrandi facultas.

NARRATORI, A. adj. Pertanyent á la narració ó á lo que la inclou. *Narratorio, narrativo.* Narrativus.

NAS. m. Órgano del olfato y de la respiració, que també serveix pera purgar lo cervell. *Nariz.* Nasum, i.

NAS AGUILLENCH. Lo que es en forma de bech de àguila. *Nariz aguileña.* Aquilinus nasus.

NAS ARRUFAT. Lo que es alt de la punta. *Nariz arregazada.* Resimæ nares.

NAS DE LLUMANERA. ant. BROCH.

NAS DE TABACO. 'L qui pren molt tabaco de pòls. *Tabacoso.* Tabaci pulvere nimis utens.

NAS GROS. Lo qui té 'l nas més gros de lo regular. *Narigon, narigudo.* Nasutus.

NAS PLA, XAFAT, XATO, Ó ROM. Lo nas quasi pla que no cobreix com lo regular. *Nariz chata, remachada, roma.* Obtusæ, simæ nares, depressus nasus.

ARRUFAR LO NAS. fr. met. Repugnar alguna cosa. *Torcer las narices.* Renuo, is.

ESCARBOTARSE 'L NAS. fr. Putinejarse 'ls forats del nas ab los dits. *Hacer pelotillas.* Nares inurbanè digitis extergere.

FIGAR LO NAS PER TOTS LOS CULS. fr. fam. Ficarse en tot. *Meter el hocico en todo, ó con sus once de oveja.* Omnibus se inserere.

LLEVAR Ó TALLAR LO NAS. fr. *Desnarigar.* Nares amputare.

NO HI HA QUE FIAR DE QUI TINGA NAS EN LA CARA. loc. Adverteix la poca fidelitat que hi ha en la gent. *Hoy dia no hay que fiar; fiar de Dios sobre buena prenda.* Nemo est cui committere, credere, fidem dare.

QUI TÉ BON NAS, TÉ BON DETRÁS. exp. fam. ab que se sól motejar al qui té 'l nas gros. *La buena portada honra la casa.* Honestas facies hominem commendat.

SENTIR DE NAS. fr. Percibir olor de alguna cosa. *Dar á uno en la nariz alguna cosa.* Redoleo, es.

SENTIRSE DE NAS Ó DE CAP DE NAS. fr. met. Presumir, endevinar algú lo que altre vól executar. *Dar en la nariz; oler, humear.* Redoleo, es.

TENIR NAS DE GOS PERDIGUER. fr. met. Pressentir alguna cosa. *Tener largas narices, ó narices de perro perdiguero.* Prævidere; longè redolere.

TRÀURER LO NAS. fr. fam. Deixarse véurer. *Asommar*. Sese ostendere.

XAFAR Ó REVENTAR LO NAS EN SANCH. fr. que usan los noys, y equival á fêrse surtir sanch del nas quant van á cops de punys. *Hacer la mostaza*. É naribus sanguinem pugnīs extrahere.

XAFARSE 'L NAS. fr. Malmetrêrseſ ab algun cop. *Hacerse las narices*. Nares offensare.

NASARENO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Nazaret ciutat de Galilea. *Nazareno, nazáreo*. Nazarenus.

NASART. m. Un dels registres del orga compost de flautas comunes ó punxagudas pels dos extrems y de major diàmetro que'l regular; sa composició es de unísono, terceras, quintas y octavas formant una suavíssima armonia. *Nasardo*. *Organicorum ordinum regula sic dicta*.

NASCUT, DA. p. p. fam. irr. NAT.

NASSAL. adj. Pertanyent al nas. *Nasal*. Ad nasum pertinens.

NASSARI. n. p. de home. *Nazario*. Nazarius, ii.

NASSET. m. d. *Narigueta, nariguilla*. Nasutula, æ.

NASSUT, DA. adj. Qui té gran nas. *Narigon, nason, narigudo*. Nasutus.

NAT, DA. p. p. *Nacido*. Natus. || adj. Propi, á propòsit. *Nacido*. Natus. || Tots los homes passats y presents. *Nacidos*. Nati, orum.

BEN Ó MAL NAT. De noble ó baix naixament. *Bien ó mal nacido*. Claro vel obscuro sanguine natus.

HE NAT POBRE Y 'M TROBO VESTIT, ENCARA HE ADQUIRIT. ref. Denota que pera consolar-nos, cada hu déu conformarse ab la seva sort. *Pobre naci, pobre me hallo, ni pierdo ni gano*. Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.

NATA. f. Flor de la llet. *Crema, nata*. Cremor, is. || met. Lo més principal y estimat en qualsevol línea. *Flor, nata*. Flor, ris. || Cop donat al clatell ab lo palmell de la ma. *Pescozonada, pescozon*. Colapús, i.

TRÀURER LA NATA. fr. Separar de la llet la flor ó part més substancial. *Desnatar*. Spumam adimere.

NATAL. adj. Pertanyent al naixement. *Natal*. Natalis.

NATALICI, A. adj. Pertanyent al naixement. y á las festas que's fan en ell. *Natalicio*. Natalitius.

NATETA. f. d. de nata. 1. *Natilla*. Butyrum lactis exiguum. || d. de nata. 3. *Lijero pescozon*. Suavis percussio.

NATILLA. f. CREMA.

NATIU, VA. adj. Lo qui naix naturalment. *Nativo, natural*. Nativus. || Lo que pertany al naixement. *Nativo*. Nativus.

NATIVITAT. f. Lo dia del naixement. *Natividad, nacimiento*. Natale, is.

NATJADA. f. Pallissa de assots. *Azote, paliza*. Verberatio, nis.

NATJAR. v. a. Assolar. *Azotar, zurrar*. Verbero, as.

NATO, A. adj. Unit á altra cosa com á dependència de ella. *Anejo, nato*. Annexus.

NATSARI. m. ant. NASSARI.

NATURA. m. NATURALESA. || mús. Una de las tres propietats de la música entre las de bequadro y bemoll. *Natura*. Musicæ natura. || ant. LLINATGE. PROSÀPIA. || ant. Qualitat, propietat. *Naturaleza*. Natura, æ. || ant. CLASSE, SORT, ESPÈCIE. || Sexo, parts genitals dels animals. *Natura, naturaleza*. Natura, æ.

DE MALA NATURA. loc. ant. *De mala catadura*. Pravi aspecti.

NATURAL. adj. Pertanyent á la naturalesa, conforme al geni ó propietat de las cosas. *Natural*. Naturalis. || Fill de algun poble ó regne. *Natural*. Naturalis. || Ingènuo en són modo de procehir. *Natural*. Ingenuus. || Sense artifici. *Natural*. Naturalis. || Lo que imita á la naturalesa ab propietat. *Natural*. Naturalis. || Lo que es regular y succeheix comunment. *Natural*. Naturalis. || Lo que's produheix ab solas las forsas de la naturalesa. *Natural*. Naturalis. || NATIU. 1. || S' aplica als senyors de vassalls, ó als que per són llinatge tenian dret á la senyoria encara que no fossen de la terra. *Natural*. Naturalis. || m. Geni, índole, inclinació pròpia de cada hu. *Natural*. Natura, æ. || Complexió. *Natural*. Natura, æ. || PÀTRIA.

AL NATURAL. m. adv. Sèns art, sense composició. *Al natural*. Naturaliter.

BON Ó MAL NATURAL. Bona ó mala complexió. *Biza ó mal complexionado*. Benè vel malè constitutus.

COPIAR DEL NATURAL. fr. Se diu dels pintors ó escultors que treballan servintlos de modelo la naturalesa. *Copiar del natural*. Ad vivum pingere.

POCH NATURAL. AMANERAT.

NATURALESA. f. Lo propi ser de cada cosa. *Naturaleza*. Natura, æ. || L' agregat, orde y disposició de tolas las entitats que componen l' univers. *Naturaleza*. Natura, æ. || Lo principi universal de tolas las operacions espontànies ó independents del artifici. *Naturaleza*. Natura, æ. || med. Lo principi intrínsech que regeix, governa y causa tots los moviments naturals y funcions del cos. *Naturaleza*. Natura, æ. || Temperament de qualitats en lo cos del animal, com: NATURALESA seca, freda, etc. *Naturaleza*. Natura, æ. || La virtut, qualitat ó propietat de las cosas. *Naturaleza*. Vis, is. || La qualitat, orde y disposició dels negocis y dependencias. *Naturaleza*. Natura, æ. || Orígen de algú en la part abont ha nat. *Naturaleza*. Natura, æ. || Forsa ó activitat natural. *Naturaleza*. Natura, æ. || Qualitat á sér tingut per natural de un poble. *Naturaleza*. Natura, æ. || Privilegi que obté un estranger pera gosar dels drets propis dels naturals. *Naturaleza, naturalizacion*. Civis privilegii donatio. || pint. y escult. Qualsevol de las cosas que presenta la naturalesa. *Naturaleza*. Quælibet naturalis res. || NA-

TURALITAT. || ant. Dependència feudal y drets feudals sobre personas y cosas. *Naturaleza.* Natura, æ.

NATURALISAR. v. a. Admètrer com natural al estranger, concedirli 'l privilegi de gosar los drets que gosan los naturals del país. *Naturalizar.* Municipem facere.

NATURALISAT, DA. p. p. *Naturalizado.* Civitate donatus.

NATURALÍSSIM, A. adj. sup. *Naturalísimo.* Valdè naturalis.

NATURALISTA. m. Qui coneix, descriu y examina las cosas naturals. *Naturalista.* Naturalis historiarum doctus.

NATURALITAT. f. Origen que algú té en alguna ciutat ó regne y 'l dret que per ell s' adquireix de gosar los privilegis propis dels naturals. *Naturalidad.* Civitatis jus. || Ingenuitat, senzillesa, dolsura en lo tracte y modo de procehir. *Naturalidad.* Ingenuitas, atis. || Conformitat de las cosas ab las lleys ordinàries y comunas. *Naturalidad.* Naturæ legibus conformitas.

NATURALMENT. adv. m. Segons la naturalesa. *Naturalmente.* Naturaliter. || Ab senzillesa. *Naturalmente.* Geminè. || Sens art. *Naturalmente.* Ad naturam, secundum naturam. || De un modo natural ó que no excedeix la forsa de la naturalesa. *Naturalmente.* Naturaliter.

NAU. f. Embarcació, barca. La més gran de la família de las galeras que sols se movia pel vent y la vela. Alguns de sos derivatius admetian á vegadas lo rem. *Nave, nao, bajel, barco.* Carina, æ. || En los edificios es un canó seguit de bóveda, com la de la iglesia. *Nave.* Pronaum, i.

NAU DE LA IGLÉSIA Ó DE PERE. met. Col·lecció dels fets baix lo govern del Sumo Pontífex. *Nave.* Ecclesiæ navis.

NAU ESTANYA. ant. La reparada pera que no fasce ayguas. *Nave estanca.* Ferruminata navis.

ANAR LA NAU EN TERRA. fr. *Dar al través, varar.* Navem in scopulis hære.

DONAR LATS Á LA NAU. loc. ant. náut. *Dar la banda la nave.* Navem inclinare.

EIXIR DE LA NAU. fr. Deixar de manarla. *Salir del mando de la nave.* Navi renunciare.

EN NAU. loc. ant. náut. Á bordo.

FLETAR UNA NAU Á SÓN COMPTE. fr. *Fletar una nave á su riesgo, por su cuenta.* Per aversionem conducere navem.

LEVAR LA NAU. loc. ant. náut. SARPAR.

SORRAR LA NAU. fr. *Lastrear.* Saburro, as.

SPATXAR Ó ESPATXAR LA NAU. fr. ant. Habilitarla pera'l viatge. *Aviar, habilitar.* Paro, as.

TIRAR LA NAU. loc. ant. náut. *Sacar en tierra la nave, vararla.* Navim in terra trahere.

NAUETA. f. d. NAUHETA.

NAUFRACH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUFRAGANT. p. a. Qui naufraga. *Naufragante.* Naufragans. || adj. NAUFRAGO.

NAUFRAGAR. v. n. Anàrsen á fons, pérdrerse

la embarcació. *Naufragar.* Naufrago, as. || met. Eixir mal de alguna empresa ó negoci. *Naufragar.* Rem suam in desperatis et profligatis habere.

NAUFRAGI. m. Acció de anàrsen á fons una embarcació. *Naufragio.* Naufragium, ii. || met. Pérdua, desgràcia, desastre gran. *Naufragio.* Infortunium, ii.

NAUFRAGO, A. adj. Qui ha patit naufragi. *Naufrago.* Naufragus. || S' aplica als peixos monstruosos que fan naufragar las embarcacions. *Naufrago.* Naufragus. || Llansat ó escupit del mar. *Naufrago.* Ejectus.

NAUFRAICH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUGEAR. v. n. ant. NAVEGAR.

NAUGER. adj. ant. NAVEGANT.

NAUHETA. f. d. *Navecilla, ita, ica.* Navicula, æ. || BARQUILLA. 2.

NAUMÀQUIA. f. Festa, pelea, batalla fingida de naus. *Naumachia.* Naumachia, æ. || Lo lloch destinat pera'l combat fingit de embarcacions. *Naumachia.* Naumachia, æ.

NAUSCOPI. m. Instrument per medi del qual poden distingirse las embarcacions á gran distancia. *Nauscopio.* Nauscopius, ii.

NAUT, A. adj. ant. nov.

NAÚTICA. f. Ciència y art de navegar. *Nautica.* Nautica ars.

NAÚTICH, A. adj. Naval, pertanyent á la náutica ó marina. *Náutico.* Nauticus.

NAUTODICE. m. Títol de certs magistrats subalterns de Atenas encarregats de terminar las diferències entre naviers y marins. *Nautodice.* Nautodices.

NAUXER. m. ant. Capitá de barco. *Capitan, comandante de nave.* Navarchus, i.

NAVAGETA. f. d. *Navajilla, ica, ita, navajuela.* Parva novacula.

NAVAJA. f. Ganivet que's tánca, de punta roma pera afeytar. *Navaja.* Scalptorium, ii. || ter. GANIVET.

NAVAJA ESTRETA. La que es més curta y té la fulla més estreta que las regulars. *Verduguillo.* Scalptorium minus.

NAVAL. adj. Pertanyent á las naus, al mar, á la marina, á la navegació. *Naval.* Classicus. || m. pl. Tela de lli no molt fina. *Morlés, laval.* Tela lineæ sic dicta.

NAVARRÉS, A. adj. ant. y

NAVARRO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Navarra regne de Espanya. *Navarro.* Vasconicus.

NAVEGABLE. adj. Lo que's pót navegar, que porta naus. *Navegable.* Naviger, navigabilis.

NAVEGACIÓ. f. Acte y efecte de navegar. *Navegacion.* Navigatio, nis. || Lo temps que dura un viatge per la aygua. *Navegacion.* Navis actionis tempus.

NAVEGADOR, A. m. y f. y

NAVEGANT. p. a. Qui navega. *Naveganle, navegador, navita.* Nautia, æ.

NAVEGAR. v. n. Fèr viatge ó viatjar per mar. *Navegar.* Navigo, as. || met. Anar de unas terras á altras tractant y comerciejant. *Navegar.* Undique quoquoersús ire.

NAVETA. f. BARQUILLA. 2.

NAVICULARI. m. Armador ó capitá de embarcació mercant entre 'ls romans. *Naviculario.* Navicularius, ii.

NAVILL. m. ant. y

NAVIO. m. VAIXELL.

NAVIXELLA. f. d. ant. VAIXELLET.

NAYA. f. ant. CORREDOR. 2.

NÁYADES. f. pl. mit. Ninfas dels rius y de las fonts. *Náyades.* Naias, nais, idis.

NE.

NE. ant. NI. || ant. EN. || ant. conj. Y. || Se pren com á pronom. *De el, de ella, de ello.* Ex eo, ea, eo.

NEBODER, A. m. y f. BENEBOT.

NEBOT, DA. m. y f. Fill ó filla del germá ó germana. *Sobrino, népote.* Sobrinus, i.

NECEDAT. f. Tonteria. *Majaderia, necedad estupidex, boberia.* Inscitia, æ. || Imprudència, terquedat, perfidia. *Necedad.* Imprudentia, æ || Ditxo ó fèt fora de rahó. *Badajada, necedad.* Ineptia, æ.

NECESSARI, A. adj. Precís, indispensable. *Necesario.* Necessarius. || Lo que es menester y 's necessita pera alguna operació ó pera lograr algun fi. *Necesario.* Necessarius. || fil. Lo que 's fá com obligat de altra cosa, com á oposat á lo voluntari. *Necesario.* Necessarius. || fil. S' aplica á las causas que obran sense llibertat per determinació de sa naturalesa. *Necesario.* Necessarius. || for. ant. S' aplicava al hereu instituhit quant era esclau del testador. *Necesario.* Necessarius.

NECESSÀRIA. f. Comuna, bassa, secreta. *Letrina, necessaria, secreta, lugar comun, privada, igriega, escusado.* Latrina, æ. || GARITA, GALERIA.

ESCURAR NECESSÀRIAS. fr. Traürer la inmundícia depositada en ellas. *Llimpiar letrinas.* Exstercoro, as.

NECESSÀRIAMENT. adv. m. Per necessitat ó precisió. *Necesariamente.* Necessariè, necessariò.

NECESSARIÍSSIM, A. adj. sup. *Necesarisimo.* Maximè necessarius.

NECESSITADÍSSIM, A. adj. sup. *Necesitadísimo.* Summè indigens.

NECESSITAR. v. a. Forsar, obligar, precisar. *Necesitar.* Cogo, is. || v. a. y n. Havèr menester, tenir falta de alguna cosa. *Necesitar.* Indigeo, es.

NECESSITAT, DA. p. p. *Necesitado.* Coactus. || La forsa natural de las cosas que las obliga á obrar inevitablement. *Necesidad.* Necessitas, atis. || ant. Precisió, obligació indispensable. *Necesidad.* Necessitudo, inis. || Pobresa, misèria. *Necesidad.* Inopia, æ. || Perill en que 's necessita, que exigeix prompte auxili. *Necesidad.* Periculum, i. ||

La falta que fá alguna cosa pera executar ó coneguir lo que 's desitja. *Necesidad.* Necessitas, atis. || Qualsevol de las evacuacions corporals. *Necesidad, ú necesidad de la naturaleza.* Urgentis alvei necessitas. || La falta continuada de aliment que fá defallirse; y en aquest sentit se diu: càurer de NECESSITAT. *Necesidad.* Victus inopia summa vel indigentia. || mit. Diosa falsa á qui tot obehia. *Necesidad, hado, destino.* Necessitas, atis.

NECESSITAT COMUNA. teol. La en que una persona v. g. pòt passar encara que ab treball. *Necesidad comun.* Necessitas communis.

NECESSITAT DE MEDIS. teol. La precisió absoluta de una cosa sense la qual no's pòt conseguir la salvació. *Necesidad de medio.* Necessitas medii.

NECESSITAT DE PRECEPT. teol. Aquella en que posa alguna llei que obliga. *Necesidad de precepto.* Necessitas præcepti.

NECESSITAT EXTREMA. L' estat en que algú perdrá la vida sinó ix de ell, ó no s' acut ab l' auxili. *Necesidad extrema.* Necessitas gravis.

ESTAR EN EXTREMA NECESSITAT. fr. ARRIBAR AL EXTREM.

FÈR DE LA NECESSITAT VIRTUT. fr. Fèr algú de bona gana lo que no's pòt evitar. *Hacer de la necesidad virtud.* Necessitatem versam in voluntatem.

LA NECESSITAT NO TÉ LLEY. ref. Explica que 'l que té urgent necessitat, se créu dispensat de las lleys y obligacions comunas. *La necesidad carece de ley.* Necessitas nulla lege tenetur; necessitas caret lege.

NECH. adj. ant. OCULT, AMAGAT.

NECI, A. Tonto, ignorant, fátuo, ximple. *Necia.* Stultus. || S' aplica á las paraulas ú obras fora de rahó, com: pregunta, acció NÈCIA. *Necio.* Ineptus. || Lo faltat de rahó. *Necio.* Stolidus.

NÈCIAMENT. adv. m. Tontament. *Neciamente.* Insipienter, ineptè, absurdè, fatuè, stolidè.

NECROLOGIA. f. Notícia, llista de morts. *Necrologia.* Mortuorum nota.

NECROLÒGICH, CA. adj. Pertanyent á la necrologia. *Necrológico.* Ad mortuorum catalogum pertinens.

NECROSCÒPIA. f. Exàmen del cadáver pera descobrir lo lloch de las malalties, la alteració dels òrgans y la causa de la mort. *Necroscopia.* Cadaveris inspectio.

NÈCTAR. m. mit. Beguda suavíssima é imaginària del Dèus. *Nèctar.* Nectar, is. || Per analogia 's diu de qualsevol licor molt suau y agradable. *Nèctar.* Nectar, is.

NEDEJAR. v. a. NETEJAR.

NEDESA. f. ant. NETEDAT, PURESA.

NEDEU, A. adj. ant. NET.

NEFANDO, A. adj. Indigne, torpe, de que no's pòt parlar sens empaix. *Nefando.* Nefandum.

NEFASTO, A. adj. S' aplica als dias que entre 'ls romans no's podian tractar los negocis públichs y estavan tancats los tribunals. *Nefasto.* Nefastus.

NEFRÍTICH, CA. adj. Dolor causat de pedras ó arena en los ronyons. *Nefritico*. *Nephriticus*.

NEFROGRAFIA. f. Descripció anatómica dels ronyons. *Nefrografia*. *Nefrographia*, æ.

NEGABLE. adj. Lo que's pòt negar. *Negable*. *Quod negari potest*.

NEGACIÓ. f. La acció de negar. *Negacion*, *negativa*. *Negatio*, nis. || Privació, carència de alguna cosa. *Negacion*. *Negatio*, nis. || La partícula negativa. *Negacion*. *Negativa* partícula.

NEGADA. f. La acció de negarse ú ofegarse. *Ahogamiento*. *Suffocatio*, nis.

NEGADOR, A. m. y f. ant. Qui nega. *Negador*. *Inficiator*, is.

NEGAMENT. m. ant. INUNDACIÓ.

NEGANT. adv. m. NEGATIVAMENT.

NEGAR. v. a. No convenir á lo que altre diu, donarho per fals. *Negar*. *Nego*, as. || Dir que no, no concedir lo que 's demana. *Negar*. *Denego*, as. || No confessar un delict. *Negar*. *Nego* as. || Vedar, prohibir, destorbar. *Negar*. *Veto*, as. || Refusar, desdenyar alguna cosa, no regoneixerla com á pròpia. *Negar*. *Nego*, as. || Ocultar, dissimular. *Negar*. *Nego*, as. || Ofegar ab aygua. *Ahogar*. *Sufoco*, as. || INUNDAR. || Fallar, no correspondrer a la obligació que imposan alguns títols; com: **NEGAR** la obediència al príncep. *Negar*. *Nego*, as. || v. r. Escusarse. *Negarse*. *Recusari*, renui. || No admétre algu al qui 'l busca. *Negarse*. Se alicui *negare*. || OFEGARSE.

NEGARSE á sí MATEIX. fr. met. Subjectarse en tot al Evangeli. *Negarse á sí mismo*. Se ipsum *abnegare*.

NEGAT, DA. p. p. *Negado*. *Negatus*. || *CURT.* 6. 7. 8. 9.

NEGATIU, VA. adj. Lo que nega. *Negante*, *negativo*. *Negans*, *negativus*.

NEGATIVA. f. NEGACIÓ.

NEGATIVAMENT. adv. m. Ab negació. *Negativamente*. *Negativè*.

NEGLIGÈNCIA. f. Descuyt, omisió, falta de exactitut. *Negligencia*. *Negligentia*, æ. || **PERESA.**

NEGLIGENT, A. adj. Descuydat. *Negligente*. *Negligens*. || **PERESÓS.**

NEGLIGENTMENT. adv. m. Ab negligència. *Neglinentement*. *Negligenter*. || **PERESOSAMENT.**

NEGOCI. m. Terme genèrich que se substitueix p'ls termes propis y particulars de cada cosa. *Negoci*. *Negotium*, ii. || Dependència, pretensió, agència. *Negocio*. *Negotium*, ii. || Ocupació, assumpt, empleu. *Negocio*. *Negotium*, ii. || Utilitat, interés, producte de alló en que 's tracta. *Negocio*. *Lucrum*, i. || **NEGOCIACIÓ.** || La ganància y utilitat que 's trau de alguna cosa. *Granjeria*. *Lucrum*, i.

NEGOCI DE MALA DIGESTIÓ. 'L que es dificultós de compòndrer. *Negocio de mala digestion*. *Res difficilis*.

ANAR CALENT Ó FORT ALGUN NEGOCI. fr. Tractarse ab activitat. *Bullir algun negocio*. *Urgeri negotium*.

ANAR PER SOS NEGOCIS. fr. Córrer de una part á altra fent diligèncias. *Tragimar*. *Ultrò citroque perambulare*.

È VA 'L NEGOCI. exp. fam. Estar al segur, fora de perill. *En salvo está el que replica*. *Res est in vado*.

CÓRRER LO NEGOCI Ó 'LS NEGOCIS. fr. Tenir són curs. *Correr los negocios*. *Negotia expedire*. || Haverhi molta activitat de comers. *Negotiarse*. *Negotiari*.

DETENIR LO NEGOCI. fr. Posarli destorbs. *Emplasar un negocio*. *Moras neclere*.

ENTRAR EN UN NEGOCI. fr. Péndrerhi part, encarregar-sen. *Entrar en un negocio*. *Negotium in se suscipere*.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE NEGOCIS. fr. Trobarse molt ocupat ab multitut de cosas que atèndrer. *Estar rodeado de negocios*. *Negotiis circumquaque teneri*.

ESTAR SOBRE ALGUN NEGOCI. fr. Activarlo ab eficàcia. *Estar sobre un negocio*. *Instare*.

EVACUAR UN NEGOCI. fr. EVACUAR. 2.

FÈR SÓN NEGOCI. fr. Disposar y gobernar alguna cosa de manera que resulte en profit de qui la maneja. *Hacer su negocio, su agosto*. *Rebus suis consulere*.

MANEJAR LOS NEGOCIS. fr. Dirigirlos ab destresa y de manera que s' encaminen al fi. *Negotiar*. *Negotia gerere*.

NEGOCIABLE. adj. S' aplica als gèneros ab que's negocia. *Comerciable*. *Mercabilis*.

NEGOCIACIÓ. f. Comers, tràfeh. *Negotiacion*, *negocio*. *Negotiatio*, nis. || Maneig polítich de las dependèncias y pretensions. *Negotiacion*. *Procuratio*, nis.

NEGOCIADOR, A. m. y f. **NEGOCIANT.** || **NEPLANER.**

NEGOCIANT. p. a. Comerciant, traficant. *Negociante*, *negociador*. *Negotiator*, is.

NEGOCIANT DE LLANA. Qui trafica ab ella. *Lanero*. *Lanarius*, ii.

NEGOCIAR Y NEGOCIEJAR. v. n. Comerciar, traficar. *Negotiar*. *Negotior*, aris. || Manejar públicament las dependèncias ó pretensions. *Negotiar*. *Negotia gerere*. || Ajustar lo traspàs, cessió ó endós de algun vale ó lletra de cambi, arreglant los interessos que s' han de pagar segons estil. *Negotiar*. *Negotium facere*.

NEGOCIET. m. d. *Negoziuelo*. *Negotiolum*, i.

NEGOCIÓS, A. adj. Aplicat, diligent y cuydads de sos negocis. *Negotioso*. *Negotiosus*.

NEGRAL. adj. **NEGRENCH.**

NEGRAT, DA. p. p. ant. **ENNEGRIT**, **ENNEASCARAT**.

NEGRE, A. adj. S' aplica al cos opach y porós que reb la llum y no la reflexa. *Negro*. *Niger*. || Lo que no té la blancura que li correspon. *Negro*. *Niger*. || Obscur, tenebrós. *Negro*. *Niger*, gri. || Hòme ó dona de dit color. *Negro*. *Niger*.

NEGREJAMENT. m. ant. **NEGROR.**

NEGREJAR. v. n. Aparéixer negra una cosa. *Negrear*. Nigresco, is. || v. a. ENNEGRIR.

NEGRENCH, CA. adj. Lo que tira á negre. *Negruzo*, *negral*, *acijado*. Subniger.

NEGRET Y NEGRILLO, A. m. y f. d. *Negri*-*llo*. *Nigellus*, i.

NEGRÍSSIM, A. adj. sup. *Negrísimo*. *Nigerri*-*mus*.

NEGROMÁNCA. f. ant. NIGROMÁNCA.

NEGROMÁNTICH, CA. adj. ant. NIGROMÁN-*TICH*.

NEGROR. f. Qualitat que constituheix las co-*sas* negras. *Negror*, *negrura*. *Nigrities*, ei. || Foscóor que sól precehir á las tempestats. *Cerrazon*. Ca-*ligo*, inis. || OBSCURITAT. || L' acte de ennegrir. *En*-*negrecimiento*. *Nigrificandi actus*.

NEGRURA. f. ant. NEGROR.

NEGÜ; NA. adj. ant. NINGÜ.

NEGUIT. m. Mal humor, impaciència, displi-*cència*. *Desazon*, *desabrimiento*. *Afflictio*, nis. || Dis-*gust* ó inquietut interior que causa 'l desitj de una cosa mentres no 's logra. *Comezon*, *quemazon*. An-*xielas*, atis. || Inquietut per alguna viva picor ó al-*tra* molèstia corporal. *Concomio*, *concomezon*, *con*-*comimiento*. *Prurientis inquietudo*. || Lo viu inquiet desitj de fér alguna cosa. *Rabanillo*, *prurito*. Im-*moderata cupiditas*.

NEGUITTEJAR. v. r. Apesasar, disgustar. *Des*-*azonar*, *despechar*, *desabrir*, *apesasar*, *angustiar*. *Mærore quempiam afficere*. || v. r. Consumirse, es-*tar* impacient. *Desazonarse*, *destrizarse*, *concomer*-*se*, *putrirse*, *deshacerse*; *hacerse trizas*. Curà angi,*premi*.

NEGUITTEJAT, DA. p. p. *Destrizado*. Curà *ang* *pre**sius*.

NEGUITÓS, A. adj. Malfet, malganós. *Desazo*-*nado*. *Morosus*.

NEGUITOSAMENT. adv. m. Ab neguit. *Des*-*apaciblemente*, *fastidiosamente*, *desasosegadamente*. *Morosè*.

NEGUN, A. adj. ant. NINGUN.

NEL. loc. ant. *Ni le*. *Mec ei aut eum*.

NELL. loc. ant. *En el*. *In illo*.

NEM. loc. ant. *Ni me*. *Nec mihi ó me*.

NEMEU, A. adj. Pertanyent á Nemea ciutat del Polopónes, y al bosch en que Hércules matá al hor-*rórós lleó*. *Nemeo*. *Nemeus*.

NÉMINE DISCREPANTE. m. adv. llat. Ab tots los vots. *Némine discrepante*. *Nemine discre*-*pante*.

NEN, A. m. y f. Noy ó noya petits. *Borro*, *nene*, *párvulo*. *Infantulus*, i. || Xixell, fácil de sér engan-*yat*. *Motolito*, *motolotico*. *Inexpertus*. || met. L' in-*nocent*y senzill. *Tortolico*, *illo*, *ito*, *pollito*. *Candidus*.

NEN DEN CISAS. Minyó gran que té propietats de *noy*. *Niño de la rollona*. *Centum annorum puer*.

NINGÜ, NA. m. y f. ant. NINGÜ.

NENS. loc. ant. *Ni nos*. *Nec nobis vel nos*.

NENÚFAR. m. ESCUDET. 3.

NEO, A. adj. nou.

NEOCATÓLICH, CA. adj. Lo que pertany al neocatolicisme. *Neocatólico*. *Neocatholicus*.

NEOCATOLICISME. m. Espècie de filosofia cristiana introduhida per alguns moders escritors y polítics. *Neocatolicismo*. *Neocatholicismus*.

NEÓFIT. m. Recent convertit á la verdadera religió. *Neófito*. *Neophytus*, i.

NEOMÉNIA. f. Primer dia de la lluna. *Neome*-*nia*, *novilunio*. *Neomenia*, æ.

NEONOMI. adj. Individuo de una secta cris-*tiana* que no admitia l' Antich Testament y no re-*goneixia* més que l' Evangeli. *Neonomio*. *Neono*-*mius*, i.

NEPREN. loc. ant. Així succeheix. *Así acaece*. *Ita accidit*.

NEPTA. f. Planta de Espanya de fullas en figu-*ra* de cor, cubertas pel revés de una borra blanca. *Nebada*, *nébada*. *Mellissa nepeta*.

NEPTÚ. m. mit. Déu de las ayguas. *Neptuno*. *Neptunus*, i.

NEQUÍCIA. f. ant. MALDAT.

NEREIDAS. f. pl. Ninfas del mar, que las pinta-*van* mitj dona y mitj peix. *Nereidas*. *Nereides*, um.

NERO. m. Peix de dos peus de llarch, de cos quasi oval, un poch xato, groguench pel llom y blanch pel ventre, 'l cap groguench: sa carn se té per una de las més delicadas. *Nero*. *Perca*, æ.

NERONIA, NA. adj. Lo pertanyent á Neró, sisé emperador de Roma, mónstruo de torpesa y cruel-*tat*. *Neroniano*. *Neraseus*, *neronianus*. || S' aplica á la sangria que repeteix molts vegadas en un dia y en un mateix animal. *Neroniana*, *nerónica*. *Eodem in die credum phlebotomum*.

NERVI. m. y derivats. *NIRVI*.

NERVÍ, NA. adj. Que s' aplicava á tota subs-*tància* medicamentosa, que aplicada al exterior té la propietat de confortar lo sistema nerviós. *Ner*-*vino*. *Nervinus*.

NERVOMOTILITAT. f. Propietat en virtut de la qual los nirvis són modificats per las impres-*sions* y transmeteixen las modificacions al cervell. *Nervomotilidad*. Propietas qua *nervi* modificantur.

NERVOMOTOR. m. Agent susceptible de mo-*dicar* un nirvi de modo que sa modificació sia transmesa al cervell. *Nervomotor*. Agens propieta-*te* *nervium* modificandi gaudens.

NESCIÉNCIA. f. Ignorància, necedat. *Nescien*-*cia*. *Inscitia*, æ.

NESCIENT. adj. Ignorant. *Nesciente*. *Inscius*, *nesciens*.

NESPLA. f. Fruyt rodó, molsut, remata ab una espècie de corona, revestit de una pell groguenca y aspra, però quant es madura blana, parda y dol-*sa*; comunment madura fora del arbre en paratges, ombrívols. *Nispola*, *néspera*, *ntspero*. *Mespilum*, i.

NESPLER. m. y

NESPLERA. f. Arbre de uns dotze peus de alt, la soca tortuosa, però cuberta de fullas en figura,

de llansa, dures y pel revés cubertas de borra blanca, las flors blanques, grans y solitàries. *Nispero*. *Mespilus*, i.

NEST, A. loc. ant. *En este, en esta*. In hoc, in hac.

NET, A. m. y f. Fill de fill ó filla del avi. *Nieto*. *Nepos*, otis. || Descendent de alguna línia en la tercera, quarta y demès generacions. *Nieto*. *Nepos*, tis.

NET, A. adj. Límpio, pur. *Limpio*, *neto*, *puro*. *Mundus*. || Lo que resulta líquit ó sense taras. *Neto*. *Purus*. || adv. *NETAMENT*.

NET COM UNA PATENA. loc. fam. Llis, molt net. *Mondo*; *como el pelo de la masa*. *Limpidus*.

NET Y CLAR. m. adv. Ab tota claredat, sense ningun reparo ni mirament. *En buen romance*, *redondo*, *en puridad*. *Liquidè*.

EN NET. m. adv. ab que s' explica 'l valor fixo que queda de alguna cosa descontats los gastos. *En limpio*. *Deductis impensis*.

FER NET. fr. Acabar tot lo que algú té. *Hacer flux*; *dar finiquito*. *Omnia dissipare*. || fr. Acabar una cosa; regularment se diu en lo joch. *Quedarse á espadas*. *Pecunia exui*.

JUGAR NET. fr. met. No fèr trampas. *Jugar limpio*. Integrè procedere.

POSAR EN NET. fr. Copiar lo que est'ava en borrador. *Poner en limpio*. *Transcribo*, is. || met. Aclarar algun negoci. *Poner en limpio*. *Liquidò*, as.

QUEDAR NET Y ESCURAT. fr. met. Quedar sense diners. *Quedar limpio*. *Nullam alicui pecuniam reliquam esse*.

TRÀURER EN NET. fr. Deduhir la substància ó conseqüència clara de alguna cosa. *Sacar en limpio*. *Deduco*, is. || fr. POSAR EN NET.

NETAMENT. adv. m. Sense ningun reparo, ab resolució. *Redondamente*, *resueltamente*. *Aperitè*.

NETEDAT. f. Curiositat, limpiesa. *Limpieza*, *aseo*, *tersura*. *Munditia*, æ.

NETEJA Y NETEJADA. f. **NETEJAMENT**. || La operació que s'fa en las minas pera separar dels metalls las matèries barrejadas. *Lava*, *lave*. *Lotio*, nis.

NETEJADOR, A. m. y f. Lo qui neteja. *Limpador*. *Mundator*, is.

NETEJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de netejar. *Limpia*, *limpiadura*, *limpiamiento*. *Purgatio*, nis.

NETEJAR. v. a. Limpiar. *Limpia*. *Mundo*, as.

|| met. Fèr fugir de alguna part als que són perjudicials en ella, com: lo camí de lladres, la mar de corsaris. *Limpia*. *Purgo*, as. || **RENTAR**. || **PURIFICAR**. || Tràurer á alguna cosa las barrejas. *Limpia*. *Purgo*, as. || Parlant de las canonadas y conductos de aygua es ficarhi un manat de romagueras sentlas anar amunt y avall pera que arranquen la brutícia. *Zarcear*. *Rul eis virgis aqueductus purgare*. || Tràurer la brutícia de las pedras preciosas y alhajas de or y plata, y ferlas tornar bonicas per medi de un pinzellat de cerdas. *Sedear*. *Supellectilia cetacea scopula detergere*.

NETEJAR PER SOBRE. fr. Tràurer la brutícia de alguna cosa molt lleugerament sense deixarla ben neta. *Deslavar*, *deslavazar*. *Eluo*, is.

NETEJAT, DA. p. p. *Limpiado*. *Tersus*.

NETET. A. m. y f. d. *Nietecillo*, *ico*, *ito*, *netezuelo*. *Nepotulus*, i.

NEU. f. Vapor que's glàssa en la atmósfera, y cau en borrallons menuts y esponjosos. *Nieve*. *Nix*, *nivis*. || pl. Temporada en que neva molt. *Nieves*. *Nives*, *ium*.

FÈRSE DE NEU. fr. FÓNDRESE. 4.

PENSAR LAS NEUS DE ANTANY, SI CAURÁN ENGUANY. fr. met. ab que's repren á algú que no está ab lo que's dia. *Pensar en las musarañas*. *Alia agere*.

TORNARSE DE NEU. fr. met. Fóndrerse, no trobarse alguna cosa per haverla perduda ó robada. *Oscurecerse*, *hacerse noche*, *volar*. *Abdi*.

NEULA. f. Canó de pasta fina y prima á manera de las hostias. *Barquillo*, *suplicacion*. *Placena circumvoluta*. || ant. *BOYRA*, *BROMA*. || Rovell del blat. *Añublo*, *tizon*, *niebla*. *Rubigo*, *inis*.

ESPETAR NEULA. fr. fam. Tenir gana. *Estar á dientes*. *Incænatum esse*.

NEULAR. v. a. Tacar los blats de rovell. *Atizonar*. *Segetibus rubiginem importare*, *ferre*.

NEULARSE. v. r. Migrarse. *Revenirse*. *Contrahi*. || Rovellarse 'ls blats. *Añublarse*, *atizonarse*, *anublarse*. *Marcesco*, is. || met. Mal-lograrse, frustrarse alguna petició. *Anublarse*. *Evanesco*, is. || ter. ENMOSTIGARSE.

NEULAT, DA. p. p. *Anublado*. *Adustus*. || adj. **MIGRAT**.

NEULELLA. f. Tendrum que termina la part inferior del esternon, y correspon á la boca del ventrell: se sól relaxar sent forsa ó encadarnantse, y ab lo temps s' ossifica. *Paleto*, *paleilla*, *mucronata*. *Stomachi cartilago*.

CÁURER LA NEULELLA. fr. Afuixarse, *Caerse la paleilla*. *Stomachi cartilagineum relaxare*.

NEULER. m. Qui fá ó ven neulas. *Barquillero*. *Crustularius*, ii. || pl. Motllo pera fèr neulas. *Barquillero*. *Ferrens ad leganos efformandos typus*.

NEUMA. f. ret. Período de àmbit molt llarch y de molts membres. *Espíritu*, *neuma*. *Neuma*, tis.

NEUMÀTICH, CA. adj. Pertanyent al ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*. || Lo que obra ó 's mou per medi del ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*.

NEUMÀTICA. f. Part de la física que tracta del pes, de la elasticitat y en general de totas las propietats mecàniques que caracterisan á las substàncies aeriformes. *Neumática*. *Pneumatica*, æ.

NEUMATÓSIS. f. Malalties produhidas per la presència de gasos, sia qual se vulla la part del cos en que s' hajan extès aquestos fluids elàstichs. *Neumatosis*. *Pneumatosis*, is.

NEUMAOGRAFIA. f. Part de la anatomia, l' objecte de la quales la del scripció dels pulmons. *Neumografia*. *Pneumographia*, æ.

NEUROBALÍSTICA. f. Nom ab que's designa

tota la maquinària antiga de guerra per trasmitir-se las forcas per medi de cordas y nervis. *Neuroballistica*. Neuroballistica, æ.

NEURÓBATA. adj. Baylarí de corda, entre 'ls romans. *Neuróbata*. Neurobata, æ.

NEUROGRAFIA. Part de la anatomia que tracta dels nirvis. *Neurografia*. Neurographia, æ.

NEUROSPASTOS. m. pl. Espècie de figuretas que's portavan en las festas de Baco en Grècia y qual falo tenia moviment. Era l'atribut de Priapo. *Neurospastos*. Neurospasti.

NEUROTÒMIA. f. Part de la anatomia pràctica, que té per objecte la dissecció dels nirvis. *Neurotomia*. Neurotomia, æ.

NEUTRAL. adj. Indiferent, que no s' inclina á un partit ni á altre. *Neutral*, *neutro*. Neuter.

SER NEUTRAL. fr. No pèndrer partit. *Ser neutral*. In neutris partibus esse.

NEUTRALISACIÓ. f. quím. Operació que consisteix en anyadir la sufficient quantitat de àcid á un àlcali ó á una sal alcalina, pera que fongan las propietats alcalinas y recíprocament; en aquest cas resulta una sal neutra. *Neutralizacion*. Neutralisatio, nis.

NEUTRALISAR. v. a. y més comunment com r. Desvirtuarse recíprocament dos substàncies mescladas. *Neutralizarse*. Irritum, neutrum fieri.

NEUTRALITAT. f. Indiferència, indeterminació. *Neutralidad*. Neuter animus.

NEUTRALMENT. adv. m. Indiferentment. *Neutralmente*. Neutraliter.

NEUTRE. adj. NEUTRAL. || adj. gram. S' aplica al nom que no es masculí ni femení, y al verb que no es actiu ni passiu. *Neutro*. Neutrum, i. || TONTO. adj. Nom que's dóna á las sals que no són àcides ni alcalinas. *Neutro*. Neuter.

NEVADA. f. La neu que cau de una vegada sobre la terra. *Nevada*, *nevasca*, *nevisca*. Ningor, is.

NEVAR. v. n. Càurer neu. *Negar*. Ningo, is.

NEVAT, DA. adj. Blanch com la neu. *Nevado*. Candidus, niveus.

NEVATER. m. Qui ven neu. *Nevero*. Nivis venditor.

NEVÓS, A. adj. Cubert de neu. També 's diu del temps que está disposat pera nevar. *Nevoso*, *nevado*. Ningidus.

NEXOS. m. pl. Plebeus de Roma que no podent pagar á sos acrehedors quedavan esclaus de estos. Esta servitut fou suprimida per una llei del any de Roma 429. *Nexos*. Nexi.

NG.

NGAULAR. v. a. ant. MAULAR.

NI.

NI. partícula ab que's negan los extrems. Ni. Nec. || conj. que nega absolutament alguna cosa. Ni. Nec, neque. || Lo mateix que; ó ó y.

NI MÉS NI MÈNOS. m. adv. Exactament, cabalment. *Ni mas ni menos*. Non magis aut minus.

NIADA. f. NIARADA.

NIADOR. m. ter. PONEADOR.

NIAL. m. COVAROT. || NIU.

NIAL. v. a. Fèr niu. *Anidar*. Nidifico, as. || met. fam. HABITAR. || met. fam. ACULLIR. || v. a. ter. COVAR.

NIARADA. f. Ninada. *Nidada*. Pullities, ei.

NICASI. n. p. de home. *Nicasio*. Nicasius.

NIGENO, A. adj. Natural de y pertanyent á Nicèa ciutat de Bitínia. *Niceno*. Nicensus.

NICI, A. adj. ant. NECI.

NICOCIANA. f. Planta de fullas amplas, majors que las de la énula, ovals, assentadas, vellosas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert-pàlit, apegalosas, ó glutinosas al tacto, de color fort y sabor acre, aromàtic. Las fullas del comers, són secas y han patit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa: són color en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat, són olor aromàtic penetrant, y són sabor molt acre. Lo tabaco s' aromatiza ab la llavor fonka. Las flors que són blancas ó bermellas las fá á rahims en figura de embut, es emètica, irritant, narcòtica, vulnerària. 'L fruyt es una capseta ovoidèa de dos ventallas, que conté unas llavors molt petites, rojencas, y de virtuts semblants á la planta. *Nicociana*. Nicotiana, æ.

NICOLAU. n. p. de home. *Nicolas*. Nicolaus, i.

NICOMEDIENSE. adj. Natural de Nicomèdia ciutat del Assia en la Natòlia. *Nicomediense*. Nicomediensis.

NIELLA. f. Herba que's cria entre 'ls blats, fá la cama de uns quatre peus de llarch, vuyda, cuberta de pel aspre, lo mateix que las fullas que són llargas, estretas y punxagudas. Las flors se componen de cinch fulletas bermellas encara que algunas són blancas. Las llavors són escayradas, negras ó grogas, de olor aromàtic, de sabor picant, tancadas dins de capsetas membranoses comprimidas y divididas en celdetas. *Neguilla*, *ajenuz*. *Nigella*, æ.

NIELLAR. v. a. ant. CINZELLAR.

NIELLAT, DA. p. p. ant. CINZELLAT.

NIEN. f. ant. Res. *Nada*. Nihil.

NIERÓ. m. ter. NIU, COVADOR. 2.

NIGRETA. f. Espècie de ànec que viu en la vora del mar, lo mascle es negre, la femella parda, y 'ls dos tenen lo bech clapat de negre y bermell. *Negreta*. Ana fusca.

NIGROMÀNCIA. f. Endevinació pels cadàvers é invocació de las ànimas. *Nigromancia*. Necromantia, æ. || La acció executada pel art del mateix nom. *Nigromancia*. Necromantia, æ.

NIGROMÀNTICH, CA. adj. Pertanyent á la nigromància. *Nigromántico*. Necromanticus. || m. Qui la exercita. *Nigromántico*, *nigromante*. Necromanticus, i.

NIGUA. f. Insecte natural de América. Es de ménos de mitja llnea de llarch y molt semblant à la pussa, de la qual se diferencia en tenir blanca la part posterior de són cos, y la boca armada de una trompa tan llarga com tot ell, ab la qual se fica en los peus de las personas ahont deposita sos ous, los quals avivantse immediatament causan vivissims dolors, y molts vegadas la mort. *Nigua.* Pullex penetrans.

NIMI. m. Espécie de panyo que's feya en lo Languedoch. *Nim.* Panneus genus.

NIMAUSDÓ. loc. ant. *Os doy mi alma.* Trado vobis animam meam.

NIMIAMENT. adv. m. Excessivament, mássa. *Nimamente.* Nimis.

NIMIETAT. f. Excés, desmasia. *Nimiedad.* Nimietas, atis.

NÍMIO, A. adj. Excessiu, desmasiat. *Nímio.* Nimius. || **DELICAT.** 2. y 3. || **MINUCIÓS, ESCRUPULÓS.**

NIN, A. m. y f. NINYO, PADRI.

NINA. f. Figura de dona ab que s' entretenen las criaturas. *Muñeca.* Pupula, æ. || Forat del ull per ahont passen los raigs de la llum, y fent refracció ab l' humor cristallí forman ó pintan los objectes. *Niña, niñeta, pupila.* Pupula, æ. || met. Lo més estimat. *Niñas de los ojos.* Velut oculorum pupillæ.

COM LA NINA DEL ULL. loc. ab que's pondera l' apreci que's fa de una cosa, ó 'l carinyo ó cuydado ab que's tracta. *Como los ojos de la cara.* Oculis carior.

SÉR LA NINA DELS SEUS ULLS. fr. met. Exagera lo molt que s' estima à algú. *Ser la niña ó lumbre, ó la luz de sus ojos.* Pluris quam oculos facere.

TOCAR Á ALGÚ EN LA NINA DEL ULL. fr. met. ab que's pondera 'l sentiment que té del dany que sofreix lo que s' estima molt. *Tocar en la lumbre ó en las niñas de los ojos.* Oculos ferire.

NINFA. f. mit. Deytat fabulosa dels boscos, ayguas, etc. *Ninfa.* Nympha, æ. || L' insecte quant ha viscut en forma de oruga y 's tánca dins de una pelleta més ó ménos gruixuda, vivint allí sense moviment fins que ix en forma de papallona. *Ninfa.* Nympha pupa. || met. Dona jove y hermosa. *Ninfa.* Nimpha, æ.

NINGÚ. m. Negació absoluta de alguna persona. *Ninguno, nadie.* Nemo, inis, nullus.

NINGUN, A. adj. Nega absolutament alguna cosa. *Ninguno, ninguno.* Nullus.

NINOT. m. Figura de home petita feta de fusta, pasta, etc. *Muñeco.* Homunculi effictio. || Lodisfressat ridiculament pera divertir als altres ab gestos y muecas. *Moharrache, moharracho.* Mormolychia, æ. || Qualsevol figura ridícula mal composta. *Moharrache, moharracho.* Ridicula hominis effictio.

|| La figura de home armat plena de palla ó altre cosa semblant. *Bausan.* Hominis armati species. || Bobo, ximple y neci. *Bausan.* Stupidus. || Figureta de pasta ó de altra matéria vestida y adornada que

's mou per medi de un fil ó de altre artifici. *Titere.* Simulacra parva scenica. || met. fam. La persona de figura ridícula, ó petita ó presumida. *Titere, muñeco, mocoso, chuchumeco, calandrajo.* Ridiculus homo. || La persona de figura petita y despreciable. *Figurillo, yancuajo, renacuajo, zarrapizon.* Homunculus.

NINOV. f. ant. Contracció de Nit nova pera significar las primeras horas del any nou. *Noche buena.* Prima anni nox. || **NADAL.**

NINOVA. f. ant. MINOVA.

NINOY. m. CAPDANT. || **NARCÍS.** 2.

NINXO. m. Volta, sepultura ahont se depositan los cadàvers ab separació. *Nicho.* Loculus, i. || Concavitat formada artificiosament en la fàbrica pera col·locar en ella alguna estàtua. *Nicho.* Loculus cavus in pariete.

NÍPIS. m. Espécie de tela que's fabrica en las islas filipinas y en Madagascar ab lo fil extret del cor de la planta anomenada nipa y que conserva sempre un color de palla. *Nípis.* Nipis tela.

NIRVI. m. Part orgànica del cos del animal que uneix y lliga las altrás parts del cos, y serveix pera 'ls moviments de ella. *Nervio.* Nervus, i. || met. La part més ferma y poderosa de qualsevol cosa. *Nervio.* Nervus, i. || La eficàcia y vigor de la rahó. *Nervio.* Nervus, i. || Lo filet que corre de llarch á llarch en las fulles de las plantas pel revés, més elevat que la superfície de ellas. *Nervio.* Nervus, i.

NIRVI DE BOU. Vit de bou. *Corbacho.* Scutica, æ.

NIRVI DE LA CUA DELS GATS. Lo que tenen los gats en lo cap davall de la cua, y se'ls sól traurer á fi de que crescan. *Ruin.* Subtilis nervus in cauda felis.

NIRVI ÓPTICH. Qualsevol de aquells per medi dels quals la vista reb las espécies. *Nervio óptico.* Nervus opticus.

AB NIRVI. m. adv. Ab vigor, eficàcia y activitat. *Nervosamente.* Nervosè.

ENCONGIR LOS NIRVIS. Arronsarlos. *Convulsar.* Contrahi.

ENTORPIRE 'LS NIRVIS. Quedar tiessos per excés de fret. *Arrecirse.* Rigere.

TORNÁRSEN LOS NIRVIS. fr. Arronsarse. *Contraerse los nervios.* Contrahi.

NIRVIET. m. d. *Nervezuelo, nervecico.* Nervulus, i.

NIRVIÓS, A. adj. Ple de nirvis. *Nervioso, nervoso, nervudo.* Nervosus. || met. Fort, robust. *Nervoso, nervioso.* Nervosus. || S' aplica al discurs, expressió ó paraula que conté rahons molt fortas y convincents. *Nervioso.* Nervosus.

NIRVIOSAMENT. adv. m. Ab vigor y activitat. *Nervosamente.* Nervosè.

NIRVIOSITAT. f. Robustesa, eficàcia. *Nervosidad, nerviosidad.* Nervositas, atis.

NISART. m. ant. Espécie de corab mercant de vela que servia pera viatges llarchs. *Nisardo.* Nisardus, i.

NISSAGA. f. fam. Cas'a, mena. *Balea, casta*, raza. Genus, eris.

NISSANDRO. m. ant. Certa classe de embarcació. *Nisandro*. Navis genus.

NISSAR. adj. NICENO.

NIT. f. La part del dia natural en que està 'l sol davall del nostre horisont. *Noche*. Nox, ctis.

NIT CLARA. La en que no hi ha núvols. *Noche clara*. Clara, serena nox.

NIT DE NADAL. La en que va náixer Jesús. *Noche buena*. Nativitatis Domini nox.

NIT EN CLAR. La que's passa sense dormir. *Noche toledana*. Nox insomnis.

NIT Y DIA. m. adv. ab que s' expressa la continuació y aplicació ab que's fá alguna cosa sense parar gens. *Noche y dia*. Nocte dieque.

À ENTRADA DE NIT. m. adv. Al comensar la nit. *À boca de noche, à primera noche*. Prioribus noctis tenebris.

ABÍ À LA NIT Y À LA NIT PASSADA. m. adv. En lo dia anterior després de haverse fét nit. *A noche, ayer noche*. Hesternæ nocte.

BONA NIT. exp. Salutació familiar que s' usa en la nit. *Buenas noches*. Placidam tibi noctem apprecor.

BONA NIT Y BONA HORA. exp. que's diu quant alguna cosa s' ha perdut ó desperdiciat. *Oruga le dió, voló golondrino, à Dios obispo*. Evanuit.

BONA Ó MALA NIT. loc. que á més del sentit recte significa 'a nit que s' ha passat en coses agradables, ó en molestias y desagradables. *Buena ó mala noche*. Placida nox vel adversa.

COM DE LA NIT AL DIA. loc. Modo de parlar ab que's manifesta la gran diferència que hi ha de una cosa á altre. *Como de lo vivo á lo pintado*. Toto coelo distans.

DEMÀ À LA NIT. m. adv. En la nit del dia immediat següent. *Mañana por la noche*. Crastina nocte.

DE NIT TOTS LOS GATS SÓN PARDOS. loc. fam. Explica que ab la obscuritat de la nit es fácil dissimular las fal'as de lo que's ven ó comercia. *De noche todos los gatos son pardos*. Nox tenebris vitia omnia tegit.

FÉA NIT. fr. Passar la nit en alguna part. *Hacer noche*. Pernoclo, as.

FERSE DE NIT. fr. Enfosquirse. *Anocheecer, hacerse noche*. Vesperasco, is.

FERSE NEGRA NIT. fr. Faltar la llum del dia. *Anocheecer, cerrar la noche, hacerse de noche*. Noctesco, is.

LO QUE DE NIT SE FÁ DE DIA 'S VÁU. ref. Repren al qui obra mal fiant en la obscuritat de la nit, avisantlo que la llum del dia descobrirá sos defectes. *Lo que de noche se hace, á la mañana aparece*. Nocte laboratum detegit alma dies.

MALA NIT Y PARIR MOSSA. ref. Denota tenir mal éxit algun negoci ó pretensió després de molt treball. *Mala noche y parir hija*. Totam noctem laborare exiguo proventu.

MÉS LLEIG QUE LA NIT. loc. fam. Se diu de la persona molt fea. *Peo como el coco ó como un demonio*. Turpior Vulcano.

MITJA NIT. La hora en que 'l sol està més distant de nostre horisont. *Media noche*. Noctis medium.

QUI SOPA MÀSSA Á LA NIT, NO DORM SOSSEGAT AL LLIT. ref. QUI SOPA MÀSSA, SOMIA MOLT.

NÍTOLS. m. pl. fam. Las glándulas de sota la barba. *Parótidas*. Parotis, idis.

NITRAL. m. Lo paratge mineral ahont se congela 'l nitre. *Nitral*. Nitraria, æ.

NITRAT. m. Nom genèrich que's dóna á las sals per la combinació del ácid nítrich ab una basa acidificable. La major part de aquestas sals existeix formada en la naturalesa; altra 's fabrica pel or. En general són solubles en la aygua, y 's cristallisn pel refredament; són sabor es fresch, picant, acre, y encara cáustich; tractats á un calor més ó ménos elevat pel ácid sulfúrich despedeix en vapors blanchs y ácid nítrich. *Nitrato*. Nitras, atis.

NITRAT ÀCID DE MERCURI. Líquit blanch que's torna vert per la acció de la llum, molt dens, inodoro, de sabor metálich, y cáustich molt viu: té propietats estimulans, y s' usa contra 'ls brians corrosius, y úlceras cancerosas de la pell, etc. *Nitrato ácido de mercurio ó dentro nitrato de mercurio líquido*. Nitras mercurii acidus, dentro nitras mercurii.

NITRAT DE MORFINA. Una espècie de sal molt soluble y molt amarga. *Nitrato de morfina*. Nitras morphinæ.

NITRE. m. Sal mineral de blanch gris, transparenta y dura, es de gran us en la farmácia y arts, y 'l principal ingredient en la pólvora: té 'l nom de la montanya Nitra que es ahont se fá. *Nitro*. Nitrum, i.

NITRERIA. f. Lo paratge ahont se recull ó beneficia 'l nitre. *Nitreria*. Nitraria, æ.

NÍTRICH, CA. adj. Pertanyent al nitre. *Nítrico*. Nitricus.

NITRÓS, A. adj. Lo que té en sí nitre ó sas propietats. *Nitroso*. Nitrosus.

NITXO. m. aut. NINXO.

NIU. m. La caseta artificiosa en que 'ls aucells fan las crias. *Nidal, nido*. Nidus, i. || Lo dels insectes y altres animalons. *Nido*. Nidus, i. || met. Lloch ahont sól acudir algú. *Guarida, manida, nido*. Mansio, nis || Paratge ahont se recull gent de mala conducta. *Gorrionera, nido, nidal*. Sceleratorum cubile. || Lo paratge ahont algú s' acull ó guárda alguna cosa que vol tenir oculta. *Nidal*. Nidus, i.

DEIXAR LO NIU. fr. Se diu dels aucells que 'l abandonan quant han acabat de criar. *Desanidar*. Nidum deserere.

EN LOS NIUS QUE SÓN DE ANTANY NO HI HA MOIXONETS ENGUANT. ref. Adverteix que no's déu deixar passar la ocasió per la dificultat que hi ha de trobarla quant se busca. *En los nidos de antaño no hay pájaros ogaño*. Hic veteres annos vacuos videt alite nidos.

FÉR NIU DE TOTA BROSSA. fr. met. Aprofitarbo tot.
Hacer á pluma y á pelo. Nihil respuere.

FÉR NIU Ó 'L NIU LOS AUCELLS. fr. Construhir la casa ó jas about han de criar. *Nidifear, hacer nido.* Nidífico, as.

TRÀUREN UN NIU. fr. AFOLLAR. 4.

NIUADA. f. NIARADA.

NIUERADA. f. Garrinada, 'l part del animal que dóna á llum molts fíls. *Cachillada.* Fœlum copiosa emissio.

NIVELL. m. Instrument pera examinar si un pla está verdaderament horisontal. *Nivel.* Libella, æ. || La igualtat del terreno ó pla sèns inclinació. *Nivel.* Planum, i. || met. La suma igualtat en qualsevol línea ó espècie. *Nivel.* Libella, æ.

NIVELL DE AYGUA. Cilindro en que está enclosa la aygua ab dos bolas de vidre que s'alsan sobre 'ls costats, y corre la aygua al un quant se desnivella. *Nivel de agua.* Ex aqua libella.

NIVELL DE AYRE. Cilindro de vidre quasi ple de aygua y tapat hermèticament per las dos puntas, que col·locat á nivell en lo pla queda l'ayre en lo mitj, inclinante a la part ahont se troba la designallat de ell. *Nivel de aire.* Ex aère libella.

À **NIVELL.** m. adv. Ab tota igualtat al horisont pla. À *nivel.* Ad libellam. || Ab igualtat recta pel llarch ó en fíls. À *nivel.* Ad amussim.

FÉRDRE LO NIVELL. fr. Separarse alguna cosa de la rectitut ó direcció que li correspon. *Desmentir.* Non benè convenire.

NIVELLADOR, A. m. y f. Qui nivella. *Nivelador.* Librator, is.

NIVELLAMENT. m. Obra. *Nivelacion, nivelamento.* Libramen, inis.

NIVELLAR. v. a. ANIVELLAR. || met. Observar igualtat ó equitat en lo que s'executa. *Nivelar.* Prependo, is.

NO.

NO. adv. negatiu. No. Non. || Uniatli un verb y la partícula *RES* s'usa pera donar més forsa y eficàcia á la negació; y així 's diu: no val *RES*, no hi fa *RES*. No. Nihil omninò.

no? Usat pera preguntar. No? Nonne?

no més. m. adv. May més. *No mas, nunca mas.* Absit ut amplius. || Prou, bastant. *No mas, nada mas.* Nihil ampliùs.

no obstant. m. adv. Sense que servesca de des-torb. *No obstante; con todo, sin embargo.* Tamen.

no que no. expr. YA, YA.

no rés. m. adv. Nega 'l ser ó la existència de alguna cosa. *Nada.* Nihil. || Poch ó molt poch. *No nada, no nadilla.* Nonnihil.

no RES MENTS. exp. ant. Exagera alguna cosa que convé á altra de que no 's pensava. *No menos, nada menos.* Nec minùs quam, nihilo minùs.

no sé que. exp. Denota que 's troba alguna gràcia ó atractiu en las cosas que no se sab explicar. *No sé que.* Quid expectabile inexplicableque.

no sia! interj. ant. no!

no y més no. Negació repetida de alguna cosa que expressa la insistència en lo negar. *Nones.* Iterum non.

que no? ó donchs no? loc. Contradiu lo dubte ó sentir contrari sobre la opinió en que s'està. *Pues no? Ne igitur.*

NOA. f. ant. NOVA, NOTICIA.

NOBILIARI. m. Llibre que tracta de la noblesa de las familias. *Nobiliario.* Nobiliarium, ii.

NOBILÍSSIM, A. adj. sup. *Nobilisimo.* Nobilissimus.

NOBLE. adj. Il·lustre, conegut per sa sanch. *Noble.* Nobilis. || Principal, excel·lent, ventatjós en qualsevol lícea. *Noble.* Excellens. || Singular, ó particular en sa espècie. *Noble.* Generosus. || Títol de honor que donà 'l rey desde l'any 1390. *Noble.* Nobilis. || Honrós, estimable. *Noble.* Ingenuus. || m. com. La persona que per sa sanch y llinatge es de una classe distingida ó il·lustre. *Hidalgo, hijo-dalgo.* Generosus, i. || met. Se diu de la persona de ànimo generós y de lo que li pertany. *Noble, hidalgo.* Generosus. || met. S'aplica á las cosas fetas ab gràcia, lluhiment y ostentació. *Lucido, espléndido.* Splendidus.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUARTOS. loc. Lo que té 'ls quatre avis de part de pare y mare nobles. *Noble de todos cuatro costados.* Ex utrisque tam paternis quam maternis avis nobilis.

FÉR FÉR LO NOBLE. fr. Fér que algú 's tracte y 's porte com á caballer. *Acaballera.* Nobilium moribus aliquem instruere.

NOBLEA. f. ant. NOBLESA.

NOBLEMENT. adv. m. Generosa, famosa, il·lustrement. *Noblemente.* Nobiliter. || Ab urbanitat y noblesa com convé á una persona ben nada. *Noblemente.* Nobiliter.

NOBLESA. f. Llustre, esplendor, excel·lència, dignitat, claredat de sanch. *Nobleza.* Splendor, is. || Antigüetat de una casa. *Nobleza.* Claritas, atis. || Fama, estimació, reputació. *Nobleza.* Claritas, atis. || Lo conjunt de nobles, sa classe y condició. *Nobleza.* Nobilitas, atis. || Excel·lència, primor ó avantatge de una cosa entre las demès de sa espècie. *Nobleza.* Excellentia, æ. || met. Generositat y grandesa de ànimo. *Hidalguia, nobleza de corazon.* Magnanimitas, atis. || met. Lo lluhiment y ostentació ab que es fa alguna cosa. *Lustre, esclarecimiento.* Splendor, is.

NOBLESA DE COR. NOBLESA. 6.

NOBLIA. f. ant. NOBLESA.

CARTA Ó PATENT DE NOBLIA. loc. ant. Privilegi de noblesa. *Título, privilegio de nobleza.* Nobilitas, atis.

NOBLIT. ant. En olvit. *En olvido.* In oblivione.

NOGES. f. pl. NÚPCIAS.

NOCH. m. Batan. *Noque, batan.* Maquina ful-lonis.

NOCIBLE. adj. NOCIU.

NOCIÓ. f. teol. Coneixement, intel·ligència, idea que 's forma de alguna cosa per la espècie que dona al enteniment. S' usa pera explicar lo misteri de la santíssima Trinitat y la distinció de personas. *Nocion.* Notio, nis. || Sentit, accepció de alguna paraula ó veu per lo coneixement que 's té de sòn significat. *Nocion.* Notio, nis. || CONEIXEMENT.

NOCIONAL. adj. teol. Lo pertanyent á la noció. *Nocional.* Ad notionem pertinens.

NOCIU. v. a. ant. DANYAR.

NOCIU, VA. adj. Danyós, pernicios, perjudicial. *Nocivo.* Nocivus.

NOCIVAMENT. adv. m. DANTOSAMENT.

NOCTAMBULACIÓ. f. Lo somni ú operacions del noctàmbulo. *Noctambulacion.* Noctambulatio, nis.

NOCTÀMBULO. m. Lo qui camina ó fá dormint lo que comunment s' executa estant despert. *Noctàmbulo.* Noctambulus, i.

NOCTURLABI. m. astron. Instrument pera observar á qualsevol hora de la nit lo que la estrella polar s' alsa sobre del pol, ó lo que baixa, etc. y la mateixa altura del pol. *Nocturlabio.* Nocturlabium, ii.

NOCTURNAL. adj. ant. NOCTURNO.

NOCTURNALMENT. adv. m. Per la nit *Por la noche, nocturnalmente.* Noctu.

NOCTURNO, A. adj. Pertanyent á la nit. *Nocturno, nocturnal.* Nocturnus. || m. Una de las tres parts en que 's divideixen las matines, que consta de cert número de salms y tres llistons. *Nocturno.* Nocturnum, i. || mit. Dèu de la nit. *Nocturno.* Nocturnus, i. || Nom que donan los astrònoms al arch de círcul en que 'l sol camina per la nit. *Nocturno.* Nocturnus arcus. || Nom que donan al planeta Vénus quant surt per la tarde. *Nocturno, véspero.* Nocturnus, i. || MELANCÓLICH, TRIST. || Se diu dels aucells que volan ó caminan per la nit, com la oliva, mussol, etc. *Nocturno.* Nocturnus.

NODACIÓ. f. cir. Impediment ó tumor en los nirvis. *Nodacion.* Nodus, i.

NODRIDOR. m. ant. DIDOT.

NODRIMENT. m. ant. NUDRIMENT.

NODRIR. v. a. ant. NUDRIR, MANTENIR, CRIAR. || EDUCAR.

NODRISSA. f, ant. DIDA.

NODRIT, DA. p. p. ant. NUDRIT.

NODRISSO. m. Porch desmamat. *Lechon, cochinitillo.* Porcellus, i.

NODRIZ. m. ant. Lo marit de la dida. DIDOT.

NOECIANA. f. Secta dels heretges Noecians, deixebles de Noto, 'ls quals no distingian personas en Dèu. *Noeciana.* Noeciana, æ.

NOEMA. f. ret. ÉNFASIS.

NOEMBE. m. NOVEMBRE.

NOES. f. pl. NOTÍCIAS, NOVAS.

NOGA. f. ter. Nou grossa. *Nuez gruesa.* Nux grandior.

NOGADA. f. Salsa de nous. *Nogada.* Nuceum vel ex nucibus moretum.

NOGUER. m. y

NOGUERA. f. Arbre de uns setanta peus de alt, de molta copa ó bógit, ben cabert de fullas de un peu de llarch, que 's componen de altrás ovaladas y col·locadas de dos en dos en los costals de un punxó comú; las flors petites, lo fruy es la nou; la fusta es molt pesada, dura, de hermós color obscur, y apreciable, la escorxa es bona pera adobar pells. La sombra es danyosa y perilla dormir en ella. *Nogal, noguera.* Juglans, dis.

DE COLOR DE NOGUERA. De color pardo obscur. *Noguerado.* Nuceus color.

NOGUERADA. f. y

NOGUERAR. m. Lloch plantat de noguers. *Nogueral.* Nucetum, i.

NOHIBLE. adj. ant. NOCIU, DANYÓS.

NOLICIÓ. f. teol. Acte de la voluntat ab que no 's vol alguna cosa. *Nolicion.* Nolitio, nis.

NOLIEIG Y NOLIEJAMENT. m. ant. La acció de noliejar. *Fletamento.* Navis conductio.

NOLIEJAR Y NOLISAR. v. a. ant. náut. FLETAR.

NOLIMETÀNGERE. m. Espècie de cranch incurable. *Nolimetàngere.* Nolimetangere.

NÓLIT. m. Preu que 's pága pel transport ó tragi y arrendament de la nau. *Flete.* Vectura, æ.

MENTS DE NÓLIT. loc. ant. Sense nólit. *Sin flet.* Absque naulo.

NOM. m. Paraula ab que 's coneix alguna persona ó cosa y 's distingeix de altra. *Nombre.* Nomen, inis. || Títol pel qual es coneguda una persona ó cosa, com: li pots donar lo nom de pare. *Nombre.* Nomen, inis. || Fama, reputació, crédito. *Nombre, nombreadia.* Nomen, inis. || Autoritat, poder ó virtut ab que 's fá alguna cosa per altre. *Nombre.* Nomen, inis. || gram. La primera part de la oració que 's declina per casos, té género y no significa temps. *Nombre.* Nomen, inis. || mil. Sant y senya secreta que 's dona en la nit pera regonèixer los amichs. *Nombre.* Tesseraria vox.

NOM DE CASA. 'L que es comú á tota una familia. *Apellido.* Cognomen, inis.

NOM DE FONTS. Lo que 's posa al temps de batejar á la criatura. *Nombre de pila.* Prænomen, inis.

ANÀRSEN EN NOM DE DÈU. fr. ANÀRSEN Á LA PAG DE DÈU.

COM HAVEU NOM? loc. Com vos diheu. *Cómo os llamaís? cuál es su nombre? Quod tibi nomen est?*

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Maltractarse de paraula. *Decirse el nombre de las fiestas ó de las pascuas.* Dictieris se mutuó proscindere.

EN NOM. loc. En virtut ó ab autoritat y poder de algú. *En nombre; de parte.* Nomine.

EN NOM DE. m. adv. S' usa pera implorar auxilli y favor. *En el nombre.* In nomine.

MUDAR Ó CAMBIAR LO NOM. fr. Fingirlo. *Mudar, fingir el nombre, tramombrar.* Nomen novare.

NO SABER LO NOM MUSA. fr. fam. Sér molt ignorant. *No saber las declinaciones.* Summè inscium esse.

PRIMER SE PERDRIA 'L MEU NOM. loc. Denota la resolució de fer alguna cosa. *No me llamaria como me llamo.* Nomen amitterem.

TENIR NOM. fr. Sér molt coneguda ó famosa alguna cosa. *Ser muy nombrado.* Celebrem esse.

TENIR NOM Ó PER NOM. fr. Dirse, anomenarse. *Llamar-se.* Vocari.

NÓMADE. adj. Errant, qui no té domicili fixo. *Nómade, nómada.* Vagus.

NOMBRA. f. Llista de números que s' usa en los estudis pera apèndrer de contar. *Tabla.* Tabula pythagorica.

NOMBRAR. v. a. ant. NUMERAR, CONTAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMBRAT, DA. adj. ant. NUMERAL.

NOMBRADA PECÚNIA. m. adv. DINER CONTANT.

NOMBRE. m. ant. NÚMERO.

NOMENADAMENT. adv. m. ant. EXPRESSAMENT.

NOMENADOR, A. adj. Lo que s' ha de anomenar. *Lo que se ha de nombrar.* Nominandus.

NOMENAR. v. a. ANOMENAR.

NOMENARSE. v. r. ANOMENARSE.

NOMENAT, DA. p. p. ANOMENAT.

NOMENCLATURA. f. Nòmina, llista de noms. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ. || Conjunt de veus tècniques ó pròpies de una facultat. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ.

NÓMINA. f. Llista, catàloch. *Nómina.* Cathalogus, i.

NOMINACIÓ. f. La acció de anomenar ó cridar per són nom. *Nominacion, nombramiento.* Nominatio, nis. || Elecció de persones pera algun càrrech ó empleo. *Nombramiento, nominacion.* Nominatio, nis.

FÉR NOMINACIÓ. fr. NOMBRAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMINADOR, A. m. y f. Qui anomena ó posa nom. *Nominador.* Nuncupator, is. || Qui anomena ó té dret de anomenar pera algun empleo. *Nominador.* Nominator, is.

NOMINAL. adj. Pertanyent al nom. *Nominal.* Nominalis. || S' aplica als filosops del sigle onze que fundàren la universitat de Leipsik y sa doctrina en la significació dels noms. *Nominal.* Nominalis. || pl. Festes en que's posava 'l nom als noys. *Nominales.* Nominalia, um. || adj. gram. Se diu del adjectiu que's deriva de un substantiu, com celestial de cel. *Nominal.* Nominalis.

NOMINAR. v. a. ANOMENAR, ELEGIR.

NOMINAT. adj. Lo que té nom especial. CONTRACTE NOMINAT.

NOMINATIU. m. gram. Lo primer cas de la declinació. *Nominativo.* Nominativus, i. || pl. Se diu de las declinacion dels noms. *Nominativos.* Nominum declinationes.

NOMÓDICE. m. Cada un dels jutges encarre-

gats en Grécia de designar á las personas que havian merescut sér coronadas en los jochs sagrats. *Nomódice.* Nomodiciis.

NONA. f. La última de las horas menors en lo reso ecclesiàstich. *Nona.* Nona hora. || Una de las horas en que dividian los romans lo dia, y corresponia á las tres de la tarde. *Nona.* Hora nona. || mit. Una de las parcas. *Nona.* Nona, æ. || pl. La segona part del mes entre 'ls romans, que corresponia al dia set en mars, maig, juliol y octubre, y al cinch en los demés. *Nonas.* Nonæ, arum.

FÉR NONA, NON Ó NON NON. fr. Dormir las criaturas. *Hacer el mu.* Somnum capere.

NONAGENARI, A. adj. Qui té noranta anys. *Nonagenario.* Nonagenarius.

NONAGÉSSIM, A. num. ord. Lo que està 'l últim de nou desenas. *Nonagésimo.* Nonagesimus.

NONAGONAL. adj. Lo pertanyent al número de nou. *Nonagonal.* Nonagonus.

NONÀGONO. m. geom. Figura de nou costats. *Eneágono nonágono.* Eneagonus, i.

NONAT, DA. adj. S' aplica al qui no ha nat naturalment, sinó que'l han tret del ventre de sa mare. *Nonato.* Non natus.

NON PLUS ULTRA. exp. llat. usada com á masculí pera exajerar las cosas puig significa no NI HI HA UN ALTRE. *Non plus ultra.* Non plus ultra.

NOPAL. m. FIGUERA DE MORO.

NORA. f. La muller del fill. *Nuera.* Nurus, us. || ant. CÍNIA.

LA CURIOSA DE MA NORA. loc. que reprehen als que fan véurer que són molt nets, y són los més bruts. *La relimpia de Horcajo, que lavaba las patas al asno.* Immundi quidem.

NORABONA. f. ENHORABONA.

NORAMALA. f. ENHORAMALA.

NORANTA. adj. Numeral cardinal que resulta de nou repetit deu vegadas. *Noventa.* Nonaginta.

NORDEST. m. náut. Vent entre 'l nord y 'l est. *Nord, nordeste.* Cæcias, æ. || Lo punt del horisont que està entre 'l nord y 'l orient. *Nordeste.* Horizontis punctum inter septentrionem et orientem æquè distans.

NORDESTAL. adj. Lo que pertany al nordest. *Nordestal.* Ad cæciam pertinens.

NORESMEYNS. m. adv. ADÉMÉS.

NORMA. f. Regla, qualsevol cosa que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta, norma.* Regula, æ, exemplar, is.

NORMAL. adj. REGULAR. || Dit de la línia perpendicular. *Normal.* Perpendicularis. || adj. Lo que es ó està ajustat y conforme á regla. *Normal, regular.* Normalis.

NORNORDEST. m. Lo vent que ve de entre 'l nord y 'l nordest. *Nordeste.* Medius subaquilo. || náut. Lo punt del horisont que dista igualment entre 'l nord y 'l nordest. *Nornordeste.* Horizontis punctum à septentrione orientem versus viginti duobus gradibus cum triginta minutis distans.

NORT. m. Pol ártich ó septentrional. *Norte.* Septentrio, nis. || Primer punt del horisont desde ahont comensa la numeració. *Norte.* Septentrio, nis. || La part septentrional de la esfera y las terras situadas en ella. *Norte.* Septentrionalis regio. || Tramontana, vent que bufa de aquella part; un dels quatre principals en que's divideix la rosa náutica. *Norte, aquilon.* Boreas, æ. || La estrella més immediata al pol. *Norte, estrella polar ó de Mercurio.* Polus, i. || met. Direcció, guia. *Norte.* Dux, cis.

POSAR LO NORT. fr. náut. Aténdrer á la estrella així dita ó al pol per la direcció del viatge. *Nortear.* Polarem stellam attendere.

NORTNORUEST. m. náut. Lo vent que ve de entre 'l nort y l' noruest. *Nornorueste.* Ventus inter caurum et boream.

NORUEST. m. Vent entre nort y ponent. *Norueste.* Caurus, i.

NORUESTAR. v. n. náut. Declinar ó apartarse la brúixula magnética del Nort ó septentrió vers l' oest ó ponent. *Nordestar.* Versum boream acus náutica declinari.

NOS. pron. personal. S' usa pera denotar autoritat. *Nos.* Nos. || Nosaltres. *Nosotros.* Nos. || ant. *No se.* Non.

NOSA. f. Embarás, estorb. *Embarazo, estorbo.* Impedimentum, i. || ant. ENUG.

FÉA NOSA. fr. Embarassar. *Estorbar, embarazar, embargar, servir de estorbo.* Impedio, is.

NOSALTRES. pron. p:sonal. Denota pluralitat de personas inclosa la que parla. *Nosotros.* Nos; la terminació nostrum del genitiu del plural sols s' aplica als numerals, partitius, comparatius y superlatius, y nostri á tot lo demès que demana genitiu.

NOSELLA. f. NEULELLA.

NOSOGRAFIA. f. Descripció de las malalties. *Nosografia.* Nosographia, æ.

NOSOMÀNTICA. f. Modo de curar per encantament ó bruixeria. *Nosomántica.* Nosomantica, æ.

NOSTOLOGIA. f. Nom que's dóna á la part de la patologia que tracta de la classificació y diferència de las malalties. *Nosologia.* Nosologia, æ.

NOSTRAMO. m. La persona encarregada dels guarniments y arreus en los barcos. *Nuestro amo; nuestro amo.* Herus noster. || Jesucrist sacramental. *Nuestro señor.* Dominus noster.

NOSTRAT, DA. pront. ant. y

NOSTRE, A. y

NOSTRA DONA. f. ant. La mare de Déu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

NOSTRO, Ó NOSTRON. pront. ant. Lo que'ns pertany. *Nuestro.* Noster. || Qui es del partit ó professió del qui parla. *Nuestro, de los nuestros.* Nostros, alis.

NOTA. f. Senyal. *Nota, seña, marca.* Signum, i. || Apuntació de algunas espècies. *Nota, apuntamiento, apunte.* Nota, æ. || La dels marges dels lli-

bres. *Apostilla.* Nota, æ. || Observació, reparo. *Nota.* Observatio, nis. || Censura, reparo de las accions de altre. *Nota, animadversion.* Nota, æ. || Taxa, defecte grave. *Nota.* Nota, æ. || mús. Solfa, 'ls caràcters de la música. *Nota.* Musicæ nota.

NOTABILÍSSIM, A. adj. sup. *Notabilísimo.* Valdè notabilis.

NOTABILÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Notabilísimamente.* Valdè notabiliter.

NOTABLE. adj. Considerable, gran, excessiu en sa línea. *Notable.* Maximus. || Reparable, digne de correcció. *Notable.* Notandus. || Considerable, digne de atenció y cuydado. *Notable.* Prospicius.

NOTABLEMENT. adv. m. Insignement. *Notablemente.* Insignitè. || Ab nota, reparablement. *Notablemente.* Notabiliter.

NOTACIÓ. f. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTADAMENT. adv. m. Especial, senyalada, particularment. *Principalmente.* Maximè.

NOTADOR. m. OBSERVADOR. || Censor injust. *Notador.* Notator, is.

NOTAMENT. m. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTAR. v. a. Senyalar, marcar. *Notar.* No'to, as. || Reparar, observar, advertir. *Notar.* Noto, as. || Fér alguna apuntació. *Notar, apuntar.* Subsigno, as. || Posar notas en los escrits. *Notar.* Annoto, as. || Censurar, reparar en las accions de altre. *Notar.* Noto, as. || Taxar de infàmia, causar descrédit. *Notar.* Infamiae nota afficere.

NOTARI. m. Escribá públich. *Escribano, notario.* Notarius, ii. || ACTUARI. || DE TAUILL. ACTUARI.

NOTARIA. f. Ofici de notari. *Escribania, notaria.* Notarii munus. || L' estudi ú oficina de notari. *Notaria, escribania.* Notaria officina.

NOTARIAT. m. Títol ó nombrament de notari. *Notariato.* Notarii titulus.

NOTAT, DA. p. p. *Notado.* Notatus.

NOTÍCIA. f. Noció, coneixement, ciència. *Noticia.* Notitia, æ. || Novetat, avis. *Noticia.* Notitia, æ. || Espècie de algun art ó ciència que fa docte ó erudit. *Noticia.* Doctrina, æ. || Judici de alguna cosa que encara no s' ha averiguat bè. *Noticia.* Indicium, ii. || La memòria confusa de alguna cosa que s' ha sabut. *Noticia, especie remota.* Remota species.

AFICIONAT Á NOTÍCIAS. Lo qui sempre par'a de novetats y las busca en papers públichs. *Gacetista.* Ephemerendum jactor.

ARA ES LA PRIMERA NOTÍCIA. exp. Denota la novetat que causa alguna cosa que's diu y de que no's tenia notícia. *Ahora lo oigo.* Nunc primum hæc audio.

LAS MALAS NOTÍCIAS LO VENT LAS PORTA. ref. Denota que quasi sempre se sab prompt'e una mala notícia. *Lo malo viene volando.* Infausta semper volant.

LAS MALAS NOTÍCIAS SEMPRE SÓN CERTAS. ref. Ensensa quant més exposats estám á las desgràcias

que á las felicitats; pues aquestas quasi sempre 's desvaneixen, y las altras se verifican. *Las malas nuevas siempre son ciertas.* Erravit numquam qui nova moesta tulit.

PLE DE NOTÍCIES. Sabi, erudit. *Noticioso.* Eruditus.

PORTAR NOTÍCIES. fr. PORTAR NOVAS.

POSAR EN NOTÍCIA. fr. NOTICIAR.

RÉBBER LA PRIMERA NOTÍCIA. fr. Saber per primera vegada alguna cosa. *Desayunarse.* Primum scire.

VÉNDER UNA NOTÍCIA. fr. Comunicarla. *Vender una noticia nueva.* Rem novam vendere.

NOTICIAR. v. a. Avisar, fer saber. *Noticiar, notificar, dar noticia, poner en noticia.* Significo, nuntio, notifico, as.

NOTICIAT, DA. p. p. *Noticiado.* Nuntiatus.

NOTICIER, A. adj. Lo qui dona ó comunica notícies. *Noticiero.* Nuntiator, oris.

NOTICIÓS, A. adj. Qui té notícia. *Noticioso.* Eruditus, peritus.

NOTIFICACIÓ. f. for. La acció de fer saber jurídicament. *Notificación.* Juridica notificatio.

NOTIFICAR. v. a. NOTICIAR. || for. Fer saber jurídicament. *Notificar.* Notifico, as.

NOTIFICAT, DA, p. p. *Notificado.* Notificatus.

NOTORI, A. adj. Públich, sabut de tots. *Notorio, noto.* Notus.

NOTORIAMENT. adv. m. Manifestament, ab publicitat. *Notoriamente.* Notoriè.

NOTORIETAT. f. Pública notícia, coneixement clar de las cosas. *Notoriedad.* Notorietas, atis.

NOTORIETAT DE DRET. for. La pública notícia que resulta de la sentència de un crim. *Notoriedad de derecho.* Juris notorietas.

NOTORIETAT DE FÉT. for. La pública notícia que's té pel mateix delict comés. *Notoriedad de hecho.* Facti notorietas.

NOTRIR. v. a. NUDRIR.

NOTXER. m. ant. CONTRAMESTRE.

NOU, VA. adj. Fresch, recent, flamant, modern. *Nuevo.* Novus. || Lo que s'ou ó véu la primera vegada. *Nuevo.* Novus. || Distinct, diferent de lo que abans hi havia ó 's tenia conceptuat. *Nuevo.* Novus. || Renovat, reiterat. *Nuevo.* Refectus. || Lo que s'afegeix á altra cosa que hi havia ántes. *Nuevo.* Novus. || Poch intel·ligent. *Inexpertus, nuevo.* Novus. || No acostumat. *Nuevo.* Insolens. || L'arribat de poch á algun lloch; y així dihem: fulano hi es nou en Barcelona. *Nuevo.* Novitius. || Seguint á la preposició de, en moltes frases equival á novetat; y així dihem: qué hi ha de nou? qué té de nou? *Nuevo.* Novum. || num. card. Lo número compost de nou unitats. *Nueve.* Novem indecl. || m. La xifra ab que s'expressa dit número. *Nueve.* Novem. || En algunas expressions significa nové, com: llibre nou, párrafo nou. *Nueve, noveno.* Nonus. || La carta que té nou senyals. *Nueve.* Novem notis distincta charta. || f. Fruyt def noguer compost de una clos-

ca verda fibrosa, dura y primparada, que conté un cos oval, de una polzada de llarch, dur, escabros, compost de dos meytats que contenen la part comestible, que es blana y cavernosa, cubierta de un tel pardo; 's trau de ella oli que serveix en la medicina, y la closca s'emplea pera adobar y tenyir. *Nuez.* Caryon, ii. || Lo fruyt de altres arbres que té figura semblant al fruyt del noguer, encara que sense grills y ab esclofolla ménos dura. *Nuez.* Juglans, dis. || ant. Síncopa de no no. *No lo.* Non illud.

NOU DE LA BALLESTA. Es un os que hi ha en la fusta abont se prepara la corda. Sól ferse de un os que tenen las daynas y cervos en lo cim del cap en lo naixement de las banyas. *Nuez de la ballesta.* Ballistæ fibula.

NOU DEL COLL. Part superior de la traquiartèria per abont passa la ven. *Nuez de la garganta; larínje.* Frumen, inis.

NOU DE XIPER, etc. Fruyt á manera de pinya petita. *Piñuela, gálbalo, nuez, agalla, piña de ciprés.* Galbulus, i.

NOU MOSCADA. Fruyt ovalat de nou líneas de llarch, cubert de una membrana fibrosa coneguda ab lo nom de Mácis, y es sumament dur, de olor agradable, de gust aromátich y picant: té us en la farmácia, y es bo pera amaniment. *Nuez mozcada ó de especia.* Aromatica nux.

COM MÉS PETITA ES LA NOU, MÉS SOROLL Ó REMOR NOU. ref. Denota que las personas inútils solen éer las més perjudicials. *La mas ruin oveja se ensucia en la colodra.* Vilior sæpe ovis totam infestat gregem.

DE NOU. m. adv. Novament. *De nuevo.* Noviter.

ES MÉS LO SOROLL QUE LAS NOUS. loc. Denota que alguna cosa que apar gran ó de cuydado, té poca substància ó 's deu despreciar. *Mas es el ruido que las nueces.* Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

FÉR COM QUI LI VE DE NOU. fr. Aparentar que no se sabia alguna cosa. *Hacerse de nuevas.* Notum quasi inauditum admirari.

FINS Á LA NOU DEL COLL. loc. met. Denota que algú està molt enredat en algun negoci ó matèria, de modo que li sia molt difícil desembarassarsen ó ó eixirne bè. *Hasta las trenzas hasta las cachas.* Usque ad imum.

MENS PER LA NOU DEL COLL. exp. vulg. Reconvé de mentider á algú de lo que assegura. *Mentis.* Mentiris.

NOUGENTS, TAS. adj. num. Lo número cent repetit nou vegadas. *Novcientos, nuevecientos.* Non-genti.

NOUHETA. f. d. *Nuececilla.* Nucula, æ.

NOUHETA DE TOAN. Rodeta petita pera devanar en ell la seda ó fil de or y plata. *Carreta.* Trochlea, æ.

NOURER. v. a. ant. DANTAR, PERJUDICAR.

NOVA. f. Missatge, novetat, notícia, avis. *Nueva.* Nuncius, ii. || La notícia que's dona á algú de

alguna acció ó ditxo de altre que pòt causar discórdias ó dissensions. *Chisme*. Maledicentia, æ. || **AVIS**, 1.

PÓSTA NOVAS. m. **NOVATXER**.

MORTAR NOVAS. fr. Procurar á introduhir discórdia entre las personas, contant de unas á altres lo que's deuria callar. *Chismear*; *traer* y *llevar* *chismes*. Susurraciones ultrò citòrque deferre.

NOVACIÓ. f. **INNOVACIÓ**. || **RENOVACIÓ**.

NOVADOR, **A.** m. y f. **INNOVADOR**. || Inventor de novedats especialment en matéria de doctrina. *Novador*. Novator, is.

NOVAL. adj. S' aplica á las terras que's cultivan de nou y á sos fruyts. *Novat*. Novalis.

NOVAMENT. adv. m. Per la primera vegada. *Nuevamente*; *de nuevo*. **NOVÈ**. || **MODERNAMENT**. || **DE NOU**.

NOVATXER. m. Portanovas. *Chismoso*. Susurro, nis.

NOVÉ, **NA**. adj. Lo que conté 'l número nou, y lo que'l completa. *Noveno*, *nono*. Nonus. || m. Una de las nou parts en que's divideix lo conjunt dels delmes. *Noveno*. Nona decimarum pars.

NOVEDAT. f. Estat de las cosas novament fetas, d'acorregudas, novament oidas ó vistas. *Novedad*. Novitas, atis. || Mudansas de las cosas. *Novedad*. Novitas, atis. || met. Estranyesa ó admiració que causan las cosas may vistas ni oidas. *Novedad*. Novitas, atis. || Fét ó notícia fresca. *Novedad*. Novitas, atis. || **IMPRESSIÓ**. 5. 6.

FÉR NOVEDAT. fr. Mudar l' estat ó us que's seguia en alguna cosa. *Hacer novedad*; *dar* ó *hacer choz*. Novum vel exoticum videre. || **FÉR IMPRESSIÓ**.

NOVELA. f. **NOVEL-LA**.

NOVELER, **A.** adj. Amich de novedats. *Novelero*. Musca, æ.

NOVELERIA. f. Narració de novel-las. *Noveleria*. Fabularum narratio. || Afició á novedats. *Noveleria*. Novitatum studium.

NOVELL, **A.** adj. Nou, recent. *Nuevo*. Novus. || Nou, principiant, sèns experiència. *Novel*. Tiro, nis. || **PRIMERENCH**. || m. ant. Nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || adj. Dit del falcó. *Niego*. Recens falco.

DE NOVELL Y DE NOVELL MODO. m. adv. ant. Novament. *De nuevo*. Noviter, denuò.

NOVEL-LA. f. Història fingida. *Novela*. Fabella, æ. || Ficció, mentida. *Novela*. Fabula, æ. || ant. Notícia, nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || Qualsevol de las lleys novas dels emperadors que fóren anyadidas y publicadas després del códich de Justinia. *Novela*. Justiniani novellæ constitutiones.

ESCRIBUER NOVEL-LAS. fr. Compòndrer las historietas fabulosas ó cuentos de aquest nom. *Novelar*. Fabellas consultò componere.

NOVELLAMENT. adv. m. ant. **NOVAMENT**.

NOVELLAR. v. a. ant. Recullir notícias.

NOVELLETAT. f. ant. **INNOVACIÓ**.

NOVEMBRE. m. Nové mes en lo reglament an-

tich del any romà, y onzé avuy en dia. *Noviembre*. November, is.

AL NOVEMBRE QUI NO HA SEMBRAT QUE NO SEMBRE. ref. Denota que s' aprofite la ocasió de sembrar al més tardar pel novembre. *Por san Francisco se siembra el trigo, la vieja que lo decia ya sembrado lo tenia*; *por san Cebrian, siembra el albardan*; *por todos Santos, siembra trigo y coge cardos*; *por san Simon, siembra varon, por todos los Santos con ambas manos*. Mense tuo, Cypriane, serit malesanus agrestis.

NOVENA. f. Espay de nou dias dedicats al culte de Dèu ó de sos Sants. *Novena*, *novenario*. Novendiale, is. || Los nou dias que s' emplean pera 'ls difunts. *Novenario*, *novena*. Preces, suffragia. || Lo llibret que conté las oracions que's fan á Dèu y als Sants en los nou dias que especialment se dedican á sòn culte. *Novena*. Liber novendialium precum. || Lo conjunt dels sermons que's predican en los nou dias dedicats especialment al culte de Dèu. *Novenario*. Novendiale sacrum.

NOVENARI. m. **NOVENA**. || adj. **NOVÈ**.

NOVENDIAL. adj. S' aplica á cada un dels dias de una novena celebrada pera 'ls difunts. *Novendial*. Novendialis.

NOVENSÀ, **NA**. adj. Principiant en alguna art, facultat, etc. *Novato*, *novicio*. Tiro, nis.

NOVES. f. pl. NOTÍCIAS, AVISOS.

NOVEYTAMENT. adv. m. ant. **NOVAMENT**.

NOVI, **A.** m. y f. **NUVI**.

NOVIATJE. m. **NUVIATJE**.

NOVICI, **A.** adj. **NOVENSÀ**. || No avesat. *Novicio*. Alicui rei novus. || No fét als usos y costums, fácil de sér enganyat. *Novicio*. Hospes, itis. || m. y f. Qui entra de nou en una religió. *Novicio*. Novitius, ii. **NOVICI FÉT**. Lo novici ja gran de molta edat. *Noviciote*. Novitius grandis.

NOVICIAT. m. Temps destinat en las religions pera examinar la vocació dels novicis, é instruhirlos en l' exercici de las reglas. *Noviciado*. Tirocinium, ii. || Casa ó quarto ahont habitan los novicis. *Noviciado*. Novitiorum domicilium. || met. Lo primer temps en que s' apren alguna facultat ó s' exercita alguna cosa. *Noviciado*. Tirocinium, ii.

NOVILUNI. m. Lluna nova, conjunció de la lluna. *Novilunio*. Novilunium, ii.

NOVILLA. f. La vaca desde la edat de tres anys fins á sis. *Novilla*. Vitula, æ.

NOVILLADA. f. Junta, festa de novillos. *Novillada*. Juvencorum ludus.

NOVILLO. m. Lo bou de tres anys fins á sis. *Novillo*. Juvencus, i.

NOVILLO DE DOS ANYS. Lo toro ó bou jove no domat que té dos anys fins á cumplir los tres. *Utrero*. Juvencus bimus.

NÓVIO, **A.** ter. **NUVI**.

NOVISSIM, **A.** adj. sup. *Novissimo*. Valdè novus vel recens. || m. pl. Las quatre derrerias del home. *Novissimos*. Hominis novissima.

NOVITAT. f. ant. NOVEDAT. || ant. INNOVACIÓ.

NOVITXER. m. ant. Amich de novedats. *Novelero.* Musca, m.

NOXA. f. ant. DANT.

NOY, A. m. y f. Qui no ha arribat á set anys. *Niño, chico, muchacho, chiquirritin, chiquirritico, chiquitico.* Puer, i. || met. Qui té poca experiència, ú obra ab poca reflexió y advertència. *Niño.* Puer, i.

NOY DE MAMAS. NOY DE MAMELLAS. || met. Qui ab són tracle y modo de procehir té cosas de noy. *Mamon.* Adhuc lactens. || met. fam. Qui es inferior á altre ab molta diferència. *Niño de teta.* Puerulus, i.

NOY DE MAMELLA. 'L qui mama. *Niño de teta.* Infans, tis.

NOY FLORADOR Y BABIETA. 'L noy que plora molt y s' irrita fàcilment. *Bejia.* Puer in iram præceps.

CONEXER A ALGÚ DESDE NOY. fr. Conèixerlo desde molt oriatura. *Conocer á uno desde su cuna.* Ab incunabulis aliquem noscere.

COSA DE NOY. Lo que es propi de las criaturas ó s' hi sembla. *Amuchachado, infantil.* Puerilis.

DESDE NOY. m. adv. Desde sa primera edat. *Desde niño, desde la infancia, desde sus primeros años.* A teneris usqueculis.

FINS HO SABEN LOS NOYS QUE MAMAN. fr. ab que's móta á algú que ignora ó dubta lo que es notori á tothom. *Hasta los niños lo saben.* Vel pueris perspicuum est.

NO ES CAP NOY. loc. Denota que algú té més edat de la que's conceptua ó móstra tenir. *Ya no es niño.* *Ætatem habet.*

NO'N FARIA Ó NO'N DIRIA MÉS UN NOY DE MAMAS. loc. fam. Pondera la gran dissonància que causa alguna acció ó expressió. *No lo hiciera, ó no lo dijera, ó no dijera mas pateta.* Nec homo planè rusticus.

NOYADA. f. Fet, ditxo propi dels noys. *Muchachada, niñada, muchacheria, muchachez, niñeria, puerilidad, inocentada, trasteria.* Puerile gestum.

FÉR NOYADAS. fr. y

NOYEAR. v. n. Fér accions de noys. *Muchachear, niñear.* Puerum agere.

NOYERIA. f. ter. NOYADA.

NOYESA. f. ant. Infància. *Infancia.* Infantia, m. || NOYADA.

NOYET, A. m. y f. d. *Infantico, illo, ito, chiquito, chicuelo.* Infantulus, i.

NT.

NTRENYORAR. v. n. ant. ANTORARSE.

NU.

NU, A. adj. Sèns vestit, en pel. *Desnudo.* Nudus. || Despullat, mal vestit. *Desnudo.* Minus benè vestitus. || Despullat, faltat de alguna cosa imaterial ó que adorna; com: nu de mèrits. *Desnudo.*

Nudus. || **DESENVAYNAT.** || met. Patent, clar, sense dobleza, com: veritat *NUA.* *Desnudo.* Nudus. || m. Lligadura. *Nudo.* Nodus, i. || Lo sobreposat pera que destorbe 'l pas del fil ó corda per alguna part. *Trancahilo.* Fili nodus superpositus. || La part dels arbres y plantas per ahont brotan, que sempre es més dur que lo restant. *Nudo.* Articulatio, nis. || En algunas plantas y arrels aquella part que excedeix á la superfície y per ahont apar que estan unidas las parts de que's compon, com las canyas, etc. *Nudo.* Nodus, i. || La junta ó articulació del dits. *Artejo, nudo, nudillo.* Digitorum nodus. || En alguns animals, la unió dels ossos, com: lo nu de la cua, espinada, etc. *Juntera, nudo.* Nodus, i. || Principal dificultat ó dubte en algunas matèries. *Nudo.* Nodus, i. || Unió del matrimoni. *Lazo, nudo, vínculo.* Vinculum, i. || ant. En la composició dramàtica ó épica la disposició y artifici dels successos que fan dificultosa la eixida ó desenllás de la acció. *Enredo, enlace, trama.* Nodus, i.

NU EN LO COLL. Impediment que priva de passar la vianda, parlar, y á vegades respirar. *Nudo en la garganta.* Nodus, obstaculum spiritus. || met. Aflicció, congoixa que priva 'l parlar. *Nudo en la garganta.* Vocis obstaculum.

NU CORREDOR. Lo que s' afluixa. *Nudo corredizo, escurridizo.* Fluens nodus.

NU DE TEIXIDOR. Lo que's fá juntant dos caps y formant ab ells dos llassos encontres, y apretantlos de manera que no's poden desfer. *Nudo de tejedor.* Nodus textorius.

NU Y CRU. Lo que está sol sense cosa accessória que li done major estimació. *Seco, á secas.* Solus.

FÉR UN NU. *Dar un nudo.* Nodo neclere.

FERLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Manifesta que algú no conseguirá lo que preten. *Por setiembre calabazas.* Nequaquam id assequeris.

FESLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Denota escamparse á algú alguna cosa de la que tenia gran esperança. *Voló golondrino.* & manibus effugit.

NO ESTÁ NU. loc. No li falta lo necessari. *No está desnudo.* Satis superque abundat.

TOT NU. loc. En pel. *En cueros; en cueros vivos; en pelota.* Omnino nudus.

NUADOR, A. m. y f. Qui nua. *Añudador.* Inno-dans, tis.

NUAMENT. m. La acció y efecte de nuar. *Añudadura.* Nodi astrictio. || nu. 8. || adv. m. Simplement, clarament. *Desnudamente, nudamente.* Aperitè, ingennè, simpliciter, candidè.

NUAR. v. a. Lligar, fér nusos. *Anudar, añudar.* Nodo, as.

QUI È NUA, È DESNUA. ref. QUI È LLIGA, È DESLLIGA.

QUI NO NUA, UN PUNT PERT. ref. Denota que qui vól abreviar las obras més de lo regular, pel mateix fét las retarda. *Quien no da nudo, pierde punto.* Antequam instituas, fundamentum mille.

NUARSE. v. r. Ferse un nu. *Añudarse.* Nodari.

|| Turbarse, aturarse, no poder parlar en conversació. *Turbarse, cortarse, atragantarse.* Hære tamquam ad saxum. || ENNUAGARSE.

NUAT, DA. p. p. *Añudado, anudado.* Nodatus.

|| met. Despullat de medis ó comoditats. *Desnudo.* Ab omnibus copiis destitutus.

NÚBIL. adj. ant. CASADOR.

NUC. m. ant. NU. || NOU FRUIT.

NUCA. f. La part superior de la espinada. *Colodrillo, nuca, cogote, cerviz.* Occipitium, ii.

NUCTORIABI. m. Instrument que s'usava en lo antich pera conèixer la hora durant la nit, medint la altura de la esrella del nort ab relació al pol. *Nuctorlabio.* Nuctorlabius, i.

NUDITAT. f. Falta de vestit, nuesa. *Desnudez.* Nuditatis, atis.

NUDÓS, A. adj. ant. Lo que té nusos. *Nudoso.* Nodosus.

NUDRICIÓ. f. ant. Operació ab que la naturalesa actua l'aliment, lo distribuëix á las parts del cos, y 'l converteix en substància pròpia de cada una. *Nutricion.* Nutritium, ii.

NUDRIDOR. m. Qui nudreix. *Sustentador, el que nutre.* Nutridor, is. || DIDOT.

NUDRIDORA. f. DIDA. || La terra pera nudrir á tothom. *Madre comun.* Altrix, icis.

NUDRIMENT. m. Substància dels aliments que serveixen á la nudrició. *Alimento, nutrimento.* Nutrimentum, i. || L'acte y efecte de nudrir. *Nutrimiento.* Nutritio, nis. || PAST. || La substància que nudreix als arbres. *Nutrimiento.* Nutrimentum, i. || met. La matèria ó causa del augment, activitat ó forsa de alguna cosa, com: NUDRIMENT del enteniment. *Pábulo, nutrimento.* Nutrimentum, i. || INSTRUCCIÓ, ENSENYANSA. || met. Foment, lo que serveix pera donar activitat als agents, com la llenya al foc. *Pasto.* Pabulum, i.

NUDRIR. v. a. Alimentar, criar, mantenir. *Nutrir.* Nutrico, as. || ENGREIXAR. || Alimentar la aygua á las plantas. *Nutrir.* Nutrio, is. || met. EDUCAR, INSTRUIR. || met. Aumentar, donar noves forses, especialment en lo moral. *Nutrir.* Nutrio, is. || v. n. DIGERIR, CÓUSER, PAHIR.

NUDRIRSE. v. r. *Alimentarse.* Ali.

NUDRÍS. m. PORCELL. || Qui es nudrit ó alimentat. *Nudrido, alimentado, nutrido.* Nutritus, i. || met. Criat, educat desde petit per algú. *Alumno.* Alumnus, i.

NUDRISSA. f. La que es nudrida ó educada. *Alumna, educanda.* Alumna, æ. || f. ant. DIDA.

NUDRISSOT. m. Porcell avansat. *Lechon, cochinitillo.* Porcellus, i.

NUDRIT, DA. p. p. Alimentat. *Nudrido.* Nutritus.

NUDRITIU, VA. adj. NUTRITIU.

NUEJA. f. ant. ENVEJA.

NUET, A. adj. ter. TOT NU.

NUHU. m. NU. || Lo botó corredor que ajusta per sota la barba 'l cordó dels sombreros. *Boton.* Qffendix, icis.

NUIG. m. ant. ENUIG.

NUJAR. v. n. ant. ENUIJAR.

NUL Y NULL, A. pron. ant. NINGUN. || adj. ant. NUL-LO. || ALGUN.

NULL TEMPS. m. adv. En *ningun tiempo.* Numquam.

NUL-LAMENT. adv. m. Invalídament. *Invalidamente, nulamente.* Invalidè.

NUL-LE, A. adj. NUL-LO.

NUL-LITAT. f. Invaliditat, la qualitat de nul-lo. *Nulidad.* Irritas rei natura. || Tatxa, falta que disminuëix la estimació de las cosas. *Nulidad.* Vitium, ii.

NUL-LO, A. adj. Invàlit, de *ningun valor ó forsa.* Nulo, inválido. Nullus.

NUMANTI, NA. adj. Natural de y pertanyent á Numància. *Numantino.* Numantinus.

NÚMEN. m. Divinitat, deytat entre 'ls gentils. *Númen.* Numen, inis. || Ingeni especial pera fer alguna cosa, com: NÚMEN poètic. *Númen.* Numen, inis.

NUMERABLE. adj. Lo que 's pòt contar per números. *Numerable.* Numerabilis.

NUMERACIÓ. f. Acte y efecte de numerar. *Numeracion.* Numeratio, nis. || La primera part de la aritmètica que ensenya á llegir y escriure las quantitats. *Numeracion.* Numeratio, nis.

NUMERADOR. m. arit. Lo número que quant s'expressa un trencat se posa en la part superior, y determina 'l número de parts que 's pren del que està en la part inferior en que 's suposa dividit l'enter. *Numerador.* Numerator, is.

NUMERAL. adj. Lo que es propi ó pertanyent al número. *Numeral.* Numeralis.

NUMERAR. v. a. Contar pel orde dels números. *Numerar.* Numero, as. || Foliar, posar números en las fullas dels llibres. *Foliar, numerar.* Numeros aponere.

NUMERARI, A. adj. NUMERAL.

NUMERAT, DA. p. p. *Numerado.* Numeratus.

NUMÉRICAMENT. adv. Individualment. *Númericamente.* Numericè.

NUMÉRICH, CA. adj. En las escolas lo que determina ó diferencia un individu de altre. *Númerico.* Numericus. || Lo que s'executa ab números. *Númerico.* Numericus.

NÚMERO. m. Quantitat discreta ó col·lecció de unitats: segons dita definició de Euclides la unitat no es número: Stevin diu que es lo que explica la quantitat de cada cosa, y sembla més conforme al comú modo de parlar, perque 's diu: del número un fins á cent, ó qui té 'l número un, no obstant los aritmètics segueixen á Euclides. *Número.* Numerus, i. || Xifra. *Número.* Arithmus, i. || S' anomena impròpiament la unitat per ser principi y fonament dels números. *Número.* Numerus, i. || Multitud indeterminada. *Número.* Copia, æ. || Quantitat determinada de personas en algun empleu ó cos, com: notari, acadèmic de número.

Número. Numerus, i. || La determinada mesura proporcional ó cadència que fa armoniosos los períodos de música, poesia y retórica. **Número.** Numerus, i. || gram. Lo modo de significar pera distingir un de dos ó més. **Número.** Numerus, i. || Multitut de cosas determinadas ó de particular qualitat. **Número.** Numerus, i. || pl. Un dels cinch llibres sagrats que compongué Moysés: en ells se refereixen los exercicis de la religió de la tribu de Leví, y 'l cástich de la desobediència dels Israelitas. **Números.** Numeri, orum.

NÚMERO COMPOST. Aquell que 's produheix per la multiplicació de altre número á més de la unitat. **Número compuesto.** Numerus compositus.

NÚMERO CÚBIC. Lo que 's produheix per la multiplicació de sí mateix repetida dos vegadas, com: vuit ix de dos per dos y de dos per quatre. **Número cúbico.** Numerus cubicus.

NÚMERO DE OR. Espay de nou anys. **Número aureo ó ciclo decemovenal.** Aureus numerus.

NÚMERO IMPAR Ó SENAR. Lo que no's pót dividir per meytat sense trencat. **Número impar.** Impar numerus.

NÚMERO PAR. Lo que 's pót dividir per meytat sense trencat. **Número par.** Par numerus.

NÚMERO QUADRAT. Lo que produheix la multiplicació de un número per sí mateix, com lo 9 de 3 per 3. **Número cuadrado.** Dinumis, is.

NÚMEROS DENOMINATS. Los que numeran cosas de diferentes espècies, com: lliuras, sons y diners. **Números denominados.** Denominati numeri.

NÚMEROS PROPORCIONALS. Los que són terme de dos rahons semblants, com vuyt ab quatre; així sis ab tres. **Números proporcionales.** Proportionales numeri.

COMPLETAR Ó CUMPLIR LO NÚMERO. fr. Llenar el número. Numerum complere.

FÉR NÚMERO. fr. Sér subjecte de importància. **Hacer papel; ser hombre de categoría.** Expectabilem esse. || Denota que alguna cosa sols serveix per aumentar los de sa espècie. **Hacer número.** Numerum augere.

GRAN NÚMERO. Multitut. **Gran, buen número.** Bona pars.

SENSE NÚMERO. Multitut innumerable. **Sin número.** Ingens numerus.

NÚMERÓS, A. adj. Lo que inclou gran número y multitut. **Numeroso.** Numerosus. || ARMONIÓS.

NÚMEROSAMENT. adv. m. En gran número. **Numerosamente.** Numerè, innumerè; ingenti copia.

NÚMEROSÍSSIM, A. adj. sup. **Numerosísimo.** Numerosissimus.

NÚMEROSITAT. f. Munió, multitut numerosa. **Numerosidad.** Numerositas, atis.

NUMÍDICH, CA. adj. Natural de y lo pertanyent á Numidia regió mediterrànea del Àfrica en los confines de la Libia interior y de la Mauritania. **Numida, numídico.** Numidianus.

NUMISMÀTICA. f. Ciència que tracta del co-

neixement de las monedas y medallas antigüas. **Numismática.** Numismatica, æ.

NUMISMÀTICH, CA. adj. Pertanyent á la numismática. **Numismático.** Numismaticus. || m. professor de numismática. **Numismático.** Numismaticus studiosus.

NUNCA. adv. t. ant. May, jamay. **Nunca, jamás.** Numquam, bandquaquam.

NUNCI. m. Embaixador del Papa. **Nuncio.** Pontificius nuncius. || Pregoner, missatjer, corredor de coll. **Pregonero.** Præco, nis. || Exprés, enviat, qui porta notícia ó avis. **Mensajero.** Nuncius, ii.

NUNCIAR. v. n. ant. ANUNCIAR.

NUNCIATURA. f. Lo càrrech ó dignitat de nunci del Papa. **Nunciatura.** Pontificii legati munus. || Lo tribunal del nunci per certas causas ecclesiàsticas. **Nunciatura.** Pontificii legati tribunal.

NUNCIO Y NUNCIU. m. NUNCI.

NUNCUPATIU. m. y f. Lo testament que no's redubeix á escriptura, sinó que de paraula s'anomena hereu en presència de cinch testimonis. **Nuncupativo.** Nuncupativus.

NUNCUPATORI, A. adj. Escrit ab que's dedica alguna obra, ó s'anomena hereu ó s' confereix algun empleo. **Nuncupatorio.** Nuncupatorius.

NUNDINAL. adj. Nom que donavan los romans á cada una de las vuyt primeras lletras del alfabet que s'aplicavan á tots los dias del any ab ordre consecutiu; perque després de vuyt dias de treball anavan á las firas ó mercats, que ells deyan «nundinæ.» **Nundinal.** Nundinalis.

NUNQUE. adv. ant. MAY.

NUÓS, A. adj. NUDÓS.

NUPCIAL. adj. Lo pertanyent á las núpcias. **Nupcial.** Nuptialis.

NÚPCIAS. f. pl. BODA, ESPOSALLAS.

CONVOLAR Á SEGONAS NÚPCIAS. fr. **Pasar á segundas nupcias.** Ad secundas nuptias convolare.

NUPCIAYAR. v. n. ant. **Casarse la mujer.** Nubo, is.

NUS. m. NU. || GROP.

NUSET. m. d. **Nudillo, ito.** Nodulus, i. || adj. TOT NU.

NÚTRIA. f. LLÚDRIA.

NUTRICI, A. adj. NUTRITIU.

NUTRICIÓ. f. NUDRICIÓ.

NUTRITIU, VA. adj. Lo que nudreix. **Nutritivo, nutricional, nutricio.** Nutritivus.

NUU. m. NU. 6. || ant. NÚVOL.

NUVI. m. Lo home casat de nou. **Novio.** Sponsus, i. || met. NOVICI, NOVENSÀ.

NÚVIA. f. Dona casada de nou. **Novia.** Nova nupta.

NUVIATJE. m. Lo que's dona á la dona á més del dot. **Ajuar.** Supellex, ctilis.

NÚVOL. m. Los vapors de la atmósfera que condensats en l'ayre tapan lo sol. **Nube.** Nubes, is. || Conjunt de cosas que obscureixen l'ayre ó

tapan lo sol á modo del núvols. *Nube*. Nubes, is. || met. Qualsevol cosa que enfosqueix á altra, com: núvol del enteniment. *Nube*. Nubes, is. || met. Aquell tel blanch que sól formar-se dins del ull é impedeix la vista. *Nube*. Oculi nubecula. || Entre llapidaris la taca ó sombra que obscureix lo brillo de las pedras preciosas. *Nube*. Macula nebulosa; opacitas, atis. || adj. NUVOLÓS.

NÚVOL DE ESTIU. Nuvolada ó núvol tempestuós. *Nube de verano*. Nimbus, i. || met. La espècie ruidosa originada de ira y que passa prest. *Nube de verano*. Nimbus, i.

ESTAR NÚVOL. fr. Estar la atmósfera carregada de ella. *Estar nublado*. Cœlum nubibus obductum esse.

PUJAR Ó ALSAR FINS ALS NÚVOLS. fr. POSAR SOBRE LAS ESTRELLAS.

NUVOLADA. f. Se pren regularment pel núvol que amenassa tempestat. *Nublado*, *nublo*. Nimbus, i. || met. Espècie que amenassa algun perill ó turbació de ánimo. *Nublado*. Nimbus, i.

DESCARREGAR LA NUVOLADA. fr. met. Desahogarse contra de algú. *Descargar el nublado*. Iras emovere.

NUVOLÁS. m. aum. Núvol gran separat de latres. *Nubarron*. Vagans nubilum.

NUVOLET. m. d. *Nubecula*, *illa*, *ita*. Nubecula. æ.

NUVOLÓS, A. adj. Cubert de núvols. *Nublado*, *nubloso*, *nubiloso*, *nublo*. Nubilus.

NUYC Y NUYLL. m. NINGÚ.

NUYS. m. ant. ENUIG.

NUYT. f. NIT.

NUYTADA. f. ant. NIT.

NY.

NYANYO. m. Banyà, bony. *Chichon*, *tolondro*. Tuberculum, i.

NYAU, NYAU. GATAMAULA, GATANIXA.

NYICH, NYACH. (ESTAR) fr. ESTAR COM LO GAT Y'L GOS.

NYIGUI, NYOGUI. (SÉR COSA DE) fr. Sér cosa de poquíssima importància. *Ser cosa de chicha y nabo*. Rem futilem esse.

NYINYÁS. f. pl. Enginy pera pescar. *Red*. Rete, is.

NYNYOL. m. LLINYOL.

NYONYA. f. Enfado, disgust ó tristesa. *Noña*. Stomachus, i. || fam. PERESA, GALBANA.

O. Setzena lletra del alfabet y quarta entre las vocals, antiguament tant entre los romans, com entre catalans se confonia moltes vegades ab la u: com cónsul, en lloch de cónsul: era numeral y valia 11, y ab una ralleta sobre 11000; en los mapas y cartas de navegar significa oest ó ponent; y en la rosa náutica 'l rumbo y 'l punt cardinal magnétich del mateix nom; en la música tempe porfet, y entre 'ls irlandesos posada abans del apellido es senyal de casa principal ó il·lustre, y sols la pot usar lo primogénit; en las lletres de cambi posada en esta forma o/. vol dir orde, y de aquest altre modo c/o. vol dir, carta orde. || conj. disjuntiva que's converteix en ú pera evitar cacofonia quant lo mot següent comensa en ó. Ó. Aut, velut. || interj. Denota algun afecte ó passió del ànimo com de exclamació, com: ó bon Déu! O. Oh! prohi || De admiració, com: ó qué bo! O! Oh! prohi || De alegria, com: ó qué ben fet! O. Oh. || De dolor, com: ó miserable de mi! O! O! oh! || De escarni ó de burla per ironia, com: ó qué hermos! O. Oh. || S' usa moltes vegades pera expressar lo desitj, com: ó si vingués. O. Utinam. || Article que denota 'l vocatiu, com: ó gran Rey. O. O. || interj. S' usa pera cridar á algú. Ols. Heus, heu. || si. || zero. || Cercol ó figura rodona. O. O.

OA. interj. ter. Ola!

OÀSIS. m. Terra ab vegetació al mitj de un desert. Oásis. Oasis, is. || met. Lloch de descans després de moltes penes ó cansaci. Oásis. Solatium, ii.

OB.

OBACH. adj. Ombrivol. Sombrio, opaco, umbrío. Opacus.

OBECACIÓ. f. Ceguera, obelupació. Obcecacion, Induratio, nis.

OBECAR. v. a. Ofuscar, cegar. Obcesar. Obeco, as.

OBEDURACIÓ. f. Obstinació, duresa de cor. Obduracion, obcecacion, obstinacion. Induratio, nis.

OBEDIÈNCIA. f. Subjecció á la voluntat y preceptes de altre. Obediencia, obediencia. Obedientia, m. || La acció de obehir. Obediencia, obediencia. Obedientia, m. || Lo precepte del superior especialment en las religions. Obediencia. Obedientia, m. || En las religions, l' empleo d' oficina que 'ls superiors encarregan á sos súbdits. Obediencia. Præceptum, i. || Entre 'ls mateixos, permis que dona un superior al súbdit pera anar á predicar, ó la assignació de ofici pera altre convent ó pera fer algun viatge. Obediencia, licencia. Progressionis vel assignationis testimonium. || Lo superior en la escola de Cristo. Obediencia. Scholæ Christi preces. || met. La docilitat ab que las bèstias é insonsibles se subjectan á la ensenyansa ó al art. Obediencia. Flexibilitas, atis.

OBEDIÈNCIA CEGA. La que s' exerceix sense mirar las rahons ó noticias del que mana. Obediencia ciega. Cæca obedientia.

A LA OBEDIÈNCIA. exp. Denota la cortesia ab que algú se somet á altre. A la obediencia. Iubeas.

DONAR LA OBEDIÈNCIA. fr. Subjectarse á algú. Prestar, dar la obediencia. Alicujus potestati vel imperio se dare.

OBEDIENCIAL. adj. Pertanyent á la obediencia. Obedientia. Obedientialis.

OBEDIENT. p. a. Qui obeheix. Obediente, sumiso. Obediens. || PUNTUAL. || m. Se deya en la milicia al que estava á las ordes de March Aureli. Obediente, obedecedor. Obtemperans, tis.

OBEDIENTÍSSIM, A. adj. Obedientissimo. Obedientissimus, obsequiosissimus.

OBEDIENTMENT. adv. m. Ab obediencia. Obedientemente. Obedienter.

OBEBIR. v. n. Subjectarse, fer la voluntat de altre. Obedecer. Obedio, is. || met. Reduhir al q

que's vól los metalls y altres cosas inanimadas. *Ceder, obedecer*. Pareo, es. || *PARIR, DIGERIR*. || Cedir alguns animals ab docilitat al règimen que se'ls posa, com lo caball al fre. *Obedecer*. Obedio, is. || En lo espiritual y moral ceder, com: las passions deuen *OBERIR* á la rahó. *Obedecer*. Obedio, is.

MÉS VAL *OBERIR* QUE SACRIFICAR. fr. presa de la sagrada Escriptura; ensenya la obligació que's té de obehir en primer lloch lo precepte del superior. *Mas vale obedecer que sacrificar*. Melius est obedire quam sacrificare.

OBEHIT, DA. p. p. *Obedecido*. Obtemperatus.

OBELISCO. m. Pedra treballada en forma de piràmide. *Obelisco, obelo*. Obeliscus, i.

OBENCADURA. f. náut. Conjunt de obenques. *Obencadura*. Rudentes, ium.

OBENCH Y OBENQUE. m. náut. Cada un dels caps ó cordas que 's lligan al cap del pal ó garganta sobre 'ls bahos, y baixan á las mesas de guarnició, y 's fican en las vigotas de las cadenas. *Obenque*. Navis rudentes.

OBERT, A. p. p. irr. *Abierto*. Apertus. || adj. Lo que no està murallat. *Abierto*. Munimine carens. || Dit del peix estripat ab ferro pera salarlo, ó adobarlo. *Escalado*. Piscis per ventrem ferro incisus. || *DESEMBARASSAT, ESPATÓS, RAS*. || met. INGÉNUO, FRANCH.

Á FORSA *OBERTA*. m. adv. A camp ras, á cos descubert. *A campo abierto, sin valla*. Aperto campo.

GUERRA *OBERTA*. *Enemistad declarada*. Apertum bellum.

MITJ *OBERT*. *Entreabierto*. Parum, semiapertum.

OBERTAMENT. adv. m. Ingénument, francament. *Abiertamente*. Apertè.

OBERTURA. f. La acció de obrir. *Abertura, abrimiento*. Apertio, nis. || *CBIVILLA*. || Lo primer que's troba al obrir un llibre. *Abertura*. Apertio, nis. || Pas, camí, medi per alguna cosa. *Entrada, llave, medio*. Ostium, ii. || Ocasíó, proporció. *Ocasión*. Ratio, nis. || Forat ó finestra en las parets. *Claraboya, tragaluz*. Fenestra, æ. || met. Desembarrás, franquesa, llanesa en lo geni ó tracte. *Abertura*. Apertus animus. || Lo mateix que llum ó espay de una finestra, balcó. *Luz, Lux, cis*. || L' acte solemne ab que's dóna principi á alguna funció pública, com: *OBERTURA* de estudis, etc. *Abertura, apertura*. Initium solemne. || náut. MÀNEGA.

OBERTURA DE TESTAMENT. for. Acte jurídic de obrir lo testament clos. *Abertura de testamento*. Tabularum apertura.

OBSÉS, SA. adj. Gras, ple de carns. *Obeso*. Obesus.

OBESSITAT. f. Grossària. *Obesidad*. Obesitas, atis.

OBEYR. v. n. *OBERIR*.

OBICE. m. p. u. IMPEDIMENT, OBSTACLE ENBARÁS, DESTORB.

OBICIÓ. f. ant. *OBJECCIÓ*.

OBICIR. v. a. ant. *OBJECTAR*.

ÓBIT. m. Mort. *Muerte*. Mors, tis. || Certificació de la mort de algú. *Fe de entierro ó de fallecimiento*. Mortis testimonium. || *OUBI*.

OBJECCIÓ. f. y

OBJECTA. f. ant. Réplica, instància, argument en contrari. *Objecion*. Objectio, nis.

OBJECTAR. v. a. Oposar, replicar, refutar. *Objetar*. Objicio, is. || Retraurer, donar en cara á algú alguna cosa. *Echar en cara, retraer*. Denuò objicere. || Usat comí verb passiu, *SORPÈNDRESE*. || v. r. OCÓRRER.

OBJECTAT, DA. p. p. *Objetado*. Objectus.

OBJECTATORI, A. adj. *OBJECTIU*.

OBJECTE. m. Lo que 's percebeix ab alguna dels sentits. *Objeto*. Objectum, i. || Lo terme ó fi dels actes de las potències. *Objeto*. Objectum, i. || Lo fi, blanch ó intent á que 's dirigeix alguna cosa. *Blanco, objeto*. Scopus, i. || La matèria ó subjecte de alguna ciència. *Objeto*. Objectum, i. || ant. *OBJECCIÓ*.

OBJECTE DE ATRIBUCIÓ. L' últim fi que s' intenta ó abont se dirigeixen tots les actes. *Objeto de atribucion*. Attributionis objectum.

OBJECTE FORMAL. Lo fi de una ciència ó facultat, com: la sanitat de la medicina. *Objeto formal*. Objectum formale.

OBJECTE MATERIAL. Lo subjecte ó matèria de una ciència ó facultat, com la malaltia ho es de la medicina. *Objeto material*. Objectum materiale.

FÉR BONICH *OBJECTE*. fr. Fér bona planta. *Tener buen aspecto*. Præclarus sub aspectum cadere.

OBJECTIU, VA. adj. Pertanyent al objecte. *Objetivo*. Objectivus.

OBJECTIVAMENT. adv. m. En quant al objecte. *Objektivamente*. Objectivè.

OBJICIR. v. a. Talxar, acusar, acriminar. *Objetar, dar en rostro*. Objecto, as.

OBJURGAR. v. a. INFORMAR, INJURIAR, REPÈNDRE.

OBLACIÓ. f. Oferta. *Oblacion*. Oblatio, nis.

OBLADA. f. Peix quasi rodó, de uns dos peus de llarch, sumament xato, la part inferior blanca y la superior clapada de blau y groch, ple de grops ó petites puas dures semblants á ossets en aquesta part, té dos ulls grossos, lo cap petit, lo morro superior més llarch que l' inferior, las aletas del lloç y ventre tan llargues com tot lo cos y la de la cua rodona. *Rodaballo, melanuro, ojo negro*. Rhombus, melanurus, i.

OBLATA. f. La porció de diner que's dóna pera 'l gasto de la cera, vi, etc. pera dir missas. *Oblata*. Oblata pro missæ ministerio pecunia. || Ofertori, la hòstia sobre la patena, y 'l vi dins lo càlzer abans de estar consagrat. *Oblata*. Oblata hostia.

OBLEA. f. Pa de hòstias pera clóurer cartas. *Oblea*. Obelias, æ. || *NEULA*. || Orelleta, espècie de bunyol. *Oreja de abad*. Laganum, i.

OBLICAMENT. adv. m. *OBLIQUAMENT*. || met. INDIRECTAMENT.

OBLICH, CA. adj. OBLÍQUO. || met. INDIRECTE.

OBLIDANSA. f. ant. OLIVIT.

OBLIDAR. v. a. etc. OLVIDAR.

OBLIER. m. Ofici en palácio que provehia de neulas y tauletas à las personas reals. *Oblier, obliero.* Crustularius, ii.

OBLIGACIÓ. f. Vincle, deber, precisió. *Obligacion.* Officium, ii. || Correspondència que's déu manifestar als beneficis rebuts. *Obligacion.* Devotio, nis. || Escripura que obliga á cumplir algun pacte. *Obligacion.* Cautio chirographica. || Ofici, càrrech, lo deber per rahó de ministeri. *Obligacion.* Officium, ii. || **FERMANSA.** || Contracte que fa alguna ciutat ó vila ab la persona que promet provehirla de carn, sabó, tocino, etc. *Obligacion.* Annonæ, provisionis obligatio. || pl. Las prendas que déu conservar l' home pera sér estimat y respectat. *Obligaciones.* Partes, ium, honoris jura. || La familia que cada hu déu mantenir. *Obligaciones.* Familiaz, parentum cura.

OBLIGACIÓ CIVIL. La que consta en lo for judicial, encara que no conste per escrit. *Obligacion civil.* Civilis obligatio.

OBLIGACIÓ NATURAL. La que prové de contracte no admés en lo dret civil, y per lo tant nò causa acció en lo for judicial. *Obligacion natural.* Naturalis obligatio.

PRIMER ES LA OBLIGACIÓ QUE LA DEVOCIÓ. ref. Denota que la principal ocupació déu sér en lo que'n pertany sense distraure'ns en cosas extranyas. *Primero es la obligacion que la devocion.* Præstat manus unum exequi, quam aliis operibus intendere.

OBLIGADÍSSIM, A. adj. sup. *Obligadísimo.* Valde adstrictus.

OBLIGADOR, A. m. y f. y

OBLIGANT. p. a. Lo que inclina la voluntat. *Obligante.* Alliciens.

OBLIGAR. v. a. Precisar, forsar. *Obligar.* Obligo, as. || Guanyarse la voluntat. *Obligar.* Obstringo, is. || Empeñar, posar en precisió. *Obligar.* Alligo, as.

OBLIGARSE. v. r. Comprométrese, ferse responsable de alguna cosa. *Responder, obligarse, salir garante.* Intercedo, is.

OBLIGAT, DA. p. p. *Obligado.* Obligatus. || adj. Subjecte. *Sujeto, obligado, adicto.* Addictus. || m. Qui té obligació de donar l' abast de carn ó altres articles á algun poble. *Obligado.* Macelli sponsor.

OBLIGATORI, A. adj. Lo que obliga y precisa á cumplirse. *Obligatorio, obligatorio.* Obligatorius.

OBLÍQUAMENT. adv. m. Tortament, al través, de costat. *Oblícuamente.* Obliquè, obliquum.

OBLÍQUÀNGUL. m. Se diu del triàngul que no es rectàngul. *Oblícuángulo.* Obliquangulus, i.

OBLÍQUÏTAT. f. Torta, inclinació, direcció al través. *Oblícuïdad.* Oblíquitas, atis.

OBLÍQUO, A. adj. Tort, inclinat. *Oblicuo.* Li-

mus. || Inclinat, atravessat. *Oblicuo, sesgado.* Obliquust. || S' aplica á la línea ó pla que cau sobre al re y no forman àngul recte. *Oblicuo.* Obliquus. || met. INDIRECTE.

OBLIT. m. OLIVIT.

GUÁRDA QUE NO T' OBLIT. loc. ant. *Acuérdate, ten presente.* Memento.

OBLITERACIÓ. f. Estat de un conducto ó de un vas, las parets del qual contrauen una adherència ó s' aproximan de tal modo que sa cavitat s' estreny molt ó desapareix enterament. *Obliteracion.* Obliteratio, nis.

OBLIVIÓ. f. ant. OLIVIT.

OBLONGO, A. adj. Prolongat. *Prolongado, oblongo.* Oblongus.

OBMÉS, A. p. p. omés.

OBMETRE. v. a. ant. OMITIR.

OBMISSIÓ. f. ant. OMISSIÓ.

OBOÈ. m. mús. Instrument de vent molt semblant al baixó. *Obué, oboé;* lo plural castellà's troba *oboés* ú *oboeses.* Lituus musicus. || Qui toca dit instrument. *Obué, oboé.* Tibicen, inis.

ÓBOL. m. Moneda ínfima entre grechs, que equival á sis maravedissos de Castella. *Óbolo.* Obolus, i. || farm. Mitj escrúpol ó dotze grans. *Óbolo.* Sesquibolus, i.

OBOYA. f. ter. OVELLA.

OBRA. f. Qualsevol cosa produhida per algun agent. *Obra.* Opus, eris. || Operació. *Obra.* Opera, æ. || Lo escrits de algun autor. *Obra.* Scriptura, æ. || Fàbrica, edifici que's vá fent. *Obra.* Fabrica, æ. || Manufactura, treball de un artífice. *Obraje, obra.* Oficina, æ, opificium, ii. || Feyna, treball. *Trabajo, obra.* Opus, eris. || Medi, virtut, poder, com : per OBRA del Esperit Sant. *Obra.* Opera, æ, virtus, utis. || Lo molt treball que costa ó l' molt temps que's tarda en alguna cosa. *Obra.* Labor, is. || La quantitat, magnitut ó distància quant se determina á poch més ó ménos, com : es OBRA de un mes. *Obra.* Circiter. || Lo lloch about se treballa. *Obra.* Opus, eris. || Qualsevol acció moral que s' encamina al profit del ànima. *Obra.* Opus, eris. || Lo fondo de la Iglésia destinat á la conservació y gastos precisos de ella. *Fàbrica, obra, capilla.* Vectigal ab ecclesia impositum. || Los materials pera alguna fàbrica, com : tragar la OBRA. *Materiales.* Materia, æ. || Fèls, hassanyas. *Hechos, obras.* Res gestæ. || JORNAL, MUJADA. || f. ant. poét. Composició en vers. *Poesia, verso.* Poesis. || ter. PISA.

OBRA BEN ACABADA. *Obra primorosa.* Opus mira arte structum.

OBRA CORONADA. fort. Una de las obras exteriors que consta de dos mitjs baluarts y un enter units ab dos cortinas. *Obra coronada.* Coronatum opus.

OBRA DE MISERICORDIA. Cada un de aquell actes ab que se socorre á las necessitats espiritualment ó corporalment. *Obra de misericordia.* Pietatis, misericordiæ opera.

OPRA DE ROMANS. La que costa molt treball y temps y es perfecta y sólida. *Obra de romanos.* Magnificum opus.

OPRA MORTA. En la moral, la bona en sí, però que per estar en pecat mortal lo qui la fa, no es meritòria de la vida eterna. *Obra muerta.* Emortua opera. || náut. La part del barco compresa al de línia del aygua fins á la vora superior. *Obra muerta.* Navis materiatio á lymphis resiliens.

OPRA PIA. Establiment piados pera 'l culte de Déu ó exercici de la caritat ab lo pròxim. *Obra pia.* Opera pia. || met. fam. Qualsevol cosa en que's troba utilitat. *Obra pia.* Lucrabilis res.

OBRA PORNAS DEL CASTELL. Cert tribut ó dret senyorial. *Obra exterior.* Exteriores operæ.

OBRA PÚBLICAS. Las que's fan pera utilitat del públich de orde del govern. *Obras públicas.* Opera publica.

OPRA VIVA. La part del barco que vá dins del aygua. *Obra viva, fondo.* Navis materiatio mersa mare. || teol. La que's fa en gràcia de Déu. *Obra viva.* Opera viva.

Á LA OBRA'S VÉU. loc. CADA HU ES FILL DE SAS OBRAS.

AMPARAR LA OBRA. fr. No deixarla continuar. *Embargar la obra.* Opus interdicere.

BONA OBRA. Socorro oportú, favor. *Buena obra.* Beneficium, ii.

BONAS OBRAS. Tot lo que's fa ab bon fi. *Buenas obras.* Opera bona.

DONAR OBRA. fr. Dedicarse ó emplearse en algun treball. *Dar obra.* Dare operam. || DONAR FEYNA.

EN LAS OBRAS Y EN LA FE 'S CONEIX QUI AMOR TE té. ref. Denota que 'l millor modo de mostrar amor y voluntat es fent beneficis. *Obras son amores que no buenas razones; el amor y la fe en las obras se ve.* Hoc non fit verbis.

FÉR ALGUNA OBRA FALSA. fr. *Falsear alguna obra.* Contra artis præcepta struere.

FÉR BONA OBRA. fr. Afavorir. *Hacer buena obra.* Adjutorio vel auxilio esse.

FÉR MALA OBRA. fr. Destorbar, impedir. *Hacer mala obra ó aire.* Officio, is.

LA OBRA DE LA SEU. loc. met. fam. Se diu de qualsevol obra que tarda molt á concluhirse. *La obra del Escorial; obra de romanos ó romana; la vida perdurable.* Prolongum vel ferè æternum opus.

LA OBRA LLOA AL MESTRE. loc. ant. Á LA OBRA'S VÉU.

NI OBRA BONA NI PARAULA DOLENTA. loc. met. Repren als que ofereixen molt y no cumplen res. *Ni obra buena, ni palabra mala.* Dat verba bona ultrò facta; at non consona verbis.

PER OBRA. m. adv. En execució. *Por obra.* Operá.

POSAR EN Ó PER OBRA. fr. Posar en execució. *Poner ó meter en ó por obra.* Ad opus venire.

OBRADEA. f. TENDA, MAGATZEM.

OBRAADOR. m. Taulell ú oficina en que treballan los menestrals. *Taller, obrador.* Officina, æ. || Lo del gerrer. *Alfareria, alfar.* Figlina, æ. || Operari, qui obra. *Obrador, operario.* Operarius, ii.

OBRRANT. m. ant. TRABALLADOR.

OBRRAR. v. a. Traballar, fér alguna cosa de material. *Obrar.* Ad praxim redigere. || VALER. || v. n. Fér efectiva alguna cosa, com: la medicina, etc. *Obrar, operar.* Effectum habere. || ant. TRABALLAR. || Exonerar lo ventre. *Obrar.* Ventrem exonerare. || Procehir, portarse. *Portarse, obrar.* Ago, is. || Donar forma á alguna matèria reduhintla al estat convenient pera 'l servey á que se la destina. *Labrar, laborar.* Materiam operi aptare.

OBRRAR SE. fr. Fér bonas obras. *Obrar bien, hacer buenas obras.* Benè se gerere.

OBRRAT, DA. p. p. *Obrado.* Operatus.

OBRRATGE. m. ant. OBRA. || ant. Treball que serveix de adorno, com las motlluras en una peça de plata, la brodadura en un vestit. *Labor.* Caelatura, n.

OBREPCIÓ. f. Falsa narració de un fet que s' al·lega davant lo superior pera lograr alguna gràcia ó favor. *Obrepcion.* Obreptio, nis.

OBREPTICI, A. adj. for. Lo que's preten ó l·lega ab obrepció. *Obrepticio.* Obreptitius.

OBRRER. m. Qui cuyda de la fàbrica de alguna iglésia, que en algunas catedrals es dignitat. *Obrero.* Fabricæ præfectus. || Qui fa alguna obra. *Obrero, obrador.* Operarius, ii. || Mestre de casas. *Albañil.* Faber cæmentarius. || ant. Treballador, jornaler. *Obrero.* Operarius, ii. || Qui cuyda de mantenir de provisions la ciutat. *Obligado.* Edilis.

OBRRER DE TERRA. ant. GERREER.

OBRRER DE VILA. ant. MESTRE DE CASAS.

OBRRERIA. f. Càrrech de obrer. *Obrería.* Operarii munus. || La renda destinada pera la fàbrica de la iglésia, 'l cuydado de ella y la oficina para dit despaig. *Obrería.* Ad fabricam redditus.

OBRETA. f. d. Obrecica, illa, ita. *Opaculum, i.* || ter. FIRA, FIRETA. 2.

OBRIDOR. m. Qui obre. *Abridor.* Reserator, is. || GRABADOR. || Se diu del préssech que s' obre per sí mateix. *Abridero.* Persicum, i.

OBRIMENT. m. ant. OBERTURA.

OBRRIR. v. a. Descubrir ó fér patent lo que está tancat. *Abrir.* Aperio, is. || Rómpre ab violència, com: obrir lo cap. *Abrir.* Divido, is. || Destapar. *Abrir, destapar.* Relaxo, as. || Foradar, fér obertura en una paret, envà, etc. *Abrir.* Perforo, as. || Badar, esquerdar, partir. *Abrir, hender, rajor.* Findo, is. || Desclóurer, separar una cosa de altra, com la ma. *Abrir.* Resigno, as. || GRABAR. || Estèndrer, desplegar, com: OBRRIR un pergamí. *Abrir.* Distendo, as. || ESCLATAR. || Donar principi á algun funció ó acte públich. *Abrir.* Inauguro, aris. || Trencar, sollevar, llaurar la terra per primera vegada. *Abrir; dar la primera reja ó vuelta.* Terram præcindere. || Anunciar, publicar, proposar al públich algun emprèstit ó suscripció. *Abrir.* Suscripciones subaliquo pignore apparere. || Donar llibertat al que estava tancat ó detingut. *Desencerrar.* Recludo, is. || náut. Tenir la nau sa amplària. *Tener de manga.* Amplitudinem habere.

OBRIRESE. v. r. Fèndrerse, clivillarse, badarse. *Abrirse, henderse, quebrajarse, resquebrarse.* Findi. || Dit del temps. **ALSARSE.** || Comunicarse, confiar són secret á un altre. *Abrirse.* Animum ostendere. || Estèndrerse, desplegar-se las llavors, plantas, fullas, etc. *Desarrollarse, desenrollarse.* Explicari. || Parlant de flors, es desplegar-se ó eixir de las poncellas. *Desabotonar.* Erumpo, is.

OBRUILLS. m. **ABRUILLS.** || Instrument de plata ó altre metall en figura del abruills natural. Solian usarlo 'ls deixuplinats, posantlo en l' assot pera ferir-se las espallas. *Abrojos.* Tribulus ex metallo.

OBS. m. ant. ops. || PODER, FACULTAT, ABUNDÀNCIA. || UTILITAT, SERVEY, PROFIT. || NECESSITAT, UGÈNCIA. || GASTO, EXPENSA. || GUST, PLAER.

ALS OBS. m. adv. ant. En lo cas de necessitat, quantes menester. *En la necesidad, cuando es menester.* Cum opus est.

Á **OBS.** m. adv. ant. Á GASTOS Y DESPESAS. || Á utilitat, en benefici. *En beneficio.* In commodum. || Á GUST.

Á **SOS OBS.** m. adv. Á són arbitre y disposició. *A su arbitrio y disposicion.* Pro suo arbitrio.

Á **TOTS OBS.** m. adv. Á la mida del seu gust. *Á pedir de boca.* Peroptatò.

FÉR LOS OBS. fr. Fér ó pagar lo gasto. *Hacer el gasto, la costa.* Ad alicujus victum de sua expendere.

HAVÉR OBS. fr. ant. *Necesitar.* Egeo, es.
SÉR OBS. fr. ant. Convenir. *Ser menester.* Opus esse.

OBSCENAMENT. adv. m. Ab obscenitat. *Desonestamente, obscenamente.* Obscenè, turpiter.

OBSCENITAT. f. Impuresa, torpesa, lascívia. *Obscenedad.* Obscenitas, atis.

OBSCENO, A. adj. Torpe, impur. *Obsceno.* Obscenus.

OBSCUR, A. adj. Fosch, que no té llum ó claror. *Oscuro.* Obscurus. || De color fosch quasi negre. *Obscuro, oscuro.* Subniger. || Color que està més carregat, com: blau obscura. *Oscuro.* Obscurus. || pint. La part ahont se representan las sombras. *Oscuro.* Obscurus. || met. Confús, intrincat, difícil, enigmàtic. *Oscuro.* Obscurus. || Fosch, tenebrós. *Tenebroso, oscuro.* Obscurus, scotinus, nigraus, ater. || met. S' aplica al llinatge baix y vil. *Humilde, oscuro.* Obscurus, confusus.

ANAR Á OBSCURAS. fr. **ANAR Á LAS FOSCAS.**

OBSCURAIR. v. a. ant. **OBSCURIR.**

OBSCURAMENT. adv. m. Ab obscuritat. *Obscuramente.* Obscurè. || Confusament, embrolladament. *Obscuramente.* Tectè. || met. Vilment, ab baixesa. *Obscuramente.* Obscurè. || m. **OBSCURITAT.**

OBSCURAR. v. a. **OBSCURIR.**

OBSCURARSE. v. r. **OBSCURIRSE.** || ant. **DESAPAREIXER.**

OBSCURAT, DA. p. p. **OBSCURIT.**

OBSCUREDAT. f. **OBSCURITAT.**

OBSCURET, A. adj. d. Algo oscuro. Subobscurus.

OBSCURIMENT. m. La acció de obscurir y

obscurirse. *Oscurecimiento, oscuridad.* Obumbratio, nis.

OBSCURIR. v. a. Privar la llum y claredat. *Oscurecer.* Obscuro, as. || met. Desllustar lo mérit ó reputació de algú. *Manchar, oscurecer, afear.* Alicujus luminibus obstrudere. || Vèncer ó superar en mèrits á altre. *Eclipsar, oscurecer.* Præsto, as. || met. Ofuscar la llum de la rahó. *Oscurecer.* Oratorem obcæcare. || pint. Donar molta sombra á lo que's pinta. *Oscurecer.* Umbro, as. || v. r. Enfosquirse. *Oscurecerse.* Obscurari, obnubilari.

OBSCURÍSSIM, A. adj. sup. *Oscurísimo.* Obscurissimus, valde obscurus.

OBSCURIT, DA. p. p. *Oscurecido.* Obscuratus.

OBSCURITAT. f. Fosquedat, fosca. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Falta de llum y coneixement. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Espessura, ombrívol, com la dels boscos. *Oscuridad.* Densitas, atis. || met. Confusió del estil, falta de explicació. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. Humilitat y baixesa de ahont proceheix alguna cosa. *Bajeza, oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. La dificultat del sentit ó intel·ligència de lo que's diu ó proposa, com en los enigmas y misterís. *Oscuridad.* Caligo, inis.

OBSEQUENT. adj. Sumís. *Obsecuente.* Obsequens.

OBSEQUENTÍSSIM, A. adj. sup. *Obsecuentissimo.* Obsequentissimus.

OBSEQUI. m. Servey, sumissió, rendiment, condescendència. *Obsequio.* Obsequium, ii. || Lo que's fa en benefici de algun amic. *Servicio, obsequio.* Obsequium, ii. || L' aplauso ó celebritat que's dóna á algú ó á alguna cosa. *Honor, obsequio.* Laus, dis. || Los festeigs ab que's fa honor ó dóna gust y aplauso á algú. *Festejo, obsequio, festeo.* Obsequium ii.

NÉTREX OBSEQUIS. fr. **OBSEQUIAR.**

OBSEQUIADOR, A. m. y f. Qui obsequia. *Obsequiante, obsequiador.* Obsequens, tis.

OBSEQUIAR. v. a. Rendir obsequis, compláuer, servir. *Obsequiar.* Alicui obsequi. || Fér alguna cosa en favor, benefici ó utilitat de alguna persona. *Servir, obsequiar.* Obsequor, eris.

OBSEQUIAT, DA. p. p. *Obsequiado.* Obsequutus.

OBSEQUIÓS, A. adj. Cortés, complahent. *Obsequioso.* Obsequiosus.

OBSEQUIOSAMENT. adv. m. Ab reverència y cortesia. *Obsequiosamente.* Officiosè.

OBSERVACIÓ. f. Reparo, nota, reflexió. *Observacion.* Observatio, nis. || ant. **OBSERVÀNCIA.** || L' acte y efecte de observar y la cosa observada. *Observacion.* Observatio, nis. || Compliment de alguna lley, orde ó precepte. *Observacion.* Observantia, æ. || pl. Reparos ó notas fetas en algun escrit. *Anotaciones, observaciones.* Observatio, nis.

ESTAR EN OBSERVACIÓ. fr. Mirar atentament alguna cosa esperant lo moment de observar algun fét ó circumstància. *Estar de observacion, de acecho.* Cautè attendere.

OBSERVADOR, A. m. y f. Qui nota y repara tot lo que véu y óu. *Notador, observador*. Speculator, is. || Exacte en lo cumpliment de las lleys y preceptes. *Observador*. *Observator*, is. || Qui per medi de instruments y art observa 'l moviment dels astres. *Observador*. *Astrorum speculator*. || adj. Lo que's déu observar. *Que debe observarse*. *Servandus, observandus*.

OBSERVÀNCIA. f. Cumpliment exacte y puntual. *Observancia*. *Observantia*, æ. || Reverència, honor, acatament als majors. *Observancia*. *Observantia*, æ. || L' antich estat de las religions á distinció de la reforma. *Observancia*. Religiosa *observantia*. || Constitució així dita. *Observancia*. *Observantia*, æ.

AB OBSERVÀNCIA. m. adv. Ab exactitut, cumpliment. *Observantemente*. *Observer*.

POSAR EN OBSERVÀNCIA. fr. Fèr que s' observe ab rigor lo que's mana. *Poner en observancia*. Ad *observantiam accuratam cogere*.

REGULAR OBSERVÀNCIA. En algunas religions es la observància de la regla tal com estava al temps de admètrarse algunas reformas. *Regular observancia*. *Regularis observantia*.

OBSERVANSA. f. ant. *OBSERVÀNCIA*.

OBSERVANT. p. a. *Observante*. *Observans*. || m. Religiós de la observància de sant Francesch. *Observante*. *Observans*, tis.

OBSERVANTÍSSIM, A. adj. sup. *Observantíssimo*. *Observantissimus*.

OBSERVAR. v. a. Notar, reparar, estar á la mira. *Observar*. *Servo*, as. || Guardar, cumplir exactament lo que's mana. *Observar*. *Observeo*, as. || astron. Especular los moviments dels astres, y calcular sobre ells. *Observar*. *Speculari astra*.

OBSERVARSE. v. r. Mirarse un á altre. *Observere*. *Servari*, *observari*.

OBSERVAT, DA. p. p. *Observado*. *Observatus*.

OBSERVATORI. m. Lloch alt y á propòsit pera observar especialment los astres. *Observatorio*. *Observatoria specula*.

OBSES, A. adj. Qui está atormentat de esperits malignes que'l rodejan. *Obseso*. *Obsessus*.

OBSESSIÓ. f. Assistència dels esperits malignes al rededor de algú. *Obsession*. *Obsessio*, nis.

OBSDIANA. f. Epiteto que's donava á una pedra negra y resplendent que servia de mirall; però ja no's trióba. *Obsidiana*. *Obsidiana*, æ.

OBSDIONAL. adj. Lo pertanyent al siti de una plassa. *Obsidional*. *Obsidionalis*.

OBSTACLE. m. Destorb, oposició, embarás, impediment. *Obstáculo*, *óbice*, *traba*, *tropiezo*. *Obex*, *icis*.

OBSTANT. p. a. *Obstante*. *Obstans*.

EN NO RES OBSTANT. loc. *No oponiéndose*. *Non obstant*.

NO OBSTANT. m. adv. Sense que servesca de impediment, de obstacle. *No obstante*, *sin embargo*, *con todo*, *á pesar de eso*. *Tamen*.

OBSTAR. v. a. Destorbar, impedir, embarassar. *Obstar*. *Obsto*, as. || impers. Oposarse, ser contraria una cosa á altra. *Obstar*. *Obsto*, as.

OBSTAT, DA. p. p. *Obstado*. *Obstitus*.

OBSTETRÍCIA. f. Art ó ciència dels parts. *Obstetricia*. *Obstreticum*, ii.

OBSTINACIÓ. f. Tossuneria, terquedat. *Obstinacion*. *Pertinacia*, æ.

OBSTINADAMENT. adv. m. Perfidiosament. *Obstinadamente*. *Obstinatè*.

OBSTINADÍSSIM, A. adj. sup. *Obstinadísimo*. *Pertinacissimus*.

OBSTINARSE. v. r. Persistir, mantenirse en són tema. *Obstinarse*. *Obstino*, as.

OBSTINAT, DA. p. p. *Obstinado*. *Obstinatus*. || adj. Perfidios, tòssut. *Obstinado*. *Obstinatus*.

OBSTRUCCIÓ. f. med. Opilació, impediment causat per los humors en lo cos del animal. *Obstruccion*. *Obstructio*, nis.

OBSTRUCTIU, VA. adj. Lo que causa obstruccions. *Obstructivo*. *Obstruens*.

OBSTRUIR. v. a. med. Tapar los humors las vias del cos del animal. *Obstruir*. *Obstruo*, is. || v. r. Taparse, embussarse algun forat, etc. *Obstruirse*. *Obstrui*.

OBSTRUIT, DA. p. p. *Obstruido*. *Obductus*. || m. Lo subjecte que pateix obstruccions. *Obstruido*. *Obstructus*.

OBSTAT. m. ant. *DEBIT*.

OBTE. m. ant. Óbit, mort. *Muerte*. *Obitus*, us.

OBTEMPERANT. p. a. *Obtemperante*. *Obtemperans*.

OBTEMPERAR. v. a. *OBHEIR*, *SUBJECTARSE*.

OBTEMPERAT, DA. p. p. *OBHEIT*.

OBTENCIÓ. f. y

OBTENIMENT. m. ant. Consecució. *Obtencion*. *Obtentio*, nis.

OBTENIR. v. a. Alcansar, lograr. *Obtener*. *Obtineo*, es. || Tenir, observar, possehir. *Obtener*. *Obtento*, as.

OBTENTO. m. Renda ecclesiástica. *Obtento*. *Obtentus*, us.

OBTÉS, A. p. p. irreg. *OBTINGUT*.

OBTINENT. p. a. Qui obté. *Obteniente*. *Obtinens*.

OBTINGUT, DA. p. p. *Obtenido*. *Obtentus*.

OBTÚS, A. adj. Rom, despuntat. *Obtuso*. *Obtus*. || geom. Àngul que té més de la quarta part de un círcul. *Obtuso*. *Obtus*. || met. Qui té lo enteniment poch agut, grosser, tardá. *Obtuso*. *Obtus*.

OBTUSÀNGUL. adj. geom. S' aplica al triàngul ó altra figura que té un àngul obtús. *Obtusángulo*. *Obtusangulus*, i.

OBÚS. m. art. Espécie de morter llarch de set á nou polzadas de diàmetre pera tirar granadas, etc. *Obús*. *Bellicum tormentum*.

OBVENCIÓ. f. Profit casual. *Obvencion*. *Obventio*, nis.

OBVENIR. v. n. Tocar per casualitat, ó sort. *Caber como en suerte.* Obvenio, is.

OBVENTICI, A. adj. for. Casual. *Obventicio, fortuito, accidental.* Obventitius.

OBVIAR. v. a. Evitar, fugir, apartar lo que pòt sér contrari. *Obviar.* Obvio, as. || Destorbar, oposarse. *Obviar, obstar.* Obsto, as.

OBVIAT, DA. p. p. *Obviado.* Obviatus.

OBVINENT. p. a. *Pertenciente.* Obveniens.

ÓBVIO, A. adj. Lo que 's presenta davant los ulls. *Obvio.* Obvius. || met. Clar, sense dificultat. *Obvio.* Obvius.

OC.

OC. adv. ant. hoc.

OCA. f. Espécie de ànech com de tres pams de llarch, bech convexo, obtús y còrb per la basa, cos cendrós per sobre y groch per sota, 'l coll estirat, lo carpó blanch, potas encarnadas, ungles negres, y cloqueja molt. *Ganso, ànsar, oca.* Anser, is. || Joch que consisteix en un mapa ovalat que té 63 casetas pujant desde'l número 1, y totes las que fan nou tenen pintada una oca, y en altrás casetas hi ha pintadas altrás figuras, com són: un pont, un pòu, la mort y altrás. Se juga ab daus, y 'ls punts que's fan se van contant en las casetas, y cada hu assenyala son camí ab un tanto que posa á la caseta ahont ha arribat. Pera guanyar es precis arribar just al número 63. Los inconvenients y reglas del joch solen estar escrits en lo mitj del mapa. *Oca.* Ludus sic dictus ex anseris depicto. || Arrel de América semblant á la castanya que serveix en lloch de blat de moro. Los americans també la anomenan cavi. *Oca.* Oxalis oca.

OCÁS. m. Occident, ponent, la part del horison per ahont s' ocultan los astres. *Ocaso, occidente, poniente.* Occidens, tis. || met. mort. f.

OCASIÓ. f. Oportunitat de temps. *Ocasión.* Ocasio, nis. || Causa ó motiu pera que 's fá alguna cosa. *Ocasión.* Causa, æ. || Perill ó exposició. *Ocasión, riesgo.* Periculum, i.

OCASIÓ CRÍTICA. Lo cas ó punt del qual dependeix la decisió de alguna cosa. *Lance.* Discrimen, inis.

OCASIÓ OPORTUNA. La que presenta facilitat pera fèr ó intentar alguna cosa. *Ocasión oportuna, resguicio.* Aditus, us.

OCASIÓ PRÓXIMA. teol. Aquella en que posat algú sempre ó quasi sempre cau en la culpa. *Ocasión próxima.* Ocasio proxima.

OCASIÓ REMOTA. teol. La que de sí no induheix á pecat, ó que quasi resisteix. *Ocasión remota.* Remota occasio.

Á BONA OCASIÓ. m. adv. A temps oportú. A buena hora, á tiempo, á buena ocasión. Tempore.

AGAFAR LA OCASIÓ PELS CABELLS. fr. Aprofitarla, no deixarla passar. *Cojer, tomar, asir la ocasión por los cabellos, por el copete, por la melena.* Tempus et occasionem arripere.

Á LA PRIMERA OCASIÓ. m. adv. *Á la primera ocasión.* Ubi primum occasio detur.

Á OCASIÓ VOSTRA. m. adv. Per vostre respecte, per la vostra cara. *Por atención á vosotros; por vuestro respeto.* Tua causa.

DONAR OCASIÓ. fr. Donar motiu. *Dar lugar, ocasión, motivo, pie, margen.* Sinere; ansam præbere.

EN ALTRA OCASIÓ. m. adv. En altre temps. *En otra ocasión, en otro tiempo, otra vez.* Aliàs.

ESPIAR LA OCASIÓ. fr. Estar atent y vigilant pera aprofitar totes las circumstàncias que poden sér favorables pera 'l logro de alguna cosa. *No perder ocasión.* Imminere in occasionem.

LA OCASIÓ FÀ 'L LLADRE. ref. Denota que moltes vegadas la oportunitat fá fèr coses malas en que no 's pensava. *La ocasión hace el ladrón; en arca abierta el justo peca.* Dulce pomum dum abest custos.

LLEVA LA OCASIÓ, Y LLEVARÁS LO PECAT, Y QUI APARTA LA OCASIÓ, APARTA 'L PECAT. ref. Aconsella fugir del perills pera evitar los danys. *Quien quita la ocasión quita el pecado ó el peligro.* Si fumum vitare cupis, restinguito flammam.

NO PÉNDER OCASIÓ. fr. Estar atent y ab vigilància pera aprofitar totes las circumstàncias y oportunitats favorables que pugan presentarse pera lograr lo que 's desitja. *No perder ocasión.* Tempore, oportunitate uti.

PÉNDER Ó BUSCAR OCASIÓ. fr. Buscar motiu pera fèr alguna cosa. *Tomar ocasión.* Causam, ansam arripere.

PER OCASIÓ. m. adv. *Por causa, por respeto.* Ob, propter causam.

POSAR EN OCASIÓ. fr. Posar en perill. *Poner en ocasión, en riesgo ó peligro.* In discrimen provocare. || rel. Buscar lo perill. *Ponerse en ocasión.* Periculum quærere.

VENIR EN BONA OCASIÓ. fr. Arribar en lo temps de la oportunitat. *Venir en buena coyuntura; llegar á tiempo.* Suo, opportuno tempore venire.

OCASIONADÍSSIM, A. adj. sup. *Ocasiónadísimo.* Valdè provocans.

OCASIONADOR, A. m. y f. Causador, qui dóna motiu. *Ocasiónador.* Causam præbens.

OCASIONAL. adj. Lo que dóna ocasió ó motiu. *Ocasional.* Ansam præbens. || Lo que sobrevé per alguna ocasió ó accident. *Ocasional.* Eventualis.

OCASIONALMENT. adv. m. Casualment. *Ocasionalmente, casualmente.* Fortè.

OCASIONAR. v. a. Sér causa, donar ocasió ó motiu. *Ocasionar, causar.* Efficio, is. || Causar. *Ocasionar, acarrear.* Pario, is. || Provocar, mouer, excitar. *Ocasionar.* Provoco, as. || Exposar, posar en perill. *Ocasionar.* Periculum inferre; in discrimen adducere.

OCASIONAT, DA. p. p. *Ocasionado.* Effectus. || adj. Provocatiu, molest. *Ocasionado.* Provocans.

OCASIONETA. f. d. *Ocasioneilla.* Occasiuncul-la, æ.

OCATER. m. Lo qui guarda ocas. *Ansarero.* Anserarius.

OCCASIÓ. f. OCASIÓ.

OCCÉANIA. f. La quinta part del món, que es una gran reunió de isles al sudoest del Àsia, està situada entre los 34.° N. y 56.° S. de latitut, y entre 'ls 96.° E. y 105.° O. de longitut al meridià de Madrit; la rodejan lo gran oceàno per lo N. y E., l'oceàno Indich pel S. y lo mar de la Xina pel O. *Oceania.* Quinta mundi pars; Oceania, æ.

OCCÉANO. m. mar gran que rodeja tota la terra. *Océano.* Oceanus, i. || S' usa pera exagerar la grandesa é immensitat de alguna cosa. *Océano.* Oceanus, i. || mit. Déu fill del cel y de la terra, y segons altres del cel y Vesta: donàrenli á Tétis per muller, y per fills als rius y fonts y á las Occeànidas Clie y Béroce. *Océano.* Oceanus, i.

OCCIDENT. m. La part del horisont en que's pon lo sol y demés astres. *Occidente.* Occidens, tis. || La part de la terra ahont respecte de nosaltres se pon lo sol. *Occidente.* Occidentalis plaga.

OCCIDENTAL. adj. y

OCCIDUO, A. adj. ant. Pertanyent al occident. *Occidental, occiduus.* Occidentalis.

OCCIPITAL. adj. Las parts del clatell oposadas al front. *Occipital.* Occipitalis. || m. L' os del cap que forma 'l clatell. *Occipital.* Occipitalis, is.

OCCIPUCI. m. La part superior del cap per ahont se junta ab las vértebras del coll. *Occipucio.* Occiput, tis.

OCCIR. v. a. ant. MATAR.

OCCIT, DA. p. p. ant. Mort. *Muerto.* Occisus.

OCCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCCÓRRER. v. n. OCÓRRER.

OCELL Y OCEYL. m. ant. AUCELL.

OCH. adv. ant. FLOCH.

FINS ALS OCHS. m. adv. Denota la intenció y vehemencia de algun efecte. *Hasta los hígados, hasta las aras.* Usque ad aras.

OCL. m. Descans, cessació del treball. *Ocio.* Otium, ii. || Diversió, distracció, recreo. *Ocio.* Otium, ii. || Deixament, inacció. *Ocio.* Otium, ii.

DONARSE AL OCI. fr. Abandonarse á la vida de no fer res útil, ocupantse sols en vicis. *Entregarse ó darse al ocio.* Ocio se tradere.

OCIAR. v. a. Distràurer, divertir. *Ociar.* Diverto, is.

OCIÓS, A. adj. Desocupat, qui està en vaga. *Ocioso.* Otiosus. || Negligent, deixat, peresós. *Ocioso.* Cessator. || Vagamundo, que's corromp en la ociositat. *Ocioso.* Otiosus. || Lo que no aprofita. *Ocioso.* Otiosus. || Lo que no té us ó exercici en las cosas que 'l deuen tenir. *Ocioso.* Otiosus.

OCIOSAMENT. adv. m. Ab ociositat. *Ociosamente.* Otiosè. || Per demés, en va, sense fruyt ni profit. *Ociosamente.* Inutiliter. || Ab atenció y pau-sa. *Atentamente.* Attentè.

OCIOSITAT. f. Vagamunderia, víci de gastar lo temps inutilment. *Ociosidad.* Desidia, æ. || Ló

efecte de oci, com són paraulas ociosas, jochs y altras diversions. *Ociosidad.* Verba vel facta otiosa.

LA OCIOSITAT ES MARE DE TOTS LOS VICIS. ref. Ensenya quant convenient es viurer ocupat pera no contràurer vicis. *La ociosidad es madre de todos los vicios; estóyme en mi lecho, y el diablo llévame de techo en techo.* Criminis est mater, vitii est ignavia nutrix.

OCH. v. a. ant. MATAR.

OCÍS, A, Y OCIT, DA. p. p. ant. MORT.

OCCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCCORREGUT, DA. p. p. *Ocurrido.* Factus, affectus.

OCCORRENT. p. a. OCURRENT.

OCCÓRRER. v. n. Prevenir, eixir al encontre, anticiparse. *Ocurrir.* Occurro, is. || Esdevenir, succehir casualment. *Ocurrir.* Expeto, is. || En lo reso ecclesiástich escàurer, esdevenir en un mateix dia una festa ab altra de major ó menor classe. *Ocurrir.* Occurro, is. || Venir, acudir de repent una espècie á la imaginació. *Ocurrir.* Succurro, is. || OPOSARSE.

OCCOSSAL. m. Serp de Méjich; té 'l cap de escorsó y 'l ventre blanch. *Ocozoal.* Ocozoalus serpens.

OCCOSSOL. m. Arbre de nova Espanya de vint á trenta peus de alt, y de que's tráu 'l liquidambre. *Ocozol.* Ocozulus arbor.

OORA. m. Terra groga que's tráu de las minas de or y plata, y serveix pera pintar. *Ocre.* Ocre, æ.

OCTÀEDRO. m. geom. Un dels cinch coscos regulars que consta de vuyt triànguls equilàteros. *Octaedro.* Octaëdrum, i.

OCTAGONAL. adj. Pertanyent al octàgono. *Octagonal.* Ad octangulum pertinens.

OCTÀGONO, A. adj. Lo que té vuyt caras ó costats. *Octágono, octógono.* Octangulus.

OCTANTE. m. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y altras observacions. *Octante.* Octans, tis.

OCTAU. m. Cada una de las vuyt parts en que 's suposa dividit un tot. *Octavo.* Octava pars. || adj. Lo que cumple 'l número de vuyt. *Octavo.* Octavus.

EN OCTAU. m. adv. Entre estampers se diu del llibre del tamany de una octava part de full. *En octavo.* Volu «en in octavo.

OCTAVA. f. VUITADA. || poét. Estrofa de vuyt versos de onze síl·labas, dels quals consonan primer, tercer y quint, segon, quart y sisè, setè y octau. *Octava.* Octo versibus constans rythmus. || mús. La ven que completa 'l diapasson. *Octava.* Diapason, is. || Lo llibret que conté 'l reso dels vuyt dias de alguna festivitat, com: la octava de Corpus, etc. *Octava.* Preces canonicæ in octava.

OCTAVA PRIVILEGIADA. En lo reso ecclesiástich la que no dona lloch al reso de altre sant. *Octava cer-rada.* Octava privilegiata.

CAP DE OCTAVA. l' últim dia de ella. *Cabo de octava.* Ultimus, octavus dies.

FER OCTAVAS. fr. mús. Formar octavas ó diapasons. *Octavar.* Diapasones aptè efformare.

OCTAVAMENT. adv. m. En octau lloch ó vegada. *Por la octava vez.* Octavum, octavò.

OCTAVARI. m. La festa que's fá en los vuyt dias de la vuytada. *Octavario.* Octo dierum celebritas.

OCTAVÍ. m. Instrument músich de ayre, de la figura de una flauta, encara que petit y de sonidos més aguts que esta. *Octavin.* Parva tibia.

OCTIL. m. astron. Aspecte de dos planetas que distan un de altre la octava part del zodíach, ó quaranta cinch gráus. *Octil.* Octilis.

OCTOGENARI. A. adj. Qui té vuytanta anys. *Octogenario, ochenton.* Octogenarius.

OCTOGENTÈSSIM, A. adj. Lo que cumples 'l número de vuyt cents. *Octogésimo.* Octogentesimus.

OCTOGÈSSIM, A. adj. Lo que té vuitanta ó cumples dit número. *Octogésimo.* Octogesimus.

OCTÓGONO, A. adj. octágono.

OCTOSÍL-LABO, A. adj. Lo que consta de vuytsil-labas. *Octosilabo, octosilábico.* Octosyllabus.

OCTUBRE. m. Lo desé més del any, y entre 'ls antichs romans lo vuyté de ahont prengué 'l nom. *Octubre.* October, bris.

ÓCTUPLO, A. adj. arit. Lo que es á altra cosa, com número, etc. vuyt á un, y així vuytanta es óctuplo de deu. *Óctuplo.* Octuplus.

OCULAR. adj. Pertanyent als ulls. *Ocular.* Ocularis.

OCULARMENT. adv. m. Ab los ulls. *Ocularmente.* Ipsi oculis.

OCULISTA. m. Facultatiu que's dedica á curar ulls. *Oculista.* Ophthalmicus, i, oculus, ii.

OCULT, A. adj. Amagat, retirat, desat. *Oculto.* Occultus. || Secret, encubert, reservat, excusat. *Oculto.* Occultus.

OCULTACIÓ. f. Reserva, substracció pera traurer alguna cosa de la vista. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || L'acte y efecte de amagar y amagar-se. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || Lo silenci ab que's calla alguna cosa que es certa, y se sab y debia dir-se. *Ocultacion.* Occultatio, nis.

OCULTADAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

OCULTADOR, A. m. y f. Qui oculta. *Encubridor, ocultador.* Absconditor, is.

OCULTAMENT. adv. m. Ab secret. *Encubertamente, ocultamente.* Clam. || Encubertament, de ocult. *Ocultamente, escondidamente.* Obscurè.

OCULTAR. v. a. Amagar. *Celar, ocultar, encubrir.* Occulto, as. || Dissimular, callar lo que's deu-ria dir. *Ocultar, reservar.* Celo, as.

OCULTAT, DA. p. p. *Ocultado.* Occultatus. || adj. Encubert, ocult, amagat. *Ocultado, occulto, encubierto.* Occultatus.

OCUPACIÓ. f. Assumpto, negoci en que algu s' ocupa. *Occupacion.* Occupatio, nis. || Treball, cuydado que impedeix ocupar lo temps en altra cosa. *Occupacion.* Negotium, ii. || ret. PROLÉPSIS. ||

La acció de ocupar ó pèndrer alguna cosa. *Occupacion.* Occupatio, nis.

OCUPAR. v. a. Apoderarse, pèndrer possessió. *Tomar, ocupar, coger.* Occupo, as. || Distràurer, entretenir ab rabons. *Occupar.* Distendo, is. || Obtenir, gosar, estar empleat. *Occupar.* Fungor, oris. || Umplir algun lloch ó espay. *Llenar, ocupar.* Repleo, es. || Habitar. *Occupar.* Habito, as. || Tenir entretingut á algu. *Occupar.* Delineo, es. || Donar feyna, emplear en algun treball. *Occupar.* Operam, negotium alicui committere. || Destorbar, embarrassar. *Occupar.* Occupo, as. || USURPAR || mei. Portàrsen la atenció. *Occupar.* Occupo, as.

OCUPARSE. v. r. Emplearse en alguna cosa. *Occuparse.* In aliquid vel alicui incumbere. || ENNUVOLARSE. || Posar la atenció en alguna cosa ó negoci. *Occuparse.* Curam vel animum adhibere.

OCUPAT, DA. p. p. *Ocupado.* Occupatus.

OCUPATIU, VA. adj. Lo que es ocupado por otros. *Occupatorius.*

OCURRÈNCIA. f. Encontre, casualitat. *Ocurrència.* Casus, eventus, us. || Repent, espècie que acut en la imaginació. *Ocurrència.* Cogitatum, i. || Conjuntura, ocasió. *Ocurrència, ocasion, coyuntura.* Occasio, nis.

OCURRENT. p. a. Lo que ocorre. *Ocurrente.* Obvius.

OCURRIR. v. n. OCORRER.

OD.

ODA. f. Himne, càntich, cansó dels antichs. *Oda.* Oda, æ. || Tot poema destinat pera cantar-se ab algun instrument. *Oda.* Ode, es.

ODI. m. Aborrimet, aversió, mala voluntat. *Odio.* Odium, ii. || La Posició y discordia natural entre sí mateixas. *Discordia, odio.* Discrepan- tia, æ.

ODI DE ABOMINACIÓ. teol. Aborrimet al pecat sens aborrir al pecador. *Odio de abominacion.* Abominacionis odium.

ODI MORTAL. Implacable. *Odio mortal.* Hostile odium.

ODIAR. v. a. ABORRIR. || v. r. Tenirse odi mutuament. *Aborrecese, odiarse.* Se mutuò odisse.

ODIAT, DA. p. p. ABORRIT. || adj. odiós.

ODIBLE. adj. ABORRIBLE.

ODIÓS, A. adj. Fastigós, aborrible, digne de aborrimet. *Odioso.* Odiosus.

ODIOSAMENT. adv. m. Ab odi ó de un modo odiós. *Odiosamente.* Odiosè.

ODIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Odiosísimo.* Valdè odiosus.

ODIOSITAT. f. ant. ODI.

ODO. m. ant ODA.

ODONTÁLGIA. f. Dolor de dents. *Odontàlgia.* Dentium dolor.

ODONTÁLGICH, CA. adj. Lo que es prépi pera calmar lo dolor de las dents. *Odontàlgico.* Odontalgicus.

ODONTEGÈNIA. f. Part de la anatomia y fisiologia que tracta de la formació de las dents. *Odontogenia*. *Odontogenia*, æ.

ODONTOGRAFIA. f. Descripció de las dents. *Odontografia*. *Odontographia*, æ.

ODOR. m. ant. Olor.

ODORAR. v. a. ant. OLORAR.

ODORÍFERO, A. adj. Olorós. *Odorifero*. *Odorifer*.

ODORÍFICH, CA. adj. Lo que produheix olor. *Odorifico*. *Odorificus*.

ODOROSCÓPIA. f. Procehiment per lo qual se coneixen fins á cert punt las emanacions volatils que ixen de la major part dels cossos. *Odontoscopia*. *Odontoscopia*, æ.

ODRE. m. Bòt de posar vi, oli, etc. *Odre*. *Uter*, is.

ODRINA. Pell de bou cusida en forma de bot. *Odrina*. *Culeus*, ei.

OE.

OEST. m. Vent de ponent. *Oeste*. *Zephyrus*, i.

OESTNOROEST. m. Vent entre l'est y noroest. *Oesmoroeste*. *Chaurozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que està perfectament entremitj del oest y del noruest. *Oesmoroeste*. *Horizontis punctum á septentrione et puncto medio inter septentrionem et occidentem æqualiter distans*.

OESTSUDUEST. m. Vent entre oest y suduest. *Oessudoeste*. *Libozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que està en mitj del oest y suduest. *Oesudoeste*. *Horizontis punctum ab occidente versus australem plagam viginti duobus gradibus distans*.

OF.

OFECH Y OFEGAMENT. m. Sufocament, impediment de la respiració. *Ahoguio*, *ahogamiento*. *Anhelus spiritus*. || Acte y efecte de ofegar y ofegarse. *Ahogamiento*. *Suffocatio*, nis. || met. ant. Apagament de odi, guerra, etc. *Extincion*. *Belli*, *odii*, etc. *extinctio*.

OFEGAR. v. a. Matar privant la respiració. *Ahogar*. *Ofoco*, as. || Sumergir en la aygua, negar. *Anegar*, *ahogar*. *Inundo*, as. || met. Apagar, extinguir, sufocar odis, etc. *Ahogar*, *apagar*, *extinguir*, *sufocar*. *Reprimo*, is. || met. Oprimir, congoixar, fatigar, com lo calor, cansament, etc. *Ahogar*. *Premo*, is. || Cóurer alguna vianda ab foch suau, sens aygua en una olla ben tapada pera que s' prenga bè del llat, oli, vi, vinagre, etc. ab que s' assahona. *Rehogar*, *reahogar*, *estofar*, *ahogar*. *Sufoco*, as. || Apagar, oprimir. Se diu principalment del fum ó foch, quant se li impedeix la comunicació ab l' ayre. *Sufocar*. *Extinguo*, is. || v. r. Faltar, pérdrer la respiració. *Ahogarse*. *Suffocari*. || Trobarse en alguna estretó de gent sentint molt calor. *Ahogarse de gente*. *Multitudine urgere*. || ENNUAGARSE.

OFEGARSE LA NAU. fr. Rnt. NAUFRAGAR.

OFEGAT, DA. p. p. *Ahogado*. *Suffocatus*. || Se diu del lloch estret ó que no té ventil·lació. *Ahogado*. *Arctus*. || m. ESTUFAT.

ESTAR Ó VÉURERSE OFEGAT. fr. Estar oprimít de negocis ó cuydados. *Estar ó verse ahogado*. *Gravibus curis oppressum, gravatum esse*.

OFÉNDREH. v. a. Danyar, fér mal físicament. *Ofender*. *Offendo*, is. || Injuriar, ultrajar. *Ofender*, *injuriar*. *Offendo*, is. || Causar displicència, fastich, ó enfado. *Ofender*, *fastidiar*. *Fastidio*, is. || Parlant de Dèu. PECAR. || TROPESSAR, ENSOPEGAR.

OFÉNDERSE. v. r. Agraviarse, picarse, enfadarse, resentirse. *Picarse*, *ofenderse*, *resentir*. *Stomachari*.

OFENEDOR. m. OFENSOR.

OFENENT. p. a. OFENSOR. || ant. Gerundi. *Ofendiendo*. *Offendendo*.

OFENSA. f. Injúria, agravi, disgust, dany, perjudici. *Ofensa*, *ofension*. *Offensio*, nis. || Culpa, delicté, pecat. *Pecado*, *ofensa*. *Offensa*, æ. || La acció de embestir al enemich. *Ofensa*. *Invectio*, nis.

OFENSA DE DÈU. L' acte de trencar ó faltar á sos manaments. *Ofensa de Dios*. *Offensa*, æ.

OFENSANZA. f. ant. OFENSA.

OFENSIU, VA. adj. Lo que ofen ó pót ofèndrer. *Ofensivo*. *Offensivus*.

OFENSIVA. f. La manera de renyir ó combitrer que no s' atura á defensarse, sinó que empen contra del enemich pera ofèndrerlo. *Ofensiva*. *Offensio*, nis.

PÉNDREH LA OFENSIVA. fr. Prepararse pera acomètrer. *Tomar la ofensiva*. *Impeto*, is.

OFENSOR, A. m. y f. Qui ofen. *Ofensor*, *ofendedor*. *Offensor*, is.

OFERENAS. f. pl. Cosas de menjar. *Que comer*. *Cibus*.

OFERIDOR, A. m. y f. Qui ofereix. *Ofrecedor*, *oferente*. *Offerens*, tis.

OFERIMENT. m. Oferta, perferta, promesa. *Promesa*, *ofrecimiento*, *oferta*. *Pollicitum*, i. || La acció de oferir. *Ofrecimiento*. *Oblatio*, nis.

OFERINA. f. ter. OFERTA.

OFERIR. v. a. Promètrer. *Ofrecer*. *Obligo*, as. || Presentar, donar voluntàriament. *Ofrecer*. *Ofiero*, ers. || Posar alguna cosa voluntàriament á la disposició de algú. *Brindar*. *Ofiero*, ers. || Dedicar dons ó sacrificis á Dèu en senyal de rendiment y adoració, ó per algun benefici rebut. *Ofrendar*. *Ofiero*, ers. || Posar de manifest. *Ofrecer*. *Exhibeo*, es. || Presentar, proposar algun pacte ó condició. *Ofrecer*. *Conditionem ferre*. || Dedicar á Dèu ó als sants las obras bonas. *Ofrecer*, *consagrar*. *Devolo*, as. || Donar alguna almoyna dedicantla á Dèu en la missa ó altrás funcions ecclesiásticas. *Ofrecer*. *ofrendar*. *Ofiero*, ers. || met. fam. Entrar á beurer en la taberna. *Ofrecer*, *visitar la taberna*. *Tabernam vinariam visere*.

OFERIRSE. v. r. Ocórrer, sobrevenir. *Ofrecer-se.* Accido, is. || Venir impensadament alguna cosa en la imaginació. *Ofrecerse, ocurrir.* In mentem venire; occurrere menti. || Entregarse voluntariamente à la disposició de altre. *Ofrecerse.* Se perhibere. || Convenir ó sér necessària alguna cosa. *Ofrecerse.* Opus esse.

OFERT, A. p. p. *Ofrecido.* Oblatus.

OFERTA. f. Promesa. *Oferta, promesa, ofrecimiento.* Pollicitum, i. || Lo pa, vi y altrás cosas que portan los fiels à las iglesias per sufragi dels difunts. *Ofrenda, oblada.* Inferiæ, arum. || Do consagrat à Dèu y als sants. *Ofrenda.* Oblatio, nis. || Lo que's presenta al sacerdot en lo ofertori de la missa. *Ofrenda.* Inter sacra sacerdoti oblatum munus. || Certa espècie de sacrifici que seyan los antichs oferint una cosa rodona. *Oblacion.* Oblatio, y popanum, fertum, ó fercitum, la coca. || AJUDA, SOCORRO, FAVOR. || Aquell diner que 's dóna al sacerdot pobre quant diu la primera missa, per lo qual lo padrí convida à sos coneguts. *Ofrenda.* Oblatio, nis.

OFERTORI. m. L' acte de oferir. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || La part de la missa en que'l sacerdot abans de consagrar ofereix à Dèu la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || Antífona que diu lo sacerdot abans de oferir la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || **OFERTA.** 2.

OFÉS, A. p. p. *Ofendido.* Offensus. || adj. MAL-CONTENT.

OFFENSANZA. f. ant. OFENSA.

OFFERIDOR. m. ant. OFERIDOR.

OFFICIER. m. ant. OFICIAL.

OFICI. m. Càrrech, empleo, ministeri. *Oficio.* Officium, ii. || Ocupació, incumbència. *Oficio.* Pensum, i. || Dret de propietat en alguns empleos, com lo de procurador, etc. *Oficio.* Officii proprietas. || Servey, favor. *Oficio.* Gratia, æ. || Lo exercici en que s'emplea l'artífice, com: fuster, etc. *Oficio.* Officium, ii. || La operació ó funció de qualsevol cosa, com: lo ofici del rellotge es assenyalar las horas. *Oficio.* Officium, ii. || Lo reso divi per sér obligació de tots los dias. *Oficio.* Officium, ii. || MISSA MAJOR. || Escrit en que 's comunica alguna orde. *Oficio.* Officinalis syngrapha. || pl. Funcions solemnes tocants al altar y al cor. *Oficios.* Officia, orum.

OFICI DE DIFUNTS. Lo reso que 'la Iglèsia té destinat pera pregar pels difunts, en lo qual no 's diu lo gloria patri. Se compon solament de vespres, matines, y laudes. *Oficio de difuntos.* Defunctorum officium. || La missa de réquiem que 's celebra cantada. *Misa cantada ó de requiem ó de difuntos.* Sacrum solemne pro defunctis.

OFICI DE MESTRE DE CASAS. L'art de edificar casas y altres edificis, y adobarlos. *Albañileria.* Ars cæmentaria.

OFICI MECÀNICH. Lo dels menestrals. *Oficio mecánico, servil.* Mercenarium munus.

OFICI PARVO MENORET. Lo reso de la Mare de Dèu, se diferencia del diví en que 'ls matines no tenen més que un nocturno. *Oficio parvo.* Beatæ Mariæ sacratum officium.

OFICI REAL. Lo que es de denominació del rey. *Oficio real.* Regiæ collationis munus.

OFICI SERVIL. OFICI MECÀNICH.

BONS OFICIS. Beneficis, favors. *Buenos oficios.* Officia, orum.

CADA HU DE SÒN OFICI. ref. ab que 's repren als que 's fican à parlar de lo que no entenen, ó à fèr cosas que no són del sèu art. *La misa digala el cura; cada piedra en su agujero; zapatero á tu zapato; buñolero á tus buñuelos; mal puede juzgar del arte, quien de él no tiene parte.* Tractent fabrilia fabri.

CELEBRAR LOS DIVINS OFICIS. fr. Celebrar lo sant sacrifici de la Missa y cantar las horas canónicas lo cor segons lo ritu de la Iglèsia. *Celebrar.* Divina officia celebrare.

CÓRRER L' OFICI. fr. Haverhi feyna ó que treballar. *Correr el oficio.* Operam officibus adesse.

DE OFICI. m. adv. Ab formalitat sobre l' ofici ó càrrech. *De oficio.* Ex officio.

FÈR BONS OFICIS. fr. Practicar diligències, donar bons informes de algú pera posarlo bè y acreditarlo. *Hacer buenos oficios.* Benè de aliquo prædicare.

FÈR OFICIS DE PARE. fr. Portarse mòlt bè algú. *Hacer las veces de padre.* Pietatem penè paternam prestare.

FÈR SÒN OFICI. fr. Fèr sòn deber. *Cumplir su obligación, hacer su oficio.* Munus vel munere fungi.

L' OFICI DEL BURGÉS MENJAR, BÉURER Y NO FÈR RES. ref. contra 'ls vagamundos. *Bordon y calabaza, vida holgada.* Baculum et cucurbitam erronum instrumenta.

NO TENIR OFICI NI BENEFICI. fr. fam. S' aplica als vagamundos. *Sin oficio ni beneficio; ó no tener oficio ni beneficio.* Vivere ingenio; vitam omni arte aut munere expertum agere.

PASSAR Ó ENVIAR OFICIS. fr. Escriurer cartas sobre certs objectes, y fèr diligències pera adelantar alguna dependència. *Pasar oficios.* Officia interponere.

PÈNDERREU PER OFICI. fr. Acostumarse à alguna cosa, ferla ab freqüència. *Tomarlo por oficio.* Ex more cogere.

PÈNDERREU Ó APÈNDERREU BON OFICI. fr. Dedicarse à cosa útil ó còmoda. *Aprender buen oficio.* Musicam vitam agere.

PÈNDERREU OFICI. fr. Se diu dels minyons quant determinan l' ofici que volen tenir, y 's posan per aprenents. *Tomar oficio.* Artem inchoare.

PER SÒN OFICI Ó PER BARÓ DE SÒN OFICI. m. adv. Per obligació. *De oficio.* Ab, de, ex officio.

QUI TÁ OFICI TÁ BENEFICI. ref. Denota que es impossible conseguir utilitat sense treball. *Quien ha oficio, ha beneficio; quien tiene arte, va por toda par-*

la. Ars operosa refert præcunctis utile semper.
SANT OFICI. Lo tribunal de la inquisició. *Santo oficio*. Inquisitionis sanctum tribunal.

SÈNS OFICI NI BENEFICI. loc. NO TENIR OFICI.

OFICIAL. m. Qui treballa en algun ofici. *Oficial*. Artifex, icis. || Jutge de la cort ecclesiàstica. *Oficial*. Vicarius generalis. || mil. Lo soldat de alferes en amunt. *Oficial*. Castrensis præfectus. || Qui té plassa ab son en alguna secretaria. *Oficial*. Regius minister officialis. || pl. Los que tenen càrrech en alguna comunitat ó confraria. *Oficiales*. Sodalitii magistratus. || Los que tenen càrrech en la república. *Oficiales*. Reipublicæ ministri. || adj. Lo que es de ofici y nó particular, com: paper OFICIAL. *Oficial, de oficio*. Officialis.

OFICIAL DE LIBRANSAS. Aquell que en la secretaria està encarregat de despatxarlas. *Librancista*. Nummarius tesseræ expediens.

BON Ó GRAN OFICIAL. OFICIALÁS.

SÈR BON OFICIAL. expr. ab la qual s' explica la habilitat ó intel·ligència de algú en qualsevol matèria. *Ser buen ofical*. Dexterum artificem esse.

OFICIALS REALS. Certs ministres de capa y espasa que té 'l rey de Espanya en diferents llocs de las Índias, los quals forman tribunal, y cuydan del compte y rahó dels caudals que té 'l rey en sas caixas. *Oficiales reales*. Fiduciarii ministri.

OFICIALÁS. m. aum. Qui es molt destre en algun ofici. *Oficialazo*. Dexter, strenuus artifex.

OFICIALERIA Y OFICIALITAT. f. Conjunt de oficials de un exèrcit. *Oficialidad*. Castrensium præfectorum cætus.

OFICIALET. m. d. *Oficialete*, *oficialillo*. Artifex vulgaris.

OFICIALIA. f. Empleo de oficial de secretaria. *Oficialia*. Secretarii officialis munus.

OFICIANTE. p. a. *Oficiante*. Rei ministrans.

OFICIAR. v. a. Ajudar á la celebració dels oficis divins. *Oficiar*. Rei sacræ cooperari, ministrare. || Celebrar los oficis divins. *Oficiar*. Rei sacræ præesse.

OFICIER. m. OFICIAL.

OFICINA. f. Obrador, paratge ahont se treballa. *Oficina, obrador, taller*. Oficina, æ. || Lo paratge destinat pera'l treball de alguna secretaria, contaduria, etc. *Oficina*. Scriptoria vel quæstoria officina. || met. Lo lloch ahont se forja ó disposa alguna cosa no material, com: lo seu cap es una oficina de maldats. *Oficina*. Oficina, æ. || pl. Los baixos de las casas. *Oficinas*. Domesticæ officinæ.

OFICIAL. adj. met. S' aplica á las medicinas, la composició de las quals está ja indicada en las farmacopeas, y 's troban sempre apunt de despatxar. *Oficial, de botica*. Officialis.

OFICINISTA. m. Empleat en qualsevol oficina. *Oficinista, ofical*. Regius minister officialis.

OFICIÓS, A. adj. Servidor. *Oficioso, obsequioso, comedido*. Officiosus. || Cuidados, aplicat, sollicit. *Oficioso, hacendoso*. Officiosus. || Pres en mala

part, qui aparenta serveys. *Oficioso*. Officiosus.

OFICIOSAMENT. adv. m. *Oficiosamente*. Officiosè.

OFICIOSITAT. f. Diligència; aplicació al treball. *Oficiosidad*. Officiositas, atis. || Diligència y cuydado en los oficis de amistat. *Oficiosidad*. Officiositas, atis. || Pres en mala part sól aplicarse, encara que impropiamet, al excessiu desitj de aparentar serveys ó exagerarlos. *Oficiosidad*. Officiositas, atis.

OFITAS. m. pl. Heretges del sigle segon, que adoràren la serp que enganyà á Eva, com á principi y pare de las ciències. *Ofitas, serpentinos*. Ofites, um.

OFERENAS. f. pl. Cosas en menjar. *Que comer*. Cibus.

OFRENA. f. PRESENTALLA.

OFTÀLGIA. f. Dolor del ull que 's verifica en la major part de las malalties de aquest òrgano acompanyadas de inflamació. *Oftalgia*. Ophthalmia, æ.

OF TALMI. m. Pedra fabulosa que feya invisible al portador de ella. *Oftalmio*. Ophthalmius, i.

OF TÀLMIA. f. med. Malaltia, inflamació dels ulls. *Oftalmia*. Ophthalmia, æ.

OF TÀLMICH, CA. adj. Pertanyent á la oftalmia. *Oftálmico*. Ophthalmicus. || m. OCULISTA.

OF TALMOGRAFIA. f. anat. Tractat de la estructura dels ulls, del us de sas parts y principis de la visió. *Oftalmografia*. Ophthalmographia, æ.

OF TALMOSCÓPIA. f. Part de la fisonomia que considera 'ls ulls de la persona pera conjecturar són temperament, humor y costums. *Oftalmoscopia*. Ophthalmoscopia, æ.

OFUSCACIÓ. f. OFUSCAMENT.

OFUSCADAMENT. adj. Ab ofuscació. *Ofuscadamente*. Offuscate.

OFUSCAMENT. m. Turbació de la vista. *Ofuscacion, ofuscamiento*. Tenebratio, nis. || met. Turbació, obscuritat de la rahó, confusió de ideas. *Ofuscacion, ofuscamiento, alucinamiento*. Mentis obscuratio, caligatio, cæcitas.

OFUSCAR. v. a. Obscurir, perturbar, embrollar. *Ofuscar*. Offusco, as. || Obscurir, fér sombra. *Ofuscar*. Obumbro, as. || met. Al·lucinar, obscurir la rahó. *Ofuscar*. Caliginem menti offundere.

OFUSCAT, DA. p. p. *Ofuscado*. Offuscatus.

OFUSQUIR. v. a. OFUSCAR. || Obscurir, confondre la realitat y veritat de las cosas. *Oscurecer*. Prestingo, is.

OFUSQUIT, DA. p. p. OFUSCAT.

OH.

OH. interj. o.

OHIBLE. adj. Lo que's pót ohir. *Oible*. Audibilis.

OHIDAS. (DE) m. adv. Per ditxo. *De ó por oidas*. Auditu.

OHIDO. m. Sentit de ohír. *Oido.* Auditio, nis, auditus, us. || La orella. *Oido.* Auricula, æ. || Disposició en la orella pera formar un recte judici sobre 'ls sons. *Oido.* Auris acuta.

ARRIBAR Á OHIDOS Ó ALS OHIDOS DE ALGÚ. fr. Venir en notícia de algú alguna cosa. *Llegar á oídos ó á sus oídos.* Ad aures pervenire.

DIR AL OHIDO. fr. *Hablar al oído.* In auremaliquid alicui dicere.

DONAR OHIDOS. fr. Escoltar, aténdrer algú lo que altre li diu. *Dar oídos, dar orejas.* Aures alicujus sermoni adhibere.

TENIR BOY OHIDO. fr. Ohír ab perfecció exquísida. *Tener buen oído.* Acuti auditus esse.

TENIR OHIDO. fr. Discernir ab facilitat las consonàncias y dissonàncias. *Tener oído.* Solerti auditu gaudere.

OHIDOR. m. OYENT. || Ministre togat. *Oidor.* Consiliarius, ii.

OHIDOR DE COMPTES. Qui fá y pórtá 'ls comptes. *Contador.* Rationarius, ii.

OHIDORIA. f. Empleo y dignitat de ohidor. *Ohidoria.* Regii consiliarii munus.

OHIOHO! Veu ó cant dels mariners quant sarpán ó fan altra semblant fatiga. *Ohiho.* Quidam clamor.

OHÍR. v. a. Percebir, enténdrer ab l'òrgano del ohído. *Sentir, oír.* Audio, is. || Escoltar, rébrer lo so de las veus. *Oír.* Ausculto, as. || Aténdrer, prestar ohídos. *Oír.* Audio, is. || Assistir á la explicació del mestre. *Oír.* Audio, is. || Havér sentiment de secret. *Sentir de secreto.* Ex occulto dolere.

OHÍR MISSA. fr. Assistir y estar present á ella. *Oír missa.* Sacro adesse.

OHÍR, VÉURER Y CALLAR. fr. Adverteix que no'ns devem interessar en lo que no'ns toca, ni parlar quant no'ns demanan consell. *Oír, ver y callar.* Audi, vide, et tace.

OHÍR, VÉURER Y CALLAR, FORTAS COSAS SÓN DE OBRAR. ref. Denota 'l cuydado que's déu posar en aquestas tres cosas, perquè cósta molta dificultat y repugnància observarlas. *Oír, ver y callar, récias cosas son de obrar.* Audi, vide, tace, sic fruire pace.

OHIT, DA. p. p. *Oido.* Auditus.

OI.

OIALÀ. interj. *Ojalá.* Utinam.

OIR. v. a. OHÍR.

OIYER. m. Casa de la col·lecta del delme entre turchs. *Casa dezmera.* Decumana domus.

OJ.

OJAR. v. a. ant. ESCOLTAR.

OJATS. loc. ant. Oigan. *Oid.* Audite.

OL.

OLA. interj. Serveix pera

Heus. || Denota admiració. *Ola!* Prohi! || De aprobar. *Ola.* Euge. || Reduplicada serveix pera amenassar. *Ola, ola.* Cave, cave. || ONA.

OLDRE. v. a. ant. OLORAR.

OLFACTO. m. ant. y

OLFAT Y OLFATO. m. Lo sentit, la facultat de olorar. *Olfato.* Olfactus, us. || La acció de olorar. *Olfato.* Olfactus, us.

COSA DE OLFATO. *Olfatorio.* Ad olfactum pertinentens.

OLI. m. Licor gras, suau al tacto, inflamable, que s'extrau de alguns vegetals y animals, especialment lo de las olivas. *Acceite, oleo.* Oleum, ei. || CRISMA.

OLI DE ABET, TREMENTINA.

OLI DE AMETLLAS AMARGAS. *Acceite de almendras amargas.* Melopium, ii.

OLI DE AMETLLAS DOLSAS. Lo such untós que's tráu de ellas. *Acceite de almendras dulces.* Amygdalium, i.

OLI DE ANET. Lo such que s'extrau de dita planta. *Acceite de eneldo.* Oleum anethi.

OLI DE APARICI. Lo de olivas mesclat ab várias drogas medicinals. S'anomena així per haverlo inventat lo doctor Aparici. *Acceite de aparicio.* Oleum aparici.

OLI DE BALENA. Lo such que fá 'l greix de la balena fos. *Ballenar.* Oleum cælaceum.

OLI DE BALSAMILLAS. Certa preparació del oli comú que ha tingut en infusió per un cert temps lo fruyt dit balsamilla. *Acceite de balsamino.* Oleum geranii.

OLI DE BASSAS Ó EMBOTXAT. Lo que's tráu de las morcas en las bassas ahont se recull. *Acceite de hoja.* Ex amurca oleum.

OLI DE CADELLS. Decocció de cadells acabats de naixer. Se fá fentlos bullir en oli comú. *Acceite de cachorro.* Oleum catellorum.

OLI DE CÁNEM. OLI DE LLINOSA.

OLI DE CASCALLS. Lo such que s'extrau de las llavors del cascall expremudas. *Acceite de simiente de adormideras.* Oleum seminis papaveris albi.

OLI DE CEDRO. Lo que s'extrau del cedro, que preserva de las arnas. *Acceite de cedro.* Cedroëleum, ei.

OLI DE CUCHS. Decocció dels cuchs de terra en oli. *Acceite de lombrices.* Oleum lumbricorum.

OLI DE DONZELL. Infusió dels brots tendres de donzell en oli comú. *Acceite de ajénjos.* Oleum absinthii.

OLI DE ESCORPINS. Digestió dels escorpins vius en oli comú. *Acceite de escorpiones.* Oleum scorpionum.

OLI DE FETJE DE BACALLÀ. Lo que s'extrau del fetje de dit peix exposat al ardor del sol. *Acceite del alao.* Oleum jecoris aselli.

re. Destil·lació de la fusta del arbre era; *acceite de enebro.* Oleum junii.

OLI DE GINEBRONS. Destil·lació dels ginebrons. *Acceite de bayas de enebro.* Oleum baccanum juniperi.

OLI DE GRANA Ó DE RISINI. Lo que's fa de la llavor de la figuera infernal. *Acceite de grana ó de ricinio, ó de palmacristi.* Cicinum, i.

OLI DE LLINOSA. Lo que's fa de la llavor del lli. *Acceite de arder ó de linaza.* Seminis lini oleum.

OLI DE LLIRIS. Decocció en oli de grana ó fullas ó flor de lliri blanc. *Acceite de azucenas ó lirios.* Liriorum alborum oleum.

OLI DE MIRABOLANTS. *Acceite de mirabolanos.* Oleum balaneum.

OLI DE MURTRA. Decocció de granas ó fullas ó flors de murtra en oli comú. *Acceite de mieto ó de arrayan.* Oleum myrteum.

OLI DE NOUS. Such de las nous espremudas. *Acceite de nueces.* Oleum nuscum.

OLI DE OLIVA TOT MAL ESQUIVA. ref. Denota los bons efectes de dit oli en molts mals. *Úntate con aceite, sino sanares, quedarás reluciente.* Unge oleo corpus, si non valet, inde, nitebit.

OLI DE PEGA. *Acceite de pez.* Oleum picinum.

OLI DE PEIX. Lo such que fa 'l greix dels peixos quant se fon. *Acceite de pescado.* Oleum piscarium.

OLI DE ROSAS Ó ROSAT. Decocció de rosas. *Acceite de rosas ó rosado.* Rosaceum, ei.

OLI DE VIDRIOL. L' ácit sulfúrich. *Acceite de vitriolo, ácido sulfúrico.* Sulphuricum acidum.

OLI GRAS Ó TÉRBOL. L' oli espés. *Acceiton.* Oleum villius.

OLI SAGRAT. CRISMA.

OLI VERGE. Lo que's trau de la oliva sense auxili de aygua calenta. *Acceite virgen.* Primæ sortis oleum.

OLI VERT. Lo fét de olivas verdas. *Onfacino.* Omphasinus, i.

OLI, VI Y AMICH, ES MILLOR COM MÉS ANTICH. ref. Se pren literalment. *Acceite, vino y amigo, antiguo.* Ut vinum atque oleum, veterem tibi querito amicum.

OLI VOLÁTIL DE TREMENTINA. Lo que's trau de la trementina; es molt líquit, transparent, de sabor acre, de olor viu y penetrant, poch soluble en aygua, soluble en alcohol y éter. *Acceite volátil de trementina.* Oleum volatile terebinthinæ.

AL OLI. m. adv. Se diu de la pintura preparada ab algun oli. *Al óleo.* Coloribus oleo conditis.

FALTAT DE OLI. Alló que no té tot l' oli que necessita ó que deuria tenir. *Desaceitado.* Oleo non satis abundans.

FÉR OLI. fr. fam. TRAUREN SARDINAS DEL BARRIL.

JA PÓTS DIR OLI T' HI HA CAYGUT. fr. Haverli succebit á algú alguna desgràcia irremediable. *Oruga le dió.* Erosus evanuit.

JA HA REGUT OLI. exp. met. fam. S' usa quant se ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló; oruga le dió.* Perit.

QUI OLI MANEJA Ó MESURA, LAS MANS SE'N UNTA.

ref. Ensenya que's que manejan dependéncies ó interessos agens solen aprofitarse més del just. *Quien aceite mesura, las manos se unta.* Aliena tractans magna sæpe parte potitur. || Indica la dificultat de evitar la falta ó culpa qui tracta ab coses perillosas. *Quien anda entre la miel, algo se le pega.* Qui picem tetigerit inquinabitur.

SAB MÉS QUE OLI DE BASSAS. loc. fam. que's diu del home sagàs, astut é ingeniós. *Sabe mas que la zorra.* Selem et fabam proponit.

SANTS OLIS. CRISMA.

SÉR LO MATREIX QUE POSAR OLI EN UN LLUM. Se diu particularment en los mals que milloran per la aplicació de algun remey particular. *Ser mano de santo.* E cælo delapsus.

TIRAR OLI Á LA LLANA. fr. Tirar en ella la quantitat de oli ab que's prepara pera cardarla. *Encorrear.* Oléo lanam carminationi aptare.

TRAUREN L' OLI DELS PANTOS. fr. Netejarlo del greix pera ficarlos en lo batan. *Desbruar.* Panni crassitudinem detergere.

OLIADA. f. Bassa de oli. *Acceitada.* Oleum suffusum. || Abundància, cullita de oli. *Acceitada, oleada.* Olivina, æ.

OLIAMENT. m. Untura, unció, obra de untar ab oli. *Untamiento, untadura, untura de aceite.* Oliaria inunctio.

OLIAN. v. a. Untar ab oli. *Acceitar.* Oleo ungere, perfundere.

OLIASSA. f. L' aygua que sóbra després que s' ha tret l' oli en los molins. *Oleaza.* Aquosa amurca.

OLIAT, DA. p. p. *Acceitado.* Oleo perfusus.

OLIAYRE. m. Qui ven oli. *Acceitero.* Oliarius, ii. || Qui es molt aficionat al oli. *Acceitero.* Olearius, ii.

ÓLIBA. f. Aucell de rapinya de un peu de llarch, blanquinós ó rojench, ab clapas pardas, las plomas tant suaus que no fa ruidó quant vola; de dia s' oculta perquè l' ofen la llum, y de nit vola entorn dels edificis grans en busca dels aucells que s' hi recullen; li agrada molt l' oli: són cant es monótono, lúgubre y desagradable. *Lechuza.* Noctua, æ.

SOL COM UNA ÓLIBA. loc. fam. Se diu del que no té parents ni compays. *Solo como el espárrago.* Ab omnibus sejunctus, segregatus.

OLIBANO. m. ant. ENCENS.

OLIER. m. Lo que serveix pera tenir oli. *Acceitero.* Lecytus corneus. || **OLIAYRE.**

OLIERA. f. CETRILL. || La capseta ó vas abont se guardan los sants olis. *Oliera.* Vas sacro oleo servando deserviens.

OLIGARQUIA. f. Govern de pochs. *Oligarquia.* Oligarchia, æ.

OLIGÁRQUICH, CA. adj. Lo que pertany á la oligarquia. *Oligárquico.* Oligarchicus.

OLIMPIADA. f. Lo espay de quatre anys que passaven de uns jochs olímpichs á altres. *Olimpia-*

da. Olimpias, adis. || La festa ó jochs que's feyan cada quatre anys en la ciutat de Olímpia. *Olimpiade, juegos olímpicos.* Olimpias, adis.

OLÍMPICH, CA. adj. Pertanyent á la Olímpia, á la olimpiada y á la montanya Olimpo. *Olimpico.* Olimpícus.

OLIMPO. m. poét. Cel. *Olimpo.* Olympus, i.

OLIÓS, A. adj. Lo que conté algun oli ó crassitud sembiant á ell. *Acetioso, oleoso, oleaginoso, oleario.* Oleosus.

OLIVA. f. Fruyt de la olivera. *Acetuna, oliva.* Olea, æ. || Lo fruyt del llorer. *Baya de laurel.* Lauri baccha. || Murtraó.

OLIVA BORDA. Lo fruyt de la olivera borda. *Acebuquina.* Oleastri fructus.

OLIVA CATGUDA. La oliva que cau del arbre sens madurar. *Agracejo.* Oliva immatura.

OLIVA DE CUQUILLO. La rodona. *Acetuna manzanilla ó redonda.* Rotunda oliva.

OLIVA JUDATCA. Espécie de oliva bona pera fér oli, però no pera menjar. *Oliva, acetuna ercal ó judiega.* Orchis, is, Orchitis, itis.

OLIVA LLARGA. La que té la figura llargaruda. *Acetuna luenga ó lechin.* Radius, ii, radiolus, i.

OLIVA NEGRA. La que té un color morat que tira á negre. *Acetuna moracha.* Olea subviolacea.

OLIVA SABATERA. La que posada en adob pert lo gust y color, y pren lo de pell adobada. *Acetuna zapatera.* Vilis olea.

OLIVA SEVILLENCA Ó SEVILLANA. La que es més grossa que las comunas, anomenada així per sér molt grossas las de Sevilla. *Acetuna gorda.* Oliva crassa.

OLIVA, UNA ES OR, DOS PLATA Y LA TERCERA MATA. ref. Denota que las olivas bonas són molt gustosas, però que no se'n deuen menjar molts, per sér de mala digestió. *Acetuna, una es oro, dos plata, y la tercera mata.* Una duæve juvant oleæ, dat tertia lethum.

CULLIR LAS OLIVAS AB LA MA. fr. *Ordeñar.* Oleas ex arbore decerpere.

OLIVAR. m. OLIVERAR.

OLIVARDA. f. Herba de fullas de figura de llansa, dentadas per la vora, ab pels acompanyats de glándulas que las fan apegalosas, las flors grogas; la usan en decocció pera xuclar los membres fluixos de las bèstias. *Olivarda, yerba para los mosquitos.* Enogeron viscosum. || Espécie de aligot petit que té 'l cos groch verdós. *Olivarda.* Accipiter pigargus.

OLIVARSE. v. r. Alsarse butllofas en lo pa per haverse refredat la pasta. *Olivarse, escalfarse.* Panem ampullis fœdari.

OLIVAT, DA. p. p. *Olivado, escalfado.* Panis ampullis fœdatus.

OLIVAYRE. m. Venedor de olivas. *Acetunero.* Olearum venditor.

OLIVEDA. f. ant. OLIVERAR.

OLIVERA. f. Arbre de la alsària de vint peus,

conserva tot l' any las fullas que són estretas, de un vert clar, y blanquinosas per lo revés, las flors blancas, fruyt ovalat més ó mènys gros segons las diversas castas que hi ha de dit arbre. *Olivo, accituno.* Olea, æ.

OLIVERA BORDA. La que's cria en los boscos, que fá 'l fruyt petit y amarch. *Acebuque, oleastro.* Oleaster, tri.

OLIVERADA. f. y

OLIVERAR. m. Lloch plantat de oliveras. *Olivar.* Olivarium, ii. || Lo de oliveras bordas. *Acebuçal.* Oleastris consitus ager.

OLIVETA. f. d. *Oliva pequeña.* Parva oliva.

OLLA. f. Vas rodó regularment de terra y ab dos ansas pera cóurer lo menjar. *Olla.* Olla, æ. || Menjar compost de carn, ciurons ó monjetas y verdura. *Olla, puchero, menestra, cocido.* Olla, æ. || Gorch, pou, toll en lo mar ó rius que fá remolins. *Olla, remolino, vorágine.* Gurges, itis.

OLLA DE AYGUARDENT. Alambí gran de coure pera fér ayguardent. *Caldera, alambique.* Spiritus vini ambix. || Se pren també per la mateixa fábrica. *Fábrica de aguardiente.* Spiritus vini fabrica.

OLLA PODRIDA. Lo cuynat compost de més ingredients que'ls regulars. || met. Discurs ó escrit ple de especies inconnexas y produhidas sens orde. *Cajon de sastre, cuezo, farrago, centon.* Farrago, inis.

OLLA TRENCADA, Y OLLAS, OLLAS DE VI BLANCH. Joch en que 'ls noys formant un rotllo, y agafats de las mans se pegan culadas. *A las ollas de Miguel.* Puerilis ludus.

NÓS FÁ BONA OLLA AB AYGUA SOLA. ref. Denota que pera que una cosa sia bona, ba de tenir tot lo convenient. *No hay buena olla con agua sola.* Ex nihilo nil fit.

POSAR LA OLLA GRAN DINS LA XICA. fr. Excedir extraordinariament de lo acostumat ó regular, ó bè haverhi una gran festa, bulla, etc. *Salir de madre, echar el resto, echar el bodegon por la ventana, arderse el castañar.* Modum excedere.

SÉR DE LA OLLA. fr. Denota que algú entra en la companyia de altres viciosos y dolents. *Ser de la pega ó de la pandilla.* Ejusdem furfuris esse. || fam. Sér aficionat á quella cosa de que's parla. *Ser alguno tentado de la hoja.* Aliqua re captum, allectum esse.

TIRAR Á ALGÚ UNA OLLA DE AYGUA CALENTA. fr. met. fam. Deixarlo suspès, cortat. *Echarle á uno un jarro de agua.* Impetum alicujus inesperatè frangere.

OLLADA. f. Lo que cab de una vegada en la olla. *Ollada.* Quod olla capit.

OLLAM. m. Conjunt de ollas. *Ollería.* Ollarum cumulus.

OLLER. m. Qui fá ó ven ollas. *Ollero.* Figulus, i.

CADA OLLER ALARA SA OLLA, Y MÉS SI LA PORTA ESQUERDADA. ref. que ensenya que's deu desconfiar

del qui alaba sas pròpias coses , y més quant las vól fèr valer. *Cada ollero su olla alaba , y mas si la trae quebrada ; cada ollero alaba su puchero , ó cada buhonero alaba sus agujas , ó cada uno sus agujetas.* Quisque sua laudat.

OLLERIA. f. Fàbrica de ollas. *Ollería.* Ollaris laberna.

OLLETA. f. d. *Ollica , ita , illa , olluela.* Ollula, æ.

OLM. m. Arbre fins á la altura de trenta peus, la soca recta , las fullas en figura de cor , de un hermós vert ; fá las flors y fruyt en petites candelas ó rahimets que cauhen al brotar la fulla , la fusta forta , sòlida y fàcil de treballar. *Olmo , olmo , negrilla.* Ulmus, i.

OLM BLANCH, ALBA.

LLAVOR DEL OLM. *Simiente , grana del olmo.* Samera, æ.

OLMAR. m. OLMEDA.

OLMEDA Y OLMERA. f. Lloch plantat de olms. *Olmeda , olmedo , negrilla.* Ulmetum, i.

OLOR. m. La sensació que percibeix lo nas. *Olor.* Odor, is. || met. Suspita en cosa oculta ó que ha de succehir. *Olor.* Olor, is. || met. Bon nom, fama , reputació. *Olor.* Opinió, nis. || pl. Perfums olorosos. *Olores , perfumes , aromas.* Odoramentum, i.

DONAR, FÈR Ó LLANSAR OLORE. fr. Despedir fragància las flors , etc. *Oler , dar , despedir olor , echar , despedir fragancia.* Oleo, es.

MAL OLORE. Lo desagradable. *Mal olor , fetor , hedor.* Fætor, is.

NO FÈR BON OLORE. fr. met. Sér perillós. *Ser peligroso ó sospechoso.* In suspicionem inducere.

SENTIRNE OLORE. fr. met. OLORAR. 2.

OLORADOR, A. m. y f. Lo qui olora. *Oledor.* Olen, tis.

OLORAR. v. a. Percibir ab lo olfato. *Oler.* Oloror, aris. || Anar rastrejant alguna cosa per medi del olfato. *Husmear , oliscar.* Oler, investigare. || met. Inquirir ab curiositat y diligència lo que passa. *Oler.* Inquiri, is. || met. Percibir , conèixer alguna cosa oculta. *Oler , husmear.* Subodoro, as.

OLORAR SOVINT. fr. Acostarse ab freqüència alguna cosa al nas pera sentirne l' olor. *Olfatear , oliscar.* Odorari.

OLORAT, DA. p. p. *Olido.* Odoratus.

LORET. m. d. y

LORETA. f. d. *Olorcillo.* Tenuis , remissus odor.

OLORÓS. adj. Fragant, lo que té olor. *Oloroso , odorifero , oledero.* Odoriferus.

OLOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Olorostissimo.* Valde odorus.

OLRE. v. a. ant. OLORAR.

OLS. Contracció de ó LOS.

OLTRA. prep. ant. A mes. *A más , además.* Ultrà. || ant. A excepció. *Fuera.* Extrà, excepto. || A PESAR , ENCARA QUE. || ULTRA.

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. *Passar de parte á parte.* Transgredi plenè.

OLTRAMAR. m. ant. ULTRAMAR.

OLVIDADIS, SA. adj. Qui olvida ó s' olvida. *Olvidadizo.* Obliviscens. || Qui fàcilment s' olvida ó pert prest la memòria. *Olvidadizo.* Obliviosus.

OLVIDAR. v. a. Pérdrer de la memoria alguna cosa. *Olvidar ; echar en , dar al olvido.* Obliviscor, eris. || Deixar lo carinyo que antes se tenia á algú. *Olvidar.* Obliviscor, eris. || Deixar de saber de memòria lo que se sabia. *Desaprender.* Oblivisci.

OLVIDARSE. v. r. Desmemoriarse , escaparse de la memòria. *Olvidarse , trascordarse.* Memoriam abjicere.

OLVIDAT, DA. p. p. *Olvidado.* Oblitus. || adj. Qui fàcilment se olvida. *Olvidado , olvidadizo.* Immemor.

NO TENIR OLVIDAT. fr. Tenir present alguna cosa. *No tener en olvido.* Alicujus non esse immemorem.

TENIR OLVIDAT. loc. ab que's denota que alguna cosa se sab ja molt temps ha. *Tenerlo olvidado.* Diu notum esse.

OLVIT. m. Falta, cessació de la memòria. *Olvido.* Oblivium, ii. || Cessació del carinyo. *Olvido.* Oblivio, nis. || Se diu impropiamet del descuyt. *Descuido , olvido.* Incuria, æ.

POSAR Ó SEPULTAR EN OLVIT, Y POSAR EN LO LLIBRE DEL OLVIT. fr. Olvidar alguna cosa pera sempre. *Enterrar en el olvido , echar al ó en olvido ; sepultar en el olvido.* Oblivioni tradere, mandare.

OLVITS. ant. Temps del verb OLVIDAR : com no olvits la jui final. *Olvides.* Oblivisceris.

OM.

OM. m. OLM.

OMBRA. f. SOMBRA.

OMBRADIS, SA. adj. ant. OMBRIVOL.

OMBRARSE. v. r. OMBURIRSE.

OMBRAT, DA. adj. ASSOMBRAT, ESPANTAT.

OMBREJAMENT. m. pint. SOMBRA.

OMBREJAR. v. a. pint. SOMBREJAR.

OMBRETA. f. d. *Sombrita , illa.* Umbella, æ.

OMBREL Y OMBRIVOL. adj. Lo que fá sombra. *Sombrio , sombrero.* Umbrans. || Tenebrós, cuibert de sombra. *Sombrio , umbrío , opaco.* Nubilis.

OMEGA. f. La O llarga dels grechs, última lletra de sòn abecedari. *Omega.* Omega, æ.

OMENT. m. anat. Tela de las tripas. *Omento.* redaño. Omentum, i.

OMENTAL. adj. Lo que pertany al oment. *Omental.* Ad omentum pertinens.

OMER. m. Certa mesura dels hebreus. *Omer.* Mensura sic dicta.

OMÉS, A. p. p. irr. de omitir. *Omitido , omiso.* Omissus.

OMETRE. v. a. OMITIR.

OMEY. m. ant. HOMICIDI.

OMICRON. f. La O breu dels grechs, quinzena lletra de sòn abecedari. *Omicron.* Omicron.

OMINÓS, A. adj. Funest. *Azaroso, ominoso.* *Minosus.*

OMÍS, SA. adj. Descuydat, deixat. *Omis.* *Omissus.*

OMISSIÓ. f. Obra de omitir. *Omission.* *Omissio,* nis. || Descuyt, deixament, negligència. *Omission.* *Omissio,* nis.

OMITIR. v. a. Deixar de fer las cosas. *Omitir.* *Supersedeo,* es. || Callar, passar per alt, en silenci. *Omitir.* *Omitto,* is. || En las escuelas prescindir de la veritat ó falsedat de una proposició que no fá al cas pera la conclusió. *Omitir.* *Omitto,* is.

OMITIT, DA. p. p. omés.

OMNÍFAGO Y OMNÍVORO. adj. Nom que s'aplica als animals que poden alimentarse de tota espècie de aliments. *Omnívoro.* *Omnivorus.*

OMNÍMODO. adj. Absolut, que ho abrasa y compren tot. *Omnímodo.* *Omnimodus.*

OMNIPOTÈNCIA. f. Poder absolut, infinit: atribut únicament de Déu. *Omnipotencia.* *Omnipotentia,* æ.

OMNIPOTENT. adj. Tot poderós; Déu que tot ho pòt. *Omnipotent,* *totopoderoso.* *Omnipotens.*

OMNIPOTENTMENT. adv. m. Ab omnipotència. *Omnipotentemente.* *Omnipotenter.*

OMNIPRESÈNCIA. f. Facultat de estar en totes parts á un mateix temps. *Omnipresencia.* *Omnipresentia.*

OMNIPRESENT. m. Lo qui està present en en totes parts. *Omnipresente.* *Omnipræsens.*

OMNIPROGRÉS. m. Lo progrés aplicat á tot. *Omniprogresso.* *Omniprogessio.*

OMNISANTOR. m. TOTS SANTS.

OMNISCI, A. adj. Qui tot ho sab; únicament convé á Déu. *Omniscio.* *Omnia sciens.* || Home sabi en moltes matèries. *Omniscio.* *Multa sciens.*

OMNISCIÈNCIA. f. Lo coneixement infinit ó de totes las cosas, que sols Déu posseheix. *Omnisciencia.*

OMOFORI. m. Espècie de manto que usavan antigament los bisbes pera representar al bon pastor y que sols se treyan durant l' Evangeli. *Omo-forio.* *Omophorium,* ii.

OMOLOGAR. v. a. elc. **LEGALISAR.**

OMPLIR. v. a. **UMPLIR.** || **CUMPLIR.**

OMPLERT, A. p. p. irr. **UMPLERT.**

ON.

ON. adv. ant. **ABONT.** || ant. Serveix pera inferir. *De donde, por lo que.* Unde, ex quo. || Lo mateix que ó **NE.**

ON SE VÓL. m. adv. ant. Abont se vulla. *Do quiera, donde quiera.* *Ubiqumque.*

ONA. f. Moviment, agitació de la aygua. *Ola,* *onda.* Unda, æ. || Per semblansa 's diu del moviment semblant al del aygua, com lo dels blats moguts pel vent. *Onda.* Unda, æ. || met. Moviment y reverberació de la llum. *Onda.* Unda, æ.

EN ONAS. m. adv. Á semblansa de las onas. *Á semejanza de las ondas.* Undanter, undatim.

ONADA. f. Ona gran. *Oleada.* *Fluctus,* us. || Moviment de molta gent en algun lloch. *Oleada.* *Fluctus,* us. || S'aplica al bull ó gall que fá la aygua quant bull. *Hervor.* Unda, æ. || met. Empentas, moviment de gent. *Onda.* Unda, æ. || met. Rampell, moviment, agitació del ànimo. *Onda.* Unda, æ. || pl. La successió continuada de una onada després de altra. *Olaje, oleaje.* *Fluctus,* us.

ONADA FORTA. La que porta molta fúria, ó s'alsa més que las altres. *Oleada fuerte.* *Fluctus,* us.

ONADAS QUE'S ROMPEN. Las que en lo mar venen una detrás de altra y fan escuma. *Cachones.* *Fluctus fracti.*

ONAGRA. f. Màquina antiga de guerra para llansar pedras. *Onagra.* *Onagra,* æ.

ONAGRE. m. Ase salvatge que té 'l pel de un hermós gris, á vegadas ab un viso blavench, y altres ab un poch de roig; en lo lloch té una llista negra, y altra del mateix color atravessa la creu y baixa á las espatllas; sa cua es perfectament semblant á la del ase, però las orelles més curas y menós amplas. Corre ab increible lleugeresa; may s'ha pogut domar cap de ells, y vant junts en ramadas de molts mils. *Onagro.* *Onager,* ri.

ONCLE. m. Germà dels pares. *Tio.* *Patruus,* i, y *avunculus,* i, lo de la mare.

ONCLE VALENCIÀ. Cosí germà del pares. *Tio segundo.* *Patruus avunculus magnus.*

ONCLET. m. d. **ONCLE.** || Tractament dels vells ó concos. *Tio.* *Patruus,* i.

ONDA. f. Los plechs que quedan en las cosas que han estat dobladas, com cabell, vestit ab ondas. *Onda.* In modum fluctus plicatura. || **ONA.** || interj. *Ola, oiga.* O, oh, heus.

FER ONDAS. fr. **ONDEJAR.** 4. || Adornar alguna cosa de roba ab plechs que tenen aquest nom. *On-dear.* *Plicaturis in modum undarum ornare.*

ONDEJADOR, A. m. y f. y

ONDEJANT. p. a. Lo que fá onas. *Ondeante.* *Undabundus.*

ONDEJAR. v. n. Fer, alzar onas la aygua. *On-dear.* Undo, as. || Fluctuar, sér agitada alguna cosa per las ayguas. *On-dear.* *Undis fluctuare, agitari.* || Mouer-se lo que està en l' ayre. *On-dearse.* *Hac illac in aëre se movere.* || Formar ondas los doblechs de alguna cosa. *On-dear.* *Plicaturas undarum instar efformare.*

ONDEJAT, DA. adj. S'aplica á lo que està fét en ondas. *Ondeado.* *Undatus.* || p. p. *Ondeado.* *Undatus.*

ONDÓS, A. adj. Lo que té onas, ó 's mou fent-ne. *Undoso.* *Undosus.*

ONEIROMÀNCIA. f. Art de endevinar per medi dels somnis interpretantlos. *Oneiromancia.* *Oneiromantia,* æ.

ONEJAR. v. n. **ONDEJAR.**

ONERÓS, A. adj. for. Lo que té ó enclou gravámen. *Oneroso.* *Onerosus.* || Pesat, gravós, molest, enfadós. *Oneroso.* *Onerosus.*

ONIQUEL. f. La pedra ágata que es blanca claspada de negre. *Ónice, óniche, ónique, ónix, óniz.* Alabastrites, onichytes, æ.

ONIROSCÓPIA. ONEIROMÀNCIA.

ONOMÀNCIA. f. Art de endevinar la bona ó mala ventura pel nom. *Onomancia.* Onomantia, æ.

ONOMÀSTICH, CA. adj. Lo que's compon de noms. *Onomástico.* Onomasticus.

ONOMATOPEYA. f. ret. Figura que's comet quant s' inventan noms pera las cosas que no'n tenen ó 'l tenen impropí. *Onomatopeya.* Onomatopeja, æ.

ONORÓS, A. adj. HONRÓS.

ONOSMÀ. f. Planta no rara en llocs pedregosos de algunas provincias de Espanya, de la alsària de mitj peu; fullas en figura de ferro de llansa, las flors com una campana de un hermós groch; tota la planta està erissada de pels aspres, y la arrel que es roja s' emplea en algunas parts pera tenyir. *Onosma.* Onosma echiioides.

ONSA. f. OSSA. || **UNSA.** || Constel·lació boreal. *Osa.* Arcios, arctus, i.

ONSA MAJOR. Constel·lació composta de 56 estrelles molt notables, set de ellas s' anomenan lo carro. *Osa mayor, carro.* Ursa biseptentrio major.

ONSA MENOR. Constel·lació boreal composta de vint estrelles, set de ellas molt notables que's diuhen en castellà *Cinosura y carro menor; Osa menor.* Cynosura, æ.

ONSET. m. d. de onso. *Osesno.* Ursulus.

ONSO. m. òs.

ONTA. f. ant. VERGONTA.

ONTOLOGIA. f. La part de la metafísica que tracta del ser en general. *Ontologia.* Ontologia, æ.

ONZE. m. Número compost de desena y un. *Once.* Undecim. || **ONZÉ.** 1. || La xifra composta de dos uns, y val lo mateix que deu y un. *Once.* Nota undecima.

ESTAR Á LAS ONZE. fr. Estar alguna cosa mal posada. *Estar á las once.* Obtortum esse.

FÉR LAS ONZE. fr. Pèndrer algun bocí ó beürer entre onze y dotze del dematí. *Hacer las once.* Jentare hora undecima matutina.

ONZÉ, NA. adj. Lo número que cumple onze. *Onceno.* Undecimus. || m. Trentí, moneda de or que valia trenta rals y també valgué trenta tres. *Onceno.* Nummus aureus qui triginta drachmie permuatatur.

L' ONZÉ NO DESTORBARÀS. loc. fam. ab que's dòna á entèndrer, com si s' afegia un manament als de la lley de Deu, quant importú es fér mala obra ó destorbar á algú que fassa lo que té que fér. *El oncenno no estorbar.* Laborioso homini impedimento ne sis.

OP.

OPACH, CA. adj. Obscur, ombrivol. *Opaco.* Opacus. || Lo que impideix lo pas á la llum á diferència del diáfano. *Opaco.* Opacus. || met. Trist,

melancólich, funest. *Opaco, funesto, aciago.* Tetricus.

OPACITAT. f. Qualitat de lo que es opach. *Opacidad.* Opacitas, atis.

OPACO, A. adj. ant. OPACH.

ÓPALO. m. Pedra de color blanch, dura, pesada, llustrosa y trencadiassa; n' hi ha també de verda y roja, que s' emplea en adornos. *Ópalo.* Opalus silex. || Pedra preciosa de Xipre, de Aràbia y de Egipte tant particular, que té en sí tots los colors y brillos de las pedras més ricas. *Ópalo.* Opalus panchrus, i. || Altra espècie, de color de llet, que te joch de colors vert esmeralda, groch, blau, etc. *Ópalo noble, piedra iris.* Silex opalus nobilis.

OPCIÓ. f. Facultat de optar ó elegir, y la mateixa elecció. *Opcion.* Optio, nis.

ÓPERA. f. Representació teatral ab música. *Ópera.* Melodrama, æ. || Lo drama que la conte. *Ópera.* Melodrama, æ.

OPERABLE. adj. Factible, lo que pòt obrarse. *Operable.* Operabilis.

OPERACIÓ. f. La acció de obrar. *Operacion.* Operatio, nis. || Efecte de obrar, com los remeys han fèt bona OPERACIÓ. *Operacion.* Operatio, nis. || OBRA, VIRTUT. || cir. La acció de tallar, obrir ó separar alguna part del cos per medi de instruments. *Operacion.* Chirurgica operatio. || f. pl. Las acciones ú obras bonas ó malas. *Operaciones.* Acciones, operationes, um. || lóg. Las acciones del enteniment. *Operaciones.* Operationes, um.

OPERACIÓ CESSÀREA. cir. La acció de obrir una dona que està en cinta pera tràureli la criatura per un costat. *Operacion cesàrea.* Operatio cesariana.

OPERAR. v. a. cir. Fér operacions de cirurgia. *Operar.* Operor, aris. || v. n. Produhir alguna cosa l' efecte á que's destina, com fan las medicinas. *Operar.* Operor, aris.

OPERARI. m. Traballador, jornal·ler. *Operario.* Operarius, ii. || Lo religiós destinat pera cuydar y assistir malalts. *Operario.* Operarius, ii.

OPERATIVU, VA. adj. Lo que óbra y fa son efecte. *Operativo.* Operativus.

OPI. m. Such de cascalls; es lo millor narcòtich. *Opio.* Meconio mixtum.

OPIAT, DA. adj. Compost ab opi. *Opiado.* opiato. Meconio mixtum.

OPIATA. f. Medicament compost de opi y altres simples. *Opiata.* Meconio mixta medicina. || CONFECCIÓ.

OPIACIÓ. f. y

OPI·LAMENT. m. Obstrucció, embaràs en las vias per ahont passen los humors. *Opilacion,* y bocera si es en la melsa. *Opilatio,* nis.

OPI·LAR. v. a. Obstruir, tancar, tapar las vias per ahont passen los humors y esperits del cos. *Opilar.* Obstruo, is.

OPI·LAT, DA. p. p. *Opilado.* Obstructus.

OPI·LATIU, VA. adj. Lo que opila ó pòt opilar. *Opilativo, obstructivo.* Stipticus.

ÓPIM, A. adj. Fèrtil, rich, abundós. *Opimo*. *Opimus*.

OPINABLE. adj. Lo que consisteix en la opinió, que no està demostrat. *Opinable*. *Opinabilis*.

OPINAR. v. a. Formar, tenir opinió. *Opinar*. *Opinor*, *adopinar*, *aris*. || v. n. Pensar, discórrer, judicar ab probabilitat. *Opinar*. *Opino*, as. || Donar lo seu vot, dir sa opinió ó parer. *Opinar*. *Censo*, es.

OPINAT, DA. p. p. *Opinado*. *Opinatus*.

OPINIÓ. f. Parer, dictámen, judici. *Opinion*. *Conjectura*, æ. || Dogma, secta, partit. *Dogma*, *opinion*. *Hæresis*, is. || Fama ó concepte que's forma de algú. *Opinion*. *Opinio*, nis.

ANAR EN OPINIONS. fr. Posarse en dubte 'l crèdit ó estimació de algú. *Andar en opiniones*. *Existimacionem*, *periculum dubium subire*.

ARRIMAT Á SA OPINIÓ. loc. Qui la segueix ab tenacitat. *Asido*, *aferrado á su opinion*. *Judicii nimium lenax*.

CONTRA SA OPINIÓ. m. adv. *IMPENSADAMENT*.

FÉR Ó TÈNIR OPINIÓ. fr. Sèr home de autoritat. *Hacer opinion*. *Opinionem facere*.

TÈNIR Á ALGÚ EN BONA Ó MALA OPINIÓ. fr. Judicar bè ó mal de ell. *Tener buena ó mala opinion de alguno*. Benè aut malè de aliquo existimare.

OPINIONÀTICH, CA. adj. ant. Qui té poch judici. *Casquivano*, *lijero de cascos*; *de poco peso ó juicio*. *Ventosum caput*. || **MANIÀTICH**. || **VARIABLE**.

OPINIONETA. f. d. *Opinioncilla*, ita. *Tenuis opinio*.

OPINIÓS, A. adj. Qui abunda en opinions. *Opinador*. *Opiniosus*.

OPÍPARO, A. adj. Abundant, esplèndit; se diu del convits. *Opiparo*. *Lautus*.

OPOPONACH. m. Substància gomo-resinosa que subministra la pastanaga *opoponach*, planta del Orient que's cria també en algunas parts de Espanya. 'S presenta en llàgrimas irregulars, angulosas, trencadissas, de color rojench en l' exterior, y groch jaspeat de roig en l' interior, de sabor acre y amarch, y de olor molt fort semblant á la mirra. *Opoponaco*. *Opoponax*, acis.

OPORTÚ, NA. adj. Convenient, á propòsit. *Oportuno*. *Maturus*.

OPORTUNAMENT. adv. m. *Oportunamente*. *Opportunè*.

OPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Oportunissimo*. Valdè *opportunus*.

OPORTUNITAT. f. Sahó, conjuntura, ocasió. *Opportunidad*. *Opportunitas*, atis.

OPOSADAMENT. adv. m. Ab oposició y contrarietat. *Opuestamente*. *Ex adversò*.

OPOSADOR. m. y

OPOSANT. p. a. y m. **OPOSITOR**.

OPOSAR. v. a. Posar una cosa contra altra pera impedir son efecte. *Oponer*. *Obsto*, as. || Objec-tar, proposar alguna rahó contra lo que altre diu. *Oponer*. *Oppono*, is. || v. r. Sèr una cosa contrària

ó repugnant á altra. *Oponerse*. *Repugno*, as. || Resistir, fèr punta ó contra á algú. || *Oponerse*. *Ob-sisto*, is. || Resistir, contradir. *Oponerse*. *Objicio*, is. || Sol·licitar, pretèndrer, fèr oposició á algun em-pleo ó dignitat. *Oponerse*. *Pro munere vel dignitate contendere*.

OPOSAT, DA. p. p. *Opuesto*. *Oppositus*. || adj. Contrari, enemich. *Opuesto*. *Adversarius*. || Situat al enfront de alguna cosa. *Opuesto*. *Apud*, contrà *positus*.

OPOSICIÓ. f. Situació oposada. *Oposicion*. *Oppositio*, nis. || Destorb, embarás, obstacle. *Oposicion*. *Oppositio*, nis. || Contrarietat, repugnància de una cosa ab altra. *Oposicion*. *Repugnantia*, æ, *oppositio*, nis. || Objeció, contradicció á la rahó contrària. *Oposicion*, *opugnacion*. *Oppugnatio*, nis. || Resistència contra la forsa. *Oposicion*, *opugnacion*. *Obluctatio*, nis. || Concurs de pretendents ú oposi-tors á alguna càtedra ó dignitat. *Oposicion*. *Cathe-dræ petitio*. || astron. L' aspecte que's considera entre dos planetas quant distan entre si 180 graus. *Oposicion*. *Astrorum oppositio*. || for. Procehiment ó acció contra 'ls interessos de altre. *Oposicion*. *Intercessio*, nis. || ret. **ANTÍTESIS**.

LLEGIR DE OPOSICIÓ. fr. Dir la composició en l'acte literari de concurs en pretensió de alguna càtedra ó prebenda. *Leer de oposicion*. *Pro oppositione le-gere*.

OPÓSIT. m. La part oposada á altra. *Frente*. *Frons*, tis. || **OPOSAT**.

AL OPÓSIT. m. adv. En front. *En frente*. *Adversus*. || Al encontre. *Al encuentro*, *al opósito*. *Ad op-positum*.

OPOSITOR. m. Pretendent á alguna càtedra, etc. en concurs de altres. *Opositor*. *Candidatus*, i, *competitor*, is. || Qui s' oposa á altre en qualsevol matèria. *Opositor*. *Adversarius*, ii, *oppositor*, is.

OPRÈMER. v. a. **OPRIMIR**.

OPREMIT, **OPREMUT Y OPRÉS**, A. p. p. **OPRIMIT**.

OPRESSIÓ. f. Compresió, subjecció, apreto. *Opresion*. *Oppressio*, nis. || Violència ó maltracte que's fá á algú. *Opresion*. *Vis*, is, *oppressio*, nis. || Misèria, calamitat, necessitat. *Opresion*. *Egestas*, atis, *ærumna*, æ.

OPRESSIÓ DE COR. Ofech. *Opresion de pecho*, *ahogulo*. *Suffocatio*, nis.

TRÀURER DE LA OPRESSIÓ. fr. Deslliurar de ella á qui estava oprimit. *Desoprimir*. *Oppressione solvere*.

OPRESSIONETA. f. d. Opressió lleugera. *Opresioncilla*, *leve opresion*. *Oppressiuncula*, æ.

OPRESSIU, VA. adj. Lo que oprimeix ó té vir-tut de oprimir. *Opressivo*. *Opprimens*.

OPRESSIVAMENT. adv. m. Ab opressió. *Opres-sivamente*, *con opresion*. *Presè*.

OPRESSOR. m. Qui oprimeix. *Opressor*, *opri-midor*. *Oppressor*, is.

OPRIMIDOR. m. **OPRESSOR**.

OPRIMIR. v. a. Apretar, comprimir, subjectar

ab violència. *Oprimir*. *Opprimo*, is. || Angustiar, afligir, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*. *Opprimo*, is. || Carregar, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*, *cargar*. *Opprimo*, is. || SOBREGARREGAR, ATROPELLAR.

OPRIMIT, DA. p. p. *Oprimido*, *opreso*. *Oppressus*. || adj. Estret, que ab dificultat se pòt mouer. *Premioso*, *apretado*. *Compressus*.

OBROBI. m. Ignomínia, afront. *Oprobio*. Infamia, æ.

OPROBIAR. v. a. AFRONTAR.

OPROBIÓS, A. adj. Lo que causa oprobi. *Oprobioso*. *Opprobiosus*.

OPS. m. pl. ant. MENESTER, NECESSITAT, URGÈNCIA, EXPENSA, GASTO. || SATISFACCIÓ, GUST, PLAHER.

À OPS. loc. ant. Per l' us ó servey, en benefici, á favor. *Para*, á *favor*, en *beneficio*, en *utilidad*. In *commodum*. || Á gastos y despesas. *A expensas*. *Expensis*.

ALS OPS. m. adv. ant. Quant se necessita. *En la necesidad*, *quando es menester*. Cum opus est.

À SOS OPS. m. adv. A sa voluntat. *A su arbitrio y disposition*. Pro suo arbitrio.

À TOTS OPS. m. adv. À TOT COST.

FÉR OPS Ó TOTS LOS OPS. fr. Pagar, fér lo gasto. *Costear*, *hacer la costa*. De suo expendere, solvere.

HAVER OPS. fr. ant. Necessitar. *Tener menester*, *necesitar*. Opus esse.

SÉR OPS. fr. ant. *Ser menester*. Opus esse.

OPTÁLMIA. f. OPTÁLMIA.

OPTAR. v. a. Triar, escullir. *Optar*, *elegir*. *Opto*, as. || Acceptar, adquirir, entrar en possessió de alguna cosa á que 'sté dret. *Optar*. Ex ordine assequi.

OPTAT, DA. p. p. *Optado*. *Oplatus*.

OPTATU, VA. adj. DESITJABLE. || gram. Modo de conjugar los verba per quals temps s' expressa 'l desitj de alguna cosa. *Optativo*. *Oplativus*.

ÓPTICA. f. Tractat del òrgano y modo de la visió y dels raigs visuals. *Óptica*. *Optica*, æ.

ÓPTICH, CA. adj. Lo que pertany á la òptica. *Óptico*. *Opticus*. || Professor de òptica. *Óptico*. *Opticus* professor. || Se diu dels nirvis que serveixen pera la visió. *Óptico*. *Opticus*.

ÓPTIM, A. adj. Mòltíssim bo. *Óptimo*. *Optimus*.

OPTIMISME. m. Secta, espècie de materialisme. *Optimismo*. *Optimusmus*, i.

OPTIMISTA. m. Qui seguix l' optimisme. *Optimista*. *Optimista*, æ.

OPTINGUT, DA. p. p. OSTINGUT.

OPTUMNAR. v. n. ant. Sér lo temps del optumne ó tardor, ó estar passant dita temporada. *Otoñar*. *Autumno*, as.

OPTUMNE. m. ant. TARDOR.

OPTUMNITAT. f. La temporada del optumne. *Otoñada*. *Autumnitas*, atis.

OPUGNACIÓ. f. Oposició ab forsa y violència. *Opugnacion*. *Oppugnatio*, nis. || ant. IMPUGNACIÓ.

OPUGNADOR, A. m. y f. Qui fá oposició ab forsa y violència. *Opugnador*. *Oppugnator*, is. || OPOSITOR, CONTRARI.

OPUGNAR. v. a. Vèncer ab forsa y violència. *Opugnar*. *Oppugno*, as. || ant. IMPUGNAR.

OPULÈNCIA. f. Riquesa, abundància de bens. *Opulencia*. *Opulentia*, æ.

OPULENT, A. adj. Rich, poderós. *Opulento*. *Opulentus*.

OPULENTÍSSIM, A. adj. sup. *Opulentissimo*. *Opulentissimus*.

OPULENTMENT. adv. m. De un modo opulent. *Opulentemente*. *Opulenter*.

OPÚSCOL Y OPÚSCUL. m. OPÚSCULO.

OPUSCULET. m. d. Obreta, tractat petit. *Opusculillo*. *Opusculum*, i.

OPÚSCULO. m. Escrit, obra curta y compendiosa. *Opúsculo*. *Opusculum*, i.

OQ.

OQUA. f. ant. OCA.

OR.

OR. m. Metall groch, lo mès brillant, dúctil, pesat y exquisit de tots los coneguts. *Oro*. *Aurum*. i. || met. Riquesas, tresors. *Oro*. *Aurum*, i. || met. Color ros, especialment lo dels cabells. *Oro*. *Aureus*, *fulvus* color. || Las joyas y adornos richs de las donas. *Joyas*. *Supellectilia*, ium. || adv. 1. ant. ARA.

OR BATUT. Lo que posat entre fullas de pergami ó de tripas de vaca mòlt primas á cops de martell se subtilisa, y queda de tal modo que l' alé lo fá fugir: serveix pera daurar. *Oro batido*. *Bractea aurum*.

OR BERRERÍ. Lámina de llautó mòlt batuda y prima com un paper. *Oropel*. *Aurichalcum*, i. || met. Cosas de poch valor. *Oropel*. *Futilitas*, atis.

OR BLANCH. Lo mesclat ab plata. *Oro blanco*. *Electrum*, i.

OR BRUNYIT. La dauradura sobre pessas de fusta llista ó ab l' aparell de cola, guix y bolarmini. *Oro bruñido*. *Politum*, *lævatum aurum*.

OR DE CANAL. Lo que no está treballat ó del modo que's tráu de las minas. *Oro en barras*. *Canalitium*, informe aurum.

OR DE CONXA. Lo que usan per escriurer ab lletres de or. *Oro de concha*. *Aurum dissolutum*.

OR DE COPELLA. Lo purificat al foc. *Oro de copela ó de Tibbar*. *Excotum aurum*.

OR DE LA VORA DEL RECH. OR FALS.

OR DE MARTELL. Lo que está treballat á pich de martell. *Oro de martillo*. *Malleatum aurum*.

OR EN MASSA Ó EN PASTA. BARRA DE OR.

OR EN PALLAS. PALLA DE OR.

OR FALS. Lo que no es de lley. *Oro falso*, *guañin*. *Falsum aurum*.

OR FILAT. Lo tirat en fil. *Oro hilado ó en hilos*. *Tractile aurum*.

OR FI Ó PUR. Lo que no té barreja y es pujat de quilats. *Oro obrizo*. *Aurum obrizum*.

OR ROS. Or derretit. *Oro fundido ó calcinado*. Aurum calcinatum.

OR MATE. Or verdós que s' usa en la pintura, que queda desigual y no está brunyit. *Oro mate*. Obscurum aurum.

OR MOLT. Lo que's mol en panys ab mel y s' aclareix ab aygua pera realisar las il·luminacions y miniatures. *Oro molido*. Molitum aurum.

OR PICAT. PANY. 3.

OR POTABLE. Preparació líquida del or que feyan los alquimistas pera poderse beurer, y creyan sér molt bo pera algun mals. *Oro potable*. Aurum potabile. || DINER CONTANT.

OR VERGE. Or com ix de la mina sèns haver sofert lo foc. *Oro virgen*. Aurum igni non expositum.

FERSE DE OR. fr. met. Adquirir moltes riqueses. *Hacerse de oro*. Ditesco, is.

GASTAR MOLT EN OR BERBERÍ. fr. met. Ostentar vanitat y fausto sèns tenir possibles. *Gastar mucho oropel*. Ostentamina jactare.

NO ES TOT OR LO QUE LLU. ref. Denota que la apariència moltes vegades enganya á qui no examina bé las cosas. *No es todo oro lo que reluce; ratones, arriba, que todo lo blanco no es harina; no son hombres todos los que mean en la pared*. Polipi caput.

PROMÉTERER MONTANYAS DE OR. fr. Prométrer molt. *Prometer montes de oro, prometer el oro y el moro*. Multa polliceri.

SE LI PÓT FIAR OR BATUT. loc. Denota la molta fidelitat de algú. *Se le pudiera fiar oro molido*. Aurum quomodo libet ipsi credi potest.

ORA. f. ant. Extremitat, vora. *Orilla, borde*. Ora, æ. || mit. Deessa de la juventut. *Ora*. Ora, æ.

ORACIÓ. f. Discurs, arenga, plática, sermó. *Oracion*. Oratio, nis. || Pregària á Dèu. *Oracion*. Oratio, nis. || gram. Composició de paraules pera expressar un pensament. *Oracion*. Oratio, nis. || L'oremus en la missa y reso ecclesiàstich. *Oracion*. Oratio, nis. || La primera part de la doctrina cristiana, que compren lo pare nostre, credo, ave Maria, etc. *Oracion*. Catechesis orationes. || Lo toch de campana del dematí, mitj dia y vespre ab que's dona senyal pera saludar á Maria Santíssima ab tres ave Marias. *Oracion*. Oratio, nis. || Proposició, enunciació en que s' afirma ó s' nega. *Oracion, proposicion*. Enuntiatio, nis. || mil. Cert toch particular de música á entrada de fosc. *Oracion*. Pro salutatione angelica musicæ signum.

ORACIÓ DE ABANDONO. Aquella en que la ànima ho abandona tot per Dèu. *Oracion de abandono*. Oratio qua anima pro Deo deserit omnia.

ORACIÓ DE SILENCI. Aquella en que totes las potències quedan com lligadas y suspesas en Dèu. *Oracion de silencio*. Oratio silentii.

ORACIÓ DE SIMPLE ATENCIÓ. La que mira al Criador ab un afecte senzill y amorós. *Oracion de simple atencion*. Simplex oratio.

ORACIÓ DOMINICAL Ó DEL PARE NOSTRE. Se diu així

per haverla ensenyat Cristó. *Oracion dominical; padre nuestro*. Dominicalis oratio.

ORACIÓ JACULATORIA. JACULATORIA.

ORACIÓ MENTAL. Elevació de la ànima á Dèu. *Oracion mental*. Mentalis oratio.

ORACIÓ PASSIVA. Aquella en que posantse davant de Dèu per medi de un acte de fe, sols s' aten á conèixerlo y amarlo, y queda la ànima com absorpta y plena de Dèu, sense que per aixó deixe ella de obrar. *Oracion pasiva, de reposo, de quietud, de union, ó de paz perfecta*. Quietis vel perfecta oratio.

ORACIÓ PER FORSA NO PLAU Á DÈU. loc. que repren al miserable que fá 'l benefici de mala gana. *La zarza da el fruto espirando y el ruin llorando*. Pecadores Deus non exaudit.

ORACIÓ SOLTERA. PROSA.

ORACIÓ VOCAL. Deprecació á Dèu ab paraules. *Oracion vocal*. Vocalis oratio.

Á TOCH DE ORACIÓ. m. adv. De bon dematí ó á entrada de fosc. *A las oraciones, ó á toque de las oraciones*. Cum pulsatur æs sacrum pro angelica salutatione.

DIR LA ORACIÓ. fr. Resar las tres ave Marias pera saludar á Maria Santíssima quant la campana fá senyal. *Rezar el ave Maria*. Trinam angelicam salutationem repetere, recitare.

FÉR ORACIÓ. fr. Elevar la consideració á Dèu demanantli gràcias y mercès. *Hacer oracion; orar*. Oro, as.

TOCAR LA ORACIÓ. fr. Assenyalarla ab la campana. *Dar las oraciones*. Nolis angelicam salutationem recordare.

TRENCAR Ó RÓMPER LAS ORACIONS. fr. Interrómpre la plática ab impertinències. *Romper las oraciones*. Impertinenter orationem rumpere.

ORACIONAL. adj. Llibre de oracions. *Oracional*. Liber precum.

ORACIONER. m. ant. Samayre, qui va de porta en porta dibent oracions. *Oracionero*. Ostiatim orationes recitans. || ant. Entregat á la oració. *Da-da á la oracion*. Orationi addictus.

ORACIONETA. f. d. *Oracioncilla, oraciuncula*. Oratiuncula, æ.

ORACLE Y ORÁCULO. m. Entre cristians las paraules de Dèu, dels profetas, de la Escripura y respostas infal·libles y divinas. *Oráculo*. Oraculum, i. || La resposta ambigua y obscura que donavan los dimonis als pobles ó per medi dels ídols ó dels sacerdots, que també la sabian fingir; alguns afirmen que eran tots fingits, y que no hi hagué tals respostas. *Oráculo*. Oraculum, i. || L' ídol que consultavan los gentils, y també 'l lloch ahont ho executavan. *Oráculo*. Oraculum, i. || Lo Summo Pontífice quant defineix ó resol com á tal. *Oráculo*. Oraculum, i. || La persona á qui tots escoltam ab respecte per sa molta sabiduria, y també sas paraules sentenciosas y decisivas. *Oráculo*. Oraculum, i.

ORADA. f. Peix de més de dos pams de llarch.

de figura oval; té una clapa daurada entre 'ls ulls, altra negra en la cua, 'l lhom entre negre y blavench, y 'ls costats platejats. *Dorado, dorada, doradilla, orada*. Aurata, æ.

ORADOR, A. m. y f. Predicador, qui arenga en públich. *Orador*. Orator, is.

LO MILLOR ORADOR ES LO QUI'S PERSUADEIX A SI MATEIX. ref. que s'enten literalment. *Aquel es buen orador que así persuade la razon*. Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.

ORADURA. f. BOGERIA, LOCURA. || ant. La mania que dona en anar de nit y á quatre grapas. *Mania lupina*. Lycanthropia, æ.

ORAL. adj. Nom de una espècie de vel que's posa 'l Papa en lo cap, doblantlo sobre las espatllas y pit. *Oral*. Orarium, ii. || poét. Lo que pertany á la boca. *Oral*. Ad os expectans.

ORANOLA. f. ant. ORNETA.

ORAR. v. a. Perorar, dir en públich alguna oració retórica. *Orar*. Oro, as. || Pregar á Dèu ó als sants. *Orar*. Oro, as.

ORARI. m. ant. ESTOLA.

ORAT. m. Boig. *Orate*. Demens, tis.

ORATGE. m. L' estat de la atmósfera. *Tiempo*. Tempestas, atis. || *AYRE*. || Mal temps. *Oraje*. Rigida tempestas. || m. Vent de terra. TERRAL.

ORATORI, A. adj. Lo que pertany á la oratória ú oració retórica. *Oratorio*. Oratorius. || m. Capella, lloch retirat pera fèr oracio. *Oratorio*. Oratorium, ii. || Composició dramática pera cantar-se en algunas festas de la Iglésia. *Oratorio*. Pro ecclesiis cantus. || La congregació de capellans fundada per sant Felip Neri. *Oratorio*. Sacra oratorii congregatio. || Pregadèn, recolzador pera estar en oració. *Oratorio*. Torus, i, reclinatorium, ii. || Entre 'ls gentils lo lloch que tenian destinat en cada casa pera adorar als Dèus llars. *Lararii*. Lararium, ii.

ORATÓRIA. f. Retórica, art que enseya á fèr discursos, oracions retóricas tant per escrit com pera dir al públich. *Oratoria*. Oratoria, æ.

ORATÓRIAMENT. adv. m. Ab estil oratori. *Oratoriamente*. Oratoriè.

ORB. m. ant. ORBE. || CEGO. || ant. ORFÀ. || Mascaró, malaltia en que la substància farinosa del blat, etc. se converteix en una polseta negra. *Tizon, añublo, quemadura, tabaco*. Rubigo, inis.

TORNAR-SE ORB. fr. Contràurer los grans la malaltia de aquest nom. *Arroyarse*. Aduri.

FORMA ORBA. arquit. Espècie de motllura en forma de mitja canya. *Bocel*. Canalitiæ elaboratio formæ.

ORBAL. m. herba. ORQUAL.

ORBAR. v. a. ant. PRIVAR, DESPULLAR.

ORBE. m. Pròpiament es l' espay que ocupa 'l món; y també 's sól pèndrer per aquest. *Orbe*. Orbis, is. || Circul, rodona, circumferència. *Orbe*. Orbis, is. || La esfera celeste ó terrestre. *Orbe*. Sphæra, æ. || astron. Qualsevol de las esferas particulars en que 's suposa col·locat cada un dels planetas. *Orbe*. Planetæ orbis.

ORBEGINA. f. Aucell, espècie de pastorel·la molt petita ab lo bech curt, molt gros y punxagut, de cua molt llarga: canta bè y fá molts ous. *Paro*. Parus, i.

ORBETAT. f. ant. CEGUERA.

ORBICULAR. adj. Rodó, circular. *Orbicular*. Orbicularis.

ÓRBITA. f. astron. Línea quasi circular que descriu un planeta al entorn del sol, ó un satèl·lit al entorn de un planeta. *Órbita*. Orbita, æ.

ORCÍ, NA. adj. poét. Lo que pertany á la mort, al infern, á la obscuritat. *Orcino*. Orcinus.

ORCOTOMIA. f. Amputació dels testícules. *Orcotomia*. Orcotomia, æ.

ORDE. amb. Col·locació, distribució, disposició. *Órden*. Ordo, inis. || Concert y bona disposició de las cosas. *Órden*. Ordo, inis. || Regla, modo, método en fèr las cosas. *Órden*. Modus, i. || Sèrie y successió de cosas. *Órden*. Series, ei. || Relació respecte de una cosa ab altra. *Órden*. Ordo, inis. || Lo sisé sagrament de la Iglésia. *Órden*. Ordinis sacramentum. || Manament, precepte. *Órden*. Imperatum, i. || La religió aprobada. *Órden*. Ordo religiosus. || Qualsevol providència ó carta de ofici dels superiors als inferiors ó dependents. *Órden*. Ordo, inis. || pl. Los set graus del sagrament del orde, que són: ostiari, lector, exorcista, acòlit, subdiaca, diaca, y sacerdot. *Órdenes*. Ordines, um.

|| arq. La col·locació de molts parts anomenadas motlluras, del conjunt de las quals se forma un tot que serveix pera adornar y utilitat dels edificis. Tres són los ordes principals, Jónich, Dórich, y Corinti, y dos que són modificació de aquells, lo Tosca y compost. *Órden de arquitectura*. Architectonicus ordo. || m. En història natural s'anomena així la reunió de un cert número de gèneros, que tenen un ó més caràcters uniformes y comuns á tots, establerts arbitràriament pels autors dels sistemes, y á las dels ordes que's troben en lo mateix cas. *Órden*. Ordo, inis.

ORDE COMPOST. Lo que's compon en lo seu capítell del Jónich y Corinti. *Órden compuesto*. Compositus ordo.

ORDE CORINTI. Lo que té la columna alta de 10 diàmetros y en són capítell dos filas de fulas de acanto, de olivera, etc. y 8 volutas que sostenen són dau ó abach. *Órden corintio*. Corinthius ordo.

ORDE DELS ALEMANTS. *Órden Teutónico*. Teuthonica ordo.

ORDE DE BATALLA. La formació de un cos de tropa ab molt enfront y poch fondo, pera poder fèr més foch. *Órden de batalla*. Instrucia acies.

ORDE DE CABALLERIA. Dignitat y títol de honor que ab várias cerimònies se donava als nobles y esforsats pera defensar ab las armas la religió, al rey, la patria, als agraviats y menesterosos. *Órden de caballeria*. Equestris ordo.

ORDE DEL CISTER. La de sant Bernat fundada per sant Robert, sant Alberich y sant Esteve: es anti-

quíssima, y que sant Esteve abat del Cister diuben envià 12 religiosos à Claraval y féu abat de ells à sant Bernat. *Orden del Cister*. Cisterciensis ordo.

ORDE DEL SANT SEPULCRE. Orde de canonges regulars y altres dos de cavallers. *Orden del santo Sepulcro*. Ordo sancti sepulcri.

ORDE DEL TUSÓ DE OR. Orde de cavalleria instituida per Felip lo Bo, duch de Borgonya. *Orden del toison de oro*. Ordo militaris à vellere aureo nomen sortitus.

ORDE DE PARADA. mil. La formació com en orde de batalla, però ab las banderas y oficials cosa de tres passos més endavant. *Orden de parada*. Explacita acies.

ORDE DÓRICH. arq. Lo que té sa columna alta de 8 diàmetros. *Orden dórico*. Doricus ordo.

ORDE JÓNICH. Lo que té sa columna alta de 9 diàmetros ab 4 volutas en son capitell. Lo jónich modern dit també de escamotsi té 8 volutas en son capitell. *Orden jónico*. Jonicus ordo.

ORDE MILITAR. Qualsevol de las de cavallers fundades en diferents temps y regles, pera fer guerra als infels; cada una té una insignia que la distingeix, tals com la de Carlos III y las quatre religions de Santiago, Calatrava, Alcántara y Montesa. *Caballeria, orden militar*. Equestris ordo.

ORDES MAJORS. La epístola, evangeli y missa. *Órdenes mayores*. Majores ordines.

ORDES MENORS. L' oслиari, lector, exorcista y acólit. *Órdenes menores*. Ordines minores.

AB ORDE. m. adv. Ordenadament. *En orden*. Ordinatim, ordinate; ex ordine.

AL ORDE Ó A LAS ORDES. exp. de cortesia ab que algú s' ofereix à la disposició de altre. *A la orden ó á las órdenes*. Jube, jussa vestra præstolor.

CONCELL DE ORDES. Tribunal supremo que 's compon de un president y vários cavallers de las ordes militars; se fundà l' any 1489. *Consejo de órdenes*. Senatus regius pro ordinibus militaribus vel equestribus.

DONAR ORDE. fr. Prescriur lo modo pera conseguir ó fer alguna cosa. *Dar orden*. Præscribo, is.

DONAR ORDES. fr. Conferir los ordes ecclesiàstichs. *Dar órdenes, ordenar*. Ordino, as; ordines sacros conferre.

EN ORDE. m. adv. En quant. *En orden, en cuanto, respecto de*. Quoad.

ESTAR EN ORDE Ó POSAT EN ORDE. fr. Sér alguna cosa lo que deu sér, ó estar conforme à rahó. *Estar en orden*. Rationi consonum esse.

FORA DE ORDE. m. adv. Desordenadament. *Sin orden, sin trastes*. Inordinate.

PER ORDE. m. adv. Per manament ó disposició. *Por orden*. Jussu.

PER ORDE Ó PER SÓN ORDE. m. adv. Successivament. *Por orden, por su orden*. Ordinatim.

POSAR EN ORDE. fr. ORDENAR.

POSAR ORDE. fr. Esmenar, corregir los abusos, re-

duhir à método y regla. *Poner en orden*. In rectum ordinem redigere.

SENS ORDE NI CONCERT. m. adv. Sens regla. *Sin orden ni concierto*. Confusè.

UN DESORDE PÓRTA UN ORDE. loc. Denota que allà ahont hi ha un gran desarreglo, aqueix mateix pórtà l' arreglo. *El mucho desorden trae mucho orden*. Maximus à nullo persæpè nascitur ordo.

ORDENACIÓ. f. Arreglo, orde, disposició. *Ordenacion*. Dispositio, ordinatio, nis.

ORDENADAMENT. adv. m. Ab orde. *Ordenadamente*. Ordinate.

ORDENADOR. A. m. y f. Qui ordena. *Ordenador*. Ordinator, is.

ORDENAMENT. m. ant. Estatut, ordinació, lley, pragmàtica. *Ordenamiento, ordenacion, ordenanza*. Constitutio, nis. || ant. disposició.

ORDENANDO. m. Qui vá à rebèrrer ordes sagrats. *Ordenando, ordenante*. Sacris ordinibus initiandus.

ORDENANSA. f. Mandato, disposició, precepte. *Ordenanza, ordenacion*. Imperatum, i. || Lo soldat que està prompte pera las ordes y avisos. *Ordenanza*. Paratus ad jussa miles. || Lley ó estatut que's mana observar principalment per la direcció y govern de algun ram. *Ordenanza*. Statutum, i.

ORDENANT. p. a. ORDENADOR.

ORDENAR. v. a. Posar en orde. *Ordenar*. Ordino, as; in ordinem redigere. || Prevenir, manar. *Ordenar*. Præcipio, is. || Decretar, disposar, establir. *Ordenar*. Statuo, is. || Encaminar, dirigir à algun fi. *Ordenar*. Dirigo, is, ordino, as. || RESCPTAR. || Conferir à algú 'ls ordes sagrats. *Ordenar; dar órdenes*. Ordino, as; ordines conferre.

ORDENARSE. v. r. Pendrer ordes sagrats. *Ordenarse*. Sacris initiari.

ORDENAT, DA. p. p. *Ordenado*. Ordinatus.

ORDENATIU, VA. adj. Pertanyent al orde ú ordenació. *Ordenativo*. Ad ordinationem pertinens.

ORDI. m. Planta anyal semblant al blat, lo gra, que té 'l mateix nom, més llarch, cubert de un boll áspre que no solta; serveix pera aliment de las bèstias, y la farina es molt inferior. *Cebada*. Ordeum, ei.

ORDI PALMELL. Lo que no més té dos renglas de grans. *Cebada ladilla*. Ordeum distichon.

ORDIAT. m. ant. Aygua de ordi. *Hordiate, tisana*. Tisana, æ.

ORDINACIÓ. f. Estatut, ordenansa. *Ordenanza, ordenamiento, ordenacion, y ordinacion* pr. Ar. Ordinatio, nis. || ant. MANAMENT.

À VOSTRA ORDINACIÓ PREST Ó APARELLAT. loc. ant. *Soy de V. con la mas distinguida consideracion, etc*. Jube, jussa vestra præstolor.

ORDINAL. adj. gram. S' aplica als noms que senyalan l' orde y col·locació de las cosas. *Ordinal*. Ordinalis.

ORDINARI. A. adj. Regular, freqüent. *Ordinario*. Ordinarius. || CIVIL. || Baix, vulgar, de poca

estimació. *Ordinario*. *Ordinarius*. || m. Gasto diari. *Ordinario*. *Diarius*, *quotidianus*. || Lo vicari eclesiàstich y jutge de primera instància. *Ordinario*. *Ordinarius*, ii. || Lo carreter ó traginer que vá freqüentment de una part á altra determinada. *Ordinario*. *Ordinarius* mulio.

DE ORDINARI. m. adv. ORDINARIAMENT.

LO MÉS ORDINARI. *Lo mas vil y soez*. *Abjectissimum*, *pervulgare*.

ORDINARIAMENT. adv. m. Comunment, regularment. *Ordinariamente*. *Communiter*. || Baixament, grosserament. *Ordinariamente*. *Impolitè*.

ORDENATA. f. Pediment de substanciació. *Pedimento*. *Litis ordinatio*.

ORDIR. v. a. URDIR.

ORDONADAMENT. adv. m. ant. ORDENADAMENT.

ORDONAMENT. m. ant. ORDINACIÓ.

ORDONANT. p. a. ORDENADOR.

ORDONAR. v. r. ant. ORDENAR.

ORDRE. m. ORDE.

ORÉADES. f. pl. mit. Ninfes dels boscos y montanyes. *Oréades*. *Oreades*, um.

OREIG. m. Ayre suau. *Aura*, *oreo*. *Aura*, æ.

OREJAR. v. a. Exposar al ayre. *Orear*. *Ad aurem exponere*.

OREJARSE. v. r. Pèndrer l'ayre. *Orearse*. *Liberiori aurem frui*.

OREJAT, DA. p. p. *Oreado*. *Ventilatus*.

ORELLA. f. anat. Tendrum cubert de cútis en cada part del cap, per ahont entra 'l so al ohido. *Oreja*. *Auricula*, æ, *auris*, is. || Corretjeta que ix en cada costat de la sabata pera ajustarla el empenya del peu, per medi de un botó, civella, etc. *Oreja*, *majuela*. *Ansula*, æ. || En las espadenyas las anselas á modo de presillas, per ahont se passa la veta pera ajustarlas al peu. *Oreja*. *Ansa*, æ. || L' ohido ó la acció de ohir. *Oreja*, *oido*. *Auditus*, us. || met. ADULADOR. || pl. met. Espècie de aletas al costat ó cap de alguns instruments ó altrés cosas, com en lo martell, fletxa, etc. *Orejas*. *Ansa*, æ. || Abrich pera defensa de las orellas. *Orejas*. *Aurium tegumentum*. || ORELLÓ. || En las plantas las dos primeras fullas que tráuhén. *Orejas*, y *tijeras* quant són grans. *Folia auriculata*. || En lo blasó dos puntas á modo de orellas que hi ha en las petxinas grossas, com se véu en la de sant Jaume, etc. *Orejas*. *Marginulæ*, arum. || Nom que donan los naturalistas á las dos puntas á modo de orellas, per ahont s' uneixen las petxinas bivalvas entre si. *Orejas*. *Oræ*, arum.

ORELLA DE JÚDAS. Espècie de agàrich cóncavo, rugós, en forma de orella y de color obscuro que's fá en los saúchs. *Oreja de Judas*. *Auricula Judæ*, *fungus sambucci*.

ORELLA DE LLEBRA. Planta semblant á la orella de la llebra. *Oreja de liebre*. *Bupleurum*, i. || Herba de Espanya, alta de tres peus, amarga, de fullas estretas, y flors grogas col·locadas en forma de pa-

rassol, y tota ella es amarga. *Amarguera*. *Lutescent bupleurum*.

ORELLA DE MONJO. Planta de fullas rodones, entre figura de cogulla y abroquelladas, entre aserradas y dentadas, alternas, grossas, plenas de such. tendras, sostingudas per peciols llarchs, inodoras. y de sabor fort. Són deterrents, resolutives y temperants. *Sombrerillos*, *oreja de abad ó de monje*, *ombliquera*, *ombigo de Venus*. *Umbilicus Veneris*.

ORELLA DE ÒS. Flor y planta, las fullas de la qual naixen desde la arrel, y són grans, grossas y lli-sas, y del centro de ellas naix una cama cilíndrica, y al extrem en forma de ramellet las flors que tenen figura de embut, de color encarnat obscuro ó grogas, y de olor molt fragant y suau. Es de las primeras que floreixen en la primavera. *Oreja de oso*. *Prima ursi auricula*.

ORELLA DE RATA. Planta de arrel molt fibrosa, las camas cilíndriques, las fullas llargues y estretas, las flors petites y blanques. *Oreja de raton*, *alsine media*, *yerba pajarera*, *pica gallina*. *Morsus gallinæ*. || Pelosella, planta que's diferencia de la anterior en ser un poch major y en tenir las fullas reunidas per sa basa. Es antihèrpètica, astringent y vulnerària. *Oreja de raton*, *pelosilla*, *velocilla*. *Hieracium pilosella*, *auricula muris*.

ORELLAS DE LLEBRA. Se diu de las que són llargues, y que naturalment estan molt pròximes una á altra. *Orejas de liebre*. *Leporis auriculæ*.

ORELLAS DE PORCH. Se diu quant naixen horisontalment en las parts laterals del cap. *Orejas de cerdo*. *Suis auriculæ*.

ABAIXAR LAS ORELLAS. sc. Humiliarse, cedir, callar encara que reprengan. *Bajar las orejas*. *Aures*, *faces submittere*.

Á CAU DE ORELLA. fr. que s' usa ab lo verb PARLAR, y denota enrahonar de secret. *Orejeat*, *cuchichear*. *Massito*, as.

ADRESSAR LAS ORELLAS. fr. Posarlas dretas alguns irracionals. *Aguzar*, *desencapotar las orejas*. *Aures arrigere*.

ARRIBAR ALGUNA COSA Á LAS ORELLAS Ó ALS OÍDOS DE ALGÚ. fr. Venir en notícia de ell, ferse sabedor de alguna cosa. *Llegar á oídos*, ó *á sus oídos*. *Ad aurem pervenire*.

BUFAR Á LA ORELLA. fr. met. Batxillerejar, portar noves. *Soplar al oído*. *Ad aurem insusurrare*.

DUR DE ORELLA. Un poch sòrt. *Duro de oreja*. *Surdus*.

ENTRAR PER UNA ORELLA Y SURTIR PER LA ALTRA. fr. No fer cas ó apreci de lo que á algú li diuhén, despreciar los avisos. *Entrar ó entrarse alguna cosa por un oído y salir por otro*. *Surdo canere*.

ESCALFAR LAS ORELLAS. fr. Repèndrer severament. *Calentar las orejas*. *Acriter objurgare*.

ESTAR AB LAS ORELLAS OBERTAS. fr. Escollar ab molta atenció. *Estar con las orejas tan largas*. *Intentis auribus esse*.

ESTAR Á LA ORELLA. fr. met. Insistir molt en al-

guna pretensió, ó inspirar lo que's fá, s' escriu, etc. *Estar á la oreja*. Insisto, is.

ESTIRAR LA ORELLA AL GAT. fr. Jugar á las cartas. *Mirarse las uñas, tirar las orejas á la oreja*. Cartam piclam vellicare.

FÉR ORELLAS DE MARYANT Ó DE MERCADER. fr. met. No voler ohir lo que's diu. *Hacer ó tener oídos de mercader*. Surdas aures alicui præbere.

JUNTIR LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant las posan estiradas sobre del coll, en senyal de voler mossegar, tirar cossas, etc. *Amusgar*. Jumenta dimissis minari.

LLEVAR Ó TALLAR LAS ORELLAS. fr. *Desorejar*. Aures computare.

PARAR LAS ORELLAS. fr. Escoltar ab atenció. *Aplicar el oído, abrir los oídos*. Aures applicare. || Créuer lo que altre diu, ó escoltarho ab gust y apreciar oídos. Aures præbere.

REBAJAR Ó MULLAR LAS ORELLAS. fr. Vèncer á algú. *Majar ó mojar la oreja á alguno*. Aurem mader facere in signum victoriæ.

RÓMPER Ó TRENCAR LAS ORELLAS. fr. Molestar ab paraules. *Atardir los oídos*. Auribus molestiam afferre.

SACUDIR Ó SACUDIRSE LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant se las espolsan. *Orejeat*. Aures excutere.

TAPARSE LAS ORELLAS. fr. Denota la repugnancia ab que s' óu alguna cosa. *Taparse los oídos*. Aures obturare.

TENIR BONA ORELLA. fr. Tenir bon oído pera la música, etc. *Tener buen oído á oreja*. Arguto auditu pollere.

TENIR LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. TENIR Á ALGÚ EN LA BUTACA.

TENIR LAS ORELLAS Á ADOBAR. fr. met. ab que's repren á algú quant no óu lo que se li diu. *Tener los oídos dados á adobar*. Vel clamorem non audire.

VENIR Á LAS ORELLAS. fr. ARRIBAR ALS OÍDOS.

VÉURERSE LAS ORELLAS. fr. TRÁURER FAVAS DE OLLA.

XIULAR Á LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. Sugerir á altre alguna espècie continua y fortament. *Ladrar al oído ó á la oreja*. In aurem obgannire.

XIULAR LAS ORELLAS. fr. Percibir un soroll agut en los obídos per causa de alguna indisposició. *Zumbar, zurrir, sonar los oídos*. Tinnire.

ORELLADA. f. Estirada de orellas. *Orejon, tiron de orejas*. Auriculæ vellicatio.

ORELLANA. f. Leja molsa del préssech assecada al sol ó al ayre. *Orejon*. Siccata chrysomella.

ORELLAR. v. n. ant. Mórur les orellas l' animal sacudintlas. *Orejeat*. Aures excutere.

ORELLASSA. f. sum. *Orejaza*. Auris grandior.

ORELLERA. f. ter. ORELLÓ.

ORELLETA. f. d. *Orejeta, ica, illa, ita*. Oricilla, æ. || ORELLÓ. || ant. ALAS. 3.

ORELLÓ. m. Cada un dels dos tascons de fusta ó de ferro en forma de aletas que ixen en fora de un y altre costat del dental de la arada pera obrir lo solch. *Orejera*. Aratri ansula.

ORELLUT, DA. adj. Lo que té orellas. *Orejudo*. Auriculatus. || La persona ó animal de grans orellas. *Orejudo*. Auritus.

ORENELLA. f. ant. y

ORENETA. f. Ancell de sis polzadas de llarch, lo bech petit, negre, moll, un poch corb y deprimet, lo front y barba vermells, lo cos negre, blavench, llustrós per sobre, y blanch per seta; li agradan molt las abellas que agafa al vol; y quant está per plóurer, que n'hi ha pocas en l' ayre, baixa á buscarlas envers la terra, y d' aquí vé l' error de que per sí senyalan la pluja: vénen per la primavera y se'n van per la tardor. *Golondrina, y golondrino* lo mascle. Hirundo, inis.

ORENETA NOVELLA. Nada de poch temps. *Golondrinico, illo, ito*. Parvus hirundo.

UNA ORONETA NO FÁ ESTIU. ref. Denota que un exemplar no fá regla. *Una golondrina no hace verano*. Unus vir nullus vir.

ORENGA. f. Planta molt comuna de cemas de dos á tres pens de llarch, peludas y nesses; fallas petites y ovaladas que naixen oposadas en les nusos, y en las cimas de las brancas; las flors petites y rojas. *Oregano*. Origanum, i.

ORENOLA. f. ant. ORENETA.

ORFÀ Ó ÓRFE, NA. m. y f. La persona de menor edat que li faltan lo pare y mare ó algú dels dos. *Huérano*. Orbus, i. || Lo ney seos pares que's recull en algun establiment públich á fi de criarlo y educarlo fins á la edat de donarli ofici. *Doctrino*. Pupillus, i.

ORFANDAT, ORFANITAT Y ORFENDAT. f. Falta dels pares, y també la del pare sol. *Orfandad*. Orbitas, atis. || met. La falta de la persona que's pót ajudar ó afavorir. *Orfandad*. Orbitas, atia.

ORFEO. m. mit. Fill de Apolo y de la musa Caliope, natural de Trácia, un dels primers poetes y célebre músich. *Orfeo*. Orpheus, i.

ORFIL. m. Pessa del joch de escachs ó aixedrés, que imita l' elefant. *Alfil, arfil*. Elephas in latrunculorum ludo.

ORGA. f. Instrument músich, neumátich, compost de diferents canons de estany, fusta, etc., ordenat en varios registres, que llevan ó donan la veu, quant ab lo teclat se'ls obren ó tanquen los forats, per ahont enlra 'l vent que forma 'l so, y se li dóna ab manxas; es molt conegut per l' us que té en las iglésias. *Órgano*. Organum, i. || Màquina pera refredar vi ó aygua, composta de dos ó tres canons que's comunican entre sí; remata per un cap ab una punta estreta, y per l' altre ab un brocal ample, y salta per la part estreta la mateixa porció que se li tira per lo brocal, estant antes plens los canons. *Órgano*. Ad vinum refrigerandum contortus tubus. || ÓRGANO.

ORGA DE CALBAS. loc. fam. Se diu per qualsevol cosen desigual. *Los órganos de Móstoles*. Quod in collocatione inaequale organum refert.

ORGA DE GATS. loc. fam. Desconcert, dissonància

en las veus ó instruments. *Música ratonera, órgano de Mósteles.* Dissona musica.

ORGA DE RAHONS. ENRAHONADOR.

ORGA PORTÁTIL. La orga á manera de caixaeta que pòt fàcilment trasladarse de una part á altra sense desferla. *Realejo.* Organum manuale.

MANXAR LA ORGA. fr. Donarli vent per medi de las manxas. *Estonar.* Follibus inflare.

NO ESTAR AFINADA Ó TREMPADA LA ORGA. fr. met. Indica que algú no està de bon humor. *No estar templada la guitarra; no està la Magdalena para tafetanes.* Injucundo animo esse.

TREMPAT COM UN ORGA. fr. fam. Tenir ben arreglats los humors. *Estar como un reloj.* Congruenter, rectè se habere.

ÓRGAN. m. ORGA, ÓRGANO.

ORGANER. m. Qui fá y compon orgas. *Organeto.* Organarius, ii.

ORGANET. m. d. *Organico, illo, ilo.* Organicum compendium.

ORGÁNICH, CA. adj. Lo que té consonància y armonia. *Armónico, orgánico.* Orgánicus. || S' aplica al cos y á sas parts que constan dels órganos necessaris. *Orgánico.* Organicus. || adj. Lo que pertany als órganos, y així 's diu elements orgánics. *Orgánico.* Organicus.

ORGANISACIÓ. f. Composició, orde, arreglo, correspondència de las parts del cos del animal entre sí. *Organizacion.* Organica partium structura. || met. ARREGLO, ORDE.

ORGANISAR. v. a. Formar un cos ab tots los membres y órganos. *Organizar.* Corpus formare. || met. ARREGLAR, ORDENAR.

ORGANISAT, DA. p. p. *Organizado.* Organis instructus. || ARREGLAT. || m. Lo natural, heterogèneo y viu que creix per intus-suscepció, compost de órganos ó parts diverses unas de altrás, en sa forma, estructura, consistència, posició necessària y acció, però enllassadas totes entre sí pera constituhirlo y concórrer á un mateix resultat que es lo manteniment de la vida, talé són los animals y 'ls vegetals. *Organizado.* Organis instructus.

ORGANISTA. amb. Qui toca la orga per ofici. *Organista.* Psalter, æ, organicus, i. || ant. ORGANER.

ÓRGANO. m. Qualsevol dels conductos del cos del animal. *Órgano.* Organum, i. || met. Medi, conducto per ahont se comunica una cosa. *Órgano.* Organum, i.

ÓRGANO DE LA VEU. Lo sonido de ella. *Órgano de la voz.* Vocis tonus.

ÓRGANOS DELS SENTITS. Las parts del cos ahont se impressionan, ó que serveixen pera que s' executen. *Órganos de los sentidos.* Sensorium instrumenta.

ORGANOGRAFIA. f. Part de la botànica que examina y descriu la estructura dels órganos de las plantas. *Organografía.* Organographia, æ.

ORGANOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels órganos. *Organología.* Organologia, æ.

ORGAOILL. m. ant. ORGULL.

ORGUE. m. ORGA.

ORGULL. m. Supèrbia, presumpció, vanitat. *Orgullo.* Superbia, æ. || met. Ufana en las plantas. *Lozania.* Luxuries, ei. || met. En los animals vivessa y promptitut de moviments. *Orgullo, brio.* Robur, is.

APLACAR Ó FÉR ABAIXAR L' ORGULL. fr. Humiliar, abàtrer. *Bajar los brios, hacer bajar la cola á alguno, humillar, desendiosar.* Animos frangere.

ORGULLIR. v. a. y r. ant. ENSUPERBIR, ENSUPERBIRSE.

ORGULLÓS, A. adj. Presumit, inflat, superbo, altiu. *Orgullosa.* Superbus. || Ufanós, dit de las plantas. *Lozano.* Foliosus. || Dit dels animals, viu, prompte, lleuger. *Brioso, vigoroso.* Robustus.

ORGULLOSAMENT. adv. m. Ab orgull. *Orgullosamente.* Superbè.

ORICTOGNOSIA. f. Part de la mineralogia que tracta dels minerals considerats en sí mateixos, y de sa classificació. *Oricitognosia.* Mineralogie pars sic dicta.

ORIENT. m. La part del horisont per ahont naixen los astres. *Oriente, levante.* Ortus, us. || Lo primer dels quatre punts cardinals en que's divideix la esfera. *Oriente.* Oriens, tis. || La part de la terra que cau envers ahont ix lo sol. *Oriente.* Solifera plaga. || Llevant, vent que bufa de dita part. *Levante, oriente.* Subsolanus ventus. || Lo naixement de alguna cosa. *Oriente.* Oriens, tis. || Lo color blanch y brillant de las perlas que las fá més estimadas. *Oriente.* Oriens in unionibus.

ORIENTAL. adj. Pertanyent al orient, lo que's mira ó vé de ell. *Oriental.* Orientalis. || S' aplica als planetas quant ixen per lo matí abans de eixir lo sol. *Oriental.* Orientalis planeta. || Epíteto que's astrólechs donan al primer quadrant del tema celeste. *Oriental.* Orientalis.

ORIENTAR. v. a. náut. Disposar l' aparell ó las velas, ó qualsevol de aquestas, convenientment, pera que'l vent pegue en ellas per la cara de popa y en l' àngul més ventatjós, segons las circumstàncies ó la posició en que's navega. *Orientar.* Navis armamenta ventis aptare. || Determinar y marcar en un pla la direcció de la meridiana, pera conèixer la situació relativa de totes sas parts, ab respecte als quatre punts cardinals. *Orientar.* Meridianæ directionem designare, notare.

ORIENTARSE. v. r. náut. Imposarse de la situació pròpia y de la dels objectes presents ab relació al punts cardinals. *Orientarse.* Locum explorare ad navem prudenter dirigendam. || En las cosas morales enterarse, reflexionar pera saber lo que's fá. *Orientarse.* Circumspicio, is.

ORIFANY Y ORIFICI. m. Forat, obertura. *Orificio.* Orificium, ii. || anat. La obertura de certs conductos ó cossos y més comunment la del cès. *Orificio.* Orificium, ii.

ORIFLAMA. m. Antich pendó francès propi del monastir de S. Dents; era de color vermell par-

tit pel mitj y sostingut per una asta de metall daurat coronada per una llansa prima. *Orißama*. *Vexillum auribamæ*.

ORÍGEN. m. Principi, causa, font. *Origen*. *Origo*, inis. || Motiu, ocasió. *Origen*. *Origo*, inis. || Lo naixement ó pàtria. *Nacimiento*, *origen*. *Natalis locus*. || La ascendència ó família. *Origen*. *Origo*, inis. || ETIMOLOGIA.

TRÀUREN ORÍGEN. fr. *Originarse*. *Tracer su origen*, *originarse*. *Originem ducere*.

ORIGENIANS. m. pl. Heretges infames y des-honestos que excedian en horrors als Gnóstichs. *Origenianos*. *Origeniani*, orum.

ORIGENISME. m. Secta dels errors de Orígenes. *Origenismo*. *Origenianorum secta*.

ORIGENISTAS. m. pl. Sectaris dels errors de Orígenes. *Origenistas*. *Origeniani*, orum.

ORIGINAL. adj. Pertanyent al origen. *Original*. *Originalis*. || m. Patró, exemplar, modelo. *Original*. *Exemplum*, i. || Lo que es primer ó nou de lo qual se trauben cópias. *Original*. *Archetypus*, i. || S' aplica als códichs manuscrits. *Original*. *Archetypus*, i.

SABERSE ALGUNA COSA PER DON ORIGINAL. fr. *SABER ALGUNA COSA PER DONA TINTA*.

ORIGINALITAT. f. Caràcter de lo que es original. *Originalidad*. *Originalis character*.

ORIGINALMENT. adv. m. Radicalment. *Originalmente*. *Radicitus*.

ORIGINAR. v. a. Causar, sér principi y origen de alguna cosa. *Originar*. *Causo*, as, efficio, is. || v. r. Provenir, traure son origen, dimanar. *Originarse*. *Orior*, is.

ORIGINARI, A. adj. Oriundo, lo que porta origen de altra cosa. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*. || Qui té sa família ú origen en algun lloch determinat. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*.

ORIGINARIAMENT. adv. m. Per origen. *Originalmente*, *originariamente*. Ab origine, *radicitus*.

ORIGINAT, DA. p. p. *Originado*. *Ortus*.

ORINA. f. Pixats, humor ó xerigot de la sanch que's còla pels ronyons á la bufeta, y s' expelleix per la via menor. *Orina*, *orines*, *meados*. *Lotium*, ii. || Lo conducto ó membre que serveix pera orinar. *Orina*. Via *oralis*.

ORINA CLARA, FIGAS AL NETGE. ref. Indica que qui goza bona salut, no necessita metge. *Near claro* y *dar una higa al medico*; *orina de oro*, *el fraile al coro*. A puro pura fluit aqua. || Denota que qui no té faltas pòl parlar ab llibertat. *Near claro*, y *dar un higo al boticario*. *Mejere dum liquidum fas est*, *oppede medenti*.

ORINADOR. m. Lloch pera orinar. *Meadero*. *Minctorium*, ii.

ORINAL. m. Gibrelleta, eyna pera recullir la orina. *Orinal*. *Matula*, æ.

ORINAL DEL CEL. met. fam. Lloch abont hi plou molt. *Orinal del cielo*. *Pluviosa plaga*.

ORINAL DE TERRA Ó DE TERRISSA. *Potro*. *Matula fictilis*.

ORINAL DE VIDRE. Espécie de canó tapat de un cap pera orinar los malats per no haverse de alsar del llit. *Orinal de vidrio*. *Matella vitrea*.

ORINAL PLA. Aquell en que 'ls malats fan sas necessitats sens alsarse. *Silleta*, *sillita*. *Plana matula*.

ORINALET. m. d. *Jarrillo*. *Matula*, æ.

ORINAR. v. a. Exonerar la bufeta de la orina. *Near*, *orinar*. *Urino*, as.

ORINARI, A. adj. Cosa de la orina. *Urinario*. *Urinalis*.

ORINAT, DA. p. p. *Meado*, *orinado*. *Mincius*.

ORINQUE. m. náut. Corda que's posa per fiador en la àncora. *Orinque*. *Rudens*, tis.

ORINS. m. pl. *ORINA*. 1.

ORIOI. m. Auell de unas vuyt polzadas de llarch, lo bech encarnat, lo cos clapat de groch, vert y negre, las alas y cua negres ab las extremitats dauradas; passa pel més bonich del nostre país. *Oropédola*, *oríol*. *Galbula*, æ.

ORION. m. Constel·lació composta de 38 estrel·las. *Orion*. *Orion*, is.

ORIPELL. m. *OR BERBENÍ*.

ORISSONT. m. *HORISONT*.

ORIUNDO, A. adj. *ORIGINARI*.

ORJAL. m. CANVA DEL TIMÓ.

ORLA. f. Vora, ribet. *Orla*, *orilla*. *Ora*, æ. || náut. Los fusts que van per fora del costal de la nau, desde popa á proa pera refors del empostissat. *Cinta*. *Navis transversa ligna*.

ORLADOR. m. Qui fá orlas *Orlador*. *Limbora-ris*, ii.

ORLAR. v. a. Adornar un vestit ó altra cosa ab guarnicions á la vora. *Orlar*. *Oram plumare*.

ORLÓ. m. arq. *PLINTO*. || Instrument músich de boca en forma de gayata. *Orlo*. *Tibia incurva*. || Un dels registres del orga. *Orlo*. *Organi sic dictus modus*.

ORMEIG. m. TRASSA, *ENGINY*. || pl. Instruments de algun art ú ofici. *Aperos*, *útiles*, *arreo*s, *enseres*, *pertrechos*, *utensilios*, *aparejos*. *Apparatus ad opus exequendum*. || Aparells de una nau. *Aparejo*, *jarcia*. *Navis armamenta funalia*. || Los instruments de pescar. *Jarcia*. *Armamenta piscatoria*. || Los guarniments del caball. *Montura*. *Phalæra*, æ. || Cada un dels arreus de pagès. *Arreo*, *apero*. *Instrumentum fundi*. || *EYNA*. || Las eynas de picar *Yescas*. *Útiles*, aptæ ad ignem accendendum *res*. || Lo conjunt de coses necessàries pera certas operacions; així dihem: los ORMEIGS de estudiar, etc. *Recados*, *pertrechos*. *Necessarium* ii.

ORMEJAR. v. s. *ARMAR*, *EQUIPAR*, *PROVENIR*. || náut. *APARELLAR*. || *AMARRAR*.

ORMEJAT, DA. p. p. *Aparejado*. *Apparatus*.

ORNAMENT. m. Adorno. *Ornamento*. *Ornatus*, us. || ret. *ORVATO*. || met. Llustre, honra de alguna família, etc. *Lustre*. *Splendor*, is. || *GUARNIMENT*. || pl. Vestiduras sagradas. *Ornamentos*, *paramentos*. *Sacerdotalia ornamenta*.

ORNAR. v. a. ant. *ADORNAR.*

ORNAT, DA. p. p. *Adornado.* Ornatus.

ORNATO. m. Adorno, compostura. *Ornato, adorno, ornamento, atavio.* Ornamentum, i. || ret. La pompa del llenguatge figurat. *Ornato, esornacion; flores, colores de retórica.* Pigmentum, i.

ORNI. (VÉA LO) fr. Fèr lo desentés. *Hacerse memo.* Ignorantiam simulare.

ORNÍTIAS. m. Nom que donavan los romans al vent que bufa per las calendas de mars en la época en que vénen las orenetas. *Ornitias.* Ornitiæ, arum.

ORNITOLOGIA. f. La part de història natural que tracta del aucells. *Ornitologia.* Ornitologia, æ.

ORÓ. m. Graner de canyas, estoras ó cosas semblants. *Oron.* Ex testis arundinum segmentis horreum. || ant. corí.

ORONEL Ú ORONELL. m. ant. y

ORONETA. f. *ORENETA.*

OROPENDA. f. ant. *ORIOL.*

ÓROS. m. pl. En lo joch de cartas un dels quatre colls representat ab monedas de or. *Oros.* Lusoria pagella aurei coloris monetis depicta.

ÓROS SON TRIUNFOS. fr. Denota lo mòlt que pòt l'interés. *Oros son triumphos.* Et genus et forma regina pecunia donat.

ANAR DE ÓROS. fr. met. Càurer alguna cosa. *Caer.* Corruere.

ORPHA. m. *ORFÀ.*

ORPIMENT. m. Espécie de arsénich que's troba en las minas de or y plata. *Orpimente.* Auripigmentum, i. || Espécie de arsénich de un hermos color groch mès ó menos pujat, pesant, mòlt tou y suau, fà trossos, ab que forman petitas figuras regulars de diferentas caras. Pres interiorment càusa rodaments de cap, ardor, dolors vius, inflamació, y finalment la mort. Se gasta principalment pera pintar al oli; però es fèt artificialment. *Orpimente.* Risigallum flavum.

ORPIMENT VERMELL. Espécie de arsénich de color roig que's troba en las minas. *Sandaraca.* Sandaraca, æ.

ORPIMENT GROCH. *ORPIMENT,* 1.

ORQUAL. m. Planta de camas quadradas, y fullas com las del plantatge; fou trobada per Clímeno rey de Arcàdia, y es bona pera las morenas. *Climeno.* Clymenum, i.

ORQUESOGRAFIA. f. Art de la descripció de la dansa arreglada á las notas de música. *Orquesografía.* Orchesographia, æ.

ORQUESTA. f. Conjunt de músichs que sonan y cantan. *Orquesta.* Musicorum cœtus. || La part mès baixa del teatro abont los grechs tenian los balls y abont entre 'ls romans se sentavan los senadors. *Orquesta.* Orchestra, æ.

ORQUIA. adj. f. ter. Epíteto de una lley sumptuària que prescribia 'l número dels convidats que podia haverhi en un festí y manava que estés oberta la porta de la casa. *Orquia.* Orchia, æ.

ORRI. m. ant. Lo filet ó cinta honrosa de dins l'escut de armas, separada de sos extrems altretant com té de ampla. *Orla.* Lymbus, i. || La taula ó post á propòsit pera fèr formatges. *Quessera.* Cassare, is.

ANAR EN ORRI. fr. Estar mal conduhida ó cuydada alguna cosa. *Rodar, rotar.* Abiectum esse.

EN ORRI. A voltas, de un cosiat á altre. *Al estricote, al retortero.* In gyrum, abjectò. || Parlat de cosas petitas, á bulto, sens orde, nùmero ni mesura. *A granel.* Acervatim.

VÉA ANAR EN ORRI. fr. Fèr rodar ó anar de una part á altra. *Traer al estricote ó al retortero.* In omnem partem versare.

ORRIPILACIÓ. f. med. Extremitat, tremolor extraordinari. *Orripilation.* Tremor, is.

ORRIPILAR. v. a. méd. Extremitat. *Orripilar, estremecerse.* Contremisco, is.

ORRUPT. adv. m. ant. *ENVÀ.* || ant. DE REPENT, DE IMPROVIS.

ORSA. f. náut. Tauló ovalat encara que mès estret que'l inferior en l'extrem superior, pel qual gira verticalment sobre un gran pern clavat en lo costat en cada portaló, y serveix pera contenir la deriva, deixant càurer lo de solavent. *Orsa de deriva.* Nautica tabula ovi formam referens. || La acció y obra de orsar. *Orza, orzada.* Sinistrorsum navigandi actio.

ORSA Á POPA. náut. Cap en que's pórtia envers popa lo car de la entena, quant se navega ab vent llarch ó quant ha de canbiarse la vela. *Orza á popa.* Rudens sic dictus.

Á ORSA. m. adv. náut. Posant la proa envers abont vé 'l vent perque sól tomar ó anar de tort quant se navega així. *Á orza.* Inflexò.

ORSAR. v. n. náut. Donar la proa al vent navegant de borina. *Orzar, pellizar el viento, ir alo, ó á orza.* Sinistrorsum navigare.

ORT. m. y derivats. *ORT.*

ORTIGA. f. Planta de camas quadradas, tiesas, vuydas, cubertas de pels picants, ramosas, d'tres peus de alt, guarnidas de fullas oposadas, cor-diformes, dentadas, ab pels picants que exercitan en la pell una sensació de cremadura. Algunas vegadas sas ramas són rojas y 's diu ortiga roja. *Ortiga, cania.* Cania, æ.

SÉA COM UNA ORTIGA. fr. Sér aspre de condició. *Ser como unas ortigas.* Asperæ, pungentis urentisve naturæ se præbere.

ORTODOXO, A. adj. Católich, qui sent be y sanament sobre la fé. *Ortodoxo.* Ortodoxus. || S'aplica á las proposicions decididas per la Iglesia. *Ortodoxo.* Ortodoxus.

ORTOGRAFIA. f. Art de escriurer correctament y ab la deguda puntuació pera llegir ab sentit. *Ortografia.* Orthographia, æ.

ORTOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent á la ortografia. *Ortógrafo.* Orthographus.

ORTOLOGIA. f. Art de pronunciar bé. *Ortologia.* æ.

ORUGA. f. *ORUGA.*

ORVIETA. f. ant. Antídoto ó contraverí que prengué 'l nom de qui'l compongué. *Orvietano.* *Orvietanum.* i.

ORXATA. f. Beguda de llet de ametllas, llavors de meló, etc. mesclada ab aygua y sucre. *Orchata.* *Emulsio.* nis. || La beguda composta solament de llet de ametllas, sucre y aygua. *Almendrado.* *Amygdalina potio.* || **EMULSIÓ.**

OS.

OS. pron. personal. vos. || m. La part sòlida y més dura del cos del animal. *Hueso.* *Os.* *ossis.* || **PINYOL.** || La part ahont balla l' os ballador del anca. *Acetábulo.* *Acetabulum.* i.

OS BALLADOR. Lo de las juntas del cos, com del genoll, anca, muscle. *Chueca.* *Coxa.* æ.

OS BERTRAN. Lo del soldavall de la espinada. *Hueso sacro.* *Os sacrum.* || met. fam. *DRONERIA.* *MANDRA.*

OS DE CÍPIA. Tros dur y blanch, que tenen las cípias, y serveix als argenters pera fér mollos, gresols y altres usos. *Jibion.* *jibia.* *Sepium.* *sipium.* ii.

OS DE LA ALEGRIA. *CASSOLETA.* 4.

OS DE LA CUIXA. Lo que té l' animal pera fér joch en la anca. *Babada.* y *fémur* anal. *Femur.* *oris.*

OS DE LA ESPINADA. Cada un dels que la forman. *Vértebra.* *Vertebra.* æ.

OS DELS ULLS. Matèria detrás de la túnica córnea que algunas vegadas sembla una ungla, y cubre l' iris, altrás tota la nina impeding la vista. *Hipopion.* *Hypopyom.*

OS SACRO. **OS BERTRAN.**

ESTAR MOLT DE, Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. *Estar molt fatigat.* *Estar molido como alheña,* ó *estar hecho una alheña.* *Tamquam rubigo fractus.*

MÓLDREH LOS OSSOS. fr. met. *Instar ab impertinencia.* *Moler.* *Urgeo.* es.

NO DEIXAR OS SENCER. fr. *Havér pegat molt á algú.* *No dejar hueso sano.* *Ossa conterere.*

NO S' HI TRENCARÁ CAP OS. loc. met. *Denota que no es molta la fatiga que s' ha de fér pera executar alguna cosa.* *No se deslomará.* *Hand oneri succum.* *bel.*

NO TENIR OS SENCER Ó CAP OS SENCER. fr. met. *Quedar molt cansat de algun treball.* *Estar molido como una alheña,* ó *hecho una alheña.* *Labore fractum esse.*

NO TENIR SINÓ OSSOS. fr. *Estar molt magre.* *Estar en los huesos,* *estar ó quedarse en la espina.* *Vix ossibus hære.*

MOSEGAR Ó MALEHIR LOS OSSOS. fr. *Murmurar,* *descubrir los defectes.* *No dejar á uno hueso sano.* *Detrabere.*

SACH DE OSSOS. Qui no té sinó la pell y la ossa.

Costal de huesos. *Pelle et ossibus tantum constans.*

TENIR Ó GASTAR OS. fr. met. fam. *No tenir ganas de treballar ó de fér alguna cosa.* *Tener galbana.* *Disidia laborare.*

OS. m. Animal quadrúpedo, ferós, pelut, de color pardo oscur, los ulls petits, las camas y cuyxas molt grosses y fortas, las potas de davant estan en disposició de poderse tancar com las mans del home; quant són petits se domestican fàcilment. *Oso.* *Ursus.* i.

OS BLANCH. Se distingeix en sér major y enterament blanch; habita en los paisos marítims del nord, y es cruel, ferós y sanguinari; s' alimenta de peixos, y devora al home. *Oso blanco.* *Ursus arctos.*

FÉR L' OS. fr. **FÉR LO DROPO.**

OSAR. v. n. *GOSAR.* *ATREVIÑSE.*

OSÁNICH, CA. adj. Propi pera purificar l' alé. *Ozónico.* *Osanicus.* i.

OSTERACH. m. ant. *CORASSA.*

OSCA. f. Mossa, esquerda, esberla en lo tall dels instruments. *Nella.* *Decurtatio.* nis, *glabretum.* i. || Regala espiral en la punta del fus pera enganxar lo fil. *Hueca.* *Fusi surculus.* || Ciutat de Aragó famosa per sa universitat literària. *Huesca.* *Osc.* æ.

OSCAR. v. a. *Fér ocas.* *Mellar.* *Decurto.* as.

OSCAT, DA. p. p. *Mellado.* *Decurtatus.*

OSCENSE. adj. Natural de y pertanyent á Osca. *Oscense.* *Oscensis.*

ÓSCH, CA. adj. *rosch.*

OSCIL-LACIÓ. f. Lo moviment que va y vé, com lo de una pèndola. *Oscilacion.* *Oscillatio.* nis.

OSCIL-LAR. v. n. *Móarse una cosa que està penjada, com una pèndola.* *Oscilar.* *Oscillo.* as.

OSCIL-LATORI, A. adj. S' aplica al moviment de oscil-lació. *Oscilatorio.* *Oscilatorius.*

ÓSCULO. m. *PATÓ.*

ÓSSA. f. La samella del ós. *Osa.* *Ursa.* æ. || *Constel-lació.* *ONSA.*

ÓSSA. f. *OSSAMENTA.*

NO TENIR SINÓ LA ÓSSA. fr. *Es'ar summament flach.* *No tener mas que la armazon.* *Vix ossibus hære.*

OSGALL. m. d. ter. *OSSET.* 2.

OSSAMENTA. f. Carcanada, los purs ossos, esqueleto. *Osambre,* *osamenta.* *Ossa.* *orum.*

OSSERA. f. Fossar. *Osar,* *osario,* *osero,* *cementario.* *Ossaria.* æ. || *OSSAMENTA.*

OSSET. m. d. de os. *Huesecico,* *huesecito.* *Ossiculum.* i. || d. de ós, animal. *Ossmo.* *Ursæ catellus.* || Joch en que's tira l' osset del genoll del moltó, etc. en alt, fins que queda dret en terra, y segons de quina part cau, pert ó guanya. *Taba,* *carnícol.* *Tali ludus.* || pl. **OS DE LA ESPINADA.** || **GANYILS.**

OSSFIFICACIÓ. f. Per aquesta denominació s' enten una alteració dels teixits, per lo qual los sòlits orgànics adquireixen accidentalment la dure-

compactibilitat y demés propietats físiques dels ossos. *Ossificacion*. In os conversio.

OSSIFICARSE. v. r. Convertirse en os. *Ossifescere*. Os fieri.

OSSÍVORO, A. adj. Lo que menja 'ls ossos ó strubeix sa consistència. *Ossivoro*. Ossa rodens.

OSSUT, DA. adj. Qui té molt os. *Ossudo*. Ossis pollens.

OST. m. ant. HOST.

OSTA. m. náut. ant. OESTE.

OSTAGA. f. náut. Cap de un gruix proporcional que fa l' ofici de un amant de aparell en las assas de algunas velas, com las de gàbia, etc. *Ostaga*, *fustaga*, *ustaga*. Trochlea quædam nautica.

OSTAL. m. HOSTAL.

OSTARDA. f. AVUTARDA.

OSTEGÈNIA. f. Part de la fisiologia que tracta la generació dels ossos, de són modo de nutrir, y per consegüent de són increment. *Ostegenia*. *Ostegenia*, æ.

OSTENSIBLE. adj. Lo que pòt demostrarse. *Ostensible*. Quod ostendi potest.

OSTENSIÓ. f. Manifestació. *Ostension*. *Ostension*, nis.

FÉR OSTENSIÓ. fr. MANIFESTAR.

OSTENSIU, VA. adj. Lo que móstra ó manifesta. *Ostensiuo*. Ostendens.

OSTENTACIÓ. f. Manifestació, mostra de lo que es digne de véuerse. *Ostentacion*, *vanidad*. *Jactantia*, æ, venditatio, nis. || Pompa, aparato. *Ostentacion*. Ostentatio, nis.

OSTENTAR. v. a. Mostrar, manifestar, par alguna cosa pera que sia vista. *Ostentar*. Ostento, manifesto, as, || v. n. Jactarse. vanagloriarse. *Ostentar*. Vendito, as.

OSTENTAT, DA. p. p. *Ostentado*. Ostentatus.

OSTENTATIU, VA. adj. Qui fa ostentació. *Ostentativo*. Ostentans.

OSTENTÓS, A. adj. Sumptuós, magnífich. *Ostentoso*. Ostentosus.

OSTEOGRAFIA. f. Part de la anatomia que tracta de la descripció dels ossos. *Osteografia*. Osteographia, æ.

OSTEOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels ossos. *Osteologia*. Osteologia, æ.

OSTEOTOMIA. f. Part de la anatomia práctica que té per objecte la dissecció dels ossos. *Osteotomia*. Osteotomia, æ.

ÓSTIA. f. OSTRA. || HÓSTIA.

OSTIARI. m. Qui té potestat, en virtut del orde menor que se li ha donat, de admétre en losagrament de la Eucaristia als dignes, y excluhir als indignes. *Ostiarior*. Ostiarius, ii.

OSTIARIAT. m. Lo primer dels ordes menors. *Orden de ostiario*. Ostiarius, ii.

OSTILLA. f. ant. MOBLE, EYNA.

OSTOL. m. ant. ESTOL.

OSTRA. f. Closca ó petxina que conté ó enclou

un marisco molt estimat. *Ostra*, *ostre*, *ostrea*, æ, *ostreum*, ei.

OSTRACISME. m. Desterro de deu tre's atenienses, per ferse algú sospitos ab són poder y crédit. *Ostracismo*. Ostracismus.

OSTRACOLOGIA. f. Història de las ostracologia. *Ostracologia*, æ.

OSTRAL. m. Lloch abont se crian y p ostras. *Ostral*, *ostrera*. Ostrearia, æ, *ostrearia*.

OSTREA. f. OSTRA.

OSTRERA. f. OSTRAL.

OSTRÍFER, A. adj. poét. Lo que cria ostrífero. *Ostrosus*, ostrifer.

OSTROGODO, A. adj. Natural de y lo pertinenent á la Gócia oriental. *Ostrogodo*. Ad Ostrogodum.

OT. :

OTALGIA. f. Dolor del ohido. *Otalgia*, æ.

OTÁLGICHS. m. pl. Remeys que servian calmar los dolors dels ohidos. *Otdlgicos*. Otalgici.

OTOGRAFIA. f. Part de la anatomia que descripció de la orella. *Otografia*. Otophographia.

OTOLOGIA. f. Tractat de la orella. *Otologia*, æ.

OTOLOMIA. f. Part de la anatomia práctica que ensenya 'l modo de dissecar y preparar orella. *Otolomia*. Otolomia, æ.

OTOMÁ, NA. adj. S' aplica al imperi y a la descendència dels emperadors turchs ab relació á Otomano. *Otomano*. Ad Otomanum.

OTORGADOR, A. adj. Cosa que's pòt ó s'ha de otorgar. *Otorgadero*. Concedendus. || m. y f. Qui otorga. *Otorgador*, *otorgante*. Concedens, tis.

OTORGADOR DE PODERS. Lo qui constitueix á un altre apoderat seu. *Poderdante*. Potestatem alteri conferens.

OTORGAMENT. m. La acció de otorgar un escriptura. *Otorgamiento*. Obsignatio, nis. || Comissio, nis.

OTORGANT. m. y f. OTORGADOR.

OTORGAR. v. a. Consentir, condescendir, concedir. *Otorgar*. Consentio, is. || for. Prométre ab autoritat pública 'l compliment de alguna cosa.

OTORGAR EN REY. loc. ant. Reconocer por rey. Rege fateri, confirmare.

OTORGAT, DA. p. p. *Otorgado*. Concessus.

OU.

OU. interj. pera cridar á algú. *Ola*, *oye*. O, ob. || ant. Serveix també pera respondrer. *Ola*. Heus. || m. Cos de figura més ó menos esférica que ponen las famellas dels aucells, insectes, peixos y reptils. *Ovum*, i.

OU BLAN. OU PERA BÉURER.

OU CLAR, Ó SÈNS GRELL, Ó AYGUAPOLL. *Huevo hueso*. Hyponemia, æ.

OU COVAROT. COVAROT.

OU COVAT. Lo que està pollat, ó ha estat algun temps en part calenta. *Huevo empollado*. Silens vum.

OU DE GRANOTA. L' embrió de ella. *Girino*. Ransæ vus.

OU DEL AUCELL. *Postura*. OVUM, i.

OU DEL DIA. Lo post del dia mateix. *Huevo fresco*. Apala ova, recens ovum.

OU DE NIU, VUIT Ó Ponedor. COVAROT, NIAL.

OU DE PEIX. Pilot de ouhels dins del peix, que molt units uns ab altres formen una espècie de passa. Es menjar molt delicat. *Hueva*. Piscium ovicula.

OU DUA. Lo cuyt ab la closca en aygua, bullint, ius á coagular enterament la clara y rovell. *Huevo duro*. Ovum aqua coctum et induratum.

OU ESCUMAT. Lo cuyt sense closca. *Huevo cocido a agua*. Ovum extrá textam lixivium, extrá putamen elixum.

OU ESTANTIS Ó VELL. Aquell que per tenir molt temps ha comensat ja quasi á corrémprese. *Huevo viejo*. Ovum pridem editum.

OU FERRAT Ó FREGIT. Lo fregit sèns bátrerlo abans. *Huevo frito ó estrellado*. Frictum ovum.

OU FRESCH Ó RECENT. OU DEL DIA.

OU MENAT Ó REMENAT. Lo que's remena pera que nos lligue. *Huevo revuelto*. Commixtum ovum.

OU NANO. L' últim que pon la gallina, es molt petit, estéril y per lo comú sèns rovell. *Huevo centenario*. Ovum centeninum.

OU PERA BÉURER. Lo cuyt en aygua bullenta ab la closca. *Huevo cocido, blando, pasado por agua, en cáscara, y en agua*. p. Ar. Tremulum, molle, sorbile ovum.

OU POLLAT. OU COVAT.

OU SÈNS CLOSCA. Lo que no ha tingut temps de formárseli. *Huevo en algara ó en farsera, sin cáscara*. Præimmaturum, textæ expers ovum.

OU SENSE ROVELL. OU CLAR.

OUS AB TRUYTA. Los ous debatuts y fregits á la paella deixant que s' amassen. *Huevos en tortilla*. Ovorum intrita in sartagine cocta.

OUS FILATS. Composició de ous y sucre que forma la figura de fils. *Huevos hilados*. Ovorum vitelli saccharo conditi.

ABORRIR LOS ÓUS. fr. Desistir algú de la obra comensada, si li van escudrinyant molt, com fá la gallina que deixa 'ls ous si'ls hi tocan massa. *Aborrecer los huevos*. Ova abhorrere.

BEUTE AQUEIX OU MENTRES QUE L' ALTRE 'S COU. loc. PÉLA AQUEST PRÁSECH.

CACAREJAR, CACAREJAR, Y NO FÉR CAP OU. fr. fam. Prométre molt y no donar res. *Cacarear y no poner huevo*. Magna frustrá promittere.

DEL OU AL SOU, DEL SOU AL BOU, Y DEL BOU Á LA FORCA. ref. Denota que'ls lladres comencen per

poch y acaban per molt. *Ladroncillo de agujeta despues pasa á barjuleta*. Qui modo jam ligulam, loculum cras aufert ipse.

ESTAR PLE COM UN OU. fr. Se diu del lloch ahont hi ha tanta gent que no n' hi cap més. *Estar de bote en bote*. Omnino repletum esse.

FÉR L' OU. fr. Póndrerlo. *Poner el huevo*. Ovum emittere.

FÉR OUS LOS AUCELLS, INSECTES, etc. fr. *Aovar*. Ova edere.

FÉR OUS LOS PEIXOS. fr. *Desovar*. Ova parere, edere.

SENSE TRENCAR OUS NO'S FAN TRUYTAS. loc. ab que s' explica que sèns treball no's pót conseguir en poch temps lo que's vól. *No hay atajo sin trabajo*. Nulla viatori facile compendia fiunt; quo brevior via, eo fit laboriosior.

TENIR SEMPRE OUS Ó COLOMINS. fr. met. Estar sempre ab un mal ó altre, ó alguna cosa que'ns incomoda. *El hisopo del herrero cuando en el agua cuando en el fuego; que por la pera, que por la manzana, mi hija nunca está sana*. Multa circumveniunt incommoda.

UN OU Y ENCARA COVAT. ref. Denota que qui confava ab moltes coses bones ó útils, no n' ha arreplegat sinó una, y aquesta encara mala ó inútil. *Un huevo y ese huevo*. Ovum unicum idque infandum.

OU, OU. Vens ab que's forma una espècie de cansó pera fér dormir las criaturas. *Ro, ro, ro*. Cantus somno infantulis inducendo.

FÉR OU OU, Á LA OU OU. fr. FÉR NONA.

OUBL. m. GABADAL. | Bací pera donar menjar als porchs. *Gamella, dornajo, dornillo*. Alveus, i, gabatha, æ.

OUHERA. f. Menut dels aucells ahont estan los ous. *Huevera, overa, orario*. Ovarium, ii. | Petit vas á manera de càlzer, de plata, pisa ó altra matèria, en lo quals' hi posa l' ou pera béurer. *Huevera*. Vas fabrefactum ovis comedendis.

OUHET. m. d. *Huevecico, illo, ito, ovecico*. Parvum ovum. | Clotet rodóque fan los noys en terra, pera tirar ó ficar en ell la pilota ó algunas monedas. *Bote, boche, uñeta*. Scrobiculus, i.

OURE. v. a. ant. OHIA.

OUS. loc. ant. O es. Aut, vel vos, vobis.

OV.

OVACIÓ. f. Triunfo menor que's concedia en Roma als que guanyavan petites victòries. *Ovacion*. Ovatio, nis.

OVAL. adj. Lo que té figura de ou. *Oval, ovalado, ovado*. Ovalus, ovalis.

OVALAR. v. a. Donar á una cosa la forma de óvalo. *Ovalar*. In ovi formam effingere.

OVALAT, DA. adj. OVAL.

ÓVALO. m. Figura plana en forma de ou. *Óvalo*. Ovata figura. | Adorno en las catapultas de las columnas jónicas y dóricas. *Óvalo*. Echinus, i.

OVANT. p. a. Triunfant. *Ovante*. *Ovans*.

OVAT, DA. adj. OVAL.

OVARI. m. anat. La ouhera de las donas. *Ovario*. *Ovaria*, orum.

OVELLA. f. La femella del moltó. *Oveja*. *Ovis*, is. || pl. met. Los fells que estan en lo gremi de la Iglesia, y singularment los que estan al cuydado de cada bisbe són pastor espiritual. *Ovejas*. *Oves*.

OVELLA DE MOLTÉS LO LLOP SE LA MENJA. ref. Denota que lo que está encarregat á molts, ningú ho cuyda. *Asno de muchos lobos le comen; oveja de muchos lobos se la comen; lo mas encomendado lleva el gato*. *Communis multis asinus sit præda luporum*.

OVELLA PATARBELLA Á GENT ANTS SEMBLA NOVELLA. ref. DONA NANA Y PATARBELLA, etc.

OVELLA QUE BELA, PERT BOCI. ref. Denota que'l que's distrau de sòn intent, s' atrassa ó pert en lo principal. *Oveja que bala, bocado pierde*. *Balaui dulcem intermittit ovicula pastum*.

OVELLA QUE ESTÁ PARTA, DE LA CUA FA MANTA. ref. que reppen als poltrons y acomodats, als qui qualsevol excés causa novedat. *Oveja harta de su rabo se espanta*. *Quodque onus insuetis grave*.

OVELLA RONTOSA ENBAUTA 'L RAMAT. ref. Denota que en las comunites y repúblicas los indignes solen ser los més queixosos y més inquieti. *El puercu sarnoso revuelve la pocilga*. *Indigni sæpe querelas movent*.

OVELLA XORCA. La que no pareix. *Oveja machorra*. *S. erilis*, *exorchia ovis*.

OVELLAS CONTADAS LO LLOP SE LAS MENJA, Y OVELLAS SENSE PASTOR LO LLOP SE LAS MENJA. ref. Denota que per més que's procure guardar alguna cosa, no sempre's logra sa seguretat. *De lo contado come el lobo, y anda gordo*. *Non curat numerum ovium lupus*.

OVELLAS TONTAS PER ABONT PASSA UNA PASSAN TONTAS. ref. Denota 'l poder que tenen l' exemple y mala companyia. *Ovejas bobas por do va una van todas*. *Agmen oves stolidum, quã ruit una, ruunt; cum sancto sanctus eris, cum perverso perverteris*.

OVELLAS Y ABELLAS EN TAS DEVESAS. ref. Denota que's tingan aquestas dos cosas en terras pròpias, perque en las agenas portan poch profit. *Ovejas y abejas en tus dehesas*. *Apes et oves tuis in terris curabis*.

CADA OVELLA AB SA PARELLA. ref. Denota que cada hu dén acompanyarse ab los de igual esfera ó classe. *Cada oveja con su pareja*. *Aqualis aquali gaudet; æqualem uxorem ducito; pares cum paribus facillimè congregantur*.

COSA DE OVELLAS. *Ovejuno*. *Ovinus*.

PETITA OVELLA CADA ANY ES ANTELLA. ref. DONA NANA Y PATARBELLA, ETC.

QUI'S FÁ OVELLA, LO LLOP SE 'L MENJA. ref. Denota que á vegadas lo sér massa ho es perjudicial. *Haces miel, y comeros han moscas*. *Mellens esse cave; data muscis ceca peribis*.

QUI TÁ OVELLAS, TÁ PELLAS. ref. Denota que qui está á la utilitat, també está exposat al danuy. *Quien tiene ovejas, tiene pellejas*. *Sunt ovium cuicumque greges non vellera desunt*.

OVELLETA. f. d. *Ovejuela*, *ovejica*, *illa*, *ua*. *Ovicula*, æ.

ÓVELO. m. ÓVALO.

OVEST. m. OEST.

OVEYLA. f. ant. OVELLA.

OVI Y ÓVIT. m. Menjadora pera 'ls tocinos feta de un tronch vuydat. *Artesa*, *dornajo*, *dornillo*. *Alveus*, i.

OVIDUCTE. m. Conducte tortuós que haia desde l' ovari fins al ces en los aucells y altres animals ovíparos. L' us de aquest conducte es rebre l' ou format en part en l' ovari, contribuir á la formació de sa closca y donarli eixida pel ces. *Oviducto*. *Oviductus*, us.

OVÍLIA. f. Plassa tancada ab una barrera abont se juntavan las tribus per sòn orde (en lo Camp de Roma) pera donar sòn vot en los comicis. *Ovilis*. *Ovilis*, æ.

OVÍPARO. m. S' aplica als animals que poseen ous. *Ovipare*. *Oviparas*, i.

OVIRAR. v. a. Vèurer confusament. *Discus*, *columbrar*, *brujular*, *vislumbrear*. *Dispicio*, *discerno*, is.

OVIRARSE. v. r. Vèurerse confusament. *Discarse*, *brujularse*, *entrelucir*, *entreparescerse*, *vislumbarse*. *Dubiè videri*.

OVOVIVÍPAROS Ó OVIVÍPAROS. m. Animals los ous dels quals se trenca dins del ventre de la femella y 'l feto ix viu, com en l' escorsó. *Ovipares*. *Oviviperi*, orum.

ÓVULO. m. ÓVALO.

OX.

OXALATS. m. Sals compostas de una base y de ácit oxálich. *Oxalatos*. *Oxalata*, orum.

OXÁLICH. m. Ácit cristallisat en prismas llarchs, transparents, soluble en aygua, inodoro. de sabor molt ácit: s' emplea en la medicina en forma de tauletas ditas contra la set. *Oxálico*. *Acidum oxalicum*.

OXIMEL. m. Aixarop de mel y vinagre. *Ojmel*, *ojimiel*. *Oximeli*, indecl.

OXER. m. ant. UGIER.

OXIDACIÓ. f. Combinació del oxígeno ab uns cos combustible ó compost, que's verifica ab leutitut y sense desprendiment sensible de calor ni de llum. *Oxidacion*. *Oxidatio*, nis.

OXIDAR. v. a. Pesar en oxidació. *Oxidar*. *Oxidare*, as.

ÓXIDO. m. quím. Combinació del oxígeno ab altra substància sèns arribar al estat de ácit. *Oxigeno*. *Oxidum*, i.

ÓXIDO DE ALÚMINA. És blanc, suau al tacto; s' apeg a la llengua, y no té acció sobre 'l gas oxígeno, l' ayre y 'ls combustibles. S' extra

de la sal coneguda ab lo nom de alums. *Óxido de aluminio ó de alumina*. Oxidum aluminæ.

ÓXIDO DE ANTIMONI. Es sòlit, de un roig moreno, lleuger y pelut; l' ayre li lleva 'l color y 'l transforma en subhidro-sulfat sulfurat, es insoluble en aygua; los hidro-sulfats de potasa y de sosa lo disolen bè en calent y mòlt poch en fret. S' obté bullint per espay de mitja hora una part de sulfuro de antimoni pulverisat, vint y dos parts y mitja de sub-carbonat de sosa cristallisat, y doscentas cinquanta parts de aygua. Es expectorant, sudorífich, diurètic y lleugerament purgant. *Óxido de antimonio, hidrosulfurado oscuro, hidrosulfato de antimonio*. Stibii oxidum.

ÓXIDO NEGRE DE FERRO. Es negre; pòt fòndre-se; no's descompon á una temperatura elevada que's pòt atráurer pel iman. Està compost de cent parts de metall y trenta vuyt de oxígeno; es mòlt comú en la naturalesa y 's troba las més vegadas pur. Se fá artificialment deixant las llimaduras de ferro per mòlt temps en aygua tèbia, y remanallas de quant en quant ab una espátula. Es tònich, aperitiu y astringent. *Óxido negro de hierro, deutóxido de hierro, etiope marcial*. Oxidum nigrum martiale.

ÓXIDO ROIG DE MERCURI. Es groch, quant està mòlt dividit ó humit, roig y algunas vegadas en escatas brillants, cristallinas, quant ho està mòlt poch; sens acció sobre l' oxígeno y 'l ayre, abandona fàcilment sòn oxígeno á la major part dels cossos combustibles á una temperatura poch elevada; los fá mólts vegadas cremarse ab llum, donant lloch á diversos productos desconeguts en la naturalesa. S' obté aquest óxido posant lo nitrat de mercuri á un calor pròxim al roig oscur, en un matrás: l' àcit nítrich se descompon y se transforma en gas

oxígeno y en gas àcit nítrós que, no podent sér retingut pel óxido de mercuri, 's despren, y aquest al contrari, convertit en deutóxido, suposant que no ho fou en un principi, queda en lo vas en forma de unas escatas, de un color violat oscur, que pel refredament se torna de un roig groch. Quant ja no's despren més gas àcit nítrós, se tráu l' aparat del foch, se deixa refredar, y 's conserva l' óxit en vasos tapats. Se compon de cent parts de metall, y vuyt de oxígeno. *Óxido rojo de Mercurio, deutóxido de Mercurio, precipitado rojo*. Oxidum rubrum Mercurii.

OXIGENAR. v. a. quílm. Combinar l' oxígeno ab alguna substància. *Oxigenar*. Oxigeno aliquod corpus conjungere.

OXÍGENO. m. quílm. Substància simple en forma de ayre, essencial á la respiració, incombustible; un dels principis constituyents del ayre, de la aygua, de mólts àcits, y de una multitud de altrás cosas. *Oxígeno*. Oxigenum, i.

OXIHAFIA. f. med. Desarrollo excessiu del tacto. *Oxihafta*. Oxihaphia, æ.

ÓXIT. m. óxido.

OY.

OY. m. ant. ¶ HOY ¶ ODI. ¶ interj. que denota enfado, y sols serveix pera amenassar. Ah ay. Ah. ¶ SI. ¶ inter. De dolor quant se reb mal Ay, oy. Vós.

PER OTS. fr. FASTIGUEJAR.

OYDÀ. exp. En fm. Demùm. ¶ Se diu quant algú està content de lo poch que té ó li han donat. *Algo es, algo vale, vale mas algo que nada*. Id aliquid aliquid est. ¶ f. ant. AVIS, NOTICIA. ¶ OLA.

OYE. v. a. y derivats. ONIA.

OYENT. p. a. Qui óu. *Oyente*. Audiens.

P. Dissetena lletra de nostre alfabet y tretzena de las consonats; se trôba en combinació ab totes las vocals y ab interposició de la l y r. Es muda porque lo sèn se 's fôrma fora de la boca, obrint de cop los llabis després de tenirlos apretats. Tota sola serveix de abreviatura y significa Pare, y doblada Pares. Antigüament era numeral y valia 400 y ab una ralla 400,000.

PA.

PA. m. Cada porció de diferent pes y tamany separada de la pasta de la farina. *Pan.* Panis, is. || La farina amassada y cuyta al foc. *Pan.* Panis, is. || Matèria del sagrament de la Eucaristia. *Pan.* Panis, is. || Massa de qualsevol cosa que no's fa de llavors, en figura de pa, com: *PA* de figas, etc. *Pan.* Massa in modum panis efformata. || La fulla de farina cuyta ab los hostiers, de la qual se fan las hóstias. *Pan.* Bractea panis. || met. los medis de subistència, com: se sab guanyar lo *PA*. *Pan.* Victus, us. || met. Lo sustento, com: lo nostre *PA* de cada dia. *Pan.* Victus, us. || Pasta delicada composta ab mantega y oli. *Pan.* Massa butyro vel oleo condita. || mit. Dèn dels pastors. *Pan.* Pan, anos. || En sentit moral y místich se pren pel sustento del ànima. *Pan.* Animi pabulum.

PA AIXUT. ter. *PA* SOL.

PA ALT. sot. SENSE LLEVAT.

PA BENÉTT. Lo que's beneheix en la missa major, y 's reparteix al poble. *Pan* benedit. Antidotum, i.

PA BISCUTAT. Lo cuyt dos vegadas. *Pan* bizcochado, recocido ó vuelto á cocer. Panis biscocctus.

PA BLA. ter. *PA* TÔU.

PA BLANCH. Lo que es de bona farina. *Pan* blanco, de flor, floreado, candéal. Candidus, primarius, similaginens panis.

PA DE BARCELJA. Lo fêt de farina de vários grans y llavors. *Mistura.* Panis mistus.

PA DE BODAS. Lo bon tracte que fa 'l marit a la muller, y aquesta à aquell al principi de casat. *Pan* de la boda. Repotia, orum.

PA DE BRESQUES. Cos esponjós ab várias castas en que las abellas posan la mel. *Panal.* Favus, i.

PA DE CA Ó DE GOSSOS. Lo mòlt moreno que's da donar als gossos. *Pan* de perro, perruna. Furfuraceus panis. || Cert dret antich. *Pan* de perro. In quoddam.

PA DE CASA. Lo que's pasta pera 'l consum de una casa. *Pan* casero. Cibarius, ii; secundarius, secundus panis.

PA DE CERA. 'L tros de cera no treballada que està fêt en figura de pa. *Pan* de cera. Cera massa.

PA DE FIGA. *Pan* de higos. Ficis panis.

PA DE FLECA. Lo que's ven, ó està pera vendrer-se. *Pan* de venta. Panis venalis.

PA DE FORMENT. *PA* BLANCH.

PA DE GALERAS. GALETA.

PA DE GALGO. Lo fet de farina mòlt passada que ix moreno. *Morena.* Panis subniger.

PA DEL DIA. Lo pa en lo mateix dia que s'ha cuyt. *Pan* fresco, reciente, tierno. Recens panis.

PA DE NIJANS. *PA* DE PRIMS.

PA DE MUNICIÓ. Lo de farina sense passar que's dóna als soldats. *Pan* de municion. Autopiros, i. panis ater.

PA DE OR Ó PLATA. *Pany* ó fulla mòlt prima que fan á cope de martell los batifillers. *Pan* de oro. Bracteola, m.

PA DE PORCH. Planta; de sa arrel, que es grossa, esférica y molsuda, naixen sostingudas de llargs tronquets várias fullas rodones y de un vert obscur ab elapas blanques per damunt, y per davall rogench; del mitj de ella naixen lluchs llargs ab flors pel

vermell ó blau, y estas s fullas picadas servu-

zen para resoldrer tumors. *Pan porcino*, *pan porcino*, y *aridinis* entre apotecaris. *Cyclaminum*, *cyclaminus*, i.

PA DE PRIMS. Lo de la flor del sagó. *Pan bazo*. *Panis furfureus*.

PA DE PROPOSICIÓ. 'L que se oferia 'ls dissaptes en la lley antiga, y 's posava en lo tabernacle: eran dotze en memoria de las dotze tribus; se cobian en vasos expressos, y sols podian menjarlo 'ls sacerdots y 'ls levitas. *Pan de proposicion*. *Propositionis panis*.

PA DE PUJA. Lo que 's paga pera cóurerlo. *Pan de poya*. In decoctionis *precium collatus panis*.

PA DE RABOSA. ter. Fillola dels bargallons. *Hijuela*. Semen, inis.

PA DE ROS. PA DE PRIMS.

PA DE SAGÓ. 'L que 's fá pastant sagó en lloch de farina. *Moyana*; *pan de somas*, ó *de afrecho*. *Furfureus panis*.

PA DE SUCRE. BOLADO.

PA DE YUCA. 'L de la arrel de la yuca. *Pan de yuca*. *Iuccæ panis*.

PA DUR. Lo sech. *Pan duro ó seco*. *Induratus panis*.

PA EN OLI. ter. *Cocas ab oli*.

PA FLORIT. Aquell que, ó per la humitat, ó pel mòlt temps que está fét se li ha format una especie de molsa que sol sér blanca, però á vegadas té part de blau y de groch. *Pan mohoso*. *Mucidus panis*.

PA LLEVAT. Lo que está en disposició ó á punt de portarlo al forn. *Pan leudo*, *fermentado*, ó *con levadura*. *Fermentatus panis*.

PA MITJÀ. 'L pa de qualitat entre 'l blanch y 'l moreno. *Pan de mediana*. *Secundarius panis*.

PA MORENO. 'L de inferior qualitat. *Pan moreno ó de mozos*. *Panis inferior*.

PA OLIVAT. Lo que trau butllofas en la crosta per cóurerse ab massa ardor. *Pan olivado*, *escalado*. *Panis ampullatus*.

PA PA, VI VI. exp. Ab ingenuitat y franquesa. *El pan pan y el vino vino*. Apertè.

PA PER PA, VI PER VI. m. adv. Clar y catalá, sense rodeos. *Pan por pan*, *vino por vino*. *Ficus ficus*, *ligonem ligonem nominat*.

PA RALLAT. Lo desmenussat en la ralladora. *Pan rallado*. *Panis particulæ friatæ*. || Escudella que 's fá de dit pa. *Penetela*, *panatela*. *Panarium pulmentum*.

PA RECUYT, PA BESCUTAT.

PA SECH, PA DUR.

PA SENSE LLEVAT. Lo que 's ha fét pastant la farina ab aygua, sense posarhi llevat. *Pan acimo*, *conceño*, *sin levadura*. *Panis azimus*.

PA SOCARRAT. Lo tros de pa massa torrat ó que 's comensa á cremar. *Churrusco*, *zurrusco*. *Frustum panis nimis torrefactum*.

PA SOL, PA TOT SOL. loc. Pa sèns altra vianda. *Pan seco ó á secas*. *Panis cotus*.

PA TOUT. PA DEL DIA.

PA Y AYGUA. Penitència que 's dóna en las comunions, y que fan los fiels per defuni. *Pan y agua*. *Panis at aqua pro cibo*.

AB LO PA Á LAS ALFORJAS Ó Á LAS MANS SE MORRIA DE FAM. ref. Denota que algú no sap aprofitar la ocasió. *Se le hiela el pan en el horno*. *Occidit ei sol cum adhuc esset dies*.

ACABARSE 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Succedir los disgustos á las satisfacciones. *Acabarse el pan de las bodas*. *Voluntates abire*.

Á FALTA DE PA BONAS SON COCAS. ref. Significa que qui no té res, quant logra alguna cosa, per poch que sia, déu estar content. *A falta de pan buenas son tortas*. Absint si carnes, tharica contentus abibis.

AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GEPERUTS. ref. que avisa 'l cuydado que s' ha de tenir quant se comensan las cosas, si 's vol que iscan ben fetas. *Al enhornar se tuerce el pan: al enhornar se hacen los panes tuertos*. Principiis obsta, serò medicina paratur, tum mala per longas invaluere moras.

Á PA Ó VI. Joch que s' executa tirant al ayre una pedra plana escupida ó mullada de una part que es lo vi, y la aixuta 'l pa, y guanya 'l qui ha demanat la part que queda sobre, quant ha caygut en terra. *Pan ó vino*. Sers pro ludo.

COM UN PA DE NEU. m. adv. Pondera lo freda que es alguna cosa. *Como un carámbano*. *Nive frigidior*.

DEL PA DE MÓN COMPARE NON TROS Á MÓN FILLOL. ref. Denota que dels bens dels altres solem ser molt liberals, encara que siam escassos en donar los nostres. *De lo que nada me cuesta llénese la cesta; del pan de mi compadre gran zatico á mi ahijado; de piel ajena larga correa*. De alieno corio latum lorum.

DE PA Y RAVE. exp. fam. De poca entitat. *De chicha y nabo*. Nullius momenti.

DE QUIN PA FÁ ROSECONS. exp. fam. ab que 's reconvé al qui desprecia ó desdenya alguna cosa digna de apreci y estimació. *Porqueria son sopas*. Meliore fastidis.

DONAR LO PA Á DESENFORNAR Á MITJAS. fr. met. Proporcionar á algú 'ls medis de prosperar. *Hacer el caldo gordo ó la olla gorda*. Alicujus utilitatem augere.

DONAR PA Y PERAS. fr. Donar un cop á algú sense ferli molt mal. *Dar á alguno dos con que beba, y tres con que coma, ó para peras*. Colaphis punire.

ENCARA DURA 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Denota que al principi no se sent la carga del matrimoni y dels empleos. *Aun ahora se come el pan de la boda*. Recens nuptiarum est gaudium hactenus optatos præstant connubia panes.

LO PA DE CASA NO SATISFÀ. ref. que adverteix que las cosas pròpias no satisfan, ans solen causar fastich. *Ninguno se embriaga del vino de casa*. Aliena nobis potiora videntur.

LO PA ULLAT Y 'L FORMATGE SEBRAT. loc. Denota que pera ser bo 'l pa, déu sér alls y 'l formatge nò.

Pan con ojos y queso sin ellos. Panis spongiosus, caesus autem non pumisus.

MAL AGUANYAT PA QUE MENJA. exp. S'aplica al que es vagamundo. *Pan perdido.* Vagus, errabundus.

MENJAR LO PA DE ALGÚ Ó EN ALGUNA CASA. fr. Sér domèstich ó mantingut per algú. *Comer el pan de alguno.* Alieno pane vesci.

MENJAR LO PA DEL ASE, Ó LO PA MORT, Ó SENSE CONTAR. fr. Viurer á costa de altres. *Comer de mo-gollon.* Aliena vivere quadra.

MENJAR LO PA FINS Á LAS CROSTAS. fr. met. Sér alguna persona adulta y valerse per sí mateixa sense la ajuda de altra. *Comer pan con corteza.* Sibi sufficere.

MÉS VAL PA AIXUT AB AMOR, QUE GALLINAS AB RUMOR. ref. que ensenya que quant no hi ha amor entre casats ó altres personas serveix de poch la riquesa y 'l regalo; com al contrari 's sufreix bè la pobresa quan hi ha amor. *Mas vale vaca en paz, que pollos en agraz: mas vale pan con amor que gallina con dolor.* Melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victis cum jurgio.

NO HAVERHI PA PARTIT. fr. Expressa la amistat y confiança que hi ha entre alguns. *No haber pan partido; morder en un confite.* Intima familiaritate conjungi.

NO MENJAR PA ALGUNA COSA. fr. No costar res lo tenirla. *No comer pan alguna cosa.* Impendium nullum afferre.

NO PER TÚ SINÓ PEL PA BEMENA LA CUA 'L CA. ref. Ensenya que generalment los afaleds y obsequis més se fan per interès que per amor. *Menea la cola el can, no por tí, sino por el pan.* Sæpius blanditiarum utilitas quam amor causa est.

NO TENIR UN PA Á LA POST. loc. fam. Estar sumament pobre. *No tener sobre que Dios le llueva.* Summe pauperem, inopem esse.

NO VOLER Á ALGÚ NI EN PA NI EN SAL. fr. NO PODER VÉUREN Á ALGÚ EN PINTURA.

NOTRE PA DE CADA DIA. exp. Lo acostumat. *Lo acostumbrado.* Assuefactum.

PAGAR LO PA. fr. met. Quedarhi escarmentat en alguna cosa, haverhi mort. *Pagar con la vida.* Capite solvere.

PER MOLT PA MAY MAL ANY. ref. Denota quel multiplicar las diligèncias pera 'l logro de alguna cosa, sempre fá al cas encara que semble que sobra. *Por mucho pan nunca mal año.* Duabus niti anchoris bonum est.

PROMÈTRE MÉS PA QUE FORMATGE. fr. fam. Promètrer gran recompensa, crescuts interessos, y no cumplir res. *Prometer montes de oro.* Montes aureos polliceri.

QUANT TENIM PA 'NS FALTA COCA Ó VI. loc. Denota que may estem bè en aquest món, y que quant tenim una cosa nos ne fá falta una altra. *En este mundo mezquino, cuando hay para pan no hay para vino.* Alterum contingit, alterum negatur. Nullus est qui in omnibus sit felix.

QUI NO TÉ PA MOLTAS SE'N PENSA. ref. Denota que la necessitat fá rumiir molt al home. *Mas discun un hambriento que cien letrados.* Ingenii vires cogit intendere egestas.

QUI NO TÉ PA QUE NO CRIE CA. ref. Ensenya que tothom déu arreglarse á sas rendas, y no contrer empenyos indeguts per gastos excessius. *A quien no le sobra el pan, que no crise can: quien no tiene pan, que no crise can.* Te ipsum non habem, canes alis.

QUI TÉ PA SECH QUE FASSE SOPAS Y QUI TÉ PA NO QUE FASSE ROSTAS. ref. Denota la indiferència y poch cuydado que algú té en los asuntos ó penas de altre. *Con su pan se lo coma. A quien Dios se la dió San Pedro se la bendiga.* Pro se quisque nitetur.

REPARTIRSE COM Á PA BENETT. fr. Distribuir en proporcions molt petites. *Repartirse com pan partido.* Minutatim distribui.

SÉR MÉS VELL QUE 'L MAL PA. fr. fam. ab que's denota que alguna cosa ja es antiga. *Ser mas viejo que la sarna ó que el repelon ó que prestamo en cuarto.* Scabie antiquiorem esse.

SÉR PA Y MEL. fr. met. Sér una cosa molt tolerable respecte de altra. *Ser tortas y pan pintado.* Levia hæc sunt, majora videbis.

SI TENS PA SECH, FESTE SOPAS; SI NO TENS PA, NINGÚ TE'N DONARÁ. ref. Aconsella no confiar en lo socoro de altres. *A son de parientes, busca quemuriendes.* Mendico ne parentes quidem amici sunt.

TENIR PA. fr. fam. Haber rebut algun mal ó molta consideració ó difícil de remediar. *Tener llevar que lamer ó que rascar.* Damnum idque gravissimum periclitari.

TENIR PA AL ULL. fr. met. **TENIR PEGA ALS ULLS.**

PAARCÍO. f. ant. PARTICIÓ.

PABELLÓ. m. Tenda de campanya. *Pabellon.* Tentorium, ii. || Sobrecel, espècie de cortina que termina per dalt en punta, y serveix per les llits y per adorno de tronos, etc. *Pabellon.* Cœpæum, æi: || Bandera gran ab las armas del regn, que porta la nau que mana alguna escuadra. *Pabellon.* Navale vexillum. || met. Emparrat, gloriat y cosas semblants. *Pabellon.* In tentorii formam arcuatæ, cameratæ frondes. || pl. Habitacions que hi ha en las fortalesas y plassas de armas pels oficials. *Pabellones.* In arcibus præfectorum tentoria.

|| Contribució que 's paga en algunas ciutats per que sian exempts de allotjar tropas per las canes. *Pabellones.* Tributum propter hospitii immanitatem.

PABELLÓ REAL Ó DEL PRÍNCIP. *Pabellon real.* Angustale, is; regium tentorium.

PABORDE. m. Prepòsit de alguna comunitat. *Paborde.* Ecclesiastici sodalitatii præpositus. || En la iglesia metropolitana y en la universitat de València es un títol de honor que s dóna á alguns cattedràtics de teologia, cánons ó dret civil, que tenen cadira en lo chor després dels canonges, y porten hàbits de tals. *Paborde.* Theologiæ vel juris publicus professor hoc titulo honoratus.

PABORDIA. f. Dignitat de paborde, 'l dret de los fruits de dita dignitat y 'l territori en rebeix. *Pabordia.* Præpositura, æ; eccle-præpositura ditio.

PABORDE. m. PABORDE.

PALO. m. Menjar, aliment. *Pabulo.* Pabulum. Sustento, manteniment de las cosas als. *Pabulo.* Pabulum, i.

AQUÍ. ter. CAP AQUÍ.

PACTE. f. ant. CONVENI, PACTE.

PACTAR. v. a. ant. PACTAR, CONVENIR.

P. Primera persona del present de indicar *PAGAR.* *Pago.* Solvo.

P. n. p. de home. *Paciano.* Pacianus, i.

PACIÈNCIA. f. Virtut que ensenya à sufrir.

P. Patientia, æ. || Sufriment, constància,

a. *Paciencia.* Patientia, æ. || Espera,

sossego. *Paciencia.* Expectatio, nis. || Llen-

çansa, palxorra. *Paciencia.* Mora, æ. ||

erveix pera exhortar à la conformitat en

lla. *Paciencia.* Patientiam habeas. || Planta.

A.

CIA NON GRUNYATIS, DIGUÉ 'L GAT À LA RATA.

PACIÈNCIA. 5.

PACIÈNCIA 'S GUANYA 'L CEL, Ó PREN PACIÈNCIA

ALÍ LO CEL. exp. Exhorta à no atropellar

ències ab massa vivesa y desitjs de conse-

Con paciencia se gana el cielo. Prudenter

lo difficilia perficiuntur.

Ó FÉR PÉRDRE, Ó PROBAR, Ó TENTAR LA PA-

'FÉR sufrimòlt. Apurar, gas'ar la pacièn-

ça de ó la paciencia. Patientiam rumpere.

Ó CARREGARSE DE PACIÈNCIA. fr. Disposar-

ldrerse pera sufrir ab sossego alguna mo-

mar-se de paciencia. Patientiâ præmuniri.

INAR, Ó XERINGAR LA PACIÈNCIA. fr. Incom-

oléstias ó impertinències. Majar, jorobar.

afficere.

AB PACIÈNCIA. fr. Sufrir ab conformitat ó

ó. Llevar con paciencia. Patienter ferre.

AB PACIÈNCIA. fr. Sufrir ab paciencia. *Tener*

paciencia. Patienter ferre.

LA PACIÈNCIA. fr. No poder sufrir més.

paciencia. Aliquid molestè, ægrè, iniquo

re.

PACIÈNCIA. exp. AB PACIÈNCIA 'S GUANYA 'L CEL.

PACIÈNCIA. f. ant. PACIÈNCIA.

PACIENT, A. adj. Qui sofre ab paciència. *Pa-*

frido. Patiens. || fl. Lo que reb ó pateix

el agent. Paciente, recipiente. Patiens.

PACIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Pacientissimo.* pa-

rius.

PACIENTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pa-*

cientissime. Patientissimè.

PACIENTMENT. adv. m. Ab paciència. *Pa-*

te, sufridamente. Patienter.

PACIFICACIÓ. f. Reconciliació, l' acte de pa-

acificacion. Pacificatio, nis. || ant. PAU,

PACIFICADOR, A. m. y f. Qui pacifica. *Paci-*

ficador. Pacificator, is.

PACIFICAMENT. adv. m. Ab pau y quietut.

Pacificamente. Pacificè.

PACIFICAR. v. a. Posar pau entre desavin-

guts. *Pacificar.* Pacifico, as. || met. Apaciguar, sos-

segar. *Pacificar.* Paco, as. || v. n. Tractar de fèr

paus, demanantlas ó desitjantlas. *Pacificar.* Condi-

ciones pacis tractare.

PACIFICAT, DA. p. p. *Pacificado.* Pacatus.

PACÍFICH, CA. adj. Quiet, sossegat, amich de

pau. *Pacífico.* Pacificus. || Lo que no té oposició, con-

tradició ó alteració en sòn estat. *Pacífico.* Pacificus.

PACOTILLA. f. Porció de gènero que algun

particular envia al comers de Amèrica. *Pacotilla.*

Tenne commercium.

PACTAR. v. a. Ajustar, estipular, fèr pactes y

condicions. *Pactar, paccionar.* Pango, is, paciscor,

eris. || CAPITULAR.

PACTAT, DA. p. p. *Pactado, paccionado.* Pactus.

PACTE. m. Ajust, conveni, tracte. *Pacto.* Pac-

tum, i. || Conveni ab lo dimoni pera lograr alguna

cosa, com creuhen los ignorants. *Pacto.* Cum dæ-

mone pactum. || Condió, requisit que's posa en

algun contracte. *Pacto.* Conditio, nis.

AB PACTE Y CONDICIÓN. m. adv. *Con la precisa con-*

dición. *Ea sub conditione.*

APARTARSE DEL PACTE. fr. No voler estar à lo pac-

tal. *Salirse.* A pacto discedere.

DONARSE À PACTES. fr. Cedir algú de sòn empen-

yo ú opinió, convenint à transigir. *Darse à partido.*

Cedere.

PACTEJAR. v. a. PACTAR.

PACTEJAT, DA. p. p. PACTAT.

PACIONAR. v. a. PACTAR.

PADALLÀS. m. ter. TEST.

PADÀS. m. Tros de roba. *Pedazo.* Cento, nis.

|| Tros de roba cusit à altra de vella. *Remiendo.*

Sarcimen, inis. || Adob ó remendo que's fá en

qualsevol cosa. Remiendo. Superadditum quid. ||

REBALL. || pl. Los trossos de vestit ó roba dolenta

que penjan. Harapos, andrajos, calandrajos, aram-

beles, arrapiezos, pringajos. Discissus, obsoletus

pannus.

PADÀS DE BURRO. loc. fam. TROS DE ASE.

FÉR PADASSOS. fr. FÉR TROSSOS. *Hacer pedazos, gi-*

rones. Lacerar, as.

POSAR UN PADÀS. fr. Cusir un tros de roba à la ve-

lla pera compóndrerla. *Echar un remiendo.* Lacer-

ræ vesti pannum assuere.

PADASSAR. v. a. APADASSAR.

PADASSET. m. d. *Pedazuelo.* Pannulus, i.

TRÀURER LOS PADASSETS AL SOL. fr. met. FÉR pre-

sents los defectes de algú. *Sacar los trapos al sol.*

Alicujus defectus patefacere.

PADASSOT. m. Padàs vell. *Andrajo, trapo,*

trapajo, calandrajo. Pannus lacer.

PADELLÀS. m. ter. TEST.

PADRASTRE. m. Lo casat ab dona que té filla

d'altre marit. *Padrastró*. Vitronics, i. || Enemich, repel prop de las ungles. *Padrastró, respingon*. Reduvia, æ. || met. Destorb, obstacle. *Padrastró*. Obstaculum, i.

PADRI. m. Qui té la criatura quant la batejan. *Padrino, padre de pila*. Lustricus pater. || Lo de confirmació. *Padrino*. Confirmationi adoptivus pater. || Qui assisteix y acompanya á altre en algun acte literari ó funció pública, com en la consagració de bisbes, en la celebració de la primera missa, etc. *Padrino*. Patronus, i. || Protector en las justas, torneigs y desafíos. *Padrino*. Patronus, patromachus, i. || met. Afavoridor, protector. *Padrino*. Protector, is.

PADRINA. f. La dona que té la criatura en lo baptisme y confirmació. *Madrina, padrina*. Lustralis mater. || La de la boda. *Padrina*. Pronuba, æ. || ter. ávia. || La dona que protegeix á alguna persona en sas pretensions. *Madrina, padrina*. Patrona, æ.

PADRINATGE. m. L'acte de assistir lo padri al baptisme. *Padrinazgo*. Patrocinium, ii. || Lo títol ó càrrech de padri. *Padrinazgo*. Patroni officium.

PADRINEJAR. v. a. Fér de padri. *Apadrinar*. Patrocinor, aris.

PADRÓ. m. Columna ó piràmide de pedra ab alguna inscripció pera perpétua y pública memòria. *Padron*. Cippus, i. || ant. Nom que donava l'esclau al qui li havia donat llibertat. *Patron*. Patronus, i. || La llista que's fá en los pobles pera saber los noms y número de vehins. *Padron*. Civium census. || Llista dels contribuyents y de las contribucions. *Cabazon*. Tributorum recensio.

PADRUSCADA. f. PEDREGADA.

PADUÁ, NA. adj. Natural de, y lo pertanyent á Pádua. *Paduano*. Patavinus.

PAELLA. f. Eyna de ferro ó aram rodona ab lo sol pla, ab alguna disminució en la part inferior y un mànec llarch pera poder fregir sens cremarse. *Sarten*. Sartago, inis.

PAELLA DE MAR. Peix, caragol de mar ovalat, xato, aprimat y quasi pla per un de sos extrems, y per l'oposat més alt y armat de un llabi, en la vora del qual hi té una sèrie de forats. *Oreja marina*. Haliotis, is, auris marina.

QUÍ TÉ LA PAELLA PEL MÀNECH, FÁ ANAR L'OLI ALLÀ AHONT VÓL. ref. Ensenya que algunas vegades los respectes de amistat ó parentiu fan tòrcer la justícia. *Quien padre tiene alcalde, seguro va á juicio; quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado*. Justitiam amicitia frangit.

TENIR LA PAELLA PEL MÀNECH. fr. met. Tenir lo principal maneig y autoritat en qualsevol dependència ó negoci. *Tener el cucharón ó la sartén por el mango; tener el timon*. Clavum tenere.

XIULAR LA PAELLA. fr. Fér ruido alguna cosa, com lo tocino, etc. quant se fregeix ó cou en la paella. *Chillar, chirriar la sartén*. Strideo, es.

PAELLADA. f. Lo que cab en una paella. *Sar-*

tenada. Frixura, æ. || Conjunt de coses fregides á la paella. *Fritada, friture, frito*. Frixum, i.

PAELLADA DE CERVELLS. Conjunt de ells fregits en la paella. *Sesada*. Cerebri medulla frixa.

PAELLASSA. f. aum. *Sartenaza*. Sartago grandior.

PAELLETA. f. d. *Sarteneja, sartenica, illa, ita, padilla*. Sartaguncula, æ.

PAER. m. REGIDOR. || Pacificador. *Paciarrio*. Pacifer, i, paciarius, ii.

PALFÓ. m. Lo cel ras de la corona de la coraisa. *Softó, pafon*. Laonnar, is.

PAGA. f. La acció de pagar. *Paga, pago, pagamiento, solucion, satisfaccion*. Solutio, nis. || Correspondència al amor ó benefici. *Paga*. Solutio, nis. || Estipendi, salari. *Paga*. Stipendium, ii, merces, edis. || Satisfacció de la culpa ó delict. *Paga*. Poenae satisfactio. || La quantitat ab que's paga. *Paga, pago*. Soluta res. || Recompensa, premi. *Pago*. Merces, edis.

PAGA ADELANTADA. La part del salari ó sou que's dona anticipadament á algú á compte de lo que acreditará, ó que ja se li deu. *Socorro*. Pecuniae solvendae pars soluta.

PAGA MORTA. La que no's cobra. *Paga muerta*. Stipendia intermissa.

PAGA Y SENTAL. loc. La alhaja ó diners que s'entregan per seguretat de algun contracte. *Señal, prenda*. Arrha, æ.

CAUEN LA PAGA. fr. Arribar lo temps en que deu pagar-se. *Caer, vencer la paga*. Venire.

DONAR Ó DEIXAR PAGA Y SENTAL. fr. Adelantar una part del preu en proba de que's mantindrà en lo tracte, y sinó ho pert. *Donar señal*. Arrham dare.

EN PAGA. m. adv. En satisfacció. *En pago, en recompensa*. Retributionis causa.

FÉR PAGA DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. Contar ab ella per algun fi. *Contar con alguna persona ó cosa*. Alicui fideri.

JA SE'N HA PORTAT Ó JA TÉ LA PAGA Ó LA SEVA PAGA. exp. Denota que algú ja ha suferit la pena de alguna falta. *Ya lleva su merecido; á cada puercito le viene su san Martin*. Malefacti poenas talit.

PÉRDRE LA PAGA Y SENTAL. fr. Acceptar ó conseguir alguna alhaja ó quantitat pera seguretat de algun contracte. *Prender*. Pignus accipere.

QUI SERVEIX, PAGA MEREIX. ref. Denota que á cada hu se li deu pagar sòn treball. *Harto pide quien sirve: el abad de lo que conta yante*. Qui bene servit hero, vel mutu prœmia possit.

TOTAS LAS PAGAS NO CAUEN PER SAN JOAN, ALGUNAS NE CAUEN PER NADAL Ó ENTRE ANY. ref. Denota que encara que no's pague luego 'l mal que s'ha causat, ja vé la ocasió en que's paga. *Algun dia me lo pagarás*. Quandocumque mihi poenas dabis.

VÉURE LA PAGA AL ULL. fr. Explica la facilitat ab que s'executan las cosas y 's fá 'l treball quant hi ha seguretat de la prompta recompensa. *Ver la paga al ojo*. Spe proxima frui.

PAGÀ, PA. m. y f. Infel, idòlatra, gentil. *Pagano.* Idòlatra, m. || adj. Lo que pertany al paganisme y als pagans. *Pagano.* Paganus. || fam. **PAGANT.**

PAGABLE. adj. Lo que's deu ó pòt pagar. *Pagadero.* Solvendus.

PAGADOR, A. adj. Lo que's deu pagar á cert temps y ab certas circumstàncies. *Pagadero.* Solvendus. || m. y f. Qui paga ó deu pagar. *Pagador.* Solutor, is. || m. La persona destinada pera pagar en l'exèrcit. *Pagador de soldades.* Castrensium pensionum mensurarius.

AL BON PAGADOR NO LI DOLEN PRENDAS. ref. Dóna á entèndrer que qui vol cumplir ab lo que deu, no té reparo en donar qualsevol seguretat que se li demane. *Al buen pagador no le duelen prendas.* Bonus fidei debitor facile pignus offert.

DE MAL PAGADOR GRA Ó PALLA. ref. Denota que's deu pèndrer lo que's pot per no pèrdrerhotot. *La mala paga siquiera en paga: del mal pagador aunque sea en paga.* Ex malo nomine debitum quoquomodo modo accipere oportet.

LO BON PAGADOR DE LO DELS ALTRES ES SENYOR. ref. Aconsella la puntualitat en la paga, mes així 's trobarà lo que's necessita una altra ocasió. *El buen pagador es señor de lo ageno.* Beneficia plura accipit, qui scit reddere.

MAL PAGADOR. La persona que no sol pagar fàcilment ni puntualment lo que deu. *Mal pagador, mala paga, maula.* Malum nomen.

PAGADURIA. f. La casa, siti ó llech públich ahont se paga. *Pagaduria.* Officina solvendi deputata.

PAGAMASTRA. f. ter. ENPLASTRE.

PAGAMENT. m. Paga. *Pagamento, paga.* Solutio, nis. || Terme, temps en que algú ha de pagar lo que deu. *Pension, paga, pago, pagamento.* Pensio, nis. || pli Tributs, impòsits. *Pechos.* Tributum, i. || m. SATISFACCIÓ.

PAGANISME. m. Gentilisme, conjunt de gentils ó pagans. *Paganismo.* Ethnici, orum. || La professió supersticiosa dels pagans. *Paganismo.* Paganitas, atis.

PAGANT. p. a. Qui paga. *Pagador, y pagano* fam. Solvens.

PAGAR. v. a. Satisfer lo que's deu. *Pagar.* Pense, as. || Causar drets los gèneros que s' introdueixen. *Pagar.* Vectigalia præstare. || Complàurer, agradar, satisfer, donar gust. *Pagar.* Placere, es. || Correspòndrer al afecte, estimació ó benedici. *Pagar.* Remunerare, as. || Satisfer lo delictes ab la pena. *Pagar.* Penas dare. || Costarli molt á algú conseguir alguna cosa. *Pagar.* Penasolvere. || Satisfer los premis y salaris. *Pagar.* Solvo, is. || **PAGAR, DONAR COPS.**

PAGAR ANTICIPADAMENT Ó ADELANTAT. fr. BESTRAUER.

PAGAR DE CONTAT Ó ENCONTINENT. fr. No quedar á deure, sinó entregar la quantitat tot seguit de

contrela la obligació. *Pagar de contado ó á dinero contante.* Represento, as.

PAGARNO DELS ALTRES. fr. Sufrir la pena ó càstich del mal que altre ha fèt ú ocasionat. *Pagar el palo.* Alienum culpam luere.

PAGARLA CARA Ó AL DOBLE, Ó PAGARNO AL DOBLE, Ó PAGARLA PER LA SETENA. fr. Resultar dany considerable de la execució ó intent. *Salir caro.* Caro stare. || Pagar ab pena ó càstich excessiu á la culpa. *Pagar con las suenas, pagar al doble ó doblado.* Septuplo poenam subire.

JO PAGO. exp. S' usa pera assegurar y ponderar que alguna cosa es certa. *Á pagar de mis dineros.* Fidejussor adstabo.

MÉS VAL PAGAR QUE PREGAR. fr. *Mas vale pagar que rogar.* Malo emere, quam rogare.

QUI LA FÁ, QUE LA PAGUE. loc. *Quien tal hace, que tal pague.* Qui peccavit, penas luat.

QUI NO PAGA DE CONTAT, BEN MIRAT PAGA ALTRE TANT. ref. Explica que qui compra al fiat paga las cosas més caras pel temps que tarda en pagar. *Comprar á crédito es pagar dos veces; quien compra al fiado, paga doblado.* Quisquis emit creditum pecuniæ, duplo pluris solvit.

QUI PAGA LO QUE DÉU, TOT LO QUE RESTA ES SEU. ref. Aconsella la puntualitat en pagar los deutes, pera deslliurarse de las molestias y cuidados que ocasionan. *Paga lo que debes, sanarás del mal que tienes: paga lo que debes, sabrás lo que tienes.* Debita qui solvit, curas repellit edaces.

TÚ ME LA PAGARÁS. loc. ab que s' amonassa á algú. *Tú me la pagarás: tú vendrás al pagadero.* Mihi penas dabis.

PAGARÉ. m. Paper de obligació pera alguna quantitat. *Pagaré.* Debiti syngrapha, rescriptum.

PAGARSE. v. r. Estar satisfet de sí mateix. *Pagarse.* Sibimet arridere.

PAGAT, DA. p. p. *Pagado.* Solutus. || adj. Content, satisfet. *Ufano, pagado.* Placidus; gaudio exultans.

PAGAT DE SÍ MATEIX. loc. PRESUMIT.

TANT PAGAT, TANT SERVIT. loc. S' usa pera denotar lo curt producte de algun ofici ó empleo. *Comido por servido.* Victui tantum necessaria lucrari.

PAGELL. m. Peix ovalat, comprimit, de un hermos color de carn que desde'l llom s' aclara fins á terminar en lo ventre en platejat; las aletas del llom y cua de un hermos encarnat, lo mateix lo cap; la carn comestible bastant estimada. *Pajel, besuguete, breca, breque.* Erythrinus, i.

ESTUFA PAGELL QU' L' OLI VÁ CART. loc. mel. que 's diu de las donas que estufan las faldillas, arroplegant ayre y sentantse de repent. *Hacer pompa.* Vestem inflare. || Fèr vana ostentació de alguna cosa. *Hacer pompa.* Inaniter ostentare, jactare.

PAGES. m. Qui cultiva la terra. *Labrador, agricultor.* Agricola, m. || Qui té hisenda al camp y la cultiva de son compte. *Labrador.* Rustor, is. || Rustich, qui viu al camp. *Labriego.* Rusticanus homo.

|| Qui viu en aldea. *Labrador*. Rusticus, i. || Instrument compost de una perxa dreta ab un peu, pera penjar lo llum. *Candelero*. Pertica pede fundata pro lychno sustinenda. || adj. *PAGESESCH*.

PAGÉS DE CAPA NEGRA, *POCH MEDRA*. ref. Denota que lo que pert als pagesos es lo luxo. *Labrador de capa negra poco medra*. Manicis nitentes hereditatem absumunt.

PAGÉS DE REMENSA, y en lo antich de *REMEMENSA*. Així s' anomená als que podriam dir mussárabes catalans ó gent del camp que's quedàren després de la invasió morisca vivint entre 'ls vencedors y subjectes a ells, per despreci de lo qual foren à la reconquista durament avassallats, encara que no de un modo arbitrari sinó segons lley. *Payeses de remenza*. Pagenses redemptionis y de redimentia, en llatí bárbaro.

À **PAGÉS ENREDERIT CAP ANYADA** LI ES BONA Ó CAP CULLITA LI VE BÉ. ref. S' aplica als que tenen dentes pels perjudicis que'ls causan, com succeeix als pagesos que'ls prenen la cullita. *Hombre adendado cada año apedreado*. Grandine læsa delet sua debitor arva quotannis.

AIXÍ ESTÀ 'L **PAGÉS** ENTRE DOS ADVOCATS COM LO **PAGELL** ENTRE DOS GATS. ref. Adverteix que s' eviten quant se pugan las disputas, plets y dissensions, pels costs y gastos que portan en sí, fins al qui logra son intent. *El vencido vencido y el vencedor perdido; así está el labrador entre dos abogados, como el pagel entre dos gatos*. Victoris exhaustis viribus, victo æqualis.

LO PAGÉS À LA TERRA Y 'L **MILITAR À LA GUERRA**. ref. CADA HU DE SON OFICI.

LO PAGÉS SEMPRE HA DE ESTAR PROP DELS QUE FA TALLAR. ref. QUI TÉ NCSSOS, etc.

PAGESA. f. La dona que cultiva la terra, y la muller del pagés. *Labradora*. Agraria foemina.

PAGESESCH, CA. adj. ant. Propi de ó pertanyent al pagés. *Labradoreco*. Rusticus, rusticanus, colonarius.

PAGESET. m. d. *Labradoreillo, co, to*. Parvus agricola. || Qui ab poch caudal cultiva pera sí algunes terras. *Labrantin*. Tenuis fortunæ agricola.

PAGESIA. f. Casa de camp pera 'ls pagesos. *Alqueria; casa de labrador*. Villa, æ. || ant. *AUSTICITAS*.

PAGESÍVOL. adj. ant. *PAGESESCH*.

PÀGINA. f. Plana, cara de la fulla de algun llibre. *Página*. Pagina, æ.

PAGINACIÓ. f. La acció de paginar. *Paginacion*. Paginatio, nis. || Série de números de las páginas de un llibre. *Paginacion*. Foliorum numeratio.

PAGINAR. v. a. y r. Numerar las páginas de un llibre. *Paginar, foliar*. Paginas enumerare.

PAGO. m. Entrega del diner que's deu. *Pago*. Solutio, nis. || Recompensa, premi. *Pago*. Remuneratio, nis. || Contribució, tribut. *Pago, tributo, alcabala*. Tributum, i. || Aucell natural del país de la India oriental, un dels més hermosos per la di-

versitat de colors; té la cua de dos peus de llarg, verda ab visos de color de or y blau, ab una clapa vola en los extrems, composta de círculs concèntrics, pardos, blaus y daurats, y en mitj una clapa de blau de safir ab visos de vert de esmeralda; sobre 'l cap té un monyo ó plomall de plomas verdas ab visos de or: la femella es un poch més petita, de color cendrós ab visos verds en lo coll, y no té cua. *Pavon; pavo real*. Pavus, i, pavo, nis. || ant. *GALLDINDI*.

DONAR LO PAGO. fr. iron. Correspóndrer malament als beneficis ó serveys rebuts. *Dar el pago*. Perperam retribuere.

EN PAGO. m. adv. En satisfacció, descompte ó recompensa. *En pago*. Solutionis vel retributionis causa.

ENVANIT COM UN PAGO. exp. fam. que s' aplica al qui presumint que val més que altres, desdenya sa companyia. *Engreido como gallo de cortijo*. Fastosus, elatione inflatus.

PAGODA, f. Temple dels ídols entre 'ls indis del orient, y solen anomenar així al sacerdot de ell y al ídol. *Pagoda*. Delubrum, i.

PAGUAR. v. a. y derivats. *PAGAR*; 2.

PAHER. m. Nom de cada un dels quatre representants que en temps del rey D. Jaume componian lo magistrat municipal de Barcelona. *Irenarca*. Irenarcha, æ. || CÒNSUL, CONSELLER, JURAT. 2.

PAHIBLE. adj. Lo que's pòt pahir. *Digerible*. Quod digeri potest. || *APACIBLE*.

PAHIMENT. m. ant. *PAVIMENT*. || *DIESTIÓ*.

PAHIR. v. a. Digerir. *Digerir, gaslar, descocer, actuar*. Despumo, as. || met. Sufrir, tolerar. *Digerir, llevar*. Tolerar, as.

NO PODER PAHIR À ALGÚ. fr. met. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aversor, aris.

TOT HO PAHEIX. loc. met. Denota que algú de res s' immuta, ó tot ho pren ab calxasa. *Todo lo convierte en substancia*. Nihil eum commovet.

PAHIT, DA. p. p. *Digerido*. Excoctus.

PAHÓ. m. ant. *PEÓ*.

PAHONADA. f. ant. Conjunt de gent de á peu ó de peons. *Peones, infanteria*. Pedestres.

PAHOR. f. ant. *POA*.

PAHORUCH, CA. adj. *PORUCH*.

PAIRA. m. náut. Una de las espècies de capa que poden ferse; y consisteix en brassejar las gábies pera barlovent, de manera que prengan vent per la cara de proa, y arriar una poch las escotas majors; y la maniobra se expressa ab la frase de *fér y posarse al PAIRA*. *Pairo*. Solutis velis cunctatio.

PAIRAR. v. n. náut. Posarse ó estar al *paire*. *Pairar, pairear*. Solutis velis cunctari.

PAIRÍ. m. ant. *PADRÍ*.

PAÍS. m. Terra, terreno, regió. *Pais*. Regio, nis. || pint. La pintura que representa vilas, llocs, casas de camp, etc. *Pais, paisaje, terrazo*. Topia, æ. || Tela ó paper pintat que posan en los vanos. *Lámina*. In tabellis pictura. || També 's pren per

la gent que habita en un país, com ser amat del país. *Pais*. Indigenæ, arum.

PAIS NATAL. *Patria*, lloch de la naixença. *Patria*, *pais natal*, *tierra*. *Patria*, æ.

MUDAR DE PAIS. fr. *Passar à viure de un país à altre*. *Mudar de país*, ó *de suelo*. *Solum mutare*.

PAISÀ, NA. adj. Qui es de un mateix país ó pàtria que altre. *Paisano*. *Conterraneus*. || Qui no es militar. *Paisano*. *Incola*, æ. || Afable, y que no usa de sa autoritat ab los altres. *Lleno*. *Facilis*.

PAISANATGE. m. Los paisans à diferència dels militars. *Paisanaje*, *paisanas*. *Cives*, ium. || Gent de un mateix país. *Paisanaje*. *Territorij incolæ*.

PAISATGE. m. Tros de país en la pintura. *Paisaje*. *Topia*, æ.

PAIXAR. v. n. ant. *PASTORAR*, MENJAR.

PAIXIMENT. m. ant. *PAST*, *PASTURA*, MENJAR.

PAL. m. Barra, bastó llarch y gros. *Palo*. *Palus*, i. || **PUNTAL, ASPRA.** || met. *ESTABLER*. || Costell ahont posan los crimsinosos à la vergonya, ó 'ls membres de algun sentenciats per escarment. *Rollo*, *picota*, *palo*. *Altra columna vel crux*. || La línea que puja ó baixa més quel cos de la lletra y la tanca, com la d, p, etc. *Palo*. *Litteræ presidentia*. || náut. *ABRE*.

POSAR EN UN PAL Ó COSTELL. fr. *PENJAR*. 1. || *POSAR À LA VERGONYA*.

PALA. f. Instrument de una fulla plana de fusta ó ferro ab un mànec llarch, pera palejar lo blat, ficar lo pa al forn, etc. *Pala*. *Pala*, æ. || Entre estampers la part llevadissa de la gatera. *Volandera*. *Tabella*, æ. || En lo joch de pilota 'l tros de post com de dos tèrcies, ab un mànec que's va aixamplant à proporció, fins à terminar la pala en una espècie de semicircul: se forra de pergamí agafat ab cola, pera que 'la copa no la fassen malbé. *Pala*. *Pala lusoria*. || En lo joch de la argolla un instrument de fusta de una colzada de llarch, un poch cóncav y acaçalat, ab son tall en la punta, y un mànec curt. *Pala*. *Palma lusoria*. || En las sabatas la part de sobre. *Empella*, *pala*. *Extimum calcei obstragulum*. || La part ampla del rem. *Pala*. *Tonsa*, æ. || L' ample y pla de las dents. *Pala*. *Brochitas*, atis. || *VISERA*. || met. *Asíctia*, *artiman-ya*. *Pala*. *Solertia*, æ. || *PICADOR*. 8. || *CASSOLETA*. 4. || Entre llapidaris la part del metall ahont se encastan las pedras. *Pala*. *Funda*, æ. || La de remenar lo foc en la llar. *Paleta*. *Rudicula*, æ. || *PALETA*. 2. || Pessa de la montera que abaixantla tapa la cara. *Papahigo*. *Cucullus*, i. || Fulla ampla de ferro acerada ab tall, de que usan los destralers de tropa, pera remenar terra y altres usos. *Zapa*. *Pala fossoris*. || *MAQUETA*. || En la litúrgia antiga era una espècie de copa ó cuberta de seda, ab que havent lo sacerdot posat tot lo necessari en i' altar, ho cubria tot. *Pala*. *Palla*, æ.

REAR LA PALA. fr. met. Enganyar ab dissimulo y manya. *Meter la pala*, *hacer la mamola ó la zala*. *Versutè circumvenire*.

PARAR LA PALA. fr. En lo joch de pilota posarla ferma pera rébrer la pilota, y que ella mateixa reboti per són impuls. *Hacer pala*. *Palæ iotum firmiter accipere*.

TENIR LA PALA FORADADA. fr. Ser mal jugador de pilota. *Agujerarse la pala*, ó *estar agujereada la pala*. *Esse inductum pilæ*.

PALACI. m. *PALÀCIO*.

PALACIÀ, NA. adj. *PLASEN*, *FALAGUER*, *TRACTABLE*, *FESTIU*.

PALACIEGO. A. adj. Qui serveix en palàcio y observa són estil. *Palaciego*. *Aulicus*.

PALÀCIO. m. Casa real. *Palacio*. *Palatium*, ii, ædes regia. || Casas grans de senyors en alguns llocs, y també las casas hermosas y cómodas de alguns particulars. *Palacio*. *Venusta domus*. || Casa del senyor bisbe ó arquebisbe. *Obispalia*, *palacio episcopal* ó *obispal*. *Ædes episcopalis*.

PALÀCIO DE LA ELOQUÈNCIA. Títol de un libre de retòrica que arreglaren los jesuïtes de Mogunà. *Palacio de la elocuencia*. *Eloquentiæ palatium*.

PALÀCIO ENCANTAT. Se diu familiarment de la casa gran que no s' habita ó es habitada de pochs. *Palacio encantado*. *Domus præstigiata*.

PALADA. f. Lo que cab en una pala. *Palada*. *Quod pala colligi potest*. || Cop de pala. *Palazo*. *Iotus palæ*. || Cada cop que's dona al aygua ab la pala del rem. *Palada*. *Remigli impulsus*.

A PALADAS. m. adv. Ab molta abundància, com: venir los diners à *PALADAS*. *A carretadas*. *Copiosa*, *affluenter*.

PALADAR. m. La part superior de la boca, que cau sobre la llengua. *Paladar*. *Palatum*, i. || met. Lo sabor y gust que's percebeix del menjar. *Paladar*. *Sapor*, is. || pl. Espècie de faves ó bultos que ixen en la boca als caballs. *Paladares*. *Tumores palati*.

PALADEJARSE. v. r. Agafar lo gust de alguna cosa poch à poch, com saborejantse en ella. *Saborearse*, *paladearse*, *regodearse*. *Aliquid ligurire*.

PALADÍ. m. Héro caballer valorós que voluntàriament en la guerra 's distingeix per sas hanyas. *Paladin*. *Heros*, ois.

PALADIAL. adj. S' aplica à la consonant que's pronuncia en lo mitj de la boca, aprominant la llengua al paladar. *Paladial*. *In medio ore expressa littera*.

PALADILLA. f. *TINTA*, *ALOPÈCIA*.

PALADINAMENT. adv. m. Clara y públicament. *Paladinamente*. *Apertè*.

PALAFANGA. f. *FANGA*. || f. *PALANCA*.

PALAFANGAR. f. *FANGAR*.

PALAFRÈ. m. Caball manco en que cabalgaven las damas en las funcions públics. *Palafren*. *Phaleratus equus*. || Lo caball en que cabalga 'l criat quant acompanya à són amo. *Palafren*. *Equus famulo deserviens*.

PALAFRENER. m. Criat que acompanya à són amo, ó que porta 'l caball del fre. *Palafrenero*. *Hippocomus*, i, agaso, nis.

PALAFRENER MAJOR. Lo segon en las caballerissas reals, que té per lo fre al caball en que puja 'l rey. *Palafrenero mayor*. Equi regii ductor.

PALAMALL. m. Joch semblant al que s' anomena MALL, y alguns lo prenen per aqueix mateix. *Palamallo*. Sphæristerium malleare.

PALAMENTA. f. Conjunt de remes de una nau. *Palamenta*. Remi, orum.

ESTAR BAIX Ó SOTA LA PALAMENTA. fr. met. Estar subjecte algú á que fassen de ell lo que vullan. *Estar debajo de la palamenta*. Alieni juris esse.

PALANCA. f. Barra, pal de fusta ó ferro pera alsar ab facilitat coses de molt pes. *Palanca*. Scutula, æ. || Biga que 's posa de part á part de riu pera passar. *Puente de palo*. Ponticulus ligneus. || La composta de dos fustes, un dret y altre corb units, que s' usa en las tabonas. *Bayal*. Vectis, is. || náut. Pót considerarse aplicable á qualsevol agent material que contribueix á qualsevol moviment. *Palanca*. Vectis, is. || náut. BOTADOR. || Corda grossa que passa per una corriola que está en la punta de la vela, y per altra cusida en lo ters de la verga pera issarla. *Palanca*. Vectis, is. || met. Protecció. *Apoyo*. Patrocinium, ii, castellum, i.

POSAR PALANCAS. fr. Col·locarlas en lo punt de apoyo pera alsar coses de molt pes. *Apalancar*. Vectes supponere.

PALANGANA. f. Gibrilla pera rentarse las mans. *Aljofaina, palancana, palangana*. Malluvia, æ, pelvis, is.

PALANGÓ. m. La plata que tenen en lo contrast, pera comprobar la que hi portan á marcar. *Parragon*. Argentum purissimum.

PALANGRE. m. Corda de cáнем de tres, quatre ó cinch línies de gruixària, de la qual penjan de tant en tant altres cordetas ab hams en sos extrems pera agafar congres y peixos grossos. Aquest art se cala principalment en paratges molt fondos en que nos pót usar dels filats, y está sostingut per dos suros que nadan. *Espinell, palangre*. Funis piscatorius.

PALANGRÓ. m. En lo dialecte dels pescadors de llevant es diminutiu de palangre. *Palangron*. Funiculus piscatorius.

PALANGREERO. m. PALANGRE.

PALANQUEJAR. v. n. met. No determinarse, titubejar. *Titubear, vacilar*. Vacillo, as.

PALANQUÍ. m. náut. Corda, lo cap de la qual se fica en lo ters de la vela major y trinquet pera issar. *Palanquin*. Ad vela levanda rudens.

PALATÍ. m. Nom que's donava als que tenian ofici principal en palácio; en Alemanyia es títol de dignitat, que correspon al de capitá general. *Palatino*. Palatinus princeps. || adj. Cosa del palácio ó dels palaciegos. *Palatino*. Aulicus, palatinus.

PALATINA. f. Adorno á modo de corba'a que portavan las donas al coll en l' ivern. *Palatina*. Fascia palatina.

PALATINAT. m. Dignitat y territori dels pa-

latins de Alemanyia. *Palatinado*. Dignitas, ditio palatinorum.

PALATGE. m. ant. PILLATGE. || PALENG.

PALATÍS. m. *Palenque*.

PALATRECA. m. y f. Astut, enganyador. *Embrollon, embrollador, cachivache, zascandil*. Cavilator, is.

PALAU. m. PALÁCIO.

PALAU DE LLEBRAS. ant. LLAS.

PALCO. m. Tablado ahont se col·loca la gent pera véurer alguna funció. Ara s' anomenan així 'ls aposentos ab barans en los teatros y plassas de toros. *Palco*. Parvum tabulatum ludis spectandis deserviens.

PALEIG. m. Obra de palejar lo blat, etc. *Despajo*. Purgatio, nis.

PALEJADOR. A. m. y f. Qui treballa ab pala ó usa de ella. *Paleador*. Pala laborans.

PALEJAR. v. a. Ventar lo blat ab la pala. *Aplejar, palear, traspalar, despajar*. Batillo messum frumentum agitare.

PALEJAT. DA. p. p. *Traspalado*. Batillo agitat.

PALENCH. m. Estacada, clos ó tancat de fusta. *Palenque*. Repallum, i.

PALENTÍ. NA. adj. Natural de, y lo portanyent á Palència ciutat del regne de Leon en Espanya. *Palentino*. Palentinus.

PALEOGRAFIA. f. Art de llegir los escrits antichs. *Paleografia*. Paleographia, æ.

PALEÓGRAFO. m. Qui sab la paleografia. *Paleógrafo*. Paleographus, i.

PALEJ. A. m. y f. Qui paleja en lo forn. *FORNER*.

PALÉS. A. adj. PATENT, MANIFEST, PÚBLICH.

Á Ó EN PALÉS. m. adv. ant. y

PALESAMENT. adv. m. Sens empaig, publicament. *Abiertamente, públicamente, en público, paladinamente*. Palàm.

PALESTÍ. NA. adj. Cosa de Palestina, terra santa, un dels molts noms de la Síria. *Palestino*. Palestinus.

PALESTRA. f. Lo lloch ahont se lluyta ó disputa. *Palestra*. Palestra, æ. || Lloch ahont se disputa. *Palestra*. Palestra, æ. || Teatro ó lloch públich ahont s' exercitan los ingenis en la disputa y argumentació. *Palestra*. Palestra, æ. || Entre poetes es lo mateix combat. *Lucha, palestra*. Palestra, æ.

PALET. m. Pedra llisa y pelada que regularment se troba en las rieras. *Guija, guijarro, pedalla*. Glarea, æ. || Pedra rodona y molt llisa. *Corsen, morro, morrillo*. Rotundus, non asper silex, lapis. || Cada una de las pedras llisas, rodonencas y llargarudas que's troban en los rius, rieras y torrents. *Rollo*. Silex, icis. || Joch que s' executa tirant ab un palet á dret senyal. *Tejo, Año*. Disci ludus. || Pedra plana pera jugar á dit joch. *Tejo, tejuelo*. Discus, i. || Trosset de test arredonit pera

jugar á certs jochs. *Tejuelo*. Testæ rotundum fragmen.

EMPEDRAR DE PALETS. fr. *Enguijarrar*. Lapillis sternere.

PALETA. f. d. *Paletilla, paleta*. Parva pala. || La del braser. *Badil, badila*. Rudicula, æ. || ter. Llossa pera repartir la vianda. *Paleta*. Ferrea rudicula. || pint. Tauleta ovalada ó quadrada ab un forat en l' extrem, en que'ls pintors tenen col·locats per orde 'ls colors. *Tabloza, paleta*. Tabella pictorum. || Planxa de ferro en forma de fulla de eura ab que treballan los mestres de casas. *Llana, paleta, plana, palustre*. Trulla, æ. || m. MESTRES DE CASAS.

PALETADA. f. La porció de material que cab en una paleta. *Paletada*. Trulla plena.

NO DONAR PALETADA EN UNA OBRA. fr. Estar parada. *No dar pellada*. Ab opere vacare.

PALETET. m. d. *Guijarrillo*. Glareola, æ, lapillus, i.

PALETETA. f. d. *Paletilla*. Parva pala.

PALI. m. ant. CAPA. || ant. TÁLAM.

PALIA. f. Bocí de tela blanca quadrada ab que's cobreix lo calzer, pera que no hi cayga res durant la missa. *Hijuela, palia*. Palla, æ.

PALIACIÓ. f. Dissimulo, pretext. *Paliacion*. Paliatio, nis.

PALIADAMENT. adv. m. Ab dissimulo. *Paliadamente*. Dissimulatum.

PALIAR. v. a. Dissimular, encubrir. *Paliar, pretestar*. Pallio, vello, as.

PALIAT, DA. p. p. *Paliado*. Paliatus.

PALIATIU, VA. adj. Se diu dels remeys que s'aplican á las malalties incurables. *Paliativo, paliatorio, paleativo*. Leniens, pallians medicamentum. || Capàs de encubrir, dissimular ó pretextar. *Paliatorio*. Palliandi virtute pollens. || m. Pretex ó excusa pera encubrir ó dissimular. *Paliativo, paliacion*. Paliatio, nis.

PALICA. f. fam. LLÉNGUA.

PALIDESA. f. Grogor en la cara de la persona. *Amarillez, palidez, palor*. Pallor, is. || Debilitat que resulta del dejuni. *Palidez*. Jejuniū, ii.

PÁLIDO, A. adj. Groch, descolorit. *Amarillo, pálido*. Pallidus.

PALIDÓNIA. f. PALINÓDIA.

PALIERA. f. Lloch ahont se guardan los pállits. *Frontalera*. Theca, æ. || Lo march y guarició del pállits. *Frontalera*. Frontalis lacinia.

PALLILERA. f. Bosseta ó encaix ahont s'assegura 'l palillo. *Pallilera*. Ad tibialia texenda lacinia.

PALILLO. m. Canó pera fér mitja. *Palillo*. Bacillus ad caligas texendas. || ant. ESCURADENTS. || Ploma, etc. pera tocar lo salteri ó altre instrument y 'l pal de la ploma de cer. *Palillo*. Calamus, i.

PALILÒGIA. f. ret. Figura quant la dicció que acaba una sentència es inicial de la següent. *Palilogia*. Palilogia, æ.

PALINÓDIA. f. Retractació de tot lo que s'ha dit ó fét. *Palinodia*. Palinodia, æ.

CANTAR LA PALINÓDIA. fr. Retractarse. *Cantar la palinodia*. Canere palinodiam.

PÁLIO. m. Insignia de arquebisbe que consisteix en una faixa ab várias creus blanques. *Palio*. Pallium, ii.

PÁLIS. m. PÁLIT.

PALISSA. f. Bastonadas, garrotadas. *Paliza; jabon de Palencia*. Fustuarium, ii.

DONAR UNA PALISSA. fr. Donar bastonadas. *Tundir á palos, dar una tunda*. Fustigo, verbero, as.

PALISSADA. f. ant. PALLISSADA.

PÁLIT. m. Adorno del davant de la mesa de altar. *Frontal*. Frontis altaris ornamentum. || ant. TÁLAM. || adj. PÁLIDO.

PALITOGH. m. Pal petit y tosch. *Palitogue, palitroque*. Rudis, parvusque sudes.

PALITROCAS. m. y f. Se diu del subjecte despreciat de sí, peresós, mal acondicionat. *Zopo, zoquete, churrigurri, zampalo*. Hebes, etis.

PALL. m. ant. PAL.

PALLA. f. La cama del blat y altres grans seca y separada de la espiga. *Paja*. Palea, æ. || Lo que queda després de la batuda. *Paja*. Palea, æ. || met. Qualsevol cosa lleugera, de poca entitat ó consistència. *Paja*. Inanis, levis res. || met. Lo inútil ó rebuig en qualsevol matèria, á distinció de l'escullit. *Paja*. Rejectione, orum. || Qualsevol brossa ó aresta petita de herba, etc. *Paja*. Stipula, æ. || La de ordi á mitj batre. *Pelaza*. Leviter detrita pallea.

PALLA DE CAMELL. Certa espècie de jonch olorós y medicinal. *Esquinante, esquinanto, paja de Meca*. Officialis juncus.

PALLA DE LLIT. La que serveix de llit. *Paja de la cama*. Stramen, inis.

PALLA DE OR Ó PLATA. Barreta de or ó plata en brut. *Riel*. Strigilis, is.

PALLA DE SÉGOL. *Centenaza*. Secalis palea. || met. KNPALL.

PALLA LLARGA. La de ségol que se separa de la espiga sense batre. *Bálago, paja larga*. Stipula pallea. || PALLANGA.

PALLA VELLA. GANÀNCIA.

BÁTRE PER LA PALLA. fr. Treballar sense profit. *Trabajar de j en valde*. Laterem lavare; operam perdere.

DORMIR Á LA PALLA. fr. Sér descuydat. *Dormirse en las pajas*. Dessidiosum, ægrem esse.

NO HAYER DONAT MAY PALLA NI CIVADA Á ALGÚ PER FALTA DE MORRAL. fr. fam. ab que's denota no conèixer á algú ó no haver tingut tracte ab ell. *No haberle echado á uno paja ni cebada*. Hand nosse. || Repren á qui gasta massa llibertat. *¿En qué bodegon hemos comido juntos? ¿Undenam tibi mecum tanta familiaritas?*

NO ESTROPESSAR EN PALLAS. fr. met. fam. No fér cas de cosas leves, no embarassarse en cosas de

poca substància. *Sin mirar, reparar, tropezar, pararse en pelillos.* *Floccs nihili facere.*

NO PESAR UNA PALLA. fr. met. Ser cosa de poca importància. *No pesar una paja.* *Nullius ponderis esse.*

POSAR PALLA A LA ESQUELLA. fr. met. Fer callar à algú en la conversació, deixantlo sense saber que respondrer. *Atarugar; cerrar, tapar la boca; poner un tapabocas.* *Mutum, elinguem aliquem reddere.*

TOT ES PALLA. fr. loc. fam. contra aquell que parla molt y sense substància ni fonament. *Todo eso es paja.* *Meræ sunt nugæ.*

UMPLIR DE PALLA. fr. met. Introduhir cosas de poca substància entre las importants. *Meter ripio.* *Infarcire verba.*

VÉCERER UNA PALLA EN LOS OJOS DELS ALTRES, Y NO VÉCERER UNA BIGA EN LOS SEUS. ó **VÉCERER UNA PALLA DAMUNT DELS ALTRES Y NO VÉCERER UNA BIGA DAMUNT SEC.** ref. Explica ab quanta facilitat se reparan los defectes dels altres y 's descuydan los de cala hu. *Ver la paja en el ojo ajeno, y no ver la biga en el suyo.* *Videt festuculam in oculo fratris sui, et trabem in oculo suo non videt.*

PALLADA. f. Decocció de palla y sagó que's dona à las cabalcaduras pera engreixarlas. *Pajada.* *Palcatum pulmentarium.*

PALLANGA. m. fam. Perva, persona alta y prima. *Varal, paja larga, perigallo, langaruto, tagarote, gambalua, gansaron.* *Homo procerus. pro-longus.*

SÉR UN PALLANGA. fr. fam. Ser molt alt y prim. *Ser mas largo que mayo.* *Perlongum gravilemque esse.*

PÁL-LAS. f. mit. MINERVA.

PALLASSO. m. Graciós entre volatins. *Arlequin, payaso.* *Mimus ridiculus.*

PALLATER. m. ROBAVELLER. || Qui trafica ab palla. *Pajero.* *Asportator paleæ.* || **PALLER.** || REGATÓ.

PALLER. m. Munt de palla sostingut per un pal en lo centro. *Almear, almiar; niara.* *Palearium; ii.* || **PALLISSA.** || REGATÓ. || ROBAVELLAYRE.

PALLERA. f. S' aplica à la força que serveix pera girar la palla. *Pajera.* *Furca pallearia.*

PALLERIA. f. Botiga ó parada de robaveller. *Ropavejería, roperia.* *Scrutarium, ii.* || L' art ú ofici de pallar. *Ropavejería.* *Scrutarium vestium ars.*

PALLETA. f. d. *Pajuela, pajilla, ica, ita.* Minuta palea. || **BRUNCA.** || ant. LLUQUET. || pl. Joch de sort. *Pajas.* *Paleæ, arum.*

PALLETA DE OR. Granel de or que's troba en las minas, etc. *Grano.* *Auri bracteola.*

PALLETA ENVESCADA. VERGA DE VESOR.

FÉR Ó TRÁUERER Ó JUGAR Á PALLETAS. fr. Fér sorts sobre alguna cosa, amagant tantas pallas desiguals quants són los jugadors, y guanya qui tráu la més llarga. *Echar pajas.* *Stipulis sortem querere.*

POSAR Ó TENIR PALLETA Á ALGÚ. fr. fam. Tenirli quimera. *Tener hipo, ojeriza, tirria, enemiga.* *Ingensum alicui esse.*

TIREU Á PALLETAS? lec. *DONARSE LAS MANOS.*

PALLIA. f. ant. Vestits que distribuïan los prínceps à sos magnats. *Pallio.* *Pallium.*

PALLIFORROS. m. pl. PERIFOLLOS.

PALLISSA. f. Lloch abont se guarda la palla. *Pajar.* *Palearium, ii.* || Lloch al costat del estable, pera tenir la palla à ma. *Pajar, pajera.* *Palearium, ii.* || met. **PALLISA.** || Lloch ó depòsit de herba seca. *Beuil.* *Fornile.* is.

PALLISSADA. f. Estacada. *Estacada, empalizada.* *Vallum, i.*

PALLÓ. m. PALLOLA.

PALLOFA. f. etc. PELLOFA.

PALLOFASSA. f. ter. BROSA.

PALLOL. m. PATOL.

PALLOLA. f. La quantitat de or ó plata afina-da que resulta del ensaig, ab la que s' averigua de quina lley es. *Pallon.* *Aurum vel argentum pur-gatum.*

PALLÓS, A. adj. Lo que es de palla ó ne't molta. *Pajoso.* *Palearius.*

PALLOSETA. f. PELLOSETA.

PALLOT. m. La palla despreciada que's posa à pudrir. *Suelos, pajuzo y pajuz, p.* *Ar.* *Rejectiones palea.*

PALLUCAR. v. a. Aprofitar las micas com fan las gallinas buscant. *Pellizcar.* *Subripio, is.*

PALLUCH. m. La primera palla que's tráu de la batula. *Paja.* *Palea, æ.*

PALLÚS. m. Lo rebuig ó lo que queda de la palla llarga. *Pajaza.* *Stranem paleatum.* || **ROSTO, GANÀPIA.**

PALM. m. PAM.

PALMA. f. Ram del palmer compost de fulles de un peu de llarch col·locadas al costat: s' usa en la festivitat del diumenge de rams. *Palma.* *Palma, æ.* || Cada una de las fulles de que's compost ram. *Palma.* *Palma, æ.* || **PALMWELL.** || **PALMER,** **PALMERA.** || La part del casco de la bèstia desde la segona tapa fins à la quarta. *Palma.* *Equi ungula pars.* || Insignia del triuño, de la victòria y del martiri. *Palma.* *Palma, æ.* || La mateixa victòria ó triuño. *Palma.* *Palma, æ.* || f. **PALA.** 6.

PALMA-CRISTI. Planta de sis peus de alsària, grossa, llenyosa, vuyda, plena de rams per la part superior, y coberta de una pols blanca que apar-tina. *Palma-Cristi, y ricino vulgar.* *Palma-Cristi, ricinus vulgaris.*

ALCANSAR LA PALMA. fr. Lograr lo primer lloch. *Alcanzar la palma.* *Primus palmam agere.*

DONAR LA PALMA. fr. Confessar per superior à algú. *Dar la palma ó la bandera.* *Cedere alicui; lo-cum dare.*

PORTAR EN PALMAS. fr. met. Complàurer, donar gust à algú. *Llevar ó traer en palmas.* *Alicui omni-nò indulgere.*

PORTARSE 'N LA PALMA. fr. Merèixer l' aplauso general, aventatjar. *Llevarse la palma ó lo mejor.* *Ceteris præstare; palmam ferre; bravium adipisci.*

PALMADA. f. Cop donat ab lo palmell de la ma. *Palmada.* Alapa, æ. || pl. Picament de mans. *Palmadas, palmoteo.* Imbrex, icis; manuum plausus.

DONAR PALMADA. fr. ant. naut. Símbol de compromís de fidelitat del mariner á sòn capitá equivalent á escriptura pública. *Dar palmada, comprometerse, ajustarse.* Fidem præstare.

PALMAR. m. **PALMERAR.** || Lo que pertany al pam y á la palma. *Palmar, palmario.* Palmaris. || S' aplica á la paret mitjera. *Medianera.* Communis. || v. a. **APAMAR.**

PALMARI, A. adj. Clar, evident, manifest. *Palmario, evidente, obvio, patente.* Obvius.

PALMÁS. m. Instrument format del cap de la carda ó la mateixa carda, pera traureur suaument lo pel al panyo. *Palmar.* Dipsacus, i.

PALMATEJADOR Ó PALMEJADOR. m. Entre estampers tros de fusta quadrada de quatre dits de ample y un de gruix ab que s' igualan las lletras de mollo, posantlo sobre de ellas, y picant suau ab un martell. *Tamborilete.* Typographica tabula æquare.

PALMATEJAR Ó PALMEJAR. v. a. Entre estampers posar iguals las lletras del mollo ab lo palmejador. *Tamborilear.* Typos ictibus æquare.

PALMATÓRIA. f. Candelero ab mánech. *Bujia, palmatória.* Manuale candelabrum. || ant. Herba. *CANTAFERA.*

PALMEJAT, DA. adj. S' aplica als peus dels aucells, com ocas, ánechs, etc. que tenen los dits units ab una membrana. *Palmeado.* Digitis pellica conjunctio. || f. bot. Nom que's dona á la fulla que 's divideix en várias rallas divergents fins lo mitj ó un poch més avall, com la de la passionera blava. *Palmeada, palmiforme.* Palmiformis.

PALMELL. m. L' interior de la ma desde la munyeca fins als dits. *Palma.* Vola, palma, æ, hir indecl.

COM AB LO PALMELL DE LA MA. m. adv. Fácilment. *Como por la palma de la mano.* Fácilè.

UNTAR LO PALMELL DE LA MA. fr. mej. Donar diners pera mórur á fér alguna cosa. *Untar; untar el carro ó las manos.* Muneribus delinire; pecunia demulcere.

PALMER. m. Lo qui per vot, devoció ó penitència visitava 'ls llochs sants de la Palestina. *Palmero.* Pius locorum Palestinæ sanctorum peregrinus. || y

PALMERA. f. Arbre del Àssia y África, cultivat en várias parts de Espanya, de uns quaranta peus de alt, de flors blanques que naixen en la arancada de las fullas, y detrás de ellas en las femellas naix lo fruyt dit dátíl; produheix las flors femellas en diferent cama que las mascles, y no produheixen fruyt si no hi ha á certa distància un arbre de flors mascles ó no li lligan las flors mascles, que 's cullen en enfiladas pera dit efecte. *Palma, palmera.* Palma, æ. || Qui cuyda de las palmas. *Palmero.* Palmarum curator.

PALMERAR. ms. Lloch plantat de palmeras. *Palmar.* Palmètum, i, palmar, is.

PALMETA. f. d. *Palmita.* Palmula, æ. || Féru-la; paleta ab forats ab que 'ls mestres castigan als noys en lo palmell de la ma. *Férula, palmeta, palmatoria.* Ferula, æ. || y

PALMETADA. f. Cop donat ab la palmeta. *Palmeta.* Ferulæ ictus. || L' acte de picar ab lo palmell de las mans, com sól ferse per aplaudir. *Coqueta, palmoteo.* Manuum plausus.

PALMÍPEDO, A. adj. Se diu del aucell que nada com l' ánech. *Palmipedo.* Palmipedus.

PALMIRENO. m. Herba. **ROLDÓ, SUMACH.**

PALMOTEJAR. v. n. Picar de mans per regositj ó aplauso. *Palmtuar, palmear.* Manibus plaudere.

PALMOTEJAT, DA. p. p. *Palmeado.* Manibus plausus.

PALOMA. f. Aucell. **COLOM.** || naut. Dos gassas que passen per la verga, ahont se fan fermas las ostagas pera issar. *Paloma del recamento mayor y trinquete.* Funes nautici quidam. || f. Tros de llibant que passen los corders de cap á cap del fil pera ferli cáurer las arestas y pulirlo. *Pulidor.* Funis filo lævigando.

BLANCH COM UNA PALOMA. loc. **BLANCH COM UNA TOFA DE NEU.**

FINS LAS PALOMAS TENEN FEL. ref. Denota que una persona per quieta y mansa que sia, disgusta també algunas vegadas. *Cada pajarito tiene su higadito: cada pajarilla tiene su higadilla: cada pajarillo tiene su higadillo.* Etiam capillus habet umbram suam; formicæ suæ bilis inest.

PALOMADURAS. f. pl. naut. Las costuras que's fan de la vela ab relingas de distància. *Palomaduras.* Veli suturæ.

PALOMAR. adj. **FIL DE EMPALOMAR.** || m. ant. **GABIER.**

PALOMBO. m. Peix de mar. *Pastinaca, frigon.* Pastinaca, æ.

PALOMER. m. ant. **MARINER.**

PALOMERA. f. naut. ant. **VELA.**

ESTAR LA NAU AB LAS PALOMERES LLARGUES. fr. naut. ant. *Estar la nave con las velas enjuncadas.* Tensa vela esse.

PALOMÍ. m. ant. **COLOMÍ.**

PALOMIDA. f. Peix semblant á la tunyina, y té la cua partida. *Palomo, palomida, palometa.* Piscis thynno similis.

PALO SANTO. m. Arbre que's cria en la Jamayca, y pertany á la família de las rutáceas. *Guayaco, palo santo.* Guayacum officinale.

PALOT. m. La línea grossa per la qual se comensa á ensenyar de escriurer. *Palote.* Linea litterarum rudior.

PALP. m. L' acte de palpar. *Tiento, palpadura, palpamiento.* Tactus, attactus, us, tactio, attrectatio, nis. || **TACTO.**

PALPABLE. adj. Lo que's pót palpar. *Palpa-*

ble. Attractabilis, palpabilis. || Clar, patent. *Palpable; palmario. Manifestus.*

PALPABLEMENT. adv. m. Clara, patentment. *Palpablemente. Manifestè.*

PALPADOR, A. m. y f. Qui palpa. *Manoseador, palpador, palpateador. Palpator, is.*

PALPAMENT. m. PALP.

PALPAR. v. a. Tocar ab las mans. *Palpar, Palpo, as.* || Examinar alguna cosa tocantla. *Tentar. Tactu experiri.* || Tantejar, anar á las palpentas, á las foscas. *Tentar, palpar, andar á tientas. Palpo, as.* || met. Vèurer ó conèixer clar. *Palpar. Evidenter cognoscere.*

PALPAT, DA. p. p. *Tentado, palpado. Palpatus.*

PALPAYRE. m. Qui palpa ó es aficionat á palpar. *Manilargo. Palpo, nis.*

PALPEBRA Ó PAUPERA. f. La pell guarnida de pel que tapa l' ull y s' obra y tanca. *Párpado. Palpebra.* || PESTANYA.

PALPENTAS. (Á LAS) m. adv. Palpant, sense llum. *Á tientas, á ó por el tiento. Tactu.*

ANAR Á LAS PALPENTAS. fr. Obrar sense coneixement de la cosa ó á bullo. *Andar á tientas. Incertis manibus palpere.*

PALPÍS. m. Tros de carn sens os, tendrum ni nirvi. *Pulpa. Pulpa, æ.* || La tallada de carn de la part que es més forta. *Pulpeta. Frustulum carneum.* || La part carnosa y rodona de algun membre, regularment en los brahons, muscles, etc. *Molledo. Pars carnosa membrorum corporis.*

PALPITACIÓ. f. y

PALPITAMENT. m. Batiment, agitació del cor y de las artèries. *Palpitacion, pulsacion. Palpitatio, nis.* || Moviment involuntari y trèmul de algunes parts del cos. *Latido, palpitation. Palpitatio, nis.*

PALPITANT. adj. Lo que palpita. *Palpitante. Palpitans.*

PALPITAR. v. n. Tremolar, móurerse continuament. *Palpitar. Palpito, as.* || Agitar-se alguna part del cos interiorment ab moviment trèmul ó involuntari. *Palpitar. Palpito, as.* || Aumentarse la palpitació natural del cos per algun afecte del ànimo. *Latir, palpitar. Palpito, as.*

PALPOTEJAR. v. n. Anar á las palpentas. *Ir á tientas. Palpo, as.*

PALTRIGADA. f. TREPITJADA.

PALTRIGAMENT. m. TREPITJAMENT.

PALTRIGAR. v. a. TREPITJAR. || ESGRUNAR, ESGMICAR, ESGBOCINAR.

PALUDAMENT. m. Vestit militar que usavan los romans. *Paludamento. Paludamentum, i.*

PALUIXELL. m. ant. Tela. *Tèla. Tela sic dicta.*

PALUMBO. m. Peix, espècie de ostra, de tres polzadas de llarch y més de dos y mitja de ample, las closcas iguals y ralladas, sens ulls ni potas, las escatas agudas y alsadas, y en lo ventre té una espècie de canonet. *Glaucó. Glaucus, i.*

PALURDO. m. Terme de despreci que's diu de un rústich ó grosser. *Palurdo. Palurdus, i.*

PALUT. m. PELUT. 2.

PAM. m. La distància que hi ha desde la punta del dit pólzer fins á la del petit, oberta la ma, y també la octava part de la cana. *Palmo. Palmus, i.* || Joch en que tirant unas monedas contra una paret, guanya qui acerta á fèr anar la sèva un pam prop de la del altre. *Palmo. Ludus ad mensuram palmi.* || fam. PAMET.

PAM CURT. Mida de pam escàs. *Palmito. Palmus parvus.*

PAM DE TERRA. Petit espay de ella. *Palmo de tierra. Terræ brevisimus tractus.*

PAM NE VAL CANA. exp. Explica 'l valor y estimació de algunas cosas, acompanyantlas ab altres majors, però menos estimables. *Nos vale onza que libra, ó mas vale onza de sangre, que libra de amistad. Sat si bonum est; praevalet uncia pro pondo.*

AB UN PAM DE LLÈNGUA. loc. Manifesta la ànsia ó afany ab que's fá alguna cosa. *Con un palmo de lengua, ó con la lengua de un palmo, ó con un palmo de lengua fuera. Anxiè.*

AB UN PAM DE ORELLAS. fr. met. Ab molta atenció. *Con las orejas tan largas. Arrectis auribus.*

AMIDAR Á PAMS. fr. que á més del sentit recte significa tenir ben examinada y coneguda alguna cosa. *Medir á palmos. Apprimè perpendere.*

ANAR Á PAMS. exp. Assegurarse, saber bé una cosa. *Medir á palmos. Perspicere, animadvertere: cautè procedere.*

DEIXAR AB UN PAM DE NAS. fr. Explica que algu ha quedat burlat en alguna pretensió que creya segura. *Dejar con tantas ó con un palmo de narices. Spe fraudare.*

FÈR UN Ó ESTAR AB UN PAM DE ORELLAS. fr. Escollar ab molta atenció. *Abrir tanto oido. Aures arrigere.*

FÈR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Manifestar enfado y resentiment ab la cara. *Estar con tanta jeta. Torva facie iram ostendere.*

GUANYAR DE PAM EN PAM Ó PAM PER PAM. fr. Guanyar ab molta dificultat lo terrenó que's disputa. *Ganar á palmos ó palmo á palmo. Per palmos, pedetentim, lentè acquirere.*

NO TENIR PAM NI QUART. fr. met. NO TENIR CAP NI CENTENER. || NO TENIR PART NI QUART.

OBRR UN PAM DE ULLS. fr. met. Estar algu advertit, ab cuydado y vigilància pera que no 'l enganyen. *Abrir el ojo, estar ojo avizor, despabilar ó despabilarse los ojos. Intentum esse.*

POSAR UN PAM DE GREIX. fr. met. Complàurerse molt en alguna cosa. *Regodearse, deleitarse; bañarse en agua rosada. Oblector, delector, aris.*

PARLEM Á PAMS. loc. ab que's prevé que es menester explicarse clar, y dir són parer ó intenció clarament sobre la matèria de que's tracta. *Hablemos claro. Apertè agamus.*

QUEDARSE AB UN PAM DE BOCA. fr. QUEDAR FÈT UN BABAU.

TENIR AMIDAT DE PAM EN PAM. fr. **TENIR APAMAT.**
TENIR TRES PAMS DE BARBA. fr. met. Sér vella la notícia que 's conta. *Tener muletas ó tantas barbas.* Jam invaluisse.

TRAUREN UN PAM DE LLÉNGUA. fr. Afanyarse excessivament en la execució de alguna cosa. *Sacar una cuarta de lengua.* Lingua aliena dicere.

PAMACARI. m. Atleta que combatia en los jochs gimnàstichs. *Pamacario.* Pammacharius.

PAMAR. v. a. APAMAR.

PAMEMA. f. Cosa de poca entitat á que s' ha volgut donar importància. *Pamema.* Futilis res.

PAMET. m. d. fam. La cara hermosa de alguna persona. *Palmo, palmito.* Os, oris, facies, ei.

PAMPA. f. PÁMPOL. || Soroll que's fá pegant ab la ma tancada en la barba. *Sopapo.* Alapa, æ.

PAMPALLUGAS. f. pl. Llumeneias dels ulls, que privan lo distingir los objectes. *Telarañas en los ojos.* Oculorum caligo.

FÉR PAMPALLUGAS. fr. Fér sombra algú, posantse devant del llum y moventse. *Hacer sombrajos.* Vaga umbra luceum oblegere.

FÉR PAMPALLUGAS LOS ULLS, Y TENIR PAMPALLUGAS EN LOS ULLS. fr. met. Turbarse la vista. *Hacer los ojos telarañas.* Caligare.

PAMPANA. m. fam. ORAT, TONTO. || Veu jocosa que s' usa familiarment pera significar una gran dignitat ó autoritat imaginària. *Archipampano.* Jocularis dignitatis, commentitium nomen.

PAMPARRUANA. m. PERDUT, VAGAMUNDO.

FÉR LA PAMPARRUANA. fr. Vagamundear. *Heragawear, holgazanear.* Otior, aris.

TOCARSE LA PAMPARRUANA. fr. fam. Estar ociosó lo qui té que fér. *Estar ó estarse mano sobre mano.* Ferias agere.

PAMPINELLA. f. Planta de camas de un peu y mitj de llarch, altas, rojenas, cantalludas, ramosas y vestidas de fullas compostas de altrás rodons y dentadas pel marge; en lo cim naixen las flors petites y á poms; lo fruyt quadrat y punxagut, y las llavors petites, llargas, de color pardo, amargas y olorosas: las fullas són medicinals, y s' usan per enciam, y 'ls grops de las arrels serveixen pera tonyir de roig. *Pimpinella.* Bipinnella, æ.

PAMPLINA. f. Cosa frívola, inútil. *Pamplina, pampringada.* Futilis res.

PAMPLONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Pampalona, capital del regne de Navarra. *Pamplonés.* Pampelonensis.

PÁMPOL. m. La fulla de la parra ó cep. *Pámpana, pámpano.* Pampinus, i. || Planxa de llautó ó de coure, que's posa en la verga de las llumeneras pera que no danye 'l llum. *Volante, pantalla.* Umbella lucernis. || PAMPOLATJE.

AL CAUREN LOS PÁMPOLS. fr. AL CAUREN LA FULLA.

PLE DE PÁMPOLS. *Pampanoso.* Pampinosus.

PAMPOLATGE. m. Abundància de pámpols. *Pampanaje.* Copia pampinorum. || met. Fullaraca, adorno excessiu en lo exterior de las cosas de poca

entitat ó conseqüència. *Pampanaje.* Superfluus ornatus.

PAMPOLINA. f. Tela molt prima ab pichs y filagarsas, y ab mescla de llana, seda ó herba. *Pa-pelina.* Subtilissima tela.

PÁMULA. f. PROPÓSIT, RESOLUCIÓ.

PAN. m. PA.

PAN PORCIN. m. ant. Herba. PA DE PORCH.

PANA. f. PANNA.

PANACEA. f. Nom que donan los apotecaris á algunas medicinas que s' administran en polvos ó píndolas per tenir eficàcia pera vários mals. *Panacea.* Panacea, æ.

PANADA. f. EMPANADA.

BONA PANADA Y MALA PRÁTIGA, PLASER Y BÉ ES RÓMPERLA. refr. Que fá véurer la ventatja de apartar las malas costums ó prácticas. *A la mala costumbre quebrarle la pierna.* Cacoethes non spernere cave.

PANADELLA. f. plant. PARADELLA.

PANADER, A. m. y f. FLEQUER.

PANADERIA. f. FLECA, PASTIM.

PANADETA. f. d. Pastelillo, pastelito, pastelejo. *Artocreas minutum.*

PANADÍS. m. Naixedura, rodadils. *Panadizo, panarizo.* Reduvia, æ.

PANAGAL. m. peix. SERRA.

PANAL. m. BRESCAS.

PANALLET. m. d. PANELLET. || PADRASTRE, REPEL. || BORREGO.

PANALLÓ. m. ter. PANELLET. || ter. EMPANADA.

PANALS. m. pl. ter. GENILL.

PANARDADA. f. Cop de panart. *Alfanjazo.* Acinace illatum vulnus.

PANAROLA. f. Insecte, cotxinilla, marieta, pastoreta, baconet, cuca de la Mare de Déu. *Cochinilla, puerca, cucaracha, porqueta.* Blatta, æ. || Insecte semblant al grill. *Curiana, corredera, cucaracha.* Forcellio, nis.

PANARRA. adj. fam. Gran menjador de pa. *Paniego, comedor de pan.* Panis vorator, edax. || met. Neci, rudo. *Sandio, panarra, bolonio, zafio, mamacallos, zambombo, porro, zamacuco, zamarro.* Bardus.

PANARRADA. f. Necedat. *Sandez, pampirolada, panderada.* Ineptiæ, arum.

PANART. m. Alfange, cimitarra. *Cimitarra, alfanje.* Acinaces, is.

PANÁS, SA. adj. fam. PANARRA, NECI.

PANAT, DA. adj. *Panado.* Panosus.

AYGUA PANADA. Aigua ab una crosteta de pa torrat. *Agua panada.* Agua panosa.

PANÁTICA. f. Provisió de pa. *Panática.* Embola, æ; panis copia.

PANATXO. m. PANDATXO.

PANGRAGI. m. poet. Vers compost de dos troqueos y una síl·laba més. *Pancracio.* Panoras.

PANCIRÁS. n. p. de home. *Pancracio.* Pancratius, ii.

PÁNCREAS. m. anat. Cos glandulós en la part inferior del ventrell, ahont s' engendra 'l suc

pancreàtic, y per un conducto que surt d' ell vá al budell primer. *Páncreas*. Pancreas, alis.

PANCREÀTICH, CA. adj. Lo pertanyent al páncreas. *Pancrètico*, *pancrèditiu*. Pancreaticus.

PANDATXERA. f. Vanitat, presumció. *Penachera*, *penacho*. Elatio, nis, || CIMERÀ.

PANDATXO. m. Plomall ó altre adorno sobre'l cap. *Penacho*. Crista, æ. || Cada una de las llencas llargas de paper que'ls noys posan á cada costat de las gruas per adorno. *Gallardete*. Aplausura papyracea in volatilibus cometis. || u. et. **PANDATXERA.**

PANDECOSTA. f. ant. PENTECOSTES.

PANDECTAS. f. pl. Recopilació del dret civil que'l emperador Justinia posá en los cinquanta llibres del digest. *Pandectas*. Pandectæ, arum.

PANDEMIA. f. Malaltia que ataca á tots los animals de un poble. *Pandemia*. Pestis omnibus populi animalibus communis.

PANDERET. m. d. *Panderete*. Tympanum minus.

PANDERO. m. TAMBORI. || Instrument format de un riscle cubert de pell á modo de un sedás, que adornat ab cascabells, castanyolas, etc., se sól usar en los balls de las aldeas. *Pandero*, *adufe*, *andullo*. Tympanum, i. || m. Se diu de la persona que'l toca. *Panderetero*. Tympanites, is.

EN BONAS MANS ESTÁ 'L PANDERO. refr. Denota la confiança en la capacitat de algú. *Está el pandero en manos que lo sabrán bien tocar*. Non ineptè agit.

PANDILLA. f. Gavella, bando, complot. *Pandilla*. Factio, nis.

SÉR DE LA PANDILLA. fr. Pertànyer á la lliga ó reunió de gent que forman la pandilla. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

PANEDÍS. m. NAIKEDURA.

PANEDÓ. m. ter. PANADA.

PANDO, A. adj. *Tieso*. Erectus.

PANEGÍRICH. m. Oració retórica en alabansa de algú. *Panegtrico*. Panegiricus, i. || Alabansa, elogi. *Panegtrico*. Encomium, ii, panegyris, is. || adj. Pertanyent á la oració panegírica. *Panegirico*. Panegiricus.

PANEGIRISTA. m. Qui fá ó recita panegírichs. *Panegirista*. Panegirista, æ. || met. Lo qui alaba á algú en conversa particular. *Panegirista*. Præco, nis.

PANELL. m. Llansa de ferro ó bandera pera senyalar los vents. *Veleta*. Ventorum index. || Lo de figura de home ó altre animal, etc. *Giraldà*. Statua ventorum index. || BATIPOST.

PANELLET. m. d. de pa. *Panecico*, *illo*, *ito*. Pastillus, i. || Lleinadura á modo de panet molt petit pastat ab ous, sucre y altres ingredients, *Bollo*. Pastillus ovis et saccharo subactus. || Lleinadura molt delicada y feta de sucre sol que imita la figura de un panet molt petit. *Periquillo*. Bellaria parva et levis ex saccharo.

PANER. m. Cove, cistell, canastra. *Canasto*. Calatus, is.

PANERA. f. Cove ó cércol entreteixit de corda pera tenir lo pa. *Cesta*, *panera*. Panariolum, i. || CISTELLA. || Espécie de cistell pla menos ample de boca que'l paner. *Canasta*. Canistrum, i.

PANERADA. f. Lo que cab en una panera. *Cestada*, *canastada*. Quod corbis capit.

PANERET. m. d. *Canastillo*, *canastilla*. Canastellus, i. || Lo en que las donas tenen la feyna. *Tabaque*. Fiscella, æ.

FÉR LO PANERET. fr. Prevenir la roba pera la criatura que ha de nàixer. *Hacer canastilla*. Infantiles panniculos parare.

PANÉS. m. y adj. náut. Popel, qui cuyda de la popa ó cosa pertanyent á ella. *Popel*, *oficial de popa*. Puppis præfectus, puppeum.

PANESCAL. m. ant. náut. Barcos pera transportar viurers ó pa. *Panescal*. Navis commentuum.

PANFIL. m. ant. Barco immediatament inferior primer á la drómona y després del sigle XIV á la galera. *Panfilo*. Navis sic dicta.

PANICER. m. ant. PANADER. || PANARRA.

PÁNICH. adj. Sens sonament. TERROR PÁNICH.

PANÍS. m. Planta que apenas se distingeix del mill sinó en que té'l gra més petit y en espiga, y lo mill en ramellet. *Panizo*, *cañota*, *mijo grande*. Panicum, i. || ter. BLAT DE MORO.

PANISSA. f. ABANINO.

PANISSEER. m. PANARRA. 1.

PANISSOLA. f. PANIS. || SABONETAS. || Panis bori, herba que fá una espiga plena de uns com á fils aspres ab que s' agarra fàcilment á la roba. *Amor de hortelano*; *filántropos*, *adacilla*. Philantropos, i.

PANNA. f. Penca, tros pla y regularment llarch: com PANNA de glas, de suro, etc. *Témpano*. *pana*, *panes*. Tympanum i. || Tela de cotó semblant al vellut. *Pana*, *felpa*. Pannus villosus.

PANÓ. m. PENDÓ.

PANOLLA Y PANOTXA. f. Espiga del blat de moro. *Mazorca*, *panocha*, *panoja*. Pamila, æ.

PANORAMA. m. Gran quadro circular disposat de tal modo que l' espectador col·locat en lo centro véu los objectes representats com se veurien si desde una altura descobris tota una gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma. || Gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma, tis.

PANQUET. m. ant. PANESCAL.

PANSA. f. Rahimescaldat ablleixiu y secatal sol. *Pasa*. Astaphis, idis, uva passa. || Crosteta de mal que sól eixir als llabis. *Escupidura*, *pupa*, *escupetina*. Papula, æ. || Espécie de aleyt que usavan las donas, y tenia aquest nom perque 's feya ab dits rahims. *Pasa*. Fucus uvis passis confectus.

PANSIMENT. m. ENMUSTEIMENT.

PANSIR. v. a. Secar alguna cosa al sol. *Pasar*. Sole exsiccare. || v. r. Tornarse pansit. *Acorcharse*, *pasarse*. Sole exsiccare. || met. Arrugarse la cara. *Avellanarse*, *arrugarse*. Exaresco, sicesco is. ||

met. AFLAQUIRSE. || Assecarse, arrugarse las fruytas, y á imitació de ellas altras cosas. *Pasarse*. *Masceresco*, is.

PANSIT, DA. p. p. *Pasado*. *Marcidus*. || adj. *MÚSTICH*, *ARRUGAT*.

PANTAIX. m. PANTEIX.

PANTÁIXER. v. n. PANTEIXAR.

PANTALON. m. *Calsas llargas* que arriban fins als peus. *Pantalón* ó *pantalones*. *Baccæ*, arum.

PANTAN Y PANTANO. m. Lloch ó siti ahont s'arplegan las ayguas, formant un estany fangós. *Trampal*, *pantano*. *Lacus*, us. || Dificultat, obstacle, impediment gros. *Pantano*. *Obstaculum*, i.

PANTANÓS, A. adj. Lloch que abunda de pantanos. *Lagunoso*, *pantanoso*, *palustre*, *paludoso*. *Paludosus*.

PANTEIX. m. *Fatich*. *Resuello*, *resoplido*, *resoplo*. *Anhelitus*, us.

PANTEIXAR. v. n. Respirar ab violència per cansanci. *Hipar*, *resollar*. *Anhelo*, as.

PANTEON. m. Magnífich temple de Roma dedicat á Júpiter venjador per Agripa, gendre de Augusto: vuy se diu santa Maria la Rotunda. *Panteon*. *Pantheon*, i. || Bóveda rodona y magnífica pera depositar los cossos dels prínceps en urnas preciosas. *Panteon*. *Pantheon*, i. || Urna de pedra preciosa ahont solen enterrar personas distingidas. *Lucillo*. *Urna sepulchralis*.

PANTERA. f. Ossa; animal fer y molt lleuger. *Pantera*. *Panthera*, æ.

PANTOFA Y PANTOFLA. f. *Xinella*. *Pantufo*, *chinela*. *Crepida*, *solea*, æ.

PANTÓFIL. adj. Amich de tot. *Pantófilo*. *Pantophilus*.

PANTÓMETRA. f. Compás de proporció compost de dos reglas de metall unidas de modo que pugan obrirse á manera de compás: desde són eix se tiran diferents líneas rectas en una mateixa direcció en una y altra regla, y serveix pera trobar las proporcions que's necessitan buscar en altras líneas. *Pantómetra*. *Pantometra*, æ.

PANTOMIMA. f. Representació per figuras y gestos sens parlar. *Pantomima*. *Pantomima*, æ.

PANTOMIMER. m. *PANTOMIMO*.

PANTOMÍMICH, GA. adj. Lo pertanyent á la pantomima y al qui la representa. *Pantomímico*. *Pantomimicus*.

PANTOMIMO. m. Qui representa pantomimas. *Pantomimo*. *Pantomimus*, i.

PANTOMINA. etc. f. *PANTOMIMA*.

PANTORRILLA. f. Ventrell de la cama. *Molledo*, *pantorrilla*. *Sura*, æ.

PANTORRILLERA. f. Mitja que's posa sola pera abultar las pantorrillas. *Pantorrillera*. *Ad suræ specie augendam tibiale*.

PANTORILLUT, DA. adj. Qui té las pantorrillas molt grossas. *Pantorrilludo*. *Prominentes suras habens*.

PANXA. f. Ventre. *Barriga*, *panza*. *Alvus*, i. ||

La part rodona del mitj de qualsevol cos, que sobreix de ell, com la de las gerras, cantis, ollas, etc. *Barriga*, *panza*, *tripa*. Venter, tris. || La part de la superfície que ha perdut sa rectitut é ix en fora. *Panza*. *Alveus*, i. || La part de la filosa ahont se posa la encerrosada. *Rocadero*. *Colus*, *rhombus*, i.

PANXA CONTENTA. L' home de molta catxassa, amich de la comoditat, y que sent poch las cosas. *Torreznero*, *panza en gloria*. *Homo nimis placidus*.

PANXA DE CUCHS. fam. Lo qui la té molt abultada. *Tripon*, *tripudo*. *Ventrosus*.

PANXA PLENA FÁ BULLÍCIA. ref. Explica la elegria del qui logra lo que ha de menester, y está satisfet en lo que desitja. *Canta Marta despues de harta*, ó *bien canta Marta despues de harta*. *Cum benè potavi*, *cantus et carmina fundo*.

FÉR PANXA ALGUNA COSA. fr. Surtir en fora, apartarse de la superfície recta. *Combarse*, *pandear*; *hacer comba* ó *barriga*. *Incurvari*, *pandi*.

FÉRSE'N UNA PANXA. fr. *FÉRSE'N UN PANXÓ*.

LA PANXA NO VÓL NOVAS. fr. Denota que sense menjar no's pót viurer. *El vientre ayuno no oye á ninguno*. *Absque cibo nullus vivere quivit homo*.

PORTAR PANXA PER AMUNT. fr. fam. Portar á enterrar. *Sacar los pies adelante*. *In sepulchrum deferre*.

POSARSE DE PANXA AL SOL. fr. Descuydar, deixar ó abandonar la sollicitut de alguna cosa. *Tenderse á la bartola*. *Abjicio*, is.

ÚMPLAM LA PANXA Y DÍGASME MORO. loc. fam. *AFÁRTAM BÈ*, etc.

ÚMPLIR LA PANXA. fr. Fecundar lo mascle á la femella. *Llenar la barriga*, *empreñar*. *Fœminam fœcundare*.

PANXADA. f. Cop donat ab la panxa. *Panza-da*. *Ventris ictus*. || *Fart*, tip. *Panzada*. *Ingurgitatio*, nis.

PANXAERRA. f. *PANXASSA*.

PANXAERRÓ. m. *PANXUT*.

PANXASSA. f. Panxa grossa. *Barrigon*, *pancho*. Venter pergrandis.

PANXETA. f. d. *Barriguilla*. *Ventriculus*, i.

PANXÓ. m. *PANXASSA*. || *FART*, TIP.

FÉRSE'N UN PANXÓ. fr. Pondera lo molt que algú menja de alguna cosa. *Darse una panzada*, *hacerse un hariazgo*. *Oppleri*.

PANXAT, DA. adj. Lo que té la panxa molt grossa. *Barrigudo*, *panzudo*, *tripudo*, *tripon*, *ventroso*, *ventrudo*, *panzon*. *Ventrosus*. || m. y f. Qui té molta panxa. *Panzon*. Venter obesus.

PANY. m. Planxa de ferro ó altre metall sobre la qual se aïansen diverses pessas, que serveixen pera tancar y obrir portas, etc. *Cerraja*. *Sera*, æ. || Enfront, paret de un edifici. *Lienzo de pared*, *jastial*, *hastial*. *Parietis distensio*. || Falda de roba, com de la capa, etc. *Canto*. *Limus*, us. || Faldó de la camisa. *Pañal*. *Pendens subuculæ pars*. || Fulla de or, etc. *Pan*. *Bracteola aurea*, || *CONTINUA*. 2. || Part molt principal de las armas de foch

que serveix pera dispararlas. *Llave*. Scloppeti clavis. || Tanca solta ficada en una caixa de ferro ab un mànech que s' encaixa en las armellas de la maleta, etc. que 's tanca ab ell. *Candado*. Sera, æ. || En los molins de farina bastidor ab sa comporta de bronze, que dóna pas al aygua que fá móurer lo rodet. *Compuerta de bronze* Ænea cataracta. || FOR-BELLAT. || ant. FIGA, YACA.

PANY DE MOLLA Ó DE COP. Lo que tanca depressa ó ab cop. *Golpe, pestillo de golpe*. Impulsu claudens pessulus.

PANYEJAR. v. n. Se diu de las robas que semblan al panyo. *Tener honores de paño, tirar á paño*. Similem panno esse.

PANYET. m. d. de pany. *Cerradurilla, ita*. Minutum claustrum. || d. de panyo. *Pañito, paño endeble ó flojo*. Panniculus, i.

PANYO. m. Tela de llana. *Paño*. Pannus, i. || Lo carmesí no tant fi com la grana. *Entrapada*. Inferior pannus purpureus. || pl. Bragas, calsolets. *Pañetes*. Subligaculum, i, femoralia, ium.

PANTO DEL BUF. Panyo que 's fabrica en Segóvia. *Limiste, forte*. Laneus pannus.

LO QUE SOBRA ES PANTO. loc. met. Indica que no hi ha escassesa de alguna cosa. *Hay ó sobra tela de que cortar*. Materia suppetit. || met. Denota lo molt que hi ha de una materia de que 's pót disposar. *Hay mucho paño de que cortar*. Superabundant materia.

NO SÉR PANTO DE LA SÈVA BOTIGA. fr. Sér un plagiari ó referir com á cosa pròpia lo que no ho es. *Ser un plagiario*. Plagiarium esse.

PANYOL. m. náut. Qualsevol dels repartiments en la bodega y pont de la nau, ahont se posa la galeta, pólvora, etc. *Pañol*. Navis penarium.

PANYOLER. m. Mariner encarregat dels aparells, etc. en los panyols. *Pañolero*. Navis penarium curator.

PAÓ. f. ter. FOR. || ant. PEÓ.

PAONADA. f. ant. INFANTERIA, GENT DE Á PEU.

PAONER, A. adj. S' aplica al aucell que té 'ls peus guarnits de plomas. *Paticalzado*. Plumipes, edis.

PAOR. f. ant. FOR.

PAORUCH, GA. adj. PORUCH.

PAP. m. Part carnososa entre la barba y coll del animal: se diu particularment lo dels aucells, que es com una bosseta ahont depositan lo menjar. *Buche, cuajar, papo*. Guttur, is. || GUHER. || met. Lo ventre dels racionals. *Buche*. Stomachus, i. || met. Pit, lo interior del home. *Pecho*. Cor, dis, animus, i.

FIGAR AL PAP. fr. Menjar. *Hacer el buche*. Edo, is.

NO SE LI FLORIRÁ RES EN LO PAP. fr. met. fam. ab. que 's nota á aquell que no sab guardar un secret, y diu fins lo que no deuria dir. *No hacérsele á alguno postema alguna cosa*. Plenum rimarum esse.

TENIR ALGÚ Ó QUEDARLI ALGUNA ALTRA COSA EN LO PAP. fr. met. No dir tot lo que se sab ó se sent. *Que-*

dar algo á otra cosa en el estómago. Aliquid celare.

TENIRNE UNA EN LO PAP Y ALTRA EN LO SACH. ref. pensársen una y fér ó dirne altra. *Decir uno y pensar otro*. Dicere aliud, aliud agere.

TRAURER DEL PAP. fr. met. Fér dir tot lo que altre sap. *Sacar el buche á otro, hacerle desembuchar*. Ad secreta propalanda inducere.

UMPLIR LO PAP. fr. met. Menjar molt. *Embuchar; llenar el buche*. Ingurgitare se cibo; ventrem dapibus infarcire.

UMPLIR LO PAP Y 'L SACH. ref. Repren al qui no's contenta ab lo que li donan, y demana més pera altra ocasió: se diu dels convidats. *Una en el papo y otra en el saco*. Aliud sibi in sorte sumit, aliud ultrá sortem.

VUYDAR LO PAP. fr. met. Dir tant quant se sab ó 's té callat. *Desembuchar*. Secreta aperire.

PAPA. m. Summo Pontífice, Sant pare. *Papa*. Papa, æ. || pl. PAPAROTAS.

PAPÀ. m. Veu que usen las criaturas quant comensan á parlar, pera cridar á son pare. *Papá*. Pater, tris

PAPABENET. m. Anís molt petit de diferents colors. *Grajea*. Sacchari conditi granula.

PAPADINERS. m. Pretext pera adquirir diners. *Papadineros*. Acquirenda pecunie prætextus.

PAPAFIGAS. m. Aucell de unas cinch polzadas de llarch, pardo del llom, y blanch del ventre, las alas negras ab clapas blanques, la cua enterament negra: s' alimenta de insectes y fruytas, especialment de figas. *Becafigo, papafgo, papahigo, picafigo, ficedula*. Ficedula, æ.

PAPAFIGÓ. m. PAPAFIGAS. || ant. Espécie de caperutxa que guarda la cara de la intempèrie deixant los ulls llibres. *Papahigo*. Cucullus, i.

PAPAGALL Ó PAPAGAY. m. LLORO. || Flor, espécie de tulipá de color semblant al del papagall, y també las fullas. *Papagallo*. Versicolor flos.

PARLAR COM LO PAPAGALL. fr. Dir algunas cosas bonas y discretas sèns inteligència ni coneixement. *Hablar como el papagallo*. Temerè instar psittaci loqui.

PAPAL. adj. Lo pertanyent al Papa. *Papal*. Pontificius, papalis.

PAPALINA. f. Roba. PAMPOLINA.

PAPALLÓ. m. y

PAPALLONA. f. Insecte que té quatre alas compostas de una espécie de escata, que al tocarlas se torna com á pols, y s' agafa en los dits: n' hi ha de diferents espécies y colors; la major part, volan en las horas de més calor, però n' hi ha que sols se deixan véurer al entrant á la nit y voltan la llum artificial. *Mariposa, palomita*. Pyrausta, æ. || ant. PABELLÓ DE NIT.

PAPALMENT. adv. m. Ab autoritat y poder papal; com á papa. *Papalmente*. Ad instar pontificis.

PAPAMOSCAS Y PAPANATAS. m. Ximble, tonto, que qualsevol cosa crén. *Papanatas, papa-*

moscas, y papahuevos p. And. Stolidus, bardus.

PAPAORELLAS. m. ESTISPAETA.

PAPAR. v. a. Menjar coses tovas que no necessitan mastegarse. *Papar.* Pappo, as. || Fér poch cas de las cosas. *Papar.* Contemno, despicio, is.

PAPAROTAS. f. pl. Sopas tovas que's donan á las criaturas. *Papilla, papa.* Athara, pappa, pulicula, æ.

DONAR PAPAROTAS. fr. Posar mel, etc. á la boca de las criaturas, pera que s' aficionen á mamar sense repugnancia. *Paladear.* Infantes recentes nati palatum melle mulcere. || met. Enganyar ab astúcia y cautela. *Dar papilla.* Os alicui sublinire.

PAPARRA. f. Insecte sens alas, ab sis potas, ab que s' agafa fortament á la pell dels animals. *Garrapata.* Ridivius, ii. || Herba medicinal, espècie de espuela, ab las fullas de sota grans, amplas y semblants á las de la figuera infernal; las flors blavas, y las llavors grossas, triangulars, arrugadas, amargas y cáusticas: los polvos de ellas matan y fan fugir als polls. *Yerba piojera ó piojenta, albarraz, pituitaria, pásula montana.* Staphisagria, æ; pedicularis herba.

PAPARRA DE CA. PAPARRA. 1.

AGAFARSE COM UNA PAPARRA. fr. met. Arrimarse á una persona ab pesadesa y molèstia. *Pegarse como ladilla.* Molèstè alicquem premere.

TENIR PAPARRAS ALS ULLS. ref. *TENIR PEGA ALS ULLS.*

PAPARRUTXA. f. Bullofa, mentida. *Papar-rucha.* Mendacium, ii.

PAPAS. m. Nom que'ls moros donan als sacerdots cristians, y 'ls cristians pel mateix anomenan aixís als que'ls moros tenen per sacerdots. *Papaz.* Sacerdos, otis.

PAPAT. m. La dignitat de Papa y 'l temps que dura. *Papado, papazgo.* Papatus, pontificatus, us. || p. p. *Papado.* Pappatus.

PAPATERRA. m. Cuch, animal de cosa de un pam de llarch, cilíndrich, de color de castanya, moll, sens ossos, ni pens, ni altres òrgans exteriors que la obertura de la boca, y altres tres á cada costat, que són los de la respiració: viu ocult sota terra en paratges humits, y pòt propagarse tallantlo en dos ó més trossos. *Lombriz.* Lumbricus, i.

PAPAU. m. PAPO.

PAPAUORELLAS. m. ESTISORETA.

PAPAVERÁCEAS. f. bot. Família de plantas dicotiledóneas, las arrels de las quals són fibrosas, las camas pel comú herbáceas, ramosas y ab fullas senzillas, alternas, més ó menos talladas; las flors solitàrias, terminals, en ramellet ó panotxa; 'l càlis quasi sempre de dos fulletas caducas, la corola regular, generalment de quatre pétalos arrugats abans de obrirse, blanca, roja, groga ó morada; fruyt capsular, de una caseta, y en general de molts llavors, clara molsuda y oliosa; cotiledons plans per un costat y convèxos per altre. Lo such

lletós de molts plantes de aquesta família, que es gomós, rehinós, acre, amarch y pudent, es sumament narcótic. *Papaveráceas.* Papaveracæ, arum.

PAPELETA. f. Bitllet, paper de avís, ó en que's nota alguna cosa. *Papeleta.* Scheda, æ.

PAPELLÓ. m. PAPALLÓ. || ant. PABELLÓ.

PAPER. m. Teleta blanca feta de draps aplenats á cops fins á reduhirlos á un licor com llet: serveix pera escriptur y estampar. *Papel.* Charta, æ, papyrus, i. || Tarjeta pera poder entrar en algun lloch de diversió. *Boletin.* Tessera, æ. || Escrit que's posa en algun paratge públich pera fér saber alguna cosa. *Cartel, rótulo.* Parapegma, programma, atis. || Discurs escrit ó imprès. *Papel.* Libellus, i, parvus codex. || Personatge en lo teatro. *Papel.* Persona, æ. || La part de la comèdia que's dona á cada actor pera que la estudie. *Papel.* Comediæ pars recitanda. || *esquela.* || Lo que conté en sí alguna cosa ó que hi está embolicada, com: *PAPER* de agullas, etc. *Papel.* Involutum papyraceum. || met. Lo subjecte que té representació en qualsevol línea. *Papel.* Munus vel partes agens. || Lo regularment de estrassa que's posa entre full y full del escrit, pera que no s' esborren las lletres. *Teleta.* Segmentum papyri bibuli. || pl. GESTOS, FIGURAS, MONADAS.

PAPER AMONEDAT. Lo que té valor com la moneda. *Papel moneda.* Papyrus pro moneta.

PAPER BLANCH. Lo que no está escrit. *Papel blanco.* Charta pura.

PAPER DE ESTRASSA. Lo bast, de color obscur, y en que no's pòt escriptur. *Papel de estraza ó añasea.* Emporetica charta.

PAPER DE MARCA Ó FORMA MAJOR. Lo de major llargària, amplària y gruix. *Papel de marca mayor.* Macrocollum, i.

PAPER DE MARQUILLA. Lo mitjà entre 'l de marca major y 'l comú. *Papel de marquilla.* Medianæ formæ charta.

PAPER DE PLATA. Se diu de la quantitat de diner embolicada ab paper, que consta de 40 duros ó 75 lliuras catalanas. *Papel de plata.* Quadraginta monetarum argenteorum pondus uncie.

PAPER EN DRET. Informe que fan del plet los advocats en defensa de la sua part. *Papel en derecho.* Juridica allegatio.

PAPER FLORET. Lo de primera classe. *Papel florete.* Notæ primæ charta.

PAPER MITJÀ. PAPER DE MARQUILLA.

PAPER MULLAT. Lo que es de poca importància ó proba poch: se diu també de tot lo que es inútil. *Papel mojado.* Inutile scriptum.

PAPER QUE FON. *Papel que cala.* Bibula atramentum transmissens charta.

PAPER SELLAT. Lo que está senyalat ab las armas del rey, y serveix pera autorisar los instrumens legals y jurídichs. *Papel sellado.* Regio signo distincta charta.

PAPER VOLANT. Escrit curt y breu que s' espar-

general, y de tot lo pertanyent á la bona policia dels quevlurers. *Preboste*. Lictorum militarium præfectus in castris.

PARÁCLIT. m. Consolador; nom que's dóna al Esperit Sant. *Parácleto*, *paráclito*. Paraclitus, i.

PARACRONISME. m. Computació errada dels temps, posposant los sucesos al temps que han succehit. *Paracronismo*. Parachronismus, i.

PARADA. f. Detenció, la acció de parar en algun lloch. *Parada*. Mora, æ. || Suspensió, pausa, especialment en la música. *Parada*. Pausa, æ. || Los caballs que's mudan en una jornada. *Parada*. Faviores veredi. || mil. Formació de las tropas. *Muestra*, *parada*. Militaris decursio. || Còpia de núvols condensats en l'ayre. *Cargazon*. Nubium densitas. || La porció de mercaderias que s'ensenya pera regonéixer sa qualitat. *Muestra*. Mercium expositio. || ant. Ostentació, pompa, aparato. *Ostentacion*. Ostentatio, nis. || Aguayt. *Acecho*. Observatio, nis. Detenció que fá 'l gos en aguayt de la cassa. *Muestra*. Aucupi signum. || Detenció repentina de la llebra pera deixar passar al gos, y tornar atrás. *Gatada*. Repentinus fugientis leporis retrocessus. || ter. **FEIXA.** || pl. Detenció que fá 'l clero pera cantar las absoltas als difunts. *Posas*. Ad piaculares preces pro defuncto canendis stationes.

DISCURS Ó ORACIÓ DE PARADA. *Discurso adornado*, *oracion demasiado compuesta*. Lasciva oratio.

FÉR PARADA. fr. Detenirse en algun lloch. *Hacer detencion*. Manere.

FÉR PARADA DE SAS RIQUEZAS. fr. Ferne ostentació. *Exponer*, *ostentar sus riquezas*. Divitias ostentare.

PARADELLA BORDA. f. Herba perenne, la arrel de la qual es parda per fora y groga per dins, y serveix en la medicina: las fullas inferiors són llargas y punxagudas, la cama nusosa de quatre ó més peus de alt, roja y poblada de fullas més petites; las flors las tráu en las ramas en forma de anells. *Romaza*. Rumex, icis, ripolapatum, i.

PARADELLA HORTENSE. f. AMOR DE HORTOLÁ.

PARADERO. m. Lloch ahont se para ó ahont se vá á parar. *Paradero*. Terminus, i, finis, is.

PARADETA. f. d. Poca detenció. *Paradeta*, *paradilla*. Brevis cunctatio.

PARADIGMA. m. Exemple, exemplar. *Paradigma*. Paradigma, tis.

PARADÍS. m. Hort ameníssim ahont Dèu posá á nostre primer pare Adam, luego de haverlo criat. *Paraiso*. Paradysus, i. || La glória dels benaventurats, lo cel. *Paraiso*. Paradysus coelestis. || Felicitat eterna. *Bienaventuranza eterna*. Æterna beatorum felicitas. || met. Lloch ameno y deliciós. *Paraiso*. Paradysus, i.

PARADÍS HAJA. loc. ant. DÈU LO TINGA EN LO CEL.

GRA DEL PARADÍS. Herba de cama prima y de várias rametas que tenen dins uns grans del tamany de un pinyó, cendrosos, olorosos y agres. *Cardamomo*, *grana del paraiso*. Cardamomum, i.

PARADOR. m. APARADOR. || Qui's para; se diu regularment dels caballs. *Parador*. Gradum scite sistens equus. || Tinell, lleixa ó escudeller ahont está 'l vidre, etc. *Aparador*. Hyalotheca, æ.

PARADOXA Ó PARADOXE. f. Sentència extraordinària oposada á la opinió comú. *Paradoja*. Paradoxum, i.

PARADÓXICH, CA. adj. Lo que inclou paradoxas ó qui usa de ellas. *Paradójico*. Paradoxicus.

PARAFARNAL Ó PARAFAERNAL. adj. Se diu dels béns que corresponen á la dona casada, per successió ó de altre modo, fora del dot. *Parafarnal*. Parapherna, orum.

PARÁFRASA. f. ant. PARÁFRASIS.

PARAFRASADOR, A. m. y f. ant. Qui explica ó interpreta alguna cosa ab paráfrasis. *Parafraсте*. Paraphraсте, æ.

PARAFRASAR. v. a. ant. y

PARAFRASEJAR. v. a. Explicar de diversos modos una sentència. *Parafrasear*. Paraphrasium edhire.

PARAFRASEJAT, DA. p. p. *Parafraseado*. Plenius explicatus.

PARÁFRASIS. f. Explicació de una sentència ó cosa per més extens y de diversos modos. *Paráfrasis*. Paraphrasis, is.

PARAFRÁSTICAMENT. adv. m. Ab paráfrasis. *Parafrásticamente*. Paraphrasticè, per paraphrasim.

PARAFRÁSTICH, CA. adj. Lo que inclou paráfrasis ó li es propi. *Parafrástico*. Paraphrasticus.

PARAGOGÉ. f. gram. Addició de una lletra ó sílaba al fi de la paraula. *Paragoge*. Paragoge, es.

PARAGÓGICH, CA. adj. Lo pertanyent á la paragoge. *Paragógico*. Paragogicus.

PARAGRAF Y PARÀGRAFO. m. Divisió de un capítol que's nota ab aquesta seuyal §. *Parágrafo*, *párrafo*. Paragraphus, i. || Lo senyal ó caràcter que denota la divisió. *Párrafo*, *parágrafo*. Paragraphus, i. || La divisió que's fá en lo que s'escriu comensant nova ralla. *Aparte*. Paragrapheus, i.

PARALÁCTICH, CA. adj. Pertanyent á la paralaxe. *Paraláctico*. Paralactious.

PARÁLASIS. f. PARALÍSA.

PARALAXE Ó PARALÀXIS. f. astron. Diferència entre 'l lloch verdader y 'l aparent de un astre. *Paralaxe*, *paraláxis*. Parallaxe, es.

PARALELIPIPEDO. m. geom. Figura sòlida de sis plans paralelògramos, dels que cada dos oposats són iguals y paralelos. *Paralelipipedo*. Parallelepipedum, i.

PARALELISME. m. geom. La propietat que constituheix las líneas ó plans paralelos, ó la continuada igualtat de distàncies entre ells. *Paralelismo*. Parallelismus, i.

PARALELO. m. Coteig ó comparació entre dos cosas. *Paralelo*. Parallelum, i || adj. geom. Lo que está col·locat en total igualtat de distància á altra

cosa de sa espècie. *Paralelo*. *Parallelus*. || Corresponent, semblant. *Paralelo*. *Parallelus*.

CÍRCULS PARALELOS. Los que distan igualment en tota la circumferència. *Circulos paralelos*. *Paralleli circuli*.

PARALELÓGRAMO. m. geom. Figura de quatre costats, del quals cada dos oposats són paralelos. *Paralelógramo*. *Parallelogramum*, i. || adj. Fét, disposat en figura de paralelógramo. *Paralelógramo*. *Parallelogramus*.

PARALIPÓMENON. m. Un dels llibres de la Bíblia que conté coses historials. *Paralipómenon*. *Paralipomenon indecl*.

PARALIS Y PARALISIS. f. ant. y

PARALÍSIA. f. Tulidura; malaltia en que's relaxan los nirvis, perdent són vigor, moviment y sensació. *Paralisis, perlesia*. *Paralysis*, i.

PARALITICARSE. v. r. TULIRSE.

PARALÍTICAT, DA. p. p. TULIT. || adj. y

PARALÍTICH, CA. adj. Impedit, tocat de la paràlisi. *Paraltico, paralticado*. *Paralyticus*, *paralyti affectus*.

PARALLOFA. f. ter. PELLOFA.

PARALOGISAR. v. a. Persuadir ab sofismas ó discursos enganyosos. *Paralogizar*. *Sophismatibus suadere*, uti.

PARALOGISAT, DA. p. p. *Paralogizado*. *Sophismatibus suasus*.

PARALOGISME. m. Discurs fal·lós apoyat en rahons aparents. *Paralogismo*. *Paralogismus*, i.

PARAMENT. m. Adorno. *Paramento*. *Ornamentum*, i. || TAPISSERIA.

PARAMENT DE CASA. Los mobles y trastos de us comú de la casa, que's mudan facilment de una part á altra. *Ajuar, menaje de casa*. *Supellex, ctilis*.

PARAMENT DE CUYNA. Conjunt de eynas necessàries pera 'l servey de la cuyna. *Bateria de cocina*. *Coquinaria vasa*.

PARAMENT DE PEDESTAL. Lo pedestal considerat sens adornos y motlluras de dalt y de baix. *Neto*. *Stilobates nudus*.

PARAMENT DE TAULA. Lo servey. *Paramento de mesa*. *Mensæ apparatus instructus*.

PARAMENTS DE ALTAR Ó SACERDOTALS. ORNAMENTS.

PARÁMETRO. m. geom. Línea invariable que entra en la equació ó formació de una curva. *Parámetro*. *Parametrum*, i.

PARAMIJAL Y PARAMITJAL. m. náut. Los taulons dels costats de la nau desde popa á proa, que serveixen de refors al empostissat. *Cinta de la nave*. *Transversa ligna navis latera firmantia*.

PARANGONA. f. Entre estampers lo grau de lletra entre 'l gran cànon, petit cànon y missal. *Parangona*. *Typographicus caracter sic dictus*.

PARANGONAR. v. a. Comparar. *Parangonar*. *Duo inter se comparare*.

PARANÍNTICH, CA. adj. arq. Orde que usa

de ninfas en lloch de columnas. *Paraninfo*. *Paranymphicus*.

PARANINFO. m. Padri de las bodas. *Paraninfo*. *Paranymphus*, i. || Qui anuncia alguna felicitat. *Paraninfo*. *Paranymphus*, i.

PARANOMÀSIA. f. ret. Figura quant s'usa de paraulas semblants en las sil·labas, però de diversa significació. *Paranomasia*. *Annominatio, nis*.

PARANOMIA. f. Delicte que consistia entre'ls grechs en fèr una proposició contrària á las lleys de la república y sens observar las formas prescrites. *Paranomia*. *Paranomia*, æ.

PARANQUIL. m. PALANQUI.

PARANY. m. Trampa pera agafar aucells y altres animals. *Armadijo, armadija*. *Decipula*, æ. || Lo punt preparat pera esperar la cassa. *Paranza*. *Ad venandum statio*. || met. Trampa pera enganyar, seduhir ó fèr càurer. *Zancadilla, zalagarda, lazo*. *Supplantatio, nis*.

POSAR ALGUN PARANY. fr. met. Valerse de alguna trampa pera fèr càurer á algú de algun empleu. *Armar una zancadilla*. *Frauda circumvenire*. || Guarnir una trampa pera agafar aucells. *Poner un armadijo*. *Decipulam struere*.

PARANYER, A. m. y f. Qui cassa ab parany. *Parancero*. *Venator*, is.

PARAPETARSE. v. r. Posarse en lloch de fensat y á cubert del enemich. *Barrearse*. *Se munire*.

PARAPETO. m. fort. Fortificació, terraplé envers la campanya pera estar los soldats á cubert. *Parapeto*. *Peribulus*, i. || AMPIT.

PARAPIENO. m. Peu de vers compost de un jambo y un tribráqueo. *Parapieno*. *Parapienus*.

PARAPLUJA. m. PARAYGUA.

PARAR. v. a. DISPOSAR. || Detenir lo moviment ó acció. *Parar*. *Impedio*, is. || Adornar, com: *PARAR casa*. *Paramentar*. *Orno*, as. || Extèndrer la ma ó un pany de la roba, pera pèndrerer alguna cosa. *Aparar*. *Ad aliquid accipiendum protendere*. || Tractar mal de paraula ú obra. *Malparar, parar*. *Malè mulctare*. || SUSPÈNDER, PASMAR. || OMIRI BOTIGA. || v. n. Detenirse. *Pararse*. *Sisto*, is. || En los jochs de envit y altres senyalar la quantitat que se exposa. *Parar, poner*. *Spondeo*, es. || Reduhirse, convertirse una cosa en altra. *Parar*. *Venio*, is. || Cessar en lo moviment ó acció. *Parar*. *Sisto*, consisto, is. || Arribar al terme ó fi. *Parar*. *Venio*, is. || Recàurer en lo domini de algú. *Parar*. *Venio*, is. || Mostrar los gossos la cassa. *Parar, mostrar*. *Suspensione indicare*. || SUPRIR, AGUANTAR. || m. Joch de cartas en que lo qui 'l pórtia tráu una carta pera sí y altrás pera 'ls jugadors, y guanya aquell la carta del qual ix primer. *Parar*. *Aleatorius ludas*.

PARAR ANENT. fr. PARAR MENT.

PARAR EN BÈ. fr. Tenir bon fi ó éxit. *Parer en bien*. *Benè cedere*.

PARAR MAL. fr. MALPARAR.

ANAR À PARAR. fr. Dirigir-se à algun fi ó terme. Ir á parar. In hoc vel illud tendere.

NO DEIXAR PARAR À ALGÚ UN INSTANT. fr. Ocuparlo de continuo. No dejar á uno sentar el pié en el suelo. Jugiter aliquem labori addicere.

NO PARAR. fr. No desistir de algun intent, pretensió, etc. No parar. Salagere.

NO PODER PARAR. fr. No estar may quiet. No poder parar. Perinquietum esse.

SENS PARAR. loc. Sens interrupció ó detenció. Sin parar. Nulla interposita mora.

PARARSE. v. r. Detenir-se, aturarse. Pararse. Consto, as, immoror, aris. || Deixar de continuar un discurs. Quedarse, pararse. Hæreo, es. || met. Detenir-se, suspèndre-se en la resolució de alguna cosa per algun dubte ó reparo. Pararse. Hæreo, es, muto, as. || Mudar de color, quedarse parat per algun accident que sobrevé. Pararse. Hæreo, es. || **ADORNARSE, ATAVIARSE, PULIRSE.** || Se diu de las femellas de alguns animals quant tenen propensió al cóito. Andar salidas ó calientes. Catulio, is.

PARARSE TOT CURT Ó TOT PLEGAT. fr. Pararse de pronto. Repentè subsistere.

PARASCEVE. m. Preparació; se pren pel divendres sant, que era la preparació de la Pasqua segons lo ritu judaich. Parasceve. Parasceve, es.

PARASELENE. f. meteor. Imatge de la lluna que's representa en algun núvol. Paraselene. Paraselena, æ.

PARASISME. m. Accident perillós quasi mortal, en que's pert lo sentit per llarch temps. Parassismo, paroxismo. Superpositio, nis, paroxysmos, i.

PARASISMAL. adj. Lo pertanyent al parasisme. Parasismal. Paroxysmalis.

PARÀSIT, A. adj. Se diu de la planta que naix espontàneament sobre altra vegetal viu ó mort, com la cuscuta oficial. Parásito. Parasitus. || Se diu dels animals que s' allotjan en lo cos de altres pera viurer á sas expensas. Parásito. Parasitus. || m. pl. Orde de insectes, los caracters dels quals són: sis peus, sense alas, ulls llisos, boca quasi anterior, que consisteix en un xuclador retractil ó en una obertura situada entre 'ls llabis, ab dos mandíbules en forma de ganxo, com lo poll. Parásitos. Parasite, orum.

PARASOL. m. Especie de paraygua pera fér sombra. Quitasol, guardasol, parasol. Umbella, æ, umbraculum, i.

PARASTALGE Ó PARASTATGE. m. PRESTATGE.

PARASTRE. m. PADRASTRE.

PARAT, DA. p. p. Parado. Impeditus. || adj. ENCUGIT. || **ADORNAT.** || **ARMAT.** Armado. Lentatus. || met. ATURAT.

DEIXAR PARAT. fr. Deixar admirat, suspès. Dejar parado, atónito. Ad stuporem aliquem adigere.

PARATGE. m. Part, lloch, estància. Paraje.

Locus, i. || Estat ó disposició de alguna cosa. Paraje. Status, us. || ant. LLINATGE.

PARATITLA. f. Compendi, sumari dels títols. Paratitla. Paratitla, orum.

PARAULA. f. Ven articulada ó dicció significativa; es pròpia sols de la persona. Palabra. Verbum, i, vox, cis. || Locució, acció de parlar. Habla, palabra. Locutio, nis. || mús. LLETRA. || Seguretat, fermesa. Palabra. Data fides. || Promesa, oferta. Palabra. Promissum, i. || teol. Lo Fill unigénit del Pare, lo Fill de Déu. Verbo, palabra. Verbum, i. || mil. Orde, com: passe la PARAULA. Palabra. Mandatum, verbum, i.

PARAULA DE CASAMENT Ó DE MATRIMONI. La que's dòna reciprocament de contràure-lo y s' accepta, per la qual quedan obligats al compliment los que la donan. Palabra de matrimonio. Matrimonii sponsio.

PARAULA DE DÉU. L' evangeli, la escriptura, los sermons y doctrina dels predicadors evangèlichs. Palabra de Dios ó divina. Dei verbum.

PARAULA DE REY. loc. Pondera la seguretat y fermesa de la paraula que's dòna ú oferta que's fá. Palabra de rey. Constans, certa fides.

PARAULA OCIOSA. La que no té fi determinat, y's diu per diversió y passatemps. S' enten la ménos decent. Palabra ociosa. Otiosum, turpe verbum.

PARAULA PER PARAULA. m. adv. Enterament, y ab distinció; sens omitir ven alguna, en lo que's diu, escriu ó traslada. Palabra por palabra. Ad verbum.

PARAULA PESADA. La injuriosa ó que ofen. Palabra pesada. Verba graviora offensionis plena.

PARAULA PICANT. La que mortifica y causa ressentiment al qui's diu. Palabra picante, palabrita. Sævidictum, aculeus, i.

PARAULA PRENYADA. La que encloa més sentit del que manifesta. Palabra preñada. Dubium vel minax verbum.

PARAULAS BONICAS. Palabras dulces, blandas, cariñosas. Malsa dicta.

PARAULAS EN L' AYRE. Las inútils ó vanas. Palabras al aire. Inania verba.

PARAULAS FINGIDAS. Las que encubren altra cosa de lo que explican, fingint la intenció ó l' ánimo. Palabras fingidas. Dolosa verba.

PARAULAS FORMALS. Las mateixas que algú ha dit ó que's troban en algun escrit. Palabras formales. Ipsa verba.

PARAULAS MANYAGAS. Las dites ab suavitat. Palabras mansas. Malsa verba.

PARAULAS VANAS. PARAULAS EN L' AYRE.

PARAULAS Y PLOMAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA TOTES, Ó LAS PARAULAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA. ref. Denota 'l poch cas que's déu fér de las paraulas que's donan, per la facilitat ab que's trenquen ó no's cumpren. Palabras y plumas el viento ó el aire se las lleva. Inania venti verba ferunt.

AB MITJA PARAULA. m. adv. Pondera la eficàcia de

persuadir ó per la amistat ó per la autoritat que's té ab altre. *A media palabra.* Vix labris apertis.

AB POCAS Ó BREUS PARAULAS. m. adv. Concisament. *Con pocas palabras.* Paucis verbis; uno verbo.

À LA PRIMERA PARAULA. m. adv. Explica que algú ha entés à altre ja al comensar à explicar-se. *A la primera palabra.* Ex primo verbo. || À la primera manifestació del preu en que algú vol véndrer alguna cosa. *A la primera palabra.* Primo verbo.

À PARAULAS NÉCIAS Ó TONTAS ORELLAS SORDAS. ref. Denota que las cosas s' han de péndrer segons qui las diu, no fent cas de qui parla sense rahó. *A palabras locas orejas sordas.* Ad convicia surdus.

BONA PARAULA. ant. Oració que 's deya à la despedida principalment dels marins; així 's deya: la bona paraula, à la bona paraula, y també à la hora de bona paraula. *La buena palabra.* Oratio navigatorum abeuntium salutanda.

BONAS PARAULAS. loc. Denota que algú no's nega à fer lo que se li demana, però no ho fa. *Buenas palabras.* Bona verba.

BONAS PARAULAS Y DOLENTS FÉTS. ref. NI OBRA BONA, etc.

CADA PARAULA DOS MENTIDAS. fr. Se diu del molt mentider. *Miente mas que departe, ó que habla ó que da por Dios.* Singulis verbis mentitur.

CADA PARAULA ME ES UNA PUNYALADA. loc. Denota lo sensibles que són algunas paraulas. *Cada palabra es una lanzada.* Mihi odiosum atque intolerabile verbum.

CAPGIRAR LAS PARAULAS. fr. Donarlis altre sentit del que pròpiament tenen, ó de aquell en que's diuhen naturalment. *Torcer, trocar ó mudar las palabras.* Verborum sententiam invertire.

CULLIR LAS PARAULAS. fr. Notar algú las que altre diu per ser impròpias ó per lo que li pót importar. *Coger las palabras.* Verba alterius diligenter notare.

CUMPLIR LA PARAULA. fr. No faltar à lo que s' ha promés. *Cumplir la palabra.* Promissa tenere.

CURT DE PARAULAS. expr. Fallat de paraulas ó que no li acuden pera explicar-se. *Corto.* Verborum egenus.

DEIXAR À ALGÚ AB LA PARAULA EN LA BOCA Ó SENSE PARAULA. fr. Deixarlo sense saber que respóndrer. *Atarugar, atragantar á alguno.* Mutum aliquem redere.

DEIXAR AB LA PARAULA EN LA BOCA. fr. Girar las espallias à algú sens escollir lo que diu. *Dejar á alguno con la palabra en la boca.* Intercepto verbo adire.

DEMANAR PARAULA. fr. ant. Demanar llicència pera parlar. *Pedir licencia, permiso, palabra.* Veniam, facultatem petere.

DE PARAULA. m. adv. De boca, en contraposició de per escrit. *De palabra, á boca, de viva voz, verbalmente.* Verbis; verborum ope. || DE PART MIA.

DE PARAULA EN PARAULA. m. adv. De una rahó ó ditxo en altra: s' usa pera explicar que ab ellas se

vá encenent una disputa. *De palabra en palabra.* Sensim.

DESMANDARSE DE PARAULAS. fr. Parlar molt y sense consideració. *Desmandarse en palabras; irse á boca, ó irsele á alguno la boca.* Temerè loqui; loquendo irasci.

DONAR BONAS PARAULAS. fr. Mantenir la esperansa de algú ab rahons. *Dar buenas palabras.* Alicui verbis de re aliqua spei ostendere.

DONAR PARAULA. fr. ant. Donar llicència. *Dar permiso.* Veniam, facultatem dare. || y

DONAR SA PARAULA. fr. Obligarse ab ella à cumplir alguna oferta ó promesa. *Dar palabra ó su palabra.* Fidem dare.

EMPEÑAR LA PARAULA. fr. Prométrer formalment baix sa paraula. *Empeñar la palabra.* Fidem interponere.

ENTRETENIR AB PARAULAS. fr. Fér esperar. No cumplir. *Entretener con palabras.* Verbis ductare.

EN UNA, DOS Ó EN POCAS PARAULAS. m. adv. Breument. *En una, dos ó en pocas palabras.* Uno, duobus, paucis verbis.

ESCAPARSE UNA PARAULA. fr. Dir inadvertidament lo que no es del cas, ó que convenia callar. *Ira escaparse una palabra.* Verbum temerè decidere.

ESTALVIAR Ó AFORRAR PARAULAS. fr. No allargarse en una conversació. *Ahorrar palabras.* Verba mittere.

FALTAR PARAULAS. fr. Pondera la excel·lencia y grañdesa de alguna cosa, y que no's pót explicar ni alabar dignament. *Faltar palabras.* Verba deficere.

FALTAT DE PARAULAS. fr. CURT DE PARAULAS.

FÉR BONA SA PARAULA. fr. Prométrer cumplir-la. *Prometer cumplir su palabra.* Polliceri se præstaturum quod spondit.

FÉR PARAULA. fr. PARLAR.

HOME DE PARAULA. Qui la guarda. *Hombre de su palabra.* Homo integræ fidei.

LA MEVA PARAULA ES Ó VAL UN ACTE. loc. Assegura lo que's promet. *Mi palabra es prenda de oro.* Fide mea auro pretiosior est.

LA MILLOR PARAULA ES LA QUE ESTÁ PER DIR. ref. POCH PARLAR ES SABIESA.

LA PARAULA QUE HA SURTIT DE LA BOCA, NO PÓT TORNAR ATRÁS. ref. Denota la reflexió y cautela que's deu tenir en proferir las paraulas especialment las que poden ferir; perque una vegada ditas no poden tornar atrás. *Palabra y piedra suelta no tira vuelta; palabra de boca piedra de honda.* Nesci vox missa revertè.

LAS BONAS PARAULAS FAN MENJAR ALS MALALTS. ref. Denota que las bonas rahons ó reflexions regularment tot ho arreglan. *Cuales palabras te dicen, al corazon te ponen.* Animus in auribus habitat.

LLEVAR LA PARAULA DE LA BOCA. fr. met. Adixarse à dir lo que altre tenia intenció. *Coger, quitar la palabra de la boca.* Sermonem occupare

MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA. fr. No complir-la. *Faltar á la palabra.* Fidem mutare.

MASTEGAR Ó MENJARSE LAS PARAULAS. fr. Tartamudejar, pronunciar mal. *Mascar, musitar, mamujar, mamellar; comerse las palabras ó sílabas.* Balbutio, is.

MITJAS PARAULAS. loc. Explicació enfática ó no cabal de algun concepte, ó las que's pronuncian entre dents. *Medias palabras.* Dimidiata verba.

NO DIR Ó NO PARLAR PARAULA: ó SENSE DIR Ó PARLAR PARAULA. fr. Callar ó guardar silenci, ó no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó demana. *No decir ó no hablar, ó sin decir ó hablar palabra.* Obmutescere.

NO DIU PARAULA QUE NO MENTA, Ó MENT Á CADA PARAULA. loc. CADA PARAULA, etc.

NO HI HA PARAULA BEN DITA, QUE NO SIA MAL COMPRESA Ó ENTESA. ref. Repren als maliciosos y mal intencionats, que pel regular interpretan malament lo que's diu sense malícia ó ab bona intenció. *No hay palabra mal dicha, si no fuese mal entendida.* Verba, nisi invertas, nulla sinistra forent.

NO SABERSE TRÁURER LAS PARAULAS DE LA BOCA. fr. No saber parlar per causa de encogiment, espant ó pera tartamudejar. *Heldrsele á alguno las palabras.* Balbutio, is.

NO SÉR MÉS QUE PARAULAS. fr. Denota que en alguna disputa ó altercat no hi ha hagut cosa de cuydado, atenció ó sentiment. *No ser mas que palabras.* Non ultrá verba certare.

NO TENIR PARAULA Ó LA PARAULA. fr. Faltar á ella, no guardarla. *No tener palabra.* Datam fidem fallere.

NO TENIR PARAULAS. fr. Nó explicarse en alguna matèria ó per sufriment ó per ignorancia. *No tener palabras, ó no tener palabras hechas.* Verba alicui deesse.

PASSAR Ó ENTRETENIR AB PARAULAS Ó AB BONAS PARAULAS. fr. Entretenir á algú ab ofertes ó promesas sèns arribar al compliment de lo que's preten. *Traer en palabras.* Promissis deludere.

FÉR PARAULA. loc. ant. ARENGAR.

PÈNDRE LA PARAULA. fr. Parlar primer ó prosseguir la conversació que altre ha deixat. *Tomar la palabra.* Sermonem arripere. || Acceptar la promesa pera reconvenir al que la dóna, si falta á ella. *Tomar ó coger á uno la palabra.* Fidem datam accipere.

PÈNDRE PARAULA. fr. ant. *Tomar licencia.* Veniam sumere.

PÈNDRE LA PARAULA. fr. Quedar sèns poder parlar per alguna malaltia. *Perder el habla.* Voce privari. || met. No saber que dir. *Perder el habla.* Obmutescere.

PESAR LAS PARAULAS. fr. met. Reflexionarlas ab atenció. *Pesar las palabras.* Verba appendere, moderari.

QUEDAR BÈ AB BONAS PARAULAS. ref. Aconsella que qui no dóna lo que li demana, se excuse ab

bonas paraulas. *Miel en la boca, y guarda la boña.* Verba suavia fac nummos qui dare recusar.

RETIRAR LA PARAULA. fr. TORNAR LA PARAULA ATRÁS. SOBRE LA PARAULA. m. adv. Sens altra seguretat que la paraula que's dóna de fèr alguna cosa. *Sobre su palabra.* Fide sua.

SOLTA LAS PARAULAS COM LOS ASES LOS PETS. loc. prov. que repren al que diu las cosas sens atèndrer si poden sèr perjudicials ó no. *Hablar sin pensar, es tirar sin encargar.* Non meditata loqui cæco est joculariter arca.

TENIR MÉS PARAULAS QUE UN BREVARI. fr. met. Parlar més de lo que es regular. *Tener mucho pico.* Nimis loqui.

TENIR PARAULAS Ó QUATRE PARAULAS. fr. Renyir. *Tener palabras; trabarse de palabras.* Verbis cum aliquis contendere.

TORNAR LA PARAULA. fr. Recobrar l' us de la veu. *Recobrar el habla.* Voce expediri.

TORNAR LA PARAULA ATRÁS. fr. Desdirse. *Volverse atrás.* Dictis non stare.

TRACTAR MAL DE PARAULAS. fr. Injuriar ab algun ditxo ó veu sensible. *Tratar mal de palabra.* Conviciis aliquem onerare.

TRENCAR LA PARAULA. fr. MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA.

UNA PARAULA. loc. S' usa pera cridar á algú pera conversar apart. *Palabras, una palabra.* Paucis te volo.

VÈNDRE PARAULAS. fr. met. Enganyar ó tenir entretingut á algú ab ellas. *Vender palabras.* Verba dare.

PARAULADA. f. Ditxo dissonant, indecent y gravement sensible. *Palabra, remoque, tarascada.* Convitium, ii.

PARAULETA. f. d. *Palabrita, ica, illa.* Vocula, æ. || Paraula sensible ó que pórtia molta ànima ó significació ó alusió amagada. *Palabrita.* Verbum aculeatum.

PARAULISTA. m. ant. Xarrayre, qui parla molt, ofereix sèns reparo y no cumple res. *Palabrita, palabrero.* Garrulus, i.

PARAYGUA. m. Espècie de girasol pera guardar de la pluja. *Paraguas.* Umbella, æ.

QUANT PLOU MOLT NO VALEN PARAYGUAS. loc. prov. Denota que quant són molts las desgràcias no si pòt donar cobro. *Agua sobre agua, no vale sayo ni capa.* Non segulum crebro, non pænula sufficit imbri.

PARAYRE. m. Oficial, mestre que carda 'ls panyos á la perxa. *Pelaire.* Carminarius, is.

PARAYRERIA. f. Ofici de parayre. *Pelairia.* Carminatoris officium.

PARBOST. m. PREBOST.

PARCA. f. Destino, sort, fat. *Parca.* Parca, æ. || poét. Veu ab que's significa la mort. *Parca.* Parca, æ.

PARCAMENT. adv. m. Escassament, ab moderació. *Parcamente.* Parcè.

PARGER. m. Company ab altre en algun tracte. *Aparcero*. Socius, ii. || Lo qui cultiva alguna heretat donant part dels fruits al amo, y quedant part pera ell. *Aparcero, colono, granjero, quintero*. Particeps, ipis.

PARCERIA. f. Tracte dels que van a la part en algun negoci. *Aparceria*. Conseciatio, nis.

PARCIAL. adj. Lo pertanyent a la part de algun tot. *Parcial*. Ad partem pertinens. || Partidari, qui segueix lo partit de altre. *Parcial*. Factiosus. || Amich, afecte. *Parcial*. Cliens, tis.

PARCIALITARI, A. adj. ant. *PARCIAL*. || *MANIÁTICH, BOIG*.

PARCIALITAT. f. Partit, facció. *Parcialidad*. Factio, nis. || Amistat, familiaritat. *Parcialidad*. Amicitia, æ. || **BANDO, LLIGA.** || Passió del ánimo que impedeix la rectitut dels judicis. *Parcialidad*. Animi præoccupatio.

PARCIALMENT. adv. m. En quant a alguna part ó tots. *Parcialmente*. Factiosè. || Ab inclinació amistosa a alguna part. *Parcialmente*. Studio, comiter.

PARCIÓ. f. PARTICIÓ.

PARCO. m. Paper de perdó en las escolas. *Parre, parco*. Impunitatis schedula. || adj. Económic, moderat en l'us de las cosas. *Parco*. Accinctus, parcus. || Moderat en lo menjar y béurer. *Sobrio, parco*. Sobrius.

PARDAL. m. Aucell molt comú, que té las plomas pardas, variadas ab algunas clapas y plomes negres, lo bech recte y curt; lo mascle té en lo coll sola del bech una clapa negra: la femella es un poch més petita, de color més clar y cap més estret. *Gorrion, pardal, pardillo*. Passer, is. || met. Astut. *Pájaro*. Callidus.

PARDAL ROQUER Ó TORROGÀ. Lo de verdissa. *Gorrion silvestre*. Passer montanus.

JA HAN FUGIT LOS PARDALS DEL NIU. fr. met. ab que 's denota que ha passat la ocasió de conseguir alguna cosa. *En los nidos de antaño no hay pájaros ogaño*. Hic veteres annus vacuos videt alite nidos.

MATAR DOS PARDALS DE UN TRET, DE UN TIR Ó DE UNA PEDRADA. fr. **AB UNA VIA, ETC.**

MÉS VAL UN PARDAL EN LA MA QUE UNA PERDIU EN L'AYRE, ó **QUE DOS VÉURELS VOLAR.** ref. Denota que no aventurem lo bè ó conveniència que gosam per la esperansa de altre que se 'ns figura major. *Mas vale pájaro en mano que buitre volando; por el alabado dejó el conocido, y vime arrepentido*. Melior est tuta pax, quam sperata victoria.

PARDALET. m. d. *Pajarillo, ito*. Passerculus, i.

TENIR PARDALETS AL CAP. fr. met. Bojejar. Se diu principalment de las donas coquetas. *Ser un cascabel*. Inani capite esse.

PARDEJAR. v. n. Ressaltar lo color pardo. *Pardear*. Fuscum apparere.

PARDENÇA, A. adj. Lo que té un color que tira a pardo. *Aburelado*. Barras.

PARDO, A. adj. Color que resulta de la mescla de blanch y negre. *Pardo*. Fuscus. || m. Lo mascle de la ossa ó pantera. *Pardo*. Panthera, æ.

PARDÓS, A. adj. De pardo clar. *Parduro*. Subfuscus.

PARE. m. Qui engendra ó procrea a altre. *Padre*. Pater, tris, parens, entis, genitor, is. || La primera persona de la Santíssima Trinitat. *Padr*. Pater, tris. || Autor de qualsevol obra. *Padre*. Pater, tris. || Lo mascle de bestiar destinat pera la procreació. *Padre*. Admissarius mas. || Títol del principal de alguna descendència. *Padre*. Pater, tris. || Qui afavoreix ó fá ofici de pare envers algu. *Padre*. Pater, tris. || Qui en temps antich fou celebrant en alguna ciència ó facultat. *Padre*. Pater, tris. || Lo religiós sacerdot y lo ancià en senyal de veneració y respecte. *Padre*. Pater, tris. || Nom que 's dona als prelats, sants, mestres y doctors de la iglésia. *Padre*. Pater, tris. || Qualsevol dels que han concorregut a un concili. *Padr*. Pater, tris. || pl. Lo pare y la mare. *Padres*. Parentes, tum. || Los avis y ascendents. *Padres*. Proavi, orum. || Los individus de alguna religió ó congregació. *Padres*. Patres, um.

PARE ADOPTIU. Qui ha adoptat fill de altre participantli 'ls drets de propi. *Padre adoptivo ó por adopcion*. Adoptator.

PARE CONDESCENDENT Ó INDULGENT. Lo qui demostra massa carinyo als fills y no 'ls corregeix com déu. *Padrazo, padron*. Pater nimis indulgens.

PARE CONSCRIPT. Lo senador entre 'ls romans. *Padre conscripto*. Conscriptus pater.

PARE DE ÀNIMAS. Párroco. *Padre de almas*. Parochus, i.

PARE DE FAMÍLIAS. Cap de casa, tant que tinga fills com nó. *Padre de familia*. Pater familias.

PARE DE LA PÀTRIA. Qui ha fet particulars serveys per sa pàtria. *Padre de la patria*. Pater patriæ.

PARE DELS BOIGS. m. Qui cuyda de ells. *Loquens*. Amentium custos.

PARE DE POBRES. Qui 'ls assisteix. *Padre de pobres*. Pater pauperum.

PARE DE PROVÍNCIA. Qui ha estat provincial d'alguna religió. *Padre de provincia*. Pater provincie.

PARE ESPÍRITUAL. Lo confessor que cuyda y dirigeix l'esperit y consciència del penitent. *Padre espiritual*. Consciencie rector; spiritualis pater.

PARE NOSTRE. La oració dominical. *Padre nostro*. Dominica oratio. || Glória, gra gros que 's posa cada deu en los rosaris, pera senyal de que s'ha de dir lo pare nostre. *Padre nuestro, diez de rosario*. Grandior in rosario globulus.

PARE PUTATIU. Qui es tingut y reputat per pare. *Padre putativo*. Putativus pater.

PARE SANT Ó SANT PARE. Lo Papa. *Padre santo*. Papa, æ.

PARES DE LA IGLESIA. Los altres eclesiàstics

dels 12 primers sigles que han conservat las tradicions de la iglesia; y 'ls doctors de la iglesia grega y llatina que escrigueren sobre 'ls misteris y doctrina de la religió. *Santos padres de la iglesia. Ecclesiæ patres.*

PARES DEL DESERT. LOS ANACORETAS. *Padres del yermo. Eremiticæ patres.*

À PARE GUARDADOR FILL DISSIPADOR. ref. Denota que freqüentment succeeix à un pare avaro un fill pròdich. *À padre endureador hijo gastador; à padre gamador hijo despendedor.* Quæ pater accumulât, dispergit prodigus hæres.

À QUI ES PARE BÀSTALI MARE. ref. Repren al que tenint pocs mèrits se queixa del poch premi. *À quien es padre bàstale madre.* Dat indignis venia columbis.

DE PARE SANT LO FILL DIABLE. ref. Denota que no sempre aprofita la bona criansa dels fills, si són de mal natural. *De padre santo, hijo diablo.* Bono ex parente natus pessimus.

DIR SÍ PARE. fr. fam. Estar alguna dona en aptitud de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis aptam esse vel paratam.

ENTRE PARES Y HERMANOS NO VULLAS VICAR LAS MANOS. ref. Denota que no's prenga part en los disturbis dels parents, perquè aquests fàcilment se componen, y després se pert la amistat ab uns y ab altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Ne ad propinquorum rixas accedas, si amicitiam optas conservare.

LO PARE GUANYA 'L RAL Y 'L FILL LO GASTA MAL. ref. Denota que lo que alguns juntan ab treball, sos hereus solen dissiparho en breu temps. *Nuestros padres à pulgadas, y nosotros à brazadas.* Absumit natus genitor quæ congerit æra.

LO PARE NO ES NAT Y 'L FILL SALTA PEL TERRAT. ref. Repren als qui disposan anticipadament de las cosas de que no tenen seguretat. *Hijo no tenemos, y nombre le ponemos.* Nec peperit capra, et nunc hædus ludit in agris.

NO LA PERDONA À SÓN PARE. loc. fam. S' aplica à la persona que sols aten à sòn interès, y al qui dia librement sòn parer sense guardar respecte à ningú. *No ahorrarse con nadie ó no ahorrarse con su padre, ó no ahorrarse con nadie ni con su padre.* Nulli parcere nec patri quidem.

NOSTRES PRIMERS PARES. Adan y Eva de qui descendeixen tots los homes. *Nuestros primeros padres.* Primi parentes.

QUI TÉ 'L PARE BATLE, SEGUR VÁ À VERBAL. fr. QUI TÉ LA PAELLA, etc.

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. fam. Poder referir alguna cosa ab puntualitat. *Saberlo como el Ave María.* Adamusim aliquid memoriter recitare.

SEMBLAR À SÓN PARE. fr. Semblarli en las faccions ó costums. *Padrear; ser muy hijo de su padre.* Patrem facie indole, moribus referre.

SI 'L PARE ES MÚSICH, LO FILL ES BALLADOR; Ó 'L PARE JUGLAR Y 'L FILL TIMBALER. Denota que 'ls fills

solen tenir lo mateix geni y costums dels pares. *Por do salta la cabra, salta la que mama; cabra por viña, cual la madre tal hija.* Quà capra cumque salit, matris salit æmulæ hædus.

SOBRE PARE NO HI HA COMPARE. ref. AMOR DE PARE, etc.

TENIR LO PARE BATLE. ref. Contar en qualsevol sol·licitut ab un decidit protector. *Tener el padre alcalde.* Judicem cognatum, amicum habere.

TROBAR PARE Y MARE. fr. met. Denota que algú troba qui'l afavoreix y cuyda com ho podrian haver fét sos pares. *Hallar padre y madre.* Optimum patronum nancisci.

UN PARE PERA CENT FILLS Y NÓ CENT FILLS PERA UN PARE. ref. Denota 'l verdader y segur amor dels pares pels fills, y la ingratitut ab que aquests solen correspondrer. *Un padre para cien hijos y nó cien hijos para un pads.* Centenæ proli genitor vel prospicit unus.

PAREDAMENT. m. La acció de paredar. *Emparedamiento.* Inclusio, nis.

PAREDAR. v. a. Tancar entre quatre parets. *Emparedar.* Intra parietes claudere. || Tapar ab pared alguna porta ó finestra ó altra obertura. *Cegar, tabicar, tancar.* Obturo, as.

PAREDASSA. f. aum. Se diu de la que queda en peu en las ruinas de un edifici. *Paredon.* Parietina, æ.

PAREDAT, DA. p. p. *Emparedado.* Parietibus clausus. || Dit de la porta, finestra, etc. *Cegado, tabicado.* Occlusus.

PAREDER Y PAREDOR. adj. MESTRE DE CASAS.

PAREDETA. f. d. *Paredilla.* Paries humilis.

PAREGUT, DA. p. p. SEMBLANT.

BEN PAREGUT. exp. Bonich de cara, de bona fisonomia. *Bien parecido.* Formosus.

PARÉIXER. v. n. SEMBLAR, APARÉIXER. || COMPARÉIXER.

À MON PARÉIXER. loc. Al meu modo de entèndrer. *À mi ver.* Meo judicio.

PER BEN PARÉIXER. loc. *Por el bien parecer.* Ne ulla offensio detur.

PARELL. m. Conjunt de dos cosas de una mateixa espècie. *Par.* Par, is. || Dos bous ó animals de jòu. *Yunta, par.* Jugum, i.

À PARELLS. m. adv. De dos en dos. *À pares.* Bini.

À PARELLS Ó SENARS. m. adv. Sort tenint en la ma closa en número de qualsevol cosa, y preguntant à altre si es número par ó senar. Si no ho acerta pert, y si ho acerta guanya. *À pares ó nones.* Par impar.

POSAR, FÉR VENIR À PARELLS. fr. Fér que vinga de dos en dos. *Parrear.* Binarios facere.

POSARSE À PARELLS. fr. POSARSE DE DOS EN DOS.

QUIN PARELL! DÉU NE HA ENDRESSADA UNA CASA. loc. Dóna à entèndrer que 'ls que són semblants en las inclinacions y costums se buscan uns als altres; y comunment s' aplica als dolents. *Dios los cria y ellos se juntan.* Crobyi jugum.

PARELLA. f. JOVA. || Conjunt de dos coses semblants. *Pareja.* Par, is.

TORNAR LA PARELLA. fr. RESCABALARSE.

PARELLÓ. m. PERELLÓ.

PARENÇA. f. ant. APARIÉNCIA. || PRESÉNCIA.

PARENÇA PINGIDA. EXTERIORITAT.

GRAN PARENÇA Y POCHS FÉTS. ref. MOLTÀ PRESA Y POCA ENDRESSA.

PARENSE. adj. ant. PERESÓS. || Ben paregut. *Bien parecido.* Decorus facie.

PARÉNESIS. f. EXORTACIÓ.

PARENÉTICH, CA. adj. Exhortatori. *Parenético.* Pareneticus.

PARENT, A. adj. Ascendent, descendent y col-lateral de una família per consanguinitat ó afinitat. *Parente.* Consanguineus. || SEMBLANT, CONSEMBLANT. || pl. ant. ANTEPASSATS. || Lo pare y mare. *Padres.* Parentes, um.

PARENT PER CASAMENT. AVÍ.

ESTAR DE AB SOS PARENTS. fr. ESTAR DE AB SOS AMICHES.

NO TENIR PARENT NI AMICH. fr. Expressa que algú no's condol del mal dels altres. *No tener prójimo.* Proximo nec minimum consulere.

NO TINDRÁS PARENT MILLOR QUE UN AMICH QUE TINGA AMOR. ref. MÉS VAL UN BON AMICH QUE CENT PARENTS. SÉR PROP PARENTS. fr. *Tocar de'cerca.* Proxima cognatione conjungi.

PARENTELA. f. Conjunt de tots los parents. *Parentela.* Consanguinitas, atis. || PARENTIU.

PARÉNTESIS. m. ort. Lo pensamentó idea que s' interposa en un període interrompint són sentit, però no mudantlo. *Paréntesis.* Parenthesis, is. || Signe ortogràfic de aquesta figura () que conté lo interposat en un període, y denota que s' ha de pronunciar en veu més baixa. *Paréntesis.* Parenthesis, is. || ret. RETICÉNCIA. || met. Breu suspensió encara que no sia en lo llenguatge. *Paréntesis.* Parenthesis, is.

ENTRE PARÉNTESIS. m. adv. Interposant alguna cosa. *Entre ó por paréntesis.* Per parenthesisim.

PARENTIU. m. Vincle, conexió per consanguinitat ó afinitat. *Parentesco, parentela.* Necessitudo, inis. || PARENTELA. || Unió ó enllassament de las cosas entre sí. *Parentesco.* Vinculum, i, conjunctio, nis.

PARENTIU ESPIRITUAL. Lo que's contrau en los sacraments. *Parentesco espiritual.* Spiritualis cognatio.

CONTRAURE PARENTIU. exp. Obtenir ab altre afinitat espiritual ó legal. *Emparentar, contraer parentesco.* Affinitate conjungi.

PARER. m. Dictàmen, vot, opinió. *Parecer.* Sententia, æ. || INTENCIÓ, PROPÓSIT, RESOLUCIÓ. || CONSELL, CONSENTIMENT. || Sugestió ó inspiració que inclina persuadint. *Parecer.* Sententia, æ. || v. n. PARÉIXER.

À BON PARER. m. adv. Denota que algú obra ab respecte á lo que poden dir de ell y nó segons sa inclinació ó geni. *Por el bien parecer.* Ut aliorum offensio vitetur.

À MON PARER. m. adv. À MON PARÉIXER.

DONAR PARER. fr. DONAR CONSELL.

ESTAR SEMPRE EN SÒN PARER. fr. No voler mudar de dictàmen. *Estar en su parecer, en sus trece.* In sententia manere.

PARET. m. Fàbrica alsada á plom, del gruix y alsària corresponent pera tancar los edificis y sostenir los sostres y cubertas. *Pared.* Murus, i, paries, etis. || met. Tanca de murtra, boix, etc., ab que's tancan y guardan los quadros dels jardins. *Pared, Seto, Septum, i.* || pl. met. La casa pròpia de cada hu. *Paredes.* Domus, us.

PARET À CALS Y ARENA. *Pared de cal y canto.* Cementarius paries.

PARET DE CANTELL. ENVÀ.

PARET DE CAP Y TRAVÉS. La en que 'ls mahons se col-locan los uns atravesats al cap dels altres. *Pared á soga y asta.* Invicem transversis lateribus paries.

PARET AL MITJ. m. adv. Denota que sols per un paret se separa una casa de altra. *Pared en medio.* Paries intergerinus || met. Denota la immediació y cercania de alguna cosa. *Pared en medio.* Aliqu interjecto contiguus.

PARET À TALÚS Ó ATALUSSADA. La que se eleva en disminució, ó que es més dobla per la part inferior que per la superior. *Pared escarpada.* Declive murus.

PARET DE PEDRA DE TALL. *Pared de piedra labrada.* Quadrati saxi murus.

PARET DE PEDRA PICADA. *Sillertia.* Paries ex lapidebus quadris.

PARET DE PEDRA SECA. Albarada. *Horma, pedris pared de piedras en seco.* Maceria, æ.

PARET DE RAJOLA. *Pared de ladrillo.* Murus lateritius.

PARET DE RAJOLA Ó DE MAHÓ DE PLA. *Citara, iscon.* Unius lateris crassitudine paries.

PARET DE TÀPIA. TÀPIA.

PARET MESTRA Ó PRINCIPAL. Qualsevol de las principals y més grossas que sostenen un edifici. *Pared maestra.* Solidus, primarius, princeps paries.

PARET MITJERA Ó MITJANA. La que es comuna á dos cases. *Pared medianera, de medianería.* Intergerinus, communis paries.

PARET SECA. PARET DE PEDRA SECA.

PARET VELLA Ó ENDERBOCADA. *Pared vieja ó que desmorona.* Parietina, æ.

PARETS HI VEUREN Y MATAS OUREN. ref. LAS BATITENEN ULLS, etc.

ARRIMARSE À LAS PARETS. fr. Estar borratxo. *Arrimarse á las paredes; hacer el arrimón.* Vino maderere.

DEIXAR CAIXALS EN LA PARET. fr. Deixar las pedras ó rajolas sobreixint pera continuarla. *Adular.* Prominentes lapides relinquere.

DONARSE DE CAP Ó PEGAR LO CAP PER LAS PARETS. fr. met. Explica lo gran enfado de algú. *Darse contra la pared.* In parietem impetere. || Apurarse, fatigarse sèns acertar en lo que 's desitja. *Darse*

por las paredes, ó esquinas ó contra las esquinas. Inutiliter defatigari; operam perdere.

ENTRE QUATRE PARETS. m. adv. Denota la soledat y retiro en que está algú. *Entre cuatro paredes. Intra parietes.*

HERBA DE LAS PARETS, MORELLA ROQUERA.

SALTAR LA PARET Ó PER LAS PARETS. fr. Escaparse ó fugir. *Saltar por las paredes.* Parietes ad insequentes effugiendos superare.

PARETASSA. m. sum. PAREDASSA.

PARHÉLIO. m. Espécie de meléoro que consiste en un sol aparent que 's manifesta prop del verdader, per la reflexió de sa llum en lo núvol, y seigneix són moviment. *Parelia, parelio; parhelio.* Parhelion, ii.

PÀRIA. f. PARELL. PARELLA. || COMPANYIA, TRACTE. || IGUALTAT. || ant. Temps del verb PAREN. *Parrecia.* Videbatur.

PÀRIA. m. Home de la ínfima casta entre 'ls indios; y per extensio s' diu dels desgraciats ó esclaus que no poseheixen res. *Paria.* Infimus plebis. || f. plu. y

PARIATGE. m. Tribut que paga un príncep á altre en regoneixement de superioritat. *Parias.* Regis tributum superiori principi subjectæ ditionis gratia dignitatum. || Tribut del tant per cent que paga 'l comers pera mantenir sos establiments. *Pariaje.* Vectigal, is.

NO HAVER PÀRIA DE FEMBRA. fr. ant. *No tocar mujer.* Ad fœminam non accedere.

PARÍCIA. f. ant. EPÍFANIA.

PARIDA. f. L' acte y efecte de parir. *Paridura, parto.* Partus, us.

PARIDORA. f. Dona fértil y fecunda. *Paridera.* Fœcunda fœmina.

PARIETAL. adj. anat. S' aplica á cada un dels ossos situats en las parts mitja y lateral del cap, y que són las majors entre las que forman lo cráneo. *Parietal.* Parietalia ossa.

PARIFICAR. v. a. Probar, apoyar ab alguna paritat ó exemple. *Parifcar.* Paritate, similitudine probare.

PARIFICAT, DA. p. p. *Parifcado.* Paritate probatus.

PARIGÜELA. f. Civera, bayart. *Parihuela.* Gestatorium, ii.

PARIMENT. m. ant. PART.

PARIÓ, NA. adj. Igual, semblant. *Parejo, compañero.* Æquus. || COMPANYY, COMPANYÓ.

PARIR. v. a. Donar á llum en temps oportú la femella lo que tenia concebut en lo ventre. *Parir.* Genero, fœlo, as. || RÓNDRE. || met. Sentir los pares los traballs dels fills, com: tal mare HA PARIT móltas vegadas als fills. *Parir.* Pario, is. || Explicar bé y ab acert lo concepte del enteniment. *Parir.* Aptè disserere. || v. n. met. Eixir á llum ó al públich lo que estava ocult ó ignorat. *Parir.* Aliquid occultum in lucem prodire.

ESTAR PER PARIR Ó EN DIAS DE PARIR. fr. *Estar ó*

andar en dias de parir. Partum appropinquare.

PARISIENCH, CA, Y PARISIENSE. adj. Natural de y lo pertanyent á París ciutat capital de Fransa. *Parisiense.* Lutelianus.

PARIT, DA. p. p. *Parido.* Genitus.

PARITAT. f. Igualtat, comparació de una cosa ab altra. *Paridad.* Paritas, atis.

CÓRRER LA PARITAT. fr. Haver la igualtat y porció corresponent en las cosas que's comparan. *Correr la paridad ó la comparacion.* Æqualitatem res habere.

PARLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT.

PARLADOR, A. m. y f. Qui parla mólt. *Parlador, parlante, parlon, parlero, hablador, hablita, parlanchin.* Garrulus, i. || Lloch about las monjas reben las visitas. *Locutorio, parlatorio, libratório.* Ad colloquia in monialibus destinatus locus.

PARLADOR DE PAU. m. Missatger de pau. *Mensagero de paz.* Pacis tractator.

PARLAMENT. m. Discurs, arenga. *Parlamento.* Oratio, sermo, nis. || ENRAHONAMENT, COL·LOQUI. || PARLERIA. || TRACTE, CAPITULACIÓ. || En algunas naciones tribunal about se resolen negocis importants. *Parlamento.* Congressus, senatus, us. || La acció de parlamentar ó capitular. *Parlamento.* Confabulatio, nis. || PARLAMENT. m. Corts celebradas per cada un dels estats en la confederació catalana-aragonesa en sa capital respectiva, pera un objecte especial. *Parlamento, cortes generales de Aragon, Cataluña,* etc. Congressus Aragonius, etc.

PARLAMENTA. f. fam. Parleria, verbositat. *Labia, parola, parleria, parla, parladuria.* Garulitas, loquacitas, atis.

PARLAMENTAL. adj. Pertanyent al parlament ó al tribunal. *Parlamentario.* Senatorius.

PARLAMENTAR. v. n. Enrahonar, conversar. *Parlamentar.* Colloquor, eris; sermonem agere. || Tenir parlament, tractar de capitulació. *Parlamentar.* De conditionibus agere.

PARLAMENTARI, A. adj. Lo qui serveix pera parlamentar. *Parlamentario.* Ad colloquium vel collegium spectans. || n. Individuo de algun parlament. *Parlamentario.* Senator, is. || ant. MISSATGER, ENVIAT, PARLAMENTARI.

PARLAMENTARISME. m. Doctrina dels amants de las prácticas y fórmulas parlamentàries. *Parlamentarismo.*

PARLAMENTAT, DA. p. p. *Parlamentado.* Collocutus.

PARLANT. p. a. Qui parla. *Parlante.* Loquax.

PARLAR. v. a. Articular, proferir paraulas. *Hablar.* Loquor, eris. || ENRAHONAR, CONVERSAR. || ORAR, PERORAR. || Tractar de alguna cosa, negociar. *Hablar, tratar.* Negotior, aris. || Avisar, amonestar, advertir, fér entendrer la rahó. *Hablar.* Animadvertio, is. || Intercedir, empenyarse á favor de algú. *Hablar.* Rogo, as. || Comensar á enrahonar principalment las criaturas. *Hablar.* Os in verba solvi. || Expressarse, dir absolutament, com: PAR-

lar bestiesas. *Hablar*. Loquor, eris. || Imitar los aucells la veu humana. *Hablar, parlar*. Garrio, is. || Dit de alguna imatge molt perfecta. *Estar hablando*. Signa spirare. || m. Lo to de la ven de la persona. *Habla*. Vocis sonus.

PARLAR AB AFECTACIÓ. fr. *Echar cortadillos*. Nimum exultis verbis proloqui.

PARLAR AB DÉU. fr. Orar, fêr oració. *Orar, hablar con Dios*. Oro, as.

PARLAR AB LLENGUA DE PLATA. fr. Sol·licitar alguna cosa per medi de diners ó regalos. *Hablar con lengua de plata*. Donis delinire.

PARLAR AB MISTERI Ó AB PARAULAS CUBERTAS. fr. *Hablar de misterio*. Arcanis verbis loqui.

PARLAR Á BULTO. fr. Parlar sens reflexió ni certa·sa. *Hablar á bullo, á tiento*. In incertum loqui.

PARLAR Á LA ÀNIMA. fr. Parlar ab claredat y veritat, sens afalagament. *Hablar al alma*. Apertè, ex animo loqui.

PARLAR Á LA ORELLA. fr. *Cuchichear, Hablar al oido*. Musilo, consusurro, as.

PARLAR AL CAS. fr. *Hablar al caso*. Aptè, ad rem loqui.

PARLAR AL DETRÁS. fr. Dir contra de algú en au·sència lo que no se li diria cara á cara. *Hablar por las espaldas*. Absentem carpere.

PARLAR ALT Ó AB VEU ALTA. fr. *Hablar alto, recio*. Clarè et apertè loqui. || met. Parlar ab expressions animosas, ab lo llenguatge de las passions. *Hablar alto, recio*. Confidenter loqui.

PARLAR ALTAMENT DE SÍ. fr. Alabarse. *Alabarse, echar sanfarronadas*. Elatus de se loqui.

PARLAR APRESSURADAMENT Ó ATROPELLADAMENT. fr. PARLAR DEPRESSA.

PARLAR BAIX, Á POCH Á POCH, Ó Á PLERET. *Hablar bajo, quedo, paso*. Submissa voce loqui.

PARLAR BÈ. fr. Explicarse ab elegància. *Hablar bien*. Politè, castigatè loqui.

PARLAR CLAR Ó CLARAMENT. fr. Dir obertament lo que se sent. *Hablar claro, en puridad*. Apertè loqui.

PARLAR DEPRESSA. fr. *Hablar de priesa, de hilvan, á borbotones*. Verba verbis accumulare.

PARLAR DESBARATADAMENT Ó SÈNS TO NI SO. fr. *Hablar á tontas y á locas, hablar disparates, despotricar*. Effutio, is.

PARLAR DE SÒN CAP. fr. Parlar sens coneixement y sols per lo que ofereix la imaginació. *Hablar de memoria, de cabeza*. Temerè, inconsultò loqui.

PARLAR GRAS. fr. met. Dir paraulas indecents. *Hablar sucio*. Obscenè, turpiter loqui.

PARLAR LA COSA PER SÍ MATEIX. fr. Sêr molt evident allò de que 's tracta. *Hablar, estarlo diciendo la misma cosa*. Rem ipsam loqui.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. Gastar molts paraulas sense substància ó sense dir lo que fá al cas. *Hablar mucho y decir nada*. Loquacito, as.

PARLAR PER DEWÈS. fr. Parlar en va, inutilment, sense sêr menester. *Hablar por demás*. Superflue loqui.

PARLAR PELS CÓLZERS. fr. XARRAR PELS CÓLZERS.

PARLAR PER PARLAR. fr. Dir alguna cosa sense fonament ni substància, y sense venir al cas. *Hablar por hablar*. Nugas, inanìa garrire.

PARLAR SENSE DISCONTINUACIÓ. fr. *Hablarse todo*. Indesinenter verba fundere.

PARLAR SENSE TOCAR EN LLOCH. fr. PARLAR DESBARATADAMENT.

CADA HU PARLA COM QUI ES. fr. Denota que regularment algú se explica segons sòn naixement y criansa. *Cada uno habla como quien es*. Qualis vir, talis oratio.

DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARLAR. fr. DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARAULA EN LA BOCA.

ES PARLAR DEMÉS. loc. Es parlar inutilment ó en va. *Es hablar por demás*. Frustrà, vanè loqui.

ESTARSE 'N PARLANT. loc. Tractarse actualment de alguna cosa. *Estar en habla*. De hoc agi.

FÊR PARLAR. fr. Precisar á algú á respòndrer ó i lo que per un respecte ó altre motiu volia callar. *Hacer hablar*. Ad loquendum cogere. || Tocar ab perfecció algun instrument. *Hacer hablar*. Summa dexteritate instrumenta musica pulsare.

FÊR PARLAR DE SÍ Ó AL MON. fr. DONAR QUE PARLAR.

MIREU QUI PARLA. exp. ab que's nòta á algú del mateix defecte de que ell parla contra altre. *Mira quien habla*. Verbis convicere.

MOLT PARLAR MOUT, MOLT GRATAR COUT. ref. Denota que á còpia de paraulas regularment se surt ab lo que's pretenia. *Mucho hablar empece, mucho rascarrescuece*. Nocet et nimium scabere, et nimis loqui.

MOLT PARLAR Y POCH OBRAR. ref. Denota que's discrets no executan tot lo que diuben, perque no tot convé. *La mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua*. Quidquid lingua sonat, sapiens non dextera præstat.

NO ME 'N PARLE. exp. Significa la repugnància de que's fassa menció de algú. *No me lo nombre*. Nec nominetur.

NO 'M FASSAS PARLAR. exp. S' usa quant algú obliga á altre á dir coses de sentiment contra 'l mateix que obliga. *No me saques la lengua á pasear*. Non ad convicia me provocas.

NO PARLAR. fr. Se diu del que ha perdut la paraula per algun accident, ó per estar pròxim á la mort. *Estar sin habla*. Linguae usum non retinere.

NO SE 'N PARLE MÈS. loc. Demana que s' olvide alguna cosa. *No se hable mas en ello*. De hac re nullus ultra sit sermo. || S' usa quant se dona una cosa per feta y ajustada. *No se hable mas en ello*. Satis jam dictum.

PARLAR CLAR. loc. ANEM CLARS.

POCH PARLAR ES SABIESA. ref. Denota l' avantatge y bons efectes que produheix lo callar, y 'ls fatals que trau lo contrari. *Al buen callar llaman Sancho*. Silentii tutum præmium; sapiens est qui tacere novit; non impetam lingua.

POCH PARLAR Y MOLT OBRAR. ref. Ensensya que pera negocièjar bè s' ha de parlar poch y obrar ab di-

ligència. *Callar y obrar por la tierra y por la mar.* Parendum verbis, in rebus agendis operam et diligentiam adhibeto.

QUI MOLT PARLA MOLT MENT. ref. Denota lo inconvenient de massa parlar. *Quien mucho habla, mucho yerra.* Culpantur multum, qui garrula multa loquuntur.

PARLARSE. v. r. Dirse. *Hablar-se.* Sermonem esse. || Tractarse algun conveni ó altre assumpto. *Estar en habla.* De aliquo agi.

NO PARLARSE AB ALGÚ. fr. Tenir algun resentiment ab ell. *Negar, quitar el habla; no hablarse.* Verba alicui negare.

PARLAT, DA. p. p. *Hablado.* Loquutus.

MAL PARLAT. MAL DIT.

SER BEN PARLAT. fr. Parlar ab cortesia y criansa. *Hablar bien.* Comiter loqui.

PARLER, A. m. y f. ant. Enrahonador. *Habrador, parlero.* Loquax, acis. || adj. *PARLABOR.* || ant. ORADOR.

PARLERIA. f. Verbositat, xarrativa. *Labia, parleria.* Loquacitas, garrulitas, atis. || ant. LOCUCIÓ.

BONA PARLERIA. ant. ORATÓRIA.

PARMA. m. Petit escut de que seyan us los gladiadors entre 'ls romans. *Parma.* Parma, æ.

PARMESÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent à Parma ciutat de Normandia. *Parmesano.* Parmensis.

PARMÓDOL. m. PERMÓDOL.

PARNÁS. m. mit. Montanya abont habitan las musas. *Parnaso.* Parnasus, i.

PARÓCHIA. f. ant. PARRÓQUIA.

PARÓDIA. f. Imitació burlesca en vers de alguna obra sèria literària. *Paródia.* Parodia, æ.

PARÓDICH, CA. adj. Pertanyent à la paròdia. *Paródico.* Ad parodiam pertinens.

PAROL. m. PEROL.

PAROLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT. || PARAULA.

PÁROLI. m. En los jochs la sort en que no 's cobra lo guanyat pera cobrar triplicat si 's guanya segona vegada. *Párolí.* Duplicata sponsio.

PARONOMÀSIA. f. ret. Consisteix en posar en la oració paraulas de un mateix ó semblant so, ó que sols se dif. rencian en una síl·laba ó lletra. *Paronomasia.* Agnominatio, nis, paronomasia, æ.

PARÓQUIA. f. PARRÓQUIA.

PARÓTIDA Y PARÓTIGA. f. Tumor preternatural en las glándulas del mateix nom que estan sota la orella. *Parótida.* Parotis, idis. || pl. Inflamació de coll en lo bestiar. *Parótidas.* Parotis, idis. || anat. Glándula molt grossa que està detrás de la orella, l' ofici de la qual es separar la saliva que ve à la boca per medi dels conductos salivars. *Parótida.* Parotis, idis.

PAROXISMA. m. PARASISME.

PAROXISMAL. adj. PARASISMAL.

PARPAL. m. Palanca, barra de ferro pera al·sapremar. *Barra, palanca.* Vectis, is.

PARPAL DE FUSTA. Palanca de fusta rodona de un cap y quadrada ó plana del altre, que serveix pera 'l maneig de la artilleria. *Espeque.* Ligna vectis.

PARPALÁS. En los molins de farina barra de ferro ab sa pala pera alsar la mola. *Espeque.* Vectis, is.

PARPALEH. m. Qui treballa ab parpal. *Palanquero.* Vectarius, ii.

PARPALET. m. d. *Palanqueta.* Virgula ferrea.

PARPELLAS. f. pl. *Párpados.* Palpebræ.

PARPELLEJAR. v. n. RESPLANDIR.

PARPELLEJANT, A. p. p. RESPLADESCENT.

PARPELLOL. m. ant. PAPALLÓ.

PARPILLEJAR. PARPELLEJAR.

PARQUE. m. Camp ó bosch tancat ab paret. *Parque.* Locus septus. Lo siti abont se col·locan. || mil. los viurers y municions de guerra. *Parque.* Armis, commestibusque in castris collocandis locus.

PARQUE DE ARTILLERIA. Lo paratge abont se reuneixen las pessas y màquines de artilleria. *Parque de artilleria.* Tormentis bellicis, resque tormentariæ instrumentis servandis locus.

PARRA. f. Lo cep que s' alsa artificialment. *Parra.* Pergulana, æ.

PARRA BORDA. Llambrusca. *Parriza, parron, vid silvestre, agracera.* Silvestris vitis.

COM HI HA PARRAS. loc. fam. Assegura la veritat de alguna cosa, evitant lo jurament. *Como hay viñas.* Certò quidem.

PARRÀ. Temps del verb PARÈIXER. *Parecerà.* Videbitur. || Del verb COMPAREIXER. *Comparecerà.* Comparebit.

PARRACH. m. ter. PADÀS, PELLINGOT. || ter. PAGÉS.

PARRAF. m. y

PARRAFO. m. PARAGRAF.

PARRAL. m. Emparrat, parra ó parras sostingudas ab qualsevol artifici. *Emparrado, parral.* Pergula, æ.

PARRELL. m. Guix en que s' hi sòl mesclar vi. *Yeso.* Gypsus, i. || ter. GUIX BLANC.

PARRELLA. f. ant. GRAELLA.

PARREIRA. m. Home de geni pausat y fleumàtich. *Posma, pachon.* Morosus.

PARRETA. f. d. Parra petita. *Parrilla.* Parva vitis.

PARRICIDA. m. Qui mata à sòn pare ó mare; y també als que són tinguts per tals ó à algú de sos parents. *Parricida.* Parricida, æ.

PARRICIDI. m. Mort violenta que algú dóna à son pare ó mare ó à algun parent. *Parricidió.* Parricidium, ii.

PARRÓ. m. Pagés ganader. *Labrador ganadero.* Pecunarius agrícola.

PARRÓCHIA. f. etc. PARRÓQUIA etc.

PARROCO. m. Rector de la parróquia. *Párroco, cura párroco.* Parochus, i.

PARRÓQUIA. f. Iglésia abont s' administran

los sacraments. *Parroquia*; *iglesia parroquial*. *Parochia*, *paræcia*, æ. || La jurisdicció del párroco, són districte y la unió ab sos parroquians. *Parroquia*. *Parochia*, æ. || met. Lloch ahont algú acut á menjar ó se li dóna ab freqüència. *Pesebre*. *Mensura*, æ. || Lo clero destinat á la administració de una parroquia, com á la professó de Corpus hi van totes las PARRÓQUIAS. *Parroquia*. *Parochialis sacerdotum coetus*.

CUMPLIR LA Ó AB LA PARRÓQUIA. fr. Confessar y combregar per Pasqua florida. *Cumplir con la parroquia*. *Ecclesias præcepto de eucharistia accipienda satisfacere*.

SEPARARSE DE LA PARRÓQUIA. fr. Deixar de pertànyer á alguna parroquia determinada. *Desaparroquiar*, *desaparroquiarse*. E *parochia sejungi*.

PARROQUIÀ, NA. adj. Qui pertany á determinada parroquia. *Parroquiano*. *Paræcus*, *parochianus*. || Qui acostuma comprar en una mateixa botiga, ó 's vol servir de un mateix oficial ó artista. *Parroquiano*. *Assuetus emp'tor*. || met. Qui freqüenta una casa y concorre á ella. *Doméstico*. *Domesticus*.

FÉR PARROQUIANS. fr. APARROQUIANAR.

SOSTRAURE PARROQUIANS. fr. Fér que'ls parroquians deixen de comprar á la botiga que solian. *Desaparroquiar*. *Emp'tores tabernis assuetos subducere*.

PARROQUIAL. adj. Cosa de la parroquia. *Parroquial*. *Parochialis*. || m. CURAT, PÁRROCO. || PARROQUIA. 1.

PARROQUIALITAT. f. La assignació ó pertinença á determinada parroquia. *Parroquialidad*. Ad *paræciam assignatio*.

PARROT. m. Espècie de soldat destinat á zelar y perseguir lo frau. *Ministro del resguardo*. *Prohibitas merces custodiendi curator*.

PARRUCA. f. etc. PERRUCA.

PARRUZ. f. ant. PARRA BORDA.

PARSER. m. Qui pren ó arrenda la terra á parts, com al ters, quart, etc. *Parcero*. Ad *partes negotiator*.

PARSIMÓNIA. f. Economia, moderació, arreglo en lo gastar. *Parsimonia*. *Parsimonia*, æ. || Circumspecció, templansa. *Parsimonia*. *Circumspectio*, nis.

PART. m. L' acte de parir. *Parto*. *Partus*, us. || Lo feto eixit á llum. *Parto*, *cria*, *prole*. *Fœtus*, us. || mét. Qualsevol producció física. *Parto*. *Productio*, nis. || La producció del enteniment ó ingeni, y qualsevol de sos conceptes declarats y donats á llum. *Parto*. *Animi fœtus*. || Qualsevol cosa especial que pòt succehir. *Parto*. *Imminens eventus*. || f. Tros, porció, membre de un tot. *Parte*. *Pars*, tis. || Quantitat especial de algun agregat numerós. *Parte*. *Pars*, tis. || Lloch, siti, paratge. *Parte*. *Locus*, i. || Banda, costat. *Parte*, *lado*, *mano*. *Latus*, eris. || La porció que 's dóna á algú en los repartiments. *Parte*. *Pars*, tis. || Tractat ó divisió gran

que compren á altrás menors. *Parte*. *Pars*, tis. || La persona que té interés ó influxo. *Parte*. *Perna*, æ. || Cada una de dos ó més coses oposades entre st, com: dos opinions, dos exèrcits. *Parte*. *Pars*, tis. || for. Pledejant. *Litigante*, *parte*. *Pars*, tis. || Usat ab la proposició á y 'ls pronomas aqueta y AQUELLA, significa lo temps present, ó la época de que 's parla, com: de dos anys á AQUESTA PART. *Parte*. *Abhinc*. || La persona á qui algú inclina en disputas ó rinyas. *Parte*. *Partes*, tium.

|| Lo cómic y 'l paper que representa. *Part*. *Pars*, tis, *histrionis*. || m. Avis, correu. *Parte*. *Tabellarius*, ii. || f. Partit, parcialitat, facció. *Parte*, *partido*. *Factio*, nis. || Espay ó tros, com: PART del din. *Parte*. *Pars*, tis. || Lo dret que 's té en alguna com en que també n' hi tenen altres, com: tenir PART en una casa, etc. *Parte*. *Pars*, tis. || Lo sentit ó interpretació que 's dóna á las cosas, com: ho ha entés á la mala PART. *Parte*. *Pars*, tis. || També 's diu en las cosas espirituals ó morals, com: tenir PART en lo regne del cel. *Parte*. *Pars*, tis. || Usat com adverbí serveix pera distribuir en la oració los extrems de ella. *Parte*. *Partim*. || pl. Los organs de la generació. *Partes*. *Natura*, æ, *naturale*, is. || Prendas naturals. *Partes*, *prendas*. *Dotes*, um. || PART. m. ant. PAR, IGUAL, SEMBLANT.

DAR PART Á LA NUTT. loc. ant. *Pasar la noche*, *pernoctar*, *dormir*. *Pernocto*, as.

PART ENTREVESSAT Ó REVÉS. Part treballós ó que no ve bè. *Parte revessado*; *distoquia*. *Partus difficilis*.

ANAR DE PART. fr. Trobarse en l' acte ó en lo temps immediat de parir. *Estar de parto*. *Parturio*, is.

BON PART. L' acte de parir felisment. *Buen ó feliz parto* ó *alumbramiento*. *Secundus partus*.

VENIR DE LO PART. fr. Venir natural. *Venir d parto derecho*. *Feliciter parturire*.

PART ALIQUANTA. arit. y geom. La que no es mida cabal de un tot, com 2 respecte de 9. *Partu alivanta*. *Pars aliquanta*.

PART ALIQUOTA. geom. arit. La que es mida cabal de són tot, com 2 respecte de 8. *Parte alivanta*. *Pars aliquota*.

PART ASSÓ Ó DE ASSÓ. m. adv. ant. A mes de amb. *A parte de eso*, *á mas de eso*. *Præterea*, *præter id.*

PART CONTRÀRIA Ó ADVERSA. La oposada. *Partu contraria*. *Contraria pars*.

PART DE LA ORACIÓ. Cada una de las veus que poden entrar en la formació de ella. *Parte de la oracion*. *Orationis pars*.

PART DE FORTUNA. astról. Cert punt del cel que dista del ascendent tan com la lluna del sol. *Part de fortuna*. *Fortunæ pars*.

PART DE ROSARI. Cada una de ellas, que conta de cinch denas. *Parte*. *Rosarii pars*.

PART ESSENCIAL. La que es indispensable para la existència de un tot. *Parte esencial*. *Essentialis pars*.

PART INFERIOR. Parlant del home se enten lo cos ab totes sas potències actives y passivas. *Parte inferior.* Inferior pars.

PART INTEGRAL Ó INTEGRANT. La que constituïx la integritat, y encara que falte no falta lo compost. *Parte integral ó integrante.* Rei integritati conveniens pars.

PART Ó PARTIDA. loc. Quantitat que's junta ab altres. *Parte, alguna parte.* Aliqua pars.

PART PER PART. m. adv. Distinctament, sense deixar res. *Parte por parte.* Singulativ.

PART POSTERIOR. La darrera de qualsevol cosa. *Parte posterior.* Pars posterior.

PART SUPERIOR. La ànima racional en contraposició del cos. *Parte superior.* Superior pars.

PART TOCANT. La que està al costat de altra. *Junto.* Junctà.

PARTS DEL MÓN Ó DE LA TERRA. Las cinch divisions que han fèt los geógrafos de la esfera terrestre ab los noms de Europa, Àfrica, Àsia, Amèrica, y Occennia. *Partes del mundo.* Mundi plagæ.

PARTS GENITALS Ó VERGONYOSAS. Las de la generació. *Partes genitales.* Genitales, is.

PARTS VITALS. Las principals pera viurer; com: lo cor, cervell, etc. *Partes vitales.* Vitalia, um.

À LA ALTRA PART. m. adv. A la part oposada de abont un està. *Acuila.* Illic.

ANAR À LA PART. fr. Tenirla juntament ab altres en algun comerç, herència, etc. *Entrar, ir à la parte.* Participem fieri.

À PART. m. adv. Separadament, ab distinció. *A parte.* Separativ.

À PARTS IGUALS. m. adv. Repartir una cosa entre vários, sense que un tinga més que altre. *À partes iguales.* Aequalibus partibus.

À TOTES PARTS. m. adv. A todas partes. Quoquo-versus.

À UNA Y ALTRA PART. m. adv. A una y otra parte. Utròque.

AIXÓS À PART Ó COSA À PART. loc. Denota que alguna cosa es distancia de lo que's tracta. *Res eo apart.* Diversum, aliud est.

CRIDAR À PART. fr. Cridar à algú pera parlarli en secret. *Llamar à parte.* Secussum ab aliis quempiam ad se vocare.

DE BONA PART. m. adv. De bon conducto, cert. *De buena parte.* A bono aut locuplete nuctore.

DE CADA PART. De cada parte. Undiquè.

DEIXAR À PART. fr. Prescindir de alguna cosa, no contar ab ella, separarla de lo que's tracta. *Dejar à parte.* Mittere.

DE LA PART CONTRÀRIA. m. adv. De la parte contraria ó opuesta. Ex adverso.

DE LA UNA PART A LA ALTRA. loc. De un costat ó extrem al altre oposat. *De parte à parte.* Transversim.

DE PART. m. adv. En nom. *De parte.* Nomine, verbis alicujus. || **ENVERS.**

DE PART À PART. m. adv. DE LA UNA PART À LA AL-

TRA. || De una persona ó de un partit à altre. *De parte à parte.* Hinc.

DE PART DE ALLÀ. loc. De la otra parte, de la parte de allá. Trans.

DE PART DE ARRERA. loc. met. En ausència de algú. *A espaldas de alguno.* A tergo.

DE PART DE NIT. loc. De parte de noche. Noctu.

DE PART DE PARE, etc. De parte de padre. Ex parentis linc.

DE PART DE SA. loc. De esta parte; de la parte de acà. Cis.

DE PART MIA. De mi parte. Meo nomine.

DE TOTES PARTS. m. adv. De todas partes. Undiquè.

DE UNA PART À ALTRA, Ó DE LA UNA PART À LA ALTRA. m. adv. DE PART À PART. 2.

DE UNA PART Y ALTRA. m. adv. De una y otra parte. Utrinsecus.

DONAR PART. fr. Fèr saber, donar notícia. *Dar parte.* Nunciare. || Fèr participant à algú de alguna cosa, donàrnehi. *Dar parte.* De aliqua re alicui impertiri.

EN PART. m. adv. En parte. Ex parte.

EN PART SEGURA. m. adv. En lloch segur. En seguro. Talò.

FÈR LA PART. fr. Obrar, executar alguna cosa per algú ó en sòn nom interessantse pera que ho conseqüesca. *Hacer las partes.* Partes alicujus, vel pro alio agere. || Distribuir la vianda. *Echar.* Cibus distribuere.

FÈR PART. fr. DAR. || **DONAR PART.** 1. || Pèndrer part. *Tomar parte.* Participem fieri.

FÈR Ó POSAR DE SA PART. fr. Aplicar algú les medis que pòt pera lograr alguna cosa. *Hacer ó poner de su parte.* Quantum in aliquo est facere.

FÈR PARTS. fr. Dividir una cosa repartintla entre vários ó pera diferents usos. *Hacer rajas.* Divido, is. || **FÈR LA PART.** 2.

FÈRSE PART. fr. Declararse per algun partit, opinió, etc. *Hacerse parte, declararse.* Nomen edere.

GIRARSE DE UNA PART À ALTRA. fr. Mòuvrese de un costat à altre. *Revolverse.* Hinc, illuc se convertere.

LAS PARTS. pl. Se diu per decoro quant s' enten las genitals. *Las partes las vergüenzas.* Genitales, is.

ME LA PAGARÀ ENCARA QUE VAJA À LA ALTRA PART DEL MÓN. exp. hiperbòlica ab que se assegura venjar-se de algú encara que prenga los medis més exquisits pera ocultarse. *Aunque se suba al cielo ó à las nubes.* Etiamsi nubes aut coslum conscendat.

NO TENIRNI PART NI QUART, Ó ANT NI PART. fr. No tenir interès ó intervenció en alguna cosa. *No tener arte ni parte.* Nullatenus interesse.

PASSAR DE PART À PART. fr. Traspasar alguna cosa. *Pasar, atravesar de parte à parte.* Trajicio, is.

PÈNDER --- Interpretar en mal à mono izquierda; *sentit u echar;* malam partem accipiam **PÈR** 1st. fr. Interpre-

tar en bon sentit. *Echar á buena parte; tomarlo en buena parte.* Aquí bonique consulere.

PER LA MAJOR PART. loc. En lo major número. *Por la mayor parte.* Magna, majore ex parte. || Comun-
ment. *Por la mayor parte, por lo comun.* Plurimum.

PER MA PART. m. adv. *Por mi parte ó de mi parte; en cuanto á mí; por mí.* Pro eo quod ad me spectat.

PER PARTS. m. adv. Ab distinció. *Por partes, partes en partes.* Partim.

PER TOTES PARTS. m. adv. *Por todas partes, por una y otra parte.* Ex omni parte.

POSAR Á Ó DE PART. fr. Separar. *Poner aparte.* Segregar.

QUANT HAURÉ FÉT PARTS, QUEDARÉ SENSE RES. fr. Denota que encara que una cosa sia abundant, quant s' han fét molts parts queda poch. *Repartióse la mar é hizose sal; la mar que se parte, arroyos se hace.* Eisi abundat, non habeam.

QUI FÁ LA PART Y SE ENGANYA, SANT PERE LO EN-
SENYA. ref. pera denotar que á qui li donan á triar alguna cosa, sempre pren la millor part. *Parte Nicolds, para si lo mas.* Precipuum é dapibus sciundit sibi Pacticus offam.

SABER ALGUNA COSA DE BONA PART. fr. Saberho de cert. *Saber alguna cosa por ó de buena parte ó tinta ó de buen original ó conducto.* Ex certo vel appro-
bato auctore aliquid scire.

TENIR DE SA PART. fr. Tenir á algú en són favor. *Tener de su parte.* Pro se habere.

TENIR Ó SER PART. fr. Tenir acció de alguna co-
sa, autorital pera executarla. *Tener ó ser parte.* Participem sive auctorem esse.

TENIR PART. fr. Tocarli á algú alguna cosa. *Tener parte, participar.* Partem assumere.

TIRAR CADA HU PER SA PART. fr. Seguir cada hu
diferent destino ú opinió. *Echar cada uno por su parte.* Aliam sequi viam.

TIRAR PER ALTRA PART. fr. met. Mudar de medis.
Tomar otro rumbo. Alio cursum dirigere.

TIRARHO TOT Á LA MALA PART. fr. PÉNDERE Á LA
MALA PART.

PORTE. m. Avís, notícia que se envia á modo
de correu. *Parte.* Tabellarius, ii.

PARTENSA. f. ant. PARTIDA. || ant. DESPEDIDA.

PARTERA. f. Se diu de la famella que hi ha
poch temps que ha parit. *Parida.* Puerpera, æ.

PARTERATGE. m. Lo temps que la dona fa
llit per motiu del part. *Sobreparto, tiempo del parto.* Puerperium, ii.

PARTEREJAR. v. n. Anar ó estar de part.
Ir ó estar de parto. Parturio, is.

PARTERIR. v. n. Patir algun dany ó moléstia
que reduheix al últim extrem. *Perecer.* Pereo, is.
|| IMPACIENTAR.

PARTEROT. m. fam. S' usa en la frase: FÉR
LO PARTEROT. Fingirse malalt. *Hacer el pando ó la
de rengo; empollar huevos.* Desidiosè vivere. || L'
home que fá de llevadora. *Comadron, partero.* Obs-
tetricator, is,

PARTETA. f. d. *Partecilla.* Particula, a.

PARTIBLE. adj. Lo que pót ó déu parira.
Partible. Divisibilis.

PARTICIÓ. f. Repartiment, distribució, divi-
sió. *Particion, partija, partimiento.* Partitio, is. ||
Divisió de termes ó confins. *Linde.* Confinium, ii.
|| arit. Divisió. *Partició.* Divisio, partitio, nis.

PARTICIONER. m. PARTICIPANT.

PARTICIP. m. gram. Part de la oració que
pren la significació del verb y la declinació del
nom, y concorda com l' adjectiu. *Participio.* Par-
ticipium, ii. || adj. PARTICIPANT.

PARTICIPACIÓ. f. Obra de participar. *Par-
ticipacion.* Participatio, nis.

PARTICIPANT. adj. Qui participa ó entra á
la part en alguna cosa. *Participante, participa,
particionero.* Particeps.

PARTICIPAR. v. a. Tenir part en alguna co-
sa. *Participar.* Participo, as. || Rébrer una cosa de
altra, ferla com á pròpia ó com part que li to-
ca. *Participar.* Partem assumere. || Donar part, fer-
ber. *Participar.* Nuntio, as.

PARTICIPAT, DA. p. p. *Participado.* Partici-
patus.

PARTICIPIAL. adj. Pertanyent al participi.
Participial. Participialis.

PARTÍCULA. f. Parteta. *Particula.* Particula,
æ. || gram. Part indeclinable de la oració. *Partí-
cula.* Particula, æ.

PARTICULAR. adj. Peculiar, propi. *Particu-
lar.* Particularis. || Especial, singular, extraor-
dinari. *Particular.* Mirabilis. || Singular ó individú
com contraposat al universal. *Particular.* Singula-
ris. || Qui no té empleu ó títol que'l distinguesca del
demés. *Particular.* Privatus. || m. Algun punt de
matèria de que's tracta. *Particular.* Argumentum,
i. || adv. PARTICULARMENT.

EN PARTICULAR. m. adv. Distincta, separada, es-
pecialment. *En particular, particularmente.* Singu-
latim, particulatim. || A solas. *En particular.* No-
minatim, privatim.

PARTICULARISAR. v. a. Expressar ab totes
sas circumstàncies y particularitats. *Particulari-
zar.* Nominatim, singulariter aliquid designare. ||
Fér distinció particular de alguna persona. *Par-
ticularizar.* Singulariter aliquem accipere.

PARTICULARISARSE. v. r. Singularisarse,
distingir-se en alguna cosa. *Particularizarse.* In
aliquo excellere.

PARTICULARISAT, DA. p. p. *Particularisat-
do.* Nominatim designatus.

PARTICULARÍSSIM, A. adj. sup. *Particula-
rísimo.* Valdè singularis.

PARTICULARÍSSIMAMENT. adv. m. sup.
Particularíssimamente. Maximè.

PARTICULARITAT. f. Singularitat, especia-
litat, circumstància particular. *Particularidad.* Sin-
gularitas, atis. || Distinció en lo carinyo ó tracta.
Particularidad. Familiaritas, atis.

PARTICULARMENT. adv. m. Singular ó especialment. *Particularmente.* Speciatim. || Ab individualitat y distinció. *Particularmente.* Sigillatim, particulatim.

PARTIDA. f. Surtida, marxa, la acció de anar-sen de alguna part. *Partida.* Profectio, nis. || **PART.** || La quantitat determinada que en los comptes se junta ab altrás. *Partida.* Nomen, inis. || Porció determinada de qualsevol espècie, com: **PARTIDA** de sucre. *Partida.* Quantitas, atis, portio, nis. || Número de punts que's determina pera guanyar lo joch. *Partida.* Conventus, us. || La travessa de diners ó tantos que's posa en lo joch. *Partida.* Præcipua in ludo sponsio. || Lo número de jugadors que entran en lo joch. *Partida.* In ludo concertatores. || Companyia de algunas personas ó soldats. *Partida.* Manipulus, i. || Suma, quantitat de diners. *Suma, partida.* Pecuniæ vis. || pl. Las bonas prendas de alguna persona. *Partidas, partes.* Dotes, um.

ESTAR DE PARTIDA. fr. Estar á punt de marxar. *Estar de marcha, de partida.* Discedendum modò esse.

MALA Ó BONA PARTIDA. loc. Nota 'l modo de portarse, ó procehir. *Mala ó buena partida.* Proba aut improba actio.

MENJARSE LA PARTIDA. fr. met. Penetrar, compèndrer lo motiu, rahó ó secret de alguna cosa. *Calor.* Callere.

PARTIDAMENT. adv. m. Separadament, ab divisió. *Partidamente.* Divisim.

PARTIDARI. m. Qui segueix lo partit ó facció de altre. *Partidario.* Sectarior, is.

PARTIDOR. m. Qui reparteix. *Partidor.* Partitor, is. || Instrument ab que las donas se parteixen lo cabell. *Partidor.* Acus ad capillos dividendos. || arit. divisor. || Forat ó finestra per ahont se passa lo menjar desde la cuyna al refectori. *Partidor, pisanzeria.* Fenestra ex qua dapes distribuntur.

PARTIMENT. m. PARTICIÓ.

PARTIÓ. f. ant. PARTICIÓ.

PARTIR. v. a. Dividir en parts. *Partir.* Seco, as. || Obrir ó trencar la closca ó pinyol de algunas fruytas. *Partir.* Frango, confringo, is. || Rómprer, desfer la unió de una cosa ab altra, com: **PARTIR** lo cap. *Partir.* Rumpo, is. || Repartir, distribuir. *Partir.* Distribuo, is. || Fèr participant á altre ó altres de alguna cosa. *Partir.* Partior, iris, communico, as. || **DEPARTIR, SEPARAR.** || Dividir, obrir una cosa, com: **PARTIR** una post. *Partir, hender.* Findo, is. || arit. Buscar un tercer número que continga tantas vegadas la unitat, quantas lo número que's parteix enclou l' altre per qual se parteix. *Partir.* Divido, is. || ant. **APARTAR.** || v. n. Marxar, anàr-sen, eixir de algun lloch. *Partir, ponerse en camino, levantar el campo.* Meo, demigro, as. || ant. **DISOLDRER,** parlant de una reunió de gent.

PARTIR DE LLEUGER. fr. Obrar sense reflexió. *Par-*

tir de ligero, de carrera. Temerè, inconsultò rem aggredi.

PARTIR EN CANAL. fr. Partir de dalt á baix. *Abrir, partir en canal.* Sursum deorsum partiri.

PARTIR LO CAMÍ. fr. Elegir un paratge intermedi ahont poden concórrer dos á traciàr alguna cosa ab conveniència de un y altre. *Partir el camino.* In medio itinere convenire.

PARTIR PER ENTER. fr. Portàrsen algú tot lo que hi ha que partir. *Partir por entero.* Omnia sibi assumere.

PARTIR LES GALEES PER ESCALA. fr. ant. nául. *Ordenar las galeras en batalla.* Classes bello parare.

PARTIRSE. v. r. Obrirse, dividirse. *Henderse, partirse.* Findi. || ant. **APARTARSE, SEPARARSE.** || Dividirse en opinions ó parcialitats. *Partirse.* In diversas sententias aut partes scindi. || ant. **DISPERSARSE.**

PARTISA. m. PARTIDARI.

PARTIT, DA. p. p. *Partido.* Partitus. || m. Parcialitat ó col·ligació entre 'ls que segueixen una mateixa opinió ó interès. *Partido.* Factio, nis. || Conjunt de personas que segueixen y defensan una mateixa facció ó sentència. *Partido.* Sectarii, orum, nostrates, um. || Conveniència, avantatge. *Partido.* Commodum, i. || Districte ó territori subjecte á alguna jurisdicció. *Partido.* Plaga, æ. || Conjunt de companys que jugan uns contra altres. *Partido.* In ludo concertatores. || Amparo, favor ó protecció de molts envers algú. *Partido.* Favor, is. || Medi apte y proporcionat pera conseguir alguna cosa en la precisió de executarla. *Partido.* Medium, ii. || Tracte, conveni, concert, pacte. *Partido.* Pactum, i. || **PARTIDA.** || Lo territori en que 'l metge ó cirurgià tenen obligació de assistir als malalts. *Partido.* Municipium cui per conventionem medicus assistere debet. || **OFICI, EMPLEO, SERVEY.** || **CAUSA, SORT, INTERÉS.** || ant. **BORDELL.** || ant. **PUNT, GAS.**

PARTIT. m. bot. Nom pera expressar que un òrgan està dividit en tires que passen de la meytat de sa longitut, afegint lo adverbí profundament quant ho estan fins prop de la basa. *Partido.* Partitus. || Divisió dels metalls que's troban en la veta entre 'ls socios subjectes á las contractas que formen ab los operaris. *Partido.* Divisus.

DONARSE Á PARTIT. fr. met. Cedir algú de són empenyo ú opinió. *Darse á partido.* Manus dare.

FÈR Ó FORMAR PARTIT. fr. Sol·licitar á altres, reunirlos á són partit. *Formar partido.* Socios sibi allicere.

PÈNDRE PARTIT. fr. mil. Allistarse en un exèrcit. *Tomar partido, sentar plaza.* Militiæ nomen dare. || Resóldrerse, determinar-se lo qui estava duptós. *Tomar partido.* Consilium capere.

SÈR DEL PARTIT DE QUI GUANYA. loc. Se aplica als que estan prompts á seguir al qui està en prosperitat, y á fugir del qui està caygut. *Andar á viva quien vence.* Victori adhærere.

TRAMAR UN MAL PARTIT. fr. Procurar la perdició

de algú. *Udir una trama contra alguno.* Perniciem, malum alicui moliri, machinari.

TRÁUERER PARTIT. fr. Tráuerer profit ó ventatja de alguna cosa. *Sacar partido.* Profectum aducere, capere.

VENIR Á PARTIT AB ALGÚ. fr. ant. *Darse á alguno á partido, entregarse, capitular.* Voluntatem remittere.

PARTITIU, VA. adj. gram. Lo que pót partir-se ó dividir-se. *Partitivo.* Divisioni obnoxius. | gram. Se aplica al nom que significa partició. *Partitivo.* Partitivum nomen.

PARTRE. v. a. ant. APARTAR.

PARUCH, GA. adj. PORUCH.

PARVA. f. Corta porció de aliment que 's pren per lo matí en los dias de dejuni. *Parva, parvidad.* Parvitas, atis. | Miséria, poquedat. *Parvedad, parvidad.* Parvitas, atis.

PARVENSA. (rén) fr. ant. PERDONAR.

PARVEDAT. f. PARVA. 2.

PÁRVULO. adj. Petit, criatura, nen. *Párvulo.* Parvulus, i.

PAS. m. L' espay que caminant queda de un peu al altre. *Paso.* Passus, us. | Cas ó succés notable. *Lance, paso.* Casus, us. | Lo lloch ó siti per ahont se passa de una part á altra. *Paso.* Transitus, us. | Modo de caminar, com: portar bon PAS. *Marcha, paso, modo de andar.* Gradus, gressus, us.

| Qualsevol dels successos més notables de la passió de Cristo. *Paso.* Quælibet Jesuchristi passionis tractus. | La acció de passar. *Paso.* Transitus, nis. | MONT. | La trepitjada que queda impresa en la terra caminant. *Huella, paso.* Vestigium, ii. | Misteri que 's pórtia en la professó de la setmana santa. *Paso.* Jesuchristi patientis simulacrum. | Passatge de alguna relació ó història en un llibre. *Paso.* Locus, i; libri verba. | Permis ó llicència pera passar sens destorb. *Paso.* Transseundi facultas. | Escaló, grahó. *Paso.* Gradus, us. | La diligència que 's practica pera conseguir algun fi. *Paso.* Diligentia, æ, officium, ii. | Dressera. *Pasadizo.* Secreta compendii via. | met. Qualsevol medi que serveix pera passar de una cosa á altra. *Pasadizo.* Transitus, us. | La facultat que dona 'l concell sobre butllas, breus, etc. *Paso.* Ad usum facultas. | ENTRADA. | PONT, PASSERA, PALANCA. | PASSA. 3. | mús. Cada figura que 's fa tocant ó ballant. *Paso.* Musices pasu. | TRÁNZIT. | met. Progrés en cosas de virtut, ingeni, etc. *Paso.* Gressus, gradus, us. | Ascenso. *Paso.* Progressio, nis. | adv. ant. CERTAMENT. | Partícula que unida á la negació no, aumenta sa expressió. *No cierto; no, por cierto.* Haud quidem. | pl. met. Modo de vida de algú. *Pasos.* Vitæ ratio.

PAS Á PAS. m. adv. Poch á poch. *Paso á paso.* Pedetentim.

PAS APRESSURAT. Lo modo de anar depressa. *Portante.* Pressus gressus.

PAS DE COMÉDIA. *Pase de comedia.* Comædiæ mo-

cus. | met. *Pas extrany ó que fa riurer.* *Pase de comedia.* Quod risum movet casus.

PAS DE LA PORTA. Llindar. *Umbrel, pase de la puerta.* Limen, inis.

PAS ECLESIAÍSTICH. Carrera ecclesiástica. *Carran ecclesiástica.* Ecclesiastica profesio.

PAS ESTRET DE RIU. Congost de riu entre dos montanyas. *Hocino.* Angustia, arum.

PAS FERM. Resignació, esperit. *Valor, pase firm.* Fidens animus.

PAS GEOMÉTRICH. Espécie de mida que consta de peus geométrichs. *Paso geométrico.* Geometricus passus.

PAS PERILLÓS. *Trance.* Discrimen, inis.

PAS SECRET. fort. Porta escusada per sota del terraplé al fossó pera comunicarse ab la plasa á cala dels fochs enemichs. *Surtida.* Exitus occultus.

Á AQUEST PAS. m. adv. De aquest modo. *Al paso.* Modum ad hunc.

Á BON PAS. m. adv. Depressa. *A buen paso, aceleradamente.* Celeri gressu.

Á CADA PAS. m. adv. Freqüentment, á mont. *A cada paso, ó triquete.* Passim.

Á GRAN Ó LLARCH PAS, Ó Á CADA PAS. m. adv. Depressa. *A paso largo.* Presso, pleno gradu.

ALLARGAR LO PAS. fr. Apressurarse. *Alargar el paso.* Propere, as.

AL PAS. m. adv. Al modo, á imitació, com. *Al paso.* Sicuti, ut.

AL PAS QUE. m. adv. Al mateix temps. *Al que que.* Cum.

ANAR Á PAS DE CONVIDAT. m. adv. Molt depressa. *Llevar pasos de convidado, parecer que ha comido cazuela.* Stomachi laborare videri.

CAMINAR Á PAS DE TORTUGA Ó DE BOU. fr. Caminar ab molta pausa. *Caminar á paso de tortuga ó de buey.* Lento gradu procedere.

Á PAS. m. adv. Al encontre. *Al paso.* Obiter.

Á PAS DE BOU. m. adv. Despay, ab catxassa. *Al paso del buey.* Lento gradu.

Á PAS NATURAL, SEGUIT Ó REGULAR. m. adv. *A paso natural ó regular.* Naturali incessu.

Á PAS TIRAT. m. adv. Á BON PAS, Á LLARCH PAS.

Á PETIT PAS. m. adv. *A corto paso.* Presso gradu.

Á POCOS PASSOS. m. adv. A poca distància, ab poca ó petita diligència. *A pocos pasos.* Exiguo intervallo.

APRETAR LO PAS. fr. Caminar depressa. *Apretar, avivar el paso.* Gressum accelerare.

BON PAS. Moviment cómodo de las mulas y caballs tenint sols una pota en l'ayre. *Andador, paso, portante.* Temperatus jumentorum gressus.

CEDIR LO PAS. fr. Donar lo puesto més bontri. *Ceder el paso.* Alicui decedere, cedere, concedere.

CONTAR LOS PASOS Á ALGÚ. fr. met. Observar, averiguar tot lo que fa. *Contar los pasos á alguno.* Alterius facta attentè investigare.

DE PAS. m. adv. DE PASSADA. | CASUALMENT.

DE UN MAL PAS SURTIRNE PROMPT, Ó MAL PAS SARBLO DEPRESSA. ref. Denota que com més s'apropa

rarém las dificultats, inconvenients ó males que han de passar per nosaltres, més prompte disfrutarem de la tranquil·litat que 'ns privan. *Al mal camino darle prisa; quien ha de besar al perro en el culo, bésselo luego.* Celeritas in malis optima.

DISPUTAR LO PAS. fr. Disputar lo puesto més honrés. *Disputar el paso.* De honoratiore loco contendere.

DOBLAR LO PAS. fr. Caminar molt més depressa de lo que 's caminava. *Doblar el paso.* Gradus auferre.

DONAR UN PAR. fr. Avançar algun assumpto ó pretensió. *Dar un paso.* Negotium accelerare.

EIXIR Á PAS. fr. Surtir al encontro. *Salir al camino, al encuentro.* Obviam ire. || met. Anticiparse á altre en lo que intenta dir ó executar. *Salir al encuentro.* Preoccupare, occurrere.

EIXIRSE DE SON PAS. fr. met. Excedirse. *Salir de su paso.* Suprà morem agere; morem excedere.

FALS PAS. Lo que no s' apoya degudament. *Paso falso.* Vestigium falsum.

LO MÉS MAL PAS ES LO DE LA PORTA. ref. Denota que la major dificultat de las cosas consisteix en principiaries. *El salir de la posada es la mayor jornada.* Porta itineri longissima est.

MAL PAS. Lo perillós. *Mal paso.* Impeditus.

NO DONAR PAS. fr. No pasar avant alguna dependència. *No pasar adelante.* Minimé negotium agi.

NO DONAR Ó NO FÉR UN PAS. fr. No fér diligències pera conseguir alguna cosa. *No dar paso; no dar pie ni patada.* Nihil agere.

NO PAS. in. adv. *No por cierto.* Minimé quidem.

NO PODER DONAR UN PAS. fr. Estar impedit. *No poder dar un paso.* Membrorum impedimento ir-retiri.

OBRR PAS. fr. OBRR CANÍ.

OBRRIRSE PAS. fr. Vèncer las dificultats pera proseguir alguna cosa. *Abrirse, hacerse paso.* Viam sibi patefacere.

PÈNDER LOS PASSOS Ó TOTS LOS PASSOS. fr. Impedir tota eixida de algun lloch. *Cojer, tomar los pasos.* Viam additus occupare.

PER SOS PASSOS CONTATS. in. adv. Per son orde ó curs regular. *Por sus pasos contados.* Ordinatum.

SEGUIR LOS PASOS DE ALGÚ. fr. Observarlo. *Seguir los pasos ó las huellas á alguno.* Alicujus facta speculari. || Imitarlo. *Seguir los pasos ó las huellas de alguno.* Vestigiis alicujus insistere.

TAPAR Ó TANCAR LOS PASOS. fr. Privar de eixir ó entrar en algun lloch. *Cerrar el paso.* Viam, adi-tum intercludere. || Impedir la prosecució de algun negoci. *Cerrar el paso.* Obato, as.

TRAURE DE PAS. fr. Fér marxar diferent de lo acostumat. *Sacar de su paso.* Cogere ultrà modum progredi.

PASCA. f. PÁSCUA.

PASCAL. n. p. de home. *Pascasio.* Paschasius, ii.

PASCÉFICH, CA. adj. PACÍFICH.

PASCENTAR. v. a. PASTURAR.

PÁSCUA. f. PÁSCUA.

PASME. m. PASMO.

PASMAR. v. a. Espantar, causar terror. *Pas-mar.* Stupeo, es. || Causar gran admiració. *Pas-mar.* Stupeo, es.

PASMARSE. v. r. Pérdrer los sentits per lo mal de pasmo. *Pasmarse.* Virium motus, sensus defici. || Atardirse, quedarse suspés, admirat. *Pasmarse.* Stupeo, es.

PASMAT, DA. p. p. *Pasmado.* Stupefactus, obstupefactus. || adj. Atónit, aturdiit, parat. *Pasmado.* Stupefactus.

PASME. m. Contracció, arronsament de nirvis. *Pasmo.* Spasmus, i, spasma, tis. || Admiració grap y lo que la causa. *Pasmo.* Stupor, is. || boca.

PASMÓS, A. adj. Lo que causa gran admiració ó pasmo. *Pasmoso.* Mirus.

PASMOSAMENT. adv. m. De un modo pas-mós y admirable. *Pasmosamente.* Mirè, mirandum in modum.

PÁSCUA. f. La festa més solemne dels hebreus que celebravan á la meytat de la lluna de mars, en memòria de la llibertat de la captivitat de Egipte. *Pascua.* Pascha, æ vel atis. || En la iglésia catòlica la festa de la resurrecció de nostre Senyor, que se celebra 'l diumenge immediat després del dia catorze de la lluna de mars. *Pascua.* Pascha, æ. || met. Se diuhen aixis qualsevols tres dias de festa junts. *Pascua.* Tridum festivum. || pl. Las festas de Nadal fins als Reys inclusive. *Pascuas.* Pascha, æ.

PÁSCUA DEL ESPERIT SANT, Ó GRANADA. Lo dia cinquanté després de la pásqua de resurrecció en la montanya de Sinai. *Pentecostés, pascua del Espíritu santo.* Pentecostes, es.

PÁSCUA FLORIDA. La de resurrecció. *Pascua de flores ó florida.* Resurrectionis pascha.

DONAR LAS BONAS PÁSCUAS. fr. Dir algú á altre que las hi desitja bonas. *Dar las pascuas.* Paschales festas faustas alicui precari.

ESTAR CONTENT Ó ALEGRE COM UNAS PÁSCUAS. fr. Estar molt jovial. *Estar com una pascua.* Lætum, hilarem esse.

SANTAS PÁSCUAS. exp. Denota que algú 's conforma ab lo que's fá ó esdevé. *Santas pascuas.* Bene sit.

PASQUAL. adj. Pertanyent á la pasqua. *Paschal.* Paschalis.

PASQUÍ. m. Paper que 's fixa en públich ab expressions satíriques contra 'l govern ó alguna persona constituïda en dignitat. *Pasquin.* Epithosis, is; maledicum programma.

FÉR PASQUINA. fr. Satirizar, *pasquinar.* Satiricis dictoriis aliquem singulare.

PASQUINADA. f. Ditxo agut y satírich que's fá públich. *Pasquinada.* In vulgum editum dictorium.

PASQA, f. Introducció de una malaltia epidé-

mica. Constelacion. Contagiosus morbus. || Lo tr  n  z  it dels aucells de una regió    altra. *Pasa.* Transitus, us. || Mesura, mida de un pas. *Paso.* Passus, gradus, us. || OCASIÓ, OPORTUNITAT. || náut. Corda pera tirar las velas. *Meollar, pasadera.* Rudens, tis.

PASSA, PASSA. Joch en que ab subtileza y lleugeresa se enganya la vista dels espectadors, fent v  urer lo que no es en realitat. *Pasa; maese coral; juego de manos    de pasa pasa.* Pr  estigia, arum.

PASSABLE. adj. PASSADOR.

PASSABLEMENT. adv. m. Medianament. *Passaderamente.* Tolerabiliter, mediocriter.

PASSAC  LICA. ant. C  LICA.

PASSACORREU. m. Fusta que tenen los castres pera planxar. *Palo de aplanchar.* Ad lintea l  viganda fustis.

PASSADA. f. Acció de passar, tr  n  zit de una part    altra. *Pasada.* Transitus, us. || En los jochs, lo mateix que partida. *Pasada, partida.* Integra lusio. || En lo joch, volta en que's jugan las cartas que s' han donat en una vegada. *Mano.* Lusio, nis. || Cada un dels plats que serveixen    taula. *Plato.* Ferculum, i. || Cada línea de punts que's fa en la mitja. *Pasada.* Caligarum circumtextura. || pl. Diversitat de sons que produheixen los aucells cantant. *Gorgeos.* Murmur, is.

   T  TAS PASSADAS. fr. Resolutivament, decididament sense reparar en res. *A todo trance.* Audacter.

DE PASSADA. m. adv. De camí, al mateix temps. *De paso, de camino.* Per viam, obiter.

F  R UNA PASSADA. fr. Jugarla. *Echar una mano.* Lusionem integrare.

LLOCH DE M  LTA PASSADA. Puesto en que hi passa m  lta gent. *Pasaje.* Transitus, us.

PASSADÍS. m. Corredor estret pera passar de una part de casa    altra. *Pasillo.* Tractus angustus. || Pas estret que en las casas    carrers serveix pera anar de una part    altra fent dressera. *Pasadizo.* Transitus pervius. || met. Qualsevol altre m  di que serveix pera passar de una cosa    altra. *Pasadizo.* Transitus, us.

PASSADOR, A. adj. Tolerable, lo que's p  t passar    sufrir. *Llevadero, pasadero.* Ferendus, mediocris. || Medianament bo, que no es del tot mal. *Pasadero.* Medius, mediocris. || Lo que no es per durar m  lt. *Transitorio.* Labilis. || m. Qui passa alguna cosa de una part    altra. *Passador.* Transportator, is. || PASSANT. || Esp  cie de agulla de metall    de altra materia ab lo cos gros que usen las donas pera passar cordons y velas per las veynas. *Passador.* Stilus, i. || Esp  cie de balda pera tancar portas, finestras, etc. *Passador.* Pessulus, i. || Que passa farina. *Cernedor.* Pollinator, is. || Certa esp  cie de sageta    fletxa m  lt aguda que's dispara ab ballesa. *Passador.* Tragula,   . || Lo barquer en los rius. *Barquero.* Navicularius, ii.

PASSADORA. f. GARBELL.

PASSAGINE. m. Joch de noys en que lo qui para 's posa ab lo cap inclinat    posant las mans en los genolls, y 'ls altres li saltan per sobre, deixantli una prenda y cada un torna    p  ndrer la seva: si fa c  urer la dels altres para. *Dela le mula.* Quidam saltationis ludus.

PASSAGINIANS. m. pl. heretges llobarbs del sigle XII que 's circuncidavan y sostenian que J. C. no era m  s que la primera y m  s pura criatura. *Passagimians.* Passaginians.

PASSAMÀ. m. Rivet, gal  , trena de or, plata, seda, etc. pera guarnir y adornar los vestits y altres coses per la vora. *Passamano.* Textilis t  nia, vita. || La vora de las baranas, balcons, etc. *Meinel, pasamano.* Loric  ,   . || Renglera de gent que's fa pera passar los materials de ma en ma fins    las obras y altres treballs. *Hormiguillo.* Hominum series. || náut. Cada una de las fustas que se asseguran en los ferros dels costats de la nau per la part exterior dels filats, en que's fan los matalassels pera guardarse de la fuselleria. *Batagola.* Trabeculae in navis lateribus suffultae.

PASSAMANER, A. m. y f. Qui fa passamans, perxer. *Passamanero.* T  niarum textor, opifex. || Qui fa cordons. *Cordonero.* Restiarius, ii.

PASSAMANERIA. f. Botiga de passamaner. *Passamaneria.* Limbonaria taberna. || La obra    f  brica de passamans. *Cordoneria, pasamaneria.* T  niarum textura.

PASSA-MASSE-CORAL. m. Joch. *PASSA, PASSA.*

PASSAMENT. m. S  rie    tirada de m  lts anys. *Siglo.* S  culum, i. || La renda    producte suficient pera vi  urer. *Pasada, pasadia.* Vitae necessaria. || ant. TR  N  ZIT, TRANSCURS, MORT.

TENIR UN BON PASSAMENT. fr. Tenir cumplidament lo necessari pera vi  urer. *Tener una buena pasada,    pasadia.* Affluere alicui necessaria ad victum.

UN BON PASSAMENT    UN PASSAMENT HONRAT. loc. Explica que algú té una suficient mitjan  a pera sa manutenció. *Un buen pasar.* Vitae commoditas.

PASSANT. p. a. Qui passa. *Pasante.* Transiens. || m. Qui explica la lli  s    altre y ajuda al mestre. *Pasante.* Proscholus, i. || Lo professor ab qui van    estudiar los que estan pera examinar-se. *Pasante.* Auditor, is.

PASSANT Y ADORANT. expr. que s' usa pera donar    ent  ndrer lo poch producte de algun ofici    empleu. *Comido por servido; jornal de obrero, entra por la puerta y sale por el hornero; pi   con bole.* Victui tantum necessaria lucrari.

PASSANTE. m. PASSANT. 2. 3.

PASANTIA. f. Lo exercici del passant y l' temps que dura. *Pasantia.* Magisterii tyrocinium. || L'acte de passarse mestre en algun ofici    facultat. *Pasantia.* Periculum, i.

PASSAPASSA. m. Joch. *PASSA, PASSA.*

JUGADOR DE PASSAPASSA. *Titiritero, t  terero.* Prestigator, is.

PASSAPORT. m. Llicència, despaig pera passar ab seguretat de una part á altra. *Passaportis.* Commeandi potestatem testantes litteras. || Llicència que's dona als militars pera viatjar, y pera que se'ls assistesca ab allotjament y bagatge. *Passaporte.* Commeatus, us. || Llicència franca, llibertat de fer alguna cosa. *Passaportis.* Facultas, atis.

DONAR PASSAPORT Á ALGÚ. fr. met. Despedirlo, donarli comiat. *Despedir.* Dimitto, is.

PASSAPUNT. m. Lo punt llarch sobre que's formen los trans ó altre treball. *Pasillo.* Protensum acus punctum.

PASSAR. v. a. Portar alguna cosa de un lloch á altre. *Passar.* Transporto, as. || Admetrerse una cosa com á certa. *Passar.* Fero, ers. || Socórrer á algú ab alguna quantitat pera mantenirse. *Acudir.* Elargior, iris. || Mudar á algú de una classe ó empleo á altre. *Passar.* Eveho, is || Arribar més enllà del terme senyalat. *Passar.* Prætereó, is. || Travesar, penetrar. *Passar.* Transúgo, is. || Introduhir ó traurer sense registre géneros prohibits. *Passar,* entrar ó meter por alto. Occultè, subdolè transvehere. || Ficar una cosa per lo estret ó forat de altra, com lo fil per la agulla. *Passar.* Introduco, is.

|| **COLAR.** || **ENGULLIR.** || Presentar al consell ó altre tribunal lo despaig, privilegi, etc. pera sa corroboració. *Passar.* Proferre, exhibere ut ratum sit. || **ENTRETENIR.** || Explicar privadament ó ensenyar alguna facultat ó ciència. *Passar.* Privatum docere. || Anàrsen de una part á altra de un riu, montanya, etc. *Passar.* Transeo, is. || v. n. Cambiar-se, com: *PASSAR* la febre á síncope. *Passar.* Transmutor, aris. || Cessar, acabar-se, com: *PASSAR* la ira, etc. *Passar.* Desino, intereo, is. || Anar de passada á algun lloch distinct del que s' intenta anar. *Passar.* Transeo, is. || Comunicarse de uns á altres alguna cosa. *Passar.* Serpo, is. || Comunicarse las cosas immaterials, com la veu, notícia, etc. *Passar.* Difundo, transeo, is. || Durar, com: aquest vestit pòt *PASSAR* tot l'estiu. *Passar.* Permaneo, es. || Anàrsen lo licor de alguna eyna. *Rezumarse, recalar-se, transpirarse.* Effluo, is. || Acostarse 'ls espays de temps fins al seu fi ó terme. *Passar.* Prætereó, is. || Pujar de una classe inferior á altra superior en los estudis. *Passar.* Gradum facere in scholis. || Enviar, com: *PASSAR* un recado, un paper, etc. *Passar.* Mitto, is. || Esdevenir, succehir. *Passar.* Accido, is. || Excedir en número, quantitat ó qualitat. *Passar.* Excedo, is. || Fer son curs las cosas, com los anys, etc. *Passar.* Transeo, is. || Llegir los qui aprenen. *Passar.* Percurro, is. || Mourer lleugerament una cosa sobre altra pera allisar-la, netejar-la, etc., com lo respall per la roba. *Passar.* Levitar aliquid super aliud ducere. || No donarse per entès, dissimular alguna cosa. *Passar.* Fero, ers. || No posar reparo ó censura en alguna cosa. *Passar.* Permitto, is. || Ocórrer á la imaginació alguna cosa, com: *PASSAR* per lo cap ó enteniment. *Passar.* In mentem venire. || Ser corrent alguna moneda. *Passar.* Mo-

netam usu valere. || Tolerar, sufrir. *Passar.* Fero, ers. || Viurer, tenir salut, convenièncias. *Passar.* Vitam agere. || Anar á alguna part. *Passar.* Transeo, is. || Córrer las cosas de una part á altra. *Passar.* Eo, pergo, is. || Caminar per algun lloch. *Passar.* Iter facere; prætereó, is. || Pérdrer sa sabó, comensar á corrómpre-se la fruyta ó altres comestibles. *Modorrarse, pasar-se.* Perdo, is. || Ocupar successivament los vários puestos de una carrera, com: *PASSAR* per soldat, cabo, sargento, etc. *Passar.* Gradum facere. || Ser tingut ó reputat, com: *PASSAR* per hàbil, discret, etc. *Passar.* Haberi, numerari. || Transferirse las cosas de una persona al altra, com: *PASSAR* la herència del un germà al altre. *Passar.* Venio, is. || Cedir lo lloch, assento ó pas, convidant al que's vol tenir tal atenció. *Passar.* Præeo, is; superius ascendere. || Valer, tenir preu las mercaderias. També s' usa com reciproch. *Passar.* Estimari. || Admetrerse, aprobar-se alguna opinió ó fet. *Passar.* Ferri, haberi. || Estudiar, imposarse en alguna facultat ó ciència. *Passar.* Studeo, es; litteris operam dare. || No envidar en lo joch. *Passar.* Ludo vel sponsioni cedere. || En lo joch de cartas y altres excedir lo número de tantos que s' ha pactat. *Passar.* Numerum excedere in ludo. || Precehir, portar avantatge. *Passar.* Præcedo, is. || **DESVANÉIXER-SE.**

PASSAR Á MATA DEGOLLA. fr. Matar. Se diu quant se entra per assalt en alguna plassa. *Passar á cuchillo.* Obtero, is.

PASSAR AVANT Ó ENDAVANT. fr. Prosseguir. *Continuar, pasar, llevar adelante.* Procedo, is. || Anticiparse á altre lo qui estava darrera. *Coger la delantera.* Præverto, is. || Caminar ó córrer més que altre deixantlo endarrera. *Adelantar.* Præverto, is. || Excedir á algú. *Adelantarse, echar la pierna encima.* Præcello, is. || met. Seguir tractant de una cosa després de altre. *Passar.* Ad aliam rem sermonem convertere. || met. Prosseguir són intent ó resolució á pesar dels obstacles. *Empujar.* Constante exsequi.

PASSAR DE ESTA VIDA. loc. ant. MORIR.

PASSAR DE LLARCH. fr. No detenirse en algun paratge. *Passar de largo.* Prætereó, is. || Omitir part de lo que s' está fent. *Passar de largo, por alto.* Prætermitto, is.

PASSARHO MILLOR. fr. *Passarlo mejor.* Melius res habere.

PASSAR PER ALT. fr. Callar, omitir, deixar. *Passar por alto.* Omitto, is.

PASSAR Ó PASSAR-SE PER ALT. fr. Olvidarse. *Passar-se.* Memoria excidere; præterlabor, eris.

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. *PASSAR DE PART Á PART.*

ANAR PASSANT. fr. *Ir pasando.* Tempus fallere.

AQUEIXA NO PASSA. loc. Denota que no's créu ni aproba alguna cosa. *Esa no me entra.* Non est mei stomacho. || Explica que algú pondera molt lo que diu, ó ment. *Miren si es parda.* Mendacium spectate.

CRIDAR LO PASSATGE. fr. ant. náut. *Convocar para la expedicion.* In expeditionem convocare.

COM NO PASSAU. exp. que s' usa pera preguntar á algú com se troba. *Como os va.* Quid agitur?

ORDENAR PASSATGE SOBRE. fr. ant. *Disponer marchar contra.* Præparare ad incendendum aliquem adversum.

NO PODER PASSARSE. fr. No poder abstenirse de fer alguna cosa. *No poder estar.* Nullam horam alicui ab aliquo vacuum esse. || No tenir que viurer. *Necessius.* Egeo, indigeo, es.

PASSARSELA. fr. **TENIR UN BON PASSAMENT.**

PASSARSE'N. fr. **PASARSE.** 7. || Deglutir la vianda ó béurer. *Passar, tragar.* Deglutio, is. || Fluixejar, no detenirse ó eixirse'n de ahont estava ficada alguna cosa. *Passarse.* Elabi.

QUANT NE PASSAN FAN DE BON AGAFAR. ref. Denota que's deuen aprofitar las ocasions per temor de que passadas no tornen. *Cuando te dieren la vaquilla, acude ó corre con la soguilla; cuando te dieren el anillo, pon el dedillo; al buen dia abrele la puerta.* Occasioni instandum.

PÀSSARA. f. Aucell negre ab pichs blancs, que vá molt per las teuladas. *PÀSSERA.*

PÀSSARA SOLITÀRIA. GAVINA. 2.

PASSARELL. m. Aucell de llong cendrós, lo cap, alas y cua negres ab una clapa blanca sobre'l carpó y altra en las remeras exteriors; lo mascle té 'l pit encarnat, se domestica ab facilitat y apren lo cant dels altres aucells. *Paradillo, pajarel.* Loxia, æ.

HABERHI PASSARELLS. fr. met. **HABERHI LLADRES.**

TENIR LOS PASSARELLS AL CAP. exp. met. **TENIR CASCARELLS AL CAP.**

PASSARSE. v. r. Subjectarse al exámen de alguna facultat pera poder exercirla. *Passarse.* Exámen subire. || **PASSAR.** 39. || Acabarse, deixar de sér. *Passarse.* Finio, is. || Pérdrerse en algunas cosas la opinió, crédito, etc. *Passarse.* Deperdi. || Excedir en alguna qualitat ó propietat. *Passarse.* Modum excedere. || **VESSAR, ANÀRSE'N.** || Passar, no tenir necessitat. *Passar.* Vitam decenter agere. || Deixar algú 'l partit que seguia y seguir lo contrari. *Passarse, volver la casaca ó mudar de casaca.* Ad hostes transire. || Entregarse, allistarse en algun partit. *Passarse.* Alias partes sequi.

PASSAT, DA. p. p. *Pasado.* Actus. || adj. *Concluido, pasado.* Exactus. || Aplacat, apagat, refredat, parlant de la concupiscència. *Aplacado.* Sedatus. || **EXTENUAT, FLACH.** || Consumit, dolent, ranci, fét malbé. *Pasado.* Fracidus. || Lo que s' ha tornat dolent de massa madur. *Papandujo.* Nimis blandus. || m. pl. **ANTEPASSATS.** || m. adv. A excepció, fora, com: **PASSAT** de aixó no se li darà més. *Fuera.* Præter.

PASSAT DEMÀ. Lo dia següent al de demà. *Después de mañana; pasado mañana.* Perendie; post diem crastinum.

LO PASSAT, PASSAT, loc. Exhorta á olvidar los

motius de queixa que té algú contra de altre. *Lo pasado, pasado.* Præteritorum nulla in posterum memoria vel mentio fiat. *Echar pelillos á la mar.* Anteactis remeissis amicitiam firmare.

PER LO PASSAT. m. adv. *De lo pasado.* Ex præterito.

PASSATEMPS. m. Entreteniment, recreo, divertimento. *Pasatiempo, deporte, recreacion, fiore.* Oblectamentum, i.

PASSATGE. m. Cláusula, lloch notable de algun esorit. *Paso, pasaje.* Locus, i. || Lloch per ahont se passa. *Pasaje.* Transitus, us. || Camí, trãnzit; la acció de passar. *Pasaje, paso.* Transitus, transjectus, us. || Dret que's paga pera passar per algun paratge. *Pasaje, portazgo.* Vectigal, is. || **PAS. 7.** || **TRANSPORT.** || Lo tracte que's fá á algú, com: fer bon ó mal **PASSATGE.** *Pasaje.* Acceptio, nis. || mús. Mutació de una ven ó to á altre. *Pasaje.* Vocis modulatio.

PASSATGER, A. adj. Transitori. *Pasajero.* Fugax. || S' aplica á qualsevol cosa que's dele poch, com: pensaments **PASSATGERS.** *Pasajero.* Transitorius. || Vialtant, caminant. *Pasajero.* Peregrinus, i. || Qui vá per mar. *Pasajero.* Vector, is.

PASSATJANT. m. **PASSATJER.**

PASSATÚ. m. Cop petit ó clatellada donada depressa. *Pasagonzalo.* Levis ictus.

PASSAVOLANT. La acció feta lleugerament, ab brevedat y sense reparo. *Pasavolante.* Levis actio.

PASSE. m. **PASSAPORT.** || Permis que dóna algun tribunal ó superior pera que s' use de un privilegi, llicència ó gràcia. *Pase.* Venia, æ.

PASSE RÉGIO. *Pase regio.* Regium executur.

PASSEGAR. v. n. **PASSEJAR.**

PASSEIG. m. y

PASSEJ. m. ant. La acció de passejar ó passejar. *Paseo.* Ambulatio, nis. || Lloch regularment voltat de arbrers pera passejarse. *Paseo, paseador.* Ambulacrum, i. || Lo curs ó camí que fan los sentenciats. *Paseo.* Supplicii pompa. || La eixida ó pompa ab acompanyament que's fá en obsequi de algú. *Paseo.* Pompa solemnitis. || **PASSEJADA.**

PASSEIG CURT. Lo que dura poca estona. *Peromada.* Animi relaxio.

PASSEJADA. f. Lo acte de passejar. Comument se enten per l' acte de anar á alguns llocs de fora ab objecte de diversió, y nó de negocis. *Paseo, viajata.* Brevis peregrinatio.

PASSEJADOR. m. Qui passeja. *Paseador, paseante.* Deambulator, is. || pl. **CAMINADORS.** || adj. Lo criat ó la criada destinada á passejar alguna criatura. *Niñero.* Servus, i.

PASSEJADOR. m. **PASSEIG.**

PASSEJAR. v. a. Portar ó traürer á passeig. *Pasear.* Deambulatum perducere. || v. n. Anar poch á poch. *Pasear.* Ambulo, as. || Caminar sols pera fer exercici y recreare. *Pasearse.* Delecto, as.

PASSEJARSE. v. r. Caminar per exercici y recreo. *Pasear, pasearse.* Ambulo, deambulo, as.

¶ No trobar algú feyna de son ofici. *Pasearse*. Vacari, otiari.

PASSEJAT, DA. p. p. *Paseado*. Deambulatorius.

PASSERA. f. Pas, palanca, pedra pera passar un riu ó torrent. *Pasadera, pasadero, y gallipiente*. p. Ar. Lapis ad rivulos trajiciendos aptatus.

FÉR PASSERAS DE ALGUN LLOCH. fr. met. Freqüentar-lo molt. *Frequentar un lugar*. Locum frequentare.

PÁSSERA. f. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, de color pardo obscuro, ab unas clapas blanques: ama la soledad, fa niu en edificis arruinats, y té 'l cant dols agradable. *Pájaro solitario*. Solitarius turdus.

PASSET. m. Petit pas. *Pasillo, pasito*. Brevis passus.

PASSI. m. y

PÁSSIA. f. Pássio.

PASSIBILITAT. f. Actitut, possibilitat per patir. *Passibilidad*. Passibilitas, atis.

PASSIBLE. adj. Lo que pót patir. *Passible*. Passivus.

PASSIEGO, A. adj. Natural de Pas en la montanya de Santander y lo que pertany á ella. *Pasiego*. Ad oppidum Pas pertinens.

PÁSSIO. m. Cada part del evangeli que descriu la passió de Cristo. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ. f. L' acte de patir. *Pasion*. Passio, nis. ¶ méd. Afecció ó dolor en alguna part del cos. *Pasion*. Affectio, nis. ¶ Afecte, moviment, perturbació del ánimo. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Afició vehement á alguna cosa, com á la pintura, cassa, etc. *Pasion*. Studium, ii. ¶ Per antonomasia, 'ls torments y mort que patí Jesucrist. *Pasion*. Jesu-christi supplicia, tormenta. ¶ Pássio. ¶ Sobrada inclinació á una persona. *Pasion*. Amor, is, studium, ii. ¶ fil. La recepció de la forma en la materia. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Sermó sobre 'ls torments y mort de Jesucrist que 's predica lo dijous y divendres sant. *Pasion*. De Jesucristi passione concio. ¶ Flor de la passionera. *Granadilla, passion, flor de la passion*. Flos, oris.

PASSIÓ DE ANIMO. Pena, aflicció. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ DOMINANT. La del apetit de concupiscència. *Pasion dominante*. Cupiditas, atis.

PASSIÓ DE RIRE. méd. Convulsió y contracció dels muscles de la cara, de que resulta un gesto, com quant se riu. *Risa sardónica, passion de risa*. Risus sardonius.

AB PASSIÓ. m. adv. Apasionadament. *Con passion*. Ardentiori studio.

PASSIONER. m. Lo sacerdot destinat pera la assistència espiritual dels malalts. *Pasionero*. Sacerdos aegrotantibus assistens.

PASSIONERA. f. Planta indígena de América y cultivada per adorno en nostres jardins, las ca-

mas, de uns seixanta pens de llarch, s' enredan ab lo que troban; las fullas rodones partidas en cinch parts, las flors grans, rodones, planas y de un hermos blau. *Pasionaria, pasiflora, granadilla, yerba de la passion*. Passiflora cærulea.

PASSIONISTA. m. Qui canta la passió en la semana santa. *Pasionero, passionista*. Passionem in ecclesia canens.

PASSIU, VA. adj. Qui reb la acció de un agent. *Passivo*. Passivus. ¶ gram. S'aplica á las paraulas que signifiquen passió. *Passivo*. Passivus. ¶ for. Se aplica als judicis ab relació al reo ó persona demanada. *Passivo*. Passivus. ¶ m. Lo que constitueix la possibilitat de alguna cosa, com lo passiu de un verb. *Passivo*. Passivus.

PASSIVA. f. gram. Veu del verb. *Passiva; voz pasiva*. Passiva vox.

FÉR LA ORACIÓ PER PASSIVA. fr. Fér ó succehir una cosa al revés. *Hacer la oracion por pasiva*. Vice versa accidere.

PASSIVAMENT. adv. m. Sèns acció, ab la sola capacitat de rebre ó de patir. *Passivamente*. Passivè.

PASSO. m. PAS

CONTAR LOS PASSOS. fr. CAMINAR Á PAS DE BOU.

FÉR PASSOS. fr. Posar tots los medis pera conseguir algun fi. *Hacer sus diligencias*. Industriad adhibere. ¶ Posar los medis necessaris pera la consecució de alguna sollicitut. *Diligenciar*. Negotia curare.

DE PASSO. m. adv. De sobre, lleugerament. *De paso*. Obiter, perfunctoriè. ¶ Sèns detenció. *Al Paso, de paso*. Transeunter. ¶ **DE PASSADA**.

PASSOL. m. Lo principi ó fonament del llens y vuyt de molts fils, en los quals y en cada un se nua cada fil dels del urdit de lo que 's vá á teixir. *Pezuelo*. Floccus, i.

PAST. m. Menjar, nutriment. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. ¶ **PASTURA**. ¶ met. Lo que serveix de nutriment y recreo al enteniment. *Pasto*. Animarum pabulum. ¶ Doctrina, ensenyansa que 's dona als fiels. *Pasto espiritual*. Pabulum, i. ¶ La materia que serveix á la activitat dels agents, com la llenya al foch. *Pábulo*. Fomentum, pabulum, i.

PASTA. f. La farina incorporada ab aygua pera fér pa, fideus, etc. *Masa, pasta*. Ex farina massa.

¶ Fanch que treballan los gerrers. *Barro*. Lutum, i. ¶ Unió de moltes cosas que s' han molt ó picat juntas. *Pasta*. Massa, æ. ¶ Las cubertas dels llibres que 's fan de cartons cuberts de pells branyidas y jaspejadas. *Pasta*. Perpolitum libri tegumentum.

¶ Lo material de que 's compon alguna obra. *Materia*. Materia, æ. ¶ pl. Mescla de guix blanc y ayguacuyt pera tapar los forats y escoletxas de alguna cosa que s' ha de pintar. *Plaste*. Massa plastica. ¶ pl. **PASTETAS**. ¶ Se diu dels besucys ó altres pa delicat pera pèndrer xocolata. *Pastas*. ¶ nis.

PASTA DE AGNUS. *Agnus Dei*. Agnè

PASTA DE LLEVANT. COCA DE LLEVANT.

PASTA DE XOCOLATA. *Pasta de chocolate.* Cocholatí massa.

BONA PASTA. met. Bon natural ó geni. *Buona pasta ó masa.* Pacífica, bona indoles.

TAPAR AB PASTA 'LS FORATS Ó VUYTS DE LAS COSAS QUE S' HAN DE PINTAR. *Plastecer.* Massa plástica obturare.

PASTADOR. m. Qui pasta. *Amasador.* Pistor, is. || Lo lloch ahont se pasta. *Panaderia.* Pistrina, æ. || La taula sobre la qual los forners amassen la pasta. *Hintero.* Magis, idis.

PASTADORA. f. Dona que pasta. *Amasadora.* Pistrix, icis.

PASTADURA. f. PASTAMENT.

PASTA LLUNA. f. SANT DE PASTA LLUNA.

PASTAMENT. m. ant. La acció y efecte de pastar. *Amasadura.* Pistura, æ.

PASTANAGA. f. Planta medicinal, la arrel de la qual es comestible; tran molts camas, ab fullas menudament retalladas; las flors naixen en figura de parasol, blanques y la del mitj purpúrea. *Zanahoria.* Pastinaca, æ.

PASTANAGA BORDA Ó SALVATJE. Especie de pastanaga que naix sens cultiu. *Cariota.* Pastinaca erraticà.

PASTANAGA CONFITADA. *Azanoriate, azanahoriate, zanahoriate.* Melle aut saccharo condita pastinaca.

PASTANAGA DE TABACO. Tros de tabaco lligat molt estret que té la figura de una pastanaga. *Rollo de tabaco.* Tabaci massa.

PASTANYA. f. PESTANYA.

PASTANYEJAR. v. n. PESTANYEJAR.

PASTAR. v. a. Fér, treballar la pasta. *Amasar.* Massam conficere, subigere. || met. Disposar bé las cosas pera 'l logro de lo que s' intenta. *Amasar.* Res aptè præparare. || Traballar la pasta pera fér pa. *Amasar.* Massam, farinam subigere.

PASTARADA. f. PASTERADA.

PASTARETA. f. Insecte. PASTERETA.

PASTAS. f. pl. Vidres colorats, destinats á imitar las pedras preciosas. *Pastas.* Depictum vitreum.

PASTAT, DA. p. p. *Amasado.* Depsitus.

SÉR TOT PASTAT Á ALTRE. fr. que significa semblarse ab gran similitut á altre no sols de la apariència exterior, sinó també en lo geni y operacions. *No quitar pinta.* Simillimum esse.

TENIR BEN PASTAT, Ó TENIRHO TOT BEN PASTAT. fr. met. *Tener bien puestas las bolas.* Optimis auxiliis instructum esse ad aliquid consequendum.

PASTECA. f. náut. Corriola grossa pera diferents usos. *Pasteca.* Nautica trochlea.

PASTELL. m. pasta de farina ab mantega, dins de la qual s' hi posa carn picada, peix ó altra cosa, y despres se cubre ab altra pasta mes delicada, y 's cou al forn. *Pastel.* Artocreas, alis. || Herba de such blau, y se usa pera tenyir del mateix color, reduhintla antes á una especie de pasta. *Glasto,*

pastel. Isatis, is. || Pasta que 's fá de las fullas del pastel que serveix pera tenyir de blau. *Pastel.* Glasti massa. || Entre estampers, conjunt de lletras de diverses classes descompostas y barrejadas. *Pastel.* Typorum confusus acervus. || Entre estampers, lo defecte que ocasiona la massa tinta, ó ser massa espessa. *Pastel.* Ex nimio atramentum vitium. || PANADA. || PASTELL. || ant. Pannellet, pa petit. *Panecillo, ito.* Pastellus, i.

PASTELLET. m. Pestell. *Taravilla, pestillo.* Obex, is. || d. *Pastelillo, ito.* Artocreas exiguum.

PASTENAGA. f. PASTANAGA.

PASTERA. f. Eyna quadrilonga de fusta, los quatre costats de la qual están obliquament disposats: serveix pera pastar. *Artesa, amasadera.* Mactra, æ. || Fusta vuydada com un oubi que serveix de embarcació. *Artesa.* Linter, tris. || CUBELL. || fam. Ninxo en que 's col·loca alguna imatge. *Nicho.* Ad imaginem collocandam loculus.

TROBAR Ó TENIR BONA PASTERA. fr. fam. Trobar ó tenir algú ahont anar á menjar. *Hallar ó tener buen pesebre.* Hospitis generosi mensa frequenter uti.

PASTERADA. f. La porció de farina que 's pasta de una vegada. *Cochura, amasijo.* Massa, pistura, æ. || La porció de cals y arena que 's pasta de una vegada. *Amasijo, pilada.* Calcis, cæmenti massa. || met. Conveni entre molts regularment per cosa mala. *Amasijo, pastel, entuchada.* Coitio, nis.

PASTERETA. f. COTXINILLA, RACONET, PANAROLA. || d. de pastera. *Artesilla.* Alveolus, i. || Caixó de fusta en que 's reb la aygua en la cínia. *Artesilla.* Ligneus antliæ canalis. || Eyna petita de fusta que serveix de escupidora. *Dornillo, dornajo.* Mactræ genus. || GAVETA.

PASTEROL. m. Eixida de budell. *Hernia.* Hernia, æ.

PASTES. f. pl. y

PASTETAS. f. pl. Pasta clara de midó ó farina y aygua bullida fins al punt de poder apegar y unir una cosa ab altra. *Engrudo.* Glutinum, i. || Las sopas massa bullidas y espessas. *Pegote.* Crassa, glutinosaque offa. || met. FANCH.

AGAFAR AB PASTETAS. fr. *Engrudar, pegar con engrudo.* Conglutino, as. || AGAFAR AB SALIVA DEJUNA.

PASTILLA. f. Petita massa ó coqueta de variars maneres é ingredients. *Pastilla.* Pastillus, trochiscus, i. || TAULETA DE SUGRE.

PASTILLA DE OLOP PERA PERFUMAR. *Pastilla de olor.* Odorarius pastillus.

PASTILLA DE XOCOLATA. PRESA DE XOCOLATA.

GASTAR PASTILLAS DE SUCRE. fr. met. Se diu del qui parla suavement y ofereix molt cumplint poch. *Gastar pastillas de boca.* Blanditer loqui; largè promittere.

PASTILLETA. f. d. *Pastellilla.* Parvus pastillus.

PASTIM. m. Fleca, casa en que 's fá 'l pa. *Panaderia, Panarium, ii.* || ant. PASTAMENT.

PASTIS. m. PASTELL. 1. || met. La persona molt

petita y grassa. *Embote, pastel*. Brevis et crassus homo.

PASTISSAS. m. aum. *Pastelon*. Grandius artocreas.

PASTISSER. m. Qui fá y ven pastells ó pastissos. *Pastelero*. Artocopus, i. || ter. Forner.

PASTISSERIA. f. La botiga del pastisser. *Pasteleria*. Pistoria taberna. || Conjunt de pastells ó pastissos. *Pasteleria*. Pistoria dapes. || L' art de fer pastells. *Pasteleria*. Ars pistoria.

PASTISSET. m. d. *Pastelillo, ito*. Parvum artocreas. || GABOLET.

PASTITXO. m. EMPASTIFAMENT, PORQUERIA, FANG, PASTETAS. || DOLENT, MAL FÉT.

PASTIU. m. PASTURA.

PASTOFORI. m. La habitació dels sumos sacerdots de la gentilitat en los temples. Sobre sa significació hi ha molta varietat, dibent uns que era la habitació dels sacerdots destinats á portar los tabernacles de las imatges, y altres pera'ls que guardavan lo temple, etc. *Pastoforio*. Pastophorium, ii.

PASTOR. m. Qui guarda, cria ó pastura bestiar. *Pastor*. Pecuarus, ii. || n. p. de home. *Pastor*. Pastor, is. || Lo prelat ecclesiástich ó qualsevol altre párroco que té súbdits. *Pastor*. Ecclesiasticus antistes.

PASTOR DE REMAT. *Manadero*. Pecuarus pastor.

ABÍ PASTOR, AVUT SENYOR. ref. Denota la repentina millora de fortuna. *Ayer vaquero, hoy caballero*. Subita sortis commutatione de pastore eques.

BON PASTOR. Atribut que 's dona á Jesucrist. *Buen pastor*. Jesuschristus; Bonus pastor.

LO BON PASTOR TON LAS OVELLAS, NÓ LAS ESCORXA. ref. Denota que las cosas s' han de tractar de manera que se'n traga profit, y no que's llansen á pérdrer. *Basta esquilat sin desollar*. Boni pastoris est tondere pecus non deglubere.

PASTORA. f. La dona que guarda, guia y pastura 'l bestiar. *Pastora*. Mulier pecoris custos.

DIVINA PASTORA. Atribut que 's dona á Maria Santíssima. *Divina pastora*. Mater Dei.

LA PRIMERA PASTORA, LA SEGONA SENYORA. ref. Ensenya que 'ls que 's casan dos vegades solen tractar millor á la segona muller que á la primera. *La primera muger escoba, la segunda señora*. Prima tori consors serva, est regina secunda.

PASTORADA. f. Multitud ó conjunt de pastors. *Pastorada*. Pastorum coetus. || Prat artificial que 's rega cada dia y serveix pera engreixar als lleitons. *Pradera, herreñal, apacentadero*. Pratum, i.

PASTORAL. adj. Lo pertanyen als pastors especialment als prelats ecclesiástichs. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis. || La carta ó escrit ab que un prelat ecclesiástich exhorta á sos súbdits. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis epistola.

PASTORALMENT. adv. m. Al estil dels pastors. *Pastoralmente*. Pastorum more.

PASTOREL-LA. f. Composició y cant senzill y

alegre com lo que usan los pastors. *Pastorela*. Bucolicum carmen. || Aucell, cuereta, enganya pastors. *Aguzanieve, pizpita, nevotilla, motolita, motacila; pajarita de las nieves, andario, pizpuitillo*. Motacilla, æ.

PASTORET. m. d. *Pastorcillo, ito, ico*. Pastor, is. || pl. Rinya, pendència entre una família. *Danza de espadas, moros y cristianos*. Jurgium, ii. || Representació dramática de la adoració dels pastors en lo naixement de Jesus. *Pastorcillos*. Ia natiuitate Domini de adoratione pastorum representatio.

ALS PASTORETS SELS APAREIX LA MARE DE DÉU. ref. Denota que á alguns sens fér diligència 'ls ve la fortuna, sense saber com ni per abont. *A los bobos se les aparece la Madre de Dios*. Segais sæpè venit fortuna benigno.

HAVERHI PASTORETS. met. fam. Haverhi rinyas y disputas en alguna comunitat ó família. *Andar la paz por el coro*. Dissidias grassari, serpere.

PASTORETA. f. Aucell. *PASTOREL-LA*. || ter. PANAROLA.

PASTORIA. f. Ofici ó exercici de pastor. *Pastoria, pastoreo*. Pastoritium munus.

PASTORIL. adj. Lo pertanyent als pastors. *Pastoril, pastoricio, pastoral*. Pastoralis, pastoritius.

PASTORILMENT. adv. m. Al us ó estil dels pastors de bestiar. *Pastorilmente, pastoralmente*. Pastorum more.

PASTÓS. A. adj. Tou, bla, mantegós, moll. *Pastoso*. Tener, mollis. || pint. Pintat ab bona pasta de color. *Pastoso*. Bonè illitus. || met. DÓCIL.

PASTURA. f. Past ó aliment del bestiar. *Pastura, pasto*. Pastio, depastio, nis. || pl. HERBATER. || Acte de menar lo bestiar á pasturar. *Pastoreo, pasto, apacentamiento, pacerura*. Munus pastoritium. || L' acte de pasturar la herba viva. *Apacentamiento, pacerura, pasto*. Pascendi actus.

PASTURA COMUNA. Empriu, paratge de past comú. *Pasturaje, pastura*. Pascuum, i.

PASTURAMENT. m. ant. Acció de pasturar. *Apacentamiento*. Pastio, nis.

PASTURAR. v. n. Menjar lo bestiar la pastura dels camps. *Pacer, pastar*. Pasco, is. || v. a. Portar lo bestiar al camp pera menjar. *Pastar, pacer, pastorear, herbajar, apacentar*. Pasco, is.

PASTURAR EN BONA PART. fr. met. fam. Denota que algú ha tingut bon aliment molt temps per lo que s' ha engreixat. *Estar en montanera*. Pascuis pinguescere.

PASTURAT, DA. p. p. *Apacentado, pastado*. Pastus.

PASTURATGE. m. PASTURA COMUNA.

PATA. f. POTA.

PATA DE CABRA Ó DE GALL. met. Espècie estranya y fora del cas. *Pata de cabra ó de gallo, empatadera*. Offendiculum imprevisum.

PATÀ, NA. adj. Groaser, rústich. *Petan*. Rusticus.

PATAGA. f. fam. Moneda de coure que val 2 quartos. *Parpalla, parpallota, parpasola, pataca.* As duplex. || ter. **PATATA.**

PATACADA. f. Cop ab la ma plana. *Palmada.* *Palmae ictus.* || met. Cop de política, diligència contra algú. *Porrazo, fuego, fuego graneado.* Vehemens percussio.

PATACADETA. f. d. *Palmadilla, ita.* *Levis colaphus.*

PATACAJAR. v. a. Copejar ab la ma plana. *Azotar, palmear.* *Palms verberare.*

PATACAJAT, DA. p. p. *Azotado, palmeado.* *Verberatus.*

PATAGH. m. COP, SOTRACH.

PATACÓ. m. ant. Moneda de plata de pes de una onsa y retallada ab estisoras. *Patacon.* *Nummus argenteus unciae ponderis.*

PATACOT, A. adj. Taujà. *Patavo, patan, zote, botarate.* Hebes. || Qui fa una cosa sens art. *Amolador.* *Bardus, rusticus.*

PATADA. f. Cossa, cop de peu ab la planta de ell. *Patada.* *Pedis ictus.* || Trepitjada que queda impresa del peu del animal. *Huella, patada, pisada.* *Pedis vestigium.*

PATAFI. m. Remendo ó adob mal executat. *Pegote.* *Opus indignum.* || **PEGAT, ENPLASTE.**

PATAFLAST. m. Veu ab que 's denota 'l cop y soroll que fa alguna cosa cabent. *Zaparrada, baquetazo, batacazo, zaparrazo.* *Fragor, is.*

PATAGRÓS, A. adj. Qui té 'l peu gros. *Paton.* *Pansa, æ.*

PATAMPLIM, PATAMPLAM. exp. que s' usa pera explicar que alguna cosa balandreja fent soroll. *Dingodango, dingolondango.*

PATABATA. f. Friolera, cosa de poca entitat, ridícula, despreciable. *Patarata.* *Commentum, i.*

PATARRA. f. fam. Mentida, patranya. *Gazapa, patraña, pajarota, pajarotada, moyana.* *Mendacium, ii.*

PATARRÁS. m. náut. Corda grossa fermada en lo coll del pal dit corona, pera ajudarli quant la nau cau de carena. *Patarrazo.* *Funis quidam nauticus.*

PATART. m. BARRINADA. || met. fam. **PATARRA.**

PATATA. f. Lo fruyt de las arrels de la patatera; es rodó, un poch xato, de dos á tres polzadas de diámetro, rubert de una pelleta blanquinosa, groguenca, ó rogenca segons las castas, y lo mateix la molsa; cuyta es molt farinosa, sana y nutritiva. *Batata, patata.* *Batatæ bulbos.*

PATATERA. f. Planta ramosa de un á dos peus de alta; las fullas en figura de cor; la flor de campaneta, gran y de color encarnat y blanca. *Batata, patata.* *Batata, æ.*

PATATETA. f. *Batatin.* *Batatæ bulbos.*

PATATÚS. m. Accident. *Patatús.* *Leve animi deliquium.*

PATATXO. m. Nau que antiguament era de guerra, y 's destinava pera 'l servey dels buchs

majors en las esquadras, pera portar notícias, regonéixer las costas y guardar las entradas dels ports. *Patache, patajo, pataje.* *Liburnica, æ.*

PATEJAMENT. m. Picament de peus. *Pateamiento, pateadura, pataleo.* *Pedum strepitus.*

PATEJAR. v. a. Donar patadas. *Patear.* *Explo-do, supplodo, is.* || v. n. Trepitjar repetidament alguna cosa xafantla ó maltractantla. *Pisotear.* *Conculco, recalco, as.* || met. Picar de peus, incomodarse per haber resultat mal alguna cosa. *Patear.* *Pedibus præ ira solum quaterere.*

PATELLEJAR. v. D. **PATEJAR.**

PATENA. f. Platet de or, plata ó altre metall daurat, que 's posa sobre del cálzer. *Patena.* *Patena, patella, æ.* || Medalla gran y rodona de alguna imatge esculpida, que 's posan al pit las pagesas. *Patena.* *Monialis genus.*

PATENT, A. adj. Públic, manifest, visible. *Patente.* *Patens.* || Clar, obvio, fàcilment perceptible. *Patente.* *Apertus.*

ESTAR NOSTRE AMO PATENT. fr. Estar de manifest Jesucrist sacramental. *Estar Nuestro Señor expuesto.* *Dominum nostrum Jesum-christum expositum esse.*

PATENTA. f. Títol, despaig real pera gosar de algun empleo. *Patente.* *Codicillus, i.* || La cédula ó despaig que donan los superiors dels ordres religiosos á sos súbdits pera mudar de convent, ó anar á alguna part. *Patente.* *Patentes commectus litteræ.* || Contribució que fan pagar per estil als que entran de nou en algun empleo. *Patente.* *Isagoges solutio.* || ant. **LLETRES PATENTS.**

PATENTAMENT. adv. m. **PATENTMENT.**

PATENTÍSSIM, A. adj. sup. *Patentísimo.* *Patentissimus.*

PATENTMENT. adv. m. Evidentment, visiblement. *Patentement.* *Apertè.*

PÀTERA. f. Vas ample de boca, y poch fondo de que s' usava en los sacrificis antichs. *Pàtera.* *Patara, æ.*

PATERNAL. adj. Lo pertanyent al pare. *Paternal.* *paterno.* *Paternus.*

PATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de pare. *Paternalmente.* *Patriè.*

PATERNIDAD. f. La qualitat de pare. *Paternidad.* *Paternitas, atis.* || Tractament que 's dona á certs religiosos. *Paternidad.* *Paternitas, atis.*

PATERO, A. adj. **PATERNAL.**

PATÉTICAMENT. adv. m. De un modo patètic. *Patéticamente.* *Patheticè.*

PATÉTICH, CA. adj. Afectuós, apte pera mouer las passions. *Patético.* *Patheticus.*

PATGE. m. Criad que acompanya á són amo en funcions decents. *Paje.* *Honorarius assecla.* || Criad de peu. *Paje.* *Pedisequus, i.*

PATGE DE ARMAS. Qui porta las armas de són amo. *Paje de armas.* *Armiger, i.*

PATGE DE CAMBRA. Criad que serveix dins de la

cambra de sòa amo, y té alguna particular estimació. *Paje de cámara*. Minister cubicularius.

PATGET. m. d. *Pajecico. ito, ito.* *Puerulus* minister.

PATL. m. Espay gran en los edificis, rodejat de paret, descobert ó al ras, y que té la entrada á pla terreno. Serveix comunment pera deixar pas á la llum y pera esbarjo; y si está en lo centro del edifici en castellá's diu absolutament *patio* ó *patio principal*, y *patio segundo de luces* si está en las parts foranas ó posteriors. *Impluvium*, ii. || Sol, terreno pera edificar. *Suelo, solar.* *Solum*, i. || En los teatros, la part entre las llunetas y la entrada. *Patio.* Inferior theatri areæ pars. || Lo paratge obert que hi ha en los tribunals y universitats. *Patio.* Area, æ. || **AJUST, PACTE.** || En las iglesias y palacios. *Atrio.* *Atrium*, ii, *porticus*, i. || ant. **PACTE.** || ant. **PARTIT.**

VÉSTEN AL PATI DEL OS. exp. fam. ab que's despedeix á algú ó per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete al rollo.* Abi ia malam cruceu.

PATÍ. m. Espécie de sabatas ó chinelas ab correljas y sota una especie de quilla de metall que termina per davant ab una com á proa caragolada pera tallar millor lo glas per sobre del qual serveixen pera correr. *Patin.* *Cothurni species.*

PATÍBUL. m. Suplici. *Patibulo.* *Patibulus*, *patibulum*, i.

PATIBULARI, A. adj. Lo referent al patíbul. *Patibulario.* *Patibularius.*

PATÍET. m. d. *Patio, patin, patinejo, patinillo.* *Impluvium*, ii.

PATILLA. f. Porció de pel que's deixa créixer desde'ls polsos fins á la barba. *Patilla.* Barba superior pars auriculæ proxima.

PATINADOR, A. adj. Qui patina. *Patinador.*

PATINAR. v. a. Córrer ab patins per sobre del aygua glassada. *Patinar.* *Cothurnis per gelu currere*

PATIR. v. n. Penar, tolerar, sufrir ab resignació. *Padecer.* *Patior*, eris. || Sentir los agravis, injurias ó pesars. *Padecer.* *Sustineo*, es, fero, ers. || Tenir, estar possehit de alguna cosa, com engany, etc. *Padecer.* *Patior*, eris. || met. Estar exposadas á algun dany las cosas insensibles. *Padecer.* *Patior*, eris, premo, is. || Tenir algun mal habitual, com: migranya, etc. *Adolecer, padecer.* *Ægroto*, a. || Tenir suma pobresa, estar faltat de lo necessari. *Perecer.* *Pereo*, is.

PATIT, DA. p. p. *Padeido.* *Passus.*

PATÓ. m. Bes, besada. *Beso.* *Osculum*, i.

PATOF. m. BACADA.

PATOLL. m. Abundància, multitut. *Parva, peste, máquina.* *Copia*, æ.

PATOLLA. m. y f. EMBELECO, TRAPACER.

PATOLLAR. v. n. Enganyar ab artificis. *Embelear, picotear.* *Decipio*, deludo, is. || **MALDAR.** || Copejar ab los pens lo fanch ó aygua fangosa. *Patallar.* *Pedibus ludum quatero.* || Fér alguna cosa sens regla ni art. *Apatuscar.* *Inconcinne deproperare.*

PATOLLAT, DA. p. p. *Embelecado.* *Deceptus.*

PATOLLEJAR. v. n. *PATOLLAR.*

PATOLOGIA. f. Part de la medicina que tracta de la naturalesa de las malalties. *Patologia.* *Pathologia*, æ.

PATOLÓGHICH, CA. adj. Pertanyent á la patologia. *Patológico.* *Pathologicus.*

PATONEJAR. v. a. Besar, fèr patons á menut. *Besucar.* *Deosculor*, aris.

PATONER, A. m. y f. fam. Qui patoneja. *Besucador.* *Basiator*, is, suavio, nia.

PATONET. m. d. Besito. *Basiolum*, i.

PATOT. A. adj. *PATACOT, DESGAYBAT, PATOTXO.* || **TOSCH, GROSSER.**

PATOTA. f. En lo joch de cartas, trampa que consisteix en barrejarlas y disposarlas de tal modo, que'l que las dòna se queda ab las millors ó las dòna al seu company. *Pastel.* *Fraus*, dolus in dispositione chartarum.

FÉR LA PATOTA. fr. Convenirse pera obrar contra de algú, especialment en lo joch. *Ir al molino.* *Fraudem moliri.*

PATOTXADA. f. Disbarat, despropòsit, matxada. *Muchada, patochada.* *Stultiloquium*, ii, fatuitas, atis.

PATOTXO, A. adj. Tonto, grosser. *Zoquele* Hebex, tis. || Dit de la cosa matossera, malfeta. *Zoquestudo, chabacano.* *Impolitus*, rudis.

PATRANOSTRER. m. ant. Qui fa rosaris. *Rosarioero.* *Rosarium opifex.*

PATOYA. f. ter. XANGUET.

PATRACOL. m. PROTOCOL. || Paperot escrit despreciable. *Papelon.* *Longum*, *prolixum scriptum.*

PATRANYA. f. Rondalla, patarra, mentida. *Patraña.* *Commentum*, i.

PATRASTRE. m. ant. PADRASTRE.

PATRES NOSTRES. m. ROSARIS.

PATRI, A. adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patrio.* *Patrius.*

PÀTRIA. f. País, lloch abont algú naix. *Patria.* *Patria*, æ. || Lloch propi de qualsevol cosa. *Patria.* *Patria*, æ.

LA PÀTRIA DEL SABI ES LO MÓN. fr. Denota que qui's fa càrrech de las circumstàncias, li es indiferent viurer en un país ó en altre. *Al buen varon tierras ajenas su patria le son.* *Ubi cumque benè, homini est patria.*

LA PATRIA SEMPRE TIRA. loc. Denota que en qualsevol lloch per bè que s'estiga, sempre es preferit allà abont s'ha nat. *La tierra do me criare démela Dios por madre.* *Terra mihi nutrix verà pro matre colatur.*

PATRIARCA. m. Cap de una numerosa descendència. *Patriarcha.* *Patriarcha*, æ. || Títol de dignitat dels bisbes de algunas iglesias principals, com lo de Alexandria, Antioquia. *Patriarcha.* *Patriarcha*, æ. || Títol de dignitat concedit per lo papa á alguns prelats sens jurisdicció ó ab ella. *Patriarca.* *Patriarcha*, æ. || Qualsevol dels fundadors

de las religions. *Patriarca*. Patriarcha, æ.

COM UN PATRIARCA. exp. Ponndera las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

PATRIARCAL. adj. Lo pertanyent al patriarca. *Patriarcal*. Patriarchalis.

PATRIARCAT. m. Dignitat de Patriarca. *Patriarcado*. Patriarchatus, us. || Lo territori ó jurisdicció del Patriarca. *Patriarcado*. Patriarchæ ditio. || Lo temps que s' obté la dignitat de patriarca. *Patriarcado*. Patriarchatus tempus.

PATRICI, **A.** adj. Natural de algun poble. *Patricio*. Patricius, ii. || m. Pare de la pàtria, nom dels primers senadors romans establert per Rómulo. *Patricio*. Patricius, ii. || Cada un dels descendents dels primers senadors de Roma que formaven la noblesa romana. *Patricio*. Patricius, ii. || Qui obtenia la dignitat de patrici. *Patricio*. Patricius, ii. || Lo pertanyent als patricis y á la pàtria. *Patricio*. Patricius.

PATRICIÀ, **NA.** adj. Sectari del heretge Patrici y lo pertanyent á sa secta que comensá en lo sigle tercer de la Iglesia: deyan que la carn era obra del diable, y axí li tenian tant horror, que alguns se mataven ells mateixos. *Patriciano*. Patricianus.

PATRICIAT. m. Dignitat y condició de patrici, de noble. *Patriciado*. Patriciatus, us.

PATRICIDA. m. Qui mata á són pare. *Patricida*. Patricida, æ.

PATRICÓ. m. La quarta part de una meytadella ó porró. *Petricon*. Quarta fidelis pars.

PATRIMONI. m. Los bens heretats dels pares. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Hisenda. *Patrimonio*. Substantia, æ. || Los bens profans adquirits per qualsevol títol. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Los bens propis espiritalisats pera que algú puga ordenarse. *Patrimonio*. Patrimonium, ii.

PATRIMONI REAL. Los bens de la corona. *Patrimonio real*. Regium patrimonium.

FÉR PATRIMONI Á UN ECCLESIASTICH. fr. Subjectar una porció de bens pera cógrua de algun ordeando. *Constituir patrimonio*. Patrimonium ecclesiasticum constituere.

PATRIMONIAL. adj. Pertanyent al patrimoni. *Patrimonial*. Patrimonialis. || Lo que pertany á algú per rahó de sa pàtria ó pare. *Patrimonial*. Patrimonialis.

PATRIMONIALITAT. f. Dret que algú té per natural y originari de algun pais pera obtenir alguna cosa. *Patrimonialidad*. Origo, inis.

PATRIMONIAT. m. HISENDAT.

PÀTRIO, **A.** adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patrio*. Patrius. || Lo pertanyent al pare. *Patrio*, *paterno*, *paternal*. Paternus.

PATRIOTA. m. Qui té amor á la patria y procura per lo bé de ella. *Patriota*. Patriæ fidus. || Paysá de una mateixa patria. *Compatriota*. Conci-vis, is, coeterraneus, i.

PATRIÓTICH, **GA.** adj. Lo pertanyent á la pà-

tria y al patriota. *Patriótico*. Ad patriæ amorem pertinens.

PATRIOTISME. m. Amor á la pàtria. *Patriotismo*. Patrius amor.

PATRO. m. Protector, defensor, advocat. *Patron*, *patrono*. Patronus, i. || Lo Sant titular de alguna iglésia ó de la devoció de algú. *Patron*. Patronus, i. || L' amo de la casa en que altre se allotja. *Patron*. Hospes, itis. || Qui té dret de patronat alguna cosa. *Patron*. Patronus, i. || Modelo, mostra, pauta. *Dechado*, *patron*. Archetypum, i, exemplar, is. || Qui té 'l càrrech y mando de una embarcació. *Patron*. Naucletus, i, navicularius, ii. || Lo dibuix de fér puntas. *Prendido*, *picado*, *patron*. Exemplar punctibus distinctum. || AMO, SENYOR. || met. Modeló devirtutis ó vicis. *Modelo*, *patron*. Exemplar, is.

PATRO ARANYA EMBARCA, EMBARCA, Y ELL SE QUEDA EN TERRA. ref. 'contra 'ls que persuadeixen á altres lo que ells no fan. *No entra á missa la campana, y á todos llama*. Nola sacris quamvis absens vocat ad sacra plebem.

NO PODER PÉNDER PATRO DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. No guardar orde ni concert. *No tener é no podersele tomar atadero*. Ordinem aut ligamen non servare.

PATROCINAR. v. a. Defensar, protegir, amparar, afavorir. *Patrocinar*, *proteger*, *favorer*. Protego, is.

PATROCINAT, **DA.** p. p. *Patrocinado*. Protectus.

PATROCINI. m. Amparo, protecció, auxilli. *Patrocinio*, *tutela*, *escudo*, *encomienda*. Patrocinium, ii, tutela, æ. || Festivitat de Maria Santíssima, concedida á la iglésia de Espanya per lo papa Alexandre VII y extesa á tota la cristiandat per Benet VIII: se celebra en una de las dominicas de novembre. *Patrocinio*. atrocinium B. M. V.

PATROCINI DE SAN JOSEPH. Títol que's dona á una festa del patriarca sant Joseph celebrada ab autoritat de la Santa Sede per los carmelitas descalços desde 'l principi de sa reforma, extesa per la m'grada Congregació de ritos en l' any 1700 á la orde de sant Agustí, y propagada després per quasi tota la cristiandat: se celebra comunment després de la tercera dominica de Pasqua de resurrecció. *Patrocinio de san José*. Festum patrocinii sancti Iosephi.

PATRONA. f. La mestressa de la casa en que se allotja 'l soldat. *Patrona*. Hospita, æ. || La galera que en una esquadra segueix en dignitat á la capitana. *Patrona*. Triremis sic dicta.

PATRONAT. m. Lo dret de presentar pera 'ls beneficis ecclesiàstichs. *Patronato*, *patronazgo*. Patronatus, us. || Fundació de una obra pia. *Patronato*. Patronatus, us.

PATRONAT LAYCH. Vincle fundat en lo gravamen de alguna obra pia. *Patronato de legos*. Laicorum patronatus.

PATRONAT REAL. Lo dret que té 'l rey de presentar subjectes idóneos pera la provisió de pessos eclesiàstics. *Patronato real.* Regius patronatus.

PATRONEJAR. v. a. Fér de patró en algun barco. *Patronear.* Navarhi munus explorare.

PATRONEJAT, DA. p. p. *Patroneado.* Gubernata navis.

PATRONÍMICH, GA. adj. Nom format del pare ó altre ascendent, y significa fill, net, ó altre descendent. *Patronímico.* Patronimicus. || L'apellido que antiguament se donava en Espanya als fills, format del nom de ses pares, com de Sancho Sanchez; de Pedro, Perez; y de Fernando, Fernandez. *Patronímico.* Patronimicum nomen.

PATRULLA. f. Lo número de quatre ó cinch soldats ab lo cabo pera rondar y evitar desordes. *Ronda, patrulla.* Excubitus, us; excubias, arum.

ANAR DE PATRULLA. fr. Rondar la trepa en patrullas. *Rondar, patrullar.* Excubias agere.

PATRULLADOR. m. Qui vá de patrulla. *Rondador.* Circuitor, is.

PATRULLAR. v. n. ANAR DE PATRULLA.

PATULEYA. Petita partida de coscos franchs, sense formar part de cap batalló. *Patuleya.* Rusticorum militum agregatio.

PATXOCA. VOLÚMEN.

PATXORRA. m. L'home de geni pausat y flemàtich. *Pachon, flemático, tardon, flemudo, moroso, pesado, pánfio, pachorrudo, porron, sapo, palmazo.* Morosus, lentus. || f. Tardansa, pesadesa, fleuma, lentiut. *Sorna, pachorra, posma, flemma, romanso.* Mora, æ, lentitudo, inis.

GASTAR PATXORRA. fr. Procehir de espay. Se diu freqüentment del qui s'altera poch. *Gastar flemma.* Lentum esse.

PATZ. f. ant. PAU.

PAU. n. p. de home. *Pablo.* Paulus, i. || f. Do del Esperit Sant que posa en l'ánimo la tranquil·litat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || La virtut que inclina à la tranquil·litat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || Concórdia, bona correspondència especialment en las famíllas. *Paz, tranquilidad, pacificacion.* Pacificatio, nis, pax, cis. || Pública tranquil·litat y quietut dels regnes com oposada à la guerra. *Paz.* Pax, cis. || L'ajust ó conveni entre'ls prínceps després de una guerra. *Paz.* Pax, cis. || Geni pacífich y sossegat. *Paz.* Quieta, placida indoles. || La reliquia ó imatge que 's dona à besar en la missa ahans de consumir. *Portapaz, puz.* Pax, cis, sacra reliquia. || La cerimònia en que 'l celebrant besa la palena, abraça al diaca y aquest al subdiaca, y 's dona à besar la pau. *Paz.* Osculum, i, pax, cis. || La igualtat en lo joch quant ningú guanya ni pert. *Paz.* In ludo concorditas, parilitas. || Igualtat en los comptes pagat l'alcanç. *Paz.* Ratio, nis. || Correspondència, retorn en las paraulas ó accions. *Paz.* Injurie retorsio. || *pauso.* || mit. Divinitat del's antichs que tenia un temple en Roma. *Paz.*

Pax, cis. || interj. S' usa pera aquietar als que's barallan. *Paz.* Hous, heu pax.

PAU OCTAVIANA. Gran tranquil·litat, per semblansa de la que gosava 'l món en la encarnació del fill de Déu en temps del emperador Augusto Octavià. *Paz Octaviana.* Magna tranquillitas.

PAU Y TREVA. *Paz y tregua.* Pax et inducio.

AB TOTA PAU Y QUIETUD. loc. Con la mayor tranquil·litat; con toda cachaza. *Quieto animo.*

ANÀRSE'N À LA PAU DE DÉU. fr. *Ireo en hora buena, à la paz de Dios.* Abire in maiorem orucem.

DESCANSAR EN PAU. fr. *Salvareo.* Descansar es paz. Eterna beatitudine perfui.

EN SANA PAU. m. adv. Tranquilament. *En sana paz.* Quietè.

ESTAR EN PAU. fr. Denota 'l dany que algú reb en lo mateix cas de ferlo à altre. *Estocada por cornada; estar en paz; pata es la traviesa.* Aliquam sortem sustulimus.

FÉR LA PAU. Avenirse 'ls que estan en discórdia. *Hacer las paces.* Fœdus inire.

FÈNDRE PAU. fr. met. fam. Besar lo trasero. *Besar el culo.* Basiare culum.

POSAR EN PAU. fr. Mediar entre 'ls que disputan ó 's barallan, apaciguarlos. *Meter ó poner paz è en paz.* Rixam sedare.

SANT PAU. exp. s' usa quant altre estornuda, es lo mateix que VALGAT DÉU. *Válgate Dios.* Dominus tecum; adsit tibi Deus.

TORNAR EN PAU. fr. FÉR LA PAU.

VENIR DE PAU. fr. *Venir de ó en paz.* *Patato* Niimo, paciòcum venire.

VIURE EN PAU. fr. *Vieir, estar en paz.* Vitam pacatam legere.

Y EN PAUS AB LO BISBE. m. adv. *Cristo con todos.* Dominus omnibuscum.

PAUBERTATZ. f. ant. *POBRESA.*

PAUCH. adv. POCH.

PAUL. m. ant. PAU. || *SEMINARISTA.*

PAULA. f. Nom de dona. *Paula.* Paula, æ.

PAULÍ. m. Nom de home. *Paulino.* Paulinus, i.

PAUPAR. v. a. PALPAR.

À PAUPONS. loc. À LAS PALPENTAS.

PAUPERIA. f. ant. *ESCASESA, MISERIA.*

PAURA. f. ant. Gran por. *Pavor, pavura.* Pavor, is.

PAURUCH, GA. adj. ant. *FORUCH.*

PAUSA. f. Suspensió ó interrupció de moviment, acció ó exercici. *Pausa.* Pausa, æ, cessatio, nis. || Lentiut, tardansa. *Pausa.* Tarditas, atis, cunctatio, nis. || Sossego, quietut. *Pausa.* Quies, tis. || mús. Breu interval·lo en que se suspen la veu. *Pausa.* Diapsalma, is, intervallum, i. || mús. Lo signe que expressa la pausa. *Pausa.* Intervallum, i. || *féa PAUSA.* f. Cessar lo moviment, exercici ó acció. *Pausar.* Pauso, æs.

PAUSADAMENT. adv. m. Ab tardansa ó pausa. *Pausado, pausadamente, detenidamente, mansamente.* Lentè, pausillatim.

PAUSAR. v. d. *VÉR PAUSA.*

PAUSAT, DA. p. p. *Pasado.* Pausatus. | adj. *Moderat, sosegat* que obra ab lentitut. *Pausado.* Lentus, placitus. | Qui parla molt despay. *Pausado.* Lentus, tardus. | *PLEUMÁTICH, SORNA.*

PAUTA. f. Taula ab que 's ralla 'l paper pera apèndrer de escripturar. *Pauta.* Scriptionis ductaria norma. | Instrument de llauca ab un mànech que serveix pera pintar lo paper en que s'hi ha de escripturar solfa. *Pauta.* Ad lineas musicas obsignandas norma. | Qualsevol regla ó instrument que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta.* Regula, æ, exemplar, is. | met. Modele que serveix de exemplar pera la rectitut de las acciones. *Dechado, pauta, modelo.* Regula, æ.

PAUTADOR. m. Qui pauta. *Pautador.* Linearum in charta ductor. | Qui fá pautas. *Pautador.* Regularum, tabellarum artifex.

PAUTAR. v. a. Senyalar en lo paper las rallas de la pauta. *Reglar, pintar.* Chartam ad rectam scriptionem ductaria norma obsignare. | mús. Senyalar en lo paper las rallas necessàries pera escripturar las notas. *Pautar.* Lineas musicas obsignare. | met. Donar reglas, dirigir. *Pautar.* Dirigo, is.

PAUTAT, DA. p. p. *Pautado.* Ductaria norma obsignatus ad rectam scriptionem. | m. Las rallas fermadas ab la pauta y senyaladas ab lo plom en lo paper. *Benjalonadura.* Linearum fidiculis obsignatio.

PAVA. f. *POLLA DE INDIA.*

PAVANA. f. Dansa espanyola grave, sèria y de moviments pausats. *Pavana.* Grave tripudium. | met. Home de poch seny. *BUSINOT.*

TOCAR LA PAVANA. fr. met. Maltractar, assetar á algú. *Tocar la pavana, el bullo.* Cedere, plagis contunderi.

PAVELLÓ. m. *PASELLÓ.*

PAVENT. m. ant. *TEMERÓS.*

PAVENTAR. v. a. ant. *TÈMER, ATÈMORISAR.*

PAVÉS. m. y

PAVESINA. f. Escut ó rodella llarga que cubreix quasi tot lo cos. *Pavés.* Oblonga parma. | *PAVET.* 2.

PAVESADA. f. Porció de soldats armats ab pavescos. *Eupavesada.* Sectarii, orum; scutata phalanx.

PAVET. m. *PEBET.* | La brutícia que 'l suor ó altra cosa greixosa deixa en la roba. *Grasa, mugre, pringus.* Sordes, ium. | Per antífrasis qualsevol cosa de mal olor. *Pebete.* Fætidum suffimen.

PAVENTERA. f. *PEBETERA.*

PÁVIDO, A. adj. *Temerós, poruch.* *Pávido.* Pavidus.

PAVIMENT. m. Pis, sol, solar. *Pavimento, suelo, piso, solar, huella.* Pavimentum, solum, i.

PAVIMENTAR. v. a. Fer pavimento. *Solar.* Pavimento, as.

PAVOTA. f. Aucell. *CAVINA, PÁSSERA.*

PAVO. m. *GALL D'INDI.*

PAVÓ. m. Constel·lació celeste que està prop del polo antàrtich. *Pavon.* Pavo celestis.

PAVOR. m. Temor, espant. *Pavor, pavora.* Pavor, is.

PAVORDE. m. *PADORDE.*

PAVORDIA. f. *PABORDIA.*

PAVORÓS, A. adj. Lo que causa pavor. *Pavoroso.* Timidus.

PAVOROSAMENT. adv. m. De un modo pavorós. *Pavorosamente.* Pavidè.

PAXORRA. m. y f. *PATXORRA.*

PAYER. m. *PAER.*

PAYLA. f. ant. *PALLA.*

PAYMENTAR. v. a. *PAVIMENTAR.*

PAYO, A. adj. *Rústich, ximple, agrest.* *Pago.* Rusticus.

PAYOL. m. *RÓSIT.* | Munt de blat en la platja. *Panero, graneros públicos.* Sempronía, orum.

PAYOLA. f. fam. Barret gran. *Gravion.* Ampulum galerum.

PAYR. v. n. *PAIR.*

PAYRA. f. náut. *PAIRA.*

PAYRAL. adj. S' aplica á la casa de abont se 'l origen. *Paterno.* Paternus.

PAYRAR. v. n. náut. *PAIRAR.*

PAYRARSE. v. r. Deslliurarse, escapar-se de algun treball, fatiga, etc. *Escaparse.* Evado, is, liberor, aris.

PAYRE. m. ant. *PARE.*

PAYROT. m. Enfado, torment. *Mohins.* Slemachus, i.

PAYS. m. *PAIS.*

PAYTAR. v. n. ant. *Pechar.* Tributum solvere

PE.

PE. (A). m. adv. ant. á *PEU.*

PEADA. f. *PETJADA, PITJADA.*

VENIR Á LAS PEADES. loc. ant. *SEGUIR LAS PETJADAS.*

PEADE. f. ant. *EMPAÑADA.*

PEAL. m. *Peuch.* *Escarpia, peal.* Udo, nis.

PEANYA. f. Tablado baix que hi ha davant del altar srrimat á ell. *Peana, peaña.* Altaris suppedaneum. | Base ó pedestal sobre que descansa una imatge. *Peana, peaña, supedaneo.* Suppedaneum.

PEATGE. m. Tribut, dret que's paga per entrar ó traurer mercaderías ó passar bestiar per alguna part. *Peaje.* Portorium, pedagogium, ii.

PEBET. m. Composició de polvos aromàtics que encesa llansa un fum molt fragant. *Pebet.* Suffimentum, i.

PEBETERA. f. Candelero ó altra cosa abont se posa á cremar lo pebet. *Pebetero, perfumador, perfumadero, poma.* Suffimenti vas.

PEBRADA. f. Salsa feta ab pebre. *Pebada, pebre.* Embamma piperinum.

PEBRAR. v. a. ant. *EMPEBRAR.*

PEBRÁS. m. aum. *PEBROTÁS.*

PEBRE. m. Fruyt que consta de uns grans de

color rojench, y sechs de color pardo, obscurs ó negres y arrugats, són aromátichs, agres, ardents, couhents y s' emplean principalment per espècias. *Pimienta*. Piper, is. || ter. **PEBROTERA**.

PEBRE BLANCH. Lo que després de haverse posat à remullar ab aygua de mar, ha perdut la pell y es de color quasi blanch. *Pimienta blanca*. Album, decorticatum piper.

PEBRE BETEL. Arbust del que en las indias s' emplean las fullas pera preparar un masticatori del mateix nom, molt usat entre 'ls islenys de aquella part del globo; produheix uns fruyts amarchs, cáustichs, y molt olorosos. *Pimentero betel*. Piper betel.

PEBRE BORT. Espècia aromática y picant com lo pebre. *Jenjibre*. Pipiritis, idis.

PEBRE CUBEBA. Arbust que creix en Java y en la isla de Fransa, produheix un fruyt quasi rodó, arrugat, pardós, de olor aromátich, de sabor calent, acre, y picant. *Pimentero cubeba*. Piper cubeba. || Lo fruyt de dit arbust. *Cubebos*, *pimienta con cola*. Piper cubeba.

PEBRE DE AYGA. Herba que creix en llocs humits. *Esteba*. Hydropiper, i.

PEBRE DE LAS INDIAS. Pebrot petit y encarnat que pica molt y sól tenir la figura de guinda. *Guindilla*, *pimiento de las Indias*. Indici piperis genus.

PEBRE FOLL DE ESPANYA. **PEBRE BORT**.

PEBRE JAMAICH. Arbre de América, produheix un fruyt globulós, sech, arrugat, negrench, calent y picant, molt estimulant y enérgich, que s' usa en los condiments. *Pimienta de Tabasco*, *malaqueta*. Virtus pimenta, piper jamaicense.

PEBRE LLARCH. Fruyt de una espècie de pebrer, que's distingeix del comú en tenir las fullas més llargas. *Pimienta larga*. Longum piper.

PEBRE NEGRE. **PEBRE**. 1.

PEBRE ROIG Ó VERMELL. Pebrot vermell reduhit à polvos que serveix de amaniment à las viandas. *Pimenton*. Siliquastris pulvis.

GASTAR MOLT PEBRE. fr. met. Denota que algú es satirich. *Morder*. Detrectare.

PICAR Ó SABER À PEBRE. fr. met. Sér molt alt lo preu d' alguna cosa. *Tener mucha pimienta*. Mercem magni esse.

PEBRER. m. Arbust de arrel fibrosa y negra, y diferents camas que creixen desde ella nuosas, rodonas, llenyosas, verdas y plenas de ramas, las fullas ovaladas, duras, crassas y de un vert obscur; las flors petites, y 'l fruyt es la espècia pebre. *Pimentero*, *pimiento*, *pimenton*. Nigrum piper.

PEBRERA. f. Vas pera tenir lo pebre. *Pimentero*. Piperis vasculum. || **PEBROTERA**.

PEBRET. m. Aucell de més de mitj pen de llarch, de color negre clar, y las potas rojas; en lo cap té una cresteta de plomas caygudas en detrás. *Ave fria*; *frailicoio*. Pyrrhulla, æ. || d. **PEBROTET**.

PEBRINA. f. ter. y

PEBROT. m. Tavella moleuada y buyda, més ó

menos gran, rodona y quadrada ó en forma de banyeta, lisa y que conté en lo centro várias llavors, rodonas, planas y de color groch. Abans de madurar es verda, y després vermella, de gust més ó menos couhent ó enterament dols. *Pimiento*. Siliquastrum, capsicum, i. || **PEBROTERA**.

PEBROT VERMELL. **PEBRE ROIG**.

PEBROT DOLS Ó DE MOLSA. Pebrot de València que no cou. *Pimiento*. Dulce siliquastrum.

PEBROT LLARCH Ó COUVENT. BITXO S.

PEBROTAR. id. **PEBROTARAR**.

PEBROTÁS. m. aum. *Pimentum*. Magnum siliquastrum.

PEBROTAR. m. y

PEBROTERA. f. Planta anyal indígena de América, y en Europa n' hi ha de diferents espècies que's distingeixen per lo fruyt: té la cama nuosa de dos à tres pous de alsària, y plena de brancas; las fullas ovaladas y de un vert eixit; las flors petites y blancas; y té per fruyt lo pebrot. *Pimiento*. Annuum capsicum.

PEBROTARAR. m. La part de terra plantada de pebrots. *Pimental*. Siliquastris sata terra.

PECABLE. adj. Qui es capàs de pecar; y també s' aplica à la matèria. *Pecable*, *pecador*. Peccandi capax.

PECADOR. m. Qui peca. *Pecador*. Peccator, is. || met. Qui absolutament falta à qualsevol cosa que debia executar. *Pecador*. Peccator, is. || adj. Qualsevol individu de la naturalesa humana com subjecte al pecat ó que pòt pecar. *Pecador*. Peccato obnoxius.

PECADOR DE MARCA MAJOR. IMPIO.

PECADORA. f. La dona que peca. *Pecadora*. Peccatrix, icis. || La dona pública ó de mala vida. *Pecadora*. Meretrix, icis.

ANAR À FER LA PECADORA. fr. met. fam. Anar à confessarse. *Confesar*. Fateor, eris.

PECADORÁS. m. aum. *Pecadorazo*. Sceletatus, facinerosus, gravium noxarum reus.

PECAMINÓS, A. adj. Exposat à pecat. *Pecaminoso*. Peccato obnoxius.

PECANT. p. a. S' aplica en la medicina al humor que predomina en las malalties. *Pecante*. Vitiosus.

PECAR. v. n. Faltar à la lley de Dèu. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar ó excedir en qualsevol cosa. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar absolutament à qualsevol obligació, y à lo que es degut y just. *Pecar*. Pecco, as, delinquo, is. || ant. **ERRAR**.

PECAR MÉS DE BOIG QUE NO FER MALÍCIA. fr. Causar mal ó dany per no prevenir los resultats de las cosas. *Pecar mas de ignorante que de malicioso*. Per imprudentiam potius quam malitiosè sperare.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA Ó NO PECAR DE BOIG SINO PER MALÍCIA. fr. Fèr dany maliciosament. *No pecar de ignorancia*. Haud ignarum peccare.

NO PECAR TRETA. fr. ant. *No errar treta*. Nihilo scopum abortare.

PEGAT, DA. p. p. *Pecado*. Peccatus. || m. Fal-

PEDANTÀS. m. aum. *Pedanton.* Sciolus, i.

PEDANTEJAR. v. n. Preciarse de sabi sens serbo. *Pedantear.* Inaniter eruditionem venditare.

PEDANTERIA. f. Afectació de sabiduria. *Pedanteria.* Futilis literatura.

PEDANTESCH, CA. adj. Pertanyent als pedants, à són estil y modo de parlar. *Pedantesco.* Ad sciols pertinens.

PEDANTET, A. m. y f. d. *Pedantuelo.* Sciolus, i.

PEDARQUIA. fr. Goberna dels negres. *Pedarquia.* Nigrorum imperium.

PEDÀS. m. PADÍS.

PEDestal y PEDestal. m. Peu de la columna. *Pedestal.* Stylobata, stylobates, æ. || PEANYA. || Lo peu de las estátuas. *Pedestal, peana.* Acroteria, orum. || met. Lo fonament en que s' assegura alguna cosa. *Pedestal.* Fundamentum, i.

PEDESTRE. adj. S' aplica al qui vá à péu. *Pedestre.* Pedestris.

PEDICURO. m. Qui cura ó talla las durícias, ulls de poll, y demès excrecèncias dels peus. *Pedicuro.* Pedicurator.

PEDILUVI. m. Bany de peus. Inmerció de las extremitats durant un temps determinat en la aygua natural, ó carregada de medicaments. *Pediluvio.* Pediluvium, ii.

PEDIMENT. m. PETICIÓ.

PEDÓ Y PEDON. m. ant. PEÓ. || mil. INFANT.

PEDRA. f. Compost compacte, y més ó menos dur, de terra, sals, y á vegadas de substàncias metàl·licas que li donan color; n' hi ha de diferents espècies. *Pedra.* Petra, æ. || La matèria dura y unida que's cria en lo cos humà particularment en los ronyons, y s'ol causar la malaltia anomenada mal de pedra. *Cálculo, piedra.* Calculus, i. || Calamarsa grossa ó gruixuda. *Granizo, piedra.* Grando, inis. || met. La duresa en las cosas. *Piedra.* Durities, ei. || La que's posa en lo pany de las armas de foch á fi de que encenga la pólvora de la cassola. *Piedra, pedernal, piedra de lumbré.* Silex, icis, vivus lapis. || LÁPIDA. || Lo tros pla, prim, de la matèria dura composta de terra, sals ó metalls, que la naturalesa cria així mateix com si ja fos treballat. *Lancha, laja.* Lamina lapidea. || Lo tros quadrilongo que serveix pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo.* Silex quadratus annecto pavimento lapidibus strato. || La que passa de part á part de la paret. *Perpiaño.* Diatonus lapis. || pl. Los tantos en lo joch. *Piedras.* Calculi, orum.

PEDRA AFINADORA ó AFILADORA. AFILADORA.

PEDRA ARENISCA. Espècie de pedra esponjosa y blana de poch pes. *Toba.* Tofus, tophus, i.

PEDRA ARMÉNIA. *Piedra armenia.* Lapis armenius.

PEDRA DE CALS, ó CALAR. Aquella de que's fá la cal. *Piedra caliza.* Calcareus lapis.

PEDRA CLARA COM VIDRE. *Piedra cristalina.* Lapis specularis.

PEDRA CÁUSTICA. POTASSA CÁUSTICA.

PEDRA DE ANELL. *Piedra de anillo.* Annularius lapis; gemma, æ.

PEDRA DE COLOR DE FERRO. *Mármol basalto del color y dureza del hierro.* Basaltes, æ.

PEDRA DE FOCH ó DE ULÍ DE SERP. La de color cendrós un tant obscur, y á vegadas roig, ab clapas negras. *Piedra berroqueña, granito.* Nigris maculis variatus lapis.

PEDRA DE GALL. La que's s'ol trobar en lo ventrell ó fetge del gall. *Piedra cristalina, de gallo.* Alectria, æ.

PEDRA DEL ÀGUILA. Mineral de ferro de tres á quatre polzadas de llarch, buyt de dins, y que conté una porció del mateix metall que's mou. *Piedra del águila.* Etiles, æ, ó itis.

PEDRA DEL LLAMP. *Piedra del rayo; ceramnia.* Ceramnia, æ.

PEDRA DE LA QUAL SE FÁ L' COURE. La groga y blanquinososa que fonentla ab lo coure lo aumenta un ters y 'l puleix: ab qualsevol altre metall se evapora, y sola ab lo foch se reduheix á cendra. *Calamina; piedra calaminosa.* Cadmia, æ, calcitis, is.

PEDRA DE MÓLDRE. MOLA DE MOLÍ.

PEDRA DE MÓLDRE COLOR. Moleta, que es la pedra ab que's molen ò baten, ó la que va sobre la pedra de móldre ó inferior, que es una llosa gran. *Piedra para batir colores.* Pimentarii tritus cos, cotícula.

PEDRA DE TALL. PEDRA PICADA. || La que es apta pera sér picada. *Piedra franca; fácil de labrarse.* Docilis, tractabilis lapis.

PEDRA DE TOCH. La en que se examina la lley dels metalls. *Piedra de toque.* Coticula, obrussa, æ, obrysum, i, index, icis. || Tot lo que conclou pera conèixer la bondat ó malícia de alguna cosa. *Toque.* Punctum, momentum, i, caput, itis.

PEDRA DE XOCOLATA. La sobre que's mol ó treballa la xocolata. *Silleta.* Lapis indicis amygdalis contendis.

PEDRA ESMOLADORA ó DE ESMOLAR. La que serveix pera afinar lo tall de la navaja, gabinet, etc. *Piedra de amolar; amoladera.* Cos, otis.

PEDRA FALSA. La que passa per preciosa y no ho es. *Piedra falsa.* Gemma adulterina.

PEDRA FILOSOFAL. La matèria ab que alguns alquimistas pretenen fér or artificialment. *Piedra filosofal.* Lapis filosoficus.

PEDRA FOGUERA. La ab que's pica foch. *Pedernal.* Pyrites, æ, silex, icis. || met. La summa duresa en qualsevol espècie. *Pedernal.* Summa durities.

PEDRA FUNDAMENTAL. La primera que's posa en los edificis. *Piedra fundamental.* Primus fundamenti lapis. || met. Tot lo que es principi y origen de abont dimana altra cosa. *Piedra fundamental.* Principium, ii, fundamentum, i.

PEDRA BERWELLA AB CLAPAS BLANCAS. PÓRFIDO.

PEDRA IMAN. IMAN.

PEDRA INFERNAL. Compost de p' fosa ab ácit nítrich de color pardo obscur y s' usa en la cirur-

gia pera cremar y destruir las carns supérfluas. *Piedra infernal*. Infernalis lapis.

PEDRA LLINOSA, DE FILS Ó BLANERA. AMIANTO.

PEDRA MARQUESITA. Combinació del sofre ab un metall. *Marquesita*, *pirita*. Pyrites, æ.

PEDRA MORTA. *Piedra muerta*. Mortuus, emortuus mollitiæ lapis.

PEDRA MOVEDISSA MAY POSA MOLSA Ó NO TÉ MOLSA. ref. contra 'ls que no's mantenen constans en lo que emprenen. *Piedra movediza nunca moho la cobija*; *planta muchas veces traspuesta*, ni *crece ni medra*. Saxum volutum non obducitur musco.

PEDRA PERA BRUNYR LO OR. *Piedra de Samos*. Samus lapis.

PEDRA PICADA. La treballada pera posarla en qualsevol part. *Piedra labrada*. Quadrarius, sectus, angularis, politus lapis.

PEDRA PRECIOSA. La que es dura, transparent y brillant. *Piedra preciosa*. Gemma, bacca, æ; gemmus lapis.

PEDRA REBLE. REBLE.

PEDRA SERPENTINA. SERPENTINA.

PEDRA SOFRE. SOFRE.

PEDRA TOSCA. Pedra esponjosa, blanca y lleugera. *Toba*. Tofus, i. || Pedra esponjosa ó porosa, opaca, dura, brèvola y tant lleugera que 's manté sobre la aygua. *Piedra pomez*, *esponjosa*. Pumex, icis; bivulus lapis.

PEDRA VIVA. La qué no ha estat arrancada de la pedrera ó lloch ahont la cria la naturalesa. *Piedra viva*. Vivus lapis.

PEDRAS DE GINTS. Pedras pera tirar ab los ingenis. *Piedras para los ingenios*. In catapultarum petræ.

AB UNA PEDRA Ó TRET MATAR DOS PARDALS. ref. AB UNA VIA DOS MANDATOS.

NO POSARSE'N CAP PEDRA AL FETGE. loc. fam. TENIR UN FETGE COM UNA RAJADA.

CADA PEDRA EN SON FORAT. loc. fam. Denota que las personas ni las cosas no's denhen traurer del lloch que 'ls correspon. *Bien está cada piedra en su agujero*. In propria pelle quiescere.

COSA DE PEDRA. *Lapídeo*, *lapidoso*. Lapidus.

DEIXAR FET DE PEDRA. fr. met. Deixar á algú fret, confóndrerlo ab algun ditxo. *Echar un jarro de agua*. Stupefactum relinquere.

DORMIR COM UNA PEDRA. fr. DORMIR COM UN SOCH.

IGUALAR LA PEDRA. fr. Posar iguals las pedras picadas després de col·locadas ó assentadas en són lloch. *Retundir*. Lapidem ædificio impositum æquare.

JUNTAR LA PEDRA. fr. Posar las pedras ben ajustadas unas ab otras á fi de que la obra no tinga buyts y quede ben sólida. *Atizonar*. Lapidis inter se connectere.

LA PEDRA FORA DE LA MA NO SAB AHONT VÁ. ref. que avisa lo mólt cuydado que 's ha de tenir en tirar pedras, per la móltia facilitat de fér algun dany sense intenció. *Palabra y piedra suelta no tiene vuelta*. Cæco impetu currit lapis.

NO DEIXAR Ó NO QUEDAR PEDRA SOBRE PEDRA. fr. Denota que algun edifici ha quedat enterament arruinat, destruhit ó assolat. *No dejar ó no quedar piedra sobre piedra*. Funditus evertere.

FÉR FLORAR LAS PEDRAS. fr. met. Móurer á llàstima ó á compasió, penetrar de dolor á altre. *Atravesar*, *partir el corazon*. Misericordiam alterius movere.

POSAR LA PRIMERA PEDRA. fr. Principiar alguna cosa. *Echar ó poner la primera piedra*. Rei fundamentum jacere.

QUEDAR FÉT DE PEDRA. fr. met. Inmutarse gravement de alguna espècie que's véu ó se óu. *Quedarse sin pulsos*. Exanimari.

QUI CALLA PEDRAS APANTA. ref. S' aplica al qui en alguna conversació observa, sèns parlar, lo que 's diu, pera valerse'n á són temps. *Quien calla*, *pedras apaña*. Non omnibus dormio.

SÉR PEDRA DE ESCÁNDOL. fr. met. Ser motiu de alguna dissensió, disturbí, pendència, etc. *Ser la piedra de escándalo*. Offensionis lapidem, scandali petram esse.

NO SABERHO LAS PEDRAS. fr. Denota que una cosa se ha executat mólt secretament. *No saberlo ó sentirlo la tierra*. Clam, clamculum, occultè, silenter aliquid facere.

Á PEDRA SECA. fr. Á COPS DE PEDRA.

TAPIAR Á PEDRA Y Á MORTER. fr. met. ab que's dòna á entèndrer que una cosa 's tanca tan fort que no's pot rómprer. *Tapiar á piedra y á lodo*. Omnino, firmiter claudere.

TIRAR LA PEDRA Y AMAGAR LA MA. fr. met. Fér dany á algú ocultant que se li fá. *Tirar la piedra y esconder la mano*. Furtim nocere.

TRAURER LAS PEDRAS. fr. Netejar de pedras alguna camp ó altra cosa. *Descantar*. Lapidibus purgare.

TROBAR LA PEDRA FILOSOFAL. fr. met. Descubrir un modo ocult de adquirir cabal ó ferse rich. *Encontrar ó hallar la piedra filosofal*. Lapidem philosophicum invenire.

PEDRADA. f. La acció de tirar la pedra, ó dirigi-la á alguna part. *Pedrada*. Lapidatio, nis. || Cop de pedra, ó lo senyal que deixa. *Pedrada*. Lapidis ictus. || met. Ditxo, expressió picant. *Pedrada*. Cavillum, i. || interj. Denota que algú mereix càstich. *Pedrada*, *pedradas*. Lapidibus tundaris. || pl. Combat de noys tirantse pedras. *Pedrea*. Lapidatio, nis.

PEDRADA EN CAP DE ALTRE NO DOL. ref. Denota que 'ls mals de'ls altres se senten mólt menos que 'ls propis, ó que cada hu mira per són interès sèns importar-li res lo de'ls altres. *Mal ajeno de pelo cuelga*; *poco os duelen*, *don Jimena*, *estocadas en cuerpo ajeno*. Nil tibi, Quincte, dolent alieno in corpore plagæ.

FÉR PEDRADAS. fr. Tenir los noys combat tirantse pedras. *Hacer*, *tener pedrea*. Lapidatione pueros pugnare.

PEDRAGADA. f. PEDREGADA.

PEDREGÓS, A. adj. PEDREGÓS.

PEDRAL. m. PEDREGAL.

PEDRAPQUEM. m. PICAPEDRER.

PEDRASSA. m. aum. *Chinazo*. Magnus lapis.

PEDREGADA. f. Pedra, calamarsa grossa en abundància, y l' aole en que cau. *Pedrisca, pedrisca, pedra*. Alrox grandinis nimbis.

DEPRÉS DE CATGUDA LA PEDREGADA TOCAN Á TEMPS. ref. Repren la necesad de voler aplicar remey á las cosas, passada la ocasió ó quant no es temps. *Al consejo ido, el consejo venido; despues de muerto Juual, trajéronle el orinal; al asno muerto la celado al rabo; despues de vendimias cuebanos*. Præparum auxilium; post bellum auxilium; serò apunt phiges.

LA PEDREGADA NO SE 'N PORTA ANYADA, PERÓ POBRE NE DE AQUELL Á QUI ATRAPA. ref. Denota que no's pert la cullita en tota una provincia per pedregar algun terme; però quedan perduts los amos de las terras ahont descarrega la pedregada. *No hay al año por piedra, mas guay de aquel á quien acier*. Grandine totius non opes intercedit anni, at vò scilicet quem petit illa viro.

PEDREGAL Y PEDREGAM. m. PEDRUSCALL. 2.

PEDREGAR. v. a. y n. APEDREGAR. | m. ant. PEDRUSCALL.

PEDREGÓS, A. adj. Ple de pedras. *Pedregoso, pedroso, guijoso, guijarroso, guijarroño, petroso, petoso*. Lapidosus, saxosus.

PEDREGUERÓ. m. PEDRUSCALL.

PEDRENY. m. VENTRELL.

PEDRENYAL. m. Escopeta petita, espècie de fusch. *Pedreñal*. Brevior catapulta.

PEDRENYALADA. f. Tret de pedrenyal. *Tiro pedrenal*. Brevioris catapultæ tractus.

PEDRENYALER. m. Qui fá pedrenyals. *AR-*

PEDRER. m. Pessa petita de artilleria pera atalla. *Pedrero*. Bellicum tormentum minus. | Una de artilleria un poch menor que 'l falconet, de una las embarcacions. *Esmeril, pedrero, pila*. Tormentum bellicum mediocre. | Qui servia una en lo exèrcit. *Hondero, pedrero*. Fundibulum. | Lo ventrell dels aucells. *Molleja*. Avium ventriculus. | PEDRENTAL.

PEDRERA. f. Lo lloch de ahont se trauhen las pedras. *Cantera, pedrera, pedriza*. Lapidicina, saxifraga, &c. | Lo lloch de ahont se trauhen las pedras usualment planas, anomenadas lloas. *Lanchar*. Lapidicinus genus.

PEDRERIA. f. Conjunt de pedras preciosas. *Pedra*. Pretiosi lapilli.

PEDREZUELA. f. d. *Piedrezuela, piedrecilla, ica, pedrezuela, china*. Lapillus, i. | La que's fica abata y fá mal al pen. *Esorípulo*. Scrupus, que usavan los autichs pera ajustar sos dents. *Cálculo*. Calculus, i. | pl. Joch que ex-

plegar las quatre que quedan. *Piles, pila, pilos, piedras, chinas*. Ludus lapidibus puellarum.

ARRIBAR Á LAS TRES PEDRENTAS. fr. Trobarse en gran perill. *Ver las orejas al lobo*. Summo in discrimine versari. | Arribar un negoci al cas més apurat. *Llegar á las dagas*. In arcto rem esse.

QUI TIRA PEDRENTAS, TIRA AMORENTAS. ref. Denota que entre dos que se estiman, després de unas renyinas solen estimarse més. *Las riñas de los amantes son fnezas del amor*. Amantium iræ amoris integratio est.

PEDRÍS. m. Siti de rajola, pedra, etc. en forma de banch pera sentarse. *Asiento, poyo*. Podium, ii. | Brancal, marxapen, pedra travessera ó lindar inferior pera formar la portalada. *Umbral, lindar*. Limen, inis. | ESPONA.

PEDROL. m. PEDREGUERÓ.

PEDRUSCADA. f. PEDREGADA.

PEDRUSCALL. m. Conjunt de pedretas que's desprenen de las rocas, ó de las que saltan al picar las pedras. *Rocalla, ripio, cascajo, casquijo, guijo*. Glarea, &c. | Multitud de pedras petites en alguna part, com en los camps. *Pedrisa, pedrizal, pedregal*. Saxetum, saxosus locus.

PEDUNCULAR. adj. bot. Se diu quant los òrgans naixen del pedúnculo, com los filets en los sarmets. *Peduncular.* Peduncularis.

PEDUNCULAT, DA. adj. bot. Nom que's dona á la flor que te pedúnculo, com en la herba donzella. *Pedunculado*. Peduncularis.

PEDÚNCULO. m. Los botànichs donan aquest nom á la cameta que sosté la flor, lo qual no sent més que una divisió de la cama té sa mateixa organisació, y serveix pera conduhir á la flor la matèria nutritiva. *Pedúnculo*. Pedunculus, i.

PEGA. f. Such resinós que's trau per incisió del pi mèlis, després de cuyt ab poch foc y espessit. Es lluent, trencadís, llenger, y més ó menos negre. *Pez*. Pix, icis.

PEGA BLANCA Ó DE BORGONTA. Es lo galipot fos en aygua y filtrat, pera retraurerne la part impura. *Pez de Borgoña, pez blanca*. Pix burgundica, alba.

PEGA DE SABATER. Mescla de pega y cera ab que's sabaters enceran lo fil. *Cerote*. Cerapicia, &c.

PEGA GREGA. Residuo de la destil·lació de la trementina que se li ha extret oli volàtil y tira á roja. Los músichs la usan pera empegar los pels del arquet del violi, etc. *Pez griega*. Resina, colofonia, &c.

SABER Á LA PEGA. fr. Tenir resenabís de mala educació. *Saber á la pega*. Majorum more redolere.

TENIR PEGA ALS ULLS. fr. met. No advertir lo que's té á la vista. *Tener telarañas en los ojos*. Caligare.

PEGADA. f. Se diu del conjunt de cops que donan á algú de una vegada ó de carrera. *Tunda, paliza*. Verberatio, nis.

PEGADÁS. m. aum. Pegat gros. *Parchazo*. Magnum pittacium.

PEGABELLA. f. Lás crestas del cap ab que

naïxen las criaturas. *Costra de leche*. Crusta lactea.

PEGADET. m. d. *Pegadillo*. Parvum emplastrum.

PEGADOR. m. Qui pega ó dóna cops. *Zurrador*. Castigator, is.

PEGALÓS, A. adj. EMPEGUNTAT. || APEGADIS. || S' aplica al subjecte que s' arrima á altre pera enganyarlo. *Pegadizo*. Parasiticus, molestè adhærens.

PEGALLÓS, A. adj. ant. EMPEGUNTAT.

PEGAMENT. m. ant. La acció y efecte de empeguntar. *Empegadura*. Pictatio, nis. || ant. L' efecte de encolar. *Encoladura*. Glutinatio, nis. || ant. SOLDADURA. || L' acció de pegar ferint. *Zurra, paliza*. Verberatio, nis. || adv. m. ant. TONTAMENT, NECIAMENT.

PEGAR. v. a. Castigar donant cops. *Pegar, verberar, dar*. Verbero, as, tundo, is. || v. n. Donar una cosa contra altra, com la pedra á la paret. *Dar*. Incido, impingo, is. || Donar, com PEGAR un sotrach, una empena. *Dar*. Do, as. || Ensopegar, donar contra alguna cosa ab violència. *Dar, pegar*. Illido, is. || Tirar ab violència una cosa contra de altra. *Pegar*. Illido, impingo, is. || Venir de nou, acomètrer algun accident ó cosa semblant. *Pegar*. Invado, is. || APEGAR. || met. Dir ó fèr alguna cosa que fereix ó mortifica. *Pegar*. Lacerasso, is.

PEGAR EN VA. fr. met. No lograr lo fi á que's dirige una acció ó ditxo. *Dar en vacío, en vago*. Spe deludi, frustrari.

PEGAR EN VA Ó AL AYRE, Ó EN FALS. fr. Donar algun cop al ayre ó en cosa vuyda. *Dar en vano*. Ictum errare.

PEGAR FOCH. fr. CALAR FOCH.

PEGAR, PEGARLA. fr. Continuar ab insistència á fèr alguna cosa. *Dar, darla*. Insisto, is. || Insistir en alguna cosa; empenyarse tenasment en volerla. *Dar, darla*. Insisto, is.

PEGARLA. fr. Faltar algú enterament á la confiança que's feyade ell. *Pegarla de puño*. Fidem fallere.

PEGARSE AL FRONT. fr. *Darse en la frente*. Frontem ferire.

PEGARSELAS. fr. Contrapuntarse dientse paraulas picants. *Darse de las astas*. Verbis rixari.

PEGARSE UNA GORRA. Introduhirse algú á menjar en una casa sèns sér convidat. *Pegotear*. Parascitor, aris.

PEGÁS. m. mit. Caball ab alas que fingiren los poetes haber fèt náixer ab una cossa la font del parnàs. *Pegaso*. Pegasus, i.

PEGÁSSEO, A. adj. poét. Lo pertanyent al Pegàs. *Pegásseo*. Pegasejus.

PEGAT. m. Emplastre, tros de drap, cuyto, etc., que en una part té algun ungüent, balsam, etc., y se aplica á algun mal. *Parche, pegado*. Pittacium, ii.

LO MATeix QUE UN PEGAT EN UN BANCH. loc. met. Se diu quant una cosa està ó cau mal á qui se la

posa. *Le está ó le sienta como á la birra las arracadas*. Illo congruit tamquam asinæ inaures.

PEGATER. m. Qui tè per ofici tráurer y fabricar pega ó traciár en ella. *Peguero*. Picia extractor, venditor.

PEGORELLA. f. Peix. *Mustela*. Galea, æ, secunda mustela.

PEGOT. m. EMPEGAMENT. || fam. SABATER. || BUTRACH.

PEGUA. f. PEGA.

PEGUEA. f. ant. NECEDAT, TONTERIA, IGNORANCIA.

PEGUESA. f. ant. TINTA. || PEGUEA.

PEGUISSEH, A. m. y f. PEGADOR.

PEGUNTA. f. ant. PEGA.

PERUCH. m. PEÚCH. || ter. adj. PORUCH.

PEIG. m. ant. Pis, sol, paviment. *Pavimento*. Pavimentum, i. || fam. NOT, MINTONET.

PEIX. m. Nom que's dóna á tots los animals que sols poden viurer dins del aygua. *Pez, pescado*. Piscis, is. || met. Astut, sagàs, industriós. *Peje*. Astutus. || met. La cosa que s' adquireix ab utilitat y profit, però ab treball. *Pez*. Commodum, i.

PEIX DE MAR. *Pescado, pez de mar*. Marinus piscis.

PEIX DE QUATRE PEUS QUE SURT Á PASTURAR Á TERRA. *Pez mujer; pejemuller, vaca marina*. Cordula, æ, cordulus, i.

PEIX DE RIU. *Pescado, pez de rio*. Fluvialis, fluviatilis piscis.

PEIX SALAT. *Pescado salado ó salpessado*. Salsamentum, i.

PEIX FA MAL Á PEIX. ref. QUI ES TON ENEMICH? LO DEL TEU OFICI.

AGAFAR PEIX. fr. met. Lograr, conseguir lo que's pretenia. *Pescar*. Assequor, consequor, eris.

BON Ó BRAU PEIX. Explica la subtileza ó astúcia de algú. *Buena, brava ó linda pesca*. Lepidè.

COM LO PEIX EN LA AYGUA. exp. Denota las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

FÈR DONAR LO PEIX Á SOU. fr. POSAR LAS PERAS Á QUARTO.

Á DOS, TRES, etc., VÁ 'L PEIX. loc. Denota que en alguns jochs de cartas, trunfan dos, tres, etc. *Triunfar dos, tres*, etc. Duos, tres, etc. Triumphalem chartam ludere.

GREIX DE PEIX. *Grasa de pescado*. Piscarius, piscaria adeps.

LO PEIX, ARRÓS, Y PEBROT DEMANAN LO VI BEN FORT, Ó LO PEIX, ARROS Y MELÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. Denota qua sobre ditas cosas convé béurer vi, y que la aygua sol fèr mal. *El arroz, el pez y el pepino nacen en agua, y mueren en vino*. Post oryzam, piscem, cucumerem sumito vinum.

LO PEIX PERA QUI'L MEREX Y LA CUA Ó ESPINA PEL GAT. ref. Ensenya que'l premi se feu per lo mèrit y á ell se déu donar. *El pece para quien lo merece*. Debita sunt meriti, et his sunt munera danda.

LO PEIX QUE BUSCA L' HAM, BUSCA SÒN MAL. ref. Denota que nos deu deixar enganyar de la apariència de las cosas, ó de alguna conveniència aparent en que s'ol ocultarse algun dany. *El pez que busca el anzuelo, busca su duelo.* Hamum qui capiat, capiat sua funera piscis.

LOS PEIXOS GRANS Ó GROSSOS SE MENJAN ALS PETITS. ref. Denota que'ls inferiors han de callar per los superiors, perque sempre quedarian mal. *Los peces grandes se comen á los pequeños.* Deveniant magni pisces sepe esca minores.

QUI VOL PEIX QUE'S MULLE Ó SE HA DE MULLAR LO CUL, Ó QUI PEIX VOL MENJAR, LA CUA SE HA DE ESTIRAR. ref. Denota que pera lograr lo que's desitja, es menester treball y diligència. *No se pescan truchas á bragas enjutas; bragas duchas comen truchas; quien peces quiere comer mojarse es menester.* Difficilia quas pulchra; lutum nisi tundatur non fiturceus.

PEIXADA. f. Lo menjar en que hi ha molt peix. *Abundancia de pescado.* Piscium copia.

PEIXADOR. m. ant. PESCADOR.

PEIXEMENT. m. p. u. PASTURA, NUDRIMENT, ALIMENT.

PEIXER. v. a. ant. PASTURAR, NUDRIR, ALIMENTAR. || v. r. ant. ARREPENTIRSE. || v. r. ant. met. ALIMENTARSE.

NO AB QUI NEIXES SINO AB QUI PEIXES. ref. Denota que'l tracte y comunicació pot més que la criansa y llinatge en orde als costums. *No con quien naces, sino con quien paces.* Exerces pariter socias commercia linguae.

SABER PEIXERSE. fr. met. SABERSE COMPÓNDRE.

PEIXERA. f. Rech que pren la aygua de algun riu. *Cacera, caz, cauce.* Incile, is. || ant. Lloch about se pesca. *Pesquera.* Piscaria, æ.

PEIXET. m. d. *Peccecillo, Pescadillo.* Pisciculus, i.

TIRA PEIXET. exp. *Sopla! Papae!*

PEIXÓ. m. PEIX.

PEIXOPALO. m. *Pez palo.* Morhua, æ.

PEIXOS. Cops que's donan en lo joch de aquest nom sobre lo exterior de la ma ab lo dit índice y lo dit mitg unita. *Sardinetas.* Digitorum ictus supra alterius manum.

PEJADA. f. ant. PITJORA.

PEJOR. adj. PITJOR.

PEJORAMENT. m. ant. PITJORA.

PEJORAR. v. a. y n. ant. PITJORAR.

PEJORIA. f. ant. PITJORA.

PEL. m. Lo fil prim que surt per los poros del cos del animal. *Pelo.* Pilus, i. || Lo cabell. *Pelo.* Capilli, orum. || Pelussa de las fruytas. *Pelo, pelusa.* Lanugo, inis. || Qualsevol fil de seda ó llana. *Pelo.* Filum, pilus, i. || Lo filet que se separa del tremp de la ploma y fá formar mal las llettras. *Repelo, pelo.* Calami ramentum. || Borrissol del panyo. *Pelo.* Pexa panni lanugo. || Los brins de las herbas de fulla estreta. *Filamento.* Capillamentum, i. || met. Qualsevol cosa de poca importància. *Pelo.*

Floccus, pilus, i. || met. Causa ó motiu molt leve. *Pelo.* Pilus, i. || Qualitat, mostra, forma, com aquell panyo tè bon *PEL.* *Pelo, pelaje.* Vestis modus. || met. Taujà. *Palurdo, patan.* Rusticus.

PEL Á PEL. m. adv. ant. *PEL PER AVALL.*

PEL ÀSPRE Y RÚSTICH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DE AYRE. *Alé de ayre.*

PEL DE CABRA. Espècie de tela de llana y pel de cabra á manera del que diuhen pel de camell. *Pel-defebre.* Ex lana capillisque caprinis tela.

PEL DE CAMELL. Roba fina teixida del pel del camell. *Camelote de pelo.* Ex pilis cameli textum.

PEL DE CUCH. Fil á manera de corda de guitarra en que's lliga l' ham. *Sedal, hijuela, tanza.* Piscaria seta.

PEL DE CUNILL. *Conejuna.* Cuniculis pilus.

PEL DE LA BARBA. *Barba.* Barba, æ.

PEL DE LAS CELLAS DELS ULLS. *Caja.* Supercilium, ii.

PEL DE LAS PESTANTAS DE'LS ULLS. *Pestaña.* Palpebra, æ.

PEL DE PORCH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DELGAT. *PEL MOIXÍ.*

PEL DEL NAS. *Pelo de la nariz.* Vibrissæ, arum.

PEL MOIX Ó MOIXÍ. *MOIXÍ.*

PEL Ó CABELL PROPÍ. Lo natural á diferència del postís ó perruca. *Pelo propio.* Coma, æ, cæsaries, ei.

PEL PER AMUNT. *Á REPEL.*

PEL PER AVALL. m. adv. *Pelo abajo.* Juxta pili porrectionem.

PEL PER PEL. m. adv. Sense sér tornas en las baratas y cambis. *Pelo por pelo; pelo á pelo.* Pilum pro pilo.

PEL RAS. *Pelo raso.* Equus pilus.

PEL ROIG. *Pelo rojo.* Rubrus pilus.

PEL ROIG NO'T FASSE GOIG. ref. *HOME ROIG NO'T FASSE GOIG.*

PEL RUCARDO. Los cabells curts que surten en lo clatell. *Tolanos.* In occipite pilli brevioris.

PELS Y SENYALS. exp. Significa las circumtancies particulars de las cosas per las quals se vé en coneixement de ellas. *Pelos y señales.* Peculiaris signa, indicia.

BESTIAR DE PEL. *BESTIAR CABRIU.*

CASSA DE PEL. *Caza de pelo.* Villosa præda.

CATGUDA DE PEL. *PELADILLA.*

CAURER LO PEL. fr. *Caer el pelo.* Pilum decidere.

CONTRA PEL. m. adv. *Á REPEL.*

GURT DE PEL. *Peli corto.* Capillis brevibus homo.

DEIXAR EN PEL. fr. *PELAR.* 3. || *DESPULLAR.*

EN PEL. m. adv. En las cabalcaduras sense 'ls arreus ó guarniments. *En pelo.* Nudè absque ornatu, || nu. || met. Sense 'ls adherents que ordinariament solen acompanyar. *En pelo.* Nudè, sine comitantibus rebus.

LLUIA LO PEL. fr. Estar grassas las cabalcaduras. *Relucir el pelo.* Præ pinguedine nitere. || met. Véuerse en algú lo que li aprofita, ó 'l profit que trau

de alguna cosa. *Lucirse á alguno alguna cosa.* Prodesse.

NO FALTAR UN PEL DE CUNILL. fr. met. Sense faltar la més mínima circumstància. *Sin faltar un ápice ó sin faltar chichota.* Quin desit minima pars.

NO TENIR PEL DE BARBA. fr. Sêr molt jove. *No apuntarle á uno el bozo.* Imberbem esse.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent, parlar ab massa llibertat. *No tener pelos, polilla ó pepita en la lengua; no morderse los lãbios.* Apertè, liberè, audacter loqui.

NO TOCAR UN PEL DE LA ROSA. fr. No fêr dany ó agravi á algú. *No tocar el pelo de la ropa.* In nullo lædere.

PÈRDER LO PEL. fr. *Perder el pelo.* Glabrere.

POSAR Ó TRÀURER PEL. fr. *Pelear.* Pilo, as.

REPARAR EN UN PEL. fr. Vãldrerse de algun pretext lleuger. *Agarrarse de un pelo.* Offendiculum quærere.

NO TENIR CAP PEL DE TONTO. fr. Sêr alguna persona molt intelligent y experimentada en lo que li toca. *No ser cojo ni manco, no tener pelo de tonto.* Dexteritate pollere.

TENIR PELS. fr. met. Tenir dificultat la execució de alguna cosa. *Tener pelos ó uñas ó muchos embrujos.* Intricatum, inextricabilem esse.

TROBAR PELS ALS OUS. fr. Buscar motius frívols pera desaprobar alguna cosa. *Buscar el pelo al huevo.* Ex pilo rixo ansam sumere.

PELA. f. PELL. 2. || PESSETA.

PELACANYAS. m. met. Perdulari. *Pelafustan, pelagallos, pelagatos, sacapelotas.* Vagus, pannosus homo.

PELACH. m. ant. Groch. || ant. MAR.

PELADA. f. Esgarranxada; trencament de la pell en alguna part del cos. *Araño, rasguño, aruño.* Cutis evulsio. || fam. MAGALLADA, TONTERIA.

PELADILLA. f. Tinya, cayguda de pel. *Peladera, alopecia, pelona, pelambarrera, pelonia.* Alopecia, æ.

PELADURA. f. La obra de pelar alguna cosa. *Peladura.* Depilatio, deglabratio, nis. || met. CLAPA. || PELADA. || pl. Rascaduras. *Rasaduras.* Ramenta, orum. || La pell que's trau de la fruyta pelantla. *Mondaduras.* Exuvise, arum.

PELAGI. n. p. de home. *Pelagio.* Pelagius, ii.

PELANDRE. m. PELANGRE.

PELAR. v. a. Arrancar, llevar, tallar lo pel. *Pelar.* Pilo, depilo, as. || Llevar la pell ó escorsa. *Pelar.* Putamen, corticulas detrahere. || Sêr molt calenta la aygua. *Pelar.* Aquam nimis ferventem esse. || Fêr un fret molt fort. *Pelar.* Frigore rigere. || Tallar los cabells arran del cap. *Pelar, raer la cabeza.* Caput radere. || met. Llevar abart, engany ó violència 'ls bẽns de altre. *Pelar.* Aliquem denudare. || met. Guanyar tots los diners á algú en lo joch. *Pelar, desañonar, mondar.* Pecuniã aliquem exnere.

PELAR Á PEL Y ÀPEL Ó Á NAVÀM. fr. *Pelar á na-*

vaja, á raíz de la piel. Strictim attondere.

PELAR FABAS. fr. Tràurer la pell immedial fabas. *Pelar habas.* Fabas folliculo nudare.

QUI MÈS NE PELA MÈS NE MENJA. fr. fam. tarse ó servirse de alguna cosa agena com pròpia, sense pensar en restituir-la ó pagar-ne y sangre de alguna cosa. Rem aliquam in usus convertere.

PELARSE. v. a. Càurer lo pel. *Pelarse.* defluere. || Càurer la pell. *Pelarse.* Deglabratio. Càurer la pell dels ceps y altràs plantas, p cremadas del sol. *Pelarse.* Sole glabrescere.

PELARSELAS. fr. Denota que algú apeteix cula alguna cosa ab vehemència, activitat cia. *Pelárselas.* Anxiè vel instanter aliqui qui vel appetere.

PELARSE LAS BARBAS. fr. met. Manifestar enfado en las acciones. *Pelarse las barbas.* I cundia et indignatione excrucari.

PELAT, DA. p. p. *Pelado.* Deglabratio. Sense pell ó escorsa. *Mondado, despelado, zado.* Deglabratio. || Sense pel. *Pelado.* Gl met. La montanya, roca ó camps sense brores y herbas. *Pelado.* Glaber. || met. POSSIBLE. || m. PELADA.

DEIXAR PELAT. fr. met. Deixar á algú se portàrselin tot. *Dejar en cueros.* Omnibus se

PELAYA. f. Peix de mar semblant al lido, del qual se diferencia en sêr un poch d'ó, y tenir la carn més blanca y sucosa. *platija, suela, platuja.* Solea, æ.

PELEBLANCH, A. adj. Qui té 'l pel Peliblanco. Albo pilo comatus.

PELEA. f. Batalla, combat. *Lid, pelea.* æ, prælum, ii. || La batalla que á vegades tre dos que se agafen y procuran tirarse. *Lucha.* Lucta, æ. || Renyina entre particul lea. Rixa, æ. || Combat entre bestias. *Año Pugna,* æ. || met. Cuydado y diligència qu en vèncer los apetits y passions. *Pelea.* Cus, pugna, æ. || met. Afany, fatiga, traba execució de alguna cosa. *Pelea.* Contentio,

PELEADOR. m. p. u. Qui pelea. *Pelea leante.* Præliator, certator, is.

PELEAR. v. n. Combàtrer ab armes. || *pelear, lidiar.* Pugno, prælio, dimico, as. || barallarse sèns armes. *Contender, pelear,* Rixor, aris, contendo, is. || met. Combàtre si ú oposarse unas cosas á altràs, com: los el *Luchar, pelear.* Pugno, as, contendo, is. || I treballar pera vèncer les passions. *Pelear.* as, innitor, eris. || Afanyarse, treballar per guir, vèncer ó subjectar alguna cosa. *Pelano,* as. || Lluytar las bestias entre sí. *Luplear.* Luctor, aris.

PELEAT, DA. p. p. *Peleado.* Pugnatus

PELECH. m. ant. GORCH.

PELEGRÍ, NA. adj. PREGRÍ. || PÈLE ant. NÀUT. PASATGER.

PELEGRINAR. v. n. etc. PEREGRINAR.

PELENDENGAS. f. pl. Adorno de donas. *Pe-rendengues.* Inaures, ium.

PELEGRINA. f. PETXINA.

PELES. loc. ant. *Por las.* Propter.

PELET. m. d. *Pelico, illo, ilo.* Brevis et mollis pilus.

PELFA. f. Teixit de seda, cotó, etc., que té pel per l' endret; y quant lo pel es llarch com de mitj dit, se diu pelfa llarga. *Felpa.* Villosum, hirsutum textum. || met. Fart de bastonadas ó reprehensió áspra. *Felpa.* Castigatió, nis.

DONAR UNA PELFA. fr. fa . Bastonejar ó donar una reprehensió forta á algú. *Dar una felpa.* Plagis aliquem multare, committigare, accipere.

PELFÓ. m. Espécie de roba de mocador. *Afelpado.* Hirsutum.

PELIAGUT, DA. adj. que s' aplica á la cosa molt difícil de entendre ó resódrer *Peliagudo.* Difficilis, anceps.

PELICANO. m. Aucell de aygua gros com lo cisne, pero ab las camas mes curtas. Es blanch y ab lo temps se torna roig. Sota del bech té un sarró ahont deposita 'l peix que agafa pera menjarlo després ab comoditat. La moda de obrir aquest sarró pera donar menjar á sos pollets, ha donat lloch á la fábula, que obre son pit ab lo bech pera alimentarlos ab sa sanch. Segons diuhen alguns autors també hi ha pelicanos que viuhen en desert y s' alimentan de serps y altres reptils. *Pelicoano.* Platea, platea, æ, pelicanus, onocrotalus, i. || adj. S' aplica á la persona que té 'l cabell gris ó blanch. *Pelicoano.* Canus.

PELICERIA. f. PELLERIA.

PELITRE. m. Planta indígena de África y Asia; las camas terminan en una flor gran y hermosa, blanca per sobre y de color de púrpura per sota; sa arrel es agre, fá salivejar molt, y s' emplea en la medicina. *Pelitre.* Byethrum, i.

PELL. f. Lo teixit exterior del cos del animal. *Piel, pellejo.* Spolium, ii. || La separada del cos ó del animal escorxat. *Pelleja.* Pellis is. || La part que cobreix las fruytas. *Corteza, piel.* Cortex, icis. || La crosta exterior de las fruytas, com magranas, taronjas, etc. *Corteza.* Cortex, icis. || Pellofa prima de rahim y semblant. *Hollejo.* Siliqua, follicula, æ. || La pellofa ab que estan cubertas immediatament algunas fruytas y llegums, com : ametllas, castanyas, pèsols, etc. *Camisa, hollejo.* Cuticula, membrana, æ. || **MEMBRANA.** || met. La espécie de tel que cubeix algun muscle ó part del cos. *Tegumento.* Tegumentum, i. || pl. PELLERINCAS.

PELL ADOBADA. *Piel compuesta, adobada.* Concinnata pellis.

PELL CRUA. La que no está adobada ó assahonada. *Piel cruda.* Corium crudum.

PELL DE ANYELL. La cuberta que 's trau dels anyells escorxantlos. *Corderuma; corderima.* Agnina pellis.

PELL DE CARRA. *Piel de cabra.* Diphthera, æ. || fam. TAMBOR.

PELL DE CAMUSA. *Piel de gamuza.* Rupicapra corium, tergus.

PELL DE CERVO Ó DE DAYNA. La que se exten pera dar menjar als gossos de cassa. *Piel de ciervo ó de gamo.* Nehris, idis.

PELL DE ESCAT. La cuberta que 's traú del peix anomenat escat. *Lija.* Squali corsum.

PELL DE GAT MARTE. *Marta.* Martis pellis.

PELL DE GARRÍ ROSTIT. *Corezwelo.* Porcelli pellis.

PELL DEL MEMBRE. PREPUCI.

PELL DE NONAT. Lo del anyell nat abans de temps. *Aborto.* Agni abortivi pellis.

PELL MORTA. CUYRO.

PELL QUE ENGENDRA LS CABELLS EN LO CAP. *Pericráneo.* Pericranium, ii.

PELL QUE PENJA DEL COLL DELS BOUS. SOTABARRA.

PELL VIVA. *Piel viva.* Cutis, is.

PELLS Ó TELAS DE DESSOTA LAS COSTELLAS. *Pieles bajo las costillas.* Hypochondria, orum.

DE LA SEVA PELL SE FARAN LAS TIBERTAS. ref. Denota que molts vegadas qui fá un mal, ell mateix lo paga. *Del cuero salen las correas; todo saldrá del cubeto; de sus carnes come.* Ex se fingit aranea.

CUBRIR Ó FORMAR DE PELL. fr. *Empellejar.* Pellibus cooperire.

DEIXAR Ó DEIXARHI LA PELL. fr. fam. Morir. *Dar la piel; pagar con el pellejo; dar ó dejar el pellejo.* Vitam amittere.

DEIXAR SENSE PELL. fr. LLEVAR LA PELL.

FÉR POSAR PELL Á LAS LLAGAS. fr. *Encorar, cicatrizar, encorrecer.* Corum producere.

LLEVAR LA PELL. fr. Escorxar. *Deshollar.* Excorio, decorio, as. || Castigar fins á malmétrer la pell. *Quitar el pellejo.* Pellem verberibus detrahere. || Llevarli, portársenhi á algú lo que té ab art y sutilesa. *Quitar el pellejo, deshollar.* Bonis exuere, spoliare. || met. Fér pagar lo venedor las cosas molt caras. *Deshollar.* Ultrá debitum pretium ab emptore exigere. || S' usa pera amenassar un gran cástich. *Quitar el pellejo.* Pellem alicui detrahere, auferre.

LLEVAR LA PELL DEL CUL. fr. fam. Assolar. *Quitar el culo á azotes.* Severè verberare.

NO CÀBER EN LA PELL. fr. fam. Lluhirli lo pel, estar molt gras. *No caber en el pellejo.* Pinguedine pellem disrumpi. || Estar molt alegre ó content. *No caber de gozo, de contento en el pellejo.* Impotenti lætitia efferri.

NO TENIR SINO LA PELL Ó LA PELL Y LO OS. fr. Estar molt flach ó magre. *No tener mas que el pellejo.* Valdè macidum esse.

NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL. loc. No voldria trobarme en lo seu estat. *No quisiera hallarme ó estar en su pellejo.* Vices suas agere nollem.

POSAR PELL. PELLAR.

SÉR DE LA PELL DEL DIABLE Ó DE SATANÁS. fr. Sér inquiet, endiastrat. *Ser de la piel del diablo.* Turbulentum, versipellem esse,

PELLA. f. Pessa de alguna cosa enmollada ó caragolada. *Pella.* Telæ globus.

PELLAM. m. Conjunt de pells. *Pellejeria.* Corium copia.

PELLAT, DA. p. p. *Encorado, encorecido.* Cule indutus.

PELLAYRE. m. y

PELLER. m. Qui adoba y ven pells. *Pellejero, peletero.* Coriarius, ii.

PELLERIA. f. Botiga ó carrer ahont se adoban ó venen pells. *Pellejeria, peleteria.* Coriaria taberna.

PELLERINGA. f. Carn flaca que no té més que la pell. *Piltrafa, piltraca, pelleja.* Carnea pellicula. || pl. Pell cayguda en la cara ó altra part dels que per vellesa ó altra causa se han enmagrit. *Pellejas.* Desfluens pellis. || **PELLINGOT.**

PELLETA. f. d. Pell prima. *Pellicula, pellejina.* Pellicula, æ. || **TEL.**

PELLICÀ. m. ant. PELICANO.

PELLICER. m. ant. PELLER.

PELLICERIA. f. PELLERIA.

PELLINGO, PELLINGOT Y PELLINGOY. m. Bocí dolent de roba que penja de un vestit vell. *Harapo, calandrayo, gualdrapa, andrayo, colgajo, arrapiezo.* Detrita vestis.

PELLISSA. f. ant. SAMARRA.

PELLISSER. m. PELLER.

PELLÓ. m. La closca ó esclofolla de la nou, castanya, ametlla, etc. *Cáscara.* Cortex, icis.

PELOFA. f. La Pell prima de las fruytas y llegums. *Cascarilla, holleja, camisa.* Pellicula, æ, folliculus, i. || La del rahim expremut. *Orujo.* Vinacea, æ.

PELOFI. m. Moneda de poch valor. *Ardite.* Teruncius, ii.

PELOSETA. f. PELLETA, TEL.

PELLUCAR. v. a. Pèndrer una petita part de alguna cosa de menjar. *Pellizcar, picar.* Cibum vellicare. || met. Lograr alguna part de alguna cosa. *Sacar raja.* Aliquam partem accipere.

PELÓS, A. adj. p. u. Lo que té pel. *Peloso.* Pilosus. || **PELUT.**

PELOSSELLA. f. ORELLA DE RATA.

PELOT. m. ant. Vestit talar de pells. *Pellon.* Toga pellicia.

PELRÁS. adj. S' aplica á la roba que li ha caygut lo pel. *Pelo raso.* Depilis.

PELS. Contracció de PER LOS. *Por los.* Per quos.

PELS. m. pl. bot. Nom que 's dóna á uns filaments més ó menys blanchs, llarchs y flexibles, semblants als pels dels animals, que naixen de la epidermis y cubren la superficie de varias plantas, las quals estan compostas de una ó més caretas, que sobreixan al teixit, y destinats á preservar los organos de la acció forta dels fregaments de la intemperie del ayre, del calor y fret excessius, y del desmasiat influxo de la llum solar; servint al ma-

teix temps molts de ells de conductes a *Pelos.* Pili, orum.

PELS ALENATS. Los que van disminuhir fins á rematar en punta afilada, com en varratxas. *Pelos alemnados.* Pili subulam refe-

PELS ARTICULATS. Los que están interrot anells que indican envan tsransversals, c videixen interiorment en várias casetas. *ticulados.* Pili articulati.

PELS ESTRELLATS. Los que eixint de un de la basa, s' obran y apartan formant com en lo vert dels camps. *Pelos estrella* lati pili.

PELS LINFÁTICS Ó FILIFORMES Y SENS GI Los destinats al pareixer á multiplicar la cics evaporatòrias, los quals són ó senzill: divideixen tenint la forma cilíndrica, có massa; ó ramosos si portan divisions per reben vários noms segons sas diversas disq *Pelos linfáticos; pelos filiformes y sin g* Pili limphatici, filiformes.

PELS EXCRETORIS. Los que estan situats i glándula, serveixen de conducto excretor las ortigas. *Pelos excretorios.* Excretorii ||

PELTRE. m. Estany mesclat ab plom Plumbo admixtum stagnum.

PELUSSA. f. Pel suau y curt de algu tas ó plantas. *Pelusa.* Pappus, i, lanugo, i borrisol que cau de las robas. *Pelusa.* Lan-

PELUSETA. f. d. Borrisol. *Vellocill* go, inis.

PELVIA, NA. adj. Lo que té relació a vis. *Pelviano.* Ad pelvium referens.

PÉLVIS. f. Obertura ó excavació més profunda que pòt contenir y conservar qualsevol. Los anatòmichs donan aquest m tas parts del cos, que per sa forma ó per sició semblan á propòsit per allotjar y con fluits com parts sólidas. Primerament se d la part del tronch que termina posteriormm dòmen, y es una gran cavitat vuyda, i oberta anterior y posteriorment, que c part dels intestins dels órganos orinari tals, y serveix al mateix temps de punt d la articulació dels membres posteriors, i cació dels múscles y á la execució dels m La pèlvis está situada obliquament de dev y de dalt á baix; s' articula intimame part anterior ab la última vèrtebra del lli teriorment ab la espinada ó inferiorme ossos de la cuixa. Se compon de quare os son: lo sacro, que forma sa part superior que constituheix las laterals, y lo isquio que la tanca per la part inferior. Aque se tocan y articulan per alguns punts de ficie, y estan sostinguts per un gran m manats fibrosos. En segon lloch, se diu j nal la cavitat membranosa situada en b del ronyó, en la que 's deposita y conté

segregada, fins que ix pel urater. *Pélvís*. Pelvis, is.

PELUT, DA. adj. Lo que té molt pel. *Peludo*. Setosus, pilosus. || m. Estora de fils llarchs. *Peludo*. Longis spartis textum tapetum.

PENA. f. Lo càstich que's dona per alguna falta ó delicté, ó que s' imposa pera'l qui falta á alguna lley ó precepte. *Pena*. Noxa, pœna, æ. || Sentiment, congoixa, disgust, aflicció, pesar. *Pena*. Malum, i, pœna, æ. || Dificultat, treball. *Pena*. Difficultas, atis. || MULTA. || Dolor, torment corporal. *Pena*. Dolor, is. || Usat com adverbí es lo mateix que baix pena. *Pena, so pena*. Sub pœna. || naut. La pesa més prima de las dos de que's compon la antena. *Pena*. Virgæ extremitas.

PENA CORPORAL. *Pena corporal*. Corporalis pœna.

PENA DE CORT. Cert dret antich. *Pena de corte*. Vec-tigal, is.

PENA DE DANY. La privació eterna de la vista de Déu en la altra vida. *Pena de daño*. Damni in inferis pœna.

PENA DE LA VIDA, Ó DE MORT, Ó CAPITAL, Ó ORDINÁRIA. Sér condemnat á mort. *Pena ordinaria, capital, de muerte*. Capitalis pœna.

PENA DE SENTIR. Lo torment que dona 'l foch als condemnats. *Pena de sentido*. Sensus pœna, cruciatus, us.

PENA DE TALIÓ. La de tant per tant. *Pena del talion*. Talio, nis.

PENA PECUNIÀRIA. Multa. *Pena pecuniaria*. Multa, æ.

PENAS ETERNAS Ó INFINITAS. Las que pateixen los condemnats en la altra vida. *Penas eternas*. Sempiterni cruciatus.

AB MOLT A PENA Ó AB TOTES LAS PENAS DEL MON. m. adv. Ab gran dificultat ó treball. *A duras penas*. Durè.

Á LAS PENAS PUNYALADAS. loc. Aconsella que en los treballs que no's poden evitar se busquen medis decents que'ls fassan més tolerables. *A mal dar tomar tabaco; á las penas puñaladas*. Curas aliquo levamine temperare.

Á PENAS. m. adv. *APENAS*.

BAIX PENA. m. adv. *Pena, so pena*. Sub pœna.

DONAR PENA. fr. Causar dany ó aflicció. *Dar pena*. Molestiam afferre.

EN PENA. m. adv. Per càstich. *En pena*. Pœna.

ESTAR EN PENA. fr. Estar mal situat, no estar ab la comoditat corresponent. *Estar en pena*. Incommodum experire.

FÉR PAGAR LA PENA. fr. Obligar á pagar. *Hacer pagar la pena*. Aliquem pœna afficere.

FÉR PENA. fr. Causar pena. *Dar pena*. Molestiam afferre.

LAS PENAS NO MATAN, PERÓ ACABAN. ref. Denota lo molt que acaban los sentiments. *Duelos me hicieron negra, que yo blanca me era*. Animi ægritudines corpus macerant.

NO TÉ PENA NI GLÓRIA. loc. Denota la insensibili-

tat ab que algú ven ú óu las cosas. *Ni pena ni gloria*. Nulla sollicitudine laborans.

PÉNDER LA PENA. fr. Encarregarse, cuydar de fér ó conseguir alguna cosa. *Tomarse el trabajo*. Allaboro, elaboro, as.

PÉNDER PENA PER ALGÚ. fr. *Trabajar por alguno*. Pro aliquo laborare.

PÉNDER LA PENA fr. Traballar en va. *Sembrar en la arena*. Frustrà laborare.

TRAURE DE PENA. fr. Deslliurar de penas, llevarlas. *Despenar, sacar de pena*. Pœnis eximere.

PENADAMENT. adv. m. ant. PENOSAMENT.

PENADELLA. f. PACIÈNCIA.

PENAL. adj. Lo que pertany á la pena ó la en-clou. *Penal*. Pœnarius, pœnalis.

PENALITAT. f. Aflicció, incomoditat, molès-tia, treball. *Penalidad*. Ærumna, æ.

PENALMENT. adv. m. PENOSAMENT.

PENAR. v. n. Patir, sufrir algun dolor ó pena, *Penar*. Angor, eris. || Patir las penas de la altra vida en lo purgatori ó en l' infern. *Penar*. Alterius vitæ pœnas, tormenta sustinere. || Agonisar molt temps. *Penar*. In angore persistere. || Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Penar*. Alicujus rei desiderio premi.

PENAT, DA. adj. Penós, ple de penas. *Penado*. Acerbus. || Ab pena; s' aplica á la eyna de broch estret que raja poch. *Penado*. Tardus, difficilis. || m. pl. PENATS.

PENATS. m. pl. mit. Deus doméstichs de cada família. *Lares, penates*. Penates, ium.

PENATXO. m. ant. Monyo dels aucells. *Penacho, penachera*. Coma, æ. PADATXO.

PENCA. f. La fulla del cart ó altra planta semblant. *Penca*. Folium cardu vel similis. || Lo tros de sola ó baqueta ab que assotan als delinqüents. *Penca*. Lictoris flagrum, lorum. || Fulla de cansalada. *Témpano, hoja*. Suilli corporis pars dimidia trunca. || Tros llarch de ceba, pebrot, etc. *Casco*. Crusta, æ.

PENCA DE GLAS. PANNA. 1.

COP DE PENCA. *Pencazo*. Lori ictus.

FÉRSE DE PENCAS. fr. No consentir fàcilment á lo que's demana, rehusar lo mateix que's desitja. *Hacerse de pencas*. Affectare, resistere.

PENDATXO. m. PANDATXO.

PENDÈNCIA. f. Controvèrsia, altercat, rinya. *Pendencia*. Rixa, æ.

ANICH Ú HOME DE PENDÈNCIAS. Busca rahons. *Qui-merista, pendenciero*. Rixosus, contentiosus, rixator; in rixas proclivis.

TENIR PENDÈNCIAS. fr. Renyir, barallarse. *Pendenciar*. Rixor, aris.

UNA PENDÈNCIA BEN RENTIDA N' ESCUSA MOLTAS. ref. Dona á entendre que de una pendència molt ren-yida, sól originarse una ferma amistat. *Aña ó curs-tion de por san Juan, paz para todo el año*. Quæ modo pugnarunt, jungunt sua rostra columbæ.

PENDENT. p. a. *Pendiente*. Pendens. || adj. In-decis, indeterminat, sense resóldrerse. *Pendiente, pèndulo*. || Lo que fá ó está en devallada, baixada.

Pendiente. Declivis. || m. Davallada, baixada. *Pendiente.* Clivus, i, declivitas, atis.

PENDENT DE UN FIL. Explica 'l temor, sobresalt ó dubte que's pateix en orde al succés de alguna cosa. *Pendiente de un hilo.* É filo pendens.

PENDENTS DE MEDICINA. Trossos de pasta en que entran vários ingredients. *Trocisco.* Ecligma, tis.

FÈR PENDENT. fr. Fèr davallada. *Hacer declivio;* venir en declivio. In declivio vergere.

PENDÓ. m. Bandera, estandart petit de guerra. *Pendon.* Signum, vexillum, i. || Banderas que van davant en las professons. *Pendon.* Signum, i. || met. Malfargal. *Zarrapastroso.* Inconcinnus. || pl. arq. Motiluras sota la cornisa ó sobre la columna. *Astrágalo.* Astragalus, i.

PÉNDOL. m. cánt. Operació que consisteix en carregar pes sobre una barca ó costat de la nau, pera que s' incline y descubre 'l fondo del costat oposat, pera netejarlo. *Péndol.* Ad navigii latus detergendum nautica operatio.

PÉNDOLA. f. Instrument que consta de un pes penjant de una vergueta de ferro que per medi de sas oscil·lacions regula 'ls moviments del rellotge, y serveix pera altres usos. *Péndola.* Vibratile pendulum.

PENDONER Y PENDONISTA. m. Qui porta 'l pendó. *Portastandardis.* Signifer, i.

PÉNDRE Y PÉNDRE. v. a. Agafar ab la ma. *Tomar, coger, prender, asir.* Sumo, insumo, is.

|| Agafar á algú, detenir-lo, portarlo pres. *Coger, prender.* Vincio, is. || Agafar algo instrument pera obrar ab ell, com: la ploma, la serra etc. *Tomar.* Hoc vel illud operi incumbendo capere. || Ferse, probar algun remey ó medicina. *Tomar.* Sumo, is.

|| Menjar, ó béurer, com: PÉNDRE xocolata, café. *Tomar, echar.* Cibum, potum capere. || Apoderarse per forza de una embarcació enemiga. *Apresar.* Prædator, aris; piraticam exercere. || Ocupar certa porció de espay ó districte, com: la vinya la meytat del tossal; lo dolor de tot lo bras. *Coger.* Equor, aris, impleo, es. || Comprar, com: PÉNDRE carn, pa. *Tomar.* Emo, is; pretio sumere. || Desitjar que succehesca ó 's verifique alguna cosa, com: PÉNDRE de boca gana que vingues. *Tomar.* Volo, is, opto, as. || Dirigirse per alguna part, com: PÉNDRE la dreta. *Tomar, echar.* Hæc, illuc viam arripere. || Elegir, adoptar, com: PÉNDRE company. *Tomar.* Capió, assumo, is. || Empèndre alguna dependencia ó negoci, com: PÉNDRE per sí tal negoci, etc. *Tomar.* Sibi assumere. || Entèndre, interpretar en determinat sentit lo dubtós ú obscur. *Tomar.* Accipio, is. || Imitar 'l estil y costum de algú, com: HA PAÍS lo meu modo de parlar. *Tomar.* Refero, ers. || Portàrsen alguna cosa de algú. *Quitar, tomar.* Surripio, is. || Rébrer, acceptar, com: PÉNDRE lo que li donas. *Tomar.* Recipio, sumo, is. || Rébrer en algun modo ó forma, com: PÉNDRE alegrement. *Tomar.* Accipio, is. || Ocupar, apoderarse de alguna ciutat ó fortalesa. *Tomar.* Capió, is

pugno, as. || Tenir, sostenir, com: lo gafet *man* la roba. *Sostener.* Fulcio, is. || Tenir á algú en concepte de alguna cosa. *Tomar.* Accipio, is. || Aplicarse á algun empleo ú ofici. *Tomar.* Munus occupare, exercere. || Percibir, agafarli á algú espanté altra especie. *Apoderarse, tomar.* Incesso, capio, is. || Rébrer en sí los efectos de algunas cosas, com: PÉNDRE tristesa. *Tomar.* Percipio, is; aliquo afficere. || Atrapar á algú en algun delict. *Coger.* Aliquem tenere. || Trobar, com: no sé abont PÉNDRE diners. *Hallar.* Invenio, reperio, is. || Guanyar la basa, etc. en lo joch. *Tomar, ganar.* Chartas lusorias sibi apponere. || En lo joch de damas guanyar una peesa. *Comer.* Scrupum auferre. || Ocupar, tancar los passos ó camins. *Tomar.* Vias intercludere. || Junt ab alguns noms es lo mateix que lo que signifícan los verbs á que corresponen, com: PÉNDRE á manlleu, emanllevar. *Tomar.* Sumo, is. || Detenir á algú pera obsequiarlo. *Prender.* Teneo, es. || CULPAR, ATRIBUÏR. || COAGULAR. || Comensar á exercitar la seva virtut alguna cosa, com lo foch; comunicarse. *Prender.* Corripio, invado, is. || v. n. Arreglar las plantas. *Enceper, prender, asir, arratgar.* Comprehendo, is. || 1er. MIRAR, REPARAR, TENIR. || ant. RECIBIR. || ant. EMPÉNDER.

PÉNDRE Á BE. fr. Convenir, conseruir en alguna cosa, permèrre-la. *Llevar á bien.* Probare, ferre.

PÉNDRE AB PATRONA. fr. PÉNDRE Á POCH Á POCH.

PÉNDRE ALGUNA COSA. fr. Carregar-se-la, com: PÉNDRE sola 'l bras. *Cargar con algo.* Suffero, ers.

PÉNDRE AL COLL. fr. Carregar-se alguna cosa á las espallas. *Cargar.* Humeris aliquid tollere.

PÉNDRE Á PART. fr. APARTAR.

PÉNDRE Á PART. loc. ant. *Tomar á partido.* Manu capere.

PÉNDRESE Á REM. fr. náut. ant. *Apelar á los remos para la fuga, huir.* Fugere.

PÉNDRE Á SOLAS. fr. Parlar á algú sens haverhi testimonis. *Emprender á solas.* Aliquem seducere.

PÉNDRE COMIAT. loc. ant. DESPEDIRSE.

PÉNDRE COMPTES. fr. PÉNDRE LO COMPTÉ.

PÉNDRE DE GRAT. fr. POSAR AFICIÓ.

PÉNDRE DE MEMÓRIA. fr. Apèndre de memòria.

Aprender de memoria. Memoria commendare.

PÉNDRE EXPERIÈNCIA. fr. PÉNDRE EXEMPLE.

PÉNDRE Ó PÉNDRE FASTICH. fr. Diagonalarse de alguna cosa. *Fastidiar, hastiar.* Nauseam afferre.

PÉNDRE FARRITA. fr. *Tomar acero.* Uti tinctura martia.

PÉNDRE FIGURA Ó TRASSA. fr. CONTRAFER.

PÉNDRE GABDA. fr. ant. Alèndre, mirar, tenir compte. *Atender, tener cuenta.* Videre, cavere.

PÉNDRE GUST EN ALGUNA COSA. fr. Gustaria. *Tomar el gusto en alguna cosa.* Delectari.

PÉNDRE LA CESTA. fr. VÈR MITI·DIADA.

PÉNDRE LAS ARMAS. fr. Formarse pera fer los honors á qui toco. *Tomar las armas.* Militaria ob-

pensadament, ingir. *Tomar las de Villadiego, el pendinge.* Fugam capere.

PÉNDRE LLOCH. fr. Procurarse un siti cómodo pera véurer alguna funció. *Cojer lugar.* Locum occupare.

PÉNDER LO COMPTE. fr. Examinar lo que algú dòna ó presenta. *Tomar cuentas.* Redditam rationem explorare.

PÉNDER MALAMENT Ó Á MAL. fr. Enfadarse per alguna cosa. *Llevar á mal ó con enfado.* Indigné, agrè ferre.

PÉNDER MULLER. fr. CASARSE.

PÉNDER PARER. fr. *Tomar parecer.* In consilium advocare.

PÉNDER PER BURLA. fr. *Echar á chanza, á zumbos.* Per jocum aliqua reputare.

PÉNDER PER FORSA. fr. Ferse amo ab violència. *Tomar por fuerza.* Vi tollere.

PÉNDER PER FORT. fr. Empénder alguna cosa ab eficácia y empenyo. *Tomar á pechos.* Summa contentione suscipere.

PÉNDER UNA OBRA. fr. Empénderla. *Tomar una obra.* Opus faciendum conducere.

NO PÉNDER EN LA BOCA. fr. No haver parlat. *No haber dicho ni malo ni bueno, ó esta boca es mia.* Siluisse; patienter tulisse.

PÉNDERSE EN GUERRA. fr. ant. Armar, móurer guerra. *Mover guerra.* Debellare.

PREN AIXÓ PER ARA. exp. PELA AQUEIX PRÉSSECH.

NO SABER Á QUE PÉNDERSE. loc. ant. *No saber á donde salvarse, no saber que hacerse, á que determinarse.* Indubium esse.

PÉNDER SOBRE HU. loc. ant. *Tomar á su cargo.* Assumere, sibi recipere.

QUI PREN, SÓN COM VEN. ref. Denota lo obligats que estám als beneficis. *Echar á alguno una ese.* Beneficiis alicum devincire.

PÉNDER TERRA. fr. ABOARDAR.

TORNAR Á PÉNDER LO FIL. fr. Continuar la conversa que's tenia. *Tomar de nuevo el hilo.* Intermissum sermonem proseguir.

PÉNDERSE. v. r. Coagularse algun líquit. *Cuajarse condensarse.* Concreresco, is.

PÉNDERSE FOCH. fr. Calarse, comunicarse. *Prenderse.* Ignem invadere, corripere; aliquid ignem concipere.

PÉNDERSE LA LLICÉNCIA, LO PERMÍS, etc. fr. Fèr alguna cosa sèns demanarne. *Tomarse la licencia, permiso,* etc. Licentiam sibi sumere.

PÉNDERSELA AB ALGÚ. fr. Haverlas, renyir ab algú. *Tomarse, haberselas con alguno.* Cum aliquo rixari, jurgari.

PÉNDULA. f. PÉNDOLA.

PENEDENYA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENEDIDA. f. ARREPENTIDA.

PENEDIMENT. m. ant. ARREPENTIMENT.

PENEDIRSE. v. r. ARREPENTIRSE. || Saber mal á algú lo haver fèt alguna cosa. *Tener pesar, pesarle o.* Pœnitere.

PENEDIT, DA. p. p. ARREPENTIT.

PENELL. m. PANELL.

PENES VAYRES. n. pl. *Penos veros.* Pelles varie.

PENETENSA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENETRABILITAT. f. Capacitat de sér un cos penetral per altre. *Penetrabilidad.* Penetrabilitas, atis.

PENETRABLE. adj. Lo que's pót penetrar ó traspassar. *Penetrable.* Penetrabilis. || met. Intelligible. *Penetrable.* Intelligibilis.

PENETRACIÓ. f. La acció y efecte de penetrar ó traspassar. *Penetracion.* Penetratio, nis. || Coneixement, intel·ligència cabal. *Penetracion.* Perspicientia, æ, cognitio, nis. || Agudesa, perspicácia de ingeni. *Penetracion.* Calliditas, atis; ingenii acumen.

PENETRADOR, A. m. y f. Qui penetra ó s' introduheix en lo interior. *Penetrador.* Penetrator, is. || Qui penetra, enten. *Penetrador.* Intelligens, penetrans, tis.

PENETRAMENT. m. ant. PENETRACIÓ.

PENETRANT. p. a. Lo que penetra *Penetrante.* Penetrans. || adj. Que passa en lo interior: se diu de la ferida fonda. *Penetrante.* Penetrans, altum vulnus.

PENETRAR. v. a. Introduhirse una cosa en altra. *Penetrar.* Penetro, as, persido, is. || Introduhirse en algun espay, encara que hi haja dificultat. *Penetrar.* Permeo, penetro, as. || Traspassar, passar de una part á altra de algun cos. *Penetrar.* Penetro, as, pervado, is. || Sentir ab violència, com: lo fret, los crits, etc. *Penetrar.* Penetro, as. || Causar un viu sentiment en lo interior. *Penetrar.* Animum vehementer afficere. || met. Compénder lo interior de algú ó alguna cosa dificultosa. *Penetrar.* Calleo, es, cognosco, is. || v. r. fis. Ocupar dos cossos un mateix lloch. *Penetrarse.* Penetrari.

PENETRAT, DA. p. p. *Penetrado.* Penetratus.

PENETRATIU, VA. adj. Lo que penetra ó té virtut de penetrar. *Penetrativo.* Penetrans.

PENEYAR. v. a. ant. PENJAR.

PENIBLE. adj. ant. PENÓS.

PENIBLEMENT. adv. m. PENOSAMENT.

PENICALT. m. Planta anyal, las fullas de la qual immediatas á la arrel abrassan la cama, de la qual surten altrás várias, formant copa, y que terminan en un botó ab punxas á manera de estrel·las. *Cardo corredor ó estelado.* Centumcapita, æ. || DRAGONÀRIA.

PENIDENT. gerund. *Arrepentiéndose.* Penitendo.

PENIFORME. adj. En forma de ploma. Paraula que usan los anatòmichs pera designar un muscle, las fibras del qual carnosas se lligan de cada costat á un tendó comú, com los pels de la ploma en són canó. *Peniforme.* Pennæ formam referens.

PENÍNSULA. f. Terra rodejada de aygua y sols per una part unida ab la terra ferma. *Peninsula, penisla, peñíscola.* Peninsula, æ.

PENIRSE. v. r. ant. PENEDIRSE.

PENIT, A. p. p. ARREPENTIT. || Temps del verb penir-se. *Me pesa.* Pœnitet me.

PENITÈNCIA. f. Dolor y arrepentiment de haver fet mal. *Penitencia.* Pœnitudo, inis. || Virtut que inclina à la mortificació. *Penitencia.* Pœnitentia, æ, pœnitudo, inis. || Sagrament en que per la absolució s'perdona los pecats comesos després del baptisme. *Penitencia.* Pœnitentiæ sacramentum. || La pena que imposa 'l confessor pera satisfacció del pecat. *Penitencia.* Noxæ, culpæ pœna. || La pena ó multa que s' imposa à algú per lo que ha executat, encara que no sia culpa moral. *Penitencia.* Pœna, æ. || Penitent, la persona que en las professons de setmana santa y pregàries públicas anava vestida de túnica fent penitència. *Penitente.* Cultu, habituve pœnitentiam agens.

PENITÈNCIA PÚBLICA. La que senyalan los sagrats cànons al que ha comés certs delictes. *Penitencia pública.* Publica pœnitentia.

CUMPLIR LA PENITÈNCIA. fr. Practicar aquells actes de devoció ó de mortificació imposats pel confessor en satisfacció dels pecats. *Cumplir la penitencia.* Pœnales actus pœnitenti in confesione sacramentali impositos adimplere.

PÈNDER PENITÈNCIA. CONFESSAR. 4.

PENITENCIAL. adj. Lo que pertany à la penitència ó la enclou. *Penitencial.* Pœnitentialis.

PENITENCIAR. v. a. Imposar penitència. *Penitenciar.* Publica penitentiã aliquem multare.

PENITENCIARIA. f. Tribunal ecclesiàstich en Roma pera despatxar las dispensas pertanyents à matèries de consciència. *Penitenciaria.* Piationum tribunal ecclesiasticum.

PENITENCIAT, DA. p. p. *Penitenciado.* Publica pœnitentia multatus. || adj. Lo castigat per la inquisició. També s' usa com à substantiu. *Penitenciado.* Ab ecclesiastico iudice pœna multatus.

PENITENCIER. m. Lo sacerdot ó capellania que té obligació de confessorari. *Penitenciario.* Pœnitentiarius, ii. || Lo cardenal president de la penitenciaría de Roma. *en Penitenciario.* Summus pœnitentiarius.

PENITENCIERIA. f. **PENITENCIARIA.** || La dignitat, ofici ó càrrech de penitencier. *Penitenciera.* Pœnitentiarii munus.

PENITENT, A. adj. Lo que demostra ó enclou penitència. *Penitente.* Pœnitentiam indicans. || m. y f. Qui fa penitència. *Penitente.* Delicti, delictorum pœnitens. || La persona que 's confessa sacramentalment ab algun sacerdot. *Penitente.* Pœnitens, tis. || **PENITÈNCIA.**

LO PENITENT NO DIU RES Y 'L PARE MARCH Ó 'L BUTXI S' ESCANYA. ref. S' aplica al qui s'apura per negocis de altres, més que 'l mateix interessat. *No suda el ahorcado y suda el teatino.* Dolorem patiens premit, officionis obstreperit fautor.

PENITENTÍSSIM, A. adj. sup. *Penitentissimo.* Valé pœnitens.

PENJADÍS, SA. adj. ant. PENDENT.

PENJADOR. m. Lo ganxo, clau ó altre instrument que serveix pera penjar. *Colgadero.* Uncus, i.

PENJADURA. f. ant. y

PENJAMENT. m. ant. La acció de penjar-se. *Suspension.* Suspendium, ii. || fam. Dicteri, paraula de amensassa ó enfado. *Pestes.* Probrum, i, conviciu, ii.

PENJANT. p. a. Lo que penja ó està penjat. *Colgante, pendiente, suspenso.* Pendens, dependens, præpendens. || Lo que s' està tractant. *Pendiente.* Pendens, tis. || pl. La cadeneta ó cosa semblant que sól portarse penjada en lo rellotje de buixaca. *Cadenillas.* Catœnulæ, arum.

PENJAR. v. a. Donar mort en la força à alguna criminós. *Ahorcar.* Laqueo, as, cruce suspendere.

|| Posar alguna cosa pendent de altra sèns tocar i terra. *Colgar, suspender.* Propendo, appendo, is. || Adornar ab tapicerias, posarlas. *Colgar, pender.* Pendeo, es. || Càurer de un costat lo que deuria estar equilibrat, com lo pes de una càrrega. *Cabecear.* Inclinar, aris, propendo, es. || ant. met. Estar suspés ó sèns determinar-se, ni decidir-se algun negoci. *Pender, estar pendiente.* Pendeo, es.

FÉR PENJAR. fr. met. fam. Irritar sumament à algú, insistint en dir ó fèr cosas que li són desagradables. *Dar cordelejo.* Scommata in aliquem jacere.

PENJAROBA. m. Llistó de fusta ab mitjas llanas ó estacas pera penjar roba. *Percha.* Pertica, æ.

PENJARELLA. f. **PENJAMENT.** || **PELLINGOT.** || **PENJOY.** || **PENJOLL.**

PENJARSE. v. r. Matar-se algú ell mateix ab dogal. *Ahorcarse.* Suspendio se necare. || met. Irritar-se excessivament. *Ahorcarse.* Fureo, es, fremo, is.

PENJAT, DA. p. p. *Ahorcado, colgado.* Suspendus, cruci affixus. || adj. PENDENT, PENJANT.

PÈNJAT. Execració ab que's desitja algun mal. *Pésete, pesiatal.* Dii te perdat.

PENJAT SIA TAL BARATO. exp. fam. S' usa pera negar alguna cosa que s' ha donat per certa. *No hay tales carneros.* Commentum canis.

ESTAR PENJAT À LA ORELLA. fr. met. Se diu del qui sempre està ab altre sèns apartarse de ell, ni donar lloch à que se li parle reservadament; y també del qui està instant y porfiant sobre alguna pretensió. *Estar à las orejas.* Aures jugiter susurrare.

NO S' HA DE PARLAR DE DOGAL EN LA CASA DEL PENJAT. ref. Denota que à qui té algun mal ó pesar no se'n hi ha de parlar ó fèr memòria, porque prou pena té. *En casa del ahorcado no se ha de mentar la sogra.* Quæ dolent ea, molestum est contingere.

NO SUA 'L PENJAT Y SUA QUI 'S PENJA. ref. ant. PENITENT, etc.

SÉR PENJAT. fr. Ser ah facere.

PENJOLL Ó PENJOY. m. Lo pom de algunes fruitas apinyades, com cirera, etc. *Gajo.* Ramus, racemus, i. || Pom de rabins penjants en un fil. *Colgaj.* Pensilium nvarum funiculus || PELLINGOT.

|| pl. PENJANT. 3.

PENNA. f. PELL.

PENNADA. f. PAYADA.

PENÓ Y PENOL. m. náut. La punta dels pals de las entenas. *Penol, peñol.* Nautici pali extre-mum.

PENON. m. ant. PENÓ.

PENÓS. A. adj. Treballós, lo que dona molt que fer, ó té molta dificultat. *Penoso.* Laboriosus.

PENOSAMENT. adv. m. Ab pena y treball. *Penosamente.* Acerbè.

PENOSÍSSIM. A. adj. sup. *Penosísimo.* Acerbissimus.

PENRE Y PÉNNER. v. a. ant. PÉNDER.

PENS. f. pl. *Pensamientos.* Cogitationes, um. || Persona del verb PENSAR. *Pienso.* Cogito. || ant. PINSO.

PENSA. f. PENSAMENT, ÀNIMO, INTENCIÓ.

PENSADOR. A. m. y f. Qui pensa ó reflexiona. *Pensador.* Cogitans, tis.

PENSAMENT. m. Facultat ó potència imaginativa. *Pensamiento.* Mens, tis. || L'acte del enteniment ab que's pensa, considera ó imagina alguna cosa. *Pensamiento.* Cogitatio, nis. || Intent, ànimo, projecte, designe. *Pensamiento.* Animus, i. || Espècie concebuda ó formada en ell. *Pensamiento.* Species imaginata. || Sentència, parer, judici. *Pensamiento.* Dictamen, ius, sensus, us. || Cuydado, sol·licitud, ànsia. || Flor, espècie de viola que té 'ls tres colors que són distintius de la religió de la Santíssima Trinitat. *Trinitaria, pense, pensier.* Viola tricolor flammæa.

ENDEVINAR LO PENSAMENT. fr. Endevinar lo que altre pensa. *Leer, beber, adivinar los pensamientos.* Alicujus prudentiam assequi.

EN UN PENSAMENT. m. adv. Ab suma promptitud. *En un pensamiento, en un instante.* Citissimè.

FÉR PENSAMENT. fr. Fér discursos. *Formar discursos, discursar.* Ratiocinor, arie.

FÉR PENSAMENT Ó 'L PENSAMENT. fr. Intentar. *Hacer ánimo.* Intendere.

FÉR UN MATÉIX PENSAMENT. fr. Pensar dos ó molts lo mateix, sèns havèrseho comunicat. *Encontrarse con los pensamientos.* Casu consentire.

NI PER PENSAMENT. exp. Denoti que està molt distant de executar-se, vertificar-e, ó volerse alguna cosa. *Ni por pensamiento, ni por sueño; ni por pienso.* Ne cogitatione quidem.

NO PASSAR PEL PENSAMENT. fr. No pensar-se en alguna cosa. *No pasar por el pensamiento.* Haud in mentem venire.

PENSAI

discórrer.

marjudici.

quimar, m

dar, examinar ab cuydado. *Pensar.* Considero, as, perpendeo, es. || Intentar, formar ànimo de fer alguna cosa. *Pensar.* Intendo, decerno, is, delibero, as. Donar lo pens à las bestias. *Pensar.* Pasco, is. || ant. DONAR COMPTE. || EXTERMINAR. || ESTIMAR, VO-LER. || ant. r. CUIDARSE, CURARSE.

PENSAR DE VENIR, DE FÉR, etc. loc. ant. *Determinarse á venir, á hacer, etc.* Descernere ut facere, etc.

PENSARHI Ó PENSARSEHI. fr. Reflexionar ab espay pera pèndrer resolució. *Verse en ello.* Introspicere.

À NO PENSAR. m. adv. INADVERTIDAMENT.

CADA QUAL TÉ SÓN MODO DE PENSAR. loc. *Cada maestro tiene su librito.* Unusquisque in suo sensu abundat.

QUI NO HAVIA DE PENSAR! exp. S' usa en los successos impensats. *Quien tal pensara! quien tal ocurriría! quien lo dijera!* Quis crederet unquam!

SÈNS PENSAR Ó SÈNS PENSARHO. m. adv. De impro-vis. *Sin pensar.* Improvisè.

PENSARSE. v. r. Persuadir-se, imaginarse. *Creerse.* Pulo, as.

PENSARSENE. v. r. *Bocelarse de algo.* Aliqui vereri.

PENSAT, DA. p. p. *Pensado.* Excogitatus.

TENIRLA PENSADA. fr. Tenir disposada ó tramada de àntes ab dissimulo y art la execució de alguna cosa. *Llevarla hecha.* Rem præmeditatem exequi.

PENSATIU, VA. adj. Distret, embelesat, qui medita ab atenció. *Pensativo.* Cogitabundus. || fam. Dit de las bèstias. *Pensativo.* Cogitabundus.

PENSER. m. ant. y

PENSES. m. pl. ant. PENSAMENT.

PENSIÓ. f. Càrrega anual que perpétua ó temporalment s' imposa à alguna cosa. *Pension.* Onus, eris, census, us, canon, is. || La quantitat anual que'l rey senyala per gràcia particular. *Pension.* Pensio, nis. || Despesa, presa pactat pera l'aliment ó estada de casa. *Pension.* Pactum, pretium. || met. Treball, pena ó cuydado que es com conseqüència de lo que's té ó posseheix. *Pension.* Pensum, i, onus, eris. || Dret de cobrar certa porció de fruitas sobre rendas ó prebendas ecclesiàstiques. *Pension.* Census, us. || Ajuda de cost, sou ó mercè pecuniària que's dona al qui ha servit ó al qui se li ha esperansat de donarli algun acomodo. *Pension.* Pensio, nis.

PENSIÓ BANCÀRIA. La que's carregava en Roma sobre prebendas ecclesiàstiques, y s' assegurava en lo hanch. *Pension bancaria.* Constitutus in domo argentarum census.

PENSIÓ DE VIDA. VIOLARI.

VIURE Ó ESTAR À PENSIÓ. fr. Viure ó estar à des-pesa. *Vivir á pension ó á costa.* Empta vesci men-sa.

PENSIONAR. v. a. Imposar alguna pensió ó gravàmen. *Pensionar.* Pensionem imponere.

PENSIONARI. m. Qui paga alguna pensió.

Pensionario. Pensionarius, ii. || Qui en los col-legis ó altra part pàga certa pensió per sos aliments y ensenyansa. **Pensionista, pensionario.** Alumnus, i.

PENSIONAT, DA. p. p. **Pensionado.** Onere gravatus. || adj. La persona que té ó cobra alguna pensió. **Pensionado.** Pensionem percipiens.

PENSIONISTA. m. Qui té dret á percibir ó cobrar alguna pensió. **Pensionista.** Qui pensione gaudet.

PENSIU, VA. adj. ant. PENSATIV.

PENTA. Paraula grega que significa cinch y entra en la formació de moltes paraules tècniques. **Penta.** Penta.

PENTAFILA. f. bot. Fulla composta de cinch fulletas, com la cinchenrama. **Pentafila.** Pentaphylon, i.

PENTAGONAL. adj. Cosa de pentàgonu ó que té relació ab ell. **Pentagonal.** Pentagonalis.

PENTÀGONO. m. geom. Figura terminada per cinch costats ó líneas rectas. **Pentàgono.** Pentagonus, i.

PENTAGRAMA. m. mús. Las cinch líneas paralelas en que s' escriuen las solfas. **Pentagrama.** Pentagramma, æ.

PENTÀMETRO. m. Vers llatí que consta de cinch peus, los primers dàctils ó espondeus, lo tercer esponden, y 'l quart y quint anapesto. **Pentàmetro.** Pentameter, tri.

PENTAPÉTALA. f. Corola que consta de cinch pétalos, com la de la maduixa. **Pentapétala.** Pentapetalus, i.

PENTATEUCO. m. La part de la Bíblia que compren los cinch primers llibres del vell testament. **Pentateuco.** Pentatheucus, pentatheucum, i.

PENTECOSTES. m. y

PENTECOSTE Y PENTECOSTÉS. m. ant. Lo dia cinquanta després de la Pasqua de resurrecció, en que succehí la vinguda del Esperit Sant, y en que'ls jueus celebravan festa en memòria de la lley que Déu doná en la montanya de Sinai. **Pentecostés.** Pentecoste, es.

PENTINADA. f. La acció de pentinar ó pentinar-se. **Peinada, peinadura.** Crinium discriminatio.

PENTINADOR, A. Qui pentina 'l cabell. **Peinador.** Pexor, is. || m. Plech ó drap que's posa al coll pera pentinar-se ó afeitar-se. **Peinador.** Involucre, is. || Qui té per ofici pentinar lli ó cànem. **Rastrillador.** Linum, cannabim carminans, pectens.

PENTINAMENT. m. PENTINADA.

PENTINAR. v. a. Compondrer lo pel. **Peinar.** Pectino, as, como, pecto, is. || Netejar, traure las risclas y estopa al cànem ó lli. **Rastrillar.** Linum, cannabum carminare. || met. Maltractar, castigar á algú. **Escarmenar.** Mulcto, as.

PENTINAR L' ESTIL. fr. met. Elevarlo ab eloqüència y cultura. **Peinar el estilo.** Modum dicendi concinnare.

NO PENTINARSE PER ALGU. fr. fam. Negar á algú alguna dona en matrimoni, ó dir-en alguna conver-

sació que no's casará ab ella. **No peinarse para el guño.** Haud illi adservari.

PENTINAT, DA. p. p. **Peinado.** Pectinatus. || adj. Qui imita á las donas en los adornos. **Peinado.** Comptus. || m. Adorno y compostura del pel. **Peinado.** Crinium ornatus.

PENTINER, A. m. y f. Qui fá ó ven pintas. **Peinero.** Pectinarius, ii.

PENTINERIA. f. Botiga abont se fan ó venen pintas. **Peineria.** Taberna ubi pectinens venduntur.

PENTINILL. m. ant. PETINIL.

PENÚLTIM, A. adj. Inmediat ántes del últim. **Penúltimo.** Penultimus.

PENÚRIA. f. Falta, carestia, indigència especialment de manteniments. **Penuria.** Penuria, indigentia, inopia, æ. || Penalitat, molestia. **Trabajo, pena, penalidad.** Labor, is.

PENÚRIA EXTREMA. **Extrema necesidad.** Summa necessitas.

PENXA. f. ant. PANXA.

PENYA. f. Roca, pedra gran. **Peña.** Rupes, is, saxum, i. || met. Embarás, dificultat. **Escollo.** Dificultas, atis. || La sumitat de ella. **Peña, peñazo.** Crepido, inis.

LLOCH PLE DE PENTAS. **Peñascal.** Saxetum, i, petrosus locus.

PENYAR. v. a. ant. PENJAR.

PENYERSE. v. r. ant. FINGIRSE.

PENYORA. f. La alhaja que's dona per seguretat de algun deute ó contracte. **Prenda.** Signum, i. || met. Qualsevol cosa no material que serveix per seguretat y fermesa de alguna cosa. **Prenda.** Pignus, oris.

DONAR PENYORA. fr. Donar fiança. **Dar prenda.** Pignus dare.

DONAR PER PENYORA. fr. **Dar en prenda, empenir.** Dare, tradere pignori.

PÉNDRE PENYORA Ó PER PENYORA. fr. Retenir alguna alhaja per seguretat de algun crèdit. **Hacer prenda, tomar en prenda.** Rem pignoris loco retinere.

PORTARSEN PENYORA. fr. **PÉNDRE PENYORA.**

PENYORADOR, A. m. y f. **El que recibe prenda por una deuda.** Pignurator, is.

PENYORAMENT. m. La acció de penyorar ó pèndre penyoras. **Empeño.** Pignoratio, ais. || Pena pecuniària. **Multa.** Multa, æ.

FÉR UN PENTORAMENT. fr. y

PENYORAR. v. a. Castigar ab pena pecuniària. **Multar.** Multo, as. || ant. EMPARAR. || ant. PÉNDRE PENYORA.

PENYORAT, DA. p. p. **Multado.** Multatus. || EMPARAT.

PEO. m. Jornaler que treballa en coses que no volen habilitat. **Peon.** Mercenarius, operarius, ii. || ant. Qui camina á peu. **Peon.** Pedes, itis. || Soldat de peu. **Peon, infante.** Pedes, itis, pedester, tris. || Pessa del joch de escachs, damas, etc. **Peon.** Latrunculus, i.

PEON. m. *Per* de vers llatí de una síl·laba llarga y tres breus. *Peon.* *Pæon*, is.

PEONAR. v. n. Viatjar á peu. *Andar á pié.* Ambulo, deambulo, as.

PEONIA. f. Planta de arrel composta de várias cabessas, y las camas cilíndricas de dos á tres peus de altas y rojencas; las fullas grans y compostas de altres ovaladas de vert obscur, lluentas per sobre, y peludas per sota; las flors en la extremitat de las camas; són grans y de molts fullas de un hermos color carmesí: 'l fruyt de figura de una banya, y las flors y llavors s' usen molt en la farmacia. *Peonia.* *Peonia*, æ, glycysside, es.

PEPI. m. ant. *COGOMBRE*.

PEPIDA. f. Malaltia que surt en la llengua de las gallinas; es un tumoret que no las deixa cantar. *Pépita.* *Pituita*, æ.

PER. prep. causal ó final. *Por.* *Propter*, per. || prep. Lo mateix que *AB*, com: *PER* orde del metge. *Por Ex*, per. || S' usa pera expressar la paga ó recompensa, com: *PER* sos serveys. *Por.* *Pro.* || S' anteposa al ablatiu agent quant se parla en passiva. *Por.* *Ab*, per. || *Ab* los noms de temps serveix pera determinar, com: *PER* sant Joant, *PER* Nadal. *Por.* *Ad*, in, per. || Denota la propietat, possessió ó exercici actual de alguna cosa, com: rébrer *PER* muller. *Por.* *In.* || S' usa pera notar permissió ó estorb, com: no's feu *PER* amolarse. *Por.* *Per*, ex. || Junt ab los noms de lloch determina 'l tránsit, com: passar *PER* Saragossa. *Por.* *Per.* || S' usa pera denotar lo medi de executar alguna cosa, com: *PER* ell ho he alcansat. *Por.* *Per.* || Denota 'l modo de executar alguna cosa, com: *PER* forsa. *Por.* *Per*, ex. || S' usa pera denotar la barata ó venda. *Por.* *Pro.* || Á favor, en defensa, com: *PER* ell perdria la vida. *Por.* *Pro.* || En lloch de. *Por.* *en vez de.* *Pro.* || Sobre respecte de, en orde á. *Por.* *Pro*, in, quod. || Lo mateix que *SENSE*; com: assó está *PER* pulir. *Por.* *Nondum.* || S' usa en lloch de la preposició *Á* y dels verbs *PORTAR* y *BUSCAR*, com: anar *PER* llenya. *Por.* *Ad.* || Junt ab 'l infinitiu de alguns verbs, es lo mateix que *PERA*, com: *PER* evitar los dolors. *Por.* *para.* *Ut*, ne. || Junt ab 'l infinitiu de alguns verbs, indica la acció futura de ells, com: está *PER* arribar lo correu. *Por.* *Futurum*, est. || S' usa en las composicions de nom y verb, com: *PERDURABLE*, *PERDONA*. || Lo mateix que *ENCARA* ó *ENCARÀ QUE*, com: *PER* més docte que sia. *Por.* *Quamvis*, *quamquam*. || Lo mateix que *al*, com: *PER* lo contrari. *Al*, *por*. *Contra*; é contrario. || S' usa pera denotar part, com: un *PER* altre. *Uno por otro.* *Per.* || Lo mateix que *atenent*, considerant las circumstàncias, com: *PER* un romà era ell molt docte. *Por.* *Ut.* || Lo mateix que *EN*, com: *PER* lo mateix temps. *En.* *In.* || Lo mateix que com: v. g. *PER* tal sia punit. *Como.* *Ut.*

PER AVANT. m. adv. En lo temps venider. *En adelante.* *In posterum*.

PER AIXÓ. m. adv. Explica la causa ó motiu. *Por*

eso. *Propterea.* || Expressa la poca consideració ó apreci que's mereix alguna cosa per fàcil é inútil, com: *PER* aixó qualsevol es bo. *Para eso.* *Ad hoc*.

PER AHOIT SE VULLA. m. *Por donde quiera.* *Quamque*.

PER LO QUE. m. adv. Expressa 'l motiu en forsa del qual se fá ó s' determina alguna cosa. *Por lo que*, *por lo cual.* *Quare*, *quapropter.* || Usat pera expressar lo que déu practicarse per algun fi. *Para lo que.* *Ad quod*.

PER MÉS QUE PER MOLT QUE. m. adv. *Por mas que*, *por mucho que.* *Quamvis*; etsi maxime.

PER SI Ó PER NÓ. m. adv. *Por si ó por nó.* *In omni eventu*.

PER SO. m. adv. m. *Con objeto.* *Ad*, *ut*, *quod.* || *Por eso.* *Idcirco*, *ideo*.

PER SO COM. m. adv. ant. *Porque.* *Quia*.

PER SO QUE. m. adv. *PERQUE*

PEP. Contracció de *JOSEP*.

PERA. prep. Denota 'l dret de possessió ó adquisició de algú, *PERA* mi, *PERA* tú. *Por mí*, etc. *Mi*, *tibi*. || En orde ó á fi. *Para.* *Ad*, *ut*. || Envers ó denotant lo temps, com: *PERA* la tardor. *Para.* *Ad*, *ut*. || Envers ó denotant lo lloch, com: ves *PERA* ponent. *Para.* *Ad*, in. || Lo mateix que *AB*, com: es un ingrát *PERA* ó *AB* Déu. *Para.* *con.* *In*, erga. || S' usa determinant alguna especie entre altres ó atribuint-la á subjecte determinant, com: *PERE* es bó *PERA* soldat. *Para.* *Ad.* || Lo mateix que *Á.* *Á.* || Significa 'l respecte ó relació de una cosa ab altra: v. g. poch l' alaban *PERA* lo que mereix. *Para.* *Pro.* || *PER.* || Junt ab alguns noms supleix lo verb comparar, com: donar *PERA* carn. *Para.* *Ut.* || Serveix pera comparar una cosa ab altra, com: ¿quí són vos *PERA* mi? *Para.* *con.* *Erga*, respectu. || f. Lo fruyt de la perera, més ó ménos rodó, comestible; conté unas llavors ovaladas, xalas y negras. *Pera.* *Pyrum*, i. || Masclet, floquet de pel que's deixa créixer en la barba. *Pera.* *Barba* pars menti apicem tegens. || ant. *PEDRA*.

PERA QUE. m. adv. *Para que.* *Ut*.

PERA BERGAMOTA. Espécie de pera molt sucosa, dita així per haverse portat de Bergamo en Llombaridia. *Bergamota*, *pera bergamota*. *Pirum bergaminum*.

PERA BORDA. *PERELLÓ*.

PERA CAMOSINA ó *CAMOSA*. Espécie de pera que té las propietats semblants á la poma camosa. *Camuesa.* *Bæsticum malum*.

PERA SERMENYA y *GERMENYA*. Espécie de pera petita, aromática, sabrosa, y primerenca. *Pera cermenya.* *Pyrum odoriferum*.

PERA COLORADA. *Pera colorada.* *Veneremum*, coloratum *pyrum*.

PERA DEL COLL GROS. *Pera del cuello grande.* *Amplissimum durum*.

PERA ISTIÀ. Espécie de pera molt gros-
istiana. *Mammotum*, *botrocrista-*

PERA DE COLOR DE OBRA DE TERRA. *Pera de color de barro cocido.* Signinum testaceum pyrum.

PERA DE LA CUA MOLT LLARGA. *Pera de la cola larga.* Dolabellianum pyrum.

PERA DE OLORE DE ANET. *Pera de olor de eneldo.* Pyrum anethinum.

PERA LLARGA. *Pera larga.* Cucurbitinum pyrum.

PERA LLARGA DE MOLT SUGH. *Pera larga y jugosa.* Pirum falernum.

PERA MOSCATELLA, MOSCATELLANA Y MOSQUEROLA. *Moscarnela, pera moscatel.* Pirum apianum, odorarium, moschatum.

PERA PRIMBRERCA. *Pera temprana.* Pirum præcox.

PERA QUE TÉ DUBÍCIAS COM SI FOSSEN PEDRAS. *Pera dura como una piedra.* Lapidosum pyrum.

PERA REAL. *Pera real.* Pirum regium.

PERA RODONA. *Pera redonda.* Pirum pompejanum, mamossuum.

PERA TARDANA. PERELLÓ.

PERA TARDANA QUE'S GUARDA. *Peruétano de reserva.* Pirum amerinum.

CONFITURA DE PERAS. La confitura que's fá de la pera rallada. *Perada.* Salgama ex piro fricato et saccharo condita.

DONAR PER PERAS Ó PA Y PERAS. fr. fam. Amenassa castigar ó maltractar á algú. *Dar á alguno dos con que beba y tres con que coma; dar para peras.* Castigo, as.

FÉR DONAR LAS PERAS Á QUARTO. fr. Obligar á algú á executar ó concedir lo que no volia. *Poner las peras á quarto ó á ocho.* Rationes ab aliquo exigere.

LA PERA Y LA DONA LA QUE CALLA ES BONA. ref. Recomana 'l silenci á las donas. *La pera y la doncella la que calla es buena; ó la mujer y la pera la que calla es buena.* Mulierem ornat silentium.

POSAR LAS PERAS Á QUATRE. fr. met. FÉR DONAR LAS PERAS Á QUARTO.

PERA, PRÉSSECH Y MALÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. LO ARRÓS, PREIX Y PEBROT, etc.

QUI DIU MAL DE LA PERA, AQUEIX LA VÓL. ref. QUI DIU MAL DEL ASE, etc.

PERASÓ Y PERADASÓ. m. adv. *Por eso.* Quamobrem, quapropter.

PERAL. m. ant. PERERA. || *Para él.* Illi.

PERALLÓ. m. PERELLÓ.

PERALLONER. m. PERERA BORDA.

PERAMOR. m. adv. *Por causa.* Ob, propter.

PERASSA. f. aum. *Peraza.* Pirum insertum.

PERAVENTURA. m. adv. *PER VENTURA.*

PERAYRE. m. PARAYRE.

PERAYRERIA. f. PARAYRERIA.

PERBULLIR. v. a. Cóurer alguna cosa en lo foch no més que ab aygua. *Cocer.* Coquo, is.

PERBULLIT, DA. p. p. *Cocido.* Coctus.

PERCÁS. m. adv. Lo mateix que *PER CAS* Ó *PER ACÁS.* *Por acaso.* Fortè. || ant. ROBO, BOTÍ, DESPULLAS.

PERCASSAR. v. a. ALCANSAR, CONSEGUIR, BUSCAR. || ROBAR, PILLAR, SAQUEJAR. || v. a. ant. IMAGINAR. || OCASIONAR. || FÉR MAL.

PERCASSERIAS. f. pl. DESPULLAS, ROBARIS.

PERCEBIR. v. a. Rebrer, recullir, entregar en alguna cosa. *Percibir.* Percipio, accipio, is. || Entènder, compènder, conèixer. *Percibir.* Percipio, cognosco, is. || Sentir, rébrer per algun sentit las espècies ó impressions del objecte. *Percibir.* Percipio, is.

PERCEBIT, DA. p. p. *Percibido.* Perceptus. || adj. PREPARAT, AMANIT.

PERCÉBREER. v. a. ant. PERCEBIR.

PERCEBUT, DA. p. p. ant. PERCEBIT.

PERCEPCIÓ. f. Intel·ligència, l' acte de percebre. *Perception.* Perceptio, nis.

PERCEPTIBLE. adj. Lo que's pòt compènder ó percebir. *Perceptible.* Comprehensibilis.

PERCEPTIU, VA. adj. Lo que té virtut de percebir. *Perceptiuo.* Percipiendi vi præditus.

PERCH. m. coci.

PERCIBO. m. La acció y efecte de percebir y rébrer. *Percibo.* Acceptio, perceptio, nis.

PERCUCIENT. adj. Lo que fereix. *Percucient.* Percutiens.

PERCUSSIÓ. f. La acció y efecte del encontre violent de una cosa ab altra. *Percussion.* Percussio, nis.

PERCUSSOR, A. m. y f. Qui fereix. *Percussor.* Percussor, is.

PERDEDOR, A. m. y f. Qui pert ó pateix alguna pèrdua. *Perdedor.* Amittens, is.

PÈRDER. v. a. ant. PÈDREER.

PERDÍCIA. f. ant. y

PERDICIÓN. f. La acció y efecte de pèrder ó pèrderse. *Perdicion.* Perditio, nis. || Ruina, dany grave temporal ó espiritual. *Perdicion.* Exitium, ii, perniciis, ei. || La passió desenfrenada de amor. *Perdicion.* Amoris æstus. || Per antonomàsia, la condemnació eterna. *Perdicion.* Æterna damnatio. || La causa ó subjecte que ocasiona algun dany. *Perdicion.* Damni occasio.

PERDIONALMENT. adv. m. MISERABLEMENT.

PERDIGANA Ó PERDIGANYA. f. Perdiu novella. *Perdigon y perdigana.* p. Ar. *Perdiciis pullus.*

PERDIGAR. v. a. ENSAJORNAR.

PERDIGAYNETA. f. d. *Perdigonico, illo, ito.* *Perdiciis pullus junior.*

PERDIGÓ. m. Cada un dels grans de plom que en la munició menuda serveix pera carregar las escopetas. *Perdigon.* Plumbeus globus. || ant. PERDIGUER.

TENIR UN PERDIGÓ Á LA ALA Ó EN LA ALA. fr. met. Tenir un principi de borratxera. *Tener unos pelillos.* Semiebrum esse.

TIRAR PERDIGONS. fr. met. Salpicar ab gotas de saliva al subjecte ab qui's parla. *Tirar perdigones.* In loquendo salivæ guttulis audientem aspergere.

PERDIGOT. m. La perdiu mascle que serveix de reclam. *Perdigon.* Perdix mas alliciens.

OME COM UN PERDIGOT. loc. Molt encés de cara. *Difinito de taberna. Rubido vultu ebrium referens.*

PERDIGUER, A. adj. S' aplica al animal que *cans* perdins. *Perdigero. Perdicum auceps.*

PERDIGUERA. f. **PÉRDUA.** || HERBA DE LAS SET SANGRIAS.

PERDIMENT. m. ant. PERDICIÓN, **PÉRDUA.**

PERDÍCIA Y PERDITIÓ. f. ant. PERDICIÓN.

PERDIU. f. Aucell que's cria en gran número en totes las provincias de Espanya, de bech, camas y pens encarnats, tot lo cos clapat de roig, negre y blanch, ménos lo pit que es cendrós ab una faixa circular de color negre: vola poch y sèns elevarse; 's manté de llavors, y té la carn molt substanciosa, sana y agradable. *Perdiz.* Perdix, icis. || **PREIXURA.**

PERDIU BLANCA. Espécie de perdiu que's diferencia en sér de color cendrós ab la cua blanca y las alas negras, las camas y potas cendrosas, cubiertas de plumas. *Perdiz blanca. Lagopus perdix.*

PERDIU DEL COLL BLANCH. ler. **PREIXURA.**

CANTAR LA PERDIU. fr. *Cuchichear.* Cacabo, as.

PERDIUHETA. f. *Perdiganya. Perdigon.* Junir perdix.

PERDÓ. m. Remissió del deute, injúria, pena ó altra cosa. *Perdon.* Venia, æ. || Indulgència, remissió de culpa, falta ó pecat. *Perdon.* Venia, indulgentia. æ.

PERDÓ GENERAL. AMNISTIA.

EN PERDÓ. m. adv. Ab llicència. *Con perdon.* Venia.

PARLANT AB PERDÓ. fr. *Hablando con perdon; con perdon de los oyentes.* Honos sit auribus.

PERDONABLE. adj. Lo que es digne de perdó. *Perdonable.* Ignoscibilis, venialis; venia dignus.

PERDONADOR, A. m. y f. Qui perdona y remet. *Perdonador.* Remissor, is.

PERDONAMENT. m. ant. y

PERDONANSA. f. ant. **PERDÓ.**

FÉR PERDONANSA. fr. Concedir lo perdó. *Conceder perdon; perdonar.* Veniam dare.

PERDONAR. v. a. Remètrre, condonar lo deute, injúria ó altra cosa. *Perdonar.* Dono, condono, as. || Deixar de compèndrer á algú en lo que's deu executar; no obligarlo á cumplirho. *Perdonar.* Excipio, remitto, is. || Omètrre, refusar, estalviar, excusarse de fér alguna cosa, com: no **PERDONAR** diligència, gastos, etc. *Perdonarse.* Omitto, is.

COM NOSALTRES PERDONAM. exp. Denota que ningú 's deu distingir dels demès. *Como nosotros perdonamos; todos somos hijos de Adan.* Omnes æquales sumus.

NO LA PERDONA; NO LA PERDONA Á NINGÚ, Ó Á SÓN PARE. loc. Expressa que algú diu librement sòn sentit, ó mira sòn profit sèns atenció á ningú. *No se ahorra con nadie: no se ahorra con su padre; no se ahorra con nadie ni con su padre.* Nulli parcit.

PERDONAUME AQUESTA, QUE DEMÁ US NE FARÉ UNA

DE MÉS CRESPA. ref. pera significar que aquell que'ns demana perdó de algun agravi, 'l coneixem en disposició de no esmenarse. *Un agravio consentido, otro venido.* Sæpè offensa recens offensæ accedit inultæ.

PERDONE. exp. S' usa pera despedir als pobres á qui no's fá caritat. *perdone.* Parce. || S' usa pera demanar llicència de dir ó fér alguna cosa ó de excusarse de ferla, en que's podria tenir reparo si no's demanava permís. *Perdone.* Sine quæso.

PERDONAT, DA. p. p. *Perdonado.* Parsus, ignotus, condonatus.

PÉRDRE. v. a. Deixar de tenir alguna cosa que 's possehia. *Perder.* Perdo, amitto, is. || Carèixer de algun subjecte ab qui ántes se tenia tracte, amistat, etc. ó de sas convenièncias, utilitat, etc. com: **PÉRDRE** un amich, sos bons concells, etc. *Perder.* Perdo, is. || No trobar alguna cosa que 's tenia ó que estava á la vista. *Perder.* Amitto, is. || Ocasionar dany, ruína espiritual ó temporal. *Perder.* Perdo, is; damnum inferre. || Sentir algun dany ó detriment, ó no experimentar la utilitat ó conveniència que podia esperarse. *Perder.* Damnum experiri. || Faltar, deixar de tenir alguna cosa alguna part integral ó accidental ó alguna circumstància que ántes tenia, com: **PÉRDRE** un bras, lo color. *Perder.* Amitto, is. || Anar faltant lo color ó llustre que alguna cosa tenia. *Vaciar.* Colorem, nitorem evanescere. || Decàurer algú del concepte ó estimació en que era tingut, com: **PÉRDRE** molt ab sòn principal lo subaltern. *Perder.* Decido, is. || Apostar, com: ¿que vós **PÉRDRE**? *Perder.* In sortem exponere. || Faltar las cosas no materials, com: la habilitat, lo coneixement, al subjecte que 'ls tenia. *Perder.* Amitto, is. || Faltarli á algú l'ús ó exercici de algun sentit ó potència, com: **PÉRDRE** la vista, la memòria. *Perder.* Amitto, is. || Guanyar l'enemich una plassa, batalla, etc. *Perder.* Superari, capi ab hoste urbem, classem, etc. || Destruhir, desperdiciar, fér malbé. *Perder.* Dilapido, disipo, as. || Ab alguns noms es falta á la obligació de lo que signifigan, ó fér alguna cosa en contrari, com: **PÉRDRE** lo respecte. la cortesia, etc. *Perder.* Nudo, as, exuo, is.

PÉRDRE Á GRATCIENT. fr. *Perder á sabiendas, adrede.* Sciens et volens amittere.

PÉRDRE DE SÓN DRET. fr. *Ceder de su derecho.* Jure suo decedere.

PÉRDRE LO FLOR. fr. Agafar espaua á la criatura per no poder rómprer lo plor. *Encarnarse.* Stupreo, es.

PÉRDRE LA OCASIÓ. fr. Deixar passar lo temps favorable pera fér ó alcansar alguna cosa. *Perder la ocasion ó el lance.* Tempus amittere.

PÉRDRE LAS MANS. fr. Pérdre lo treball. *Perder las hechuras.* Manus pretium detrimentum fieri.

AHONT PERDÉRES LA CAPA, ALLÍ LA BUSCA. ref. Aconsella que no 's deu desanimar, quant hi ha alguna pérdua en lo caudal ó altre negoci pera no

prosequir buscant allí la fortuna. *Donde perdiste la capa, ahí la cata.* Ea, noli desistere.

À VEGADAS MÉS VAL PÉRDRE QUE GUANYAR. exp. *Tal vez el perder es ganar.* Præstat quandoque damnum, quam lucrum facere.

FÉR PÉRDRE À ALGÚ. fr. LLENSAR À PÉRDRE. 2.

FÉR PÉRDRE LA PACIÈNCIA. fr. Incomodar à algú. *Gastar, apurar la paciència.* Alicujus patientià abuti.

PÉRDRESE. v. r. Esgarriarse, errar lo camí. *Perderse.* Aberro, as. || No trobar camí ó eixida en un bosch, laberinto, etc. *Perderse.* Omni via, aut ratione exeundi ab aliquo loco destitui. || met. Confóndrerse, conturbarse. *Perderse.* Abstraho, is. || met. Entregarse als vicis. *Perderse.* A se vera morum disciplina desciscere. || Fugir ó esborrarse de la memòria alguna espècie. *Perderse, y quedarse* s' aplica regularment als predicadors. Memoria labi; ó memoria excidere. || No percibirse alguna cosa pel sentit de que es objecte. *Perderse.* Fugio, is. || Espatllarse, malmétrerse del tot. *Perderse.* Vitiari, corrumpi. || náut. Naufragar, anarsen á fons. *Perderse, irse á pique.* Naufragium facere. || No aprofitar alguna cosa que podia sér útil, ferne mal us. *Perderse.* Deperdi. || Deixar ab lo temps de tenir us ó estimació las cosas. *Perderse.* Aboleri. || Malmétrerse, pudrirse. *Gastarse, podrirse.* Corrumpi. || Ocultarse las ayguas sola terra. *Perderse.* Abscondo, is. || Posarse á perill de la vida ó de sufrir un greu dany. *Perderse.* Capitis aut famæ periculum subire. || Amar molt ó ab cega afició alguna cosa, morir-se per ella. *Perderse, perecerse.* Amare, deperire. || Patir algun gran dany ó ruina espiritual ó corporal. *Perderse.* Jacturam facere.

PÉRDRESE PER ALGÚ ALGUNA COSA. fr. No verificarse per deixar de cumplir lo que devia ó li tocava. *Quedar por uno ó quebrar por alguno.* Officio deesse; per aliquem stare.

PÉRDUA. f. Dany, detriment, rinya, destrucció, perjudici. *Pérdida.* Jactura, æ. || L' acte y efecte de pérdrer. *Pérdida.* Amissio, perditio, nis. || La cosa perduda. *Pérdida.* Amissa res.

ANAR À PÉRDUES Y À GANÀNCIAS. fr. Exposar alguna quantitat tenint part en lo dany ó utilitat que resulte. *Ir, estar á pérdidas y á ganancias.* Dubiam in contractuum societatibus aleam subire.

PERDUDAMENT. adv. m. Ab excés, abandon; inconsideradament. *Perdidamente.* Perditè.

PERDUEDES. f. DEIXAMENT, PERESA.

PERDUDÍSSIM. A. adj. sup. *Perdidísimo.* Perditissimus.

PERDULARI. m. Descuydat en lo tocant á sos interessos ó persona. *Perdulario.* Sua non curans.

SÉR UN PERDULARI. fr. Explica la massa franquesa ó lliberalitat de algú. *Ser un perdido.* Prodigum esse.

PERDURABLE. adj. De molta dura. *Perdurable.* Diuturnus. || Perpétuo, que dura sempre. *Perdurable.* Æternus, perpetuus.

PERDURABLEMENT. adv. m. Eternament. *Perdurablement.* Perenniter.

PERDURAR. v. a. PERPETUAR.

PERDUT, DA. adj. PERDULARI. || *Yagarto, qui no s' aplica al treball.* *Pan perdido.* Otiosus, male feriat. || Lo que no porta destino determinat, com: bala perduda. *Perdido.* Vagus. || p. p. *Perdido.* Perdituo.

ESTICH PERDUT. loc. *Estoy perdido.* Perii; actum est de me.

LO PERDUT, PERDUT. loc. A lo hecho no hay remedio. Conclamatum est.

PERDUT PER PERDUT. exp. Fér una proba arriada en una cosa que no s' hi troba remey. *A jugar perdido, cabe le digo.* Extrema tentanda ubi desperata res est.

PERE. n. p. de home. *Pedro.* Petrus, i. || f. ant. PEDRA.

À QUI TRIA Y S' ENGANYA, SANT PERE L' ESCANT. ref. Denota que qui tria ó distribueix alguna cosa à la qual ell hi té dret, se queda ab la part millor. *Parte Nicolás para sí lo mas.* Præcipuum é dapile scindit sibi Ponticus offam.

PAGANT SANT PERE CANTA. ref. PAGANT AL BUI FAN ROBA.

CÀSAT, PERE, QUE MAL ANY T' ESPERA. ref. que ensenya quant graves són los cuydados del matrimoni. *Molinillo, casado te veas que así rabeas.* Frangatur mulier, libra vincia, viro.

TANT BO ES PERE COM BERENGUERRE Ó COM QUI VA DARRERA. ref. Denota que hi ha igual molin desconfiar de un y altre de dos. *Tan bueno es Pedro como su compañero.* Talis est hera qualis pedis qua.

TANT LI DONARÁS À PERE QUE LI HAURÁS DE AN DARRERE. fr. Ensenya que no debem donar tant després nos fassa falta. *Tanto darás que pobre quedarás; da, ten, y harás bien.* Largiciones prudentia regal.

PERÉ. m. ler. VENTRELL.

PEREGRÍ, NA. m. y f. Qui viatja en terres extranyas, lluny de sa pàtria. *Peregrino.* Peregrinus, i. || adj. met. Raro, particular, pocas vegades vist. *Peregrino.* Peregrinus. || Qui per devoció va à visitar algun santuari ab esclavina y bordó. *Peregrino.* Peregrinus, i. || n. p. de home. *Peregrin.* Peregrinus, i. || ant. PASSATJER.

PEREGRINACIÓ. f. La acció de peregrinar. *Peregrinacion, peregrinaje.* Peregrinatio, nis. || Viatje à algun santuari per devoció ó per vol. *Peregrinacion, romeria, romeraje, peregrinaje.* Fia aut voliva peregrinatio.

PEREGRINAMENT. adv. m. Primorosament. *Peregrinamente.* Peregrinè.

PEREGRINANT. p. a. *Peregrinante.* Peregrinus.

PEREGRINAR. v. n. Viatjar per terres extranyas. *Peregrinar.* Peregrinor, aris; exterar regiones lustrare. || Fér romeria à algun santuari.

Peregrinar. Longinquum iter in locum pium suscipere. || met. Estar en aquesta vida en que's camina à la pàtria celestial. *Peregrinar.* Peregrinor, aris.

PEREGRINATGE. m. ant. PEREGRINACIÓ.

PERÈIXER. v. n. Acabar, deixar de sér. *Perecer.* Pereo, is. || Perterir, patir. *Perecer.* Pereo, is, patior, eris.

PERELLÓ. m. Porció de sanch glassada comunement en las extremitats del cos. *Sabañon, y espolon ó friera* lo que naix en lo taló. *Pernio*, nis, *perniunculus*, i. || Fruyt del perelloner. *Peruétano.* *Pirastri fructus.*

PERELLONER. m. ant. PERESA BORDA.

PEREMPTÒRI, A. adj. Terminant, precís. *Perentorio.* *Peremptorius.* || Lo últim que's concedeix ó determina en qualsevol línea. *Perentorio.* *Peremptorius.*

PEREMPTÒRIAMENT. adv. m. Ab terme peremptori. *Perentoriamente, precisamente.* *Peremptoriè.*

PERENNAL. adj. ant. PERENNE.

PERENNALMENT. adv. m. Continuament, sèns intermissió. *Perennalmente, perennemente.* *Perenniter, perennè.*

PERENNE. adj. Continu, incessant. *Perene, perennal, perenne.* *Perennis.* || adj. bot. Lo que viu més de dos anys, com la farigola, etc. *Perenne.* *Perennis.* || pl. Nom que's dóna à las fullas que permaneixen en lo vegetal més de un any. *Perenes, persistentes, siempre verdes.* *Perennes.*

PERENNITAT. f. Perpetuitat, continuació incessable. *Perennidad.* *Perennitas, atis.*

PEREÓS, A. adj. PERESÓS.

PEREQUACIÓ. f. IGUALAMENT.

PEREQUACIÓ INTERNACIONAL. Igualtat ó llibertat absoluta de comers entre las nacions que volen los libre-cambistas. *Perecuacion internacional.* *Perequatio internationalis.*

PERER. m. y

PERERA. f. Arbre alt, ben poblat de fullas de un vert clar, y de fusta blanca de fibra fina y mòlt útil pera obras de escultura y adorno. *Peral.* *Pirus communis.*

PERERA BERGAMOTA. Espécie de perera dita aixís per haverse portat de Bérgam en Llombardia. *Bergamoto, bergamote.* *Pirus uleona.*

PERERA BORDA. Espécie de perera més petita que las altrás. Són fruyt es entre ovalat y cónich, y aspríssim. *Peruétano, guadapero, peral silvestre, piruétano.* *Pirastrum, tri.*

PERERA CERMEYA. Espécie de perera de fullas de figura de cor peludas del revés, lo fruyt pelut mòlt aromàtic y gustós, y madúra als últims de la primavera. *Cermeño.* *Pirus præcox.*

PERERAL Y PERERAR. m. Lloch de pereras. *Peralera.* *Locus piris consitus.*

PERERÓS, A. adj. PERESÓS.

PERESA. m. Negligència, tedi, descuyt en fér

las cosas á que están obligats: es un dels pecats capitals. *Pereza.* *Desidia, pigritia, æ.* || Dificultat de aixecarse del llit. *Pereza.* *Pigritia, æ,* membra levandi *desidia.* || *Mandrarria, suixedat* en fér las cosas. *Pereza, desidia, galbana.* *Segnities, ei, ignavia, æ.*

PERESA ES MARE DE LA POBRESA. ref. que ensenya que 'l treball y diligència de las convenièncias se perden y mal-logran ab la peresa y ociositat. *Hombre sentado, ni capuz tendido ni camison curado.* Non venit in molli vivila fama toro.

PERESA VOLS SOPAS? sí. **FESTEN.** NON VULL. ref. ab que's repren al qui per descuyt ó negligència deixa ó pert alló que li convè. *Pereza quieres sopas? Maestre Juan, querets beber? antes me hareis placer. Dad acd un maravedis; muchas gracias que ya bebt.* Itanè desidiosè jaces?

NO PÉRDRESE PER PERESA. met. Denota que en alguna cosa s' han fet totas las diligèncias possibles. *No quedar por corta ni por mal echada.* *Nihil intentatum relinquere; nullum deesse conatum.*

TENIR PERESA. fr. Diferir, relardar alguna cosa per suixedat, negligència ó inacció. *Perecear, emperezar.* *Cunctor, aris.*

PERESCU, DA. p. p. ant. *Perecido.* *Perditus.*

PERESÓS, A. adj. Qui té peresa. *Perezoso, desidioso, ahobachonado, pigro, flojo, culoso.* Seguis, piger, ignavus. || *Mandra, tardá, pesat* en lo moviment ó acció. *Perezoso.* *Dormitans.*

LO PERESÓS TOT TEMPS ES MENESTERÓS; Y MAY LO PERESÓS TINDRÀ PA NI VI PERA DEMÀ. ref. Denota que la peresa es causa de la necessitat en móltras personas. *El perezoso siempre es menesteroso.* *Quisquis tardus agit, vitam traducit egentem.*

PERESOSAMENT. adv. m. Ab lentitut, tardansa, suixedat ó peresa. *Perezosamente.* *Ignavè, pigrè.*

PERETA. f. d. *Perilla.* *Pirula, æ.* || Borla en figura de pera que's posava en los mocadors. *Perilla.* *Ornatus piri formam referens.* || **MASLET.**

PERFECCIÓ. f. Grau de bondat á que pót arribar una cosa en sa línea. *Perfeccion.* *Perfectio, nis.* || Complement. *Complemento, perfeccion.* *Summa æ.* || Gràcia, hermosura, prenda especial de alguna persona. *Perfeccion.* *Perfectio, nis, dos, tis.* || Acabament, conclusió de alguna cosa. *Perfection.* *Perfectio, nis.* || Virtut en sumo grau. *Perfeccion.* *Perfecta, cumlata virtus.*

À LA PERFECCIÓ. m. adv. **PERFECTAMENT.**

PERFECCIONAR. v. a. Acabar, conclóurer enterament alguna obra. *Perfeccionar.* *Maturo, as.* **PERFECCIONAT,** DA. p. p. *Perfeccionado.* *Exactus.*

PERFECTAMENT. adv. m. Moltíssim bé, cumplidament. *Perfectamente.* *Perfectè.*

PERFECTÍSSIM, A. adj. sup. *Perfectissimo.* *Perfectissimus.*

PERFECTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Perfectissimamente.* *Perfectissimè.*

PERFECTIU, VA. adj. Lo que dona ó pòt donar perfectió. *Perfectivo*. Perficiendi vi præditus.

PERFER. Temps sincopat de preferir. *Preferere*. Præfert.

PERFERIR. v. a. Brindar, oferir alguna cosa. *Ofrecer*. Offero, ers. || v. r. Oferirse á fer alguna cosa. *Ofrecerse*. Sese ultrò offerre.

PERFERIT, DA, Y PERFERT, A. p. p. *Ofrecido*. Oblatus.

PERFERTA. f. Oferta, promesa. *Ofrecimiento*, *envite*. Officiosa oblatio.

MOLTAS PERFERTAS Y POCAS OFERTAS. ref. Moteja al qui promet molt y es curt en cumplir lo que ha promès. *Manda potro, y da pocas*. Alybantis hospitibus munera; multa promittit, sed nihil præstat.

PÉNDRE LA PERFERTA. fr. Admètrer lo que's dona ú ofereix. *Aceptar el envite*. Accipio, is.

PERFET, A. adj. Acabat, complert en sa línea. *Perfecto*. Absolutus, maturatus, emussitatus. || Qui té l'alt grau de virtut cristiana. *Perfecto*. Perfectus. || Hermós, pulit, ben format. *Perfecto*. Pulcherrimus; egregia forma pollens. || Molt hàbil ó destre en alguna facultat ó art. *Perfecto*. Eximius, graphicus. || Lo que té 'l major grau de excel·lència ó bondat en sa línea. *Perfecto*. Eximius, præstans. || gram. S'aplica als temps que defineixen y perfectament signifiquen l'estat absolut de las cosas. *Perfecto*. Perfectum tempus.

PERFETAMENT. adv. m. PERFECTAMENT.

PERFEYT, A. adj. ant. PERFET.

PERFICIONAR. v. a. PERFECCIONAR.

PERFICIONAT, DA. p. p. PERFECCIONAT.

PERFIDIA. f. Desllealtat, trahició, infidelitat. *Perfidia*. Perfidia, æ, infidelitas, atis. || PORFIA.

LA PERFIDIA MATA LA CASSA. ref. Ensensya que peralograr las cosas difcils se necessita constància. *Porfia mata la caza, porfia mata venado, y anyadeixen: que no ballestero osado*. Assidua stilla saxum excabat.

PERFIDIAJAR Ó PERFIDIEJAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIANT. adv. m. Ab perfidia. *Porfiadamente*. Certatim, instantèr.

PERFIDIAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIÓS, A. adj. Terch, tossut, pertinàs, obstinat. *Porfiado*. Obfirmatus, refractarius. || En lo bo. CONSTANT. || En lo mal. OBSTINAT, PERTINÁS.

PERFIDIOSAMENT. adj. m. Obstinadament, ab calor y tenacitat. *Porfiadamente*. Constanter, perfractè.

PERFIDIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Porfidisimo*. Valdè pervicax.

PERFIDIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfidisimamente*. Obstinatissimè, pervicacissimè.

PÉRFIDO, A. adj. Deslleal, infiel ó traïdor. *Pérido*. Perfidus.

PERFIL. m. pint. Lo últim de la figura que's compren ab un fil imaginari dins del qual se conté tot lo demès. *Perfil*, *perfiladura*. Extrema figura,

imaginis linea. || Contorn. *Perfil*. Ambitus, circuitus, us. || Lo rasgo ab que rematan las lletas. *Perfil*. Litterarum apex. || arq. La delineació de la superfície de qualsevol cos segons sa latitut y alsària. *Perfil*. Orthographia, æ. || RIBET. || Lo contorn ó figura del cos posat enterament de costat. *Perfil*. Obliqua corporis positio. || pint. La delineació de las parts la figura contingudas en lo contorn. *Di-torno*. Interior delineatio.

PERFIL OBLICH. Lo que s'erigeix sobre plans inclinats ó s'termina en lo mateix, com succeheix en las escalas. *Perfil oblicuo*. Obliqua sciographia.

PERFIL RECTE. arq. Lo que s'erigeix sobre plans horisontals, y s'termina en ells formant ànguls rectes. *Perfil recto*. Orthographia, æ.

MITJ PERFIL. pint. La postura del cos que no està enterament de costat. *Medio perfil*. Semiobliqua corporis positio.

PERFILAMENT. m. La acció de perfilar. *Perfiladura*. Delineatio, nis.

PERFILAR. v. a. Delinear una figura, donar lo perfil. *Perfilar*. Rem perpolire, lineare, delineare. || Dibuixar una apuntació ó una petita idea de alguna cosa. *Rasguñar, rescuñar, esquiciar, recortar*. Lineamenta definire.

PERFILAT, DA. p. p. *Perfilado*. Delineatus. || adj. Se diu del nas perfilat y ben format, per anar en proporcionada disminució, y també de la cara aprimada y llarga en proporció. *Perfilado*. Venustus, aptè efformatus.

PERFUM. m. Aroma, matèria odorifera que posada al foc llansa un olor fragant, *Perfume*, *sahumadura*. Unguentum, suffimentum, i. || L'olor y fum que llansan. *Perfume, sahumario, sahumo*. Suffimentum, i, suffitus, us. || met. Qualsevol matèria que llansa algun olor bo ó mal, y 'l mateix olor. *Perfume*. Suffimentum, i.

PERFUMADOR, A. m. y f. Qui perfuma. *Sahumador, perfumador*. Suffitor, is. || ant. Qui fió ven perfums. *Perfumador, sahumador, perfumero, perfumista*. Pigmentorum artifex, venditor. || En que's posan al foc los perfums. *Perfumador*. Suffimentorum vas.

PERFUMAMENT. m. La acció y efecte de perfumar. *Sahumadura, sahumaria*. Suffitio, nis.

PERFUMAR. v. a. Comunicar bons olors ab perfums. *Perfumar, sahumar*. Suffio, is, suffimento, as. || met. Despedir, escampar qualsevol olor bo ó mal. *Perfumar*. Odorem diffundere.

PERFUMAT, DA. p. p. *Perfumado, sahumado*. Suffitus, odoratus.

PERFUMERIA. f. La casa ó botiga aboute-sa ó venen perfums. *Perfumeria*. Suffimentorum officina, tabernà.

PERFUNCTORI, A. adj. Leve, que fa poca impressió en l'ànimo. *Perfunctorio*. Perfunctorius, defunctorius.

PERFUNCTORIAMENT. adv. m. De peu, ab lleugeresa, per alt. *Perfunctoriamente*. Perfunctoriè.

PERFUNT, DA. adj. BAIX, PROFUNDO, RECONDIT, ÚLTIM.

PERGAMI. m. La pell del moltó, la qual, treta la llana y adobada, serveix pera escriurer, cubrir llibres, etc. *Pergamino.* Membrana, æ.

PERGAMINER. m. Qui treballa ó tracta en pergamins. *Pergaminero.* Membranorum opifex, venditor.

PERGIRAR. v. a. Tornar á girar alguna cosa ó mudarla de lloch. *Revolver, traquear.* Revolver, is.

PERGIRAT, DA. p. p. *Revuelto.* Revolutus.

PERHOM. m. L'expert que's posa pera avaluar y medir las terras. *Agrimensor, apeador, apreciador, tasador.* Decempedator, agrimensor, is. | *Síncopa.* Por mi. Mihi.

PERHORRESCÈNCIA. f. HORROR, ESGARRIFAMENT.

PERHORRESCENT. adj. ant. HORRORÓS.

PERHORRESCER. v. a. ant. HORRORISAR, ESGARRIFAR.

PERIAMBO. m. Peu de vers llatí que consta de un troqueu y an tribaquí. *Periambo.* Periambus, i.

PERIATGE. m. Dret pertanyent á la Real Junta de comers del principat de Catalunya, y consisteix en la exacció del 2 1/2 per cent sobre 'l valor de tots los fruyts, gèneros y efectes que s' introduheixen per mar ó per terra en Catalunya, tant del regne, América ó islas adjacents, com del estranger, ménos en los declarats llibres en la Instrucció de 1829. *Periaje.* Vectigal sic dictum.

PERICARDI. m. anat. Bossa membranosa que cubre 'l cor. *Pericardio.* Pericardium, ii, cordis capsula.

PERICARPI. m. bot. Es la part exterior del fruyt que tanca y protegeix las llavors que trau quant maduran, ó lo que es lo mateix, tot lo que en lo fruyt no es la llavor. Lo pericarpi 's compon de tres parts sobreposadas més ó ménos visibles que es l'epericarpi ó pell del pericarpi, part membranosa que rodeja y cubre 'l fruyt, lo sarcocarpi ó molsa del fruyt, porció més ó ménos molsuda que està davall del epicarpi, y l'endocarpi ó pell interior del fruyt, que es la membrana de consistència vária, que forma las casetas. *Pericarpio.* Pericarpium, ii.

PERÍCIA. f. Intel·ligència, pràctica, habilitat en alguna cosa. *Pericia.* Peritia, æ.

PERICIAL. adj. Lo que pertany als périls. *Pericial.* Ad peritis pertinens.

PERICLITANT. p. a. Qui perilla. *El que peligra.* Periclitans, tis.

PERICLITAR. v. n. ant. PERILLAR.

PERICO. m. Papagall de unes vuyt polzadas de llarch, ab lo bec y las potes bermellas, la esqueina entre blava y groga y las alas blavas. *Perico.* Psittacus parvus.

PERICOT. m. En lo joch, lo caball de hastos;

perque val lo que qualsevol altra carta. *Pericon.* Perico. Charta lusoria indiferenter applicabilis.

PERICRÀNEO. m. anat. Membrana que cubre 'l cràneo. *Pericràneo.* Pericraueum, i.

PERICULOSAMENT. adv. m. ant. PERILLOSA-MENT.

PERIECHS. m. pl. geog. Los que viuen en punt diametralment oposats de un mateix paralelo de latitut, y de consegüent tenen á un temps las mateixas estacions, sent mitja nit pera uns, quant es mitj dia pera 'ls altres. *Periecos.* Perieci, orum.

PERIFÈRIA. f. Circunferència: 's din comunment de la del círcul. *Periferia.* Peripheria, æ.

PERIFOLLOS. m. pl. Adorns vistosos que usen las donas. *Perifollos, muñequeria, gasteria, perejil.* Speciosi ornatus.

PERIFRASA. f. ant. PERIFRASIS.

PERIFRASAR Y PERIFRASEJAR. v. a. Usar de perifrasis. *Perifrasar.* Perifrasi, circumlocutione uti.

PERIFRASIS. f. ret. Circunloqui, rodeig de paraulas pera expressar lo que's podria dir més breu y precisament. *Perifrasi, perifrasis, circumlocucion.* Perifrasis, is.

PERIGALL. m. naut. Aparell ab que's manté suspensa alguna cosa, pera millor disposició al us á que està destinada. *Perigallo.* Sustentaculum, i.

PERIGEO. m. astron. Lo punt en que un planeta 's troba ab sa órbita més próxima á la terra en contraposició del apogeo. *Perigeo.* Perigeum, ei, aaxis infima.

PERIHÈLI. m. astron. Lo punt en que un planeta està més pròxim al sol. *Perihelio.* Perihelium, ii.

PERILL. m. Exposició ó contingència de alguna dany ó pèrdua. *Riesgo, peligro.* Periculum, i, discrimen, inis. | Contingència de no conseguirse ó de experimentar algun dany espiritual ó moral. *Peligro.* Periculum, i, discrimen, inis.

ANAR Ó CORRER PERILL. fr. Estar exposat. *Correr ó tener peligro.* In discrimine versari. | met. Sér molt contingent á que succeeasca alguna cosa no favorable. *Correr peligro.* In lubrico esse.

Á PERILL Ó EN PERILL. m. adv. En contingència ó exposició. *Á pique, á riesgo, en balanza, en peligro.* In discrimen.

Á PERILL PROMPTE REMEY CUTTAT. ref. Ensensya que en las cosas perillosas s' ha de procehir ab detenció, y en las que demanen remey ab activitat. *Al peligro con tiempo, y al remedio con tiempo.* Certamen non accipit excusationes.

DESPRECIAR LOS PERILLS. fr. Disposarse á resistirlos. *Arrostrar los peligros.* Pericula tenere.

EN GRAN PERILL. m. adv. En perill quasi inevitable. *En gran peligro.* In apertum discrimen.

ESTAR DE PERILL. fr. Se diu del que està molt malalt. *Estar muy de peligro, estar en estremo peligro.* A periculo abesse.

PERISCISTOLE. m. med. Pausa entre dos pulsadas ó'l moviment de cistole ó de contracció, y'l de diástole ó de dilatació. *Periscistole.* Pericistoles, is.

PERISOLOGIA. f. ret. Multitud de paraules superfluas. *Redundancia, perisologia.* Sermo super-vacaneus.

PERISTAFILÍ. m. cir. Nom dels quatre muscles del gargamelló. *Peristafilino.* Peristafilinus, i.

PERISTÀLTICH, CA. adj. med. S' aplica al moviment de contracció ó compressió que fan los budells pera expel·lir los excrements. *Peristáltico.* Peristalticus.

PERISTIL. m. Edifici sostingut per dins ab columnas al entorn que formen una galeria. *Peristilo.* Peristylum, ii, peristylum, i.

PERISTOLE. f. anat. y med. Facultat compressiva de las fibras animals, y moviment peristàltich dels budells. *Peristole.* Peristoles, æ.

PERIT, DA. p. p. ant. *Perecido.* Perditus.

PÉRIT, A. adj. Sabi, docte, pràctich, expert. *Perito.* Peritus.

PÉRITAMENT. adv. m. Ab perícia. *Doctamente, con pericia ó maestría.* Peritè.

PERITÍSSIM, A. adj. sup. *Peritissimo.* Peritissimus.

PERITONEAL. adj. Lo que té relació ab lo peritoneo. *Peritoneal.* Peritonealis.

PERITÓNEO. m. anat. Tela del ventre. *Peritoneo.* Peritoneus, ei.

PERJUDICADOR, A. m. y f. Qui perjudica. *Perjudicador, perjudicante.* Præjudicans.

PERJUDICAR. v. a. Danyar, causar perjudici. També s' usa com reciproch. *Perjudicar, damnificar.* Præjudico, incommodo, as, noceo, es.

PERJUDICAT, DA. p. p. *Perjudicado.* Præjudicatus.

PERJUDICI. m. Dany, pèrdua, detriment que's reb ó causa. *Perjuicio.* Damnum, detrimentum, i.

PERJUDICIAL. adj. Danyós, lo que causa perjudici. *Perjudicial.* Malignus, incommodus. || for. S' aplica á la acció ó excepció que ántes de tot se deu examinar. *Perjudicial.* Præjudicialis.

PERJUDICIALÍSSIM, A. adj. sup. *Perjudicialissimo.* Valde noxius.

PERJUDICIALMENT. m. adv. Ab perjudici. *Perjudicialmente.* Damnosè.

PERJUÍ. m. ant. PERJUDICI.

PERJUR, A. adj. y

PERJURADOR. m. Qui jura fals ó trenca maliciosament lo jurament que ha fet. *Perjuro, perjurator.* Perjurator, is. || adj. Pertanyent á perjuri. *Perjuro.* Perjurus.

PERJURAR. v. n. Jurar fals, sér perjur. *Perjurar, jurar falso.* Perjuro, pejero, as. || Jurar molt ó per vici ó pera anyadir forsa al jurament. *Perjurar.* Pejero, as.

PERJURARSE. v. r. Fallar á la fe promesa en

lo jurament. *Perjurar-se.* Fidem jurejurando firmatam fallere.

PERJURAT, DA. p. *Perjurado.* Pejoratus.

PERJURI. m. Jurament fals. *Perjurio, perjurio.* Perjurium, ii, adjuratio, nis.

PERJUY. m. ant. PERJURI.

PERLA. f. Concreció que's forma en lo interior de la closca de la mareperla; es de color blanch, brillant, gris, ab reflexos platejats de vários colors; serveix pera adorno. *Perla.* Bacca, margarita, gemma, æ. || Espécie de broma de matéria grossa que's forma en los ulls entre las túnica úvea y córnea. *Granizo.* In oculis nubis instar maculæ; suffusio, nis. || met. Cosa exquisida ó preciosa. *Perla.* Margarita pretiosa. || met. Ornament, esplendor, com: aquest jove es la PERLA del col·legi. *Lumbrera, esplendor.* Splendor, is, lumen, inis. || pl. poét. DENTS.

PERLA CANTELLUDA. La concreció de la mareperla que no es rodona. *Barrueco.* Unio angularis.

DE PERLAS. m. adv. Perfectament; molt al cas. *De perlas.* Ad amussim.

PERLAR. v. n. ant. PARLAR.

PERLASIA. f. PERLESIA.

PERLÀTICH, CA. adj. ant. PARALÍTICH.

PERLESIA. f. Resolució, relaxació dels nervis en que perden són vigor, moviment y sensació. *Perlesta, paralisis.* Paralysis, eos ó is.

PERLETA. f. d. *Perlezueta, perlita, illa, ita.* Minor margarita.

PERLLONGAR. v. a. nant. Anar navegant per una cosa de llarch á llarch. *Perllongar, prolongar.* In longum navigare.

PERLLONGAR. v. a. ant. Dilatar. *Prolongar.* Produco, is.

PERLLONGAT, DA. p. p. ant. *Prolongado.* Productus.

PERMANÈIXER. v. n. Perseverar, continuar, persistir, mantenirse en sa opinió. *Permanecer.* Permaneo, es. || Quedarse, detenirse. *Permanecer.* Sum, es. || Estarse llarch temps. *Permanecer.* Persevere, es.

PERMANÈNCIA. f. Estabilitat, inmutabilitat, perseverància, constància, duració ferma. *Permanencia, permansion.* Permansion, nis.

PERMANENT. adj. Estable, inmutable, constant, lo que permanenceix. *Permanente, permaneciente.* Firmus, fixus.

PERMANESCUT, DA. p. p. *Permanecido.* Permansionus.

PERMENOR. m. Reunió de circumstàncies menudas y particulars. *Permenor.* Minutarum qualitatum copia.

PERMÉS, A. p. p. de permétrer. *Permitido.* Permissus. || Licit. *Permitido.* Licitus.

PERMETEDOR, A. m. y f. Qui permet ó consent. *Permitidor, permisor,* Permissor, is. || Qui sufreix, tolera, dissimula. *Permitidor.* Permissor, is.

PERMETIMENT. m. ant. PERMÉS.

PERMETRE Y PERMÉTER. v. a. Sufrir ó tolerar alguna cosa, no oposarse á ella. *Permitir.* Permitto, is, patior, eris. || Donar lloch ó temps pera lo que's deu executar, y 's diu de cosas que no dependeixen del propi arbitri, com: ma edat no'm PERMET portar las arras. *Permitir.* Fero, ers, sino, is. || No impedir lo que's podria y deuria. *Permitir.* Permitto, is. || teol. Concórrer físicament á la operació de alguna cosa, encara que mala, sens voluntat, amor ó desitj de ella, com: Deu PERMET lo peccat. *Permitir.* Permitto, is. || En las escuelas y en la oratória concedir alguna cosa com si fos verdadera, ó per no fér al cas de la qüestió, ó per sa f. cil solució ó solta. *Permitir.* Permitto, is.

PERMIS. m. Llicència, consentiment, facultat. *Permiso.* Venia, copia, æ.

AB SÓN PERMIS. exp. que s' usa pera donar satisfacció, ó per cortesia de lo que's va á fér. *Con su licencia ó permiso.* Pace tua.

DONAR PERMIS. fr. Donar lo consentiment ó llicència pera fér alguna cosa. *Dar permiso, dar licencia.* Copiam præstare.

PÉNDRE LO PERMIS. fr. Fér alguna cosa sens demanar la llicència ó facultat que's necessita ó que demana la urbanitat. *Tomarse la licencia.* Licentiam sibi sumere.

PERMISSIBLE. adj. Lo que's pót permétrer. *Permissible, permitidero.* Permitti valens.

PERMISSIÓ. f. La acció de permétrer. *Permission.* Permissio, nis. || **PERMIS.** || ret. concessió.

PERMISSIU, VA. adj. Lo que enclou permis. *Permisivo.* Rei faciendæ facultate, potestate instructus.

PERMISSIVAMENT. adv. Ab permissió tácita. *Permissivamente.* Tacito consensu.

PERMITENT. p. a. Qui permet. *Permitente.* Permittens.

PERMITIDOR, A. m. y f. PERMETEDOR.

PERMIXTÍO. f. Barreja. *Permixtion, mezcla.* Permixtio, nis.

PERMÓDOL. m. Pedra ó fusta que surt de la paret pera sostenir quadrats, vigas y altrás cosas. *Can, modillon, jabalcon, canecillo, y almojaya.* an'. Mutulus, i, telamon, is. || Pessa composta de tres fustas col·locadas en triángul pera sostenir prestatges. *Palomilla.* Abacus, i. || Pessa de ferro que surt de la paret sobre que se sostenen los balcones. *Cartela.* Mensula, æ. || ESPARÓ.

PERMODOLET. m. d. Permódol petit. *Canecillo.* Mutulus, i.

PERMUTA. f. Cambi, barata, *Trueque, permuta, permutacion.* Permutatio, nis. || En los beneficios eclesiásticos es la resignació ó rendúcia que dos fan de sos beneficios en mans del ordinari eclesiástich, ab súplica recíproca pera que's done librement lo benefici del un al altre. *Permuta.* Permutatio, nis. || En la moral se diu dels cors, voluntats, etc. quant s' observa diferent modo de procehir. *Permuta.* Commutatio, nis.

PERMUTABLE. adj. Lo que's pót permutar. *Permutable.* Permutabilis.

PERMUTACIÓ. f. PERMUTA. || ret. Figura ab que se significa una cosa y se'n sent altra. *Permutacion.* Permutatio, nis. || pl. arit. Espécie de combinacions en que nosols s' aten al número de termes que's comparan, sinó també á la diferéncia que resulta del lloch en que's col·locan. *Permutaciones.* Permutationes, um.

PERMUTADOR, A. m. y f. Qui permuta. *Permutador.* Permutans, tis.

PERMUTAR. v. a. Baratar, cambiar. *Permutar.* Permuto, as. || geom. Alternar. *Permutar.* Permuto, as.

PERMUTAT, DA. p. p. *Permutado.* Permutatus.

PERN. m. Clau rodó y gran de cabota quadrada. *Perno.* Rotundus clavus. || Clavilla de ferro. *Perno.* Cnodox, acis. || La cua de la romana. *Regla.* Regula, æ. || torn. || met. PODERÓS, VALEDO. ARIMO, EMPENYO. || Espécie de mitj golfo ó clau ganxut sens punta que usan los fusters pera posar y traurer fàcilment las portas. *Perno.* Uncus, i.

CLAVAR AB PERNS. fr. *Empernar.* Uncis munire.

TENIR UNS BONS PERNS. fr. met. Tenir en són favor als que manan ó poden valer. *Tener buenas amarras ó buenas aldobas; agarrarse de buenas aldobas.* Firmis uti præsidia.

PERNA. f. ant. PERNIL. || CAMA.

PERNAS EN L' ATRE Ó PERA AMUNT. m. adv. *Patas arriba.* Pedibus sursum sublati.

PERNAS DE CARN SALADA. Cert dret antich. *Antigua alcabala.* Vectigal.

ESTIRAR LA PERNA. fr. fam. Donarse bon temps. posarse á dormir ó descansar. *Tender la raspa.* In longum cubare; se prosternere.

PERNABÀTRER. v. a. VÉNCER, ABÀTRER. || PASTERIR, IMPACIENTAR.

PERNADA. f. Camada, gambada. *Pernada.* Cruris ictus, calcitratus. || Multitut ó provisió de perns. *Pernario.* Uncorum copia. || y PERNA. La quarta part del mas. || Casa constituïda en alodi de algú ab motiu de habitar en ella encara que sia molt petita la porció de terra en que està fundada. || ter. Certa porció de quarteras de grans de diferents qualitats, y la meytat de la qual se diu: mitja pernada. *Pernada.* Varia granorum quantas.

PERNET. m. d. *Pernete.* Parvus uncus.

PERNETA. f. d. *Perneta.* Cruricula, æ.

PERNICIÓS, A. adj. Perjudicial, funest, fatal, nociu. *Pernicioso.* Perniciosus, exitiosus.

PERNICIOSAMENT. adv. m. Perjudicialment. *Perniciosamente.* Perniciosè.

PERNICIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Perniciosissimo.* Valde perniciosus vel exitialis.

PERNIL. m. Anca y cuixa del animal; se diu especialment de la del porch. *Jamon, pernil, nalgada, lamada.* Perna, æ, petaso, nis.

PERNIL RANCI. Lo que comensa á passarse. *Pernil rancio, jamon rancio.* Dubius petaso.

PERNILET. m. d. Pernil petit. *Jamoncio, illo, ito; pernilillo.* Petasunculus, i.

PERNOCTAR. v. n. Passar la nit. *Pernoctar.* Pernocto, as, y abnocto, as, parsarla fora de casa. **¶** VETLLAR.

PERNOLIAR. v. a. ant.

PERNULIAR. v. n. ant. EXTRENUCIAR.

PERÓ. conj. adversativa, que regularment destrueix ó disminueix lo que s' ha dit ántes. *Pero.* Sed, verum, verumtamen. **¶** Usat com á substantiu significa defecte, com: fulano no té *peró.* *Pero.* Vitium, ii, defectus, us. **¶** Obstacle, impediment. *Pero.* Obex, icis. **¶** No obstant, encara. *Pero, no obstante, todavia.* Attamen.

PERÓ SI NO. m. adv. De altra manera. *Pero si no, de otra suerte.* Aliter secus.

PEROL. m. Vas de metall molt obert de boca y en figura de mitja esfera. *Perol.* Nasiterna, æ. **¶** Espécie de caldera fonda pera donar los banys á las obras de cera. *Bañador.* Haenum, quo cerarii utuntur. **¶** Eyna de fusta ó cuyro pera replegar la mygua en las embarcations. *Balde.* Situla, æ.

PEROLER. m. CALDERER.

PEROLET. m. d. Perolillo. Parva nasiterna.

PERONGLE. m. ant. TIO.

PERORACIÓ. f. Recopilació, compendi, última part de la oració en que l' orador mou los afectes. *Peroracion.* Peroratio, nis. **¶** Obra de perorar. *Peroracion.* Concio, nis. **¶** Discurs, oració retórica. *Peroracion.* Concio, nis.

PERORAR. v. n. Conclóurer la oració recopilant totas las rahons que s' han tret pera proba. *Perorar.* Peroro, as. **¶** Demanar eficament, ab instancia. *Orar, perorar.* Enixè rogare, orare.

PEROROSCÈNTIA. f. ant. HORROR.

PERÓS, A. adj. ant. PERASÓS.

PEROSIA. f. ter. PERESA.

PERPAL. m. PAPPAL.

PERPENDÍCUL. m. Lo que cau á plom. *Perpendículo.* Perpendicularum, i. **¶** PLOM. 4. 3.

PERPENDICULAR. adj. geom. Se diu de la línea ó pla que cau sobre altre sèns inclinar-se á una part ni altra. *Perpendicular.* Perpendicularare, is.

PERPENDICULARMENT. adv. m. Rectament, de dalt á baix. *Perpendicularmente.* perpendiculariter.

PERPETRACIÓ. f. L' acte de cométrer algun crim. *Perpetracion.* Perpetratio, nis.

PERPETRADOR, A. m. y f. Agressor, qui comet algun delict. *Perpetrador.* Perpetrator, is.

PERPETRAR. v. a. Cométrer algun delict ó crim. *Perpetrar.* Crimen perpetrare.

PERPETRAT, DA. p. p. *Perpetrado.* Perpetratus.

PERPETUÀ. m. Certa tela de llana de molta duració. *Perpetuan.* Telæ lanæ genus.

PERPÉTUA. f. SEMPREVIVA.

PERPETUACIÓ. f. La acció de perpetuar al-

guna cosa. *Perpetuacion.* Perpetuatio, nis.

PERPETUAL. adj. ant. PERPÉTUO.

PERPETUALMENT. adv. m. y

PERPÉTUAMENT. adv. m. Sempre, sèns intermissió. *Perpetuamente.* Perpetuò.

PERPETUAR. v. a. Fèr perpétua ó molt durable alguna cosa. *Perpetuar.* Perpetuo, perennes, as.

PERPETUAT, DA. p. p. *Perpetuado.* Perpetuatus, perennis.

PERPETUINA. f. Flor. SEMPREVIVA.

PERPETUISAR. v. a. PERPETUAR.

PERPETUITAT. f. Duració sèns fi; y 's pren també per duració molt llarga ó incessant. *Perpetuidad.* Sempiternitas, perpetuitas, atis.

PERPÉTUO, A. adj. ant. Lo que dura sempre ó per llarch temps. *Perpétuo.* Perpétuus, æternus, sempiternus. **¶** Continu, no interromput. *Perpétuo.* Perpétuus, assiduus. **¶** Se diu de lo que dura tota la vida de una persona. *Perpétuo.* Perpétuus. **¶** Se diu de lo que succeeix molts vegades, com: disputes PERPÉTUES, etc. *Perpétuo.* Perpétuus.

EN PERPETUO. m. adv. ant. PERPÉTUAMENT.

PERPLEIX. adj. ant. PERPLEXO.

PERPLEXAMENT. adv. m. Ab perplexitat. *Perplejamente.* Perplexabiliter.

PERPLEXITAT. adv. m. Dubte, irresolució. *Perplejidad.* Hesitantia, æ, hæsitatio, nis. **¶** ÀNSIA. INQUIETUT.

PERPLEXO, A. adj. Dubtós, incert, irresolut.

Perplejo. Confusus, perplexus.

PERPRE Y PERPERA. f. Moneda bisantina de or bo y brillant equivalent á $\frac{1}{4}$ de march, que valia 10 sous barcelonesos. *Perpera.* Moneta sic dicta.

PERPUNT. m. Encolxat, pessa de la armadura antiga, ó cota forrada de cotó. *Perpunte.* Thorax gossypio fartus.

PERQUANT. adv. Per la rahó de que. *Porque, por cuanto.* Etenim, enim.

PERQUE. conj. causal. *Porque.* Quoniam, quia. **¶** Usat com substantiu, causa, rahó, motiu. *Porque.* Causa, æ.

SÈNS QUE, NI PERQUE. m. adv. Sèns causa, sèns fonament, per res. *Sin porque ni para que.* De nihilo; sine causa.

PERQUIRIR. v. a. ant. INQUIRIR, INVESTIGAR.

PERQUISICIÓ. f. PESQUISSA.

PERQUISICIÓ CURIOSA. CURIOSITAT.

PERRO, A. adj. Nom de oprobri. *Perro.* Canis.

PERROQUET. m. MASTIL.

PERRUCA. f. Cabellera postissa. *Peluca.* Adoptiva, subditiua coma. **¶** La persona que gasla per-ruca. *Peluca.* Cæsariatus homo. **¶** fam. La reprehen- sió del superior á algun de sos súbdits. *Peluca.* Objurgatio, nis.

PERRUCA DE PELLIS. POLLÓS.

MITJA PERRUCA. La senzilla y lleugera en són pen- tinat. *Peluquia.* Parvum capillamentum.

PERRUCASSA. f. aum. *Pelucon*. Magna coma adoptiva.

PERRUCAYRE Y PERRUQUER, A. m. y f. Qui per ofici pentina, fá ó ven perrucas. *Peluquero*. Ciniflo, nis.

PERRUQUETA. f. d. *Peluquilla*, ita, *peluquin*. Parva coma adscititia.

PERSA. m. y f. Natural de Pérsia regne del Asia. *Persa*, *perso*, *persiano*. *Persa*, æ.

PERSAGÜENT. ant. SEQUIT.

PERSCRUTAR. v. a. ant. ESQUADRINYAR.

PERSECUCIÓ. f. L' acte de perseguir. *Persecucion*, *persequimiento*. *Persecutio*, *insectatio*, nis. || Los traballs y moléstias del cos y del ànima. *Persecucion*. *Vexatio*, nis. || L'odi ab que 'ls tirans perseguian als cristians en los primers sigles de la Iglésia. *Persecucion*. *Ecclesiæ persecutio*.

PERSECUTADOR, A. m. y f. ant. PERSEGUIDOR.

PERSECUTAR. v. a. ant. PERSEGUIR.

PERSECUTOR. m. v. PERSEGUIDOR.

PERSEGA. f. Peix de mar y de rin de color blanch y escatas finas. *Perca*, *perga*. *Perca*, æ.

PERSEGUIDOR, A. m. y f. Qui persegueix. *Perseguidor*. *Persecutor*, is.

PERSEGUIMENT. m. PERSECUCIÓ.

PERSEGUIR. v. a. Seguir al qui fuig. *Perseguir*, *hostigar*, *ejecutar*, *asenderear*, *dar tras uno*, *seguir*. *Persequor*, eris. || Buscar á algú en tolas pars ab freqüència é impertinència. *Perseguir*. *Insequor*, eris. || Molestar, donar mal temps á algú. *Perseguir*. *Vexo*, *exagito*, as. || Dit de la cassa. *Montear*. *Feras insequi*.

PERSEGUIRSE. v. r. Buscar ocasions pera danyarse mútuament los que están enemistats. *Perseguirse*. *Persequor*, eris.

PERSEGUIT, DA. p. p. *Perseguido*. *Persecutus*.

PERSEMBLAMENT. adv. m. Molt semblament. *Muy semejantemente*. *Persimiliter*.

PERSEO. m. Una de las vint y dos constel·lacions celestes ditas boreals, que consta de vint y sis estrel·las. *Perseo*. *Perseus*, ei.

PERSET. m. ant. Grana de que's feyan mantas y califas y que venia de Pérsia. *Grana*. *Pannus coccinens*.

PERSET VERMELL. m. ant. PERSIANA. 2. || GRANA.

PERSEVANT. m. Oficial de armas, segons la orde ó regla de caballeria inferior al faraute, y aquest al rey de armas, y té 'l mateix ofici en sos casos. *Persevante*. *Fecialis*, is.

PERSEVERÀNCIA. f. y

PERSEVERANSA. f. ant. Constància, permanència, continuació. *Perseverancia*. *Perseverantia*, æ. || Duració permanent ó contínua de alguna cosa. *Perseverancia*. *Duratio*, nis.

PERSEVERÀNCIA FINAL. Constància en la virtut y en mantenir la gràcia fins á la mort. *Perseverancia final*. *Perseverantia finalis*.

PERSEVERANT. p. a. Qui persevera. *Perseverante*. *Remanens*.

PERSEVERAR. v. n. Mantenirse, sér ferm y constant. *Persevorar*. *Persevero*, perito, as. || Permaneixer, durar per molt temps. *Perseverar*. *Duro*, as. || v. a. PERMANEIXER.

PERSEVERAT, DA. p. p. *Perseverado*. *Perseveratus*.

PERSIANA. f. Espécie de gelosia formada de llistonets atravessats horisontalment, de modo que entre l' ayre y no 'l sol. *Persiana*. *Horisontalis transenna*. || Certa tela que venia de Pérsia. *Persiana*. *Persica* tela.

À LA PERSIANA. m. adv. Al us de Pérsia. *À la persiana*. *Persico* more.

PERSIGNAR. v. a. Administrar lo baptisme en cas de necessitat sense las cerimónias prescrites. *Echar agua*. *Urgente necessitate baptizare*.

PERSIGNARSE. v. r. Fér tres creus ab lo dit pólzer de la ma dreta, una en lo front, altra en la boca y altra en lo pit. *Persignarse*. *Sancitæ crucis signum se munire*. || met. Admirarse, extranyar alguna cosa. *Persignarse*. *Crucis signo admirationem ostendere*.

PERSIGNAT, DA. p. p. *Persignado*. *Crucis signo munitus*.

PERSINYAR. v. a. PERSIGNAR.

PERSIÓ. m. Depòsit que's fá en las canonadas pera plomejar la aygua y pera netejarlos quant s' embossan. *Arcon*, *purificador*. *Purificator*, is.

PERSISTÈNCIA. f. Permanència, fermesa, constància. *Persistencia*. *Constantia*, *perseverantia*, æ.

PERSISTENT. adj. Constant, qui persisteix. *Persistente*. *Persistens*.

PERSISTIR. v. n. Mantenirse ferm. *Persistir*. *Persisto*, is. || Perseverar, durar molt temps. *Persistir*. *Duro*, as, *permaneo*, es.

PERSONA. f. Individuo de la naturalesa humana. *Persona*. *Persona*, æ. || Qualsevol home ó dona 'l nom del qual s' ignora ó no 's vol dir. *Persona*. *Quidam*, *quædam*. || La disposició ó figura del cos. *Persona*. *Corporis forma*. || PERSONATGE. || L' home distingit en la república. *Persona*. *Optimas*, *atis*, *vir nobilis*. || L' home de capacitat, de disposició y prudència. *Persona*. *Magnis animi dotibus insignitus homo*. || teol. Se diu del Pare, del Fill y del Esperit Sant que són tres distintes ab una mateixa essència. *Persona*. *Trinitatis persona*. || gram. Qualsevol nom ó pronom ab que concorda 'l verb. *Persona*. *Persona*, æ. || Actor, interlocutor en las comédias. *Persona*, *personaje*. *Persona*, æ.

PERSONA DECENT. L' home ó dona de bona conducta. *Persona decente*. *Liberalis*, *ingenuus* vir.

PERSONA INTERPÓSITA. exp. llat. for. Qui fá una cosa en lloch de altra. *Persona interpósita*. *Persona interposita*.

LA PERSONA QUE MOLT MÚDA, SEMPRE LA VEURÀS PERDUDA. ref. PEDRA MOVEDISSA, etc.

LA PERSONA QUE MOLT MÚ, NO TÉ 'L DISCURS MOLT VIU. ref. Denota que 'l riurer sense motiu es propietat de tontos. *El que rie demasiado, es hombre poco avisado.* Risus stultitiae signum.

LA PERSONA QUE TÉ CRIA, SEMPRE GUANYA NIT Y DIA. ref. Denota que'l bestiar dona molt producte a són amo. *Quien cria, oro hila.* Qui pascit greges, net vellerà phryxi.

PAGAR DE SA PERSONA. fr. Trobarse en alguna acció ó altra cosa. *Hallarse presente; presenciar.* Adsum, es.

PERSONAL. adj. Pertanyent a la persona. *Personal.* Personalis. || m. Talla, tributs que pagan en algunes parts los caps de casa, y són del estat general. *Personal.* Personale tributum.

PERSONALISARSE. v. r. Mostrarse part en algun negoci. *Personalizarse.* Jus petere.

PERSONALITAT. f. La individualitat, diferència que constitueix la distinció de persones. *Personalidad.* Personalitas, atis.

PERSONALMENT. adv. π. En pròpia persona, per sí mateix. *Personalmente, en persona, por sí mismo, por su persona.* Personaliter.

PERSONAT. m. Benefici ecclesiàstich fundat ab sols lo fi de permularlo ab altres verdaderament ecclesiàstichs, pera evitar la simonia. *Personado.* Personatus, us. || En algunes parts, prerogatives que algú té en la iglesia sense jurisdicció ni ofici, però ab renda y cadira en lo cor. *Personado.* Personatus, us. || Dignitat ecclesiàstica sense jurisdicció ni ofici. *Personado.* Personatus dignitas. || La persona que té aquesta prerogativa. *Personado.* Personatus homo.

PERSONATGE. m. Subjecte de distinció, de prenas. *Personaje.* Clarus, insignis vir. || Persona disfressada pera representar en la comèdia. *Personaje.* Persona, æ. || Estranger, no conegut ó que va de incògnit. *Personaje.* Persona, æ.

PERSONEJAR. v. n. Portarse com a persona. *Portarse como a persona.* Mores personarum agere.

PERSONER. m. Súdich. *Personero.* Procurator, is. || Participans, interessat ab altres. *Participe, cointeresado, accionista.* Particeps, ipis.

PERSONERIA. f. Procura, comissió. *Personeria.* Mandatum, i.

PERSONETA. f. d. *Personilla.* Homuntio, nis.

PERSPECTIU. m. Qui professa la perspectiva. *Perspectivo.* Perspectivæ artis professor.

PERSPECTIVA. f. Ciència que ensenya a delinear los objectes en una superfície. *Perspectiva.* Perspectiva, æ. || Obra executada segons l' art de la perspectiva. *Perspectiva.* Opticè dispositum opus. || Tot l' objecte de la vista en la major distància, especialment quant es ameno y deleytable. *Perspectiva.* Prospectus, us. || La apariència y falsa representació de las cosas. *Perspectiva.* Apparens prospectus.

PERSPICACIÓ. f. y.

PERSPICACITAT. f. ant. Agudesa y penetra-

ció de la vista. *Perspicacia, perspicacidad.* Oculorum, visus perspicacia. || Agudesa, vivesa, ingeni, talent. *Perspicacia, perspicacidad, sutileza, sutilidad, penetracion, viveza.* Perspicacia, æ.

PERSPICÀS. adj. Agut, penetrant; se diu de la vista y dels ulls. *Perspicaz.* Lincius, perspicax. || Agut de ingeni. *Perspicaz, vivo, penetrador, lince, sutil.* Oculous, perspicax.

PERSPICUITAT. f. Claredat, llimpiesa, transparència. *Perspicuidad.* Perspicuitas, atia. || Claredat en la explicació, expressió y llimpiesa de estil. *Perspicuidad.* Orationis elegantia. || Claredat, evidència. *Perspicuidad.* Evidentia, æ.

PERSPÍCUO, A. adj. Clar, transparent. *Perspicuo.* Perspicuus. || met. S' aplica al subjecte que s' explica ab brevedad y ab estil clar ó intel·ligible. *Perspicuo.* Perspicuus.

PERSPIRABLE. adj. TRANSPIRABLE.

PERSUADIR. v. a. Obligar ab rahons a algú a fer ó créurer alguna cosa. *Persuadir, imbuir, inclinar, mover, catequizar.* Cohortor, aris.

PERSUADIRSE. v. r. Formar judici; créurer alguna cosa en forsa de algun motiu ó rahó. *Persuadirse, juzgar, creer.* Credo, is.

PERSUADIT, DA. p. p. *Persuadido.* Suasus.

PERSUASIBLE. adj. Probable, lo que's pòt persuadir. *Persuasible.* Persuasibilis, persuadibilis.

PERSUASIBLEMENT. adv. m. De un modo persuasible. *De un modo persuasible.* Persuasibilem in modum.

PERSUASIÓ. f. L' acte y efecte de persuadir. *Persuasion, inducimiento, sugestion.* Suadela, æ, suatio, nis. || Lo judici ó concepte que's forma en virtut de algun fonament. *Persuasion.* Judicium, ii, opinio, nis. || Oració del género deliberatiu pròpia para persuadir. *Persuasion.* Suasoria, æ.

PERSUASIU, VA. adj. Lo que es efícas pera persuadir. *Persuasivo.* Suadens.

PERSUASIVA. f. Eloquència, efícaria, destresa en persuadir. *Persuasiva.* Eloquentia, æ.

PERTANENT. p. a. PERTANENT.

PERTANGUT, DA. p. p. *Pertenecido.* Spectatus.

PERTANT. adv. ab que's conclóuben los escrits ó pediments, y significa atenent a lo referit, per las rahons expressadas y per lo demás que's funda y representa. *Por tanto.* Ideò.

PERTANYENT. p. a. *Perteneciente.* Spectans.

PERTÀNYER. v. n. Sér alguna cosa pròpia de algú ó déurerseli de dret. *Pertenecer, corresponder, tocar, competer, respectar, respetar, concernir.* Pertineo, es. || Tocar, sér del càrrech, ministeri ú obligació de algú. *Pertenecer.* Atlineo, pertineo, es. || Referirse, fér relació una cosa a altra, ó sér part integral de ella. *Pertenecer.* Pertinet.

PERTÀNYERSE. v. r. Convenirse, correspondre, déurerse alguna cosa. *Deberse, corresponder, convenir.* Opus esse, congruere.

PÉRTICA. f. Regle de cinch peus de llarch pera amidar edificis. *Pértica.* Quincupedal, is.

PERTINACI. adj. *PERTINÁS.*

PERTINÀCIA. f. Tema, tossuderia, obstinació. *Pertinacia, tenacidad, protervia, protervidad.* Portinacia, æ.

PERTINÁS. adj. Obstinat, terch, tossut. *Pertinaz, tenaz, protervo.* Captiosus, cerebrosus, cervicosus.

PERTINASMENT. adv. m. Obstinadament, ab pertinàcia. *Pertinazmente.* Tenaciter, previcaciter.

PERTINÈNCIA. f. La acció ó dret de algú á la propietat de alguna cosa. *Pertenencia.* Actio, nis. || Lo que es accessori ó consegüent al principal. *Pertenencia.* Appendix, icis, accessio, nis. || L' espay que toca á algú per jurisdicció ó propietat. *Pertenencia.* Quod ad aliquem pertinet.

PERTINENT. adj. Lo que pertany á alguna cosa. *Pertinenciente.* Attinens, pertinens. || Lo que ve al cas ó á propòsit. *Pertinenciente.* Pertinens.

PERTINEMENT. adv. m. Oportunament, al cas. *Pertinentemente, oportunamente.* Opportunè.

PERTIR. v. n. ant. PARTIR.

PERTISANA. f. ARMA BLANCA.

PERTOCAR. v. n. TOCAR, PERTÀNYER.

PERTOCAT, DA. p. p. PERTANGUT.

PERTREER. m. ant. Aparell, arreus, ormeigs. *Pertrechos.* Instrumenta, orum. || MUNICIONS.

PERTURBABLE. adj. Lo que's pòt perturbar. *Perturbable.* Perturbari valens.

PERTURBACIÓ. f. Trastorn, confusió, desorde, alteració del estat de quietut. *Perturbacion.* Rutaba, æ, perturbatio, nis. || Espant, susto. *Perturbacion.* Exanimatio, nis. || Agitació, moviment impetuós del ànimo. *Perturbacion.* Fluctus, us. || La acció y efecte de pertubar-se. *Turbacion.* Hæsitatio, nis.

PERTURBADAMENT. adv. m. Ab perturbació ó desorde. *Perturbadamente.* Inordinatè, perturbatè.

PERTURBADOR, A. m. y f. Qui càusa perturbació ó desorde. *Perturbador.* Turbator, is.

PERTURBAR. v. a. Turbar, conturbar, alterar l' orde y quietut de las cosas. *Perturbar.* Turbo, perturbo, as. || Impedir l' orde del discurs. *Perturbar.* Sermonem perturbare. || Confóndrer á algú de manera que no acerte á dir ó á fér lo que volia. *Perturbar.* Turbo, as. || DESTORBAR. || v. r. Turbar-se. Perturbari. || TURBAR-SE.

PERTURBAT, DA. p. p. *Turbado, perturbado.* Turbatus, perturbatus.

PERTURBATIU, VA. adj. Lo que serveix pera perturbar. *Turbativo.* Turbans.

PERÚ. (VALER UN) fr. VALER UNA IDIA.

PERUÀ, NA. adj. Del Perú. *Peruano, perulero.* Peruvianus.

PERVENIR. v. n. ant. ABRIBAR. || Derivar-se, originarse. *Venir, nacer.* Orior, iris. || Passar lo dotini ó us de alguna cosa de un á altro. *Venir, caer.* Advenio, nis.

PERVERS, A. adj. Maligne, depravat. *Perverso.* Perversus.

PERVERSAMENT. adv. m. *Perversament.* Perversè, pravyè, depravatè.

PERVERSIÓ. f. Corrupció de costums. *Perversion, pervertimiento.* Perversio, depravatio, nis.

PERVERSITAT. f. Malícia, malignitat. *Perversidad.* Perversitas, atis.

PERVERTIDOR, A. m. y f. Seductor. qui perverteix. *Pervertidor.* Seductor, is, perversor, is.

PERVERTIR. v. a. Turbar, porturbar, trastornar. *Pervertir.* Perturbo, as. || Corrómpre, seduir, donar mals consells. *Pervertir.* Perverto, is.

PERVERTIT DA. p. p. *Pervertido.* Depravatus.

PERVINGUT, DA. p. p. *Venido.* Adventus.

PERXA. f. Barra ó bastó llarch y prim. *Percha.* Pertica, æ. || Barra ahont penjan los panyos pera perxarlos. *Percha.* Pertica, æ. || Barra pera girar los draps en lo tint. *Percha.* Pertica, æ. || Barra pera móurer la nau. *Varenga, percha.* Pertica nautica. || Barra ab ganxo pera penjar aucells y arreus de cuina. *Espetera.* Synthesis, is. || Las barras ahont los sabaters posan las formas. *Percha.* Pertica, æ. || Fusta ó ferro en que's barbers penjan la basina á la porta. *Percha.* Pertica, æ. || Veta. *Cinta.* Vitis, zona, æ. || met. La persona alta y prima. *Perigalla, cirial.* Procer a et gracilis persona. || caossa. La del ingeni. *Pértica.* Pertica.

PERXADA. f. ter. Plantada de arbres prima alts. *Plantacion.* Plantatio, nis.

PERXAR. v. a. Penjar lo panyo estès de costat y passarli las cardas. *Perchar.* Transversim pannum appendere.

PERXAT, DA. p. p. *Perchado.* Pannus transversim appensus.

PERXELL. m. ASPRA.

PERXER. m. Qui fá ó ven cintas ó galons. *Cintero.* Zonarum artifex.

PES. m. Gravedat natural própia de tots los cosos. *Peso.* Pondus, eris. || Gravedat determinada de un cos, que's troba que'l té, ó per lley lo deu tenir. *Peso.* Pondus sancitum, certum. || Importància, utilitat de alguna cosa. *Peso.* Pondus, eris, momentum, i. || La forsa y eficàcia de las cosas no materials, com rahó de gran pes. *Peso.* Pondus, eris, vis, is. || Carregament ó abundància de humors en alguna part del cos. *Peso, pesadez.* Gravitas, sin. || Instrument pera pesar. *Peso.* Trutina, statera, æ. || Pesantor. *Pesadez, peso.* Gravitas, ponderositas, atis. || Lo paratge ahont s' pesa. *Peso.* Publici trutina. || La cosa grave ab que s' equilibra ó subjue altra, així pera tenir plana ó apretada alguna cosa diu que's hi posa un pes. *Peso.* Pondus, eris. || Contrapès, la pesa regularment de ferro de determinat pes, que serveix posada en la balansa, en pera pesar. *Pesa, pesga.* Libra, æ, pondus, eris. || Pessa de determinat pes que dóna moviment á alguns rellotges, ó serveix de contrapès pera pujar y baixar algunes cosas. *Pess.* Pendulum, i. || met. Càrrega, gravamen que algú té á son caydada. *Pes-*

so. *Munus, onus, eris.* | met. *Molestia.* | Contrapés del voltejador. *Contrapeso.* Halter, is.

PES DEL REY. Instrument com unas balanzas. *Peso.* Libra, m.

PES IGUAL. EQUILIBRI, CONTRAPÉS.

AB PES Y MESURA. m. adv. *Con peso y medida.* *Ex rationis amussi.*

Á PES. m. adv. *A peso.* Pondere.

Á PES DE DINER Y OR. m. adv. *Á peso de dinero y oro.* Auro contra, magno.

Á PES DE OR. met. *A un gran preu.* *A peso de oro.* Magno pretio.

Á PES DE OR, DE PLATA. m. adv. Donant en preu tant or ó plata com pesa lo que's compra. *A peso de oro, de plata.* Pro auro contra, toto auro.

Á PES VIV. m. adv. Se diu quant se còmbran los tocinos pesantlos vius. *En vivo.* *Suibus vivis appensis.*

CÁUREA DE SÓN PES. fr. met. fam. Sér una cosa mòlt certa y verdadera. *Caerse de su peso.* Rem certam et constantem esse.

DE PES. m. adv. Ab lo pes cabal. *De peso.* Statuti ponderis.

DE SÓN PROPI PES. m. adv. Naturalment. *De su peso.* Naturali pondere.

EN PES. m. adv. Enterament, del tot. *En peso.* Omnino, penitù. | *Alayre.* *En peso.* E terra elevatus.

MITJAS DE PES. Las de seda que tenen un pes determinat per lley. *Medias de peso.* Caligæ sericæ statuti ponderis.

PÈNDRE A PES. fr. Probar, examinar la gravetat de alguna cosa ab la ma. *Tomar á peso.* Rei pondus pertentare.

PÈNDRE PES. fr. Aumentar, créixer. *Aumentar, crecer.* Ingravesco, is.

PORTAR EN PES. fr. met. Sufrir algú tot lo pes, cuydado y treball de alguna cosa. *Llevar la carga; llevar en peso.* Onus habere. | Portar alguna cosa en l' ayre, sèns que toque en altra pera descansar. *Llevar en peso ó en el aire.* *Quidquam suspensum portare.*

NO VÉA LO PÉS. fr. NO SERNI TOT.

TANT N' HI HA Y BON PES. exp. NO HI HA MÉS CERA, etc.

PESABLE. adj. Lo que's pòt pesar. *Ponderable.* Ponderabilis.

PESADA. f. La quantitat que's pesa de una vegada. *Peso, pesada.* Singulis vicibus ponderantia.

PESADAMENT. adv. m. Ab pena, ab molèstia, de mala gana. *Pesadamente.* *Ægrè,* gravatè, importunè. | Gravement, ab pes ó gravetat. *Pesadamente.* Graviter. | Tardament, ab massa lentiint. *Pesadamente.* Lentè, tardè. | Gravement, ab excès y desmassa. *Pesadamente.* G. aviter. | Molestament. *Pesadamente.* Molestè.

PESADESA. f. La qualitat de pesat. *Pesadez.* Ponderositas, atis. | La gravetat dels coscos. *Gravedad, pesadez.* Gravitatis, atis. | Impertinència del geni molest ó enfadós. *Pesadez, prolijidad.* Moro-

sitas, atis. | Carregament y torpessa del cap ó dels sentits per causa de la son. *Somnolencia, pesadez, cargazon.* *Somnolentia,* m. | Carregament del temps. *Cargazon, pesadez.* Gravitatis, atis. | Molèstia, treball, fatiga. *Pesadez.* Molestia, m.

PESADILLA. f. Opressió de cor, somni pesat. *Pesadilla.* Incubus, i.

PESADÍSSIM, A. adj. sup. *Pesadísimo.* Gravissimus.

PESADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pesadissimamente.* Gravissimè.

PESADOR, A. m. y f. Qui pesa. *Pesador.* Ponderator, is.

PESADOR DE MONEDA. Lo qui en las casas de moneda té l'ofici de pesar los metalls abans y després de encunyarlos. *Balanzario, balancero.* Libripens, dis.

PESADUMBRE. f. PESAR.

PESAL. m. ant. PES DE BALANSA.

PÉSAM Y PÉSAME. m. Condolència, sentiment que algú té en la aficció de altre. *Pésame.* Ex alieno luctu dolor.

DONAR LO PÉSAME. fr. Manifestar á algú que'ns condelem y l'acompanyam en sas aficcions. *Dar el pésame.* Dolorem alicui ex ejus fato testari.

PESANT, A. adj. Grave. de mòlt pes. *Pesado.* Ponderosus.

PESANTOR. f. PESADESA. 1. 2.

PESAR. m. Sentiment, dolor interior. *Pesar.* Dolor, angor, is. | Pena, arrepeniment del mal comés. *Pesar.* Penitentia, m. | Pena, disgust, aficció que causa alguna adversitat ó succés desgraciât. *Desazon, pesadumbre, sinsabor.* *Ærumna,* m. | Oprobi, fàstich, motiu de sentiment que's dona á algú. *Pesar.* Ignominia, m. | v. n. Tenir pes. *Pesar.* Pendo, is. | Tenir estimació ó valor, sér digna de apreci alguna cosa. *Pesar.* Magni haberi. | Arrepentirse, dódrerse, causar dolor ó sentiment á algú alguna cosa. *Pesar.* Aliquem penitere. | Desagradarli á algú alguna cosa, saberli greu. *Pesar.* Displiceo, es. | met. Fér forsa en l'ànimo alguna cosa. *Pesar.* Præpondero, as. | v. a. Examinar lo pes. *Pesar.* Pondero, penso, as. | met. Reflexionar, considerar ab atenció. *Pesar.* Perpendo, is; mente versare.

PESAR UNA COSA MÉS DE UNA PART QUE DE ALTRA. *Romancear.* Præpondero, as.

Á PESAR. m. adv. No obstant. *A pesar.* Etiam. | Contra la voluntat ó gust de algú. *A pesar.* Invitè, vel invitùs.

Á PESAR SÍU. loc. Expressa que's farà alguna cosa, no obstant que altre hi repugne ó no ho vulla. *Mal que le pese, mal de su grado.* Velit, nolit.

ENCARA QUE MAL LI PESA Á ALGÚ. loc. Á PESAR SÍU.

PESARÓS, A. adj. Apestat, sentit. *Apsadumbrado, peseroso.* Dolor, angore affectus.

PESAT, DA. p. p. *Pesado.* Libratus, pensus. | adj. Molest, impertinent, enfadós. *Pesado.* Molestus, ater. | Ofensiu, sensible. *Pesado.* Acerbus, Gravis. | Pesant, lo que té pes. *Pesado.* Sarcino-

sum, ponderans. || Dur, aspre, insufrible. *Pesado*. Molestus. || Tardà en lo moviment. *Pesado*. Tardus, lentus. || Carregat de humors. *Pesado*. Gravatus. || met. Dur en compèndrer las cosas. *Tardo*, *maja-granzas*. Tardus, hebes. || L' home mòlt gras ó gros. *Obeso*, *pesado*. Obesus.

PESCA. f. La acció de pescar. *Pesqueria*, *pescas*. Piscatura, æ. || Lo mateix peix pescat. *Pesca*. Piscatus, us. || L' ofici y art de pescar. *Pesca*. Piscandi ars.

PESCA FRESCA. *Pescado fresco*. Recens piscatus.

PESCA SALADA. Lo peix que se sala pera guardar-lo. *Pescado salado ó salpreso*. Salsamentum, i.

PESCADOR, A. m. y f. Qui péscas ó té ofici de pescar. *Pescador*. Piscator, is. || met. PAPA.

PESCADOR DE CANTA PERT MÉS QUE NO GUANYA; Y **PESCADOR DE CANTA Y MOLINER DE VENT NO NECESSITAN NOTARI PERA FÉR TESTAMENT.** ref. que's diu contra 'ls que per no treballar buscan exercici de poch treball y poca utilitat. *Pescador de caña mas come que gana*. Piscatrix domino victum malè præbet arundo. || Denota que's medis de poca utilitat y eficàcia sols acarrean sentiments. *Pescador de anzuelo á su casa va con duelo*. Piscator tenui victum qui queritat hamo,

In sua sæpè dolens tecta redire solet.

PESCADOR DE HAM. *Pescador con anzuelo*. Hamiota, æ.

PESCADOR DE UN PEIX, PESCADOR ES. ref. Aconsola al qui ab diligència alcança alguna petita part de lo que sol·licita. *Pescador que pesca un pez, pescador es*. Qui captat piscem, piscem celebrabitur inde.

PESCADORALL. m. Aucell de unas quatre polzadas de llarch, lo llom de color barrejat de blau, vert y negre; 'l ventre y costats encarnats. Habita en la vora del mar y rius, y s' alimenta de peixos. *Ispida*, *martin pescador*. Hispida alcedo; fluviatilis, is.

PESCANT Ó PESCANTE. m. L' assento des-de abont lo cotxero governa 'ls caballs ó mulas. *Pescante*. Aurigæ in rhæda sedile.

PESCAR. v. a. Agafar peixos. *Pescar*. Piscor, aris; piscatui operam dare. || met. Cullir, agafar, pèndrer alguna cosa. *Pescar*. Capio, is. || Agafar á algú en las paraulas ó en los fets quant ménos s' ho pensava. *Pescar*. Intercludo, is. || Descubrir ab treta 'ls intents de algú. *Coger*, *pescudar*. Capio, is. || Agafar, traurer alguna cosa de dins del aigua. *Pescar*. Piscor, aris. || met. Lograr, conseguir alguna pretensió. *Pescar*. Adipiscor, eris.

PESCAR AB CERCAPOUS. fr. *Garfear*. Uncos jacere.

PESCAR Á LA ENCESA. fr. *Pescar ab teas*. *Pescar con candelero*. Candelabro piscari.

PESCAR Á LA FRESCA. fr. Estar sòns cuydado ó sobresalt de lo que pòt succehir. *Beber fresco*. De nihilo vereri.

PESCAR EN AIGUA TRÈBOLA. fr. Fér sòn negoci ab dany de altre. *Pescar en agua turbia*. Lucrum ex alieno damno querere.

PÉSCARA! interj. *Cáspita! sopla! chispas! fuego! Heus!*

PESCAT, DA. p. p. *Pescado*. Piscatus.

PESCATER, A. m. y f. Qui ven peix. *Pescadero*. Piscarius.

PESCATER DE PEIX SALAT. TUNTINER.

PESCATER DE PLATJA. *Playero*. Piscium-venditor.

PESCATERIA. t. Lloch abont se ven lo peix.

Pescaderia. Piscaria, æ.

SEMBLAR LA PESCATERIA. fr. *SEMBLA 'L MERCAT DE GALAT.*

PESCAYRE. m. PESCADOR.

PESIGUAR. v. a. ant. *PESIGAR*.

PÉSOL. m. Llegum de figura rodona que's cria en unas tavelletas verdas. *Guisante*, *pésol*, *bisalto*, y *chichara* p. And. Pisum, ervum, i.

PÉSOL DE OLORE. Flor. *Galbana*, *guisante de olor*. Pisi genus.

PÉSOL QUADRAT. Espécie de pésols que participan de la qualitat de las guixas. *Afaca*, *almorta*, *cicracha*. Aphaca, æ.

PÉSOL TIRABECH. Espécie de pésols suaus, tendres, y que regularment se menjan ab la tavella. *Guisante mollar*, *tirabeque*. Molle pisum.

PESQUERA. f. Lloch abont se pesca. *Pesquera*, *pesqueria*. Piscaria ora, regio. || **PESCA.** 1.

PESQUERELL. m. Peix petit de riu, que té la esquena verda y 'l pit blanc. *Breca*, *breque*. Alburnus, i.

PESQUERIA. f. ant. **PESCA.** 1.

PESQUISSA. f. Perquisició, informació que's fá de alguna cosa. *Pesquisa*. Inquisitio, indagatio, nis.

PESQUISSADOR, A. m. y f. Qui fá pesquissas. *Pesquissador*. Indagator, pesquisitor, is. || ant. **PREDOST.**

PESQUISSAR. v. a. Esbrinar, indagar, averiguar. *Pesquisar*. Exploro, indago, as.

PESSA. f. Tros ó part de un tot natural ó artificial. *Pieza*. Pars, tis. || Qualsevol espècie y tall de moneda, com: *Pessa* de dos, de quatre. *Pieza*. Nummus, i. || Moble ó alhaja, com: *Pessa* de plata, de or. *Pieza*. Supellex, otillis. || Padàs, remendo. *Pieza*. Segmen, inis. || Divisió, part de una cosa. *Pieza*. Cubiculum, i. || Qualsevol obra de algun art. *Pieza*. Artefactum, opus. || Qualsevol cosa notable per sa grandesa y hermosura. *Pieza*. Eximia, res. || La porció de algun teixit que's fabrica en una vegada en lo teler. *Pieza*. Tela, æ. || Entre cassadors, qualsevol aucell ó animal de cassa. *Pieza*. Præda venatoria. || Lo canó de artilleria. *Pieza*. Tormentum bellicum. || Truhá ó bufó; y així 's diu per ironia: bona *Pessa*. *Pieza*, *pedazo*. Plaga, pagina, æ. || En lo joch de damas, jaquet, etc., cada peó. *Pieza*. Latrunculus, i. || En lo joch de escachs. *Trebejo*. Latrunculi, orum. || En lo teatro, drama. *Pieza*. Drama, æ. || ant. **DISTANCIA**, tros, **RATO.**

MÉS AIXERIT QUE UN PÉSOL. fr. *ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA*, etc.

À CAP DE PESSA. loc. ant. Al cap de un rato. Al cabo de rato. Post tot temporis.

PESSA DE AUTOS. for. Conjunt de papers cusits pertanyents à una causa. *Pieza de autos*. Acta, orum.

PESSA DE EXÀMEN. La que's fá fèr al artífice en l'exàmen pera mestre. *Pieza de exàmen*. Opus affabrè factum.

PESSA PER PESSA. m. adv. Part per part, exactament. *Pieza por pieza*. Sigillatim.

BONA PESSA. exp. irón. Denota que algú es molt astut, bellaco ó dolent. *Buena, gentil pieza, ánca, hipoteca; linda caña de pescar*. Præclarum caput.

JUGAR BÈ LA PESSA. fr. Manejar algun negoci que vól destresa ó sagacitat. *Jugar el lance*. Rem difficilem expedire, agere.

ANAR PER SAS PESSAS. fr. Obrar sense subjecció, ab llibertat. *Andar á sus anchuras, andarse sin ayo*. Licente vivere.

JUGAR UNA PESSA. fr. met. Enganyar ab art ó fraudulència. *Jugar una pieza*. Alicui vel aliquem illudere.

MÓTNER UNA PESSA. fr. Citar alguna espècie, tocar algun assumpt. *Tocar la pieza*. Sermonem de re aliqua movere.

PER PESSAS MENUDAS. m. adv. Menudament. *Por menudo*. Minutatim.

QUEDARSE DE UNA PESSA Ó FÈT UNA PESSA. fr. Sorpèndrerse, pasmar-se, maravellarse. *Quedarse de una pieza ó hecho una pieza*. Stupore corripit.

QUINA PESSA, SI FOS DE OR. exp. Denota tenir algú bona capacitat, però que la emplea malament. *Es como un oro patitas y todo; buena maula, buena ánca, ó buena hipoteca, buena, brava, linda caña de pescar*. Scilicet quidem, versipellis est.

TENIR MALA PESSA AL TELER. fr. Regonéixer lo perill ó apuro en que's troba algú; ó la pèrdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado*. Mala merx est ergo.

UNA PESSA 'N TINCH AL TELER. Joch de noys que's fá prenent un de ells algunas cintas juntas per un extrem, y cada un dels altres una pel extrem contrari, y 'l qui las té totes mana á qui vól, que tire ó afliuix, de modo que ha de fèr lo contràri de lo que se li mana, y sinó pága. *Tira y afloja*. Tende, remitte.

PESSEBRE. m. Menjadora de las cabalcaduras. *Pesebre*. Præsepe, is, præsepia, æ. || Representació del naixement de Nostre Senyor Jesucrist. *Nacimiento*. Natalis Domini artificiosa representatio.

PESSEBRÓ. m. Paviment de la caixa dels cotxos. *Pesebron*. Pilenti tabulatum.

PESSETA. f. Moneda de plata que val set sous y sis diners. *Peseta*. Didrachmum argenteum. || d. Porció petita. *Pecezuela*. Particula, æ.

UNA PESSETA COLUMNÀRIA NO ES BONA PERA TOTS. ref. Denota que en una mateixa cosa no's pót acontentar á tothom. *Dos amigos de una bolsa el uno can-*

ta el otro llora. Quæ aliis grata sunt, aliis sunt in-jucunda.

PESSICH. m. La acció y efecte de pessigar. *Pellizco*. Vellicatio, nis, vellicatus, us. || Senyal que 's fá al pa abans de ficar-lo al forn pera conèixer-lo. *Pellizco*. Velicatio, nis. || La porció de alguna cosa que's pren en lo cap dels dits. *Pellizco, repelon*. Pars carptim accepta.

PESSICH DE MONJA. Certa confitura molt delicada. *Pellizco de monja*. Bellaria, orum.

À PESSICHS. m. adv. *À pellizcos*. Vellicatim.

PESSIGADA. f. PESSICH.

PESSIGAR. v. a. Agafar la carn ó pell ab lo dit índice y pólzer. ó de un modo semblat *Pellizar, repizcar*. Vellico, as. || Pèndrer alguna cosa comestible en petita quantitat. *Pellizcar*. Subripio, is. || PILLAR, ROBAR.

PESSIGAT, DA. p. p. *Pellizado*. Vellicatus.

PESSIGOLLAS Y PESSIGOLAS. f. Sensació del cos lleugerament tocat, que excita 'l riurer. *Cosquillas*. Titillatio, nis, titillatus, us.

FÈR PESSIGOLLAS. fr. *Hacer cosquillas*. Titillo, as. || met. Despertar lo desitj y curiositat. *Hacer cosquillas*. Desiderium, curiositatem excitare.

TENIR PESSIGOLLAS. fr. Sèr molt sensible á ellas. *Ser cosquilloso*. Titillationem ægrè ferre.

PESSIM, A. adj. sup. *Pésimo*. Pessimus.

PESSIMAMENT. adv. m. *Pésimamente*. Pessimè, telerrimè.

PESSOGALLS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

PESSOL. m. Lo principi y sonament dels llens y vuyts de molts fils, en los quals y en cada un se vá nuant cada fil del urdit de la tela que s' ha de teixir. *Pezuelo, pizuelo*. Floccus, i.

PESTA. f. Malaltia contagiosa, epidèmia. *Peste*. Pestilentia, æ, pestis, is. || Qualsevol malaltia que càusa mortaldat, encara que no sia contagiosa. *Peste*. Pestilentia, æ, perniciës, ei. || La cosa mala ó de mala qualitat en sa línea, que pót cansar ó càusa dany grave. *Peste*. Pestis, is, perniciës, ei. || met. La corrupció de costums. *Peste*. Morum corruptio, pestis, is. || Execració ó paraula de enuig. *Peste*. Probrum, i, convicium, ii.

PESTA QUE'T TOCA. Interjecció de admiració ó estranyesa. *Cáspita! Hui!*

CÓM PESTA. exp. de estranyesa. *Cómo diantre*. Quid ita.

DIA PESTAS. fr. Prorómprr een expressions de ira. *Echar pestes*. Convicia congerere.

PESTANYA. f. Lo pel que serveix de adorno y defensa als ulls, y que guarneix la pell exterior que 'ls cubreix y s' obre y tanca, ó sia la palpebra ó paupera. *Pestaña*. Cilium, i. || f. pl. bot. Nom que's dóna als pels paralelos que ixen de la vora de las fullas ó de altres òrgans plans. *Pestañas*. Palpebræ, arum.

CREMARSE LAS PESTANYAS. fr. met. fam. Estudiar molt. *Quemarse las cejas*. Multum studere.

LLEVAR LAS PESTANYAS. fr. Tallarlas ó arran-

carlas. *Despestañar*. Palpebras avelero.

PESTANYEJAR. v. n. Móurer las pestanyas. *Pestañar*. Cilica agitare; nicto, as.

PESTAR. v. a. ant. *PASTAR*.

PESTAYA. f. ant. *PESTANYA*.

PESTELSECH. interj. admirativa. *Fuego, so-pla, chispas*. *Papæ*, eu.

PESTELL. m. Pessa de ferro ab sa molla pera tancar las portas de part de dins. *Pestillo*. *Pessulus*, i. || ter. Baldonet de fusta. *Taravilla*. *Obex*, icia.

• **PESTENERIA**. f. ant. *PASTISSERIA*.

PESTETA. f. ter. *BITXO*.

PESTIFERO, A. adj. Lo que pót causar gran dany ó pesta. *Pestífero*, *pestilencial*, *pestilente*. *Pesifer*, *perniciosus*.

PESTILÉNCIA. f. *PESTA*.

PESTILENCIAL Y PESTILENT. adj. *PESTIFERO*.

PESTILENCIALMENT. adv. m. De un modo pernicios. *Pestíferamente*, *pestilencialmente*. *Pestiferè*.

PESTILENTÍSSIM, A. adj. sub. *Pestilentissimmo*. *Pestilentissimus*.

PET. m. Soroll gran que fá alguna cosa al romperse ú obrirse. *Estallido*, *estallo*. *Crepitus*, us, *fragor*, is, || Lo ruido que fan las armas de foch y semblants al dispararse. *Estampido*. *Fragor*, is. || Lo soroll que fá la fusta, xurriacas, fona, fuhet, etc. *Chasquido*. *Stridor*, is. || Lo soroll que fá 'l cohet, piula, etc., al encèndrarse. *Traque*. *Streptitus*, us. || Lo que resulta dels fochs artificials. *Trueno*, *traquido*. *Streptitus*, us. || Lo que fan las junturas dels ossos per algun moviment extraordinari ó violent. *Castañetazo*. *Ossium crepitus*. || *ESCLAFIT*. || L' esclafit que fá la castanya ó aglà quant se reventia en lo foch. *Castañetazo*. *Crepitus*, us. || Ventositat despedida ab ruido. *Pedo*, *cuesco*. *Alvi crepitus*.

PET DE DONA RICA. Herba. *DULCANARA*.

PET DE LLOP. Bolet com á tabaco de pols. *Bejin*, *pedo de lobo*. *Pecica*, *pecita*, æ.

PET VICIAT. exp. fam. Noy mimat, á qui se'l compilan en tot. *Gachon*. *Delitiis nutritus*.

DESPRÉS QUE HA FET LO PET, ESTRÉNY LO CUL. ref. que nota al que ab adulació ó llisonja vól curar lo grave dany que ántes havia fet contra 'l mateix subjecte. *Quebráste me la cabeza, y ahora me untas el casco*. *Altera caduceum*, *alteram hastam*.

DE UN PET FÁ CENT ESQUERDAS. exp. Repren als que ponderan los defectes dels altres. *Hacer de una pulga un elefante ó un camello*. *Arcem ex cloaca facere*.

FÉR UN PET COM UN AGLÁ. fr. Reventarse. *Dar un estallido*. *Stridere*.

NO HI PARÁS CAP PET. loc. fam. ab que 's prevé á algú que no lograrà lo que intenta ó preten. *No te verás en ese espejo*. *Frustrá laboras*.

QUANT LO PET ES FORA, NO ES HORA DE ESTRÉNYER LO CUL. fr. QUANT FOU MORT LO COMBREGAREN.

PETADOR. m. Paper doblegat, de modo que

sacudintlo ab forsa se solta la part que estava doblegada, y fá un esclafit. *Tronera*. *Plicata papirus tonitruum decussa fortiter edens*. || Canó de satch, roldó etc. que posant dins uns taps de paper, y apretantlos ab un bastonet, surten causant en l'aire algun ruido. *Taco*, *tirabola*, *Lusoria fistula perilis ad globulos explodendos*.

PETALISME. m. Espécie de desterro de cinch anys, usat entre 'ls siracusans, y dit així de las fullas del pétalo en que s' escrivian los noms dels que havian de sér desterrats. *Petalismo*. *Petalismus*, i.

PÉTALO. m. La fulla de la flor. *Pétalo*. *Petalum*, i.

PETAMENT. m. La acció de cruixir las dents de dalt contra las de baix per causa de fret, etc. *Rechinamiento*, *dentera*. *Dentium stridor*.

PETANER. m. Qui's peta ab freqüència. *Pedorrero*, *pedorro*. *Frequenter pedens*.

PETAR. v. n. Fér ruido algunas cosas tocando partintse ú obrintse. *Estallar*. *Cum crepitu hincire*. || Fér esclafir los fuhets, fonas, etc. *Restallar*. *Strideo*, es. || Reventarse alguna cosa ab estruendo. *Restallar*. *Crepito*, as. || Cruixir la fusta per motiu de sequedat ó mudansa de temps. *Chasquer*. *Strideo*, es. || Rómperse. *Romperse*. *Scindi*. || *fam. moris*. || met. Expel·lir, traürer á algú de algun lloch. *Echar*. *Amando*, as, *rejicio*, is. || Rómpre lo que estava oprimit ó tivant, com una corda de guitarra, etc. *Saltar*. *Dirrumpi*. || v. r. Fér ventositats. *Ventosear*, *peerse*. *Crepito*, as, *pedo*, is. || *fam. acomodar*, *convenir*, *agradar*.

FÉR PETAR. fr. Tirar, llansar. *Arrojar*, *tirer*. *Accio*, is. || Trencar, com lo vent una branca de m arbre. *Romper*, *quebrar*. *Frago*, is, || FÉR CAUEN.

|| FÉR PETAR Á TERRA.

FÉR PETAR LA CLACA. fr. loc. fam. *Korabon* molt y sèns intermissió. *Garlar*, *trapear*. *Garrus*.

FERSE PETAR. fr. Menjar ó beürer. *Zampar*, *echar al colet*. *Edo*, is.

MÉS VAL PETAR QUE REVENTAR. ref. ab que's disculpa soltar alguna flatulència, que del contrari podria causar un estrepit á la salut. *Más vale dar buen trueno, que dinero á marse Pedro*. *Dulcius est medicum crepitu donare sonoro, quam medici cepidas ære sonante manus*.

PETARRER. m. *PETANER*.

PETARRERA. f. La freqüència ó multitud ó pels ó ventositats. *Pedorrera*. *Peditus assidua*.

PETART. m. mil. Morteret que afixant de un planxa de bronze se subjecta després de carregar á la porta de una plassa, y se li pega foch per aïllar la saltar ab la explosió. *Petardo*. *Pyloclastrum*, i.

BÁTRER AB LO PETART. fr. Bàtrer alguna part ab petarts. *Petardear*. *Pylocastris quatero*.

PETÀS. m. Sombrero de alas amplas que usavan los grechs y romans encara que sols de vista. *Caligula* 'l permittí en los espectacles públics per resguard del sol. *Petaso*. *Pelasum*, i.

PETAURO. m. Espècie de roda posada sobre un eix en que's columpiavan dos homes en l'ayre. *Petauro.* Petaurus. || Màquina de que se servian los pelauristas pera elevarse en l'ayre. *Petauro.* Petaurus.

PETAYRE. m. PETANER.

PETEJADOR. m. PETAYRE.

PETEJAR. v. n. y.

PETEJARSE. v. r. PETAR.

PETELLEJAR. v. n. PETAR, ESCLAFIR, FÉR RUÍDO

PETARRELL. (FÉR LO) fr. Fér los noys demostracions de posarse á plorar. *Hacer pucheritos.* Fle-tum cieri.

PETGE. m. Peu, basa sobre que's manté alguna cosa, com la de la taula, cadira, etc. *Pié.* Fulcrum, i. || met. Apoyo, fonament de alguna cosa. *Estribo.* Futura, æ, sustentaculum, i. || pl. met. Las camas. *Piernas.* Crura, um.

NO DEIXAR DE PETGE, NO DEIXAR MAY DE PETGE. fr. No apartarse de algú, seguirlo per tot. *No dejar á uno.* Alicui semper adesse.

PETIAT, DA. adj. ant. BANCH PETIAT. Màquina militar sota de la que's portava l'ariete. Cuberta del ariete. *Banco pinjado.* Arietis tegmen.

PETICIÓ. f. Demanda, l'acte y efecte de demanar. *Petition.* Petitió, nis, petitus, us. || Súplica, prech. *Leticion.* Oratum, postulatam, i. || for. L'escrit ab que's demana jurídicament davant lo jutge. *Petition.* Petitió, nis. || PRETENSÍO. || pl. Las set demandas que's fan á Déu en lo pare nostre. *Petitiones.* Petitiones, um.

PETIMETRE. m. Qui viu y vesteix delicadament, sent vanitat de or, riquesa y noblesa. *Petimetre.* Trossulus, i, trossula, æ.

PETINIL Ó PENTINIL. m. ant. La part inferior del ventre. *Empeine.* Imus venter.

PETIT, A. adj. Xich, menut de cos ó curt de extensió. *Pequeño.* Parvus. || Noy de poca edat. *Pequeño.* Parvulus, pusillus. || met. Curt, fallat, que no sia corpóreo, com un petit talent. *Pequeño.* Modicus, parvus. || met. Baix, abatut, humil, com contraposat al poderós. *Pequeño.* Abiectus, demissus. || met. De poca consideració. *Ténue, flaco.* Tenuis, futilis. || Ultim en alguna classe. *MENUT.* || Parlant de la veu, vista, etc. *FLACH, DÉBIL.* || adv. *Un poco.* Parum. || pl. Los aucells de niu. *Polluelos, pequenuelos.* Pulluli, orum.

EN PETIT. m. adv. *En pequeño.* Exiguè.

PETTAMENT. adv. m. Xicament, de un modo curt y limitat. *Bequeñamente.* Exiguè.

PETITCÀNON. m. Grau de lletra menor que'l de cànon, y major que la de missal. *Peticànon, petit-canon.* Characterum typographicorum genus.

PETITESA. f. La poca ó curta extensió de cos. *Pequeñez.* Parvitas, exiguitas, atis. || met. La curtedad de alguna cosa encara que no sia corpórea. *Pequeñez.* Exiguitas, parvitas, atis. || La poca edat. *Pequeñez, parvulez.* Puerorum ætas. || Curtedat,

poquedat dé esperit. *Cortedad.* Ingenii tenuitas.

PETTITET, A. adj. d. *Pequeñito, pequenuelo.* Parvulus.

PETTITÍSSIM, A. ad. adj. sup. *Pequeñísimo.* Minimus.

PETTÍTÓ, NA. adj. d. PETITET.

PETTITONET, A. adj. *Tamañito.* Parvulus, tantillus, exiguus.

PETTITORI, A. adj. Lo que pertany á la petició ó la contè. *Petitorio.* Ad petitionem attinens.

PETTITOT, A. adj. Apodo del home ó dona de cos petit. *BABASSUT.*

PETJADA. f. Rastre, senyal que deixa lo peu. *Pisada, huella.* Peda, æ, vestigium, ii. || PITJADA.

PETJADA DE PAGÉS NO FÁ MAL Á RES. ref. Denota que qui enten las cosas que maneja, evita fácilment molts errors que comet lo que las fá sens coneixement. *Los piés del hortelano no echan á perder la huerta.* Domini vestigia agro non nocent.

BESAR Ó SEGUIR LAS PETJADAS. fr. BESAR LAS PITJADAS.

PETO. m. Armadura del pit. *Peto.* Thorax, acis.

PETÓ. m. PATÓ.

PETOTA Y PETOTADA. f. PATOTA, TRAMPA.

PETOYA. f. XANGUET.

PETRARQUISTA. m. Lo que pertany al Petrarca ó á sa escola. *Petrarquista.* Petrarchæ, discipulus.

PETRIFICACIÓ. f. Transformació en pedra. *Petrificacion.* In lapidem conversio.

PETRIFICANT. adj. Lo que té virtut pera petrificar. *Petrífico.* Lapidiscendi, in lapidem convertendi virtute pollens.

PETRIFICAR. v. a. Convertir en pedra, endurir com pedra. *Petrificar.* In lapidem mutari.

PETRIFICARSE. v. r. Convertir en pedra. *Petrificarse.* Lapidescere, is.

PETRIFICAT, DA. p. p. *Petrificado.* In lapidem mutatus.

PETROLI. m. Oli mineral y subtil de vários colors, y de un olor betuminós molt pujat. *Petróleo.* Petroleum, ei.

PETRONILLA. n. p. de dona. *Petronila.* Petronilla, æ.

PETRUS IN CUNCTIS. loc. Qui's fica ahont no li demanan. *Entremetido; Petrus in cunctis.* Ardilio, nis.

PETULÀNCIA. f. Insolència, descaró, atreviment. *Petulantia.* Petulantia, immodestia, æ.

PETULANT. adj. Atrevit, insolent, descarat. *Petulante.* Lascivus, petulans.

PETXAR. v. a. Pagar tribut ó petxo. *Pexar.* Vectigal, tributum solvere.

PETXAT, DA. p. p. *Pechado.* Solutum vectigal.

PETXELL. m. PITXELL.

PETXERA. f. Lo tros de drap ó tela que's posa al pit pera cubrirlo. *Pechera.* Pectoris tegmen-

tum. || Guarnició de tela fina en la obertura del pit de las camisas. S' usa en pl. *Chorrera, pechera, quirindola*. Anterior subuculae ornatus. || Coixí que portan al pit las mulas de carro. *Pechera*. Pectoris jumentorum tegumentum; coriaceum pectorale.

PETXINA. f. Closca de peix. *Marisco, pechina*. Concha marina. || La que solen portar los peregrins en la esclavina y sombrero. *Concha, pechina*. Concha peregrinorum. || Peix semblant à la peca, y en lo cap del qual se troban algunas pedretas. *Chan-na*. Hirtula, æ.

PETXO. m. Tribut, taxa, càrrech, contribució. *Pecha, pecho*. Tributum. i, vectigal, is.

PEU. m. Part integral del animal, que està col·locada en la extremitat inferior del cos, y li serveix de basa pera mantenir-se y moure'se. *Pié*. Pes, edis. || La part de algunas cosas oposada à la principal, com: PEUS del llit. *Pié*. Ima pars. || La part principal sobre que's forma alguna cosa, com: PEU de llibreria, de exèrcit. *Pié*. Pars fundamentalis. || Lo últim dels escrits, com: lo PEU de la carta. *Pié*. Ima codicis cera, finis, i. || Es:at, us, estil, com: las cosas están en aquest PEU. *Pié*. Modus, methodus, i. || La basa que sosté alguna cosa. *Pié*. Pes, edis. || La part inferior de alguna cosa sobre que està la demès. *Pié*. Basis, is, radix, icis. || Lo tronch dels arbres y plantas. *Pié*. Truncus, i. || En la poesia llatina qualsevol de las parts de que's compon y ab que's medeix lo vers. *Pié*. Pes, edis.

|| **RENOU, PLANSÓ.** || En la poesia castellana es lo vers; y així's diu que's dona un PEU pera glosar. *Pié*. Pes, dis. || Entre tintorers, es lo color diferent que's dona primer, pera que'l segon sia més permanent y perfet. *Pié*. Color primus indibus telis altera postea tingendis. || **CAMA DEL COMPÁS.** || Mesura ó mida que compren la sexta part de una cana. *Pié*. Pes, edis. || Ocasíó que's pren ó que's dona pera dir ó fer alguna cosa. *Pié*. Ansa, æ. || En las bestias. **PIOTA.** || Lo vaixel·l, pinya ó altra cosa en que estriban las flors en las floreras. *Maceta*. Vas ad florum fasciculos collocandos. || **FALDA.** f. || met. Entre comedians la última paraula que diu l'un pera deixar parlar al altre. *Pié*. Ultima, præcedentis versus vox. || met. Tot lo que serveix de principi y com escala pera conseguir ó pujar à altra cosa. *Pié*. Ansa, æ. || Lo munt rodó de rahims que's premsa de una vegada. *Pié*. Vinaceus pes. || Los cofins ab las olivas que's posan cada vegada pera premsar. *Noque, pié, pisa, viga*. Piscinarum strues. || soca. 1. || L' últim en orde dels jugadors, à diferència del primer que's diu ma. *Zaga, pié*. Postremus. || in. náut. Cada una de las pessas que s' endentan ó enmetxan ab los arbres majors dels buch's grans pera formar són competent gruix y llarch. *Contramecha, pié*. Pes, dis. || **PEANYA.** || **PETGE.** || Lo pilot de cofins plens de olivas que's posan davall de la viga pera traurer l'oli. *Encapachadura*. Piscinarum oleis plenarum cumulus. || En las mitjas y botas es la part que tápa del turmell en

valla. *Pié, peal*. Pars pedes tegens. || pl. Las potas del cap del bestiar, després de talladas ó separadas de ell. *Manos*. Pedes, um.

PEU À TERRA. m. adv. S'usa pera manar à algú que baixi de caball ó desembarque. *Pié á tierra*. Terram cape.

PEU ATRÁS Ó ENDETRÁS. m. adv. La pérdua, deslenció de alguna cosa. *Pié atrás*. Retrorsum.

PEU COIXET. À **PEU COIX.**

PEU DE ALTAR. Los emolumonts que's donan als ministres de la iglésia per las funcions que exerceixen. *Pié de altar*. Altaris emolumenta. || met. Aquells profits que algú vá disfrutant de altre, i més de la renda fixa pera mantenir-se. *Pié de altar*. Proventus, us.

PEU DE AMICH. náut. La corda que sosté la anovola. *Pié de amigo, estribo*. Fulcrum, i.

PEU DE ÀNECH Ó DE OCA. Planta de cosa de un peu ó peu y mitj de alta, ramosa; las fullas de la figura del peu de ànech; las flors en ramellet; la llavor rodona, xata, petita y negra. *Pié de anade ó de ganso*. Chenopus, odis.

PEU DE ARBRE. soca. || náut. La part inferior de l'arbre immediat à las cubiertas. *Pié de árbol ó de palo*. Mali inferior pars.

PEU DE BOU. BARBA DE AARON.

PEU DE CABALL. POTA DE CABALL.

PEU DE CABRA. Instrumet. **PEU DE PORCH.** || **DRET.** || Se diu de cert empelt de figura obliqua. *Pié de cabra*. Obliquæ figuræ insitum. || náut. Mlanqueia de ferro que remata en orellas de martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE COLOM. Planta. BORRATXA.

PEU DE CORB. Herba medicinal molt semblant à plantatge méns en las fullas que són llargues, o tretas, dentadas, y que s' extenen circularment sobre la terra à manera de estrella. *Estrellama, gamba estrella*. Coronopifolia plantago.

PEU DE GALL. Llans en lo joch de dames, qu'és quant l'un té tres dames y la carrera del mitj, y l'altre una; y l' que'n té tres se posa de mala que sens que'l contrari ho puga remediar partit dama abans de las dotze jugadas. *Pié de gall*. Scruporum seu trunculorum dispositio pedis gallicæ similitudinem referens. || Treta, astúcia. *Pés de gallo*. Artus, us. || En los cotxos la armadura de tres ferros iguals sobre'l tauló que cau damunt dels dels que penjan las corretjas ó sopandas. *Pié de gallo*. Furcatum in rhedis fulcrum. || náut. La gura que forman certas esclerxes que s' encremen en lo cor de alguns arbres. *Pié de gallo*. Galli pars.

À **PEU DE GALL.** m. adv. ab que's fusters designan lo particular de clavar l' empostissat exterior, clavant tres claus en forma de triàngul en lo mitj que correspon à cada quaderna. A *pié de gall*. Pedis galli formam referens.

PEU DE GAT. Planta vivà que's cria en Aragó, Catalunya y altres parts de Espanya. La arrel es retrera, y de la cua ixen vários brots estesos, plans

de fullas, y per lo comú ab arreletas que s' agarran à la terra; entre aquestos ix una cama senzilla y cuberta de borra blanca, com los brots y l' revés de las fullas; aquestas són sentadas, espargidas y enteríssimas; las radicals en forma de espátula y las de la cama linears ò llanseoladas; són blanques, de color de rosa ó purpúreas. Tota la planta es corroborant, emolient, dulcificant y pectoral. *Pié de gato*. Singenesia poligamia superflua.

PEU DEL AST. MOSSA 2.

PEU DEL CODASTE. L' extrem inferior de aquesta pessa, que descansa en la quilla, y en l' encontre del qual va formada la espiga, que encaixa la mateixa. *Pié de codaste*. In extremo carinæ pars inferior.

PEU DE LLEBRA. Espécie de trébol que 's fá en los parages arenosos; té 'l tronch dret, de un peu de alt, prim, mòlt ramós, y ple de pel blanch, lo mateix que las fullas que són petites y punxagudas, las flors són encarnadas, petites, peludas y suaus, y forman una espiga ovalada blanquinosa. S' emplea pera restrényer lo ventre, soldar las feridas y altras malalties análogas. *Pié de liebre*. Arvense trifolium. || Espécie de trébol que 's fá en los horts. *Pié de libre, lagopos*. Lagopus, odís.

PEU DE LLÉO. Herba de fullas semblants à la malva, encara que més fortes, y per las voras com las del cascall, y estenentlas sembla cada una una estrella. *Pié de leon, estela, estelaria, estrellada, alquimila*. Leontopon, æ, bubonium, ii.

PEU DE LLIT. Los peiges que sostenen lo llit. *Pilar, pié, columna de cama*. Clinopus, odís.

PEU DE LLOP. POTA DE LLOP.

PEU DE LLUMANERA. Espécie de plat que tenen las llumaneras en sa basa. *Plato*. Lychni ærei rotundus pes.

PEU DE PARET. ESPARÓ.

PEU DE PINTA. Lo còrb y contrafet; y també la persona que 'l té. *Pié truncado*. Pes in obtusum coactus. || fam. Sardà. *Montañés, sardesco*. Sarden-sis.

PEU DE PORCH. Instrument de ferro que per un extrem remata en punta y per l' altre fá dos orelles com las dels martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE RATA. CINCHENRAMA.

PEU DE RODA. náut. La pessa corva en que remata la quilla per la part de proa, y dels quals brassos l' un enmetxa ab la mateixa quilla, y l' altre ab la roda. *Pié de roda*. Rotæ pes.

PEU DE SERP. PLANTATGE CORONAT.

PEU DE VADELLA. POTA DE VADELLA.

PEU DRET. Puntal pera sostenir alguna cosa. *Pié derecho, poste, jamba, puntal*. Tibicen, inis, fulcimentum, i. || VERGE. 7.

PEU FORCAT. Lo de alguns animals que tenen separadas las ungles, com los bous, etc. *Pié hendido, bisulco, patihendido*. Bifidus, bisulcus pes.

PEU FORSAT. poét. Se diu quant senyalan la consonant que s' ha de seguir en una composició. *Pié*

forzado; rimas forzadas. Extrema rythmica.

PEU GEOMÉTRICH. Lo peu romà antich que té ab lo de Castella la proporció com 1000 à 923. *Pié geométrico*. Pes geometricus.

PEU NEGRE. Nom que 's dóna à una casta de gos-sos. *Melampo*. Melampus, odís.

PEU TRIOT. Herba que 's cria en los parages humits, la fulla semblant à la de la menta. *Cincoenrama*. Chamexilon, chamæzelon, is.

PEU TRIST. CINCHENRAMA.

PEUS DE DAVANT. Los que tenen los animals quadrúpedos. *Manos*. Pedes, um.

PRUS DEL AMO, PEMS À LA TERRA. ref. Significa quant importa la presència del amo pera que vajan bè y s' avansen sas cosas. *El pié del dueño estiércol para la heredad ó para la heredad es estiércol*. Oculi et vestigia domini res agro saluberrimæ.

PEUS EN L' AYRE. m. adv. Denota que algú està de cap en terra, y peus en l' ayre. *Patas arriba*. Sublatis pedibus.

AB BON PEU. m. adv. Ab felicitat. *En ó con buen pié*. Faustis avibus.

ALLARGAR LO PEU. fr. Tirar lo peu endavant estirantlo ab la cama. *Alargar, tender el pié*. Pedem protendere.

AL PEU DE. m. adv. Prop, cerca, quasi. *Al pié de*. Propè, ferè. || A las inmediacions. *Al pié de*. Juxtà. || met. AL PEU DE LA COSTA.

AL PEU DE LA COSTA. m. adv. met. Al principi de una empresa ó dificultat. *Al pié de la cuesta*. Initio operis incepti.

AL PEU DE LA LLETRA. m. adv. Literalment, segons la significació natural de las paraulas. *A la letra, literalmente*. Secundum obvium verborum sensum. || Enterament, sèns variar, afegir, ni llevar res, com: copiar una carta AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra; letra por letra; al pié de la letra*. Ad verbum, ipsis verbis. || met Puntualment, exactament, sèns amplificació ni restricció, com: observar, cumplir una cosa AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra, al pié de la letra*. Ad amussim, exactè.

ALS PEUS DE V. fr. Expressió de cortesia. *A los piés de V*. Tais pedibus abjectus.

ANAR AB PEUS DE PLOM. fr. Procehir ab tino y reflexió. *Ir, andar á paso de buey ó con piés de plomo*. Cautè procedere.

ANAR AB UN PEU. fr. Fér las cosas ab diligència y depressa. *Andar en un pié debajo del brazo*. Celeriter agere.

ANAR Á PEU. fr. Caminar algú sèns cabalcadura ni carruatge. *Ir ó andar á pié, á talon*. Peditem ire.

ANAR BUSCANT TRES PEUS AL GAT, Y ELL NE TÉ QUATRE. fr. met. Buscar ocasion de rinya. *Ir buscando cinco piés al gato, y él tiene cuatro, buscar tres ó siete piés al gato, ó cinco al carnero*. Fortunam provocare; diverticula flexionesque querere.

ANARSEN LO PEU. fr. Lliscar. *Resbalar, deslizarse ó irse el pié*. Labi.

À PEU. m. adv. Explica 'l modo de caminar ab sos propis peus. A *pie*, á *peon*, á *peonza*. Pedibus.

À PEU AIXUT. m. adv. Sèns mullarse. A *pie enjuto*. Sicco pede vestigio. || met. Sèns fatiga ni treball. A *pie enjuto*. Absque ullo labore.

À PEU COIX. m. adv. Joch que s'executa caminant sols ab un peu. A *la pata coja*; á *coj cojita*, á *la cozcujita*. Altero etato pede: ascoliasmus.

À PEU DE OBRA. m. adv. Promptament. Al *pie de la obra*. Statim.

À PEU DESCALS. m. adv. Sèns calsar. Con *el pie desnudo*, á *pie descalzo*. Mero pede.

À PEU FERM. m. adv. A més del sentit recte, que equival á sèns apartarse del siti que s'ocupava, significa fermament, constantment, ab seguretat. A *pie firme*. Stabiliter.

À PEU PLA. m. adv. Sèns escalas. A *pie llano*. Plano gressu, vestigio. || met. Igualment. A *pie llano*. Nullo negotio.

À PEUS JUNTS. m. adv. Denota 'l modo de saltar sèns adelantar més l'un peu que'l altre. A *pie juntillas*. Junctis pedibus.

ARROSSEGAR LOS PEUS. fr. Denota que algú es ja molt vell. Arrastrar *los pies*. Pedibus senio trahere.

À SOS PEUS. adv. ALS PEUS DE V.

ASSEGURAR LOS PEUS. fr. Trepitjar segur. Asentar ó sentar *el pie*, pisar seguro. Pede certo humum signare; pedem figere. || fr. met. ANAR AB PEUS DE PLOM.

BALLAR AB UN PEU. fr. Estar molt content. No *caber en el pellejo*. Gaudio exultare.

BESAR LOS PEUS. exp. de paraula ó per escrit que's fá en senyal de rendiment á las personas de alta gerarquia, com: lo rey, 'l papa y per extensió á altres personas de respecte. *Besar los pies*. In obsequii signum faces summittere.

BON PEU Y BONA ORELLA SENYAL DE BONA BÈSTIA. ref. que á més del sentit literal alaba á las personas de ditas qualitats. *Buen pie y buena oreja señal de buena bestia*. Magna pecus, magnis patet auribus et pede magno.

CÀURER DE PEUS COM LOS GATS. fr. met. fam. Tenir felicitat en lo que altres tindrian desgràcia. *Caer de pies*. In difficili negotio rem benè cedere.

DE PEU. En lo joch de cartas se diu de la surtida, y així's diu: lo sis de oros, etc. DE PEU. *Salida de pie*. Exitus, us. || Se diu del soldat que no usa cavall. *De á pie*. Peditatus, us. || m. adv. ab que's denota que alguna obra s'ha fèt enterament nova. *De ratz, desde los cimientos*. A fundamentis.

DONAR LO PEU Y PÈNDRE LA MA. fr. Repren als que's propassan, prenentse molta més llibertat de la que se'ls permet. *Dar el pie y tomarse la mano*. Nimiam licentiam sibi assumere.

DONAR PEU. fr. Donar ocasió ó motiu pera dir ó fèr alguna cosa. *Dar pie*. Ansam, occasionem præbere.

DONAR TANTS PEUS. fr. Senyalar lo terreno que ha

de ocupar un edifici ó una fàbrica, *Dar tantos pies á una fábrica*. Edificiū aream designare.

EN LO MATEIX PEU ME CALSO. loc. met. fam. Denota que algú's troba en las mateixas circumstancies que altre. *En el mismo caso me hallo; dame la mano*. Eadem patior; in eodem luto adhæreo.

EN Ó DE PEUS. m. adv. Dret, apoyat sobre'ls peus. *En pie, en pino, de pies*. Pedibus. || Promptament. *En seguida*. Protinus.

ENTRAR EN UN BON PEU. fr. Comensar alguna cosa ab felicitat. *Entrar con el pie derecho ó con buen pie*. Feliciter aliquid aggredi.

ENTRE PEUS. m. adv. que denota que algú va prop de altre fentli nosa. *Entre pies*. Inter pedes.

ESTAR AB LO PEU Ó AB UN PEU AL ESTREB. fr. Estar pròxim á empèndrer algun viatge. *Estar con el pie en el estribo, tener el pie en el estribo*. In precinctu esse.

ESTAR EN PEU. fr. met. Durar, permanèixer, existir. *Estar en pie*. Persisto, is.

ESTAR AB UN PEU EN L'AYRE. fr. fam. No estar fixo en cap lloch, ó estar prompte á marchar. *Estar con un pie en el aire*. Incerto et parum stabili gressu consistere.

ESTAR ENTRE 'LS PEUS DELS CAVALLS. fr. Estar molt abatut y despreciat. *Estar á los pies de los caballos*. Abjectum et despectum esse.

ESTAR SEMPRE AB LO PEU ALT Ó EN L'AYRE. fr. met. Estar sempre amanit y á punt pera cumplir. *Estar en un pie como grulla*. Alicui rei summo studio invigilare.

FÈR ANAR ENTRE PEUS, Ó PORTAR SOTA PEU. fr. met. Tractar algú ab despreci ó superioritat. *Tras ó tener debajo de los pies*. Conculcare.

FÈR PEU FERM. fr. met. Mantenirse constant. *Hacer pie*. Firmo gradu sistere.

FÈR TENIR PEU Á ROTLLO. fr. met. Contenir en los límits deguts. *Tener á raya; hacer estar á raya*. Cohibere; intra metas continere.

FICAR LO PEU. fr. Introduhirse en alguna cosa. *Meter el pie*. Se introducere.

FICAR Ó TENIR UN PEU DINS. fr. Denota que algú ha comensat á trobar jas ó sabó pera lograr sa pretensió. *Meter un pie ó tener un pie dentro*. Progredi.

GIRARSE Ó TÓRÇERSE LO PEU. fr. Llastimar-se los nirs per haverse tort en algun moviment violent. *Torcerse, recalcarse el pie*. Pedem luxari.

LLANSARSE Ó TIRARSE ALS PEUS DE ALGÚ. fr. Demanarli ab submissió alguna cosa. *Echarse á los pies de alguno*. Ad alicujus pedes provolvi.

LLISCARSE 'L PEU. fr. Tropessar en lo discurs sèns saber com eixirne. *Perdersse, atascarse*. In expediendæ rationem non invenire.

LOS PEUS DEL HORTELÀ NO PERJUDICAN AL BOAT. ref. Denota que'l que enten las cosas que maneja, evita fàcilment los errors, que comet qui no las entén. *El que ó quien las sabe lasta; los pies del hortelano no echan á perder la huerta*. Tractant fabrilis fabri-

MALNÉTRERSE DELS PEUS ó **'LS PEUS.** fr. Maltrac-társels per massa caminar. *Despearse.* Pedibus nimio itinere laborare.

NÀIXER DE PEUS. fr. met. Significa la felicitat que algú té en lo que fá ó preten. *Nacer de píes.* Secundis, faustis avibus nasci.

NO MÓURER PEU NI CAMA. fr. Denota que algú no té moviment. *No se menea.* Non se movet.

NO DEIXARSE POSAR LO PEU AL COLL. fr. met. y fam. No deixar-se dominar, ni voler estar subjecte á altre. *No dejarse ensillar.* Dominatum alterius respicere.

NO MÓURER UN PEU. fr. met. No fér diligència alguna en algun negoci. *No dar pié ni patada.* Rem omnino omittere.

NO PODERSE TENIR EN PEUS. fr. Expressa la debilitat de algú per malaltia ó cansament. *No poderse tener en pié.* Pedibus difficulter stare.

NO POSAR LOS PEUS EN ALGUNA PART. fr. No anarhi absolutament. *No atravesar los umbrales.* Pedes in alicujus limina haud inferre.

NO SABER AMONT POSAR LO PEU. fr. No véurer ahont se posa 'l peu. *No saber donde poner los píes.* Vestigia ubi imprimere non videre. || Estar molt estret en alguna part pel demasiat concurs. *No caber de píes.* Præ hominum copia urgeri.

PÉNDER PEU. fr. Radicarse, fortificarse alguna cosa. *Tomar pié.* Radico, as; vires sumere. || Vál-drerse de alguna cosa; pèndrer ocasió y pretext de ella. *Tomar pié.* Occasionem, causam arripere.

PICAR DE PEUS, ó **BÀTRER DE PEUS.** fr. Donar patadas en terra per enfado ó pesar. *Patalear.* Terram pedibus quatere.

PODERHI PUJAR DE PEUS. fr. Séns reparar en inconvenients. *A ojos cerrados.* Clausis oculis.

POSAR Á SOS PEUS. fr. Tenir-se algú per superior á tothom. *Poner á sus píes.* Præ se neminem putare.

POSAR ENTRE PEUS. fr. *VÉR ANAR ENTRE PEUS.*

POSAR LO PEU AL COLL Ó DESOBRE. fr. Humiliar, subjectar á algú. *Poner el pié sobre el pescuezo.* Subjicio, is.

POSAR LO PEU PLA. fr. met. Obrar ab prudència. *Asentar el pié.* Maturè operiri.

POSAR LO PEU PLA Ó FERM. fr. Posarlo bè quant se camina. *Asentar el pié.* Pedem figere. || met. *ANAR DRET.* 1.

POSAR PEU Á TERRA. fr. Baixar de caball. *Echar pié á tierra.* Ex equo curruve desilire.

POSARSE DE PEUS. fr. Alsarse. *Ponerse en pié.* Eri-gere se in pedes.

QUANT Á PEU, QUANT CAMINANT. loc. fam. ab que algú denota haver fét á peu tot lo viatge de que's parla. *Un rato á pié, otro andando.* Pedibus.

QUEDAR EN PEU LA DIFICULTAT. fr. Denota que subsisteix ó que no s'ha vensut. *Quedar ó quedarse en pié la dificultad.* Difficultatem permanere, subsistere.

QUI ESTÁ EN PEU DRET MIRE NO CATGA. fr. Ensenya

'l cuydado que's déu tenir en la prosperitat per lo inconstant que es. *El que está en pié mire no caiga.* Qui stat, videat ne cadat.

QUI VÁ Á PEU. *Pedestre.* Pedestris.

SABER DE QUIN PEU 'S DÓL Ó COIXEJA. fr. Conéixer los vicis de algú, ó tenir notícia de lo que intenta. *Saber de que pié cojea.* Quo vitio claudicet aliquis scire.

SENSE MÓURER UN PEU. loc. Sense treball ó fatiga. *Á pié quedo.* Nulla opera aut labore.

SÈNS TOCAR DE PEUS Á TERRA. fr. Pondera la lleu-geresa ó velocitat ab que's corre. *No poner los píes en el suelo; ir en volandas.* Aura velocior, pernicio-ter currere.

SET PEUS DE TERRA. exp. La sepultura. *Siete píes de tierra.* Sepulcrum, i.

TENIR LO PEU AL COLL. loc. fam. Subjectar á algú ó estar pera vèncer alguna dificultat. *Tener el pié encima ó sobre el pescuezo.* Subjicio, is.

TENIR LO PEU AL ESTREB. fr. met. Estar disposat pera alguna cosa. *Estar con el pié en el estribo; estar con las espuelas ó tener las espuelas calzadas.* Paratum esse.

TENIR LOS PEUS COM UN GLAS, COM UN PA DE NEU; SEMBLAR LOS PEUS UN PA DE NEU. fr. Tenirlos molt frets. *Tener los píes como un carámbano.* Rigere pedibus præ nimio frigore.

TENIR UN PEU Á LA FOSSA. fr. Estar pròxim á la mort. *Tener un pié ó estar con un pié en la sepultura ó en la huesa.* Non longè abesse á sepulcro.

TENIR EN PEUS. fr. ant. MANTENIR, SOSTENIR.

TROBAR PEU. fr. Denota que algú que entra en algun riu ó lloch, troba fondo per assentar los peus, sèns necessitat de nadar. *Hacer pié.* Intra flumen ingredientium stare. || met. Se diu del qui va ab seguretat, ó s' afirma en alguna espècie ó intent. *Hacer pié.* Firmo gradu sistere.

TORNAR LO PEU ARRERA Ó ATRÁS. fr. No continuar lo camí ó en lo propòsit que's seguia. *Volver pié atrás.* Pedem referre.

TRAÜRER LOS PEUS. fr. Retirarse poch á poch sense girarse de espatlla. *Sacar píes.* Sensim sese recipere.

TRAÜRERSE 'L PEU DE LLOCH. *GIRARSE 'L PEU.*

UN PEU DETRÁS DE ALTRE. m. adv. Serveix pera despedir algú dientli festivament lo modo de caminar. *Un pié tras otro.* Alterno pede, pedatim.

PEUADA. f. Senyal que deixa 'l peu. *Pisada, huella.* Peda, æ.

PEUCEDÀ MEDICINAL. m. Herba perpétua de arrel medicinal, llarga, gruixuda, peluda, negra de fora, de dins blanquinoso, y sucosa; té las fullas majors que las del fonoll; lo tronch vuyt, rallat y ramós; las flors grogas en forma de girasol, y de gust picant y amarch. *Servato, ervato, yerba de Túnez.* Pœucedanum, i.

PEÚCH. m. Tela ó altre llens de la mida del peu ab que's cubre y calsa davall la mitja. *Escar-pin.* Udo, inis.

PEUET. m. d. *Piecicillo, ilo, piecesuelo, pecezuelo.* Pediculus, pedulus, i.

PEUGRÓS, SA. m. y f. Qui té 'ls peus en desmassia grossos. *Paton Pedibus deformis.*

PEÜLLA. f. La pota ó la ungla del porch y demés animals de la pota partida. *Pesño, uña, pezuña, zapatilla, carnicol.* Talus, astragalus, i.

PEUTERRÓS, A. m. y f. S'aplica al home rústich. *Pisaterrones, destripaterrones, pinchauvas.* Rusticus, agrestis.

PEYA. f. PESSA.

PEYRA. f. ant. PEDRA.

PI.

PI. m. Arbre molt comú en los terrenos escabrosos y montanyosos de quasi tota la Europa; té 'ls tronchs ó ramas més ó méns carregats de rebina; las fullas sumament estretas, duras, punxagudas y que duran tot l'ivern; lo fruyt se coneix ab lo nom de pinya; la fusta es de us general en la construcció de naus, edificis y altrás obras. *Pino.* Pinus, i, vel, us.

PI ABET. ABET.

PI BO. PI MÉLIS.

PI BORT. Varietat del pi negre, que's diferencia en sér més petit, en tenir la soca torta, las fullas curtas y las pinyas petites. *Pino silvestre, pinastro, pincarrasco, pincarrasca, rodono.* Pinaster, tri.

PI DE LA TREMENTINA. Casta de pi que fá las fullas á manadets y cauhen fàcilment; las pinyas petites, ovaladas y de fora semblan escatas, quasi moradas, y de sa soca especialment se tráu la trementina que diuhen de Venécia. La fusta es excel·lent pera edificis exposats á la intempèrie. *Larce, pino dlece.* Larix, icis.

PI MÉLIS. Espècie de pi bastant que sols se diferencia en que produheix las fullas més curtas y punxagudas, y las pinyas més llargas, las quals naixen en la extremitat dels rams. *Picea, pino balsain, pino albar.* Picea, æ.

PI NEGRE. Espècie de pi del qual se tráu principalment la trementina. *Pino negral, aznacho.* Silvestris pinus; pinaster, tri. || ant. PI MÉLIS.

PI VERT. Lo que té las pinyas grossas y duras, de las quals se tráuhen los pinyons. *Pino doncel.* Pinus hortensis.

PIA. f. DEVOTA. || Bona opinió y concepte, com: no tenir la pia á alguna persona. *Buena opinion.* Grata opinio. || adj. f. Sobrenom de Barcelona. *Pia.* Pia.

PIADORA. f. BRESCAT.

PIADÓS, A. adj. Benigne, misericordiós. *Piadoso.* Pius, misericors. || Lo que mou á pietat y compassió. *Piadoso.* Pius. || DEVOT. 1. 2. || RABONABLE, MODERAT.

PIADOSAMENT. adv. m. De un modo piadós. *Piadosamente.* Piè. || Piament, religiosament. *Religiosamente, piamente.* Piè, religiosè. || fam. Fér á

algú favor de créurerlo quant pót duptarse de lo que diu. *Piadosamente.* Piè.

PIADOSÍSSIM, A. adj. sup. *Piadosissimo.* Pissimus.

PIÁLIAS. f. pl. Festas ó combats que instituí Antonino Pio en memòria de Adriano. *Pialias.* Pilia, eusebia, orum.

PIAMÁTER. f. Membrana molt subtil que cobre immediatament lo cervell. *Pia mater, pia madre.* Pia mater.

PIAMENT. adv. m. Segons la pietat y creença cristiana, sense la obligació de la fé. *Piamente.* Piè.

|| PIADOSAMENT.

PIAMARE. f. ant. PIA MÁTER.

PIAMONTÉS, A. adj. Lo natural de y lo pertanyent al Piamont, país de Itàlia. *Piamontes.* piamontés, Pedemontanus.

PIANESCH, CA. adj. ant. PLA, SENZILL, NATURAL, INTEL·LIGIBLE.

PIANISTA. m. Tocador de piano. *Pianista.* Instrumentum quondam musicum instructus.

PIANO. m. FORTEPIANO.

PIANO, PIANO. Veu purament italiana admesa en lo catalá y castellá, pera denotar lo modo de anar poch á poch. *Pian piano, ó piano piano, á paso lento.* Pedetentim, lento gradu. || mús. Indica 'l mode de tocar suaument, poch á poch. *Piano, piano.* Pedetentim.

PIANO DE CUA, DE TAULA Y RECTE Ó VERTICAL. Diferèncias del piano segons la disposició exterior y la de las cordas. *Piano de cola, de mesa ó cuadrado, y recto ó vertical.* Varietas quondam musici instrumenti.

PIBET. m. ABET.

PICA. f. Pessa regularment de pedra, cóncava y fonda pera rébrer aygua ó altre líquit. *Pila.* Labrum, i, pila, æ. || La que serveix pera posar aygua beneyta en las iglésias. *Pila.* Amula, æ. || ant. FONTS BAPTISMALS. || Espècie de llansa llarga de que usava la infanteria. *Pica.* Lancea, hasta, æ. || Vas fondo, regularment de pedra, ahont cau la aygua de las fonts. *Taza, pilon, tazon.* Ingens labrum, crater, is. || En los molins de paper pesa fonda ahont mullan los draps esquisats pera ferne 'l paper. *Pudridor, pudridero, pila.* Labrum, ubi linteum ad papyrus elaborandum maceratur. || mullola. || Vas fondo ahont se trepitjan los rahins. *Gamellon, pila.* Uvis conculcandis vas. || En lo batan pesa de fusta socavada, en que col·loca los panyos pera batanarlos y netejarlos del oli, etc. *Pila.* Conca lignea. || ter. ovi.

PICADA. f. Punxada, ferida love que's fá ab instrument de punta. *Picadura.* Punctura, æ, punctum, i. || La punxada que deixa la punta de la llanceta ó algun animal, auell ó insecte. *Picadura.* Morsus, us. || La que fá algun insecte ó animal verinós. *Mordedura.* Morsus, us. || Lo cop que's dona ó 'l mal ó ferida que's fá picant. *Picada.* Punctum, i, punctio, nis. || Lo cop fort que dona 'l auell ab

lo bech, picant. *Picotada, picotazo*. Rostri, ictus. || La acció de picar. *Picadura*. Punctio, fodicatio, nis.

|| Nafra ó senyal que deixa la picada. *Picazo*. Vultus, eris, picatrix, icis. || met. Ditxo ó paraula sensible y picant. *Dictério*. Dictierum, ii. || Picament de pinyons, ametllas, alls, etc., en un morter. *Salsa*. Conditum, i.

PICADA DE NOUS. Salsa de nous y espécias. *Nogada*. Conditura nucæ.

PICADA DE PUSSA. 'L senyal bermell que deixa 'la pussa quant ha picat. *Sarpullido, picadura de pulga*. Rubens macula é pulsis morsu.

PICADEJAR. v. a. *Escaramusear, escaramuzar*. Velitari.

PICADER. m. ant. *Escaramuza*. Equitum velitatio.

FÉR PICADERS. loc. ant. **PICADEJAR.**

PICADILLO. m. Guisado de carn trinxada. *Picadillo, gigote*. Minutal, is. || Xasco, broma pera evitar á algú á que fassa ó diga alguna cosa. *Picon*. Cavillatio, nis. || Ressentiment causat per alguna disputa. *Pique*. Exacerbatio, nis.

ESTAR Ó VENIR DE PICADILLO. fr. Se diu de algú que móstra sòn sentiment esperant ocasió de poderlo declarar. *Estar ó venir de picadillo*. Vultu dolorem præferre. || Denota estar contrapuntat y enfadat ab algú, y no voler desistir de sòn empenyo. *Ponerse de puntillas, de apuesta; estar ó ponerse de cuerno con alguno*. Adversari.

PICADÍS. m. *PEDRUSCALL*. | **MORTER.** ARGAMASSA. || Polvos de rajola *Ladrillo molido*. Lateris pulvis. || adj. Qui fàcilment s' ofen de lo que li diuhen. *Cosquilloso*. Asper.

PICADOR. m. Lloch ahontse doman y ensenyan los caballs. *Picadero*. Equaria palestra. || Qui doma y adestra 'ls caballs. *Picador*. Equiso, nis.

|| **PICAPEDRER.** || **TRINXANT.** || **PICAPORTA.** || Torejador de caball. *Picador*. Taurorum agitator. || **ESCLAFADOR.** || Pala de fusta ab que las donas pican la roba. *Moza, criada, jabon de Palencia*. Fustuarua pala. || Nom que donan los torners á un tros de fusta ahont aseguran las pessas pera desbastarlas ab la aixa. *Picador*. Tignum cræna instructum. || **BATIFULLER.**

PICADURA. f. **PICADA.** 4. 6. || Los tallets que's fan en los vestits ó calsat per conveniència. *Picadura*. Scissura, æ. || Lo tabaco picat. *Picadura*. Intritum tabacum.

PICAFLORS. m. Aucellet de América del tanyany de una nou; sòn coll es curt, lo cap proporcionat, ulls alegres, bech llarch, prim y fi, blanch é en lo principi y negre en la punta; alas llargas y menudas, lo color pardo brunyit, lo pit de un vert brillant ab visos daurat, la cua ab pocas plomas y llargas com tres vegadas sòn cos: nia en los arbres y xucla las flors ab tanta delicadesa que no las maltracta. Al principi del ivèrn se queda ab lo bech clavat en alguna flor, y 's va assecant, de modo que sembla estar mort tot l' ivèrn, fins que la pri-

mavera ó an calor li torna la vida. *Chupaflores, picaflors, chupamiel, chuparomero, rabilargo, lisonger, pájaro resucitado*. Avis sic dicta.

PICALCA. f. **CALCA.**

PICA-MA. m. **MA DE MORTER.**

PICAMENT. m. La obra de picar. *Picadura*. Fodicatio, nis. || **ESCLAFAMENT.**

PICAMENT DE MANS. *Palmateo, aplauso*. Plausus manuum.

PICAMENT DE PEUS. *Pataleo*. Pedum strepitus.

PICAMOSCAS. m. Aucell petit que diuhen que cria 'ls fills de altres, y persegueix á las moscas. *Curruca*. Cuarna, æ.

PICANT. p. a. Lo que pica ó cou. *Picante*. Pungens. acer. || m. Lo que punxa ó té punxas. *Punzante*. Pungens. || La acrimónia de algunas cosas, com del pebrot, etc. *Picante*. Acrimonia, æ, acerbitas, atis. || adj. met. Ofensiu, com: paraula **PICANT.** *Picante*. Mordax. || bot. Se diu de la cama y fulla que está poblada de pels fins, oberts en la punta y un poch értichs, los quals al picar llansan un humor que causa frisausa, com en la ortiga menor. *Picante*. Pungens, tis.

PICANTOR. m. **PICOR.** || **PICANT.** 3.

PICANTORETA. f. d. **PICORETA.**

PICANYO. m. ant. **PICARO.**

PICAPEDRA Y PICAPEDRER. m. Qui treballa las pedras. *Cantero, picapedrero*. Lapidica, æ, latomus, i.

PICAPLETS. m. **PLEDEJADOR.** || **EMBUSTERO.**

PICAPOLL. m. Herba. **PICH DE GALLINA.** || Espécie de rahim blanch primerench, de pellofa mólt tendra y prima, mólt gustós y suau al paladar. Tambè n' hi ha de negre. *Albilla*. Præcox uva alba.

PICAPORT. m. y.

PICAPORTA. f. Espécie de baldó de ferro clavat horisontalment en la porta, en la que se sosté ab una бага dins la qual se mou tot lo necessari, y encaixa de cop en un ferret en forma de nas, dit caputxi que está clavat en lo bastiment. *Picaporte*. Cadivus pessulus; posticus apex.

PICAPORTAS. m. Anella ó altra cosa pera trucar la porta. *Llamador, aldaba*. Pessulus, i. || Pobre que demana caritat de porta en porta. *Pordiozero*. Mendicus, i. || met. Qualsevol persona malvestida y espellifada. *Despilfarrado, zarrapastroso*. Pannosus.

PICAR. v. a. Punxar, ferir ab instrument de punxa. *Picar, punzar*. Fodico, as, fodio, is. || Mossegat los aucells y alguns insectes. *Morder, picar*. Mordeo, es, pungo, is. || Córrer algun vent; com **PICA** la tramontana. *Picar*. Flo, as. || Picolar, trinxa alguna cosa. *Picar*. Minutalim concidere. || Xafar, esmicar á cops, com la sal en lo morter, etc. *Machacar, majar*. Pinso, as, contundo, is. || Mossegat lo peix l' esquer del ham. *Picar*. Escam piscem appetere. || Causar picor ó prultja. *Picar*. Prurito afficere. || Sér alguna cosa desagradable al

paladar per sa qualitat ardent. *Raspar, picar*. Mordico, as, mordeo, es. || Donar cops ab verga ó bastó. *Varear*. Virga percutere. || Detenir lo picador al toro ab la vara. *Picar*. Taurum hasta detinere. || Adestrar un caball, ensenyarlo. *Picar*. Equum agitare. || Donar cops ab alguna massa, martell etc. *Golpear*. Percutio, is. || Foradar ab la punta de la agulla ó altre instrument. *Picar*. Foraminibus distinguere. || Fér picaduras en lo vestit ó calsat. *Picar*. Scindo, is, interpunctionibus fodere. || Mossegar la pussa deixant senyal en lo cos. *Sarpullir*. Pulicem morsibus corpus maculare. || Mossegar los aucells, pèndrerse 'l menjar. *Picar*. Rostro ferire. pavire. || MÓLDRE. || Rómpre los aucells ab lo bech alguna cosa, com la closca del ou quant está pera eixir lo poll. *Apitonar*. Rostro ferire. || TRINXAR. || Menjar un rahim de gra en gra. *Picar*. Racemum per grana excerpere. || Se diu de las cosas que tenen un preu molt alt. *Picar*. Carè emi. || met. Punxar, estimular, mórner pera fér alguna cosa. *Picar*. Stimulo, as. || Comensar á obrar, tenir efecte alguna cosa, com: *PICAR* lo sol, lo fret. *Picar*. Incipio, is. || Motejar, ofèndrer ab paraulas ó accions. *Picar*. Scommatibus, dictieris aliquem adstringere. || Tostar, menjar un poch de todas las viandas pera probarlas. *Picar*. Cibus delibare. || met. Se diu del qui presum de possehir alguna ciència ó art. *Picar*. Aliquam scientiam aut facultatem jactare. || Anar depressa; apretar lo pas qui vá á caball. *Picar*. Equum calcaribus incitari. || mil. Seguir al enemich quant fuig. *Picar*. Hostem persequi. || Trucar á la porta. *Llamar*. Fores, januam, ostium pulsare. || Parlar del or y plata, báterlo. *Batir*. Batuo, is. || Pitjar ab massó ó cosa semblant la terra. *Apisonar*. Pavicula comprimere. || Entre encuadernadors, copejar ab una massa de ferro los llibres que han de encuadernarse, pera que prengan bon jahent. *Macear*. Libros malleo comprimere. || Traballar la pedra. *Labrar, picar*. Lapidem operi aptare; lapidem polire. || met. Comensar á concórrer compradors. *Picar*. Emptorum frequentiam incipere. || Posar sellos de plom á la roba. *Emplo-mar, plomar*. Plumbo, as. || pint. CALCAR. || Causar coissó. *Escocer, picar*. Prurio, is. || Sér picant ó cohent algun menjar. *Picar, morder, mordicar, raspar*. Mordico, as. || PRURIR. || v. r. Ressentirse de alguna paraula ó acció. *Picarse, sentirse, agraviarse, congojarse*. Sthomachari; graviter accipere. || Preciarse, jactarse de alguna qualitat ó habilitat. *Picarse*. Jactari, gloriari. || Arnarse la roba de llana. *Picarse*. Exedi, fodicari. || Ferse tacas com picadas de pussa en los plechs de la roba blanca, per haverla plegada ab humitat. *Apulgararse*. Minutissimis maculis turpari. || Corcarse los graus. *Agorgarse, gorgojarse*. Gurgulione corrodí. || En los molins fariners posar aspi á la mola, picant snauement ab la escoda, ó ferhi los regarons ab lo tallant. *Picar*. Incutio, is.

PICAR PER ALT. fr. met. Denota que algú se glo-

ria massa de las quantitats ó parts que té, ó que preten alguna cosa molt exquisita y elevada, desigual á sos mèrits y qualitats. *Picar mas alto, ó muy alto, poner los puntos muy altos*. Alta petere, oplare.

PICA QUE RÀBIA. fr. Denota que alguna cosa es molt cohenta ó picanta. *Pica que rabia*. Præmordeo, es.

PICAMENT. adv. m. Ab picardia. *Picamento*. Nequiter.

PICARDA. f. PICAROL.

PICARDIA. f. Bergantada, villania, acció mala. *Picardia*. Calumniæ, nequitia, æ. || Acció deshonesta. *Picardia*. Impudicitia, æ. || Dolenteria, astúcia, dissimulo en lo dir ó fér. *Picardia*. Nequitia, æ.

FÉR PICARDIAS. fr. Dir ó executar picardias. *Picardear, hacer picardias*. Pergræcari.

PICARDIETA. f. d. *Picardigüela, malizuela*. Puerilis alacritas.

PICARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Picardia, província de Fransa. *Picardo*. Belgicus.

PICARESCH, CA. adj. Cosa de pícaros. *Picaresco*. Scurrilis.

PICARIA. f. PICARDIA.

PICARO, A. adj. Bergant, brivó, dolent. *Picaro*. Fraudulentus, furcifer. || Bellaco, solapat, trpasser. *Picaro*. Callidus, versutus. || Bèl-litre, espallifat, mal vestit. *Zarrapastroso*. Pannosus.

PICAROL. m. Cascabell gros, que's posa al coll dels animals. *Esquila*. Tintinnabulum, i. || met. La lléngua; com: tenir bon *PICAROL*. *Lengua*. Lingua, æ. || met. Qui parla molt ab impertinència y necceda. *Lenguaz, habladur, hablanchin*. Loquax.

TENIR BON PICAROL. fr. Parlar molt. *Tener buen pico*. Loquacem esse.

PICARSE. v. r. Se diu del cavall que s' alborota y cansa quan véu la euga. *Picarse*. Catulire penare agitari.

PICART. m. PICARDO.

PICASSAL. m. ter. MA DE MORTER.

PICASSA. f. aum. Pilon. Ingens labrum. || ter. DESTRAL.

PICAT, DA. p. p. *Picado*. || Dit de la sal. *Molido*. Molitus. || adj. Lo blat y altres grans que ha rosegat algun insecte. *Gorgojoso*. Gurguliosus. || Dit dels ous quant está per eixir lo poll. *Apitonado*. Punctus. || Dit de la roba per adorno. *Picado*. Scissus. || Dit del dibuix ó patró foradat ab agulla. *Picado*. Fodicatus. || Dit de la plata ó altre metall. *Batido*. Malleatus. || pl. fam. DINERS. || m. Se diu del caball que per haver conegut alguna euga li queda 'l vici de renillar quant véu altres cavalls, engas ó mulas, 's encen, y allarga la verga, y encara 's dirigeix á ella ab favor desobedient al caballer. *Picado*. Catulitus.

DONARSE PER PICAT. fr. Mostrarse ressentit. *Darse por ofendido*. Offensionem verbis exprimere.

PICATATXAS. m. Impertinent, qui en tot té que dir. *Impertinente*. Molestus.

PICH. m. Punt que's fá ab la ploma, pinzell, etc. *Punte*. Punctum, i. || cor. || Cop que's dona trucant á la porta. *Aldabada*. Forum pulsatio. || Lo senyal á manera de piga que tenen algunas cosas. *Pinta*. Macula æ. || La punta del sombrero apuntat. *Pico*. Rostrum, i, acumen, inis. || met. La sacúndia en lo parlar. *Pico*. Facundia, æ. || BECH. || **PICADA.** || ant. FIBLÓ. 2. || Lo forat que's fá ab la agulla, punxó en lo pergamí, paper, etc. *Picadura*. Punctura, æ. || Lo que resulta de dos cosas sólidas, com: *PICH* de campana. *Golpe*. Ictus, us. || **AVIS**, **SENTAL.** || ter. **VEGADA.** || **PUNT**, **INSTANT.**

PICH DE GALLINA. Herba; picapoll, espècie de corretjola. *Anaglide*. *Anagalis*, idis.

PICH DEL GALL EN L' OU. Piga com de sanch en lo blanch del ou de gallina. *Galladura*. Germen, inis.

PICH DEL SOL. La part del dia en que 'l sol pica ab més forsa. *Resistera del sol*. Solis æstus.

PICH DE VEROLA. 'L senyal que la verola deixa en la pell. *Hoyo*. Lacuna, æ.

Á **PICH.** m. adv. A punt, á perill. *A pique*. In discrimine.

Á **PICH** DE MARTELL. m. adv. Denota que alguna cosa està feta picant ab lo martell. A *golpe de martillo*. *Mallei ictu*. || S' aplica al metalls treballats á cop de martell. A *martillo*. *Malleatus*.

DE UN **PICH.** m. adv. De una vegada. *De una vez*. Semel.

DONAR **PICHES** Á LA PORTA. loc. *Picar*, donar cops. *Dar aldabadas*, *llamar*. Pulsare fores.

PICO. m. Discórdia, disgust ocasionat de alguna disputa. *Pique*. Offensio, exacerbatio, nis. || Trencat, respecte de quantitat entera ó principal. *Pico*. Minutio residua.

ANAR DE **PICO.** fr. ESTAR DE **PICADILLO**.

ANAR EN Á **PICO.** fr. Naufragar la embarcació. *Ir-se á pique*, *zozobrar*, *afondar*. Naufragium pati.

TIRAR Á **PICO.** fr. naut. Fér enfonzar ó sumergir á altre buch. *Echar á fondo*, *á pique*, *á perder*; *colar á fondo*, *á ojo*. Sumergo, demergo, is; navem deprimere.

PICÓ. m. Instrument de fusta gros y pesat, ample de baix que puja en disminució, y en la part superior se li posa un mànec de mitja cana de alt; serveix pera apretar la terra, pedras, etc. *Pison*. Tudes, itis.

PICOLA. f. Escoda petita de que usan los mestres de casas. *Piquetilla*. Parvi ligonis genus.

PICOLAR. v. a. Trinxar la carn. *Picar*. Minutim conficere.

PICOLAT, DA. p. p. *Picado*. Minutim concisus.

PICONA. f. QUEBA. 2.

PICONAR. v. a. Apretar ab lo picó. *Apisonar*. Coæquo, as.

PICONAT, DA. p. p. *Apisonado*. Coæquatus.

PICOR. f. Pruitja, coissó, frisansa. *Comezon*, *picazon*, *prurito*. Prurigo, inis, pruritus, us. || Sa-

bor ó gust picant que tenen algunas cosas. *Proinde*. Acrimonia, æ. || met. Diagust, neguit. *Picazon*. Ira, molestia, æ.

DONAR Ó **VÉR** **PICOR.** fr. Donar pruitja. *Dar picazon*. Prurio, is. || **PICAR.**

PICÓREA. f. Robo dels soldats en camp enemich. *Pecórea*. Populatio, nis. || Diversió que's pren eixint al camp. *Pecórea*. Divagatio, nis.

VÉR **PICÓREA.** fr. Devastar los camps del enemich. *Talar*, *pecorear*. Hostiles agros populare, depopulare.

PICORETA. f. d. *Prurito*. Prurigo, inis.

PICÓREYA. f. **PICÓREA.**

PICOSSADA. f. **DINERAL.**

PICOT. m. Aucell. **PIGOT.** || **MAGALL.**

PICOTA. f. **SAYAL**, **SARGIL.** || Forca de pedra pera exposar los caps dels sentenciats. *Picota*. Lapidæ furca ad capita morte mulctati exponenda.

PICOTADA. f. *Picada*, *becarrada*, cop de bech. *Picotada*, *picotazo*. Rostri ictus.

PICOTEJAR. v. a. *Picar*, donar picadas ab lo bech. *Picotejar*, *picar*. Rostro ferire, pavire. || met. Ofèndrer ab paraulas. *Picar*. Dioteriis perstringere. || v. r. Renyir entre sí, dientse paraulas picants. *Picotearse*. Rixari verbis.

PICOTEJAT, DA. p. p. *Picoteado*. Rostro ictus.

PICOTÍ. m. Mesura de grans, y es la quarta part de un quartá. *Picotin*. Quadrans, tis.

PICOTILLA. m. Porció de mercaderias, que algun particular no comerciant porta á índias per són despaig. *Ancheta*. Tenue commercium. || Porció de género que's permet á un particular quant s' embarca. *Pacotilla*. Tenue commercium. || ant. Porció de mercaderias que'ls mariners y oficials podian embarcar de són compte sens pagar nólit fins lo valor de són salari en aquell viatge. *Pacotilla*. Tenue commercium.

PICURIANS. m. pl. Sequaces de Epicuro. *Epicureos*. Epicurei, orum.

PICURUS. m. ant. Epicuro filosof estóich. *Epicuro*. Epicurus, i.

PIDO. m. met. fam. **DEMANA.**

JUGAR Á **PIDO.** fr. met. fam. **DEMANAR.**

PIDOLADOR, A. m. y f. **PIDOLAYRE.**

PIDOLAR. v. a. **DEMANAR**, **MENDICAR.**

PIDOLAYRE. m. Qui demana molt y contínuament. *Pedidor*, *pedigon*, *pedigüño*, *pidon*. Petax, acis.

PIENSO. m. **PINSO.**

PIÉRIDES. f. pl. mit. Las nou fillas de Piero, que havent desafiá á las musas á cantar, y vensudas, per dictámen de las ninfas foren convertidas en garsas. *Pierides*. Pierides, um.

PIETAT. f. Virtut que mou á servir y honrar á Déu, als pares y á la patria. *Piedad*. *Pietas*, atis. || Llástima, commiseració. *Piedad*. *Clementia*, misericordia, æ. || Los actes de dita virtut. *Piedad*. *Pietas*, atis.

PIFANO. m. ter. **BLAT** DE **MORO.**

PIFANO. m. **PIFAR.**

PÍFIA. (ANÀRSEN À LA) fr. Malmétrerse, mal-lograr-se alguna cosa. *Llevar-se la trampa.* Operam et imperium perdi. || f. Cop en fals que's dóna ab lo taco en la bola en lo joch de billar y truchs. *Pífa.* Debilis ictus. || Qualsevol cop en fals que algú dóna, falta ó equivocació que comet ó erro ridícul, etc. *Pífa.* Gravis error.

PÉR PÍFIA. fr. met. Error en lo que no's deuria, donar un cop en fals. *Hacer pífa.* Errare.

PÍFRE. m. Instrument militar que serveix en la infanteria acompanyat ab lo tambor. Es una petita flauta de molt sonora y aguda ven, que's toca atravesada. *Pífano, pífaro.* Bellica, militaris fistula. || Qui toca dit instrument. *Pífano, pífaro.* Fistulator, is.

PÍGA. f. Taca petita que sól surtir en lo cús especialment de la cara. *Peca, Pinta.* Macula, lentícula, æ. || Taca natural en qualsevol part del cos. *Lumar.* Nævus, i.

SENYALAR PIGAS. fr. Haverhi perill de succehir algun mal. *Traer vigilia.* Periculum imminere.

PÍGALLAT, DA. adj. ter. MATINAT.

PÍGALLO. m. Noy ó noya que acompanya al cego. *Destron, lazarillo, gomecillo.* Cæci ductor.

PÍGALLÓS, A. adj. y

PÍGARDÓS, A. adj. ant. y

PÍGAT, DA. adj. Qui té pigas. *Pecoso.* Lentiginosus. || VEROLÓS. || Lo que es de un color barrejat de pichs ó taquetes. *Graneado, pintojo.* Maculis distinctus.

PÍGER. m. Eyna de tarrissa ó metall ab una ansa. *Jarro.* Urceus, caveus, i.

PÍGMEU, A. adj. Nano, de baixa estatura. *Pigmeo.* Pigmeus.

PÍGNORACIÓ. f. ant. EMPENTORAMENT.

PÍGNORATICI. adj. far. HIPOTECAT, EMPENYAT. || Lo que inclou ó's refereix á prenda ó hipoteca. *Pignoraticio.* Pignoratitius.

PÍGNÓSTICH. adj. med. Propi pera condensar y refrescar los humors. *Pignóstico.* Pignosticus.

PÍGOT. m. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, clapat de negre y blanch, ménos la nuca y la part inferior de la cua, que són de color encarnat. S'alimenta de insectes que trau de entre la pell dels arbres ab lo bech. *Picamaderos, pico.* Picus major.

PÍGOT DE MARS. Aucell de unas sis polzadas de llarch, negre ab tacas blancas y una de vermella en lo comensament de la cua, y un monyo vermell en lo cap. S'alimenta del insectes dels fems. *Pica-puerco.* Picus medius.

PÍGOT MENOR. Aucell de sis polzadas de llarch, clapat de blanch y negre, ab lo comensament de la cua pendró, y l' cim del lloç rogench. S'alimenta dels insectes que's crien en los arbres. *Pipo.* Picus minor.

PÍGOTA. f. VEROLA. || Borrugueta. granet que fan las fullas de algunas plantas. *Verdegullo.* Tu-

berculus, i. || Verola en lo bestiar. *Morriña.* In pecudibus variola.

PÍGOTÓS, A. adj. Verolós. *Virolento.* Papulis laborans.

PÍGRE. adj. Peresós. *Pigre.* Piger.

PÍGRÍCIA. f. p. u. Peresa. *Pigricia.* Pigritia, æ.

PÍGUETA. f. d. Pintilla. Levis macula.

PÍSSIM, A. adj. sub. *Píssimo.* Piissimus.

PÍJORAR. v. n. y derivats. PITJORAR.

PÍLA. f. Munt. *Monton, pila.* Cumulus, acervus, i. || Agregat, multitut de cosas. *Monton.* Turba, æ, cumulus, i. || ant. PICA. || PILAR. || met. Tot lo que per sa abundància es difícil de contar. *Monton.* Cumulus, i. || PILA. f. ter. Entre carbonayres la del carbó pera cremar. *Pila.* Cumulus.

PILA DE BATEJAR. ant. FONTS BAPTISMALS.

PILA DE HERBA. GARBA.

PILA DE LLENTA. CLAPER.

PILA DE TERRA. *Monton de tierra.* Grumus, i.

À PILAS. m. adv. A pilots, á munts. *A gravel, á montones.* Acervatim, cumulatim.

ULL DE PILA. Entre carbonayres lo forat del mitj de la pila del carbó ó llenya pera ferlo. *Ojo de pila.* Cratera.

PILAR. m. Columna de pedra ó altra matéria semblant. *Pilar.* Columna, pila, æ. || Cos sólit de una pesa, llarch y rodó. *Pilar.* Cilindrus, i. || Columna arrimada á una paret pera afirmar-la. *Pilar, contracolumna, apoyo.* Anteris, idis. || Cilindro de pedra ahont se posan los caps dels ajusticiats ó ls reos á la vergonya. *Picota.* Capitalis cippus. || PAL. || met. L' home ferm y constant en sostenir una cosa. *Roca.* Rupes, is. || PILASTRA. || PEU DE LLIT. || pl. Joch de noys posantse quatre ó més de espalllas als pilars, reons ó altres llochs senyalats, de modo que s'ocupan tots, quedant un noy sèns puesto; tots los que'n tenen passen promiscuament de uns á altres, y l'empenyo del qui está sèns puesto es arribar al pilar abans que'l qui'l va á pèndrer, y péga quedantse al mitj lo qui no troba puesto. *Arrepásate acá, compadre; las cuatro esquinas.* Ludus puerorum quo locum vacuum unusquisque occupare intendit. || GUARDARODAS. || m. min. L' espay de dos ó tres camas del cos de la veta, que's deixa de metalls entre pou y pou. *Pilar.* Metalli venæ spatium.

PILARET. m. d. *Pilarejo.* Columnella, æ.

PILASTRA. f. Pilar ó columna quadrada. *Pilastro.* Parastatica, parastata, æ. || Cada una de las que'ls grechs posaven en los ánguls de las fatxadas de un género de temples. *Anta.* Pila, æ. || Lo pilar que en las columnatas sól posarse á més de la columna y arrimat á ella, damunt del qual carrega immediatament l' arch, *Parástade.* Parastades, is.

PILASTRASSA. f. aum. *Pilastron.* Magna columna.

PILASTRETA. f. d. *Pilastrilla.* Quadrata columella.

PILASTRO. m. PILASTRA.

PILATER. m. Bataner que assisteix a la pila ó noch pera enfortir los panyos. *Pilatero.* Tundens in folonio. || Lo qui cuyda de las pilas en los molins de paper. *Pilato.* o. *Pilarum curator.*

PÍLEO. m. Espécie de sombrero ó gorra que entre 'ls romans portaven los homes llibres y que posavan als esclaus en senyal de llibertat quant la lo-gravan. *Pileo.* *Pileus*, ei. || **CAPELLO.** 1.

PILETA. f. d. Muntet. *Montoncillo.* *Parvus acervus.*

PILEUTO. m. Espécie de cotxes ab dos rodas que usavan las damas romanas. *Pileuto.* *Pilentus* de *pilus*, perque estava cubert de pells ab llana.

PILLA. f. **PILLATJE.**

PILLADA. f. Acció vil, pròpia de un pillo. *Pi-llada.* *Nequitia*, æ. || **BRIVONADA.** || Acció y efecte de pillar. *Tiro.* *Furtum*, i. || Robo fét ab astúcia y dissimulo. *Sonsaca*, *sonsacamiento.* *Calida extorsio.*

PILLAR. v. a. Robar, saquejar. *Pillar.* *Præ-do*, as.

PILLARDÁS. m. Qui es gran y gros. *Nozon*, *moceton.* *Procerus* ac *torosus adolescens.* || GENT DE ARMAS. || MOSSO DE ESCUADRA.

PILLART. m. **PILLARDÁS.** || ant. Sirvent que á més del patge seguia al cavaller en las batallas y cuidava de recullir las despulles dels vensuts. *Sirviante.* *Famulus*, i.

PILLAT, DA p. p. *Pillado.* *Prædatus.*

PILLATGE. m. Robo, la acció de pillar. *Pilla-je.* *Præda*, æ.

PILLO, A. adj. fam. Brivó, pícaro, bergant. *Pillo.* *Valer*, vilis.

PILMA. f. **BISMA, CATAPLASMA.**

PILÓ. m. Tros de fusta gros ahont se talla la carn. *Tajon*, *tajo*, *tajadero.* *Stipes*, itis. || Lo contrapés de la romana. || *Pilon.* *Equipondium*. ii. || ter. soca. 2. || Pessa de fusta quadrada ab un vuyt en lo mitj que serveix als sabaters pera amotillar la sola. *Huevo.* *Ligneum sutoribus deserviens cavum.* || Pa de sucre pres y amotllat en figura quasi cónica. *Pilon.* *Sacchari conus.* || Lo de sucre que en los ingenis ó fábricas se fá del such de la canya més purificat. *Catite.* *Conus sacchareus purior.* || La pila de verema trepitjada que's posa sobre 'l banch de la prempsa pera exprémerla. *Pié*, *pilon.* *Acervus*, i. || Cada una de las pessas de fusta en figura paralelógrama, que's posa sobre la cubertora, sobre la qual carrega la guia, y sobre aquesta 'l caragol pera prempsar la verema. *Pilon.* *Tignum ad vendemiam in prælo premeñdam.* || **PATIBUL.**

DONAR EN MITJ DEL PILÓ. fr. ant. *Dar en el blanco*, *en el hito*, *en el quid*, *en el punto*, *en el chiste*, etc. *Scopum attingere.*

PILONÁS. m. aum. *Tajon.* *Grandior palus la-nionius.*

PILOT. m. Patró que governa una nau. *Piloto.* *Navis gubernator.* || **PILOTETA.** || La matèria que regularment s'uneix en figura rodona, com: **PILOT** de

cera. *Peloton.* *Congeries*, ei. || **MUNT, PILA.** || Escamot. *Peloton.* *Turba*, æ. || Porció de cabells embu-llats. *Peloton.* *Pilorum globus.* || Multitud de cosas sens orde. *Monton*, *hacina*, *acervo.* *Acervus*, i. || ant. **GUIA.**

PILOT DE FALLA. Munt de palla sencera que's guarda pera las bèstias en ivern. *Balagar.* *Fœni strues.* || **SERRA.** 9.

PILOTA. f. Bola de llana ó altra cosa apretada ab fil y ferrada de cuyro ó altra cosa, y serveix pera jugar. *Pelota.* *Pila*, æ. || La bala ab que's carregan las escopetas y altrás armas de foch. *Pelota.* *Globus tormentarius.* || Lo joch que's fá ab la pilota. *Pelota.* *Sphæromachia*, æ. || La que's fá de pa, carn trinxada y altres ingredients. *Pelota.* *Offa*, æ. || pl. Entre estampers. **BALAS.**

PILOTA DE COURRE. Círcul de ferro, bronze ó fusta, y regularment de pedra de la figura de un plat, ab que 'ls joves romans exercitavan sas forsas, tirant-lo ab una corretja al ayre, ó á llarga distància, voltant lo brás com en lo mandró, pera donarli major impuls; guanyava 'l qui'l feya anar més prop del terme senyalat. *Disco.* *Discus*, i.

PILOTA GENOBISCA. Pilota petita y dura ab que jugavan los romans posats en triángul, tirantsela de un á altre. *Pelota triangular.* *Pila triangularis.*

PILOTA DE VENT. La que's fá de una busa plena de ayre. *Pelota de viento.* *Folliculus*, i, *foliis*, is.

ANÀRSEN TOT EN PILOTAS Y MARXADORS. fr. met. Anàrsen tota la utilitat de alguna cosa en los gas-tos pera conseguirla. *Irre en pelotas y juzgados.* *Quidquid lucri sperabatur expensis absumi.*

FÉR ANAR COM UNA PILOTA Y JUGAR Á PILOTA AB ALGÚ. fr. met. Ferlo anar y venir inútilment, portar-lo enganyat. *Jugar á la pelota; traer á alguno como palillo de suplicaciones ó de barquillero; llevar á alguno al pilon, traer al pelotero.* *Alicui*, ali-quem, in aliquem, in aliquo *merosis verbis illu-dere.*

NO TOCAR PILOTA. fr. No acertar en res de lo que's tracta. *No dar palotada.* *Prorsus aberrare.*

PENJAR LA PILOTA. fr. Ferla quedar jugant en al-gun balcó, tenlada, etc. *Calar la pelota.* *Pilam in tectis jacere.*

TORNAR LA PILOTA Á JOCH. fr. Impugnar, rebàtrer las rahons de altre. *Volver ó rechazar la pelota; tener quien se las mulla; encontrar Sancho con su ro-cia.* *Fabulus in fannium incidit.*

PILOTADA. f. Cop de pilota. *Pelotazo.* *Pilæ*, ictus.

PILOTELLAR. v. n. **PILOTEJAR.**

PILOTAM. m. Conjunt de pilotas. *Peloteria.* *Pilarum copia.*

PILOTASSA. f. aum. *Peloton.* *Magna pila.*

PILOTATGE. m. Ofici, ciència ó art del pilot. *Pilotaje.* *Navarchi ars.* || Dret en alguns ports ó en-tradas de rius ahont se necessitan los práctichs pera seguretat. *Pilotaje.* *Portorii genus.*

PILOTEJAR. v. n. Jugar á pilota per diverti-

ment. *Pilotear*, jugar á las bonicas. *Ultrò citròque pilam libèrè jacere*. || v. r. met. Altercar, renyir dos ó més personas entre sí. *Pelotearse*. Contendere, rixari.

PILOTER. m. Qui té per ofici fér pilotas. *Pelotero*. *Pilarum artifex*. || ESCARABAT HERDER.

PILOTET. f. d. *Pelotilla*. *Globulus*, i.

PILOTETA. f. d. *Pelotica*, illa, its. *Pitula*, *sphærule*, æ.

PILOTÍ. m. Jove que's dedica á la carrera del pilotatge, y serveix en los vaixells de guerra com ajudant dels pilots. *Pilotin*. *Navarchus tiro*.

PILOTILLA. f. MANDONGUILLA.

PIMENTERA. f. PEBRERA.

PIMENTÓ. m. PEBROT.

PIMENTONAR. m. tert. PEBROTENAR.

PIMENTONERA. f. PEBROTERA.

PIMENTONET. m. d. PEBROTET.

PIMPARAT, DA. adj. PIMPARAT.

PIMPINELLA Y PIMPINILLA. f. PAMPINELLA.

PIMPOLL. m. ant. Brot, lluch, grífol. *Pimpollo*. *Pullulus*, i.

PINACLE. m. Cúpula, la part superior y més alta de algun temple ó edifici magnífich. *Pindculo*. *Pinaculum*, i. || arquít. Dosseret sens cúpula. *Doselete*. || TABERNACLE.

PINAL Y PINAR. m. PINEDA.

PINATELL. m. d. de pi. *Pinito*. *Parva pinus*. || PINENCH.

PINCES Y PINGETAS. f. pl. PINSAS.

PINCO. m. Embarcació de cárrech, las dimensions de la qual s'engrandeixen més en la bodega, pera que hi capian més géneros. *Pingüe*. *Onerarius lembus*.

PÍNDOLA. f. Boleta composta de vários medicaments. *Pildora*. *Pitula*, æ, *scatapolium*, ii. || met. Mala nova, pesar. *Pildora*. *Infustus*, *molestus nuntius*.

PINEDA. f. Pinar, bosch de pins. *Pinal*, *pinar*. *Pinetum*, i.

PINENCH. m. Bolet que's cria prop dels pins. *Miccolo*. *Fungus*, i.

PINGELL. m. Herba ramosa, las fullas de la qual són á manera de cor, la flor groga, y la cama de dos peus de alta. *Cari*, *hipérico*, *corazoncillo*. *Corium hipericon*.

PINGÜE. adj. Grás, greixós. *Pingüe*. *Pingue-dineus*, *pinguis*. || Abundant, fértil. *Pingüe*. *Pinguis*.

PINGÜEMENT. adv. m. ABUNDANTMENT.

PINSÁ. m. Aucell de quatre á cinch polzadas. de llarch y molt comú en tota Europa; té las alas negras ab las plomas llargas ribetejadas de blanch, lo llom pardo, 'l ventre blanch, lo cap y coll claps de roig, las potas negras, lo llom en lo mascle rojench, y en la femella blanch; s'alimenta de insectes y canta especialment en los dematins. *Pinzon*. *Colebs fringilla*.

NO MENJAR PER UN PINSÁ. loc. Sér molt poch menjador. *No come mas que un gorrión*. *Penè quod vix aviculæ sufficit*, edit.

PINSAS. f. pl. Instrument de ferro á modo de unas estanalletas suaus, de que se serveixen los cirurgians pera posar y tráurer las desfilas y altres cosas; y també s'usa de ellas pera agarrar cosas menudas, y pera netejar la llana. *Pinzas*. *Vulsella*, æ.

PINSETAS. f. pl. PINSAS.

PINSO. m. Porció de gra que's dona á las cabalcaduras. *Pienso*. *Pabulum*, i. || pl. fam. Picats, diners. *Pecunia*. *Pecunia*, æ.

PINSOT. m. náut. Lo pal del timó. *Piazote*. *Navis gubernaculo affixus palus*.

PINTA. f. Instrument de fusta, marfil, etc. compost de moltas puas espessas ab que's neteja y compon lo cabell. *Peine*. *Pecten*, inis. || La arquejada que usan las donas pera assegurar lo pentinat, y á vegadas pera adorno. *Peineta*. *Pectens incurvus*. || senyal que tenen las cartas en los extrems ántes de descobrirlas; las de oros tenen una ralla, las copas dos, las espasas tres, y 'ls bastos quatre. *Pinta*. *Pictæ chartæ signum*. || PINTRE. || FORAÓ. || Taca ó clapa en la pell dels animals. *Pinta*. *Macula*, æ. || Mesura de Fransa. *Pinta*. *Semicongius*, ii. || met. La senyal ó mostra exterior ab que's coneix la qualitat de las cosas. *Pinta*. *Signum*, i, species, ei.

PINTA DE VÉNUS. ÁGUILA DE PASTOR.

PINTALLENENERA. La de puas finas y espessas pera tráurer las llémenas. *Lendrerá*. *Spissior pecten*.

CONÈIXER PER LA PINTA. fr. Conèixer per algun senyal. *Sacar por la pinta*. É signo dignoscere. || En alguns jochs de cartas enganyar per haver vist la pinta que vé detrás de una altra trahentne una sense descobrir aquella. *Traspintar*. *Chartam signo conjectatam fallere*.

SOBRE PINTA. m. adv. Per damunt del cabell, sens afonar molt: se diu quant se talla. *Sobre peine*. *Supra pecten*. || met. Lleugerament, sens especial reflexió y cuydado. *Sobre peine*. *Perfunctoriè*.

PINTABARRETS. m. fam. Home de poca importància. *Chisgavavis*. *Homuncio*, *ardelio*.

PINTACILA. f. CADARNERA.

PINTADOR. m. En las fábricas de indianas qui estampa 'ls dibuixos en las robas. *Pintador*, *fabricante de estampados*, *estampador*. *Telam coloribus variegans*.

PINTADURA. f. AVEYT.

PINTAMONA. m. Pintor de poca habilitat. *Pintamonas*. *Ridiculus pictor*.

PINTANAR. v. a. ant. Compóndrer, assear. *Aliñar*, *ataviar*, *asear*. *Como*, is. || ant. PENTINAR.

PINTAR. v. a. Representar, figurar ab colors y líneas las cosas. *Pintar*. *Simulo*, as. || Donar un sol color á alguna cosa, com: á una porta, etc. *Dar de color*; *pintar*. *Coloro*, as. || met. Descriure de paraula ó per escrit. *Pintar*. *Depingo*, is. || met. Imaginar á són arbitri, fingir en la imaginació á

mida de son gust. *Pintar*. Pro suo arbitrio imaginari, fingere. || Ponderar, exagerar. *Pintar*. Amplifico, as. || Comensar á mostrarse la qualitat bona ó mala de alguna cosa. *Pintar*. Signum, specimen dare. || *AFIXAR*. || Posar coloret á la cara. També s'usa com recíproch. *Arrebolar*. Fuco, as. || Posar á alguna cosa del color roig dels núvols ferits pels raigs del sol. *Arrebolar*. Purpurisso tingere. || Estampar los dibuixos en las rodas per medi dels motllos. *Estampar*. Impressis coloribus variegare. || v. n. Posar las plumas los aucells. *Emplumecer*, *emplumar*. Plumo, as, plumesco, is. || Comensar á madurar los rahims. *Embarar*, *pintar*. Maturesco, is. || Anar, presentarse bè ó mal. *Ir*, *presentarse*, *pintar*; *dar señal*, *tener buen ó mal aspecto*. Bené aut malè se habere.

PINTAR AB FERRO CALENT. fr. *Pintar al encausto*. Encaustico veruculo pingere.

PINTAR AL FRESCH. fr. *Pintar una paret luego de acabarse de arrebossar*. *Pintar al fresco*. Tectorio udo colores induere.

PINTAR AL NATURAL. fr. *Pintar segons la naturalesa*. *Pintar al natural*. Aliquid ad naturam aptare.

PINTAR AL OLI. fr. *Pintar ab olis dessecants*. *Pintar al óleo ó al ólio*. Oleario pigmentum, oleariis coloribus pingere.

PINTAR COM VOLER. fr. Explica que algú sense fonamen, ni fermesa s' adula 'l gust, persuadintse de que alguna cosa tindrà l'efecte que ell se figura y li convé. *Pintar como querer*. Ad placitum depingere.

SEGONS COM PINTE Ó COM PINTARÁ. exp. fam. Explica que en algunas cosas debem esperar lo que succehirá pera arreglar nostra conducta. *Conforme diere el dado*. Ad tempus consilium capiam.

PINTAT, DA. p. p. *Pintado*. Pictus. || **CONSEBLANT.** || Lo que naturalment está matisat de vários colors. *Pintado*. Versicolor. || pl. Robas pintadas. *Estampados*, *pintados*. Telæ depictæ.

AL MÉS PINTAT. loc. Significa lo mateix que al més sabi, prudent ó experimentat. *Al mas pintado*. Excellentiori, præstantiori.

ENCARA QUE FOS PINTAT. exp. Denota la vivesa de alguna cosa. *Aunque fuese pintado*. Vivis coloribus expressus.

VENIR Ó CÀUBER PINTAT. fr. met. Adaptarse, venir molt bè. *Venir pintado*. Aptissimè quadrare.

PINTE. m. Instrument compost de puas pera pentinar ó rastellar lo cànem. *Rastrillo*. Prænum, i. || Carda, palmás de cardar llana. *Peine*. Ferreus, hamatus pecten. || Instrument llarch de fusta ab puas de canya ó cer que's posa en la caixa, y l'usan los teixidors pera apretar lo teixit á cada passada de llansadora. *Peine*. Pecten, inis. || **LLISSOS.** || **PINTA.** 1. 2. || Instrument en los telers de llens. *Canal*. Pecten inis.

PINTOR. m. Qui professa ó exercita l'art de la pintura. *Pintor*. Pictor, is.

PINTOR AL FRESCH. Lo qui particularment se de-

dica á pintar las parets acabadas de arrebossar. *Fresquista*. Recentis albari, parietum pictor.

PINTOR DE MINIATURA. Qui's dedica principalment á pintar de miniatura. *Miniaturista*. Delicatis punctis picturam exarans.

PINTOR DE TREMP Ó DE TREMPA. 'L qui pinta al tremp. *Templista*. Qui glutinosa pictura depingit.

PINTORESCH, CA. adj. S'aplica á las cosas que presentan una imatge bisarra y digna de sér pintada. *Pintoresco*, *pictórico*. Pictoricus.

PINTURA. f. Art lliberal que imita las proporcions de la naturalesa. *Pintura*. Pictura, æ. || Lo quadro, tauló ó lámina pintada. *Pintura*. Pictura, tabula, æ. || Lo color ó material ab que's pinta. *Color*. Pigmentum, i. || La descripció ó narració de alguna cosa de paraula ó per escrit. *Pintura*. Descriptio, nis.

PINTURA AL FRESCH. La feta ab sola aygua y 'ls colors ab la virtut atractiva del estuch fresch que cubre la superfície ahont se pinta. *Pintura al fresco*. Super recens albarium pictura.

PINTURA AL OLI. La feta ab olis ressecants ab unió, fermesa y hermosura sobre qualsevol matèria. *Pintura al óleo ó al ólio*. Olearia pictura.

PINTURA AL TREMP Ó TREMPA. La que's fá ab los colors liquidats ab ayguacuyt, goma ó cosa semblant. *Pintura al temple*. Glutinis ope peracta pictura.

PINTURA BORDADA. La que imita la naturalesa ab sedas de vários colors, mediant la agulla sobre superfície teixida. *Pintura bordada*. Phrygionio opere pictura.

PINTURA DE AYGUADA. La que's fá sobre llens blanch y prim, mullantla pel revés ab aygua natural, y sèns més blanch que'l de la superfície. *Pintura de aguazo*, ó *aguada*. Aquatilis pictura.

PINTURA DE VÉNUS. herba. AGULLA DE PASTOR.

PINTURA EN MINIATURA. Pintura sobre vitela, imitant lo clar y obscur ab punts y no extés. *Pintura en miniatura*. Pictura miniata.

PINTURA IL·LUMINADA. La que té tots los colors corresponents. *Pintura iluminada*. Variis coloribus distincta pictura.

PINTURA PLANA. La que no té adornos. *Pintura llana*. Plana ac jacens pictura; nullius emineantis ductus pictura.

PINTURA RIDÍCULA. CARICATURA.

NO PODER VÉUREN Á ALGÚ EN PINTURA. fr. Aborrrirlo de modo que ofen lo véurerlo ú oirlo. *No poder ver á uno pintado*. Odio aliquem prosequi.

SÉR UNA PINTURA. fr. met. Se diu en alabansa de una cara bonica. *Ser un serafin*. Perpulchrum esse.

PÍNULA. f. Pessa elevada sobre la dioptra ab un foradet pera dirigir la vista. *Pinula*. Pinnula, æ.

PINXO. m. fam. GUAPE, MATANEROS.

PINYA. f. Lo fruyt del pi, en forma de xiprer que conté la llavor dita pinyó. *Piña*. Zamia, pinex, æ. || náut. Espécie de nus teixit que's fá en l'ex-

trem de un cap ab sos cordons, pera assegurarlo per aquesta part en forat, argolla, etc. Hi ha pinya senzilla, doble, de acollador, de capó, etc. *Piña*. Intexus nodus. || fam. COM DE PUNT.

PINYA DE INDIAS. Planta anyal de uns tres peus de alt, de fullas llargues y espinosas, que acaban ab punta forta; las flors violadas; fruyt semblant al del pi, molsut y grogueach, y quant está madur fá bon olor y es molt gustós: té 'l mateix nom de la planta. *Anana, granas, Ananas*, æ.

AGAFAR Ó TENIR LA PINYA. fr. fam. AGAFAR LO GAT.

PINYATELL. m. PINENCH.

PINYÓ. m. La llavor del pi; es un gra blanch, cubert de una pelleta rogenca tancat en una esclafella dura. *Piñon*. *Pinearum nucleus*. || pl. fam. Diner. *Monises, mosca, moga*. *Pecunia*, æ.

PARTIRSE UN PINYÓ. fr. Sér molt amichs. *No haber pan partido; morder en un confite*. Intima familiaritate conjungi.

VÓL PINTONS PELATS, Ó NO VÓL SINÓ PINTONS PELATS. loc. met. Denota que algú vól las conveniencies sens treball. *Eso quiere la mona piñoncitos mondados*. Interiora nucis deteraque simis optat.

PINYOL. m. La part interior y més compacta de algunas fruytas ahont está la llavor. *Hueso, cueso*. *Nucleus, lignum*, i. || met. ULLAL, CAIXAL Ó DENT. || La pedra introduhida per descuyt en la rajola ó teula que 's converteix en cals al cóurerse. *Caliche*. Lateri immistus calculus.

REGANYAR LO PINTOL. fr. met. Resistir oposant la forsa á la violència. *Mostrar colmillos, el estuche*. Vim vi repellere. || fr. met. familiarissima. Amostar lo cul per algun forat de la roba. *Amostrar, ensañar el culo*. Culum detrita veste ostendere. || Renyar. *Regañar*. Delitigo, as.

TRAURER LO PINTOL DEL CORÓ. fr. Apartar la brossa de la llavor. *Aligar, despepitar*. Gossypii lanuginem à semine divellere.

PINYOLA Ó PINYOLADA. fr. Lo que queda de las olivas després de moltes y premsadas. *Hojuela, terron, borajo, y bonijo* p. And. y *cospillo, samsa*, p. Ar. Detritum oleæ os. || Lo pinyol molt que 's trau net de las bassas de oli, que posat á assecar es molt estimat pera 'ls brasers, etc., perque fá molt bon caliu, y no despedeix fum. *Herraj, erraj*. Contritum oleæ et in carbonem, redactum os.

PINYOLET. m. d. *Huesecito, ico, illo*. Parvus nucleus.

PINYONADA. f. Menjada de pinyons, ó salsa ab ells. *Piñonate*. Nuclei pineæ salsamentum.

PINYONET. m. d. *Piñoncillo*. Parvus pineus, nucleus.

PINZELL. m. La ploma de escriurer ab uns pels fins subjectes ab lo canó pera assentar suau y lleugerament los colors. *Pincel*. Peniculus, penicillus, i. || náut. Pal llarch ab una escombreta pera donar quitra als costats y pals de la nau. *Pinosel*. Nauticus peniculus. || Escombreta de pol lligada

á un pal ó canya pera emblanquinar. *Brecken*. Penicillum, i. || suñi. || Se pren pel mateix pintor. *Pincel*. Pictor, is. || Escombreta de cerdas lligadas al extrem de un bastonet. *Sedera*. Sotarum penicillus.

PINZELLADA. f. Rasgo de pinzell. *Pincelada*. Penicilli ductus. || Cop donat á algú ab lo pinzell. *Pincelazo*. Penicilli ictus.

DONAR LA ÚLTIMA PINZELLADA. fr. met. DONAR LA ÚLTIMA MA.

PINZELLAS. m. aum. *Pincelote*. Major peniculus.

PINZELLET. m. d. *Pincelillo*. Parvus peniculus.

PIO, A. adj. Piados, devot, religiós. *Pio*. Religiosus, pius. || Benigne, misericordiós, compassiu. *Pio*. Clemens, pius. || S' aplica als caballs, burros, canaris y altres animals clapats de diferents colors. *Pio*. Maculosus. || m. n. p. de home. *Pio*. Pius, ii.

PIPA. f. Bòta, carretell pera posar licors. *Pipa*. Dolium cadus. || Instrument pera fumar, compost de una cassoleta en que 's posa 'l tabaco y foch, y un foradet interior en lo qual s' encaixa un canonet, per medi del qual lo fumador xucla 'l fum del tabaco. *Pipa*. Siphon, is, syrinx, gis. || Pisa fina y llustrosa. *Loza*. Vitreo operimento linita vasa.

UMPLIR LA PIPA. fr. met. fam. Enfadar, irritar. *Hacer subir la mostaza á las narices*. Irritare, exacerbare.

PIPADA. f. La porció de tabaco que cap en la pipa, y 's fuma de una vegada. *Fumarada*. Tabacci porcio fumaria.

NO VALER UNA PIPADA DE TABACO. fr. Se desprecia una cosa per inútil ó de ningun valor. *No valer un pito; ser cosa de ménos valer*. Nihili æstimandum esse.

PIPAR. v. n. Fumar ab pipa. *Pipar*. Tabacci fumum excipere.

PIPAROT. m. Cop que 's dona al nas. *Papirote*. Talitrum, i.

PIPELLAS. f. ter. Palpebrés. *Párpados*. Palpebra.

PIPIÁ. m. Guisat de moltó, gallina, gallindi, tocino gras y ametllas picadas: s' assahona ab pebre picat y espécies fines; s' usa en Indias. *Pipian*. Indicum ex amygdalis pinsis carnibus et lardo condimentum.

PIPIDA. f. PEPIDA.

PIPIRIGALL. m. Planta que trau de la arrel vários brins de uns tres pams de llarch, que s' alsan poch, y están vestits de fullas llargues compostes de altrás petites ovaladas. Fá las flors bermelles y en espiga, y 'l fruyt está tot cubert de espinas. Serveix pera aliment del bestiar. *Pipirigallo, esparceta*. Hedisarum onobrychia.

PIQUE. m. PERILL.

ANÀRSEN Á PIQUE. fr. ant. ANÀRSEN Á PICO.

PIQUER. m. Soldat armat ab pica. *Piquero*. Doryphorus, hastatus, i.

PIQUET. m. mil. Cert número de soldats que trahunen de las companyias, y están previnguts per si s' ofereix alguna operació. *Piquete.* Militum manipulus, manus. || *ESTACA, PUNTAL.*

PIQUETA. f. d. Pica petita pera posar aygua beneyta. *Pileta, pilica.* Lustralis aquæ labellum.

PIQUETE. m. PUNTILLA.

PIRA. f. Foguera pera cremar los cadàvers. *Pira.* Pyra, æ.

PIRÀGUAS. f. pl. herba. VIDALBA.

PIRÀMIDA. f. *PIRÀMIDE.*

PIRAMIDAL. adj. Qualsevol cosa feta en figura de piràmide. *Piramidal.* Pyramidatus, pyramidalis.

PIRAMIDALMENT. adv. m. En forma de piràmide. *Piramidalmente.* Pyramidis instar.

PIRÀMIDE. f. geom. Un cos polledro que té per basa un polígon qualsevol, y sas caras laterals són triànguls que tenen un vèrtice comú anomenat cúspide, y segons lo número dels costats de la basa se anomena triangular, quadrangular, pentagonal, poligonal. *Piràmide.* Pyramis, idis. || La pedra piramidal posada en lo cim de un edifici. *Pastial.* Fastigium, ii.

PIRÀMIDE CÓNICA. 'L cono per las emblansa que té ab la piràmide. *Piràmide cónica.* Conica pyramis.

PIRÀMIDE IRREGULAR. Aquella en que no's verifica las circunstàncies de la regular. *Piràmide irregular.* Irregularis pyramis.

PIRÀMIDE ÒPTICA. La compresa dels raigs òptics principals, que té per basa al objecte, y per punta al centre de qualsevol dels ulls. *Piràmide optica.* Optica pyramis.

PIRÀMIDE REGULAR. La que té per basa un polígon regular, y la recta, que uneix sa cúspide ab lo centre de la basa, es perpendicular à la mateixa basa. *Piràmide regular.* Regularis pyramis.

PIRÀMIDE SEPULCRAL. La sumptuosa que serveix de sepultura, com són las de Ménsis que entre'ls egipcis eran símbol, la basa del principi de la vida, y la punta de la mort. *Piràmide, piràmis, pira, mausoleo.* Pyramis, idis.

PIRAMISTA. f. Espècie de papallona sumament inclinada à llansarse al foc. *Piramista.* Pyramista, æ.

PIRAMISAR. v. n. poét. Agonisar de amor com l' hermós Piramo de la fàbula. *Piramizar.* Amore instar Pirami mori.

PIRÀRSELA. fr. fam. Fugir, escaparse. *Tomar las de villadiego, y piñársela* entre gitanos. Terga vertere.

PIRATA. m. Corsari, lladre de mar. *Pirata.* Pirata, æ; maritimus prædo. || met. Cruel, inhumà. *Pirata.* Sævi ingenii homo.

PIRATEJAR. v. n. Robar per mar. *Piratejar.* Prædor, aris; piraticam exercere.

PIRATERIA. f. L' ofici de pirata y 'l robu que fa. *Pirateria.* Piratica, æ.

PIRÀTICH. GA. adj. Cosa de pirateria. *Pirático.* Piraticus.

PIRAUSTA. f. Insecte un poch més gros que una mosca, ab alas y quatre peus, que naix y viu en lo foc, y si s'aparta de ell mor. *Pirasta, piragon.* Pyrausta, æ.

PIRETOLOGIA. f. med. Tractat de febras. *Piretologia.* Pyretologia, æ.

PIRETRO. m. Herba que crema, y pica la llengua. *Piretro, yerba salical.* Pyrethrum, i.

PIRIFORME. adj. En figura de pera. *Piriforme.* Pyriformis, is.

PIRINAICH, CA. adj. Cosa dels Pirineus, mentanyas que separan la Espanya de la Fransa. *Pirénico.* Pyrenæus.

PIRITA Y PIRÍTES. f. Certa pedra ignea, ó espècie de pedra de foc molt dura. *Piritas.* Pyrites, æ. || Pedra ó mineral que's troba en tota espècie de minas; y així pren lo nom crissita la de or; argirita la de plata; siderita la de ferro; calcita la de coure; molibdita la de plom; però generalment se pren per la MARQUESA. 2. *Piritas.* Pyritis, is. || Altra pedra preciosa, negra y que frotada crema. *Pirile.* Pyritis, is.

PIROBALÍSTICH. adj. Lo que llansa y rebotja per medi del foc. *Piroballístico.* Piroballisticus, i.

PIROBOLÀRIA. f. Part de la estàtica que considera 'l modo de llansar los focs artificials. *Pirobolaria.* Pyrobolaria, æ.

PIROFILAGE. m. Caverna de foc en las entranyas de la terra, de la qual resultan los volcans. *Pirofilacio.* Subterraneum ignis receptaculum.

PIRÓFORO. m. Certa composició que s' inflama al contacte del ayre. *Piróforo.* Mixtura que aëri exposita exardescit.

PIROMÀNCIA. f. Art de endivinar pel foc. *Piromancia.* Pyromantia, æ, ignispicium, ii.

PIROMÀNTICH, CA. adj. Qui professa la piromància. *Piromántico.* Pyromanticus.

PIRÒMETRO. m. Instrument pera amidar los diferents graus del foc y ses efectes. *Pirómetro.* Pyrometrus, i.

PIRONOMIA. f. Ciència que ensenya à arreglar lo foc en las operacions de la química. *Pironomia.* Pyronomia, æ.

PIROPO. m. Espècie de pedra preciosa transparent y de color de foc. *Piropo.* Pyropum, i.

PIROSTÀTICA. f. Part de la estàtica que é per objecte 'l foc. *Pirostática.* Pirosstatica, æ.

PIROTÈCNIA. f. Art que tracta de tota espècie de invencions de foc. *Pirotecnia.* Pyrotechnia, æ.

PIRRÍQUI. m. Peu de vers llatí compost de dos síl·labas breus. *Pirriquio.* Pyrrhichius, ii.

PIRRÒNICH, CA. adj. S' aplica al filosof que fa professió de dubtar de tot. *Esceptico, pirrónico.* Scepticus, pirronichus.

PIRRONISME. m. La doctrina dels pirrònichs. *Escepticismo, pirronismo.* Scepticismus secta.

PIRS. adv. comp. PIROR, MENOS.

PIS. m. Qualsevol dels alts de una casa. *Piso,*

alto. Contignatio, nis, tabulatum, i. || Sol, pavement, lo terreno que's trepitja. *Piso, huello.* Solum, pavementum, i.

PISA. f. Terrissa, fina, regularment blanca. *Lloza.* Vitreo operimento limita vasa. || fam. Diners. *Monises, mosca, moga, lana, morusa.* Pecunia, æ.

PISANA. f. Roba primerament de fil, y després també de cotó, y s' anomena així perque la primera vingué de Pisa. *Pisana, Pisana,* æ.

PISAR. v. a. ant. TREPITJAR.

PISCA. f. Mica, engruna. *Pisca.* Mica, æ, hillum, i.

PISCAR. v. a. PESCAR, CONSEGUIR.

PISCINA. f. Safareig, viver de peixos. *Piscina.* Piscinella, æ. || pl. Banys ahont solen rentarse 'ls turchs abans de oferir sacrificis. *Piscinas.* Lavacrum, i.

MÓVER PISCINAS. fr. Excitar qüestions y espècies tal vegada perjudicials ú olvidadas. *Remover los caldos.* Contentiones excitare.

PISCIS. m. Dotzé signe del zodíach y sisé dels australs en que entra 'l sol prop dels 18 de febrer. *Piscis.* Pisces, ium; coelestis nodus.

PISÓ. m. Picó aprimat per la part inferior ab que s' apreta la terra de que's fan las tàpias. *Costal, pison.* Pavicula, fistuca, æ.

PISPAR. v. a. fam. Péndrer, pillar. *Sonsacar.* Callidè eripere. || **ATRAPAR, AGARRAR.** || v. n. Férse própia alguna cosa. *Apropriarse.* In rem suam convertere.

PISPAT, DA. p. p. *Sonsacado.* Callidè exceptus.

PISARRA. f. Mineral molt abundant, negròs, opach, molt poch lluent, mitjanament dur, no molt pesat y un poch fret al tacto; s' emplea principalment en lloch de teulas en las teuladas. *Pizarra.* Arduisia, æ. || Entre estudiants la taula, encerrat, etc., pera fér figuras, escrivintlas ab guix. *Pizarra.* Abacus, i.

SURTIR Á LA PISARRA. fr. Fér en ella ab lo guix las figuras necessàries pera las demostracions matemàtiques, etc. *Salir á la pizarra.* In abaco calculos exercere.

PISSOGAS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

FÉR PISSOGAS LOS PEUS QUANT S' ADORNEN. *Hormigear.* Formico, as.

PISTATXO. m. Fruyt ó nou del festuch ó matavera. *Pistacho, alfontigo.* Pistacium, ii.

PISTILO. m. bot. L' òrgano fement de la flor, situat generalment en lo centro de ella descansant sobre'ls receptacle, lo cual conté 'ls ouhels de las llavors, y reb lo polvet que ha de secundarlos. Ordinàriament se compon de tres parts que son: l' ovari, l' estil y l' estigma, que falta algunas vegadas. *Pistilo.* Pistillum, i.

PISTÓ. m. Didalet de coure en lo fondo del qual hi ha un poch de pólvora fulminant y que encaixat en l' oïdo de las armas de foch es ferit pel disparador ó gatillo á voluntat, comunicant lo foch

à la carga que està en lo canó. *Piston.* Capsula, æ. || maq. Embol de la bomba en las màquines de vapor. *Piston, embolo de la bomba.* Embolum.

PISTOLA. f. Arma de foch de las més cortas que's pót disparar fàcilment ab una sola ma per tenir la culata torta. *Pistola.* Brevis catapulta. || La que's pót portar en la buïxaca. *Cachorro, cachorrillo; pistola de faltriguera, pistolet.* Brevissima catapulta. || Las que portan los soldats de caball en l' arso de la cella. *Pistola de arzon.* catapulta in ephippio pendens. || Brocada llarga que's deixa en los ceps. *Perchon.* Palmes præsidiarius.

POSAR Ó AMORRAR UNA PISTOLA ALS PITS. fr. POSAR UN PUNTAL ALS PITS.

PISTOLADA. f. Cop ó tir de pistola. *Pistoleta-zo.* Brevis scloppeti explosio.

PISTOLERA. f. Cada una de las bossas del arso de la sella en las quals se portan las pistolas. *Pistolera.* Catapultæ minoris techa.

PISTOLET. m. Instrument á modo de pistola pera traurer foch. *Pistoleta, pistola.* Maquina ad excitandum ignem ex silice.

PISTOLETA. f. d. *Pistoleta.* Brevissima catapulta.

PISTOLETADA. f. PISTOLADA.

PISTONERA. f. Caixeta ó bossa ahont col·locan los pistons los cassadors ó 'ls soldats pera servirse de ells ab més comoditat. *Pistonera.* Capsularia, æ.

PIT. m. Part anterior dels animal del coll fins al ventrell. *Pecho.* Pectus, oris. || La part interior de ell, com: tenir mal de PIT. *Pecho.* Pulmo, nis. præcordia, orum. || Per més honestat se diu de la mamella de la dona. *Pecho.* Mamma, æ. || La molsa que tenen los aucells sota del coll dividida per la barca. *Pechuga.* Avis pectus. || En la persona la cavitat del cos inferior al coll. *Seno.* Sinus, us. || **ESTERNON.** || met. Confiansa, estimació ó agrado. *Pecho.* Fides, ei. || met. Constància, valor, ànim, esforços. *Pecho.* Virtus, utis. || met. La qualitat de la veu ó forsa de ella pera cantar, predicar, etc. *Pecho.* Vocis tonus. || met. L' interior de la persona, són ànimo ó intenció. *Pecho.* Animus, i, mens, tis. || met. La fidel observància del secret. *Fidelidad.* Fides, ei. || met. POST. 8.

PITS AVALL. m. adv. Sèns fér cerimònies, se diu del menjar ó béurer. *A pechos.* Anxiè, abundè.

PITS PER TERRA. m. adv. Humilment. *Pecho por tierra.* Humillimè, summissè.

ANAR PITS PER TERRA. fr. GATEJAR. 1.

À PITS DESCUBERTS. m. adv. Sèns armas defensivas, sèns ningun resguard. *A pecho descubierto.* Inermi pectore.

CRUAR ALS PITS. fr. met. Instruhir, donar educació á algú ó tenirlo molt conegut. *Criar á los pechos.* Ab incunabulis, novissime, fovisse.

DAVANT DE PIT. Espècie de corassa pera defensa del pit. *Pechera.* Frontalia ferrea.

DESCARNAR LO PIT. fr. Traurer la carn del pit de

algua aucell. *Despeckagar*. Avi pestes auferro.

DESCUBRIR SÓN PIT Ó 'L SÈU PIT Á ALGÚ. fr. Manifestarli 'l sèu interior, declararli sòn secret. *Descubrir*, *abrir su pecho*, *abrirse*, *declarar su corazon ó su pecho*, *far su pecho*, *desabrochar el pecho*. Intima cordis alicui aperire.

DONAR LO PIT. fr. Donar mamar. *Dar el pecho*. Ubra infantì pròbere.

FÉR PITS Y LLONZAS. fr. FÉR CÓVIS Y MÓVIS.

ENTRE PIT Y ESPATLLAS. m. adv. En lo ventrell. *Entre pecho y espalda*. In ventrem, in stomacho.

PÉNDRE LO PIT. fr. Agafar lo mugró ab la boca pera mamar. *Tomar el pecho*. Mammam suggere.

POSARSEHI DE PIT. fr. met. Empèndrer alguna cosa ab molt empenyo y activitat. *Echarse ó tomar á pecho*. Summa contentione aliquid suscipere.

TENIR PITS AVALL. fr. Presumir una cosa. *Tener tragado*, *no venir de nuevo*. Sibi per manum habere.

TENIR POCH PIT. fr. met. Sér covart. *Ser gallina, coberde*. Exigue, pusillo, parvo anime esse. || met. Tenir la veu débil ó flaca. *Tener poca voz*. Alicui vocem deficere.

TIRAR LOS PITS. fr. *Mamar*. Mammam exsugere.

TRAURER Ó LLEVAR LO PIT Á LA CRIATURA. fr. DES-MAMAR.

PITA. f. La quarta part de un diner. *Pitis*, *pito*. Denarioli quadrans. || ADZAVARA. || Lo fil de la adzavara. *Pita*, *hilo de pita*. Αζαρά americanæ filum.

PITAGÓRICH, CA. adj. Cosa de Pitágoras natural de Siamos que fou lo primer á qui's doná 'l nom de filosop. *Pitagórico*. Pythagoreus, pythagoricus. || m. pl. Deixebles de Pitágoras. *Pitagóricos*. Pythagorei, orum.

PITANSA. f. Tota vianda que no es pa ni vi. *Pitanza*. Esca, æ. || La racció que's dóna cada dia en diners ó en menjar. *Pitanza*. Diarium obsoium, stipendium. || fam. Lo preu ó estipendi que's dóna per alguna cosa. *Pitanza*. Stipendium, ii. || La posada de carn, cansalada, ciurons ó mongetas y verdura. *Olla*. Olla, æ.

PITANSA DOBLE. Lo extraordinari que se sól donar en algunas comunitats en dias clàssichs. *Dupla*. Ferculum extraordinarium.

PITANSEI. m. Repartidor de pitansas. *Pitanzero*. Obsonator, is, stipendii diarii distributor. || Entre bernardos y algunas altras religions, lo majordom ó refetoner. *Pitanzero*. Xconomus, i.

PITANSERIA. f. PARTIDOR. 3.

PITÁS. m. aum. Lo pit gran y ample; 's pren regularment pel de fortaleza y valor. *Pechazo*. Magnanimitas, atis.

PITET. m. r. *Pechico*, *illo*, *ito*, *pechuelo*. Pectusculum, i. || Drap que's posa en lo pit de las criaturas pera que no s' embruten. *Pabadero*, *pechero*. Pectoris tegumentum. || y

PITILLO. m. Tela tallada en triángul que serveix á las donas de adorno en lo pit. *Pitillo*. Triangularis pectoris ornatus.

PÍTIMA. f. EPITIMA.

PITIMINI. m. Primor, delicadesa, subtileza de alguna cosa. *Filili*. Elegancia, æ.

PITJA. f. Puntal ó altra cosa pera sostenir. *Puntal*. Falcimentum, i. || MASSÉ, PITJADOR. || ant. PITJADA.

PITJADA. f. Senyal que deixa en terra 'l peu. *Pisada*, *huella*. Peda, æ, vestigium, ii. || Apretada. *Apreton*. Pressura, æ. || Empenta. *Empujon*. Impulsus, us. || TREPITJADA.

BEJAR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Denota la veneració y reveréncia que's té á algú. *Bejar la tierra que otro pisa*. Alterius vestigia revereri.

SEGUIR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Imitarlo. *Seguir las pisadas de alguno*. Alicuius vestigiis insistere.

PITJADAMENT. adv. m. APRETADAMENT.

PITJADOR. m. Pitja, massó, picó. *Pison*. Tudes, itis. || Qui pitja. *Pisador*. Calcator, is.

PITJAMENT. m. La acció y efecte de pitjar. *Pisadura*. Calcatio, conculcatio, nis.

PITJAR. v. a. Estivar, apretar. *Recalcar*, *apretar*, *ajustar*. Stipo, as. || Apretar. *Apretar*. Premo, is. || Empényer. *Empujar*. Impello, is. || ant. TREPITJAR. || PICONAR. || Estribar, descansar una cosa sobre altra. *Castigar*, *estribar*, *apoyarse*, *descansar*. Niti.

PITJAT. p. p. de PITJAR. || ant. SUBJECTE.

PITJÓ. m. ant. PICÓ.

PITJOL Y PICJOL. m. Moneda florentina que era la més menuda. *Pitjol*. Minuta.

PITJOR. adj. comp. De inferior qualitat que altra cosa. *Peor*. Pejor. || adj. comp. Més malament. *Peor*. Pejus.

PITJOR ESTÁ QUE NO ESTAVA. fr. Denota que alguna cosa s' ha posat de més mala qualitat, ó en més mal estat del que estava. *Peor está que no estaba*. In deterius processit.

PITJOR QUE PITJOR. m. adv. S' usa quant se posa remey ó medi que fá la cosa de pitjor qualitat. *Un ruin ido, otro venido; peor que peor*. Quod pejus et deterius est.

ESTAR PITJOR. fr. Trobarse en més mal estat. *Estar peor*. In pejori versari statu.

POSARSE PITJOR. fr. PITJORARSE.

SEMPRE HI HA UN PITJOR. exp. pera aconsolar á algú en lo que's queixa, recordantli que encara hi ha qui's troba més mal, ó que comparativament encara es ditxós. *Siempre hay un peor*. Non ad summum perventum est.

PITJORA. f. Aument de dany ó mal. *Empeoramiento*, *peoria*. Detrimentum est.

PITJORAMENT. m. ant. PITJORA. || ant. Deteriorament. *Desmedro*, *menoscabo*. Detrimentum, i.

PITJORAR. v. n. Anar de mal á pitjor. També s' usa com recíproch. *Empeorar*. Agresco, is; in pejus ruere. || v. a. Posar de pitjor qualitat. *Empeorar*. Pejorem reddere.

PITJORAT, DA. p. p. *Empeorado*. In pejus versus.

PITO. m. PIFRE.

NO SE ME'N DÒNA UN PITO. fr. fam. Denota 'l despreci que's fa de alguna cosa. *No se me dá un pito; no se me dá dos chitas*. Nihili facio.

NO TOCAR PITO. fr. fam. No interveir, no tenir part en alguna cosa. *No tocar pito*. Nullam in re partem habere.

NO VALER UN PITO. fr. fam. met. ab que's desprecia alguna cosa que es inútil ó de ningun valor. *No valer un pito ó una chita*. Nihil aestimandum esse.

QUIN PITO TOCA? exp. fam. QUINA TECLA TOCA?

PITOF. m. fam. BORRATXO.

PITONISSA. f. Sacerdotissa de Apolo que en lo temple de Dèlfos donava sos oracles sentada en la tripode. *Pitonisa*. Pythia, æ. || Altra sacerdotissa de Apolo Pitio. *Pitonisa*. Pythonissa, æ. || Encantadora, fatillera. S' usa en la traducció de alguns llochs de la Sagrada Escripura, com la que s'eu aparèixer á Saul la ànima ó sombra de Samuel, que li profetisà sa mort. *Pitonisa*. Pythonissa, æ.

PITONISME. m. Lo comers ab lo dimoni ó la acció y tracte de las pitonissas. *Pitonismo*. Pythonismus, i.

PITOTA. f. fam. Menjar. *Comilona*, *comilotona*. Perpotatio, nis.

BONA PITOTA. loc. fam. Menjar y béurer abundant ab festa, alegria y regositj. *Gaudcamus*. Gaudcamus.

PITRADA. f. Cop fort que's dóna ab la ma al pit de altre, y la cayguda de pit. *Pechugon*. Pectori impactus ictus. || met. fam. Reprehensió forta. *Reprimenda*, *rociada*, *repasada*, *soprenada*, *latigazo*. Acris increpatio.

PITRAL. m. Corretja del ensellament que passa pel pit de las bèstias. *Petral*, *pretal*, *antepecho*. Antilena, æ. || Xarpa pera portar penjada la carabassa, etc. *Charpa*. Balteus, i.

PITRALADA. f. PITRADA. || Lo que cau entre la pitrera y la camisa. *Seno*. Sinus, us.

PITRERA. f. La part exterior del pit, la sina. *Pechuga*, *pechera*. Pectus, oris. || Vaqueta forrada de cordobà y plena de borra, posada en lo pit de las calcaduras pera que tiren sense danyarse. *Pechera*. Pectoris tegumentum; coriaceum pectorale.

PITRÓS. m. Aucell del pit roig y bech moll, un poch més petit que'l pinsà. *Clòris*. Chloereus, i.

PITÚITA. f. Humor fleumàtic com á mochs. *Pitúita*. Pituitta, æ.

PITUITÓS, A. adj. Pertanyent á la pitúita. *Pituitosus*.

PITXELL. m. Vas alt y rodó, pel regular de estany ab tapa, ab golfos en la punta del ansa. *Pichel*. Stagneus urceus, urceolus. || FORRÓ. 3. 4. || Gerro pera posar flors. *Maceta*, *florero*. Florigeum vasculum. || m. COPA, CÀNTER.

PITXELLET. m. d. *Pichelete*, *pichelillo*, *jarrico*, *illo*, *ito*. Parvus urceus.

PITXER. m. ant. PITXELL. || m. ant. COPA.

PIU. m. La punta de algun ferro ab que s' assegura altre. *Espigon*, *espiga*. Spiculum, i, cuspis, idis. || Llengueta de las romanas y semblant. *Lengueta*, *fel*. Examen, inis. || Pessa de ferro, espècie de agulla que uneix las pessas de las frontissas, etc., servintles de eix pera sòu moviment *Espiga*, *pasador*. Spiculum, pessulus, i.

PIU, PIU. La veu que forman los pollets y altres aucells. *Pio*, *pio*. Piatius, us.

NO DIR PIU. fr. NO PIULAR.

NO OIRSE UN PIU. fr. Havèr un profundo silenci. *No oirse una mosca ó mosquito*. Altum silentium esse.

PIULA. f. Composició de pólvora y paper ab tres ó quatre dobles pera pegar altres tants pets ó trons. *Tronera*. Papyraceus globulus nitrato pulvere oppletus.

PIULADA. f. La veu y modo de piular. *Piada*. Piatius, us.

PIULADOR. m. Qui piula: s' usa en los aucells de cassa. *Piador*. Pipiator, is.

PIULAMENT. m. PIULADA.

PIULAR. v. n. Formar los pollets y aucells certa veu de poca duració. *Piar*, *pipiar*. Pipilo, as, pipio, is. || Fèr sentir sa veu lo milà, pardal, etc. *Piar*. Piopio, ia.

NO PODER PIULAR. fr. Se diu de las personas quant enregulladas apénas poden parlar, ni soltar la veu. *No poder guair*. *Ægrè vocem emittere*. || met. pera denotar que algú deuria callar en las circumstàncias y matèria de que's tracta. *Mira quien habla*. Silentium imponere.

NO PIULAR. fr. met. Callar. *No chistar*, *no resollar*. Ne quidem mutire.

PIULAYRE. m. PIULADOR.

PIULET. m. Lo piu dels aucells petita. *Pio*, *piada*. Piatius, us. || Lo agut y despacible de la veu. *Chillido*. Pactus sonus.

PIX. f. Veu ab que las criaturas expressan las ganas de pixar. *Mea*. Urina, æ.

PIXADA. f. ant. PIXARADA.

PIXADOR. m. Lloch pera pixar. *Meadero*. Loccus urinatorius. || Qui pixa molt sovint. *Neom*. Micturiens. || ter. ORINAL.

PIXAFREDA. m. Apocat, pusil-lànime. *Arefria*, *ablanda brevas*, *pendejo*. Timidus, iners.

PIXALLIT. m. Planta perenne que's cria en abundància en los prats y llochs incults, de la que s' usen las fullas y la arrel. De aquesta planta se'n extrau una resina verda, matèria dolça, nitrat de potassa de cals. *Amargon*, *diente de leon oficial*. Leontodon taraxacum; taraxacum dens leonis.

PIXALLITS. m. Qui se sól pixa en lo llit. *Neon*. Ningens lectum.

PIXANER. m. PIXADOR. 2.

PIXAR. v. n. ORINAR.

PIXARSE DE RÍFUR. fr. Rífuror molliſsim. *Coerse de risa.* Risu corruttore.

QUI PIXA CLAR NO NECESSITA METGE. ref. Indica que qui està innocent pòt parlar ab tota claredat. *Mear claro y dar una higa al boticario.* Mejere dum liquidum fas est, oppede medenti.

QUI'S LLEVA DEMATÍ PIXA AERONT VÓL. ref. QUI'S LLEVA DEMATÍ TÈ TEMPS, etc.

PIXARADA. f. La porció de orina que's tráu de una vegada. *Neada.* Urina, æ. || Lo lloch que mulla ó 'l senyal que deixan en terra 'ls orins. *Neada.* Mictus, us.

PIXARADETA. f. d. *Neadita.* Exigua urina.

PIXARELLAS. f. pl. Lo vi prempsat de infima qualitat. *Aguapió, aguashirle, torcedura.* Lora, æ. || met. Qualsevol licor de poca fortalesa ó substància. *Aguashirle.* Vilis liquor.

PIXAT, DA. p. p. *Meado.* Mictus. || m. pl. Orins. *Meados, orines.* Urina, æ, lotium, ii.

ASSOLIR Ó ATRAPAR AB LOS PIXATS AL VENTRE. fr. Sorpèndrer à algú, trebarlo sent alguna cosa. *Coger á uno las manos ó con las manos en la masa.* Rei peragendis intentum corripere.

PIXAVAGANT. m. ter. Vagamundo, sèns ofici ni benefici. *Correnton, golondrino, corrilhero, azo-tacalles, polizon, cerero, placero.* Erro, nis, circular, is.

PIXAYRE. m. PIXADOR. 2.

PIXERA. f. Ganas de orinar. *Gana de mear.* Ad mingendum naturalis impulsio.

PIXÓ. m. fam. NOMBRE VIRIL.

PIXOTAS. f. poix. LLUS.

PIXUM. m. fam. Mullidina de pixats. *Neada.* Mictus.

PL.

PLA. m. Camp, terreno sèns alts ni baixos. *Llano, llanura.* Æquum, apertum, i, planitudo, inis. || Lo terreno ó paviment en que està algun edifici. *Plan, plano.* Solum, i. || La terra plana en lo cim de las montanyas ó alturas. *Mess.* Planities, ei. || Lo punt de la mitja que no's minva ni creix, sine que's fá segons l' orde regular. *Llano.* Nodus in tibialium textura communis. || PLAN. 1. || La descripció ó exposició que's fá de alguna cosa notant's: sas parts, l' orde que guarda, etc., com: lo PLA de un sermó. *Plan.* Expositio, descriptio, nis. || adv. m. Certament. *Ciertamente.* Planè. || adj. Llís, igual, sèns prominència ni fondo. *Llano, plano.* Planus, planidus. || APLANAT. || met. Fàcil, corrent, que no té embaràs ni dificultat. *Llano.* Planus, facilis. || Decubert, patent. *Llano.* Planus, patens. || Expressió pera afirmar ab més forsa, com: ell PLA ha lograt lo que pretenia. *Cierto, ciertamente.* Quidem. || Expressió usada irònicament pera negar lo que altre assegura. *Si cierto, si por cierto.* Certè quidem. || ant. REALZAR, així 's deya EN PLA en llen-

guatge vulgar. || ant. Lo fons de la nau. || ant. TRANQUIL, QUIET, sossegat.

PLA BÈ. loc. ir. *Buena la hemos hecho, medrados estamos, estamos lucidos.* Erravimus. || no.

PLA GEOMÈTRICH. Superfície plana paralela al horisont, en que's pintan los objectes reduhits à menor magnitud. *Plano geométrico.* Geometricum planum.

PLA HORISONTAL. Superfície plana, que passant per la vista es perpendicular al pla óptich, y paralela al horisont. *Plano horizontal.* Horizontale planum.

PLA INCLINAT. Lo que fòrma ànguls obliques ab la superfície de la terra. *Plano inclinado.* Inclinationum planum.

PLA ÓPTICH. Superfície transparent que's col·loca entre la vista y l' objecte, *Plano óptico; tabla.* Opticum planum.

PLA PARALELO. 'L que comparat ab altre sempre distan igualment, y may se poden concórrer. *Plano paralelo.* Paralelum planum.

PLA VERTIGAL. Superfície plana perpendicular al horisont y al pla geomètrich. *Plano vertical.* Verticale planum.

ASSENTAR Ó POSAR DE PLA. fr. Posar alguna cosa de modo que descanse per la part més plana. *Poner de plano.* In planum locare.

BEN PLA. loc. Ben cert. *Por cierto, muy bien.* Optimè.

CANT PLA. *Canto llano.* Gregorianus cantus.

CÁURER DE PLA Ó TOT PLA. fr. Cáurer de llarch à llarch. *Caer de plano.* Plenè, prorsus cadere.

DE PLA. m. adv. Enterament, clara y manifestament. *Llenamente, de plano.* Apertè, manifestè. || for. Excusant molts formalitats judicials. *De plano.* De plano.

DONAR Ó PEGAR DE PLA. Pegar ab lo ample de algun instrument de tall, ó ab la ma oberta. *Dar de plano.* Ex plano ferire.

LES BEND'S PLANES. fr. ant. *Tan solamente las riendas.* Solè habene.

PARLAR PLA. loc. ant. DONARSE Á ENTÈNDEER, FER-SE ENTÈNDEER.

PLACA. f. Moneda de sis ó set diners y malla ó dos asos y mitj, que corregué antigüament en Espanya. *Placa.* Sextertius, ii. || La insignia ó venera de alguna de las ordes reals, que's porta brodada en lo vestit. *Placa.* Regiarum ordinum insignia.

PLACAMENT. m. ant. La acció de aplacar. *Aplacamiento.* Placatio, nis.

PLACAR. v. a. APLACAR.

PLACENTA. f. bot. Nom que's dóna à la part interna del pericarpí, à la qual están intimament unidas las llavors, ja immediatament, ó ja per medi del cordó umbilical. *Placenta.* Seminum receptaculum.

PLACENTER, A. adj. Alegre, festiu. *Placentero, risueño, jovial.* Festivus.

PLACENTARI. m. Nom que's dona al conjunt ó reunió de moltes placentas, ó lo que es lo mateix á aquella part del endocarpí abont están agafadas las llavors, composta essencialment dels vasos conductors de la fecundació y de la nutrició. *Placentario. Placentarium*, ii.

PLACENTÍ, NA. adj. Natural de, y pertanyent á Plassència ciutat de Itàlia. *Placentino, placenciaño. Placentinus*.

PLACER, A. adj. PÚBLIC. || Lo que pertany á la plassa, ó es propi de ella. *Placero*. Ad plateam pertinens.

PLACERAMENT. adv. m. PÚBLICAMENT.

PLÁCET. Veu llatina ab que s' aproba alguna cosa. *Que me place*. Volupè est.

PLACÉVOL, A. adj. AGRAÐABLE. || COMPLAENT.

PLACH. loc. ant. Me plau. *Pláceme, me gusta*. Placet, p robo.

PLACIDÍSSIM, A. adj. sup. *Placidissimo. Placidissimus*.

PLÁCIDO, A. adj. Quiet, assossegat, tranquil. *Plácido. Placidus*.

PLAEMENT. adv. m. ant. PLASEMENT.

PLAER. m. PLER.

FÈS PLAER E NO GUARDATS Á QUI. refr. ant. FÈS ÈX Y NO NIRS Á QUI.

PLASENTAYAR. v. n. ant. PLÀURER.

PLAFÓ. m. arq. Lo pla inferior del resultat de la corona de la cornisa. *Plafon, plafon*. Lacunar, laquear, is. || m. Motllura en las finestras y altrás portas. *Aisire, entrepaño*. Torus, i.

PLAGA. f. Calamitat gran que Dèn envia per cóstich, com: pesta, fam, etc. *Plaga*. Plaga, æ, clades, is. || ant. NAFRA, LLAGA. || met. Abundància de alguna cosa nociva. *Plaga*. Copia nocens. || m. Truhà, divertit. *Chocarrero, truhan, mojarvillo, bufon*. Jocator, augador, ia, scurra, æ. || Qui obra inconsideradament. *Bobo, sandio, loco*. Stultus.

FÈR LO PLAGA. fr. Fèr lo boig, lo truhà. *Truhanear, bufonarse*. Ludionem agere. || Fèr bulla, divertir-se ab estrépit. *Loquear. Feriari*.

PLAGAMENT. adv. m. De una manera tonta. *Tontamente, néciamente, locamente*. Stultè, ineptè.

PLAGAR. v. a. ant. FERIR, NAFRAR, LLAGAR.

PLAGARIA Y PLAGASITAT. f. Disbarat, tonteria, necedat. *Boberia, locura, sandez, desatino*. Ineptia, insania, æ. || Truhaneria, *Chocarrería, truhaneria, bufonada*. Scurrilitas, alis.

DIR PLAGASITATS. fr. Dir disbarats. *Hablar necedades, disparates, desatinos*. Stultè loqui. || Dir truhanerías. *Chocarrear*. Nugas effutire.

FÈR PLAGASITATS. fr. Obrar tontament. *Desatinar, hacer disparates ó desatinos*. Ineptè agere. || Fèr truhanerías. *Hacer bufonadas, truhanerías*. Ludionem agere.

PLAGASSA. m. aum. Subjecte molt tonto. *Bobalicon, bobon, bobazo*. Stultissimus.

PLAGAT, DA. p. p. LLAGAT, FERIT, NAFRAT.

PLAGE. f. ant. PLATJA.

PLAGI. m. Robo, apropiació de conceptes, llibres ó tractats agens. *Plagio, plagiato*. Litterarium furtum.

PLAGIARI, A. adj. Qui furta 'ls conceptes de altre. *Plagiario. Plagiarius*, ii, plagiator, is. Lo llatí 's pren especialment pels que cautivan homes, y venen al que es llibre per esclau.

PLAGIAT. m. PLAGI.

PLAGUEJAR. v. n. FÈR LO PLAGA.

PLAGUETA. m. d. *Bobillo, iio*. Stultulus, i.

PLAGUT, DA. p. p. Plácido. Placitus. || p. p. *Dignado. Dignatus*.

PLAHENT. adj. PLASENT.

PLAHEMENT. adv. m. PLASEMENT.

PLAHER. m. PLER.

Á MOS BONS PLAHERS. m. adv. A mon gust. A mi gusto, á mi voluntad. Prout mihi placet.

Á PLAHER. m. adv. Ab comoditat, s'ens molestia. *Cómodamente, gustosamente. Commodè*. || m. adv. POCH Á POCH. || Á PLER.

EN PLAHERS. m. adv. En bona armonia. *En buena armonia, á placer, amigablemente. Amicè*.

PLAHIBLE. adj. ant. PLAUSIBLE.

PLAIT. m. Gran capa de llana ab quadros de calers que 'ls montanyesos de Escòcia portan carregolada y lligada, al muscle esquerra. *Plaid. Pallium*, ii.

PLAJA. f. ant. PLATJA.

PLAN. m. Dissenyo, modelo ó descripció de alguna plassa, etc., marcada en lo paper. *Plano, llano*. Delineatio, nis. || Extraste, escrit en que per menor s' apunta alguna cosa. *Plan. Synopsis*, is. || Descripció, llista de noms ó partidas que's fa de algun exercici, rendas ó cosas semblants. *Plan. Descriptio*, nis. || PROJECTE.

ARREGLAR SÓN PLAN. fr. Disposar alguna obra de ingeni, ab lo método y circumstàncias que requereix, y així 's diu: Homero ARREGLÀ SÓN PLAN ab molt judici. *Arreglar su plan*. Aptè moliri.

FÈR LO PLAN. fr. geom. Descriurer, representar una plassa, ciutat, etc. ab tolas sas midas. *Levantat el plan*. Urbis, etc. iconographiam delineare.

TIRAR SOS PLANS. fr. Fèr sos comptes, examinar en qualsevol negoci ó dependència lo que hi ha en pro y en contra, pera véurer quinas midas s' han de pèndrer. *Echar ó ajustar uno sus cuentas*. Aliquid secum excogitare.

TIRAR UN PLAN. fr. PROJECTAR.

PLANA. f. Entre fusters, espècie de ribot ab un travesser per allisar la fusta. *Plana*. Duplici manubrio instructa runcina. || Instrument ab que 'ls mestres de casas allisan los emblancats. *Llana, plana, trulla*. Trulla, æ. || Pàgina de un paper ó llibre. *Llana, página, plana*. Página, æ. || En los estudis lo que escriuhen pera apèndrer los boys en una cara del full del paper. *Plans*. Pagina á pueris descripta. || Lo camp ó terreno pla. *Plana, llanura, llanada, planada*. Campus, i, planities, ei. || Terreno dilatat, fèrtil y pla, com: la PLANA de Vich

Plana, Planities, ei, campus, i. || **AIXA**. || Qualsevol instrument ab que s'aplana la terra: *Aplanadera*. Volgium, ii.

PLANA MAJOR. mil. Conjunt dels primers oficials de un regiment; coronel, tinent coronel, sargento major, ajudant capità, cirurgia y tambor major. *Plana mayor, primera plana*. Syllabus primus in legione; praefecti, orum.

ESTAR EN LA PRIMERA PLANA Ó EN LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Estar en lo bell principi de alguna cosa. *Estar en el Cristus*. In primordiis versari.

NO SABER LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Sèr molt ignorant. *Po saber el Cristus*. In summa ignoratio-ne versari.

PLANADA. f. Pla, planura. *Llanada, llanura*. Planities, ei.

PLANAMENT. adv. m. Igualment, de igual planura ó superfície. *Igualmente. Equaliter, aequè*.

|| **SENILLAMENT**. || m. PADCAIMENT, ESTRETAMENT, MODESTAMENT. || **CLARAMENT**.

PLANCH. loc. *Yo lloro*. Ploro, fleo.

PLANEJADURAS. f. pl. TAFETANS.

PLANEJAR. v. a. Allisar la fusta ab plana ó ribot. *Acepillar*. Runcina navigare. || **APLANAR**. || Igualar ab una post la terra després de llaurada ó cavada. *Tablear*. Complano, as. || Entre ferrers y manyans, reduhir las barras de ferro á una figura plana. *Tablear*. In bracteis ferrum confingere. || pint. Umplir ab l'aparell las designats de una superfície pera poderla pintar. *Emplastecer*. Aequo, as.

PLANELL. m. ter. Lo cas ó esquema del gani-vet. *Beccazo, lomo*. Postica cultri pars.

PLANEJ, A. adj. Lo que es pla ó planeja. *Lla-no*. Planus.

PLANERAMENT. adv. m. ant. PLENA, CUMPLI-NAMENT.

PLANET, A. adj. d. *Llanico, illo, ito, llanica, illa, ita*. Brevis planus. || m. PLANETA.

PLANETA. m. Qualsevol de las masses enor-mes que en figura de globo ó esfera giran al rededor del sol, y reben la llum de ell. Atenent á sas circumstàncies relatives se denominan planetas primaris y secundaris ó satel·lites, y respecte á sos moviments qualsevol dels primaris vist desde la terra s'anomena directe, estacionari ó retrógado. *Planeta*. Planeta, planetes, æ. || L'astre que's de-i-xa véurer sobre l'horizont al temps del naixement dealgú. *Horéscopo*. Horoscopus, i. || Casulla que té més curta la fulla de davant, y passa poch de la cintura. *Planeta*. Planeta, æ. || met. fam. Sort, des-tino. *Estrella*. Fatum, i. || ter. aivot. || Persona de poch alcans. *Bobillo*. Stultulus.

TENIR BONA PLANETA. fr. Sèr fells óafortunat. *Cam-per por su estrella*. Fortunatum esse.

PLANETARI, A. adj. Cosa de planetas, y es-pecialment s'aplica al sistema del mon. *Planeta-rio*. Planetarius.

PLANGA. f. Àliga que viu prop dels estanys. *planga*. Planga, æ.

PLANGUT, DA. p. p. *Plañido*. Lamentatus.

PLANIGL. m. y

PLANÍCIA. f. PLA, PLANA, PLANURA.

PLANIMETRIA. f. PLANOMETRIA.

PLANISFERI. m. Representació dels dos he-misferis del globo terrestre sobre una superfície plana. *Planisferio, mapa mundi*. Planisphaerium, ii. || **ASTROLABI**.

PLANISFERI CELESTE. L'que representa en un pla la bóveda del cel ab la situació respectiva de las estrellas y sas constel·lacions. *Planisferio celeste*. Planisphaerium celeste.

PLANOMETRIA. f. geom. Part de la geomè-tria que tracta de la mida dels plans ó de las su-perfícies. *Planometria*. Planometria, planimetria, æ.

PLANSÓ. m. Arbre petit que's trasplanta. *Planton*. Stolo, nis; arboris pallus, germen. || Lo rebrot que ix en la soca del arbres. *Bonove, pim-pollo*. Germen, inis. || La taula ó tenda del planter. *Almajara, almáciga, semillero*. Seminarium, ii. || met. Lo fill ó filla. *Pimpollo*. Filius, ii.

PLANSÓ BORT AB ARRELS. *Planton*. Arbor silvestris insitiva.

BRAU PLANSÓ. exp. fam. Explica la robustesa ó bona disposició de algun jove. *Braço troncho de mozo; pimpollo*. Valens elegansque juvenis.

PLANT. m. Pier. *Llanto, lloro*. Plactus, plo-ratus, us. || **LAMENTACIÓ**. || p. p. *Llorado*. Fleus.

PLANT. fr. Lamentarse ab plors ó veus dolorosas. *Plañir*. Plango, is.

PLANTA. f. Nom genèrich que compren tota classe de arbres, arbusts, herbas y llegums. *Planta*. Planta, æ. || La sola del peu. *Planta*. Planta, æ, solum, i. || La deguda correspondència de las parts del cos humà. *Planta*. Corporis dispositio. || Lo pro-specte ó idea que's fa pera formar alguna edifici. *Planta, plan*. Iconographia, æ, delineatio, nis. || Entre espartenyers y sabaters, la part més ampla de la sola. *Planta*. Laxior solæ pars. || La part de alguna cosa que's posa á la vista. *Fachada*. Facies, ei. || arq. **PAU**. || La figura dels fonaments de un edifici sobre 'l terreny, ó la que forman las parets en los diferents pisos. *Planta*. Aedificii vestigium.

|| La grandària ó presència abultada de alguna persona. *Planta*. Conspectus, us. || Cosa que repre-senta molt, y en realitat no es res. *Planta*. Jacta-tio, venditatio, nis. || Lo projecte ó idea pera asse-gurar l'acert y consecució de alguna cosa. *Planta*. Prævia dispositio. || met. Jove que s'encarrega al caydado de algun mestre. *Planta*. Sarcullus te-nellus. || La artíficiaa pintura dels peus pera ba-llar, etc. *Planta*. Pedum dispositio. || Entre campa-ners, lo círcul inferior de la campana, 'l metall del qual se vá aprimant fins al remat de la mateixa campana. *Planta*. Pes, dis. || **PETJADA**. || Cert rahim blanc molt dels. *Planta*. Planta, æ.

PLANTA ANIMAL. Producció del mar, que deixa en-duple si es animal ó planta marina. *Planta animal, zoófito*. Zoophites, æ.

PLANTA DE CABESSA. 'S diu de aquella que las sevas arrels forman una espècie de cabessa. *Cebolludo*. *Ceparia* planta.

PLANTA SOVINT TRASPLANTADA, NO POSA ARRELS. fr. PEDRA MOVEDISSA NO POSA MOLSA.

PLANTA VERTICILLOSA. bot. La que fa la flor caragolada, com los malrabins, etc. *Planta verticillosa*. *Verticillata* planta.

PLANTAS ESPINOSAS. Totas las que tenen punxes. *Artos*. *Spinose* plantæ.

FÉR PLANTA. fr. Tenir alguna cosa bona disposició, simetria, etc. *Parecer bien*. *Cratum*, *bellum referre aspectum*.

FÉR PLANTAS. fr. GALANTEJAR.

POSAR EN PLANTA. fr. PLANTIFICAR.

REYALLAR LAS PLANTAS. fr. Igualarlas ab las estiboras. *Atusar*. *Delondeo*, es.

PLANTACIÓ. f. ant. y

PLANTADA. f. La acció de plantar. *Plantacion*, *planto*, *planta*. *Plantatio*, *consitio*, nis. || Lo lloch ahont se han plantat arbres ó altres plantas. *Plantio*, *plantanal*. *Consitura*, *pagina*, æ.

PLANTADOR, A. m. y f. Qui planta. *Plantador*. *Plantator*, *consitor*, is. || Estaca que usan los hortelans pera plantar. *Plantador*, *hocino*. *Sarculum*, i.

PLANTAFORMA. f. PLATAFORMA.

PLANTAMENT. m. PLANTADA. 1.

PLANTAR. v. a. Clavar, ficar en terra alguna cosa, posarla dreta. *Plantar*. *Statuo*, *erigo*, is. || Introduhir en la terra algun arbre ó planta. *Plantar*. *Planto*, as, *defodio*, is. || Col·locar, situar una cosa en lo lloch que déu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || Sembrar llavors ó cabesses de algunas plantas. *Plantar*, *sembrar*. *Sero*, *obsero*, is. || met. Pagar, ficar ó sacudir algun cop. *Plantar*, *cascar*, *sacudir*, *plantificar*. *Impingo*, is. || met. En lo espiritual, fundar, establir, com: S. Francisco Xavier plantà la fé en las Indias. *Plantar*. *Planto*, as. || Posar á algú en alguna part, com: PLANTAR á la presó. *Plantar*. *Colloco*, as. || Assegurar, fér forma alguna cosa en algun paratge, com un balcó, bastiment, etc., *Asentar*. *Figo*, is. || Clavar, fixar, com: PLANTAR una estaca. *Plantar*. *Figo*, is. || Abandonar, deixar burlat. *Plantar*. *Dese-ro*, *fallo*, is. || ARMAR. 3. || Apegar, com: PLANTAR una estampa. *Fijar*, *pegar*. *Affigo*, is. || v. r. Estar-se ab peu ferm en algun lloch. *Plantarse*. *Stare*, in aliquo loco *hære*. || Arribar, presentarse en algun lloch. com: PLANTARSE ab dos dias á Tortosa. *Plantarse*. *Advento*, as. || Aturarse, detenirse. *Plantarse*, *pararse*. *Sisto*, is. || ESTABLIRSE. || Parar, posar casa, botiga, etc. *Poner*. *Stabilio*, is. || En alguns jochs de cartas no voler més que las que 's tenen. *Plantarse*. *Satis chartarum pagellarum habere*. || Parlar de la edat ó dels anys dir algú que 'n té méns dels que té. *Plantarse*. *Annorum numerum ponderare*.

PLANTAT, DA. p. p. *Plantado*. *Fixus*.

BEN PLANTAT. exp. BRAU PLANTÓ.

PLANTATGE. m. Planta molt comuna, que té la cama sobre un peu de alta y verda; las fullas llargas, ovaladas, ab set nirvis en cada una, sostinguidas per pecetols que s'extenen per terra, de sabor un poch estíptich; las flors molt petites y en espigas; las llavors, que's contenen dins de una capsota ab dos divisions, són ovals ú oblongas y astringents, com també las fullas. *Llanten*, *plantaina*, *lengua de cordero*, *arta*. *Plantago*, inis.

PLANTATGE CORONAT. Angelets, peu de serp; herba, las fullas de la qual surten de la arrel, llargas, estretas ó linears, dentadas, nirviosas, de gust astrigent: se presentan en figura de banyotes de cérvol. Són aperitivas, diuréticas, y 's menjan per enciam. *Estrellamar*, *ciaga*. *Plantago coronopus*, *stellamaris*.

PLANTATGE DE AYGUA Ó DE FULLA GROSSA. Planta perenne de cosa de peu y mitj de alta; solament fa dos fullas col·locadas al mitj de la cama, oposadas, amplas, nirviosas, semblante á las del plantatge comú; flors á pomets, petites y de color blanch groguenach. Es consolidant y vulnerària. *Alisma*, *damasiano*, *damasonio*, *azúmbar*, *lisen*, *almea*, *ofris cavado*. *Plantago aquatica*, *ophris*, *bifolia* vel *ovata*.

PLANTATGE DE CA. PUSSERA.

PLANTATGE MENOR. Lo que té las fullas més petites que'l comú, tendras y llisas, ab cinch nirvis y la cama inclinada á terra. *Lanceola*, *llanten menor*, *cormel*. *Lanceola*, æ, *plantago*, inis.

PLANTEIX. m. PANTEIX.

PLANTEIXAR. v. n. PANTEIXAR.

PLANTEJAR. v. n. ant. Festejar, obsequiar. *Galantear*. *Obsequor*, eris.

PLANTER. m. La taula ahont están las llavors nadas ó las plantas petites pera trasplantarlas. *Plantel*, *almáciga*, *semillero*, *almajara*, *plantario*. *Seminarium*, ii.

PLANTER DE Ceba. CEBOLLÍ.

PLANTER DE COL. Las cols petites pera trasplantarlas. *Colino*. *Tenera brassica*.

PLANTER DE ENCIA DE LLETUGA. *Lectugino*. *Lactuculæ*, arum.

PLANTER DE PORRO. 'L porto tendre pera trasplantarlo. *Porrino*. *Porrina*, æ.

PLANTETA. f. d. *Plantilla*, *ica*, *ita*, *planteci-ca*. *Tenera planta*. || PICAPOLL.

PLANTIFADA Ó PLANTIFARADA. f. fam. *Cagarada*. *Cagada*, *privada*. *Oleiam*, i.

PLANTIFICACIÓ. f. La acció de plantificar ó posar en planta. *Plantificacion*, *plantacion*, *planta*. *Executio*, nis.

PLANTIFICAR. v. a. Posar en planta. *Plantificar*, *plantar*. *Perfidio*, is. || Plantar, col·locar alguna cosa en paratge que no déu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || met. Cascar, pagar, ficar. *Plantificar*, *plantar*. *Impingo*, is.

PLANTIFICAT, DA. p. p. *Plantificado*, *Perfectus*.

PLANTILLA. f. La primera sola sobre que's forma la sabata, y també la soleta de luda, que després de feta la sabata, apegan ab pastelas á la part interior de la sola. *Plantilla*. Calcei solum; prima sola. || La regla que tenen les picapedrers, que's serveix de mida perapicar y treballar la pedra. *Plantilla*. Norma, æ, archetypum, i. || **MOTILLO.** || **SOLATA.** 1. || arq. Motllo, patró pera las motlluras de cornisa. *Terraja, tarraja*. Forma coronæ in edificiis fingenda.

POSAR PLANTILLAS. fr. Cosir plantillas á las mitjas ó sabatas. *Plantillar*. Calceis, caligis soleas assuere.

PLANTIU, VA. adj. S' aplica á la terra ó lloch que está plantat ó s' pòt plantar. *Plantio*. Plantiger.

PLANTÓ. m. Lo soldat que está de centinella. *Planton*. Miles stationarius. || Lo qui está dret y detingut en algun lloch determinat. *Planton, poste*. Staturius, ii.

ESTAR DE PLANTÓ. fr. fam. Denota que algú está parat y fixo en alguna part molt temps. *Estar de planton*. Diu in aliquo loco stare. || Estar esperant á algú que falta á la cita. *Llevar poste*. Staturium permanere. || **ESTAR DE CENTINELLA.**

FÉR ESTAR DE PLANTÓ. fr. Fér esperar y faltar al lloch de la cita. *Dar ó hacer llevar poste*. Moram inferre.

PLANTOFA. f. Xinella, sabata sens orelles ni taló. *Pantuflo*. Crepidula, sola, æ. || Dit de las donas, grossa, pesada, faha, parada. *Pandorga*. Ignava mulier.

PLANTOFADA. f. Cop de plantofa. *Pantuflo*. Crepidula, iotus. || Cop donatab la ma, ó ab alguna cosa tova. *Pantuflo, papirotada*. Iotus, us. || **PATACADA.**

PLANTOFER. m. Qui treballa y ven plantofas. *Zapatero de pantuflos*. Crepidarius, ii.

PLANURA. f. Camp, terreno pla. *Llanura, llanada, planada*. Planities, ei. || La qualitat de la superficie de alguna cosa. *Llanura, visura*. Planities, ei.

PLANXA. f. Tros de metall pla y prim. *Planxa*. Lamina, crusta, æ. || Instrument de ferro de cosa de un dit de gruix y una ansa del mateix metall per la part superior, y per la part inferior acorada y molt llisa pera planxar la roba, y 'ls sastre's pera aplanar costuras, etc. *Planxa*. Erea lamina ad lintea perpolianda. || **LÁMINA.**

PLANXA RODONA. La grossa de figura circular de várias midas y de diferents metalls. *Tejo*. Lamella metallica.

CUBIR AB PLANXAS DE METALL. fr. *Plancheur*. Laminis tegere.

GUARNIT DE PLANXAS. Lo que té unidas planxas de metall. *Laminado*. Laminis instructus.

PLANXADORA. f. Dona que té per ofici planxar. *Aplanchadora, planchadora*. Mulier lamina ferrea lintea complanans.

PLANXAR. v. a. Passar la planxa calenta sobre la roba blanca estant un poch humida, fins que queda aixuta y llisa. *Aplanchar, planchar*. Lamina callidissima lintea nitidare.

PLANXAT, DA. p. p. *Aplanchado, planchado*. Lamina ferrea complanatus.

PLANXASSA. f. aum. *Planchon*. Lamina amplior.

PLANXETA. f. Instrument geomètrich que's compon de un pla y una alidada ab dos dioptras en los extrems; y serveix pera amidar distàncies ó alturas y alsar plans. *Planqueta*. Instrumentum quoddam geometricum. || f. d. *Planqueta, planchica, ita*. Lamella, æ.

PLANY. m. ant. PLANT.

PLANYAMENT. m. ALARIT, PLANT.

PLANYDRES. v. r. ant. Dóldrerse. *Dolerse*. Doleo, es, indolesco, is.

PLANYER. v. a. ant. Plorar, lamentarse. *Plañir*. Plango, is. || v. n. Tenir llàstima. *Lastimarse, dolerse*. Miserror, eris. || Escassejar, regatejar. *Regatear*. Parcè præbere. || Excusar á algú algun treball, fatiga, incomoditat, etc. *Ahorrar*. Alicui parcere. || **ANTORAR.**

SÉR DE PLANYER. fr. Sér algú digne de compassió. *Ser digno de compassion, de lástima*. Misereundum esse alicujus.

PLANYERSE. v. r. Buscar la pròpia comoditat, fugint de tot lo que pòt incomodar. *Ahorrarse, perdonarse*. Sibi parcere. || ant. Queixarse. lamentarse, gemegur. *Lamentarse, quejarse, dolerse*. Doleo, indoleo, es. || **FLORAR.**

PLANYIDORA. f. FLORADORA.

PLANYIMENT. m. ant. Cant fúnebre. *Endecha*. Nenia, arum.

PLAPA. f. ant. CLAPA, TACA.

PLAPAR. v. a. ant. CLAPAR, TACAR.

PLAQUÉ. m. Metall cubert de una planxa sumament prima de or ó plata. *Plaqué*. Metallum auro argenteo velatum.

PLAQUEJADOR, A. m. f. Qui plaqueja. *Plaqueador*. Auro vel argento velans metallum.

PLAQUEJAR. v. a. Cubrir los metalls ab fina planxa de or ó plata més ó ménos prima segons los usos. *Plaquare, dar plaqué*. Metalla auro aut argento velare, superficialiter, cooperire.

PLAQUÍ. m. Espècie de cota composta de unas mànegas amplas y rodones: se diferenciava de la cota de malla en sér més estreta. *Plaquis*. Armaturæ genus.

PLASENT. adj. Agradable, gustós, ben vist. *Placiente*. Placidus. || ant. **FALAGUER.** || ant. **DELICAT,** SUAU.

PLASENTÍSSIM, A. adj. sup. *Gustosísimo*. Valdè placidus.

PLASENTMENT. adv. m. ant. Agradablement, alegrement. *Agradablemente, gustosamente, placenteramente*. Placide.

PLASO. m. PLASSO.

PLASSA. f. Lloch espayós dins de las poblacions. *Plaza.* Platea, æ, forum, i. || Lo lloch ahont se venen los comestibles y altras cosas. *Plaza.* Forum, i, emporium, ii. || Fortalesa. *Plaza.* Arx, cis. || Ofici, empleo. *Plaza.* Munus, eris. || Lloch, paratge. *Sitio, puesto, lugar.* Locus, i. || Lloch espayós regularment rodó ab comoditat pera véuer funcions públicas, com: *PLASSA* de toros, etc. *Plaza, circo.* Circus, i. || interj. pera fér lloch. *Plaza, plaza; lugar, lugar.* Date locum. || L' allistament ques fá en los llibres del rey, al que voluntàriament se presenta pera servir de soldat. *Plaza.* Dantis militiæ nomen subscriptio. || met. Se pren per la fama, opinió, com: passar *PLASSA* de valent. *Plaza.* Opinio, nis, nomen, inis. || Veu que s' usa pera demanar als circumstants que declaren desapassionadament lo dubte en algun llans dificultós en que no s' avenen los jugadors. *Suerte y verdad.* Sortis verum sincere aperiatur.

PLASSA ALTA. Fortificació superior al terraplé. *Plaza alta, caballero.* Bellicorum tormentorum vallata sedes superior.

PLASSA BAIXA. Bateria que's possa en un flanch ó costat retirat. *Plaza baja.* Vallata sedes inferior.

PLASSA DE ARMAS. Lloch ó ciutat fortificada. *Plaza de armas.* Castra, orum. || Lloch destinat pera las municions, armas y máquinas de guerra. *Plaza de armas.* Oppidum belli sedes.

PLASSA DE BOUS. lor. *PLASSA DE TOROS.*

PLASSA DE COMERS. La població en que se'n fá molt. *Plaza de comercio.* Civitas mercatoribus abundans.

PLASSA DE TOROS. La en que's toreja. *Plaza de toros, coso.* Arena, ubi tauri agitantur.

PLASSA IRREGULAR. fort. La que no té iguals los costats, ánguls y baluards. *Plaza irregular.* Locus irregularis.

PLASSA MORTA. mil. La que está sense soldats, lo son dels quals percebeix lo capitá. *Plaza muerta.* Nomine tantum miles pro quo dux stipendium accipit.

PLASSA, QUE 'L REY NO MANA. loc. fam. que usen los noys en certs jochs pera tenir temps de escapar-se. *Plaza.* Date locum.

PLASSA REGULAR. fort. La que té iguals tots los costats, ánguls, baluards y demés parts de defensa. *Plaza regular.* Locus regularis.

PLASSA VIVA. mil. La del soldat que encara que no estiga present se'l conta com si hi fos. *Plaza viva.* Miles etiam per absentiam stipendarius.

PLASSA VOLANT. Soldat que suposa 'l capitá sols pera las revistas. *Plaza volante.* Miles suppositivus.

ASSENTAR PLASSA. fr. mil. Ferse soldat voluntàriament. *Sentar, asentar plaza.* Dare nomen militiæ.

COSA DE PLASSA. *Placero.* Publicus.

DAR PLASSA AL PELEGRÍ. fr. Senyalar lo lloch ahont s' ha de posar lo passatger. *Dar sitio al pa-*

sajero. Vectori locum designare.

DEMANAR PLASSA. fr. En lo joch de pilota, preguntar als que miran si la jugada s' ha fét segons lley. *Pedir.* Spectatores appellare.

DESGUARNIR UNA PLASSA. fr. mil. Tránerse la guarnició. *Desguarnecer una plaza.* Præsidio adare.

EIXIR Á LA PLASSA. fr. Publicarse alguna cosa oculta. *Salir á plaza.* In forum palam edi.

EVACUAR LA PLASSA. fr. mil. Deixar un punt fortificat. *Evacuar la plaza.* Præsidia extrahere.

FÉR PLASSA. fr. Fér lloch desembarassant algun puesto per violència ó mandato. *Hacer plaza.* Locus expedire. || Exposar las mercaderias y comestibles en las plassas de mercat pera vénderlas. *Hacer plaza.* In foro res vendendas exponere.

PASSAR PLASSA. fr. Sér una persona ó cosa reputada per lo que no es en realitat. *Pasar plaza.* Reputari, haberi.

PODER VÉNDERE AL MITJ DE LA PLASSA. fr. Poder obrar algú ab llibertat, sense por de que'l pogan avergonyir. *Poder ir con la cara descubierta.* Esse liberum et ingenuum.

SOCÓRRER LA PLASSA. fr. Introduhir comestibles i homes á la plassa sitiada. *Socorrer la plaza.* Oppido obsessio oppulari.

TENIR PER PORTAR Á PLASSA. fr. Tenir sobras de alguna cosa. *Tener para dar y vender.* Aliqua re affluere.

TRÁNERE Á PLASSA. fr. met. Publicar alguna cosa oculta. *Sacar á plaza ó á la plaza; echar en ó á la plaza.* Palam facere; in vulgus edere.

PLASSENSIA, NA. adj. Cosa de Plassénsia. *Placentiano, placentin.* Placentinus.

PLASSETA. f. d. *Plazuela, placeta, ica, illa, ita.* Platea, area, æ.

PLASSO. m. Termini, dia, temps fixe que se senyala pera respondrer ó satisfer. *Plazo.* Dies præstitus.

CÓRRER LO PLASSO. fr. Anar seguint lo temps concedit pera alguna cosa. *Correr el plazo.* Prænitum tempus verti, volvi.

SENYALAR PLASSO. fr. Determinar lo dia en que s' ha de fér algun pago, etc. *Poner, señalar plazo.* Diem præfinire.

PLASTRE. m. Pasta de alguna cosa tova ó flosja. *Plasta.* Plasma, atis.

PLAT. m. Vas baix y rodó ab una concavitat al mitj y una vora al entorn: s' usa pera servir las viandas en la taula, etc. *Plato.* Lanx, icis, catinus, i. || La vianda ó menjar que's serveix en los plats. *Plato.* Ferculum, i, dapes, is. || La quantitat de vianda que cab en ell, com: un *PLAT* de mongelas. *Plato.* Quantum cibi catinus capit. || Lo que penja del fil de las balansas. *Balanza.* Lanx, cis. || Oferta, com: fér *PLAT* de alguna cosa. *Oferta.* Oblatio, nis, promissum, i. || canós. 2. || fam. Llesca del pa sobre la qual se posa la vianda. *Plato.* Quadra panicea. || adj. ant. *PLA.*

PLAT DE AYGUA MANS. PALANGANA.

PLAT ELÈCTRIC. Disco de vidre que forma part de la màquina elèctrica que's frega entre dos còvins pera desenrotllar la electricitat. *Plato eléctrico*. *Catinus electricus*.

PLAT FONDO Ó SOPER. Lo fondo en que's menja la escudella. *Plato hondo, sopero*. Gabata, æ.

PLAT PLA. 'L ménos fondo que'l soper pera menjar en ell la olla, etc. *Trinchero*. Patina, æ.

COM SI MAY HAGUÉS, Ó SEMBLA QUE MAY HA TRENCAT CAP PLAT. loc. S' aplica al qui aparentant senzillesa ó inocència, encubre 'l talent ó malícia que no's creya en ell. *Parece que no enturbia el agua*. *Subdolum, vafrum esse*.

DONAR AL PLAT. fr. met. Cedir á la forsa de la rabó, á la major habilitat, etc. *Darse*. *Cedere*.

FER LO PLAT. fr. En la taula es donar á algú la porció de vianda, trahentla del plat comú y posantla en lo seu. *Servir*. Ministro, as.

MENJAR AB DOS PLATS. fr. met. que's diu del qui sol·licita ó espera dos ó més conveniències pera lograr lo que més aviat puga. *Tener el pié en dos zapatos*. *Duplicate spe frui*.

MENJAR TOTS EN UN PLAT. fr. met. Sèr molt amichs. *Morder en un conște*. Intima familiaritate conjungi.

MIRAR AL PLAT Y Á LAS TALLADAS. ref. que explica las diversas intencions á un temps. *Un ojo á una cosa y otro á otra; ó un ojo á la sarten y otro á la gata*. *Unum facere, et alterum non omittere*.

QUEDAR AL PLAT LOS TANTOS Ó LA QUANTITAT QUE S' HA CASAT EN ALGUN JOCH. *Sentarse*. *Sponsionem in ludo remanere*.

RENTAR LOS PLATS. fr. *Fregar*. *Catinos lavare*.

PLATA. f. Pla gran. *Puente*. *Discus*, i, s'era, æ. || Metall blanch, hermós y de un llustre molt viu: té en lo preciós lo primer lloch després del or per la solidesa, ductilitat y hermosura. 'S troba algunas vegagas pur en las entranyas de la terra, y es lo més estimat pera encastar pedras preciosas, pera alhajas, moneda y altres usos. *Plata*. *Argentum*, i. || Certa roba. LLAMA. || Un dels metalls de que s' usa en lo blasó. *Plata*. *Argentum*, i. || fam. Diner. *Moneda*. *Nammi*, orum, pecunia, æ. || Las obras, alhajas, etc., fetas de aquest metall. *Plata*. *Argentea opificia*.

PLATA CREMADA. *Cremo*. *Argentum concrematum*.

PLATA EN BARRAS, Ó EN MASSA. *Plata en barras, en bruto, en masa*. *Rude, infructum, informe argentum*.

PLATA FILADA. La reduhida á fils. *Plata hilada*. *Tractum, netum, in fila reductum argentum*.

PLATA MITJANA. Plat de figura rodona ú oblonga, major que'l regular y menor que la plata. *Flamenquilla, tarina*. *Discus*, i.

PLATA OBRADA. La treballada ó reduhida á esynas ó alhajas. *Plata labrada*. *Coelatum aut elaboratum argentum*.

PLATA PURIFICADA. Aquella de que se n' han tret totes las partícules estranyas. *Plata acedrada, pu-*

ra, de copela. *Pustulatum, pustulosum, obryzum argentum*.

PLATA SECA. 'L mineral de plata que en la amalgamació no's júnta ab l' argent viu. *Plata seca*. *Argentaria hydrargiro non adhærens*.

COM UNA PLATA. m. adv. Llimpiament, hermosa·ment. *Como una plata*. Nitidè, venustè.

EN BONA Ó PURA PLATA. m. adv: met. Breument, sense rodeigs. *En plata*. *Brevissimo, apertoque sermone*. || En substància, en resolució. *En plata, en resúmen*. *Summatim*.

MITJ EN PLATA Y MITJ EN QUARTOS. loc. S' aplica á las cosas inconformes é incompletas. *En calzas y jubon*. *Imperfectè*.

PLATAFORMA. f. Espècie de fortificació sobre terraplé, la muralla ó cortina, á diferència del caballer que's posa en los baluards. *Plataforma*. *Propugnacu'm*, i. || náut. Fila de posts que's posan en las naus pera las baterias de canó, quant lo pont de la nau té mitjana y rodonesa. *Plataforma*. *Catastroma, atis*. || Cosa de pura apariència. *Plataforma*. *Apparientia*, æ. || m. adv. Se diu de una cosa que sols serveix de formalitat ó de compliment. *Plataforma*. *Pro forma*. || Plasseta de davant de un temple ó de altre edifici gran. *Pórtico, átrio*. *Propylæum, æi, podium*, ii. || Màquina que serveix pera construir las pessas de metall dels rellotges y altres artefactos. *Plataforma*. *Instrumenti genus*.

PLATANAR. m. Lloch poblat de plátanos. *Platanal, platanar*. *Platanetum*, i.

PLÁTANO. m. Arbre de América y Assia, de arrel rodona, grossa y plana, de fibras que produheixen novas plantas; la soca rodona, recta, de un peu de diámetro, y de dotze á quinze de alsària; de várias fullas enveynadas unas en altrás, terminadas per la part superior en una tira de sis á vuyt peus de llarch sobre mitj de ample, xatas per la punta de un vert clar, clapadas de blanch; formant una copa en la part superior de la soca; las flors bermellencas y olorosas forman un rahim de ahont ix lo fruyt que ve á sèr com las esbarginias, però de un color groch quant está madur. La planta mor luego que produheix lo fruyt, però ja está reemplaçada per altrás que han brotat de la seva arrel. *Plátano*. *Platanus*, i. || Lo fruyt de la mateixa planta. *Plátano*. *Musæ sapientum fructus*.

|| Arbre del Assia que creix fins á quaranta peus, de soca recta, rodona; pell corretjosa, blanca y la mûda: té las ramas en la part alta y s' extenen com las de la noguera; las fullas grans, fortas, orbiculars y de un vert clar; ama la vora del aygua corrent, y es apreciable per sa frondositat, fusta blanca y lleugera. *Plátano*. *Platanus orientalis*.

PLÁTARA. f. PLATA. 1.

PLATÁS. m. aum. *Platazo*. *Grandior discus*.

PLATEJADA. f. ARGENTINA.

PLATEJADOR, A. m. y f. Qui plateja. *Plateador*. *Argentator*, is.

PLATEJAR. v. a. Cubrir, donar-bany de plata. *Platear.* De argento, in argento, as.

PLATEJAT, DA. p. p. *Plateado.* Inargentatus. || m. L'acte y efecte de platejar y la mateixa cosa platejada. *Plateadura.* Argentatio, nis.

PLATER. m. ARGENTER. || Qui té càrrech de guardar la plata. *Platero.* Argentarius, ii.

PLATERÁS. m. aum. PLATÁS.

PLATERET. m. d. PLATET. || Lo que serveix pera captar. *Bacineta.* *Platella* eleemosynis excipiendis. || *Menjaret.* || Espècie de planxa rodona de llautó que ferint-la ab altra serveix en la música. *Platillo.* Catillus, i.

PLATET. m. d. *Platillo*, ito, ico. *Catillus*, catillus, i.

PLATETA. f. d. PLATET.

PLÀTICA. f. Col·loqui, conferència, conversació. *Plática.* Dialogus, i, colloquium, ii. || Sermó, prédica. *Plática.* Sermo, concio, nis. || PRÀCTICA.

PLATICAR. v. a. Parlar, conversar ab algú. *Platicar.* Colloquor, eris; sermones cum aliquo conferre. || PRATICAR.

PLATICAT, DA. p. p. *Platicado.* Sermoni expositus.

PLATIFICAR. v. a. Convertir en plata. *Platificar.* In argentum transmutare.

PLATILLA. f. Llens prim y poch fi. *Platilla*, *bocadillo.* Tenuis linteum.

PLATILLO. m. La carn cuyta acompanyada de de altres coses, que se sól traurer després de la olla. *Guisado*, *platillo.* Cibus ex carne herbisque. || PLATET.

PLATINA. f. Metall de color blanch que tira a gris de ferro, y brunit al negre; es lo més pesat dels metalls. *Platina*, *platino.* Platinum, i.

PLATISSADA. f. La massa ó pasta de alguna cosa espessa y tova, com fanch, etc. *Plasta.* Plasma, tis.

PLATJA. f. Ribera de mar ó rius grans formada en superfície quasi plana, que per lo regular es mal fondejador pera 'ls barcos. *Playa.* Ora, acta, ripa, æ.

PLATJA GRAN. *Playazo*, *playon.* Magnum litus.

PLATÒNICAMENT. adv. m. Decentment, sens mal fi. *Platònicamente.* Honestè.

PLATÒNICH, CA. adj. Lo pertanyent a la escola ó filosofia de Platon. *Platónico.* Platonicus. || S'aplica al amor honest. *Platónico.* Platonicus.

PLATOT. m. Guisado mat fét. *Guisote.* Rusticum condimentum.

PLATUSSA. f. peix. PELAYA.

PLATXÈRIA. f. Bullicia, alegria. *Algazara.* Lætitia, æ.

ESTAR DE PLATXÈRIA. fr. ESTAR DE GRESCA.

PLAURER. v. imp. Agradar, donar gust. *Placer*, *agradar*, *gustar.* Aliqui gratum esse; placeo, es.

PLAURER AL ULL. loc. ant. *Caer en gracia*, en ojo. *Gratum et amabilem esse.*

LO NOU PLAU Y LO VELL SATISFÀ. ref. Denota la inclinació que tenim a la novetat. *Lo nuevo apla-ce, lo viejo satisface; lo novel todo es bel.* Arrident nova cuncta quidem, sed prisca probantur: que nova cuncta vides, hæc omnia bella videntur.

PLAURERSE. v. r. Complàurerse, deleytarse en alguna cosa. *Complacere*, *deleitarse.* Gaudeo, es, lætor, aris. || Agradarse a sí mateix. *Complacere.* Sese valde amare.

PLAUSIBILITAT. f. Qualitat que constitueix una cosa plausible. *Plausibilidad.* Ad plausum jus.

PLAUSIBLE. adj. Agradable, digne de aplauso. *Plausible.* Plausibilis.

PLAUSIBLEMENT. adv. m. Alegrement, ab aplauso. *Plausiblemente.* Plausibiliter, cum plausu.

PLAVIRSE. v. r. ant. Servirse, valer-se de alguna cosa. *Prevalerse*, *valerse.* Utor, eris.

PLAYAR. v. a. ant. LLOGAR.

PLE, NA. adj. Lo que està ocupat ó farcit de altra cosa. *Lleno*, *pleno.* Fartus, effartus. || REPLÉ. || Sabi, y així's diu: home PLE. || *Lleno*, *sabio.* Doctrina refertus. || Enter, sonoro, com: veu PLENA. *Lleno.* Plenus. || ENFADAT, ENUJAT. || Abundant. *Lleno.* Fartus, plenus. || Prenyat. *Lleno.* Gravidatus, gravidus. || Pla, ras, obert, com: campanya PLENA. *Raso.* Apertus. || ABSOLUT. || m. Oposició diametral de la lluna ab lo sol. *Plenitumio.* Plenitunium, ii, lunæ plenitudo. || Lo total de alguna cosa, com: PLE del orga. *Lleno.* Complementum, i, plenitudo, inis.

PLE DE LA LLUNA. PLE. 10.

AL PLE DEL SOL. m. adv. Al temps en que'l sol està en són major rigor. *Al resistero del sol.* Solis æstu.

DE PLE. m. adv. Del tot. *De lleno.* Plenè.

DE PLE A PLE. m. adv. Enterament; de mitj a mitj. *De lleno a lleno.* Omnino.

FÉR LO PLE LA LLUNA. fr. *Llenar la luna.* Lunæ cornua coire.

PLEBÀ. m. Párroco ó curat; antigament era dignitat en las catedrals. *Plebano.* Parochus, i.

PLEBE. f. Vulgo, menut poble, gent baixa. *Plebe.* Plebecula, æ, vulgus, i.

PLEBEU Y PLEBEYO, A. adj. Lo que es del poble ó li pertany. Se pren regularment pel subjecte que no es noble. *Plebejo.* Plebejus.

PLEBISCIT. m. Lley que posava 'l tribuno dels romans, primerament obligava a la plebe y luego a tot lo poble. *Plebiscito.* Plebiscitum, i.

PLECH. m. Arruga que's fa en la roba pera recullirla y cenyirla. *Plieque*, *pliego*, *doblez*, *dobladura.* Plica, ruga, æ. || Lo senyal ó sech que resulta en la roba ó cosa semblant per haverse plegat ó doblegat. *Dobladura*, *doblez*, *plieque.* Plicatura, æ. || La pessa de paper que's fabrica de una vegada en lo motllo. *Pliego.* Charta, philyra, æ. || Conjunt de cartas embolicadas tancadas ab un pa-

per. *Plego*. Litterarum fasciculus. || ENROLICH, PARCELL. || QUADERN. || Tovallola, ó altre drap que's posa al coll pera afeytar, y tallar lo cabell. *Peinador*. Involucre, is. || m. Lo memorial ó paper de condicions que presenten los arrendadors, etc. pera entrar en algun arrendament ó negoci. *Plego*. Pactorum libellus.

SOYA PLECH. m. adv. Baix plech. *Debajo plego*. Sub fasciculo.

PLECTRE. m. mús. Arch pera tocar instruments músichs de corda. *Plectro*. Plectrum, i. || met. Poesia. *Plectro*. Plectrum, i.

PLEDEGISTA, PLEDEJADOR Y PLEDEJANT. m. Qui pledeja ó es amant de plets. *Pleiteador*, *pleitista*, *pleiteante*, *picapleitos*. Litigator, is.

PLEDEJAR. v. a. Disputar judicialment ab altre. *Pleitear*. Litigo, as; juicio, lite cum aliquo certare. || ALTERCAR.

PLEDEJAT, DA. p. p. *Pleiteado*. Litigatus.

PLEDEJAYRE Y PLEDEJISTA. m. PLEDEGISTA.

PLEDEYAR. v. a. PLEDEJAR.

PLEGA. f. APLEGA.

PLEGABLE. adj. Lo que's pòt plegar ó doblegar. *Plegable*, *pegadizo*. Plicatilis.

PLEGADÍS, SA. adj. PLEGABLE.

PLEGADOR. m. L' instrument, paper, etc. ab que's plega. *Plegador*. Ad plicandum instrumentum. || En l' art de seda la fusta grossa y rodona ahont se plega la tela que s' ha de teixir. *Plegador*. Convolvendæ telæ cylindrus. || Lo pal rodó en que's teixidors de lli embolican la tela. *Enjullo*. Rotundum lignum. || PLEGADORA. || Qui plega. *Plegador*. Structor, is. || ant. APLEGADOR. Lo de olivas. *Arriscador*. Olivarum collector.

PLEGADORA. f. Fusteta prima ab tall per dos costats, y ab que's llibreters plegan los papers. *Plegadera*. Bibliopolæ ad plicandum instrumentum.

PLEGADURA. f. y

PLEGAMANS. m. PREGADEU. 2.

PLEGAMENT. m. ant. Acte y efecte de plegar. *Plegadura*. Plicatura, æ.

PLEGAR. v. a. Doblegar, fèr plechs de alguna roba ó cosa semblant. *Plegar*. Plico, as. || Caragolar, enrotllar. *Encañutar*, *arrollar*. Complico, as. || Posar lo teixidor alguna pessa en lo plegador. *Plegar*. Telam cylindro convolvere. || Doblegar ab igualtat las fullas dels llibres pera enquadrarnarlos. *Plegar*, Librorum folia aptè plicare. || ant. APLEGAR. || Péndrer, cullir alguna cosa de terra. *Coger*. Capió, is. || DESOCUPAR, DESENBARASSAR. || v. n. Deixar, suspèndrer l' estudi ó altre treball pera descansar per temps determinat. *Alzar*, *dar punto*. Labori finem imponere. || En las universitats fèr feriat al fi del curs. *Cerrar las aulas*, *dar punto*. Studiorum vacationes indicere. || En los tribunals, cessar, suspèndrer lo treball. *Dar punto*;

cerrar. A judiciis cessare. || mil. Recullir los fardos, maletas y provisions pera marxar. *Levantar el campo*; *recoger el bagaje*. Convasso, as.

PLEGÀRIA. f. PREGÀRIA.

PLEGARSE. v. r. Doblegarse. 'S diu de la porta, biombo, etc. *Doblarse*. Plicari. || Reduhir los instruments de algun ofici á menor extensió, fent venir una part sobre del altra, com los pams dels mestres de casas, fusters, etc. *Recogerse*. Complicari, colligi.

PLEGAT, DA. p. p. *Doblado*, *plegado*. Plicitus. || adv. Junt, unidament, en un mateix temps. *Junto*. Simul, unà.

CÀURER TOT PLEGAT. fr. Se diu dels edificis. *Caer á plomo*, *venirse abajo*. Corruere. || Dit de las personas. *Dar consigo en el suelo*, *dar el cuerpo en tierra*. Cado, is.

TOT PLEGAT. m. adv. De una vegada. *Por junto*; *de por junto*. Simul, coacervatim. || Repentinament. *De golpe*. De repente.

TOTS PLEGATS. loc. Ab unánime consentiment. *De mancomun*, *mancomunadamente*, *todos á una*. Una omnium vox est; communi consensu.

PLEIADAS. f. pl. CABRELLAS.

PLEIXELL. m. ant. Aspra que's posa als ceps. *Rodrigon*. Ridica, æ, pedamentum, i.

PLEIXELLAR. v. a. ant. Posar aspras als ceps. *Rodrigar*. Peco, as.

PLEN. m. ant. PLE. || adj. ant. PLE.

PLENAMENT. adv. m. Cumplidament, enterament. *Plenamente*. Plenè. || Abundantment. *Llenamente*. Abundè.

PLENARI, A. adj. Cumplert, ple, enter. *Plenario*. Exactus.

PLENARIAMENT. adv. m. y

PLENERAMENT. adv. m. ant. PLENAMENT.

PLENILUNI. m. PLE. 10.

PLENIPOTÈNCIA. f. Potestat plena, sèns limitació. *Plenipotencia*. Plena potestas.

PLENIPOTENCIARI. m. Ministre, embaixador ó persona que's soberans envian á las corts de altres, ab amplex poders. *Plenipotenciario*. Plena, omnimoda facultat; potestate instructus legatus.

PLENISSIM, A. adj. sup. *Plentísimo*. Plenissimus.

PLENISSIMAMENT. adv. m. sup. *Plentísimamente*. Amplissimè, plenissimè.

PLENTUT. f. Lo complement de alguna cosa. *Plenitud*. Plenitudo, inis. || Abundància ó excès de algun humor. *Plenitud*. Superabundantia, æ, plenitudo, inis.

PLENITUT DE VENTRELL. Excès de aliment en lo ventrell. *Replecion*, *cargazon de estómago*. Repletio, nis.

PLEONASME. m. ret. Figura que's comet quant s' anyadeix ó acumula alguna paraula que no es necessària en la oració. *Pleonasmo*. Pleonasmus, i.

PLER. m. Gust, voluntat, contento. *Placer*. La-

titia, æ, delectamentum, i. || SERVET, MERCE, AMIS-TAT.

PLER AB CUA. loc. Expressa las molts moléstias que s' acompanyan ab los plers. *Por un placer mil dolores.* Quod juvat exiguum est, plus est quod lædit.

À PLER. m. adv. À PLERET.

À TOT PLER. m. adv. Ab tot gust y satisfacció. *A placer.* Placide.

DE MON PLER VE SÒN DOLOR. ref. que ensenya que no totes las cosas convenen à tots. *En lo que Sancho sana, Domingo adolece.* Nom omnibus omnia pro-sunt.

DONARSE VINT Y UN PLER. fr. fam. Divertirse, re-crearse per algun temps. *Darse un verde con dos azules.* Dare se oblectamentis.

FÉU PLENS À BÉSTIAS Y US TIRARÁN COSSAS. ref. Explica que 'ls beneficis fets als ingrats los serveixen de armas pera pagar ab mal lo bè. *Cria cuervos y te sacarán los ojos,* Luporum catulos ale; pa-bula da corvis, dement tibi lumina corvi.

QUI'S LLOGA, SÒN PLER VEN. ref. QUI LLOGA 'L CUL, etc.

SI ESTAR MAL VÓLS À TON PLER, VES PER MAR Ó PREN MULLER. ref. Denota que qui estiga ocios tindrà molt que ocupar-se en qualsevol de ditas cosas. *Quien no tuviere que hacer, arme navio ó tome mu-jer.* Qui vacat, aut navim paret aut connubia jun-gat.

PLERET. (A) m. adv. À poch à poch. *Despacio, paso, pasito, quedo, quedito, quieto.* Pedetentim, quietè.

ANAR À PLERET. fr. Anar sèns fèr soroll. *Ir ó andar chiticallando.* Tacitè incedere.

PLET. m. Disputa, contienda, diferència, de-manda, causa judicial. *Pleito, litigio.* Controversia, causa, æ. || Disputa, batalla que's determina per las armas. *Pleito.* Certamen, inis, contentio, nis. || Baralla, disputa, renyina. *Pleito.* Rixa' æ, jurgium, ii. || Lo procés, papers ó autos de una causa. *Pleito.* Causæ acta.

PLET CIVIL. Aquell en que's pledeja sobre una possessió ó altra cosa no criminal. *Pleito civil.* Re-cupratoria, civilis lis.

PLET CRIMINAL. Lo que tracta de la averiguació y càstich de algun crim, culpa ó delictè. *Pleito crimi-nal.* Causa criminalis.

PLET DE ACREHEDORS. Lo plet que aquestos tenen entre sí pera cobrarse dels bèns del deutor que seu concurs. *Pleito de acreedores.* Creditorum lis; agi-tata inter creditores causa.

PLET Y HOMENATGE. HOMENATGE.

ANAR EN PLETS. fr. Pledejar. *Pleitear, andar, cor-rer en pleitos.* Litigo, as; judicio cum aliquo agere.

ARMAR UN PLET. fr. Mourerlo. *Armar un pleito.* Litem movere.

EN PLET CLAR NO S' HA DE MENESTER ADVOCAT, EN DUBTÓS NI UNNI DOS. ref. Denota que la justícia y la rahó no necessitan defensor. *En pleito claro no se*

ha de menester letrado; en ocurre no hay ninguno. Litibus hic mos est: nullo lis clara patrono indiget; obscuræ nemo patronus adest.

GUANYAR LO PLET. fr. Ganar el pleito. Litem obti-nere.

LO MÉS MAL DE UN PLET ES QUE DE UN NE NÀIXEN CENT. ref. Denota 'ls mals resultats que s' origi-nan dels plets. *Lo peor del pleito es que de uno na-cen ciento.* Summum in lite malum, quod ab una mille creantur.

PORTAR MAL PLET. fr. met. No tenir rahó en lo que's preten, ni proporció ó medis pera conseguir. *ho. Tener mal pleito.* Frustrà aliquid assequi posse sperare.

POSAR EN PLET. fr. met. Oposarse y contradir ab ardor y eficàcia sèns tenir rahó ó just motiu. *Poner á pleito.* Controversari.

VÉURER LO PLET. fr. Fèrse relació de ell, pariant las parts ó sos advocats. *Ver el pleito.* Litis instru-menta inspiciere.

VÉURER LO PLET MAL PARAT. fr. met. Regonèixer lo risch, perill ó apuro en que's troba algú, ó la deterioració ó pérdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado.* Rei periculum aut detrimentum agnoscere.

PLETA. f. Aplech de gent baixa. *Rancho, hato.* Contubernium, ii, conventus, us. || Lloch ó clos ahont se recull lo bestiar. *Redil, majada, apero.* Magalia, um; locus pecuarius. || Aplech de gitanos. *Aduar.* Errantium Ægyptorum statio.

PLETA DE PASTORS. Pastorada, 'l conjunt de ellis. *Pastoria.* Pastorum cætus.

PLÉTORA. f. med. Plenitut de sanch. *Plétora.* Plethora, æ.

PLÉTORA SIMPLE. La que procebeix sols de pleni-tat de sanch. *Plétora simple.* Plethora simplex.

PLÉTORA COMPOSTA. La que ademés de la plenitut de la sanch, suposa una espessor acre y viscosa de la mateixa sanch. *Plétora compuesta.* Composita plethora.

PLETORIA. f. PLÉTORA.

PLETÓRICH, CA. adj. med. Qui abunda de humors, especialment de sanch. *Pletórico.* Pletori-cus.

PLÉTORIS. m. Plenitut dels quatre humors. *Plétoris, replecion.* Plethorasis, is.

PLEURA. f. anat. Membrana doble que cubre interiorment la cavitat del pit. Ni ha dos que for-man com dos bossas sèns comunicació entre sí, dins de las quals están situats los pulmons, cada un en la seva. *Pleura.* Pleura, æ.

PLEURESIA. f. y

PLÉURESIS. f. ant. Mal de costat, inflamació de la pleura. *Pleuresia* Pleuritis, pleurisis, idis.

PLEURÍTICH, CA. adj. Qui té dolor de cos-tat. *leuritico.* Pleuriticus.

PLEVIRSE. v. r. ant. APODERARSE, PRIVÁL-DAARSE.

PLÉYADAS. f. pl. mit. Set filles de Atlant y

de la nimfa Ploone, traslladades al cel, las quals s'anomenan vulgarment las cabrellas. *Pléyapas* ó *Pléadas atlántidas*. Pleyades, um. || astron. Set estrelles davant lo genoll del signe Tauro. *Pléadas, virgiliæ*. Vergiliæ, arum.

PLEYT. m. PLET.

PLICA. f. for. Plech sellat en que's conté testament, sentència ó vot pera publicarse á sòn temps. *Plica*. Obsignatum scriptum. || méd. Mataltia en que surt la sanch per la extremitat ó punta del pel, y á la que están molt exposats los polacos. *Plica, ó plica polaca*. Plica polonica.

PLINTO. m. Orla de columna. *Plinto, zoco, orlo, latastro*. Plinthus, i.

PLOGUDA. f. PLUJA.

PLOGUT, DA. p. p. Llovido. Pinitus.

PLOM. m. Metall de color gris que tira un poch á blau: es dels més pesats, menos dúctil y sonoro, blau y molt poch brillant. *Plomo*. Plumbum, molybdos, i. || Lo pes pera averiguar la fondària del aygua. *Sonda, plomada*. Bolis, is, idis; catapirates, æ. || La direcció perpendicular. *Plomo*. Ad perpendiculum æqualitas. || Nivell ab que 'ls mestres de cases regoneixen la igualtat de una paret ó altra obra; consisteix en una pessa de plom lligada en un cordill. *Plomada, plomo*. Plumbum perpendiculum; cathetus, i. || Per sinèdoque, 's pren per las balas de fusell. *Plomo*. Plumbeus globulus. || Espècie de sello. *Plomo*. Plumbeum sigillum. || met. Qualsevol tros de plom que's posa en balansas, filats, etc. *Plomo*. Plumbi frustrum quodlibet. || La ploma ó barreta de plom que serveix pera reglar ó senyalar. *Plomada, plomo*. Plumbata, æ. || Pallofa, suplent de moneda ab que pagan en las parròquias ó catedrals, etc. als residents. *Plomo*. Loco monetæ plumbum. || pl. Contrapés ó barra de voltejador. *Contrapeso*. Halter, is. || m. Llisteta de plom en que posan, y ab que ajustan los vidres en las finestras. *Varillas, verga*. Plumbei virga ad vitra sustentanda.

PLOM BLANCH. ESTANT.

PLOM VOLANT. arq. Pessa de plom, que lligada á una corda serveix als mestres de obras y altres artífices pera regoneixen la igualtat de una paret ó altra obra. *Plomada*. Perpendiculum plumbeum.

À **PLOM.** m. adv. Perpendicularment. *A plomo*. Ad perpendiculum. || Tot plegat. *De golpe*. Repentè, citò.

CÀURER À PLOM. fr. Càurer una cosa perpendicularment. *Caer á plomo*. Ad perpendiculum cadere.

ESTAR FORA DE PLOM Ó FÉRRER LO PLOM. fr. Decantarse, pérdrer l' equilibri ó línea perpendicular una paret. *Desdecir, desplomarse*. A libramento declinere.

FÉA FÉRRER LO PLOM. Fér pérdrer la línea perpendicular á la paret ó edifici. *Desplomar*. A perpendiculo divertere.

PESAT COM UN PLOM. loc. met. Home pesat y mo-

lest en sa conversació y accions. *Arrendador del plomo*. Gravis molestus homo.

SOLDAR, CUBRIR, Ó ASSEGURAR AB PLOM. fr. *Emplo-mar*. Plumbo, as.

PLOMA. f. Cada una de las pessas que cubren lo cos dels aucells. *Pluma*. Pluma, æ. || Cada una de las llargas que tenen en las alas los aucells. *Remera*. Remex, igis. || Cada una de las llargas de la cua dels aucells, que'ls donan direcció pera volar. *Timonera*. Rectrices plumæ. || Cada una de las plomas no consolidadas que extrau la sanch dels aucells. *Chupon, pluma en sangre*. Pluma, æ. || Lo conjunt de las que cubren l'aucell. *Plumaje, plumeria, plumazon*. Pluma, æ. || La que's posa al sombrero per adorno. *Látigo, pluma*. Galerí crista.

|| met. Qualsevol cosa que produheix efectes semblants als de la ploma, com: ab la *PLOMA* de aquest rem, en lo paper de las ayguas, deixaré ton nom imprés. *Pluma*. Calamus, i. || L' instrument ab que s' escriu, que regularment es ploma de aucell. *Pluma*. Penna, æ, calamus, i. || *PLAUTA*. || met. Lo modo ó estil de escriurer. *Pluma*. Scribendi dexteritas. || met. L' escriptor. *Pluma*. Scriptor, is. || pl. Espolsador de ploma. *Plumero*. Plumaria scapula.

PLOMA DE AYGUA. Mesura de aygua que surt de un canó de la mida de una ploma. *Pluma, garbanze de agua*. Fluens per tubum ad plumæ magnitudinem aqua.

PLOMA DE CAP DE ALA. met. Subjecte recomendable per sòn caràcter, qualitat y circumstàncies. *Hombre de categoria ó de gran categoria*. Summæ laudis et dignitatis vir.

PLOMA VIVA. La que's tr'u dels aucells vius, y serveix pera umplir coixins, matalassos, etc. *Pluma viva*. Pluma ex ave vivente evulsa.

BONA PLOMA. met. Qui escriu bè. *Buena pluma*. Venustè scribens.

DEIXAR CORRER LA PLOMA. fr. met. Extèndrerse massa en la matèria que's va tractant per escrit. *Dejar correr la pluma*. Longius orationem protrahere.

GENT DE PLOMA. La que té per exercici escriurer, regularment se pren pels notaris. *Gente de pluma*. Scribæ, arum.

GUARNIR DE PLOMAS. fr. Posarlas en alguna cosa, ja sia pera adorno, com en los sombreros; ja pera que vole, com en sajeta, ó pera afront, com se feya en altre temps en las arcabotas. *Emplumar*. Plumis instruere.

PORTAR LA PLOMA À ALGU. fr. met. Sér sòn esribent. *Llevar la pluma á alguno*. Alterius dicta transcribere.

POSAR GROS LA PLOMA. fr. met. SÈR DE LA PRIMERA VOLADA.

POSAR LA PLOMA. fr. Senyalar las lletres ab la tinta que deixa. *Dar tinta*. Pennam atramentum reddere.

POSAR Ó TRÁURER PLOMA. fr. Criar ploma 'la aucellig.

Echar pluma, emplumecer, emplumar. Plumescio, is. **SÉR DE LA PRIMERA PLOMA.** fr. met. **SÉR DE LA PRIMERA VOLADA.**

TREMPAR LA PLOMA. fr. Posarla de modo que serve per escriure. *Cortar, tajar la pluma.* Aptare calamus ad scribendum.

PLOMADA. f. La porció de tinta que cab en la ploma. *Plumada.* Intinctura atramenti. || La acció de escriure un poch, ó fer alguna ralla ó lletra. *Plumada.* Calami ductus. || **PLOM.** 2. 4.

PLOMALL. m. Adorno de plomas que 's posa regularment en lo sombrero, morrió, etc. *Plumaje, plumero, penacho.* Crista, æ. || Las plomas que s' elevan sobre 'l cap de alguns aucells. *Moño, airon, Plumea crista.* || **REFILANDO.** || La fletxa ó bandereta que 'ls torejadores clavan als bous. *Banderilla.* Spiculum, i, || **CASTELLET.** 2. || pl. Lo conjunt de ells. *Plumajería.* Cristarum copia.

GUARNIR DE PLUMALLS. fr. Adornar ab ells. *Emplumajar.* Cristis ornare.

PLOMALLER. m. Fabricant ó venedor de plomalls. *Plumajero.* Cristarum opifex.

PLOMAR. v. a. Llevar la ploma als aucells. *Desplumar, pelar, quitar la pluma.* Deplumo, as. || Marcar, sellar ab plom. També s' usa com reciproc. *Plumar.* Plumbo signare. || met. Guanyar á algú tots los diners en lo joch. *Descañonar, pelar.* Aliquem pecunia spoliare.

PLOMAT, DA. p. p. *Desplumado, pelado.* Deplumatus. || Marcat, sellat ab plom. *Plomado.* Plumbo signatus.

PLOMATGE. m. **PLOMA.** 5. || **PLOMALL.**

PLOMBAR. v. a. ant. **PLOMAR.** 2.

PLOMEJAR. v. a. pint. Formar, delinear ab llapis ó ploma per sombrejar un dibuix. *Plumear.* Lineas adumbrare.

PLOMEJAT. m. pint. Conjunt de rallas semblants á las que 's fan ab la ploma, y que solen usar alguns en la miniatura. *Plumeado.* Linearum series tabulis adumbrandis.

PLOMER. m. Treballador ó fabricant de coses de plom. *Plomero.* Plumbarius, ii.

PLOMERO. m. **PLOMÍS.** || La ploma fina y en forma de seda que tenen los aucells per cubrir lo vuyt que deixan las plomas. *Plumon, plumion, plumazo, fojel.* Avium plumula lanuginis instar.

PLOMETÀ. f. d. *Plumilla, ica, ita.* Plumula, æ.

PLOMISSOL. m. La borra dels aucells entre las plomas per cubrir los vuyts que aquestas deixan. *Plumon, plumion, fojel, pelo.* Lanugo, inis.

PLOMISTA. m. Gent de ploma: 's diu dels notaris y demès que entenen en plets y negocis. *Plomista, gente de pluma.* Scriba, æ. || met. **EMBUSTERO, TRAPASSER.** **EMBROLLA.**

PLOMÓS, A. adj. Lo que té ploma ó molta ploma. *Plumoso, plomizo, plomoso.* Plumbeus. || adj. Lo qui per sa excesiva familiaritat, carícias y afalachs se fa fastigós. *Sobon, plomoso.* Fastidioso, plaudiens.

PLOR. m. La acció de plorar. *Lloro, llanto.* Fletus, ploratus, us. || Lo de las criaturas. *Vagido.* Vagitus, us. || pl. *Llanto, lloros.* Planctus, us.

ARRANCAR LO PLOR. fr. *Soltar, romper el llanto.* In fletum prorumpere.

PÉRDRE LO PLOR. fr. No poder plorar las criaturas per molta ràbia. *Encanarse.* Obstupeasco, is.

PLORACOSSOS. f. **PLORADORA.**

PLORADOR, A. m. y f. Qui plora molt fàcilment. *Lloron.* Lacrymosus.

PLORADORA. f. Dona llogada per plorar en los enterros. *Endechera, plañidera, lloradora.* Profeta, æ. || La acció de plorar, com: té la **PLORADORA.** *Lloro.* Ploratus, us.

PLORALLA. f. **PLOR.**

PLORAMICAS. m. Qui freqüentment llamenta y plora sos infortunis. *Lloraduelos.* Plorabundus.

PLORAMORTS. m. **PLORADORA.** 1.

PLORANERA. f. **PLORADORA.** 2.

PLORAR. v. n. Derramar llàgrimes. *Llorar.* Ploro, as; edere fletus. || met. Afectar pobresa, misèria. *Llorar.* Paupertatem prædicare. || Destillar humor alguns arbres ó plantas. *Llorar, sudar.* Stillo, sudo, as. || Queixarse algú de las desgràcies que pateix. *Llorar, quejarse.* Doleo, es.

PLORAR AMARGAMENT, Ó COM UNA CRIATURA, Ó COM UNA MAGDALENA. fr. **DESFERSE EN LLÀGRIMAS.**

ELL S' HO PLORARÀ. loc. Denota lo que algú téndit que sufrir per sa pròpia elecció contra 'l dictamen de altres. *No lloraré yo sus lágrimas.* Ipse tuol.

QUI NO PLORA, NO MAMA. exp. **BOCA QUE NO PALLA, DÉU NO LA ÓU.**

PLORAT, DA. p. p. *Llorado.* Fletus.

PLORAYRE. m. **PLORADOR.** || Qui sempre 's lamenta. *Guacharo.* Ejulator, is.

PLORERA. f. **PLORADORA.** 2.

PLORICÓ. m. La acció de gemegar plorant. *Moriqueo, gimoteo, guaya, puchero.* Gemitus, us.

FÉR LO PLORICÓ. fr. **FÉR LO PETARRELL.** || Ponderar excessivament lo que's pateix per moure a compassió. *Hacer la guaya.* Placatum agere.

PLORIQUEJAR. y. n. Gemegar, fer com qui plora. *Ploriquear, gimotear, hacer la guaya.* Ingemisco, is.

PLORÓS, A. adj. Llagrimós. *Lloroso, lagrimoso.* Lacrymosus. || Trist, que excita á plorar. *Lloroso.* Mæstus.

PLOROSAMENT. adv. m. De un modo plorant. *Llorosamente.* Flebiliter, lacrymosè.

PLÓURER. v. n. Càurer aygua dels riuols. *Llover.* Pluo, is; pluit, ebat. || met. Venir sobre algú abundància de alguna cosa, com treball, etc. *Llover.* Copiosè affluere.

PLÓURER MENUT. fr. **PLAVISQUEJAR.**

PLÓURER SOBRE MULLAT. fr. Venir treball sobre treball. *Llover sobre mojado; todo junto como al perro los palos; ya escampa y llovan guijeros.* Damnum damno accumulare.

AIVÓ NO FÀ QUE NO PLOU. fr. irón. y fam. **S' EN**

quant algú fa alguna cosa, pretextant diversa causa de la que realment lo mou. *Esa es la madre del cordero, ó no es esa la madre del cordero.* Atí atí hoc est illud.

PLOVISCAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLOVISCÓ Y PLOVISQUEIG. m. Plujeta á gotas menudas. *Llovizna.* Tennis pluvia.

PLOVISQUEJAR. v. n. Plóurer á gotas menudas. *Chispear, ce-ner, molliznar, molliznear.* Stillo, as.

PLOVITG. m. ant. PLOVISQUEIG.

PLUINEJAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLUJA. f. La aygua que cau dels núvols. *Lluvia.* Pluvia, æ, nimbus, i. || met. Continuació y còpia de alguna cosa, com: *PLUJA* de pedras, de traballs, etc. *Lluvia.* Copia, æ.

PLUJA DE ESTIU. La forta y que dura molt poch temps. *Lluvia de verano.* Nimbus, i.

PLUJA DE ESTIU Y FLOR DE BAGASSA, AVIAT PASSA. ref. Denota que la hermosura de las rameras dura poch, aludint á la pluja de estiu. *A la ramera y á la lechuga, una temporada le dura.* Scorti pulcritudo citius perit.

PLUJA DE JANEJ, UMPLE DÓTAS Y GRANER. ref. AYGUA DE JANEJ, etc.

COM Á PLUJA MENUDA. loc. fam. Ab molta abundància. *Como agua.* Uberrimè.

PLUJETA. f. d. PLOVISQUEIG.

PLUJÓS, A. adj. Abundant de plujas, que las porta ó las causa. *Lluvioso, pluvioso.* Imbricus, pluviosus.

PLUMA. f. PLOMA.

PLUMAR. v. a. PLOMAR.

PLUMBAGINA. f. Planta com de dos peus de alta, la cama vuyda, las fullas semblant á las del melocotó ó á las del sálzer, y comunment en lo mitj té una clapa negra ó de color de plum; las flors purpúreas y á vegadas en ramellet; la llavor ovalada, panxaguda, xata y negra, la arrel grossa, fibrosa, llarga, molsuda, y de gust cremat. Aquesta planta 's divideix en várias espècies. *Plumbagina.* Plumbago, inis.

PLUMBAT, DA. adj. PLOMAT.

PLUMISSOL. m. PLOMISSOL.

PLURAL. adj. gram. En los noms, verbs, etc. lo número que parla de més de un. *Plural.* Pluralis.

PLURALITAT. f. Majoria, major número, *Pluralidad.* Pluralitas, atis.

Á PLURALITAT DE VOTS. m. adv. Pel major número de vots. *Á pluralidad de votos.* Majori suffragiorum numero.

PLEURESIA. f. ant. PLEURESIA.

PLURÍTICH, CA. adj. ant. PLEURÍTICH.

PLUS. adv. ant. Vén llatina. Mès. *Mas.* Plus.

PLUS ULTRA. Divisa de Càrlos V pera mostrar després de la conquesta de Túnes, que havia fet més que Hércules, qui no passá l'estret que Càrlos V passá pera anar al Àfrica; de modo que la divisa de Hércules eran dos montanyas figuradas

ab dos columnas, y aquestas paraulas NON PLUS ULTRA; y Càrlos se trau lo non. *Plus ultra.* Plus ultra.

SER LO NON PLUS ULTRA. fr. fam. pera denotar la preeminència ó superioritat de alguna cosa en sa classe. *Ser el non plus ultra.* Præ omnibus emnere.

PLUTEO. m. PRESTATGE.

PLUTÓ. m. poët. Infern. *Pluton, báratro, averno, tártaro.* Tartarus, i.

PLÚVIA. f. ant. PLUJA.

PLUVIAL. adj. S' aplica al aygua que cau dels núvols. *Pluvial.* Pluvialis. || m. La capa del cor. *Pluvial.* Pluviale pallium sacrum.

PN.

PNEUMÁTICH, CA. adj. NEUMÁTICH.

PO.

PO. f. rom. || n. p. fam. Josep. *José.* Joseph.

POA. f. náut. Corda que's posa y fixa en una y altra part de las velas en las relingas. *Poa, ceba, pesa.* Nauticus, rudens.

POAGRA. f. Gota, malaltia que causa inflor y dolors aguts en las junturas dels extrems del cos, impedit lo moviment. *Gota, podagra.* Podagra, æ.

POAGRÓS, A. adj. Qui pateix poagra. *Gotoso.* Podagricus.

POAL. m. Galleda, vas pera traurer aygua de un pou. *Pozal.* Modiolus acceptorius. || Lo cantí que té un sol forat gran sota la ansa. *Cántaro, cántara.* Cantharus, i.

POAR. v. a. Traurer aygua del pou. *Sacar agua del pozo.* Haurire aquam è puteo.

POATAYRE Y POATER. m. POATER.

POATONS. m. pl. VALLS.

POBERTAT. f. PUBERTAT.

POBLA. f. POBLACIÓ, POBLE.

POBLACIÓ. f. La acció de poblar algun lloch. *Poblacion, populacion.* Incolarum deductio. || Ciutat, vila ó lloch poblat de gent. *Poblacion, poblado, pueblo.* Oppidum, i, civitas, atis. || Lo número de vehins que la componen. *Poblacion.* Incolæ, arum.

POBLACIÓ NOVA. COLÓNIA.

FORA DE LA POBLACIÓ. loc. S' aplica á lo que està prop de una població. *Suburbano.* Suburbanus.

POBLADÍSSIM, A. adj. sup. *Pobladísimo.* Incolis frequens.

POBLADOR. m. Qui pobla. *Poblador.* Urbium, coloniarum conditor.

POBLAMENT. m. ant. POBLACIÓ.

POBLAR. v. a. Fundar alguna població, reunir en ella habitants. *Poblar.* Urbem, oppidum constituere. || Umplir, ocupar, com: *POBLAR* un galliner. *Poblar.* Impleo, es. || Procrear, propagar molt. *Poblar.* Abundè procreare. || v. r. Traurer fulla 'ls arbres. *Poblar-se.* Arboros germinare. || ant. Férse vehi. *Avocindarse.* Inter cives adscribere, adnumerare.

POBLÁS. m. aum. *Poblacion*. *Populus major*.

POBLAT, DA. p. p. *Poblado*. Oppidum frequentatum. || adj. ant. Habitant, vehí, domiciliat en alguna població. *Morador, habitante, vecinó*. Incola, æ. || m. POBLACIÓ. 2.

POBLE. m. Lo lloch, ciutat, vila, població. *Pueblo*. Oppidum, i. || La gent que habita. *Pueblo*. *Populus*, i. || La gent comuna y ordinària de alguna població. *Pueblo, populacho, poblazo, poblacho*. Plebs, bis. || Població petita á diferència de la ciutat y vila. *Lugar, pueblo*. *Populus*, i.

POBLE BAIX Ó MENUT. POBLE. 3.

POBLE DE QUATRE CASAS Ó DE MALA MORT. Lo petit é insignificant. *Pueblo corto, villaje, villorio, aldeorrio*. Oppidulum, i.

POBLE FORTIFICAT. PLASSA DE ARMAS.

POBLET. m. d. *Pueblocico, tillo, ito; pueblezuelo*. Oppidulum, i.

PÓBLICH, CA. adj. ant. PÚBLICH.

POBLÁS. adj. aum. Qui es molt pobre. *Pobreton*. Pauperrimus.

POBRE. adj. Necessitat, faltat de lo necessari; menesterós. *Pobre*. Pauper, egenus. || Qui demana caritat de porta en porta. *Mendigo, pobre; pordiosero*. Ejectus, mendicus, pauper. || Escàs, com: la llengua F. es POBRE de veus. *Pobre*. Inops. || Inútil, de poch valor. *Pobre*. Miser, tenuis. || Infelis, desditxat. *Pobre*. Infelix. || Fret, magre, curt, escàs, com: festa, dinar POBRE. *Pobre*. Egens, inops.

POBRE AL NITJ DE LAS RIQUESAS. AVARO.

POBRE DE ESPERIT. Qui no té desitj ni afició á las riquesas. *Pobre de spiritu*. Spiritu pauper. || Pusillánim. *Pobre de spiritu*. Pusillanimitas.

POBRE DE MÍ. Espècie de interjecció ab que s' explica la estranyesa ó sentiment en lo que s' executa, 's véu, s' ou, ó succeheix. *Pobre de mí, ay de mí!* Væ mi misero!

POBRE DE SOLEMNITAT. Qui pateix total necessitat y pobresa per la que's véu obligat á demanar caritat. *Pobre de solemnidad*. Egentissimus, extrema necessitate laborans.

POBRE HOME. Subjecte inútil, de poca habilitat ó expedició. *Pobrete*. Misellus.

POBRE IMPORTÚ DE DOS TRÀU HU. ref. Prova que no hi ha res millor que la constància pera lograr lo que's desitja. *Pobre importuno saca mendrugo*. Pulsate, pulsate, et aperiatur vobis: petite et accipietis.

POBRE PELAT. Qui no té medis ni caudals. *Pelon*. Pauper.

POBRE VERGONYANT. La persona que per sa qualitat y obligacions no pòt demanar caritat de porta en porta, y ho fá de modo que sia ab lo major secret possible. *Pobre vergonzante*. Mendicus quem mendicare pudet.

POBRE VOLUNTARI. Qui voluntàriament s' enagena de tot lo que posseheix, com fan los religiosos ab lo vot de pobresa. *Pobre voluntario*. Voluntarius pauper.

POBRE Y SUPERBO. loc. Qui tenint necessitat de auxili, procura ocultarla no admetentlo, ó qui no's contenta ab lo que li donan ó ab lo favor que li fa vehentse mereixedor de més. *Pobre y soberbia*. Pauper superbius.

AL POBRE 'L SOL SE'L MENJA. ref. Denota que al pobre ningú l' escolta; abans bé tothom lo maltracta. *Al pobre el sol se lo come*. Nullus pauperi adest.

ESTAR MES POBRE QUE UNA RATA. fr. fam. Estar molt pobre, no tenir res. *No tener sobre que din le llueva, ó tras que parar; ó como tres con un zapato, ó estar mas pobre que Job*. Codro pauperiorum esse.

NO ESTÁN BÉ DOS POBRES EN UNA PORTA. Denota l' destorb que's causan reciprocament los vârios pretendents á una mateixa ocupació ó empleo. *No están bien dos pobres á una puerta*. Eidem adstantes ostio multo sibi officium pauperes.

PARLA AL POBRE AB AMOR NO LI FASSAS DESHONRA. ref. LA POBRESA NO ES VILESA.

NÓ'S PÓT SÉR POBRE PER CAP DINER. loc. fam. Denota que tots los gravâmens y mals solen recaure sobre del pobre, sens que se li mire cap atenció. *La cárcel y la cuaresma para los pobres es hecha*. Pauperibus carcer et quadragesima nata est.

SI ETS POBRE, SEMPRE SERÁS POBRE. ref. Denota lo difícil que es al qui està faltat de medis, lo millorar de fortuna. *Pobreza nunca alza cabeza*. In horrida vita non gignitur maleficium.

VAL MÉS SÉR POBRE HONRAT, QUE RICH DESHONRAT. ref. Exhorta que no debem obrar contra la virtut, per més que'ns aprele la necessitat. *Comer arroz, antes que comer vileza*. Prius mori quam peccare.

POBREA. f. ant. POBRESA.

POBREJANT. m. ant. POBRE.

POBREJAR. v. n. Fer lo pobre, afectar pobresa. *Llorar pobreza*. Paupertatem verbis exaggerare. || Anar á ménos, faltar poch á poch las comeditats. *Escasear*. Minuo, is. || Curtejar, anar magre alguna cosa, faltarli 'l degut complement. *Escasear*. Deficio, is.

POBRELLET, A. adj. d. ant. POBRET.

POBREMENT. adv. m. De un modo pobre y humil. *Pobremente*. Miserè, tenuiter. || Mesquisme, ab escassesa. *Pobremente, escasamente*. Augustè, miserè. || Rústicament, de un modo groser. *Inurbanamente*. Inurbane. || Fredament, sens at, sens gràcia. *Friamente*. Ineptè.

POBRESA. f. Escassesa, necessitat, indignia. *Pobreza*. Pauperias, atis. || Falta, carestia. *Pobreza*. Inopia, æ, egestas, atis. || Renúncia voluntària dels bens, com la que fan los religiosos. *Pobreza*. Paupertas, atis. || Lo conjunt de alhajas ó mobles de poch valor. *Pobreza*. Tenuis supellex. || mil. Diossa marè de la indústria y de las arts. *Pobreza*. Paupertas, atis. || Poquedat de ànimo, curtedat de altres prenas morals. *Pobreza*. Pusillanimitas, atis.

POBRESA DE ESPERIT. Pusil-lanimitat. *Pobreza de ànimo ó de espíritu.* Pusillanimitas, atis. || Virtut. *Pobreza de espíritu.* Paupertas spirítas.

POBRESA DE ESTIL. ref. Baixesa, debilitat del estil. *Pobreza de estilo.* Stili infirmitas.

LA POBRESA NO ES VILESA. ref. Ensenya que ningú deu avergonyir-se de ser pobre, y repren al mateix temps als qui desprecien als pobres, especialment si són amichs ó parents. *Pobreza no es vileza.* Paupertas homini consenda ut decus adsit.

POBRESSALLA. f. Multitud de pobres. *Pobreria, pobreteria.* Mendicorum copia.

POBRET, A. adj. d. *Pobrecillo, ito.* Pauperculus. || Miserable, abatut. *Pobrete, pobretillo.* Misellus. || Subjecte inútil y de poch esperit. *Pobrete, pobretillo.* Misellus.

POBRETS Y ALEGRETS. exp. fam. Explica que se sent poch la pobresa, quant hi ha alguna diversió ó motiu de alegria. *Pobrete pero alegreto.* Etsi pauper hilaris tamen.

POBRETA. f. La ramera ó dona de mala vida. *Pobreta.* Meretrix, icis.

POBRETALLA. f. **POBRESSALLA.**

POBRETAT. f. ant **POBRESA.**

POBRETERIA. f. **POBRESSALLA.**

POBRETÓ. m. Qui no té lo que correspon al seu estat. *Pobretom.* Pauperrimus.

POBRICH, CA. adj. d. ter. **POBRET.**

POBRÍSSIM, A. adj. sup. *Pobrisimo.* Pauperrimus.

POCA. f. **NICA.**

POCAS Y ENCARA 'N CAUMEN. loc. Que s' aplica al qui té poch, y aixó ab treball ó rích. *Poca lana y esa en zarzas.* E multis paleis parum fructum colligni.

POCAMENT. adv. m. Ab poquedat. *Escasamente.* Parcè.

POCH, CA. adj. Escàs, curt, limitat en quantitat ó qualitat. *Poco.* Puncus, paulus. || ant. Petit, xich. *Pequeño, poco, corto.* Curtus exiguus. || adv. En poca quantitat. *Poco.* Parum.

POCH Á POCH. m. adv. **Á POCH Á POCH.** || Ab suavitat, com: fregar **POCH Á POCH** una llaga. *Poco á poco, con juiro, con suavidad.* Leniter.

POCH Á POCH ANIREM LLUNT. ref. **DE GOTA EN GOTA,** etc.

POCH HA Ó POCH ABANS. m. adv. No ha mòlt. *Poco ha.* Nuper.

POCH EN FÀ QUE SIA FEO, SOLS TÉ FUGA TRACTAR È. ref. **L' HOME SIA DE RABASSA,** etc.

POCH HI HA Á DALT. **POCA XULLA.**

POCH ME FÀ, POCH LI FÀ. loc. Denota que á algú no se li'n dóna res de alguna cosa. *Eso no me hace, eso no le hace.* Parum curo, curat.

POCH PERA TÚ. m. adv. Denota que algú treballarà pera 'l profit de altre. *Trabaja el asno para su amo; el burro del acceitero.* Asinus eris, portans mysteria; vos non vobis vellere fertis oves.

POCH SA POCH LLA. m. adv. **POCH MÉS Ó MÈYOS.**

POCH SOVINT. m. adv. Pocas vegadas. *Raras ó pocas veces.* Rarò, pauciès.

POCH Y BO. Denota que una cosa no es en abundància, però que fà gran servey. *Poco pero bueno.* Non multa, sed opportuna.

POCA COSA. Subjecte débil en las forsas del cos ó del ànimo. *Poquito; poquita cosa, corta pala.* Valdè exiguus, debilis.

ALGUN POCH. m. adv. Algun tant, com un poch apesarat. *Un poco, un tanto.* Parum.

Á POCH. m. adv. **PER POCH, TANTOST.**

Á POCH Á POCH. Espécie de interjecció per advertir á algú que no's precipite en obras ó paraulas. *Poco á poco.* Heu! sta. || Sens fer rumor. *Poco á poco; quedo, quedito, despacito.* Silentio. || Expressa la lentitud y pausa ab que's camina. *Paso á paso; paso ante paso.* Pedelentim. || Lentament, pausadament. *Poco á poco.* Pauillatim. || Espécie de interjecció pera detenir á algú en lo que diu, ó per advertirli alguna cosa. *Paso, paso de ahí.* Vide.

Á POCH Á POQUET. m. adv. Sens fer rumor. *Le-spacito, quedo, quedito.* Pedelentim.

ARRIBAR Á POCH. fr. Ser curt de talent, de ingeni limitat. *Alcanzársele poco, ó no alcanzársele mas á alguno.* Parum callere.

DEL POCH POCH, DEL MOLT NO RES. ref. Se diu per aquells que en mitjana fortuna pareixen liberals, y en sentse rich són avaros; y que en qualsevol fortuna contrària ó favorable es menester viurer ab igualtat. *De lo poco poco y de lo mucho nada.* Munera pauca dabit cui forsan pauca facultas; illicò si locuples munera nulla dabit.

DE POCH EN POCH. m. adv. En petites quantitats. *Poco á poco.* Particulatim, per particulas.

DONÁSENHI POCH. fr. No ferne cas. *Dársele poco.* Parvi facere.

ESPANTARSE Ó QUEIXARSE DE POCH. fr. fam. Apurar-se y afligir-se ab poca causa. *Ahogarse en poca agua.* Levibus succumbere malis.

GOSA DEL TEU POCH, MÈNTRES B'SCA MÉS LO BOIG. ref. Denota que es temeritat no aprofitar ó exposar lo poch que algú té pera voler lograr més. *Goza de tu poco, mientras busca mas el loco.* Utere tu parvo, demens majora sequatur.

MÉS VAL POCH Y BO, QUE MOLT Y DOLENT. ref. literal. *Mas valen dos bocados de raca, que siete de patata.* Parum optimi quam multum deterioribus præslat.

MOLTS POCES FAN UN MOLT. ref. **MOLTAS CANDELETAS,** etc.

NO ES POCH NI GATRE. Antífrasis pera ponderar alguna cosa que causa estranyesa, ó que no's pensava tant gran. *No es nada, ahí es nada, ahí que no es nada.* Quasi nihil esset.

PER POCH. m. adv. Quasi, á poch, tantost. *Por poco.* Parum abfuit.

POCHS Y MAL AVINGUTS. loc. literal. *Tres vecinos y mal avenidos.* Pauci et animis disjuncti.

QUI Á POCH ESTÁ AYESAT, DE POCH SE CONTENTA.

ref. Denota que'l pobre ab poca cosa 's contenta, y li apar tenir molt. *Del pobre la bolsa con poco rebo-sa.* Aphyarum bonos.

TENIR EN POC. fr. Fér poch cas de alguna perso-na ó cosa. *Tener en poco.* Parvi pendere.

TOT Á POC. Á POC. m. adv. POC. Á POC.

UN POC. loc. Un xich. *Algo.* Aliquid.

UN POC MASSA. m. adv. Passar de la mida. *De-masiado, demasiadamente.* Nimis, plus æquo; extrá modum.

VENIRSENHI Á POC. fr. FALTÁRSEN POC.

POCIÓ. f. Beguda. *Pociom.* Polio, nis.

POCIORITAT. f. POQUEDAT.

PODA. f. La obra de podar. *Poda.* Tonsura, æ, putatio, frondatio, nis. || Lo temps en que s' acos-tuma podar. *Podazon, poda.* Putationis tempus.

PODADA. f. PODA. 1.

PODADAS. f. pl. Pert us ó dret antich. *Podas.* Tonsuræ.

PODADOR. m. Qui poda. *Podador.* Putator, frondator, is.

PODADORA. f. Instrument acerat que forma una espècie de creu, per una part acerada y per la altra un escarpell. *Podadera.* Scirpicula, æ, falx, cis.

PODAGRA. f. ant. POAGRA.

PODALL. m. Podadora sens escarpell, pera es-porgar los arbres. *Podon.* Scirpiculæ genus.

PODAR. v. a. Esporgar, tallar las ramas su-pèrfluas dels arbres, principalment dels ceps. *Podar.* Puto, expulo, apputo, as. || met. Mutilar, tal-lar algun membre. *Mutilar.* Mutilo, admutilo, as.

SI NON AMO 'M PODA DE JANER, Y 'M LLAURA DE FEBRER, VERCONYA 'M SERÁ SI NO LI UNPLO 'L CELLER. re. Aconsella podar las vinyas y arbres tart pera que no's glassen, y sembrar primerench pera que naixca ab las primeras plujas de la tardor. *Poda tardio y siembra temprano, si errares un año, acer-tards cuatro.* Vites seró puta sulcis citó semina manda:

Vix de quinque annis irritus unus erit.

PODÉ. adv. fam. Pót sér, tal vegada. *Tal vez;* acaso, por ventura. Fortè, fortassè.

PODENT. p. a. ant. Poderós, rich, hisendat. *Pudiente.* Opulentus.

PODER. m. Facultat, forsa, capacitat pera fer alguna cosa. *Poder.* Virtus, tis, manus, us. || Domi-ni, imperi, jurisdicció. *Poder.* Imperium, ii, juris-dictio, nis. || Multitut, com: poder de gent, de ve-gadas, etc. *Multitud.* Multitudo, inis. || Abundán-cia, com: hi ha un poder de verdura. *Peste.* Supe-rahundantia, æ. || Possessió actual ó custòdia de alguna cosa. *Poder.* Custodia, æ. || Las forsas mili-tars de algun soberá. *Poder.* Vires, ium. || Rique-sas, bèns, com: home de mòlt poder. *Poderio.* Bo-na, orum; opes, um. || Instrument ab que algú dò-na facultat á altre pera que represente sa persona. S' usa en pl. *Poder.* Juridica facultatis transmissio. || Disposició, arbitre. *Poder.* Potestas, atis. || Lli-

bertat, llicència, permís. *Poder.* Venia, copia, æ; facultas, atis. || ESPONS, EMPENYO. || CFANA, VISA-ORGULL. || pl. Las facultats, bèns, rendas que algú té. *Po-ibles.* Facultates, vires, um. || v. a. Tenir potestat, facultat pera fer alguna cosa, sér capít de ferla. *Poder.* Possum, valeo, polleo, es. || Tenir domini, autoritat. *Poder.* Dignitate, auctoritate va-lere. || Tenir forsa y activitat pera obrar, resistiró sufrir. *Poder.* Valeo, es. || Excitar á algú á que fassa ó deixi de fer alguna cosa, com: vos PODRIU dir aixó. *Poder.* Possum, tes || geom. Valer ó pro-duhir. *Poder.* Valeo, es. || imp. Sér possible ó con-tingent que succehesca alguna cosa. *Poder.* Fieri posse.

PODER DE DÉU. interj. Serveix pera exagerar al-guna cosa de que's parla, com: donant á entèndrer que representan lo poder de Déu al executarlas per sa grandesa. *Poder de Dios.* Proh Deus!

PODER MÉS. fr. Prevaléixer, vèncer. *Poder mai.* Præposse, plus valere.

PODER MOLT. fr. Tenir mòlt influxo ó valimen. *Poder mucho.* Præpolleo, es.

PODER VÈNDER Á ALGÚ Y NO ADONÁRSEN. fr. VÈN-DRE Á ALGÚ DEU MIL VEGADAS. etc.

Á MÉS NO PODER Ó FINS NO PODER MÉS. adv. m. For-sosament. *A mas no poder, hasta mas no poder.* la-vitè, coactè, quantum fieri possit. || En quant se pót. *A mas no poder.* Quantum quis potest.

Á PODER DE. m. adv. A forsa de ó á repetició de actes. *A poder de.* Vi.

CÓM PÓT SÉR? exp. Denota la estranyesa ó admi-ració de alguna cosa. *Cómo puede ser? Qui potest?*

DE PODER Á PODER. m. adv. Denota que alguna cosa s' ha disputat ab tota eficaçia y forsa. *De poder á poder.* Summis utrinque viribus.

EN PODER. Al arbitri ó discreció de. *En poder.* Pe-nes.

EN SÓN PODER. En la seva ma. *En su poder.* In sua potestate, penes se.

EN VOSTRE PODER ESTÁ. loc. Dependeix de vos. *En vuestro poder ó en vuestra mano está.* Penes te est; tibi integrum est.

FÉR TOT UN PODER. fr. Fér tot lo que's pót ó un esforç. *Hacer un poder.* Magnoperè niti.

LO PODER APODERA. ref. DINER FÁ DINER.

NO PODER MÉNOS. fr. Sér necessari ó precis. *No poder menos.* Non posse quin.

NO PODER MÉS. fr. Explica la precisó de executar alguna cosa. *No poder mas.* Necessitate compelli.

NO PODERNE EIXIR. fr. No poder reduhir á algú á obrar com déu. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrá alicquem in bonam frugem persuadere.

NO PODER PAHIR Ó NO PODERSE VÈUREN. fr. met. No poder sufrir ó tolerar alguna cosa. *No poder llevar, ó tragar, ó digerir.* Ferre non posse.

NO PODERSE ENTÈNDER AB ALGÚ. fr. met. No po-derlo reduhir á la rahó, no poder contenir-lo. *No poder averiguar con alguno.* Alicquem haud possé rationi objicere.

NO PODERSE MENEJAR. fr. Tenir mólts negocis á un temps. *Na poderse rodear.* Multissimal intentum esse.

NO PODER SÁ DE MÊNOS. fr. No poder ménos.

NO PODERSE VALER. fr. No poder méuerse ó mór-rer algun membre. *No poderse menear, no poder menear.* Se movere aut aliquod membrum agitare non posse.

NO PÓT SÁ Ó NO'S PÓT. loc. Es cosa impossible, no hi ha medi. *Po se puede, no puede ser ó es imposible, no hay arbitrio.* Non potest.

PER LO QUE PÓT SÁ. fr. Equival á lo mateix per lo que succehesca ó per lo que pót succehir. *Por lo que truene ó por lo que puede tronar.* Quidquid acciderit.

PER MI NO PUCH Y PER MAS VENINAS FILO, Y QUI NO PÓT LO PUCH, MANCO PODRÁ LO MOLT. ref. S' aplica als qui demanen favor per una persona diferent no tenintlo pera sí. *Para mi no puedo y devanaré para mi suegro; tu que no puedes, llévame á cuestras.* Capram portare non possum, et imponis bovem.

PLE PODER Ó AMPLES PODERS. Plena facultat ó jurisdicció que algú té pera donar ó executar alguna cosa. *Poder pleno, plenipotencia.* Plenum summum-que jus.

PÓT SÉR, Ó EN PÓT SÉR, Ó TOT PÓT SÉR, Ó TOT ES COSA QUE PÓT SÉR. loc. Pót succehir. *Bien puede ser.* Potest.

QUI NO PÓT BENEIR NO PÓT MALEIR. loc. ab que's desprecian las malediccions. *Quien no puede bendecir no puede maldecir.* Inanis imprecatio.

QUI NO PÓT CAMINAR, QUE CORRA. ref. Se dia quant se mana lo que es difícil á qui no pót lo fácil. *Quien no pueda andar que corra.* Poplite quid tardo gradientem currere cogis?

SI NO PÓTS VÉR LO QUE VULLAS, VÈS LO QUE FUGAS. ref. Denota que cada hu s' ha de contentar en alló que pót haver y res més. *Si no puedes lo que quieres, haz lo que puedes.* Si avem non ponis, asinum agas.

PODERIO. m. Molt poder. *Poderio.* Potentia, æ, potestas, atis. || Senyorio, imperi, domini. *Poderio.* Ditio, nis, dignitas, atis. || Potestat, facultat, jurisdicció. *Poderio.* Auctoritas, atis. || Hisendas, riquesas. *Poderio.* Bona, orum.

PODERÓS, A. adj. Qui té poder. *Poderoso.* Potens. || Rich, acomodat. *Poderoso.* Opulentus, copiosus. || Gran, excel·lent, magnífich en sa línea. *Poderoso.* Præpotens. || Gallart, gras, ple de carns. *Repleto, relleno.* Obesus. || Eficás, actiu, com: remey poderós. *Poderoso.* Validus.

TOT PODERÓS. OMNIPOTENT.

PODEROSAMENT. adv. m. Forta, vigorosa-ment. *Poderosamente.* Validdè.

PODEROSÍSSIM, A. adj. sup. *Poderosissimo.* Potentissimus.

PODEROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Poderosissimamente.* Potentissimè.

PODERIMANER. m. PASTITXO.

PODRIR. v. a. y sos derivats. *rupeir.*

POEMA. f. Composició poética, obra de poesia. *Poéma.* Poëma, atis.

POEMA HERÓICH. EPOPEYA.

POESIA. f. Imitació de la naturalesa en lo universal ó en lo particular, feta comunment en vers pera la utilitat y agrado, ó per las dos cosas al mateix temps. *Poesia.* Poësis, is. || Art de fér composicions en vers. *Poesia, prosodia.* Poësis, is, poë-tice, es. || Obra feta ó escrita en vers. *Poesia.* Poë-sis, is, versus, us. || Lo joch y viveza de las imat-ges de la poesia. *Estro, poesia.* Œstrum, i. || Obra en prosa ahont se troba l' artifici, joch, adornos y llengualge poèlich, com: L' home fells, D. Quijo-te, etc. *Poesia.* Poësis, is. || pl. Las obras dels poe-tas, així 's diu: las poesias de Garcia, de Mora-tin, etc. *Poesias.* Poëmata, um.

POESIA DE BOSCATGE Ó PASTORIL. ÉGLOGA.

POETA. m. Qui jmita á la naturalesa en vers. *Poeta.* Poëta, æ.

PORTA CÒMICH. Qui escriu comédias. *Poeta cómi-co.* Comœdiographi, i.

PORTA DE NYGUINYOGUI Ó DE RACÓ. *Poetastro.* Poe-tilla, æ.

PORTA DRAMÁTICH. *Dramaturgo.* Dramatographus, i.

PORTA HERÓICH. Qui compon obras heróicas en vers. *Poeta heróico.* Yates, poëta heroicus.

PORTA POBRE NO FÁ BON VERS. ref. **AL POBRE 'L SOL SE 'L MENJA.**

POETÁS. m. aum. Poeta famós. *Poeten.* Exce-l lens poëta.

POETESSA. f. ant. **PORTISA.**

POÉTICA. f. L' art de la poesia. *Poética.* Poë-tica, æ.

POÉTICAMENT. adv. m. Al us dels poetas. *Poeticamente.* Poëticè.

POÉTICH, CA. adj. Pertanyent á la poesia ó al poeta. *Poético.* Poëcus.

POETISA. f. La dona que fá versos. *Poetisa.* Poëtris, poëtrida, æ.

POETISAR. v. n. Fér ó compóndrer versos. *Poetizar.* Poëtor, aris.

POF. m. Lo ruido que fá un cos al caurer. *Pum, puf, paf.* Fragar, is.

POGRAS SÉR. loc. ant. *Podriase hacer.* Fieri posset.

POGUT, DA. p. p. *Podido.*

POHATER. m. Qui fá pous. *Pocero.* Pueta-rius, ii.

POIXANSA. f. ant. *Pujanza.* Potentia, æ.

POL. m. Qualsevol dels dos estrems de la ter-ra. *Polo.* Polus, i, axis, is. || met. Alló en que es-treba y serveix de pollaguera á altra cosa. *Polo.* Fundamentum, i.

POLA. f. ant. **PLATJA.**

POLACO, A. adj. Cosa de Polónia. *Polaco.* Po-lenicus.

POLAR. adj. Lo que pertany als pols. *Polar.* Polaris.

POLAYNA. f. Adorno que's sobreposa al pany

de las camisas y camisolas, albas, roquets, etc. *Vuelta*. Pendens manica plicata. || Botí, calzó que té un guarda pòls que cubre la sabata. *Botín, polaina*. Lanea tibialia.

GASTAR MOLT POLAYNA. fr. FATTENDEJAR.

POLEMÀRQUIA. f. La ocupació del general de exèrcit. *Polemarchia*. *Polemarchia*, æ.

POLEMICA. f. Art que ensenya 'ls artilers do p'ndrer ó defensar una plassa. *Polemica*. *Polemica*, æ. || La teologia dogmàtica. *Polemica*. *Theologia polemica*. || Disputa literària, criticantse 'ls autors mútuament. *Polemica*. *Litterarium certamen*.

POLEMICH, A. adj. Cosa de la polèmica, com: qüestió *polèmica*. *Polémico*. *Contentiosus*.

POLEMNIANS. m. pl. Heretges que deyan que s'havia fet una mescla del Verby de la carn. *Polemniatos*. *Polemniati*, urum.

PÓLEN. m. Polvos ó polsim de las flors. *Pólen*. *Florum pulvis minutissimus*.

POLIANTEA. f. Col·lecció, arrebplech de notícies. *Poliantea*. *Polyanthea*, æ.

POLIARQUIA. f. Govern de molts. *poliarquia*. *Poliarchia*, æ.

POLIÀRQUICH, CA adj. Pertanyent a la poliarquia. *Poliárquico*. *Poliarchicus*.

POLICIA. f. Lo modo de regir bè una república, ciutat, etc. *Policia*. *Politica*, *policia*, æ. || *urbanitat*, *bona criansa*. || *ELEGÀNCIA*, *NETEDAT*, *CURIOSITAT*.

POLICRESTA. f. farm. Lo que serveix pera molts usos. *Policresta*. *Policresta*, æ. || Se diu de una sal que ix per parts iguals de salitre y sofre, posats aquestos dos simples en un gresol bullent; y també 's diu de molts espècies de píldoras. *Policresta*. *Policresta*, æ.

POLIDAMENT. adv. in. *POLIDAMENT*.

POLIDESA. f. *PULIDESA*. || *ELEGÀNCIA*.

POLIEDRO. m. Qualsevol figura sòlida que consta de molts superfícies. *Poliedro*. *Polyhedrum*, i.

POLÍGALA. f. Herba medicinal molt petita, que's cria en terrenos campestres elevats; la arrel es prima, dura, blanquinoso, amarga; las cametas de mitj peu, de un vert rogench, las flors blavas ó violadas, lo fruyt xato ab llavors llargas. Cuyta serveix pera 'l dolor de costat y altras malalties de pit. *Poligala*. *Polygala*, æ.

POLIGÀMIA. f. L' estat del home casat ab molts donas á un mateix temps ó successivament, y també 's diu de las donas respecte dels homes. *Polygamia*. *Polygamia*, æ.

POLIGAMITAS Ó POLIGAMISTAS. m. pl. Heretges que deyan sér lícita la pluralitat de mullers á un temps. *Polygamitas*. *Polygamithas*, arum.

POLÍGAMO, A. m. y f. Marit de molts donas á un temps ó successivament, ó muller de molts marits á un temps ó successivament. *Poligamo*. *Polygamus*, i.

POLIGARQUIA. f. *POLIARQUIA*.

POLIGLOTA. f. La Bíblia impresa en várias llengüas, com: la *POLIGLOTA* de Arias Montano, la Complutense, etc. *Poliglota*. *Polyglota*, æ. || Cartauell de Indias que canta ab molta diversitat y suavitat. *Poliglota*. *Polyglota*, æ.

POLIGLOTO, A. adj. Lo que está escrit en várias llengüas, ó qui las sab. *Poligloto*. *Diversis idiomatibus scriptus*, *pollens*.

POLIGONIAS. f. pl. Se deya de certas torres portadas sobre rodas pera combàttrer las ciutats. *Polygonias*. *Polygonia turris*.

POLÍGONO. m. geom. Figura plana que té més de quatre costats. *Polygono*. *Polygonus*, i. || adj. Lo que está en forma de polígono ó té alguna relació principal ab ell. *Polígono*. *Polygonius*.

POLÍGONO EXTERIOR. fort. Lo que's forma tirant líneas rectas de punta á punta de tots los baluards de la plassa. *Polygono exterior*. *Polygonus exterior*.

POLÍGONO INTERIOR. fort. La figura composta de las líneas que forman las cortinas y semigolas. *Polígono interior*. *Polygonus interior*.

POLIGRAFIA. f. L' art de escriure per mots ocults que encubren l' escrit. *Poligrafia*. *Polygraphia*, æ.

POLÍGRAFO. m. Qui's dedica á la poligrafia. *Poligrafo*. *Polygraphus*.

POLÍJA. f. *POLITJA*.

POLILLA. f. ant. ARNA. || met. Lo que destrueix insensiblement alguna cosa. *Polilla*. *Quod sensim nocet*.

POLIMENT. m. *PULIMENT*.

POLÍMNIA. f. Musa que presideix á la oratoria. *Polimnia*. *Polymnia*, æ.

POLIN CAVALIN. ant. Caball jove. *Caballo jove*. *Equus pullus*.

POLIOL. m. Herba medicinal de camas quadradas y cuberta de borriassol; las fullas rodones semblants á las del moradux, encara que més blaves y morenas; las flors á modo de anells, blaves ó purpúreas y algunas vegadas blancas. La famella té las fullas llargas y estreitas, las camas rodones y bermellas. *Polen*, *golio*, *zamarrilla*. *Pulegium*, ii.

PÓLIPO. m. med. Carnot que's cria regularment dins del nas. *Polipo*. *Polypus*, i.

POLÍPODI. m. Herba dita així del grech per la abundància de arrels que trau á manera de pots; las fullas semblants á las de la falguera. Neix en las socas dels arbres vells ó sobre las pedras esbertas de molsa, y serveix contra las obstruccions de las entranyas, escorbuts, hipocondria, etc. *Polipodio*. *Polipodium*, ii.

POLIB. v. a. *PULIB*.

POLISSA. m. Vale, llibrança, instrument per cobrar algun diner. *Poliza*. *Nummaria tessera*. || Paper que conté la nota de alguna cosa que algú reb ó deu rébrer. *Poliza*. *Ratio*, nis. || *LETTRA DE CAMBÍ*. || met. Flica, subjecte ocís y sense destí. *Polizon*, *gazapo*, *perillen*, *tuno*. *Vafer*.

POLISSEL-LABO. adj. de moltes síl·labes. *Polissellobo*. Polysyllabus.

POLISINDETON. f. ret. Figura que consisteix en posar moltes conjuncions en la oració. *Polisindeton*. Polysyndeton, i.

POLIT. m. Aucell de color pardo ó de color de llebra, 'l bech molt llarch y arquejat, tres dits ó ungles en cada peu y un al garró tots separats, *Zarapito real*. Arcuala, æ.

POLITÉCNICH, CA. adj. Lo que abraça moltes ciències ó arts. *Politécnico*. Polytechnicus.

POLITEISME. m. Pluralitat de Déus. La rahó natural basta pera conèixer la falsedat del politeisme. *Politeismo*. Polytheismus, i.

POLÍTICA. f. Gubern, administració de la república, del estat. *Política*. Policia, æ, política, es. || Cortesia, urbanitat y bona criansa. *Político*. Urbanitas, comitas, alis. || Bona economia de cada hu, en orde á sa familia y negocis particulars. *Política*. OEconomia, æ.

POLÍTICAMENT. adv. m. Segons regles de política. *Políticamente*. Civiliter, políticè. || Acomodantse á las ocasions. *Políticamente*. Políticè.

POLÍTICH, CA. adj. Lo que pertany á la política, al govern del estat. *Político*. Politicus. || Versat en lo govern del estat. *Político*. Reipublicus peritus. || Urbá, cortès. *Político*. Urbanus, comia.

POLÍTICH. m. herba. *YALSA*.

POLITXA. f. náut. Roda macisa en los ternals, etc. *Rodaja*, *roldana*. Rotula, æ.

POLITXINEL·LA, **POLITXINEL·LI** Y **PRUTXINEL·LI.** m. *Mimo*, *Saltimbanco*, *Saltabancos*, *Chiquitucatro*. Mimus, i.

POLL. m. La cria ó producció que surt del ou dels aucells, com lo de la gallina. *Pollo*. Pullus, i. Lo del àguila. *Aguilacho*. Aquilæ pullus; lo de ànech. *Anadino*. Anadis, pullus; lo de eigonya. *Cigòñino*. Ciconiæ pullus; lo de gall dindi. *Pavipollo*. Meleagradis pullus; lo de garsa. *Picazo*. Picæ pullus; lo de oca. *Anserino*. Anseris pullus. || La cria de las abellas. *Pollo*, *empolladura*. Apum soboles. || Insecte sense alas de una línea y mitja de llarch, de color cendrós obscur, de substància més dura si habita en lo cap, y més blan y de color quasi blanch si habita en lo cos. *Piojo*. Pediculus, pediculus, i. || Insecte que crien los aucella, diferents del comuns en lo tamany y figura. *Piojo*. Avium pediculus. || **LLADELLA.** || Arbre, 'l tronch y fulles del qual són de color blanch, la fusta molt lleugera, y dura molt davall del aygua sens corromprese. *Chopo*. Alnus, i. || pl. **POLLADA.** || met. MISÈRIA, **PORRERA**.

POLLS DE ASTOR. Cert dret antich. *Pollos de azor*. Jus quondam.

POLL DE BOU. **PAPARRA.**

POLL DE COSTURA ó **ENCOMANADIS.** met. La persona importuna y molesta que non's podem triarar de sobre. *Piojo pegadizo*, *machaca*, *sebo*, *pegote*. Importunus.

POLL DE MAR. Insecte de unes deu polzades de llarch, compost de nou articulacions cubertes de una crosta dura, de las quals la de un extrem compon lo cap, la del altre la cua, y las restants, que constitueixen lo cos están armadas cada una de dos camas. S'alimenta de aquàtils, als quals s'agafa fortament. *Piojo de mar*. Onis, i.

POLL MALALTIS. Lo debíl y malalt que no medra. *Galpito*. Pullus hyemalis.

POLL MULLAT. fr. met. XOP.

POLL RESUSCITAT, **PICA MÉS QUE CAP.** ref. Repren al qui havent estat elevat á algun empleo, no's recorda dels de sa antiga esfera, y repren los defectes que ell cometia y devia dissimular. *No se acuerda el cura de quando fué sacristan; véase el villano en bragas de cerro y el ferre que ferre; ó véase el perro en bragas de ferre y no conoció á su compañero; quando el villano está en el mulo, ni conoce á Dios ni al mundo; contra peon hecho dama no para pieza en tabla*. Status mutant mores.

POLL ROS. **BRANXET.**

MATAR UN POLL ó **'LS POLLS.** fr. fam. Pegar á algú al cap. *Cascar ó machacar las liendres*. Caput percutere.

MIRAR ó **TRAURE LOS POLLS.** Buscarlos pera matarlos. *Despiojar*. Pediculos venari.

MORIR COM UN POLL. fr. met. *FÉR UNA MORT COM UN POLL.*

PER UN POLL NO'S FRET LA LLOCA. ref. Denota que quant molts están empenyats en alguna cosa no's deu abandonar per més que na desistència. *Por un fraile no se pierde un convento; uno y ninguno todo es uno*. Unus homo est nullius numero censetur eodem.

POLLS AB POLLS VAN LLÈMENAS. ref. Denota que pera millorar algú de fortuna no deu pendrer per company á altre que sia tant miserable com ell. *Piojos con piojos no hacen sino liendres; la miseria cria miseria*. Paupertas paupertatem parit.

POLLA. f. Gallina jove. *Polla*. Gallinula, pullastra, æ. || En lo joch lo que's posa ó aposta. *Polla*. Ludi sponsio.

POLLA DE AYGA. Aucell molt comú en Espanya, de un peu de llarch, ab lo llom negre, 'ls costats cendrosos, lo ventre roig, las alas pardo-obscuras, la cua negra clapada de blanch, y las potas rojenças; habita en los paratges de ayguas, vola poch y ab las potas penjant. *Gallina de rio*, *polla de agua*, *fulica*, *gallineta*. Gallus aquaticus.

POLLA DE INDIAS ó **DINDI.** **Pavo.** Pullastra indica.

POLLA ROSSA. **BRANXET.** || met. fam. La minyona bonica. *Polla*. Decora, elegans puella.

POLLACO. m. ant. **SOMBARINQ.**

POLLACRA. f. Embarcació de vela llatina usada en lo Mediterráneo. *Polacra*. Onerarius navis genus.

POLLADA. f. Conjunat de polla. *Pollada*. Pullorum turba.

POLLADÓ. m. Brangola de arbre que rega-

larment se cubre de vesch pera cassar aucells. *Gajo*. Ramus, i. || Lo corn, pua ó punxa de las forcas palteras, etc. *Cuerno*. Cornu, u.

POLLAGUERA. f. Eix sobre del qual descansa y 's mouhen las portas. *Quicio*, *quicial*. Cardo, inis, axis, is. || En las campanas lo piu, apoyo ó tenidor. *Eje*. Axis, is. || met. Lo que serveix de apoyo y sosteniment á altra cosa. *Quicio*. Cardo, inis, axis, is.

TRÁURER DE POLLAGUERA. fr. met. Tráurer las cosas de són centro ó de són natural curs ó estat. *Sacar de quicio*. Reram statum innovare.

TRÁURER POLLS. fr. Netejar de ells. *Espulgar*, *despiojar*. Pediculos expiscare.

SURTIR DE POLLAGUERA. fr. met. Procehir algú sòns regla en sas operacions. *Salir de compás*. Modum excedere. || Excedirse del modo acostumat y conforme al gent, condició ó estat especialment per impetu de alguna passió. *Salir de sus casillas*. Exardescere.

POLLALLA. f. VIRAM.

POLLAM. m. POLLADA.

POLLANGA Y POLLANGRE. m. Arbre. ALBA, POLL. || f. ALBA NEGRA.

POLLANGREDA. f. Lloch poblat de pollanques. *Chopada*. Alnorum copia.

POLLANGH. m. En los arbres, cepes, etc, lluch, brot, grífol que ix en la soca ó en mitj de las ramas principals que 'ls xucla la substància y regularment no fá fruyt. *Chupon*. Turunculus, i.

POLLARSE. v. r. Corcar-se, arnarse 'l blat, la roba, etc. *Picarse*. Exidi tinea, tereidino. || Griarse 'l poll en los ous. *Empollar-se*. Ova incubando foveri. || met. TORNARSE AYGUA POLL.

POLLASTRE. m. Poll de gallina ja gros. *Pollo*, *pollastro*. Pullasto, tri. || m. met. TAUNÁ.

POLLASTRE DE JANER CADA PLOMA VAL UN DINER. ref. Denota que 'ls pollastres en dit mes van molt cars, per havernhi pochs: *Pollo de enero*, *pluma d'ènero*. Quod numerat plumas totidem venialis est asses; Jane, tuo pullus mense valore solet.

POLLASTRE. m. POLLATAYRE. || Lo lloch ó paratge ahont se crian los pollastres. *Pollero*. Pullarium, ii.

POLLASTRET. m. d. *Polluelo*, *pollito*. Pullulus, i.

POLLAT, DA. p. p. *Empollado*. Incubatus. || CORCAT, ARNAT, TINYAT.

POLLATAYRE Y POLLATER. m. Gallinayre, qui negocia ab viram. *Gallinero*, *pollero*. Aviarium, ii.

POLLEGADA. f. ant. Certa mida. POLZADA.

POLLEN. m. La pòle que alsa la farina ó 'l gra quant se mol. *Herija*. Pulvisculus, i.

POLLER. m. GALLINATRE.

POLLERA. f. Lloch ahont se crian polls, regularment es una espècie de cove de vímechs estret de dalt y ample de baix. *Pollera*. Pullis alendis locum. || Artifici de vímechs en figura de cam-

pana, ahont fican las criaturas, pera que stns perill de caurer, s' exerciten á caminar. *Ade niño*, *pollera*. Ad puerorum gressus firmandos cista.

POLLET. m. d. Lo que ix del ou del aucell. *Polluelo*, *pollico*, *ito*. Pullulus, i. || d. de poll insecte. *Piojuelo*. Pediculus, i.

COM UN POLLET. loc. FÉR UNA MORT COM UN POLL.

POLLETA. f. d. *Pollica*, *polluela*, *ita*. Pullula, æ.

POLLÍ. m. Ase ó burro jove. *Pollino*. Asellus, assellulus, i. || Lo burro que mama. *Buche*. Asininus pullulus. || met. NOY.

QUI NO TRABALLA QUANT ES POLLÍ, HA DE TRABALLAR QUANT ES ROCÍ. ref. LO JOVE QUE NO TRABALLA, etc.

POLLINA. f. Burra, somera. *Pollina*. Asina, æ.

POLLINADA. f. Conjunt de dos ó més pollina. *Borrizada*. Asinorum greg.

POLLINAR. v. a. Parir la somera. *Parir la burra*. Asinam foetum edere.

POLLINET. m. d. *Pollinejo*. Pullus asininus.

POLLÓS, A. adj. Ple de polls. *Piojoso*. Pediculosus. || met. Miserable, mesquí. *Piojoso*. Miser.

POL-LUGRÓ. f. Derramament del semen volutari ó en somni. *Polutio*. Pollutio, inquinatio, nis. || Profanació de un temple ó lloch sagrat. *Polarion*. Pollutio, nis.

POL-LURSE. v. r. CORRÓMPRESE.

POL-LUIT, DA Y POL-LUT, A. adj. Brut, im-mundo. *Poluto*. Pollutus.

POLM. m. Peix. POP.

POLO. m. POL.

POLOGRAFIA. f. Descripció del cel. *Polografia*. Polographia, æ.

POLONÉS, A. adj. POLACO.

POLP. m. Peix. POP.

POLPA. f. Molsa. *Pulpa*. Medulla, æ.

PÓLS. amb. La part més menuda, y desfeta de terra molt seca, que ab qualsevol moviment s' alsa en l' ayre. *Poleo*. Pulvis, eris. || Las parts subtilissimas á que's reduheixen ó en que's resol algun solit, com : póls de tabaco, etc. *Poleo*. Pulvis, pulver, eris. || POLSAGUERA. || POLLEN. || m. Part del cap. entre l' ull y la orella. *Sien*. Crotaphus, i, tempus, oris. || Moviment de la artèria. *Pulso*. Pulsus, us, saliens arteria. || Petita porció de alguna cosa pulverisada que 's prea ab l' extrem dels dits pólder é índice, com : tabaco, etc. *Poleo*, *pulgarada*. Pugillus, i. || La part de munyeca ahont se sent lo moviment de la artèria. *Pulso*. Carpus, i. || met. Tine, cuydado en alguna dependència. *Pulso*. Cura, diligentia, æ. || Seguretat, fermesa en la ma. *Pulso*. Manus vigor. || PÓLZER. || POLZADA. || POLVOS. || m. pl. Esperits vitals. *Espíritus vitales*. Spiritus vitales.

PÓLS ASSOSEGAT. Se diu quant està quiet, ferm, en sòn estat natural. *Pulso sentado*, *sosegado*. Quietus, placidus pulsus.

PÓLS DE CARTAS. POLVOS.

PÓLS DE OLO. POLVOS DE PERBUQUER.

PÒLS MENUDA. POLSINA.

ANAR LO PÒLS. fr. Mòurerse ab violència. *Latir el pulso.* Pulsare.

À PÒLS. m. adv. Expressa ques' alsa alguna cosa sentt forsa solament ab la munyeca. *A pulso.* Suspendente brachio.

ALSAR À ALGÚ DEL PÒLS DE LA TERRA. fr. met. Traurer à algú de miséria, donantli alguna dignitat ó empleo. *Levantat del polvo ó del polvo de la tierra; poner en zancos.* Erigere, é loco humili evehere.

ALSAR Ó FÉR MÓURER PÒLS. fr. que à més del sentit recte, significa donar causa à que hi haja dissenacions. *Levantat polvoreta, levantar ó mover una cantera.* Turbas excitare.

APAGAR LA PÒLS. fr. met. Regar allí ahont hi ha pòls pera que no s' alse. *Matar el polvo.* Pulverem sedare.

DE AQUELLA PÒLS VENEN AQUESTOS FANCES. ref. Denota que molts mais que 's paleixen provenen dels desordes comesos anteriorment. *De aquellos polvos vienen estos lodos.* Hinc belli initium.

ESCAPAR LA PÒLS. fr. Espargir alguna cosa sota pòls. *Espolvorear, espolvorizar.* Pulvero, as.

NAT DEL PÒLS DE LA TERRA. loc. Denota que algú ha tingut baixos principis. *Nacido en las malas.* Terræ filius; é quercubus ortus.

PÈNDRE LO PÒLS. fr. PÒLSAR. || met. Tantejar, examinar la disposició ó estat de algun negoci pera governarse en ell. *Tomar el pulso.* Rei statum explorare. || y

PESAR À PÒLS. fr. Examinar lo pes de una cosa, sostenintla en l'ayre ab la ma. *Tomar á pulso.* Rem manu suspendere.

QUEDAR SÈNS PÒLS. fr. met. Pasmarse, inmutarse gravement per la novetat que causa alguna cosa. *Quedarse sin pulsos.* Exanimari.

QUI NO VÓL PÒLS QUE NO VAJA À LA ERA. ref. contra 'ls que 's queixan després de haver buscat lo dany voluntàriament. *Quien no quiera ver lástimas no vaya á la guerra.* Vulnera qui respuit, bellum aufugiat.

SACUDIR LA PÒLS DELS PEUS Ó DE LAS SABATAS. fr. met. Apartarse de algun lloch digne de càstich ó aborriment. *Sacudir el polvo de los pies ó de los zapatos.* Pulverem é pedibus excutere.

TENIR BON PÒLS. fr. met. Tenir acert en alguna cosa. *Tener buen pulso ó tino.* In aliquo esse felicem.

TENIR LO PÒLS NATURAL, ASSOSSEGAT Ó CORRENT. fr. Se diu quant està en sòn moviment regular. *Estar el pulso en caja.* Arteriam æquabiliter pulsare.

TRAUREN LA PÒLS DE ALGUNA COSA. fr. *Quitar el polvo.* Pulverem excutere.

TRAUREN LA PÒLS DE LA ESQUENA. fr. met. Pegar. *Sacudir el polvo.* Verbero, fustigo, as.

TRAUREN PÒLS DE SOTA LA AYGUA. fr. TRAUREN SANCH DE UN COS MORT.

UMPLIRSE DE PÒLS. fr. Rébrerli 'l panyo ó altra

roba. *Entraparse.* Pulvere inquinari.

POLSADA. f. Mida de la dotzena part de un peu. *Pulgada, pulgarada.* Pollicis mensura; uncia, æ. || PÒLS. 7.

POLSADA DE TABACO. *Polvo, pulgarada, toma, tomada de tabaco.* Tabacci pugillus.

POLSADETA. f. d. *Polvico, illo, ito.* Pulvisculus, i.

POLSADOR, A. m. y f. Qui polsa. *Pulsador, pulsante.* Pulsans.

POLSAGUERA. f. La pòls que hi ha ó s' alsa de la terra. *Polvareda, nube de polvo.* Nimbus, i; pulverea nubes. || met. ALTERCAT, DEBAT, QÜESTIÓ.

ALSAR POLSAGUERA. fr. ALSAR PÒLS.

POLSAMENT. m. POLSACIÓ.

POLSAR. v. a. Pèndrer lo pòls al malalt. *Pulsar, tomar el pulso.* Salientis venæ motum experiri. || Pèndrer tabaco. *Tomar un polvo.* Tabacci pulverem naribus trahere.

POLSEJAR. v. n. MÓURER, ALSAR PÒLS. || Pèndrer tabaco molt sovint. *Monudear el polvo.* Tabacci pulverem frequenter accipere. || Midar à polzadas. *Apulgarar.* Pollice metiri. || Fér forsa ab lo dit pòlzer. *Apulgarar.* Pollice in aliquid incumbere.

POLSERA. f. Sorrera, arenera. *Salvadera.* Pulveris pyxis. || Lo cabell que cau sobre 'ls polsos. *Pulsera, aladar, garceta.* Temporum capilli penduli.

POLSET. m. d. La petita porció de alguna cosa reduhida à pòls. *Polvillo, ito.* Pulvisculus, i.

POLSIM. m. ter. CUA. 8.

POLSINA. f. d. *Polvillo, harina.* Pulvisculus, i.

POLSÓS, A. adj. Cubert de pòls. *Polvoroso, polvoriento.* Pulvereus.

POLTRO. m. POTRO.

POLTRO, NA. adj. Drope, mandra. *Follon, poltron.* Segnis, desidiosus. || COBART, GALLINA, POCAUC. || Lo que serveix pera molta comoditat y descans del cos, com: cadira POLTRONA. *Poltron.* Desidiam fovens.

POLTRONAMENT. adv. m. Ab poltroneria. *Bolgazanamente, flojamente.* Segniter, ignaviter.

POLTRONERIA. f. Empoltroniment, vagamunderia, droperia. *Poltroneria.* Desidia, ignavia, æ. || COBARDIA.

POLTRUCH. m. Persona petita y molt grassa. *Pastel, embole, morcon, hobachon, jergon, talego, mostrenco.* Brevis obesusque homo.

POLVERISAR. v. a. POLVORISAR.

POLVERISAT, DA. adj. Reduhit à polvos. *Pulverizado.* Pulveratus.

POLVO. m. Lo tabaco molt. *Polvo.* Pulvis eris. || pl. La arena de la sorrera pera assecar los escrits. *Arenilla, polvos.* Arenula, æ.

POLVOS DE JUAN DE VIGO. Óxido que 's troba en Idria y Friol, però quasi sempre es producte del art; està compost de oxígeno 8 p., metall 100 p.

etc., se presenta en masses formades en petites escates brillants, de color groch que tira à taronja, inodoras, de sabor càustich y metàl·lich, solubles en aygua. *Óxido rojo de mercurio, deutòxido de mercurio, precipitado rojo, polvos de Vigo, polvos de Juanes*. Deutoxidus mercurii.

TIRAR POLVOS. EMPOLVAR.

PÓLVORA. f. Composició de sofre salitre y carbó. *Pólvora*. Pyrius, ignarius pulvis. || met. Lo mal geni de algú que s' enfada fàcilment. *Pólvora*. Immitte, ad iram proclive ingenium. || met. Vivesa, activitat y vehemència de alguna cosa. *Pólvora*. Ardor, is. || pl: POLVOS.

PÓLVORA SORDA. La que sèns fèr ruidó fà 'l mateix efecte que la ordinària. *Pólvora sorda*. Nitratus pulvis sordus. || met. Lo subjecte que danya à altre ab diàssimulo. *Pólvora sorda*. Cavillus, i.

SÈR UNA PÓLVORA. loc. met. Denota 'l geni colèrich de algú. *Ser un alquitrán ó una pólvora*. Subitò exardescere.

GASTAR PÓLVORA EN SALVA. fr. met. Posar medis inútils y fora de temps pera algun fi. *Gastar la pólvora en salva*. Vana sequi.

POLVORAMENT. m. ant. EMPOLSAMENT.

POLVORAR. v. a. ant. EMPOLSAR.

POLVORER. m. Fabricant de pólvora. *Polvorista*. Sulphurati pulveris artifex.

POLVORI. m. Foguerí, foradet que tenen los canons de las armas de foch, per lo qual se comunica aquest à la càrrega. *Fogon, oido*. Igni immitendo foramen. || ant. Pólvora reduhida à pòls pera encebar las armas de foch. *Polvorin*. Pulvis pyrius minutior.

SÈR UN POLVORI. loc. met. **SÈR UNA PÓLVORA.**

POLVORISABLE. adj. Lo que's pòt reduhir à pòls. *Polverizable, pulverizable*. In pulverem redegi valens.

POLVORISACIÓ. f. Reducció à pòls. *Polvorizacion, pulverizacion, trituracion*. In pulverem reductio.

POLVORISAR. v. a. Rednhir à pòls. *Polvorizar, pulverizar, pulverificar, triturar*. In pulverem redigere; pulvero, as.

POLZADA. f. POLSADA. 1.

PÓLZER. m. Dit gros de la ma ó peu. *Pulgar, police*. Pollex, icis. || **POLZADA.**

POM. m. La bola, cresta, etc., que's posa per adorno en la barana, cadira, etc. *Manzanilla*. Extremum rotundum. || Lo que té figura de pera. *Perrilla*. Pirula, æ. || L' extrem ó remato de la guarnició de la espasa que està sobre del puny. *Pomo*. Capulus, i. || Ram de flors. *Ramillete, mazo de flores, y pomo p.* Mur. Florum fasciculus. || Lo floc de fruyta, com: pomas, cireras, etc. *Gajo, pomo*. Scapus, i. || En l' arso de la sella 'l ferro rodó que hi ha per agarrarse. *Pomo*. Globus, æneus. || Vas de vidre pera tenir y conservar ungüents ó licors de olor. *Pomo*. Vitreum pomum. || ror, || Floc, manat de espigas, etc., que ixen de una mateixa ar-

rel. *Macolla, mata*. Caulorum ex eadem radice manipulus. || Manadet de cintas, plomas, etc. *Mano*. Manipulus, i. || Guarnició ó empunyadura del bastó ó mangala. *Paño*. Capulus, i.

POM POM. Lo ruidó repetit dels cops. *Tris-tras, tras, tras, zas, zas*. Iterata percussio.

COM UN POM DE FLORS. loc. **COM UN POM DE OR.**

COM UN POM DE OR. m. adv. Explica la bona disposició y hermosura de algú. *Como un pino de oro, como mil flores*. Pulcherrimus.

POMA. f. Fruyt rodó de pell prima y llisa, regularment de color groch y encarnat. Ni ha de diferències castas. *Manzana, poma*. Pomum, malum, i.

POMA BOSCANA. *Jabí*. Malum silvestre.

POMA CANOSA. Classe de aqueix fruyt, de olor y sabor molt suau y agradable que s' usa en la medicina. *Manzana camuesa*. Malum bætium.

POMA ROQUETA. *Manzana esperiega ó de la reina*. Mali aciduli genus.

POMADA. f. Composició de vários ingredients, dels quals se fórna com una espècie de mantega pera fèr unturas. *Pomada*. Myromelymum, i; melinum unguentum. || La de llart y aromatizada ab plantas olorosas. *Blandurilla*. Fucus, i.

POMELL. m. ant. POM.

POMER. m. y

POMERA. f. Arbre que produheix las pomas. *Manzano, manzanal*. Malus, i.

POMERA CANOSA ó CANOSINA. Espècie de pomera, 'l fruyt de la qual té un olor y gust molt suau y agradable. *Camueso*. Pyrus malus.

POMERA DEL PARADÍS. Canya grossa de las Indias, alta de dotze à quinze peus, verda, clara, esponjosa pel interior, y plena de certa aygua que ix de una ceba de la figura de una pera ab moltes arreletes blanques que la afirman à la terra; las fulles en lo altdel tronch de quatre à vuyt peus de llargària, y com de unas quinze polzadas de amplària; las flors de uns tres dits de llargas, de color blanch groguench y de olor suau: 'l fruyt ix en la cima à modo de ramellet, gros com lo bras, de dotze polzadas de llarch, y un poch còrb de la extremitat. En algunas parts filan la escorsa de dit arbre. *Bonano, manzano del paraiso, higuera de Aden*. Moss arbor.

POMERAL. m. ant. y

POMERAR. m. Lloch plantat de pomeras. *Manzanal, manzanar, pomar*. Pomarium, i.

POMERETA. f. d. *Manzanillo*. Malus parva.

POMET. m. d. *Pomito*. Parvum, pomum. || **AMELLET.**

POMETA. f. d. *Manzanilla, ita*. Parvum malum.

POMÍFER. A. m. ant. poët. Lo que produheix fruyt. *Fructifero, pomifero*. Pomifer.

POMPA. f. Aparato, esplendor, ostentació. *Bumbo, pompa, tren*. Pompa, æ, splendor, is. || L'acompanyament sumptuós que's fà en alguna funció alegre ó fànebre. *Pompa*. Solemnis pompa.

VÉR POMPA. fr. Fér vana ostentació. *Hacer pompa.* Ostento, as.

POMPÓ. m. Espécie de bola cuberta de seda, estam, etc., ab un tros de filferro pera assegurar-se à la cima del morrió. *Pompon.* Crista, æ.

POMPÓS, A. adj. Magnífich, ostentós, mages-tuós. *Pomposo.* Pomposus.

POMPOSAMENT. adv. m. Ab pompa. *Pompo-samente.* Speciosè.

PONADOR. m. *PONEDOR.*

PONCELL. m. *PADRÍ.*

PONCELLA. f. Donzella. *Doncella.* Virgo, inis. || Lo nus ó tumor en que's fôrma la flor en las plantas. *Boton, capullo.* Gemma, æ, calyx, icis. || flor de la rosa abans de obrir-se. *Capullo, pimpollo.* Calyx, icis,

PONCELLETA. f. d. *Botoncito.* Parva gemma.

PONCELLATGE. m. ant. VIAGINITAT.

PONCEM. m. Fruy semblant à la llimona, y comunment major. *Cidra.* Citreum, i.

PONCEM CONFITAT. *Acitron.* Citrum saccharo con-ditum.

PONCEMER. m. Arbre sempre vert, las fullas y flors semblants à las del llimoner, y té per fruyt lo poncem. *Cidron, cidral.* Citrus, i.

PONCEMENAR. m. Lloch plantat de ponce-mers. *Cidral.* Citretum, i.

PONCIL. m. Espécie de poncemer agre. *Ponci, poncil, limonza, poncidre.* Medici mali species.

PONDERABLE. adj. Lo que es digne de pon-deració. *Ponderable.* Exaggeratione dignus. || Pesable. *Ponderable.* Ponderabilis.

PONDERACIÓ. f. Exageració, encariment. *Ponderacion.* Amplificatio, nis. || Atenció, conside-ració, pes y cuydado ab que's diu ó fá alguna cosa. *Ponderacion.* Cura, æ.

PONDERADOR, A. m. y f. Qui pondera ó exa-gera. *Ponderador.* Exaggerator, is.

PONDERAR. v. a. Amplificar, exagerar. *Pon-derar.* Exaggero, as. || Meditar, considerar. *Pon-derar.* Pondero, as.

PONDERAT, DA. p. p. *Ponderado.* Exagge-ratus.

PONDERATIU, VA. adj. Qui pondera ó exa-gera. *Ponderativo.* Amplificator, amplificans, exag-gerans.

PONDERÓS, A. adj. ant. PESAT, PESANT.

PÓNDRER. v. a. Fér los ous los aucells. *Aovar, poner.* Ova parere. || Posar las abellas lo poll. *Ca-char.* Semen apes edere.

DEIXAR DE PÓNDRER. fr. Se diu de la gallina que para de póndrer. *Pesponerse.* Aves infœcundas fieri. **TOTAS LI PONEN.** loc. Pondera la fortuna de algú ó que tot li ix com vól. *La perra le parirà lechones; tener soga de ahorcado; quien está en ventura hasta la hormiga le ayuda.* Gygis habere annulum, vir-gulam divinam.

PÓNDRERSE. v. r. Ocularse 'l sol y demès as-tres. *Trasponerse, ponerse.* Occidere.

NO SÉR BO PERA PÓNDRER NI PERA COVAR. fr. No sér bo pera res. *No ser para silla ni para albarda.* Om-ninò ineptum esse.

PONEDOR. m. Lo lloch ahont las gallinas y al-tres aucells fan los ous. *Ponedor, nidal.* Nidus, i. || *COVAROT.* || Qui pon. *Ponedor.* Ponens.

PONEDORA. adj. Se diu de la gallina que co-mensa á póndrer. *Ponedora.* Ova pariens.

PONENT. m. Occident; la part del horisont per ahont se pon lo sol. *Occidente, poniente, ocaso.* Occi-dens, tis, occasus, us. || Lo vent que vé de ponent. *Poniente, oeste.* Occidens ventus. || Prelat que fá de relator en la Rota romana. *Ponente.* Litis expla-nator. || Magistrat ab lo nom de ministre ponent se nombra per torn entre 'ls que componen cada sala en las Audiências ab exclusió del president y té 'l càrrech de informar, examinar, presidir y autorisar certas diligéncias, així com redactar las senténcias y llegirlas en sessió pública al tribunal. *Ponente, ministro ponente.* Ponentis minister.

PONET. m. d. de Po. *Pepito.* Josephus.

PONICIÓ. f. ant. CÁSTICE.

PONIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PONS. n. p. de home. *Poncio.* Pontius, ii. || ant. ESPUDEMENTS.

PONSELLA. f. *PONCELLA.*

PONSELLATGE. m. *PONCELLATGE.*

PONSEM. m. *PONCEM.*

PONSI. m. ter. y

PONSIM. m. ter. *PONCEM.*

PONSILLER. m. *PONCEMER.*

PONSONYA. f. VERÍ.

PONSONYÓS, A. adj. *VERINÓS.*

PONSONYOSÍSSIM, A. adj. sup. *Ponzoñosi-simo.* Valdè virulentus.

PONT. m. Fàbrica de pedra ó fusta que's cons-truheix y fôrma sobre 'ls rius, fossos y altres sitis pera poder passarlos. *Puente.* Pons, tis. || La má-quina que's fôrma sobre barcos ó bôts ab taulons sobre, pera passar los rius. *Puente.* Pons, supra co-ria vel cimbas jactus. || Qualsevol dels sostres de una nau. *Puente.* Navis tabulum. || L' espay entre la cuberta principal de la bodega y la cuberta in-mediata. *Alojamiento.* Locus quo navigantium cel-lulæ construuntur. || **PALANCA.** || **PONTET.** 2. || PÉL-vis.

PONT DE CALAFAT. naut. La unió que's fôrma de unas fustas y taulons que's mantenen sobre la ay-gua ab bôtas vuydas, y serveix pera treballar los calafats quant la nau està de carena. *Plancha de agua.* Ratis, is.

PONT DELS ASES. met. fam. Aquella grave dificul-tat que's troba en alguna facultat ó altra cosa, que desmaya pera passar en davant. Se diu regular-ment del «quis vel qui» en la gramàtica. *Puente de los asnos.* Difficultas quæ ægrè superatur.

PONT LLEVADIS. Lo que pôt alsearse, com lo dels fossos dels castells. *Puente levadizo.* Sambuca, æ.

FÉR LO PONT DE PLATA. fr. met. Facilitar, trobar

planas las cosas en que algú troba dificultat, pera empenyarlo en algun assumpto. *Hacer la puente de plata*. Rem facilem reddere.

FÉR PONT Ó POSAR ALGUN PONT. fr. Fabricarlo. *Pontear*. Pontem instruere.

FÉR LO TONTO PER NO PAGAR LO PONT. fr. met. *FÉR LO TONTO PER NO ANAR*, etc.

PONTARRÓ. m. d. PONTET.

PONTATGE. m. Lo dret que's pága de passar un pont. *Pontaje*, *pontazgo*. Pontaticum, i.

PONTER. m. Qui reb lo dret del pontatge. *Pontero*. Pontis administer.

PONTET. m. d. *Puentecillo*, *ito*, *ico*, *puentecilla*, *puentezuela*. Ponticulus, i. || En la guitarra y altres instruments un llistonet que's posa en lo més inferior ab vários foradets, ahont se lligan y s'asseguran las camas per un extrem; y en altrás, com lo violí, l'arquet que's posa pera alsar las cordas. *Puente*, *puentecilla*. Varula, æ, conteriolus, i.

PONTIFICAL. adj. Pertanyent al Pontífice. *Pontifical*, *pontificio*. Pontificius. || m. Los ornamentos que serveixen al bisbe en la celebració. *Pontifical*. Pontificalia ornamenta. || Llibre que conté las ceremonias pontificias y episcopals. *Pontifical*. Pontificia, orum.

PONTIFICALMENT. adv. m. Segons los estils dels bisbes y pontífices. *Pontificalmente*. Pontificio, pontificali more.

PONTIFICAT. m. Dignitat de pontífice. *Pontificado*. Pontificatus, us. || Lo temps en que'l Pontífice obté tal dignitat, ó un bisbe regeix sas iglésias. *Pontificado*. Pontificatus, us.

PONTIFICAT DE PAPA. La dignitat de papa y 'l temps que dura. *Papado*. Papatus, pontificatus, us.

OBTENIR ALGUN PONTIFICAT. Sér pontífice, obtenir aquesta dignitat. *Pontifcar*. Pontificam dignitatem obtinere.

PONTÍFICE. m. Bisbe ó arquebisbe. *Pontífice*. Pontifex, icis. || Lo papa. *Pontífice*; *pontífice sumo ó romano*. Summus pontifex.

PONTÍFICI, A. adj. PONTIFICAL.

PONTÓ. m. y

PONTONA. f. Barca xata pera passar los rius ó construir ponts, y en los ports pera netejar lo fons ab l'auxili de algunas máquinas. *Ponton*. Ponto, nis.

PONXS Y PONYS. m. Beguda composta de ayguardent, llimona y sucre. *Ponche*. Ex aqua, saccharo et vino igne evaporato potio.

POP. m. Peix de mar que té vuyt camas grossas que acaban en punta ab una espècie de bocas repartidas per ellas ab que s'agarra á las rocas, y ab ellas camina y nada; pórtia en la boca lo que ha de menjar. Té en lo llom una espècie de canal per ahont llansa la aygua. *Pulpo*, *pólipo*. Polypus, i. || fam. Home gros y pesat ó embarassat en sas accions. *Sapo*. Tumidus, tardus.

ASSAHONAR Ó POSAR COM UN POP. fr. fam. Maltractar á cops. *Poner como un pulpo*; *zurrar*, *tundir*. Verbero, as.

QUI PESCA POPS. *Pulpero*. Polyporum piscator.

POPA. f. La part principal de la nau ahont está 'l timó. *Popa*. Puppis, is. || pl. fam. *PAPABOTAS*.

LA POPA PRIMERA. fr. ant. náut. *De popa ó por la popa*, ó *la popa delante*, així 's deya: «amenar les galees presas per la popa primera y las senyeras rocegant.»

VENIRSE EN POPA. fr. ant. náut. *Gobernarse en popa*. In puppam regere.

POPAB. v. n. MAMAR.

POPOT. m. Espècie de palla de la qual en Nova Espanya 'n fan escombras. *Popote*. Indica palca.

POPULACIÓ. f. POBLACIÓ.

POPULAR. adj. Plebeyo. *Popular*, *comunero*. Popularis. || Se diu de la malaltia, etc., que s'exten y propaga pel poble. *Popular*. Epidemia, æ.

POPULARITAT. f. La aceptació que algú te en lo poble y 'l conjunt de prenda ab que se'l fa de la seva part. *Popularidad*. Popularitas, atis.

POPULARMENT. adv. m. Segons l'us ó parer del poble. *Popularmente*. Populariter.

POPULAT, DA. adj. Establert, avehinat. *Avecindado*. Inter cives scriptus.

POPULATGE Y POPULATXO. m. Poble baix. *Populacho*, *populazo*, *poblacho*, *poblazo*, *plebe infima*. Plebecula, æ.

POPULEON. m. Ungüent que's compon principalment dels borrons dels albas, de mantega de porch, cascall, mandrágoras y altres simples. *Populeon*. Populeum unguentum.

POPULÓS, A. adj. Molt poblat, abundant de gent. *Populoso*. Populosus; incolarum frequens.

POPULOSÍSSIM, A. adj. sup. *Populosissimo*. Incolis valdè frequens.

POPUT. m. PUPUT.

POQUEA. f. ant. y

POQUEDAT. f. Curtedat, petitesa, poca cosa. *Poquedad*, *pequeñez*, *parvidad*, *parvedad*, *nimiedad*. Paucitas, parvitas, atis. || *ES:ASSESA*, *MISÉRIA*. || met. Cobardia, pussil-lanimitat, falta de esperit. *Poquedad*. Pusillanimitas, atis. || f. *INSUFICIÉNCIA*. PETITESA, INFANTESA.

POQUESA. f. ant. POQUEDAT. || f. *JUVENTUT*, *INFÁNCIA*. || *ES:ASSESA* DE BÉNS, etc.

POQUET, A. adj. d. *Poquito*, *illo*. Pauculus. || Débil en forsas de cos ó ánimo. *Poquito*. Valdè exiguus. || m. Poca cosa, com: un poquet de pa. *Poquito*, *illo*. Pauxillum, i. || adv. m. y ter. En curta quantitat, en poch temps. *Poquito*. Parum, tantillum. || d. ant. PETIT.

POQUET Á POQUET. m. adv. Ab intervallos. *Poquito á poco*, *despacio*. Lentè. || A pleret, ab gran atento, sèns fér ruido. *Pasito*, *quedito*. Pedetentim.

POQUET Y ASSOVENTET FÁ 'L VI PROFITOCET. refr. POCH Á POCH ANIREM LLUNT.

UN POQUET DE CADA COSA. ref. Denota que convé variar las cosas, pera que no cansen. *Entre col y col lechuga*. Caulibus alternis lactuca intersita ridet.

POQUÍSSIM, A. adj. sup. *Poquisimo*. Paululus. || adv. m. y ter. *Poquisimo*. Perparum, parvulum.

POR. f. Temor. *Miedo, temor, timidez, recelo, recelamiento*. Metus, us, formido, inis. || susto, esglay, terror. || FANTASME, ESPANTALL, ESPECTRE.

AB POR. m. adv. Ab temor, ab recel. *Con temor, con miedo, temerosamente, medrosamente*. Formidolosè, timidè.

AL QUI MAL VÍU, LA POR LI SEGREIX. ref. Denota que al home de mala vida li està sempre acusant la consciència y que tem continuamente el càstich que mereix. *Al que mal vive el miedo le sigue*. En pavet à nullo, tactus formidine culpæ, Sons miser: est quando non timor, ille timet.

À QUI 'S MOR DE POR, LI FAN LA SEPULTURA DE CAGALLONS. ref. QUI NO S' ARRISCA, etc.

CAGARSE DE POR. fr. met. fam. ab que's pondera 'l gran temor que algú té. *Ciscarse de miedo*. Præ timore turbari.

FÉR POR. fr. Espantar, fêr fugir. *Ahuyentar, espantar, intimidar, aturdir, aventar*. Terrefaciendo fugare. || Consternar, horrorisar. *Causar espanto*. Terreo, es. || Atemorisar, amenassar. *Poner miedo*. Metum incutere. || Causar recel, suspita, temor. *Dar miedo*. Metum injicere. || Atemorisar à las criaturas proposantlos alguna cosa capàs de espantarlas. *Poner miedo*. Terreo, es. || met. Pondera l' excès de alguna cosa en sa línea com: FÁ POR LO VÍ QUE'S CULL. *Ser un juicio*. Extremum attingere.

FÉR POR À LA CASSA. fr. Espantarla, remóuerla pera poderli tirar ab més seguretat. *Remontar*. Abigo, is.

FÉR POR, Ó SÉR COSA QUE FÁ POR. fr. Causar alguna cosa gran admiració per sa irregularitat. *Asombrar, pascar; ser cosa que asombra, que pasma*. Mirum esse.

LA POR GUARDA LA VINYA. ref. Explica que'l temor del càstich sòl sêr efícas remey pera mantenir als homes en sa obligació y evitar los delictes. *Miedo guarda viña; miedo guarda viña que no viñadero*. Plus à malo prohibet timor quam lex.

LA POR M' NO FÁ DIR. loc. pera donar à entèndrer lo recel de que alguna cosa no surt com se desitja. *El miedo me lo hace decir; por miedo lo digo*. Metus instat.

MOLTA POR Y Poca VERGONYA, Ó TENIR MÉS POR QUE VERGONYA. fr. ab que's repren al qui tem molt lo càstich, y no repara en comètrer lo delicte que'l mereix. *Mucho miedo y poca vergüenza*. Non pudor in facie, metus est in corde flagelli.

MORIRSE DE POR. fr. Exagera 'l gran temor que's paleix per algun recel de cosa adversa, ó per sêr lo subjecte pusell-lánime. *Morirse de miedo*. Terrore exanimari.

NO TINGAU POR. loc. que además del sentit recte, assegura que no succehirà alguna cosa. *No haya ó no hayas miedo*. Ne verearis.

QUANT MÉS POR TÉ 'L CA, MÉS LLADRA. ref. MÉS LLADRA 'L CA QUANT POR HA.

SÈNS POR VENEN LOS HOSTES. ref. AHONT MÈNOS SE PENSEA S' ALSA LA LLEBRA.

TENIR POR. fr. Detenirse 'l cavall, mula, etc., mostrant temor. *Recelarse*. Timeo, es.

TREMOLAR DE POR. fr. Tenirne molta. *Tener mucho miedo*. Reformido, as.

PORCA. f. La femella del porch. *Puerca, marrana*. Porca, æ. || met. Dona bruta. *Puerca*. Porca, æ.

PORCA. f. ant. Crestall entre solch y solch. *Caballete*. Porca, æ. || Solch pera senyalar los espays ahont s' ha de tirar la llavor. *Amelga*. Seminationem dirigens sulculus. || Espay entre dos solchs pera sembrar ab igualtat. *Amelga, almanita, mielga*. Inter sulcos spatium.

PORCADA. f. PORQUERIA.

PORCAMENT. adv. m. Brutament, de un modo porch. *Puercamente*. Lotiolentè, spurcè. || met. Grosserament. *Puercamente*. Rusticè.

PORCAR. v. a. Fêr porcas. *Amelgar, sulcar, surcar*. Imporco, as.

PORCARIA. f. PORQUERIA.

PORCÁS. m. aum. *Cerdazo*. Ingens sus.

PORCASSÀS, SA. adj. PORCH, BRUT.

PORCATER. m. Guardià de porchs. *Porquerizo, porquero*. Subulcus, i. || Qui tracta en porchs. *Negociante de puercos*. Suarius negotiator.

PORCELL. m. Garri. *Cochinillo, porquezuelo, porcino y porcel*. p. Mur. Porcinus, porculus, i. || Peix. ESTURIÓ. || Peig RESUCH.

PORCELL DE LLET. *Lechon, porcino, gorriñ, gorriño*. Porcellus lactans.

PORCELLADA. f. Ramat de porcells de un mateix part. *Lechigada, camada*. Porcæ fœtus multiplex.

PORCELLANA. f. Pisa fina de la Xina, *Porcellana*. Porcellana, æ. || S' aplica à una espècie de pedra que's cria en lo regne de Nàpols. *Pucelana*. Murra, æ. || pl. Tumor dur que's sôma per la obstrucció de las glándulas del coll. *Lamparones, humores frios*. Strumæ, arum.

PORCELLAR. v. a. Parir la truja 'ls porcells. *Parir la puerca*. Porcam fœtum edere.

PORCELLET. m. d. *Lechoncillo, cochinillo, corozuelo*. Porcellus lactans.

PORCH. m. Animal domèstich, immundo, que s' engreixa pera servir de manteniment; té la carn molt útil y gustosa. *Cerdo, puerco, cochino*. Sus, uis, porcus, i. || met. Brut en lo menjar y vestir. *Cochino, lechon*. Spurcus, i. || Peix semblant al porch. *Puerco marino*. Marinus porcus. || adj. met. Brut. *Puerco, imundo, roñoso, sórdido, asqueroso, sucio, soez, cochambroso, ensuciador*. Spurcus.

PORCH ANYAT Ó ENGRETOTAT. Lo que s' engreixa

pera que's mantinga tendre y gustós. *Cebon, cebado*. Sagina, æ, porcus saginatus.

PORCH CRESPI Ó **ESPI**. Quadrúpedo semblant al erissó de uns dos peus de llarch, cubert de unas puas de dos á tres polzadas ab llistas negres y blancas. *Puerco espin, puerco espino*. Hystrix, cis.

PORCH FIAT TOT L' ANY GRUNY. ref. Explica la pena que donan los deutes per la continua moléstia dels acrehedors. *Puerco fiado gruñe todo el año; cochino fiado buen invierno y mal verano*. Dum solvenda manent, fuerant quæ credita mordax, Non sinit hisce frui solvendi cura quæti.

PORCH MASELL. Espécie de porch que apénas té sentits. *Sorayo*. Sus leprosus.

PORCH SANAT. *Puerco castrado*. Majalis, is.

PORCH SENGLAR Ó **SINGLAR**. Quadrúpedo molt comú en várias parts de Espanya, de uns tres peus de alt, rallat de blanch y negre quant es jove y de cendrós obscur quant es gros; las orellas erlas, las cerdas aspras y erissadas; los ullals inferiors còrbs y prolongats fora de la boca; 'l morro llarch, rodó, ab los extrems arremangats: de ell provenen los porchs domèstichs. *Jubali; puerco montés ó salvaje*. Aper, pri.

PORCH SENGLAR DE LLET. Lo petit que encara manca. *Cochastro*. Apri catulus.

CANTAR LO PORCH. fr. fam. Sér tart. *Ser tarde*. Vesperum esse.

DE PORCH Y DE SENYOR SE 'N HA DE VENIR DE MENA. ref. Ensenya que de homes de obscura qualitat no's poden esperar obras ni accions nobles. *De rabo de puerco nunca buen virote*. Mali corvi malum ovum.

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Injuriarse mútuament ab paraulas. *Decirse los nombres de las pascuas ó de las fiestas; decir el sueño y la soltura*. Dictariis et opprobriis mutuo se proscindere.

ESTAR AJASSAT COM UN PORCH. fr. Estar ajagut ben estirat; dormir en terra ó sens llit. *Hacer la rosca del galgo*. Ubivis cubare.

ESTAR COM LO PORCH EN LA ESTACA. fr. met. Disfrutar de tolas las convènièncias. *Estar como ruin puerco*. Omnibus vitæ commodis frui.

EIXIR LO PORCH MASELL. fr. SURTIR LO TRET PER LA CULATA. TORNARSE ATGUA POLL.

FARTARSE COM UN PORCH. fr. FARTARSE.

LLEVARSE QUANT LO PORCH CANTA. fr. Llevarse molt tart. *Levantarse á las tantas*. Serò é lecto surgere.

LO PORCH MÉS RUÍ MENJA 'L MILLOR AGLÁ. ref. ESDEVÉ LA HONRA. etc.

NO ES TANT LO PORCH COM LO PORGATER. ref. Denota que 'l major en edat déu sér preferit á altre en alguna cosa. *Primero es el altar mayor y luego los colaterales*. Ad latus appositis princeps magis ara colatur.

TORNARSE 'L PORCH TRUJA. ref. TORNARSE ATGUA POLL.

UN PORCH GROS NE PORTA UN ALTRE AL COS. ref. MÉS CAGA UN BOU, etc.

PORCIÓ. f. La part ó quantitat petita que's preta de altra major. *Porcion*. Portio, nis. || En algunas iglesias la part que's dóna pera 'ls aliments. *Racion, porcion*. Portio, nis. || Part igual. *Parte igual*. Æqua portio. || PITANSA, RACCIÓ.

PORCIÓ CÓNGRUA. La que's dóna al ecclesiàstich que té cura de ànimas, y no percebeix los delmes per estar units á alguna comunitat ó dignitat, ó per estar secularisats. *Porcion congrua*. Proventus ecclesiastico vivo congruens.

PORCIÓ MENSAL. La que davan los romans al esclau cada mes. *Porcion mensual*. Demensum, i.

PORCIONER. m. Qui té dret á alguna porció. *Porcionista*. Portionarius, ii. || En la catedral de Vich s' anomenan així 'ls prebendats que tenen racció en la catedral. *Racionero*. Ecclesiae portionarius.

PORCIONETA. f. d. *Porcioncica*, illa, iia. Portiuncula, æ.

PORCIONISTA. f. PENSIONISTA.

PORCIÚNCULA. f. Indulgència que's guanya en las iglesias del orde desant Francesch en lo dia dos de agost: se diu així perque sa primera concessió fou en lo convent de Nostra Senyora dels Angels en Porciúncula. *Porciuncula*. Jubilæus portiuncula.

PORFIA. f. Contienda, disputa obstinada. *Porfia*. Contentatio, certatio, nis. || Tema, terquedat. *Porfia*. Pervicacia, pertinacia, æ. || Repetició continuada de alguna cosa. *Porfia*. Instantia, pertinacia, æ. || Importunitat pera lograr alguna cosa. *Porfia*. Molestia, æ.

À PORFIA. m. adv. Qui més pòt, à competència. *A porfia*. Certatim.

LA PORFIA MATA LA CASSA. ref. LA PERFIDIA MATA LA CASSA.

PORFIADAMENT. adv. m. Obstinadament. *Porfiadamente, tenazmente, obstinadamente*. Instanter.

PORFIADÍSSIM, A. adj. sup. *Porfiadissime*. Pertinacissimus.

PORFIADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfiadisimamente*. Obstinatissimè.

PORFIAR. v. n. Disputar, altercar obstinadament. *Porfiar*. Certo, pugno, as. || Insistir, continuar repentinament alguna cosa. *Porfiar*. Insisto, is. || Importunar fér instància. *Porfiar*. Insto, is.

PORFIAR, MÉS NO APOSTAR. ref. Ensenya que de dos mals s' evite 'l major. *Porfiar, mas no apostar*. Tu potius verbis, quovis quam pignore certas.

PORFIAT, DA. p. p. *Porfiado*. Obstinatus. | adj. PERFIDIOS, OBSTINAT.

PÓRFIDO. m. y

PÓRFIR. m. aut. Espécie de márml composat de una massa de naturalesa de pedra foguera y de crestalls de altres minerals: es de diferentes varietats; però 'l més conegut es roig obscur ab moltes clapas blancas y rodonas. *Pórfido*. Porphyrites, et porphyreum marmor.

PORGA. f. ant. PURGA.

PORGADOR. m. ant. GARBELL.

PORGADURA. f. y

PORGAMENT. m. ant. GARBELLAMENT. || pl. Lo desperdici dels grans garbellats. *Acribadura, aechadura, granzas, suelos.* Acus, eris, purgamenta, orum.

PORGAR. v. a. ant. GARBELLAR.

PORGARIES. f. pl. ant. BALEIGS.

PORGATORI. m. ant. PURGATORI.

PORQUÈRES. f. pl. ant. ESPORQUERIAS.

PORJE. m. ant. PORXO.

PORO. m. Foradet imperceptible del cos per ahont s' exhalan y absorveixen los humors y vapors. *Porro.* Porus, i.

PORÓ. adv. ant. PERÓ.

PORÓS, A. adj. Lo que té poros. *Poroso.* Porosus.

POROSITAT. f. Conjunt dels poros del cos. *Porosidad.* Porositas, atis.

PORQUER. m. PORCATER.

FÉR LAS PORQUERAS GRASAS. fr. DE QUIN PA FÁ ROSEGONS.

PORQUERIA. f. Brutícia, inmundícia. *Porqueria.* Sporcitia, impuritia, æ. || Acció indecenta ó porca. *Cochinada, porqueria.* Rusticum, indecorum factum. || Grosseria, desatenció. *Porqueria.* Indecorum factum. || Cosa de poch valor. *Porqueria.* R:s nullius pretii. || LLUFA, PET.

PORQUEROL, A. m. y f. PORCATER.

PORQUET. m. d. PORCELLET. || Se diu per despreci de alguna persona. *Cochino, porquezuelo.* Sordidus, immundus.

PORQUETER. m. PORCATER.

PORRA. f. Massa de fusta ó bastó que fá 'l cap gros y rodó. *Porra.* Capitatus fustis. || Massa que servia de arma ofensiva. *Porra.* Clava, æ, ramus, i. || Insignia que portan los porrers ó porters de massa. *Maza.* Cæstus, us. || La culata ó part més grossa del tacho de villar. *Maceta.* Tudicula, æ. || Moléstia, cosa pesada. *Porreria.* Molestia, æ. æ. || L' últim y més abultat de una rama separada del arbre. *Cepejon.* Crassius extremi rami ab arbore avulsi. || Desmanyotat, pesat, que s' embarassa en lo que fá. *Pelmazo, pechon, pánfelo, flemático, flemudo, moledor, pelma, mosca, majagranzas, zorrero, molino, sapo, zopo.* Tardus homo.

AGUANTAR LA PORRA. fr. met. Aguantar, soportar, sufrir algun mal ab paciència. *Sufrir, tolerar.* Sustineo, es.

FÉR PORRA. fr. Pararse sèns poder ó voler passar endavan en alguna cosa. *Hacer porra.* Tenaciter sistere, hærerere. || ERRAR LO COP.

TORNARSE PORRA. fr. Férse pesat, molest. *Aporrazarse.* Molestum, gravem fieri.

PORRADA. f. Cop de porra. *Porrado, porrada, mazada.* Clavæ ictus.

PORRATA. f. ant. PRORATA.

PORREJAR. v. a. APORRERAR. || ESGARRAPAR.

PORREJAT, DA. p. p. APORRERAT.

PORRER. m. Masser, qui pórra porra. *Macero.* Claviger, i.

PORRER DE CATEDRAL. Lo ministre que per cerimònia acompanya ab una porra als que celebran los oficis divins ab solemnitat. *Portiguero.* Scep-trifer, i.

EMPLEO DE PORRER DE CATEDRAL. *Portigueria.* Pecticalis ministri accessorius munus.

PORRERIA. f. met. fam. Moléstia, tardansa que la causa. *Porreria, pelmaceria.* Molestia, æ.

PORRETA. f. La cama ó fullas dolentas de all, perro, etc. *Porreta.* Porracea folia. || d. de porra. *Porrilla.* Parva clava. || vet. Tumor dur que 's fórma en la juntura immediata á la pota de las cabalcaduras privantas lo moviment. *Porrilla.* In bestiarum artubus tumor.

EN PORRETA. m. adv. En pel, sense res. *En porreta, en cueros, en cerro, en pelo.* Omnino nudè.

PORRILLA. f. PORRETA. 3.

PORRO. m. Espécie de ceba, encara que no fórma cabessa com ella, de la qual se diferencia ab lo sabor que es molt més desagradable que 'l de la ceba, y no cou. *Puerro.* Porrus, porrum, i.

PORRO SALVATGE Ó DE VINTA. Espécie de porro que 's cria en las vinyas y oliverars, y la gent del camp se 'ls menja en lloch del dels horts. *Puerro silvestre ó salvaje.* Ampeloprason, i.

PORRÓ. m. Vas de vidre ab dos brochs; l'un més ample per ahont se posa 'l licor, y l'altre molt més estret pera béurer. *Porron, y penadilla, penado* 'l que fá 'l raig prim. *Vitreus urceus.* || PITXELL. || Citra ó pinta pera traurer vi. *Piporro.* Batiola, æ. || CETRILL. || Meytadella, certa mesura que fá quatre patricons. *Porron, mitadella.* Fide-lia, æ.

PORRONA. f. PORRÓ. 1.

PORSAVAN. m. ant. REY DE ARMAS.

PORT. m. Lloch segur y defensat dels vents, ahont poden entrar las naus. *Puerto.* Navale, ia, navalia, ium, portus, us. || met. Amparo, auxili, refugi. *Puerto.* Perfugium, refugium, ii. || Pas estret entre dos montanyas. *Garganta, puerto.* Pylæ, arum; montium angustia. || Capacitat de una embarcació. *Porte.* Capacitas, atis. || Modo de aportar-se. *Porte.* Vectura, æ. || La decència ó lluhiment ab que 's vesteix ó tracta alguna persona, ó lo contrari. *Porte.* Elegancia, æ, ornatus, us. || Boca de riu. *Embocadura de un rio.* Ostium, ii. || pl. Lo preu que 's pága pera portar alguna cosa. *Portes.* Vectura, æ, vectio, nis.

PORT FÉT DE MANS. Lo no natural, sinó fét ab art en la mar. *Puerto artificial.* Colon, is, cotonium, i.

PORT FRANCH. Aquell en que entran é ixen las naus de qualsevol nació sense pagar drets ells ni sas mercaderias, sols no las introduhescan en lo país. *Puerto franco.* Portus liber.

LA ALTRA PART DELS PORTS. Lo que está de l'altre costat de las montanyas. *Ultrapuertos, ultra-*

montano. Trasmontanus, ultramontanus.

PÉNDREER PORT. fr. Arribar á ell. *Tomar puerto, aportar.* Portum inire, subire.

PORTA. f. Entrada, obertura ó portal que 's fá en la paret pera entrar ó eixir de algun lloch. *Puerta.* Porta, janua, æ, ostium, ii. || Obertura per la qual s'entra ó ix de algun paratge. *Puerta.* Ostium, ii. || La máquina de fusta que clavada ab golfos tápa la entrada ó eixida. *Puerta.* Foris, is. || met. Camí, principi, introducció. *Puerta.* Janua, æ, aditus, us. || La cort del emperador dels turchs. *Puerta, porta.* Turci tiranni aula.

PORTA ACALADISSA. ant. y

PORTA COLADISSA. Porta petita composta de dos ó més taulons grossos assegurats ab fustas ó barras de ferro en los canals ó portells de las presas dels rius, pera detenir ó deixar passar las ayguas pujantla ó abaixantla. *Compuerta.* Cataracta, cataractes, æ.

PORTA COTXERA Ó DE COTXERIA. La de las cotxerías, y metafóricament la que es molt gran. *Puerta cochera.* Decumana porta.

PORTA DEL DATRÀS. La segona ó escusada de una casa. *Puerta trasera.* Posticum, pseudothyrum, i.

PORTA FALSA. La oculta y amagada. *Puerta falsa, secreta ó accesoria, póstigo, surtida.* Pseudothyrum, i. || met. fam. Lo ces ó cul. *Puerta trasera, falsa.* Adus, i.

PORTA FERRISSA. ant. La de ferro. *Puerta de hierro.* Porta ferrea.

PORTA FINESTRERA. La de la mida de las finestras ó vidrieras que 's posa per la part de fora pera major resguart de aquellas. *Contraventana, puerta-ventana.* Exterior fenestrate ostium.

PORTA FRANCA. La entrada ó eixida llibres que's concedeix á tots, sense escluhir á ningú dels que podian tenir impediment pera entrar ó eixir. *Puerta franca.* Liber aditus.

AGAFAR LA PORTA Ó 'L CAMÍ DE LA PORTA. fr. fam. Anàrsen. *Tomar, cojer la puerta.* Abire.

AJUSTAR Ó GIRAR LA PORTA. fr. Inclinarla envers ahont se lánca. *Entornar.* Verso, as.

AL ALTRA PORTA, QUE AQUESTA NO S'ÓBRA. exp. ab que 's despedeix á algú no volentli concedir lo que demana. *A otra puerta, que esta no se abre.* Aliam execute quercum.

Á LAS PORTAS DE LA MORT. m. adv. Ab proximitat á la mort. *Á las puertas de la muerte.* Morti proximè

ANAR DE PORTA EN PORTA, Ó CAPTANT DE PORTA EN PORTA. fr. Demanar caritat de porta en porta. *Portiosear.* Ostiatim mendicare.

Á PORTAS TANCADAS LO DIABLE S' ENTORNA. ref. Ensenya 'l cuydado que 's deu tenir en evitar las malas ocasions. *A puerta cerrada el diablo se vuelve.* Tollenda mali occasio.

BARRAR LA PORTA. fr. Tancarla ab barra. *Atrancar, trancar.* Vecte januam obfirmare.

CLAVAR LA PORTA PELS MORROS. fr. fam. *PEGAR LA PORTA PER LA CARA.*

DE PORTA EN PORTA. m. adv. Caplant. *De puerta en puerta.* Ostiatim.

DITXOSA LA PORTA EN QUE HI PASSA UNA MOSSA MORTA. ref. que s'aplica á la casa ahont mor algun mossa, perque no li cal donar dot y no será mal casada. *Bendita sea la puerta por do sale la hija muerta.* Beata domus ubi non est puella.

DONAR LA PORTA PELS ULLS. fr. *PEGAR LA PORTA PER LA CARA.*

ESTAR Ó PICAR Á LA PORTA. fr. met. Estar molt pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á la puerta.* Propè adesse.

FÉR ANAR PER PORTAS. fr. Deixar á algú en suma necessitat y misèria. *Echar ó poner por puertas.* Ad mendicitem redigere.

LO DARRER TÁNCA LA PORTA. loc. fam. que's diu quant algú s'apressura y perfidia pera fèr una com abans que altre. *Puto el postre, sarna para el postrero; el postrero muerde el perro.* Scabies occupat extremum.

MIRAR DARRERA LA PORTA. fr. Ferse càrrech de las conseqüèncias. *Mirar mas allá, adelante, ó para adelante.* Transpicio, is; in posterum prospicere.

MITJAS PORTAS. Hojas. Valvæ, arum.

OBRIR LA PORTA. fr. Anàrsen. *Cojer la puerta.* Abeo, is.

PEGAR Ó FÉR PETAR LA PORTA PER LA CARA Ó PELS BIGOTIS. fr. met. Desayrar á algú quant vol entrar en alguna part. *Dar con la puerta en la cara, en los ojos ó en los hocicos.* Portam alicui objicere.

PER PORTAS. m. adv. Ab tanta necessitat y pobresa que es necessari demanar caritat. *Por puertas.* Usque ad mendicitem.

POSAR PER PORTAS. fr. **FÉR ANAR PER PORTAS.**

QUANT SE TÁNCA UNA PORTA SE 'N OBRA UN ALTRA. ref. ab que's consola en las desgràcias; puig dels de un succés fatal y desgraciat ne sól venir un altre de felís y favorable. *Cuando una puerta se cierra, ciento se abren.* Equa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

SEGONA PORTA. La que divideix la entrada de la casa de lo demès. *Contrapuerta; porton.* Interior ædium porta.

TANCAR LA PORTA. fr. que ademés del sentit recte significa negarse á fèr alguna cosa. *Cerrar la puerta.* Aditum præcludere.

TANCÀRSELI Á ALGÚ TOTES LAS PORTAS. fr. Faltarli tots los recursos. *Cerrarse todas las puertas.* Omni spe destitui.

TIRAR LAS PORTAS Á TERRA. fr. Picar molt es las portas. *Llamar recio.* Ostium strepitose pulsare.

TIRAR PER PORTAS. fr. Arruinar, llansar á perdre á algú. *Arruinar, echar á perder.* Perdo, is.

TRUCAR Á LA PORTA. fr. Donar pichs á la porta. *Llamar á la puerta, dar albadadas.* Fores pulsare.

PORTABANDERA. f. mil. Cinturó ab una bossa en lo qual s'apoya la virolla de la bandera. *Portabandera.* Vexilla gestandi balteum.

PORTACAIXAS. m. Llistó de fusta que sentí

las caixas de teler. *Portacaja*. Tænia sustinendi.
PORTACARRABINA. f. Bossa de baqueta pendent de la sella, ahont s' assegura la boca de la carabina. *Portacarabina*. Coriacea, scloppetlo gestando ex ephippio pendens capula.

PORTACREU. m. Qui porta la creu. *Crucero*. Crucifer, cruciger, i.

PORTADA. f. La primera plana dels llibres que compren lo títol, lo nom del autor, y l' any de la impressió. *Portada*. Libri frons. || pl. PACOTILLA.

PORTADOR. a. m. y f. Qui porta. *Portador*, *llevador*, *traedor*. Gerulus, i, gestator, is.

PORTADORA. f. Eyna pera portar la verema y altres cosas ab cabalcaduras. *Aportadera*, *portadera*, *comporta*. Vectaculum, i.

PORTAENCENSER. m. Qui porta l' encenser. *Turiferario*. Thuriferarius, turiferarius, ii.

PORTAFUSELL. m. Corretja assegurada ab dos anelletes del fusell pera portarlo a la espalla. *Portafusil*. Scloppetlo ponè tergum portando lorum.

PORTAGUIO. m. Oficial que porta 'l guió. *Portaguion*. Signifer, i.

PORTAL. m. Porta, entrada. *Portal*, *puerta*. Vestibulum, i. || Porxada ó lloch cubert en las plassas pera passejar ó passejarse. *Portal*. Exedra, æ, propylæum, ambulacrum, i.

PORTALADA. f. PORTA, PORTAL. || Frontispici ó adorno de arquitectura. *Portada*. Facies, ei.

LA BONA PORTALADA HONRA LA CASA. ref. fam. Se sol dir al qui té la boca gran. *La buena portada honra la casa*. Honesta facies hominem commendat.

PORTALÀS. m. aum. *Portalazo*. Grandius ostium.

PORTALATGE. m. Lo dret que's paga pera passar per algun lloch. *Portazgo*. Portorium, ii, vectura, æ. || Dret de portas. *Puertas*. Ostiarium, ii.

PORTALER. m. Guarda de portal. *Portalero*. Ostiarius, ii. || Lo qui en los portals cobra 'ls drets ó registra. *Portalero*. Portitor, is.

PORTALERA. f. La porta ó entrada dels cotxos. *Portezuela*. Rhædæ ostiolum. || pl. Las finestras que tenen las naus pera posar los canons. *Portañosas*. Fores, ium.

PORTALET. *Portalejo*. Ostiolum, i.

PORTALLETA. f. PORTELLETA.

PORTALÓ. m. náut. Lo paratge per ahont s' entra en la nau que es lo mitj del costat. *Portalon*. Lateralis naus aditus.

PORTAM. m. náut. Lo conjunt de tolas las portas de un baixell. *Porteria*. Portularum ordo in navi.

PORTAMENT. m. La obra de portar. *Llevada*, *traida*, *traedura*, *traccion*. Deportatio, gestatio, nis. || Procehiment, modo de procehir ó portarse. *Porte*. Viæ modus.

PORTANOVAS. m. y f. Qui s' emplea en portar novas. *Chismoso*, *cuentista*, *corrededile*, *soplón*, *fuelle*, *oreja*. Susurro, nis.

PORTANT. p. a. *Llevadero*. Portans, ferens. || *Marxaimperfecta* dels caballs, etc., pas apressurat,

semblant al pas castellà. *Portante*. Præpes gradus.

AGAFAR LO PORTANT. fr. met. TOCAR LO TROT.

PORTANT-VEUS. m. Qui té algun càrrech en lloch de altre. *Vicegerente*, y *portanveces* p. Ar. Alicujus personam gerens.

PORTAPAU. m. La làmina de metall ab que's dona la pau en las iglésias. *Portapaz*. Lamella quæ pax in ecclesia datur.

PORTAR. v. a. Trasportar, mudar una cosa de una part á altra. *Llevar*, *traer*, *portar*. Fero, ers, conduco, is, || Usat pera denotar aquesta acció, com dirigir al lloch ahont se troba la persona á qui's diu alguna cosa. *Traer*. Afferro, ers, adduco, is. || Dit de recado, notícia, etc. *Traer*. Nuntio, is. || Junt ab algun participi, val lo que ells signifícan, com: **PORTAR** estudiat. *Llevar*. Instrumentum esse. || Tenir sobre sí algun pes ó càrrega, com: lo carro porta trenta quintars. *Llevar*. Fero, ers. || Menar en sí ó en són carruatge, com: **PORTAR** un llibre en la butxaca, un baulen un carro, un recomenat á aquell é qui vá dirigít. *Traer*. Secum ferre. || Tenir per contar algun escrit, espècie ó notícia. *Traer*, *rezar*. Afferro, fero, ers. || Tenir la mare la criatura en són ventre. *Traer*. Fero, ers. || Dirigir, traurer lo camí en alguna part. *Llevar*, *guiar*. Duco, is. || Dirigir algun negoci, dependència, assumpto. *Traer*, *manejar*. Dirigo, is, curo, as. || Usar alguna cosa de vestir, com: calsal, capa, etc. *Traer*, *llevar*. Gesto, as, induo, is. || Menar alguna cosa pera servey, us ó adorno, com: la espasa, 'l bastó, etc. *Llevar*, *traer*. Fero, ers. || Menar alguna cosa per us, servey ó conveniència, com: lo viatjant un cotxo, catre, etc. *Traer* *consigo*. Secum adducere. || Sufrir, tolerar, com: **PORTAR** cops. *Llevar*. Fero, ers. || Induhir á algú ab rahons, persuasions, promesas, etc., á fer alguna cosa. *Traer*. Induco, is. || Causar, ocasionar, com: **PORTAR** gastos, disturbis, etc. *Traer*, *introducir*, *acarrear*. Secum ferre. || Citar un text, passatge de algun autor, una rahó, etc., en comprobació ó per evidència de lo que s' afirma ó persuadeix. *Traer*. Afferro, ers, adduco, is. || Menar en sa companyia, com: **PORTAR** molt séquit, molt equipatge. *Traer* *consigo*. Secum ferre. || Dirigir, fer anar en cert modo alguna cosa, com: **PORTAR** ab rigor, prudència, etc. *Llevar*. Tracto, as. || Llevar, tallar, com la navaja un tros de pell. *Llevar*. Scindo, is. || Introduhir, protegir á algú ab altre. *Llevar*. Alicujus benevolentiam seu gratiam alteri conciliare. || Atraurer, com la pedra iman. *Traer*. Traho, attraho, is. || Professar, tenir, com: **PORTAR** amor. *Profesar*. Profiteor, eris, exerceo, es. || Manejar, com: **PORTAR** bè la espasa. *Traer*. Duco, rego, is.

PORTAR ALGÚ COM VÓL Á ALTRE. fr. Ferli fèr tot lo que vól. *Traer del cabestro*. Aliquem promptum habere.

PORTAR Á LA MA. fr. Se diu dels gossos que portan la cassa. *Traer á la mano*. Venalori prædam captam afferre.

PORTAR Á PASTURAR. fr. Conduhir lo bestiar al past. *Pastar.* Ad pascua armenta ducere.

PORTAR AVANT ó ENDEVANT. fr. met. Proseguir ab constància lo que s' ha comensat. *Llevar adelante.* Persequor, eris.

PORTAR Á VÈNDRE. met. fam. Aventatjar mòlt á algú en la executió ó comprensió de alguna cosa. *Llevarse en el pico.* Longè præstare.

PORTAR DAMUNT. fr. Sufrir alguna càrrega ó pes pera aliviar á altre. *Sobrellevar.* Supervelho, is. || met. Dissimular, suplir lo superior alguns defectes ó descuyts de sos súbdits. *Sobrellevar.* Tolero, dissimulo, as.

PORTAR DE MA EN MA ó AL ENTORN. fr. *Llevar al rededor.* Circumfero, ers, circumgesto, as.

PORTARBO TOT. fr. Cuydar algú tot sol de algun assumpto, negoci ó dependència. *Llevar en peso.* Sustinere.

PORTAR LAS MITJAS AL GARRÓ. fr. *Llevar las calzas arrugadas.* Tibialia ad talos demissa ferre.

PORTAR LO COMPTE ó 'LS COMPTES. fr. *Llevar la cuenta.* Supputare.

PORTARNE. fr. arit. Reservar de la suma de una columna una unitat de cada desena, etc., pera an-yadirla á la suma de la columna immediata. *Llevar.* Præcedentis numeri decades sequenti ordini addere.

PORTAR PER DAVANT. fr. Entèndrer àntes alguna cosa. *Llevar àntes, adelante ó delante.* Præfero, ers, prægero, is.

PORTAR PERDUT Á ALGÚ. fr. Sér causa de sa ruïna. *Traer perdido á alguno.* Aliquem perdere.

PORTARSE. v. r. Aportarse, procehir bè ó mal. *Conducirse, portarse.* Se gerere. || Procehir bè ó mal en lo modo de vestir ó en l' ayre de manejar-se. *Traerse.* Se gerere benè vel malè. || Gober-narse bè ó mal en alguna dependència ó negoci. *Portarse.* Gerere se benè vel malè. || Deixar domi-nar de alguna passió, com: *PORTARSE* ab vanaglò-ria. *Portarse.* Studio aliqui indulgere.

PORTÀRSEN. v. r. Dur ab si. *Llevarse, llevar-se consigo.* Secum ferre. || Cobrar, percibir, com: *PORTÀRSEN* lo ters de alguns fruyts. *Llevar.* Exigio, is. || Sér castigat ó reprès. *Plevar.* Fero, ers. || Dúr-sen ab sí ó en sa companyia á algu. *Plevar consigo.* Secum ducere., adducere. || Pèndrer, usurpar. *Qui-tar, llevar.* Aufero, ers. || Abàtrer ab sòn impuls, ó fèr seguir una cosa á altra, com: la roca que's des-pren de la montanya als arbres que troba pel camí. *Llevar consigo.* Traho, is; secum ferre. || Arrehatar, llevar, com: *PORTÀRSEN* la bala un dit. *Llevar.* Dif-fringo, is. || Adquirir, guanyar, com: *PORTÀRSEN* los diners en lo joch. *Llevar.* Sibi adquirere, lucrari. || Dúr-sen lo riu, riera ó torrent alguna porció de ter-ra de ahont passan ó contíguo á ella. *Robar.* Allavio-ne subducere.

PORTÀRSEN, ó PORTÀRSEN QUE CONTAR. ref. met. fam. Resultarli á algú dany de alguna temeritat ó imprudència. *Llevar en la cabeza.* In suum ipsius caput aliquid residere.

PORTASGO. m. *PORTATGE.*

PORTASSA. f. aum. *Porton.* Grandio

PORTAT, DA. p. p. *Llevado, traído.*

Usat per algun temps, mitj gastat. *Usado*
PORTATGE. m. Lo dret que's pág de algun lloch. *Portazgo, portaje.* Port-
vectura, æ.

PORTÀTIL. adj. Lo que's pót portar. *traidizo.* Gestatorius, mobilis.

PORTELL. m. Obertura que desgr delectuosa una part. *Portillo.* Parietis ad-na, labes. || ant. *PORTELLA, POSTICH.*

PORTELLA. f. Porta xica en altra d *Pòstigo, portillo, portatera, trampa.* For-
ostiolum, i. || Finestreta p r ahont ix k
las embarcacions. *Portañuela, portañola,*
Navis tormentis bellicis apandis fenestel
En las plassas fortificadas porta menor
sevol de las principals y major que un po-
terna. *Portula in munimentis urbium.*

PORTELLETA. f. d. *Postiguillo.* Osti-

PORTENT Y PORTENTO. m. Prodig
causa admiració ó terror sèns passar los
la naturalesa. *Portento, mónstruo, abortu-*
tum, miraculum, i.

PORTENTÓS, A. adj. Prodigios, ext-
gular. *Portentoso, espantoso, espantable.*
fer, portentosus.

PORTENTOSAMENT. adv. m. De
portentós. *Portentosamente.* Prodigiàliler.

PORTER. m. La persona que cuyda de
obrir ó tancar las portas. *Portero, llavero,*
rius, ii, janitor, is. || Ministre de justicia
al agusil. *Portero, portero de vara.* Appari-
MISSATGER. || Guàrdia del palaci del rey.
Ostiarus regius. || VEDELL. 2.

PORTER DE MASSA. MASSER.

PORTERA. f. Dona que guàrda las po-
tera. *Ostiaria, æ, janitrix, icis.*

PORTERET. m. d. *Porterejo.* Ostia-
vus.

PORTERIA. f. La porta principal qu
convents y altras comunitats se té pera
servey. També 's diu així en los palacis
principals la que està destinada pera e-
donas separadament. *Porteria.* Cænobii,
nuæ vestibulum. || L' empleo ó càrrech d
Porteria. Janitoris officium. || Aposento de
Porteria, garita. Janitoris habitaculum.

PORTETA. f. d. *Portezuela, puerteru-*
tecica, illa, ita. Ostiolum, i, portula, æ.

PORTETA ESCUSADA. Porta falsa que ordin
està col-locada en lloch escusat de la casa
Posticula, æ.

PÓRTICO. m. ant. *FORNIO.*

PORTICÓ. m. Qualsevol de las portet
finestras. *Postigo.* Ostiolum, i.

PORTICÓ DEL MOSTRADOR. TRAYA.

PORTORI. m. Lo dret de porta que's

arquar ó mariner. *Porte, portazgo*. Portorium, ii.
PORTUGUÉS. A. adj. Natural de y lo pertanent al regne de Portugal. *Portugués, lusitano*. Luitanus.

PORUCH, CA. adj. Temerós, qui té por. *Meroso, meticoloso, receloso, temoso, tímido, temeroso, emedor, temblon, formidoloso, menguado*. Meticulosus, timidus.

PORXADA. f. La part més alta de una casa. *Desvan, caramanchon, sobrado*. Suprema domicognatio. || ant. y

PORXO. m. Espécie de pati ó siti cubert y fundat sobre columnas que's col·loca davant de la entrada dels temples ó altres edificis sumptuosos. *Pórtico, lonje, porcho, soportal, cobertizo, atrio, vestibulo*. Stoa, æ, xystas, i, porticus, us. || **PORXADA**. || Paratge pera recullir garbas. *Pórtico*. Nabitarium, ii.

POS. m. ant. REPÓS. || adv. ant. DONCHS.

POSADA. f. La pròpia casa de cada hu. *Posada, morada, hospedaje, hospedamiento, aposento*. Habitaculum, i, mansio, nis. || Casa ahont s' hospeda gent pagant. *Meson, posada*. Hospitium, diversorium, ii. || Las viandas que's posan en la taula en una plata ó plat gran. *Plato*. Ferculum, i. || Cobla en la poesia lírica. *Estancia*. Divisio, nis, cantus, us. || ant. Lo lloch ahont se recull lo bestiar. *Majada*. Magalia, um.

POSADA DE HOSPITAL. HOSPITAL.

POSADA EN DESPOLTAT. La casa establerta en los camins ó despoblats pera hospedatge dels passatgers. *Venta*. Diversorium, ii.

POSADA MISERABLE. La petita ó mala. *Ventorrillo, ventorro*. Diversoriolum, i.

POSADAMENT. adv. m. ant. REPOSADAMENT. || SOSSEGADAMENT. || CAUTELOSAMENT.

POSADER. m. HOSTALER.

POSADOR. m. Qui posa. *Ponedor*. Positor, is. || m. ant. HOSTE.

POSADOR DE PREU. TATXADOR.

POSAMENT. m. ant. La acció de posar. *Posición*. Positio, nis.

POSAR. v. a. Col·locar alguna cosa en algun lloch ó situació ó en lo grau que déu tenir. *Poner*. Loco, colloco, as, pono, is. || Tirar algun amaniment á la vianda, com sal, oli, etc. *Echar*. Aspergo, profundo, is. || Aplicar, com: POSAR cuydado, diligència. *Poner*. Applico, as. || Apostar, fèr una posta. *Poner, apostar, echar*. Spondeo, es. || Cusir á la roba un boló, gafet, etc. *Pegar*. Assuo, is. || Causir, com: POSAR la por al cos. *Meter*. Incutio, is. || Tràurer de nou, com: POSAR cotxo, llibrea, etc. *Echar*. Produco, is. || Jugar una carta, com: POSAR l' as. *Echar*. Mitto, is. || Designar, anomenar á algú per algun empleu, com: POSAR per regidor, per expert. *Poner*. Designo, as. || Emplear determinat temps per anar á una part, com: de Reus á Barcelona POSAN un dia. *Poner*. Insumo, is. || Entremèter, ficar, ingerir á algú en alguna assumpt-

to, negoci, etc. *Meter*. Induco, immitto, is. || Escriure las espècies que's volen produhir, ó lo que altre dicta. *Poner*. Scribo, is. || Establir, determinar, així 's diu que'l superior ha POSAT que sos súbdits fassan alguna cosa. *Poner*. Statuo, is. || Citar un exemple, un símil, etc. *Poner*. Adduco, is. || Imposar, com: POSAR un tribut. *Echar, poner*. Impono, is, || Depositar en mans de algú. *Poner*. Aliquid alicujus fidei commendare. || Parar, casar en lo joch. *Meter, poner*. Spondeo, es. || Tirar, introduhir alguna cosa en altra, com: oli en un ce-trill. *Echar*. Immitto, infundo, is. || Tractar mal de paraula ú obra, com: POSAR mal á algú. *Parar*. Malis modis afficere. || p. u. Suposar. *Poner*. Suppono, is. || Afeir voluntàriament alguna cosa en la narració, com: aixó ho POSA de són cap. *Meter*. Addo, is. || v. n. Allotjarse, hospedarse. *Posar, alojarse, alojar*. Hospitari, diversari. || v. a. Se diu de algunas cosas, quant per la primera vegada 's fá aquesta operació, així 's diu: POSAR la brida al caball. *Poner*. Pono, is. || v. a. ant. DEPOSAR.

POSAR Á AMARAR. fr. Ficar lo lli ó cànem en bassas. *Empozar*. Linum macerandum immergere. || Deixarlo estar en aygua corrent. *Enriar*. In profuvio linum macerandum mergere.

POSAR Á CANÍ. fr. POSAR Á LA VERGONYA.

POSAR AVICIÓ. fr. Aficionar-se á algú ó á alguna cosa. *Cobrar, coger, tomar afición*. Amore duci iu aliquem vel in aliquid.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Fèr que's torne freda una cosa. *Poner á enfriar*. Ad refrigerandum apponere.

POSAR BARBA. fr. Comensar á tenirne l' home. *Barbar*. Pubesco, is; pubem emittere. || FLORISE. 1.

POSAR BÉ Á ALGÚ. fr. met. Subministrarli medis, caudal ó empleu pera viure ab comoditat. *Poner bien á uno*. Bonis vel facultatibus aliquem instruire, juvare.

POSAR BONICH. fr. Adornar. *Engalanar*. Como, is.

POSAR CARINYO. fr. Cobrar afecte. *Cobrar, tomar cariño*. Amore duci in aliquem.

POSAR DAVANT. fr. ANTEPOSAR, PREFERIR.

POSAR EN APRETO. fr. Apurar alguna circumstància á algú. *Poner en aprieto; meter en pretina*. In summas angustias redigere.

POSAR EN ENCANT. fr. Posar en preu. *Poner en precio, en almoneda*. Licitari.

POSAR EN ESPERANSA. fr. Donar esperansas. *Esperanzar, dar esperanzas*. Spem alicui facere.

POSAR EN FRESCH. fr. POSAR Á REFRESCAR.

POSAR ENTRE DOS. fr. INTERPOSAR.

POSAR ENTRE QUATRE PARETS. fr. Tancar alguna cosa entre parets. *Emparedar*. Inter parietes recludere.

POSAR FITAS. fr. Amojonar, mojonar. Limites figere, statuere.

POSAR FOCH. fr. Calar foch. *Pegar fuego*. Incendare; ignem injicere.

POSAR FRE. fr. met. Conténir, refrenar. *Enfrenar, refrenar, poner freno.* Frænare, cohibere, reprimere.

POSAR GALTAS. fr. Férse gros de galtas. *Echar carrillos.* Maximilís intumescere.

POSAR GRUIXÀRIA. fr. Tornarse gros algú. *Embarnezer, embastecer, engrosar.* Crassiorém fieri.

POSAR GUARDAS. fr. Poner presidio. Præsidium aliquo in loco collocare.

POSAR LAS COSAS FORA DE ORDE Ó AL REVÉS. fr. Poner las cosas piés con cabeza. Confundere, perturbare.

POSAR LO CAMP, EXÉRCIT Ó REAL. fr. Assentarlo. Sentar el campo, reales, etc. Castra ponere.

POSAR LO FRE. fr. Enfrenar á las cabalcaduras. *Enfrenar, echar el freno.* Frænum inducere.

POSAR LOS BRASSOS EN CREU. fr. Cruzar los brazos. Brachia cancellare.

POSAR MALA FAMA. fr. Desacreditar. Poner mala voz. Vituperò, as.

POSAR NOM. fr. Donarlo al qui batejan. Poner nombre. Nomen alicui imponere, indere. || **POSAR PREU.**

POSAR PADRINS. fr. Valerse del favor de alguns pera alcansar per són medi alguna cosa. *Echar rogadores.* Patronos adhibere.

POSAR PLA. fr. Aplanar la superficie. Allanar, poner llano. Æquare, complanare.

POSAR PLOMA. fr. met. Comensar á tenir medis y riquezas. *Echar buena pluma.* Dilescò, is.

POSAR UN BORRÓ. fr. met. Obrar algú contra són crèdit y honor. *Echar un borron.* Labem vel maculam inferre.

POSAR UN MOS. fr. Enmordazar; poner mordaza. Fræno linguam cohibere.

¿QUÍ T' NI POSA? QUI LI POSA? loc. Procura contenir al que sense consideració s' entremet en lo que no li toca ó no es de són ofici. *Quién te mete? quién le mete en eso?* Quid ad te attinet?

POSARSE. v. r. Col·locar, situarse, com: POSARSE sobre una pedra, de costat, al davant. *Ponerse.* Statuere, locare se. || **AQUIETARSE, REPOSARSE.** || Assolar en lo fondo del vas las parts més crassas de algun líquit. *Reposarse, asentarse.* Sedeo, es. || Entrar en algun ofici, estament, etc. *Entrarse, meterse.* Aliquod munus aut artem exercendam sibi deligere. || Arribar ab cert temps á algun lloch. *Ponerse.* Pervenio, is. || Comensar alguna acció, com: POSARSE á cridar, á córrer, etc. *Echar.* dar. Incipio, is. || Comensar á fer alguna cosa, com: POSARSE á dibuixar. *Ponerse.* Apponere, se. || Dedicarse á fer alguna cosa, com: POSARSE á escriur. *Ponerse.* Operam dare. || Entremetrese, ingerirse en algun assumptó ó negoci. *Meterse.* Sese ingerere. || Inmutarse per alguna novetat. *Ponerse.* Affici. || Voler competir ó igualarse ab algú; així 's diu de un ignorant en alguna matèria, que no pòt POSARSE ab un altre, que es molt destre. *Meterse, ponerse.* Se aliqui componere, comparare. || **REPOSARSE,** revenirse, pèndrer alguna cosa 'l punt de perfecció que li correspon, com: POSARSE 'l pa, 'l vi, etc. *Ve-*

nirse. Perfici. || Assentarse, correspondrer bè una cosa ab altra, com: lo vestit, etc. *Asentar.* Convenio, is, quadro, as. || **REPOSARSE** 'ls licors sent pèsit. *R·posarse asentarse.* Turbidum liquorem subidere. || ant. COMPÉNDRESE, AVENIRSE, AJUSTARSE. || v. n. Deixarse de volar l' aucell baixant á terra ó descansant sobre un arbre. *Posar, posarse.* Sile, is. || ALLISTARSE.

POSARSE AB MESTRE. fr. Pèndrer mestre. *Asentar con maestro.* Opificis tyrocinio adscribi.

POSARSE ABONT NO'L DEMANAN. fr. met. que s' aplica als que's fican en assumptos que no'ls pertanyen. *Meterse en camisa de once varas.* Alienis negotiis immiscere.

POSARSE Á LA BARREJA. fr. Donarse per ventut en lo joch de cartes. *Entrarse, meterse en baraja.* Se victum fateri in ludo chartarum.

POSARSE Á VÉURER VENIR. fr. ESTAR Á LA EXPECTATIVA.

POSARSE BÈ. fr. Menjar á satisfacció de alguna vianda. *Tupirse, atracarse.* Infarcire se cibo. || met. Aumentar en conveniències. *Ponerse bien.* Rem familiarem augere.

POSARSE COM UN BÒT. fr. Engreixarse. *Abotagare.* Intumescere.

POSARSE COM UN GAT Ó COM UN XOP. fr. fam. Mollarse molt. *Hacerse una zarpa.* Madereri.

POSARSE DE CUL Á LA PARET. fr. met. Mantenirse ab tenacitat en la seva opinió. *Poner piés en pared.* In suo sensu insistere.

POSARSE AB DISCÒRDIA AB ALGÚ. fr. *Encontrarse con alguno.* Inimicitiam cum aliquo contrahere.

POSARSE EN LA BONA GRÀCIA DE ALGÚ. fr. Fèrre amichs. *Conciliarse la amistad de alguno.* Amicitiam sibi conciliare.

POSARSE ESTIRAT. fr. POSARSE DONICH.

POSARSE FURIÓS Ó COM UNA FÚRIA. fr. ab que s'explica que algú s' enfada, irrita y enuja ab facilitat. *Ponerse como un perro ó hecho un perro.* Ira exandescere.

POSARSE GRAS. fr. ENGREIXARSE.

POSAT, DA. p. p. *Puesto.* Positus. || ant. CONTINGUT, AJUSTAT. || **Reposat,** com: geni POSAT. *Pusado, sosegado.* Placidus. || m. L' ayre de la cam y modo de anar. *Continente.* Corporis habitus. || **Reclum,** lo mal olor de alguna cosa per falta de ventilació. *Estadizo.* Stativus, stagnans. || **ENCARA QUE.**

UNA VEGADA POSAT. loc. Expressa que algú no vol desistir de lo que ha emprés, encara que present alguna difficultat ó incomoditat. *Puesto en el borrico.* Opere in cepto non desistam.

POSGUT, DA. p. p. ant. ROGUT.

POSICIÓ. f. Situació, positura. *Posicion.* Positio, nis. || arit. Suposició. *Posicion.* Positio, nis. || f. Lo verdader assiento del caballer en la sella, la justa col·locació de la ma de la brida, de las crinas y demès parts del cos. *Posicion.* Positio, nis.

FALSA POSICIÓ. arit. La suposició de un ó més nù-

meres para resoldrer alguna qüestió. *Falsa posición.* Fictitia positio.

PÓSIT. m. La casa en que's guarda 'l blat que's té de prevenció en las poblacions. *Pósito.* Publicum horreum. || Solatge dels líquits. *Asiento, poso.* Sedimentum, i.

PÓSIT DE OLIVAS. MORCA.

VÍA PÓSIT LOS LÍQUITS. fr. Baixar al sol las parts térreas y espesas y 'ls empósits, quedant á dalt lo líquit clar y transparent. *Sentarse los licores.* Crasiores liquoris partes in fundum labi.

POSITIÓ. f. ant. POSICIÓ.

POSITIU, VA. adj. Cert, efectiu, verdader. *Positivo.* Certus, verus. || gram. S' aplica al nom que significa las qualitats de las cosas sens augment ni disminució. *Positivo.* Positivum nomen. || lóg. *Afirmativa.* Positivo. Affirmans.

DE POSITIU. m. adv. De cert. *De positivo.* Reipsà, reverà.

POSITIVAMENT. adv. m. Certa y efectivamente. *Positivamente.* Reapsè.

POSITURA. f. Modo ab que está posada una persona ó cosa. *Positura, postura.* Status, us. || Estat, manera ó disposició en que's troba alguna cosa física ó moralment. *Puesto.* Status, us.

POSPOSAR. v. a. Posar ó col·locar alguna cosa després de altra. *Posponer.* Postpono, is.

POSPOSAT, DA. p. p. *Postpuesto.* Postpositus.

POSSEHIDOR Ó POSSEIDOR. m. Posessor, qui posseheix. *Poseedor, possessor, tenedor.* Regnator, possessor, is.

POSSEHIDOR DE BONA Ó MALA FÉ. Qui posseheix alguna cosa com á pròpia ó impròpia ab ferma ó sense ferma creència de que es seva. *Poseedor de buena ó mala fé.* Bone aut male fidei possessor.

POSSEHIR. v. a. Gosar, tenir en propietat; estar en possessió. *Obtener, poseer, gozar, usar, tener, ocupar.* Possideo, teneo, es. || Saber ab perfecció alguna llengua, facultat, etc. *Poseer.* Calleo, es.

POSSEHIT, DA. p. p. *Poseido, poseso.* Possessus. || met. ENDIABLAT, FURIÓS.

POSSESIÓ. f. L' acte de possehir. *Goca, posesion.* Possessio, usurpatio, nis. || La mateixa cosa possechida. *Posesion.* Bona possessa. || Existència dels esperits malignes en lo cos humà. *Posesion.* Demoniis possessio, vexatio. || La dels fruits, rendas y preeminèncias de algun patrimoni vinculat que's gosa fins á la decisió de la penitència de sa propietat entre dos ó més pledejants. *Tenuta.* Tenuta, æ.

POSSESIÓ CIVIL. La que algú té ab justa causa y bona fé. *Posesion civil.* Civilis possessio.

POSSESIÓ CLANDESTINA. La que's pren ó té ocultament. *Posesion clandestina.* Clandestina possessio.

POSSESIÓ DE BONA FÉ. La que algú té justament, encara que no per causa en virtut de la qual se transfereix lo domini. *Posesion de buena fé.* Bone fidei possessio.

POSSESIÓ DE MALA FÉ. La retenció de cosa agena

coneguda com á tal ó ab dupte de serho. *Posesion de mala fé.* Mala fidei possessio.

POSSESIÓ NATURAL. Tenència de alguna cosa corporal, ó la possessió destituida dels efectes del dret. *Posesion natural.* Naturalis vel corporalis possessio.

POSSESIÓ PRETÓRIA. La que's dona á algú en la finca agena redituable pera que's pague de sos fruits. *Posesion pretoria.* Prætoria possessio.

POSSESIÓ VIOLENTA. La detenció de alguna cosa immoble, de qual possessió fou violentament expellit lo qui la tenia. *Posesion violenta.* Possessio rei immobilis violenter retenta vel acquisita.

DONAR POSSESIÓ. fr. Posar á algú real y efectivamente sobre la cosa corporal que's vol possehir, ó á la vista de ella, ó entregantli algun instrument en senyal de que's transfereix la possessió, com las claus de una casa ó de un graner; y en las cosas incorporals es donar un senyal de ellas en representació, com: posar lo boneto al beneficiat, assentar en la cadira del cor al prebendat, entregar lo bastó al general, y així altres cosas. *Dar posesion.* Possessionem conferre.

PÈNDRE POSSESIÓ. fr. Executar algun acte, ab lo qual se demostre que algú usa de la alhaja ó exerceix l' empleo com á propi, ó com que ja està en sèn poder. *Tomar posesion.* Possessionem sumere.

POSARSE EN POSSESIÓ. fr. Entrar amo de alguna cosa. *Aposesionarse; ponerse en posesion, aprehender la posesion.* Possessionem adire.

TRAURE POSSESIÓ. fr. Despossehir, privar de la possessió de alguna cosa. *Desaposesionar; sacar de la posesion.* Possessionem privare.

TRET DE POSSESIÓ. loc. Privat de ella. *Desaposesionado; sacado de la posesion.* Possessionem privatus.

POSSESIONAL. adj. POSSESSORI.

POSSESIONAR. v. a. Donar possessió. *Posesionar.* Possessionem dare.

POSSESIONETA. f. d. Petita possessió. *Hacendilla.* Possessiuncula, æ, prædiolum, i.

POSSESIU, VA. adj. gram. Lo que significa possessió: 's diu dels noms adjectius y dels pronoms. *Posesivo.* Possessivus.

POSSESSOR. m. POSSEHIDOR.

POSSESSORI, A. adj. Lo pertanyent á la possessió. *Posesorio, posesional.* Possessorius.

POSSIBILITAR. v. a. Facilitar, fer possible. *Possibilitar, facilitar.* Aliquid possibile reddere.

POSSIBILITAT, DA. p. p. *Possibilitado.* Possibile redditus. || f. Facultat que tenen las cosas pera poder existir. *Possibilidad, potencia.* Possibilitas, atis. || Media, facultats, béns. *Possibilidad, posibles.* Facultates, opes, um. || FACULTAT, POTESTAT.

POSSIBLE. adj. Lo que's pot fer. *Posible, factible, dable.* Possibilis.

¿ES POSSIBLE? loc. Expressa la admiració que causa alguna cosa irregular ó extraordinària. *¿Es posible?* Itane verò.

FÉR LO POSSIBLE Ó TOT LO POSSIBLE. fr. No omitir circumstància ni diligència alguna pera'l logro de lo que s'intenta ó s'encarrega. *Hacer lo posible ó todo lo posible.* Omnem operam adhibere.

NO SÉR POSSIBLE. fr. Expressa la gran dificultat de ferse ó concedirse alguna cosa. *No ser posible.* Minimè fieri posse.

PÓSSIMA. f. Decocció ó beguda medicinal. *Póxima.* Medica potio.

POST, A. p. p. irr. de pòndrer y pòndrerse. *Puesto.* Positus. || f. Pessa de fusta ampla, y no molt gruixuda. *Tabla.* Tabula, æ. || **TAULA.** 11. || La que 's posa en las parròquias pera senyalar l'orde de las missas del dia. *Cuadrante.* Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || Se diu de qualsevol fusta plana y allisada, disposada en la figura convenient pera algun fi, com: la post de pas'ar, etc. *Tabla, tablero.* Tabula ad aliquid disposita. || La taula treballada ab que 's portan los plats al rectori. *Portador.* Tabula gestatoria. || Tros ó porció de fusta de la nau, y així 's diu: salvarse en una post. *Tabla.* Naufraga tabula. || **PILAR.** || Las parts més amplas y carnosas de alguna part del cos, com del pit, de la espalla. *Tabla.* Tabula, æ. || La curta y prima y de ínfima qualitat. *Tabla de chilla.* Tabula tenuior vilisque.

POST COSTRA. Taula prima, tallada sense serra, art ni regla: y també s'anomenan així las de sobre y sota dels taulons ó quadrat que se serran. *Ripia.* Tabula residua.

POST DE LLIT. Las fustas que sostenen la máfega, etc. *Tablas de la cama, tablado.* Tabulæ lecti.

SOROLLAR Ó FÉR ANAP LAS POTS. fr. Mòurerlas sent ruidu ab ellas ó de altre modo semblant. *Tabletear.* Tabulas percutere vel motu agitare.

POSTA. f. Juguesca. *Apuesta.* Sponsio, nis. || La cosa que 's posa en una juguesca. *Apuesta.* Contentionis pignus. || m. ant. Possessió. || ant. LLOC. || La casa ó lloch escullit en los camins reals de distància en distància, en que 's posan los caballs, pera que 'ls correus ó altres personas pugan viatjar ab molta celeritat. *Posta.* Veredis locandis domus. || Los caballs preparats en ditas pera viatjar depressa. *Posta.* Veredorum statio. || La distància que hi ha de una á altra. *Posta.* Veredi decursio. || La persona ó correu que la corre. *Posta.* Veredaris, ii. || L'acte de pòndrerse 'l sol. *Puesta de sol.* Solis occasus.

Á LA POSTA. m. adv. Explica 'l modo de córrer ó viatjar. *Por la posta.* Citatis equis. || met. Ab summa prestesa. *Por la posta.* Citissimè.

ANAR Ó CÓRRER LA POSTA. fr. Caminar depressa ab caballs preparats pera dit fi. *Correr la posta ó las postas.* Veredis ad iter faciendum uti.

ANARSEN Á LA POSTA. fr. met. Estarse morint lo malalt. *Irse por la posta.* Jam jam mori.

Á POSTA. m. adv. Ab propòsit deliberat. *A posta, adrede, á sabiendes, de propòsito, de intento, con estudio, de industria.* Sedulè, sedulò.

Á POSTA DE SOL. m. adv. Al temps en que s'aparta de nostra vista aquest planeta. *Al poner del sol, tardecia.* Ad solis occasum.

ESTAR LA POSTA LA NAU. fr. náut. ant. *Estar de recalo la nave.* Apellata navis.

FÉR UNA POSTA. fr. Pactar la pérdua ó ganàcia de una cosa, si 's verifica ó no lo que s'assegura. *Apostar.* Spondeo, es.

PÈNDRE LA POSTA. fr. ANAR LA POSTA.

POSTADA. f. La divisió que tenen los escadellers ó armaris pera posar en ella plats, vidres y altres cosas. *Anaquel, anden, vasar, vasera.* Pileorum divisiones.

POSTAM. m. Pila ó multitut de posts. *Tablezon, tablaje.* Tabularum copia.

POSTASSA. f. aum. TAULÓ.

POSTAT. m. ó f. ant. **POTESTAT.** || **ENPOSTAT.** SAT.

POSTAT, IRAT, PAGAT. Fórmula ó clàusula condicional de entrega de potestat feudal, per la que l'acceptant se comprometia á conservarla pera 'l senyor directe tant en pau com en guerra. *Así en paz como en guerra.* Iratus et paccatus, es línt bárbaro.

POSDATA. f. La clàusula ó capítol que s'anyadeix á la carta ja feta. *Posdata.* Subscriptio, nis.

POSTEMA. f. ant. **POSTERMA.**

POSTEMA DE CAP. ant. FLORONCO.

POSTERGACIÓ. f. L'acte y efecte de postergar. *Postergacion.* Dilatio, nis.

POSTERGAR. v. a. Deixar atrassada algun cosa. *Postergar.* Differo, ers.

POSTERIOR. adj. Lo que vé després, ó queda detrás de altra cosa. *Posterior.* Posterior.

POSTERIORITAT. f. L'estat de una com en quant es posterior á altra. *Posterioridad.* Posterioris rei ordo.

POSTERIORMENT. adv. m. Després, últimament. *Posteriormente.* Posteriorius.

POSTERITAT. f. Descendència, generació venidera. *Posteridad.* Posteritas, atis.

POSTERMA. f. Matèria, aposterma. *Postema, apostema, podre, pus, podredumbre, putrefaccio.* Pus, uris, sanies, ei. || ant. Brach, abscessus, us. || **TUMOR, INFLO.** || med. Matèria, mal humor. *Virus.* Virus, us. || cir. La matèria que 's fa en alguna llaça ferida. *Virulencia.* Virulentia, æ.

POSTERMEJAR. v. n. Ferse posterma. *Apostermarse.* Supduro, as.

POSTERMERA. f. Instrument pera obrir los tumors y tràure la posterma. *Apostemero, postmero.* Major scapellus.

POSTERMÓS, A. adj. Plé de posterma. *Postmoso.* Vomicus.

POSTETA. f. d. *Tablilla.* Tabella, æ. || Entre estampers, l'agregat ó conjunt de fulls ficats uns dins d'altres, seguint l'orde de la signatura. *Posteta.* Interextæ chartæ, philuræ. || **CALÇA.** || **POST**

en forma de cusa de oracula para junjar dos fustas. Cola de milano. Subacus, udia.

POSTICH. m. ant. POSTELLA. | ant. PORTICÓ. | ant. REMER. En la antiga marina catalana no eran esclaus ni penats, sinó homes llibres y que servian á sou y voluntàriament.

POSTILLA. f. La nota ó addició que's posa al marge dels llibres. *Apostila, postilla.* Annotatio, nis.

POSAR POSTILLAS. fr. POSTILLAR.

POSTILLAGIÓ. f. La acció de posar postillas. *Postilacion.* Annotatio, nis.

POSTILLAR. v. a. Posar notes breus en lo marge del llibre. *Apostilar, postilar.* Noto, as.

POSTILLÓ. m. Lo mosso que va á caball davant dels que corren la posta pera guiarlos y ensenyarlos lo camí, 'l qual sols corre desde una posta á altra, y se'n torna á portar los caballs. *Postillon.* Veredarius, ii.

POSTIS, SA. adj. Sobreposat, manllevadís. *Postizo.* Adscititius, subdititius. | Imitat, fingit. *Postizo.* Fucatus.

POSTIMINI. m. Dret de reclamar una cosa perduda y restablir-la en sòn antich estat. *Postliminio.* Postliminium, ii | Ficció del dret romà, per la qual los qui en la guerra quedavan fets presoners dels enemichs, en restituintes á la ciutat se reintegravan en los drets dels ciutadans com si may haguésen faltat de la ciutat, continuant en la consideració legal l' instant abans de la presa ab l' instant de la llibertat, de ahont se digué postlimini, lo mateix que junta de limits. *Postliminio.* Postliminium, ii.

POSTOR. m. Qui diu ó dóna preu en algun arrendament ó encant. *Postor.* Licitator, is.

POSTOSAR. v. a. POSOSAR.

POSTRACIÓ. f. L' acció y efecte de postrar y postrarse. *Postraction.* Humi abjectio, dejectio. | Humillació, abatiment. *Postraction.* Prostratio, nis. | Abatiment per malaltia ó aflicció. *Postraction.* Debilitatio, nis.

POSTRADOR. m. Qui postra. *Postrador.* Eversor, prosternator, is. | Tarima pera postrarse. *Postrador.* Reclinatorium.

POSTRAMENT. m. POSTRACIÓ.

POSTRAR. v. a. Abàtrer, tirar á terra. *Prostrar.* Prosterno, dejicio, is. | Enflaquir, debilitar, llevar las forsas. *Desjarretar, postrar.* Debilito, as. | Rendir, com la febra al malalt. *Derribar, postrar.* Opprimir, is.

POSTRARSE. v. r. Humiliar-se, agenollarse. *Postarse.* Adoro, as, procumbo, is, adlabor, eris. | Debilitarse, pérdrer las forsas. *Postarse.* Debilitari.

POSTRAT, DA. p. p. *Postrado.* Prosternatus. | adj. Parat, sèus curs. *Calmado, estancado.* Deventus, suspensus. | Abatat de ánimo per alguna malaltia ó tristesa. *Dejado.* Animi abjectus, languens.

POSTRE, A. adj. Últim, darrer. *Postero,*

postremo, postremo, postrer, postre, postremo, postremer. Posterus, postremus.

POSTRES. f. pl. La fruyta y demès que's serveix al últim del menjar. *Postre, sobremesa, comida.* Impomenta, bellaria, orum, tragemata, atam.

POSTRIMERIAS. f. pl. DARRERIAS.

POSTULACIÓ. f. ant. DEMANDA, PREGÀRIA, PETICIÓ.

POSTULADOR. m. Capitular que dóna sòn vot pera prelat á qui no ho pòt sèr per elecció. *Postulador.* Postulator, is. | Qui ab comissió llegitima de part interessada sol·licita en la cúria romana la beatificació ó canonisació de alguna persona venerable. *Postulador.* Postulator, is.

POSTULAR. v. a. Demanar per prelat de alguna iglésia subjecte que segons dret no pòt sèr elegit. *Postular.* Postulo, as.

POSTULAT. m. Principi tant clar y evident que no necessita de proba, ni demostració. *Postulado.* Petitio, nis, postulatum, i. | p. p. *Postulado.* Postulatus.

POSTUMO, A. adj. Lo qui naix després de mort sòn pare, y la obra que ix á llum després de la mort de sòn autor. *Postumo.* Posthumus, postumus.

POSTURA. f. Situació, positura. *Postura.* Status, us. | Tall, disposició del cos. *Postura.* Corporis habitus, dispositio. | pl. Frioleras, coas de poca entitat. *Chismes, bagatelas.* Nenies, arum. | Gestos. *Muecas, patacates, agurerias, monerías, monadas, remilgos, ademan.* Gestus, us. | Paraula ó acció carinyosa ab que's preten agradar á algú. *Denaire.* Ridiculum, i, facetiae, arum. | Acció afectada en obsequi de alguna persona ó cosa. *Zalemeria.* Assentatio, nis. | BURLA, ESCARNI. | **POSTURER.**

ESTAR EN BONA POSTURA ENVERS ALGU. fr. Sèr de sòn agrado. *Ser del agrado de alguno.* Alieni piacere.

FÈR POSTURAS. fr. Fèr moviments ridículs, ó que mouhen á rissar ab la cara, mans ó cos. *Hacer gestos.* Gesticulari, mimum agere. | Burlarse ab gestos de algú. *Cocar.* Gesticulari, irridere.

MUDAR SOVINT DE POSTURA. fr. met. Fèr molts papers, sèr inconstant en lo dictàmen. *Moverse á todos vientos.* Crebrò status mutare.

PÈNDRE TOTA MANERA DE POSTURAS. fr. Fèr qualsevol paper pera agradar á algú. *Hacer cualquier papel.* In omnem partem se flectere.

POSTUREJAR. v. D. FÈR POSTURAS.

POSTURER. m. Qui fà gestos ó posturas. *Figurero.* Gesticulator, is, mimus, i.

POSTURETA. f. d. *Mueca.* Gestus, us.

POT, m. Vas pera tenir alguna cosa. *Bote, pots.* Vas, asis. | Vas de llauana ó plom en que's guárda 'l tabaco. *Bote, lata.* Vas, asis. | Vas de terra embarnissat en que's posan confitures. *Orsa.* Orca, as. | Vas llarch de terrissa ó pisa, pera posar confitures. *Tarro, compotera.* Terreum vas. | Vas en que's le apotecaris guardan las medicinas. *Bote.* Unguentorium vas.

POT DE APOTECARI. met. fam. Lo subjecte que està quasi sempre malalt. *Pudrigorio*. Jugiter ægrolans.

POT DE CONFITS. L' en que's posan los confits. *Confitura*. *Bellariorum vasculum*.

POT DE LA CONFITURA. met. fam. Lo punt en que està la dificultat de que's tracta, la substància de alguna cosa. *Bustilis*, *médula*. *Rei caput*, *scopus*.

POT DE LA TRIAGA. L' en que's guàrda triaga ó altra cosa medicinal. *Triaguera*. *Theriacam continens vas*.

POT DE POSAR MEL. Vas de terrissa baix y ample ab dos ansas. *Parra*. *Ansatus urceus*.

POTA. f. Peu de bèstia ó de aucell. *Pata*, *pié*. *Jumentorum* aut *avium* pes, ungula. || fam. Lo peu del home. *Pié*. Pes, dia.

POTA DE CAVALL. Herba medicinal, perenne, indígena, que's cria en los terrenos argilosos de Europa, de un peu de alt; tall á manera de jonch de boga, més ó ménos alt, escatós, cilíndrich, borros; fullas radicals, denticulars, un poch rogencas, borrosas. Flors grogas terminals, corola brillant infundibiliforme; cális cilíndrich, surcat, geperuten sa basa; olor suau agradable, y sabor mucilaginos un poch amarch. Las flors y fullas, que són de las primeras que surten en la primavera, 's cullen pel mes de mars y 's fan assecar en una estuba; ántes de tancarlas es menester assegurar-se si están enterament secas, perque conservan amenut una humitat que las destrueix promptament. *Fárfara*, *uña de caballo*, *tusilugo*. *Bechion*, *bechium*, ii.

POTA DE COLOM. PEU DE COLOM.

POTA DE LLEÓ. PEU DE LLEÓ.

POTA FESA. *Pié hendido*. *Bifidus pes*.

POTAS DE DAVANT. Las dos del devant dels quadrúpedos. *Manos*. *Anteriores*, *antici pedes*.

POTAS DE VEDELLA Ó BOU. etc. Las quatre del bestiar mort que's menja. *Manos*. *Pedes*, um.

APRETAR LAS POTAS EN TERRA. fr. Clavar las caballerias las potas pera apretar més fort. *Apreuñar*. *Ungula inniti*.

Á QUATRE POTAS. m. adv. **Á QUATRE GRAPAS.**

CÁUBER DE POTAS COM LOS GATS. fr. No pèndrer mal en lo perill. *Caer de piés*. In *difficili negotio* rem benè cedere.

ENSENYAR Ó TRÀURER LA POTA. fr. met. Descubrir sèns advertirho algun defecte de costum que s' havia dissimulat per algun temps. *Enseñar*, *sacar la pata ó su pata*. Ad *ingenium* redire.

TRÀURER DE ENTRE LAS POTAS. fr. fam. Robarli á algú lo que tenia més assegurat. *Sacar de entre manos*. *E manibus eripere*.

VENIR LA COSA DE TOTES QUATRE POTAS. fr. Venir mòlt al cas. *Correr á cuatro piés la paridad*. *Ad ductum exemplum aptè convenire*.

POTABLE. adj. Lo que's pót béurer. *Potable*. *Potabilis*.

POTACO. m. Guisat de esbargnias, tomátechs y carabassa tot picat. *Alboronia*, *boronia*. *Moretum*, i.

POTADA. f. ant. *PETJADA*.

POTAIX. m. *POTASSA*.

POTALLAJAR. v. n. ant. *PETJAR*.

POTASSA. f. quím. Alkali vegetal qu del tartrá del ví, y també de la cendra de parts dels vegetals. *Potasa*. *Potassa*, æ.

POTASSA CÁUSTICA. Producte compost del protóxid de potassi, de subcarbonato y s polassa, de terras, óxidos metàlics, etc *cáustica á la cal*, *piedra cáustica*. *Hidras lapis septicus*, *causticus*.

POTASSI. m. Metall sòlit á la tempera dinària, de molta brillantor metàlica i fos en oli de nafta, y que tret de ell s' e promptament, prenent l' aspecte del plor estat exposat per molt temps al ayre. Es t més dúctil que la cera. L' interior de aqu tall singular presenta una multitut de p las cristallinas de figura indeterminada. *Potassium*, ii.

POTATGE. m. Llegum mesclat per los dias de dejuni. *Potaje*. *Legumina* o *Aparell de vianda cuyta*. *Aderezo de comido*. *Cibus conditus*. || *Beguda líquida*, *co orxata*, etc. *Potaje*. *Jusculum*, i.

POTECARI. m. *APOTECARI*.

POTECARIA. f. *APOTECARIA*.

POTEJAR. v. n. Donar cops de potas *Pedibus obstrepere*.

POTÈNCIA. f. Facultat pera executar cosa ó produhir algun efecte. *Potencia*. potestas, atis. || ant. *PODER*. *POTESTAT*, ai || Govern, regne, república. *Potencia*. *Re æ*. || pl. *Memòria*, enteniment y voluntat. *Animæ potentia*, dotes.

POTÈNCIA MOTRIS. maq. Lo cos que pót alitre. *Potencia motriz*. *Movens potentia*.

POTÈNCIA OBEDIENCIAL. La capacitat qu en una cosa pera sèr elevada á efectes sè rals. *Potencia obediencial*. *Potentia obedi DE POTÈNCIA.* m. adv. Usant del poder ó la fuerza. Per *potestatem*, vim.

FÈR L' ÚLTIM DE POTÈNCIA. fr. Fèr tot lo *Echar el último esfuerzo ó lo último de Totis viribus*, *summa vi*, *summo conatu* i

POTENCIAL. adj. Lo que enclou p pertany á ella. *Potencial*. *Potentiam habere*

POTENCIALITAT. f. La mera capacitat potencia. *Potencialidad*. *Potentia*, æ.

POTENCIALMENT. adv. m. Equivalment. *Potencialmente*. *Potentialiter*. || titut ó disposició pera alguna cosa. *Potencia en potencia*. *Potenter*.

POTENT. adj. Lo que té poder, eficaç tut pera alguna cosa. *Potente*. *Potens*, p tis. || Vigorós, robust, capàs de engendrar *Fœminæ potens*.

POTENTAT. m. Príncep poderós qu vestidura de altre superior. *Potenciado*. *By*

POTESTAT. f. Poder, jurisdicció. *Potestas.* Potestas, atis. || arit. y alg. Qualsevol producte de la multiplicació continua de un número per si mateix, lo qual se diu arrel. Quant intervé una sola multiplicació s' diu quadrat; si dos, cubo; si tres, quarta potestat; si quatre, quinta, etc. *Potestad, otencia.* Potestas, atis. || pl. Los esperits celestes del sisé cor y tercer de la gerarquia mitjana. *Potestades.* Potestates, um.

PLENA POTESTAT. Potestat absoluta. *Plena potestas.* Amplissima potestas.

ESTAR BAIX LA POTESTAT DE ALGÚ. fr. Estar baix sota poder, obehir-lo. *Estar al cuidado de alguno.* Ab aliquo regi.

POTESTATIU, VA. adj. Lo que està en la facultat ó potestat de algú. *Potestativus.* Quod in aliqujus potestate est.

POTET. m. d. *Potecico, illo.* Vasulum, i. || Lo vas en que's posa aygua de olor. *Bujeta, bujetilla, poma.* Pyxis aromatoria. || *ABRUADOR.*

POTINEJAR. v. a. Manejar ab las mans alguna cosa matxucan-la. *Apañuscar.* Contrectando corrumpere. *XAPOLLEJAR.* || Fer malament y depressa alguna cosa. *Apatuscar.* Inconcinnè deproperare.

POTINER, A. adj. Brut. *Puerco, sucio, cochino, porquezuelo, cochambroso, zarramplin, zambordon, zamborotudo.* Sordidus. || Qui fa mal y grosserament las obras de sòn ofici. *Chapucero, zancajo.* Rudis, impolitus artifex.

POTINERIA. f. Cosa bruta. *Porqueria, cochina-da, cochineria.* Spurcitia, æ. || Acció grossera, desatenta, indecent. *Porqueria.* Indecorum, inhonestum factum. || Obra feta sèas art, grosserament. *Chapuceria, mecánica.* Rude impolitum opus.

POTINGA. f. La beguda ó brevatge en la qual entran molts ingredients. *Potaje.* Potio ex pluribus rebus mixta. || met. Lo conjunt de várias cosas inútils mescladas y confusas. *Potaje, jarope, jaropes, pócima.* Ientilium mixtura.

POTIPOTI. m. Barreja de vários menjars. *Comestrajo, cuezco, potaje.* Epulæ exoticæ ex variis ferculis.

POTÍSSIM, A. adj. Especialíssim. *Potísimo.* Potissimus.

POTOLL. m. Abundància de cosas. *Peste, hato, atajo.* Superabundantia, æ.

POTRA. f. Hèrnia, tumor en l' escroto; tren-cadura interior per la que baixan las tripas á la bossa dels testícules. *Potra.* Hernia, æ, enterocele, es.

POTRA DEL HUMOR CONGELAT. Malaltia en que s' inflama la bossa per la fluxió de humors. *Hidrocele.* Hydrocele, es.

POTRA DE VEGAS TORTAS. HÈRNIA.

CANTARLI Á ALGÚ LA POTRA. fr. Sentir dolor ben trencat en la mudansa de temps. *Cantar la potra.* Temporis varietatem prænuntiare.

TREUR POTRA. fr. fam. Ser venturós en lo joc. *Ser potroso.* Fortunatum esse.

POTRANCA. f. La euga desde la edat de tres anys fins que deixa de ser potra. *Potranca.* Trima, quadrima equa.

POTRE. m. *POTRISTA.*

POTRE. m. d. *Potrico.* Pullus equinus. || *PO-TRAO.* 3.

POTRETA. f. S' aplica al vell que vol paréixer jove. *Potrilla.* Viridis iacivensque senex.

POTRISTA. m. Qui cura potras. *Potrero.* Herniarum medicus.

POTRO. m. Lo cabell jove que no passa de quatre anys. *Petro.* Bimus, trimus, aut quadrimus equus. || Màquina de fusta pera subjectar las calcaduras que no volen deixarse ferrar ó curar. *Petro.* Numella equis constringendis. || Màquina de fusta sobre la qual assentavan als delinqüens pera donarlos torment. *Potro.* Equuleus, ei, tormentarium, ii. || Tot lo que molesta y dona pena. *Potro.* Angustia, æ, angor, is.

POTRÓS, A. adj. Trencat, qui té potra. *Potroso.* Enterocelicus, herniosus. || Qui té molta fortuna ó ditxa. *Potroso.* Fortunatus.

POTS. m. ant. *CALABOSSO.*

POU. m. Clot rodó obert en la terra fins á tro-bar aygua. *Pozo.* Putens, i. || Lo paratge dels rius ahont hi ha major profunditat. *Pozo.* Altius fluminis locus. || met. Qualsevol cosa completa en sa lí-neas, com: pou de ciència. *Pozo.* Plenitudo, inis.

POU DE MONEDA Ó DINER. Gran quantitat ó abundància de diner. *Dinerada, dineral.* Summa pecunia. **POU DE NEU.** Aquell en que's conserva la neu pera l' estiu. *Nevera, pozo de nieve.* Reservandæ nivis puteus.

POU SECH. I. ayxut. *Pozo seco.* Putens haustus, exhaustus.

ESCURAR LO POU. fr. *Llimpiar el pozo.* Putem co-no purgare.

POUAR. v. a. Traure aygua del pou. *Sacar agua del pozo.* E puteo aquam haurire.

POUATER. m. *POUETAYRE.*

POUET. m. d. *Pozuelo.* Puteolus, i.

POUETAYRE. m. Qui fabrica pous, los neteja ó treballa en ells. *Pocero.* Putearius, ii.

POVILL. m. Qui està casat ab una dona here-va. *Herederó.* Hæres, edis.

POY. m. *POLL.* 3. 5.

POYL. m. ant. *POLL.*

POYLL. m. ant. *POLL.*

POYÓS, A. adj. ant. *POLLÓS.*

PR.

PRÁCTICA. f. L' exercici ó execució contínua conforme á las reglas de algun art ó facultat. *Práctica, plática, praxis.* Practica, æ, practice, es. || Estil, us, costum. *Práctica.* Praxis, is. || Lo modo ó método que observa algú en sas operacions. *Práctica.* Metodus, i, ratio, nis.

LA PRÁCTICA TRAU NESTRE. ref. Denota que's deuen exercitar las arts, cièncias y virtuts pera faci-

litar sa major perfecció. *El uso hace maestro*. Usus peritos facit.

PRACTICABLE. ad. Lo que 's pót practicar ó posar en practica. *Practicable platicable, factible*. Quod fieri potest.

PRACTICAMENT. adv. m. Ab us y exercici de alguna cosa. *Prácticamente*. Practicè.

PRACTICANT. p. a. Qui practica. *Practicable, practicator*. Exercens. || m. Qui exerceix alguna professió al costat de un mestre. *Practicante, practicante*. Magistri professionis assecla. || Qui assisteix als malalts en los hospitals. *Practicante*. Infir-morum curator.

PRACTICAR. v. a. Posar en práctica. *Practi-car*. Ad praxim reducere. || Usar, exercitar conti-nuament alguna cosa. *Practicar, estilar, usar*. Trac-to, as.

PRACTICAT, DA. p. p. *Practicado*. Patratús.

PRÁCTICH, CA. adj. Pertanyent á la práctica. *Práctico*. Practicus. || Experimentat, versat, destre en alguna cosa. *Práctico*. Peritus. || m. Pilot. *Piloto de puerto, práctico*. Portus expertus.

PRADER, A. adj. Cosa del prat. *Pradeño, pra-deroso*. Pralensis.

PRADERIA. f. Camp ó terreno ahont hi ha molts prats. *Pradera, praderia*. Pascua, orum. || Prat molt fértil. *Pradero, praderia*. Pratum, i.

PRAGMÁTICA. f. Constitució, decret, estatut, mandato. *ragmática, pramática*. Pragmatica, æ.

PRASI. m. Pedra preciosa de color vert més pujat que'l de la esmeralda. *Prasio*. Prasius, ii.

PRAT. m. Tros de terra plana en que's deixa la herba. *Prado, pradera, praderia, pasto, apacen-tadero, solo, pastura*. Pratum, i. || Lloch ameno prop de las ciutats que serveix pera divertir-se y passejarse. *Prado*. Amœnum ambulacrum. || Lo que está obert y es comú. *Pasturaje*. Pastio, nis.

REDUIRSE Á PRAT. fr. Ferse prat un terreno. *Em-pradizarse*. In pratum evadere, transformari.

PRATET. m. d. *Pradico, illo*. Pratulum, i.

PRÁTICA. f. PRÁCTICA.

PRATICABLE. adj. PRACTICABLE.

PRÁTCAMENT. adv. m. PRÁCTICAMENT.

PRATICANT. p. a. PRACTICANT.

PRATICAR. v. a. PRACTICAR. || FREQUENTAR. || ant. CUMPLIMENTAR.

PRATICAT, DA. p. p. PRACTICAT.

PRÁTICH, CA. adj. PRÁCTICH.

PRÁTIGA Y PRATIQUESA. f. ant. PRÁCTICA, PERICIA. || COSTUM.

PRATÍQUÍSSIM, A. adj. sup. *Versadísimo*. Peritissimus.

PRAU, VA. adj. ant. Dolent, pervers. *Pravo*. Pravus.

REDUIR Á PRAU ENTENIMENT. fr. Interpretar ma-liciosament. *Interpretar siniestramente, reducir á si-niestra intencion*. Depravo, as.

PRAVEDAT Y PRAVITAT. f. ant. Iniqui-tat, perversitat. *Pravedad, Pravitas, atia*.

PRE. m. Lo socorro diari que's dona al *Pre, prest*. Diarium militum stipendium. sició llatina que té us en catalá per la e de noms y verbs, augmentant la significatíonificant la anterioritat de lo que'l nom ó nifica. *Pre*. Præ.

PRE MÂNIBUS m. adv. ENTENHANS.

PREABLEMENT Y PREALABE. adv. ant. PRIMERAMENT.

PREAL-LEGAR. v. a. Allegar ántes mer. *Alegar antes*. Antè, prius laudare morare.

PREAL-LEGAT, DA. p. p. *Alegado*. tè, prius citatus.

PREÁMBUL. m. Proœmi, exordi, *prelu-bulo*. Proœmium, proloquium, ii. || Rodei sió impertinent. *Predmbulo*. Circumlocut FÉR UN GRAN PREÁMBUL. fr. FÉR un grai introducció, exordi, etc. *Hacer gran p* Proœfacionem adhibere.

PREAMENT. m. ant. Avaluació. *A valuacion*. Estimatio, nis.

PREAR. v. a. ant. Apreciar, AVALU PREGAR.

PREARSE. v. r. Mirarse en alguna leytarse considerantla. *Preciarse, remirar* quo se valde amare.

PREAT, DA. p. p. ant. Apreciat, A' ant. PREGAT.

PREBENDA. f. Qualsevol benefici tich, com: canonical, etc. *Prebenda*. Pra sacra annona. || Lo dret de cobrar y fruyts. *Prebenda*. Præbenda, æ. || met. empleo de molta utilitat y poch treball. Ministerium, ii.

BONA PREBENDA. met. Renda, destino, descans. *Pera*. Lucrativum, commodum munus.

PREBENDAT. m. Lo canonge, dig mensal, etc. de las catedrals y col-leg bendado. Beneficio primario in ecclesia fungens.

PREBERATGE. m. ant. PRESBITERA'

PREBERE. m. PRESBITERO.

PREBOST. m. mil. Oficial que dura panya cuyda de perseguir als malfactors tigarlos, de la observancia del bandos y general y de tot lo pertanyent á la bon dels manteniments. *Preboste, capitán pri-torum militarium præfectus in castris*.

PREBOSTAT. m. Càrrech de prebe tad, *prebestadgo, prebestazgo*. Præfectu situra, æ.

PRECARI, A. adj. for. Lo que's pos-rant la voluntat de sôn senyor y com á d cario. Præcarius. || adj. EXPOSAT, COM-ccat.

PRECAUCIÓ. f. Reserva, cautela, los inconvenients ó danyes que poder

Precaucion, prevencion, cautela, caucion, prudencia, recato. Cautio, nis.

PRECAUCIONADAMENT. adv. m. Ab preció. *Cautamente. Cautè, prudenter, sobriè, providè.*

PRECAUCIONAR. v. a. Prevenir, posar los medis necesaris pera evitar algun perill. *Precautelar, precaver, prevenir, caucionar. Præcaveo, es.*

PRECAUCIONARSE. v. r. Guardarse, cautelarse, prevenirse. *Precaucionarse, precaverse, cautelarse, guardarse. Sibi cavere.*

PRECAUCIONAT, DA. p. p. *Precaucionado, precavido, precautelado, prevenido. Præcautos. || adj. Cauto, previngut. Precaucionado. Cautus.*

PRECEDÈNCIA. f. Anterioritat, acte de precehir. *Precedencia. Primatus; us, antecessio, nis. || Primacia, superioritat, majoria. Precedencia. Primatus, us. || Preferència en los assentos y actes honorífichs. Precedencia. Anterioris, potioris, honoratioris ordinis jus.*

PRECEDENT. adj. Antecedent. *Precedente. Antecedens, præcedens. || p. a. Precedente. Præcedens.*

PRECEDENTMENT. adv. m. ANTECEDENTMENT.

PRECEHIMENT, Ó PRECEIMENT. m. PRECEDÈNCIA.

PRECEHIR Ó PRECEIR. v. a. Anar davant. *Preceder. Antevio, as, antegredior, prægredior, eris. || Anteposarse, sér primer en grau ú orde. Preceder. Præcedo, is. || AVANSAR VÈNCER.*

PRECEHIT Ó PRECEIT, DA. p. p. *Precedido. Præcessus.*

PRECEPT. m. Manament, orde. *Precepto, mandamiento, mandato, mandado, ordenacion, yusion. Preceptum, mandatum, i. || Document, instrucció, regla de un art ó facultat. Precepto. Præceptum, institutum, i. || pl. Per antonomàsia 'ls manaments de la lley de Dèu. Preceptos. Decalogi præcepta.*

PRECEPT AFIRMATIU. Lo que no obliga en tot temps. *Precepto afirmativo, positivo. Præceptum affirmativum.*

PRECEPT DE SANTA OBEIDIÈNCIA. 'L que en las religions usan los superiors pera obligar á la obediència en alguna cosa als súbdits. *Precepto formal de obediencia. Severum præceptum.*

PRECEPT NEGATIU. 'L que obliga sempre y en tot temps, pera prohibir cosa que may es licit usarla. *Precepto negativo. Præceptum negativum.*

PRECEPTISTA. m. Mestre de reglas y preceptes. *Preceptista. Præcepta, reglas docens.*

PRECEPTIU, VA. adj. Lo que enclou en sí preceptes. *Preceptivo. Præceptivus.*

PRECEPTOR, A. m. y f. Mestre. *Preceptor. Preceptor, educador, is, magister, tri.*

PRECEPTORIA. f. ant. COWANDA.

PRECES. f. pl. Los versets y oracions destinadas en la Iglésia pera demanar á Dèu socorro en las necessitats. *Preces. Preces, cum.*

PRECH. m. Pregària, súplica, petició feta á al·t. *Ruego. Rogatio, nis.*

ANAR AB PRECHS. fr. Demanar encaridament y ab demostracions extremadas alguna cosa que 's desitja. *Hacer plegarias. Enixè flagitare.*

PRECIAR. v. a. ant. APRECIAR, ESTIMAR.

PRECIARSE. v. r. Jactarse, gloriarse. *Preciarse, repicarse. Jacto, as.*

PRECIAT, DA. p. p. *Preciado. Jactatus.*

PRECIÈNCIA. f. PRESCIÈNCIA.

PRECINDIR. v. a. PRESCINDIR.

PRECIÓS, A. adj. Esquisit, excellent, de gran preu ó valor. *Precioso, preciado. Pretiosus, aureolus. || Graciós, xistós, sells, agradable. Precioso. Festivus, facetus. || AMAT, ESTIMAT, CAR.*

PRECIOSA. f. La distribució que en las catedrals se dóna als prebendats pera assistir á la commemoració pera la ànima de algun benefactor. *Preciosa. Cathedralium ecclesiarum canonicis pro benefactoris commemoratione erogatum stipendium.*

PRECIOSAMENT. adv. m. Ricament, esquisidament. *Preciosamente. Pretiosè.*

PRECIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Preciosissimo. Pretiosissimus.*

PRECIOSITAT. f. La qualitat que constitueix una cosa preciosa. *Preciosidad. Pretiositas, atis.*

PRECIPICI. m. Despenyadero, bals, timba. *Precipicio, precipitadero, derrumbadero, derrocadero, desgalgadero, abarrancadero, coladero. Præcipitium, ii, abruptum, i. || met. Ruïna espiritual ó temporal. Precipicio. Exitium, ii, perniciës, ei.*

CAUREN EN UN PRECIPICI. fr. met. Inclinar-se á alguna cosa mala. *Caer en un precipicio. In præcipitium delabi.*

PRECIPIR. v. a. ant. MANAR.

PRECIPITACIÓ. f. Apressurament, anticipació. *Precipitacion, tropel, rapidèz, pólvora. Immatunitas, atis; præceps festinatio. || quim. La cayguda de las particulas de algun metall al fondo del vas. Precipitacion. Præcipitatio, nis.*

PRECIPITADAMENT. adv. m. Ab precipitació. *Precipitadamente, precipitosamente, raudamente, despeñadamente. Præproperè.*

PRECIPITANT. p. a. Lo que precipita. *Precipitante. Precipitans, tis. || m. quim. Qualsevol dels agents que obran la precipitació. Precipitante. Præcipitans, tis.*

PRECIPITAR. v. a. Llansar, fér caurer de lloch alt. *Precipitar, despeñar, desgalgar. Præcipito, as; præcipitem agere. || Apressurar, donar pressa. Precipitar. Depropero, maturo, as. || quim. Separar la mescla disolta y seria caurer en polvos al sol del disolvent. Precipitar. Præcipito, as. || met. Exposar á algú á un precipici ó ruïna espiritual ó temporal. Precipitar. In discrimen adducere. || Sablar. Arrebatar. Præcipito, as.*

PRECIPITARSE. v. r. Llansarse de lloch alt. *Precipitarse, despeñarse, despeitarse, dar abajo. Se præcipitare, præcipitem agere. || met. Llansarse inconsideradament á fér alguna cosa. Precipitarse. || consultè agere.*

PRECIPITAT, DA. p. p. *Precipitado*. *Præcipitatus*. || adj. Resolt, atreuit, arriscat, que obra sense prudència. *Precipitado*, *atolondrado*, *arrebataado*, *precipitoso*; *arrojado*. *Præceps*, *præfestinus*. || m. quim. Qualsevol cosa que cau al fondo de un vas per medi de operació química. *Precipitado*. *Discretus*.

PRECIPITAT BLANCH. Polvos molt blanchs que s'obtenen descomponent lo nitrat de mercuri ab la sal comuna. *Protochloruro de mercurio precipitado*. *Protochlorurum hydrargyri præcipitatum*.

PRECIPITAT BERNELL. POLVOS DE JOAN DE VIGO.

PRECÍPUAMENT. adv. m. *PRINCIPALMENT*.

PRECÍPUO, A. adj. *SENYALAT*, *PRINCIPAL*.

PRECÍS, A. adj. *Necessari*, *indispensable*. *Preciso*, *forzoso*, *necesario*. *Necessarius*. || *Puntual*, *fixo*, *exacte*, *cert*, *determinat*. *Preciso*. *Definitus*, *præfixus*. || *Distinct*, *clar*, *formal*, *com*: *paraulas precisas*. *Preciso*. *Certus*, *definitus*. || *Abstret*, *separat* pel enteniment: se diu quant se considera la forma separada del subjecte. *Preciso*. *Abstractus*, *præcisus*. || *PEREMPTORI*.

PRECISAMENT. adv. m. *Necessàriament*. *Precisamente*. *Omninò*, *necessariò*. || *Determinadament*, *justament*. *Precisamente*. *Præcisè*. || *BREUMENT*, *CONCISAMENT*. || *PEREMPTORIAMENT*.

PRECISAR. v. a. *Obligar* à altre contra sa voluntat à que fassa alguna cosa. *Estrechar*, *obligar*, *necessitar*, *urgir*, *constreñir*. *Cogo*, *impello*, *is*.

PRECISAT, DA. p. p. *Precisado*. *Coactus*.

PRECISE. adv. *llatí*. *BREUMENT*, *LACÒNICAMENT*.

PRECISIÓ. f. *Obligació*, *necessitat* indispensable de executar alguna cosa. *Precision*. *Præcisio*, *coactio*, *nis*. || *ret*. *Exactitut* en lo discurs, de modo que no dihent res supèrflu, surt més hermosa la idea, més viva la imatge, més natural lo sentiment y més enèrgica la passió. *Precision*. *Sermonis*, *stili pressio*. || *log*. *Abstracció*, *separació* mental de dos coses realment identificadas, en virtut de la qual se concebeix la una com distincta de altra. *Abstraccion*, *precision*. *Abstractio*, *nis*.

PRECISIU, VA. adj. Lo que prescindeix. *Pre-cisivo*. *Omittens*.

PRECIT, A. adj. *REPROBO*.

PRECLAR, A. adj. *Excel·lent*, *il·lustre*, *famós*. *Esclarecido*, *preclaro*. *Præclarus*.

PRECLÓURER Y PRECLUIR. v. a. *ant*. *TANCAR*. || *IMPEDIR*.

PRECONISACIÓ. f. *Encomi*, *elogi*, *alabansa*. *Preconizacion*. *Præconium*, *ii*. || En lo consistori del Papa, relació dels mèrits de algú elegit per prelat. *Preconizacion*. *Præconium*, *ii*.

PRECONISAR. v. a. *Alabar*, *publicar* los mèrits de algú. *Preconizar*. *Alicujus merita publicare*. || En lo consistori romá fer relació dels mèrits de algú elegit per prelat. *Preconizar*. *Candidati merita recensere*.

PRECONISAT, DA. p. p. *Preconizado*. *Laudatus*.

PRECONITRACIÓ. f. *PRECONISACIÓ*.

PRECURSOR, A. m. y f. Qui precebeix ó va davant de altre pera anunciar sa vinguda. Se diu particularment de sant Joan Baptista. *Precursor*. *Præcursor*, *antecursor*, *is*.

PREDECESSOR. m. *Antecessor*, qui ha precehit à altre en alguna cosa. *Antecesor*, *predecesor*. *Antecessor*, *prædecessor*, *is*. || pl. Los pares, avis, etc. *Mayores*, *predecesores*. *Atavi*, *orum*.

PREDEFINICIÓ. f. *teol*. Lo decret ó determinació de Deu pera que existescan las cosas en un temps senyalat. *Predefinicion*. *Prædefinitio*, *nis*.

PREDEFINIR. v. a. *teol*. *Determinar* las cosas als temps en que han de existir. *Predefinir*. *Prædefinio*, *is*.

PREDEIXER. v. n. *ant*. *PRECEHIR*.

PREDESIGNAR. v. a. *PREDESTINAR*.

PREDESTINACIÓ. f. *Destinació* anterior. *Predestinacion*. *Prædestinatio*, *nis*. || *Ordenació* de la voluntat divina ab que ab eterno té elegits als que ajudant sa gràcia, han de gosar de la glòria. *Predestinacion*. *Prædestinatio*, *nis*.

PREDESTINACIANS. m. pl. *Heretges* que han negat la predestinació. *Predestinacionos*. *Prædestinatiani*, *orum*.

PREDESTINAR. v. r. *Destinar* anticipadament. *Predestinar*. *Prædestino*, *præordino*, *as*. || *Elegir* Deu ab eterno als que per medi de sa gràcia han de lograr la glòria. *Predestinar*. *Prædestino*, *as*.

PREDESTINAT, DA. p. p. *Predestinado*. *Prædestinatus*. || m. *Elegit* pera la glòria. *Elegido*, *predestinado*. *Prædestinatus*.

PREDETERMINACIÓ. f. La determinació anterior. *Predeterminacion*. *Præconceptum consilium*.

PREDETERMINAR. v. a. *Determinar* ó resoldrer ab anticipació alguna cosa. *Predeterminar*. *Prædestino*, *præordino*, *as*.

PREDETERMINAT, DA. p. p. *Predeterminado*. *Prædeterminatus*.

PRÉDICA. f. *SERMÓ*. || *Plática* que fan los seculars als seus pobles. *Predica*. *Concio*, *nis*.

PREDICABLE. adj. Lo que's pòt predicar. *Predicable*. *Prædicabilis*. || *log*. Una de las classes à que's reduheixen totes las cosas que's poden predicar del subjecte, que són: género, espècie, diferència, individu y propietat. *Predicable*. *Prædicabile*.

PREDICACIÓ. f. *SERMÓ*, *PRÉDICA*.

PREDICADERAS. f. pl. *Estil*, *modo* y *gràcia* de predicar. *Predicaderas*. *Orandi facundia*, *facilitas*.

PREDICADOR. m. Qui predica. *Predicador*, *orador*. *Concionator*, *prædicator*, *is*. || Qui públicament repren algun vici ó publica alguna veritat. *Predicador*. *Concionator*, *is*. || Qui alaba excessivament à algú. *Panegirista*, *predicador*. *Prædicator*, *is*.

PREDICADORET. m. d. *Predicadorcillo*, *predicadorcete*, *el mal predicador*. *Insulsus prædicator*.

PREDICAMENT. m. *fil*. Cada una de las classes ó categorías à que's reduheixen totes las cosas

y entitats físiques. Regularment las divideixen en deu, y són: substància, quantitat, qualitat, relació, acció, passió, lloch, temps, situació y hàbit. *Predicamento*. *Predicamentum*, i. || La opinió, lloch, estimació y dignitat en que's troba algú. *Predicamento*. Fama, æ, æstimatio, opinio, nis.

PREDICAMENTAL. adj. fil. Pertanyent al predicament ó à alguna cosa que es origen de altra. *Predicamental*. *Prædicamentalis*.

PREDICANT. p. a. Predicador ó mestre de alguna secta ó heregia. *Predicante*. *Hæreticorum minister*.

PREDICAR. v. a. Declarar, anunciar la paraula de Deu. *Predicar*, *evangelizar*. Concionor; aris, *prædico*, as. || Publicar, fer patenta alguna cosa. *Predicar*. *Prædico*, as. || met. Exhortar, repèndrer à algú de sos viciis. *Predicar*. Objurgo, as. || Alabar ab excés alguna cosa. *Alabar*, *elogiar*, *predicar*. *Prædico*, as.

PREDICARSE. v. r. lóg. Afirmarse ó negarse una cosa de altra en la proposició. *Predicarse*. *Prædicari*.

PREDICAT, DA. p. p. *Predicado*. *Prædicatus*. || m. lóg. Lo que s' afirma ó nega del subjecte en la proposició. *Predicado*. *Prædicatum*, i.

PREDICATORI. m. PÚLPIT.

PREDICCIÓ. f. Pronóstich, pressagi. *Prediccion*. *Prodigium*, ii, *prædictum*, ii.

PREDILECCIÓ. f. Preferència de una persona à altra per especial amor. *Predileccion*. *Prædilectio*, nis.

PREDILECTE, A. adj. Preferit per amor especial. *Predilecto*. *Prædilectus*.

PREDIR. v. a. Pronosticar, dir ab anticipació. *Predcir*. *Prænuntio*, *præmonstro*, as. || ENDEVINAR.

PREDISPONENT. adj. Se diu de la causa que dóna certa espècie de aptitud pera contràurer alguna afecció, com: la vida sedentària es una causa **PREDISPONENT** à las malalties inflamatorias. *Predisponente*. *Prædisponens*.

PREDISPOSAR. v. a. Disposar. S' aplica à las causas que preparan y disposan pera algun efecte. *Predisponer*. *Prædispono*, is.

PREDISPOSICIÓ. f. Disposició que preceheix à alguna cosa y prepara són efecte. *Predisposicion*. *Prædispositio*, nis.

PREDIT, A. p. p. *Predicho*. *Prædictus*.

PREDO. m. ant. LLADRE.

PREDÓ. m. PREDÓ.

PREDOMINANT. p. a. Lo que predomina. *Predominante*. *Dominans*, tis.

PREDOMINAR. v. a. Dominar, tenir major forza, poder ó domini. *Predominar*. *Prævaleo*, es. || met. Excedir en alsada una cosa à altra. *Predominar*. *Præmineo*, es. || Excedir algun humor en quantitat ó qualitat als altres. *Predominar*. *Prævaleo*, es.

PREDOMINI. m. Domini, imperi, poder ó forsa que's té sobre algú. *Predominio*, *predominacion*.

Dominium, *imperi*um, ii. || med. La forsa ó qualitat superior de un humor sobre 'ls altres. *Predominio*. *Superior humoris vis*.

PREELECCIÓ. f. Veu pressa del llatí y usada pels teòlechs. *Preeleccion*. *Prælectio*, nis.

PREELEGIR. v. a. Escullir, destinar alguna cosa pera algun fi abans que altre. *Elegir antes*. *Prælego*, is.

PREELEGIT, DA. p. p. *Privilegiado*. *Legibus solutus*.

PREELECT, A. adj. *Preelecto*. *Prælectus*.

PREEMINÈNCIA. f. Preferència, ventatja. *Preeminencia*. *Præstantia*, æ.

PREEMINENT. adj. Sublime, superior, honorífich. *Preeminente*. *Præstans*, *excellens*.

PREEEXISTÈNCIA. f. fil. Existència anterior. *Preeexistencia*. *Præxistentia*, æ.

PREEEXISTENT. adj. Lo que existeix antes ab algunas de las propietats filosóficas. *Preeistente*. *Præxistens*.

PREEEXISTIR. v. n. fil. Existir antes. *Preeistir*. *Præxisto*, is.

PREFACI. m. y.

PREFACIÓ. f. Proèmi, prólech que's posa al principi de algun llibre. *Prefacio*, *prefacion*. *Præmium*, ii, *prologus*, i. || La part de la missa que precedeix immediatament al cànon. *Prefacio*. *Præfatio*, nis.

PREFACIONETA. f. *Prefacioncilla*. *Præmium parvum*.

PREFAT, A. adj. ant. Endevinat, pronosticat, dit ab anticipació ó antes que succehesca alguna cosa. *Predicho*. *Præfactus*, *prædictus*.

PREFECTE. m. Governador, director, president. *Prefecto*. *Præfectus*, *præpositus*, i. || Lo subjecte que cuyda de algun ministeri ó càrrech. *Prefecto*. *Præfectus*, *præpositus*, i. || MAJORDOM. 2. || Ministre que presideix y mana en algun tribunal, junta, comunitat ecclesiàstica. *Prefecto*. *Præfectus*, i.

PREFECTURA. f. Lo càrrech ó empleu del prefecte. *Prefectura*. *Præfectura*, æ; *præfecti munus*. || GOVERNACIÓ.

PREFERÈNCIA. f. Ventatja ó majoria de alguna persona ó cosa. *Preferencia*, *preeminencia*, *seleccion*. *Præstantia*, æ.

PREFERENT. p. a. y adj. Lo que prefereix, y així 's diu: lloch **PREFERENT**. *Preferente*, *preeminente*. *Præminens*.

PREFERIBLE. adj. Digne de preferirse ó anteposarse. *Preferible*. *Anteponi dignus*.

PREFERIMENT. m. ant. **PREFERÈNCIA**.

PREFERIR. v. a. Donar la preferència à una cosa entre otras, estimarla més. *Preferir*, *preponer*, *anteponer*, *distinguir*. *Antepono*, is, *præfero*, ers. || v. r. Obligar-se, oferirse voluntàriament à fer alguna cosa. *Ofrecerse*. *Ultrò se offerre*; *operam polliceri*. || Adelantarse. *Desigualarse*. *Emineo*, es, *antecello*, is.

PREFERIT, DA. p. p. *Preferido*. Antepositus.

PREFICTIÓ. f. ant. PREFIGIMENT.

PREFIGIDOR, A. m. y f. Qui arregla, determina y prescriu lloch ó temps pera executar alguna cosa. *Señalador*. Designator, is.

PREFIGIMENT. m. L' acte de senyalar ó determinar hora, lloch ó altra cosa semblant. *Señalamiento, prefijacion*. Assignatio, designatio, nis.

PREFIGIR. v. a. Arreglar, determinar, prescriur lloch y temps pera executar alguna cosa. *Prefijar, prefijir*. Præfinio, præfigo, is.

PREFIGIT, DA. p. p. *Prefijado, prefijo, prefijido*. Præfinitus.

PREFINIR Y PREFIXAR. v. a. PREFIGIR.

PREFIXIÓ. f. PREFIGIMENT.

PREFIXO, A. adj. PREFIGIT.

PREFOLLACIÓ. f. bot. Disposició particular que tenen las fullas quant están tancadas en los botons. *Prefoliacion*. Præfoliatio, nis.

PREGADEU. m. ORATORI. || Insecte, espècie de llagosta verda que sól anar sola pels rosolls; té las potas més llargas unidas al davant com qui prega. *Saltón, saltaren*. Locustæ genus.

SOL COM UN PREGADEU DE ROSTOLL. loc. Se diu del qui no té parents, ó del qui viu y vá sol. *Solo como el espárrago*. Solitarius, destitutus homo.

PREGADOR, A. m. y f. Qui prega. *Rogador, rogante*. Deprecator, is.

PREGAMÍ. m. PERGAMÍ.

PREGAMINER. m. PERGAMINER.

PREGANT. p. a. Qui prega. *Suplicante*. Rogans, tis.

PREGAR. v. a. Demanar per gràcia alguna cosa. *Rogar, suplicar, deprecare*. Precor, aris. || Instar ab submissió y prechs á algú pera que fassa lo que se li demana. *Rogar*. Supplico, as. || Orar, demanar á Déu. *Rogar, orar*. Oro, as. || DESITJAR. || Rogar encaridament, demanar ab instància y ab alguna espècie de autoritat. *Conjurar*. Obsecro, as, obtestor, aris.

PREGAR DE TREVA. loc. ant. Demanar trègua. *Pedir tregua*. Spatium pectare.

AIXÓ ES PREGAR Y PAGAR. ref. Que adverteix que'l villà s' entona y 's posa orgullós al pas que se li fan més súplicas pera que condescendesca ab lo que se li demana. *El ruin cuanto mas le ruegan mas se extiende*. Rusticus rogatu superbit.

FENSE PREGAR. fr. Retardar en concedir lo que's demana. *Dejarse rogar, hacerse de rogar*. Precibus delectari.

PREGAR Á RUHINS. fr. Explica 'l poch fruyt ó efecte que's trau ab las súplicas fetas als miserables ó gent de pocas obligacions, que ántes s' ensuperbeixen ab ellas. *Rogar á ruines*. Avaros vel viles rogare pudet.

PREGÀRIA. f. Deprecació, súplica. *Rogacion, plegaria, deprecacion*. Supplicatio, nis; supplex petitio. || DEMANDA, PRECH, PETICIÓ. || pl. Oracions públicas fetas á Déu pera conseguir remey en al-

guna grave necessitat. *Rogativas*. Supplicationes, um.

PREGÀRIA EN MAL DE ALGÚ. IMPRECACIÓ.

PREGÀRIA FETA CONJURANT. CONJUR.

PREGÀRIA HUMIL. SÚPLICA.

PREGAT, DA. p. p. *Rogado*. Supplicatus.

PREGÓ. m. Crida. *Pregon*. Præconium, ii.

PREGON, A. adj. ant. FONDO, PROFUNDO. || ant. Present. *Presente, público*. Manifestus. || m. PREGONA.

DE PREGON. m. adv. ant. PRIMERAMENT. || DE PRESENT.

PREGONA. f. Fondo mòlt gran de aygua. *Fondo, profundo*. Profundum, i.

PREGONAMENT. adv. m. ant. PROFUNDAMENT.

PREGONAR. v. a. Cridar, fèr una crida. *Pregonar*. Cito, prædico, as; præconium facere.

PREGONER, A. adj. Lo qui publica ó divulga alguna cosa que s' ignorava. S' usa també com á substantiu. *Pregonero*. Predicator, laudator, is. || m. L' empleat públich, que en alta veu diu los pregons, y publica y fá notori lo que's vól que tothom ho sàpia. *Pregonero*. Præco, nis.

PREGONESA. f. ant. PREGONA, PROFUNDITAT, FONDO.

PREGUAR. v. a. ant. PREGAR.

PREGUERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUIERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUNTA. f. Demanda, interrogació. *Pregunta, interrogacion, demanda, cuestion*. Interrogatio, nis. || pl. fam. Las del catecisme ó doctrina cristiana. *Preguntas*. Catechismi interrogaciones.

ANAR AB PREGUNTAS Y RESPOSTAS. fr. Malgastar lo temps en disputas inútils. *Andar con dimes y dires*. De nugis disceptare.

ESTAR Á LA DARRERA PREGUNTA. fr. met. fam. Estar apretat per falta de cabal. *Estar, andar ó quedar á la cuarta pregunta*. Rei familiaris angustia laborare.

UNA PREGUNTA MEREIX UNA RESPOSTA. ref. Que repren la llibertat en lo parlar sèns reflexió, y ensenya que las paraulas han de sèr mesuradas, pera que no originen resposta que sia sensible ó injuriosa al qui la motiva. *Quien dice lo que quiere, oye lo que no quiere; cual pregunta harás, tal respuesta habrás; quien pregunta lo que no debería, oye lo que no querria; á cartas, cartas*. Quærere cui placuit que non quæsisse decebat.

Auribus accipiat non placitura suis.

PREGUNTADOR. m. Subjecte molest en preguntar. *Preguntador, pregunton, preguntant*. Molestus percontator.

PREGUNTAR. v. a. Interrogar, averiguar, informarse, fèr preguntes. *Preguntar, interrogar, pedir*. Erogito, rogo, interrogo, as.

LO PREGUNTAR NO ES ERRAR SI LA PREGUNTA NO ES NÉCIA. ref. Aconsella quant convenient y profitós es lo informarse ab cuidado y aplicació de lo que

s' ignora, pera no aventurar l' acert en lo que s' ha de executar. *Quien pregunta no yerra, ó quien pregunta no yerra, si la pregunta no es necia. Qui quærit, minimè is peccat, nisi quærat ineptè.*

PREGUNTETA. f. d. *Preguntica, illa, ita.* Interrogatiuncula, æ.

PREHAR. v. a. ant. *APRECIAR.*

PREHEMINÈNCIA. f. *PREHEMINÈNCIA.*

PREHICADOR. m. ant. *PREDICADOR.*

PREHICACIÓ. f. ant. *PRÉDICA.*

PREINCERT Y PREINSERT. A. adj. Lo que ántes está insertat. *Preinserto.* Antèa allatus.

PREIXIVOLAR. v. n. Instar ab gran empenyo. *Instar.* Urgere.

PREJUDICAR. v. a. Formar judiciu anticipat. *Juzgar anticipadamente.* Præjudico, æs. || *PREJUDICAR.*

PREJUDICI. m. Judiciu anticipat, pronosticat. *Jusciu anticipado.* Præjudicium, ii.

PREJUDICIAL. adj. for. Lo que requereix ó demana decisió anterior y prévia á la senténcia en lo principal. *Prejudicial.* Præjudicialis. || for. Se diu de la acció ó excepció que ántes que tot se déu examinar y definir. *Prejudicial.* Præjudicialis.

PREJUY. m. ant. *PREJUDICI.*

PRELACIA. f. Dignitat, superioritat de un prelat. *Prelacia, prelatura, superiorato.* Prælatúra, æ.

PRELACIÓ. f. Antaposició, preferéncia. *Prelacion.* Prælatio, nis.

PRELADA. f. La superiora de qualsevol convent. *Prelada.* Antistita, æ.

PRELAT. m. Lo superior ecclesiástich constituhit en alguna dignitat, com bisbe, arquebisbe, abat, etc. y també 'l superior de qualsevol convent. *Prelado.* Antistes, itis, præsul, is.

PRELAT CONSISTORIAL. Lo superior de canonges ó monjos, que's proveheix per consistori del Papa, y en Espanya á presentació del rey. *Prelado consistorial.* Á senatu pontificio electus præsul.

PRELAT DOMÉSTICH. L' ecclesiástich que es de la familia del Papa. *Prelado doméstico.* É pontificia domo prælatus.

PRELATURA. f. ant. *PRELACIA.* || *REPORT.* || Conjunt de prelats. *Prelatura.* Prælatorum cœtus.

PRELIMINAR. adj. Lo que serveix de preàmbul ó de proemi. *Preliminar.* Proœmium, preludeum, ii. || m. pl. Los articles generals que serveixen de fonament en los tractats de pau. *Preliminares.* Pacis præludia, prævia pacta.

PRELUHIR. v. n. Lluhir ab anticipació. *Preluir.* Præluceo, es.

PRELUDI. m. Proœmi. *Preludio.* Præludium, ii. || Acció ó discurs que dona mostra de lo que serà la cosa. *Preludio.* Præludium, ii. || pl. *PRELIMINARS.*

PRELUSIÓ. f. Discurs que indica lo que ha de éer la funció principal, ó reassumeix lo que s' ha de dir en lo discurs principal. *Prolusio.* Prolusio, prælusio, nis.

PREMÁTICA. f. ant. *PRAGMÁTICA.*

PREMATUR. A. adj. Fora de temps. *Prematuro.* Præmaturus.

PREMATURAMENT. adv. m. Abans de temps, sense sabó. *Prematuramente.* Præmature.

PREMEDITACIÓ. f. Reflexió anticipada, la acció de meditar abans. *Premeditacion, deliberacion.* Præmeditatio, nis.

PREMEDITAR. v. a. Pensar ó considerar anticipadament. *Premeditar, deliberar.* Præcogito, as.

PREMEDITAT. DA. p. p. *Premeditado.* Præmeditatus.

PRÉMER. v. a. ant. *COMPRIMIR.* || ant. *ESPRÉMER.*

PRÉMÉS. A. p. p. ant. *PREDIT.*

PREMETRE. v. a. ant. *PREDIR.*

PREMI. m. Recompensa, remuneració. *Premio, recompensa.* Præmium, ii. || Joya que's dona en los jochs de habilitat y destressa y en los certámens literaris. *Premio, laurel.* Præmium, bravium, ii. || La quantitat que se sobreanyadeix en los cambis pera igualar la estimació ó la qualitat de una cosa. *Premio.* Merces ultra sortem.

PREMIADOR. A. m. y f. Qui premia ó recompensa. *Premiador.* Premiator, is.

PREMIAMENT. m. ant. *REMUNERACIÓ.* *PREMI.*

PREMIAR. v. a. Galardonar, remunerar. *Laurear, premiar, remunerar, galardonar.* Remunero, as.

PREMIAT. DA. p. p. *Premiado.* Remuneratus.

PREMICER. m. *CAPISCOL, XANTRE.* || En Salamanca qui exerceix certas funcions económicas y gubernativas respectivas á la capella, y 's col·loca al costat del rector. *Primicerio, primicerio.* Primicerius, ii. || adj. Primer, superior als demès en sa línea. *Primicerio.* Primicerius.

PREMISSA. f. lóg. Qualsevol de las dos proposicions del silogisme, de ahont se trau la consequéncia. *Premisa.* Præmissa, æ. || met. Senyal, indici per ahont se ve en coneixement de alguna cosa. *Premisa.* Argumentum, i.

PREMOCIÓ. f. Moció anterior que inclina á algun efecte. *Premocion.* Præmotio, nis.

PREMONSTRATENSE. adj. S' aplica á la religió de canonges regulars que fundá sant Norbert. *Premonstratense, premostratense.* Præmonstratensis.

PREMORIR. v. n. Porir abans que algu. *Premorir.* Præmorior, iris.

PREMORT. A. p. p. *Premuerto.* Præmortuus.

PREMPSA. f. Instrument pera apretar, esprésmer, allisar, donar llustre y altres usos. *Prensa.* Prælum, i, pressorium, ii. || Lo llustre, llisura, diuix que queda en las robas per haverse prempsat. *Prensado.* Pannorum preli ope expolitio.

PREMPSA DE ESTAMPA. La máquina sobre que's posa 'l motllo pera imprimir. *Prensa.* Typographicum prælum.

PREMPSA DE LLIURA. Viga pera esprésmer las olivas. *Prensa, viga de lagar.* Tudicula, æ.

PREMPSA PERA FORADAR LOS CANONS. *Premesa de*

ferro en la qual los arcabussers asseguran lo canó pera barrinarlo. *Galápagos*. Testudinatum ferreum prælum.

DONAR Á LA PREMPSA. fr. Donar á la estampa. *Dar á la prensa*. Typis mandare.

ESTAR EN PREMPSA. fr. met. Patir, sufrir. *Estaren una prensa*. Ferre.

POSAR EN PREMPSA. fr. met. Oprimir, angustiar. *Aprensar*. Premo, constringo, is. || Oprimir, apretar, posar estret, com qui está apretat entre molts. *Apremiar*. Comprimo, is. || met. Apretar á algú pera ferli fér alguna cosa. *Meter en prensa*. Cogo, is.

TRÁURER LA PREMPSA. fr. Traurer lo llustre, dibuix, etc. que la prempsa havia donat á la roba ó á altra cosa. *Desaprensar*. Præli nitorem delere.

PREMPSADA. f. La acció de prempsar. *Prensadura*. Pressura, æ. || Lo que cap de una vegada en la prempsa. *Prensada*. Portio, nis.

PREMPSADA DE OLI. Lo que cada vegada s' exprem en lo molí de oli en cada prempsa. *Obradura, viga*. Portio, nis.

PREMPSADOR, A. m. y f. Qui prémpsa. *Prensador*. Prælo premens.

PREMPSADURA. f. ant. PREMPSADA. 1. || pl. Lo ví que resulta de la brisa á que s' ha tirat aygua. *Torcedura, aguapié, purrela*. Lora, æ.

PREMPSAMENT. m. ant. PREMPSADA. 1.

PREMPSAR. v. a. Apretar ab la prempsa alguna cosa. *Aprensar, prensar, apelmazar, estrujar*. Prælo aliquid urgere. || met. Oprimir, angustiar. *Aprensar, prensar*. Ango, is.

PREMPSAT, DA. p. p. *Aprensado, prensado*. Prælo pressus.

PREMPSISTA. m. L' oficial que treballa en la prempsa de estampa. *Tirador, prensista*. In typographico prælo artifex.

PREMPSUT, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

PREMPTAR. v. a. ant. IMPRIMIR.

PREMUNIRSE. v. r. ant. Prevenirse contra de algú. *Fortalecerse contra alguno*. Se alicui premunire.

PREMUT, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

FRENCH. m. ant. EMPRESA.

PRENDA. f. Penyora, joya que's dóna ó entréga per la seguretat de algun deute. *Prenda*. Pignus, oris, obses, idis. || Alhaja, joya. *Joya, prenda*. Supellex, ctilis. || La cosa no material que serveix de seguretat de alguna cosa. *Prenda*. Pignus, oris. || La dádiva, joya ó present que's donan los amichs ó enamorats en senyal de amistat ó amor. *Prenda*. Monumentum, i. || Lo que s' estima intensament, com: fills, muller, etc. *Prenda*. Pignus adamatum. || pl. Bonas qualitats de un subjecte. *Prendas*. Dotes, um, ingenita bona.

PRENDARSE. v. r. Emprendarse, enamorar-se, aficionar-se. *Prendarse*. Dotibus allici.

PRENEDOR, A. m. y f. Qui pren. *Tomador*. Capiens, captor, is.

PRENEMENT. m. ant. Encant. *Ajojo, fascinacion*. Fascinatio nis.

PRENENT. p. a. PRENEDOR.

PRENEN Y PENYORAN. loc. for. ant. Cartell de encució expedit pel escribá en vista del títol executiu y resultant liquit lo deute, que començava Prenen y penyoran los béns de N. per la cantitat de etc. *Manamiento de ejecucion*. Executionis mandatum.

PRENIMENT. m. ant. PRESA. 1. 2.

PRENOCIÓ. f. fil. Coneixement anterior ó anticipat. *Prenoción*. Prænотio, nis.

PRENOLIAR. v. n. ant. *Olear, dar la extremauncion*. Oleo sancto ungere.

PRENOMENAT, DA. p. p. ant. PREDIT.

PRENOTAR. v. a. Notar ántes. *Prenotar*. Prænoto, as.

PRENSA. f. ant. PREMPSA.

PRENUNCI. m. Anunci, pronóstich, senyal de alguna cosa que ha de venir. *Prenunció*. Prænuntium, ii.

PRENUNCIAR. v. a. Anunciar, pronosticar. *Prenunciar*. Prænuntio, as.

PRENUNCIAT, DA. p. p. *Prenunciado*. Prænuntiatus.

PRENYADA. f. La dona ó femella que ha concebut y té la criatura en lo ventre. *Embarazada, preñada, en cinta, ocupada*. Prægnans, grávida, foela foemina.

FERSE PRENYADA. fr. Concebir. *Hacerse preñada, concebir*. Gravidari.

PRENYAT, DA. adj. met. Ple ó carregat de alguna cosa, com lo núvol de aygua. *Preñado*. Gravidus, plenus. || met. Lo que enclou alguna cosa que no acaba de manifestarse, com: paraulas prenyadas. *Preñado*. Gravidus, minans. || m. L' estat de la dona prenyada y 'l temps que ho está. *Preñado, preñez, embarazo, gestacion, feto*. Foetura, æ, prægnatio, nis. || met. L' estat de una cosa que amenaça ó promet algun succés advers ó favorable en que no acaba de prorrómpre. *Preñez*. Anteceptus rerum status. || met. Confusió, dificultat, obscuritat enclosa en alguna cosa, que ho dóna á compèndre de alguna manera. *Preñez*. Rei pluribus difficultatibus impeditæ status.

CADA PRENYAT PÓRTA SÒN FAT. ref. S' exten als plets que's perden ab iguals probas que la part contrària. *Cada preñado lleva su hado*. Habent su sidera causæ.

LLEVAR PRENYAT. fr. p. u. Estar prenyada alguna dona. *Estar en cinta*. Gravescere.

PRENYS. adj. p. u. PRENYADA.

PREOCUPACIÓ. f. Anticipació ó prevenció de ocupar ántes alguna cosa. *Deslumbamiento, preocupacion*. Præoccupatio, anteoccupatio, nis. || Lo judici ó primera impressió que fá en l' ánimo alguna cosa, de modo que no permet assentir á altres espècies. *Preocupacion*. Præjudicium, ii. || Ofuscació ú obsecació del enteniment per error, pre-

sió, etc. *Preocupacion*. *Mentis aberratio*.

PREOCUPAR. v. a. Prevenir, anticiparse á altre en la ocupació de alguna cosa. *Preocupar*, *prevenir*. *Præoccupo*, *anteoccupo*, as. || Prevenir l'ànimo de algú imprimint en ell alguna espècie que li dificulte assentir á altra cosa. *Preocupar*. *Alicujus animum præoccupare*.

PREOCUPARSE. v. r. Deixarse seduhir de alguna espècie, opinió, etc. *Preocuparse*. *Opinionem aliquam imbibere*.

PREOCUPAT, DA. p. p. *Preocupado*. *Præoccupatus*. || adj. Entusiasmats per alguna cosa, com per la música, etc. *Fandítico*, *preocupado*. *Fanaticus*.

PREON, A. adj. ant. *PREGON*.

PREORDINACIÓ. f. teol. Prevenció, disposició de la voluntat de Déu ab que desde la eternitat determiná totes las cosas, pera que tinguessen efecte á sòn temps. *Preordinacion*. *Præordinatio*, nis.

PREORDINAR. v. a. teol. Determinar Déu y disposar tolas las cosas desde la eternitat pera que tingan efecte á sòn temps. *Preordinar*. *Præordino*, as.

PREORDINAT, DA. p. p. *Preordinado*. *Præordinatus*.

PREPARACIÓ. f. L'acte de preparar ó disposar alguna cosa. *Preparacion*, *preparamento*, *preparamiento*. *Præparatio*, *paratio*, nis. || Prevenció de cosas necessàries pera algun fi. *Apresto*. *Comparatio*, nis. || Ceremonia, tot lo que precebeix al sacrifici, càrrech ó empresa de cosa pública, pera que sia més magnífica y solemne. *Ceremonia*. *Ritus*, us.

PREPARADOR, A. m. y f. Qui prepara. *Preparator*. *Præparator*, is.

PREPARAMENT. m. *PREPARACIÓ*, *PREPARATIU*.

PREPARAR. v. a. Prevenir, aparellar, disposar. *Preparar*, *prevenir*, *aprestar*, *disponer*, *aviar*, *percibir*, *pertrechar*, *madurar*. *Præparo*, *paro*, as. || Prevenir, disposar á un subjecte pera alguna acció. *Preparar*. *Præparo*, as. || PROVEHIR. || Entre melges y apotecaris temperar la forsa de las medicinas. *Preparar*. *Tempero*, as.

PREPARARSE. v. r. Amanirse, disposarse, posarse á punt pera executar ab aceri alguna cosa. *Prepararse*. *Præludo*, is, *meditor*, aris.

PREPARAT, DA. p. p. *Preparado*. *Præparatus*.

TENIR PREPARAT. fr. Tenir previngut lo necessari pera algun fi. *Proveer*. *Provideo*, es.

PREPARATIU, VA. adj. Lo que prepara y disposa pera alguna cosa. *Preparativo*. *Præparans*, *comparans*. || m. Aparell, prevenció, provisió, la cosa preparada. *Aparato*, *preparativo*, *preparacion*, *preparatorio*. *Apparatio*, nis.

PREPARATORI, A. adj. *PREPARATIU*. || pl. Disposició ó antecedents pera que esdevinga alguna cosa, com: *PREPARATORIS* de pluja. *Aparatos*. *Apparatus*, uum.

PREPARATÓRIES. f. pl. *PREPARATIU*.

PREPONDERÀNCIA. f. L'excés de pes ó l'major pes de una cosa respecte de altra. *Preponderancia*. *Præponderantia*, æ. || met. Superioritat de crèdit, consideració, autoritat, etc. *Preponderancia*. *Excellentia*, æ.

PREPONDERAR. v. n. Pesar més una cosa respecte de altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as. || met. Prevaléixer ó fér més forsa una opinió que altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as.

PREPOSAR. v. a. Anteponer, preferir. *Preponer*. *Antepono*, *præpono*, is.

PREPOSAT, DA. p. p. *Prepuesto*. *Præpositus*.

PREPOSICIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració, que precebeix á altres en composició y fora de ella. *Preposicion*. *Præpositio*, nis.

PREPÓSIT. m. Superior de algunas religions clericals. *Preposito*. *Præpositus*, i. || President, lo primer y principal en alguna junta, comunitat ó comissió. *Preposito*. *Præpositus*, i.

PREPOSITIU, VA. adj. gram. Anteponat, lo que serveix pera estar posat ántes ó en lo principi de una veu. *Prepositivo*. *Præpositivus*.

PREPOSITURA. f. La dignitat ó càrrech de preposit. *Prepositura*. *Præpositura*, æ.

PREPOTÈNCIA. f. Poder molt gran, excessiu, superior. *Prepotencia*. *Præpotentia*, æ.

PREPOTENT. adj. Molt poderós. *Prepotens*. *Prepotens*.

PREPUCI. m. La pell que cobreix lo cap del membre viril. *Prepucio*. *Preputium*, ii.

PREROGATIVA. f. Gràcia, privilegi, exempció, avantatge. *Libertad*, *privilegio*, *prerogativa*. *Prerogativa*, æ, *privilegium*, ii.

PRES, A. p. p. de pèndrer en lo significat de acceptar, y de menjar ó béurer alguna cosa, ja pera alimentar-se, ja per via de remey. *Tomado*. *Sumptus*. || En lo significat de agafar á algun reo. *Preso*. *Præhensus*. || En lo significat de agafar á alguna embarcació enemiga. *Apresado*. *Predatus*. || p. p. de pèndrer-se en lo significat de coagular-se. *Cuajado*. *Coagulatus*. || ENGANYAT. || m. Presoner; reo que s'ha agafat ó que's té en presó. *Preso*. *Captus*, *vinctus*, i. || prep. ant. Prop. *Cerca*. *Juxtà*.

POSAR PRES. fr. Agafar á algú ó tancar-lo en una presó. *Poner preso*. *In custodiam tradere*.

SOLTAR LO PRES. fr. fam. Afuixarse, pelar. *Soltar el preso*, *peer*, *ventosear*. *Pedo*, is.

PRESA. f. La acció de agafar á algú, la captura de algun reo. *Captura*, *prision*, *aprehension*. *Captura*, æ, *incarceratio*, nis. || La acció de pèndrer alguna ciutat, castell, fortalesa, etc. *Toma*. *Captura*, æ, *captio*, nis. || La porció ó quantitat que's pren cada vegada de menjar, béurer, medicina, etc. *Toma*, *tomadura*. *Snmpcio*, nis. || Lo que s'ha pres al enemich per mar ó per terra. *Botín*, *presa*. *Præda*, æ, *præmium*, ii. || CAPTIVITAT. || terç PEIXERA. || L'aucell que pren lo falcó. *Presa*. *Præda*, æ. || Furt, saqueig. *Robo*. *Expilatio*, nis. || ant. *BREGA*.

A LA PRESA. loc. ant. A *toda prisa*. Citissimè.

PRESA DE LAS AYGUAS. La que 's fá en los rius pera traure la aygua per las síquias. *Azud*. Moles in fluminis alveo constructa intercipientæ aquæ grátia.

PRESAGI. m. AUGURI.

PRESANTIFICAT, DA. adj. Ven de la litúrgia y nom que 's donava antigament à las hóstias consagradas los dias antecedents. *Presantificadas*. *Præsanctificatæ*, arum.

PRESAR. v. a. ant. ESTIMAR. APRECIAR.

PRESARSE. v. r. Vanagloriarse, fer vanitat de alguna cosa. *Preiarse*. *Gloriari*, *jactare*.

PRESAT, DA. p. p. *Apreciado*. Comendatus.

PRESBÍCIA. f. Estat particular de la vista en que algú no pòt véurer distinctament los objectes sinó à llarga distància, porque 'ls raigs lluminosos que venen dels objectes quant estàn prop del ull, se reuneixen detràs de la retina. *Presbicia*. *Præbiopia*, æ.

PRESBITA. m. Lo qui està afectat de presbicia. *Presbita*. *Præbiter* seu *præbites*; *præbiopia* laborans.

PRESBITERAL. adj. Lo que toca ó pertany al presbítero. *Presbiteral*. *Sacerdotalis*.

PRESBITERAT. m. Sacerdoci, la dignitat, ofici ó càrrech del presbítero. *Presbiterato*, *presbiterado*. *Præbyteratus*, us.

PRESBITERI. m. Lo pla del altar desde'l peu fins als grahons pera ahont se puja á ell. *Presbiterio*. *Præbyterium*, ii. || cor. 1.

PRESBITERÍA, NA. adj. S' aplica á la secta y heretges que no admeten la inferioritat dels presbíteros als bisbes per dret diví; se dihuen també puritans. *Presbiteriano*. *Præbyterianus*.

PRESBÍTERO. m. L'ordenat de sacerdot. *Presbitero*. *Presbyter*, eri.

PRESCIÉNCIA. f. Coneixement anticipat de lo venider. *Prescencia*. *Præscientia*, æ.

PRESCINDIBLE. adj. Lo que 's pòt prescindir mental ó intencionalment. *Prescindible*. *Quod prætermitti potest*.

PRESCINDIR. v. a. fil. Separar mentalment una cosa de altra. *Prescindir*. *Præscindo*, is.

PRESQUISAT, DA. p. p. *PRECISAT*.

PRESCRIPCIÓ. f. La acció de prescriur. *Prescripcion*. *Præscriptio*, nis. || for. Adquisició de propietat per una contínua y pacífica possessió. *Prescription*. *Præscriptio*, usucapio, nis.

PRESCRIPTIBLE. adj. Lo que 's pòt prescriur. *Prescriptible*. *Præscriptiōi obnoxius*.

PRESCRIPT Ó PRESCRIT, A. p. p. *Prescrito*, *prescripto*. *Præscriptus*.

PRESCRIURE. v. a. Senyalar, determinar alguna cosa. *Prescribir*. *Præscribo*, is. || for. Adquirir lo domini de una cosa per medi de la prescripció. *Prescribir*. *Præscribo*, usucapio, is.

PRESEIR. v. a. *PRECENIR*.

PRESENCIA. f. Assistència personal. *Intere-*

sencia, *presencia*. *Præsentia*, æ. || Lo tall, figura y disposició del cos. *Presencia*, *aspecto*, *parecer*, *ver*. Os, oris; corporis habitus. || fil. Coexistència de dos cos en lloch ó espay. *Presencia*. *Præsentia*, a. || met. La actual memòria ó representació de una espècie. *Presencia*. *Representatio*, *recordatio*, nis. || ENFRONT, FRONTISPICI. || VISTA, CARA, SEMBLANT. || Distribució ó recompensa que 's dona per la assistència personal à alguna funció pública. *Presencia*. *Pro præsentia munus*.

PRESENCIA CIRCUNSCRIPTIVA. fil. Aquella en que cada part del cos present correspon à cada part de espay. *Presencia circunscriptiva*. *Præsentia circunscriptiva*.

PRESENCIA DE DÉU. La actual consideració de estar davant de ell, pera governar y moderar las accions. *Presencia de Dios*. *Dei præsentia*.

PRESENCIA DE ESPERIT. La serenitat y tranquil·litat en los successos. *Presencia de ánimo*, *de espíritu*. *Animi præsentia*.

PRESENCIA DE RESIDÉNCIA. 'L temps que 's permet als prebendats estar ausents del cor pera són descans y recreació. *Reele*, *recésit*, *recreo*. *Requies*, ei.

EN PRESENCIA. m. adv. Davant. *En presencia*, m. *faz*. *Coram*, contrà.

PRESENCIAR. v. a. Assistir, estar ó trobar present à alguna cosa. *Presenciar*, *hallarse*, *estar presente*. *Adsum*, est.

PRESENT. m. Do, regalo. *Recado*, *present*, *regalo*, *don*. *Donum*, i, *munus*, eris. || adj. Lo que està davant de algú ó en un mateix lloch. *Presente*, *circunstante*. *Præsens*. || S' aplica al temps en que actualment està algú quant conta alguna cosa. *Presente*. *Præsens*. || gram. Un dels tres temps del verb ab que 's significa lo que existeix ó s' està fent actualment. *Presente*. *Præsens tempus*.

AL PRESENT, DE PRESENT Ó PEL PRESENT. m. adv. Ara, quant s' està dihent ó tractant. *Al present*, *de presente*, *por el presente*, *por el tiempo presente*, *presentemente*. *Hodiè*, *cum maxime*.

FÉR PRESENT. fr. Manifestar, fer véurer. *Fer presente*, *representar*. *Notum facere*. || Considerar al ausent com à present. *Hacer presente*. *Præsentem putare habere*.

FÉR PRESENT Ó UN PRESENT. fr. Regalar. *Presentar*. *Offero*, ers.

FÉRSE PRESENT. fr. Presentarse, plantarse de intent davant de algú. *Hacerse presente*. *Conspicui se offerre*.

PETIT PRESENT. PRESENTET.

TENIR PRESENT. fr. Conservar la memòria de alguna espècie. *Tener presente*. *In memoria versari*. || Conservar en la memòria algun subjecte para atèndrerlo en la ocasió que ocorra. *Tener presente*. *Memorem esse*.

TROBARSE PRESENT. fr. *PRESENCIAR*.

PRESENTACIÓ. f. La acció de presentar. *Presentacion*. *Præsentatio*, nis. || Proposició de un subjecte apte pera una dignitat, benefici, empleo, etc.

Presentacion. Candidati designatio. || La festa que celebra la Iglesia 'l 21 de novembre, en que la Verge Santíssima fou presentada á Dèu en lo temple per sos pares. *Presentacion.* Beatae Virginis in templo presentationis festum.

PRESENTADOR, A. m. y f. Qui presenta. *Presentador, presentero.* Oblator, designator, is. || Lo dels beneficis ecclesiàstichs. *Presentero.* Candidati designator.

PRESENTALLA. f. Ofrenda que's fá á Dèu ó als Sants. *Presentalla, voto, milagro.* Ex voto donarium. || **PRESENT**, DONATIU.

PRESENTANT. p. a. **PRESENTADOR**.

PRESENTAR. v. a. Manifestar, posar alguna cosa á la presència de algú. *Manifestar, presentar, exhibir, producir.* Ob oculos proferre. || Donar graciosos y voluntàriament á algú alguna cosa. *Presentar.* Offero, ers, dono, as. || Proposar á algun subjecte per alguna dignitat, benefici, etc. *Presentar.* Nomino, as.

PRESENTARSE. v. r. for. Comparèixer en justicia. *Presentarse, comparecer.* Sistere se iudicio. || Comparèixer lo reo davant del jutge. *Presentarse.* Coram iudice se sistere. || Oferirse alguna ocasió. *Presentarse.* Occasionem offerri.

PRESENTAT, DA. p. p. *Presentado.* Ob oculos prolatus. || m. En algunas religions lo teólech que concludida sa carrera espera 'l grau de mestre. *Presentado.* Magisterii candidatus.

PRESENTET. m. d. *Presentillo.* Munusculum, xeniolum, i.

PRESENTIMENT. m. Cert moviment interior, que fá prevèurer y prevenir lo que ha de succehir. *Presentimiento.* Odor, is. || AUGURI.

PRESENTIR. v. a. Prevèurer per cert moviment interior. *Presentir.* Odoror, auguror, aris. || Sentir alguna cosa ántes que succehesca, per alguns indicis y senyals que la preceheixen. *Presentir.* Præsentio, is.

PRESENTIT, DA. p. p. *Presentido.* Odoratus.

PRESERVACIÓ. f. L' acte y efecte de preservar. *Preservacion.* Tutela, æ.

PRESERVADOR, A. m. y f. Qui ó lo que preserva. *Preservador.* Præservator, tutor, is.

PRESERVAR. v. a. Guardar, conservar, evitar que una cosa cayga en perill ó dany. *Guardar, preservar, salvar.* Præservo, servo, as.

PRESERVAT, DA. p. p. *Preservado.* Servatus, præservatus.

PRESERVATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera preservar. *Preservatio.* Tuendi vim habens. || Usat com á substantius s' aplica al remey. *Preservativo, antidoto.* Antidotum, i.

PRESET BERMELL. m. ant. GRANA.

PRESIDIARI. m. **PRESIDIARI**. || **DESTERRAT**.

PRESIDÈNCIA. f. Dignitat ó càrrech del president. *Presidencia.* Præfectura, æ. || L' acte de presidir. *Presidencia.* Præsidendi munus.

PRESIDENT. m. Lo qui presideix. *Presidente.*

Præses, idis. || Entre romans lo jutge governador de alguna província. *Presidente.* Præfectus, i. || En algunas religions qui substituïeix al prelat. *Presidente.* Præses, idis. || Lo mestre que assisteix al qui defénsa un acte literari. *Presidente.* Patronus, i.

PRESIDENTA. f. La dona del president. *Presidenta.* Præsidis uxor. || La que mana y presideix en alguna comunitat. *Presidente.* Antistita, æ.

PRESIDENTAL. adj. Lo pertanyent al president. *Presidential.* Præsidialis.

PRESIDI. m. Ciutat ó plassa fortificada. *Presidio.* Arx, arcis, urbis, bis. || La guarnició de soldats que's posa en las fortificacions. *Presidio.* Præsidium, ii. || Protecció, auxili, amparo. *Presidio.* Auxilium, præsidium, ii. || Lloch destinat á guardar los condemnats á treballs públichs. *Presidio.* Munitus locus ad quem scelerati damnantur.

PRESIDIAR. v. a. Posar guarnició en alguna plassa. *Presidiar.* Præsidariis militibus arcem munire.

PRESIDIARI. m. Condemnat á presidi. *Presidario, presidiario, forzado.* Præsidarius, ii.

PRESIDIR. v. a. Tenir lo primer lloch en alguna junta ó comunitat. *Presidir.* Præsum, præsideo, es. || Assistir lo mestre desde la càtedra al deixeble que sosté algun acte literari. *Presidir.* Discipulum in ludo litterario tueri.

PRESIDIT, DA. p. p. *Presidido.* Præsesus.

PRESILLA. f. Cordó petit á manera de trauc, pera assegurar alguna cosa en lo vestit. *Presilla.* Ansula, æ.

PRESÓ. f. Lloch ó casa pública ahont se tancan y asseguran los presos. *Cárcel, prison.* Custodia, æ, carcer, eris. || Presa, la acció de pèndrer á algun reo. *Prision, prendimiento.* Captura, æ. || met. Qualsevol cosa que lliga ó deté físicament. *Prision.* Vinculum, i, ligamen, inis. || pl. Las cadenas ó grillons. *Prisiones.* Vincula, orum.

PRESÓ DE MANS. MANILLA. 2.

PRESÓ DEL CIRCO. Lloch de ahont partian los caballs pera córrer en lo circo. *Cárcel.* Carcer, eris.

PRESÓ DE SOTA TERRA. La que está baix de la terra, de la qual usavan los moros. *Mazmorra.* Ergastulum, i.

FIGAR Ó POSAR Á LA PRESÓ. fr. Posar pres en ella. *Encarcelar, aprisionar, meter en la prison.* In carcerem conjicere.

TRAURE DE LA PRESÓ. fr. Soltar lo pres que havia en ella. *Desaprisionar, desencarcelar, sacar de la cárcel.* E carcerem educere, liberare.

PRESONA. f. PERSONA.

PRESONAMENT. m. ant. La acció de ficar á la presó. *Encarcelacion, encierro.* In carcerem coniectio.

PRESONER. m. PRES. || Lo soldat que's pren al enemich. *Prisionero.* Custodia, æ; bello captus. || met. Qui es esclau de alguna passió ó afecte. *Prisionero.* Illecebris irretitus.

PRISONER DE GUERRA. Qui s'entrega per capitulació al enemic. *Prisionero de guerra.* Mancipium. ii.

PRE3PECTIVA. f. ant. PERSPECTIVA.

PRE33A. f. Prestesa, diligència ab que's fa alguna cosa. *Priesa, prisa, presteza, premura, fuga, festinacion, apresuracion, apresuramiento, aceleracion, aceleramiento.* Celeritas, atis, instantia, æ. || Lo fort de alguna acció, com: la PRESSA del bàtrer. *Fuga.* Fervor, is, cursus, us. || Concurs de molts que acuden à un mateix lloch à buscar alguna cosa, com: hi havia gran PRESSA en la font, en la carniceria. *Priesa, prisa, presura, tropel, furia.* Frequentia, æ, concursus, us.

À MÉS PRESSA, MÉS VAGAR. loc. Denota que no's deuen atropellar las cosas ni tràurerlas de són curs regular, perquè 's tarde més en la execució y logro de ellas. *A gran prisa gran vagar ó mas vagar.* Festina lentè.

À TOTA PRESSA. m. adv. Ab la major promptitut. *À toda prisa, presurosamente.* Citissimè.

DE PRESSA. m. adv. Ab promptitut y celeritat, sèns la deguda reflexió. *De prisa.* Festinan-er, præproperè.

DONAR PRESSA Ó ANAR DEPRESSA. fr. Cuytar en fer alguna cosa. *Darse, ir de prisa, apresurarse, acelerarse.* Accelerari.

MOLTA PRESSA Y POGA ENDRESSA. ref. À MÉS PRESSA MÉS VAGAR.

PORTAR Ó DONAR PRESSA. fr. Instar y obligar à algú à que execute prompte alguna cosa. *Dar prisa, apresurar.* Urgere, instare. || No poder diferirse algun assumpte. *Traer, llevar prisa.* Instare, urgere.

TENIR PRESSA. fr. PORTAR PRESSA. 2.

PRESSAGI. m. Pronòstich ó senyal. *Presagio, auspicio, profecia, presentimiento.* Præsagium, ii.

PRÉSSECH. m. Fruyt del presseguer. Es rodó, un poch bla, de dos polzadas de diàmetre, de color groch roig mes ó menos pujat y ab una ralla en un de sos costats. Exteriorment te una pell prima y vellosa, davall de ella la carn que segons sas diverses castas es més ó menos dura, de color blanch groch ó groch rojench, y que enlon un pinyol rodó, molt dur, escabros y fortissimament agafat à ella, 'l qual conté una ametlla amarga. Es comestible, y se'n cultiven várias castas, que totes són de gust dolc y agradable y molt estimadas. *Melocoton, persico, persigo.* Persicum malum. || fam. VENTOSITAT, PET.

PRÉSSECH DURAN. Préssech petit. *Durazno, duraznero.* Mali persici genus.

PRÉSSECH MELOCOTÓ. *Melocoton.* Persicum, i.

PRÉSSECH MOLLAR. Espècie de pressech que estant madur s'obre y cau lo pinyol. *Abriero, abridor, prisca.* Malum persicum.

PRÉSSECH PAVIA. Varietat del préssech melocotó: es de color roig la carn molt més tendra y delicada. *Pavia.* Persici varietas.

PELA AQUEST PRÉSSECH. loc. fam. Expressa la

complacència de que succehesca à algú un leu dany. *Sórbele ese huerdo, tómale esa y vuelve por otra.* Sorbile ovum sume.

PRESSEGUER. m. Arbre de catorze peus de alt. de fullas ovaladas, y la flor de color de rom clar. *Melocoton.* Amygdalus persica. || Lo que produheix lo préssech dit duran. *Durazno, duraznero.* Malus persica.

PRESENTIMENT. m. PRESSAGI.

PRESENTIR. v. a. Prevèurer, presumir, co-nèixer alguna cosa abans de succehir. *Presentir.* Odoror, aris.

PRÉSICH. m. ant. PARACLAS, DISCURS, NARRACIÓ.

PRESSIÓ. f. La acció de apretar ó espremer. *Presion.* Pressura, æ, pressio, nis.

PRESSURA. f. ant. Opressió. *Presura, premura.* Pressura, æ.

PREST, A. adj. Prompte. *Presto.* Celer, veles. || Aparellat, dispostat. *Aparejado,* Promptus, paratus. || adv. m. y t. Aviat, promptament. *Presto, prontamente, prestamente.* Præstò, citò. || m. ant. Mútuo ó quantitat de diner ó altra cosa deixada à mútuo. *Empréstito, préstamo.* Mutuum, i.

À UN LLEST UN PREST. ref. Denota que hi ha ocasions en que aprofita més la prestesa que la habilitat. *A un diestro un presto.* Sapientie sæpè prævalet solertia.

DE HÀBIL À HÀBIL LO MÉS PREST. ref. Denota que entre dos igualment hàbils y astuts, lo més prompte en resoldrer guanya. *De diestro á diestro el mau presto.* Sapientie prævalet celeritas.

PRESTA PÈNDRE. fr. ant. ENMANLLLEVAR.

PRESTACIÓ. f. La acció y efecte de prestar. *Prestacion.* Præstatio, nis.

PRESTADOR, A. m. y f. Qui presta. *Prestador.* Mutuans, tis. || adj. Lo que's deu prestar. *Prestadero.* Præstandus.

PRESTAMENT. adv. t. PREST. 3.

PRESTAMO. m. PREST. 4.

PRESTAR. v. n. Donarse, estirarse. *Dar de sí.* Distendi. || Donar alguna cosa lo que's necessita de ella pera algun fi, com se diu de un tros de roba que PRESTA per un vestit. *Dar de sí.* Suppedito, æ. || Cedir, com se diu que PRESTA 'l puntal que sosté la paret. *Aflojar.* Cedo, is. || Deixar alguna cosa ab obligació de tornarla. *Prestar.* Commodo, æ-commodo, as. || Donar, rendir, com: PRESTAR obediència, homenatge. *Prestar.* Obedientiam, etc. adhibere. || Ajudar, sèr útil, tràurer de perill. *Protar.* Prosum, es. || Preferirse, conformarse, convenirse. *Franquearse, prestarse, deferir.* Sese d-ferre.

QUI PRESTA, LAS BARBAS S' ARRENCA. ref. Denota la dificultat que hi ha en cobrar lo que s' ha prestat. *El hombre que presta, sus barbas mesa.* Semper inhumanos habet officiosus amicos.

PRESTAT. DA. p. p. *Prestado.* Commodatus.

PRESTATGES. m. pl. Armaris pera posar li-

res ó papers. *Estantes*. Loculamentum. i. || Entre ustres qualsevol de las lanetas ó quarterons que's an entre 'ls barrots de las portas y finestras. *Entrepeño*. Quadra tabula inter transversa ligna iñña.

LO QUE TÉ PRESTATGES. La obra feta ó treballada ab ells. *Entrepeñado*. Quadris tabulis compactus.

PRESTE. m. Lo sacerdot que celebra la missa cantada ó que assisteix ab capa pluvial. *Preste*. *Præses* sacer.

PRÉSTECH. m. PREST. 4. || m. ant. Manllen. *Préstamo*. Mutuum, i.

PRESTESA. f. Diligència, promptitut. *Celeridad*, *presteza*. Celeritas, velocitas, atis.

AB PRESTESA. m. adv. Promptament. *Con presteza*, *prestito*, *de presto*. Strenuè.

PRESTICH. m. ant. PREST. 4.

PRESTIDIGITADOR. m. Qui prestidigita. *Prestidigitador*. Celeris digitator.

PRESTIDIGITAR. v. a. Escabullir de la vista dels espectadors un objecte ab molta habilitat y dissimulo. *Prestidigitar*. Celer digitare.

PRESTIGI. m. Engany, il·lusió, apariència. *Prestigio*. Præstigia, æ.

PRESTÍSSIM, A. adj. sup. *Prestísimo*. Celerimus.

PRESUMAR. v. a. PRESUMIR.

PRESUMIBLE. adj. Lo que's pót presumir. *Presumible*. Conjectatorius.

PRESUMIR. v. a. Suspirar, conjecturar. Presumir. Conjicio, is, suspicor, aris. || v. a. Jactaræ, vanagloriarse. *Ufanarse*, *presumir*, *engreirse*, *envanecerse*, *repicarse*. Nimis sibi sũmere. || INTENTAR.

PRESUMIT, DA. p. p. *Presumido*, *presunto*. Suspicalus. || adj. Presumptuós, va, qui fá massa apreci de sí mateix. *Vanaglorioso*, *presumido*, *vano*, *vanidoso*, *presuntuoso*, *satisfecho*, *orgulloso*, *engallado*, *engolletado*, *encopetado*, *encrestado*, *preciado*, *orondo*, *repulgado*, *hueco*, *reverendo*, *vacio*, *hinchado*, *lomihiesto*, *fantasma*, *fantasmon*, *confiado*. Elatus, vanus; nimis confidens.

PRESUMIT DE GUAPO. Qui's precia de hermós, de galan. *Penoso*. Corporis elegantiam jactans.

SER UN PRESUMIT. fr. Preciarse de galan y bona persona. *Mirarse á la sombra*. Nimio sibi tribuere.

PRESUMPCIÓ. f. Opinió, suspita, conjectura. *Presuncion*, *presunta*, *presuntuosidad*. Conjectura, æ, suspicio, nis. || Arrogancia, orgull. *Vanidad*, *presuncion*, *fantasia*, *ufania*, *confianza*, *elacion*, *montañada*, *desvanecimiento*, *vanistorio*, *engresimiento*, *envanecimiento*, *orgullo*, *humo*, *entono*, *tufo*, *viento*, *infulas*, *hinchazon*, *elevacion*, *humillos*. Confidentia, æ, presumptio, nis. || for. Judici fundat sobre indicis originals del autos. *Presuncion*, *presunta*. Præsumptio, nis.

PRESUMPCIÓ DE DRET Y DE FET. fr. La suspita fundada en tals conjecturas que sobre ellas estableix la llei lo dret que's déu observar, y de ella no s'

admet prova. *Presuncion de derecho y de hecho*. Juris et facti præsumptio.

PRESUMPCIÓ DE SOL DRET. La suspita fundada en conjecturas legals. *Presuncion de ley ó de solo derecho*. Mera juris præsumptio.

PRESUMPCIÓ VIOLENTA Ó VEHEMENT. for. La suspita fundada en conjecturas tant vehements que no deixan rahó de dubtar. *Presuncion violenta*. Vehemens præsumptio.

PRESUMPTA. f. PRESUMPCIÓ.

PRESUMPTIU, VA. adj. Lo que's pót presumir. *Presuntivo*. Conjecturalis.

PRESUMPTIVAMENT. adv. m. Per presumció. *Presuntivamente*, *presuntamente*. Conjecturaliter, conjectatoriè.

PRESUMPTO, A. p. p. irr. de presumir. *PRÆSUMIT*.

PRESUMPTUÓS, A. adj. *PRESUMIT*.

PRESUMPTUOSAMENT. adv. m. Ab presumció. *Vanamente*, *presuntuosamente*. Vanè, elatè. || Expressament, maliciosament. *Espresamente*, *de propósito*. Consultò.

PRESUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Presuntuosísimo*. Arrogantissimus.

PRESUPOSAR. v. a. Donar per suposada una cosa, tenirla per certa pera passar á tractar de altra. *Presuponer*. Pono, suppono, is.

PRESUPOSAT, DA. p. p. *Presupuesto*, *premisso*. Suppositus, positus.

PRESUPOSICIÓ. f. y

PRESUPÓSIT. m. Suposició. *Suposicion*, *presuposicion*, *presupuesto*. Suppositum, i.

PRESURÓS. A. adj. Prompte, lleuger, velós. *Presuroso*. Festinus.

PRESUROSAMENT. adv. m. Promptament, ab velocitat. *Presurosamente*. Festinauter.

PRETENDENT. m. y f. Qui preten. *Pretendiente*, *pretensor*, *candidato*, *opositor*. Candidatus, i.

PRETÉNDRE. v. a. Sol·licitar alguna cosa. *Solicitar*, *pretender*, *intentar*, *querer*. Pretendo, exquiro, is.

PRETENGUT, DA. p. p. *PRETÉS*.

PRETENSÍÓ. f. La sol·licitut pera lograr alguna cosa. *Pretension*, *pretenso*, *negocio*. Petitio, nis. || Demanda, petició. *Pretension*. Desiderium, ii. || Intent, designi. *Designio*, *pretension*. Consilium, ii, mens, tis. || Lo dret que algú pensa tenir á alguna cosa. *Pretension*. Jus, ris.

DESTORBAR LA PRETENSÍÓ Á ALGÚ. fr. Sér causa de que se li malogre. *Barajarle á uno la pretension*. Petitionem perturbare.

PRETENSOR, A. m. y f. *PRETENDENT*.

PRETERICIÓ. f. ret. Figura per la qual fingim que no dihem ó no volem dir alló mateix que estam dibent. *Pretericion*. Præteritio, nis. || fil. La forma ó quasi forma que's constituheix y denomina pasada; però que existí en algun temps. *Pretericion*. Præteritio, nis. || for. Omissió del que tenint fills

hereus forsosos, no fa menció de ells en lo testament. *Pretericion*. Præteritio, nis.

PRETERIR. v. a. for. Omitir en lo testament la elecció de hereus. *Preterir*. Prætereo, is. || Morir ab mort violenta. *Perecer*. Pereo, is.

PRETERIT, DA. p. p. *Muerto, perecido*. Mortuus.

PRETÉRIT, A. adj. Passat. *Preterito*. Præteritus. || m. gram. Lo temps del verb que demostra lo passat, y es imperfet, perfet, y més que perfet. *Preterito*. Præteritum tempus.

PRETERNATURAL. adj. Lo que excedeix l'orde degut de la naturalesa. *Preternatural*. Præternaturalis.

PRETERNATURALISAR. v. a. Alterar, pervertir, trastornar lo ser ó estat natural de alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Preternaturalizar*. Rei naturam immutare, pervertere.

PRETÉS, A. p. p. de pretèndrer. *Pretendido, pretenso*. Prætensus. || adj. Fingit, fraudulent. *Fingido, fraudulento, soñado*. Fictus.

PRETEXT. m. Motiu, excusa, rahó aparent. *Pretexto, causa, asidero, excusa, asilla, socapa, colorido, expediente, especie, capa, cubierta, achaque, descarte, máscara, solapa, salida, callejuela*. Prætextum, i, color, is.

AB PRETEXT. m. adv. Ab apariència, fingidament. *Con pretesto, socolor*. Per speciem, per causam.

PRETEXTA. f. Vestidura talar guarnida per baix ab una tira de púrpura, que portavan en Roma 'ls joves nobles fins à la edat de 17 anys: també usavan de ella 'ls sacerdots, magistrats y senadors en las funcions públicas. *Pretexta*. Prætexta, æ.

PRETEXTAR. v. a. Al·legar, fingir un pretext ó excusa. *Pretextar*. Prætexo, is.

PRETEXTAT, DA. p. p. *Pretextado*. Prætextatus.

PRETEXTUAR. v. a. PRETEXTAR.

PRETINA. f. TRINXA.

PRETOR. m. Magistrat romà que exercia jurisdicció en Roma y en las províncias. *Pretor*. Prætor, is.

PRETORI. m. Palau y tribunal del pretor. *Pretorio*. Prætorium, ii. || adj. Pertanyent al pretor ó à són tribunal. *Pretorio, pretorial, pretoriano*. Prætorianus.

PRETORIÀ, NA. adj. PRETORI. 2.

PRETORIANS. m. pl. Los soldats de la guàrdia del emperador. *Pretorianos*. Prætoriani milites.

PRETURA. f. Càrrech del pretor. *Pretura*. Prætura, æ.

PREU. m. Valor, estimació de las cosas. *Tasa, precio, importe, valor, valia, coste*. Indicatura, æ, pretium, ii. || Paga, salari, sou. *Precio*. Præmium, ii, merces, dis. || met. Estimació, importància ó crèdit, com: es home de gran **PREU**. *Precio, aprecio*,

monto, monta, interés. Æstimatio, nis.

PREU PER PREU. m. adv. que s' usa comparativament, y equival à per lo mateix **preu** ó cost. *Tanto por tanto*. Æquali, eodem pretio.

AL PREU QUE HO HE COMPRAT HO VENCH. loc. pera disculparse algú quant no li creuen lo que diu. *Estopeño, ó canomeño, cual me lo dieron tal te lo vendo*. Sit contexta licet stupā, vel cannabe tela; Hanc, prout ipsa mihi tradita, vendo tibi.

AL PREU MÉS ALT. adv. Al major **preu** dels fruits en tot l' any. Es -veu de que s' usa molt en los ajusts contractes dels fruits, especialment dels grans. *A las vallas*. Pretio anni maximo.

ANAR À DOS PREUS. fr. Anar molt cara alguna cosa. *Subir á ó estar por las nubes; tener mucha pimienta*. Mercem magni esse; pessimè divendi.

DONAR Ó POSAR Ú OBRIR PREU. fr. Fèr lo primer exemplar de **preu** en las vendas dels gèneros ó mercaderias. *Abriu, romper precio*. Mercis pretium indicare. || **AVALAR**.

NO TENIA PREU. fr. Sert molt estimable alguna cosa. *No tener precio*. Valdè æstimabilem esse.

PEL MATEIX PREU. m. adv. Se diu del que's dona per lo mateix que costa, sèns ganància. *A coste y costas; al tanto por el tanto; por el mismo precio*. Eodem pretio.

PREUFET. m. Obra que s' ajusta per un tant. *Destajo*. Operis locatio.

À PREUFET. m. adv. Per un tant. *A destajo*. Locatione, redemptione facta. || met. Ab molt empenyo afany. *A destajo*. Magno nisu.

DONAR Ó PÈNDER À PREUFET. fr. Ajustar una obra per cert **preu**. *Destajar, dar ó tomar á destajo, tomar por ajuste, por asiento*. Opus faciendum locare.

PREUFETAYRE. m. Qui fa alguna obra à preufet. *Destajista, destajero, estajero, estajista*. Operis redemptor.

PREUFETTER. m. PREUFETAYRE. || **ASSESSINO**.

PREVALEIXER Y PREVALER. v. n. Poder més, sèr superior, aventallar. *Prevalecer, preponderar, predominar, valer, vencer*. Supero, as.

PREVALESENSE. v. r. Valerse, servirse de alguna cosa. *Prevaleerse*. Utor, eris.

PREVALESCUT Y PREVALGUT, DA. p. p. *Prevalecido*. Superatus.

PREVARICACIÓ. f. Col·lusió, traició à la confiança y obligació. *Prevaricacion*. Prævaricatio, nis. || L' acte y efecte de prevaricar. *Prevaricacion*. Prævaricatio, nis.

PREVARICADOR, A. m. y f. Qui prevarica. *Prevaricador*. Prævaricator, is.

PREVARICAR. v. n. Fallar à la fé, à la paraula, al jurament, à la confiança. *Prevaricar*. Prævaricar, aris. || Invertir, trastornar, confondre l' orde y disposició de alguna cosa. *Prevaricar*. Præverto, is. || Flaquejar en lo judici ó orde de las accions. *Prevaricar*. Præposterè agere.

PREVARICAT, DA. p. p. *Prevaricado*. Præva-

ricatus. || m. for. Lo vici del advocat ó procurador que falta á la fidelitat de sa part, sent per la contrària. *Prævaricato.* *Prævaricatio*, nis.

PREVENCIÓ. f. Preparació, disposició, anticipació de alguna cosa. *Prevencion.* *Præparatio*, nis, *apparatus*, us. || Provisió de algun manteniment ó altra cosa. *Prevencion*, *provision*; *repuesto*, *apronto*, *matalotaje*, *apresto*, *reten*, *avio*. *Pennis*, *oris*, *apparatus*, us. || Advertència, avis. *Prevencion*, *preparacion*, *caucion*, *precaucion*. *Animadversio*, *anticipatio*, nis. || Coneixensa anticipada de lo que pot succehir. *Prevencion*, *preocupacion*. *Providentia*, æ. || Coneixensa anticipada del jutge en alguna causa. *Prevencion*. *Præventio*, nis.

AD Ó DE PREVENCIÓ. m. adv. Per si acás. A *prevencion*, de *prevencion*, de *mampuesto*, *prevendidamente*. *Ad cautelam*.

PREVINGUT, DA. p. p. *PREVINGUT*.

PREVENIENT. p. a. *Preveniente*. *Præparans*.

PREVENIR. v. a. Preparar ab anticipació. *Prevenir*. *Paro*, *preparo*, as. || Destorbar que esdevinga alguna cosa, com: *PREVENIR* algun dany ó perjudici. *Advertir*, *prevenir*. *Anteverto*, is, *occupo*, as. || Anticiparse á altre en alguna acció, en formar algun judici, etc. *Prevenir*, *preparar*, *parar*, *ocurrir*. *Prævenio*, *anteco*, is. || Conèixer anticipadament algun dany. *Prevenir*, *precauer*, *cautelar*, *precautelar*. *Prævideo*, es, *præcognosco*, is. || Advertir, avisar. *Advertir*, *prevenir*. *Moneo*, *admoneo*, es. || Preocupar, guanyar l' ànimo ó voluntat de algú. *Prevenir*. *Præoccupo*, as, *prævenio*, is. || for. Anticiparse 'l jutge en lo coneixement de la causa quant pot tocar á vârios. *Prevenir*. *Litis cognitionem præoccupare*.

PREVENIRSE. v. r. Aparellarse, disposarse ab anticipació pera alguna cosa. *Prevenirse*, *pertrecharse*. *Provideo*, es.

PREVENTIU, VA. adj. Lo que prevé á altra cosa, lo que's fa ab prevenció. *Preventivo*. *Præveniens*, *præoccupans*.

PREVERE. m. ant. *PREBERE*.

PREVÉURER. v. a. Conèixer ab anticipació. *Prever*, *prevenir*, *precauer*, *presentir*, *ver*, *barruntar*, *antever*, *preconocer*. *Odoro*, as, *cognosco*, is. || Prevenir lo esdevenidor. *Prever*, *precauer*. *Prævideo*, es.

PRIVILEGI. m. etc. *PRIVILEGI*.

PREVINGUDAMENT. adv. m. Anticipadament. *Anticipadamente*, *prevendidamente*. *Cautè*, *providè*.

PREVINGUT, DA. p. p. *Prevénido*. *Prævisus*. || adj. *AVISAT*, *ADVERTIT*. || m. Qui's prevé. *Prevénido*. *Providus*, *cautus*, i.

PREVINGUT PERA RESPÓNDRE. *Preparat*, *avisat* pera quant altre li parle. *Orejeado*. *Præmonitus*; *dictis* *præoccupatus*.

UN PREVINGUT VAL PER DOS. ref. Adverteix la gran aventatge que porta qui obra ab prevenció.

Hombre apercebido ó prevenido vale por dos. *Tela minus feriunt quæ prævidentur*.

PREVI Ó PRÉVIO, A. adj. Lo que preceheix ó s' anticipa. *Previo*. *Prævius*.

PREVISIÓ. f. Coneixement anticipat, judici de lo futur y la precaució de ell. *Previzion*, *precognition*, *barruntamiento*. *Prævisio*, nis.

PREVISOR. m. Qui prevé. *Previssor*. *Prævidens*, tis.

PREVIST, A. p. p. de *prevéurer*. *Antevisto*, *previsto*. *Prævisus*. || adj. *PREVINGUT*, *ADVERTIT*, *AVISAT*.

PREYAR. v. a. ant. *PREGAR*.

PREYCADOR. m. ant. *PREDICADOR*. || ant. *PLENIPOTENCIARI*.

PREYCADORESA. f. S' aplica á la religiosa de sant Domingo. *Dominica*, *dominicana*. *Dominicana sanctimonialis*.

PREYCAR. v. a. ant. *PREDICAR*.

PREYCH. m. ant. *Enrahonament*. *Razonamiento*. *Oratio*, nis, *sermo*, nis.

PRIAPO. m. mit. Fill de Baco y Vénus tingut per Déu de la impuresa y president dels horts. *Priapo*. *Priapus*, i.

PRIM, A. adj. Delicat, subtil. *Delgado*. *Subtilis*, *tenuis*. || met. Agut, ingeniós, subtil. *Delgado*. *Acutus*, *argutus*. || FRÁGIL, DÉBIL. || FLACH, MAGRE. || Parlant de la veu. *AGUT*. || met. *DELICAT*, *ÁRDÜO*. || **PRIMER.** || m. pl. Lo primer sagó que ix de la farina. *Moyuelo*, *acemite*, *afrecho*, *rollon*. *Furfur primus*. || adv. ant. *JUSTAMENT*. || *TANTOST*.

À PRIM SON. loc. ant. A las primeras horas de la noche, al primer sueño. *Primum somnium*.

ANAR PRIM. fr. *ANAR LO DIABLE PROP*.

BALLAR LO BALL DELS PRIMS. fr. mof. No haver menjat. *Estar en ayunas*. *Fame laborare*.

FILAR PRIM. fr. met. Discórrer ab sutilesa. *Adelgazar*, *hilar delgado*. *Subtilius de re aliqua disere, cogitare*.

MIRAR PRIM. fr. *MIRAR DEL DRET Y DEL REVÉS*.

VENIRLI PRIM. fr. *VENIRLI PROP*, À *POCH*.

PRIMA. f. Una de las parts en que'ls romans dividian lo dia artificial, que comprenia las tres horas primeras del matí. *Prima*. *Prima*, æ. || Una de las set horas canónicas, la que está entre las laudes y la tércia. *Prima*. *Prima*, æ. || mil. La part de la nit desde las vuyt á las onze. *Prima*. *Prima vigilia*. || En los instruments de corda la mès prima de tolas que forma un so agut. *Prima*. *Nete*, es; *fidium tenuissima*.

EN PRIMA. adv. m. *PRIMERAMENT*.

SABERNE LA PRIMA. fr. met. Sér astut. *Saber mas que las culebras*. *Versutum*, *callidum esse*.

PRIMACIA. f. Superioritat, ventatja, preeminència. *Primacia*, *primeria*, *principado*, *precedencia*. *Primatia*, *præstantia*, æ. || Dignitat del primat. *Primacia*. *Primatus*, *principatus*, us.

PRIMACIAL. adj. Lo que toca ó pertany á la primacia ó á són primat. *Primacial*. *Ad primatum pertinens*.

PRIMAL. adj. S' aplica al cabrit ó anyell de un any. *Primal.* Adniculus agnus.

PRIMARI, A. adj. Primer, principal. *Primario.* Primarius.

PRIMÀRIA. f. Subtileza, delicadesa. *Delgadez, tenuidad, sutileza, sutilidad.* Subtilitas, atis.

PRIMAT. m. Lo primer y més preeminent de tots los arquebisbes y bisbes de un regne. *Primado.* Primas, atis. || adj. PRIMACIAL.

PRIMAVERA. f. Estació del any que comensa en lo vint y un de mars y acaba en lo vint y un de juny. *Primavera.* Ver, is. || Aucell. MARENGA. || met. La cosa de vários y hermosos colors. *Primavera.* Res colorum varietate distincta. || met. Lo temps en que una cosa está en són major vigor y forsa. *Primavera.* Ver, is.

PRIMAVERA DE IVERN. TARDOR.

PRIMAVERENCH, CA. adj. Cosa de la primavera. *Vernal.* Vernus, vernalis.

PRIMEJAR. v. n. Sêr prima alguna cosa. *Flaquear.* Deficio, is.

PRIMENTÓ. m. ter. PEBROT.

PRIMER, A. adj. Lo que precebeix á altra cosa, en orde, temps, lloch ó situació. *Primero, primer, primo.* Primus, primigenius. || Lo que comensa l'orde de cosas que's contan. *Primero.* Prior, primus. || Principal ó cap en orde y grau. *Primero.* Primus, primitius. || Excel·lent, gran, que sobrepuja. *Primero.* Princeps. || Antich, lo que ja era ántes. *Primero, pristino.* Prior, anterior. || adv. Primerament. *Primero.* Prius. || ÁNTES.

DE PRIMER. m. adv. PRIMERAMENT.

LA PRIMERA Y PRINCIPAL. expr. En primer lloch. *Primeramente.* Primó.

NO ES AQUESTA LA PRIMERA; NO ES ÀRA Ó AQUESTA LA PRIMERA VEGADA. loc. Denota que algú ha fet altres vegades lo que 'ns causa estranyesa ó temor. *No ser el primero.* Haud nunc primum fecit.

NO SERÀ ELL LO PRIMER. loc. ab que's preten escusar la acció de algun subjecte pel exemplar de altres. *No será el primero.* Nec primus hoc fecit.

SÊR PRIMER fr. Ocupar ó adquirir abans que altre alguna cosa. *Preocupar.* Præoccupo, as. || Sêr lo cap ó 'l principal en alguna cosa. *Ser el primero.* Principatum tenere. || Sêr lo més excel·lent sêns oposició. *Ser el primero.* Præstantissimum longè principem esse.

PRIMERA. f. ant. PRIMÀRIA.

PRIMERAMENT. adv. m. En primer lloch, abans de tol. *Primeramente, primero.* Primùm.

PRIMERENCH, CA. adj. Anticipat, avansat, que ve abans del temps regular. *Temprano, temprano.* Præmaturus, festinus. || S' aplica á la fruyta madura abans del temps. *Temprano, precoz, primerizo, tempranal.* Præcox, præcoquis.

PRIMERIA. f. Principi, comensament. *Principio.* Initium, ii.

À LA PRIMERIA m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio.* Initio.

PRIMESA. f. PRIMÀRIA.

PRIMET, A. adj. d. *Delgadillo, ilo.* Gracilior.

PRIMICER, A. adj. S' aplica á la persona que es primera ó superior á las demés en sa línea. *Primicerio.* Primicerius. || m. CAPISCOL.

PRIMICIA. f. Lo primer fruyt de qualsevol cosa. *Primicia.* Primitiæ, arum. || Oferta que en espècie de fruyts se fá á Dèu dels primers que's callen. *Primicia.* Primitiæ, arum. || pl. met. Los principis ó primers fruyts que produheix qualsevol cosa no material. *Primicias.* Primitiæ, arum.

PRIMICIAL. adj. Pertanyent á las primicias. *Primicial.* Ad primitias pertinens.

PRIMICOL. m. PRIMITXOL.

PRIMISSIM, A. adj. sup. *Delgadísimo.* Subtilissimus.

PRIMITIU, VA. adj. Lo que es primer en a línea, que no té origen ni 's deriva de altre. *Primitivo.* Primigenius, primitivus.

PRIMITIVAMENT. adv. m. Originàriament. *Primitivamente, originariamente.* Primitivus; tamquam ex origine et fonte.

PRIMITXOL. m. y

PRIMIXOL. m. Madeixela molt retorta de seda fluixa, de que's fan molts surtiments de vários colors. *Primichon.* Tenuis metaxa serica.

PRIMO. adv. llati. PRIMERAMENT.

PRIMOGENIAL Y PRIMOGENIT, A. adj. S' aplica al fill ó filla que naix primer. *Primogenito.* Primogenitus, præmigenius.

PRIMOGENITURA. f. Lo dret y prerogativa del primogènit. *Primogenitura, progenitura.* Primogeniti filii dignitas.

PRIMO PRIMER. m. Veu que s' usa pera explicar lo primer moviment del ànimo, que obliga á execn'ar alguna cosa sense llibertat. *Primoprimus.* Primoprimus.

PRIMOR. m. Destresa, habilitat en dir ó fêr alguna cosa; y 'l mateix artífici, hermosura y perfecció de la obra feta primorosament. *Primor, prodigio, peregrinidad, lindeza, graciaosidad, flili.* Elegancia, æ, artificium, ii, concinnitas, atis. || CUNNITAT. CORTESIA, SUBTILESA.

DE Ó AB PRIMOR. m. adv. PRIMOROSAMENT.

FÊR PRIMORS. fr. PRIMOREJAR.

PRIMORDIAL. adj. S' aplica al principi fundamental ó primer de qualsevol cosa. *Primordial.* Primordialis.

PRIMOREJAR. v. n. Usar de primor en las cosas. *Primorear.* Perirè operari.

PRIMORÓS, A. adj. Excel·lent, delicat, pefet. *Primoroso, exquisito, esmerado, divino, especioso, fino.* Perpolitus, perfectus. || Håbil, que fá ó diu las cosas ab perfecció. *Primoroso.* Peritus.

PRIMOROSAMENT. adv. m. Perfectament, ab primor. *Primorosamente, peregrinamente, lindamente.* Affabrè, concinnè.

PRIMOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Primorosísimo.* Elegantissimus.

PRIMPARAT, DA. adj. Lo que està pròxim ó en perill de caure. *Caedizo*. Cadivus, caducus. || Dèbil, de poca forsa. *Endeble*. Infirmus.

ESTAR PRIMPARAT. fr. Estar á perill de caure. *Estar en tanganillas*. Vacillare.

PRÍNCIP. m. Superior en qualsevol cosa. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo primogénit del rey. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo soberà. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Dignitat, títol de honor que donan los reys. *Príncipe*. Princeps, ipis.

PRÍNCIP DE ASTÚRIAS. Títol del primogénit del rey de Espanya. *Príncipe de Asturias*. Asturum princeps.

PRÍNCIP DE LA SANCH. Qui es de la família real de Fransa y pòt succehir en lo regne. *Príncipe de la sangre*. Regio sanguine genitus princeps.

TRACTARSE COM UN PRÍNCIP. fr. Tractarse ab fausto y magnificència. *Portarse como un príncipe*. Principis magnificentiam ostentare.

PRINCESA. f. Muller del príncep. *Princesa*. Princeps fœmina. || La que posseheix algun principat. *Princesa*. Princeps fœmina. || La povilla del rey. *Princesa*. Primogenia regis filia regni hæres.

PRINCIPAL. adj. Primer, lo que supera al demès. *Principal*. Principalis. || Lo que té 'l primer lloch, lo millor, lo més considerable y á propòsit. *Principal*. Principalis, princeps. || Il·lustre, clar en noblesa. *Principal*. Majus, in primis nobilis, ingenuus. || Lo essencial ó fundamental de una cosa. *Capital, principal, cardinal, esencial, precipuo, primario, radical*. Rei cardo. || Primer en algun negoci. *Principal*. Præcipuus. || m. Qui dirigeix ó governa algun assumpto. *Principal*. Caput, itis. || Lo motor, cap ó autor de alguna cosa. *Autor, principal, cabeza, corifeo*. Coriphæus, ei, princeps, ipis. || Mota, suma, capital de una obligació, contracte ó cens. *Principal*. Rei summa. || Lo cos de guàrdia que hi ha regularment en lo centro de la plassa de armas. *Principal*. Militum in media urbe statio. || pl. Los nobles de un poble, província ó regne. *Magnates, principales, grandes*. Optimates, um.

LO PRINCIPAL NO TÉ CUYDADOS BAIXOS. loc. Denota que la persona de alta qualitat no s' ocupa en coses inútils y vanas. *El águila no caza moscas*. Aquila non capit muscas.

PRINCIPALÍSSIM, A. adj. sup. *Principalísimo, potísimo*. Potissimus.

PRINCIPALITAT. f. Qualitat de principal. *Principalidad*. Nobilitas, atis.

PRINCIPALMENT. adv. m. Primerament, ántes que tot, ab antelació ó preferència. *Principalmente, primariamente, mejormente, máximamente, máxime*. Præsertim, præcipuè.

PRINCIPAT. m. Dignitat del príncep, autoritat del qui governa. *Principado*. Principatus, us. || Lo territori y jurisdicció del príncep. *Principado*. Principis ditio. || Dominació, mando, poder. *Principado*. Potentatus, us. || La província de Catalunya

en Espanya. *Principado*. Principatus, us. || pl. Lo tercer cor entre 'ls esperits celestials. *Principados*. Principatus, um.

PRINCIPI. m. Entrada, exordi, alló per about se comensa alguna cosa. *Principio*. Exordium, principium, ii. || Origen, fonament, causa de alguna cosa. *Nacimiento; origen, fuente, seminario, simiente, manantial*. Causa, æ. || La rahó fundamental sobre la qual se proceheix discorrent en qualsevol matèria. *Principio*. Fundamentum, i, principium, ii. || Ensàig. *Ensayo, principio, preludio, ingreso*. Tyrocinium, ii. || m. fil. Tota veritat de que no's pòt duplar. *Principio*. Principium ii. || Entrant de taula, lo primer plat ó guisado. *Principio*. Promulsis, idis, gustus, us. || fil. Constitutiu. *Elemento, principio, constitutivo*. Constituens, tis, elementum, i, principium, ii. || met. Cada una de las máximas particulars per las quals se governa cada hu. *Principio*. Principium, ii. || pl. Los rudimenta, los primers elements de una ciencia ó art. *Budimentos, principios, elementos*. Elementa, principia, orum. || Entre estampers las aprobacions, prólechs, dedicatòries y demès que 's posa abans de entrar en la matèria substancial del llibre. *Principios*. Prousiones, um. || EDUCACIÓ, CRIANSA.

PRINCIPI VITAL. Nom que s' ha donat á la causa primera dels fenòmenos de la vida, desconegut en sa ciència, y que no podem apreciar sinó per sos efectes; així no debem usar aquesta expressió sinó pera designar lo conjunt de las forsas que animan als cossos vius y 'ls distingeix de la matèria inerta. *Principio vital*. Principium vitale.

AL PRINCIPI. m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio, ó á los principios*. Initio, principio.

DEL PRINCIPI Á LA FI. loc. Enterament, ó del tot en las cosas successivas. *Desde el principio al fin*. Ab initio ad finem.

DONAR PRINCIPI. fr. Comensar. *Dar principio*. Incipio, is.

ESTAR MOLT AL PRINCIPI. fr. met. Havé avansat poch en alguna matèria ó facultat. *Estar en mantillas; estar muy en los principios*. In incunabulis esse.

PÉNDRE, TENIR Ó TRAURE PRINCIPI. fr. Originarse, prevenir una cosa de altra. *Tener, tomar, traer principio*. Originem ducere, trahere.

TOTS LOS PRINCIPI SÓN DIFICULTOSOS. loc. Denota que al principi tot cósta y es difícil. *La viña y el potro criela otro*. Initio omnia sunt difficilia.

TOT TÉ Ó VÓL SÓN PRINCIPI. loc. Exhorta á comensar ó prosseguir alguna cosa que 's tem ó dubta si's conseguirá. *Principio quieren las cosas*. Opus est inepto.

PRINCIPIADOR, A. m. y f. Qui principia. *Principiador*. Inceptor, is.

PRINCIPIANT. adj. Qui principia algun art ó ciència. *Incipiente, principiante, novicio, novel, novato*. Tyro, nis. || BLITIRI, APRENT.

PRINCIPIAR. v. a. Comensar. *Empezar, principiar, comenzar; dar principio*. Incipio, is.

PRINCIPIAT, DA. p. p. *Principiado*. Incep-tus.

PRINSENYAR. v. a. *PERSIGNAR*.

PRIOR. m. Superior ó prelat ordinari de algu-nas religions. *Prior*. *Prior*, is. || Entre monacals lo segon prelat, que es després del abat. *Prior*. *Prior*, is; cœnobiarcha, æ. || Lo primer ó superior de qualsevol convent de canonges regulars y de las ordes regulars. *Prior*. *Prior*, is. || Dignitat eccle-siástica en algunas catedrals. *Prior*. *Prior*, is. || En algunas parròquias lo rector. *Párroco*, *prior*. *Paro-chus*, i, *prior*, is. || En los hospitals, convalecén-cias, órfans, casas de misericórdia, etc. lo capellá que cuyda de ells. *Prior*. *Prior*, is.

POR DE GERNADAT Ó CONFRARIA. *Prioste*. *Sodali-tii œconomus*.

GRAN POR. Dignitat superior á las demès en la religió de sant Joan. *Gran prior*. *Magnus prior*.

PRIORA. f. Prelada en alguns convents de monjas. *Priora*. *Priorissa*, antistita, æ.

PRIORAL. adj. Pertanyent al prior ó priora. *Prioral*. Ad priorem pertinens.

PRIORAT. m. La dignitat de prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || Districte en que té jurisdicció 'l prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || En l'orde de sant Benet lo monastir depen-dent de altre principal, l'abat del qual li posa prior. *Priorato*. Minus cœnobiium.

PRIORESSA. f. ant. *PRIORA*.

PRIORITAT. f. Anterioritat de una cosa res-pecte de altra en temps ú orde. *Prioridad*. *Præ-santia*, æ. || fíl. La anterioritat ó preferència de una cosa que dependeix ó prové de ella y no al contra-ri. *Prioridad*. *Prioritas*, atis.

PRIORITAT DE NATURALSA. La anterioritat de una cosa á altra en quant es causa seva, encara que existescan en un mateix temps, com lo sol respecte de sa llum. *Prioridad de naturaleza*. *Naturæ prio-ritas*.

PRIIS. m. ant. Honor ó estima que s'adquireix ab alguna acció gloriosa. *Prez*. Honor, is, nomen, inis. || **PRIMER.**

PRISAR. v. n. Afectar garbo. *Garbear*. *Elegan-tiam ostentare*.

PRISARSE. v. r. *PRECIARSE*.

PRISAT, DA. adj. Lo desmasiadament pulit, compost y limpio. *Soplado*. *Nimis computus*.

PRISCIL-LIÀ, NA. adj. Pertanyent á Priscil-lià. *Prisciliano*. Ad Priscillianum pertinens.

PRISCIL-LIANISME. m. Heretgia de Priscil-lià. *Priscialinismo*. *Priscilliani hæresis secta*.

PRISCIL-LIANISTAS. m. Heretges que s'al-saren en Espanya 'l sigle quart y eran rama dels maniqueus y gnóstichs. Foren condemnats en un concili de Zaragossa, etc. ab són cap Priscil-lià, home llech é ignorant. *Priscilianistas*, *priscilianos*. *Priscillianistæ*, arum.

PRISMA. m. geom. Cos terminat per dos basas planas, paralelas, iguals y semblants, y per tanta

paralelógramos quants costats tinga cada basa; si aquestas són triànguls se diu triangular; si pentà-gonos, pentagonal. *Prisma*. *Prisma*, tis. || dióp. Pessa de cristall en forma de prisma triangular pera 'ls experiments concernents á la naturalesa de la llum y dels colors. *Prisma*. *Vitreum prisma triangulare*.

PRISMÀTICH, CA. adj. Lo que té figura de prisma. *Prismático*. *Prismaticus*.

PRISTÍ Y PRISTINO, A. adj. Antich, primi-tiu, original. *Pristino*. *Pristinus*.

PRIVACIÓ. f. La obra de privar ó prohibir. *Privacion*. *Privatio*, nis. || Carència, falta de alguna cosa en un subjecte capás de tenirla. *Negacion*. *privacion*, *carencia*. *Privatio*, nis. || Falta, perdua. *Privacion*. *Viduitas*, atis, diminutio, nis. || L' acte de privar ó separar á algú de algun empleo ó pue-sto. *Privacion*. *Amotio*, *privacio*, nis. || met. La au-sència de lo que 's desitja. *Privacion*. *Orbatio*, nis.

LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT. ref. *Pondera* 'l desitj de las cosas que no podem alcansar, sent poch apreci de las que posehim. *La privacion es causa del appetito*. *Nitimur in vetitum semper*, cu-pimusque negata.

PRIVADA. f. NECESSÀRIA. 1.

PRIVADAMENT. adv. m. En particular com á persona privada. *Privadamente*, *particularmente*. *Privatim*.

PRIVADEJAR. v. a. *CONFAR*, *SECRETEJAR*, *PRIVAR*, *FERSE AMICS*.

PRIVANSA. f. Valiment ab lo príncep ó supe-rior. *Valimiento*, *privanza*, *valia*. *Apud principem gratia*.

PRIVAR. v. a. Llevar á algú lo que posseheix. *Privar*. *Orbo*, as. || Prohibir, vedar. *Privar*. *Veto*, as, prohibeo, es. || Traurer á algú de algun em-pleo. *Privar*. *Aliquem munere vel dignitate exue-re*. || Desfavorir, exclóurer á algú de la sua gràcia, amistat, etc. *Desfavorecer*. *Gratiam benevolentiam* etc. subtrahere. || Tenir valiment ab algun prin-cep. *Privar*, *tener privanza* ó *valimiento*. *Gratia* apud principem valere. || Llevar, suspendrer lo sentit ab algun cop, etc. *Privar del sentido*. *Pen-suum torporem inferre*. || v. r. Abstenirse volun-tàriament de alguna cosa de gust ó interés. *Abste-nerse*, *privarse*. *Abdico*, is.

AIXÓ NO PRIVA. exp. Denota que alguna cosa no impedeix que s'en fassa ó verifiqui altra. *Eso no quita*, *no impide*, *no estorba*. *Nihil obstat quominus*.

PRIVAT, DA. p. p. *Privado*. *Privatus*. || adj. Particular, propi dels particulars. *Privado*. *Privatus*. || m. Qui està sèns empleo públich. *Privado*. *Privatus* vir. || Lo que's fa en casa, á vista de pochs, lluny del públich. *Privado*. *Privatus*, um-bratilis. || Qui té valiment ab lo príncep ó superior. *Valido*, *privado*. *Principis gratia florens*.

TOT LD PRIVAT ES DESITJAT, Ó COSA PRIVADA ES DESITJADA. ref. LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT.

PRIVATIU, VA. adj. Lo que causa privació, la significa ó té virtut de privar. *Privativo*. *Privativus*. || Propi, particular. *Privativo*, *peculiar*, *propio*. *Proprius*, *peculiaris*. || pl. Una de las especies de contraris que ensenya la dialèctica. *Privativus*. *Privantia*, um.

DRET PRIVATIU. 'L que competeix a un sol ab exclusió de tots los demès. *Derecho*, *privativo*. Jus uni concessum cæteris exclusis.

PRIVATIVAMENT. adv. m. Singularment, ab exclusió dels demès. *Privativamente*. *Propriè*.

PRIVILEGI. m. Exempció, prerogativa, immunitat. *Privilegio*, *prerogativa*, *immunidad*, *fuero*, *libertad*, *regalia*. *Privilegium*, ii.

PRIVILEGI CONVENCIONAL. Lo que's dóna ab algun pacte ó condició. *Privilegio convencional*. *Conventionale privilegium*.

PRIVILEGI DEL CÁNON. Lo que gosan los eclesiàstichs. *Privilegio del cónon*. *Ecclesiastica immunitas*.

PRIVILEGI DEL FOR. Lo que gosan los eclesiàstichs pera sèr judicats en sos tribunals. *Privilegio del foro*. *Privilegium fori*.

PRIVILEGI FAVORABLE. 'L que afavoreix al privilegiat y no perjudica á ningú: com lo de menjar carn en la quaresma. *Privilegio favorable*. *Privilegium favorable*.

PRIVILEGI GRACIÓS. Lo que's concedeix per gràcia del superior sèns atèndrer als mèrits del privilegiat. *Privilegio gracioso*. *Privilegium gratiosum*.

PRIVILEGI LOCAL. Lo que's concedeix á un lloch determinat fora dels límits del qual no té valor. *Privilegio local*. *Privilegium locale*.

PRIVILEGI ODIÓS. Lo que es ab dany de tercer. *Privilegio odioso*. *Privilegium odiosum*.

PRIVILEGI PERSONAL. Lo que's concedeix á un subjecte, y no passa á sos successors. *Privilegio personal*. *Personale privilegium*.

PRIVILEGI REAL. Lo que pertany á las personas que gosan un càrrech ó estat, que encara que cesse en lo qu'il té, 's continua en lo successor. *Privilegio real*. *Regium*, *regale privilegium*.

PRIVILEGI REMUNERATORI. 'L que's concedeix en vista de mèrits. *Privilegio remuneratorio*. *Remuneratorium*, *antidotale privilegium*.

PRIVILEGIAR. v. a. Exceptuar de algun càrrech, concedir privilegi. *Privilegiar*. *Alicui immunitatem dare*.

PRIVILEGIAT, DA. p. p. *Privilegiado*. *Privilegio donatus*. || adj. Exempt, franch. *Privilegiado*. *Privilegiarius*.

PRIVILEGIATIU, VA. adj. Lo que enclou en sí algun privilegi ó exempció. *Privilegiativo*. *Privilegium continens*.

PRIVILETGE. m. PRIVILEGI.

PRO. m. FAVOR. ant. PROFIT.

EN PRO Y EN CONTRA. m. adv. A favor y en contrari. *En pro y en contra*. *Pro aliquo et in aliquem*.

LO PRO Y 'L CONTRA. loc. La part favorable y la

contrària. *El pro y el contra*. *Pro et contra*.

PROA. f. La part de davant de la nau que va rompent la aygua. *Proa*. *Prora*, æ.

PROA EN TERRA. fr. ant. náut. *Cable en tierra*. *Anchoralia mittere*.

PROAVI. m. BESAVI.

PROAVONCLE. m. Oncle paternal. *Hermano de la bisabuela*. *Proavunculus*, i.

PROBA. f. Argument, rahó, document pera confirmar alguna cosa. *Prueba*. *Argumentum*, i. || Indici, senyal, mostra, experiència. *Prueba*. *Indicium*, ii. || Ensaig, experiment, tentativa, exàmen de alguna cosa. *Prueba*, *ensayo*, *exámen*, *testimonio*, *probacion*, *justificacion*. *Experimentum*, *periculum*, i, *probatio*, nis. || for. Justificació del dret de una de las parts. *Prueba*. *Probatio*, nis. || arit. Comprobació de un compte. *Prueba*. *Rationis*, *comprobatio*. || Entre estampers la primera plana que's tira, y en que s'apunten y correfeixen las erradas. *Prueba*, *muestra*, *toque*. *Primum folii typis mandati specimen*, *periculum*. || Instrument de cirurgia. *ALGÀLIA*. 2. || TAST, MOSTRA. || met. L'art, sagacitat ó indústria pera averiguar alguna cosa. *Prueba*. *Probatio*, nis. || pl. Averiguacions del llinatge ó noblesa de algú. *Pruebas*, *probanzas*, *informaciones*. *Secretæ inquisitiones*.

A PROBA. m. adv. ab que s'assegura alguna cosa. *A prueba*. *Ad experimentum*.

A TOTA PROBA. adv. Expressa la consistència ó fermesa de alguna cosa. *De prueba*. *Ad periculum*.

FÉR PROBA. fr. *PROBAR*. 3.

HABERNE FÉT LA PROBA. fr. Haverho tocat per la experiència. *Haber hecho la prueba*. *Periculo probavisse*.

SEGONA PROBA. Entre estampers proba nova sobre la que ja s'ha donat. *Contraprueba*, *reprueba*. *Alterum exemplar typis impressum*.

PROBABILISME. m. La sentència dels que en matèries morals diuen que's pòt seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilismo*. *Probabilismus*, i.

PROBABILÍSSIM, A. adj. sup. *Probabilissimo*. *Valdè probabilis*.

PROBABILISTA. m. Qui es de parer que's pòt seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilista*. *Probabilismisector*.

PROBABILITAT. f. Verissimilitut, fonament ó rahó fundada. *Probabilidad*. *Probabilitas*, atis.

PROBABLE. adj. Verissimil, fundat en rahó prudent. *Probable*. *Verisimilis*, *probabilis*. || Lo que's pòt probar. *Probable*. *Probabilis*.

PROBABLEMENT. adv. m. Ab verissimilitut ó apariència fundada de veritat. *Probablemente*. *Probabiliter*.

PROBACIÓ. f. Aprobació, abono, proba, l'acte de probar. *Probacion*. *Probatio*, nis. || Inquisició de alguna cosa, informacion. *Probacion*, *prueba*. *Probatio*, *inquisitio*, nis. || En los ordes regulars l' exàmen ó proba de la vocació dels novicis

abans de professor. *Probacion*. *Probatio*, nis.

PROBADOR, A. m. y f. Qui proba ó tasta alguna cosa. *Probador*. *Probator*, gustator, is.

PROBANSÀ. f. *PROBA*. || Averiguació jurídica. *Probanza*, *prueba*. Ex testibus *probatio*, inquisitio.

PROBAR. v. a. Examinar, experimentar la qualitat de alguna cosa. *Probar*. *Probo*, tento, as.

|| Examinar si una cosa està ajustada á la mida y proporció de altra, com : *PROBAR* un vestit. *Examinar*, *probar*, *ensayar*, *plantar*. *Comprobo*, as. || Justificar, manifestar, fèr patentia la veritat de alguna cosa. *Probar*. *Probo*, approbo, as. || Intentar, comensar una cosa pera conèixer si podrà prosseguir-se. *Probar la mano*, *intentar*. *Tento*, verso, as.

|| v. n. Sér ó no á propòsit, fèr ó no una cosa al efecte que's necessita. *Probar*. *Convenio*, is. || Taster. *Catar*, *probar*, *gustar*. *Libo*, *delibo*, as. || Regonèixer, sentir los efectes de alguna cosa. *Probar*. *Agnosco*, is. || Arrelar y donar fruyt las plantas, procrear los animals. *Probar*. *Prævalesco*, is.

PROBAT, DA. p. p. *Probado*. *Probatus*.

PROBATORI, A. adj. Lo que es propi pera probar. *Probatorio*. *Probatorius*.

PROBATURA. f. *PROBA*, *ENSAIG*.

PROBITAT. f. *Integritat*, bondat, enteresa. *Probidat*. *Probitas*, integritas, ingenuitas, atis.

PROBLEMA. m. *Proposició*, qüestió, dubte que's pòt defensar negativa y afirmativament. *Problema*. *Thesis*, is, problema, tis. || mat. La proposita que's fá de investigar alguna veritat desconeguda. *Problema*. *Problema*, tis.

PROBLEMA INDETERMINAT LOCAL. álg. Lo que admet molts resolucions. *Problema indeterminado*. *Indeterminatum problema*.

PROBLEMA TEOREMÀTICH. *TEOREMA*.

PROBLEMÀTICAMENT. adv. m. Ab rahons per una y altra part. *Problemàticamente*. *Problematicè*.

PROBLEMÀTICH, CA. adj. Dubtós, incert, y que's pòt disputar. *Problemàtico*. *Problematicus*.

PROCÀS. adj. Desvergonyit. *Procaz*. *Procax*.

PROCEHIMENT. m. Lo modo de procehir y portarse. *Procedimiento*. *Processio*, nis. || Las acciones, operacions ó modo de portarse de algú. / *rocedimientos*. *Opera*, um, acta, orum. || m. Série de operacions que's deuben fèr pera obtenir un producte químic ó farmacèutich. *Procedimiento*. *Operationum series*.

PROCEHIR. v. n. Originarse, derivarse, provenir. *Proceder*. *Procedo*, is, orior, iris. || Aportarse, governarse, obrar bè ó mal. *Proceder*. *Ago*, is. || Proseguir, passar avant alguna cosa, posarla en execució. *Proceder*. *Prosequor*, eris. || Anar, proseguir, considerarse algunas cosas ab aquest ó aquell ordo. *Proceder*. *Procedo*, is. || Venir per generació. *Proceder*. *Originem ducere*. || Parlant del misteri; de la Santíssima Trinitat produhir lo Pare al Fill, engendrarlo com són enteniment, del qual proceheix y amantse 'l Pare y 'l Fill produhir l' Esperit

Sant que proceheix dels dos. *Proceder*. *Procedo*, is. || for. Fèr procés contra algú. *Proceder*. *Quæstionem instituire*.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. Seguir una série de cosas que no té fi. *Proceder en infinito*. In infinitum *procedere*.

PROCEHIT, DA. p. p. *Procedido*. *Genitus*.

PROCELEUSMÀTICH. m. Peu de vers llatí que consta de quatre síl·labas brens. *Proceleusmatico*. *Proceleusmaticus*.

PROCÉS. m. Progrés. *Proceso*. *Processus*, us. || Demanda, instància, l' agregat de autos y demès escrits de una causa. *Proceso*. *Judicialia acta*.

PROCÉS DE REGALIA. *PROSCRIPCIÓ*.

PROCÉS INFINIT. L' acte de seguir una série de cosas que no té fi. *Proceso en infinito*. In infinitum *processus*.

PROCÉS VERBAL. *VERBAL*.

UNIR UN PROCÉS Á ALTRE. fr. for. Se diu dels autos que's juntan á altres per lo que poden conduhir á la determinació. *Acumular*. *Adjungo*, is.

PROCESSAL. adj. Lo que toca ó pertany al procés. *Procesal*. Ad acta *judicialia pertinens*.

PROCESSAMENT. m. *PROSCRIPCIÓ*.

PROCESSAR. v. a. Formar procés criminal contra algú. *Procesar*. *Actionem judicialem intendere*.

PROCESSAR EN REGALIA. f. *DESCRIDA*.

PROCESSAT, DA. p. p. *Procesado*. *Characterum forma in actis judicialibus usurpari solita*. || *REO*.

PROCESSAT DE REGALIA. *DESCRIDA*. 2.

PROCESSION. f. La acció de procehir. *Procesion*. *Derivatio*, nis, ortus, us. || La acció ab que 'l Pare etern produheix al Verb diví, y la acció ab que aquestas dos personas divinas produheixen al Esperit sant. *Procesion*. *processio*, nis.

PROCESSÓ. f. ant. *PROFESSÓ*.

PROCIÓ. m. astron. Estrella molt notable de primera magnitud segons alguns autors, y segons altres de segona, en lo pit de la canícula menor. *Procion*. *Procion*, is.

PROCLAMA. f. Notificació pública. *Proclama*. *Edictum*, i. || *PUBLICATA*.

PROCLAMACIÓ. f. La crida ó publicació de algun decret, bando ó lley. *Proclamacion*. *Promulgatio*, nis.

PROCLAMADOR, A. m. y f. Qui proclama. *Proclamador*. *Præco*, nis.

PROCLAMAR. v. a. Publicar, anunciar al públich en alta veu. *Proclamar*. *Proclamo*, promulgo, as. || Aclamar. *Proclamar*. *Acclamo*, as.

PROCLAMAT, DA. p. p. *Proclamado*. *Acclamatus*, *proclamatus*.

PROCÓNSOL Ó PROCÓNSUL. m. Magistrat romà, governador de província ó general extraordinari de un exercit ab jurisdicció é insignias consulars. *Procónsul*. *Proconsul*, is.

PROCONSULAR. adj. Pertanyent al procónsul. *Proconsular*. *Proconsularis*.

PROCONSULAT. m. Dignitat y càrrech del procónsul. *Proconsulado*. *Proconsulatus*, us. || Lo temps que algú gosava dita dignitat. *Proconsulado*. *Proconsulatus*, us.

PROCREACIÓ. f. Generació, propagació de alguna espècie. *Procreacion*. *Creatio*, *procreatio*, nis.

PROCREADOR. A. m. y f. Qui procrea ó engendra. *Procreador*, *procreante*. *Procreator*, is.

PROCREAR. v. a. Engendrar, multiplicar alguna espècie. *Engendrar*, *procrear*, *propagar*. *Patro*, as.

PROCREAT, DA. p. p. *Procreado*. *Procreatus*.

PROCURA. f. y

PROCURACIÓ. f. ant. Poder donat per escrit à algú pera governar los negocis de altre. *Procura*, *procuracion*, *poder*. *Delegatio*, nis. || Lo cuydado y diligència ab que's tracta algun negoci. *Procuracion*. *Procuratio*, nis. || Càrrech ú ofici de procurador. *Procuraduría*. *Procuratio*, nis. || Oficina, despaig del procurador. *Procuraduría*. *Procuratoris officina*.

PROCURADOR. m. Agent, qui sol·licita y procura 'ls negocis de altre. *Procurador*, *poderhabiente*, *apoderado*. *Procurator*, is. || FACTOR. 1. || La persona que en las comunitats té à sòn càrrech las dependències econòmiques. *Procurador*. *Procurator*, is.

PROCURADOR DE CORTS. Qualsevol dels que ab sos poders respectius componen lo cos representatiu de una nació ó regne. *Procurador de córtes*. *Comitiales procurator*.

PROCURADOR DE PLETS. Qui per ofici sol·licita en justícia 'ls negocis de altre. *Procurador*. *Postulator*, is.

PROCURADOR DE POBRES. Manifestar. *Procurador de pobres*. Alienis negotiis se immiscens. || Ó DE OFICI. 'L qui té 'l càrrech de defensarlos gratuïtament. *Procurador de pobres ó de oficio*. *Procurator ofitii*.

PROCURADOR EN PRESENCIA DEL PRINCIPAL. Qui sab penetrar y discernir la naturalesa y propietats de las cosas. *Concedor*. *Cognitor*, is.

PROCURADOR FEUDAL. Oficial reyal al qual tocavan las capbreuacions y demès cosas annexas. *Procurador feudal*. *Feudalis procurator*.

PROCURADOR FISCAL. FISCAL.

PROCURADOR GENERAL. SÍNDICH PROCURADOR.

SER PROCURADOR DE POBRES. fr. S' aplica als qui's fican en lo que no'ls importa. *Meterse en la renta del excusado*. Iis aliquem immisceri, quæ se non attingunt.

PROCURANT. p. a. Qui procura ó sol·licita. *Procurante*. *Curans*, tis.

PROCURAR. v. a. Sol·licitar, cuydar y fér las diligències pera conseguir lo que's desitja. *Intentar*, *procurar*, *pretender*. *Curo*, *procur*, as. || Exercir l' ofici de procurador. *Procurar*. *Procuratorem gerere*.

PROCURAT, DA. p. p. *Procurado*. *Procuratus*.

PRÓDICH, GA. adj. Malgastador, qui fá gastos excessius. *Pródigo*, *malbaratador*, *maniroto*, *derrochador*, *lujoso*. *Largus*, *asotus*, *prodigus*. || Qui dona ab excés, massa lliberal. *Pródigo*. *Benignus*, *munificus*. || Qui desprecia generosament la vida ó altra cosa estimable. *Pródigo*. *Prodigus*.

PRODICIÓ. f. ant. Trahició. *Prodicion*, *alevostia*, *traicion*. *Proditio*, nis.

PRODIGALITAT. f. Profusió, gasto excessiu. *Prodigalidad*, *lujo*. *Asotia*, *prodigientia*, æ.

PRÓDIGAMENT. adv. m. Ab excés y prodigalitat. *Pródigamente*. *Prodigè*. || Ab abundància. *Pródigamente*. *Prodigè*.

PRÓDIGAR. v. a. Malgastar, dissipar, desperdiciar. *Prodigar*, *derrochar*, *malbaratar*. *Effusè expendere*.

PRODIGAT, DA. p. p. *Prodigado*. *Effusè expensus*.

PRODIGI. m. Maravella, succés extrany que excedeix los límits regulars de la naturalesa. *Prodigio*, *maravilla*. *Signum*, i, *prodigium*, ii. || Miracle. *Prodigio*. *Prodigium*, ii, *miraculum*, i. || Cosa especial, rara y primorosa en sa línea. *Prodigio*. *Miraculus*, i. || MÓNSTRUO.

PRODIGIOS, A. adj. Maravellós, portentós. *Prodigioso*, *milagroso*. *Prodigiosus*. || Raro, primorós, exquisit. *Prodigioso*. *Mirus*, *elegans*.

PRODIGIOSAMENT. adv. m. De un modo extraordinari y maravellós. *Prodigiosamente*. *Prodigialè prodigiosè*. || Primorosament, de habilitat singular. *Prodigiosamente*. *Apprimè*, valdè *eleganter*.

PRODIGIOSITAT. f. Maravella, qualitat que fá prodigiosa alguna cosa. *Prodigiosidad*. *Miraculum*, i.

PRODUCCIÓ. f. La acció y efecte de produhir. *Produccion*, *parto*. *Creatio*, *productio*, nis. || FETO, PART, FRUIT. || Exhibició de alguna cosa, com: producció de testimonis, papers, etc. *Exhibicion*. *Editio*, *prolatio*, nis. || PROLONGACIÓ.

PRODUCTA. f. ant. PRODUCTO.

PRODUCTIU, VA. adj. Lo que té virtut de produhir. *Productivo*, *rentoso*, *mollar*. *Producendi virtute pollens*.

PRODUCTO. m. Lo caudal ó ganància que's trau de alguna cosa. *Producto*, *renta*, *rendicion*. *Reditus*, us. || m. Tot resultat que s' obté sent una operació química ó farmacèutica. *Producto*. *Productus*, *affectus*, us.

PRODUHIBILITAT. f. fil. La capacitat de alguna cosa pera sér produhida. *Producibilidad*. *Producendi possibilitas*.

PRODUHIBLE. adj. fil. Lo que's pót produhir. *Producible*. *Producibilis*.

PRODUHIDOR, A. m. y f. Qui produheix. *Producidor*. *Creator*, *productor*. is.

PRODUHIR. v. a. Traurer de sí ab activitat ó acció vital alguna cosa. *Produrir*. *Produco*, is. || Engendrar, criar. *Criar*, *engendrar*, *parir*, *llevar*, *ocasionar*. *Creo*, *procreo*, as. || for. Al·legar. *Pro*.

ducir. Exhibeo, es, profero, ers. || met. Donar, com: Barcelona *PRODUHEIX* grans talents. *Producir*. Gigno, produco, is. || *rér*, *COMPÓNDRE*. || arit. *SUMAR*. || *Redituar*, causar guany alguna cosa. *Redituar*, *producir*, *rendir*, *dar*, *valer*. Proventum parare. || *INDUHIR*.

PRODUHIRSE. v. r. Explicarse, fèrse entèndrer. *Producirse*. Dico, expono, is.

PRODUHIT, DA. p. p. *Producido*. Productus. || adj. *ENGENDRAT*, *CONCEBUT*.

PROEJAR. v. n. ant. Remar contra la corrent del aygua ó la forsa dels vents que embesteixen la nau per la proa. *Proejar*. Aquæ currentis, ventorum vi remis obniti.

PROEMI. m. Exordi, prólech que's posa al principi de un llibre. *Proémio*, *prefacio*, *prefacion*. Proœmium, exordium, ii.

PROEMIAL. adj. Lo que toca ó pertany al proémi. *Proemial*. Ad proœmium pertinens.

PROEMIAE. v. n. Comensar á parlar. *Hacer el exordio ó proémio de un discurso*. Exordio, iris, proœmior, aris.

PROER. m. ant. Mariner que treballa en la proa. *Proel*. Nauta proræ adstans.

PROESA. f. Valentia, acció valerosa. *Hazaña*, *proeza*. Egregium facinus.

PROFÀ, NA. adj. Lo que no es sagrat ni serveix pera'ls seus usos. *Profano*. Profanus. || Irreligiós, imoderat, llibertí. *Profano*. Irreligiosus, profanus; parcus Dei cultor. || *PÍCARO*.

PROFANACIÓ. f. L'acte y efecte de profanar. *Profanacion*, *profanidad*, *profanamiento*, *violacion*. Violatio, profanatio, nis. || La que's fá ab certas cerimónias ab autoritat, y que no suposa crim, com la de una iglésia. *Profanacion*. Exauguratio, nis.

PROFANADOR, A. m. y f. Sacrilech, qui profána. *Violador*, *profanador*. Violator, profanator, is. || Lo de una iglesia ab autoritat y sense crim. *Profanador*. Exaugurator, is.

PROFANAMENT. adv. m. Ab grave excés y fausto en lo públich, ó ab profanitat. *Profanamente*. Profanè.

PROFANAR. v. a. Fèr profà lo sagrat. *Violar*, *profanar*, *contaminar*, *manchar*. Profano, exauro, as. || Convertir en us comú un lloch sagrat. *Profanar*. Profano, as. || Fèr malbé, deslluhir, tractar malament, deshonrar alguna cosa. *Profanar*. Fædo, as. || *ABANDONAR*, *DIR FÀSTICES*.

PROFANAT, DA. p. p. *Profanado*. Profanatus.

PROFANTAT. f. Excés en lo fausto. *Profanidad*. Laxus, us. || *PROFANACIÓ*.

PROFANO, A. adj. *PROFÀ*. || *INEXPERIMENTAT*.

PROFECIÓ. f. Astrologia judiciària, cert càlcul il·lusori dels astròlechs. *Profeccion*. Profectio, nis.

PROFECIA. f. Pressagi, predicció. *Profecta*. Prophetia, æ, vaticinium, ii. || Do sobrenatural ab

que per inspiració divina 's coneixen las cosas futuras. *Profecta*. Prophetia, æ; propheticum donum. || met. Pronóstich, judici ó conjectura que's fórma de una cosa pels senyals antecedents que s' han vist en ella. *Profecta*. Prognosticum, i.

PROFECIA RELIGIOSA. *PROFESSIÓ*. 2.

PROFECTICI, A. adj. Terme del dret canònic: se diu del caudal adquirít pels ecclesiàstichs per rahó de sos beneficis. *Profecticio*. Profectitius.

PROFERIDOR, A. m. y f. Qui profereix. *Proferente*. Proferens, tis.

PROFERIMENT. m. L'acte de proferir ó pronunciar. *Prolacion*. Prolatio, nis. || ant. *PERFERTA*.

PROFERIR. v. a. Pronunciar, dir alguna paraula. *Proferir*. Profero, ers, pronuntio, as. || ant. *PERFERIR*.

PROFERIT, DA. p. p. *Proferido*. Prolatus.

PROFÉRRE. v. a. ant. *PERFERIR*.

PERFERTA. f. ant. *PERFERTA*.

PROFES, SA. adj. S' aplica al subjecte que ha professat. *Profeso*. Professus. || *PRÁCTICH*, *INTEL·LIGENT*, *EXPERIMENTAT*.

PROFESSAR. v. a. Exercir, ensenyar en públich algun art ó facultat. *Profesar*. Profiteor, eris, exerceo, es. || Exercir alguna cosa ab inclinació voluntària y continuació ab ella, com: *PROFESSAR* amistat. *Profesar*. Exerceo, es, profiteor, eris. || Obligarse per tota la vida en alguna religió, fent solemnement los vots de pobresa, obediència y castedat. *Profesar*. Professionem emittere. || *Confessar*, regonéixer, seguir una doctrina, religió, etc. *Profesar*. Fateor, eris.

PROFESSAT, DA. p. p. *Profesado*. Professus.

PROFESSIA. f. *PROFESSIÓ*. 2.

PROFESSIÓ. f. Ofici, destino, carrera, moda de vida de cada hu. *Profesion*. Professio, nis; vite institutum. || L'acte y efecte de professar alguna religió. *Profesion*. Monachica professio. || *Protestació*, confessió pública de alguna cosa, com de la fé. *Profesion*. Professio, nis. || Costum ó continuació voluntària de alguna cosa. *Profesion*. Exercitium, ii.

PROFESSÓ. f. Acte religiós que consisteix en anar ab orde de una part á altra molts personas seculars y ecclesiàsticas, portant alguna imatge ó reitquia. *Procesion*. Processio, nis. || met. fam. Agregat de algunas cosas que van las unas detrás de otras. *Procesion*. Continuata series.

EN PROFESSÓ. m. adv. En forma de professó. *Procesionalmente*. Supplicantium ritu; solemnibus pompæ instar.

REPICAR Y ANAR Á LA PROFESSÓ NO PÓT SÉR. REUANA Y BUFAR NO PÓT SÉR.

PROFESSIONAL. adj. Pertanyent á lo que s'ordena en forma de professó. *Procesional*. Ad solemnem pompam pertinens.

PROFESSIONARI. m. Llibre de lo que's canta en las professons. *Procesionario*. Processionarius liber.

PROFESSOR. m. Mestre, doctor que ensenya públicament. *Profesor.* Professor, is.

PROFETA. f. Qui posseïx lo do de profecia. *Vaticinador, profeta, profetizador, prœago.* Propheeta, æ, vates, is. || Endevinayre; qui per alguns senyals conjectura ó anuncia 'l fi que tindrà alguna cosa. *Profeta.* Vaticinator, conjectator, is. || Entre 'ls filisteus se donava aquest nom als sacerdots y als que sacrificavan. *Profeta.* Propheta, æ.

PROFETAL. adj. PROFÉTICH.

PROFETAL. v. ant. PROFÉTISAR.

PROFETICAL. adj. ant. PROFÉTICH.

PROFÉTICAMENT. adv. m. Ab esperit profétich, á modo de profeta. *Proféticamente.* Propheticè.

PROFÉTICH, CA. adj. Lo que pertany als profetas y profecias. *Profético, profetal.* Propheticus.

PROFETISA. f. La dona que té esperit de profecia. *Profetisa.* Vates, is.

PROFÉTISAR. v. a. Predir, anunciar las cosas futuras. *Profetizar, profetar.* Propheto, prophetizo, as. || Conjecturar, fèr judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as. || Conjecturar, fèr judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as.

PROFETISAT, DA. p. p. *Profetizado.* Prophetatus.

PROFIRENT. p. a. PROFERIDOR.

PROFIT. m. Utilitat, benefici, ganància. *Provecho.* Usura, æ. || Progrés en las ciéncias, arts ó virtuts. *Aprovechamiento, provecho, adelantamiento.* Prograssus, profectus, na. || Utilitats ademés del salari. *Emolumentos, provechos.* Emolumenta, orum.

BON PROFIT. Salutació ó cortesia ab que's desitja que'l menjar ó béurer fassa profit. *Buen provecho, buen pro.* Prosit.

BON PROFIT LI PASSA. loc. Denota que no's fa gran cas ó que no s' enveja lo que altre logra. *Buen provecho le haga, con su pan se lo coma.* Prosit.

FÈR PROFIT. fr. *Hacer provecho.* Prodesse.

NO CAL DIR MAL PROFIT LI PASSA. ref. Denota que algú té ben guanyat lo que disfruta. *No comer el pan de valde.* Panem otiosum non comedere.

POCH PROFIT AJÚDA, Y POCH MAL DANTA, Y PER UN PUNT PERDÉ L' ABAT LA MULA. ref. denota que no's déu despreciar una cosa per petita que sia. *Por un clavo se perdió una herradura, por una herradura un caballo, por un caballo un caballero.* Etiam unus capillus.

SENSE PROFIT. m. adv. *Sin provecho, perdidamente.* Frustrà.

SÉR DE PROFIT. fr. Sér útil ó á propòsit alguna cosa pera lo que's desitja ó intenta. *Ser de provecho.* Prodesse.

TANT PROFIT LI PASSA COM LOS PERDIGONS Á LAS GUATLLAS. ref. Denota 'l desitj de venjança y dany grave contra algú. *À las que sabes muera, y sabia.*

hacer saetas. Ol percas diri, quas scis formare sagittis.

Et benè sic damni sæpe magister eas.

TRÀURER PROFIT. fr. Donar utilitat, ganància. *Utilizar.* Utilitatem afferre.

PROFITABLE. adj. PROFITÓS.

PROFITAB. v. a. APROFITAR.

PROFITÓS, A. adj. Util, que dona profit. *Provechoso, proficuo, beneficioso, útil, saludable, interesante, cómodo.* Utilis.

PROFITOSAMENT. adv. m. p. n. Ab profit. *Provechosamente.* Utiliter.

PROFITOSÍSSIM. A. adj. sup. *Provechosísimo.* Valdè proficuus.

PROFLUÈNCIA. f. AFLUÈNCIA.

PRÓFUGO, A. adj. Fugitiu. *Fugitivo, prófugo.* Profugus.

PROFUNDAMENT. adv. m. Ab profunditat, de un modo profundo. *Profundamente.* Profundè, altè. || met. Intimament, del fondo del cor, ab agudeza. *Profundamente.* Altè.

PROFUNDISAR. v. a. Enfondir, fèr fonda alguna cosa. *Profundizar, profundar, ahondar.* Altius cavere, fodere. || met. Discórrer, examinar á fondo, penetrar. *Profundizar, profundar.* Altè penetrare. || v. n. Entrar, penetrar molt endins. *Profundizar, profundar.* Penetro, as.

PROFUNDISAT, DA. p. p. *Profundizado.* Penetratus.

PROFUNDÍSSIM, A. adj. sup. *Profundissimo.* Altissimus, profundissimus.

PROFUNDÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Profundissimamente.* Altissimè.

PROFUNDITAT. f. Altura, extensió de qualsevol cosa de sa superfície fins al fondo. *Abismo, profundidad, sima.* Altitudo, inis, profunditas, atis. || met. En las cosas morales, excel·lència, sublimitat, impenetrabilitat. *Profundidad.* Profunditas, sublimitas, atis. || Fondària, fondo. *Profundidad.* Profunditas, atis.

PROFUNDO, A. adj. Mòlt fondo. *Alto, profundo, hondo, infmo.* Altus, profundus. || Denota la dimensió de un cos desde la superfície fins al fondo. *Profundo.* Altus, profundus. || Se diu també de lo que es llarch y extès, com: un bosch *profundo.* *Profundo.* Latus. || Intens, com: *profundo* silenci. *Profundo.* Altus, profundus. || Gran, particular, com: erudió, humilitat *profunda,* etc. *Profundo.* Vastus, profundus. || m. PROFUNDITAT, FONDO. || Qui penetra molt, ó es molt sabi. *Profundo.* Profundus, i.

ESTAR PROFUNDO. fr. met. Estar pensatiu, trist, capçat. *Estar murrio, meditando.* Melancolicum, mœstum esse.

PROFÚS, A. adj. Abundant, copios, excessiu en lo gasto. *Profuso.* Profusus.

PROFUSAMENT. adv. m. Abundantment, copiosament. *Profusamente.* Profusè. || Ab prodigalitat, ab luxo. *Profusamente.* Nequiter. || Ab excès, sèns moderació. *Profusamente.* Effusè.

PROFUSIÓ. f. Dispensa, gasto excessiu. *Dispendio, profusion, prodigalidad.* Profusio, nis. || Prodigalitat, luxu. *Lujo, profusion.* Nequitia, æ, nequities, ei. || f. Derramament de sanch per una causa externa, com contusió, ferida, etc. *Profusion, derrame de sangre.* Sanguinis profusio.

PROGÉNIE. f. Generació, rassa, casta, prosàpia. *Progenie, progenitura.* Soboles, is, progenies, ei.

PROGENITOR, A. m. y f. Ascendent. *Progenitor.* Major, is. || pl. y

PROGENITÓS. m. pl. ant. Antepassats. *Mayores, progenitores, antepasados, abuelos, ascendentes.* Majores, um.

PROGENITURA. f. PROGÉNIE.

PROGIMNASMA. m. Principi, ensaig de algun exercici ó acció. *Progimnasma. Præexercitamentum,* i.

PROGRAMA. m. La dicció ó lletres que's donan pera formar una anagrama. *Programa.* Programma, atis. || Lo paper de convit pera alguna arenga, exàmen, etc. *Programa.* Programma, atis. || Lo lema que's dona pera un discurs, dissenyo, quadro, etc. *Programa, Programma,* tis.

PROGRÉS. m. Adelantament, increment, augment. *Progreso, progresion, mejoría, medra, progreso.* Progressus, us. || progressió.

PROGRESSAR. v. a. Fèr progressos. *Medrar, progresar, mejorar; hacer progresos.* Multum proficere.

PROGRESSIÓ. f. Progrés, adelantament. *Progresion, progreso.* Progressio, nis. || La acció de passar endavant ó prosseguir alguna cosa. *Progresion.* Incessus, us, progressio, nis. || ret. Alternada reproducció de unas mateixas paraulas en diferents periodos seguits. *Progresion.* Progressio, nis. || arit. Série de termes que's van diferenciant per una mateixa quantitat, com: 2, 4, 6, 8. *Progresion.* Progressio, nis.

PROGRESSIÓ ASCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua addició ó multiplicació de una mateixa quantitat, com: 3, 6, 9, 12, ó 3, 9, 27, 81. *Progresion ascendente.* Ascendens progressio.

PROGRESSIÓ DESCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua subtracció ó partició de una mateixa quantitat, com 12, 9, 6, 3, ó 81, 28, 9, 3 *Progresion descendente.* Descendens progressio.

PROGRESSIU, VA. adj. Lo que vá ó camina endavant. *Progresivo.* Progressivus, progrediens.

PROGRESSIVAMENT. f. adv. m. Ab progressió *Progresivamente.* Gradatim.

PROHIBICIÓ. f. L' acte de prohibir. *Veda, prohibicion, vedamiento.* Vetitum, i. || Sistema de economia política que té per sonament lo prohibir la entrada dels similars estrangers y la sortida de primeras matèries, etc. *Prohibicion.* Prohibitio, nis.

PROHIBICIONISTA. adj. Qui en economia política segueix lo sistema prohibitiu. *Prohibicionista.* Prohibitorius sistema sector.

PROHIBIDOR, A. m. y f. Qui prohibeix. *Prohibidor.* Prohibitor, is.

PROHIBIR. v. a. Impedir, vedar, destorbar. *Vedar, prohibir, negar, quitar.* Prohibeo, es.

PROHIBIT, DA. p. p. Prohibido. Prohibitus. || com. Alló ab lo qual no's pòt comerciejar. *Incomerciable.* Prohibitus; commercio negatus.

PROHIBITIU, VA Y PROHIBITORI, A. adj. Lo que prohibeix. *Prohibitivo, prohibitorio.* Prohibitorius.

PROHISME. m. ant. PARENT, PRÓXIM. 3.

PROHITJA. f. ant. FRUITJA.

PROHOM. m. Principal de un gremi. *Prohombre.* Artificum cœtus præses. || *Prohombre, hombre bueno, de pro, principal.* Probus, honestus, præcipuus homo. || ant. Prou. *Probo.* Probus, i.

PROHOMENIA. f. ant. PROMENIA.

PROIS. m. ant. náut. La gúmera ab que s' assegura la embarcació. *Prois, proiza.* Rudens, tis.

PROÍSME. m. y adj. PRÓXIM. 1. 3.

PROJECTAR. v. a. Idear, maquinari. *Proyectar.* Destino, as.

PROJECTAT, DA. p. p. *Proyectado.* Excogitatus.

PROJECTE. m. Idea, disposició, disegni. *Proyecto.* Consilium, ii.

PROJECTISTA. m. Qui facilita ó discorre projectes. *Projectista, maquinador.* Consilii, instituti excogitator.

PROL. m. ant. PROLE.

PROLACIÓ. f. ant. PROFERIMENT.

PROLE. f. Família, descendència, rassa, fills. *Prole.* Proles, is.

PRÓLECH Y PROLEGÓMENO. m. Prefaci, introducció de un llibre. *Prólogo, prolegómeno, prómio, prefacion.* Prologus, i, prolegomena, orum. || met. Tot lo que serveix de principi ó exordi pera comensar alguna cosa. *Prólogo.* Exordium, ii, prolusio, nis.

PROLEGUISTA. m. Escriptor de prólech. *Prologuista.* Prologorum scriptor.

PROLÉPSIS. f. ret. Figura en que l' orador se proposa las obyecciones que se li podian fèr, y las desfà. *Prolepsis, ocupacion.* Prolepsis, is.

PROLETARI, A. adj. Qui no té bens alguns, y no es comprés en las llistas vehinals del poble que habita sinó per sa persona y família. *Proletario.* Proletarius.

PROLÍFICH, CA. adj. Lo que té propietat de engendrar. *Prolífico.* Prolificus.

PROLIX, A. adj. ant. PROLIXO.

PROLIXAMENT. adv. m. Llargament, ab difusió. *Prolijamente.* Diffusè.

PROLIXITAT. f. Difusió, vici de la oració quant se parla més de lo necessari. *Prolijidad.* Prolixitas atis. || Impertinència, pesadés. *Prolijidad.*

PROLIXO, A. adj. Llarch, difús, *Prolijo*. Prolixus. || Impertinent, pesat. *Prolijo*. Morosus.

PROLONGA. f. art. Corda que's lliga al jech delanter de la curenya pera vèncer algun mal pas. *Prolonga*. Funis, is.

PROLONGACIÓ. f. Allarch, retard, augment de la duració de alguna cosa. *Prolongacion*, *prolongamien* o. Mera, æ, dilatio, nis. || mús. La acció de allargar una sílaba que de sa naturalesa es breu. *Prolongacion*. Productio, nis.

PROLONGADAMENT. adv. m. Dila'adament, ab extensió ó llarga duració. *Prolongadamente*. Diutius.

PROLONGADOR. A. m. y f. Qui prolonga ó dilata. *Prolongador*. Dilator, is.

PROLONGAMENT. m. ant. PROLONGACIÓ.

PROLONGAR. v. a. Allargar, retardar, diferrir. *Prolongar*. Prolongo, as.

PROLONGAT, DA. p. p. *Prolongado*. Prolongatus. || Lo que es més llarch que ample. *Oblongo*, *prolongado*. Oblongus.

PROLOQUI. m. Proposició completa, máxima, sentència, axioma, principi. *Proloquio*. Proloquium, ii.

PROLUSIÓ. f. Preludi, discurs ó tractat que dóna senyals de lo que ha de sèr la funció principal. *Prelusion*, *prolusion*. Prolusio, nis.

PROM. m. PROMOM.

PROMEDIAR. v. n. Interposarse pera ajustar alguna dependència. *Promediar*. Se interponere.

PROMEN. m. ant. PROMOM.

PROMENCIONAT, DA. adj. Alló de que ántes s' ha fèt menció. *Sobredicho*. Supradictus.

PROMENIA. f. ant. Probitat. *Probidad*, *bombria de bien*. Probitas, atis. || ant. Junta de homes bons. *Junta de hombres buenos*, *principales*. Proborum hominum cœtus.

PROMÉS, A. p. p. de prométrer. *Prometido*. Promissus. || m. Qui ha donat paraula de casament. *Prometido esposo*. Speratus, sponsus, i.

FALTAR Ó NO ESTAR Á LO PROMÉS. fr. No cumplirho. *No cumplir*, *faltar á la promesa*. Fidem vel promissum fallere.

PROMESA. f. Perferia, paraula donada. *Promesa*, *prometimiento*, *prometido*, *promision*, *policitacion*, *palabra*. Sponsum, pollicitum, i. || Vol, oferiment á Déu y als Sants. *Promesa*. Votum, i. || La dona que ha donat paraula de casament. *Esposa prometida*. Sponsa, sperata, æ. || ESPONSALS.

PROMESA SOLEMNE. ESTIPULACIÓ.

PROMESA VERBAL. L' acte y efecte de afiansar la satisfacció del dany que pól sobrevenir. *Saneamiento*. Sponsio, nis.

PROMESSIÓ. f. ant. PROMESA.

PROMETATGE. m. ESPONSALS.

NO HI HA PROMETATGE SENSE FARDATGE. Denota que retardar y anar ab massa precaució en los negocis s'ól desbaratarlos. *Esto de mi casamiento es cosa de cuento*, *cuan to mas se trata mas se desbara-*

ta. Falluntur homines prudenter sæpè gerendo.

PROMETEDOR, A. m. y f. Qui promet. *Prometedor*. Promissor, is.

PROMETENSA. f. ESPONSALS. || PROMESA. 2.

PROMETENT. p. a. Qui promet. *Prometente*. Promittens.

PROMETIMENT. m. ant. PROMESA.

PROMÉTRER. v. a. Oferir, donar, empenyar sa paraula. *Prometer*, *votar*. Spondeo, polliceo, es. || Asseverar, assegurar alguna cosa regularment amenassant. *Prometer*. Minor, aris. || v. a. Manifestar, donar senyal de alguna cosa, y així 's diu: Lo talent de N. *PROMET* molt. *Prometer*. Manifesto, as, offero, ers.

PROMÉTRER MOLT Y ATÁNYER POC Ó **DONAR RES**. ref. *Manda potros y da pocos*; *cacarsear y no poner huevo*; *bien reza pero mal ofrece*. Multa promittit, sed nihil præstat.

PROMET Y NO DÒNA. loc. fam. Se diu del qui promet fàcilment y no cumple. *Apuntar y no dar*. Inaniter promittere.

LO PROMÉTRER ES VOLUNTARI, Y LO CUMPLIR ES FORSAT. loc. prov. Explica que qui promet està obligat á cumplir. *Quien fa ó promete, en deuda se mete*. Quod promissum est de jure tenetur.

PROMÉTRERSE. v. r. Esperar, tenir confiança de que's verificarà alguna cosa. *Prometerse*. Spero, as, confido, is. || Oferirse á altre. *Prometerse*. Animo, animis spondere. || Oferirse per devoció al servey de Déu. *Prometerse*, *ofrecerse*. Devoveo, es. || Donarse paraula de casament. *Prometerse*. Repromitto, is.

PROMEYA Y PROMIA. f. PRIMICIA.

PROMINÈNCIA. f. EMINÈNCIA.

PROMINENT. adj. EMINENT, ELEVAT.

PROMÍSCUAMENT. adv. m. Indiferentment, sèns distinció. *Promiscuamente*. Promiscue.

PROMÍSCUO, A. adj. Mesclat confusa ó indiferentment. *Promiscuo*. Promiscuus.

PROMISSIÓ. f. ant. La acció de prométrer ó la promesa. *Promision*. Promissio, nis.

PROMISSORI, A. adj. Lo que enclou en sí promesa. *Promisorio*. Promissorius.

PROMOCIÓ. f. L' acte y efecte de promóurer. *Promocion*. Promotio, nis.

PROMOGUT, DA. p. p. *Promovido*. Promotus.

PROMONTORI. m. La altura considerable de terra que hi ha en qualsevol part. *Promontorio*. Promontorium, ii. || Cap, montanya ó tros de terra elevat que entra en lo mar. *Promontorio*. Promontorium, ii. || met. Lo que abulta molt. *Promontorio*. Cumulus, i.

PROMOTOR, A. m. y f. Qui promou y avansa alguna cosa. *Promotor*, *promovedor*. Promotor, is.

PROMÓURER. v. a. Avansar, móurer ó procurar lo complement ó perfecció de alguna cosa. *Fomentar*, *promover*, *acalarar*. Promoveo, es. || Al-

sar á algú á major grau de dignitat ú honra. *Promover*. Promoveo, es, extollo, is.

PROMOVEDOR, A. m. y f. PROMOTOR.

PROMP. m. PROMPT.

PROMPTAMENT. adv. m. Prest, ab promptitut. *Prontamente, pronto, prestamente, prestito*. Promptè. || Súbitament, de repent. *Prontamente*. Extemporè, illicò. || Ab prestesa, ab expedició. *Liberalmente*. Expedité.

PROMPTE, A. adj. Velós, accelerat, prest. *Actiro, pronto, diligente, puntual, lijero, vivo*. Citatus, festinus. || Disposat, aparellat pera la execució de alguna cosa. *Pronto, presto*. Promptius, paratus. || Fogós, actiu, colèrich. *Pronto*. Iracundus. || Eficás, que causa luego són efecte. *Eficaz*. Efficax. || m. Impuls repenti. *Repenton, pronto*. Animi impulsus. || PROMPTITUT. || adv. m. PROMPTAMENT.

DE PROMPTE. m. adv. Apressuradament, sens reflexió. *De pronto*. Subitò, repenti. || PROMPTAMENT.

MASSA PROMPTE. Més aviat de lo regular. *Inmaturo*. Præmaturus.

PER LO PROMPTE. m. adv. Entrè tant. *Por el pronto*. Ad tempus.

PROMPTÍSSIM, A. adj. sup. *Prontissimo*. Promptissimus.

PROMPTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Prontissimamente*. Promptissimè.

PROMPTITUT. f. Llestesa, diligència, velocitat. *Prontitud, prisa, celeridad, ligereza, diligencia, repente*. Celeritas, alis, promptitudo, nis. || Primer moviment. *Primer pronto, primer morimiento*. Primus motus. || Vivesa do ingeni, agudesa, perspicàcia. *Prontitud*. Ingenii acumen. || Fogositat, vivesa de geni. *Prontitud*. Præceps festinatio. || Expedició, habilitat, destresa. *Prontitud*. Solertia, æ.

PROMPTUARI. m. Resúmen, compendi, apuntament. *Prontuario*. Commentarium, ii.

PROMULGACIÓ. f. Publicació, l'acte y efecte de promulgar. *Promulgacion, proclamacion*. Promulgatio, nis.

PROMULGADOR, A. m. y f. Qui promulga ó publica. *Promulgador*. Promulgator, is.

PROMULGAR. v. a. Publicar solemnement, fer saber á tots. *Promulgar*. Promulgo, as. || Donar al públich. *Promulgar, dar al público*. Promulgo, as.

PROMULGAT, DA. p. p. *Promulgado*. Promulgatus.

PRON. m. ant. cosa.

PRONOM. m. gram. Una de las parts de la oració que's posa en lloch del nom. *Pronombre*. Pronomen, inis.

PRONOM DEMONSTRATIU. 'L que senyala y móstra á la persona ó cosa, y són: aquell, aquells, lo que, los que, aquest, aquesta. *Pronombre demostrativo*. Demonstrativum pronomen.

PRONOM PERSONAL. Lo que's posa en lloch dels

noms de las personas, y són: jo, tu, ell. *Pronombre personal*. Personale pronomen.

PRONOM POSSESSIU. 'L que significa possessió, com: meu, teu, seu, nostre, vostre. *Pronombre posesivo*. Possessivum pronomen.

PRONOM RECIPROCH. Aquell la forsa del qual passa á las mateixas personas de que's tracta ó á lo possehit per ellas. *Pronombre reciproco*. Reciprocum pronomen.

PRONOM RELATIU. 'L que fa relació, 's refereix al antecedent y 'l recorda. *Pronombre relativo*. Relativum pronomen.

PRONOSTICACIÓ. f. ant. PRONÓSTICH.

PRONOSTICADOR, A. m. y f. Qui pronostica. *Pronosticador*. Prognostes, æ, vaticinator, is. || AGURADOR.

PRONOSTICAR. v. a. Anunciar lo venider. *Pronosticar, vaticinar, presagiar, agorar, augurar, predecir, oinar*. Præmonstro, denuntio, æ. || Significar, fer, témer, com; aquesta negror del cel no pronostica res de bo. *Significar*. Præsagifico, as.

PRONOSTIGAT, DA. p. p. *Pronosticado, predicho*. Præmonstratus.

PRONOSTICAYRE. m. Qui fa ó ven pronostichs ó calendaris. *Almanaquero*. Calendariorum venditor, artifex.

PRONÓSTICH. m. Anunci, predicció de lo venider feta per la observació de alguns senyals. *Pronosticacion, pronóstico, presagio, agüero, vaticinio, predicción*. Vaticinium, ii. prognosticum, i. || Lo senyal per lo qual se conjectura ó endevina lo venider. *Pronóstico*. Prognosticum, i. || Calendari, almanach, la distribució del any per mesos y dias ab notícia de las festas, vigíllas, llunacions y altres coses pera 'l govern ecclesiástich y civil, y també 'l paper en que's conté aquesta distribució. *Almanaque, calendario, pronóstico, lunario*. Calendarum, ii.

FER PRONÓSTICHs. fr. met. Estar pensatiu discordent á solas sens proposarse objecte determinat. *Hacer calendarios*. Mente fingere.

PRONÚNCIA Y PRONUNCIACIÓ. f. Expressió de lletres ó paraulas. *Pronunciacion*. Pronuntiatio, nis. || La acció de pronunciar ó proferir. *Prolacion*. Prolatio, nis. || Quinta part de la retórica, que prescriu la acció y modo de parlar. *Pronunciacion*. Actio, nis. || for. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAMENT. m. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAR. v. a. Expressar, articular las lletres ó paraulas. *Pronunciar, articular*. Verba pronuntiare. || for. Publicar la sentència ó auto. *Pronunciar*. Pronuntio, as.

PRONUNCIAT, DA. p. p. *Pronunciado*. Pronuntiatum.

PROP. adv. ll. y t. Cerca. *Cerca, cercament, junto, al pie, próximo*. Propè, ad, apud || QUASI. || pl. pint. Los objectes que'ls pintors col·locan en sos quadros en los sitis més immediats. *Cercas*. Pri-

ma, proprio facies, visus, conspectus.

ÉSSER TINGUT A PROP. fr. ant. *Ser vigilado ó espiado de cerca*. *Cominūs vigilatus, speculatus*.

DE PROP. m. adv. *De cerca*. *Cominūs*.

MÉS PROP. m. adv. *Mas cerca*. *Propiūs*.

TENIR BON Ó MAL PROP. fr. fam. Denota que una persona apar bè ó mal mirada de prop. *Tenir buen ó mal cerca*. *Speciem vultus propè visam decoram aut deformem esse*.

PROPAGACIÓ. f. Puntualització de la espècie per generació. *Propagacion*. *Propagatio*, nis. || Extensió, dilatació, com : *PROPAGACIÓ de la fe*. *Propagacion*. *Propagatio*, nis.

PROPAGADOR, A. m. y f. Qui propaga. *Propagador*, *propagante*. *Propagator*, is.

PROPAGANDA. f. La congregació establerta en Roma pera propagar la fe. *Propaganda*. *Congregatio de propaganda fide*.

PROPAGAR. v. a. Multiplicar la espècie per via de generació. *Extender*, *propagar*. *Propago*, as. || Extèndrer, dilatar. *Extender*, *propagar*, *esparcir*. *Propago*, as.

PROPAGAT, DA. p. p. *Propagado*. *Propagatus*.

PROPAGATIU, VA. adj. Lo que té virtut de propagar. *Propagativo*. *Propagans*.

PROPALAR. v. a. Divulgar, publicar. *Propalar*. *Propalo*, as.

PROPALAT, DA. p. p. *Propalado*. *Propalatus*.

PROPASSAR. v. a. Excedir, passar més enllà de lo degut. *Propasar*. *Metam excedere*. || v. r. Excedir-se dels límits de lo rasonable en lo que's fá ó diu. *Desmandarse*, *propasarse*, *descomponerse*, *desconcertarse*, *destrizarse*. *Metam transgredi*.

PROPASSAT, DA. p. p. *Propasado*. *Metam transgressus*. || p. p. ANTERIOR.

PROPENDIR. v. n. Inclinar-se. *Propender*. *Propondeo*, es.

PROPENS, A. adj. Inclinat, afecte á lo que es natural. *Propenso*, *prono*, *proclive*, *suave*. *Propensus*.

PROPENSAMENT. adv. m. Ab propensió ó inclinació. *Propensamente*. *Propensè*.

PROPENSIO. f. La inclinació de alguna persona ó cosa á lo que es de sa naturalesa ó geni. *Propension*, *proclividad*, *inclinacion*. *Propensio*, nis.

PROPE. adv. d. ll. y t. Molt prop, á poca distància de lloch ó temps. *Cerquita*. *Proximè*.

PROPI, A. adj. Lo que pertany á algu ab dret de poderne usar. *Propio*. *Proprius*. || Singular y particular. *Privativo*, *particular*. *Proprius*. || Peculiar. *Propio*. *Proprius*. || Convenient, á propòsit pera algun fi. *Propio*. *Aptus*, *proprius*. || Consegüent, com : es PROPÍ del prudent obrar ab reflexió. *Propio*. Consequens. || Mateix, com : marxar ab la PRÓPIA embarcació. *Propio*. *Proprius*. || Aquell accident que se segueix necessàriament y es inseparable de la essència y naturalesa de las cosas. *Propio*, *pro-*

piudad. *Proprium*. || Semblant, com : un retrate es la PRÓPIA figura del retratat. *Propio*. *Consimilis*. || gram. S' aplica al nom que dona á conèixer á un individu de qualsevol espècie. *Propio*. *Proprium* nomen. || m. Lo correu de peu. *Propio*, *expreso*. *Pedes tabellarius*. || Lo vici contrari á la pobresa religiosa, en que incorre 'l qui té fèt aquest vot, y usa de una cosa com á pròpia. *Propiedad*. *Proprietas*, atis. || pl. La heretat ó qualsevol propietat que tenen los pobles pera 'ls gastos públics. *Propios*. *Propria populi bona*. || Los bens que té algun particular. *Haberes*. *Bona*, orum.

PRÓPIAMENT. adv. m. Ab propietat. *Propiamente*. *Propriè*.

PROPICI, A. adj. Favorable, benigne, indulgent. *Favorable*, *propicio*. *Propitius*.

TENIR PROPICI. fr. PROPICIAR.

PROPICIACIÓ. f. La acció agradable á Déu, ab que se'l mou á pietat y misericòrdia. *Propiciacion*. *Propitio*, *placatio*, nis. || Sacrifici que s' oferia antigament pera ferse propici 'l cel. *Propiciacion*. *Propitiatio*, nis.

PROPICIADOR, A. m. y f. Qui propicia. *Propiciador*. *Propitiator*, is.

PROPICIAR. v. a. Aplacar la indignació de algu fentlo propici. *Propiciar*. *Propitio*, as.

PROPICIATORI, A. adj. Lo que té virtut pera mórur y fér propici. *Propiciatorio*. *Propitiatorius*. || m. La làmina quadrada de or que's posava sobre la arca del testament de modo que la cubria tota. *Propiciatorio*. *Propitiatorium*, ii.

PROPIETARI, A. adj. Qui té dret de propietat, amo. *Propietario*. *Propietaris*, ii, *proprietatis dominus*. || HISENDAT.

PROPIETÀRIAMENT. adv. m. Ab dret de propietat. *Propietariamente*. *Jure proprietatis*.

PROPIETAT. f. Domini. *Propiedad*. *Propietas*, atis. || Hisenda, bens, possessió. *Propiedad*. *Prædia*, orum. || Naturalesa, qualitat, forsa, virtut pròpia y peculiar. *Virtud*, *propiedad*. *Natura*, æ, *ingenium*, ii. || La deguda proporció, naturalitat ó perfecció ab que s' usa alguna cosa ó 's parla de ella. *Propiedad*. *Convenientia*, *congruentia*, æ. || fil. PROPÍ. || Inclinació, geni, hàbit. *Propiedad*. *Mos*, oris, *habitus*, us. || pl. mús. Las tres espècies de hexàrquos, que són : bequadro, natural, y bemoll. *Propiedades*. *Musicæ proprietates*.

PROPIETATS FÍSICAS. Las que's desenvolupen per la acció recíproca de las masses, com : la duresa, la solides, etc. *Propiedades físicas*. *Proprietates físicas*.

PROPIETATS QUÍMICS. Las que's desplegan per las accions dels cossos baix l' aspecte de sas accions. *Propiedades químicas*. *Propietates químics*.

PROPIETATS VITALS. Las que dependeixen de la organització, com la sensibilitat, etc. *Propiedades vitales*. *Propietates vitales*.

PROPIÍSSIM, A. adj. sup. *Propiíssimo*. *Propriissimus*.

PROPIÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Propitiissime.* Propriíssimè.

PROPINA. f. Estipendi, quantitat que's dóna per algun treball à més de sòn just preu. *Agujetas, propina.* Emolumentum, i.

PROPINAR. v. a. Donar à héurer convidant à la beguda. *Propinar.* Propino, as.

PROPINCH, CA. adj. ant. PROPÍNCUO.

PROPINCH EN CONSANGUINITAT. PARENT.

PROPÍNCUANRENT. adv. m. *Muy cerca.* Proximè.

PROPÍNCUE. adj. ant. PROPÍNCUO.

PROPÍNCUITAT. f. Proximitat, immediació. *Aproximacion, propincuidad, proximidad, apropiacion.* Propinquitat, atis. || La que resulta del parentiu. *Propincuidad.* Propinquitat, atis.

PROPÍNCUÓS, A. adj. Pròxim, prop, immediat. *Propincuo.* Propinquus.

PROPORCIÓ. f. La disposició y correspondència deguda de las parts de alguna cosa. *Proporcion.* *proporcionalidad.* Armonia, w. || Aptitut, capacitat pera alguna cosa. *Proporcion.* Aptitudo, inis. || met. La semblansa ó igualtat de dos rahons, com : de 4 à 2, així 6 à 3. *Proporcion, analogia, igualdad.* Proportio, nis. || Certa relació, orde y conveniència de una cosa ab altra. *Proporcion.* Proportio, nis. || OCASIÓ.

PROPORCIÓ ARITMÉTICA. Aquella en que 'ls excessos dels números de que's compon són los mateixos : com 5 à 7, així 8 à 10, quals diferències són sempre 'l número 2. *Proporcion aritmética.* Proportio arithmetica.

PROPORCIÓ COMPOSTA. La que's compon de més de quatre termes principals y per conseqüència de més de dos rahons. *Proporcion compuesta.* Proportio composita.

PROPORCIÓ CONTÍNUA. Es quant lo primer terme té al segon la mateixa rahó, que'l segon al tercer, y que'l tercer al quart, y 'l quart al quint, etc. *Proporcion continua.* Proportio continua.

PROPORCIÓ DIRECTA. Es quant los termes se comparan directament, així es, com lo primer al segon, així 'l tercer al quart. *Proporcion directa.* Proportio directa.

PROPORCIÓ GEOMÈTRICA. Aquella 'ls antecedents y consegüens de la qual proceheixen en una mateixa rahó, com : 5 à 10, així 6 à 12, en que 'l primer terme es meylat del segon, y 'l tercer del quart. *Proporcion geométrica.* Geometrica proportio.

PROPORCIÓ MAJOR. mús. Un dels temps lo qual se senyala al principi del pentagrama després de la clau y del caràcter del compàs major ab un 3 y un 1 davall, que significa que de las semibreus que en lo compàs menor sols entra una en lo compàs, en lo ternari major entran tres. *Proporcion mayor.* Proportio major musica vel ternarium majus.

PROPORCIÓ MENOR. mús. Temps que's senyala al principi del pentagrama ab un 3 y un 2 devall després del caràcter del compàs menor entran dos,

en aquest gènere de temps entran tres ; y així per que en lo compàs menor entran dos mínims al compàs, en lo ternari menor entran tres. *Proporcion menor.* Proportio minor musica.

PROPORCIÓ RECÍPROCA Ó INVERSA. Es quant los termes se comparan indirectament, com lo segon al tercer, així 'l quart al primer ; com lo tercer al segon, així 'l primer al quart. *Proporcion reciproca ó inversa.* Reciproca vel inversa proportio.

PROPORCIÓ SIMPLE. La que solament se compon de quatre termes principals y consegüentment de dos rahons. *Proporcion simple.* Proportio simplex.

À PROPORCIÓ. m. adv. Ab conformitat ó mida. À *proporcion.* Proportione servata.

ESTAR EN PROPORCIÓ. fr. Estar apte pera algun empleo, dignitat, etc. *Estar en proporción.* Esse in procinctu ad honores.

PROPORCIONABLE. adj. PROPORCIONAT. 1.

PROPORCIONADAMENT. adv. m. Ab la deguda proporció. *Proporcionadamente, proporcionalmente.* Proportione servata.

PROPORCIONAL. adj. Lo que toca à la proporció ó la enclou. *Proporcional.* Proportionalis.

PROPORCIONALMENT. adv. m. Ab proporció. *Proporcionalmente, proporcionadamente.* Proportionaliter.

PROPORCIONAR. v. a. Disposar, ordenar, preparar, acomodar alguna cosa al fi pera que se la destina. *Proporcionar, deparar.* Apto, coopto, as. | Confrontar, conformar una cosa ab altra. *Proporcionar.* Compono, is, comparo, as. | Posar en aptitut pera la consecució de algun fi. *Proporcionar.* Aptum reddere. || v. r. Midarse en lo que s' intenta ó preten ab sa capacitat ó mèrit. *Proporcionarse.* Comparare, aptare se. || Oferirse ocasió, oportunitat. *Ofrecerse, presentarse, proporcionarse, venir.* Offerri. || v. a. Fér à mans, facilitar. *Proporcionar.* Confero ers.

PROPORCIONAT, DA. p. p. *Proporcionado.* Proportionatus. || adj. Competent, à propòsit pera lo que's necessita. *Proporcionado, proporcionati,* conveniente, cortado. Aptus.

PROPÓS. m. ent. PROPÓSIT.

PROPOSADOR, A. m. y f. Qui proposa. *Propovedor, proponente.* Proponens, tis.

PROPOSAMENT. m. ant. PROPÓSIT, DESSEU.

PROPOSANT. p. a. PROPOSADOR.

PROPOSAR. v. a. Representar, declarar, é present. *Proponer.* Pono, propono, is. || Fér propòsit. *Proponer.* Delibero, as. || En las escuelas posar lo cas, argument ó medi. *Proponer.* Questionem offerre ; propono, is. || Consultar, presentar à algú pera algun emp'eo. *Proponer, presentar.* Memori conferendo proponere. || Oferir, com : PROPOSAR condicions ó pactes. *Ofrecer, proponer.* Propono, is.

PROPOSAT, DA. p. p. *Propuesto.* Propositus. || Senyalat, establert. *Señalado, establecido.* Statutus.

PROPOSICIÓ. f. L' acte y efecte de proposar.

Proposicion. Propositio, nis. || MÁXIMA, SENTÈNCIA, PRINCIPÍ, AXIOMA. || Frase, oració breu en que's diu alguna cosa verdadera ó falsa. **Proposicion.** Enuntiatio, propositio, nis. || mat. Nom general que's dóna á qualsevol conclusió de la ciència que's proposa pera probarla per sos principis. **Proposicion.** Propositio, nis. || ret. L' assumpto de un discurs. **Proposicion.** Propositio, nis. || Cada una de las parts de un silogisme. **Proposición.** Propositio, nis. || CONCLUSIÓ.

PROPOSICIÓ DE CORTS. Discurs ab que obria las cortis lo monarca de Aragó, en lo que parlava dels motius que l' havian precisat á convocarlas, lo que esperava de ellas, y dels assumptos generals del regne, y al que contestava regularment l' arquebisbe de Tarragona. **Proposicion de cortés, discurso de la corona.** Regis oratio.

LLANSAR UNA PROPOSICIÓ. fr. *Soltar, echar, dejar ir, caer.* Profero, ers.

PROPÓSIT. m. Designi, intenció. **Propósito.** Propositum, i. || La matèria de que's tracta ó en que s' enten. **Propósito.** Argumentum, i, matèria, æ. || Resolució, ánimo ferm de fer alguna cosa. **Propósito, intento, intencion.** Propositum, i, consilium, ii.

À PROPÓSIT. m. adv. Al cas, pera 'l fi que's desitja. **À propósito, de perilla, oportuno, tempestivo, enderezado.** È re nata. || EXPRESSAMENT. || CONTINUACIÓ. || En són lloch y temps. *En su lugar y tiempo; á tiempo.* Loco ac tempore opportuno.

DE PROPÓSIT. m. adv. Ab intenció determinada, ó voluntàriament. *De propósito, de pensado, á sabiendas, estúdiosamente, expreso, á caso hecho.* Consultó.

ESGARRIFARSE DEL PROPÓSIT. fr. Apartarse del intent ó del assumpto. *Salirse de la parva.* À propósito egredi.

FÉR PROPÓSIT. fr. PROPOSAR.

FORA DE PROPÓSIT. m. adv. Sense venir al cas, fora de temps y oportunitat. *Fuera de propósito, desapropositado.* Inopportune, extrà rem.

SÈR À PROPÓSIT. fr. Convenir pera algun fi. *Ser á propósito, conducir.* Convenio, is.

PROPOSTA Y PROPUESTA. f. La proposició ó espècie que's representa y proposa á algú pera algun fi. **Propuesta.** Propositio, nis. || La representació y súplica que's fa de las rahons que's tenen pera no fèr ó allargar lo que's mana. **Propuesta.** Libelli supplicis genus.

PROPPASSAT, DA. adj. PROP, PASSAT.

PROPRETOR. m. Magistrat romà, al qual tornavan á elegir pretor, després del any de sa pretura, y també 'l pretor que, acabat lo temps de sa pretura, passava á governar alguna província pretoriana. **Propretor.** Proprætor, is.

PROPRI, A. adj. PROPRI.

PROPUGNACLE. m. Defensa, reparo, fortalema. **Propugnáculo.** Propugnaculum, i.

PROVINENT. adj. PROP, SEÜENT.

PRORATA. f. La part que toea á algú de lo que's reparteix. *Prorata.* Rata pars.

PRORATEIG. m. Separació, repartició de un tot entre várias personas segons lo que á cada hu toque. *Rateo, prorateo.* Pro rata parte distributio.

PRORATEJAR. v. a. Repartir proporcionalment alguna cosa entre molts. *Ratear, proratear.* Pro rata parte distribuere.

PRORATEJAT, DA. p. p. *Rateado, proratedo.* Pro rata parte distributus.

PRÓROGA. f. Dilació per algun temps. *Próruga, prorogacion.* Diffissio, prorogatio, productio, prolatio, nis.

PROROGABLE. adj. Lo que's pòt prorogar. *Prorogable.* Prorogativus.

PROROGACIÓ. f. PRÓROGA.

PROROGAR. v. a. Diferir, allargar. *Prorogar.* Prorogo, as.

PROROGAT, DA. p. p. *Prorogado.* Prorogatus.

PRORÓMPRER Y PRORUMPIR. v. n. Surtir ab impetu ó forsa. *Prorumpir.* Advolo, às. || met. Proferir, llansar repentinament y ab forsa alguna ven, suspir ó cosa que mostre 'l dolor ó algun afeote del ánimo. *Prorumpir.* Prorumpo, is.

PROSA. f. La locució ú oració no lligada á regles de vers. *Prosa.* Prosa, æ. || En la missa la seqüència que en algunas solemnitats se diu ó's canta després de la epístola. *Prosa.* Prosa, æ.

PROSAICH, CA. adj. Pertanyent á la prosa ó á lo que està en prosa. *Prosaico.* Prosaicus.

PROSÀPIA. f. Família, casta, rassa. *Prosapia, progenie, progenitura.* Prosapia, æ.

PROSCENI. m. Siti del teatro davant de la escena entre aquesta y la orquesta, ahont están los actors. *Proscenio.* Procenium, ii.

PROSCRIPCIÓ. f. Bando ab que's declara á algú proscrit. *Encartamiento, proscripcion.* Proscriptio, nis. || Desterro ab talla y confiscació de bens. *Proscripcion.* Proscriptio, nis.

PROSCRIT, A. p. p. *Proscrito.* Proscriptus.

PROSCRIBER. v. a. Desterrar, condemnar ab la pèrdua y confiscació de bens. *Proscribir.* Proscribo, is.

PROSEGUIR. v. a. y derivats. PROSEGUIR.

PROSISTA. m. Qui escriu en prosa. *Prossador, prosista.* Solutam orationem scribens.

PRÓSIT. Ven llatina que significa bon profit, y serveix també pera donar la enhorabona. *Prósit.* Prosit.

PROSÓDIA. f. Part de la gramática que senyalla 'ls accents y la pronunciació de las síl·labes. *Prosodia.* Prosodia, æ, accentus, us. || POESIA.

PROSOPOPEYA. f. ret. Figura per la qual l' orador introduheix en lo discurs parlant als ausents y á tota cosa inanimada. *Prosopepeya.* Prosopepeja, æ. || fam. Esplendor, lluhiment, gala. *Prosopepeya.* Jactantia, æ. || Gravedat en lo parlar. *Prosopepeya.* In dicendo gravitas.

PROSPECTE. m. Anunci, exposició breu sobre alguna obra o escrit. *Prospecto.* Brevis scripti explanatio.

PROSPERAMENT. adv. m. Ab prosperitat y fortuna. *Prosperamente.* Prospere.

PROSPERAR. v. n. Ver fortuna. *Florescer, prosperar.* Prosperitate frui. v. a. **PROTEGIR.**

PROSPERÍSSIM, A. adj. sup. *Prosperissimo.* *Prosperissimus.*

PROSPERITAT. f. Ditxa, felicitat, fortuna. *Prosperidad.* *Prosperitas,* atis.

PRÓSPERO, A. adj. Felís, favorable, ditxós, afortunat. *Próspero.* *Prosper.*

PROSÁPIA. f. *PROSÁPIA.*

PROSECUCIÓ. f. Continuació, l'acte y efecte de prosseguir. *Prosecucion,* *prosequimiento.* *Prosecutio,* nis.

PROSEGUIBLE. adj. Lo que's pòt prosseguir. *Prosequible.* *Quod continuari potest.*

PROSEGUIR. v. a. Continuar, passar avant. *Prosequir.* *Prosequor,* eris.

PROSEGUIT, DA. adj. ant. *PERSEGIT.*

PROSÉLIT. m. Lo convertit à la fé. *Proselito.* *Proselitus,* i. || Partidari. *Servaz,* *proselito.* *Sectator,* is.

PROSERPINA. f. mit. Muller de Pluton. *Proserpina.* *Proserpina,* m.

PROSTAFÈRESI. f. astron. La diferència entre 'l' lloch ó moviment mitj y 'l' verdader ó aparent de un astre. *Prostafèresi.* *Aequatio,* nis.

PRÓSTIL. adj. arq. S' aplica al temple de la segona espècie entre'ls antichs, y es lo que á més de las dos columnas conjuntas tenia altrás dos davant de las pilastras angulars. *Próstilo.* *Prostylos,* i.

PROSTITUCIÓ. f. L'acte y efecte de prostituir, de exposar públicament à la torpesa. *Prostitution.* *Prostitutio,* nis.

PROSTITUIR. v. a. Exposar públicament à tot genero de torpesa. *Prostituir.* *Prostituto,* is. || v. r. Abandonarse, entregarse, donarse al mon. *Prostituirae.* *Prosto,* as.

PROSTITUIT, DA. p. p. *Prostituido,* *prostituto.* *Prostitutus.*

PROSTITUTA. f. *RAMERA.*

PROSTRADOR. m. *PRUADER.*

PROSTRAR. v. a. y derivats. *POSTRAR.*

PROTAGONISTA. m. Lo personatge principal en qualsevol fábula dramática. *Protagonista.* *Protagonista,* m.

PRÓTASIS. f. La primera part del drama en que s'entaula la acció, y 's donan à conèixer los caràcters e interessos dels personatges de ell. *Protasis.* *Protasis,* is. || ret. La primera part del periodo compost fins ahont comensa à descendir lo sentit. *Protasis.* *Protasis,* is.

PROTECCIÓ. f. Defensa, patrocin, amparo, favor. *Proteccion,* *patrocinio,* *auspicio,* *clientela,* *asilo,* *apoyo.* *cyida.* *Tutela,* m. *protectio,* nis. || f.

Sistema de economia política que seuse ferse escindir de una llibertat ni de una prohibició sistemàtica accepta totes aquelles disposicions que tendeixen à protegir la industria nacional y fomentar son progres ó sia à aumentar las forças productoras del país, en lo que estriba la riquesa y la independència material y política. *Proteccion.* *Protectionis* sistema.

PROTECCIONISTA. adj. Lo partidari de sistema protector ó de la protecció industrial en economia política. *Proteccionista.* *Protectionis* sistema.

PROTECTOR. m. Qui defensa ó ampara à algun desvalgut. *Protector.* *patrono,* *patron,* *calder,* *tutelar,* *tutor,* *lado.* *Patronus,* i. || Qui per cuïda dels drets e interessos de alguna comunitat ó religió. *Protector.* *Protector,* is. || pl. met. *Valldors.* *Brazos.* *Patroni,* *orum,* *fautores,* um.

PROTECTORA. f. *Protectora,* *protectriz.* *Patrona,* m.

PROTECTORAT. m. Càrrech ó empleu de protector. *Protectoria.* *Protectoris* dignitas.

PROTECTORI, A. adj. Pertanyent à la protecció. *Protectorio.* *Protectorius.*

PROTEGIR. v. a. Afavorir, patrocinar, amparar. *Proteger,* *quarecer.* *Tutor,* aris, *prolego,* is.

PROTEGIT, DA. p. p. *Protegido.* *Defensas.*

PROTEO. m. mit. Deu marí, fill del Océanu y de Tétis: mudava várias figuras. *Proteo.* *Protheus,* i.

PROTEVAMENT. adv. m. Insolentment, desvergonyidament. *Proterramente.* *Protervè.*

PROTÈRVIA. f. Insolència, desvergonyiment, pertinàcia. *Protervia,* *proterridad.* *Pervicacia,* m.

PROTERVO, A. adj. Insolent, tossut, pertinat. *Proterro.* *Protervus.*

PROTESTA. f. Prevenció feta pera no perjudicarse de algun dret. *Protesta,* *protesto,* *protestacion,* *obtestacion.* *Protestatio,* nis. || Promesa ab asseveració de fer alguna cosa. *Protesta.* *Asseveratio,* *atestatio,* nis. || La de lletres en lo comert. *Protesta de letras.* *Contextata* *denunciatio.*

PROTESTACIÓ. f. **PROTESTA.** 1. || Declaració del ànimo ferm que algú té en orde à executar alguna cosa. *Protestacion.* *Protestatio,* nis.

PROTESTACIÓ DE LA FÉ. L'acte que algú fa públicament pera confessar la religió verdadera. *Protestacion de la fé.* *Fidei* *protestatio.*

PROTESTANT. p. a. Qui protesta. *Protestant.* *Protestans.* || m. y adj. Qui segueix la falsa religió reformada ó qualsevol de sas sectas ó lo pertanyent à aquestos sectaris. *Protestante.* *Protestantis,* tis.

PROTESTANTISME. m. Secta dels protestants. *Protestantismo.* *Protestantium* secta.

PROTESTAR. v. a. Declarar l'ànimo que algú té en orde a executar alguna cosa. *Protestar.* *Protestor,* aris. || Assegurar alguna cosa ab forma y eficàcia. *Protestar.* *Assevero.* as. || *Amençar.*

Protestar. Minas vel malum denunciare. || for. Declarar violència, temor ó altra acció pera que no li seguesca perjudici á algú de lo que s' executa. **Protestar.** Contestato denunciare.

PROTESTAR LA FE. fr. Confessar públicament la fe y creència que algú professa y en que desitja viurer. **Protestar.** Publicè fidem profiteri.

PROTESTAT, DA. p. p. **Protestado.** Denuntiatus.

PROTESTATTU, VA. adj. Lo que protesta ó declara alguna cosa ó dóna testimoni de ella. **Protestativo.** Palàm testans.

PROTO. m. Ven grega que significa primer en sa línea, y serveix en composició de altres veus de aquella llengua y de la espanyola. **Proto.** Primus, proto.

PROTOCOL Y PROCOLO. m. Llibre en que'ls notaris guardan los registres dels instruments que s' han fét davant de ella. **Protocolo.** Protocollum, i. || **MANUAL DE NOTARI.**

PROTOCOLISAR. v. a. Col·locar, posar en lo protocol. **Protocolar, protocolizar.** In protocollum collocare.

PROTOMANESCAL. m. Lo primer entre'ls manescals. **Protoalbéitar.** Primus veterinarius.

PROTOMANESCALIA. f. Tribunal que entén en los exámens dels manescals. **Protoalbeiterato.** Veterinariorum tribunal.

PROTOMÀRTIR. m. y f. Lo primer màrtir. **Protomàrtir.** Protomartyr, is.

PROTOMEDICAT. m. Tribunal que enten en los exámens dels metges. **Protomedicato.** Protomedicatus, us. || L' empleo, càrrech y dignitat de protomédich. **Protomedicato.** Archiatria, æ; protomedici munus.

PROTOMÉDICH. m. Primer y més principal dels metges; però 's dóna aquest títol á cada un dels tres metges del rey que componen lo tribunal del protomedicat. **Protomédico.** Archiactor, tri, protomedicus, i.

PROTONITRAT DE MERCURI. Sal, producte sempre del art: se presenta en cristalls prismàtics, blanchs, de sabor acre y restringent, inodoro y molt pesant. **Protonitrato de mercurio.** Protonitis hydrargyri.

PROTONOTARI. m. Lo primer y principal dels notaris y cap de ells, ó 'l qui despatxa ab lo príncep y refrenda sas cédulas, despaigs y privilegis. **Protonotario.** Protonotarius, ii.

PROTONOTARI APOSTÓLICH. Dignitat eclesiàstica ab honors de prelacia, que'l Papa concedeix á algun clergue, y l' habilita pera que puga conèixer en las causas que'ls delega. **Protonotario apostólico,** Protonotarius apostolicus.

PROTOTARTRAT DE MERCURI Y POTASSA. Sal doble producte del art, de color cen-drós quant se séca, s' ohte cristallisada en pessas quadrangulars, de sabor fresch, picant y metàl·lich; es molt soluble en aygua en totes propor-

cions, tant freda com calenta. **Prototartrato de mercurio y de potasa, tartrato potásico de mercurio.** Prototartras mercurii et potassæ, tartras potassicus mercuriosus.

PROTOTIPO. m. Original, modelo, primer exemplar. **Prototipo.** Archetypus, prototypum, i.

PROTOYODURO DE MERCURI. Compost, producte del art; fôrma una massa polsosa, de un groch verdós, inodora de sabor algun tant metàl·lich, descomponible per la llum, insoluble en aygua y en alcohol, soluble en éter; se reduheix á vapors grochs pel calor. **Protyodoro de mercurio.** Protyoduretum mercurii.

PROTUBERÀNCIA. f. Cada una de las eminències rodonas, desiguals y aspras que's venhen en la superfície de alguns ossos, y també prolongacions y eminències de la substància cerebral. **Protuberancia.** Protuberantia, æ.

PROU. adv. Denota 'l cabal motiu, seguretat, ó facilitat ab que's pôt fér alguna cosa, com: **prou** pôt gastar, **prou** pôt estar alegre. **Bien.** Quidem. || Expressa quant se desitja, ó 'l gust ab que's logra, y quant de bona gana 's reb alguna cosa, com: **prou** ho valdria, **prou** li agrada, **prou** ho estima. **Bien.** Quidem. || Expressa la eficàcia ab que's fa alguna cosa, com: **prou** ho procúra, **prou** li explica. **Bien.** Satis. || S' usa regularment pera respondrer afirmant. **Sí, cierto, seguramente.** Quidem, certè. || Bastant. **Bastante, suficiente.** Satis. || m. **PARABÉ, ENHORABONA.** || **PROFIT, BÉ, UTILITAT.** || adj. ant. Home de bè, íntegro, honrat. **Probo.** Probus, i.

PROU ES CERT, PROU ES BEN CERT. loc. Serveix pera afirmar ó donar per segura alguna cosa. **Seguramente, securisimamente; bien cierto es.** Non est dubium quín; absdubiò.

PROUS. adj. ant. **PROFITÓS.** || m. pl. ant. **PROHOMS, PROMS.**

PROVA. f. y derivats. **PROBA.**

PROVECTE Ó PROVECTO, A. adj. Antich, que ha aprofitat en alguna cosa. **Provecto.** Provectus.

PROVEHIDÍSSIM, A. adj sup. **Provehidísimo.** Valdè instructus.

PROVEHIDOR, A. m. y f. Qui proveheix. **Abastecedor, provehedor, provisor, surtidor.** Anonæ præfectus.

PROVEHIMENT. m. L' acte y efecte de provehir. **Proveimiento.** Provisio, nis.

PROVEHIR. v. a. Prevenir, preparar, amauir, tenir promptes los viuers y altres cosas necessàries. **Acopiar, proveer, abastecer, habilitar, avituallar, bastimentar.** Instruo, munio, is. || Donar ó conferir alguna dignitat ó empleo. **Proveer.** Tribuo, is, confero, ers. || Despatxar judicialment alguna súplica, auto, etc. **Proveer.** Decerno, sancio, is. || Disposar, manar, ó dirigir alguna dependència. **Proveer.** Decerno, is, provideo, es. || Posar en bon orde, donar providència á sas cosas, tenir compte de ellas. **Proveer.** Provideo, es. || **MUNIA.** || En las

cosas morals donar, comunicar, com : lo cel l' ha provehit de un fells enteniment. *Proveer*. Tribuo, impertio, is.

PROVEHIRSE. v. r. Prevenirse. *Proveerse*. Munire se, instruere.

PROVEHIT, DA. p. p. *Proveido, provisto*. Provisus. || m. Auto, decret del jutge. *Proveido*. Decretum, i.

PROVENIR. v. n. Nàixer, originarse. *Dimanar, provenir, nacer, venir, descender, salir, resultar*. Procedo, is.

PROVENSAL. adj. Natural de y lo pertanyent à Provensa, provincia de Fransa. *Provenzal*. Salyus, salivius.

PROVENT. m. Renda, producte. *Provento*. Proventus, reditus, us.

PROVERBI. m. Adagi, refran, sentència. *Proverbio*. Parœmia, æ, dictum, i. || pl. Llibre de la Sagrada Escripura que conté vârias sentències de Salomó. *Proverbios*. Sacer proverbiorum liber.

USAR DE PROVERBIS. fr. Ferne us môlt frequentment. *Proverbiar*. Proverbiis frequenter uti.

PROVERBIADOR. m. Llibre ó quadern abont se notan algunas sentències especials ó altràs cosas dignas de portarlas à la memòria. *Proverbiador*. Commentarius, ii.

PROVERBIAL. adj. Pertanyent al proverbi y à lo que l' enclou. *Proverbial*. Proverbialis.

PROVERBIALMENT. adv. m. En forma de, ó com proverbí. *Proverbialmente*. Proverbialiter.

PROVERBISTA. m. fam. L' aficionat à dir ó escriur proverbis. *Proverbista*. Qui proverbii frequenter utitur.

PRÓVIDAMENT. adv. m. Cuydadosament, diligentment. *Próvidamente*. Providè.

PROVIDÈNCIA. f. Disposició anticipada, prevenció. *Providencia*. Providentia, æ, provisio, nis. || Disposició que's pren en algun cas succehit, pera remediar lo dany que pòt esdevenir. *Providencia*. Providentia, æ. || Per antonomàsia s' enten la de Dèn. *Providencia*. Providentia, æ. || La disposició, orde y estat actual de las cosas. *Providencia*. Rerum status.

PROVIDENCIAL. adj. Pertanyent à la Providència ó lo que la enclou. *Providencial*. Ad providentiam pertinens.

PROVIDENCIALMENT. adv. m. Provisionalment, entre tant. *Providencialmente*. Interim.

PROVIDENCIAR. v. a. Donar ó pèndrer providències. *Providenciar*. Statuo, decerno, is.

PRÓVIDO, A. adj. Prudent, cuydadós, diligent. *Próvido, providente*. Providus, providens, vigilans.

PROVÍNCIA. f. La part de un regne ó estat que 's governa en nom del príncep per un ministre dit governador. *Provincia*. Provincia, plaga, æ. || En las religions lo número de convents que compon lo districte del provincial. *Provincia*. Provincia, æ. || met. GOBERN, ADMINISTRACIÓ, CÀRRECH.

PROVINCIAL. adj. Lo pertanyent à la província. *Provincial*. Provincialis. || m. Religiós que té 'l govern y superioritat sobre'ls convents de una província. *Provincial*. Provinciae præpositus monachus; provincialis, is.

PROVINCIALAT. m. Empleo, ofici, dignitat de provincial. *Provincialato*. Monachalis provincie præfectura. || Lo temps que dura dita dignitat ó càrrech. *Provincialato*. Monachales præfectura tempus.

PROVINENT. p. a. Lo que procebeix ó s' origina de altra cosa. *Proveniente*. Proveniens.

PROVINGUT, DA. p. p. de provenir. *Provenido, provento*. Natus.

PROVISIÓ. f. Prevenció, preparació de manteniments ó altràs cosas. *Acopio, provision, abast, bastimento, abastecimiento, prevencion, despena*. Annonæ provisio, commeatus, us. || Los manteniments ó cosas previngudas. *Provision*. Provisio, nis, penus, us. || Lo despaig ó manament que en nom del rey expedeixen alguns tribunals. *Provision*. Regium edictum. || La acció de conferir algun empleo, dignitat, etc. *Provision, proveimiento*. Collatio, nis. || PROVIDÈNCIA.

PROVISIÓ DE PA. *Pandítica*. Panis copia.

PROVISIÓ PERA 'L CAMI. La prevenció en espècie ó en diner de lo necessari pera' l sustento que porta ó en li dona al qui fá viatge. *Vídico*. Viaticum, i.

PROVISIÓ PERA 'LS PASTORS. Provisió de viures ab que's proveeix als pastors pera alguns dias. *Estria*. Pastorum cibaria.

PROVISIONAL. adj. Lo que's mana ó fá interinament. *Provisional*. Ad tempus constitutus.

PROVISIONALMENT. adv. m. *Provisionalmente, interinamente, entretanto, por pronta providencia*. Interim.

PROVISOR. m. Julge ecclesiàstich, vicari general. *Provisor*. Episcopi vicarius.

PROVISORAT. m. y

PROVISORIA. f. Empleo ó dignitat de provisor. *Provisorato, provisoria*. Episcopalis vicarii dignitas.

PROVIST, A. p. p. irr. de provehir. *PROVENT*.

PROVOCACIÓ. f. La acció de provocar. *Provocacion*. Provocatio, nis.

PROVOCADOR, A. m. y f. Qui provoca. *Provocador, provocativo*. Provocator, is.

PROVOCANT. p. a. Lo que provoca. *Provocante*. Provocans.

PROVOCAR. v. a. Excitar, induhir à algú à fer alguna cosa. *Excitar, provocar, incitar, picar, de-car*. Provoco, as. || Irritar, tentar, insultar. *Provocar*. Irrito, provoco. as. || DESAFIAR. || Mòurer, intentar, com : PROVOCAR à riurer. *Provocar*. Excito, as. || IMITAR.

PROVOCAT, DA. p. p. *Provocado*. Provocatus.

PROVOCATIU, VA. adj. Lo que té virtut de provocar. *Provocativo, iniciativo, ocasionado*. *Provocans*. || PROVOCADOR.

PRÓXIM, A. adj. Inmediat, cercà. *Próximo*, *propincuo*, *vecino*. Proximus. || Cerca de succehir alguna cosa. *Inminente*. Imminens. || m. Criatura capàs de eterna benaventuransa. *Próximo*. Proximus, i.

NO TENIR PRÓXIM. fr. NO TENIR PARENT NI AMIC.

PRÓXIMAMENT. adv. m. De nou ó immediament. *Próximamente*. Proximè.

PROXIMITAT. f. Inmediació, cercania. *Proximidad*. Proximitas, atis. || Parentiu prop. *Proximidad*, *propinquidad*, *procinto*. Propinquitas, atis.

PRUDÈNCIA. f. Circunspecció, maduresa. *Prudencia*. Prudentia, prospicientia, æ. || Cordura, templança, moderació. *Prudencia*, *cordura*, *madurez*, *juicio*, *tino*, *sabiduria*, *cerebro*. Prudentia, æ. || Una de las quatre virtuts cardinals que ensenya á distingir lo bo y lo mal. *Prudencia*. Prudentia, æ. || Precaució. *Prudencia*. Provisus, us.

PRUDENCIAL. adj. Pertanyent á la prudència. *Prudencial*. Ad prudentiam pertinens.

PRUDENCIALMENT. adv. m. Segons las reglas de la prudència. *Prudencialmente*. Prudenter.

PRUDENT. adj. Qui té prudència y obra ab circunspecció y recalo. *Prudente*, *sensato*, *circumspecto*, *providente*. Prudens.

PRUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Prudentissimo*. Prudentissimus.

PRUDENTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Prudentissimamente*. Prudentissimè.

PRUDENTMENT. adv. m. Ab prudència y seny. *Prudentemente*. Prudenter.

PRUHIR Ó PRUIR. v. n. PICAR.

PRUITJA Ó PRUITJA. f. Picor. *Comezon*, *picazon*, *quemazon*. Prurigo, inis, pruritus, us. || met. Desitj vehement. *Prurito*. Immoderata cupiditas.

PRUITJA DE CUL. Dolor de tripas ab picor al orifici posterior que obliga á anar molt sovint á la secreta, però inútilment. *Tenesmo*, *pujo*. Tenasmus, tenesmus, i.

DONAR PRUITJA. fr. Fér picor alguna cosa. *Dar comezon*. Prurio, is.

SENTIR PRUITJA. fr. Sentir picor. *Comer*. Prurio, is.

TENIR PRUITJA. fr. Picar lo cos ab una picor com quant s' adorman los peus ó mans. *Hormiguear*. Formico, as.

PRUIXÚVOL. m. ant. EMPENTO, INSTÀNCIA.

DE PRUIXÚVOL. loc. ant. Á INSTÀNCIA.

PRUNA. f. Fruyt de la prunera: es del tamany de un ou de auell segons l'arbre que'l produheix; està cubert de una pell fina y llisa, la molsa més ó menos sucosa y dolça, y en sòn centro té un pinyol dur que conté una ametlla amarga. *Ciruela*. Prunum, i.

PRUNA BORDA Ó SALVATGE. ARANYÓ.

PRUNA CASCABEL·LANA. CASCABEL·LITO.

PRUNA DE DOMÁS. *Ciruela damascena*, *amascena*. Damascenum prunum.

PRUNA DE FRARE. Espècie de pruna de figura oblonga més ó menos punxaguda, de color comunment vert groguench, ab la molsa que està adherida al pinyol menos dolça que las demès. *Ciruela de fraile*. Oblongum et viride prunum.

PRUNA DE PORCH. Espècie de prunas grosses y bastas. *Ciruela porcal*. Prunum asinium.

PRUNA SECA. La que's posa al ayre ó á la palla pera conservarla, y que's puga gastar en tot temps. *Ciruela pasa*. Passum prunum.

PRUNER. m. y

PRUNERA. f. Arbre de mitjana altura, ab las fullas entre aovadadas y de llansa, dentadas y un poch giradas, los rams motxos y la flor blanca. *Ciruelo*. Prunus, i.

PRUNERA BORDA, ARANYONER.

PRUNERAR. m. Lloch plantat de pruneras. *Ciruelar*. Prunetum, i.

PRUNERET. m. d. y

PRUNERETA. f. d. *Ciruelito*, *illo*, *ito*. Prunus parvus.

PRUNETA. f. d. *Ciruelica*, *illa*, *ita*. Prunum tenue.

PRUNYÓ. m. ter. PANELLÓ.

PRUSSIAT DE MERCURI. Una mescla de sofre roig y de mercuri metàlich: se presenta en forma de un polvo molt fi, negrós, inodoro, insípit é insoluble. *Sulfuro negro de mercurio*. Sulphuretum hydrargyri nigrum.

PRUXME, PRUYXMAN, PRUIXME. adj. ant. PRÓXIM.

PS.

PSALM. m. ant. y sos derivats. SALM.

PT.

PTISANA. f. ant. TISANA.

PU.

PU. part. neg. no.

PUA. f. Qualsevol cosa aguda que acaba en punta. *Pua*, *espina*, *aguja*. Spina, æ. || Escudet de empeltar. *Pua*. Talea, clabula, æ. || Pinta en lo teler dels teixidors de lli. *Canal*. Pecten, inis. || pl. dents de las pintas. *Dientes*, *puas*. Pectinis dentes.

OBRR LAS PUAS DEL PINTe. fr. Ferlas. *Apunchar*. Pectinem in dentes secare.

PUAGRA. f. ant. y

PUAGRE. m. POAGRA.

PUAL. m. POAL.

PUAR. v. a. ant. POAR. || Fér las puas en las pintas. *Recurar*. Pectinis dentes efformare.

PUAT, DA. adj. Ple de puas. *Lleno de puas*. Spinis plenus.

PÚBER. adj. Qui està en la edat de la pubertat. *Nozo*. Puber, is.

PUBERTAT. f. La edat de catorze anys en l'home y de dolze en la dona, en que's troban en estat pera reproduhirse. *Pubertad, pubescencia.* Pubertas, alis.

ESTAR EN LA PUBERTAT. fr. Arribar al temps en que's pòt reproduhir. *Pubescer.* Pubesco, is.

PUBESCENT. adj. bot. Se dóna aquesta denominació als òrgans dels vegetals, quant sa superfície té pels numerosos, curts, debils, suaus y poch apretats, semblants al pel moixí. *Pubescens.*

PUBIÀ NA. adj. Lo relatiu al púbis. *Pubiano.* Ad pubim referens.

PUBIL. m. ant. y

PUBILL. m. HEREU. || PUPIL-LO.

PUBILLA. f. HEREVA.

PUBILLATGE. m. HERÈNGIA.

PÚBIS. m. anat. La part inferior del ventre que en l'home y en la dona's cobreix de pel á la edat de la pubertat. *Púbes, púbis.* Pubes, is.

PUBLICÀ, NA. adj. Col·lector, cobrador de las rendas públicas entre'ls romans. *Publicano.* Publicanus, i.

PÚBLICA. f. Acte ó exercici públich que's té en las universitats pera rebre'r lo grau major. *Pública, y público.* ter. Publica exercitatio.

PUBLICACIÓ. f. L'acte y efecte de publicar. *Publicacion.* Publicatio, promulgatio, nis. || En ordres y matrimoni. AMONESTACIÓ. || EDICIÓ.

PUBLICADOR, A. m. y f. Qui publica. *Publicador.* Promulgator, publicator, is.

PÚBLICAMENT. adv. m. Davant de tots, en públich. *Públicamente, paladinamente.* Palàm, apertè, publicè.

PUBLICAR. v. a. Promulgar, fer públich y notori á so de trompeta ó per altre medi. *Publicar, pronunciar.* Publico, promulgo, as. || Fer patent ó notori al públich. *Denunciar, publicar, derramar.* Publico, as; in publicum edere. || Revelar lo que's debia callar. *Publicar.* Publico, as, aperio, is. || Tirar las amonestacions pera ordenarse ó casarse. *Publicar.* Futuras nuptias vel ordines edicere. || Donar al públich ó á la estampa algun llibre ó escrit. *Publicar.* In lucem edere.

PUBLICAT, DA. p. p. *Publicado.* Publicatus, promulgatus.

PUBLICATA. f. Lo despaig que's dóna pera que's publique á algú que s'ha de ordenar, y la certificació de haverse publicat. *Publicata.* Monitionum diploma.

PÚBLICH, CA. adj. Present, notori, patent, sabut de tots. *Publico, paladino, notorio.* Publicus, cognitus. || Comú, vulgar, notat de tots, com: dona PÚBLICA. *Público.* Publicus. || Contraposat á particular, com: Passeig PÚBLICH. *Público.* Publicus. || m. Lo comú de algun poble, ciutat, etc. *Público.* Publicum, i. || ant. BORDELL.

DONAR AL PÚBLICH Ó Á LA PÚBLICA. fr. Donar á llum. *Dar á luz.* In lucem edere.

EN PÚBLICH. m. adv. PÚBLICAMENT.

PUBLICISTA. m. L'autor que escriu del dret públich ó 'l molt versat en aquesta ciència. *Publicista.* Juris publici scriptor.

PUBLICITAT. f. L'estat ó qualitat de las coses públicas. *Notoriedad, publicidad.* Rei notitia apud vulgus. || Paratge abont acut molta gent. *Publicidad.* Hominibus frequens locus.

PÚCIA. f. Vas farmacèutich ample pel qual que's va estranyent fins á rematar en un cono truncat, y 's tapa ab un altre més xich de la mateixa forma. *Pucia.* Pharmacis elaborandis olla.

PUDENDAS. f. pl. VERGONYAS.

PUDENT. p. a. Lo que pat. *Hediente.* Fœtus. || adj. Lo que llansa mal olor. *Hediondo, hediondo, fetido.* Putidus, peminus. || ant. Vergonyós y qui causa empaig. *Pudendo.* Pudendus. || m. cos culler.

PUDENTAMENT. adv. m. Ab pudor, ab mal olor. *Hediondamente.* Fœtulenter, fœtidè.

PUDENTET, A. adj. d. *Fetido.* Putidulus.

PUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Hediondissimo.* Valde fœtidus.

PÚDICAMENT. adv. m. Ab honestedad. *Honestamente, con pudor.* Castè, pudicè.

PÚDICH, CA. adj. Honest, modest, pur. *Púdico.* Castus, pudicus, pudoris observans.

PUDICÍCIA. f. Virtut que ensenya á sér honest y pur. *Pudicitia.* Pudicitia, æ.

PUDIR. v. n. Llansar fetor. *Heder, oler, oler mal, apestar, corromper, empodrecer, husmar.* Fœteo, es; malè, graviter olere. || met. Saber, semblar, tenir visos de alguna cosa. *Oler.* Redoleo, æ. || vulg. Causar sacietat ó enfado la continuació ó repetició de una mateixa cosa. *Empalagar, heder.* Fastidio, is.

PUDIR Á CREMAT. fr. Denota 'l recel de que alguna disputa vinga á parar en renyina. *Oler á chamusquina.* Rixam aut pugnam præsentire, olere.

PUT QUE ENMATZINA Ó QUE EMPESTA. loc. Denota lo molt que put alguna cosa. *Hiiede que apesta.* Petilenti fœtore vexat.

PUT QUE ENCEN. loc. ter. **PUT QUE ENMATZINA.**

PUDOR. m. Honestetat, modestia, vergonya honesta. *Pudor.* Verecundia, æ, pudor, is. || f. Fetor, olor pudent, mal olor. *Hedor, hediondez, fetor, husmo, hedentina.* Graveolentia, æ, putor, fœtor, is.

PUDOR DE CABRA Ó CABRÓ. 'L mal olor que llansa la llana de la cabra, principalment quant es sonda. *Hedor cabruno.* Hircus, i.

PUDOR DE LA SUOR DE LAS AIXELLAS. *Sobaguna.* Hircus, i.

PUDOR DEL NAS. med. Úlcera podrida en lo nas. *Ozana.* Ozuna, æ.

FÉR PUDOR. fr. Pudir. *Echar hedor; oler mal, heder.* Fœteo, es.

PUDRIDURA. f. Corrupció. *Podredumbre, podrimiento, podrecimiento, podricion.* Putredo, ini.

PUDRIMENER. m. Conjunt de coses brutes

asquerosa. *Cochambreteria, sentina, revolcadero.* Rerum spurcarum congeries. || Conjunt de coses asquerosas mezcladas ab aygua bruta. *Bahorrina.* Sentina, æ. || met. **POTOLL.**

PUDRIMENT. m. Putrefacció. *Pudricion, pudrimento.* Putredo, inis.

PUDRIMER. m. **PUDRIMENER.**

PUDRIR. v. a. Corrompre alguna cosa. *Podrir, podrir, podrecer.* Corrumpo, putrefacio, is.

PUDRISE. v. r. Corromperse. *Pudrirse, passarse, picarse.* Putreo, es, exputresco, putrefacio, is.

PUDRIT, DA. p. p. *Podrido.* Putrefactus. || adj. Consumit, com: arbre **PUDRIT** de vellesa. *Consumido.* Consumptus.

PUERÍCIA. f. La edat del home entre la infància y la adolescència. *Puericia, niñez.* Pueritia, æ, puerities, ei.

PUERIL. adj. Pertanyent á la puerícia, al noy. *Pueril.* Puerilis. || met. Lo que's fá ab poch judici ó maduresa. *Pueril.* Puerilis.

PUERILITAT. f. Cosa pròpia de noys. *Puerilitad.* Puerilitas, atis.

PUERILMENT. adv. m. A modo de noy. *Puerilmente.* Pueriliter.

PUERPERI. m. Acte de parir, forsas que's fan per aixó. *Puerperio.* Puerperium, ii.

PUES. conj. DONCS, PUS.

PUESTO. m. Lloch ó espay que ocupa qualsevol cosa. *Puesto.* Locus, i, sedes, is. || Lloch, siti ó paratge destinat pera executar alguna cosa. *Puesto.* Locus, i, situs, us. || Lloch ó paratge en que's ven per menor. *Puesto.* Taberna, æ. || Grau, honor, dignitat, empleo. *Puesto.* Dignitas, atis.

PUESTO SEPARAT. Lloch que se separa de altre major pera diferents usos. *Apartadizo.* Sejunctus, separatus locus.

CEDIR LO PUESTO. fr. Oferir algú per cortesia á altre 'l lloch en que estava assentat. *Dar el lugar.* Locum cedere.

PUF. interj. Significa que alguna cosa fá molt mal olor. *Puf, pu, po.* Puf, fustet.

PUGIL. m. Lo gladiador que combatia á cops de punys ó ab lo cove. *Pugil.* Pugil, is.

PUGILAR. Manual en que 'ls hebreus tenian los passatges de la sagrada Escriptura que's llegian ab més freqüència en la sinagoga. *Pugilar.* Pugillare, is.

PUGNAR. v. n. ant. **PELEAR.**

PUGÓ. m. Insecte de una línia y mitja de llarch, de color vert ó negre, ab quatre alas ó sens ellas, que s' alimenta rosegant las camas de las plantas á las quals se posa. *Pulgon.* Bruchus, i.

PUG. m. Munt, montanya alta y aguda. *Pico, picacho, promontorio.* Collis, is. || Conj. y

PUIS Y PUIX. conj. ant. **PUS.** || ant. **DESPRÀS.**

PUJA. f. Lo dret que's pága en pa en lo forn comú. *Poya.* Furnacea merces. || Aument de preu á las cosas que's venen ó arrendan. *Licitacion, pu-*

ja. Pretii in licitationibus auctio. || **PUJADA.** 3.

VÉR PUJA Ó PUJADA. fr. Aumentarse 'l preu de las cosas. *Subir.* Rerum pretia augeri.

PUJADA. f. La acció de pujar. *Subida.* Ascensio, nis. || Muntada, lloch que vá pujant. *Subida, trepa, repecho.* Clivus, i, acclivitas, atis. || Aument de preu de las cosas. *Alza.* Caritas, atis. || La major elevació del estat de algú ó de alguna cosa. *Subida.* Incrementum, i. || Aument, com: **PUJADA** de llet, de febra. *Cretimiento.* Augmentum, incrementum, i. || **PUJA.** 2. **PUJANSA.** 1.

PUJADA DRETA Y PESADA. La que fá molt 'pendent y es dificultosa de pujar. *Reventon.* Arduus molestusque clivus.

DE GRAN PUJADA GRAN BAIXADA. ref. Denota que quant més eleva la fortuna als homes, es major la cayguda. *De gran subida gran caida.* Altior ascensus casu graviore laborat.

PUJADOR. m. Qui puja alguna cosa de baix á dalt. *Subidor.* Qui sursum aliquid asportat, conduct. || Pedris ó altra cosa pera pujar á caball. *Montador, montadero, subidero.* Scabellum, i, podium, ii, gradus, us. || Qui puja á caball. *Montador.* Equum ascendens. || **ESCALA, ESGLARÓ.**

PUJAMENT. m. ant. **PUJADA.** 1.

PUJAMINYONS. m. ant. Espécie de escaló pera posar lo peu pera pujar al cotxo. *Estribo.* Scandula, æ.

PUJANSA. f. Elevació, promoció á algun càrrech ó dignitat. *Elevacion, ascenso.* Exaltatio, evectio, nis. || Càrrech ú honor ocupat per algú. *Cumbre.* Adeptus honor. || Prosperitat, fortuna. *Auge.* Prosperitas, atis.

PUJANT. m. **PUJADA, PUJADOR.** || pl. ant. Los passats del llinatge de algú. *Ascendientes.* Majores, um.

PUJAR. v. n. Muntar, passar de un lloch inferior á altre superior ó alt. *Subir.* Ascendo, scando, is. || Anar creixent, augmentarse, com los arbres, la malaltia, 'ls rius. *Subir, crecer.* Cresco, ingravesco, is. || Fér més alta alguna cosa, com la paret, la terra. *Subir, levantar.* Elevo, as, accresco, is. || Preponderar una cosa respecte de altra, com: **PUJA** més lo farciment que 'l gall. *Montar, subir.* Magis interesse. || Anar alsant la veu per graus y punts. *Subir, levantar.* Scando, ascendo, is. || met. En las cosas espirituals arribar, com: las oracions del just **PUJA** al cel. *Subir.* Venio, is. || met. Créixer en dignitat, lograr major empleo, augmentar lo capital ó hisenda. *Subir, ascender.* Augeo, es. || v. a. Transportar de baix á dalt alguna cosa. *Subir.* Elevo, as, eveho, is. || Alsar, posar dreta alguna cosa que estava inclinada, com: **PUJA** los brassos. *Subir.* Elevo, as. || Muntar, arribar á certa quantitat ó número alguna cosa, com: lo compte **PUJA** á tant. *Subir, montar.* Ad summam venire. || met. Donar á las cosas major preu ó estimació de la que tenian, com: **PUJA** lo vi, la cera, etc. *Subir, encarecer, pujar.* Rerum pretium augere. || Estirar, ti-

var las cordas finixas de una guitarra, etc. *Subir*. Fides adaptare. || En una genealogia es arribar fins al principi, com: sant Mateu PUJA fins á Abraham, y sant Lluch fins á Adam. *Subir*. Ascendo, is.

PUJAR á QUATRE GRAPAS. fr. Caminar los homes de pens y mans. *Gatear*. Proripere.

PUJARLI á ALGÚ LA BERMELLÓ á LA CARA. Envergonyirse. *Salir colores*. Erubescere.

PUJAR PER AMUNT. fr. Enfilarse. *Encaramarse*. In altum proripere, conscendere. || met. Elevar á algú á gran puesto, empleo honorífich, lucrós, etc. *Encaramar*. Elevare. || met. Exagerar, ponderar ab excés alguna cosa. *Encaramar*. Extollere, amplificare.

PUJARSEN. v. r. Elevarse, remontarse. *Subirse*. Altiús repetere.

QUE PUJE. Expressió en lo joch de cartas. *Que salga, que salte*. Exeat.

PUJAT, DA. p. p. *Subido*. Accensus. adj. S' aplica al color molt viu y fort en sa classe. *Subido*. Acutus. || Sobre bo. *Subido*. Supremus. || ELEVAT, SUBLIME, EMINENT.

PUJAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUJOL. m. Petit puig ó montanyeta. *Altozano*, *cerrillo*. Tumulus, i.

PULCRITUT. f. Hermosura, bellesa. *Pulcritud*. Pulchritudo, inis.

PULCRO, A. adj. Hermós, ben paregut, bonich. *Relamido*, *pulcro*. Pulcher.

PULEGL. m. ant. POLIOL.

PULGÓ. m. ant. PUGÓ. || Corch que rosegas las viñas. *Pulgon de la vid*. Volucra, æ.

PULIDAMENT. adv. m. Ab pulidesa. *Pulidamente*. Politè. || Ab elegància. *Pulidamente*. Concinnè.

PULIDESA. f. Hermosura, curiositat, composura, delicadesa, *Tersidad*, *pulidez*, cultura. Politura, æ.

PULIDOR. m. L' instrument ó altra cosa que serveix pera pulir. *Pulidor*, *pulidero*. Lævigando aptum instrumentum. || Lo tros de cordobá ó altra cosa per lo qual se passa 'l fil quant se devana. *Pulidor*, *pulidero*. Filo lævigando panniculus. || Qui puleix ó adorna. *Pulidor*. Politor, is.

PULIMENT. m. Obra de pulir. *Pulimento*. Lævigatio, elævigatio, nis. || Lo llustre ó perfecció que's dona á algunes cosas. *Pulimento*. Politura, æ.

PULIOL. m. POLIOL.

PULIR. v. a. Allisar, bruniyir, aplanar, enllustrar. *Pulir*, *pulimentar*, *afnar*, *tersar*, *limpiar*, *ascar*. Lævigo, as. || Esmenar, corregir, perfeccionar. *Pulir*, *pulimentar*, *limar*, *sutilizar*. Limo, elimo, as. || Traballar ab molt cuydado. *Pulir*, *pulimentar*. Recuro, as. || Adornar, endressar, compóndrer. *Pulir*, *pulimentar*. Orno, exorno, as. || v. r. Civilisarse. *Adornarse*, *pulirse*. Rusticitatem eruere.

PULIT, DA. p. p. *Pulido*. Politus. || adj. Agraciat, ben fét, curiós. *Lucio*, *pulido*, *terso*, *raso*. Po-

litus, perfectus. || Lo qui vesteix ab molt asco. *Almidonado*. Nimio studio compositus.

POSAR PULIT. fr. Adornar, hermosejar. *Pulir*. Polio, is, exorno, as.

PULLA. f. DICTERI. || Paraula deshonesta. *Pulla*. Scurrile convitium.

PULLAGÓ. m. POLLAGÓ.

PULLÈS, A. adj. Natural de y lo pertanyent a Pulla província de Nápols. *Pullès*. Apulicus, apulus.

PULLÍ. m. POLLI.

PUL-LULAR. v. n. Brotar, grillar. *Pulular*. Pullulo, as.

PULMÓ. m. Freixura. *Bofes*, *pulmon*. Pulmo, nis.

PULMONAR. adj. Lo que pertany al pulmó ó que té relació ab ell. *Pulmonar*. Pulmonaris.

PULMONIA. f. Inflamació del pulmó. *Pulmonia*, *perineumonia*. Peripneumonia, æ.

PULMÓNICH, CA. adj. Qui está atacat de pulmonia. *Pulmoniac*, y *pulmonario*. ter. Pulmonarius.

PULPA. f. Palpis, carn sèns os. *Pulpa*. Pulpa, æ. || met. Molsa de las fruytas. *Pulpa*. Pulpa, æ. || La carn del cap del dit. *Yema*, *pulpejo*. Carnea digiti extrema pars.

PÚLPIT. m. Trona en las iglésias. *Púlpito*. Pulpitum, i.

ESCUPIR FORA DEL PÚLPIT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

PULPO. m. ant. POP.

PULPUT, DA. adj. Molsut. *Pulpos*. Pulposus.

PULSACIÓ. f. Lo cop que dona la artèria. *Pulsacion*, *pulsada*. Pulsatio, nis.

PULSATIU, VA. adj. Lo que bat y copeja. *Pulsativ*, *pulsátil*. Pulsans.

PULSERA. f. Vena que's posa en lo pols al malla quant se li aplica vi generós ó algun esperit pera confortarlo. *Pulsera*. Fascia brachialis.

PULTRES. m. pl. ant. FARINETAS.

PULTROCH. m. La butifarra més grossa feta del budell cego. *Morcon*. Major botulus. || met. La persona grossa y rabassuda. *Morcon*. Botuli speciem referens persona.

PULVERISAR. v. a. POLVORISAR.

PULVERULENT, A. adj. Nom que's dona á tot cos reduhit ó pols més ó ménos fina. *Pulverulento*. Pulverulentus.

PUNCELLA. f. PONCELLA. || ant. DONZELLA.

PUNCEYLA. f. ant. Donzella. *Poncella*. Virgo, inis.

PUNCT. m. ant. PUNT.

PUNCTUALMENT. adv. m. ant. PUNCTUALMENT.

PUNCTURA. f. ant. PUNXÓ. 1.

PUNDONOR. m. Estimació, honra, crèdit. *Pundonor*, *punto*, *punto de honor*. Honos, oris.

PUNDONORÓS, A. adj. Qui té pundonor. *Pundonoroso*. Proprii honoris æstimator.

PUNGANT. m. Pua movedissa de ferro que hi ha en las civells. *Hierrecillo, ito, clavillo, clavo.* Fibulæ clavus.

PUNICANA. adj. S' aplica á la gallina. *GALLINA,* etc.

PÚNICH, A. adj. Pertanyent als fenicis y cartaginesos. *Púnico.* Punicus.

PUNICIÓ. f. ant. Cástich. *Punicion.* Punitio, nis.

PUNIDOR, A. m. y f. ant. CASTIGADOR.

PUNIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PUNJANT. m. PUNGANT.

PUNT. m. La menor entitat ó quantitat que's pòt considerar. *Punto.* Punctum, i, punctus, us. || Instant. *Punto.* Punctum, i. || Assumpto, matèria de que's tracta. *Punto.* Scopus, punctum, i. || Lo substancial en algun assumpto. *Punto.* Summa, æ. || Lo cos ó espessor en los líquits. *Cuerpo.* Densitas, atis, crassitudo inis. || Lo to en que's correspon estar als instruments músichs. *Punto.* Consonantiæ tonus. || L' estat actual de qualsevol assumpto, espècie ó cosa. *Punto.* Locus, i, status, us. || Lo pas de la agulla ab lo fil per la tela. *Punto, puntada.* Acus punctum, trajectory. || L' estat perfet y degut que arriban á tenir algunas cosas, com lo pa, las confitures, viandas, etc. *Punto.* Perfectus status. || Ocasíó oportuna. *Punto.* Ansa, æ. || Ostentació en lo tracte, vestir, etc. *Rumbo, ostentacion.* Ostentatio, nis. || Part, qüestió de alguna ciència. *Punto.* Argumentum, i, qüestio, nis. || ortog. La nota que's posa al fi de la cláusula, figurada així (.) *Punto.* Punctum, punctus, i. || En las armas de foc lo ferret que té 'l gatillo alsat. *Disparador, punto, piñon.* Retinaculum, i. || **PUNTER.** 3. || Lo principal de algun assumpto. *Punto.* Meta, æ, scopus, i. || **PUNDONOR.** || **XIFRA.** || La part de las campanas ahont fereix lo batall. *Punto.* Limbus, i. || Cada forat de la corretja per ahont entra 'l pungant. *Punto.* Foramen, inis, scissura, æ. || Lo grau ó terme que's senyala. *Punto.* Gradus, us, punctum, i. || met. Aquella paraula que's diu, ó aquella tecla que's toca, com al descuyt, pera recordar alguna espècie ó motivar que's parle de ella. *Puntada.* Obiter dictum verbum. || pl. Las divisions del punter dels sabaters. *Puntos.* Calceorum mensuræ nota, signum. || Qüestions pera llegir de oposició. *Puntos.* Sorte deducta themata. || Los números que senyalan á cada carta ó á cada cara del dau. *Puntos.* Pictarum chartarum aut talorum puncta. || Las pedras ó tantos que's perden ó guanyan en lo joch. *Puntos.* Calculorum numerus. || Las parts de que's vá formant la mitja y cosas semblants. *Puntos.* Caligarum texturæ ductus. || Las passadas ab la agulla que dóna un cirurgia en una ferida. *Puntos.* Puncta, orum. || Los erros que cometen los noys al donar la lliçó, etc. *Puntos.* Errata, orum.

PUNT ACCIDENTAL. En la perspectiva qualsevol punt diferent del principal ó de la vista, ahont s' encamina y per qui's dirigeixen las líneas de

aquells objectes, los costats dels quals no són perpendiculars á la taula ó pla óptich. *Punto accidental.* Punctum accidentale.

PUNT ADMIRATIU Ó DE ADMIRACIÓ. ortog. Nota pera senyalar la admiració en l' escrit. *Admiracion.* Admirationis nota.

PUNT CÉNTRICH. Centro. *Punto céntrico.* Centrum, i.

PUNT DE DISTÀNCIA. En la perspectiva un punt de la línia horisontal distant del punt principal ó de la vista tant com es lo raig principal. *Punto de distancia.* Distantiæ opticæ punctum.

PUNT DEIXAT. Lo punt de la mitja que no s' ha pres. *Trabilla.* Solatus, vacuus caligarum texturæ ductus.

PUNT DE HONOR. PUNDONOR.

PUNT DE LA REFRACCIÓ. fis. Lo punt en que passant los raigs de llum obliquament de un mitj á altre de diferent resistència, forma l' àngul de inclinació, separantse de la línia recta. *Punto de la refraccion.* Refractionis punctum.

PUNT DE LA SUSPENSÍÓ. Aquell en que's manté suspès un cos. *Punto de la suspension.* Suspensionis punctum.

PUNT DE LONGITUT. náut. Lo que's col·loca en la carta de navegar, y resulta de las observacions astronómicas de la longitut y latitut. *Punto de longitud.* Punctum longitudinis.

PUNT DE MEDITACIÓ. La matèria que se senyala pera que sobre ella 's tinga la oració. *Punto de meditacion.* Meditationis matèria.

PUNT EN BOCA. m. adv. S' usa pera avisar á algú que calle. *Punto en boca.* St. || exp. Encarrega á algú que no divulgue lo que se li ha dit. *Punto en boca.* Cave ne audita vulges.

PUNT ESCAPAT. Lo que s' escapa en la mitja. *Punto.* Caligarum scissura rotunda. || fam. **VENTOSITAT.**

PUNT INTERROGANT Ó DE INTERROGACIÓ. Senyal que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion, interrogante.* Interrogationis nota.

PUNT LLARCH PER TRAU. Entre las costureras la puntada llarga sobre la qual forman los traus ó altra cosa. *Pasillo, diente de perro.* Protensum acupunctum.

PUNT PER AGULLA, Y PUNT PER PUNT. m. adv. Expressa 'l modo de contar alguna cosa exactament y sens deixar circumstància alguna. *Punto por punto.* Sigillatim.

A BON PUNT. m. adv. OPORTUNAMENT.

AL PUNT. m. adv. Al instant. *Al punto.* Illicò. || Enterament, sens faltarhi res. *De todo punto.* Omnino.

ANÀRSEN PEL PUNT DE BAIX. fr. met. Petejar. *Ventosear, zullarse, irse de copas.* Alvo conceptum flatum ejicere.

ANÀRSEN PER PUNTS. fr. ACABARSE.

A PUNT. m. adv. Expressa que alguna cosa està prompta y aparellada. *A punto.* Paratè. || **A propò-**

sit, al cas. A *punto*. Aplè. || A RISC Ó PERILL.

À Ó DE PUNT DE MALLA. Obra feta à punt de ret ó filat. *Redecilla, à punto de malla*. Reticulum, i.

À PUNT DE SOLFA. m. adv. Ab art, regla y acort. *Con el compás en la mano, en solfa*. Cautè, circumspèctè.

À PUNT FIXO. m. adv. Cabalment, ó ab certesa. A *punto fijo*. Certè, absdubiò.

À TOT PUNT. m. adv. Resoltament, sens parar en rischas. A *todo trance*. Omni timore postposito, || À MÉS NO PODER.

AQUÍ ESTÁ 'L PUNT DE LA CONFITURA Ó AQUEST ES LO PUNT DE LA CONFITURA. loc. met. fam. Denota que en alguna cosa está la principal dificultat. *Ese es el diablo, el ápice, el busilis*. Hoc opus, hic labor est.

CADA PUNT. m. adv. Cada instant. *Cada instante, cada momento; por momentos; cada credo*. Crebrò, frequentissimè.

DE PUNT. m. adv. Ab empenyo y porfia. *De apuesta; de puntillo*. Contentiosè, obstinatè.

DE PUNT EN BLANC. m. adv. Armat de cap á peus. *De punta en blanco*. Ex capite ad talus imos.

DE PUNT EN PUNT. m. adv. PUNT PER PUNT.

DONAR PUNT. fr. Espessir los líquits. *Dar cuerpo*. Spisso, as. || VÉR PUNT.

DONAR PUNTS. fr. Cusir lo cirurgia à la ferida. *Dar puntos*. Vulnus sarcire.

EN AQUEST PUNT. m. adv. Ara mateix, poch temps ha. *En este instante ó momento*. Nunc, mox, jam.

EN PUNT. m. adv. Puntualment, com: las sis en PUNT. *En punto*. In ipso articulo.

ESCAPARSE, ANÁRSEN LOS PUNTS DE LA MITJA. fr. *Soltarse los puntos de la media*. Tibialium maculas dissolvi.

ESTAR À PUNT. fr. Estar pròxim ó en disposició de fèrse ó de succehir alguna cosa. *Estar para*. In proximo esse. || Estar á pich, á risch, pròxim. *Estar en punto ó á punto*. Proximum esse.

VÉR PUNT. fr. Acabar la clàusula en la lectura. *Hacer punto*. Clausulam, orationem finire. || Acabar, conclóurer alguna espècie. *Hacer punto*. Rem claudere.

PER PUNT. m. adv. Per instants. *Por punto*. Jam-jam.

PICAR PUNTS. fr. Picar en lo llibre corresponent à la facultat sobre que s' ha de llegir en oposició. *Tomar puntos*. Thema sorte ductum publicè explicandum eligere.

POSARSE À PUNT. fr. Prepararse. *Apercibirse, ponerse en arma, aprestarse*. Separare.

PUJAR DE PUNT. fr. Aumentarse. *Subir de punto*. Augeri.

SABER QUANTS PUNTS CALSA. loc. fam. Conèixer lo talent de algú. *Sondear la sabiduria*. Cujusdam ingenium meliri.

SABER UN PUNT MÉS QUE 'L DIMONI. loc. fam. Sér mòlt astut pera sòn negóci. *Saber un punto mas que el diablo*. Callidissimè esse.

TANT BON PUNT. loc. Denota haverse fèt, fèt ó succehit alguna cosa luego que's digné, fèu, etc. *Al punto que, luego que, al instante que*. Ut, ubi.

PUNTA. f. Extremitat aguda de qualsevol cosa. *Sumidad, punta, cúspide*. Muro, nis, cuspis, idis.

|| Lo cap ó extrem de alguna cosa, en lo qual s' enixen las sevas líneas, com: PUNTA del nas, dels dits. del banch. *Punta*. Cuspis, idis, angulus, i. || Llengua de terra que entra dins del mar. *Punta*. Lingua, æ, promontorium, ii. || Àngul ó cantó que forma algun terrenó, edifici, etc. *Cornijal*. Angulus, i. || Part, principi ó qualitat de alguna cosa, com: lo vi té PUNTA de agre; fulano té PUNTA de fallero. *Punta*. Acor, is. || Qualsevol dels cantons del malalás ó coixit. *Cogujon*. Culcitæ aut pulvilli cuspis.

|| TATXA, GABARROT. || PUNXA. || Entre estampers punxó pera tràurer las lletres de las planas sease espalliarlas. *Punta*. Typographica subula. || pl. Obra regularment de fil blanch prim, que's posa per guarnició als vestits, etc. *Encajes, puntas*. Reticulata tænia. || Las banyas del toro. *Cuernos*. Cornua, um.

PUNTA DE AGULLA. m. Part mínima de alguna cosa, ó cosa mòlt petita. *Chispa*. Particula, æ.

PUNTA DE DIAMANT. Diamant petit. *Chispa*. Minusculus adamas. || La que serveix pera tallar lo vidre. *Punta de diamante*. Adamantina cuspis. || La forma angular que tenen algunas cosas á que 's dóna aquest nom. *Punta de diamante*. Adamantina cuspidis forma.

PUNTA DE INGENI. AGUDESA.

PUNTA DE LA ESCARCHOPA. 'L pich còrb que té dita planta. *Gavilancillo*. Achanti aculeus.

PUNTA DEL DIA Ó DEL ALBA. Quant se comensa á tornar clar. *Al amanecer, á la alborada*. Aurora, æ, diluculum, i.

PUNTA DEL EIX. L' extrem del eix que sobreix de la roda en los carros y cotxos. *Pezon*. Axisextremitas.

PUNTA DE SEDA. BLONDA.

PUNTA PEU. PUNTAPEU.

ACABAR EN PUNTA. fr. VÉR PUNTA. 1.

À PUNTA DE SOL. Al temps de presentarse á nostra vista aquest planeta. *Al salir, al rayar el sol*. Solis ortu.

À PUNTA PEUS. m. adv. Ab abundància excessiva. *À puntapiés*. Despectus, summa vi.

DE PUNTAS DE PEUS. m. adv. DE PUNTETAS.

VÉR PUNTA. fr. Acabar en punta. *Acabar, rematar en punta*. In acumen desinere. || Pera tràurer als instruments de ferro. *Apuntar*. Acuo, is.

VÉR PUNTAS. fr. Competir ab altre, igualarlo en alguna prenda, habilitat, etc. *Medir lanzas*. Equipare. || Contradir ab vigor y eficàcia l' intent, opinió ó resolució de altres. *Hacer punta*. Adversari.

GUANYAR ALGUNA COSA AB LA PUNTA DE LA ESPASA. fr. Guanyarla ab esforços, ab rigor. *GANAR á punta de lanza*. Totis viribus, summa vi aliquid auferre, consequi.

NO TENIR QUE AGRANIR TANT COM PUJA UNA PUNTA

DE AGULLA. ref. No haver rebut lo menor favor. *No debet una sed de aqua.* Non scyphum aquæ sedandæ sili offerto.

SÈNS VALTAR UNA PUNTA DE AGULLA. ref. SENSE FALTAR UN PEL DE CUNILL.

TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornarse agre 'l vi. *Repuntar, volverse, tener punta de vinagre, apuntar.* Aescere, acidumfiere, excrescere.

PUNTAGRÓ. f. La acció de posar punts sobre las lletras. *Puntacion.* Notarum super litteras appositio.

PUNTADA. f. Punta de fil passat. *Puntada.* Punctum acus.

PUNTADA DE PEU. Lo cop donat ab la punta del peu. *Puntapié, puntillazo, puntillon.* Pedis ictus.

PUNTAGUT, DA. adj. PUNXAGUT.

PUNTAL. m. Lo que serveix pera sostenir ó preservar de caure alguna cosa. *Encamacion, puntal, abitoque, tenemozo, tanganyillo, muleta.* Fulcimentum, i. || Pal ó forca pera sostenir las branques del arbre. *Rodrigon.* Ridica, æ, pedamentum, i. || PONT. || Pal ó aspra de cep. *Puntal.* Ridica, æ, pedamentum, i. || Fusta unida en altra horisontal, desde la qual vá en direcció inclinada á apuntalar á altra també horisontal. *Tornapunta.* Lignum obliquè aliud sustentans, fulciens. || La viga ab que s'apuntalan las minas. *Adema.* Trabs, bis. || pl. PEUS DRETS.

POSAR PUNTALS ALS ARBRES. fr. *Rodrigar.* Pedamentis fulcire.

POSAR UN PUNTAL Á LA VIDA. fr. met. fam. Pèndrer alguna petita porció de aliment entre dia pera donar alguna forsa al cos. *Echar un remiendo á la vida.* Vires aliquantulò cibo capere.

PUNTALET. m. Bocí de aliment abans de la menjada. *Muleta, muletilla, y tente en pie ter.* Fulcrum, i.

PUNTAPEU. m. PUNTADA DE PEU.

PUNTEJAR. v. n. Tocar la guitarra, tocant determinadas cordas cada una ab un dit. *Puntear.* Citharæ fides carptim summis unguibus pungere. || Casir, fèr punts. *Puntear.* Suo, is. || Fèr dents ó punts en una roda de rellotge, molt, etc. *Puntear.* Incido, is; denticulos facere. || Dibuirar, notar, trassar ab punts alguna cosa. *Puntear.* Punctulus delineare. || v. n. náut. Anar orsant quant se pòt pera aprofitar lo vent quant escasseja. També s'usa com actiu, com: PUNTEJAR lo vent. *Puntear.* Obliqueare sinus in ventum.

PUNTEJAT, DA. p. p. *Punteado.* Sutus, incisus.

PUNTER. m. Instrument de sabater pera pèndrer la mida. *Narco.* Calpodium, ii. || Tocador de las palmatórias. *Puntero.* Stilus, i. || Tocador, bastonet ab que senyalan las lletras los que aprenen de llegir. *Puntero.* Stilus, i.

PUNTERA. f. Planta sucosa, sempre verda, ó de fullas permanents. *Terba puntera; siempre viva mayor.* Zoophthalmus, i. || Virollas en las branillas

del paraygua. *Casquillo.* Chantus, i. || La qui fà puntas. *Encajera, rondera.* Telæ reticulatæ textrix.

PUNTERIA. f. La acció de dirigir una arma, pera que done 'l tir en lo punt determinat. *Asestadura, punteria.* Collimatio, collineatio, mis.

PÈNDRE LA PUNTERIA. fr. Posar en direcció las armas de foch pera dispararlas. *Apuntar.* Arma jac-tum intendere.

PÈNDRE LA PUNTERIA. fr. Apartarla. *Desapuntar.* Ab scopo aberrare.

PUNTET. m. d. *Puntico.* Punctum, i. || Lo pich que's posa al cap dels canons de las armas de foch pera dirigir la punteria. *Mira, punto, brújula.* Pinula, æ. || VALDÓ. || MOLLA.

PUNTEJA. f. d. *Puntica, puntilla.* Acumem, iais.

ANAR DE PUNTEJAS. fr. met. Procehir ab mòlt secret y recato. *Andar con zapatos de felpo.* Cautè, secretòque agere.

DE PUNTEJAS. m. adv. Caminar ab las puntas dels peus alsant los talons. *De puntillas.* Extremis, summis pedibus.

POSARSE DE PUNTEJAS. fr. Oír ab mòlt desagrado ó disgust lo que's demana ó preten, negantse y resistintse á la pretensió, etc. *Ponerse de uñas ó en veinte uñas.* Tenaciter obsistere.

PUNTILL. m. En las fábricas ó forns de vidre es un canó de ferro com lo de la escopeta, ab que trau 'l vidre del forn sobre 'l marmol ó llosa de ferro, pera treballarlo y formar en ell las pessas. *Puntel.* Ferreus ad vitrum é fornace educendum tubus.

PUNTILLA. f. Puntas de fil mòlt estretas. *Puntilla.* Plagula, æ. || ARRET.

PUNTILLO. m. Qualsevol cosa leve ó despreciable, en la cual una persona massa pundonorosa repara ó fà consistir l' honor ó estimació. *Puntillo, honrilla.* Levissimi momenti negotium.

PUNTILLÓS Y PUNTÓS, A. adj. Pundonorós, qui es delicat en conservar sa bona opinió. *Puntoso, puntuoso.* Honoris studiosus. || met. Fogs, que's dona luego per sentit de poca cosa. *Puntoso, pelilloso.* Honoris studiosus.

PUNTUACIÓ. f. La col·locació de las notas de ortografia en la escriptura. *Puntuacion.* Interpunctum, i.

PUNTUAL. adj. Exacte, prompte. *Puntual, exacto, fiel, legal.* Exactus. || Cert, ajustat, cabal. *Puntual.* Certus. || Exacte, rígid en la observància de alguna lley, precepte ó regla. *Severo.* Severus. || Fixo. *Clavado, obediente.* Certus, exactus.

PUNTUALISAR. v. a. Donar la última ma á la col·locació de las espècies, assegurarlas en la memòria. *Puntualizar.* Ordine disponere: memoriter discere.

PUNTUALÍSSIM, A. adj. sup. *Puntualísimo.* Diligentissimus.

PUNTUALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Puntualísimamente.* Diligentissimè.

PUNTUALITAT. f. Exactitut. *Puntualidad.*

Accuratio, nis. || Certesa y conveniència de alguna cosa pera 'l fi á que se la destina. *Puntualidad, religiosidad, fidelidad*. Conventientia, æ.

PUNTUALMENT. adv. m. Ab puntualitat. *Puntualmente, religiosamente*. Accuratè.

PUNTUAR. v. a. Col·locar las notas de ortografia en una escriptura. *Puntuar, apuntar*. Scripturam disponere.

PUNTUAT, DA. p. p. *Apuntado, puntuado*. Interpunctus.

PUNTUÓS, A. adj. PUNDONORÓS, PUNTÓS.

PUNTURA. f. Ferida ab instrument punxagut. *Puntura*. Punctura, æ, punctio, nis. || Entre estampers, qualsevol de las dos puntas que están al costat del timpá pera deturar lo full de paper. *Puntura*. Typographice tabulæ cuspis.

PUNXA. f. Punta molt aguda. *Punta, pua*. Spiculum, aculeus, i. || Espina dels arbres ó plantas, com la del cart, esbarzer, etc. *Espina, pua*. Spina, æ. || La punta ó estelleta que's clava en la carn. *Rançajo*. Cuspis, idis. || Punta de montanya pelada. *Cumbre, cima*. Vertex, icis. || met. Las cosas inmaterials que causan sentiment y pena. *Espina*. Aculeus, i. || met. DIFICULTAT, PERILL. || met. Estimul, incitativ. *Aguijon, clavo, espuela, estimulo*. Stimulus, i.

PUNXADA. f. Picada, ferida ab punxa. *Punxada, punzadura, pinchadura, picada, piradura, picazo*. Puncta, æ, punctio, nis. || PUNTURA. 1. || Dolor que se sent agudament de quant en quant. *Ramalazo, punzada*. Quandoque mordens dolor. || met. Sentiment interior. *Punzada*. Mœror, angor, is. || f. Lo batiment y dolor que causa entre qualsevol tumor la matèria quant no està ben madura. *Entrepunzadura*. Dolor adveniens, dum pus concoquitur.

PUNXADA DE AGULLA DE CAP. *Alfilerazo*. Aciculæ punctura.

PUNXADA DE AGULLA DE CUSID. *Agujazo*. Acus punctura.

PUNXADA DELS HUMORS. med. Prufija dels humors que punxan alguna part del cos. *Velicacion*. Vellicatio, nis.

PUNXADOR, A. m. y f. Qui ó lo que punxa. *Punxador*. Pungens, tis.

PUNXADURA. f. ant. PUNXADA. 1.

PUNXAGUT, DA. adj. Lo que té punxas. *Puntiagudo, punzante, puntoso, afilado, picoteado*. Cuspιδatus, acuminatus, acutalis.

PUNXANT. p. a. Qui ó lo que punxa. *Punzante*. Pungens. || adj. PUNXAGUT.

PUNXAR. v. a. Ferir ab punxa. *Punzar*. Stimulo, as, pungo, is. || Ferir ab algun instrument punxagut. *Picar, punzar, aguijar, aguijonear, aguzar*. Pungo, is. || Descubrir poch á poch las cartas en lo joch pera conèixerlas per la pinta. *Brujulear*. Rimor, aris. || met. Estimular á algú á fer alguna cosa. *Espolear, aguijonear, tarazar, estimular*. Stimulo, as. || met. Molestar, importunar, perseguir á

algú. *Hostigar*. Vexo, as. || Ferir las punxas de un arbusto, mala, etc. *Espinar*. Pungo, is. || v. r. Molestar algun dolor de quant en quant. *Punzar*. Stimulo, fodico, as. || Comensar á verdejar los sembrats. *Asomar*. Cacumen ex solo segetes educere. || PUNTIR LA BARBA.

SEMBLA QUE'L PUNXEN Ó COM SI'L PUNXESSEN. loc. De nota que algú està impacient en casa pròpia. *Se huésped en su casa*. In propria domu hospitem agere.

PUNXAT, DA, p. p. *Punzado, espinado*. Punctus.

PUNXETA. f. d. *Espinilla*. Spinula, æ. || met. Se diu de la persona que pica ab paraulas ó accions. *Mordaz*. Maledicus, i.

PUNXÓ. m. Instrument rodó de ferro que termina en punta. *Punzon, estilo*. Pungiunulus, vericulum, i. || SUBÍ. || PUNTA. || Agulla de ferro ó llançó pera escriptur en tauletas ó llibrets de memòria. *Punzon*. Graphium, ii. || Llançeta pera sangrar animals. *Lanceta*. Sagitta, æ. || Instrument de ferro un poch rom que té gravada alguna cosa, del qual usan los que obren matrissas pera la estampa, los marcadors pera la plata. *Punzon*. Graphium, ii. || met. Estimul, agulló, incitament. *Aguijon*. Incitamentum, i, irritamen, inis. || Lo bastonet de que penja la fruyta. *Pezon*. Pediculus, petiolus, i. || Alena de sabater dreta y grossa. *Estaquillador*. Grandior subula.

PUNY. m. La ma closa. *Puño*. Pugnus, i. || Lo que pòt càbrer en lo puny. *Puñado, puño*. Pugillus, pugnus, i. || Lo tros de llens unit á la boca de la mànegua de la camisa que ajusta á la munyeca. *Puño*. Brachiale, is; astrictior subuculæ fascia. || Empunyadura de espasa. *Puño*. Ensis capulus. || Polaynas, adorno de llens ó puntas que rodejan la munyeca unit ó separat de la camisa. *Puño*. Superposita manica. || Lo pom dels bastons. *Puño*. Baculi pugnus. || met. Poquedat, 'curledat. *Puño*. Exiguitas, atis.

AMIDAR Á PUNYS. fr. Amidar alguna cosa, posant un puny sobre altre ó un després de altre successivament. *Medir á puños*. Aliquid pugno metiri.

Á PUNY CLOS. m. adv. Ab forsa ó ab eficàcia. *A puño cerrado*. Enixè.

COM LO PUNY. m. adv. Expressa que una cosa és molt gran ó petita respecte de lo que solen ser las de sa espècie. *Como el puño*. Pugni instar.

DE PROPI PUNY. m. adv. De pròpia ma. *De propi puño*. Proprio marte.

FÈR Á COPS DE PUNY. fr. Fèr depressa. *Harbar, galopcar*. Festinanter conficere.

FICAR AL PUNY. fr. Amenassar á algú. *Meter en el puño ó en un zapato*. Ad angustias silentiumque redigere.

MOSSEGAR LOS PUNYS. fr. met. Penedirse, manifestar enfado per no poderse venjar. *Morderse las manos, los dedos, las uñas*. Ungues, manus mordero.

PÈRDRE LO PUNY. f. PÈRDRE LO TRABALL.

ROSEGARSE 'LS PUNYS. fr. met. Expressa 'l senti-

ment de trobarse burlat ó no poder executar lo que's desitja. *Morderse los labios, tirarse de una oreja y no alcanzarse de otra.* Acerbè aliquid ferre, signisque id demonstrare.

SER DEL PUNY ESTRET. fr. Sér escàs, avaro y mesquí. *Cerrar la mano, ser agarrado.* Sordidum esse, opum esse tenacem.

TENIR EN LO PUNT Á ALGÚ. fr. met. Tenir á són arbitre y disposició. *Tener de la oreja.* Subjectum habere.

PUNYA. f. EMPENTO, ESFORS. || ant. BENTINA, PELA. || ant. PUNXA.

METREER PUNYA. loc. ant. *Poner empeño.* Magna contentione, toto pectore.

PUNYADA. f. Cop de puny. *Puñada, puñete, puñetazo, remoquete.* Pugni ictus. || Cop de puny á la cara, bofetada. *Mojicon.* Colaphus, i.

Á PUNYADAS. m. adv. A cops de puny. A *puñadas.* Pugnitus.

PUNYAL. m. Arma ofensiva de cer, que sols fereix de punta. *Puñal, rejon y almarada* lo de tres cayres. Sica, æ, pugio, nis. || Sentiment, dolor vivíssim. *Puñal.* Dolor animi acerbissimus. || Qui fá punyals. *Puñalero.* Sicarum artifex.

POSAR UN PUNYAL Ó UNA PISTOLA ALS PITS. fr. For-sar á algú pera que execute alguna cosa. *Poner un puñal al pecho.* Vim inferre.

PUNYALADA. f. Ferida feta ab punyal. *Puñalada, rejonazo.* Pugionis vulnus, ictus. || met. Pesar gran donat de improvis. *Puñalada.* Improvisum animi vulnus.

CUSIR Á PUNYALADAS. fr. met. Donarne móltas á algú. *Coser á punyaladas.* Pugione aliquem ictibus confodere.

DONAR PUNYALADAS. fr. Ferir á algú ab punyal. *Dar puñaladas ó de puñaladas.* Pugione vulnerare.

MÉS SENTO AIXÓ QUE UNA PUNYALADA. loc. Denota que es menor mal lo ferir, que'l de desacreditar ó afrontar á algú. *Sanar cuchilladas, mas no malas palabras.* Ensis curantur vulnera, non verbera lingue.

PUNYALET. m. d. *Puñalejo, ito.* Parvus pugio.

PUNYAMENT. m. ant. PUNICIÓ.

PUNYAR. v. a. ant. PROCURAR. || INSISTIR.

PUNYAT. m. Lo que cab en lo puny. *Puñado, puño.* Pugillus, pugnus, i.

PUNYENT. p. a. PUNKANT.

PUNYERA. f. Dret de un grapat de blat de entrada de cens. *Puñado.* Pugillus.

PUNYET. m. d. *Puñico, puñito.* Pugillus, i. || Joch de noys portant una pedreta en una ma, y pert qui no endevina en quina ma está. *China.* Puero-rum ludus.

PUNYIDA. f. p. u. y

PUNYIDURA. f. ant. y

PUNYIMENT. m. ant. PUNKADA.

PUNYIR. v. a. p. u. PUNKAR. || v. n. Comensar á tenir barba. *Apuntar el bozo.* Pubesco, is. || met.

Ferir las passions. *Punzar.* Augo, is. || APUNTAR.

PUNYIT, DA. p. p. PUNKAT.

PUNYOS. m. pl. PUNT, POLATNA.

PUPILAR. adj. PUPIL-LAR.

PUPIL-LA. f. La minyona que necessita de tutor per no tenir encara dotze anys. *Pupila.* Pupilla, æ.

PUPIL-LAR. adj. Cosa del pupil-lo ó pupil-la, com. edat PUPIL-LAR. *Pupilar.* Pupilaris.

PUPIL-LARITAT. f. y

PUPIL-LATGE. m. L' estat de pupil-lo. *Pupila.* Pupillaris conditio.

PUPUP. f. ant. y

PUPUT. f. Aucell de ploma daurada, roja, blanca y negre, que té una cresta en lo cap. *Abubilla, upispa.* Upupa, æ. || Joch de noys en que tapan á un de ulls, y ha de anar buscant los altres fins que n' agafa algun. *Gallina ciega.* Puerilis ludus.

PUR, A. adj. Llibre y net de tota mescla. *Puro, mero.* Merus, purus. || Cast, sant. *Inocente, puro, limpio, incontaminado, terso, intacto, inviolable.* Casius, purus. || Lo gran, delicat, excessiu, quinta essència de alguna cosa. *Puro.* Purus. || conj. PUIG. 2.

PURAMENT. adv. m. Castament. *Puramente.* Purè. || Merament, solament. *Meramente, puramente.* Purè.

PURESA. f. La qualitat que constituheix una cosa neta y sèns mescla. *Pureza.* Puritas, atis, munditia, æ. || Integritat virginal. *Pureza.* Pudicitia, æ, castitas, atis. || Carència de pecats, innocència de costums. *Pureza, limpieza.* Probitas, atis.

PURGA. f. Medicina pera fèr evacuar lo ventre. *Purga, purgacion.* Purgatio, nis.

PURGABLE. adj. Lo que's deu purgar. *Purgable.* Purgandus.

PURGACIÓ. f. Lo mès en las dònas. *Purgacion, compurgacion.* Menstrua purgatio. || ant. La acció de netejar. *Limpia, purgacion.* Elimatio, repurgatio, nis. || La acció de justificarse algú de lo que se li imputa. *Purgacion.* Purgatio, nis. || La acció de expel·lir los mals humors per medi de la purga. *Purgacion.* Purgatio, nis. || Malaltia de derrame involuntari del sèmen. *Gonorrhea.* Gonorrhea, æ.

PURGACIÓ CANÓNICA. La proba que's cánons estableixen pera 'l cas en que algú fos notat de delictó que no's puga enterament probar, se purga la nota ó infàmia que resulta contra l' acusat per són jurament y 'l dels compurgadors. *Purgacion canónica.* Canonica purgatio.

PURGACIÓ VULGAR. La disquisició ó exàmen judicial en que per defecte de altra proba se subjectava al reo á las experiències del aygua bullenta, del ferro vermell de foc ó del aygua freda, en que's llansava lligat de pens y mans, declarantlo reo si s' enfonsava ó 's cremava, y sinó innocent: es prohibida pels cánons. *Purgacion vulgar.* Vulgaris purgatio.

PURGADOR. m. GARBELL. || adj. Qui purga ó neteja. *Purgador*. *Purgator*, is.

PURGADURES. f. pl. ESPORGUERIAS.

PURGAMENT. m. ant. GARBELLADURAS.

PURGANT. p. a. Lo que purga, la medicina pròpia pera purgar. *Purgante*, *purgativo*, *catártico*. *Purgans*, lis.

PURGAR. v. a. Purificar alguna cosa de tot lo que la pòt fèr imperfecta. *Purgar*. *Purgo*, as. || Satisfèr en tot ó en part la pena. *Purgar*. Crimen expiare. || Passar l'acusat per la proba de la purgació pera acreditar la innocència. *Compurgar*. *Purgo*, compurgo, as. || Donar una purga á un malalt. *Purgar*. Potionem medicam adhibere. || Fèr efecte la medicina purgant. *Purgar*. *Purgo*, as. || Purificar Dèu las ànimas ab traballs. *Expíar*, *purgar*. *Purgo*, as. || v. n. NERMAR. || Patir las penas del purgatori. *Purgar*. *Purgo*, as. || Evacuar algun humor naturalment ó per medi de purga. *Purgar*. Humorem expellere.

PURGARIES. f. pl. ant. ESPORGUERIAS.

PURGARSE. v. r. Pèndrer uua purga. *Tomar una purga*. Medicamentum purgans sumere. || for. Justificarse de algun crim. *Purgar*. *Purgo*, compurgo, as.

PURGAT, DA. p. p. *Purgado*, *Purgatus*.

PURGATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera purgar. *Purgativo*, *purgante*. *Purgans*.

PURGATORI. m. Lloch ahont las ànimas dels qui moren en gràcia 's purifiquen de las relíquias de sos pecats. *Purgatorio*. *Purgatorium*, ii. || met. Lloch ahont se passa la vida ab traballs. *Purgatorio*. Locus ubi aegrè vita degitur.

PURGUERES. f. pl. ant. ESPORGUERIAS.

PURIFICACIÓ. f. La acció de purificar. *Purificacion*, *lustracion*. *Purgatio*, *expurgatio*, nis. || La festa que celebra la iglésia 'l dia dos de febrer en memòria de quant la Verge presentá á sòn Fill santíssim en lo temple. *Purificacion*. *Beatae Mariae purificationis festum*. || L'acte de anar antigüament la dona al temple després de passats los dias de la purgació del part. *Purificacion*. *Mulieris purgatio*, *purificatio*. || pl. Ablucions en la missa. *Purificationes*. *Purificationes*, um.

PURIFICADOR. m. Drap ab lo qual s' aixuga 'l càlzer. *Purificador*, *purificadero*. *Linostoma*, atis, *purificationum*, ii. || Qui purifica. *Purificador*. *Purgator*, is. || adj. PURIFICATORI.

PURIFICAR. v. a. Netejar. *Purificar*, *apurar*, *acendrar*, *acrisolar*, *lustrar*, *depurar*, *mundificar*. *Purifico*, mundo, as. || met. Acrisolar Dèu las ànimas per medi de aficcions y traballs. *Purificar*. *Purifico*, purgo as. || met. Tràurer á una cosa imaterial totas las imperfeccions. *Purificar*. *Purifico*, as. || quítm. Donar als licors l' últim grau de perfecció. *Rectificar*. *Rectifico*, as.

PURIFICARSE. v. r. Presentarse la dona en lo temple passats los dias de la purgació del part. *Purificarse*. *Purifico*, as.

PURIFICAT, DA. p. p. *Purificado*, *Purgatus*.

PURIFICATORI, A. adj. Lo que serveix pera purificar. *Purificatorio*. *Purgans*, *purificans*.

PURISME. m. Vici del qui afecta mòlt la puresa del llenguatge. *Purismo*. *Nimia puri sermonis affectatio*.

PURISSIM, A. adj. sup. *Purissimo*. *Purissimus*.

PURISTA. adj. Qui afecta 'l purisme. *Purista*. *Nimius puri sermonis affectator*.

PURITÀ, NA. adj. S' aplica al heretge presbiteriá de Inglaterra que's precia de observar una religió més pura. *Paritano*. *Puritanus*.

PURITANISME. La secta y doctrina dels puritans. *Puritanismo*. *Puritanorum secta*.

PURITAT. f. Puresa, enteresa virginal. *Puridad*. *Puritas*, atis.

PURNA. f. ESPURNA.

PÚRPURA. f. Peix de petxina com la del caragol, en la gola del qual se troba 'l licor roig del mateix nom. *Púrpura*. *Purpura*, blatea, æ. || La roba tenyida ab dit licor. *Púrpura*. *Purpura*, æ. || La dignitat real ó de cardenal. *Púrpura*. *Purpura*, æ. || Lo mateix color. *Púrpura*. *Purpura*, æ.

PURPURAR. v. a. Tenyir de color de púrpura. *Purpurar*. *Purpurá* inficere.

PURPURAT. m. Cardenal. *Purpurado*. *Purpuratus*, i. || adj. PURPÚREO.

PURPUREJAR. v. n. Pèndrer ó mostrar lo color de púrpura. *Purpurear*. *Purpuro*, as.

PURPÚREO, A. adj. De color de púrpura. *Purpúreo*. *Purpureus*.

PURUCH. adj. PORUCH.

PURULENT. adj. med. y cir. Ple de pus. *Purulento*. *Purulentus*.

PUS. m. med. y cir. Matèria. *Pus*. *Pus*, uris, tabum, i. || conj. p. u. Denota la causa, motiu ó rahó. *Pues*, *puesto*, *supuesto*. *Quoniam*. || adv. ant. Mès. *Mas*. *Amplius*, plus. || PUS, DONCHS. || MÉ<TAES. || COM.

PUS AVANT. ant. Mès endavant. *Mas adelante*. *In posterum*.

PUS QUE. conj. p. u. PUS QUE.

PUS TOST. adv. ant. Mès aviat. *Mas presto*. *Potius*.

PUS TOT. adv. ant. Mès fàcilment. *Mas fácil*. *Facillior*.

AL PUS TOST. m. adv. ant. Lo més possible. *Lo mas presto*. *Quantocius*.

MAY PUS. m. adv. May mès. *Nunca mas*. *Non amplius*.

SÈNS PUS NI MENYS. loc. ant. Igualment. *Sin mas ni ménos*. *Inconsultò*, temerè.

PUSIL-LÀNIM, A. adj. Faltat de ànimo y valor. *Menguado*, *pusilánime*, *cagado*. *Meticulosus*, *pusillanimis*.

PUSIL-LANIMITAT. f. Falta de esperit. *Pusillanimitad*. *Pusillanimitas*, atis.

PUSILLO. adj. Petit. *Pusilo*. *Parvus*.

PUSSA. f. Insecte petit, rogench, que salta, píca y mossega. *Pulga.* Pulex, icis.

MIRAR PUSSAS. fr. ESPUSSAR.

TRÀURER LA PUSSA DE LA ORELLA. fr. TRÀURER LA LLANA DEL CLATELL.

PUSSERA. f. Herba medicinal, la llavor de la qual sembla una pussa. *Zaragatona, pulguera, sargatona, llanten de perro.* Pulicaria, æ.

PUSSÓS, A. adj. Ple de pussas. *Pulgoso, lleno de pulgas.* Pulicosus.

PÚSTULA. f. med. y cir. Gra, crosta que surt en la pell. *Pústula, postillo, grano.* Pustula, æ.

PUTA Y PUTANA. f. Bagassa, dona pública, cortesana. *Ramera, puta.* Meretrix, icis, scortum, i.

PUTANER. adj. PUTERO.

PUTARIA. f. BURDELL. || PUTÈRIA.

PUTATIU, VA. adj. Tingut, reputat per lo que realment no s' es, com: S. Josep es pare PUTATIU de Jesús. *Putativo.* Putativus.

PUTEJAR. v. n. Tenir tracte ab putas. *Putejar, putañear.* Scortor, meretricor, aris.

PUTER. m. PUTERO.

PUTERIA. f. Exercici y vida de las putas. *Puteria, putaismo, putanismo.* Meretricium, ii.

PUTERO. adj. Donat á las putas. *Putero, puta-*

nero. Scortator, is.

PUTESCAMENT. adv. m. De un modo putesch. *Putescamente.* Meretricè.

PUTESCH, CA. adj. Al estil descocat de las putas. *Putesco.* Meretricarius.

PUTINER. adj. POTINER.

PUTO. adj. PUTERO.

PUTPUT. f. PUPUT.

PUTREFACCIÓ. f. Corrupció. *Putrefaccion, putridez, podredumbre, hediondez, hedor, pudricion, pudrimiento.* Putredo, inis, putrefactio, nis. || Pudor forta. *Hedentina.* Summus fœtor.

PUTREFICAR. v. a. CORRÓMPHER.

PUTREFICARSE. v. r. ant. CORRÓMPHERSE.

PUTREFACTIU, VA. adj. Lo que pót causar putrefacció. *Putrefactivo.* Tabificus.

PÚTRIDO. adj. Corromput, pudrit. *Pútrido.* Putridus.

PUX. prep. ant. PUS.

PUXAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUXAR. v. a. ant. PUJAR.

PUYLI. m. ant. POLLI.

PUYLI CAVALLI. ant. *Potro.* Pullus equinus.

PUYNENT. adj. PUNXAGUT.

PUYS. adv. ant. Després. *Después.* Postea.

Q. Divnytana lletra del abecedari, y catorzena de las consonants: es paladial y gutural, y sempre se li segueix una u líquida. Entre 'ls antichs era lletra numeral, y valia 500, y ab una ralleta sobre 5000. En las monedas, medallas, é inscripcions romanas es lo mateix que Quinto, nom de família.

QUA.

QUAAYX. adv. ant. *quasi*.

QUADERN. m. Conjunt de fulls de paper cusits en forma de llibre. *Cuaderno, libreta, códice.* Codex icis. || ant. Lo compost de 4 fulls de paper, posats un dins de altre. *Cuaderno, duerno.* Quaternio, nis. || Lo llibre petit en que 's porta 'l compte y rahó, ó en que s' escriuhen algunas noticias é instruccions. *Cuaderno.* Tabulae, arum. || m. ter. Espécie de bolet.

QUADERNET. m. d. *Cuadernillo, ico, ito.* Parvus codex. || Dietari del reso ecclesiástich. *Cuadernito, añalejo.* Ordo recitandi divinum officium.

QUADERNILLO. m. Lo conjunt de cinch fulls de paper, quinta part de una ma. *Cuadernillo.* Scaupus, i.

QUADJUTOR Y QUADJUTORI, A. m. y f. COADJUTOR.

QUADRA. f. Sala gran, pesa quadrada de un edifici, y també se'n diu lo mateix encara que no sia quadrada. *Cuadra, tarbea.* Quadra, æ. || ESTABLE. || Espécie de claustro ó pesa llarga que hi ha en los hospitals y altrás fábricas, ahont treballan los fadrins, etc. *Cuadra, crujia.* Quadra, æ. || náut. Lo ample de la nau per la quarta part posterior á ella. *Cuadra.* Navis quadra. || Districte de un batlle en despoblat, ó territori unit de un mateix senyor. *Coto redondo.* Ditio, nis.

QUADRADAMENT. adv. m. De un modo quadrat. *Cuadradamente.* Quadraté.

QUADRADET. m. d. Petit quadrat. *Vígula.* Trabecula, trabacula, æ.

QUADRAGENARI, A. adj. Cosa de quarant anys. *Cuadragenario.* Quadragenarius.

QUADRAGENÀRIAS. f. pl. Nom de certas religiosas ó donas piadosas: ja fá molt temps que s' aboliren. *Cuadragenarias.* Quadragenarie, arum.

QUADRAGÈSSIM, A. adj. Lo que compleix lo número de 40. *Cuadragesimo.* Quadragesimus.

QUADRAGESSIMAL. adj. *quarcesmal.*

QUADRAGESSIMALMENT. adv. m. De un modo quadragesimal. *Cuadragesimalmente.* Nov quadragesimali.

QUADRÀNGUL. m. geom. Figura que té quatre ànguls. *Cuadrángulo.* Quadrangulum, i. || adj. y

QUADRANGULAR. adj. Lo que té quatre ànguls. *Cuadrangular.* Quadrangulatus, tetragonus.

QUADRANT. adj. astron. La quarta part del círcul. *Cuadrante.* Quadrans. || m. Instrument matemàtich, quart de círcul dividit en 90 graus. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || La delineació de un pla de rellotge de sol. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Relotge de sol. *Cuadrante.* Scitharicon, i. || La quarta part del as romá, tres unsas. *Cuadrante, carta.* Quadrans, tis. || En lo dret romá la quarta part de la herència. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Pos antich que valia la quarta part de una unsa. *Cuadrant.* Quadrans, tis.

QUADRANTAL. adj. En la trigonometria esférica 'l triángul que té á lo ménos un costal que sia quadrant de un círcul. *Cuadrantal.* Quadrantal triangulus. || Mesura cúbica de 48 sextaris, de la qual usaven los romans pera líquits. *Cuadrantal.* Quadrantal, is.

QUADRAR. v. a. Formar ab quadro. *Cuadrar.* Quadro, as. || geom. Reduhir qualsevol figura á sòn valor. *Cuadrar.* Quadro, as. || arit. Multipliar

un número per sí mateix, com: 3 per 3, 4 per 4, etc. *Cuadrar*. Quadro, as; numerum quadrare. || Traballar las pessas de fusta en ànguls rectes. *Cuadrar*, *cuadrrear*. In quadrum dolare. || v. n. Conformarse, juntarse una cosa ab altra. *Cuadrar*. Congruo, is. || Correspóndrer, convenir, com: no quadra 'l que fan ab lo que diuhen. *Cuadrar*. Convenio, is. || Agradar, convenir una cosa ab l' intent ó desitj. *Agradar*, *cuadrar*. Placeo, es. || pint. Dividir en quadros un dibuix ó pintura pera copiar-la exactament. *Recuadrar*, *cuadricular*, *cuadrar*. Picturam craticulæ conformare.

QUADRARSE. v. r. Quedarse parat, ab los peus iguals, en demostració de obsequi, etc. *Cuadrarse*. Honorem facere. || Formalizarse en alguna disputa, etc. *Formalizarse*, *mesurarse*. Rem seriò accipere.

QUADRAT, DA. p. p. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus. || adj. Perfet, cabal. *Cuadrado*. Absolutus. || arit. Se diu del número ó valor que multiplicat per sí mateix forma són quadro, com: 2 es arrel quadrada de 4, 3 de 9, 4, de 16. *Baiz cuadrada*. Quadrata radix. || Nom que donavan los romans á la llegió que constava de 4000 homes. *Legion cuadrada*. Quadrata legio. || m. geom. Figura de quatre costats iguals y quatre ànguls rectes. *Cuadrado*. Quadratum, i, quadratus, us. || arit. Número que resulta de altre multiplicat per sí mateix, com: lo 9 del 3 per 3, lo 16 del 4 per 4, etc. *Cuadrado*. Quadrus numerus. || astron. La posició ó aspecte de un astre distant de altre per la quarta part del círcul ó de 90 graus. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus aspectus. || Entre estampers pesa de metall que 's posa entre las lletras, pera sostenirlas, quant han de quedar espays blanchs. *Cuadrado*. Typographica quadra. || Espécie de viga que atravessa diagonalment de una carrera á altra en los ànguls entrants. *Cuadrat*. Ex angulo ad angulum diagonaliter transversa trabs. || ret. Se diu del periodo que té dos membres en la prótesis, y dos en la apódosis, ple, numerós y fácil pera declamar. *Cuadrado*. Quadratus. || ret. Se diu del estil, mitj entre prosa y vers, de modo que ni es un ni altre y s' usa en los sepulcres ó inscripcions. *Cuadrado*. Quadratus. || n. p. de home. *Cuadrato*. Quadratus, i. || ter. CATRÓ.

QUADRATÍ. m. Entre estampers pesa de metall quadrilátera, pera umplir los vuyts de ahont no hi ha lletra, que es com diminutiu de quadrat. *Cuadratin*. Metallicum intervallum.

QUADRÁTICA. f. Equació que enclou lo quadrat de la arrel ó del número que 's busca. *Cuadrática*. Quadratica, æ.

QUADRATÍS. f. En la geometría práctica es una línea mecánica á propòsit pera trobar líneas rectas iguals á la circumferència de un círcul y á sas pars. *Cuadratiz*. Linea quadratiz.

QUADRATURA. f. La reducció geométrica de qualsevol figura que continga justament la mateixa

àrea ó superfície. *Quadratura*. Quadratura, æ. || Situació respectiva de dos astres ó planetas en distància de 90 graus de longitud. *Quadratura*, *aspecto cuartil*. Quadratura, æ. || La acció de reduhir á quadro alguna figura. *Quadratura*. Quadratio nis. || En la pintura y dibuix instrument ab sos quadrats, pera traurer una còpia y reduhirla de major á menor, y al contrari. *Quadratura*. Cancelli ductiles. || náut. Nom de cada una de las quader-nas de popa y proa. *Cuadratura*, *redel*. Quadratura, æ.

QUADREJAR. v. a. QUADRAR.

QUADREJAT. m. Se diu del blasó dividit en caselas, daus ó quadros com los de las damas, etc. *Jaquelado*. Tesscratus. || Dit de las pedras preciosas treballadas en quadro. *Jaquelado*. Tesscratus.

QUADRELL. m. Espécie de fletxa de fusta quadrada y torrada. *Cuadrillo*. Missile telum quadrum.

QUADRET. m. d. *Cuadrillo*, *quadrante*. Quadrículus, i.

VÉR QUADRET. fr. pint. QUADRAR. 8.

QUADRÍCULA. f. La escala que's fá de alguna pintura pera copiarla, dividintla en quadros iguals ajustats al original. *Quadrícula*. Reticula, æ.

QUADRICULAR. v. a. pint. QUADRAR. 8.

QUADRIENNAL. adj. De quatre anys. *Cuadrienal*, *cuatrienal*, *cuadrañal*. Quadriennalis, quadriennis.

QUADRIENNI. m. QUATRIENI.

QUADRIFORME. adj. De quatre formas ó caras. *Cuadriforme*. Quadriformis.

QUADRIGENAL. adj. Lo que 's fá cada 40 anys. *Cuadrigenal*. Quod quadragesimo anno fit.

QUADRILÁTERO, A. adj. Se diu del espay tancat per quatre rectas anomenadas costats. També 's pren com á substantiu. *Cuadrilátero*. Quadratura, æ, quadrilaterus.

QUADRILLA. f. L' aplech ó reunió de várias personas. *Cuadrilla*, y *peloton* la de la gent desordenada. Turba, turma, æ. || La companyia distingida ab colors y divisas que compon lo tot dels que executan torneigs, muixigangas, etc. *Cuadrilla*. Quaternorum turma. || mil. Junta de homes que forma la justícia pera perseguir lladres, malfactors, etc. *Cuadrilla*. Pro furibus persequendis sodalitiun. || Colla de lladres. *Camada de ladrones*. Prædonum turba.

QUADRILLER. m. Individuo de alguna quadrilla. *Cuadrilla*. Quaternorum singulus.

QUADRILLO. m. Adorno en las mitjas en la part desde'l tormell fins á la pantorrilla. *Cuadrado*. Tibialis conus.

QUADRILONGO. m. geom. Paralelógramo de ànguls rectes y costats desiguals. *Cuadrilongo*. Quadrilongum, i. || mil. Formació de un cos de infanteria en figura quadrilonga. *Quadrilongo*. Peditum quadrilonga forma. || adj. Tot lo que està fét en figura del quadrilongo. *Cuadrilongo*. Quadr longus.

QUADRIMESTRE. m. Espay de quatre mesos. *Quadrimestre. Quadrimestris.*

QUADRINOMI. m. Àlg. Quantitat formada de quatre termes, com : a+ad+bc—fy. *Cuadrinomio. Quatrinomium, ii.*

QUADRIPARTICIÓ. f. La acció de partir per 4. *Cuadruparticion. Quadrupartitio, nis.*

QUÁDRIPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRIPLICAR. v. a. QUADRUPLICAR.

QUADRISÍL-LABO, A. adj. De quatre síl-labas. *Cuadrísilabo, tetrásilabo. Quadrisyllabus, quatrisyllabus.*

QUADRO. m. Figura de quatre costats iguals y quatre ànguls rectes. *Cuadro. Quadrum, i.* || Tauló tela, estampa ó cosa semblant de pintura. *Cuadro. Tabula, æ.* || Lo march de pintura, finestra, etc. *Cuadro, marco.* Antæ, arum. || En las jardins, arol ó part de terra treballada en figura de quadro. *Cuadro. Areola, æ.* || Qualsevol de las quatre parts en que està dividida alguna cosa. *Cuadro. Quadrum, i.* || Entre estampers pessa de la premsa ajustada al cap davall del caragol, que assentantse sobre 'l timpà apreta 'l full que s' imprimeix, á fi de que prenga la tinta. *Cuadro. Typographica quadrata lamina.* || astron. QUADRAT. || mil. La formació de un cos de infanteria en forma quadrada pera defensarse contra la caballeria. *Cuadro. Quadratum agmen.*

À TOT QUADRO. m. adv. En rodó. *En redondo, en círculo, al rededor. Circum.*

EN QUADRO. m. adv. En forma ó modo quadrat. *En cuadro. Ad quadrati formam.*

SEGONS LO QUADRO LA GUARNICIÓ. loc. prov. SEGONS L' ASE LA ALBARDA. || SEGONS LA GENT LOS ENCENS.

TOCAR LO QUADRO. fr. fam. Castigar. *Tocar el cuadro, sacudir, menear ó zurrar el bálago, menear ó tocar el bullo. Plagis aliquem mulctare.*

QUADRUPELAL. adj. Cosa de quatre peus ó pertanyent á ells. *Cuadrupedal. Quadrupedalis.*

QUADRUPELANT. adj. poet. L' animal que camina en quatre potes. *Cuadrupedante. Quadrupedans, quadrupes.*

QUADRÚPEDO. m. Animal de quatre potes. *Cuadrúpedo, quadrúpede. Quadrupedis, is.* || pl. astron. Los signos Aries, Tauro, Leo, Sagitari, Capricorni. *Cuadrúpedos. Quadrupedi signi.*

QUÁDRUPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRUPLICACIÓ. f. Multiplicació per 4. *Quadruplicacion. Quadruplicatio, nis.*

QUADRUPLICAR. v. a. Multiplicar per 4. *Cuadruplicar. Quadruplico, as.*

QUÁDRUPLO, A. adj. Lo que es quatre vegades major que 'l simple. *Cuádruplo, cuádruple, cuádruple. Quadruplus.*

QUAIX. adv. m. QUASI.

QUAL. adj. Relatiu de accident que declara la qualitat de alguna cosa. *Cual. Qualis.* || S' usa també preguntant, pera distingir entre molts. *Cuál?* Qualis. || Usat com adverbí, com, ó així com. *Cual.*

Velut, sicut. || Usat com á interjecció pera ponderar alguna cosa es lo mateix que, que tal. *Cual que tal. Qualis ergò.* || pron. rel. de substància. *Lo qui. El que, cual. Qui, quæ, quod.* || Del mateix modo ó semblant, com : *QUAL* es Pere, tal es Juan. *Cuál. Qualis.* || De que género, naturalesa ó propietat. *Cual. Qualis.* || Repetit de un modo disjunctiu equival la primera vegada á un y cada una de las restants á altra. *Cual. Alter.*

QUAL, QUE TAL. m. adv. Algú, aquesta ó la altra cosa. *Cual ó cual; cual, que tal. Qualisnam.*

QUAL VULLAU. loc. ant. Qualsevol que sia, algú indeterminadament. *Cualquiera que sea. Quicumque.*

CADA QUAL. m. adv. Cada hu de per sí. *Cada cual, cada uno. Unusquisque.*

CADA QUAL AB SÓN IGUAL. ref. Ensenya que cada hu 's continga en són estat, igualantes ab los de sa esfera, sense preténdrer sér major ni menor del que li correspon. *Cada oveja con su pareja. Similis similem querit.*

DE QUAL. m. adv. De qui. *Cuyo, de quien. Cujus.*

PEL QUAL. m. adv. Per la rahó exposada. *Por lo cual, por lo que. Quapropter, quare.*

QUALCUN, A. adj. ALGÚ.

QUALIFICAR. v. a. y derivats. CALIFICAR.

QUALITAT. f. Propietat natural, per lo que cada cosa 's distingeix de altra. *Calidad, cualidad. Qualitas, atis.* || Condió ó requisits en algun tracte. *Calidad. Conditio, ratio, nis.* || Llustre de la sanch, noblesa. *Calidad. Generis claritas.* || Importància ó gravetat de alguna cosa. *Calidad. Gravitatis, atis.* || ESPECIALITAT. || MODO, MANERA. || Lo que fá una cosa sensible á nostres sentits y rahó. *Cualidad. Natura, æ.* || En lo espiritual y moral los dons, talents, disposicions bonas ó malas de algun cos ó del ànima. *Cualidad. Corporis vel animi dotes.*

QUALL. m. CUALL.

QUAL-LADA. f. COLADA. 1.

QUALLAMENT. m. ant. COAGULACIÓ.

QUALLAR. v. a. Coagular. També s' usa com reciproch. *Cuajar. Coagulo, as.*

QUALQUE. pron. ant. ALGÚ. || QUALSEVOL.

QUALSEGUER, A. adj. ter. y

QUALSEVOL Y QUALSEVULLA. adj. Algú indeterminadament, sia qui sia. En castellà 'l masculí 's diu *Cualquier*, lo femení y neutre *Cualquier* ó *cualquiera*, y quant se respon, sempre *Cualquiera*, encara que sia masculí. *Quilibet.*

QUANT. adj. Pera ponderar ó exagerar anteposat á altre adjectiu. *Cuan. Quam.* || Correlatiu de tant. *Cuan, cuando, ó como. Quam.* || Adverbí que determina y senyala la ocasió ó temps pera alguna cosa. *Cuando. Cum, quando.* || En las interrogacions es, en quin temps. *Cuando. Quando.* || En cas que. *Cuando, en caso que, dado que. Cum.* || m. adv. Encara que, com : *QUANT* no hi bagueis altra rahó, aquesta bastaria. *Cuando, aunque. Ut enim, etsi.* || Usat pera distribuhir los membres de una oració

equivale á algunas vegadas com, QUANT la mare, QUANT las fillas. *Cuando, ora.* Nunc, modò. || m. Espay de temps determinat. *Cuando.* Hora, æ, tempus, oris.

|| ret. Circunstància al temps en que 's féu ó succehí alguna cosa. *Cuando.* Quando, quo tempore. || adj. fil. Do que té quantitat ó pertany á ella. *Cuanto.* Quantus, quotumus. || Numeral que significa quantitat indeterminada y es correlatiu de tant. *Cuanto.* Quantus, quod. || Gran. *Cuanto.* Quantus.

|| Tot ó tot lo que. *Todo, todo lo que, cuanto.* Quidquid. || Significa qualitat indeterminada, y així 's diu: QUANT més pobre es, més déu sér socorregut. *Cuanto.* Quò, quantò. || S' usa també com adverbí de quantitat, qualitat ó temps que 'ls determina, y se sol jantar ab la preposició EN. *Cuanto.* Dum, quandodum. || Usat com adverbí de preguntar lo preu, es lo mateix que quant val, etc. *Cuanto.* Quanti, quantum. || En plural s' usa com abjectiu numeral, com: QUANTS anys tens. *Cuanto.* Quod.

QUANT MENOS. m. adv. S' usa quant se ponderaó exagera alguna cosa. *Cuando menos á lo menos.* Minimum, ut vel ab minimum.

QUANT MÉS. m. adv. A lo sumo. *Cuando mas, cuando mucho, á lo mas, á todo tirar, á lo sumo.* Ad, ut summum. || exp. pera explicar que hi ha algunas rahons á més de las que s' expressan. *Cuando mas, á lo mas, á lo mas, fuera de que.* Præterquamquod, præter, extrà.

QUANT NO. m. adv. Del contrari. *Cuando ó donde no.* Si secus.

QUANT QUE QUANT. exp. De qualsevol temps que. *Cuando quiera, en cualquier tiempo.* Quandocumque. || QUANT ANTES.

QUANT SE VULLA. m. adv. En qualsevol temps. *Cuando quiera.* Quandocumque.

DE QUANT EN QUANT. m. adv. Algunas vegadas, de temps en temps. *De cuando en cuando.* Interdum, identidem. || De distància en distància. *A trecho, de trecho en trecho.* Per intervalla.

DE QUANT ENSÁ. exp. De estranyesa que s' usa quant alguna cosa succeheix fora del orde ó temps regular y acostumat. *De cuando acá.* Undè, quo tempore vel quare.

FINS Á QUANT. m. adv. pera explicar lo desitj de que alguna cosa 's verifique prompte; y per modo de exclamació pera explicar la pena de no saber la duració dels treballs ó fatigas. *Hasta cuando.* Usquequò, quousque tandem.

QUANT Á. loc. EN QUANT.

QUANT ANTES. m. adv. En breu temps. *Cuando antes.* Quamprimùm, quam citiùs.

QUANT VA, ó QUANT JUGAM, ó QUANT POSAS. loc. Quant vòls apostar. *Cuanto va.* Quid si hoc contingat, quo pignore.

EN QUANT. m. adv. Per lo que mira, toca ó respecta. *En cuanto.* Quoad, prout. || Méntres. *En cuanto, mientras.* Dum. || Fins á tant que. *En cuanto, hasta tanto que.* Quatenus.

PER QUANT. m. adv. que indica la causa. *Por*

cualto. Cùm, quia. || Dóna á entèndrer que lo que algú fa ó diu es conforme á la idea que tenim de ell. *Por cuanto.* Cui non.

QUANTIA. f. QUANTITAT, SUMA. || QUALITAT.

QUANTIOS, A. adj. Lo que es de molt valor ó número molt alt. *Cuantioso.* Magnus, numerosus.

QUANTIOSAMENT. adv. m. COPIOSEMENT.

QUANTITAT. f. Magnitut. *Cantidad.* Magnitudo, inis, moles, is. || Propietat de qualsevol cos subjecte á número, pes ó mesura. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis. || Número, porció considerable de alguna cosa. *Cantidad, cuantidad.* Numerus, i, copia, æ. || La qualitat de sér breu ó llarga alguna sil·laba, y 'l temps que s' emplea en pronunciar-la. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis.

QUANTITAT CONCURRENT. Lo que falta pera completar nna suma. *Cantidad concurrente.* Summæ complementum.

QUANTITAT CONTÍNUA. geom. La extensió de un cos en sas tres dimensions, ó que consta de parts unidas. *Cantidad ó cuantidad continua.* Quantitas continua.

QUANTITAT DISCRETA. arit. La que consta de parts que's poden separar, com los grans de un munt de blat, de arena, etc. *Cantidad ó cantidad discreta.* Quantitas discreta.

FÉR BONA ALGUNA QUANTITAT. fr. Rébrer en compte alguna partida. *Abonar, hacer buena alguna cantidad; cargarse.* Acceptam pecuniam referre.

QUANTITATIU, VA. adj. Lo que té ó es capàs de quantitat. *Cuantitativo.* Quantitativus.

QUART. conj. ant. Perque, per quant. *Porque, por cuanto.* Quare.

QUARANTA. adj. Numeral cardinal que conté quatre desenas. *Cuarenta.* Quàdraginta.

Á LAS QUARANTA. m. adv. fam. Á TRES QUARTS DE QUINZE.

QUARENTÉ, NA. adj. Lo que cumple 'l número de 40. *Cuadragesimo, cuarenteno, cuarentena.* Quadragesimus. || Viga ó pessa de fusta de 40 pams. *Cuarenteno.* Quadráginta palmis constans lignum.

QUARANTENA. f. Lo temps de 40 dias, mesos ó anys. *Cuarentena.* Quadragenarium, ii. || Lo número de 40 en general. *Cuarentena.* Quadráginta. || La suspensió en formar judici cert de alguna cosa; y així 's diu que una notícia s' ha de posar en QUARANTENA. *Cuarentena.* Suspendio assensus mentis. || L' espay de temps que fan estar en lloch separat als que venen de paratjes sospitosos de contagi. *Cuarentena.* Quadragenarium tempus. || L' edifici separat de altres ahont se purifícan las personas y géneros sospitosos de contagi. *Lazareto.* Xenodochium, ii.

FÉR QUARANTENA. fr. Passar la quarantena 'ls sospitosos de contagi. *Hacer cuarentena.* In-xenodochio quadragenarium fallere.

LA SANTA QUARANTENA. QUARESMA.

QUARENT. m. QUARANTA.

QUARENTENAL. adj. QUADRIGENAL.

QUARENTIA. f. Nom que's dóna al senat de Venecia, compost de 40. *Cuarentia*. Quadráginta judicum costus.

QUARENTICI, A. adj. for. Se diu de una escriptura autèntica, ferma y valedora. *Cuarenticio*. Tabulæ auctoratæ.

QUARESMA. f. La temporada de 40 dias en que tenen obligació de jejunar los catòlics desde la edat de 21 any. *Cuaresma*. Quadragesima, æ. || Lo conjunt de sermons pera las dominicas y fèries de la quaresma, y 'l llibre que's conté. *Cuaresma*. Quadragesimales conciones.

QUARESMA ALTA. 'S diu quant càu més apartada del principi del any. *Cuaresma alta*. Remota anni initio quadragesima.

QUARESMA BAIXA. Se diu quant càu més prop del principi del any. *Cuaresma baja*. Proxima anni initio quadragesima.

QUARESMA DE SANT MARTÍ. ADVENT.

PER QUARESMA. fr. Prepararse 'ls catòlics ab los 40 dias de dejuni pera celebrar la Pàsqua de resurrecció. *Hacer, observar cuaresma, cuaresmar*. Quadragesimam agere.

MÉS LLARGH QUE LA QUARESMA. loc. ab que's pondera la extensió ó duració de alguna cosa. *Mas largo que el sábado santo*. Nimis protrahitur, moram pati.

QUARESIMAL. adj. Cosa de la quaresma. *Cuaresmal, cuadragesimal*. Quadragesimalis.

QUART, A. adj. Lo que completa 'l número 4 en orde. *Cuarto*. Quartus. || m. La quarta part de alguna cosa. *Cuarto, cuarta parte*. Cuarta pars. || La quarta part en que's considera dividida la hora. *Cuarto*. Quadrans, tis. || La quarta part de un pam. *Cuarto*. Cuarta palmi pars. || La quarta part de una unsa. *Cuarto*. Cuarta uncia: pars. || QUADRANT. 5. || Menguant ó creixent de la lluna. *Cuarto, cuadratura, cuarto creciente ó menguante*. Luna: quadrans.

A TRES QUARTS DE QUINZE. loc. fam. Dóna à entendre que alguna cosa està de costat ó sèns la rectitut que déu. *A las once*. Oblortum esse. || També 's diu quant algú acut molt més tart de lo regular à algun lloch. *A las veinte*. Solito serius intempèstivè.

EN QUART. m. adv. Entre estampers, modo comú de explicar que's fulls de un llibre están ó s' han imprès de modo que plegats, cada full forma quatre fullas. *En cuarto*. In quarto.

LO QUART. m. adv. En quart lloch. *Lo cuarto, en cuarto lugar*. Quarto, quarto loco.

QUARTA. f. Una part de las quatre en que s' ha dividit alguna cosa. *Cuarta*. Cuarta pars. || La part de missas que pertany per dret à la parròquia del difunt. *Cuarta*. Cuarta parrochialis. || mús. Lo interval·lo de quatre tons. *Cuarta*. Diateseron, is; intervallum per quatuor. Nom que's dóna à qual·sevol del 32 rumbos ó vents en que està dividida la rosa náutica; però lo més comú y general s' enten l' àngul que media entre un y altre rumbo, y

per aquest 's estima sols la línea que's marca. *Cuarta*. Ventorum quarta vel quadrans. || astron. Quadrant, especialment en lo zodíach y en la eclíptica, per la divisió dels signes de tres en tres. *Cuadrante, cuarta, cuarto de círculo*. Cuarta signorum vel circuli pars. || Mesura de oli de cosa de una lliura, y es la setzena part de un quartà. *Cuarta*. Quartarius, ii.

QUARTA FALCÍDIA. FALCÍDIA.

QUARTA CANÓNICA. Aquella part de la renda del benefici que's dóna al bisbe després de la mort del beneficiat: en algunas iglésias es ménos de la quarta part de la renda del benefici. *Cuarta canónica*. Cuarta canonica.

QUARTA TREBELIANA Ó TREBELIÁNICA. La quarta part de una herència que pòt retenirse l' hereu, quant està encarregat de un fideicomís, que l' obliga à posar la herència en poder de altre. *Cuarta trebeliana ó trebeliánica*. Cuarta trebellianica.

QUARTÀ. m. La dotzena part de una quarta. *Cuartal*. Quadrantal, is. || Mesura de oli de 16 quartas catalanas, que són 7 quartillos y $\frac{1}{2}$, de Castilla. *Cuartan, cuartal*. Quadrantaria olei mensura.

QUARTAGO. m. QUARTAU.

QUARTAMENT. adv. m. En quart lloch. *En cuarto lugar*. Quarto loco.

QUARTANA. f. La febra que acomet cada quatre dias. *Cuartana*. Quartana, æ.

QUARTANAL. adj. Cosa de quartana. *Cuartanal*. Ad quartanam febrim pertinens.

QUARTANARI, A. m. y f. Qui pateix quartanas. *Cuartanario*. Quartana febris laborans. || Qui cursa 'l quart any de alguna facultat. *Cuartanaria*. Quartum annum studii colens.

QUARTAU. m. Espècie de caball ó rocí mitjà. *Cuartago*. Asturco, nis.

QUARTDECIMÀ, NA. adj. S' aplica als heretges que fixavan la pàsqua en la lluna 11 de mars, encara que no caygués en diumenge. *Quartodecimano*. Quartodecimanus.

QUARTEJAR. v. a. Dividir alguna cosa en quatre parts. *Cuar-tejar*. In quartas partes dividere. || ESCORTERAR. || En los arrendaments dir una quarta més sobre 'l primer ajust. *Quar-tejar*. Quarta parte augere.

QUARTEL. m. Districte en que solen dividir las poblacions grans pera 'l millor govern econòmic y civil, y també la gent que habita en ell. *Cuartel*. Urbis regie accolæ. || La ocupació que pel temps de tres mesos de servitut se té en las casas reals. *Cuartel*. Trimestre munus. || La quarta part del escut dividit de qualsevol modo. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || Superfície de un quadrat paralelógramo ó romboides, que's forma de dos líneas del escut, y de la meylat de la perpendicular y de la paralela. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || mil. La casa ó propi de cada hu. *Cuartel*. Habitaculum, i. || Lo lloch ahont s' acampa y

aquartela l' exèrcit en campanya, ahont se distribuix per regiments. *Cuartel*. Castra, orum. || Edifici destinat pera allotjament de la tropa. *Cuartel*. Metatio, nis, militare contubernium. || Lo tribu^t que pagavan los pobles pel allotjament dels soldats, que en lo dia s' anomena utensilis. *Cuartel*, *utensilis*. Metationis vectigal pro militibus. || mil. Lo bon tracte que'ls vencedors ofereixen als venuts. *Cuartel*. Ab hoste impunitas. || Pietat, partida que s' admet ab qui's rendeix ó cedeix en qualsevol matèria. *Cuartel*. Compositio, nis. || náut. Lo lloch ahont se guardan las velas. *Cuartel*. Velorum repositorium. || BARRI.

QUARTEL DE SALUT. Lo paratge en que s' està fora de perill ó de moléstias. *Cuartel de la salud*. Refugium, ii.

DEMANAR QUARTEL. fr. Demanar perdó de la vida la tropa que's vol entregar al enemich. *Pedir cuartel*. Deditioem facere.

DONAR QUARTEL. fr. Perdonar la vida del venut, ferlo presoner. *Dar cuartel*. Supplici hosti vitam concedere.

NO DONAR QUARTEL. fr. met. que á més del sentit recte, significa censurar á tort y á través, no dissimular res. *No dar cuartel*. Nemini parcere.

QUARTELAR. v. a. Dividir l' escut en quartels. *Cuartelar*. Stemma dividere.

QUARTELER. m. Qui cuyda del quartel. *Cuartero*. Custos, dis.

QUARTELL. m. y derivats. QUARTEL.

QUARTER. m. QUARTÀ. || La quarta part de coses sólidas. *Cuarto*. Quarta pars. || Cànter, mayal. *Cántara*. Cantharus, i. || adj. ant. QUART. || QUARTO.

QUARTERA. f. Mesura de grans, que's divideix en 12 quartans, y cada quartà en 4 picotins que són un poch més de 15 celemins de Castella. *Cuartera*. Mensura quindecim modios capiens. || ant. Vuyté, octava part de una carga de vi. *Medio barrilon*. Demidii ladi mensura.

QUARTERA DE SEMBRADURA. L' espay de terra en que's pot sembrar una quartera de gra, que en Barcelona es de 45 canas, ó 90 passos de llarch y 45 de ample; en lo Vallés y Camprodon de 45 canas de llarch y 22 y mitja de ample; en Girona, Besalú, Berga, Llossanés y Cervera de 35 canas en quadro; en Vich y Moyà de 57 canas y mitja en quadro; la cana té dos passas. *Cuartera de sembradura*. Quindecim modios seminis capiens terra.

CAURER QUARTERAS DE BLAT. fr. Plóurer á són temps. *Llover á sazon*. Opportunè, tempestivè pluere.

QUARTERO. m. La quarta part de una arroba. *Cuarteron*. Quarta, æ. || La quarta part de una lliura que són 3 unsas. *Cuartera*. Quadrans, tis.

QUARTET. m. d. *Cuartito*. Cubiculum, i.

QUARTETA. f. poét. Estància ó copla de quatre versos, regularment de vuyt sil·labas cada un, que observan rigurosa consonància primer ab quart, y segon ab tercer, ó hò alternat: també se

sól anomenar quarteta á tota estrofa de quatre versos, qualsevol que sia sa versificació, y ab assonants ó consonants. *Redondilla*, *cuartilla*, *cuarteto*. Tetrasticum, i.

QUARTETO. m. Cada una de las dos primeras estrofas de que's compon la primera part del soneto. *Cuarteto*, *cuartete*. Quatuor quique pedes in tetrasticon. || mús. Composició pera cantarse ó quatre veus ó sonarse per quatre instruments. *Cuarteto*. Musica compositio quatuor vocibus vel instrumentis aptata.

QUARTIFA. f. CATIFA.

QUARTILLA. f. QUARTETA. || Teixit de nirvis que tenen totes las bèstias desde la corona del casco fins la primera punta de la cama. *Cuartilla*. Nervorum contextura in quadrupedum cruribus.

|| Quarta part de un full de paper. *Cuartilla*. Chartula, æ.

DOBLEGAR LAS QUARTILLAS. fr. Se diu de las calcaduras quant se'ls brincan las camas per debilitat ó molt pes. *Acuartillar*. Suffraginibus fatiscere.

QUARTILLO. m. Ranxo, companyia de moltes personas. *Rancho*. Contubernium, ii. || QUARTILLA. s. || PETRICÓ. || La quarta part de un vintidós. *Cuartillo*. Drachmæ quadrans.

QUARTINA. f. ter. CORTINA.

QUARTO. m. En los edificis aposento separat de altre per medi de un envà, etc. *Aposento*, *cuarto*. Cubiculum, i. || Pis, part de casa destinada pera la habitació de una família. *Cuarto*, *piso*. Cuique dicata ædes. || Moneda de coure del valor de quatre maravedissos. *Cuarto*. As, assis, teruntius, ii. || Quarta part de un animal, com: QUARTO de gallina, de vadella, etc. *Cuarto*. Armus, i. || Cada una de las parts en que dividian los cossos dels facinerosos. *Cuarto*. Sceleratorum divisa cadavera.

|| Qualsevol de las quatre brancas dels avis paternos y maternos. *Cuarta*. Parentum linea. || En lo blasó. QUARTEL. || Lloch públic de una ciutat, com: en tots los quartos de la ciutat s' han fét lliuminàries. *Ángulo*. Angulus, i. || La quarta part de un pa. *Cuarteron*. Panis quarta pars. || pl. Los membres del animal robust y fornit. *Cuartos*. Corporis membra. || Entre pintors, escultors y conixedors de caballs los membres ben proporcionats. *Cuarto*. Corporis membra. || Lo diner en general. *Cuartos*, *munises*. Pecunia, æ.

QUARTO DE LA CUIXA. 'L de las gallinas, etc., de dita part. *Cuarto trasero*. Pars quartaris postica.

QUARTO DEL DETRÁS. Lo que està á la part de las espalllas del edifici. *Trascuarto*. Posticum cubiculum.

QUARTO DEL PIT Ó DEL ALA. 'S diu del quarto de gallina que cau en dita part. *Cuarto delantero*. Pars avis antica quartaria.

QUARTO RETIRAT. Lo que està separat del quarto principal de la casa. *Retrete*, *cuarto retirado*. Poneclavium, ii.

ARREGLAR LO QUARTO. fr. Escombrarle y endree-

ario. Ascar el cuarto. Cubiculum mundare, expolire.

FÉR QUARTOS. fr. ESCORTEJAR. || QUARTEJAR.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUARTOS. Se diu del noble per las dos brancas de part de pare y per las dos de part de mare. *Noble de todos cuatro cuartos.* Avis, atavisque nobilis.

NO TENIR UN QUARTO. fr. Estar pobre, faltat de diners. *No tener un cuarto.* Pecunia egere.

PARAR QUARTO. fr. Senyalar á algú habitació y la família que l'ha de servir. *Poner cuarto.* Domi parlem alicui dicare. || Amoblar la habitació pera algú. *Poner cuarto.* Domum alicui instruere.

TENIR BONS QUATRE QUARTOS. fr. Sér ben fornit de membres. *Tener buenos cuartos.* Torosum esse.

TENIR QUARTOS Ó QUATRE QUARTOS. fr. Tenir diners. *Tener cuartos ó cuatro cuartos.* Pecunia abundare.

TENIR QUATRE QUARTOS DE MAL DONAYRE. fr. fam. Explica que alguna persona es molt deixada, sens garbo ni compostura. *Irse ó caerse cada cuarto por su lado.* Lassum se habere.

QUARTÓ. m. ant. La quarta part del escut de armes. *Cuartal.* Quadrans in stemmatibus.

QUASCUN, A. adj. CADA HU.

QUASI. adv. m. Com. *Quasi, casi, como.* Quasi. || A poch més, poch se'n faltá. *Quasi, ast.* Propè ferè.

QUASI QUASI. adv. m. Molt prop de verificarse alguna cosa. *Casi casi; casi que.* Penissimè.

QUASI-CONTRACTE. m. for. Acte que no té la forma de contracte, però ab los mateixos efectes. *Quasi contrato.* Quasicontractus, us.

QUASIMODO. m. Lo diumenge de la octava de Pasqua de Resurrecció per comensar així l'intróit de la missa. *Quasimodo.* Quasimodo.

QUASQUEVULLA. adj. QUALSEVOL.

QUASI. m. Substància groga pardenca, un poch transparent, al principi dúctil, frágil, després in-eristallisable, soluble en la aygua y en l'esperit de vi, insoluble en l'éter, inodora, de sabor amarch. *Quasino.* Quassinum, i.

QUÀSSIA AMARGA. Arbre gran que creix en Suriman, de ahont fou transportat á Cayena en 1772. Se presenta en lo comers en forma de trosos més ó ménos grossos, més ó ménos llarchs, cilíndrichs, á vegadas ramosos; sa escorxa molt prima, frágil, groguenca ó cendrosa, inodora; á vegadas ab puntels, la que's despren ab molta facilitat de la part llenyosa. Aquesta té un color blanch un poch groguench, es inodora y de un sabor molt amarch, però ménos manifesta que en la part de la escorxa. *Quasia amarga.* Quasia amara, fraximes amarus.

QUATERNARI, A. adj. Lo que enclou ó umple l'1 número de quatre, y metafóricament qualsevol cosa que's pót intentar per quatre medis. *Cuatenario.* Quaternarius.

QUATERNITAT. f. La col·locació de quatre

unitats ó indivíduos. *Cuaternidad.* Quaternarium, ii.

QUATORZÉ, NA. adj. num. ord. CATORZÉ.

QUATRANYAL. adj. QUADRIENAL.

QUATRE. ndj. Numeral cardinal. *Cuatro.* Quatuor. || En algunas locucions equival á quatre en número, com: fulano morí l'1 dia 4. *Cuatro.* Quartus. || En lo joch de carlas la que té quatre senyals, com: quatre de copas, oros, etc. *Cuatro.* Lusoria charta quatuor notis distincta. || Lo guarisme, caràcter ó xifra compost de quatre unitats. *Cuatro.* Quatuor significans nota. || Las dos terceras parts de sis, primer número matemàtic perfect. *Cuatro.* Bessis, is.

QUATRE PER HU Y QUATRE TANT. exp. QUATRETANT.

QUATRE Y L PETIT. loc. fam. QUATRE Y L CABO.

QUATRE, NA. adj. Numeral ordinal que's júnta á las desenas 20, 30, etc. com vintiquatre, trentequatre. *Cuatro.* Quartus.

QUATRECENS, TAS. adj. La quantitat de quatre vegadas 100. *Cuatrocientos.* Quadringenti.

QUATREDIAL. adj. QUATRIDUÀ.

QUATRENA. f. Pujada, augment de preu, que s'ofereix á alguna cosa que's ven ó arrenda. *Puja.* In licitator, is.

QUATRENAL. adj. Lo que succeeix de quatre en quatre anys. *Cuadrienal, cuatrienal, cuadrenal, de cuatro en cuatro años.* Quatrienalis. || Lo que té quatre anys. *Cuadrienal.* Quadrimus quadrienis.

QUATRETA. f. La reunió de quatre personas ó cosas. *Cuatrinca, cuaternion.* Quaternio, nis. || RANXO, ROTLLO, QUADRILLA.

QUATRETANT. adj. Quadruplicat. *Cuatrotanto.* Quadruplum. || Pena en que's condemna per dret, y s'obliga á pagar lo valor quadruplicat. *Cuatrotanto.* Quadruplum, i.

QUATRI. m. Moneda de poch valor, que antigament corria en Espanya. *Cuatria.* Quatrinus nummus. || met. fam. Los diners en general. *Cuatria.* Pecunia, æ.

QUATRIDUÀ, NA. adj. Cosa de quatre dias. *Cuatriduano, cuatridial, cuatridiano.* Quatriduanus, quatriduus.

QUATRIENNI. adj. L'espai de quatre anys. *Cuadrenio, cuatrienio.* Quadrienium.

QUATRIFORME. adj. QUADRIFORME.

QUATRINA. f. ter. DOBLA DE QUATRE.

QUATRINCA. f. QUATRETA.

QUATRINI. m. met. fam. QUATRI. 2.

QUE.

QUE. Pronom relatiu que's refereix indefinidament als tres gèneros masculí, femení y neutre. *Que.* Qui, quæ, quod. || Pronom interrogatiu. *Qué.* Quis, quid. || Conjunció que posada després de un verb, ne determina altre. *Que.* En latí 's determina á infinitiu ó 's varia segons lo verb antecedent.

[conj. comparativa, com: lo tot es major que la part. *Que*. *Quam*. || Partícula distributiva ó reduptiva. *Que*. En llatí en un mateix vers es «nec» després del verb; ó «sive vel aut» repetit. Ab verbs diferents sols es «sive». || conj. casual. *Que*, *perque*. Quia, quoniam, quod. || Partícula admirativa, y exagerativa, com: què tonto ets? *Que*. Ut, quoniam. || Preguntant, equival *ahont*, com: que s' es fét. *Què, dónde*. Ubi. || QUI. || Com, v. g., rieu tant que pugau. *Como*. Quantum. || Lo mateix que r, com: no't fiques ab ningú, que ningú's fària ab tú. *Que*. Et.

que! *que!* exp. pera denotar que no's fà cas de lo que s' ha dít antes, com: que! que! despediu-
que! que! no! no! ta! ta! At, at.

que! d'mán. exp. ab que s' usa com nom masculí, y significa 'l respecte á la opinió pública. *Què* di-
rán. Quid dicent.

què tal. exp. que's pregunta per la salut ó es-
tat de algú. *Què tal*. Qualiter se gerit, *gecquid?*

en què. exp. En quina cosa. *En què*. In quo.

en no sé què. exp. Una cosa indeterminada. *Un
he sé què*. Nescio quid.

QUEBRANT. m. ant. Decaiment, debilitat. *Que-
branto*, *decaimiento*. Lassitudo, inis. || Dolor, senti-
ment, llàstima. *Quebranto*. Commiseratio, nis, luc-
las, us.

QUEBRANTAR. v. a. RÓMPER.

QUEBRAR. v. a. ABÀTRESSE. 3.

QUEBRAT. m. Una ó alguna de las parts en
que's considera dividit un enter, com un quart res-
pecte de un pam, y s' expressa ab una xifra sobre
altra ab una ralleta intermèdia, així $\frac{1}{4}$. L' inferior
se diu denominador, perque dóna 'l nom á la qua-
litat de parts iguals en que's divideix l' enter; lo
superior se diu numerador, perque determina
quinias de aquestas parts se prenen en lo cas pro-
pí. *Quebrado*. Fractus numerus, fractio, nis. ||
pòet. Vers de ménos síl-labas que altre de una ma-
teixa estrofa. *Quebrado*. Versus minutus.

QUEBRAT DE QUEBRAT. Lo quebrat que es part de
altre, com: $\frac{2}{3}$ de $\frac{3}{4}$. *Quebrado de quebrado*. Fractio
numeri fractio.

QUEBRAT IMPROPI. Aquell en que 'l numerador es
igual ó major que són denominador, per conse-
güent enclou un ó més enters. *Quebrado impropio*.
Fractio unitati aequalis, vel unitatem excedens.

QUEBRAT PROPI. Aquell en que 'l numerador es
menor que són denominador, y per consegüent es
part ó parts de un enter. *Quebrado propio*. Fractio
unitate minor.

QUEBRASSA. f. GRIETA. || CLIVELLA. 2.

QUEDAMENT. adv. m. Assossegadament. *Quiet-
amente*, *sossegadamente*. Quietè, tranquillè.

QUEDAR. v. a. Permanèixer, detenir-se en al-
gun paratge. També s' usa com recíproch. *Quedar*,
quedarse. Manco, es. || Restar. *Quedar*, *restar*. Su-
persum, es. || Faltar alguna cosa per fèr. *Quedar*.
Supero, as, supersum, es. || Permanèixer, durar,

subsistir una cosa com efecte de altra, com: que-
dar hereu, etc. *Quedar*. Subsisto, is. || Junt ab al-
guns noms estar ab alguna especialitat, com: que-
dar armat, aturdit, etc. *Quedar*. Sum, es. || Junt
ab alguns noms lo mateix que sèa, com: *QUEDAR*
vencedor ó vensut. *Quedar*. Evado, is. || Ab la pre-
posició *PER* sèr tingut ó reputat, com: ell quedá
per valent, per discret. *Quedar*. Haberi, putari. ||
v. r. Pérdre-se l' orador. *Quedarse*, *perderse*, *atas-
carse*. Inter dicendum hære.

QUEDAR AB ALGÚ. fr. Acordar, convenir-se ab ell.
Quedar con alguno. Pacisci, convenire.

QUEDAR Á DÉUTER. fr. No havèr satisfet algun
deute. *Quedar debiendo ó con atrasos*. Reliqua con-
trahere.

QUEDAR BÈ Ó MAL. fr. Portarse bè ó malament.
Quedar bien ó mal. Benè aut malè se gerere.

QUEDAR BURLAT. fr. Frustàr-seli á algú las espe-
ransas. *Quedar burlado ó soplando las uñas*. Spe
fraudari, deludi, decidere.

QUEDAR EN NET. fr. Quedar líquida alguna quan-
titat, deduhits gastos. *Quedar en limpio*. Superesse.

QUEDAR PER ALGÚ. fr. Encarregar-se algú de las
obligacions de altre. *Quedar por alguno*. Fide ju-
bere, sese pro aliquo offerre. || No verificarse al-
guna cosa, per no havèr fèt algú lo que devia. *Fal-
tar por uno*. Aliquem officio deesse. || Lliurarse,
rematar-se á favor de algú la dita ó arrendament, etc.
Quedar por alguno. Pro aliquo vectigalia stare.

QUEDARSE ATRÁS. fr. Sèr inferior ó de ménos es-
timació y mèrit que altre. *Quedar ó quedarse atrás*.
Superari, vinci. || met. No sabertant com altre. *Que-
darse atrás*. Ingenio cedere. || No compendrer tota
la forsa de alguna cosa, no fèr progressos en al-
guna ciència ó art. *Quedarse atrás*. Ab scopo
abesse.

QUEDO, A. adj. QUIET.

QUEFE. m. Superior ó principal de alguna cor-
poració. *Gefe*, *cabeza*. Caput, itis.

QUEFER. m. Ocupació. *Quehacer*. Negotium,
ii. || DIFICULTAT. TRABALL.

QUEIX. m. Part del cap desde sota l' ull y 'l
pòls fins á la barba. *Mejilla*. Maxilla, æ.

MENJAR AB DOS QUEIXOS. fam. Tenir á un mateix
temps dos empleos de utilitat. *Comer á dos carillos*.
Duplici munere quæstum facere, duabus sedere se-
llis. || FÉR CARA Á DOS.

QUEIXA. f. expr. de dolor, pena ó sentiment.
Queja, *querella*. Quærela, æ, quæstus, us. || Senti-
ment procehit de agravi, injúria ó menyspreu.
Queja. Quærimonia, æ. || for. Acusació davant del
jutge. *Querella*. Expostulatio, nis, quærimonia, æ.
|| Dissensió, debat, pendència. *Querella*. Convi-
tium, ii.

DONAR QUEIXA. fr. QUEIXAR-SE.

FÉR QUEIXA. fr. Explicar lo propi sentiment con-
tra algú. *Quejarse*, *querellarse*. Expostulo, as, quæ-
ror, eris.

FORMAR QUEIXA. fr. for. QUEIXAR-SE.

MÉS VAL BONA QUEIXA QUE MALA PAGA. ref. Se diu del qui abandona 'l premi per partèixerli que no es corresponent al mèrit, y estima més quedar-se ab motiu de queixa que mal satisfet. *Nas tale buena queja que mala paga.* Solutio quam mala præstat incusatio.

QUEIXAL. m. CAIXAL.

QUEIXARSE. v. r. Dóldrerse, lamentarse, explicar lo dolor ó pena. *Quejarse, querellarse.* Queror, eris. || **GEMEGAR.** || Formar queixa, posar acusació davant del jutge. *Quejarse, querellarse.* Expostulo, as. || Manifestar la queixa ó sentiment que té de algú. *Quejarse, querellarse.* Quærellam facere.

QUEIXAT, DA. p. p. *Quejado.* Quæstus.

QUEIXETA. f. d. *Quejilla, ita.* Levis quærela.

QUEIXÓS, A. adj. Qui's queixa ab facilitat ó sens rahó. *Quejoso, quejioso.* Querulus. || Lo qui té queixa de altre. *Quejoso.* Querulus. || Lamentable, llastimós, com: to, veu *QUEIXOSA*, etc. *Quejoso.* Querulus.

QUEIXOSÍSSIM, A. adj. sup. *Quejosísimo.* Valdè querulus.

QUEL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE LO, com: més lluminós QUE'L carbuncle. *Que el.* Quam ille.

QUELALS. pron. ant. Que las, com: *QUELALS* avehine. *Que las.* Ut illas.

QUELL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE ELL, com: més sabí QUE ELL. *Que el.* Quam ille.

QUEM. Persona del verb. cremar. *Quemo.* Uro. || ant. Contracció de QUE ME, com: QUE'M fá. *Que me.* Quid.

QUEN. loc. ant. Contracció de QUENE. *Que.* Quod.

QUENS. loc. ant. Contracció de QUE NOS. *Que nos.* Quod.

QUEOCOM. adj. ant. *QUOLCOM.*

QUER. v. a. ant. *BUSCAR.*

QUERA. f. Corch, cuquet que rosega la fusta y la reduheix á pòls. *Carcoma.* Teredo, ærugo, inis. || La pòls á que reduheix la quera á la fusta. *Carcoma, polvillo.* Caries, ei. || met. La persona ó cosa que poch á poch va gastant y consumint la hisenda. *Carcoma.* Bonorum exesor. || La persona que sempre està molestant y queixantse. *Quejicoso, quejumbroso.* Queribundus. || met. Cuydado grave y continuo que mortifica y consum interiorment. *Carcoma.* Anxietas, atis.

QUERAR. v. a. Corcar la quera, la fusta. *Carcomer.* Exedo, is. || met. Consumir poch á poch alguna cosa. També s' usa com ræcproch. *Carcomer.* Consumo, is. || v. r. Umplirse de quera. *Carcomer-se.* Carie exedi, contabescere.

QUERELAR. v. a. y derivals. *QUERELLAR.*

QUERELLA. f. *QUEIXA.* || Demanda judicial. *Querella.* Quærela, æ.

QUERELLADOR, A. m. y f. Qui posa una demanda judicial. *Querellante, quereloso, querellador.* Querens, delator, is.

QUERELLANT. m. *QUERELLADOR.*

QUERELLAR. v. a. for. *CITAR.* || v. r. for. *Passar* ó formar una demanda judicial. *Querellare.* Aliquem ad iudicem deferre.

QUERELLAT, DA, p. p. *ACTSAT, CITAT.*

QUERELLÓS, A. adj. *QUEIXÓS.* 1. || *QUERELLADOR.*

QUERELLOSAMENT. ad. m. Ab queina y sentiment. *Querellosamente.* Querulè.

QUÉRER. v. a. ant. *BUSCAR, PROCTUAR, MINAR, REQUIRIR.* || *VOLER.*

QUERIMÓNIA. f. ant. *QUEIXA.*

QUERIR. v. a. ant. *BUSCAR.*

QUÉRMES, m. *CÁRNES.* || quím. Preparació del antimoni que's fá cohent sos polvos ó aygua ab al de tartrá, que colant lo licor bullit passa pel filtre y 's precipita á proporció que's va refredant. *Quérmes.* Minerale kermes.

QUERN. m. *QUADERN.*

QUERNA. f. La quarta part de alguna cosa especialment del pa y dels diners. *Cuaderna.* Quaterna pars. || fam. *PATACA.* || Corda de quatre canes. *Cuerda de cuatro ramales.* Intortio quatuor resticularum chorda.

MITJA QUERNA. La meytat de un panel de dos quartos, tallat en rodó abans de acabarse de còrrer, que tornantlo al forn se recon, y regularment serveix pera pèndrer xocolata. *Media cuerna.* Panis quaternæ partis dimidium.

QUERUBÍ. m. Esperit angèlich del segon chor de la primera jerarquia. *Querubin, querub.* Cherubim. || Orde militar de Suècia, que fou instituhit per Magno IV, l' any 1534, y fou abolida per Carlos IX. Portavan un collar guarnit de querubins. *Querubin, orden de los serafines.* Ordo militaris cherubim à cherubis nuncupatus.

QUERÚBICH, CA. adj. Cosa de querubí, y 's diu especialment de un himne mòlt célebre en la litúrgia grega. *Querúbico, querubio.* Cherubicus.

QUES. loc. ant. Contracció de QUE SX, com *QU'S* fassa. *Que se.* Ut. || ant. Que es. *Que es.* Quod es.

QUESIT, A. p. p. ant. Preguntat, buscat. *Buscado.* Quæsitus. || m. ant. Qüestió, pregunta. *Question.* Quæsitum, i.

QUESQUE. pron. ant. *QUALSEVOL.*

QUESQUESIA. loc. ant. Sia lo que sia. *Ses lo que se fuere.* Quidquid sit.

QUEST. m. *RASTRE, SENTAL.*

QUESTA. f. *APLEGA.* 2. || *DEMANDA.* ò.

QÜESTIÓ. f. Pregunta ó proposició peia averiguar la veritat controvertintla. *Question.* Quæstio, nis. || Renyina, pendència, alborot. *Question.* Contentio, nis. || ò lg. Problema en que per quantitats conegudas se buscan las incògnitas. *Question.* Quæstio algebraica. || Matèria de disputa ó de discurs. *Question.* Quæstio, nis, argumentum, i. || Dificultad. *Question.* Quæstio, nis. || Ocasíó, cas, com: quant es qüestió de fugir, ell es sempre 'l capít. *Cosa, ocasion.* Occassio, nis. || ret. Lo dubte que

resulta de dos dictàmens oposats sobre una mateixa cosa que's preten averiguar. *Question, controversia.* Quæstio, nis.

QUESTIÓ DE NOM. Disputa que ben mirada convé ab la substància, y sols varia en las paraulas. *Question de nombre.* Nominis quæstio.

QUESTIÓ DETERMINADA. La que té una ó més solucions fixas. *Question determinada.* Determinata quæstio.

QUESTIÓ DE TORMENT. La averiguació de la veritat en lo torment. *Question de tormento.* Torturæ quæstio.

QUESTIÓ ESTÓICA. La intrincada. *Question estóica.* Stoicorum dumela.

QUESTIÓ FINITA. rel. La que particularisa l' assumpto, ab circumstància de persona, lloch ó temps. *Question finita, pregunta particular.* Causa, controversia, æ.

QUESTIÓ INDETERMINADA. La que té diversas solucions. *Question indeterminada.* Indeterminata quæstio.

QUESTIÓ INFINITA. rel. Proposició general, sens circumstància de persona, lloch ó temps. *Question infinita, pregunta general.* Propositum, i.

POSAR EN QUESTIÓ. fr. Posar en disputa. *Poner en question ó en disputa.* In quæstionem aliquid vocare.

QUESTIONABLE. adj. Dubtós, que's pót posar en quèstió. *Questionable, disputable, problemático.* Disputatio obnoxius.

QUESTIONAR. v. n. DISPUTAR, RENTIR. || Controvertir un punt dubtós. *Questionar, disputar.* Dissero, is.

QUESTIONARI. m. Tractat de quèstions. *Questionario.* Quæstionum compilatio.

QUESTIONAT, DA. p. p. Cuestionado. Disceptatus.

QUESTIONEJAR. v. a. QUESTIONAR. || Debatrese, porfiar sobre de alguna cosa. *Altercar.* Rixor, altercor, aris.

QUESTOR. m. Magistrat romà que en l' any 332 ó 333 de la fundació de Roma foren quatre, dos que assistian en la ciutat y cuydavan del erari y de rébrer las contribucions que exigian en las províncias; y 'ls altres dos acompanyavan sempre als cónsuls, als pretors y demès generals de armada quant anavan á campanya: rebian las contribucions de las províncias; cuydavan de las banderas y estandarts militars; pagavan los soldats, com fan en lo dia los commissaris de guerra; y asseguravan al senat ab jurament la evidència dels successos, quant los comandants de las armadas demanavan l' honor del triunfo per havér guanyat alguna batalla ó conquistat alguna província, etc. Hi havia també altra classe de quèstors que'l senat enviava á las províncias, pera examinar y judicar los assumptos criminals. També cuydavan de rébrer als embaixadors y prínceps estrangers, de acompanyarlos, de buscarlos allotjament y executar tot lo

que ordenava 'l senat en semblants ocasions. *Questor.* Quæstor, is, anomenat així, á quærenda pecunia, et á maleficiorum quæstione. || Espécie de recaudadors que s' establiren en Roma y en las províncias pera registrar y rébrer las multas. *Questor.* Allecti, orum.

QUESTURA. f. Dignitat y empleo de quèstor que durava sols un any, encara que alguna vegada 's continuava fins á tres. Era 'l primer grau pera pujar á las demès dignitats de la república, y no podia preténdrerse fins als 27 anys cumplerts. *Questura.* Quæstura, æ.

QUESVULLA. pron. ant. QUALEVOL.

QUET. ant. Apócope de QUE TÉ, com: QUE'T diré. *Que te.* Quid?

QUETX. m. náut. Embarcació holandesa, de igual figura en proa que en popa, en las quals careix absolutament de llansament, y sa capacitat varia de 50 fins á 300 bòtas, observantse en són aparell alguna diferència, encara que'ls mitjans generalment portan un arbre y una cangreja y diversos flochs. *Queche.* Linter, tris. || adj. QUIET.

QUETXEMARÍ. m. Embarcació petita de dos arbres, ab velas al ters, una petita messana á popa, alguns flochs en un botoló á proa, y gávias volants en temps de bonansa. S' usa en las costas de Bretanya y en las del nord de Espanya. *Cache-marin, cachamarina, quechemarin.* Linter, tris.

QUETXO, A. adj. POCH Á POCH.

QUEYRÓ. m. ERICA, BRUGUERA.

QUEVIURERS. m. pl. Provisió de menjar. *Viveres, comestibles, vituallas.* Annona, æ, com-meatus, us.

QUI.

QUI. pron. relatiu ó interrogatiu, com jo so qui contradiu, qui dels dos ho ha fét. *Quien.* Quis vel qui, quæ. || Equivalent al relatiu QUE, quant significa persona, com: Pere sou qui portá la notícia. *Quien.* Qui. || Un entre molts, com: qui vulla que. *Quien.* Quicumque. || pl. Los quals. *Los cuales.* Qui.

QUIASMO. m. Figura retórica composta de una doble antítesis quals termes s' encreuhan, corresponent lo primer al últim y 'l segon al ters. *Quiasmo.* Chiasmus, i.

QUICI. m. POLLAGUERA.

QUICO. m. Síncope de FRANCISCO.

QUID. m. Punt de la difficultat, y s' usa en la frase aquí ó en aixó está 'l QUID. *Ese es el diablo.* Hoc opus, hic labor est.

QUID PRO QTO. exp. llatina, y equival á una cosa per altra. *Quid pro quo.* Quid pro quo.

QUIDAM. m. Qualseval subjecte indetermina-dament. *Quidam.* Quidam. || Subjecte de molt poca ó ninguna suposició. *Quidam.* Homuncio, nis.

QUIDITAT. f. Predicat essencial de alguna cosa. *Quididad.* Quidditas, atis.

QUIDITATIU, VA. adj. Pertanyent à la essència de alguna cosa. *Quiditativo. Quidditativus.*

QUIET, A. adj. Assossegat, tranquil, pacífic. *Quieto. Tranquillus, quietus.* || Faltat de moviment. *Quieto. Quietus.* || Sossegat, lloch abont no hi ha ruidó. *Quieto. Taciturnus.* || S' aplica al qui no es donat als vicis, especialment al de la deshonestat. *Quieto. Modestus quietus.* || Usat com adverbí lo mateix que á pleret, poch á poch, sens dir res. *Quedo, quedito. Summissa voce.* || Usat com á interjecció serveix pera contenir á algú. *Quedo.* Eus, cave.

À LA QUIETA. m. adv. Dissimuladament silenciósament. *Callandico, ito, bonicamente, de callada. Reticenter.*

QUIETAMENT. adv. m. Pacíficament, ab quietut. *Quietamente. Tranquillè, quietè.*

QUIETAR. v. a. y derivats. *AQUIETAR.*

QUIETÍSSIM, A. adj. sup. *Quietissimo. Quietissimus.*

QUIETÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Quietissimamente. Placidissimè, quietissimè.*

QUIETISME. m. Secta que ab la capa de una perfecta unió ab Déu enclou molts errors y vicis. *Quietismo. Quietismus, i.*

QUIETISTA. m. Sectari del quietisme. *Quietista. Quietista, æ.*

QUIETUT. f. Falta de moviment. *Quietud.* Quies, tis. || Sossego, repós, descans. *Quietud, quiete.* Tranquillitas, atis. || OCIOSITAT. || SILENCI. 4. || PAU, TRANQUILITAT.

QUILAT. m. Grau de perfecció y puresa del or, pedras, etc. *Quilate. Aurei, unionis qualitas.* || En l' or la vintiquatre part de són valor. *Quilate.* Vigésima quarta aurei pars. || En las pedras preciosas una part de las 140 en que's divideix la unsa. *Quilate.* Centésima quadragésima uncia pars. || Pes petit de 4 grans. *Quilate. Pondus quoddam.* || met. Lo de perfecció en qualsevol cosa. *Quilate. Præstantia, æ.*

PER QUILATS. m. adv. met. fam. Menudament, per petites porcions. *Por quilates. Minutatim.*

QUILATADOR, A. m. y f. Qui regoneix los quilats del or, etc. *Quilatador. Aurei, etc., explorator.*

QUILATAR. v. a. *AQUILATAR.*

QUILATERA. f. Espècie de cedàs ple de forats rodons de diferents magnituds, per ahont passen los grans de perlas, etc., pera regonèixer sos quilats. *Quilatera. Dimensarium unionum.*

QUILIASMO. m. Doctrina dels quiliastas. *Quiliasmus. Quiliasmus, i.*

QUILIASTA. m. Individuo de una secta religiosa que créu que'ls predestinats viurán sobre la terra per espay de mil anys després del judici final gosant de tota classe de delícies. *Quiliasta. Quiliaste.*

QUILÍFERO, A. adj. med. Nom dels vasos que contenen y conduïxen lo quilo á várias parts del

cos. *Quilífero, torácico. Chylifer.*

QUILIFICACIÓ. f. med. Formació del quilo ó mutació dels aliments en quilo. *Quilificacion. Alimentorum in chylum mutatio.*

QUILIFICAR. v. a. med. Fér quilo del aliment. *Quilifcar. In chylum vertere.*

QUILMA. f. ter. *ESPORTI, cori.*

QUILO. m. med. Substància blanca, en que's converteix l' aliment en sa primera transformació en lo ventrell. *Quilo, Chylum, i.*

QUILÓS, A. adj. Lo que té quilo ó participa de ell. *Quiloso. Chylum habens.*

QUILLA. f. Lo travessar recte y escayrat que passa de popa á proa, sobre del qual s' assenten las perxas y codernas del buch perpendicularment á sa longitut, y que es com la basa ó fonament de tot l' edifici, ó lo que es la espinada en las cogellars, y per sinèdoque lo mateix buch. *Quilla. Carina, æ.*

QUILLA NETA. La mida de la longitut del buch contada solament per sa quilla, ó desde l' extrem en que està assentat lo codaste, fins la arrancada de la roda, exclós l' expessor de aquestas dos passas. *Quilla limpia. Longitudinis carinæ mensura.*

ENSENYAR LA QUILLA AL SOL. fr. Inclinar-se la embarcació ab la forsa del vent fins que volca, y ecranthi la aygua se'n vá á fons. *Zozobrar, hacer capillo, dar un vuelco ó la volleta, voltear, poner ó enseñar la quilla al sol, ponerse el buque por sombrero.* Navem volvi.

ESTAR EN QUILLA. fr. Estar construhintse alguna embarcació. *Estar en quilla ó en grada.* Navem construi.

FALSA QUILLA. Tauló fort que compost de várias pessas pera suplir la longitut necessària, s' assegura ab grapas á la quilla per sa cara inferior pera resguardarla. *Zapata, falsa quilla. Parina: sola.*

FONDEJAR AB LA QUILLA. fr. Encallar-se la embarcació en la arena ó fanch per no trobar prou aygua. *Fondear ó amarrarse con la quilla, varar, zembordar. Arenæ aggere, cingi.*

PLANTAR LA QUILLA. fr. Assentar-la ó posarla sobre pera comensar á construhir lo buch. *Poner ó plantar la quilla, ó poner el buque en quilla. Ad navem construendam carinam aptare.*

QUIM. m. n. p. de home, Joaquim. *Joaquim. Joachim.* || ant. Contracció de qui me, com: qui'mana. *Quien me. Quis vel qui, mihi vel me.*

QUIMERA. f. Pesar, sentiment. *Quimera, pesadumbre, desazon. Molèstia, æ.* || Odi. *Ojeriza, mohina, tirria, enemiga. Simultas, atis.* || ENFAM.

|| CUYDADO, ÀNSIA. || Pendència, renyina. *Pendencia, reñina. Jurgium, ii.* || Lo que's proposa á la imaginació com possible y verdader no sentho, van imaginació. *Pendencia, reñina. Commentum, i.* || mit. Montanya de Lissia que llansa foc, en la cima diuen que sols hi habitan lleons, en la faldà, que abunda de pastura, multitud de cabras, y al peu molts serps que fomenta la humitat que's der-

pren de la montanya; de ahont s' originà la fàbula de que la Quimera era un mónstruo que tenia cap de lleó, ventre de cabra y cua de dragó, que vomita flames y que fou morta per Belerofonte, montat en lo caball Pegàs. *Quimera*. *Chimæra*, æ.

TENIR QUIMERA. fr. PASSAR ÀNSIA.

QUIMÉRICAMENT. adv. m. Fabulosament. *Quiméricamente*. Fabulosè.

QUIMÉRICH, CA. adj. Fabulós, fingit. *Quimérico*; *quimerino*. *Chimæricus*.

QUIMERISAR. m. n. Fingir impossibles, com la quimera de la fàbula, etc. *Quimerizar*. *Chimæras effingere*.

QUIMERISTA. m. Amich de ficcions y cosas quiméricas. *Quimerista*. *Commentitia sectans*.

QUÍMICA. f. Ciència que s' ocupa en examinar y distingir las propietats intrínsecas dels cossos, ó sia sa acció íntima y recíproca. *Química*. *Chimica*, æ.

QUÍMICAMENT. adv. m. Segóns las reglas de la química. *Químicamente*. *Chimicè*.

QUÍMICH, CA. adj. Cosa de la química. *Químico*. *Chimicus*. || m. Professor de química. *Químico*. *Chimicæ professor*.

QUIMOSA. f. med. La segona coccíó dels aliments que s' fa en lo cos de la persona. *Quimosa*. *Chimosus*, i.

QUIN, A. adj. ab que regularment se busca la determinació de alguna cosa ó alguna qualitat de ella, com: QUIN quefer tens, QUINA conducta té. *Que*, *cual*. *Quis*, *quæ*.

QUINA. f. Escorsas medicinals arrolladas sobre sí mateixas en forma de tubo, de 8 á 10 polzadas de llarch, generalment primas, de mitja á una línea de gruix, compactas, mitjanament fibrosas, de fractura neta, de olor débil, de sabor amarch y astringent. Al exterior són arrugadas, desiguales, cubertas de una epidermis prima, de color gris ó moreno, transversalment esberlada, y ab diferents líquens: al interior són llisas y de un color groguench, ó roig esblanchit, y 'l polvo lleonat. Són moltes las espècies que s' coneixen ab lo nom genèrich de quina, però 'ls farmacèutichs més acreditats la distingeixen en quatre espècies, grisa, groga, roja y blanca. La que s' ha descrit aquí, ve del Perú en la província de Quito, de unas montanyas junt á la ciutat de Loja, y es antipútrida, antiespasmódica, estomàtica, febrífuga, roborant, tónica, etc. *Quina*, *quina gris ó de Loja*, *cascarilla fina*. *Cortex peruvianus*, *cortex chinæ*, *cinchona officinalis*. || En Barcelona, conjunt de personas que cuydan en las parròquias del gasto de cera en la octava de Còrpus. *Quina*. *Simplex confraternitas ad ceram ministrandam*. || pl. Los dos cinch punts dels daus de jugar. *Quinas*. *Quina in taxilis puncta*. || Las armas de Portugal; són cinch escuts blancs y en cada un cinch diners de plata. *Quina*. *Quina lusitanica stommata*.

QUINAL. m. CORAJOLA. || náut. Tros de corda

grossa de bon material que s' encapilla ó enganxa en lo cap dels arbres majors y s' tiva ab las argollas del costat, al costat de las mesas de guarnició per medi de aparells ó vigotas, pera ajudar als obenchs en los forts temporals, ó quant se desconfia de ells. *Quinal*, *contraaenque*. *Rudens qua maiorum capita firmantur*.

QUINARI. adj. S' aplica al número que consta de cinch unitats. *Quinario*. *Quinarius*. || y *QUINATRE.* m. En Barcelona cada individu de la junta de la quina. *Quinario*. *Quinarius*, ii.

QUINCALLA. f. Mercaderia menuda, com: quinquers, didals, navajas, etc. *Quincalla*. *Parvi momenti merx*. || met. Cosas de poch valer ó despreciables. *Monerías*. *Futiles res*.

QUINCALLERIA. f. QUINQUILLERIA.

QUINCURIÓ. m. Lo cabo de cinch soldats. *Quincurion*. *Quincurio*, nis.

QUINDECÀGONO. m. geom. Figura de quinze costats. *Quindecàgono*. *Quindecagonum*, i.

QUINDECIMA. f. Cada una de las quinze parts en que s' divideix un tot. *Quindécima*. *Decima quinta pars*.

QUINDECIMVIR. m. Magistrat romà que tenia catorze companys; al principi foren dos, després cinch, y en temps de Cicero quinze, y cuydavan de repartir las terras, de llegir é interpretar los versos de las sibilas, y disposar las festas seculars. *Quindecimviro*. *Quindecimvir*, i.

QUINDECIMVIRAT. m. L' empleo y dignitat de quindecimvir. *Quindecimvirato*. *Quindecimviratus*, us.

QUINDENI. m. QUINQUENI.

QUINESVOL. adj. ant. QUALESVOL.

QUINGENTÈSSIM, A. adj. Numeral ordinal que compleix ó enclou lo número 500. *Quingentésimo*. *Quingentessimus*.

QUININA. f. Alcalóide descubert en la quina, groga, en masses porosas, blanquinosas, de sabor amarch y desagradable. També s' obté en agullas molt fines, formant unas borlas sedosas. *Quinina*. *Quinina*, æ, *quininium*, ii.

QUINQUAGENARI, A. adj. Lo que consta del número 50 ó lo enclou. *Quinquagenario*. *Quinquagenarius*.

QUINQUAGÈSSIM, A. adj. Lo que compleix ó enclou lo número 50. *Quinquagésimo*. *Quinquagesimus*.

QUINQUE. adj. ant. QUALESVOL.

QUINQUECENTISTA. m. Se diu dels clàssichs italians que han escrit del any 1500 al 1600 y són considerats com autoritat en sa llengua. *Quinquecentista*. *Quinquegesimus*.

QUINQUENNAL. m. Magistrat en las colònias y municipis romans, compost de dos á quatre subiectes, que demanavan de cinch en cinch anys compte de las rendas, etc. *Quinquenal*. *Quinquennalis*, is. || pl. Festas que s' celebravan en Roma cada cinch anys als emperadors que deificava la su-

perstició. *Quinquenal*. Quinquatrius, ó quinquatria, orum.

QUINQUENNI. m. Espay de cinch anys. *Quinquenio*. Quinquennium, ii.

QUINQUER. m. Llumanera de bomba ab corrent de ayre, inventat per un tal Argan y perfeccionat per Quinquet. *Quinqué, lámpara de Argan*. Argani lampas.

QUINQUERCI. m. L'exercici dels cinch jochs de la palestra, aixó es, lo disch, la carrera, 'l salt, la lluyta, y 'l tir de la fletxa. 'Ls romans anyadiren la natiació y la equitació. *Quinquercio*. Quinquertius, i.

QUINQUEREME. m. náut. Nau antiga ab cinch ordes de rems. *Quinquere*. Quinquere mis.

QUINQUILLARIA. f. *QUINCALLA*. || Botiga de quincalla. *Quinquilleria, buhoneria*. Minutarum mercium taberna.

QUINQUILLAYRE Y QUINQUILLER. m. Qui té ó porta botiga de quinquillaria. *Quinquillero, buhonero*. Minutarum mercium venditor.

QUINS. Contracció de QUI NOS. *Quien nos*. Quis nos.

QUINSEVULLA. pron. QUALESEVOL.

QUINT, A. adj. Lo que cumplex lo número 5. *Quinto*. Quintus. || Lo que 's fá en quint lloch, dia, etc. *Quinto*. Quintus. || m. Una part del tot que 's divideix en 5. *Quinto*. Quintus. || La quinta part del caudal del testament. *Quinto*. Bonorum quintum. || Lo dret de 5 per 3 que 's pága al rey, de las presas, tressors y cosas semblants. *Quinto*. Quintum, i.

QUINTA. f. L'acte de entretraurer de cada cinch un. *Quinta*. Quintus cujusque detractio. || L'acte de traurer per sort los que han de servir en la milícia. *Quinta*. Militum sorte electio. || mús. Interval-lo que consta de tres tons y un semitó major. *Quinta*. Quinarius tonus. || f. La part de la presa que 's feya en las cabalcadas y botí en las batallas, que corresponia al rey quant no era real la cabalcada, pues en sent real tot pertanyia al rey. *Quinto*. Quintum, i.

QUINTA FALSA. mús. Interval-lo que consta de dos tons y dos semitons majors. *Quinta remisa*. Intervallum musicum remissum.

QUINTADOR. m. Qui quinta. *Quintador*. Qui sortitur.

QUINTALADA. f. La quantitat de 2 y $\frac{1}{2}$ p. 3 del producto dels nólits, separadas las averias, la qual se repartia á la gent de mar que havia treballat y servit en lo viatge. *Quintalado*. Nautarum gratificatio.

QUINTANA. m. Camp ó part de terra prop del poble ó de las casas de camp, encara que no sia la quinta part. *Quinto, quínon*. Terræ quinta vel alta pars. || Joch que 's solia fér en las festas públicas: consistia en una gran figura pintada sobre una taula, que travessa de dalt á baix un eix de ferro ferm en un pedestal: aquesta figura té en la ma

esquerra una bossa plena de farina, y en la dreta un escut. Los caballers en la carrera deuben ferir en lo centro de la taula; pus si tocan qualsevol altre punt, la figura gira rápidamente la ma de la bossa, no podent lo cavaller evitar lo cop sinó ab la velocitat de són caball. *Quintana, y juego sarracino* per la costum de pintar en dita taula un enemich que comunment era un sarrablí. *Quintana ludus*.

QUINTANARI. m. S' anomena així en las universitats l'estudiant de quint any. *Del quinto año, quintanario*. Quinti anni assignatura vacans; quintanarius.

QUINTAL. m. *QUINTAR*.

QUINTANT. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y per altres experiments. *Quintante*. Ad astra observanda instrumentum.

QUINTAR. v. a. Traurerne un de cada cinch. *Quintar*. Quintum quemque se jungere. || Arribar al número de cinch. *Quintar*. Quinarium numerum complere. || Traurer per sort los que han de sér soldats. *Quintar*. Militis sortiri. || Pagar lo quint al rey. *Quintar*. Quinti vectigal solve. || m. Lo pes de quatre arrobas ó cent y quatre lliuras en Catalunya. *Quintal*. Centum pondium, ii. || Lo piló de pedra, ferro, etc. pera pesar lo que entra en un quintar. *Quintal*. Quatuor et centum librarum pondus.

QUINTENER. m. Quadern de cinch fullas. *Quinterno*. Quinternio, nis,

QUINTERNO. m. La sort ó acert de cinch números en la estracció de la loteria antiga. *Quinterno*. Quinque numerorum sors.

QUINTETO. m. Pessa de música de cinch vens ó instruments. *Quinteto*. Quinque vocibus aptata musica.

QUINTÍ. n. p. de home. *Quintín*. Quintinus, i.

QUINTIL. m. Entre 'ls romans lo mes de juliol, anomenat així per sér lo quint del any romá que comensava pel mes de mars. *Quintil*. Quintilis.

QUINTILLA. f. Estància de cinch versos de vuyt síl-labas. *Quintilla, redondilla*. Pentastichus, i.

QUINTO. m. Lo soldat quintat, y regularment se diu així fins que está instruhit en l'exercici y demés de la milícia. *Quinto, bisoño*. Inexpertus miles. || *QUINTERNO*.

QUINTUPLO, A. adj. La quantitat que enclou á altra cinch vegadas, com deu es quintuplo de dos. *Quintuplo*. Quintuplus.

QUINZE. m. Numeral cardinal produhit per la multiplicació de 5 per 3. *Quince*. Quindecim. || La xifra ó caràcter que representa dit número. *Quince*. Numeralis quindecim referens nota. || Joch de pilota á llargas, lo primer llans favorable. *Quince*. Quindecim in pilæ ludo. || Joch de cartas, la sort del qual es fér quioze punts ab las cartas que's re-

parteixen una per una. *Quince*. Quindecim puncta in ludo.

DE QUINZE Y FALTA. m. adv. Expressa la gran ventatja que una cosa fa à altra. *En tercio y quinto, de quince y falta*. Quam maxime.

DONAR QUINZE Y FALTA. f. Avenlatjar à altre, serli mòlt superior. *Dar quince y falta*. Longè antecellere.

QUINZE, NA. adj. numeral ordinal. Lo que completa 'l número de quinze, ó una de las parts de un enter dividit en quinze. *Quinceno*. Quindecimus, decimusquintus, quindenus.

QUINZENA. f. Cada una de las parts de un tot dividit en quinze. *Quindécima*. Decima quinta pars. || Un dels registres de la orga. *Quincena*. Tubarum organi genus.

QUINZENADA. f. Temporada de quinze dias. *Quincenada*. Quindecim dierum spatium.

QUINZET. m. ter. VINTIDÓS.

QUIQUIRIQUICH. m. GALL. || m. La veu del gall. *Quiquiriqui*. Quiquiriqui.

QUIRAT. m. ant. QUILAT. || ant. sou.

QUIRATAR. v. a. AQUILATAR.

QUIRCH. m. ant. n. p. QUIRZE.

QUIRINAL Y QUIRINÀLIAS. adj. Cosa de Rómulo ó Quirino, y una de las set montanyas de Roma. *Quirinal*. Quirinalis. || f. pl. Festas que's celebravan en Roma pel mes de febrer. *Quirinales*, *quirinalias*. Quirinalia.

QUIRITARI. adj. Lo que pertany als quirites ó cavallers romans. *Quiritarío*. Quiritaríus, i.

QUIRITE. m. Nom que's donà als romans y sabins després de la aliansa entre Rómulo y Tàcio, per la que 'ls dos pobles se juntàren en un. *Quirite*. Quiris, itis. || pl. Cavallers romans. *Quirites*. Quirites, um.

QUIROBALISTA. f. Balista de ma, així anomenada per oposició à las balistas de rodas. *Quirobalista*. Quirobalista, æ.

QUIROGRAFARI. m. for. Acreedor en virtut del recibo ó vale firmat per altre en són favor. *Quirografario*. Chirographarius, ii.

QUIRÓGRAFO. m. for. Paper que té l' acusador, firmat del deudor. *Quirógrafo*. Chirographum, i.

QUIROMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per las ratllas de las mans. *Quiromancia*, *buenaventura*. Chiromantia, æ.

QUIROMÀNTICH, CA. adj. Cosa de quiromància. *Quiromántico*. Chiromanticus.

QUIRRA. f. fam. TRENCADURA.

QUIRÚRGICH, CA. adj. CIRÚRGICH.

QUIRZE. n. p. de home. *Quirico*. Quiricus, i.

QUIS. ant. Contracció de QUISE. *Quien se*. Quis se. quis quis. m. Ven pera cridar al gos. *Tus, tuso*, *cuz*, *cuz*. Aliciendis canibus vox.

QUISCA. f. Merda, ven mòlt usa especialment quant están jugant. *Zitum*, i.

QUISCU, NA. adj. Cada hu. *Cada uno*. Unusquisque.

QUISQUE Y QUISQUI. pron. ant. QUAISEVOL QUE.

QUISSÀ. adv. m. TAL VEGADA.

QUISSO Y QUISSOY. m. d. GOSSET.

QUIST, A. adj. Estimat, volgut; s' usa ab los adverbis bè ó mal. *Quisto*. Acceptus.

QUISTA. f. CAPTA, ALMOYNA.

QUISTAR. v. a. ant. PIDOLAR.

QUISTIA. f. Prestació fendal de una part dels fruyts. *Quistia*. Quistia. || AGRARI.

QUISTÓ. m. Captador, aplegador. *Cuestor*, *demandador*. Quæstor, is.

FÉR LO QUISTÓ. fr. y

QUISTOREJAR. v. a. PIDOLAR.

QUISTORIA. f. ant. Mendicitat. *Mendiguez*, mendicidad. Mendicitas, atis.

QUISVOL Y QUISVULLA. pront. ant. QUALSEVOL.

QUITACIÓ. f. PAGA.

QUITAMENT. m. Acte y efecte de desempenyar ó rescatar lo que s' havia venut à carla de gràcia. *Rede.cion*. Redemptio, nis.

QUITANSA. f. ant. QUIETUT, SOSSEGO.

QUITAR. v. a. ant. PAGAR, SATISFER. || Desempenyar, rescatar lo que s' havia venut à carla de gràcia. *Quitar*, *redimir*. Redimo, is.

QUITI, A. adj. Libre segur, exempt. *Quito*. Liber.

SÉR QUITI. fr. Pagar, com: lo lladre fou QUITI ab cent assols. *Pagar*. Solvo, is.

QUÍTIA. f. FRANQUICIA.

QUÍTIAMENT. adv. m. ant. FRANCAMENT, LLIBREMENT.

QUITONISCA. f. Túnica de llana que portavan los grechs sobre la pell. *Quitonisca*. Quitonisca, æ.

QUITRÀ. f. ALQUITRÀ.

QUITRIN. m. Colxet descubert de dos rodas. *Quitrin*. Curriculum genus.

QUITXALLA. f. fam. Criaturam, criaturas de poca edat. *Chiquillos*, *chiquitos*. Pueruli, orum.

QUITXO. m. ter. QUIS, QUIS.

QUIXAL. m. CAIXAL.

QUO.

QUOCIENT. m. arit. Lo resultat del dividendo pel divisor. *Quociente*. Quociens, tis.

QUÓDLIBET. m. Tractat de qüestions al arbitri del autor. *Quodlibeto*. Quodlibetum, i.

QUÓDLIBETAL Y QUÓDLIBÉTICH, CA. adj. Pertanyent à quódlibet. *Quodlibetal*. Quodlibetalis.

QUÓNIAM. m. TALÚSSIS.

QUORANTA. adj. núm. cardinal. QUARANTA.

QUOTA. f. Taxa, porció determinada. *Cuota*, cupo. Quota pars.

R. Lletra dinou del abecedari y quinzena de las consonants; es lingual y semivocal. Algunas veces se líquida precehintl una muda, com en drap. Entre dos vocals té la pronunciació suau, com cara; en principi de dicció, després de cònsontant y doblada entre dos vocals forta, com rama, honra, ferro. Es abreviatura de real, reverendo, reverència; y en las medallas é inscripciones romanas significava Cursor, nom de família. Era numeral y valia 80 y ab una ralleta sobre 80,000.

RA.

RAB. m. Peix comú en los mars de Espanya, que creix fins á la llargària de tres peus. Té 'l cos per la part anterior xato y ample, y per la posterior estret y comprimit; lo cap gros, la boca molt esquinsada, col·locada, com també 'ls ulls en la part superior del cap; las aletas del pit molt grans y las del llom y de la creu petites. No té escates; es de color obscur per la esquena y blanch per la panxa, en la qual té dos coses com mans ab dits. *Pejesapo, rana marina ó pescadora. Lophius piscatorius.*

ANARLI Á ALOU RAB Á RAB. fr. ANAR LO DIABLE PROP.

RABADA. f. L' extrem de la espinada. *Rabadilla, hueso sacro. Os sacrum, oropigium, ii.* || La cara del bestiar mort, que está tocant á la cua. *Maceta. Spinæ extremum.* || CUA. 1.

RABADÀ. m. Lo pastor que segueix en orde al majoral. *Rabadan. Pasterum subpræfectus.* || Lo mosso del pastor. *Zagal. Pastoris famulus.*

RABAL. f. ARRABAL.

RABAQUET. m. Instrument músich pastoril. Es petit, se compon de tres cordas solas, que's tocan ab arch, y forma un so molt alt y agut. *Rabel, rabelejo, rabelillo. Lira rústica, barbiton, i.* || Ca-

rabassa de Egipte, de que ni ha várias espècies. *Calabaza totanera. Cucurbita, æ.*

RABÀRBARO. m. ant. RUTINABARO.

RABASSA. f. La part de la soca de qualsevol arbre que está cubert de terra junt á las arrels. *Cepa. Stipes, is, truncus, i.*

Á RABASSA MORTA. m. adv. que usen los pagesos pera dir que's han de arrancar enterament las rabassas. *A primeras cepas. Usque ad primarum stipium consumptionem.* || fr. for. Contracte de aquest nom ab lo qual lo duenyo de la pessa de terra la estableix pera plantarla de vinya y pera mentres existescan los primers cepes, morts los quals ó inutilisantsse acaba 'l contracte y torna la terra al primitiu duenyo ó á sòn successor. *Contrato de establecimiento á primeras cepas. Usque ad primarum stipium consumptionem contractum.*

RABASSÓ. m. d. de rabassa. *Cepita. Tenuis stipes.*

RABASSOLA. f. Espècie de bolet que fa com un sombreret rodó, convexo y de color per damunt blanch que tira á groch, y per sota blanch. *Cagarria. Agaricus georgii.*

RABASSUT, DA. adj. Petit y doble. *Rebollido, redoblado, doblado, nervioso, robusto, membrado, rehecho, doble. Torosus, lacertosus.*

RABASTA. f. La tafarra que passa per davall la cua dels animals, pera que no's tire endavant l'aparell. *Atakarre, retranca, sotacola, gurupera, grupera, lomera. Portilena.*

RABDOLOGIA. f. Part de la aritmética que ensenya á partir y multiplicar restant y sumant per medi de quas llengüetas que's mudan quant conve. *Rabdologia. Rabdologia, æ.*

RABDOMÀNCIA. f. Endevinació per medi de la vareta de virtuts. *Rabdomancia. Rabdomantis, æ.*

RABE. m. RAVE.

RABEJAN. v. a. RABANDIR. || Mullar llengua-

ment á algú. *Rabosear*. Contingenter aspergere.

RABEJAT, DA. p. p. *ESBANDIT*. || *Raboseado*. Contingenter arpersus.

RABELL Y RABEUQUET. m. *RABAQUET*. 1.

RABÍ. m. Entre jueus lo mateix que mes're, doctor. *Rabí, rabino*. Rabbi, rabbinus, i. || fam. **RABIÓS.**

RÀBIA. f. Ira, fúria, locura. *Rabia*. Rabies, ei. || Ira, enuig; enfado. *Ojeriza, rabia, ira, tirria, encono*. Furor, is. || Malaltia encomanadissa que priva del sentit y causa furor. *Hidrofobia, rabia*. Hydrophobia, æ.

PÈNDRE RÀBIA. fr. Pèndrer malícia. *Encolerizar-se, tomar cólera, incomodarse, embolicarse, rabiar*. Ira corripí, irascor, eris.

TENIR RÀBIA. fr. Tomar tirria, tomar tema. In aliquem irasci.

RABIADA. f. Impuls de cólera. *Rabia*. Ira ferrox.

PÈNDRE UNA RABIADA. fr. Enfadarse en gran manera. *Montarse en cólera, tomarse de la cólera ó de la ira; enfurecerse; exasperarse, irritarse; indignarse; bramar; subirse á las bovedillas; darse al diablo; revestirse el diablo; pelarse las barbas; salirse de madre*. Vehementissimè commoveri, stomachari.

RABIAR. v. n. Patir mal de ràbia. *Rabiar*. Rabio, is; rabia insanire. || met. Patir algun dolor vehement. *Rabiar*. Dolore agitari. || Desitjar ab ànsia, com: *RABIA* pera lograr un empleo. *Desesperarse, rabiar*. Desiderio inhiare; ardentissimè cupere. || met. Sèr alguna cosa excessiva en alguna de sas qualitats, ó en la acceleració del moviment, y així's diu: créma, pica que *RABIA*; va *RABIANTE*. *Rabiar*. Nimio desiderio concitari, vel incendi.

FÈR RABIAR. fr. Molestar, fèr incomodar á algú. *Hacer rubiar*. Vehementer exacerbare palatum.

RABIETA. f. d. *RABIOLA*.

RABÍNICH, CA. adj. Cosa de rabins. *Rabínico*. Rabbinicus.

RABINISME. m. Doctrina dels rabins. *Rabinismo*. Rabbinorum secta.

RABINISTA. m. Sectari del rabins. *Rabinista*. Rabbinorum sectator.

RABIOLA. f. d. *Rabieta, rabetilla, sanfurriña*. Levis iracundia. || met. Malícia que prenen las criaturas. *Berrenchin, berrinche*. Infantium ploratus. || Dit del noy que la té. *Berrin*. Puerorum iracundia.

RABIÓS, A. adj. Qui té ràbia. *Rabioso*. Rabiosus, rabidus. || Enfadat en gran manera. *Rabioso*. Rabidus; summè iratus. || Qui fàcilment s' enfada. *Perrenquè, paparrabias*. Promptus ad iram.

RABIOSAMENT. adv. m. Ab ràbia. *Rabiosamente, caninamente, con rabia*. Furenter, rabiosè.

RABIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Rabiosissimo*. Furiosissimus.

RABIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Rabiosissimamente*. Rabiosissimè.

RABO. m. ter. *RAVE*. 2. || *RÓSSECH*.

RABOLL. m. Planta llenyosa que no arriba á sèr arbre. *Mata, arbusto*. Frutex, icis.

RABOSA. f. *GUINEU*.

RABOSÍ, NA. adj. Pertanyent á la rabosa. *Raposo, raposino*. Vulpinus.

RABOST. m. *REBOST*.

RABOSTER. m. *GUALDRAPA*.

RABUJAR. v. a. *REBUJAR*.

RÁBULA. m. Mal advocat. *Rábula*. Rabula, æ.

RACADAS. f. pl. *ARRACADAS*.

RACAR. v. n. *DÓLDREER, SENTIR*. || Agradar una cosa. *Cuajar*. Aliquid placere.

RACCIÓ. f. La porció de menjar que's dona á algú pera sòn aliment diari. *Racion*. Portio, nis. || *Pitansa*. *Pitansa, racion*. Portio, nis. || La prebenda immediata al canonicat, que en algunas parts se diu comensalia. *Racion*. Pensio, nis, redditus, us.

RACCIÓ DE FAM. met. La renda que no bástia pera mantenirse algú. *Racion de hambre*. Parciissimi redditus munus.

DONAR LA RACCIÓ EN DINERS. fr. Donar lo menjar en curta quantitat. *Dar la racion en dinero*. Sportulam præbere.

RACCIONAR. v. a. Provehir de raccions á la tropa. *Dar raciones*. Portionem victus dare.

RACCIONER. m. Prebendat immediat al canonge. *Racionero*. Portionarius, ii.

RACCIONETA. f. d. *Racioncilla*. Parva portio.

RACES. f. pl. ant. náut. *BOYAS*.

RACIOCINACIÓ. f. L' acte y efecte de raciocinar. *Raciocinacion*. Ratiocinatio, nis.

RACIOCINAR. v. n. Fèr discursos, inferir una cosa de altra. *Raciocinar*. Ratiocinor, aris. || ant. *ENRAHONAR*.

RACIOCINI. m. Discurs, deducció. *Raciocinio*. Ratiocinium, ii.

RACIONABILITAT. f. La facultad de discernir las cosas. *Racionabilidad, racionalidad*. Rationabilitas, atis.

RACIONAL. adj. Lo que pertany ó es conforme á la rahó. *Racional*. Rationalis. || geom. arit. Cada una de las qualitats que tenen entre sí alguna rahó ó proporció. *Racional*. Rationalis. || Espécie de pectoral de panyo teixit de or y adornat de pedras preciosas, ab lo nom de las dotze tribus al mitj, que portava 'l sumo sacerdot dels jueus. *Racional*. Rationalis. || ant. Oficial de la casa real de Aragó, *Racional*. Rationalis.

RACIONALITAT. f. L' us de la rahó y la mateixa rahó. *Racionalidad*. Rationalitas, atis. || fil. La facilitat de raciocinar. *Raciocinabilidad*. Rationalitas, atis. || Conformitat de las cosas ab la rahó. *Racionalidad*. Rationalitas, atis.

RACIONALMENT. adv. m. Conforme á rahó. *Racionalmente*. Ut ratio exigit. || Per medi de la rahó. *Racionalmente*. Rationaliter; ut ratio exigit.

RACÓ. m. L' àngul que forma la unió de dos parets. *Rincon*. Angulus, i. || Lloch retirat, ocult.

Rincon. Latebra, æ. || País petit respecte de altre major. *Rincon.* Angulus, i. || met. Habitació particular separada del comers de la gent. *Rincon.* Domus latebra. || Lo interior del ànimo. *Entresijo.* Animi recondita. || met. pl. Cosas de us comú reservadas pera quant se necessitan. *Alzados.* Reposita, orum.

SABER TOTS LOS RACONS. fr. fam. **SABER LAS TAS QUERAS.**

RACONADA. f. Lo racó que forman dos casas, carrers, camins, etc. *Rinconada.* Angulus, i. || Lo menjar que no s' assenta bè. *Embarazo, embargo, empacho, crudeza.* Cruditatis ventriculi.

RACONERA. f. Tauleta petita triangular, pera acomodar als racons de la habitació. *Rinconera.* Mensa ad cubiculi angulum accommodata.

RACONET. m. d. *Rinconcillo.* Parvus angulus.

RADIACIÓ. f. Producció de raigs. *Radiacion.* Radiatio, nis. || f. bot. Conjunt de arrels ó sa disposició natural. *Radicacion.* Radicatio, nis.

RADICACIÓ. f. L' efecte de arrelar. *Radicacion.* Radicatio, nis. || met. Duració de un us ó costum. *Radicacion.* Diuturnitas, atis.

RADICAL. adj. Lo que pertany á las arrels. *Radical.* Radicalis. || met. Principal, fundamental en línea. *Radical.* Radicalis. || adj. quim. Se diu del cos simple que dona origen á un àcit per sa combinació ab l' oxígeno. *Radical.* Radicalis. || Se diu de la cura perfecta que destrueix la causa de la malaltia, per oposició á cura superficial ó paliativa. *Radical.* Radicalis. || bot. S' aplica á las fulles que apar naixen de la arrel, però en sa realitat ixen de la cama que en aquest cas se confonen ab lo coll de aquella. *Radical.* Radicale.

HUMITAT RADICAL. Humor que manté l' animal. *Húmedo, ó húmedo radical.* Fundamentalis humor.

RADICALMENT. adv. m. Enterament, fundamentalment. *Radicalmente.* Radicitus.

RADICAR. v. n. Posar arrels. *Arraigar, radicar, echar raíces, encepar, pegar, prender, asir.* Radices emittere.

RADICARSE. v. r. Afirmarse en alguna virtut ó vici. *Radicarse.* Radicari.

RÀDIO. m. geom. La línea recta desde el centro á la circumferència. *Radio.* Radius, ii. || anat. La canyella que forma la part anterior del braç. *Radio.* Radius, ii.

RADIÓMETRO. m. mat. Instrument pera observar las alturas. *Radiómetro, báculo de Jacob.* Radiometrum, i.

RAEDURA. f. RALLADURA. || BASA. 3.

RAEL. f. ARREL.

RAELAR. v. n. ARRELLAR.

RÁFACH. m. Ala de teulada. *Alero, rafe, socarren, alar, ala.* Suggrunda, æ.

FÉR RÁFACHS. fr. *Rafear.* Lateritiis, lapideis commissuris ædificia firmare.

RAFAL. m. EMPARRAT, PARRAL.

RAFEL. n. p. de home. *Rasael.* Raphael, is.

RAGATXO. m. Patge. *Rodrigon.* Pedisequus, i. || Mosso de soldat pera portar llenya y aygua. *Uñador.* Miles lignarius.

RAGUITZELL. m. fam. Abundància de alguna cosa. *Multitud, peste, hato, riolada, torbellino.* Copia, æ.

RAGUSEU, VA. adj. Posa de Ragusa ciutat de Dalmàcia. *Raguseo.* Epidaurus, raguseus.

RAHIM. m. Lo fruyt del cep ó parra. *Ura, racimo.* Racemus, i. || Conjunt de grans units á la rapa de algun arbre á semblansa del fruyt de la vinya. *Racimo.* Racemus, i. || CANDELA. 3.

RAHIM BORT. *Uva silvestre.* Labrusca, æ.

RAHIM DE DÁTILS. *Támaras, racimos de dátiles.* Spadix, icis.

RAHIM DE PENJAR. *Uva colgadiza.* Uvæ aptæ ut appendantur.

RAHIM DESGRANAT. *Granuja, garulla.* Acini uvæ sparsi.

RAHIM FONTAT. RAPA.

RAHIM NEGRE. *Uva negra, tinta.* Uva nigra.

RAHIM PRIMERENCH. *Lijeruela.* Precox uva.

RAHIM ROJAL. *Larije.* Uva rubea.

RAHIMS PENJATS. *Uvas colgadas.* Uvæ pensiles.

FÉR Ó TRÁURER RAHIMS. fr. Fér candelas los arbres. *Encandelar.* Spiculas emittere.

SEMBLANT AL RAHIM. *Uval, arracimado.* Instar racemi.

RAHIMADA. f. Abundància de rahims. *Uvada.* Uvarum copia.

RAHIMAT. m. Massa ó pasta que's fá del most bullit ab espècias, y en algunas parts hi mescla farina. *Mostillo.* Panis musteus.

RAHIMERA. f. ant. PARRA.

RAHIMET. m. d. *Racimillo, ico.* Racemus, i.

RAHÓ. f. Facultat de discórrer. *Razon.* Ratio, nis. || L' acte del enteniment ó discurs. *Razon.* Ratio, ratiocinatio, nis. || Càlcul, compte ó número de alguna cosa. *Razon.* Calculatio, supputatio, nis. || Equitat en las compres y vendas. *Razon.* Equitas, atis, ratio, nis. || Orde, método de alguna cosa. *Razon.* Modus, i, ordo, inis. || Motiu en defensa del dret. *Razon.* Exceptio, nis. || Motiu, causa ó fonsament de alguna cosa. *Razon.* Causa, æ, fundamentum, i. || Proba, argument. *Razon.* Argumentum, i. || La expressió ó paraula que explica algun concepte. *Razon.* Verbum, i. || Relació ó respecte mutu que tenen entre sí dos quantitats de una mateixa espècie, com : número ab número, línea ab línea, etc. *Razon.* Ratio, nis. || pl. BARALLAS, disputas.

RAHÓ HARMÓNICA. La relació ó respecte que teora dos números entre sí, en orde á proporció dels interval·los músichs. *Razon armónica.* Ratio harmonica.

RAHÓ DE CARTIPÁS. fam. La que's dona estadiada y de memòria sense venir al cas. *Razon de cartipacio.* Futilis ratio.

RAHÓ DE DESIGUALTAT. La que tenen entre si dos quantitats desiguals. *Razon de desigualdad.* Ratio inæqualitatis.

RAHÓ DE ESTAT. Causa pública. *Razon de estado.* Política: ratio. || met. Mirament, consideració que 'ns mou à portarnos de cert modo en la societat civil, pel que podrán pensar ó judicar los que ho sàpian. *Razon de estado.* Respectus, us.

RAHÓ DE IGUALTAT. La que tenen dos quantitats iguals comparadas entre si encara que no sian semblants, com un triángul que pòt sèr igual á un quadrat, y una línea recta á una curva. *Razon de igualdad.* Æqualitatis ratio.

RAHÓ DE MAJOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat major á altra menor, com: una hora á un minut. *Razon de mayor desigualdad.* Ratio majoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE MENOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat menor á altra major, com: una hora á un dia. *Razon de menor desigualdad.* Ratio minoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE PEU DE BANCH Ó DEL PONT DE LLEYDA. fam. La que no convens, ni satisfá. *Razon de pié de banco.* Futilis et inepta ratio.

RAHÓ IRRACIONAL. La que no's pòt expressar ab ningun número, com la que té 'l costat del quadrat ab sa diagonal. *Razon irracional.* Ratio irrationalis.

RAHÓ NATURAL. La potència discursiva del home, despullada de tola altra espècie que la il·lustre. *Razon natural.* Ratio naturalis.

RAHÓ RACIONAL. La que's pòt expressar ab alguns números, com la que hi ha de una gerra de vuytanta cànters á una bòta de sis cents. *Razon racional.* Ratio rationalis.

RAHONS SEMBLANTS Ó IGUALS. Aquellas en que l'antecedent de la una conté ó es contingut en lo sèn conseqüent, de la mateixa manera que l'antecedent de la altra en lo sèn conseqüent, com quant se compara 'l número sis ab lo quatre, y 'l quinze ab lo deu, que ab una y altra l'antecedent conté al sèn conseqüent una vegada y la meytat més; á las hores se diu que aqueixas dos rahons són semblants ó iguals, ó la mateixa rahó. *Razones semejantes ó iguales.* Rationes æquales vel similes.

AB RAHÓ. m. adv. Ab fonament. *Con razon.* Causariè, haud temerè. || Ab justícia. *Con razon, meritamente.* Meritò.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ. exp. Justa ó injustament. *Con razon ó sin ella.* Jure vel injuria.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ VAJA 'L POBRE Á LA PRESÓ. ref. Denota que pocas vegadas es alesa la rahó del desvalgut, majorment quant es contra un poderós. *La cárcel y la cuaresma para los pobres es hecha.* Pauperibus carcer et quadragesima nata est.

ANAR FORA DE RAHÓ. fr. Procehir ab error. *Ir fuera de razon ó de camino.* Temerè, inconsultò agere.

ANÀRSEN EN RAHONS. fr. Parlar sense substància,

buscar escusas frívolas. *Andarse en cuentas asirse á las ramas.* Inania sequi futire. || Refutar la contextació ó l'entrar en lo essencial del assumpto. *Andarse en flores ó por las ramas.* Excusationes quærere. || Anar en disputas y porfias. *Andar en dimes y diretes.* Contendo, is.

Á RAHÓ. m. adv. Á respecte, com: Á RAHÓ de tres per cent. *A razon, al respecto.* Ratione, habitu ad.

ASSISTIR LA RAHÓ. fr. ESTAR CARREGAT DE RAHÓ.

BUSCAR RAHONS. fr. Donar motiu de disputas. *Provocar, buscar á uno la boca.* Tacentem provocare, lacescere.

CARREGARSE DE RAHÓ. fr. met. Tenir molta espera y paciència pera procehir després ab més fonament. *Llenarse ó cargarse de razon.* Jure muniri.

CONFÓNDRE AB RAHONS. fr. Convèncer á algú ab rahons poderosas. *Envolver á uno en razones.* Convinco, is.

DEIXARSE DE RAHONS. fr. pera descompartir als que's barallan. *Vaya el diablo por ruin; dejarse, quitarse de cuentos.* Mittere nugas.

DONAR BONA RAHÓ. fr. Desempenyar bè algun càrrech. *Dar razon de sí ó de su persona.* Sui rationem præbere.

DONAR LA RAHÓ. fr. Concedir alguna cosa á algú. *Dar la razon á alguno.* Rationem reddere.

DONAR RAHÓ. fr. Informar. *Dar razon, noticiar.* Certiorem facere. || Donar motiu. *Dar motivo, ocasion.* Causam, ansam præbere.

DONAR RAHÓ AL GAT DE QUE FARÉM CARNESTÓLTAS. ref. que's diu de qualsevol dia de dinar abundant, y especialment per aquells que en los convits menjan més de lo regular. *Sepan gatos que es antruejo ó entruejo.* Exultent feles, venient bacchanalia.

EN RAHÓ. m. adv. Per lo que pertany á alguna cosa. *En razon, en virtud, en cuanto.* Prout, quoad.

ESTAR CARREGAT DE RAHÓ. fr. pera donar á entendre que la rahó està de part de algú en l'assump-to de que's tracta. *Tener sobrada razon; estar de parte de alguno la razon.* Ratione niti, adesse.

ESTAR POSAT EN RAHÓ. fr. Sèr just ó racional lo que's diu. *Estar puesto en razon.* Suadet hoc ratio; justum est.

FÉR FÉR LA RAHÓ. fr. Ferse respectar y obehir. *Hacerse obedecer.* Auctoritate tenere.

GASTAR RAHONS. fr. Parlar molt y ab rodeos, usar de circumloquis. *Gastar frases.* Multiloquio aut circumloquutionibus uti.

LA MILLOR RAHÓ ES LO BASTÓ. ref. Denota que á qui no fá cas de la rahó, 'l millor medi pera reduhirlo es la forsa ó càstich. *No hay tal razon como la del baston; á fuerza del villano hierro en mano.* Cuncta domat fustis, ratione valentior omni.

LA RAHÓ NO VÓL FORSA. expr. Adverteix que déu obrar més la justícia que la violència, y també manifesta á algú que's done per consensut de lo que se li persuadeix. *La razon no quiere fuerza.* Ubi agere, nulla opus est vi.

LLARGAS RAHONS ESCUSAN LA NIT. loc. Denota que

à qui enrahona molt se li passa 'l temps sense fér feyna. *La muger algarera nunca hace larga tela.* Garrula non multam prætextit fœmina telam.

NO FICARSE EN RAHONS. fr. No ficarse algú en lo que no l' importa. *No meterse en cuentos.* Verba omittere.

NO SÉR RAHÓ Ó NO VALER ALGUNA RAHÓ. fr. No tenir forsa la proba de alguna cosa. *Ser razon de pié de banco; razon de cartapacio.* Futilem et ineptam esse aliquam rationem.

PARLAR EN RAHÓ. fr. Tenir algú rahó en lo que diu ó sosté, *Hablar en razon.* *Æquæ, bonique par-tem dicere.*

PASSAR Ó FÉR PASSAR EN RAHONS. fr. Entretenir á algú ab escusas. *Vender palabras, dar con la entretenida, traer entretenido á alguno con palabras.* Verba dare.

PER LA MATEIXA RAHÓ. m. adv. Per la mateixa causa ó motiu. *Por la misma razon, por el mismo caso, por el mismo hecho.* Eadem causa; propterea.

PER MOLTAS RAHONS. expr. Per móltras causas. *Por muchos títulos; por muchas razones.* Multis nominibus.

POSAR EN RAHÓ. fr. Apaciguar als que disputan. *Poner en razon.* Pacare.

POSARSE Á LA RAHÓ. fr. Prométreu lo preu regular en las compras y vendas. *Ponerse bien.* *Æque pretio emere seu vendere.*

PRIVARSE DE LA RAHÓ. fr. Tenir impedit l' us y exercici de ella per alguna causa y especialment per borratxera. *Privarse de razon.* Mente orbari.

REDUIRSE Á LA RAHÓ. fr. Ajustarse y convenir en algun partit, excusant lo sér vensut per plet ó per forsa. *Venirse á buenas; reducirse á la razon.* Placato animo pacisci.

SÉR CONTRA RAHÓ. fr. Sér alguna cosa injusta y violenta. *Ser contra toda razon.* Violentum esse.

SIAN ACABADAS LAS RAHONS. fr. ab que s' intenta sofocar las disputas. *Acabados son cuentos; vaya el diablo por ruin.* Jam finis sit.

TENIR RAHONS. fr. Barallarse especialment las donas. *Escarapellarse.* Jurgari.

RAHONABLE. adj. Ponforme á rahó. *Razonable.* Justus. || met. Mitjá, regular. *Mediano, razonable, regular, razonablejo.* Mediocris, rationalis.

RAHONABLEMENT. adv. m. Ponforme á rahó. *Razonablemente.* Jure.

RAHONAMENT. m. ant. ENRAHONAMENT.

RAHONADOR, A. m. y f. Qui fá arengas ó perora. *Razonador.* Sermocinator, is. || PARLADOR. 1.

RAHONAR Y RAHONIR. v. n. ENRAHONAR.

RAHORA. f. ter. BASADORA.

RAI. m. ant. y

RAIG. m. La línea recta per ahont se dirigeix alguna cosa. *Rayo.* Radius, ii. || Resplandor de algun cos lluminós com del sol, etc. *Rayo.* Radius, i. || Fustas unidas pera conduhir alguna cosa pels raigs. *Balsa, armadía, moderada.* Ratis, ts. ||

La porció del sol que passa entre 'ls núvols. *Vera de luz.* Meteorii trabalis genus. || Lo barró del botó á la circumferéncia de la roda. *Rayo.* Rotæ radius. || Lo cop ó porció de líquit que surt ab forsa per part estrela, com la aygua de las fonts, etc. *Chorro, caño.* Scaturigo, inis. || Lo rajolt de llet que surt del pit de las donas que criau. *Rayo, caño, hilo.* Saliens e mamma lac. || Lo de llum petita y viva, com de una candela, etc. *Destello.* Scintillatio, nis. || pl. pint y escult. Triángula de líneas rectas que representan lo raig del sol y los de llum ó resplandor en las imatges. *Rayos.* Radii, orum.

RAIG DIRECTE. Lo que prové directament del objecte lluminós. *Rayo directo.* Directus radius.

RAIG INCIDENT. Lo que va desde la llum fins al punt en que's trenca. *Rayo incidente ó de incidencia.* Incidens radius.

RAIG ÓPTICH. Aquell per medi del qual se vén l' objecte. *Rayo óptico.* Opticus radius.

RAIG PRINCIPAL. En la perspectiva la línea recta perpendicularment desde la vista al quadre. *Rayo principal.* Primus radius.

RAIG REFLEXO. 'L que retrocedeix doblegantse per havér trobat algun cos opach. *Rayo reflejo.* Reflexus radius.

RAIG REFRACTO. 'L que trencantse passa endavant. *Rayo refracto.* Refractus radius.

RAIG VISUAL. ópt. La línea recta que va desde la vista al objecte, ó del objecte á la vista. *Rayo visual.* Visualis radius.

Á BELL RAIG. m. adv. Popiosament. *A chorros.* Uberrimè, abundè.

ESCAMPAR RAIGS DE LLUM. fr. Difundir raigs de llum lo cos lluminós sobre altre. *Irradiar.* Irradio, as.

POSAR LO RAIG EN LAS RODAS. fr. *Enrayer.* Radios rotis infigere.

RAIGUES. f. pl. *Quebradas.* Terra hiati prerrupti.

RAIL. f. ant. ARREL.

RAIS. f. arit. Número que multiplicat per si mateix una ó més vegadas produheix una quantitat que s' anomena potència de aquell número. *Raiz.* Radix, icis.

RAIZ IRRACIONAL Ó SORDA. arit. La que no's pòt expressar ab ninguns números. *Raiz irracional.* Irrationalis aut surda radix.

RAIXIBA. f. ant. *Arrecife.* Scopulus, systis.

RAÍZ. m. Cap ó governador de alguna plassa ó territori entre 'ls sarrahins. *Arraz, arraez.* Dux inter saracenorium.

RAJA. f. ant. *Encendimiento libidinoso.* Ardor libidinosus. || y

RAJADA. f. Peig cartilaginós sens escates; té las ganyas en la part inferior y superior del cap. *Rayo.* Batis, idis.

RAJAR. v. n. Fluir lo líquit. *Menar, correr.* Mano, as. || Eixir l' humor de las llagas, manxillas, etc. *Correr.* Fluo, is. || v. n. poët. Despedir ó

llançar desí raigs de llum. *Radiar*. Radio, as.

DE AHOIT NONI HA, NO'N PÓT RAJAR. ref. Ensanya que del pobre may se pót esperar gran regalo. *De costal vacío nunca buen bodigo*. Non magnum expectes sacco de paupere libum.

RAJET. m. d. Raig petit de algun líquit. *Chorvillo*, io. Stilla, æ.

RAJOLA. m. y

RAJOLA. f. Fanch pastat y cuyt en figura quadrilonga, que serveix pera fér paret, y enrajolar los pisos. *Ladrillo*. Later, is. || La lliura de xocolata en forma de rajola. *Ladrillo*. Cocholaticus laterculus.

RAJOLA CRUA. Adobe. Crudus later.

RAJOLA DE VALÈNCIA. Rajola petita y envernissada de diferents colors. *Azulejo*. Laterculus tesellatus. COP DE RAJOLA. *Ladrillazo*. Lateris ictus.

REJALLAR LAS RAJOLAS AB IGUALTAT. fr. *Agramillar*. Lateres venustè decurtare.

RAJOLER. m. Qui té ofici de fér rajolas. *Ladrillero*. Laterum opifex.

RAJOLERIA. f. Fàbrica de rajolas. *Ladrillal*, *ladrillar*. Lateraria, æ.

RAJOLETA. f. d. *Ladrillejo*. Laterculus, i. || Mostra en alguns teixits dita així per la figura. *Ladrillo*. Tesella in textis in modum coctilis lateris. || La fina pera enrajolar. *Rasilla*. Politio laterculus.

RAJOLÍ. m. d. Raig de líquit com un fil. *Hilo*, hebra, madeja. Subtilissimus rivulus.

FÉR RAJOLÍ. fr. Rajar los líquits fil á fil. *Hacer madeja ó hebra*. In fila fluere.

RAL. m. Moneda de diferents valors: en Catalunya es imaginària y val nou quartos. *Real*. Drachma, æ.

RAL DE BATLE. Antigua prestatió. *Real de baile*. Vectigal.

RAL DE PLATA. Ha tingut diferents valors, y en lo dia val mitja pesseta. *Real de plata*. Drachma argenteus.

RAL DE VELLÓ. VINTIDÓS.

RAL DE VUYT. Moneda imaginària que val quinze vintidosos. *Real de á ocho*. Uncialis argenteus.

RALL. m. Barra de ferro paralela á una altra, sobre las que encaixan y corren las rodas de las locomotoras y vagon. *Rail*, *rall*. Linea ferrea. **RALLADORA**. || ant. ASSENYALADOR. 2.

RALLA. f. Línea que's fá ab la ploma ó altra cosa. *Linea*, *ralla*. Linea, æ. || La série de paraulas en linea recta. *Renglon*. Verborum linea. || Terme ó limit de alguna província ó regne. *Límite*, *raya*, *confín*. Confinium, ii. || met. Terme físich ó moral de alguna cosa. *Rayo*. Meta, æ. || La que's passa sobre algun escrit pera esborrarlo. *Tachon*, *cancelacion*, *raya*. Linea ducta ad lituram. || En lo joch de pilota 'l senyal que's fá ahont se para. *Choza*, *raya*. Meta, æ.

Á LA RALLA. Prop á la vora, com: á la RALLA de cent duros. *Al pie*, *casi*. Propè ferè.

FÉR RALLAS. fr. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineasducere.

FÉR ESTAR Á RALLA. fr. met. Fér que algú no s'

excedesca. *Tener á raya*. Intrà limites vel metas continere.

PASSAR RALLA. fr. Esborrar lo escrit. *Tachar*, *rayar*, *borrar*, *cancelar*, *testar*. Obductis lineis scriptum delere.

PASSAR DE RALLA. fr. m. Propassarse en qualsevol cosa. *Pasar de raya*. Metas transgredi.

TIRAR RALLAS AB LO REGLE. fr. *Reglar*. Ad normam lineas deducere.

RALLADOR. m. *Raedor*. Radens, tis.

RALLADORA. f. Canal de llauna ab diferents forats, assentada sobre una fusta pera rallar pa, formatge, etc. *Rallo*. Radula, æ. || La paleta de la pastera. *Raeder*. Radula, æ.

RALLADURA. f. Lo solch que deixa la ralladora per ahont passa. *Raadura*, *ralladura*. Ramentum, i, strigmenta, æ. || Las particulas que's trauen de lo que's ralla. *Raadura*, *ralladura*, *raspadura*. Particulæ, friatæ.

RALLAR. v. a. Fér rallas. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineasducere. || Assenyalar alguna veu ó clàusula ab rallas. *Rayar*. Lineas notare, signare. || Passar la ralladora per alguna cosa. *Rayar*. Radula deterere. || v. a. Aproximarse, com: RALLA als cincuania. *Rayar á ó frisar con*. Proximè accedere.

RALLAT, DA. p. p. *Rayado*, *rallado*. Rasus, atrasus.

RALLETA. f. d. *Raqueta*. Parva linea.

RAM. m. RAMA. || Manollet de flors ó herbas que serveixen pera adornar. *Ramillete*. Florum fasciculus. || La branca pera cassar aucells. *Arboleto*. Arbustum, i. || Madeixa de fil. *Madeja*. Filum á labro ductum. || met. Lo principide alguna malaltia, com: RAM de erissipela. *Ramo*. Principium, ii. || met. La part separada de un tot ab relació á ell. *Ramo*. Ramus, i, pars, tis. || pl. Las banyas del cervo. *Ramo*, *ramaje*. Rami cornuum.

RAM DE AYGUA. Cop fort de pluja. *Nubada*, *nubarrada*. Nimbus, i.

RAM DE BOIG Ó DE BOJERIA. *Ramo ó vena de loco*. Amentis vena.

RAM DE ESCALA. 'L rengle de esglabons que hi ha de replá á replá. *Tramo*, *ramal*, *tirante*. Scalæ tractus.

RAM ENBULLAT. L' assumpto confús é intrincat. *Madeja sin cuenda*; *laberinto*. Res nimis implexa.

RAM DE SANCH. Inflamació poch perillosa que's presenta eu alguna part del cos, particularment en losulls. *Ramo de sangre*. Levis inflammatio sanguinis.

NO DEIXAR RAM VERT. fr. No perdonar res. *No dejar verde ni seco*; *llevarse lo todo á red barradera*; *no quedar litere con cabeza*. Omnia verare.

PLEGAR LO RAM. fr. PLEGAR GÀBIAS.

POSAR RAM. fr. Vender lo vi per menor los hi sendats. *Vender al ramo*. Ramo pendente ante portam vinum vendere.

QUI HA ENBOLICAT LO RAM, QUE'L DESEMBOLIQUE. ref. ab que's reprehen als que enredan alguna cosa en los principis, y després la deixan sens acobar,

pera que altre tinga 'l treball de posarla en orde. *Madaja estropeada, quien te asjó, porque no te devanaba? Qui implicat, explicet.*

RAMA. f. Branca del arbre ó planta. *Rama. Ramus, i.* || La trencada del arbre *Ramo. Ramale, is.* || La que's planta pera fer arbres *Rampollo. Clava, æ.* || La que talla 'l pastor pera donarla al bestiar en temps de neu. *Ramon. Rami, orum, ramalia, um* || La multitud de ellas talladas dels arbres. *Rumiza. Ramorum cumulus.* || Entre estampers march de ferro que subjecta 'l mollo per medi de cunyas ó tascos. *Rama. Typographicus circulus ferrus.* || La persona que té origen comú ab altres de un mateix tronch. *Rama. Progenies, ei, soboles, is.*

ACLARIR LAS RAMAS. fr. ESPONGAR.

TALLAR LAS RAMAS BAYAS PERA QUE 'LS ARBRES FORMEN COPA. loc. *Enfaldar. Inferiores arborum ramos amputare.*

TALLAR RAMA. fr. met. Enrahonar molt. *Hacer ram.*

f. **RAMAT.** || Vol de aucells. *Banda.* || adj. **RAMÓS.**

m. Quaresma dels mahometans, que es desde 'l principi de la lluna fins a la altra; no menjan ni beuen res de sol á sol, ni tampoch engullir-se la saliva; però per la nit menjan tant com volen, y la gastan en balls y diversions. *Ramadan. Ramadan jejunium.*

m. *Hatillo, hatijo, Parvus grex.*

RAMAL. m. Tros de corda lligal á las morrales pera guiar á las cabalcaduras. *Cabestro, ronzal. Capistrum, i.* || Cadena grossa ab sa argolla que's posa als esclaus. *Camal. Catena, æ* || La corda que's posa á las cabalcaduras sobre la boca, y fent un nus per sola de ella, forma un cabestre senzill ab un sol ronzal. *Bozo. Capistrum, i.* || Cabes re de corda de cánem. *Camal. Capistrum, i.*

POSAR LO RAMAL. fr. Ajustarlo al cap de las cabas. *Capistro. as.*

Cop donat ab lo ramal. *Rama-*

v. a. Fér que uns animals segue-scan á altres cap á davant. *Encabestrar. Armenta ducere.* || v. a. Seguir lo caball, etc. al qu't porta del ramal. *Ramalar. Sequor, eris.*

m. Inflamació ó compressió que causa 'l mos ó ramal en la boca de las cabalcaduras, é impedeix en la llengua la libre circulació.

Lingue inflammatio.

f. pl. Lleugeresa, poca firme-sa. *en las personas. Inconstantia personarum.*

RODEIX, ESCUSA, EFUGI.

RASCLE.

y

m. Ram de aygua. *Nubada, nu-i.*

f. pl. ant. **RASCADURAS.**

RAMAT. m. Lo bestiar que cuyda cada pastor. *Rebaño. hato, grex. Grex, gis.* || *tias. Manada, rebaño. Turba, æ* molts cosas diferentes. *Copia, Congeries, ei.* || Multitud de cosas especie, com: un **RAMAT** de any. *Turba, æ.* || Lo de bous. *Boyada.* de moltons. *Carnerada. Arietum* || rechs. *Borregada. Agnorum* gregació dels fiels baix sos lligittims pastors. *Grex. Fidelium grex; ecclesia, æ.*

Conjunt de ramas. *Ramaje, æ. Ramorum multitudo.*

RAMBLA. f. **ARENAL.** || Canal ó torrent per ahont corren las ayguas de las montanyas y valls. *Rambra. Sabulosa terra.* || Lloch destinat pera posseig dintre de algunas ciutats. *Rambra. Desambulcrum, i.*

A. m. y f. Qui fa ó ven ram-vénditor.

d. *Ramillete. Florum fasci-* de especies escullides. *de*

A. m. y f. **RAMELLER.** V. H. **REMENAR.**

. Dona prostituida. *Pata, meretriz, prostituta, ramera. Meretrix, icis.*

A. f. d. *Cortilla, ramerilla. Her-*

f. Lo vici de las rameras y la en-ahont viuen. *Rameria. Popina, æ. prostitu-* lum, i.

RAMET. m. d. *Ramillo, ito. Ramusculus, i.*

RAMETA. f. d. *Ramilla, ita. Ramulus, ram-* culus, i.

f. Escampament, divisió de qualsevol cosa. *Ramificacion. Ramificatio, ais.* || La divisió y extensió de las venas y arterias. *Ramif-* cacion. *Ramificatio, nis.*

v. r. Dividirse en ramas. *de*

extendi.

, **DA.** p. p. **Ramificado. Ramif-** calus.

RAMNO CATÁRTICH. f. **ESPIÑA CERVINA.**

RAMON. n. p. de home, pres de sant Ramon de Penyafort. *Ram* i. || Pres de sant Ramon Nonat. *Ra* i.

v. a. **AVALOTAR.**

RAMORÓS, A. adj. **SEDICIÓS, ALBOROTADOS.**

RAMÓS, A. adj. Lo que té molts ramas. *Ramoso. Ramosus.*

RAMPA. f. Encongiment ó arronsament de nervis, que causa gran dolor. *Calambre, y ramp.* p. Mur. *Nervorum stupor.* || Declivi sense capçalera pera pujar suaument. *atis.*

RAMPAGOL. m. ant. **GARFI.**

RAMPALM. m. ant. **DIUMENSE DELS RAMS.**

RAMPANT. adj. En lo blasó s' aplica al bé

que està en lo camp del escut ab las garras ober-
tas en acció de agarrar. *Rampante, rapante. Rapax.*

RAMPELL. m. y

RAMPELLADA. f. Promptitut, repent d' alguna passió. *Arranque, vena, idea, impetu, ventolera. Impetus, us. || MOSQUIT.*

AGAFARLI Á ALGÚ 'L RAMPELL. fr. met. Excitarse-li alguna espècie que'l moga á executar alguna resolució impensada ó imprudent. *Darle á alguno la vena. Oestro commoveri.*

RAMPELLUT, DA. adj. Llonatich, que té algunas envestidas de boig. *Vendtico, lunático, alocado. Qui insaniam interdum corripitur.*

RAMPÍ. m. BASCLE. || Lo que serveix pera aplanar la terra. *Trailla. Vehiculum, i.*

RAMPIN. m. ant. Espècie de embarcació menor que com 'ls pànfls y altres de esta classe 's conegué en lo Mediterráneo desde 'l sigle x hasta 'l sigle xvi. *Rampin. Navis genus.*

RAMPINAR. v. a. Recullir la batuda en las eras ab la eyna dita rampí. *Rastrillar. Paleam rastello colligere. || v. a. fam. FÉR CORRER LA AMPLA.*

RAMPOYNA. f. Conjunt de cosas menudas dependents de altres principals. *Zarandajas, morralla, morondanga, farrago, broza, brusco, ñiquiñaque, zurrapa. Analecta, orum. || m. CATXASSA. 2. || f. met. fam. Se diu de la gent més despreciable. Populacho, infima plebe. Vulgus ignobile.*

RAN Á RAN. m. adv. Indica que una cosa està tant arrimada á altra que no hi cab res entre mitj. *A raíz, á cercen. Ad radicem. || ó RANS. Dít de una cosa plena que no hi cap res més. Hasta el tope. Ad culmen.*

TALLAR Á RAN. fr. Tallar ras. *Cercenar; cortar á cercen. Ampulo as.*

RANA. f. Anfibí molt conegut que comunment habita en las ayguas embassadas. *Rana. Rana, æ. || REYNETA.*

RANA DE MAR. RAB.

RANART. m. GUINEU.

RANCELLAR. v. n. CLAUDICAR.

RANCEYLÓS, A. adj. Qui té 'ls peus torts en fora. *Zancajoso, zanquituerto. Varicus, loripes.*

RANCH, CA. adj. ant. Rench ó coix. *Bemo, cojo, derrengado, deslomado. Deslumbatus.*

RANCI, A. adj. Cosa que desmereix per sér molt vella. *Rancio, rancioso. Rancidus. || Vell, antich y conservat per molt temps, millorant sempre, com lo vi. Añejo, rancio. Annosus. || Avaro, escás. Miserable, mezquino, roñoso. Sordidus, parcus.*

TORNARSE RANCI. fr. Desmertixerse alguna cosa per sér molt vella. *Enranciarse, ranciarse, ponerse rancio. Rancidum fieri. || Millorarse 'l vi ab lo transcurs del temps. Añejarse. Senescere.*

RANCIEJAR. v. n. Adquirir mal gust las viandas que's comensan á corrompre, com la cansalada. *Saber á rancio, enranciarse, ranciarse, enacitarse. Rancidum sapere.*

RANCIESA. f. ant y

RANCIO. f. Gust de ranci. *Rancio, rancidez Rancor, is.*

RANCIU. adj. RANCI.

RANCO, A. adj. S' aplica al qui va coix per lesió en las caderas. *Cojo, ranco. Delumbis.*

RANCOB. m. RENCOR.

RANDA. f. ant. Espècie de puntas treballadas ab agulla ó teixit, que se sól posar en vestits, etc. *Randa. Reticulum ex filis subtilissimis textum; stragulum lineum.*

RANDELL. m. ter. MOSQUIT.

RANEL. m. RUGALL. 2.

RANILL. m. AHINADA.

RANILLAR. v. n. AHINAR.

RANQUEJAR. v. n. ANAR ranco. *Renquear, ranquear, claudicar. Claudico, as.*

RÁNULA. f. Tumor que's fá davall la llengua de las bèstias caballars y del bestiar boví á modo de granota. *Ránula. Ranula, æ.*

RANXERO. m. Qui compra y guisa 'l ranxo. *Ranchero. Contubernii præfectus.*

RANXO. m. La junta de diferentes personas pera menjar en rotlo. *Rancho. Contubernium, ii. || Lo menjar de dita gent. Rancho. Contubernium, ii. || náut. Lo paratge determinat en las naus pera allotjar los individuos de sa dotació. Rancho, rancheadera, rancheria. Nautarum cubile. || met. La acció de algunas personas separadas de otras. Rancho. Conventus, us.*

FÉR, Ó MENJAR, Ó ESTAR AL RANXO. fr. Formar ranxo en alguna part, ó acomodarse en ell. *Ranchear. Contubernia stabilire.*

RAORE. v. n. RAURER.

RAPA. f. Lo rahim sense grans. *Escobajo, rampojo, rapa. Scapus, i. || La flor de la olivera. Cierne, rapa. Olivæ flos.*

TENIR RAPA LAS OLIVERAS. fr. Estar en ciernes. In incunabulis oleam esse.

TRAURER LA RAPA DELS RABIMS. fr. Descubajar. Uvas ab scapo discerpere.

RAPACITAT. f. Inclinació á robar. *Rapacidad. Rapacitas, atis.*

RAPADA. adj. Dít de la dona robada. *Rapta, robada. Rapta.*

RAPADOR, A. m. y f. Qui rāpa. *Rapador, rapante, rapista. Rapiens, tis.*

RAPADURA. f. La acció de rapar, ó l' efecte de quedar rapat. *Rapadurar rapamiento, rape. Depredatio, nis.*

RAPAFILANDO. m. adv. fam. ter. DEPRESA Y CORRENTS COM UN LLAM.

RAPAMENT. m. ant. Furt. Robo. *Furtum, i. || RAPTO.*

RAPANT. m. RAMPANT.

RAPAR. v. a. Tallar lo cabell á ran de la pell. *Rapar. Abrado, rado, is. || Robar. Arrebatar, rapar. Rapere quidquam alicui. || fam. Afeytar. Rasurar, rapar. Barbam radere.*

RAPÁS, SA. adj. Inclinat á robar. *Rapaz*. *Rapax*. || m. Minyó. *Rapaz*. Puer, i.

RAPAT, DA. p. p. *Rapado*. *Raptus*. || Ras del cap ó de las cellas. *Raido*. *Rasus*.

RAPÉ. m. Tabaco de pòls negrench y poch fi; dit així pel instrument y modo ab que's mol. *Rapé*. *Tabaculum rasile*.

RÁPIDAMENT. adv. m. Ab impetu, celeritat y destresa. *Impetuosamente*, *rápidamente*. *Rapidè*.

RAPIDESA Y RAPIDITAT. f. Veloritat, moviment impetuós. *Rapidez*. *Rapiditas*, atis.

RÁPIDO, A. adj. Accelerat, lleuger y prompte en lo moviment. *Veloz*. *Celer*, *velox*. || Violent, precipitat, impetuós. *Rápido*, *raudo*. *Rapidus*.

RAPINA Y RAPINYA. f. Robo. *Rapiña*, *robo*. *pillaje*, *latrocinio*. *Rapina*, æ.

RAPINYADOR, A. m. y f. Qui rapinya. *Rapiñador*. *Rapax*, eis.

RAPINYAR. v. a. fam. Robar ab violència. *Arrebat*, *rapiñar*, *garrañar*. *Rapio*, *arripio*, is.

RAPIR. v. a. ant. Robar una dona ab violencia ó ab manyas. *Arrebat*, *robar*. *Rapio*, is.

RAPÓTIS. m. Bofetada. *Manotada*, *manotazo*, *manoton*, *soplamocos*, *sornaviron*, *tamborilazo*, *tamborilada*. *Alapa*, æ.

RAPSODA. f. Cant de la Iliada de Homero, y qui tenia ofici de cantarlos. *Rapsoda*. *Rapsoda*, æ.

PAPSÓDIA. f. Própiament es robo, y s'acomoda á las obras de ingeni en que l'autor no hi té més propi que la unió. ó lo haverho recullit de altres. No obstant la Iliada de Homero, ab tot de sér de pròpia invenció, s'intitula també rapsódia. *Rapsodia*. *Rapsodia*, æ.

PAPSODISTA. m. Qui fa rapsódias. *Rapsodista*. *Rapsodista*, æ.

PAPSODOMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa que's feya de vários modos: però comunment endevinant segons la sentència ó vers que surtia, al obrir casualment las poesias de Homero ó Virgili. *Rapsodomancia*. *Rapsodomantia*, æ.

PAPTO. m. Robo de alguna dona. *Rapto*. *Raptus*, us. || Éxtasis. *Éxtasis*, *rapto*, *arrobo*, *arrobamiento*. *Extasis*, is. || La acció de robar á alguna persona. *Rapto*. *Raptus*, us. || astron. MOVIMENT. 7. || med. Arrebatament ó elevació de algun humor ó accident al cap, lo que priva del sentit. *Rapto*. *Humoris raptus*.

RAPTOR. m. Lladre, y especialment se diu del qui furta alguna dona, encara que sia per medi de la seducció ab paraulas amorosas y suaus, ó que comet lo delict del rapto contra las lleys canòniques y civils. *Raptor*. *Raptor*, is.

RAQUETA. f. Ret en forma de pala pera jugar á pilota. *Raqueta*. *Reticulum ad pilæ ludum*. || Lo joch ab la raqueta. *Volante*, *raqueta*. *Ludus pilæ reticulæ exceptæ ac redditæ*.

RAQUETER. m. Qui fá ó ven raquetas. *Raquetero*. *Lusoriarum reticularum opifex*.

RAQUITI, A, Y RAQUITICH, CA. adj. Qui va perdent poch á poch la figura regular de als cos. *Raquítico*. *Rhachiticus*, i.

RAQUITIS. f. Malaltia en que's va perdent poch á poch la figura regular de alguna part del cos. *Raquitis*. *Rachitis*, is.

RAQUITISME. m. Reunió de tots los símptomes que constituheixen la raquitis. *Raquitismo*. *Raquitis*, is.

RAR. adj. ant. *RARO*.

RARAMENT. adv. m. Rara vegada. *Raramente*, *rara vez*, *por maravilla*. *Rarò*. || De un mode extraordinari ó ridícul. *Raramente*. *Insolito modo*.

RAREFACCIÓ. f. m. La acció de dilatar-se extendrerse un cos ocupant més lloch. *Rarefacio*. *Rarefactio*, nis.

RAREFER. v. n. fil. Fér que un cos ocupe més lloch: explayar sa densitat. També s'usa com reciproc. *Enrarecer*, *rarificar*, *rareficer*. *Rareficio*, is.

RAREFET, A. p. p. *Rarefacto*. *Rarefactus*.

RAREJAR. v. n. Férse rara alguna cosa perdent la densitat ó solidesa. *Rarear*. *Liquesco*, *rresco*, is.

RARESA. f. Extravagància, estranyesa. *Rariza*, *raridad*. *Raritas*, atis. || Singularitat. *Raresa*. *Raritas*, atis.

RARETAT. f. La qualitat de raro ó que s'oposa á la densitat. *Raridad*, *rareza*. *Raritas*, atis. || ant. *RARESA*. || fil. La qualitat dels cossos rars. *Raridad*. *Raritas*, atis.

RARISSIM, A. adj. sup. *Rarissimo*. *Rarissimus*.

RARIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de rarefer. *Rarificativo*. *Rarifaciendi virtute præditus*.

RARO, A. adj. Clar, de poca densitat. *Raro*, *ralo*. *Rarus*. || Extraordinari, poch comú. *Rasólio*, *raro*, *contado*. *Rarus*. || Excel·lent, sobresalient. *Isigne*, *raro*, *singular*. *Exquisitus*. || Pochs, y així 'l diu: *RAROS* són los amichs verders. *Raro*. *Rarus*. || Extrany, extravagant. *Raro*. *Difficilis*. || Curós, digne de véurerse. *Raro*. *Videndus*.

RAS, A. p. p. *Raido*. *Rasus*. || adj. Pla, llis, desembarassat, y així 'l diu del sostre cubert de tela, cel *RAS*. *Raso*. *Planus*, *equis*. || Dit del soldat que no té cap grau ó distinció. *Raso*. *Gregarius miles*. || Dit del cel seré. *Sereno*, *raso*. *Serenus*, *clarus*. || adv. m. DE PRESSA.

AL RAS. m. adv. Al camp, al descubert. *Al ras*, *al sereno*. *Subditi*.

TOT RAS. in. adv. Sincerament. *Sin rebozo*. *Palam*.

RASA. f. Solch pera desayguar las heretats. *Sarcos mayores*, *desaguaderos*. *Collicio*, *arum*. || **RASALLA.** || Obra de arrasar. *Rasadura*. *Hostorio ad æquandi actio*.

RASADORA. f. Bastó cilíndrich pera arrasar las mesures. *Rasero*, *raedor*. *Hostorium*, *radius*, ii. || **RALLADORA.** 2.

. V. R. ARRASAR. 3.

DOR. m. Instrument pera rascar. *Rasador, rascador*. Scolptorium, ii, radula, æ.
DURA. f. Obra de rascar. *Rascadura*,
i, *rasura, rasedura*. Rasura, æ, ramen-
y senyal que queda en la cosa rascada.

Unguis perstrictio. || Peladura en la
rasadura. Carnis nudatio, detractio. ||
ras de la plata ú or. *Granalla*. Argenti
nenta.

R. v. a. Fregar ó gratar. *Rascar, raer*,
ster. Rado, is. || náut. Fregar las em-
-*Afretar*. Naves convertere. || cir. Re-
-etejar lo cráneo ab la legra. *Legrar*. Ad
caro.

R, DA. p. p. *Rascado, raído*. Rasus.
IDA. f. Tot lo que s recull de una
lo rascle. *Rastrillada*. Quod rastrum

LDOR. m. Lo qui rascla. *Rastrillador*,
Carminans.

LDORA. f. RALLADORA. 2.

LDURA. f. ant. RASCADURA.

MENT. m. La acció de rasclar y ras-
-miento, *raimiento*. Rasura, æ.

MONYOS. m. AGULLA DE MONTO.

R. v. a. Arreplegar la palla ab lo ras-
-er, *rastrrear*. Quæro, is. || ant. RASCAR.
- ab lo rascle la terra després de sem-
-rder. Sarrio, is; terram rastris insec-
-INAR. 2. || v. a. Estovar y descrostar la
rascle. *Rastrrear, rastrillar*. Terram
re.

R. m. Instrument compost de un má-
-sis pams, y al extrem un travesser
lents de fusta pera arreplegar la herba,
palla en la era. *Rastro, rastrillo, miel-
-rastillo*. Occa, æ.

R. m. d. *Rastrillo, rastrilla*. Occato-

R. m. d. Rascle petit ab dents de ferro
pera igualar la terra, cubrir la lla-
-elga. *Rastellum*, i.

R, DA. adj. ant. *Iracundo, airado*. Ira-

R. f. Línea formada ab ayre y garbo en la
o. Linealis vel liberior ductus calami.
embarás. *Despejo, rasgo, desembarazo*,
Expeditio, nis. || Garbo, generositat.
a vel perspicua actio. || met. La espécie
ab propietat y hermosura algun con-
-y. Speciosa sententia vel sermo.

R AB LA PLOMA. fr. y

RJAR. v. n. *Rasquear*. Liberius ductus
gero.

R. v. r. ter. SERENARSE.

R. ant. NAVAJA.

R. f. Lima aspra pera raspar la fusta.
china, æ.

80 II.

RASPALL. m. RESPALL.

RASPALLADURA. f. La acció y efecto de ras-
-pallar. *Acepilladura*. Vestum detercio ope scopulæ

RASPALLAR. v. a. RESPALLAR.

RASPAR. v. a. Rascar lleugerament. *Raspar*,
raer. Rado, is. || Gastar la fusta ab la raspa. *Esco-
-ñar*. Scobina polire, eliminare. || met. Asprejar, pi-
-car lo vi al paladar. *Raspar*. Grata acrimonia pun-
-gere.

RASPAT, DA. p. p. *Raspado*. Rasus.

RASPÓS, A. adj. Aspre, desigual, desapacible
al tacto. *Áspero, escabroso, rasposo*. Asper, scaber.
|| Dit del licor picant. *Áspero, rascon, raspante*.
Acerbus. || met. Malagradós, esquerp. *Arisco, áspe-
-ro, escabroso*. Insuavis. || Desapacible al oído. *Ás-
-pero, bronco, duro*. Asper, injucundus. || Se diu del
pel rústich. *Hispido, hirsuto*. Hirsutus, hispidus.

RASSA. f. Llinatge, parentela. *Casta, raza*. Go-
-nus, eris, stirps, is.

RASSA DE CANI. loc. De mala sanch, de mal pro-
-cehiment. *Raza de cani*. Protervus.

NI RASSA NI PÒLS. loc. **NI RASTRE**, etc.

RASSER. m. Lloch al abrích dels vents, y que
hi toca 'l sol. *Resolana, resolano, carasol, abriga-
-ño, solana, solejar, abrigadero, invernadero*. Apric-
-us, i.

RASSERARSE. v. n. Posarse al rasser. Abri-
-garse, ponerse al sol ó al abrigo. Apricari.

RASTELL. m. ant. PINTRE. 1. || Paleta de ferro
que la agullada té en l' extrem pera netejar la rella
de la arada. *Arrejada, bestola*. Rulla, æ. || Espécie
de guardas que hi ha en alguns panyys. *Rastrillo*.
Lamella dentata in seris. || ter. RASTELLERA. || Lo
mès fort del sol que es de las 12 á las 2. *Resistero*,
resistidero. Solis æstus, pondus dicii.

RASTELLADOR. m. Tros de tauló en los por-
-tells dels rius, cíquias, canals y resclosas, pera de-
-tenir ó soltar la aygua pujantlo ó baixantlo. *Com-
-puerta, templadera, tablacho*. Cataracta, æ.

RASTELLAR. v. a. PENTINAR. 2.

RASTELLERA. f. Pila. *Rimero, rima*. Strues,
is.

RASTILLO. m. Reixa pera tancar algun parat-
-ge. *Rastrillo*. Clathri, orum.

RASTOLL. m. RESTOLL.

RASTRAR. v. a. ARROSSEGAR.

RASTRE. m. Peljada. *Pisada, rastro, huella*.
Vestigium, ii. || Lo senyal que queda en terra de
qualsevol cosa, com de gotas de oli, etc. *Vestigio*,
rastro, reliquia. Vestigium, ii. || met. Indici. *Mues-
-tra, rastro, asomo, indicio*. Signum, i. || L' olor que
percebeixen y segueixen los gossos de la cassa que
ha passat. *Viento*. Odor, is. || ESCORRADOR. || ENFI-
-LADA.

SEGUIR LO RASTRE. fr. *Seguir el rastro; rastrear*,
sacar por el rastro. Vestigio insequi. || Seguir los
gossos l' olor que deixa la cassa. *Ventear, ventrear*.
Ventum odorare.

RASTREJAR. v. a. met. Indagar alguna cosa

per conjecturas ó indicis. *Rastrear*. Investigo, as.

RASTREJAT, DA. p. p. *Rastreado*. Investigatus.

RASTREH, A. m. y f. *Forastero*. Advena, æ. || adj. Se diu de las camas de la planta que ajacente sobre la terra fá de distància en distància algunas arreletas, com en la verónica oficinal. *Rastrero*. Repens. || Se diu també de la arrel que horisontal ó transversalment produheix de distància en distància arreletas y novas plantas, com es en lo gram, regalèssia, etc. *Rastrera*. Repens.

RASURA. f. L' efecte de rasurar. *Rasura*. Rasura, æ. || ant. Obra de ráurer. *Rasura*, *raedura*. Rasura, æ. || pl. LLIMADURAS.

FÉR LA RASURA. fr. y

RASURAR. v. a. Afeytar la barba. També s' usa com reciproc. *Rasurar*, *afeitar*. Barbam vel caput radere.

RAT PENAT. m. ant. RATA PINYADA.

RATA. f. Lo mascle. *Raton*. Mus, uris. || La femella. *Rata*, *ratona*. Mus fœmina. || Peix de mar semblant á la rata. *Rata*. Mus marinus. || m. met. Avaro, escàs. *Mezquino*, *menguado*, *agarrado*, *miserable*, *tacaño*. Mendicus, i, miser. || La part ó quantitat que toca á cada hu en las distribucions. *Rata*, *prorata*. Rata portio.

RATA DORMIDORA. ter. *Liron*. Glis, iris.

RATA PANADA. RATA PINYADA.

RATA PINYADA. *Murciélagos*, *murciégalo*, *murceguillo*. Vespertilio, nis, mus penatus.

RATA PER QUANTITAT. loc. Proporcionalment en la distribució. *Á rata por cantidad*, *á prorata*. Pro rata portione.

CÓRRER LA RATA PEL VENTRE. fr. Tenir ganas de menjar. *Ladnar el estómago*. Esurio, is.

NO SE N' HO PORTARÁN Ó MENJARÁN LAS RATAS. loc. fam. Expressa que alguna cosa está ben assegurada. *No se irá por sus pies*. Est in portu.

RATADOR, A. m. y f. Se diu del gat molt aficionat á agafar ratas. *Cazador*. Promptus ad capiendi mures.

RATÁFIA. f. Resoli delicat. *Ratafia*. Rasasolium delicatum.

RATÁNTHIA. f. Planta de arrels radicans cilíndricas, llenyosas, més ó ménos llargas, més ó ménos grosses, ab molts ramificacions revoltas, cubertas de una escorxa pardo-rogenca, desigual, dura al tacto, inodora, de sabor amarch molt astringent; part llenyosa, de color groguench, que déu despreziarse per sa ninguna propietat, especialment lo de las arrels grans. *Ratanhia*. Rathania, æ.

RATAR. v. a. Agafar ratas. *Cazar ratones*. Capere mures. || Rosegar las ratas alguna cosa. *Ratonar*. Excedo, rado, is.

RATAT, DA. p. p. *Ratonado*. Rasus. || ter. GRABAT.

RATERA. f. Trampa pera agafar ratas. *Ratoneira*. Muscipula, æ.

RATERA DE AYGUA. *Gato de agua*. Muscipula in aqua aptata.

CÁURER EN LA RATERA. fr. met. Cáurer en la trampa ó engrany. *Caer en la ratonera* ó *en el garlín*, *en el anzuelo*, *en el lazo*, *en el señuelo*, *en la trampa*, *en la emboscada*, *en la celada*, *en la red*. La muscipulam incidere.

ESTAR EN LA RATERA. fr. met. Estar preso. *Estar metido en caponera*. In custodia detineri.

RATERIA. *Mezquindad*. Sordes, is.

RATETA. f. d. RATOLÍ.

RATIFICACIÓ. f. Aprobació, confirmació. *Ratificacion*. Ratificatio, nis. || for. *Ratihabicion*. Ratificatio, nis.

RATIFICAR. v. a. Confirmar, mantenirse en lo que s' ha dit. *Ratificar*. Ratifico, as.

RATIFICAT, DA. p. p. *Ratificado*. Ratificatus.

RATINA. f. Roba de llana semblant á la gram. *Ratina*. Purpura exilior.

RATLLA. v. a. RALLA.

RATLLAR. v. a. RALLAR.

RATO. m. Espay de temps. *Rato*. Breve tempus. || RATOLÍ.

RATO HA. loc. JA FÁ RATO.

AL CAP DE UN RATO. m. adv. *Al cabo de rato*. Longo post tempus.

ANAR UN RATO Á PEU Y ALTRE CAMINANT. loc. *Ir unos ratos á pie y otros andando*. Pedibus iter facere.

Á RATOS. m. adv. Ab algunas intermissions de temps. *A ratos*, *de rato en rato*. Interdum.

Á RATOS PERDUTS. m. adv. En las horas que se li ha ocupació. *Á ratos perdidos*. Supervacaneis horis. BO Ó MAL RATO. *Buen ó mal rato*. Injucundum vel injucundum temporis spatium.

DE RATO EN RATO. m. adv. Á RATOS.

JA FÁ RATO. loc. Ja ha passat una estona llarga. *Rato ha*, *hace tiempo*, *tiempo ha*. Diu est.

RATOLÍ. m. d. *Ratoncillo*, *ito*. Parvulus mus.

RATPENAT. m. ter. RATA PINYADA.

RATRANGA. f. RETRANGA.

RATXADA. f. Bufada de vent que passa prompte. *Ráfuga*, *bocanada*. Venti afflatus vehemens.

RAUCALL. m. BOU.

RAUCH. m. *Cojo*, *derrengado*. Inflexus.

RAUDAL. m. TORRENT. || met. Abundàcia de cosas que corren impetuosament. *Raudal*. Profluvium rerum copia.

RAUIXA. f. RAMPELL.

AGAFAR LA RAUIXA Á ALGÚ. fr. AGAFAR LO RAMPELL.

RÁURER. v. a. Rascar. *Raer*. Rado, is. || Inversé de entèndrer ab aquell que repugnava. *Ra*, *venir á parar*, *caer*. Incido, is. || ARRABAR. 3. || ANESBORRAR.

RAUTA. (TOCAR) fr. fam. Anàrsen. *Cojer ó tocar la rauta*. Viam arripere.

RAUTAR. v. n. ter. RASCAR.

RAVE. m. Planta de fullas semblants al rap, y la arrel á la de la pastanaga, entre blanca y her-

mella. Rábano. *Raphanus*, i. || La cua fora 'l pel *Rabo, rabadilla, maslo*. Cauda, æ.

RAVE ROSCÀ, DE CABALL Ó RUSTICÀ. Planta, espècie de tarongina, que fa la cama prop de dos pens de alta. rojenca, peluda, ab algunas brancas flexibles; fullas que naixen de dos en dos, la una davant de altra, semblants á las de la mostassa; sabor amarch y aspre, inodora, las flors petites, de quatre fulletas grogas disposadas en creu. Es antiescorbútica, diurètica, incisiva vulnerària, y 's té per pectoral y molt útil pera aclarir la veu. *Jaramago, irion, ruqueta, oruga, rábano rusticano, herismo oficial, yerba de los cantores*. *Eryssimum officinale*.

DRET COM UN RAVE DE DINER. loc. fam. Se diu del qui afecta gravetat, sens motiu ni fonament. *Tieso como un ajo, tragavirotos*. Erectè indecens.

PÈNDER LO RAVE PER LAS FULLAS. loc. Invertir l' orde de las cosas, ferlas al revés. *Tomar el rábano por las hojas*. *Histeron proteron* agere.

QUE NI QUE RAVE. exp. de enfado. *Que ni que alforjas, ó que haca morena*. Nihil affert.

UN RAVE FREGIT. exp. fam. ab que's desaproba ó 's nega alguna cosa. *Un diablo*. Minimè.

RAVECAR. v. n. VOMITAR.

RAVEIXINCH. m. ter. ENEMICH. 3.

RAVENAL. m. Lloch plantat de raves. *Rabana*l. *Raphanis* consita terra.

RAVENER, A. m. y f. Qui ven raves. *Rabenero*. *Raphanorum* venditor.

RAVENÈS, A. adj. Cosa de Ravenna ciutat de Itàlia en la Gàlia Togada. *Ravenés*. *Ravenas*, atis.

RAVENET. m. d. *Rabanillo*. *Raputum*, i. || Lo de la cua. *Rabito*. *Nudata* cauda.

RAVENISSIA. f. Planta. Rave hort. *Rábano silvestre*. *Silvestris* raphanus.

RAVENXINAMENT. m. Erecció, la acció de anar ravenxinat. *Ereccion*. *Erectio*, nis.

RAVENXINARSE. v. r. Enravenarse, afectar gravetat. *Erguirse, espetarse*. *Intumescere*, is.

RAVENXINAT, DA. p. p. *Tieso, yerto*. *Rigidus*. || Qui afecta gravetat. *Quijote, tragavirotos, inhieto, erguido, espetado*. *Erectus*, *tumescens*.

POSARSE RAVENXINAT. fr. RAVENXINARSE.

RAYA. f. BAJADA.

RAYAYRE. m. ant. PALATCA.

RAYGADA. f. ant. COLGAR. 1.

RAYGAR. v. n. ant. ARRELLAR.

RAYGAT Y RAYGUAT, DA. p. p. ant. ARRELLAT.

RAYL. f. ARREL.

RAYMA. f. Paquet de 20 mans ó 500 fulls de paper. *Resma*. *Chartarum* quingentenarium.

RAY. Veufam. usada com interjecció, que 's créu peculiar de la llengua catalana: pus á pesar de repetidas diligències no s' ha pogut trobar lo castellà equivalent, ni encara un sentit determinat en català; sols al que denota una multitud de circumstàncies pròpies de la infinitat de locucions

ó veus á que s'acomoda. || En algunas parts de Castella s' usa del RAY lo mateix que en català y així 's diu: *Eso ray*. || ter. PLA.

RAYGAL. m. *Arranque*. *Initium*, i.

RAYGUERA. f. ant. FRONTERA. || *Quebrada*. *Hiatus*.

RAYNA. f. Peix de mar de un peu de llarch; té dos agullons molt forts. *Raño, pigor, ciprino, bresma*. *Chiprinus*, i.

RAZITZ. f. ant. ARREL.

RAZURA. f. ant. RASURA, RASCADURA.

RE.

RE. prep. que sols s' usa en composició y regularment indica repetició ó augment del significat de la paraula ab que's júnta, com: *reple*, molt ple. *Re*. *Aliquid*. || m. mús. La segona nota. *Re*. *Secunda* nota in hexachordo musico. || *res*.

REA. f. mit. Cibeles muller de Saturno y mare dels déus. *Rea, Cibeles*. *Rea*, æ. || La dona que ha comés algun delicte. *Rea*. *Rea*, æ.

REABILITAR. v. a. y derivats. REHABILITAR.

REACCIÓ. f. fil. Acció del cos impel lit ó comprimit contra lo que impel-leix ó comprimeix. *Reaccion*. *Reactio*, nis.

REACTIU, VA. adj. quím. Lo que té virtut de refer. *Reactivo*. *Reficiendi* virtute pollens.

READÍS, A. adj. Fàcil de rallarse. *Raedizo*. *Deletitius*.

REGRAVACIÓ. f. y

REAGRAVAMENT. m. Obra de reagrarar. *Reagravacion*. *Iteratum* gravamen.

REAGRAVAR. v. a. Agravar més. Tambe s' usa com reciproc. *Reagravar*. *Prægravo*, as.

REAGUT, DA. adj. Molt agut. *Agudísimo* *reagudo*. *Peracuto* ingenio utens.

REAL. adj. Físich, que té verdadera existència. *Verdadero, real, físico*. *Existens*. || Lo que pertany al rey. *Real*. *Regius*. || Sumptuós, magestuós. *Soberbio, real, maravilloso, suntuoso, magnífico, grandioso*. *Magnificus*. || Cert, veridich. *Real*. *Verus*, *certus*. || Excel·lent en sa línea. *Real*. *Præstans*. || m. Camp del exèrcit, y 'l mateix exèrcit. *Real*. *Stativa*, *castra*, *orum*. || La principal galera de tes·tas coronadas y regnes independents. *Real*. *Regia* *triremis*. || ant. Moneda. *REAL*.

REAL Y VERDADERAMENT. adv. m. Ab entera certesa. *Real y verdaderamente, físicamente*. *Verò*. || FÍSICAMENT.

ASSENTAR LO REAL. fr. Acampar un exèrcit. *Asentar los reales, el campo; acampar el ejército*. *Castra* *ponere*.

EN REAL VERITAT. m. adv. REALMENT.

REALENCH, GA. adj. Lo que pertany al rey. *Real, realengo*. *Quod ad regem* pertinet.

REALESA. f. Dignitat, soberania real. *Realeza*. *Regalis dignitas*. || Magnificència pròpia de rey. *Realeza*. *Regia* *magnificentia*.

REALGAR. m. ARSÉNIT.

REALISAR. v. a. Executar. *Efectuar, realizar, verificar.* Rem adimplere.

REALISTA. m. y f. Qui defensa 'l partit del rey ó li es afecte. *Realista.* Regiarum partium sec-tator. || Escolista y altres, que sostenen que 'ls universals són verdaderas entitats que existeixen fora del enteniment, ó com diuhen en las escuelas á parte rei. *Realista.* Realista, æ.

REALITAT. f. Existència física. *Realidad.* Phi-sica existentia rei. || Veritat, ingenuitat. *Realidad.* Veritas, ingenuitas, atis.

EN REALITAT. m. adv. REALMENT.

REALME. m. REGNE.

REALMENT. adv. m. Verdaderament, sèns ningun dubte. *Efectivamente, realmente, en realidad de verdad.* Reverà. || Sumptuosament. *Magnifica-mente, realmente.* Regiè. || Com un rey ó de un mo-do real. *Realmente.* Regiè, regaliter.

REALS. m. Adorno, treball que resalta en qual-sevol superfície. *Realce.* Eminentia, æ. || met. Llus-tre, esplendor, estimació. *Realce.* Ascititius splen-dor. || pint. La part del objecte que reb més activa y directament los raigs de la llum. *Realce.* Lucis eminentia.

REALSADAMENT. adv. m. ant. Sublime-ment. *Sublimemente, elevadamente.* Sublimè, ex-celsè.

REALSAMENT. m. ant. ELEVACIÓ. || SUBLIMI-TAT. || ant. ENSALSAMENT.

REALSAR. v. a. Posar alguna cosa més eleva-da de lo que estava. *Realzar.* Atollo, is, amplifico, as. || Il·lustrar, ennoblir. *Realzar.* Amplifico, as, || pint. Il·luminar algun objecte. *Realzar.* Illumi-no, as. || REANIMAR. || ant. Continuar l' argument ó discurs comensat per altres. *Alargar, continuar, seguir.* Propositum premere. || Fèr que una cosa resalte al costat de altra inferior, fèr brillar. *Exal-tar.* Exalto, as.

REALSAT, DA. p. p. *Realzado.* Amplificatus.

REAMPARAR. v. a. for. Tornar á amparar, amparar de nou. *Reamparar.* Iterum patrocinari.

REANIMAR. v. a. Fèr revirer, donar coratge á algú. *Reanimar, animar, alentar.* Iterum vivifi-care.

REARBITRAR. v. a. for. Sentenciar per sego-na vegada 'l jutge àrbitre. *Rearbitrar.* Iterum ar-bitrari.

REASUMIR. v. a. Tornar á pèndrer. *Reasumir.* Reasumo, is.

REASUMIT, DA. p. p. *Reasumido.* Reassump-tus.

REASUMPCIÓ. f. Obra de reasumir. *Reasun-cion.* Reasumptio, nis.

REATA. f. La mula de davant en los carruatjes. *Beata.* Mula prævica. || Corretjas que juntan una cabalcadura ab altra. *Beata.* Religaculum, i. || náut. Conjunt de voltes espirals y contigüas ó en contacte, ó ben apretadas, que's donan á un arbre

ó altre objecte semblant ab un cap de un gruix proporcionat al intent. *Arriata, reata.* Funiculus innexus. || Lo cap ó corda mateixa ab que's fa dita operació. *Reata.* Funis intextus.

REATI, NA. adj. Lo pertanyent á la ciutat de Reati en Itàlia. *Realimo.* Reatinus.

REATO. m. teol. Obligació que queda á la pe-na, encara després de perdonat lo pecat. *Reato.* Reatus, us.

REBABA. f. Lo que ix un poch de la superfície de algunas cosas, com del vestit, de la enquadernació dels llibres, de la fusta, del ferro y de las obras de arquitectura. *Rebaba, ceja.* Superficialium, ii. || La de un canó pera ficarlo á altre. *Despezo.* Tuborum aliis imitendum aptatio.

REBAIXA. f. Descompte. *Rebaja.* Deductio, nis. || Disminució de qualsevol cosa. *Rebaja.* Dis-minutio, nis.

REBAIXAR. v. a. Disminuir la alsària. *Ba- jar, rebajar.* Deprimo, is. || Fèr segona baixa en los arrendaments ó ditas. *Rebajar.* Minuo, remit-to, is. || Disminuir lo preu. *Bajar.* Minuo, is. || Tràurer en net alguna partida, descontant los gas-tos. *Rebatar.* Pro rata parte summam diminuendo extrahere. || Tràurer part de una quantitat. *Reba- jar.* Remitto, is. || pint. Declinar lo clar envers lo obscur. *Rebajar.* Lucem suppressere. || **REBAIXAR.** 2.

REBAIXAT, DA. p. p. *Bajado, rebajado.* Re-missus.

REBALSAR. v. a. Detenir y recullir la aygua ó altre licor, de manera que s'estanque y fassa bassa en alguna part. S'usa regularment com re-cíproch. *Rebalsar.* Stagno, as.

REBANCH. m. arq. Motllura petita sobre la cornisa, y que volta la obra. Altres anomenan així la part que reb los archs de la volta grossa. *So-tabanco.* Hypopodium, ii.

REBANQUETA. f. arq. Segon pedestal que's posa sobre del primer. *Rebanco.* Stylobates alteri superimpositus.

REBANY. m. ant. RAMAT. 1.

REBASTA. f. RABASTA.

REBASTAR. v. n. Sobrar, sér més que bas-tant. *Rebastar.* Plus quam satis esse.

REBAT. m. Lo que rebat una cosa á altra. *Re-tiente.* Quatiens, concutiens, tis.

REBATAR. v. a. ant. ARREBATAR.

REBATEJAR. v. a. Reiterar lo baptisme. *Re-bautizar.* Rebaptizo, as.

REBATIDOR, A. m. y f. Qui rebat. *Rebator, rebatiente.* Repulsator, is.

REBATIMENT. m. Acte de rebàtr. *Rebati-miento.* Propulsatio, nis.

REBATINYA. f. ant. RAPINTA.

REBATO. m. Acometiment improvís de las passions. *Rebato.* Passionis motus repentinus. || Al-teració violenta dels humors, que requireix promp-te remey. *Rebato.* Humorum raptus. || SONATENT.

TOCAR Á REBATO. fr. Tocar las campanas precipi-

tadament en senyal de forta necessitat. *Tocar á rebato*. Ad necessitatis signum cimbali conchinnare.

REBÁTRER. v. a. Repel·lir. *Rebatir, rechazar, contrarestar*. Propulso, as, repello, is. || Llansar alguna cosa en senyal de despreci. *Arrojar, tirar, disparar*. Jaculari. || ant. Rebaixar de una suma. *Rebajar*. Deprimo, is. || ter. **ABREBOSAR**.

REBATUT, DA. p. p. Arrojado, rebatido. Jactus.

REBÉ. m. Moltíssima bè. *Rebien, mas que bien*. Perquam bonè.

REBECARSE. v. r. **REMPARSE**. || **REBEL·LARSE**.

REBECO. m. CARRA MONTÉS. || TOSSUT, RABÍOS.

REBEDOR, A. adj. Lo que's pot rébrer. *Recibido, receptivo*. Recipiendus. || m. Qui reb. *Recibidor, receptor*. Receptor, is.

séa REBEDOR. fr. Tenir una cosa las qualitats pera poderse rébrer. *Ser ó estar de recibo*. Juxta legem recipi posse.

REBEL. m. RABEL.

REBELAR. v. a. **REBEL·LARSE**.

REBELDE. m. Qui's rebel·la. *Rebelde*. Rebellis, is. || Tenás. *Rebelde*. Contumax. || for. Qui no compareix en judici dins lo terme de la citació. *Rebelde*. Contumax, acis.

REBELDIA. f. Contumàcia, falta de obediència. *Contumacia, rebeldia*. Contumacia, æ. || Tenaçitat, resistència, repugnància. *Rebeldia*. Resistencia, æ. || for. La omisió y tardansa en comparèixer en judici 'l reo ó actuar en lo terme de la citació. *Rebeldia*. Contumacia, æ.

EN REBELDIA. m. adv. for. Denota que al reo fugitiu se li segueix causa, y 's dona la sentència com si estigués present. *En rebeldia*. Pro contumacia.

REBEL·LACIÓ. f. **REBEL·LACIÓ**.

REBEL·LARSE. v. r. Revoltarse contra del príncep. *Rebelarse*. Rebello, as. || Faltar á la fe promesa. *Rebelarse*. Rebel·lo, as. || Resistirse á la força ó violència las cosas inanimadas. *Rebelarse*. Resistio, is; non obedire. || Renovar la guerra ó revoltarse 'ls venuts. *Rebelarse*. Rebello, as. || Resistirse 'ls afectes y passions al orde de la rahó. *Rebelarse*. Rebello, as.

REBEL·LAT, DA. p. p. *Rebelado*. Rebellatus. || adj. y

REBEL·LE. adj. ant. **REBELDE**.

REBELLÍ. m. Obra separada de la fortificació pera defensa de las cortinas, baluartes, y mitjas llans. *Rebellia*. Parvum propugnaculum.

REBEL·LIÓ. f. Acte de rebelarse. *Rebellion*. Defectio, rebellio, nis.

REBENT. p. a. Lo qui reb. *Recipiente*. Recipiens, tis.

REBENTAR. v. a. **REVENTAR**.

REBESAVI. m. L' avi del avi. *Tatarabuelo, rebiabuelo*. Abavus, i.

REBESÀVIA. f. Àvia de la àvia. *Tatarabuela, rebiabuela*. Abavia, æ.

REBENNET. m. Lo torcer net. *Tuturmeto*. Abnepos, tis.

REBESSA. f. náut. Lo fil de la corrent ó porció de aygua que's mou en qualsevol altre sentit que'l del curs de la marca ó corrent general, alteració causada per la desigualtat del fondo ó configuració de las costas. *Reversa, reveza, rebeza, reversa, revés*. Aquarum diversa directio. || Cop de vent en altra direcció que la que seguia. *Reversa, reveza, rebeza, reversa, revés*. Adversus ventus.

REBESSAR. v. n. Formar rebesses la marea ó corrent, y també 'l vent. *Reessar ó revezar, rebesar, rebezar*. Directionem adversam petere.

REBIF. m. La acció de rebifar, repugnància en executar alguna cosa ab algun moviment que ho demostre. *Respingo*. Calcitratio, nis.

REBIFARSE. v. n. Rondinar. *Emberrincharse, respingar*. Obsisto, is. || **REVIFARSE**.

REBLADURA. f. L' acte de reblar. *Robladura, remache, remachadura*. Retusio, nis.

REBLAR. v. a. Doblegar la punta del clau, pera que no se n'isca del forat. *Roblar, remachar, rebotar*. Retundo, is, retorqueo, es. || met. **POCAR LAS PERAS Á QUARTO**. || **TORNAR LA PILOTA Á JOCH**.

REBLAT, DA. p. p. **Obtuso**. Obtusus.

REBLE. m. Pedruscall pera umplir la paret y fér ajustar las pedras grossas. *Casajo, ripto*. Commentum lapidum. || met. Paraulas superfluas. *Ripio*. Inane versus complementum. || m. pl. **ter·moxtons**.

REBLERT, A. p. p. **Ripiado**. Fartus.

REBLIMENT. m. ant. **TRAMA**.

REBLIR. v. a. Umplir de reble. *Ripiar, envipiar*. Farcio, is.

REBLÓ. m. Clau que té la punta doblegada sobre una planxeta en la part oposada. *Roblon, remache*. Clavus retusus.

REBÓ. adj. Molt bo. *Rebueno*. Optimus.

REBOIG. m. Molt boig. *Loco, reloco, rematado, loco de atar*. Vehementer insanus.

REBOLCONS. (A) m. adv. **nossegons**.

REBOLL. m. Rebrots que ixen en las arrels del roure, de la alzina, etc. *Nesto, rebollo, jabino*. Roboris surculus.

REBOLLAR. v. a. Dolar segona vegada. *Rebollar*. Iterum sigillare.

REBOLLEDA. f. Lloch poblat de rebolls. *Rebollar*. Virgulas interclusus locus.

REBOMBORI. m. MOTÍ, ALBOROT. || Rinya. *Camorra, zacapela, garbullo, jarana*. Rixa, æ, contentio, nis. || Confusió de personas que cridan y enredan. *Zarabanda, zalagarda, tremolina, ginebra*. Tumultus, us.

REBORDONIRSE. v. r. Deteriorarse, endurir·se; 's diu de algunas plantas que quedan petites y dessubstanciadas, com: cols **REBORDONIDAS**, etc. *Desmedrarse, reventarse*. Contrahi. || Deixar los estudios. *Abandonar el estudio, renunciar*. Litteris vale dicere.

REBORDONIT, DA. adj. Demacrat. *Desmedrado*. Diminutus. || ter. Qui renega de la fe ó institut que ha professat. *Apóstata, renegado*. Fidei deserior.

REBÓS. m. La part de la capa ab que's tápa la cara. *Embozo, rebozo*. Operculum, i. || Acte de taparse la cara las donas pera no sér conegudas. *Rebujo*. Oris obductio.

POSARSE DE REBÓS. fr. ARREBOSSARSE. 2.

REBOSÍ Y REBOSILLO. m. Toca y mantellina curta que usan las mallorquinas y audalussas. *Rebociño*. Muliebre amiculum.

REBOSSAR. v. a. ARREBOSSAR.

REBOSSAT, DA. p. p. Posat de rebós. *Embozado, rebozado*. Involutus.

REBOST. m. Quarto pera guardar las viandas. *Despensa, repuesto, provisoria*. Cella penuria.

REBOSTER. m. Qui cuyda del rebost. *Despensero, repostero*. Penarius, ii, promus, condus, i. || Drap quadrat ab las armas del príncep ó senyor, y serveix pera tapar las cargas y penjar en las antecambras. *Repostero*. Stragulum, i.

REBOSTERIA. f. Ofici de reboster. *Despensa, reposteria*. Abacus, i, cella penuria.

REBOT. m. La percussió del cop, que troba resistència. *Resalto*. Resultatio, nis. || Lo segon bot de la pilota. *Rebote*. Pilæ resultus. || Lo retrocés del aygua á causa de algun impediment. *Rebosadura*. Exurgitatio, nis.

DE REBOT. m. adv. met. S'usa quant algú vá á alguna part, havent estat ántes en altra com repellit de ella. *De rebote*. Per resultum.

REBOTAR. v. n. Fér segon bot la pilota. *Rebotar*. Pilam resultare.

REBOTIGA. f. La pessa ó habitació que hi ha detrás de la botiga. *Trastienda*. Interior taberna. || La del apotecari. *Rebotica*. Pharmacopolium secundum, vel posterius.

REBOTIR. v. n. Rebolar lo cos que troba resistència. *Resaltar, recudir, retornar, resurtir*. Resilio, is. || Rixir en fora. *Resultar*. Existo, as.

REBRAM. m. Lo bram que respon á altre. *Rebramo*. Iteratus fremitus.

REBRAMAR. v. m. Respóndrer al bram, tornar á bramar. *Rebramar*. Fremitum iterare.

REBRECH. m. Rebuig. *Rezago, residuo, reliquis*. Reliquum, i.

REBREGAR. v. a. MATXUCAR. 2.

RÉBRER. v. a. Péndrer, acceptar, admétrer. *Recibir*. Accipio, is. || Admétrer dintre de sí, com la esponja al aygua. *Recibir*. Accipio, is. || Aprobar alguna cosa, com opinió, etc. *Admitir, recibir*. Admitto, is, approbo, as. || Acullir. *Acojor, recibir, receptor*. Adscio, is. || Patir, sufrir algun dany que altre fá ó esdevé, com : *rébrea* una bastonada, un cop, una repulsa. *Llenar, recibir*. Patior, eris. || Cobrar. *Percebir, recibir, tomar, llevar*. Accipio, is. || Obsequiar al qui ve de fora. *Recibir*. Venienti obsequii causa obviam ire. || Admétrer, visitar.

Recibir. Invisentes admittere. || Experimentar, participar, sentir la impressió y efecte de algunas cosas, com fret, calor, pudor, llúm. *Recibir*. Sentio, is.

RÉBRER DE Ó MAL. fr. Péndrer alguna cosa ab bon ó mal sentit. *Tomar bien ó mal, llevar á bien ó á mal*. Grate aut molesté ferre.

ESTAR PERA RÉBRER. fr. Estar ab disposició de admétrer visitas. *Estar de recibo, visible ó de cumplimiento*. Ad accipiendum invisentes paratum esse.

NO PODER RÉBRER Á ALGÚ. fr. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aliquem alicui nauseam provocare. || met. No poder sufrir lo que molesta. *No poder llevar*. Haud ferre posse.

REBRÁS Ó MIRA QUE REBRÁS. loc. fam. ab que s'amenassa á algú que será castigat si passa á executar l' intent que manifesta. *No me hagas tanto*. Asiste, ne puniaris.

REBROLL BORT. m. ARRIULLS.

REBROT. m. Plansó, renou. *Reño, renuevo, vástago, retallo*. Cauliculus, i. || Lo que trauen los ceps en la soca. *Gerpa, mamón*. Inutile sarmen-tum. || La segona fulla que tráu la morera. *Rebotín*. Folia pullulantia in moris.

REBROT DE COL. BROTÓ.

ARRANCAR Ó TALLAR LOS REBROTS. fr. Esporgar los ceps ó 'ls arbres dels rebrots inútils. *Desmamónar, y destallar*, los dels arbres. Vites vel arborea mundare.

REBROTAR. v. a. Produhir rebrots. *Reñoar, retoñecer, retallar, retallecer, echar renuevos*. Repul-lo, as. || met. Referre 'l mal. *Reñoar, recordar, renovar*. Regermino, as.

REBUDA. f. RECIBO. || L' acte de rébrer ó acceptar. *Recibo, recepcion*. Receptio, nis. || Entrada, corteig que 's fá á qui ve de fora. *Recibimiento*. Ex-ceptio, nis.

POSAR EN REBUDA. fr. Fér cárrech en lo compte. *Poner en cuenta*. Acceptum referre.

REBUF. m. y

REBUFADA. f. REBUFO.

REBUFAR. v. n. Tornar á bufar lo vent, augmentarse en forsa ó violència, qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento*. Ventum ve-hementiorem fieri.

REBUFAT, DA. adj. S'aplica á la paret que no está ben llisa y alsa crosta. *Escalfado*. Ampul-latus paries.

REBUFO. m. Paraulada. *Rebufo, remoque, so-fon, respingo, tarascada, sonrojo*. Injuriosum ver-bum.

REBUIG. m. Lo infim ó desperdicis de qualsevol cosa y particularment de las mercaderias. *Des-hecho, rezago, rebusco, rebusca, estropajo, maza-morra*. Reliquia, arum.

REBUJAMENT. m. ant. REPUDI.

REBUJAR. v. a. Deixar alguna cosa pera no sér de recibo. *Deshechar, repudiar, despreciar, rehu-sar*. Detrecto, as. || RENUNCIAR. || ant. *Rebr, reu-*

der el rostre, arrebuixarse, repulgar. Sese obtegere.

REBULLIR. v. a. Bullir segona vegada. *Rehervir, rebullir.* Referveo, es. || Exaltarse alguna passió. *Encenderse, enardecerse, cegarse de alguna pasión.* Excandesco, is. || met. Agitarse, remenarse sota la aygua lo que estava ab quietut y sossego. *Rehervir, rebullir.* Referveo, is.

REBULLIT, DA. p. p. *Rehervido.* Fervore recoctus.

REBUT, DA. p. p. *Recibido.* Receptus.

BEN Ó MAL REBUT. Admesa ab gust ó disgust alguna cosa. *Bien ó mal recibido ó admitido.* Bonè vel malè acceptus.

QUI HA REBUT HA REBUT. exp. ab que 's dòna á entèndrer que per molta part que 's prenga en los mails ó cuydados de altre, may es tanta com la de aquell que 'ls té ó pateix. *Al que le duele, le duele.* Sua quisque curat; qui fort damna patiatur.

REBUTJAR. v. a. *REBUJAR.*

REBECALAMENT. m. Recobro de lo perdut. *Desquite.* Damni, jacturæ compensatio.

REBECALAR. v. a. ant. *RECUPERAR.*

REBECAR. v. a. Consequir á forsa de súplicas. *Reocar.* Assequi, consequi.

REBECAT, DA. p. p. *Recabado.* Assequutus.

RECAJO. m. Encàrrech de paraula. *Mensaje, recado, encargo.* Mandatum, i. || Memòria, recori de carinyo y amistat. *Memorias, recados, expresiones, encomiendas.* Salus missa. || Present, regalo que s' envia al ausent. *Recado.* Missum donum.

DONAR RECAJOS. fr. Complimentar de part del ausent. *Dar recados, expresiones, memorias.* Alicui per aliquem salutare.

RECALADA. f. náut. Obra de recalar. *Recalada, recalo, aterrada, aterraje.* Navis præter morem statio.

RECALAR. v. a. náut. Aportar una nau á altra. *Recalar.* Navim navi appellere. || v. n. Arribar una nau á la vista de un cap ó altre punt de terra, pera rectificar sa derrota, ó pera regonèixerla y marcarla ab seguretat. *Recalar.* Ad stationem cognitam navem sistere. || Arribar lo vent ó la marea al punt en que 's troba la nau ó á qualsevol altre paratge determinat. *Recalar.* Ventum aut adveniens mare navem offendere, assequi.

RECALCA Y RECALCADA. f. ENSOPEGADA. ||

RECATGUDA. || náut. La acció y efecte de recalcar. *Recalcada.* Navis motus leniter acclinis. || f. *ATRAS-RO.* || **RECATGUDA.** || Infortuni, desgràcia ó contratemps. *Recalcadura.* Inculcatio, constipatio, nis.

RECALGAR. v. a. náut. Fér lo barco un curt moviment de inclinació sobre la màxima que arriba á pèndrer en un balans ó quant se troba en lo moment de inèrcia, y es per efecte del de la ona que al mateix temps passa per sota de la quilla y surt al costat de sotavent. *Recalcar.* Navem leniter proclinari. || náut. Donar la maror un nou y curt impuls á sa creixent en l' instant de la plena mar; y es l' efecte dels moviments encontres, produhits

per la complicació de direccions de las costas, platjas ó riberas en sos ports, etc. al vèncerse 'ls moments de inèrcia pera comensar á baixar la aygua. *Recalcar.* Adveniens mare æstum accedentem leniter impellere. || v. a. Ajustar, apretar molt alguna cosa sobre altra, particularment ab los peus. *Recalcar.* Inculco, as. || Umplir alguna cosa ab altra, apretantla pera que n' hi càpia més. *Recalcar.* Infarcio, is.

RECALCARSE. v. r. *GIRARSE 'L PEU.* || *ABRE-PAFARSE.*

RECÀMARA. f. *RECAMBRA.*

RECAMBI. m. Segon cambi. *Recambio.* Secunda permutatio.

RECAMBIAR. v. a. Mudar de neu, fér segon cambi. *Recambiar.* Remuto, as.

RECAMBRA. f. Lloch detrás de la càmbra. *Recámara.* Conclave, is. || Lo cul del cané del fusell, etc. *Recámara.* Extrema bellici tormenti pars.

RECAMBRO. m. Gola de una casa ó lo més alt de ella. *Camaranchon, caramanchon, chiribitil.* Subtegulatum, i. || Quarto petit y fosch. *Chiribitil, tabuco, trasalcoba.* Cubiculum, i.

RECANA. f. y

RECANAMENT. m. Acció de recanar. *Recanacion, remedicion.* Iterata dimensio.

RECANAR. v. a. Tornar á canar. *Recanar, remedir.* Remetiri.

RECAPACITAR. v. n. Reflexionar. *Recapacitar, hacer memoria.* Reminisci, recolere.

RECAPACITAT, DA. p. p. *Recapacitado.* Recolitus.

RECAPITULACIÓ. f. Resúmen. *Recapitulacion, resumen, epilogo.* Recapitulatio, nis.

RECAPITULAR. v. a. Resumir, reduhir á compendi. *Epilogar, recapitular, compendiar, resolver.* Ad epilogum redigere.

RECAPITULAT, DA. p. p. *Recapitulado.* In epitomen redactus.

RECAPTACIÓ. f. L' acte y efecte de recullir, recaptar. *Reception.* Receptio, nis.

RECAPTADOR. A. m. y f. Qui recapta. *Receptador.* Receptor, is.

RECAPTAMENT. m. *RECAPTACIÓ.*

RECAPTAR. v. a. *ACULLIR.* || *DESAR.* || *AMANIR.*

RECAPTARSE. v. r. *ACULLIRSE.*

RECAPTE. m. Provisió de qualsevol cosa pera algun fi. *Recado.* Res ad aliquid parata. || Provisió de vianda. *Recado.* Copia, æ. || Abundància de alguna cosa. *Recado.* Alicujus rei plurimum. || m. *ACERT.*

PORTARSE 'N SÓN RECAPTE Ó BENYET RECAPTE. fr. mol. fam. *Portarse 'n lo castich merescut.* Llevar su recado. Satis, affatim ferre.

RECAT. m. ant. *TEMOR.*

RECATADAMENT. adv. m. Ab recato. *Recatadamente.* Cautè, solerter. || Ab manya, ab artifi-ci. *Mañosamente, recatadamente, cautelosamente.* Cautè, solerter.

RECATARSE. v. r. Témer, recelar, recatar, encubrir, ocultar, dissimular. *Cautelarse, recatarse, recelarse, precavere.* Caveo, es.

RECATAT, DA. p. p. *Recatado.* Cantus. || adj. met. Prudent, remirat, circumspecte. *Mirado, recatado.* Honestus, pudicus. || Honest, retiral, modest. *Modesto, recatado, honesto.* Circumspectus.

RECATO. m. Modestia, honestedat, decoro. *Honestidad, modestia, recato.* Pudicitia, æ. || ant. Secret. *Secreto, recato.* Arcanum, i.

RECAUDACIÓ. f. Cobrança de tributs ó rendas. *Recaudacion, recaudamiento, recaudo, colection.* Exactor, is.

RECAUDADOR. m. Qui cobra 'ls tributs y rendas. *Recaudador.* Exactor, is.

RECAUDAMENT. m. ant. RECAUDACIÓ.

RECAUDAR. v. a. Cobrar. *Colectar, recaudar.* Exigo, is.

RECAUDAT, DA. p. p. *Recaudado.* Exactus.

RECAUDO. m. Cobrança. *Recaudo.* Exactio, nis. || ant. RECADO.

RECAURER. v. n. Tornar á cáurer, especialment en lo moral. *Recaer, reincidir.* Recido, is. || Tornar á estar malalt de la mateixa malaltia. *Recaer.* In morbum rursus incidere. || Venir á parar en lo domini ó poder de algú. *Recaer.* Aliquem succedere in proventus. || Esdevenir, succehir. *Recaer.* Succedo, is.

RECAVAR. v. a. Tornar á cavar la terra. *Recavar.* Iterum vel secundò cavare, excavare.

RECAYGUDA. f. Segona cayguda. *Recaida.* Recidiva, æ. || Repetició de una mateixa malaltia. *Recaida.* Morbi repetitio. || Reincidència. *Recaida, reincidencia.* Iterata incrimen prolapsio; sceleris reiteratio.

PITJOR ES LA RECAYGUDA QUE LA MALALTIA. ref. que á més del sentit recte denota que las conseqüências en alguna cosa solen sèr més perillosas que ella mateixa. *Peor es la recaida que la caida ó que la enfermedad.* Periculosior est recidiva, quam prima in morbum prolapsio.

RECAYGUT, DA. p. p. *Recaido.* Recasus.

RECEL. m. Sospita, cuydado, temor. *Sospecha, recelo, temor, recelamiento, cuidado, espina.* Suspicio, nis, timor, is.

AB RECEL. m. adv. Ab temor. *Temerosamente.* Formidolosè.

RECELAR. v. a. Sospitar, témer. *Recelar, sospechar, temer.* Vereri. || Desconfiar. *Recelar.* Timeo, es.

RECELÓS, A. adj. Desconfiat, que sospita y tem. *Escaldado, receloso.* Suspiciosus, diffidens. || sol-LICIT.

RECENA. f. ant. REHIN.

RECENT. adj. Nou, fresch, acabat de succehir. *Reciente.* Nuperus. || adv. S' anteposa al particip. *Recien.* Recenter.

RECEMENT. adv. t. Novament, de poch ha. *Recientemente.* Recens.

RECEPCIÓ. f. L' acte de rébrer. *Acceptio, va cibo, recibimiento.* Receptio, nis. || Admissió d'algun empleu. *Recepcion.* Cooptatio, nis.

RECEPCIÓ DE JURAMENT. La acció de rébrer. *Recepcion del juramento.* Sacramenti acceptio.

RECEPCIÓ DE TESTIMONIS. for. Exámen judicial d'ells. *Recepcion de testigos.* Testimoniorum admisso.

RECEPTA. f. Escrit del facultatiu pera que l'apotecari entregue las medicinas. *Receta.* Medicamenti præscriptio. || met. Notícia dels ingredients y del modo de fàr alguna cosa, com: tinta, etc. *Receta.* Notitia, norma, æ. || RECIBO. || fam. Lo paper que s' envia á algú pera algun pago. *Papelito, aquella.* Scheda, æ. || fam. L' avis ó memòria de cosas que's demanan. *Receta.* Rerum positurarum latio.

RECEPTABLE. m. ant. y

RECEPTACLE Y RECEPTÁCULO. m. Lo reb ó lloch que reb en si alguna cosa. *Receptacula.* Receptaculum, i. || Acullida, amparo. *Receptáculo.* Tutela, æ. || Reservatori. *Receptáculo, reservorio.* Conceptus, us. || m. bot. La basa en que està suada la flor, ó la part de ahont naixen mediant ó immediatament los òrgans de una ó molts flors; y pòt sèr pla, cóncavo, cònic, globós, quadrangular, etc. y presentar vârios caràcters en sa superficie. *Receptáculo.* Receptaculum, i.

RECEPTADOR Y RECEPTANT. m. Qui recepta. *Recetador, receptante.* Qui medicamenta præcibit. || ant. Qui acull. *Acogedor.* Receptor, is. || De robos ó frauds. *Receptador.* Receptor, is.

RECEPTAR. v. a. Prescriur lo facultatiu b que ha de pèndrer lo malalt. *Recetar.* Medicamenta præscribere. || met. Demanar per escrit ó de paraula. *Recetar.* Aliquid præscribere, potere. || Rébrer. Admitir, recibir. Accipio, is. || v. r. ant. ACULLIR, RECALLIRSE.

RECEPTARI. m. Col·lècció de receptas. *Receptorio.* Præscripta, orum. || En los hospitals lo libre en que s' apunta lo que disposa 'l meige per cada malalt. *Receptorio.* Præscriptorum medicamentorum commentarius. || m. Fil de ferro en que s' enfilan las receptas pera que no s' extraviea. *Receptorio.* Metalli filum quo præscripta servantur.

RECEPTARSE. v. r. ACULLIRSE.

RECEPTAT, DA. p. p. *Recetado.* Medicamenta præscripta. || ant. Acullit, rebut. *Admido, recibido.* Receptus, acceptus.

RECEPTETA. f. d. *Recetica, illa.* Parva medicamenti præscriptio.

RECEPTOR. m. Qui reb. *Receptor, receptor.* Receptor, is. || Comissionat pera residências y diligências judiciales. *Receptor.* Delegatus scriba. || RECEPTADOR.

RECEPTORIA. f. ant. Ofici, comissió y oficiu del receptor. *Receptoría, rectoría.* Erarium, ii. || La obra de acullir al criminós. *Receptoría.* Rerum accipiendi actus.

RECÉS. m. BASSER.

RECH. m. CANAL. 2.

RECIBIDOR. m. Pessa pera rébrer. *Recibimiento, pieza de recibo, recibidor, antesala, antecámara, antecuarto.* Receptor, is.

RECIBIMENT. m. L' acte de rébrer. *Recibimiento.* Acceptio, receptio, nis. || **RECIBIDOR.**

RECIBO. m. L' escrit ó resguart que declara haver rebut alguna cosa. *Recibo.* Apocha, æ.

RECINDIR. v. a. RESCINDIR.

RECINTO. m. Espay dins de límits determinats. *Recinto.* Certis limitibus circumscriptorum.

RÉCIPE. met. fam. Veu purament llatina introduhida en nostra llengua pera denotar disgust, ó reprehensió forta. *Récipe.* Recipe.

RECIPIENT. adj. Lo que reb. *Recipiente.* Recipiens, tis. || m. Lo vas que unit al broch del alambí reb la aygua que aquest destil·la. *Recipiente.* Vas exceptorium. || Campana de cristall en las màquines pera fer certs experiment. *Recipiente.* Vitrea machinarum campanula.

RECIPROCACIÓ. f. Mútua correspondència. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis. || La acció de referir-se la significació del verb al principi de la acció. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis.

RECÍPROCAMENT. adv. m. Mútuament. *Recíprocamente.* Recíprocè.

RECIPROCAR. v. a. Fer que dos coses se correspongan mútuament. També s' usa com reciproc. *Reciproc.* Reciproco, as.

RECIPROCARSE. v. a. Correspóndrerse mútuament dos coses. *Reciprocarse.* Vicissim inter se convenire.

RECÍPROCH, CA. adj. Igual en la correspondència. *Reciproco.* Reciprocus. || Pronom, la significació del qual se refereix al subjecte, com són lo *se* y *seu*. *Reciproco.* Reciprocus. || gram. S' aplica al verb, la significació del qual retrocedeix al supòsit. *Reciproco.* Reciprocum verbum.

RECISIÓ. f. rescisió.

RECISORÍ, A. adj. RESCISIÓ.

RECITADOR, A. m. y f. Qui recita. *Recitador.* Recitator, is.

RECITAR. v. a. Contar, referir. *Recito,* as. || Dir de memòria. *Recitar.* Memoriter recitare. || ant. Pregar á Dèu vocalment. *Rezar.* Presces ad Deum fundere.

REGITAT, DA. p. p. *Recitado.* Recitatus. || m. poét. y mús. Composició que imita las inflexions y sons de la narració y diálogos de prosa. *Recitado.* Compositio musica recitativa.

RECLAM. m. Brillador de llautina ó de llautó que imita 'l cant dels aucells. *Reclamo.* Illex aucupis. || Auccell ensenyat pera atraure als de sa espècie. *Añagazo, reclamo.* Avis illex. || met. Lo que atrau, brinda, ó convida. *Señuelo, reclamo.* Illecebra, æ. || Entre estampers la dicció ó sil·laba del peu de cada plana ab que's comensa la següent, y també 'l senyal de nota al marge. *Reclamo.* Typographica præveniens. || for. ant. Segona demanda

executiva no haventse conseguit l' objecte del clam que després s' omitt comensantse pel reclam. *Reclamo.* Clam.

RECLAMACIÓ. f. L' acte y efecte de reclamar. *Reclamacion.* Reclamatio, nis.

RECLAMAR. v. a. Demanar algú lo seu. *Reclamar.* Enixè clamare.

RECLAMAT, DA. p. p. *Reclamado.* Reclamatus.

RECLAU. m. Angul, racó. *Esconce, recodo.* Angulus, i.

RECLINAR. v. a. Inclinar lo cap pera descansar. També s' usa com reciproc. *Reclinar.* Reclino, as.

RECLINAT, DA. p. p. *Reclinado.* Reclinatus.

RECLINATORI. m. Cosa pera reclinar-se. *Reclinatorio.* Reclinatorium, ii.

RECLÓS, A. p. p. *Recluso, recludo.* Oclusus. || adj. Tancat, cercat. *Cercado.* Obsitus.

RECLOSA. f. Presa pera traurer las ayguas dels rius. *Azud, esolusa.* Aquæ derivandæ objectum vallum.

RECLÓURER. v. a. Posar en reclusió. *Encerrar, recluir.* Occludo, is.

RECLÚS, A. adj. RECLÓS.

RECLUSIÓ. f. Presó voluntària ó forçada. *Encierro, reclusion.* Custodia, æ.

RECLUTA. m. Reemplás de gent voluntària. *Recluta.* Legionis supplementum. || Lo soldat reclutat. *Recluta.* Supplemento additus miles. || Novensá en la milícia. *Recluta.* Tiro, nis.

RECLUTAR. v. a. Pèndrer soldats voluntaris. *Enganchar, reclutar.* Milites voluntarios conquirere. || Completar l' exercit. *Reclutar, reemplazar.* Legiones exercitum supplere. || met. Adquirir, provehir-se de lo necessari. *Reclutar.* Sibi necessaria comparare.

RECLUTAT, DA. p. p. *Reclutado.* Miles reclusus.

RECOBRABLE. adj. Lo que's pót recobrar. *Recobable.* Recuperabilis.

RECOBRADOR, A. m. y f. Qui recupera. *Recobrador.* Recuperator, is.

RECOBRAMENT. m. ant. RECOBRO.

RECOBRAR. v. a. Adquirir lo perdut. *Recobrar, recuperar.* Reparo, as. || Convaléixer. *Recobrar la salud, convalecerse, recuperarse.* Revaléo, es.

RECOBRAT, DA. p. p. *Recobrado.* Recuperatus.

RECOBRE. m. Recurs, remey. *Socorro.* Suppetiæ, arum.

RECOBRIR. v. a. ant. Cubrir segona vegada. *Recubrir, volver á cubrir.* Iterum tegere.

RECOBRO. m. L' acte de tornar á cobrar lo que s' ha perdut ó deixat. *Recobro, reintegro, recuperacion.* Recuperatio, nis.

RECOLET. m. Religiós de la reforma de sant Francesch. *Recoleta.* Primævi severiorisque disciplinæ instituti custos.

RECOL-LECCIÓ. f. Cullita. *Recoleccion, recopilacion.* Coactura, æ.

RECOLLEGIR. v. n. *RECOLLIR.*

RECÓ. m. BACÓ.

RECOLZADA. f. Àngul, revolta. *Esconce, recodo.* Angulus, i.

RECOLZADOR. m. Lloch pera recolzar-se. *Recodadero.* Reclinatorium, ii.

RECOLZAR-SE. v. r. Descansar lo còlzer en alguna cosa. *Recodarse, recostarse.* Recumbo, is.

RECOMANADA. f. ENCOMANADA.

RECOMANAR. v. a. Encarregar. *Encomendar, recomendar.* Commendo, as. || Empenyar-se ó parlar à favor de algú. *Recomendar.* Commendo, as.

RECOMANAT, DA. p. p. *Recomendado.* Commendatus.

RECOMANDA. f. ENCÀBRECH.

RECOMENDABLE. adj. Apreciable. *Recomendable.* Commendabilis.

RECOMENDABLEMENT. adv. m. De un modo recomendable. *Recomendablemente.* Commendabiliter.

RECOMENDACIÓ. f. La acció de recomanar. *Encomienda, recomendacion, encargo.* Commendatio, nis. || Elogi de algú pera introduhir-lo ab altre. *Recomendacion.* Elogium, ii. || Qualitat que fà més apreciable alguna cosa. *Recomendacion.* Dignitas, atis.

RECOMENDACIÓ DE LA ÀNIMA. La súplica de la iglesia per qui està en la agonia. *Recomendacion del alma.* Animæ commendatio.

RECOMPENSA. f. Compensació de una cosa ab altra. *Recompensa y sinalagma.* for. Compensatio, nis. || Gratificació. *Recompensa, retribucion, remuneracion.* Remuneratio, nis. || Premi del treball. *Recompensa.* Operæ pretium.

RECOMPENSACIÓ. f. RECOMPENSA.

RECOMPENSADOR, A. m. y f. Qui recompensa. *Recompensador.* Munerator, is.

RECOMPENSAR. v. a. Satisfèr, compensar, remunerar. *Premiar, recompensar.* Repenso, as. || Pagar lo dany ocasional. *Compensar, resarcir.* Hostio, is.

RECOMPENSAT, DA. p. p. *Recompensado.* Repensatus.

RECOMPÓNDRE. v. a. Compóndrer de nou. *Recomponer.* Iterum componere.

RECOMPOSICIÓ. f. La acció de recompóndrer. *Recomposicion.* Recompositio, nis.

RECOMPTAR. v. a. Tornar à contar. *Recontar.* Iterum numerare. || Tornar à referir. *Recontar.* Recenseo, es. || v. n. ant. REFERIR.

RECOMPTE. m. Segon compte. *Recuento.* Recensio, nis.

RECONCENTRACIÓ. f. Acció y efecte de reconcentrar. *Reconcentracion, reconcentramiento.* Recollectio, nis.

RECONCENTRAR. v. a. Fèr acudir al centro. *Reconcentrar.* Intima penetrare. || Ocultar, dissi-

mular profundament alguna cosa. *Reconcentrar.* Intima abdere.

RECONCENTRAR-SE. v. r. Acudir al interior del ànimo algun afecte. *Reconcentrarse.* Intima hærere. || Acudir al interior del cos algun humer mal. *Reconcentrarse.* Morbum ima petere.

RECONCENTRAT, DA. p. p. *Reconcentrat.* Intimè penetratus.

RECONCILIACIÓ. f. L' efecte de reconciliar y de reconciliar-se. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Renovació, restitució à la amistat. *Conciliacion, reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Confessió breu de culpas leves. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis.

RECONCILIADOR, A. m. y f. Qui reconcilia. *Reconciliador.* Conciliator, is. || **PACIFICADOR.**

RECONCILIAR. v. a. Restablir la concòrdia i amistat. *Reconciliar.* Reconcilio, as. || Benehir los llochs sagrats que han estat violats. *Reconciliar.* Ecclesiasticis sitibus sacrum locum expiare. || Ór una breu confessió de culpas leves. *Reconciliar.* Culpas leves per confessionem audire.

RECONCILIAR-SE. v. r. Confessarse commment de culpas leves. *Reconciliarse.* Leves nom per confessionem expiare. || Tornar à sòn gremi f' apóstata ó heretge. *Reconciliarse.* In gratiam ecclesiæ revertere.

RECONCILIAT, DA. p. p. *Reconciliado.* Reconciliatus.

RECÓNDIDAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

RECÓNDIR. v. a. Desar en lloch reservat. *Guardar, archivar, reservar.* Reservio, as.

RECÓNDIT, A. adj. Ocult, reservat. *Recondito.* Reconditus.

RECONDUCCIÓ. f. for. Contracte segon després de cumplir lo primer. *Reconduccion.* Renovatio, reconductio, nis.

RECONDUHIR. v. a. Tornar à conduhir. *Reconducir.* Reduco, is. || Repetir lo contracte de arrendament. *Reconducir.* Rursus locare.

RECONEXIENSA. f. REGONEIXENSA.

RECONFESSAR. v. n. Tornar à confessar lo confessat. *Reconfesar.* Confessionem repelere.

RECONFORTAR. v. n. CONSOLAR.

RECONQUISTA. f. Nova conquesta ó la obra de reconquistar. *Reconquista.* Iterata expugnatio.

RECONQUISTAR. v. a. Tornar à conquistar. *Reconquistar.* Iterum expugnare.

RECONQUISTAT, DA. p. p. *Reconquistado.* Denuò subactus, occupatus.

RECONT. m. ant. RELACIÓ. || *Recuento.* Recensio, nis.

RECONTAR. v. a. RECOMPTAR.

RECONTENT, A. adj. Mòlt content. *Recontento.* Lætissimus.

RECONVALEIXER. v. a. Tornar à convaleixer. *Reconvalecer.* Iterum convalescere.

RECONVALESCUT, DA. p. p. *Reconvalescens.* Revalitus.

RECONVENCIÓ. f. Càrrech que's fá á algú sobre sa pròpia paraula. *Reconvencion.* Admonitio. nis. || for. Acció de demanar contra qui demanava. *Reconvencion.* Reconventio, nis.

RECONVENIR. v. a. Fér càrrechs, convèncer á algú ab sos fets ó paraulas. *Reconvenir.* Redarguo, is. || for. Demanar contra qui demanava. *Reconvenir.* Petilorem ipsius actione convenire.

RECONVENIR EN SÒN PROPÍ. fr. for. Citar á algú á que comparega en judici davant del jutge ó tribunal particular á qui està subjecte per lo for ó privilegi que disfruta. *Reconvenir en su fuero.* Apud proprium judicem aliquem appellare.

RECONVINGUT, DA. p. p. *Reconvenido.* Reconventus.

RECOPILAGIÓ. f. Compendi, resúmen. *Recopilacion, resúmen, recapitulacion, epílogo.* Epilogus, i, breviarium, ii. || Col·lecció. *Coleccion, recopilacion.* Collectio, nis.

RECOPILADOR, A. m. y f. Qui recopila. *Recopilador.* Collector, is.

RECOPILAR. v. a. Resumir lo més essencial. *Compile, recopilar, recapitular, sumar, resumir, compendiar, epilogar.* Brevis, as. || Reunir diferents coses. *Recopilar.* Summatim congregare.

RECOPILAT, DA. p. p. *Recopilado.* Breviatus.

RECOQUILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RECOQUILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RECOQUILLAT. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RECORDABLE. adj. Digne de recort. *Recordable.* Memorabilis.

RECORDACIÓ. f. RECORTE.

RECORDADOR, A. m. y f. Qui recorda. *Recordador.* Memorans, tis.

RECORDANSA. f. Memòria. *Memoria, recuerdo, recórdacion.* Memoria, æ.

RECORDAR. v. a. Fér present á algú lo que ha sabut. *Acordar, recordar, sugerir.* Recordo, as. || Recordarse. *Memorar, rememorar, despertar.* Memoro, as. || v. imp. y

RECORDARSE. v. r. Tornar á la memòria lo que s' havia olvidat. *Acordarse, recordarse, recordar; hacer memoria.* Retorquere se in præteritum.

RECORDAR LO PASSAT. fr. Fér venir á la memòria lo que estava olvidat. *Desenterrar.* Vetera scrutari, patefacere.

TU 'T RECORDARÁS Ó JA'T RECORDARÁS DE MÍ. exp. de amenaça. *Tú te acordarás de mí; ya vendrás al pagadero; ya verás quien es calleja.* Faciam ut memineras.

RECORDAT, DA. p. p. *Acordado, recordado.* Recordatus.

RECORDATIU, VA. adj. Lo que recorda ó pòt recordar. *Recordativo.* Recordans.

RECORREGUT, DA. p. p. *Recorrido.* Perlustratus.

RECÓRRER. v. a. Demanar favor. *Recurrir.* Recurro, is. || Demanar justícia. *Recurrir.* Adjus-

titiam devenire. || Váldrerse de alguna persona ó cosa pera qualsevol fi. *Valerse, recurrir; echar mano de.* Confugio, is. || Entre estampers recompondrer las planas per haverse deixat alguna clàusula. *Recorrer.* Perlustro, as. || Adobar. *Recorrer.* Resarcio, is. || Mirar ab cuidado. *Examinar, recorrer.* Examino, as.

RECORS. m. ant. RECURS. || Resolució de una junta ó de un senat. *Acuerdo.* Senatus consultum, i. || REFUGI, AMPARO.

RECORT. m. Memòria, recordació. *Recuerdo, recordacion.* Recordatio, nis.

RECORTE. Contracció de RECÓRDAT. *Acuerdate.* Memento.

RECOST. m. RECURS. || ACORT.

RECOSIR. v. a. RECUSIR.

RECOSTA. f. Declivi, costa. *Recuesto.* Clivus, i. || Pujada molt pendent y fatigosa, ó cansada. *Reventon, repecho.* Declivis locus. || LLONSÀ, XULLA, COSTELLA.

RECÓURER. v. a. Tornar á cóurer ó cóurer massa. També s' usa com reciproch. *Recocer y biscochar* dit del pa. *Recoqno,* is. || Se diu també dels metalls pera ferlos més manejables ab lo foch. *Recocer.* Ad temperamentum excoquere. || BULLIA.

RECOVENIR. v. a. RECONVENIR.

RECREACIÓ. f. Al·livi de un malalt. *Recreacion.* Levamen, inis. || Divertiment. *Recreacion, recreo.* Animi emissio, relaxatio.

RECREAR. v. a. Reforsar. També s' usa com reciproch. *Recrear, refocilar.* Vegelo, as. || Alegrar, deleitar. També s' usa com reciproch. *Recrear.* Recreo, as.

RECREAT, DA. p. p. *Recreado.* Recreatus.

RECREATIU, VA. adj. Lo que recrea ó pòt recrear. *Recreativo, recreable.* Jucunditatem afferens.

RECREIXEMENT. m. ant. Aument. *Acrecenciacion, recremento.* Recrementum, i.

RECRÉIXER. v. n. Aumentarse. *Recrecer.* Amplificor, aris.

RECREMAMENT. m. Acció y efecte de recremarse. *Resquemazon, resquemo.* Acerbitas, atis.

RECREMAR. v. a. Tornar á cremar, torrar ab excés. *Requemar.* Aduro, is. || Desubstanciar las plantas, sentlas pérdrer sòn vigor. *Requemar.* Calcino, as. || Encéndrer, enardir la sanch y humors del cos. *Requemar.* Accendo, is.

RECREMARSE. v. r. Dit dels guisats, agafarse per falta de such, ó assecarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurar-se.* Exuro, is. || Inquietarse, enrabiarse, consumir-se per algun succés contrari. *Asurar-se.* Exuro, is. || No poder explicar lo que algú sent interiorment. *Requemarse.* Aduro, is.

RECREMAT, DA. p. p. *Requemado.* Adustus.

RECREMATIU, VA. adj. Lo que recrema. *Requemante.* Exardescens. || med. Picant, aspre. *Resquemante.* Mordicans.

RECREEO. m. Diversió, delícia. *Recreo.* Oblec-

tamentum, i. || Lloch pera recrearse. *Recreo*. Amœnus locus.

RECRESQUIT, DA. p. p. *Recrecido*. *Recretus*.

RECRIMINACIÓ. f. Acusació del acusat contra qui l' acusa. *Recriminacion*. *Recriminatio*, nis.

RECRIMINAR. v. a. Acusar al acusador, *Recriminar*. *Accusantem recusare*.

RECRUADA. f. ant. *RECATGUDA*.

RECRUAR. v. n. ant. *RECÁURER*.

RECTAMENT. adv. m. Dretament. *Rectamente*. *Prorsum*.

RECTÀNGUL. m. geom. Figura de un ó més ànguls rectes. *Rectángulo*. *Rectangulum*, i.

RECTÀNGULAR. adj. Lo que té 'ls ànguls rectes. *Rectangular*, *rectángulo*. *Rectis angulis constans*.

RECTE, A. adj. Dret. *Recto*. *Rectus*. || Just, rígid. *Justo*, *recto*, *íntegro*, *ajustado*. *Æquus*, *justus*. || Dret, seguit. *Derecho*, *seguido*, en *derechura*. *Proversus*. || S' aplica al àngul que forma una línia recta cayent sobre altra perpendicularment. *Recto*. *Rectus*. || Lo que no s' inclina ó no's doblega. *Recto*. *Indeflexus*, *inclinis*. || met. En la genealogia 's diu del grau ó línia principal de pares á fills, ascendents á descendents. *Recto*. *Rectus*. || Empinat, molt pendent. *Derecho*, *recto*, *pino*, *inhieto*. *Arduus*. || Nom que's dona á Baco. *Recto*. *Rectus*, || opt. *DIRECTE*. || gram. Dit del nominatiu respecte dels demès casos. *Recto*. *Rectus*.

RECTIFICACIÓ. f. L' acte de rectificar. *Rectificacion*. *Rectificatio*, nis.

RECTIFICAR. v. a. Donar á alguna cosa la perfecció que deu tenir. *Rectificar*. *Rectifico*, as. || Comprobar, confirmar. *Rectificar*. *Corrigo*, is. || quim. Purificar los licors. *Depurar*, *rectificar*. *Depuro*, *rectifico*, as. || Adressar alguna paret, etc. *Rectificar*. *Parietis curvitatē corrigere*. || Sosténir-se, afirmarse en lo mateix que s' ha dit. *Rectificarse*. *Confirmari*. || esg. *ADRESSARSE*.

RECTIFICAT, DA. p. p. *Rectificado*. *Rectificatus*.

RECTIFICATIU, VA. adj. y m. Lo que rectifica ó té virtut de rectificar. *Rectificativo*. *Corrigendi vim habens*.

RECTILÍNEO, A. adj. Compost de líneas rectas, ó que's dirigeix en línia recta. *Rectilíneo*. *Rectilíneus*.

RECTITUT. f. Qualitat de recte. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis. || Exactitut en las operacions. *Rectitud*. *Rectum*, i. || Coneixement práctic de lo que debem fer. *Rectitud*. *Iustitia*, æ. || La distància més curta entre dos punts. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis.

RECTOR. m. Lo qui regeix ó governa. *Rector*, *párroco*, *cura*. *Rector*, is. || Superior en alguna comunitat ó col·legi. *Rector*. *Rector*, is. || Qui governa una universitat. *Rector*. *Rector*, is.

ENTRE 'L RECTOR Y 'L ESCOLÀ DIUEN LA MISSA. ref. Donota que 'ls de unas mateixas inclinacions ó cos-

tums regularment sempre s' avenen. *De corsario á corsario no se pierden sino los barriles; cual mas cual menos toda la lana es pelos*. *Jurgia prædonum tantummodo dolia perdunt; omnis lana refert plusve minime pilum*.

LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT VOU ESCOLÀ. ref. que reprehen als que havent estat elevats á algun empleo, ó no fan cas dels de sa esfera antiga ó castigan y reprehen ab rigor los defectes que ells cometian y devian dissimular. *No se acuerda el cura de cuando fué sacristan; con las glorias se olvidan las memorias; cuando el villano está rico no tiene pariente ni amigo, ó cuando está en el mulo no conoce á Dios ni al mundo; panadera érades antes, aunque ahora teneis quantes; no se acuerda la suegra que fué nuera*. *Honores mutant mores*.

SENYOR RECTOR VÓL FIGAS, TAMBÉ LAS HEM DE DONAR AL PORCH. loc. fam. ab que's moteja als qui sols donan lo que no 'ls pòt aprofitar. *El abad de Bamba lo que no puede comer dalo por su alma; pascua de antripejo pascua bona, cuanto sobra á mi señora tanto dona; pascua de flores pascua mala, cuanto sobra á mi señora tanto guarda*. *Quod nec sibi nec alteri prodesse potest donat avarus*.

RECTORAL. adj. Pertanyent al rector. *Rectoral*. Ad *rectorem* pertinens.

RECTORAR. v. n. Pèr rector. *Rectorar*. *Rectoris munus obire*.

RECTORAT. m. Lo càrrech de rector y 'l temps que dura. *Rectorato*, *rectoría*. *Symnasiarchæ*, *rectoris munus*.

RECTORIA. f. Empleo y jurisdicció del rector. *Rectoria*. *Parochi munus*. || La casa del rector. *Abadia*. *Parochi domus*.

RÉCUA. f. ant. *Recua*, *convoy*. *Mandra*, *series*.

RECUBRIR. v. a. Cubrir de nou. *Recubrir*. *Aliquid iterum legere*.

RECUDIDA. f. *REBOT*, *COSSA*.

RECUDIR. v. n. *REBOTIR*. 1.

RÉCULA. m. Colla de animals de càrrega ó de tragi. *Recua*. *Mandra*, æ. || met. *Multitudo*. *Recua*, *retahila*. *Rerum series*.

REGLAS. (ANAR Ó CAMINAR Á). ref. Anar envers atrás. *Andar hácia atrás, á reculones*. *Pergerere recessim*.

REGLADA. f. Obra de regular. *Regulada*. *Regressio*, nis, *retrocessus*, us. || **RETIRADA.** || La acció de retrocedir || aygua per trobar impediment en són curs. *Coz*. *Aquæ retrocessio*.

REGULAMENT. m. ant. *REGULADA* 1. || **TARDANSA**.

REGULAR. v. n. Anar á reglas. *Regular*; *andar hácia atrás, ó á reculones, ó como los cangrejas*. *Retró pergere*. || Tornar endetrás. *Retirarse, retroceder, volver atrás, regular, cejar*. *Retroago*, is; *retro incedere*. || **RETIRAR.** || Tornar endetrás los cotxos, etc. *Cejar*, *ciar*. *Retrocedo*, is. || Retrocedir per la violència, com las pessas de la artilleria. *Cejar*, *regular*. *Retrogredior*, eris. || **RETARDAR.** ||

ABRACONAR. || met. Desistir en algun empenyo, cedir de són dictàmen. *Cejar, ciar, regular.* Remitto, is. || Tornar endetràs las ayguas. *Refuir, retroceder.* Refuo, is || met. Empobrirse, anarse perden un patrimoni per no saberlo governar, etc. *Atrasar.* Dissipari. || La operació de podar regularment una vinya espodassada.

RECUILLIDOR, A. m. y f. Qui recull. *Recogedor.* Colligens, recipiens.

RECUILLIMENT. m. *ACULLIMENT.* || En lo moral abstracció de las cosas terrenas pera entregarse millor á la contemplació. *Recogimiento.* Animi collectio. || ant. REFUGI. || Retiro del comers de la gent. *Recogimiento.* A sæcularibus negotiis abstractio. || Agregat de molts cosas. *Recogimiento.* Congregatio, nis. || ESCRUTINI. || CULLITA. || RECLUSIÓ.

RECUILLIR. v. a. Congregar algunas cosas separadas. *Juntrar, recoger.* Congrego, as. || Desar. *Alzar, recoger, poner en cobro.* In custodiam recipere. || Arreplegar de poch en poch y guardar. *Amononar, recoger, agregar.* Recolligo, is. || ACULLIR. || Suspèndrer lo curs de alguna cosa. || *Recoger.* Usam interdicere. || Notar, apuntar espècies diversas. *Recoger.* Colligo, is. || Tancar als boigs y desamparats. *Recoger.* Insanum in custodiam adigere. || ARREPLEGAR. || ant. náut. *EMBARCAR.*

RECUILLIRSE. v. r. Acullirse. *Acogerse, refugiarse.* Confugio, is. || Retirarse á casa. *Retirarse, recogerse.* Domum repetere. || En lo moral abstraure l'esperit de las cosas terrenas pera entregarse á la contemplació. *Recogerse.* Deo et sibi vacare. || Separarse del molt comers ó tracte de la gent. *Recogerse.* Abstraho, is. || Anàrsen al llit. *Recogerse.* In lectum se recipere.

RECUILLIT, DA. p. p. *Recogido.* Recollectus.

RECUILLITA. f. Refugi, receplacle. *Acogida.* Præsidium, ii.

RECUIONS. (ANAR Á) loc. *RECULAS.*

RECUPERABLE. adj. Lo que's pòt recobrar. *Recuperable, recobtable.* Recuperabilis.

RECUPERACIÓ. f. L'acte y efecte de recobrar. *Recuperacion.* Recuperatio, nis. || RESTAURACIÓ.

RECUPERADOR, A. m. y f. Qui recupera ó recobra. *Recuperador.* Recuperator, is.

RECUPERAR. v. a. Recobrar. *Recuperar, recobrar.* Recupero, as. || Rescabalar lo perdut. *Recuperar.* Vindico, as.

RECUPERARSE. v. r. Restaurarse, reforsarse, repararse. *Recuperarse.* Se recuperare.

RECUPERAT, DA. p. p. *Recuperado.* Recuperatus.

RECUPERATTU, VA. adj. Lo que recupera ó té virtut de recuperar. *Recuperativo.* Recuperandi virtute pollens.

RECURA. f. Instrument de ferro dentat ab talls en los costats y mànech en forma de ganivet, de que usan los pentiners pera formar las puas de las pintas y aclarirlas. *Recura.* Serrula, æ.

RECURS. m. La acció de recórrer. *Recurso.* Refugium, ii. || Medi. *Medio, recurso, arbitrio.* Consilium, ii.

RECURS DE CASACIÓ. 'L que 's dòna contra las sentències dels tribunals superiors en los cassos marcats per la lley de Enjudiciament. *Recurso de casacion.* Derorationis consilium.

RECURS DE FORSA. FORSA. 11.

RECUSACIÓ. f. L'acte y efecte de recusar ó de refutar. *Recusacion.* Rejection, nis.

RECUSAR. v. a. Refusar, no acceptar. *Recusar, rehusar.* Abnuo, is, recuso, as. || for. Posar excepció al jutge pera que no entenga en la causa. *Recusar.* Judicem ejurare.

RECUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

RECUSES. f. pl. ant. Recursos, auxilis. *RECURS.*

RECUSIR. v. a. Tornar á cusir. *Recoser.* Resuo, is.

RECUSIT, DA. p. p. *Recosido.* Resutus.

RECUYT, A. p. *Ojaldrado, recocado.* Recoctus. || m. MATÓ.

REDARGÜCIÓ. f. La acció de redargüir. *Redargucion.* Redargutio, nis.

REDARGÜIR. v. a. Convertir l'argument contra qui'l posa. *Redargüir.* Redarguo, is. || Convèncer ó confóndrer al contrari ab sas mateixas proposicions. *Redargüir.* Revinceo, is.

REDARGÜIT, DA. p. p. *Redargüido.* Redargutus.

REDDIR. v. a. Tornar al duenyo 'l terreno establert. *Devolver.* Reddere.

REDDIT. m. Renda. *Rédito.* Reditus, us.

REDDITUAR. v. n. Produhir utilitat. *Redituar.* Utilitatem reddere.

REDDITUAT, DA. p. p. *Redituado.* Productus ex reditu.

REDELMAR. v. a. Tornar á delmar. *Rediezmar.* Rursus decimare.

REDELME. m. La novena part del delme, ó qualsevol porció ademès de ell. *Rediezmo.* Nona fructuum pars suprà decimam.

REDEMIBLE. adj. Lo que's pòt redimir. *Redimible.* Redimi potens.

REDEMIR. v. a. Rescatar, traurer de esclavitut. *Redimir.* Redimo, is. || Sorórrer, traurer de algun perill. *Redimir.* Libero, as. || Comprar algú lo que havia venut ó possehit per qualsevol títol. *Redimir.* Redimo, is. || Llibrarse de alguna obligació per certa quantitat. *Redimir.* Redimo, is. || ant. Pèndrer á preu fèl. *PREUPET.* || Desfer alguna dificultat. *Zanjar, evitar.* Vito, as.

REDEMPCIÓ. f. La acció de redimir. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat de la llibertat perduda. *Redencion.* Liberatio, nis. || met. Alivio, socorro. *Redencion.* Redemptio, nis. || Per antonomàsia la que Jesucrist obrá del género humá ab la seva passió y mort. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat ó preu de un cautiu. *Redencion.* Liberatio, nis. || Extinció de un cens. *Redencion.* Census redemptio.

REDEMPTOR. m. Qui redimeix. *Redentor.* Redemptor, is. || Per antonomàsia Cristó Senyor Nostre. *Redentor.* Redemptor, is. || Religiós mercenari y trinitari anomenat així per causa de són estatut. *Redentor.* Redemptor, is.

REDIFICAR. v. a. REEDIFICAR.

REDIGIR. v. a. Restituir, tornar lo que s' ha pres, prestat ó robat. *Tornar, voler.* Reddo, is.

REDIMIR. v. a. REDEMIR.

REDINGOT. m. Espécies de capot que ajusta al cos algun tant. *Redingote.* Paulo contracta lacerna.

REDIR. v. a. ant. Tornar á dir. *Redecir.* Refero, ers.

RÉDIT. m. RÉDDIT. || ant. TORNADA, REGRÉS.

REDITA. f. ant. Repetició de lo dit. *Redicion.* Verborum repetitio.

REDÓ. adj. RODÓ.

REDOBLAR. v. a. Doblar, duplicar. *Redoblar, reduplicar, redoblegar.* Duplico, as. || *Reiterar, repetir.* Itero, as.

REDOBLAT, DA. p. p. *Redoblado.* Duplicatus.

REDOBLE. m. Repetició accelerada de cop de timbal. *Redoble.* Ictus in tympano continua repetitio. || Reiteració de alguna cosa, com una corda en la guitarra y altres instruments. *Redoble.* Reiteratio, nis.

REDOBT. m. ler. ROSCA, TORTELLA.

RÉDRER. v. a. ant. TORNAR.

REDRÉS. m. REFORMA. || v. a. ESMENAR.

REDRESSAR. v. a. REFORMAR.

REDRESSAT, DA. p. p. *Reformado, enderezado.* Emendatus.

REDUCCIÓ. f. Disminució. *Reduccion.* Contractio, nis. || Mutació de una cosa en altra equivalent. *Reduccion.* Commutatio, nis. || Cambi de una moneda per altra. *Reduccion.* Permutatio, nis. || Conversió de un cos á sos primers principis ó parts menudas. *Reduccion.* Resolutio, nis. || Resolució de un cos dur á substància líquida. *Resolucion, reduccion.* Resolutio, nis. || Persuasió pera atraure á algú. *Resolucion.* Adductio, nis. || Equivalència de una quantitat de una espècie á altra distinta. *Reduccion.* Alicujus quantitatis in aliam conversio. || Subjecció de algun regne ó província per medi de las armas. *Reduccion.* Subjugatio, nis. || Conversió dels infels á la verdadera religió, y dels pecadors á la esmena. *Reduccion.* Revocatio, nis. || log. Conversió de un sil·logisme imperfecte ó perfecte. *Reduccion.* Conversio, nis. || Restitució dels mixtos á són estat natural. *Reduccion.* Parvum munimentum.

REDUHIBLE. adj. Lo que's pòt reduhir. *Reducible.* Quod reduci potest.

REDUHIMENT. m. REDUCCIÓ.

REDUIR. v. a. Mudar una cosa en altra equivalent. *Reducir.* Commuto, as. || Tornar una cosa al estat que tenia, ó al lloch que ocupava. *Reducir.* Quidpiam in pristinum statum vocare. || Disminuir, minorar. *Minorar, reducir, estrechar, an-*

gostar, enangostar, contraer, ceñir, menoscabar. Diminuo, is. || Resumir. *Compendiar, reducir, recapitular, epilogar, resumir.* Contraho, is. || Plegar una cosa posant una part sobre altra ab orde. *Doblar.* Plico, as. || Convertir, resoldrer un cos en parts petites ó en altres substàncies. *Reducir, resolver.* Muto, as. || Compendrer, enclourer baix de cert número ó quantitat. *Reducir.* Comprehendo, is. || Subjectar, fer venir á sa obediència als rebeldes. *Reducir.* Expugno, as. || Atraure ab persuasió. *Reducir.* Revoco, as. || Obligar. *Reducir.* Redigo, is. || arit. Convertir un número en altre, com un enter á trencats. *Reducir.* Convertio, is. || pint. Fer una figura ó disseny menor ab las proporcions que tenia en gran. *Reducir.* In breve cogere. || Convertir un sil·logisme imperfecte á perfecte. *Convertir, reducir.* Converteo, is. || Fer abraçar als infels la verdadera religió ó induhir als pecadors á la esmena. *Reducir.* Revoco, as. || Reduir á certs capítols. *Reducir.* Ad certa capita referre.

REDUIRSE. v. Disminuirse, menguar. *Reducir, reducirse.* Cogo, is. || Veurese obligat á alguna cosa. *Reducirse.* Cogo, is. || Moderarse en lo port ó modo de vida. *Reducirse.* Sumptibus parere. || Enclourer baix de cert número ó quantitat. *Reducirse.* Reduci. || Consistir, tenir, venir á parar, com: tots los manaments de la lley de Déu se reduïxen á amar á Déu y al pròxim. *Dirigirse, reducirse, resolverse.* Dissolvo, is. || Desvanèixerse, dissiparse, com: **REDUIRSE** en fum, en póls. *Convertirse, resolverse.* Se vertere. || Limitarse. *Concretarse.* coarctari.

REDUHIT, DA. p. p. *Reducido.* Reductus.

REDUNDÀNCIA. f. Sobre ó excés. *Redundancia.* Redundantia, æ. || Superfluitat de expressió en los discursos. *Redundancia.* Redundantia, æ.

AB REDUNDÀNCIA. adv. m. Ab superfluitat, ab excés. *Redundantemente.* Redundanter, nimis.

REDUNDANT. p. a. Lo que redunda. *Redundante.* Superfluens, redundans.

REDUNDAR. v. n. Resultar en benefici ó damny de altre. *Redundar, resultar.* In alicujus beneficium vel damnum aliquid redundare. || Superabundar. *Redundar.* Abundo, as.

REDUPLICACIÓ. f. Repetició. *Reduplicacion.* Duplicatio, nis. || ret. Repetició de una paraula sobre altra, com: no no, pa pa, vi vi. *Reduplicacion.* Conduplicatio, nis. || f. Figura de estil que consisteix en repetir consecutivament en lo mateix nombre de una frase, certas paraules de un intermèrcat. *Reduplicacion.* Reduplicatio, nis.

REDUPLICAR. v. a. REDOBLAR. || Reiterar y repetir seguidament. *Reduplicar.* Duplico, as.

REDUPLICAT, DA. p. p. *Reduplicado.* Duplicatus.

REDUPTABLE. adj. ant. TENIBLE.

REEBEDOR. m. ant. REBEDOR.

REEBENT. m. Qui reb. *Recibidor.* Receptor, is.

REEBRER. v. a. ant. *REBRER*.

REECH. m. ant. *RICH*. || *ARRISCH*.

REEDIFICACIÓ. f. L'acte y efecte de reedificar. *Reedificacion*. *Reedificatio*, nis.

REEDIFICADOR. A. m. y f. Qui reedifica. *Reedificador*. *Instaurator*, is.

REEDIFICAR. v. a. Edificar de nou. *Reedificar*. *Reedifico*, as.

REEDIFICAT, DA. p. p. *Reedificado*. *Reedificatus*.

REEIXIR. v. a. Eixir bè alguna cosa. *Tener buen éxito*; *salir bien*. *Benè vertere*.

REELECCIÓ. f. Nova elecció. *Reeleccion*. *Secunda electio*.

REELEGIR. v. a. Tornar á elegir. *Reelegir*. *Rursus eligere*.

REELEGIT, DA. p. p. *Reelegido*, *reelecto*. *Rursus electus*.

REEMBOLS. m. La acció de reembolsar. *Reembolso*. *Nummorum recuperatio*.

REEMBOLSAR. v. a. Cobrar la quantitat de diner que s' havia dat ó deixat. *Reembolsar*. *Recuperare nummos*.

REEMBRE. v. a. ant. *REDEMIR*.

REEMENSA. f. ant. y

REEMENSÓ. m. ant. *REDEMPCIÓ*.

REEMPLÁS. m. Reintegro. *Reemplazo*. *Supplementum*, i. || mil. Qui entra á servir en lloch de altre. *Reemplazo*. *Viri in alterius locum militiæ adscriptio*.

REEMPLASSAR. v. a. Suplir una cosa per altra de la mateixa espècie. *Reemplazar*. *Suppleo*, es. || Posar una persona en lloch de altra particularment en la milícia. *Reemplazar*. *Alium pro alio reponere*.

REEMPLASSAT, DA. p. p. *Reemplazado*. *Suppletus*.

REEMPLASSO. m. *REDEMPCIÓ*, *REEMPLÁS*.

REEMUT, DA. p. p. de *reembre*. *REDEMIR*.

REENCONTRE. m. Encontre ó cop de dos coses que's juntan sentse resistència. *Reencuentro*. *Collissio*, nis. || mil. Combat de dos cossos petits de tropa. *Choque*, *reencuentro*. *Conflictus*, us. || Combat, renyina entre particulars. *Tope*, *reencuentro*, *choque*, *reyerta*. *Jurgium*, ii. || En lo blasó's diu de alguns animals que's presenten ab lo cap de modo que's vejan los dos ulls. *Reencuentro*. *Ocursus*, us. || *TOPETÓ*. 1.

REENGANXAMENT. m. La obra de reenganxar ó reenganxarse. *Reenganchamiento* *reenganche*. *Iterata in militiam allectio*. || Lo diner que's dóna al qui's reenganxa. *Reenganchamiento*, *reenganche*. *Iterate in militiis allectionis pretium*.

REENGANXAR. v. a. mil. Tornar á enganxar. *Reenganchar*. *Rursus in militiam allicere*. || v. r. Tornar á sentar plassa'l qui ha complert son temps. *Reengancharse*. *Denuò militiæ adscribi*.

REENGENDRADOR. A. m. y f. Qui dóna nom, sér, com lo baptisme. *Regenerador*, *reengen-*

drador, *reengendrante*. *Regenerator*, is.

REENGENDRAMENT. m. ant. *REGENERACIÓ*.

REENGENDRAR. v. a. Reproduhir. També s' usa com recíproch. *Reengendrar*. *Regigno*, is. || Donar nou sér, com en lo baptisme lo sér de gràcia. També s' usa com recíproch. *Reengendrar*, *regenerar*. *Regenero*, as.

REENGENDRAT, DA. p. p. *Reengendrado*. *Regeneratus*.

REENGENDRATIU, VA. adj. *REGENERATIU*.

REENSAIG. m. Obra de reensajar. *Reensayo*. *Iterata probatio*.

REENSAJAR. v. a. Tornar á ensajar. *Reensayar*. *Diu versare*; *rursus explorare*; *perlentio*, as.

REENVIDAR. v. a. Tornar á envidar, envidar contra 'l envit del contrari. *Reenvidar*. *Foliis lusu-riis exercendam pecuniam proferre*.

REESPERAR. v. a. Tenir molta esperança. *Reesperar*. *Magnoperè sperare*.

REEXÀMEN. m. Nou exàmen de persona ó cosa examinada. *Reexaminacion*, *segundo exámen*. *Iteratum examen*.

REEXAMINAR. v. a. Tornar á examinar la persona ó cosa ja examinada. *Reexaminar*. *Iterum examinare*; *periculum repotere*.

REFART, A. adj. Molt fart. *Beharto*, *rehartado*. *Valdè satiatius*.

REFECCIÓ. f. Porció de aliment. *Refeccion*, *refaccion*. *Refectio*, nis. || ant. Adob, composició. *Compostura*, *reparo*, *reparacion*. *Reparació*, nis. || Restitució al estat ecclesiàstich de lo que ha contribuït als drets reals de que està exempt. *Refec-cion*. *Accepti vectigalis pro immunitate restituti-*

REFECTOR Y REFECTORI. f. *REFETÓ*.

REFEGA. f. *REFREGA*.

REFEGIR. v. a. Afegir segona vegada. *Añadir de nuevo*; *volver á añadir*. *Addo*, is. || Umplir lo que ha minvat una cosa. *Rellenar*, *rehenchir*. *Repleo*, es. || Acabar de umplir de vi novell la bòta que ni ha de vell. *Mostear*, *remostar*. *Mustum veteri vino miscere*.

REFEGIT, DA. p. p. *Añadido*. *Additus*. || *Rehenchido*. *Repletus*. || *Remostado*. *Vinum musto commixtum*.

REFER. v. a. Tornar á fér. *Rehacer*. *Reparo*, as. || Afegir pes ó quantitat, reforsar. *Rehacer*. *Reficio*, is. || Reparar lo dany. *Rehacer*, *resarcir*. *Resarcio*, is. || Reparar lo deteriorat. *Rehacer*, *reparar*, *restablecer*. *Reparo*, as. || *RENOVAR*. || Dít del morter ó argamassa. *Estropear*. *Arenam calce commixtam subigere*. || Convaleixer lo malalt. *Convalecer*, *reponerse*, *recobrar*, *alearse*, *restablecerse*, *arribar*. *Revaleo*, es, *pristinam valetudinem recuperare*. || Tornar en sí lo qui havia perdut los sentits. *Recobrar*, *reponerse*. *Animus ad se ipsum advocare*. || Repararse de algun dany rebut. *Recobrar*, *reponerse*. *Dammum resarcire*. || Adquirir nous bens de fortuna lo qui'n tenia poch. *Reponere*. *Novis*

opibus se renovare. || Dlt de las plantas, pëndrer vigor y robustesa. *Embravecer, rehacerse*. Vegetum fieri.

REFERÈNCIA. f. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERENT. p. a. Qui refereix y lo que diu relació á altra cosa. *Alusivo, referente*. Referens, tis.

REFERIBLE. adj. Lo que's pól referir. *Referible*. Referendus.

REFERIDOR. m. RELATOR.

REFERIMENT. m. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERIR. v. a. Contar, dir. *Contar, referir, relatar*. Narro, as. || Ordenar, encaminar una cosa á determinat fi. *Referir*. Dirigo, is.

REFERIRSE. v. r. Fèr relació una cosa ab altra. *Aludir, referirse*. Alludo, is. || Contarse. *Referirse*. Numero, as. || Remètrorse á lo dlt. *Referirse, remitirse*. Ad dicta mittere. || PERTANYER.

REFERIT, DA. p. p. *Referido*. Narratus.

REFERMAR. v. a. Confirmar, rectificar. *Confirmar, refermar*. Confirmo, as.

REFERMARSE. v. r. Mantenirse ferm y constant. *Afirmarse, ratificarse*. Confirmo, as.

REFERMAT, DA. p. p. *Afirmado*. Confirmatus.

REFERRAR. v. a. Tornar á posar la mateixa ferradura ab claus nous. *Reherrar*. Ferreas soleas iterum affigere.

REFERSE. v. r. Cobrar novas forsas y vigor. *Fortalecerse, rehacerse, refrescarse*. Vires adquirere. || Convaléixer. *Alear, ir aleando*. Vires recipere. || Reunirse 'ls soldats que per algun accident s' havian separat. *Rehacerse*. Iterum milites in aciem ordinari.

REFET, A. p. p. *Rehecho*. Refectus. || adj. Subjete corpulent, fort y robust. *Rehecho*. Torosus.

REFETONER. m. Qui cuyda del refetor. *Refetolero*. Architrclinus, i.

REFETOR. m. Pessa ahont menjan los religiosos y algunas comunitats. *Refetorio*. Triclinium, ii.

REFEY, A. adj. ant. REFET.

REFIARSE. v. r. Posar sa confiansa en alguna persona ó cosa. *Confiar, confiarse*. Credo, is.

REFIAT, DA. p. p. *Confiado, satisfecho*. Creditus.

REFILADOR. m. y

REFILANDO. m. Bastonet ab dos ó més plomas petites al un extrem, pera jugar los noys ab pala. *Volante, rehilete*. Exiguus paxillus plumatilis et missilis.

REFILAR. v. a. Cantar ab modulació. *Gorgear, gorgoritear, trinar*. Vocem canendo inlectere. || Cantar los aucells. *Gorgear*. Aves garrire. || TREMOLAR. 1.

REFILAT, DA. adj. Punxagut. *Agudo, afilado, puntiagudo*. Acutus.

REFILET. m. Modulació en lo cant. *Queibros, gorgoritos, gorgoritas, gorgeo*. Vocis reflexiones. || met. Paraula picant. *Palabrita, saeta, palabrada, respingo*. Aculeus, i.

REFINACIÓ. f. Obra de refinar. *Refinacio*. Purgatio, nis. || quim. Obra de refinar los liors. *Refinadura, refnario*. Defæcatio, nis.

REFINADOR, A. m. y f. Qui refina. *Refnador*. Purificator, is.

REFINADURA. f. y

REFINAMENT. m. REFINACIÓ.

REFINAR. v. a. quim. Purificar los metalls y licors. *Refnar*. Purifico, as. || met. Reduhir un cosa á la perfecció. *Refnar*. Purifico, as.

REFINAT, DA. p. p. *Refinado*. Purificatus. || adj. Astut, maliciós. *Refinado, redomado*. Callidus.

REFLECTIR. v. n. Retrocedir los raigs de la llum, enconfront obstacle. *Reflejar, reflectar, re-verberar, reflectir*. Reflecto, is. || met. REFLEXIONAR.

REFLECTIT, DA. p. p. *Reflejado, reflectido*. Reflexus. || REFLEXIONAT.

REFLEXA. f. Cautela, segona intenció. *Reflexa*. Cautela, æ.

REFLEXIÓ. f. Retrocés dels raigs de la llum. *Reflexion, reverbero*. Lucis reflexio. || met. Consideració, cuydados reparo que's fa sobre algun cosa. *Reflección*. Recogitatio, nis.

REFLEXIONAR. v. n. Considerar ab molta atenció. *Reflexionar*. Recogito, as.

REFLEXIONAT, DA. p. p. *Reflexionado*. Recogitatus.

REFLEXIU, VA. adj. Qui reflexiona. *Reflexivo*. Attentè considerans. || Lo que reflecteix. *Reflexivo*. Reflectens.

REFLEXIVAMENT. adv. m. Ab reflexió. *Reflexivamente*. Consideratè.

REFLEXO, A. adj. Lo que reflecteix ó 's torn. *Reflejo*. Reflectens, tis. || Dlt de la consideració. *Reflejo*. Reflexus. || m. La llum que 's reflecteix. *Reflejo*. Lucis reflexio.

REFLORIR. v. n. Tornar á florir. *Reflorescer*. Refloreo, es.

REFLUIR. v. a. Tornar atrás algun líquit. *Refluir*. Refluo, is.

REFLUIX. m. ant. y

REFLUXO. m. Lo moviment regular de las aigües després de la maró. *Reflujo*. Maris repercussus.

REFOCILACIÓ. f. L' acte y efecte de refocilar. *Refocilacion*. Refocillatio, nis.

REFOCILAR. v. a. Recrear, donar vigor, mormont la calor. *Refocilar*. Focillo, as.

REFOCILARSE. v. a. Passar lo temps, divertir-se, passejarse. *Refocilarse*. Oblectare se; laetis.

REFOCILAT, DA. p. p. *Refocilado*. Focillatus.

REFONDICIÓ. f. REFUNDICIÓ.

REFONDRE. v. a. Tornar á fóndrer. *Refundir*. Refundo, is.

REFORMA. f. Correcció, esmena. *Reforma, re-formacion, arreglo*. Reformatio, nis. || Privació del exercici del empleo. *Reforma*. Depositio, nis. || RE

ducció dels instituts religiosos á sa primitiva observància. *Reforma, reformation.* Severioris disciplinæ instauratio. || f. Separació de coses inútils y malas, pera remplassarlas ab altrás útils y bonas. *Reforma.* Substitutio, nis.

REFORMABLE. adj. Lo que 'spòt reformar ó es digne de reforma. *Reformable.* Reformandus, reformatione dignus.

REFORMACIÓ. f. La acció de reformar. *Reformation.* Reformatio, nis. || **REFORMA.**

REFORMADOR, A. m. y f. Qui reforma. *Reformador.* Instaurator, is.

REFORMAR. v. a. Corregir, esmenar. *Arreglar, reformar.* Emendo, as. || Reduhir alguna cosa á sa primitiva observància ó institut. *Reformar.* Emendo, as. || Moderar lo gasto. *Reformar, redondear, cercenar.* Diminuo, is. || Privar del exercici del empleo. *Reformar.* Spolio, as. || Aclarir, explicar lo sentit de alguna proposició. *Reformar.* Corrigo, is.

REFORMARSE. v. r. Corregirse. *Emendarse, reformarse.* Mores corrigere. || Moderarse, contenir-se en lo que's diu ó fa. *Reformarse, reformarse, contenirse.* Moderari, temperari.

REFORMAT, DA. p. p. *Reformado.* Emendatus.

REFORMATORI, A. adj. Lo que reforma. *Reformatorio.* Correctivus.

REFORS. m. Auxili, ajuda. *Refuerzo.* Subsidium, ii. || La entretela que posan en las casacas, etc. *Trape.* Pannus, i. || La musculera de la camisa. *Hombriillo.* Indusii humeris assuta bractea.

REFORSAMENT. m. **REFORS.** 1.

REFORSAR. v. a. Alegir novas forsas ó foment. *Reforzar.* Firmo, as. || Refermar lo que's deteriora. *Reforzar, reparar.* Reficio, is. || **ANIMAR.** 2.

REFORSARSE. v. r. Convaléixer, fortaleixer-se. *Reforzarse.* Invaléo, es, invalesco, is.

REFORSAT, DA. p. p. *Reforzado.* Firmatus. || adj. La pessa de artilleria que té més metall que las senzillas. *Reforzado.* Bellicum tormentum obfirmatum.

REFÓS, A. p. p. de refóndrer. *Refundido.* Refusus.

REFRÀ. m. Adagi. *Adagio, refran.* Pæramia, æ, vel es.

REFRACCIÓ. f. dióp. y astr. La inflexió de un raig de llum que passa de un mitj á altre de més ó ménos resistència. *Refraccion, reflexion.* Refractio, nis. || Rebot. *Bebote.* Refractio, nis.

REFRACTAR. v. a. Causar ó patir refracció. *Refractar.* Refractionem pati.

REFRACTARI. m. Qui falta á las promesas. *Refractario.* Refractarius, ii. || adj. Se diu dels cossos infusibles, ó que exigeixen molt alta temperatura pera fóndrerse. *Refractario.* Refractarius.

REFRACTO, A. adj. S' aplica al raig de llum que tors la línea de direcció. *Refracto.* Refractus.

REFRANY. m. **REFRÀ.**

REFREDAMENT. m. **REFREDAT.** 2. || ant. La acció de refredar. *Enfriamiento, resfriamiento.* Refrigeratio, nis.

REFREDAR. v. a. Refrescar, templar lo calor. *Resfriar.* Refrigero, as. || met. Fér pérdrer la activitat en l' obrar. *Antibiari, resfriar.* Ardorem redere.

REFREDARSE. v. r. Destemplantse 'l cos, tancarse 'ls poros. *Constiparse, resfriarse.* Frigore obstrui. || Pérdrer lo calor. *Resfriarse.* Confrigero, as. || **PASMARSE.** || Disminuhirse la activitat en lo obrar. *Antibiarse, resfriarse.* Segnius agere.

REFREDAT, DA. p. p. *Enfriado, resfriado.* Refrigeratus. || m. Indisposició per causa que'l fret clou los poros. *Constipacion, resfriado, constipado, romadizo.* Corporis ex frigore constipatio.

REFREGA. f. Pelea, renyina. *Refriega.* Armatorum pugna.

REFREGAMENT. m. La acció de refregar y refregarse. *Refregamiento.* Refricatio, nis.

REFREGAR. v. a. Tornar á fregar. *Refregar.* Refrico, as.

REFRENAMENT. m. Retenció, reprehensió, subjecció. *Refrenamiento.* Cohibentia, æ.

REFRENAR. v. a. Subjectar ab lo fre. *Refrenar.* Refreno, as. || met. Contenir, reprimir. També s' usa com recíproch. *Refrenar.* Cohibeo, es.

REFRENAT, DA. p. p. *Refrenado.* Refrenatus.

REFRENDACIÓ. f. Legalisació de un despaig. *Refrendacion.* Subscriptio, nis.

REFRENDAR. v. a. Legalisar un document. *Legalizar, refrendar.* Signo, as.

REFRENDARI. m. Qui firma després del superior. *Refrendario.* Cancellarius, ii.

REFRENDAT, DA. p. p. *Refrendado.* Signatus.

REFRENDATA. f. La firma del qui per autoritat pública subscriu després del superior. *Refrendata.* Subscriptio, nis.

REFRESCADOR, A. m. y f. Qui refresca. *Ge-frescador.* Refrigerator, is.

REFRESCAMENT. m. La acció y efecte de refrescar. *Refrescadura, refrigeracion.* Refrigeratio, nis. || **REFRESCH.** || m. Provisió de viurers, etc., pera las tropas de una plassa, campament, etc. *Refresco.* Refrigeratio, nis.

REFRESCANT. adj. Lo que té virtut de refrescar. *Refrigerante.* Refrigerans. || m. quílm. Vas en que's posa aygua pera templar lo calor en las evaporacions. *Refrigerante.* Refrigeratorium vas.

REFRESCAR. v. a. Templar lo calor. *Refrescar.* Frigero, as. || Béner refrescos. *Tomar refrescos; refrescar.* Algidum potum bibere. || Mullar, remullar. *Refrescar.* Refrigero, as. || met. Renovar algun sentiment. *Refrescar.* Refrico, as.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Posar lo vi en aygua pera que's mantinga fresc. *Posar á enfriar.* A' xpo-nere.

REFRESCARSE. v. r. Pèndrer refrescos. *Refrescarse.* Refrigerero, as. || Pèndrer banys pera atemperar lo cos. *Bañarse*; tomar *refrescos*. Lavo, as. || Templarse 'l calor de temps. *Refrescar.* Æstum remittere.

REFRESCAT, DA. p. p. *Refrescado.* Refrigeratus.

REFRESH. m. Beguda freda, temperant. *Refresco.* Refrigeratio, nis. || La beguda de la tarda. *Refresco.* Promeridiana potio. || Partida de nova tropa. *Refresco.* Refrigeratio, nis.

DE REFRESH. m. adv. De nou. *De refresco.* Denud, recenter.

REFRIGERACIÓ. f. REFRIGERI.

REFRIGERANT. p. a. Lo que refresca. *Refrigerante.* Refrigerans, tis. || adj. Lo que té virtut de refrigerar. *Refrigerante.* Refrigerans.

REFRIGERAR. v. a. Refrescar, templar lo calor. *Refrigerar, refrescar.* Refrigero, as. || Confortar, reparar las forsas. *Refrigerar.* Vires recuperare.

REFRIGERAT, DA. adj. Lo que refresca ó té virtut pera refrescar. *Refrigerativo.* Refrigeratorius, refrigerans.

REFRIGERI. m. REFRESH. || Porció de aliment. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || L' alivi que causa la fresca. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || Alivi, consol. *Refrigerio.* Fomentum, i.

REFRINGENT. m. pl. Nom que's dona als medis que produheixen la refracció dels raigs lluminosos. *Refringentes.* Media refringentia.

REFRINGIR. v. a. Fèr perdre la línea de direcció al raig de llum. També s' usa com reciproc. *Refringir.* Refringo, is.

REFUGI. m. Acullida, amparo, abrigh, recurs. *Asilo, refugio, acogida.* Auxilium, subsidium, ii. || Aculliment, retirada. *Asilo, retirada.* Respectus, us. || Germanat dedicada al socorro dels pobres. *Refugio.* Refugium, ii. || Lloch ahont se recull algú. *Refugio.* Latebra, æ.

REFUGIAR. v. a. Amparar, acullir. *Acoger, refugiar.* Refugium præbere.

REFUGIARSE. v. r. Acudir á alguna part. *Acogerse, refugiarse, guarecerse.* Se aliquò vertere.

REFUGIAT, DA. p. p. *Refugiado.* Confugitus.

REFUGIR. v. a. Refusar. *Rehuir, rehusar.* Recuso, as. || REFUGIARSE.

REFULGENT. adj. Lo que llansa de sí resplendor. *Refulgente.* Refulgens, tis.

REFULGENTÍSSIM, A. adj. sup. *Refulgentissimo.* Refulgentissimus.

REFUNDICIÓ. f. Nova fundició. *Refundicion.* Iterata fussio.

REFUNDIR. v. a. Refer. També s' usa com reciproc. *Rehacer.* Reparo, as.

REFUNDIRSE. v. r. met. Convertirse alguna cosa en profit ó dany de algú. *Refundirse.* In aliqujus beneficium vel damnum vertere.

REFUNDIT, DA. p. p. *Refundido.* Refusus.

REFÚS. m. Denegació de lo que's preta. *Refusativa, repulsa.* Repulsa, æ. || FUGIDA.

REFUSAR. v. a. No voler admètrer. *Rehuir, rehusar, recusar, reprochar.* Recuso, as. || for. Denar excepció al jutge pera despèndrerse de alguna causa. *Recusar.* Judicem rejicere, recusare.

REFUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

REFUTACIÓ. f. Argument que destrueix les rahons del contrari, impugnació. *Refutacion.* Refutatio, nis.

REFUTAR. v. a. Contradir, desfer las rahons del contrari. *Refutar, reprobar.* Refuto, as.

REFUTAT, DA. p. p. *Refutado.* Refutatus.

REFUTATORI, A. adj. Lo que refuta. *Refutatorio.* Infirmitas, refutans.

REG. m. ant. REY.

REGA. f. ter. REGUERA. 2.

REGADA. f. Regadiu, regó, l' acte y efecto de regar. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGADIU. m. Terreno que's régá. *Regadio.* Irriguus ager. || adj. S' aplica al terreno que se tuma á regarse. *Regadio, regadía.* Irriguus.

REGADOR, A. m. y f. Qui régá. *Regador.* Rigator, is.

REGADORA. f. Instrument de llana ab un broch que remata ab un pom ple de foradets pera regar lo pis, etc. *Regadera, rociadera.* Rorarius vas. || Conducto pera regar. *Reguera, regadera, regadero.* Collicia, colliquia, arum.

REGADURA. f. La acció de regar per una regada. *Regadura.* Irrigatio, nis.

REGALA. f. náut. Tauló que cubre 'ls caps i extrems dels revessos, y forma la part superior del costat de un buch. *Regala.* Ligamentorum capiti operiens.

REGALADA. f. La caballerissa real ahont están los caballs de regalo; y també 'ls mateixos caballs. *Regalada.* Delectorum equorum stabula, vel ipsi equi.

REGALADAMENT. adv. m. Ab regalo. *Delicadamente, regaladamente.* Lautè, opiparè, delicatè.

REGALADÍSSIM, A. adj. sup. *Regaladissimo.* Delicatissimus.

REGALADOR, A. m. y f. Qui regala. *Regalador.* Donorum facundus. || m. Bastó grós ab un munyeca ab que 'ls boters allisan y notejan la cuyrams per fora. *Regalador.* Coriaria radula.

REGALAMENT. m. La acció de regalar i regalarse. *Regalamiento.* Regalatio, nis.

REGALAR. v. a. Donar voluntàriament. *Regalar.* Condoneo, munero, as. || Agasajar, tractar ab regalo. *Agasajar, regalar.* Munifico, as. || Afaguar. *Halagar, regalar, acariciar.* Indulgeo, es. || Deliciar, recrear. *Regalar.* Recreo, as. || Xurriar. *Corregar.* Stillo, as. || Fòndrerse, derretirse la cera. *Correrse, derretirse, regalars.* Ligo, as.

REGALARSE. v. a. Tractarse bè. *Regalarse.*

Lanlè vivere. || Tenir gran complacència, recrear-se. *Saborearse, regordearse.* Jucundissimè in aliquo immorari.

REGALAT, DA. p. p. *Regalado.* Muneratus. || adj. Suau, delicat; se diu del menjar. *Regalado.* Delicatus, tener. || Qui's cria ó tracta ab regalo. *Regalen.* Admodum delicatus.

REGALÈSSIA. f. Planta de fullas semblants á las de la mata, de arrels estiraganyosas y mólt dolces. *Orozuz, regaliz, regaliza, regalicia.* Glycyrrhiza, æ. || La arrel sola. *Palo dulce.* Dulcis radix.

REGALET. m. d. *egalillo, Regalejo.* Munusculum, i.

REGALIA. m. Prerrogativa del soberá. *Regalia.* Regia præminencia. || met. Privilegi particular que algú té en qualsevol línea. *Regalia.* Peculiarior jus. || ant. Veu humana en la orga. *Regalia.* Fistula organica vocem humanam referens.

REGALÍCIA. f. *REGALÈSSIA*

REGALO. m. Dàdiva, present voluntari ó per costum. *Dàdiva, regalo, gaje, don, presente.* Illecebra, æ. || Gust, complacència. *Regalo.* Delitium, æ. || Comoditat en orde á la persona. *Blandera, regalo, delicia.* Delitium, arum.

REGAMENT. m. ant. *REGADA.*

REGANDAIX. m. ter. *LLARGANDAIX.*

REGANY. m. Paraula de enfado. *Regaño, rebufo.* Vultus gravitas.

REGANYADOR, A. m. y f. Qui reganya. *Regañador, regañon, reñidor.* Asper, minax, acis. || ant. Vent de tramontana. *Regañon.* Boreas, æ.

REGANYAR. v. a. Mostrar los gos las dents en senyal de enfado. *Regañar.* Ringo, is. || met. Repéndrer, renyir. *Regañar, reñir.* Ringo, is. || mostrar. 1.

REGANYAYRE Y REGANYÓS, A. m. y f. *REGANYADOR.* 1.

REGAR. v. a. Tirar aygua ab algun instrument ó conduhirla á las plantas. *Regar.* Rigo, as. || Arruixar los carrers, las salas. *Regar, rociar.* Aspergo, is. || Passar los rius per alguna part. *Bañar, regar.* Rigo, as.

REGARDAMENT. m. ant. *Vista, presencia.* Facies, ei.

REGARÓ. m. Rech petit pera conduhir la aygua á las taulas, eras dels horts, etc. *Regata, reguera.* Irriguus canal. || *REGUERÓ.*

REGAT, DA. p. p. *Regado.* Rigatus.

REGATA. f. *REGUERA.*

REGATEJAR. v. a. Porfiar sobre 'l preu de alguna cosa que's ven. *Regatear.* Concionor, aris. Refusar la execució de alguna cosa. *Regatear.* Renuere aliquid facere. || Escassejar, disminuhir. *Escatimar, regatear.* Reseco, as.

REGATEJAT, DA. p. p. *Regateado.* Concionatus.

REGATÓ, NA. m. y f. Qui regateja en lo comprar y véndrer. *Regaton, regalero, zarracatin.* Cocio, coccio, nis. || *REVENEDOR.*

REGATONERIA. f. Venda per menor dels géneros comprats per major. *Regatoneria, regaleria, recatoneria.* Minuta venditio. || Botiga de regaló. *Regatoneria.* Propolæ taberna. || Ofici y ocupació del regaló. *Regatoneria.* Propolæ versutia.

REGATXO. m. Pal, estaca, forqueta pera sostenir los arbres y ceps. *Rodrigon.* Ridica, æ. || fam. Criadet pera fér recados ó acompanyar donas. *Rodrigon.* Famulus, i.

REGEAMENT. adv. ant. *RIGOROSAMENT.* || m. adv. ant. *RECTAMENT, DRETAMENT.*

REJECTAR. v. a. Apartar alguna cosa de sí. *Desechar, descartar.* Repudio, as.

REGÈNCIA. f. Govern de un regne á falta del príncep ó sent aquest de menor edad. *Regencia.* Regni procuratio. || Empleo de regent. *Regencia.* Regentis dignitas. || L' acte de regir. *Regencia.* Rectio, nis.

REGENERACIÓ. f. Reproducció. *Regeneracion, reproduccion.* Regeneratio, nis. || Nova generació, com per la gràcia del baptisme. *Regeneracion.* Regeneratio, nis.

REGENERAR. v. a. Reengendrar, donar nou sér. *Regenerar, reengendrar.* Regenero, as.

REGENERAT, DA. p. p. *Reengendrado.* Regeneratus.

REGENERATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera reengendrar. *Regenerativo.* Regenerandi virtute pollens.

REGENT, A. adj. Lo que regeix ó governa. *Regitivo.* Regens. || m. President. *Regente.* Magister. || Qui governa un regne á falta de rey, ó per sér aquest de menor edad. *Regente.* Regni procurator. || Qui presideix los estudis en las religions. *Regente.* Gymnasiarcha, æ. || En las universitats lo catedràtic triennal. *Regente.* Triennalis professor. || Qui porta 'l govern de una impremta. *Regente.* Typographicus moderator. || adv. m. ant. *RIGOROSAMENT.*

ESTAR DE BON REGENT. fr. met. Se diu de la persona que's manté grassa y fresca. *Estar fresco.* Viridem esse.

REGENTAR. v. a. Desempenyar l' empleo de regent. *Regentar.* Gubernar, as.

REGENTAT, DA. p. p. *Regentado.* Gubernatus.

RÉGER. v. a. ant. *REGIR.*

REGIBLE. adj. Fácil de regir, de governar. *Regible.* Regibilis.

RÉGIDAMENT. adv. m. ant. *RIGOROSAMENT.*

REGIDOR, A. m. y f. Qui regeix. *Regidor.* Rector, is. || Individuo del ajuntament, que cuyda del govern económic. *Regidor.* Decurio, nis.

REGIDORAT. m. Empleo de regidor. *Regidoria, regiduria.* Decurionis munus. || Lo conjunt ó cos de regidors en són concell ó ajuntament de cada ciutat, vila ó lloch. *Regimiento.* Decurionum consessus.

RÉGIMEN. m. Govern, direcció, administració. *Régimen.* Regimen, inis. || Método de vida particularment en los malalts. *Régimen.* Certa vivendi

formula. || gram. La dependència de las parts de la oració. *Régimen*. Regimen, inis.

REGIMENT. m. mil. Várias companyias de tropa que cuyda un coronel. *Regimiento*. Legio, nis. || ant. GOVERN. || AJUNTAMENT.

REGINA. f. ant. y conserva són us en la Salve regina. *Regina*. Regina, æ.

RÉGIO, A. adj. Lo que toca ó pertany al rey, y es propi de la magestat real. *Regio, real*. Regius. || met. Sumptuós, gran, magnífich, com: funció régia, convit régio, etc. *Regio*. Magnificus, regius.

REGIÓ. f. Comarca, país. *Region*. Plaga, æ. || L'espai que ocupa qualsevol element. *Region*. Elementorum plaga. || anat. La divisió interior del cos humà, en ventrell, pit y ventre, y la subdivisió de aquest. *Region*. Regio, nis.

REGIÓ ELEMENTAL. L'espai desde la lluna fins al centre de la terra. *Region elemental*. Elementaris regio.

REGIÓ ETÈREA. astr. y fil. Lo de la lluna en amunt. *Region etærea*. Ætherea regio.

REGIR. v. a. Governar. *Regir*. Gubernar, as. || Guiar. *Guiar, regir*. Dirigo, is. || gram. Demanar alguna part de la oració la construcció de altrás. *Regir*. Rego, is. || v. n. Servir de govern las cosas inanimadas, com lo rellolje, calendari, etc. *Regir*. Servio, is. || náut. Obehir la nau al timó. *Regir*. Gubernaculo parere, obedire.

REGIRAMENT. m. REVOLUCIÓ.

REGIRAR. v. a. Manejar. *Manear, revolver, remecer*. Verso, as. || Buscar una cosa entre altrás. *Revolver*. Evolvero, is. || Sentarse mal lo menjar y causar fástich. *Revolver*. Verro, is. || ESCONCOLLAR. || ant. *Hacer mudar de dictámen, commover, revolver*. Ad aliud adsentiri concitare.

REGIRARSE. v. r. Móurarse de un costat á altre. *Retornarse, revolversse*. Commoveo, es.

REGIRAT, DA. p. p. *Revuelto*. Revolutus.

REGISTRADOR. m. Qui registra. *Registrador*. Speculator, scrutator, is. || La persona que té á són cárrech ab autoritat pública, notar y posar en lo registre tots los privilegis, cédulas, cartas ó despaigs lliurats pel rey, consells y demès tribunals de són regne, com també 'ls donats per sos jutges ó ministres de sa casa y cort. *Registrador*. In tabulis publicis vel libris notator. || La persona que está á la entrada ó porta de algun lloch, pera registrar los géneros y mercaderias que entran. *Registrador*. Mercium patefactarum recensor, recognitor.

REGISTRAR. v. a. Mirar ab molta atenció. *Registrar*. Scrutator, aris. || Regonéixer, examinar. *Registrar, examinar, visitar, atalayar, catar, otear, otar*. Speculari, aris. || Copiar y notar á la lletra en los llibres de registre algun despaig, cédula, privilegi, ó carta donada pel rey, consell, audiència ó jutge de sa casa y cort. *Registrar*. In tabulis vel libris publicis adventare, subscribere. || Posar senyal entre las fullas del llibre. || *Registrar*. Signis notare.

REGISTRAT, DA. p. p. *Registrado*. Scrutatus.

REGISTRAR. m. La acció de registrar. *Registro*. Speculatio, nis. || Pessa del rellotge pera moderar sos moviments. *Registro*. Moderatoria horologii rotula. || Llibre de empadronament ó matricula. *Padron, registro*. Libri litterarum. || Protocol. *Protocolo, registro*. Archetipus, i. || Qualsevol llibre en que s' registra ó apunta. *Registro*. Codex, icis. || La partida que s' escriu en lo llibre de aquest nom. *Registro*. Recensio, nis. || Manifestació de las mercaderias que s' han de registrar. *Registro*. Mercium patefactio. || L'albará en que constan registradas las mercaderias. *Registro*. Schedula pro fide mercium. || Cordó, cinta ó altre senyal entre las fullas del llibre. *Registro*. Pensilis in libris fasciola. || Cada género de ven de una orga. *Registro*. Organicarum vocum ordo. || Llistó quadrat ab que's tapan los secrets de la orga pera que entre 'l vent. *Registro*. Pleritides, um. || Nota al fi dels llibres pera govern del encuadernador. *Registro*. Typographorum notæ ad philyrarum ordinem. || Entre estampers, correspondència, igualtat de la línea de una plana á la de detrás. *Registro*. Linearum in typographicis paginis æqualitas.

TIRAR TOTS LOS REGISTRES. fr. NO PÉRDARSE PER PERESA.

REGIT, DA. p. p. *Regido*. Gubernatus.

REGITAR. v. a. Llansar per segona vegada. *Volver á echar ó arrojar*. Rejicio, is. || VOMITAR.

REGLA. f. Lley, ordenansas, estatut. *Orden, regla*. Decretum, i. || Norma, modelo. *Regla*. Regula, æ. || Lley universal que conté lo principal que deu observar un cos religiós. *Constitucion, regla, regularidad, disciplina*. Regula, æ, constitutio, nis. || Modo de executar alguna cosa. *Orden, regla, modo*. Constitutio, nis. || Principi, precepte, axioma en las ciéncias y arts. *Regla*. Regula, æ. || Moderació, templança. *Regla*. Modus, i. || Ménstruo. *Menstruacion, regla, mes*. Menstrualis purgatio. || Orde invariable de las cosas naturals. *Regla*. Invariabilis naturæ ordo. || arit. Lo modo de formar cada género de comptes. *Regla*. Numerandi regula. || Aquella rahó ab que's conforman las accions pera que sian rectas. *Regla*. Regula, æ.

REGLA DE ALIGACIÓ. La ab que s' averigua 'l preu comú de la mescla de diferents espécies y valors. *Regla de aligacion*. Alligationis regula.

REGLA DE CALIBRE. Instrument de metall ab que s' pren lo calibre de las pessas, etc. *Regla de calibre*. Diametra regula.

REGLA DE COMPANYIA Ó DE TRES SIMPLE. arit. Aquella en la que de dos números coneguts se'n traú un tercer proporcional. *Regla de compañía, de tres, aurea, de proporcion ó de oro*. Aurea regula.

REGLA DE TRES COMPOSTA. La que té més de tres termes. *Regla de tres compuesta*. Composita proportionis regula.

AB REGLA. m. adv. Arregladament, ab mida. *Arregladamente, regladamente, moderadamente*. Regulariter.

FALSA REGLA. CARTILLA.

LA REGLA MANTÉ 'L COS Y LA BUTACA Ó LAS CASAS. ref. Denota quant convé 'l compte y orde en las cosas. *Regla y compás, cuanto mas, mas.* Modus in rebus et ordo nimius numquam erit.

NO HI HA REGLA GENERAL SENS EXCEPCIÓ. fr. que s' usa pera donar á entèndrer que no hi ha ditxo ó proloqui tant generalment cert, que no's falsifique en alguns casos particulars. *No hay regla sin excepcion; no es todo el sayal alforjas.* Fronti nulla fides.

REGLADAMENT. adv. m. ant. ABREGLADAMENT.

REGLAMENT. m. Estatut, ordenansa, instrucció. *Reglamento.* Ordo, inis.

REGLAR. adj. ant. REGULAR, RELIGIÓS. || v. a. Tirar líneas ab lo regle. *Reglar.* Ad normam lineas ducere.

REGLE. m. Llistonet pulit pera amidar ó fer rallas. *Regla.* Regula, æ.

REGLE DE FERRO. Entre picapedrers llistonet de ferro ab que tiran las líneas en las pedras que pican. *Tirador.* Ferrea virga ad lineas lapide ducendas.

REGLOT. m. ant. ROT. 2.

REGNA. f. Las corretjas asseguradas al fre pera manejar lo caball. *Rienda.* Habena, æ. || REINA.

Á REGNA SOLTA. m. adv. A tot córrer. A rienda suelta; á carrera tendida; á uña de caballo. Citato equo.

NO ATURAR REGNA. loc. ant. *No detenerse.* Citissimè.

REGNANT. p. a. *Reinante.* Regnans.

REGNAR. v. a. Governar un regne ab propietat. *Reinar.* Regno, as. || Predominar. *Reinar.* Impero, as. || Prevaléixer, continuarse, extèndrerse una cosa. *Reinar.* Regno, as. || Adoptarse, fer us de alguna cosa, com: REGNAR lo bastó. *Andar, reinar.* Utor, eris.

NO SAB REGNAR, QUI NO SAB DISSIMULAR. ref. Aconsella que molts vegadas convé dissimular als súbdits algunas faltas, perque seria pitjor exasperarlos. *Quien no sabe sufrir, no sabe regir.* Nescius imperii est.

REGNAT. m. Lo temps que governa un rey. *Reinado.* Regius dominatus. || ant. REGNE.

REGNE. m. Las provincias subjectas á un rey. *Reino.* Regnum, i. || Conjunt de vassalls. *Reino.* Regni legati. || hist. nat. Cada classe en que 's divideixen los cossos naturals, que són, animal, vegetal y mineral. *Reino.* Regnum, i.

REGNE DELS CELS. Possessió dels benaventurats. *Reino de los cielos.* Cælum, i.

REGNE Y CASAMENT COMPANYÒ NO CONSENT. ref. Advertéix que quant són molts los que governan, se sól pérdrer l' aert per la discórdia dels parers. *Dos tocar, á un hogar, mal se pueden concertar; el mandar no quiere par; dos pobres en una puerta no están bien; dos aves de rapina no están bien en una*

viña; dos pardaies en una espiga hacen mala liga. Imperium societatis impatiens; non bene cum sociis regna venusque manent.

REGNÍCOLA. m. Natural del regne. *Regnicola.* Regni incola.

REGO. m. Regada. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGOLFAR. v. n. Retrocedir la aygua contra la corrent. *Regolfar.* Aquam stagnare. || Dlt del vent. *Remolinar.* Circumagi.

REGONEGUT, DA. p. p. *Reconocido.* Recognitus.

REGONEIXEMENT. m. La acció de regonéixer. *Reconocimiento.* Agnitio, nis. || Exàmen, averiguació. *Reconocimiento.* Scrutatio, nis. || CONEIXEMENT. || AGRAHIMENT. || Submissió, subjecció, vassallatje. *Reconocimiento.* Subjectio, nis. || for. Declaració judicial ab que algú fá seu un vale ó deute. *Reconocimiento.* Judicialis recognitio. || y

REGONEIXENSA. f. AGRAHIMENT. || Exàmen. *Reconocimiento, escrutinio, averiguacion, registro.* Scrutatio, nis.

REGONÉIXER. v. a. Examinar ab molt cuydado. *Reconocer.* Cognosco, is. || Advertir. *Advertir, reconocer.* Animadverto, is. || Subordinarse, subjectarse. *Subordinarse, reconocerse.* Recognosco, is. || Confessar algú la obligació que deu á altre. *Reconocer.* Agnosco, is. || Compèndrer, fer judicir. *Reconocer.* Intelligi, percipio, is. || Remunerar lo servey, treball, favor. *Gratificar, reconocer.* Remunero, as. || ESCORCOLLAR. || Extèndrer la vista ab atenció y curiositat. *Deshollar.* Curiosè inspicere. || Registrar ab cuydado pera buscar lo que's des sitja. *Reconocer.* Exploro, as. || Apartarse algun soldats del cos pera robar. *Merodear.* Milites in prædationem excurrere.

REGONÉIXERSE. v. r. Reduhirse á la rahó. *Reconocerse.* Se ipsum recolligere.

REGORDONAR. v. a. ant. GALARDONAR.

REGORT. adj. ter. GROS, GRAS.

REGOSITJ. m. Goig, contento. *Regocijo.* Lætitia, æ || Demostració, expressió de goig y alegria. *Regocijo.* Gaudium, ii. || Delectació en lo que's gasta ó posseheix. *Regodeo.* Delectatio, nis.

REGOSITJAR. v. a. Causar regositj. *Regocijar.* Hilare, exhilarare, lætifico, as.

REGOSITJARSE. v. r. Recrearse, rébrer gust interior. *Regocijarse.* Lætor, aris. || Regalar-se, complaure-se en lo que agrada. *Regodearse.* Delector, aris.

REGOSITJAT, DA. p. p. *Regocijado.* Lætificatus.

REGRACIAR. v. a. Agrahir. *Regraciar.* Gratiar agere. || Reconciliar-se, tornar en amistat. *Reconciliarse.* In gratiam revertere.

REGRES. m. Volta, retorn. *Regreso, regresion, retroceso.* Regressio, nis. || Dret de reclamar y obtenir lo que s' havia enagenat ó cedit. *Regreso.* Regressio, nis. || Cessió de un benefici eclesiàstich

à favor de altre. *Regreso*. Beneficium in alterius gratiam vel favorem renuntiatio.

REGUARDA. f. ant. RETAGUÁRDIA.

REGUÁRDIA. f. ant. RETAGUÁRDIA.

REGUARDÓS, A. adj. SOSPÍTÓS.

REGUART. m. ant. Mirament, respecte, motiu. *Atencion, respeto, causa, mira*. Observantia, æ. || Sospita, recel. *Recelo*. Formido, inis. || Abrich, resguart. *Abrigo, resguardo*. Cautio, nis.

REGUE. m. ant. TORRENT, RIERA.

REGUERA. f. Raig de líquit que's va vessant. *Reguero*. Efusæ rei macula. || Seguida de punts escapats en la mitja. *Carrera*. Solutorum in tibiali nodorum series.

REGUERÓ. m. Solch pera conduhir la aygua á lo que s'ha de regar. *Reguera, reguero*. Collicia, colliquia, arum.

REGUEROT. m. aum. de REGUERÓ.

REGUITNADOR, A. adj. Qui tira cossas. *Fal-so*. Calcitrosa, infida bestia.

REGUITNAR. v. n. ant. Tirar cossas las calbaduras porque las molesta ó las fá mal alguna cosa. *Respingar, repugnar, resistir, remolearse, rehuir*. Cum gemitu calcitrare.

REGUITZADA. f. y

REGUITZELL. m. Multitud ó número considerable. *Beste, retahila*. Longa et interrupta rerum series.

REGULACIÓ. f. Coteig. *Regulacion*. Computatio, nis.

REGULADOR, A. m. y f. Qui regula. *Regulador*. Moderator, is. || m. Mecanisme que en las máquinas de vapor y en otras serveix pera arreglar lo moviment. *Regulador*. Regula'tor, is.

REGULAR. v. a. Computar, calcular. *Regular*. Computo, as. || Arreglar, posar en orde. *Regular*. Regulo, as.

REGULAR. adj. Conforme á regla. *Regular*. Regularis. || Arreglat en las acciones y modo de viurer. *Regular*. Regularis. || Ordinari, natural. *Regular*. Certus. || La persona subjecta á algun institut religiós. *Regular, reglar*. Religiosi instituti sectator. || Lo que pertany al religiós ó al estatut, com: *regular observancia*. *Regular*. Ad religiosum institutum et illius sectatorem pertinens.

ES **REGULAR.** exp. Es conforme, corresponent. *Es regular, es natural, es consiguiente*. Consequens est.

PER LO **REGULAR.** m. adv. **REGULARMENT.**

REGULARITAT. f. Proporció entre las parts pera formar un tot regular. *Regularidad*. Eurythmia, æ. || Exacta observancia del institut religiós. *Regularidad*. Religionis custodia. || Observancia de las reglas. *Regularidad*. Legum observantia. || Lo modo comú y ordinari de obrar. *Regularidad*. Frequens, constans.

REGULARMENT. adv. m. Comunment, ordinariament. *Regularmente, por lo regular, comunmente*. Ferè, fermè.

REGULARSE. v. r. Moderar los gastos. *Reducirse, redondearse, regular los gastos*. Sumptibus parcere.

REGULAT, DA. p. p. *Regulado*. Regulatus. | adj. Arreglat en la conducta. *Regular, regular*. Regularis.

REGULL. m. Sonido bronch de la veu. *Anquera, ronquez, ronquedad*. Raucitas, alis.

REGULLÓS, A. adj. Qui pateix ronquera. *Bterteroso, ronco*. Raucus.

RÉGULO. m. Reyeló, rey de estat petit. *Dyolo*. Regulus, i.

REGUST. m. Saba en las viandas y licor. *Gustillo, resabio*. Cupreus, ei. || La saba que toca las cosas guisadas ó guardadas en ollas ó candelas de metall. *Relumbre*. Cupreus, ferrugineus caper.

REHABILITACIÓ. f. Reparació, restitució de una cosa al seu antich estat. *Rehabilitacion*. In pristinum statum restitutio.

REHABILITAR. v. a. Reparar, tornar una cosa á son antich estat. *Rehabilitar*. In pristinum statum restituere.

REHABILITAT, DA. p. p. *Rehabilitado*. In pristinum statum restitutus.

REHIN. m. ant. La persona ó cosa que's queda per penyora en poder del contrari. *Rehen*. Figma, oris.

REHINA. f. Such gomós que destil·lan alguns arbres, com lo pi, etc. *Rehina*. Resina, æ. || Substancia rehinosa, pesada, grassa y transparent, que ab lo calor del sol destil·lan los tronchs dels pins. Es de un sabor amarch, acre, que causa vomits y de un color roig blanch: posada al sol se converteix en grumolls blanquissims y odoríferos. *Mira*. Resinosa pini substantia.

REHINA BARREJADA AB CERA. La rehina que cau dels navios, ó la que destil·la 'l pi mesclada ab cera. *Zopisa*. Resina cerata.

REHINETA. f. REYNETA.

REHINÓS, A. adj. Ple, abundant de rehina. *Resinoso*. Resinosus. || Semblant á la rehina ó á lo que la produheix. *Resinoso*. Resinaceus.

REI. m. REY.

REIMPRES, A. p. p. *Reimpreso*. Typis iterum mandatus.

REIMPRESSION. f. Segona impressió, segona edició. *Reimpresion*. Iterata, secunda editio.

REIMPRIMIR. v. a. Tornar á imprimir, ó repetir la impressió de una obra ó escrit. *Reimprimir*. Typis iterum edere.

REINCIDENCIA. f. Repetició de una mateixa culpa. *Reincidencia*. Iterata in crimen prolapsio.

REINCIDENT. p. a. Lo que reincideix. *Reincidente, relapso*. Reiterans.

REINCIDIR. v. n. Recaureu en la malaltia. *Reincidir*. Recido, is. || Cométrer la mateixa falta ó delict. *Reincidir*. In eandem culpam prolabi.

REINCORPORACIÓ. f. La acció y efecte de reincorporar. *Reincorporacion*. Reintegratio, nis.

REINCORPORAR. v. a. Tornar à incorporar, agregar ó unir à un cos polítich ó moral lo que s' havia separat de ell. També s' usa com recíproch. *Reincorporar.* Instaurò, as; iterum coaptare.

REINFLAMENT. m. Tumor, inflamació. *Hinchazon.* Tumor, is.

REINFLAR. v. a. Inflar, umplir. *Hinchar.* Distento, as.

REINFLAT, DA. adj. Orgullós, superbiós, presumit. *Abotagado, embotijado, hinchado, abotado.* Inflatus.

REINTEGRACIÓ. f. y

REINTEGRAMENT. m. REINTEGRO.

REINTEGRAR. v. a. Restituhir, satisfer enterament. *Reintegrar.* Integro, as. || Reparar, renovar. *Reintegrar.* Redintegro, as.

REINTEGRARSE. v. a. Recobrar-se enterament de lo perdut. *Reintegrarse, resarcirse.* In integrum restitui.

REINTEGRAT, DA. p. p. *Reintegrado.* Integratus.

REINTEGRO. m. L' acte y efecte de reintegrar. *Reintegro, reintegracion.* Redintegratio, nis.

REITERACIÓ. f. Repetició. *Reiteracion.* Iteratio, nis.

REITERADAMENT. adv. m. REPETIDAMENT.

REITERAR. v. a. Repetir, renovar. *Reiterar.* Itero, as.

REIVINDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REIVINDICAR. v. a. REVINDICAR.

REIXA. f. Barrons de fusta ó de ferro encreuats. *Reja.* Reticulum, i. || La del parlador de las monjas. *Red, reja.* Clathrum, i. || y

REIXAT. m. Tanca à modo de reixa. *Enrejado, rejado, verja, varasceto.* Transenna, æ. || Lo que's fá en las robas entreteixint fil ó seda. *Enrejado.* Transversis filis elaboratum opus.

REIXETA. f. d. *Rejuela.* Parvus clathrus.

REIXIR. v. a. RECEIR.

REL. f. ARREL.

RELACIÓ. f. Narració, informe de lo succehit. *Relacion, referencia.* Relatio, nis. || Correspondència ó comunicació entre dos personas. *Relacion.* commercium, ii. || Connexió de una cosa ab altra. *Relacion, referencia, habitud, respecto, órden, coherencia.* Relatio, nis. || Parentiu remot. *Relacion.* Relatio, nis. || lóg. Respecte, orde de una cosa ab altra. *Relacion.* Relatio, nis. || En las comédias narració que fá un actor dels fets anteriors. *Relacion, narracion, pintura.* Comica narratio. || for. Informe que fá 'l relator de algun procés. *Relacion.* Cognitura, æ.

RELACIÓ JURADA. La que's fá de un compte abans de presentar los documents justificatius. *Relacion jurada.* Jurata relatio.

RELACIÓ SIMPLE. La que ab senzillesa refereix algun fet. *Relacion desnuda, sencilla.* Pura, sincera expositio.

FÉR RELACIÓ. fr. Contar, referir. *Relacionar, narrar, hacer relacion, relatar.* Narro, as. || Referirse una cosa à altra. *Hacer relacion, aludir, referirse, connotar.* Refero, ers.

RELACIONAR. v. a. FÉR RELACIÓ. 1.

RELADOR. m. ant. RELATOR.

RELAM. m. ant. RELAM.

RELAPSO, A. adj. REINCIDENT.

RELATADOR. m. ant. RELATOR.

RELATAMENT. m. ant. RELACIÓ.

RELATAR. v. a. Referir. *Narrar, relatar, relacionar.* Refero, ers. || FÉR relació de un procés. *Relatar.* Causam litigii in judicio recitare.

RELATAT, DA. p. p. *Relatado.* Relatus.

RELATIU, VA. adj. Lo que's refereix à altra cosa. *Concerniente, relativo.* Relativus. || gram. Lo pronom que fá relació à són antecedent. *Relativo.* Relativus.

RELATOR. m. Qui relata. *Relator, relator.* Relator, narrator, is. || Lo subjecte aprobat y deputat en cada audiència pera relació de las causas y plets. *Relator.* Recitator, is.

RELATORA. f. La muller del relator. *Relatora.* Relatoris uxor.

RELATORIA. f. L' empleo de relator. *Relatoria.* Cognitura, æ.

RELAXACIÓ. f. Dilatació de alguna part del cos que pert sa firmesa. *Relajacion.* Remissio, nis. || Extensió de un cos bla. *Relajacion, relajamiento.* Laxatio, nis. || Descans, intermissió de algun treball ó tarea. *Relajacion, desahogo.* Laxatio, nis. || La entrega que fá del reo 'l jutge ecclesiàstich al secular en cas de sanch. *Relajacion.* Sæculari judici rei capitis traditio. || La falta de vigor en las bonas costums ó en la observància de algun institut. *Relajacion.* Disciplinæ seu morum dissolutio. || Conmutació ó dispensa de algun vot ó jurament. *Relajacion.* Voti, juramenti relaxatio, solutio.

RELAXANT. adj. Substància que té la propietat de disminuïr la tivantó ó erecció dels òrganos inflamats, etc. *Relajante.* Relaxans, tis.

RELAXAR. v. a. Ablanir, aduixar. *Relajar.* Laxo, as. || Dispensar de alguna obligació, com vot ó jurament. *Relajar.* A voto, juramento solvere. || Entregar lo jutge ecclesiàstich al secular lo reo de pena capital. *Relajar.* Sæculari judici reum capitis tradere. || Divertir, donar algun descans al ànimo. *Relajar, dar desahogo, esparcir el ánimo.* Animum relaxare. || for. Aliviar, disminuïr la pena. *Relajar.* Pœnam relaxare. || Negociar un vale, etc. *Negociar.* Negotior, aris.

RELAXARSE. v. r. Dilatarse alguna part en lo cos del animal per debilitat ó per alguna forsa ó violència que seu. *Relajarse.* Relaxor, aris. || Dit del clergue ó religiós viurer com secular. *Aseglararse relajarse.* In profanam vitam desciscere. || Viciarse en lo costum. *Relajarse, estragarse.* Licentius agere.

RELAXAT, DA. p. p. *Relajado.* Laxatus. || adj.

Fluix, no tivant. *Lazo, relajado*. Laxus, remissus. || Libre, s' aplica á la moral poch sana, y als que la segueixen. *Lazo, relajado*. Laxior, remissior doctrina. || ant. Posposat. *Pospuesto*. Popositus.

RELEGACIÓ. f. ant. DESTERRÓ.

RELEGAR. v. a. DESTERRAR.

RELEIX. m. RELLEIX.

RELEIXAR. v. a. ant. CEDIR, CONDONAR, CAMBIAR.

RELETA. f. ARRELETA.

RELEVANT. adj. Excel·lent, gran, sobresalient. *Relevante*. Eximius.

RELEVAR. v. a. Exonerar, aliviar. *Aligerar, relevar*. Exonero, as. || Socórrer, remediar. *Relevar*. Calamitatibus subvenire. || Perdonar alguna obligació ó gravamen. *Relevar*. Exonero, as. || ant. Aventatjar. *Aventajar, realzar*. Excello, is.

RELEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Exoneratus.

RELIGIÓ. f. Virtut moral ab que adoram á Déu ab culto degut. *Religion*. Religio, nis. || Culto que's tributa á la divinitat. *Religion*. Religio, nis. || La actual observància de las bonas costums y obras de devoció. *Orden, religion*. Religio, nis. || Professió de la lley divina y ecclesiàstica. *Religion*. Religio, nis. || L' estat de frare ó monja aprobat per la Iglésia. *Religion*. Religio, nis.

RELIGIÓ DE SANT HONORAT. Orde religiós fundada en lo sigle V. *Religion de San Honorato*. Religio sancti Honorati.

RELIGIONARI. m. Sectari de la religió reformada. *Religionario, religionista*. Religionarius, ii.

RELIGIÓS, A. m. y f. Qui professa alguna religió y porta hàbit. *Fraille, religioso*. Frater, tris; religiosi instituti sectator. || Piadós, devot. *Religioso*. Pius, religiosus. || Observant de la lley y religió que professa. *Religioso*. Religiosus. || Lo que pertany á la religió y als que la professan. *Religion*. Religiosus.

FÉRSE RELIGIÓS. fr. Professar alguna religió y portar hàbit. *Hacerse religioso; tomar el hábito*. Religioso habitu insigniri.

RELIGIOSAMENT. adv. m. Devotament, humilment, ab religió. *Religiosamente*. Religiosè, piè. || Ab puntualitat ó exactitut. *Religiosamente*. Accuratè, exactè. || De bona fé. *Religiosamente, de buena fé*. Sana fide.

RELIGIOSITAT. f. L' exercici, práctica y us de aquelles accions arreglades y piadosas, que constitueixen un bon religiós. *Religiosidad*. Pietas, atis, religio, nis. || Puntualitat y exactitut de alguna cosa. *Escrupulosidad, religiosidad*. Accuratío, nis, accurata dignitas.

RELIGIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Religiosissimo*. Valdè religiosus, piissimus.

RELINGA. f. náut. Lo cap ab que's reforsa la vora de las velas y pren la denominació de cada una de ellas. || Corda de cánem ahont están fixos los ploms y 'ls suros á fi de que l' art cale y sure

en la aygua. *Relinga*. Nauticus funis quo vela muniuntur.

BUSCAR LA RELINGA DE BARLOVENT. fr. Venir lo vent alternativament á ratxas escassas, y tornar á la primera direcció. *Buscar la relinga de barlovento*. Nautico fune quo vela muniuntur querere.

DEIXAR Ó QUEDARSE EN RELINGAS. Emportarse 'l vent las velas no deixant més que las relingas. *Dejar ó quedarse en relinguas*. In funibus nauticis relinquere.

RELINGAR. v. a. náut. Cusir ó enganxar las relingas. *Relingar*. Nautico fune munire. || v. n. Móurerse la relinga ab lo vent ó comensar á flamejar la vela. *Relingar*. Nauticum funem vela mumentem vento agitari.

RELINGAT, DA. p. p. de Relingar y relingarse.

RELIQUIA. f. Sobre, residuo. *Reliquia*. Reliquiæ, arum, residuus, ii, lipsana, orum. || Porció·neta de cosa sagrada. *Reliquia*. Sacra reliquia. || met. Vestigi, rastre de una cosa passada. *Reliquia*. Reliquia, æ. || met. Dolor y atxaque de resultas de algun mal. *Reliquia*. Morbi reliquiæ, admonitio. || Las sobras del menjar pera guardarlas. *Relieve*. Ciborum reliquiæ. || Residuo de la galeta averiada. *Mazamorra*. Ex marino biscocito residuum.

RELIQUIA INSIGNE. 'L cap, bras ó cama de un cos sant. *Reliquia insigne*. Insignis reliquia.

GUARDAR COM UNA RELIQUIA. fr. Tenir alguna cosa molt reservada. *Guardar como oro en paño ó como pera en tabaque*. Prout aurum servare.

RELIQUIARI. m. Lloch ahont se guardan las reliquias. *Relicario*. Reliquarium theca, repositorium. || Guarniment pera la conservació y decència de las reliquias. *Relicario*. Reliquiæ capsula.

RELLA. f. La pessa de ferro en lo dental de la arada, pera obrir la terra. *Reja*. Vomer, eris. || Llauró. *Reja*. Aratio, nis.

DONAR LA PRIMERA RELLA. fr. Llaurar la primera vegada pera sembrar la terra. *Barbechar, romper*. Agrum novare.

DONAR LA SEGONA RELLA. fr. Llaurar la segona vegada. *Binar; dar la segunda vuelta*. Agrum iterare.

DONAR LA TERCERA RELLA. fr. Llaurar tercera vegada. *Terciar*. Sortio, as.

DONAR LA QUARTA RELLA. fr. Llaurar quarta vegada las terras que s' han de sembrar. *Cuarter*. Terram tertio iterare.

RELLAM. m. LLAMPICH. || interj. imprecatoriá. *Mal haya ó mal haya el alma del diablo*. Dii, te, illum perdant.

RELLANS. m. Succés casual. *Relance*. Casus, eventus, us. || ant. Proporció pera comprar barato. *Lance*. Fortuna, æ.

DE RELANS. m. adv. Per casualitat. *Casualmente, de relance*. Fortè, fortuitè.

REL-LEIG. m. La escarpa ó tancament en disminució de la paret cap dalt en los edificis ó altrs fábricas. Se diu també de altrs cosas, especial-

ment en los carros y cotxos. *Relej, releje*. Crassamenti diminutiv.

REL-LEIXAR. v. a. Deixar segona vegada. *Vol-ver á dejar*. Iterum relinquere.

RELLENO. m. Guisat de carabassa, préssecs, tripas, etc. farcits de carn picada. *Relleño*. Farsimenen, inis.

RELLENT. adj. Humit y no mullat. *Liento*. Humidus, madidus.

RELLEPAR. v. n. Tornar á llepar una ó més vegades una mateixa cosa. *Relamer*. Iterum lambere, elingere.

RELLEU. m. Figura, adorno sobre un pla. *Relieve*. Eminentia, extantia, æ. || Sobras del menjar que's guardan. *Relieve*. Ciborum reliquiæ. || arq. La part que sobreix de la línea principal. *Resalto*, *resalto*. Prominentia, æ.

FÀB DE RELLEU. fr. Fabricar alguna cosa de relleu. *Relieuer*. Anaglyphæ formare vel signis asperare.

MITJ RELLEU. Aquell en que las figuras sobreixen del pla de la meytat de sòn gruix. *Medio relieve*. Ectypa effigies, seu media sui parte promi-nens.

RELLEVAR. v. a. Socórrer. *Sublevar, reme-diar*. Sublevo, as, subvenio, is. || Reemplassar á altre en l' empleo ó servici. *Relievar, reemplazar*. Subrogo, as; in alterius loco collocare. || Traurer part ó quantitat. *Quitar, relevar*. De summa aliquid demere. || ant. fàb de relleu. || v. r. Alternar mútuament. *Remudarse, revezarse*. Per vices mutari.

RELLEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Sublevatus.

RELLEVO. m. La substitució de una guàrdia ó de una centinella á altra. *Relevo*. Subrogatio, nis.

RELLIGAR. v. a. Lligar més estret, tornar á lligar. *Religar, volver á atar*. Religo, as.

RELLIGAT, DA. p. p. *Religado*. Religatus.

RELLISCADA. f. L' acte de rellicar. *Desliz, resbalon*. Prolapsio, nis, lapsus, us. || Lo senyal que queda de haver rellicat. *Resbaladura, resbalamiento*. Lapsus vestigium.

DONAR Ó PROAR UNA RELLISCADA. fr. y

RELLISCAR. v. n. Escórrer-se alguna cosa, anàrsen los peus. *Deslizarse, resbalar, desvarar, desvararse*. Labor, eris.

RELLISCÓS Y RELLIQUENT, A. adj. S' aplica al paratge en que algú està exposat á rellicar. *Deslizadizo, resbaladizo, lúbrico, deleznable, delezadero*. Lubricus locus.

RELLOTGE. m. Màquina que senyala las horas ó las senyala y juntament las toca. *Reloj*. Horologium, horarium, ii. || *baumidor*. || Lo gros de butxaca. *Calentador*. Manuale, pergrande horologium.

RELLOTGE DE ARENA. Màquina composta de dos ampolletes de vidre ó cristall unidas per la boca, en una de las quals se conté una porció de arena que tarda á cóurer en la altra un cert y determinat espay de temps. *Reloj de arena*. Horologium arenæ descensu horas demetiens.

RELLOTGE DE AYGA. Instrument format de dos ampollas una sobre altra y de la superior va des-til-lant en la inferior. Avuy se fan de distintes for-mas per la diferència y senyalament de las horas. *Reloj de agua*. Clepsydra, æ.

RELLOTGE DE BUTXACA. 'L que per sér petit pót al-gú portarlo ab ell. *Reloj de faltriguera*. Horologium exiguum, quod marsupio indusum portari potest.

RELLOTGE DE CAMPANA. 'L que á més de senyalar las horas, las toca ab la campana. *Reloj de cam-paña*. Horologium campanæ sonitu horas indicans.

RELLOTGE DE LONGITUTS. Lo que està construït tan exactament que serveix pera medir las longi-tuts, principalment en lo mar. *Reloj de longitudes*. Longitudinum horologium.

RELLOTGE DE MÚSICA. 'L que al tocar las horas sona una locata de música. *Reloj de música*. Horo-logium modulatè sonans.

RELLOTGE DE PÉNDULA. Rellotge de nova invenció, que's fá ab un pes penjant de un fil ferro, 'l qual està agafat á un punt fixo, del qual resulta un moviment igual per medi de una línea curva, que'n diuhen los geomètras cicloïde, y ab las con-tínuas vibracions va restituhintse 'l pes al punt ahont comensa sòn moviment. *Reloj de péndola*. Horologium oscillatorium.

RELLOTGE DE REFLEXIÓ. 'L de sol, en lo qual sen-yala las horas lo raig reflexo del sol. *Reloj de re-flexion*. Solarium per radios reflexos.

RELLOTGE DE REFRACCIÓ. Aquell en lo qual senyala las horas lo raig refracto del sol. *Reloj de refra-ccion*. Solarium per radios refractos.

RELLOTGE DE REPETICIÓ. 'L que toca la hora sem-pre que s' apreta sa molla, y també 'l que toca dos vegades la mateixa hora. *Reloj de repeticion*. Horo-logium sonitum horas indicantem iterans.

RELLOTGE DESCONCERTANT. met. Lo subjecte des-ordenat en sas accions ó paraulas. *Reloj descon-certado*. Tamquam horologium aberrans.

RELLOTGE DE SOL. Lo dibuixat en qualsevol su-perfície, descrivint unas líneas que representan los círculs horaris, en que toca 'l sol en lo discurs del dia, y per medi de una agulla de ferro que fá sombra en ells, se coneix la hora que es. De aques-tos rellothes ni ha de várias espècies segons la su-perfície y en la forma que descriu. 'Ls que's fan en la superfície de un cilindre, 's diuhen cilin-drichs, los de un cono, cónichs, etc. *Reloj de sol ó solar*. Horologium solarium.

RELLOTGE EQUINOCCIAL. Rellotge de sol que's des-criu en un pla paralelo al Equador. *Reloj equinoc-cial*. Solarium equinoctiale.

RELLOTGE HORIZONTAL. Lo rellotge de sol que 's dibuixa en un pla paralelo al horisont. *Reloj hori-zontal*. Horologium horizontale.

RELLOTGE LLUNAR. Aquell en que la sombra de la lluna formada per la agulla senyala quina hora es. *Reloj lunar*. Horologium lunare.

RELLOTGE MERIDIÀ. 'L rellotge de sol que's fá en

o pla del círcul meridià: y si 's fòrma en la superfície que està directament al orient, se'n diu meridià oriental, y si en la oposada, meridià occidental. *Reloj meridiano*. Solarium meridianum.

RELOTGE POLAR. Lo rellotge de sol que's fá en un pla paralelo al círcul máxim, que passa pels pols del mon, pels punts del verdader orient y ocàs. Lo que's descriu en la superfície superior, se'n diu polar superior, y 'l que's descriu en la oposada polar inferior. *Reloj polar*. Solarium polare.

RELOTGE PORTÀTIL. Lo de sol que no està fixo en lloch determinat, sinó que mediant algun artifici s'pòrta de una part á altra. *Reloj portátil*. Horologium gestatorium vel manuale.

RELOTGE VERTICAL AB DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en un pla que no mira dretament al mitj dia, sinó que està en vers l' orient ó ponent. *Reloj vertical con declinacion*. Solarium verticale declinans.

RELOTGE VERTICAL SENSE DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en lo pla del vertical primari, que es lo que mira directament per un costat al mitj dia y per altre al septentrió. *Reloj vertical sin declinacion*. Solarium verticale rectum.

ATRASAR LO RELLOTGE. fr. Fèr retrocedir la agulla ó senyalador en los rellotges de corda. *Atrasar el reloj*. Retardare.

ESTAR COM UN RELLOTGE. fr. met. TREMPAT COM UN ORGA.

TOCAR LO RELLOTGE LAS HORAS, LA UNA, ETC. fr. Sonar la campana del rellotge quina hora es. *Dar el reloj la hora, la una, etc.* Horam sonitu campanæ indicare.

RELOTGER. m. Qui fá, compon ó ven rellotges. *Relojero*. Horologiorum artifex vel moderator. || ter. Lo qui té 'l càrrech de cuydar lo rellotge de la vila. *Relojero*. Horologii custos.

RELOTGERA. f. Butxaqueta expressa pera portar lo rellotge. *Relojera*. Horologio custodiendo locus. || Capsa pera guardar los rellotges. *Relojera*. Horologiis custodiendis capsula.

RELOTGERIA. f. L' art de fèr rellotges. *Relojeria*. Horologia fabricandi ars. || La botiga ahont se fan, venen ó componen rellotges. *Relojeria*. Officina in qua horologia fabricantur.

RELOTGET. m. d. *Relogico, illo, ito*. Parvum horologium.

RELUHENT, A. adj. Brillant, resplendent, lo que relluheix. *Reluciente*. Renitens, radians. || Bruniit. *Reluciente*. Enitens, splendens.

RELUHIR. v. n. Brillar, resplandéixer. *Brillar, relucir, resplandecer, relumbrar*. Emico, radio, as. || met. Mostrarse excel·lent en alguna virtut ó en las acciones. *Relucir*. Emineo, es. || Despedir llum de sí alguna cosa resplendent. *Relucir*. Reluceo, es.

RELUYTAR. v. n. ant. Lluytar ab continuu debat. *Reluchar*. Reluctor, aris. || met. Lluytar, xocar una cosa contra altra repelidament. *Reluchar*. Reluctor, aris.

REM. m. náut. Barra de fusta de cana y mitja de llarch, en forma de pala en l' extrem, que sent forsa en la aygua fá anar la embarcació. *Pala, remo*. Remigium, i, tonsa, æ, remus, i. || met. Las brassos y camas de la persona. *Remos*. Remi, orn. || met. ant. ALA. || RAMASSADA, REMOLÍ.

REM DE GALEA. met. Qualsevol treball peçot y continuat. *Remo*. Improbis labor.

ANAR Ó NAVEGAR Á REM Y VELA. fr. que á més del sentit recte significa fèrse alguna cosa ab tota pretesa. *Navegar á vela y remo*. Remis veliaque uti.

REMÀ. (À) m. adv. Ab extravio ó fora de via ó de orde. *A tras mano*. Procul hinc, extrà ordinem.

REMADOR, A. m. y f. Qui rema. *Remador, remero, remante*. Remex, igit.

REMADURA. f. REMAMENT.

REMALLAR. v. a. Adobar las murallas velles ó trencadas. *Remallar*. Loricam reficere, resanare.

REMÀNDREH. v. n. ant. QUEDAR.

REMANENT. m. Resíduo ó part que queda de qualsevol cosa. *Sobra, remanente*. Reliquum, i, residuum, ii. || adj. Lo que permaneix estable, immutuable y constant. *Permanente*. Permanens. || p. a. Lo que's presenta de nou. *Remaneciente*. Permanens, remanens.

REMAR. v. a. Traballar ab lo rem ó al rem, per fèr caminar la embarcació per la aygua. *Bogar, remar*. Remigo, as. || Traballar ab gran afany y fatiga. *Remar*. Invitè laborare.

REMARCAR. v. a. Tornar á marcar. *Contramarcar, remarcar*. Notam, signum iterum apponere.

REMARCAT, DA. p. p. *Contramarcado, remarcado*. Iterum obsignatus.

REMASTEGAR. v. a. ant. REMUGAR.

REMAT. id. RAMAT.

REMATAR. v. a. Acabar. *Rematar, concluir, terminar, finalizar*. Absolvo, finio, is. || En los escants y vendas públicas quedar per qui més hi dia. *Subastar, rematar*. Postremò licitanti rem addicere. || v. n. Terminar, finir. *Terminar, rematar, fencer*. Desino, finio, is.

REMATARSE. v. r. Pérdrerse, destrahirse ó acabarse alguna cosa. *Remutarse*. Perio, is.

REMBRE. v. a. ant. REDIMIR. || ant. REMEDIAL.

REMEDÍ. m. ant. REMEY.

REMEDIABLE. adj. Lo que té remey. *Remediable*. Remediabilis.

REMEDIAADOR, A. m. y f. Qui remedia ó impideix algun dany. *Remediador*. Remedium affertur curatur.

REMEDIAR. v. a. Curar, aplicar remey al dany. *Remediar*. Remedium afferre, adhibere. || Se córrer, afavorir. *Remediar*. Necessitate providere, consulere; opem ferre. || Corregir, esmenar. *Remediar*. Libero, as. || Destorbar lo que causa dany. *Remediar*. Vito, as.

REMEDIARSE. v. r. Repararse de las pérdas en algun negoci. *Remediarse*. Recupero, as.

REMEDIAT, DA. p. p. *Remediado*. Succursum.

REMEMBRABLE. adj. ant. Lo que es digne de memòria. *Memorable. Memorandus.*

REMEMBRACIÓ Y REMEMBRANSA. f. ant. MEMÒRIA.

REMEMBRAR. v. a. ant. Fér memòria. *Acordarse, rememorar, recordar, traer á la memoria. Recordor, rememoror, aris.*

REMEMBRAT, DA. p. p. *Rememorado, recordado. Recordatus, rememoratus.*

REMEMBRATIU Y REMEMORATIU, VA. adj. Lo que recorda ó fá recordar. *Rememorativo. Rememorativus.*

REMEMORAR. v. n. ant. REMEMBRAR.

REMENADOR, A. m. y f. Qui remena. *Me-meador. Agitator, is.* || Lo càvech llarch ab que's manobres pasian lo morter ó argamassa. *Batidera. Longurius, ii.* || Instrument de fusta pera remenar lo vi, sabó, etc. *Mecedor. Rutabulum, i.* || Lo de xocolata. *MOLINET. 1.*

REMENAMENT. m. REGIRAMENT. || Moviment del cos. *Menco. Motatio, nis, motus, us.* || Lo afectat. *Contoneo. Affectatus incessus.* || Lo de la cua. *Coleo. Caudæ motatio.*

REMENAR. v. a. Mòurer de una part á altra alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Menear, revolver. Revolver, is.* || Mòurer algunas cosas pera que's mesclen ó unescan. *Menear, mecer. Commoveo, es.* || Agitar. *Menear, agitar. Exagito, as.* || Saccejar los liquis continguts en ampolla, barraló, etc. *Bazucar, zabucar. Verso, as.* || Desfer la xocolata y cosas semblants ab lo molinet, etc. *Batir. Batuo, is.* || Pastar la cals y arena pera fer morter ó argamassa. *Batir, argamasar. Calcem aqua sabuloque conglutinare, diluere.* || Resóldrer, regirar. *Revolver, registrar. Evolver, is.* || Regirar la olla ab la cullera. *Cucharelear. Tudicula versare.* || En lo joch de cartas, barrejarlas. *Barajar. Lussorias pagellas miscere.*

REMENARSE. v. r. Caminar gronxantse, per afectació ó costum. *Cernerse, contonearse, columpiarse, cerner el cuerpo. Affectatis motibus incedere.* || Mòurerse lentament de un costat á altre. *Mecerse, menearse. Sese leniter motare.*

REMENDADOR. m. REMENDÓ. || Se diu del qui adoba teuladas. *Trastejador, retejador. Tectorum reficiens; tecta muniens.*

REMENDAR. v. a. APADASSAR, ADOBAR.

REMENDO. m. Composició de alguna cosa. *Compostura, remiendo. Compositio, nis.* || Recomposició de poca entitat en alguna cosa espatllada. *Remiendo. Opus parvum.* || Lo padás que's surgeix á lo que está espatllat ó vell. *Remiendo. Sarcimen, inis.* || Afejidura, esmena, correcció, tant en sentit propi com en sentit figurat. *Remiendo. Superadditum quid.* || Entre estampers papers solts, com esquelas, etc., ú obra que se'n tiran pochs exemplars. *Remiendo. Breve typorum opus.* || arq. Composició que's fá pera reparar un edifici. *Reparo, remiendo. Instauratio, nis.* || L' adop en las teuladas.

Trastejadura, trastejo, reteje. Tecti restauratio.

REMENDÓ. m. Qui té per ofici adobar la roba espatllada. *Remendon. Veteramentarius, ii, cento, nis.* || ATACONADOR. 1.

REMENSA. f. ant. REDEMPCIÓ.

REMENSA PERSONAL. Un dels mals usos en virtut del qual exigia 'l senyor al vassall una quantitat si volia mudar de terra, vèndrer sos béns ó casarse. *Redencion personal. Personalis redemptio.*

HOME, PAGÉS Ó ESCLAU DE REMENSA. Vassall subjecte á redempció personal y gravat ab onerosíssimas servituds. *Hombre, payés ó esclavo de remensa. Homo etc., redemptionis.*

REMENTIR. v. n. Mentir molt. *Rementir. Iteratè mentiri.*

REMER, A. m. y f. náut. REMADOR. || Presidari condemnat á remar en las galeras. *Forzado, galeote. Remex, igit.*

REMÉS. A. p. p. *Remitido, enviado. Remissus. Perdonat. Rerdonado, remitido. Remissus.*

REMESA. f. La quantitat de diner ó género que s' envia de una part á altra. *Remesa. Remissio, nis.* || DILACIÓ, TARDANSA. || Salari del banquer pel transport y entrega. *Remision. Permutatæ pecuniæ usura.*

REMÈTREM. v. a. Enviar. *Remitir. Mitto, is.* || Perdonar, concedir, condonar. *Remitir. Condo-no, as, remitto, is.* || Eximir de alguna obligació. *Remitir. Libero, as, absolveo, is.* || Deixar, diferir, suspèndrer. *Remitir. Differo, ers.* || Subjectar al judici ó dictàmen de altre. *Remitir. Mando, as.* || Referirse á algun instrument pera comprobarlo. *Remitir. In probationem rem aliquam vocare, adducere.*

REMÈTRESE. v. r. Subjectarse al dictàmen de altre. *Remitirse. Mando, as, remitto, is.* || Referirse á algun escrit ó autoritat. *Remitirse. Scriptum seu auctoritalem vocare.*

REMEY. m. Lo medicament ó lo que serveix pera recobrar ó conservar la salut. *Medicina, remedio, medicamento. Medicina, æ, remedium, ii, pharmacum, i.* || Correcció, esmena. *Remedio. Emendatio, correctio, nis.* || Medi pera reparar algun dany. *Remedio, reparo. Remedium, refugium, ii.* || for. Dret de demanar en judici. *Remedio. Persequendi in judicio, quod sibi debetur, jus.* || Ali-vi. *Lenitivo, remedio. Fomentum, i, relevatio, nis.*

REMEY CASOLÀ. 'L molt sabut que no necessita metge. *Remedio casero. Domesticum, simplex medicamentum.*

REMEY EFICÀS. Lo que al instant cùra. *Remedio eficaz. Alexipharmacum, i.*

APLICAR REMEY. fr. REMEDIAR.

DONAR REMEY AL MAL FÉT. ref. QUANT FOU MORT LO COMBREGAREN.

ENCARA TÁ Ó HI HA REMEY. fr. met. ab que's dòna á entèndrer no estar perduda la esperansa de lograr alguna cosa. *Aun hay sol en bardas; al desca-*

labrado nunca le falta un trapo, que roto, que sano. Adhuc spes affulget.

NI UNA PERA REMEY. loc. que exclueix á tots los individus de la espècie de que's parla. Ninguna, ni una siquiera. Nullus, nemo.

NO HAYERHI Ó NO TENIR REMEY. fr. Sér precis. No haber ó no tener remedio. Aliter fieri non posse.

PERA TOT HI HA REMEY MÈNOS PERA 'L MORIR. ref. Denota que tot té remey mènós la mort. Para todo hay remedio menos para la muerte. Contrà vim mortis non est medicamen in hortis.

POSAR REMEY. fr. Curar, aplicar los medicaments. Medicinar. Medico, as, medicor, aris.

RECÓRRER ALS ÚLTIMS REMEYS. fr. Fér tot lo possible. Echar el último esfuerzo, el resto. Totis viribus inniti.

REMEYAR. v. a. ant. REMEDIAR.

REMIGI. m. RENAMENT. || n. p. de home. Remigio. Remigius, ii.

REMIJÀ, NA. adj. Lo que té 'l medi entre lo gran y petit. Mediano. Mediocris.

REMIJAR. v. a. ant. Partir, separar en parts. Dividir, apartar. Seco, as, submoveo, es.

REMINISCÈNCIA. f. Recort, memòria. Reminiscencia, recuerdo, recordacion. Reminiscetia, æ. || Facultat del ànima que conserva en la memòria las cosas ausents. Reminiscencia. Reminiscendi, recordandi vis, facultas.

REMIRADAMENT. adv. m. RECATADAMENT.

REMIRAMENT. m. ant. Serietat y gravetat en accions y paraulas. Circumspeccion, remiramiento, gravedad. Prudentia, æ, circumspectio, nis.

REMIRAR. v. a. Mirar ab reflexió. Remirar, reflexionar. Acutius aliquid circumspicere. || Tornar á mirar lo que s' havia vist. Remirar. Respicio, is.

REMIRAT, DA. adj. Considerat, circumspecte. Remirado. Cautus, circumspectus. || Lo qui posa molt cuydado en sas accions y paraulas. Remirado. Apparatus.

REMIRARSE. v. r. Esmerarse ó posar molt cuydado en las obras, accions ó paraulas. Esmerarse, remirarse. Perquam accuratè perpendere. || Mirar, contemplar alguna cosa complahentse en ella. Remirarse. Grato alicujus aspectu oblectari.

REMIS, SA. adj. Descuydat, peresós. Negligente, remisó, moroso. Remissus. || Flux, deixat, aturat, detingut en la resolució. Remiso. Remissus, tenax. || S' aplica á las cosas físicas que tenen poch grau de intensió ó activitat, com: calor remis. Remiso. Remissus, iners, || escàs.

REMISSA. f. ROMASSA.

REMISSAMENT. adv. m. Descuydadament. Descuidadamente, remisamente. Remissè. || Per damunt, damunt. Berfuncionariamente, remisamente. Obiter, perfunctoriè.

REMISSIBLE. adj. Lo que's pót remètrer ó perdonar. Perdonable, remisible. Remissibilis.

REMISSIÓ. f. Gràcia que concedeix lo princip

ó magistrat, remittint algun tant de la lley. Es a conseqüència del crim, té una relació particular ab la pena que mereix, é impedeix la execució de la justícia. Remision. Remissio, nis. || Obra de remètrer ó enviar de una part á altra. Remision. Remissio, nis. || Fluixedat, deixadesa, descuyt, omisió. Remision. Remissio, nis, incuria, æ. || Fredor, tibieza. Tibieza. Remissio, nis. || Tardansa. Tardanza, remision. Cunctatio, nis. || ffs. Diminució de activitat y forsa. Diminucion, remision. Laxatio, remissio, nis; intensionis imminutio. || SUAVITAT, DOLCEZA. || La cita que's fá en algun llibre, remittint al lector á alguna part de ell ó á altre per major ó més oportuna explicació. Remision. Remissio, reindicatio, nis. || f. med. disminució dels síntomas que caracterisan las malalties cròniques. Remision. Remissio, nis.

SÈNS REMISSIÓ. m. adv. Indefectiblement. Sin remision, sin remedio, indispensablemente, forzosamente. Necesario; spe omni remota.

REMISSIU, VA. adj. Lo que remet ó serveix pera remètrer. Remisivo. Remissivus.

REMISSIVAMENT. adv. m. Ab remissió á altra persona, lloch ó temps. Remisivamente. Remissivè.

REMISSORI, A. adj. Lo que té facultat de remètrer ó perdonar. Remisorio. Remissorius.

REMISSÓRIA. f. ó

REMISSÓRIAS. f. pl. Lo despaig de un jutge que envia una causa á altre. Remisoria, remisoria, letras remisorias. Remissoriae litteræ.

REMITENT. adj. Lo que presenta alternativa de remissió. Remitente. Remittens.

REMOBOTAS. m. pl. Falsos religiosos del sígle IV, que's burlavan dels ecclesiàstics. Remotas. Rhemobotæ, arum.

REMOCIÓ. f. Apartament. Apartamiento, remorion, alejamiento. Remotio, nis. || L' acte y efecte de remóurer. Remocion. Amotio, nis.

REMOGOBELL. m. ant. Recàrrecch de nou premi, usura de usura. Recambio. Anatocismus, i.

REMOGOBELLAR. v. a. ant. Afegir nous interessos en los cambis. Recambiar. Iteratam usuram inire.

REMOGUDA. f. L' acte y efecte de remóurer. Removimiento. Remotio, nis. || Alteració dels humors. Removimiento. Commotio, nis.

REMOGUT, DA. p. p. Removido. Remotas.

RÉMOL. m. Peix de mar de una colzada de llarch, de color fosch, de dos polzadas de ample; la boca punxaguda per sota, semblant á la posta de un ham rodó; sobre del nas té com dos fils, las aletas del llom y ventre, que són iguals, naixen de la meylta del cos y 's prolongan fins á la de la cua, que está erissada y fá com una cresta. Remora. Remora, æ, echeneis, eidos, remiligo, nis.

REMOLATXA. f. Planta, varietat de bleda ab la arrel com lo rave encarnat, de la qual s' extrau molt sucre, y per aquest objecte 's cultiva en

starraga, remolacha. Beta vulgaris.

REMOLENT. m. náut. REMOLCH.

REMOLECAR. v. a. Conduhir una embarcació per la aygua tirant ab una corda. *Sirgar, alosar, llevar á remolque, dar remolque.* as.

REMOLECH. m. Obra de remolcar. *Remolque.* s. promulcum, i. || Lo cap ó corda ab que's embarcació á remolch. *Remolque.* Re-i.

REMOLECH. m. adv. Remolcant. *A remolque, re-* . Remolcò.

REMOLDRER. v. a. Mòldrer molt ó per segona alguna cosa. *Remoler.* Subtilissimè te-

REMOLEJAR. v. n. Fér lo sonso pera no treballar de mala gana. *Remolonearse.* gio, is.

REMOLEJAR. m. Qui remoleja. *Remolon-* entus.

REMOLINO. m. La figura á modo de caragol que's l'encontre de dos vents, portantse al re- lo que troban al mitj. *Torbellino, remob-* o, inis, vortex, icis. || Xuclador, movi- cular del aygua. *Remolino, olla, vórtice.* icis. || Entortolligament del pel en rodo, ma en alguna part del cos del animal. || Crinalis vortex. || met. L' amontona- gent ab desorde. *Remolino.* Circumvoluta Moviment circular de la pòls que alsa una le vent. *Tolvanera, remolino, nube.* Pulve- o. || Borrasca de vent y neu. *Ventisca, ven-* isquero. Nimbosus ventus. || met. La per- neguda é inquieta. 'S diu regularment *rs.* *Ardilla, zarandillo.* Ardelio, nis. || molto, turbació, desfet. *Remolino.* Jur- . || Mola gran de aygua que s' alsa en la nua del vent que rebat en alguna part, y loant voltas; sol sumergir á las naus. *Re-* subitus undarum vorago. || Las vóltas que cos al rodeador de sí, com los noys quant is que cauben tots rodons. *Remolino.* Cir- is. || Per analogia 's diu de las voltas y re- alternativas de alguns estats, etc. *Remoli-* o, inis. || fts. Compost de matèrias, las parts als se mouhen envers un mateix costat, y or de un propi centro, com en los plane- olino, y turbillon entre 'ls moderns. Vor-

REMOLINENT. m. Obra de remòldrer. *Remo-* . Subtilissimè terendi opus.

REMOLINADA. f. REMOLI. 5.

REMOLINADOR. m. PALETA. 5.

REMOLINAR. v. a. Fér remolins. També s' recíproch. *Remolinar, remolinear.* Circu- circumvolvo, is. || met. Amontonarse, apin- afusament las personas. S' usa també com *h.* *Remolinar.* Conglobor, aris.

REMOLLIR. v. a. Posar blana alguna cosa.

Ablandar, emblandecer, reblandecer, remullir. Maturar, mollifico, as. = v. r. Posarse bla ab la rosada. *Emblandecerse, reblandecerse, relentecece, relentecece.* Lento, lentesco, is.

REMOLLIT, DA. p. p. *Emblandecido, reblan-* decido. Maturatus.

REMOLTA. f. En algunas parts lo residuo que queda de aquellas cosas que s' expremen fortament, pera tráurer lo licor ó such, com del rahim, olivas y canyas de sucre. *Borujo, bagazo.* Fex, cis, sordes, is.

REMONTAR. v. a. REMUNTAR.

REMOR. f. RUMOR.

REMOR FETTA. loc. ant. *Á voz en grito, á una* voz. Una voce.

REMORA. f. Peix. REMOL. || Detenció, tardansa. *Rémora, demora.* Remora, mora, æ.

REMORDIMENT. m. Inquietut de la concien- cia. *Escrúpulo, remordimiento.* Remorsus, us, solli- citudo, inis; animi angor.

REMORDIR. v. a. Inquietar interiorment al- gun escrúpol ó cosa que molesta. *Remorder; roer.* Angore, sollicitudine cruciare.

REMORDIT, DA. p. p. *Remordido.* Angor sti- mulatus.

REMOST. m. ant. PREMPADURA. || met. La ay- gua bruta ó mesclada ab la porqueria de lo que's renta en ella. *Lavazas, lavadura.* Eluvies, ei, pro- luvium, ii.

REMOT, A. adj. Distant, apartat. *Lejano, re-* moto. Sepositus, remotus. || met. Lluny de succehir. *Remoto.* Remotus. || Inversosímil, confús, com: no- licia REMOTA. *Remoto.* Remotus.

TENIR REMOT. fr. met. Tenir quasi olvidat. *Estar* remoto. Penè oblitum, immemorem esse.

REMOTAMENT. adv. m. Apartat, distant- ment, de lluny. *Remotamente.* Remotè. || Sense pro- ximitat. *Remotamente.* Remotè.

REMOTÍSSIM, A. adj. sup. *Remotissimo.* Re- motissimus.

REMÓURER. v. a. Apartar, mudar una cosa de lloch. *Remover.* Moveo, removeo, es. || Apartar algun inconvenient. *Remover, obviar, quitar.* Propello, rejicio, is. || Alterar, conmóurer. *Remover.* Agito, as, commoveo, es. || Regirar, remenar. *Re-* volver, remecer. Verso, as.

REMSÓ Y REEMSÓ. f. ant. REDEMPCIÓ, RES- CAT.

REMUDA. f. L' acte y efecte de remudar. *Re-* muda, remudamiento, revez. Mutandi actus.

REMUDAR. v. a. BELLEVAR.

REMUGACIÓ. f. La acció y efecte de remu- gar. *Rumia, rumiadura.* Ruminatio, nis.

REMUGADOR, A. m. y f. Qui remuga. *Ru-* mugador. Ruminans, tis. || ter. RONDINATRE. || Qui remuga molt. *Rumion.* Multum, valde ruminans.

REMUGAMENT. m. La acció y efecte de re- mugar. *Rumiadura, rumia.* Ruminatio, nis.

REMUGAR. v. a. Tornar á mastegar alguns

animals lo que del depòsit tornan á la boca. *Rumiar*. Rumimo, rumino, as. || ter. RONDINAR. || Entre menescals, mórurer los llabis lo caball quant beu ó menja. *Bocezar*, *bocear*. Equum labra movere.

REMUGAT, DA. p. p. Rumiado. Rumimatus.

REMUGÓ. m. REMUGAMENT. || Lo so bronch y desapacible que forma 'l burro ab diferents alts y baixos. *Rebuzno*, *roznido*. Rudor, is, ruditus, us.

REMUJOT. m. La quantitat de blat que's vá á móldrer en algun sach que no está ple. *Saquilada*. Sacci capturé pars.

REMULL. m. La acció de remullar, de empar en aygua alguna cosa. *Remojo*. Madefactio, nis.

POSAR EN REMULL ALGUNA COSA Ó ALGUN NEGOCI. fr. Diferir lo tractar de ell fins que estiga en millor disposició. *Estar en remojo alguna cosa ó algun negocio*. Ad aliud tempus parare, differre.

REMULLADOR. m. Lo lloch ahont se tira 'l peix á remullar. *Remojadero*. Locus ubi salitus asellus aqua madefit, lentescit.

REMULLAMENT. m. ant. REMULL.

REMULLAR. v. a. Mullar segona vegada ó posar en remull alguna cosa pera que s' empape. *Remojar*, *mojar*. Macero, as, madefacio, lentesco, is.

REMULLAT, DA. p. p. Remojado, mojado. Madefactus.

REMULLÓ. f. ter. ROSTA.

REMUNDAR. v. a. ant. Netejar, llevar segona vegada lo inútil ó perjudicial de alguna cosa, com dels arbres, vinyas, etc. *Remundar*. Emundo, as.

REMUNERACIÓ. f. La acció y efecte de remunerar. *Remuneracion*. Remuneratio, nis. || Recompensa, premi, regoneixement. *Premio*, *remuneracion*. Remuneratio, nis.

REMUNERADOR, A. m. y f. Qui remunera ó premia. *Premiador*, *remunerador*. Remunerator, is.

REMUNERAR. v. a. Recompensar, premiar, gallardonar. *Premiar*, *remunerar*. Remunero, as.

REMUNERAT, DA. p. p. Remunerado. Remuneratus.

REMUNERATORI, A. adj. La cosa ab que's remunera. *Remuneratorio*. Remuneratorius.

REMUNTA. f. mil. La acció de donar nou caball. *Remonta*. Equorum suppletio militaris. || Compra de caballs pera remuntar. *Remonta*. Equorum pro militiæ suppletione emptio. || Conjunt de caballs pera remuntar. *Remonta*. Subsidiariorum equorum congeries. || En las botas lo remendo de tot lo peu. *Cabezada*, *remendo*. Ocreæ extrema, ima pars.

REMUNTAR. v. a. mil. Donar nou caball al soldat. *Remontar*. Equitem novo equo instruere. || Provehir de caballs á un regiment. *Remontar*. Equitibus equos suppeditare. || Compóndrer las botas, posant lo peu nou. *Remontar*. Refercio, is. || met. Obligar á que altre s' ausente. *Remontar*. Fugo, as. v. r. Volar molt alt los aucells. *Remontarse*. In sublimis ferri aves. || met. EnsUPERBIRSE, elevarse.

Remontarse, *repinarse*. Alta petere.

REMUT, DA. p. p. ant. irr. *Redimido*. Redemptus.

REMZÓ. f. REDEMPCIO.

REN. m. ant. RES. || ter. LLEVAT. || RENER.

RÉNACH. m. REYNETA. || TABÁ.

RENADIU. m. La terra que havéntse sega en herba, torna á rebrotar. *Renadio*, *ricial*. Ager repululans. || ant. *Á pedir de boca*. Ex animi sententia.

RENAIXEMENT. m. y

RENAIXENSA. f. L' acte de renáixer. *Renacimiento*. Novus ortus in ecclesia; baptisma, nis.

RENÁIXER. v. n. Tornar á náixer, ó néixer de nou. *Renacer*. Renascor, eris, repullulo, m. || Adquirir la vida de la gràcia per medi del baptisme. *Renacer*. Regenero, as. || Renovarse, restablirse alguna cosa. *Renacer*, *renovar*. Rebello, as.

RENART. m. GUINEU. || ter. BERNAT.

RENASCUT Y RENAT, DA. p. p. *Renació*. Renatus.

RENCH, A. adj. RANCH. || m. ant. RÚPT. || RENGLA. || RANGO. || Paparra insecte. *Garrepa*, *rezno*. Ridivius, ii, ricinus, i.

RENCH DE JUNYR. ant. Cós, plassa pera 'ls torneigs. *Tela*. Circus, curriculum, i.

RENCONTRE. m. REENCOTRE.

RENCOR. m. Odi, enemistat reconcentrada. *Rencor*, *encono*, *enconamiento*. Rencor, is; compressum odium.

AB RENCOR. m. adv. Ab odi. *Rencorosament*. Inimico, adverso animo.

RENCORÓS, A. adj. Qui té ó guarda rencor. *Enconoso*, *rencoroso*. Rencorem animo fovens.

RENDA. f. Utilitat ó benefici que produeix actualment alguna cosa ó lo que de ella 's cobra. *Renta*, *rédit*, *rendimiento*, *rendicion*, *provento*. Reditus annuus, proventus. || Lo que paga en diners ó en fruyts un arrendatari. *Renta*. Pretium reddituum á conductore solutus. || Pensió ó son de un any. *Renta*. Annuum, i, merces, edis. || La que paga 'l pagés al amo de las terras que mena. *Renta*. A villico solutum pretium.

RENDA CREIXENT Ó MENGUANT. La que admet en són arrendament augment ó disminució en sòu natural valor ó producte. *Renta creciente ó menguante*. Reditus annuus incrementum ac decrementum accipiens.

RENDA FEUDAL. CENS.

RENDA FIXA. La que es segura. *Renta*, *rentada*. Status redditus.

RENDA GENERAL. La que's cobra en tot lo regne, com la sal, tabaco, aduanas, etc. *Renta general*. Generale vectigal.

RENDA GRAN ES L' ESTALVI. ref. Dóna á entendre que'l medi més segur pera aumentar los interessos, es la economia y estalvi. *Alquimia probata*, *tener renta y no gastar nada*. Parsimonia optima vectigal.

RENDA PROVINCIAL. La que compren los tributs de cada provincia. *Renta provincial.* Provinciale vectigal.

DONAR DE RENDA. fr. Produhir benefici anual alguna cosa. *Donar, redituar.* Reddo, is; proventum parere.

JUNTAR TANT DE RENDA. fr. Reunir certa quantitat de várias rendas ó emoluments. *Componer tanto de renta.* Quamdam auri copiam ex redditibus capere.

MILLORAR LAS RENDAS. fr. Pujar los arrendaments públichs. *Mejorar las rentas.* Regium vectigal pluris licitari.

PASSAR Ó VIURE DE RENDA. fr. Viure algú sens treballar, mantenirse de la renda que cobra. *Tener renta.* Redditibus frui.

RENDAL. adj. Cosa de renda ó que produheix utilitat ó benefici. *Redituable, reditua.* Quod reddit.

RENDER. m. Qui té molta renda. *Hacendado, arrendado.* Qui redditus annuos capit. || Qui paga renda. *Rentero.* Vectigalis, is. || Qui pren arrendament. *Rentero.* Conductor, is. || Lo pagés que té en arrendament alguna masada. *Rentero.* Villicus, colonus, i.

RENDETA. f. d. *Rentilla.* Tenuis redditus.

RENDIGIÓ. f. La acció de rendir ó entregarse. *Rendicion, rendimiento.* Deditio, traditio, nis. || **RENDIT,** PRODUCTO.

RENDIDAMENT. adv. m. Ab submissió. *Sumisamente, rendidamente.* Submissè, subjectè.

RENDIDISSIM, A. adj. sup. *Renditissimo.* Defatigatissimus, valdè subjectus.

RENDIDISSIMAMENT. adv. m. sup. Ab molta humilitat. *Renditissimamente.* Valdè submissè.

RENDIMENT. m. RENDICIÓ. 1. || Fatiga, cansaci. *Rendimiento.* Lassitudo, inis. || Submissió, subordinació ó subjecció. *Rendimiento.* Submissio, nis. || Expressió obsequiosa, oferintse á la voluntat ó servey de altre. *Rendimiento.* Obsequium, ii, submissio, nis.

RENDIR. v. a. Subjectar, superar, vencer. *Rendir.* Subjicio, is; in ditionem redigere. || Entregar alguna cosa al domini de altre, com la fortalesa al enemich, etc. També s' usa com reciproc. *Rendir.* Trado, submitto, is. || Cansar, fatigar. També s' usa com reciproc. *Rendir, rendirse.* Frangi, rumpi. || náut. Badallarse, esquarterarse, obrirse un arbre ó verga á direcció de sas fibres. *Rendir el hilo.* Scindi. || náut. Cedir, enfonsarse las cubiertas per falta de puntals. També s' usa com reciproc. *Rendir.* Navis tabulata succumbere.

RENDIRSE. v. r. Entregar-se, confessarse venut. *Rendirse.* Adversario cedere; manus dare; herbam porrigere. || En lo moral cedir, obehir, humiliarse. *Rendirse.* Resentior, iris, cedo, is. || Abatrese, acobardirse en los traballs ó desgrácias. *Sucumbir, rendirse.* Succumbo, is.

RENDIT, DA. adj. Cansat, fatigat. *Cansado.* Lassus. || Venut. *Rendido.* Superatus, deditus. ||

Submits, obsequios. *Sumiso.* Submissus.

RENEBOT, DA. m. y f. Fill del nebot respecte de qui's parla. *Resobrino, sobrino segundo.* Con-sobrini filius.

RENECH. m. Execració. *Flastoma, reniego.* Execratio, nis. || DETESTACIÓ.

RENECH. m. Paparra grossa y rodona que's fá en los gossos. *Rezo.* Recinus, i. || adj. Se diu de certa classe de fasols ó monjetas que encara que estigan granats, se menjan comunment ab la tavella. *Budiones, judios.* Phaseolus, i.

RENEGADOR, A. m. y f. Qui renuncia la fe ó renega de Déu y sa religió. *Renegador.* Blasphemator, is. || Qui té 'l péssim costum de jurar, perjur-ar, dir blasfémias, etc. *Blasfemo, renegador.* Ejurator, is.

RENEGAMENT. m. APOSTASIA. || EXECRACIÓ, BLASFÉMIA.

RENEGAR. v. a. Negar ab instància, tornar á negar. *Renegar.* Denego, pernego, as. || Flastomar, prorrómpen en injúrias y blasfémias. *Blasfemar, renegar.* Ejuro, as; ore sacrilego, impiis verbis Deum abjurare. || Detestar, abominar una cosa, com: *RENEGO* de 'sa amistat. *Renegar.* Abominor, detestor, aris. || Passar de una religió á altra: regularment se diu per deixar la fe de Jesucrist, y abraçar las institucion de Mahoma. *Apostatar, renegar.* Christi fidem abjurare.

RENEGAT, DA. p. p. *Renegado.* Denegatus. || Qui ha renunciat la fe de Jesucrist. *Renegado.* Christi fidei desertor; Christi religione deficiens. || Home pervers. *Renegado.* Impius dejurator. || Lo joch del home entre tres, en que's donan nou cartas á cada un. *Renegado, hombre, emperada.* Pa-gellarum ludus sic dictus.

FÉR MÉS MAL QUE NO UN RENEGAT. fr. FÉR MÉS MAL QUE LA PEDRA Ó QUE LA PEDRAGADA.

RENERA. f. RONQUERA.

RENET, A. adj. fam. Molt net. *Belimpio.* Valdè tersus.

RENETEJAR. v. a. Tornar á netejar molt. També s' usa com reciproc. *Relimpiar.* Iterùm purgare, emendare.

RENGAR. v. a. ant. Fér una arenga. *Arengar.* Concionor, aris.

RENGLA. f. y

RENGLE. m. y

RENGLERA. f. Línea de cosas arregladas. *Ringle, ringla, ringlera, hlera, fla, linea.* Series, ei. || Tira de ceps, arbres ó plantas. *Liño.* Antes, ium. || La de rajolas posadas horizontalment en lo forn. *Daga.* Laterum excoquendorum ductus.

RENGLÓ. m. L' orde de lletras en línea recta. *Reuglon.* Verborum linea. || met. Porció de renda, utilitat del benefici que algú té. *Reuglon.* Proventus, us. || Cada classe de géneros de comers, etc. *Reuglon, género.* Genus, eris. || pl. Los escrits, són contingut, substància ó context. *Reuglones.* Scripta, orum.

RENILL. m. La veu que forma 'l caball ó euga. *Relincho, relinchado, hin.* Hinnitus, us.

RENILLAR. v. n. Formar lo caball ó euga 'l so de sa veu pròpia. *Relinchar, hinar.* Hinnio, ia.

RENILLADOR. m. Se diu del caball que renilla sovint. *Relinchador.* Hinnians equus. || Se diu del cavall que renilla y s' inquieta quant veu una burra, una mula ó una euga. *Relinchon, relinchador.* Furenter hinnians.

RENITÈNCIA. f. Repugnància, resistència. *Renitencia.* Reluctatio, oppositio, nis.

RENITENT. adj. Terch, que resisteix. *Renitente.* Reluctans, retractans.

RENOAGRAR. v. a. ant. Deixar á usura. *Dar á logro.* Pecuniam fœnerare, fœnerari.

RENOCA. f. fam. Donzella de edat. *Doncellueca.* Adulta, grandæva virgo.

RENOCH. m. RANA.

RENOM. m. Sobrenom, apellido. *Renombre, sobrenombre, apellido, cognomento.* Agnomen, cognomen, inis. || Nom injuriós sobreposat. *Apodo.* Deridiculum, i. || Anomenada, fama. *Renombre.* Existimatio, nis, fama, æ.

RENOU. m. Brot que ix cada any al arbre. *Vástago, renuevo, pimpollo.* Stolo, nis.

PORTAR Ó FÈR ANAR EN RENOU. fr. Tenir á un ó molts ocupats ab pressa al rodador de sí. *Traer en rueda ó revuelto.* Circum se alios ducere, agere.

RENOVACIÓ. f. y

RENOVAMENT. m. ant. La acció de renovar. *Renovacion, renuevo.* Interpolatio, nis. || En lo moral transformació ó mudansa de méns á més perfect. *Renovacion.* Renovatio, nis. || Composició, adob. *Renovacion.* Reintegratio, nis. || La acció de consumir lo sacerdot las formas antigas y consagrarne de nou. *Renovacion.* Renovatio, nis.

RENOVAR. v. a. Restaurar, fèr tornar com nova alguna cosa. *Renovar.* Novo, renovo, as. || Instaurar. *Renovar.* Recolo, is. || Comensar de nou lo interromput per algun temps. *Renovar.* Renovo, instauro, as. || Pulir, enllustar, millorar. *Renovar.* Concinno, reconcinno, as. || Sumir lo sacerdot las formas antigas y consagrarne de nou. *Renovar.* Renovo, as. || Reiterar, publicar de nou. *Renovar.* Reitero, as. || Refrescar algun sentiment, pesar ó dolor. *Refrescar.* Refrico, as, recrudescio, is. || v. r. Agafar vigor ó forasas. *Reverdecer, revivir.* Reficio, reviresco, is.

RENOVAT, DA. p. p. *Renovado.* Renovatus.

RENOVALLAR. v. a. ant. **RENOVAR.**

RENTACARAS. m. met. fam. Adulador, llistonger. *Lavacaras.* Adulator, assentator, is.

RENTADA. f. L' acte y efecte de rentar. *Lavacion, lavadura, locion, lavatorio.* Lotio, nis.

SEGONA RENTADA. En las minas la segona rentada dels metalls. *Belave.* Altera metalli elutio.

RENTADOR. m. Qui renta. *Lavador.* Lavator, is. || Paratge en que's renta. *Lavadero, lavandería.* Lavacrum, i. || La llosa en que's pica la roba que

's renta. *Estregadero.* Lavandis et detergendis vestibus aptus locus.

RENTADORA. f. BUGADERA. || **RENTADOR 3.**

RENTADURA. f. RENTADA. || pl. La aygua bruta de lo que s' ha rentat. *Lavazas, lavadero.* Proluvium, ii, proluvies, ei.

RENTADURAS DE BOTA. met. Vi sumament finix. *Aguachirle.* Secundarius, inferior liquor.

RENTAMANS. m. Depòsit de aygua ab aixeta y pica pera rentarse. *Lavamanos, aguamanil.* Aquamanilis, aquemanile, is, malluvium, ii.

RENTAMENT. m. RENTADA.

RENTAR. v. a. Netejar ab aygua. *Lavar, limpiar, bañar, jabonar.* Lavo, as. || Netejar las ayguas de la cuyna. *Fregar.* Effrico, despumo, as. || Netejar la roba després de la bugada. *Sacar.* Relavo, as.

TORNAR Á RENTAR. fr. *Relavar.* Relavo, as.

RENTARSE. v. a. Llimpliar-se, netejar-se. *Levarse.* Lavo, as.

RENTAT, DA. p. p. *Lavado.* Lotus.

RENTILLAS. f. pl. Certas rendas de poca estitat que per lo regular s' arrendan juntas. *Sien rentillas.* Septem vectigalia minora.

RENÚNCIA Y RENUNCIACIÓ. f. La acció de renunciar. *Renuncia, renunciacion, renunciamento.* Renuntiatio, nis. || Dimissió, abdicació voluntària. *Dimision, renuncia, cesion.* Voluntaria denuntiatio, dimissio. || L' instrument que la conté. *Renuncia.* Renuntiationis instrumentum.

RENUNCIABLE. adj. Lo que 's pòt renunciar. *Renunciable.* Renuntiabilis. || S' aplica al ofici que s' adquireix ab facultat de transferirlo á altre per renúncia y no de altre modo, la qual si no 's fa ab temps, recau en lo rey. *Renunciable.* Officium ad alium transmissibile per renuntiationem.

RENUNCIAR. v. r. Despossehir-se voluntàriament. *Abdicar, renunciar, dimitir, desechar, resignar.* Abdico, as, dimitto, is. || No admètrer, no acceptar. *Renunciar.* Renuo, rejicio, is. || Despreciar, abandonar, detestar. *Renunciar.* Despicio, respuo, is.

RENUNCIAT, DA. p. p. *Renunciado.* Abdicatus.

RENUNCIATARI. m. Aquell á favor del qual s' ha fèt alguna renúncia. *Renunciatorio.* Cui quidquam abdicatum est.

RENY. m. REGANY.

RENYADOR. A. m. y f. Qui renya. *Regaton.* Asper, i, minax, cis.

RENYAR. v. a. Repèndrer. *Reñir, regañar, increpar.* Objurgo, increpo, as. || ant. **REGANTAR.** 1.

RENYAYRE. m. RENTADOR.

PENYIDÍSSIM, A. adj. sup. *Reñidísimo.* Valde objurgatus.

RENYIDOR. adj. Se diu dels caballs, matros, etc. que mossegan y tiran cossas al qui se'ls aproxima. *Reñidor.* Jurgiosus equus.

RENYINA. f. Debat, pendència. *Reña, rencilla,*

quimera, cuento, choque, rompimiento, disension, pelazga, cuchilladas, camorra. Controversia, rixa, æ.

RENTINAS DE MARIT, DE LA TAULA AL LLIT. ref. *BARALLAS DE MARIT, etc.*

DE UNA GRAN RENTINA VE UNA GRAN AMISTAT. ref. que dóna á entendre, que de una pendència molt renyida s'ol originarse una ferma amistat. *Riña ó cuestion de por san Juan, paz para todo el año.* Quæ modo pugnant, jungunt sua rostra columbæ.

RENTINAR. v. d. ter. *AMINAR.*

RENTIR. v. n. Disputar, pérdrer la amistat. *Enemistarse, reñir, desamistarse, pelear, pendenciar, romper; haber montescos y capeletes.* Rixor, aris. || Disputar ab crits y soroll. *Emberrullarse.* Alterco, as, rixor, aris. || v. a. *RENTAR.*

RENYIT, DA. p. p. Enujat, enemistat ab altre. *Reñido.* Adversarius, oppositus.

REO. m. Qui ha comés algun delict. *Reo.* Reus, ei. || for. Qui es demanat en judici. *Reo.* Reus, ei.

REOCTAVA. f. Lo mitj quartillo que's sisa de cada quatre en las rendas per menor del vi, oli y vinagre. *Octavilla, reoetava.* Octava congii pars ex ipso congio multata.

REORA. f. *RASADORA.*

REPAGAR. v. a. Pagar molt ó ab excés alguna cosa. *Repagar.* Valdè, plus nimio pretium solvere.

REPALASSA. f. Herba de arrel grossa, de més de un peu de llarch, negrenca per fora y blanca per dins, de sabor quasi dòle, de fullas amplas, llargas de més de un peu y punxagudas, en extrem vellosas: las flors naixen en capsirons composts de molts floretas purpúreas dins de un cális compost de molts fullas terminadas cada una en un ganxo. *Lampazo.* Arctium, ii, lappa, æ.

REPANTIGARSE Y REPAPARSE. v. r. Recolzar-se, extèndrerse sobre 'l respallier, posarse bè en l' assento. *Arrellanarse, rellanarse, repantigarse, recalcar-se.* Desideo, es.

REPAPIJAR. v. n. Caduquejar, debilitarse 'l judici y memòria per la molta edat. *Chochea.* Senectute delirare, desipere.

REPARABLE. adj. Notable. *Reparable, notable.* Notandus. || Lo que's pòt restaurar ó remediar. *Reparable.* Reparabilis.

REPARACIÓ. f. L' acte de reparar en lo sentit de renovar ó millorar alguna cosa. *Reparacion, reparamiento, rehacimiento.* Refactio, instauratio, nis. || En las escuelas es aquell acte literari y exercici que fan en ellas los estudios, dibent la lliçó, y en algunas parts arguhint uns ab altres. *Reparacion.* Lectionum repetitio vel relectio scholastica.

REPARADOR. A. m. y f. Qui repara ó millora alguna cosa. *Reparador.* Reparator, instaurator, is. || Lo qui repara ó observa ab freqüència y desmasia. *Reparador.* Censor, is, nimius speculator.

REPARAMENT. m. *REPARACIÓ.*

REPARAR. v. a. Compóndrer, apariar, esmenar lo menyspreu que ha patit alguna cosa. *Reparar, rehacer, reforzar.* Redicio, is. || Restablir. *Reparar, restaurar, subsanar.* Reparo, as. || *ARREBOSAR.* || Mirar ab molt cuydado. *Advertir, reparar, notar.* Animadverto, attendo, is. || Detenirse per algun inconvenient. *Reparar.* Observo, as. || En lo moral corregir, remediar. *Reparar.* Emendo, as, reficio, is. || Resguardarse, usat com recíproch. *Reparar.* Defensionem parare. || Considerar, reflexionar. *Reparar.* Considero, observo, as. || v. r. Cobrar forsas. *Repararse.* Vires reficere, assummere.

REPARAT, DA. p. p. *Reparado.* Restauratus, animadversus.

REPARO. m. Restauració, remey. *Reparo, reparamiento.* Reparat, instauratio, nis. || Adob, remendo. *Reparo, remiendo.* Renovatio, reparatio, nis. || Dubte, dificultat, inconvenient. *Reparo.* Dificultas, atis, obex, icis. || Observació, advertència. *Reparo.* Animadversio, nis. || Defensa, resguart. *Reparo.* Tutamen, fulcimen, inis. || Inspecció cuydada de alguna cosa. *Reparo.* Inspectio, nis. || CRÍTICA, CENSURA.

FÉR REPARO DE ALGUNA COSA. fr. Posarhi dificultats, contradir-la. *Objetar, contradecir, dificultar.* Objicio, is; difficultates adhibere.

REPARTIBLE. adj. Lo que's pòt repartir. *Repartible.* Quod distribui potest.

REPARTICIÓ. f. Obra de repartir. *Reparticion, repartimiento.* Partitio, digestio, nis.

REPARTIDAMENT. adv. m. Per parts, en diversas porcions. *Repartidamente.* Partim, parciatim.

REPARTIDOR, A. adj. Lo que ha de sér repartit. *Repartidero.* Partendus. || m. Qui reparteix ó distribuix. *Repartidor.* Partitor, distributor, is. || Lo batlle ó altra persona deputada pera repartir ó determinar alguna taxa ó contribució que ha de pagar cada vehi. *Repartidor.* Regii vectigalis discussor. || Lo qui en los comicis y tribunals distribuia las targetas als que havian de votar. *Repartidor.* Diribitor, is.

REPARTIMENT. m. La divisió que's fá de una cosa pera distribuirla. *Repartimiento.* Distributio, nis. || La llista que conté lo que s'ha de repartir. *Repartimiento.* Distributionum syllabus. || La divisió en que se senyala á cada vehi lo que li toca pagar de contribució. *Derrama, repartimiento.* Tributi in singula capita descriptio.

REPARTIR. v. a. Distribuhir una cosa, dividir-la per parts. *Repartir.* Partior, iris. || Carregar alguna contribució ó gravamen per parts. *Repartir, y amillarar* si es per milers. Dispartio, is. || Dividir alguna cosa entre molts, compartirla. *Repartir.* Dilargior, iris. || Donar, compartir, dispensar gràcias ó favors. *Franquear, repartir.* Impertior, iris. || Dít de la càrrega ó la distància, igualarla per parts; fèr que no hi haja més á la

una part que á la altra. *Promediar, comediar*. Equilibrio, as; in æquales partes metiri.

REPARTIT, DA. p. p. adj. *Repartido*. Divisus.

REPARTO. m. Repartiment; comunment se diu de las contribucions. *Reparticion, repartimiento, amillaramiento* si es per milers. Distributio, nis.

REPÁS. m. Estudi que's fá per desobre de lo que's té vist ó estudiat. *Repaso*. Recensio, relectio, nis. || Regoneixement, exámen de alguna obra, véurer si li falta res. *Repaso*. Recognitio, nis. || La explicació que fá 'l passant ó ajudant de lo mateix que ha explicat lo principal. *Repaso, repeticion*. Repetitio, nis. || REFECCIÓ, ÀPAT, TIP.

DONAR UN REPÁS. fr. met. Fèr una breu y personal diligència pera la seguretat ó ben estar de una cosa. *Echar un repaso*. Repeto, is.

REPASSAR. v. a. Remirar lo que s' ha estudiat. *Repasar, releer, remirar*. Relego, recolo, is. || ant. Tornar á passar pel mateix camí. *Traspassar, repasar*. Viam repelere. || Reflexionar, repetir en la memòria. *Repasar*. Replico, as. || Recosir. *Repasar, recorrer*. Lintea resuere. || Examinar de nou alguna obra. *Repasar, remirar*. Recenseo, es, recognosco, is. || ter. *ESBANDIR*. || Mirar per segona ó tercera vegada, pera véurer si s' troba una cosa entre altrás. *Rebuscar*. Inquiro, exquiro, is.

REPASSAT, DA. p. p. *Repasado*. Rectectus, replicatus.

REPASSIÓ. f. fil. *Repasion*. Reactio, nis.

REPEL. m. Part petita de qualsevol cosa que's alsa contra lo natural. *Repelo, redopelo, rodapelo*. Aversus, reversus pilus. || ENEMICH. 5.

Á **REPEL.** m. adv. Contra la direcció natural del pel. *A contra pelo; á repelo, á pospelo, pelo arriba*. Præposterò, adversus pilus.

VENIR Á REPEL. fr. met. Repugnar alguna cosa. *Hacerse cuesta arriba*. Àgrè ferre.

REPELADA. f. La acció y efecte de repelar. *Repeladura*. Pillorum adversorum avulsio.

REPELAR. v. a. Arrancar lo pel. *Repelar, descañonar*. Carptim capillos vellere, avellere. || Netejar ó traurer segona vegada lo inútil y perjudicial de alguna cosa; comunment se diu dels arbres y vinyas. *Remondar*. Emundo, remundo, as.

REPEL-LENT. p. a. Lo que té virtut de repellar, ó llansar. S' usa també com masculí. *Repellent*. Repellens, rejiciens.

REPEL-LIDOR, A. m. y f. Qui repelleix. *Rechazador*. Repellens, retrudens, propulsans, tis.

REPEL-LIR. v. a. Llansar de sí una cosa ab algun impuls ó violència. *Repeler*. Repello, rejicio, is. || Contradir. *Repeler, rechazar*. Repello, rejicio, is.

REPEL-LIT, DA. p. p. *Repelido*. Repulsus, re-jactus.

REPELÓ. (HAYANE UN) fr. Tenir una conversació breu. *Darse un repelon*. Per transennam, vel levi tractu confabulari.

REPELÓS, A. adj. que s' aplica á la fusta que al treballarla alsa pels. *Repeloso*. Asperum, filamentis rigens lignum. || met. Delicat de geni. *Quisquilloso, repeloso, rencilloso, coquisquilloso*. Rixosus, litigiosus.

REPENDER. v. a. Renyar, corregir, condemnar lo dit ó fét no conforme á rahó. *Arguir, reprehender, advertir, predicar, sermonear, tacha*. Reprehendo, arguo, is. || Recobrar dels enemichs la embarcació que havian pres. *Represar*. Navem prædone ablata a prædatore recuperare. || Criticar, censurar. *Reprender*. Relaxo, accuso, as. || Casir á sobre costura. *Sobrecargar*. Nova sutura assuere. || Acométér la febra, etc. *Recargar la calentura*, etc. Febrim incrementum accipere. || **REPEL-LIR.**

REPENEDIDA. f. Dona que deixant la mala vida, passa á viurer com á religiosa en comunitat. *Arrepentida, recogida*. Pœnitens femina.

REPENEDIMENT. m. ARREPENTIMENT.

REPENSAR. v. a. Tornar á pensar. *Repensar*. Perpendo, is; iterum perpendere. || Pensar molt sobre de alguna cosa. *Repensar*. Recogito, as.

REPENT Y REPENTE. m. Moviment repenti. *Repente*. Subitus motus. || Succés grave, imprevist y repenti. *Repenton*. Repentinus, improvisus casus. || Promptitut, ocurrència viva. *Repenton*. Repentinum, extemporaneum auxilium.

DE REPENT. m. adv. Al instant, al moment, de improvís, com: orar, dir ó compóndrer de **REPENT**. *De repente, repentinamente, de improvís, impropriadamente, á la improvista, de sobresalto*. Extemporè, extemplò, subitò.

REPENTÍ, NA. adj. Imprevíst, súbit. *Súbite, repentino*. Insuperatus. || Prompte, no premeditat. *Repentino*. Repentinus.

REPENTINAMENT. adv. m. DE REPENT.

REPENTISTA. m. Qui fáó diu versos ó discursos de repent. *Repentista*. Extemporalis versificator.

REPERCUCIENT. m. med. REPERCUSSIU. 1.

REPERCUDIR. v. a. REPERCUTIR.

REPERCUSSIÓ. f. REPERCUTIMENT.

REPERCUSSIU, VA. adj. Lo que té virtut ó eficàcia de repercutir. *Repercussiu, repersutorio*. Repercutiens, repersivus. || med. Medicament que té virtut de repercutir. *Repercussiu*. Repercussions.

REPERCUTIMENT. m. Refracció, reverberació dels raigs de la llum. *Repercussion*. Repercussio, nis. || Retrocés de un cos que topa ab altre. *Repercussion, repersucida*. Repulsio, nis.

REPERCUTIR. v. n. Reverberar, ressaltar. *Repercutir*. Reverbero, as. || Retrocedir ab violència un cos per la resistència que troba en altre. *Repercutir*. Repercutio, is. || Tornar á ferir al qui fereix. *Repercutir*. Repercutio, is. || med. y cir. Repel-lir, fèr que un humor retrocedesca. *Repercutir*. Noxios humores aliò avertere.

REPERCUTORI, A. adj. REPERCUSSIU.

REPITORI. m. Promptuari, compendi de cosas notables. *Repertorio*, *reportorio*. *Repertorium*, ii, index, icis. || **CALENDARI.**

REPÉS. m. Lloch destinat pera repesar. *Repeso*. *Ponderationis iterationi destinatus locus*. || Encàrrech y obra de repesar. *Repeso*. *Iterum ponderandi munus et actio*.

REPESAR. v. r. Tornar á pesar. *Repesar*. *Denudò librare, ponderare*.

REPETICIÓ. f. La acció de tornar á fér qual-sevol acte. *Repeticion*, *reiteracion*. *Reiteratio*, *iteratio*, nis. || **ret.** Figura en que una paraula comensa diferents oracions ó membres del período. *Repeticion*. *Repetitio*, *regressio*, nis. || **for.** Acció pera demanar lo injustament pagat. *Repeticion*. *Repetitio*, nis. || Traducció de un idioma á altre. *Traduccion*, *version*. *Versio*, nis. || La acció de dir alguna cosa molts vegadas. *Redicion*. *Dictorum repetitio*.

|| En lo rellotge, instrument ab molla que repeiteix la última hora, y també 'l mateix rellotge. *Repeticion*. *Horologii horarum repetitio*. || mús. Nota que's torna á repetir. *Repeticion*. *Repetitionis signum*. || Obra de recitar ó cantar dos vegadas una copla. *Repeticion*. *Repetitio*, nis. || En las universitats l'acte literari abans del exercici secret pera pèndrer lo grau. *Repeticion*. *Disputationis præludium*; *questionis præfatio*. || Disertació sobre matèria determinada que componian los catedràtics en las universitats. *Repeticion*. *Prælectio*, nis. || pint. y escult. La obra repetida pel mateix autor. *Repeticion*. *Archetypum ab ipsi auctore repetitum*.

REPETIDAMENT. adv. m. Ab repetició, molts vegadas. *Repetidamente*. *Iterum atque iterum*.

REPETIDOR. m. Qui repeiteix. *Repetidor*. *Repetens*, tis. || Passante, ajudant del mestre. *Passante*, *repetidor*. *Hypodidascalus*, i, *repetitor*, is.

REPETIR. v. a. Tornar á fér lo que s' havia fét. *Repetir*. *Reitero*, as. || Tornar á dir lo que s' havia dit. *Repetir*. *Incalco*, as. || Demanar molts vegadas y ab instància. *Repetir*. *Repeto*, is. || **for.** Demanar lo indegudament pagat, ó que s' ha pagat per altre. *Repetir*. *Persequor*, eris. || Recitar cosas sabudas. *Repetir*. *Decanto*, as. || lóg. Resumir lo que altre ha dit. *Repetir*, *resumir*. *Argumenta referre*. || En las universitats tenir l'acte anomenat repetició. *Repetir*. *Disputationis præludium*, *candidatum habere*. || Traduhir de una llengua á altra. *Traducir*, *vertir*, *construir*. *Reddo*, *traduco*, is. || Repassar á altre la lliçó, recapacitar. *Repetir*. *Repeto*, is. || met. Tornar la febra. *Repetir*. *Redeo*, *recido*, is.

REPETIT, DA. p. p. *Repetido*. *Repetitus*.

REPEU. m. REPISA.

REPICAMENT. m. REPICH.

REPICAR. v. a. Tocar á festa las campanas. *Repicar*. *Cymbala sonitu festivo pulsare*. || Tocar ab vivesa y depressa algun instrument. *Repicar*, *repiquear*. *Cymbala acutè, argutè crebreque pulsare*.

|| v. a. Picar segona vegada una mateixa cosa, com una mola quant no menja. *Repicar*. *Iterum contundere*.

AL SEGUR ESTÁ QUI REPICA. loc. fam. ab que's nota la facilitat del qui repren á altre 'l modo de portarse en los perills, estant ell en segur. *En salto está el que repica*. In vado sum, extrà telorum jactum, in portum avigo. || Denota que un negoci va bé. *A buen viento va la parva*, en salto está el que repica. *Salva res est*.

FESTE Ó QUE'S FASSA REPICAR. fr. met. fam. ab que's despedeix á algú per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete ó vdyase al rollo*. *Abeat in infamem cippum*, in malam crucem.

REPICH. m. Lo so armoniós y alegre de las campanas. *Repique*, *reloque*. *Crebra cymbalorum percussio*.

REPIÇÓ. m. Toch lleuger y festiu que's fá ab lo batall en la campana, sense ventaria. *Repique*. *Cymbalorum levis*, *crebra festivaque pulsatio*.

REPINTAR. v. a. pint. Pintar sobre lo ja pintat, pera perfeccionar, ó pera restaurar lo esborrat ó maltractat. *Repintar*. *Repingo*, is. || Entre estam-pers y llibreters quedar cada plana de un llibre mitj estampada en la del seu davant pera picarlo abans de estar la tinta seca, ó per sér ella de mala qualitat. *Repintar*. *Litterarum notas extrà ordinem repingi*.

REPISA. f. Rebaba, repeu en la paret, pera sostenir un gerro ó altre adorno. *Repisa*. *Mensula*, s, *scamillus*, i.

DON REPISA! Interjecció per efecte de alguna mala impressió ó de un mal ménos grave. *Peste! Caramba! Hui!*

REPIXAR. v. n. FLUIR, DEGOTAR, TRASPUAR.

REPITJOR. adj. Mòlt pitjor. *Repeor*. Multò peyor.

REPLÀ. m. Planura. *Llanura*, *llanada*. *Planities*, ei. || La raconada ó descans á cada ram de escala. *Relano*, *mesa*, *meseta*, *mesilla*, *descanso*, *descansillo*, y *puntido* p. Rioja. *Scalarum area*.

REPLANAR. v. a. Tornar á aplanar. *Relanar*. *Iterum complanare*.

REPLANELL Y REPLANET. m. d. Replá petit de la escala. *Descansillo*, *mesilla*. *Scalarum areola*.

REPLANTACIÓ. f. Obra de replantar. *Replantacion*. *Iterata plantatio*.

REPLANTAR. v. a. Tornar á plantar. *Replantar*. *Resero*, is, *rursus plantare*.

REPLE, NA. adj. Mòlt ple. *Releno*, *repleto*, *rellenado*. *Repletus*. || Ple de menjar ó de humors. *Repleto*. *Repletus*.

REPLESSIÓ. f. Abundància, excés de humors en lo cos del animal. *Plenitud*, *replecion*, *plétora*. *Stagnatio*, nis. || **COMPLEMENT.** || Excés en lo menjar y béurer. *Replecion de estómag*. *Nimia saturitas*.

REPLEGA. f. APLEGA. || Porció de humors de;

tinguts en alguna part del cos. *Congestion*. Congestio, nis.

REPLEGAR. v. a. y derivats. *ARREPLEGAR*. || Plegar, doblegar molts vegades. *Replegar*. Repliego, as.

REPLENITUT. f. Malaltia que contrahent las cabalcaduras per béurer massa aygua després de haver menjat civada. *Encebamiento, enfosado*. Op-pletio, nis.

REPLET, **A.** adj. *REPLÉ*.

RÉPLICA. f. Instància, objecció. *Réplica, replicacion*. Argumentum, i, objectio, nis, objectum, i. || Resposta repugnant a lo que's mana. *Réplica*. Repugnans responsio. || Exclusió, excepció. *Réplica*. Replicatio, nis. || for. Contraresposta, resposta a la de la part contrària. *Réplica*. Replicatio, nis, contrascriptum, i.

SENSE RÉPLICA. m. adv. Sens excusa. *Sin réplica*. Omni exceptione præclusa.

REPLICACIÓ. f. *RÉPLICA*.

REPLICADOR, **A.** m. y f. Qui replica. *Replicador, replicante*. Replicans, tis.

REPLICAR. v. a. Instar contra la resposta ó argument. *Replicar, refutar, reponer*. Contradico, repono, is. || Respondrer contradiant. *Replicar, reponer*. Repono, is. || for. Respondrer, al·legar cada part contra las excepcions posadas per la contrària. *Replicar*. Replico, as; contrascriptum in iudicio exhibere.

REPLICAYRE Y REPLICÓ. m. Qui replica molt, respostejador. *Replicon, respondon*. Molestè redarguens.

REPOBLACIÓ. f. Obra de tornar a poblar. *Repoblacion*. Iterata frequentatio.

REPOBLAR. v. a. Tornar a poblar. *Repoblar*. Rursus incolis frequentare.

REPOLIDOR, **A.** m. y f. Remendó de vestits vells. *Resurcidor, remendon*. Resartor, is.

REPOLIMENT. m. Obra de apedassar la roba vella. *Remiendo*. Resarcimen, inis.

REPOLIR. v. a. Pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, repolio, is. || Compóndrer, assear ab afectació. *Acicalar, repulir*. Nimis exornare. || Donar una nova ma ó correcció a una obra de enteniment. *Repulir*. Perpolio, is; iteratò polire. || ENLLUSTRAR.

|| REMENDAR.

REPOLUM. m. PEDRUSCALL.

REPORT. m. Plaher, recreació, diversió. *Deporte*. Oblectatio, nis.

REPORTAR. v. a. Portar novas. *Soplar*. Inspiro, as. || Refrenar, moderar, reprimir alguna passió del ànimo y al qui la té. També s' usa com reciproc. *Moderar, reportar, refrenar, reprimir, reparar*. Tempero, refræno, as.

REPÓS. m. Descans, intermissió de fatiga. *Asposo*. Vacatio, relectio, nis, quies, etis. || Tranquil·litat, sossego. *Tranquilidad, reposo, sosiego*. Pax, cis, quies, etis. || Cordura. *Asiento, juicio, sosiego*. Prudentia, æ, sana mens.

MAY VEURÁS AL ENVEJÓS QUE TINGA GAYRE ENDE. ref. Denota que'l envejós viu en contínua inquietut. *El envidioso es verdugo de sí mismo*. Putredo ossium invidia.

REPOSADAMENT. adv. m. Ab repós. *Reposadamente*. Quietè.

REPOSAR. v. n. Posar, col·locar alguna com en són antich estat ó en lo lloch que àntes ocupava. *Reponer, restituir*. Restituo, repono, reduco, is. || v. n. Descansar, dormir. *Reposar*. Requiesco, is; somno refici. || Descansar de alguna fatiga. *Reposar*. A labore vacare; consideo, es. || Estar en quietut, en pau y sossego. *Reposar*. Otior, aris. || Estar enterrat. *Reposar, yacer, descansar*. Requiesco, is; jaceo, es. || POSANSE. 3. || v. r. Assossegar-se, posar seny. *Sossegar-se, asentar el juicio*. Rationem firmare; prudentiam adipisci.

REPOSAT, **DA**. p. p. *Reposado, repuesto*. lepositus. || adj. Assossegat. *Sossegado, tranquilo, quieto, reposado, pacífico*. Pacificus. || Entenimentat, judiciós. *Sesudo*. Prudens.

REPOSICIÓ. f. Obra de reposar. *Repositum*. Repositio, nis. || quim. La conservació dels gèneres en los lloch y vasos proporcionats. *Reposicion*. Repositio, nis. || for. L' acte de posar la causa en son primer estat. *Reposicion*. In pristinum statum restitutio.

REPOTENCIA. (DE) m. adv. De rebot, de repent. *De antuicion*. Subitò, repentè.

REPREGUNTA. f. Pregunta reiterada. *Repregunta*. Iterata interrogatio.

REPREGUNTAR. v. a. Tornar a preguntar sobre un mateix assumpto. *Repreguntar*. Iteratò interrogare vel postulare.

REPREHENSIBLE. adj. *REPRENSIBLE*.

REPREHENSÍO. f. Amonestació, ó correcció que's fá vituperant lo mal fét ó dít, ó lo no conforme a la rahó. *Repression, carda, reprimenda*. Increpatio, nis. || Aument, nova accessió de febra. *Accesion, recargo, acceso*. Febris incrementum.

REPREHENSOR Y REPRENEDOR, **A.** m. y f. Qui repren. *Reprensor*. Reprehensor, increptor, is.

REPRENSIBLE. adj. Lo que es digne de reprehensió. *Repreensible*. Reprehensibilis.

REPRENSÍO. f. *REPREHENSÍO*.

REPRENSOR, **A.** m. y f. *REPREHENSOR*.

REPRÉS, **A.** p. p. *Reprendido*. Reprehensus. || Dít de la embarcació recobrada dels enemichs. *Represado*. Recuperatus. || Dít de las ayguas aludadas. *Estandadas, represadas, detenidas*. Stagnatus compressus. || *ARREPENTIT*.

REPRESA. f. *REL·LEIX*. || Recuperació de lo que s' havia perdut. *Recobro, represion*. Recuperatio, nis. || La detenció que's fá de una cosa. 'S diu regularment de la aygua que's delé y s' exten. *Represa*. Aquæ stagnatio, compressio. || *ARREPENTIT*.

REPRESA DE PITS. Malaltia que acomet a las dones en los pits, causada de coagularse la llet, ab que's

malicia y danya. *Pelo.* Lactis in uberibus mulierum coagulatio.

REPRESENTABLE. adj. Lo que's pòt representar y éer visible. *Representable.* Representabilis, visibilis.

REPRESENTACIÓ. f. L' acte de representar ó éer present alguna cosa. *Representacion.* Representatio, nis. || La acció de representar en lo teatro algun drama, y també 'l mateix drama. *Representacion.* Fabulæ, comediarum actio vel drama. || Autoritat, dignitat, caràcter de la persona, y així 's diu: *Ítalo* es home de REPRESENTACIÓ en Barcelona. *Representacion.* Decor, is, dignitas, atis. || Cópia, caricatura de algú. *Representacion, remedo.* Imitatio, nis. || La acció de exposar á la vista. *Representacion.* Representatio, nis. || Figura, imatge que dóna idea de la realitat. *Imágen, representaciou, simbolo, simbolizaciou.* Effigies, ei, imago, inis. || Súplica als superiors apoyada en rahons y documents. *Representacion.* Relatio vel representatio ad superiorem. || for. Lo dret de succehir en la herència, bèn, etc., per la persona de altre y representanlla. *Representacion.* Representatio, nis.

REPRESENTADOR, A. m. y f. Qui representa. *Representador.* Representans, tis.

REPRESENTANT. p. a. y m. Qui representa alguna persona ausent, cos ó comunitat. *Representante.* Vices gerens. || COMEDIANT.

REPRESENTAR. v. a. Fér present alguna cosa ab paraulas ó figuras que's fixan en la imaginació. *Representar.* Represento, as. || Posar davant ó á la vista. *Representar.* Represento, as. || Referir, proposar, informar. *Representar.* Referre ad; represento, as. || Recitar un drama fingint las verdaderas personas. *Representar.* Fabulam vel comediam agere. || Semblar, sér imatge ó símbol de alguna cosa. *Simbolizar, representar.* Represento, as, refero, ers. || Subrogarse en los drets ó bèn de altre, fentlas vegadas. *Representar.* Represento, as; gerere vices vel personam. || v. r. Oferirre, ocórrer alguna espècie. *Representarse.* Obversor, aris.

REPRESENTAT, DA. p. p. Representado. Representatus.

REPRESENTATIU, VA. adj. Lo que representa ó pòt representar. *Representativo.* Quid aliud referens vel representans.

REPRESSÀLIA. f. Retenció del bèn de una nació ab qui's té guerra ó de sos individus. *Repressalia.* Clarigatio, nis. || Dany en compensació de altre. *Repressalia.* Vindicatio, nis. || met. VENENJA.

REPRESSIÓ. f. REPRESA. 2.

REPRIMIMENT. m. REFRENAMENT.

REPRIMIR. v. a. Contenir, sossegar, moderar. *Contener, reprimir, refrenar, comprimir, cohibir, resprear, dominar, domar.* Cohibeo, contineo, es. || v. r. Moderarse, contenirse. *Vencerse, reprimirse, reportarse.* Se ipsum frangere.

REPRIMIT, DA. p. p. Rprimido. Compressus, repressus.

REPROBA. f. Nova proba sobre la que ja s' ha donat. *Reprueba.* Altera probatio.

REPROBABLE. adj. Lo que es digne de reprobarió ó pòt reprobarse. *Reprobable.* Reprobatus.

REPROBACIÓ. f. L' efecte de reprobar. *Reprobacion.* Reprobatio, nis. || Lo decret de pena eterna que Déu determina als que moren en pecat mortal. *Reprobacion.* Peccatoris reprobatio.

REPROBAMENT. m. ant. REPROBACIÓ.

REPROBAR. v. a. Desaprobar. *Desaprobar, reprobar, desechar, improbar, silbar, censurar, condenar.* Reprobo, as. || Decretar Déu la pena eterna al qui ha mort en pecat mortal. *Condenar, reprobar.* Reprobo, damno, as.

REPROBAT, DA. p. p. Reprobado. Reprobatus.

REPROBATORI, A. adj. Lo que reproba ó serveix pera reprobar. *Reprobatorio.* Quod reprobatur.

REPROBO, A. adj. Destinat á la pena eterna per la divina justícia. Tambe s' usa com á substantiu. *Precito, réprobo, prescito, reprobado.* Reprobatus, damnatus. || Dolent, pervers. *Perverso, réprobo, malvado, avieso.* Prævus, perversus.

REPRODUCCIÓ. f. Restauració, segona producció. *Reproduccion.* Reproductio, nis. || for. La acció de tornar á fér present lo dit ó al·legat. *Reproduccion.* Reproductio, nis.

REPRODUCTOR. m. Qui reproduëix. Reprodutor. Reproducens, tis.

REPRODUHIR. v. a. Produhir de nou. *Reproducir.* Reproduco, is. || Refer, renovar. *Reproducir.* Recreo, as. || for. Tornar á fér present lo dit ó al·legat. *Reproducir.* Reproduco, is.

REPRODUHIT, DA. p. p. Reproducido. Reproducatus.

REPROMESA. f. Promesa repetida. *Repromission.* Repromissio, nis.

REPROPI. adj. RECELÓS. || Se diu del caball que's defensa de la impressió de las espuelas, fentse atrás ó alsanise dret. *Repropio.* Calcaribus resistens equus.

REPTADOR, A. m. y f. Qui repta ó desafia. *Retador.* Ad duellum provocans vel de prodicione appellans.

REPTAMENT. m. ant. REPREHENSIO.

REPTAR. v. a. Repòndrer. *Corregir, amonestar, reprendre, retar.* Vitium alicui obijcere. || Provocar, desafiar. *Desafiar, retar.* Ad duellum provocare. || TORNAR, RESTITUIR.

REPTAT, DA. p. p. Corregido, retado. Ad duellum provocatus.

REPTIL. m. Tot animal que va arrastrant, com la serp, etc. *Reptil.* Reptile, is.

REPTO. m. Desafio. *Reto.* Ad pugnam vel duellum provocatio.

REPÚBLICA. f. Estat en que governa 'l poble. *Republica.* Respublica, democratia, æ. || Qualsevol estat ó espècie de govern polítich. *República.* Respublica, æ; reipublicæ administratio. || Estat en

que governan molts ja dels principals, ja del poble, ó de tots dos estats indistinctament. *República*. Oligarchia, æ; plurium, non unius, imperium.

¶ La causa pública, lo comú, ó sa utilitat. *República*. Respublica, æ.

REPÚBLICA LITERÀRIA. La col·lecció dels sabis. *Republica literaria, de las letras*. Litteraria respublica.

REPUBLICA, NA. adj. Lo que pertany á la república. *Republicano*. Quod ad rempublicam attinet. ¶ m. y f. S' aplica al ciutadà de una república, y al qui es inclinat á aquest gènere de govern. *Republicano*. Reipublicæ obediens.

REPUDI. m. Dimissió de la dona pròpia. *Repudio, repudiacion*. Repudium, ii.

REPUDIAR. v. a. Despatxar la dona pròpia, fèr divorci. *Repudiar*. Repudio, as. ¶ Llansar, renunciar, dejectar. *Repudiar*. Repudio, recusio, as.

REPUDIAT, DA. p. p. *Repudiado*. Repudiatius.

REPUDRIR. v. a. Pudrir molt. Tambe s' usa com reciproc. *Repudrir, repodrir*. Valdè putrescere.

REPUESTO. m. Prevenció que's té per quant sia necessari. *Provision, reten, repuesto, prevencion, matalotaje*. Paratum vel repositum in futurum.

DE REPUESTO. m. adv. Per si acás, per prevenció, ó ab intent de prevenir. *De repuesto, á prevencion ó de prevencion*. Ad cautelam.

REPUGNÀNCIA. f. Contrarietat, contradicció, oposició. *Repugnancia*. Repugnantia, æ. ¶ Aversió, horror. *Repugnancia*. Aversio, nis, horror, is. ¶ Disgust, reparo, dificultat de fèr ó admètrer. *Oposicion, repugnancia, rebeldia, repelo*. Repugnantia, æ. ¶ fl. Impossibilitat de verificarse en un subjecte dos cosas á un temps. *Repugnancia*. Repugnantia, æ, contradictio, nis.

AB REPUGNÀNCIA. m. adv. Ab disgust, ab reparo, ab oposició. *Con repugnancia, repugnantemente, cuestras arriba, á pesar suyo*. Inviè, repugnanter.

REPUGNANT. p. a. y adj. Lo que repugna. *Repugnante* Repugnans.

REPUGNANTMENT. adv. m. **AB REPUGNÀNCIA.**

REPUGNAR. v. n. Obstar, oposarse una cosa. *Repugnar*. Repugno, as. ¶ Resistir. *Repugnar, resistir*. Calcitro, repugno, as. ¶ Tenir aversió. *Repugnar*. Repugno, as, aversor, aris. ¶ Fèr de mala gana alguna cosa. *Coeçar, repugnar, disonar*. Ægrè, difficulter, gravatè facere. ¶ fl. Replicar. *Repugnar*. Repugno, as. ¶ Refusar. *Repugnar*. Repugno, as.

REPUJAR. v. a. ant. Tornar á pujar. *Volver á subir*. Reascendere.

REPULIR. v. a. Tornar á pulir, pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, is. ¶ met. Alinyarse, compòndrer ab desmasiada afectació. S' usa també com reciproc. *Repulir*. Nimis ornare.

REPULSA. f. Despreci, negativa. *Negativa, repulsa*. Repulsa, æ, rejectio, nis. ¶ Reprehensió for-

ta. *Mano, repulsa, felpa, peluca, calada, jato, fraterna, mesilla, carda, sermon*. Verbis castigatis.

¶ L' acte de apartar al enemich ó altra cosa que ofen, defensansse. *Propulsa, propulsion*. Propulsio, nis.

DONAR UNA REPULSA. fr. Rebàtrer, repel·lir. *Repulsar*. Repulso, as, repello, is. ¶ Negar lo que's demana ó preten. *Repulsar*. Repulsam dare.

REPULSIÓ. f. **REPULSA.** ¶ fls. La virtut de repel·lir. *Repulsion*. Repulsio, nis. ¶ En la fisiologia, propietat de certs teixits elastics, que havent cedit á una pressió un poch forta, tornan sobre sí mateixos ab certa força així que para la compressió. *Repulsion*. Repulsio, nis.

REPULSIU, VA. adj. Lo que té acció ó virtut de repel·lir. *Repulsivo*. Repulsandi vim habens.

REPUNT. m. Cusidura en que s' uneixen los punts. *Pespunte, derechuelo*. Retracta acu repetitum fili ductus.

MITJ REPUNT. Treball que s' executa deixant la meytat dels fils que s' havian de pèndrer en cada puntada, de manera que entre repunt y repunt queden tants fils de vuyt com porta la puntada. *Medio pespunte*. Interpositis filis sutura elegans vel acus ductus.

FÈR REPUNT. fr. y

REPUNTAR. v. n. náut. Comensar la marí mouresse per la creixent. *Repuntar*. Maris æstas incipere. ¶ Cusir ó treballar de repunt, fèr repunt en la roba ó tela. *Pespuntar*. Retracta acu fili ductum continuare. ¶ Recusir. *Repuntear*. Resuo, is.

REPUNXÓ. m. Planta de arrel á modo de rave, que es bona per enciam: té las fullas estreles, punxagudas y sèns mànech, las flors blaves en la punta, de una sola pessa en figura de campana, partidas en cinch parts. *Raponchigo, ruipoace, Rapunculus*, i. ¶ Instrument com femella de punxó, per fèr punxons en lo grabat dels sellos y monedes. *Contrapunzon*. Veruculorum in caelatura archetypum.

REPUSALLA. f. Desperdici, rebuig de qualsevol cosa. *Mazamorra, rebusco, rebusca, zupia*. Residuum, i.

REPUTACIÓ. f. Crèdit, fama. *Reputacion*. la publicum vulgus fama. ¶ Llustre, esplendor, dignitat, estimació. *Honra, honor, gloria*. Gloria, æ.

REPUTAR. v. a. Formar concepte de alguna cosa. *Conceptuar, reputar*. Æstimo, existimo, as. ¶ Apreciar, estimar. *Reputar*. Habeo, es.

REPUTAT, DA. p. p. *Reputado*. Æstimatus.

REQUATRENADOR. A. m. y f. Qui requatrena. *Requintador*. Licitator quintam litationis partem augens.

REQUATRENAR. v. a. Pujar la quinta part en los arrendaments després de rematats. *Requintar*. Quintam conductionis partem licitando rursus augere.

REQUEBRET. m. d. *Amoricon, amorcillo, forquilla, retrechera, zalameria*. Amatoris gestus.

REQUEBRO. m. Lo ditxo ó paraula dolsa, amorosa, atractiva, ab que s' expressa la ternura del amor. *Requiebro.* Allectio amatoria vel blanditiæ.

TIRAR REQUEBROS. fr. Galantejar, festejar á una dama, dir requiebros. *Requebrar.* Blanditiis vel lenociniis amoreni excitare.

REQUERIR. v. a. ant. *REQUIRIR.*

REQUEST, A. p. p. *REQUIT.* || *PREGUNTAR.* || m. y

REQUESTA. f. Acte judicial pel qual s' amonesta que's fassa ó 's deixi de executar alguna cosa. *Requerimiento, recuesta, instancia.* Monitio juridica vel denuntiatio. || Intimació, avis ó notificació que's passa á algú sentit sabedor de alguna cosa ab autoritat pública. *Requerimiento.* Postulatio, denuntiatio, nis. || Consum. *Consumo.* Expensa, æ, impendium, ii.

TENIR MOLTÀ REQUESTA. fr. Tenir molt despaig. *Despacharse mucho.* Divendi.

REQUESTAR. v. a. Intimar, avisar ó fer saber alguna cosa ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as.

REQUINT. m. Segont quint que's trau de una quantitat de que ja s' havia tret la quinta part. *Requinto.* Quinta pars rursus post aliam quintam partem deductam.

REQUINTA. f. Capritxo. *Capricho.* Prolubrium, ii, libido, inis.

REQUINTÓS, A. adj. Capritxós. *Caprichoso.* Pertinax, pervicax.

REQUIRIDOR, A. m. y f. Qui requireix. *Requeridor.* Qui requirit.

REQUIREMENT. m. *REQUESTA.*

REQUIRIR. v. a. Avisar, intimar ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as. || Exigir, demanar ab instància. *Requerir, interpelar.* Rogo, as. || Sér necessari. *Requerir.* Requiró, is. || Sollicitar, pretendrer. *Requerir.* Allicio, is, sollicito, as. || *INDUIR, PERSUADIR.*

REQUIT, DA. p. p. *Requerido.* Requisitus.

REQUISICIÓ. f. *REQUESTA.*

REQUISIR. v. a. *REQUIRIR.*

REQUISIT. m. Circunstància, condició. *Requisito, circunstancia, plarrequives, requives.* Requisitionum, i. || Menjar delicat. *Comidilla, guisadillo.* Cupediæ, arum. || Apetits, llemineries. *Golleria, gulleria, cotufa, golosina, gulloria.* Mellifluæ dapes.

REQUISITORI, A. adj. Que s' aplica al despaig de un jutge á altre pera que execute algun manament seu. S' usa regularment substantivat en la terminació femenina, y algunas vegadas en la masculina. *Requisitorio.* Requisitionis litteræ; postulat judicis ad alterum.

REBASAGA. f. ant. *RETAGUÀRDIA.*

REREGARDA. f. ant. *RETAGUÀRDIA.*

RES. m. Alguna cosa. *Cosa, algo.* Res, ei. || Carència. *Nada.* Nihilum, i, nihil indecl. || Poch ó molt poch. *Nada.* Iris. Parum. || Multitud, quanti-

tat, abundància. *Cantidad, multitud, copia.* Copia, æ.

RES ENTRE DOS PLATS. loc. fam. que s' usa pera apocar alguna cosa qu' s donava á entendrer sér gran ó de estimació. *Nada entre dos platos.* Nihil rei.

RES LIFÀ POR. expr. ab que 's significa la temeritat, atreviment ó intrepidesa de alguna persona en sas operacions sense consultar la prudència, ni mirar respectes. *Ni teme ni debe.* Omnia audet.

RES LI FÀ RES, loc. No fá cas de res. *Todo lo convierte en sustancia; nada le turba.* Nihil stomachum movet.

AB Ó EN UN NO RES. m. adv. Ab suma facilitat y brevedat. *En dos paletas; en un decir Jesús, en un santiamen, en quitame allá esas pajas.* Perquam citò; citissimè.

COM QUI NO DIU RES. exp. fam. de que s' usa pera ponderar alguna cosa, que en altres circumstàncies podria semblar petita, y l' objecte ó l' motiu la fá gran. *Como quien no dice nada.* Quippe, utpote qui nihil dicit.

DEIXAR SENSE RES. fr. *DEIXAR Á ALGÚ SÈNS RES.*

GRAN RES. MULTITUT. || MOLT.

NINGÚ FÀ RES DE FRANCH. fr. loc. *NINGÚ TRABALLA DE FRANCH.*

NO DEIXARHI RES, Y NO DEIXAR PÉRDRE RES. fr. *DEIXAR Á ALGÚ ETC.*

NO DIR RES. fr. No respóndrer á propòsit, ó no donar rahó sufficient en lo que's parla. *No decir palabra.* Nihil ad rem dicere vel loqui. || Callar, no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó demana. *No decir ó no hablar palabra, ó sin decir ó hablar palabra, no decir chus ni mus.* Obmutesco, is.

NO DIR RES EN BÈ NI EN MAL. fr. *NO DIR RES. 2.*

NO ENVIAR Á DIR RES. fr. Se diu del que ab franquessa y sense dilació manifesta á altres las queixas ó sentiments que té de ell. *No hacersele á uno postema alguna cosa.* Apertè cum aliquo expostulare.

NO ES RES Ó NO ES PAS RES. loc. irón. Sér molt. *No es nada; ahí es nada; ahí que no es nada; ahí es un grano de anís.* Gravis, non descipienda res est.

NO ESTICH EN RES, Ó NO HI SÈ RES. exp. met. fam. que se sol usar pera excusarse algú de que no hi ha tingut intervenció ó estat en algun fet. *De mis viñas vengo.* Expers ego hujus rei sum; nihil ad me.

NO FALTARHI RES. fr. met. fam. Sér una cosa complerta ó perfecta en sa línea. *No faltar un cabello ó un ápice.* Integram, incolumem rem esse.

NO FÉR RES. fr. No treballar, estar ocios. *Holgar.* Otior, aris, requiesco, is.

NO RES MENTS. m. adv. ant. Així mateix. *Nada menos, así mismo.* Nihil minus.

NO RES Ó NO PAS RES, exp. Ninguna cosa. *Nada.* Nihil.

NO ROBAR RES QUE MENJE. fr. Denota que tothom

fug de lo que porta gasto. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intantum manet.

NO SE ME'N DONA RES. loc. Poch me fà, tant se me 'n dona. *Nada se me dá.* Ea de re non laboro.

NO SÈR RES. loc. pera disminuir algun dany ó disgust. *No ser nada.* Nihil esse.

NO TENIR RES SÈU. fr. ab que's pondera la franquesa de algú. *No tener cosa suya.* Munificum esse.

NO VAL RES. loc. No aprofita res. *No vale cosa; no vale nada; nada vale.* Nihil prodest.

NO VÓL DIR RES. fr. No impedeix. *No quiere decir nada.* Nihil obstat.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. PARLAR.

PER UN NO RES Y PER UN TRES Y NO RES. loc. Per molt petit motiu. *Por unas nadas; por quitame allá esas pajas; por un pedazo de pan.* Levissima de causa.

SÈR RES. fr. Parar en res, frustrarse alguna pretensió que's creya segura segons los medis. *Tornarse ó volverse el sueño del perro.* Inani spe capi, falli.

SÈR UN NO RES. fr. Sèr una cosa de poca importància ó entitat. *Ser una naderia.* Nihil esse.

UN NO RES TOT NOU Ó UN TRES Y NO RES. loc. RES ENTRE DOS PLATS.

RESADOR, A. m. y f. La persona que resa molt. *Rezador.* Precator, is.

RESAR. v. a. Orar vocalment. *Rezar.* Precor, aris, recito, as. || Fèr menció, y regularment se diu ab negació. *Mentar.* Alicujus rei, de aliqua re mentionem facere. || ter. RONDINAR.

RESA È, PERÓ OFEREIX MAL. expr. que s' aplica al qui promet molt y no cumple res, ó diu alguna cosa que disgusta. *Bien reza, pero mal ofrece.* Verba non factis conveniunt.

RESAT, DA. p. p. *Rezado.* Recitatus.

RESAYGUAS. f. pl. Lo vi més inferior de la brisa repremsada. *Aguapié, aguachirle, torcedura.* Lora, æ, inferius vinum.

RESCABALAR. v. a. Restaurar y reintegrarse en lo perdut, lo que comunment se diu del joch. S' usa també com á recíproch. *Desquitar.* Resarcio, is.

RESCALFAMENT. m. La acció y efecte de rescalfar. *Recalentamiento.* Excandescencia, æ.

RESCALFAR. v. a. Tornar á escalfar ó escalfar massa. *Recalentar.* Rursus, nimiumve calefacere. || Parlant dels animals ferlos posar calents ó en zelos, y parlant del racional excitar ó avivar la passió del amor. S' usa també com recíproch. *Recalentar.* Amorem, libidinem excitare. || Tornar á posar al foc lo que està cuyt, pera que's torrefi. *Sobreasar.* Iterum assare.

RESCALFAT, DA. p. p. *Recalentado.* Rursus calefactus.

RESCAT. m. Recobro, reintegro. *Rescate, redencion.* Redemptio, nis. || Diner ab que's rescata alguna cosa. *Rescate.* Pretium redemptionis. || Des-

empenyo de una prenda. *Rescate.* Luitio, nis. || Joch en que posats dos bandos de una y altra part encontrats, deixan suficient camp en mitj, ixen de un y altra fins la meytat de ell á pèndrer ó á tocar al contrari; y la manya consisteix en fugir lo cas l' un al altre, pera que no'l pregan ó loquen retirantse á sòn bando. *Marro, moros y cristianos.* Ludus sic dictus.

RESCATADOR, A. m. y f. Qui rescata. *Rescatador.* Redemptor, is.

RESCATAR. v. a. Recobrar lo que havia caygut en poder de algú, sia per medi de cambi, sia per la forsa. *Rescatar, redimir, recobrar.* Redimo, is.

RESCATAT, DA. p. p. *Rescatado.* Redemptus.

RESCINDIR. v. a. for. Anul·lar, invalidar. *Rescindir.* Rescindio, is.

RESCINDIT, DA. p. p. *Rescindido.* Rescissus.

RESCISIÓ. f. La acció y efecte de rescindir. *Rescision, rescision.* Rescissio, nis.

RESCISORI, A. adj. Lo que rescindeix ó serveix pera rescindir, ó lo que pòt rescindir-se. *Rescisorio.* Rescissorius.

RESCLOSA. f. Fàbrica á modo de paret ó muralla de pedra, pera encaminar y portar la aigua al molí, ó pera traur-la fora de la mare del riu. *Presa, azud, dique, esclusa.* Cataracta, æ.

RESCRIPT. m. RESCRIT.

RESCRIPTORI, A. adj. RESCRITORI.

RESCRIT. m. Resposta del príncep als que li suplican á consultan. *Rescrito.* Rescriptum, i.

RESCRITORI, A. adj. Lo pertanyent al rescrit. *Rescriptorio.* Ad rescriptum pertinens.

RESCRIUREN. v. a. Contextar per escrit. *Rescribir.* Respondeo, es.

RESECAR. v. a. Tallar. *Cortar, cercenar, atjar.* Seco, as. || LLEVAR, TRAUREN.

RESEIXIR. v. a. REIXIR.

RESENES Y RESENS. f. pl. ant. RESIN. y

RESENT. m. La persona ó cosa que's queda per penyora en poder del contrari. *Behen.* Obsecridis.

RESERVA. f. Guarda, preparació de alguna cosa, pera que serveixa á son degut temps. *Reserva.* Reservatio, repositio, nis. || Secret. *Reserva.* Cautela, æ, calliditas, atis. || Art pera no descobrir lo interior. *Ocultacion, reserva, reservacion.* Cautela, æ. || La acció de ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservado, reserva.* Eucharistia sacramentum reservatio. || Excepció, reservació. *Reserva.* Exceptio, nis. || for. Declaració de que la sentència no impedisca á las parts de usar de son dret en distinct judici. *Reserva.* Juris reservatio. || Cuydado, mirament en las acciones ó paraules. *Miramiento, reserva, cautela, resato.* Parcinnia, æ.

ANAR AB RESERVA. fr. Anar ab mirament, ab recel. *Andar con reserva, con cautela.* Cautè procedere, reserare.

RESERVAR. v. a. Guardar, conservar. *Reservar.* Reservo, servo, as. || Dilatar, diferir lo que s' havia de executar de present. *Reservar.* Reservo, as, differo, ers. || Retenir, no comunicar alguna cosa. *Reservar.* Reservo, as. || Exceptuar, privilegiar. *Reservar.* Excipio, eximo, is. || Apartar porció de lo que's distribueix. *Reservar.* Reservo, as. || Encubrir, ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservar.* Eucharistias Sacramentum reservare. || En alguns joch de cartas guardarne algunas que 's poden jugar quant acomoda. *Reservar.* Lusorias charlas reservare, eisque pro opportunitate uti. || v. r. Guardarse pera millor ocasió. *Reservarse.* Sese reservare, servare. || Tómerse, recelarse. *Cautelarse.* Sibi cavere.

RESERVAT, DA. p. p. y adj. Discret, grave, sério. *Prudente, reservado, cauto.* Prudens. || Cautelós, detingut en manifestar són interior. *Excusado, reservado, secreto, guardado, cerrado, callado, mudo.* Cautus.

RESGUARDAR. v. a. Reparar, defensar. *Escudar, resguardar.* Vallo, as, defendo, is. || v. r. Precaucionarse, prevenirse contra algun perill. *Precaverse, resguardarse, cautelarse.* Caveo, es. || Cobrirse ab l' escut. *Abroquelarse, embroquelarse.* Parma se legere.

RESGUARDAT, DA. p. p. *Resguardado.* Val-latus.

RESGUART. m. Reparo, defensa. *Resguardo.* Custodia, æ, præsidium, ii. || Guarda, seguretat. *Resguardo.* Cautio, præmunitio, nis. || Caudió, seguretat en los deutes y contractes. *Resguardo.* Cautio, nis, cautionis sygrapha. || Encárrech de perseguir lo contrabando, y 'ls empleats en aquest ram. *Resguardo.* Prohibitæ merces impediendi cura. || ant. Semblansa, retirada. *Semejanza.* Similitudo, inis. || Fortalesa que defensa la muralla. *Antemural, reparo, salvaguardia.* Murum protegens arx.

TENIR UN RESGUART. fr. Retirar, semblar á algú. *Semejarse, parecerse, salir.* Respondeo, es, mentior, iris.

RESIALLA. f. ant. Relíquia que deixa algun mal. *Rezago, reliquia.* Reliquum, i. || Fragments del metall. *Recizalla.* Iterum abrasum ramentum.

RESIDENCIA. f. Domicili. *Domicilio, residencia, morada.* Residentia, æ. || Permanència en algun lloch per rahó de destino ó ministeri. *Residencia.* Residentia, æ. || Compte y rahó que un jutge pren á altre. *Residencia.* Assisia, assisa, æ. || Lo càrrech que 's fá á algú de lo que ha tingut á són cuydado. *Residencia.* Inquisitio, ratio, nis. || Lo ministeri del resident per adn príncep en cort estrangera. *Residencia.* Regii procuratoris assidui munus. || Lo procés ó causa formada al residenciat. *Residencia.* De ratione reddenda instrumenta.

RESIDENCIAL. adj. que s' aplica al empleo ó ministeri que demana residència personal. *Residencial.* Quod præsentiam desiderat.

RESIDENCIAR. v. a. Demanar compte de alguna administració. Per extensió 's diu del compte que 's demana, ó càrrech que 's fá en altrás matèrias. *Residenciar.* Rationem petere, inquirere.

RESIDENT. p. a. Domiciliat. *Residente.* Incola, æ. || m. Ministre que resideix en cort estrangera sense caràcter de embaixador. *Residente.* Regius procurator assiduus.

RESIDIR. v. n. Permanéixer de assento en alguna part. *Habitar, residir.* Commoror, aris, resideo, assideo, es. || Estar qualsevol cosa immaterial en una persona. *Residir.* Esse. || Assistir personalment per temps determinat en algun lloch per rahó de algun ministeri. *Residir.* Commoror, aris, resideo, es.

RESÍDUO. m. y adj. Sobras. *Residuo, resto, remanente.* Residuum, i.

RESIGNA. f. Dimissió, renúncia de algun benefici ecclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignacion, resigna.* Transcriptio, nis.

RESIGNACIÓ. f. Conformitat, tranquil·litat de ànimo en las adversitats ó traballs que Dèu nos envia. *Resignacion.* Animi æquitas. || Entrega voluntària de st, posantse á las mans y discreció de altre. *Resignacion.* Alterius voluntati traditio. || RESIGNA.

RESIGNADAMENT. adv. m. Ab resignació. *Resignadamente, con resignacion.* Animo tranquillo. **RESIGNADÍSSIM, A.** adj. sup. *Resignadissimo.* Valdè resignatus.

RESIGNANT. p. a. Qui resigna. *Resignante.* Abdicans, tis, resignator, is.

RESIGNAR. v. a. Renunciar, fèr dimissió de algun benefici ecclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignar.* Abdico, as. || v. r. Entregarse, somètrarse humilment á la voluntat de altre. *Resignarse.* In alterius arbitrium se permittere. || Sufrir ab conformitat ó tranquil·litat de ànimo 'ls traballs que Dèu envia. *Conformarse, resignarse.* In Dei voluntate acquiescere; ad Dei nutum se totum fingere.

RESIGNAT, DA. p. p. y adj. Conformat, somés. *Conformado, conforme, resignado.* Patiens.

RESIGNATARI. m. for. Aquell en favor de qui 's resigna una prebenda ó empleo. *Resignatario.* Resignatarius.

RESINA. f. RESINA.

RESINA-ELEMÍ. Substància sòlida, pesada, semitransparent, groguenca, mesclada de punts verdosos, blana y untosa al principi, després seca y fràgil; de olor fort; té un sabor calent, amarch y desagradable; gran part de ella es soluble en l' esperit de vi, conté una sexta part de són pes de oli essencial. *Resina elemí.* Resina elemi.

RESINÓS, A. adj. RESINÓS.

RESÍO, A. adj. Molt sensible. *Fuerte, duro.* Fortis, acer, durus. || ROBUST, RESFORÇAT.

RESIPISCÈNCIA. f. Esmena de vida, arrepen·timent. *Enmienda, arrepentimiento, resipiscencia.* Resipiscencia, æ.

RESISA. f. La octava part que s' trau de la altra octava que en lo vi, vinagre y oli s' havia cobrat pel dret de la sisa. *Resisa.* Ex secunda libræ seu mensuræ diminutione collatum vectigal.

RESISAR. v. a. Rebaixar las mesuras ja sisadas del vi, vinagre y oli. *Resisar.* Diminutas mensuras iterum diminuere.

RESISTÈNCIA. f. Obra de resistir. *Resistencia.* Resistencia, æ. || OPOSICIÓ, CONTRARIETAT. || FORSA, AGUANT, ROBUSTESA.

NO TROBAR RESISTÈNCIA. fr. No trobar oposició ó contradició en altre, pera conseguir lo que se sollicita de ell. *Dar en blando; no hallar resistencia.* Aliquem facilem invenire.

RESISTENT. p. a. Lo que resisteix ó té forsa contrària. *Resistente.* Renitens, tis. || RESISTIDOR.

RESISTIBLE. adj. Lo que pòt resistirse; aguantable, soportable. *Resistible.* Tolerabilis, patibilis.

RESISTIDOR. A. m. y f. Qui resisteix. *Resistidor.* Qui resisti.

RESISTIR. v. n. Oposarse á una forsa contrària. També s' usa com reciproch. *Resistir, hacer frente.* Resisto, is. || Repugnar, contradir. *Resistir.* Resisto, is, repugno, as. || Mantenirse ferm. *Resistir.* Substo, as. || No cedir. *Resistir.* Sustineo, es. || REFUSAR. || Sufrir, aguantar. *Sufrir, resistir.* Tolerar, as, sustineo, es. || Repel·lir, contrarestar. *Resistir, repeler, rechazar, contrarestar, contrastar, guerrear, lidiar, forcejar, cocear, rebatir.* Rejicio, repello, is.

RESO. m. La acció de resar. *Rezo.* Recitatio, nis. || L' ofici ecclesiàstich. *Rezo, rezado.* Officium, ii, preces, um.

RESÓ. m. RESSÓ.

RESOL. m. RESSOL.

RESÓLDRE. v. a. Formar intenció, determinar. *Resolver, acordar, determinar, disponer, proveer, deliberar.* Imbibo, is. || Soltar alguna dificultat. *Resolver.* Explico, as. || Disóldre, deixatar. *Resolver, solve, reducir.* Solvo, resolvo, liquefacio, is. || Determinar. *Decidir.* Delibero, as, decerno, is. || fis. y med. Fér que s' dissipe ó evapore alguna cosa. *Resolver.* Dissipo, exhalo, as. || ant. Resumir, compendiar. *Epilogar, resumir, resolver.* In compendium redigere. || v. r. Determinarse. *Decidirse, resolverse, partir.* Apud se deliberare, statuere. || Enclóurirse ó reduhirse. *Reducirse, resolverse.* Se vertere. || fis. y med. Dissipo, exhalo, as. || Desferse alguna cosa. *Disolverse.* Dissolvi.

RESOLLAR. v. a. Respirar ab fatiga. *Resollar.* Spiro, respiro, as. || Parlar: s' usa ab negació. *Resollar.* Loquor, eris; ne mutire quidem.

RESÓLRER. v. a. RESÓLDRE.

RESOLT. A. p. p. *Resuelto.* Imbibitus, deliberatus. || adj. Determinat, atrevit. *Resuelto, resuelto, arrojado, determinado, impávido, denodado, firme, fijo, guapo.* Fidens, præfidens. || m. y f. Qui emprend cosas dificultosas. *Emprendedor.* Aggressor, susceptor, is.

RESOLTAMENT. adv. m. Ab resolució. *Resolutoramente, resueltamente.* Absolutè, obfirmiter.

RESOLUBLE. adj. Lo que s' pòt resóldre facilmente. *Resoluble.* Quod faciliè solvi potest.

RESOLUCIÓ. f. Determinació. *Decision, resolution.* Resolutio, deliberatio, nis. || Coratge, valor. Arrojo, *resolucion, arresto, firmeza, denuedo, valor, brio, impavidez.* Fortitudo, inis. || Propósit. *Proposito, resolution.* Consilium, ii. || Expedició, desembarás en fér las cosas. *Despejo, resolution y despajajo.* fam. Expeditio, nis, alacritas, atis. || Desuni de las parts de un tot. *Resolucion.* Solutio, dissolutio, nis. || med. Evaporació del humor per la transpiració ó altra via. *Resolucion.* Humoris exhalatio, extirpatio. || Promptitut, activitat y vivess. *Resolucion.* Celeritas in agendo. || Anàlisis física o moralment de un compost. *Resolucion.* Dissolutio, nis. || f. fis. La cessació total de consistència. *Resolucion.* Resolutio.

RESOLUCIÓ ATRQPELLADA. La resolució imprudent de algun cabildo. *Cabildada.* Præceps, inconsideratum statutum.

RESOLUT. A. adj. Lo massa determinat, atrevit y llibre. *Resuelto, resuelto, resolutorio.* Animosus, audax, liber.

RESOLUTIU. VA. adj. med. Lo que té virtut de disóldre, dissipar, dividir y extenuar los humors. També s' usa com substantiu en la terminació masculina. *Resolutivo.* Quod solvere, seu laxare valet. || Analítich. *Analítico, resolutivo.* Analyticus.

RESOLUTIVAMENT. adv. m. Decididament. *Resolutivamente, resolutoramente.* Absolutè.

RESOLUTORI. A. adj. Lo que té resolució. *Resolutorio.* Celer, promptus.

RESOLUTÓRIAMENT. adv. m. RESOLTAMENT.

RESOLVENT. p. a. fis. y med. Lo que resol, dissipa ó extenua. *Solvente, resolvente.* Solvens.

RESONAR. v. n. y derivats. RESSONAR.

RESPALL. m. Instrument de manollets de cerdas pera traurer la pòls de la roba. *Cepillo, escobilla, limpiadera.* Scopula vestiaria. || Lo que es de pel molt fort. *Estregadera.* Strigilis, is. || Lo rodó pera netejar los caballs. *Bruza.* Scopula, æ, strigilis, is.

RESPALLAR. v. a. Netejar ab lo respall. *Acepillar.* Scopula tergere. || met. Lograr porció de alguna cosa. *Sacar raja.* Petiti partem saltem extorquere. || Escriurer al detrás. *Respaldar.* Tergo notare.

RESPALLAT. DA. p. p. *Acepillado.* Scopula tersus.

RESPATLLER. m. Lo que serveix pera apoyar las espattillas, regularment en las cadiras y banchs. *Respaldo, respaldar, espaldar.* Dorsuaria scamni aut sellæ crepido.

RESPAY. m. RESPALL.

RESPECTABLE. adj. Venerable, digne de res-

pecte. *Respetable, respetoso, respetuoso.* Venerandus, reverendus.

RESPECTADOR, A. m. y f. Qui respecta. *Respetador.* Qui reveretur, veneratur.

RESPECTAR. v. a. Reverenciar, honrar, tenir respecte. *Respetar, reverenciar, venerar.* Observo, honoro, as.

RESPECTAT, DA. p. p. *Respetado.* Observatus, honoratus.

RESPECTE. m. Relació, proporció de una cosa ab altra. *Respecto, referencia, habitud.* Respectus, us. || Mirament, veneració, acatament. *Respeto, reverencia, acatamiento, atencion, honor, miramiento.* Observantia, reverentia, æ. || Consideració, atenció, mirament. *Respeto.* Respectus, us || Motiu, causa particular que mou á algú. *Respeto.* Respectus, us. || adv. m. Respectivament, en atenció. *Respecto ó á respecto de.* Respectu, præ, ut. || En comparació. *Respecto á, ó respecto de, en comparacion.* Respectu.

DE RESPECTE. m. adv. De prevenció. *De respeto, de repuesto, de prevencion.* Apparatu, repositu.

FALTAR AL RESPECTE. fr. Faltar á la reverència. *Desacatar.* Licentius, impudentius agere.

VERSE MENAR Ó PORTAR RESPECTE. fr. Tenir caràcter, energia, pera fér que 's cumpla lo que's mana. *Hacerse respetar, obedecer.* Serio præcipere, obligare, cogere ad obsequium.

RESPECTIU, VA. adj. Lo que convé particularment á algú. *Respectivo.* Respectivus.

RESPECTIVAMENT. adv. m. y

RESPECTIVE. adv. m. pres del llatí. Comparativament, ab relació á altra cosa. *Comparativamente, respectivamente, respective.* Respectivè.

RESPECTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou á veneració y respecte. *Respetuoso, respetoso.* Venerabundus, reverendus.

RESPECTUOSAMENT. adv. m. Ab respecte y veneració. *Respetuosamente, respetosamente.* Reverenter.

RESPIR. m. RESPIRACIÓ.

RESPIRABLE. adj. S' aplica al flúit capàs de sér respirat sèns perill com l' ayre atmosfèrich. *Respirable.* Respirabilis.

RESPIRACIÓ: f. Alé, acció y efecte de respirar. *Respiracion, respiro.* Anima, æ, suspirium, ii. || La entrada y eixida libre del ayre en las habitaciones. *Respiracion.* Aëris, venti aditus.

RESPIRACIÓ CANSADA. La difícil y fatigosa. *Sobre-aliento.* Anhelitus, us.

RESPIRACIÓ FORTA. Alé, especialment lo violent. *Resuello.* Crebra spiratio, anhelitus, us.

RESPIRADERO. m. y

RESPIRADOR. m. y

RESPIRALL. m. La obertura per ahont ix l' ayre. *Respiradero.* Spiraculum, i, respiramen, inis. || L' òrgano ó conducto de la respiració. *Respiradero.* Spirationis meatus. || Boca, finestra del forn. *Bravera.* Furni spiraculum, fenestra. || Lo

que tenen los conductos subterráneos. *Sopladero.* Subterreum spiraculum. || Obertura que's deixa en las canonadas de distancia en distancia ab un canó pera donar surtida al vent, y pera que no's trenquen. *Alabe, ventosa.* Spiramen, inis.

RESPIRAR. v. a. Despedir l' alé. *Respirar.* Respiro, efflo, inhalo, as. || Viurer. *Respirar.* Auras vitales carpere. || Tenir comunicació ab l' ayre extern algun flúit tancat. *Respirar.* Exhalo, as, effluo, is. || Animarse, cobrar esperit ó forsas. *Aleat, respirar.* Reficio, is; vires capere. || met. Descansar, aliviarse del treball, eixir de la opressió. *Respirar.* Respiro, as; animum laxare. || Descansar un poch del treball pera tornari. *Tomar huelgo.* Aliquantulum consistere. || Estar libre de ocupacions y cuydados que molestan. *Respirar, resollar.* Respiro, as. || Desitjar, manifestar que's volen comètrer maldats, com: **RESPIRAR** venjança, etc. *Respirar.* Scelus anhelare. || poët. Despedir, llansar olor. *Exhalar, respirar.* Exhalo, as. || Surtir en fora, manifestarse ab senyals alguna cosa oculta, com: per fondo que's fassa l' foch sempre **RESPIRA.** *Respirar.* Respiro, as.

RESPIRAR FORT Ó AB PENA Ó FATIGA Ó DIFICULTAT. loc. *Resollar.* Anhelitum aegrè ducere.

NO GOSAR RESPIRAR. fr. met. No gosar dir res. *No osar chistar ó resollar.* Nihil proferre audere; ne mutire quidem.

NO PODER RESPIRAR. fr. Estar molt cansat. *No poder respirar, no poder echar el aliento ó el resuello.* Agerrimè anhelitum edere. || **NO GOSAR RESPIRAR.**

SÈNS RESPIRAR Ó NO PODER RESPIRAR. m. adv. Sèns ningun descans, sèns intermissió de temps. *Sin respirar.* Absque ulla intermissione.

RESPIRATORI, A. adj. S' aplica als òrganos de la respiració y á lo que té relació ab ella. *Respiratorio.* Ad respirationem pertinens.

RESPIRO. m. RESPIRACIÓ. || met. Lo temps que se senyala pera algun plasso. *Respiro.* Præstituta dies.

RESPLANDENT. p. a. y adj. *Resplandeciente.* Splendens.

RESPLANDIR. v. n. Despedir resplendor. *Resplandecer.* Resplendo, es, mico, as. || met. Brillar molt per la reverberació de la llum. *Resplandecer.* Mico, as, niteo, es. || met. Sobrepujar, ressaltar en alguna prenda ó qualitat. *Brillar, resplandecer.* Corusco, as, splendo, es.

RESPLANDOR. m. Llum que despedeix lo cos lluminós. *Resplendor.* Splendor, is. || La brillantor de algunas cosas. *Brillo, resplendor, brillantez.* Nitor, fulgor, is. || met. Esplendor, lluhiment. *Resplendor.* Splendor, is. || **CELISTIA.** || La claror gran que ix de un cos, com de un núvol quant llampega. *Relumbron.* Fulgetrum, i, vibrantis luminis eruptio.

RESPÓNDRE. v. a. Satisfèr á la pregunta. *Contestar, responder.* Respondeo, es. || Abonar alguna persona ó cosa. *Responder.* Pro aliquo respon-

dere. || Resonar l' eco. *Responder, resonar, retumbar*. Assono, as. || Contextar al qui crida ó truca á la porta. *Responder*. Respondeo, es.

RESPONEMENT. m. poét. TORNADA.

RESPONS. m. Absolta. *Responso, responsorio*. Responsorium, ii.

RESPONSABILITAT. f. La acció de reparar ó satisfer per sí ó per altra qualsevol pèrdua ó dany. *Responsabilidad*. De reparando damno sponsio.

RESPONSABLE. adj. Lo qui está obligat á respondrer ó satisfer per algun càrrech. *Responsable*. Qui tenetur ad; sponsor, is.

FÉR RESPONSABLE. fr. Constituhir á algú en alguna obligació, ferlo fiador. S' usa també com reciproc. *Comprometer, hacer responsable*. Fidem alicujus obligare; sponsorem reddere.

RESPONSEJAR. v. n. Resar responsos. *Responser, responder*. Responsoria recitare.

RESPOSIÓ. f. ant. RESPOTA.

RESPONSIONAR. v. n. Escriurer al detrás de un escrit. *Endosar, endorsar, respaldar*. Rescribo, is.

RESPONSORI. m. Versets del reso després de las lliçons en matines y de las capitulas en las horas. *Responsorio*. Responsorium, ii.

RESPÓS Y RESPOST. m. ant. RESPOTA. || m. ant. poét. Mitja cobla del comensament de la dansa, que donava 'ls rims y molts vegadas lo retrons pel acabament de las altrás coblas y de la tornada. *Vuelta*. Cantus iteratio.

FÉR CÚR RESPOST. loc. ant. Respondrer secament, fredament. *Responder secamente*. Asperè respondere.

RESPOST, A. p. p. *Respondido, respueto*. Responsus.

RESPOTA. f. Satisfacció á la pregunta, al dubte ó dificultat. *Respuesta*. Responsio, nis, responsum, i. || Réplica. *Respuesta*. Responsio, objectio, nis. || Context'ació á una carta ó recado. *Contestacion, respuesta*. Rescriptio, nis. || Contextació quant cridan ó demanan á algú. *Respuesta*. Responsum i. || La veu repetida ó eco. *Eco, respuesta*. Echo, us. || poét. TORNADA. || for. Contextació á la demanda judicial. *Litiscontestacion*. Ad intentatam actionem responsio.

RESPOTA DIVINA. ORACLE.

RESPOSTAS AGRAS. Las donadas ab mal modo y despreci. *Sofon*. Aspernatio, averratio, nis.

DEIXAR SENSE RESPOTA. fr. Aprelar á algú en la disputa ó pendència, sense deixarli arbitre pera la resposta ó satisfacció. *Zamarrear*. Aliquem exagitare.

RESPOSTEJADOR, A. m. y f. Qui respon molt, ó replica quant se li mana alguna cosa. *Respondon, replicon, respondedor*. Obloquutor, obtrectator, is.

RESPOSTEJAR. v. n. Replicar algú quant li manan alguna cosa. *Responder, replicar*. Refero, ers.

RESPOSTER, A. m. y f. RESPSTEJADOR.

RESQUICI. m. Obertura, cecletxa. *Resquicia, resquebradura, resquebrajadura*. Rima, æ. || METAL, VESTIGI.

RESQUITAR. v. a. Rebaixar alguna cosa, recobrar part ó tot, en cosa igual ó diferente, de lo que s' havia gastat ó perdut. S' usa també com reciproc. *Desquitar, rebajar, reintegrar, resarcir, compensar*. Damnum resarcire, compensare.

RESQUITLLADA. f. BELLISCADA.

RESQUITLLAR. v. n. BELLISCAR.

RESSABI. m. Vici ó mala costum. *Resabio*. Vitium, ii. || REGUST.

AGAFAR ALGUN RESSABI. fr. Péndrer, contróuer algun vici ó mala costum. *Viciarse, resabiar, resabiarse*. Vitiari, corrumpi.

TENIR RESSABI Ó RESSAGA. fr. Tenir algun vici, com: TENIR RESSABI de heretgia, etc. *Tener resabio*. Hæresim sapere.

RESSAGA. f. Resto, residuo. *Rezago, resta, residuo*. Residuum, reliquum, i. || Moviment del aygua del mar quant se retira de la platja. *Rezasca, y escancana*. p. Ast. y tirana ant. Undarum refluxus. || ain. RETAGUÁRDIA.

RESSAGAR. v. a. náut. Estirar los caps ó cordas que són entercas, pera que corran fácilmente. *Tiramollar, resacar*. Funem laxare. || Atrassar, suspéndrer per algun temps la execució de alguna cosa. *Rezagar*. Moror, aris, differo, ers.

RESSALAR. v. a. Salar segona vegada. *Resalar*. Iterum salire, sallere.

RESSALT. m. arq. Lo que ix en fora de una superfície. *Resalto, resalte*. Eminens, tis. || La part que sobreix de las demès en alguna cosa. *Resalte*. Prominentia, æ.

RESSALTAR. v. n. Eixir en fora de una superfície. *Resaltar*. Exstare, prominere. || Fér cop á la vista, distingirse una cosa entre altrás. *Resaltar, resaltar, resurtir*. Resilio, is. || arq. Surtir en fora ó en l' ayre en los edificis ó altrás cosa. *Resalir*. Protendi.

RESSALUDAR. v. a. Correspóndrer á la cortesía ó salutació que altre fá. *Resaludar*. Resalutare, as. || Saludar segona vegada. *Resaludar*. Iterum salutare.

RESSALUTACIÓ. f. Correspondència á la cortesía ó salutació que altre fá. *Resalutacion*. Resalutatio, nis.

RESSANAMENT. m. CURACIÓ.

RESSANGRAR. v. a. Tornar á sangrar. *Resangrar*. Venam iterum incidere.

RESSANGRIA. f. Repetició de la sangria. *Resangria, segunda sangria*. Iterata sanguinis missio.

RESSARCIDOR, A. m. y f. Qui resarcit. *Resarcidor*. Compensator, is.

RESSARCIMENT. m. Esmena, recompensa, satisfacció. *Resarcimiento*. Recompensatio, nis.

RESSARCIR. v. a. Recompensar, satisfer.

resarcir, reintegrar. Compenso, as. || **Remendar, resarcir.** Sarcio, is. || v. r. se, recuperar lo perdut *Resarcirse.* Amisare.

VADOR. m. REBEDOR. 2. || RECAUDADOR. **LAMENT.** m. Obra de ressecar. *Resecacion.* Exsiccatio, nis.

LAR. v. a. Assecar alguna cosa en gran umbé s' usa com reciproch. *Resecar, resicco,* as.

LAT, DA. p. p. y

HE, CA. adj. Molt sech. *Reseco, resequi-, desequido.* Exsiccatu.

LAR. v. a. Tornar á segar, segar se-la. *Resegar.* Iterum metere.

UIDOR, A. m. y f. Qui ressegueix. . Reliquias legens.

UIMENT. m. Obra de resseguir, triar irer algunas cosas de altrás. *Entresaca.* i.

UIR. v. a. Buscar ab cuydado y diligunas cosas entre altrás. *Rebuscar.* Examinar, retocar alguna cosa. *Repato,* as, recolo, is. || Recusir ó adobar la llada. *Bepasar, recoser.* Resuo, is. || rir ó tráurer algunas cosas de entre al-ucar. Seligo, is.

LAR. v. a. Tornar á sellar. *Resellar.* llo munire.

LO. m. Segon sello que 's posa en art. *Resello.* Iterata obsignatio.

ELAR. v. n. Semblarse. També s' usa xch. *Asemejarse, parecerse, salir.* Simi-

BRADA. f. La sembrada de un ter-deixarlo descansar. *Resiembra.* Continua

BRAR. v. a. Tornar á sembrar. *Re-rum conserere.*

RTIDÍSSIM, A. adj. sup. *Resentidissi-momolus.*

RTIMENT. m. Senyal de ressentirse. to. Fissura, æ. || met. Disgust, queixa de alguna ofensa ó pesar. *Resentimiento.* erbatio.

RTIRSE. v. r. Comensar á flaquejar ó alguna cosa. *Resentirse, sentirse.* Rimis rare. || met. Donar senyal de sentiment icarse, *resentirse, mosquearse, brincar,* æ. Exacerbari, subirasci. || Sentirse de *Resentirse de algun mal.* Doloris sensu bar en falta alguna pèrdua, etc. *Resen-ero,* as.

RTT, DA. p. p. *Resentido.* Fissus, || adj. Queixós, delicat. *Quejoso, resen-o, quejicoso, rijoso.* Rixosus.

YA. f. Revista de tropa. *Reseña, revis-, alarde.* Recensio, nis. || Nota caracte-persona ó dels animals. *Reseña.* Corpora

notata signa. || Tot senyal que dóna á entèndrer al-guna cosa. *Reseña.* Signum, i.

RESSÓ. m. Lo so causat per repercussió. *Reso-nacion, resonancia, retumbo, eco.* Echo, us. || Lo brunzit que deixa la campana ó altra cosa sem-blant en las orellas. *Zumbido, retintín.* Tinnitus, us.

RESSOBRRAR. v. a. Sobrar molt. *Resobrar.* Multum superesse.

RESSOL. m. La reverberació del sol. *Resol, re-sistero.* Repercusus, us.

RESSONÀNCIA. f. Repercussió del so. *Reso-nancia, resonacion.* Repercusus sonus. || eco. || poét. CONSONÀNCIA.

RESSONANT. p. a. Lo que resona. *Resonante.* Ressonans.

RESSONAR. v. a. Produhir so per repercussió. *Resonar, retumbar, rimbombar, zumbar, responder.* Resono, as, immugio, is. || Respòndrer al cant ó á la ven, com succeheix en l' eco. *Resonar.* Reclamo, as, recino, is. || met. Publicarse en diferentas parts ó per diferentas personas las alabansas de algú. *Resonar.* Persono, as. || met. Divulgar-se alguna cosa. *Sonar.* Vulgari.

RESSORT. m. Pessa fixada de cer ó me'all que forsejada es causa de algun moviment. *Muelle, re-sorte.* Automaton, i, oculta vis, machinatio. || met. Lo medi de que algú 's val pera fèr ó lograr alguna cosa. *Resorte.* Ratio, nis, via, æ.

RESSUSCITAR. v. n. Donar nova vida. *Resu-citar.* Resurgo, revivisco, is. || met. Escapar de una malaltia perillosa de que s' estava desanciàt. També 's diu del qui ha estat molt temps ausent. *Resucitar.* Præter opinionem convalere vel appare-re. || Renovar, suscitar, promóuer. *Suscitar, resu-citar.* Suscito, excito, as. || v. n. Renàixer, tornar á la vida després de mort. *Resucitar, renacer.* Renascor, eris.

REST. m. Corda grossa de espart. *Maroma.* Fu-nis, is. || RESTO.

RESTA. f. Resíduo. *Resta, resto, residuo.* Reli-quum, residuum, i.

RESTABLERT, A. p. p. *Restablecido.* Restau-ratus.

RESTABLIDOR, A. m. y f. Qui restableix. *Restaurador.* Restaurator, is.

RESTABLIMENT. m. La acció y efecte de restablir ó restablirse. *Restablecimiento, rehacimien-to, recobro, instauracion.* Restitutio, restauratio, nis.

RESTABLIR. v. a. Renovar, posar las cosas en són primer estat. *Restablecer, reparar, instau-rar, reformar.* Restauro, as. || Restituhir, refer. *Restablecer, reponer, rehacer, restituir.* Restituo, is. || Posar en planta, en vigor. *Restablecer.* Refoveo, es.

RESTABLIT, DA. p. p. irr. RESTABLET.

RESTALLERA. f. Pila de cosas una sobre al-tra. *Rimero, rima.* Congeries, ei, strues, is.

RESTAMENT. m. anl. Detenció en algun lloch. *Mansion, detencion.* Statio, mansio, nis.

RESTANT. p. a. Lo que resta. *Restante.* Restans; quod superest.

RESTAR. v. n. Quedar, pararse. *Restar.* Maneo, es. || Sobrar. *Restar.* Resto as. || Deduir, rebair una quantitat de altra. *Restar.* Deduco, subduco, is. || Faltar, com: *RESTA* molt que fèr. *Restar.* Resto, as. || Tornar la pilota al qui s'aca. *Restar.* Pilam jactatam devolvere. || Quedar en algun lloch. *Quedar.* Remaneo, es.

RESTAT, DA. p. p. *Restado.* Deductus, subductus.

RESTAURACIÓ. f. Recuperació. *Restauracion.* Restitutio, renovatio, nis. || Renovació, reparació. *Restauracion.* Instauratio, nis.

RESTAURANT. m. Veu francesa admesa en lo nostre idioma y 's diu de establiments que venen menjars y begudas. *Restaurant.* Diversorium.

RESTAURADOR, A. m. y f. Qui restaura. *Suscitador, restaurador.* Instaurator, is.

RESTAURAR. v. a. Restablir, renovar. *Restaurar.* Instauero, restauro, as. || Recuperar. *Restaurar, recuperar, recobrar, salvar.* Instauero, recupero, as. || ant. *RESTAR.*

RESTAURAT, DA. p. p. *Restaurado.* Recuperatus. || ant. *SALVAT, EN SALVO.* || ant. *RESTABLERT.*

RESTAURATIU, VA. adj. Lo que restaura ó té virtut pera restaurar. *Restaurativo, restaurante.* Restaurans, restaurativus.

RESELL. m. Fusta ó esclaca llarga y prima, que regularment s'atravessa en altres pera sostenir alguna cosa, com parras, etc. *Percha.* Pertica, æ. || *RASELL.*

RESTITILO. m. *RASTILLO.*

RESTITUCIÓ. f. L'acció y efecte de restituir. *Restitucion.* Restitutio, nis. || Regrés á la primera forma ó estat. *Restitucion.* Restitutio, renovatio, nis.

RESTITUIBLE. adj. Lo que's pòt restituir. *Restituable.* Quod restitui potest.

RESTITUIDOR, A. m. y f. Qui restitueix y restableix. *Restituidor.* Restitutor, is.

RESTITUIR. v. a. Restablir, reformar, posar en planta. *Restituir, restablecer, restaurar.* Restituo, is. || Tornar alguna cosa á sòn amo. *Devolver, restituir, volver.* Reddo, restituo, is. || Donar vigor ó foras al qui las havia perdudas. *Restituir.* Restituo, is. || Vomitar. *Volver, revesar.* Vomo, evomo, is. || v. r. Tornarse al lloch de ahont s'ha surtit. *Restituirse.* Redeo, is.

RESTITUIT, DA. p. p. *Restituido.* Restitutus.

RESTO. m. *RESTA.* || En los jochs de envit la quantitat que se separa pera envidarla. *Resto.* Aleæ expositi calculi residuum.

ENVIDAR Ó FÉR LO RESTO. fr. Fér un vahitot, envidar tota la quantitat que's té devant. *Echar, envidar el resto.* Omnem pecuniam sorti lusoriæ mittere.

RESTOLL. m. *ROSTOLL.*

RESTRÉNYER. v. a. Detenir, apretar fortament. *Restriñir, restringir.* Coerceo, es, exstringo. is. || Posar lo ventre en disposició de no poderse evacuar. *Estreñir.* Obstruo, is; alvum adstringere. || Escursar, escassejar. *Escatimar.* Minuo, is, reseo, as. || med. Apretar, dessecar. *Estipticar.* Stipo, as, obstruo, is. || ant. *APARTAR.* || v. r. met. Cenyirse, limitarse. *Ceñirse, restringirse, restriñirse, coartarse.* Restringo, is.

RESTRÉNYIDOR. A. adj. *RESTRICIT.* || m. y f. Lo que restreny y delé. *Restriñidor, restringente.* Quod restringit.

RESTRÉNYIMENT. m. Dificultat pera evacuar lo ventre. *Estreñimiento, constipacion ó constipado de vientre, obstruccion.* Obstructio, nis. || med. Virtut y facultat de apretar, restrényer y dessecar. *Estipticidad.* Stiptica vis, virtus.

RESTRÉT, A. p. p. *Estreñido, restriñido.* Coartatus, obstructus. || adj. met. Limitat, precís. *Restricto.* Restrictus.

RESTRICCIÓ. f. Precisió, limitació, modificació. *Restriccion.* Restrictio, nis. || En los contractes y testaments la clàusula que'ls determina. *Corrupisa, restriccion.* Conditio, restrictio, nis.

RESTRICCIÓ MENTAL. La limitació que sols interiorment y sèns expressarse 's posa á lo que's diu. *Restriccion mental.* Restrictio mentalis.

RESTRICTIU, VA. y

RESTRINGENT. adj. Lo que restreny ó té virtut de restrényer. *Astringente, restringente, restrictivo, estiptico, constrictivo.* Restringens; restringere valens.

RESTRINGIBLE. adj. Lo que's pòt restrenyer, limitar ó escursar. *Restringible.* Quod restringi potest.

RESTRINGIR. v. a. Contenir. *Modificar, restringir.* Restringo, is. || Limitar, cenyir, coartar. *Coartar, restringir.* Coangusto, coarcto, as. || *RESTÉNTER.*

RESTRINGIT, DA. p. p. *Restringido.* Restrictus.

RESULTA. f. L'acte de resultar. *Resulta.* Resultatio, nis. || L'efecte que com secundàriament se segueix de alguna cosa. *Resulta.* Effectus secundarius. || Lo que últimament se resol en alguna conferència ó junta. *Resulta.* Consultationis summa. || La vacant que queda de algun empleo per ascenso del qui la obtenia. *Resulta.* Munus ex promotione fungentis vacans.

DE RESULTAS. m. adv. En virtut de algun fet. *De resultas, de sacudida.* Ex consequentia, per consequentiam.

RESULTANT. p. a. Lo que resulta. *Resultante.* Oriens, nascens, consequens.

RESULTAR. v. a. Redundar, venir á parar alguna cosa en profit ó dany de algú. *Resultar, redundar, ceder.* Redundo, as, residuo, is. || Nàixer, originarse, provenir una cosa de altra. *Resultar*

Provenio, is, orior, iris. || Col·legir-se, inferir-se. *Avultar*. Sequor, proficiscor, eris. || Quedar algun empleo vacant per ascenso del qui l' obtenia. *Resaltar*. Aliquid providendum restare. || REBOTIR.

RESULTAT, DA. p. p. *Resultado*. Ortus, collectus. || m. Efecte, conseqüència de algun fet, operació ó deliberació. *Resultado*, *resultancia*, *resulta*. Facti summa, consecrarium, ii. || alg. Lo que resulta de la suma ó multiplicació, etc., de algun compte, sèrie, etc. *Resultado*. Summa, æ.

RESÚMEN. m. Recapitulació de las cosas que s' han dit. *Resúmen*, *resolucion*, *recapitulacion*. Recapitulatio, nis. || COMPENDI. || RECOPI·LACIÓ. || PROMPTUAL. || EPI·TOME. || for. Apuntació de la substància de uns autos pera notificarla à la part contrària. *Resúmen*. Exemplar, is. || for. Còpia ó apuntació que's dona als jutges que's volen informar millor de alguna cosa, pera que's done prompta deliberació. *Resúmen*. Deliberatum, i.

EN RESÚMEN. m. adv. y

RESUMIDAMENT. adv. m. Breument, ab pocas paraulas. *En resúmen*, *en compendio*, *resumidamente*. Uno verbo, summatis. || En substància. *En resúmen*, *en suma*, *en conclusion*, *resumidamente*, *en sumidas cuentas*. Denique; paucis verbis. || Determinadament. *En resúmen*, *resumidamente*. Compjdiósè.

RESUMIR. v. a. Fèr resúmen. *Epilogar*, *resumir*, *recopilar*, *compendiar*, *reducir*, *recapitular*. Refero, ers; paucis rem comprehendere. || Repetir lo que altre ha dit, especialment entre 'ls que argumentan. *Resumir*. Ex ore alterius excipere, totidumque verbis referre. || Determinar, resóldrer. *Resumir*, *resolver*. Decerno, statuo, is. || v. r. Endórrer-se. *Incluisse*, *resumirse*, *reducirse*, *encerrarse*. Complector, eris. || Convertirse un ser en altre. *Convertirse*, *resumirse*, *resolverse*. Mulo, transmutas.

RESUMIT, DA. p. p. *Resumido*. Refertus.

RESUNCIÓ. f. rel. CONDUPLICACIÓ.

RESURRECCIÓ. f. La acció de tornar la vida. *Resurreccion*. Resurrectio, resuscitatio, nis. || met. Institució à la gràcia perduda. *Resurreccion*. Resurrectio, nis.

RESUSCITAR. v. a. RESSUSCITAR.

RET. m. Bossa feta à punt de mitja pera recullir los cabells. *Cofa*, *redecilla*, *gandaya*, *albónega*, *cofesta*. Reticulus, i. || Treball de punt de malla. *Redecilla*. Reticulatum textum. || FILAT. 2. || **REDECA.**

RETACAR. v. a. Tocar dos vegades la bola ab o taco. *Retacar*. Bacillo tudiculario globum bis ferire.

RETACO. m. Taco més curt, gruixut y ample la boca que 'ls regulars. *Retaco*. Bacillus brevior ac ramiior.

RETAGUÀRDIA. f. Lo cos que cubre ó tınca es maries de un exèrcit, y vá al últim. *Retaguardia*. Postrema acies; agmen novissimum. || En un

bloqueig la part del exèrcit que està més lluny del enemich. *Retaguardia*. Obsidionalis accessus remolior pars.

PICAR LA RETAGUÀRDIA. fr. Perseguir de prop al enemich. *Ricar la retaguardia*. Hostem insequi.

RETELL. m. Desperdici ó tros de roba que queda després de haver tallat alguna pessa. *Retal*. *retazo*. Segmentum, i. || Qualsevol tros ó desperdici de pell, curro, etc., que queda de alguna pessa. *Retal*. Corii, pellis frustrum. || ESCAPULÓ. || Bocinets ó desperdics de las cabalcaduras que's fan saltar ab lo botavant quant las ferran. *Espal·madura*, *despalmadura*. Ungularum quadrupedum segmenta. || pl. Lo conjunt de bocinets que quedan de lo que's retalla. *Retaceria*, *recortes*, *cortaduras*, *recortaduras*. Panni segmentorum congeries. || Los fragments ó residuos que's retallen de qualsevol metall ó moneda. *Cizalla*. Ramentum, i.

RETELLADURAS. f. pl. RETALL. 5.

RETELLAMENT. m. La acció y efecte de retallar. *Recorte*, *recortadura*. Recissio, resectio, nis.

RETELLAR. v. a. Fèr retalls. *Retazar*, *recortar*. In frustra dividere. || ant. CIRCUNCIDAR. || met. Murmurar. *Cortar de vestir ó un vestido*, *roer los zancajos*. Mordeo, es, rodo, is. || Igualar los boixos, murta y otras plantas en los jardins. *Atusar*, *afeitar*. Attondeo, es. || Tallar en rodó, al rodador alguna cosa, arrodonirla. *Retajar*, *redondear*. Præseco, as. || Menoscabar ó disminuir alguna cosa, trahent ó separant part de ella. *Repelar*, *trasquilar*, *cercenar*. Tondeo, es, reseco, as. || Tornar à tallar. *Recortar*, *volver á cortar*. Reseco, as, rescindo, is. || Tallar curiosament alguna estampa, paper, etc., formant ab art vârias figuras. *Entretallar*, *recortar*. Artificiosè incidere. || En las blanquerias traurer lo supèrfluu de las pills, com cua, orellas, etc. *Recortar*. Præscindo, is. || Tornar à tallar alguna cosa pera esmenarla ó corregirla. *Recortar*. Denuò resecare. || Pèndrer de poch en poch alguna cosa, conjuntment de menjar. *Relliczar*, *cercenar*. Rodo, is. || CIRCUNCIDAR.

RETELLAT, DA. p. p. *Recortado*. Resecatus. || ant. JUHEU, CIRCUNCIS.

RETALÓ. m. L' os del extrem del peu que forma 'l taló, ó 'l mateix extrèm del peu en que sobreix aquest os. *Zancajo*, *ramplon*. Calcaneum, ei. || La part de la sabata ó mitja que cubre 'l taló, especialment quant està trencat ó 's deixa véurer. *Zancajo*. Calcei vel calige pars ad calcem lace·rata.

À RETALÓ. m. adv. Explica 'l modo de anar ab las sabatas ó xinell·las sense calsar. *En chancleta*. Solutis calceis incedere.

RETALONAR. v. a. Posarse ó portar las sabatas à retaló. *Ir en chancleta*. Calceis solutis incedere.

RETAR. v. a. TORNAR, RESTITUIR. || ESMENAR.

RETARDACIÓ. f. RETARDO.

RETARDADOR. A. m. y f. Qui retarda. *Retardador*. Morator, is.

RETARDAMENT. m. RETARDO.

RETARDAR. v. a. Dilatar, diferir, allargar. *Dilatar, retardar, prolongar.* Tardo, retardo, as. || Entretenir. *Detener, retardar, retener.* Remoror, aris. || v. n. Tardar, detenirse. *Tardar, retardar.* Cunctor, aris.

RETARDARSE. v. r. RETARDAR. 3.

RETARDO. m. Detenció, dilació. *Demora, retardo, dilacion, retardacion, prolongacion, prolongamiento.* Retardatio, nis, mora, æ. || ATRASSO.

RETARSE. v. r. RENDIRSE.

RETAST. m. Obra de relastar. *Recata.* Iterata gustatio.

RETASTAR. v. a. Tastar segona vegada. *Recatar.* Regusto, as; iterum delibare.

RETAULE. m. Adorno de escultura y arquitectura de que's forman los altars. *Retablo.* Ornatus altaris architectonicè dispositus.

RETAULÓ. m. La mortalla, figura de cera, crossa, quadro ó altre donatiu que's fiels penjan en las parets de las capellas en senyal de benefici rebut. *Presentalla, milagro, voto.* Ex voto donaria.

RETAYLAMENT. m. ant. RETALLAMENT, CIRCUNCISÍO.

RETAYLAR. v. a. ant. RETALLAR, CIRCUNCIDAR.

RETAYLAT. m. ant. CIRCUNCÍS, CIRCUNCIDAT.

RETEIXIR. v. a. Teixir segona vegada. *Relejer.* Iterum contexere.

RETENCIÓ. f. La acció de retenir. *Retencion, retenimiento.* Retentio, nis. || Detenció, cohibició. *Retencion.* Retentio, cohibitio, nis. || for. Retenimiento de lo que no es propi. *Detentacion.* Alienæ rei retentio. || med. Depòsit de algun humor. *Suppression, retension.* Stagnatio, nis. || Conservació de un empleo quant se'n pren altre. *Retencion.* Retentio, nis.

RETENGUDA. f. TEMPLANS, MODERACIÓ.

RETENGUT, DA. adj. MODERAT.

RETENIDOR, A. m. y f. Qui reté. *Retenedor.* Tenax, cis, retentor, is. || ESPERA.

NO TENIA RETENIDOR. fr. No tenir espera. *No tener espera ó retentiva.* Cunctari nescire.

RETENIMENT. m. RETENCIÓ. || RESERVA. || ant. ESCRÚPOL, MIRAMENT.

RETENIR. v. a. Contenir, reprimir. *Contener, retener, reprimir.* Retento, as, retineo, es. || Conservar, guardar. *Retener.* Detineo, retineo, es. || Gosar, conservar l' empleo quant se'n pren altre. *Detener.* Retento, as. || Suspèndrer lo rey l' us de una butlla pera suplicar al papa. *Retener.* Retineo, es. || Quedarse un tribunal superior ab los autos del jutge inferior. *Retener.* Retineo, es. || Delenir, com: RETENIR la orina, l' alé, las llágrimas, etc. *Detener, retener.* Comprimo, is, retineo, es. || Conservar en la memòria. *Retener.* Memoria tenere, retinere. || Manlenir lo menjar en lo ventrell sense vomitarlo. *Retener.* Retineo, es. || RETARDAR. || ant. Ressonar lo metall. *Retinir.* Tinio, is.

RETENT. m. Prevenció. *Reten.* Præparativum, repositivum, i.

DE RETENT. m. adv. De prevenció. *De reten.* Præparatè.

RETENTAR. v. a. TANTEJAR.

RETENTIVA. f. La facultat de conservar en la memòria. *Retentiva.* Retentionis pollens, efficiens facultas. || Consideració, prudència en l' obrar o parlar. *Retentiva.* Retinentia, æ.

RETENTOR, A. m. y f. Qui reté cosas ajenas. *Detentador.* Retentor, is.

RETENYIR. v. a. Tenyir segona vegada. *Retinir.* Retingo, is; iterum tingere.

RETENYIT, DA. p. p. *Retenido.* Retinctus. [RETINT.

RETÉS. m. ant. RENDICIÓ.

RETIARI. m. Gladiador romà que portava un art ó eixàrcia pera enredar á són contrari que estava armat de escut y de una fals y morrió. *Retario.* Retiarius, i.

RETICÈNCIA. f. ret. Figura que trenca ó suprimeix part de una frase, y salta á altra. *Retencia.* Reticentia, æ.

RETÍCUL. m. Ret ab que subjectaven las donas romanas sos cabells. *Reticulo.* Reticulum, i.

RETÍCULA. f. La rodeta que, están foradada del centro, tenen las ulleras al foco de un del sens sistemas de vidres pera aumentar la claredat de la visió. *Retícula.* Reticula, æ.

RETICULAR. adj. Semblant á la ret. *Reticular.* Reticulatus, reticularis.

RETIMENT. m. ant. RENDICIÓ, ENTREGA. || Acció y efecte de RENDIR.

RETINA. f. Membrana en forma de ret, que situada entre la córnea y la vítreia conté la major part del ull. *Retina.* Retina, æ.

RETINGUT, DA. p. p. *Retenido.* Retentus; adj. Lo qui té cuydado de no desperdiciar sos bens. *Detenido, retenido, guardoso.* Parcus, prudens, tis. || MODERAT.

RETINGUDAMENT. adv. m. Ab retenció. *Retenidamente.* Cautè.

RETINT. m. Segon tint que's dóna á una cosa. *Retinte, segundo tinte.* Iterata tinctura.

RETINTIN. m. Sonido que deixa en los oidos la campana ó altra cos sonoro. *Retintin, retinte, retin.* Tinnitus, us.

RETIRACIÓ. f. Entre estampers la segona forma que's posa en la premsa pera retirar lo full. *Retiracion.* Secundæ typis subjectio vel impressio.

RETIRADA. f. La acció de retirar-se. *Retirada.* Recessus, receptus, us, refugium, ii. || mil. La acció de fugir ordenadament del enemich. *Retirada, receso, desvio.* Recessus, receptus, us. || Los bens empleo ó diners de reserva. *Retirada, repuesto.* Refugium, ii, recessus, us. || Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR Ó TENIR UNA RETIRADA. fr. Semblarse una persona á altra. *Parecerse, dar visos.* Respondeo, es, mentior, iris.

TOCAR LA RETIRADA. fr. mil. Fér senyal lo tambor de que la tropa retire en ordre, apartantse del enemich. *Retirada.* Receptui canere; receptui signum dare, receptum, recessum canere.

RETIRADAMENT. adv. m. Ocultament, de secret. *Retiradamente.* Secretò, occultè.

RETIRANSA. f. Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR UNA RETIRANSA. fr. **DONAR UNA RETIRADA.**

RETIRAR. v. a. Apartar, allunyar una cosa de altres. *Retirar.* Separo, as. || Amagar, ocultar. *Retirar, reservar.* Subduco, abstraho, is. || Eixirse del camí recte. *Retirar.* Interverto, is. || Obligar á que algú s' aparte, repel·lir-lo. *Retirar.* Rejicio, repello, is. || Negar, revocar, suspèndrer la execució de alguna cosa. *Retirar.* Revoco, as, semoveo, es. || Entre estampers, estampar una cara del full de paper que ja ho está del altra. *Retirar.* Secundam paginam typis mandare. || Semblar. També s' usa recíproch. *Parecerse, asemejarse, darse un aire, retraer.* Refero, ers, assimilor, aris. || v. r. Apartarse. *Retirarse.* Recepto, as, recedo, is. || Desistir de algun empleo. *Retirarse.* Retrocedo, is; gradum revocare. || Refugiarse en lloch segur. *Retirarse, resguardarse, ponerse en salvo, retirarse.* Receptui se committere; se recipere. || Recullirse algú en sa casa. *Retirarse.* Domum confugere vel se recipere. || Separarse del tracte ó comunicació de altres. *Retirarse, recogerse.* Recedere, se removere. || Deixar de seguir una carrera. *Retirarse.* Retrocedo, is; pedem referre. || mil. Desamparar, abandonar algun siti. *Retirarse.* Recedo, is, regredior, eris.

RETIRAT, DA. p. p. *Retirado.* Separatus, subductus, semotus. || adj. Amant del retiro. *Retirado, recogido, abstraído, solitario, austero.* Qui secesum amat, atque seorsum ab hominum frequentia recedit. || Empleat, jubilat ó separat del destino. *Retirado.* Emeritus.

RETIBO. m. Lloch apartat del concurs de la gent. *Soledad, retiro.* Recessus, us, secretus locus. || Reculliment, abstracció, assilo, refugi. *Retiro, recogimiento, apartamiento, retiramiento, retraimiento, recepto, estrechura, estrechez.* Abdictio, nis. || La acció y efecte de retirar-se. *Retiro.* Recessus, receptus, us.

RETIRO SUSPÍTOS. Retiro voluntari per cosas suspitosas. *Encerrona.* Spontaneus in abdicta recessus.

RETÓ. m. ter. RECTOR.

RETOCAR. v. a. Perfeccionar alguna cosa. *Retocar.* Perficio, expolio, is. || Recórrer, donar la última ma á una obra. *Retocar.* Summam manum imponere. || Tocar repetidas vegadas alguna cosa. *Retocar.* Sæpius jactare, pulsare.

RETOCAT, DA. p. p. *Retocado.* Perfectus.

RETOCH. m. La última ma que's dóna á una

obra. *Retoque.* Perfectio, perpolitio, nis.

RÉTOL. m. Inscriptió que's posa en llibres, papers y altres cosas semblants, pera donar á conèixer l' autor, y l' assumpto ó matèria de que's tracta. *Letrero, rótulo, título, rotulata, tejuelo.* Inscriptio, nis, titulus, i. || Paper que's posa en una casa pera senyal de que está per llogar. *Cédula, rótulo y albarán* p. Mur. Locationis, venditionis signum. || Lo de las despesas. *Pendon, posadero.* Diversorii signum.

POSAR RÉTOLS. fr. y

RETOLAR. v. a. Fixar ó escriurer los rétols als llibres, papers, etc. *Intitular, rotular.* Inscribo, is; título notare.

RETOP. m. REBOT, REPERCUTIMENT.

RETOPAR. v. a. REBOTIR, REPERCUTIR.

RETORCEDOR, A. m. y f. Qui retors fil, seda, etc. *Torcedor, retorcedor.* Contortor, is. || Instrument de un bastó fort de uns dos pams de llarch, y en l' extrem un forat ahont se lligan los dos caps de un cordill, que's posa en lo morro de dalt de las béstias, y retorcentlo 's tenen subjectas pera ferrarlas, curarlas ó esquilarlas. També se sól fér de dos bastons subjectantlos pels dos extrems. *Acial, torcedor, torcedero.* Torcularium instrumentum. || FUSALL.

RETORCEDURA. f. ant. Torta, volta que's dóna á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcedura.* Retorsio, contorsio, nis.

RETÓRCER. v. a. Tórcer molt alguna cosa. *Torcer, retorcer.* Retorqueo, es. || REDARGÜIR. || met. Interpretar maliciosament alguna cosa. *Retorcer.* Perperam interpretari. || v. r. CARAGOLARSE.

RETÓRICA. f. L' art de persuadir ab calor y eficácia. *Retórica.* Rethorica, æ. || L' art pera dirigir dit llenguatje. *Retórica.* Rethorica, æ. || La classe ahont s' ensenya, y així 's diu: aquest estudiant va á RETÓRICA. *Retórica.* Classis rethorica. || pl. Abundància de paraulas ó sofisterias, pera escaparse de alguna cosa. *Retórica.* Multiloquium, vaniloquium, ii.

RETÓRICAMENT. adv. m. De un modo retórich. *Retóricamente, á lo retórico.* Rhetoricè.

RETÓRICH, CA. adj. Cosa de la retórica. *Retórico.* Rhetoricus. || m. Professor, mestre, y també estudiant de retórica. *Retórico.* Rhetoricus, i, rhetor, is. || Périt en dita facultat. *Retórico.* Rhetoricus. || fam. XARRATRE.

RETORN. m. Volta, regrés. *Tornada, retorno, retornamiento, regreso.* Remeaculum, i, reditus, us. || Lo viatge que's fá pera tornar al lloch de ahont s' isqué, especialment quant se pórtia alguna cosa á la tornada. *Tornaviaje.* Remeatus, us. || La tornada ó volta de vuyt que fá la cabalcadura ó carruatje. *Retorno.* Vacuus reditus. || Satisfacció, recompensa. *Retorno.* Remuneratio, nis, relata gratia. || Cambi, barata. *Retorno.* Permutatio, nis. || Qualsevol dels dos extrems de la ferradura. *Callo.* Soleæ ferreæ extremitas.

RETORNAR. v. a. Tornar, restituir. *Devolver, retornar, volver.* Reddo, is. || Recompensar los beneficios. *Recompensar, retornar.* Remunero, as, respondeo, es. || v. n. Recular. *Retornar, retroceder.* *Retrorsum compellere, retrocedere.* || Tornar al paratge de ahont s' isqué. *Retornar, recurrir.* Remeo, as, redeo, revento, is. || Resultar, venir á parar alguna cosa en benefici ó dany de altre. *Redundare, resilire.* || **REBOTIR.** || v. r. Tornar en sí lo qui apareixia mort; recobrar los sentits qui tenia alguna basca ó accident. *Revivir, volver en su acuerdo, volver en sí.* Revivisco, is.

RETORNAT, DA. p. p. *Retornado.* Redditus, remuneratus.

RETORQUIR. v. a. Convertir l' argument ó rahó contra qui la fá, valentse de sas mateixas proposicions y termes pera convénecrlo. *Retorcer, redarguir.* Redarguo, is.

RETORSIÓ. f. REDARGUCIÓ.

RETORSIU, VA. adj. Lo que inclou en sí alguna redargució. *Retorsivo.* Quod intorquere valet.

RETORT, A. p. p. de retórcer. *Retorcido, retuerto.* Contortus, retortus.

RETORTA. f. La volta que's dona á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcedura, retorciyo.* Contorsio, retorsio, nis. || Segona girada ó volta de un camí, carrer, etc. *Reuelta.* Iterata reditio. || farm. Vas en fórma de una pera, y també en forma de una bola vuyda, regularment de vidre: ni ha també de fanch y de ferro. Remata en un canó retort cap avall. *Retorta.* Ampulla curvi colli retorta.

RETORTILLADA. f. GIRADA DE PEU.

RETORTILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RETORTILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RETORTILLAT, DA. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RETRACCIÓ. f. La acció de retraürer. *Retraction.* Retractio, nis. || La acció de separar. *Retraimiento.* Separatio, nis.

RETRACTACIÓ. f. La acció de retractarse de lo que ántes s' havia dít ó promés. *Retractacion, recantacion, palinodia.* Retractatio, nis.

RETRACTAMENT. m. Acte y efecte de retractarse. *Retractamiento.* Denegatio, nis.

RETRACTAR. v. a. Desaprobar, revocar expressament lo que s' ha dít ó fét. També s' usa com reciproch. *Retractar, retratar.* Retrato, improbo, as; palinodiam canere. || Desdirse. *Desdecirse, retractarse, retratarse, denegarse.* Renuntio, as, recino, is.

RETRACTAT, DA. p. p. *Retractado, retratado.* Retractus, improbatus.

RETRACTO. m. for. Lo dret que pertany á algú per pacte, costum, etc., de quedarse per igual preu la cosa venuda á altre, acudint dins lo terme de la lley. *Retracto, retrato.* Retractus, us.

RETRAGUARDA. f. RETAGUÁRDIA.

RETRAHIMENT. m. RETRACCIÓ, RETIRO.

RETRANGA. f. Correlja ampla que's posa á las bestias en lloch de tafarra ó gropa. *Retranca.* Postilena, æ.

RETRÁS. m. La acció y efecte de retrasar. *Retraso, retrasamiento.* Dilatio, nis.

RETRASSAMENT. m. RETRÁS.

RETRASSAR. v. a. Atrassar, retardar. També s' usa reciproch. *Retrasar.* Differo, ers. || Amar á ménos. *Retrasarse.* Dissipo, as.

RETRASSAT, DA. p. p. *Retrasado.* Dilatus, dissipatus.

RETRATABLE. adj. Lo que's pót ó es digne de retratar. *Retratable.* Quod emendari potest.

RETRATADOR, A. m. y f. RETRATISTA.

RETRATAR. v. a. Copiar la figura de algú. *Pintar, retratar.* Effigio, informo, as. || Imitar, semblant alguna cosa. *Retratar.* Assimilo, as. || RETRACTAR.

RETRATAT, DA. p. p. *Retratado.* Effigatus, assimilatus.

RETRATISTA. m. y f. Pintor de retratos. *Retratista, retratador.* Pictor alicujus imaginis firmam æmulans. || FOTÓGRAFO.

RETRATO. m. Pintura, effigie que representa alguna persona. *Retrato.* Similis imago, pictura speciem imitans. || Descripció en vers de alguna persona. *Retrato.* Descriptio metrica vultus et partium corporis alicujus. || Representació del caràcter, costums y afectes de algú. *Retrato.* Ethologia, æ, iconismus, i. || Qualsevol cosa que sembla més á altra, com se diu del fill que sembla á son pare. *Retrato.* Imago, inis. || CARICATURA. || for. RETRACTO.

RETRAÜER. v. a. Dissuadir, apartar de algun intent. *Retraer, revocar, retirar, desviar.* A conatu revocare, retrahere. || Separar una cosa de altra. *Retraer, separar.* Amoveo, es. || Tirar en detrás. *Retraer, retirar.* Retraho, is. || **ATRAÜER.** || Objectar, reptar ab los beneficios olvidats. *Vocare, retraer, reprochar.* dar en cara. Denuo objicere, arguere. || ENCUGIR, ARRONSAR. || Cridar, fér tornar atrás al qui se'n va. *Retraer, revocar.* Revoco, as. || for. Adquirir, recobrar per igual preu las cosas del patrimoni, etc., venudas á altre, acudint dins lo terme prescrit per la lley. *Retraer.* Retraho, is. || v. r. RETIRARSE, REFUGIARSE. || ant. CONSIGNAR, REFERIR.

TOCAR Á RETRAÜER. fr. ant. mil. Fér senyal per retirarse. *Tocar la retirada.* Receptui canere.

RETRE Y RÉTRE. v. n. ant. Tornar. *For-nar, retornar, devolver.* Restituo, is. || ant. DONAR. *Dar, entregar.* Trado, is. || ant. PAGAR. || REDUR. || Restituir, reintegrar. *Devolver, rendir.* Redintegrare, as. || Produhir fruyt ó altra utilitat. *Rendir, redituar.* Reddo, is. || RENUNCIAR. || ant. Junt ab alguns noms pren la significació de ells, com: RETREER gràcias, agra-hir. *Rendir.* Reddo, is. || *via.* || ant. RÉTREER, RENDIR. || r. ant. DONARSE, RENDERE.

RETRENERE PER. loc. ant. **RENDIRSE.**

RETRET, A. p. p. *Retraído, reprobado, echado en cara.* Objectus. || adj. Retirat. *Retirado.* Retractus. || Refugiat. *Retraído, refugiado.* In tutum receptus. || m. Lloch apartat, secret y retirat. *Retrete.* Receptaculum, i.

VÉR RETRETS. fr. **RETRÁUBER.**

RETRETA. f. mil. Lo toch ò senyal en hora determinada de la nit, pera avisar á la tropa que's retire al quartel, de ahont no pót eixir cap soldat sense llicència expressa fins á toch de diana, y després de la revista. *Retreta.* Receptum cauens sonus. || mil. Lo retiro al quartel en la hora senyalada. *Retreta.* Recessus, us.

RETRIBUCIÓ. f. Obra de retribuir. *Rebucion, remuneracion, recompensa.* Rebutio, remuneratio, nis.

RETRIBUIR. v. a. Correspóndrer als beneficis deguts. Se diu també en lo espiritual. *Retribuir.* Retribuo, is.

RETRINXADOR, A. m. y f. Qui retrinx. *Escasero, escaso, cercenador.* Parcns, circumcidens.

RETRINXAMENT. m. La obra de retrinxar ó disminuhir. *Cercenadura.* Imminutio, nis.

RETRINXAR. v. a. Disminuhir, escursar, escassejar, com: *RETRINXAR* los víveres al exércit. *Escatimar, cercenar, escasear, repelar.* Sumptibus modum adhibere. || LIMITAR. || v. r. Cenyrse, moderarse en los gastos. *Cenyrse, recogerse.* Sumptibus parcere. || **MESQUINEJAR.**

RETRINXAT, DA. p. p. *Escatimado.* Recisus. || adj. *Escás, mesqui.*

RETRÓ. m. Eco, repercussió del so. *Retumbo, rimbombo, rimbombe, resonacion.* Bombus, i; repercutiens sonus.

RETROACCIÓ. f. for. Efecte de lo que es retroactiu. *Retroaccion.* Retróagentis actio.

RETROACTIU, VA. adj. for. Lo que té forza pera obrar sobre lo passat, y així 's diu que las lleys novas no tenen forza **RETROACTIVA.** *Retroactivo.* Retroactivus; retró agendi virtute pollens.

RETROCEDIR. v. n. Tornar en detrás, recular. *Retroceder, retrogradar, recular, recalctrar, revolver, desandar.* Retrocedo, is, regredior, eris. || **REFLECTIR.** || **REPERCUTIR.** || Desistir del dictámen ó paraula dada. *Retroceder.* Tergiversor, aris; sententiam, dictum revocare.

RETROCÉS. m. y

RETROCESSIÓ. f. L' acte y efecte de retrocedir. *Retroceso, retrocesion, retrocedimiento.* Retrocessus, us, retrocessio, nis. || med. Retirada dels humors de una part á altra. *Retroceso.* Humoruum retrocessus. || for. L' acte y efecte de cedir á algú 'l dret, etc., que ell havia cedit abans. *Retroceso, retrocesion.* Iterata cessio.

RETROFEUDO. m. Feudo que dependeix de altre dominant que s' anomena feudo ple ó primer. *Retrofeudo.* Translatitium prædium. || La renda sola, ó pensió anual que imposa 'l subjecte so-

bre sa herència dependent de altre que té la senyoria. *Retrofeudo.* Retrofeudum, retrocensivum, i.

RETROGRADACIÓ. f. astr. Retrocés de un planeta. *Retrogradacion.* Retrogradatio, nis.

RETROGRADAR. v. n. **RETROCEDIR.** 1. || astr. Móurerse 'ls planetas contra l' orde dels signes. *Retrogradar.* Retrogredior, eris.

RETROGRADAT, DA. p. p. *Retrogradado.* Regressus.

RETRÓGRADO, DA. adj. Lo que recula. *Retrógrado.* Retrogradus. || Se diu del moviment dels planetas contra l' orde dels signes. *Retrógrado.* Retrogradus. || m. pl. poét. Se diu dels versos que's poden llegir al endret y al revés, per avall y per amunt é interpolantlos, conservant sempre perfet sentit. *Retrógrados.* Retrogradi, canerini.

RETROGRÉS. m. **RETROGRADACIÓ.**

RETRONAR. v. n. Ressonar lo tro. *Retronar, retumbar, resonar, rimbombar.* Resono, as; tonitum, sonum longè audire.

RETRONX. ant. poét. Repeticions de paraulas en lovers y més pròpiament al fi de cada copla repetició de un ó més bordons. *Estribillo.* Intercalaris versus.

RETROPILASTRA. f. Pilastra que's posa detrás de la columna. *Retropilastra.* Postcolumna, æ. || **RETROCÉS.** 2.

RETROSSAMENT. m. Obra de retrossar. *Arremango, recogimiento.* Vestis sublatio.

RETROSSAR. v. a. **ATROSSAR.**

RETROTRACCIÓ. f. for. L' acte de fingirse que una cosa existí abans de lo que en realitat fou. *Retrotraccion.* Retrotractio, retroactio, nis.

RETROTRÁUBER. v. n. Tràurer al temps present lo que succehí abans, com si á las horas succehís en orde al efecte. *Retrotuer.* Retroago, retrotraho, is.

RETROVENDENDO. m. for. Paraula llatina; 's diu del contracte ó pacte de compra y venda que inclou la obligació de tornar lo comprador al venedor la cosa venuda, tornant aquest lo preu que cobrá per ella. *Retrovendendo, ó contrato de retrovendendo.* Pactum de retrovendendo.

RETROVENDICIÓ. f. Acció de retrovèndrer. *Retrovendicion.* Retrovenditio, nis.

RETRUCAR. v. n. En lo joch de mesa es tornar la bola impel·lida de la barana, y pegar contra la que li causá 'l moviment. *Retrucar.* Globum in globum repercutere. || En lo joch de cartas dit truch, trucar sobre 'l qui ja ha trucat. *Retrucar.* Iterum contra invitare, provocare.

RETRUCH. m. En lo joch de mesa y villar lo cop que dóna la bola repel·lida de la barana á la que li causá 'l moviment. *Retruco.* Globi in globum repercussio. || En lo joch de truch, segon truch en contra del que's feu primer. *Retruque.* Iterata é contra provocatio.

RETRUÉCANO. m. ret. Conmutació de frases ó paraulas en diversos sentits, com: més hem de atén-

drer al negoci del ànima, que no á la ànima del negoci. *Retruécano, trastrueco, trastrueque*. Verborum ludus, inversio.

RETRUNYIR. v. n. RETRONAR.

RETUMBÀNCIA. f. Prolongació del so que's vá disminuint per graus. *Resonancia, retumbancia, hinchazon*. Soni continuatio.

RETUMBANT. adj. Lo que ressona molt. *Retumbante*. Ressonans, reboans. || Dit de las veus ó instruments. *Sonoro, retumbante, hueco, hinchado, pomposo, campanudo*. Ressonans.

RETUMBAR. v. n. RETRONAR.

RETUT, DA. p. p. ant. de rétrer. *Devuelto*. Restitu.us. || *Rendido*. Reditus.

REU. m. ant. REO. || ant. ARREU.

REUCA. f. RÉCULA.

REUDO. (en) loc. ant. *De rondon, con toda prontitud ó rapidez*. Improvisè, celeriter.

REULL. m. Mirada ab dissimulo dirigint la vista per sobre 'l muscle. *Reajo*. Obliquus intuitus.

MIRAR DE REULL. fr. Mirar dissimuladament dirigint la vista per sobre del muscle. *Mirar de reajo, de lado ó al soslayo*. Obliquis oculis, dissimulanter aspicere. || met. Mirar ab despreci ó enfado. *Mirar de reajo*. Despicio, is.

REUMA. f. Fluxió. *Reuma*. Fluxus humoris, rheuma, æ.

REUMÀTICH, CA. adj. Qui pateix reuma, y lo pertanyent á ella. *Reumático*. Rheumaticus.

REUMATISME. m. Malaltia per la fluxió que cau en alguna part del cos y càusa grans dolors. *Reumatismo*. Rheumatismus, i.

REUPLERT, A. p. p. *Rehenchido, rellenado*. Repletus.

REUPLIR. v. a. Curullar, umplir molt ó tornar á umplir. *Rellenar, rehenchir*. Refarcio, is.

REUNIO. f. Congregació, junta, congrés. *Reunion*. Consensus, conventus, us. || Unió de diferents coses. *Agregacion, reunion*. Agglomeratio, nis. || Acció de reunir. *Reunion*. Iterata vel nova unio. || met. La unió familiar de algunas personas separadas de altrás, y que's juntan á enrahonar ó tractar alguna matèria ó negoci particular. *Rancho*. Cœtus, us.

REUNIR. v. a. Tornar á unir, juntar, amontonar. *Reunir*. Iterum unire vel copulare. || v. r. Formar juntas. *Reunirse*. Cœtus, conventus congregare.

REUNIT, DA. p. p. *Reunido*. Iterum copulatus.

REVALIDA Y REVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de revalidar. *Revalidacion*. Revalidatio, confirmatio, nis. || La acció de graduarse en alguna facultat. *Revalidacion*. Confirmatio, approbatio, nis.

REVALIDAR. v. a. Donar nova forsa á algun document ó contracte. *Revalidar, ratificar, confirmar*. Revalido, confirmo, as. || v. r. Aprobarse en alguna facultat en tribunal superior; estantho àntes en altre inferior. *Revalidarse, recibirse*. Denuò aprobari.

REVALIDAT, DA. p. p. *Revalidado*. Revalidatus.

REVELACIÓ. f. Manifestació de algun secret. *Revelacion, revelamiento*. Revelatio, nis; arcanipatefactio. || Inspiració divina. *Revelacion*. Oraculum, i; divinitus data ditio.

REVELADOR, A. m. y f. Lo qui revela. *Revelador*. Revelator, is.

REVELAR. v. a. Descubrir algun secret. *Publicar, revelar, descerrar*. Revelo, as, patefactio, is. || Manifestar Dèn á sos sirvents lo ocult ó vènder. *Revelar*. Mysteria vel arcana revelare, retigere. || v. r. REBEL-LARSE.

REVELL. A. adj. Lo que es molt vell. *Trasañejo, reviejo*. Vetusus admodum.

REVEL-LIR. v. a. med. Fer que 'ls humors fieshescan en direcció oposada á la que portan. *Revelir*. In adversum immittere, revellere.

REVELLIR. v. a. Fèr vella, antiga una cosa. *Añejar*. Antiquo, as.

REVELLIRSE. v. r. Ferse vella una cosa abans del temps; alterar-se ab lo transcurs del temps. *Añejarse, revejecer, avejuntarse*. Senesco, veterasco, is.

REVELLIT, DA. adj. Envellit abans del temps regular. *Avejuntado, revejido, añejo, tallado, tallido*. Exoletus, adultus.

REVENDA. f. Segona venda. *Reventa*. Iterum venditio. || for. RETROVENDICIÓ.

REVENDERIA. f. Botiga del revenedor. *Apotoneria*. Propolæ, taberna. || Botiga ahont venen comestibles. *Abaceria*. Taberna, popina, æ.

REVENDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REVENDICAR. v. a. for. REVINDICAR.

REVÈNDRE. v. a. Vèndrer á la menuda lo que s' ha comprat en gros. *Revender, regatonear, regatear, recatear, recatonear*. A mercatoribus empta minutatim divendere.

REVENEDOR. m. Qui reven. *Revendedor, regalon, regatero, abacero, tendero*. Propola, æ, mago, nis.

REVENEDORA. f. La dona que reven. *Tendera, revendedora, revendedera, regatera, abacera, y zabarcera*. pr. Ast. Propola, æ.

REVENIR. v. n. Créixer lo riu quant se fon la neu. *Crecer*. Involesco, intumeo, es. || v. r. Fòndrese alguna cosa per causa del calor. *Derretirse*. Dimideo, coliqueo, es. || Refermar-se, cobrar vigor. *Recobrase, rehacerse*. Vires adquirire; animum ad se ipsum advocare. || Llansar alguna cosa, com la sal, etc. la humitat que conté. *Revenirse*. Expue, is.

REVENJA. f. La satisfacció que's pren del agravi rebut, sentiment ó queixa. *Venganza, dequite, vindicta, vindicacion*. Vindicta, æ, ultio, nis.

REVENJARSE. v. r. Pèndrer satisfacció del agravi ó injúria feta per altre. *Desquitarse, vengarse, vindicarse*. Vindico, as, ulciscor, eris.

REVENTAMENT. m. Trallall gran, com lo

dels ferrers, etc. *Reventadero, reventon, reventazon, reventamiento*. Improbis labor.

REVENTAR. v. a. Fatigar, molestar. *Reventar*. Molesto, gravo, as. || Rómpre ab violència alguna cosa plena de humor ó de ayre. *Reventar*. Crepo, as, rumpo, is. || v. n. Obrirse ab violència lo que té dins alguna matèria que impel-leix. *Reventar*. Dirumpo, rumpo, is. || Desferse en escuma las olas del mar contra alguna cosa. *Estallar, reventar, abrir*. Rumpo, is, crepo, as. || Nàixer, brotar ab impetu. *Reventar*. Erumpo, is.

ESTÁ QUE REVENTA. loc. Està molt gras. *Está que hiende*. *Præ pinguedine ferè disrumpitur*.

REVENTARSE. v. r. Esclatar, obrirse ab violència. *Reventar*. Dirumpo, is. || Rómpre la pell de un tumor, etc. *Abrirse, reventar*. Crepo, as. || Esclatar las flors, los botons en los arbres. *Desabotonar, reventar*. Flores erumpere. || Traballar ab afany. *Reventar*. Enixè laborare, contendere. || met. Desitjar ab ànsia alguna cosa, com: *REVENTARSE* per dir són sentir. *Reventar*. Anxiè appetere, inhiare.

REVENTARSE DE RIURE. fr. Riure ab violència y ab moviments descompassats. *Descoyuntarse, desternillarse, descalsarse de risa*. Risu corrure.

REVERBERACIÓ. f. Reflexió de la llum. *Reverberacion, reverbero*. Refulgentia, æ; lucis reflexio. || qufm. La calsinació feta ab lo foch actual en lo forn. *Reverberacion*. Reverberatio, nis.

REVERBERAR. v. n. Reflectir la llum. *Reverberar, reflectar*. Refulgeo, es; lucem reflectere. || Retrocedir ab violència un cos ferit de altre. *Repercutir, repercurdir*. Repercutio, is.

REVERBERO. m. Fanal ó semblant que reflecteix la llum. *Reverbero*. Refulgens pharus, etc. || **REVERBERACIÓ.**

REVERDERIR. v. n. ant. y

REVERDIR. v. n. Adquirir nova verdor los camps ó plantas. *Everdecer, reverdecer, verdecer*. Reviresco, is. || met. Adquirir nou vigor. *Reverdecer*. Reviresco, is. || Rebrotar un mal. *Reñoñar, retoñecer*. Regermino, as.

REVEREIXER. v. a. ant. REVERENCIAR.

REVERÈNCIA. f. Respecte, veneració. *Acatamiento, reverencia, zalema*. Reverentia, æ. || Inclinació del cos en senyal de respecte. *Acatamiento, reverencia*. Demissio corporis in signum honoris. || Títol honorífich que 's dona á las personas religioses. *Reverencia*. Reverentia, æ.

FÉR REVERÈNCIA AB LOS CÓLZERS EN TERRA. fr. Acatament que 's feya á las personas reals. *Acatamiento*. Demissio corporis in signum honoris.

REVERENCIABLE. adj. Digne de reverència. *Reverenciable, reverendo*. Reverendus.

REVERENCIADOR, A. m. y f. Qui reverencia. *Reverenciador*. Honorator, is.

REVERENCIAL. adj. Lo que infundeix reverència. *Reverencial*. Reverencialis.

REVERENCIALMENT. adv. m. Ab reverèn-

cia, ab respecte. *Reverentement*. Reverenter; cum veneratione.

REVERENCIAR. v. a. Tenir respecte ó veneració. *Venerar, reverenciar, respetar, honrar*. Revereor, eris.

REVERENCIAT, DA. p. p. *Reverenciado*. Veneratus.

REVERENSA. f. ant. REVERÈNCIA.

REVERENDAS. f. pl. Dimissórias que dona 'l bisbe als seus súbdits pera ordenarse en altra part. *Reverendus, dimisorias*. Dimissoriæ litteræ. || Qualitat, prenda ó títol que fan á un home digne de reverència. *Reverendus*. Decus, oris.

REVERENDÍSSIM, A. adj. sup. *Reverendísimo*. Reverendissimus.

REVERENT, DA. adj. Digne de respecte y veneració. *Reverente, reverendo, respetuoso*. Modestus, reverens. || Circunspecte. *Reverente*. Modestus. || Títol que's dona als ecclesiàstichs. *Reverendo*. Reverendus.

REVERENTMENT. adv. m. REVERENCIALMENT.

REVERIT, DA. p. p. REVERENCIAT.

REVERS. m. REVÉS. 1.

REVERSEQUAR. v. a. ant. CAPGINAR.

REVERSIÓ. f. La restitució de alguna cosa al estat que tenia, ó la devolució de ella á la persona que la possehia primer. *Reversion*. Reversio, restitutio, nis.

REVÉS. m. La part oposada al endret. *Revés, envés, reverso, dorso*. Aversa facies vel pars. || La part de alguna cosa oposada á la que's tenia envers la vista. *Vuelta*. Aversa pars. || Cop ab la ma girada. *Tornaviron, revés, torniscon*. Aversa manu percussio; colaphum, i. || Lo cop que 's dona á la pilota ab la ma girada. *Revés*. Pilæ aversa manu percussio. || Desgràcia, contratemps. *Revés*. Adversitas, atis. || náut. La pessa extrema de tota quaderna, que té volta cóncava ó convexa. *Revés*. Náutica curvatura. || adj. Difícil, intrincat. *Enrevesado, revesado, intrincado*. Intrincatus. || Pervers, de mal geni. *Avieso, revesado*. Irrequietus. || Se diu de la fusta que no's deixa treballar per causa dels molts grops, etc. *Nudosa, repelosa, ingrata*. Adversa.

REVÉS DE ALETA. náut. La pessa que desde la aleta puja fins á la regala de la popa. *Revés de la aleta*. Puppis costa adversa facies.

REVÉS DE LAS VELAS. La cara ó superfície de aquestas que mira envers proa, y envers la qual forman la bossa, quant van en vent; ó la part oposada á aquella per abont lo vent deu tocarlas pera que 'l buch camine. *Revés de las velas*. Velarum adversa frons.

AL REVÉS. m. adv. Al contrari ó invertit l' orde regular. *Al revés ó del revés, al contrario, á tuertas, á zurdas, viceversa*. E contra, aversè.

DEL REVÉS. m. adv. **AL REVÉS.** || De la part oposada al endret. *Del revés, del reverso*. Aversè.

DE REVÉS. m. adv. Ab la ma girada. *De revés*. Transversa repercussione. || esgrim. Diagonalment, de esquerra á dreta. *De revés*. Transversu ictu.

LLENSAR DE REVÉS. fr. REBÁTRER.

REVESSATJATS. m. pl. for. Establiments en que un que té y posseheix una finca per pur libre y franch alou ven ó concedeix lo domini á altres, imposantse cert cens, sent serventa la finca que era libre y quedantse 'l poseedor ab lo sol domini útil. *Venta á censo*. Venditio sic vocata.

REVESSI. m. Joch de cartas que regularment se juga entre quatre; á cada hu dels tres de ma's donan onze cartas y al que dona dotze, y 'ls tres poden robar ó véurer una del munt. No haventhi revessi, guanya la partida 'l qui té méns punts y basas, y en cas igual lo qui es peu ó 'l immediat á ell envers la ma esquerra. 'Ls asos y 'l caball de copas tenen assenyalats certs tantos de premi, 'ls quals pága aquell que 'ls porta en sas basas, ó 'l qui al jugar un coll ha de servir ab ells. Lo revessi consisteix en fèr un dels jugadors totes las basas, y á las horas se li contribueix ab lo premi que s' estipula; però si algú dels altres jugadors li tranqués ó matés en qualsevol de las dos últimas basas, á las horas ha de donarli 'l mateix premi al qui l' ha trencat. Lo qui té quatre asos ó tres asos y 'l caball de copas, que es lo que's diu napolitana, no té obligació de servir; però deu trencar lo revessi, al qui ho intente, baix pena de pagarlo ell per tots. *Revesino*. Chartarum ludus quidam sic dictus.

TRENCAR LO REVESSI. fr. Trencar una basa al qui intenta ferlas totes; y si es la última ó penúltima, 's diu trencantli en temps. *Cortar el revestino*. Collusori ne victoriam assequatur obstare. || met. Impedir á algú 'l designi que portava, ó interrómperli 'l discurs. *Cortar el revestino*. Interrumpo, impedio, is.

REVESTIMENTS. m. pl. Vestiduras sagradas que usan los ministros del altar. *Paramentos*. Vestitaria, altaris vel ministri sacra ornamenta.

REVESTIR. v. a. Cubrir de alguna cosa, com de polvos, fanch, etc. *Cubrir, revestir, llenar*. Tego, operio, is. || Posar una roba sobre altra. Regularment se diu del sacerdot quant ix á dir missa, per posarse sobre 'l vestit los ornaments. S' usa més comunment com reciproc. *Revestir, revestirse, sobrevestir*. Superinduo, is. || Cubrir ó reforzar la muralla, pedra ó fortificació ab cals, pedra ó altres materials. *Revestir*. Fabricam supervestire. || v. r. Imbuir-se, transportarse per alguna espècie, com: *revestirse de coratge*. *Revestirse*. Abripio, corripio, is. || met. Entonarse, desvanèixerse ab l' empleo ó dignitat. *Revestirse, revestirse*. Effero, ers; superbio, extollo, is.

REVÉURER. v. a. Tornar á véurer, ó registrar y examinar una cosa ab cuydado. *Rever, revisar*. Respicio, is; iterum videre. || for. Véurer segona

vegada un tribunal superior lo plet que ja s' ha vist y sentenciá en altra sala del mateix tribunal. *Rever, revisar*. Rem judicatum recognoscere.

REVÍ. m. ant. PREMPSADURAS.

REVIDAR. v. a. Tornar á envidiar. *Revidar, reenviadar*. Iterum in ludo provocare. || v. a. m. DOBLAR.

REVIFARSE. v. r. Aixerirse, retornar, tornar en sí qui semblava mort. *Emberrincharse, revivir, volver en sí*. Revivisco, is.

REVINDICACIÓ. f. for. La acció que competeix á algú per rahó de domini ó quasi domini pera demanar ó pretendrer se li restitubessi que li pertany per dret civil ó de genta. *Reivindicacio*. Reivindicatio, nis.

REVINDICAR. v. a. Recuperar ó restitubir aquella alhaja que per rahó de domini ó quasi domini li pertany á algú per dret de genta ó civil. *Revindicar*. Reivindico, as.

REVINDICAT, DA. p. p. *Reivindicado*. Reivindicatus.

REVIINGUT, DA. p. p. *Derretido, revuelto*. Contractus, astractus. || Fort, gruixut. *Revirosus, lacertosus, robustus*. || Gran, numerós. *Revidido*. Magnus, copiosus.

REVISAR. v. a. REVÉURER.

REVISCOLAR. v. a. Refer. *Rehacer, restaurar*. Instaurare, as. || Tornar en sí qui semblava mort. *Revoir, revifcar*. Revivisco, is. || v. r. RESTAURAR.

REVISCOLAT, DA. p. p. *RETORNAT*.

REVISUT, DA. p. p. de revirer. *Revisita*. Ad vitam redditus.

REVISIÓ. f. Regoneixement, repàs. *Revisio*. Recognitio, nis. || Inspecció, exámen. *Revisio, revista*. Recognitio, recensio, nis.

REVISOR. m. Qui reveu ó examina. *Revisor, reveedor*. Recognitor, is.

REVISORIA. f. Ofici de revisor. *Revisoria*. Censorius munus, officium.

REVIST, A. p. p. de revéurer. *Revisto*. Respectus, iterum visus.

REVISTA. f. Segona vista ó exámen detingut. *Revista, revisita*. Recensio, recognitio, nis. || mil. Inspecció, regoneixement dels soldats. *Revisio, revista, reseña*. Exercitus lustratio, inspectio. || for. L'acte de examinar los plets. *Revista*. Revisio, nis.

PASSAR REVISTA. fr. mil. Regonèixer los gefes militars ó 'ls ministres de hisenda als soldats, lo número, vestuari, armament, etc. S' usa també pera presentar-se 'ls soldats á aquest regoneixement. *Revisar, pasar revista*. Militares copias lustrare, recensere. || Passar los soldats á la vista del gefe ó gefes pera regonèixer són número, qualitat y disposició. *Revista, pasar revista ó munición*. Exercitum lustrare, recognoscere. || for. REV.

REVIT. m. Envit contra 'l primer. || Provocantem provocandi actus.

REVIVER. v. a. Tornar à viurer. *Revivir.*
Revivisco, is. || Tornar à usar-se lo antiquat. *Revivir.*
Renascor, eris.

PER REVIVER. fr. *REANIMAR.*

REVIVALLA. f. La rialleta que solen causar alguns accidents, ó'l moviments exteriors de la oca y altras parts de la cara semblants als de las iallas, que sobrevé à alguns al temps de morir, com succeheix al cunill; y per extensió's diu del ni's riuant té motiu de dolor ó sentiment. *La isa del conejo.* Risus sardonicus. || Disminució de a malaltia ó mal que algú pateix. *Mejoria.* Morbi emissio, relaxatio.

REVOCABLE. adj. Lo que's pót revocar. *Revocable.* Revocabilis.

REVOCABLEMENT. adv. m. De un modo revocable. *Revocablemente.* Revocabilem in modum.

REVOCACIÓ. f. Anul·lació, cassació de algun acte. *Revocacion.* Revocatio, recessio, nis.

REVOCADOR. A. m. y f. Qui revoca. *Revocador.* Abrogator, is. || *MANOBRE.*

REVOCAR. v. a. Anul·lar. *Anular, revocar, derogar.* Revoco, as.

REVOCAT, DA. p. p. *Revocado.* Revocatus.

REVOCATORI. A. adj. Lo que revoca, anulla. *Revocatorio.* Rescissorius.

REVOL. m. Espécie de escarpra pera arrancar claus. *Desclavador.* Clavis accelerandis ferrum.

REVOLADA. f. Segona volada que fan los aucells. *Revuelo.* Revolutio, nis.

AB UNA REVOLADA. exp. adv. Ab fúria, ab un repent. *De un tiron, de rondon.* Violenter, furenter.

REVOLAR. v. a. Pagar segona volada. *Revolar.* Revolo, as. || Volar acceleradament en contorn. *Revolcar, revolotar, revolver.* Obvolito, as.

REVOLCADA. f. Obra de revolcar-se. *Revuelco.* Volutatio, nis.

REVOLCADOR. m. Lo paratge ó lloch ahont se revolca. *Envolvimiento, revolcadero.* Volutabrum, i.

REVOLCAMENT. m. REVOLCADA.

REVOLCAR. v. a. Tirar à algú per terra fentli donar voltas. També s' usa com reciproc. *Volquear, revolcar.* Voluto, as. || Entregar-se als vicis. *Encenagarse.* Vitiis indulgere; in vitiis emergi.

REVOLCAT, DA. p. p. *Revoleado.* Volutatus.

REVÓLDRER. v. a. Remenar, manejar una cosa de un costat à altre. *Revolver.* Verso, as, revolve, is. || Trastornar. *Trastornar, revolver.* Verso, as. || Regirar separant las cosas. *Revolver.* Revolve, is. || *PERGIRAR.* || Girar, móurer ab forsa. *Revolver.* Pervolve, is. || *EMBOLICAR, EMBOLLAR.* || Perturbar, alborotar. *Perturbar, revolver, alborotar, confundir, amotinar, sublevar.* Permisceo, es; tumultus concitare. || Incomodar, inquietar. *Revolver.* In'turbo, as. || Móurer, excitar ganas de vomitar. *Revolver.* Stomachor, aris; nauseam excitare. || *ANMÓURAR.* || Fullejar, estudiar los llibres. *Revolver.*

Verso, as. || v. r. Dít del temps, mudarse de bo en mal. *Revolverse.* Nimbosum fieri. || Alborotar-se. *Hincharse, revolverse, turbarse, alborotarse.* Inflari.

REVOLT, A. p. p. *Revuelto.* Revolutus. || adj. *REVOLTÓS.* || Dít del temps vário, fret, humit, etc. *Revuelto.* Nimbosus. || ler. *BARREJAT.*

REVOLTA. f. Grada ó volta reiterada, segona volta. *Revuelta.* Iterata reditio. || *REVOLTACIÓ 2.* || *TORTA, RODEIG, GIRAGONSA.*

REVOLTACIÓ. f. Regirament. *Revolucion, revolvimiento.* Commotio, nis. || Molt, sedició, avalot. *Alboroto, revolucion, sedicion, sublevacion, insurreccion, rebellion, revuelta.* Tumultus, us.

REVOLTAMENT. m. *REVOLTACIÓ. 2.* || adv. m. Sèns orde ni concert. *Revoltamente.* Præposterò.

REVOLTAR. v. a. Embolicar, embrollar, confóndrer una cosa ab altra. *Revolver.* Permisceo, es. || Avalotar, amotinar. També s' usa com reciproc. *Revolver, sublevar, amotinar, insurreccionar, rebelarse.* Concito, as. || Caragolarse ó plegarse com fan los cuchs. *Enroscarse, revolverse.* Sinuosis orbibus convolvi.

REVOLTINO. m. ler. *TAMBORELLA.*

REVOLTÓ. m. La petita volta entre viga y viga en los sostres. *Bovedilla.* Parva camera; parvus fornix. || *CUCH REVOLTÓ.*

REVOLTÓS, A. adj. Inquiet, enredador. *Travieso, revoltoso, revuelto.* Inquietus. || Alborotador, sediciós. *Revoltoso.* Seditiosus.

REVOLUCIÓ. f. La obra de revóldrer ó revóldrer-se. *Revolucion.* Revolutio, nis. || La acció de donar voltas ó móurer-se al entorn. *Revolucion.* Obvolutio, nis. || La carrera de un planeta tornant al punt de ahont isqué. *Revolucion.* Conversio, revolutio, nis. || Moviment dels cels. *Revolucion.* Pervolitantia mundi. || Rotació en lo giro de qualsevol cosa. *Revolucion.* Turbo, inis. || Avalot, sedició. *Revolucion.* Tumultus, us, seditio, nis. || med. Alteració, conmovió dels humors entre si. *Revolucion.* Commotio, nis. || met. Mudansa, nova forma de govern. *Revolucion.* Reipublicæ vicissitudo, conversio. || met. Mudansa del estat de las cosas. *Vicissitud, revolucion.* Vicissitudo, inis.

REVULSIÓ. f. med. Lo curs que's fá péndrer als humors en direcció oposada à la que portan. *Revulsion.* In adversum conversio, circummutatio.

REVULSIU, VA. adj. med. S' aplica als medicaments que tenen virtut de revel·lir. *Revulsivo.* In adversum convertens.

REXINXOLAT, DA. adj. *AIKXERIT.*

REY. m. Soberà, monarca. *Rey.* Rex, gis. || En lo joch de cartas la figura que representa un rey. *Rey.* In ludo chartarum rex. || En lo joch de' escachs, la pessa que té una corona. *Rey.* In latrunculorum ludo rex. || En las bitllas la que's posa al front, però separada del rengle. *Diez de bolos.* Trunculus extra ordinem locatus. || Lo més generós dels animals en sos gèneros, com lo lleó y la

àliga. *Rey*. Rex, gis. || La abella mestra. *Rey*. Apum regina. || Lo principal ó més excel·lent en sa classe, com la rosa entre las flors. *Rey*. Primus. || En la marranca la part cóncava en figura de s. *Carne*. Lusorii tali concavum latius.

REY DE ARMAS. Títol de dignitat que'ls reys donavan als esforsats, los quals havian de decidir los dubtes, fer las paus y altrás cosas en fets de guerra; en lo dia assistir á certs actes públichs y solemnes, publicar algunas ordes del rey y explicar los blasons. *Rey de armas; heraldo*. Heraldicus, i.

ABONT ESTÁ 'L REY ALLÍ ESTÁ LA CORT. loc. prov. met. fam. Explica que en matèria de obsequis ó cumpliments sols se deu atèndrer á la persona que es l' objecte principal. *Donde está el rey está la corte*. Ubi est rex, ibi celebratur.

ABONT NO HI HA, 'L REY HI PERT LOS DRETS. ref. Denota que devem deixar pérdrer nostres drets, y consolarlos quant algú no'ls pót satisfer. *Al que no tiene, el rey le hace quito ó libre*. Ad impossibile nemo tenetur.

Á LA PRIMERA 'L REY PERDONA, Á LA SEGONA CAXAMONA. ref. fam. Adverteix que es just perdonar ó dissimular lo primer error com á únich; però no si són repetits. *Al que yerra perdónale una vez, mas no despues: una herrada no es caldera*. Relapso non facile indulgendum: erranti veniam semel indulgeto, nec ultrá.

LOS REYS. La festivitát que la Iglésia celebra 'l dia sis de janer. *Epifania, los reyes, la adoracion de los reyes*. Epiphania, æ, manifestatio, nis.

NO TÉ REY QUE 'L GOBERNE, NI PAPA QUE 'L EXCOMUNIQUE. ref. fam. No témer res ó á ningú. *No temer rey ni Roque*. Nemini parere, obedire, jura negat sibi nata. || Denota la total independència en que's troba algú. *Sin padre ni madre, ni perro que me ladre*. Omnino liber, plena libertate gaudere.

TAMBÉ MOR LO REY Y 'L PAPA COM AQUELL QUE NO TÉ CAPA. ref. que manifesta que la mort no perdona á ningú. *Muere el rey y muere el papa, y muere quien no tiene capa; la muerte con piés iguales mide la casa pajiza y los palacios reales*. Nec summis parciit mors imperiosa, nec imis.

TENIA UN REY AL COS. fr. Sér superbiós, no volerse subjectar, afectar superioritat. *Llevar, tener, traer al rey en el cuerpo*. Potentiam insolenter jactare.

TRAUERER REYS. fr. Distribuhir la barreja de cartes entre quatre ó més subjectes, dels quals han de sér companys en lo joch aquell á qui toquen los primers reys que ixen. *Echar reyes*. Pagellis sortem ejicere.

REYAL. adj. ant. REAL. || m. ant. ZONA.

REYALME. m. ant. REGNE.

REYALMENT. adv. m. REALMENT.

REYETÓ. m. Aucell molt petit y vistós per la varietat de sos colors. *Abadejo, reyezuelo*. Motacilla regulus. || m. d. Rey de un regne petit. *Reyezuelo*. Regulus, i.

REYNA. f. Muller del rey ó la que posseeix ab dret de propietat un regne. *Reina*. Regina, æ. || met. Qualsevol dona. *Reina*. Regina, æ.

REYNA DE LAS FLORES. f. *Cacto*. Chactus, i.

REYNANT. p. a. REGNANT.

REYNAR. v. a. REGNAR.

REYNAT. m. REGNAT.

REYNE. m. REGNE.

REYNETA. f. Cullereta. *Renacuajo*. Gyrnus, i.

RÉZIAMENT. m. adv. ant. FORTAMENT.

RI.

RIA. f. La part del riu á la entrada en la mar. *Ria*. Ostium fluminis mare intrantis.

RIADA. f.AVINGUDA de riu, inundació, crescada. *Avenida, riada, crecida*. Alluvio, inundationis.

RIALL. m. ant. y

RIALLA. f. Indici exterior en la boca y altrás parts de la cara, que demostra la alegria interior. *Risa*. Risus, us.

RIALLA DEL MAL LLADRE Ó RIALLA FALSA. La que's fa fingint agrado pera enganyar á altre, y donarl' á entèndrer lo que no hi ha. *Risa falsa, risica, risa*. Risus simulatus.

RIALLA DE MARIT. loc. met. Humorada de poca duració. *Alegren*. Subitum, inopinatum gaudium.

AB LA RIALLA Á LA BOCA. m. adj. Ab afabilitat y agrado. *Con la risa en la boca ó en el semblant, con la boca llena de risa*. Oris alacritate.

DE LAS RIALLAS VENEN LAS FLORALLAS. ref. que ensenya 'l mirament y discreció que's deu guardar en las burlas, pera que no sian ofensivas. *Así burjas así ve á ellas que no te salgan á veras: despues de las espaldas del bien viene la sombra de mal*. Sic moderare jocos ut numquam in seria ingrent; extrema gaudii luctus occupat.

RIALLADAS. f. pl. RIALLAS.

RIALLASSA. f. aum. Rialla descompassada. *Risada, carcajada, risotada*. Cachinnus, i.

RIALLER. A. m. y f. Propens á riurer. *Acidor, rierte, risueño*. Ad risum facilis, ridens, arrideus.

RIALLETA. f. d. *Risica, ita, sonrisa*. Simulatus, sardonius risus.

FER LA RIALLETA. fr. Riurerse un poch ó levement. *Sonreirse*. Subrideo, es.

RIALLÓS. A. adj. RIALLER.

RIBA. f. RIBERA. || PLATJA. || Fruyt del ribet. *Grossella*. Grossularia, æ, ribes, ium.

RIBA MAR. RIBERA.

RIBATGE. m. ant. PLATJA. || Remarge, porció de terra ab alguna elevació y disminució. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Marje fondo. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Dret de ribera. *Ribaje, riberaje*. Ripæ vectigal.

RIBELL. m. GIRBELL.

RIBER. m. Arbust ramós de uns quatre peus de alt, que serveix de adorno en los jardins. Ss

fullas són de figura de cor partides en cinch tiras més ó ménos profundas, ab festó ab dentetas; las flors groch verdosas y en ramellets; lo fruyt uns rahimets ó bayas globosas de color roig molt hermos, de sabor agredols molt agradable. *Grosellero*. Ribes, ium.

RIBERA. f. Vora del mar ó riu; y per extensió 's diu de la terra que está prop dels rius, encara que no estiga á sòn marge. *Ribera, orilla y espueda*. p. Nav. Ripa, æ, litus, oris. ¶ La del mar. PLATJA.

RIBERENCH, CA. adj. Lo que pertany á la ribera. *Ribereño*. Riparius. ¶ Se diu del lloch ó de la cosa que está prop de ribera. *Riberiego, Ribereño*. Ripensis.

RIBÉS. m. RIBER. ¶ RIBA. 8.

RIBET. m. La guarnició que's posa en las extremitats de la roba. *Ribete*. Limbus, i, fimbria, æ. ¶ met. Lo que s' anyadeix á algunas cosas no cumplertes. *Ribete*. Quid superadditum.

POSAR RIBETS. fr. RIBETEJAR.

RETALLAR LO RIBET DE LAS VALDILLAS. fr. met. MURMURAR.

RIBETEJAR. v. a. guarnir las extremitats de la roba ó vestit ab ribets. *Echar ribetes, ribetear*. Limbis vel fimbriis ornare, munire.

RIBETEJAT, DA. p. p. *Ribeteadó*. Limbis vel fimbriis ornatus.

RIBOT. m. Tros de fusta de un pam á poca diferència, ab un forat al mitj ahont s' encaixa un ferro acerat, pera pulir ó deixar la fusta ben llisa. *Cepillo*. Runcina, æ, lævigatorium, ii.

RIBOTEJAMENT. m. La acció de ribotejar. *Acepilladura*. Lævigatio, nis.

RIBOTEJAR. v. a. Allisar, pulir la fusta ab lo ribot. *Acepillar, cepillar, dolar*. Dolo, lævigo, as.

RIBOTEJAT, DA. p. p. *Acepillado*. Dolatus, lævigatus.

RICAMENT. adv. m. Abundament. *Opulentamente, ricamente*. Copiosè, sumptuosè. ¶ Expléndidament. *Espléndidamente, ricamente*. Splendide, magnificè.

RICÁS, RICASSO, SA, Y RICATXO, A. adj. Molt rich. *Ricazo, ricacho, millonario, gordo, opulento*. Valdè dives.

RICH, CA. adj. Noble de llinatge. *Rico*. Nobilis potens vel locuplex. ¶ Qui té molts diners ó bens. *Poderoso, rico, pudiente, acomodado, adinerado, sobrado, sobrance, ópimo, acaudalado*. Dives, pecuniosus. ¶ Gustós, agradable. *Escento, rico, delicado*. Pretiosus, egregius. ¶ Molt bo en sa línea. *Rico*. Egregius, optimus.

RICH COM LO GRILL. exp. Se diu del qui vól paréixer rich, y no té res. *Rico como el grillo*. Dives titulo tenús.

RICH HOME. Qui té la preeminència de poderse cubrir davant del rey, y gosa dels demès privilegis annexos á aquesta dignitat. Ni ha de primera, segona y tercera classe, que's distingeixen en lo mo-

do y temps de cubrirse, quant fan la cerimónia de presentarse la primera vegada al rey. Los richshomes de Aragó posavan en sos escuts de armas una caldera, y usavan estandarts particulars ó *senyera*, per lo que se 'ls anomená també *richshomes de senyera*. Alguns hi havia que's digueren de *naturalesa* y eran los descendents de aquells nobles antiquíssims que governaren lo regne en aquell temps en que no s' havia el-legit encara nou príncep, després de la pèrdua de Espanya, y són los Cornels, Lunas, Azagras, Urreas, Alagons, Romeus, Entenzas y Linazas. *Grande de España, rico-hombre, rico-home*. In nobilium hispanorum ordine primus, qui et regem ipsum aperto capite alloquitur.

RICH PODRIT. fam. Molt rich. *Opulentissimo, riquísimo, ricazo, ricacho, rico sin suelo*. Prædives, opulentissimus.

DEL RICH LO REMEY, DEL VELL LO CONSELL. ref. ab que's denota que als richs va fèr Déu sos tesorers pera 'l remey dels pobres necessitats, y als vells mestres per la experiència que tenen dels negocis. *Del rico dar remedio, y del viejo consejo*. Mi faveat dives, rector mihi candida barba.

QUI VÓL SÉR RICH MASSA AVIAT, AVANS DEL ANY ES PENJAT. ref. que amenassa als que per medis il·lícits volen ferse richs en poch temps. *Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan*. Uno quisquis avet fieri ditissimus anno, Dimidio ille anni tempore fune perit.

RICINI. m. Espécie de toge de las damas romanas. *Ricinio*. Ricinium, ii.

RICINO. m. FIGUERA INFERNAL.

RICOR. f. ant. RIQUESA.

RICÓS, A. adj. ant. RICH.

RICOSAMENT. adv. m. ant. RICAMENT.

RICTAT. m. ant. DICTAT.

RIDÍCUL, A. adj. Extrany, irregular. *Ridículo, ridiculoso*. Ridiculus. ¶ Impertinent, de mal geni. *Ridículo, ridiculoso*. Ridiculosus. ¶ Digne de rissa. *Ridículo, risible, ridiculoso*. Ridiculus.

RIDICULESA. f. Lo dit ó fèt extravagant ó irregular. *Ridiculez*. Res ridicula. ¶ La desmesurada delicadesa de geni ó natural. *Quijotada, ridiculez*. Ridiculus genius vel ridicula indoles.

RIDICULISAR. v. a. Provocar, burlarse de algú imitant sas estravagàncies. *Ridiculizar*. Aliquem irridendum traducere. ¶ SATIRISAR.

RIDICULISAT, DA. p. p. *Ridiculizado*. Deridendus.

RIDICULÍSSIM, A. adj. sup. *Ridiculisimo*. Valdè ridiculus.

RIDICULÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Ridiculisimamente*. Ridiculè admodum.

RIDÍCULMENT. adv. m. De un modo ridícul. *Ridiculamente*. Ridiculè.

RIDICULÓS, A. adj. RIDÍCUL.

RIELL. m. Barra de or ó plata sense treballar. *Riel*. Auri vel argenti virga, pala.

FÉR RIËLLS. fr. *Enrielar*. Auri seti argenti palas, virgas efformare.

RIËLLERA. f. Pessa de ferro prolongada y concava, en que's tiran los metalls fosos pera reduhirlos à riells. *Rieler*. Auri vel argenti virgarum typus, forma.

RIENT. p. a. *Riente*, *reidor*. *Ridens*. || m. ant. *RIALLER*.

TOT RIENT RIENT FÀ LA SEVA. loc. que denota la facilitat ab que cada hu s' encamina à lo que es de sa inclinació ó conveniència. *Burla burlando vase el lobq al asno*. Vera jocosque inter lupus ecce invadit asellum.

RIERA. f. Riu poch candalós, ó que sols porta aygua quant plou. Se diferencia del riu en que aquest porta sempre abundància de aygua; però en castellà tant la riera com lo riu se diu absolutament *Rio*. *Ammis*, is. || La que corre perennement. *Arroyo*, y *rivera* p. Extr. *Rivus*, i.

RIEROT. m. d. de *RIERA*.

RIFA. f. Sorteig de alguna alhaja ó diners. *Rifa*. Sortitio, nis.

RIFAR. v. a. Sortejar alhajas ó diners entre molts. *Rifar*. Collatis symbolis sortiri.

RIFAT, DA. p. p. *Rifado*. Sortitus.

RIGIDESA. f. Aspresa ó duresa. Sól usarse en sentit metafòrich. *Rigidez*. *Rigor*, is, *severitas*, atis.

RÍGIDO, A. adj. *Rigurós*, aspre y dur. *Rigido*, *riguroso*. *Rigidus*, *severus*.

RIGODONS. m. pl. Certa composició de música y també un ball que l' executan dos parellas. *Rigodon*. Quidam saltatio vel musices compositio.

RIGOR. m. Duresa, aspresa de geni. *Rigor*. *Rigor*, is; *severitas*, atis. || Aspresa del fret. *Rigor*. *Rigor*, is. || Severitat, crueltat. *Rigor*, *rigidez*, *aspera*, *seguridad*, *inclemencia*, *severidad*. *Summum jus*; *severitas*, atis. || Eficàcia, fortaleza, com: lo rigor del estiu, etc. *Rigor*. Vis, vis, *rigor*, is. || Últim terme à que poden arribar las cosas. *Rigor*. *Rei summum*.

EN RIGOR, À TOT RIGOR. m. adv. En tota propietat ó precisió. *En todo rigor*, à *todo rigor*, à *lo mas*, à *todo tirar*, à *todo reventar*, à *lo sumo*, *restrictivamente*. Ad *summum*.

RIGORISME. m. Excés de severitat en las opinions morals. *Rigorismo*. *Summa*, austera *severitas*, duritas.

RIGORISTA. m. *Rigurós* en las opinions morals. *Rigorista*. In *severitate* et *rigore* pronus *proclivis*

RIGORÓS Ó RIGURÓS, A. adj. Aspre, acre, fèrt. *Riguroso*, *rigido*, *crudo*, *aspero*. *Rigidus*, *severus*. || Cruel, sense pietat. *Acerbo*, *riguroso*. *Summè severus*, vel *rigidus*. || Auster, estret en lo modo de vida. *Severo*, *riguroso*, *justiciero*, *austero*. *Austerus*, *severus*, *rigidus*.

RIGUROSAMENT. adv. m. Ab rigor. *Rigurosamente*. *Severè*, *rigidè*. || Ab aspresa y duresa. *Crudamente*. *Crudeliter*, *immaniter*. || Ab pena y fatiga. *Caramente*. *Carè*.

RIGUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Rigurosísimo*. Valde *rigidè*, *severè*.

RIM. m. ant. Armonia, númen oratori, ó moviment successiu y subjecte à certas proporcions. *Ritmo*. *Rhythmus*, i. || y

RIMA. f. poè. La final ab la que's corresponen los versos. *Consonante*, *rima*. *Rhythmus*, i. || La mateixa composició. *Rima*. *Rhythmus*, i.

COMPONDRE EN RIMA. fr. *RIMAR*.

OCTAVA RIMA. La de versos endecassil·labos. *Octava rima*; *octava real*. *Rithmus versibus hendecasyllabis constans*.

RIMAR. v. a. Fer composicions en rima. *Rimer*. Versifico, as.

RIMAT, DA. adj. Obra composta en rima. *Rimado*. Versificatus.

RIMAYRE. m. Qui compon obras en rima. *Verificador*, *rimador*. Versificator, is.

RINGORRANGO. m. fam. Lo rango desmasià ó sobressalient en lo modo de escriur; y per extensió 's din de qualsevol adorno supèrfluu y sobressalient. *Ringorrango*. *Superfluous ornatus vel calami doctus*. || ter. À RETALÓ.

RINOCERONT. m. Quadrúpede de uns deus peus de alsària, sobre dotze de llargària, de color negrench, pell dura inflexible y sense pel. Té un dos corns en lo front. *Rinoceronte*. *Rinoceros*, ontis.

RINOSTOMA. f. Insecte de Espanya de quatre líneas de llarch, enterament negre, y que despendeix un olor desagradable semblant al de la xixa. *Ajolin*. *Carinthes cimex*.

RINKOS. m. pl. La metxa de cabells llarchs que penja en lo cap. *Tufos*, *melenas*, *guedesja*, *rizos*, *aladares*. *Crispatio*, nis, *plicatura*, as.

RINYA. f. *BENTINA*.

RINYÓ. m. *BONTÓ*.

RIOLAN. m. ant. *RIALLER*.

RIOLER. adj. *RIALLER*.

RIOTA. f. *RIALLASSA*. || *BURLA*.

SER LA RIOTA. fr. Ser lo divertiment de altres per sas estravagàncies ó figura ridícula. *Ser la burla*. *la risa*, ó *et hazme reir*. *Colloquiis*, *spectaculis risoriis aliquibus materiam præbere*.

RIQUEA. f. ant. y

RIQUESA. f. Abundància de bens de fortuna. *Riqueza*. *Divitiæ*, arum, opes, um. || pl. Lo conjunt gran de hisenda y diner. *Oro*, *tesoro*, *poderio*. *Divitiæ*, arum, *thesaurus*, aurum, i. || L' adorno de joyas y altres preciositats que's posan à alguna cosa. *Riqueza*. *Illustratio*, nis, *ornamentum*, i. || Metafòricament s' aplica à molts cosas, com: la ciència y virtut són las riquesses del ànima. *Riqueza*. Dos, tis.

RIQUÍSSIM, A. adj. sup. *Riquísimo*. *Ditissimus*.

RIQUÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Riquísimamente*. *Opulentissimè*, *pretiosissimè*.

RIS. m. ant. Cabell crespat. *Rizo*. *Plicatura*, as. || ant. *ARRÓS*. || ant. *RISA*, *RIALLA*.

RISA. f. RIALLA. || Lo que motiva ó mou á riurer. *Risa.* Risus, us. || Indici exterior en la boca y altres parts de la cara que denotan alegria. *Risa.* Risio, nis. || L' acte y efecte de riurer. *Risa.* Risus, us. || Moviment suau de las cosas que causan plaher. *Risa.* Risus, us. || Se diu de las personas que donan motiu pera riurer. *Risa.* Ridiculus, i. || Ir-risió, mofa, escarni. *Risa.* Sanna, æ. || Divinitat de Lacedemónia á qui Licurgo feu erigir estàtuas. *Risa.* Risus, us.

RISA FALSA. La fingida pera agradar ó enganyar. *Risa falsa, ó de alquacil ó de perro.* Risus simulatus.

RISA SARDÓNICA. med. Convulsió ó accident de riurer que prové de menjar la herba sardónica, y metafóricament se diu de la afectada ó que no naix de alegria interior. *Risa sardónica, ó sardesca, ó sardonía.* Sardonicus risus. || Risa contínua que no s' pót remediar. *Risa sardónica, pasion de risa, pujos de risa.* Ridendi pruritus.

RISCH. m. Perill. *Ventura, riesgo, peligro.* Periculum, i, discrimen, inis. || Bals, timba. *Despeñadero, risco, derrumbadero.* Cantes, is.

RISCLA. f. Canamuxa, la canya del cánem després de trossejada y fora de la fibra. *Agramiza, canamiza, tasco, arista.* Calamus cannabinus.

RISCLE. m. La post prima en forma circular que forma 'l bastiment del sedás, etc. *Aro. Circulus, i.* || La capsula rodona que circuheix la mola en los molins de farina. *Aro, caja.* Annulus, i.

RISCÓS, A. adj. Lo que té molts rischs. *Riscozo.* Præruptus rupibus. || Lo pertanyent al risch. *Riscozo.* Ad rupem pertinens.

RISIBILITAT. f. La facultat risiva, la qual sols convé á la persona. *Risibilidad.* Risibilitas, atis.

RISIBLE. adj. que s' aplica al home per la facultat de riurer. *Risible.* Risibilis. || Digne de risa. *Risible.* Ridiculus.

RISSAR. v. a. Crespar los cabells. *Encrespar, rizar, enortijar.* Capillos calamistro crispare, calefacere.

RISSAT, DA. p. p. *Rizado.* Crispatus. || adj. *Entortolligat ó fét, rinxos naturalment.* Rizo. Crispus, crispatus.

RISSE. m. RINXOS.

RISTAR. v. a. ant. RESTAR.

RÍTMICH, CA. adj. Lo pertanyent al rim. *Ritmico.* Rhythmicus.

RITMO. m. RIM.

RITU. m. Ceremónia, costum. *Rito, ritu.* Ritus, us. || Regla y ceremónias establertes per la Iglésia, modo de resar l' ofici diví. *Rito, ceremonial.* Ritus, us, divini officii, recitandi mos.

RITUAL. adj. Pertanyent al ritu ó ceremonial. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, ceremonialis. || m. Lo llibre que conté l' orde de las ceremónias sagradas. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, is.

RITUALISTA. m. Escripтор de ritus. *Ritualista.* Rituum scriptor.

RITUALMENT. adv. m. Conforme als ritus. *Ritualmente, conforme á los ritus.* Ritualiter.

RIU. m. Corrent caudalosa de la confluència de moltes ayguas, que van á parar al mar. *Rio.* Rius, i, flumen, inis, fluvius, ii. || met. Abundància de alguna cosa líquida, com: *riu de llàgrimes;* sediu més comunment mar. *Mar, rio.* Flumen, inis.

RIU AMUNT. m. adv. Contra la corrent del aygua.

Rio arriba. Adverso flumine. || met. A APEL.

RIU AVALL. m. adv. Conforme á la corrent del aygua. *Rio abajo.* Secundo flumine.

PROP DE RIU AUCELLET NO HI PASSAS RIU. ref. QUANT LOS GOSSOS LLADRAN, etc.

PASSAR LOS RIUS AB MARCA. fr. *Balsear.* Trabium compagine flumina trajicere.

RIUADA. f. RIADA.

RIUBÀRBARA. m. ant. y

RIUBÀRBARO Ó RIUBARBO. m. Arrel medicinal que la farmacologia divideix en indigeno y exòtich; y la botànica en ondejat, palmejat, compacto, austral, ribes, de la tartària, de arrels blanques, etc., y totes són llenyoses ab venas blanques en sòn interior, cruixen si 's mastegan; tenen un olor particular; tenyeixen la saliva de color groch, y són amargues y aromàtiques. Fà unas fullas grans, amplas y quasi rodones, de un vert obscur y agafades á unas cuas molt llargues y grosses de cosa de una polzada, y entre aquestas puja una cama ab fullas més petites, y las flors, que són blanques y petites, fan la llavor triangular y de color de castanya. *Riubarbo.* Rhabarbarum, i, rhacoma, tis.

RIUERADA. f. RIADA.

RIUET. m. d. Riu petit y de poch caudal. *Riachuelo, riatillo.* Rivulus, i.

RIURER. v. n. Manifestar ab la cara la alegria interior. *Reir.* Rideo, es; risum edere. || Fér moviments semblants als de la risa natural. *Reir.* Sardonicè ridere. || Burlarse. *Reir, reirse, zumbarse.* Irrideo, es. || poét. met. Manifestar, tenir ufana 'ls arbres, plantas y demès de la terra. *Reir.* Rideo, es. || Clarejar la tela per espatllada. *Reirse.* Vetustate, usu disrumpi. || Divertirse fent bulla. *Chacotear.* Jocer, aris; cachinis perstrepre. || v. r. No fér cas de alguna cosa. *Reirse.* Nibili habere. || m.

RISA.

RIURER Á TOT RIURER Ó COM UN BOIG. fr. Riurer impetuosa y descompassadament. *Reir á carcajada suelta.* Immoderatè cachinnari.

ANAR PER RIURER. fr. Anar de burlas. *Ir de chanza, por zumba.* Nugor, aris.

DEIXARSE ANAR DE RIURER. fr. fam. Riurer desordenadament. *Caerse de risa.* Incompositè, inordinatè ridere, cachinnari.

DETENIRSE 'L RIURER. fr. Reprimir la risa, contenirla per algun respecte. *Comerse de risa; cortar, tener la risa.* Risum tenere.

ESCLAFIR LO RIURER. fr. Soltar la risa. *Soltar la carcajada, la risa.* Risum tollere, in cachinnos dissolvi.

ESCLATARSE DE RIURER. ref. REVENTARSE DE RIURER.
VEIR RIURER. fr. Excitar la risa. *Hacer reir.* Risum cogere. || irón. Donar ganas de riurer, excitar la risa alguna cosa estranya. *Dar que reir, dar ganas de reir.* Risus occasionem præbere.

MORIRSE DE RIURER. fr. Riurer molt y ab gana. *Perecer, despercerse de risa.* Risu vehementer affici.

NO PODERSE TENIR DE RIURER. fr. DEIXARSE ANAR DE RIURER.

NO SÉR COSA DE RIURER. fr. Sér alguna cosa certa, seria y de entitat. *No ser cosa de risa, de burla, de chanza.* Non jocularium esse.

PÈNDRE PER RIURER. fr. Pèndrer alguna cosa per bulla, desentenente de ella. *Echar á chacota, á zumba, á bulla.* Joco aliquid ducere.

PER RIURER. m. adv. De burlas, de xanxa. *De chanza, de zumba, por risa, por diversion, por gracia.* Joculariter.

POSARSE Á RIURER. fr. *Echar, ponerse á reir.* Cachinnor, aris.

REVENTARSE Ó PIXARSE DE RIURER. f. Riurer molt. *Reventar de risa, descoyuntarse, despedazarse, descalzarse, desternillarse de risa.* Cachinnari; immoderatè, effusè ridere.

TOT RIENT; Ó TOT RIENT, RIENT. m. adv. fam. de que s' usa quant algú per medi de llassos logra lo que sol·licita, y així 's diu: TOT RIENT, RIENT ha conseguit un empleo. Altras vegadas significa trobarse sèns advertirho allà ahont no's pensava, com: TOT RIENT, RIENT hem caminat ja dos horas; TOT RIENT, RIENT són las dotze de la nit. *Burla burlando.* Insuperatè, inopinatò.

RIVA. f. RIBA.

RIVAL. m. Competidor, especialment en amors. *Competidor, rival.* Rivalis, is. || ANTAGONISTA.

RIVALDIA. f. ant. RIVALITAT.

RIVALISAR. v. a. Competir, especialment en amors. *Rivalizar.* Contendo, is, æmulator, aris.

RIVALITAT. f. Competència, especialment en amors. *Competencia, rivalidad.* Corivalitas, atis.

RIVERA. f. RIU. || RIBERA.

RIVET. m. RIBET.

RIVETEJAR. v. a. RIBETEJAR.

RIVISQUIANS. m. pl. Heretges del sigle xvi. Deyan que Dèu no havia criat los àngels, y negavan la immortalitat del ànima y las penas del infern, etc. *Rivisquianos.* Rivisquiani, orum.

RIXA. f. RENTINA, PENDÈNCIA.

RIZÓFAGO. m. Qui viu de arrels. *Rizófago.* Rizophagus, i.

RIZOTOMO. m. ant. HERBOLARI.

RO.

ROÀ, NA. adj. Lo pertanyent á Roà capital de Normandia. *Roands.* Rotomagi ortus. || m. Espècie

de llens ó tela que vé de dita ciutat. *Roan, roand.* Rotomagi tela.

ROAGAR. v. a. ant. ROSEGAR.

ROB. m. quim. Arrop, aixarop de qualsevol such. *Rob.* Syrupus, i.

ROBA. f. Tot gènero de tela ó drap. *Ropa.* Causque generis tela. || Vestit, hàbit. *Vestido, ropa.* Lacinia, æ, vestis, is. || Qualsevol cosa que servei de especial abrich. *Ropa.* Aprica vestis. || ant. BÈNS, HAVERS. || naut. Efectes de comers. *Génacs, efectos, mercancías.* Merces, ium. || ant. naut. EQUIPATGE.

ROBA Á LA MAR. m. adv. naut. S' usa quant per causa del temporal se llànsa á la mar lo major pes de la nau. *Ropa á la mar.* Navim levare.

ROBA BLANCA. La de lli, cànem ó cotó sèns pintar pera l' us de alguna casa. *Ropa blanca.* Linæ. gossypina tela.

ROBA BONA. loc. que ademès del sentit recte denota que alguna cosa es de bona qualitat. *Bona ropa.* Optima res.

ROBA DE CAMBRA. ant. y

ROBA DE CASA. La inferior per estar en casa. *Ropa de càmara, ó de levantar.* Cubicularia, domestica vestis.

ROBA DE CONSELLER. GRAMALLA.

ROBA DE LA BUGADA. L conjunt de pessas de roba que's posan á la bugada. *Jabonado.* Sapone abtersæ vel abstergendæ vestes.

ROBA TALAR. Roba llarga que s' ajusta sobre del vestit interior, com són solanas, etc. *Ropa taler.* Tunica talaris.

Á CADA HU ES PERMÉS DEFENSAR SA ROBA. ref. que ensenya que la defensa es natural. *La defensa es natural.* Defensio naturalis jus est.

AB LA ROBA DE LA ESQUENA Ó AB LA ROBA QUE PORTA. loc. Ab sols lo vestit ajustat al cos. *En cuerpo sin mas que su cuerpo gentil.* Veste, non pallio lectus.

ACLARIR LA ROBA. fr. Eshandirla, rentarla quant se trau de la bugada. *Aclarar la ropa, sacar.* Relavo, as.

Á CRÈMA ROBA. m. adv. De molt prop. *A crema ropa, á pico de jarro, á boca de cañon ó de jarro.* Proximè, cominùs.

APLUIXAR DE ROBA. fr. Traürersen porció de la que's portava. *Desarropar.* Operimentum depellere.

ALSARSE LA ROBA. fr. ARREMGANSAR.

APUNTAR LA ROBA. fr. Juntar unas pesas ab altres pera rentarlas. *Apuntar la ropa.* Filo sordiola lintea innectere vel leviter annere.

DEIXAR AB LA ROBA DE LA ESQUENA. fr. DEIXAR Á ALGÚ DESPULLAT, etc.

EN LA MILLOR ROBA CAUEN Ó 'S FAN LAS TACAS. ref. Denota que per més que sian personas de suposició, no deixan de tenir vicis molt reparables. *En el mejor paño cae una mancha.* Nec procer ex-pers labum.

ESTIRAR LA ROBA. fr. Traürer las arrugas á la roba blanca quant s' aixuga. *Estirar la ropa.* Lintea explicare, extendere.

EXTÈNDRE LA ROBA. fr. Desplegarla pera que s' aixugue. *Tender la ropa.* Extendo, is.

FORA ROBA. ant. náut. exp. ab que en las galeras se manava als galeots que s' preparassen pera executar alguna feyna. *Ropa fuera.* Agite, deponite vestes.

LA ROBA FÁ L' HOME. fr. Adverteix que molts vestigades se fá més apreci dels subjectes pel vestit y gala exterior que per la qualitat y las prendas. *Paños lucen en palacio que no hijosdalgo.* Non illustre genus, sed vestis fulget in aula.

LEVAR LA ROBA. fr. Desabrigar á algú, trahentli la roba. *Descobijar.* Vestem alicui detrahere.

PALPAR LA ROBA. fr. met. ab que s' explica que algun malalt está en los últims instants de la vida, porque aquesta acció feta á las horas sens deliberació es senyal mortal. *Palpar la ropa.* Animam agere, quod attractione linteorum significatur; mortis proximum esse.

PLEGAR LA ROBA. fr. Aparellarse pera marxar. *Hacer la maleta.* Viaticum parare. || Doblegarla y compóndrerla ab curiositat. *Cojer la ropa.* Vestes aptare, accommodare.

POCA ROBA. 'L subjecte molt pobre. *Descamisado.* Pauperimus, omnium egenus.

POSAR COM ROBA DE PÁSCUA. fr. Maltractar de paraulas á algú, dirli mil injúrias. També s' usa com recíproch. *Poner de oro y azul, ponerse como ropa de pascuas, decirse los nombres de las pascuas ó de las fiestas.* Probris proscindere, depingere.

QUI DE ROBA DE ALTRE 'S VESTEIX, AL MITJ DEL CARRER LO DESPULLAN. ref. que repreñ als que s' volen lluhir ab treballs de altres, pus fàcilment se descubreix l' engany, y quedan desayrats. *Quien de ajeno se viste en la calle le desnudan.* Graculus peninis pavonis indutus; indutus raptó, nudus abire parat.

QUI NO RÓBA NO PÓRTA ROBA. ref. antimoral ab que pensan disculpar sa mala consciència 'ls que fan són negoci injustament. *El dinero bien huele, salga de donde saliere.* Lucri bonus odor ex re qualibet.

QUI TÁ PROU ROBA, AVIAT ES VESTIT. ref. que denota que abont hi ha abundància de medis s' ix ab facilitat de qualsevol empenyo. *En casa llena, presto se guisa la cena.* Multæ manus onus levius reddunt: plus potest et plurimum industriæ.

TENIR ROBA AL ESTENEDOR Ó Á LA BUGADA. ref. Ensenya que no déu censurar los defectes de altres qui está exposat á que de algun modo li succehes-can. *Quien tiene hijo varon no llame á otro ladrón, ó no dé voces de ladrón.* Quisquis habet natum, premat haud clamore latronem.

TIRAR LA ROBA Á MAR. fr. ant. Portar las mercaderias al embarcadero. *Conducir al embarcadero.* Merces ad stationem deportare.

TRAÜRER LA ROBA. fr. AFLUIXAR LA ROBA.

ROBADOR. A. m. y f. Qui róba. *Ladron, robador.* Latro, nis.

ROBAMENT. m. ant. robo.

ROBAR. v. a. Péndrer alguna cosa contra la voluntat de són amo. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Portársen lo agé ab forsa y violència. *Pillar, robar, tomar, guarramar, hurtar, saquear, limpiar, correr.* Spolio, as, concipilo, rapio, is. || Traürer violentament ó ab angany una dona de la casa ó potestat de sos pares. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Fér pagar un excés en las compras. *Robar.* Supra summum pretium vendere. || Cobrar excesivament per drets ó tributs. *Robar.* Summa vectigalia exigere. || Llevar, defraudar part del pes ó mesura. *Hurtar, robar, defraudar.* Fraudo, as. || met. Atraürer ab eficácia l' ànimo ó afecte. *Ganar, robar, arrebat, llevar.* Corripio, is, animo sibi conciliare, pellicere. || En alguns jochs de cartas anarne prenent de las que han quedat en lo munt, descartantse de altres. *Robar.* Pagellis dimissis totidem accipere. || Apropiarse alguna obra de ingeni que altre ha fét. *Plagiar, robar.* Plagium committere, aliena scrinia compilare. || Aixamplarse 'ls rius prenent terra de las voras. *Derruviar, robar, hurtar.* Alluvione terram flumen subducere.

NINGÚ RÓBA RES Ó COSA QUE MENJE. ref. Denota que tots fugen de lo que pórtia cost y gastos. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intactum manet.

¿PENSAS QUE NO HE ROBAT? exp. que s' usa pera significar que algú no dona la estimació y valor que mereix alguna cosa. *¿Son pelos de cochino?* ¿Floccine æstimandum id est?

UN QUE ROBAYA Y DOS QUE HI CONSENTIAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

ROBARIA. f. ant. robo.

ROBAT, DA. p. p. *Robado, hurtado.* Raptus, depopulatus.

ROBAVELLER. m. Lo botiguer de robas y vestits vells. *Ropavejero.* Vestium scrutarius.

ROBELL. m. ROVELL.

ROBERIA. f. robo.

ROBERT. COM—AB LAS CARRAS, QUE 'N DAVA DOS DE BLANCAS PER UNA DE NEGRA. ref. que repreñ als que cambian deixantse pérdrer per meytat. *El trueque del topo la cola por los ojos.* Diomedis et Glaucis permutatio.

ROBÍS. m. ant. robí.

ROBO. m. La acció de robar. *Robo, latrocinio.* Raptus, us, prædatio, nis. || Usurpació fraudulent. *Hurto, robo, pillajes, despojo, salto, presa.* Expoliatio, nis. || La cosa robada. *Hurto, robo.* Præda, æ, furtum, i. || Lo de alguna dona. *Rapto.* Raptus, us. || Lo furt executat ab violència. *Rapiña.* Rapi-na, æ. || Lo que fá 'l riu de la terra de las voras. *Derruvió.* Diruptio, eversio, nis.

ROBO FÉT AB ASTÚCIA. L' astut y fingit. *Gatada.* Subdolum furtum.

ROBO FÉT EN CAMÍ BAL. *Salteo, salteamiento*. Spoliatio, circumventio, nis.

ROBORAR. v. a. ant. Fortificar. *Roborar, ro-bustecer, corroborar, vigorizar*. Roboro, as. || AUTOMISAR. CORROBORAR.

ROBORATIU, VA. adj. Lo que dóna força y vigor. *Confortativo, roborativo, roborante*. Roborativus.

ROBORAR. v. a. ant. ROVELLAR.

ROBUST, A. adj. De gran força. *Vigoroso, robusto*. Robustus, validus. || De cos gros y membres reforsats. *Robusto, rollizo, fornido*. Torosus, laceriosus. || Qui gosa de perfecta salut. *Robusto*. Valetudine præstans.

ROBUSTAMENT. adv. m. Ab força y vigor. *Robustamente*. Robustè.

ROBUSTESA. f. Força, vigor, resistència. *Robustez, robusteza, recura, refo*. Robur, oris. || Bona salut. *Robustez*. Valetudo, inis, firma valetudo.

ROBUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Robustísimo*. Valde robustus, validus.

ROCA. f. Vena de pedra ó la molt grossa separada de ella. *Roca*. Rupes, cautes, is. || La que ix en fora de la superfície de la terra. *Peñasco, roca, escollo, peña*. Scopulus, i, saxum, i, crepido, inis. || La que s'ol haverhi en la boca dels ports. *Laja*. Saxum in mari latens. || náut. La que sobreix en la superfície de la aygua. *Vijia, escollo, peñasco*. Saxum, i. || met. Lo que es molt dur, ferm y constant. *Roca*. Rupes, cautes, is. || pl. La cordillera ó fila de rocas á la flor del aygua. *Escolllos, rocas, arrecife*. Aræ, arum.

ROCA ESPADADA Ó TALLADA. La que està sola y no té pendent. *Roca escarpada*. Rupina, æ; saxum præruptum.

ROCA VIVA. La existent en la roca ó pedrera. *Roca ó piedra viva*. Viva rupes. || La que està sola la aygua entre banchs de arena. *Sirte*. Syrtis, is.

FERM Ó FORT COM UNA ROCA. exp. FORT COM LO ROURE.

PELAT COM UNA ROCA. exp. fam. ESTAR MÉS POBRE QUE UNA RATA.

ROCAMORELLA. f. ter. MORELLA ROQUERA.

ROCEGAR. v. a. ARROSSEGAR.

ROCH. m. n. p. de home. *Roque*. Rochus, i. || Pedra grosseta. *Guijarro, canto, piedra*. Silex, icis. || Pessa del joch de escachs, cada una de las figuras en forma de torre. *Roque*. Turris, is, arcitenens, tis. || Pedras que serveixen pera apedregar. *Lágrimas de Moisen ó de san Pedro*. Missilis petra. COP DE ROCH. *Cantazo*. Saxi ictus.

VET AQUÍ SANT ROCH Y 'L GOS. loc. prov. que s'aplica á dos personas que sempre van juntes. *La maza y la mona*. Perca sequens sepium.

ROCÍ. m. Caball vell ó flach y dolent. *Rocin, matalon, rocinante*. Caballus macer. || Caball petit y dolent. *Jaco*. Equulus, i. || Qualsevol caball destinat pera treballar. *Rocin*. Cantherius, ii. || met. fam. Home tonto y neci. *Rocin*. Hebes, etip. || met.

Dit de la persona vella; y així's diu: qui no treballa quant es polli ha de treballar quant es soci. *Viejo*. Senex.

PUS LLAURA 'L ROCÍ, POSA LA SELLA AL ROC. id. Denota que no's deuen trastornar ó confóndrer las ocupacions de cada hu. *Pues ara el rocín, casillemos al buzy*. Singula quæque locum tenent sortiri decenter.

ROCINAL. adj. Cosa de rocí. *Rocinal*. Asinus.

ROCINAR Y ROCINEJAR. v. n. Renillar la persona imitant al rocí. *Rocinar*. Strigosam vocem efformare. || CADUQUEJAR.

ROCINÁS. m. aum. *Rocinazo*. Cantherius gradior.

ROCINET. m. d. *Rocinillo*. Equulus, i.

ROCITANT. m. ant. RONQUERA.

RODA. f. Máquina orbicular de metall ó de fusta, pera rodar sobre un eix. *Rueda*. Rota, æ. || La petita sense raigs, com la de la corriola. *Rodaja*. Rotula, æ. || Máquina pera traurer aygua dels riu, y regar los camps. *Azuda, zuda, zua*. Aquaria rota, antlia, æ. || RODONA. || náut. Lo fust corb que pera formar la proa s' uneix ab la pesca corba en que remata la quilla. *Roda*. Carinæ rota. || pl. RODERA. || TORN DE LAS MONJAS. || met. La extensió que fa en semicírcul lo pavo real ab las plomas de la cua. *Rueda*. Pavonis caudæ explicatio, ambitus.

RODA CATARINA. En los rellotges la de dents com navajas, que col·locada perpendicularment dóna moviment al volant. *Rueda catalina ó de santa Catalina, ó de reencuentro*. Rota libramenti.

RODA COMPOSTA. Máquina composta de molins rodats ab sos llanternons. *Rueda compuesta ó infesta*. Rota composita.

RODA DE ARISTÓTELES. geom. Certa dificultat sobre 'l moviment de una roda. *Rueda de Aristóteles*. Aristotelis rota.

RODA DEL AYGUA Ó DE CÍNIA. La que sosté 'ls atúfols en la cínia. *Andaraje*. Antliæ vortex, rota.

RODA DE FERRO. Cilindro ó roda petita de ferro de cer pera tallar los diamants y pedras precioses. Es sumament velós. *Rueda de hierro ó de abrillatadores ó de lapidarios*. Mola chalibea.

RODA DE FOCH. Lo cércol, etc., guarnit de cobres. *Girándula*. Ignitus vortex.

RODA DE GRUA. Certa roda en forma de un talp pera pujar pes. *Timpano*. Timpanus, i.

RODA DE LA FORTUNA. Cert joch de rodolins ó cartes encastades en una post rodona, y un arbre ó eix perpendicular en lo centro ab un travesser al extrem superior com en los rellotges de butxa, que impel·lit pel qui mena 'l joch volta accleradament, y guanya 'l qui té posat al rodolí que dit travesser senyala quant se para; y si 'l rodolí ahont se para està vuyt, tot lo diner que hi ha posat en los altres queda del qui mena 'l joch. *Rueda de la fortuna, rolina, ruleta*. Alestorius vortex. || met. La volubilitat ó inconstància de la fortuna.

Rueda de la fortuna. Rerum vicissitudo.

RODA DE MOLÍ. RODET, MOLA.

RODA DE SANTA CATARINA. RODA CATARINA. || La que 'ls saludadors se fan estampar en alguna part del cos, y 's vanaglorian de tenirla estampada en lo paladar. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || En lo blasó 's diu quant se presenta ab navajas y ferros punxaguts. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || náut. Los quinze dias abans ó després del dia de Santa Catarina, en que sol havér en la mar grans temporals. *Rueda de santa Catalina.* Sanctæ Chatharinæ rota.

RODA DE TORMENTS. Cada una de aquelles que 'ls tirans guarnian de navajas y altres instruments, pera despèdassar los cossos dels mártirs. *Rueda de tormento.* Aculeata rota.

RODA ESTRELLADA. La que té 'ls punts ó caixals en la circumferència de fora. *Rueda estrellada.* Stellata rota.

RODA MARINÁ. Cert peix semblant á una roda ab són botó y quatre raigs que van á la circumferència. *Rueda marina.* Rota marina.

RODA MESTRA. La roda principal en las casas de moneda. *Rueda maestra.* Prima rota monetaria.

EN RODA AB LO VENT. loc. náut. ant. *Ceñir ó ciñendo el viento.* Cingens ventum.

MÉTRER EN RODA UNA Ó MÉS NAUS. loc. ant. náut. *Poner de crucero.* Maritimæ stationis munire.

POSAR EN RODA. fr. Posar en lo cas de no saber que fèrse. *Poner en compromiso.* Aliquem in discrimen vocare. || Apretar á algú ab rahons. *Meter la espada hasta la guarnicion.* Argumentis urgere.

RODADOR, A. m. y f. Qui róda. *Rodador.* Rotator, is. || Lo que róda ó cau rodant. *Rodador.* Rotans, tis. || Lo que róda fàcilment ó està en disposició pera rodar. *Rodador.* Rotatilis.

RODADOR DE CARRERS. Qui's passeja pels carrers. *Ruano, ruan, callejero.* Ad vias instructus vel paratus equus.

RODALIA. f. Entorn. Contorno, rededor. Rotunditas, atis, tractus, us.

RODAM. m. Conjunt ó multitut de rodas. *Rodaje.* Rotarum congeries.

RODAMENT. m. La acció y efecte de rodar y 'l moviment que's fá rodant. *Rodadura, rotacion, rueda.* Rotatio, nis.

RODAMENT DE CAP. Desvabiment. *Vahido, vértigo, vaguido, desvanecimiento de cabeza.* Vertigo, inis.

RODANXA. f. Tall rodó de peix, etc. *Rueda y roncha* p. Ar. Rotundum carnis, etc., segmentum, cestillus, i. || Rodella ó rodet, com: *RODANXA* del fus. *Rodaja.* Rotula, æ. || TORTELL, GARLANDA.

RODANXÓ, NA. m. y f. Persona petita y grossa. *Cachigordete, regordete, regordillo, rechoncho, repolludo, cachigordito.* Pusillo crassiorique corpore homo.

RODAPLANXA. f. La divisió en dos parts de las dents de la clau. *Rodaplancha.* Quoddam repagulum clavis partem planam dividens.

RODAR. v. á. Fèr donar voltas á alguna cosa, com: *RODAR* lo torn. *Rodar, rodear, remolinear.* Circumvolvo, circumago, is. || *RODEJAR.* || v. n. Girarse, donar voltas alguna cosa sobre si mateixa, voltar al entorn. *Girar, rodar, rodear, rotar, voltear, dar vueltas.* Roto, as. || Voltar al rodeador de alguna cosa. *Rodar, rodear, dar vueltas, ir ó andar al rededor.* Circumeo, is. || Móurerse alguna cosa ab rodas ó per medi de ellas. *Rodar.* Roto, as. || Fèr voltas ó circuls, com solen fèr los que ballan. *Caracolear, dar vueltas, hacer tornos.* Circumvolvo, is; giros ducere. || *RODOLAR.* || Buscar una cosa sens trobarla. *Rodar, dar vueltas.* Accuratè requirere.

|| Tremolar alguna cosa, estar poch segura y en acció de caurer, y així 's diu que la càrrega róda. *Vacilar, rodar.* Titubo, as. || Anar alguna cosa per tot arreu y com despreciada. *Rodar.* Humum vertere; in perditum ire. || Anar detras de pretensions sens conseguirilas ó sér atès. *Rodar.* Negotiis trahi.

|| Divagar, anar ensá y enllá, passejar molt pels carrers sens necessitat. *Callejar, rodar, rondar, billrotear, corretear, ruar, vaguear, pajarear, vagamundear, vagar.* Otior, aris. || Fèr marrada, anar á alguna part per camí més llarch que l' ordinari. *Rodear.* Per circuitum iter facere; circumeo, is. || náut. Anar ensá y enllá la nau en una calma més ó menos segoas la figura de sos fondos y altrás causas. *Rodar.* Hac illuc ferri. || náut. Anar lo vent successivament variant de direcció. *Rolar, rodar, rotar, rodear, girar, rondar, rondarse.* Roto, declino, as. || met. Càurer de la dignitat, puesto ó empleo. *Caer, rodar.* Decido, is. || met. Circular alguna cosa per molts mans, com lo diner en lo comers, etc. *Circular, rodar, correr, girar, pasar.* Circularo, as.

RODAR LAS COSAS. fr. Vinir al cas per medis inesperats lo que's desitjava. *Rodearse.* Ex insperatò accidere.

ANÀRSEN Á RODAR. fr. Pérdrerse, fèrse malbé, desgavellarse. *Irse á rodar.* Perturbo, as.

VÉR RODAR. fr. met. Tenir á algú occupat en diligèncias. *Hacer rodar ó correr.* Aliquem negotiis occupatum tenere.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar; trastumbar.* Rem funditus evertere.

RODAT, DA. p. p. *Rodado.* Volutus.

RODAYRE. m. Qui acostuma passejar los carrers sense necessitat. *Callejero, azotacalles.* Erro, nis, vagus, i. || Dit de la dona. *Billrotera.* Vaga, errabunda femina.

RODEADOR. m. Circúhit. Contorno, rededor. Rotunditas, atis, tractus, us.

AL RODEADOR. m. adv. En lo circúhit, en l' entorn. *Al rededor, en contorno.* Circum.

RODEIG. m. La acció de rodejar. *Rodeo.* Ambitus, us, circuitio, nis. || Marrada, camí més llarch ó separació del camí dret. *Rodeo.* Anfractus, us, anfractum, i; á recta via deflexio. || Volta, capgi-

rada pera lliurar-se del qui persegueix. *Rodeo*. Diverticulum, gyrus, i. || met. Lo medi llarch y remot del assumpto que s' emplea, pera venir, fer, ó dir alguna cosa. *Predúbulo, rodeo, ambages, chancharras, mancharras*. Ambages, ium; verborum circuitus.

AB RODEIGS. m. adv. Ab voltas. *Tortuosamente*. Tortuosè, obliquè.

ANAR Ó PARLAR AB RODEIGS. fr. Usar de circunloquis en lo que s' ha de dir. *Rodear*. Circumloquii uti.

RODEJADOR, A. m. y f. Qui rodeja. *Rodeador, rodador*. Ambitor, is.

RODEJAMENT. m. Obra de rodejar. *Rodadura*. Rotatio, nis.

RODEJAR. v. a. Circunhir. *Circuir, rodear, rondar, circunvalar, circundar, ceñir*. Ambio, circumceo, is.

RODEJAT, DA. p. p. *Rodeado*. Ambitus.

RODELLA. f. Escut rodó y prim, que fícat en lo bras esquerre, cubre 'l pit al qui pelea ab espasa. *Rodela*. Clypeus rotundus. || ant. SOLETA. 3. || ter. CÉRCOL DE BOTA.

RODEO. m. RODEIG.

RODERA. f. Lo senyal que deixa en terra la roda dels carruatges. *Carril, rodada, bache*. Rotæ vestigium.

RODET. m. Pessa de fusta á manera de un carret, que serveix pera capdellar. *Carrete*. Trochlea, æ. || Lo que fícat en la pua del torn ó altres màquines las fá rodar per medi de la corda que vé de la roda. *Carrete*. Trochlea, æ. || En lo molí de farina la roda encaixada en un cilindre, la qual impel·lida del áygua, fá rodar la mola. *Rodezno, rodete*. Rota moletrina in aquis. || La mola que xafa las olivas, grux, etc. *Volandera, galga*. Mola supra aliam versatilis. || Lo del fusany ó fus de retórceer. *Rodaja, tortera*. Rotula, æ, orbiculus, i. || Cilindre de pedra pera aplanar la terra. *Rodillo*. Valgium, ii.

RODETA. f. d. *Ruedecilla*. Rotula, æ. || CORRIOLA.

RODEU. m. RODEIG.

RODÓ, NA. adj. Estèrich. *Redondo*. Orbiculus, rotundus. || Carácter de lletra comú á diferència de la cursiva. *Redonda*. Rotundus. || S' aplica á una acció ó paraula executada ab molta resolució. *Redondo*. Manifestus, expressus. || adj. Se diu de la moneda cabal, exacta, justa, com: tinch sis duros *rodons*. Cabal, justo. Exactus, perfectus.

EN RODÓ m. adv. Se diu quant se trenca ó s' talla alguna cosa enterament. *Á cercen*. Ab imò, radicatus, á stirpe.

RODODÓ. m. ter. ENTORN, CONTORN.

RODOLAMENT. m. RODOLÓ.

RODOLAR. v. n. Anar á rodolons. *Rodar*. Devolvi, rotari.

RODOLÍ. m. Llenca de paper que conté 'l nom de algú en las extraccions. *Cédula, cedullita, suer-*

te. Scheda, æ. || Sort en las extraccions, com: be posat deu *rodolins* en la rifa. *Suerte*. Sorts, tis.

|| Joguina dels noys. *Ateluya*. Alleluia, æ.

AUCA DE RODOLINS. Paper dividit en 48 quadres ab figuras que retallats serveixen als noys per diferents jochs. *Pliego de ateluyas*. Alleluarum philyra.

FÉR RODOLINS, Y TRÁUBER Á RODOLINS. fr. Sortejar. *Sortear por cédulas, echar cédulas*. Schedulis sortes ducere.

RODOLÍS. m. RODADOR.

RODOLÓ. m. Volta de las cosas que s' arrossegan. *Rodadura, rodeon*. Rotatio, nis.

ANAR Á RODOLONS. fr. RODOLAR.

RODONA. f. Lo rotllo ó círcul format de personas. *Corro, rueda, redonda, corona*. Personarum corona. || MONEDA. || RODÓ. 2.

RODONAMENT. adv. m. Clarament, sense reparo, ab resolució. *Redondamente, redondo, sin rodeo, sin rebuzo*. Præcisè, ingenuè. || En rodó. *Redondamente*. Circum, rotundè.

RODONENHC, CA. adj. Imperfectament rodó. *Orbicular*. Orbicular, is.

RODONESA. f. La qualitat que constitueix una cosa rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotunditas, atis. || La figura rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotunditas, atis. || La extremitat de una figura circular. *Redondez, rotundidad*. Circulus, circus, i, orbis, is.

RODONIMENT. m. ARRODONIMENT.

RODONIR. v. a. ARRODONIR.

ROECH. m. ROSECH.

ROEY. m. ant. ROVELL.

ROGACIÓ. f. La acció de rogar. *Rogacion, ruego, súplica*. Supplicatio, nis. || pl. Las lletanias es professons públicas que's fan en determinats temps pera demanar á Dèu una bona cullita dels fruits de la terra, y altres beneficis. *Rogaciones, rogativas*. Preces, rogationes publicæ.

ROGADOR, A. m. y f. Qui roga ó s' interpessa ab súplicas per altres. *Rogador, rogante*. Rogator, is.

ROGAR. v. n. Demanar per gràcia alguna cosa. *Rogar*. Rogo, as, peto, is. || Instar ab sumissió y súplicas á algú, pera que execute lo que's preta y desitja. *Rogar*. Obsecro, rogo, as. || Pregar ó demanar á Dèu. *Rogar*. Oro, as, precor, aris.

ROGATIU, VA. adj. Lo que suplica ó encloa en sí súplica. *Rogativo*. Quod rogat seu rogationem complectitur.

ROGATIVA. f. La oració pública feta á Dèu pera conseguir lo remey de una grave necessitat, especialment pública. *Rogativa, rogacion*. Supplicatio, deprecatio ad Deum.

ROGEJAR. v. n. Tirar á roig. *Bernar, rogejar*. Rubo, is. || Dit de la roba obscura que ha mudatsón color en rogench. *Pardear*. Fusca

ROGENCH, CA. adj. Lo que lli mejizo, rojizo, rúbeo, rosillo. Full

ritori ó terreno que tira à roig. *Rubial*. Ager rubens.

ROGENT, A. adj. Lo que té un roig pujat. *Bojeante, rojo encendido*. Rubens.

ROGER. m. ter. y

ROGET. m. Peix. MOLL. || Color roig ab que las donas se pintan. *Bojeta*. Fucus, purpurissum, i. || adj. ROGENCH.

ROGLE. m. ter. BOTLLO, CÍCUL.

ROIG, JA. adj. que s' aplica al color encarnat molt encès, com lo de la sanch. *Bermejo, rojo, rubio, y rubicundo* poet. Ruber. || Lo que tira á groch. *Rubio, rojo*. Luteus, flavus. || Qui naturalment té aquest color en la cara. *Encendido de color, colorido*. Flavus. || Se diu del qui té 'l cabell de dit color. *Pelirubio, rubio, pelirojo*. Crine ruber, flavus.

TORNARSE ROIG. fr. Avergonyirse, manifestantho ab aquest color. *Ponerse colorado, sonrosearse, embermejarse, sonrojarse, salir los colores á alguno*. Purpurasco, erubesco, is. || Dit del metall que's torna de aquest color per la pudor ó causa semblant. *Fomarse*. Ferrugine oblegi, obrui.

ROINDAT. f. RUINDAT.

ROÍS. m. ant. n. p. de home. *Rodrigo*. Rodericus, i. || Nom patronímic; fill de Ruy. Ara es apellido de familia. *Ruiz*. Ruy filius.

ROJA. f. Planta perenne, la arrel de la qual gastan molt los tintorers pera tenyir de aquest color, y es llarga, rastrera, dividida en molts rammas, del tamany de un canó de ploma, vellosa, roja per fora y sèns olor. De ella ixen molts brots llarchs, extesos, quadrats, nuosos y áspres al tacto, y en cada nus trau cinch ó sis fullas que la rodejan en forma de estrelles, áspres y que s' agarran fortament á la roba. Las flors són campanudas y verdosas. Lo fruyt se torna negre quant madura, y sembla als ginebrons. Se cria silvestre, y 's cultiva en abundancia en Espanya. *Branza, rubia*. Rubia tinctorum.

ROJOR. f. La qualitat de roig. *Rojura, rojez, rojeza, bermejura, erubio*. Rubedo, inis, rubor, is. || Lo color que sobreve á la cara per vergonya. *Rubor, sonroso, sofama*. Rubor, is. || Dit del cel color roig en los núvols al eixir ó pòndrerse 'l sol. *Arrebol*. Rubens color.

ROL. m. nant. Contracció de rotllo, que's deya antiguament de la llista ó passaport de la marineria, que portava 'l capitá de un barco mercant, anomenat així per que's formava en un rotllo de pergami. Ara significa lo mateix, assó es, la llicència del comandant de marina de la provincia ab la referida llista; però s' exten en paper. *Rol*. Syllabus, catalogus, i. || Lo gruix en rodó de un arbre. *Rol*. Mali crassities. || Tanda, torn en qualsevol treball del servey. *Rol*. Alternæ vicis ordo, vicissitudo.

ROLDÓ. m. Planta de fullas semblants á las del magraner: serveix pera adobar pells. *Zumaque, rus, roldon, roldó*. Nautica, æ.

ROLEU. m. Cilindro de ayguacuyt ab que's es-

tampers posan la tinta al motllo. *Rodillo, rulo, rollo*. Cilindrus, i.

ROLINA. f. ROMA DE LA FORTUNA.

ROLL. m. ter. RODANXA.

ROM, A. adj. Xato. *Romo, chato*. Silenus, simus. || Sèns punta. *Romo, obtuso, boto*. Obtusus. || m. Ayguardent extret de la canya dolça. *Rom, rum*. Ex sacchariferæ arundinis succo vi destillatus spiritus.

ROMÀ, NA. adj. Pertanyent á Roma ciutat de la Itàlia, capital de la antiga república romana. *Romano*. Romanus.

ROMAGUERA. f. Arbust ben conegut, ab brancas cantelludas, flexibles, inclinadas envers terra, y plenas de punxas. Las flors són blanques de figura de rosa, que donan per fruyt unas bayas compostas de grans agarrats á una placenta comúna. *Zarza*. Rubus, i. || met. fam. L' objecte que entre té á algú que va determinadament á alguna part. *Zarza*. Obex, icis.

POSAR ENTRE ROMAGUERAS. fr. Cubrir de romagueras. *Enzarzar*. Rubis involvere.

ROMAGUERAL. m. Lloch de romagueras. *Zarzal*. Rubetum, i.

ROMANA. f. Espécie de balansa de braços desiguals, las parts principals de la qual són quatre: manech que dividit en parts iguals, serveix pera senyalar los pesos de las cosas; un ganxo del qual se penja y al qual ab joch llibre està unit mediant l' eix de són moviment; un garfi ó bras pera sustentar las cosas que's pesan, y 'l piló que penjant del bras major del manech se mou á qualsevol punt dels de allí senyalats, y determina segons sa major ó menor distància del centro, lo pes de las cosas quant arriba á formar ab ellas equilibri. *Romana*. Statera, æ.

ENTRAR LA ROMANA. fr. Comensar són pes ab cert número de lliuras, arrobas, etc. *Entrar la romana*. Stateram à certo pondere initium ducere.

PESAR AB LA ROMANA. fr. Romanar, romanear, pesar en romana. Statera ponderare.

ROMANCISTA. m. Qui escriu en romans. *Romancista*. Qui vernaculo sermone scribit. || Qui no sab més que la llengua castellana. *Romancista*. Qui vernaculo tantum sermone loquitur. || Dit dels cirurgians sangradors á diferència dels llatins. *Sangrador, romancista*. Phlebotomus, i. || Qui ven romansos. *Relacionero*. Metricæ narrationis venditor. || Autor de romansos. *Romancero*, Acroamatum compositor.

ROMANDRE Y ROMÁNDER. v. n. ant. Quedarse, pararse en alguna part. *Quedar, quedarse, permanecer, restar*. Remaneo, es.

ROMANENT. p. a. ant. *Remanente, restante*. Remanens, tis.

ROMANGÓ. m. Arruga de la roba. *Remango*. Tunica defluentis collectio.

ROMANÍ. m. Mata de quatre ó cinch peus de alta, las fullas molt estretas, las flors blavas, y la lla-

vor cada una 'n fôrma quatre de aovadas. Es aromática, mòlt útil y medicinal. *Romero, lacris*. Rosmarinus, rosmarinum, rorismarini.

ROMANILL. m. ROMANÍ.

ROMANIR. v. n. ant. ROMÁNDRER.

ROMANS. m. En són origen se prengué per la llengua ó idioma dels romans. *Romance*. Lingua romana. || Llengua mesclada de la romana y espanyola antiga, etc. *Romance*. Sermo romanus. || La llengua castellana vulgar. *Romance*. Hispanica vernacula lingua. || **ROMANSO.** || Gerundi antiquat de romándrer. *Quedando*. Remanendo. || En las aulas de gramática llatina 'l text de las oracions. *Texto*. Textus, us.

EN BON ROMANS. m. adv. Ab tota claredat, sèns fèr embuts. *En buen romance*. Liquidò planè.

PARLAR EN ROMANS. fr. Parlar en castellà. *Hablar en castellano*. Lo qui sermone hispano. || **Explicarse** ab tota claredat. *Hablar en romance*. 'Planè loqui.

ROMANSAR. v. a. ant. y

ROMANSEJAR. v. a. Posar en romans lo que està en altra llengua. *Romancear, poner en castellano*. In hispaniam linguam vertere. || Compón-drer romansos. *Romancear*. Acroamata condere. || Explicar de vários modos la oració castellana pera facilitar lo posarla en llatí. *Romancear*. Per periphrasim explicare.

ROMANSER. m. ROMANSISTA. 5. || CANSONER.

ROMANSET. m. d. Romans curt ó en versos de ménos de vuyt sil·labas. *Romancillo*. Parvum acroama.

ROMANSO. m. poét. Composició en vers de vuyt sil·labas y sols ab la assonància del segon y quart vers, que déu alternar en tota la composició. *Romance*. Poetica compositio alternis versibus assonans. || Novela, cuento alegre. *Romance*. Acroama, tis. || pl. Fábulas ó històrias y llibres de caballeria. *Romances*. Fabulosa narratio. || Impertinèncias, batxillerias, sofisterias. *Romances*. Arguta verba.

ROMANSO HEROÏC. Los romans en vers de onze sil·labas en que's contan los fets de algun héroe. *Romance heroico*. Heroicum acroama.

VENIR AB ROMANSOS. fr. fam. CANSONEJAR.

ROMANSOT. m. Romans llarch y pesat. *Romanzon*. Molestum acroama.

ROMÀNTICH, CA. adj. Cosa del romanticisme. *Romántico*. Romanticus. || Se diu del lloch que encanta per sa amena y rústica varietat. *Romántico*. Romanticus. || m. Género oposat al clàssich, assò es, espècie de moda capritxosa en las obras de ingeni y en lo vestir. *Romántico*. Romanticus. || Autor y partidari del género romántich. *Romántico*. Romanticus, i.

A LA ROMÀNTICA. m. adv. Al estil romántich. *A la romántica, á lo romántico*. More romantico.

ROMANTICISME. m. Lo sistema ó modo dels romántichs. *Romanticismo*. Romanticismus, i.

ROMÁS, A. p. p. de romándrer. *Quedado*. Remansus.

ROMASSA. f. Planta. PARADELLA BORDA.

ROMÀTICH, CA. adj. Se diu de lo que es humit, 'malsà y pòt donar reuma. *Mohoso, húmedo, oriniento*. Madidus. || **ROMÀTICH.**

ROMATISME. m. REUMATISME.

ROMBO. m. geom. Figura rectilínea que consta de quatre costats iguals y de ànguls desiguals. *Rombo*. Rhombus, i.

ROMBOIDAL. adj. geom. Lo pertanyent ó lo que sembla al romboides. *Romboidal*. Ad rhomboidem pertinenens.

ROMBOIDE. m. geom. Lo quadrilongo en que's ànguls y costats són desiguals de dos en dos. *Romboides*. Rhomboides, æ.

ROMÉ. m. y

ROMER. m. ter. ROMANÍ. ROMEU.

ROMERAL. m. Terreno poblat de romanís. *Romeral*. Ager vel locus roribusmarinis plenus.

ROMERIA. f. Peregrinació per devoció. *Romeria, romeraje*. Sacra vel devota peregrinatio.

ROMEU. m. S' aplica al peregrí que va en romeria á algun santuari ab bordó y esclavina. *Peregrino, romero*. Peregrinus ad loca sacra.

ROMIATGE. m. ant. ROMERIA.

ROMPEDOR, A. m. y f. Qui romp. *Rompedor*. Discerpens, deterens.

ROMPEDURA. f. ant. L' acte y efecte de romprer. *Rompimiento, rotura, ruptura*. Ruptio, disruptio, nis.

ROMPEMENT. m. ROMPIENT.

ROMPENT DE LAS AYGUAS. Qualsevol baix, escoll ó costa ahont trencat lo curs de las onadas romp y s' alsa la mar. *Rompiente*. Quidquid undas frangit.

ROMPIMENT. m. La acció y efecte de romprer. *Rompimiento*. Ruptio, disruptio, nis. || met. Desavenència. *Rompimiento, desavenencia, riu*. Dessidium, ii.

RÓMPRER. v. a. Trencar, fèr trossos. *Quebrar, romper*. Frango, is. || Dividir ab violència las parts de un tot. *Quebrantar, romper, quebrar*. Scindo, is. || Esquinsar. *Desgarrar, romper*. Conscindo, is. || Evacuar per vòmit ó cambra. *Desaguar*. Exuero, as. || Desbaratar un cos de gent. *Romper*. Perumpo, is, profligo, as. || Entrar ab impetu, fúria ó violència. *Penetrar, romper*. Interrumpo, intrumpo, is. || Violentar, forsar. *Violentar, romper*. Violentiam, vim inferre. || Interrómpre, la unió seguida de un cos. *Romper*. Interscindo, interrompo, is. || Obrir ab impetu alguna cosa. *Salir, romper, reventar*. Effringo, is. || met. Separar, dividir la unió de algun cos sùit, com l' ayre, etc. *Romper*. Divido, is. || Traballar per primera vegada la terra inculta, y també donarhi la primera rella. *Romper*. Proscindere, arare incultum agrum. || Faltar á alguna lley ó precepte. *Quebrantar, romper*. Rumpo, frangó, is. || v. n. Comensar, com: *Rómpre* lo dia, lo plor. *Romper*. Inchoo, as, incipio, is. || Reuyr ab algú ó deixar de serli amic. *Romper*. Ab ami-

citia discedere, vel amicitiam dimittere. || Resóndrse á la execució de alguna cosa que tenia dificultat. *Romper*. Discerno, is, delibero, as. || Brolar las plantas, á obrirse 'ls brots de la flor. *Romper*. Erumpo, prorumpo, is. || Cambiar de direcció, com: *RÓMPER* á ma dreta. *Tomar*. Abire versùs. || ant. *ABÍTERSE*, *FÉR BANCAROTA*. || ant. *ARRASTRAR*.

|| Trencar menuda y superficialment ab las dents la part de algun tot. *Rotr*: Rodo, is. || v. r. Férse trossos. *Quebrarse*, *romperse*. Frangi. || Petar, dividir-se ab violéncia. *Estallar*, *romperse*. Vi et cum sonitu frangi, fragorè disfringi. || Contráurer lo mal dit trencadura. *TRENCARSE*. || ant. *NAÚT. ENDESTRIR*.

BOMPUDA. f. La terra que's cultiva de nou ó llaura per primera vegada. *Arrompido*. Novalis ager. || La acció y efecte de rómprer. *Rompimiento*, *rotura*, *rompedura*. Ruptio, diruptio, nis.

ROMPUT, DA. p. p. de rómprer. *Roto*, *rompido*. Ruptus.

RONCADOR, A. m. y f. Qui ronca. *Estertero-so*, *roncador*. Sterteros, tis. || adj. S' aplica al carro ó altra cosa que ronca ó gruny. *Charriadero*, *chirriador*. Stridens, tis. || Cert peix de un peu y mitj de llarch, lo cos comprimit, lo color negrench, ab molts líneas grogas, que segueixen desde las ganyas á la cua; la mandíbula inferior més curta que la superior, y las dos guarnidas de agudas dents; una aleta sobre del llom, y la de la cua dentada. *Roncador*. *Sparus cantharus*.

RONCALÉS, A. adj. Lo pertanyent al vall de Roncal. *Roncalés*. Roncalensis.

RONCALLAR. v. a. ant. Caminar inclinant lo cos més á una part que á altra, per no poder asentar igualment los dos peus. *Cojear*, *claudicar*. Claudico, as. || met. Faltar á la rectitut en algunas ocasions. *Cojear*, *claudicar*. Claudico, as.

RONCAR. v. n. Fér ronchs. *Roncar*. Sterto, is; *rancos edere*. || Fér un soroll bronch, com se diu de alguns instruments de vent. *Roncar*. *Raucè resonare*. || *BRAMAR*. 4. || Amenassar ab ronchs, jactarse. *Roncar*, *echar roncas ó bravatas ó plantas*. Minas jactare sanniendo. || Cruixir las carretas, cotxos, etc. *Cantar*, *rechinar*, *chirriar*. Strido, is. || Grunyar lo porch senglar. *Rebuidar*, *roncar*. *Aprum stertere*.

PARAR DE RONCAR. fr. *Dejar de roncar*. Desterto, as.

RONCAYRE. m. RONCADOR.

RONCEJAR. v. n. Entretenir, retardar alguna cosa per férla de mala gana. *Roncear*. Retardo, as, diffiero, ers. || náut. Anar poch á poch la embarcació. *Roncear*. Tardare; lentè navigare.

RONCER, A. adj. Tart, peresós. *Roncero*. Tardus, lentus.

RONCERIA. f. La tardansa, lentitut en fér las cosas de mala gana. *Zalama*, *ronceria*, *zalameria*. Tarditas, atis, lentitudo, inis.

RONCH, A. adj. Qui té ronquera. *Ronco*. *Raucus*. || ast. S' aplica als signes Aries, Tauro, Lleó y

Capricorni. *Ronco*. *Raucus*. || Veu ó so bronch. *Bronco*, *ronco*. *Raucus*. || m. Lo soroll que's fá roncant. *Ronquido*, *ronco*. *Ronchus*, i. || Espécie de cant ab que s' enamoran los coloms y tórtolas. *Ar-rullo*. *Columbae seu turturis murmur*. || m. Ame-nassa ab jactáncia. *Bonca*, *bravata*, *baladronada*. Minas jactatæ. || Locrit que fá la dayna pera cridar á la femella quant la apeleix. *Bonca*. *Ronchus*, i.

ESTAR Ó PARLAR RONCH. fr. Manifestar ronquera en la veu. *Ronquear*. *Raucitate laborare*.

POSARSE RONCH. fr. Contráurer ronquera. *Enron-quearse*, *ponerse ronco*. *Ravim contrabere*; *raucum fieri*.

VENIR Ó ANAR AB RONCHS. fr. Reganyar. *Echar roncas*, *echar bocanadas*. Minas jactare.

RONCO. m. RONCH, 6.

RONDA. f. La acció de rondar. *Ronda*. Nocturna lustratio, circuitio. || Conjunt dels que rondan. *Patrulla*, *ronda*. Vigiles exploratores, vel excubiatores. || Volta, marrada. *Rodeo*. Anfractum, i, á recta via deflexio. || La que fá regularment un cap de esquadra en la muralla pera zelar la vigiláncia de las centinellas. *Rondin*. Excubiæ vigilias seu vigilarios lustrantes. || Lo circúhit ó espay de la ciutat entre la part interior de la muralla y las casas. *Ronda*. *Pomœrium*, ii. || La música y reunió de fadrins que rondan de nit per diversió ó pera obsequiar á las fadrinas. *Ronda*. Nocturna juvenum perlustratio.

ANAR DE RONDA. fr. Anar de nit visitant la ciutat ó plassas, pera impedir los desordes lo qui té aquest ministeri á sòn càrrech. *Rondar*. *Urbem circuire*, *lustrare*.

FÉR LA RONDA. fr. ANAR DE RONDA. || ter. ENGAN-
NYAR.

FÉR RONDA. fr. Fér marrada. *Rodear*. Circumire; per circuitum iter facere.

RONDALLA. f. Fábula, cuento. *Conseja*, *pa-traña*, *rondalla*. Comentum, i, fabula, æ. || Relació en que s'assegura algun fet que's tenia per fabulós. *Cuento de viejas*, *burlería*. *Fabula senilis*, *vetularum deliramenta*.

RONDALLA DE PROP Ó DE LA VORA DEL FOCH. Cuento vulgar de que's fá conversació entre la gent comuna. *Cuento de horno*. *Tabernaria fabella*.

RONDALLAYRE. adj. Qui conta molts rondallas. *Decidor*, *cuentista*. *Facetus homo*.

RONDALLEJAR. v. n. RONCEJAR.

RONDALLER, A. m. y f. Tart, peresós. *Zalamero*, *roncero*, *majagranzas*, *comadrero*. *Tardus*, *lentus*. || Dit de algunas cosas inanimadas; y així 's diu: part RONDALLER, y també RONCER. *Roncero*. *Tardus*.

RONDALLERIA. f. RONCERIA.

RONDAR. v. n. ANAR DE RONDA. || Passejar los carrers, divagar. *Rondar*. *Vias*, *domum vel fores circuire*, *perlustrare*. || FÉR RONDA.

RONDAYRE. m. Qui rónða. *Rondador*. *Circuitor*, is.

RONDELL. m. Espècie de metro ó composició poètica. *Rondel.* Metri genus.

RONDIN. m. RONDA. 4. || Lo subjecte destinat en las adressanas de marina pera impedir los robos. *Rondin.* Navalium custos.

RONDINAR. v. n. Fèr las cosas de mala gana y murmurant. *Gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar, musitar, murmurar, verraguear, carraguear, babatar, regruñir, respingar, murmujear, rechinar.* Obmurmuro, remurmuro, as.

RONDINAYRE. m. Qui rondina. *Querelloso, rezongador, rezongon, rezonglon, roncero, quejicoso, rechinador, zorronglon, reñidor.* Obmurmurador, is.

RONDÓ. m. mús. Composició en que'l tema's repeteix molts vegadas. *Rondó.* Musicæ genus.

RÓNECH, GA. adj. De mala qualitat, aspre, erm. *Áspero, árido, yermo, malo.* Malus. || Sens companyia. *Solo.* Incomitatus, nudus. || **RÉNECH.** 2.

RONQUERA. f. Malaltia que consisteix en una mudansa estranya del só natural de la veu, ocasionada de algun destorb ó dany rebut en las parts que concórren à formarla, ó en los órganos de ella. *Enronquecimiento, ronquera, ronquez, ronquedad, estertor, carraspera.* Raucitas, atis.

RONQUES. m. pl. ter. REGANTS.

RONSAL. m. RAMAL.

PORTAR DEL Ó PEL RONSAL. fr. Guiar las béstias, anant à peu davant ó al costat, portant en las mans lo ronsal ó rienda. *Llevar del diestro ó de diestro.* Fræno vel capistro ducere.

PORAR LO RONSAL. fr. Cabestrar, echar cabestro. Capistro, as.

RONSAR. v. a. ant. Mòrrer alguna cosa pesada girantla per medi de palancas, com se fá ab la artilleria. *Ronzar.* Vectibus movere.

RONYA. f. Malaltia apegalosa que consisteix en una multitud de grans que causan gran picor. *Sarna.* Scabies, ei. || Malaltia del bestiar llanar, en que se li arruga la pell en forma de costuras, y llansa à pérdrer la llama. *Escabro, roña, sarna.* Scabies, ei. || Clapas de mal gál-lich. *Sarna de indias, bubas.* Indica scabies. || **LEPRA.** || La dels arbres. *Escabro.* Scabies, ei. || Entre menescals escoriació que pateixen las cabalcaduras en las quartillas de las potas, ab una picor molesta. *Arestin.* Scabies, ei. || met. Dany moral que's comunica ó pòt comunicar de uns ó altres. *Roña.* Scabies, ei.

RONYA DE CA. La més menuda y més dolenta que la comuna. *Sarna perruna.* Psora, æ; impetigo, inis.

RONYA MENJADORA. Ronya molt perillosa que va consumint la carn. *Usagre, empeine.* Lichen, enis, psora, æ.

BUSCAR RONYA AL COVE. fr. Buscar motius de renyina. *Buscar tres piés al gato, ó buscar cinco piés al gato, y el tiene cuatro; buscar el pelo al huevo; buscar asillas para cosquillas.* Quisquis amat rixas, fixarum quærit atansas.

ENCOMANAR LA RONYA. fr. Apegarla, comunicarla à altre. *Enroñar.* Scabie afficere.

NO LI FÁLTA SINÓ RONYA PERA GRATAR. ref. que pondera la felicitat de algú. *No le falta sino sarna que rascar.* Omnibus commodis affluere.

UMPLIR DE RONYA. fr. Encomenarne molta. *Enroñar, llenar de roña.* Scabie implere.

RONYERA. f. Instrument ab dos talls retorts per la punta, pera descobrir y rascar lo cráneo. *Legra.* Scalprum lunatum.

RONYÓ. m. Cos glandulós, de que n'hi ha dos en la part interior del cos del animal pera filtrar, ó segregar la orina. *Riñon.* Rhen, nis. || Nom de un riu de la Gàlia Narbonesa, *Ridano.* Rhodanus, i. || met. L'interior ó centro de un terreno, regió, etc. *Riñon.* Umbilicus, medium, ii. || pl. **ROSTONADA.** || pl. **REBLE, PALET.** 2.

TENTA LO RONYÓ CUBERT. fr. met. fam. Estar rich. *Tener cubierto el riñon.* Nummatum benè marsapium habere.

RONYONADA. f. anat. La part en que estàn situats los ronyons. *Riñonada.* Rhenum situs. || La tela de sagi que cubreix los ronyons. *Riñonada.* Rhenum adeps. || Fregida ó guisat de ronyons. *Riñonada.* Conditii rhenes; rhenum pulmentarium.

RONYONET. m. d. *Riñoncito.* Rhenunculus, rheniculus, i.

RONYÓS, A. adj. Qui ó lo que té ronya. *Roñoso, sarnoso.* Scabiosus. || met. MISERABLE, MESQUI. || Brut, porch, asquerós. *Roñoso.* Sordidus, spurcus.

RONYOSA. f. ter. Truyta de ous ab tallets de butifarra ó cansalada. *Tortilla con torreznos.* Ovi cum segmentis, etc. tosta.

ROP. m. ARROP. ROS.

ROPÁLICH, CA. adj. poét. Se diu del vers en que la primera paraula es monosil·laba, la segona disil·laba y així progressivament. *Ropálico.* Ropalicus.

ROPATGE. m. Vestit ó adorno exterior especialment lo talar y de autoritat. *Ropaje.* Paludamentum, i. || Conjunt de roba. *Ropaje.* Vestium congeries. || pint. y escult. Representació dels vestits en las obras de pintura y escultura, etc. *Ropaje.* Vestium pictura.

ROPER, A. m. y f. Sastre de encant, qui ven roba feta. *Roper.* Vestiarium, ii. || Qui cuyda en las comunitats de disposar la roba pera 'ls demés. *Roper.* Vestiarii custos.

ROPERIA. f. La botiga ahont se ven roba feta. *Roperia.* Vestiarium, ii. || L'ofici ó art dels ropers. *Roperia.* Vestiaria ars. || La pesa ahont se guarda y distribueix la roba en las comunitats. *Roperta.* Vestiarium, ii. || L'empleo de guardar la roba y cuydar de ella. *Roperia.* Vestes custodiendi munus.

ROPILLA. f. Vestidura curta ab mànegas y sobremànegas soltas, y s'ajunta sobre del gipó. *Ropilla, ropita, ropeta, sayo romano.* Manicatus thorax strictius. || **SAYO, GIPÓ, JACO.** 1.

ROQUER, A. adj. Cosa de rocas. *Roquer*, roquero. Rupeus.

ROQUEROL. m. Espècie de falsiot ab la gorja y ventre blanc y lo demès negre; s'ol anar per las rocas, y en temps de pluja s'en juntan molts, y acuden als campanars y altres edificis alts. *Avion*. *Cypsellus minor*.

ROQUET. m. Sobrepeylls ab mànegas ajustadas ó amplas en punta. *Roquete*, y *giraldete* lo sens mànegas. *Supparus*, i.

ROQUILL. m. ter. *PATRICÓ*.

ROQUISSER. m. Lloch ó paratge de molts rocas. *Roquero*, *roqueda*, *roquedal*. *Rupes*, is.

ROR. m. ant. *HORROR*.

ROS, SA. adj. Color semblant al or que tira á roig. *Rubio*. *Rubeus*, *rutilus*, *flavus*. || p. p. ant. *ROSEGAT*. || m. *ROSADA*. || *AYGUA ROS*. || Lo such que xupan las abellas en las plantas, del qual se fá la mel. *Jugo*. *Succus*, i.

ROS DE BARBA. Qui té's pels de la barba rossos. *Barbirubio*. *Flavus mento*.

ROS DE PEL ó **DE CABELLS**. *Pelirubio*. Crine rubeus.

VER TORNAR ROS. fr. Fér tornar de dit color. *Enrubiar*. Rufo, as, rubeo, es. || Dit de lo que's rus-teix ó fregeix. *Rehogar*, *reahogar*. Torreo, es.

TORNARSE ROS. fr. Rébrer alguna cosa dit color. *Enrubians*. Irrubesco, flavesco, rubefacio, is.

ROSA. f. Flor ben coneguda per sa hermosura y suavíssim olor, composta de molts fullas més ó menos encarnadas ó blancas, etc. col·locadas al rodador de un botó en forma de corona. Ni ha de innumerables espècies per rahó del terreny, mescla de colors y varietat de qualitats. *Rosa*. Rosa, æ. || met. Se diu de la cara bonica, fresca y de bon color. *Rosa*. *Roseum* os. || Tot lo que té figura de rosa, com llassos, etc. *Rosa*. Rosa, æ. || Malaltia, clapas bermellas que solen eixir en lo cos, especialment en las criaturas, y sols se diferencia del sarampió en que la rosa es més benigna. *Rosa*, *rosseta*. *Rubentos pustulæ*. || Diamant anomenat així per sa figura de pabelló. *Rosa*. *Adamas rosa*. || Lo color encarnat semblant al de la rosa. *Rosa*. *Roseus* color. || *ROSETA*. 3. || pl. met. Lo que es apacible, gustós y delectable. *Rosas*. Flores, um.

ROSA BALAUSTRIA. Magraner distint del comú per sas flors dobles y color més viu. *Balaustra*. *Displaci* ó *vivatiore florum granatum*. || *BALAUSTRIA*.

ROSA BLANCA. La que té las fullas blancas. *Rosa blanca*. *Rosa alba*.

ROSA BOSCANÀ ó **DE CA. GAVARRERA**.

ROSA DE CENT FULLAS, PÁLIDA ó **ALEXANDRINA**. La que té cent fullas de un color desmayat ab la qual fan los apotecaris la aygua destil·lada y ab ella's prepara l' aixarop de rosa solutiú. *Rosa alexandrina*. *Rosa centifolia*, rosa damascena.

ROSA DE ÍSTRIA. Espècie de clavell, ample y de

molts fullas, de color de rosa pàlida ó de carn, sobre un camp blanc fi. *Rosa de Istria*. *Rosa istriæ*.

ROSA DE IVERN. La que permanece fresca tot l'ivern. *Rosa de invierno*. *Himalis rosa*.

ROSA DE JERICÓ ó **DE NOSTRA SENYORA**. Planta originària de Palestina ó de la Aràbia deserta, la qual fá molts camas ó ramets de cosa de quatre dits de alts, poblats de fullas sobre una polzada y mitja de llargas y la meytat de amplas, velludas y puntejadas. Las flors petites y en ramellet. Posada en aygua per algun temps s'obre, y alguns impostors diuen que aixó succeeix sols en lo dia de Nadal. Algunas donas pensan que coneixen per medi de aquesta rosa 'l temps del part, perque posada en aygua diuen que no se separan los rams, que la componen, fins al punt de parir; però aixó es va y sens fonament algun. *Rosa de Jericó*. *Enastatica Jerochuntica*.

ROSA DE JÚPITER. Espècie de rosa descendent de la Grècia. *Rosa de Júpiter*. *Liquis coronaria*, rosa grasca.

ROSA DE ÍNDIAS. Flor de Indias molt gran de color de llet, ab vies atravessadas de color de cirera y després de color de rosa. *Rosa indiana*. *Rosa indica*.

ROSA DE OR. La que beneheix lo papa en la quaresma y la porta sa Santetat mateix en professó, enviantla després á algun soberà. *Rosa de oro*. *Rosa aurea*.

ROSA DE TOT L' ANY. Espècie de rosa que té 'ls brots alts de deu y dotze peus, y las fullas compostas de altràs llustrosas, ovaladas, de un vert clar y que duren tot l' any, y las flors blancas. *Mosqueta*. *Rosa semper virens*.

ROSA MINERAL. En la filosofia hermética, es una pòls roja que's trau de la sublimació del or y del argentviu, la que's fá quant se vol traurer l' arbre vegetable dels filosops. *Rosa mineral*. *Mineralis rosa*.

ROSA MONTESCA. Planta, espècie de peonia de un color molt hermós. *Rosa albardera* ó *montés* ó *montesina*. *Pæonia casta*, *aglaophytis*, *idis*.

ROSA MÍSTICA. 'S diu de Maria santíssima per sas virtuts y excel·lèncias. *Rosa mistica*. *Rosa mistica*.

ROSA NÀUTICA. Divisió que's fá en un círcul de cartró ó fusta pera senyalar los vents, de la qual se valen los navegants, mediant la agulla tocada al iman que está sobre de ella. *Rosa náutica*, *rosa de los vientos* ó *del compás*. *Rosa náutica*, *ventorum planisphærium*.

ROSA PURPÚREA. Espècie de peix que té com una rosa de púrpura en la cua. *Rosa purpurea*. *Piscis rosa*.

ROSA SALVATGE. GAVARRERA.

ROSA VERA. La que té las fullas de un hermós encarnat ó carmesí, sentadas, descoloridas en sa bassa, de olor molt agradable, de sabor estíptich,

amarch y aromàtic, y comunica un color violat à la saliva. Són astringents; y la conserva de rosas produheix molt bons efectes en los principis de la tísis tuberculosa. *Rosa encarnada ó castellana*. Rosa gallica vel rubra.

FRESCH COM UNA ROSA. loc. Se diu del qui té la cara hermosa y de bon color. *Fresco como una rosa*. Roseum os.

NO HI HA ROSA SENSE ESPINAS. fr. met. Denota que las cosas molt bonas costan molts treballs ó dificultats per haverlas. *No hay rosa sin espinas*. Nil præclarum, multo sine labore comparatur.

TENIR UNA ROSA EN CADA GALTA. loc. Se diu de alguna persona que té las galtes molt coloradas. *Tener mejillas de rosa ó una rosa en cada mejilla*. Ore, maxillis rubrum esse.

ROSADA. f. Vapor subtil que's condensa en la atmòsfera, y cau en la terra en gotas molt menudas. *Rocio, escarcha, rosada*. Ros, ris.

CAUREN ROSADA. fr. *Rociar, caer rocío*. Roro, as.

ROSAMEL. m. Lo such de las rosas mescladas ab mel, lo qual s' administra pera medicina. *Rodomel*. Rhodomel, is.

ROSARI. m. Encadenat ab un número determinat de grans enfilats per orde de deu en deu, interposat un gra més gros en cada desena, que's diu glòria, al últim una creu, y comunment altres adornos. *Rosario*. Rosarium Beatæ Mariæ Virginis. || Lo conjunt de parenostres y avemarias resadas ó cantadas per orde dels grans del rosari. *Rosario*. Rosarium recitatum. || La junta de personas que'l resan ó cantan. *Rosario*. Rosarium publice recitatum.

PASSAR Ó DIR LO ROSARI. fr. *Bezar el rosario*. Corollæ præcatoriæ globulos percurrere, ritè pièdque precando discurrere.

ROSARIAYRE Y ROSARIER. m. Qui fá rosaris. *Rosariero*. Qui sacrorum globulorum sertâ seu coronas neclit.

ROSASSA. f. aum. Se diu regularment en los adornos de arquitectura y retaules. *Roseton*. Magna artificialis rosa.

ROSAT, DA. adj. Lo que està compost ab rosas, com: oli, mel rosat. *Rosado*. Rosatus.

ROSCA. f. Tortell ó círcul de pa, vuyt del centro. *Rosca*. Libum spirale. || CARAGOL. 4. || La que's fá en los mascles y femellas del caragol. *Espira, rosca*. Spira, æ.

ROSCAR. v. a. Fér las roscas en los mascles y femellas dels caragols. *Atarrajar*. Cochleas effigere, elaborare.

ROSECH. m. met. REMORDIMENT. || ROSEGADA. || NEGUIT.

ROSEGADA. f. La acció de rosegat ó la porció que's trenca rosegant. *Roedura*. Rosio, nis.

ROSEGADOR, A. m. y f. Qui rosega. *Roedor*. Rodens, tis. || BERCANCÍ. || MURMURADOR. || Lo lloch abent se rosega freqüentment, y lo que es á propòsit para rosegat. *Roedero*. Rodendo aptus. || adj.

met. Lo que rosega ó inquieta interiorment. *Amordedor*. Remordens, tis.

ROSEGADURA. f. ROSEGADA. || CORROSIÓ.

ROSEGALLS. m. pl. Las sobras del plat en que s' ha menjat. *Escamochos*. Reliquiæ mense. || La palla que per massa dura deixan las cabalcadures en la menjadora. *Granzones, riza, pajaza*. Ecreta, orum.

ROSEGAMENT. m. ROSEGADA. || met. ARMA-DIMENT.

ROSEGAR. v. a. Tallar menuda y superficialment ab las dents alguna cosa. *Corroer, roer, morder, moler*. Rodo, is. || Menjarse las abellas las bre-cas després de haverlas tancadas. *Roer*. Apes lavam edere. || Mossegar al roedor. *Roer*. Arrodo. || Descarnar poch á poch ab las dents los ossos. *Roer*. Rodo, excedo, is. || met. Murmurar. *Roer*. roer, murmurar. Circumrodo, is. || met. Gastar. traurer poch á poch y per parts menudas. *Roer*. Corrodo, is. || met. Introduhirse poch á poch en cosa en altra y anarla gastant; y així's diu que. ayguafort rosega 'l ferro, 'l cranch la carn, etc. *Comer, roer*. Exedo, corrodo, is. || met. Molestar. afligir, atormentar interiorment y ab continuació. *Roer*. Rodo, is. || v. n. Dit dels cuuchs de seda que's menjan la fulla després de haverse despertat. *Fre-zar*. Bombyces pasci. || v. r. ROSEGARSE 'LS PUNTS.

ROSEGA AQUEIX OS. loc. met. Denota 'l càrrech de molt treball y de ningun ó molt poch profit. *Acovese hueso*. Os rodas.

ROSEGAT, DA. p. p. *Roido*. Rosus. || adj. MENECH, DESPRECIABLE.

ROSEGAYRE. m. fam. ROSEGADOR. 1.

ROSEGÓ. m. Bocinet de pa que's deixa després que s' havia comensat á menjar. *Zoquele, regajo, mendrugo, sequete*. Panis frustum. || Se diu de minyó de mala trassa, especialment gros y petit. *Zoquele*. Crassus homuncis. || pl. Bocinets de pa de altrás cosas que excitan la gana de beure. *Ar-julos*. Panis frustula sicca.

ROSEGONET. m. d. *Regojuelo, corrusco, mardrugillo*. Panis frustulum.

ROSELLA. f. Cascall bort molt abundant en los sembrats, que fá las fullas de las flors de un color hermel encés, terminadas, obtusas, arrodonadas, sentadas, ab las basas negres, venosas, de olor un poch nauseatin; de sabor viscos un poch amarch. y s' emplean com un lleuger calmant; són sudoríficas; solen entrar en las quatre flors cordials; també se'n fá aixarop. Lo fruyt es una càpsula globulosa. *Amapola, ababa, ababol, adormidera silvestre*. Papaver rhæas vel erraticum.

ROSELLA BORDA. Planta molt acre, de olor penetrant; las fullas són radicals, pecioladas, retalladas, llisas, ó pubescentes. *Némone de los bosques, anémone nemorosa*. Anemone nemorosa.

ROSELLA MARINA. Planta que fá las camas ramosas en la part inferior, llisas y groguencas; las fullas com de mitj peu de llarch y poch menes de an-

de, un poch grossas, alternas, dentadas; las flors grans y grogas; lo fruyt es una silíqua llarga, en lo que's diferencia de la celidónia que es una càpsula. *Glaucio*, *amapola morada* ó *boyuna*, *adormidera nurina*. *Glaucium*, *glaucum*, i; *marinum papaver*.

ROSELLA DUBTOSA. La que sols se diferencia de la primera en que són fruyt es una càpsula llargaruda. *Amapola dudosa*. *Papaver dubium*.

ROSER. m. Planta que fá molts branques en forma de arbust, guarnidas de espinas ó punxas agudes, y vestides de fullas compostas de várias fulletas ovaladas, dentadas per las voras y agafadas á una cua que termina en una sola. 'L capoll ó botó es de figura de una oliva, molsut y ple de llavors vellosos y blanquinosos. *Rosal*. *Rosarium*, ii, *rosa*, æ. || *Rosari*, y així 's diu la mare de Dèu del *rosari*, goigs del *rosari*. *Rosario*. *Rosarium*, ii.

ROSER BORT. GAVARRERA.

ROSERAR Y ROSERAL. m. Renglera ó multitud de rosers, ó 'l lloch ahont están plantats. *Rosal*, *campo de rosas*. *Rosarium*, ii, *rosetum*, i.

ROSETA. f. d. *Roseta*, *rosica*, *illa*, *ita*. Parva rosa. || Escudet brodal en lo sobrepellis. *Lagarto*. *Reticulatum scutum*. || Lo forat rodó en lo mitj de la guitarra y altres instruments. *Rosa*. *Transenna umbilici citharæ*. || En los vanos cada una de las dos planxetas que sostenen lo clauhet, pera que no sen' iscan las branillas. *Ojuelo*, *ojillo*, *roseta*. *Coronis*, idis. || Boló de la brida. *Boton*, *chapa del freno*. Bulla, æ. || f. Piloteta cuberta de puntas de vidre, de que usan los deixuplinants. Regularment s' anomena en plural. *Abrojos*. *Tribulus ex vitro vel metallo*.

ROSETÓ. m. arq. Flor de capritxo y á vegadas treta ó imitada del natural, que's posa en lo fondo dels adornos. També s' usa en los retaules. *Roseton*. *Architectonia rosa*.

ROSOLAR. v. a. ter. *RODOLAR*.

ROSOLI Y ROSÓLIS. m. Licor compost de aguardent rectificat y mesclat ab sucre, canyella, anís ó altres ingredients olorosos. *Rosoli*. Marina, æ; *solis ros*.

ROSQUETA. f. d. de *rosca*. *Rosquita*. *Spirula*, æ.

ROSQUILLA. f. Tortell de pasta fina, regularment ab ous y sucre. *Rosquilla*. *Crustulum*, i.

ROSQUILLASSA. f. aum. *Rosquete*. *Artolaganus*, i.

ROSSA. f. Carnús, basileu, bèstia morta y escorxada. *Buitrera*. *Morticinus*, *exanimis*. || Mula, caball, ó burra molt vell, flach ó cansal. *Perrera*, *buitrera*, *candonga*. *Equus vel mula confecta senio*. || Lo caball flach y de mala figura. *Rocin*, *matalon*, *rocinante*, *rujaco*. *Caballus*, *canterius*, ii. || Dít de la persona flaca, bruta y lletja. *Zancarron*. *Macie confectus*.

ROSSAGADURA. f. *ROSECH*.

ROSSAGAR. v. a. *ARROSSEGAR*.

RÓSECH. m. En los vestits la cua que s' ar-

rossega. *Cola*, *falda*, *hopalanda*, *sopalanda*, *halda*, *faldamento*. *Vestis cauda*. || Lo que s' agafa als vestits. *Rabos*. *Syrma vestis*, *tractus*. || Qualsevol cosa que penja y arrossega. *Rastra*, *cola*. *Aliquid raptans*, *repens*. || Atrás; se diu regularment dels censals difícils de cobrar. *Regazo*. *Nomina impedita*.

ROSSEGALL. m. *RÓSECH*. 2. || met. La persona que sempre va ab altra. *Rastra*, *lacayo*. *Continuò insequens*. || pl. Lo que queda en la menjadora. *Granzones*. *Palearum pars durior*.

ROSSEGANT. p. a. S' aplica á la vestidura vistosa y molt llarga. *Rozagante*. *Splendida vestis talaris*.

ROSSEGAR. v. a. ant. *ARROSSEGAR*.

ROSSEGONS. (ANAR Á) fr. *ANAR Á RODOLONS*.

ROSSEJAR. v. n. Tirar á ros. *Pardear*. *Fuscum apparere*.

ROSSELLONÉS, A. adj. Natural del Rosselló país de Fransa prop dels Pirineus ab títol de comptat. *Rosellonés*. *Ruscinnonensis*.

ROSSET. m. Instrument de fuster compost de dos fuslas atravessadas y al cap de la una un clau pera senyalar líneas rectas en la fusta. *Bramil*, y altres *gramil*. *Fabrorum instrumentum serraturæ viam designans*. || adj. d. de ros. *Rojillo*. *Subrufus*.

ROSSINYOL. m. Aucell gros com un pardal, rogench de la esquena, ab clapas verdosas, y pel ventre blanquínos; canta deliciosament en especial á la primavera. *Buiseñor*. *Acredula*, *philomela*, *luscinia*, *lucila*, æ. || Vas que posanthi áygua dins y bufant, imita 'l cant de dít aucell. Regularment s' usa per *Còrpus*. *Pito*. *Hydrauli genus*, vas luteus aquæ ope sonum reddens. || Ferro llarch ab una punta torta á modo de ganxo, de que usan molt los lladres, pera apartar ó fér córrer los pestells del pans y obrir las portas, etc. *Ganzúa*. *Uncinus*, i.

ROSINYOL DE MURALLA. fam. *REYNÈTA*, *CALÁPAT*.

OBRIR AB ROSINYOL. fr. *Ganzuar*. *Uncino arcum*, etc., *aperire*.

ROSSOLAR. v. n. *RECLAR*, *BELLISCAR*, *RODOLAR*.

ROST. A. adj. ant. *PENDENT*, *ESPADAT*. || ant. *ROMPUT*.

ROSTA. f. Certa sopa que's fá de pa torrat y oli novell. *Toston*. *Panis tostus*, *oleo imbutus*. || Tall de cansalada fregit. *Torrezno*. *Lardi segmentum tostum vel frixum*. || Tros de pa torrat que'ls noys sucen en lo moli del oli. *Sopeton*. *Ingens offa*, *olea inticta*. || Llesca de pa fregida ab such de cansalada. *Picatoste*. *Panis segmentum*, *oleo vel adipe frixum*, *tostumque*. || Llesca de pa enllardada. *Pringada*. *Panis frustum lardo vel pinguidine illitum*. || Llesca de pa sucada en vi ó altre licor, cuberta ab ous batuts, y fregida ab llart ú oli. *Torrija*. *Panis segmentum planum cum o leo et ovis frixum*. *GÓFIA*.

ROSTADA. f. Paellada gran y abundant de rostas. *Torreznada*. *Lardi in frusta secti et frixi portio*.

ROSTIR. v. a. Cóurer las viandas. *Asar*. Asso, as, torreo, es. || Fér tornar morena á alguna persona lo sol ó ayre. *Curtir*. Coloro, induro, as. || Secar l'ardor del sol ó fret á las plantas. *Requemar*. Exuro, is, calcino, as. || Calentar, escalfar ab molta forsa y activitat, com fá 'l sol en lo fort de són ardor. *Tostar*, *asar*. Aduro, is. || v. r. Patir excessiu ardor del sol ó del foc. *Achicharrarse*, *asarse*. Nimio calore, ardore, igne aduri.

ROSTIT, DA. p. p. *Asado*, *tostado*. Adustus. || Lo que es de color obscur ennegrit, especialment per haber estat molt al sol. *Requemado*. Adustus. || m. Se diu de la carn rostida. *Asado*. Assatura, æ; assarius, assum, i.

ROSTOLL. m. La part del canó del blat, ordi, etc., que queda en la terra després de segat. *Rastrojo*, *riza*. Stipula, æ. || Lo districte de terras en que queda dit rostoll. *Agostadero*, *rastrójera*. Restilis, demessus ager.

SOLTAR LO ROSTOLL ó 'LS ROSTOLLS. fr. ROSTOLLAR 1.

ROSTOLLADA. f. Lo temps que dura en la terra 'l rostoll. *Rastrojera*. Restilium agrorum tempus.

ROSTOLLAR. v. n. Pasturar lo bestiar durant lo més de agost en los rostolls ó terras que han estat sembradas. *Agostar*. Pascere pecora in demessa segete. || Llaurar los rostolls. *Alzar*. Restilem agrum arare.

ROSTRO. m. La cara de las personas. *Cara*, *rostro*, *semblante*. Os, oris, frons, tis.

ROT. m. L'ayre del cos de la persona despedit per la boca ab un ruido desagradable. *Regüeldo*, *erulo*, *eructo*, *eructacion*. Eructatio, nis, ructus, us. || fam. VENTOSITAT. || p. p. ant. Romput. *Roto*. Fractus.

ROTA. f. Tribunal de la cort romana, compost de dotze ministres ó auditors pera decidir las apelacions de tot lo mon catòlich. *Rota*. Sacra rota. || ant. naut. EMBESTIDA. || adj. ant. ROMPUDA. || m. ant. DERROTA.

ROTACIÓ. f. Girada al rodador, moviment circular. *Rotacion*. Versatio, nis, rotatus, us.

ROTADOR, A. m. y f. ROTAYRE.

ROTAR. v. n. Fér rots. *Erutar*, *regoldar*, *erutar*. Eructo, as.

ROTAR PER BAIX. fr. met. fam. ANÁRSEN PER LO PUNT DE BAIX.

ROTAYRE. m. Qui rota molt. *Regoldador*. Eructator, is.

ROTLE. m. ant. ARGOLLA 3.

ROTLLANA. f. Capsana feta provisionalment ab qualsevol pessa de roba. *Rodete*, *rosca*, *mandil*. Volumen, inis. || La rodeta del fus de retórcer. *Tortera*, *rodaja*. Rotula, æ, fusi verticillum.

ROTLLAR. v. a. Caragolar algun pergami ó pessa de roba. *Arrollar*, *abarquillar*, *rollar*. Involvo, is, complico, as. || Enrotllar, rodejar. *Circuir*, *rodear*, *cercar*, *circundar*. Circumdo, corono, as,

circumvenio, is. || ENTORTOLLIGAR. || ter. ROSAR. ROTLLAR.

ROTILLET. m. d. *Rollete*. Orbiculus, i.

ROTILLO. m. Qualsevol cosa que rollada queda en figura rodona ó circular. *Bollo*. Spira, volumen, inis. || La porció de teixit de determinades canas y amplària, rollada pera vendrerse al llo. Circumvolutæ sarcinæ. || Se diu del cerc rodona que apareix al rodador del sol y de la llum. *Corona*, *rollo*, *circulo*. Corona, æ, halo, nis. || disposició de algunas cosas en figura circular. *Muela*, *rueda*, *rolde*. Circulus, i. || TALL DE TALL. || Cércol, rodona de gent. *Corro*, *rolde*, *corona*. Circulus, i. || Estora rodona. *Ruedo*. Spira circularis. || Porció com cosa de una mitja cana encerat rollat de que's valen los espasers per molts usos. *Bispon*. Telæ incertatæ volumen. || Cercol de campanetas que hi ha en las iglesias, y se solen tocar en las solemnitats al eixir la missa: gloria, y al alsar Deu. *Campanillas*. Tintinnabulum rota. || Lo círcul que forman algunas cosas com ROTILLO de cadiras. *Rolde*. Circulus, i. || Argol, rosca, plech de serp ó cosa semblant. *Rolde*. Spira, æ, orbis, is. || Tall rodó de peix. *rodado*. En las presons lo círcol ó rodona de molts presposant entre ells á aquell á qui se imputa algun delict, pera que la part ó testimoni 'l regossa. *Rueda*. Corona, æ; circulus, i. || ant. Forra ó columna de pedra en las entradas dels pobles per posar algun membre dels ajusticiats. *Ricota*, *rotula*. Patibulum, i. || La pessa de autos que's forma en un pleb, anomenada així, perque antiguament s'escribia en pergami, y 's rotllaba pera portar ab comoditat. *Bollo*. Volumen, inis.

BALLESTER DE ROTILLO. Ballester de preferència *Ballestero de argolla*, *de rolde*.

EIXIRSE DEL ROTILLO. fr. Eixirse alguna persona de la junta que formava ab altrés. *Salirse del corro*. Ex cætu, è corona discedere. || met. fam. FUOR FORA DEL TEST.

ESCUPIR AL ROTILLO. fr. Introduhirse en la conversació. *Escupir en corro*, *en rueda*. Verba in medium proferre.

FÉR FÉR ROTILLO. fr. Fér lloch apartant la gent. *Hacer corro*, *hacer lugar*. Viam aperire; locum dare.

FÉRSE FÉR ROTILLO. fr. met. ab que s'explica en alguna persona de distinció en lo poble, y deuen tenir lloch en las ocassos de atenció y de honra. *Tener su piedra en el rollo*. Dignitate pastare.

FÉR ROTILLO Á PART. fr. fam. Formar ó seguir á altre partit. *Hacer corro á parte*. Aliarum partium esse.

FÉRSE FÉR ROTILLO. fr. Férse sobresalient. *Hacer lugar*. Sese dotibus commendare.

TOCAR Ó TIRAR AL ROTILLO. fr. met. Dir en públic alguna cosa, per véurer com s'admet ó lo efecte que fá. *Echar en corro*. In medium proferre.

ROTURA. (Á TOTA) m. adv. En tot cas. *En todo*

caso, como quiera que sea, ó lo que fuere. Quomodo-
documque sit, utcumque acciderit.

ROURE. m. Espécie de alzina de fusta molt forta que uns anys fa galas ó ballarugas y altres aglans; la escorça, que es molt astringent, varia segons la edat del arbre: si es vell, es grossa, escabrosa, arrugada y crivellada; de forma variable, ja en planxetas, ja en tubos y canals: negra per fora, y rogenca per dins, de textura y fractura fibrosas. *Roble, robre, y rebolla* pr. Robur, oris. || Altra espécie del mateix nom, però més petit que'l regular y de fullas molt aspras. *Roble y carvallo* en las provincias septentrionales de Espanya, especialmente en Galicia. Rubor, oris. || Altra espécie semblant al noguer, y de fusta blanca y dura, però fácil de treballarse. *Borne*. Liburnum, laburnum, i. || met. Se diu de qualsevol cosa dura ó forta, y de gran resistència. *Roble, roca, roca*, oris, saxum, i. || v. a. ant. ROSEGAR.

FORT COM LO ROURE. exp. Lo que es dur y fort com dit arbre. *Enrobledo, robizo*. Inflexibilis, durus.

ROUREDÀ. f. y

ROUREDAL. m. Bosch de roures. *Robledal, robledo, robredal, robredo*. Roboretum, i, roborarium, ii.

ROURER. v. a. ant. ROSEGAR. || m. ROURE.

ROURET. m. d. Roure petit. *Robrecillo*. Parvum robur.

ROVA. f. ARROBA.

ROVELL. m. Brutícia que's cria en los metalls per falta de curiositat. *Orin, robin, rubin, moho, y herrumbre* s' aplica particularment al del ferro. Rubio, ferrugo, inis. || ESCÒRIA. 1. || Malaltia del blat y altres grans en que la substància de farina's converteix en una pols negra. *Tizon, aňublo, roya, tabaco, niebla*. Rubigio, inis. || Porció groga continguda en lo centro del ou. *Yema*. Vitellus, i. || La toba ó sarro que's cria en las dents, que las fa tornar negres y las podreix. *Neguijon, sarro, toba*. Rubigo, inis. || met. La falta ó defecte en alguna cosa immaterial. *Orin*. Rubigo, inis. || Confusió, obscuritat que no deixa percibir ó fer judici de las cosas. *Niebla*. Nebula, æ. || Falta de expedició ocasionada del oci. *Orin, moho*. Ergo, inis, hebetudo, inis. || Lo del coure y aram. VERDET.

ROVELL DE OU. fam. En lo joch de cartas se diu del as de oros. *Yema*. Monas in aureorum familia pictarum pagellarum.

ESTAR EN LO ROVELL DEL OU. fr. met. Estar en bona situació y ab comoditat. *Estar en la yema*. Meditallio frui.

NO DEIXARHI CRIAR ROVELL. fr. met. fam. Gastar promptament alguna cosa. *No dejar criar moho*. Prodigere, extemplo erogare, impendere.

ROVELLAMENT. m. ant. ROVELL. 1.

ROVELLARSE. v. r. Contràurer rovell los blats, etc. També sól usarse com actiu. *Anublar-se, atizonarse, y berrendarse* pr. And. Aduri. || Cu-

brirse de rovell los metalls. *Mohecerse, enmohecerse, amohecerse, tomarse, orinecerse, y aherrumbrarse* se diu pròpiament del ferro. Rubigine infici. || met. Dit de la memòria y altres cosas inanimadas pérdrerse són vigor. *Orinecerse, cubrirse ó llenarse de orin, caerse de la memoria*. Enervari.

ROVELLAT, DA. p. p. Dit dels metalls. *Tomado*. Rubigine læsus. || Dit dels sembrats. *Anublado, atizonado*. Nebula infectus, vitiat. || Ple de rovell. *Mohoso, oriniento, mohiento, herrumbroso, herrugiento, ruginoso, eruginoso*. Ferruginatus, ferruginosus. || Dit de lo que s' ha sabut y no recorda bè. *Verde*. Debilis.

ROVELLÓ. m. Espécie de bolet. *Seta, hongo*. Fungus, i.

ROVEY. m. ROVELL.

ROVINADA. f. ter. RIERADA.

ROY, A. adj. ROIG.

ROYNA. f. Pluja menuda. *Cernidillo, calabobos, mollizna, mollina, llovizna*. Tenuis pluvia.

ROYNAR Y ROYNEJAR. v. n. Plovisquejar. *Lloviznar*. Roro, as.

RU.

RUA. f. ant. Carrer. *Rua, calle*. Via, æ. || Camí de carro. *Carretera, camino carretero*. Publica via. || ant. ARRUGA.

RUÀ. f. Espécie de tela anomenada així per fabricarse en la ciutat de dit nom en Fransa. *Ruan, ruanes*. Rhotomagi contexta tela.

RUAR. v. n. Passejar los carrers ab algun caruatge. *Ruar*. Curra per oppidi vias vehi. || Passejar los carrers en obsequi de alguna dama. *Ruar*. Amasie obsequii causa vias percurrere. || ant. ARRUGAR.

RUBÍ. m. adj. S' aplica en lo significat de roig. com: forment rubí. *Bojo, rubio, rubicundo*. Flavius, rubicundus. || Ciutat de la Pulla. *Rubi*. Rubi, orum. || m. Pedra preciosa de color de rosa ó de carmí. *Rubi, rubin y cabujon* lo sèns pulir. Pyropus, i. || Altra espécie de pedra ó carbuncle del color del vinagre comú. *Espineta, espinela*. Spinelus, i. || met. Lo que té color de foch, com los llàbis, etc. *Rubí*. Caribunculus, i.

RÚBIA. f. ROJA.

RUBINA. f. Brossa que deixan los rius. *Pozanco*. Lacus reliquus post exundationem.

RUBINADA. f. RIADA.

RUBLERT, A. p. p. de rublir. *Cegado, rellenado*. Repletus.

RUBLIR. v. a. Umplir de terra, pedras ó brossa alguna concavitat, com: fosso, etc. *Cegar*. Repleo, es. || SOTERRAR. || Donar en abundància. *Llenar*. Impleo, es.

RUBLIT, DA. p. p. *Cegado*. Oppletus.

RUBLO. m. Moneda de plata efectiva, per la qual se conta per totes las provincias del imperi de Rússia. Són valor intrínsec es de divuyt vinti-

dosos y tres quartos y mitj. *Rublo*. Moneta sic dicta.

RUBOR. m. Vergonya. *Erubescencia, rubor, pudor*. Rubor, pudor, is. || Lo color que la vergonya fa eixir en la cara. *Rubor. Verecundus color*.

RÚBRICA. f. Lo rasgo que acostuma posar cada hú després de són nom. *Firma, rúbrica*. Syngraphum, i, tesseraria nota. || Regla pera las ceremonias de la Iglésia en l' ofici diví y funcions sagradas. *Rúbrica. Rubrica, cæremonia, æ*.

RUBRICAR. v. a. Posar la rúbrica en algun escrit. *Suscribir, rubricar, firmar*. Rubrico, as. || met. Sellar, donar testimoni de alguna cosa. *Sellar, rubricar*. Signo, as, testor, aris.

RUBRICAT, DA. adj. *Rubricado, firmado*. Syngrapho notatus, signatus.

RUBRICAYRE. m. MESTRE DE CEREMONIAS.

RUBRIQUISTA. m. Práctich en las rúblicas de la Iglésia. *Rubriquista. Rubricarum peritus*.

RUCA. f. Burra, somera jove que tot just comensa á portar càrrega. *Pollina, borrica*. Asella, æ. || **RAVE BOSCA.** || pl. met. Los pels curts que naixen en lo clatell. *Tolano. Occipitis capilluli*.

TRÀURER LAS RUCAS DEL CLATELL. fr. TRÀURER LA LLANA DEL CLATELL.

RUCA, NA. adj. *RUÇAS*.

RUCALDAT. f. Asenada. *Borricada, machada, asneria*. Stultitia, æ, factum stultum, stultiloquium, ii.

RUCALMENT. adv. m. Nèciament, tontament. *Neciamente, asnalmente*. Stultè, stolidè, ineptè.

RUCARDO. m. ASE, TONTO.

RUÇAS. m. aum. *Borricon, borricole, asnazo*. Pergrandis asinus. || met. Mòlt rudo, tonto. *Asnazo*. Stultissimus. || Se diu de la persona massa suferta. *Borricon. Laboris patientissimus*.

RUCH. m. Ase jove. *Borrico*. Asellus, i. || met. Neci. *Borrico*. Stolidus. || Aucell fabulós dels orientals, que diuhen sér mòlt gros y de tanta forsa, que se'n porta en l'ayre un elefant, y deixantlo càurer lo màta y se'l menja. *Ruc*. Aquila ruc.

ALÀBAT, RUCH, QUE Á VÉNDERE TE DÚCH. ref. ab que 's nòta al qui s' alaba ell mateix. *Aldabate, cesto, que venderte quiero*. Cistulæ, prome tuas, jam te volo vendere, laudes.

SÉR UN RUCH. fr. Sér un ignorant, rudo é incapàs. *Ser un cesto*. Stolidum, bardum esse.

RUÇÓ. m. ter. *BERENAR*.

RUDA. f. Planta mòlt comuna en Espanya en los llocs incults, y 's cultiva en los jardins. Fa la cama recta de dos ó tres peus de alta, fullas alternas, pecioladas, de un vert clar quant són tendras, grogas quant són secas y vellas, compostas de fulletas ovales, estrelas y un poch molsudas; de olor fort, incómodo y fastigós; de sabor amarch, acre y desagradable; flors de groch verdós, en corimbo terminal; corola de cinch pétalos. Lo fruyt es una càpsula de quatre á cinch lòbuls, llavors pardas en forma de ronyó ó arrugadas. Es estimu-

lant mòlt decidida, y antilimfíntica. *Ruda. Ruta, a. RUDA DE BOSCH*. Ruda borda. *Ruda sylvestris éml-vaje*. Ruta sylvestris.

RUDAMENT. adv. m. Ab rudesca. *Rudement*. Ruditer, impolitè, tardè.

RUDESA. f. Tardansa de ingeni. *Rudeza, torpeza*. Tarditas, atis, stupor, is. || Tosquedal, reticitat. *Rudeza. Ruditas, atis*.

RUDIARI. m. Gladiador retirat per privilegi, i qui l' editor dels jochs entregava ab consentiment del poble una espasa de fusta per emblema. Camunment los Rudiaris exercian la professió de maitres de armas. *Rudiario. Rudiarius, i*.

RUDIMENTS. m. pl. Los primers principis de la ensenyansa. *Palillos, rudimentos*. Rudimentorum. || Los primers principis de qualsevol cosa. *Rudimentos. Rudimenta, orum*.

RUDÍSSIM, A. adj. sup. *Rudísimo*. Valdè ruder, hebes.

RUDO, A. adj. Tosch, bast. *Rudo. Rudis*. || Ter per entèndrer. *Torpe, rudo*. Tardus, hebes. || Impolitich, y així 's diu: es tant rudo que á tot hom tracta de tú. *Llano. Inurbanus*.

RUEDO. m. La volta ó circumferència de alguna cosa, com del vestit, etc. *Ruedo. Ambitus, u, orbis, is*.

RUEDO DE ESTORA. La estora petita y rodona. *Rudo, redor*. Storea in spiras ducta, texta.

RUELA. f. Tros de or ó plata en brut de la figura de una cassola. *Roela. Aurea, argentea ruela, capsula*.

RUELLA. f. ter. *ROSELLA*.

RUENT. A. adj. ter. *BULLENT*.

RUFA. f. REMOLÍ. 8. 6.

RUFIA. m. Arcabot. *Rufan, alcahete. Leno, i, leno, nis, lenocinium faciens*. || Seductor de la juventut. *Corrompedor, seductor, rufan. Leno, u*.

RUFIAL. m. ter. *REFILANDO*.

RUFIANEJAR. v. n. Fér de rufiá. *Alcahetejar, rufanar. Lenocinor, aris*.

RUFIANERIA Y RUFIANESCA. f. Destre y medis de que's valen pera prostituhir y pérdrer á las donas. *Rufaneria. Lenocinamentum, i*. || Tot lo que pertany á la mateixa prostitució y arcaboteria. *Rufaneria, terciaria. Lenocinium, ii*.

RUFIANESCA, CA. adj. Cosa de rufianeria. *Rufanesco. Lenonius*.

RUFIANET. m. d. *Rufancillo. Levis leno*.

RUFÓ. m. ter. Topeto, floch de cabells del cap dels moros. *Copete. Antia, anteriores capilli intum erecti*. || Entre gitanos lo foguer. *Rufon, estibon*. Calibeum ignitabulum; ignaria tudicula.

RUGA. f. *ARRUGA*.

RUGAIR. v. n. ant. *ENRUGALLARSE*.

RUGALL. m. Malaltia que consisteix en una mutació fosca y estranya del so natural de la veu, ocasionada de algun dany rebut en los òrgans de ella. *Ronquera, ronquedad, ronquez. Raucitas, atis*. || Lo so bronch de la veu del moribundo que spe-

nas se pót entendre. *Estertor, sarrillo*. Stertor morbosus. || En lo districte de Ampurdà, botet que imita la veu de la guatlla pera ferla acudir lo casador. *Reclamo de codornices*. Illex, icia.

RUGALLÓS, A. adj. REGULLÓS.

RUGAMENT. m. ARRUGAMENT.

RUGAR. v. a. ARRUGAR.

RUGIBLE. adj. Lo que pót rugir ó imitar lo rugit. *Rugible*. Rugiendi capax.

RUGIR. v. n. Bramar lo lleó. *Rugir*. Rugio, is.

RUGIT. m. Bram de lleó. *Rugido*. Rugitus, us.

RUGOSITAT. f. La facultat de arrugarse. *Rugosidad*. Rugositas, atis.

RUGUERO. m. ter. Qui fá trampas en lo joch. *Fullero, trapalon, tramposo*. *Æruscans*, tis; dolosus collusor.

RUÍ, NA. adj. Desdixat, dolent, vil. || *Ruin*. Vilis. || Lo que es petit, desmedrat, esgarrat y que no's pót aprofitar. *Ruin, ruinoso*. Vilis. || Danyós, nociu á la salud. *Nociuo, perjudicial, dañoso*. Perniciosus. || L' home de pocas obligacions y malas costums, dolent. *Ruin, malo*. Malus, pravus, nequam. || *MESQUI, AVARO*. || m. Nirviet que tenen los gats en l' extrem de la cua, y que se'ls talla pera que crescan. *Ruin*. Subtilis nervus in cauda felis.

RUÍ AB RUÍ, QUE AIXÍ CASAN Á MASQUEFA. ref. LA DONA AB QUE'T CASARÁS. etc.

RUÍ SIA QUI PER RUÍ'S TÁ. ref. Aconsella no sentir tant baixament de sí, que's done ocasió á sér mirat ab despreci. *Ruin sea quien por ruin se tiene*. Est sibi qui vilis, cunctis quoque vilis habetur.

Á UN RUÍ, MÉS RUÍ, Ó RUÍ Y MITJ. ref. Denota que al qui es dolent se l' ha de tractar com á tal. A un ruin, y ruin y medio. Cretizare cum cretense; malo nodo malus quærendus est cuneus. || Denota que al que obra ab traició no mereix que se li guardi fidelitat, ni consideració. *A un traidor, dos alcovos*. Unius est fraudi fraus opponenda duorum.

TOURNARSE RUÍ. fr. Férse dolent. *Enruinecer, hacerse ruin*. Deterius abire.

RUIBÁBARO Y RUYBARBO. m. RIUBÁBARO.

RUÍDO. m. Soroll, estruendo, so fort. *Ruido*. Frigor, is. || Estrépit, bulla. *Ruido*. Murmur, uris: || So encara que sia apacible. *Ruido*. Susurrus, i. || *BRUNZIT*. || Estruendo fort y espantós. *Ruido*. Frigor, is. || Estrépit de cops. *Ruido*. Frigor, is. || Pendència, plet, disgust, avalot, discórdia. *Ruido*. Dissensio, nis, tumultus, us. || Fresca, apariència gran en cosas de poca substància. *Ruido*. Inanis pompa. || Novedat, estranyesa que inmuta l' ànimo. *Ruido*. Rumor, is. || Lo soroll estrepitos que fá la aygua corrent. *Ruido*. Frigor, is. || Lo so suau que forma la corrent de las ayguas ó las fullas dels arbres mogudas del vent. *Murmullo*. Murmur, is, susurrus, i.

BUSCA-RUÍDOS. m. Busca-rahons, propens á renyinas ó pendèncias. *Pendenciero, quejicoso*. Rixosus; in rixas proclivis.

RUÍDÓS, A. adj. Lo que causa ruído, estrépit *Estruendo, ruidoso, estrepitoso, fragoso*. Sonans, fremens. || Lo que causa gran novedat ó admiració. *Ruidoso*. Famosus, celebris.

RUÍDOSAMENT. adv. m. Ab ruido, publicitat ó ostentació. *Ruidosamente*. Magno cum strepitu vel pompa.

RUÍNA. f. La acció de caurer ó arruinar-se alguna cosa. *Ruina*. Ruina, æ. || Destrucció, assolació. *Ruina*. Letum, exitium, ii. || Cayguda, pérdua. *Ruina, perdicion, suersion, eversion, despeño*. Ruina, æ, exitium, ii. || La causa de la cayguda ó desgràcia tant en lo físic com en lo moral. *Ruina*. Ruina, æ, perniciēs, ei. || ter. RONTA.

RUINAMENT. adv. m. Ab ruindat. *Ruinamente, vilmente*. Nequiter, perversè.

RUINAR. v. a. ARRUINAR. || UMLIR DE RONTA:

RUINEJAR. v. n. UMLIR DE RONTA.

RUINDAT. f. Acció vil, infame, indecorosa. *Ruindad*. Nequitia, æ, pravitas, atis.

RUINÓS, A. adj. Lo que comensa á arruinar ó aménassa ruína. *Ruinoso*. Ruinosus.

RUIXA. f. BANDA. || Qualsevol tira de roba y commonment de punt llis, plegat y cusit á tavelletas que serveix pera adornar vestits, gorras y altres objectes femenils.

RUIXADA. f. RUIXAT. || Conjunt de algunas cosas que s' espargeixen al tirarlas, com : RUIXADA de balas. *Rociada*. Grando, inis, imber, is.

RUIXADOR. m. ARRUIXADOR.

RUIXAMENT. m. La acció de arruixar. *Rociada, rociadura, rociamiento*. Aspersio, roratio, nis.

RUIXAR. v. a. ARRUIXAR.

RUIXAT. m. Pluja de poca duració. *Rocto, rociada*. Tenuis pluvia. || XÍFACH:

RUIXIM. m. RONTA.

CAURER Ó FÉR RUIXIM. fr. Plovisquejar. *Lloviznar, molliznar, molliznear, rociar*. Tenniter pluere.

RULL. m. ant. Crespadura dels cabells. *Rizo, sortija*. Crispatio, nis. || ter. PINTOLADA.

RULLOL. m. Lo pinyol molt de las olivas que queda després de tret l' oli, y serveix pera 'ls brasers. *Herraj, borujo, terron, hojuela*. Ossimula oleæ fructuum contrita, et in carbonem redacta.

RUMBO. m. La delineació marcada en las cartas de navegar y rosa náutica, pera dirigir las navegacions. *Rumbo*. Linea, index venti. || Camí, direcció que's pren. *Rumbo*. Cursus, us, via, æ. || náut. La direcció que portan en las navegacions las naus. *Mareaje, rumbo, derrota, derrotero, rota*. Cursus maritimus. || Aparato, pompa, ostentació. *Pompa, ostentacion*. Pompa, æ, ostentatio, nis. || En lo blasó las figuras quadradas ab los ánguls aguts y un forat rodó en mitj. *Rumbo, rombo, rostro*. Rhombus, i.

PÈNDRE ALTRE RUMBO. fr. Mudar de determinació. *Tomar otro rumbo, echar por otro rumbo*. Aliè cursum dirigere.

PÉRDRE LO RUMBO. fr. náut. Pérdre la náu la direcció que portava. *Desgaritarse, destorcerse.* Deviari. || met. No seguir la idea ó intent que s' havia comensat. *Desgaritarse.* Ab instituto cursu deflectere.

RUMBÓS, A. adj. Pompós. *Rumboso.* Munificus, pomposus.

RUMBOSAMENT. adv. m. Ab rumbo y pompa. *Rumbosamente, pomposamente.* Fastuosè, pomposè.

RUMIADOR, A. m. y f. Qui rumia ó remuga. *Rumiador.* Ruminator, is. || met. Qui repensa ó medita. *Rumiador.* Ruminator, recogitator, is.

RUMIAMENT. m. L' acte y efecte de rumiar. *Rumia, rumiadura.* Ruminatio, nis. || Agitació, moviment violent de ánimo. *Cosmocion.* Commotio, nis. || Meditació, consideració atenta de alguna cosa. *Reflexion.* Ruminatio, nis; decurata meditatio.

|| INTENCIÓ, PENSAMENT.

RUMIANT. adj. Se diu del animal que remuga, com lo bou, l' anyell, etc. *Rumiante.* Ruminaus.

RUMIAR. v. a. REMUGAR. || met. Repensar, meditar, considerar ab reflexió alguna cosa. *Rumiar, récapacitar, revolver.* Rumino, as.

RUMIAT, DA. p. p. *Rumiado.* Rumiatius.

RUMINAL. adj. S' aplica á la figuera, junt á la qual una lloba doná de mamar á Rómulo y á Remo. *Ruminal.* Ruminalis.

RUMOR. m. Murmurement, veu que va extenentse secretament en lo públich, notícia vaga ó de autor incert. *Rumor, fama, vox, rumor.* Susurratio, nis, murmur, is. || SOBOLL. || poét. Ruído suau, com lo de la aygua corrent y semblants. *Rumor, murmurio, murmullo.* Susurrus, i, murmur, is. || AVALOT. || BENTINA, PENDÈNCIA.

RUMOR SORT. Petit ruído que se segueix del parlar baix ó en secret. *Susurro, susurracion.* Susurrus, i.

FÉR RUMOR. fr. FÉR SOBOLL.

RUMORET. m. d. *Rumorcillo.* Rumusculus, i.

RUINA. f. La ruina ó enderrochs dels edificis. *Escombros, rudera, cascole, broza, ruinas.* Rudera, um.

RUNCARIS. m. pl. Heretges que creyan que sols pót pecarse ab lo cor y que tots los actes de la part inferior del cos són innocents; per consegüent s' entregavan als majors excessos. *Runcarios.* Runcarii, orum.

RÚNICH, CA. adj. Gótic, s' aplica á la llengua y lletres de Gócia. *Gótico, rúnico, runo.* Gothicus, runis.

RUNOGRAFIA. f. Tractat ó discurs sobre las lletres rúnicas ó góticas. *Runografia.* Runographia, æ.

RUNRUM. m. RUMOR. 1.

CÓRRE UN RUNRUM. fr. Exténdrerse ó dirse alguna notícia de autor incert. *Correr un rumor, ru-*

girse, zumbarse, susurrarse. Rumorem vel famam esse.

RUPTURA. f. Rompiment. *Fractura, rotura, ruptura.* Fractura, ruptura, æ.

RUQUEJAR. v. n. Fér ó dir tonterias. *Tontear, bobear.* Delirare; stultè agere vel loqui.

RURAL. adj. Rústich, del camp. *Rural, rustico.* Ruralis, rusticus. || pl. mit. Divinitats que cuydavan de las aldeas ó camps. *Rurales.* Rurales, ium.

RUS, SA. adj. Cosa de Rússia. *Ruso, ruso.* Rusus, rutenus.

RUSCA. f. ter. ARNA. 2.

RUSCADA. f. BUGADA.

RUSCH. m. ter. Tros de sargos. *Pana.* Sabris cortex.

RUSCO. m. ant. Espécie de murtra borda. *Busco, brusco.* Ruscus, i. || BRUCH.

RUSSIA, NA. adj. rus.

RUSSINYOL. m. ROSSINTOL.

RUSO, A. adj. rus.

RÚSTECH, GA. adj. Raspós, aspre al tacte. *Ruso, tosc, rústico.* Impolitus, rudis, asper.

RÚSTICAMENT. adv. m. De un modo rústich. *Rústicamente, toscamente, sin cultura.* Rusticè, impolitè.

RÚSTICH, CA. adj. Lo que pertany al camp. *Rústico, campestre.* Rusticanus, rusticus, agrestis. || m. Home del camp. *Rústico, palurdo, payo, paleto, zafo.* Rusticus. || Home sens educació ni criansa. *Rústico, agreste, salvaje, idiota, cortezudo, selvático, silvestre, silvoso, barbazorro.* Inurbanus, i.

Á LA RÚSTICA. m. adv. RÚSTICAMENT. || Dit del llibre cusit y ab cobertas de paper. A la rústica ó en rústica. Insultè.

RUSTICITAT Y RUSTIQUESA. f. Senzillesa de las cosas rústicas. *Rusticidad, rustiqueza, rusticuez, selvaticuez, idiolez, salvajez.* Rusticitas, atis. || Mala criansa. *Groseria, rusticidad.* Rusticitas, atis. || Aspresa y rudesas de las cosas rústicas. *Rusticidad, rusticuez.* Rusticitas, atis. || Ignorancia, tonteria. *Rusticidad.* Rusticitas, atis.

RUSTIR. v. a. ROSTIR.

RUTA. f. Camí que's proposa en alguna empresa. *Ruta, rumbo, rota, rauta.* Cursus, us. || ITINERARI.

RUTILANT. p. a. Resplendent, clar, brillant. *Rutilante, rutilo.* Rutilus.

RUTILAR. v. a. poét. Brillar, resplandir. *Rutilar.* Rutilo, radio, as,

RUTINA. f. Costum, hàbit. *Rutine.* Longus usus.

RUTINAYRE. m. Qui no's sab mórur de la rutina. *Formulista.* Habitu agens.

RUTLLADOR. m. La mitja canya pera crespas los cabells, *Encrespador.* Calamistrum, i.

RUTLLAMENT. m. La obra de crespas los cabells. *Encrespadura, encrespamiento.* Crispatio, nis, crispatura, æ.

LLAR. *v. a.* Crepar los cabells. *Rizar*,
, encrepar; enortijar, enrizar. Crispo, as.

ENTONCEMANS.

LLOL. m. BULLOL.

RUUTXET. *A.* Veu ab que'l pastor crida al
 bestiar, especialment parlant á un cap sol. *Bita.*
 Veni, pecus.

S. Vintena lletra del alfabet y setzena de las consonants: es dental y 's pronuncia ks. Entre 'ls antichs era numeral, y valia 7. En los mapas y llibres de marina significa sur, sud, ó mitjdia; SO, sudoest; SSO, sud sudoest; OSO, oest, sudoest; SE, sudest, SSE, sud sudest, ESE, est sudest. Entre metges S. vol dir sémis ó meytat, y entre 'ls antichs significava Silenci. En medallas é inscripciones romanas SP. Spurius; ST. Statius; SEX. Sextus. SER. Servius, que tots són noms propis.

SA.

SA. Segona veu femenina del pronom sèu. *Sa*. Sua. || adj. Qui té salut. *Sano*. Sanus. || Saludable, á propòsit pera conservar la salut. *Sano*, *saludable*. Sanus, salubris. || Robust, vigorós, fort, *Sano*. Validus, firmus, valens. || Franch, de bonas intencions, senzill. *Sano*, *sincero*. Sanae mentis, bonae indolis homo. || Cuerdo, que té 'l judici cabal. *Sano*. Rationis compos. || Enter, sense lesió ó defecte. *Sano*. Sanus, integer. || Síncopa de *se ha*. || adv. que precehit de la partícula *en* denota 'l temps present, com: de poch *ensá*. *Desde que*. Ex quo. || adv. Precehit de *en* es lo mateix que en aquesta part. *De la parte de acá*. Cis, citrà.

SA ENDETRA Y SA ATRÁS. adv. t. Temps en darrera. *Tiempo atrás*. Olim, quondam.

SA Y MALALT Ó SA Y SALVO. m. adv. Sense lesió, perill ni malaltia. *Sano y salvo*. Incolumis, sanus. || Contracte ab que s' obliga en aquestos estats. *Sano y enfermo*. Sanus et infirmus.

BO Y SA. Ab cabal salut. *Bueno y sano*. Incolumis.

DÉU TE FASSA ENSÁ Y ENLLÁ. *Anda, bendito de Dios; Dios te haga bueno; anda con Dios*. Tibi Deus benedicat; vale.

LO SA POSA EN REGLA AL MALALT. ref. Ensenya que es fácil aconsellar la paciència y tolerància del mal

que no 's pateix. *El sano al doliente se regla lo mate*. Facile omnes, cum valemus, recta consilia segrotis damus.

SI VÓLS VIURER SA, FESTE LUGO ANCIÁ. ref. Persuadeix als joves á usar las precaucions y práctica dels vells. *Si quieres vivir sano, hazte viejo temprano*. Maturè fias senex, si diu velis esso senex.

SABA. f. Sabor ingrát. *Resabio*. Ingratus sapor. || Licor que serveix pera la nutrició y aliment de las plantas. *Savia*, *saba*, *suco*. Succus nutritivus.

ESTAR EN SABA. fr. Abundar en humors las plantas. *Estar en savia*. Arboreus succum nutritivum trahere.

SABAHOT. m. Nom grech indeclinable genitiu del plural, y significa dels exércits. *Sabahot*. Sabahot.

SABARIJA. f. ant. Herba. *Sajulida*.

SABALLÓ. m. y

SABALLONERA. f. Mosca mòlt més grossa que la comuna. *Moscon*. Oestrum, i, crabro, nis.

SABATILLAS. f. pl. Babutxas. *Zapatillas*. Calceoli muliebres.

SABATA. f. Calsat de peu, que ordinàriament se fá de pell adobada per sobre, y sola regularment de pell de bou ó vaca. *Zapato*. Aluta, æ, calceus, calceamentum, i. TONTO.

SABATA AB TALÓ. *Zapato de tacón*. Calceus talo munitus.

SABATA Á LA MALLORQUINA. Babutxa. *Escarpin*. Pedale, is.

SABATA Á RETALÓ. *Zapato enchancletado*. Calceus ad instar crepidarum.

SABATA ATACONADA. *Zapato remendado*. Calceus veteramentosus.

SABATA DE CORDOVÁ. *Zapato de cordobán*. Hircinus, caprinus calceus.

SABATA DE FELTRE. *Zapato de feltro*. Inopila, ium, coactilitia, orum.

SABATA DE SOLA ALTA. *Mulilla*. Calceus mulleus.
SABATA DE VACA. *Zapato de cuero de becerro*. Bubulus calceus.

SABATA EMBOTINADA. *Zapato botin*. Cothurnus, i; dimidiata ocrea.

SABATA GROSSA Ó DE DOS Ó MÉS SOLAS. *Zapato ramplon*. Rudis calceus.

SABATA LLUNADA. *Zapato en forma de media luna*. Calceus lunatus.

SABATA PICADA. *Zapato picado*. Calceus fenestratus.

SABATA PLANA. *Zapato llano*. Planæ soleæ calceus, crepidio, inis.

SABATA PRIMA Ó DE UNA SOLA. *Zapato de una suela*. Simplicis soleæ calceus.

ANAR AB SABATAS DE FELTRE. fr. met. Obrar ab molt secret y recato. *Andar con zapatos de feltro*. Cautè, secretoque aliquid agere.

COP DE SABATA. *Zapatazo*. Calcei ictus.

CADA QUAL SAB ABONT LI APRETA LA SABATA. ref. *CADA QUAL SAB Á CASA SEVA ABONT HI PLOU*.

POSARSE Ó PORTAR LAS SABATAS Á RETALÓ. fr. *Enchancletar*. Calceis ad instar crepidarum uti.

SÉR MÉS TONTO Ó RUÍ QUE LA SABATA. fr. Pondera la tonteria, baixesa ó ruindat de algú. *Ser mas necio ó ruin que un zapato*. Ineptissimus ineptiorem esse.

TROBAR SABATA EN BON PEU. fr. Trobar algú qui li entenga sas manyas y artificis, ó qui li resista y s' opose á sos intents. *Hallar la horma de su zapato*. Fortem in fortorem incidere.

SABATADA. f. Cop de sabata. *Zapatazo*. Calcei ictus.

SABATASSA. f. aum. *Zapaton, zapatazo*. Grandior calceus.

SABATASSAS. m. met. fam. TONTO, BÉSTIA.

SABATEJAR. v. a. Pegar, donar cops ab la sabata. *Zapatear*. Calceo percutere. || met. Repèndrer, maltractar á algú de obra ó de paraula. *Zapatear, dar un zofon*. Vexo, castigo, as. || v. r. met. Contrapuntarse ab algú, picarse las crestas. *Zapatearse*. Vi vim repellere.

SABATEJAT, DA. p. p. *Zapateado*. Calceus percussus. || m. Ball que s' executa sabatejant. *Zapateado*. Saltationis genus crebris palmis percusso calceo.

SABATER. m. Qui talla, cus y ven sabatas. *Zapatero*. Crepidarius, ii, sutor, is.

LO SABATER ES LO MÉS MAL CALSAT. ref. Denota que ahont hi ha proporció y facilitat de fèr ó conseguir alguna cosa, sòl descobrirse ó verificarse la falta de ella. *En casa del herrero cuchillo mangorrero ó de palo; en casa del herrero asador de palo y cuchillo de madero; en casa del herrero peor apero*. Non prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.

SABATERA. f. La muller del sabater. *Zapatera*. Sutrix, icis. || adj. S' aplica á la oliva malmesa al adob. *Zapatera*. Graecoelens, foetida olea.

SABATERADA. f. met. Acció tonta ú obra mal feta. *Necedad, patochada, chapuceria*. Stultia actio.

SABATERET. m. d. *Zapaterillo*. Sutoriulus, i.

SABATERIA. f. ant. Botiga de sabater. *Zapateria*. Sutrina, æ.

SABATETA. f. d. *Zapatico, illo, ito*. Calceolus, i. || f. PEÜLLA.

SABATUDA. f. Cop gran y ab soroll que 's dòna cabent de alt. *Zaparrazo*. Lapsus, casus, us. || XÀFACH.

SABBATARI, A. adj. Qui guárda 'l dissapte. *Sabatario*. Sabbatharius.

SABBÁTICH, CA. adj. Lo pertanyent al dissapte. *Sabático*. Sabbathicus.

SABBATINA. f. L' ofici diví que 's resa 'l dissapte quant no hi ha Sant senyalat. *Sabatina*. Sabbathi officium. || La conferència ó acte públich que 's té en los estudis lo dissapte per la tarde. *Sabatina*. Scholastica in sabbati vespere collatio.

SABEDOR, A. m. y f. Lo qui está instruhit ó noticiós de alguna cosa. *Sabedor, sabidor*. Consocius.

SABENDES. (á) m. adv. ant. *A sabiendas*. Scienter, consultò.

SABENSA. f. ant. SABIDURIA, CIÉNCIA.

SABENT. p. a. ant. *El que sabe*. Sciens, tis. || m. SABA. 2. || adj. ant. Intel·ligent. *Sabido*. Peritus. || irón. Se diu del qui vól donar solució á alguna dificultat ab poch coneixement. *Sabiendo*. Sciolus, sagax. || RANCI. 4.

SABENTMENT. adv. m. ant. A ciéncia segura, de un modo cert. *A sabiendas*. Scienter, consultò.

SABÉR. v. a. Conèixer, entèndrer, tenir notícia ó coneixement de alguna cosa. *Saber*. Scio, sentio, is. || Experimentar. *Saber*. Experior, iris. || Sér docte ó noticiós. *Saber*. Sapio, scio, is. || Tenir habilitat per alguna cosa, sér destre en algun art ó facultat. *Saber*. Calleo, es, nosco, is. || met. Conformatse, acomodarse, com : *SABER* sufrir los treballs. *Saber*. Permitto, is, tolero, as. || Sér molt astut y divertit. *Saber*. Optimè callere; versutum, callidum esse. || met. Se diu de las cosas que donan gust y plaher al ánima. *Saber*. Sapio, is. || Tenir, com: no *SABER* que fèr. *Saber*. Scio, is. || Practicar, acostumar. S' usa ab negació com: no *SAB* mentir. *Saber*. Nescio, is, ignoro, as. || Semblarse, parèixerse ó arrimarse á alguna cosa, com: no hi ha res que sÁPIA á la acadèmia *Saber*. Similem esse. || Semblarse ó tenir resguart, com: *SABER* á afectació. *Saber*. Similitudinem, speciem referre. || v. n. Tenir sabor. *Saber*. Resipio, sapio. || AVERIGUAR. || m. Ciéncia, sabiduria. *Saber*. Scientia, æ.

SABÉR Á LA PEGA. fr. met. Denota que algú imita y segueix los mals costums ó resabis de sa mala educació ó de sòn tracte ab malas companyias. *Saber á la pega*. Majorum mores sapere, redolere.

SABÉR Á POCH. fr. fam. No haverhi molt de alguna cosa. *Ser escaso, haber poco*. Parum esse.

SABÉR BO. fr. Agradar alguna cosa de menjar ó béurer. *Saber bien, gustar*. Sapidum esse. || Agra-

dar, éer del gust de algu alguna cosa, donarli com- placència. *Gustar*. Placeo, es.

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. Tenir perfectament en la memòria alguna cosa. *Saberlo como el Ave Maria*. Facile et omnino aliquid memorare posse.

SABER MÉS QUE 'L DIABLE. fr. Sér molt sagàs per sòn profit. *Saber mas que Merlin ó que las culebras; sabe que rabia*. Valde callidum, sagacem esse.

SABER QUANTAS FAN CINCH. fr. fam. Conèixer ó entèndrer algu lo que li convé ó importa. *Saber quantas son cinco*. Guarum, solertem esse.

AQUELL SAB QUE'S SALVA, QUE L' ALTRE NO SAB RES. ref. Repren als que's glorian de saber molts arts y cièncias, y viuben desastradament. *Aquel sabe que se salva, que el otro no sabe nada*. Nihil inanius quam multa scire sibi que non sapere.

À SABER. m. adv. *À saber*. Scilicet, nempe, id est.

À SABER ES. m. adv. *Es à saber, conviene à saber*. Nempè.

COM SI NO HO SABÉS; COM SI NO HO SABIA; COM SI NO'N SABÉS RES. loc. S'assegura que's guardará 'l secret, ó ab que algu expressa que no pòt dir alguna cosa que sab. *Como si no lo supiera*. Quod scio, nescio; ac si nescirem.

DE TOT VÓL SABER Y NO SAB RES. ref. Moleja al qui s'alaba vanament de que enten en tot. *De todo entiendo un poco, y de albardero dos puntadas*. Sciolus est, insulsus doctrinæ ostentator.

DEU SAB LO QUE'N SERÁ. loc. Expressa 'l dubte de que esdevingan las cosas com se diu, ó de que's cumpla lo promés. *Dios sabe lo que será*. Quid futurum sit, scit Deus.

ELL SE SAB SAS COSAS. loc. Expressa que algu té sos motius pera fèr lo que fa. *Sabe su cuento*. Quid sibi prosit nescit.

ES À SABER, CONVÉ À SABER. m. adv. Serveix pera la explicació de alguna cosa. *Es à saber: conviene à saber*. Nempè, scilicet, id est.

ESTAR BEN LLUNY DE SABER ALGUNA COSA. fr. No tenir notícia ó coneixement. *Estar ajeno de alguna cosa*. Inscium omnino esse alionjus rei.

FÈR COM QUI NO HO SAB; COM QUI NO SAB RES. fr. Donar à entèndrer ab afectació y dissimulo que no se sab lo que altre diu, sent cert que ho sabia anticipadament. *Hacerse de nuevas*. Rei ignorance simulare.

FÈR SABER. fr. Avisar, notificar. *Hacer saber*. Certiorem facere.

JA SAB AB QUI LAS HAU, Ó JA SAB AB QUI LAS FÁ. exp. Denota que la massa familiaritat s'ól donar motiu à llibertats ó faltas de atenció. *Ya sabe el asno en cuya cara ó casa rebuzna*. Agnoscit domini faciem stultus.

JA SABRÁN QUI SO JO. exp. ab la qual algu 's gloria de sòn poder ó autoritat. *Sépase quien es Calleja ó Callejas, ó ya verán quien es Calleja*. Sentient qui vir sim.

¿JA SABES LO QUE'T PESCAS Ó LO QUE FÁS? exp. S'usa pera avisar à algu 'l desacert que v'ha fèr. *¿Estás en tu camisa ó en tu juicio? ¿Insanis? ¿Sana mentis es?*

MÉS VAL SABER QUE HAVÉR. ref. Ensenya que deu preferir-se la ciència à la riquesa. *Mas vale saber que haber*. Divitiis sapientia præstat, prævalet.

NO HO SAB PERQUE NO VÓL. loc. Repren als que refusan fèr lo que se'ls mana ab lo pretext de que no ho saben fèr. *Donde hay gana, hay maña*. Omnia vincit amor.

NO SABER AHONT GIRARSE DE FETNA. fr. Estar algu molt ocupat, tenir molt que fèr. *No poderse rodear*. Quid primum agat præ agendorum copia aliquem nescire.

NO SABER ALGU AHONT ESTÁ Ó AHONT GIRARSE. fr. Trobarse algu en alguna estretor ó en paratge molt estret. *No poderse rodear*. Multitudine premi.

NO SABER ALGU LO QUE'S PESCA. fr. Nòta à algu de ignorant ó poch intel·ligent en las dependèncias ó negocis que maneja. *No saber lo que se pesca*. Stultitia laborare.

NO SABER ALGU SI VIU Ó AHONT SE ES. fr. Denota que algu té moltes ocupacions, y que li falta temps pera cuidar de st. *No saber de st*. Negotiis obrui.

NO SABER COM FÈRSEHO. fr. No saber ahont recórrer pera subvenir-se. *No tener donde volver los ojos*. Omni auxilio esse destitutum.

NO SABER DIR DE NO. fr. No saber negar res. *No saber decir que no; no tener boca para negar*. Nihil potenti negare.

NO SABER DIR PARAULA. fr. Estár molt perturbat. *No acertar à decir*. Præ turbatione tacere.

NO SABER QUANTS Ó 'LS DITS QUE TÁ À LA MA. fr. Sér algu molt ignorant y tonto. *No saber cuantos son cinco; no saber donde tiene la cara*. Omnino inscium, guarum esse.

NO SÉ QUE FÈR. loc. *No se que hacerme*. Quid agam nescio.

QUI NO SAB FÈR LAS COSAS, NO LAS SAB MANAR. ref. *Quien no sabe servir, no sabe regir*. Non bene imperat nisi qui imperio paruerit.

SAB PERA 'LS ALTRES Y NO SAB PERA SI. ref. Nòta al que sab donar consells à tothom y no se'ls sab pèndrer per ell. *Alcaravan zancudo para otros consejo, para si ninguno*. Aliorum medicus, ipse vulneribus scatet.

TANT ME'N SÉ COM ME'N SABIA. loc. *Lo mismo me sé ahora que antes*. Nihil novum didici.

Y TÚ, PERE, SABS LOS SALME? SI SENTOR, TANTS À TANTS. loc. fam. Nòta al que repren en altra 'l defecte en que ell incorre. *Échese una piedra en la manga*. Improbis aliis quæ in te quoque improbantur.

SABERUT, DA. adj. Molt sabi, 's diu irònicament del qui vól donar solució à alguna difficultat ab poch coneixement. *Sabiendo*. Sciolus, sagax.

SABI, A. adj. Qui poseheix la sabiduria. *Sabio*

Sophus, sapiens. || Lo que influheix ó conté sabiduria, com: resposta *sàbia*. *Sabio*. Sapientia plenus. || m. Per antonomàsia 's dia de Salomó. *Sabio*. Sapiens, tis.

MESURA 'L SABI, QUANT L' ORAT DEIXA LA QUART. **RA.** ref. ant. Ensenya que'l neci després de molts desenganyis ha de practicar lo que'l prudent executa ab previsió desde luego. *Lo que hace el loco á la derreria hace el sabio á la primeria; el necio hace al fin lo que el discreto al principio*. Tunc canunt eigni cum graculi tacent.

SABÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Sabina provincia de Itàlia. *Sabino*. Sabinus.

SÀBIAMENT. adv. m. *Sabiamente*. Peritè. || Prudentment, judiciosament. *Sabiamente*. Cordatè.

SABIDOR, A. m. y f. **SABEDOR.**

SABIDURIA. f. Ciència, coneixement intel·lectual. *Sabiduria*. Sapientia, Minerva, æ. || Perícia, prudència. *Sabiduria*. Sapientia, æ. || Coneixement extens de moltes coses ó de diverses facultats. *Sabiduria*. Scientia, æ, eruditio, nis. || Títol de un dels llibres del antic testament que s'atribueix á Salomó. *Sabiduria*. Sapientia liber.

SABIDURIA INCREADA. Deu. *Sabiduria increada, eterna*. Divina sapientia.

SABIESA Y SABIETAT. f. **SABIDURIA, CIÈNCIA.**

SABINA. f. Espècie de ginebre ab fullas de xiprer. *Sabina*. Sabina, æ. || n. p. de dona. *Sabina*. Sabina, æ.

SABINAR. m. Terreno poblat de sabinas. *Sabinar*. Sabinis consitus locus.

SABÓ. m. Pasta feta de oli, lleixiu y altres ingredients pera rentar la roba. *Jabon*. Sapo, nis.

SABÓ DE LLOSA. Sabó blanch consistent y dur. *Jabon de piedra ó duro*. Sapo spissus, durior.

SABÓ DE PALANÓS. La pala ab que las bugaderas pican la roba pera no gastar tant sabó. *Jabon de Palencia*. Fustigatio, nis.

SABÓ DE PEDRA Ó DE SASTRE. Pedra blanca ab que 'ls sastres senyalan per ahont han de tallar ó cusir. *Jabon de sastre*. Petra alba.

LA CAPSA DEL SABÓ. *Jabonera*. Custodiendo saponi capsula.

SABOCH. m. **BADOCH.** 1.

SABOGA. f. Peix blau ab moltes espinas petites, que naixen de las principals; en la primavera se'n puja als rius. Són notables y las celebra Cervantes en lo Quijote las que 's pescan en l'Ebro, y entre ellas las millors las que 's pescan prop del pont de Tortosa. *Saboga*. Aloza, æ.

SABOGAL. m. Art ab que's pescan las sabogas. *Sabogal*. Aloxis capiendis retis.

SABOLIR. v. a. ant. **ENTERRAR.**

SABONER. m. Qui fabrica ó ven sabó. *Jabonero*. Saponis opifex, venditor.

SABONERA. f. Planta de várias brancas de pen y mitj de altura, rodones, nusoses y blanques, fullas

en forma de llansa de dos ó tres polzadas de llarch. las flors naixen á poms blanques ó de color de rosa clar: lo such y la arrel serveixen com lo sabó pera netejar la roba. *Jabonera*. Saponaria, æ. || La brumera ó escuma del sabó. *Balago*. Saponaria spuma.

SABONERIA. f. Lloch ahont se fabrica sabó. *Jaboneria*. Saponaria officina.

SABONETA. f. Relletje de butxaca, cubert ab una tapa de or ó plata y 's descubreix apretant una molla. *Saboneta*. Horarium ita dictum.

SABONETAS. f. pl. Boletas molt dures de una herba semblant á la canya, de las quals se'n fan rosaris. *Lágrimas de David ó de Moisés*. Globuli, orum.

SABOR. m. Gust apacible ó desapacible que troba 'l paladar en las cosas. *Sabor*. Succus, i, sapor, is. || met. Gust ó disgust del ànimo ó altre sentit distinct del paladar. *Sabor*. Sapor, is, gustus, i.

DONAR SABOR. fr. *Saborear*. Saporem conciliare.

SABORALL. m. fam. **AMANIMENT.** 1.

SABORAR. v. a. ant. y

SABOREJAR. v. a. **ASSABORIR, ASSABONAR.** || v. r. **ASSABORIR.** || met. Recrearse, compléurese, deleytarse en alguna cosa. *Saborearse*. Alicujus re voluptate teneri.

SABOREJAT, DA. p. p. *Saboreado*. Sapidus.

SABORIR. v. n. **ASSABORIR.**

SABORITJA. f. Herba. *SAJULIDA*.

SABORÓS, A. adj. Deleytable al sentit del gust. *Sabroso*. Sapidus, salsus. || met. Deliciós, gustós, deleytable al ànima. *Sabroso*. Sapidus. || **SALAT.**

SABOROSAMENT. adv. m. Ab sabor y gust. *Sabrosamente*. Sapidè, concinnè.

SABOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Sabrosissimo*. Valdè sapidus.

SABOYÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Saboya provincia de la Gàlia antiga. *Saboyano, saboyardo*. Sabaudus, allobrogicus.

SABOYANA. adj. S' aplica á una espècie de col. *Saboyana*. Brassica lacuturia. || f. Espècie de faldillas obertes per davant. *Saboyana*. Muliebris tunica.

SABOYART, DA. adj. **SABOYÀ.**

SABRE. m. Arma de ferro un poch corba, de un sol tall, per lo que's maneja al modo del alfanque. *Sable*. Acinaces, is.

COP DE SABRE. *Sablazo*. Acinacis ictus.

SABRÓS, A. adj. **SABORÓS.**

SABRUT, DA. adj. fam. **SABERUT.**

SABUDA. f. ant. *Noticia, inteligencia*. Scientia, æ.

MENTS DE SABUDA. loc. ant. *Sin saberlo*. Nesciendo illud.

SABULLIR. v. a. ant. **SEPULTAR, ENTERRAR.**

SABUT, DA. p. p. *Sabido*. Scitus. || adj. Qui sab molt. *Sabido*. Scitus. || Cert, conegut. *Sabido*. Notus.

SACA. f. Sach gran. *Saca, saco grande.* Saccus peramplus. || Vesta, vestit de sach. *Sobrevesta, sobreveste, sobretodo.* Birrum, birrus, i.

SACABALA. f. Instrument de cirurgia pera traure las balas de las feridas. *Sacabala.* Chirurgicum ad plumbea globula ex corpore extrahenda instrumentum. || Instrument de un bastó y un ferro en la extremitat ab lo qual se trahen las balas dels canons de artilleria. *Sacabala.* Hastatum ferreum ad globulos plumbeos ex bellicis tormentis extrahendos.

SACABUTXO. m. Instrument músich de metall á modo de trompeta, dividit pel mitj en dos parts, de las quals la de dalt entra en la de baix, de modo que aquesta puga baixar y pujar pera formar distinctas veus. *Sacabuche.* Sambuca, æ; ductilis tuba. || Lo músich que sona aquest instrument. *Sacabuche.* Sambucæ sonator.

SACAR. v. a. En lo joch de pilota y raqueta es tirar la pilota desde la banca envers los contraris. *Sacar.* Pilam primum mittere.

SACAR LLARCH. fr. Despedir la pilota á llarga distancia. *Sacar largo.* Ultra metam jacere.

SACAR LLARCH Y ARRIMAT. fr. Menjar ó béurer molt. *Tener buena tijera.* Largè comedere.

SACÁS. m. aum. *Saco grande.* Peramplus saccus. || m. ant. sequás.

SACCEIG. m. TRONTOLL.

SACCEJADOR, A. m. y f. S'aplica al caball ó altra cabalcadura que sacceja. *Troton.* Succussator, is.

SACCEJAMENT. m. TRONTOLL.

SACCEJAR. v. a. Trontollar las cabalcaduras al caballer. *Trotar.* Succusso, as. || Revóldrer algun lliquit. *Bazucar.* Commoveo, es.

SACCEJAT. DA. p. p. *Bazucado.* Agitatus, commotus.

SACERDOCÍ. m. Dignitat y càrrech del sacerdot. *Sacerdocio.* Sacerdotium, ii.

SACERDOT. m. Home dedicat y consagrat pera fèr, celebrar y oferir los sacrificis. *Sacerdote.* Sacerdos, otis. || En la lley de gràcia l'home consagrat á Déu, ungit y ordenat pera celebrar y oferir lo sacrifici de la missa. *Sacerdote.* Sacerdos, otis.

SUMO SACERDOT. Lo príncep dels sacerdots entre's juheus. *Sumo sacerdote.* Summus sacerdos.

SACERDOTA. f. SACERDOTISSA.

SACERDOTAL. adj. Pertanyent al sacerdot. *Sacerdotal.* Sacerdotalis.

SACERDOTISSA. f. Entre's gentils la dona dedicada als sacrificis de las deesses y al cuydado de sos temples. *Sacerdotisa.* Sacerdotissa, æ.

SACH. m. Costal pera posar ó tragar alguna cosa. *Saco.* Saccus, i. || Vestit vil y aspre de sayal, que usa la gent de montanya. *Saco.* Sagum, i. || Vestit, hàbit de penitència. *Saco.* Saccus, i. || fam. Vestit mal fèt y poch ajustat. *Jergon.* Ampla vestis. || Qualsevol cosa que'n conté altrás dins de sí. *Saco.* Cumulus, i. || **BOSSA.** 1. || **SARRÓ,** CIVADER. ||

La bossa ahont cauhen las bolas en lo joch de mossa. *Bolsa.* Fundula, orca, æ. || *Bossa* de pells pera abrigar los peus y las camas quant algú està sotat. *Folgo.* Confovendis pedibus pelliceus *saccula.*

|| Lo de cuyro dins del qual ficavan als parricidu pera tirarlos al riu. *Saco de cuero.* Culeus, cauleum, i.

SACH DE CARN. Lo subjecte molt gros y corpulent, tosch y pesat. *Jergon.* Obessus.

SACH DE COPS. met. Aquell que es l' objecte de la diversió de altres, ó aquell á qui tots acuden. *La vaca de la boda, pagote.* Qui impensas facit.

SACH DE GRA. 'L que serveix pera posar gran. *Saco para poner granos.* Saccus frumentarius.

SACH DELS GEMECHS. fam. GATTA.

SACH DE OSSOS. Lo subjecte molt magre. *Costal de huesos.* Valdè gracilis.

SACH QUE'S PORTA Á CABALL. MALETA.

BRAMA SACHS. CRIDATRE.

CÁURER COM UN SACH. fr. Cáurer tot plegat. *Ir con el cuerpo en tierra; dar consigo en el suelo.* Subitò procidere, procumbere.

DONAR UN COP DE SACH. fr. met. Donar una reprehensió. *Dar cortinazo, sartenazo: dar un jalm.* Punire; asperè objurgare.

ENRAHONAR Ó PARLAR MÉS QUE UN SACH DE NOUS. fr. fam. de que s'usa pera exagerar lo molt que parla una persona, y especialment se diu de las donas dels noys. *Hablar mas que una urraca, ó que treinta procuradores.* Garrulitate picam excedere.

ESTAR AL SACH. fr. MORIR.

FÉR DE ALGÚ SACH Y SOGA. fr. met. Explica la facilitat ab que algú reduheix á altre á que fassa lo que vol. *Hacer de alguno cera ó pábilo.* Facile al nutum aliquem trahere.

NO POSARHO EN SACH FORADAT. fr. met. Recollir alguna espècie que s'ou pera usar després de ella oportunament. *No eschar una cosa en saco roto.* Ex rebus auditis utilitatem capere.

NO SO SACH PERA VUTDARHO TOT PLEGAT. loc. Dóna á entendrer que no's pót dir tot de una vegada. *No soy costal.* Mihi currenti calcar addis.

SET AL SACH Y 'L SACH EN TERRA. exp. fam. Nón la poca manya de alguns que concorren á transportar algun gran pes ó altra acció que junts no acerten á executar. *Siete al saco y el saco en tierra.* Operantium multitudine rem perdere.

TOT NO VÓL, SACH Y PERAS. ref. Repren als que no contents ab lo necessari demanan lo supérfluo. *Abel de zarzuela, comisteis la olla, pedis la cazuela.* Vel supervacanea sibi postulat.

VUTDAR LO SACH. fr. Confessarse. *Descargar la conciencia.* Conscientiæ satisfacere.

SACIABLE. adj. Lo que es capax de sér saciat. *Saciable.* Satiabilis, explebilis.

SACIAMENT. m. SACIETAT.

SACIAR. v. a. Afartar, atipar, satisfer de menjar y béurer. *Saciar.* Saturo, extio, satullo, as. || met. Satisfier l'àn

passió. *Saciar*. Animum, cupiditatem, libidinem satiare, explere. || v. r. *Saciarse*. Saturari.

SACIAT, DA. p. p. *Saciado*. Saturatus.

SACIETAT. f. Afartament ab que's satisfà 'l desitj ó apetit. *Saciedad*. Saturitas, satiētas, satias, atis.

SACO. m. L' acte y efecte de sacar en lo joch de pilota. *Saque*, *saco*. Pilæ missio, jactio. || *Saqueig*. *Saqueo*, *saco*. Depopulatio, nis.

À **SACO.** m. adv. Saquejant, apoderantse dels béns de alguna ciutat ó poble. À *saco*. Direptione, dilapidatione.

SACOLOR. m. BURELL.

SACOMANO. m. ant. *SACO*, *SAQUEIG*.

SACRA. f. La lámina ó taula que conté las paraulas de la consagració; y també las dos que's posan als costats del altar. *Sacra*. *Sacræ tabellæ altari superpositæ*.

SACRAMENTAL. adj. Lo pertanyent als sants Sagraments. *Sacramental*. *Sacramentalis*. || m. somatent, alborot. || pl. Los remeys pera que's perdonen los pecats venials. *Sacramentales*. *Sacramentalia*, ium.

SACRAMENTALMENT. adv. m. *Sacramentalmente*. *Sacramentaliter*.

SACRAMENTAR. v. a. Administrar los sacraments. *Sacramentar*. *Sacramenta ministrare*.

SACRAMENTARI, A. adj. L' heretge que nega la presència real de Cristo en lo Santíssim Sagrament. *Sacramentario*. *Sacramentarius*.

SACRAMENTARSE. v. r. Convertirse 'l pa y vi en cos y sanch de Cristo. *Sacramentarse*. *Panem et vinum in corpus et sanguinem Jesuchristi converti*.

SACRAMENTAT, DA. p. p. *Sacramentado*. *Sacramentis munitus*.

SACRARI. m. Lo lloch en que's posa y guarda à Jesucrist sacramentat. *Sagrario*. *Sacrarium*, ii.

|| Part interior del temple ahont se guardan las reliquias y cosas sagradas *Sagrario*. Cella, æ, *sacrarium*, ii. || met. La part interior en que deposita l' home 'ls afectes ó pensaments ó alguna cosa santa, com : lo pit, lo cor, la ànima. *Sagrario*. *Sacrarium*, ii.

SACRARIAYRE. m. Qui en las iglésias cuyda del sacrari. *Sagrario*. *Sacrarii custos*.

SACRAS. f. pl. *SACRA*.

SACRATÍSSIM, A. adj. sup. *Sacratissimo*. *Sacratissimus*.

SACRE. m. Espécie de falcó de plomas, quasi rossas y algunas tirant à blancas; té 'ls dits, las alas y 'l bech blaus. *Sacre*. *Circus*, i; *sacer* falcó vultur pernoplertus. Gen. || adj. ant. *SAGRAT*.

SACRIFICACIÓ. f. La obra de sacrificar. *Sacrificio*. *Sacrificatio*, nis.

SACRIFICADOR, A. m. y f. Qui sacrifica. *Sacrificador*. *Sacrificus*, i, *sacrificator*, is. || Lo lloch destinat pera 'ls sacrificis. *Sacrificadero*. *Sacrificii locus*,

SACRIFICANT. p. a. Qui sacrifica. *Sacrificante*. *Sacrificans*, *sacrificus*.

SACRIFICAR. v. a. Oferir, fér sacrificis. *Sacrificare*. *Sacrifico*, macto, as. || Obsequiar à alguna persona que no es Déu. *Sacrificare*. *Obsequium præstare*. || met. Posar à algú en grave perill ó treball. *Sacrificare*. *In victimam devovere*. || Pèndrer alguna cosa per algú ó per algun fi, com : *SACRIFICAR* la salut, lo repós, los béns. *Sacrificare*. *Devoveo*, es. || v. r. Dedicarse, oferirse particularment à Déu. *Sacrificarse*. *Se Deo devovere*. || Subjectarse, conformarse ab alguna cosa. *Sacrificarse*. *Se submittere*.

SACRIFICAT, DA. p. p. *Sacrificado*. *Sacrificatus*.

SACRIFICI. m. La ofrenda que's fá à Déu en l' altar. *Sacrificio*. *Sacrificium*, ii. || Per antonomàsia la obligació que feu Cristo de sí mateix al Etern Pare en la ara de la creu. *Sacrificio*. *Cruentum sacrificium*. || Lo que fá 'l sacerdot en la missa oferint, consagrant y consumint à Cristo baix las espècies de pa y vi. *Sacrificio*. *Incrumentum sacrificium*. || Oblació de la pròpia voluntat en alabansa ó agraïment à Déu. *Sacrificio*. *Voluntatis oblatio*, devotio. || met. La subjecció al dictàmen, voler ó arbitre. *Sacrificio*. *Sacrificium*, ii. || Qualsevol obsequi per cortesia. *Sacrificio*. *Obsequium*, ii, devotio, nis. || La operació quirúrgica violenta ó perillosa. *Sacrificio*. *Chirurgica operatio*.

SACRIFICI DEL ALTAR. Lo sacrifici de la missa. *Sacrificio del altar*. *Missæ sacrificium*.

SACRÍLECH, GA. adj. *SACRÍLEGO*.

SACRÍLEGAMENT. adv. m. Ab sacrilegi. *Sacrilegamente*. *Sacrilegè*.

SACRÍLEGI. m. Profanació de cosa sagrada. *Sacrilegio*. *Sacrilegium*, ii. || met. Lo despreci de alguna cosa venerable, encara que no sia sagrada. *Sacrilegio*. *Sacrilegium*, ii.

SACRÍLEGO, A. adj. Qui comet sacrilegi. *Sacrilego*. *Sacrilegus*.

SACRISTÀ. m. *SAGRISTÀ*.

SACRISTIA. f. *SAGRISTIA*.

SACRO, A. adj. Sagrat, sant. *Sacro*. *Sacer*. || m. OS BERTHAN.

SACROSANT, A. adj. Sagrat, sant, inviolable. *Sacrosanto*. *Sacrosanctus*.

SACSÓ. m. Plech en las robas. *Alforza*. *Vestium plicatura*.

SACUDIDA. f. La acció y efecte de sacudir y sacudirse. *Sacudida*, *sacudidura*, *sacudimiento*. *Excussio*, nis. || La acció de sacudir la roba ó cosa semblant pera traüer la póls. *Sacudidura*, *sacudimiento*. *Excussio*, nis.

DONAR UNA SACUDIDA. fr. met. PASSAR UNA MANETA.

SACUDIDOR, A. m. y f. Qui sacut. *Sacudidor*. *Excutiens*, tis. || ESPOLSAORS.

SACUDIMENT. m. *SACUDIDA*. 1. || ESPOLSAMENT.

SACUDIR. v. a. Móurer violentament à una part y altra. *Sacudir*, *Succutio*, is. || Pegar cops à

alguna cosa ó mouer-la en l'ayre ab violència pera netejar-la. *Sacudir*. Quatio, tundo, is. || Pegar, castigar ab cops á algú. *Sacudir*. Converbero, as. || Llansar ó apartar violentament de sí. *Sacudir*. Executio, is. || Apartar, separar, com: SACUDIR lo jou de la servitut. *Sacudir*. Executio, is.

SACUDIRSE. v. r. met. Apartar de sí algun subjecte. *Sacudirse*. Rejicio, is.

SADÁS. m. CEDÁS. || GARBELL.

SADOLL. adj. ant. TIP.

SADOLLAMENT. m. ant. SAGIETAT.

SADOLLAR. v. a. SACIAR, ATIPAR.

SADOLLAT, **DA**. adj. SAGIAT, TIP.

SADUCEU, **A**. adj. Lo pertanyent als Saduceus ó á sa secta. *Saduceo*. *Saduceus*.

SADUCEUS. m. pl. Heretges entre'ls jueus, que negavan la immortalitat del ánima, la resurrecció del cos, y que hi hagués àngels y altres esperits. *Saducei*. *Saducei*, orum.

SADURNÍ. n. p. de home. *Saturnino*. *Saturninus*, i.

SAETA. f. SAGETA.

SAETIA. f. Embarcació llatina de tres pals y una sola cuberta menor que'l xabech y major que la galiota; serveix pera 'l cors y mercancia. *Saetia*. Vectoria, *prædatoria* navis. || Nau lleugera pera córrer los mars, tenia 12 ó 15 rems per banda, y representava 'l mateix paper que la balenera y 'l bergantí, era de molta velocitat é inferior á la galera. *Saetia*, *setia*. *Liburnica*, æ, *lembus*, i.

SAFA. f. GIBRELLA.

SAFAREGET. m. d. de safareig. *Alberquilla*, *estanguito*. *Stagnulus*, i.

SAFAREIG. m. Bassa fabricada á propòsit pera tenir àygua. *Alberca*, *estanque*. *Stagnum*, i. || ter. SAFRÀ.

SAFAREJÁS. m. aum. *Albercon*. *Grandius* stagnum.

SAFARÓS, **A**. adj. Qui fá fàstich. *Asqueroso*, *charchoso*. *Porcus*.

SAFATA. f. Espécie de panera plana teixida de vímets ab una vora reixada. Ni ha de plata, or, xarol, etc. *Azafate*. *Calathus*, i, *fiscella*, æ.

SÁFIA. f. Planta de que ni ha moltes espécies, la més senyalada fá las camas á la altura de un home; las fullas són llargas, angulosas, verdas y llustrosas; las flors molt petites ab cinch fullas en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavor oblonga, acanalada y groga y amarga; es bona pera las feridas. *Talitro*, *talistro*. *Thaliotrum*, *thalictrum*, i, y altres, *pigamum*, i.

SÁFICH. m. Vers grech y llatí inventat per la poetissa Safo: consta de cinch peus, lo segon esponden, 'l tercer dáctil, y 'ls altres tres coreus. En castellá té onze síl-labas ab pausa en la quinta, y á cada tres sáfichs s' anyadeix un adónich. *Sáfeo*. *Sapphicum carmen*. || adj. S' aplica al vers del mateix nom y á la composició feta en ella, com: oda *ÁFRICA*. *Sáfeo*. *Sapphicus*.

SAFIR. m. Pedra preciosa de color blau. *Zaf*, *zafiro*. *sapphirus*, i.

SAFÍS. m. ant. SAFIR.

SAFRÀ. m. Planta perenne que fá per fins tres brins del mateix nom: s' usen pera amansir lo menjar, pera lenyir de groch y altres objectes. *Azafran*. *Crocus*, i.

SAFRÀ DORT. *Cártamo*, *alazor*, *azafran rumí ó mave*. *Carthamus*, i.

FÉR SAFRÀ. loc. ter. *FÉR CAMPANA*.

ANAR Á VÉNDER SAFRÀ. fr. Fugir de la casa dels pares ó tutors lo noy. *Hacer novillos*. A paloma é mo prave ejicere. || *FÉR CAMPANA*.

DE COLOR DE SAFRÀ. *Azafranado*. *Crocus*.

SAFRANER. m. ter. Lo qui fá campana. *Novillero*. Qui ab schola vacat.

SAFRANÓ. m. SAFRÀ DORT.

SAFRANÓRIA y SAFANÓRIA. f. *PASTANNA*.

SAFRE. m. Polvos del bismut que s' emplean en las fábricas de pisa. *Zafre*. *Bismuti pulvis*.

SAFREIG. m. SAFAREGET.

SAFUY. adj. ant. Patinejat. *Manoseado*. *Confricatus*.

SAG. m. ant. NUNCI, MISSATGER, PORTER, AGUEL.

SAGA. f. Part posterior de qualsevol cosa. *Saga*. Posterior, postica pars. || *Lladronera*, la part posterior del carruatge y la càrrega que s' acomoda en ella. *Zaga*. *Rhedæ postica pars*.

ANAR Á LA SAGAS fr. Observar los passos ó accions de algú. *Andarle á uno ó los alcanços ó á las votas*. Vias alicujus propè observari, insequi.

NO ANAR Ó QUEDARSE Á LA SAGA. fr. No sér inferior en alguna habilitat. *No ir ó quedarse en zaga*. *U-nimè illi esse inferiore, vel cedere*.

SAGACÍSSIM, **A**. adj. sap. *Sagacissimo*. *Valde sagax*.

SAGACITAT. f. Subtilesa, finura, penetració. *Sagacidad*. *Sagacitas*, atis. || Astúcia. *Sagacidad*. *Sagacitas*, tis. || Vivesa del sentit en los animals pera presentir las cosas. *Sagacidad*. *Sagacitas*, atis.

SAGAL. m. Lo fadrí fort, animós y valent. *Sagal*. *Adolescens*, tis. || Mossos inferior de la diligencia. *Zagal*. *Alteri subjectus assedarius*. || Lo pastor jove subjecte al rabadá. *Zagal*. *Pastor adolescens*. || m. *TRONYA*, *GANSO*.

SAGALA. f. Fadrina, pastora. *Zagala*. *Paella*, æ, *virgo*, inis.

SAGAPENO. m. Espécie de goma procedent de una planta del Assia menor que's troba en lo comers en masses granilloses, ó en llágrimas apiculoses, de un groch rogench semblant á la cun groga, semitransparent, de sabor acre y desagradable, de olor que tira al de la goma pudent, tónica, incisiva, aperitiva y un poch purgant. *Sagapeno*, *goma seráfica*. *Sagapenum*, i.

SAGAS. adj. Astut, subtil. *Zagas*, *lati* tus.

SAGASMENT. adv. m. *Sagamente*. *Sagaciter*.

SAGAY. m. ter. Cabrit petit sense sarar. *Ca-brito. Hædus, i.*

SAGAYA. f. ter. Cabra que encara no ha cabridat. *Cabrilla. Capella, æ.*

SAGELL. m. ant. SELLO.

SAGELLADOR. A. m. y f. SELLADOR.

SAGELLADURA. f. ant. y

SAGELLAMENT. m. ant. SELLADURA.

SAGELLAR. v. a. ant. SELLAR.

SAGELLAT, DA. p. p. ant. SELLAT.

SAGETA. f. Fleixa. *Sæta. Spicum, i, sagitta, æ.* || geom. Lo segment del diàmetre que va desde l'arch à la corda. *Sagita. Sagitta, æ.*

SAGETEJAR Y SAGETAR. v. a. Ferir absagetas. *Asactear, sæctear. Acontizo, sagitto, as.*

SAGETIA. f. SÆTIA. f. || Lloch ó forat pera tirar sagetas. *Sactera, sætia. Ejaculandis sagittis apta fenestella.*

SAGÍ. m. Greix de qualsevol animal. *Sain, gro-sura. Sagina, æ, adeps, ipis.* || Sol davall del ventre. *Abdomen, redaño. Abdomen, inis.*

SAGÍ ROS. *Manteca, manteca de cordo, de tocino. Adeps liquefactus.*

SAGIMON. n. p. de home. *Segismundo. Segismundus, i.*

SAGINADA. f. Coca ab llar. ENSAGINADA.

SAGIN. m. sagí. f.

SAGINAR. v. a. Engreixar alguns animals. *Engordar, cebar. Sagino, as.*

SAGINERA. f. sagí. f.

SAGITA. f. geom. Segment del diàmetre contingut entre'l vèrtice y la aplicada. *Sagita. Sagitta, æ.*

SAGITAL. adj. Pertanyent y semblant à la sageta. *Sagital. Sagitalis.*

SAGITARI. m. Fletxer, qui pelea ab sagetas. *Sagitario, sætero, flechero. Sagitarius, ii.* || m. Lo signe novè del zodiach. *Sagitario. Sagittarius, ii.*

SAGNADOR. m. ter. SANGRADOR.

SAGNAR. v. a. SANGRAR.

SAGNIA. f. SANGRIA.

SAGÓ. m. Las pells del blat molt. *Salvado, caspa. Furfur, is.*

SAGÓ FI. TRITS.

SAGOLA. f. Corda que serveix pera tirar los arts, las naus desde terra y altres usos. *Sirga. Rudens, tis.* || SARRIÓ.

SAGONET. m. d. Menudillo, afrecho. *Furfur, is.*

SAGRADAMENT. a. v. m. Ab respecte à lo diví. *Sagradamente. Sacré.*

SAGRAMENT. m. Medicina espirital que cura la ànima. *Sacramento. Sacramentum, i.* || Cristo sacramental en la hóstia. *Sacramento. Eucharistiæ sacramentum.* || ant. JURAMENT. || Misteri, cosa oculta. *Sacramento. Misterium, ii.*

SAGRAMENT DEL ALTAR. Lo sacrament eucaristich. *Sacramento del altar. Eucharisticum sacramentum.*

SAGRAMENTAL. adj. SACRAMENTAL.

MOUREN UN SAGRAMENTAL. ter. fr. met. fam. AVA-LOTAR, MOUREN BULLA Ó ALGUNA BULLA.

SAGRAMENTALMENT. adv. m. SACRAMENTALMENT.

SAGRAMENTAR. v. a. SACRAMENTAR. || JURAR.

SAGRAMENTARI. A. adj. SACRAMENTARI.

SAGRAMENTARSE. v. r. SACRAMENTARSE.

SAGRAMENTAT, DA. p. p. SACRAMENTAT.

SAGRAR. v. a. CONSAGRAR.

SAGRARI. m. SACRARI.

SAGRAT. m. Lloch que serveix de refugi als delinqüents. *Sagrado. Asylum, i.* || IMPRECACIÓ, RENECHE. || met. Paratge segur pera deslliurarse de algun perill. *Asilo, sagrado. Asylum, i, refugium, ii.* || adj. Lo que està dedicat à Dèu. *Sagrado. Sacer, religiosus.* || Lo que per respecte à Dèu es venerable. *Sagrado. Sacer, venerandus.* || La cosa que per sòn destino ó us es digna de respecte. *Sagrado. Sacer.*

FIGARSE À SAGRAT. fr. met. Fugir de alguna difficultat que no's pòt satisfer, interposant alguna ven ó autoritat respectable. *Acogerse ó meterse à sagrado. Ad aram confugere.*

SAGRERA. f. LLOGARRET. || ter. interj. de enfado. *Canastol canario! caracoles! Huil Apagel*

SAGRATÍSSIM. A. adj. sup. SACRATÍSSIM.

SAGRISTÀ. m. Sirvent del temple, que cuyda de sa limpeza y adorno. *Sacristan. Sacrista, æ.* || Dignitat ecclesiàstica à càrrech de la qual està lo pertanyent à la iglésia. *Sacristan. Sacrista, æ.*

SACRISTÀ MAJOR. Lo principal entre 'ls sagristans que mana à tots los dependents de la sagristia. *Sacristan mayor. Primus ædituus.*

|| BON SAGRISTÀ! Ó || QUIN SAGRISTÀ! loc. irón. Expressa que algú es molt astut y sagàs en matèria de sos interessos. *¡Bravo sacristan! ó ¡gran sacristan! Sibi cantus, providus.*

SER UN BON SAGRISTÀ. fr. met. Mirar per sí. *Ser un bravo sacristan. Sibi providum esse.*

SAGRISTANA. f. La monja que cuyda de lo necessari pera 'l servey de la iglésia. *Sacristana. Æditua, æ.* || La muller del sagristà. *Sacristana. Æditui uxor.*

SAGRISTANET. m. d. *Sacristanejo, sacristancillo, ilo. Parvus ædituus.*

SAGRISTANIA. f. L' empleo de sagristà. *Sacristania. Æditui munus.* || Dignitat de sagristà. *Sacristania. Sacristæ dignitas.*

SAGRISTAR. v. a. SEGRESTAR.

SAGRISTIA. f. La pesa contigua à la iglésia, en que's guàrda lo concernent al culto diví. *Sacristia. Sacristia, æ.* || SAGRISTANIA.

SAGÚ. m. Grànets esfèrichs, com los del mill, de color blanquinós, gris, groguench, semitransparent, elàstichs, sens olor, forts, insolubles en àygua freda, s' inflaman en àygua calenta, apegantse en sí sens pérdrer sa forma y transparència, de sabor dòls molt débil, difícils de pulverisar. *Sagú. Fecula sagú*

SAGÚ BLANCH. Substància blanca, en grans

irregulars, de grossària variable, durs y de sabor dòls. Se reduheix fàcilment a confitura per la acció del àygua bullenta. Serveix de nutriment als pobles de Amèrica. Es emolient, alimentícia y de fàcil digestió. *Sagú blanco*. Fecula tapiosa.

SAGUERA. adj. f. De detrás. *trasera*, *zaguera*. Extrema, postrema, postica pars. || Passió violenta, afició boija per persona ó cosa, afany. *Ansia*, *ahinco*, *aficion*, *afan*, *anhelo*. Conamen, inis, nixus, us.

SAGUETERA. f. ESPITLLERA. 2.

SAGUNTÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent à Sagunto ciutat de Espanya. *Saguntino*. *Saguntinus*.

SAHÓ. f. Punt ó maduresa de las cosas, l' estat de sa perfecció. *Sazon*. Maturitas, atis. || Lo benefici que deixa la àygua en la terra després de haver plogut. *Sazon*, *tempero*. Temperamentum, i. || Temps ó temporada segons las divisions del any en primavera, estiu, tardor é iver. *Estacion*. Anni hora, sidus. || Ocasíó, temps oportú. *Sazon*. Opportunitas, atis.

À **SAHÓ.** m. adv. A bona ocasió. A *sazon*, en *sazon*. Tempestivè.

FORA **SAHÓ.** m. adv. Mal, fora de propòsit, intempestivament. *Fuera deazon*. Intempestivè.

NO TROBAR **SAHÓ.** fr. No trobar bona disposició pera lograr lo que's necessita. *Dar en duro*. Rem difficilem aggredi.

SAHUCH. m. SAUCH.

SAL. (DE) m. adv. ant. *De esta parte de acá*. Cis, citrà.

SAIG. m. ant. NUNCI, MISSATGER. || Porter de tribunal. *Sayon*. Sateles, itis.

SAJONADURA. f. PÒRCA 2.

SAJONAR. v. a. ant. SAGINAR. || v. a. PORCAR.

SAJULIDA Y SAJURIDA. f. Planta que creix fins à la altura de un peu, molt poblada de ramas y fulles estretas, un poch peludas y de un vert obscur. Es molt olorosa y 's cultiva pera adorno en los jardins. *Ajedrea*. Satureja, thymbra, æ.

SAL. f. Substància de sabor picant, soluble en àygua y fàcil de esmenussar. S' enten ordinàriament la que serveix pera assahonar las viandas y preservar de corrupció las carns y peixos. *Sal*. Sal, is. || quím. Cos compost, que per sí, ó unit ab àygua consta de un àcit y una basa. *Sal*. Sal, is. || met. Agudesa, gràcia en lo que's diu. *Sal*. Sal, is, urbanitas, atis. || Qualsevol especialitat en las cosas, que las fa gustosas. *Sal*. Sal, is. || **SALIDURIA.** || adj. ant. SALVO.

SAL AMONIACH Ó ARMONIACH. Sal que's troba en la naturalesa al rodador dels volcans, en pans bastant voluminosos, cristallissats en agulles de blanch gris ó pardosas, elàstiques; de sabor molt picant, acre, amarch y untós; inalterables en l' ayre, solubles en la àygua freda; gosa de propietats estimulants. S' emplea en la curació del reumatisme, poagre, etc., y unida à la quina té propietats febrífugas molt seguras. *Sal amoniaco ó armoniaco*,

hidroclorato de armoniaco. Sal armoniacus.

SAL BLANCA. La flor ó escuma de la sal. *Flor de la sal*. Salis favilla, flos.

SAL COMUNA. La que comunment serveix en las casas pera assahonar las viandas. *Sal comuna*. Sal popularis, vulgaris.

SAL DE AGRELLAS. Sal composta de àcit oxàlich y de potassa; y entre altrás cosas serveix pera trairer tacas, però 's beu lo color de la roba. *Sal de acederas*, *oxalato de potasa*. Acetosæ sal.

SAL DE CARDONA. Sal de roca que's trau de una pedra de dita ciutat. *Sal de Cardona*. Sal fossilis vel saxeus.

SAL DE GLAUBER. Sal sòlida, de un blanch quasi mate, cristallisada en hermosos prismas de sis caras acanaladas, ó bè en cristalls granillosos, bastant anàloga à la sal de Madrit, transparent, inodora, de sabor amarch, fresch y salat; molt soluble en la àygua, susceptible de experimentar la fusió de foc sense descompondrerse. Es un purgant un poch irritant. *Sal de Glaubero ó de Epsom ó de Lorena*, *sulfato de sosa*. Salmirabilis Glauberi.

SAL DE LAS ÍNDIAS. SUCRE.

SAL DE MAR. La que's fa principalment del àygua de mar. *Sal de mar*. Sal marinus, ex maris spuma factus.

SAL DE MINA Ó NATURAL. La que's troba en la naturalesa. *Sal natural*. Sal nativus.

SAL NITRE. SALNITRE.

SAL NUA. Herba. CUA DE CABALL.

SAL PRUNELA. Composició de nitre fos ab flor de sofre. *Sal prunela*. Ex nitro, et sulfuris flores compositus sal.

SAL SATURNO. Sal que's presenta en masses irregulars, blancas, brillants, en cristallats prismàtics de olor lleuger de àcit acètic; de sabor primer dòls, després astringent, soluble en àygua pera y en esperit de vi y descomponible al foc. S' emplea molt en la tintura. *Sal ó azúcar de saturno*, *acetato de plomo*. Acetas plumbi chrysalizatus, sal vel saccharum saturni.

SAL DE VIDRE. Espècie de sal negra ó parda que's trau de un lloch de àygua mineral morta, que hi ha en lo territori de Terrana de Egipte, de modo que, segons contan, las pedras y ossos que's tiran en ell se converteixen en aquesta sal, la qual serveix per blanquejar roba, moderant sa acrimònia ab altres cendras, pus de lo contrari la crema. *Nitro*. Vitri fel.

AB **SAL Y PEBRE.** m. adv. A molt cost. *Con su sal y pimienta*. Magno.

DEU VOS SAL. loc. ant. *Dios os guarde*. Salveto.

FÓNDRESE COM LA SAL EN LA ÀYGUA. fr. Dissipar lo patrimoni en poch temps. *Irse como la sal en el agua*. Bona dissipari.

L' OU DEMANA SAL. loc. Denota que algun assumpte ó negoci està molt prop de venir à sa perfecció. *Sal quiere el huevo*. Ovum sale indiget.

PERA CONÈIXER À ALGÚ S' HI HA DE MENJAR UNA PART-

GA DE SAL. ref. Denota que es menester tractar à algú bastant temps, pera conèixerlo. *Mozo bueno, mozo malo quinze dias despues del año.* Qualis erit famulus transacto noscitur anno:

POSAR AB SAL. fr. Confitar alguns comestibles pera que's conserven. *Echar en sal.* Sale indurare.

POSAR EN SAL. fr. met. Deixar de tractar algun negoci fins à temps més proporcionat. *Echar en sal, en remojo.* Ad aliud tempus parare.

POSAR UN GRA DE SAL. fr. met. Anyadir alguna espècie aguda ó satírica al assumpto que's tracta. *Echar un granito de sal.* Sal condire.

SEMBRAR DE SAL. fr. Aludeix al càstich que's donava als traydors, assolantlos las casas y sembrant de sal lo solar. *Sembrar de sal.* Sale conspergere, notare.

SENSE MÉS SAL NI MÉS OLI. m. adv. Sèns causa ni motiu. *Sim que ni para que.* Sine causa, temerè.

TENIR Poca SAL EN LA MOLLERA. fr. met. Tenir poch judici. *No tener meollo, no haber cerrado la mollera.* Nondum ad animi maturitatem pervenisse.

VÓL MÓLTA SAL. loc. Denota que s'ha de anar ab molt cuydado en alguna cosa. *Quiere mucho pulso.* Cautè procedendum est.

SALA. f. La pessa principal de una casa ahont se reben las visitas de compliment. *Sala.* Aula, æ. || La pessa en que's juntan los ministros pera oir las causas ó plets. *Sala.* Curia, æ. || La junta de cert número de ministres deputats per algun negoci. *Sala.* Aliquorum senatorum tribunal.

SALA DE ARMAS. Lo lloch ahont se guardan. *Sala de armas.* Armamentarium, ii.

SALA DE CONVIT Ó DE SENTORS. *Cenador.* Triclinium, ii.

SALA DE ESGRIMA. *Sala de esgrima.* Gladiatorius ludus.

SALABRÓ. f. Qualitat de salat. *Salebrosidad, salsedumbre.* Salsilago, inis.

SALABRÓS. A. adj. SALEBRÓS.

SALADAMENT. adv. m. Xistosament. *Saladamente.* Facèlè.

SALADÍSSIM. A. adj. sup. *Saladísimo.* Salsissimus.

SALADOR. m. Paratje destinat pera salar. *Saladero, salador.* Locus saliendo. || Qui sala. *Salador.* Sale condiens, saliens. || Vas pera salar. *Salador, vaso, arca salera.* Salaria cupa.

SALADURA. f. p. u. La acció y efecte de salar. *Saladura, salazon.* Salsura, æ. || SALER. || Viandasalada. ESCABETX.

SALAFARDA. (DONAR UNA.) fr. Repèndrer ab acrimònia. *Donar un sofón, una sofrenada, una calada.* Vehementiùs reprehendere.

PORTARSE' N UNA SALAFARDA. fr. Anar renyat, castigat ó llastimat considerablement. *Llevar recado.* Satis affatim ferre.

SALAMANDRA Y SALAMÀNDRIA. f. Animal semblant al llargandaix: es de color cendrós obscür ab clapas negres, plé de tubérculs per ahont

traspua un humor blanch y corrosiu; si's tira al foch per un prompte s'apaga. *Salamandra, salamandria, salamanquesa.* Salamandra, æ. || met. Lo que's manté en lo foch del amor ó efecte. *Salamandra, salamandria.* Salamandra, æ.

SALAMANDRA DE AYGUA. Reptil que's diferencia del anterior en tenir la cua més forta y plana, ab las clapas de color blavench ó rogench, y en que no té 'ls tubérculs. Lo mascle 's diferencia en tenir de cap á cap de la esquena una membrana en figura de cresta. *Salamanquesa de agua.* Aquatilis salamandra.

SALAMENT. m. ant. SALADURA.

SALAMANQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salamanca ciutat y universitat de Espanya. *Salmanticense, salmantino, salmaticense, salmanqués, salamanquino.* Salmanticensis.

SALAMÓ. m. Candelero de molts brassos ó brochs. *Araña.* Ramosum candelabrum pensile. || n. p. de home. SALOMÓ.

SALAPARDA. f. SALAFARDA.

SALAM. v. a. Assahonar ab sal las viandas. *Salar.* Sale condire. || Posar en sal carn, peix, etc. pera conservarlo. *Salar.* Salio, is. || Posar massa sal en las viandas. *Salar.* Nimio sale condire.

SALARI. f. Soldada, sou, paga, jornal del treballador. *Salario.* Salarium, ii.

CÓRRER LO SALARI. fr. Estar corrent, no havér detenció en sos pagaments. *Correr la paga, el salario.* Stipendia haud intermissa solvi.

SALARIAIR. v. a. ASSALARIAIR.

SALARIAT, DA. p. p. ASSALARAT.

SALARIET. m. d. *Jornalillo, corto ó pequeño salario.* Mercedula, æ.

SALASSA. f. aum. SALÓ.

SALAT, DA. p. p. *Salado.* Sale conditus. || adj. Alló en que excedeix la sal. *Salado.* Salsus. || Posat en sal. *Salino, salado, acecinado.* Salitus. || Lo que té més sal de lo que necessita. *Sabroso.* Persalus. || met. Agut, graciós. *Salado, salero, saleroso.* Salsus. || m. pl. Terra salada. *Salada.* Nitraria, æ. || Certa herba que serveix de aliment á cabras, ovellas, etc. *Salado.* Herba salsa.

SALCONDUYT. m. ant. SALVOCONDUCTO.

SALDAR. v. a. Liquidar los comptes. *Saldar.* Subductarum rationum apocham facere.

SALDO. m. Liquidació de comptes. *Saldo.* Apocha, æ.

SALDÓ. m. ter. SAULÓ.

SALEBRÓ. f. SALEBRÓ.

SALEBRÓS, A. adj. Salat, lo que té més sal de la que necessita pera estar assahonat. *Sabroso, salebroso.* Persalsus.

SALENTÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salé ciutat de Àfrica. *Salentino.* Salentinus.

SALEN. m. ABELLA. 3.

SALEP. m. Arrel de tubérculs més ó menos grossos, de forma variable, de color groguench, de textura córnea, difícils de pulverisar, semitraspas-

rents; de olor que tira al de trébol; de sabor dols mucilaginosos y un poch salat. *Salap*; *Salap*, *testiculus canis*.

SALER. m. Vas pera traurer la sal á la taula. *Salero*. *Salinum*, i. || Lo lloch ahont se guarda la sal. *Salero*. *Salis repositorium*.

SALERA. f. La pedra en que's posa la sal pera que la llepe 'l bestiar. *Salera*. *Lapis in quo sal pecori administratur*. || Lloch ahont se dona sal al bestiar. *Salagar*. *Locus in quo sal pecoribus datur*.

SALERNITÀ, NA. adj. Cosa de Salerno, ciutat del regne de Nàpols. *Salernitanus*. *Salernitanus*.

SALETA. f. d. *Salita*, *salica*. *Brevis aula, cubiculum*.

SALÍ. m. Magatzem de sal. *Salin*, *alfolí*, *salero*. *Salarium horreum*. || adj. Lo que té sal ó está salat. *Salino*. *Salinus*, *salsus*. || ant. Dret sobre la sal. *Alcabala*. *Vectigal*, *is*.

SÁLIA. f. *SALICÁRIA*.

SALIANDRA. f. Herba aromática y ramosa, del tamany del julivert, las fullas un poch ramosas; la cama rodona y dreta; las flors en rosa y en ramelletes en forma de girasol; la llavor globosa, aromática y de virtut estomacal. *Cilantro*, *calantro*. *Coriandrium salivum*.

SALIANDRAT, DA. adj. Lo que está assahonat ab salandra. *Sazonado con cilantro*, *Coriandraceum*.

SÁLICA. adj. S' aplica á la llei que excluhia del trono de Fransa á las femellas y sos descendents. *Sálica*. *Sálica lex gallica á regni hereditate feminas excludens*.

SALICAR. m. SALZEREDA.

SALICÁRIA. f. Planta de la altura de un home; las camas ramosas, escayradas, y rogenças; las fullas estrelas, llargarudas y de vert obscur, que ixen del nus de dos en dos ó de tres en tres, abressadas ab la cama, astringents y vulneráries; las flors purpúreas y en espiga; la arrel grossa com lo dil, llenyosa y blanca; 'l fruyt té com en dos divisions la llavor. *Arroyuelo*, *salicaria*. *Salicaria*, m.

SÁLICH. m. ter. *SÁLZER*.

SALICINA. f. ó.

SALICINO. m. Substancia cristallina, blanca, molt tenue, nacarada, molt soluble en la aygua y en esperit de ví, é insoluble en l' éter; de gust amarch que conserva de la escorxa del salzer blanch, que es de ahont s' extrau; y gosa de propietats análogas á las de la quina. *Salicino*. *Salicinum*, i.

SALICOR. m. La barreila que 's prepara regularment de la salicornia fructicosa y de la herbácea, que conté de 14 á 15 centéssimas de subcarbonat de sosa. *Salicor*, *sosa de Narbona*. *Soda narbonensis*. || *SALICORNIA*.

bast petit
pens, ab
articula-

Es estimulant, diurética, bona pera fer cristall, y útil contra l' escorbuti. *Salicornia fruticosa*. *Salicornia fruticosa*.

SALICORNIA HERBÁCEA. Planta de un peu y mitj de alt, herbácea, ab los articles en son apice comprimits, y entre escotats y dividits en dos parts, plena de such salat y picant. Se conserva ab viagre; es estimulant, diurética, y 's crema pera obtenir la sosa ó barreila. *Salicornia herbacea*. *Salicornia herbacea*.

SALIFICABLE. adj. Nom que 's dona als alcalis óxidos que poden unirse ab los ácids en estat de sal. *Salificable*. *Salinoxium*.

SALINA. f. Lloch ahont se beneficia y cru b sal. *Salina*. *Salina*, m. || pl. Minas de sal. *Salinae*. *salifodinae*, *arum*.

SALINA DE MAR. Llacunas ó bassas ahont se pre la aygua del mar pera fer sal. *Esperero*, *salada*. *Salina*, m.

SALINER. m. Qui ven sal ó treballa en las salinas. *Salinero*. *Salinarius*, ii. || Administrador de la sal. *Salinero*. *Salinator*, *is*.

SALINFAMEN. m. ter. *SALFAMEN*.

SALIT. m. *SÁLZER*. || *VINEY*.

SALITAR. m. *SALZEREDA*.

SALITRAN. m. Lo lloch ahont se fa y treu salnitre. *Salitral*. *Nitraria*, m.

SALITRAT, DA. adj. Lo que té salnitre é está compost ab ell. *Salitrado*. *Nitrosus*, *nitratus*.

SALITRAYRE. m. Qui comercia ó treballa en salnitre. *Salitrero*. *Nitrarius*, ii.

SALITRE. m. *SALNITRE*.

SALITRERIA. f. La casa ó lloch ahont se fabrica 'l salnitre. *Salitreria*. *Nitraria*, m.

SALITRÓS, A. adj. Lo que té salnitre. *Salitroso*, *salitral*. *Salitrosus*.

SALIVA. f. Escupina, humor áqueo que 's forma en la boca. *Saliva*. *Saliva*, m.

AGAFAT AB SALIVA DEJUNA. fr. Denota que alguna cosa no 's pót unir ó que está ab poquíssima segretal. *Prendido*, *preso con alfileres*. *Levi fundamento innixus*.

AIXÓ 'S CURA AB SALIVA DEJUNA. loc. fam. Denota la facilitat de remey en alguna cosa. *Es acura con una telaraña*. *Levi remedio indiget*.

CRÉIXER LA SALIVA. fr. fam. ab que 's dona á entendre la gran complacència que 's té per algun succés agé. *Bañarse en agua rosada*. *Sibi ipsi congratulari*.

CRÉIXERLI Á BU LA SALIVA. loc. ter. *És ó téix denteta*.

TRACAR SALIVA. fr. fam. Denota que algu se pot desahogar-se, ni oposar-se á alguna determinació, paraula ó acció que ofenga ó disgusta. *Tragar saliva*. *Hesitare*, *agredifficultate se expedire*.

VENIR LA SALIVA Á LA BOCA. fr. *CRÉIXER LA SALIVA*.

SALIVACIÓ. f. Obra de llansar saliva. *Salivacion*. *Salivatio*, *nis*.

SALIVADA. f. Escupinada, la porció de saliva que's trau de una vegada de la boca. *Saliva*. *Salivada*, æ.

SALIVAL. adj. Lo que es de saliva ó pertany á ella. *Salival*. *Salivarius*.

SALIVAMENT. m. SALIVERA.

SALIVAR Y SALIVEJAR. v. n. Escupir, traurer la saliva per la boca. *Salivar*. *Salivo*, as. || **TRAURER SALIVERA.**

SALIVATORI, A. adj. Lo que causa ó mou la salivació. *Salivatorio*. *Salivatorius*.

SALIVERA. f. L'acte y efecte de salivejar. *Salivacio*. *Salivatio*, nis. || Brumera, saliva com escuma, que trauhen las personas ó bestias cansadas ó irritadas. *Espumajo*, *espumarajo*. *Oris spuma*; *spumatus*, us.

FÉR Ó TRAURER SALIVERA. fr. met. Estar enfadat ó enujat. *Echar espumarajos*. *Præ vehementi ira spumare*.

SALIVÓS, A. adj. Lo que trau molta saliva. *Salivoso*. *Salivusos*.

SALLIR. v. n. EIXIR, SURTIR.

SALM. m. Himne ó cántich que conté alabansas de Dèu. *Salmo*. *Psalmus*, i. || **SALMÓDIA.**

DIR LOS SALMS AL REVÉS. fr. met. Queixarse entre dents. *Refunfuñar*. *Murmuro*, as. || **RENEGAR.** 2.

SALMA. f. SALINA DE MAR. || **TONELADA.**

SALMATICENSE. adj. SALAMANQUÍ. || pl. Tractat de teologia que compougé 'l cláustro de Salamanca. *Salmaticenses*. *Salmaticenses*, um.

SALMAYAR. v. n. ant. SALMEJAR.

SALMAYRE. m. SALMISTA. 2.

SALME. m. arq. Pla inclinat de la imposta, agulla, pilar, muralla, etc. de ahont comensa l'arch. *Salmear*, *salmer*. *Columnæ pars plana quæ arcus assurgit*.

SALMEJAR. v. n. Cantar los salms. *Salmear*, *salmodiar*. *Psalmos canere*.

SALMISTA. m. Qui compon salms. Se diu per antonomàsia á Davit. *Salmista*. *Psalmista*, æ. || Qui canta 'ls salms. *Salmista*. *Psalmista*, æ.

SALMITRE. m. SALNITRE.

SALMÓ. m. Peix de tres á quatre peus de llarch; lo cos cilíndrich y aprimat pel cap y per la cua; 'l llom pardo ab clapas negres; lo ventre y costats rogenchs; lo cap petit ab la barra inferior més curta que la superior; sobre 'l llom, dos ales de las quals la més immediata al cap, que es la major, es parda clapada de negre y la altra negra, las dels costats grogas ribetejadas de blau, las del ventre y del ano enterament grogas, y la de la cua, que está en forma de mitja lluna, blava. Té la carn de color encarnat y de gust sumament delicat. *Salmon*. *Salmo*, nis.

SALMÓDIA. f. Lo conjunt dels cent y cinquant salms de Davit. *Salmodia*. *Psalmodia*, æ, *psalterium*, ii. || Lo cant usat en la iglésia pera'ls salms. *Salmodia*. *Psalmodia*, æ.

SADOR. m. SALMISTA. 2.

SALMODIAR. v. n. SALMEJAR.

SALMÓGRAFO. m. SALMISTA.

SALMONAT, DA. adj. Lo que tira á salmó ó sembla á ell. *Salmonado*. *Salmonius*.

SALMONET. m. Peix. *MOLL*.

SALMORRA. f. Aygua carregada de sal. *Salmuera*. *Mura*, æ. || Licor que destila lo salat. *Salmuera*. *Muria*, æ.

SALNITRAT, DA. adj. SALITRAT.

SALNITRE. m. Nitre, especialment lo que no está purificat. *Salitre*, *salpetra*. *Nitrum*, i.

SALNITRERIA. f. SALITRERIA.

SALNITRÓS. A. adj. SALITRÓS.

SALÓ. m. Sala gran. *Salon*. *Amplissima*, *spatiosa*, vasta aula.

SALOBRE. adj. Lo que per naturalesa té sabor de sal. *Salobral*, *salobre*, *salobreño*. *Salaria terra*. || m. Aquella suhor com sal que despedeixen las parets de pedra y cals. *Salobral*. *Salaria*, æ.

SALOMA. f. náut. Cant ó crit acompassat dels mariners pera reunir y utilisar millor las forsas al executar una feyna ó maniobra pesada. *Saloma*. *Nautica opera canendo acta*.

SALOMAR. p. a. náut. Cantar ó cridar acompassadament los mariners al fér una maniobra pesada. *Salomar*. *Operam canendo præscribere in navibus*.

SALOMÓ. n. p. de home. *Salomón*. *Salomon*, is. || peix. **SALMÓ.** || **ARANTA.** 3.

SALOMÓNICH, CA. adj. S'aplica á la columna que puja en forma espiral donant algunas voltas que per lo regular són sis. *Salomónico*. *Striata columna*.

SALPA. f. Peix de unas deu polzadas de llarch, verdós pel llom, blanch pel ventre y costats ab unas rallas encarnadas pel llarch. *Salpa*, y *saloma* ter. *Salpa*, æ.

SALPASSER. m. Pal curt y rodó en l'extrem del qual se posa un teixit de cerdas y del que se serveixen en las iglésias pera pèndrer aygua beneyta ó espargirla al poble. *Hisopo*. *Aspergillum*, i.

SALPASSERET. m. d. *Hisopillo*. *Hyssopus minor*.

SALPÈNDRE. v. a. Adobar ó assahonar ab sal algunas cosas, com peix, etc., pera que's conserven. *Salpresar*. *Sale aliquid condire*.

SALPETRE. m. SALNITRE.

SALPICAMENT. m. PROVOCACIÓ.

SALPICAR. v. a. Fér càurer gotas de algun líquit sobre alguna cosa. *Salpicar*. *Aspergo*, respergo, is. || Esquitxar ó fér saltar espurnas de fanch, aygua, tinta, etc., sobre altres cosas. *Salpicar*. *Maculo*, as, *luto aspergere*. || met. Passar de una cosa á altra, sense continuació ni orde. *Salpicar*. *Hinc inde libare*. || Pèndrer alguna petita quantitat ja de un menjar, ja de altre. *Pellizcar*, *salpicar*. *Subripio*, is, ex uno olivæ ferculo aliquantulum sumere. || ant. **PROVOCAR**, **IRRITAR**.

SALPICADURA. f. Esquitx de aygua, tinta,

fanch, etc. *Salpicadura*. Lutum injectum.

SALPICAT, DA. p. p. *Salpicado*. Aspersus.

SALPICÓ. m. Pugó de várias espécies, unas semblan aranyas regulars, altres taràntulas, altres formigas, y totes són tant verinosas, que pican causant la mort sense remey. 'S cria en las minas de or y plata en la América. *Falangion, salpuga*. *Salpuga*, æ.

SALPRÉS, A. p. p. *Salpreso, salpresado*. Sale conditus.

SALSA. f. Composició de várias cosas pera asahonar las viandas y excitar l' apetit. *Salsa*. Conditum. || met. Qualsevol cosa que mou ó excita 'l gust. *Salsa*. Sapor, is. || met. Los adornos y grácias que mouhen lo gust de qui las mira. *Salsa, sainele*. Ornamentum, i.

SALSA DE PASTOR. SARFULL.

SALSA DE SANT BERNAT. Ganas de menjar, apetit. *Salsa de San Bernardo*. Appetitus, us.

SALSAFRÁS. f. Espécie de fonoll marí, dit així de «saxum» pedra, y «frangere» romprer, porque diuhen té la virtut de romprer y disòrdrer las pedras dels ronyons. *Saxifraga, saxifragia, salsafrás, sasafrás, sarsifraga*. Saxifragum, i. || SASSAFRÁS.

SALSERA. f. Vas en que's posan las salsas. *Salsera*. Salsamentarium, ii. || POBRESA. 2.

SALSERETA. f. d. *Salserilla, salsereta*. Pigmentaria concha.

SALSETA. f. d. *Salsilla*. Conditura, æ. || pl. fam. Matzinas. *Yerbas, veneno*. Venenum, i.

SALSIRÓ. m. Salsitja, botifarra prima de carn. *Salchicha*. Insicium, ii.

SALSITJA. f. *Salchichon*. Insicia, isicia, æ, bottellus, i.

SALSITJAYRE, A. m. y f. Qui fá, ven ó comercia ab salsitjas. *Salchichero*. Botularius, ii.

SALT. m. Acció de saltar. *Salto*. Saltus, us, in-sultura, æ. || Timba, bals, precipici. *Salto*. Præcipium, ii. || Lo lloch alt y á propòsit pera saltar. *Salto*. Saltus, us. || L' espay que se salta. *Salto*. Saltus, us. || Lo pas llarch que's fá tirant lo peu mòlt endavant. *Tranco*. Passus productus. || met. Espay ó trànsit de una cosa á altra sense passar pels intermedis, com quant se passa un capítol llegint. *Salto*. Saltus, us. || Moviment del cos prompte ó impetuós, passant de una part á altra. *Salto*. Injectio vehemens, saltus, us. || Moviment prompte, viu y accelerat. *Salto*. Levitas, atis. || Bot, re-percussió de un cos que cau en terra. *Salto*. Saltus, us. || Saltant de àygua. *Catarata, cascada, salto*. Cataracta, æ. || pl. Se diu de las desigualtats de un país, com : tot són salts y barranchs. *Saltos*. Saltus, us.

SALT Á SALT. m. adv. Á SALTS.

SALT DE CABRA. fr. ESTRAPADA. 2.

SALT MORTAL. Lo que fan los volatins deixantse caurer de cap, y fent una volta en l' ayre. *Salto*

mortal. E summo in aëram inversa corporis convolutio.

AB QUATRE SALTS. m. adv. Ab mòlta prestesa. *En dos trancadas, en dos trancos*. Brevi intervallo.

Á SALTS. m. adv. Tot saltant ó deixan intermedis ó capítols. *A saltos, saltando*. Saltans, prætermittens.

PER SALT. m. adv. Fora del orde regular. *Per salto*. Per saltum.

SALTA-BARRANCHS. m. Nom que's dóna als noys entremeliats. *Salta-bardales, salta-barrancos*. Læcivus.

SALTADOR. m. Qui salta. *Saltador*. Saltator, is. || Qui acostuma saltar. *Saltador*. Salticus, i. || Entre escitas, índios y númidas, qui salta de un caball á altre. *Saltador*. Desultor, is. || Lloch alt y á propòsit pera saltar. *Saltadero*. Saltatorium, ii.

SALTADORA. f. *Saltatrix*. Saltatrix, ica. || SALTADOR. 4.

ESTAR Á LA SALTADORA. fr. met. Estar á punt de eixir algun negoci, ó de succehir alguna cosa. *Estar al embocadero*. Propè, in propè esse ut. || Estar pròxim á conseguir algun empleu ó dignitat. *Estar al saltadero*. Ascensui proximum esse.

SALTAMARTÍ. m. Bot ple de ayre, ab un pe de plom en lo sol ó fondo, que li serveix de pes pera quedar sempre dret, pera enganyar als loms y fèrlos enrabiar. *Dominguillo*. Larvata hominis species. || SOLDAT BORRATXO.

SALTAMBARCH. m. Espécie de capot ó saca oberta pels costals. *Saltambarca*. Chlamys, da.

SALTAMENT. m. ant. SALT. 1.

SALTANT. p. a. Lo que salta. *Saltante*. Saliens, saltans. || m. SALT. 2. || SALTADOR. 4. || adv. m. Á SALTS.

SALTANT BARRANCHS. adv. m. Precipitadament y sèns art. *Á trancos*. Saltibus.

SALTAPARETS. m. SALTA-BARRANCHS.

SALTAR. v. n. Alsar lo cos ab violència y llegeresa. *Saltar, brincar*. Salto, insilio, as. || BALLAR, DANSAR. || Despèndrerse, separarse una cosa de altra ab que estava unida, com lo bernís, la pintura. *Saltar, resaltar*. Resilio, is. || Surtir, moure-se una cosa alsantse ab violència, com la espurna, etc. *Saltar*. Insilio, is. || Rómprer violentament alguna cosa oprinida ó tivant, com la corda de un instrument. *Saltar*. Crepo, as. || RESSALTAR. || Picarse, ressentirse manifestantho exteriorment. *Saltar*. Eo, immito, is. || met. Respondre improvisa, intempestivament, dir alguna cosa que no vè al cas. *Saltar*. Extrà chorum canere. || En lo joch de damas, jaquet, escachs, passar la pessa de una caseta á altra però sobre de las altres. *Saltar*. Suprà scrupum transire. || v. a. Pujar, cubrir lo mase à la famella. *Saltar, cubrir*. Salio, is. || Salpicar, passar de una cosa á altra deixant los intermedis. *Saltar*. Prætereo, prætermitto, is. || Omitir ab cuydado alguna cosa passant á altra pera dissimular. *Saltar*. Salio, is. || Fèr salts alguns animals encor-

vant lo llom per si poden llansar la càrrega. *Corcovear*. Subsilio, is. || Llansarse impetuosament á alguna part. *Saltar*. Silio, insilio, is. || Gambejar, fèr salts en rodó. *Saltar*. Salto, as. || Surtir la àygua ab impetu, pujar en alt. *Saltar*. Resilio, erumpo, is. || Tornar endetrás un cos dur que péga contra altre, com la pilota, etc. *Saltar*. Reflecto, salio, is. || En lo joch del billar passar una bola per sobre la vora de la mesa. *Saltar*. Desilio, is. || Eixir, pujar una cosa més que altra. *Saltar*. *sobresalir*, *salir*, *resaltar*. Superemineo, promineo, es. || Acomètrere de repent. *Saltar*, *sobresaltar*. Ex improviso irruiere.

SALTAR SOBRE DE ALGÚ. fr. Acomètrerlo, tirarse á ell. *Saltar sobre ó contra alguno*. In aliquem insilire.

FÈR SALTAR. fr. Destruhir, tráurer ab violència alguna cosa del seu lloch, com: FÈR SALTAR la tapa del servell. *Hacer saltar*, *echar*. Evertio, is. || met. fam. Soltar alguna espècie, pera que algú s' enfade, ó diga lo que de altre modo callaria. *Echar ó poner garbanzos á alguno*. Offendicula objicere. || fam. ROBAR.

SALTA-REGLA. f. Instrument de un llistonet de fusta ab un encaix fins poch més de sa meytat, al cap del qual se n'ajusta altre de la mida del encaix, ab un piu que facilita 'l tancar-se y obrir-se com las navajas. També ni ha de dos regles de metall sèns encaix treballats primorosament, y serveixen pera fèr ànguls de tots graus. *Saltaregla*. Pantometra, æ.

SALTARELLA. f. SALTA-REGLA.

SALTAREL-LA. f. Espècie de ball espanyol. *Saltarella*. Tripudium saltarella.

SALTAT, DA. p. p. *Saltado*. Saltatus.

SALTEJADOR, A. ant. Robador, lladre de camí ral. *Salteador*. Grassator, inessor, is. || **SALTADOR.** 1.

SALTEJAMENT. m. L' acte de saltejar ó robar. *Salteo*, *salteamiento*. Insidatio, expoliatio, nis. || **SALT.** 6.

SALTEJANT. p. a. *Robando*. Expilans. || adv. m. Á SALTETS.

SALTEJAR. v. a. Robar en los camins ó des-poblats. *Saltear*. Grassator, deprædor, aris. || Fèr salts. *Hacer*, *dar salticos*. Subsilio, is. || **SALTAR**, **SALPICAR.** || ant. ASSALTAR, SORPÈNDRE.

SALTEJAT, DA. p. p. *Salteado*. Expilatus.

SALTERI. m. Llibre canònic que conté 'ls 150 salms de Davit. *Salterio*. Psalterium, ii. || Instrument músich de figura triangular que té 13 fileras de cordas que's tocan ab la ungla ó ab un aram ó altra cosa encorbada. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo llibre de cor que conté sols los salms. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo rosari de nostra Senyora per compòndrerse de 159 ave marias. *Salterio*. Psalterium Mariæ.

SALTET. m. d. *Sallico*, *illo*, *ito*. Subsultus, us. || **Á SALTETS.** m. adv. *À saltitos*. Subsultim.

SÀLTIM. adv. m. Á LÒ MÈNOS.

SALTIMBANCH. m. Xarrrayre que posat sobre de un banch ó equivalent fà del quísmich publicant la virtut de algunas herbas, confeccions y quintas essèncias que ven com á remeys singulars. *Salta-banco ó en banco*, *saltabancos ó en bancos*, *saltimbancos*. Circulator loquax.

SALTARI. m. SALTERI. 4.

SALTIRÓ. m. d. SALTET.

SALUBLE. adj. SALUDABLE.

SALUBLEMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SALUBRE. adj. SALUDABLE.

SALUBREMENT. adv. m. SALUDABLEMENT

SALUBRITAT. f. Qualitat de saludable. *Salubridad*. Salubritas, atis.

SALUDABLE. adj. Sa, lo que dóna ó contribueix á la salut. *Saludable*, *salutifero*. Salutifer. || met. Profitós, útil pera algun fi, y especialment pera l' ànima. *Saludable*. Salutifer.

SALUDABLEMENT. adv. m. Ab salut. *Saludablemente*, *sanamente*. Salvè, salubriter. || Profitosament pera la salut. *Saludablemente*. Salutariter.

SALUDADOR, A. m. y f. Quisaluda. *Saludador*. Saluator, is. || Qui aparenta curar la ràbia ó altres mals ab l' alé, saliva y certas cerimónias. *Saludador*, *santiguadero*. Psyllus, marsus, rabiem insufflatione curans.

SALUDAR. v. a. Mostrar ab alguna expressió ó senyal de cortesia que's desitja la salut de algú. *Saludar*. Saluto, consaluto, as. || Enviar expressions als ausents. *Saludar*, *enviar saludes*. Salutem dare.

|| Disparar algunas canonadas en senyal de obsequi. *Saludar*. Festivis tormentorum tonitruis aliquem salutare. || Dir los saludadors certas fórmulas ab algunas cerimónias pera curar de mal de ràbia. *Saludar*. Rabie agitados curare. || met. fam. Repèndrer, castigar, insultar ab la primera acció, com: SALUDAR ab una bofetada. *Saludar*. Offendo, is. || Proclamar á algú per rey ó emperador. *Saludar*. Acclamo, proclamo, as. || v. r. Fèrse una demostració de obsequi uns á altres. *Saludarse*. Consaluto, as.

SALUDAT, DA. p. p. *Saludado*. Salutatus.

SALUT. f. Sanitat, conservació, bon estar del cos, justa proporció dels humors. *Salud*. Valetudo, inis, salus, utis. || Lo bè públich ó particular. *Salud*. Salus, utis. || L' estat de gràcia y justificació, que es la vida del ànima. *Salud*. Gratia, æ, salus, utis. || pl. Los actes y expressions de cortesia. *Saludes*, *expresiones*. Dicta missa aut nuntiata salus.

SALUT ETERNA. SALVACIÓ.

SALUT Y PESSETAS, QUE TOT LO DEMÈS JA VINDRÀ. loc. fam. Denota que ab la salut y riquesa 's té tot lo que's pòt desitjar respecte al cos. *Salud y dineros*, *que no faltarán morteros*. Salus et aurum omnis bona comparant.

AB MOLTA SALUT NO PUGA ESPATLLAR. exp. fam. pera felicitar al que ha estrenat un vestit. *Con salud lo rompa*. Vestem salvus deteras.

À LA SALUT DE VM. loc. fam. pera brindar per algú. *A la salud de V.* Ad tui obsequium.

¿CÓM VÁ DE SALUT? loc. fam. ¿Cómo va de salud? ¿cómo estás? ¿Ut, quomodo vales?

EN BONA SALUT. m. adv. En estat perfet de sanitat. *En sana salud.* In sanitatis statu; benè se habens.

ESTAR FALTAT DE SALUT, Ó NO GASTAR SALUT. fr. Estar malaltís, tenir poca salut. *Estar cascado.* Egra valetudine uti.

GASTAR SALUT. fr. Tenirla perfecta. *Gastar, gozar salud.* Valeo, es.

GASTARSE Ó FERSE MALBÉ LA SALUT. Obrar de manera que's perjudique à la salut. *Gastar la salud.* Salutem vitare.

MOLTAS SALUTS. exp. Muchas espresiones, memorias. Salus, utis.

QUI TÉ SALUT Y LLIBERTAT, ESTÁ RICH Y NO HO SAB. ref. Denota que la salut y llibertat es preferida à las riquezas. *La libertad y salud es prenda de gran valida.* Aurum pro nihilo præ salute ac libertate duco.

TENIR SALUT PERA VÉNDERE. fr. fam. Tenir algú molta salut ó sér molt robust. *Vender salud.* Valetudine prosperrima uti.

TORNAR LA SALUT. fr. Curar. *Volver la salud, curar, sanar.* Curo, as. || BESSALUDAR. 1.

SALUTABLE. adj. ant. SALUDABLE, PROFITÓS.

SALUTACIÓ. f. L' acte y efecte de saludar. *Salutacion, saludo.* Salutatio, nis. || EXORDI.

SALUTACIÓ ANGÉLICA. La que feu l'arcàngel sant Gabriel à la verge Maria en la embaixada que li portava pera la encarnació del Fill de Déu. *Salutacion angelica, Ave Maria.* Salutatio angelica.

SALUTÍFERO, A. adj. SALUDABLE.

SALVA. f. Disparo de armas de foc en honor de algun personatge ó pera expressió de alegria. *Salva, saludo.* Catapularica festiva consalutatio, gratulatio. || La proba ó tast del menjar y beure dels reys, pera assegurarlos de no haverhi perill. *Salva.* Præ gustatio cibi potaque prælibatio. || Lo cant dels aucells al clarejar lo dia. *Salva.* Canora avium salutatio.

FÉR LA SALVA. fr. Tirar cert número de canonadas ab sola pólvora pera alguna victória ó alegria pública. *Hacer la salva, salutar.* Bellica tormenta plausu concrepare. || Tastar primer las viandas. *Hacer la salva.* Præ gustio, as. || Brindar, mouer alegria. *Hacer la salva.* Propino, invito, as. || Demanar permís pera parlar. *Hacer la salva.* Veniam petere. Quant se vá à contrariar, la fórmula regular es: *Con perdon de V.* y quant no s'è contradiu: *Con licencia de V., con su permiso,* ó altrás equivalents. Honorem præfari; veniam petere.

SALVACIÓ. f. L' acte y efecte de salvar y salvarse. *Salvacion.* Salvatio, nis. || La consecució de la glória eterna. *Salvacion.* Salvatio, nis. || Lo lloch ó medi en que algú s'assegura de algun perill. *Salvamento.* Tuta sedes.

SALVADOR, A. m. y f. Qui salva. *Salvador.* Salvator, is. || Per antonomàsia Cristo Senyor nostre. *Salvador.* Salvator, redemptor, is. || a. p. de home. *Salvador.* Salvator, is.

SALVAGUARDA. f. Patrociní, protecció. *Salvaguardia.* Clientela, tutela, æ. || Escut de las armas del príncep pera senyal de amparo. *Salvaguardia.* Signum incolumitatis; custodia, æ. || Guarda posada pera la custòdia de alguna cosa. *Salvaguardia.* Pre incolumitate custodia.

SALVAMENT. m. Lo lloch en que algú se salva ó llibra de perill. *Salvamento.* Tuta sedes, portus. || m. La acció de salvar algunas mercaderias en un naufragi. *Salvamento.* Salvatio, nis. || adv. m. Sèns perill. *Salvamente, con seguridad.* Tutè, securè, liberè.

SALVANT. m. adv. Ab exclusió, mènus, fora de. *Salvo, excepto, á escepcion.* Præter.

SALVAR. v. a. Deslliurar de algun perill. *Salvar.* Salvo, as. || Donar Déu la glória eterna. *Salvar.* Salvo, as. || Posar los notaris al fi de las escripturas alguna correcció ó esmena. *Salvar.* Litram ad calcem adnotare. || ALSAR, DONAR. || ant. CUMPLIR, així's deya: SALVAR lo sagrament.

SALVAR LA ROBA. fr. fam. SALVARSE. 1.

SALVARSE. v. r. Deslliurarse de algun perill. *Salvarse, ponerse en salvo.* Salvum fieri. || Conseguir la glória eterna. *Salvarse.* Salutem, vitam æternam consequi.

SALVAT, DA. p. p. *Salvado.* Salvatus. || adv. m. SALVANT.

SALVATELA. f. Ram de la vena cefàlica que s'exten sobre la part exterior del metacarpo entre 'ls dos últims dits de la ma. *Salvatela.* Salvatella, æ.

SALVATERIA. f. SALVEDAT.

SALVATGE. adj. Silvestre, bort, sèns cultiu. *Salvaje.* Silvester. || No domesticat. *Salvaje.* Silvester, ferus. || Tonto, neci. *Zafio, salvaje.* Belluatus. || m. Dít de la persona que viu ó s'ha criat en los boschs entre las feras. *Salvaje.* Horridus, ferinus. || Lo natural de aquell país ahont no hi ha sistema de govern. *Salvaje.* Incultus, agrestis.

TORNARSE SALVATGE. fr. Tornarse feo ó inhumà. *Encruelecerse.* Efferari.

SALVATGEJAR. v. n. Obrar com los salvatges. *Salvagear, necear, tontear.* Ineptio, is.

SALVATGERIA. f. MAGALLADA, NECEDAT.

SALVATGINA. f. Qualsevol animal salvatge. *Salvaje, salvajina.* Fera, æ. || La carn del mateix animal. *Salvajina.* Caro ferina.

CASSAR SALVATGINAS. fr. Montear. Venor, aris.

SALVAVIDAS. m. náut. Bot fèt à dretas pera que no puga sumergirse. *Salvaavidas.* Pro salvatione linter. || Cinturon de goma que inflat de vent impideix que 'l qui 'l porta se'n vaja à fons. *Salvaavidas.* Pro salvatione cinetorium.

SALVAYRE. m. ant. SALVADOR.

SALVE. exp. que serveix pera salutar à algú.

Dios te guarde, salve. Salve, ave, adsit tibi Deus. || f. La antífona ú oració ab que se saluda y prega á la verge Maria. *Salve.* Salve Regina. || SALVA.

SALVEDAT. f. IMPUNITAT. || INMUNITAT, PRIVILEGI.

SALVI. n. p. de home. *Salvio.* Salvius, ii.

SÁLVIA. f. Planta aromática de camas llenyosas, peludas, quadradas, de un vert blanquínos, ab fullas oposadas, ovaladas, romas, arrugadas y blanquinosas. Las flors llabials en espigas. *Salvia* Salvia, æ.

SÁLVIA BORDA. La que's cria en las montanyas: té las fullas més estretas que la altra y es més eficás; fá las flors violadas, que forman una espiga recta y senzilla, 'l cális acanalat de dos llabis, y corola tubulosa. Gosa de propietats tónicas, estimulants, emenagogas, etc. *Salvia silvestre, estaquí, estaquis.* Sphacelus, i.

SÁLVIA DE CATALUNYA. Espécie de sálvia de fullas molt petites y de virtuts molt apreciables: se troba en Monseny. *Salvia hispánica ó de Cataluña.* Salvia hispanica.

SÁLVIA DE PRAT. Espécie de sálvia que's fá en los prats y pót servir en medicina. *Salvia de prado.* Salvia pratensis.

SÁLVIA TRASHARINA. La que está ó es de la altra part del mar. *Salvia trasmarina.* Horminum, i.

SALVÍFICH, CA. adj. SALUDABLE.

SALVO, A. adj. Irregular. *Salvo, salvado.* Incolumis, servatus. || Á excepció. *Salvo, salvamente.* Tutò. || adj. Segur, lliure. *Salvo.* Tutus, salvus. || m. SALVAMENT, SALVACIÓ.

ARRIBAR Á SALVO. fr. Conclóurer felísment alguna cosa difícil. *Salir á salvo.* Sese á difficili negotio feliciter expedire.

Á SALVO. m. adv. Sense detriment, sense disminució, fora de tot perill. *Á salvo.* Omnem citrà læsionem.

Á SÓN SALVO. m. adv. Á sa satisfacció, sense perill. *Á su salvo.* Tutò.

EN SALVO. m. adv. En sa seguretat, en llibertat, exempt de perill. *En salvo.* Tutè.

ESTAR EN SALVO. fr. Estar en lloch segur. *Estar en salvo.* In loco tuto esse.

POSAR EN SALVO. fr. Assegurar, posar en lloch segur. *Poner en salvo.* Res confirmare.

POSARSE EN SALVO. fr. SALVARSE, DESLLIURARSE.

SALVOCONDUCTE Ó SALVOCONDUCTO. m. Salvaguardia, passaport, despaig de seguretat. *Salvoconducto, salvoconducto.* Commeatus, us. || met. Qualsevol cosa que dóna seguretat ó permís. *Salvoconducto.* Venia, æ.

SALVOHONOR. m. Lo cul de la persona. *Salvohonor, trasero.* Salvohonor, is.

SÁLZER. m. Arbre de ribera, de que són espécies la sarga, vimets y altres del mateix género; produheix las llavors acompanyadas de una borra que fàcilment s' espargeix pel ayre, y 's dissemina. *Sauce.* Salix, icis.

SALZEREDA. f. Salitar, bosch de sálzers. *Salceda, saucedal, saucera.* Salicetum, salictum, salictetum, i.

SALZET. m. ter. Aucell de áygua, espécie de ánech. *ÁNECH.*

SAMAL. m. PORTADORA.

SAMALADA. f. La porció de verema que cab en un samal. *Aportadera.* Quod vectaculum capit.

PLÓURER Á SAMALADAS. fr. Plóurer ab abundància y forsa. *Llover á cántaros.* Copiosè et violenter ruerre imbres.

SAMALER. m. Barra llarga de que se serveixen los bastaixos pera portar las portadoras. *Palanca, mangual* Phalangæ, palangæ, arum. || Se diu de qualsevol barra que serveix pera portar alguna cosa. *Percha.* Perlica, æ.

SAMANIAT. m. ter. SOBOLL, BULLA, DESGAVELL.

SAMARITÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Samària, regió y ciutat de Palestina. *Samaritano, samarita.* Samaritanus, samariticus.

SAMARRA. f. SAMARRETA. || Gech de pell de que usan los pastors. *Zamarra, zamarro, pellico.* Rheno, nis.

SAMARRARIA. f. ASTÚCIA, BELLAQUERIA. || SORNARIA, FLEUMA.

SAMARRASSA. f. aum. *Zamarron.* Rheno, nis.

SAMARRETA. Espécie de gech ó solapa de cotó ó de llana, feta á punt de mitja ó de teler. *Chamarreta.* Chlamydula, æ. || d. Dit de la pell. *Zamarrilla, zamarrizo.* Parvus rheno.

SAMARRO, A. adj. Home rústich, salvatge. *Zamarro.* Bardus.

SAMARRÓ. m. SAMARRA.

SAMAYRE. m. Lo qui demana caritat dihent salms y oracions. *Oracionero.* Ostiatim orationes recitans.

SAMBENET. m. Capotet ó escapulari que's posava als penitents reconciliats pel tribunal de la inquisició. *Sambenito.* Sagum infame. || met. La mala nota que queda de alguna acció. *Sambenito.* Infamix nota. || Lo lleterero y llista dels penitencians que's posava en las iglésias. *Sambenito.* Sententiæ á fide deficientium inscriptio.

SAMBRA. f. Festa que celebran los moros ab bulla, regositj y ball. *Zambra.* Mauricum tripudium. || Espécie de barco de que usan los moros. *Zambra.* Scapa maurica. || SABAGATA. 1.

SAMNI, A. adj. Natural de Samni. *Samnita, samnite.* Samnis, itis.

SAMNÍTICH, CA. adj. Cosa de Samni. *Samnitico, samnita, samnite.* Samniticus.

SAMOSSATÉ, NA. adj. Cosa de Samossata. *Samosateno.* Samosatenus.

SAMSÓ. n. p. de home. *Sanson.* Samsó, nis.

SANABLE. adj. CURABLE.

SANABRE. adj. Mostassa borda. *Ajenabre, ajenabo, mostaza silvestre.* Sinapi silvestre.

NO DONAR UN SANABRE Ó UN GRA DE SANABRE. fr. fam. ab que's pondera la falta de compassió de algú que

no dona 'l menor socorro ó al·lvio á qui'l demana ó 's troba en necessitat. *No dar una sed de agua*. Non scyphum aquæ offerre.

SANADOR, A. m. y f. Qui sana ó cápa. *Capador*. Castrator, is.

SANAMENT. adv. m. De un modo sa, natural, ingénuo. *Sanamente*. Prudenter.

SANAMUNDA. f. Espécie de violer. *Sanamunda*. Flor caryophyllaceus.

SANAR. v. a. *Capar, castrar*. Castro, as. || ant. **CURAR**. || v. n. **CURAR**.

SANAT, DA. p. p. *Castrado, capado*. Castratus. || m. CAPÓ, EUNUCH.

SANATIU, VA. adj. CURATIU.

SANA-TRUJAS, ó BACONS, ó PORCHES. Espécie de pinta composta de vários canonets de fusta ó canya units, ab que sona ó avisa 'l sanador. *Castrapuer-cos, silbato de capadores*. Castratoris fistula.

SANCALXOS. m. pl. PELLINGOT.

SANCALLÓS, A. adj. Qui té junt los genolls, y las camas tortas en fora. *Zambo, patizambo, zancajoso*. Valius, varus. || ESTEVAT.

SANCER, A. adj. SENCER.

SANGCER. v. a. y derivats. SANCIONAR.

SANCH. f. Humor bermell que ix del cor del animal per solas dos artérias, y torna á ell per móltas venas, circulant continuament. *Sangre*. Sanguis, inis. || En los desafíos ferida á que's limitava 'l fi del desafío. *Sangre*. Sanguis, inis. || met. Qual-sevol cosa útil que haja costat treball, suor y sanch. *Sangre*. Sanguis, inis. || met. Carniceria, mort y tot efecte de crueltat. *Sangre*. Clades, strages, is. || met. Llinatge, parentiu, familia. *Sangre*. Genus, eris, stirps, pis. || Substància, hisenda, bens de fortuna. *Sangre*. Facultates, opes, um. || REGLA. 7. || En lo espiritual se diu del fill de Déu, com no ha revelat la carn y sanch los misteris de la fé. *Sangre*. Sanguis, inis. || ant. n. p. de home. *Sanch*. Sanciis, ii.

SANCH CORROMPUDA. SANGASSA.

SANCH CUTTA. SANGADA.

SANCH DE DRACH. Substància medicinal, resinosa, que s' obté de diferents vegetals exòtics, y s' anomena així per són color de sanch, ó porque sota la pel·leta del fruyt de la «dracanæ draco» de Linneo que també dona sanch de drach, se troba la figura de un dragó. En lo comer se'n coneixen quatre varietats anomenadas, en canya, en cilindre, en galleta, y en masses ó en pans. La millor es sòlida, de hermós color encarnat; trencadissa, obaga, de fractura granil·losa, un poch brillant, inodora, y si s' escalfa un poch aromàtica; insoluble en la àygua y soluble en l' esperit de vi, ménos un lleuger residuo llenyós. S' emplea pera donar á la fibra orgànica un to capàs de oposarse als fluixos crònichs de qualsevol espécie. *Sangre de drago*. Sanguis draconis.

SANCH DE DRAGÓ. quím. Tintura de antimoni. *Sangre de dragon*. Draconis sanguis.

SANCH DE JUHEU. met. Mala rassa, pervers. *Sangre infame, raza de cani, mala raza*. Sceleratus sanguis.

SANCH DELS FILOSOPS. En la filosofia hermética es l'esperit dels metalls principalment del or y plata. *Sangre de los filósofos*. Metallorum spiritus.

SANCH DE MERCURI. quím. Tintura de Mercuri. *Sangre de Mercurio*. Tintura Mercurii.

SANCH REAL. Se diu de la parentela dels reys. *Sangre real*. A regia stirpe generatus; ductus sanguine regio.

SANCH VIVA. La sanch neta ó sèns mescla de matéria que surt de alguna llaga ó tumor exprimita. *Sangre viva*. Vivus sanguis.

ABONT NO HI HA SANCH NO S' HI FAN BUTIFARRAS. loc. prov. que nòta al qui castiga sense pietat als fills dels altres, y en especial á las madrastras. *No hay tal madre como la que pare*. Quæ peperit natos, natis est optima mater. || met. Se nòta al qui's mira ab indiferència 'ls interessos de altres que ell administra. *Lo seco mal se apega*. Eumet siquando lutum, male calicibus hæret.

À SANCHS FREDAS. m. adv. Sense cólera, ab·flexió maliciosa. *A sangre fria*. Consultò el cogitató.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT. TEMPORAL. loc. náut. ant. *Estar muy alborotado el mar*. Irrequietus mar.

BULLIR LA SANCH. fr. met. fam. Denota 'l vigor y orgull dels joves. *Bullir ó hervir la sangre*. Florente juvenia fervire.

CIRCULAR LA SANCH. fr. Comunicarse per las artérias desde 'l cor á las venas. *Circular la sangre*. Sanguinem circulare.

CÓRRER, COSTAR Ó HAVERHI MÓLTA SANCH. fr. fam. Morir mólt gent en una batalla, combat, etc. *Correr, costar, haber mucha sangre*. Acriter pugnari.

CÓRRER LA SANCH PELS CARRERS. fr. pera denotar que en algun assalt, bullanga ó motí hi hagu móltas morts. *Correr la sangre por las calles: y un rio ó mar de sangre*. Magnam cladem esse.

CREMARSE Ó RECREMARSE LAS SANCHS. fr. met. Sentir massa, impacientarse per disgustos continus. *Quemarse, pudrirse la sangre*. Tabescere.

DONAR LA SANCH DE LAS VENAS. fr. met. Fèr lo possible á favor de algú. *Dar la sangre de las venas, ó las entrañas ó hasta las entrañas, ó el alma al amigo*. Alicui quantum est in se opem et salutem ferre.

ENCARA LA SANCH NE BAJA. loc. met. fam. Denota que fá mólt poch temps que ha succehit alguna cosa. *Aun esto está chorreando ó manando sangre*. Adhuc calet, in hominum memoria viget.

ENCÈNDRESE LAS SANCHS. fr. PUJÁRSE'N LAS SANCHS AL CAP. || Agitarse la sanch, rébrer un ardor ó alteració vehement per causa del mólt exercici ó per tenir sobrada roba en lo llit, etc. *Encenderse las sangres*. Inflammar.

ESCRIBER AB SANCH. fr. Fèr un escrit ab mólt

acrimonia. *Escribir con sangre.* Acerbè scribere.

ESCUPIR SANCH. fr. que á més del sentit recte, denota jactarse de noble. *Escupir ó vomitar sangre, echar bocanadas de sangre.* Sanguinem generosum prædicare.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE SANCHS. fr. Predominar lo calor y la sanch en lo temperament de alguna persona. *Estar repleto ó muy lleno de sangre.* Sanguine plenum esse.

ESTRONCAR LA SANCH. fr. Parar ó detenir lo curs de la sanch quant ix de alguna part del cos. També s' usa com reciproc. *Restañar, estancar la sangre.* Sanguinis fluxum reprimere, restagnare.

FÉR SANCH. fr. Produhirla, y així s' diu: la carn fá carn, y 'l vi fá sanch. *Criar sangre, sangüficar.* Sanguinem producere. || *Fér eixir sanch del cos ab alguna ferida.* També s' usa com reciproc. *Hacer, sacar, verter, derramar sangre.* Sanguinem effundere. || met. Llastimar, donar que sentir. *Hacer ó sacar sangre.* Acríter coercere.

GELARSE Ó GLASSARSE LA SANCH. fr. Consolidarse, ferse en giebres per faltarli 'l calor necessari. *Hellarse, cuajarse, congelarse la sangre.* Gelasco, is. || *Havér rebut algun gran susto.* *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos; helarse la sangre en el cuerpo; no quedar gota de sangre en el cuerpo.* Stupeo, es, stupeasco, is.

IGUALAR LA SANCH. fr. Donar segona sangria á un mateix subjecte, perque vulgarment se créu que així s' iguala, quedantne tanta en un costat com en altre. *Igualar la sangre.* Ex utroque latere æqualiter sanguinem emittere.

LA SANCH NO 'S PÓT TORNAR ÀYGUA. ref. Explica que es natural lo sentiment en las adversitats dels parents, encara que estigan renyits. *El hueso y la carne duéñense de su sangre.* Ossa caroque palitur dum vulnera sanguis.

LA SANCH S' HERETA Y 'L VICI S' APEGA. ref. Nóta als nobles que no obran com á tals. *La sangre se hereda y el vicio se pega.* Sanguis origine gaudet, vitia familiaritate indicuntur.

LA SANCH SENSE FOCH BULL. ref. Denota que 'l amor dóna á conèixer los parents. *La sangre sin fuego hierve.* Qui sint didiscit amor cognato sanguine juncti.

NO QUEDAR SANCH EN LAS BUTXACAS. fr. irón. ab que algú dóna á entèndrer que no ha rebut susto de alguna cosa com altres pensavan. *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos.* Præ mætu loqui non posse.

NO QUEDAR SANCH Ó GOTA DE SANCH EN LO COS. fr. Haverse escolat per alguna sangria ó ferida. *Des-sangrarse, perder la sangre.* Sanguinis copiam amittere. || met. fam. **GELARSE LA SANCH.** 2.

NO S' HI PARÁ Ó NO S' HI PIXARÁ SANCH. fr. Denota que una disputa ó renyina no pendrà pen. *No correrá sangre.* Citrà sanguinem pugnabitur.

NO TENIR SANCH DE CRISTÍ. fr. Sér molt inhumá, cruel. *Ser un Neron ó no tener entrañas; tener un*

corazon de tigre; tener pelos en el corazon. Sævis-simum esse.

PUDRIRSE LA SANCH. fr. CREMARSE LA SANCH.

PUJÁRSEN LA SANCH AL CAP. fr. Exaltarse algun afecte ó passió. *Hervir la sangre.* Exardesco, is.

RENTARSE AB LA SANCH DE ALGÚ. fr. Fèrla derramar en satisfacció de algun agravi. *Lavar con sangre.* Sanguine offensam vindicare. || met. Denota la ràbia y desitj de venjausa. *Beber ó querer beber la sangre de otro; querer comer á uno los higados; sacar las tripas, el corazon, el alma, las entrañas.* Aliquem trucidare velle.

SUHAR SANCH. fr. fam. **TRÀURER LO FEL.**

SURTIR LA SANCH DE LA CARA. fr. Estar alguna persona molt colorada, tenir lo color de la cara molt encés. *Verter la sangre; ser difunto de taberna.* Vultu valdè rubicundo esse.

TENIR LA SANCH MOLT ROJA. fr. fam. S' aplica als que presumen sér molt nobles. *Ser de la sangre azul.* Genus et proavos ineptè jactare.

TENIR SANCH EN L' ULL. fr. met. Tenir punt pera cumplir las obligaciones. *Tener sangre en el ojo.* Honoris curam habere.

TRÀURER SANCH. fr. **FÉR SANCH.** 2. || Patir flux de sanch. *Echar, arrojar sangre, sangrar.* Sanguino, as.

TRÀURER SANCH DE UN COS MORT. fr. met. fam. Denota la subtilesa y manya de algú pera lograr lo que altres no poden; y també tràurer profit fins de las cosas que ménos lo prometen. *Sacar agua de las piedras ó polvo debajo del agua.* Vel difficil-lima saperare.

TRÀURER SANCH PER LA BOCA. fr. Tenir alguna malaltia que fá llansar sanch per la boca. *Echar, arrojar sangre por la boca; vomitar sangre.* Sanguinem vomere.

UNA SANCH. Planta. CUA DE CABALL.

VÈNDRE LA SANCH DE ALGÚ. fr. Trahirlo; així diu Judas en la passió: *HE VENUT LA SANCH del just.* *Hacer traicion.* Trado, is.

SANCHFLUIX. FLUIX DE SANCH.

SANCHNAR. v. a. y derivats. SANGRAR.

SANCHTRAHIT. m. Sanch que de resultas de un cop, etc. ix dels vasos capilars romputs, y queda negra y presa en forma de un garrofi entre carn y pell. *Cardenal, equimosis, y verdugo, verdugon, roncha* si es llarch. Suffusio, nis.

SANCIO. f. Decret, constitució, estatut, lley. *Sancion.* Sanctio, nis. || Acte solemne pel que s'autorisa ó confirma alguna lley. *Sancion.* Sanctio, nis.

SANCIONAR. v. a. Autorisar, donar forsa de lley á alguna cosa. *Sancionar.* Sancio, is.

SANCIR. v. a. ant. SANCIONAR.

SANCT, A. adj. SANT.

SANCTASANCTORUM. m. La part més reservada del temple de Jerusalem en la lley antiga, que equivalia á nostre presbiteri. *Sanctasanc-torum.* Sanctasanc-torum.

SANCTIONAR. v. a. ant. ANCIONAR.

SÁNCtus. m. Veu llatina que significa la part de la missa en que 'l sacerdot diu tres vegades aquestes paraules entre 'l prefaci y 'l cànnon. *Sanctus.* Sanctus.

SÉN sÁNCtus. fr. fam. pera dir á las criaturas que's peguen als pits. *Hacer sanctus.* Sanctus dicere.

SANCTEDAT. f. SANTEDAT.

SANCTIFICAR. v. a. SANTIFICAR.

SANDAL. m. Espécie de tela de satí que s' usava antigament. *Sandalina.* Sandalina, æ.

SANDALÍ, NA. adj. Lo que té confecció ó tintura de sándalo. *Sandalino.* Santalinus.

SANDÁLIA. f. Espécie de sabata sèns taló, que cubre sols la planta del peu y oberta de la punta, de que usen algunas comunitats. *Sandalia.* Sandalium, ii, solea, æ. || Tapí, xinella de senyora. *Sandalia.* Sandalium, ii. || pl. Lo calsat que usan lo Papa y bisbes quant celebran de pontifical. *Sandalias.* Sandalia, orum.

SÁNDALO. m. Planta aromática molt semblant á la menta, de la qual se distingeix en tenir las fullas més tendras y ménos verdas; las camas rojas ab las fullas un poch purpúreas, y fá olor de alfàbrega. *Sándalo.* Mentha sarracenica, gentilis.

SÁNDALO BERMELL. Arbre del Assia, 'l cor del qual nos porta 'l comers, y es sólit, compacte, pesat, sèns olor y de un color roig molt encés. Serveix en la farmácia y pera tenyir de roig; y al color y serraduras de ell se li dona 'l mateix nom. *Sándalo rojo ó rubio.* Santalum rubrum; plerocarpus santalinus.

SÁNDALO FALS. Arbre hermós y de molts rames; lo fruyt com un gra de pebre negre; la fusta roja y un poch olorosa. 'S fá en las cimas de las montanyas de Candia, y serveix pera las fábricas dels edificis, etc. *Sándalo falso.* Abelica, æ, pseudo-santalum creticum.

SÁNDALO GROCH. Arbre de América, la fusta del qual es sólida, pesada de fibras rectas, per la direcció de las quals se romp fàcilment, groch verdós ó de poncem; sabor amarch aromàtic, de un agre que difundeix per la boca, no desagradable; olor anàloch al de las rosas. També n' hi ha de blanch y es la part exterior llenyosa, ménos fragant y més lleuger. Los ebanistas ne fan bastant us. *Sándalo amarillo ó cetrino ó blanco.* Santalum citrinum, album.

SANDARACA. f. Goma grassa ó de ginebre. *Grasilla, sandaraca.* Juniperi resina.

SÁNDOL. m. SÁNDALO. || SANDAL.

SANEDRÍ. m. Concell supremo dels juheus en que 's decidian los assumptos de estat y religió, *Sanedrin.* Synedrium, ii.

SANGADA. f. Sanch cuyta pera menjar. *Sangrecilla.* Sanguiculus, i.

SANGALA. f. Tela de fil molt engomada. *Zangala, sangala.* Tela zangala.

SANGASSA. f. Sanch corrompada. *Sanguaza, sangraza.* Tabes, is.

SANGLAR. v. a. SENGlar.

SANGLEY. adj. Lo indi xino que passa á comerciar á Filipinas. *Sangley.* Indus sinensis.

SANGONELL. m. ant. y.

SANGONELLA. f. ler. SANGONERA.

SANGONENT, A. adj. ant. SANGÓS.

SANGONERA. f. Insecte de una substància molla, de unas dos polzadas de llarch, cilindric, negrench ab clapas grogas. No té peus, però camina allargant y arronsant lo cos, apoyantse alternativament en un disco que té en cada extrem, y un de ells la boca de tres dents ab que rompla peix y xucla la sanch. Viu sempre en aygua dolça. *Sanguijuela.* Hirudo medicinalis, sanguisuga, æ. || Peix de mar de un peu de llarch que s' allarga y arronsa com la sangonera comuna. *Sanguijuela marina.* Metula marina. || met. Persona que una continuament de algú diners, alhajas etc. *Sanguijuela.* Sanguisuga, æ.

SANGONÓS Y SANGÓS, A. adj. Tenyit, brut de sanch. *Sangriento, ensangrentado, sanguinos, sanguinolento.* Sanguinolentus. || De color de sanch. *Sanguineo, sangriento.* Sanguineus, hæmatus, cruentatus.

SANGOTA. f. SANGASSA.

SANGRADOR. m. Qui té per ofici sangrar. *Sangrador.* Phlebotomus, i.

SANGRADORA. f. Gibrella pera parar la sanch que ix de la sangria. *Sangradera.* Ad sanguinem colligendum labrum.

SANGRAR. v. a. Obrir la vena pera traure la sanch. *Sangrar.* Phlebotomo, as. || Prenent per metonímia l' efecte per la causa, ordenar alguna sangria. *Sangrar.* Venæ incisionem præcipere. || Foradar á modo de sangria las bólas ó vasos semblants pera traure lo licor. *Sangrar.* Licorem vasæ perforato extrahere. || met. Separar porció de aygua de algun riu ó siquia. *Sangrar.* Aqua ab amne derivare. || Entre estampers comensar una ralla més endins que las demés. *Sangrar.* Verberum lineam intrò aliorum sincipere. || Traure part de lo que's conté en alguna cosa, com: sangrar la butxaca. *Sangrar.* Partem excipere.

SANGRAR LA LLÉNGUA. fr. Posar mesura á algu en lo parlar. *Meter en freno, refrenar.* Modum ponere.

SANGRARSE. v. r. Ferse sangrar, ser sangrat. *Sangrarse, haberse sangrado.* Venæ incisionem pati.

SANGRARSE EN SALUT. fr. Donar algú satisfacció de alguna cosa abans que li fassan càrrecs. *Curarse en salud.* Culpæ suspitione rebus integris se purgare. || Prevenirse algú de algun dany que tem li pòt venir. *Curarse en salud.* Damnum vitare.

SI M' HAGÜESSEN SANGRAT, NO M' HAURIAN TANT GOTA DE SANCH. expr. Denota un susto molt gran. *No me quedó gota de sangre en el cuerpo.* Eraguis reddidi.

SANGRAT, DA. p. p. *Sangrado*. Phlebotomia.

SANGRENT, A. adj. Lo que causa efusió de sanch. *Sangriento*. Cruentus. || Inhumà, cruel, que's complau en véuer derramar sanch. *Sanguinario*, *sanguinolent*, *sanguinoso*. Cruentus.

SANGRIA. f. Incisió de la vena pera fèr eixir la sanch. *Sangría*. Venæ incisio, phlebotomus, i. || Ferida ó punxada de que ix sanch. *Sangría*. Incisio, nis, vulnus sanguinem mittens. || La extracció de alguna cosa per petites parts, especialment de cradal. *Sangría*. Per partes extractio. || FIBLA. || Tot alló que agota ó disminuïeix. *Sangría*. Exhaustus. us. || Entre estampers la acció y efecte de comensar una ralla més endins que las altres. *Sangría*. Lineæ plus intrò immissio.

SANGRO. (TENIR NON) fr. Sér humà, sensible. *Sr de buenas entrañas*. Pium, mitem esse.

SANGUEJAR. v. n. Eixir, rajar sanch. *Correr sangre*. Sanguinem fluere. || ant. Tráurer, llansar much. *Sangrar*, *echar sangre*. Sanguino, as.

SANGUÍ, NA. adj. Qui abunda de sanch. *Sanguino*, *sanguineo*, *sanguinoso*. Sanguineus. || Dit del temperament ó complexió en que predomina 'l calor y la sanch. *Sanguineo*, *sanguinoso*. Sanguineus.

SANGUINARI, A. adj. Cruel, que's complau ab lo derramament de sanch. *Sanguinario*. Sanguinarius.

SANGUINÀRIA. f. Herba medicinal de dos espècies, la major se diu en castellà *Nevadilla*, y la menor *Centinodia*, *corregüela*, *corriola*, *poligona*. Sanguinaria, æ, sanguinaris, is.

SANGUINELLA. f. ant. SANGONERA.

SANGUÍNEO, A. adj. Lo que es de sanch ó 'n conté. *Sanguineo*. sanguino. Sanguineus.

SANGUINOLENT Y SANGUINÓS, A. adj. SANGUINARI. || Lo que causa efusió de sanch, com: batalla *SANGUINOSA*. *Sangriento*. Cruentus.

SANGUINYOL. m. Arbust ab las brancas dretas, encarnadas y llisas quant són tendras; las flors blancas y formant cima; 'l fruyt un poch semblant á las cireras, rodó, molsut y roig negrench. Se cria entre las bardissas, y té la fusta molt dura, de la qual se solen fèr baquetas de escopeta. Es atemperant, y se'n fá una àygua destil·lada. *Cornajo*, *carño*, *cornizo*, *cerezo silvestre*. Cornus sanguinea.

SANGUIS. Ven llatina parlant de la sanch del Salvador continguda baix la espècie sacramental de vi. *Sanguis*. Sanguis, isis.

SANÍCULA. f. Planta medicinal de fullas amples, quasi rodonas, un poch tiessas y divididas en cinch parts, dentadas per las voras, de un vertrellut; y de entre ellas pujan las camas de un peu de altura, llisas, y bermellencas envers la arrel, y en la cima unas flors petites, blancas, de cinch fullas que forman parasol. Es una de las plantas vulneràries. *Sanícula* y altres *consuelda* ó

consólida, y altres *alquimilla*. *Sanicula*, æ, synphytum, i.

SANÍSSIM, A. adj. sup. Molt sa. *Sanissimo*. Valdè sanus.

SANITAT. f. Salut, robustesa. *Sanidad*. Sanitas, atis.

SANITÓS, A. adj. Saludable. *Sano*, *saludable*, *salutífero*. Salubris.

SANITOSAMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SANJOANISTA. m. Qui es del orde de sant Joan de Jerusalem. *Sanjuanista*. Ordinis sancti Joannis frater.

SANJOAN. adj. Fruyta que madúra per sant Joan. *Sanjuanero*. Æstatis initio maturescens fructus.

SANS. adj. ant. CONVENIENT.

SANSA. f. Gleba. *Borujo*, y *bonijo* p. And. y *cospillo* p. Ar. Samsa, æ.

SANT, A. adj. Perfet, exempt de tota culpa. *Santo*. Divus, sanctus. || La persona canonizada per la Iglèsia. *Santo*. Divus, sanctus. || La imatge de algun sant. *Santo*. Alicujus Sancti imago. || Persona virtuosa y de vida exemplar. *Santo*. Sanctus, pius.

|| Senzill, de bonas intencions. *Santo*. Bonus, simplex. || Cosa especialment consagrada á Dèu, ó que de algun modo pertany á la santedat. *Santo*. Sanctus, sacer. || S' aplica á la Iglèsia catòlica per nota característica seva. *Santo*. Sanctus. || En la milícia nom, senyal pera regonéixer de nit los amichs. *Nombre, santo*. Tessera castrense signum. || Títol de reverència que's dona als antichs pares y doctors de la Iglèsia. *Santo*. Sanctus, rectus. || pl. met. PROPICIATORI.

SANT APARICI. EPIFANIA.

SANT DE PAPER DE ESTRASSA Ó DE PASTALLUNA. Hipócrita. *Santo de pajaes, santón*. Virratis simulator.

SANT PARE. Títol que's dona al Papa. *Santo Padre*. Summus pontifex.

À BON SANT HO ENCOMANA. fr. met. ab que s' avisa á algú de que encarrega sos interessos á qui sol pèrdrerlos ó destruhirlos. *A buen santo te encomiendas; encomendar las ovejas al lobo*. Ovem lupo commissisti.

AL SANT QUE NO TINGAS DEVOCIÓ, NO LI FASSAS ORACIÓ. ref. Denota que qui no té interès ab alguna persona, no'n fá cas ó estimació particular. *Al santo que no se tiene devocion, no se le hace oracion*. Levi, nullo loco habere.

À SANTS Y À MINYONS NO'LS PROMETAS QUE NO'LS DONS. ref. Ensenya que's déu cumplir tot lo que's promet. *Ni á niña el bollo, ni á santo el voto*. Quod promissum est de jure debetur.

COM MIL SANTS DEL CEL. exp. fam. de enuig y enfado. *Con mil santos*. Apage, apagesis.

DONAR LO SANT. fr. mil. Senyalar lo rey, general, governador de una plassa, etc., lo nom del Sant que serveix aquella nit de senya á las centinellas. *Dar el santo*. Tesseram militarem enuntiare. || mil.

ANOMENAR, dir á las centinellas lo sant que'ls serveix de senya pera sér conegut de ellas. *Dar el santo*. Tesseram proferre.

ENCOMANARSE Á BON SANT. fr. Dóna á enténdrer que algú ha eixit miraculosament ó ha lograt cosa de que tenia poca esperansa. *Encomendarse á buen santo*. Optimum tutelarem advocare, appellare.

LI ESTÀ TANT BÈ COM Á UN SANT CRISTO DOS PISTOLAS. exp. fam. Se diu quant alguna cosa escau mal al qui la usa. *Le está ó le sienta como á la burra las arracadas*. Illis congruit tamquam asinæ inaures.

LLEVAR Á UN SANT PERA DONAR Á ALTRE; Ó DESPULLAR UN SANT PERA VESTIRNE UN ALTRE; Ó TRAURE UN SANT DEL ALTAR PERA POSARNEHI UN ALTRE. ref. DESPARAR UN ALTAR ETC.

PER SANT LLUCH SEMBRA, PAGÉS, MOLL Ó AIXUT. ref. Dóna á enténdrer que s'aprofite 'l temps de sembrar en qualsevol sahó que sia, que així no necessitará 'l socorro de altres. *Ara por enjuto ó por mojado, no besarás á tu vecino en el rabo*. Excole seu madidum seu siccum vomere campum, Vecino supplex non eris ipse tuo.

PER SANT VICENS LO SOL ENTRE PELS TORRENTS. ref. Denota que ja 'l dia s' allarga y 'l sol pren forsa. *Por san Vicente toda agua es caliente*. Vicentis calefit quælibet unda die.

TOTS SANTS. Festa solemne que celebra la Iglésia tots los anys lo dia primer de novembre, en honra y memòria de tots los sants. *Todos Santos*. Festum omnium Sanctorum.

SANTABÁRBARA. f. náut. Paratge destinat en las embarcacions pera custodiar la pólvora. *Santabárbara*. Pyrii pulveris in navibus conditorium.

NO MÉS SE PENSA EN SANTA BÁRBARA QUANT TRONA. ref. Repren als ingrats que fét lo benefici s' olvidan de qui l' ha fét. *Rogar al santo hasta pasar el tranco*. Siti sedata, fonti terga verlant ingrati.

SANTAMENT. adv. m. Piadosa, religiosament. *Santamente*. Sanctè, religiosè, piè. || Molt bè. *Muy bien*. Optimè.

SANTÀS, SA. adj. aum. *Santazo, santón*. Valde sanctus.

SANTEDAT. f. Perfecció, integritat de costums conforme á la llei y religió. *Santedad*. Sanctitas, atis. || Tractament honorífich que's dóna al sant Pare y antigüament també als bishes, als emperadors de Constantinopla y á alguns reys de Inglaterra. *Santidad*. Sanctitas, atis.

SANTEJAR. v. n. Expressar santedat. Se diu de una persona virtuosa ó de un port devot ó retirat. *Respirar santidad*. Sanctitatem spargere.

SANTELM. m. LLUMENETAS DE SANT TELM.

SANTET, A. adj. d. *Santico*. Sanctulus. || Humil, pacífich, de poch ánimo. *Santito*. Sanctulus.

SANTIAMEN. m. fam. Moment, instant. *Santiamen*. Temporis punctum.

EN UN SANTIAMEN. loc. fam. *En un decir Jesús; en un abrir y cerrar de ojos ó en un volver de ojos*. Ictus oculi.

SANTIFICACIÓ. f. Acció y efecte de santificar. *Santificacion*. Sanctificatio, nis. || Veneració, culto, com: la SANTIFICACIÓ del diumenge. *Santificacion*. Sanctificatio, nis.

SANTIFICADOR, A. m. y f. Qui dóna la gràcia y santifica, Dèu. *Santificador*. Sanctificator, is.

SANTIFICANT. p. a. Lo que santifica, con gràcia SANTIFICANT. *Santificante*. Sanctificans.

SANTIFICAR. v. a. Fér sant á algú, donari Dèu la gràcia. *Justificar, santificar*. Sanctifico, as. || Dedicar alguna cosa al cult de Dèu. *Santificar*. Sanctifico, as. || Il·lustrar algun lloch ab la presència de algú Sant. *Santificar*. Sanctifico, as. || Còdrer, celebrar las festas. *Guardar, santificar*. Sanctifico, as. || Celebrar, benehir, alabar. *Santificar*. Laude sanctum dicere. || Abonar, disculpar á algú. *Justificar, santificar, abonar*. Aliquem iustificare. || CANONISAR. || v. r. Emplearse en obres santas. *Santificarse*. Sanctesco, is. || Disculpar. *Justificarse, santificarse, sincerarse*. Innocentiam exponere.

SANTIFICAT, DA. p. p. *Santificado*. Sanctificatus.

SANTIMÓNIA. f. SANTEDAT.

SANTÍSSIM, A. adj. sup. *Santísimo*. Sanctissimus. || m. Tractament de reverència y honor que's dóna al sant Pare. *Santísimo*. Sanctissimus. || Per antonomàsia s' enten lo Sagrament del altar. *Santísimo*. Eucaristicum sacramentum.

EXPOSAR LO SANTÍSSIM. fr. Descubrirlo á la pública adoració. *Descubrir, manifestar el Santísimo*. Sacram Eucaristiam patefacere.

SANTÍSSIMAMENT. adv. m. *Santísimamente*. Sanctissimè.

SANTÓ. m. Profeta fals entre 'ls infidels. *Santo*. Inter infideles pœnitens.

SANTORAL. m. Lo llibre que conté memòrias y vidas de Sants. *Santoral*. Sanctorum acta, vitæ continens. || Llibre de cor que conté 'ls intròits y antífonas pròpies de las festas de alguns Sants. *Santoral*. Liber quo Sanctorum officia cantu simplici continentur.

SANTUARI. m. Lloch sagrat, temple, iglésia. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Part primera ó anterior del tabernacle portàtil, erigit per orde de Dèu en lo desert, y del temple de Jerusalem: en la qual estava en mitj l' altar del incens, al costat meridional lo candelero de set llums, y al aquil·lunar la taula dels pans de proposició, y sols un vel lo separava del Sanctasancorum. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || La part del temple ahont sols podien arribar los sacerdots de la llei antiga. *Santuario*. Adytum, i. || La capella ó iglésia ahont se venera alguna imatge ó reliquia de especial devoció. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Lo convent de vida molt exemplar. *Santuario*. Sanctuarium, ii.

POSAR, MÉTRER LA MA EN LO SANTUARI. fr. *Figarse 'l llech en cosas sagradas*. *Entrar, alargar, poner, echar mano al santuario*. In sacra manus mittere.

SANTURRÓ. m. Hipócrita. *Santurron, santon, misticon, hipócrita.* Virtutis simulator.

SANTURRONERIA. f. *Hipocresia, santurroneria.* Hypocrisis, is.

SANTUTXO. m. SANTURRÓ.

SANYA. f. Ràbia. *Ira, cólera, rabia.* Ira, æ, furor, is. || L' efecte ó estrago que causa. *Saña.* Cruelitas, atis, furor, is.

SANYÓS, A. adj. Colèrich, irat. *Saüdo, saño-so.* Iratus.

SANYUT, DA. adj. SANTÓS.

SANYOSAMENT. adv. m. Ab sanya. *Saündamente, sañosamente.* Iracundè.

SAPADOR. m. Lo soldat destinat pera fèr y desfer fossos, parapets, fortificacions, etc. *Zapador.* Miles fossarius.

SAPASTRE. m. Astut, bellaco. *Camastron, zorrica.* Versutus.

SAPAT, DA. adj. robust, vigorós.

SAPHIA Ó SÁFIA. f. Planta de que ni ha mòltas espècies; ja més senyalada es alta com un home; fulles llargues angulosas, y de un vert llustrós; la flor petita ab cinch fulles en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavoreta groga; la arrel fibrosa, grogueca y amarga. Es bona pera las feridas. *Talitro.* Thalictum, taliestrum, i. Alguns li donan lo castellà *Taliestro*, y 'l llati, *Pingammum*, i.

SAPIÈNCIA. f. SARDURIA.

SAPIENCIALS. m. pl. y adj. S' aplica als llibres morals de la Escriptura. *Sapienciales.* Bibliorum libri.

SAPIENT, A. adj. SABI.

SAPIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Sapientissimo.* Sapientissimus.

SAQUEIG. m. Robo, l' acció de saquejar. *Saqueo.* Depopulatio, nis.

SAQUEJADOR, A. m. y f. Qui saqueja. *Saqueador.* Depopulator, is.

SAQUEJAR. v. a. Entrar en alguna ciutat robant tot lo que's troba. *Saquear.* Vasto, expilo, as.

SAQUEJAT, DA. p. p. *Saqueado.* Expilatus.

SAQUERA. f. Se diu de la agulla de cusir sachs. *Saquera.* Acus saccis assuendis apta.

SAQUET. m. d. *Saquillo, saquete.* Parvus saccus.

SARABANDA. f. Tocala y ball viu y alegre que 's fá ab repetits moviments del cos y ab poca modestia. *Zarabanda.* Numerosa, lasciva saltatio.

SARABANDISTA. m. Qui exerceix las sarabandas ó compon las coplas de aqueix nom. *Zarabandista.* Petulans saltator; é fæce vulgi poeta.

SARAGATA. f. Diversió de crits, soroll y mòlta bulla. *Zambra, gresca.* Streptitus, us, clamor, is. || BREGA.

SARAGOSSÀ, NA. adj. Cosa de Saragossa. *Zaragozaño, cesaraugustano.* Cæsaraugustanus.

SARAGÜELLS. m. pl. Cuixots, calsas amplas. *Zarahüelles, gregüescos.* Ampla, foricantia femoralia

SARAMPIÓ. m. XARRAMPÍO.

SARAU. m. Ball ab música entre personas de distinció. *Sarao.* Festivum tripudium. || Renyinas baralla. *Moros y cristianos, marimorena.* Rixa, æ.

SARAU DE MÁSGARA. 'L sarau de personas disfresadas y ab carela. *Máscara.* Larvalorum ludus.

SARAU PARTICULAR, CASER, CASOLÀ. 'L sarau pera divertir-se entre famílies. *Saraguet.* Tripudium domesticum.

SARAY. m. ant. SARRAHÍ.

SARCASME. m. Ironia mordàs. *Sarcasmo.* Sarcasmus, i.

SARCIDURA. f. CUSIDURA.

SARGIR. v. a. CUSIA.

SARCOCOLA. f. Goma groga, amarga de uns graneis esponjosos que flueix de un arbre de Etiop.a, y es bona pera curar las llagas. *Sarcocola, azarote.* Sarcocolla, æ.

SARDA. f. Peix semblant á la caballa. *Sarda.* Sarda, æ.

SARDANAPÁLICH, CA. adj. Cosa de Sardanápalo últim rey dels assiris, en extrem viciós y abominable. *Sardanapdico.* Sardanapalicus.

SARDANÁPALO. m. met. Se diu del home sumament viciós. *Sardanápalo.* Sardanapalus.

SARDÈNIA. f. Pedra preciosa de color encès ó groguench y clapas negres. *Sardónix, sardonía, sardónique.* Sardonix, icis.

SARDICENSE. adj. Cosa de Sárdica. *Sardicense.* Sardicensis.

SARDINA. f. Peix comunment de quaire á sis polzadas de llarch y una de ample; la esquena blavenca; 'l ventre y costals platejats; lo cap gros y punxagut, las aletas cendrosas, y las escates saltan ab mòlta facilitat. *Sardina.* Sardina, æ.

ESTAR COM LAS SARDINAS AL BARRIL. fr. Estar apretat en algun concurs. *Estar como sardina en banasta ó como piojos en costura.* Nimia angustia præmi.

LA ÚLTIMA SARDINA DEL BARRIL. fr. Explica haver arribat á la última de las cosas que's van gastant. *La última sardina de la banasta.* Nihil ultra residuum est.

TRÁURER SARDINAS DEL BARRIL. fr. met. fam. Joch ab que's diverteixen los noys apretant-se entre sí pera tráurerne algun del lloch que ocupa, pera entrarhi altre. *Salga la parida.* Exi foras, hinc eripe.

SARDINAL. m. Compost de pessas de filat de pescar, de fil de lli mólt prim, ab que en lo mediterráni 's pesca anualment abundancia de sardina, de lo que prengué sa denominació. *Sardinal.* Sardinarum retis.

SARDINALER, A Y SARDINAYRE. m. y f. SARDINER. 1.

SARDINELL. m. Obra feta de rajolas posadas de cantell. *Sardinell.* Limen, inis.

SARDINER, A. m. y f. Qui tracta en sardinas ó s' ocupa en vènderlas. *Sardinero.* Sardinarum propola, negotiator. || Lo que pertany á sardinas. *Sardinero.* Ad sardinam pertinens. || Barquet á

propòsit pera pescar sardinas. *Sardinero*. Ad sardinas piscandas linx.

SARDINIAS. f. Planta de fullas enteríssimas de figura entre de rombo y ovadas, blanquinosas, de olor com de peix podrit, igual al de tota la planta, que conté subcarbonat de amoníach libre. *Sardina*. *Chenopodium vulvariae*. || náut. Cab prim format de tres filásticas, y destinat pera encordar cusiduras y cosas semblants. *Sardineta*, *sardinel*. *Funiculus*, i; *nauticus resticulatus*.

SARDINETA DE BLANES QUE FUGINT DEL FOCH SE PO-SA Á LAS BRASAS. ref. fam. FUGIR DEL FOCH etc.

SARDINYOLA. f. XANGUET.

SARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Cerdanya. *Sardo*. *Sardus*.

SARDÓNICA. f. Herba que menjada ó begut lo such de ella, obliga á fèr gestos com de riurer, y causa la mort ab ells. *Sardónica*. *Sardua* herba. || Pedra, varietat de la calcedònia, de la que's distingeix ab lo color gris ab clapas rojas. *Sardónica*. *Sardonía*, æ.

SARFULL. m. Herba, espècie de farigola, de molt olor, de flors purpúreas ó blancas. *Serpol*. *Serpillum*, i.

SARGA. f. Espècie de sàlzer ó vímet molt amarch y prim. *Sarga*, *sarguera*. *Vimen*, inis.

SARGANTANA. f. Reptil de tres ó quatre polzadas de llarch cubert tot ell de petites llinetas posadas en orde: per la part superior es pardo rojench ó verdós, per la inferior blanch, y en lo iveru viu sèns menjar. Es molt àgil y lleuger. *Lagartija*. *Lacerta*, æ.

SARGENT. m. *Sirviente*, *escudero*. *Sirvens armorum*.

SARGENTA. f. Dona alta mal fargada. *Sargenton*. *Procera* et *inconcinna* fœmina.

SARGENTIA. f. La plassa de sargento. *Sarjentia*, *sarjenteria*. *Legionis instruendæ munus*.

SARGENTO. m. Oficial inferior en la milícia, superior en orde al cabo de escuadra. *Sarjento*. *Legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR. Oficial encarregat de la disciplina del regiment: es superior al capitá; fá de fiscal ó intervé en la economia y distribució dels caudals. Aquest empleu s' ha suprimit en la milícia espanyola y fá sas funcions lo tinen coronel. *Sarjento mayor*. *Primus legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR DE BRIGADA. Antigament ho era 'l més antich dels cossos; en lo dia ho es l' oficial de la plana major de cada cos. *Sargento mayor de brigada*. *Manipuli*, *turmæ primus instructor*.

SARGENTO MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella, encarregat del detall del servey, de vigilar la exactitut en ell y distribuhir las ordes del governador. *Sarjento mayor de plaza*. A *militari civitatis gubernatore secundus*.

SARGENTO DE UN TERS. Oficial de una part de tropa, que correspon á un regiment. *Sarjento de un tercio*. *Legionis præfectus*.

MANAR COM Á SARGENTO. fr. *Sargentear*. *Conturiam instruere*.

SARGER, A. m. y f. Fabricant de sarja. *Sergero*, *sarguetero*. *Telæ resticulatæ textor*.

SARGETA. f. d. Sarja més prima ó de ménos cos. *Sargueta*. *Tela lanea vel serica resticulata subtilior*.

SARGIL. m. Espècie de tela de llana que's fa sèns tenyir, tenint la filassa de estam molt torta y forta á manera de cordonet. *Albornoz*. *Pallium cuculatum ex duriori tela*.

SARGILERA. m. y f. Qui fabrica sargil. *Saylero*. *Sargarius*, ii.

SARGUERAL. m. Terreno poblat de sargueras. *Sargal*, *sargar*. *Viminetum*, i.

SARGUILLA. f. SARGETA.

SARJA. f. Roba de seda que fá cordonet y es més dobla que'l tafetà. *Sarga*. *Tela serica resticulata*. || Rodet que usan los del art de la seda pera plegarla. *Sarja*, *azaya*. *Tela lanea resticulata*.

SARJANT. m. ant. SARGENT.

SARMATA. adj. Natural de Sarmàcia. *Sarmata*. *Sarmata*, æ.

SARMÁTICH, CA. adj. Lo pertanyent á Sarmàcia provincia vastíssima de la Escítia. *Sarmático*. *Sarmaticus*.

SARMENT. m. La branca del cep. *Sarmiento*. *Sarmentum*, i.

SARMENT DE REBROT. L' inútil que ix del tronch, y no de las brocadas del cep ó parra. *Esforrocino*. *Focaneum sarmentum*.

TALLAR LOS SARMENTS PERA FÉR LLOCH ALS VEREMADORS. fr. *Callear*. *Calles in vineis expedire*.

LLIGAR LOS SARMENTS AL CEP PERA QUE NO ESTORBEN PERA LLAURAR. fr. *Caponar*. *Serpentes vitis palmites religare*.

RECULLIR LOS SARMENTS. fr. *AIXARMENTAR*.

SARMENTET. m. d. *Sarmentillo*. *Parvus palmes*.

SARMENTICI, A. adj. que per mofa s' aplicava als cristians perque's deixavan cremar ab sarments. *Sarmenticio*. *Sarmentitius*.

SARMENTÓS, A. adj. Semblant als sarments. *Sarmentoso*. *Sarmentosus*.

SARNA. f. RONTA. 1. 2. || CASPA.

TRÀUREN LA SARNA DEL CAP. fr. *Descaspar*. *Porrigine caput mundare*.

SARNÓS, A. adj. Qui té ronya. *Sarnoso*. *Scabiosus*. || Qui té caspa. *Casposus*. *Surfurosus*.

SARNUDA. f. Multitud de cops donats á algú. *Tunda*. *Fustnarium crebra verberatio*.

SARPA. f. La grapa del animal. *Zarpa*. *Manus adunca*.

SARPA LA GRENZA. loc. ter. *Andar á la greña*. *In capillum involare*.

SARPILLERA. f. XARPELLERA.

SARPAR. v. a. fam. XARPAR. || náut. Llevar la àncora. *Zarpar*. *Anchoram tollere*.

SARPULLIR. v. a. PICAR 15.

SARRABASTALL. m. tor. *SOROLL*, *CRITS*, *ES-CÁNDOL*.

SARRACENO, A. m. y f. *SARRAHÍ*.

SARRACINA. f. Baralla entre molts. *Sarracina*. Pugna, æ, conflictus, us.

MÓVER UNA SARRACINA. fr. met. fam. Donar causa ab alguna expressió pesada, xisme, ó trapasseria á grans dissensions. *Levantar ó mover una cantera*. Jurgia excitare.

SARRAHÍ, NA. adj. Moro pròpiament de la Aràbia fells. *Sarraceno*. *Sarracenus*.

SARRAHINESCH, CA. adj. *Sarracénico*. *Sarracenicus*.

SARRATJE. m. LLAXÓ.

SARRELL. m. Flocadura, franja. *Fleco*, *franja*. *Floccus*, i.

SARRELLET. m. d. *Floquecillo*, *floquezuelo*. *Levis fimbria*.

SARRI. m. CANÍS.

SÁRRIA. f. Instrument gran de espart ó palma, que posat sobre la bèstia de càrrega forma dos corns; y serveix pera tragar. *Esporton*, *seron*. *Amplior spatior sporta*.

SARRIASSA. f. Herba, de la arrel de la qual naixen una porció de fullas en figura de cor, de un peu de llarch, del mitj de ellas una cama sens fullas, y en l' extrem las flors apiladas. Està plena de una substància agafatosa y de mal olor. Es acre y corrosiva, però cuyta pert aquestas qualitats, y de la arrel se'n fa pa. *Frailillos*. *Arissarum*, i.

SARRIÓ. m. Sàrria petita ab cuberta, pera tragar carbó, etc. *Espuerta*, *sera*. *Cecina*, *sporta*, æ. || pl. La multiut de ells. *Seraje*, *serada*. *Sportarum cumulus*.

SARRIONET. m. d. *Serico*, *serillo*. *Fisellus*, i, perula, æ.

SARRO. m. Espécie de brutícia blanca que's fa en los llabis, boca y dents. *Sarro*, *relej*, *releje*, *limosidad*, *toba*. Rubigo, inis.

SARRÓ. m. Bossa gran de pell, que usan los pastors. *Zurron*, *pellico*, *zamarrico*. *Pastoralis pera*. || Saquet pera anar de camí. *Zurron*. *Marsupium*, ii. || met. Tunda, jaco de cops. *Paliza*, *tunda*, *zurribanda*. *Verberatio*, *fustigatio*, nis.

VÉR UN SARRÓ. fr. Donar una tunda. *Batanear*. *Contundo*, is.

VUYDAR LO SARRÓ. fr. met. Confessarse. *Vaciar el saco*. *Peccata confiteri*.

SARRONER. m. Contrabandista de sarró. *Zurronero*. *Mercium interdictarum levis advector*. || Qui fa sarrons. *Zurronero*. *Perarum opifex*.

SARRONET. m. d. *Zurroncillo*. *Mantícula*, perula, æ.

SARRÓS, A. adj. Lo que té sarro. *Sarroso*. *Il-luviosus*.

SARSA DE ESPANYA. f. Planta que creix entre las rocas, té la arrel del gros de un dit, blanca, nuosa, de la qual se desprenen moltes arcelotas blancas y llargas. Es molt comuna entre

nosaltres y 's troba en Monjuich. *Zarza del pais ó de España*. *Similex aspera*.

SARSAPRÀ. m. *SASSAPRÀS*.

SARSAPARRELLA. f. Planta de las Indias semblant als esbarzers de Espanya; las fullas en figura de cor, espinosas y senyaladas ab nou nirvis que corren desde la basa á la punta. 'L fruyt semblant als rahims de parra borda, y las arrels són medicinals. *Zarzaparrilla*. *Aspera similax*.

SARSAPARRELLAR. m. Lo lloch ó camp ahont hi ha molta sarsaparrella. *Zarzaparrillar*. *Aspera smilace abundans ager*.

SARSOLL. m. Qui parla molt depressa y tartamut. *Farfulla*. *Balbus*.

SART. m. Natural de Cerdanya. *Sardo*. *Sardus*, i.

SARTORESA Y SARTRA. f. ant. *SASTRESSA*.

SASTRE. m. *SASTRE*.

SAS. expr. que significa 'l so del cop. *Zas*. *Per-cutionis strepitus*. || Veu pera expressar lo cop. *Zas*. *Ictus*, us.

SASSAFRÀS. Arbre, espècie de llorer de la América septentrional; se troba en lo comer en trossos més ó ménos voluminosos, ramosos; la escorxa de color pardo rojench, quasi llisa, de olor aromàtic agradable, semblant al del fonoll; sabor picant igual á són olor; la part llenyosa groguenca, porosa, lleugera, composta de capas concèntricas, de olor y sabor com la escorxa, encara que un poch més débils. Es sudorífic, antiherpètic, y un remey comú y vulgar pera fér fugir la llet. *Sasafrás*. *Laurus sassafras*.

SASSOLINA. f. Producto de la combinació natural del boro ab l' oxígeno. *Sassolina*. *Sassolina*, æ.

SASTRE. m. Lo qui per ofici fa vestits de home. *Sastre*. *Sartor*, is.

CENT SASTRES, CENT MOLINERS, Y CENT TEIXIDORS, TRESCENTS LLADREGOTS; Ó SET SASTRES, SET SABATERS Y SET TEIXIDORS, VINT Y UN LLADRE. ref. Denota que dita gent són poch escrupulosos en quedarse 'ls retalls, etc. *Cien sastres, cien molineros y cien tejedores, son trescientos ladrones*. Tot sartores, etc. tot latrones.

DE SASTRE PODRÀS MUDAR, QUE DE LLADRE NO ESCAPARÀS. ref. Denota que entre várias personas tan motiu hi ha pera desconfiar de una com de altra, ó que ni unas ni altrás són bonas pera 'l fi que 'ns proposam. *Entre ruin ganado no hay que escoger ó poco hay que escoger*. Non grege de vili pecudem selegeris ullam.

SASTRERIA. f. Botiga de sastre. *Sastreria*. *Sartoris officina*. || Ofici del sastre. *Sastreria*. *Sartura*, æ.

SASTRESSA. f. La muller del sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Sartoris uxor*. || La dona que fa ofici de sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Satrix*, icis.

SASTRET. m. d. *Sastrecillo*. *Sartor*, is.

SASTRUGAR. v. a. *DESMEUSSAR*.

SASUAVAR. v. a. ant. SUAVISAR, APACIGUAR.

SATALIA. f. Nom vulgar de una espècie de flor del gènere Rosa; es petita, de pocas fullas, de un blanch molt violat y s'fa regularment en los paratjes ombrívols. *Rosa blanca, satalia.* Rosa ita dicta.

BLANCH COM UNA SATALIA. fr. *Blanco como el ampo de la nieve.* Niveus, nivalis.

SATAN Y SATANÁS. m. Lo diable, comú enemich del home. *Satan, Satands.* Satanas, æ.

SATANAITA. f. Nom que's dóna á la heretgia dels Massilienses y als que la seguien. *Satanaita.* Satanaita, æ.

SATÁNICAMENT. adv. m. DIABÓLICAMENT.

SATÁNICH, CA. adj. Propi de Satanás. *Satánico.* Satanicus.

SATÉL-LITE. m. Qui acompanya á altre pera sa seguretat, y entre 'ls emperadors de Orient equival á capità de guàrdias de corps. *Satélite.* Satelles, itis. || Sectari. *Satélite.* Assecla, æ. || astron. Cada un dels planetas menors que's mouhen al entorn de un de major. *Satélite.* Satelles, itis. || ESTRELLAS DE DORON.

SATGETA. f. SAGETA.

SATGETIA. f. SAGETIA.

SATÍ. m. SETÍ.

SATIFER. v. a. SATISFER.

SÁTIRA. f. Poëma ó escrit pera repèndrer las costums y tot lo dolent llansant sobre ell tot lo ridícul. *Sátira.* Satyra, æ. || Ditxo agut y picant. *Sátira.* Telum facetum. || Paraulas picants y maliciosas, libel·los infamatoris. *Sátira.* Dieterium, ii.

SATÍRICAMENT. adv. m. De un modo satírich. *Satíricamente, mordazmente.* Satyricè.

SATÍRICH, CA. adj. Lo que pertany á Sátiro ó á la sátira. *Satírico.* Satyricus. || Abundant en sátiras. *Satírico.* Satyris frequens. || met. Picant, agut. *Satírico.* Mordax. || Maldibent. *Satírico.* Maledicus. || m. Escriptor de sátiras. *Satírico.* Satyroglyphus, i.

SATIRIÓ. m. Planta dolça y medicinal, de arrel aseuada, cama un poch borrosa y flor de figura de abella ab las alas estesas. *Satirion.* Satyrion, is.

SATIRISAB. v. a. Criticar, censurar ab paraulas. *Picar, satirizar, zaherir, morder.* Verborum aculeis perstringere. || Escriurer sátiras. *Satirizar.* Satyras scribere. || FÉR PASQUINS.

SATIRISAT, DA. p. p. *Satirizado.* Satyrus petitus.

SÁTIRO. m. mit. Mónstruo mitj home y mitj dona, que presidia en los boscos. *Sátiro.* Satirus, i. || Deshonest. *Sátiro.* Satyrus, i.

SATISDACIÓ. f. for. FIANSA.

SATISDAR. v. a. for. FÉR fiança. *Afanzar.* Fidejubeo, es.

SATISFACCIÓ. f. Paga al acreedor. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis. || Expiació de la culpa per medi de la penitència. *Satisfaccion.* Satisfactio,

nis. || Presumpció. *Satisfaccion.* Presumptio, ni. || Venjansa. *Satisfaccion, desagravio, desquite.* Par pari redditio. || Plaber, contento. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis. || Confiansa ó seguretat del ànima. *Satisfaccion.* Fiducia, æ. || Compliment dels desitj ó del gust. *Satisfaccion.* Satisfactio, nis.

Á SATISFACCIÓ. m. adv. A gust, cumplidament. *A satisfaccion, á pedir de boca.* Ex sententia.

DONAR SATISFACCIÓ. fr. Respondrer algu de lo que tenia á sòn càrrech. *Descargarse.* Satisfacio, is.

PÈNDRESE LA SATISFACCIÓ. fr. Venjarse, tornar pel propi honor. *Tomar satisfaccion.* Honorem vindicare.

SATISFACTORI, A. adj. Lo que pòt satisfèr ó pagar alguna cosa deguda. *Satisfactorio.* Satisfactorius. || Lo que satisfà pels pecats. *Satisfactoria.* Satisfactorius.

SATISFACTORIAMENT. adv. m. De un modo satisfactori. *Satisfactoriamente.* Satisfactoriè.

SATISFER. v. a. Pagar lo que's deu. *Satisfacer.* Exsolvo, satisfacio, is. || Cumplir la obligació. *Satisfacer.* Muneri satisfacere. || FÉR alguna cosa que meresca 'l perdó de la pena. *Satisfacer.* Expio, as. || Saciàr qualsevol apetit ó passió. *Satisfacer.* Expleo, es. || Sossegar las passions del ànima. *Satisfacer.* Cedo, is, placo, as. || Donar solució á algun dubte ó dificultat. *Satisfacer, responder, resolver.* Respondeo, es. || Sossegar alguna queixa ó ressentiment. *Satisfacer.* Satisfacio, is. || Agrair, accontentar á algu. *Llenar, satisfacer.* Alicui animum explere. || Premiar enterament y ab equitat los mèrits. *Satisfacer.* Retribo, persolvo, is. || Executar, cumplir. *Satisfacer.* Exequor, eris.

SATISFERSE. v. r. Pagarse. *Reintegrarse, satisfacerse.* Sibi ipsi per se æs alienum solvere. || Venjarse de algun agravi. *Satisfacerse.* Ulcisci. || Tornar algu per sòn honor, precisant al ofensor á que desfassa l' agravi. *Satisfacerse.* Honorem vindicare. || Saciar la fam, set ó son. *Satisfacerse.* Expleo, es. || Quedar convensut ab alguna rahó eficàs. *Satisfacerse.* Acquiesco, is. || Conseguir lo que's desitjava. *Satisfacerse.* Morem gerere.

SATISFET, A. p. p. *Satisfecho.* Satisfactum. || adj. Saciàt. *Satisfecho, saciado, comido.* Satiatus. || Presumit, pagat de sí mateix. *Ufano, satisfeto, confiado.* Arrogans.

SÁTRAPA. m. Entre'ls antichs persas governador de provincia, encara que en sòn origen era lo mateix que almirant de mar. *Sátrapa.* Satrapa, æ. || met. fam. Astut, sagàs, artíficiós. *Ladino, sátrapa, saramollero.* Vafer.

SATRAPIA. f. La dignitat ó govern del sátrapa. *Satrapia.* Satrapia, æ.

SATS. adv. ant. BASTANT, PROU.

SATURACIÓ. f. quím. Acció de saturar. *Saturacion.* Saturatio, nis.

SATURAR. v. a. quím. Posar en un líquit tota la quantitat que pòt dissoldrerse de algun solt. També s' usa com recíproch. *Impregnar, saturar.*

Impregno, as, imbuo is. || ant. Atipar, satisfer de menjar *Hartar, sariar, saturar*. Saturo, as.

SATURNAL. adj. Pertanyent à Saturno. *Saturnal*. Saturnalis. || pl. Festas en honor de Saturno en lo mès de desembre, que duravan tres ó cinch dias, en que 'ls senyors servian à taula als esclaus. *Saturnales*. Saturnalia, ium, pronia, orum.

SATURNIA. f. mit. Juno filla de Saturno dèn de la gentilitat. *Saturnia*. Saturnia, æ. || poët. La Itàlia per baverse refugiat allí Saturno, portant ab sí la edat de or, quant fou llansat del cel. *Saturnia*. Saturnia, æ.

SATURNIANS. m. pl. Heretges deixebles de Saturni ó Saturnil, que sembrà mòltissims errors. *Saturnianos, saturnilianos*. Saturniani, saturniliani, orum.

SATURNO. m. mit. Dèn del paganisme, que llansat del cel per sos fills se refugià à Itàlia por'tanhi ab sí la edat de or. *Saturno*. Saturnus, i.

|| Lo mès elevat dels set planetas, que està entre 'l firmament y Júpiter. *Saturno*. Saturnus, i. || quím. Lo plom. *Saturno*. Saturnus, i. || poët. Lo temps. *Saturno*. Cronos, i. || Surrut. *Cazurro*. Taciturnus. || Trist, melancòlich, poch sociable. *Saturnino, nocturnal, tetrico, mustio*. Tetricus, saturnus.

SAÜCH. m. Arbre de ribera, ab las ramas recatas y plenas de una molsa mòlt fofa y blanca; la escorxa exterior es cendrosa y so'a de ella ni ha altra de verda; la flor serveix pera fèr perfums en las erisipelas. *Saüco*. Sambucus, i, acte, es.

SAÜCH RÓSSCO. Arbre del qual ni ha dos espècies, una de ramas semblants à las del saüch comú, nuosas, trencadissas, ab las fullas semblants à las de la parra, però mès petites; las flors de la circumferència blancas y hermosas, la llavor en figura de cor. La altra espècie té las flors mès unidas y à vegadas tirant à purpúreas. *Saüco rósko, olmo humilde*. Opulus, i.

SAUL, A. adj. ant. SALVO.

SAULA. f. ter. SÁLZER.

SAULEDA. f. ter. SÁLZEREDA.

SAULÓ. m. Espècie de arena mòlt pesanta. *Sábulo, sabulon*. Sabulum, i.

SAULONENCH, CA. adj. Abundant de sauló. *Sabuloso*. Sabulosus.

SAUMA. f. ant. SOMERA, BURRA. || HIPÓCRITA.

SAUMATGE. m. ant. BRIGADA.

SAUQUER. m. SAÜCH.

SAURA. f. ant. GRALLA.

SAURÍ. m. La persona que falsament diu que veu lo que està ocult, encara que sia sota terra, méntres no ho cubra alguna roba blava. *Zahort*. Linceus, i.

SAUS. m. ant. SABÓ.

SAVASTRE. m. ant. TELA, CENDAT.

SAVI. m. SABI.

SAVI EN DBET. *Jurisperito*. Jurisperitus, i.

TRANIT SAVI È NO LI DIGAS QUE PASSA. ter. ref. ant. *Envia quien lo entienda y déjalo de su cuenta*.

Mitte sapiens et de labore suo non instrues.

SAVIESA Y SAVIETAT. f. SABIDURIA.

SAXAR Ó SAXEJAR. v. a. SACCEJAR.

SAXAFRÀS. m. SASSAFRÀS.

SAXIFRAGA. f. Herba medicinal à la qual s'atribuëix la virtut de ròmprer las pedretas dels ronyons als que pateixen de mal de pedra. *Saxifraga*. Saxifraga, æ.

SAXIFRAGA BERMELLA. Herba medicinal; s'emplea com astringent, y las arrels també com à diurètics. *Filipéndula officinal*. Spirœa filipendula.

SAXIFRÀS. m. Arbre de la Florida, de fusta groga y medicinal, de color que ttra al de fonoll. *Saxifrás, sasofrás, pavana*. Saxifragum, i.

SAXÓ. m. SACSO.

SAY. loc. ant. *Lo sé*. Scio.

SAYA. f. Faldilla. *Saya*. Tunica muliebris. || En algunas religions la part del hàbit, que vé à sér com la sotana dels capellans. *Saya*. Tunica talaris.

SAYAL. m. Panyo mòlt bast de llana burella. *Sayal*. Cilicinius pannus. || Lo vestit de dita roba. *Sayal*. Cilicina vestis. || En los molins paperers cada un dels feltres abont se posa 'l full de paper luego de format. *Bayeta, sayal, paño, cordellate*. Pannus, i.

SAYALER, A. m. y f. Teixidor de sayals. *Sagaler*. Sagarius, ii.

SAYALESCH, CA. adj. Cosa de sayal ó lo que li pertany. *Sayalesco*. Cilicius.

SAYALERIA. f. Fàbrica de sayals. *Sayaleria*. Sagariorum officina. || Ofici de sayaler. *Sayaleria*. Sagarii opificium.

SAYALET. m. Sayal fi. *Sayaleta*. Pannus cilicinus subtilior.

SAYNETE. m. La salsa que dóna bon sabor à las viandas. *Sainete*. Sapidum condimentum. || Qualsevol gust ó sabor delicat. *Sainete*. Gulæ irritamentum. || Tol lo que mou à complacència. *Sainete*. Sales, ium. || Composició dramàtica breu y jocosa. *Sainete*. Jocosus compositio dramatica.

SAYO. m. Casaca llarga y sèns botons. *Sayo*. Saccus, i.

SAYÓ. m. Home corpulent, feo ó cruel. *Sayon*. Fœdus, crudelis homo. || Butxí en lo antich. *Sayon*. Carnifex, icis, satelles, itis.

SAYOL. m. ant. CAPSADA. 2.

SAYONÀS. m. aum. *Sayonazo*. Carnifex, icis.

SAYT. m. AGUSIL, NUNCI, PORTER,

SE.

SE. pron. que s'anteposa y posposa al verb pera significar la mateixa persona que regeix lo verb ó sobre que recau la acció de ell. *Se*. Sui, sibi, se.

|| Anteposat als pronoms *ME*, *TE*, *LI*, singularisa la acció del verb ó la persona que signifiquen los altres pronoms, com: poch *SE ME'N* dóna que *SE LI* diga. *Se*. || Se junta ab los verbs, fentlos equivaler à passiva, com: *SE* diu. *Se*. Dicitur, etc. || Tambè s'

usa com proposició de alguns noms y verbs, com: en separar, seduucció, selecte. *Se. Se.* || En los escritos marins y vent dit sudest. *SE. SE.*

SEBA. f. Ceba.

SEBÁCEO. adj. med. Lo que conté seu ó li pertany. *Sebáceo. Sebaceus.*

SEBANSCOU. m. Espécie de vi que componen los etiops. *Sebanscou. Sebanscou.*

SEBASTIÀ. n. p. de home. *Sebastian. Sebastianus, i.*

SEBASTOCRATIA. f. Dignitat del Sebastocràtor. *Sebastocratia. Sebastocratia, æ.*

SEBASTOCRATISTA. f. Muller del Sebastocràtor. *Sebastocratista. Sebastocratista, æ.*

SEBASTOCRÀTOR. m. ant. Oficial de honor en la cort del emperador de Constantinopla; empleo que sols se donava á qui l'emperador volia fer particular honra. *Sebastocràtor. Sebastocrator, is.*

SEBESTEN. m. bot. Arbre semblant al ginjoler. *Sebesten. Zizipha, æ.* || Fruyta de dit arbre, semblant als cascabellitos, ab un pinyol triangular que serveix en la medicina. *Sebesten, sebesto. Sebestum, i, serdia sebestena.*

SEBOLLIR Ó SEBULLIR. v. a. ant. SEPULTAR. || SUMERGIR.

SEBUSIANS. m. pl. Pobles del Leons, de Fores, de Bresca. *Sebusianos. Sebusiani, orum.*

SECA. f. Temporada en que no plou. *Seca, sequia, sequedad.* Siccitas, atis. || La casa ú oficina ahont s'encunya la moneda. *Seca, cesa, casa de moneda.* Monetarium officina. || náut. Banch de arena que no'l cubre la áygua. *Seca. Brevia, orum, sirles, is.* || náut. Nom que per antonomásia 's dona á la verga que encrehua en l'arbre de mitjana, ab l'únich objecte de assegurar en ella la vela desobremitjana. *Verga seca ó de gata. Velum sic dictum.* || med. fam. La mort. *Muerte. Mors, tis.* || Ceca.

Á SECAS SOLAMENT. m. adv. *A' secas solamente. Tanum, sine ullo alio.*

SECÀ. m. Terra de córrer que sols se réga quant plou. *Secano, sequio, sequedad, sequeral, seccal.* Siccanus ager.

SECACULA. f. Planta y arrel que vé de la Sibéria. *Secacula, seccul.* Secacula, æ.

SECADA. f. seca. 1.

SECALL. m. La branca resseca é inútil de qualsevol arbre. *Reseco, reviejo.* Exiccata arbor. || Espécie de bescuit ressech en llesquetas primas. *Biscocho de soletilla ó de Mallorca.* Biscotus panis.

SECALLÓS. A. adj. Mitj vert y mitj sech. *Verdiseco. Subsicus.*

SECAMENT. m. La acció de secarse. *Secamiento. Exiccatio, nis.* || adv. m. Ab sequedat. *Secamente.* Siccè. || Ab pocas paraulas, sèns adorno. *Secamente.* Frigidè. || Ab aspresa, sèns atenció ni urbanitat. *Secamente.* Asperè, duriter.

SECANSA. f. Joch de cartas que juga cada hu per sí ó anant de companya. Á cada jugador se li donan tres cartas, las quals si segueixen per orde,

com tres, quatre y cinch, se diu *SECANSA*; y si son iguals en lo punt ó figura, com dos sets ó dos sotas, etc., se diu *ALI.* Després se juga al trenta y hu en la forma regular. *Secansa. Ludus secansa.*

SECANSA REAL. La de rey, caball y sota. *Secansa real. Ludus secansa.*

SECANT. f. geom. Qualsevol línea que talla á una superfície, ó pla que talla algun cos. *Secante. Intersecans linea.* || m. pint. Composició de óu de llinosa cuyt ab alls, vidre molt y massicot de daurar, pera que se sequen prompte 'ls colors. *Secante. Siccanus, arefactorius.*

SECAR. v. a. ASSECAR. || m. SECÀ.

SECARSE. v. a. ASSECARSE. 1. 2. || Dit dels rius, fonts, etc., aixugarse, quedar sèns áygua. *Secarse. Exsiccati.* || Consumirse, aniquilarse. *Secarse. Tabesco, is.* || Enmagirise, extenuarse l'animal. *Secarse. Macrescere.* || Tenir molta set. *Secarse, apalambrase.* Siti arere. || També s'usa pera ponderar la dificultat de demanar lo que necessita ó de humiliarse, y aixís se sól dir: primer me *SECARIA.* *Secarse.* Pereo, is. || En lo moral desfallir, morir de tristesa, melancolia, etc. *Secarse. Morore tabescere.* || Dit de la terra endurirse, pérdrer la sabó. *Secarse. Duresco, is.*

SECAT, DA. p. p. *Secado. Exsiccat.*

SECCAR. v. a. ASSECAR.

SECCIÓ. f. Separació, divisió que's fá en los llibres, capítols, etc. *Seccion. Sectio, nis.* || Separació de classes. *Seccion. Sectio, nis.* || arq. La delineació de la altura y profunditat de un edifici, com si estigués partit pel mitj, pera regonéixer la part interior de ell. *Seccion. Sectio, nis.* || geom. Lo tall de las líneas, figuras y cossos sólits. *Seccion. Sectio, nis.* || En las matemáticas se diu generalment de tot tall y divisió. *Seccion. Sectio, nis.*

|| Capacitat de la mare de un riu ó canal determinada per un pla perpendicular á la corrent del áygua, que la talla desde la superfície fins al fons. *Seccion. Alvei sectio.* || ópt. La superfície ó pla interposat sobre 'l objecte y 'l ull, que talla 'ls raigs visual, y 'l mateix quant s'imagina transparent lo cos sólít. *Seccion. Superficies visum secans.*

|| náut. Pla en que s'expressan las várias alsáries, ampláries y gruix de totes las pessas que componen lo casco de un barco per una banda, en la mateixa forma que si aquest se vejés dividit per un pla longitudinal y vertical, que passa per la meytat del ample de la quilla. *Perfil, seccion ortográfica, plano icnográfico ó de elevacion. Orthographica sectio.*

SECCIONAR. v. a. Dividir en seccions. *Seccionar. In partes dividere.*

SECH. A. adj. Aixut, falta de humor ó de humitat. *Seco. Aridus, siccus.* || Dit de las plantas faltat de verdor ó vigor. *Seco. Aridus.* || S'aplica á certas fruytas, com atumellas, nous, avellanas, quant ja tenen la closca dura. *Seco. Siccanus.* || Magre, de pocas carns. *Placo, seco, magro, afli-*

granado, acetinado. Flaccidus, macer. || Dít de la temporada en que no plou. *Seco.* Impluvius. || Dít de las figas, pansas, etc., pansidas, dissecadas pera que's conserven. *Paso, seco.* Passus. || Poch abundant, faltat de las cosas necessàries, com: aquell país es molt *sech.* *Seco, pobre.* Inops. || met. ret. Se diu del estil faltat de adorno, gràcia y vi-vesa. *Duro, seco, arido, frio.* Jejunos. || Dít del assumpto ó matèria de que han escrit pochs, ó que hi ha poch que dir. *Estèril, seco, arido.* Exilis. || Poch carinyós, intractable. *Enjuto, seco, arisco, aspero, frio.* Asper. || Sol y sense companatge, com: pa y àygua *sech,* paret *seca.* *Seco, solo.* Solus. || Lo que està sol, sens algun accessori que li done major valor ó estimació. *Seco.* Solus. || Dít de un pou, riu, etc., aixut, sens àygua. *Agotado, seco.* Exhaustus, exsiccatus. || Se diu de la tos en que no s'arrenca ó escup. *Seca.* Sicca tussis. || med. Se diu de qualsevol membre que no reb forsa ó aliment. *Marchito, seco.* Aridus, inanimus. || En la mística poch fervorós, sense devoció. *Frio, seco.* Frigidus, aridus. || Se diu quant se té molta set, y així's diu tenir la boca *seca.* *Seco de sed.* Sitiens. || med. Qui per alguna malaltia està sumament flach y extenuat. *Tabido.* Tabidus.

DE SECH Á SECH. m. adv. De cara á cara, com: embestir **DE SECH Á SECH.** *Cara á cara, frente á frente.* E regione, ex adverso.

EN SECH. m. adv. Fora del àygua. *En seco.* In sicco. || Sense sabó, com: sembrar **EN SECH.** *En seco.* In sicco. || De repent, com: pararse **EN SECH.** *De repente.* Extemplo.

MITJ SECH. loc. *SECALLÓS.*

SECH. m. Lo senyal que queda en la part per ahont se doblega la roba. *Doblez, plieque.* Plicatura, æ. || Lo senyal ó ralla fonda que deixa en las pedras, fustas, etc., la corda ó ferro que hi frega. *Suroco.* Sulcus, i. || **CLENXA.**

SEGLE. m. SIGLE.

SEGLEST. m. SEGREST.

SECORS. m. SOCÓS, SOCORRO.

SECOSTA. f. BECOSTA.

SECRECIÓ. f. med. La separació que's fá en los vasos del cos, dels humors nutritius y excrementicis, de las parts més grosseras y las delicadas, de las útils é inútils. *Secrecion.* Secretio, nis. || Los mateixos humors segregats. *Secrecion.* Secretio, nis.

SECRESTADOR. m. SECRESTADOR.

SECRESTACIÓ. f. y

SECRESTAMENT. m. SEGREST.

SECRESTAR. v. a. SEGRESTAR.

SECRET, A. adj. Se diu de qualsevol cosa oculta ó amagada en las arts, en las ciències ó en la naturalesa. *Secreto.* Secretus, abditus. || Ignorat, conegut de pochs ó de ningú. *Secreto.* Secretus, ignotus. || Ocult, misteriós. *Oculto, secreto, misterioso.* Arcanus. || Dít de la persona que no revela lo que sab. *Secreto, reservado.* Tectus homo. || Se diu

del lloch interior, retirat ó separat. *Secreto.* Secretus. || m. La cosa que's té ó deu tenirse secreta. *Secreto, arcano.* Arcanum, secretum, i. || Silenci inviolable, cuydado de no descubrir lo que deu estar ocult. *Secreto.* Secretum, i. || met. Cautela, dissimulo pera ocultar alguna cosa important. *Secreto, sigilo, reserva, arcano, misterio.* Secretum, i. || Lo més ocult ó recóndit de alguna cosa. *Secreto, seno.* Secretiora rei. || Lo modo ó medi de descobrir alguna dificultat. *Secreto.* Arcanum, i. || Lo fi de una cosa y la sagacitat precisa pera lograrla, com: lo secret de la eloquència es saber excitar las pasions. *Secreto.* Solertia, industria, æ. || Notícia particular ignorada de molta, que algú té de la excel·lència, virtut ó propietat de algun art, remey, herbas, etc. *Secreto.* Secretum, i. || Bultaque-ta en la trinxia de las calsas. *Secreto, puridad.* Ab-dita crumena. || Amagatall en los escriptoris, cal-laixeras, etc. *Secreto.* Addita scrinii pars. || Bosseta en qualsevol part de la roba. *Landre.* Vesti as-suta crumena. || **SELLOTJERA.** || **RETRAT, RECAMERA.**

|| pl. En la orga, invenció que conté innumerables pessas interiors y exteriors; però principalment se compon de un pla que conté altres tantas canals com teclas lo teclat, y que corren equidistants tota la latitut del pla, terminant entre las dos paralel-las de sa extremitat. *Secretos.* Organi arcana. || En lo tribunal de la inquisició 'l despaig de las causas de fe á distinció de altras matèries; y tam-bé la secretaria en que's despatxan y guardan aquestas causas. *Secreto.* In inquisitionis tribunali secreta causarum expeditio.

SECRET DE DOS ES PERILLÓS, SECRET DE TRES NO VAL RES. ref. Denota que lo que convé no se sàpia, no's deu dir á ningú. *Lo que saben tres sabe toda res; lo que no quieras que sepa en plaza ni en barrio ageno. tenlo siempre en tu seno; secreto de dos, sábelo Dios; secreto de tres, toda res; secreto entre dos, es de Dios, entre tres, es ó no es, y entre cuatro, se lo lleva el diablo.* Res ubi nota tribus; totum fit nota per orbem.

SECRET NATURAL. Aquell que dicta la mateixa naturalesa que's calle y oculte. *Secreto natural.* Naturale secretum.

SECRETS DE NATURALES. Aquells efectes ocults ó ignorats que tenen ó causan algunas cosas natura-ls, ó s'originan de algunas curiositats. *Secreto de la naturaleza.* Naturæ arcanum.

AIXÓ HA DE ANAR Ó HA DE SER AB SECRET. fr. ab que algú avisa á altre que es menester callar lo que se li confia. *Esto va debajo de secreto.* Fac ut muria-tur inter nos secretum quod tibi committo.

CONFIAR UN SECRET. fr. Descubrirlo á algú re-servadament. *Confiar un secreto.* Secretum con-credere.

DE SECRET. m. adv. De modo que no 's sàpia. *De secreto.* Clam. || Sens formalitat é cerimònia pú-blica. *De secreto.* Absque ritu.

EN Ó AB SECRET. m. adv. SECRETAMENT.

LO SECRET DE N'AMETLLER, QUE'L SAB UN DE CADA CARRER. ref. ab que's nòta al que fá misteri de secrets que sab tothom. *Secreto á voces, ó con chimismas ó de anchuelo.* Secretum publicum.

PARLAR EN SECRET. fr. *Secretear; hablar en secreto.* Submissa voce loqui.

PUBLICAR ALGUN SECRET. fr. Anar dihentlo á tothom. *Echar algun secreto en la calle.* Arcana in publicum edere.

SECRETA. f. La funció que fá lo qui s' ha de graduar en cánons, pera probar sa suficiència, y s' anomena així perque sols hi assisteixen los doctors de la facultat. *Secreta.* Secreta, æ. || Oració que's diu en la missa entre l' ofertori y prefaci. *Secreta.* Secreta oratio. || BASSA, NECESSÀRIA.

SECRETAMENT. adv. m. De amagat. *Secretamente.* Clam, clamculum, furtim. || Misteriosament. *Secretamente.* Arcanè. || Se diu dels que parlan ab baixa veu pera no sér obits dels circumstans. *Secretamente; en secreto.* Submissa voce; secretò.

SECRETARI. m. Oficial que despatxa en nom de són amo ó superior las lletres, provisions, etc. *Secretario.* Secretarius, ii. || Lo subjecte á qui's comunica algun secret. *Secretario.* Cui arcana revelari solent. || met. Escribent, amanuense. *Secretario, amanuense.* Librarius, ii.

SECRETARI DE ESTAT Ó DEL DESPAIG UNIVERSAL. Lo ministre ab qui 'l rey despatxa las consultas del ram de que está encarregat. *Secretario de Estado ó del despacho universal.* Regis á secretis pragmaticari.

SECRETÀRIA. f. La muller del secretari. *Secretaria.* Ministri á secretis uxor. || La dona que serveix pera escriure los assumptos de alguna senyora ó comunitat ahont hi ha aquest ofici. *Secretaria.* A secretis ministra. || La dona á qui 's confia algun secret. *Secretaria.* Fœmina cui secreta committuntur.

SECRETARIA. f. y

SECRETARIAT. m. L' empleo de secretari. *Secretariado.* Tabellionis officium. || La oficina de secretari. *Secretariado, secretaria.* Tabularium á secretis.

SECRETEJAR. v. n. PARLAR EN SECRET.

SECRETET. m. d. Secret de poca importància. *Secretillo.* Levis momenti arcanum.

SECRETISTA. m. Autor de secrets de naturalesa. *Secretista.* Arcanorum naturæ scriptor. || Amich de secrets. *Secretista.* Multoties secreta colloquens.

SECRETORI, A. adj. S' aplica als vasos y òrgans del cos, que serveixen pera la secreció. *Secretorio.* Secretorium vas.

SECTA. f. La escola, doctrina, màxima ú opinió particular ensenyada per algun mestre famós, y seguida per sos deixebles. *Secta.* Secta, disciplina, æ. || PROFESSIÓ. || Heretgia, partit que segueix obstinadament alguna màxima ó doctrina contrària á la de la religió catòlica, apostòlica, romana. *Secta.* Secta, æ.

SECTARI. m. Qui segueix alguna secta y comunment heretge. *Sectario.* Sectarius, ii.

SECTADOR Y SECTOR. m. La part del círcul tallada y terminada per dos radis que no están en línia recta y una part de la circumferència. *Sector.* Sector, is

SECULAR. adj. Del sigle, com oposat á regular ó religiós. *Secular, seglar.* Sæcularis, profanus. || Dit del sacerdot que viu en lo sigle á distinció del religiós que viu en clausura. *Secular.* Sæcularis. || També 's diu de un benefici que encara que sia secular lo pòt possehir un eclesiàstich. *Secular.* Sæculare beneficium. || Cosa de un sigle, com: festa ó poema secular. *Secular.* Sæculare.

SECULARISACIÓ. f. Acció de secularisar ó secularisarse, *Secularizacian.* Ad sæcularem conditionem transcriptio.

SECULARISAR. v. a. Fér secular lo que era eclesiàstich ó regular. *Secularizar.* Ad sæcularem conditionem transferre. || Traure del estat regular á alguna persona. També s' usa com reciproc. *Secularizar.* Ad sæculares aliquem transcribere; religiosum solvere legibus.

SECULARISAT, DA. p. p. *Secularizado.* Ad profanos usus translatus. || m. Lo religiós que s' ha secularisat. *Secularizado.* In sæculares relatus.

SECULARITAT. f. L' estat ó qualitat de secular. *Secularidad.* Sæcularitas, atis.

SECULARMENT. adv. m. De un modo secular, temporal ó mundà. *Secularmente, seglarment.* Laicè, ritu sæculari.

SECUNDAR. v. a. Repetir un acte ab immediació. *Asecundar, secundar.* Itero, as. || AJUDAR.

SECUNDARI, A. adj. Accessori. *Secundario.* Secundarius. || anat. Se diu de una part de las venas láctees. *Secundario.* Secundarius. || astron. SATEL·LITE. 2. || Dit de la llum que ve per reflexió ó refracció. *Secundaria.* Secundaria lux. || pl. astròs. Se diu dels círculs que passant pels pols de la eclíptica, la tallan perpendicularment, y serveixen pera senyalar lo lloch de las estrelles respectivament. *Secundarios.* Circulus secundarius.

SECUNDÀRIAMENT. adv. m. En segon lloch. *Secundariamente.* Secundum, secundò.

SECUNDIANS. m. pl. Heretges gnòstichs anomenats així de són cap. *Secundianos.* Secundiani, orum.

SECUNDINA. f. La tela que cubre 'l feto. *Secundina, pares.* Secundina, arum.

SEDA. f. Fil molt suau y prim que's fá dels capolls que'ls cuchs de dit nom forman ab sa baba. *Seda.* Sericum, i. || Lo teixit de dit fil. *Seda.* Tela serica. || Lo fil de dita matèria retort ab altres. *Seda; seda de coser.* Filum sericum. || CERDA. || En lo moral, suau, apacible, agradable. *Seda.* Lenis, cereus. || pl. CRIN. || Entre argenteres. GRATAS.

SEDA BASTA. La grossera oposada á la fina. *Seda busta ó de todo capullo, ó estopeña de seda ó seda ocal.* Sericæ congruæ.

SEDA CRUA. La en cru ó sense filar. *Seda cruda ó en crudo, pelo.* Sericum crudum. || La que's trau sense loch. *Seda cruda.* Holosericum, i.

SEDA DE MITJAS. Espècie de seda filada y retorta que s' emplea pera fèr mitjas. *Torcidillo.* Contortum sericum.

SEDA FILADA. *Hiladillo.* Filum ex serica stupa.

SEDA FINA. La millor que fà y perfecciona sempre un sol cuch, y 's fila en lo torn de tres madeixas. *Almendra; seda de candongo ó de candongos.* Sericum exile.

SEDA GROLLERA. La més basta de tolas, de capolls embolicats que no's fila á torn. *Cadarzo, azache, atanquia.* Sericum asperum.

SEDA VERDA. La que's fila estant lo cuch vin dins lo capoll. *Seda verde.* Ex folico vivo adhuc bombiace, deductum sericum.

ENGANXAR Ó POSAR LA SEDA AL NTINYOL. *Ensedar.* Sericum filum seta munire.

PESADOR, VENEDOR DE SEDA. *Geliz.* Serici venditione publica præfectus.

SEDAL. m. Entre cirurgians y menescals cinta ó cordó que's passa de una part á altra de la pell del animal pera promóurer la supuració ó fèr acudir á altra part l' humor. *Sedal.* Cauterium filis transixum.

SEDANT. m. Lo que está fèt de seda ó li sembla. *Sedeño.* Serico simile.

SEDÀS. m. CEDÀS.

SEDAYRE. m. Fabricant ó marxant de seda. *Sedero.* Sericarius, ii.

SEDE. f. Própiament significa cadira; y 's pren per la dignitat de bisbe, arquebisbe, patriarca ó papa, com: *SEDE vacante, santa sede.* *Sede.* Sedes, is. || pl. ant. Inflor en lo coll del animal. *Papera.* Struma, æ.

SEDA PLENA. La actual ocupació de la dignitat episcopal ó pontificia. *Sede plena.* Sedes plena.

SEDE VACANT. La que está desocupada per haver mort lo prelat que la obtenia. *Sede vacante.* Sede vacans.

SANTA SEDE Ó SEDE APOSTÓLICA. La de la Iglésia de Roma. *Santa Sede, Sede apostólica, Silla de san Pedro.* Apostolica Sedes.

SEDEJANT. p. a. adj. Qui té set. *Sediente.* Sitibundus, sitiens. || met. Qui desitja ansiosament alguna cosa. *Sediento.* Avidus, siticulosus. || Lo que té falta de aygua ó humitat, com los camps en temps de seca. *Sediento.* Siticulosus.

SEDEJAR. v. a. Tenir set. *Tener sed, estar sediento.* Sitio, is. || Netejar ab sedas las pedras preciosas, las pessas de or, plata, etc. *Sedear.* Margaritas, etc. sedacea scopula detergere. || Desitjar ansiosament. *Anhelar, ansiar.* Ambio, is.

SEDENT, A. adj. SEDRJANT.

SEDENTARI, A. adj. S' aplica al ofici ó vida de poca agitació ó moviment en que's passa molt temps assentat. *Sedentario.* Sedentarius, ii.

SEDENY. m. SEDAL.

SEDICIÓ. f. Revolució, avalot. *Rebellion, sedicion.* Seditio, nis, procella, æ. || Renyina, discórdia. *Sedicion.* Dissentio, nis. || met. Inobediència en orde á las passions contra la rahó. *Sedicion.* Seditio, nis.

SEDICIÓS, A. adj. Qui causa ó mou sedicions. *Turbulento, sedicioso, revoltoso.* Seditiosus, factiosus. || Qui sembra discórdias. *Sedicioso.* Jurgiosus.

SEDICIOSAMENT. adv. m. De un modo sediciós. *Sediciosamente.* Seditiosè.

SEDOÀRIA. f. Planta de las índias orientals, de fullas semblants á las del gingebre, encara que majors; la arrel es rodona, nua, aromática, de sabor acre un poch amarch; fortifica 'l ventrell y es contra la cólica flatosa. *Cedoaria, zedoaria.* Zedoaria, æ.

SEDÓS, A. adj. ant. CEDÓS. || Com seda ó semblant á ella. *Sedoso, sedeño.* Sericis similis.

SEDUCCIÓ. f. Obra de seduhir. *Seducion.* Seducio, nis. || SOBORN.

SEDUCTIU, VA. adj. Lo que enganya. *Seductivo.* Fallax, seducens.

SEDUCTOR, A. m. y f. Qui seduheix. *Seductor.* Seducitor, is. || Corrompedor de la juventut. *Seducitor.* Mango, nis. || adj. met. Lo que atrau ó encanta. *Seducitor.* Seducitor, is.

SEDUHIR. v. a. Enganyar ab art y manya. *Seducir.* Seducio, circumvenio, is. || met. SOBORNAR. || PERVERTIR.

SEDUHIT, DA. p. p. *Seducido.* Seducus.

SÉDULA. f. CÉDULA.

SEENT. adj. Dit dels bens immobles. *Raices, sitios.* Immobilia bona.

SEFARITA. f. Sectas de turchs que creuhen molts dels atributs de Deu, però 'l fan corpóreo, encara que incorruptible. *Sefarita.* Sepharita, æ.

SEFORITA. adj. Cosa de la ciutat de Séforis. *Seforita.* Sephoritus.

SEGA. f. Obra de segar y 'l temps en que se sega. *Siega.* Messis, is. || Lo temps de segar lo fe. *Segazon.* Messis, is. || met. La multitut de gent convertida ó prompta á convertirse. *Siega.* Messis, is.

SEGABLE. adj. SEGADOR. 1.

SEGABOSSAS. m. Lladre de bossas. *Cortabollas, ladron, ratero.* Latrunculus, i.

SEGADA. f. SEGA.

SEGADES. f. pl. ant. Dret antich sobre la sega. *Siegas.* Messis vectigal.

SEGADOR, A. adj. Lo que está en disposició de sér segat. *Segadero, segable.* Sectivus. || m. y f. Qui sega. *Segador.* Messor, is. || pl. Guspiras molt subtils agafadas al cul de la caldera, que's multipliquen y disminoueixen en molt poch temps. *Monjas, segadores.* Scintillulæ, arum.

SEGAR. v. a. Tallar ab la fals lo blat ó herbas. *Segar.* Meto, is. || met. ARRASAR, ARRUTINAR. || En lo moral recullir, juntar. *Segar.* Meto, is. || Dit de la roba. *Cortarse, abirise.* Findi.

PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. m. adv. Denota la impossibilitat de fer ó conseguir alguna cosa ó que no's deu fer per sér impertinent. *Cuando meen las gallinas, cuando vengan los nazarenos.* Ad græcas calendas; cum mula peperit.

QUI NO PÓT SEGAR, ESPIGOLA. ref. Se diu de aquells que's contentan ab lo lícit més per necessitat que per virtut. *Quien mas no puede, con su muger se acuesta; caminante cansado monta en un asno, si no tiene ó no alcanza caballo.* Si non detur equus, scandet vir fessus assellum. || S' aplica al ambiciós, que quant no pót conseguir molt, no deixa 'l que li donan, encara que sia poch. *Cuando no tengo salomo, de todo como.* Parvula ne spernas, nihilo vel recula præstat. || Dóna á entèndrer que qui no té habilitat pera las cosas delicadas, s' aplica per necessitat á las grosseras. *Si no fui avisada, tomé la estopada; no salió buen cordonero, quedóse en cabestrero.* Ut quimus, quando ut volumus non licet.

QUI S' HO HA SEGAT, QUE S' HO ESPIGOLE. ref. QUI MENJA LA CARN QUE ROSEGUI 'LS OSSOS. || QUI HA FET LO COGOMBRE, QUE'L TRAGA AL OMBRA.

SEGEL. m. SELLO.

SEGELAR. v. a. SELLAR.

SEGELL. m. SELLO.

SEGELLADOR, A. m. y f. SELLADOR.

SEGEYL. m. ant. SELLO.

SEGEYLAR. v. a. ant. SELLAR.

SEGLE. m. ant. SIGLE.

SEGLAR. v. a. SECULAR.

SEGLARMENT. adv. m. De un modo seglar. *Seglarmente.* Seculari modo, laicè.

SEGLE. m. ant. SIGLE. || SÉGOL.

SEGLIT. m. ant. *Jergon.* Straminea culcitra tomento plena.

SEGMENT. m. geom. La línea recta tirada pel interior de una curva. *Segmento; cuerda.* Segmentum, i.

SEGMOIDAL. adj. anat. Se diu de las válvulas de la artèria pulmonar, que quant se separan donan pas á la sanch del ventrícol del cor en la artèria. *Segmoidal.* Segmoidalis, semilunaris.

SEGÓ. m. sagó.

SÉGOL. m. Espècie de blat de qualitat inferior, ab la espiga més llarga y comprimida, y que despedeix fàcilment lo gra, 'l qual es de figura oblonga, nu, punxagut per un extrem y de color moreno. *Centeno.* Secale cereale.

SÉGOL BANYUT. Producció vegetal que's troba principalment en las llavors del ségol, y en lo comers se presenta ab los caràcters següents: cos de 5 á 15 líneas de llarch, cilíndrich ó un poch triangular, un poch encorvat, obtús en sas extremitats y molt semblant al asperó del gall ab un solch longitudinal; l'olor un poch animalisat, un poch ranci ó de mantega, quant es vell, de sabor acre y desagradable y no conté midé. *Centeno con cornuzuelo ó con espolon, clavo secalino.* Clavus secalinus, secale cornutum.

SEGOLAR. m. Camp plantat de segnar, centenal. Agor secali consitus.

SEGOLOS, A. adj. Lo que participa d'está mesclat ab ell. *Centenoso.* Secali peris

SEGON, A. adj. Lo que ve en orde de primer. *Segundo.* Secundus. || La seixant de un minut. *Segundo.* Minutum secundum del fruyt ó flor que per sér fora de temp madurar. *Redrojo.* Regerminatio, nis. || GONS.

LO SEGON. m. adv. SEGONAMENT.

SEGONA. f. mús. Un dels interval pròpiament no es altra cosa que la distància to á altre immediat. *Segunda.* Secunda, a

SEGONAMENT. ad. m. En segon l gundamente, en segundo lugar, secundarius cundò, secundariè.

SEGONARI. m. Cosa que pertany á Secundario. Secundarius, ii. || En las aules mática, etc., cada estudiant del segon any nista. Secundæ classis alumnus.

SEGET. m. d. SAGNET.

SEGONS. prep. relativa y condicional cosa á que's refereix lo que es conforme ó Segun. Ex juxtà, ut, secundum. || Confor porció. Segun. Pro.

SEGONS AIXÓ. m. adv. ilatiu. Segun eso, i gò, igitur.

SEGONS COM. m. adv. pera explicar la t formitat de una cosa ab altra ó al estat abans. Segun y como, segun que. Prout.

SEGONS MÉS Ó MENTS. Á poca diferència.

SEGONS QUE. m. adv. A proporció que que. Pro quam. || Segons lo que. Segun lo eo quantum.

SEGORNAR. v. n. ant. SEIXORNAR.

ANAR SEGORNANT. loc. ant. ENTRETENIR

SEGOVIA, NA. adj. Cosa de Segóvia. no. Segoviensis.

SEGREGACIÓ. f. Obra de segregar. cion. Segregatio, nis. || SECRECIÓ.

SEGREGAR. v. a. Apartar, separarum entre altrás. Segregar. Segrego, as. || **SEGREGAT, DA.** p. p. y adj. Segregatus.

SEGREGATIU, VA. adj. Lo que seg virtut de segregar. Segregativo. Segregar

SEGREJA. f. ant. ALDEA.

SEGREST. m. Depósit judicial de alg sona ó alhaja en un tercer, fins que's de qui pertany. Secuestro, secuestacion. Seq i. || **EMBARCH.** || La persona en qui's fa 'l judicial de alguna alhaja, etc. Secuestro. ter, is.

SEGRESTADOR, A. m. y f. Qui seg custrador. Sequestrator, is.

SEGRESTAMENT. m. SEGREST.

SEGRESTAR. v. a. Posar en segrest. trar. Sequestro, as. || Depositar una dona,

de posaria en llibertat pera casarse. *Sarvia por el vicario*. Ad fœminam ducendam a vicarii potestate uti.

RESTAT, DA. p. p. *Secuestrado*. *Seques-*

UEDAT. f. *CEGUEDAT*.

UEINT. p. a. Lo que segueix. *Siguiente*. *Se-* | adj. Lo que vé després de altra cosa, com següent, etc. *Siguiente*. *Posterus*.

UT PROP. *INMEDIATAMENT*.

UIDA. f. L'acte y efecte de seguir ó *se-* *Seguida*. *Consecutio*, nis. || Formalitat, com: || *SEGUIDA*. *Formalidad*, *peso*. *Formalitas*,

UIDA. m. adv. Consecutivament, sens in-
tar. *De seguida*, *inmediatamente*. *Continuatè*.
UT SEGUIDA. fr. ANAR FORA DE CAMÍ.

UT SEGUIDA. fr. Obrar sens concert, dir lo
m regular. *Ir fuera de trastos*. *Extra aleas*

UT SEGUIDA. fr. ANAR EN SEGONA INTEN-

UT SEGUIDA. fr. Avenirse lo que's diu de al-
ca ab lo que s' havia oït á dir abans. *Lle-*
ino. *Convenio*, is.

UT SEGUIDA. adv. m. DE *SEGUIDA*. || *Uni-*
Seguidamente. *Contextim*.

UT SEGUIDA. f. Composició mètrica de quatre
primer y tercer de set síl·labas, segon y
cinch, y assonants entre sí. *Seguidilla*.
metrum.

UT SEGUIDA. A. m. y f. Persona molt aficio-
nall a cantar seguidillas. *Seguidillero*.
en vulgo seguidillas cantator.

UT SEGUIDA. A. m. y f. Qui segueix. *Seguidor*.
, is.

UT SEGUIDA. m. La acció de seguir. *Segui-*
insecutio, nis. || Acompanyament. *Séquito*.
m, us. || En la moral, natural inclinació.
is, *seguimiento*. *Propensio*, nis. || Dít del
en justícia, com: anar en *SEGUIMENT* de un
pauiment. *Prosecutio*, nis.

UT SEGUIDA. v. a. Anar ó caminar detrás de algú.
Sequor, eris. || Caminar en bon orde des-
altre. *Seguir*. *Incedo*, is. || Deixarse con-
guir de altre. *Seguir*. *Sequor*, eris. ||
nyar á algú, sia per honor ó per sa *segu-*
guir. *Comito*, as, *consequor*, eris. || Esde-
gons l'orde natural de relació ó dependèn-
: la nit *SEGUEIX* al dia, 'l fill al pare, etc.
Subsequor, eris. || *Prosequir*, *continuar*.
Procedo, is. || Professar ó exercir alguna
ciència, método de vida, etc. *Seguir*. *Pro-*
ris. || Tractar algun plet, negoci, pendèn-
Seguir. *Prosequor*, eris. || Conformarse ab
non ó partit de algú. *Seguir*. *Sector*, aris;
opinionum favere. || *Persequir*. *Persequir*,
Ponsequor, eris. || Examinar alguna cosa
orda, traure conseqüències. *Seguir*. *Per-*

pendeo, es. || Observar á algú, expiarlo. *Seguir*.
Observeo, as. || En lo moral, imitar, com: *seguir* la
religió catòlica, la lley de Jesucrist, las máximas
del Evangeli, etc. *Seguir*. *Teneo*, es, *sequor*, eris.
Caminar directament á alguna part. *Seguir*. *Tendo*,
is. || v. r. Inferirse ó sér conseqüent. *Seguirse*, *ser*
consequente, *resultar*. *Sequi*, oriri. || Succehir una
cosa á altra per són orde, torn ó número. *Seguirse*.
Subsequi, venire. || met. Originarse, provenir una
cosa de altra. *Seguirse*. *Subsequi*; *originem duce-*
re. || *CUMPLIR*.

SEGUIT, DA. p. p. *Seguido*. *Secutus*.

TOT SEGUIT. m. adv. *Inmediatament*. *Todo segui-*
do, *inmediatamente*. *Continuò*.

SEGUR, A. adj. Libre de tot dany y perill.
Seguro. *Tutus*. || Tranquil, ple de seguretat y con-
fiansa. *Seguro*. De aliquo securus. || Defensat, am-
parat, protegit. *Seguro*. *Tectus*, tutus. || Cert, in-
dubitable, infal·lible en cert modo. *Seguro*. *Cer-*
tus, securus. || Fiel, de bona fé. *Seguro*. *Locuples*.
|| Ferm, constant, que no está á perill de faltar ó
cáurer. *Seguro*. *Firmus*, tutus. || m. com. Lo con-
tracte ó escriptura ab que s' asseguren alguns
efectes de comers. *Seguro*. *Satisfatio*, nis. || adj.
Se diu de la cabalcadura quieta, tranquila, y que
no s' espanta ni tropessa. *Seguro*. *Securus*.

AL SEGUR. m. adv. *SEGURAMENT*.

BEN SEGUR Ó Á BON SEGUR. m. adv. Certament,
sens dubte. *A buen seguro*. *Certò* quidem. || *PROBA-*
LEMENT. || irón. COM ARA PLOUREN FIGAS.

DE SEGUR. m. adv. DE CERT.

EN SEGUR. m. adv. EN PART *SEGURA*.

ESTAR BEN SEGUR. m. adv. Estar ben cert ó en-
terat de alguna cosa. *Estar bien cierto*. *Constare*,
patere. || Estar en nostre poder lo que's desitjava.
Estar en percha. In tuto esse.

POSAR EN SEGUR. adv. *ASSEGURAR*. 3.

SOBRE SEGUR. m. adv. AB TOTA *SEGURETAT*.

SEGURADOR, A. m. y f. *ASSEGURADOR*.

SEGURAMENT. adv. m. Ab seguretat y con-
fiansa, sens perill. *Seguramente*. *Certò*, *tutè*. || Sens
dubte. *Seguramente*, *sin duda*. *Indubitanter*.

SEGURETAT. f. Estat de las cosas que las fá
fermas, certas, seguras y libres de tot perill. *Segu-*
ridad. *Securitas*, atis. || Certesa. *Seguridad*. *Certi-*
tudo, inis. || Fe pública. *Seguridad*. *Fides*, ei. ||
Sossego, tranquil·tat de ànimo. *Seguridad*. *Animi*
tranquillitas. || Fiansa, obligació de satisfer per al-
tre. *Seguridad*. *Satisfatio*, nis. || Cautela ó cuydado
pera afiansar algun negoci, etc. *Seguridad*. *Tu-*
tum, i.

AB TOTA SEGURETAT. m. adv. Sens aventurar-se al
risch ó perill que podia esdevenir. *Sobre seguro*.
Ex tuto.

POSAR EN SEGURETAT. f. *ASSEGURAR*. 3.

SEGURÍSSIM, A. adj sup. *Segurissimo*. *Tutis-*
simus.

SEGURÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Segurí-*
simamente. *Tutissimè*.

SEGURITAT. f. SEURETAT.

SEGUT, DA. p. p. del verb séurer. *Sentado.* Sedens.

SEHENT. p. a. *Sentado.* Sedens, tis. || SEENT.

SEIDA. m. Animal quadrúpedo de Africa, de un pam de alt, ab mostatxo com lo tigre, 'l morro de llebra, y las orellas com las de las personas: está cubert de puas negras y blancas ab que's defensa dels animals quel' acometen. *Seida.* Seida animal.

SEIS. m. numeral. sis.

SEISÉ. m. sisé.

SEIXA. f. XEIXA.

SEIXANTA. adj. y m. núm. XEIXANTA.

SEIXORNAR. v. n. ant. ESTAR, PERMANÉIXER.

SELECCIÓ. f. Elecció de una cosa entre altrás, separantla per millor. *Seleccion.* Selectio, nis.

SELECTE, A. adj. Escullit, triat per millor. *Selecto.* Selectus.

SELÉNICH, CA. adj. que's diu del discurs ó tractat sobre la lluna. *Selenico.* Selenicus.

SELENITAS. m. pl. Los habitants que alguns suposan en la lluna. *Selenitas.* Selenitæ, arum.

SELENITES. m. Pedra molt rara que's troba en la Xina; es transparent, y diuben que posantla à la nit de cara á la lluna, la representa com ho faria un mirall. *Selenites, selenita, piedra de la luna, piedra especular, espejuelo espático.* Selenites, æ.

SELENOGRAFIA. f. Part de la cosmografia, que descriu la lluna. *Selenografia.* Selenographia, æ.

SELENOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent á la lluna. *Selenográfico.* Selenographicus.

SELEUCIANS. m. pl. Secta que ensenyava que Dèu era corpóreo, y l'ànima formada de ayre y foch pels àngels, que la matèria era coeterna á Dèu, y que Jesucrist havia deixat la dreta de Dèu Pare, y posat són trono en lo sol. *Seleucianos, heremianos.* Seleuciani, orum.

SELEUCIDA. f. Renom dels reys de Grécia, successors de Alexandro, que regnaren en Síria, al modo que'l de Ptolomeo en Egipte. *Seleucida.* Seleucida, æ.

SELÉUCIDES. f. pl. Aucells de la montanya Càssio, molt estimats dels llauradors, perque devoravan las llangostas. *Seléucides.* Seleucides, um.

SELLA. f. Assento ab estreps acomodat al llom de la caballeria, ple de crin y forrat de drap per sola y de cuyro suau, pera anar á caball ab comoditat. *Silla.* Ephippium, ii. || En las fabas la ralleta negra que's surt al cap més gros. *Ceja.* Filum, i. || CELLA.

SELLA DE TROSSA. *Silla de alforja.* Peræ ephippium.

SELLA VOLANT. Espécie de calea. *Silla volante, carrocin.* Carpentum, i.

À QUI NO VÓL SELLA DÈU LI DÓ BAST. ref. Contra aquells que desprecian lo bè ó avantatges ab ex-

posició probable de un pitjor; ó que per no perdre un poch després ho perden tot. *Quien bien tiene, mal desea, vaya y viva en la galera.* Qui beat habens, malè habere petit, pelat ille tritemem.

LLEVAR LA SELLA. fr. DESENSELLAR.

NO SÉR BO PERA SELLA NI PERA ALBARDA. fr. NO SÈ BO PERA PÓNDRE NI PERA COVAR.

SELLADOR, A. m. y f. Qui sèlla. *Sellador.* Obsignator, is.

SELLADURA. f. Obra de sellar. *Selladura.* Obsignatio, nis.

SELLAR. v. a. Posar, imprimir una marca ó sello. *Sellar.* Sigillo, as; sigillo munire. || Pone lo sello sobre de alguna cosa per sa seguretat. *Sellar.* Signo munire. || Estampar, imprimir una cosa en altra. *Estampar, sellar.* Obsigno, as. || Clavar ab sello las requisitorias, etc. *Sellar.* Obsigillo, consigno, as. || met. Concloure, posar fi á alguna cosa. *Sellar.* Perficio, is; coronidem imponere. || Imprimir una lletra en lo front ab un ferro bellent; cástich que's donava als falsos acusadors. *Sellar.* Stigmata imprimere. || Posar lo paper en la marca de la fabrica. *Sellar.* Exprimo, is. || adj. M de la pedra picada. *Sellar.* Politus lapis.

SELLAT, DA. p. p. *Sellado.* Signatus, sigillo munitus.

SELLAVORS. adv. t. Á LAS HORAS.

SELLER. m. Qui fá sellas. *Sillero, sillero, guarnicionero, jaeccero.* Ephippiarius opifex.

SELLO. m. Instrument en que están grabadas algunas armas ó divisas, pera donar autoritat á algun paper ó altres cosas. *Sello.* Sigillum, i. || La estampa ó senyal que deixa 'l sello. *Sello.* Signatura, æ. || met. La última perfecció de alguna obra. *Sello, última mano.* Coronis, idis. || La marca de la moneda ó medallas. *Cañó, sello, marca.* Effigies, ei.

SELLO DE CARTAS. Marca que's posa sobre de la hóstia al tancar las cartas. *Nema.* Nema, æ.

SELLO DE SALOMÓ. Certa planta medicinal de uns dos pens de alt, las fullas semblants á las del lerer, encara que més amplas y ab més nervis desiguals; la flor y la arrel blancas. *Sello de Salomón, flon.* Polygonaton, i; sigillum Salomonis. || Figura que's forma encrebant entre sí dos triánguls equiláteros y rectilíneos. *Sello de Salomón.* Sigillum Salomonis.

POSAR LO SELLO. fr. SELLAR. 3.

TRAUREN LO SELLO. fr. Esbortarlo. *Desellar.* Sigillum delere.

SELLO. m. Angarillas. Espécie de sella que's un arch al detrás pera respallera, y una post devant pera afiansar y descansar los pens. *Jamug, sillon.* Ephippium muliebre. || ter. CÀNTER.

SELLONET. m. d. ter. CÀNTERET.

SELVA. f. Bosch, lloch ple de herbas, matos y matas. *Selva.* Silva, æ, nemus, oris.

SELVÁTICH, CA. adj. Cosa de selva, però se só aplicat á las personas ni als animals. *Selvátich.*

du, *silvoso*. *Silvaticus*, *silvossus*.

SEM, *A.* adj. FALTAT, DEFECTUÓS. || BALDAT. || És de la fruita que ha perdut la major part de són humor, substància y gust. *Acorechado*. *Exsuccatus*.

SEMA. *f.* Part de la viga en que hi queda escoria per estar mal escayrada. *Gema*. Malè lævigata trabs.

SEMAR. *v. a.* Desubstanciar, fèr pérdrer als ossos, fruitas. etc. la major part de són humor y gust. S'usa més comunment com recíproch. *Acorcharse*. *Maresco*, *is.* || met. Entorpirse 'ls membres del cos del animal. *Buldaræ*, *acorcharse*. *Torpere affici*.

SEMBA. *f.* ant. mús. *Zambomba*. *Raucum tympanum*.

SEMBLANSA. *f.* Similitut, qualitat de una cosa que sembla à altra. *Semejanza*, *similitud*, *afinitat*. *Convenientia*, *æ*, *similitudo*, *inis.* || ret. La proporció ó conveniència que resulta de dos coses comparades entre sí. *Semejanza*. *Similitudo*, *inis.* || PARER, JUDICI, DICTÀMEN.

À SEMBLANSA. *m. adv.* A manera, à modo. *A semejanza*. *Moro*.

EN SEMBLANSA. *m. adv. ant.* À SEMBLANSA.

SEMBLANT. adj. Paregut, proporcionat conforme à altra cosa. *Parecido*, *semejante*, *semejado*. *similis*, *consimilis*. || IGUAL. || Equival al MATEIX, *no*: per SEMBLANT temps. *Mismo*, *tal*. *Talis*. || *m.* a representació de algun efecte ó passió en la cara. *Similiante*. *Vultus*, *aspectus*, *us.* || CARA. 2. || *ut.* La apariència y representació del estat de las coses, per lo qual se fórmula concepte de ellas. *Semulatio*. *Aspectus*, *us.* || SIMULACIÓ, FINGIMENT.

AL SEMBLANT. *m. adv. ant.* De la mateixa manera. *Por parejo*, *por un parejo*. *Pariliter*, *æqualiter*.

CADA HU CERCA Ó BUSCA SÓN SEMBLANT. *fr.* Denota que cada hu 's folga ab cosa semblant à ell, ó que hu juntarès ab los semblants à ell en las costums, hàbit, modo de pensar, etc. *Cada asno con su tamaño*. *Quisquis pari gaudet se jungere asellus, asello*. *Vea* SEMBLANT, SEMBLANSA Ó SEMBLAR. *fr. ant.* *SEMBLAR*. || MANIFESTAR, DONARHO À ENTÈNDREH. *VER* SEMBLANT. *fr.* SEMBLAR.

SEMBLANTMENT. *adv. m.* De un modo semblant. *Semejante*, *asi mismo*. *Similiter*. || IGUAL-IT.

SEMBLAR. *v. a.* Tenir una cosa conveniència, proporció, conformitat ó afinitat ab altra. També s'usa com recíproch. *Semejar*, *semejarse*, *parecerse*, *mejarse*, *tirar*, *sacar*. *Similem esse*, *assimilo*, || Aparèixer. *Parecer*. *Videri*. || Imitar, procurar-se conforme. *Asemejar*, *semejar*. *Similitudine arripere*.

NO ES ELL Ó AIXÓ NI COSA QUE LI SEMBLE. *fr.* Denota que una cosa es enterament diferent de lo que's fa. *No es él, ni esto, ni su semeja*. *Nec ipse, nec id, nec quid simile*.

NO FÀ POCH QUI SEMBLA ALS SEUS. *ref.* que's diu

de aquells que executen algunas accions semblants à las que executaren sos pares ó parents. *Bien haya quien d los suyos se parece: quien d los suyos se parece, honra merece*. Benè sit qui à propinquis nullo modo discedit.

SEMBLE. *adv. m.* JUNTAMENT.

SEMBRA Y SEMBRADA. *f.* Obra de sembrar. *Sementera*, *siembra*, *sembradura*. *Seminatio*, *satio*, *nis.* || Temps à propòsit pera sembrar. *Sementera*, *siembra*, *sementero*, *semencera*. *Sementis*, *is.*

SEMBRADÍS, SA Y SEMBRADIU, VA. adj. TERRA CANPA Ó DE SEMBRADURA.

SEMBRADOR, A. *m. y f.* Qui sembra. *Sembrador*. *Seminator*, *is.* || SEMENTAL.

SEMBRADURA. *f. y*

SEMBRAMENT. *m. ant.* SEMBRA.

SEMBRAR. *v. a.* Espargir las llavors per la terra, y cubririlas ab ella pera que's multiplique. *Sembrar*. *Sero*, *is*, *semino*, *as.* || met. Espargir qualsevol cosa. *Desparramar*, *sembrar*. *Spargo*, *is.*

|| Espargir, col·locar sèns orde alguna cosa pera adorno de altra, com la tela de flors, etc. *Sembrar*. *Sparsim collocare*. || Divulgar, fèr córrer alguna espècie. *Esparcir*, *sembrar*, *divulgar*. *Propallo*, *dissemino*, *as.* || Executar alguna cosa, pera trauèrre profit. *Sembrar*. *Sero*, *is.* || Donar motiu ó sèr causa de alguna cosa, com de discòrdias, etc. *Sembrar*. *Semino*, *as.* || També 's diu en las cosas morals y espirituals, com: SEMBRAR la paraula de Dèu, obras de pietat, bona ó mala doctrina. *Sembrar*. *Sementem facere*.

SEMBRAR À AIXAMS. *fr.* *Sembrar à voleo*. *Sparsim seminare*.

CONFORME SEMBRARÉU, CULLIRÉU. *ref.* Denota que'l premi y lo útil correspondrà al servey ó al treball. *Como sembradredes, cojéredes*. *Ut sementem feceris, ita et metes*.

QUI SEMBRA CULL. *loc. met.* Explica que pera conseguir alguna cosa s'ha de servir, obsequiar y regalar. *Quien bien siembra, bien coje*. *Sementi respondent segetes*.

SEMBRARÁS QUANT PODRÁS, Y PER SANT JOAN SEGARRÁS. *ref.* Denota que encara que lart convé sembrar. *Mas vale año tardio que vacio*. *Utilior seris quam nullis frugibus annis*.

SEMBRAT, DA. *p. p.* *Sembrado*. *Seminatus*. || *m.* La mateixa terra sembrada. *Sembrado*, *sementera*, *sembrà*. *Satum*, *i.* || *pl.* Lo blat y altres grans en herba. *Panes*, *sembrados*. *Seta*, *orum*, *segetes*, *um*.

ESTAR LOS SEMBRATS EN HERBA. *fr.* *Estar los panes en berza*. *In herba esse*.

PERA QUI NO TÉ SEMBRATS, AGOST ES MARS. *ref.* Denota que qui no s'aplica à procurar los medis necessaris pera estar bè, may coneix lo bons temps. *Al que no tiene pan labrado, agosto se le hace mayo*. *In majum augustus*, cui non sata jugera migrat.

SÈMEN. *m.* La substància que serveix pera la generació dels animals. *Semen*. *Sperma*, *æ*.

SEMENAR. v. a. ant. **SEMBRAR.**

SEMENSA. f. ant. **SÈMEN**, **LLAVOR.** || **SEMBLANSA.**

SEMENT. f. **LLAVOR.**

SEMENTAL. adj. Lo que pertany ó toca á la sembra. *Semental.* *Sementinus*, *sationalis*.

SEMENTER. m. y

SEMENTERA. f. **SEMBRA.**

SEMESTRE. adj. Cosa de sis mesos. *Semestre.* *Semestris.* || m. Lo temps ó transcurs de mitj any. *Semestre.* *Semestrium*, ii.

SEMEOLOGIA Ó SEMEÓTICA. f. med. Tractat de las senyals indicants de la salut y malaltia. *Semeologia* ó *semeótica*. *Semeotices*, æ.

SEMI. m. ant. La meytat de qualsevol cosa. Sols té us en composició, y á vegadas equival á **QUASI**, com: **SEMIDOBLE**, etc. *Semi.* *Semi.*

SEMIARRIÀ, NA. adj. Mitj arrià, heretge de una secta, que era una rama del arrianisme. *Semi-arriano.* *Semiarrrianus*.

SEMI BREU. m. mús. Nota blanca sèns pal, que val un compàs menor. *Semibreve.* *Semibrevis*.

SEMICÍRCUL. m. Mitj círcul ó lo que'l figura. *Semicirculo.* *Semicirculus*, i.

SEMICIRCULAR. adj. En forma de semicírcul. *Semicircular.* *Semicircularis*, *semicirculatus*. || Cosa de semicírcul. *Semicircular.* *Semicircularis*.

SEMICOPAT. m. mús. Nota que uneix la última part de un compàs ab la primera del que segueix. *Semicopado.* *Musicae nota ultimam mensuram cum prima connectens*.

SEMICORXERA. f. mús. Una de las figuras, la qual se coneix per dos ralletas que té en lo peu, y val la meytat de la corxera. *Semicorchea.* Nota minoris mensurae decima sexta temporis parte sonans.

SEMICROMÁTICH, CA. adj. mús. Género compost del diatónich y del cromátich. *Semicromático.* *Semicromaticus*.

SEMIDÈU. m. Nom que la gentilitat donava als héroes que creya descendents de algun de sos Dèus. *Semidiós*, *semideo*. *Semideus*, i.

SEMIDIÀMETRO. m. La meytat del diàmetro. *Semidiàmetro.* *Semidiameter*, tri.

SEMIDIAPASSON. m. mús. Interval-lo dissonant de vuyt veus, quatre tons y tres semitons majors, que es lo maleix que una octava disminuïda ó un semitó menor. *Semidiapason.* *Semidiapason*, is.

SEMIDIAPENTE. m. mús. interval-lo de dos tons y dos semitons majors. *Semidiapente.* *Semidiapente*, is.

SEMIDIATESARON. m. mús. Una quarta disminuïda ó quarta falsa. *Semidiatesaron.* *Semidiatesaron*, is.

SEMIDIFUNT, A. adj. Mitj ó quasi difunt. *Semidifunto.* *Semianimis*, *semimortuus*.

SEMIDIOSSA. f. mit. Diossa de segon orde, com las ninfas, sirenas, nereydas, etc. *Semidiossa.* *Semidea*, æ.

SEMIDITÓ. m. mús. Interval-lo de un to y un semitó, com del real fa, ó del mi al sol. *Semiditon.* *semiditono.* *Semiditonum*, i.

SEMIDOBLE. adj. Se diu de las festas que celebran ab més solemnitat que las simples, y menos que las dobles. *Semidoble.* *Semiduplex*.

SEMIDOCTE, A. adj. Mitj docte. S' aplica als que parlan de tot y sèns fonament. *Semidocto.* *Semidoctus*.

SEMIDORMIT, DA. adj. **ENDORMISCAT.**

SEMIDRAGÓ. m. Epiteto que'ls antics y poetes donavan als que fingiren mitj home y mitj dragó. *Semidragon.* *Semidraco*, nis.

SEMIFUSA. f. mús. Nota que val la meytat d'una fusa y n'entran 64 en un compàs menor. *Semifusa.* *Semifusa*, æ.

SEMIGOLA. f. fort. Línea recta que va desde l'àngul del flanch en un baluart á la capital, y es part del poligono interior. *Semigola.* *Propaganda guttoris linea*.

SEMIHOME. m. Mitj home. *Semihombre*, *medihombre.* *Semihomo*, inis.

SEMILLUNAR. adj. En figura de mitja lluna. *Semilunar.* *Semilunaris*.

SEMIMORT, A. adj. Mitj mort. *Semimortus*, *semimuerto.* *Semianimis*.

SEMINACIÓ. f. Dispersió natural de las llaves sobre la superfície de la terra. *Diseminacion*, *am-nacion.* *Disseminatio*.

SEMINA L. adj. med. Cosa del sèmen ó lo que conté. *Seminal*, *espermático.* *Seminalis*. || adj. **ESPERMATÓ.** || adj. pl. Se diu de las primeras fullons que naixen de la llavor, ó més bé que ja's trobavan en ella, com en la monjeta. *Seminales.* *Seminalia*, ium.

SEMINAR. v. a. **SEMBRAR.**

SEMINARI. m. Casa ó comunitat ahont s' instrueix la juventut en las ciéncias y en la virtut. *Seminario.* *Seminarium*, *collegium*, ii. || La comunitat del seminari. *Seminario.* *Seminarium*, ii. || met. Lo principi de que naixen ó 's propagan algunas cosas. *Seminario.* *Seminarium*, ii.

SEMBLAR Ó SÈR UN SEMINARI. fr. que's diu de la casa ahont se guárda molt silenci. *Ser ó parecer un seminario.* *Ne quidem mature.*

SEMINARISTA. m. Alumne que viu en seminari. *Seminarista.* *Seminarista*, æ. || Individuo de la congregació de ecclesiàstichs fundada per sant Vicens de Paul. *Seminarista.* *Seminarista*, æ.

SEMÍNIMA. f. mús. Nota que val una part del compàs regular. *Semínima.* *Seminima*, æ.

SEMIOCTAVA. f. poét. Mitja octava, quarta regularment de versos de onze síl·labas, en qu'el primer fôrma consonància ab lo tercer y 'l segon ab lo quart. *Semioctava.* *Semioctava*, æ.

SEMIOLOGIA. f. Part de la medicina que compren los senyals externs. *Semiologia.* *Semiologia*, æ.

SEMI PARÀBOLA. f. geom. Líneas curvas que

semblan la paràbola del gènere superior. *Semiparàbola*. *Semiparabola*, æ.

SEMIPELAGIÀ, NA. adj. Qui segueix part dels errors de Pelagi. *Semipelàgiano*. *Semipelagianus*.

SEMIPELAGIANISME. m. La secta dels semipelagians. *Semipelagianismo*. *Semipelagianorum secta*.

SEMIPLÉ, NA. adj. for. Incomplet. Se diu de las probas judicials imperfectas, com la que resulta de la deposició de un sol testimoni, de tota excepció. *Semipleno*, *semiprobanza*. *Semiplenus*.

SEMIPLENAMENT. adv. m. Ab proba semiplena. *Semiplenamente*. *Semiplena probatione*.

SEMIPOETA. m. Mal poeta. *Poetastro*, *semi-poeta*. *Poëstaster*, tri.

SEMIPROBANSÀ. f. Proba imperfecta ó semiplena. *Semiprobanza*. *Semiprobatio*, nis.

SEMIRACIONAL. adj. Mitj racional, neci, que té propietats semblants á las dels bruts. *Semiracional*. *Semirationalis*.

SEMIRECTE, A. adj. Meytat de un àngul recte, que es un àngul de 45 graus. *Semirecto*. *Semirectus*.

SEMIS. m. SEMI || Se pren comunment pel mitj as ó lliura romana, que era sis unsas. *Semis*, *semisa*. *Selibra*, æ, *semis*, is.

SEMÍTICH, CA. adj. Se diu de las llengüas que parlan los pobles del Assia occidental ahont nos móstra la Bíblia als descendents de Sem (lo fill de Noé). L' àrabe antich es lo tipo de ellas: sos idiomas principals son: l' hebreu, l' siríach, l' antich egípci y l' copto que deriva de ell. Estos idiomas, difereixen molt de las llengüas sanscrita y zenda. Sos caràcters especials són la falta de vocals en la escriptura usual, la arrel trilateral y l' empleo dels afixos y dels prefixos. S' escriuhen de dreta á esquerra. *Semítico*. *Semiticus*, i.

SEMÍTÓ. m. mús. Mitj to, com del mi al fa. *Semitono*. *Semitonus*, i.

SEMITONAT, DA. adj. mús. Cantat ó arreglat á mitj to. *Semitonado*. Ad *semitonum adactus*.

SEMIVIBRACIÓ. f. La meytat de una vibració de pèndula. *Semivibracion*. *Semivibratio*, nis.

SEMIVIU, VA. adj. Mitj viu, y metafòrica-ment débil, molt malalt, y comunment se diu mitj mort. *Semivivo*, *medio muerto*. *Semianimis*.

SEMIVOCAL. adj. gram. Lletra consonant, la pronunciació de la qual comensa per vocal. *Semivocal*. *Semivocalis*.

SEMIVOL. adj. En lo blasó's diu de una ala sola de un aucell, sense que sia necessari senyalar la espècie. *Semivuelo*, *medio vuelo*. Ala simplex in gentilitiis.

SEMIVULPA. m. Animal terrestre de Àfrica, que té una espècie de sarró en l' esternó, de ahont ixen sos fills pera mamar y després se'n tornan dins. *Semivulpa*. *Semivulpa*, æ.

SEMENT. m. ant. MAL GAL-LICH.

SEMENTÓS, A. adj. ant. Qui té mal gal·lich. *Buboso*, *galicoso*. *Lue venera infectus*.

SÉMOLA. f. Blat candial despul·lat de la pell. *Sémola*. *Similago*, inis. || Blat fressat á modo de farinetas. *Sémola*. *Simila*, æ.

SEMOLSA. f. SIMOLSA.

SEMONIR. v. a. ant. EXHORTAR, ACONSELLAR, PREDICAR.

SEMÓS, A. adj. Biga ab escorxa ó ab lo senyal de ella. *Gemoso*. *Malè lævigatus*.

SEMOVENT. adj. Lo que per si mateix se mou. *Semoviente*. *Semovens*. || pl. BENS MOBLES.

SEMPERVÍVOL. m. GOTA CORAL

SEMPITERN, A. adj. Lo que ha de durar sempre. *Eterno*, *sempiterno*. *Sempiternus*.

SEMPITERNA. f. Espècie de teixit de llana molt apretat y de bastant cos. *Sempiterna*. Tela lanea *sempiterna*.

SEMPITERNAMENT. adv. m. Eternament. *Sempiternamente*, *eternamente*. *Sempiternè*.

SEMPRE. adv. t. En tot ó en qualsevol temps. *Siempre*. *Semper*. || CONTINUAMENT.

SEMPRE JA MAY. adj. Lo mateix que MAY MÉS, com: de ahont no podràs tornar SEMPRE JA MAY. *Jamás*, *nunca mas*, *por siempre jamás*. *Numquam*.

SEMPRE MAY. m. adv. Perpétuament. *Siempre jamás*. *Semper*, omni tempore.

SEMPRE QUE. m. adv. Totas las vegadas que. *Siempre que*, *cuantas veces*. *Quotiescumque*, *quotiesque*, *utcumque*. || AB TAL QUE.

PERA SEMPRE. m. adv. Pera tot temps. *Por ó para siempre*. In *æternum*, in omne *ævum*.

SEMPREVIVA. f. Planta que fá la flor groga y es perpétua. *Siempreviva*, *perpétua*, *sempiterna*. *Semperviva*, æ.

SEMS. adv. m. JUNTAMENT.

SEN. m. SENET. || ant. SENY. || ant. SANT. || ant. Unió de SE y NE, com: SEN ANÀ. *Se fut.* Abiit. || SÈNS, SENSE.

SENA. f. En los daus los sis punts que té marcats cada un de ells en una de sas caras; y en lo joch de las taulas reals y altres se diuhen SÈNAS quant quedan las dos caras dels sis punts. *Sena*. *Sena*, æ.

FÈR SÈNAS. fr. pera expressar que algú ha fèt un bon negoci ó guany. *Echar suertes*; *sacar un terno seco*. *Faustam sortem experiri*.

SENABLE. adj. SANABRE.

SENADOR. m. Individuo del senat. *Senador*. *Senator*, is.

SENADORA. f. Dona del senador. *Senadora*. *Senatoris uxor*.

SENALE. f. ant. y

SENALLA. f. Espècie de cabàs de espart ó de palma. *Espuerta*. *Fiscina*, æ.

SENALLADA. f. Lo que cab en una senalla. *Esportada*. *Quod sportula capit*.

SENALLASSA. f. aum. *Esporton*. *Sportula grandis*.

SENALLETA. f. d. *Esportilla*. Sportulalla, æ.

SENAYA Y SENAYLA. f. SENALLA.

SENAR. adj. Número que no té meylat justa. *Impar*, nov. *Impar*.

SENARI. adj. Número compost de sis unitats. *Senario*. Senarius. || Dit de un vers llatí que té sis peus tots jambos quant es pur, y quant nó admet alguns espondeus, però may han de sér aquestos lo segon y quart. *Senario*. Senarius.

SENAT, DA. adj. ant. *ASSENAT*. || m. Junta de senadors, assamblea de las personas més notables de una república ó govern. *Senado*. Senatus, us. || Lloch ahont se reunian los senadors romans pera tractar dels assumptos de la república. *Senado*. Senatus, us.

SENAT PLE. La junta dels senadors ab assistència de tots ells. *Senado pleno*. Frequens senatus.

SENATORI, A. adj. Cosa del senat ó dels senadors. *Senatorio*. Senatorius.

SENCER, A. adj. Cabal, sense faltarhi res. *Entero*, enterizo. Absolutus. || Dit del animal no capat. *Entero*, cojudo. Non castratus. || met. Recte, just, que no's deixa sobornar. *Entero*. Justus, probus. || met. ROBUST, SÀ. || CONSTANT, FERM. || met. Incorrupto, dit del cos que no ha patit corrupció. *Entero*. Incorruptus. || met. Franch, senzill, sense malícia. *Entero*, liso. Simplex. || met. Intacte, que no ha perdut la virginitat. *Incorrupto*, entero. Integer.

NO ESTAR SENCER. fr. ESTAR CALENT DE CAP.

SENCERAMENT. adv. m. SINCERAMENT.

SENCERESA. f. ant. SINCERITAT.

SENCIENT. p. a. Qui sent. *Senciente*. Sentiens.

SENDA. f. Camí estret que s'aparta del real. *Senda*, sendero. Semita, æ, diverticulum, i. || met. Lo medi que s'elegeix pera lograr algun fi. *Senda*. Semita, via, æ.

ENCAMINAR PER ALGUNA SENDA. fr. *Senderear*. Per semitam ducere.

SENDARMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

SENDER, A. m. y f. SENDA.

SENDERÓ. m. d. Vereda, carril. Limes, itis.

SENECTUT. f. Vellesa. *Ancianidad*, vejez, senectud. Senectus, utis.

SÈNES. prep. ant. SÈNS.

SENEscal. m. Majordom major de la casa real. *Senescal*. Senescallum, i. || Lo cap principal de la noblesa del poble, que la governava, especialment quant era convocada á la guerra. *Senescal*. Senescallum, i.

SENEscALA. f. La muller del senescal. *Senescala*. Senescalli uxor.

SENEscALIA. f. Dignitat, empleo y jurisdicció del senescal. *Senescalia*. Senescalli dignitas, etc.

SENET. m. Herba purgant que en la història natural se distingeix en quatre classes: una es alta de uns dos pams, las fulletas ovales, punxagudas en sòn ápice, senceras en sa vora, desiguals en sos

costats, llargas de sis líneas á una polzada, de vert pàlit, pubescents en l'endret, un poch llisas en lo revés, pescioladas, venosas, airvi de mitj bastant aparent, los laterals alternats; car un poch teiforme y nauseàtich, sabor amarch y nauseàtich. Altra de fulletas llargas de una polzada, aovadas al revés, de forma obtusa y oval, en poch doblegadas en sòn ápice, y á vegadas ternadas en una junta central; pesciols acompanyats de dos estipulas alenadas, y olor més nauseàtich. Las altres dos de fulletas molt estretas, un poch oblíquas y alenadas; de groch pàlit, llisas, pescioladas, glandulosas; de olor fort y nauseàtich; sabor herbós, fat y un poch amarch. Té propietats purgants molt decididas, y pera que no irrite la superfície gastro-intestinal, y no cause ascos jaquelichs, se dén administrar á dosis moderadas, acompanyantlo ab substàncias aromàtiques, com la cayella, anís, etc. *Sen*, *sena*. Senna, æ.

SENGARTANA. f. SARGANTANA.

SENGLAR. m. PORCH SINGLAR.

SÉNGLAS Ó SÉNGLES. adj. pl. Cada un de per sí. *Cada uno*. Quisque. || De un en ua. *De uno en uno*. Singuli. || Uns. *Unos*. Uni.

SENGLOT. m. SINGLOT.

SENGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. n. SINGLOTAR.

SENIgRECH. m. FENIGRECH.

SENIL. adj. Cosa de vell ó de vellesa. *Senil*. Senilis. || adj. Epiteto que ls astròlechs donan alquants quadrants del tema celeste. *Senil*. Senilis.

SENIOR, A. adj. SENYOR.

SENO. m. Cala, la part de mar que està entre dos caps ó puntas. *Seno*. Sinus, us. || GOLRO. || met. Se pren també per mitj ó centro, com: ha vingut á morir en lo seno de sa pàtria, de sa família; els cismàtichs están fora del seno de la Iglèsia, etc. *Seno*. Sinus, us.

SENO DE ABRAHAM. Lloch ahont estaven delinquents las ànimas dels que havian mort en la fe, y ab la esperansa del Redemptor. *Seno de Abraham*. Sinus Abrahamæ.

SENO RECTE. En la Trigonometria línia recta perpendicular que cau desde la extremitat del arc: ángul sobre 'l diàmetre que passa per la altra extremitat. *Seno*, *seno recto ó primero*. Sinus rectus.

SENO SEGON. Lo seno primer del cumpliment de dit arch fins al quadrant. *Seno segundo*. Secundus complementi sinus.

SENO TOTAL. Lo seno recte ó arch de 90 graus que es lo mateix ràdio ó semidiàmetre del cercle. *Seno total ó todo*. Sinus totalis.

SÈNS. prep. exclusiva. *Sin*. Sine, absque, extra. || Fora ó ademés de. *Sin*. Præter. || Abans de o que, com: anàrsen al llit sèns sopar. *Sin*, *antes de* ó *que*. Antequam. || No, com: se n'anà sèns despedirse. *Sin*. Quin.

SÈNS QUE. m. adv. A méenos que, sinó. *Sin que*. *sino es que, ó menos que*. Nisi. || conj. Que regeix

subjunctiu, com: tots foren presos **sens** que s'escapàs ningú. *Sin que*. Ut non, quin.

SÈNS QUE NI PERA QUE. **SÈNS** causa ni motiu, *Sin que ni paraque, ó sin que ni porque*. Sine causa.

SENS. m. ant. SENTIT. 6 y següents.

SENSABLE. adj. ant. SENSIBLE.

SENSACIÓ. f. Impressió que fan los objectes en los sentits exteriors. *Sensacion*. *Sensatio*, nis.

SENSALER. m. ENFITEUTA.

SENSAT, A. adj. Judiciós, prudent, racional. *Sensato*. *Cordatus*.

SENSATAMENT. adv. m. JUDICIOSAMENT, PRUDENTMENT.

SENSE. prep. SÈNS.

SENSEPEUS. m. AUCELL DEL PARADÍS.

SENSIBILÍSSIM, A. adj. sup. *Sensibilissimo*. *Sensibilissimus*.

SENSIBILITAT. f. Facultat en los sentits pera percibir la impressió dels objectes. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis. || fil. La rahó ó forma que constituheix lo sensible. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis.

SENSIBLE. adj. fis. Lo que fá impressió en los sentits. *Sensible*. *Sensilis*, *sensibilis*. || L'òrgano en que's fá la impressió. *Sensible*. Tener, mollis. || Subjecte als sentits, com visible, clar, etc. *Sensible*. Sub sensum cadens. || Dolorós. *Sensible*. Acer, vivus. || met. Dít de las mocions del ànima y de la facilitat ab que algú's deixa llevar de ellas. *Sensible*. *Flexibilis*. || Qui fàcilment se mou á compassió. *Sensible*. *Sensibilis*. || Delicat, fàcil de resen-tirse. *Sensible*. *Subiratus*.

SENSIBLE COMÚ. fil. Objecte que pòt sér conegut per dos sentits diversos, com la qualitat que pòt sér toneguda per la vista y pel tacto. *Sensible* *comun*. *Sensorium commune*.

SENSIBLEMENT. m. adv. En quant al sentit ó á la sensibilitat del ànima, com oposat á efectivament. *Sensiblemente*. *Quoad sensum*. || Palpablement. *Palpablemente*, *sensiblemente*. Apertè, evidentèr.

SENSIÓ. f. La conmovió del ànima excitada per las fibras y ab que percebeix la sensació. *Sensio*. *Sensio*, nis.

SENSITU, VA. adj. Lo que té disposició en los òrganos pera rébrer la impressió dels objectes. *Sensitivo*. *Sentiens*, *sensitivus*, *sensus compos*. || Cosa dels sentits corporals. *Sensitivo*, *sensible*. *Sensibilis*. || **SENSUAL**.

SENSITIVA. f. Planta que fá una cama de cosa de un peu y mitj de alta, ramosa, ab fullas pul-lidas, y juntas á un costat, y que al tocarlas se ca-ragolan y rètirán entre sí fins que poch á poch tornan á sa positura regular; lo que li dona 'l nom, porque apareix sentir que la toquen: la flor es en-carnada y hèrmosa, la llavor oblonga y xata. *Sensitiva*, *vetgonzosa*, *doncella*. *Mimosa*, æ, *plantæ æschynomenæ*.

SENSORI, A. adj. Lo que pertany á la facultat de sentir, al sentit comú, com: òrganos **SENSORIS**.

Sensorio. *Sensorius*. || m. La facultat de sentir. *Sensorio*. *Sensorius*, ii. || fis. Lo llech ahont resi-deix la facultat de sentir ó l'assento de las sensa-cions. *Sensorio*. *Sensorium*, ii.

SENSUAL. adj. Inclinat ó posehit dels sentits. *Sensual*. *Voluptuarius*. || Lo que pertany al apeti carnal. *Sensual*, *libidinoso*. *Sensualis*, *libidinosus*. || **CARNAL**.

SENSUALITAT. f. Deleyte sensual ó venéreo. *Sensualidad*. *Veluptas*, *salacitas*, *atis*, *impudicitia*, æ. || Pler, moció del ànima que la regositja y com-mon agradablement. *Sensualidad*. *Titillatio*, *delectatio*, nis. || Propensió, inclinació natural als plers y deleytes. *Sensualidad*. *Ad corporis commoda* ni-mia propensio. || **CARNALITAT**.

SENSUALMENT. adv. m. Ab sensualitat. *Sensualmente*. *Voluptuosè*, *libidinosè*. || **CARNALMENT**.

SENT, A. adj. SANT. || CENT.

SENTADA. f. VEGADA. || pl. En lo blasó's diu de las pessas en figura de creu de sant Andreu, en bandes ó altrás semblants adornadas ab algunas figuras. *Sentadas*. *Stemmata ornata*. || f. bot. Deno-minació que's dona als òrganos que careixen del sustentacle ordinari; per exemple: las fullas que no tenen cua ó pecíolo, com las de la sabonera, ó las enteras sèns filament, etc. *Sentada*. *Sensilia*, æ.

SENTAR. v. a. etc. **ASSENTAR**.

SENTENSA. f. ant. y

SENTÈNCIA. f. Declaració del sentir del jutge segons los mèrits de la causa. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || met. Decisió de qualsevol judi-cial disputa ó controvèrsia extrajudicial que dona l'àrbitre de ella. *Sentencia*. *Sententia*, æ. || Docu-ment moral. *Sentencia*. *Moralitas*, atis. || Dictàmen, opinió, parer. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || Paraula memorable, ditxo que conté alguna doctrina ó moralitat. *Sentencia*. *Sententia*, æ, ef-fatum, i. || **AXIOMA**. || **ARBITRI**. || Execució de algun reo, y així's diu: avuy hi ha SENTÈNCIA. *Sentencia*, *justicia*. *Justicia*, æ.

SENTÈNCIA RESOLUTÓRIA. Aquella ab que s'absol al reo. *Sentencia absolutoria*. *Salutaris sententia*.

SENTÈNCIA DEFINITIVA. La última que no té apel-lació. *Sentencia definitiva*. *Decretaria de litis sum-ma judicium*.

SENTÈNCIA DE VET. ant. **EXCOMUNÍ**.

SENTÈNCIA INJUSTA. La mal donada. *Sentencia in-justa*. *Sententia iniqua*.

SENTÈNCIA INTERLOCUTÓRIA. La anterior á la de-finitiva. *Sentencia interlocutoria*. *Sententia inter-locutoria*.

SENTÈNCIA PASSADA EN COSA JUDICADA. Aquella de que no's pòt apel-lar per haver passat lo terme senyalat. *Sentencia pasada en cosa juzgada*. In rem judicatam translata sententia.

SENTÈNCIA PROVISIONAL. Se diu en matèria de be-nefícis remittint al gaudiment ó fruició al que té més rahó, mentres se segueix la causa. *Sentencia provisional*. *Provisionalis sententia*.

nera que no's puga equivocar ab altra. *Donar senas*. Rem argumente comprobare.

FÉR SENYAS. fr. Usar de ellas pera donarse á enténdrer ó cridar á algú en secret. *Hacer senas*. Nutibus aliquid explicare; aliquid exercere.

PARLAR AB SENYAS. fr. Explicarse, donarse á enténdrer ab gestos ó accions. *Hablar por senas*. Nutibus loqui.

PÉNDER SENYAS. fr. Informarse de las circunstancias individuals de alguna cosa pera conèixerla. *Resenar*; tomar, *senlar*, notar, poner, apuntar las senas. Alicujus signa capere.

PER MÉS SENYAS. m. adv. Pera confirmació ó argumente de alguna cosa. *Por senas, ó por mas senas*. In majus argumentum.

SENYAL. m. La marca ó nota pera donar á conèixer y distingir unas cosas de otras. *Señal*. Nota, æ. || La nota que's posa pera senyalar algun terme. *Señal*. Limes, itia, meta, æ. || Qualsevol cosa que's posa ó fá pera recordarse de alguna especie. *Señal*. Memoriae monumentum. || Nota ó distinctiu en bona ó mala part. *Señal*. Nota, æ. || Lo signe que'ns induheix al coneixement de altra cosa distincta. *Señal*. Signum, i. || L'indici ó mostra no material de alguna cosa. *Señal*. Argumentum, i. || mil. *SENYA*. 4. || Vestigi, estampa ó impressió que queda de alguna cosa. *Señal*. Vestigium, ii. || Vestigi, apariència. *Señal*. Umbra, æ. || La imatge ó representació de alguna cosa. *Señal*. Species, ei, imago, inis. || La taca ó clapa de altre color. *Señal*, *pinta*. Macula, æ. || La cicatris de resultas de una ferida, trench, etc. *Señal*, *costuron*. Cicatrix, icis. || Prodigí, preasagi ó cosa extraordinària. *Señal*. Signum, i. || Miracle. *Señal*. Miraculum, i. || L'avis que's dóna de qualsevol modo que sia, pera concórrer á algun lloch determinat ó pera executar alguna cosa. *Señal*. Signum, i. || Marca quasi secreta en la moneda pera conèixerla qui la ha feta. *Señal*. Arcana monetæ nota. || Lloch ó punt determinat á que's proposa algú arribar, tirar, etc. *Señal*. Meta, æ. || med. Aquell accident, mutació ó especie que induheix á judicar del estat de la malaltia ó éxit de ella. *Señal*. Judicium, ii.

|| **SELLO, RASTRE.** || **INSIGNIA.** || **CARÀCTER.** || S'usa adverbialment pera explicar la certesa de alguna cosa, com: qui gasta, *SENYAL* que té. *Señal*. Signum, i. || Lo que dóna 'l promés á la promesa en testimoni de casarse ab ella. *Arras*. Pignus, oris. || La cinta ó paper que's posa en lo llibre pera trobar alguna cosa. *Registro*. Pensilis in libris fascicula. || Entre estampers. **SIGNATURA.** || La figura, etc., que denota alguna cosa misteriosa, com los sacraments, la gràcia; l'arch de sant Martí, la aliansa entre Dèu y Noé, etc. *Señal*, *signo*. Signum, i.

SENYAL DE LA CREU. La creu formada ab la ma pera persignarnos. *Señal de la cruz*. Signum crucis.

SENYAL DEL CRISTÍ. L'interior es la caritat, y l'

exterior es la santa creu. *Señal del cristiano*. Christiani signum.

SENYAL DE LLEVA. Senyal pera recullir los bagatges. *Pieza de leva*. Vasorum conclamatio. || Casonada que tiran las embarcacions al temps de sarp. *Pieza de leva*. Tormenti bellici signum.

SENYAL DE FIGAS. loc. met. que s'usa quant se véu algun indici, que quasi dóna á enténdrer, no reixirá lo que s'esperava ó confiava. *Mala señal*. Malum signum.

SENYAL DE SALOMÓ. SELLO DE SALOMÓ.

SENYAL MORTAL. La certitud ó indici infalible de lo que's tem ó desitja. *Señal mortal*. Evidens signum.

EN SENYAL. m. adv. En proba. *En señal, en prueba*. In signum.

FÉR Ó DONAR SENYAL. fr. Senyalar alguna cosa ab alguna acció exterior. *Donar señal*. Signum edere.

NI SENYAL DE TAL COSA. exp. pera explicar que tal cosa s'acabá del tot ó no's treba. *Ni señal de tal cosa*. Nec vestigium quidem.

POSAR SENYAL. fr. ASSENTALAR.

TIRAR Á SENYAL. fr. Dirigir lo tir á algun objecte determinat ab lo fi de ensajarse. *Tirar, apuntar al blanco*. Scopum minari.

SENYALADAMENT. adv. m. Expressament. *Señaladamente*. Designatè, signanter. || Particularment. *Señaladamente*. Consignatè. || Ab valor. *Señaladamente*. Præclare.

SENYALADÍSSIM, A. adj. sup. *Señaladísimo*. Valdè insignis.

SENYALADOR. m. ASSENTALADOR.

SENYALAMENT. m. Obra de senyalar. *Señalamiento*. Assignatio, nis. || Determinació de temps. *Señalamiento, prefnicion*. Designatio, nis.

SENYALAR. v. a. ASSENTALAR.

SENYALARSE. v. r. Distingirse, singularisar-se. *Distinguirse, señalarsse*. Eminere, es.

SENYALAT, DA. adj. NOTABLE. DISTINGIT.

SENYALER. m. *Señalero, abanderado, gonfalonero*. Antesignanus.

SENYALET. m. d. *Señalejo*. Leve signum.

SENYAR. v. a. Fér una creu ab la ma dreta extesa desde'l front fins á la cintura, y desde'l triscle esquerre fins al dret. També s'usa com reciproc. *Santiguar*. Crucis signa munire. || ant. **SENYER.** || ant. **SIGNAR, SENYALAR.**

SENYAR É BENEIR. loc. ant. *Santiguar y bendecir*. dar la bendicion, bendecir. Benedicere.

SENYARSE. v. a. Fér com qui se senya en senyal de admiració. *Persignarse*. Signo crucis admirationem significare.

SENYER. adj. ant. **SENYOR.** Era 'l tractament dels diputats locals. || sol. **SOLITARI.** || ant. S'aplicava al territori ó poble que tenia facultat de alzar bandera en las proclamacions dels reys. *Señero*. Signum tollere valens. || ant. Qui fá senyas. *Señero*. Nutum factor.

SENYERA. f. ant. **BANDERA.**

SENTERA LLEVADA. loc. ant. *Bandera desplegada, enarbolada, flotante.* Vexillum prelitum.

SENYOR. m. Amo absolut de tot, que sols es Dèu. *Señor, Omnipotente.* Dominus, i. || Amo, propietari de alguna cosa. *Señor.* Herus, i. || L'amo á respecte de sos criats. *Señor.* Herus, i. || Rey, príncep, soberà. *Señor.* Princeps, ipis, rex, gis. || Gran, amo de molts estats. *Señor.* Dinasta, æ. || Títol de marquès, conde, etc. *Señor.* Dominus, i. || Terme de cortesia que 's dóna als superiors ó iguals. *Señor.* Dominus, i. || Espècie de títol de honor en los actes públichs. *Señor.* Dominus, domnus, i. || També 's diu en lo moral, com: es senyor de sas passions. *Señor ó señor de st.* Sui ipsius dominus, cupiditatum moderator. || Jutge ó conseller en los tribunals. *Señor.* Senator, is.

SENYOR DE GRAN VIRTUT Ó VALOR. HÉROE.

SENYOR DE NAU Ó LENY. NAÚT. ant. PATRÓ.

SENYOR DE SA CASA. Pare de famílias. *Señor de su casa.* Paterfamilias, patrisfamilias.

SENYOR DE SI. 'L qui no's perturba en los casos apurats. *Señor de sí.* Sui compos.

SENYOR LLUCH DE LA MECA. Mal nom ab que's ridiculisa en Palma al que desempenya 'l paper ó representa en la festa de lo conquesta de Mallorca al antich y célebre Cap de Guayte. *Señor Lucas de la Meca.* Irrisorius cognomen.

SENYOR DE SENTERA. *Señor de pendon y caldera.* Procer tollere signum valens.

SENYOR DIRECTE Ó ALODIAL. Qui té 'l domini directe de alguna finca. *Señor directo.* Dominus directus.

SENYOR MITJÀ. 'L senyor ab senyoria mitjana en lo cens. *Señor con señoría mediana.* Secundariæ clientelæ beneficiarius dominus.

SENYOR, SI. loc. ant. *Sí, señor.* Ulitque, domine.

SENYOR ÚTIL. Qui reb lo producte de alguna cosa, y així 'l de una casa es l'amo y no 'l llogater. *Señor útil.* Utilis dominus.

AB TON SENYOR NO VULLAS PARTIR PERAS, PERQUE MLL SE MENJARÀ LAS MADURAS Y TÚ 'T QUEDARÀS LAS VERDAS. ref. Denota que de ningun modo convé disputar ab los poderosos, porque ells sempre quedaran bé ab rahó ó sens ella; y també aconsella la sumissió y respecte que debem observar ab los superiors. *Nien burlas ni en veras con tu amo partas peras.* Cum diis non pugnandum; numquam cum hæro disertabis.

ALT Y PODERÓS SENYOR. ant. Tractament del rey de Castella. *Alto y poderoso señor.* Magnus potensque dominus.

ENCARA NO ES MORT NOSTRE SENYOR. loc. ENCARA NO SOM ALLÀ ABONT ANEM.

VÉR LO SENYOR Ó DEL SENYOR. fr. Afectar senyoriu, usar de gravetat en lo port, vestit ó tracte. *Señorearse, hacer del señor.* Superbè se gerere.

VÉRSE DIA SÍ, SENYOR. fr. Sér respectat y estimat del públich per sòn mérit singular. *Ser hombre de expectacion ó señor de salva.* Virum esse conspi-

cuum. || Imposar, infundir respecte la presència y gravetat de algun subjecte. *Imponer.* Venerabilem esse. || Sér alguna cosa formidable ó respectable en sa línea. *Ser imponente.* Spectabilem esse.

|| Se diu de alguna cosa excel·lent, delicada, de bon gust, etc. *Ser de chupete ó de rechupete ó de padre y señor mio.* Eximium esse. || Se diu de las cosas molt carass. *SABER Á PERRE.*

GRAN SENYOR. Títol que's dóna al gran turch. *Gran señor.* Turcorum imperator.

GUARDA Á TON SENYOR PER POR DE PITJOR. ref. MÉS VAL UN DOLENT CONEGUT, etc.

MOLT ALT Y EGREGI SENYOR DUCH DE GIRONA. ant. Tractament del primogénit de la casa de Aragó. *Muy alto y egregio señor duque de Gerona.* Permag-nus egregiusque dominus dux Gerundæ.

NINGÚ PÓT SERVIR Á DOS SENYORS. loc. prov. Denota que no's poden cumplir á un temps dos obligacions incompatibles. *Ninguno puede servir á dos señores.* Memo potest duobus dominis servire.

PAGA Á TON SENYOR LOS DBETS Y ALLÚNYAT DE SAS PARETS. ref. Denota que no convé déurer res ala poderosos; però sí convé viurer lluny de ells. *Paga á tu señor los derechos, y aléjate de sus techos.* Solvito, quæ debes, domnis, et vivito longè.

SI VÓLS SÉR BON SENYOR, CÀSA AB DONA IGUAL Ó MENOR. ref. QUI'S CÀSA PER INTERÉS, MOSSO DE SA MULLER ES.

SENYORA. f. La ama ó mestressa de alguna cosa. *Señora.* Hera, æ. || Títol de las religiosass de sant Joan de Jerusalem. *Señora.* Eques fœmina. || Títol que's dóna á qualsevol dona de distincció. *Señora.* Domina, æ. || Per cortesia 's diu á qualsevol dona. *Señora.* Fœmina, æ.

SENYORA DE GRAN VIRTUT. HEROÏNA.

SENYORA MAJORA. Dona de edat. *Señora de edad.* Etate provecia fœmina.

NOSTRA SENYORA. Per excel·lència 's diu de la Mare de Dèu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

SENYORA Y MAJORA. loc. pera explicar que deixa 'l marit mestressa á la viuda. *Ama y señora.* Domina.

MOLT ALTA Y EXCEL·LENT SENYORA. ant. Tractament de infanta de Castella. *Muy alta y excelente señora.* Magna excellensque domina.

SENYORAIAR Ó SENYORAYAR. v. a. SENYOREJAR.

SENYORAL. adj. SENYORIAL.

SENYORALLA. f. Multitud de senyors, regularment se diu per despreci. *Señorazos.* Affectatæ nobilitatis hominis.

SENYORÁS, SA. adj. aum. iron. *Señorazo.* Affectatæ nobilitatis homo.

SENYORATGE. m. Dret de senyoriu. *Señoreaje, señoraje.* Jus, ris, dominiun, ii.

SENYOREJAR. v. a. Dominar, manar algú en alguna cosa com si fos l'amo. *Señorear.* Dominor, aris. || Donar repetidas vegadas á algú 'l tractament de senyor. *Señorear.* Dominum iteratè ali-

cosas en que ántes s'ocupava, ó de la comunicació que tenia. *Retirarse, separarse*. Abstraho, is. || Apartarse, retirarse de qualsevol lloch. *Separarse*. Recedo, is. || for. Desistir. *Separarse*. Desisto, is.

SEPARAT, DA. p. p. *Separado*. Separatus.

SEPARATISME. m. Secta herètica de Inglaterra. *Separatismo*. Separatismus, i.

SEPARATISTA. m. Sectari del separatisme, que no convenia en las lleys de la Iglésia anglicana. *Separatista*. Separatista, æ.

SEPARATIU, VA. adj. Lo que té virtut de separar. *Separativo*. Separans.

SEPARATORI, A. adj. *SEPARATIU*. || m. quílm. Vas oblongo, quasi uniforme, ab un orifici com lo dit petit pera entrar lo licor, y ab altre de molt estret en lo sol pera vuydarlo, y serveix pera separar los licors. *Separatorio*. Separatorium, ii.

SEPELIR. v. a. ant. *SEPULTAR*, ENTERAR.

SEPELL. m. Planta. *BRUCH*.

SÉPIA. f. *SÍPIA*.

SEPTEMBRE. m. *SETEMBRE*.

SEPTENVIR. m. Magistrat romà que tenia sis companys, pera conduhir las colònias y distribuir las terras. *Septenviro*. Septemvir, i.

SETEMVIRAL. adj. Cosa dels septemvirs ó septemvirat. *Septemviral*. Septemviralis.

SEPTENVIRAT. m. La dignitat de septemvir. *Septemvirato*. Septemviratus, us.

SEPTENARI. m. y adj. Se aplica al número compost de set unitats. *Setenario*. Septenarius, septenus. || Lo temps ó espay de set dias; y 's pren regularment per algun exercici de devoció, que dura set dias, com lo *SEPTENARI* de Nostra Senyora dels Dolors. *Setenario*. Septenarium, ii.

SEPTENI. m. L' espay de set anys. *Setenio*. Septenium, ii.

SEPTENTRIÓ. m. Constel·lació composta de set estrelles. *Septentrio*, osa menor. Septentrio, nis. || La part que hi ha en lo globo desde l'equador envers nostre pol. *Septentrio*. Septentrio, nis, aquilonaris regio. || *TRAMONTANA*.

SEPTENTRIONAL. adj. Cosa del septentrió. *Septentrional*. Septentrionalis.

SEPTERI. m. Ceremonia que's feya cada set anys en Défos, calant foch un noy á una tenda de campanya, ab altrs extravagàncies. *Septerio*. Septerium, ii.

SÉPTICH, CA. adj. méd. Putrefactiu ó corrosiu sens causar dolor. *Séptico*, *putrefaciente*, *putrefactivo*, *escarótico*, *corrosivo*. Septicus. || *ESCRÉ-TICH*.

SEPTICISMA. m. *PIRRONISME*.

SEPTIFÓLIA. f. Herba de set fullas. *Septifolia*. Septifolium, ii.

SÉPTIM, A. adj. *SETÉ*.

SEPTIMA MAJOR. mús. L' interval·lo de cinch tons y un semitó. *Séptima mayor*. Septima major.

SÉPTIMA MENOR. mús. L' interval·lo de quatre

tons y dos semitons majors. *Séptima menor*. Septima minor.

SÉPTIMA SENSIBLE. m. La última nota de la escala. *Séptima sensible*. Septima sensibilis.

SEPTIMILLA. f. poét. Composició de set ó vuyt síl·labas, y 's compon de un parejat, de un terceto, y altre parejat; ó de un quarteto y un terceto; ó de una quintilla y un parejat; y s' usa pera coblas y villancicos. *Septimilla*. Compositio metrica semplem versibus constans.

SEPTIMÓNIA. f. Festa que's feya en Roma després que la séptima montanya 's comprengué en la ciutat, y en ella s'oferian set sacrificis en set paratges diferents, y 'ls emperadors se mostravan lliberals ab lo poble. *Septimoncia*. Septimontium, ii.

SEPTISONI. m. Se diu del edifici rodejat de set ordes de columnas, de que ni hagué dos en Roma. *Septizonio*. Septizonium, ii.

SEPTUAGENARI, A. adj. Se diu de la persona de setanta anys. *Septuagenario*. Septuagenarius.

SEPTUAGÈSSIM, A. adj. Lo que cumple lo número de setanta unitats ó set desenas. *Septuagésimo*. Septuagessimus.

SEPTUAGÈSSIMA. f. La dominica tres setmanas abans de la primera de Quaresma, y en que antigüament comensava la quaresma. La instituí lo papa Telesforo. *Septuagésima*. Septuagessima, æ.

SEPTUPLICAR. v. a. Doblar set vegadas, ó multiplicar per set. *Septuplicar*. Septuplico, as.

SÉPTUPLO, A. adj. Set vegadas més. *Séptuplo*. Septuplus.

SEPULCRAL. adj. Cosa de sepulcre. *Sepuleral*. Sepulcralis.

SEPULCRE. m. Sepultura en alt pera depositar algun cadáver. *Sepulcro*, *túmulo*, *sarcòfago*, *carnero*. Sepulcrum, i. || met. Lloch malaltís en que mor molta gent. *Sepulcro*. Sepulcrum, i.

SEPULCRE FILOSOFAL. En la filosofia hermética lo forn en que posan lo mercuri pera purificarlo, y també l' ou filosofal en que posan la pedra pera que sia sepultada y mortificada. *Sepulcro filosofal*. Philosophale sepulcrum.

SEPULCRES EMBLANQUINATS. Hipócritas. *Sepulcros emblanqueados*. Dealbatum sepulcrum.

SANT SEPULCRE. Lo sepulcre del Salvador, y en aquest sentit no's pót dir sepultura. *Santo sepulcro*. Redemptoris sepulcrum. || La urna que ab una imatge del cos de Jesucrist difunt se porta en las professons de la semana santa. *Santo sepulcro*. Sacrum sepulcrum.

SEPULTACIÓ. f. ant. *SEPULTURA*. t.

SEPULTADOR, A. m. y f. Qui sepulta. *Sepultador*, *sepulturero*. Vespillo, nis.

SEPULTAR. v. a. Posar los difunts en sepulcre ó sepultura. *Sepultar*, *dar sepultura*. Sepelio, is, humo, as. || met. Amagar, ocultar, olvidar. *Esconder*, *sepultar*. Sepelio, abscondo, is. || Sumergir. *Sepultar*. Absorbeo, es. || Menjarse alguna cosa.

que no si seu. No *hagas cohecho, ni pierdas de-
te.* Munera ne captes, nec perdas jura crvelo.
OM MÉS SI SÓN MÉS S' EMBOLICAN. ref. Denota que
as coses de ingeni y gust no convé intervingan
lts. *Muchos compondores descomponen la novia.*
rimus ornatior nubentem ornatibus orbat.
OM QUI NO HI ES PER AIXÓ. loc. Com qui fá altra
l. *Como quien hace otra cosa.* Quippe qui aliud

NCARA NO SOM ALLÁ AHONT ANAM. loc. Adverteix
se celebren las cosas fins que estigan conclosas.
alabes ni *desalabes, hasta siete navidades: nadie
alabe hasta que acabe; no me digas oliva, hasta
me veas cogida.* Nemo suos laudet, donec per-
erit actus. Parcito me, nondum collectam, dice-
olivam. Denota que qui intenta enganyar á
re no pót alabársen fins haverho conseguit. *Antes
te mohates no te alabes.* Ne tibi plaude prius
am detur fraude poliri. **SÉR PA Y MEL.**
EN SÓN SER. m. adv. Se diu de lo que existeix
ms haverse gastat ni malmés. *En ser.* Immuta-
res.

ES QUI ES. exp. Se diu pròpiament de Dèu que
s sér per essència; però en lo modo comú 's diu
lo aquell que's porta honradament. *Es quien es,
se porta como quien es.* Est qui est.

RÓS LO QUE. exp. fam. ab que se sol donar
principi als cuentos y relacions de gent ordinària.
Érase que se era. Sic ave. **SIA LO QUE SIA.**

LO QUE ES ESTAT, ES ESTAT, Ó SIA ESTAT. exp. ab
que's preten que s' olviden ó perdonen los motius
de queixa ó enuig, com si no haguessen estat. *Lo
pasado pasado.* Præteritorum nulla mentio fiat.

LO QUE ES ESTAT Y NO ES, COM SI NO HAGUÉS ESTAT
RES. ref. pera disculpar al qui ell mateix s' ha cor-
regit ó esmenat de algun vici, particularment de
dishonestedad. *El que hizo un yerro, y pudiendo no
hizo mas, por bueno le tendrás.* Quæ semel erravit,
neque culpas addidit ullas:

Addere cum posset, fœmina, crede, proba est.

LO QUE ES TEU ES MEU, Y LO QUE ES MEU HO VULL.

ref. fam. que denota l' egoisme de algú. *Partir
como hermanos, lo mio mio, y lo tuyo de ambos.*
Que mea sunt, mea sint, tua sed communia sunt:
Interni pactum nepe sodaliti.

NO SERÁ TANT. loc. que's diu quant s' óu una exa-
geració desmasiada. *Achica compadre, y llevarás
la galga.* Parcius ac verius.

NO SERHI TOT. loc. NO TENIR TOT SÓN SENV.

Ó JA SIA. m. adv. disjunctiu. *Ya sea.* Sive, seu.

SIA LO QUE SIA Ó LO QUE VULLA. exp. ab que's
precindeix de qual de dos ó més coses es certa,
passant á tractar l' assumpto principal en qualsevol
de las suposicions. *Sea lo que fuere ó lo que sea.*
Quomodocumque se habeat.

SIA Ó NO SIA. exp. ab que prescindint de la exis-
tència ó no existència de alguna cosa 's passa á
tractar del assumpto principal. *Sea ó no sea.* Sit
vel non sit.

SIA QUI'S VULLA. exp. Qualsevol que sia. *Sea el
que fuere, cualquiera que sea.* Quisquis, quicum-
que.

SI JO RÓS DE F. exp. Indica lo que deuria fér lo
subjecte de qui's parla en lo cas de que's tracta.
Si yo fuera de F. Meo voto, me iudice, sententia
mea.

SOMHI PER LO QUE HI SOM. loc. ab que s' adverteix
á algú que no retraga cosas ajenas á lo que's trac-
ta. *A lo que estamos tuerta.* Non est his locus.

SERAFÍ. m. Angel del primer chor y gerar-
quia. *Serafin.* Seraphim. **S** Subjecte especial en lo
amor de Dèu. *Serafin.* Seraphim. **S** Lo subjecte de
especial hermosura ó altrás prendas. *Serafin.* Sera-
phim. **S** Epiteto de sant Francesch. *Serafin.* Sera-
phim. **S** Espécie de moneda de plata ú or que s'usa
en la Índia. *Serafin.* Seraphim.

SERAFICH, CA. adj. Cosa del serafí. *Seráfico.*
Seraphicus.

FÉR LA SERÁFICA. fr. mel. FÉR LO CAPUTXI FALS.

SERAFINA. f. Teixit de llana semblant á la ba-
yeta, encara que més trucat y abatanat, adornat de
vários dibuixos. *Serafina.* Tela lanea discolor.

SERASQUIER. m. General de exèrcit entre
turchs. *Serasquier.* Dux apud turcos.

SERBA. f. Lo fruyt de la serbera, de color par-
do, que tira á roig, y la molsa, que es groguenca y
sumament aspra fins que está ben madura, conté
las llavors de color pàlit de un costat y roig de al-
tre: quasi may madúra en l' arbre, y esastrigent
en las cambras de ventre. *Serba, sorba.* Sorbus,
sorbum, i.

SERBER. m. SERBERA.

SERBERA. f. Arbre, la soca del qual es dreta
y llisa; las fullas alades y compostas de fullas ao-
vadas, dentadas y peludas per sota; las flors blan-
cas y són fruyt es la serba. *Serbal, serbo, sorbo.*
Serbus, sorbus, i.

SERCENAR. v. a. CERCENAR.

SERÉ, NA. adj. Clar, sens núvols ni boyra. *Ser-
eno.* Serenus, sudus. **S** Apacible, tranquil, sosse-
gat. *Sereno.* Tranquillus, candidus. **SERENA.** 3. **S**
INALTERABLE.

AL SERÉ. m. adv. Á LA SERENA.

SERENA. f. La claredat, falta de núvols y boy-
ras. *Serenidad.* Serenum, i, serena tempestas. **S**
Ninfa del mar, que fingiren los poetes, dona ab
alas de la part superior, y de la inferior auell ab cua
y peus de gallina; ó bè segòns altres la part infe-
rior del peix; los poetes fingeixen que ab la suavi-
tat de són cant adormia als navegants y sels men-
java ó precipitava al mar. *Sirena.* Sirena, æ, siren,
is. **S** met. La dona que canta ab molta suavitat y
melodia. *Sirena.* Sirena, æ. **S** La humitat de que
durant la nit está impregnada la atmósfera. *Sereno.*
Noctis serenum, nocturni vapores. **S** La dona del
sereno. *Muger del sereno.* Nocturni circuitoris uxor.

Á LA SERENA. m. adv. Al descubert ó al ras du-
rant la nit. *Al sereno.* Sub dio, sub dium.

POSAR Á LA SERENA. fr. Traurer algun licor y deixar-lo estar á la serena, com la áygua pera que's refresque, etc. *Serenar*, *poner al sereno*. Nocturni vapori exponere.

SERENAMENT. adv. m. Ab serenitat. *Serenamente*. Placidè.

SERENAR. v. a. ASERENAR.

SERENARSE. v. r. ASERENARSE.

SERENATA. f. Concert de música que's fá ó dona per la nit ó al seré. *Serenata*. Nocturnus concentus.

SERENER. m. Manto petit sens cua que cubre 'l cap contra la serena, y arriba quasi fins á la cintura. *Sereno*. Calyptra, æ.

SERENÍSSIM. A. adj. sup. *Serenísimo*. Serenissimus. || Títol de honor que's dona á las personas reals, infants, etc. *Serenísimo*. Serenissimus.

SERENITAT. f. SERENA. 1. || Disposició del ayre que causa un temps apacible y seré. *Serenidad*. Apricitas, atis. || Títol de honor que's dona á alguns prínceps y primers magistrats, com al Duch, y electors de Venécia. *Serenidad*. Serenitas, atis. || Sossego, tranquilitat del ánima ó consciència. *Serenidad*. Animi quies, tranquilitas. || Apacibilitat, disposició serena de la cara. *Serenidad*. Oris serenitas. || Desvergonyiment, frescura. *Serenidad*, *frescura*. Procacitas, atis.

SERENO. m. Persona destinada pera rondar á la nit, y cridar ab veu alta l' hora que es, lo temps que fá, avisar dels incendis, y evitar los robos. *Sereno*. Nocturnus urbis circulator.

SERFULL. m. Planta de camas primas, ramosas, tendras, arrodonidas, llisas, de vert blanquinos per la part inferior y á vegadas rogench per la superior; fullas semblants á las del julivert, però més petites, retalladas més profundament, y més suaus al tacto, verdas al principi, cubertas en lo revés de borrisol molt fi, plenas de such y de olor aromátich. Es anti-escorbútica, aperitiva, diurética, sudorífica, y serveix de amaniment y per enciam. *Cerefolio*, *perifollo*. Chærefolium, cerefeliu, ii, chærophyllum, i.

SERFULL SALVATGE. SÉRPOL.

SÉRI. A. adj. SÉRIO.

SÉRIAMENT. adv. m. Ab serietat ó gravedad. *Seramente*. Serio. || De veras. *Seramente*, *de veras*. Serio.

SÉRIE. f. Orde, fila, continuació, encadenament de cosas. *Série*. Series, ei.

Á SÉRIE DE LAS PRESENTS. m. adv. Segons lo contingut literal de algun llibre ó escrit. A *tenor de las presents*. Ad litteralem textum.

SERIETAT. f. Gravedat, magestat. *Seriedad*. Gravitas, serietas, atis. || Severitat, aspresa en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, atis. || Realitat, sinceritat en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, simplicitas, atis. || Modèstia, circumspecció. *Mesura*, *seriedad*, *gravedad*, *circumspeccion*. Corporis habitus, compositio, nis.

SÉRIO. A. adj. Grave, circunspecte. *Grave*, *serio*, *circunspecto*. Serius. || Aspre en lo mirar ó parlar. *Sério*. Severus. || Magestuós. *Sério*. Gravia. || Ingénuo, verdader, real, sens engany. *Sincero*, *serio*. Sincerus. || Important, de consideracion. *Serio*. Magnus, magni momenti.

PÉR LO SÉRIO. fr. Manifestar gravedad. *Mesuram*. Modestè se gerere.

POSARSE SÉRIO. fr. Manifestar indignació. *Ponerse serio*, *severizarse*. Severitatem induere.

SERIOS. A. adj. ant. SÉRIO. || DE VERAS.

SERIOSAMENT. adv. m. ant. SÉRIAMENT.

SERMENT. m. SARMENT.

SERMENYA. f. CERMENTA.

SERMÓ. m. Lo discurs ú oració en que s' explica 'l Evangeli, doctrina cristiana, ó en que's fá 'l panegirich de algun Sant. *Sermon*. Sermo, nis. || met. Reprehensió, advertència. *Sermon*. Increpatio, animadversio, nis.

BON SERMÓ TINDRÉM SI 'L PREDICADOR NO S' ESCALTA. ref. ab que's nota al qui posa á tossir quant comensa á pronunciar un discurs ó qualsevol altra cosa. ¿Tose el padre prior? bueno será el sermón. Præsulis egregie dictorum est nuntia tussis.

SERMOCINACIÓ. f. ret. Figura, espècie de diàlogo ó interlocució. *Sermocinacion*. Sermocinatio, nis.

SERMONAGAR. v. a. ant. ENRAHONAR.

SERMONAL. adj. Cosa de sermó. *Oratorio*, y *sermocinal* de poch y mal us. Oratorius.

SERMONAR. v. a. ant. PREDICAR.

SERMONARI. m. Llibre ó col·lecció de sermons. *Sermonario*. Sermologus, i.

SERMONEJAR. v. a. PREDICAR. || Repèndrer ab sermons. *Sermonear*. Increpo, as.

SERMONET. m. d. *Sermoncico*, *illo*, *ito*. Conciuncula, æ.

SEROL. m. farm. CERAT. || fam. BARRET.

SERÓS. A. adj. Lo que participa de serositat ó té sas qualitats. *Seroso*, *sueroso*. Serositatem habens, serosus.

SEROSITAT. f. med. Humor aygualós y salí que se separa de la part roja de la sanch. *Seroidad*. Serocitas, atis.

SERP. f. Reptil sense peus, de cap més ó menos pla, la boca gran, lo cos rodó y molt llarch respecte de sa gruixària, que va disminuint gradualment fins á terminar en punta á la extremitat de la cua, de color gris, blavench per sota, ab quatre filas de pintas negres per sobre. Ni ha vèries espècies, que sols se diferencian per la magnitud, colors de la pell, y propietats que tenen; sent unas verinosas y altrás no. *Culebra*, *serpiente*. Serpens, tis. || astrón. Certa constel·lació septentrional. *Serpiente*, *serpentario*, *esculapio*, *ofiuca*. Serpens, tis, ophiucus, i. || En lo moral se dia de tot lo que es maligne, nociu, danyós. *Serpiente*. Noxium, infestum. || Home molt astut y taimat. *Legarto*. Callidus.

SERP DE ÀGUA. La que habita en la àgua, nada y no té verí. (*Culebra, serpiente de agua.* Anguis, is, hydrus, i.

SERP DE CASCABELL. Serp molt perillosa de la Amèrica, de color pardo ab mescla de groch, dents llargues y agudes, bastant grossa y de quasi cinch peus de llarch, y moltíssim velós: en la cua té unas parts membranoses que sonan com cascabels, de lo que li vé 'l nom. Morta pert lo verí. *Serpiente de campanilla ó de cascabel.* Serpens tinnicus.

SERP DE DOS CAPS. ANFISENA.

SERP DE ESCULAPI. Espècie de serp que té l'inferior del ventre verdós, y la part superior de la esquena tira á negra. No mossega á las personas, ni té verí; diuben que menja á las altrás, que resisteix al veneno, que es contra la pesta, y está plena de sal volátil y oli. *Serpiente de Esculapio, enanago.* Pareas, æ; *Esculapii serpens.*

SERP DE MAR. Peix semblant al congè. *Serpiente marina.* Hydrus, i.

SERP DESSANGRADORA. Espècie de serp que aquell á qui mossega llansa sanch per tots los conductos del cos. *Serpiente desangradora.* Hæmorrhoids, idis.

SERP INFERNAL. Lo dimoni. *Serpiente infernal.*

Domon, is.

SERP MERIDIONAL. astron. Certa constel·lació envers lo mitjdia. *Serpiente meridional.* Serpens meridionalis.

SERP QUE'S LLANSA. Serp de Malabar, que es com un dit de grossa y de cinch á sis peus de llarga; tan verda que no's distingeix entre la herba, y se llansa als ulls, orelles ó nas dels passatgers; y allí ahont los mossega espargeix un verí subtil que no té cura. *Serpiente que se lanza.* Jaculus, i.

SERPEJAR. v. n. Girarse á un costat y altre formant espiras com las serps. *Serpentejar, serpear, culebrear.* Serpo, is.

SERPEJAT, DA. adj. met. Se diu de algunas cosas que forman tortas com las que descriu la serp quant camina. *Serpeado, culebreado.* Simosus. || bot. Se diu de las flors las voras de las quals tenen arrugas ó vuyts superficials ó poch fondos. *Serpeadas.* Repandæ.

SERPENT. m. Serp, regularment se diu de las molt grossas. *Serpiente.* Serpens, tis. || Instrument músich ab molts voltas á modo de serp. *Serpenton, serpentin.* Cornu musicum. || DRACH.

SERPENTARI. m. astr. SERP. 2.

SERPENTÀRIA. f. DRAGONÀRIA.

SERPENTÀRIA VIRGINIANA. Herba de la Amèrica septentrional, que fá unas arrels compostas de un cos llarch y prim, del que naixen una multitud de fibres radicals, entrellassadas, grises ó groguencas pel exterior, y blanques en l'interior, y que á vegades porta residuos de sas camas y fullas; olor penetrant, reinós y alcanforat, semblant al de la valeriana, sabor càlit amarch, análogo á són olor. Los americans ne portan un tros á la punta de un bastó, porque creuen que són olor fá fugir á las

serps y altres reptils verinosos. *Serpentaria virginiana, vivorera ó dictamo de Virginia, póleo silvestre.* Viperina, seu serpentaria virginiana; aristolochia serpentaria.

SERPENTÍ, NA. adj. Cosa de serp. *Serpentino.* Serpentinus. || Dit del marbre que té part de serpentina, ó del que es vert, bigarrat del mateix color. *Serpentino.* Viride talco serpentino variegatum marmor. || m. quílm. Canó que puja serpejant desde'l fondo del alambí fins al refrigerant, pera destil·lar los licors. *Culebra, serpentín.* Tubus serpentinus. || Pessa de cer en los daus de las armas de foch, ab la qual se forma 'l moviment y molla de la clau. *Serpentina.* Serpentina clavis. || Pessa de artilleria antiga. *Serpentin.* Bellicus serpens. || pl. ÓFITAS.

SERPENTICIDA. adj. Matador de serps. *Serpenticida.* Serpensis occisor.

SERPENTÍCOLA. m. Adorador de alguna serp, com los hebreus que adoràren la serp de metall en lo desert. *Serpenticola.* Serpenticola, æ.

SERPENTÍFERO, A. adj. poét. Lo que porta serps. *Serpentífero.* serpentigero. Serpentiger.

SERPENTINA. f. mat. ESPIRAL. || Espècie de pedra marbre verda y clapada com la pell de serp. *Serpentina.* Ophites, æ. || Pedra preciosa de color vert obscur, ab clapas, punts, venas ó llistas del mateix color, més ó ménos obscur, suau, ménos dura que'l márbre, y adquireix un llustre hermós. *Serpentina.* Serpentinum talcum. || Instrument de ferro en que s'assegurava la mateixa ab un caraguet, y ab altre major s'afiansava á la culata de mosquet pera calarli foch. *Serpentin, serpentina.* Ignaria scloppeti serpentina pars. || Espècie de arma llansadissa. *Serpentina.* Missile telum.

SERPENTINA MAJOR. Planta. DRAGONÀRIA.

SERPENTINA MENOR. BARBA DE AARON.

SERPENTINAMENT. adv. m. Á manera de serp. *Serpentinamente.* Sinuosè; serpentino more.

SERPETA. f. d. *Sierpecilla.* Serpula, æ. || pl. Cohets que ixen de altres majors, y fan várias giragonsas com las serps. *Sierpecillas, culebrillas, culebrinas.* Sulphurati pulveris anguiculus versatis.

SÉRPOL. m. Serfull salvatge; planta de quatre á sis polzadas ab camas escampadas, ramosas, primas, llenyosas, quadrangulares y rogenças; fullas oposadas, ab los pecíolos curs, pestanyosas, aovadas y obtusas, flors ab cabeceta en la extremitat de las brancas; olor y sabor molt agradable; serveix pera condiment; y dona per destil·lació oli volátil que's pòt substituir al de la farigola de la qual se diferencia poch. *Sérpol.* Serpillum, i.

SERRA. f. Fulla de cer llarga y estreta que per una part forma dents inclinadas un poch alternativament als costats, las quals obren carrera pera dividir la fusta, etc. á la mida que's vol y ab poch desperdici. *Sierra.* Serra, æ. || Fulla de cer que's diferencia de la serra comuna en fér un tall que

equival á las dents y serveix pera tallar la pedra, ajudada de arena y áygua. *Sierra*. Serra, æ. || anat. Instrument que serveix pera la dissecció dels ossos. *Sierra*. Amphibisela, æ. || La que usen los ebánistas pera embotir las pesas. *Sierra de marquetaría*. Tessellandi serula. || Peix que té en la mandíbula superior una planxa terminada en una fila de dents ab que fá guerra als altres. *Priste, sierra, serra*. Pristes, is, serría, serra, æ. || Cordillera de montanyas partidas. *Sierra*. Prærupti montes. || Continuació de montanyas en una costa de mar. *Cantiles, sierra*. Montis continui. || Elevació que moguda del vent forma la áygua en la mar, fentla semblar una serra ó montanya. *Monte, sierra*. Mons, tis. || Rima ó munt gran de palla que's fá en la era quant se limpia'l blat, etc. *Balaguero, sierra*. Paleæ strues. || ter. CALAMÁSTECHS. || CERDA, GRIN. *SERRA DE ÁYgua*. Máquina ó molí de áygua ab sa fulla pera serrar. *Sierra*. Molendinum findendis lignis.

SERRA DE BOGIR. La estreta que usen los fusters pera serrar en círcul, com en los taps rodons, los forats en lo asiento de las necessáries, etc. *Sierra*. de rodear. Angustior serra.

SERRA DE MA. La que pót manejar un home sol. *Sierra de mano*. Manualis serra.

SERRA SECA. Montanya de roca viva. *Tormo*. Rupes, is.

SERRADET. m. d. de serrat. *Cerrillo, cerrejon*. Tumulus, i.

SERRADÍS, SA. adj. Lo que pót sér serrat. *Aserradizo*. Serrabilis. || m. Las serraduras que fá la barrina foradant la fusta. *Escobina*. Scobs, bis.

SERRADOR. m. Qui sérra. *Aserrador, serrador*, y *chiquichaque* lo qui sérra pessas grossas. *Serrans*, tis, *serrarius*, ii. || Lo lloch ahont se sérra. *Aserradero*. Serratrina, æ. || ant. TALLADOR. 1.

SERRADURA. f. Obra de serrar. *Serradura, aserradura*. Serraria sectio. || La carrera que fá la serra en la matèria que vá serrant, y la part ahont la fá. *Asserradura*. Serratura, æ. || pl. Las micas de fusta, etc. que va gastant la serra. *Aserraduras, serraduras, serrin*. Serrago, inis, quisquilæ, arum. || SERRADÍS. 2.

SERRAHÍ. m. MONTANTÓS. || SARRAHÍ. || adj. Pertanyent á la montanya. *Serrano*. Montanus.

SERRALL. m. SERRALLO.

SERRALLA. f. ant. TERRAPLÉ, CRESTALL, MARGE.

SERRALLER. m. MANTÍ.

SERRALLERIA. f. L'art de serraller. *Cerrajería*. Cerraria ars.

SERRALLO. m. Palácio de un príncep ó gran senyor en l'orient, y comunment lo del gran Turch. *Serrallo*. Basilica othomanica. || Las concubinas del gran Turch, tancadas en lo serrallo y guardadas per eunuchs. *Serrallo*. Mulieres in serraglio inclusæ. || ter. GARRÓ. 2.

SERRANESCH, CA. adj. SARRAHÍ, ARÁBICH.

SERRANIA. f. MONTANYA. 2.

SERRANIL. f. Espécie de punyal. *Serranil*. Sicca, æ.

SERRAR. v. a. Partir la fusta, etc. ab la serra. *Aserrar, serrar*. Serra secare.

SERRAR LA VELLA. fr. met. fam. pera donar a-téndrer que s'ha arribat á mitja quaresma. *Para la vieja*. Jocare quasi vetulam secando.

SERRAT, DA. p. p. *Aserrado, serrado*. Serratus. || anat. Se diu del muscle que té dents á mode de serra. *Serrato*. Serratus, denticulatus. || m. serra. 6, MONTANYA.

SERRÁTULA. f. Planta. BETÓNICA.

SERRELL. m. FRANJA.

SERRERA. f. Pila ó munt de llenya. *Tinck*. Strues, is.

SERRETA. f. d. de serra pera serrar. *Serruella, sierrecilla*. Serrula, æ. || Turonet. *Ymenello*. Tumulus, i. || met. Pessa de ferro en forma de mitja lluna, ab dents ménos agudas que las de serra, que's posa en la barbada als matxos y nals pera férls alsar lo cap y manejarlos més hàlment. *Perrillo, cabezon*. Serrula, æ.

SERTORIA, NA. adj. Cosa de Sertori fàmpita romá, refugiat en Espanya en la guerra civil de Mário y Sila, y que capitanejant los espanyols derrotá móltas vegadas las tropas romanas y alí morí á traició per son company Perpena. *Sertorio*. Sertorianus.

SERVADOR, A. m. y f. Qui guárda ó defensa. *Servador*. Servator, is.

SERVAR. v. a. ant. OBSERVAR, CUMPLIR. || ur. Sosténir alguna cosa pera que no caygue ó s'afuixe, com la portadora, etc. quant se carrega. *Aguantar*. Sustineo, es. || AGUANTARSE. 1. || RESERVAR. IMPEDIR. || GUARDAR, SALVAR, PROTEGER.

SERVAT, DA. adj. ant. CUMPLEAT.

SERVENT, A. adj. Qui serveix, ó mostra obsequi ó rendiment á altre. *Siervo*. Servus, i.

SERVENT DE DÉU. Temerós de Dèn, que guárda sos preceptes. *Siervo de Dios*. Servus Dei.

SERVENT DE MAYNADA. *Serviente de meznada*. Servus coctus.

SERVENT DELS SERVENTS DE DÉU. Nom que per urbanitat se dona á alguns prelats de la Iglesia. *Siervo de los siervos de Dios*. Servus servorum Dei.

SERVENTESCH. m. ant. poét. Cant ó poesia satírica entre 'ls antichs trovadors provençals y poesia moral, útil ó que serveix entre 'ls catalans.

SERVENTESI. m. Quarteta semblant als quatre versos primers de la octava, multiplicantlos tant com se vól, y ni ha ab cua ó vers trencat y de altres móltas espècies. *Serventesio*. Serventesius, i.

SERVENTÉSIAS. m. pl. Espécie de dialogues antichs. *Serventesias*. Serventesiæ, arum.

SERVEY. m. Obra de servir. *Servicio, arribumbre*. Famulatus, us, opera, æ. || L'estat de servent ó criat. *Servicio*. Famulatus, us, ministerium. ii. || Favor, obsequi. *Servicio*. officium, obsequium. ii. || Gust, gràcia que's fá á altre. *Servicio*. Gratia.

æ, beneficium, ii. || Culto ó rendiment que's fá á Dèu. *Servicio*. *Servitium, ministerium, ii, cultus, us.* || Ofici que's fá per altre. *Servicio*. *Opera, æ.* || Lo mérit que's fá servint, principalment en la guerra. *Servicio*. *Meritum, i.* || La porció de diner ofert voluntàriament, per las urgències del estat ó bè públich. *Servicio*. *Pecuniarum donatum.* || La utilitat que resulta á algú de lo que altre fá per ell. *Servicio*. *Utilitas, atis.* || Lo conjunt de pisa y altres cosas, en que serveix lo menjar y béurer. *Servicio*. *Mensaria vasa; fercula, orum.* || Lo conjunt de criats y criadas de alguna casa. *Servidumbre*. *Familia, æ, famulitium, i.* || Us, profit, utilitat que's pót traurer de alguna cosa á son temps. *Servicio*. *Profectus, us.* || ant. REGALO, GRATIFICACIÓ. || Plat, posada de menjar á un temps en la taula. *Cubier-to, servicio*. *Ferculum, i.*

SERVEY DE LLANSAS. La qualitat que pagan al rey los titulars, en lloch dels soldats ab que deuen assistirlo en campanya. *Lanzas, servicio de lanzas*. *Pecuniaria compensatio pro hastatis militibus.*

SERVEY DE PLATA. Culleras, etc. que serveixen pera menjar. *Plata, Argenteria supellex instruendæ mensæ,*

AL-LEGAR SERVETS. fr. Fér algú presents los méris pera alguna pretensió. *Alegar servicios* Merita proferre.

ESTAR AL SERVEY DE ALGÚ. fr. de cortesia, ab que s'ofereix alguna cosa ó persona á la disposició de algú. *Estar al servicio de alguno*. *Alicujus obsequio sese offerre.*

FÉR LO SERVEY. fr. mil. Estar ocupat en la milícia. *Hacer el servicio*. *Officium implere in militia.*

FÉR SERVEY. fr. SERVIR.

FÉR UN PORE ó FLACH SERVEY Á ALGÚ. fr. Fèrli una mala obra ó causarli algun perjudici. *Hacer un flaco servicio á alguno*. *Damnum alicui inferre.*

SÉR DE SERVEY. fr. Estar apte ó á propòsit pera servir. *Ser servidor*. *Idoneum esse.*

SÉR SERVEY. fr. PLAUREN.

TOT FÁ SERVEY UNA VEGADA EN L' ANY. ref. Denota que las cosas que's desprecian per sér de poca monta, solen aprofitar en algunas ocasions. *Las migajas del fardel á las veces saben bien*. *Cum cogit inopia, cibi reliquæ placent:*

Colligit esurios, quas spargit copia micas.

SERVIBLE. adj. Lo que pót servir. *Servible*. *Utilis.*

SERVICI. m. SERVEY. || Vas que serveix pera anar de cambra. *Servicio, servidor*. *Scapium, ii.* || ter. NECESSÀRIA.

COBRADOR DEL SERVICI. Qui cobra lo cervici y montasgo. *Serviciador*. *Exactor vectigalis pro gre-gis transmeatione.*

SERVICIAL. m. y f. Oficiós, obsequiós. *Sirviente, servidor*. *Obsequiosus, officiosus.* || Ajuda ó clisteri. *Servicial, ayuda, clister*. *Clysterium, ii.* || naut. Servent, mosso que s' llogava per servey del patró y de la nau, que tenia la hipoteca de són sa-

lari sobre 'l buch'al que devia servir tot lo temps de son ajust, encara que passás al domini de altre. *Sirviente, mozo*. *Famulus, i.*

SERVICIALMENT. adv. m. Obsequiosament. *Oficiosamente, servicialmente, obsequiosamente*. *Officiosè, obsequiosè.*

SERVIDOR, A. m. y f. Criat, servent. *Servidor, sirviente*. *Servus, administer, i.* || Qui festeja ú obsequia á alguna dona. *Servidor*. *Fœminæ obsequens.* || expr. de cortesia ab que algú s' ofereix á la disposició de altre. *Servidor*. *Alicujus studiosissimus.*

SERVIDORA. f. ant. SERVICI. 2.

SERVIL. m. ant. SERVEY.

SERVIL. adj. Lo que es propi de criats y servents. *Servil*. *Servilis.* || Cosa de oficials ó arts mecànichs. *Servil*. *Servilis.* || VILLÀ.

SERVÍLIA. f. Lley que pronunciá Servili. *Servilia*. *Servilia lex.*

SERVILITAT. f. Qualitat de servil. *Servilitad* *Servilitas, atis.*

SERVILLETA. f. fam. Lo paper pera limpiarse en las necessitats majors. Es veu purament castellana. *Servilleta*. *Anotergium, ii.*

SERVILMENT. adv. m. De un modo servil. *Servilmente*. *Ignavè, serviliter.*

SERVIOIA. f. naut. Barra diagonal que ix cosa de quatre pams de las bordas sobre 'l castell de proa, ab dos politxas de bronso al cap de fora, per ahont treballa l' aparell ó gata pera issar las àncoras y col·locarlas en són lloch, ó de mantenirlas á punt pera deixarlas caurer quant se vol donar fondo. *Serviola, pescante*. *Anchoris levandis deserviens palus.*

SERVIR. v. n. Obsequiar, complàurer. *Servir*. *Oblempo, administro, as.* || Estar en servey de altre, sér són criat. *Servir*. *Servio, is, famulor, aris.* || Estar empleat en la execució de alguna cosa per manament de altre, encara que sia en pena ó càstich. *Servir*. *Servio, is.* || Exercir algun empleo ó càrrech própi ó en lloch de altre. *Servir*. *Munus adimplere.* || Obligar, fér servey ab molta diligència. *Servir*. *Inservio, is.* || Sér útil ó profitosa alguna cosa. *Aprovechar, servir*. *Prosum, des, confero, ers.* || Estar ocupat en la milícia. *Servir, militar*. *Militiæ; inservire.* || Ajudar. *Servir, hacer buenos oficios*. *Invoco, as.* || Afavorir, assistir, obligar, fér pler á algú. *Servir*. *Commodo, as.* || v. a. Donar culto ó adoració á Dèu. *Servir*. *Servio, is.* || Obsequiar á algú, fér alguna cosa en són favor, benefici ó utilitat. *Servir*. *Obsequor, eris; officium alicui præstare.* || Cortejar alguna dama, sollicitan són favor. *Servir*. *Fœminæ obsequi, ejus gratiam captandi causa, morem gerere.* || Oferir ó donar voluntàriament al rey ó república alguna quantitat pera las urgències del estat ó del públich. *Servir*. *Pecuniarum servitium offerre.* || Cumplir ab la càrrega deguda á algun ofici ó benefici. *Servir*. *Munere aliquo fungi.* || Seguir los jugadors tirant car-

vehement de alguna cosa. *Rebentar*. Inbio, as.

VÉR SET Y NO DONAR SEURER. ref. contra'ls poderosos que posan a la vista 'l premi, y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metióte en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*. Fidem obligas et non pressuas. || També's diu contra aquell que diu mal de la dona que fentli goig, no pót lograr de ella lo que vól. *Agrillas eran*. Nolo acerbam sumere.

MORIRSE DE SET. fr. met. Tenirne molta. *Perecer, morirse, apalambrarse de sed*. Vehementer sitire.

NO DONAR UNA SET DE ÁYGA. fr. Sér molt avaro. *No dar ni aun una sed de agua*. Maximè sordidum esse. || Pondera la falta de compassió de algú. *No dar una sed de agua*. Ne scyphum aquæ siti sedandæ offerre.

SETANTA. m. Numeral cardinal, producte de 10 multiplicat per 7. *Setenta*. Septuaginta.

SETANTÉ, NA. adj. Se diu de la persona que ha complert 70 anys. *Setenton*. Septuagenarius.

SETANYAL. adj. Cosa de set anys. *Sieteñal*. Septennis.

SETCENTS, TAS. adj. Lo que resulta de la multiplicació de 100 per 7. *Setecientos*. Septingenti.

SETÉ, NA. adj. Numeral ordinal. **SET. 2.** || Una de las set parts en que está dividit un tot. *Séptimo*. Septimus.

SETEMBRE. m. Lo nové més del any, y té 30 dias. *Setiembre*. September, bris.

SETEN, A. adj. ant. **SETÉ.**

SETENA. f. L' agregat de set unitats. *Setena*. Septena, æ.

PAGARHO PER LAS SETENAS. fr. Pagar ab pena ó cástich set vegadas major á la culpa. *Pagarlo con las setenas*. Septuplò aut septuplum pœnam subire.

SETENARI. m. **SEPTENARI.**

SETGE. m. ant. mil. **SITI.**

SETGLAR. adj. ant. **SECLAR.**

SETGLE. m. ant. **SIGLE.**

SETI. m. **SITI.** 1. 2. y 3.

SETIAL. m. **TRONO, SITIAL.**

SETJAMENT. m. ant. mit. **SITI.**

SETMANA. f. Espay de set dias naturals consecutius. *Semana*. Hebdomada, æ. || Alguns períodes septenaris de temps, sia de mesos, anys ó sigles, com: las SETMANAS de Daniel. *Semana*. Hebdomada, æ. || Lo càrrech del setmaner. *Semaneria*. Hebdomadarium munus.

SETMANA SANTA. La última de quaresma, en la qual se celebran los misteris de la passió de Jesucrist. *Semana santa ó mayor*. Major hebdomada. || Llibre que conté 'l reso y ofis de la setmana santa. *Semana santa*. Hebdomadæ majoris officium.

ENTRE SETMANA. m. adv. En qualsevol dia de treball. *Entre semana*. Inter vel per hebdomandam.

ESTAR DE SETMANA. fr. Exercir algú la setmana, en que's parla, 'l càrrech que está distribuït per torn entre altres. *Estar de semana*. Hebdomadis munere fungi.

SETMANA DELS BARBUTS. Se diu dels 15 á 22 de Janer. *Los barbudos*. Frigida hebdomada.

LA SETMANA DELS TRES DIJOUS. exp. fam. ab que á algú se li nega lo que preten, y també significa la impossibilitat de lograr ó desuocèhir alguna cosa. *La semana que no tenga viernes; cuando vengan los nazarenos; cuando meen las gallinas*. Ad calendæ græcas.

QUI NO TRABALLA EN TOTA LA SETMANA, TRABALLA EN LO DIA DE FESTA; Ó QUI NO TRABALLA EN TOT L' ANY, TRABALLA EN LO DIA DE CAP DE ANY. ref. Satirisa al descuidat, que no aplicantes al treball en los dias de feyna, voldria en las festas rescabalar lo perdut. *El hombre perezoso en la festa es acucioso; la albendera los disantos hilandera; la labor de la judia trabajar de noche y folgar de dia*. Qui piger est, alacrem genialis luce videbis.

SETMANAL. adj. Cosa de la setmana. *Semanal*. Hebdomaticus.

SETMANALMENT. adv. t. Per setmanas, cada setmana ó en totes ollas. *Semanalmente*. Per hebdomadas, singulis hebdomadibus.

SETMANARI. m. Paper ó periódich que's publica cada setmana. *Semanario*. Hebdomadarium, ii.

SETMANER, A. m. y f. Qui per són torn exerceix algun empleu per setmanas. *Semanero*. Hebdomadarius, ii.

SETMANERIA. f. Càrrech ú ofici de setmaner. *Semaneria*. Hebdomadarii munus.

SETMESÓ, NA. adj. Se diu de la criatura que naix als set mesos. *Sietemesino*. Septimestris.

SETMESÓ EN RAMA. Herba. CINCHENRAMA.

SETRILL. m. **CETRILL.**

SETZE. m. Lo número compost de 10 y 6 unitats. *Diez y seis*. Sexdecim. || Arbre de la Xina, que n' hi ha com las nogueras de Europa; 'l fruyt de la figura de la nou, colorat y sabróe. *Chisse, setse*. Arbor sic dicta.

SETZÉ, NA. adj. La unitat que segueix al 15 pera completar lo número 16. *Décimo sexto, dieziseiseno*. Decimus sextus. || Espècie de panyo, l' urdit del qual consta de setze centenars de fils. *Dieziseiseno*. Pannus sexdecim florum centenis constans.

EN SETZÉ. m. adv. Entre estampers y llibreters denota que'l full de paper se distribuëix y plega en setze parts. *En dieziseisavo*. In sexdecim foliis plicata charta.

SEU. m. Lo greix dur y sólit que's trau de alguns animals, del qual fos, se'n fan candelas, etc. *Sebo*. Sebum, i. || Qualsevol género de greix, encara que ab ménos propietat. *Sebo*. Pinguedo, inis. || f. **CATEDRAL.** || **SEDE.**

SEU APOSTOLICAL. SANTA SEDE.

À LA SEU SI NO HI PÓTS FICAR LA CAMA, FICANI LO FEU. ref. Denota que la carrera ecclesiástica ha proporcionat molts comoditats. *Parte en la iglesia desea á su hijo la vieja*. Commoda parabat Ecclesia.

DONAR SEU. fr. naut. Untar ab sen los fondos de

las embarcacions després de ben netas. *Ensebar, dar sebo, y despaltar* la operació de netejarlas y untarlas ab seu. *Sebo* illinire. || met. *ATÍAR*. 3.

DONAR SEU Á LA HOSTAGA. fr. náut. que además del sentit recte significa facilitar los medios de subsistir al qui treballa. *Dar sebo á la hostaga*. *Sustentum laboranti* parare.

REVENIR LO SEU. fr. náut. Ablanirlo y tornarlo á extèndrer, á qual fi s' escalfa 'l fondo de la embarcació. *Revirar el sebo*. *Sebum* extendere.

SEU. pron. possessiu, són. *Suyo*. *Suus*. || m. Propi. *Suyo*. *Suum*. || pl. Antepassats, fills, parents, etc. *Suyos*. *Propinqui*, *orum*, *familia*, æ. || Amichs, vassalls ó qui de alguna manera dependeix de algú. *Suyos*. *Sui*.

CADA RU DEL SEU FÁ LO QUE'N VÓL. ref. Denota la llibertat ab que un pòt disposar de sas cosas. *Cada uno puede hacer de su capa un sayo*. *Quisque suam in sagulum* fas est mutare *lacernam*.

NO FÁ POCH QUI SEMBLA ALS SEUS, Ó QUI SEMBLA ALS SEUS NO SE N'IX DE LLINATGE. ref. Se diu pels que obran á imitació de sos pares ó antepassats. *Bien haya quien á los suyos se parece*. Benè sit ei qui majorum mores refert. || **LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR Á LAS OLLAS.**

SEUDO. Veu presa del grech, que significa fals, y sols l' usam en composició, com: *SEUDO* profeta, fals profeta, etc. *Seudo*. *Pseudo*.

SEUDÓNIM. m. Motiu, nom suposat de una persona. *Seudónimo*, *pseudónimo*. *Pseudonimus*, i.

SEUHÓS, A. adj. Ple de seu ó lo que'n conté. *Seboso*. *Sebosus*.

SEUNADOR. m. ter. *ASSAHONADOR*.

SEÜRER. v. n. Estar assentat. *Estar sentado*. *Sedeo*, es. || v. r. Assentarse. *Sentarse*. *Sedeo*, es.

SUÉRER EN L' ULL ALGUNA COSA. loc. ant. Causar cobdícia, enveja, etc. *Comer, consumir de envidia*. Per aliquo invidia confici. || **FÉR DENTETA.**

SEVA. f. Intenció, gust, desitj, pròpia voluntat del subjecte de qui's parla. *Suya*. *Votum*, *propositum suum*.

Á LA SEVA. m. adv. A sa idea, ab pròpia reflexió, sens comunicarho ab ningú. *Á su sayo*. *Proprio motu*, *sibi ipsi*.

ANAR Á LA SEVA. fr. No distràurese algú de sa obligació. *A lo que estamos, benedicamus*. *Age quod agis*.

ARRIMARSE Á LA SEVA. fr. Obstinarse en són concepte, no voler atèndrer á las rahons contràries. *Encasquetarse, encastillarse, llevar la suya adelante*. *Tenaciter adhærere*.

EXIRNE AB LA SEVA. fr. met. Lograr són intent á pesar de contradiccions y dificultats. *Salir ó salirse con la suya*. *Prævalere*.

FÉR LA SEVA. fr. **FÉR SÓN FET.**

FERNE DE LAS SEVAS. fr. Obrar algú com acostuma, y regularment se pren en mala part. *Hacer de las suyas*. Malè agere.

SEVER. m. n. p. *Severo*. *Severus*, i. || **CEVER.** ||

adj. Rigurós, justicier. *Algido, severo*. *Severus*, *durus*. || Grave, sério. *Severo*. *Gravis*. || Arrogant, qui arruga 'l front. *Severo*. *Superciliosus*. || **EXACTE, PUNTUAL.** || **CRUEL, INHUMÀ.**

SEVERAMENT. adv. m. Ab severitat. *Severamente*. *Rigidè*.

SEVERIANS. m. pl. Heretges del sigle II, que condemnavan lo matrimoni, l' us del vi, y encasayavan altres deliris. *Severianos*. *Severiani*, *orum*.

SEVERÍSSIM, A. adj. sup. *Severísimo*. *Severissimus*.

SEVERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Severissimamente*. *Severissimè*.

SEVERITAT. f. Rigor, aspresa. *Rigidez, severidad*. *Severitudo*, *inis*, *severitas*, *atis*. || *Gravedat*, *serietat*. *Severidad*. *Gravitas*, *atis*. || *Austeritat*, *rigida observància*. *Austeridad, severidad*. *Severitas*, *atis*. || *Rigidès de costums*. *Severidad*. *Ruga*, æ. || *Inhumanitat*, *crueltat*. *Severidad*. *Sævitia*, æ.

SEVERO, A. adj. **SEVER.**

SEVÍCIA. f. Crueltat, mal tracte. *Sevicia*. *Sævitia*, æ.

SEVILLÀ, NA. adj. Cosa de Sevilla, ciutat de Andalusia en Espanya. *Hispalense, sevillano*. *Hispalensis*, is.

SEVILLANA. f. náut. Espècie de amarradun ab que s' uneixen dos caps empiulant sos respectius extrems, los qual s' afirman ab mitja volta en lo cap recíprocament oposat. *Sevillana*. *Junctura sic dicta*. || ter. **DAGA.**

SEVIR. v. n. Enfurismarse. També s' usa com recíproch. *Encruelecerse, irritarse*. *Sævio*, is. || **A.** Títol de un oficial romà en temps dels emperadors. *Seviro*. *Sevir*, is.

SEVOL. **QUALSEVOL.**

SEVÓS, A. adj. **SEUHÓS.**

SEVULLA. **QUALSEVULLA.**

SEXAGÉ, NA. adj. En la aritmètica astronmica 'l número de 60, que compren dos signes del zodíach. *Sexageno*. *Sexagenus*.

SEXAGENARI, A. adj. Qui té 60 anys. *Sexagenario*. *Sexagenarius*.

SEXAGÉSSIM, A. adj. La unitat que següeix després del 59 pera completar lo 60. *Sexagésimo*. *Sexagesimus*. || Lo que constituheix lo número 60. *Sexagésimo*. *Sexagesimus*.

SEXAGÉSSIMA. f. La dominica abans de carnestollas. *Sexagésima*. *Sexagesima*, æ.

SEXAGONAL. adj. Pertanyent al sexàgon. *Sexagonal*. *Sexagonalis*.

SEXÀGONO. m. **EXÀGONO.**

SEXÀNGUL. m. y adj. geom. Figura de sis ànguls. *Sexángulo*. *Sexangulus*, i.

SEXÀNGULAR. adj. Cosa del sexàngul. *Sexangular*. *Sexangularis*.

SEXENNI. m. Espay de sis anys. *Sexenio*. *Sexennium*, ii.

SEXMA. f. Pes antich de Espanya, de la sexta part de una unsa. *Sexma, sextula*. *Sextula*, æ. ||

Certa moneda que era la sexta part del valor de una unsa en sa espècie. *Serma*. Sexma, æ.

SEXO. m. La part del cos del animal que diferencia al mascle de la femella. *Sero*. Sexus, us.

SEXQÜNCIA. f. Moneda romana que pesava una unsa y mitja, que segons alguns val sobre mitj maravedís ó tres quartas parts, y segons altres 48 leyan set maravedissos. *Sexcuncia*, *sexcunx*. Sexcucia, æ.

SEXTA. f. La tercera part de las horas menors en lo reso. Los romans y hebreus dividian lo dia artificial en tres parts, tència, sexta, y nona, començant desde las 12, y cada una contenia 3 hores. *Sexta*. Sexta, æ. || mús. Consonància que prové de la mescla de dos tons que están en proporció de 5 á 8 en la sexta menor. *Sexta*. Hexacordon, i. || Cada una de las sis parts en que's divideix un let. *Sexto*. Sextorcus, ii, sextans, tis.

SEXTAMENT. m. adv. En sisé lloch. *En sexto lugar*. Sexto loco.

SEXTANT. m. Moneda antiga romana que valia la sexta part del as ó dos unsas. *Sextante*. Sextans, tis. || Instrument de matemáticas, y es la sexta part de un círcul, ó un arch de 60 graus: serveix pera amidar los ánguls. *Sextante*. Sextans, tis.

SEXTANT DE URÀNIA. Nova constel·lació entre 'l lleó y la hidra. *Sextante de Urania*. Sextans Uranie.

SEXTANTAL. adj. ant. Lo que tenia dos unsas. *Sextantal*. Sextantalís.

SEXTARI. m. Mesura de líquits, que usavan los romans, en la que cabian 20 unsas de áygua ó de vi; de mel 30 y de oli 18. *Sextario*. Sextarius, ii. || Mesura que usavan los hebreus, y alguns diuen que era lo mateix que lo que cab en sis ous de gallina. *Sextario*. Sextarius, ii. || ast. **SEXTIL**.

SEXTARI ÀTICH. Mesura de líquits, en que cabian 8 lliuras 8 unsas de áygua. *Sextario ático*. Sextarius atticus.

SEXTIL. adj. astron. Se diu del aspecte dels astres, quant distan un de altre la sexta part del zodíach, que es 60 graus. *Sestil*, *sextil*. Sextilis.

SEXTILLA. f. poët. Composició de sis versos, comunment de set, vuyt ú onze síl·labas ab consonància á gust del poeta, y que cau molt bè la pauca en cada dos versos. *Sextilla*. Compositio metrica sex versibus constans.

SEXTO, A. adj. Sisé. *Sexto*.|Sextus.

SEXTUPLICAR. v. a. Multiplicar per 6. *Sextuplicar*. Sextuplico, as, senarium numerum repetere.

SEXTUPLO, A. adj. Lo que enclou en sí 6 vegadas la unitat. *Sextuplo*. Sextuplus.

SEXUAL. adj. Lo que pertany al sexo, així 's diu: òrgans SEXUALS. *Sexual*. Sexualis.

SEYETA. f. SARTA.

SEYL, A. pron. AQUELL.

SEYTA. f. ant. SENTADA.

SFORRAR, **SGRIMIR**. v. a. ant. y molts altres que's troban ab s líquida, búsquense en la e, com: *Ssforsar*, *Ssgrimir*, etc.

SGUBACIÓ, Ó **ESGUBACIÓ**. f. ant. Acte de donar llibertat lo senyor á una vassalla pròpia pera contraure matrimoni mediant certa cantitat que solia sér de sis sous. *Liberacion*. Liberatio, nis.

SI.

SI. adv. m. pera respondrer afirmant ó concedint. *Si*. Utiq; ita, quidem, idem, etiam. || S' usa pera afirmar ó assegurar, encara que no entervinga preguntant. *Si*. Verè, equidem. || S' usa pera ponderar, com: aquesta lletra sí que es bona. *Si*. Demum. || irón. S' usa negativament. *Si*. Verè, quidem, non. || Moltes vegadas significa dubte, recel ó suspita, y se li sol anteposar la partícula MÉS, y així 's diu: no sé si podrà sér, sí ó més si pensau que sens estudiar s' ha de saber, anau molt equivocats. *Si*. An, utrum. || Conjunció condicional. *Si*. *Si*. || S' usa també pera donar per suposada ó sabuda alguna cosa, y passar desde ella á argüir, inferir ó assentar altra, com: si 'l coneixes, perque t'en fias. *Si*. *Si*. || S' usa com partícula disjuntiva, contraposant una proposició á altra, y repetint lo si, com: si estudias tindrás premi, si nó res. *Si*. *Si*, sin autem, sin verò. || També s' usa pera encarèixer alguna cosa, contraposantla á altra, en lo significat de ENCARA, com: si li donásen un duro, no'l farian més content. *Si*, *ainque*. Etiamsi, quantumvis. || També s' usa com conjunció disjuntiva ó interrogativa. *Si*. An. || Espècie de conjunció condicional dubitativa ó de desconfiansa, com: si cumplís, prou aniria bé. *Si*. *Si* ita esset, modo ut, dum. || S' usa també en to de admiració, com: tingué 'l desvergonyiment de dirme que mentia, ¡sí! *Si*. Ut. || En algunas expressions serveix pera explicar la superioritat ó excel·lència de alguna cosa, com: si homes de bè hi ha, ell n'es un. *Si*. *Si* usquam gentium. || pron. personal de la tercera persona, y que may serveix de nominatiu, y algunas vegadas s' aumenta la significació, posantli la paraula MATEIX. *Si*. Sui, sibi, se. || m. Consentiment. *Si*. *Si*, consensus, us. || mús. La última de las set veus de la escala. *Si*. Septima musicalis vox. || La pitrera ó cavitat del pit. *Semo*. Sinus, us.

SI. ant. ESCUSA.

SI ACÁS, **SI PER CAS**. m. adv. Significa la possibilitat ó contingència de que succehesca ó haja succehit alguna cosa. *Si acaso*, *por si acaso*. *Si forte*.

SI BÈ. m. adv. Encara que. S' usa pera explicar alguna excepció. *Si bien*, *ainque*. Tametsi.

SI CERT, **SI PER CERT**. m. adv. Certament. *Si cierto* ó *si por cierto*. Procul dubio.

SI MOLT CONVÉ. loc. Tal vegada. *Si á mano viene*, ó *viene á mano*. Forsan.

SI NO ES QUE. loc. Sinó que, com: sinó es que

haja vingut. *Si no que ó si ya no es que*. Ni vel nisi. si ó nó. exp. ó DINS ó FORA.

si, si. interj. JA, JA.

si QUE. m. adv. *Con esto, hasta*. Tenus.

DE PER si. m. adv. Separadament, com: cada hu DE PER si. *De por si*. Segregatim, seorsim.

DE si MATeix. m. adv. De sa pròpia voluntat. *De suyo, de si*. Ex se.

DONAR LO si. fr. Concedir, convenir; en lo sentit més comú es donar paraula de casament. *Dar el si*. Consensum proferre.

EN si. m. adv. pera denotar lo constitutiu essencial ó propi de alguna cosa, com: es menester considerar la cosa EN si. *En si*. Secundum suum esse.

ESTAR EN si. fr. Tenir judici ó cabal coneixement, no estar perturbat. *Estar en si ó en su acuerdo*. Compoletm sui esse.

ESTAR SOBRE si. fr. Estar ab vigilància pera no sér enganyat ó sorprès. *Estar sobre si, llevar la barba sobre el hombro*. Pervigilem esse.

FORA DE si. m. adv. FORA DE SENY.

LO si, si; LO NO, NO. loc. que pondera la ingenuitat. *Si por si ó no por no; si ó no, como Cristo nos enseña*. Sine tergiversatione.

NO DIR si NI NO. fr. Estar indeterminat. *No decir si ni no*. Reticeo, es. || No respondrer res á la pregunta. *No testar, no decir ó no responder un si ó un no; no decir bueno ni malo*. Obmutesco, is.

PER si. m. adv. Per pròpia conveniència, com: cada hu mira PER si. *Por si*. Ob proprium commodum.

PER si ó PER NO. m. adv. Per lo que pót sér. *Por si acaso; por si ó por no; por lo que pudiere tronar*. Si fortè; in eventu.

UN si ES NO ES. exp. Lo mateix que poch, que cuasi res. *Un si es no es*. Nihil ferè.

SIA. conj. disjuntiva. *Ora. Vel*.

SIA QUE. conj. SIA. || *Ora, ya, sea*. Vel.

SIACAL. m. Àrbre de Filipinas, de fusta fina y corretjosa, que resisteix á la serra, y dúra molt sota del àyguia, per lo que s' emplea en embarcacions. *Siacal*. Siacalis arbor.

SIALOGIA. f. Tractat de la saliva. *Sialogia*. Sialogia, æ.

SIATS. ant. imperatiu del verb sEA. *Seais*. Este, vel estote.

SIBARITA. m. Natural de la ciutat de Sibaris en Sicilia. *Sibarita*. Sybarita, æ. || adj. Cosa de Sibarita. *Sibartico*. Sybariticus.

SIBÈCA Y SIBECOT. ter. SIBOCH.

SIBERA. f. NEUCA.

SIBELL. Contracció de AIXÍ y BELL. *Asi bello, hermoso*. Sic bellus.

SIBIDILLA. f. CIRADILLA.

SIBILANT. adj. poèt. Lo que xiula. *Sibilante*. Sibilans.

SIBIL-LA. f. Entre 'l pagans lo mateix que profetissa, que's creya inspirada, ó una donzella posseïda de un entusiasme diví, que pronunciava

oracles, y deya las cosas futuras. Las principales eran deu: Amaltea, Heritrea, Cumana ó Dèlaca, Deifobe, Herófile, Lámia, Demófila, Maspessa, Manto, Mita, Sabe y Carmenta. *Sibila*. Sibylla, æ.

SIBIL-LAR. v. n. ant. XIULAR.

SIBIL-LÍ, NA. adj. Cosa de las sibil-las. *Sibilino*. Sibyllinus.

SIBIL-LISME. m. Doctrina de las sibil-las. *Sibilino*. Sibyllismus, i.

SIBIL-LISTA. m. Afecte á las sibil-las, partidari de la doctrina de ellas. *Sibilista*. Sibyllistarum scriptis addictus.

SIBOCH. m. Aucell de passada quasi del tamany de un mussol, però las alas més llargas, lo bech curt y boca molt gran; las plomas pardas ab pintas bermellencas, y no es aucell de rapinya, ans bè molt tonto. *Zumaya, zumacaya, engañapastores*. Strix, igis. || met. PAPAMOSCAS. Se diu de qui té la boca molt gran, y que comunment s' anomena BOCA DE SIBOCH. || BABAU.

SIC. m. ant. aquí. || AIXÍ. || si.

SICAMORT. m. En lo blasó es un cercol unit com lo de un carreter ó barril. *Ciclamor, cicamor*. Sicamorus, i.

SICARI. m. Assesino assalariat. *Sicario*. Sicarius, i.

SICART. m. Espécie de cabra montés semblant á la dayna, y té las ancas blanques. *Pigargo*. Pygargus, i. || Espécie de àguila major que un gall; cap y coll de color castany cendrós; las ainas dels ulls molt negres; lo bech còrb y més llarch que'l de las altrás àguilas; lo llom, la part superior de las alas, lo ventre y camas de color de ferro ab un poch de negre; la cua blanca, méns las dos plomas menors que són sumament negres. *Pigargo*. Pygargus aquila. || Espécie de falcó de color semblant al tudó, ab las plomas majors de las alas un poch obscuras; lo pit blanc ab algunas clapas pardas; los remes de las alas exteriors ab clapas cendrosas, y la extremitat de la cua blanca. *Pigargo*. Accipiter pygargus.

SICCITAT. f. SEQUEDAT.

SICELAR. v. a. y derivats. CIBELLAR.

SICIGIA. m. astr. Lo temps que hi ha desde la conjunció de la lluna á la oposició, y de aquesta á aquella, y la mateixa oposició y conjunció. *Sicigia*. Inter lunæ conjunctionem et oppositionem tempus, atque lunæ conjunctio et oppositio.

SICILIA, NA. adj. Cosa de Sicilia, isla del Mediterrani. *Siciliano*. Siculus.

SICILIANA. f. Aucell. COTOLIU.

SICILICH. m. Pes dels antichs, que equivalia á dos dracmas y sis escúpols. *Sicilico*. Sicilicum, i.

SICLAR. v. a. SELLAR, GRABAR.

SICLO. m. Moneda de plata usada entre 'ls hebrens, de mitja unsa ática, que es la que usen los apotecaris. *Siclo*. Siclus, solidus, stater, is.

SICOFANTA. m. Calumniador injust. *Sicofan-*

za. Sicoptanta, æ. || **EMBUSTERO, TRAPASSER.** || **ADULADOR.**

SICOL. exp. ant. Així com ell. *Así como él.* Quemadmodum ille.

SICOMÀNCIA. f. Falsa endevinació per las fulles de la figuera. *Sicomancia.* Sicomantia, æ.

SICOMÀNTICH, CA. adj. Qui's val de fulles de figuera pera endevinacions vanas. *Sicomántico.* Sicomanticus.

SICÓMORO. m. Espècie de figuera borda, de fulles semblants à las de la morera, que fá fruyt tres ó quatre vegadas al any, y no està agafat à las ramas, sinó al tronch. *Sicómoro.* Sycomorus, i.

SIDE. m. ant. SENYOR.

SIDELLÍ. exp. ant. Si de ella. *Si de ellos.* Si illorum vel ex illis.

SIDERACIÓ. f. Afectat repentinament sens causa externa manifesta, y com per la influència de las estrellas. *Sideracion.* Sideratio, nis.

SIDERAL. adj. Cosa de las estrellas ó astres. *Sidereo, sideral.* Sideralis, siderens.

SIDEREA. f. Herba que cura todas las feridas fétas ab ferro. *Siderea.* Sidereon, i.

SIDERITIS. m. Pedra que està com salpicada de unas petites clapas de ferro. *Sideretis.* Sideraticus lapis. || ant. IMAN.

SIDONCHS. m. adv. SI DONCHS NO.

SIDRA. f. CIDRA.

SIESTA. f. Lo temps després de mitj dia, en que apreta més lo calor. *Siesta.* Solis æstus. || Lo temps destinat pera descansar ó dormir després de haver dinat. *Siesta.* Pomeridiana quies. || L'acte de dormir després de dinar. *Siesta.* Pomeridiana dormitio. || Lo punt de música que en las iglésias se canta ó toca per la tarda. *Siesta.* Musica pomeridiana.

FÉR LA SIESTA. fr. FÉR MITIJDIA.

SIFÓ. m. Canó còrb pera tràurer lo líquit de algun depòsit. *Sifon.* Siphon, is.

SIGALA. m. ter. fam. PETRICÓ.

SIGIL-LÀRIAS. f. pl. Festas que's celebravan en Roma, ditas així, perque 's presentavan alguns sellos, grabaduras, etc. *Sigilarias.* Sigillaria, orum.

SIGIL-LO. m. Secret. *Sigilo.* Sigillum, i. || SELLO.

SIGIL-LO SACRAMENTAL. Lo secret inviolable que déu guardar lo confessor. *Sigilo sacramental.* Sacramentale sigillum.

AB TOT SIGIL-LO. m. adv. Ab tot secret. *Con el mayor sigilo.* Abditissimè.

GUARDAR SIGIL-LO. fr. Callar ó guardar profundamente un secret. *Sigilar, guardar sigilo.* Silentio tamquam sigillo cellare.

SIGIL-LÓS, A. adj. Qui observa ab rectitut lo secret. *Sigiloso.* Cautè aliquid velans.

SIGIL-LOSAMENT. adv. m. Ab secret. *Con sigilo, sigilosamente.* Sigillatim.

SIGLAS. f. pl. Abreviaturas ó lletres singulars

que signifiquen alguna cosa determinada, y encara val cada lletra per un mot, com: en la creu de Jesucrist, INRI que vól dir: « Jesus Nazarenus Rex Iudæorum. » *Siglas.* Sigla, orum.

SIGLE. m. Espay de cent anys ó de cent revolucions. *Siglo.* Sæculum, i, centum annorum curriculum. || La edat, temps y duració de cada cosa. *Siglo.* Ætas, tis. || Temps llarch ó indeterminat, com: ja fá un sigle que estich aquí. *Siglo.* Sæculum, i. || MON. || CENTÚRIA. || L'altre mon. *El otro mundo, la otra vida.* Altera vita.

SIGLE DE COBRE. mit. Lo temps en que s'adelantà la malícia, enganys y guerras. *Siglo de cobre.* Ætas Ænea.

SIGLE DE FERRO. 'L temps en que fingiren los poétas que fugiren las virtuts y regnàren los vicijs; per extensió 'l temps desgraciat. *Siglo de hierro.* Sæculum ferreum.

SIGLE DE OR. Aquell que sols existí en la fantasia dels poétas, que fingiren haver regnat en ell Saturno, y que 'ls homes vivian sens ambició ni cap vici. *Siglo de oro.* Ætas aurea.

SIGLE DE PLATA. 'L temps en que fingiren los poétas haver comensat à regnar Júpiter, y 'ls homes à fabricar habitacions, domar los toros, llaurar las terras, etc. Sembla que Ovidi no admet sinó 'l de or y de ferro; « sic ad ferrum venistis ab auro sæcula », y 'ls sabis acomodan tots aquestos sigles à altràs cosas, com à las llénguas y literatura; així 's diu: que'l sigle XVI fou lo sigle de or de la literatura espanyola, etc. *Siglo de plata, ó de oro.* Ætas argentea vel aurea.

BON SIGLE. La benaventuransa. *Buen siglo, biaventuranza.* Æterna beatitudo.

PER TOTS LOS SIGLES DELS SIGLES. loc. Pera sempre, eternament. *Por los siglos de los siglos.* Per omnia sæcula sæculorum.

SIGMA. f. Nom de la s del abecedari grech. *Sigma.* Sigma, æ. || Espècie de taula en figura de una ferradura en que menjavan los romans. *Sigma.* Stibadium semicirculare.

SIGMATÓIDES. f. anat. Cavitat en la extremitat del cúbit. *Sigmatóides.* Sigmatoides, es. || Se diu de tres vàlvulas semblants à una S en l'orifici de la artèria orta. *Sigmatóides.* Sigmatoides, es.

SIGNADOR, A. m. y f. Qui fá signes ó dóna senyals de alguna cosa. *Signador.* Signator, is.

SIGNANTER Y SIGNAMENT. adv. m. SENYALADAMENT.

SIGNAR. v. a. Senyalar, fér senyas. *Hacer señas, hacer señal.* Signa dare. || Posar senyal ó marcar. *Señalar, signar.* Signo, as. || **PERSIGNAR.** || **FIRMAR.**

SIGNATIU, VA. adj. Lo que es propi pera signar. *Signativo.* Signans.

SIGNATURA. f. Firma ó subscripció al fi de algun acte, declaració, etc., pera que fassa fe. *Signatura.* Signatura, æ. || Provisió de la Cort romana ó

la súplica resposta pel Papa á la minuta original, escriptura en compendi y en paper de una gràcia, dispensa ó colació de un benefici en la qual lo Papa ha posat lo «fiat» de sa pròpia ma, ó sinó s' escriu lo «concessum» en sa presència. *Signatura*. *Signatura*, æ. || Entre estampers y llibreters las llettras, números, calderons ó estrellas que's posan al peu de la primera plana de cada full pera govern del enquadernador. *Signatura*. *Signatura*, æ. || ant. *SENIAL*. || bot. Nom que donan alguns botànichs á la semblansa que concebeixen tenir las plantas ab algunas parts del cos humà. *Signatura*. *Signatura*, æ.

SIGNE. m. Senyal, nota ó caràcter sensible que 'ns fá venir en coneixement de alguna cosa oculta. *Signo*. *Signum*, i, indicium, ii. || La senyal que's fá per modo de benedicció en lo ritu de la Iglèsia. *Signo*. *Signum*, i. || Rúbrica, certas rallas y senyals ab una creu sobre, ab que'ls notaris signan las escripturas. *Signo*. *Tabellionis signum*. || fil. Lo que representa alguna cosa distinta de sí. *Signo*. *Signum*, i. || mús. Cada un dels set tons ó punts de la escala aretina, representats per set llettras del abecedari y de las veus que'ls corresponen, en aquesta forma: gesolreüt, almiré, befamí, cesolfaut, delasolré, elami, fefaut. En los instruments de teclas se troban las inicials de aquestos signes junt al claviller així: G que vol dir sol; A. la; B. si, etc. *Signo*. *Musicale signum*. || astron. Cada una de las dotze parts en que's considera dividit lo zodíach y eclíptica, las quals prenguéren sos noms de las constel·lacions á que corresponian quant se imaginá aquella divisió, y són: Àries, Tauro, Capricorni, Aquari, Cranch, etc. *Signo*. *Signum*, i. || En las arts y cièncias aquella marca ó senyal pera notar sas obras, com en la jurisprudència. ff. *significa digest*; en la àlgebra —més,—ménos; etc. *Signo*. *Signum*, i, nota, æ.

SIGNE ARBITRARI. L que per conveni dels homes significa cosa distinta de sí, com los termes y paraulas. *Signo arbitrarium ó ad placitum ó inefficax*. *Signum arbitrarium ó ad placitum, inefficax*.

SIGNE NATURAL. Lo que té necessària conexió ab lo que significa, com la respiració ab la vida, lo fum ab lo foch, etc. *Signo natural*. *Signum naturale*.

SIGNES ASCENDENTS. Los que median desde 'l primer punt del Capricorni fins al primer del Cranch. *Signos ascendentes*. *Ascendentia signa*.

SIGNES DESCENDENTS. Los sis últims del zodíach. *Signos descendentes*. *Descendentia signa*.

SIGNES MERIDIONALS Ó INFERIORS. Los que's contan desde Lliura ó Àries. *Signos meridionales ó inferiores*. *Inferiora signa*.

SIGNES SEPTENTRIONALS Ó SUPERIORS. Los que's comprenen entre 'l primer punt de Àries y primer de Lliura. *Signos septentrionales ó superiores*. *Superiora signa*.

VÉR SIGNES. fr. VÉR SENYAS.

SIGNÍFER. m. poét. Lo que porta ó encloa alguna senyal ó insígnia. *Signifero*. *Signifer*, i.

SIGNIFICABLE. adj. Lo que 's pot significar. *Significable*. *Significabilis*.

SIGNIFICACIÓ. f. La acció de significar ó de mostrar. *Significacion*. *Significatio*, nis. || Expressió enèrgica. *Significacion*. *Significantia*, æ. || Significat propi. *Significacion*. *Significatio*, nis. || **MENT**. 2.

SIGNIFICADOR, A. m. y f. Qui ó lo que significa. *Significador*. *Significator*, is. || astrol. Llib del cel, destinat pera que un astre reba la influència de altre, y la envie á la terra. *Significador*. *Significator*, is.

SIGNIFICAMENT. m. ant. y

SIGNIFICANSA. f. ant. SIGNIFICACIÓ.

SIGNIFICANT. adj. Qui significa. *Significans*, tis. || **SIGNIFICATIU**. || Expressiu, propi, natural. *Expresivo, significante*. *Significans*.

SIGNIFICANTMENT. m. adv. SIGNIFICAMENT.

SIGNIFICAR. v. a. Voler dir, importar, valer, forsa de. *Significar*. Sono, as, valeo, es. || Representar alguna cosa distinta de sí. *Significar*. *Significo*, as. || Manifestar, denotar, expressar. *Significar*. *Significo*, indico, as. || Tenir significació ó sentit alguna cosa. *Significar*. *Significo*, as. || Demostrar, donar á entendre. *Significar, dar á entender*. *Adsignifico*, as. || Se diu en lo moral quant se fá ó dona á entendre algun misteri ocult baix d'una figura, com succeheix en los geroglífichs. *Significar*. *Revolvo*, ostendo, is.

SIGNIFICAT, DA. p. p. *Significado*. *Significatus*. || m. Sentit de las paraulas. *Significado, significacion*. *Sensus*, us. || Expressió, forsa de las paraulas. *Expresion, significado*. *Significatio*, nis. || L' objecte que se significa. *Significado*. *Significatum*, i. || gram. Diferenta accepció de una mateixa veu ó frase. *Accepcion, significado*. *Acceptio*, nis.

SIGNIFICATIU, VA. adj. Lo que significa ab propietat. *Significativo*. *Significativus*.

SIGNIFICATIVAMENT. adv. m. Ab significació expressiva. *Significativamente*. *Significanter*.

SILA. f. Nom de dona. *Cecilia*. *Cecilia*. *Cecilia*. || CILA.

[VOTO AL RET DE LA SILA Ó CILA! Interjecció de enfado. *Por vida del otro viernes*. *Proh Deum fide* dem.

SILENCI. m. Privació de parlar. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Quietut, sossego, en contraposició de ruid, bulla, etc. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Discreció, prudència, moderació, com: són SILENCI á tots nos ha posat en expectació. *Silencio*. *Discretio, moderatio*, nis. || Entre frases la regla de guardarle á certes horas, y així's diu: tocar á SILENCI. *Quies, silencio*. *Silentium prescriptum*. || Falta en reclamar, respondrer ó queixarse. *Silencio*. *Taciturnitas*, atis. || Certa divinitat del paganisme. *Silencio*. *Silentium*, ii. || met. Tranquil·litat, pau. *Silencio*.

Tranquillitas, atis. || Espècie de interjecció pera dir à algú que calle. *Silencio*. Sile, tace.

AB Ó EN SILENCI. m. adv. **SILENCIOSAMENT**.

GUARDAR SILENCI. fr. No parlar. *Guardar, observar silencio*. *Silentium* facere.

IMPOSAR Ó MANAR SILENCI. fr. Prohibir que 's parle. *Imponer silencio, mandar callar*. *Silentium* indicere.

IMPOSAR SILENCI PERPÉTUO. fr. for. Prohibir al actor que torne à deduir la acció. *Imponer perpetuo silencio*. Jus actori denegare.

PASSAR ALGUNA COSA EN SILENCI. fr. No ferne menció. *Pasar en silencio ó por alto*. *Prætermitto*, *prætereo*, is.

SILENCIER. m. Mestre de silenci ó encarregat pera ferlo guardar. *Silenciero, silenciario*. *Silentiaris*, ii.

SILENCIÓS, A. adj. Taciturno, que calla molt. *Callado, silencioso*. *Silentiosus*. || Lloch abont se guarda silenci, ó hi ha quietut. *Silencioso*. *Silentiosus*.

SILENCIOSAMENT. adv. m. Secretament, ocultament. *Silenciosamente, en ó con silencio, por debajo de cuerda, á la sordina*. *Silenter*, clam. || Sens ruido. *Silenciosamente, quedito, poco á poco*. *Lentè, leniter*.

SILENOS. m. pl. Semidèus de la antigüetat, que eran los Sàtiro ancians que acompanyàren à Baco en la guerra contra 'ls Titans, y que un de ells fou són ayo. *Silenos*. *Sileni*, orum.

SILÈPSIS. m. ret. y gram. Figura quant se supleix de la part més immediata lo que falta en la oració, mudant lo número, ó altre accident; ó quant s' aten més al sentit, que à las paraulas. *Silèpsis*. *Silepsis*, is.

SILFI. m. Esperit que fingeixen los màgichs anar pels ayres. *Silfo*. *Silphus*, i.

SILFIDE. f. Espècie de ninfa de forma aèrea. *Silfide*. *Silphes*, idis.

SILICERNI. m. Nom que donàren los llatins al convit ab que se celebravan las enéquiass. *Silicernio*. *Silicernium*, ii.

SILICI. m. **CILICI**.

SILÍQUA. f. Pes antich espanyol y romà de quatre grans segons algunss, y segons altres del pes de dos ciurons. *Silicua*. *Siliqua*, æ. || Certa moneda antiga que valia cosa de 14 quartos. *Silicua*, *sili-cuo*. *Siliqua*, æ. || Tavella petita que conté la llavor ó fruyt de algunas plantas ó llegums. *Siliqua*. *Siliqua*, æ.

SÍL-LABA. f. Lo só ó pronunciació de una vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants. *Silaba*. *Syllaba*, æ. || La vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants que 's pronuncian de un cop. *Silaba*. *Syllaba*, æ. || mús. Las dos ó tres veus que corresponen à cada una de sas set lletres. *Silaba*. *Syllaba*, æ.

DE SÍL-LABA EN SÍL-LABA. Ó PER SÍL-LABAS. m. adv. *Silaba por silaba, por silabas*. *Syllabatum*.

ENJABAR LAS SÍL-LABAS. fr. Passarlas per alt, ó de modo que no s' entengan bè en la pronunciació. *Comerse las silabas ó palabras*. *Syllabas* interciderè vel elidere vel balbutire.

SÍL-LABARI. m. Llibre ó tractat en que s' expliquen las síl-labas. *Silabario*. *Syllabarium*, ii.

SÍL-LABEJAR. v. n. Formar de las lletres síl-labas ó pronunciarlas ab separació. *Silabar, silabear*. *Syllabas* formare.

SÍL-LÀBICH, CA. adj. Cosa de síl-labas. *Silábico*. *Sillabicus*. || Se diu de las partículas llatinas «ce, cine, met, te, pte», las quals posadas al últim del pronom, forman composició ab ell. *Silábico*. *Syllabicus*.

SILLA. f. ant. CADIRA.

SILLA VOLANT. Un mitj cotxo ab un assento en que hi caben dos personas, posat sobre dos varas y ab dos rodas, y regularment lo tira un caball. *Silla volante, carrocin*. *Sella curulis*.

SILLA DE MANS CUBERTA. *Toldillo, camilla*. *Lectica*, æ.

SILLÓ. m. SELLÓ. || Espècie de cadira baixa y molt cómoda que hi ha en grans teatros y casas particulars. *Sillon, butaca*. *Sedes commoda*.

SÍLOGISAR. v. n. Fèr sílogismes ó argüir en forma sílogística. *Silogizar*. *Syllogizo*, as.

SÍLOGISME. m. Argumentació que consta de tres proposicions anomenadas pels lògichs major, menor y conclusió, y pels oradors proposició, assumptió y complexió. *Silogismo*. *Syllogismus*, i, *ratiocinatio*, nis.

SÍLOGISME AFIRMATIU. Aquell en que s' uneixen en la conseqüència l' extrem major y 'l menor, perque convingan en lo terme medi. *Silogismo afirmativo*. *Syllogismus affirmativus*.

SÍLOGISME COMPOST. Aquell en que una de las premissas, y comunment las dos, té dos ó més subjectes ó dos ó més predicats. *Silogismo compuesto*. *Syllogismus compositus*.

SÍLOGISME COPULATIU. Aquell que en la proposició major uneix per medi de la conjuncció copulativa dos cosas incompatibles, afirmant la una la menor y negant la altra la conclusió. *Silogismo copulativo ó conjuntivo*. *Syllogismus copulativus seu conjunctivus*.

SÍLOGISME CORNUT. DILEMA.

SÍLOGISME DEMONSTRATIU. 'L que té las dos premissas tant certas que engendran evidència. *Silogismo demostrativo, apódico*. *Syllogismus demonstrativus*.

SÍLOGISME DISJUNTIU. DILEMA.

SÍLOGISME EXPOSITORI. Aquell en que 'l terme medi es singular, y 'l predicat de la menor se fá subjecte de la conseqüència, ó bè en virtut de la forma, com en aquest: Júdas vengué à Jesucrist; Júdas fou apóstol, luego algun apóstol vengué à Jesucrist. *Silogismo expositorio*. *Syllogismus expositivus*.

SÍLOGISME HIPOTÉTICH. Aquell en que la una ó las dos premissas són condicionals. *Silogismo hipoté-*

tico ó condicional. Syllogismus hipotéticus seu conditionalis.

SILOGISME NEGATIU. Aquell en que 's desuneixen l'extrem major y menor, perque no concorden en lo medi terme. *Silogismo negativo.* Negans syllogismus.

SILOGISME PROBABLE. Aquell que té á lo ménos una proposició probable ó verosímil. *Silogismo probable.* Syllogismus probabilis.

SILOGISME SOFÍSTICH. Lo que es viciós per rahó de la matèria ó de la forma, 'l qual es tan subtil que apénas se discerneix la falta. *Silogismo sofistico.* Syllogismus sophisticus.

SILOGÍSTICH, CA. adj. Cosa de silogisme. *Silogistico.* Syllogisticus.

SILOGRAFIA. f. Poëma satírich que estava en us entre 'ls antics grechs. Era una espècie de paròdia. *Silografia.* Silographia, æ.

SILÓGRAFO. m. Poëta satírich entre'ls grechs. *Silógrafo.* Silographus.

SILUETA. f. Perfil de las figuras. *Siluetta.* Imaginis linea.

SILURO. m. Peix corpulent, vorás y horrible que 's troba en lo Nilo y en lo Danubi, y quant es fresch es un menjar molt substanciós. Diuen que neteja la traquiartèria, y aclareix la veu. *Siluro.* Syllurus, i. || **ESTURIO.**

SILVA. f. SELVA. || Col·lecció de várias matèries ó espècies escrites sens método ni orde. *Silva.* Rerum sententiarumque silva. || poët. Poëma curt, vário y libre, tant en la classe de versos com en la col·locació de las consonants. *Silva.* Silva, æ.

SILVANOS. m. pl. Semidéus de las selvas, y diuen si eran los Faunos. *Silvanos.* Silvani, orum.

SILVESTRE. adj. Cosa de las selvas ó criat en ellas. *Silvestre.* Silvestris. || Animal ferós difícil de domesticar. *Silvestre.* Silvestris. || Per analogia s'aplica als homes rústichs ó enemichs de la societat. *Silvestre.* Rusticus, eilvaticus.

SIM. m. CIMA. || ant. Unió de si ME, com SIM vól bè, no'm deixarà. *Si me.* Si me.

SIMA. f. CIMA.

SIMARUBA. f. Arbre gran de las Índias; té la escorxa medicinal en trossos acanalats bastant espessos, de textura fibrosa, molt difícil de reduhir á polvos; de aspecte arrugat, berrugós y rogench, y de groch clar en l'interior. *Simaruba.* Simaruba, æ.

SIMBELL. m. CIMBELL.

SÍMBOL. m. Senyal. *Símbolo.* Symbolum, i. || Lo sant ó senya que's dona per la nit á la tropa. *Símbolo.* Nomen, inis; militaris tessera. || La nota ó senyal que's donan alguns pera convocarse secretament. *Símbolo.* Symbolum, i. || Espècie de emblema ó representació moral per la imatge ó propietat de alguna cosa natural. *Símbolo.* Symbolum, i. || Qualsevol cosa que's dona á conèixer altra per semblansa ó representació, com lo gos pera de-

notar la fidelitat, etc. *Símbolo.* Symbolum, i.

SÍMBOL DE LA FE. Títol de un llibre del V. Fr. Lluis de Granada. *Símbolo de la fe.* Fidei symbolum. || y

SÍMBOL DELS APÓSTOLS. Lo Credo que compongueren los dotze Apóstols, fent cada un sa part. *Símbolo de los apóstoles.* Apostolorum symbolum.

SÍMBÓLICA. f. SIMBOLOGIA.

SIMBÓLICAMENT. adv. m. De un modo simbólich. *Simbólicamente.* Symbolicè.

SIMBÓLICH, CA. adj. Cosa del símbol. *Simbólico.* Tesserarius, symbolicus. || Figurat, al·legòrich. *Simbólico.* Hieroglyphicus, symbolicus. || fil. Lo que té una naturalesa tant anàloga á altra cosa, que poden convertirse la una en altra; com lo foc en l'ayre, y l'ayre en lo foc. *Simbólico.* Facile in aliis mutabile.

SIMBOLISACIÓ. f. Semblansa, simpatia, conformitat de una cosa ab altra. *Simbolizaciòn.* Conventientia, æ.

SIMBOLISAR. v. a. Semblarse ó convenir una cosa ab altra. *Simbolizar.* Congruo, is. || Representar una cosa á altra al·legòricament. *Simbolizar.* Per symbolum explicare.

SIMBOLISAT, DA. p. p. *Simbolizado.* Allegoricè representatus.

SIMBOLOGIA. f. Part de la patologia que tracta dels senyals y sintomas de las malalties. *Simbologia.* Simbolica, æ.

SIMBOMBA. f. Instrument rústich fèt de una pell á modo de un bombo, y una canya ó bastó posat en ell, que mogut fá un so desapacible. *Zambomba.* Rusticum tympanum. || met. fam. Se diu de la persona grossa en desmasia. *Zambomba.* Nimis obessa persona.

SIMENT. m. CIMENT.

SIMEÓ. n. p. de home. *Simeon.* Simeon, is.

SIMETRIA. f. Proporció de midas y parts entre sí ó ab lo tot. *Simetria.* Simetria, æ. || Distribució, perspectiva en la pintura. *Simetria.* Mensura, æ. || Proporció, exactitut. *Simetria.* Simetria, æ, commensus, us.

SIMÉTRICAMENT. adv. m. Ab simetria. *Simétricamente.* Simetricè.

SIMÉTRICH, CA. adj. Cosa de la simetria. *Simétrico.* Simetricus.

SIMFONIA. f. SINFONIA.

SÍMIL. adj. Semblant á altra cosa. *Simil.* Similis. || m. Semblansa, exemple, comparació, paràbola. *Simil.* Exemplum, i, comparatio, nis. || mús. Igualtat de passatge en que están notadas 3.ª 6.ª 8.ª *Simil.* Similis.

SÍMLAR. adj. Se diu de un tot las parts del qual són de la mateixa naturalesa que ell. *Similar.* Similigenus.

SÍMLICADÉNCIA. f. ret. Es quant las finals de las frases forman una espècie de concert harmoniós. *Similicadencia.* Similiter cadens.

SÍMLITUDINARI, A. adj. Un poch semblant

ó paregut. *Similitudinario*. *Similitudinem* proferas.

SIMILITUDINÀRIAMENT. adv. m. Ab similitut. *Similitudinariamente*. *Similiter*.

SIMILITUT. f. Semblansa. *Similitud*, *semejanza*. *Similitudo*, *inis*.

SIMILMENT. adv. m. *SEMBLAMENT*.

SIMILOR. m. Composició de coure y zinco, que sembla al or. *Similor*. Ex cupro et zincho compositio.

SÍMIO, A. adj. Monot, mona. *Simio*. *Simius*.

SIMÓ. n. p. de home. *Simón*. *Simon*, *is*.

SIMOLSA. f. En las pessas de panyo, etc., llista de dos ó tres dits de ampla, regularment de diferent color que ell, y molt basta. *Orilla*. *Crassus panni limbus*.

SIMONET. m. fam. y

SIMONIA. f. Delicte que's comet venent lo espiritual. *Simonia*. *Simonia*, *æ*.

SIMONIA CONVENCIONAL. La en que intervé pacte de donar espiritual per temporal. *Simonia convencional*. *Conventionalis simonia*.

SIMONIA INTENCIONAL. La que sols se comet ab la intenció. *Simonia intencional*. *Intentionalis simonia*.

SIMONIA REAL. La que's comet quant concorre entrega. *Simonia real*. *Realis simonia*.

RA SIMONIA. fr. Véndrer cosa espiritual. *Cometer simonia*. Rem sacram emere aut vendere.

SIMONIACAMENT. adv. m. Ab simonia. *Simoniacamente*. *Simoniaco more*.

SIMONIACHE, CA. adj. Cosa de simonia. Ve de Simó Mago que volgué comprar lo dò de fér miracles, y comunicar l' Esperit sant. *Simoniaco*, *simonidico*. *Simoniacus*.

SIMONIANS. m. pl. Los qui següen los errors de Simó Mago. *Simonians*, *simoniacos*. *Simoniani*, *orum*.

SIMOUN. m. Vent hech y abrasador que corre del mitjdia al nord del África. *Simoun*. *Notus lybicus*.

SIMOVENT. adj. *SEMOVENT*.

SIMPAR. adj. SÈNS PAR.

SIMPATIA. f. Conveniència de afectes, atracció, inclinació natural, lo que fá que dos personas s' amen y desitjen sempre estar en companyia. *Simpatia*. *Sympathia*, *æ*. || met. Semblansa, conformitat. *Simpatia*. *Concorditas*, *atis*. || med. La indisposició de un membre á causa de lo que pateix altre. *Simpatia*. *Sympathia*, *æ*.

SIMPÁTICAMENT. adv. m. Ab simpatia. *Simpatícamente*. *Sympathicè*.

SIMPÁTICH, CA. adj. Naturalment conforme ó análogo á altra cosa, com: afecte *SIMPÁTICH*, linta *SIMPÁTICA*. *Simpatíco*. *Sympathicus*.

SIMPATISANT. adj. Se diu del punt de abont parteix la simpatia, pera comunicar á altre ó á altres un moviment particular. *Simpatizante*. *Afferens sympathiam*.

SIMPATISAR. v. a. Tenir simpatia ó sér dos cosas molt conformes entre sí, encara que regularment se diu de las personas. *Simpatizar*, *tener simpatia*. Inter se convenire, consentire.

SIMPATISAT, DA. adj. Se diu del òrgano que està més ó ménos distant de aquell que ha rebut la impressió, però que participa de la influència simpática comunicada al simpatisant. *Simpatizado*. *Sympathia affectus*.

SIMPLAS, SA. adj. aum. *XIMPLAS*.

SIMPLE. m. *XIMPLE*. || quím. Se diu de las substancias que serveixen per sí solas ó entran en la composició de altres, com: oxígeno, carbono, etc. *Simple*. *Simplex*. || adj. Pur, que no admet composició. Se diu de Deu. *Simple*. *Simplex*. || Pur, net, sèns mescla. *Simple*. *Simplex*. || Senzill, no doble. *Simple*. *Simplex*. || Natural, franch, ingènuo. *Simple*, *sencillo*. *Apertus*, *nudus*, *simplex*. || Fat, sèns sabor. *Desabrido*, *simple*. *Insulsus*. || Dit del traslat ó còpia de un instrument públich, feta sèns autorisaria ni firmarla algú. *Simple*. *Simplex*. || Frivol, de ningun valor ni substancia. *Simple*. *Nugalis*. || gram. Lo verb ó nom que no té composició. *Simple*. *Simplex*. || Pla, sèns solemnitat, com es en algun jurament, ritu ecclesiástich, etc. *Simple*. *Simplex*. || Dit de algunas cosas de poca formalitat, com: promesa *SIMPLE*. *Simple*. *Simplex*. || Dit de alguna cosa sèns condicions ni restricció, com: *SIMPLE* renúncia. *Simple*. *Simplex*. || Lo que es de la ínfima orde en sa línea, sèns qualitat particular; y així 's diu: es un *SIMPLE* oficial, un *SIMPLE* beneficiat, etc. *Simple*. *Simplex*. || Bobo de comédia, truhá. *Bufon*. *Mimus*, *i*. || Dissimulat, astut, com: aquell que vá *SIMPLE* com lo gat, de ell tè guardes. *Martagon*, *redomado*. *Versutus*.

SIMPLEJAR. v. n. y derivats. *XIMPLEJAR*.

SIMPLEMENT. m. Absolutament. *Simplemente*. *Simpliciter*. || Sèns adorno ni formalitats particulars. *Simplemente*, *sencillemente*. *Nudè*. || Francament, sèns engany ni artifici. *Simplemente*, *sencillemente*, *sin reserva*. *Candidè*, *apertè*.

SIMPLICÍSSIM, A. adj. sup. *Simplicíssimo*. *Simplicíssimus*.

SIMPLICÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Simplicíssimamente*. *Simplicíssimè*.

SIMPLICISTA. m. Qui escriu ó tracta dels simples, com de las propietats de las herbas, metalls, etc. *Simplista*, *simplicista*. *Simplicium scriptor*.

SIMPLICITAT. f. La qualitat de simple. *Simplicidad*. *Simplicitas*, *atis*. || Senzillesa, llanesa. *Simplicidad*, *llaneza*. *Simplicitas*, *atis*. || *XIMPLESA*. || teol. La suma perfecció en Deu, perque per ella 's constituheix única sa essència, sèns parts que la compongan. *Simplicidad*. Divina *simplicitas*.

SIMPLIFICACIÓ. f. Obra de simplificar. *Simplificacion*. *Simplificatio*, *nis*.

SIMPLIFICADOR, A. m. y f. Qui simplifica. *Simplificador*. *Simplificator*, *is*.

SIMPLIFICAR. v. a. Fér més senzilla ó ménos complicada alguna cosa, com una màquina, 'l càlcul, etc. *Simplifcar.* Simplifico, as.

SIMPLIFICAT, DA. p. p. *Simplificado.* Simplificatus.

SIMPLUDIÀRIA. f. Veu de antiquaris, espècie de festa ó funeral que's feya en Roma, en que segons molts havia jochs y balls. *Simpludiaria.* Simpludiaria, æ.

SÍMPTOMA. f. SÍNTOMA.

SÍMPUL. m. Vas sagrat de nansa molt llarga ab lo que's feyan las libacions en los sacrificis. *Símpulo.* Símpulus, i.

SIMPULADRIU. f. Dona que entre 'ls romans feya professió de curar per medi del símpul á las personas que patian de visions nocturnas. *Simpulatrix.* Simpulatrix, cis.

SIMULACIÓ. f. Ficció. *Simulacion.* Simulamentum, i, simulatio, nis.

SIMULACIÓ DE BANDERA. náut. L'acte competentment autorisat de navegar ab bandera estrangera, no obstant de sér considerat lo buch com tal nacional pera 'l pago de drets en los ports de la península. *Simulacion de bandera.* Vexilli simulatio.

SIMULACRE. m. Imatge, estàtua á semblansa de alguna cosa molt venerable. *Simulacro.* Simulacrum, i. || Espècie que fôrma la fantasia. *Simulacro.* Phantasma, atis.

SIMULADAMENT. adv. m. Fingidament. *Simuladamente.* Simulanter.

SIMULADOR, A. m. y f. Qui fingeix. *Simulador.* Simulator, is.

SIMULAR. v. a. Fingir, representar lo que no es. *Simular.* Simulo, as. || ant. DISSIMULAR.

SIMULAT, DA. adj. Fingit. *Simulado.* Simulatus.

SIMULTÀNEAMENT. adv. m. Juntament, á un mateix temps. *Simultaneamente.* Simultaneè.

SIMULTANEITAT. f. Conformitat, unió, concurs de una cosa ab altra. *Simultaneidad, simultad.* Adunatio, nis.

SIMULTÀNEO, A. adj. Lo que's fá ó concorre juntament ab altra cosa, com: concurs SIMULTÀNEO, acció SIMULTÀNEA, etc. *Simultáneo.* Simultaneus.

SINA. f. ter. Pitrera, la cavitat del pit. *Seno.* Sinus, us.

SINADA. f. ter. PITRALADA. 2.

SINADENSE. adj. Cosa de Sinada, ciutat mediterrànea de Frigia. *Sinadense.* Sinadicus, sinadensis.

SINAGOGA. f. Assamblea ó junta de juheus pera 'ls actes dereligió, y 'l lloch ahont se juntan pera dít efecte. *Sinagoga.* Synagoga, æ, costus, us. || Judahisme, 'l conjunt de juheus. *Sinagoga, judaismo.* Sinagoga, æ. || met. fam. Reunió de gent dolenta. *Sinagoga.* Sinagoga, æ. || Assamblea ó congregació dels fiels en la lley antiga. *Sinagoga.* Sinagoga, æ.

SINAGÜES. f. pl. ter. ENAGÜAS.

SINALAGMA. f. RECOMPENSA.

SINALEFA. f. gram. Supressió de la última vocal de una paraula, quant la següent comença ab altra, com en lo antich: *dívol per de ávol.* *Sinalefa.* Synalopha, æ.

SINAPIISME. m. Cataplasma regularment de polvos de mostassa. *Sinapismo.* Synapismus, i.

SINATROÍISME. m. fig. ret. Amontonament de frases que's presentan tolas á un cop de vista. *Congeries, sinatroismo, frecuentacion, amontonamiento.* Congeries, ei.

SINÀXIS. f. Terme de història ecclesiástica, y es lloch públich en que's juntavan los primers cristians á resar y cantar salms en comunitat. *Sinaxe ó sínaxis.* Conventus, us.

SINCATEGOREMA. f. Veu que determina la significació de altra, com: algun, ningun, tot. *Sincategorema.* Syncategorema, tis.

SINCATEGOREMÁTICAMENT. adv. m. De un modo sincategoremàtich. *Sincategorematicamente.* Sincategorematicè.

SINCATEGOREMÀTICH, CA. adj. Lo term que significa un ab altre, determinant la significació. *Sincategoremático.* Syncategorematicus.

SINCELLAR. v. a. CISELLAR.

SINCERADOR, A. m. y f. Qui sincera. *Sincerador.* Excusator, is.

SINCERAMENT. adv. m. Ingénuament. *Sinceramente.* Candidè, sincerè. || Llibrement. *Sinceramente.* Sincere, liberè.

SINCERAR. v. a. Disculpar. S' usa més comunment com reciproc. *Sincerar.* Culpa pargue; sese excusare.

SINCERÍSSIM, A. adj. sup. *Sincerissimo.* Sincerissimus.

SINCERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Sincerissimamente.* Sincerissimè.

SINCERITAT. f. Ingenuitat, varietat. *Sinceridad.* Sinceritas, atis, candor, is.

SÍNCERO, A. adj. Franch, ingénuo, sense ficció. *Sincero.* Sincerus, candidus. || VERDADER, VERITABLE. || Qui diu són sentir sense respecte ni mirament. *Sincero, abierto.* Liber.

SINCODRÓSIS. f. anat. Unió dels ossos per medi del tendrum. *Sincodrosis.* Ossium cartilagine interposita compages.

SINCOGESMA. f. PÀSQUA DEL ESPERIT SANT.

SÍNCOPA. f. gram. Figura per la qual se primeix una síl·laba ó lletra del mitj de la dicció. *Sincopa, sincope.* Syncopa, æ, concisio, nis. || mèd. Suspensió de veu en mitj del compàs, que's fa quant dos ó més notes de una part corresponen á so la una de altra. *Sincopa.* Syncope, es; nota divisio. || med. SÍNCOPÈ.

SINCOPADAMENT. adv. m. Ab sín copas. *Sincopadamente.* Syncope adhibitè.

SINCOPAL. adj. Se diu de la febra ab síncope. *Sincopal.* Syncopalis.

SINCOPAR. v. a. Usar de sín copas en las dic-

cions. *Sincopar*. *Syncope* uti, verba contrahere. || Usar de sincopas en la música. *Sincopar*. Musicas notas contrahere. || met. Abreviar. *Sincopar*. Brevis, as.

SINCOPAT, DA. p. p. *Sincopado*. Contractus. **SÍNCOPÉ, f.** med. Defalliment y abatiment repentí de foras y us dels sentits, ab un suor fret que sói sér mortal. *Sincope*. *Syncope*, es.

SINCOPEJAR Y SINCOPIJAR. v. a. Causar síncope ó patirla. També s' usa com reciproc. *Sincopisar*. *Animi defectione laborare*; languesco, is.

SINCOPISAT, DA. adj. Atacat de síncope. *Sincoquizado*. *Synapticus*, *syncope* correptus.

SINCRETISME. m. Acció de aproximar prompt y repentinament entre sí molts sectas, una á altra á fi de reunir las. *Sincretismo*. *Syncretismus*, i.

SINCRÍTICH, CA. adj. med. *ASTINGENT*.

SINCRONISME. m. Llista, orde ó quadre en que's posan los soberans que han regnat en un mateix temps. *Sincronismo*. *Synchronismus*, i.

SINCRONO, A. adj. *CONTEMPORANEO*.

SINDÈRESIS. f. Judici, discerniment, capacitat pera enténher los principis morals. *Sindéresis*. *Synderesis*, is.

SINDICADOR, A. m. y f. Qui *sindica*, delator. *Sindicador*. *Animadversor*, *accusator*, is.

SINDICAR. v. a. Acusar, delatar en justícia. *Sindicar*. *Syndico*, as. || Censurar, repénher las accions de altre. *Sindicar*. *Corripio*, *carpo*, is.

SINDICAT, DA. p. p. *Sindicado*. *Accusatus*, *reprehensus*. || m. Tribunal determinat pera alguns delictes que's delatan, y la sentència que's dona sobre ella. *Sindicado*. *Judicialis censura*. || La junta de procuradors ó diputats de las ciutats y vilas que tenian vot en corte. *Sindicado*. *Syndicorum centas*.

SINDICATURA. f. Ocupació del *sindic*. *Sindicatura*. *Syndicatus*, us.

SINDICH. m. Agent, procurader, defensor, representant de una ciutat, gremi ó comunitat. *Sindico*. *Syndicus*, *evicus*, i. || Qui té 'ls diuers de las almoynas dels religiosos mendicants. *Sindico*. *Syndicus*, i. || Oficial que recull las multas de cámara. *Sindico*. *Multarum exactor*.

SINDRIA. f. CINDRIA.

SINÉDOQUE. f. ret. Tropo en que's pren la part major ó autorisada en lloch del tot, lo tot per la part, lo singular pel plural ó al contrari, número ó temps determinat per altre indeterminat, lo género per la espècie ó al revés, la matèria per la obra, 'l modo per la essència. *Sinécdoque*, *sindóque*. *Synecdoche*, es. || gram. Figura per la qual suprimida una paraula s' enten per las demés. *Sinécdoque*. *Synecdoche*, es.

SINEDRA. m. Assento pels oyents. *Sinedra*. *Synedra*, as.

SINEDRÍ. m. SANEDRÍ.

SINÈRESIS. f. gram. Contracció de dos síl·labes en una, ja sia en la escriptura ó ja en la pro-

nunciació en un mateix mot. *Sinèresis*. *Syneresis*, *sinæresis*, is.

SINESTRA. f. ESQUERRA.

SINEURÓSIS. f. anat. Unió natural de ossos per medi de lligaments. *Sineurósis*. *Syneurosis*, is.

SINFISIS. f. anat. Unió natural de ossos, que quedan reduhits á un sol per són medi. *Sinfsis*. *Symphisis*, is.

SINFOYNA. f. ant. SINFONIA, HARMONIA. || f. Instrument de dos polzadas de llarch y de cer en figura com de una lira que's toca subjectantlo ab los llabis servint la cavitat de la boca de caixa harmónica y sent vibrar ab 'l índice 'l ferret acerat que té en lo mitj. *Sinfonia*. *Musicale seu harmonicum instrumentum*.

SINFONIA. f. Concert agradable, sia de instruments ó de veus. *Sinfonia*. *Symphonia*, as. || Entre 'ls antichs la concordància de dos instruments uniformes ó de un mateix só. *Sinfonia*. *Symphonia*, as. || Se diu en particular de certa pessa de música que's distingeix de la obertura en sér més llarga, més sèria y ab més instruments. *Sinfonia*. *Symphonia*, as. || Instrument músich de cordas y una roda interior, però ja no está en us. *Sinfonia*. *Symphonia*, as.

SINGA. f. L' acció de singar. *Singa*. *Synga*, as. *BOGAR Á LA SINGA.* fr. náut. Bogar ab un sol rem á popa. *Bogar á la singa*. *Unico remigio navigare*.

SINGAR. v. a. náut. Avansar lo buch per barlovent, quant está á la payra. *Singar*. *Propero*, as.

SINGLA. f. CINGLE. || náut. SINGLÓ.

SINGLADA. f. CINGLADA DE MAL DE VENTRE.

SINGLADURA. f. náut. Lo camí ó jornada que una embarcació fa en 25 horas, contadas desde el mitj dia al següent. *Cingladura*, *singladura*. *Unius diei navigatio*. || La acció de singlar y també la velocitat que porta la nau. *Singladura*. *Adnavigatio*, nis.

DOBLAR LA SINGLADURA. fr. náut. Portar doble velocitat que altra nau. *Doblar la singladura*. *Duplici cursu navigare*.

SINGLAR. v. a. náut. Avansar distància en un rumbo ó envers un punt determinat. *Singlar ó cinglar*; *navegar á velas llenas ó tendidas*. *Vento secundo ferri*. || *CENTIR*.

SINGLE. m. CINGLE. || náut. Qualsevol cap que treballa senzill. *Single*. *Simplex*. || arq. cordó.

SINGLERA. f. CINGLE.

SINGLÓ. m. náut. Coderna que té la figura de una Y. *Singlon*, *pique*, *genol*. *Pertica*, as.

SINGLOT. m. Moviment convulsiu del diafragma que produheix una respiració interrompuda, violenta y ab ruidó. *Hipo*, y *zollipo* ó *sollozo con hipo* 'l que acompanya al plor. *Singultus*, us. || *tor. GOTIR*.

TENIR SINGLOT. fr. *Hipor*, y *zollipar* si es mesolat ab plors. *Singultie*, is.

SINGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. a. Fer singlots. *Hipar*. *Singultie*, is.

SISA. f. La petita porció que s'roba ocultament. *Sisa.* Substractio, nis. || Los petits retalls que's llevant de alguna roba, y regularment los que's quedan los sastres. *Sisa.* Telæ furtiva reservata pars. || Lo tall que's fa en los vestits, llevantlos alguna part petita pera sa formació. *Sisa.* Telæ ad aptandam vestem decurtatio. || Imposició sobre comestibles, rebaixant la mesura. *Sisa* y *octavilla* ó *reoctavilla* si es de vi, oli ó vinagre. *Mensuræ* diminutiones tributum. || fam. n. p. de dona. *Narcisa.* Narcisa, æ. || En la camisa ó vestit la obertura que's deixa expressament en la unió de la mànega y cos sola la aixella. *Sobaquers.* Vestis sisura sub alis. || ant. TAPA. || ter. MUSCLERA. || Espécie de betum compost de colors recuyts ab oli de llinosa pera daurar de male, quant está mordent. *Sisa.* Leucoporum, i.

FÉR LA SISA. fr. SISRAR. 1. 2.

SISADOR. A. m. y f. Qui sisa. *Sisador.* Furtivus reservator.

SISANYA. f. Planta. JULI. || met. Discórdia en las comunitats ó entre particulars. *Zizaña.* Discordia, æ. || Vici que's mescla entre las bonas accions ó bons costums. *Zizaña.* Vitium moribus commixtum. || Qualsevol cosa que danya ó llansa á perdre á altra. *Zizaña.* Pests, is, pernicies, ei.

POSAR SISANYA. fr. Causar dissensions, desavenir als amichs, ó introduhir costums perniciosos. *Meter* ó sembrar *zizaña.* Dissidias serere.

SISAR. v. a. Defraudar de amagat porció de lo que's compra, ven ó gasta, ó contar més de lo que costa. *Sisar.* Aliquid furtivè detrahere. || Escursar ó aixiquir las mesures á proporció de lo que correspon á la imposició sobre comestibles. *Sisar.* Mensuram decurtare. || Llevar, ocultar, retenir algunas cosas que no són materials, y així's diu: *Sisar* tres avemaries en una dena de rosari. *Sisar.* Subtraho, is. || Fér la sisa en los vestits y camisas. *Sisar.* Ad vestem adaptandam decurtare. || Preparar ab la sisa lo que s'ha de daurar. *Sisar.* Leucopore linire.

SISCENTS, TAS. adj. Numeral cardinal. Sis vegadas 100. *Seiscientos.* Sexcenti.

SISÉ Ó SISEN, A. adj. Numeral ordinal. La unitat que segueix per orde després del 5. *Sexto.* Sextus. || m. La sexta part de una cosa. *Seisavo, seiseno.* Sexta numeri pars. || Moneda de plata del valor de 4 quartos y mitj. *Seisen.* Sexternium, ii.

SISENA. La sexta part de qualsevol cosa. *Seiseno, sexta.* Sexta pars.

SISELL. m. CINCELL.

SISESMA. ant. SEXTA.

SISÓ. n. p. fam. de home. NARCÍS. 1.

SISQUERA. conj. Alomenos. *Siquiera.* Saltem. || Ni apénas, com: ni un sisquera. *Siquiera.* Ne quidem.

SISSIRINXO. m. Planta medicinal semblant al lliri blau; però té las fullas més amples y guaxagudas. *Viride.* Spatula foetida.

SISTÀLTICH, CA. adj. Se diu de tota virtut de tancar y contràurese per rahó de sa força elástica, y s'acomoda al moviment del cor, artèries, etc. *Sistáltico.* Sistalticus.

SISTEMA. f. Conjunt y enllás de principis, máximas y conclusions relatives á una matèria. *Sistema.* Systema, tis. || Suposició de cert estat á una cosa. *Sistema.* Systema, tis. || astr. La hipòtesis que fan los astrónoms de cert orde y col·lecció del univers, sobre 'l fundament de la qual pretenen explicar los fenòmens que's presenten á nostra vista: los tres principals són: lo de Telemo, 'l de Tico-Brahe y 'l de Copèrnich, lo que'n passa 'l cel inmoible, que la terra es la que's mou, y es lo que está més en boga en lo dia. *Sistema.* Systema, tis. || En la poesia certa hipòtesis que deu tenir sempre á la vista 'l poeta. *Sistema.* Systema, tis. || mús. La sèrie ó composició de vários interval·los. *Sistema.* Systema, tis.

SISTEMA MAGNO. 'L que posa existents més mons, de modo que de cada estrella n'hi ha un sol, ab altres tants planetas com té nostre sol, habint y ab tanta distància ó espay. *Sistema magno.* Systema magnum.

SISTEMÀTICAMENT. m. adv. De un mode sistemàtic. *Sistemàticamente.* Systematicè.

SISTEMÀTICH, CA. adj. Qui segueix algun sistema. *Sistemático.* Systematicus. || Qui preheix per principis y es constant en són mode de obrar. *Sistemático.* Systematicus.

SISTEMATISACIÓ. f. Acció y efecte de sistematisar. *Sistematizacion.* Systematizatio, nis.

SISTEMATISAR. v. a. Reduhir á sistema. *Sistematizar.* Systematizo, as.

SISTEMATISME. m. Esperit de sistematisar. *Sistematismo.* Systematismus, i.

SISTER. m. Bujol que en las tabernas posa sota la aixeta de la bóta, pera recullir lo vi que cau. *Cubeto.* Doliolum, i.

SISTILO. m. arq. Un dels cinch gèneros de edificis en que las columnas distan dos diàmetres, de modo que entre columna y columna hi ha l'espay del gros de dos columnas. *Sistilo.* Systilum, i.

SISTOLE. f. poet. Llicència per la que s'abrevia la síl·laba llarga de sa naturalesa. *Sistole.* Systole, es. || anat. Moviment del cor ab que's contrau y arronsa ab la respiració. *Sistole.* Systole, es.

SISTRA. f. HERBA FLATRA.

SISTRE. m. Instrument músich de que usaven los sacerdots egipcis en las festas de Isis, y consistia en un ríscle de metall atravesat de moltes verguetas del mateix que sonava ab l'impuls de la ma. *Sistro.* Systrum, i.

SIT. m. Anell dit així per són cant, y es un espècie de abellerol del tamany del passarell. *Cid.* Avis sic dicta. || Veu que usen los pastors pera contenir lo bestiar. *Cid.* Sista.

SITL. m. Lo llech que ocupa qualsevol cos.

Sitio. Locus, i, sedes, is. | Terreno determinat y á propòsit per alguna cosa. *Sitio.* Situs, us. | Assento, qualsevol cosa que serveix pera seure, com en las cadiras, necessàries, etc. *Asiento.* Sedes, sedile, is. | Situació, assento, positura. *Sitio.* Positio, nis, situs, us. | mil. Lo cerco que's posa á alguna plassa pera ferla rendir. *Sitio, asedio.* Vallum, i, obsidio, nis. | Paratge de recreo ó diversió propi de algun senyor. *Sitio.* Amœnum prædium. | Lo sol pera fabricar. *Sitio.* Area, æ. | Parlant de columnas ó edificis, *base, fonament.*

AIXECARSE Ó ALSARSE DEL SITI. fr. *Alzarse del lloch ahont s' estava assentat. Desasentarse.* Assurgo, is.

ALSAR LO SITI. fr. mil. Fér desistir als sitiadors. *Levantar el campo ó el sitio.* Obsidione solvere.

MUDAR DE SITI. fr. Anàr en de una part á altra pera viure en ella. *Mudar de domicilio ó de suelo.* Solum mutare.

POSAR SITI. fr. mil. *SITIAR.*

SITIADOR, A. m. y f. Qui sitia. *Sitiador.* Obsidiator, is.

SITIAL. m. Lo llech ahont se construeix ó està construït algun edifici. *Sitias.* Solum, i. | Lo llech distingit ab un banquet al davant, ab un riquíssim coixí sobre y altre en los peus, destinat pera'ls reys ó bisbes en alguna funció. *Sitias.* Magnificè apparatus pulvinar. | Coixí de cuyro fi, farcit de ploma, que s' acomoda á las cadiras pera més comoditat y luxo. *Asiento, sitial, almohada.* Pulvinar, is. | TAULL. 2. | SIVI. 3.

SITIAR. v. n. Cercar alguna fortalesa ó ciutat pera guanyarla ó rendirla. *Sitiar.* Obsideo, es. | Estreïr á algú tancantli totes las surtidas pera agafarlo. *Sitiar.* Undequaque aliquem cingere. | Lliurar ó impedir tots los medis ab que's podia conseguir alguna cosa. *Sitiar.* Vias omnino claudere.

SITIAT, DA. p. p. *Sitiado.* Obsessus.

SITJA. f. Lloch sota terra pera posar lo blat. etc. *Silo, silero.* Sirius, i. | Gruta ó presó sota terra. *Silo.* Cavea, æ.

SITJAR Y SITJAM. m. Lloch de molts sitjas. *Sileria.* Sirorum locus.

SITJER. m. Qui té á sòn càrrech lo sitjar del públich. *Silero.* Siri publici curator.

SITUACIÓ. f. Col·locació, disposició de una cosa en lo lloch que li correspon. *Situacion.* Regio, nis, positus, us. | L' estat de las cosas. *Situacion.* Rerum status. | Naturalesa, qualitat de un llech. *Situacion.* Loci conditio. | La assignació de algun efecte pera que algú cobre lo que li pertany. *Situacion.* Redditorum substitutio. | Constitució, condició de las cosas. *Situacion.* Natura, æ.

SITUAR. v. a. Posar alguna cosa en algun lloch ó siti. *Situar.* Loco, as. | Assignar, determinar fonsos pera que algú cobre alguna cosa. *Situar.* Redditus statuere. | v. r. Posarse, col·locarse en algun lloch, estat, companyia, etc. *Situare.* Collocari.

SITUAT, DA. p. p. *Situado, sito.* Situs. | m. *Salari, sou, renda.* *Situado.* Redditus, us.

SIULAR. v. n. y derivats. *SIULAR.*

SIURE. v. n. ant. *SEURER.*

SIVADA. f. *CIVADA.*

SIBELLA. f. *CIVELLA.*

SO.

SO. m. Ruido concertat, agradable, com en lo de la música. *Son, sonido.* Sonitus, us. | Especial moviment, impressió ó commoció de des ó més. *Sonido.* Sonitus, tinnitus, us. | Circunstància, tenor, mode ó manera. *Son.* Ratio, nis, modus, i. | met. Rumor, fama, noticia. *Son, sonido.* Sonus, us, rumor, is. | Lo que apénas s' ou. *Sonecico, illo.* Levis sonus. | Lo clamor de las campanas quant tocan á morts. *Pasa.* Campanarum nenius. | Terreno, espay de terra pròpia de algú, com: casa feta en so de altre. *Terreno.* Solum, i. | Prechint la partícula pera equival á aixó per lo tant, com: per so conclouhen. *Por eso, por tante.* Ideo, quapropter. | ant. Contracció de so y no, com: no se val la pena. *Se lo.* | pron. Assó. | prep. Baix, com so pena, etc. *Bajo.* so. Sub. | També s' usa en composició, com socavar, etc. | m. pl. *NAVAS.*

SO DEL SEU. loc. *Su propiedad, su cosa, sus tierras, sus fincas, etc.* Bona, orum.

À SO. m. adv. Sonant actualment algun instrument. *A son.* Clangente.

À SO DE CAMPANA. m. adv. Tocant las campanas. *A toque de campana ó á campana herida ó tañida.* Ad campanas sonitum.

À SO DE TABALS. m. adv. pera denotar que á algú se'l despedeix ab estrèpit ó mal medo y publicitat de algun empleu, casa, communitat, etc. *Echar con cajas destempladas.* Palàm aliquem propulsare.

À SO DE TABALS NO S' AGAFAN LLEBRAS. ref. Ensenya que pera conseguir los fins no s' ha de valer de medis contraris. *Quien pájaro ha de tomar, no ha de ojear; quien la cera ha de ablandar, las uñas se ha de quemar.* Passerem ut captes, aile.

À SO DE TROMPETA. m. adv. Per medi del pregoner. *Por medio del pregonero, á son de trompeta.* Per præconem.

BALLAR SEGONS LO SO. fr. Acomodarse á las circunstancias. *Bailar al son que se toca.* Ad numeros datos saltare.

EN SO DE. m. adv. ant. En rahó de. *En razon de.* Propterea.

FÉR FÉR UNA COSA Á MAL SO. loc. ant. DE MALA MANERA, Á PESAR, PER FORÇA, MAL GRAT, AB DANY.

PUBLICAR Á SO DE TROMPETA. fr. FÉR FÉR UNA GRIDA.

TRÀUREN Á SO DE TABALS DESTREMPATS. fr. Despedir á algú ab mal medo y publicitat. *Echar con cajas destempladas.* Palàm aliquem propulsare.

SOBARBA. f. SOTA BARBA.

SOBARBADA. f. Reprehensió forta, desayre.

Approche, sofon, sofrenada. Contumeliosa reprobensio. || *BARRALLERA.* || náut. Lo pal que's posa en la roda y en lo codaste de un buch en grada pera sostenir ditas parts. *Sobarbada, virotillo.* Fulcrum, i. || f. Cop ó estiró que 'l caballer ignorant dona violentament ab las regnas, fent obrar lo mos ab violència en la boca del caball. *Sofrenazo.* Succus.

SOBECH. m. Accident que consisteix en una gran pesadés de son violenta. *Modorra.* Catochus, veterius, i.

SOBELIR. v. a. SEPULTAR.

SOBERÀ, NA. adj. Supremo, alt, extremat y singular. Se diu de las personas y de las cosas. *Soberano.* Sublimis, supremus, summus. || *Altii,* orgullós. *Altivo.* Superbus, arrogans. || met. efícs, poderós. || m. Rey, príncep. *Soberano.* Princeps, ipis, dynasta, æ. || **ABSOLUT.**

SOBERANAMENT. adv. m. Ab soberania. *Soberanamente.* Summo jure. || Excel·lèntment. *Soberanamente.* Excellenter.

SOBERANIA. f. Poder, dignitat, dret del soberà. *Soberania.* Summum imperium. || met. Orgull, altaneria, supèrbia. *Soberania.* Superbia, arrogantia, æ.

SOBERANÍSSIM, A. adj. sup. *Soberanísimo.* Potentissimus.

SOBERANITAT. f. ant. SOBERANIA.

SOBERCH, CA. adj. SOBRAT, DESMASIAT. || ant. BEN PLANTAT, GALLART, BRAU.

SOBERGARIA. f. ant. SOBRA, EXCÉS, ABUNDÀNCIA.

SOBERGUEJAR. v. n. ant. SOBREMUNTAR, SOBREPUIJAR, DOMINAR.

SOBIRÀ, NA. adj. ant. SOBERÀ. || Superior ó més alt. *Superior, mas alto.* Superius.

SOBIRANT. adj. SOBERÀ.

SOMBERRER. v. n. ant. ENTERRAR, SUMERGIR.

SOMBÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus.

SOMETIMENT. m. Sumissió, subjecció, humillació. *Sometimiento.* Submissio, nis.

SOMÈTRER. v. a. Subjectar, subjugar. També s' usa com recíproch. *Someter.* Subjicio, is. || Posar una cosa sola de altra. *Someter.* Submitto, is. || for. Subjectar á algú á jurisdicció agena. També s' usa com recíproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOBORDO. m. náut. La varada en que la embarcació queda en sech. *Zaborda, zabordacion, zabordamiento, zaborde, zobordo, saborde.* Hæsus, i. || com. Registre que's practica pera 'l resguart de rendas en la càrrega de un buch en certs cassos; y també qualsevol regoneixement que's fá en ella ab algun fi, y per part dels interessats. *Sobordo.* Perscrutatio, nis.

SOBORDAR. v. a. náut. VARAR. 1. || com. Practicar lo sobordo. *Sobordar.* Navim introspicere, explorare.

SOBORN. m. y

SOBORNACIÓ. f. Obra de sobornar. *Soborna, cohecho.* Subornatio, nis, repetundæ, arum. || La dádiva ab que 's soborna. *Soborno.* Largitio, nis.

SOBORNADOR, A. m. y f. Qui soborna. *Sobornador, cohechador.* Subornator, is. || Qui seduheix pera alguna maldat. *Sobornador.* Ad faciun instructor.

SOBORNAMENT. m. SOBORN.

SOBORNAR. v. a. Fér regalos á algú pera férli fér injustícias. *Sobornar, cohechar.* Largior, iris; largitionibus sollicitare. || Corrompre, seduhir. *Sobornar, malear.* Illaqueo, as. || Enganyar á la vista ó als ulls la apariència de alguna cosa. *Enamorar, engañar.* Oculos fallere.

DEIXARSE SOBORNAR. fr. *Dejarse sobornar; casarse.* Corrupti.

SOBORNAT, DA. p. p. y adj. *Sobornado.* Subornatus, corruptus.

SOPORTAR. v. a. SOPORTAR.

SOBRA. f. L' excés en qualsevol cosa. *Sobra, resto, residuo.* Superfluitas, atis. || Abundància de cosas. *Sobra.* Affluentia, æ. || Lo sostre ó lloch més alt de la casa. *Sobrado, desvan.* Tabulatum, i. || pl. Lo que queda després de haver menjat. *Sobras, bezofa.* Reliquiæ, arum. || Lo que sóbra de algunas cosas. *Despojos.* Residua, orum.

DE SOBRA Ó DE SOBRES. m. adv. Ab excés. *De sobra.* Redundanter. || Per demés, sense necessitat. *De sobra, por demás.* Superflue.

FÉR SOBRES. fr. Férne massa, abusar de la paciència de algú. *Abusar.* Abutor, eris.

NO LI ARRENDO LAS SOBRES. fr. fam. ab que's denota que algú està tant escàs de béns ó es tant menjador que no pòt sobrarli res. *No arriendo sus camochos.* Residua tua non emam.

QUI NO TÉ SOBRES DE PA, QUE NO CRIE CA. rel. á QUI NO LI SOBRA PA, QUE NO CRIE CA.

SOBRADAMENT. adv. m. Ab abundància. *Sobradamente.* Copiosè. || Desmasiadament. *Sobradamente, demasiadamente.* Nimis. || Ab excés. *Sobradamente, superabundantemente.* Satis superque.

SOBRANT. v. a. *Sobrante.* Quod superest. || adj. SOBRAT. || pl. SOBRES.

SOBRANTLAS. f. pl. SOBRES.

SOBRAR. v. a. Excedir alguna cosa en pes, número, valor, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Rectar, haverhi més de lo necessari, com : *sobrar* temps, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Estar algú per demés en alguna part. *Sobrar, estar de mas.* Supersum, es.

DE LO QUE SOBRA 'S FÁ LA FESTA. loc. pera denotar que es més satisfactori y alegre vagen las cosas en gran que no que escassejen. *Al que le sobra está de festa.* Qui abundat fruit.

LO QUE Á MÍ 'M SOBRA, Á TÚ 'T FÁLTA. loc. Denota que un té molta abundància y altre necessitat. *Á ti le falta, á mí me sobra.* Quibus deficietis his abundabo.

NI SOBRA NI FÁLTA. loc. Manifesta que vé cabal y

justa la cosa que's necessita. *Ni sobró ni faltó, ni hubo harto ó bastante.* Justè adæquabit.

NO LI SOBRA RES. loc. TOT S' HO HA BEN MENEXTER.

SOBRASSADA. f. Espècie de llangonissa de Mallorca, en que 'l farciment es molt bermell. *Sobreasada.* Tomaculo m, i.

SOBRAT, DA. p. p. *Sobrado.* Exuberans. || adv. **SOBRADAMENT.** || **VENSUT.** || **SOBRA.** 8.

SOBRE. prep. Damunt. *Sobre, encima de.* Insuper, suprà. || *Acerca de, en lo tocant. Acerca de, sobre de.* De, super. || *Fora de, ademès de. Sobre.* Præter, insuper. || En, com: descanso **SOBRE** sa paraula. *Sobre, en.* In. || A poca diferència, com: aquest llibre tindrà **SOBRE** 2,000 pàgines. *Sobre.* Plus minusve. || *Contra, com: tots li van SOBRE.* *Contra.* Contrà, adversus. || *Ab, com: conta SOBRE nosaltres.* Con, *sobre.* Cum. || *Envers.* *Sobre.* Ad. || *Després de, com: SOBRE mitjdia.* *Sobre.* Post. || *Per, significant la causa ó motiu, com: ell plora SOBRE la mort del pare.* *Sobre.* Ob, propter, ex, de, præ.

|| *Serveix pera afirmarse en alguna cosa, es lo mateix que á pesar de, com: SOBRE haverli avisat que no convenia, ha volgut insistir.* *Sobre.* Cum. || *S' usa en composició de molts noms y verbs, augmentantlos la significació ó afegintlos la seva, com: SOBRECULLIR, SOBRECARGA.* *Sobre.* Super. || *Ab preferència, com: SOBRE tolas las cosas.* *Sobre.* Præ. || m. **SOBRESCHIT.** || **SUPERFICIE.**

SOBRE sí. exp. Ab molta atenció y cuydado. *Sobre st, alerta, sobre el aviso.* Integrè, immutato animo.

ANAR PER SOBRE. fr. Surar. *Sobrenadar, sobreaguar.* Supernato, as.

SOBREABUNDAR. v. n. y derivats. **SUPERABUNDAR.**

SOBREAGUDA. f. Cada una de las set lletras de la música petites y duplicadas. *Sobreaguda.* Superacuta littera.

SOBREAGUT. m. Cada un dels signes més alts de la música. *Sobreagudo.* Superacutum signum.

SOBREALÉ. m. Respiració difícil y fatigada. *Sobrealiento.* Anhelitus, us.

SOBREALSAR. v. a. Elevar alguna cosa. *Sobrealsar.* Extollo, is.

SOBREANYAL. adj. Se diu del animal que té un poch més de un any. *Sobreañal.* Anniculo majus.

SOBREARGENTAR. v. a. PLATEJAR.

SOBROBOLINA. f. náut. Corda amarrada al mitj de la verga, al costat oposat de la bolina, pera carregar la vela ó llevarli 'l vent envers lo penol ó extremitat de la verga. *Sobrobolina, apagapenol.* Rudens, tis.

SOBRECALSAR. v. n. Posarse un calsat sobre de altre. *Sobrecaisar.* Supercalceo, as.

SOBRECANYA. f. Tumor dur del tamany de una ametlla, que's cria en la canyella de las camas dels caballs. *Sobrecaña.* In equi tibia tumor.

SOBRECÀRRECH. m. Subjecte que en las embarcacions de comers es responsable del càrrech

de la nau. *Sobrecargo.* Mercium in navibus curator.

SOBRECÀRREGA. f. Lo que se s'afegeix després del compliment de la càrrega. *Sobrecarga, sobornal.* Superpondium, ii. || La garrotera ó altra corda. *Sobrecarga.* Sarcinam supercingens restis, stigmatum, i. || met. La cosa molesta que sobrevé al sentiment ó pena. *Sobrecarga.* Nova posna.

SOBRECÀRREGAR. v. n. Carregar ab excés. *Sobrecargar.* Onus superaddere.

SOBRECÀRREGAT, DA. p. p. *Sobrecargado.* Onere gravatus.

SOBRECARTA. f. for. La segona carta, provisió ó despaig que dona 'l consell sobre una mateixa cosa, quant per algun motiu no s'ha donat compliment á la primera. *Sobrecarta.* Iteratum diploma.

SOBRECARTAR. v. a. Donar sobrecartas. *Sobrecartar.* Diploma iterare.

SOBRECEBADERA. f. náut. La verga menor del bauprés més alta que la cebadera, y també la vela que s'enverga en ella. *Sobrecebadera, contra-cebadera.* Velum suprà quadratum velum declive.

SOBRECÉDULA. f. SOBRECARTA.

SOBRECCEL. m. Coberta preciosa que's posa en alt pera adorno y luxo en los llits. *Cielo.* Lecti lectum.

SOBRECELESTIAL. adj. Lo que's considera superior al cel. *Sobrecelestial.* Supercœlestis.

SOBRECELLA. f. La part del front entre las cellas y 'l cabell. *Sobreceja.* Supercilium, ii.

SOBRECCLAUSTRO. m. Pessa ó habitació sobre del claustro. *Sobreclaustro.* Super claustrum habitaculum.

SOBRECOLL. m. Coll de roba, etc., que per adorno 's posa sobre de altre. *Sobrecollo.* Superpositum collum.

SOBRECOPA. m. La tapadora de la copa. *Sobrecopa.* Calicis operculum.

SOBRECREIXER. v. n. Créixer una cosa sobre altra. *Sobrecrecer.* Supercresco, is.

SOBRECUBERTA. f. Segona cuberta. *Sobrecubierta.* Secundum tegmen.

SOBRECULLIDOR. m. RECAUDADOR.

SOBRECULLIR. v. a. RECAUDAR. || Atrapar á algú desprevingut ó de repent. *Sobrecoger, sorprender.* Improvisum aliquem occupare.

SOBRECUTXILLOS. m. pl. En las pessas de roba cutxillos sobre de altres. *Sobrecuchillos.* Pannus triangularis suprà alterum

SOBREDRAURADOR. m. Qui sobredaura. *Sobredrador.* Deaurator, is.

SOBREDRAURAR. v. a. Exténdrer ab artifici y habilitat l' or en alguna cosa. *Sobredorar.* Deauro, inauro, as. || met. Disculpar ab pretextes ó apariencias algun fet ó paraula mal dita. *Dorar.* Deauro, as.

SOBREDRAURAT, DA. p. p. *Sobredorado.* Inauratus.

SORREDENT. m. Dent que naix sobre las regulars. *Sobrediente.* Dens super alios prominens.

SOBREDIT, A. adj. Dit abans. *Sobredicho, susodicho, dicho antes.* Præfatus.

SOBREEDIFICAR. v. a. Edificar alguna cosa. *Sobreedificar.* Superædifico, as.

SOBREEDIFICAT, DA. p. p. *Sobreedificado.* Superædificatus.

SOBREEMPENYA. f. Part del calsat que cau sobre la empenya. *Sobreempeine.* Tibialis pars pedis supremam operiens.

SOBREENTÈNDRE. v. a. *SOBREENTÈNDRE.*

SOBREESCRIT. m. *SOBREESCRIT.*

SOBREESCRIRER. v. a. *SOBREESCRIRER.*

SOBREESSENCIAL. adj. Lo més essencial ó indispensable. *Sobreessencial.* Superessentialis.

SOBREEXCEDIR. v. a. Aventatjarse á altre. *Sobreexceder, superar.* Supero, as.

SOBREEXCEL·LENT. adj. Molt excel·lent. *Sobreexcellent.* Valde excellens.

SOBREFÍ, NA. adj. Molt fi. *Refino, superfino.* Valdè defæcatus.

SOBREFIL. m. Basteta que's passa per la vora de la roba, pera que no's desfile. *Bastilla.* Plicatura, æ.

SOBREGAY, A. adj. ant. Molt alegre. *Muy alegre.* Valdè hilaris.

SOBREGUARDA. m. Segon guarda, guarda doble, pera més seguretat. *Sobreguarda.* Custodia adjectus.

SOBREHUMÀ, NA. adj. Lo que excedeix á lo humà. *Sobrehumano.* Plusquam humanus.

SOBREIXIDOR. m. Lo paratje per ahont sobreix alguna cosa. *Rebosadero.* Locus quo quidvis superfluit.

SOBREIXIMENT. m. Vessamet de licors, etc. *Rebosadura.* Exurgitatio, nis. || Parlant delas áyguas. AYGUAT, INUNDACIÓ. || met. SOBRA. 2.

SOBREIXIR. v. n. Vessarse algun líquit per causa del bull queha prés, sia per medi del foc ó per la forsa del licor ó esperit que conté. *Rebosar.* Exurgito, as.

SOBRELAUS. m. Alabansa desmedida ó exagerada. *Lisonja.* Assentatio, nis.

SOBRELLINDA. f. y

SOBRELLINDAR. m. La jássara ó viga que atravessa en lo vuyt de la paret per la part superior pera assegurar la porta ó finestra. *Umbral, lintel, lumbral.* Superliminare, is.

POSAR UN SOBREL·LINDAR Ó SOLA. fr. *Umbralar.* Transversam trabem parieti suprà portam inducere.

SOBRELLIT. m. Superfície inferior de la pedra picada que descansa sobre 'l llit de la que està sota. *Sobrelecho.* Quadrati lapidis inferior superficies.

SOBRELLOM. m. Tros de baqueta que posada en lo lloç del caball, sosté las demès peçassas de la guarnició en són lloç. *Lomera, sobrelomo.* Jumen-

ti armo aptatum lorum. || Aparell llarch y estret que's posa á las béstias de càrrega. *Lomillos.* Longa et angustia clitella.

SOBREMÀ. m. Tumor que's fá á las cabelladuras sobre la corona del casco de las potas de é·vant. *Sobremano.* Ossens jumentorum ungulam inascens tumor.

SOBREMÀNEGAS. f. pl. Espécie de mànega pera tapar las de la camisa. *Contramangas, sobremangas.* Ampliores manicae.

SOBREMANERA. adv. m. En gran manera, extraordinàriament, ab excés. *Sobremanera.* Supermodum.

SOBREMITJANA. f. náut. Vela quadrada sobre l' arbre de mitjana. *Sobremesana.* Quadratum velum suprà epidromum.

SOBRENUNTAR. v. a. *SOBREPUIAR.*

SOBRENADAR. v. n. Anar ó estar sobre la superfície de algun líquit. *Sobrenadar.* Innata, supernato, as.

SOBRENAIXENSA. f. y

SOBRENAIXEMENT. m. Naixensa de una com sobre de altra. *Sobrenacimiento.* Supernatale, is.

SOBRENAIXER. v. a. Náixer una cosa després de altra, com un fill després de fét lo testament. *Sobrenacer, nacer despues.* Agnascor, eris. || Féra, créixer alguna cosa sobre de altra. *Nacer sobre alguna cosa.* Succresco, is, subnascor, eris.

SOBRENAT, DA. adj. Dit del fill que naix després de la mort del pare. *Póstumo.* Postumus.

SOBRENATURAL. adj. Lo que excedeix los termes de la naturalesa. *Sobrenatural.* Supernaturalis.

SOBRENATURALMENT. adv. m. De un modo sobrenatural. *Sobrenaturalmente.* Suprà vius nature.

SOBRENOM. m. Nom de casa ó de la familia. *Sobrenombre, apellido.* Cognomen, inis. || Segon nom. *Renombre, sobrenombre.* Agnomen, inis. || Renom, motiu. *Sobrenombre, apodo.* Scommma, tis.

SOBRENOMENAR. v. a. Imposar sobrenom. *Poner sobrenombre.* Agnomen imponere. || Puar motiu ó nom de burla. *Apodar.* Scommmata alicui indicere.

SOBRENTÈNDRE. v. a. Entèndrer una com que no s' expressa. També s' usa com reciproc. *Sobrentender, sobreentender.* Aliquid non expressum intelligere. || gram. SUP·LIN. || Ohir alguncom imperfectament. *Entrevir.* Subaudio, is.

SOBREÓS. m. Tumor dur que's fá sobre de algun os. *Sobrehueso.* Excessus, us. || Treball, melèstia, principalment si es ab freqüència. *Sobrehueso.* Incommodum, i. || met. Qualasvol com que serveix de embarás ó càrrega. *Sobrehueso, sobrecarga.* Superpondium, ii.

SOBREPAGA. f. Lo que's dona ademés de la paga. *Sobrepaga.* Mercedis accretio.

SOBREPART. m. Lo temps que immediatament se segueix al part. *Sobreparto.* Pæriporium, ii.

SOBREPÀS. m. Cert pas del caball que es un medi entre'l pas y 'l trot. *Sobrepaso.* Asturconis incessus.

SOBREPELLÍS. m. Espécie de roquet ab mànegas perdudas y mòlt amplas, que arriba desde'l muscle fins à la cintura, del qual usan los que serveixen en las funcions de iglésia. *Sobrepelliz.* Superpelliceum, i.

SOBREPÈNDRE. v. n. *SOBAPÈNDRE, SOBREVENIR,* així 's diu també del dia, de la nit, del mal temps, etc.

SOBREPEU. m. Tumor que's fá à las cabalcaduras sobre la corona del casco en la part de davant, é inferior de las potas de detrás. *Sobrepie.* Osseus jumentii ungulae innascens tumor.

SOBREPINTA. adv. m. Per de sobre del cabell. *Sobrepeine.* Super pecten.

SOBREPLÀ. m. naut. Perxa, llas de fusta grossa y ampla que's posa sobre del ferro de la bodega, endentada y empernada damunt de la sobrequilla y en las quadernas, lligant de aquest modo 'l pla ab las obras altas del barco. *Sobreplan, bularcama, vavaga de sobreplan; puerca, cochinala.* Lignum ligamen navim circumcingens.

SOBREPLÉ. NA. adj. Lo que sobreix per estar mòlt ple. *Sobrelleno.* Redundans.

SOBREPORTA. f. Pessa de fusta sobre las portas interiors de las habitacions, de la qual penjan las cortinas. *Sobrepuerta.* Pergula, æ.

SOBREPOSAR. v. a. Posar una cosa sobre altra. *Sobreponer, superponer.* Superimpono, is. || Juntar-se mòlt los cascos del caball. *Sobreponer.* Injungi.

SOBREPOSARSE. v. r. Posarse sobre. *Sobreposarse.* Superponi.

SOBREPOSAT, DA. p. p. *Sobrepuesto.* Superimpositus. || adj. Fingit, aparent. *Sobrepuesto.* Fictus. || Lo que s' anyadeix à una obra perfecta. *Sobrepuesto.* Superpositus.

SOBREPUJA. f. Neva puja que's fá à una rendida. *Sobrepuja.* Licitatio, nis.

SOBREPUJAR. v. a. Excedir, aventatjar. *Sobrepujar.* Supero, as. || Dit de lo que alcanza à altra cosa y excedeix un poch, així 's diu la viga *so-brepuja* dos pams, etc. *Sobrepujar.* Superegredi, proferre se. || Aumentar lo preu. *Subir.* Pretium augere.

SOBREPUJAT, DA. p. p. *Sobrepujado.* Superatus. || adj. *Aumentado, subido.* Auctus.

SOBREPÚS. m. Sobra ó restant de alguna cosa. *Resta, sobra, residuo.* Residuum, i.

SOBREQUILLA. f. naut. Fust gros de una ó més pessas, que de popa à proa 's col·loca sobre de las bragadas de las perxas, anuntlas à la quilla; serveix de fonament à la nau, y sobre ella 's posa l' arbre major. *Sobrequilla.* Crassior trabs suprà carinam à prora ad pupim contingens.

SOBRER, A. adj. *SOBRANT.*

SOBRERIA. f. ant. *SOBRA.* || Exceés, al·lovent.

Supercheria. Impudentia, æ. || Engany, dolo ó frau. *Supercheria.* Dolus, i.

SOBRERICH. adj. ant. Mòlt rich, enriquít. *Enriquecido, muy rico.* Valdè locuplex.

SOBROBOA. f. Espécie de cota, etc. ampla que's posa sobre del vestit. *Sobrotopa, sobrolodo, sobrevesta, ropon.* Toga, æ.

SOBRESALENT. ant. y

SOBRESALIENT. adj. Eminent. *Sobresaliente, eminente.* Superans, præstans. || adv. m. *Sobresalientemente.* Prominenter.

SOBRESALT. m. Susto repentí. *Sobresalto.* Repentina formido.

DE SOBRESALT. m. adv. De sorpresa, de improvís. *De sobresalto, de improviso.* Insuperatè, ex improvís.

SOBRESALTAR. v. a. Acomètrer de repent. *Sobresaltar.* Improvisum excipere. || Assustar, alterar à algú repentinament. També s' usa com recíproch. *Sobresaltar.* Desubitò aliquem terrere.

SOBRESALTAT, DA. p. p. *Sobresaltado.* Subito timore correpius.

SOBRESANAR. v. a. Tancar alguna ferida per la superfície quedant danyada interiorment. També s' usa com recíproch. *Sobresanar.* Plagam non persanare.

SOBRESCRIT. m. La cuberta de la carta. *Sobrescrito, sobre, sobre carta ó carpeta.* Epistolæ involucrum, superscriptum. || Lo lleterero ó direcció que's posa sobre de la cuberta de la carta. *Sobrescrito, sobre membrete.* Superscriptum, i, superscriptio, nis. || p. p. y adj. *Sobrescrito.* Superscriptus. || INSCRIPCIÓ.

PORTAR BON Ó MAL SOBRESCRIT. fr. met. Portar bona ó mala recomendació. *Llevar buena ó mala recomendacion, ó buenos ó malos papeles.* Instrumenta apta vel non pro se habere.

POSAR LO SOBRESCRIT. fr. y

SOBRESCRIBURE. v. n. Escriurer la direcció en la cuberta de las cartas, etc. *Sobrescribir, poner el sobre.* Superscribo, is.

SOBRESEGUR. adv. m. Sèns contingència ni risc, ab seguretat. *Sobreseguro.* Ex tutò.

SOBRESEGUT, DA. p. p. *Sobreschido.* Superseesus.

SOBRESEIMENT. m. Cessació, l' acte y efecte de sobresèurer. *Sobreseimiento.* Supersedendi actus.

SOBRESEHIR. v. a. *SOBRESÈURER.*

SOBRESELLO. m. Segon sello que pera major autoritat s' estàmpa en alguna cosa. *Sobresello.* Sigillo superpositum sigillum.

SOBRESSEMBRAR. v. a. Sembrar sobre 'l sembrat. *Sobresembrar.* Supersemino, as.

SOBRESENYA. f. Divisa, distintiu que arbitràriament prenien los cavallers armats. *Sobresenyal.* Insigne, is.

SOBRESENYALS. m. pl. *Sobresenales.* Insignia.

SOBRESÈURER. v. a. Cessar, desistir de al-

gun empenyo ó pretensió. *Sobresceer*. Superse-
deo, es.

SOBRESOL. m. EMPENYA. 2.

SOBRESOLAR. v. a. Cusir una sola nova sobre la gastada en las sabatas. *Sobresolar*. Novam solam calceis superasuere.

SOBRESOU. m. Salari, consignació sobre 'l primer sou. *Sobresueldo*. Superadditum stipendium.

SOBRESSADA. f. SOBRASSADA.

SOBRESTAT. m. En las manufacturas. MA-
JORDOM. 5. || MESTRE DE OBRAS. || adj. Lo que está so-
bre altra cosa. *Sobrestante*. Superstans, tis.

SOBRETAULA. adv. t. Inmediatament després de haver dinat ó sopat. *Sobremesa*. Immediatè post prandium; adhuc ad mensas. || m. COBRETAULA.

SOBRETOT. m. SOBRERODA. || m. adv. SOBRE
TOT.

SOBRETRANCANILL. m. Fila de taulons grossos que vá entre 'l trencanill y 'ls batiports baixos de las portellas. *Sobretrancanil*, *cosedera*. Tabularum series in navi.

SOBREVALDRER. v. a. Valer més. *Supervale-
ler*. Supervaleo, es; plus valere.

SOBREVENIR. v. n. Succehir de nou alguna cosa. *Sobrevenir*. Supervenio, is. || Esdevenir una cosa després de altra. *Sobrevenir*. Supervenio, is. || Arribar de improvís. *Sobrevenir*, *sorprender*. Supervenio, is. || ENTREVENIR.

SOBREVENT. m. náut. Cop de vent impetuós, ó augment en la forsa del que existia. *Sobrevento*. Senti incrementum. || BARLOVENT.

ESTAR Ó POSARSE Á SOBREVENT. fr. Aprofitarse de ell, guanyar á altra nau 'l millor vent. *Estar ó po-
nerse á sobrevento*. Secundo vento uti.

SOBREVESTA. f. SOBRERODA.

SOBREVINGUDA. f. Vinguda improvista y re-
pentina. *Sobrevenida*, *supervencion*. Superventus, us.

SOBREVINGUT, DA. p. p. *Sobrevenido*. Su-
perventus.

SOBREVISCUT, DA. p. p. *Sobrevivido*. Su-
perstes.

SOBREVISTA. f. Planxa de cer que cubre la visera ó 'l vuyt del morrió sobre la cara. *Sobrevista*. Speculare cassidis tegmen.

SOBREVIVUER. v. a. Viurer més que altre, quedar en vida després de sa mort. *Sobrevivir*. Super-
sum, es; superstitem esse. || m. La futura suc-
cesió de algun càrrech, com: lo rey li ha otorgat lo
SOBREVIVUER de són càrrech pera són fill. *Sucesion*.
Designata successio.

SOBREVIVENT. adj. Qui sobreviu. *Sobrevi-
viente*. Superstes, supervivens.

SOBREVIVÈNCIA. f. L' acte y efecte de sobre-
vivuer. *Supervivencia*. Supervivendi actus. || Lo
temps que's considera á algú quant viu. *Supervi-
vencia*. Superviventia, æ. || Lo dret que té l' heren
á percibir per curt temps los sous que'l difunt dis-
frutava en vida. *Supervivencia*. Superviventia, æ.

SÓBRIAMENT. adv. m. Ab sobrietat. *Sóbria-
mente*. Sobriè, moderate. || met. DISCRETAMENT.

SOBRIETAT. f. Templansa, moderació en lo
menjar y beurer. *Sobriedad*. Sobrietas, frugalitas,
atis. || Parsimonia. *Sobriedad*, *parsimonia*. Absti-
nencia, æ. || met. DISCRECIÓ, MODERACIÓ.

SÓBRIO, A. adj. Templat en lo menjar y be-
rer. *Frugal*, *sóbrio*. Sobrius. || met. Moderat. *Só-
brio*, *parco*. Sobrius, parcus.

SOBRÓS. m. SOBRÓS.

SOBTAR. v. a. y derivats. SUBTAR.

SOBTIL. adj. ant. SUBTIL.

SOCA. f. Lo tronch dels arbres desde la super-
ficie de la terra fins á las bessas, brassos ó forats.
Tronco, *pid*. Stipes, itis. || La que queda de un ar-
bre tallat. *Tocon*, y *tozo* p. Ar. Parts infima trui
mutilati. || met. Lo principi ó pare comú de algun
familia. *Tronco*. Stirpis, generis caput. || Foyt
americá que serveix pera plantar la canya dom.
Soca. Fructus soca. || També 's pren pel tronch
cama de algunas plantas, com col, etc. *Tronch*,
troncho. Caulis, is.

SOCA MORTA. met. La persona de poch talent y
utilitat, inútil. *Tronco*. Caudex, icis, plumbus
homo.

DE SOCA Y ARREL. m. adv. Enterament. *De rola*,
de cuajo. Radicitus, funditus.

SOCAR. v. a. Escapar, tallar l' arbre fins arrel
á la soca. *Destroncar*, *afraillar*, *desmochar*. Destrin-
co, as.

SOCARRADA. f. y

SOCARRAMENT. m. Obra de socarrar. *Socar-
ria*, *chamusquina*, *socarrina*. Ambustio, nis.

SOCARRAR. v. a. Cremar lleugerament la su-
perfície de alguna cosa de modo que no quede be-
cuyta ni ben crua. *Achicharrar*, *socarrar*, *socar*.
Amburo, is. || v. r. Subtarse, comensarse á cre-
mar alguna cosa, com lo pa, guisado, etc. *Chamus-
carse*. Torreri.

SOCARRAT, DA. p. p. *Socarrado*. Semiustus. |
met. fam. Tocat de algun vici ó passió, particu-
lament del vi. *Chamuscado*. Vitio notatus, ebrius.

SOCARRELL. m. Pugó de las oliveras. *Acciton*.
Negrities, ei.

SOCARRIM. m. Obra de socarrimar. *Chamus-
quina*, *socarrina*. Ambustio, nis. || met. fam. Re-
yina, pendencia. *Chamusquina*, *chamusco*, *socarrina*.
Tixa, controversia, æ.

PUDIR Á SOCARRIM. fr. PUDIR Á CREMAT.

SOCARRIMAR. v. a. Cremar lleugerament per
la part exterior alguna cosa, com lo porch, etc.
També s' usa com recíproch. *Chamuscar*. Exterior
leviter amburere.

SOCARRIMAT, DA. p. p. *Chamuscado*. An-
bustus.

SOCARRÓ. m. Astut, pícaro. *Socarro*. Ver-
sutus.

SOCARRONAMENT. adv. m. Pícarament, ab

Quimulo y afectació. Socarronamente, bellacamente. Versutè.

SOCARRONÀS. m. aum. *Socarronazo, socarronismo. Vaferrimus.*

SOCARRONERIA. f. Astúcia y bellaqueria, ab qualgu preten sòn interès ó dissimula sa intenció. *Socroneria. Versutia, æ.*

SOCAVADA. f. Obra de socavar. *Socava. Ablaqueatio, nis. || sot. 8. || La cova ó mina que's fá al peu de la muralla pera tirar-la á terra. Socavadura, cejejo. Ligo cuniculus.*

SOCAVAR. v. a. Cavar per sota, quedant algun veyt de superfície. *Socavar. Ablaqueo, as, suffodio, is. || MINAR.*

SOCAVAT, DA. p. p. *Socavado. Suffusus.*

SOCAYRE. m. náut. Abrich, resguart, defensa. *Socsire, abrigo, resguardo, defensa. Apricitas, atis, munimen, inis. || La part per abont la vela expel-leix lo vent. Socaire. Latus quo velum ventum rejicit. || La part que no treballa en qualsevol cap, ja sia la que está en banda ó la que resta desde abont está amarrat. Socaire. Quies, tis. || La calma ó tranquil-litat que algu 's procura, fugint del en que vèu á altres. Socaire. Quies, tis.*

AGUARDAR SOCAYRE. fr. náut. Mantenirse ferm lo mariner que té en la ma 'l de un cap. *Aguantar socaire. Firmiter restim tenere.*

SOCH. m. Calsat de fusta. *Chancho, choco, zoco, zoco, zueco. Succus, i. || Pessa de fusta grossa y alta de més de dos peus, en que's fica y assenta la enclusa, etc. Cepo. Cippus, i. || ABAJCA.*

DORMIR COM UN SOCH. fr. Dormir profundament. *Dormir como una piedra ó como un cepejon. Somno sepulchrum esse.*

SOCIABILITAT. f. Afabilitat, facilitat en lo tracte. *Sociabilidad. Sociabilitas, atis. || Tracte ó correspondència de unas personas ab altres. Sociabilidad. Sociabilitas, atis.*

SOCIABLE. adj. Qui es nat pera vfurer en companyia, ó naturalment inclinat á la societat. *Sociable. Sociabilis. || Amable, tractable, que fàcilment s'acompanya ab altre. Sociable. Sociabilis.*

SOCIABLEMENT. adv. m. De un modo social-ble. *Sociablement. Sociali modo.*

SOCIAL. adj. Cosa de la societat ó companyia. *Social. Socialis. || Propi dels aliats ó confederats. Social. Socialis. || Nom que donàren á una guerra dels romans, que comensá l' any de Roma 661, ar-ruinant per quasi tot lo mon conegut las virtuts pròpias de la societat. La comensàren contra 'ls romans sos mateixos aliats. Social. Socialis.*

SOCIALISME. m. Doctrina filosòfica que té per objecte 'l desarrollo físich, moral é intelectual del individu, l' augment de la producció, la satisfacció de totes las necessitats y la harmonia de tots los inter-essos per medi de la associació universal. *Socialismo. Socialismus.*

SOCIALISTA. adj. Partidari del socialisme. *Socialista. Sectar socialismi.*

SOCIETAT. f. Companyia, comunitat, consociació de personas. *Sociedad. Societas, atis. || Comers. Sociedad. Ratio, nis. || Junta ó companyia de vários, pera adelantar las facultats y ciéncias. Sociedad. Societas, atis. || com. Companyia de comerciants. Sociedad, compañía. Societas, atis. || Unió ó aliansa mútua de uns ab altres. Sociedad. Commertium, ii. || Unió, amistat. Sociedad. Unio, nis, concordia, æ. || COL-LEGI, COMPANYIA. || ant. PACTE.*

SOCIETAT LLEONINA. Aquella en que tota la pèrdua es pera un company, y la ganància pera altre, sent igual lo treball. *Sociedad leonina. Leonina societ- tas.*

SOCIETAT REAL. Acadèmia de Lóndres fundada en l' any 1638. *Sociedad real. Regalis academia.*

SOCINIÀ, NA. adj. Cosa del socinianisme. *Sociniano, trinitario. Socinianus.*

SOCINIANISME. m. Secta de antitrinitaris del sigle 16 que suscitàren las heretgias de Sabeli, Àrrio y Macedoni. Lo principal fou Fausto Socino. *Socinianismo. Socinianismus, i.*

SÓCIO. m. Membre de alguna acadèmia, companyia ó societat. *Socio. Socius, ii, collega, æ. || COMPANYY. || En algunas comunitats qui possebeix cert empleo de honor. Socio. Socius, ii. || m. Interessat, participant en lo buch y sa propietat. Accionista, socio. Particeps, ipis.*

SÓCOL. m. Part quadrada de la basa del pedestal en la fàbrica, pera alsar la arquitectura. *Zócalo, suela. Zocalus, i. || En las orgas pesa comun- ment cilíndrica, de las que componen las flautas anomenadas llengüeteria. Zócalo. Cilindrus, i.*

SOCOLLADA. f. náut. Sacudida violenta que experimenta un buch per un gran cop de mar, al càurer la proa sobre aquest. *Socollada. Vehemens jactus. || La estirada que reb un cap ó un aparell, afuixantse de repent en los contínuos moviments del buch. Socollada. In navim maris jactus.*

DONAR SOCOLLADAS. fr. Copejar las velas contra 'ls arbres, etc. *Gualdrapar, socollar; dar gualdra- panos. Quatio, is. || Se diu dels caps y aparells que sufren á menut la estirada de aquest nom. Dar socolladas. Quati.*

SOCOR. m. SOCORRO.

SOCÓRDIA. f. ant. PERESA.

SOCORREDOR, A. m. y f. Qui socorre. *Socorredor. Officiosus; auxilium ferens.*

SOCORREGUT, DA. p. p. *Socorrído. Auxilio levatus.*

SOCÓRRER. v. a. Ajudar, amparar, donar auxili, remediar alguna necessitat. *Socorrer, subte- nir, auxiliar. Succurro, subvenio, is; opem ferre.*

|| Donar en compte part de lo que's deu. *Socorrer. Debiti partem pro subsidioolvere. || v. r. Reme- diarse. Socorrerse. Succursum esse, subveniri.*

SOCORRO. m. y

SOCORS Ó SOCÓS. m. ant. Ajuda, auxili, am- paro. *Socorro. Adjumentum, i, ops, i. || L' acte y*

efecte de socórrer. *Socorro*. Subsidium, ii. || La part de diner que's dona á compte de lo que's deu. *Socorro*. Subsidium, ii. || mil. L' augment de tropa que s' envia á auxiliar á la que está en perill de sucumbir. *Refuerzo, socorro*. Suppetiæ, arum, subsidium, ii. || La provisió de viuters ó municions que s' entran en una plassa sitiada ó amenassada. *Socorro*. Annonaæ subsidium.

VÉR SOCÓS. fr. ant. SOCÓRRER.

SOCRÁTICH, CA. adj. Cosa de Sócrates, filosof ateniense y sa doctrina, mestre de Plató, que fou tingut pel més sabi dels homes. *Socrático*. Socraticus.

SODEGAR. v. a. ant. Manejar la porta. *Menear ó tocar la puerta*. Ostium movere. || OBRIU, SACUDIR, SOMOURER.

SODOLLAR. v. a. y derivats. SACIAR, ATIPAR.

SODOMIA. m. Pecat deshonest contra la naturalesa, ó entre personas de un mateix sexe, ó en vas indegut. Prengué 'l nom de Sodoma ciutat de Palestina. *Sodomia*. Sodomia, æ.

SODOMITA. adj. Bujarró, qui comet sodomia. *Bugre, sodomita*. Sodomita, æ. || m. Home torpe, obsceno. *Sodomita*. Draucus, i. || pl. Habitants de Sodoma. *Sodomitas*. Sodomitæ, arum.

SODOMÍTICH, CA. adj. Cosa de sodomia. *Sodomítico*. Sodomiticus.

SOFERIR, SOFÉRER, SOFERTAR Y SOTIR. v. a. ant. SUFIR.

SOFIRENSA. f. ant. SUFRIMENT.

SOFIRENT. m. ant. SUFRIDOR.

SOFISMA. f. Argument capciós ab apariència de veritat. *Falacia, sofisma, paralogismo*. Sofisma, tis, paralogismus, i.

SOFISTA. m. En són principi fou lo mateix que filosof aparent; després lo mateix que sabi, orador, eloqüent, erudit: en lo dia qui tira à enganyar ab sofismas. *Sofista*. Sophista, æ.

SOFISTERIA. f. La apariència ó ficció subtil de algunas rahons. *Sofisteria*. Sophisma, tis.

SOFISTICACIÓ. f. Falsificació, adulteració de alguna cosa. *Sofisticacion*. Adulteratio, nis.

SOFÍSTICAMENT. adv. m. Enganyosa, aparentment. *Sofisticamente*. Sophisticè.

SOFISTICAR. v. a. Embrollar, persuadir ab sofismas. *Sofisticar, sofistear*. Sophismatibus illudere. || Adulterar, falsificar, contrafer. *Sofisticar*. Falso, as.

SOFÍSTICH, CA. adj. Aparent, fingit ab sutileza. *Sofístico*. Sophisticus. || Cosa de sofisma. *Sofístico*. Sophisticus.

SOFOCACIÓ. f. Acció y efecte de sofocar. *Sufocacion, ahogamiento*. Suffocatio, nis. || Malaltia de pit que consisteix en la dificultat de respirar. *Sufocacion, asma*. Asthma, tis.

SOFOCAR. v. a. SUFOCAR.

SOPRA. m. Corretja que s' acomoda al llem de las caballeries pera que mantinga en són lloch las

demès pessas de la guarnició. *Lomere*. Lorum ummo jumentum aptatum.

SOFRAGA. f. La part de sota del genoll. *Corva*. Poples, itis. || La de la bèstia. *Jarrete, corva, corvejón*. Sufrago, nis.

SOFRAGANL. adj. ant. SUFRAGÁNIO.

SOFRE. m. Fòssil de color groch més ó menys viu, inflamable, que's troba en massa ó cristallint en distinctas formas; y 'l comers lo presenta en estat sòlit y en estat pulverolent; fa una flama blavenca, olor sufocant, y són quasi innumerables sos usos econòmichs, farmacèntichs y medicinals. *Azufre, acrebite, alcrebite*. Sulphur, is.

SOFRE VIU. Aquell que está aterroonat y roig, sens que l' hajan fos. *Azufre vivo*. Sulphur vivum.

SOFREGIR. v. a. Fregir un poch ó per damunt. *Rehogar, sofreir, saucóchar, salcochar*. Leviter frigare. || Fér tornar rossa la carn. *Perdigar, soasar*. Leviter frigare.

SOFREGIT, DA. p. p. *Sofreido, sofrido*. Leviter frictus.

SOFRENADA. f. Cop que's dona ab le fré á la cabalcadura quant ne 's subjecta al cavaller. *Sofrenada*. Refrenatio, nis. || met. Reprehensió feta pera contenir á algú. *Sofrenada*. Aspera reprehensio.

SOFRENAR. v. a. REPRENAR.

SOGA. f. Corda de espart. *Soga*. Ofla, æ.

SOGRE, A. m. y f. Los pares de la muller respecte del marit, y 'ls de aquest respecte de aquella. *Suegro*. Socer, socerus, i. || fam. Nom que en algunas parts donan los clergues al breviari. *Sogra*. Breviarium, ii.

À TU T' HO DICH, SOGRA, ENTENTIS, NOHA. ref. que s' usa quant parlant á un se reprehen indirectament á altre que's vol que ho entenga y 's corregesca. A ti te lo digo, hijuela, entiéndelo tú, mi nuera. Quod alteri dico, tu tibi dictum putas.

LA SOGRA NO'S RECORDA DE QUANT FOU NOHA. ref. LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT FOU ESCOLÀ.

UNA SOGRA QUE FEREN DE SUCRE, ENCARA 'L CAP DEL NAS LI AMARGAVA. ref. Denota la mala condició de las sogras. *Suegra, ni aun de azúcar es buma*. Nulla socrus, quamvis mellea, dulcè sapit.

SOGUILLA. f. Cadeneta ó collaret de or que portan las donas per adorno. *Soguilla*. Monile, is.

SOJORN. m. ant. DESCANS, REPÓS.

SOJORNAR. v. a. ant. DESCANSAR, REPOSAR.

SOL. m. L' astre del dia, planeta de qui rebem la llum tots los demès y tot lo men. *Sol*. Sol, is, titan, is, phæbus, i. || Se diu de la persona especial en bellesa, sabiduria ó santedat. *Sol*. ol, sis. || Se diu del dia, present la causa pel efecte. *Sol*. Sol, is. || met. Tot lo que dona llum física ó moral. *Sol*. Sol, is. || quim. L' or entre 'ls metalls. *Sol*. Aurum, i. || Los raigs en la catòdia y qualsevol altra cosa que representa dit planeta. *Sol*. Sol, is. || PAVIMENT. || mús. La veu musical quatre punts;

mès alta que'l do. *Sol*. Quinta musicalis vox. || En la música y ball. *SOLO*. || ant. EMPENYA. || pl. met. Se diu dels ulls clars y hermosos. *Soles*. Radiantes oculi. || adj. Únic en sa espècie. *Solo*. Solus. || Solitari, sens companyia. *Solo*, solitario. Solus, solitarius. || Sens acompanyament. *Solo*, sin sequito. Incomitatus. || Sens mescla, com: vi sol. *Puro*, solo. Solus, nudus. || Qui no té amparo de ningú. *Solo*. Ab omnibus derelictus. || cul. 3. || adv. m. SOLAMENT.

SOL ASSOLAT. loc. fam. Enterament sol. *Solito solito*. Solus omnino.

SOL COM UNA ÓLIBA. expr. Sens parents ó qui sempre và sol. *Solo como el espárrago*. Solus, nulla cognatione munitus.

SOL DE GALL. Nom que donan los pescadors á una boyra de cinch pessas de suro, pròpia del palangre. *Sol de gallo*. Retis sic dicta.

SOL DE GITANOS. LLUNA.

SOL DE MARS. expr. pera denotar, que'l sol de aquest mes es molt fort y danyós. *Sol de marzo hiere como mazo*. Martius ora virum sol tamquam malleus icit.

SOL DE MONTALVÀ. LLUNA. || PLUJA.

SOL ESPANTAT. met. Se diu quant se l' interposan alguns nuvolets que no li deixan despedir sa llum ab tota claredat y forsa. *Sol con nubes*. Sol refugus.

SOL FORT. Se diu de quant escalfa molt. *Sol fuerte*. Sol urens.

SOL IXENT. La part de llevant. *Oriente*. Oriens, tis.

SOL Y VERN. loc. Enterament sol. *Solitario*, solo. Solitarius. || SOL COM UNA ÓLIBA.

AL EIXIR Ó NÀIXER LO SOL. m. adv. Á PUNTA DE SOL.

AL PÓNDRESE 'L SOL. m. adv. Á POSTA DE SOL.

AL SOL. m. adv. A puesto que ell toca. *Al sol*. Sub sol.

AL SOL POST. m. adv. Després de post lo sol. *Al sol puesto*, *al anochecer*. Imminente nocte, innumbrante vespere.

ARRIBAR AL SOL Ó VÉURERSE 'L SOL. exp. pera explicar haver arribat al últim de las cosas mentres se 'n busca altrás ó de las que's van gasant. *La última sardina de la banasta*; *dar la pez*. Nil ultra residuum esse.

Á SOL Y SERENA. m. adv. Al ras de nit y de dia. *A sol y serena*. Sub dio.

CAUREN LO SOL. fr. Fér molta calor. *Dejarse caer el calor ó el sol*. Rustum augeri.

DE SOL ARREL. m. adv. DE SOCA Y ARREL.

DE SOL Á SOL. m. adv. Desde que 'ix fins á que's pon. *De sol á sol*. A solis ortu usque ad occassum; quantus est dies.

EIXIR LO SOL. fr. Presentarse á nostra vista. *Salir*, *amanecer el sol*. Orior, iris.

ENTRAR LO SOL AL CAP. fr. Ferir lo sol ab ardor violent de modo que fassa mudar lo calor. *Sentarse el sol*. Insolari.

JUGARSE 'L SOL ABANS DE EIXIR Ó NÀIXER. ref. Estar algú tant viciat en lo joch que's juga fins lo que no té. *Jugar el sol antes de nacer ó antes que nazca*; *jugarse hasta la camisa*. Etiam solem in ludo periclitari.

LLEVAR DEL SOL. ant. *Nacimiento del sol*. Solis ortus.

MÉS VAL SOL QUE MAL ACOMPANYAT. ref. Denota que es preferible la soledat á la mala companyia. *Mas vale solo que mal acompañado*. Vir solus melior, malè quam comitatus habetur.

NO AIXUGARÉM PER SOL QUE FASSA. fr. fam. pera denotar que no's pót reduhir á algú á que fassa lo que es rahó. *No poder hacer carrera con alguno*. Frustrà aliquem officii admonere.

OBSERVAR LO SOL. fr. astron. Especular los movimientos de ell ab los instruments que hi ha pera aixó. *Observar*, *fixar el sol*. Speculiri solem. || Observar la altura meridiana de ell. *Tomar*, *pesar el sol*. Solem perpendere.

PARTIR LO SOL. fr. esg. Col-locarse 'ls combatents de modo que la llum del sol los servesca igualment. *Partir el sol*. Pugnatores in æqualis solis lumine collocari. || ant. OBSERVAR LO SOL.

PÉNDERE LO SOL. fr. Posarse en lloch á propòsi pera rébrer sas impresions. *Tomar ó coger el sol*, *ponerse al sol*. Solem captare.

PICAR LO SOL. fr. Escalfar massa. *Picar el sol*. Solem captare.

PÓNDRESE 'L SOL. fr. Ocultarse davall del horisont. *Morir*, *ponerse el sol*. Occidere.

POSAR Á ALGÚ AHONT NO VEJA SOL NI LLUNA. fr. Posarlo en una presó ó calabosso obscur. *Poner*, *meter á alguno en donde no vea ó no le dé el sol*. In tetrum carcerem ocludere.

QUANT HA DE FÉR SOL JA COMENSA DEMATÍ. ref. Aconsella la moderació y bon modo de procehir; perque 'ls excessos de la juventut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo*, *comiencelo presto*. Si longum velit esse senex, citò quisque senescat.

QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX. ref. pera denotar que no'ns faltará la providència divina; y també que debem fér als demès participants de nostres bens y felicitats. *Cuando Dios amanece*, *para todos amanece*, *para todos sale el sol*. Omnibus sol oritur in cælo; cum sol oritur, cunctis oritur.

QUANT SE PENSA QUE PLOUÀ, 'L SOL TRASPUNTA. ref. SENS POR VENEN LOS HOSTES. || Explica haver surtit enterament vanas las esperansas de lo que's pretenia. *No hallar nidos donde se piensa hallar pájaros*. Spe frustrari, deludi. || Denota que algú troba grans dificultats en la consecució de alguna cosa que's créu molt fácil. *Cuando pienses meter el diente en seguro topará en duro*. Quæ duco facilis, sæpè occulta reperiantur.

TOCAR LO SOL Á ALGUNA PART. Il-luminaria. *Beñar el sol algun espacio*. Illumino, as.

TRAUREN MÉS AL SOL QUE NO TÉ Á L' OMBRA. loc.

prov. ab que preten algú persuadir que té més de lo que realment té. *Echar millaradas, doblonadas, pesos, etc.* Divitias verbis augere; auri montes jactare.

SOLA, m. La part de sola del calsat. *Suela*. Solea, fulmenta, m. || Cuyro ó pell de bou assahonada. *Suela*. Corium, ii, solea, m. || PLANTA DEL PEU. || arq. Tros de fusta sobre de un pilar ó encastada á la paret, pera que s' assente bèn la viga. *Zapata, suela, audillo*. Tignum injunctum vel connectens. || La de fusta que sosté alguna paret ó envà, com lo llindar de la porta, etc. *Suela*. Trabs solaris. || La que's posa sobre de altra cosa, pera alsarla. *Suela, solera*. Solea, m. || La superfície inferior del pa y algunas otras cosas. *Suelo*. Solum, i. || PEU. 1. || Lo illistó de ferro en que descansen los balustres ó ferros del balcó ó barana. *Barandá*. Ferri solea ubi clathri finguntur.

Á SOLAS, m. adv. De amagat. A *solas*, sin testigos. Solitè. || Sens ajuda de altres. A *solas*. Citrà alterius opem. || En retiro, fora del comers de la gent. A *solas*, á parte. Seorsim, sine arbitriis.

DE DOS SOLAS, loc. Se diu de las sabatas que tenen la sola en doble ó be abultada ab retalls. De *dos suelas*. Dupla solea.

GRAN DE SOLA, loc. Se diu de la sabata de sola més ampla de lo que requereix la planta del peu. *Bañado de suela*. Laxior solea.

NO ARRIBAR Á LA SOLA DELA SABATA DE ALGÚ, fr. pera denotar que algú es molt inferior á altre en alló de que 's parla. No llegar al zancajo. Alio longè inferiore esse.

SOLÀ, m. Vent de la part de llevant. *Este, solano, euro*. Eurus, i.

SOLACES, m. pl. ant. DIVERSIONS, PLENS.

SOLAMENT, adv. m. Ab tal que. *Solamente*. Tantum, dumtaxat. || ÚNICAMENT, MEBAMENT. || m. PAVIMENT. || pl. PONAMENT.

SOLANA, f. Lloch ahont bat lo sol de ple á ple. *Solano, resolano, solejar*. Solarium, ii.

SOLANÁS, m. aum. Solà calent y molest. *Solanazo*. Callidus eurus.

SOLANO, m. planta. DULCANARA, HERBA NOVA.

SOLAPA, m. Part dels vestits que cabalca sobre altra en lo pit. *Solapa*. Vestis pars alteri superposita. || met. Ficció, dissimulo. *Colorido, solapa*. Animi integumentum. || Entre menescals cavitat en una ferida que presenta petita boca. *Solapa*. Subcava ulceris caverna.

ANAR Ó VENIR AB SOLAPAS, fr. Usar de astúcias pera enganyar. *Raposear*. Vulpinos mores induere.

SOLAPADAMENT, adv. m. Ab intenció dissimulada. *Solapadamente*. Subdolè.

SOLAPAR, v. a. Cabalcar la solapa. *Solapar*. Vestis partem superpositam esse alteri. || Encubrir fugir pera enganyar. *Solapar*. Dissimulo, as; subdolè volare.

SOLAPAT, DA, p. p. *Solapado*. Superpositus.

|| adj. Dissimulat, de segona intenció. *Dehade, solapado*. Tortuosus.

SOLAPARIA, f. SOLAPA. 2.

SOLAR, v. a. Posar solas á las sabatas. *Solar*. Calceos fulmentis munire. || Posar plantilles ó soletas á las mitjas. *Soletar, soltear, esolar*. Soleis caligas munire. || m. SOLANA. || Paviment, pla terreno de un edifici. *Suelo, solar*. Solum, i, area, m. || Terradet, galeria ó eixida pera pèndre lo sol. *Azotea, solana*. Solarium, ii. || Lo sol de la casa antiga de ahont descendeixen los homes nobles. *Solar, solariego*. Ultima stirpis. || adj. La que pertany al sol. *Solar*. Solaris, solaris.

SOLARI, m. Terrat de las casas dels antics romans. *Solario*. Solarium, ii.

SOLÁS, m. Consol, pler, alivio en los trabajos. *Solaz*. Solatium, oblectamentum, i. || *solaci*, amido, AVALOT. || m. fam. aum. Sol fort y ardent. *Solazo*. Sol urens.

MAL SOLÁS, loc. Mal tracte ó consol. *Mal tram*. Perversa agendi ratio.

SOLASSAR, v. a. Alegrar, divertir, consolar. També s' usa com reciproch. *Solazar*. Delecta, as.

SOLATGE, m. Lo pòsit ó mares que deixen los líquits. *Poso, asiento, heces, suelo, hez, solada, y hondarras*. p. Rioj. *Fex, scia, fedimentum*, i.

SOLATRE Ó SOLATRO, m. planta. HERBA NERADA.

SOLCADOR, A, m. y f. Qui solca. *Surcador*. Sulcator, is.

SOLCAR, v. a. Fèr solchs. *Surcar*. Sulca, lire, as. || agr. PORCAR. || met. Fèr rallas á manera de solchs. *Surcar*. Sulco, as. || met. Caminar per algun líquit dividintlo, com fá la nau, etc. *Surcar*. Sulco, as, fado, is.

SOLCAT, DA, adj. Se diu de las plantas que no tenen més que una cama. *Surculado, surculum*. Surculosus.

SOLCH, m. La rastre que deixa la arada per ahont passa. *Surco, sulco*. Sulcus, i, striga, m. || Lo que fan los llauradors desde un extrem de la terra al altre. *Vesana*. Paralela sulcus. || met. La ralla ó senyal que deixa la nau sobre de la àyga. *Surco*. Sulcus, i. || Lo senyal que á manera de solch fan unas cosas sobre de altres. *Surco*. Sulcus, i. || Arruga en la cara. *Surco*. Sulcus, i.

SOLCIADA Y SOLCIDA, f. Esbalmament, eslabissament de paret, marge, etc. *Asolamiento, Resolatio*, nis.

SOLCIE, v. a. Torrar massa. *Chickarrer*. Uro, is. || v. r. Recremarse; agafarse 'ls guisados per falta de such, ó abrasarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurarse*. Exuri. || Corcar la fusta. *Corromers*. Exedo, contabesco, is. || ENFONZAR. 1. || Esbalmarse algun edifici, marge, etc. *Desagajar, desplomarse*. Corruí.

SOLCIT, DA, adj. Se diu de la que està cuyt ó cremat del sol. *Asurado*. Adustus. || ENFONZAR.

SOLDÀ. m. Títol dels prínceps mahometants. *Soldan*. Inter tueros imperator.

SOLDADA. f. Salari, sou del jornalier. *Soldada*, *salario*. Stipendium, ii.

ESTAR Á SOLDADA. fr. Servir, estar en amo. *Estar en amo*, ó á *soldada* ó al *sueldo* de alguno. Sub alíquo merere.

QUI GUANTA SOLDADA. *Soldadero*. Mercenarius, stipendarium, ii.

SOLDADER. m. ant. Soldat mercenari. Mercenarius miles.

SOLDADESCA. f. Exèroít y professió de soldat. *Soldadesca*. Militum caterva.

SOLDADESCH, **CA.** adj. Cosa de soldat. *Soldadesco*. Militaris.

SOLDADET. m. d. *Soldadico*, *illo*. Parvus miles.

SOLDADOR. m. Qui solda. *Soldador*. Ferruminator, is. || Instrument ab que 's solda. *Soldador*. Ad ferruminandum instrumentum.

SOLDADURA. f. La unió natural ó artificial de dos cosas divididas. *Soldadura*. Commisura, æ.

|| Material á propòsit pera soldar. *Soldadura*. Plumbatura, æ, ferrumen, inis. || La unió de la ferida ó llaga. *Cicatrizacion*, *soldadura*. Cicatricatio, nis.

|| La acció de soldar. *Soldadura*. Ferruminatio, nis.

SOLDAN. m. ant. SOLDAT.

SOLDANELLA. f. Planta petita de camas flexibles, armentosas, rogencas, que s' extenen per terra; fullas de figura de ronyó, llisas, relluhentas, espessas, plenas de un such lletós, ab cuas llargas. Es purgant. *Soldanella*. Brassicha marina, convolvulus soldanella.

SOLDAR. v. a. Apegar una cosa ab altra natural ó artificialment. *Soldar*. Ferrumino, consolido, as. || náut. ant. CALAFATEJAR. || v. r. Enfortirse. *Consolidarse*, *solidarse*. Solido, as. || Unirse naturalment alguna cosa. *Soldarse*. Coalesco, is. || Cloure-se las llagas ó feridas. *Cerrarse*. Cicatricari.

SOLDAT, **DA.** p. p. y adj. *Soldado*. Ferruminatus. || m. Qui serveix en la milícia á peu ó á caball. *Soldado*. Miles, itis. || met. Molt destre y esforsat en la milícia. *Soldado*. Strenuus miles. || pl. Abundància de espurnas que despedeix lo foc, y ab que solen divertir-se 'ls noys. *Moscas*. Scintillæ, arum.

SOLDAT BORRATXO. Trosset de fusta, etc. ab un xich de plom posat dissimuladament en un extrem, per medi del qual se queda sempre de un mateix modo, y serveix de diversió als noys. *Dominguillo*, *trebejo*. Latrunculus, i.

SOLDAT DE CABALL. met. Dit de alguna dona molt alta ó forta y varonil. *Sargenton*. Procer a nimis fæmina.

SOLDAT DEL PAPA. ECCLESÍASTICH. || Dit del militar cobart. *Soldado de agua dulce*. Laborum expers miles.

SOLDAT DE MAR. Qui serveix al rey en la mar. *Soldado de marina*. Epibata, æ.

SOLDAT DE Á PEU. L' armat de fusell, bayoneta y

senze caball. *Soldado de á pie*, ó de *infanteria*, *infante*, *peon*. Pedes, tis.

SOLDAT RAS. Militar sens algun grau. *Soldado simple* ó *raso*. Manipularius, gregarius miles.

SOLDAT SENSE PAGA. 'L que está privat del sou. *Soldadado*. Xre dirutus miles.

SOLDAT VELL. Lo que ha servit molts anys. *Soldado viejo* ó *veterano*. Veterannus miles.

AGUANTARSE COM UN SOLDAT VELL. fr. AGUANTARSE.

LO BON SOLDAT MAY RECULA. loc. prov. que 'ns aconsella tenirnos fermes en alguna resolució. *Los soldados valerosos no retroceden jamás*. Miles fortis nunquam decedit, nemini dat palmam.

QUEDARSE SOLDAT DE Á PEU. fr. met. fam. Anar á peu 'l qui anava á caball. *Ir ó quedar de infanteria*. Peditem incedere. || No lograr algú lo que pensava. *Anublarse*, *soplarse las manos* ó *las uñas*, *quedarse aspérges*. Spe fraudari.

SOLDATESCA. f. SOLDADESCA.

SOLDAVALL. m. CUL. 3. || Cap davall, l' extrem més baix de alguna cosa. *Parte inferior*, última. Ima pars.

SOLDEJAR. v. a. ant. Tomar á *sueldo*, pagar el *sueldo*. Stipendiare.

SOLDEJAT. adj. Á sou. || p. p. de *soldejar*. *Pagado*. Stipendiatu.

SÓLDRE. v. a. SOLER.

SOLECISME. m. gram. Vici que's comet faltant á las reglas gramaticals. *Solecismo*. Solecismus, i.

SOLEDAT. f. Desert, lloch solitari. *Soledad*. Solitudo, inis. || Privació, falta de companyia. *Soledad*. Solitudo, inis. || Orfandat, falta de alguna persona de carinyo. *Soledad*. Solitudo, inis. || Lloch poch freqüentat. *Soledad*. Solitudo, inis. || n. p. de dona. *Soledad*. Solitudo, inis. || Obra que tracta de cosas solitárias, ó de la soledat de alguna persona, com aquell romans de Garcia, que comensa: Ó ben haja qui't parí, SOLEDAT dítxosa en tot, etc. *Soledad*. Elegiacum poema.

DEIXAR LA SOLEDAT. fr. Entrar ab lo tracte y comers de la gent. *Desaislarse*. Solitudinem deserere.

SOLEMNE. adj. Lo que's fá de any en any, atenent al moviment ó curs del sol. *Solemne*. Solemnis.

|| Festiu, célebre á cert y determinat temps. *Solemne*. Solemnis. || Célebre, famós que's fá en públich ab aparato y cerimònia. *Solemne*. Solemnis.

|| Gran, excessiu en sa línea, com: SOLEMNE embustero. *Solemne*. Ingens, insignis. || Alegre, festiu, xistós. *Solemne*. Facetus. || for. Auténtich. *Solemne*. Authenticus. || Fét ab totas las formalitats de estil. *Solemne*. Solemnis.

SOLEMNEMENT. adv. m. Ab solemnitat. *Solemnemente*. Solemniter. || Auténticament. *Auténticamente*, *solemnemente*. Autenticè.

SOLEMNIAL. adj. ant. SOLEMNE.

SOLEMNIALMENT. adv. m. ant. SOLEMNEMENT.

SOLEMNISACIÓ. f. SOLEMNITAT.

SOLEMNISADOR, A. m. y f. Qui solemnisa. *Solemnizador*. Celebrator, is.

SOLEMNISAR. v. a. Celebrar solemnement algun pacte ó funció. *Solemnizar*. Celebro, as; solemní ceremonia celebrare. || Aplaudir, encareixer. *Solemnizar*. Augustiori pompa colere. || AUTENTICAR.

SOLEMNÍSSIM, A. adj. sup. *Solemnissimo*. Solemnissimus.

SOLEMNITAT. f. Ceremonia pública y festiva, ó la forma y modo que constitueix una cosa solemne. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Pompa, magnificència de alguna funció. *Solemnidad*. Ritus solemnís, apparatus. || Ceremonia formal, aparato extraordinari. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Festa, dia que's celebra solemnement. *Solemnidad*. Solemnitas, atis.

DE SOLEMNITAT. m. adv. Se diu del "pobre que ho es molt. *De solemnidad*. Pauperrimus.

SOLER. v. n. Acostumar. *Acostumbrar*, *soler*. Soleo, es.

SOLET, A. adj. d. *Solito*. Omnino solus. || m. Sol poch calent. *Solecio*. Parum ardens sol.

SOLETA. f. La part de la mitja que correspon al peu. || ant. PETÚCH. || pl. ter. ESPARDENYAS. || Closca del genoll. *Chueca*, *rotula*, *choquezuela*. Rulula, æ.

SOLEY. m. SOLANA.

SOLEYADOR, A. m. y f. ASSOLEYADOR.

SOLEYARSE. v. r. PÉNDER LO SOL.

SOLFA. f. L'art de la música, y escriptura musical. *Solfa*. Musica, æ. || Armonia ó música natural. *Solfa*. Melos, i. || fam. TACA.

SOLFEIG. m. Obra de solfejar. *Solfeo*. Per musicè syllabas cantu.

SOLFEJADOR, A. m. y f. Qui solfeja. *Solfeador*. Choraules, is.

SOLFEJAR. v. a. Seguir la solfa en la música. *Solfear*. Musica canere.

SOLFISTA. m. Destre en la solfa. *Solfista*. Musicà doctus.

SOLÍCIT, A. adj. Cuidados. *Solcito*. Sollicitus. || Diligent, actiu. *Solcito*. Trepidans. || Temerós de sas cosas. *Solcito*. Rerum suarum trepidus, sagtagens.

SOLICITACIÓ. f. Obra de solicitar. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Prech, súplica, demanda. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Sugestió, inducció al mal. *Solicitation*. Incitatio ad malum.

SOLICITADOR, A. m. y f. Qui solicita. *Solicitador*, *solicitante*. Sillicitans, tis.

SOLICITAMENT. adv. m. Ab sollicitut. *Sollicitamente*. Sollicitanter, studiosè.

SOLICITANT. p. a. Qui solicita, comunment pera fèr mal. *Solicitante*. Sollicitans.

SOLICITAR. v. a. Pretèndrer, fèr diligèncias pera conseguir alguna cosa. *Solicitar*. Sollicito, as. || Instar, imbuir, tentar. *Solicitar*. Sollicito, as. || Procurar, atraurer, demanar en matèria de des-

honestat. *Solicitar*. Sollicito, as, alicujus peditiam tentare. || Mòurar edicament un negoci. *Solicitar*. Sollicito, as.

SOLICITUT. f. Promptitut, diligència. *Sollicitud*. Scrupulus, i, sollicitudo, inis. || Inquietut, cuydado congoixós. *Sollicitud*. Cura, æ, negotium, ii. || Instància. *Sollicitud*. Instantia, æ.

SOLIDAMENT. adv. m. Firmament, ab solidesa. *Solidamente*. Solidè. || met. Ab rahons verdaderas y sólidas. *Solidamente*. Solidè.

SOLIDAR. v. a. Enfortir, unir, fèr forma y sólida alguna cosa. *Solidar*. Firmo, as. || Afirmar alguna cosa ab rahons verdaderas y sólidas. *Consolidar*, *solidar*. Solido, as. || v. r. Posarse ab seguretat y solidesa. *Consolidarse*, *solidarse*. Solidesco, is.

SOLIDARMENT. adv. m. PLENAMENT, CABALMENT.

SOLIDEO. f. Espècie de casquet ab que 'ls ecclesiàstichs se cubren la corona. *Solideo*. Pilicolum, i.

SOLIDENSA. f. ant. y

SOLIDES Y SOLIDITAT. f. Fortalesa, fermesa. *Solidez*. Soliditas, atis. || met. Integritat, fermesa en las cosas del ànimo. *Solidez*. Soliditas, atis.

SOLIDIFICAR. v. a. SOLIDAR.

SOLIDISME. m. Doctrina dels solidistas. *Solidismo*. Solidorum doctrina.

SOLIDISTAS. m. pl. Professors del art de carar que no concedeixen als líquits més que un pauper passiu y en un tot secundari en los fenòmens de la vida, la que segons ells resideix essencialment en los sólits. *Solidistas*. Solidorum assecle.

SÓLIDO, A. adj. Ferm, macís. *Sólido*. Solidus. || Estable, constant. *Sólido*. Præsolidus. || Fundat en rahons verdaderas y sólidas. *Sólido*. Solidus, firmus. || Se diu en contraposició a lo líquit. *Sólido*. Solidus. || m. quím. y fís. Se diu del cos ab las tres dimensions de longitud, latitut y profunditat. *Sólido*. Solidum, i. || pl. med. Se diu de las parts que tenen alguna consistència y figura permanent, com ossos nirvis, etc. *Sólidos*. Solidi, orum.

SOLIDUM. (IN) Veu llatina. INSÓLIDUM.

SOLILOQU. m. Conversació ab sí mateix. *Monólogo*, *soliloquio*. Monologia, æ, soliloquium, ii.

SOLILOQUAR. v. a. Fèr soliloquis, parlar a solas. *Soliloquar*. Secum loqui.

SOLIMANY. m. Substància salina, cristallizada y sumament venenosa, composta del mercuri combinat ab l' àcid muriàtic y sublimat en vasos tapats per la acció del foc. *Soliman*, *sublimado corrosivo*. Sublimatum, i.

SOLI Y SÓLIO. m. Trono, cadira real ab dosser. *Solio*. Solium, ii.

SOL. m. ant. sou, PAGA.

SOLÍPEDOS. adj. Orde de mamíferos quadrípedos, lo caràcter principal dels quals es tenir la

pota enclosa en un sol casco, com lo caball, lo burro, etc. *Solidungulus, solipedos. Solidunguli, orum.*

SOLIT, A. adj. ACOSTUMAT.

SOLITARI, A. adj. Qui viu en soledat. *Solitario. Solitarius.* || Lloch desert. *Solitario. Desertus.*

|| SOL. || m. ANACORETA. || Espécie de joch que usen los cartuxos, de modo que'l juga un sol. *Solitario. Solitarius ludus.* || Cuch extraordinàriament llarch que's cria en las tripas de algunas personas. *Rubitenia, solitario, lombriz solitaria, llano. Tania, æ.*

|| PASSERA. || adj. bot. Se diu de la flor, pedúnculo, etc., quant ix un sol ó està separat dels demés, com las puas ó punxas en la gavarrera, y la flor en la figuera infernal borda. *Solitario. Solitarius.*

SOLITÀRIAMENT, adv. m. De un modo solitari. *Solitariamente. Solitariè.*

SOLITUT, f. SOLEDAT.

SOLIU, VA. adj. ant. MASOVER, COLONO, FEUDATARI.

SOLIVEJAR, v. n. y derivats. SALIVEJAR.

SOLLEVAMENT, m. ant. Alteració vehement del ventrell, que provoca á vòmit. *Provocacion de vòmito. Nausea, æ.*

SOLLEVAR, v. a. Alterar lo ventrell, provocar á vòmit. *Provocar á vòmito ó á náusea. Nauseam excitare.* || met. Irritar á algú. *Provocar á náusea. Facere stomachum alicui.* || Llaurar per primera vegada la terra. *Romper. Proscindo, is.* || ant. SUBLEVAR.

SOLLEVARSE, v. r. Tenir ascós. *Tener ascós. Stomachari.* || ant SUBLEVARSE.

SOLLICITAR, etc. v. a. SOLICITAR.

SOLO, m. mús. Composició en que canta un sol, *Solo.* Ad unius cantum aptata musica. || La part del ball en que la executa un sol. *Solo. Unius saltatio.* || Cert joch de cartas sens dosos, tresos ni quatres, que's juga entre tres personas ab 12 cartas cada una, y 'l qui fá joch fá trunfo 'l que vól; vá contra 'ls altres dos, y déu fér 36 tantos, si es ma; sino 37 lo ménos, y si fá bola todas las basas. Hi ha colls de preferència. *Solo. Ludus sic dictus.* || xsturió.

SOLONI, A. adj. Cosa de Solon. *Solonio. Ad Solonem expectans.*

SOLS, adv. m. SOLAMENT.

SOLSERA, f. Filat de pescar, de dos bandes, de seixanta brasses de llarch y vuyt de ample, ab cap curt, de boca ampla, de malla estreta y fil doble: serveix pera pescar agullas ó sossos. *Solsera. Retis piscatoria.*

SOLSO, m. ter. Peix. AGULLA.

SOLSTICI, m. La entrada del sol en lo principi del cranch, y de capricorní. *Solsticio. Solstitium, ii.*

SOLSTICIAL, adj. Pertanyent al solstici. *Solsticial. Solstitialis.*

SOLT, A. adj. Deslligat. *Desatado, suelto. Solutus.* || Llibre, desembarassat. *Suelto. Exolutus.* ||

LLEUGER, VELÓS. || Expedit, ágil en lo que executa. *Suelto. Expeditus.* || Sens unió ni enllás. *Suelto. Asynthetus.* || Lo que està separat de altra cosa ó que no fá joch ab ella. *Suelto. Singulus.* || poët. Se diu del vers que no està subjecte á consonant ni assonant. *Libre, suelto. Solutus.* || m. y f. SOLTAR. || p. p. de soltar. *Suelto. Solutus.* || p. p. de soldrer. ACOSTUMAT.

SOLTA, f. La acció de soltar. *Suelta, soltura. Solutio, nis.* || SOLUCIÓ. || DICTÀMEN, DETERMINACIÓ. || Filat de pescar de várias pessas desunidas que emplea cada barca de pescador. Hi ha soltas simples; boqueras, ab cop de fondo, etc. *Caladeras, soltas. Retes solutæ, liberæ.*

Á SOLTA, m. adv. Segons la determinació. *Conforme al dictàmen. Juxta sententiam.*

DONAR SOLTA, fr. SOLTAR. || met. Permótrer llibertat al súbdit, pera que's diverteasca. *Dar suelta. Liberum emittere.* || DONAR SOLUCIÓ.

NO TENIR SOLTA, fr. met. Obrar ó parlar sens tò ni só, ó no tenir orde ni concert. *No tener ó no llevar piés ni cabeza. Præposterè agere.*

SOLTADOR, A. m. y f. Qui solta. *Soltador. Solutor, is.*

SOLTADURA, f. SOLTA.

SOLTAMENT, adv. m. Llibrement. *Sueltamente. Liberè.* || Ab desembarás y facilitat. *Sueltamente. Expeditè.* || Llicenciosament. *Sueltamente. Nimis liberè.*

SOLTAR, v. a. Deslligar. *Soltar. Solvo, is.* || Atgegar, donar surtida als líquits reduhits en algun espay. *Soltar. Solvo, is.* || Deixar anar, donar llibertat. *Soltar. Dimitto, absolvo, is.* || Explicar, donar solució á la dificultat ó argument. *Soltar. Explano, as, solvo, is.* || Entregar alguna cosa en que hi havia dificultat, com: soltar los diners, los papers, etc. *Resolver, soltar. Trado, is.* || Deixar que una cosa cayga per són mateix pes, com: soltar la capa, la càrrega, etc. *Soltar. Dimitto, is.* || Dít dels deutes, perdonarlos. *Perdonar, soltar la deuda. Solvo, remitto, is.* || Afluixar, com: soltar las rendas al cavall. *Soltar. Laxo, as.* || Rómprer en senyal de afecte interior, com: lo riurer, lo plor, las llágrimas. *Soltar. Tollo, is.* || v. r. Anar de cambra sens adonársen. *Irse. Alvim solvi.* || Desfermarsa ó eixir un animal del lloch ahont estava tancat. *Desatarse, soltarse. Sese exsolvere.*

SOLTAT, DA. p. p. SOLT.

SOLTER, A. m. y f. No casat ni viudo. *Soltero, cèlibe, celibato. Cælebs, ibis.* || SOLT, LLIBERT. || Dít del estil. CORAENT.

SOLTERÀS, m. CONCO.

SOLTERIA, f. L'estat de solter. *Solteria, cèlibato. Cælibatus, us.*

SOLTURA, f. Desembarás, agilitat. *Soltura. Dexteritas, facilitas, atis.* || SOLTA. 1. || DESVERGONYIMENT, DESINVOLTURA.

SOLUBLE, adj. Lo que fàcilment se deslliga, disol ó deixata. *Soluble. Solubilis.* || DISOLUBLE. ||

met. Se diu del problema que's pòt resóldrer. *Resoluble, soluble*. Solubilis, exsolubilis.

SOLUBILITAT. f. Propietat de un cos en virtut de la qual pòt disóldrarse. *Solubilidad*. Solubilitas, atis.

SOLUCIÓ. f. Obra de soltar ó deslligar. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, resposta als arguments, dubtes ó dificultats. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, paga. *Solucion*. Solutio, nis. || Desenllás de un drama ó poema èpich. *Solucion*. Solutio, nis, catastrophe, es.

SOLUCIÓ DE CONTINUITAT. cir. La divisió que la ferida fá en lo cos. *Division, solucion de continuidad*. Divisio, separatio, nis. || quim. Acció ab que's resolen los mixtos en sos elements per medi del foc, àyguia fort, etc. *Disolucion*. Dissolutio, nis. || med. Tota divisió ó segregació de parts que antes estavan reunidas y eran contínuas. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio. || Equivalent á rahó de continuació. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio.

DONAR SOLUCIÓ. fr. Respóndrer, satisfér als dubtes y dificultats. *Dar solucion*. Difficultates enodare.

SOLUTIU, VA. adj. med. Lo que tè virtut laxant. *Solutivo*. Laxativus. || Lo que tè virtut pera disóldrer ó deslligar. *Solutivo*. Solutivus.

SOLVENT. p. a. y adj. Lo que deslliga ó ressol. *Solvente*. Solvens. || Desempenyat de deutes. *Solvente, solviente*. Solvens. || Qui paga 'ls deutes. *Solvente*. Solvens.

SOM, A. adj. Superficial, de poch fondo. *Somero, superficial*. Vadosus, superficialis. || També's diu de las cosas inmatèrials, com enteniment, etc. *Somero*. Superficialis. || m. son.

SOMADA. f. Mesura de pisa de Villafranca, cada una de dos barrils. *Somada ó sumada*. Mensura sic dicta. || En lo blasó 's diu de una pessa quant ne tè altra sobre, com una torra petita que té sobre sí altra grán. *Somada*. In stemmatibus superposita figura.

- **SOMADÍS.** m. OLLETA.

SOMATEN. m. Rebato, convocació del poble pera un cas repenti. *Somaten*. Populi frequentia ad incursiones arcendas; populi tumultus. || Las milicias ó tropas del país. *Somaten*. Oppidanorum milicia.

ALSAR SOMATEN. fr. Convocar als paysans de un poble ó provincia á pèndrer las armas contra dels enemichs. *Levantar somaten*. Populum ad arma capienda, adversus conjuratos concitare.

TOCAR Á SOMATEN. fr. Tocar alarma pera convocarse 'ls paysans contra sos enemichs. *Tocar á rebato ó á somaten*. Æs campanum in re trepida pulsare.

SOMATOLOGIA. f. Tractat de las pars sólidas del cos humá. *Somatologia*. Somatologia, æ.

SOMBRA. f. La obscuritat que causa un cos solit, obach oposat á la llum. *Sombra*. Umbra, æ.

|| Se diu de las tenebras de la nit, y de la carencia de tota llum. *Tinieblas, sombra*. Tenebrarum, caligo, inis. || Cosa oposada á real ó efectiva, y així diem: F té la *sombra* per realitat. *Sombra*. Umbra, æ. || Nosa, y 's sol dir de las personas que per són mérit, etc. impedeixen que altre logre alguna cosa. *Sombra*. Umbra, æ. || Lo lloch ó paratge cubert en que no hi toca'l sol. *Sombra*. Umbra, æ. || Barraca ó cubert sobre uns pals drets y altres atravessats cuberts de ramas, etc. pera defensarse del sol. *Sombrajo, sombraje*. Umbra-culum, i. || Fantasma, visió que fá por. *Sombra*. Larva, æ, spectrum, i. || Apariència ó semblança de alguna cosa. *Sombra*. Umbra, æ. || Principi de alguna malaltia, com: *sombra* de feridura. *Amago*. Morbi aggressus. || Senyal de qualsevol cosa, y així 's diu que en una causa no hi ha *sombra* de delict. *Sombra*. Signum, i. || met. Auxili, favor, amparo. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Color obscur y baix que 's posa entré 'ls que ressaltan. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Lo primer bosqueig que 's fá per damunt damunt. *Sombra*. Informatio, adumbratio, nis. || Lo dibuix ó grabat que serveix de *sombra*. *Sombra, sombras, sombradura*. Incisura, æ, sectio, nis.

|| En la perspectiva y altrás arts se diu de la imitació de la *sombra* verdadera, y així van obscurint poch á poch la llum. *Sombra*. Umbra, æ. || Enemich quimèrich, ó difficultat que no hi ha. *Sombra*. Umbræ, arum. || poét. En la teologia dels pagans era com un medi entre cos y ànima, però ab las qualitats de cos com que servia de sotro al ànima. *Sombra*. Umbra, æ, simulacrum, i. || **PRETEXT, NOTIU.** || En lo blasó la imatge de un cos tan delicat que al través de ell se véu lo camp del escut. *Sombra*. Umbratio, nis. || pl. poét. Nom que donan á las ànimas dels difunts. *Sombres, manes*. Umbra, æ, manes, ium.

SOMBRA DE OS. pint. Color obscur que 's fá de os de porch cremat, pera sombrejar la pintura. *Sombra de hueso*. Color ex ossibus sicillis adductus.

SOMBRA DE VENÈCIA. Espècie de carbó de pedra pardo ab que 's representa las *sombres* en la pintura. *Sombra de Venecia*. Color obscurus venecianus.

SOMBRA DE VELL. Terra de color pardo obscur de que usen los pintors. *Sombra de viejo*. Subobscurus color.

SOMBRA ETERNA. poét. L' infern. *Sombra eterna*. Tartarus, i.

SOMBRA IMPURA. La privació de alguna part de llum primària y directa. *Sombra impura*. Impura umbra.

SOMBRA PURA. La eclipse total de algun astre. *Sombra pura ó total*. Totalis umbra.

SOMBRA XINESCA. Ball ó diversió que 's fá posant un encerat, etc. y llums detrás á certas distàncies, fent ballar algunas figuras, etc. que sols se poden véuer de aquesta manera. *Sombres, sombras invisibles*. Gesticulatio umbra tantum conspicibilis.

À LA SOMBRA. m. adv. met. Ab la protecció de al-

gú. *Al arrimo, á la sombra.* Sub alicujus protectione.

FÉR BONA SOMBRA. fr. mot. Afavorir, amparar y proteger á algú, á fi de que per respecte al protector sia atés y respectat. *Hacer sombra.* Obumbro, as.

FÉR SOMBRA. fr. Impedir la llum. *Hacer sombra, asombrar, sombrar, sombrear,* Inumbro, as. || met. Impedir á altre lo sobreixir per tenir més mérit y habilitat que ell. *Hacer sombra.* Obumbro, obscuro, as. || Donar sospita, zelos, etc. *Hacer sombra.* Suspicionem afferre.

NO PODER VÉUREN Á ALGÚ NI EN SOMBRA. fr. NO PODER VÉUREN Á ALGÚ EN PINTURA.

SOMBREIG. m. pint. Obra de sombrejar. *Adumbracion.* Adumbratio, nis.

SOMBREJADAS. f. Figuras del blasó que están en sombras y de negre, pera que 's distinguescan millor. *Sombreadas.* Obscuratus in umbra positus.

SOMBREJAMENT. m. En la pintura y dibuix la sombra que causa un cos en altre. *Sombra.* Umbra, æ.

SOMBREJAR. v. a. pint. Adornar ab sombras. *Sombrear.* Adumbro, as. || **FÉR SOMBRA.** || En un grabat, etc. tirar lo dibuix que ha de servir de sombras. *Sombrear.* Decussatim delineare. || Entre brodatadors afegir al or ó plata alguna seda que 'ls lleve lo massa resplandor. *Sombrear.* Phrigio operi umbras injicere. || En lo blasó 's diu de la mutació de colors. *Sombrear.* Prasino aut aliis coloribus illustrare.

SOMBREJAT, DA. p. p. y adj. *Sombreado.* Obscurus, adumbratus.

SOMBRERADA. f. Lo que cab en un sombrero. *Sombrerada.* Quod galerum capit. || Cop de sombrero. *Sombrerazo.* Ictus galeri.

SOMBREERAS. m. aum. *Sombrerazo.* Galerus ingens.

SOMBRERER. m. Fabricant de sombreros. *Sombrero.* Coactiliarius, ii. || pl Barri ó carrer dels sombrerers. *Sombrereros.* Pileorum callis.

SOMBRERERA. f. Capsa pera conservar lo sombrero. *Sombrerera.* Galerii capsula.

SOMBRERERIA. f. Botiga de sombrerer. *Sombrereria.* Pilearia officina. || L' art dels sombrerers. *Sombrereria.* Pileorum ars.

SOMBRERET. m. d. *Sombrerete, illo, ito.* Pileolus, i. || Herba. TASSA DE JUHEU.

SOMBRERO. m. Abrich del cap, compost de una copa ab alas al rededor, y es de diferents figuras y materials. *Sombrero.* Galerus, i. || met. Lo varó ó principal de una casa. *Sombrero.* Vir familiaris rector.

SOMBRERO DE CANAL Ó DE TEULA. 'L que usen los capellans. *Sombrero de teja ó abarquillado.* Canaliculatus galerus.

SOMBRERO DE MERCURI. mit. Lo de alas grans que portava Mercuri. *Petaso; sombrero alado.* Petasus, i.

SOMBRERO DE DONA. 'L que sól sér de palla y adornat ab plomas, de que usen algunas senyoras pera cassar, etc. *Sombrerillo.* Causia muliebris.

SOMBRERO DE TRES PICHES. Espécie de sombrero triangular. *Sombrero de tres picos.* Triangularis galerus.

SOMBRILLA. f. UMBREL·LA.

SOMER, A. adj. SOM.

SOMERA. f. BURRA.

SOMERAMENT. adv. m. Superficialment. *Someramente, superficialmente.* Superficialiter.

SOMÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus, subjectus.

SOMÉTERE. v. a. Subjectar, subjugar. *Someter.* Subjicio, is. || Subjectar á algú á la ajena jurisdicció, y s' usa com recíproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOMETIMENT. m. Subjecció, humiliació. *Sometimiento.* Summissio, nis.

SOMÉTERSE. v. r. Subjectarse á altre. *Someterse.* Asservio, is. || Subjectarse al judici ó dictamen de altre. *Someterse.* Alterius judicio omnia permittere.

SOMIADOR, A. m. y f. Qui somia. *Soñador.* Somniator, is.

SOMIAR. v. n. Revóldrer en la fantasia algunas espècies dormint. *Soñar.* Somnio, as. || Concebir ab error alguna cosa. *Trasoañar.* Somnio, as. || Discórrer fantásticament, y donar per cert lo que no es. *Soñar.* Somnio, as.

NI SOMIARHO. loc. fam. De ningun modo. *Ni soñarlo, ni por sueño, ni por pienso, ni por imaginacion.* Nec per somnum.

¡QUIN SOMIAR! fr. pera denotar que alguna cosa es un disbarat ó que no's pót lograr. *¡Qué delirio! ¡qué tontería! ¡qué es caso!* Minimè gentium.

SOMICAR. v. n. Sollozar. Ploro, as.

SOMICAYRE. m. FLORAYRE.

SOMICÓ. m. fam. FLORAYRE. || FLOR.

FÉR LO SOMICÓ. fr. fam. FLORAR.

SOMNI. m. Las espècies que's representan á la imaginació quant se dorm. *Sueño.* Somnium, ii. || met. Visió, imaginació. *Sueño.* Comsomniatio, nis. || met. La brevedad ab que passen las cosas. *Sueño.* Somnus, i. || Lo que causa impressió en lo cor. *Pesadilla.* Incubus, i. || Cosa fantástica y sèns fonament. *Delirio, sueño.* Species vana. || met. Insensibilitat, peresa, indolència. *Sueño.* Segnities, ei.

EN SOMNIS. m. adv. Estant dormint. *En sueños ó entre sueños.* Per somnium. || Estar mitj adormit, ó somiant. *Entre sueños, dormitando.* Dormitando.

SOMNOLENCIA. f. Pesadés, torpesa dels sentits motivada de la son. *Somnolencia, soñolencia.* Somnolentia, æ. || Passió de dormir. *Somnolencia.* Somnolentia, æ.

SOMNOLENT, A. adj. Acomés de la son. *Soñoliento.* Somnolentus. || met. Tardá, peresós. *Soñoliento.* Somniculosus.

SOMOGUT, DA. p. p. *Removido.* Semotus.

SONRIRER. v. n. Rirer ab suavitat y finura. *Sonreir.* Subrideo, es.

SONRIRERSE. v. r. Rirer un poch y lleugerament. *Sonreirse.* Subrideo, es.

SONSAMENT. adv. m. Ab sonseria. *Zonzamente.* Insulset.

SONSÁS, SA. adj. aum. *Zonzorrión.* Stultissimus.

SONSERIA. f. Tonteria. *Zonzeria.* Insulsitas, atis. || Aixutesa, falta de sabó en las viandas. *Insulsez, zonzeria.* Insulsitas, atis.

SONSO, A. adj. Fat, faltat de sal. *Zonzo, desahrido, insulso.* Insulsus, insipidus. || met. Poch advertit, sèns vivesa ni gràcia en lo que fá ó diu. *Zonzo, tocho, zopo, zompo, zafio.* Bardus.

VÉR LO SONSO. fr. Fingirse tonto por sas conveniencias. *Hacerse memo.* Ignorantiam simulare.

SOPA. f. Llesquetes molt primas de pa que's posan al caldo. *Sopa.* Jumentus panis. || Tros de pa empapat en alguna cos líquida. *Sopa.* Offa, æ. || Las sobras del menjar que en alguns convents donavan als pobres. *Sops.* Mendicantibus elargitum obsonium. || met. ter. Tonto. *Zopenco.* Stips, ipis.

SOPA DE GABAIX. La que's fá ab besucyts, vi, sucre y canyella y sol fèrse de altrs cesas. *Sopa borracha.* Vimo madida offa.

SOPA ESCALDADA Ó AB OLI. La que's remulla ab ày-gua bullenta sèns altra substància que oli y sal. *Sopa de aceito.* Offa ex pane, oleo et aqua.

SOPA GÓPIA, GÓPIA.

SOPA AB ALLS. Las que's fan fregint una porció de oli ab alls, després s' hi posa la ày-gua corresponent á la sopa tallada, y s' asahona ab sal y pebre negre ó hermel. *Sopas de gato ó de ajo.* Offa ex pane, oleo, alliis et aqua.

SOPAS Y FASOLS. exp. pera motejar á qui parla rossegant la llengua. *Sopas, zopitas, cocoso.* Blasus.

ANAR Á LA SOPA. fr. Se diu dels estudiants y pobres que anavan á pèndrer la sopa en las porteries dels convents. *Andar ó ir á la sopa.* Cibum ostiatum mendicare.

ESCALDAR Ó REMULLAR LA SOPA. fr. *Calar la sopa.* Offam jure saturare.

ESTAR FÉT UNA SOPA. fr. *ESTAR MULLAT COM UN XOP.*

VÉR SOPAS. fr. Tallar sopas y empaparlas ab caldo ó altre líquit. *Ensopar, sopar, sopear.* Offam jure, vino, etc. intingere.

VÉR SOPAS DE ALSÚ. fr. fam. Dominar, tractar á algú ab sorpresa y despreci. *Sopelar, poner como una sopa.* Aliquem malè accipere.

MENJARSE LA SOPA GÓPIA Ó BONA. fr. *MENJARSE 'L PA MORT.*

MULLARSE COM UNA SOPA. fr. Mullarse enterament. *Estar, venir hecho un pato ó una sopa de agua.* Valde mad-

id. caldo ó altre li-
quidum pulmen-

tum. || Lo gasto del sopar en un hostal. *Cena, Coena, æ.* || *SOPAR.* 2.

SOPADOR, A. m. y f. Se diu del qui sópa, y comunment del qui sópa ab excès. *Cenador.* Qui latius coenat. || Emparrat ó lloch á propòsit pera sopar en los jardins. *Cenador.* Coenatio, nis.

SOPANDA. f. Cada una de las corretjas grossas que sostenen la caixa del cotxo. *Sopanda.* Rhedam suspendentes loræ.

SOPAR. v. a. Pèndrer l' aliment acostumat per la nit. *Cenar.* Coeno, as. || m. La acció de sopar. *Cena.* Coenandi actus. || Las viandas que 's sopan. *Cena.* Obsonia, orum.

QUI SÓPA MÀSSA, SONIA MOLT. ref. Denota que no convé ó no 'ns es saludable 'l sopar molt. *Mas mató la cena que sanó Avicena; de humbre nadie vi morir, de mucho comer, cien mil; por mucha cena nunca noche buena.* Plures coena mori jussit, quam Avicena valere.

SOPASSA. f. aum. de sopa. *Sopon.* Grandior offa.

SOPENA. m. adv. Baix pena. *So pena, bajo la pena.* Sub pœna.

SOPER. m. BARADERO. || PLAT FONDO. || Menjador de sopas. *Sopero.* Offarum comessator.

SOPERA. f. Eyna bastant fonda pera servir la escudella á taula. *Sopera.* Patella, æ.

SOPETA. f. d. *Sopilla, ita.* Offella, æ. || pl. sopas y fasols.

SOPETÓ. m. Cop fort y repenti denat ab la ma. *Sopeton.* Colaphus, i.

DE SOPETÓ. m. adv. De improvis, súbitament. *De sopeton, de antuvion.* Subitanèe.

SOPIRSE. v. r. Moderarse, mitigarse. *Apaaciguarse, mitigarse.* Sopio, is.

SÓPIT, A. adj. atardit, atolondrat. *Azorado.* Trepidus.

SOPISTA. m. Qui mendica y vá á la sopa. *Sopon, sopista, brodista.* Sorbillum victitans.

SOPLAGAR Y SOPLEAR. v. a. ant. SUPPLICAR.

SOPLEYR. v. a. SUPPLIR.

SOPLUJARSE. v. r. SOPAPLUJARSE.

SOPOR. m. Adormiment, inclinació á la son. *Sopor.* Sopor, is. || En lo blasó cada una de las figuras de animals que sostenen l' escut. *Soporte.* Animalium figuræ gentilitiam tesseram sustinentium.

SOPORÍFERO, A. adj. Lo que causa son. *Soporifero, soporoso, narcótico.* Soporifer.

SOPORT. m. ant. Recurs. *Huelga.* Oblectatio, nis. || socorro. || AGUANT, SUPRIMENT. || maq. Pessa que's col·loca ahont es necessari sobre 'l banch y á una fusta que té de calitat molt forta s' adiansa la ferramenta pera tornejar á pòls. *Soporte del torno.*

SOPORTABLE. adj. Sufrible. *Soportable.* Tolerabilis, tolerandus.

SOPORTADOR, A. m. y f. Qui soporta. *Soportador.* Patienter ferens.

SOPORTAMENT. m. AGUANT.

SOPORTAR. v. a. AGUANTAR ab mansuetud al-

gun gravamen, etc., com: *soportar* los gastos, un treball excessiu, etc. *Soportar*, *sobrellevar*. Sustineo, es.

SOPPLEAR. v. n. ant. GALANTEJAR.

SOPTADAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPTAMENT. adv. m. PRESTAMENT.

SOPTAR. v. a. ant. SORPÈNDRE.

SOPTÉ. adv. m. SÚPTADAMENT.

SOPTIL. adj. SÚPTIL.

SOPTOSAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPUNTAR. v. a. Posar punts sobre de algunes paraules errades, o que estan de sobras. *Sopuntar*. Apices verbis subjicere.

SOR. f. Germana, s' usa entre las religioses. *Sor*. Soror, is.

SORBER. v. a. SORBER.

SORBETE. m. GELAT.

SORBIBLE. adj. Lo que's pot sorbir o beure. *Sorbible*. Sorbilis.

SORBICIÓN. f. med. L'acte de sorbir. *Sorbicion*. Sorbitio, nis.

SORBER. v. a. Atràurer algun líquit ab l' alé, com caldo, etc., y també xuclar alguna cosa espessa, com l'ou. *Sorber*. Sorbeo, es. || Consumir, atràurer alguna cosa ab estrago. *Sorber*. Absorbeo, es. || Rébrer, amagar alguna cosa esponjosa o vuyda a altra dins de st. *Sorber*. Absorbeo, es.

SORBÓNICA. f. Acte solemne que's fa en la sala de la Sorbona pera sér doctor en teologia. *Sorbónica*. Solemnis actus sorbonicus.

SORDA. (A LA) loc. ant. A LA QUIETA.

SORDAMENT. adv. m. Secretament, sense ruido. *Sordamente*, a la sorda o a la sordina, a lo sordo, a sordas. Clam, surdè.

SORDARIA. f. Privació del sentit del oïdo. *Sordaria*, *sordex*, *ensordecimiento*. Surditas, atis.

SORDEJAR. v. a. Sér dur de oïella. *Estar un poco sordo*. Gravius audire.

SORDERA Y SORDESA. f. SORDARIA.

SORDET. m. Un poch sord. *Sordillo*, ito. Sub-surdus.

SORDIDAMENT. adv. m. Ab mesquineria y avarícia. *Sórdidamente*. Avarè.

SÓRDIDO, A. adj. Vil, mecànich. *Sórdido*. Sordidus.

SORDINA. f. Instrument músich en forma de violí ab una sola taula y sense cavitat pera fèr las veus méns sonoras. *Sordina*. Ranca chelys. || Ferro que's posa sobre 'l pontel dels instruments de corda pera fèr més remissas sas veus, y 'l cap ab un foradet al extrem de la trompeta pera 'l mateix efecte. *Sordina*. Obusum sonum efficiens ferrum.

A LA SORDINA. m. adv. SORDAMENT.

SOREL. m. Peix dels mars de Espanya, de peu y mitj a dos peus de llarch, blau pel llom, y pel ventre blanc ab clapas rojas. Té una línia de puas en cada costat, y e-

rus, i.

SORQUE. v. a. i

SORIÀ, NA. adj. Com de Soria. *Soriano*. Sorianus.

SORIERA. adj. ter. CANSONER, PESAT.

SORIERADA. f. ter. CANSONERIA.

SORIGUER. m. XURIGUER.

SORITES. m. Argumentació de proposicions encadenadas, de modo que 'l predicat de la antecedent es subjecte de la següent, y 'l subjecte de la primera del predicat de la última. *Sorites*. Sorites, es.

SORNA. f. Tardansa, fleuma. *Sorna*, *packera*, *peimaceria*. Mora, m. || met. Lo dissimulo ab que's fa o diu alguna cosa ab tardansa voluntària. *Sorna*. Simulata cunctatio. || y

SORNAGUER. A. m. y f. Fleumàtic, catenut. *Packorrudo*, *peimazo*, *porra*, *packon*, *zaleme-ro*. Cunctator, is. || Se diu de algunes coses que esdevenen ab molta lentitut, o que's mouhen ab moviment molt pausat. *Bonero*. Lentus.

SORNAMENT. adv. m. Ab sorna. *Moroso*. Morosè.

SORNEJAR. v. a. REMOLEJAR, BORDINAR.

SORNERIA. f. SORNA. 1.

SOROLL. m. Estruendo, so que desagrada o molesta al oïdo. *Ruido*, *estruendo*, *estrider*. Fragus, is. || Estrépit, bulla. *Ruido*, *bullicio*, *estruendo*. Murmur, is. || ALBOROT, NOTÍ. || So encara que sia apceible y no molest. *Ruido*. Susurrus, i. || Estrépit y espantós. *Ruido*, *estruendo*. Fremor, is. || Estrépit de cops. *Golpeadero*, *ruido*. Clangor, is. || met. Apariència gran en coses de poca substància. *Ruido*. Ianis pompa.

SOROLL DE PEUS. Lo ruido que's fa ab los peus. *Trisca*. Strepitus, us.

FAA MÓVANA SOROLL. fr. *Hacer ó meter ruido ó bulla*. Iurgia excitare. || SONAR.

SOROLLAR. v. a. Manejar, fèr mouer algun cosa. També s' usa com reciproch. *Remover*, *agitar*. Hinc inde movere; removeo, es. || Xisclar la ran pinyada. *Chirriar*. Strideo, es.

SOROLLARSE. v. a. MENEJARSE, ESPAVILLAR. || Mouer-se una cosa que està poch segura, com ledents, etc. *Menearse*. Nuto, as.

SORPÈNDRE. v. a. Atrapar a algú decau-dat, de improvís, desprevint. *Sorprender*, *coger de sorpresa*, *sobrescooger*. Excipio, is, alicui obrepere. || Esdevenir de improvís. *Sorprender*. Intervenio, is. || Interceptar, pèndrer. *Sorprender*. Intercipio, is. || Causar novedat alguna cosa repentina. *Sorprender*. Improvisò oconpare. || SÚPTENTAR. || v r. FARMARSE, MARAVELLARSE.

SORPRENDENT. adj. Lo que causa sorpresa. *Sorprendente*. Intercipiens.

SORPRESA. A. p p.. *Sorprendido*. Opressus. || Abatut de ánimo ab la novedat de alguna cosa. *Sorprendido*. Nova re-ictus.

LESA. f. Obra de sorpèndrer. *Sorpresa*. occupatio; invasio, nis. || Admiració alguna novedat. *Sorpresa*. Admiratio, us.

SORRA, f. Arena un poch grossa. *Sorra*. Saburra, æ. || La illada de la tunyina. *Sorra*, *hijada de ates*. Thinni illa. || Polvos pera aixugar l' esorit. *Polvos*. Pulveres ad exsiccandum scripta. || naut. Arena grossa que serveix de pes, pera assegurar las embarcacions contra la forsa dels vents. *Lastes*. *Saburra*, æ. || quinqu.

FÉR ó SÉR COM LA SORRA FALSA. (r. prov. Denota la falsedat dela que treheixen en capa de amichar *Malagar com la boes y morder con la cola*. Animos sub vulpe latere.

SORRAL. m. Lloch de molta sorra ó arena. *Arenat*. Sabuleum, i, arenaria, erum.

SORRAR. v. a. naut. Posar sorra dins la nau. *Lastar*. *Saburro*, as.

SORRENCH, GA. adj. ARENÉS.

SORRERA. f. Vas pera tenir la sorra ó polvos pera assecat l' esorit. *Salvadera*. *Thesq* pulviscularia.

SORROFOLL. m. fam. soroll.

SORROGAR. v. a. y derivats. *SURROGAR*.

SORS. f. SORT.

SORT. f. Acó, accident, fortuna, ventura, dita. *Suerte*. Sors, tis. || Destino, condició, situació. *Suerte*. Vicis, is. || Gènere, espècie ó qualitat de alguna cosa. *Suerte*. Ratio, nis. || La manera ó modo de fer alguna cosa. *Suerte*. Modus, i. || Risch ó perill á que algú està esposat. *Suerte*. Casus, us, fortuna, æ. || Ha certs jochs se diu dels punts ah que s' guanya. *Suerte*. Alea, æ. || Betament, classe, bras, llinatge; com: gent de baixa sort. *Suerte*. Genus, eris. || Extracció, rifa. *Suerte*. Sors, tis. || Lo rodell about està 'l nom ó número del que entra en extracció. *Suerte*. Sors, tis. || SANTAL. || L' acte de lidiar á peu los toreros. *Suerte*. Taurorum pedibus agitatio. || La part de terra separada de altres. *Suerte*. Sortitio, nis. || Acció, lo que's dona pera entrar en alguna companyia. *Accion*, *suerte*. Sors, tis. || La incertitut dels negocis; com: probar la sort de las armas. *Suerte*. Sors, tis. || poét. La vida y paradero dels homes. *Suerte*. Fortuna, æ.

SORT DE LAS DAMAS. Joch que's reduheix á combat general alternant ab llansa y espasa, dividintse 'ls combatents en dos quadrillas, davant de las quals s'exten una corda que s'abat després á la senyal de embestida. La pelea es entre parallas desiguals, y poden protegirse mútuament; sujequantse á las condicions dels cartells. *Suerte de las damas*. Ludus fœminis dicatus.

SORT DELS SANTS. Espècie de endevinació que usáren antiguament, y consistia en obrir la Biblia y pèndrer casualment algun verset, endevinant per ell lo que havia de succehir. Fou condemnada per lo concili de Agda l' any 806. *Suerte de los santos*. Sactorum sors.

Á LA SORT. m. adv. Á GANÀNCIA Y PÈRDUA.

ANAR ó PESAR Á LA SORT. fr. Sér un de aquells entre quins s' ha de sortejar alguna cosa bona ó mala. *Entrar en suerte*. In sortem vocari.

BONA SORT. VENTURA.

LA MILLOR SORT Y VENTURA ES TENIR RENDA SEGURA. ref. Dona á entèndrer que'l modí més segur pera fer diner, es no gastarlo. *Alquimia probada, tener renta y no gastar nada*. Parsimonia optimum vectigal.

PER SORT. m. adv. Sortejan. *Por suerte*. Sortè.

TENIR ó NO TENIR SORT. fr. Sér dirlxó ó desgraciad. *Correr bien ó mal la suerte*. Facili, vel adversa uti fortuna.

TOCAR LA SORT. fr. Sér agraciad ó infelís segons lo número que li toca en algun sorteig. *Caerle ó tocarle á alguno la suerte*. Aliquid aliqui sorte obtingere, obvenire.

TRÁURER SORTS ó TIRAR Á LA SORT. fr. *SORTEJAR*.

SORT, DA. m. y f. Privat del sentit del oïdo. *Sordo*. Surdus; aurium usu captus. || met. Confús, que no reason. *Sordo*. Sordus. || S' aplica á las cosas incapaces de oïr. *Sorda*. Surda. || met. Insensible ala consella y avisos. *Sordo*. Inopçilis. || Silenciós, baix, sense ruidó, com: rumor sòrt, *Sorda*. Surdus.

SORT COM UNA CAMFANA ó COM UNA CALDERA ó MÉS SORT QUE UNA PERRA. Qui no òu enterament. *Más sorda que una tapia*. Quo nil surdus.

Á LA SORDA. m. adv. SORDAMENT.

FÉR LO SORT. fr. Fer com qui no òu, quant lo cridan, etc.; fingirse sòrt. *Hacerse sordo, cerrar los oidos*. Surdum se simulare.

FÉRSE ó TORNARSE SORT. fr. *Esacerdecer, pauperes sordo*. Surdesco, is.

NO HI HA MÉS MAL SORT QUE 'L QUI NO VOL OÏR. ref. que explica sér en va persuadir á qui no vol ferse cárrech de la rahá. *No hay peor sordo que el que no quiere oír*. Surdior est nemo quam qui expandere recusat.

SI HO HA DÍT AL SORT NO HO HA DÍT AL PERERÓS. loc. fam. Denota que algú es molt diligent en aprofitar la ocasió quant li diuhen lo que li convé ó agrada. *No lo dijo á sordos*. Audienti grata.

SORTEIG. m. La obra de sortejar. *Sorteo, sorteamiento*. Sortitio, nis, sortitus, us.

SORTEJADOR. m. qui disposa ó tráu las sorts. *Sorteador*. Sortitor, is. || Qui fa sorts als toros. *Sorteador*. Taurorum elusor. || Qui té per ofici separar la llana segons sas diferents qualitats. *Apartador*. Segregator lanificus.

SORTEJAR. v. a. Tráurer alguna cosa per sort. *Sortear, echar suertes*. Sortiri, sortes ducefe. || Triar y separar las várias qualitats de la llana. *Apartar*. Lanam seligere. || Torejar á peu, *Sortear*. Irruentem taurum eludere. || *RIAR*.

SORTER. m. Adivino. *Sortilego, sortero*. Sortilegus, i.

SORTES. (en) m. adv. En lloch de. *En vez, en lugar*. Loco hujus.

SORTIDOR. m. SURTIDOR.

SORTIJA. f. ANELL. || Joch que s' executa corrent á caball ab una llansa ó espasa de fusta en la ma, y guanya 'l premi aquell que agafa ab ella una

anella penjada ab paratge destinat al efecte de ahont se desprenen facilment. Lo mateix nom se dona al premi. *Sortija, correr sortija*. Citato equo annulum hasta præripere.

GUANTAR LA SORTIJA. fr. Sér premiat lo qui la pòt haver, y coneguir la glòria del mès destre. *Llevar la sortija*. Hastam per annulum trajicere.

SORTIJASSA. f. aum. *Sortijon*. Annulus ingens.

SORTILECH, GA. adj. Pronosticador per sorts supersticiosas. *Sortillego*. Sortilegus.

SORTILEGI. m. Etxis, bruixeria, encantament que's fá per sorts supersticiosas. *Sortilegio*. Sortilegium, ii.

SORTIR. v. a. Surtir.

SORTIT. m. Surtit.

SOS. pron. possessiu. Sèus. *Sus*. Sui.

SOSA. f. Planta de tres peus de alsària, quant es cultivada, y de un quant no; camas llargas, escampadas, rojencas; fullas rodones y plenas de un such salat. Se crema verda á son temps, y las cendras serveixen pera fèr sabó, vidre, servesa, y pera traure sals alcalinadas; y es ademés aperitiva, incisiva y útil en las obstruccions. *Sosa*. Vitrearia, soda, æ; salsola sativa. || La pedra feta del such de dita herba ja cremada que serveix pera fèr vidre y sabó, y conté de 25 á 40 centèssimas de subcarbonat de sosa. *Sosa*. Ad vitrum et saponem efficiendum ferrumen.

SOSCAVAR. v. a. SOCAVAR.

SOSMÈTRESE. v. r. SOMÈTRESE.

SOSPEDAR. v. a. Reparar los fonaments descarnats dels edificis. *Recalzar, ripiar*. Refulcio, is.

SOSPEDRAT. m. Lo reparo que's posa á las pedras descarnadas dels edificis. *Recalzo*. Refulcimentum, i.

SOSPÈNDRE. etc. SORPÈNDRE. || SUSPÈNDRE.

SOSPESADOR, A. m. y f. Qui sospesa. *Tan-teador*. Computator, is.

SOSPESAMENT. m. Obra de sospesar. *Tanteo*. Perpentio, ponderatio, nis.

SOSPESAR. v. a. Alsar alguna cosa, com pera tantejar son pes. *Sompesar, sospesar, tomar á peso, sospesar*. Sospendeo, es.

SOSPITAR. v. a. y derivats. SUSPITAR.

SOSSECH. m. ant. sossego.

SOSSEGADAMENT. adv. m. Ab sossego. *Sossegadamente*. Tranquillè, placidè.

SOSSEGADOR, A. m. y f. Qui sossega. *Sossegador*. Pacator, is.

SOSSEGAR. v. n. ASSOSSEGAR. || Reposar, descansar, dormir. *Sosegar*. Requiesco, is. || v. a. Pacificar, apaciguar. *Sosegar*. Sedo, tranquilo, as. || met. Aquietar las alteracions del ànimo, mitigar las passions. També s' usa com recíproch. *Sosegar*. Permulceo, es.

SOSSEGAT, DA. p. p. y adj. *Tranquilo, sossegado*. Tranquillus.

SOSSEGO. m. Quietut, tranquillitat, pau. *Repo-*

so, sosiego, quietud, tranquilidad. Quies, cū, otium, ii.

SOSSOBRAR. v. n. náut. Perillar lo barco per causa dels vents ó anàrsen á fons. *Zozobrar*. Remem fluctuare, submergi.

SOSTENIDO. m. mús. Accident pera aumentar un semitó al punt al costat esquerre del qual se senyala. *Sostenido*. Semitonum augens signum.

SOSTENIDOR. m. Qui ó lo que serveix per sostenir. *Sostenedor*. Sustentaculum, i. || Yapa de ferro vuyda que's posa en lo bastiment de la porta ó forat fèt en lo mateix bastiment ahont escaina l baldó del pany pera quedar la porta tancada ab clau. *Cerradero, cerradera*. Seræ fíbula.

SOSTENIMENT. m. La acció de sostenir ó mantenir. *Sostenimiento, sosten*. Sustentatio, an. || Lo que sosté. *Sostenimiento, sostenimiento, sostenedor, sosten, apoyo*. Sustentaculum, i. || *sustina, ALIMENT*.

SOSTENIR. v. a. Mantenir, aguantar alguna cosa pera que no cayga. *Sostener*. Sustineo, inhibeo, es. || Tenir sobre sí alguna cosa, com las columnas l' edifici. *Sostener, y trabajar* en la arquitectura y maquinària. Sustento, as. || *SOPORTAR*. || Dirigir bè alguna cosa, com l' estat en la política civil, etc. *Mantener, sostener*. Fero, era. || Animar, excitar. *Sostener*. Animum dare. || Defensar algun argument, opinió, doctrina ó partit. *Defender, sustentar, sostener*. Propugno, as, teor, eri. || Afavorir, protegir, ajudar. *Sustener*. Adsum, ades, auxilior, aris. || Assegurar, afirmar. *Sostener*. Testor, aris, assevero, as. || Resistir un atac, etc. *Sostener*. Resisto, is. || mil. Estar en paratge ó positura pera socórrer á altre cos de exercit, plaza, etc. *Sostener*. Defendo, is. || Seguir una conversació, etc. *Sostener*. Hominum cōtum sermonibus tenere. || Mantenir, alimentar. També s' usa com recíproch. *Sostener, sustentar*. Sustento, as. || *niel. TRABALLAR*. || v. r. Mantenir-se forma alguna com quant està en perill. *Mantenerse, sostenerse*. Sustento, as.

SOSTENIR DANY É INTERÉS. fr. for. *Pagar daños y costas*. Litis æstimatione multare.

SOSTINENSA. f. SUSTENTACIÓ.

SOSTINGUT, DA. p. p. *Sostenido*. Sustento. || m. mús. SOSTENIDO.

SOSTOVAR. v. a. ler. ESTOVAR. 1 y 2.

SOSTRACCIÓ. f. arit. SUBSTRACCIÓ. || *DIVIN, SEPARACIÓ, OCULTACIÓ*. || FURT, ENCUBRIMENT.

SOSTRATGE. m. ant. APARTAMENT.

SOSTRAURE. v. r. arit. RESTAR. || Traure alguna cosa de ahont estava, emportant-sela ocultament. *Sustraer, quitar*. Substraho, is, adimo, is. || Induhir á algú á que mude de amo, de habitació, de ofici, etc. *Solevantar*. Subveho, is. || Induhir als parroquians que vajan á comprar á altra part. *Desaparroquianar*. A taberna confluentes avertere. || v. r. Despèndrerse, apartarse, separarse alguna cosa. *Sustraerse*. Sese subtrahere.

SOSTRE. m. Lo pis que divideix l'edifici en estàncies. *Techo, techado.* Tectum, tabulatum, i. || met. Capa ó posada de unas cosas sobre altres, com sostre de sardinas, etc. *Lecho, capa.* Crusta, æ, estratum, i. || Trespol, la part interior y superior de un edifici. *Techo, tejado, techumbre, techado.* Tectum, i, lacunarium, ii. || BÓVEDA.

FÉR SOSTRE. fr. *Techar.* Fastigia conficere.

PUJARSE'N AL SOSTRE. fr. met. **PUJARSE'N AL CAP DAMUNT DEL CAMPANÀ.**

SÓSTRER. v. a. **SÓSTRÀURER.**

SOSTRET, A. p. p. y adj. *Sustraido.* Substractus. || m. d. *Techo pequeño.* Tectulum, i.

SOT. m. CLOT. || Lo clot que's fa en los carrers y camins quant plou. *Charco.* Lacuna, æ, stagnum, i. || Fosso que's fá al entorn de las plantas y arbres pera detenir la aigua á fi de que penetre fins á las arrels. *Alcorque, socava.* Scrobs, bis, sulcus, i. || VALL. || CLOT. 2.

PICAR AL SOT. fr. **SOTERRAR.**

SOTA. f. En lo joch de cartas figura que representa un soldat á pen. *Sota, y marica* la de oros en lo joch de truch. *Lusoria pagella* peditum simulans. || prep. Davall. *Debajo.* Subter, sub. || S' usa en composició pera significar lo segon ó subaltern immediat en alguns oficis, com sotamestre. *Sota.* Secundus.

SOTABANCH. m. arq. Pessa sobre la cornisa ab sa mollura y ressalt pera rébrer los archs de las bóvedas. *Sotabanco.* Fabricæ pars arcubus subitans.

SOTABARBA. f. Gorja, carn abundant que creix davall la barba. *Papada.* Obessum guttur. || æ diu per burla de la pellerina que penja excessivament davall de la barba. *Perigallo.* Pellis amonto pendula. || Díit de la del porch. *Cogullada, papada.* Glandula, æ.

SOTACOMIT. m. Segon comit, que fá las veus del principal. *Sotacomitre.* Trierarchi vicarius.

SOTACOPA. f. Pessa de plata ó altra matèria de figura rodona en que se serveixen las copas ó gots. *Salvilla.* Hispocratela, æ.

SOTACLAVARI. m. Segon clavari. *Subclavero.* Clavarii vicarius.

SOTACOMANADOR. m. Superior després del comanador. *Subcomendador, teniente comendador.* Cœnobii subpræfectus.

SOTACONSERVADOR. m. **SUNCONSERVADOR.**

SOTACOTXERO. m. Lo cotxero de las mulas de davant. *Sotacochero.* Secundus redarius. || Lo qui supleix pel cotxero major. *Sotacochero.* Rhedarii vicarius.

SOTACUBERT. m. **SOTA CUBERT.**

SOTACURADOR. m. Substitut del curador. *Sotacurador, curador subrogado, sustituido.* Subcurator, is.

SOTACUYNER. m. L' ajudant del cuyner. *Sotacocinero.* Subculinarius, ii.

SOTAESCARELLER. m. Substitut del es-

carceller. *Subalcaide, bastonero.* Subcustos, dis.

SOTAESCRITA. f. CAUCIÓ, SEGURETAT.

SOTAESCRIBURER. v. a. **SUNSCRIBURER.**

SOTAGUARDA. m. Guarda substituhit per altre. *Sotaguarda, guarda sustituido.* Subcustos, odis.

SOTAMA. m. Reprehensió, repulsa. *Felpa, peluca, reprimenda.* Reprehensio; nis.

DONAR UN SOTAMÀ. fr. met. UNTAR LO CARRO.

SOTAMESTRE. m. Ajudant. *Pasante, repetidor, solamaestro.* Hypodidascales, i, subdoctor, is.

SOTAMINISTRE. m. Entre 'ls jesuitas coadjutor, que es lo principal dels que tenen á sòn cuidat la cuyna, rebost y demès oficinas dependents de ella. *Sotoministro, sotaministro.* Obsonator, is.

SÓTAN. m. ant. **SOTERRANI.**

SOTANA. f. Vestidura talar que portan los ecclesiàstichs entre 'ls vestits curts y manten. *Sotana.* Tunica talaris y subtaneum, ei, en la baixa llatinitat. || En los molins de farina la mola de sota. *Piedra de asiento.* Supposita mola. || La mola de sola en lo trull de molí del oli. *Yusera, alfarge.* Factorium, ii. || La que usan los col·legials en la qual s' ajusta la beca. *Manto.* Toga, æ.

SOTANETA. f. d. *Sotanilla.* Tunicula talaris.

SOTAPLECH. m. **SOTA PLECH.**

SOTAPLUJARSE. v. a. Posarse á cubert de la pluja. *Asuviar, guarecerse del agua.* Arcore á se pluviam.

SOTAPORTAL. m. PORXO.

SOTAPOSAR. EXPOSAR.

SOTAPOSAT, DA. p. p. Exposat. *Expuesto, sujeto.* Obnoxius.

SOTAREY. m. En algunas aulas de gramática 'l segon. *Sotarey.* Primus á rege vel post regem in gymnasiis.

SOTASAGRISTÀ. m. Ajudant de sagristà *Subsacristan, sacristan segundo.* Secundus ædituus.

SOTASCRIBURER. v. a. **SUNSCRIBURER.**

SOTAVENT. m. L' estat de la nau oposat á la part per ahont vé 'l barlovent, ab respecte á punt ó lloch determinat. *Sotavento.* Navis vento transversum latus.

ANARSE'N Á SOTAVENT. fr. náut. Passar del semicircul del barlovent al de sotavent, ab relació á un objecte ó paratge determinat. *Caer á sotavento.* Inferiori subjici vento. || Considerada la acció en sí mateixa separarse la embarcació envers sotavent del rumbo á que 's dirigeix; separació causada pel impetu del mar, del vent ó de la corrent. *Caer á sotavento, derivar, abatir, decaer, descaecer, davalar.* Derribo, as.

SOTAVENTAR. v. a. náut. Posar la embarcació á sotavent. També s' usa com reciproch. *Sotaventar, sotaventarse, sotaventearse.* Inferiori vento uti.

SOTBARBA. f. **SOTABARBA.**

SOTBATLLE. m. LLOCHTINENT.

SOTCOLOR. m. Pretext, apariència. *Socofo,*

Prætextus, us; causa apparens pro vera facta. | adv. m. Dissimuladament. Socolor. Per speciem.

SOTERRADOR. m. FOSSEB.

SOTERRAMENT. m. ENTERRO. | SEPULTURA.

SOTERRANI. A. adj. Lo que está sola terra.

Subterraneo, soterrano, soterráneo. Sublerrenus, crypticus. | Lloch, fàbrica sola terra, com seller soterrani, etc. Subterraneo, soterrano. Subterraneus locus. | m. Cova sola terra. Sótano. Hypogeum, ei.

VER SOTERRANIS. fr. Hacer sótanos, asolotar. Subterranea opera construere.

SOTERRAR. v. a. Colgar, cubrir de terra. També s' usa com recíproch. Enterrar, soterrar. Infodio, is, sub terram condere. | met. Amagar, escondir. Soterrar. Abdo, is.

SOTERRAT. DA. p. p. y adj. Enterrado, soterrado. Sepultus.

SOTERRIA. m. SOTERRANI.

SOTESCRIBURE. v. n. SUBSCRIBERE.

SOTET. m. d. Charquillo. Lacusculus, i.

SOTIL. adj. SUTIL. | ant. INSIGNIFICANT, MER. SIMPLE, SENZILL, PETIT.

SOTJAR. v. n. ter. Fér lo sòrt, fér lo toño. Llamarse andana. Ignorantiam simulare.

SOTMÉS. A. p. p. SÓMÉS. | m. SÚJECIT, SÚBDIT, VASSALL.

SOTMÉTRER. v. r. SOMÉTRER.

SOTOL. m. SOLAR. 4. | Fonament de una paret. Cimiento. Comentum, i.

SOTPEDRAMENT. m. Pen que sosté alguna cosa material, com l' edifici, etc. Pte. Pes, edis.

SOTRACADA. f. y

SOTRACH. m. SOTRAGADA. 1.

SOTRAGADA. f. Moviment enconrat de un cos de un costat á altre, com succeheix en los caruatges, per la desigualtat del terreno. Traqueo, vaicén. Vacillatio, nutatio, nis. | Lo cop fort y ab estruendo cahent de alt. Zaparrazo, batacazo. Lapsus, us. | Desgràcia, caygada de la elevació ó fortuna. Zaparrazo. Casus, us.

SOTRAGUEJAR. v. a. Fér sotrachs. Traquear, dar vaivenes. Labesco, is.

SOTS. prep. SOTA.

SOTSALCAYT. m. ant. SOTAESCARCELLER.

SOTSJÁURER. v. a. ant. Estar subjeote. Estar sujeto. Subjaceo, es.

SOTSMÉTRER. v. a. etc. SOMÉTRER.

SOTSOBRE. v. n. náut. SOSSOBRAR.

SOTSPENA. adv. m. SOPENA.

SOTSPESAR. v. a. etc. SOSPEAR.

SOTSPRIOR. m. SUPERIOR.

SOTSROGAR. v. a. SUBROGAR.

SOTSTENIR. v. a. SOSTENIR.

SOTSVEGUER. m. Llochtinent de veguer. Soveguer. Subvicarius, ii.

SOTSVEGUERIA. f. L' empleo de sotsveguer. Sovegueria, soveguerio. Vicarii judicis ditio.

SOU. m. Moneda imaginària que en Catalunya val

4 quartos y mitj. Sueldo. Solidus, i. | L' estpedai ó paga que's dona als militars y als empleats. Sueldo. Stipendium, ii. | La soldada que's dona als criats, etc. Sueldo, salario. Stipendium, ii. | al. Lo tant que'l rey pagava per barril de las embarcaciones mercantils que armava en guerra. Suelo. Solidus, i.

SOU DE ON. Moneda entré 'ls rotnats, dita así porque tenia 'l just y enter valor, á distinció de las que fabricàren després ja de una meytat, ja de un ters pera us comú y més fácil counters. En Espanya ha tingut diferent valor, y 'l que avuy s' usa en Aragó val 32 maravedissos. Suello. Solidum, solidus, i.

SOU DE VIUDA. VIUDEDA.

¿DE ABONT VENIU? CINCH SOUTS ME CUSTA. Id. ab que's denota un despropòsit ó resposta fora del cas. Si preguntas por berzas, mi padre tiene un garbanzal. Ad rogatum non respondere.

NO HI HA GRANS CINCH SOUTS DE DIFERENCIA. Id. No HABERÁ UN DIT DE DIFERENCIA.

PER SOU É PER LLURA. loc. ant. com. Explica en los computos la proporció ab que deuen pagar las averias entre dos subjectes, ó entre 'l buch y la càrrega, suposant que pera 'l pago 'l càrrec y la nau fan una lliura, y las pèrdas y danys altra y per consegüent lo qui té en la lliura del càrrec una dècima, sufrirà una dècima en la lliura de la averia, y així de las demès, rato per quantitat. A sueldo y á libra, sueldo y libra, rata por cantidad. Per solidum et libram.

SOVEN. prep. ant. SÓKAR.

SOVENIR. v. n. Venir á la memòria, recordar. Recordar, acordar. Reminiscor, eris.

SOVENDIT. A. adj. SOVADIT.

SOVINT. adv. m. Ab freqüència. A menudo. Sæpè.

LO MÉS SOVINT. m. adv. La major part del temps. De ordinario, la mayor parte del tiempo. Pierunque.

TOT SOVINT Ó MOLT SOVINT. m. adv. Ab molta freqüència. Muy á menudo. Sæpissimè.

SOVINTEJAR. v. a. Fér alguna cosa molt sovint. Menudear. Frequentor, aris.

SU.

SUA. pron. adj. f. poss. Su, suya. Sua.

SUADA. f. Lo que 's sua de una vegaña. Sudor. Sudor, is. | met. SUOR, FATIGA, TRABALL.

SUADIR. v. a. PERSUADIR.

SUADOR. A. m. y f. Qui sua molt ó sovint. Sudador. Sudator, is. | Lloch destinat en lo bany pera suar. Sudador, sudatorio. Sudatorium, ii.

SUAMENT. m. La acció y efecte de suar. Sudamiento. Sudor, is.

SUAR. v. n. Expel·lir lo suor. Sudar. Sudor, is; sudorem mittere. | met. Traballar ab molta fatiga y desveïllament. Trasadar, sudar. Exsudar, labor,

as. || *met.* Se diu de la humilitat que s'està o està en la superfície de alguns cossos, com en las parets, pedras, etc.; y també del destil·lar las plantas y arbres humor ó goma. *Sudar.* Sudo, as. || *Traballar molt física ó moralment.* *Insudar.* Insudo, as.

SUA MOLT. fr. *Sudar mucho, nadar en sudor.* *Su-dore manare, diffundere.* || *Tenir molt treball.* *Su-dar pez.* Impensè laborare.

ENCARA LI HA DE SUAR LO CAP DEL NAS Ó 'L CUL. exp. fam. Pondera la dificultat ó treball que ha de costar lo conseguir alguna cosa. *Ara te ha de sudar el rabo.* Longus sudor laborque restat.

YÉA SUA. fr. Costar una cosa molt treball ó dificultat. *Hacer sudar.* Improbo labore torquere.

MÉS VAL SUA QUE ESTOSSEGAR Ó QUESSEGAR. ref. Aconsella que és preferible un poch de calor al perill de encadenarse. *Mas vale sudar que toser.* Est sudare homini plus quam tussire salubre.

SUARA. adv. t. Ara poch ha. *Poco ha, poco ha-ee,* ahora mismo. Nunc; haud diu.

SUARDA. f. suor. s. || Suor de las ovel·las, materia viscosa composta de sabó ab basa de potas-sa; de una substància animal particular, que deixa humida la flana de las ovel·las. *Suarda.* Ovinum sudor.

TRÀURE LA SUARDA. fr. Traurer la brutícia de la suor que s'encasta en la roba. *Despercourir.* Cras-sitilem abstergere.

SUAST. m. mit. MOCADOR.

SUAT, DA. p. p. y adj. Humit ab la suor. *Su-sudo, sudoriento.* Sudore madens, sudatus. || Lo que està brat de suor. *Sudoso.* Sudore fluens.

SUAU. adj. Bta, dolc, apacible als sentits. *Sua-ve.* Suavis, mitis. || Dócil, manejable. *Suave.* Sua-vis, facilis. || pint. y escult. Flonjo, tou, que s'enfonsa si s'toca. *Morbido.* Morbidus.

SUAUAMENT. adv. m. Ab suavitat. *Suavemente.* Suaviter, jucundè. || Agraðablement. *Suavemente.* Compositè. || Lleugerament, per damunt damunt. *Suavemente, por encima.* Perfunctoriè, summètim.

|| *POCH A POC.*

SUAVISADOR. m. Correlja preparada pera suavisar las navajas. *Suavizador.* Cultricis acuen-dis corium.

SUAVISAR. v. a. Ablanir, posar suau alguna cosa. *Suavizar.* Mitigo, as; suave reddere. || Mode-rar lo rigor del tracte. *Suavizar.* Lenio, is; mitem effici. || Calmar, sosegar, aplacar. *Suavizar.* Mul-ceo, es. || Minorar. *Suavizar.* Levo, as. || Civilisar las costums. *Suavizar.* Mores emollire. || Reconcil-liar l'ànimo ofès de algú. *Suavizar.* Animam of-fensorem recolligere.

SUAVISAT, DA. p. p. y adj. *Suavizado.* Mitigatus.

SUAVÍSSIM, A. adj. *Suavissimo.* Valdè suavis.

SUAVÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Suavissi-mamente.* Suavissimè.

SUAVITAT. f. Agrado, dolçura, finura en lo tracte. *Suavidad.* Lenitas, facunditas, atis. || mts.

Dolçura, delicadesa, melodia. *Suavidad.* Suavitas, teneritas, atis. || En matèria de devoció, ternura. *Suavidad.* Suavitas, atis, dulcedo, inis. || pint. De-licadesa, agrado. *Suavidad.* Suavitas, atis. || Tran-quilitat, mansuetut, docilitat. *Suavidad.* Facilitas, atis. || Blandura, delicadesa al tacto. *Suavidad.* Lenitas, atis.

SUBADMINISTRADOR. m. Dependènt iame-diat al administrador. *Subadministrador.* Subre-demptor, is.

SUBALTERN. m. Inferior, que està subordinat en alguna cosa ó s' inclou en altra. *Subalterno.* Submissus. || Inferior ab dependència del superior. *Subalterno.* Subalternus.

SUBALTERNACIÓ. f. SUBORDINACIÓ.

SUBALTERNANT. adj. Lo que té subordinada altra cosa. *Subalternante.* Subjiciens.

SUBALTERNAR. v. a. Subjectar, posar sota. *Subalternar.* Subjicio, is.

SUBARRENDADOR. m. Qui subarrenda. *Subarrendador.* A locatore locator.

SUBARRENDAMENT. m. L' arrendament que fa l' arrendatari de la cosa arrendada. *Subarriendo, subarrendamiento.* A locatore locatio.

SUBARRENDAR. v. a. Arrendar á altre lo que s'té arrendat. *Subarrendar.* Subloco, as.

SUBAST. m. y

SUBASTA. f. Venda pública en lo mes dihent ab la intervenció de la justícia. *Subasta, subastacion.* Hasta, as.

SUBASTAR. v. a. Vèndrer en públich escant ab intervenció de justícia. *Subastar, vender en pública almoneda.* Subhasto, as; hasta subjicere.

SUBBRIGADIER. m. Suplent de brigadier. *Subbrigadier.* Submanipularis duotor.

SUBCOL-LECTOR. m. Qui fa las funcions de col·lector. *Subcolector.* Subcollector, is.

SUBCONSERVADOR. m. Jutge delegat pel conservador. *Subconservador.* A provocatorum ju-dice legatus.

SUBCONTRÀRIA. adj. fil. Se diu de la pro-posició que se segueix de la contrària. *Subcontra-ria.* Subcontraria, as. || mat. Se diu de dos figuras, v. g. de dos triànguls semblant ab l' àngul del vèrtice comú, sense bases paralelas. *Subcontraria.* Subcontraria, as.

SÚCUBO. adj. Se diu del dimoni que té tracte il·licit ab los homes, prenent forma de dona ó de pacient en l' acte sodomítich. *Súcubo.* Subcubus.

SUBCUMBIR. v. a. sucumbere.

SUBCUTÀNEO, A. adj. Lo que està sota la pell. *Subcutanea.* Subcutaneus.

SUBDEGÀ. m. Dignitat de alguns capítols que està á las ordes del degà. *Subdecan, subdecano.* Sub-decanus, i.

SUBDEGANAT. m. dignitat del subdegà. *Subdecanato.* Subdecanatus, i.

SUBDELEGABLE. adj. Lo que's pot subdele-gar. *Subdelegable.* Quod delegari potest.

SUBDELEGACIÓ. f. for. Delegació feta per un jutge y per un delegat que comunica part de son poder. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis. || Lo territori, empleo y oficina del subdelegat. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis.

SUBDELEGANT. p. a. Qui subdelega. *Subdelegante.* Subdelegans.

SUBDELEGAR. v. a. Donar lo delegat sa jurisdicció á altre. *Subdelegar.* Subdelego, as.

SUBDELEGAT, DA. adj. y m. La persona á qui 'l delegat ha comés sas facultats ó jurisdicció. *Subdelegado.* Subdelegatus; in delegati locum suffectus.

SUBDIACA. m. Lo clergue ordenat de epístola. *Subdiacono.* Subdiaconus, i. || Cárrech que hi ha en algunas catedrals pera preparar los vasos sagrats y cantar la epístola en la missa. *Subdiacono.* Subdiaconus, i.

SUBDIACONAT. m. L' orde de subdiaca ó de epístola. *Subdiaconado, subdiaconato.* Subdiaconatus, us.

SUBDIACONIL. adj. m. Se diu de certas prebendas y prebendats que tenen obligació de cantar la epístola en la missa major. *Epistolero, subdiaconil.* Ad epistolas canendas destinatus clericus.

SUBDISTINCIÓ. f. La distinció de altra distinció. *Subdistincion.* Subdistinctio, nis.

SUBDISTINGIR. v. a. Fér una distinció de altres. *Subdistinguir.* Subdistingo, is.

SÚBDIT, A. adj. y m. Subjecte á la disposició de algun superior, ab la obligació de obtenirlo. *Súbdito.* Subditus, i.

SUBDIVIDIR. v. a. Dividir las parts de una divisió. *Subdividir.* Subdivido, is.

SUBDIVISIÓ. f. Divisió de altra divisió. *Subdividir.* Subdivisio, nis.

SÚBDUPLO, A. adj. geom. La proporció quant un número es la meytat de altre, com 2 de 4 y 4 de 8. *Súbduplo.* Subduplus.

SUBECH. m. SOBECH.

SUBEXECUTOR. m. Qui executa ú obra per delegació de al'tre. *Subexecutor.* Subexequens, tis.

SUBHASTAR. v. a. SUBASTAR.

SUBINAS. (DE) m. adv. Boca pera munt. *Supino, boca arriba.* Resupinus, supinè.

SUBINSPECTOR. m. Subaltern immediat al inspector. *Subinspector.* Subinspector, is.

SUBINTRODUCTA. f. Terme de la història eclesiàstica, que donava á las donas que vivian en casa dels sacerdots, ab motiu de caritat, cuydado de sas casas, etc.; costum prohibida en lo cánon III del concili de Nicea. *Subintroducta.* Subintroduc-ta, æ.

SUBIRÁ, NA. adj. sobirán. || adj. REPENTÍ.

SÚBIT, A. adj. Repentí. *Repentino, súbito, subitáneo.* Subitus.

SÚBITAMENT. adv. m. De repent, de impro-vis. *Súbitamente, subitáneamente, repentinamente.* Subitò, repentè, extemplò.

SUBITÁNEAMENT. SÚBITAMENT.

SUBITÁNEO, A. adj. SÚBIT.

SUBJECCIÓ. f. Acte y efecte de subjectar ó subjectarse. *Sujecion.* Subjectio, nis. || *Servitut, dependència.* *Sujecion.* Subjectio, nis. || *LLIGADURA.* || Aplicació, assistència á la obligació. *Sujecion.* Assiduitas, atis, applicatio, nis. || ret. Figura en que l' orador respon. á sas mateixas preguntas. *Sujecion.* Subjectio, nis. || esgrim. La acció en que 's subjecta la del contrari. *Sujecion.* Subjectio, nis.

AB SUBJECCIÓ. m. adv. Humilment, ab submissió. *Con sujecion.* Demissè.

DENEGAR LA SUBJECCIÓ. fr. No regonéixer al senyor feudal. *Denegar, desconocer la sujecion ó vasallaje.* Clientelam denegare.

SUBJECTADOR. m. SUBJUGADOR.

SUBJECTAR. v. a. Somètrer, reduhir al domini ó poder de altre. També s' usa com recíproch. *Sujetar.* Emancipo, as. || Afermar, sostenir. *Sujetar.* Vi continere. || Domar, rendir. *Sujetar.* Subdo, is. || SUBJUGAR, LLIGAR.

SUBJECTE, A. adj. Exposat, propens á alguna cosa. *Sujeto.* Subjectus. || Submis, adicte. *Sujeto.* Obnoxius. || súbit. || Se diu en orde á la subjecció per amor ó per gratitut. *Sujeto.* Subjectus. || m. Qualsevol persona indeterminada. *Sujeto.* Subjectum, i. || Persona de qualitat ó prenas. *Sujeto.* Egregius. || Matèria ó punt de que's tracta. *Objeto, sujeto.* Objectum, i. || pl. Alló en que's reb y conserva alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || fí. Alló de que s' anuncia ó predica alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || Activitat, figura y forsa de la persona, com: home de flach *SUBJECTE.* *Sujeto.* Vigor, is. || mús. part principal del assumpto. *Sujeto.* Subjectum, i.

QUI NO CONEÇA AL SUBJECTE, NO FORME DE ELL MAL SUSPECTE. ref. Denota que no's deu judicar de las cosas fins á estar ben enterat de las causas, ó bè que es imprudència alabar ó vituperar lo que no's coneix bè. *Antes que conozcas, ni alabes ni cohondes.* Ignotum laudes hominem, culpesve caveto.

SUBJUGACIÓ. f. La acció y efecte de subjugar. *Sujecion.* Subjectio, nis.

SUBJUGADOR, A. m. y f. Qui subjuga. *Sojuzgador.* Subjugator, is.

SUBJUGAR Y SUBJUGUAR. v. a. Somètrer, avassallar, dominar violentment. *Subyugar, sojuzgar.* Subyugo, as.

SUBJUNCTIU. m. gram. Modo del verb que necessita altre antecedent, exprés ó suplit, pera tenir completa sa significació. *Sujuntivo.* Subjunctivus, i.

SUBLEVACIÓ. f. AL·LIVIO. || La obra de sublevar ó sublevarse. *Sublevacion, solevamiento.* Sublevatio, nis. || Moll, alborot. *Sublevacion.* Seditio, nis.

SUBLEVAR. v. a. AL·LIVIAN, AL·LUGERAR. || Al-sar, excitar algun motí. També s' usa com recíproch. *Sublevar, solevantar.* Súblevo, as; seditio-nem movere.

SUBLEVAT, DA. p. p. *Sublevado*. Sublevatus. **SUBLIMACIÓ.** f. Obra de sublimar. *Sublimacion*. Exaltatio, nis. || quim. Separació de las parts més subtils y volàtils dels mixtos elevats per medi del foc. *Sublimacion*. Sublimatio, nis.

SUBLIMAMENT. adv. m. Elevadament, real-sadament. *Sublimemente, elevadamente*. Sublimiter.

SUBLIMAR. v. a. Elevar, engrandir, real-sar. *Sublimar, ensalzar*. Sublimo, as. || quim. Elevar per medi del foc las partícules més subtils pera recullir-las després. *Sublimar*. Sublimo, as; ad obri-zum excoquere. || Socarrar. *Sollamar*. Amburo, is.

SUBLIMAT, DA. p. p. *Sublimado*. Sublimatus.

SUBLIMAT CORROSIU. SOLIMANT.

SUBLINAT DOLS. Argent viu reduhit á massa blan-ca. *Sublimado dulce, águila alba*. Aquila alba.

SUBLIMATÓRI. adj. Cosa de la sublimació. *Sublimatorio*. Sublimatorius.

SUBLIME. adj. Excels, gloriós, excel-lent. *Sublime*. Sublimis. || Se diu de la producció ó discurs magnífic y elevat. *Sublime*. Magniloquus.

SUBLIMEMENT. adv. m. Elevadament. *Sublimemente*. Sublimiter, excelsè. || ant. EXCEL-LENT-MENT.

SUBLIMITAT. f. Exaltació, excel-lència. *Sublimidad*. Præstantia, æ. || Elevació, altura. *Sublimidad*. Sublimitas, atis. || Magestad. *Sublimidad*. Elatio, nis. || ret. Elevació de estil. *Sublimidad*. Magniloquentia, æ.

SUBLUNAR. adj. Lo que està baix la lluna. *Sublunar*. Sublunaris.

SUBMERGIR. v. a. SUMERGIR.

SUBMINISTRACIÓ. f. Obra de subministrar. *Subministracion, subministracion*. Subministratio, nis

SUBMINISTRADOR, A. m. y f. Qui submi-nistra. *Subministrador*. Subministrator, is.

SUBMINISTRAR. v. a. Donar ó provehir de lo necessari tant en lo físic com en lo moral. *Sub-ministrar, subministrar*. Subministro, suppedito, as.

SUBMINISTRAT, DA. p. p. *Subministrado*. Subministratus.

SUBMÍS, SA. adj. Rendit, subjecte, humiliat per revèrència ó atenció. *Rendido, sumiso*. Sub-missus.

SUBMISSAMENT. adv. m. Ab submissió. *Submisamente*. Submissè.

SUBMISSIÓ. f. Humillació. *Sumision*. Submis-sio, nis.

SUBMULTÍPLICE. m. ág. La part al·lquota respecte á són tot, com : lo 6 es submúltiple de 18. *Submultiplyce*. Submultiplus.

SUBNORMAL. adj. geom. Línea que determina 'l punt en que's divideix l'eix per una línea que cau perpendicular sobre la tangent al punt del contacte. *Subnormal*. Subnormalis.

SUBÓ. n. ter. TONTO, CAP GROS.

SUBORDINACIÓ. f. Subjecció al orde, mana-ment ó domini. *Subordinacion*. Subordinatio, nis. || Terme relatiu que denota 'ls graus de superio-

ritat ó inferioritat entre diferents coses. *Subordina-cion*. Subordinatio, nis.

SUBORDINAMENT. adv. m. Ab subordina-ció. *Subordinadamente*. Subordinatè.

SUBORDINAR. v. a. Subjectar, posar á algú á las ordes y disposició de altre. *Subordinar*. Sub-jicio, is. || Posar ó classificar algunas cosas infe-riors respecte de altrás. *Subordinar*. Subdo, is.

SUBORDINAT, DA. p. p. y adj. *Subordinado*. Subjectus. || m. SUBALTERN.

SUBORNAR. v. a. etc. SOBORNAR.

SUEPLANTACIÓ. f. Obra de subplantar. *Suplantacion*. Supplantatio, nis. || Introducció de al-gunes veus falsas en l' escrit ó en lo lloch en que altrás s' esborran. *Suplantacion*. Supplantatio, nis.

SUEPLANTADOR, A. m. y f. Qui subplanta. *Suplantador*. Supplantator, is.

SUEPLANTAR. v. a. Introduhir paraulas fal-sas en algun escrit ó en lo lloch en que altrás s' esborran. *Suplantar*. Supplanto, as.

SUBPOLAR. adj. Lo que està baix del polo. *Subpolar*. Subpolaris.

SUBPOSAR. v. a. Posar sota. *Poner debajo*. Suppono, is.

SUBPRIOR, A. m. y f. Qui fá las veus de prior. *Subprior*. Subprior, is.

SUBPROMOTOR. m. Oficial que en las cano-nisacions dels Sants fá las veus de promotor. *Vi-cepromotor, subpromotor*. Subprocurator, is.

SUBQUADRIPLICADA. f. arit. Se diu de la rahó que intervé quatre vegadas pera compóndrer la quadriplificada. *Subcuadriplificada*. Subquadripli-cata, æ.

SUBREPCIÓ. f. Acció oculta y amagada. *Subrep-cion*. Subreptio, nis. || Ocultació de algun fet ó cir-cunstància pera conseguir alguna pretensió. *Subrep-cion*. Subreptio, nis.

SUBREPTICI, A. adj. Lo que 's fá ocultament y de amagat. *Subrepticio*. Subreptitius. || 'Lo que's preten ab subrepció. *Subrepticio*. Subreptitius.

SUBREPTICIALMENT. adv. m. Ab subrepció. *Subrepticamente*. Subreptitiè.

SUBROGACIÓ. f. Obra de subrogar. *Subro-gacion, sustitucion*. Subrogatio, nis.

SUBROGANT. p. a. *Subrogante*. Subrogans.

SUBROGAR. v. a. Substituhir, posar una cosa en lloch de altra. *Subrogar*. Subrogo, as, sufficio, is.

SUBROGAT, DA. p. p. *Subrogado*. Subroga-tus. || m. Substitut. *Subrogado*. Procurator ab al-tero.

SUBSANAR. v. a. Reparar, esmenar algun dany. *Subsanar*. Emendo, as. || Desmentir algun delict, etc. *Subsanar*. Excuso, as.

SUBSCRIPCIÓ. f. Acció de subscriure ó subs-criur-se. *Suscripcion*. Subscriptio, nis. || La obra que 's dona per subscripció. *Suscripcion, suscri-cion*. Subscriptio, nis.

SUBSCRIPTOR. m. Qui 's subscriu á alguna obra literària. *Suscriptor*. Subscriptor, is.

SUBSCRIT, A. p. p. y adj. *Suscripto, suscripto.* Subscriptus.

SUBSCRIBIRER. v. a. Firmar, posar la firma al peu de un escrit. *Suscribir.* Subscribo, is, infirmo, is, subsigno, as. || Convenir en lo dictamen de altre, accedir á ell. *Suscribir.* Subscribo, is; alterius opinionem accipere. || Obligar-se á contribuir ab una quantitat determinada, ó anticipar sòn pago pera tenir dret á las ganancias de alguna empresa, ó recullir á ménos preu la obra pera que 's fá la subscripció. *Suscribir.* Pecuniam consignare ad librum emendum, pignore subscribere.

SUBSECRETARI. m. Lo primer gefe de un ministeri després del ministre. *Subsecretario.* Vice secretarius.

SUBSECUTIU, VA. adj. SUBSECUT.

SUBSECUTIVAMENT. adv. m. Seguidament, una cosa detrás de altra. *Seguidamente, subsiguientemente, subsecuente.* Subsequenter.

SUBSEGUENT. adj. Lo que se segueix immediatament á altra cosa. *subsiguiente, subsecuente.* Subsequens.

SUBSEGUIRSE. v. a. Seguir-se una cosa immediatament á altra. *Subseguirse.* Subsequor, éris.

SUBSEGUIT, DA. p. p. *Subseguido.* Subsequutus.

SUBSEGUENT. adj. SUBSEGUENT.

SUBSIDI. m. Socorro, ajuda, auxili extraordinari. *Subsidio.* Subsidium, ii. || Tribut sobre las rendas ecclesiásticas de Espanya. *Subsidio.* Subsidium, ii. || Cos, tropa de reserva. *Subsidio.* Præsidium, ii.

SUBSIDIARI, A. adj. Lo que 's dona ó envia en socorro de altre. *Subsidiario.* Subsidiarius. || for. Se diu dels medis superabundants que coadjuvan á fortificar una causa; així 's diu hipoteca SUBSIDIÀRIA, la que serveix de far al principal. *Subsidiario.* Auxiliarius.

SUBSIDIÀRIAMENT. adv. m. De un modo subsidiari. *Subsidiariamente.* Subsidiario.

SUBSISTÈNCIA. f. Estabilitat, permanència, perseverància. *Subsistencia.* Subsistentia, æ. || Lo que serveix pera 'ls aliments de una persona, comunitat, etc. *Subsistencia.* Subsistentia, æ. || L'acte de subsistir. *Subsistencia.* Subsistentia, æ. || fil. Lo complement últim de la substància, ó l'acte pel qual una substància 's fá incommunicable á altra. *Subsistencia.* Subsistentia, æ.

SUBSISTENT. p. a. Lo que subsisteix. *Subsistente.* Subsistens.

SUBSISTIR. v. n. Permanèixer, durar, conservar-se. *Subsistir.* Subsisto, is, exto, as. || Vitur, existir en lo mon. *Subsistir.* Subsisto, is. || Alimentarse, sustentarse. *Subsistir.* Subsisto, is. || fil. Estar per sí en sa pròpia naturalesa y sér, sèns dependència de altra cosa. *Subsistir.* Subsisto, is.

SUBSTÀNCIA. f. fil. Sér, essència, naturalesa las cosas. *Sustancia.* Substantia, æ. || Qualcosa ab que altra s' alimenta y nutreix.

Sustancia. Substantia, æ. || La part essencial y apreciable de alguna cosa. *Sustancia.* Substantia, æ. || Lo que més andreix y satisfà dels aliments. *Jugo, sustancia.* Substantia, æ. || Lo such que s'extrau de las cosas substancials. *Sustancia.* Expressus succus. || met. Matèria, sòlit. *Sustancia.* Corpus, oris. || Lo valor y estimació de las cosas, pel qual deuen sér graduadas. *Sustancia.* Substantia, æ. || Hisenda, bens. *Sustancia.* Bona, orum. || fil. La entitat ó essència en que existeix per si y en que existeixen los accidents. *Sustancia.* Substantia, æ.

DE SUBSTÀNCIA. m. adv. Se diu de las cosas de importància. *De sustancia.* Magni momenti.

EN SUBSTÀNCIA. m. adv. Sumàriament, en compendi. *En limpio, en resolucion.* Summatim. || met. Se diu dels simples que 's donan en sòn sér natural, á diferència dels que 's suministren en infusió, etc. *En sustancia.* Ipsa re.

SÈNS SUBSTÀNCIA. m. adv. Vanaent, fútilment. *Sin sustancia.* Futiliter.

TRAURE Ó LLEVAR LA SUBSTÀNCIA. fr. RESUBSTANCIAL.

SUBSTANCIAL. adj. Pertanyent á la substància. *Sustancial.* Substantialis. || Punt essencial de un negoci. *Sustancial.* Summum rei caput.

SUBSTANCIALMENT. adv. m. De un modo substancial. *Sustancialmente.* Per summum capita. || Essencialment. *Sustancialmente.* Essentialiter.

SUBSTANCIAL. v. a. Comprobar ó averiguar enterament la veritat. *Sustanciar.* Comprare, at. || COMPENDIAR. || for. Formar un precepte ó canó per á posarla en estat. *Sustanciar.* Litem usque ad summum agere; acta formare.

SUBSTANCIALS. m. pl. Certs hereges luterans que defensan que Deu despullà á Adà per sòn pecat de tots los bens ab que havia adornats naturalesa y substància. *Sustanciaris.* Substantiarii, orum.

SUBSTANCIALT, DA. p. p. y adj. *Sustanciado.* Comprobatus, substantiatus.

SUBSTANCIOS, A. adj. Lo que té molta substància. *Sustancioso.* Substantialis, succulentus.

SUBSTANTIU, VA. m. y f. Lo que per si pl. estar y permanèixer. *Sustantivo.* Substantivus. || gram. Nom que 's dona á cada objecte de per sí. *Sustantivo.* Substantivus.

SUBSTANTIVADAMENT. adv. m. De un modo substantiu. *Sustantivadamente.* Substantivamente.

SUBSTANTIVAR. v. a. gram. Posar com á nom substantiu una part de la oració que no es pl. *Sustantivar.* Substantivè ponere.

SUBSTANTIVAT, DA. p. p. y adj. *Sustantivado.* Substantivè positus.

SUBSTILAR. adj. y f. geom. La línia que en lo quadrant solar indica la intersecció de son pla ab lo de un meridià que li es perpendicular, y en

lo qual se troba 'l eix. *Substilar, meridiana del plano. Linea substilaris.*

SUBSTITUCIÓ. f. La acció de substituhir. *Substitucion, subrogacion. Substitutio, nis.* || for. Institució de segon hereu, ó una designació de hereu fela en segon grau ó altres ulteriors en orde de sucesió; y pót ferse no sols en las heréncias, sinó també en los llegats. *Sustitucion. Substitutio, nis.* || *sucesió.*

SUBSTITUCIÓ COMPENDIOSA. for. Método de substituhir que abressa molts substitucions y molts temps. *Sustitucion compendiosa. Compendiosa substitutio.*

SUBSTITUCIÓ DIRECTA. for. La que's fá ab paraulas directas, civils ó llegendas que directa ó immediatament se dirigeix al substitut, y per la qual percebeix la heréncia del difunt de pròpia autoritat, y sens intervenció de altra persona. *Sustitucion directa. Substitutio directa.*

SUBSTITUCIÓ EXEMPLAR. for. Aquella que's fá pel pare ó la mare á qualsevol dels descendents als fills adults ó majors instituhits ó desheretats quant són boigs ó dement, substituhint en són lloch certes persones. *Sustitucion ejemplar. Exemplaris substitutio.*

SUBSTITUCIÓ INDIRECTA. for. La que's fá ab paraulas deprecatives ó indirectas que no's dirigeixen immediatament al substituhit, sinó per interposada persona, com es l' hereu de confiança. *Sustitucion indirecta ó fideicomisaria ó obliqua. Substitutio indirecta.*

SUBSTITUCIÓ PUPILAR. for. La que's fá pel pare á sos fills impúbels, llegendes y naturals que té baix sa potestat, instituhits ó desheretats, ab paraulas afirmatives expressa ó tácitament. *Sustitucion pupilar. Pupillaris substitutio.*

SUBSTITUCIÓ RECÍPROCA. for. Modo de substituhir que compren molts substitucions recíprocas en las personas de vários hereus, segons sa qualitat. *Sustitucion reciproca, brevilocua. Substitutio reciproca, breviloqua.*

SUBSTITUCIÓ VULGAR. for. Aquella que's fá per qualsevol del vulgo á qualsevol persona del poble ab paraulas negatives tácita ó expressament. *Sustitucion vulgar ó simple. Substitutio vulgaris.*

SUBSTITUÏDOR, A. m. y f. Qui substitueix. *Sustituidor. Substituens.*

SUBSTITUÏR. v. a. Subrogar, posar á algú en lloch de altre. *Sustituir. Subrogo, as.* || Posar una cosa per altra. *Sustituir. Suppono, subdo, is.* || Posar una cosa falsa ó fingida en lloch de altra verdadera. *Sustituir. Subjicio, is.* || Enviar á algú en lloch de altre. *Sustituir. Submitto, is.* || Instituhir segon hereu, á fi de que 'ls testadors no morian intestats, y per consegüent pel cas en que l' instituhit no puga ó no vulla serho. *Instituir. Substituto, is.*

SUBSTITUÏT, DA. p. p. *Sustituido. Substitutus.*

SUBSTITUT, A. adj. Qui fá las veus de altre. *Sustituto. Vicarius, ii.* || Coadjutor dels procuradors generals de las corts. *Sustituto. Substitutus.*

SUBSTRACCIÓ. f. Divisió, separació de una cosa respecte de altra. *Sustraccion. Substractio, nis.* || Segona regla de aritmética. *Resta, sustraccion. Substractio, deductio, nis.* || Ocultació, encubrimient. *Sustraccion. Detractio, nis.* || *RAIVACIÓ.*

SUBSTRÀURER. v. a. Apartar ó llevar una cosa de altra. *Sustraer. Substraho, is.* || **RESTAR.**

SUBSTRET, A. p. p. *Sustraido. Subtractus.*

SUBTADA. f. Llans, acás grave que succeeix sens pensar. *Repton. Improvisus casus.* || Lo moviment impensat y prompte que li ocorre á algú pera executar alguna cosa. *Repton. Extemporaneum auxilium.*

SUBTADAMENT. adv. m. Depressa, de improvís. *Subitamente. Subitò.*

SUBTANGENT. adj. geom. Línea que determina la intersecció de la tangent en lo punt en que aquesta talla l' eix prolongat. *Subtangente. Subtangens.*

SUBTAR. v. a. Sorpendrer, atrapar descuydat. *Sorprender, arrebatat. Inopinum rapere.* || v. r. Malmétrerse 'ls sembrats per causa del vent xaloch, etc. *Asolanarse, arrebatarse. Nimio calore' etc. torrer. || Recremarse 'l pa quant se cou. Ahornarse, arrebatarse. Panes in furno ustulari. || Recremarse las viandas per falta de such. Arrebatarse. Præcoqui.*

SUBTAT, DA. adj. Repentí, improvís. *Súbito, subitáneo. Subitus.*

VENIR SUBTAT. fr. Venir de improvís. *Venir de improviso. Inopinatò succedere.*

SUBTÉNDRE. v. a. geom. Tirar una subtensa, ó tocar y exténdrerse per sí mateixa la subtensa á tocar los dos extrems de un arch que amida un ángul. *Subtender. Contraduco, is.*

SUBTENSA. f. geom. Certa corda ó línea que toca las dos extremitats de una porció de círcul. *Subtensa. Chorda, æ.*

SUBTERFUGI. m. Escapalória. *Subterfugio. Subterfugium, ii.*

SUBTERRÀNEAMENT. adv. m. Per sota terra. *Subterrâneamente. Sub terra.*

SUBTERRÀNEO, A. adj. Lo que está sota terra. *Subterráneo. Subterraneus.*

SUBTIL. adj. SUTIL.

SUBTINENT. m. mil. Grau immediat al de tinent. *Alférez, subteniente. Signifor, i.*

SUBTÓS, A. adj. SUBTAT.

SUBTRIPLE, A. adj. geom. Se diu quant un número ó quantitat está continguda en altra tres vegadas, y així 4 es subtriple de 12, 6 de 18, etc. *Subtriplo. Subtriplus.*

SUBTRIPLICADA. adj. y f. arit. Se diu de la rahó que intervé tres vegadas pera compóndrer la triplicada. *Subtriplicada. Subtriplicata.*

SUBURBÀ, NA. adj. Se diu del terreno vehí ó

próxim a la ciutat. *Suburbano*. Suburbanus.

SUBURBI. m. Arrabal, barri immediat a la ciutat. *Suburbio*. Suburbium, ii.

SUBURBICARI, A. adj. Se diu de las províncies de Itàlia que componian la diòcesis de Roma. *Suburbicario*. Suburbicarius.

SUBURRA. f. Barri y tribu de Roma en la segona regió ahont estavan los mercats de viandas y 'ls burdells. *Suburra*. Suburra, æ.

SUBUTRAQUISTAS. f. pl. Espécies de heretges anomenats així, perque donavan la comunió ab totes dos espécies. *Subutraquistas*. Heretici utraquistæ.

SUBVENCIO. f. Obra de subvenir. *Subvencion*. Auxilium, ii.

SUBVENIR. v. a. Assistir, ajudar, socórrer. *Subvenir*. Subvenio, is. || Provehir, abastar de lo necessari. També s'usa com reciproc. *Subvenir*. Suppedito, as.

SUBVERSIÓ. f. Trastorn, ruïna. *Subversion*, *subversion*. Subversio, nis.

SUBVERSIU, VA. adj. Capàs de subvertir. *Subversivo*. Subvertendi capax.

SUBVERTIR. v. a. Trastornar, arruinar, destruir. *Subvertir*, *suvertir*. Subverto, is.

SUBVERTIT, DA. p. p. *Subvertido*. Subversus.

SUBVINGUT, DA. p. p. *Subvenido*. Auxiliatus, succursus.

SUCADA. f. Bocí de pa mullat en algun licor ó cosa espessa, com such, xocolata, etc. *Mojada*, *sopa*. Offa juscúlo, etc. madida.

SUCAMENT. m. Obra de sucar. *Mojadura*. Madefactio, nis.

SUCAR. v. a. Mullar lo pa en lo such, xocolata, etc. *Mojar*. Intingo, is.

SUCARRI. loc. Introduhirse, ó tenir part en alguna dependència ó negoci. *Mojar*, *pringar*. Intervenio, is.

SUCARRAR. v. a. SOCARRAR.

SUCCIÓ. f. med. La acció de xuclar. *Succion*. Suctus, us.

SUCCEDANI. adj. med. Medicament que pòt reemplaçar ó substituhir a altre per tenir sas mateixas propietats ó altrás anàlogas. *Succedáneo*. Succedaneus.

SUCCEDENTS. m. pl. astron. Nom de la quinta, octava y undécima casas del tema geneliach, per las que imaginavan pronosticar grans successos. *Succedentes*. Succedentes, ium.

SUCCEHIDOR. m. y

SUCCEHINT. p. a. SUCCESSOR.

SUCCEHIR. v. a. Esdevenir. *Suceder*. Succedo, is. || Sér successor ó entrar en lloch de altre; y també 's diu en lo moral. *Suceder*. Succedo, is. || Seguir immediatament una cosa després de altra, com la primavera al ivern, etc. *Suceder*. Succedo, is. || Esdevenir com per casualitat. *Suceder*. Accido, is; sortitò obvenir. || Heretar ó entrar en pœ-

gussessió de ana cosa per successió ó per donació. *Suceder*. In bona succedere.

SUCCENTOR. m. Sota capiscol. *Succentor*, *scápiscol*, *sochantre*. Succentor, is.

SUCCESS. m. Lo que succeheix. *Sucesso*, *acontecimiento*. Successus, us. || Éxit. || Cas extraordinari. *Sucesso*. Successus, us.

SUCCESSIBLE. adj. Lo que's pòt obtenir per successió. *Sucesible*. Successione obtinere valens.

SUCCESSIÓ. f. Acció y efecte de succehir, de seguirse ó entrar després. *Sucesion*. Successio, nis. || La procreació, fills ó descendents. *Sucesim*. Proles, is. || Herència. *Sucesion*. Hæreditas, atis. || Herència que vá al amo de un esclau quant aquest mor sèns pares. *Sucesion*. Successio, nis. || També 's diu en las cosas morals. *Sucesion*. Progressus, us, series, ei.

SUCCESSIU, VA. adj. Lo que succeheix ó ve de altra cosa ab interrupció. *Sucesivo*. Successiva. || Dit dels drets ó béns hereditaris. *Sucesivo*. Hereditarium jus.

SUCCESSIVAMENT Y SUCCESSIVE. adv. m. Conseqüentment, per orde successiu. *Sucesivamente*. Successivè. || ALTERNATIVAMENT.

SUCCESSOR, A. m. y f. Qui succeheix ó té dret de succehir. *Succesor*. Successor, is.

SUCCINO. m. AMBRE.

SUGCINT, A. adj. Concis. *Conciso*. Concisus, succinctus.

SUGCINTAMENT. adv. m. Concisament, en pocas paraulas. *Sucintamente*. Comprehenas, succinctim.

SUCUMBIR. v. a. SUCUMAR.

SUCH. m. La substància dels animals y plantas. *Suco*, *jugo*. Succus, i. || CALDO. || Lo dels gissals *Salsa*, *moje*. Jus, uris. || L' humor que llasan algunas plantas y animals. *Aguaza*. Aquosus humor. || L' humor que s' extrau de algunas plantas, exprimintlas ó premsantlas. *Zumo*, *suco*. Sucus, i. || met. La entitat y principal substància de alguna cosa física ó moral. *Miga*, *meollo*, *jugo*. Medulla, æ. || met. La utilitat ó profit. *Zumo*. Substantia, æ. || Coneixement, judici. *Caletre*. Iudicium, ii.

SUCH DE BRAHÓ. Fatiga, suor. *Fuerza de brazo*. Sudor, is.

SUCH DE PÁMPOL. AIXAROP DE PÁMPOL.

MÉS VAL Ó MILLOR ES LO SUCH QUE LAS TALLANS, Ó MÉS VAL LO SUCH QUE'LS MOIXONS. ref. MÉS FÉIA 'L FARCIMENT QUE' L GALL.

NO TENIR SUCH NI BRUCH. loc. No tocar en lloch, tenir poca substància. *Ser un tararira*. Iudicio precipitem esse. || met. Ser una cosa fada, insípida, y sèns gust. *Ser insípido*. Insidipum esse.

VOLER TRAURE SUCH DEL SURO. fr. Voler impossibles. *Pedir peras al olmo*; *querer subir al cielo sin escalera*. Inania tentare.

SUCIETAT. f. Brutícia, porqueria, immundícia. *Suciedad*. Spureitia, æ.

SUCÓS, A. adj. Lo que té such. *Sucoso, jugoso, succulento. Succulentus.*

SUCOTRI, NA. adj. CEDA SOCOTRI.

SUCRE. m. Substància que's trau clarificant l' humor de la canya dolça. *Azúcar. Saccharum, i.*

SUCAR CANDI. 'L clarificat y dar á forsa de evaporarse. *Azúcar piedra ó cande. Saccharum glaciale.*

SUCRE CLARIFICAT. Lo cuyt ab áygua fins á cert punt de consistència. *Almibar. Sacchari cremor.*

SUCRE DE PA. 'L cristalliat que resulta més blanch que'l demés, y de la figura de cono. *Azúcar de pilon. Saccharus conus.*

SUCRE ESPONJAT. BOLADO.

SUCRE MORENO ó ROIG. Lo de inferior qualitat, dít així pel color. *Azúcar mascabado ó rojo. Inferius saccharum.*

SUCRERA. f. Pot ó vas pera tenir sucre. *Azucarera. Vasculum sacchararium.*

SUCUMBIR. v. a. Rendirse. *Sucumbir. Succumbo, is.*

SUCURSAL. adj. f. Se diu pròpiament de una iglesia que supleix per la parroquial en tots aquells cassos que á aquesta li es impossible deixar ben servits als feligresos. *Sucursal. Succursali, is.* || Establiment que serveix de ajuda á altra de la mateixa classe y en general tot aquell subordinat á altre ab lo mateix fi. *Sucursal. Officina subalterna.*

SUD. m. suor.

SUDA. f. pressó.

SUDARI. m. Pessa de tela pera netejar lo suor. *Sudario. Sudarium, ii.* || Lo llansol ab que Nicodemus amortallá 'l cos de Cristo. *Santo sudario. Sacra Christo sindon.* || La tela ab que's tãpa la cara del difunt. *Sudario. Mortuorium sudarium.*

SUDEST. m. náut. Nom del quart rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l sud y 'l est, que en lo Mediterrani es lo xaloch. *Sueste, sudeste, jaloque, siroco. Eurus, i.*

SUDOEST. m. náut. Nom del quint rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y 'l oest, que es lo lleveig del Mediterrani. *Sudoeste, leveche, abrego, áfrico. Subvesperus, i.*

SUDOESTADA. f. náut. Ventada forta de la part del sudoest. *Sudoestada. Furens africanus.*

SUDORÍFIC, CA. adj. Se diu del remey que promou lo suor. *Sudorífico, sudatorio. Sudoríficus.*

SUDSUBOEST. m. náut. Nom del segon rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y 'l sudoest. *Sudsudoeste, mediodía, leveche, noto. Libicus, notus, i.*

SUECO, A. adj. Cosa de Suécia. *Sueco. Suecus, snevus.*

SUEST. m. náut. SUDEST.

SUEST QUART AL EST. náut. Denominació del quint rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y estsuest, que en lo Mediterrani 's diu xaloch quarta

cuarta al este, solano, euro. Eu-

SUEST QUART AL SUD. náut. Lo tercer rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y sudoest. *Sueste cuarta al sur, y jaloque cuarto al mediodía en lo Mediterrani. Subauster, i.*

SUESTEJAR. v. a. náut. Inclinarsen envers lo suest ó tocar en aquest rumbo la direcció del vent regnant. *Suestear. Subauster adsequere.*

SUFERT, A. p. p. *Sufrido. Patiens. || CONSENTIT. 2.*

POCH SUFERT. loc. Impacient, qui de qualsevol cosa s' incomoda. *Mal sufrido. Impatiens.*

SUFÍBUL. m. Vel blanch subjecte ab un brotze que servia á la vestals pera cubrirse 'l cap al anar á sacrificar. *Sufibulo. Suphibulus, i.*

SUFICIENCIA. f. Capacitat, ciència y mérit. *Suficiencia. Aptitudo, inis; ingenii vis.* || Lo que basta pera satisfer la necessitat. *Suficiencia. Necesaria, orum.*

SUFICIENT. adj. Bastant. *Suficiente. Sufficiens.* || teol. Se diu de la gràcia y socorro que Déu dona pera obrar bè y meritòriament. *Suficiente. Sufficiens.* || Capàs, hàbil pera sòn càrrech. *Suficiente. Capax.*

SUFICIENTMENT. adv. m. Bastantment. *Suficientemente. Sufficienter.*

SUFIR. v. a. **SUFIR.**

SUFLIMAR. v. a. **SUBLIMAR. 3.**

SUFOCACIÓ. f. Ofegament de la respiració. *Sufocacion, ahogo. Suffocatio, nis.* || Se diu per analogia de un enfado ó pesar molt gran. *Sufocacion, sufoco. Repulsa, as.*

SUFOCADOR, A. m. y f. Qui sufoca. *Sufocador. Suffocans, tis.*

SUFOCANT. p. a. Lo que sufoca. *Sufocante. Suffocans.*

SUFOCAR. v. a. Impedir la respiració. *Sufocar. Suffoco, as.* || Apagar lo foc ó algun efecte sèn ó altra cosa semblant. *Sufocar. Suffoco, as.* || met. Oprimir, impedir l' exercici ó l' efecte de alguna cosa ó facultat inmaterial. *Sufocar, aprensar, atafagar. Suffoco, as.* || met. Enfadar, insultar. *Sufocar. Suffoco, as.*

SUFRAGÀNEO, SUFRAGANI, A, Y SUFRAGANT. adj. Dependent de altre, pertanyent á sa jurisdicció. *Safragáneo. Suffraganeus.* || m. Bisbe respecte de sòn arquebisbe ó metropolità, á qui van las causas de apel·lació, y de qui dependeix en molts cosas; y també 's diu del bisbat, iglesia, etc. *Sufragáneo. Suffraganeus episcopus.*

SUFRAGAR. v. a. Ajudar, afavorir. *Sufragar. Sufragor, aris.* || Donar sòn vot. *Sufragar. Suffragor, aris.*

SUFRAGI. m. Ajuda, favor. Se diu especialment de las obras bonas que s' aplican pera las ànimas del purgatori. *Sufragio. Suffragium, ii.* || Ajuda, favor. *Sufragio. Suffragium, ii.* || Vot que's dona en una junta, etc. *Sufragio. Suffragium, ii.*

SUFRAJA. f. La part de sota del genoll. *Corva. Poples, itis.*

SUFRIABLE. adj. Aguantable, que's pòt sufrir. *Sufrible, sufridero.* Forendus.

SUFRIABLEMENT. adv. m. *PACIENTMENT, TOLEABLEMENT.*

SUFRAIDAMENT. adv. m. *PACIENTMENT.*

SUFRAIDÍSSIM. A. adj. sup. *Sufridísimo.* Valdè patiens.

SUFRIDOR. A. m. y f. Qui sofreix ab paciència. *Sufridor, sufriente, sufridero.* Patiens, sustineus.

SUFRIEMENT. m. Paciència, conformitat. *Sufriemento.* *Aequanimitas, atia.*

SUFRIIR. v. a. Resistir, aguantar algun mal, patir alguna pena, treball, etc. ab paciència. *Sufrir.* Exantlo, as, suffero, era. || Patir, estar afligit, oprimir. *Sufrir.* Laboro, as, oppeto, is. || Resistir, portar alguna pes. *Sufrir.* Sustineo, es. || Permetrer, comportar. *Sufrir.* Permitto, is, patior, eris. || mil. Sostenir, resistir, com: *sufria* un atac de sis horas. *Sufrir, sostener.* Sustineo, es. || També 'a diu del esperit, de las passions. *Sufrir.* Patienter ferre. || Pres en un sentit extens per lo que desagrada ó incomoda, com la envidia no pòt *sufria* lo mèrit. *Tragar, sufrir.* Perfero, era.

SUGGERIMENT. m. suggestió.

SUGGERIR. v. a. Insinuar, advertir ó fèr recordar alguna cosa. *Sugerir.* Suggesto, is. || Dirli ó algi lo que deu dir. *Sugerir, soplar.* Verba suggerere. || Influir, instigar. *Sugerir.* Suggesto, is. || Dir al testador lo que ha de fèr contra sa intenció a favor de algi. *Sugerir.* Insusurre, as.

SUGGESTIÓ. f. Obra de suggerir, y la mateixa cosa suggerida. *Suggestion.* Suggestus, us. || Consell, acort. *Suggestion.* Suggestio, nis. || Tentació del dimoni. *Suggestion.* Inductus, us.

SUICIDA. m. Qui's mata á si mateix. *Suicida.* Sui ipseus occisor.

SUICIDI. m. Obra de matarse á si mateix. *Suicidio.* Suicidium, ii.

SUIS, SA. adj. Cosa de Suïssa país de Alemanya. *Suizo, helvecio, helvético.* Helvetius. || mei. Qui beu molt vi. *Vinoso.* Vinosus.

SULCIMANY. m. *SOLIMANY.*

SULCIR. v. a. *SOLCIR.*

SULFAT. m. quim. Sal que resulta de la combinació del àcid sulfúrich ab diferents basas. *Sulfato.* Sulphuricum acidum.

SULFAT DE MAGNÉSIA. SAL DE MADRID.

SULFATAT, DA. adj. quim. Se diu de las sales y altres productos produhits pel àcid sulfúrich y una basa. *Sulfatado.* Sulphurici producta.

SULFÓREO Y SULFÚRICH, A. adj. Lo que participa de la naturalesa ó qualitat de sofre. *Sulfúreo, sulfúrico.* Sulphureus.

SULFURET DE POTASSA. Producte que's presenta en forma de trossos més ó menos espessos, més ó menos amples, durs, fràgils, de color moreno verdós quant són frescos; griseus ó inodoros quant són revellits, a

tament la humitat del ayre, despresent á las heras un olor pudent; de sabor acre, cáustich y amarch, solubles enterament en la aygua quant són pars. *Higado de azufre, sulfuro de potasa.* Sulphuretum potasae.

SULFURÓ. m. Combinació natural ó artificial del sofre ab una substància terrea, alcalina ó metàl·lica. *Sulfuro.* Sulphurus, i.

SULMONÈS, A. adj. Cosa de Sulmona, ciutat del Abruzzo. *Sulmonense.* Sulmonensis.

SULTÀ. m. Nom dels primers emperadors turchs, títol que's dona als emperadors de Orient. *Sultan.* Sultanus, i; turcorum imperator. || Espècie de moneda de Turquia. *Sultan.* Sultanus numma.

SULTANA. f. La dona principal del sultà. *Sultana.* Sultana regina. || Embarcació de guerra, la principal que usen los turchs. *Sultana.* Bellica turcorum navis.

SUMA. f. arit. Lo resultat que s'oblé en lo sumar. *Suma.* Summa, m. || Col·lecció, agregat de moltes cosas, especialment de diners. *Suma.* Summa, m. || La conclusió de tot. *Suma.* Summa, m. || La acció de sumar. *Suma.* Summa, m. || Lo més substancial ó important de alguna cosa. *Summa.* Summa, m, caput, itia. || Recopilació ó compendi de alguna cosa, com: la suma de sant Tomas. *Suma.* Summa, m. || Llibre dels moros així anomenat. *Suma.* Maurorum liber sic dictus.

EN SUMA. m. adv. En fi, en pocas paraules. *En suma, en resúmen, en resolució, en una ó dos paraules.* Pancia, demum.

LES SUMES. ant. *En resúmen, en suma.* Demum.

SUMACAL. m. Camp ó terreny abont de cría sumach. *Zumacal, zumacer.* Nautas abundansaloma.

SUMACHE. m. Roldó, fullas pinnadas ab asseradures un poch obtusas, ovals, y per sota peladas, rogecas, inodoras, y de sabor astringent. Serveix pera assahonar las pells, pera teyir de negre, etc. *Zumaque, roldó.* Rhus, uris.

SUMACH DE LLOMBARDIA. *Fustete.* Cotinus rhus.

SUMADOR, A. m. y f. Qui suma. *Sumador.* In summam redigens.

SUMAMENT. adv. m. En gran manera. *Sumamente.* Summè, maximopere. || Segons lo summe á que una cosa pòt arribar. *Sumamente.* Summè. || Moltíssim. *Sumamente.* Permaximè.

SUMANDO. m. *Sumando.* Summo quantitas.

SUMANTA. f. Palissa. *Zurra, sumenta, tunda, soba, solfeo, solfa, manta.* Verberatio, nis. || Reprehensió forta. *Sepan-cuantos, felpa.* Verbis castigatio.

DONAR UNA SUMANTA. fr. Donar una palissa á algi, afartarlo de cops. *Sotanasar, dar una sotana ó una felpa.* Verberibus aliquem mulctare, accipere.

SUMAR. v. a. arit. Buscar una quantitat de suma, igual á várias partidas de una mateixa espècie. *Sumandos.* Sumar. Adde, is, in summam addere. || COMPENDIR, AMENJAR, RESUMIR. || v.

1. Resultar una suma ó partida de altrás. *Sumar*. *Summam ex aliis conflare*.

SUMARI. m. Compendi. *Sumario*, *sinópsis*, *compendio*. *Summa*, *æ*, *epilogus*, *i*, *synopsis*, *is*. || Reducció en compendi de una causa, plet; etc. *Sumario*. Causæ coniectio. || La butlla de la santa Crusada, que conté las indulgències que'l Papa concedeix als fiels que la prenen. *Sumario*. *Summarium*, *ii*. || adj. Abreviat, posat en compendi. *Compendiando*, *resumido*, *sumario*. *Summarius*; in compendium redactus.

SUMÀRIA. f. for. Informació que's fa en judici ordinari. *Sumaria*. *Summaria*, *æ*.

SUMÀRIA OBERTA. for. La que no s' ha conclós. *Sumaria abierta*. *Nondum finita summaria*.

SUMÀRIAMENT. adv. m. En compendi. *Summariamente*. *Summatim*. || for. De pla, sense guardar enterament l' orde ó solemnitat judicial. *Summariamente*. Absque juris solemnibus.

SUMBA. f. Xasco, burla. *Zumba*, *fsga*. Mordacitas, atis, jocus, *i*.

SUMBARSE. v. r. Xasquejar, fér burla. *Zumbar*, *zumbarse*, *fsgarse*, *dar baya*, *hacer zumba*. *Nugor*, *jocor*, *aris*.

SUMERA. f. SONERA.

SUMERGIR. v. a. Ficar alguna cosa dins del aygua. També s' usa com reciproc. *Sumergir*, *zabullir*. *Immergo*, *dèmergo*, *is*. || Ficar á algú en alguna cosa, com: la passió SUMERGIX en los vicijs. *Sumergir*, *implicar*. *Submergo*, *is*.

SUMERSIÓ. f. Acció de sumergir ó sumergirse. *Sumersio*. *Submersio*, *nis*.

SUMICAR. v. a. Suspirar redobladament ab una respiració violenta é interrompuda en demostració de voler plorar. *Sollozar*, *zollipar*. *Singultio*, *is*.

SUMILLER. m. Principal de várias oficinas y ministeris de la casa real. *Sumiller*. *Alicujus muneris in domo regia præfectus*.

SUMILLER DE CORPS. Lo qui cuyda de tot lo pertanyent al llit del rey, y de assistirlo quant se vesteix y despulla. *Sumiller de corps*. *Summus regii cubiculi præfectus*.

SUMILLER DE CORTINA. Oficial molt distingit en palácio, que entre altres càrrechs té 'l de fér córrer la cortina del cancell ó tribuna quant entran y surten los reys, quant se fá alguna cerimónia ó van á la iglésia. *Sumiller de cortina*. *Regi velum pandens aut reducens*.

SUMILLER DE LA CAVA. Oficial de la casa real que cuyda del pa, del vi, dels cuberts y demás de la taula. *Sumiller de la cava ó panateria*. *Rei panariæ et cellæ vinarie custos*.

SUMILLERIA. f. La oficina, exercici y càrrech de sumiller. *Sumilleria*. *Regii cubiculi, regie mensæ manus*.

SUMINISTRAR. v. a. etc. SUMINISTRAR.

SUMIQUEJAR. v. a. FÉR LO PLORICÓ.

SUMIR. v. a. Absumir; y sols s' usa per pen-

drer y consumir lo sacerdot lo cos y sanch de nostre Sr. Jesucrist en la missa. *Consumir*, *sumir*. *Sumo*, *is*.

SUMIRSE. v. r. for. ABOCAR. 6.

SUMISSIÓ. f. y derivats. SUMISSIÓ.

SUMISTA. f. Autor de sumas ó compendis. *Sumista*. *Moralis theologiæ candidatus*, *summista*, *æ*.

SUMITAT. f. La cima ó altura de alguna cosa. *Sumidad*. *Apex*, *icis*, *summitas*, *atis*.

SUMO, A. adj. Lo més alt y elevat. *Sumo*. *Summus*, *præstans*.

A LO SUMO. m. adv. Á lo més. A lo sumo, á lo mas. *Ad summum*, *ut summum*.

SUMOGUT, DA. adj. Alsat un poch de són siti. *Solevantado*. *Submotus*. || Dit de algun edifici que ha fét moviment, y s'ha esquerdat. *Sentido*. *Fissus*. || Inquiet, revoltós. *Bullicioso*, *bullidor*, *rijoso*. *Irrequietus*.

SUMÓURER. v. a. SOMÓURER. || SUBSTÀURER.

SUMPCIÓ. f. teol. La acció de rébrer lo cos de Nostre Sr. Jesucrist en la sagrada Eucaristia. *Sumcion*. *Sumptio*, *nis*.

SUMPTUARI, A. adj. Se diu de las lleys que reprimeixen los gastos excessius y luxo supérflu. *Sumptuario*. *Sumptuarius*.

SUMPTUÓS, A. adj. Magnífich, espléndit, gran, de molt gasto. *Sumtuoso*, *regio*, *soberbio*, *grandioso*, *ostentoso*. *Sumptuosus*. || Dit del home magnífich en són gasto y port. *Sumtuoso*. *Sumptuosus*. || PRÀDICH.

SUMPTUOSAMENT. adv. m. Magníficament, ab gran gasto. *Sumtuosamente*. *Polluctè*, *sumptuosè*.

SUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Sumtuosissimo*. *Sumptuosissimus*.

SUMPTUOSITAT. f. Gasto, dispendi gran, magnificència costosa. *Sumtuosidad*. *Sumptuositas*, *atis*.

SUMULARI. m. Oficial de cámara en Roma pera expedir las butllas, etc. *Sumulario*. *Summularius*, *ii*.

SÚMULAS. f. pl. Compendi dels rudiments ó principis elementals de la lógica. *Súmulas*. *Summulæ*, *arum*.

SUMULISTA. f. Qui estudia súmulas. *Sumulista*. *Ad summulas incumbens*.

SUMULÍSTICH, CA. adj. Cosa de las súmulas. *Sumulistico*. *Summulisticus*.

SUNAMÍTIS. m. En la sagrada Escripura se pren per ánima santa. *Sunamitis*. *Sunamitis*, *is*.

SUNY Y SUNYER. m. fam. SON.

SUNYIR. v. a. RENTAR.

SUOR. m. Humor ó serositat que ix pels poros del cos del animal. *Sudor*. *Sudor*, *is*. || met. *Traball*, *fatiga*. *Sudor*. *Sudor*, *is*. || També's diu de la goma que destil·lan algunas arbres. *Goma*. *Gummi*, *orum*.

SUOR DE LAS AIXELLAS. Lo mal olor que fá 'l suor de sota l' aixella. *Sobaquina*. *Elida capra*, *alarum factor*, *hircus*, *i*.

SUOR INGLÈS. Espècie de malaltia ó suor pestilencial que venia ab un rigor ó tremolor mortal, que feu molts estragos en Inglaterra y Alemanyà 'ls anys 1483, 1506, 1516, 1528 y 1531. *Sudor inglés.* Anglicus sudor.

AB LO SCOR DE SA CARA. m. adv. Ab lo treball de aquell de qui's parla. *Con el sudor de su frente ó de su rostro.* In sudore vultus sui.

SUPERABLE. adj. Lo que's pòt superar. *Superable.* Superabilis.

SUPERABUNDÀNCIA. f. Abundància excessiva. *Superabundancia.* Superabundantia, æ.

SUPERABUNDANT. adj. Excessiu, redundant. *Superabundante.* Superabundans.

SUPERABUNDANTÍSSIM, A. adj. sup. *Superabundantissimo.* Superabundantissimus.

SUPERABUNDANTMENT. adv. m. Ab abundància excessiva. *Superabundantemente, sobreabundantemente.* Perquam abundè, affatim

SUPERABUNDAR. v. a. Abundar ab excés. *Superabundar, sobreabundar, rebosar.* Superabundo, as, refluo, is.

SUPERACIÓ. f. astron. La diferència del moviment del planeta més lleuger respecte de altre més pesat. *Superacion.* Superatio, nis.

SUPERANNACIÓ. f. Nom de unas lletras de la cancelleria de Roma, en que's revalidan altràs antigues, que no's reduhíren en temps á efecte. *Superannacion.* Superannatio, nis.

SUPERANT. adj. Lo qui supera ó vens. *Superante.* Superans.

SUPERAR. v. a. Sobrepujar, excedir véncer. *Superar.* Supero, as.

SUPERBAMENT. adv. m. Orgullosament. *Superbiamente.* Arroganter, elatè. || Molt bè, magníficament. *Magníficamente, soberbiamente, espléndidamente.* Mirificè, gloriosè.

SUPERBE. adj. SUPERBO.

SUPERBIA. f. Orgull, lo primer en orde als vicis capitals. *Superbia.* Superbia, æ, animi elatio. || Excés en la magnificència, sumptuositat ó pompa. *Superbia.* Fastus, us, superbia, æ. || Cólera, ira expressada ab accions. *Superbia.* Iræ excessus. || Vanitat de las própías prenas ab despreci dels demés. *Superbia.* Arrogantia, æ. || f. pl. ant. INSOLÈNCIA.

SUPERBIÓS, A. adj. SUPERBO. 1.

SUPERBIOSAMENT. adv. m. SUPERBAMENT.

SUPERBO, A. adj. Orgullós. *Superbio, soberbio, altanero.* Superbus, tumidus. || Qui facilmente se deixa apoderar de la superbia. *Superbioso.* Superbus. || Elevat, excel·lent, sumptuós, magnífic. *Magnífico, soberbio.* Splendidus, magníficus. || Abundant, espléndit. *Espléndido, soberbio, sumptuoso.* Splendidus, lautus. || VA, FANFARRÓ, PRESUMIT. || met. En las cosas inanimadas, alt, excessiu, fort. *Superbio.* Excelsus, sublimis. || Díit dels caballs, fogós, violent. *Arrogante, soberbio, brioso.* Strenuus.

ES TANT SUPERBO QUE SI 'LS TALONS LI QUETAN NO'S

GIRARIA. loc. Denota la suma superbia de algú. *Es mas arrogante que Júpiter ó mas soberbio que Lucifer.* Non salutat gratis.

SUPEREMINÈNCIA. f. La elevació, altitud grau eminent en que està constituïda una persona. *Supereminencia.* Supereminentia, æ.

SUPEREMINENT. adj. Molt elevat ó eminent. *Supereminente.* Supereminens.

SUPEREROGACIÓ. f. Acció executada al·més dels termes de la obligació. *Supererogacion.* Supererogatio, nis.

SUPEREROGATORI, A. adj. Voluntari, lo que's fa ademés de la obligació. *Supererogatorio.* Gratuitus.

SUPERFETACIÓ. f. med. Nova generació sobre generació, quant hi ha generació posterior sobre la primera ó en divers temps; so es, una prenhat durant lo primer, lo que succeeix mltas vegadas en las trujas. També 's diu metafòricament, com: una SUPERFETACIÓ monstruosa de govern. *Superfetacion.* Superfoetatio.

SUPERFI, NA. adj. SOBRESFI.

SUPERFICIAL. adj. Pertanyent á la superfície. *Superficial.* Superficialis. || Lo que's queda en la superfície y no penetra ó profundisa. *Superficial.* Perfunctorius. || Aparent, sèns solidesa; com: entimement ó doctrina SUPERFICIAL. *Superficial.* Perfunctorius, superficialis.

SUPERFICIALITAT. f. Qualitat desuperficial. *Superficialidad.* Species, ei.

SUPERFICIALMENT. adv. m. Lleugerament, per de sobre. *Superficialmente.* Perfunctoriè, obiter.

|| met. Exteriorment, sèns profundisar. *Superficialmente.* Obiter, per transennam.

SUPERFICIARI, A. adj. for. SUPERFICIONARI.

SUPERFÍCIE. f. geom. La extensió de largura y amplària, prescindint de la profunditat. *Superficie.* Superficies, ei. || La cara, apariència exterior de qualsevol cosa. *Superficie.* Superficies, ei. || met. Bany, tintura de alguna cosa, coscientment escàs de alguna ciència, etc. *Baño, superficie.* Superficies, ei, nuda cognitio. || agric. Se diu del terreny que no està molt profund. *Superficie, sobrefaz, sobrehaz.* Superficies, ei.

SUPERFÍCIE CÒNCAVA. geom. La curva considerada ó mirada per la part interior, com la bóveda de un temple. *Superficie cóncava.* Superficies concava.

SUPERFÍCIE CONVEXA. geom. Qualsevol superfície curva mirada ó considerada per la part exterior. *Superficie convexa.* Superficies convexa.

SUPERFÍCIE CURVA. geom. La que's pòt considerar escrita pel moviment de una línia que muda contínuament de direcció. *Superficie curva.* Superficies curva.

SUPERFÍCIE PLANA. geom. Aquella sobre que's pòt aplicar una línia recta en qualsevol sentit. *Superficie plana.* Superficies plana.

SUPERFICIONARI, A. adj. for. S' aplica al qui té l' us de la superfície ó dels fruits de la fa-

ca agosa, pagant al senyor certa pensió anual. *Superficionario, superficiario*. Superficie utens.

SUPERFLUAMENT. adv. m. Excessivament. *Superfluamente*. Superflue.

SUPERFLUITAT. f. Desmasia, excés. *Superfluidad, redundancia*. Superfluitas, atis. || Lo que es per demés, superfluo ó inútil. *Superfluidad*. Supervacaneum, ei.

SUPERFLUO, A Y SUPERFUL. adj. Sobrant. *Superfluo*. Superfluus, superfluens. || Excessiu. *Superfluo*. Immodicus. || Inútil, per demés. *Superfluo, supervacaneo, excusado*. Supervacaneus, otiosus.

SUPERHUMERAL. m. Ornament, espècie de escapulari compost de or y teixit de vèries y preciosíssims colors, de que usava 'l sumo Sacerdot de la llei antiga. *Superhumeral, efod*. Superhumerali, is.

SUPERGERIA. f. SUPERSTICIÓ.

SUPERINTENDÈNCIA. f. Suprema administració en qualsevol línia. *Superintendencia*. Suprema administratio. || Empleo y jurisdicció del superintendent. *Superintendencia*. Præfectura, æ.

SUPERINTENDENT. m. Director de alguna cosa ab superioritat á tots los que serveixen en ella. *Superintendente*. Præfectus, supremus inspector. || Oficial superior encarregat de la recaudació y distribució de las rendas reals. *Superintendente*. Vectigalium curator.

SUPERIOR. m. Prelat, qui té 'l govern de alguns súbdits. *Superior, prelado*. Prædes, idis. || adj. Lo que està més alt ó en lloch preminent. *Superior*. Superior. || Lo que excedeix á altra cosa. *Superior*. Excellens, prestans. || Dit en orde á las qualitats que donan preferència ó elevació respecte de altres. *Superior*. Præstantior. || met. Millor, més excel·lent. *Superior*. Eximius. || geom. Se diu dels llocs ó terras més altas respecte de altres en la situació de la esfera. *Superior*. Superior. || astr. Se diu dels planetes Saturno, Júpiter y Marto. *Superior*. Superiores planetæ.

SUPERIOR INMEDIAT. Julge en primera instància, com lo més propi á una causa, querella, etc. *Superior inmediato*. Superior immediatus.

SUPERIORA. f. Prelada de monjos. *Superiora*. Præfecta, æ.

SUPERIORAT. m. Ocupació del superior y 'l temps que dura. *Superiorato*. Superioris munus, tempus.

SUPERIORITAT. f. Preeminència. *Superioridad*. Præstantia, æ. || Lo càrrech ó dignitat de superior. *Prelacia, superioridad, prelatura*. Præfectura, æ. || GOVERN.

SUPERIORMENT. adv. m. De un modo superior. *Superiormente*. Præstantius, eximie.

SUPERLATIU, VA. adj. Lo que denota excel·lència ó superioritat. *Superlativo*. Superlativus. || Molt gran y excel·lent en sa línia. *Superlativo*. Superlativus. || gram. S' aplica al adjectiu que posa en sumo ó ínfim grau la qualitat del substantiu;

y es absolut, com aplicadíssim ó molt aplicat y respectiu, com lo més aplicat de tots. *Superlativo*. Superlativus gradus.

EN GRAU SUPERLATIU. m. adv. fam. y

SUPERLATIVAMENT. adv. m. Ab excés considerable. *En grado superlativo, en sumo grado, superlativamente*. Superlativo gradu, supereminenter.

SUPERNAL. adj. SOBRENATURAL. || SUPREMO.

SUPERNALMENT. adv. m. SOBRENATURALMENT.

SUPERNUMERARI, A. adj. Lo que es sobre'l número determinat ó llegal, afegeix al número fixo. *Supernumerario*. Supernumerarius.

SUPERPARCIENT. adj. geom. y arit. Se diu pera explicar la proporció de dos línies ó números en que 'l segon conté una ó més vegades al primer, y algunas de sas parts aliquotas; v. g. 3 y 11 que están en proporció triple, porque 'l 11 conte 3 vegades al 3 y 2/11 avos. *Superparciente*. Superpartiens.

SUPERPARTICULAR. adj. geom. y mat. Se diu de una proporció en que'l terme major conté al menor una vegada y una part aliquota seva, com: 2 y 3 en que 'l 3 conté una vegada al 2 y 1/3. *Superparticular*. Superparticularis.

SUPERSTICIÓ. f. Falsa devoció, culte que's dona á qui no's deu ó de un modo indegut, com si s' adorás als Sants sens relació á Deu. *Supersticion*. Superstitio, nis. || Escrúpol ridícul y sensonament. *Supersticion*. Superstitio, nis. || Exactitut nimia. *Supersticion*. Nimia accuratio. || Patranys, rondallas, cuentos de velles. *Supersticiones, cuentos de viejas*. Aniles superstitiones.

SUPERSTICIÓS, A. adj. Cosa de superstició ó que la enclou. *Supersticioso*. Superstitiosus. || Qui usa de supersticions. *Supersticioso*. Superstitiosus. || Desmasiat exacte en lo que fá. *Supersticioso*. Nimis accuratus. || Desmasiat escrúpolós. *Supersticioso*. Superstitiosus.

SUPERSTICIOSAMENT. adv. m. Ab superstició. *Supersticiosamente*. Superstitiosè.

SUPERSUBSTANCIAL. adj. que s' aplica al Pa eucarístich. *Supersustancial*. Supersubstantialis.

SUPERVENCÍO. f. for. L' acció de sobrevenir algun títol ó dret. *Supervencion*. Superventus, us. || Parlant del misteri de la encarnació del fill de Deu, la vinguda del Esperit sant. *Supervencion*. Superventio, nis.

SUPERVINIENT. adj. for. Lo que sobrevé. *Superveniente*. Superveniens.

SUPERVIVÈNCIA. f. Vida més llarga ó sobre la de altra. *Supervivencia*. Vita superstes. || Ventaja ó donació que s' estipula en los tractats matrimonials á favor del que sobreviu al altre. *Supervivencia*. Augmentatio juris facta in favorem superstitis.

SUPERXER, A. m. y f. Qui usa de superxerías. *Superchero*. Dolosus, i.

SUPREMANENT. adv. m. Últimament, sense recurs. *Supremamente.* Principuè, absolutè. **[SUMAMENT.]**

SUPREMO, A. adj. Soberà, 'l primer en gran ó dignitat, com: Déu es lo sér SUPREMO. *Supremo.* Summus, supremus. **[Se diu del jutge ó tribunal que té poder del soberà, pera terminar las causas de sos súbdits, sense més apel·lació. Supremo. Supremus, summus. **[fil. sumo.]** **[Se diu del poder de las cosas ó personas á las quals se dona un poder absolut, com: l' us té un poder SUPREMO en los idiomas. Supremo. Supremus, primarius.****

SUPRESSIÓ. f. La obra de suprimir. *Supresion.* Suppressio, nis. **[Detenció, obstrucció de las vias per ahont passa la orina. Supresion. Obstructio, nis. **[Se diu de todas las cosas que 's callan ó ocultan, ó la publicació de las quals s' impedeix. Supresion. Reticentia, æ. **[astron. L' arch del círcul vertical, que hi ha desde'l horisont á una estrella que està ja sota de ell. Supresion. Suppressio, nis.******

SUPRIMIR. v. a. Callar, ocultar ó no dir alguna cosa que's deuria. *Suprimir.* Supprimo, is. **[Llevar, abolir, extingir. Suprimir. Supprimo, is, aboleo, es. **[Impedir, destorbar lo curs de alguna cosa. Suprimir. Supprimo, is. **[ANUL·LAR.]** **[COMPRIMIR, OPRIMIR.]******

SUPRIMIT, DA. p. p. *Suprimido, supreso.* Suppressus.

SUPURACIÓ. f. La acció y efecte de supurar. *Supuracion.* Suppuratio, nis. **[Mutació de la sanch en matèria corrupta. Supuracion. Suppuratio, nis.**

SUPURANT. v. a. SUPURATIU.

SUPURAR. v. a. cir. Disposar las matèrias y madurarlas, pera poderlas extraure. També s' usa com recíproch: *Supurar.* Suppuro, as. **[Gastar, consumir lo licor per medi del calor ó del foc. Supurar. Suppuro, as. **[met. Dissipar, consumir en qualsevol linea. Supurar. Suppuro, as.****

SUPURAT, DA. p. p. *Supurado.* Suppuratus.

SUPURATIU, VA Y SUPURATÓRI, A. adj. Se diu del medicament que supura ó té virtut de supurar. *Supurativo, supuratorio, supurante.* Suppurans.

SUPUTACIÓ. f. arit. y álq. CÀLCUL.

SUPUTAR. v. a. arit. y álq. COMPUTAR, CALCULAR.

SUQUEJAR. v. a. Mullar repetidament lo pa en lo such, caldo ó altre licor. *Sopetear.* Panem in jus identidem madefacere. **[Despedir most ó such los rahims y fruyta, reventantse uns ab altres. Remostarse, remostecerse, y hacerse lagarejo, se diu dels rahims. Mustesco, is.]**

SUQUER, A. m. y f. ant. SUCRE, SUCRERA.

SUR. m. astr. Nom del polo deprés per la Europa y demés regions situadas envers la mateixa part del Equador, ó en lo propi emisferi ab relació á aque-
"a part meridional de la
Sur. Australis
plaga. **[estat envers]**

aquesta part en l' horisont pel meridià. *Swr.* Auster interceptus. **[m. SOBRESALT.]**

GUANYAR AL SUR. fr. náut. Avansar en aquest rumbo. *Ganar al Swr.* Austrum præoccupare.

SURA. f. Un dels ossos de la part alta y posterior de la cama. *Swra.* Sura, æ.

SURALS. adj. pl. anat. Se diu dels vasos de la pantorrilla. *Swrales.* Surales.

SURAR. v. a. Mantenirse sobre del áygua, sens enfonzarse. *Sobrenadar, sobreaguar, flotar.* Supernato, as. **[met. Tenir mando, anar de augment. Medrar, estar en auje. Uti prosperitate.]**

SURBIR. v. a. SORBIR.

SUREDA. f. ter. Lloch aspre. *Aspezeza.* Confractio, nis.

SURELL. m. SORELL.

SURER. m. ALZINA SURERA.

SURGIDOR, A. m. y f. Qui surgeix. *Surcidor.* Sartor, is. **[Lloch ó paratge ahont donan fons las naus. Surgidero. Statio, nis.**

SURGIDURA. f. Obra de surgir. *Zurcidura.* Sutura, æ. **[SURGIT.]**

SURGIR. v. a. Apedassar, adobar la roba. *Zurcir.* Sarcio, is. **[met. Unir y juntar sutilment una cosa ab altra. Zurcir. Compingo, is. **[met. Mentir ajustant mentida sobre mentida. Zurcir. Mendacia compingere. **[náut. Donar fons la nau. Anclar, surgir. Navim ad litus applicare.******

SURGIT, DA. p. p. *Zurcido.* Sartus. **[m. La unió ó costura quant se surgeixen dos pessas de roba. Zurcido, zurcidura. Sartura, æ.**

SURO. m. La escorxa exterior de la alzina surera, de la que's fan buchs de abellas, taps de ampolla, etc. *Corcho.* Suber, is. **[pl. Los trossos de dita escorxa pera apèndrer de nadar. Nadaderas. Instrumenta ad natandum. **[met. Insensible, estúpit, tonto. Leño, tronco. Stipes, itis.****

NADAR SENSE SURO. fr. **NADAR SENSE CARABASSAS.**

QUI TRAU 'L SURO DE LA ALZINA. *Descorchador.* Suberis decorticans.

TRAURER LO SURO DE LA ALZINA. fr. *Descorchar.* Suberis decorticare.

SURRA. f. Tunda donada al cul ab assots, etc. *Zurra, vuelta de azotes.* Verberatio, nis. **[Reprehensió forta. Zurra. Dura objurgatio. **[ESCARMENT.]** **[Palissa, càstich, cops, encara que sia sens assots. Zurra. Castigatio, nis. **[pl. Arrugas de la cara del qui està enfadat. Ceño. Torba facies, frontis contractio.******

DONAR UNA SURRA. fr. met. Repèndrer fortament. *Dar un jabon.* Asperè objurgare.

VÉR SURRAS. fr. Arrugar la cara. *Arrugar la frente.* Frontem corrugare, contrahere.

SURRAR. v. a. ASSOTAR.

SURREPTICIAMENT. adv. m. SUBREPTICIAMENT.

SURROGAR. v. a. SUBROGAR.

SURROY. m. ter. Terreno arenós. *Arenal.* Sabuletum, i.

SURRUT, DA. adj. Qui fa cara de enfadat. *Cañudo*. Torvus. || Melancólich, silenciós. *Murio, saturnino, capotudo, ceñudo*. Saturninus. || Pensatiu y que parla poch. *Cazurra*. Taciturnus, difficilis. || Mal agradós. *Vinagro*. Asper, difficilis.

FÉR LO SURRUT. fr. Enfoscar-se. *Ponerse ceñudo*. Torvè intuerè.

SURS. prep. ant. fins.

SURT, A. naut. p. p. irr. de surgir. *Surtio*. Apulsus. || m. Susto repenti. *Sobresalto, alqabada*. Repentinus motus.

DONAR UN SURT. fr. Alterarse, assustarse repentinamente. *Sobresaltarse*. Exemplò terrori.

SURTIDA. f. RIXIDA. || Porta falsa en las fortificacions, per sota del terraplè al fosso pera comunicar-se ab la plassa sense perjudici del foch enemich. *Surtida*. Occultus exitus.

SURTIDOR. m. L'artifici en úu terreno pla pera fèr brollar ó saltar la àygua ab violència. *Surtidor, saltadero*. Agua saliens. || Lo conducto ocult en los jochs de àyguas, ab algun artifici que la escampa á voluntat del director, pera mullar als qui s'acercan incautament. *Surtidor*. Machina aquam ad jocandum emittens.

SURTIMENT. m. La prevenció de alguna cosa feta perasurtir. *Surtimiento, surtido*. Apparatus, us.

SURTIR. v. a. Provehir. També s'usa com re-ciproch. *Surtir*. Suspedito, ministro, as. || v. n. EIXIR. || Ressaltar, eixir en fora. *Resurtir, resaltar*. Resilio, is. || Saltar en amunt, com la àygua en lo surtidor. *Surtir*. Erumpo, is. || Tenir bon ó mal efecte alguna empresa. *Surtir*. Prosperos aut adversos exitus habere. || **RESULTAR.** || **ORIGINARSE, SUSCITARSE.**

SURTIT, DA. p. p. *Surtido*. Ad effectum perductus. || m. **SURTIMENT.**

SURTÚ. m. Espécie de ropon ó sobretoç. *Sobreto-do, surtú, sortú*. Superindumentum, i.

SUS. Espécie de interjecció pera esquivar los gossos. *Za, Za, apage*. || adv. ant. Sobre, dalt. *Suso, arriba*. Sursum, suprà. || **PREST, EN UN MOMENT.**

SUS AL VENT. loc. ant. naut. á sotavent, **SUS ARA. SUARA.**

DE SUS. m. adv. De sobre. *De suso*. Ex suprà.

EN SUS. En amunt. *Arriba, ácia arriba*. Sursum, ultrà. || En avant. *En adelante*. In posterum.

SUSARA. SUARA. || *Luego, luego*. Confestiu.

SUSCEPTIBLE. adj. Capàs de rébrer ó admé-trer. *Susceptible, susceptible*. Ad suscipiendum aptus.

SUSCITAR. v. a. Mórur, excitar la primera vegada alguna cosa. *Suscitar*. Suscito, as. || Ocas-ionar. *Suscitar*. Facesso, is. || met. Resuscitar, donar moviment al qui nó'l tenia. *Suscitar*. Suscito, as.

SUSCITAT, DA. p. p. *Suscitado*. Excitatus.

SUSDIT. m. Dit anteriorment. *Susodicho, sobre-dicho*. Supradictum, i.

SUSPECTE, A. adj. suspirós.

SUSPENDRE. v. a. Detenir, parar. *Suspende*, interrompí, parar, rezagar. *Suspendeo*, es. || Ar-rebatar l'ànimo, causar admiració. *Suspende*. Rapió, is. || Privar á algú de sòn emplec ó ministeri per algun temps. *Suspende*. Alicui administrati-onem interdicere; *suspendeo*, es.

SUSPENDRESE, v. r. Pararse la execució de alguna cosa pera algun temps. *Suspendere*. *Sus-pendi*. || Maravellar-se. *Suspendere, maravillarse, pasmar-se*. Capi admiratione.

SUSPENS, A. p. p. suspés.

SUSPENSÍO. f. Delenció, parada. *Suspensio*. *Suspensio*, nis. || Interrupció. *Suspensio*. Intercapa-do, inis. || Incertitut, detenció en algun movi-ment del ànimo. *Suspensio*. *Hesitatio*, nis; ha-reus animus. || Admiració. *Suspensio*. *Suspensio*, nis. || Censura ecclesiàstica ó pena política que pri-va per algun temps en tot ó en part del us del ofici ó benefici. *Suspensio*. Interdictio, nis, mús. La detenció de la veu de un punt á altre més de lo que li correspon per sòn intervalle. *Suspensio*. Cautus detentio. || **RAFFE.** || gram. RETI-càNCIA. || ret. Figura en que se suspen agradable-ment als oyents, tapintlos en curiosa expectacio pera dir després alguna cosa inesperada y digna de admiració. *Suspensio*. *Suspensio*, nis.

SUSPENSÍO DE ARMAS. ARMISTICI.

ESTAR EN SUSPENSÍO. fr. Estar en dubte ó en incer-titut. *Estar suspensio ó en suspensio*. *Hesitare*.

SUSPENSÍU, VA. adj. Lo que té força ó vir-tut pera suspénder. *Suspensiuo*. *Suspensivus*. || pl. També s' diu dels quatre ó cinch punta que s'posan en la figura reticància. *Suspensivos, corridos*. *Suspensiventes*.

SUSPÉS, A. p. p. *Suspensio, suspendido*. *Sus-pensus*. || adj. Lo que penja de altra cosa. *Pendulo, pendiente*. *Pendens*.

QUEDAR SUSPÉS. fr. Quedar parat, admirat ó es-a-gemat. *Quedar suspensio*. *Obstupeco*, is; *admiratio-ne rapi*.

SUSPICÀCIA. f. L'hàbit ó propensió á suspi-tar ó desconfiar. *Suspiciencia*. Ad suspicandum pro-clivitas.

SUSPICÀS. adj. Qui ab facilitat sospita ó des-confia. *Suspicius*. *Suspicius*.

SUSPICASMENT. adv. m. **SUSPITOSAMENT.**

SUSPICÍO. **SUSPITA.**

SUSPIR. m. RESPIRACÍO, ALÈ. || Gemech, ex-pressió de tristesa. *Suspiro, sollozo, zollijo*. *Sus-piratus*, us, *suspirium*, il. || Ànsia, desitj eficàs de alguna cosa. *Anhelo*. Cupido, inis.

SUSPIR DE MONJA. Composició de pasta y de la es-cuma del sucre en molt petita porció. *Pedo de mon-ja, suspiro*. Ex saccharo edulium.

L'ÚLTIM SUSPIR. mel. Lo fi y remat de qualsevol cosa. *El último suspiro*. Rei ultimum.

SUSPIRADOR, A. m. y f. Qui suspira molt ó ab dificultat. *Suspiroador, suspirooso*. *Suspirooso, anhelans*.

SUSPIRALS. m. pl. Entré fundidors de càmpans los condutats que deitan en lo mollo, pera que isca 'l vent al introduhirse 'l metall. *Brassas, suspirales.* Spiracula, oram.

SUSPIRAR. v. a. Fér suspirs. *Suspirar.* Suspiro, as. || met. Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Suspirar.* Ardentiùs desiderare. || *Ànheles, respirar.*

SUSPIRAT, DA. p. p. y adj. *Suspirado.* Suspiratus.

SUSPITA. f. Desconfiança, temor ó recel de algun engany. *Sospecha.* Suspicio, nis. || Doble, incertitud que sobreix per alguna causa, que, encara que no convens, dòna fideis de lo que pòt sèr. *Sospecha.* Suspicio, nis.

SUSPITAR. v. a. Tenir suspita, recelarse. *Sospechar.* Suspicio, aris, suspecto, as. || Presumir, dubtar. *Presumir, sospechar, conjeturar.* Conjectio, is.

SUSPITAT, DA. adj. ant. y

SUSPITOS, A. adj. Qui dòna motiu de suspita. *Sospechoso.* Suspectus. || Qui facilment suspita. *Sospechoso, suspicaz.* Suspicax.

SUSPITOSAMENT. adv. m. Ab suspita. *Sospechosamente.* Suspiciosè.

SUSSURRARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgar alguna cosa que no 's sabia. *Susurrarse.* Susurro, as.

SUSSÚS. m. Rosech interior, recel, remordiment. *Reconcomio.* Suspicio, nis.

SUSTÀNCIA. f. SUBSTÀNCIA.

SUSTAR. v. a. ant. ASSUTAR. || SINGLOTAR.

SUSTENIR. v. a. SOSTENIR.

SUSTENTABLE. adj. Lo que 's pòt sustentat ó defensar ab rahons. *Sustentable.* Rationibus sustentendus.

SUSTENTACIÓ. f. L' acte y efecte de sostenir. *Sustentacion.* Sustentatio, nis. || MANUTENCIÓ.

SUSTENTADOR, A. m. y f. Qui sustenta ó sosté. *Sustentador, sustentante.* Sustentans.

SUSTENTAMENT. m. SUSTENTO.

SUSTENTANT. p. a. SUSTENTADOR.

SUSTENTAR. v. a. Sostenir, aguantar algun pes. *Sustentar.* Sustineo, es. || Mantenir, alimentar. *Sustentar.* Sustento, tolero, as. || Defensar ab rahons lo que 's diu. *Sustentar.* Propugno, as. || ant. ALSAR. || En las cosas morals fomentar, recrear, alimentar. *Sustentar.* Foveo, es, alo, is.

SUSTENTAT, DA. p. p. *Sustentado.* Sustentatus.

SUSTENTO. m. Menjar, aliment. *Sustento, mantenimiento.* Cibus, i. || Lo que serveix pera manteniment ó conservació de alguna cosa. *Sustento.* Esca; so. || Obra de sustentar. *Sustento, sustentacion.* Nutritus, us. || Dit de las cosas espirituals, com: la doctrina es lo SUSTENTO del enteniment, las bonas obras són lo SUSTENTO de las ànimas. *Sustento.* Pabulum, i.

SUSTET. m. Susto petit. *Sustillo.* Pavor levis.

SUSTITUIR. SUBSTITUIR.

SUSTO. m. Haglay, sobressalt, espant. *Susto.* Pavor, is.

DONAR UN SUSTO. fr. Embestir de imprevís. *Don un rebato.* Subitò invadere.

SUTRACCIÓ. f. SUBSTRACCIÓ.

SUTRÀUNER. v. a. RESTAR.

SUT. m. ant. ASSUT. || RECLUSA.

SUTANO. m. Ven ab que 's supleix lo nom de algú que s' ignora ó no 's vòl expressar. *Sutano.* Ille, quidam.

SUTIL. adj. Prim, delicat, fi. *Sutil.* Subtilis, deductus. || Agut, perspicás, ingenios. *Sutil.* Acutus, argutus, soters. || quim. Volàtil, sens parts tèrreas. *Depurado, sutil, volàtil.* Defecatus. || També 's diu de lo que 's fá ab art, promptitut, y difícil de entendre. *Sutil.* Acutus. || En la marina de la edat mitja, s' aplicava á la tercera y última classe de las galeras, la primera era la grossa, la segona la bastarda, y la tercera la sutil per sèr menor y més lleugera. *Sutil.* Longa navis velocior. || Se diu del pes de València en que 'l quintar té 4 arrobas ó 120 lliuras, la arroba 30 lliuras, y la lliura 12 unzas; á diferència del pes gros en que 'l quintar té 144 lliuras, la arroba 36 lliuras, y la lliura 12 unzas. *Sutil.* Subtile pondus.

SUTILESA. f. Agudesa, perspicàcia de ingeni. *Sutileza.* Subtilitas, atis, acumen, inis. || Delicadesa, tenuitat. *Sutileza.* Tenuitas, atis. || Pensament ó ditxo mes agut que solit. *Sutileza.* Dictum acutum. || Un dels quatre dots del cos gloriós, y es lo poder penetrar per qualsevol cos. *Sutileza.* Subtilitas, atis. || met. Agudesa, perspicàcia de ingeni, y també s' aplica al instinct dels animals. *Sutileza.* Acumen, inis, subtilitas, atis. || Habilitat, agilitat y expedició de mans pera fér alguna cosa. *Sutileza.* Agilitas, atis. || La astúcia y lleugeresa dels lladregots. *Sutileza.* Agilitas, atis. || pl. Sofisterias en las disputas. *Sutileza.* Disputationum laquei; tricae, arum.

SUTILISACIÓ. f. quim. Obra de utilitzar per medi del calor ó del foc. *Sutilizacion.* Vi foci attenuatio.

SUTILISADOR, A. m. y f. Qui utilitza. *Sutilizador.* Acuens, attenuans.

SUTILISAR. v. a. Discórrer ab sutilesa. *Sutilizar.* Acutè excogitare. || Refinar, fér fi ó sutil, y es més comú com recíproch, com: los enteniments se SUTILISAN més cada dia, 'l vi 's SUTILISA ab lo foc. *Sutilizar.* Subtiliorem efficere, exacuere.

SUTILÍSSIM, A. adj. sup. *Sutilissimo.* Subtilissimus.

SUTILÍSSIMAMENT. adv. sup. *Sutilissimamente.* Subtilissimè.

SUTILITAT. f. SUTILESA.

SUTILMENT. adv. m. Ab sutilesa. *Sutilmente.* Subtiliter.

SUTJA. m. L' engrut que forma 'l fum en las ximeneas. *Hollin.* Fuligo, inis.

SUTJAR. v. a. met. Esquadrinyar, rastrejar,

observar ab curiositat. *Atisbar, acechar, oler, rastrear, olfatear, tentar cerrojos, ventear.* Oleo, es.

SUTRAGADA. f. *SOTRAGADA.*

SUTURA. f. anat. La costura óconnexió de dos ossos com si estiguessen cusits. *Sutura.* Sutura, æ.

|| bot. Lo punt en que s' uneixen los carpelos en lo fruyt, que comunment n' hi ha al doble que carpelos; y s' anomenan ventrals las formadas per la unió de las caras entrants dels carpelos, y dorsals las líneas que están en lo dors dels carpelos, que quant lo fruyt está madur, regularment s' esberlan y saltan las llavors. *Sutura.* Sutura, æ.

SUTZE, A. adj. ant. Brut. Sucio. Sordidus.

SUTZEUS. adj. pl. Bruts. Sucios. Sordidi.

SUTZURA. f. ant. Brutícia. Suciedad, Sordidum.

SUY. loc. ant. Sò. Soy. Ego sum.

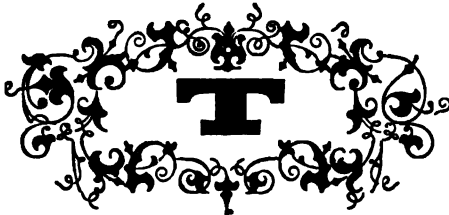
SY.

SYLLABUS. veu llatina que significa cartillera pera confeigir. *SIL-LABARI.* || Compendi de las doctrinas ó ideas emitidas pel papa en algun document. *Indice, silabus.* Syllabus.

SYNAQUÓQUA. f. SINAGOGA.

SYNDICH, A, SYNODAL y altres que's troban ab la r búsqüense ab i llatina.

T. Lletra vintiuena del alfabet y dissetena de las consonants. Antigüament era numeral, y valia 160, y ab una ralleta sobre 160,000. Los tribunos romans la escrivian en senyal de que aprobavan alguna lley, y en las inscripciones y memórias significa Tito.

TA.

TA. Síncopa de TUA ó TEVA, com: TA mare. *Tu, twya.* TUA. | Síncopa de TE HA. *Te ha.*

TA, TA. Espécie de interjecció, lo mateix que fora, fora, déixat de aixó. *Ta, ta, fuera, fuera, no, no.* Siste, cave. | Se pren també com exclamació de que s' enten ja alguna cosa. *Ta, ta; ta, tale.* Jam, jam.

TA, TA, TA. Veus ab que 's significa que 's fá ó se diu alguna cosa molt dépressa. *Ta, ta, ta.* Sis-te, siste.

TABA. m. Paper que porta 'l corredor de las cosas que s' arrendan ó's venen en l' encant. *Ta-ba.* Actionis programma. | **TARIFA.**

TABÁ Y TÁBACH. m. Espécie de mosca del tamany de una abella, y ab sa picadura molesta molt als burros y altres animals. *Tábano, tabarro, moscardon, moscarda.* Asilus, cæstrum, tabanus, i. | Insecte marí que molesta á las tunyinas, del-fins y emperadors. *Tábano.* Vermiculus marinus.

TABACH. m. PANERET. 2. | fam. y

TABAGO. m. Planta que té las fullas amplas, ovals, sentadas, peludas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert baix, apegalosas ó glutinosas al tacto; de olor fort y sabor acre aromátich. Las fullas del comer s'ón secas y han suferit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa, y en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat; s'ón olor es aromátich y penetrant; jas llavors s'ón molt petites y rojencas. Sas fullas

són heméticas, irritants, narcóticas, vulneráries, etc. *Nicociana, tabaco.* Tabacum nicotiana.

TABACO DE FUM Ó DE FULLA. La fulla de dita planta, que després de adobada 's fuma en cigarro ó en pipa. *Tabaco de hoja ó de humo.* Tabaci folium.

TABACO DE MONTANYA. Planta que fá las camas de 10 á 15 polzadas, rodonas, peludas; las fullas oposadas, ovals, enterissimas, obtusas, sentadas, un poch rasposas per sobre ab tres nirvis; las flors grans, terminals, solitáries, dretas y de un groch hermós, y en lo centro llavors negras; sabor amarch, acre y fastigós; olor fort, aromátich y fá estornudar; la arrel horisontal del gruix de una ploma de ánech, fibrosa, negrenca exteriorment, blanca en s'ón interior, de olor y sabor semblants á las flors, y es antidissenterica, astrigent, y útil en las quartanas. *Arnica, tabaco de montaña.* Arnica montana, doronicum germanicum.

TABACO DE PARET. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

TABACO DE PÒLS. Las fullas del tabaco moltas y reduhidas á pòls, que ensumat supura y atrau la humitat del cervell, y fá estornudar. *Tabaco de polvo.* Tabacens pulvis.

TABACO DE RAPÉ. Tabaco de pòls molt gruixut, que 's fá de las ralladuras del tabaco. *Tabaco de rapé ó de son.* Tabacum rasile.

TABACO GROS. Lo que 's fá dels nirvis de la fulla molta, formant com uns granets, y 's sól adobar ab áyguas de olor. *Tabaco grueso.* Tabacum granosum.

TABACO HABANO. Tabaco natural que no está rentat ni adobat. *Tabaco habano, ó de sumonte ó de somonte.* Rude tabacum.

DE COLOR DE TABACO. Atabacado. Tabaci colorem referens.

PLE Ó BRUT DE TABACO. Tabacoso. Tabaci pulvere conspersus.

TABAL. m. Timbal, tamborí. *Atabal, tambo-*

rin, *tamborcillo*: Tympanum, i. || Caixa militar. *Caja*. Tympanum, i. || ant. PANDERO. || GRUA. 2. || fam. TABOLA. 2.

TABALEJAR. v. n. ant. Tocar lo tabal. *Tocar la caja*. Cymbalum pulsare. || ATABALAR. || met. Imitar los caballs ab las potas lo ruido dels tabals. *Atabalejar*. Quadrupedante ungula tympanis sonitum equum imitari. || Fer ruido, remenar alguna cosa fent soroll, pegar ab los dits ó altra cosa sobre una taula, etc. *Tabalejar*. Digits crepitare.

TABALER. m. TAMBOR. 2. || TIMBALER. || ant. Tocado de pandero. *Panderetero*. Tympanista, æ. || ant. BANQUER, COMERCIANT.

TABALET. m. d. *Atabalejo*, *atabalillo*, *tamborete*. Typaniolum, i.

TABALOT. m. TABOLA. 2.

TABAM. m. ant. TABÍ.

TABAQUEJAR. v. a. Péndrer tabaco. *Tomar tabaco*. Tabaci pulverem nasibus haurire.

TABAQUERA. f. Capsa pera tenir lo tabaco. *Caja*, *tabaquera*. Pyxis tabacaria. || La planta del tabaco. *Tabaquera*. Nicotiana herba.

TABAQUISTA. m. Qui pren ó ensuma molt tabaco. *Correnton*, *tabaquista*, *tabacoso*. Tabaci avidus. || Qui enten molt en la qualitat del tabaco. *Tabaquista*. Tabaci qualitat sagax.

TABARNO. m. TABÍ.

TABART. m. *Tabardo*. Sagum amplum mánicatum.

TABBA. f. TABA.

TABEL-LIÓ. m. ant. NOTARI, ESCRIBÍ.

TABEL-LIONAR. v. a. Senyalar, posar lo notari certas rallas ó senyals al fi de una escriptura ó altre instrument, posant una creu damunt entre las paraulas que diuen: en testimoni de veritat. *Signar*. Signo, as.

TABEL-LIONAT, **DA**. adj. Se diu de la escriptura senyalada per ma de notari. *Signado*. Signatus.

TABERNA. f. Magatzem de vi per menor. *Taberna*. Taberna vinaria.

TABERNACLE. m. Lloch ahont estava col·locada la arca del testament. *Tabernáculo*. Tabernaculum, i. || Lo sacrari del altar. *Tabernáculo*. Tabernaculum, i. || Pavelló ó tenda. *Tabernáculo*. Tabernaculum, i. || náut. Cuberta provisional sobre l'alcassar de las embarcacions pel abrigh dels mariners. *Carroza*. In puppi tabernaculum. || Cabanyella ó habitació. *Tabernáculo*. Tabernaculum, i. || Espécie de bayart en que's porta la imatge de algun sant en las professons, etc. *Andas*. Tense, arum. || Peanya sobre que's col·loca alguna figura, imatge, etc. *Zócalo*, *peana*. Zocalus, i. || ESTAFEM. || *Doselete*, *gardapolvo*, *tabernáculo*. Protectum aulæis ornatum. || PINACLE.

TABERNER. m. Qui manté taberna. *Taberno*. Tabernarius, ii. || Qui frequenta las tabernas. *Taberno*, *tabernista*. Popinator, is.

TABERNERA. f. La dona del taberner. *Tabernera*. Cauponaria, æ.

TABERNERIA. f. L' ofici ó tracte de taberner. *Tabernaria*. Cauponæ munus.

TABERNETA. f. d. *Tabernilla*. Tabernula vinaria.

TABÍ. m. ant. Tela com tafetá doble que feya áyguas y ondas. *Tabí*. Ondulata tela serica.

TABLADO. m. Conjunt de taulas unidas pel cantó, quedant la superfície plana. *Tablado*. Tabulatum, i. || En lo teatro públich lo paviment ahont se representa. *Tablado*, *tabla*. Scena, æ. || Espécie de catafal per las festas de toros. *Tendido*. Con-tabulatum, i.

TABLILLA. m. *Tableta*, *illa*, *ita*, *ica*. Tabula, æ.

AGAFAR Ó TENIR DE TABLILLA. fr. TENIR Á CAP DE LLIBRE.

SER DE TABLILLA. fr. Sér de costum. *Ser de cajón ó de tabla*. Juxta ordinem præscriptum.

TABOLA. f. Broma, bulla, brega. *Bataola*, *tabaola*, *baraunda*, *trisca*, *rufalandaina*, *zembra*. Vociferanium confusio. || Dit del home alborotat y de poch seny. *Tronera*. Ventosum caput. || Qu' li agrada fer broma. *Bromista*. Jocator, is.

TABOLL. m. Grosser, tonto, estúpid. *Zafu*, *taquete*, *madrego*. Stupidus, i.

TABOLLAMENT. adv. m. ant. TONTAMENT.

TABOLLERIA. f. ant. TONTERIA.

TABORET. m. TAMBURET.

TABULAT. m. Emposassat pera posar los pes. *Tarima*. Scabellum, i. || BASTIDA. 4.

TABUSTOL. m. ant. y

TABUSTOLL. m. ant. SOROLL.

TACA. f. La senyal de oli, tintin, etc. que fica alguna cosa. *Mancha*. Macula, æ. || met. Taca en lo linatge ó familia, deshonra. *Mancha*, *tacha*, *borron*. Labes, is. || CLAPA. 2. || Tel blanch que s'hi formarse dins del ull, é impedeix la vista. *Nub*. Albugo, inis. || Profanació. *Mancha*. Pollutio, m.

TACA NATURAL. Defecto ab que's naix. *Defecto natural*. Naturalis macula.

ANÀRSEN LA TACA. fr. Desapareixerse dels vestits y coses semblants. *Retir la mancha*. Maculam elui.

LA TACA HI ES, Y NO LA TRÁS LO SABÓ, Ó AQUESTA TACA NO SE'N VÁ AB SABÓ. ref. Denota que lo natural prevaleix contra 'ls esforços del art, y també que es molt difícil esborrar la nota que ocasiona 'l mal procehiment ó poch hemrats principis. *Favado lo el baño, de lo negro no hacer blanco*. *Malisquis* dealbare nec flumen poterit.

LA TACA NO HI HA, QUE LA FOLS DEUANT Ó ENTRA-SANT SE'N VÁ. ref. pera denotar que no devem ficar cas de las faltes que se'ns imputen falsament, y ab que alguns pretenen dissimular los maldats de ocóndol, segurs de que no fan mal. *Lo que es ditz y no es verdad, á la mañana se desecha*. *Mand fugi*, falsè quodcumque est vespere dicitur.

NO S'HA TACA DE FERRE. fr. Denota que alguns defectes no es tant com se ponderen. *No es mancha de*

Judio. Non sum tam insolens qui me Jovem esse dicant.

SER PITJOR QUE TACA DE OLI. fr. Denota que ha succehit ó sobrevingut alguna mal ó dany, que quasi no té remey. *Ser peor que mancha de aceite. Quid pejus?*

TRAUREN TACAS. fr. Ferlas desaparèixer. *Sacer ó quitar las manchas. Maculas abstergere.*

TRAVERSAR COM TACA DE OLI. fr. met. S' aplica á ciertas expressions que, encara que semblen suaus, són picanes y ofensivas. *Como caldo de alfileres ó de zorra que está frío y quema. Blandus in speciem molle litus gladius.*

TACAMACA. f. Espécie de goma sòlida, entre roja y negra, de olor fragant, y produhida per una espècie de alba de Mejich. *Tacamaca. Tacamaca, æ.*

TACANY. m. Escàs, mesquí. *Estilico, tacaño, menguado. Sordidè parvus. Astut, bellaco. Tacaño. Versutus.*

TACANYAMENT. adv. m. Bellacament. *Tacanamente. Nefariò. Ab escassesa. Tacañamente. Sordidè.*

TACANYEJAR. v. a. Manifestarse tacany. *Tacañar, cicatear. Sumptibus sordidè parcere.*

TACANYERIA. f. Escassesa, mesquineria. *Ruindad, tacañeria. Sordida parcityas.*

OBRAR AB TACANYERIA. fr. Obrar ab malícia ó picardia. *Tacañar. Fraudulenter agere.*

TAGAR, v. a. Fér tacas. També s' usa com re-
ciproch. *Manchar. Maculo, as. Profanar, violar, contaminar. Clapar.*

TACAT, DA. p. p. y adj. *Manchado. Maculatus. Clapat. Se diu de la persona que té algun visi, y en particular del que segueix un partit, te-
nint afició á altre. Sigilado, tildado, pudrido, picado del alacran ó de la tarántula. Proditor, is.*

TÀCIT, A. adj. Callat, silencios. *Tácito. Tacitus. Lo que ja s' enten ó s' suposa, encara que no's diga, etc. Tácito. Tacitus, subauditus.*

TÀCITAMENT. adv. m. Callada, secretament. *Tácitamente. Tacitè. Dissimulada, indirectament. Tácitamente. Obliquè. Sens expressió ó declaració formal. Tácitamente. Tacitè.*

TACITURNITAT. f. Silenci y l' hàbit de guardarlo. *Taciturnidad. Taciturnitas, atis. Melancolia, tristesa suma. Taciturnidad. Taciturnitas, atis.*

TACITURNO, A. adj. Callat, de pocas paraulas. *Taciturno. Taciturnus. Trist, melancòlich, apesarat. Taciturno. Mœstus.*

TACO. m. L' embolich de cánem, espart, etc., que s' apreta sobre la càrrega de las armas de foch. *Taco. Catapultarium tomentum. Tope, la vara ó bastó ab que's juga á billart. Taco. Tudicula, æ, bacillus, i. Porció de cánem, paper mastegat, etc., que's posa dins de un canó de fusta, y aprenantlo ab una barra s' fá eixir ab violència, causant algun ruido en l' ayra. Taco. Papyrusæa, etc., pizula.*

TACÓ. m. Lo taló de las sabates, etc. *Tacen. Postica calcai eminentior pars. Tip, com; feras un bon tacó de fabas. Hurtazgo, tupo. Salietas, atis. Palissa. Tripas felas talls amanidas y cuytas. Callos. Omasum, ii.*

DONAR TACÓ. fr. DONAR PALISSA.

TÀCTICA. f. Art de ordenar las tropas en batalla, y de fér las evolucions militars. *Táctica. Militaris tactica. Art de ordenar algunas cosas. Táctica. Tactica, æ. Ciència de construhir màquines, ab que 'ls antichs llansavan fletxas, darts, pedras, etc. Táctica. Tactica, æ.*

TÀCTICA NAVAL. L' art que ensenya la posició, defensa y ataco de dos ó més naus que forman cos de armada. *Táctica naval. Navalis tactica.*

TÀCTICH, CA. adj. Cosa de tàctica. *Táctico. Tacticus. Qui sab ó practica la tàctica. Táctico. Tacticus.*

TACTO. m. Un dels cinch sentits corporals ab lo qual se percebeix la aspresa, suavitat, duresa ó blamura de las cosas. *Tacto, tiento. Tactus, us. La acció de tocar. Tacto. Tactus, us.*

TADEU. n. p. de home. *Tadeo. Thadæus.*

TAFANARI. m. fam. CAMP DE DARRERA CASA.

TAFANEJAR. v. a. MANIFASSEJAR.

TAFANER, A. m. y f. MANIFASSEER.

TAFARRA. f. Rabasta. *Ataharre, sotacola. Posilena, æ.*

TAFATÀ Ó TAFETÀ. m. Boba fina de seda. *Tafetas. Serica tela subtilior. Espècie de veta de seda. Cinta. Serica tenia. pl. Llassos aixerits que serveixen pera adorno. Lazo, lazada. Laqueus, ei. pl. met. y fam. Ensenalls que fan los fusters ab lo ribot. Virutas, acepilladuras, cepilladuras, doladuras. Assula, æ, achidias, arum.*

TAFETANET. m. d. VETETA. d. de tafetà. *Tafetancillo. Telæ serica subtilis.*

TAFILET. m. Cuyro molt més prim que'l cordó, brunyit y llustrós. *Taflets. Aluda ex tafilita.*

TAFILETER, A. m. y f. Qui adoba tafilets. *Tafletero. Alutarius, ii.*

TAFILETERIA. f. Fàbrica de tafilets. *Tafleteris. Alutarum mercimonium. Art de adebar los tafilets. Tafleteria. Ars alutaria.*

TAFTAF. m. ant. TAFETÀ. 1.

TAFURER. m. TANUL.

TAFURERIA. f. Trampa que fan los tabula en lo joch. *Garito, tahureria. Aleatoris astutia. ant. Casa de joch. Tahureria, garito. Aleatorium, ii.*

TAFURCA. f. ant. Espècie de embarcació usada en los sigles mitjans. *Tafurca. Navissio dicta.*

TAGAROT. m. Espècie de falcó tant animós, que acomet á tots los aucells. Lo blanch de sas plomas es un poch encés. *Tagarota. Perne, es.*

TAGELL. m. Fustetas en forma de rajola més ó ménos amplas y llargas, que's posavan de biga en biga pera sostenir lo traspol. *Tabla, tablancillo. Soandula, m.*

TAGINAT. m. ant. Sostre de fusta de figura de pastera. *Arteson, zaquizamí, lagunar.* Lacunar, laquear, aris.

TÀGNER. v. a. ant. TOCAR, PERTANYER.

TAHONA. f. Molí de farina, la roda del qual se mou per medi de una caballeria. *Tahona.* Pistrinum, i.

TAHONER, A. m. y f. Qui té tahona. *Tahoner.* Pistrinarius, ii.

TAHUL, A. adj. S' aplica á la persona molt aficionada al joch. *Tahur.* Aleator, is. || m. Destre en lo joch, qui 'l freqüenta molt, ó bè qui juga ab engany y trampas. *Tahur.* Sagax aleator.

TAHULERIA. f. TAFURERIA.

TAL. adj. Relatiu de accident que s' aplica á las cosas indefinidas, pera verificar y determinar en ellas lo que's denota per són correlatiu ó la qualitat especial que tenen, per la qual se diferencian de altrás. *Tal.* Talis. || Igual, semblant, com: TAL era són valor. *Tal.* Talis. || S' usa pera determinar y contràurer lo que no está especificat ó distingit, com: TALS y TALS negocis. *Tal.* Talis. || S' usa pera donar á enténdrer l' estat de alguna cosa, sa qualitat, condició ó circumstancias. *Tal.* Talis. || S' usa pera demostrar un subjecte no conegut ó que no's vól anomenar, com: la TAL fulana, lo TAL fulano. *Tal, quidam.* Talis, quidam. || Se diu per exageració, com aquesta figura es de TAL bellesa, que no té igual. *Tal.* Talis. || Lo mateix, com: TAL farás, TAL trobarás. *Tal.* Talis.

TAL PER QUAL. exp. de despreci que equival á sér una cosa de poch més ó menos, ó indigna. *Tal por cual.* Indignus.

TAL QUAL. exp. que s' usa pera denotar que són molt pocas las personas ó cosas de que's parla. *Tal cual.* Rarus. || exp. per la qual se dona á compèndrer que alguna cosa, encara que sia defectuosa, té alguna circumstància bona. *Tal cual.* Qualiscumque. || Mitjà, regular, passador. *Tal cual, entre merced y señoría.* Mediocris. || m. adv. Així, així, mitjanament. *Tal cual.* Mediocriter.

AB TAL. m. adv. Ab condició. *A tal, con condicion.* Ita ut.

AB TAL QUE. m. adv. Ab la condició. *Con tal que, como.* Modo. || MENTRES QUE. || A fi de, solament. *A trucco, á trucco de.* Dummodò.

NO HI HA UN TAL. exp. Es fals, no es així. *No hay tal.* Minimè, neutiquam.

PER TAL. m. adv. pera denotar que un subjecte 's considera baix alguna circumstància, com: jo PER TAL lo tinch. *Por tal.* Sic judico. || A fi de que. *Con tal que.* Modò.

SÉR UN TAL PER QUAL. fr. fam. Sér una cosa de poch més ó menos, ó indigna. *Ser tal por cual.* Indignum esse.

Y TAL. exp. fam. afirmativa, com: Y TAL si es bó. *Toma, y tal.* Maximè.

TALA. f. Ruïna, assolament dels camps y po-

blacions. *Tala.* Vastatio, depopulatio, nis. || DART. || ant. LLÀSTIMA.

TALABANT. m. ant. TIRADA.

TALABART. m. Bridecú, cinturó de abont penja la espasa. *Biricá, talabarte, tahali.* Balteus, ei.

TALADOR, A. m. y f. Qui tála. *Talador.* Vastator, is.

TALADRADOR, A. m. y f. Qui taladra. *Taladrador.* Terebrator, is.

TALADRAR. v. a. Fèr forats ab lo taladre ó trepant. *Taladrar, trepar.* Terebro, as.

TALADRE. m. TREPANT.

TÁLAM. m. Espécie de dossier col·locat sobre quatre ó més barras llargas, que serveix en las professons pera portar sota cubert lo Santíssim Sagrament, alguna imatge, 'l papa, reys, y certs prebats en las funcions de sa entrada á las ciutats. *Palio.* Umbella, æ. || ant. Qualsevol cosa que cobreix á manera de dossier ó vela pera evitar lo sol ó la pluja. *Palio, tendal, toldo, toldadura.* Umbraculum, i. || ant. Llit nupcial. *Tálamo, lecto nupcial.* Thalamus, i, genialis torus. || MATRIMONI. || Ventreviginal de Maria santíssima, abont Jesucrist se desposá ab la naturalesa humana. *Tálamo.* Tabernaculum, i. || bot. Lo fondo del cális de la planta, ocupat dels fruyts més tendres. *Tálamo.* Thamus, i.

RÉBRER AB TÁLAM. fr. que á més del sentit recte significa fèr singular estimació de la vinguda ó algú. *Recibir con palio.* Umbella excipere.

TALAR. v. a. Assolar, destruir, arruinar, rebar los camps y poblats dels enemichs. *Talar.* Depopular, aris. || Tallar los arbres. *Talar, cortar.* Cædo, is. || adj. Roba llarga fins als talons. *Talar.* Talaris.

TALARANYA. f. TARANTINA.

TALASARQUIA. f. Lo domini ó imperi dels mars. *Talasarquía.* Talasarquia, æ.

TALASÓMETRA. f. Midador del mar. *Talósometra.* Talasometra, æ.

TALAVERA. f. Espécie de pisa fabricada a la ciutat de aquest nom. *Talavera.* Talabricum flotile.

TALAYAR. v. a. ATALAYAR. || v. r. GUARDARSE 1.

QUI'S TALAYA Ó GUARDA, PER QUE POR HAJA. *tal.* B nota que qui vá sempre espavordit es senyal de haver comès alguna falta. *Quien se teme, algo del.* Ollam alere.

TALCO. m. Mineral blanch, verdós de hestre semblant al del metall. Se troba en fulles rebreposadas unas á altrás que se separan fàcilment, y en aquest estat són transparents y flexibles. *Talco.* Talcum, i.

TALCO DRLS FILOSOPS. Nom que's dona al blanch perfect en la filosofia hermética. *Talco de los filosof.* Philosophorum talcum.

TALEGA Ó TALEGA. f. SACH. || SARRÍ. ||

que's conté ó porta en la taleca. *Talega*. Manticea repositum. || Saquet ó bossa pera portar diner. *Talega*. Marsupium, ii. || La quantitat de 100 duros en plata. *Talega*. Talentum, i.

TÁLEM. m. TALAM.

TALENT. m. Capacitat, ingeni, do natural ó sobrenatural. *Talento*. Ingenium, ii. || Moneda antiga que tingué diferent pes y modo de contar segons lo considerable número de pobles ahont s' usava. Lo més comú entre 'ls historiadors es l' àtich de plata, que's dividia en major y menor. Lo major valia 11678 vintidosos y 28 maravedissos, y 'l menor 8755 vintidosos y 5 maravedissos. Un talent de or valia 'l major 150845 vintidosos y 'l menor 112758 vintidosos y 18 maravedissos. *Talento*. Talentum, i. || Apetit. *Apetito*. Esuries, ei. || ALIENTO. || GANA, DESITG. || ant. ÁNIMO.

Á MAL TALENT. loc. ant. DE MALA MANERA.

VAL MÉS TALENT, QUE PA DE FORMENT. ref. Ensenya que la ciència déu sér preferida á las riquezas. *Vale mas saber que haber*. Divitiis sapientia præstat.

TALEYA. f. DALÉ, FAL-LERA. || COSTUM. || VICI.

TALÍ. m. BRIDEÚ. || Terme de relació, espècie de joya que dóna en la índia l' espós á sa esposa, la qual la porta al coll mentres viu son marit, y la romp quant aquest mor. *Tali*. Tali.

TALIA. f. Musa que presideix á la comèdia. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las tres grácias. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las cinquanta nereydas. *Talia*. Thalia, æ. || Un dels cànchis de Árrio, en que enclogué la substància de sa impia doctrina. *Talia*. Thalia, æ.

TALIO. m. Càstich igual al delictes. *Talion*. Talio, nis.

TALIONAR. v. a. Castigar ab la pena del talio. *Talionar*. Talionis pœna mulctare.

TALIPOT. m. Arbre de Ceylan tant alt com l' arbre major de una nau, de fullas molt grans. *Talipot*. Talipot.

TALISMAN. m. Carácter, figura, imatge gravada ó formada de algun metall, ab correspondència als signes celestes que diuhen dominan en ells, á que 'ls astròlechs, magos y xarlatans atribueixen virtuts maravellozas, y 'l poder de atraure las influéncias del cel. *Talisman*. Astralis imago superstitiosa. || Doctor de la lley mahometana. *Talisman*. Mahometanæ legis doctor.

TALISMÁNICH, CA. adj. Cosa de talisman. *Talismánico*. Talismanicus.

TALITAT. f. lóg. Diferència que determina una cosa que pót estar genérica ó específicament en ella. *Talidat*. Talitas, atis.

TALL. m. Lo fil de la espasa, ganivet, etc. *Corte*, hilo. Acies, ei. || Incisió. *Corte*, tajo, incision, cortadura, saja. Scissio, nis. || Lo tros que's talla de alguna part, com: TALL de peix, etc. *Tajada*, tasejo, tarazon. Segmentum, i. || Tros de tabaco de fulla caragolada ó rotllada. *Bollo*, palo. Tabaci

frustulum. || Lo lloch ahont se tallan los vestits pera 'ls soldats. *Corte*. Locus ad vestes concinnandas.

|| Lo tros de carn, formatge ó altra cosa tallada. *Tajada*. Segmentum, i. || Tros de fuyta tallat ab lo gavinet. *Cacho*. Pomi segmentum. || Talla ó tribut. *Talla*. Designatum vectigal. || Disposició del cos humá. *Talle*. Corporis habitus, forma. || La forma que's dóna als vestits, tallantlos y proporcionantlos al cos, y particularment la part de la cintura. *Talle*. Vestium figura. || Trassa ó modo de fér alguna cosa. *Talle*. Modus, i. || Modo, manera, disposició. *Talle*. Actus, us. || L' ayre, primor, gràcia, com: TALL de la lletra. *Garbo*, aire. Gratia, æ. || L' acció y efecte de tallar. *Corte*. Abcissio, nis. || La fesa ó badall que's fá en la punta de la ploma de escriurer. *Hendedura*. Fisura, æ. || La seguida que portan los segadors y treballadors de la terra en l' exercici del treball que fan. *Tajo*. Operariorum series in labore. || Ramassada, multitud ó cop gran de cosas que venen juntas y ab promptitut, com: TALL de aygua. *Turbion*. Turbo, inis. || Dit de las oscas, fesas ó puntas que tenen las fullas de alguns arbres. *Corte*. Dens, tis. || Entre llibreters, la part de davant dels llibres. *Canto*. Extremitas, atis. || ant. PEDRERA. || ant. TREMP. || ant. TALP. || pl. Las clivellas que's fan en alguna part del cos per causa del fret. *Grietas*. Iliatus, us. || TALLADA. || TALLA. 3. || ant. ESTATURA, CONTINENT, FIGURA. || ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUTT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ectipo*. Ectypus, i.

Á TALL. m. adv. A modo ó en forma, com: Á TALL de poca vergonya, tassa Á TALL de càlzer. A mapeira, á guisa, en forma. Ad, instar. || A trossos, á la menuda, y així 's diu: botiguer de TALL, etc. *Por menor*. Minutim.

ANAR Á TALL. loc. ant. *Passar á cuchillo*. Obtero, is. FÉR TALLS. fr. Tallar la carn sens separarla del tot. *Najar*. Incido, is.

MITJ TALL. MITJ RELLEU.

TENIR Á TALL. loc. ant. *Venir perfectamente, de molde, de perilla, como llovido, como pedrada en ojo de boticario*. Aptisimè quadrare.

TALLA. f. Cert tribut que 'ls vasalls pagan á són senyor pera socórrerlo en alguna necessitat. *Talla*. Vectigal, is. || Premi que s' ofereix pel rescat de alguna persona ó presó de algun delinqüent. *Talla*. Designata merces. || La estatura del home. *Estatuta*, talla. Statura, æ. || Llista ó catàloch dels ciutadans. *Padron*. Census, us. || Bastó ab que's marca ab una osca ó tall per cada cosa de un mateix género que's compra fiat. *Tarja*. Crœnis distinctus palus ad debita signanda. || Porció de alguna pessa que's teixeix de una vegada, com: llansol de tres TALLAS, etc. *Pierna*. Telæ oblonga pars. || Obra de escultura formant várias figuras que sobreixen del fondo. *Talla*. Opus sculptile. || ant. TALLA. || L' obra de podar los arbres y plantas. *Corta*,

ramoneo. Collisatio, nis. || **TALLADA.** 1. || ant. *ESCARPA.*

FÉR TALLA. fr. EMPADRONAR. || loc. ant. *Llevar nota, apuntar, llevar cuenta y razon.* Adnoto, as.

FÉR Ó GITAR TALLAS Ó EXACIONS. loc. ant. *Decretar reparios, tallas, derramas.* Vectigalia decretare.

MITJA TALLA. Baix relleu. *Media talla.* Hermæ, arum.

TALLABARDER. m. Podall reforsat pera tallar bardissas. *Podon. Scirpicula, æ.*

TALLABOSSAS. m. Lladregot, lladre. *Cortabolas. Crumeniseca, æ.*

TALLADA. f. Obra de tallar los arbres pel arren de terra. *Tala, corte, cortia.* Lignaria cæssio. || part que's talla de alguna cosa à manera de llesca, com de meló, cansalada, etc. *Tajada.* Segmentum, i. || La de carabassa, llimona y altras fruytas. *Cacho.* Frustum, i. || **LLESCA, LLENCA.** || La de menjar blanch. *Pella. Leucophagi segmentum.*

FÉR TALLADAS. fr. Tallar. *Cortar, tajar, rebanar.* Seco, as.

TALLADETA. f. d. *Tajadilla.* Frustulum, i.

TALLADOR, A. m. y f. Qui talla. *Cortador, tajador.* Sector, is. || m. Tros de fusta en que's talla ó trinxia la carn. *Tajo, tajadero, picador.* Ad carnem secandam stipes. || **PILÓ.** t. || ant. **MOLER.** || **TALLANT, MITJALLUNA.** || Qui falta à las lleys. *Transgresor, transgressor, infractor, quebrador, quebrantante.* Violator, is.

TALLADOR DE PAU. REVOLUCIONARI.

TALLADOR DE PEDRA. PICAPEDRER.

TALLADORET. m. d. *Tajoncillo.* Carnes scindendas tabella.

TALLADURA. f. La acció de Tallar. *Cortadura, tajadura.* Scissura, æ. || pl. ant. **RETALLS.**

TALLAMAR. m. náut. Tauló gros, ó pessa composta de altras que s' adapta forliment à la roda per sa carn exterior ó de proa, y s' assegura ab las curvas-bandas: en ell rematan las perxas y en són extrem superior se col·loca 'l lleó ó altra figurassa, y serveix pera dividir la àygua quant lo buch camina. *Tajamar. Corvis proralis.*

TALLAMENT. m. TALLADURA.

TALLANT. p. a. Lo que talla. *Cortante.* Scindens. || m. Coltell de carnicer. *Cuchilla.* Culter, i, securis, is. || **MITJALLUNA.** || Instrument de ferro acerat, de poch ménos de un forch de llarch, y cosa de dos dits de ample, y serveix pera tallar ferro fret à cops de martell. *Cortafrio, tajadera.* Instrumentum secans ferrum. || Espécie de mitjalluna de ferro acerat pera tallar turrans, formatge, etc. *Tajadera.* Lunatus culter. || Instrument de ferro ab boca acerada y tall, ab un mànech llarch de una quarta, pera tallar las barras de ferro bullent. *Cortadera.* Secespita, æ. || Instrument de ferro à manera de martell ab tall en los dos costats pera tallar y treballar las pedras. *Escoda. Scalprum, i.*

TALLANTAR. v. a. Traballar ó tallar las pedras ab lo tallant. *Escodar. Lapidex excidere.*

TALLANTAT, DA. p. p. *Escodado.* Excisus.

TALLANTÓ. m. d. Instrument de dos talls que serveix pera enrajolar. *Aciche.* Pro sequendis lateribus instrumentum.

TALLAPEUS. m. Tall ó cutxillada que's tira à las camas. *Cortapiés.* Ictus gladii pedibus inflictis.

TALLAPLOMAS. m. TREMPAPLOMAS.

TALLAR. v. a. Dividir en várias parts ab algun instrument de tall. *Cortar, tajar, tallar.* Seco, as.

|| Fér talls ó incisions en alguna cosa pera ensetarla. *Cortar.* Alicui rei secturam imprimere. || Parlant de carnicers, véndrer carn públicament. *Cortar, tajar.* Dilanio, as. || **TREMPAR LAS PLOMAS.** || **PICAR PEDRA.** || ant. EMPADRONAR. || Separar, dividir una cosa de altra, com los rius un territori, las montanyas una de altra. *Cortar.* Intercedo, is. || Tapar lo pas al exércit enemich, pera llevarli la comunicació ab una plassa, etc. *Interceptar, cortar, cortar los pasos.* Intercludo, is. || Embarassar lo curs à las cosas. *Cortar los pasos, atajar.* Obsto, as.

|| Interrómprer la conversació ó plática. *Interrumpir.* Coërceo, es. || Escursar, abreviar. *Cortar.* Brevis, as. || Retallar, escapsar. *Recortar, cortar.* Recido, is. || **DECIDIR.** || Dividir la àygua navegant. *Cortar las ondas ó las olas.* Aquas scindere. || náut. Pasar de un costat à altre de una linea determinada, atravessant per ella, com: **TALLAR l' Equador** ó la linea, **TALLAR un trópic**, un paralelo, 'l rumbo, etc. *Cortar, cruzar.* Navem transversum agere. || Emprender y seguir un rumbo que s' aproxime tot lo possible al que déu férse, y proporcione al mateix temps una posició que precaucione y defense contra 'l mòlt mar y vent. *Cortar.* Prævideo, es. || Entre sastres donar lo tall corresponent als vestits, pera que s' acomoden al cos. *Cortar.* Vestes concinnare. || Igualar los cayrons. *Agramillar, descacilar.* Lateres Venustè decurtare. || v. r. Ferse 'un tall ó ferida. *Cortarse.* Sese ferire.

TALLAR CORRETJAS DE CUYRO ESTRANY, QUE LAS TALLARIAN COM PUS AMPLES PORIEN. refr. ant. *Segar en miés agena.* Alieno non parvus esse.

TALLAR Y CUSIR. fr. met. Disposar algú à són arbitre en negocis de altres. *Tijeretelear.* Ad libitum disponere.

ELL S' HO TALLA Y ELL S' HO CUS. ref. Denota que algú tot s' ho fá. *El arriero de Arganda, él se lo cuece, él se lo maja, él se lo lleva á vender á la plaza.* Ipsi sibi omnia parat. || Manar algú absolutament. *Hacer y deshacer en todo.* Absolutè agere.

TALLARI. m. Espécie de vetas de pasta de fideus. *Tallarín, tajarina.* In fasciolas tragemmalæ.

TALLARINA. f. Petxina llargaruda de dos closcas llisas, iguals y de color entre blanch, groch y blau. *Tellina, fion.* Tellina, æ.

TALLAT, DA. p. p. *Cortado, tajado, tallado.* Secatus.

BEN TALLAT. Se diu del subjecte de gallarda disposició. *Bien trazado ó tallado.* Corpore præstant.

TALLER, A. m. y f. ter. CARNICER. || m. OBRA-DOR, OFICINA.

TALLET. m. d. GRIETA. Iliatus, us. || Tall petit de peix, etc. *Tarazoncillo*. Parvum segmentum.

TALLEVA. f. Ancell de la isla de Madagascar, del tamany de un colom, ab las plomas violadas y las camas y bech encarnat. *Talleva*. Talleva, æ.

TALLGIRAR. v. a. Embotir lo tall de algun instrument de cer. *Embotar*. Hebetor, as. || v. r. Engruixirse, gastarse 'l tall dels instruments aguts. *Embotarse*. Hebetari. || Oscanse 'l tall dels instruments de cer. *Mellarse*. Dentari.

TALLICÓ. m. d. RETALL.

TAL-LÀ, TAL-LERA. exp. fam. TANT SE NE'N DÒNA NAPS COM COLS.

TALMENT. adv. m. De tal manera. *De tal modo, de tal suerte*. Taliter, sic.

TALMUDESTA. m. Qui segueix ó estudia 'ls dogmas del Talmut. *Talmudista*. Talmut interpres.

TALMUT. m. Llibre dels juheus que conté la tradició, doctrina, cerimónias y policia que observavan. *Talmud*. Talmut.

TALÓ. m. Part posterior del peu. *Zancajo, talon, carcañal*. Talus, i. || La part del calsat que cubre 'l taló. *Talon*. Calcementi talus. || TACÓ. f. || Entre fusters, NETXA.

ANAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. Seguirlo de prop. *Pisar los talones; andar rayendo los zancajos*. Calcibus alicujus insistere.

APRETAR LOS TALONS. fr. Posarse á córrer depressa. *Apretar los talones ó las soletas; echar á correr*. Curror, is.

À TALÓ. m. adv. À peu, en contraposició de á caball. *À pie*. Pedibus.

ENSENYAR Ó MOSTRAR LOS TALONS. fr. Fugir. *Mosstrar, enseñar los talones*. Adfugere.

NO ARRIBAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. NO ARRIBAR Á LA SOLA DE LA SABATA.

PICAR DE TALONS. fr. Trepitjar, fèr ruidó ab los talons. *Taconear*. Calceis crepitare.

TALONEJAR. v. a. PICAR DE TALONS. || Caminar á peu ab molta pressa. *Talonear*. Calces agitare progrediendo. || Pagar ab los talons á un caball. *Espolear, talonear*. Talis equum premere. || Apretar, perseguir al qui fuig. *Seguir al alcance*. Fugiendi hosti instare. || Amenassar, instar, y així 's diu: que 'ls mals nos TALONEJAN. *Pisar los talones*. Imminere.

TALONERA. f. TALÓ. 2.

TALÓS. m. TALÚS. 1.

TALP. m. Animal semblant á una rata, negre y quasi cego, que forada la terra. *Topo*. Talpa, æ. || met. La persona que tropressa en qualsevol cosa. *Topo*. Talpa, æ.

TALPA. f. FIGUERA INFERNAL.

TALPERA. f. Cau de talps. *Topera, topinera*. Talpæ cavea.

TALPICA. f. TABACO DE MONTANYA.

TALÚS. m. Neci, tonto. *Magmerdon*. Insultans

homo. || arq. Declive ó pendent quasi insensible que 's dóna á las obras ó á las parts exteriors de las parets, murallas, etc. *Releje, talás, talud, releje, er corps*. Crassitie diminutio.

FÀR TALÚS LA PARET. fr. *Relejar*. Parietis crassamentum minui.

TALUX. m. ter. TRONXO.

TALVINA. f. Espècie de farinetas que serveixen de beurim als porchs. *Talvina*. Puls, tis.

TALVINADA. f. Crémor ó substància de segó cuyt y bullit. *Atalvina*. Cremor surfuris decocti.

TAM. m. Lo so ó eco que resulta del tabal ó altre instrument semblant. *Tam*. Sonus, us.

TAMÁNDUA. f. Animal del Perú, del tamany de un porch, y de figura semblant á la guineu, molt poruch y sonso, la cua llarga y ampla ab pels ó crins tan llargs com los del caball, ab que's cubre tot lo cos; y ab las ungles, que té molt llargas, obre 'ls formiguers, y ab la llengua, que es molt rodona de més de dos peus de llarga, trau las formigas pera alimentarse. *Tamandua*. Perovianis suis tamandua.

TAMANY. m. Magnitut, corpulència ó estatura de alguna cosa. *Tamaño*. Magnitudo, inis. || adj. comp. Tant gran ó molt gran. *Tamaño*. Tam magnus.

TAMANYAMENT. adv. m. De un modo tan gran com altra cosa á que 's compara. *Tamañamente*. Tantum.

TAMANYET. adj. d. Petit. *Tamañito, ico, illo, tamañuelo*. Parvus.

TAMARICH. m. TAMARISC.

TAMARINDO. m. Arbre de indias tant gran com lo freixe; las fullas petites, verdas, nirviosas; lo fruyt es una tavella llarga de quatre polzadas, encorvada, plena de una molsa roja ú obscura, més ó menos àcida, en mitj de la que 's troban tres ó quatre llavors aplanadas é irregularment quadri-làteras. En lo comers se presenta en forma de molsa apegalosa, de moreno rogench, inodora, de sabor àcit molt pronunciat y agradable al gust. Es purgant y atemperant. *Tamarindo*. Tamarindus, i.

TAMARISC, TAMARIT, Y TAMARIU. m. Arbust de fullas llargas y menudas; las flors de cinch pétalos, petites y arreladas, per defora purpúreas y en obrintse blanques; lo fruyt es una capsela semblant á la del sálzer, ab llavors negres. *Tarai, tamarisco, tamariz, taraje*. Tamarix, icis, myrice, es.

LLOC DE POBLAT DE TAMARITS. *Taharal*. Tamaricis abundans locus.

TAMBÉ. conj. copulativa ó augmentativa que uneix lo contengut de la oració, en que hi ha dos extrems que pareixen entre sí, en lo que s' afirma ó 's nega de ells. *Tambien*. Etiam, quoque. || adv. m. que afirma la igualtat, semblansa, conformitat ó relació de una cosa á altra de que s' ha parlat antecedentment. *Tambien*. Etiam, ididem. || En las respuestas es adverbio afirmatiu. *Tambien*, st. Utique,

TAMBONET. m. d. **TAMBONET.**

TAMBOR. m. **TABAL.** || for. Petita plassa rodejada de estacas ó de una paret senzilla ab aspílleres ab són rastrillo, que forma una espècie de cancell davant de las portas. *Tambor.* Parva pariete conclusa area. || En la maquinària qualsevol pessa cilíndrica. *Tambor.* Cylindrus, i. || Entre organistas es una màquina rodona semblant al tambor comú, que serveix pera tocar las orgas solas, ó també repichs de campanas y clavicorts. *Tambor.* Tympanum musicum pinulis instructum. || Lo soldat que toca 'l tabal. *Tambor.* Tympanotriba, æ. || Espècie de riscle ahont s' assegura la roba pera brodar. *Tambor.* Acupingendo tympanum. || Lo que fá so com los tabals. *Tambor.* Tympanum, i.

TAMBOR MAJOR. Lo cap ó director dels tambors. *Tambor major.* Tympanotribarum præfectus.

TAMBORELLA. f. Volta lleugera en l' ayre. *Volleta, voltereta.* Circumvolutio in aëre. || Cayguda de alt. *Tumbo, tumba, vuelco.* Devolutio, nis.

TAMBORET. m. d. **TABALET.** || náut. Cada un dels taulons grossos en figura rodona que 's posan al remat del arbre. *Tamborete.* Crassæ tabulæ convexæ. || **TAMBURET.**

TAMBORÍ. m. **TAMBORINO.** || fam. **CAMP DE DARRERA CASA.**

TAMBORINADA. f. Lo cop que 's dona al càrrer. *Costalada.* Prolapsio, nis. || Cop donat ab la ma à la esquena ó al cap. *Manotada, manotazo.* Ictus manibus impactus. || **REVÉS.** || pl. **TROMPADAS.**

TAMBORINAYRE Y TAMBORINER. m. Tocador de tamborino. *Tamborilero, tamboritero.* Tympanista, æ.

TAMBORINEJAR. v. a. Tocar lo tamborí. *Tamborilear, tamborilear.* Tympanizo, as. || met. Castigar, donar cops à algú. *Menejar, ó tocar á otro el bulto.* Contundo, is.

TAMBORINET. m. d. *Tamboritillo, tamborinillo, tamborino.* Tympanium, ii.

TAMBORINO. m. Tabal petit que serveix pera las dansas, etc. *Tamboril.* Tympanum, i.

TOCAR LO TAMBORINO. fr. **TAMBORINEJAR.**

TAMBURET Y TAMBURETILLO. m. Cadira sens respallera, 'l siti de la qual regularment es de cuyro, simolsa, etc. *Taburete.* Sedicula plana. || Lo guarnit de vellut, tafetà ó altra roba preciosa pera adorno dels estrados. *Camoncillo, taburetillo.* Subselium, ii. || Lo que té 'l sitial de fusta. *Tajueta, escañuelo, banquetta.* Sedicula lignea. || Lo que té 'l siti de estora, ó corda de espart. *Posadero.* Sparteum sedile.

TAMÍS. m. Espècie de cedás de cerdas, etc. molt espés, pera passar per ell várias espècies, com tabaco, drogas, etc. *Tamiz.* Incerniculum, i.

TAMISACIÓ. f. Operació en la que se separa per medi de un cedás las parts fines de un cos per la trituració ó per la contraió de las més grossas. *Tamizacion.* Cribratio, nis.

TAMISSAR. v. a. Passar pel tamís. *Passar por tamiz.* Excernere.

TAMISSET. m. d. *Tamicio, illo.* Parvum incerniculum.

TAMORLAN. m. Nom que 's dona als emperadors dels tàrtaros, pres de un emperador seu molt célebre entre ells, encara que fill de un pastor dit Timur, y que per ser coix li anyadiren lench, que ho significa, y de aquí digueren *Timur-lench*, y corrupuda la veu quedá *Tamorlan.* *Tamorlan.* Tartarorum imperatoris nomen.

TAMPANELL. m. ter. **ENVÀ.**

TAM PATAM TAM. m. Lo só repetit del tabal. *Tan, tan.* Tympani iteratus sonus.

TAMPIR. m. ter. **SABÓ.** **TEMPERAMENT.**

TAMPOCH. adv. m. ab que negant una cosa se 'n nega altra. *Tampoco.* Ne idquidem.

TAN. adv. m. ab que 's denota alguna cosa com igual, respecte de altra. *Tan.* Tam. || S' usa pera aumentar la significació al nom ab que 's junta. *Tan, tanto, en tanto grado.* Tanto gradu.

TANA. n. p. de dona, sincop. de **GARTANA.**

TANACETO. m. Planta de camas altas de dos á tres peus, rodonas, ralladas, serradas, de color vert groguench; las flor de color de or, y entran en la composició contra cuchs. *Tanaceto vulgar, yerba lombriguera.* Tanacetum vulgare.

TANAT, DA. adj. Color burell trist. *Tene, tonado.* Cyeneus. || De color de lleó. *Leonado.* Fulvus.

TANCA. f. Clos de alguna heretat. *Cerca, cerrado, cerco.* Sepimentum, i. || La de vergas ó bastons entreteixits. *Varasceto.* Loricula, æ, || **BALDÓ.** || **SARRA.** 2. || La molla ab que 's tanca las bossas, collarats, etc. *Abrazadera, cerradero.* Æneum cinctorium.

TANCA DE COP. Pany de cop. *Cerradura ó pestillo de golpe.* Pessulus impulsu claudens.

TRAURE LA TANCA. fr. Llevarla à la porta ó qualsevol altra cosa que impedisca obrirla. *Desatracar.* Repagulum amovere.

TANCADOR. A. m. y f. Qui tanca. *Encerrador.* Occluser, is. || Qualsevol cosa ab que se 'a tanca altra. *Cerrador, cerradero, cerradera.* Vinculum, i. || Planxeta de ferro vuyda que 's clava en lo bastiment ahont ajusta la porta en que està posat lo pany, y reb lo pestell ab que queda tancada. *Cerradero.* Serræ fibula. || **BALDA, FORATLLAT.**

TANCADURA. f. La obra de tancar. *Cerradura.* Occlusio, nis. || **TANCADOR.** 2.

NO HI VAL LA TANCADURA, AHONT L' OR PÓT FICAR LA UNGLA. ref. que adverteix lo molt que pót l'interès. *No hay cerradura donde es oro la ganancia, ó si es de oro la ganancia.* Vis est nulla seræ, si suppelat adaureus uncus.

TANCAMENT. m. **TANCADURA.** 1.

TANCAR. v. a. Impedir alguna tanca la entrada ó eixida de algun lloch. També s' usa com

recíproch. *Cerrar*. Claudio, is. || Posar sota clau ó en lloch segur. *Cerrar*, *encerrar*. Recludo, is. || Clóurer ab tanca algun camp, hort, etc. *Cercar*. *errar*. Sepio, is. || ENCLÓURER. || met. Ocupar l'últim lloch en alguna funció ó concurrència. *Cerrar*. *Clandere simul euntium agmen*. || Fér córrer ab la clau lo pestell ó llepassa del pany, ó enganxar lo baldó de modo que la porta quede tancada. *Cerrar*. *Obsero*, as. || met. Conclóurer ó acabar alguna cosa. *Cerrar*, *concluir*. Finio, is. || Tapar, com: TANCAR un forat, un conducto, etc. *Cerrar*, *tapar*. Occludo, is. || PROHIBIR, IMPEDIR. || En lo joch del reversi deixar á algú ab las cartas majors, de manera que té de fér precisament tolas las basas. *Entrar á uno en baza*. Urgere in ludo pagellarum. || v. r. met. RETIRARSE. || Unirse la pell de una ferida ó llaga. *Cicatrizarse*, *cerrarse*. Cicatricari.

QUI BÉ TÁNCA BÉ OBRE. ref. Denota quant convé que's tanque la porta pera assegurar bè lo que hi ha dins. *Mi puerta cerrada, mi cabeza guardada*. *Clausa meum benè fida caput mea janua servat*.

TANGAT, DA. p. p. *Cerrado*, *tapiado*. Occlusus. || adj. OCULT, GUARDAT, AMAGAT. || Callat, reservat, com: F. es una caixa TANCADA. *Callado*, *reservado*. Cautus. || m. TANCA, CLOS.

TANDA. f. Alternativa ó torn. *Tanda*, *vez*, *turno*. Ordo, inis. || ant. TASCA. || TONGADA.

CADA HU Á SA TANDA. m. adv. Cada hu per són orde. *Cada uno por su orden ó por su turno ó por vez, cada uno á su vez*. Sua quisque vice.

DEIXAR PASSAR LA TANDA. fr. Deixar passar algú la ocasió ó temps en que li tocava fér alguna cosa. *Dejar pasar el turno*. Vices contempnere.

DONAR TANDA. fr. Donar torn ó entrada pera fér alguna cosa. *Dar vez*. Vicem alteri tribuere.

ENTRAR EN TANDA. fr. que á més del sentit recte significa comensar á parlar ab pressa després que altre se'n ha deixat. *Tomar la taba*. Sermonem arripere.

NO DONAR TANDA. fr. Parlar tant, que no's done entrada á altre. *No dejar meter baza*. Loquendi facultatem alteri præcludere.

TOCAR LA TANDA. fr. Tocar lo torn, hora ó sort. *Llegar el turno*. Tempus adventare.

TANDARO. f. Aucell del Brasil, de la magnitud de un pardal: las plomas del cap tiran á grogas, y lo restant es negre. *Tandaro*. *Tandarus*, i.

TANGENT. adj. geom. Se diu dels círculs que's tocan sèns tallarse, y especialment de la línea que toca á la circumferència precisament en un punt. *Tangente*. Tangens.

TANGIR. v. a. ant. TOCAR.

TANORA. f. ter. Instrument de vent. GATTA.

TANQUETA. f. mús. La ralla perpendicular en la punta, la qual divideix lo compás. *Tanqueta*. *Normalis linea*.

TANT. conjunció comparativa, com: TANT bo es Pere com qui li vá darrera. *Tan*. *Tam*. || Serveix pera més vivesa de la expressió, com: es TANT des-

vergonyit que res lo conté. *Tan*. Adeò. || adj. correlatiu pera explicar dos cosas iguals en número, com: TANTS quants eran. *Tanto*. *Tantus*. || En l'orde de comptes significa 'l número determinat, com: TANT per cent. *Tanto*. *Tantum*. || Relatiu conjunctiu, com: TANT per terra com per mar. *Tanto*. *Tum cum*. || Modo admiratiu ab que's s'ól preguntar alguna cosa, y equival á en tant grau, com: TANT bo es. *Tanto*, *tan*. Adeone. || Quantitat certa ó número determinat, com: aquí hi ha TANT. *Tanto*. Certa quantitas. || Significa la extensió y duració del moviment ó forsa, com: TANT que no pót més. *Tanto*. *Tantum*, *quantum potest*. || Junt ab los adverbis més, ménos, millor, pitjor, s' usa adverbialment pera explicar la rahó especial que ocorre pera fér y deixar de fér alguna cosa. *Tanto*, *tanto mejor*, etc. Tantò meliùs.

TANT DE BO. interjecció optativa. *Ojalá*. *Utinam*.

TANT MATEIX. m. adv. AIXÍ COM AIXÍ. || Per últim. *Por último*, *últimamente*, *con que*. *Tandem*.

TANT PER TANT. expressió equivalent á igual ó per igual. *Tanto por tanto*, *taz á taz*. Equivalenter.

TANT SOLAMENT. m. adv. SOLAMENT.

TANT SOLS. m. adv. Mentre que. *Con tal que*, *mientras que*, *mientras tanto*. Intereà dum, modò.

TANT Y QUANT. m. adv. Lo pactat. *Lo convenido*. *Pactitium*.

TANTS Á TANTS. exp. En igual número de una mateixa espècie. *Tantos á tantos*. Numero æquales.

TANTS QUANTS. expressions correlatives. *Tantos quantos*. Tot quot.

AB TANT QUE. m. adv. AB TAL QUE.

ALGUN TANT. m. adv. Un poch. *Algun tanto*, *tanto cuanto*. *Aliquantulum*.

DE TANT EN TANT. m. adv. A vegadas. *De cuando en cuando*, *de tiempo en tiempo*. *Aliquandò*. || De distància en distància. *De trecho en trecho*, *á trechos*. Per intervalla.

DOS TANTS. loc. ant. AL DOBLE.

EN TANT. m. adv. De manera. *En tanto*. Ita ut.

EN TANT NI QUANT. m. adv. NI POCH NI MOLT.

ENTRE TANT. m. adv. Durant algun temps intermedi. *En tanto que*, *mientras que*, *entretanto*, *interea*. Intereà, dum.

FINS Á TANT. m. adv. Fins lo compliment de alguna cosa. *Hasta que*, *hasta tanto que*. Usque dum.

NI TANT, NI TANT POCH. exp. ab que's conté en alguna ponderació al qui excedeix en ella per sos dos extrems. *Ni tanto*, *ni tan poco*. Inter extrema medium.

PER TANT Ó PER LO TANT. m. adv. Per la mateixa rahó. *Por tanto*, *por lo tanto*, *por lo mismo*. Quare, quapropter.

TANTARANTAN. m. fam. Lo cop que's dona á algú. *Golpe*, *tantarantan*. Ictus, us. || Lo so repetit del tabal. *Tantarantan*, *tapatan*, *taparapatan*. *Tympani sonus*. || Lo so repetit de la trompeta. *Tantarara*, *taratantara*, *tarara*. *Tubæ iteratus sonus*.

TANTEIG. m. Mida ó proporció que's pren de alguna cosa. *Tanteo.* Calculorum numerus. || Proba, exámen que's fá de las qualitats de las cosas. *Tanteo.* Examen, inis. || met. Judiciu prudent ó regulació que's fá de alguna matèria pera que isca com se desitja. *Tanteo.* Perpensio, nis. || pint. Lo borrador ó dibuix que's fá per proba de alguna cosa. *Rasguño, tanteo, bosquejo.* Adumbratio, nis.

TANTEJADOR, A. m. y f. Qui tanteja. *Tanteador.* Calculator, is.

TANTEJAR. v. a. Medir ó proporcionar, confrontar una cosa ab altra pera véurer si ve bè ó ajustada. *Plantear, tantear.* Cometior, iris. || Considerar y reflexionar ab prudència las cosas abans de executarlas. S' usa en sentit físich y moral. *Tantear.* Verso, as, perpendo, is. || met. Examinar ab cuydado alguna persona ó cosa, probarla. *Pulsar, tantear.* Scrutor, aris. || pint. Dibuijar, bosquejar. *Tantear.* Inchoo, as. || ANAR Á LAS PALPENTAS. || Estar algú dubtós y sèns resolució en lo que discorre. *Tentar.* In dubio versari. || TASTAR. || Intentar, procurar, sol·licitar. *Tentar.* Tentio, as. || cir. Indagar ab la proba la cavitat de alguna ferida. *Tentar.* Specillo vulnus explorare.

TANTET. m. d. Poquet. *Tantico, illo, ito.* Tantillum, i.

TANTINAS. f. pl. TENTINAS.

TANTO. m. Pedreta ó altra cosa pera contar ó fèr càlculs. *Tanto.* Calculus, i. || fam. Cop que's pega á algú. *Tanto, tantarantam.* Ictus, us. || pl. En l' orde de comptes val lo número indeterminat, com en lo joch de pilota, etc. *Tantos.* Calculi, orum.

TANTOST. adv. m. Per poch, quasi. *Por poco, á poco mas.* Parum abesse quin. || Luego. *Cuanto antes.* Statim. || POCH NA.

TANY. m. ter. Brot tendre del arbre. *Renuevo, pimpollo, chupon.* Surculus, i, stolo, is.

TANYER. v. n. ant. PERTANYER.

TAP. m. Bocí de suro ó fusta, pera tapar las garrafas, etc. *Tapon.* Obturamentum, i. || Espècie de tapadora que regularment encaixa la boca ó la obertura de lo que's vól tapar. *Tapa, tapador, tapadera, tapadero.* Operculum, i. || Espècie de embús que's fá en los tumors, etc. *Clavo.* Obturamentum, i. || TACO. 1. || En las aixetas, MASCLE. || met. L' impediment que 's sòl posar en lo coll, y embarrassa l' engullir, parlar ó respirar. *Nudo.* Nodus, i. || met. Aflicció ó congoixa que impedeix l' explicar ó parlar. *Nudo.* Nodus, i. || met. PRETEXT.

TAP DE BARRAL Ó DE BASSA Ó DE SAFAREIG. Lo home molt petit y gras. *Becoquin, rechoncho, cachigordete.* Brevis crassusque homo.

EN TOT TROBA TAP. fr. met. EN TOT TROBA UN SIS Ó AS.

PÓSATERO PER TAP AL CUL. loc. fam. de que s' usa per despreci, quant se demana á algú alguna cosa, y la nega, dilata lo donarla, ó la dóna quant ja no serveix. *Arrépese con ello.* Sibi habeat; nihil pendo.

TAPA. f. Part superior que tancar las caixas, etc. *Tapa, tapador, tapadera.* Operculum compagi-

natum. || Tros de cuyro que's posa en la part posterior de la sola de la sabata sota del tacó, y las matèrias de que's compon lo tacó. *Tapa.* Fartum soli calcarii. || CARTERA. 4. || BASTELLADOR. || Lo sol ó pesa rodona de las urnas ó botas, que las tapa pel cap. *Témpano, tapa.* Tympanum, i. || En la conquillogia aquella cuberta que té 'l peix pera impedir la entrada de altra cosa en sa closca. *Tapa.* Operculum, i. || Pessa de fusta pera impedir la entrada del áygua en la pesa de artilleria. *Tapa.* Tegumentum, i. || mil. La racció de monestras ó altres cosas que's dóna á la tropa en campanya ó marxa. *Etapas.* Leguminum portio in castris erogata. || Válvula en las máquinas hidráulicas, que impedeix eixir la áygua que van rebent. *Sopapo.* Válvula, æ. || En las orgas uns llistons de fustas es figura paralelógrama, y forrats de feltre, fixos als registres contra 'l taulero principal del secret. *Tapa.* Operimentum, i. || f. anat. La closca superior del cap que cubre 'l cervell en las personas. *Tapa de los sesos.* Cranei pars superior. || En las cabalcaduras, la part que forma tot l' entorn exterior del casco, que cubre las parts contingudas anterior y lateralment, y serveix de apoyo al animal. *Tapa.* Ungula, æ.

TAPA DE GUITARRA. La part superior. *Tabla de guitarra.* Chelyis alvei pars superior.

TAPABOCA. m. La rahó ab que's fá callar á algú majorment quant se convens. *Tapaboca.* Elocutionis retusio.

POSAR UN TAPABOCA. fr. met. POSAR PALLA Á LA ESQUELLA.

TAPACOLL. m. Lo mocador, tela ó altra cosa que's posan las donas pera tapar los pits. *Pechers.* Mamillare, is. || PALATINA.

TAPADOR. m. Qui tápa. *Tapador.* Tector, is. || Tap ó tapa que's posa á lo que's vól tapar, com la llosa ó planxa de ferro pera tapar la boca del forn. *Tapa, tapador, tapadero.* Operculum, i. || Tapa, part superior movedissa que més serveix pera cubrir que pera tancar, com es la cubertora, etc. *Tapadera.* Cooperculum, i. || Qui amaga, encubre ó oculta. *Encubridor.* Celator, is. || ARCADOT.

TAPADORA. f. TAPADOR, TAPA, CUBERTORA.

TAPAFORATS. m. SUPLENFALTAS. || Mestre fagueta, mestre de casas de poca habilitat. *Tapafogeros.* Ineptus faber cæmentarius.

TAPAMENT. m. Obra de tapar. *Tapamiento.* Operiendi actus. || OPILACIÓ.

TAPAR. v. a. Clóurer, tancar, cubrir, com: TAPAR una olla, un forat, etc. *Tapar.* Operio, is, obturo, as. || Cubrir ab la roba, abrigar. També s' usa com reciproc. *Cubrir, abrigar, tapar.* Tego, is. || Tancar, impedir lo trànsit ó comunicació, com: TAPAR un forat, lo pas, etc. *Cerrar.* Occludo, is. || TAPIAR. || met. Cubrir, ocultar, dissimular alguna falta. *Encubrir, tapar.* Celos, as. || Detenir lo curs ó corrent de algun líquid. *Tapar.* Oblinio, is. || CERRAR. 5.

TÁPARA. f. Lo botó de la flor de la taparera. *Alcaparra, tapaca, tápara.* Capparis, is.

TAPARERA. f. Planta ramosa, las camas de la qual són extesas y espinosas, las flors blancas y grans. *Alcaparra, alcaparro.* Capparis spinosa.

TAPAROT. m. La tápara massa fela. *Alcaparrom.* Capparis, is. || met. embús.

TAPAT, DA. p. p. *Tapado.* Coopertus. || adj. Lo que no té curs ó eixida. *Tapado.* Interclusus. || Dit del cel ó atmósfera quant està núvol. *Cerrado, tapado.* Nubilus.

TÁPERA. f. TÁPARA.

TAPET. m. Pessa petita de tapiceria. *Tapete.* Tapes, etis. || CONRETAULA.

TAPETA. f. La llenqueta de roba que's posa sobre las butxacas de la casaca pera adorno y pera taparla. *Golpe, portezuela, cartera, pata.* Portula marsupiorum.

TAPETE. m. TAPET. || CONRETAULA.

TAPÍ. m. Espécie de xinell-la que usan las donas. *Chapín.* Crepida, æ.

TÁPIA. f. Paret de terra apretada ab motllo, y seca al ayre. *Tapia.* Paries formaceus. || La paret formada de tápias. *Tapia.* Paries terreus. || Multitud de tápias. *Tapieria.* Parietum multitudo.

DESFER LAS TÁPIAS. fr. *Destapiar.* Terreos parietes diruere.

FÉR TÁPIAS fr. TAPIAR.

SÓRT COM UNA TÁPIA. loc. Se diu del qui està molt sòrt. *Sordo como una piedra, ó mas sordo que una tápia.* Quò nil surdus.

TAPIADOR. m. TAPIAYRE.

TAPIAR. v. a. Fér tápias. *Tapiar.* Terreis parietibus circumcludere. Tancar ab paret un portal, finestra, etc. *Cegar, tabicar.* Cratiti pariete claudere.

TAPIAYRE. m. Qui fabrica tápias. *Tapiador.* Parietis ductor.

TAPICER. m. Fabricant de tapiceria. *Tapicero.* Aulæorum artifex.

TAPICER MAJOR. En palácio l' encarregat de la tapiceria. *Tapicero mayor.* Aulæorum præfectus in regia.

TAPICERIA. f. Drap de Arras. *Tapiceria tapiz, paño de ras ó arrás.* Aulæa, æ. || En palácio la oficina ahont se guardan y recullen los tapissos. *Tapiceria.* Aulæorum repositorium.

JOCH DE TAPICERIA. Lo conjunt de tapissos que componen un ornament. *Tapiceria.* Aulæa peristromata.

TAPICH. m. ant. ENVÍ. 1.

TAPINADA. f. Cop de tapí. *Chapiñazo.* Sandalii ictus.

TAPINER. m. Qui fá tapins. *Chapinero.* Crepidarum opifex.

TAPINERIA. f. L' ofici de tapiner y la botiga ahont se fan ó venen los tapins. *Chapineria.* Sandalium, ii.

TAPINET. m. d. *Chapinito.* Exiguum sandalium. || Roba de cotó y seda ensatinada que està molt en

us pera sabatas. *Tapinista.* Ex gospino et serico tela.

TAPIOCA. f. Substància blanca en grans irregulars, de grossor variable, dura y de sabor dols. Se redubex fàcilment á conserva per la acció de la àygua bullenta. Es emolient, alimentícia y de fàcil digestió. S' extrau de la arrel del *jatropha-maniot.* *Tapioca, sagú blanco.* Tapiocha.

TAPIR. v. a. ATAPIR.

TAPIS. m. Drap de tapiceria ab que s' adornan las parets, etc. *Tapiz.* Peristroma, atis. || met. Lo camp ó espay de herba semblant al tapis. *Tapiz.* Cespes, itis.

TAPIS DE CUYRO. GUADAMACIL.

TAPISSAR. v. a. ENTAPISSAR.

TAPISSOT. m. Llegum, espècie de vessa com á pèsols petits. *Tapizote, yero.* Erbum, i.

TAPIT. m. ant. TAPIS.

TAPOT. m. Tap mal fét ó dolent. *Taperujo, tapirujo.* Obturamentum informe.

TÁPULA. f. Planta semblant á la canyafera, encara que té més delicada la cama y ménos la llavor. De aquesta planta 's trau un licor molt útil en la medicina. *Tapsia.* Tapsia, æ.

TAQUETA. f. d. *Manchica, illa, ita.* Levis macula.

TAQUÍ. m. TACANY.

TAQUIGRAFIA. f. L' art de escriur en signes, ab tanta velocitat, com se pronuncia. Antigament se prenia per la oficina y l' art de escriur ab lletra minúscula ó rodona. *Taquigrafia, taqueografia.* Tachigraphia, æ.

TAQUIGRÁFICH, GA. adj. Cosa de taquigrafia. *Taquigráfico.* Tachygraphicus.

TAQUÍGRAFO. m. Professor de taquigrafia. *Taquigrafo.* Tachygraphus, i.

TARA. f. Lo desfalch ó part del pes que's rebaixa de las mercaderias per rahó dels barrils, caixas, sachs, etc., que's vénen. *Tara.* Superpondium, ii. || La falta ó defecte que's troba en alguna cosa, en lo pes, en lo compte, ó en la substància. *Tara.* Deceusus, us. || met. Defecte moral. *Tara.* Vitium, ii. || En los rentadors de llana 'l borras que serveix pera conduhirla al depòsit, tina, etc. *Tara, marra-ga.* Saccum stupeum.

TRAURENE LAS TARAS. fr. Pesar los barrils, caixas, etc., en que's ven algun género, y rebajar dit pes pera saber lo que val lo género en net. *Destatar, rebajar la tara.* Superpondium deducere.

TARAGOT. m. TAGABOT.

TARAL-LARA. Veu sense significació de que's val lo que canta pera seguir algun so sense pronunciar paraulas. *Niniana.* Futilis canciuncula.

TARAMBANA. adj. Taboll, tonto. *Tarambana, majadero, sacapelotas.* Stolidus.

TARAMBANADA. f. GATADA.

TARAMBA. f. Home atarantat. *Tronera, golondro, atarantado, saltabardales, torbellino.* Turbatus.

TARANNARA. f. TARABIRA.

TARANTELA. f. Sonada violenta que diuen se balla pera curar la picada de la tarántula. *Tarantela.* Sonus ad tripudium violentum.

PEGAR LA TARANTELA. fr. ab que s' explica la comoció violenta que fá obrar ab precipitació é imprudència. *Dar la tarantela.* Inordinatè adpetere.

TARANTISME. m. med. Espécie de moviment repenti, convulsiu, á modo del que tenen los picats de la tarántula. *Tarantismo.* Tarantismus, i.

TARÁNTOLA Ó TARÁNTULA. f. Espécie de aranya verinosa de la ciutat de Taranto y sos contorns, de color que tira á groch, ab pichs negres hermells ó verts, y un poch peluda; la seva picada fá riurer y saltar ab una alegria extravagant, ó causa una horrible ó espantosa melancolia. 'L remey diuen que es la música de un instrument viu fy penetrant; y encontrant un to proporcionat que assa impressió al malalt, lo fá saltar, suar, llansar bromera, y 's deslliura del verí. *Tarántula.* Seps, pis, tarantula, æ.

PICAT DE LA TARÁNTULA. *Tarantulado.* Tarantula morsus. || exp. met. Qui está tocat de algun afecte físich ó moral, y particularment del gál-lich. *Picado de la tarántula ó del alacran.* Morsus phalangio.

TARANYINA. f. Tela de aranyas. *Telaraña, tela de arañas.* Araneæ tela. || náut. Espécie de filat de pescar, las mallas del qual són de dos ó tres polzadas en quadro, y de una escassa las primeras del cap, ab mida en las últimas. *Boliche de lisos, tarañina, araña.* Piscatoria retis aranea.

FÉR TARANTINAS LOS ULLS. fr. FÉR PAMPALLUGAS.

NO CRIAR TARANYINAS. fr. met. No. estar may parat. *No estar nunca parado.* Haud otiosum esse.

TENIR TARANTINAS EN LOS ULLS. fr. met. fam. No reparar en lo que's té davant. *Tener telarañas en los ojos.* Cæcutire.

TARARÁ. f. Lo só de la trompeta. *Tarará.* Tubæ sonus.

TARARIRA. f. La persona de poca formalitat y judici. *Tararira.* Judicia præceps. || Paraula burlesca pera despreciar ó burlarse de lo que altre diu. *Tararira.* Nugæ canoræ.

TARAROT. m. Nom que's dona al home petit y despreiable. *Benacuajo, sacabuche.* Homuncio, nis. || ATARANTAT. || TARARIRA.

TARASCA. f. Monstruosa figura de dragó ó serpentó que portada per homens anava obrint y tancant sa desmesurada boca davant las professons de Corpus en Catalunya, montada per una dona bellament ataviada, representant la meretrís de Babilónia ó la alegoria de Leviatan ó 'l dragó de Tarascó (Fransa) vensut y encadenat per Santa Marta. *Tarasca.* Larvata facies. || DRACH. || met. La dona fea, malforjada, desenvolta y de mal natural. *Tarasca.* Fœmina serpina facie et indole.

TARASSÁ, NA. adj. ant. EXPEDICIONARI.

TARASSANA. f. ant. ADRASSANA.

TARAT, DA. adj. Se diu del panyo ó tela que per desigualtat del fil ó del teixit ó del color forma

llistas. *Acanillado, canillado.* Prævè contextus. || met. Notat de algun defecte ó falta moral. *Picado de la tarántula.* Animi labe infectus. || SER DE LA OLLA.

TARDA. f. TARDE. || ant. TARDANSA.

Á LA TARDA Ó Á LA LLARGA. m. adv. Á LA CURTA Ó Á LA LLARGA.

TARDÁ, NA. adj. Lo que tarda en verificarse més del temps regular, com se diu regularment de la fruyta. *Tardio, tardo.* Serotinus. || Lo que succeheix després del temps oportú en que s' esperava ó necessitava. *Tardio.* Tardus. || Pausat, entretingut ó que camina poch á poch. *Tardio.* Morosus, cunctabundus. || Peresós en obrar ó fér las cosas. *Perezoso, mandra.* Piger, lentus. || TOMPE, TOTPE, TABOLL. || Qui tarda, 's detura ó deté. *Tardador, tardon.* Cunctator, is. || Se diu de la planta ó arbre que fá 'l fruyt per la tardor y lo mateix del fruyt ó llavor. *Otoñal, tardio.* Autumnalis, serotinus.

TARDADOR. m. TARDÁ. 6.

TARDAMENT. adv. m. Fora del temps oportú. *Tarde, tardamente.* Serò, tardè. || m. TARDANSA.

TARDANARIAS. f. pl. TARDANIAS.

TARDANER. m. TARDÁ. 6.

TARDANIAS. f. pl. Los fruyts que sembrats al estiu se cullen á la tardor. *Tardios.* Serotinus, i.

TARDANSA. f. Delenció, lentitut ó pausa en la execució de alguna cosa. *Tardanza.* Mora, æ.

TARDAR. v. a. Detenirse, gastar molt temps no venir oportunament. *Tardar, tardarse.* Morari, cunctari.

Á MÉS TARDAR. m. adv. Expressa que alguna cosa está prop de succehir, com: Á MÉS TARDAR vindrà la setmana entrant. *A mas tardar.* Ad summum.

SÈNS TARDAR. m. adv. Luego, sens dilació. *Sin tardanza, sin demora, sin dilacion.* Protinus.

TARDE. f. Lo temps desde mitjdia fins á la nit. *Tarde.* Vesper, is.

TARDEJAR. v. a. FÉRSE TART. || TARDAR.

TARDET. m. d. *Tardecita, ica, tardecilla.* Dies advesperascens.

AL TARDET. m. adv. *Tardecillo.* Vesperè.

TÁRDIS PIULÁSTIS. loc. fam. Dona á entender que algú acut tart á alguna cosa. *Tarde pi-che.* Tardè venientibus visa; serò sapiunt phryges.

TARDÍSSIM, A. adj. sup. *Tardísimo.* Maxime tardus.

TARDOR. f. Primavera del ivern. *Otoño, cañada.* Autumnus, i.

COSA DE LA TARDOR. *Otoñal.* Autumnalis.

TAREA. f. Treball que's déu fér en temps de terminat. *Tarea.* Pensum, i. || TASCA. || met. Afany, cuydado, sol-licitut. *Tarea.* Cura, æ.

TARGETA. f. Espécie de adorno á manera de escut, del qual s' usa en las festas públicas, y serveix de adorno en la arquitectura. *Tarja.* Clipei species, parmula, æ. || Porteta ó planxa que 's sol posar sobre algun quadro ó porta ab algun lletrero ó altra cosa. *Tarjeta.* Emblemata superappositum.

¶ Estampa petita ab lo nom de algú, que 's sól deixar en la casa ahont se vá de visita ó á donar los bons dias. *Tarjeta*. *Schedula*, æ. ¶ Lo boç de paper que's posa als extrems de las pessas de las robas, ahont se notan las canas que té la pessa, etc. *Marbete*. Nota papyracea pannis assuta.

TARGETASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblema*.

TARGÚMICH, CA. adj. Lo que pertany al targum llibre dels jueus, que's reduheix á las paráfrasis y explicacions de las Escrituras. *Targúmicom*. *Targumicus*.

TARÍ. m. VINTIDÓS. ¶ Moneda que en 1481, 18 tarins de Sicilia valian en Barcelona 24 sous y aquestos un ducat. *Tarin*. Moneta sic dicta.

TARIDA. f. Embarcació semblant á una tartana, de que en lo sigle XII s' usá en lo Mediterrani, pera conduhir caballs y máquinas militars en las expedicions marítimes. *Tarida*, *carrida*. *Vectoria navis*.

TARIFA. f. Llista que conté 'ls preus de las cosas venals. *Tarifa*. *Pretiorum syllabus*.

TARIFAR. v. a. Senyalar lo preu. *Tasar*. *Taxo*, as.

TARIFAT, DA. p. p. *Tasado*. *Taxatus*.

TARIFENY, A. adj. Cosa de Tarifa, ciutat de Andalusia. *Tarifeño*. *Tartessus*.

TARIMA. f. Espécie de tablado pera tenir los pens alsats de terra. *Tarima*. *Peditolum*, *scabellum*, i. ¶ **TABERNACLE.**

TARIMASSA. f. aum. *Tarimon*. *Pergrande suppedaneum*.

TARIMETA. f. d. *Tarimilla*. *Scabellum parvum*.

TARIT TAROT. adj. fam. *BALIGABALAGA*.

TARJA. f. Escut ó rodella que cubria tot lo cos. *Tarja*. *Parma grandior*. ¶ Emblema, adorno á modo de escut antich, que conté alguna inscripció pera perpetuar la memòria de algú. *Tarjeta*, *tarja*. Emblema, atis.

TARJASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblema*.

TARMICA. f. Planta de dos á quatre pens de alt, de una sola cama, prima, ródon, fistulosa, bastant forta, guarnida de fullas llargas llanceoladas, punxagudas, y agudament serradas, de vert obscur y sabor cremant; als extrems ixen las flors radiadas, disposadas en corimbo com las del milenrama, pero més grans. Fà estornudar, y excita la saliva. *Tarmica*. *Plarmica*, æ, *achillea plarmica*.

TARO. m. Vent fret. *Grís*. Aër frigidus.

TARONGER. m. Arbre indígeno del Assia, y cultivat en Espanya. Es de uns viat pens de alsària, poblat de fullas de un vert hermós, llustrosas, duras, ovaladas, y que persisteixen en l' arbre durant l' ivern; las flors blancas y olorosas, y 'l fruyt comestible y sà. *Naranja*, *waranjero*. *Citrus aurantium*. ¶ Traficant de taronjas. *Naranje-*

ro. *Aureorum pomorum venditor*. ¶ pl. Lo lloch plantat de tarongers. *Naranjal*. *Malis aureis constitus locus*.

TARONGERAR. m. *TARONGER*. 3.

TARONGERET. m. d. *Naranjico*, *illo*, *ito*. *Parvus aurantium citreus*.

TARONGETA. f. d. *Naranjilla*, *ita*, *ica*. *Minutum malum aureum*.

TARONGINA. f. Planta de camas altas de dos pens, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargas, punxagudas, de vert obscur, relluentas, rissadas, un poch vellosas; flors blancas, verticiladas, petitas, llabiadas, rogenças, olor molt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromátich. Es antiespasmódica, antistérica, y estimulant. *Toronjil*. *Mellissa*, æ, *mellisophilum*, i.

TARONJA. f. Fruyt del taronger semblant á una poma rodona, més ó ménos grossa, verda al principi y groga quant madura; la pell més ó ménos fina, y conté en sòn teixit una quantitat considerable essencial; lo such es ácit agradable quant maduras: las agra's són més petitas ab la pell exterior de un groch verdós abigarrat, y 'l such amarch ácit. *Naranja*. *Malum aureum*. ¶ met. fam. Bala de artilleria. *Naranja*. *Glands tormentarius*.

TARONJA DE LA XINA. La de qualitat dolça. *Naranja de la China ó dulce*. *Citrus sinensis*.

MITJA TARONJA. CÚPULA.

NO MUNTIR Ó NO ESCÓRRER TANT LA TARONJA, QUE AMARGUE Ó QUEDE SENSE SUCH. fr. fam. Ensenya la moderació y prudència ab que's déu procehir pera evitar las malas resultas de portar las cosas fins al extrem. *No se ha de exprimir tanto la naranja, que amargue el zumo*. Citó rampes arcum, semper si tensum habueris. ¶ Ensenya la moderació en las pretensions, pera no ferse molest ab las instàncias. *No estrujar tanto la naranja que amargue*. Ne institutes cum rogaveris.

TARONJADA. f. Cop de taronja. *Naranjazo*. *Aurei pomi ictus*. ¶ Conserva ó áygua de taronja. *Naranjada*. *Aurea poma et saccharo condita*.

TAROT. m. fam. *BARRET*.

TAROTA. f. La clavilla que en lo joch de billar se dona als jugadors per saber qui comensa á tirar ó per sortejar los que deuben anar de companys. *Tarota*. *Claviculus ita dictus*. ¶ ter. Instrument de vent. *Zampoña*, *pepitaña*. *Sambuca*, æ.

TARQUINADA. f. Violència contra la honesta resistència de alguna dona. *Tarquinada*. *Violatio fœminæ Tarquini more*.

TARQUINA. f. Vela trapessoide molt usada en bots y llanxas. *Tarquina*. *Tarquina*, æ.

TARRABASTADA. f. Cop de áygua que cau ab molta forsa. *Turbion*. *Nimbus*, i. ¶ **TARRABASTALL.** ¶ met. Multitud de cosas que venen de repent y plegadas. *Golpe*, *ventregada*. *Copia*, æ. ¶ Fatalitat ó desgràcia ab pérdua de bens ó salut. *Tártago*. *Jactura*, æ. ¶ Xasco pesat. *Tártago*. *Gravis jocus*

TARRABASTALL. m. Ruïna, cayguda ab estrèpit y rompiment. *Fracaso, zaparrazo.* Frigor, is.

TARRACH. m. Planta de flors aparassoladas y fruyts en capestas que contenen tres grans de la mida dels del pebre negre, plens de una molisa blanca, y es un purgant molt actiu. *Tártago, calapucia menor.* Ephorbia lathyris. | LLAXÓ.

TARRAGONÉS Y TARRAGONÍ, NA. adj. Cosa de Tarragona, ciutat de Catalunya. *Tarracoenense.* Tarracoenensis.

TARRAM. m. Lo só del tabal. *Tam.* Timpani sonus.

TARRAT. m. TERRAT.

TARREGADA. f. TERRAGADA.

TARRÓS. m. TERRÓS.

TARSIS Ó TARSO. m. TARTÉSIA.

TARSO. m. anat. Nom que's dona á la empenya ó part superior del peu, y á la inferior ú oposada l'anomenan metatarso. *Tarso.* Tarsus, i. | Espécie de marbre molt dur y molt blanch de Toscana y altres parts de Itàlia. *Tarso.* Tarsus, i.

TARTÉSIA. f. Nom que donavan los antichs á Andalusia, y al Bétis ó Guadalquivir que la rega. *Tartesia.* Tarsis, is.

TART, DA. adj. TARDÁ. | RUDO, TONTO. | DIFÍCIL. | adv. Passat lo temps oportú. *Tarde.* Serò.

TART, MAL Y MAY. expressions ab que's pondera quant mal y fora de temps se fá, lo que seria millor que no's fés. *Tarde, mal y nunca.* Tardè et male, imò nunquam.

AL TART Ó CAP AL TART. adv. Al fèrse de nit. *Al anochecer.* Sub vespèrnum.

Á TART. m. adv. Purament, pocas vegadas. *Puramente.* Rarò.

DE TART EN TART. m. adv. Alguna vegada. *De tarde en tarde, de cuando en cuando.* Interdum.

ES TART Y VOL PLÓURE. loc. fam. ab que s'exhorta y dona pressa á algú pera la execució de alguna cosa. *Para luego es tarde.* Perquam citius serò erit.

VÉR TART. fr. Haverse descuydat en alguna cosa, passar-se 'l temps oportú. *Hacerse tarde, tarde piache.* Tempus fugere; serò sapiunt phryges.

MÉS VAL TART QUE NO MAY. ref. Denota que val més que's verifique alguna cosa, encara que sia tart que no que's deixi de verificar. *Mas vale tarde que nunca, nunca tarde cuando llega.* Rem serò fieri quam nullo tempore præstat. | Dona á entendre que per mal que sia esperar molt temps alguna cosa, sempre es millor que deixarla de conseguir. *Mas vale año tardío, que vacío.* Utilior seris quam nullis frugibus annus.

TARTAMUDEJAMENT. m. Obra de tartamudejar. *Tartamudeo, tartamudeamiento.* Balbuties, ei; linguae hesitatio.

TARTAMUDEJANT. p. a. *Tartamudeando.* Balbutiens.

TOT TARTAMUDEJANT. m. adv. Ab mala pronunciació. *Estropajosamente.* Balbè.

TARTAMUDEJAR. v. a. Parlar ab dificultat per algun defecte de la llengua. *Tartamudear, tartajear, rezarse.* Balbutio, is.

TARTAMUT, DA. adj. Qui tartamudeja. *Tartamudo, tartajoso, balbuciente, estropajoso.* Blasus.

TARTANA. f. Caruatge de dos rodes ab asientos als costats, y cubert. *Caleta, tartana.* Vehiculum, i. | náut. Embarcació menor de vela llatina ab un sol arbre perpendicular á la quilla en son centro, y molt usada en la matricula de Sevilla pera la navegació de cabotatge, y en lo Mediterrani pel tráfeh y pesca. També ni ha ab rem. *Tartana.* Scapha, æ. | Nom de un dels flats de quinta classe. *Tartana.* Retis quintas classis.

TARTANER. m. Qui mena 'l caruatge d'itartana. *Calasero.* Rhedarius, ii.

TARTANYA. m. ter. PAPATERRA.

TARTAREO, A. adj. poet. Infernal. *Tartaro.* Tartareus.

TARTÀRICH. adj. Se diu de un àcit aït, blanch, cristalliat en prismas, inalterable en l'ayre quant es pur, transparent, brillant y soluble en l'aygua de sabor àcit agradable. Embermelleix fortament la tintura de tornasol, etc. y tirat á las brasas despedeix olor de caramelo. *Tartárico.* Acidum tartaricum.

TARTARO, A. adj. Cosa de Tartària. *Tartaro.* Tartarius. | m. poet. Lo mateix que infern. *Tartaro.* Tartara, orum. | TARTRÁ.

TARTARISAR. v. a. quim. Purificar ab la sal de tartrá. *Tartarizar.* Trigonis purificari.

TARTÁS. m. p. n. y

TARTRÁ. m. Matèria tèrrea y salina, que desprendreix del vi en la fermentació del most, forma com una crosta que s'agafa als costats y fonsos de las hòtas. *Tártaro.* Tartarus, i. | met. Porqueria que's fá en los panyos y en los sombreros per causa de la suor. *Mugre.* Pinguedo, inis. | Lo que ab l'us solen descobrir los panyos, sombreros y altres cosas. *Saia.* Sordes, ium.

TARTRANYA. f. ter. PAPATERRA.

TARTRES. m. pl. Escitas. *Tártaros.* Tartari, orum.

TARUGA. f. Espécie de ovella que's cria en las índias; alguns diuen que es major que una cabra, y altres que es espécie de cervo. *Taruga.* Ovisparva indica.

TARUGO. m. CLAVILLA. 1. | En la pasta de la llansa del cotxo, espécie de tascó ó forma equivalent, abont s'asseguran las corretjas pera recular quant convé. *Cejadero.* Retinaculum, i.

TARUMBA. m. Bulliciós, atoleidrat. *Taludron.* Inconsultus.

ANAR Á TARUMBA Ó VÉR TARUMBA. fr. Pór balls. *Rezoar.* l'ascivio, is.

VÉR TORNAR Á ALGÚ TARUMBA. fr. fam. Molestar, abrumar á algú. *Volver á uno tarumba ó loco.* Ali-cui molestia creare.

TAS. *Ven* femenina del plural del pronom *ton*. *Tas. Tuz.*

TASCA. f. Porció de matèria que se senyala diàriament, ó també qualsevol treball ú obra que s'ha de conclóurer en temps determinat. *Tarea.* Pensum, i. | En temps del feudalisme cert dret del senyor. *Tasca.* Pensum, i. | Ona de àygua. *Ola.* Unda, s. | Cens de la onzena part en fruyts després de pagat lo delme. *Tasca onzena.* Vectigal.

À **TASCA.** m. adv. À *PRUFET.*

DONAR TASCA. fr. Senyalar la feyna que's déu fèr en temps determinat. *Dar tareas, poner, señalar tareas, atarear.* Pensa imperare.

PÉNDER TASCA Ó TASCA. fr. Empèndrer una feyna que's déu fèr en temps determinat. *Tomar tareas.* Aliquid faciendum suscipere.

TASCO. m. Tros de carn regularment salada. *Tasejo.* Carnis salitæ frustum.

VÉR TASCOS DE LA CARN , PEIX , etc. *Atasajar.* In frustra dividere.

TASCÓ. m. Pessa de fusta ó ferro de cinch superfícies planas, que termina en tall pera dividir cosos sòlils, ó pera ajustar y apretar altres. *Cuña y pescuño ó pescuño.* lo que's posa entre'l dental y la rella de la arada. *Cuneus,* ei.

VÉR PÉNDER LO TASCÓ Ó 'LS TASCONS. fr. fam. Vèr pèndrer lo seny. *Desatinar.* Vehementer commovere.

PÉNDER LO TASCÓ Ó 'LS TASCONS. fr. fam. PÉNDER LA XAVETA.

TASCONAR. v. a. Posar tascons pera manegar eyna, ó assegurar alguna cosa. *Atarugar.* Cuneis firmare. | Ficar tascons en la fusta pera fèndrerla á cops de massa. *Acuñar.* Cuneos adigere. | Tapar bè 'ls forats, junturas y esquerdas de las bôtas, coasss, etc. *Atarugar.* Obturo, as.

TASCONI. m. Fanch fèt de terra semblant á la argila ó greda, del qual se fán los gresols, pera purificar los melalls. *Talque.* Tasconium, ii.

TÀSMIA. f. La porció de grams que toca á cada hu dels que's reparteixen lo delme, ó la que pàga cada llaurador. *Tazmia.* Statuta decimarum portio.

TASQUERA. f. Amagatall, lloch ocult. *Guarida, manida.* Mansio, nis. | Camí eacusat, dressera, viaix, etc. *Atajo.* Compendiaria via. | Volcador, pantano ó lloch perillós de passar. *Atascadero.* Cernosus locus. | Destorb, embaràs. *Atascadero.* Impedimentum, i.

SABER LAS TASQUERAS. f. met. Saber los conductos pera conseguir lo que's pretén; y també sèr molt entrant de alguna part. *Saber todos los rincones.* Media percallere. | Tenir molt conegut un terren, país, etc., per haverlo seguit ó haver estat moltes vegadas en ell. *Tener medido á palmas ó á dedos.* Locorum prudens.

TASSA. f. Vas pera béurer, que's fà de diferents matèries y formas. *Taza.* Ratera, s. | Terme, mesura, limit, modo, regla. *Tasa.* Modus, i. |

Preu determinat de las mercaderias. *Tasa.* Taxatio, nis. | L'apreci que's fà dels mobles y alhajas. *Tasa, tasacion.* Taxatio, nis. | Mesura de vidre dels antichs romans. *Ciato.* Cyathus, i. | **ESCUDELLA.** | La de broch pera donar caldo als malalts. *Pistero.* Scaphium, i.

TASSA DE JUNEU. ORELLA DE MONJO.

AB TASSA. m. adv. Ab mida. *Por ó con medida.* *tasadamente.* Moderatè, parcè.

BÉURER AB AQUEIXA TASSA. fr. Tenir vanas esperansas. *Tener vanas esperanzas.* Inani spe pacisci.

POSAR TASSA, MODO Ó TERME. fr. *Poner fin.* Terminare.

SEMPRE HO HATINGUT, DRIJAR LA TASSA DESPRÈS DE HAVÈR BEGUT. ref. contra aquells que desprecian las cosas, quant ja están satisfeits. *Viéneme el mal que me suele venir, que despues de harto me suelo dormir.* Morbus adest solitus, saturos, sopor occupat artus.

SÈNS TASSA. m. adv. Sèns mida. *Sin tasa, sin medida.* Sine modo, præter modum.

TASSADA. f. Lo vi ó àygua que cab de una vegada en la tassa. *Taza.* Quod poculum capit.

À **TASSADA.** m. adv. A tassa plena. *A taza llena.* Plenis poculis.

TASSASSA. f. aum. *Tazon.* Crater amplius.

TASSACIÓ. f. TASSA. 4.

TASSETA. f. d. *Tacica, ita.* Sutula, s.

TAST. m. Gust, la acció de tastar ó gustar. *Gustadura, cata.* Degustatio, nis. | La petita porció de menjar ó béurer pera probar si està á punt. S'usa molt parlant de botifarras. *Prueba, cata, salta.* Delibatio, nis. | Lo trosset que's talla del meló ó altra fruyta pera probarla. *Cala.* Delibatio-nis causa frustum.

À **TAST.** m. adv. A proba. *A prueba.* Ad probationem.

TASTADOR. A. m. y f. Qui tasta. Prægustator, is.

TASTADOR DE VINS. Qui tasta 'l vi pera informar de sa qualitat. *Catavinos.* Delibator, is.

TASTALASCH. m. Joch de agullas que's fà ab lo dit fins que queden encreuhadas. *Alfileres.* Acuum ludus.

TASTAMENT. m. TAST.

TASTANA. f. la fulla ó pellofa que fà 'l sagonet. *Tàstara, hoja.* Furfur, is.

TASTAOLLETAS. m. fam. Motiu de la persona que empen moltes cosas, y no's fixa en ninguna. *Catacaldos.* Pluris intentus minor ad singula sensus.

TASTAR. v. n. Probar alguna cosa, pera informar-se del gust. *Catar, probar, gustar, y calar* dit dels melons, fruytas, etc. *Degusto, delibo,* as. | **ENCHYAR.** | met. Examinar, tantejar. *Gustar, probar.* Examino, as. | met. Experimentar. *Gustar.* Periclitator, aris.

TAT. m. La acció de aguyllar. *Acecho, acecho-*

na. Speculatio, nis. || Ven per a alegrar als nens. *Pape, tate*. Pueris palpatio.

FÉR TATS. fr. Mirar, observar ab cuydado alguna cosa, procurant no ser vist. *Atisbar, acechar, hacer la acechona*. Speculari.

TATÀ. Ven que usan las criaturas per a significar la mula, caball, etc. *Tatà*. Jumentum, i.

TATO. (FÉR LO) fr. FÉR LA ALETA. 2.

TATXA. f. Falta, defecte, vici. *Tacha, mancha, nota*. Macula, æ. || Senyal, llunar. *Tacha*. Nævus, i. || Espècie de clau petit que té la cabota molt grossa, y serveix per a tatxonar las cadiras, bahuls, sabatas, etc. *Tacha, tachon*. Clavculus, i.

|| Clau que té la cabota grossa, daurada ó platejada, per adorno dels bahuls, etc. *Bollon, calamon*. Orbiculato capite clavus. || La de fusta ó de canya ab que 'ls sabaters asseguran los tacons ó solas de las sabatas. *Estaquilla*. Ligneus clavus. || TASSA 2. y 3. || TALL, TRIBUT, PAGAMENT. || Tribut subsidiari. *Talla*. Tributum subsidiarium. || Espècie de tribut que 's dona al senyor en alguna urgència. *Talla*. Designatum vectigal. || TAST. 2.

TATXA DE SOLA Ó DE SABATER. BROCA. 10.

TATXACIÓ. f. TASSA. 4.

TATXADO. m. Lo punt per a apèndrer de senyalar. *Dechado*. Specimen, inis.

TATXADOR. m. Llom ó lletrero de algun llibre. *Tachon*. Umbiculus, i, || CLÀVIA.

TATXAMENT. m. TASSA. 2.

TATXAR. v. a. Fixar lo preu de las mercaderias. *Tasar*. Pretium figere. || Senyalar lo que cada hu mereix per sòn treball. *Tasar*. Opus vel laborem pretio aestimare. || Posar método, regla ó mesura per a que no s' excedesca en qualsevol matèria, com: *TATXAR, Tasar*. Modum ponere. || Reduhir lo que hi ha obligació de donar, apocarho ab mesquineria. *Tasar*. Restringo, is. || DIT del fruyt. **TASTAR.** 1. || Avaluar las alhajas. *Tasar*. Aestimo, as. || Censurar, posar faltas ó tatxas. *Tachar*. Taxo, as. || met. Culpas, repèndrer, notar. *Tachar*. Vitium alicui obijcere. || Esborrar lo escrit. *Cancelar, tachar*. Oblitero, as.

TATXAT, DA. p. p. *Tasado, estimado*. Aestimatus. || DIT del meló, etc. *Calado*. Degustatus.

TATXETA. f. d. *Tachuela*. Clavulus umbellatus.

TATXONAR. v. a. Guarnir de ó clavar tatxas. *Tachonar*. Umbellatis clavis distinguere. || Tasconar, clavar los sabaters tatxas de fusta ó canya. *Estaquillar*. Ligneis clavis affigere. || met. ATATXONAR.

TAU. m. La creu que portan al pit y capa 'ls comandadors de sant Anton Abat, y 'ls familiars del orde de sant Joan. *Tao, tau*. Insigne, is. || La 19 lletra del abecedari grech que equival á nostra T. *Tau, taf*. || Nom de una lletra hebrea. *Tau*. Tau. || TALP.

TAU, TAU. exp. així, així.

TAUJÀ. m. Se diu de la persona inculta, rús-

tica. *Paleta, bozal, patan, babazorro, palardo, zapenco, tocho*. Idiota, æ.

TAUJIA. f. Traball en ferro ó fusta. *Tauja*. Tauxia, æ.

TAULA. f. Pessa de fusta llarga, prima y plana. *Tabla*. Tabula, æ, pinax, cis. || Moble de fusta compost de una ó més pots llisas, sobre peçes que serveix per a posar sobre ella la vianda, per escriurer y altres usos. *Mesa*. Mensa, æ, abacus, i. || La vianda que 's posa sobre la taula. *Mesa*. bapes, um. || La part en que està la carn per a vedrerla á la menuda. *Tabla*. Macellum, i. || Post que posada de pla, y tirada per caballeria, serveix per aplanar la terra sembrada. *Rastra, atabladura, warria, nierra*. Rastrum, i. || Índice de las matèrias ó punts que conté un llibre. *Índice, tabla*. Elenchus, i, index, icis. || Llista de cosas posades per orde. *Tabla*. Syllabus, i. || La casa ahont se registran las mercaderias en los llochs en que no hi ha aduana. *Tabla*. Telonium, ii. || Banch ó casa del diner de la ciutat. *Tabla*. Civitatis ærarium. || En los tribunals la mesa en que despatxan los ministros. *Tabla, mesa de tribunales*. Senatoria mensa.

|| Post ó llibre ahont s' escriuhen per llista 'ls noms dels estudians, confreres, etc. *Tabla*. Catalogus, i. || La descripció que 's fá de alguna part de aquesta ó la altra ciència, art, etc. en una ó mes fullas, per a més fácil recurs ó alivio de la imaginació ó memòria; així dihem: TAULAS de anatomia, etc. *Tabla*. Laterculum, i, synopsis, is. || Se diu de qualsevol matèria tersa y llisa, en que poden formar caràcters ab lo burí, etc. *Tabla*. Piteus, ei. || Entre hortetans capsada, cada part de una divisió major en que 's divideix una pesa de terra. *Tabla, tablar*. Area, æ. || Qualsevol part petita de una embarcació destruida. *Tabla*. Naufragi tabula. || Pintura feta en una post ó pedra. *Tabla*. Tabula, æ. || En la perspectiva, superfície transparent col·locada entre la vista y l' objecte. *Tabla*. Opticum planum. || En las parròquias post en que se senyala l' orde de las missas del dia. *Quadram*. Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || art. NOMBRA. || Se diu del sembrat molt igual y herme.

Tabla. Mappa, æ. || TARIFA. || PASTADOR. || TAUILL.

|| Pessa de fusta quadrada per a jugar á damas, etc. *Tablero*. Alveus lusorius. || TAUOLÓ. || pl. Lo

taulat en que representan los comediantes. *Tabla*. Proscenium, ii. || Entre corretgers instrument de fusta de cosa de quatre ó cinch pams, que de mitj en amunt forma com uns molls per a tenir subjecta la pell que han de cusir. *Tablas*. Forcipes lignæ ad corium assuendum. || En lo joch de damas es estat en que ningú pòt guanyar. *Tablas*. Indefinita utrique victoria in latrunculorum ludo. || En l' ajedrés quant no 's pòt passar sèns exposar lo rey á que li donen mate. *Tabla*. Regie occultio. || En la astronomia y trigonometria, etc. computos ó calculs dels moviments dels planetas, àngula, etc. *Tablas*. Tabulæ calculatoriæ.

TAULA DE ACORDAR. ant. TAULA DE CAMBI.

TAULA DE CAMBI. Banca de comerciant. *Sabla, mesa de cambios, banco de comercio.* Telonium, ii.

TAULA DE CATALÀ. La en que hi ha abundància de bona vianda. *Mesa catalana, rica ó espléndida.* Dapes lautæ.

TAULA DE CESES. Llibre en que aquest filosof té-bà escrigué com en un índice las reglas de moral. *Sabla de Cebes.* Cebetis pinax.

TAULA DE DEPÓSIT. Depòsit públic ahont asseguran los particulars són diner per un módich interès. *Sabla numularia.* Nummularia tabula.

TAULA DE ESTAT. Lo menjar que 's dóna al pal·lacio del rey als cavallers y demes empleats al servey de las personas reals. *Mesa de estado.* Regis convivium.

TAULA DE ESTISORA. La que té 'ls petges encreuats. *Mesa de tijera.* Crucigera mensa.

TAULA DE JOCH. La casa ahont se reuneixen á jugar alguns. *Sabla de juego, garito.* Aleatoria mensa.

TAULA DELS COMUNS DEPÓSITS. TAULA DE DEPÓSIT.

TAULA DE MAIG. La que es escassa de pa. *Mesa gallega ó de gallegos.* Mensa inops panis.

TAULA DE NEU. La botiga ahont s' en ven. *Neve-ria.* Nivalis taberna.

TAULA DE PA. LLESCA.

TAULA DE PRETOR. Aquella en que cada pretor escribia sos edictes, accions, fórmulas de ella, y altres cosas pertanyents al foro. *Sabla de pretor.* Prætoris alveum.

TAULA FRANCA Ó OBERTA. Aquella en que 's dóna menjar á tots quants arriban, sens distinció de personas. *Mesa franca.* Omnibus pervia mensa.

TAULA MESA. loc. ant. Taula parada. *Mesa puesta.* Parata mensa.

TAULA PRIMERA. La primera passada de vianda. *Primer cubierto ó plato.* Prima mensa, caput cœnæ.

TAULA RODONA. La en que no's guardan etiquetas, ni preferència ó diferència en los asientos. *Mesa redonda.* Mensa rotunda.

TAULA SEGONA. Segona posada, las principals viandas que's trauben cuytas y de substància. *Segundo cubierto ó plato.* Mensa secunda.

TAULA DE TORRAT. exp. met. Se diu de las personas y comunment de las donas que assisteixen á totes las festas y funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin doña toda; andorrero.* Ubi convivium paratur, ibi est.

TAULA TERCERA. POSTRES.

TAULA TRAVESSA Ó TRAVESSERA. La que hi ha al cap damunt del refetó, ó la de preferència en algunas juntas. *Mesa traviesa.* Transversa mensa.

TAULAS DE LA LLEY Ó DE MOYSÉS. Las pedras en que estava escrita la lley del decálogo, que entregá Déu á Moysés en la montanya Sinal. *Tablas de la ley.* Tabulæ legis.

TAULES JUNTES DE REGLA DE CAVALLERS SALVATGES. Taulas juntas ahont se decidian las qüestions per

desafiaments entre cavallers salvatges. *Tablas de caballeros salvajes.* Arramine bellum seu duellum.

Á LA TAULA Y AL LLIT LO PRIMÉR CRIT. ref. Denota lo que complau á algú quant lo cridan pera menjar. *Santa palabra.* Optimè dictum.

ALSARSE DE TAULA. fr. Retirarse de ella després de haver menjat. *Levantarse de la mesa.* E mensa exurgere.

AQUESTA TAULA TÉ TAL VENTURA, QUE QUI NO HI ES NO HI FÀ FRETURA; Y Á LA TAULA DEN BERNAT QUI NO HI ES, NO HI ES CONTAT. ref. Denota que entre mólts que tenen interés en alguna cosa, sól quedar perjudicat lo qui no está present. *Quien no parece, perece.* Absentis nulla est habenda ratio.

Á TAULA MESA Y LLIT FÉT. m. adv. Sense treball, gasto ni cuidado. *Á mesa puesta.* Mensa parata, sine dispendio.

BONA TAULA. TAULA DE CATALÀ.

CUBRIR LA TAULA. fr. Posar per orde en ella las viandas que se serveixen. *Cubrir la mesa.* Cibos ministrare.

DESPARAR Ó PLEGAR LA TAULA. fr. Traurerne las estoballas, etc., després de haver menjat. *Alzar, levantar la mesa.* Mensam eximere.

DONAR TAULA FRANCA Á ALOÚ. fr. Franquejarli 'l menjar, tenirlo convidat freqüentment. *Dar mesa ó la mesa á alguno.* Alimenta alicui ministrare.

FÉR Ó QUEDAR TAULAS. fr. No declararse per un costat ni per altre 'l triunfo, plet, etc., y es frase mólta usada en lo joch de damas. *Hacer tablas.* Victoria utrinque indefinitè manere.

FÉR TAULAS EN LA TERRA. fr. Dividirla en taulas. *Tablear.* In areas terras distribuere.

LA TAULA Y 'L BON MARIT EN LA CARA 'S PÓRTA ESCRIT. ref. Dóna á entendrer que en lo bon port de la dona 's coneix la estimació que fá de ella són marit. *Á la muger y á la viña, el hombre la hace garrida.* Hominis tractatio conjugis in facie consignatur.

NI TAULA SENSE PA, NI EXÉRCIT SENSE CAPITÁ. ref. Denota que no's pót prescindir de lo principal. *Ni mesa sin pan, ni ejército sin capitán.* Mensa sibi panem ductorem postulat agmen.

PAGAR TAULA. Donar fiança de tenir taula. *Sastidare ad telonium habendum.*

PAR Ó APAR QUE SIA TAULA DE BARCELONA. ref. ant. Alaba la magnificència y abundància dels convits dels barcelonesos. La malícia l' aplicá en sentit contrari. *Parece mesa de Barcelona, ó eso son otras bodas de Camacho.* Lautæ dapes sunt em.

PARAR TAULA. loc. ant. *Abrir alistamiento, plantar bandera de enganche.* Catalogus militiæ nomen dando

POSAR TAULA PER TANTAS GALERAS. loc. ant. náut. *Abrir alistamiento para tantas galeras.* Censeo, etc.

PARAR Ó POSAR TAULA. fr. Posarla á punt pera menjar. *Poner la mesa.* Mensam sternere.

QUI CANTA A LA TAULA Y XIULA AL LLIT NO TÉ 'L SENY CUMPLIT. ref. Denota que es falta de urbanitat y criansa 'l cantar y xiular en ditas ocasions.

El seso derecho, cantar en la mesa, y bailar en el lecho; quien come y canta, de locura se levanta. Caneens inter dapes insiciæ documentum.

SEGONA TAULA. La que per menor preu 's posa en los hostals y posadas, pera que menjen los criats, composta regularment de las sobras dels amos. *Media mesa, segunda mesa.* Inferior mensa.

SENTARSE Á LA TAULA. fr. Arrimarse á ella pera menjar. *Sentarse á la mesa.* Mensam inire; ad mensam accubare.

SENTARSE Ó TROBAR LA TAULA PARADA. fr. Menjar á expensas de altre. *Sentarse á la mesa.* Aliena vivere quadra.

SÉR DE LA TAULA TRAVESSERA. fr. met. Sér dels principals en alguna cosa. *Ser de la mesa travesa.* Transversa mensa assidere.

SOLDAT DE TAULA. ant. Soldat voluntari, no vasall. *Voluntario, mercenario.* Mercenarius miles.

TAULADA. f. Lo concurs de assistens en una taula. *Mesa llena.* Mensa plena.

TAULADET. m. d. *Tabladillo.* Exiguum tabulatum.

TAULAPLOM. m. PLOMADA.

TAULAT. m. ant. TAULA. 26. || Empostissat, sostre ó guarniment de pots. *Tablado.* Tabulatum, i. || TAULA. 14. || ant. Lo del joch de caballeria. *Tablado.*

TIRAR Á TAULAT. Festa de caballeria. *Lanzar á tablado.*

TREB Á TAULAT. loc. ant. TIRAR Á TAULAT.

TAULEJAR. v. a. FÉR TAULAS EN LA TERRA.

TAULELL. m. OBRADOR. || La taula que tenen los botiguers, etc., sobre la que amostren lo género. *Mostrador, tablero.* Abacus, i. || TAULA. 21. || POST. 4. || TAULA DE JOCH.

TAULER. m. Lo qui en los pobles ahont no hi ha aduana cobra 'ls drets reals. *Tablero, alcaballero.* Telonarius, ii. || TAULA DE JOCH.

TAULETA. f. d. *Mesilla, tablica, illa, ita.* Tabella, æ. || Llibret ó libreta de memòria en que's pòt esborrar l' escrit. *Tableta.* Palimpsestus, i. || Droga, espècie de pasta de ous y sucre en forma de taula. *Tableta.* Lamella, æ. || CREDENSA. 1.

TAULÓ. m. RETAULÓ. || CATÁLOCH. || Post més doble que las regulars. *Tablon.* Tabula grandior.

TAULONET. m. d. *Tabloncillo.* Tabula, æ.

TAUMATURGO. m. Subjecte admirable en sas obras, autor de cosas prodigiosas. *Taumaturgo.* Mirabilia exequens.

TAUPA. f. TALPA.

TAUPERA. f. TALPERA.

TAURIL. adj. Lo pertanyent al toro. *Taurino.* Taurinus.

TAURÍLIAS. f. pl. Festas que celebravan los romans als déus infernals. *Taurilias.* Taurilia, orum.

TAUR. m. ant. TOAO.

TAURO. m. astron. Segon signe del zodíach, en lo qual entra 'l sol al 20 de Abril. *Tauo.* Taurus, i.

TAUROCATÁPSIAS. f. pl. Combat de toros. *Taurocatapsias.* Taurocatapsya, æ.

TAURÓFAGO. m. Menjador, devorador de toros. *Taurófago.* Taurophagus, i.

TAUROMÁQUIA. f. L' art de torejar y matar los toros. *Tauromaquia.* Tauromaquia, æ.

TAUTOGRAMA. m. Poema en que tots los versos comensan ab una lletra. *Tautograma.* Tautogramma, tis.

TAUTOLOGIA. f. Circunlocució, repetició ticiosa. *Tautologia.* Inanis repetitio.

TAUTOLÓGICH, CA. adj. Cosa de tautologia. *Tautológico.* Tautologicus.

TAUTOMETRIA. f. post. Repetició exacta de las mateixas medidas. *Tautometria.* Tautometria, æ.

TAVA. f. TABA. 1. || TABÀ.

TAVEGA. f. ant. PRESÓ.

TAVELLA. f. La vayna ahont los llegums tenen lo gra. *Vaina.* Siliqua, æ, folliculus, i. || Doble en la roba. *Plieque.* Plicatura, æ.

TAVELLAR. v. a. Formar tavella 'ls llegums. *Echar hollejo ó siliquia ó vaina.* Siliquor, ari.

TAVELLETA. f. d. *Vainilla, hollejueto, hollajo.* Silicula, æ.

TAVERNA. f. y derivats. TABERNA.

TAXAR. v. a. TASSAR.

TAXATIU, VA. adj. Lo que limita ó redueix á determinadas circumstàncias. *Taxativo.* Taxativus.

TAXATIVAMENT. adv. m. De un modo taxatiu. *Taxativamente.* Præfinitè.

TAYAR Y TAYLAR. v. a. TALLAR.

TAYLAMENT. m. ant. Obra de tallar. *Cadaver.* Sectio, nis.

TAYMADAMENT. adv. m. Astutament, llacament. *Versutè.*

TAYMARIA. f. Astúcia, dolenteria. *Belluaria, taimonia.* Versutia, æ.

TAYMAT, DA. adj. Astut, dolent. *Adonit.* taimado. Versutus.

TAYNA. f. fam. ALEGRIA.

ESTAR DE TAYNA. fr. ESTAR TREMPAT, ALEGRE.

TÁYNER. v. n. ant. PERTANYER.

TE.

TE. Cas obliquo del pronom tú, com: ja me tench. *Te.* Te.

TÉ. m. Arbust originari de la Índia y del Perú, fa las flors blanques y pàlidas; lo fruyt rodó, y té unas llavors que tiran á rojas; la arrel fa las fullas, que es lo que aquí coneixem, una ó dos polzadas de longitud, de sis á nou línies de amplària, aovadas, llanceoladas, llims de part, lleugerament pubescents de altra, densament agudament, etc. En lo comers se'n coneixen tres espècies, y alguns las reduheixen á dos, que son á verd y á negre; las fullas del primer són d'un verd ó pardo, de sabor acre, astringent y

amarch, diversament rolladas, de olor agradable y aromàtic; las del segon, moreno-negrencas, de olor y sabor molt més débil que las del vert, y generalment rolladas de llarch à llarch. S'en fa molt us en infusió ab sucre, y són diaforéticas, diuréticas y excitans. *Te. Thea.*

TE. Imperatiu del verb **TENIR**. Pren. *Toma. Cape.* || Auxiliar del verb **TENIR**, que equival à **HA**, com: *tè de venir. Ha, téns. Debet.*

MÉS VAL UN TÈ, QUE DOS TE DARÉ. *ref. MÉS VAL UN AUCELL EN LA MA, etc.*

TEA. *f. TEYA.*

TEAMIDE *f.* Pedra de las montanyas de Etiopia; diuben que té las propietats contràries à las del iman y del ferro. *Teame, teamide.* *Theames, idis.*

TEÀNDRIKH, CA. *adj.* Cosa divina y juntament humana. *Teándrico.* *Theandricus.*

TEÀNTROPO. *m.* Déu y home, lo que s' aplica à la magestat de Cristo. *Teántropo.* *Theantropus, i.*

TEATINAS. *f. pl.* Dos espècies de monjas, unas ab votos solemnes, y las altrás ab simples, la fundadora de las quals fou la M. Úrsula Benincassa. Gregori XV, aprobà aquest institut: estavan subjectas als Teatinos, y observavan la regla de sant Agustí. *Teatinas.* *Theatinæ moniales.*

TEATINO. *m.* Nom que'ls religiosos de sant Cayetano prengueren de Joan Pere Carrafa, Bisbe de Teati, després Papa ab lo nom de Paulo IV. *Teatino, cayetano.* *Theatinus.*

TEATRAL. *adj.* Cosa de teatro. *Teatral.* *Theatralis.* || *Cómich. Teatral.* *Scenicus.*

TEATRALMENT. *adv. m.* Segons reglas del teatro. *Teatralmente.* *Scenicè.*

TEATRO. *m.* Lloch en que's representan públicament los dramas. *Teatro.* *Theatrum, i.* || Paratge públich ahont se celebravan los espectacles. *Teatro.* *Theatrum, i.* || Lo concurs dels espectadors. *Teatro.* *Concursus, us, populus, i.* || Lo conjunt de dramas que's representan en lo teatro. *Teatro.* *Dramatum collectio.* || En las universitats literàries la pessa ahont concórren los estudiants y mestres pera alguna funció. *Teatro.* *Theatrum, i.*

|| Lo lloch ahont alguna cosa està de manifest al públich. *Teatro.* *Publicum theatrum.* || *met.* També 's diu en lo moral, com: **TEATRO** del mon, del luxe, de la vida humana. *Escena, teatro.* *Theatrum, i, scena, æ.*

TEATRO LITERARI. La universitat dels sabis. *Teatro literario.* *Litterarium theatrum.*

TEBÀ, NA. *adj.* Cosa de Tébas, ó de Cadmo són fundador. *Tebano, tebo.* *Thebanus, cadmens.* || *pl.* Los habitants de Tébas y sa comarca. *Tebanos.* *Cadmei, orum.*

TEBEU. *adj. ant. y.*

TEBI, A. *adj.* Templat, un poch calent. *Tibio.* *Tepidus, tepens.* || *met.* Remís, callanguit. *Tibio.* *Tepidus.* || *met.* Flux, descuydat, poch actiu. *Tibio.* *Tepidus, signis.*

POBAR TEBI. *fr. ENYIBIAR.*

TÈBIAMENT. *adv. m.* Ab algun calor. *Tibiamente.* *Tepidè.* || *met.* Ab frialdat. *Tibiamente.* *Tepidè.* || *met.* Fluixament, ab descuyt. *Tibiamente.* *Remissè, segniter.*

TEBIESA. *f.* Calor molt moderat. *Tibieza.* *Tepor, is.* || *met.* Lentitut, remissió del calor ó vivessa. *Tibieza.* *Tepor, is.* || *met.* Fredor, poch fervor ó activitat. *Tibieza.* *Langor, is.*

TEBLE. *adj. ant. TERRIBLE.*

TECA. *f.* Cert blat de índias de occident, las fullas del qual se distingeixen molt poch de las del ordi. *Teca.* *Teca, æ.* || Espècie de alzina de índias, la fusta de la qual serveix pera fabricar, la fulla pera tenyir y medicinas, y de las flors s'en prepara un remey eficaç pera evacuar las àyguas de la hidropessia. *Teca.* *Teca, æ.* || *fam. MENJAR.*

TECALE. *m.* Espècie de marmol molt transparent del qual se'n fan taulas, vidrieras, etc. *Tecale.* *Tecale, is.*

TECLA. *f.* Pessa de fusta ó de marfil que's toca ab los dits, pera variar lo so, en la orga, piano y altres instruments semblants. *Tecla.* *Pinna, indicula organa.* || *met.* Matèria ó punt delicat de alguna cosa. *Tecla.* *Difficilis materia.* || Nom de dona. *Tecla.* *Thecla, æ.*

ACERTAR LA TECLA. *fr. met.* Tocar lo punt de alguna dificultat. *Dar en la tecla.* *Rem digito tangere.*

MUDAR DE TECLA, ó TOCAR LAS TECLAS. *fr. met.* Mudar de medis pera alcansar algun fi. *Teclear.* *Tento, as.*

QUINA ALTRA TECLA, ó AQUESTA ES ALTRA TECLA. *exp.* que denota 'l nou inconvenient que's descubreix en alguna cosa. *Esas son otras mil y quinientas.* *Aliud incommodum.*

¿QUINA TECLA TOCA? loc. fam. ab que's pregunta la ocupació ó ofici de algú. *¿En qué se ocupa? ¿Quid rei est illi?.*

TOCAR LA TECLA ó UNA TECLA. *fr. met.* Mòurer expressament algun assumpto ó espècie. *Tocar una tecla.* *Mentionem alicujus excitare.*

TOCAR TOTES LAS TECLAS. *fr. met.* Emplear tots los medis possibles pera la consecució de algun fi. *Echar todos los registros.* *Omnia tentare.*

TECLAT. *m.* Lo conjunt de teclas de algun instrument músich. *Teclado.* *Organicarum indicularum series.*

TECLEJAR. *v. a.* Tocar ó mòurer las teclas. *Teclear.* *Organicas indiculas pulsare.* || Manejar los dits com qui toca las teclas. *Teclear.* *Digitis crepitare.*

TÈCNICH, CA. *adj.* Artificiós, conforme 'ls preceptes del art. *Técnico.* *Technicus.* || S' aplica à las paraulas pròpies de las cièncias y arts. *Técnico.* *Technicus.* || *m.* Preceptor ó escriptor de las arts. *Técnico.* *Theticus, i.*

TECNOLOGIA. *f.* Ven de que se serví sant Basill, y significa ciència falsa de paraulas que ocultan

lo sentit de las cosas. *Tecnologia*. *Thechnologia*, æ.

TE-DEUM. m. Càntich ques' usa en los reso, y 's canta en acció de gràcias. Lo sentit comú es que'l componguéren sant Ambrós y sant Agustí. *Te-Deum*. *Te-Deum*. || expr. de que s' usa quant algú surt bè de una cosa que li ha costat molt ó que ha arribat després de llarch temps que s' esperava. *Te-Deum, aleluya*. *Te-Deum*.

TEDI. m. Aborrimient, fàstich. *Tédio*. *Tædium*, ii.

TEDIAR. v. a. Aborrir, fastiguejar. *Tediar*. *Tædio aliquem afficere*.

TEDIÓS, A. adj. Fastigós. *Tedioso*. *Tædiosus*.

TEGUAL. m. Cert tribut. *Farda, tegual*. *Vectigal*, is.

TEGUMENT. m. Membrana exterior que cobreix lo cos dels animals; y entre botànichs la cuberta que rodeja immediatament als òrganos sexuals. *Tegumento*. *Tegumentum*, i.

TEIX. m. Arbre semblant al faix y sempre vert. *Tejo*. *Taxus*, i, smilax, acis.

TEIXIDOR. m. Qui té per ofici teixir. *Tejedor*. *Textor*, is. || Lo de cotó. *Fustanero*. *Telarum* è gossypio *textor*. || Insecte com una aranya, que nada en continuu moviment y ab molta velocitat. *Escribanillo, escribano, tejedera, araña de agua, tipula*. *Aranea aquatilis, tipula*, æ.

TEIXIDORA. f. La que teixeix. *Tejedora, tejedera*. *Textrix, icis*. || Entre perruquers los agullers de seda á que han aïansat lo cabell, de que forman després la cabellera ó perruca. *Cairel*. *Fila serica quibus innectuntur coma*.

TEIXIDURA. f. La acció y obra de teixir. *Tejedura*. *Textura*, æ.

TEIXIR. v. a. Passar la trama per entre 'ls fils del urdit, ab lo que queda formada la tela. *Tejer*. *Texo*, is. || met. Compóndrer ab orde y método. *Tejer*. *Texo*, is. || Enlassar qualsevol cosa. *Entretejer, tejer, enlazar*. *Intexo*, is. || Discórrer, maquinat ab varietat de idees. *Tejer*. *Texo*, is.

TEIXIT, DA. p. p. *Tejido*. *Textus*. || m. La obra teixida. *Tejido*. *Textum*, i, textile, is. || m. anat. Las diferents parts que per sa connexió forman los òrganos, y son com los elements anatòmichs. *Tejido*. *Textum*, i.

TEIXÓ. m. toixó.

TEL. m. La túnica ó pell subtil, que tenen algunas fruytas, etc., després de la esclofolla. *Tela*. *Pellicula, tunica*, æ. || Tapa que fan alguns licors en la superfície. *Capa, tela, nata, flor*. *Nubecula*, æ. || Tara que obscureix los vidres y pedras preciosas. *Paño*. *Umbra*, æ. || Boyra ó nuvolet que's forma en l' ull. *Tela, túnica*. *Subtilis albugo*. || La pelleta subtil que's forma en los alls, etc. *Algara*. *Cuticula*, æ. || La de las cebas. *Binza, brincia, tela*. *Cuticula*, æ. || La del ou. *Fárfara, algara, binza*. *Pellicula*, æ.

TEL DE LA LLÈNGUA. La extremitat del lligament

fins á mitja llèngua per la part inferior, que si arriba fins á la punta de la llèngua impedeix lo namar y parlar ab expedició. *Frenillo*. *Lingua ligamen*.

TEL VIRGINAL. anat. Tela imaginària que pensaren sér lo constitutiú de la virginitat en las donzellas, y sols consisteix en certas parts membranosas ó carnosas, que forman com un quadrat, y están reunits entre sí en las donzellas. *Tela virginea, carunculas mitiformes*. *Hymen, enis*.

TENIR LO TEL DE LA LLÈNGUA BEN TRENCAT. fr. met. Parlar ab molta expedició. *Tener la lengua destrabada*. *Sermone expedito uti*. || Sér molt parlador. *Tener mucha lengua, hablar de vicio, no tener pepita en la lengua*. *Nimis loqui*. || NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA.

TELA. f. Teixit de llana, fil ó seda. *Tela*. *Tela*, æ, *textum*, i. || La membrana del cervell, cor, etc. *Tela*. *Tunica*, æ. || La que cobreix las tripas del animal, com la del moltó, etc. *Redaño, omento, envsijo*. *Omentum*, i. || anat. La que cubre 'l ventre de las personas. *Peritónico, torillo*. *Peritonium*, ii. || LLIT. 2. || Lo que's posa de una vegada en lo teler. *Tela*. *Tela*, æ. || anat. La segona membrana que cubre 'l feto, y que segons tota apariència coate y subministra l' aliment á la criatura, umplintse de ell desde'l principi de la generació per aquest efecte. *Amnion*. *Amnium*, ii. || Lo clos pera festas, justas, torneigs y altres espectacles. *Palestra, tela*. *Circus, curriculum*, i. || Enredo, embolich, trapaseria. *Tela*. *Trica*, æ. || Filat pera pescar la saboga en l' Ebro: consta cada pesa de 32 brassas de llarch y dos de ample; la malla es dos polzadas y dos líneas en quadro poch més ó ménos. *Sabogal, tela, tir*. *Retis*, is. || Cada una de las dos pessas entre las quals se posa la llana del matalás. *Tertiz, tela*. *Culcitrae tela*. || pl. Filats pera cassar aucells. *Telas, redes*. *Retia*, um.

TELA DE ARANYA. *TARANYINA*. || met. Discurs títul ó de poca substància. *Telaraña*. *Inanis res*.

TELA DE COTÓ PER FORROS. *Fustan*. *Gossypina tela*.

TELA DE JUDICI. La fama ó modo de procehir judicialment. *Tela de juicio*. *Judicialis forma*.

TELA DE OR Ó PLATA. Teixit de or ó plata. *Brocado, tela de oro ó de plata*. *Aurea vel argentea tela*.

ARRIBAR Á LAS TELAS DEL COR. fr. met. Significa 'l sumo sentiment, llástima ó compassió que causa alguna cosa. *Llegar á las telas del corazon*. Usque ad præcordia ferire.

LO QUE SOBRA ES TELA PERA TALLAR. fr. LO QUE SOBRA ES PANTO.

PARAR TELAS. fr. Disposarlas de modo que's puguin agafar los aucells. *Enredar; armar redes*. *Retia tendere*.

TELAMON. m. Estátua ó figura humana que serveix de columna ó pilar en la arquitectura. *Telamon, atlante*. *Atlas, antis*. || En lo blasó 's diu de las figuras pintadas dels costats del escut en acció de sostenirlo. *Telamon*. *Telamon*, is.

TELARANYA. f. etc. *TARANYINA.*

EN GASTAS MÉS DEL QUE GUANYAS, VESTIRÀS DE TELARANYAS. *ref. SEGONS LO GUANY, etc.*

TELAYRE. m. Qui ven telas. *Lencero.* Linteorum venditor.

TELEGRÀFICH, CA. adj. Cosa de telégrafo. *Telegráfico.* Thelegraphicus.

DESPAIG-TELEGRÀFICH. m. *TELÉGRAMA.*

TELÉGRAFO. m. Màquina col·locada en las eminències més visibles, pera comunicar notícies per medi de signes que representen los caràcters. *Telegrafo.* Telegraphum, i. || Lo foch ó flamarada que fan en las costas pera donar avís de lo que ocorre en lo mar. *Almenara.* Fumo datum signum.

TELÉGRAFO ELÈCTRICH. m. Màquina en la que per medi de la electricitat y de uns filferros sostinguts per pals de distància en distància, 's comunican de uns punts á altres las paraules en pochs minuts. *Telegrafo eléctrico.* Telegraphum electricum.

TELÉGRAMA. m. Comunicació per medi del telégrafo elèctric. *Telegrama.* Telegramma, tis.

TELAR. m. Màquina pera teixir roba. *Telar.* Machina textrina. || Botiga de teixidor. *Telar.* Textrinum, i.

TELER DE BRODAR. Armament de dos travessers en dos barres de fusta ahont s' assegura la roba que's vol brodar. *Bastidor, telar.* Telæ sustentaculum ad acupigendum.

TELERIA. f. Botiga de telas. *Lenceria.* Linteorum taberna.

TELESCOPI. m. òpt. Espècie de ullera de llarga vista, pera observar los astres y objectes distants per raigs ó reflexos. *Telescopio.* Telescopium, ii.

TELETA. f. d. *Telilla.* Tenuis tela.

TELÓ. m. La cortina del teatro. *Telon.* Siparium, ii.

TELONI. m. ant. *ADUANA.*

TEMA. m. Proposició ó text que's pren pera argument del discurs. *Tema.* Thema, tis. || Perfidia, obstinació. *Tema.* Pertinacia, æ. || La espècie que's fa als boigs. *Mania, tema.* Mania, æ. || Oposició capritxosa ab algú. *Tema.* Perdicax obrectatio. || Composició que s' ha fet ó escrit. *Discurso.* Discursus, us. || Tirria, aborriment. *Tema, tirria, hipo.* Alienus animus; aversio, nis.

TEMA CELESTE. astron. La delineació que expressa la postura y disposició del cel y estrelles en qualsevol moviment de temps determinat, presentantse en ella las dotze caras celestes, los dotze graus dels signes, y 'l lloch que'ls planetas y altres estrelles tenen en ell. *Figura ó tema celeste.* Thema celeste.

AQUEST ES LO TEMA DE MON SERMÓ. loc. ab que algú s' explica quant óu alguna espècie ó advertència sobre que ell ha insistit abans. *Ese es el tema de mi sermón.* Hoc mihi iudicium est.

TENIR DE TEMA. fr. Aborrir. *Tener la tema con alguno.* Alicui offensum esse.

TEMÀTICH, CA. adj. Porfiat, tenàs. *Temático, temoso.* Contentiosus. || Arreglat segons lo tema de alguna matèria. *Temático.* Ad thema dispositum.

TEMBLANT. m. Adorno, botó de or, diamants ó flors que usen las senyoras en lo pentinat, y que tremola fàcilment. *Tembleque, tembladera, temblante.* Versatilis gemma.

TEMBRAR. v. a. ant. *TREMOLAR.*

TEMBRE. v. a. ant. *TEMER.*

TÉMBUL ARÀBICH. m. Planta de índies que naix en la àygua, á modo del alga. Las fullas són grans, llargues, llanceolades, relluentas, de color vert baix, ab tres nervis que puja del pecíolo envers dalt, de olor aromàtic semblant al del clavell de espècia, y 's usen pera la triaca, y guarda entre la roba la deslliura de las arnas. *Malabatro.* Malabathrum, i.

TEMEDOR, A. adj. ant. *TEMIBLE, FORMIDABLE.* || Qui tem. *Temedor, tímido.* Timidus, timens.

TEMENSA. f. *TEMOR.*

TEMER. v. a. Tenir temor. *Temer.* Timeo, es, metuo, is. || Tenir respecte. *Temer.* Vereor, eris. || Recelarse, suspitar. *Temer.* Suspico, aris.

NO TEMER. fr. Arrostrar. Nihil timere, nihil vereri.

TEMERARI, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Temerario.* Inconsultus; concilio præceps. || Arruixat, atrevit. *Arrojado, temerario.* Temerarius. || Lo que's fa, diu ó pensa sense fonament, com: judici *temerari.* *Temerario.* Temerarius.

TEMERÀRIAMENT. adv. m. Inconsideradament. *Temerariamente.* Temerè, inconsultò.

TEMERITAT. f. Indiscreció, imprudència. *Temeridad.* Inconsiderantia, æ. || Audàcia, atreviment. *Temeridad.* Temeritas, atis. || Concepte format sense fonament. *Temeridad.* Præceps consilium. || Ceguera de la rahó. *Temeridad.* Ablebsia, æ.

TEMERÓS, A. adj. *TEMORÓS.*

TEMEROSAMENT. adv. m. *TEMOROSAMENT.*

TEMIBLE. adj. Lo que infundeix temor. *Temible.* Metuendus.

TEMISTIANS. m. pl. Heretges que entre altres errors, deyan que Cristo era corruptible en la Eucaristia. *Themistianos.* Themistiani, orum.

TEMOR. m. Inquietut, moció del ànima, que arriba á persuadirse que un mal que amenaça li succehirá, ó que no vindrá un bè que desitja. *Temor, miedo.* Formido, inis. || Presumpció, sospita, recel. *Temor.* Suspicio, nis. || Horror, pavor. *Miedo.* Pavor, is. || Nom que's dona á vários falsos deus de la antigüetat. *Temor.* Timor, is.

TEMOR DE DÉU. Los teóclchs distingeixen tres espècies de aquest temor, mundà, servil y filial. Lo primer aten més al favor del món que al de Déu: lo segon quant se tem lo càstich de una culpa per temor del mateix càstich; y 'l tercer quant se tem per desagradar á Déu. No obstant, en la Escrip-

ra 's pren moltes vegades pel mateix que amor.
Temor de Dios. Timor Dei.

PER TEMOR DELS AUCELLS, NO DEIXEU DE SEMBRAR.
ref. NO S' HA DE DEIXAR DE SEMBRAR PER POR DELS
AUCELLS.

TEMOREJAR. v. a. Tenir temor. *Tener miedo.*
Metum habere.

TEMORÓS, A. adj. Tímit, indeterminat, co-
bart. *Temeroso, medroso.* Formidolosus. || **TEMIBLE,**
ESPANTÓS. || Qui tem per reverència y por del cás-
tich. *Temeroso.* Verens.

TEMORÓS DE DÉU. Qui tem pfèndrer á Dèu. *Temero-
so de Dios.* Religiosus.

TEMOROSAMENT. adv. m. Ab temor. *Timi-
damente, timorosamente.* Timidè, pavidè.

TEMOROSÍSSIM, A. sup. *Temerosissimo.* For-
midolossissimus.

TEMPANELL. m. ter. ENVÍ.

TEMPERACIÓ. f. Mescla, mixtura. *Tempera-
cion.* Temperatio, nis.

TEMPERADAMENT. adv. m. Moderadament.
Temperadamente, templadamente. Temperatè.

TEMPERADÍSSIM, A. adj. sup. *Temperadí-
simo.* Temperatissimus.

TEMPERAMENT. m. La constitució dels mix-
tos ab la proporció de sas qualitats. *Temperamento.*
Temperamentum, i. || Complexió, constitució de un
cos ó naturalesa. *Temperamento.* Temperamentum,
i. || Clima, temple del ayre. *Temperamento.* Cœli
temperatio. || Providència ó arbitri pera temperar
ó compóndrer alguna cosa. *Temperamento.* Modus,
i. || **TEMP.** || Modificació de las cosas als termes jus-
tos y deguts. *Temperamento.* Temperamentum, i.

ESTAR DE BON Ó MAL TEMPERAMENT. fr. Estar de
bon ó mal humor. *Estar de buen ó mal temple.* Hila-
ri animo vel malè affectum esse.

TROBAR Á ALGÚ DE BON TEMPERAMENT. fr. Trobarlo
en disposició favorable pera conseguir de ell lo
que's preten. *Coger ó hallar á otro de vena.* Faci-
lem aliquem deprehendere.

TEMPERANSA. f. ant. **TEMPLANSA.**

TEMPERANT. p. a. Lo que tempera. Se diu
regularment en la medicina. *Temperante, atempe-
rante.* Temperans, tis.

TEMPERAR. v. a. Modificar, suavisar, miti-
gar. *Temperar, atemperar, templar.* Tempero, as. ||
Modificar, acomodar una cosa á altra. *Atemperar,*
temperar, templar. Tempero, as.

TEMPERAT, DA. p. p. *Temperado.* Tempera-
tus. || Templat, moderat en lo menjar y béurer.
Temperado. Parcus, sobrius.

TEMPERATÍSSIM, A. adj. sup. **TEMPERADÍSSIM.**

TEMPERATURA. f. **TEMPERAMENT.**

TEMPÉRIE. f. Temperament, complexió. *Tem-
perie.* Temperies, ei. || Clima templat. *Temperie.*
Temperies, ei. || Constitució del ayre ab respecte
al fret, calor, sequedad y humitat. *Temperie.* Tem-
peries, ei.

TEMPESTAT. f. Borrasca, tormenta. *Tempe-
stad.* Procella, æ. || Lo temps determinat ó tempo-
rada. *Tempestad.* Tempestas, atis. || met. Violència
del geni ó natural de alguna persona. *Tempestad.*
Indoles violenta. || pl. met. Tot lo que amenaça
perill, com una gran **TEMPESTAT** ve á descarregar
sobre mi. *Nublado, tempestad.* Tempestas, atis. ||
met. En lo moral se diu de un treball ó turbació
general ó particular que dura poch. *Tempestad.*
Tempestas, atis. || Se diu de tot lo que es impetós
y violent. *Tempestad.* Tempestas, atis. || pl. met.
Paraulas aspras é injuriosas. *Tempestades.* Gravia
verba.

DESCARREGAR LA TEMPESTAT. fr. Plóurer, tronar,
fèr vent, caúrer pedra. *Tempestear, descargar la*
tempestad. Cum procella plueret. || Dir tempestat,
donar mal temps á algú. *Tronar, tempestear, decir*
tempestades, echar las temporalidades. Jurgo, as.

TEMPESTEJAR. v. n. **DESCARREGAR LA TEM-
PESTAT.** f.

TEMPESTIU, VA. adj. Oportú. *Tempestiu.*
Tempestivus.

TEMPESTIVAMENT. adv. m. Oportú. *Tem-
pestivamente.* Opportunè, ad tempus.

TEMPESTUÓS, A. adj. Exposat, subjecte i
tempestats. *Proceloso, tempestuoso.* Nimbosus. ||
Dit en lo moral, com: aquesta vida es un mar **TEM-
PESTUÓS.** *Tempestuoso, tormentoso, proceloso.* Pro-
cellis infestus.

TEMPESTUOSAMENT. adv. m. Ab temper-
tal. *Tempestuosamente.* Tempestuosè.

TEMPLADAMENT. adv. m. Ab templam.
Templadamente. Temperanter.

TEMPLADET. adj. d. *Templadito.* Valdè me-
deratus.

TEMPLADÍSSIM, A. adj. sup. *Templadísimo.*
Moderantissimus.

TEMPLADOR. m. **TEMPADOR.**

TEMPLAMENT. m. **TEMPLANSA.** || **TEMPERA-
MENT.**

TEMPLANSA. f. Virtut que modera 'ls apèts
y us excessiu dels sentits, subjectantlos á la raó,
així pera la salut del cos com pera las operacions del
ànima. *Templanza.* Temperantia, æ. || Moderació,
continència. *Templanza.* Continentia, æ. || Tem-
perament, constitució proporcionada dels humors
del cos humà. *Templanza.* Temperamentum, i. ||
La bona disposició del ayre ó clima de algun país.
Templanza, temperamento. Temperies, ei.

TEMPLAPLOMAS. m. **TEMPAPLONAS.**

TEMPLAR. v. a. **TEMPAR.** || **TEMPERAR.** || Com-
póndrer, concertar las parts de una màquina. *Tem-
plar.* Compingo, is. || Moderar la calor, etc. *Tem-
plar.* Tempero, as. || En los tins y fábricas fèr ei-
xir un color nou per entre altre. *Templar.* Tempero,
as. || pint. Traúr la massa viva ó defecte de
color, ab la mescla de altres. *Templar.* Expellere
picturam. || Moderar lo treball. *Moderar, templar,*
remitir. Remitto, is. || En las fábricas de vidros

posar la pasta prop del forn, un poch apartada del foc, pera que poch á poch se vaja refredant y no salte. *Templar*. *Tempero*, as. || v. r. Contenirse, moderarse, reprimirse. *Templarse*. *Moderor*, aris; *modum habere*. || Mitigarse 'l calor. *Templarse*. *Mitescor*, is. || Entibiarse. *Entibiarse*, *templarse*. *Intepo*, es.

TEMPLARIS. m. Indivídues de una orde de caballers establerta en Jerusalem l' any 1118 anomenats així, per haverlos donat Balduino II una casa junt al temple de Salomó. 'L fi de sòn institut era amparar y defensar al peregrins y reverenciar la creu ab fervorosas adoracions en lo temple, y ab armas en la campanya. Feyan lo vot de pobresa, castedat y obediència; y tenian quatre dias de dejuni en la setmana. Seguien la regla de sant Bernat, fins que'l concili de Troya 'ls ne doná altra. 'L gran mestre tenia sa residència en París: l' any 1217 á 18 de Octubre foren presos per manament de Felip l' herms de Fransa, y abrogá la orde de Clement V. y 'l concili de Viena en la sess. 2. En Fransa foren cremats vint 30, En Inglaterra 7. *Templarios*, *caballeros del templo* ó *del temple*. *Templarii*, orum. || Nom de certs heretges que s' alsáren en Jerusalem l' any 1030, y s' anomenáren així, perque vivian en los temples. Oferian sacrificis á una estàtua ab várias circumstàncias ridiculas y supersticiosas. *Templarios*. *Templarii*, orum.

TEMPLASSO. m. Fusta ó regle que 's posa en los costats de la tela, pera que no vaja ni massa ampla ni massa estreta de lo que 's vol. *Tempial*, *temple*, *tempe*, *ba*, *tempia*. Ad telæ amplitudinem regula.

TEMPLE. m. Iglésia. *Templo*. *Templum*, i. || *TEMPERAMENT*. || *TEMP*.

TEMPLET. m. d. Se diu en la arquitectura del ornato á modo de temple. *Templete*. *Templi formam referens ornatus*.

TEMPORA. f. Lo temps de dejani de las quatre estacions del any, que s' observa 'l dimcres, divendres y dissapte de una mateixa setmana. *Tempora*, *témporas*. *Quatuor témporum dies*.

TEMPORADA. f. Espay de algun temps limitat. *Temporada*. *Temporis spatium*.

á **TEMPORADAS**. m. adv. De temps en temps. *A temporadas*. Per temporis intervalla.

TEMPORAL. adj. Lo que dura cert temps. *Temporal*, *temporario*, *temporáneo*. *Temporarius*, *temporalis*. || Temps, la constitució del ayre. *Temporal*. *Tempestas*, atis. || Tempestat de terra ó de mar. *Temporal*. *Procella*, æ. || Terrene, mundá, com oposat á lo espiritual y etern. *Temporal*. *Temporalis*, *caducus*. || Secular, com oposat á lo ecclesiástich, y així 's diu: es senyor de lo espiritual y *TEMPORAL* de aquest lloch. *Temporal*. *Sæcularis*. || Se diu en orde als bns de un clergue ó benefici ecclesiástich, com: lo *TEMPORAL* de aquest benefici puja á 100 ducats. *Temporal*. *Temporale*, is. || ant.

Cert muscle de la mandíbula inferior, que té sòn naixement en los polsos. *Temporal*. *Temporalis*, is.

EN LO TEMPORAL. m. adv. TEMPORALMENT.

EXECUTAR LO TEMPORAL. fr. Seqüestrar ó embargar las rendas de un ecclesiástich. *Echar las temporalidades*. *Bona ecclesiastica pignerari*.

TEMPORALISAR. v. a. Fér temporal ó acabable lo que podia ó devia sér de molta duració, ó lo que era de altre orde. *Temporalizar*. *Temporarium constituere*.

TEMPORALITAT. f. Los fruyts ó qualsevol cosa profana que percebeixen los ecclesiástichs de sos beneficis y prebendas. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || La qualitat de lo temporal. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || pl. Qualsevol cosa ó bè temporal. *Temporalidades*. *Temporalitates*, um.

TIRAR LAS TEMPORALITATS. fr. DESCARREGAR LA TEMPESTAT. 2.

TEMPORALMENT. adv. m. Per cert temps. *Temporalmente*. *Temporaliter*, ad tempus.

TEMPORÁNEO Y TEMPORANI, A. adj. TEMPORAL.

TEMPRA, NA. adj. Lo que ve abans del temps regular. *Temprano*. *Præproperus*.

TEMPRADAMENT. adv. m. ant. *TEMPLADAMENT*.

TEMPRAMENT. m. ant. *TEMPERAMENT*.

TEMPRANAMENT. adv. m. Anticipadament. *Tempranamente*. Antè tempus.

TEMPRANSA. f. ant. *TEMPLANSA*.

TEMPRAR. v. a. ant. *TEMPAR*. || *TEMPLAR*.

TEMPRAT, DA. adj. sà, robust. || MODEST.

BE TEMPRAT. loc. ant. De buen humor. *Lætum*.

TEMPRE. m. ant. *TEMPLE*.

TEMPS. m. Quantitat discreta y successiva pera medir la duració de las cosas. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Edat. *Tiempo*. *Sæculum*, i, etas, atis. || Estació, y així dihem, los quatre TEMPS del any. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || La edat ó número de anys de cada cosa. *Tiempo*. *Etas*, atis. || Oci. *Tiempo*. *Otium*, ii. || Espay, interval·le. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Conjuntura, oportunitat, ocasió. *Tiempo*. *Ansa*, æ. || La disposició dels negocis públichs y del estat, com: en TEMPS de guerra, de pau, etc. *Tiempo*. *Rerum præsens status*. || L' espay ó rato desocupat ó llibre de negocis. *Tiempo*. *Locus*, i, *vacatio*, nis. || Temperament ó constitució del ayre. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || Terme prefigit, termini. *Término*, *tiempo*. *Constitutum tempus*. || *TEMPORADÀ*. || L'arch espay de dias. *Tiempo*. *Dies*, erum. || mds. Una de las parts de la mesura del compàs. *Tiempo*. *Musicæ tempus*. || Qualsevol de las parts en que 's divideix la execució de alguna cosa, com en l' exercici militar, en la pronunciació de las síl·labas, etc. *Tiempo*. *Spatium*, ii. || gram. La diferència del verb en sa conjugació en orde al temps en que s' exerceix lo que significa 'l verb; y son tres: present, passat y venider, y 's

subdivideixen en altres imperfets. *Tiempo*. Tempus, oris. || L' objecte de la cronologia y de la història del sigles passats. *Tiempo*. *Ætas*, atis, ævum, i. || Se pren per la moda ó per lo que s'usa en nostra edat ó sigle, com : es menester acomodar-se al temps. *Tiempo*. Usitata agendi ratio. || mit. Dèu fabulós que'l pintavan vell, ab crossas, y es lo mateix que Saturno. *Tiempo*. Tempus, oris.

TEMPS Á VENIR. fr. Succés futur. *Porvenir*. Futurus eventus. || Després de molt temps. *Á largo andar*. Multum post tempus.

TEMPS DESOCUPAT. Lo temps en que no's té res que fer. *Vagar*. Vacuum tempus.

TEMPS HERÓICHS. Se diu comunment dels de la fábula, en que 'ls poetes forjavan héroes y 'ls feyan fills de sos Dèus. *Tempus heróicos*. Heroum tempora.

ABANS DE TEMPS. m. adv. INTIMPESTIVAMENT.

AB LO TEMPS. m. adv. TEMPS Á VENIR. 2.

AB LO TEMPS TOT SE SABRÁ. fr. Denota que per ocultas que's fassan las cosas ve temps en que's descobreixen. *Todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia revelat.

ABPROU TEMPS HA MENJAT LA ESCUDELLA FREDA. fr. contra aquells que refiats del molt temps que tenen pera executar alguna cosa, se'ls passa y no logran res. *Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se arrepiente*. Tempus erit tibi, cum tempus periisse dolebis.

AB TEMPS. m. adv. Anticipadament. *Con tiempo*. Præmaturè. || Ab oportunitat. *Con tiempo*. Opportunè.

AB TEMPS Y LLOCH. m. adv. Ab lo temps necessari, després de molt temps. *Con el tiempo, á largo andar, andando el tiempo*. Longo post tempore.

AB TEMPS Y PALLA MADURAN LAS NESPLAS. ref. Aconsella la paciència y espera pera lograr algun fi, ó que algunas cosas se mudan perfeccionantse ab lo temps. *A su tiempo maduran las brevas; con el tiempo maduran las uvas; caerá el membrillo, y mudará el pelillo*. Omnia tempus habent, venient et congrua rebus. Tempus ut extonsis tumeat facit uva racemie.

ACOMODARSE, CEDIR Ó ANAR AB LO TEMPS. fr. Confor-marse ab lo que succeeix, ó ab la ocasió ó circumstàncies de las cosas. *Acomodarse al tiempo, andar con el tiempo*. Tempori servire.

AJUSTAR LO TEMPS. fr. Fixar la cronologia dels successos. *Ajustar los tiempos*. Tempora computare.

Á LLARCH TEMPS. m. adv. Passat molt temps. *Á largo tiempo, á largo andar*. Tandem, longo post tempore.

ALSARSE, AIXECARSE, ACOMODARSE, ADOBARSE Ó POSARSE DO 'L TEMPS. fr. Comensar á serenarse, dissiparse 'ls núvols, cessar las plujas, vents y frets de la estació. *Abrir, componerse, acomodarse, abonanzarse el tiempo*. Coelum sedari.

ANAR LO TEMPS PER MILLOR. fr. Millorar-se. Me-

jorar el tiempo. Melius se habere æstatem.

APRÉS Ó DESPRÉS DE UN TEMPS NE VE UN ALTRE. loc. que'ns alenta al sufriment ab la esperansa de millor sort. *Súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene*. Deus dabit his quoque finem. Non, si malè nunc, et olim sic erit.

APROFITAR LO TEMPS. fr. Usar bè de ell, aprofitant-se de la fortuna. *Gozar del tiempo ó de la fortune*. Tempore, fortuna uti. || Estar ben ocupat, no mal-gastarlo. *Aprovechar el tiempo*. Proficio, ia.

Á SÒN TEMPS. m. adv. Quant sia la ocasió. *Á su tiempo*. Tempore, ad tempus.

Á TEMPS. m. adv. En bona ocasió. *Á tiempo, en tiempo, en coyuntura, en sazón*. Tempestivè.

Á UN TEMPS. m. adv. Simultament, al mateix temps. *Á un tiempo*. Unà, simul.

COMUNIR LO TEMPS. fr. Dir lo que té potestat las oracions y exorcismes disposats per la Iglésia contra 'l temps que amenassa tempestat. *Conjurar la tempestad*. Exorcismis tempestatem deprecari.

CONSGRAR LO TEMPS Á ALGUNA PROFESSIÓ, CIÈNCIA, etc. fr. Dedicarse enterament á ella. *Conse-grar el tiempo*. Omnem operam et studium alicui conferre.

CÓRRER LO TEMPS. fr. Anar passant. *Correr, andar el tiempo*. Tempus elabi, fugere.

DE ALGUN TEMPS EN AQUESTA PART. m. adv. De algun temps ensá. *De un tiempo á esta parte*. Interdum, subindè.

DONAR MAL TEMPS. fr. Molestar ab instància per algun deute, etc. *Dar mal tiempo, atormentar, matar, aporrear, infernar, acribillar, amolar*. Molesto, as. || Causar dolor algun mal ó aflicció, etc. *Hacer padecer, atormentar*. Crucio, as.

DONARSE BON TEMPS. fr. Tractarse bè y divertir-se. *Darse buen tiempo ó buena vida*. Tempus carare.

DONAR TEMPS. fr. Donar lloch á algú pera executar ó cumplir alguna cosa. *Dar lugar, tiempo ó espacio*. Tempus afferre. || Permetrer espera alguna cosa. *Dar lugar ó tiempo*. Permitto, is.

DONAR TEMPS AL TEMPS. fr. Esperar la ocasió oportuna pera executar alguna cosa. *Dar tiempo al tiempo, dejarlo al tiempo*. Opportunitatem spectare. || Usar de condescendència ab algú ateneant las circumstàncies. *Dar tiempo al tiempo*. Alicui, proel tempus postulat, indulgere.

EMBOLICARSE Ó DESBARATARSE 'L TEMPS. fr. Alle-rarse la serenitat de la atmósfera. *Descomponerse, destemplarse el tiempo*. Infestum tempus reddi.

EN ALGUN Ó EN ALTRE TEMPS Ó EN TEMPS PASSAT. m. adv. En temps indeterminat, pretèrit ó futur. *En algun tiempo, un tiempo, otro tiempo*. Quondam, olim.

EN TEMPS Ó EN TEMPS DE MARIA CASTANYA. esp. fam. L' ANY DE MARIA CASTANYA.

EN TEMPS DE BELLUGA CAMPE QUI PUGA. ref. Deota que en los perills cada hu mira per si, y procura posarse en salvo. *La barca está rota, séñen quien puidere*. Quique in discrimine versantur sibi

consultant. || ref. contra 'ls que's valen industriosa-
ment de las turbacions y desordes pera fèr sòn ne-
gòci. *A rio revuelto ganancia de pescadores.* Atra in
nebula venatur lupus.

EN TOT TEMPS Ó PER TOTS TEMPS. m. adv. Sempre.
En todo tiempo. Omni tempore.

FÈR TEMPS. fr. Haverhi temps que ha succehit al-
guna cosa. *Hacer tiempo.* Diu esse; multum tem-
pus effluxisse. || DONAR TEMPS AL TEMPS. t. || met.
Ocuparse en alguna cosa 'l qui està ociós pera que
'l temps se li fassa més curt. *Entretenir ó engañar
el tiempo.* Tempus terere, fallere. || ESPERAR.

FÈR AL TEMPS. loc. ant. FÈR AL CAS.

FORA DEL TEMPS. m. adv. Inoportunament. *Fuera
de tiempo ó sin tiempo.* Intempestivè, tempore non
suo.

JA FÀ Ó SAB PROU PEL TEMPS QUE TÉ. fr. fam. Deno-
ta que algú sab manejar-se en sos negocis ab més
habilitat de lo que prometen sos anys. També s'
usa irón. *Saber bastante para su año.* Ad sua qua-
renda ratio esse ingenio præcoccem.

LO TEMPS DE LA CUCUT, AL DENATÍ PLUJA Y Á LA
TARDE AIXUT. ref. Denota que en l' abril, que es lo
temps de la cucut, la humitat de la pluja dura
poch, ja per la molla que necessitan los sembrats,
com per la que aixuga la forsa del sol. *En tiempo
del cuco, á la mañana mojado y á la noche enjuto.*
Sole sub ardenti terra exsiccatur.

LO TEMPS TOT HO CONSUM Ó TOT HO MÁTA Ó TOT HO
ACABA. loc. pera denotar que no hi ha res estable.
Todo lo destruye el tiempo. Mortalia facta peribunt.

LO TEMPS TOT HO CÚRA. loc. Dóna á entendre que
'l temps es la més efíca medicina dels mals. *El
tiempo cura al enfermo y no el unguento: el tiempo
todo lo cura.* Dies adimit ægritudinem hominibus.
Tempore sanatur, non viribus unguinis, æger.

MEDIR LO TEMPS. fr. Proporcionar-lo á lo que's ne-
cessita. *Medir el tiempo.* Aptum tempus accipere.

MITI TEMPS. Lo que s' interposa y passa de un
succés á altre. *Medio tiempo.* Temporis interjec-
tum.

MUDARSE 'L TEMPS. fr. Fèr mudansa. *Revolverse el
tiempo.* Tempus perturbari.

NO ANAR Á MOLT TEMPS. loc. ant. No passar molt
temps. *No emplear mucho tiempo.* Longum haud tem-
pus cedere.

NO CONÈIXER LO MAL TEMPS. fr. fam. pera ponde-
rar que algú està gras y ben tractat. *Estar de buen
año, ó no estar de mal año.* Pinguem et nitidum
esse.

NOSCH LO TEMPS. fr. ant. No afavoreix lo temps.
No sigue el tiempo. Non favet tempus.

PASSAR LO TEMPS. fr. Estar ociós, divertir-se ó
passejarse sense ningun motiu. *Pasar el tiempo.*
Otia agere. || PÈRDRE LO TEMPS.

PÈRDRE TEMPS. fr. Dilatarlo, diferirlo per asse-
gurar l' acert de alguna cosa, ó pera que no arri-
be 'l cas de que tinga efecte si així convé. *Tomar
tiempo.* Temporis opportunitatem spectare.

PER ALGUN TEMPS. m. adv. Per cert temps.
Temporalmente, por cierto tiempo, por algun tiempo.
Temporaliter. || Per temporadas. *Temporalmente,
por temporadas.* Certis temporibus.

PÈRDRE Ó MALGASTAR LO TEMPS. fr. Emplearlo
mal. *Gastar, perder el tiempo.* Tempus fallere. || No
aprofitarse de ell, ó deixar de executar en ell lo
que's podia. *Perder tiempo.* Tempus prætermitte-
re. || Traballar inútilment. *Perder tiempo.* Tempo-
ris opportunitatem spectare.

PER LLARCH TEMPS. m. adv. Per molt temps. *Por
largo tiempo.* Diu.

PER TEMPS. m. adv. En alguna ocasió, sens de-
terminació, ab incertitut de temps. *Por tiempo, ó á
su tiempo.* Ad tempus.

PER UN QUANT TEMPS. m. adv. Per un poch de
temps. *Por un poco de tiempo.* Paulo tempore.

QUAL LO TEMPS TAL LO SENY. fr. Aconsella la pru-
dència en acomodar-se á las circumstàncies y al
temps, medint ab ellas las operacions ó intents.
Cual el tiempo, tal el tiempo. Præsentem fortunam
boni consuelere.

RODAR LO TEMPS. fr. Donar senyals ó mostrars de
mudarse. *Rodar, rodear el tiempo.* Tempus mu-
tari.

SEMBLA QUE NO HI ES Ó QUE NO HI HAJA DE SÈR Á
TEMPS. fr. Denota que algú fá ó demana alguna
cosa abans de temps. *Temprano es de noche.* Præma-
turè rem petis. || Menjar molt y ab ànsia ó depre-
ssa. *Comer como un sabañon.* Fame morderi. || Ex-
plica la inquietut que's té fins á fèr, dir ó saber lo
que's desitja. *No cocerle á uno el bollo ó el pan.*
Nimis avidè expetere.

TENIRSE 'L TEMPS. fr. Seguir ab una mateixa
temperatura. *Mantenerse, aguantarse el tiempo.*
Cælum constantem esse.

TOCAR Á TEMPS. fr. Tocar las campanas per mo-
tiu de tempestat. *Tocar á tiempo ó á vaiblado.*
Avertendæ fragum calamitati æra campana qua-
tere.

TOCAR Á TEMPS DESPRÈS QUE HA CATGUT LA PEDRE-
GADA Ó QUANT LA PEDRA ES CATGUDA. ref. QUANT FOU
MORT, LO COMBREGÀREN.

TOT TEMPS. m. adv. SEMPRE.

VOLER TEMPS. fr. DONAR TEMPS AL TEMPS.

Y PER TEMPS QUI 'S SEGUÍ. loc. ant. *Y con el tiem-
po, andando el tiempo.* Ad extremum.

TEMPTAR. v. a. y derivats. TENTAR.

TEMUT, DA. p. p. *Temido.* Metutus.

TEN. Imperatiu del verb tenir, tē. || Sinéresis
lo mateix que tē ne, com ara tē'n adonas.

TENACÍSSIM, A. adj. sup. *Tenacísimo.* Tena-
cissimus.

TENACÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Tenacissi-
mamente.* Pertinacissimè.

TENACITAT. f. Dificultat de desagafarse ó se-
pararse una cosa de altra. *Tenacidad.* Tenacitas,
atis. || Fermeza, perseverància en apretar ó rete-
nir alguna cosa. *Tenacidad.* Tenacitas, atis. || Per-

linàcia, tossuneria, empenyo eficàs. *Tenacidad*. Pertinàcia, æ. || quim. Propietat que tenen los metalls de sufrir estirons més ó ménos forts sèns trencarse. *Tenacidad*. Tenacitas, atis.

TENALLA. f. ter. GUERRA. || pl. ESTENALLAS. || Instrument en forma de estenallas que servia pera marcar la roba en Catalunya. *Bolla, tenaza*. *Sigillum*, i.

TENALLAR. v. a. ant. Marcar al reo ab tenallas. *Tenacear, atenacear, atenazar*. Forcipibus aliquem dilaniare.

TENÀS. m. Lo que agafa, reté y apreta fortament. *Tenaz*. *Tenax*, acis. || Obstinat, tossut. *Tenaz*, *terco*, *porfiado*. *Pervicax*, acis.

TENASMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tenazmente*. Tenaciter.

TENAT, DA. adj. TANAT.

TENCA. f. Peix de estany ó de riu, semblant al carpio. *Tenca*. *Tinea*, æ.

TENCAR. v. a. TANCAR.

TENDA. f. *Pabelló extés sobre estacas*. *Tienda*. *Tabernaculum*, i. || náut. Cuberta de drap pera resguard del sol y pluja. *Tienda*. *Velamen*, inis. || Vela ó drap en forma de arch sobre las baranas del carro pera defensa del sol. *Tienda, entalamadura*. *Velum*, i. || BOTIGA. || Casa de venderia en los pobles, en que's ven oli, pesca, etc. *Abaceria*. *Taberna penuria*. || Taula de planter. *Almajara*. *Area præcocius olearibus producendis*.

TENDA DE AYGUARDENT. AYGUARDENTERIA.

TENDA DE CAMPANYA. mil. *Pabelló ó allotjament portàtil que serveix pels soldats en lo camp*. *Tienda de campaña*. *Papilio*, nis, *tabernaculum*, i. || Qualsevol casinyot ó barraca en lo camp. *Tienda*. *Cassa*, æ, *tugurium*, ii.

TENDA DE GUERRA. mil. TENDA DE CAMPANYA. 1.

TENDA REAL. *Pabelló del general de exèrcit entre's romans: en ella's juntavan los consellers de guerra pera deliberar*. *Tienda del general*. *Augustale*, is.

DESAPARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. *Desferlas*. *Abatir tienda*. *Tabernacula detendere*.

LA TENDA DELS COIXOS. La que está més prop ahont van los peresosos, encara que 'ls géneros no sian tant bons com en altres. *La tienda de los cojos*. *Proximior taberna*.

PARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. *Formarlas*. *Hacer tiendas*. *Tabernacula tendere*.

PLEGAR LA TENDA. fr. PLEGAR BOTIGA.

TENDASSA. f. aum. Barraca mal construïda. *Tendejon*. *Tugurium*, i.

TENDÈNCIA. f. Modo ó disposició ab que unas cosas se dirigeixen ó difereixen á altra. *Tendencia*. *Tendèntia*, æ. || Representació ó apariència. *Tendencia*. *Representatio*, nis.

TENDER. m. BOTIGUERA. || TABERNER. || adj. Cosa de tenda, com lliura *TENDERA*. *Tendero*. *Tabernarius*.

TENDETA. f. d. *Tiendecita; tienda pequeña*. *Tabernula*, æ.

TENDINÓS, A. adj. anat. Cosa de tendons que's sembla. *Tendinoso*. *Tendinosus*.

TENDÓ. m. Nirvi que uneix lo cap dels muscles ab los ossos, y serveix pera 'l moviment. *Tendon*. *Tendo*, nis.

TENDRAMENT. adv. m. Ab ternura y amor. *Tiernamente*. *Tenerè*.

TENDRE. v. a. ant. ENTÈNDER. || adj. Bla, tau. *Tierno*. *Tener*. || Fresch, nou, recent. *Reciente, tierno*. *Nuperus*. || S' aplica á la edat de la infància. *Tierno*. *Tener*. || Delicat, de fácil mastegar, com carn *TENDRA*. *Tierno*. *Tener*. || Se diu de algunas cosas que no han arribat al estat de rabó ó perfecció, com: mongelas *TENDRAS*, etc. *Tierno*. *Tener*. || Débil, de poca resistència. *Tierno*. *Mollis, tener*. || mel. Afectuós, carinyós, amable. *Tierno*. *Tener*. || En las cosas espirituales y morales, sensible, fácil de commoverse. *Tierno*. *Mollis, tener*. || mel. Se ña del qui está en l' aprenentatge ó principi de alguna professió. *Verde*. *Immaturus*.

TENDREH, A. adj. *Tendre*, recent, fruch, com: llet *TENDRERA*. *Fresco*. *Receas*.

TENDRESA. f. TENDROS.

TENDRET, A. adj. d. de tendre. *Tiernecito, illo, ito*. *Tenellus*. || Petit, jovenet de pochi any. *Párvulo, tiernecito*. *Parvulus*. || ter. JOVE, FADAI.

TENDRET ROBAT. Joch de cartas en que se'n donen tres ó més á cada jugador, posant en la taula algunas altres descubertas, y cada hu se'n porta davant la de igual punt á la que ell presenta, y així successivament se van robant tots los munts, fins que quedan totes las cartas en mans de m, que á las horas guanya. *Tenderete*. *Ludus in quo folia exponuntur et colliguntur ad paria*.

TENDRÍSSIM, A. adj. sup. *Tiernísimo*. *Tenerrimus*.

TENDRÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Tiernísimamente*. *Tenerrimè*.

TENDRÓ Y TENDROS. m. La qualitat de tendre. *Ternura*. *Teneritudo*, inis. || *TERNURA*.

TENDRUM. m. Part del animal més dura que la carn y més suau que'l os, com es en la ordi. *Cartilago, ternilla*. *Cartilago*, inis. || Sobre's, b bullo de carn que resulta de un a trencadura, etc. *Sobrehueso*. *Tumor*, is. || La part tendra de plantas que fácilmente se romp. *Cogollo, tierno, cima*. *Cy-ma*, æ. || SABA.

COMPOST DE TENDRUM. CARTILAGINÓS.

TRENCARSE 'LS TENDRUMS. fr. *Desternillarse*. *Cartilagines dirumpi*.

TENDRURA. f. TENDROS. || TERNURA.

TENEBRARI. m. Espècie de candelero ó triángul de fusta assentat sobre un peu dret, y sobre del qual se posan quinze ciris que representen las dotze apòstols y las tres Marias, que s' encenen pera cantar los fados de la setmana santa. *Tenebrario*. *Tenebrarium*, ii.

TENEBRAS. f. pl. Privació total de llum. *Tenebras*. *Tenebræ, arum, caligo*, inis. || MATRACA.

|| **FASOS.** || met. Suma ignorància. *Tinieblas.* Tenobræ, arum.

TENEBRICÓS, A. adj. ant. y

TENEBRÓS, A. adj. Fosch, obscur. *Tenebrosus.* Tenebrosus, tenebricosus. || ret. Dít del estil obscur, confus. *Confuso, tenebrosus, oscuro.* Obscurus.

TENEBRÓSAMENT. adv. m. Sèns claritat. *Tenebrosamente.* Tenebrosè.

TENEBRÓSÍSSIM, A. adj. sup. *Tenebrosissimus.* Tenebrosissimus, caliginosissimus.

TENEBRÓSITAT. f. Obscuritat, fosca. *Tenebrosidad.* Caligo, inis.

TENEDOR. m. ant. TAULETA. || VETLLADOR. || TENIDOR. || Qui cuyda dels llibres de comers. *Tenedor.* Librorum curator.

TENEDURIA. f. Tractat que ensenya á portar los llibres en partida senzilla ó doble. *Teneduria.* Tractatus librorum mercaturæ utendorum.

TENENT. p. a. TENEDOR. 3.

TENGUT, DA. p. p. TINGUT.

TENIDOR. m. Possehidor. *Tenedor, teniente.* Tenens, tis. || Qui ó la cosa que manté algun pes. *Sustentador, sustentáculo.* Sustentans, tis. || Lo qui té á sòn càrrech alguna cosa, particularment en nom de altre. *Tenedor.* Tenens. || pl. CAMINADORS.

TENIMENT. m. Obra de tenir. *Sustentamiento, sustentacion.* Sustentatio, nis.

TENIR. v. a. Possehir, gosar. *Tener.* Habeo, teneo, es. || Empunyar, mantenir agafada alguna cosa, com: TENIR una espasa en la ma. *Tener.* In manu habere. || Mantenir, sostenir. *Conservar, tener.* Teneo, es. || Detenir, retenir. *Retener, tener.* Attineo, es. || Sér rich. *Tener.* Pecuniosum esse. || Detenir, parar. *Detener, tener, parar.* Detineo, es. || Ocupar per medi de altres, com: los espanyols TENIR quasi tota la América. *Tener.* Habeo, es, occupo, as. || Ferse amos á la forza, com: los enemichs ja TENEN lo castell. *Tener, haberse apoderado.* Potior, iris. || Possehir alguna cosa per favor de altre ó per sòn nom, com: tot quant TENIM es de Déu. *Tener.* Ex dono possidere. || Ocupar algun espay, com: la pesa té 15 canas, la casa tres pisos, etc. *Tener.* Occupo, as, extendo, is. || Contenir, reprimir, com: la severitat té 'ls homes á ralla. *Tener.* Cohibeo, es. || Contenir, compèndrer en sí, com: aquest llibre té set capítols. *Tener.* Contineo, es. || Càbrer, com: aquesta bòta té tantas càrregas. *Caber, tener.* Capio, is. || Ocuparse en alguna cosa, assistir á ella, com: TENIR junta, consistori, etc. *Tener.* Assisto, is, habeo, es. || Se diu respecte de las dignitats, etc., optar, com: TENIR la primera cadira en lo concell. *Ocupar, tener.* Occupo, as. || Estar alguna cosa al càrrech de algú, com: TENIR estudi, etc. *Tener.* Curo, as. || Dominar, subjectar. *Tener.* Teneo, es. || Com á verb auxiliar es lo mateix que havér. *Tener, haber.* Habeo, es. || Judicar, reputar, entèndrer, com: TENIR á algú per docte. *Tener.* Existimo, as. || Hospedar ó rébrer á algú en

sa casa, com: *TINCEN* gent forastera. *Tener.* Habere in hospiciu. || Estar adornat ó abundant de alguna cosa material ó immaterial, com: TENIR talent, rahó, etc. *Tener.* Habeo, es. || Junt ab la preposició EN y ab los adverbis molt, poch y altres semblants, estimar, apreciar, com: TENIR en molt. *Tener.* Magni facere. || Junt ab alguns noms significa fér ó patir lo que'l nom significa, com: TENIR dolor, calor, desventura. *Tener.* Habeo, es. || Junt ab los noms que signifiquen temps, equival á passar l'espai de ell en algun lloch ó paratge, com: TENIR las festas en Barcelona. *Tener.* Caelibro, as. || Junt ab la particula QUE y l'infinitiu de altre verb significa la determinació, precisió ó necessitat de fér lo que l'infinitiu significa, com: TENIR que escriure, que cumplir, etc. *Tener.* Opus, necesse esse; necesse habere. || Junt ab los noms, anys, dias, temps y altres semblants, denota la duració ó edat de las cosas y personas. *Tener.* Habeo, es. || Junt ab alguns adjectius, com inquiet, trist, etc., significa causar, fér estar, com: TENIR trist, enfadat, etc. *Tener.* Habeo, es. || AFIRMAR. || OBSERVAR, CUMPLIR. || Junt ab la preposició DE significa participar ó sér semblant, com: N. té més de dona que de soldat; té més de sa mare que de sòn pare. *Tener.* Habeo, es. || v. a. ant. *Celebrar consejo, córtas.* Concilia celebrare.

TENIR Á BÉ. fr. Aprobar alguna cosa. *Tener á bien.* Probo, as.

TENIR Á MAL. fr. Reprobar, desaprobar alguna cosa. *Llevar á mal, rehuir.* Improbo, as.

TENIR Á QUI SEMBLAR. fr. Tenir un fill las inclinacions y costums de sos pares. *Hijo de padre ó de madre.* Patri vel matri similis.

TENIR ATRAPAT. fr. Havér enconrat á algú ab desfalch. *Tener cogido.* Captum habere.

TENIR BÉ. fr. Tenir fort. *Tener, mantenerse firme.* Firmiter sustinere.

TENIR EN CONTRA. fr. Trobar impediment, contradicció ó dificultat en alguna cosa. *Tener en contra.* Obicem haberi, adversari.

TENIR FORT. loc. ant. DEFÈNDRESE, SOSTENIRSE, RESISTIRSE.

TENIR LA MALA Ó LA BONA. fr. Estar de bon ó mal humor. *Estar de buena ó de mala.* Gratum vel in-gratum esse.

TENIR L'ESTIU. fr. ant. Passar l'estiu. *Veranear.* Æstivo, as.

TENIR Á NOVES. loc. ant. DISTRAURE.

TENIR MOLT AVANSAT Ó ADELANTAT. fr. Tenir una cosa en bon estat per las diligències que s'han fé. *Tener mucho andado.* Multum progressum esse.

TENIR PERA SÍ. fr. Persuadirse en matèria de que altres poden dubtar. *Tener para sí.* Sentio, is, existimo, as.

TENIR QUE MENJAR. fr. met. Estar acomodat. *Tener que comer.* Re familiari benè instructum esse.

TENIRSE FERM Ó FORT. fr. Estar una cosa fixa y ben segura en un lloch. *Tenerse, mantenerse firme* á

fuerte. Sto, as. || **met.** Mantenir-se constant en alguna resolució. *Tener tieso.* Constantem esse.

NI TÉ NI TRÁU. exp. NO ES CARN NI PEIX.

NO TENIRLAS TOTES. fr. fam. Denota 'l recel ó temor que algú té, ó ab que vá á executar alguna cosa. *No llevarlas todas consigo.* Non sibi constat, non sibi confidit.

QUI NO TÉ, Ó QUI NO TÉ RES, NO TÉ POR DE SÉR ROBAT. ref. *Á quien no tiene nada, nada le espanta.* Tuta est hominum tenuitas.

SI TÈNS Á ALGÚ AGRAVIAT, NO VAJAS MAY DESCUYDAY. ref. que aconsella 'l cuydado y vigilància pera que 'ls agraviats no tingan ocasió de danyarnos, atrapantnos desprevinguts. *Quien siembra abrojos no anda descalzo.* Qui tribulos serit, ne pede nudus eat.

TINGAM Y TINGAM. exp. fam. TOQUEM Y TOQUEM.

TENIRSE. v. r. Aferrarse, assegurar-se pera no càurer. *Tenerse.* Consisto, is. || **Mantenir-se, resistir, fèr oposició en renyina ó pelea.** *Tenerse.* Alicui adharere. || **CONTENIRSE, REPRIMIRSE.**

TENOR. m. Método, orde, forma constant. *Tenor.* Ordo, inis. || **Série, continuació, orde seguit.** *Tenor.* Tenor, is. || **mús.** Veu entre contralt y contrabaix. *Tenor.* Subgravis vox. || **Lo músich que fá la veu entre contralt y contrabaix.** *Tenor.* Voce subgravi canens. || **Lo contingut literal de un escrit.** *Tenor.* Litterarius textus. || **L' accent de la veu, de la síl·laba.** *Tenor, tono.* Tonus, i, tenor, is.

TENOR ALT. Lo que s' acerca á contralt. *Tenor alto.* Tenor altus.

TENOR BAIX. Tenor fort entre regular y baix. *Bajete, barítono.* Remissus tenor.

SÉR DEL TENOR SEGÜENT. fr. fam. Se diu de un home descuydat, poch formal. *Ser un tararira.* Quasiverbo.

TENS, A. adj. Estirat, tivant. *Tenso.* Tensus.

TENSIÓ. f. Dilatació ó extensió, ó l' esforços que fá pera extèndrer alguna cosa. *Tension, tirantez.* Tensura, æ. || **met.** Activitat, vehemència. *Tension.* Intensio, nis. || **pl.** Nom que's dóna á certs diàlogos antichs. *Tensiones.* Tensiones, um.

TENSIU, VA. adj. Lo que está acompanyat de una sensació com de tivantor ó lo que la causa. *Tensivo.* Tensus.

TENTACIÓ. f. Estímul, instigació que induheix á alguna cosa mala. *Tentacion.* Tentatio, nis. || **Moviment del ánimo encara que no sia cosa mala.** *Tentacion.* Animi motus. || **Lo qui induheix, estimula ó persuadeix.** *Tentacion.* Tentatio, nis. || **Anomenan així 'ls místichs á las probas y traballs que Déu envia ó permet pera l' exercici y mérit.** *Tentacion.* Tentatio, nis.

CÀURER EN LA TENTACIÓ. fr. Consentir en cosa mala. *Caer en la tentacion.* Peccati illecebram in animum admittere. || **met.** Resòldrer-se á executar alguna cosa en que's tem algun perill, sols pel gust de lograrla. *Caer en la tentacion.* Tentationi succumbere.

TENTACIONETA. f. d. *Tentacioncilla.* Lev: tentatio.

TENTADOR, A. m. y f. Qui tenta. *Tentador.* Tentator, is. || **Lo que serveix pera tentar, probar ó examinar alguna cosa.** *Tentativo.* Ad tentandum deserviens.

TENTAR. v. a. Instigar, induhir, excitar. *Tentar.* Tento, as. || **TANTEJAR 1. 2. 3.** || **Intentar ó procurar.** *Tentar.* Tento, as.

TENTAT, DA. p. p. *Tentado.* Periclitatus.

ESTAR TENTAT. fr. Estar resolt ó determinat ó fèr ó dir alguna cosa. *Estar tentado.* Vix se contere.

TENTATIU, VA. TENTADOR.

TENTATIVA. f. Proba, experiència, examen qu'e's fá de alguna cosa. *Tentativa.* Specimen, in periculum, i. || **Lo primer acte ó examen que's fèu en algunas universitats en lo dia antecedes: aquell en que s' havia de rebèrrer lo grau de doctor, y també l' ensaig ó primera proba que's feya en les col·legis pera probar la ciència del qui defeta conclusions.** *Tentativa.* Tentativa, æ, tentamen, inis.

TENTEJAR, V. R. TANTEJAR.

TENTI POTENTI. (1) m. adv. Fins á no poder més. Se diu regularment del menjar y beure. *A hasta tente bonete.* Affatim.

TENTINAS. (rés) fr. Se diu de las criaturas quant comensan á caminar, y dels convalescents que han estat molt temps en lo llit quant ixen de ell. *Hacer pinicos ó pinos.* Nutanter incedere.

TENTO. m. TINO.

TENUAMENT. adv. m. Ab tenuitat. *Tenuamente.* Tenuiter. || **Escassament, estretament.** *Tenuamente, ténuement, parcamente.* Parce, sordide.

TÉNUE. adj. Prim, delicat. *Ténue, ténuo.* Tenuis, exilis. || **Limitat, curt.** *Ténue.* Parum. || **Del estil senzill, humil.** *Ténue.* Tenuis, deductus. || **Lo que es de poca substància.** *Ténue.* Futilis. || **Es la gramàtica grega es una espècie de consonants de las mudas.** *Ténue.* Tenuis. || **SUTIL, FI, LLERGER.**

TÉNUEMENT. adv. m. TÉNUAMENT.

TENUITAT. f. Subtileza, qualitat de prim. *Tenuidad.* Tenuitas, atis.

TÉNUO, A. adj. TÉNUE.

TENUTA. f. for. Possessió de rendas y fruyts, etc., fins á decidir-se á qui toca. *Tenuta.* Teuta, æ, vindiciæ, arum. || **Sentència definitiva.** *Tenuta.* Provisoria sententia. || **Drets que pertanyen á la viuda pera retenir y defensarse en los bens del marit.** *Tenuta.* Tenuta, æ.

TENUTARI, A. adj. Cosa de la tenuta. *Tenutario.* Tenutarius.

TÉNYER. v. n. ATÁNYER.

TENYIDOR. m. TINTURER.

TENYIDURA. f. TINTURA.

TENYIMENT. m. COLOR, TINT.

TENYIR. v. a. Donar á la roba un color dis-

tinct del que tenia. *Teñir*. Tingo, inficío, is. || Sobreposar altre color als cabells. *Azumar, teñir*. Fuco, as. || pint. Rebaixar, apagar algun color ab altre més obscur. *Teñir*. Adumbro, as, lumen coloribus opprimere. || met. Donar altre color, viso ó apariéncia á las cosas, desmentintlas. *Teñir*. Prætexto, is. || Tacar alguna cosa particularment ab sanch. *Teñir*. Tingo, is. || Imbuir de alguna opinió, espécie ó afecte. *Teñir*. Imbuo, tingo, is.

TENYIT, DA. p. p. *Teñido*. Tinctus.

TEOCRÀCIA. f. Govern de un poble ó nació per la voluntat absoluta de Déu sol, y sèns més senyor, com se governà 'l poble hebreu, fins que demanà á Déu un rey, que fou Saúl. També 's diu del govern per religiosos, considerats com á ministres de Déu. *Teocracia*. Teocratia, æ.

TEOCRÀTICH, CA. adj. Cosa de la teocràcia. *Teocrático*. Teocraticus.

TEODOCIÀ. m. Heretge y secta del fi del sigle II. Negava l' evangeli de sant Joan, són Apocalipsis, y que Cristó fos Déu. *Teodocio*. Teodotianus, i.

TEODOSIÀ, NA. adj. Heretge y secta de corruptícles, eutiquians. *Teodosiano*. Teodosianus. || Se diu dels llibres ó col·lecció de lleys romanes fetes en 16 llibres per manament de Teodosio emperador. *Teodosiano*. Teodosianus.

TEOFANIA. f. ant. EPIFANIA. || pl. Festas que's celebravan en Dèlfos, persuadits de que'ls déus se deixaban veurer de quant en quant. *Teofania*. Teofania, æ.

TEOGÀMIAS. f. pl. Festas que celebravan en honor de Proserpina en memòria de haverse casat ab Plutó. *Teogamias*. Teogamia, æ.

TEOGONIA. f. mit. Genealogia dels déus. *Teogonia*. Theogonia, æ.

TEÓLECH, GA. adj. TEOLÒGICH. || m. Professor ó estudiant de teologia. *Teólogo*. Theologus, i.

TEOLOGAL. adj. TEOLÒGICH.

TEOLOGIA. f. Ciència que tracta de Déu y de sos atributs; y també l'estudi y llibre que tracta de ella. *Teologia*, Theologia, æ.

TEOLOGIA ESCOLÀSTICA. Aquella que tráu per medi del raciocini molts coneixements de las cosas divinas, fundats sobre 'ls principis de la fé. *Teologia escolástica*. Theologia scholastica.

TEOLOGIA EXPOSITIVA. La que declara algun sentit dupús. *Teologia expositiva*. Theologia expositiva.

TEOLOGIA MILITAR. Títol de un llibre que escrigué 'l pare Andreu Schiosa. *Teologia militar*. Theologia bellica.

TEOLOGIA MÍSTICA. La que ensenya una devoció sublime, pura y perfeta, ó que conté un sentit al·legòrich misteriós. *Teologia mística*. Theologia mistica, contemplativa.

TEOLOGIA MORAL. La que instrueix en las lleys divinas pera arreglar la costum. *Teologia moral*. Theologia moralis.

TEOLOGIA NATURAL. METAFÍSICA.

TEOLOGIA POSITIVA. 'L coneixement de la sagrada Escriptura, segons lo sentir dels concilis y sants Pares, sèns recórrer á arguments. *Teologia positiva*. Theologia positiva.

TEOLOGICAL. adj. TEOLÒGICH.

TEOLÒGICAMENT. adv. m. Segons los dogmas de la teologia. *Teològicamente*. Theologicè.

TEOLÒGICH, CA. adj. Cosa de teologia, com: principi TEOLÒGICH, lloch TEOLÒGICH. *Teològico, teologal, teólogo*. Theologicus.

TEOLOGISAR. v. a. Discórrer sobre principis ó rahons teològiques. *Teologizar*. Theologizo, as.

TEOREMA. f. Proposició especulativa que manifesta ó determina una veritat, prescindint de la pràctica. *Teorema*. Theorema, atis, pronunciatum, i.

TEORIA Y TEÓRICA. f. Art que's para en la especulació ó contemplació de las cosas en contraposició de la pràctica. *Teoria*. Theoria, æ.

TEÓRICAMENT. adv. m. Especulativament, prescindint de la pràctica. *Teóricamente*. Theoricè.

TEÓRICH, CA. adj. Cosa de teoria. *Teórico*. Theoricus.

TEÓS, A. adj. Lo que participa de las qualitats de la tea. *Teoso*. Theosifer.

TERADA. f. TELER.

TERAPEUTA. m. Melge. *Terapeuta*. Therapeuta, æ.

TERAPÉUTICA. f. Part de la medicina que s' ocupa en buscar los remeys y método de curar las malalties. *Terapéutica*. Therapeutice, es.

TERAPÉUTICH, CA. adj. Cosa dels terapeutas ó de la terapèutica, com: vida TERAPÉUTICA. *Terapéutico*. Therapeuticus.

TÉRBOL, A. adj. Se diu dels licors més espessos del que correspon. *Turbio, turbido*. Turbulentus, turbidus. || Confús, obscur de explicació. *Turbio*. Obscurus. || Melancòlich, enfadat. *Turbio*. Obscurus.

TERBOLÍ. m. Ramassat, cop de aygua. *Agua-cero, turbion, turbon, turbonada*. Nimbus, i. || Per analogia 's diu de altres cosas que venen de cop ó al plegat, com: TERBOLÍ de mals. *Ventregada*. Affluentia, æ.

TERCAMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tercamente*. Pervicaciter.

TERCEJAMENT. m. La obra de donar tercera rella á la terra. *Terciacion, terceazon*. Tertiatio, nis.

TERCEJAR. v. a. Donar la tercera rella á la terra. *Terciar*. Tertio, as. || Cumplir lo número tercer. *Terciar*. Tertium numerum explere.

TERCENA. f. Lloch ahont se ven tabaco per major. *Tercena*. Taberna in qua tabacum cumulatum venditur.

TERCENARI. m. Estudiant del tercer any de gramática, etc. *Mayorista*. Latinæ proprietatis, etc. alumnus.

TERCENISTA. m. Qui té á sòn càrrech la ter-cena. *Tercenista.* Tabacum cumulatim vendens.

TERCER, A. adj. numeral ordinal. Lo que en regla ú orde completa 'l número de 3. *Tercero.* Tertius. || Qui es del tercer orde. *Tercero.* Tercia-rius. || La persona que supleix per altra, com: aquesta carta está ecrita per una ma *TERCERA.* *Tercero.* Internuntius, ii. || *ARCABOT.* || *MEDIANER.* || adj. Sisador, lladre. *Tomador del tres, alcahuete.* Prædator, is.

TERCERA. f. Corda de la guitarra en tercer lloch. *Tercera.* Fidium tertia. || mús. Consonància de dos tons y mitj. *Tercera.* Trite, es. || pl. En lo blasó són certes faixas que 's posan en la divisa de tres en tres. *Tercera.* Ter geminæ teniæ,

TERCERA MAJOR. mús. DITÓ.

TERCERA MENOR. mús. SEMITÓ.

TERCERAMENT. adv. m. En tercer lloch. En tercer lugar, *tercero, terceramente.* Tertio.

TERCERIA. f. Mediació entre dos personas. *Terceria.* Interlocutio, nis.

TERCEROL, A. adj. Qui professa la regla de la tercera orde de algun patriarca, com de sant Francesch, de sant Francisco de Paula, de sant Domingo, etc. *Tercero.* Terciaæ regulæ religiosæ professor. || náut. Lo que ocupa 'l lloch tercer, com lo rem de la tercera bancada. *Tercerol.* Tertius.

TERCEROLA. f. Espécie de carrabina curta. *Tercerola.* Tormentaria catapultæ mediocris. || Espécie de barril mitjà. *Tercerola.* Mediocris seria.

TERCET Ó TERCETO. m. Composició mètrica de tres versos, de vuyt ó de onze síl-labas, dels quals sempre consonan dos. També s' enllasan diferents tercetos, concertant lo primer y tercer vers del segon terceto ab lo segon vers del primer, y així successivament, especialment en los de onze síl-labas. *Terceto, tercetillo.* Metrica tribus versibus constans compositio.

TERCH, CA. adj. Obstinat en sòn propòsit. *Terco.* Cerebrosus.

TERCIA. f. Una de las parts en que dividian lo dia 'ls romans, y correspon á las 9 del matí. *Tercia.* Hora tertia. || La hora canónica que segueix á la prima. *Tercia.* Tertia, æ. || pl. Los dos novés de tots los delmes eclesiàstichs que's deduheixen comunment pera 'l rey. *Tercia.* Tertiae, arum.

TERCIANA. f. Febra intermitent que repeleix cada tercer dia. *Terciana.* Tertiana febris.

TERCIANA DOBLE. La que repeleix cada dia. *Terciana doble.* Hemitritæus, i.

TERCIANAS Y QUARTANAS NO FAN TOCAR LAS CAMPANAS. ref. Denota que aquestas febras, encara que són molt molestas, no solen causar la mort. *Por tercianas y cuartanas no doblan campanas.* Quartanis non sacra sonant pro febris æra.

TERCIANARI. m. Qui pateix tercianas. *Tercianario.* Tertiana febris laborans.

TERCIANÀRIA. f. Planta de molts camas alts de un peu y mitj, quadradas, ramosas, frà-

gils, inclinada á terra, fullas entre figura de cor y llanceoladas, retalladas, aspras, ab pecíolos curts, de olor agradable y gust amarch. Es astringent, vulnerària, y útil en las febras intermitents. *Tercianaria.* Tertianaria, æ, scutellaria galericurata.

TERCIANEL-LA. f. Roba de seda semblant al tafetà, però més doble y llustrosa. *Tercianela.* Serica tela crassior et pelucida.

TERCIAT, DA. adj. que s' aplica al sucre mitjà. *Terciado.* Saccharum mediocre.

TÉRCIO. m. mil. Legió. *Tercio.* Legio, nis.

TERGIDÈCUPLO. adj. S' aplica al producte de una quantitat multiplicada per 13. *Tercidécuplo.* Terdecuplus.

TERCO, A. adj. *TERCH.* || *ENTERCH.*

TERCO QUE TERCO. exp. pera denotar que algú insisteix ab obstinació. *Duro que duro, tieso que tieso.* Obstinato animo.

TEREBINTINÀCEO, A. adj. S' aplica á las plantas que participan de terebinto. *Terebintinàceo.* Therebintinaceus.

TEREBINTO. m. Espécie de abet, arbre rebínos, de fullas llargas sempre verdas, flor bermella y fusta dura semblant á la de la mata. No fá fruyt, y produheix la trementina. *Terebinto.* Therebintus, i.

TERENCIÀ, NA. adj. Cosa de Terenci, lo més elegant y cult dels cómichs llatíns. *Terenciano.* Terentianus.

TERENIABINT. m. Matèria vidosa, blanca y dolça que s' apeg a las fullas de certs arbres de Pèrsia, es molt purgant. *Tereniabint, tereniabint, maná líquido.* Manna liquidum.

TERETISMAS. f. pl. Nom que donàren alguns á las dansas dels Sátiros. *Teretismas.* Satirorum tripudia.

TERGENT. p. a. PURGANT.

TERGIVERSACIÓ. f. Escusa, pretext, rodeo. *Subterfugio, tergiversacion.* Tergiversatio, nis.

TERGIVERSADOR, A. m. y f. Qui busca rodeos, etc. *Tergiversador.* Tergiversator, is. || Lo qui per notícia deté las cosas. *Tergiversador.* Rebinator, is.

TERGIVERSAR. v. a. Interpretar á sòn modo, buscar rodeos ó escapatòrias pera escusar alguna cosa, ó no respòndrer á propòsit. *Tergiversar.* Tergiversor, aris.

TERISTRE. m. ant. Vestit llenger de estiu que's posavan sobre 'ls demès las damas honestas, y las deshonestas lo portavan sol. Y segons Lope de Vega, era un vel ab que las donas se cubrian la cara. *Teristro.* Theristrum, i.

TERLÍS. m. Espécie de tela de color, prima y trucada, que serveix pera coixins, matalassos, etc. *Terlíz.* Trilix, cis.

TERM. m. TERMINI. || *TERNE.* || *PLASSO.*

TERMAL. adj. Cosa de termas. *Termal.* Ad thermas pertinens.

TERMAS. f. pl. Aguas minerals, caldas pera

péndrer banys. *Termas*. Thermæ, arum.

TERMÀTICH, CA. adj. Se diu dels medicaments que reanimen lo calor natural. *Calefaciente*, *termatíco*. Thermaticus.

TERME. m. Límit, fi de alguna cosa material ó inmaterial. *Término*. Terminus, i. || Fita ó pedra que's posa pera dividir un terrenó. *Término*. Terminus, i. || Dilació judicial. *Término*. Advocatio, nis. || for. Temps determinat, plasso. *Plazo*, *término*. Præfinita dies. || Forma, modo de portarse ó parlar en lo tracte comú. *Término*. Modus, i. || Lo paralge senyalat pera algun fi. *Término*. Meta, æ. || Modo, tassa. *Término*. Ratio, nis. || Límit, ralla, frontera de un lloch ó provincia ab altra. *Término*. Terminus, confinium, ii. || Territori, districte. *Término*. Terminus, i. || met. L' objecte de qualsevol operació. *Término*. Scopus, i. || Vocable, dicció, mot. *Término*. Vocabulum, i. || Termini, lo que compren alguna cosa dede'l principi fins al fi. *Término*. Terminus, i. || La veu técnica ó pròpia de cada facultat, etc. *Término*. Dictio, nis. || Lo dia, hora y punt precis de fér alguna cosa. *Término*. Articulus, i. || Estat, constitució de alguna cosa. *Término*. Status, us. || Lo fi de qualsevol cosa. *Término*. Calx, cis. || met. Lo concepte objectiu que's forma en la aprehensió. *Término*. Terminus, i. || Se pren per lo mateix que extensió ó espay, com: en lo **TERME** de tres dias seu tal cosa. *Término*. Spatium, ii. || mús. to. || met. Lo dia en que en las malalties se n'ó alguna novetat ó sintoma. *Término*. Critici dies. || Déu imaginari dels romans que presidia á la divisió de las terras; y era venerat baix la figura de un molló ó de una pedra grossa é informe. *Término*. Terminus, i. || Los grechs també tingueren termes militars, que eran uns caps piramidals posats sobre mollons quadrats: servian pera senyalar los camins y estavan dedicats á Mercuri. *Terminos*. Lares, viales, ium. || lóg. Se diu quant las veus equivalen á una cosa, encara que sian várias, com una proposició de tres **TERMES**, subjecte, cópula, y predicat; y que un silogisme ne té altres tres, só es, los dos extrems y 'l medi ab qui s' uneixen. *Término*. Terminus, i. || álg. Tota quantitat ó expressió de quantitat separada de altra per medi de algun signe. *Término*. Terminus, i. || pl. Dilacions concedidas per las lleys. *Terminos*. Legitimæ horæ. || astron. Certs graus y límits en que 'ls planetas tenen major forsa en sos influxos. *Terminos*. Terminus, i. || lóg. Las paraulas que substancialment componen un silogisme, en lo qual es defecte tenir quatre termes. *Terminos*. Termini, orum.

TERME ECLÍPTICH. astron. La dilació de la lluna á un dels dos nusos de la eclíptica, ó cua y cap del dragó. *Término eclíptico*. Terminus eclipticus.

TERME PEREMPTORI ó **DEFINITIU**. Aquell que's concedeix ab denegació de altre. *Término peremptorio*. Terminus peremptorius.

TERME PROBATORI. for. Lo que senyala 'l jutje ab

arreglo á la llei, pera rébrer lo plet á proba. *Término probatorio*. Ad probandum præsumptum tempus.

TERME REDÓ. Lo territori exempt de la jurisdicció de tots los pobles comarcans. *Término redondo*. Tractus à jurisdictione aliena exemptus.

TERME ULTRAMARÍ. Lo que's concedeix pera la proba, ab proporció á la distància, á diferència del legal que es de 80 dias. *Término ultramarino*. Ultramarinus terminus.

TERMES DE LA IGUALACIÓ. álg. Aquella abont se troba la incògnita elevada á diferents graus. *Terminos de igualacion*. Equationis termini.

TERMES FORMALS. Text formal ó exprés de algun acte públich. *Terminos formales*. Concepta; solemnia verba.

TERMES NECESSARIS. En los eclipses de sol ó lluna són aquelles distàncies dels lluminars al nu més pròxim, dins dels quals necessàriament ha de haver eclipses en alguna part de la terra. *Terminos necesarios*. Eclipsis termini necessarii.

TERMES POSSIBLES. En los eclipses són aquelles distàncies al nu, dins de las quals pòt haverhs eclipses y fora de ellas es impossible. *Terminos posibles*. Eclipsis termini posibles.

TERMES RECÍPROCS. lóg. Los que tenen un mateix significat ó són convertibles. *Terminos reciprocos*. Termini reciproci.

TERMES REPUGNANTS. lóg. Los que són incompatibles á altres. *Terminos repugnantes*. Repugnantes termini.

TERMES TERMINANTS. Los clars, ó que no deixan dubte. *Terminos terminantes*. Aperia verba.

DONAR TERME. fr. SENYALAR PLASSO.

EN BONS TERMES. m. adv. Dóna á enténdrer que en lo que algú ha dit encubertament, vól dir lo que no s' atrevia á declarar. *En buenos términos*, *en buen romance*. Luculenter.

EN PROPIS TEMPS. m. adv. Ab puntual y genuina expressió pera la intel·ligència de alguna cosa. *En propios términos*. Propriis terminis.

EN TERMES HÀBILS. m. adv. Sense dany de tercer, si es possible. *En términos hábiles*. Si fas est.

ESTAR ALS TERMES. fr. Estar alguna cosa al text. *Estar en el texto*. In textu esse.

MEDIS TERMES. Tergiversacions, giragonsas pera fugir de lo que no acomoda. *Medios términos*, *ambages*. Tergiversantia verba.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent que s' adopta pera resóldrer algun dubte, ó compóndrer alguna desavenència. *Medio término ó término medio*. Terminus medius. || La resolució que's pren fugint dels extrems. *Medio*. Medium, ii. || lóg. Lo que's compara ab lo major y menor del sillogisme. *Término medio*. Medius terminus.

POSAR TERMES. fr. Deallindar, senyalar límits de una provincia, heretat, etc. *Limilar*, *terminar*, *poner término*. Termino, as.

TERMENADOR, A. m. y f. Lo qui termena. *Deslindador*. Dimensor, is.

TERMENAL. adj. TERMINAL.

TERMENAMENT. m. La obra de termenar. *Deslinda*, *deslindamiento*. Definitio, nis.

TERMENAR. v. a. Fitar, posar termes al camp, herelat, etc. *Deslindar*. Limito, as, terminos constituere.

TERMENAS Y TERMENATKO. m. Paraula poch usada ó indecent. *Terminacho*, *terminajo*, *terminote*. Incultum vel indecorum verbum.

TERMENET. m. d. *Terminico*, *illo*, *ito*. Vocula, æ.

TERMENOT. m. TERMINATIO.

TERMINACIÓ. f. La acció de acabarse alguna cosa. *Terminacion*. Terminatio, nis. || Declinació. *Terminacion*. Forma, æ. || La última ó últimas síllabas de una paraula. *Terminacion*. Positio, nis. || Cadència de las paraulas. *Terminacion*. Verborum exitus. || med. La determinació que pren la naturalesa en una malaltia. *Terminacion*. Morbi exitus.

TERMINADOR, A. m. y f. Qui termina. *Terminador*. Terminans, tis.

TERMINAL. adj. Lo que posa terme á una cosa. *Terminal*. Terminalis. || Sobrenom que's dóna á Júpiter. *Terminal*. Terminalis. || pl. Festas que instituí Numa Pompilio en honor del Dèu Terme. *Terminales*. Terminalia festa. || adj. bot. Nom de qualsevol òrgano que termina ó ix de la extremitat de altre, com l'estil en lo taronger ó en la tulipa. *Terminal*. Terminalis.

TERMINANT. p. a. Lo que termina. *Terminante*. Terminans. || adj. Lo que explica alguna cosa sense deixar dubte, ó ab los mateixos termes de la disputa. *Terminante*. Terminans.

TERMINAR. v. a. Acabar, posar fi. *Terminar*. Finem facere. || v. n. Sér fi ó terme de alguna cosa. *Terminar*. Termino, as. || gram. Acabar los versos ó noms ab certas síllabas ó lletras. *Terminar*. Termino, as. || med. Acabarse una malaltia pels modos regulars de resolució. *Terminar*. Desino, is.

TERMINATIU, VA. adj. Respectiu, relatiu á alguna cosa. *Terminativo*. Terminativus.

TERMINI. m. TERME. || PLASSO.

TERMINISTA. m. Heretge y secta de protestants, que diuen entre altres errors, que en arribant á cert punt los homes, no'ls dóna Dèu gràcia pera obrar bé y salvarse, y que encara que 'ls fassa alguns béns, no es pera salvarlos, que sa paraula no té ninguna forsa ab ells. *Terminista*. Terminista, æ. || Se sól dir del qui acostuma usar més de tres termes en cada silogisme. *Terminista*. Terminista, æ.

TERMÓMETRO. m. Instrument pera medir los graus de calor y fret per medi de un licor contingut en un tub de cristall, que puja quant se rarefa ab lo calor, y baixa quant se condensa ab lo fret. *Termómetro*. Thermometrum, i.

TERN. m. Número de tres. *Terno*. Ternarium,

ii. || Ornaments ó vestidura sagrada dels que assirteixen á alguna funció ecclesiástica. *Terno*. Trium sacrum peragentium vestimenta. || Entre estampers unió de tres fulls, posats un dins de altre. *Terno*. Philastrarum ternia.

TERNA. f. La proposició de tres subjectes pera algun empleo. *Terna*. Ternarium, ii. || Comparació, sorteig de tres termes. *Terna*. Conternatio, nis. || pl. TERNA.

TERNAL. m. Corriola. *Garrucha*, *carrucha*, *dr-gana*. Trochlea, æ.

SÉR MENESTER TERNALS. fr. Pondera la dificultat de conseguir ó tránrrer alguna cosa de altre. *Ser menester tenazas ó palancas*. Volsellis extrahendum esse.

TERNARI. m. Compost de tres unitats ó que conté 'l número de tres. *Ternario*. Ternarium, ii. || mús. Lo compás que consta de tres parts iguals. *Ternario*. Musicum ternarium. || Espay de tres dias pera alguna devoció. *Ternario*. Triduum, i.

TERNO. m. En la loteria la sort de acertar tres números en un mateix bitllet, y en una mateixa ralla en los cartons. *Terno*. Trium numerorum divinatio.

TERNURA. f. Afecte, carinyo. *Ternura*, *ternaza*. Teneritas, atis. || La facilitat de enternirse. *Ternura*, *ternura*. Ad pietatem proclivitas.

TERQUEDAT. f. Obstinació, pertinàcia. *Terquedad*. Pervicacia, æ. || Porfia obstinada. *Terquedad*. Altercatio, nis.

TERRA. f. Substància inorgànica ó fòsil, àrida, pesada, fixa al foc y desmenussable, de que's compon en la menor part la superfície del globo que trepitjam; los filosops antichs la considerárea com un dels quatre elements y principis indescomponibles, de que's componian los demés cossos naturals. Los mineralogistas la distingeixen en várias cosas, com la argila, la greda, la magnésia, etc. *Tierra*. Terra, æ, humus, i. || Regió ó país. *Tierra*. Plaga, æ. || La pàtria de cada hu. *Tierra*, *suelo*. Patria, æ. || Senyoriu, districte de algun domini, estat ó poble. *Tierra*. Territorium, ii. || Heretat, camp que's llaura y se sembra. *Tierra*. Fundus, prædium, ii. || Tot mortal per haver es'at criat de ella. *Tierra*. Terra, æ. || La part aixuta del globo terràqueu, per extensió tot lo globo. *Tierra*. Tellus, uris.

|| Paviment. *Suelo*, *tierra*. Solum, ii. || Camp ó espay de terreno á propòsit pera sembrar. *Tierra*. Arvum, i. || En lo meral se pren per contraposició á lo que es celestial y espiritual, com: los gastos de la TERRA no tenen comparació ab los del cel. *Tierra*. Terrena oblectamenta. || met. Ofici, ocupació, treball ó cosa que pertany á algú, com: sembrar en TERRAS estranyas, que significa ficarse en ofici de altres; sembrar en mala TERRA, 'l mateix que fér bé á un ingrát. *Tierra*. Terra, æ. || Divinitat dels gentils, que representavan en àguia de dona ab corona mural, en una ma un tambor y en altra várias espigas de blat. *Vesta*, *tierra*, *Cibe-*

bles, Céres. Terra, æ. || náut. Usada ab interjecció, es exclamació del que la descobreix ó véu primer. *Tierra ! Terra.*

TERRA APLETADA. Terra que ha servit de mallada, beneficiada ab lo fem del remat. *Majadal.* Oville, is.

TERRA Á TERRA. m. adv. náut. Navegar en direcció paralela ó immediata á ella. *Navegar costa á costa, ó con la costa en la mano ó á la mano, ó llevar la costa en la mano, ó navegar á son de costa ó á lo largo de la costa, costear, tierra á tierra.* Horam legere; litus premere. || Á PEU PLA. || Ab cautela y sense precipitació en los negocis. *Tierra á tierra.* Cauté.

TERRA CAMPA Ó DE SEMBRADURA. La que es á propòsit ó disposada pera sembrar. *Sembradio, tierra de labor ó de sembradura, y aramia* pr. Gal. *Sativus* ager.

TERRA CANSADA. La desvirtuada ó dessubstanciada. *Tierra cansada.* Effatus ager.

TERRA CIMOLEA. Espécie de bol. *Tierra cimolea.* Cimolea terra.

TERRA GUTTA AL FORN. TERRISSA.

TERRA DE CONREU. La terra á propòsit pel cultiu. *Tierra labrantia.* Terra aratro acta.

TERRA DE GRESOLS. Terra blanca semblant á la argila, y de que's fan los gresols. *Talque, tasconio.* *Tasconium*, ii.

TERRA DE OLLERS. ARGILA.

TERRA DE PERAYRE. Marga fina y suau que absorveix l' oli de las lacas. *Tierra de batan ó de quitar manchas.* Creta, æ.

TERRA DE PROMISSIÓ. La que es molt fértil y abundant, aludint á la que Déu prometé al poble de Israel. *Tierra de promision.* *Promissionis* terra.

TERRA DE SECAR. La que no's rega, sinó quant plou. *Secano, sequo, secadal, sequero.* Creta, æ.

TERRA ESTÉRIL. La marga y de poca substància. *Tierra estéril.* *Exile solum.*

TERRA FERMA. geóg. Gran extensió de terra, per la qual se pot caminar sens embarcarse. *Tierra firme, continente.* *Continens*, tis. || La primera que poblàren los espanyols en lo continent de América, reduhida en sos principis á una curta província, després s' extengué á las tres que componian lo regne de Terra Firme, després á tolas las províncias litorals, desde la Verágua fins las bocas del Orinoch, y últimament á altrás províncias internes, en particular lo nou regne de Granada. *Tierra Firme.* *Continens*, tis.

TERRA FOLLIDA DE YÁYARO. Sal que existeix en la naturalesa, en la saba de alguna vegetal. Se presenta en laminetas ó trossos blanchs, brillants, molt deliquescens, de olor particular, poch manifest, sabor picant, un poch acre y calent, solubles en la aygua y molt més en l' esperit de vi. *Acetato de potasa.* *Acetas potasæ.*

TERRA FOLLIDA MERCURIAL. ACETAT DE MERCURI.

TERRA FOLLIDA MINERAL. Sal que es producte del

art. Se presenta en cristalls prismàtics, acumulats, blanchs, inalterables al ayre; de olor particular, poch manifest; sabor picant y amarg; soluble en la aygua y un poch ménos en l' esperit de vi. *Acetato de sosa.* *Acetas sosæ.*

TERRA GROSSA. La substanciada de molta molla. *Tierra gruesa, recia.* *Opimus, ferax.*

TERRA NEGRA FÁ BON BLAT, TERRA BLANCA 'L VÁ NIGRAT. ref. Manifesta la bona qualitat de la terra morena. *La tierra negra, buen pan lleva.* Terra nigra ferax.

TERRA PRIMA. La de poca substància. *Terrozuela, arijo, tierra delgada.* *Levis* terra.

TERRA Á QUE VAS, USANSA QUE TROBAS. ref. PERA AHOANTANIRÁS, PARÁS COM VEURÁS.

TERRA SANTA. Los llochs de Jerusalem, ahont s' obrá la redempció del llinatge humà. *Tierra santa.* Terra sancta.

TERRA TRENCADA. Terrado escabrós. *Tierra doblada ó quebrada.* *Salitosa* terra.

TERRA VIVA. Terra ferma ahont no arriba la rella quant se cava, ó sobre que s' alsan los fonaments de un edifici. *Tierra firme.* Terra sistens.

ANAR Á TERRA. fr. Càurer algun edifici. *Venir al suelo.* Ruó, is.

ANAR PER TERRA. fr. ANAR AL BAIX. 1.

ANÀRSEN Á TERRA. fr. Càurer, desplomarse. *Venirse al suelo.* Ruere. || Càurer algu de la dignitat, empleo ó estimació en que estava. *Caer, rodar, apear á uno de su empleo,* etc. Aliquem munare privare. || Destruhir y acabar alguna cosa, com los bens, hisenda, etc. *Echar á pique.* Destruo, is.

BESAR Á TERRA. fr. fam. Càurer de boca á terra. *Besar la tierra ó el santo suelo, caer de hocicos.* *Terram exosculari.*

BESAR LA TERRA QUE ALTRE TREPITJA. fr. BESAR LAS PITJADAS DE ALGÚ.

CADA TERRA FÁ SA GUERRA. ref. Denota que cada hu 's déu políticament arreglar al us y costum del país ahont viu ó dels subjectes ab qui's tracta. *En cada tierra su uso, y en cada casa su costumbre.* Sua cuique civitati religio est, sua cuique domui lex est.

CÀURER Á TERRA. fr. Literal. *Caer en el ó al suelo.* In terram cadere.

CONRAR TERRA. fr. met. fam. Convaléixer de una grave malaltia. *Aleat, ir aleando.* Valeo, es.

CRÉIXER TERRA AYALL. fr. fam. Se diu del subjecte que no creix ni medra. *Creecer hácia abajo ó como los nabos.* *Decresco*, is.

CRIDAR LA TERRA Á ALGÚ. fr. TENIR UN PEU Á LA FOSSA.

DE LA TERRA. m. adv. *Del país, indijeno.* *Patrius, indigenus.*

DE LLARGAS TERRAS, LLARGAS MENTIDAS. ref. Denota la facilitat ab que's ment, quant se parla de temps y lloch remots. *Á luengas vidas, luengas mentiras.* *Fama ut creasit lens, sic et mendacia crescut.*

DESCUBRIR TERRA. fr. Entrar en país desconegut. *Descubrir tierra.* Incognitam regionem explorare, adere. || Dir ó fêr alguna cosa pera averiguarne de altra. *Descubrir tierra.* Aliquid explorare.

DESSUBSTANCIAL LA TERRA. fr. Ferla produhir confusament y ab pochs adobs. *Esquilmar la tierra.* Terram exsugere.

EN LA TERRA DELS CEGOS QUI TÈ UN ULL ES REV. ref. ENTRE CEGOS, etc.

EN TERRAS EXTRANYAS LAS VACAS ACOTAN ALS BOUS. ref. Denota que qui estiga fora de sòn país, ha de procurar callar ó evitar disputes, perque ordinàriament quedan ab la rahó 'ls naturals de allí ahont se troba. *En tierra ajena, la vaca al bucy acornea.* Cervus canis trahit.

FÊR ALSAR LA TERRA. fr. ALSAR SOMATEN.

FÊR PETAR Á TERRA. fr. Assolar, artuinar. *Derribar, abatir.* Everto, is.

GUANYAR TERRA. fr. GUANYAR TERRENO.

LA MEVA TERRA ES LA QUE'M DÒNA PA. ref. Denota que algú està content en qualsevol part ahont fá ganància. *Esta es mi tierra, la que me gobierna.* Ubi benè, ibi patria est.

LA PRIMERA, Y AQUEIXA EN TERRA. loc. Nota al que erra en lo primer que executa en qualsevol línea. *La primera y esa en tierra.* Cantherius in porta cecidit.

MÊTRESE 'L VENT EN TERRA. loc. náut. ant. *Llamarse el viento al temporal.* In procella ventum declinare.

PÉNDER TERRA. fr. náut. Arribar á port y saltar en terra. *Tomar tierra.* Navim ad terram applicare, littori appellere.

PÉDRER TERRA. fr. PÉDRER TERRENO.

POCA TERRA VAL DINERS. loc. fam. *PAN NE VAL CANA.*

POSARHI TERRA PEL MITJ. fr. Fugir. *Poner tierra al medio.* Longè fugere.

PUDDIR TERRA. fr. fam. FÊR MALVAS.

TENIR Á TERRA. fr. Tenir alguna cosa llesta ó acabada. *Estar listo.* Confectum esse. || Superar, vencer en qualsevol línea. *Vencer.* Supero, as.

TENIR TERRA EN LA HABANA. fr. met. fam. Tener molta vanitat. *Tener ventana al cierzo.* Inanis gloriæ aviditate ferri.

TIRAR Á TERRA. fr. Fêr caurer alguna cosa. 'S diu dels noys quant renyeixen, etc. *Dar con uno en tierra.* Solo aliquem prosternere. || **DESEMBARCAR.** || met. DESTRUIR, ARTUINAR, ASSOLAR. || **LLANSAR Á PÉNDERE Á ALGÚ.**

TIRAR Á TERRA AB UN DIT. fr. met. que pondera la molta força de un subjecte comparativament á la de altre. *Derribar con un dedo á alguno.* Digno aliquem dejicere.

TIRARSE TERRA ALS ULLS. fr. ESCUPIR AL CEL.

VOLAR LA TERRA. fr. Se diu del que camina ó corre molt lleuger y velós. *Temer píes.* Perniciter gradi vel currere.

TERRABASTADA. f. TERRABASTADA.

TERRABASTALL. m. TERRABASTALL.

TERRALLÓ. m. ter. Adobador de camins. *Componedor de caminos.* Viorum compositor.

TERRAMOT Ó TERRAMOTO. m. TERRAMOTO.

TERRAPLÉ. m. Fàbrica de terra aprelada pera defensa de una plassa, etc. *Terraplen, terrass, terrapleno.* Aggestum, i. || fort. Elevació de terra ferma pera col·locar la artilleria. *Terraplen.* Terrenus agger. || **PATÍ.** || Montó de terra, serralla, crestall. *Terramontero.* Agger terrenus.

TERRAPLENAR. v. r. Umplir de terra alguna vuyt. *Terraplenar.* Terra vacuum complere. || **ALSAR** una fàbrica de terra pera defensar ó altre us. *Terraplenar.* Aggero, as.

TERRAPLENAT, DA. p. p. *Terraplenado.* Aggeratus.

TERRÀQUEO, A. adj. S' aplica al globo de la terra. *Terrácuo.* Terraquæus.

TERRASSAL. m. Abundància de alguna cosa. *Máquina.* Copia, æ.

TERRASSÀVIA. f. INCURSIÓ, CORREGUDA, CORRERIA.

FÊR TERRASSÀVIA. loc. ant. *Hacer algaradas, correrias, incursiones.* Incurrere. || ant. náut. *Hacer desembarcos, meterse tierra adentro.* E navi descendere.

TERRAT. m. Paratge descobert en lo més alt de las casas, ó eixida al igual de algun pis de la casa, enrajolat ó de terra aprelada. *Terrado.* Pavimentum subdiale.

TERRAT CUBERT. GOLFA, PORXADA.

MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA. fr. No fêrne cas, mirársela ab indiferència. *Mirar de paso, con indiferencia.* Per transennam aspicere.

TERRATENENT. m. TERRATINENT.

TERRATGE. m. Tros de terra sèns sembrar. *Terrazgo, terraje.* Arvum, i. || L' arrendament que paga al amo de la terra 'l qui la cultiva. *Terrazgo, terraje.* Arvi census.

TERRATGER. m. Qui paga renda per las terras que treballa. *Terrazguero, terrajero.* Prædiorum censum possessor agricola.

TERRATINENT. m. Amo, posseïdor de terras. *Terrateniente.* Prædiorum possidens.

TERRATRÉMOL. m. TERREMOTO.

TERREGADA. f. Lo solatge del carbó, ó carbó molt petit. *Cisco, picon.* Fuligo, inis.

TERREJAN. v. a. En los batans posar terra de payre ó altra equivalent á la roba pera traurer millor l' oli, etc. *Terrear.* Creta pannum inficere.

|| Tenir alguna cosa gust de terra. *Saber á tierra.* Sapere terram. || Estar descolorit. *Empalidecer, estar pálido.* Pallore affici. || Descubrirse ó véurese la terra entre 'ls sembrats per estar molt clara. *Terrear.* Barriore semine inspersum esse. || Se diu del blat y altres llavors que tenen mescolada molta terra. *Tener ó contener mucha tierra.* Terram continere.

TERREMOTO. m. Tremolor, sacudiment, mo-

viment violent de la terra, que á vegades arruina las ciutats y montanyas. *Terremoto, temblor de tierra*. *Terremotus*, us, *clematis*, arum. || met. Bulla, confusió de crits y soroll. *Tremolina, trápala, trisca, algaraza*. *Tumultus*, us.

TERRENAL. adj. Cosa de la terra. *Terrenal, terreno, terrestre, térreo*. *Terrenus*, *terrestris*. || En lo espiritual se pren per las cosas del mon, en contraposició á las del cel. *Mundano, terrestre, terreno*. *Terrenus*.

TERRENITAT. f. La qualitat ó propietat del terreno. *Terrenidad*. *Terreni conditio*. || Naturalesa de un terreno. *Terrenidad*. *Terræ natura*.

TERRENO, A. adj. Cosa de la terra ó que té sas propietats. *Terreno*. *Terrenus*. || Lo que es de terra. *Terreno*. *Terrenus*. || **TERRENAL.** || m. Espay pera contenir ó fér alguna cosa. *Terreno*. *Spatium*, ii. || L' espay de terra de un edifici ó destinat pera edificarli. *Area, terreno, sitio, suelo*. *Area*, æ. || La terra considerada segons sa mala ó bona qualitat, y així diem: aquest terrenó es bo pera vinya.

|| Terra, país. *Pais, tierra*. *Regio*, nis. || met. Se diu dels plets, disputas, etc., com: medir bè 'l terrenó pera péndrer los medis conduents; la dona que té vergonya, sub defensar lo terrenó de són honor. *Terreno*. *Agendi ratio*.

GUANYAR TERRENO. fr. Adelantar en alguna cosa. *GANAR terreno*. *Progređior*, eris. || met. Insinuar-se ab manya pera lograr algun fi. *GANAR terreno*. *Sensim alicuius gratia conciliare*.

MEDIR LO TERRENO. fr. que ademès del sentit recte equival á tantejar las dificultats de algun negoci, á fi de posar los medis pera vèncerlas. *Medir el terreno*. *Agendi rationem pertentare*.

PÉRDRA TERRENO. fr. met. Atrassar en algun negoci. *Perder terreno*. *Pedem referre*. || met. Empitjorarse 'l malalt. *Perder terreno*. *Ægrotum gravare*.

RECONÈIXER LO TERRENO. fr. Prevenir los inconvenients. *Reconocer el campo*. *Speculari*.

TERRENY. m. ant. **TERRENO.** || adj. De la terra, del país. *Indigeno, del país*. *Indigenus*.

TÉRREO, A. adj. Lo que consta de terra ó està fèt de ella. *Térreo*. *Terreus*. || **TERRÓS.**

TERRER, A. adj. Lo que pertany á la terra. *Terrero, terreno*. *Terrenus*. || S' aplica á lo que vá arrastrant per terra fora de sa naturalesa, com: boyra *TERRERA*. *Terrero*. *Ad terram demissus*. || m. Tros de terra esbalmada ó escarpada. *Terrera*. *Clivus terreus*. || Munt ó pila de terra. *Terrero*. *Terreus agger*. || Lo munt de terra que serveix de blanch ahont apunten los canons en l' exercici de artilleria. *Terrero*. *Scopus*, i. || Lo lloch ahont se tráu la terra pera fér cànsters, rajolas, etc. *Barre-ra*. *Argilletum*, i. || f. pl. Espècie de teulas majors que las comunas, y serveixen de canal en las teuladas. *Aguilonas*. *Tegula major*.

TERRESTRE. adj. **TERRENAL.**

TERRETA. f. Terra magra y de poca substància. *Terrezuela*. *Exiguus ager*.

TERRIBILÍSSIM, A. adj. sup. *Terribilísimo*. *Valde terribilis*.

TERRIBILITAT. f. Qualitat de lo que es terrible. *Terribilidad*. *Terribilitas*, atis. || Duresa, aspresa del geni, natural y condició. *Terribilidad*. *Ferocitas*, atis.

TERRIBLE. adj. Lo que es de témer. *Terrible, formidable, terrible*. *Terribilis*, *formidandus*. || Atrós, de aspecte fer. *Terrible, atroz, truculento*. *Truculentus*. || Aspre de geni. *Terrible, duro de genio*. *Durus, difficilis*. || Molt gran. *Terrible, tremendo*. *Immanis*. || Sensible, com: es cosa terrible que haja de pagar lo que no dech. *Sensible, terrible, fuerte*. *Acerbus*.

TERRIBLEMENT. adv. m. De un modo terrible. *Terriblemente*. *Terribiliter*.

TERRÍCOLA. f. Habitant de la terra. *Terricola*. *Terricola*, æ.

TERRÍFICH, CA. adj. Lo que posa terror y espant. *Terrífico*. *Terrificus*.

TERRISSA. f. Eynas de terra cuyta, com ollas, cànsters, gibrells, etc. *Vidriado, loza, terriza*. *Figlinum*, i.

TERRISSER. m. Fabricant de terrissa. *Alfaro*. *Figulus*, i.

TERRISSERIA. f. Fàbrica de terrissa. *Alfar, alfareria*. *Figlina*, æ.

TERRITORI. m. Districte prop de la població. *Territorio*. *Territorium*, ii. || Extensió de terreno. *Territorio*. *Ager*, i. || Lo terme ó espay á que s' exten la jurisdicció de una ciutat ó poble. *Territorio*. *Jurisdictionis territorium*.

TERRITORIAL. adj. Pertanyent al territori. *Territorial*. *Territorialia*.

TERROR. m. Espant, gran por. *Terror*. *Terror*, is. || Turbació, consternació que fá pédrer l' us dels sentits. *Terror*. *Terror*, is.

TERROR PÁNICH. Lo va ó sèns fonament que perturba la rabó. *Terror pánico*. *Panicum*, i, *lymphaticus metus*.

TERRÓS. m. Gleva, tros de terra apilotada. *Terron*. *Gleba*, æ, *bolus*, i. || Porció de sal, sucre, etc., apilotat. *Terron*. *Grumus*, i. || pl. La bisenda en terras ó camps. *Terrones*. *Arva, fundi, orum*.

SÉR DOLS COM UN TERRÓS DE MEL Ó DE SUCRE. fr. DOLS COM UNA MEL.

TERRÓS, A. adj. Mesclat ab terra. *Terroso*. *Terosus*.

TERROSSADA. f. Cop de terrós. *Terronazo*. *lctus gleba impactus*.

TERROSSARSE. v. r. **ATERROSSARSE.**

TERROSSÁS. m. aum. *Terronazo*. *Ingens gleba*.

TERROSSET. m. d. *Terroncillo*. *Glebula*, æ.

TERROSSÓS, A. adj. Abundant de terrossos. *Terregoso*. *Glebosus*.

TERS, A. adj. **TERCH.** || **TERCH.** || Pulit, llustrós, brunyit. *Terso*. *Tersus*. || ret. Dít del estil, brunyit, llimat y pur. *Terso*. *Conscius*. || m. La

tercera part de un lot. *Tercio*. Tertium, ii. | f. Parlant de carn, lliura prima ó de dotze onzas, tercera part de una carnicera. *Libre's*. *tercia*. Tertia, æ. | Trimestre, la quarta part de un any. *Tercia*. Trimestris. | La quarta part del diner degut en l'espai de un any, com *TERSA* de catastro, etc. *Tercio*, *tercia*. Pro quadrimestri debita pecunia. | En las catedrals la renda principal de qualsevol prebenda en que no s'enclóuben las distribucions. *Gruesa*. Præcipuus proventus. | ant. LAUDEMI.

TERSAMENT. m. adv. TERCERAMENT.

TERSANA. f. TERCIANA. | f. ant. ADRASSANA.

TERSANELL. m. TERCIANELLA.

TERSOL. m. naut. ant. Lo tercer de una nau després del proer y alier, servia sols pera la batalla. En las partidas se li dona 'l nom de *sobresaliente*.

TERTÚLIA. f. Reunió de amichs y familiars en alguna casa particular pera conversar, jugar y divertir-se honestament. *Tertulia*. Familiaris congressus. | Junta voluntària pera tractar de punts y matèries instructives y polítiques, com: *TERTÚLIA* patriòtica, etc. *Tertulia*. Dissertorum aut politico-rum cœtus.

TERTULIÀ, NA. adj. Qui concorre à la tertúlia. *Tertuliano*, *tertulio*, *tertuliente*. Familiaris congressus socius.

TERUNCI. m. Petita moneda romana de plata, que era la quarta part del as, so es: tres unsas. També fou la quarta part del diner. *Terruncio*. Terruntius, ii.

TES, SA. adj. Tivant. *Tieso*. Rigidus, tensus. | Plural femení, pronom, lo mateix que *TAS*, *TEVAS*, com: *TES* coses están com estavan. *Tus*. Tuæ.

TESA. f. TÈSIS, CONCLUSIÓ. | Abundància, molt, com: à *TESA*, dir-se à *TESA*, usar-se à *TESA*. *Mucho*. Multum.

TESCÓ. m. TASCÓ.

TÈSIS. f. Qüestió universal. *Tesis*. Thesis, is.

TESOR. m. TRESOR.

TESORA. f. ant. ESTISORA.

TESORERIA. f. y derivats TRESORERIA.

TEST. m. Tros ó bocí de cànter, plat, etc. *Tiesto*, *casco*, *tejuela*, *tejoleta*. Testa, æ. | Torreia, vas gran de terrissa, pera plantar flors. *Tiesto*, *macceta*, *pote*. Testa, æ. | **TEXT.** | ant. **TESTA.**

FORSAT ES DE QUE 'LS TESTS SEMBLAN À LAS OLLAS. ref. ant. Que la part sia fíel al tot. y

LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR À LAS OLLAS. fr. met. Se diu dels que heretan y practican las malas costums de sos pares. *Se parecen los cascos á la olla*. Mores referre parentum.

PIXAR FORA DEL TEST. fr. met. fam. Dir ó fer qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocin, y atádale por la cola; bailar sin son: traer á colacion; salirse de la parva ó del corro*. Extrà chorum canero.

TESTA. f. Lo front de la persona, y 's sol pèndrer per tot lo cap. *Testá*. Caput, itis, calvaria, æ.

| met. Front, cara, davant, part anterior de qualsevol cosa. com: *TESTA* del exercit. *Testa*, *testera*. Fronts, tis. | Enteniment, capacitat, talent, prudencia. *Testa*. Ingenium, ii. mens, tis. | En las botlas de posar vi 'l primer cercol. *Testa*, rumo. Primus arvis in capite dolii. | f. Se diu de cada extremitat ó cap de las pots y altres peçassas. *Testa*, cab. Fronts, tis. extremum, i.

TESTA CORONADA. Emperador, rey, príncep ó mayor que no regoneix altre superior en lo temporal. *Testa coronada*. Princeps diademate distinctus.

TESTA DE FERRO. Qui presta son nom en algun contracte ó altre negoci que en la realitat es de altre. *Testa férrea ó de ferro, cabeza de hierro*. Testa ferrea. | La persona que no's cansa ni fatiga en molt temps, encara que continuamente estiga ocupat en algun treball mental. *Cabeza de hierro*. Caput laboris tenax.

TESTA NAGA. La de poca solidesa, subscin i entitat. *Testa cana ó racia*. Inane caput.

MALA TESTA. Qui obra sèns judici ni consideració. *Mala testa, mala cabeza*. Præcepta, inconsideratus homo.

SER UNA GRAN TESTA. fr. Tenir grans talents. *Se muy hombre, grande hombre ó grande testa*. Natus ingenio pollere.

TESTÀCEO, A. adj. S' aplica als animals que tenen closca, especialment als peixos. *Testaceo*. Testaceus.

TESTADOR, A. m. y f. Qui fa testament. *Testador*. Testator, is.

TESTAMENTO. m. Declaració de la última voluntat feta solemnment ab institució de hereu determinat. *Testamento*. Tes'amentum, i, diatheca, orum. | La Escriptura sagrada, y 's divideix en nou y vell testament. *Testamento*. Tes'amentum, i. | Los consells ó instruccions que al morir dona un pare à sos fills. *Testamento*. Ultima patris voluntas vel instructio ad filios.

TESTAMENT CLOS. Lo cubert ab una carpeta, sobre la qual firma 'l testador, si sab, y sino altre es nom de ell, y dos testimonis, en presència dels quals entrega 'l notari. *Testamento cerrado*. Clausum, secretum testamentum.

TESTAMENT MILITAR. Lo que fa 'l soldat en campanya, sèns altra solemnitat que dos testimonis ó una simple escriptura de sa pròpia ma; pero de ninguna manera serà vàlit aquest testament, si sent fet en campanya. *Testamento militar*. Militare testamentum.

TESTAMENT NOU. teol. Lo llibre que conté 'ls evangelis y demés obras canòniques posteriors al naixement de Jesucrist. *Nuevo Testamento*. Novum testamentum.

TESTAMENT NUNCUPATIU. Aquell en que 'l testador expressa de viva veu tota sa voluntat sobre l'hereu, llegats y altres disposicions. Antigament en virtut de un privilegi que Pere III rey de Aragó concedí à Barcelona y sos ciutadans, podia 'l notari

fér lo testament estant sol ab lo testador, y després de fét cridava testimonis, davant dels quals deya, que ell havia notat lo testament del mateix testador, y valia com si l'haguessen oït los mateixos testimonis; però en lo dia està revocat y abolit dít privilegi, y 's fá en presència de dos testimonis y un notari que fá una escriptura, suplint de aquest modo 'l número de testimonis que de dret comú denrian sér set. *Testamento nuncupativo ó abierto*. Testamentum nuncupativum.

TESTAMENT SACRAMENTAL. Aquell en que un ciutadà de Barcelona declara y espressa sa última voluntat per escrit ó sols de paraula, presents los testimonis, encara que n'hi haja notari, sia en terra ó en mar. Pera ésser vàlit aquest testament, se requereix que'ls testimonis, que assistiren á ell, dintre 'l termini de sis mesos de estar en Barcelona, juren ab las acostumadas solemnitate en la iglésia dels sants Just y Pastor de aquesta ciutat, sobre l'altar de sant Fèlix, vuy de santa Creu, que així lo vegeren y oïren escriurer ó dir com se conté en la escriptura, ó com digné sols de paraula 'l testador en sa última voluntat, com se llegeix en lo capítol 48 de las consuetuts de Barcelona, vulgarment ditas lo «*Recognoverunt proceres*.» *Testamento sacramental*. Testamentum sacramentale.

TESTAMENT VELL. Los escrits canónichs anteriors al naixement de Jesucrist. *Viejo Testamento*. Vetus testamentum.

FALSIFICAR LO TESTAMENT. fr. Adulterarlo. *Falsar el testamento*. Testamentum vitare.

FÉR TESTAMENT. fr. Disposarlo. *Hacer, ordenar su testamento*. Testamentum facere.

OBRIU UN TESTAMENT. fr. Rómprer la carpeta del testament clos pera poderlo llegir. *Abrir un testamento*. Testamentum resignare.

REVOCAR, ANUL-LAR Ó MUDAR LO TESTAMENT. fr. Inutilisar lo testament fét segons dret, com quant al testador li naix un hereu ó quant fá altre testament perfet. *Quebrantar, revocar el testamento*. Testamentum improbare, irritum facere.

SENSE TESTAMENT. m. adv. *ABINTESTAT*.

SI NO VAL PER TESTAMENT, VALGA PER CODICIL. loc. fam. Manifesta 'l desitj de lograr alguna cosa per qualsevol medi, com sia regular ó lícit. *Lo que no pasa por testamento pase por codicilo, ó si no vale por testamento, valga por codicilo*. Quod non pervenitur hac via, pervenitur alia.

TESTAMENTARI, A. adj. pertanyent al testament, com: disposició testamentaria. *Testamentario*. Testamentarius. || m. Marmessor, encarregat de cumplir lo testament. *Albacea, testamentario, cabezalero*. Testamentarius executor.

TESTAMENTARIA. f. Execució de lo disposat en lo testament. *Testamentaria*. Testamentati solutio.

TESTANT. m. TESTADOR.

TESTAR. v. a. FÉR TESTAMENT.

TESTARRUDAMENT. adv. m. Obstinada-

ment. *Pertinas, obstinadamente*. Pervertatim.

TESTARRUT. m. Terch, perfidiós. *Cabezudo, testarudo, cabeza de hierro*. Capitosus.

TESTAT, DA. p. p. *Testado*. Testatus. || adj. Qui ha mort havent fét testament. *Testado*. Testatus.

TESTERA. f. TESTA. 2.

TESTET. m. d. *Tejilla, tejuela, tejoleta*. Testula, æ.

TESTÍCUL. m. Part glandulosa en lo cos del animal. N'hi ha dos, y són l'òrgano principal de la propagació, per formarse en ells lo sémen. *Testicula*. Testiculus, i, polimen, inis.

TESTICULAR. adj. Lo que correspon als testículs ó té relació ab ells. *Testicular*. Ad testiculos pertinens.

TESTIFICACIÓ. f. La obra de testificar. *Testificacion*. Testificatio, nis; testium auctoritas.

TESTIFICADOR, A. m. y f. Qui testifica. *Testificante*. Testificans, tis.

TESTIFICAR. v. a. Declarar en veritat alguna cosa. *Testificar*. Testor, aris. || for. Deposar com testimoni en un acte judicial. *Testificar*. Testifcor, aris.

TESTIFICATIU, VA. adj. Lo que declara y dóna testimoni verdader de alguna cosa. *Testificativo*. Testificativus.

TESTIMONI. m. Lo qui declara en judici. *Testigo, testificante*. Testis, auctor, is. || Qui està present á lo que's diu y fá per altres. *Testigo, testimonio*. Arbitr, tri. || Declaració, deposició del testimoni, asseveració de alguna cosa. *Testimonio*. Testificatio, nis, elogium, ii. || Prova, justificació, probació de la certesa ó veritat de alguna cosa. *Testimonio*. Testimonium, ii. || Instrument legalisat per notari, en que dóna fé de alguna cosa. *Testimonio, y testificado* pr. Ar. Fidem faciens instrumentum. || Qualsevol cosa de la que s'infereix la certesa de algun fet. *Testigo*. Testis, is. || Senyal de alguna cosa, com: lo color de la cara es lo millor testimoni de la seva malaltia. *Testigo*. Testatio, nis. || DECLARACIÓ.

TESTIMONI ABONAT. Qui es digne de crédito, y no té latxa legal. *Testimonio abonado*. Testis amplissimæ religionis.

TESTIMONI DE OÍDO Ó DE OÍDA. 'L qui sols pót declarar per haver oït la cosa. *Testimonio de oídas*. Auritus testis.

TESTIMONI DE VISTA Ó OCULAR. Lo qui's troba present al cas en que deposa. *Testigo de vista, testigo ocular*. Occulatus testis.

TESTIMONI INSTRUMENTAL. Lo qui assisteix al otorgament de un instrument. *Testigo instrumental*. Instrumentalis testis.

TESTIMONI SINGULAR. for. Lo qui per discórdia dels altres en lo fet, persona, lloch ó temps, no fá fe, ni serveix sa declaració. *Testigo singular*. Testis singularis.

TESTIMONI SINODAL. La persona honesta, de sufi-

ciència y probitat, anomenada en lo sínodo pera saber per ella la observància dels estatuts sinodals. *Testimonio sinodal*. Synodalis testis.

ACABAR, CONFRONTAR LOS TESTIMONIS. fr. ACABAR. 2.

DAR TESTIMONI. fr. TESTIFICAR. || for. Fér se 'l notari, certificar per escrit de lo que ha passat davant de ell. *Dar fé ó testimonio*. Fidem facere.

EXAMINAR LOS TESTIMONIS. fr. for. Pèndrerlos declaració, interrogarlos y escriur lo que declaran. *Examinar testigos*. Testes interrogare.

FALS TESTIMONI. Impostura, falsa atribució de alguna cosa. *Falso testimonio*. Commentitia accusatio.

FÉR DE TESTIMONI. fr. Declarar. *Deponer, declarar*. Testificor, aris.

LLEVAR UN FALS TESTIMONI. fr. Acusar, declarar falsament. *Levantar un falso testimonio*. Commentitio crimine aliquem petere.

PÈNDRE TESTIMONIS. fr. Demanar á algú que fassa de testimoni. *Tomar testigos*. Aliquem testari.

POSAR PER TESTIMONI. fr. Anomenar á algú pera que declare la veritat. *Poner por testigo*. Aliquem antestari; testimonium de re aliqua perhibere.

REFUTAR LOS TESTIMONIS. fr. Desfer la declaració que donan. *Tachar los testigos*. Testes refellere.

TRÀURE TESTIMONIS. fr. Citar ó presentar personas de autoritat pera que confirmin la veritat de alguna cosa. *Hacer testigos*. Quidquam testibus comprobare.

TESTIMONIAL. adj. Lo que serveix de testimoni ó li pertany. *Testimonial*. Testimonialis. || pl. Instrument autèntich, carta de abono, y especialment la que donan los bisbes á sos súbdits, quant han de passar á altra diócesis. *Testimoniales*. Testimoniales litteræ.

TESTIMONIAL. v. a. TESTIFICAR.

TESTOT. m. Tros de cànter, etc., que serveix pera posar alguna cosa. *Cacharro*. Fragmentum, i.

TESTUT. m. Tortuga militar formada ab los escuts pera defensa del camp contra 'ls tira del enemich. *Testudo*. Testudo, inis.

TETERA. f. Eyna ó vas pera preparar y servir lo te. *Tetera*. Potioni the conficiendæ urceus.

TETRACORDI. m. mús. Consonància ó intervallo de quatre tons. *Tetracordio*. Tetrachordum, i.

TETRADE. f. Reunió dels quatre primers números naturals 1, 2, 3 y 4. *Tetradada*. Tetradada, æ.

TETRADITA. f. Secta y heretges seqüaces de Origenes. Lo mateix nom se dona á altres heretges, com als Sebastians perque dejunavan en lo quart dia de Pásqua; als Maniqueus, perque posavan en Deu quaternitat, en lloch de Trinitat; també donaren dit nom los antichs als noys que naixian en la quarta lluna, y 'ls consideravan infelissos. *Tetradita*. Tetradita, æ.

TETRADRACHMA. f. Moneda antiga que valia quatre dracmas. *Tetradrachma*. Tetradrachma, æ.

TETRAEDRO. m. Piràmide triangular equilàtera, las caras laterals de la qual són triànguls

equilàteros iguals al de la basa. *Tetradro*. Tetrahedron, i.

TETRAGONISME. m. Quadratura del círcul. *Tetragonismo*. Tetragonismus, i.

TETRÀGONO. m. geom. Figura rectilínea de quatre ànguls iguals. *Tetragono*. Tetragonum, i.

TETRAGONOMETRIA. f. Art de calcular ab números quadrats. *Tetragonometria*. Tetragonometria, æ.

TETRAGRÀMATO. m. Paraula de quatre lletres, y per excelència es nom que's dona á Deu. *Tetragramaton*. Tetragrammaton, i.

TETRÀLOGIA. f. ant. Certàmen poètic que's feya ab quatre pessas; tres tragèdies y una comèdia satírica, contra altres quatre semblants. *Tetralogia*. Tetralogia, æ.

TETRÀMETRO. m. Vers jámbich de vuyt peus que's troba en Terenci. *Tetrametro*. Carmina tetrametrum.

TETRARCA. m. Senyor de la quarta part de un regne. *Tetrarca*. Tetrarcha, æ. || Gobernador absolut de una provincia. *Tetrarca*. Tetrarcha, æ.

TETRARQUIA. f. Lo govern de Tetrarca. *Tetrarquia*. Tetrarchia, æ.

TETRÀSIL-LABO, A. adj. QUADRÀSIL-LABO.

TETREA. f. Màquina antiga de guerra, inventada per Tetras calcedoni, pera conduhir l' artele. *Tetrea*. Tetrea, æ.

TÉTRICH, CA. adj. Trist, melancòlich, adust, mal humoral. *Cacoquimio, tetrico*. Tetricus.

TEU, TUA Ó TEVA. Pronom possessiu. Tuu. Tuus. || pl. Parents, amichs ó partidaris de aquell ab qui's parla. *Tuyos*. Tui, tuorum.

LO TEU ES MEU, Y LO MEU M' HO VULL. ref. Repren la descomedida avarícia de alguns, que volen tenir part en los béns dels altres sèns lo menor desfalch ni minva en los sèns. *Partir como hermanos; lo mio mio, y lo tuyo de ambos ó de entrambos*. Que mea sunt, mea sint; tua sed communia sunt.

TEUCRIONATA. f. Planta ó arbret de cosa de sis peus de alt, sempre vert; la fulla semblant á la del camedris; la flor blanca, y la llavor quasi rodona en una espècie de campaneta que li serveix de cális. N'hi ha de várias espècies. *Teucro*. Teuchrium, ii.

TEULA. f. Pessa de fanch cuyt en forma de canal. *Teja*. Tegula, æ.

TEULA DE CUBRIR Ó DE CARALLÓ. La que's posa en las teuladas la part vuyda abaix pera abressar los costals de las que forman los reguerons. *Cobija*. Imbricium juncturas operiens tegula.

CÀNER LAS TEULAS. fr. met. fam. Ferse de nil. *Anochecer*. Advesperasco, is.

TEULADA. f. Cubert de teulas. *Tejado*. Imbricatum tegulatum, tectum. || Entre gitanos, cap, manteu ó sombrero. *Tejado*. Teotum, i. || Cop de teula. *Tejazo*. Tegulæ ictus.

TEULADA SECA. Cubert ab solas las teulas ó ab la simple teulada. *A teja vana*. Sub simplici tecto.

ADORAR LAS TEULADAS. fr. *Trastejar, relejar.* Imbricibus reficere.

ADOS Ó REMENDO DE TEULADA. *Trastejo.* Tegulorum sartura.

DE TEULADAS EN AVALL m. adv. Segons l'ordre regular, deixant á part la voluntat de Déu. *De tejas abajo.* Spectata natura.

FÉR TEULADA. fr. Cubrir ab teulas. *Tejar, cubrir de ó con tejas.* Imbrico, tegulo, as.

MIRARSE ALGUNA COSA DE TEULADAS EN AVALL. fr. MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA.

TEULADETA. f. d. *Tejadillo.* Tectulum tegulis munitum. || Cubert sobre 'ls portals y finestras. *Sobradillo.* Parvum tabulatum.

TEULARIA. f. TEULERIA.

TEULAR. m. TEULADA. 2.

TEULER. m. Qui fá teulas. *Tejero.* Tegularius, ii.

TEULERIA. f. Fábrica de teulas. *Tejar, tejera, tejería.* Tegularium, ii.

TEULETA. f. d. *Tejuela.* Parva tegula.

TEULÍS. m. Bocí de teula ó altre test semblant. *Tejoleta.* Tegulae frustrum.

TEXT. m. Terme relatiu contraposat á comentari, y es un discurs ó sentència original, sèns glossa, nota, ni interpretació. *Texto.* Textum, i, textus, us. || La autoritat ó cita de las paraulas de qualsevol autor. *Lugar, texto, pasaje.* Textus, us, auctoritas, alis. || Los versos que's posan al cap damunt de altres ab que's van glosant. *Texto, pie.* Textus, us, glossa, æ. || Per antonomàsia las sentències de la sagrada Escripura. *Texto.* Sacrae Scripturae textus. || Entre estampers caràcter de lletra entre la atanasia y parangona. *Texto.* Textus thipographyci forma.

EXIRSE DEL TEXT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

TEXTUAL. adj. Lo que convé en lo sentit ab lo text. *Textual.* Textualis. || Lo que autorisa sos pensaments ab lo literal dels textos, ó que proba un text ab altre. *Textual.* Textualis.

TEXTUALISTA. m. Lo qui cita textos ab freqüència. *Textualista.* Textuum studiosus.

TEXTUALMENT. adv. m. Ab subjecció al text. *Textualmente.* Juxta litteralem textum.

TEXTUARI m. Llibre que conté 'l text sèns glossa ni comentaris. *Textuario.* Textuarius, ii. || Lo qui seguia entre 'ls juheus la secta dels carafatas. *Textuario.* Textuarius, ii.

TEXTURA. f. La disposició y orde dels fils en los teixits. *Textura, tejedura.* Textura, æ. || met. Disposició, col·locació y orde dels pensaments, frases, etc. *Contextura, textura.* Textura, æ. || met. La composició y organisació que tenen los cossos naturals. *Contextura, textura.* Compago, inis.

TEY. m. Arbust ramós, sobre tres ó quatre pams de alt, ab fullas sempre verdas, semblants á las del líl, molt peladas y apegalosas; flors petites y blanquinosas, formant com una panolla que cria unas tavellas encarnadas y quasi rodones; la pell de

textura fibrosa, tenàs, arrugada al través quant està seca, de color gris y pardench al exterior, y groguench al interior, cubierta de una borra suau com la seda, y de petites clapas ó berrugas blanquinosas de distància en distància: de olor desagradable y fastigós; de sabor acre y corrosiu. Se separa fàcilment de llarch á llarch, y es diaforética, estimulante y fá alsar bombollas. *Toroisco.* Thymelæa, æ, gnidium, ii.

TEYA. f. Estella rehinosa del pi, que s'usa pera fér llum. *Cuelmo, tea.* Tæda, æ, sapium, ii. || met. Qualsevol fusta rehinosa que s'encen ab molta facilitat. *Tea.* Tæda, æ.

TEYA DE LA DISCÒRDIA. Lo qui excita ó fomenta discòrdias. *Tea de la discordia.* Fomes discordiæ.

TEYAS NUPCIALS. Certas teyas que portavan los desposats davant de sas esposas, y comunment se pren per las mateixas bodas. *Teas maritales ó nupciales.* Nuptiales tædæ.

TEYER. m. y

TEYERA. f. Graella en que's posan las teyas pera il·luminar. *Tedero.* Craticula tædifera. || f. ant. Teya. *Tizon.* Tæda, æ.

TEYÓS, A. adj. Rehinós, que té las qualitats de la teya. *Teoso.* Tædifér.

TI.

TI. m. TINO.

TIA. f. Germana del pare. *Tia.* Amita, æ. || Germana de la mare. *Tia.* Matertera, æ. || Germana del avi ó àvia. *Tia.* Magna amita. || La donzella ó soltera de molta edat. *Doncellueca, grandeva, tia.* Grandæva, ætate procecta virgo. || mit. Muller de Iperion, mare del sol, de la lluna y de la aurora. *Tia.* Thia, æ.

CONTARNO Á SA TIA. fr. fam. ab que's dubta ó nega de alguna cosa que's refereix com á certa. *Contárselo á su abuelo ó á su tia; á otro perro con ese hueso.* Narra amitæ querelas.

NOL' ATRASSAR A SA TIA. loc. fam. ab que's denota que una minyona està en aptitud de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis captam vel paratam esse.

QUEDARSE PERA TIA. fr. met. fam. Arribar la dona á una edat avansada sèns haver contret matrimoni. *Quedarse para tia ó para vestir imágenes.* In-nuptiam senescere.

TIADA. f. BACANT.

TIARA. f. Espècie de mitra rodona circuhida de tres coronas, que té per remat una creu. Es insignia del Sumo Pontífice y demostrativa de la suprema autoritat. *Tiara.* Tiara vel tiaras pontificia.

|| La dignitat del papa. *Tiara.* Tiara, æ, pontificatus, us. || Adorno del cap, espècie de turbant que usan algunas nacions; comensá entre las donas persas; y després s'extengué als homes, especialment entre 'ls prínceps y sacerdots. *Tiara.* Tiaras vel tiara, æ. || Cert peix anomenat així, per la semblansa que sa closca té ab la tiara. *Tiara.* Tiara, æ.

TIBAR. v. a. y derivats. **TIVAR.**

TIBERI. n. p. de home. *Tiberio*. Tiberius, ii. || ter. fam. **MARINXA.**

TIBERÍ, NA. adj. Cosa del Tíber riu de Roma. *Tiberino*. Tiberinus. || m. Déu dels antics romans que donà nom al Tíber, per haver-se negat en ell. *Tiberino*. Tiberinus, i.

TIBI, A. adj. **TEBI.** || f. Nom que donan los facultatius al os major de la cama. *Canilla*, *tibia*. *Tibia*, æ.

TIBIAL. m. y adj. anat. Muscle que serveix pera estendre la cama, y lo que li pertany. *Tibial*. Tibialis.

TÍBIAMENT. adv. m. **TÉBIAMENT.**

TIBESA. f. **TEBESA.**

TIBOR. m. Espècie de gerra de terra de Xina. *Tidor*. Vas ita dictum.

TIBURCI. n. p. de home. *Tiburcio*. Tiburtius, ii.

TIBURÓ. m. Peix de mar, espècie de gos ó llop, però de monstruosa grandesa, fins á vint peus de llarch, y á proporció gruixut; té solament en tot lo cos la esquena ó espinada. Es molt voràs de carn humana. *Lamia*, *tiburón*, *marrajo*. Canis vel lupi marini especies.

TICIÀ. m. Nom que's donava en la antiga Roma als sacerdots dels sabins. *Ticiàno*. Ticianus.

TIC TAG. Veus felícies pera escarnir lo so del martell ó altre so repetit. *Zas zas*, *zis zas*, *tris tras*, *tíc tac*. Streptitus inconcinuus, iteratus.

TIENTO. m. Bastonet que tenen los pintors en la ma esquerra ab un bolonet de borra ó pom rodó al últim, pera que no espallís lo que pintan. *Tien-to*. Virga pictorica manum sustinens. || Consideració prudent, templansa, mirament y cordura en lo que's fá ó empren. *Tiento*, *ten-con-ten*. Attentio, nis.

TISSO, A. adj. Dur, dret, ferm, solit, y que ab dificultat se doblega ó romp. *Firme*, *tieso*, *puro*, *yerto*. Durus, solidus. || Terch, constant, ferm en són sentir. *Firme*, *tieso*, *tenax*. Durus, tenax. || Tivant, lo desmesiadament grave y circumspecte. *Cullierguido*, *tieso*, *recto*, *patitieso*. Rigidus, gravis. || S' aplica al vivent que s' ha quedat tivant y sèns moviment pel molt fret, y també's diu dels cadàvers y altres coses que pateixen lo mateix efecte. *Yerto*. Rigidus.

TENIRSE Ó MANTENIRSE TISSO. fr. Mantenirse ferm en alguna resolució. *Tener tieso*, *tenerse tieso*. Animum obfirmare.

Á LA MANERA TISSA. loc. ant. *Vestido segun la moda tudesca*, á la *tudesca*. More tudesca.

TIFA. f. fam. **EMBUSTERO.** || **XIMPLE.**

TIFARA. f. La marrinxá ó moixera espléndida y abundant. *Merendona*, *comilitona*, *comilona*, *tragantona*, *manjorrada*. Lauti merenda.

TIFARADA. f. fam. **CAGARADA.**

TÍFUS. m. Malaltia epidèmica produhida per un veneno ó miasma introduhit al cos per qualse-

conducho, y trastorna la major part de las funciones corporals y las facultats intel·lectuals. *Tífus*. Epidemica febris.

TÍFUS ASSIÁTICH. **CÓLERA MORBO.**

TÍFUS DE AMÉRICA. **FEBRA AMABILLA.**

TÍFUS DE ORIENT. **PESTE.**

TIGRE. m. Fera molt velós, de la figura de un gat, encara que molt més grossa, las garras de lleó. 'ls ulls grochs y resplandents, cua llarga, las ungles y dents agudíssimas, y la pell ab elapes de vários colors. *Tigre*. Tigris, is. || Orinal gran per 'ls excrements majors. *Tito*. Scaphium, ii, las-num, i.

TILDAR. v. a. Posar titllas á las lletres. *Atildar*, *tildar*. Apicibus notare. || Censurar las accions de algú. *Atildar*, *tildar*, *ascalizar*, *tachar*. Notar, as.

TILDE. m. Poquíssim. **ENGRUNA.**

TILE. m. **TITLLA.**

TÍLIA. f. Arbre que's troba en Astúrias y en los Pirineus de Catalunya y Aragó, molt comú en los passeigs de Europa. Té la soca alta y grossa ab branques, de escorxa llisa y un poch cendrosa, fusta blanca y blana; las fullas són de figura de cor. punxagudas, y dentadas per las voras; las flors grogas, y de olor suau, quant estan frescas, de olor més débil y color groch més obscur, quant estan secas; de sabor mucilaginos un poch aromàtic; pedunculadas, ó ab cua, quatre ó cinch reunidas en lo pedúnculo ó punxó; pedúnculo armat de una bràctea de figura de llansa molt prima y transparent, de color verdós en l' estat fresch. groch de palla en l' estat sech, cális caduch de cinch pétalos; molts fils; ovari de cinch casetas. Lo fruyt es una càpsula globulosa de cinch casetas. *Tilo*, *tilia*. Tilia europæa.

TILLA. f. naut. Lo mitj de una cuberta, comprès desde popa á proa entre las cordas, ó per la part compresa entre aquestas y la artilleria. *Cruja*, *tilla*. Fori, orum. || ant. **TITLLA.**

TILLAR. v. a. **TITLLAR.**

TILLET. m. **TITLLET.**

TIM. m. La insígnia que's col·loca sobre l' escut de armas pera distingir los graus de noblesa. *Timbre*. Insigne in casside. || met. Qualsevol acció gloriosa, que ensalsa y ennobleix. *Timbre*. Insigne, is.

TIMBA. f. Despenyadero, precipici. *Derrumbadero*, *derrumbadero*, *despenyadero*, *precipicio*, *voladero*, *desgalgadero*. Locus præruptus.

TIRAR DE DALT Á BAIX DE UNA TIMBA. loc. Precipitar. *Derrumbar*. Præcipitare; præcipitem agere.

TIMBAL. m. Caixa de forma cilíndrica, cuberta pels dos costats de dos pells estiradas; se toca ab dos bastons anomenats baquetas, y serveix pera 'ls tochs de guerra. *Caja*, *atabal*, *timbal*, *timpano*, *témpano*. Tympanum, i.

TIMBALA. f. **TIMBAL.** || pl. Instrument en forma de caldera ab una pell de timbal en la boca;

và davan en las professons de Còrpus. *Timbales*. Tympana, orum. || La part posterior del home. *Tamboril*. Clunes, ium. || SAQUETA. 2.

TIMBALEJAR. v. n. Tocar lo timbal. *Tocar los timbales*. Tympanizo, as.

TIMBALER. m. TAMBORE. 3.

TIMBALET. m. d. *Timpanillo*. Parvum tympanum.

TIMIAMA Ó TIMIANA. f. Espècie de escorxa olorosa que's tráu de las índias orientals. Aquesta escorxa serveix pera perfums, pera corregir los vicis del pulmó, y purificar l'ayre en temps de pesta; però es rara y costosa, y's pòt suplir ab la excorxa del arbre de encens. *Timiama*. Thymiamata, æ.

TIMIDAMENT. adv. m. Ab temor. *Tímidamente*. Timidè.

TIMIDITAT. f. Temor, por, encongiment é irresolució. *Timidez*. Timiditas, alis.

TÍMIDO, A. adj. Temerós, cobart. *Tímido*. Timidus.

TIMO. m. anat. Glándula com tortuga en la part superior del pit, ahont se divideixen la vena cava y la artèria aorta. *Timo*. Tymus, i.

TIMÓ. m. náut. Post vertical, col·locada en lo extrem de la popa de la embarcació sobre golfos, en que gira á la dreta ó á la esquerra pera donar la direcció á la nau. *Timon*. Clavus, i, navis gubernaculum. || L' instrument que governa 'l moviment de algunas máquines. *Timon*. Gubernaculum, i, temo, nis. || Espigó de carreta. *Timon*. Temmo, nis. || ter. **PABIGOLA.** || met. Aquell qui té 'l principal govern ó direcció de qualsevol cosa. *Timon*. Clavus, i.

TIMOCRÀCIA. f. Govern en que 'ls richs tenen monopolisats los càrrechs, empleos y honors. *Timocracia*. Timocratia, æ.

TIMÓCRATA. m. Partidari de la timocràcia. *Timócrata*. Timocratæ seclator.

TIMOCRÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la timocràcia. *Timocrático*. Timocraticus.

TIMONEJAR. v. n. Governar lo timó. *Timonear*. Clavum ducere, regere.

TIMONER. m. Qui governa 'l timó de la nau. *Timonero*, *timonel*. Claviductor, is, nauclerus, i.

TIMONERA. f. Lo siti ahont s' assenta la bitàcula, y eslà 'l pinsot ab que governa 'l timoner. *Timonera*. Clavi capsas, situs. || Cada una de las plomas grans de la cua del auell, ab que dóna direcció al vol. *Timonera*. Rectrices plumæ.

TIMONET. m. **PABIGOLA.**

TIMORAT, A. adj. Qui té 'l sant temor de ofèndrer á Dèu, y 's governa per ell en sas operacions. *Timorato*. Pio timore percitus, ductus.

TIMPÀ. m. Entre estampers, artífici format de quatre llistons de fusta ó ferro, y cubert de pergami ó roba; dins de ell s' hi fica un capsal de panyo, pera que estiga bla y suau. Serveix pera assentar sobre de ell lo paper que s' ha de imprimir,

y per medi de dos frontissas, s' ajau sobre 'l motllo que está posat en la pedra. *Timpano*. Tympanum typographicum. || arq. Certa figura á modo de quadrat, que's posa molts vegadas ab alguns adornos en lo principi de algun arch. *Timpano*, *timpanillo*, *timbanillo*. Tympanum architectonicum.

TIMPANELL. m. ter. envà.

TIMPANILLO. m. Entre estampers timpà petit que s' encaixa detrás del principal, y sobre de ell s' assenta 'l quadro ab que s' apreta 'l motllo pera que estampe. *Timpanillo*. Timpanulus, i.

TIMPES. m. pl. ant. Montanyas. *Costas*, *montañas*. Montes, colles, ium.

TINA. f. GERRA. || Vas gran en forma de caldera, de diferents matèries, que serveix pera tenyir y altres usos. *Tina*, *tino*. Cortina, æ. || La en que's conserva y prepara la barrella pera la fàbrica del sabó. *Trujal*. Trulla, æ. || Gerra de fusta plena de aygua, posada junt á las calderas de ayguardent, en la qual está ficada la que diuen culebra, per ahont passa l' ayguardent que's vá destil·lan. *Corbato*. Ligneum dolium. || cup. || Cubell de fusta que s'ól servir pera recullir las ayguas de pluja, pera pèndrer banyes, pera rentar y altres usos. *Tinaco*, *tina*. Amplior cortina. || Vas en que's desengreixan las llanas en las fàbricas. *Cubeto*, *tina*, *caldera*. Ad lanam detergendam vas.

GUARNIR LAS TINAS. fr. En las manufacturas de llana, es posar en la tina ó en la caldera 'ls ingredients necessaris pera 'l tint. *Armar la tina*. Caldariam ad tingendum instruere, parare.

POSAR EN UNA TINA. fr. DONAR TINT.

TINAJA. f. ant. TINA.

TÍNDREH. v. a. ler. TENIR.

TINELL. m. Quadra ó aposento en que menja la família dels senyors y grans. *Tinelo*. Famulorum cenaculum. || ant. **APARADOR.** || ter. **ESCUDELLER.** || TINA. 2. || **MAYNELL.** || Derivat de *tenir*, per que era la sala ahont se tenian ó celebravan los actes de cort y ahont se tenian de cos present los difunts de la família real de Aragó: es l'únich resto que queda del antich palau major de Barcelona. *Sala de corte*. || **TINELL MAJOR.** *Palacio mayor*. Palatium precipuum.

TINÈNCIA. f. y

TINENSA. f. ant. Lo càrrech ú ofici de tinent. *Tenencia*, *tenientazgo*. Vicarii munus. || La possessió y ocupació actual de alguna cosa. *Tenencia*. Possessio, nis.

TINENT. m. mil. L' oficial immediat al capitá. *Teniente*. Subcenturio, nis. || Lo qui ocupa y exerceix lo càrrech ó ministeri de altre, y es com sustitut seu. *Teniente*. Vicarius, ii; vices gerens. || **TENIDOR.** 1. || adj. Lo que confronta ab altra cosa, com: **TINENT** ab la vinya del vehí. *Confinante*, *confrontante*, *lindante*, *lindero*. Confinis, conterminus. || ant. **COMARCA.**

TINENT CORONEL. L' oficial de grau immediat á coronel. *Teniente coronel*. Subchiliarchus, i.

TINENT DE REY. Oficial de guerra que mana en alguna ciutat ó plassa en lloch del governador. *Teniente de rey.* *Prætor.*

TINENT GENERAL. L' oficial general de grau immediat al capità general. *Teniente general.* *Prætorius legatus.* ¶ En lo regne de Aragó era 'l coadjutor del procurador reyal y l' immediat superior als demès oficials de la procuració reyal essent en lloch de dit procurador en sa ausència. *Teniente general, suprefecto.* *Subprefectus, i.*

TINENTA. f. La dona del tinent. *Tenienta.* *Subcenturionis uxor.*

TINETA. m. d. *Tinajilla, ica, ita, tinajuela tinica, illa, ita.* *Doliolum, i.*

TINGITÀ, NA. adj. Naturalde ó lo que pertany á Tànger. *Tingitano.* *Tingitanus.*

TINGLADO. m. Tablado que s' apoya en bigas ó taulons, enclavats en la paret, surtint en fora. *Tablado, palenque, andamio.* *Tabulatum, i.*

TINGLE. f. Pessa de marfil ú os llisa y ampla, que usan los vidriers pera obrir y ajustar al vidre las oberturas del plom. *Tingle.* *Instrumentum eburneum ad vitrum plumbo aptandum.*

TINGUDA. f. Tirada, extensió, com: camp de gran TINGUDA. *Extension.* *Extensio, nis.* ¶ La obra de tenir ó celebrar alguna junta, etc., com: dins de la TINGUDA dels estats. *Celebracion.* *Celebratio, nis.*

TINGUT, DA. p. p. *Tenido.* *Habitus.* ¶ Observat. *Observado.* *Observatus.* ¶ Obligat, com: sér TINGUT. *Obligado, tenido.* *Coactus.*

¶ **TINITA.** m. Sobrenom dels reys de Egipte. *Tinita.* *Tinita, æ.*

TINO. m. Judici, prudència y discurs judiciós, pera 'l govern y acertada direcció de alguna matèria. *Tino, tiento, ten-con-ten.* *Judicium, ii.* ¶ Bon pols y facilitat pera sér bè alguna cosa. *Pulso, acierto, tino.* *Dexteritas, atis.* ¶ Moderació, templansa. *Moderacion, tino.* *Moderatio, nis.*

AB TINO. m. adv. Ab judici, ab prudència. *Con tino, mesuradamente.* *Solenter.*

EIXIR DE TINO. fr. Executar alguna acció irregular per la vehemència de alguna passió. *Salir de tino, de juicio, de seso, de su quicio ó de sus quicios.* Extrà ordinem prætergredi.

PÉRDRE LO TINO. fr. Pérdre lo judici, l' enteniment. *Desatinar, desatentar.* *Aberro, titubo, as.*

TRÀURE Ó FÉR EIXIR DE TINO. fr. Aturdir, ó confondre á algú ab alguna espècie ó rahó que se li persuadeix ó impressiona. *Sacar de tino ó de tiento, desatinar, desatentar, enagenar.* *Furorem alicui suscitare.* ¶ Provocar, inquietar, irritar. *Sacar de sí, ó de tino, ó de madre, ó de quicio ó de sus casillas.* *Irrito, as.*

TINT. m. La acció de tenyir. *Tinte, tinta, tintura, tefidura.* *Tinctura, æ.* ¶ Lo color ab que's tenyeix. *Tinte, tinta.* *Color, is.* ¶ La oficina ó paratge abont se tenyeix y donan los colors. *Tinte.* *Tinctorium, li, tinctoria officina.* ¶ Artifici, manya ab que

'a vól dissimular una cosa aparentantne una altra. *Colorido, tinte.* *Fucus, i.*

DONAR TINT. fr. Tenyir, donar color á alguna cosa. *Entinar, entintar.* *Tingo, is.*

TINTA. f. Licor negre ab que s' escriu. Sos regulars ingredients són caparrós, galas, alum y goma aràbiga en aygua ó vi. *Tinta.* *Atramentum, i.* ¶ **TINT.** 2.

TINTA DE SABATER. La que usan los sabaters pera tenyir los cuyros, etc. *Tinta sutoria.* *Atramentum sutorium.*

CÓRRER LA TINTA. fr. Estar fúidida y en proporció pera escriurer. *Correr la tinta.* *Atramentum apé fluere.*

DE BONA TINTA. m. adv. fam. Ab activitat, càcia y acrimonia. *De buena tinta.* *Vehementi calamo.* ¶ **DE BONA PART.**

DONAR Ó NO DONAR TINTA. fr. Denota que la ploma senyala ó no, per estar poch ó massa oberis, ó per que la tinta es massa espessa ó massa clara. *Dar ó no dar tinta.* *Atramentum mittere vel non emitlere.*

DONAR TINTA. fr. Servir la tinta pera imprimir. *Dar tinta.* *Typographico prælo ministrare.*

DONAR UNA TINTA Ó DOS TINTAS. fr. Donar un ó dos banyes de tint. *Dar una tinta, dos tintas.* *Injicere, tingere.*

MITJA TINTA. pint. La tinta general que's dona primer pera pintar al tremp y fresch. *Medie tinta.* *Generale linimentum.*

PÉNDRE TINTA. fr. Sucar la ploma ab tinta pera poder escriurer. *Tomar tinta.* *Intingere penam atramento.*

SABER ALGUNA COSA DE Ó PER BONA TINTA. fr. mol. Estar informat de alguna espècie per subjecte á qui's deu donar crèdit. *Saber algo de buena tinta ó de buen original.* *Ex probato, certo auctore aliquid scire.*

SEGONA TINTA. pint. Segon grau ab que 'l clar baixa envers l' oscur. Així mateix se diu, tercera, quarta tinta, etc. *Segunda tinta.* *Linimentum secundum, tertium, etc.*

TINTAR. v. a. y derivats. **TENTIS.** ¶ v. n. Dll dels rahims. **PINTAR.** 12.

TINTAR AB ARXIOTA. fr. Tenyir, donar tint á la seda, coló, etc., en lo such de dit arbre. *Embjar.* *Archiole tingere.*

TINTER. m. Lo vas en que's té la tinta pera escriurer. *Tintero.* *Atramentarium, ii.*

DEIXARHO EN LO TINTER. fr. fam. Olvidar ó omitir alguna cosa. *Dejar ó dejarse en el tinero alguna cosa; dejar entre renglones.* *Rem oblivisci, prætermittre.*

QUEDARSE ALGUNA COSA EN LO TINTER. fr. Olvidar-seli á algú alguna espècie ó idea que devia tenir present. *Quedarse á alguno en el tinero alguna cosa, quedarse entre renglones, ó quedarse algo en el tinero.* *Rem oblitam esse alicui.*

TINTILAINA. f. Planta. **SUMACH.**

TINTINAS. f. pl. TENTINAS.

TINTIRINTIN. m. L'eco ó sonido que resulta del toch dels clarins ó altre instrument que 'l tinga agut. *Tintirintin.* Acutus sonus repetitus.

TINTORER, A. m. y f. Qui tenyeix ó dóna 'ls tintis. *Tintorero.* Infector, tinctor, is. || Qui tenyeix de pardo ó fosc. *Embazador.* Fascator, is.

TINTORERIA. f. Establiment de tintorer, y l'art de tenyir. *Tintoreria.* Tinctoria officina.

TINTURA. f. TINT. 1. || Notícia superficial de alguna cosa. *Tintura.* Levis notitia. || quim. Extracte del color de un ó més mixtos ab la porció més pura de sa substància, que posat en infusió en licor convenient, y desfet en foch suau, li comunica sas virtuts y color. *Tintura.* Tinctura, æ.

TINYA. f. Erupció cutànea, de un humor corrosiu y acre, que vá rosegant y fent foradets com las arnas en lo cútis del cap, ahont se cria crosta. *Alopecia, tiña, alopecia, peladera, pelona, pelonia.* Porrigo, inis; scabies, ei. || ARNA. 1. || BRUTICIA, PORQUERIA.

SER MÉS VIU QUE LA TINYA. fr. met. ab que's dóna á entendre que algú es mollíssim viu ó astut. *Pelarse de fno; sentir nacer la yerba; ser muy redomado.* Versutum esse.

TOCAR LA TINYA. fr. met. Pegar á algú. *Menear, tocar el bullo; matar ó cascar las liendres.* Tundere.

TINYADURA. f. Lo senyal ó tara que las arnas fan en las robas. *Apolilladura.* Tinea morsus.

TINYARSE. v. D. ARNARSE.

TINYETA. m. met. Lo lladre astut, que róba ab manya, dissimulo y engany. *Galafate, gato, ganzúa, guardaño, cortabolsas.* Subdolos fur. || Vir y astut pera fér sòn negoci. *Pájaro, redomado.* Callidus, versutus.

TINYÓS, A. adj. Qui pateix la malaltia de la tinya. *Tiñoso.* Tinea affectus; porriginosus. || pl. Las personas que s' están curant de tinya en l'hospital. *Tiñosos.* Porrigine infecti.

TIÓ. m. Lo boscall comensat á cremar. *Tizon.* Titio, nis, torris, is. || Tronch ó soca de arbre. *Tronco.* Truncus, i. || Lo que en la nit de Nadal se posa al foch. *Nochebueno.* Ingens lignum. || CABALLET. 5.

TIÓ DEL INVERN. CONDEMNAT. 2.

QUI TÉ TIONS, FÁ ESTELLAS. loc. Denota que qui té béns ó alhajas pròpias, fàcilment se remedia en las necessitats. *Quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado.* Quisquis habet peras, et quo portantar, asellum, Mercatum quoties allubet, ille petit.

TIONADA. f. Cop donat ab algun tió. *Tizona.* zio, *tizonada.* Titionis iotus.

TIONAS. m. aum. *Tizona.* Grandior torris.

TIONET. m. d. *Tizoncillo.* Exiguus titio.

TIORBA. f. Instrument músich, espècie de llaut, un poch major y ab més cordas. *Tiorba.* Chelis, citare species.

TIP, A. adj. Satisfet de menjar. *Sacado, harto,*

repleto, lleno. Satur, satiat. || m. APAT, PART.

ESTAR TIP Y RETIP DE ALGUNA COSA. fr. met. Estar cansat, fastiguejat, enfadat de ella. *Estar ahito, cansado, fastidiado, aburrido.* Pertræsum esse.

FÉRSE UN TIP DE ALGUNA COSA. fr. Menjar de ella fins estar ben satisfet. *Darse una panzada; un hartazgo.* Cibo oppleri.

TÍPICA. f. Nom de la regla que doná sant Sàbas á sos monjos. *Típica.* Typica, æ.

TÍPICH, CA. adj. Simbólich, al-legórich. Se diu de un sentit de la Escripura. *Típico.* Typicus, symbolicus.

TIPLÉ. m. mús. Veu aguda. *Tiple.* Acuta vox.

|| mús. Qui té la veu aguda. *Tiple.* Acutus cantor.

|| mús. Instrument de so agut, guitarró. *Guitarriello, tiple, guitarra.* Acutior cithara.

TIPLISONANT. adj. Lo que té la veu ó to de tiple. *Tiplisonante.* Acutè sonans.

TIPO. m. Mollo, exemplar. *Tipo, molde, ejemplar.* Typus, i.

TIPOGRAFIA. f. L'art de imprimir ó estampar. *Tipografia.* Ars typographica.

TIPOGRÁFICH, CA. adj. Cosa de tipografia. *Tipográfico.* Typographicus.

TIPOGRAFISTA. m. Qui treballa ó compon alguna història sobre l'art de imprenta. *Tipografa.* Typographicus scriptor.

TIPÓGRAFO. m. IMPRESSOR.

TIQUIS MIQUIS. Veus bárbaras ab que en l'estil familiar se notan algunas expressions afectadas, y ab singularitat quant se diuhen mútuament entre dos ó més personas. *Tiquis miquis.* Verba nimis incompressa mutuò dicta vel jacta.

TIR. m. L'acte y efecte de tirar. *Tiro.* Jactus, us, explosio, nis. || La senyal ó impressió que deixa lo que's tira. *Tiro.* Ictus signum, vestigium. ||

La quantitat de munició que's necessita pera carregar una vegada la arma de foch. *Tiro.* Pulveris ac plumbi scloppetis seu bellicis tormentis apta portio. || met. Dany grave que's fá á altre. *Tiro.* Noxa, molestia, æ. || Xasco, burla, ab que maliciosament s'enganya á altre. *Tiro.* Fraus, dis, dolus, i.

|| En la maquinària l'acte de llansar algun cos al ayre, y l'efecte ó l'impuls dels mateixos cossos tirats. *Proyeccion.* Projectio, nis. || Joch enter de sis ó set mulas ó caballs, per lo comú de un tamany y pel. *Tiro.* Sex mulæ, equi pro rheda corpore et colore pares. || LLARGÀRIA.

TIR DE CANÓ. GANONADA.

TIR DE FUSELL. FUSELLADA.

TIR DE PEDRA, ESCOPETA, etc. La distància ó espay á que arriban disparadas ó llansadas. *Tiro de piedra, escopeta,* etc. Jactus, us.

TIR DE PISTOLA. PISTOLADA.

ERRAR LO TIR. fr. met. Enganyarse en lo dictamen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Ab scopo aberrare, deerrare.

POSARSE A TIR. fr. met. Arribar alguna cosa á la disposició y estat proporcionat y convenient pera

que se execute, ó á paratge á punt de que succebsca. *Ponerse á tiro*. Sub manu esse, propè ut.

TIRA. f. Tros de qualsevol drap llarch y estret. *Hijuela, tira*. *Tænia*, æ. || Lo tros llarch de tela que s'esquinsa y se separa del demès. *Tira*. Telæ segmen. || Filera de ceps posats en orde. *Liño*. Series, ei. || arq. *FILADA*. || *REGLERA*. || interj. ab que s'expressa la extranyesa ó admiració que causa alguna cosa. *Cáspita, zape*. Hui, apage.

POSAR TIRAS DE DRAP. fr. Posarne en las obras de fusta, en las parts y juntas que poden obrirse. *Enlénzar*. Lini fasciis munire.

TIRÁ, NA. adj. S'aplica al senyor que governa sèns justícia y á mida de sa voluntat. S'usa també com á substantiu. *Tirano, tiránico*. Tyrannus. || ant. Nom que's donava al rey ó soberà, encara que obràs arreglat á lley y justícia. *Tirano*. Tyrannus, i. || Se diu també de las cosas inmaterial, com lo temps es un tirá de la memòria. *Tirano*. Tyrannus, i. || S'aplica al negociant que ven sos gèneros á preu exorbitant y pujat. *Tirano*. Maximo pretio vendens. || Se diu de la passió de amor ó altre afecte que domina l'ànimo, ó persuadeix l'enteniment. *Tirano*. Tyrannus dominator.

TIRABECHS. m. PÉROL TIRABECH.

TIRABUIXÓ. m. Instrument pera traurer los taps de las botellas. *Sacacorchos, tirabuzon, sacatiapon, sacatrapos, sacabuzon*. Instrumentum ad obturamentum extrahendum. || Lo bucle que natural ó artificialment se sol fèr en lo cabell. *Sortija*. Capilli annulus.

TIRACORDETES. m. Ajudant del butxi. *Ayudante del verdugo, y vigolero* entre gitanos. Carnificis adjutor.

TIRADA. f. La acció de tirar. *Echada, tirada, echamiento*. Jactus, us, vibratio, nis. || La acció de tirar ab violència. *Tiron*. Violentia, æ, attractio, nis. || Distància de un lloch á altre, ó de un temps á altre. *Tirada*. Distantia, æ, intervallum, i. || Lo que's beu de una vegada. *Vez, trago, tragantada, trocanada, gorgorotada*. Liquoris haustus, tractus. || Esfors violent. *Forcejo, forcejon*. Contentio, nis, contentus, us. || **ESTIRADA**. || Séquit, inclinació, afició, y així 's diu, que una cosa té molta **TIRADA**. *Requesta, querencia*. Requisitio, nis. || Nom que donan los picapedrers á la llista treballada y pulida que fan á la vora de la pedra que pican. *Tirada*. Os lapidis revolutum.

TIRADA DE CABELLS. *Repelon*. Capillorum revulsio.

TIRADA DE LA BRIDA. Cop violent que's dona ab lo fre á las cabalcaduras. *Sofrenada, sobarbada*. Refrenatio, suffrenatio, nis.

TIRADA DELS GANXOS. La acció de tirar alguna cosa ab los ganxos. *Garabateo, garabatada*. Unci, harpaginis jactus.

DE UNA **TIRADA**. m. adv. De una sola vegada, de un cop, en un acte continuu y seguit. *De una tirada, de un golpe*. Uno continenti que ductu.

TIRADETA. f. d. *Tragueto, sorbillo, ilo*. Sorbillum, i.

TIRADOR, A. m. y f. Qui tira. *Tirador, tirante*. Jaculator, vibrator, is. || Qui tira 'ls pits de las donas. *Mamador*. Lactans, sugens, tis. || Entre estampers, **PREMISTA**. || Entre comerciants, qui tira las lletres de cambi. *Dador*. Sponsor nummarius. || Qui llansa alguna cosa. *Echador*. Projiciens. || Lo qui sab acertar bè algun objecte, regularment ab arma de foc. *Certero, tirador*. Dexter colimator.

TIRADOR DE OR. Lo qui reduheix l'or á fil. *Tirador de oro*. Aurum ad fila deducens.

TIRADOR DE PLOM. Roda que serveix pera estirar ó allargar lo plom. *Tirador de plomo*. Plumbi in caniculos ducendi rotula.

TIRALÍNEAS. m. geom. Instrument ó punta de cer ó coure, que serveix de ploma á modó de llapidera, pera tirar ab llimpiesa las líneas del dibuix ó de un pla. *Tiralíneas, tirador de líneas*. Graphium, ii.

TIRALLÀ. exp. ab que's manifesta que no's vol obir, ó 's desaproba lo que altre diu. *Quita allà*. Absit. || Interjecció pera significar la repugnància que's té de admètrer ó fèr alguna cosa. *Quita*. Apage.

TIRALLONGA. f. Série continuada de molts cosas. *Tiramira, retahila, letania, sarta, recua, runfla*. Continuata series.

TIRALLONGA DE PARAULAS. Cópia excessiva de paraulas pera explicar algun concepte més difusament de lo que's necessita. *Filateria*. Inania verba.

TIRAMENT. m. **TIRADA**. f.

TIRAMOLLAR. v. a. náut. Estirar de un cap que passa per retorn, pera afuixar lo que té, ó pera que quede en banda. *Tiramollar*. Funem laxare.

TIRANA. f. Espécie de romans espanyol. *Tirana*. Hispanica cantinela.

TIRANAMENT. adv. m. **TIRÁNICAMENT**.

TIRANDAS. f. pl. **AIXANGUER**. || Las cordas ó corretjas, que, agafadas á las guarnicions de las mulas, serveixen pera tirar lo cotxo. *Tirante*. Lorum ductuarium. || Entre arquitectos y fusters la viga que travessa de una paret á altra, mantenint las fermas. *Tirante*. Transtrum, i.

TIRANET. m. d. *Tiranillo*. Tyrannulus, i.

TIRANIA. f. Govern despòtic. *Tiranía, tiranización*. Tyrannis, idis. || Pren exorbitant en las vendas. *Tiranía*. Exactio, nis. || Exacció exorbitant en los drets de algun jutge ó empleo públich. *Tiranía*. Repetundarum crimen. || met. Imperi despòtic ó violent de las passions. *Tiranía*. Tyrannis, idis. || Crueltat. *Tiranía*. Crudelitas, atis.

TIRÁNICAMENT. adv. ab tirania. *Tiránicamente, tiranamente*. Tyrannice.

TIRÁNICH, CA. adj. Cosa de tirania. *Tiránico, tirano*. Tyrannicus.

TIRANISAR. v. a. Dominar, manar ab tirania.

Tiranizar. Tyrannicè agere. || Tractar cruel ó inhumanament. *Tiranizar.* Tyrannicè tractare. || met. Dominarnos, subjunctarnos las passions. *Tiranizar.* Dominari. || v. a. CONNAB. 3.

TIRANISAT, DA. p. p. *Tiranizado.* Tyrannicè tractatus.

TIRANITSAR. v. a. TIRANISAR.

TIRANNA. f. TIRANIA.

TIRANNO. m. TIRÁ.

TIRANT. adj. TIVANT. || m. Correlja pera assegurar los estrebs á la sella quant no's vól que penjen. *Tirante.* Lora, æ. || En los cotxos es un ferro en forma de S que vá desde la estisora als pilars. *Tirante.* Ferrum sinuosum in rheda. || pl. Espécie de ansetas u orelletas, regularment de veta de fil, cosidas á dintre, á cada costat de las botas, pera calsarlhas ab comoditat. *Tirante.* Ansa, æ. || ter. ELÁSTICH. 2. || En los tabals los cordills que serveiven pera tirar la pell y posarla en to. *Tirantes.* Strictionis nodus.

TIRAPEU. m. Correlja unida pels dos caps, y ab que'ls sabaters aseguran la pessa quecusen sobre'l genoll *Tirapié.* Pendulæ satoris lorum. || Gauxo crosse de pastor. *Gancho, cayado, cayada.* Pedum, agolum, i.

TIRAR. v. a. Llansar. *Tirar, echar, arrojar, lanzar.* Jacio, propello, is. || Atráurer; y així's diu: que l' iman tira al ferro. *Tirar, echar.* Altrao, adduco, is. || Reduhir á fil alguns metalls. *Tirar.* Metalla ad fila redigere. || Retirar, imitar, semblarse, 's diu en especial dels colors. *Tirar.* Refero, ers. || Estirar, exténdrer. *Tirar.* Distendo, is. || Fér forsa envers sí, pera portar algun pes, com: TIRAR lo carro, etc. *Tirar.* Traho, conduco, is.

|| Disparar las armas, máquinas ó invencions artificials de foch. *Disparar, tirar.* Explodo, is. || met. Desperdicar, dissipar caudal, diner ó bisenda. *Tirar, tirar á la calle.* Dilapido, as. || Introduhir una cosa á altra, com sal al olla, vi á la garrafa. *Echar.* Injicio, is. || geom. Fér, formar, tras-sar, com: TIRAR una perpendicular, una paralela, etc. *Echar, tirar.* Produco, is. || met. Posar los medis pera algun fi, continuar la execució de alguna cosa, com: TIRAR endavant. *Tirar.* Tendo, is. || Guanyar, adquirir, com: TIRAR sou. *Tirar.* Stipendia recipere. || Atráurer inclinant la voluntat. *Tirar.* Adduco, allicio, is. || Perjudicar, oposarse, destorbar. *Tirar.* Adversor, aris. || Cobrar ó pèndrer la part ó qualitat que á algú li correspon en repartició ó en lo joch. *Tirar.* Partem sibi debitam assumere. || Llevar, robar, pèndrer, com: TIRAR la bossa de algú. *Quitar, tirar.* Aufero, ers, eripio, is.

|| Valerse de alguna cosa, usar de ella, com: TIRAR ma á la espasa. *Echar.* Utor, eris. || Entre estampers, estampar, imprimir. *Tirar.* Typis mandare; præla excludere; imprimo, is. || v. n. Dirigirse pera alguna part, com: TIRAR á la dreta. *Echar, tirar.* Tendo, is; gressum dirigere. || Durar alguna cosa, ó mantenirse sèns decaure de sòn estat, com

se diu del malalt, etc. *Durar, tirar, alargar.* Persisto, perduco, is. || Posar, com: TIRAR llenya al foch. *Echar, poner.* Pono, is. || Inclinar, com lo cos endavant ó endetrás. *Echar.* Inflecto, is. || Pèndrer alguna cosa de bona ó mala manera, com: TIRAR á bulla. *Echar, tirar.* Accipio, is. || Atribuhir á cert fi alguna acció ó paraula. *Echar, tirar, atribuir.* Verto, tribuo, is. || Pegar, com: li tira una garrotada, una estocada, etc. *Echar, tirar, dar.* Impingo, is. || Tráurer, y així's diu: TIRAR la áygua del pou. *Sacar.* Eruo, is. || En lo joch de cartas, llansar la carta á la taula. *Echar, jugar.* Jacio, ludo, is. || Dir renechs, paraulas sentenciosas, amensadoras ó notables per altre estil. *Echar.* Profero, ers. || Soltar, etjegar alguna cosa que está oprimida, com ventositats, etc. *Echar.* Solvo, is. || Publicar, prevenir, donar avis de alguna cosa que s'ha de executar, com: TIRAR avis de una comèdia. *Echar.* Indico, is. || Junt ab alguns noms significa lo mateix que'l verb de que's forman, com: TIRAR malediccions, malehir; TIRAR las amonestacions, amonestar. *Echar.* Ejicio, is. || Junt ab la particula A y alguns noms de pena, equival á condemnar á ella, com: TIRAR á galeras, á desterro. *Echar.* Damno, as. || Junt ab la particula A y algun infinitiu, donar principi á la acció del verb, com: TIRAR á córrer, etc. *Echar.* Incipio, is. || Junt ab la preposició PER y nom de professió ó carrera, instruirse en ella pera exercirla després, com: TIRAR per Iglésia. *Echar, ir por.* Alicui muneri se addicere, devovere. || v. r. Llansarse, deixarse caure. *Lanzarse, arrojar, echarse.* Se projicere. || **SALTAR.** || met. Dirigirse precipitadament sobre algun objecte. *Echarse, tirarse.* Involvo, as. || Acomètrer al enemich. *Arrojarse, tirarse.* In hostem irruere. || Inclinars ab desitj á alguna cosa. *Inclinarse, tirarse.* Inhio, as.

TIRAR AVANT. fr. Prosseguir. *Echar adelante.* Prosequor, eris.

TIRAR EN AVANT. fr. ALLARGAR, DIFERIR.

TIRAR LLARCH. fr. que ademès del sentit recte significa contar ó calcular més de lo que's necessita. *Tirar largo.* Ad longum procedere. || **PROPASSARSE.**

TIRAR PER ALT. fr. met. Despreciar alguna cosa. *Echar por alto.* Prætereo, repello, is. || Calcular alguna cosa, suposant tot lo més á que's pót arribar. *Echar por largo.* Ad summum computare.

TIRAR ALGÚ TANT DRET COM PÓT. fr. Fér tots los medis pera destruhir á altre. *Tirar como á real de enemigo; tirar al codillo, al degüello.* Hostiliter petere.

TIRAR PER AMUNT. fr. Ponderar, exagerar alguna cosa. *Echar por mayor, por arrobas, por quintales, etc.* Exagero, as.

TIRAR SÈNS ENGALTAR. fr. TIRAR PER AMUNT. || Parlar ó respondrer ab alteració, sèns ningun reparo, descaradament. *Echar por las de Pavla.* Procaciter loqui. || Parlar sèns to ni so. *Tirar sin encerrar.* Non meditato loqui, cæco jaculari arcu.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar.* Rem funditus evertere.

TIRARSHO TOT. fr. Emportársen tot lo que hi ha en lo joch lo qui guanya. *Llevarsele todo.* Omnia auferre.

TIRA Y AMOLLA. Joch de minyons, que s' executa prenent un de ells algunas cintas de vários colors juntas per un extrem en la ma, y cada un dels altres n' agafa una per l' extrem contrari; qui las té totes mana al qui vol que tire ó amolle; en la intel·ligència que si li diu tira, ha de amollar, y si diu amolla, ha de tirar; del contrari paga prenda. *Tira y afloja.* Tende remitte.

TIRA TÚ, Y TIRARÉ JO. ref. que explica la dificultat de conclóurer un ajust ó conveni entre dos perfidiosos y arrimats á la seva. *Yo duro y vos duro, ¿quién llevará lo maduro?* Pertinaciter inter se ob-sistentibus nulla est concordia. || r. ant. *Separarse hacerse á un lado, hacerse aparte con alguno.* Sevo-co, as.

TIRARSE ENRERA. loc. *FERSE ARRERA.*

Á TOT TIRAR. loc. Allargar lo tir tant com se pót. *A todo tirar.* Ad summum. || met. A més no poder. *A todo tirar, á lo mas, á lo sumo.* Ad summum.

TIRAS. m. Instrument ab mánech com de una cana de llarch, ab un travesser en un extrem, en forma de mitja lluna, y serveix pera amontonar lo blat. *Rastrillo.* Rastrum, i.

TIRAT, DA. p. p. *Tirado.* Jactus, vibratus.

TIRAT DE LLETJA. La forma ó caràcter de ella. *Caso de letra.* Ductus literæ.

DE UN TIRAT. m. adv. **DE UN TIRÓ.**

TIRATGE. m. Entre estampers l' acció de tirar, y 'ls exemplars que's tiran de cada full de una obra. *Tirado.* Subductio, nis. || Antigua prestació.

TIRETA. f. La correlta de pell assahonada y adobada, ab un cap en cada punta pera capsar cordons, que serveix pera cordar pantalons, gipons, etc. S' anomena també així la que's fa de cintas de seda, fil ó llana pera 'ls mateixos usos. *Agujeta, tirilla.* Adstrictoria ligula. || Lliga ó veta de lligar los calcons dessota 'l genoll. *Jaretera, jarretera.* Periscelium, ii, periscelis, idis.

FÉR TIRETAS. fr. *VOMITAR.*

NO VALER UNA TIRETA. fr. *NO VALER UN PITO.*

TIRETER. m. Qui fa ó ven tiretas. *Agujetero.* Ligularius, ii.

TIRETERIA. f. Ofici y botiga de tireter. *Agujeteria.* Ligularum officina.

TIRIBELL. m. TRIBULET.

TIRITÍ. m. Tremolor de fret, especialment afectat. *Tiriton.* a. Corporis tremor á frigore. || Petament de dents per causa del fret. *Crujido, rechino.* Dentium stridor.

FÉR TIRITI. s. fr. Petarli á algú las dents de fret. *Dentellar, tirar, dar diente con diente.* Dentibus stridere.

TIRO. m. **TIR.** || **DESPLER, XASCO.**

FÉR TIRO. fr. Perjudicar, incomodar, fér mala

obra á algú en alguna pretensió. *Hacer tiro ó maltercio.* Officio, is.

TIRÓ. m. Vegada. *Tiron,* vez. Ductus, us. || **NOU** ó aprenent en algun art. *Tiron.* Tyro, nis.

DE UN TIRÓ. m. adv. De una vegada, de un cami. *De un tiron.* Continenter, uno impetu.

TIROCINI. Lo primer ensaig del qui apren qualsevol art. Regularment s' enten pel noviciat de la religió. *Tirocinio.* Tirocinium, ii.

TIROLÉS, A. adj. Cosa del Tirol país entre 'ls Alpes. *Tirolés.* Tirolensis.

TIROLEIRO. m. fam. Lo so dels instruments de boca, y usat en plural se pren pels mateixos instruments. *Tiroriro, tarará.* Tibiæ, buccinæ, tabæ sonitus: etiam ipsa instrumenta.

TIROTEIG. m. La repetició de vários tirs de fusells. *Tiroteo.* Explosionum iteratio, scloppeti jactuum repetitio.

TIROTEJAR. v. a. Repetir los tirs de fusell de una part á altra. Se diu comunment de las partidas de avansada, ó de un curt número de soldats ó gent. *Tirotear.* Scloppeti jactus vicissim iterare.

TIRRENS. m. pl. En l' antich eran los etruschs ó toscans. *Tirrenios.* Etrusci.

TIRRIA. f. fam. Mania ó tema que's pren contra algú, oposantse á ell en quant diu ó fa. *Tirria.* enemiga, ojeriza, hipo, mohina. Insana oppositio.

TIRS. m. Mangala enramada, cuberta de fullas de parra y eura, de la qual usavan los gentils es los sacrificis de Baco. *Tirso.* Thyrsus, i.

TISANA. f. Beguda medicinal composta de aygua de ordi y altres ingredients, conforme als efectes á que s' aplica, que regularment es pera purgar. *Tisana.* Ptisana, æ.

TÍSICA. f. Malaltia causada per tenir alguna llaga en lo pulmó ó freixura, y ocasiona al qui la pateix tos acompanhada de febra, que 'l va extenuant y consumint poch á poch. *Tísis, tísica.* Phthisis, is.

TÍSICH, CA. adj. Qui pateix la malaltia asomenada tísica y lo que li pertany. *Ético, tísico.* Phthisicus.

TÍSIS. f. TÍSICA.

TISORA. f. pl. ESTISORA.

TISORAS SÓN TISORAS. loc. ant. *TREZE SÓN TREZE.*

TISORADA. f. ESTISORADA.

TISORETA. f. d. ESTISORETA.

TISORETAS DE SARMENT. Fils de sarment. *Fijeretas.* Capreoli, orum.

TISSÓS Y TISSÚ. m. Tela de seda molt dobla, brodada de certes flors sobre plata ú or, que passen desde l' endret al enrevés. *Tissú.* Tela auro vel argento, floribusque contexta.

TITA. Ven ab que 's crida á las gallinas. *Tita.* Vox qua gallinæ congregantur. || ter. *ANIMALET.*

TITÁ. m. sol.

TITERISTA. m. Qui porta ó governa 'ls úteros. *Titiritero, titerero, titerista.* Ludio, nis, neuropastes, arum.

TÍTERA. f. y

TÍTERO. m. Figureta de pasta ó altra matèria, vestida y adornada, que 's mou ab alguna corda ó artifici, ab accions risihles, ó representant algun paper, lo qual explica 'l qui 'ls governa. *Muñeco, títere, monillo.* Neuroposton, i. || met. Qui diverteix á altres ab extravagàncies ó sa figura ridícula. *Hazmereir, malachin, títere, renacuajo, zancajo, mocozuelo, personilla, calandrajo, arrancapinos, chuchumeco.* Ridiculus homuncio.

TITÍ. m. Espècie de mico molt petit de cos, que té en lo cap una clapa negra á modo de gorra. *Titt.* Parvulus cercopithecus.

TITIL-LACIÓ. f. Moviment ó palpitació accelerada ó convulsiva ab gust y deleyte. *Titilacion.* Titilatio, nis.

TITIRAR Y TITIRITAR. v. n. *VÉR TIRITINS.*

TITIRITAYNA. f. fam. Ruido confús de flautas ó cosas semblants, y per extensió 's diu de qualsevol bulla alegre ó festiva sens orde. *Titiritaina.* Tibiarum seu vocum confusio festiva.

TITLLA. f. Ratlleta ó nota que 's posa sobre alguna lletra, pera significar abreviatura en la veu, distingirla de altres, ó explicar l' accent. *Tilde.* Litteræ apex. || met. Cosa mínima. *Tilde.* Apex, icia.

POSAR TITLLAS. fr. y

TITLLAR. v. a. Posar titllas á las lletres que la demanan. *Atildar, tildar.* Apicibus notare.

TITLLASSA. f. aum. *Tildon.* Oblitteratio, nis, litura, æ.

TITLLET. m. **TITLLA.** || Tros de paper que 's posa al cap de las pessas de roba, pera notar las canas que tira. *Marbete.* Papyracea nota.

TÍTOL. m. Inscriptió ó rètol exterior pera 'l coneixement de las cosas interiors, ocultas ó reservadas. *Título.* Inscriptio, nis. || Sobrenom ó distintiu ab que 's coneix á alguna persona per sas obras ó accions. *Título.* Titulus, i, nomen, inis. || Causa, rahó, motiu ó pretext. *Título.* Titulus, i, ratio, nis. || Demonstració autèntica del dret ab que 's posseïeix alguna cosa. *Título.* Titulus, i. || Testimoni ó nomenbrament pera alguna dignitat ó empleo. *Título.* Litteræ pro munere. || Dignitat de compte ó marquès, de que fà gràcia 'l rey ó soberà á algú per sos mèrits ó serveys; perquè s' intitula del nom de algun lloch ó territori que antes posseïa, ó que juntament se li dona, ó del apellido de sa casa y família. *Título.* Titulus honoríficus. || música. || La primera plana del llibre, que regularment conté 'l nom de la obra, 'l del autor y 'l lloch about està imprès. *Fróntis, título.* Titulus, i.

|| La suma que 's posa al principi de cada capítol. *Título.* Summa capitulis. || En la jurisprudència civil y canònica, 's pren per lo mateix que capítol. *Título.* Textus, us. || pl. Las qualitats ó prendaes del subjecte que 'l fan digne de estimació y de reverència. 'S diu regularment dels religiosos y eclesiàstics, que són homes de molts títols. *Re-*

verendas. Decus, eris, dignitas, atis. || for. Papers justificatius que 's presentan en un plet. *Títulos.* Litis instrumenta. || MONUMENT.

TÍTOLS AL PORTADOR. Document que té en cada costat de alt á baix una renglera de caselas que s' anomenan cupens, y es paper de crèdit de la renda perpétua de Espanya, pagadera en Madrid en lo 1 de abril y 1 de octubre la dels antics, y la dels moderns en 30 de juny y 31 de desembre de cada any, en la tesoreria de amortisació. Al present n'hi ha de tres classes; los uns á rahó del 3, los altres del 4, y 'ls altres del 5 p. 100 al any. Los del 3, que són los moderns, provenen de la capitalisació dels cupons de interessos vensuts y no cobrats desde 'l segon semestre del any 1836 fins al segon de 1840 inclusivus; los del 4 són procedents de la conversió dels vales reals consolidats en títols al portador, y 'ls del 5 dimanen de la capitalisació dels interessos de la deuda consolidada devengats, y no satisfets desde 'l segon semestre del any 1826 fins al dia últim de desembre de 1829, que s' anomenaven recibos metàl·lics. *Título al portador, inscripcion en el gran libro de la deuda consolidada.* Syngraphus, i.

TÍTOL COLORAT. Lo que abunda en alguna apariència de rahó y de justícia. *Colorado, colorido, título colorado.* Speciosus, recti aut veri speciem præseferens.

TÍTOL SOL. Títol ú honor sens ninguna utilitat. *Mero título, título sine re.* Título tenus, titulus sine re.

TÍTOLS DE NOBLESA. Documents que la proban. *Pruebas, títulos de nobleza, ejecutoria.* Argumenta, documenta, orum.

TÍTOLS DE CASTILLA. Las personas condecoradas pel rey ab la dignitat de baró, compte ó marquès. *Títulos de Castilla.* Baro, comes, marchio.

À Ó AB TÍTOL. m. adv. Ab motiu, pretext ó causa. *A ó con título, á fuer, con pretexto.* Colore, specie, sub specie, per speciem.

ADQUIRIR ALGUN TÍTOL. fr. Sér condecorat ab ell. *Titular.* Título decorari, insigniri.

DONAR TÍTOL. fr. Condecorar ab algun sobrenom. *Dar título.* Dignitatis nomine decorare.

SOTS TÍTOL. m. adv. À Ó AB TÍTOL.

TITOLAR. v. a. **TITULAR.**

TITOLET. m. d. *Titulillo.* Levis titulus.

TITOT. m. ter. *GALL DINDI.*

TITUBAR. v. n. **TITUBEJAR.**

TITUBEJAMENT. m. La acció y efecte de titubejar. *Vacilacion, vacilamento, titubeo.* Titubantia, æ, titubatio, nis.

TITUBEJANT. p. a. Qui titubeja. *Titubeante.* Titubans, tis. || Dificultat ó embaràs en pronunciar las paraulas. *Balbuencia, tartamudez, tartamudeo.* Balbuties, ei. || Usat com adverbí, inconstància ó irresolució. *Vacilando, titubeando.* Titubanter.

TITUBEJAR. v. n. Vacil·lar, pèrdrer alguna cosa de sa firmesa. *Bambolear, titubear.* Titubo,

as. || Dubtar, no saberse resoldrer. *Vacilar, titubear, fluctuar*. Titubo, as, hæreo, es. || Entropessar las paraulas per causa de algun embarás en la llengua. *Balbuzear, balbucir, tartajear, tartamudear, rozarse*. Titubo, as, balbutio, is. || Vagarejar, turbarse de modo que no s'acerta en lo que's diu ó fá. *Tartalear*. Titubo, as.

TÍTUL. m. títol.

TITULAR. adj. Lo que té algun títol, pel qual denomina, ó lo que dóna són propi nom per títol á altra cosa. *Titular*. Titularis. || **TITULAT.** 2. || v. a. Posar títol, inscripció ó nom á alguna cosa. *Titular*. Título insignire, inscribere. || **ADQUIRIR ALGUN TÍTOL.**

TITULAT, DA. p. p. *Titulado*. Título inscriptus. || La persona distingida ab lo títol de comple, marqués, etc. *Titulado*. Título insignitus, decoratus.

TIVAMENT. m. ESTIRAMENT.

TIVANT, A. adj. Lo que tiva. *Tirante*. Contrahens, controuens. || met. Dit de la persona que vá dreta y afectant gravetat. *Estirado*. Superbus.

TIVANTÓ. m. La propietat que té algun cos de estar tivant. *Tirantez*. Contractio, tensio, nis.

TIVAR. v. a. Estirar alguna cosa, pera que quede tivanta. *Tirar*. Contraho, is. || met. Anar dret afectant gravetat. *Estar ó ponerse tirante*. Contrahii.

TIZÓ. m. ant. La espasa del rey D. Jaume I de Aragó. *Tizona*. Ensis Jacobi primi Aragoniæ.

TO.

TO. m. Lo so ó inflexió de la veu que denota 'ls vários moviments ó passions del ánimo, com: tograve, lúgubre, etc. *Tono*. Tonus, i. || Modo ó manera particular ab que 's fá alguna cosa, ó 's vol que s'entenga. *Tono*. Modus, i. || Entonament, la obra de donar punt á las veus. *Entono, entonamiento, entonacion, punto*. Incentio, præcentio, nis. || La mateixa cansó que 's canta. *Cancion, tonada, tonadilla*. Acroama, tis. || Segona major en la música. *Tono*. Tonus, i. || Motiu, ocasió. *Ton*. Ansa, æ, causa, æ. || En lo moral se pren per modo, ayre, llenguatge, etc. *Rango, tono*. Agendi modus, ratio.

TO DE VEU. Lo so de ella. *Metal*. Vocis tonus.

AB TO MAGISTRAL. loc. Ab gravetat afectada, ab to decisiu. *Con magisterio, en tono magistral, protibunal*. Cum magisterii dignitate; tamquam ex tripode.

BUSCAR LO TO. fr. Cantar en veu baixa pera pèndrer los punts. *Coger el tono*. Argutè cantitare.

DONAR LO TO. fr. ENTONAR.

FÉR BAIXAR LO TO Ó DE TO Á ALGÚ. fr. met. Abàtrer l'orgull, humiliar á algú. *Desentonar*. Deprimo, deicio, is.

MUDAR DE TO. fr. met. Moderarse en lo parlar. *Mudar de tono*. Vocem demittere.

SENSE TO NI SO. m. adv. Sense motiu, acció ó causa, ó fora de orde. *Sin ton ni son, locamente, descabelladamente, vanamente, de bolia de bolan*. Extrachorum.

TOBA. f. TOVA.

TOBERA. f. Lo foradet que té 'l formal, per ahont entra 'l casó de la manxa. *Aleridis, tobera*. Infundibulum, i.

TOCA. f. Adorno pera cubrir lo cap de las donas. *Toca*. Capitis velum, plagula. || Te'a prima y clara de lli ó seda, espècie de beatilla de que ordinàriament se fan las tocas. *Toca*. Te'a subtilis.

TOCA DE HOME. TOCADO.

TOCA DE MONJA. La que las monjas y beatas se posan en lo cap, y las vólta la cara. *Grisón*. Velamen, inis, rícula, rica, æ.

DESFER LA TOCA. fr. Traürer la toca. *Destocar*. Concinnatos, calamistratos capillos deordinare.

FABRICANT DE TOCAS. Qui teixeix ó fá las tocas. *Toquero*. Flammenarius, ii; velorum artifex.

TOCABLE. adj. Lo que's pót tocar. *Tangible, palpable*. Tangibilis.

TOCADA. f. TOCATA.

TOCADO. m. Toca ab que 'ls homes se cubreixen lo cap pera dormir. *Tocador*. Calantica, æ, sudarium, ii.

TOCADOR, A. m. y f. Qui toca ó palpa. *Tocador, palpador, manoseador*. Palpator, is. || Qui toca ó sona algun instrument de música. *Tocador, tañedor*. Pulsator, is, sonans, tis. || Quartet ahont las donas se pentinan y componen. *Tocador*. Loculus, i. || Espècie de tauleta ab són mirall, ahont las donas tenen las pintas y demès arreus pera compèndrerse. *Tocadar*. Tessellata arcula. || Toca ó punter ab que 'ls minyons senyalan las lletas. *Puntero*. Stylus, i, radius, ii. || pl. Manetas, bastonets tornejats ab un botó al cap pera tocar lo timbal, etc. *Baquetas, palillos, palotes*. Baciila quibus pulsatur tympanum. || Lligam de cintas, etc., que las donas se posan per adorno en lo cap. *Tocado, prendido*. Tæniolæ sericæ muliebri capiti ornando.

TOCADORET. m. d. *Tocadorcito*. Arcula, æ, stylus, i.

TOCADURA. f. Nafrá que fá l'aparell fregant la esquena de la béstia. *Matadura*. Ulcus, eris.

TOCAMIENTO. m. La obra de tocar ó palpar. *Tocamiento, palpamiento, palpadura*. Attrectatio, palpationis, nis, tactus, us. || TOCH.

TOCAMENT DE CAMPANAS. La acció de tocar las campanas, repicant ó de altre modo. *Campaneo, repique, loque, tañido*. Nolarum pulsatio.

TOCAMENT DE CAMPANAS Á MORTS. Lo so que fan las campanas quant las tocan per algun enterro. *Clamor, clamoreo, doble, posa*. Funebri nolarum pulsatio.

TOCANT. p. p. PARTICIPANT. || adv. m. En orde, en quant. *Tocante, en cuanto, en orden á, per lo concerniente*. Prout, quod attinet, prò, ad.

TOCAR. v. a. Exercitar lo sentit del tacto, per-

cebin la afecció de algun objecte. *Tocar*. Tango, attingo, is. || Manejar, toquejar ab las mans. *Manosear, palpar*. Palpo, attrecto, conflico, as. || mús. Sonar algun instrument. *Tañer, sonar, y pulsar*, si es de cordas ó teclas. Sono, inflo, as. || Arribar á alguna cosa ab la ma ó ab lo cap. *Llegar, tocar*. Attingo, is. || Arrimar, acercar ab total immediació una cosa á altra, pera que li comuniqui alguna virtut, com la agulla á la pedra iman. *Tocar*. Pers-tringo, is. || Aproximarse en cosas materiales ó in-materiales, com: N. toca als 30 anys. *Rayar, tocar, acercarse*. Proximum esse vel accedere. || Exami-nar los metalls ab la pedra de toch pera saber sas qualitat y quilats. *Tocar*. Ad lydium lapidem pro-bare. || Parlant del sol il·luminar algun lloch. *Ba-ñar*. Illumino, as, ferio, is. || Entropessar lleugerament una cosa ab altra. *Tocar, peinar, rozar*. Pers-tringo, is. || Tractar superficialment de algun punt ó matèria que no es l' assumpto principal. *Tocar*. Obiter tractare. || Cridar, avisar sonant la cam-pa-na ab tochs determinats pera cada cosa. *Tocar*. No-tam pulsare. || Ferir, com: l' ha TOCAT al cap. *Dar, tocar*. Ferio, is. || Copejar, trucar alguna cosa pera regonèixerla pelsèu so. *Tocar*. Pulso, as, tango, is. || met. Saber de cert ó per experiència. *Tocar*. Trac-to, as, ago, is. || met. Inspirar ó persuadir l' inte-rior, com: Dèu li tocà 'l cor. *Inspirar, tocar*. Inspi-ro, afflo, as. || Comunicàrseli á algú algun mal ó contagi físich ó moral. *Tocar*. Inficio, is. || Incitar á las cabalcaduras pera que apressuren lo pas. *Ar-rear, aguijar*. Stimulo, as. || Refermar l' encarregat de policia 'l passaport dels viatjants ab sa firma y la data del dia en lo lloch ahont fan nit. *Refren-dar*. Rescribo, is. || Ocasionar algun dany físich ó moral, com: la pedregada ha TOCAT á la nostra vin-ya, TOCAN l' honor de algú, etc. *Tocar*. Noceo, es. || Pèndrer lo que no es lícit com: qui ho ha TOCAT? *Tocar, tomar, y picar* si es una petita porció de cosa comestible. Attamino, as. || Examinar la ciència ó habilitat de algú. *Tocar*. Exploro, as. || Mudar, in-mutar, com: no TOQUEM lo que fan los vells. *Tocar*. Immuto, as. || met. fam. Castigar, pegar. *Cascar, tocar*. Verbero, as. || Fèr jochs á altre. *Picar*. Nugi-s aliquem petere. || PICAR Á LA PORTA. || V. n. Per-tànyer. *Pertenecer, tocar, corresponder*. Pertineo, es, espectat, spectabat. || Sèr de obligació y càr-rech de algú. *Tocar*. Intersum, es. || Arribar de passada á algun lloch. *Tocar*. Obiter appellere. || Importar, sèr de interès y profit. *Importar, tocar*. Intersum, es. || Pertànyer part ó porció de alguna cosa que's reparteix entre vários. *Caber, tocar*. Quotam pertinere. || Càurer en sort. *Tocar*. Obtin-git, ebat. || Estar una cosa material ó inmaterial prop de altra. *Tocar*. Contingo, is. || Sèr algú pa-rent de altre. *Tocar*. Cognatione attingere. || Dit del rellotge que sona las horas ferit per la massa. *Dar*. Pulso, as. || Acertar algun objecte ahont se di-rigeix lo tir de escopeta, pedra, etc. *Dar*. Ferio, attingo, is. || Rébrer moneda, com: avuy TOCARÀS

diners, pessetas, etc. *Cobrar, recibir*. Recipio, is. || Caminar las personas, així 's diu: róca que's fa tart. *Andar, caminar, ir*. Pergo, is. || v. r. Fèr mal los aparells á la esquena del animal. *Asentarse el aparejo*. Asinum clitellis versari. || Se diu de las personas que quant caminan topan ó fregan lo tur-mell un ab altre. També 's diu de las bèstias. *Ro-zarse, tropezarse*. Offenso, cespito, as. || Dit del vi, agafar punta de agre. *Volverse, apuntarse, repun-tarse*. Acesco, is.

TOCAR AL VIU. fr. met. fam. Ferir á algú ab alló que sent més, ó li càusa mòlt ennuix y pesar. *Dar á alguno en las mataduras ó en lo vivo, dar por la te-tilla, herir*. Præcordia ferire.

TOCAR PER ALT. fr. met. Tocar suaument alguna cosa. *Lamer*. Molliter attingere.

NO TOCAR EN LLOCH fr. Desbaratar, parlar sense to ni so. *Salirse de la parva, del corro, del surco; bailar sin son*. Extra chorum canere.

SI TOCA, NO TOCA. loc. fam. Á punt de tocar. *Á loca, no loca*. Proximè.

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar en lo punt de la dificultat, en lo modo de executar alguna cosa, ó de portarse algú. *Dar en el blanco, ó en el chiste, ó en el hito, ó en la tecla*. Digito attingere.

TOQUEM Y TOQUEM. fr. fam. pera persuadir á la mútua seguretat en lo que's tracta. *Tener y tenga-mos; toma el pan y deja el real*. Dona et accipies.

TOCARÓ. m. TOCARASÓ.

TOCASON. m. Qui dorm mòlt. *Dormilon, soño-lento, soñoliento*. Somnulosus.

TOCAT, DA. p. p. *Tocado*. Tactus. || adj. Cau-to, prudent, advertit. *Mirado, remirado*. Cautus, so-lers. || Possehit de alguna virtut ó vici, com: TOCAT de gratitut, de vanitat, etc. *Tocado, sigilado*. Tac-tus. || Malalt en alguna part determinada, com: TO-CAT del pit, de poagre, etc. *Sigilado, tocado*. Læsus. || Comensat á pudrirse ó malmètrarse, per estar macat. *Excentado, tocado*. Infectus.

ANAR TOCAT Y POSAT. fr. Obrar ab mòlta precau-ció. *Andar con reserva; caminar con pies de plomo; llevar la barba sobre el hombro*. Consultó se agere.

TOGATA. f. mús. Se pren per tot un concert. *Concierto, tocata, tonada*. Concentus, us. || Compo-sició mètrica á propòsit pera cantarse. *Tocata*. Cantio, nis.

TOCATARDÀ. m. FLEUMA. 3.

TOCAY Ó TOCAYO, A. adj. Algú respecte de altre del mateix nom. *Colombroño, tocayo*. Cògno-minis.

TOCH. m. L' acte de tocar, tantejant ó pal pant. *Toque, tocamiento*. Tactus, us, tactio, nis. || L'acte de sonar las campanas de qualsevol modo que sia. *Toque, tañido*. Pulsatio, nis. || Exàmen ó proba dels quilats del or y qualitats de altres metalls. *Toques*. Tentatio, nis; ad lydium lapidem exploratio. || met. Auxili ó inspiració de Dèu. *Toques, tocamien-to*. Divinus afflatus. || met. Repàs que 's dóna á una obra pera perfeccionarla. *Mano, retoque, toques*.

Complementum, i. || **AVIS, ADVERTÈNCIA, INSINUACIÓ.**

|| mil. La acció de tocar lo tabal, pera pèndrer las armas, formar, etc. ocupant cada oficial lo puesto corresponent. *Toque.* Pulsatio, dis, pulsus, us. || Lo pich ó cop de campana que dona 'l president de alguna junta ó acte públich. *Campanillazo.* Tintinnabuli ictus. || La aspresa ó suavitat, duresa ó blanura dels cossos, y així 's diu, que una cosa té bon ó mal toch. *Tacto.* Tactus, us.

TOCH Á MORTS. L'acte de tocar las campanas per la mort de algú. *Clamor, clamoreo.* Funebri nolum pulsatio.

TOCH DE LLUM. pint. Reals de clar en la pintura. *Toque de luz.* Splendor, fulgor, is.

TOCH DE OSCUR, pint. Lo cop de obscur més fort que 's dona en alguns fondos de la pintura. *Apres-ton, toque de oscuro.* Densior umbra.

TOCH DE REBATO. Lo que 's fá en la agonía. *Toque de agonía.* Ferales classicum.

Á **TOCH DE ORACIÓ Ó DEL AVE MARIA.** m. adv. Al acabarse 'l dia. *Al anochecer.* Sub noctem, surgentibus astris.

Á **TOCH DE ORACIÓ LAS MINYONAS Á RACÓ.** ref. LA DONZELLA RECATADA, etc.

DONAR UN TOCH. fr. Insinuar alguna cosa, pera saber la voluntat de algú. *Dar un toque.* Tentio, as; periculum facere.

TOGINET. m. d. PORCELLET.

TOCINO. m. PORCH. 1.

TOCINO ATONYAT. Se diu del engreixat pera la matansa. *Cebon, tocino cebado.* Saginatus porcus.

TODÓ. m. TUDÓ.

TOESA. f. Mida francesa que equival á tres passos. *Toesa.* Exapeda, æ. || La cosa amidada ab dita mida. *Toesa.* Sexapedalis dimensio.

TOFA DE NEU. Lo candor ó blancura de la neu. *Ampo de la nieve.* Candor nivis.

BLANCH COM UNA TOFA DE NEU. fr. Se diu de una cosa sumament blanca. *Blanco como la nieve ó como el ampo de la nieve.* Concolor nivis.

TÓFONA. f. Espècie de trunfa ó bolet sens arrel, globós, solit, negrench, y ab puntetas per defora, blanquínos ó pardo, rogench y un poch olorós per dins. Se cria sota terra, y es molt gustós. *Criadilla, turma de la tierra.* Tuber, eris.

TOGA. f. Gramalla, vestit talar que vestien los romans, com vuy los consellers y advocats. *Toga.* Toga, æ. || La dignitat dels togats. *Toga.* Toga, æ.

TOGAT, DA. adj. S'aplica á las comédias en que entravan los ciutadans que no gosavan la dignitat eqüestre. *Togata.* Togata comædia. || m. Jutge ó altre ministre que usa la toga. *Togado.* Togatus.

TOISÓ. m. Orde de caballeria instituida per Felip lo Bo, duch de Borgonya; sa insígnia es una pessa en forma de un foguer, á que vá unida una pedra de foch despedint flamas y de ell penja lo velló de un anyell. *Toison ó toison de oro.* Yellus aureum.

TOIX, A. adj. S'aplica al gavinet ó navaja de

tall gruixut ó esmassat. *Embotado.* Hebetatus, obtusus. || met. Tonto, toscó. *Tocho, toscó.* Rudis, hebes, tis.

TOIXÓ. m. Animal salvatge de cos semblant á la fura, encara que major; de color pardo obscur, y 's cria en covas y rocas com los cunills, dels quals s'alimenta. *Tejon, taron.* Ursus motis.

TOLDET. m. d. Toldillo. Siparium breve.

TOLDILLA. f. náut. La cuberta que serveix de sostre á la cambra alta ó del castell, y s'esten desde l'arbre de mitjana fins al coronament de la popa. *Chupeta, toldilla, sobrealmara, luneta, castillo ó tabladillo de popa.* Navigii tabulatum superius.

TOLDO. m. Vela dosser, pabelló pera fer sombra en algun paratge. *Entoldamiento, toldo, tendal, toldadura, y entalamadura* lo del carro. Siparium, ii. || Luxo, pompa, vanitat. *Toldo.* Pompa, æ. luxus, us.

TOLEDÀ, NA. adj. Cosa de Toledo, ciutat de Espanya en Castilla la nova. *Toledano.* Toletanus.

TOLENTÍ, NA. adj. Lo que es de la ciutat del mateix nom en la marca de Ancona. *Tolentino.* Tolentinensis.

TOLERABLE. adj. Soportable, lo que 's pòt tolerar. *Tolerable.* Tolerandus, tolerabilis. || Mitjà, passador. *Pasadero, tolerable, mediano.* Tolerabilis, mediocris. || S'aplica á una multitut de cosas per las que són aptas ó convenientes ó que 's poden usar. *Admissible, tolerable.* Idoneus, admissibilis.

TOLERABLEMENT. adv. m. De un modo tolerable. *Tolerablemente, con tolerancia.* Toleranter. || Mitjanament. *Medianamente, tolerablemente, así, así.* Mediocriter.

TOLERÀNCIA. f. Sufriment, paciència, aguant. *Tolerancia.* Tolerantia, æ. || Permissió, diàsimulo de lo que no 's deuria permètrer sens càstich. *Tolerancia.* Indulgentia, æ.

TOLERANT. p. a. Qui tolera. S'aplica en particular al govern que permet la llibertat de cultos. *Tolerante.* Tolerans. || adj. Pacient, suferit. *Tolerante.* Tolerans.

TOLERANTISME. m. Opinió dels que crehen que déu permètrarse en qualsevol estat la llibertat de culte religiós. *Tolerantismo.* Tolerantium secta.

TOLERAR. v. a. Sufrir, aguantar, suportar ab paciència. *Sufrir, tolerar, sobrellevar, soportar, padecer.* Fero, præfero, ers, tolero, as. || Dissimular, permètrer alguna cosa il·lícita, sens dispensarla expressament. *Tolerar.* Toleró, as, indulgeo, es. || Somètrarse de grat ó per força á alguna cosa. *Tolerar.* Supero, is.

TOLERAT, DA. p. p. *Tolerado, Toleratus.*

TOLIRSE. v. r. y derivats. *TULIRSE.*

TOLL. m. DOLL. || tor. sot. 2.

TOLLA. (à) m. adv. De repent y sens prevenició. *De golpe y zumbido.* Inconsulto. || sans to ni só.

PARLAR Á TOLLA. fr. *PARLAR DESBARATADAMENT.*

TOL-LE TOL-LE. m. Vens llatinas, confusió y crits de la multitut contra de algú, aludint al poble juheu contra Jesús. *Tole tole. Tolle tolle.*

TOL-LE-RAR. v. a. y derivats. *TOLLE-RAR.*

TOLLIRSE. v. r. y derivats. *TULIRSE.*

TOLOSA, NA. adj. Lo natural de Tolosa. *Tolosano. Tolosanus, tolosensis.*

TOLRE. v. a. ant. Tràurer, llevar, pèndrer. *Quilar. Eripio, is, aufero, ers.* || **TALLAR, ESQUILAR.**

TOLT, A. adj. Pres, llevat. *Quitado. Ablatus.*

TOLVA. f. *TRAMUJA.*

TOM. m. Volta al rodador. *Torno. Circuitio, nis, circuitus, us.* || **GAMBADA. 2.** || Cayguda en rodó. *Vuelta, vuelco, tumbo. Volutatio, circumvolutio, nis.* || **TOMBARELLA.** || Volta, girada, y així's diu: donar dos toms à la clau. *Vuelta. Retorsio, nis.* || met. Mudansa, revolució, com: la vida del home dóna molts toms. *Mudanza, vuelta, vuelco. Mutatio, nis, vicissitudo, inis.* || met. Fisonomia, perfil de la cara. *Encaje del rostro ó de la cara, facciones. Spectus, us.* || ant. *TOMO.* || p. u. *VEGADA.*

DONAR TOMS. fr. Rodar. *Dar vueltas. Circumferri.* || met. Discórrer repetidament sobre alguna espècie. *Dar vueltas. Iteratò cogitare.*

DONAR UN TOM. fr. Fèr un passeig de poch temps. *Dar un bordo ó una vuelta. Deambulare.* || met. *GI-BAR LA TRUYTA.* || met. Càurer algú de sa fortuna ó autoritat. *Dar de cabeza. A pristino statu decidere.*

FÈR DONAR TOMS. fr. Fèr donar voltas. *Rodear; hacer dar vueltas; traer al retortero. Circumagere.*

VENIR À TOM. fr. Venir bè, à propòsit, à sòn lloch y temps. *Venir à propósito, á cuento, á pelo, de molde, de perilla. Peroptimè.*

TOMACA. f. *TOMÀTECH.*

TOMADOR, A. m. y f. Qui toma. *Tomador. Capiens, tis, captor, is.*

TOMANÍ. m. Planta de molts brots alts de dos peus, llenyosos, ramosos; fullas entre llanceoladas y linears, enterissimas, semblants à las del espigol, però més estretas, petites y blanques; flors en espigas terminals, de color blau de viola, llabias; olor més agradable que l' espigol, sabor amarch calent. Es estimulant, nervina, resolutiva y fá estornudar. *Cantueso. Lavandula sthœchas.*

TOMANY, A. adj. y

TOMANYUS. m. ant. Ximple, poch expedit. *Zolochó. Hebes, etis, stolidus.*

TOMAQUERA. f. Planta herbàcea ben coneguda, ab brots de quatre ó cinch peus de llarch, vellosos, tous, endebles, ramosos y cuberts de fullas retalladas en alas de fulletas dentadas per las voras y un poch vellosas. Fá las flors blanques en ramellets, senzillas, que portan los tomàtechs. Es originària de nostra Amèrica, y 's cultiva y gasta abundantment en las cuynas y en las apotecarias de Espanya. *Tomatera. Nycopersicum, i.*

TOMAQUERA BORDA. Planta perenne y ramosa que

creix fins à la altura de més de un peu; las fullas són de figura de cor, y las flors en forma de roda. Lo fruyt es semblant à una cirera plena de llavors, comunment planas, y embolicat en una espècie de bufa membranosa. *Alquequenje. Phyllis alkekengi.*

TOMAR. v. a. Parar la ma ó altra cosa pera rébrer. *Aparar. Manus accipiendo parare.* || *Sufrir, rébrer alguna cosa que molesta, com: tomar la pluja. Tomar, aguantar, safrir. Tolero, as.*

TOMATA. f. ter. y

TAMÀTECH. m. Baya ó fruyt de diferents castas y tamany, regularment com una poma petita, rodó, unit, lluent, suau al toch, bla, moltant, de color vert esblancat al principi, y roig quant està madur; de sabor agre; dividit en moltes casetas que contenen llavors complanadas y groguencas. Es comestible, útil en las inflamaciones dels ulls, morenas, etc. *Solano, tomato, nicipèrsico. Pomum amatorium.*

TOMB. m. *TOM.*

TOMBA. f. Espècie de caixa, la tapa de la qual està en forma de arch ó mitj còrcul, que's posa sobre la sepultura de algun difunt ó sola del atahut, quant se li oficia sòn enterro. *Tumba; sepulcro, huesa, sepultura, yacija. Tumba, tymba, æ.* || **SEPULTURA. 2.**

TOMBADA. f. Volch ó cayguda de un costat ó altre, ó donant voltas al rodador. *Tumbo, tumba. Devolutio, nis.*

TOMBAGA. f. *TUNBAGA.*

TOMBALLONS. (ANAR À) fr. Entrebancarse ab freqüència y violència. *Trompicar, trompillar, rodar. Cæspito, as.*

TOMBAR. v. a. Fèr càurer à algú. *Tumbar. Dejicio, is.* || Girar una cosa de una part à altra ó al revés de com estava col·locada. *Voltear, ladear, oblicuar. Inverto, convolvo, is.* || Girar, com: *TOMBAR una olla, un cànter, etc. Volver. Verto, is.* || Tirarse sobre alguna cosa, fregantse y refregantse en ella. *Revolcarse, volquearse. Voluto, as.*

TOMBARELLA Y TOMBORELLA. f. Volta lleugera en l' ayre. *Voltereta, volteta, tumbo. Circumvolutio in aère.*

FÈR TOMBORELLAS. fr. Donar voltas lleugeres en l' ayre. *Dar tumbas ó tumbos. Capite terræ innitente corpus volverè.*

TOMÍ. m. La tercera part de un adarme castellà, ó la octava de un castellà en lo pes pertanyent al or. *Tomin. In argento tertie pars drachmæ, in auro octava pars.*

TOMISTA. m. Qui segueix ó defensa la doctrina de sant Tomás. *Tomista. Thomista, æ.*

TOMISME. m. Doctrina de sant Tomás. *Tomismo. Sancti Thomæ doctrina.*

TOMO. m. Cada una de las parts ó llibres separats en que divideixen los autors sas obras, especialment las extensas y llargas. Comunment se enten per aquesta ven 'l cos ó bulto de qualsevol

— 24 —

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525

[illegible]

Topston, topo. Collisio, nis. || Gargot de tinta sobre 'l paper. *Borron, pastor.* Littura, æ. || PALISSA.

TOPOGRAFIA. f. Descripció ó delineació de un lloch. *Topografia.* Loci descriptio; topographia, æ.

TOPOGRÀFIC, CA. adj. Lo que pertany á la topografia, com: carta *TOPOGRÀFICA.* *Topográfico.* Topographicus.

TOPOGRAFO. m. Qui descriu algun lloch. *Topógrafo.* Topographus, i.

TOQUAR. v. a. TOCAR.

TOQUERIA. f. Multitud de tocas. *Toqueria.* Velaminum muliebrum congeries.

TOQUETA. f. d. *Toquilla.* Parvum muliebre velamen.

TOR. m. TORO.

TORA. f. Lo tribut que pagan los juheus per families. *Tora.* Tributum, i. || Lo llibre de la llei dels juheus. *Tora.* Judæorum legem complectens liber.

TORADA. f. Lo conjunt de toros ja crescuts y separats, perquè estan de saca. *Torada.* Taurorum grex, armentum.

TORB. m. DYSTORS. || Confusió, desorde ó desconcert. *Turbacion, turbamiento.* Perturbatio, confusio, nis.

TORBA. f. Gleba de terra de que 's fá carbó. *Turba.* Cespes terreus ex quo carbo efficitur.

TORBA DE CAP. RODAMENT DE CAP.

LLOCH PLE DE TORBAS. *Turba.* Cespitosus locus.

TORBAR. v. a. TURBAR. || ant. DESTORBAR.

TORBAT, DA. adj. TURBAT.

TORBELLÍ. m. Vent fort enconrat que fá remouir y revol tot lo que troba, y ho alsa en l'ayre, formant rodas y giros. *Torbellino.* Turbo, inis. || met. La persona jove, molt viva é inquieta. *Torbellino.* Turbo, inis.

TORCABOCAS. m. TOVALLÓ.

TORCAR. v. a. ter. NETEJAR.

TORCARASÓ. m. Lo drap en que limpia la navaja 'l qui afayta. *Navajero.* Pannus tonsorius.

TORCECOLL. m. LLEPALLOSA.

TORCEDÍS, SA. adj. Lo que es fácil de tórcerse. *Borneadizo.* Flexibilis.

TORCEDOR. m. Instrument ab que's tors. *Torcedero.* Instrumentum ad torquendum, vel torcularium.

TORCEDURA. f. La acció y efecte de tórcer. *Torcedura, torneó, encorvadura, encorvamiento.* Torsio, flexio, nis.

TORCEJAR. v. n. TORTEJAR.

TÓRCER. v. a. Donar voltas á alguna cosa al rodeador apretantla. *Entortar, torcer.* Torqueo, es. || Doblegar, posar obliqua alguna cosa. *Bornear, torcer, inclinar, oblicuar, mimbrear, doblar, doblegar, acorbar, acombar, encorvar, retornar, ladear.* Flecto, is. || Inclinar-se 'lo inclina á la part que té menos justícia. *To* viarse y apartarse del a rahó.

Torcer. Deflecto, is, declino, as. || Girar la punta de alguna cosa aguda, com clau, agulla, etc. *Rebotar.* Retorqueo, es. || ant. ATORMENTAR. || v. r. Inclinar-se alguna cosa més á una part que á altra. *Contorcerse, encorvarse.* In partes inclinari, inflecti. || GIRARSE.

TORCICOLL. m. PASTOREL·LA. 2.

TORCIMANY. m. Ficció, engany. *Guadramaña, embuste.* Fraus, dis, dolus, i.

TORCIMENT. m. Doblech ó encorvadura de lo que estava dret. *Torcimiento.* Flexio, curvatio, nis. || Acció violenta ab que's trau de són lloch ó s' aplica á sentit contrari á alguna cosa, com lo sentit dels autors, etc. *Torcimiento, tormento.* Distortio, nis.

TORCRE. v. a. TÓRCER. || ant. ATORMENTAR.

TÓRCUL. m. Prempsa petita. *Tórculo.* Torculum, i. || Espécie de prempsa que usan pera fér estampas. *Tórculo.* Prælum, i.

TORCULAR. m. cir. Cert vendatge. *Torcular.* Torcular, is.

TORCULAT. m. Instrument ab roscas com los caragols de las prempsas. *Torculado.* Torcularium, ii.

TORDILLO, A. adj. De color de tòrt. Se diu especialment dels caballs, matxos y mulas. *Tordillo, rucio, rodado.* Nigroalbidus.

TOREJADOR. m. Qui té per ofici torejar á caball. *Picador, toreador, y torero* si es de á peu. Taurorum agitator, tauromachus, i.

TOREJAMENT. m. L'art y exercici de torejar. *Toreo, tauromaquia.* Tauromachia, æ; tauorum agitatio. || met. La acció de incomodar á algú, burlantse de ell. *Toreo.* Ludibrium, ii.

TOREJAR. v. a. Lluytar, combátter ab los toros en la plassa. *Sortear, torear.* Tauros agitare. || met. Burlarse de algú ab accions ó entretenintlo. *Sortear, torear.* Illudo, is.

TORER Y TORERO. m. TOREJADOR.

TORET. m. d. *Torillo, torete.* Taurulus vivax acerque.

TORI. m. Nom que 's dóna al realistas de Inglaterra. *Tori.* Regis assecla.

TÓRIA. f. Sarment capicat. *Mugron, serpa, estaca, rastro.* Tradux, cis. || DE CARABASSER. Lotronch que surt y de ahont penjan las carabassas. *Rastro.* tradux, cis.

TORIL, TORILL Y TORIN. m. Lo lloch ó gábia ahont tancan los toros pera anarlos trahent á la plassa; y també s' enten per la plassa ahont los torejan. *Toril, y chiquero.* p. And. Taurorum cavea, taurile, is.

TORISCAR. v. a. TRASQUILAR.

TORISME. m. Lo partit dels toris ó realistas de Inglaterra. *Torismo.* Regis asseclarum secta.

TORMELL. m. TUMELL.

TORMENT. m. La obra de atormentar. *Tormento.* Tormentum, i. || Pena gran, aflicció, dolor. *Tormento.* Calamitas, atis, cruciatus, us. || La pena

ó cástich que donavan al delinqüent, pera que confesseís ó declarés la veritat, quant hi havia presumció fundada ó proba semiplena. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || *suplici*. || met. Congoixa, aflicció, pesar; y també la espècie ó subjecte que'l causa. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || *TORMIMENT*. 2.

DONAR TORMENT. fr. **DONAR PENA**. || Posar algun reo á qüestió de torment, pera que confesse ó declare la veritat. *Dar tormento*. Torqueo, es, crucior, aris. || Causar algun grave dolor al cos ó al ánimo. *Dar tormento*. Crucior, aris, ango, is. || met. Molestar ab contínues instàncies á algú, pera que fassa ó convinga en alguna cosa. *Moler, martirizar, machacar*. Crucio, as.

TORMENTA. f. Temporal, tempestat. *Tormenta, tempestad, borrasca*. Procella, æ, tempestas, atis. || met. Adversitat, desgràcia. *Tormenta*. Procella, æ, calamitas, atis.

TORMENTAR. v. a. **ATORMENTAR**.

TORMENTILLA. f. Planta de camas forcadas, ab fullas semblant á las de cinchenrama, cncara que compostas de set fulletas vellosas y retalladas; las flors grogas de quatre fulletas, y sostingudas de una curta; la arrel de la gruixària del dit gros, irregular, dura, nuosa, tuberculosa, fibrilar, parda al exterior, rogenca y á vegadas groguenca al interior; olor herbàceo, y de sabor estíptich un poch amarch. Es astringent y tónica. *Tormentila, tormentilla*. Tormentilla erecta.

TORMENTÓS, **A**. adj. Lo que causa tormenta.

Tormentoso. Procellosus. || Lo que està molt exposat á tormenta. *Tormentoso, tempestuoso*. Tormentis plenus. || met. *ENFADÓS*. || náut. Se diu de la nau que fàcilment se desarbola per són mal moviment. *Tormentoso*. Navis cujus mali facilè deturbantur.

TORN. m. En la mecànica es un cilindro gros que entra en la composició de las màquines pera pujar ó mórur cossos de gran pès, voltant una corda al cilindro, y donant voltas per medi de quatre brassos de una roda, cigonya, etc. *Torno, súcula, cábria, trucha*. Sucula, pergula, æ. || Qualsevol màquina ab roda que's mou sobre són eix: serveix segons sa forma pera vários usos, com pera retórcer seda, filar llana, passar farina, fèr canons los teixidors, etc. *Torno*. Tornus, rhombus, i. || Màquina petita de que usa 'l torner pera tornejear la fusta. *Torno*. Tornus, i. || Màquina de fusta ab várias divisions ajustada á una finestra en los convents de monjas, en la qual fenthi donar voltas, passen los recados sense ser vista la persona que'ls dona ó reb; y també 's dona 'l mateix nom á la finestra á que s'acomoda dita màquina. *Torno*. Verticillum, i, rota loculata. || Volta al rodador, moviment ó rodeig. *Vuelta, giro, torno*. Girus, i, circuitio, nis. || En las cererías, màquina en que cau la cera reduhida á cosa de cinquanta fils, desde altra que té cinquanta forals y està en figura de barco.

Torno. Tornus, i. || Altra màquina ab que trauea la tina ó caldera plena de cera pera col·locarla en són lloch. *Torno*. Sucula, æ. || Dit de lo que's posa al rodador de alguna cosa. *Torno*. Lymbus, i. || Circul que fôrma 'l caballer al exercitar un caball. *Torno*. Medium in circulum circumactio. || *TANDA*.

|| En los arrendaments lo regrés que's fá del remalo executat en lo pujador al antecedent posador, per no havér donat prou fianzas dins del terme preñit. *Torno*. Regressus in licitationibus. || *ATORN*.

CADA HU PER SÓN TORN. loc. Cada hu per són orde ó quant li toca. *Cada uno por su turno, ó alternadamente, por veces*. Viciissim, alternis vicibus.

DONAR UN TORN. fr. **DONAR UN TOM** ó **UN VOL**.

EN TORN. m. adv. Al rodador. *Al rededor, en torno, en contorno*. Circum.

NO PODER TRAHER TORN NI VOL. fr. No poder reduhir á algú á la rahó. *No poderse averiguar con alguno*. Ad justum redigere non posse.

TOCAR LO TORN. fr. **TOCAR LA TANDA**.

TORNA. f. Compensació en diner del major valor de una cosa que's reb en los cambis. *Vuelta, retorno, recambio*. Compensatio, nis. || Pelleringa ó ossel que posa 'l carnicer sobre la pesada pera fèr caurer la balansa. *Contrapeso, hueso*. Superpondium, ii. || *TORNADA*. || Minva de alguna cosa. *Merma*. Intertrimentum, i.

DONAR TORNAS. fr. En las compras y baratas donar alguna cosa ó quantitat per l' excés de lo que's reb. *Volver*. Excessum reddere.

FÈR TORNAS. fr. Crèixer, augmentarse, donar de sí alguna cosa, com lo bon lli molta filassa, l'arros augment al cóurerse. *Cundir, dar de sí*. Angeri, accrescere.

¿Y LAS TORNAS? exp. ab que's dona á enténdrer, que algú 's venjará del agravi que li fan. *¿Y las tornas?* ¿Quid de retributione?

TORNABLE. adj. Lo que's pót tornar. *Restituable*. Restituendus.

TORNABODA. f. Lo dia després de la boda, y 's pren per la menjada ó festa que's fá en aqueix dia. *Tornaboda*. Repotia, orum.

TORNADA. f. Regrés de algun lloch. *Vuelta, tornada, torna, tornadura*. Regressus, reditus, us. || Restitució de lo que s' havia pres ó rebut. *Torna*. Restitutio, redditio, nis. || poét. Repetició de alguna copla ó tros de ella, com en los goigs. etc. *Vuelta, tornada*. Iteratio, geminatio, nis. || mús. Aquell número de versos que's repeteixen en la mateixa solfa. *Vuelta*. Cantus repetitio.

TORNAGUIA. f. com. Recibo ó reaguart de la guia, en lo que consta haverse distribuit als subjectes de la consignació 'ls gèneros que llicenciava la guia. *Tornagua*. Syngraphum telonarium pro remeatu.

TORNAPUNTA. f. En la arquitectura y fusteria fust ó puntal inclinat al horisont, encastat pel extrem inferior á una paret ó peu dret y pel

altre extrem enmetxat à altre fust comunment horisontal, ab l'objecte de evitar que's doblegue. *Tornapunta*. Tignum obliquè aliud fulciens.

TORNAR. v. a. Restituir lo que s'ha emmanllevat, pres ó donat. *Voluer*, *tornar*. Reddo, restituo, is. || Repetir lo que s'ha fèt, y á las horas se junta ab infinitius de altres verbs. *Voluer*, *tornar*. Itero, as, repeto, is. || Ajustanthi la partícula *PER*, significa defensar, patrocinar. *Voluer*. Alicujus causam suscipere. || Dirigir ó encaminar una cosa á altra, material ó imaterial. *Voluer*. Dirigo, is. || Continuar lo fil de la història ó discurs que s'havia interromput. *Voluer*. Ad propositum reddere.

|| Restituir ó posar de nou à algú ó à alguna cosa en lo lloch ó estat que antes tenia. *Voluer*. Repono, restituo, is. || Fèr que alguna cosa torne à sòn origen, com lo dret de elecció de beneficis. *Devolver*. Devolver, is. || Afegir, donar en las compres y vendas l'excés del valor de la cosa que's reb. *Voluer*. Excessum reddere. || En lo joch de pilota contrarestarla del qui saca. *Voluer*. Pilam retorquere. || Rebàtrer, repercutir. *Voluer*, *rechazar*. Reflecto, is. || No acceptar algun regalo enviantlo al qui'l fa. *Voluer*, *tornar*. Remitto, is. || Enviar alguna cosa, com la causa al jutge superior. *Voluer*. Devolver, is, || p. u. VOMITAR. || v. n. Regressar, venir al lloch de ahont antes s'havia eixit. *Voluer*, *tornar*. Remeo, as, revertor, eris. || Encaminarse à alguna part ahont ja s'havia estat. *Voluer*. Remeo, as. || Restituirse al domini ó possessió de alguna cosa. *Voluer*. Iterum possidere. || Fèr ó dir per torn alguna cosa. *Alternar*, *turnar*. Alterno, as. || Succedirse unas cosas à otras, variantse y tornant per torn. *Alternar*. Alternis vicibus res evenire.

TORNAR AB LA MATRIXA. fr. Instar ab perfidia. *Porfar*, *recalcar*, *macear*, *no descansar*, *tornar à beber*. Urgeo, es.

TORNAR AB SA MATRIXA. fr. Burlarse de algú retrahentli ó publicantli algun defecte. *Darle con la del mórtes*. Alicui exprobare.

TORNAR À CAMBIAR. fr. RECAMBIAR.

TORNAR À CARREGAR. fr. Carregar segona vegada. *Recargar*. Novum onus superimponere, superaddere.

TORNAR À CONTAR. fr. RECOMPTAR.

TORNAR À ENVIDAR. fr. Envidar segona vegada. *Reenvidar*. Iterum spondere.

TORNAR À FÈR. fr. REVER.

TORNAR À FLORIR. fr. REFLORIR.

TORNAR À MUDAR. fr. Posar una persona ó cosa en lloch de altra. S'usa com recíproch enrahonant de personas. *Remudar*, *reemplazar*. In alterius locum sufficere.

TORNAR À PASSAR. fr. REPASSAR. 2.

TORNAR À PASTURAR. fr. Pasturar segona vegada. *Repastar*. Iterum pascere.

TORNAR À PENSAR. fr. REPENSAR.

TORNAR À PESAR. fr. REPESAR.

TORNAR À PREGUNTAR. fr. REPRESENTAR.

TORNAR À SELLAR. fr. RESSELLAR.

TORNAR À SEMBRAR. fr. RESSEMBRAR.

TORNAR ATRÁS. fr. REGULAR.

TORNAR À VÈURER. fr. REVÈURER.

TORNAR EN SÍ. fr. Recobrar los sentits que s'havian perdut per algun accident, etc. *Voluer en sí*, *desembebecerse*, *recobrase*, *volverse*, *revivir*. In se revertere.

TORNARSE AGRE. fr. Posarse, agafar la qualitat de agre. *Acedarse*. Acidum reddi.

TORNARSE MUT. fr. Pèrdre l'us de parlar. *Emudecer*. Mutesco, is.

TORNARSE MÚSTICH. fr. Desvanéixerse, pèrdre lo vigor. *Marchitarse*. Exaresco, languesco, is.

TORNARHI. fr. Tornar à fèr lo que s'havia fèt, ó dir lo que s'havia dit. *Repetir*, *refrescar*, *refrendar*, *segundar*, *porfar*, *desdoblar la hoja*. Reitero, as.

TORNARHI TORNEMHI. Espécie de interjecció que adverteix al reincident en alguna cosa, que se li ha représ, l'enfado que ocasiona. *Vuelta, dale, otra vuelta*. Iterum atque iterum.

TORNARSEN. Tornar al lloch de ahont s'havia eixit. *Restituirse*, *volverse*. Redeo, is.

QUE TORNA, QUE GIRA. loc. fam. Denota l'enfado que causa la perfidia indiscreta. *Dale que dale, ó dale que le das, ó dale que le darás, dale bola*. Vahl! **TORNALI LA TROMPA AL XICH**. loc. ter. FICALI 'L DIT À LA BOCA.

TORNEM ALLÀ. expr. ter. Qui s'en vá à recordar. *Quien renueva la memoria? Quien se acuerda ya? Quis memorat?*

TORNAVEU. m. lo sostret que's posa sobre la trona pera arreplegar la veu. *Sombrero*. Suggestus, us, pulpitis tectum.

TORNEIG. m. Combat à caball entre várias personas, posadas en quadrillas y bandos de una part à altra, en que's combaten y fereixen sangrenament donant voltas en torn pera perseguir cada qual ó sòn contrari. *Torneo*. Pugna equestris hastis. || La festa pública que s'executa entre caballers armats, units en quadrillas, que entran en circo disposat à aquest fi, escaramussant, donant voltas al rodador à imitació de una forta batalla. *Torneo*. Hastis ludus, ludicra pugna equestris.

TORNEJADOR. m. Qui juga ó's baralla en las festas de torneigs. *Torneador*. Hastiludii certator.

|| **TORNER**.

TORNEJAR. v. a. Traballar ó arrodonir esférica ó cilíndricament una cosa que está en brut, pu lintla y allisantla. *Tornear*. Torno, as. || v. n. Anar per torn. *Tornear*. Alternis vicibus succedere.

TORNEJAT, DA. p. p. *Torneado*. Tornatus. || adj. Lo que está fèt al torn ó tornejat. *Tornatíl*. Tornatilis.

TORNER. m. Artífice que treballa al torn. *Tornero*, *torneador*, *fustero*. Tornator, is.

TORNERA. f. La monja destinada al torn. *Tornera*. Monialis rotæ loculatæ assistens.

TORNET. m. d. *Tornillo*. Exiguum torculum.

TORNAR UN TORNET AL CAP DAVALL. fr. met. pera manifestar que's deu tornar lo que s' ha deixat. *Tener vuelta*. Rem restitui exigere.

TORO. m. Animal quadrúpedo gran, que brama, de membres fornits y nerviosos, de ungla crivellada, ab banyas en la testa, en la qual y en lo bescoll, que es molt gros y robust, té la principal forsa. La pell es dura y peluda; la cua llarga y al extrem cendrosa, la que usa y gira lleugerament, tirantla sobre 'l llom; la llengua es aspra, y ab ella trenca 'ls brots tendres de la herba, de la que's manté, que pastura y remuga; los ulls són grans y encesos. Es animal ferós, principalment irritat, encara que capat y amansit se domestica, y serveix molt pera 'ls traballs del camp, y á las horas se diu bou. *Toro*. Taurus, i.

TORONGINA. f. Planta de camas altas de dos peus, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargas, punxagudas, de vert obscur, relluhentas, rissadas, un poch vellosas; flors blanques, verticiladas, petites, lliabiadas, rogencas, olor molt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromátich. Es antiespasmódica, antistílica y estimulante. *Torongil*, *torongina*, *melisa*, *cidronela*. Melissa, æ, melissophylum, i.

TÓRP. m. Lo lloch guardat y defensat en que la neu recullida y apilotada per lo vent se conserva molt temps. *Ventisquero*, *ventisca*, *ventisco*. Locus nivis verticibus frequens, nive copiosus.

VEN TÓRPS. fr. Nevar ab vent fort ó alsar la neu la violència del vent. *Ventiscar*. Nivem vento agitante cadere.

TORPE. adj. Dishonest, impur, lasciu. *Obsceno*, *nefando*, *impúdico*, *vil*, *feo*, *torpe*. Turpis, obscœnus. || Ignominiós, indecorós, infame. *Torpe*, *infame*. Turpis. || met. Talós, tart en compèndrer ó fer-se capás. *Lerdo*, *torpe*, *tardo*. Tardus, rudis.

TORPEMENT. adv. m. Ab infàmia ó deshonestedat. *Torpemente*. Turpiter, obscœnè, fœdè. || Ab molta tardansa ó torpesa. *Torpemente*. Tardè.

TORPESA. f. Tardansa y pesadesa en lo moviment. *Torpeza*. Tarditas, atis. || met. Falta de manya ó habilitat. *Torpeza*. Tarditas, atis, lentitudo, inis. || Rudesia ó tarda intel·ligència. *Torpeza*. Tarditas, atis; hebetudo ingenii. || Dishonestedat. *Obscenidad*, *torpeza*, *fealdad*. Turpitud, inis, obscœnitas, atis.

TORPÍSSIM, A. adj. sup. *Torpísimo*. Turpissimus.

TORPÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Torpissimamente*. Turpissimè.

TORPS. m. ant. Destorbador. *Estorbador*, *turbador*. Turbator, is.

TORRA. f. Edifici fort que fabricavan en alguns paratges, pera defensarse dels enemichs, y ofèndrer desde ell en las embestidas que feyan, ó pera defensar alguna ciutat ó plassa. *Torre*. Turris, is. || Casa de camp. *Quinta*, *torre*, *granja*, *casa de campo*. Villa, æ. || Pessa gran en lo joch de aixe-

drés, que's col·loca en los cantons del taulell. Camina per línia recta y transversal, y pòt anar de una vegada tolas sas casas, si las troba desembarassadas de altrás pessas. *Roque*. In latruncolorum ludo acitlenens turris.

TORRA DE MURALLA. L'espai que hi ha en l'alt de la muralla, y sobre 'l qual se fan los mariats. *Adarve*. Muri superior pars.

TORRA DE VENT. met. Pensament ab que's persuadeix algú sense sonament, que tindrà molts felicitats. *Torre de viento*. Rationis commentum.

TORRADA. f. Llesca de pa torrat. *Tostada*. Panis segmentum tostum.

TORRADA AB MEL. *Melada*. Mellitum panis segmentum.

TORRADA DE MANTEGA. *Mantecada*. Panis saccharo et butyro delibutum segmentum.

TORRADA ENLLARDADA. *Pampringada*. Panis frustum lardo vel pinguedine illitum.

TORRADOR, A. m. y f. Qui torra. *Torrador*. Torrens.

TORRADORA. f. L'instrument ab forats en que 's torra alguna cosa. *Tostador*, *tostadera*, *anafi*. Vas ad torrendum. || La que serveix pera torrar las castanyas. *Alnafi*. Chilogus, i.

TORRAPÀ. m. Ferro ab duas punxes pera aguantar lo pa al torrarlo. *Horquilla*, *horcon de tostar*. Instrumentum pane torrendo.

TORRAR. v. a. Posar alguna cosa al foc pera que poch á poch s' introduhesca 'l calor y la vaja dessecant fins que prenga color sense cremarla. *Tostar*. Torreo, es. || Calentar ab massa activiati y forsa, com fá 'l sol en lo rigor de sos ardors. *Tostar*, *torrar*, *turrar*, *quemar*. Aduro, is.

TORRASSA. f. Torra gran en las fortaleras pera defensa de algun castell ó plassa. *Torreca*. la gens turris.

TORRAT, DA. p. p. *Tostado*, *torrado*, *turrado*. Tostus. || Se diu del color daurat, molt viu y pagat. *Tostado*, *relostado*, *requemado*, *adusto*. Flavis, flammeus.

TORRATXA. f. Terrat cubert ó al descubert en lo més alt de las casas pera pèndrer lo sol y altres usos. *Azotea*, *torre*, *torrecilla*. Solarium, ii.

TORRE. f. TORRA. 1.

TORRE NESTRA. f. ant. Torre principal, la més alta. *Caballero*. Superior turris.

TORREFACCIÓ. f. farm. Operació que's fa prenent alguns simples sechs y trencats, tirantlos en un pot convenient pera que's torren á foc lent, remenantlos continuament fins que queden aspres y llibres de las parts humidas. *Torrefaccien*. Torrefactio, nis.

TORRELLÓ. m. En los colxos la espina rodona que's posa entre fita y fita pera unirias. *Torriño*. In rædis ligneum spiculum rotundum. || **TORRATA**.

TORRENT. m. Riú, corrent ó vinguda impetuosa de ayguas que luego para y no es durable, sinó á efecte de molts plujas y ayguats. *Torrente*. Tor-

rens, tis. || met. Abundància ó multitud de coses que concorren á un mateix temps. *Torrente*. *Torrens*, tis, copia, æ. || **TORRENTADA**.

TORRENT DE VEU. Lo metall de veu entera y grossa. *Torrente de voz*. Vocis plenus sonus.

TORRENTADA. f. Lo barranch ó terra oberta causada per las vingudas de aygua de pluja. *Torrentera*. Chasma, atis

TORRETA. f. d. *Torrejon*. *Turricula*, æ. || Test ó gerret pera posar flors. *Maceta*. *Florigerum vasculum*.

TÓRRIDO, A. adj. Mòlt ardent ó cremat. S' aplica regularment en la terminació femenina á la zona situada al mitj de la esfera de un tròpich á altre, y dividida per la equinoccial. *Tórrido*. *Torridus*.

TORRÓ. m. *TURRÓ*.

TORSAL. m. Cordonet fét de vários fils torts. *Sirgo*, *torzal*, *torcidillo*, *gurbion*. *Funiculus exilis intortus*.

TRABALLAR AB TORSAL. *Gurbionado*. *Filis sericis contortis elaborandis opus*.

TORSALET. m. Torsal de seda mòlt fi, que serveix pera fèr mitja y altres usos. *Torcidillo*. *Filum sericum contortum*.

TORSEDURA. f. **TORTA**.

TORSIMANY. m. *TRUTXIMAN*. R.

TORSÓ. m. Dolor fort de tripas. *Torcijon*, *torcijon*, *retorcijon*. *Tormen*, inis, vermina, um. || Lo de las bèstias. *Torzon*, *torozon*. *Tortio*, nis, *tormen*, inis.

TORSUT, DA. adj. **TORT**.

TORT, A. p. p. *Torcido*, *tuerto*. *Tortus*. || adj. No dret. *Torcido*, *tuerto*, *entortado*, *torcedero*. *Tortus*, *distortus*. || Inclinat. *Oblicuo*, *corvo*, *alabeado*, *combo*, *gurbio*, *recorvo*. *Obliquus*. || Lo que fá tortas y giradas. *Tortuoso*. *Sinuosus*. || Lo que no vá directament al fi. *Indirecto*. *Indirectus*. || ant. *GUERXO*. || m. Agraví, injustícia. *Sinrazon*, *tuerto*, *desigualdad*. *Injuria*, æ.

TORT DE CAMAS. Qui no té las camas rectas. *Pati-tuerto*. *Pedibus rigentibus*.

TORT DE CAMAS EN FORA. Qui las té tortas en forma de arch. *Estevado*, *pátieestado*. *Varus*, *divaricatus*, *valgus*.

TORT DE CAMAS EN FORA AB LOS GENOLLOS JUNTS. *Zambo*, *zámbigo*, *patizambo*. *Varus*.

Á **TORT** Ó **Á DRET**; Á **TORT** Y Á **TRAYÉS**. m. adv. Licit ó no licit. *Por fas ó por nefas*, á *tuertas* y á *derechas*, á *tuerto* y á *derecho*. *Jure vel injuria*, per fas et nefas. || Á **MAL BORNÁS**. || Sense reflexió, ni consideració. *Á carga cerrada*. *Inconsideranter*.

DE TORT. m. adv. Sense reflexió, inconsideradament. Á *tuertas*. *Præposterè*. || **INJUSTAMENT**. || Á **BIAIX**.

MIRAR DE TORT. fr. **MIRAR DE REULL**.

TORT assada un pòch major que
pab blancas sobre negre.
mar abomenat així pel

color que tira al negre del tòrt aucell. *Tordo*. *Turdus*, i.

TORTA. f. Doblegadura de lo que estava dret. *Vuelta*, *torcimiento*, *torcedura*, *tortura*. *Fluxio*, *curvatio*, nis. || La acció de tòrcer alguna cosa. *Retorcedura*, *torcedura*. *Torsio*, nis. || **MARRADA**. || Lo punt en que alguna cosa comensa á pèndrer una direcció obliqua, y també la mateixa direcció. *Vuelta*, *revuelta*. *Anfractus*, us.

Á **TORTAS** Y Á **DRETAS**. m. adv. Á **TORT** Y Á **DRET**.

FÈR TORTAS. fr. Caminar ara á una part, ara á una altra. *Rodar*, *torcer*, *rodar*. *Diverto*, is.

TORTAMENT. adv. m. Á **BIAIX**. || met. **INJUSTAMENT**.

TORTÀRIA. f. **TORTA**.

TORTEJAR. v. a. *GUERXARSE*.

TORTELL. m. Massa de pa disposada en círcul. *Rasca*. *Panis spira*, *libum spirale*.

TORTELLA. f. ter. **TORTELL**. || ter. **GARLANDA**. ant. **TORTRADA**.

TORTELLA REAL. **CASCA**.

TORTELLÀS. m. aum. *Roscon*. *Libum spirale majus*.

TORTELETT. m. d. *Rosquete*. *Parvum libum spirale*.

TORTERA. f. Rodeta que's posa al cap davall del fus pera que pese més, á fi de tòrcer millor l' aguller. *Rodaja*, *tortera*, *tortero*. *Fusi verticillum*.

TORTIL. adj. ant. **TORT**.

TORTÓ. m. náut. Lligadura ó trinca de várias voltas passadas á dos objectes ó punts entre que media algun clar ó distància, y retorsudas ab una palanca, pera que apreten més. Es idéntich á lo que fá 'l fuerter ab lo cordill que tira un contra altre 'ls extrems dels brassos de la serra de ma, pera que 'ls altres dos extrems mantingan la fusta recta y tivanta. *Tortor*, *torton*, *garrucho*. *Frustum funium contorquens*.

TÓRTOLA. f. Aucell, espècie de colom, encara que més petit, de color cendrós que tira á blanch, ab una ralleta negra en lo coll en forma de collar, y n' hi ha unas enterament blanques. *Tórtola*. *Turtur*, is.

TÓRTOLA DEL BRASIL. Espècie de tórtola del Brasil de prop de un peu de llarch, ab lo llom cendrós, lo ventre rogench; las alas clapadas de negre; las plomas de la cua cendrosas y altres negres; lo bec y las ungles negres, y 'l pit encarnat. *Pica-cureba*. *Columba carniolensis*.

SOL COM LA TÓRTOLA. loc. **SOL COM UNA ÓLIDA**.

TORTOLETA. f. d. *Tortolilla*, *ica*, *ita*. *Parvus turtur*. || Lo poll de la tórtola. *Tortolillo*, *ico*, *ito*. *Pullus turturinus*.

TORTOSÍ, NA. adj. Cosa de Tortosa ciutat de Catalunya. *Tortosin*. *Dertosanus*.

TORTRA f. **TÓRTOLA**.

TORTRADA. f. Espècie de pastís, farcit de carn, ous, aucells, y altres coses fines, y es un plat de regalo. *Tortada*, *torta*, *tarta*. *Torta*, *placenta*, æ.

TORTREHA. f. Eyna ó cassola plana, comunement de metall, pera cóurer tortradas y altres usos. *Tortera, tartera, laria.* Tortarium vas aeneum.

TORTUGA. f. Espécie de peix anfibí, ab quatre potelas, contingut entre una closca plana y altra cóncava, molt pintadas y vistosas, y tant fortas que poden resistir lo pes de un carro carregat, y camina ab molta lentitut. *Tortuga, galipago.* Domiporta, æ, testudo, inis. || Máquina de guerra á manera de closca de tortuga, sola de la qual podian los soldats arrimarse á las murallas sèns perill dels darts, pera minar las murallas, etc. *Testudo, tortuga.* Testudo bellica. || mil. Espécie de galeria ó escala que formavan los soldats, unint los escuts de uns ab los de altres, pera escalar las murallas sèns ser ofesos dels de dalt. *Tortuga, testudo.* Testudo, inis. || Nom que donàren los antichs á una lira, la basa de la qual era de la figura del animal de aquest nom. *Tortuga.* Chelys, is, testudo, inis. || CATÚPOL. || f. Teula més prima y més encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is. || f. Teula més prima y més encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is.

TORTUGA FRANCA. Tortuga gran, de excel·lent peix, que serveix pera refrescar la sanch. *Tortuga franca.* Grandior testudo.

TORTUGA QUADRA. Espécie de tortuga molt grossa, de closca molt hermosa, y fàcil de pèndrer la figura que se li vulla donar. *Tortuga cuadrada, ó tartaruga.* Testudo quadrata.

CAMINAR COM LAS TORTUGAS, Ó Á PAS DE TORTUGA. fr. Andar molt poch á poch, ab summa lentitut. *Andar á paso de tortuga.* Testudineo gradu incedere.

TORTUGADA. f. Lo regueró del cap de vall de la teulada, fét de tortugas, que reb las àyguas dels demés pera conduhir las á una canonada del mateix edifici. *Canalera.* Collicia, æ.

TORTUÓS, A. adj. Lo que fá giragonsas ó voltas y revoltas, com los camins, rius, socas de arbres, etc. *Sinuoso, tortuoso.* Tortuosus.

TORTUOSAMENT. m. adv. Ab voltas y rotdeigs. *Tortuosamente.* Tortuosè, obliquè.

TORTUOSITAT. f. La qualitat ó disposició de tortuós. *Tortuosidad.* Tortuositas, atis.

TORTURA. f. Qüestió de torment. *Tortura, tormento, cuestion de tormento.* Tortura, æ. || met. Aflicció, pena del ànimo. *Tortura.* Afflictio spiritus.

DONAR TORTURA. fr. DONAR TORMENT.

TOS. m. La testa ó front en alguns animals, com lo bou, etc. *Testuz, testuzo.* Frons, tis. || p. p. de tóndrer. *Trasquilado.* Tonsus. || Tundido. Tonus.

CLAVARSE ALGÚ AL TOS ALGUNA COSA. fr. fam. Obstinarse algú en són dictàmen sèns voler atèndrer á las rahons que poden haverhi en contrari.

Encasquetarse, encajarse á uno en la cabeza. Tenaciter animum obfirmare.

GRATARSE 'L TOS. fr. fam. Fatigarse 'l cap meditant molt en alguna cosa. *Devanarse los sesos.* Defatigari intensa meditatione.

TÓS. f. Forsa ó violència que fá 'l pit ab la respiració, pera traürer un humor acre y picant que'l molesta. *Tos, tosadura.* Tussis, is. || m. pl. del pronom TON, com: Tós parents, etc. *Tus.* Tui.

TÓS DE GAT. TOSSETA. 3.

TÓS DEL PIT. Tós ronca que està sentada en lo pit, y obliga á tossir freqüentment. *Pechaguera.* Thoracis vitium.

TÓS FORTA. *Tos violenta.* Tussis vehemens.

TÓS SECA. Aquella en que no's pót arrancar la reuma. *Tos seca.* Tussis sicca.

TOSANA. f. ant. TÓFONA.

TOSCA. f. PEDRA TOSCA. || Tel, capa ó betum que forman los líquits en los llochs per ahont passa ó 's detenen, com en las canonadas, ampollas, etc. *Sarro.* Sordes, ium. || NOVELL. 5.

TENIR MOLTA TOSCA. fr. met. fam. *TENIR MOLTA LLANA EN LO CLATELL.*

TOSCA, NA adj. De Toscana, gran ducal de Itália, regiódels etruschs. *Toscano, etrusco.* Tuscan, ethruscus, i. || S'aplica al orde de arquitectura més simple y senzill. *Toscano.* Architectonicus ordo toscanus.

TOSCAMENT. adv. m. Grosserament, sèns curiositat. *Toscamente.* Ruditer.

TOSCAR. v. n. RASCAR.

TOSCH, CA. adj. Grosser, bast. *Tosco.* Impolitius. || met. Ignorant, rudo. *Inculto, toco.* Inurbanus.

TOSELLA. f. Espécie de blat sèns arestes. *Chorro, toseta.* Spica mutila.

TOSQUEDAT. f. Qualitat de tosch. *Tosquedad.* Ruditas, atis. || Grosseria, falta de ensenyansa. *Tosquedad.* Incivilitas, atis.

TOSQUIRAR. v. a. y derivats. TRASQUILAR.

TOSSA. f. Volum, corpulència, bógit. *Bulla, volúmen, mole.* Moles, is.

TOSSAL. m. Lo promontori ó llima de terra en terreno pla. *Otero, colina, altozano, loma, morro.* Monticulum, i. || TUNÓ.

TOSSALET. m. d. Altilló, cerrillo, montecillo. Parvus tumulus.

TOSSETA. f. d. *Tosecilla.* Tussicula, æ. || TÓS SECA. || Tós afectada. *Tosecilla.* Tussicula simulata.

TOSSINO. m. TOCINO.

TOSSIR. v. n. Fèr forsa y violència ab la respiració pera arrancar y llansar del pit un humor acre y picant que'l fatiga y molesta. *Toser.* Tussio, is. || met. Fingir la tos pera cridar ó avisar disimuladament. *Toser.* Ficta tussi admonere.

TOSSUDAMENT. adv. m. Obstinadament. *Pertinazmente, obstinadamente, torcamente.* Pertinaciter.

TOSSUDARIA, TOSSUDERIA Y TOSSUNE.

RIA. f. Obstinació. *Terquedad, testarroneria, testerrada.* Pertinacia, protervia, æ. || met. Disputa perfidiosa y cansada, inflexible à la rabó. *Terquedad.* Pertinax altercatio.

TOSSUT, DA. adj. Pertinàs. *Tozudo, testarudo, terco, tenaz.* Cervicosus.

TOST. adv. TANTOST.

TOSTAR. v. a. *fau.* DONAR UNA TUNDA.

TOSTEMPS. adv. t. y

PER TOSTEMPS, ó EN TOSTEMPS. Sempre. *En todos tiempos, siempre.* Semper.

TOSTORRO. m. Cop donatab lo cap. *Testerrada, testada, coscorron, casquetazo, calabazada, mochada, calamorrada.* Capitis ictus, arietatio, nis.

TOSTORRO DE PA. Tros gros de pa. *Zoque, men-drugo.* Frustum panis.

TOT, A. adj. Lo que's pren ó 's compren sèns exceptuar res, segons sas parts en la entitat ó en lo número, tant en l' orde físich com en lo moral. *Todo.* Omnis, cunctus, y totus si es una cosa sola. || Ningú, com: sèns tota suspita. *Ninguno.* Nullus.

|| adj. distributiu, com: tot dia un Ave Maria 'm presentava. *Todo.* Quisque. || S' usa pera ponderar l' excés de alguna qualitat ó circumstància, com: aquest món es tot una farsa, la saboga es tota espinas. *Todo.* Totus. || S' usa pera denotar la excel·lència de alguna cosa en sa línia, com de un home molt alt, es tot un sant Pau; N. es tot un sabi. *Todo.* Totus. || m. *fil.* Compost de parts integrants. *Todo.* Totum, i. || En la moral lo mateix que cosa amada. *Todo.* Corpulum, i. || **TOTAL.**

|| geom. Lo conjunt de las parts de que's compon una cosa. *Todo.* Solidum, i. || Se pren col·lectivament pera significar una generalitat de coses ó de personas, com aquest home ho ha perdut tot; tot ve com Dèu vol. *Todo.* Omnis. || adv. m. Lo mateix que molt, com: tot sovint. *Muy.* Maximè. || Enterament, com: ja es tot un altre. *Enteramente.* Omnino. || En alguns jochs de cartas, paraula pera denotar que en aquell llans s' aventura tota la partida, ó que s' han de fèr las basas. *Todas.* Quid superest spondeamus.

TOT ALTRE. exp. Qualsevol altre. *Cualquier otro.* Quilibet alter.

TOT ARREU. ARREU.

TOT DE BO. DE BO.

TOT DE UN COP. m. adv. Tot de una vegada. *De un solo golpe, de una sola vez.* Uno eodemque ictu.

TOT EN GROS. loc. met. fam. pera ponderar lo escàs de un regalo ó poquedat de alguna cosa. *Todo en gordo.* Tenue quidem ac exiguum.

TOT ES BO LO QUE LA OLLA COU. ref. QUI NO MENJA MENSA NO ESTÁ GRAS.

TOT ES COMENSAR. loc. pera animar á algú á que comense alguna cosa que li repugnava, y que una vegada la cosa comensada, prossegueix sèns particular dificultat. *Principio quieren las cosas; todo es ponerse á ello; el comer y rascar todo es empezar;*

obra empezada medio acabada. Inceptum opus est, cætera res ipsa se expedit.

TOT ES HU. exp. Semblansa ó igualtat en las comparacions. *Tanto monta, lo mismo es.* Idem est. || Expressa la igualtat ó identitat. *Todo es uno, lo mismo es, el mismo se es.* Perinde est. || irón. Se diu dels que pera no examinar las cosas, confonen matèries molt diverses, tenintlas per unas mateixas, sols porque se semblan en alguna circumstància. *Si todo es uno, labrar ó coser y hacer albardas: todo es dar puntadas.* Cuncta sine delectu commiscere.

TOT HI VÍ. exp. fam. Fèr tot l' esfors possible. *Echar el resto.* Totis viribus initi.

TOT JUNT. m. adv. En gros, per major. *Por junto, de por junto, por mayor, en grueso.* Acervatim.

TOT JUST Y TOT JUSTAMENT. adv. m. JUST.

TOT PLEGAT. m. adv. Repentinament. *Repentinamente, de improviso, de sopeton.* Ex abrupto, repente, extemplò. || **TOT JUNT.** || Seguidament, se diu de las cosas que venen totes á un temps. *Todo de una vez, á un tiempo, á un mismo tiempo, de una tirada, de un golpe.* Uno continuato tractu. || pl. Junta-ment ó ab unió entre vârios. *A un tiempo, á un mismo tiempo, juntamente, á una.* Simul, unà.

TOT PÓT SÈR ó TOT PÓT BEN SÈR. loc. No repugnar, sèr possible ó contingent que's verifique alguna cosa. *Puede, ó puede muy bien, ó todo puede ser.* Fieri potest.

TOTS Á UNA. TOT PLEGAT. 4.

TOT SERÁ QUE. loc. fam. Lo cas será que, com: *TOT SERÁ QUE* hi vulla consentir. *El caso será que, ó está en que.* Ratio erit ut.

TOT SERÁ RES. loc. fam. ENTRE MORTS Y FERITS CAP.

TOT SINÓ, ó FORA, ó MÉNOS AIXÓ. loc. ab que's dòna á entèndrer que en tot se convé ménos en alguna circumstància. *Todo ménos eso.* Præter hoc, hoc excepto.

TOT SOVINT. adv. m. Moltas vegadas, repetidament y ab continuació. *A menudo.* Crebrò, frequenter.

TOTS SÓN UNS. loc. ab que's nòta á alguna família ó junta, etc., ahont tots incorren en un mateix defecte. *Put a madre, puta la hija, puta la manta que las cobija.* Moribus est similis, totum gens quæque per orbem.

TOT XANO XANO, ó TOT POCH Á POCH. m. adv. Ab calxassa. *Paso entre paso.* Placido incessu.

AB TOT. m. adv. AB.

Á TOT. m. adv. Quant pòt sèr en sa línia, com: *Á tot estirar, á tot córrer.* A todo. Ad summum.

DEL TOT. m. adv. Enterament. *Enteramente, del todo.* Omnino.

DE TOT EN TOT. m. adv. Entera y absolutament. *De todo en todo.* Penitus. || loc. RESOLTAMENT, DEL TOT.

EIXIR Á TOT ó RESPÓNDRE DE TOT. fr. ESTAR Á TOT. 1.

EN TOT Ó EN PART. loc. fam. Denota que si alguna cosa no pòt sèr en tot que sia à lo ménos en part. *En todo ó en parte. Saltem partialiter.*

EN TOT Y PER TOT. m. adv. Enterament y ab totes las circumstàncies. *En todo y por todo. Usquequaque.*

EN UN TOT. m. adv. Absolut y generalment. *En un todo. Omnimodè.*

ESTAR À TOT. fr. Obligar-se à las resultas de alguna cosa. *Estar, quedar, salir à todo.* Omnia subire paratum esse. || Estar algú disposat ó preparat pera qualsevol cosa. *Estar à todo ó para todo.* Ad omnia paratum esse.

FÈR À TOT. fr. Aprofitar algú tot lo que se li presenta, y contentarse ab qualsevol cosa, encara que ns sia tant bona com ell voldria. *Hacer à pluma y à pelo. Nihil respuere.*

FÈR À TOTS. fr. ARRASTRAR. 8.

FÈR Ó SÈR PERA TOT. fr. Sèr útil pera qualsevol ns. *Hacer à todo ó para todo.* Omnibus deservire.

FIGARSE, POSARSE Ó TROBARSE EN TOT. fr. Posarse algú en lo que no li demanan ó en lo que no li importa. *Hallarse ó meterse en todo.* Alienis sese immittere.

FÒNDREARSI TOT. fr. Desitjar ab ànsia. *Finarse.* Deperio, is.

FÒNDREARSE TOT. fr. Parlant de bèns y riquesas, dissiparse, consumir-se en breu temps. *Hacerse sal y agua.* Bona dissipari.

NO ES CERT TOT LO QUE'S DIU. ref. Denota que no's déu créurer de flux tot lo que s' óu, especialment al vulgo, que comunent parla sèns reflexió. *No todo es vero lo que suena el pandero.* Nonnumquam falsa pro veris à vulgo maxime propalantur.

Ó TOT Ó RES. m. adv. Denota que la forsa del geni no's conté per la rabó, ni's contenta ab la mitjanía. *Ó César ó nada; ó ayunar ó comer trucha; sanar ó morir presto; rico ó pinjado; ó perdiz ó no comerla; Pedro de Urdemalas ó todo el monte ó nada.* Cæsar aut nil.

PER TOT. m. adv. En tot lloch. *Por todo.* Ubi-que.

QUI TOT NO NEGA, TOT NO CONCEDEIX. loc. Denota que 's sospita reo, 'l qui havétseli averiguat part en alguna cosa, ho nega tot. *Quien todo lo niega, todo lo confiesa.* Qui totum renuit, censetur cuncta fateri.

QUI TOT NO VÒL, TOT NO PERT. ref. Repren la desmesurada ambició, que pera voler abarcar moltes cosas, no logra lo que podria fàcilment. *Quien todo lo quiere todo lo pierde; perrito de muchas bodas no come en ninguna por comer en todas.* Canis plures insequens lepores, neutrum capit.

SÈA TOT. fr. Sèr alguna persona ó cosa lo principal en algun negoci, màquina, etc. *Ser el todo, ser el omnis homo ó el factotum.* Principem esse.

SÈA TOT NU. fr. pera denotar la poquíssima diferència que hi ha entre dos cosas. *Ser todo uno, lo mismo, lo propio, idéntico.* Idem esse.

SOBRE TOT. m. adv. Principalment. *Sobre todo.* Ante omnia, præcipuè.

TIRARSHO TOT. fr. Guanyar y portàrsen tots los diners que hi ha en lo joch. *Llevarsello todo.* Omnia auferre.

TOTADA. f. ARRASTRE.

TOTAL. adj. y m. Universal, que ho compra tot en sa espècie. *Total.* Universus, totus. || m. aril. Lo tot que resulta de la unió de moltes parts. *Total.* Totum, aggregatum ex notis.

TOTALISAR. v. a. for. Formar un tot. *Totalizar, integrar.* Totum effingere.

TOTALITAT. f. Suma, tot. *Totalidad.* Totum, i, summa, æ.

TOTALMENT. adv. m. Del tot, absolutament. *Totalmente.* Totaliter.

TOTAVIA. adv. m. ant. SEMPRE. || JA QUE.

TOTESTIU. m. Aucell molt comú en varies parts de Espanya. Es de unas cinch polzadas de llarch; té 'l llom y las alas de color pardo verdós; lo ventre vert rogench; lo bech y la cua negra. y desde aquesta fins à la mandíbula inferior li passa pel ventre una faixa negra, que s' exten y's divideix pels costats del coll, exceptuant lo pit que es blanch. S' alimenta de insectes; té 'l cant desagradable, y es inquiet y atrevit. *Pavo carbonero, monje, fringilago.* Parus major.

TOTHORA. Sempre, continuament. *Cada hora, continuamente, siempre.* Semper, continuò.

TOTHOM. adj. Tots. *Todos, todo el mundo.* Omnes, terrarum orbis.

TOTHOM FUIG DE FAM Y DE FETNA. loc. prov. lo TRABALLAR À NINGÚ ENGREIXA.

TOTHOM QUE. loc. Qualsevol que. *Todo el que, cualquiera que.* Quicumque, omnis qui.

TOTHOM NE TÉ UNA, MÈNOS JO QUE 'N TINCH DOS. ref. Denota que tothom té faltas per ho que sembla. *Cada uno tiene su falta.* Unicuique dedit vitium natura creato. || Denota que tothom té són geni, y se enfada per pacífich que sia. *Cada pajarito tiene su ligadito, cada hormiga tiene su ira.* Inest et formicæ bilis. Parvula quæquæ suam formica exardet in iram.

PERA TOTHOM ABASTA LA GRÀCIA DE DÈU. ref. QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX.

TOTPODERÓS, A. adj. Lo qui tot ho pòt. Propiament s' aplica sols à Dèu. S'usa tambe com à substantiu en la terminació masculina per lo mateix Dèu. *Todopoderoso.* Omnipotens, tis.

TOTXARIA. f. TONTERIA.

TOTXO, A. adj. Rudo, tonto, tosch. *Zafio, tocho.* Inurbanus. || m. BOSCALL, GARROT, BASTÓ.

TOU, VA. adj. Vuyt, vácuo. *Vacio, hueco.* Vacuus. || Moll, bla, flonjo, suau, flexible al tacto. *Blando, tierno, suave, mole.* Mollis. || Parlant de pa. formatge, etc. fresch, tendre. *Tierno.* Recens, tener. || Parlant del llit y cosas semblants, esloval. amollit. *Blando, hueco, mullido, esponjado.* Spongiosus. || met. Va, satisfet, presumit, *Hueco, en-*

neccido, erguido, ufano, hinchado. Elatione inflatus, tumens. || TALÚS. || Qui fácilmente se deixa enganyar ó persuadir. *Mollar.* Mollis, facilis. || m. Entre ferrers ó manyans certa pessa de ferro ab un forat al mitj que posan sota de la que volen penetrar ab lo punxó, pera que aquest no s'osque contra la bigòrnia, y dome lloch á separarse 'l trosset de ferro que tráu lo punxó. *Sufridera.* Perforatum ferrum. || m. La part carnosa ó molsuda de alguna cosa. *Carne, pulpa.* Pulpa, æ, pulpamen, inis. || CAP DEL DIT. || ter. Multitudo, abundancia. *Máquina.* Multitudo, inis, copia, æ.

TOU DE ABELLAS. ARNA.

YÉR TOVA ALGUNA COSA. fr. VUYDAR.

ESTAR TOU COM UNA ARNA. fr. y

POSARSE TOU. fr. Estufarse, estar ple de satisfacció. *Ahucarse, engreirse, esponjarse, hincharse.* Intumesco, is; inflari.

TOUET, A. adj. *Blandillo.* Molliculus.

TOVA. f. Rajola ó mahó molt doble y assecat al sol. *Adobe.* Later crudus. || ROVELL. 5. || FOGASSA. || fam. CAGARADA. || ter. met. fam. MÀFEGA. 2.

TOVALLA. f. ESTOVALLA.

TOVALLÓ. m. Pessa de roba blanca, sobre uns tres pams en quadro, y de que usan las personas pera evitar l' embrutarse ab la vianda, y aixugar-se lo que de ella s' apega als dits ó als llabis. *Servilleta, tohalleta.* Mappula, æ, mantellum, i.

EN TOT VÓL TENIR TOVALLÓ. fr. met. FICAR LO NAS PER TOTS LOS CULS.

TENIR TOVALLÓ EN ALGUNA COSA. fr. met. Tenirhi franca entrada y amistat. *Ser muy de dentro.* Intima esse familiaritate conjunctum.

TOVALLOLA. f. Pessa de roba de fil ó de cotó, més ó ménos ampla y llargarada, regularment pera aixugarse las mans y la cara. *Tohalla.* Manus tergium, mantile ad manus tergendas. || L' adorno de tela que sobre unas anellas cubreix lo pal de la creu de algunas parròquias. *Manga.* Parochialis crucis indumentum. || La cuberta ó drap que's posa al faristol en que's canta la epístola y l' evangeli en las missas solemnes. *Atrileria.* Aulæum, i, aulæa, æ. || La que porta 'l Preste al coll pera portar lo SS. Sagrament ó la Vera Creu. *Superhumeral.* Superhumale, is. || Enagüets ó drap cenyit que portan las imatges de Cristo nu en la Creu. *Pañetes.* Subligacula, femoralia, ium. || Tovalló, plech de barber pera afeitar. *Paños de afeitar.* Linteam, ei, involucre, is. || ant. TOVALLÓ.

TOYA. f. Lo conjunt de diverses flors ó herbas especialment olorosas, que ordenadas, col·locadas y lligadas serveixen al gust del olfato, y al adorno. *Ramillets.* Florum fasciculus.

TR.

TRABA. f. L' instrument ab que's júnta, traba y uneix una cosa ab altra. *Traba, trabadara.* Vinculum, i, ligamen, inis, compes, edis. || Lo ferro

que's fica en los extrems dels eixs de las curenyas de la artilleria pera detenir las rodas. *Sotrozo.* Ferrum rhedarium axibus infixum. || Espécie de estaca de fusta que's penja al coll dels porchs y altres animals. *Torga.* Ligneum impedimentum collo impositum. || Pal de dos pams de llarch, que's posa als gossos de bestiar, penjant del bescoll en lo temps de la cria de la cassa. *Trangallo.* Trabecula canium collo supponi solita. || En lo mostrador dels botiguers aquell tros de taula ab golfos que s' alsa y baixa, pera entrar y eixir. *Trampa.* Ostioli genus innundariis mensis. || En las calsillas es una llenca de lo mateix per aboat entran y s' asseguran al peu. *Trabilla.* Tibialium fasciola, qua talus inseritur ac firmatur. || for. La diligència de trabar la execució. *Traba.* Ad solvendum compulsio. || met. Corretja ab que 'ls cassadors guardavan los esparvers de cassa, y vuy pera conduhir algun gos á la cassera. *Trailla.* Lorum ductile. || En algunas religions monacals llenca de panyo que uneix las dos parts del escapulari, formant una porció de círcul. *Traba.* Manica, arum. || Barra de ferro ó de fusta ab que's retarda 'l moviment á las rodas dels carruatges en las baixadas. *Traba.* Retinaculum, i. || Pedra ó cosa equivalent que en las pujadas se posa entre terra y la roda del carruatge pera que no recule. *Calce.* Obstacle, i. || Llenca de cuyro cusida ó assegurada als botons ó á la boca dels cuxots del pantalon pera que's tinga més tivant, y subjectar las sabates ó botas. *Traba.* Retinaculum, i. || met. Qualsevol obstacle. *Traba.* Obstacle, retinaculum, i. || met. Subjecció. *Sujecion.* Constrictum vinculum, ligamen. || pl. Cordas que's posan á las potas de las caballerias, pera que no s' allunyen molt quant estan en la pastura. *Suelia, manija, maniota, maneota, guadañones, apea.* Pedica, lorea, æ. || met. Restricció en las obras de ingeni. *Restriccion, trabas, coartacion.* Restrictio, nis. || pl. met. fam. GRILLONS.

POSAR TRABAS. fr. TRABAR.

TRAUREN TRABAS. fr. DESTRARAR.

TRABADA. f. La acció y efecte de trabar. *Trabamiento, trabazon.* Nexus, stupor, is.

TRABALL. m. Exercici, ocupació en alguna cosa. *Trabajo, obra, labor, laborio.* Labor, is, opera, æ. || La acció de fabricar ó fer alguna cosa de mans. *Obraje.* Opificium, ii. || Escrit ó discurs sobre alguna matèria. *Trabajo.* Elucubratio, nis, opus, eris. || La mateixa obra treballada. *Trabajo.* Opus, eris. || Dificultat, impediment. *Trabajo.* Labor, is. || Succés desgraciad, penalitat, aflicció. *Trabajo, tormento, pena, penalidad.* Afflictio, nis, pœna, æ.

|| PÉRDUA. || Fets heróychs, memorables, y així 's diu que 'ls TRABALLS de Hércules lo feren memorable per tot lo mon. *Trabajo.* Facinus memorabile. || met. La paga que's dona per alguna obra, y així 's diu viurer del TRABALL. *Trabajo.* Pretium, ii. || pl. Apuros, perills, com: N. s' ha vist ab TRABALLS pera passar lo riu. *Aprietos, apuros.* Pericula, orum,

discrimina, um. || Pobresa y miséria ab que's passa la vida. *Trabajos*. Miseriam, ærummæ, arum.

TRABALL PERDUT. Se diu del que no produheix l'efecte que s' intenta. *Trabajo infructuoso ó inútil, tiempo perdido*. Inanis labor.

TRABALL PERSONAL. Lo que's fa en pròpia persona y no's pòt encarregar á altra. *Trabajo personal*. Proprius labor.

TRABALL SENSE PROFIT. **TRABALL PERDUT.** || m. adv. ab que's dona á entèndrer que algú treballa sens utilitat. *A remo y sin sueldo*. Improbo inutilique labore.

TRABALLS AB PA FAN DE BON PASSAR. ref. Denota que són més soportables los traballs haventhi béns y conveniències. *Los duelos con pan son menos*. Divitem ærummæ non frangunt.

AB GRAN TRABALL. m. adv. Ab gran dificultat. *A nado, con gran trabajo*. Magno cum labore.

DESPRÉS DEL TRABALL VE 'L DESCANS. loc. prov. que exhorta á la fatiga y treball, ab la esperansa del descans. *Arribaos torgado, que tras la cuesta está lo llano; si quieres holgura, sufre amargura*. Dulcia si cupias, patiaris amara necesessè est.

LOS TRABALLS Á NINGÚ ENGREIXAN. loc. fam. ab que algú denota qui si està magre, es per causa de las penas que ha passat. *Quien mal padece, mal parece*. Qui mala perpatitur, tristi, mala fronte fatetur.

MOLT TRABALL Y POCH PROFIT. loc. Denota que algú s'afana en cosas que donan poca utilitat. *Cerner, cerner, y sacar poca harina*. Utilitas Fabium ludit pro mungere lanto.

PÉNDERSE 'L TRABALL. fr. PÉNDER LA PENA.

SENSE CAP TRABALL. m. adv. Sense fatiga ni diligència pròpia. *A píe quedo ó enjuto, sin el menor trabajo*. Absque ullo labore, citrà pulverem.

UNS PRENEN LO TRABALL Y ALTRES TIRAN LO PROFIT. ref. Denota que 'lsafortunats sense treball consegüeixen lo fruyt de las diligències y fatigas de altres. *Uno levanta la caza y otro la mata*. Hos ego feci versiculos, tulit alter honores.

VÉURERSE AB TRABALLS. fr. Véurerse apurat pera surtir de algun llans. *Verse negro*. Magno decrimine versari.

TRABALLADOR, A. m. y f. Jornaler. *Jornalero, trabajador, laborador*. Operarius, ii. || Qui es molt aplicat al treball. *Laborioso, trabajador*. Laboriosus.

TRABALLADORAS. m. rum. TRABALLADOR. 2.

TRABALLANT. m. TRABALLADOR.

TRABALLAR. v. n. Ocuparse en algun exercici ó treball. *Trabajar*. Elaboro, as; operi incumbere. || Sol·licitar, procurar alguna cosa ab activitat. *Trabajar*. Innito, incumbo, is; operam dare. || met. Posar esfors y conato pera vèncer algun obstacle, com: la naturalesa TRABALLA en vèncer la malaltia. *Trabajar*. Contendo, is. || Se diu de la terra que produheix molt. *Trabajar*. Produco, is. || Aplicarse ab molt cuydado á la execució de alguna cosa. *Trabajar*. Diligenter operam dare. || En

la arquitectura y maquinària aguantar, sostenir una cosa á altra. *Trabajar*. Sustento, as, sustineo, es. || Formar ab primor alguna cosa. *Labrar, obrar*. Laboro, as. || náut. Fèr ó sufrir y resistir esfortes més ó ménos grans, y en major ó menor nùmer de direccions simultànies ó successives. Se dia del buch, de són aparell, de la arboladura, y de qual·sevol altra cosa que està en acció, ja com potència, ja com resistència. *Laborear, trabajar*. Laboro, as.

|| mús. Se diu quant una part executa moltes notes, y las demés parts acompanyan ab figuras de molta duració. *Trabajar*. Intendo, is. || met. fam. MENJAR. || v. a. Formar ó executar alguna cosa, arreglantse á método y orde. *Trabajar*. Elabora, as.

TRABALLAR Á ALGÚ. fr. met. Mortificarlo, molestarlo. *Trabajar á alguno*. Negotium facessere.

TRABALLAR COM UN NEGRE Ó COM UN ABRASTAT. fr. Traballar molt y no poder medrar. *Trabajar como un negro; andar hecho un azacaen; andar arrastrando*. Improbè laborare.

TRABALLAR EN VA. fr. PÉNDER LO TENYO. || No eixir algú ab la seva després de moltes diligències. *Trabajar en vano*. Frustrà laborare.

TRABALLAR FI. fr. met. Ésser algú són negoci ab dissimul y astúcia. *Trabajar con política*. Callidè agere.

TRABALLAR MOLT. fr. AFANYARSE.

TRABALLAR PER IGUAL. fr. náut. Se diu de dos ó més caps que actuan ó resisteixen ab igual potència ó grau de tensió. *Trabajar por igual ó por pareja*. Æqualiter tendi.

TRABALLAR PER LLARGH, PER CURT, etc. fr. náut. Traballar un cap ab més ó ménos Hargària, ó subjecte en algun punt de ella, ó en són extrem. *Trabajar por largo, por corto*. Majori vel minori longitudine trahi.

HAVERHI MOLT QUE TRABALLAR. fr. Denota que encara falta molt treball y lo més difícil pera conclóurer una cosa. *Haber mucho que hacer; aun ha de sudar el hopo; estar ó faltar la cola ó el rabo por desollar*. Longa via superest; difficilia restant.

LO TRABALLAR Á NINGÚ ENGREIXA, ó DE TRABALLAR NO HI HA CAP BURRO Ó ASE GRAS. loc. fam. Denota que 'l treball sempre repugna. *El buey trae á arado, mas no de su grado*. Bos equidem terræ non spontè infingit aratrum.

QUI NO TRABALLA NO MENJA. ref. Denota que la manutenció dels homes déu dependir de la aplicació al treball. *En esta vida caduca, quien no trabaja no manduca*. In sudore vultus tui vesceris pane.

QUI TRABALLA MENJA y se sól anyadir, y VÍ SONCA LO DIUMENGE. ref. pera denotar que 'l treball sempre lluheix á qui s' aplica á són ministeri. *Quin hila y tuercos bien se le parece; quien trabaja tiene alhaja; quien trae azada, trae zamorra; el que trabaja medra*. Quem labor exercet, penes est pretiosa supellex.

SÈNS TRABALLAR. loc. que ademés del sentit ricò se diu de alguna matèria que encara no està tra-

ballada. *Sin trabajar, en bruto, toco.* Rudis.

TRABALLAT, DA. p. p. *Trabajado.* Laboratus. || adj. Fèt ab fatiga, cuydado y estudi. *Trabajado.* Elaboratus. || Fèt compost. *Trabajado.* Confectus. || Parlant dels metalls posats en obra ó en la forma convenient pera lo que se'ls destina. *Labrado, trabajado, obrado.* In opus redactum.

TRABALLÓ. m. d. *Traball petit.* *Trabajico,* illo, ito, *trabajuelo.* Levis labor.

TRABALLÓS. A. adj. Lo que dóna, còsta ó càusa mòlt treball. *Penoso, trabajoso, operoso, afanoso, laborioso.* Operosus, gravis. || **TRABALLADOR.** 2.

TRABALLOSAMENT. adv. m. Ab treball ó fatiga. *Trabajosamente, penosamente.* Operosè, aggrè. || Ab pobresa y misèria. *Trabajosamente, con penalidad.* Miserè, ærumnosè.

TRABALLOSÍSSIM, A. adj. sup. *Trabajosísimo.* Laboriosissimus.

TRABALLOSÍSSIMAMENT. adv. m. *Trabajosísimamente.* Laboriosissimè.

TRABAR. v. a. Ajustar, unir cosa ab altra. *Trabar.* Connecto, is. || Entre fusters apegar una cosa ab altra per medi de claus, etc. *Triscar, trabar.* Copulo, as. || Posar trabas á las caballerías. *Trabar, manear, echar trabas.* Vincula inducere. || met. Porfilar, disputar, altercar. *Trabar, trabarse, ó trabarse de palabras.* Contendo, is. || Renyir, lliurar batalla. *Trabar.* Prælium inire, manus conserere. || Parlant de amistat, societat, etc., contràueria. *Trabar amistad, sociedad,* etc. Amicitiam, etc., instituere. || Espesir, coagular. *Trabar.* Condensio, inspissio, as. || Impedir, posar obstacles. *Atar las manos, poner trabas.* Cohibeo, es. || Arri-mar una pedra ó tronch á las rodas del carruatge, pera que no recule. *Calzar, aparear.* Rotæ currus lapidem admovere. || v. r. Embolicarse la pota de la cabalcadura ab lo cabestre ó ronsal. *Trabarse, encabestrarse.* Illaqueor, aris.

TRABAT, DA. p. p. *Trabado.* Connexus. || adj. DESMANTOTAT.

TRÁBEA. f. Roba talar que 'ls pretors, cónsuls y generals romans portaven en los triunfos; també n'hi havia de consagradas als déus de la gentilitat, y eran purpúreas; altra pera 'ls reys, senadors, adivins y sacerdots dels temples de la gentilitat. *Trábea.* Trabea, æ.

TRABEAT, DA. adj. Adornat ab la trábea. *Trabado.* Trabeatus.

TRABETA. f. **TRABA.** 6. || La acció de posar lo peu detrás del de altre ó entre las camas pera fer-lo càurer, regularment per detrás quant se barallau. *Zanquilla, traspí, trasebo.* Supplantatio, nis. || met. Engany, ardit, estratagema, pera fer càurer á algu de sòn empleu, ó pera atraure-lo á que fassa lo que s' intenta. *Zanquilla, lazo, trampa, traspí.* Supplantatio, nis. || f. d. *Trabilla.* Vinculum minus.

FÉR TRABETA. fr. FÉR càurer á algu posanli 'l

peu per detrás ó entrebancat entre'ls seus. *Echar la zanquilla.* Supplanto, as. || met. Usar de alguna treta ó manya pera fer càurer á algu de sòn empleu, ó enganyarlo pera que fassa lo que s' intenta. *Suplantar, armar lazo ó trampa ó zanquilla; echar ó dar traspí.* Supplanto, as.

TRABINELL. m. ter. TRIBULET, BULLICIÓS, ENTREMALIAT.

TRABOCAMENT. m. La acció de trabocar. *Vuelco, trastorno, trastornamiento, trastornadura.* Volutatio, nis.

TRABOCAR. v. a. TRABUCAR.

TRABUCADA. f. Cop ó tir de trabuch. *Trabucazo.* Catapultæ strepitus, ictus.

TRABUCAR. v. a. Volcar, girar lo de demunt davall, de modo que cayga la cosa ó lo que ella conté. *Volcar, trastornar, volver.* Inverto, is. || CAPGIRAR. || ABOCAR. || Pesar ó inclinar més una cosa á una part, com: l' escut de or TRABUCA. *Trabucar, pesar, inclinar.* Præpondero, as. || VICIAR, ALTREAR, DISFRESSAR. || Adulterar lo sentit de las paraulas, ideas, etc., confóndrerlas. *Trabucar, trastornar, invertir.* Turbo, as. || Perturbar lo sentit ó 'l cap los vapors del vi ó algun accident. *Perturbar, trastornar.* Mente perturbari. || Confóndrer, descompóndrer l' orde ó col·locació de las cosas. *Trabucar, trastornar.* Inverto, is, turbo, as. || Girar, fer mudar de dictàmen á algu. *Inclinar, trastornar.* Aliquem á proposito delerrere. || Interrómpre, tallar lo fil de una conversació, introduhint espècies fora del cas. *Trabucar.* Abrumpo, is. || TRAFEGAR. || v. r. Ensopegar, càurer, anar per terra. *Dar traspí.* Vestigio falli. || Pesar més, inclinar-se, decantarse. *Abalanzarse.* Inclinari. || Equivocarse, dir una cosa per altra. *Trabucarse, tropezar, trompicar.* Subsulto, as. || v. a. ant. Combàtrer ab trabuchs alguna fortalesa.

TRABUCAT, DA. p. p. *Trabucado.* Inversus, inclinatus. || adj. Capgirat, fèt al revés ó fora de temps. *Trabucado.* Intempestivus, præposterus.

TRABUCH. m. Escopeta curta ab lo canó mòlt ample y de boca de campana. *Trabuco.* Scloppetum brevius sed amplius. || mil. Màquina de guerra ab que's llansaven pedras mòlt grosses, al modo que ara 's fá per medi de la pólvora ab los pedrers. *Trabuco.* Catapulta, æ. || Espècie de mida de nou pous geomètrichs que s' usa en lo Piemont. *Trabuco.* Novempedalis mensura. || mil. MORTER. || met. TAP DE BARRAL.

TRABULIE. v. a. TRABUCAR. || TRAFEGAR.

TRABUQUET. m. Balancetas pera pesar moneda. *Pesillo.* Trutina monetaria.

TRACCIÓ. f. La acció de tirar. *Traccion, tiradura.* Tractio, nis. || Obra de tràurer. *Traccion.* Tractus, us.

TRACH. m. Lo pet ó tro que fan los cohets. *Traque.* Sonitus rudis.

TRÀCIA. f. Espècie de pedra semblant á la gayeta y sofre, de la que's diu que s' encen ab la

àigua, y s' apaga ab l' oli; però seria en temps de Plini. *Tracia*. *Thracias*, æ.

TRACTIÓ. f. *TRACTIO*.

TRACTABLE. adj. Lo que's pòt tractar fàcilment, ó es de bon tracte, tant en lo físich, com en lo moral. *Tratable*. *Facilis*.

TRACTACIÓ. f. *TRACTAMENT*.

TRACTADET. m. d. *Tratadillo*. *Brevis tractatus*.

TRACTADISTA. m. Autor que escriu tractats solts sobre una matèria particular. *Tratadista*. *Monographus*, i.

TRACTADOR, A. m. y f. Qui tracta algun negoci ó assumpto. *Tratador*. *Politicus*, i, *tractator*, is. || **MEDIANER.**

TRACTADORS DE BRAS. Las sis personas nombradas per cada estament, en las cortis aragonesas, al objecte de que reunidas las divuyt que totes ellas formavan, conferenciessen y 's posessen de acort portant luego 'ls assumptos á la discussió de sos respectius brassos, en los que 's prenia los acorts per majoria absoluta, excepte en lo bras militar en lo que éra precís que hi hagués unanimitat absoluta. *Tratadores de brazo*. In comitias proponentes.

TRACTADORS DEL REY. En las cortis aragonesas, las personas que, constituïda la assamblea, elegia 'l rey pera que en són nom y representació s' entenguessen ab ella. *Tratadores del rey*. Regis proponentes vel tractantes.

TRACTAMENT. m. y **TRACTANSA.** f. La acció ó modo de tractar. *Tratamiento*, *trato*. *Tractatio*, nis; *agendi ratio*. || Títol de cortesia. *Tratamiento*, *trato*. *Tractatio*, nis; *honoris titulus*. || **TRACTAT.**

DONAR LO TRACTAMENT. fr. Honrar á algú ab la cortesia que correspon á sa dignitat. *Dar tratamiento*. Honorificè habere.

TRACTANT. p. a. Qui tracta. *Tratante*. *Tractans*, agens. || m. Qui compra en gros pera vèndrer á la menuda. *Tratante*. *Negotiator*, is.

TRACTAR. v. a. Manejar alguna cosa, usarla materialment. *Tratar*. *Tracto*, as. || Escriurer, discórrer, disputar, comentar alguna matèria. *Tratar*. *Tracto*, dissero, is. || Conferir, parlar sobre alguna dependència pera conformar y avenir als interessats en ella. *Tratar*. *Consulo*, is. || Conversar, tenir amistat y tracte ab algú. *Comerciar*, *tratar*. Ago, is. || Maquinar. *Tratar*. *Incepto*, as. || Disposar algun negoci. *Tratar*. *Curo*, as, *compono*, is. || Comerciar. *Comerciar*, *tratar*, *negociar*. *Negotior*, aris. || Procehir, donar bon ó mal tracte á algú. *Tratar*. Agere cum. || Donar menjar. *Tratar*. *Epulio* excipere. || Insultar, y així 's diu : lo tractá de burro. *Tratar*. Offendo, is. || met. Procurar, posar cuydado y diligència pera la consecució de algun fi ó cosa, com: *TRACTA* de viurer bè. *Tratar*. *Curo*, as, *studeo*, es. || Manejar, dirigir algun negoci-cuydant que vaja bè. *Tratar*. *Procuro*, as. || Visitar il·licitament á persona de diferent sexo. *Tener trato*

ó comercio. *Impudicè cum fœmina aversari*. || v. r. Comunicarse familiarment ab algú. *Tratarse*. *Nutuo* familiaritate agere. || Cuydarse bè, regalars, donarse bona vida. *Repalarsè*, *tratarse bien*. *Pelluculam curare*. || Viurer ab decència y lluhiment, tant en lo vestir, com en las cosas de casa, ó usar de lliberalitat y franquesa en las funcions. *Portarse*. *Lautè* se gerere.

TRACTAT, DA. p. p. *Tratado*. *Tractus*, || m. Composició, conveni, ajust de algun negoci, de paus, de matrimoni, etc., després de haverse conferit y parlat sobre ell. *Tratado*. *Compositio*, *pactio*, nis. || CONSULTA. || L' escrit ó discurs sobre alguna matèria particular. *Tratado*. *Tractatus*, us. || **TRACTE.** 11.

TRACTE. m. Lo modo de tractar ó tractarse. *Trato*, *tratamiento*. *Tractatio*, nis. || met. Lo modo particular de portarse ab algú en los assumptos domèstichs. *Trato*. *Aliquem accipiendi ratio*. || Comunicació familiar entre coneguts, visitantse mútament. *Trato*. *Consuetudo*, inis, *familiaritas*, atis. || Comunicació il·lícita entre personas de diferent sexo; y també 's pren per las personas que la tenen. *Trato*. *Impudicum commercium*. || *Negotiatio*, comers, comprant y venent. *Trato*. *Commercium*, ii. || Modo ó manera. *Trato*. *Ratio*, nis. || Trahicó, infidelitat ab que s' ofereix alguna plassa ó fortalem al enemich. *Inteligencia*, *trato*. *Cum hostibus infidelis communicatio*. || La oració ó meditació continua ab Deu. *Trato*. *Divina meditatio*. || **TRACTAMENT.** 2. || **PACTE.** || Versiols que's diuben entre la epístola y l' evangeli. *Tracto*. *Tractus*, us.

DONAR BON Ó MAL TRACTE. fr. *Tractar mal* ó bè á algú. *Dar á uno buen ó mal trato*. *Benè* aut *malè* *quempiam excipere*.

MAL TRACTE. *MALTRACTE*.

NO VOLER TRACTES AB ALGÚ. fr. No voler tenir negocis ab ell. *No querer tener cuentas con otro*. *Alterius commercium abnuere*, *respuere*.

RÓMPER LO TRACTE. fr. Faltar al cumpliment de lo estipulat en ell. *Des hacer*, *romper el trato* ó *contrato*. *Infringo*, *rumpo*, is.

TENIR TRACTE. *TRACTAR*.

TRACTEJAR. v. a. *GALANTEJAR*.

TRACTO. m. *TRACTE*. 11.

TRACTORI, A. adj. S' aplica á la màquina de roda, caragol ó corriola. *Tractorio*. *Tractorius*.

TRACTRIZ. f. geom. Curva que descriu la corda ab que's mou ó de que penja un pes. *Tractrix*. *Tractrix*, icis.

TRADICIÓ. f. Notícia antiga que passa de pares á fills, y 's comunica per relació successiva dels uns als altres fins als últims. *Tradición*. *Traditio*, nis. || for. Entrega. *Tradición*, *entrega*. *Traditio*, nis.

TRADICIONAL. adj. Comunicat per tradició ó que pertany á ella. *Tradicional*. *Majorum instituta*.

TRADICIONALMENT. adv. m. Segons la tradició. *Tradicionalmente*. *Secundum*, *juxtà* *traditionem*.

TRADICIONARI. m. Nom que's dóna als juheus que rebian ó explicavan la Escriptura per tradició del Talmut. *Tradicionario*. *Traditionarius*, ii.

TRADITOR. m. Veu presa del llatí, que s'aplica al cristià que, pera evitar la mort ó 'l martiri, entregava als tirans los llibres de las santas Escripturas. *Traditor*. *Traditor*, is.

TRADUCCIÓ. f. Versió del escrit de un idioma á altre. *Version*, *traduccion*, *traslacion*, *trasladacion*. *Traductio*, versio, nis. || La obra traduïda. *Traduccion*. *Traductio*, nis. || Glosa ó interpretació. *Traduccion*. *Traductio*, interpretatio, nis. || ret. Figura en que's repeteix una mateixa paraula ab una petita inflexió gramatical, que li dóna diferent sentit, com es en la variació de cassos ó de temps, ó de la síl·laba final, de modo que no resulte fastidiosa la oració. *Traduccion*. *Traductio*, nis.

TRADUCLÀ. m. Nom que donavan los pelagians als catòlics, perque diuben que 'l pecat original passa de pares á fills; y vuy en dia s'acomoda als que diuben ab error manifest que las ànimas passen de pares á fills. *Traduciano*. *Traducianus*, i.

TRADUCTOR. A. m. y f. Qui traduïeix algun escrit. *Traductor*. *Traductor*, is.

TRADUÏBLE. adj. Lo que pòt traduïrse. *Traducible*. *Transferendus*.

TRADUÏDOR. A. m. y f. *TRADUCTOR*.

TRADUÏR. v. a. Posar un escrit ó tractat de un idioma á altre. *Verte*, *traducir*, *trasladar*. *Traduco*, is.

TRADUÏT. DA. p. p. *Vertido*, *traducido*. *Translatius*, *versus*.

TRAEADOR. m. Qui porta la cosa ab que's porta ó conduïeix á altra. *Traedor*. *Vector*, is.

TRÀER. v. a. *TRÀURER*.

TRAFAGAR. v. a. y derivats. *TRAFEGAR*.

TRÀFECH. m. Tracte, comers, negoci de baratas, compres y vendas. *Tráfago*, *tráfeco*, *traficacion*. *Negotiatio*, nis. || Ocupació, sol·licitut de negocis y dependències, que causan molèstia y fatiga. *Tráfago*. *Curarum pondus*. || La obra de mudar las cosas de una part á altra, ordenarlas, etc. *Trasiego*. *Transmutatio*, nis. || *MONATRA*. || Trascolament de licors, especialment del vi. *Trasiego*. *Transfusio*, nis.

TRAFEGADOR. A. m. y f. Qui trafega. *Trasegador*. *Transfusor*, is. || ant. *DISSIPADOR*.

TRAFEGAMENT. m. ant. *TRÀFECH*.

TRAFEGAR. v. a. Trascolar, passar lo vi desde 'l cub á las bótes, gerras, etc. *Mostrear*, *trasegar*. *Elutrio*, as. || *TRAFICAR*. || Abocar un licor poch á poch de una eyna en altra. *Transfundir*. *Transfundo*, is. || Remenar, mórner algun líquid de una part á altra pera que's mescle ó incorpore. *Mecer*. *Agito*, as. || *VÊA MONATRAS*. || Passar los licors de uns botes á altres ó tragarlos ab ells. *Zaquear*. *Utriculis elutriare*.

TRAFEGAT. DA. p. p. *Trasegado*. *Translatius* || adj. Qui trafega ab molta sol·licitut, diligència y ànsia. *Trafagon*. *Negotiosus*.

TRAFICA. m. Enredador. *Embrollon*, *enredador*, *embrollador*. *Consarcinator*, is. || *INQUIET*, *ALBOROTAT*. || f. *BARATA*. || *EMBROLLA*.

TRAFICANT. adj. y m. Qui trafica. *Traficante*, *tratlante*, *mercader*. *Negotiator*, is.

TRAFICAR. v. n. Tractar y contractar barant, comprant y venent. *Traficar*. *Mercaturam facere*. || *VÊA MONATRAS*. || Divagar, anar per várias terras, tractant y contractant en várias provincias. *Divagar*, *traficar*. *Vagor*, aris. || En lo moral negociar, y així's diu que 'l hipócrita *TRAFICA* ab la virtut. *Traficar*. *Negotior*, aris. || *ENREDAR*, *EMBROLLAR*.

TRÀFICH. m. *TRÀFECH*.

TRAGACANT. m. y

TRAGACANTA. f. Espècie de goma que flueix naturalment de diferents arbusts espinosos del Orient, que en lo comers se presenta en trossos com cintas, com fideus, y á vegadas sense forma determinada, ondejats; de color groch de llimona ó enterament blanch, mitj transparents, compactes, elàstichs, molt difícil de pulverisar y sens olor, de sabor fat, mucilaginos, y una part de aquesta goma fa la àygua tant viscosa com 25 de goma arábica. *Alquitira*, *tragacanta*. *Gumma astragalus tragacanthae*. || Planta perenne que fa la cama curta y tota poblada de punxes llargues y dures; las fullas petites y primas; las flors rojas, y 'l fruyt unas tavelletas. *Alquitira*, *tragacanta*, *granévano*. *Astragalum tragacantha*.

TRAGADERA. f. S'usa ab la frase *TENIR BONAS TRAGADERAS*, que significa no reparar en créuer qualsevol cosa sense detenirse y examinarla com correspon, y també s'aplica als llibertins. *Tener buenos tragaderos ó buenas tragaderas*. *Amplis faucibus gaudere*; *slatum faucibus deglutire*. || *Permétrer* ó sufrir algú que li fassan molts agravis. *Hacer espaldas*. *Tolero*, as.

TRAGADOR. m. Menjador de mena, qui menja molt. *Tragador*, *tragon*, *tragaldabas*, *tragamallas*, *traganton*, *gloton*, *gastrolatro*, *gastrónomo*, *epicúreo*. *Vorax*, cis, *helluo*, nis.

TRAGADORÀS. SA. adj. aum. *Tragonazo*. *Vorax*, cis.

TRAGÀLAFO. m. Animal molt semblant al cervo en lo cos y banyas, y á la cabra en la barba y pel. *Tragálofo*. *Targelaphus*, i.

TRAGAMENT. m. La obra de tragar. *Glotoneria*, *tragazon*, *voracidad*. *Ingluvies*, ei.

TRAGAR. v. a. Menjar molt y ab ànsia. *Devorar*, *tragar*. *Helluor*, aris. || *ENGULLIR*. || met. Obrirse la terra y sepultar lo que's manté sobre. *Tragar*. *Voro*, *ingurgito*, as. || v. r. *Dissimular* ó donarse per entès. *Tragarse*. *Dissimulo*, as. || met. *Persuadirse*, créuer fàcilment. *Tragar*, *tragarse*. *Facile credere*.

NO PODER TRAGAR Á ALGÚ. fr. Tenirli molta aversió. *No poder tragar ó digerir á alguno; no poder ver á uno pintado.* Aliquem abhorre, odio prosequi.

TRAGÁS. m. aum. de trago. *Tragazo, tragantada.* Ingens haustus.

TRAGÈDIA. f. Imitació y representació de una acció entera, il·lustre, verdadera en lo fondo, verosmíl en los epissodis, etc. infelís ó llastimosa en sí y en sas circumstàncias, ab èxit regularment funest, pera excitar lo terror y la compassió, y ab lo fi principal de rectificar las costums y fér cautos als homes en sa conducta. *Tragedia.* Tragædia, æ. || met. Història, succés ó acció llastimosa y funesta. *Tragedia.* Tragædia, æ.

PARAR EN TRAGÈDIA. fr. met. Tenir alguna cosa mal fi ó èxit desgraciad. *Parar en tragedia.* Tragicum exitum habere.

TRAGE. m. TRAJO.

TRAGELLA. f. Instrument de un mitj caixó que vá declinant fins á un tall de ferro, y arrossegat per alguna caballeria serveix pera igualar algun terreno, prenent fàcilment la terra de la part que sobrepuja, pera conduhirla á la part que n'hi ha ménos. *Trailla.* Vehiculum, plaustrum, i.

TRAGELLAR. v. a. Aplanar é igualar la terra ab la tragella disposantla de aquest modo pera que 's puga regar. *Traillar.* Terram plaustra complanare.

TRAGÍ. m. Tráfeh ó transport de gèneros, mercaderias, etc. *Tragin, tragino, acarreo.* Convectatio, nis. || L'art y exercici de tragar. *Tragineria.* Transvehendi munus. || **TRAGINA.**

TRÁGICAMENT. adv. m. De un modo tràgich ó funest. *Trágicamente.* Tragicè.

TRÁGICH, CA. adj. Cosa de tragèdia. *Trágico, tragedioso.* Tragicus. || Funest. *Trágico.* Tragicus. || Se diu del poeta que compon tragèdias. *Trágico.* Tragicus.

TRAGICOMÈDIA. f. Representació en que la acció y personatges no són de tant noble caràcter com los de la tragèdia, ni tan ridículs com los de la comèdia; però que no deixa de excitar lo terror y la compassió, ocupant las passions y sa pintura tot lo lloch que en la comèdia té 'l ridícul, encara que no se li exclou del tot. Las situacions han de sér interessants, los pensaments y locució molt expressius y afectuosos. *Tragicomedia, tragedia urbana, comedia seria ó patética.* Tragicomædia, æ.

TRAGICÓMICH, CA. ad. Lo que pertoca á la tragicomèdia. *Tragicómico, jocoserio.* Tragicomicus.

TRAGINA. f. Dret del senyor, y consistia en que 'ls sèus feudataris li havian de tragar los llegums, fruyts, etc. *Tragino, acarreo.* Subvectio, nis.

TRAGINAR. v. a. Carretejar, transportar gèneros ó mercaderias de una part á altra. *Traginar.* Transveho, is. || Fér de tragar. *Trafcar, traginar.* Transvecto, as.

TRAGINAT, DA. p. p. *Traginado, acarreado.* Advectus. || m. **SOSTRE.**

TRAGINER. m. Qui té per ofici tragar gèneros de un poble á altre. *Traginer, traginante, ordinario, recuero, arriero.* Agaso, nis.

TRAGITAMENT. m. Moviment violent del ventrell, que excita á vòmit. *Arcada.* Nausea, æ.

TRAGITAR. v. a. **REGIRAR, REMOURER.** || Allerrar lo ventrell alguna cosa de un modo que proveque á vòmit. També s' usa com recíproch. *Der i hacer arcadas.* Nauseo, as.

TRAGO. m. Tirada de vi, àygua ó altre líquit, la porció que 's beu de una vegada. *Trago, sorbo.* Haustus, us. || met. Adversitat, desgràcia, inferia. *Trago.* Amarus calix. || **REGUDA.** 3.

TRAGUEJAR. v. n. Bèurer molt y ab pressa. 'S diu dels bebedors de vi ó licors. *Chifar.* Vinum avidè bibere.

TRAGUET. m. d. *Traguillo, traguito.* Levi haustus.

TRÀGULA. f. Dart dels antichs romans de grans dimensions. *Trágula.* Tragula, æ.

TRAHICIÓ. f. Falta de fidelitat y llealtat deguda al príncep ó soberà, ó á la confiança de algun amic. *Prodicion, traicion.* Traditio, nis.

Á **TRAHICIÓ.** m. adv. Alevosament, saltant á la llealtat ó confiança, ab eugany ó cautela. *A traicion, atraidoradamente.* Insidiosè.

TRAHIMENT. m. **TRAHICIÓ.**

TRAHIR. v. a. Faltar á la fé, confiança ó amistat. *Vender, hacer traicion, engañar.* Aliquem proder.

TRAHIT, DA. p. p. *Vendido, engañado.* Proditus.

TRAHULLADOR. m. **RODAYRE.** 1.

TRAHULLADORA. f. **RODAYRA.** 2.

TRAHULLAR. v. n. **RODAR.** 12.

TRAHUT. m. **TRIBUT.**

TRAHUTAR. v. a. ant. *Poner á tributo.* Tributum imponere.

TRAJO. m. Lo modo particular de vestirse en classe de personas, ó lo que es general en una provincia ó regne. *Traje.* Habitus, us. || met. Modè rahó ab que 's dissimula alguna acció ab la semblansa de altra. *Traje.* Species, ei.

TRALLA. f. Corda ó soga. *Tralla.* Funis, retis, is.

TRALLADOR. m. **TRASLADADOR.**

TRALLAMENT. m. **CÓPIA, TRASLLAT.**

TRALLAT. m. **TRASLLAT.**

TRAMA. f. Fil que passa de un costat al altre del urdit. *Fundamento, trama.* Trama, æ. || Espècie de seda pera tramar. *Trama.* Sericum ad trama. || met. Artifici enganyós y astut ab que 's perjudica á algú. *Trama.* Astus, us.

TRAMADA. f. **REVOLTÓ.**

TRAMADOR, A. m. y f. Qui trama las tols. *Tramador.* Tramas inserens. || met. Qui dispa algun engany ó astúcia. *Tramador.* Machinator, a.

TRAMAR. v. a. Atravessar los fils de la trama per entre 'ls del urdit, pera teixir alguna tela. *Tramar.* Tramas inserere. || met. Maquinar y dispa

cautelosament alguna cosa contra algú, ó pera la consecució de algun disigne. *Tramar*, urdir. Ordri, machiari.

TRAMAT, DA. p. p. *Tramado*. *Tramis insertus*.

TRAMÉS, A. p. p. ant. ENVIAT, REMÉS.

TRAMESA. f. ant. y

TRAMETIMENT. m. ant. REMESA.

TRAMÈTTER. v. a. ant. ENVIAR, REMÈTTER. || Despedir de sí. *Echar*, *despedir* Ablego, as.

TRAMONTÀ, NA. adj. Lo que respecte de alguna part està al altre costat de las montanyas. *Tramontano*. *Transmontanus*.

TRAMONTANA. f. NORT. 2. || Vent que ve del nort. *Tramontana*, *cierzo*, *noto*, *septentrion*, *aquilon*. Boreas, æ. || met. Vanitat, supèrbia. *Tramontana*. Ventosa mens.

TRAMONTANA BORRASCOSA. La que causa tempestat. *Zarzaganiello*. *Procellosus cirtius*.

TRAMONTANA FORTA. *Tramontana freda* y que bufa ab molta forsa. *Descuernacabras*. Vehemens et frigidus aquilo.

TRAMONTANA FREDA. 'L cers molt fret, però no molt fort. *Zarzaganiello*. *Cirtius frigidus*, haud vehemens.

TRAMONTANA NO TÉ ABRICH, HOME POBRE NO TÉ AMICH. ref. AL POBRE 'L SOL SE 'L MENJA.

TRAMONTANAL. m. CERS.

TRAMONTANETA. f. d. Cers suau, però fresch. *Zarzaganele*. *Cirtius*, ii.

TRAMOSTERA. f. TINA, CUB.

TRAMOYA. f. Màquina ó enginy que s' usa en los teatros pera figurar várias escenas, ó pera representar transfiguracions y sucesos prodigiosos, com aparicions de deytats, incendis, etc. segons exigeix lo pas que 's representa. *Máquina*, *tramo-ya*. *Machina*, æ. || La introducció de alguna deytat ó poder sobrenatural en las pessas dramáticas, etc. *Máquina*, *tramo-ya*. *Theologium*, ii. || Màquina que té en sí mateixa 'l principi de són moviment, com en lo rellotge, etc. *Autómata*, *autómaton*. *Automaton*, i. || met. Enredo ó trampa ab apariència de bondat. *Tramo-ya*. *Stropha*, æ. || **TRAMOYSTA**. 2.

TRAMOYSTA. m. Compositor ó inventor de tramoyas. *Tramoyista*. *Pægmatis artifex*. || met. Embrollador. *Tramoyista*. *Veterator*, is.

TRAMPA. f. Artifici ó enginy pera cassar animals salvalges. *Cepo*, *trampa*, *armadijo*, *decipula*, *zalagarda*. *Decipula*, æ. || Qualsevol artifici ó enginy pera agafar aucells, perdus, cunills ó llebras, com són llasseras, llosetas, etc. *Trampa*. *Decipula*, æ. || Bertrol pera pescar. *Garlito*. *Fiscina*, æ. || Clot ó fons ab alguna taula y una capa de terra falsament sostinguda, pera que passant las feras s' enfonzen. *Trampa*, y *callejo* en las montanyas de Burgos. *Fovea*, æ. || Qualsevol artifici pera enganyar á algú. *Artimaña*, *trampa*, *celada*. *Versutia*, æ, dolus, i. || Deute contrèt ab engany, diferint la paga ab lo fi de no satisfier. *Trampa*. *Astus*, us; subdola excusatio. || Artifici prohibit ó contrari á las

lleys del joch. *Fulleria*, *trampa*. *Fraus in ludo*. || pl. TIMBALAS.

TRAMPA LEGAL. L' ardit permès que prevé ó evita algun dany. *Trampa legal*. *Dolus jure permissus*.

TRAMPAS Y MÉS TRAMPAS. exp. que significa 'l modo de passar la vida trampejant en una part pera cumplir en altra. *Trampa adelante*. *Fraudibus procrastinetur*.

ARMAR Ó GUARNIR LA TRAMPA. fr. Usar de algun artifici pera enganyar á algú. *Armar lazo*, *trampa*, *zancadilla*. *Insidias moliri*.

CÀURER EN LA TRAMPA. fr. Càurer las feras, etc., en la trampa que se 'ls té preparada. *Caer en la trampa*, *entramparse*, *atramparse*. *Iliaqueari*. || Sér algú enganyat ab algun artifici ó ardit. *Caer en la trampa*, en el garlito, en el lazo ó en la zancadilla. *Astu decipi*. || met. Sér sorprés en algun delict ó mala feta. *Ser cogido en la trampa*; *ser cogido de manos á boca ó con las manos en la masa*. In malefacto deprehendere.

FÉR CÀURER Á LA TRAMPA. fr. met. Enganyar artificialment. *Entrampar*. *Astu decipere*.

PASSAR Á LA TRAMPA. fr. met. Portar las cosas ab sumo rigor, ab enfado y mal modo, sense perdonar ni reservar res. *Llevar alguna cosa á fuego y á sangre*; *echar el bodegon por la ventana*. *Summo rigore aliquid petere*. || Espatllar, malmètrer molt la roba. *Echar á perder ó á rodar*. *Perdo*, is. || Malgastar los hènns ó hisenda. *Arrojar ó echar por la ventana*, *echar en la calle ó en la plaza, á perros ó en saco roto*. *Bona dissipare*.

PASSAR EN Á LA TRAMPA. fr. met. fam. Pérdre-se ó mal-lograrse algun negoci. *Llevarselo la trampa*. *Operam et impensam perdi*.

TRAMPEJADOR. m. TRAMPÓS.

TRAMPEJAR. v. n. Fér trampas pera enganyar á algú. *Mañear*, *trampear*. *Agere fraudulentèr*. || Fér trampas en lo joch. *Fuller*, *trampear*. In ludo decipere. || Enmanllevar ab ardis y enganyis. *Petardear*, *trampear*. *Fraude mutuari*. || Passar la vida demanant en una part pera pagar en altra y buscant mèdis pera dilatar la paga. *Trampear*. *Rem dolo procrastinare*. || ESTAFAR.

TRAMPETA. f. d. *Trampilla*. *Levis dolus*.

TRAMPISTA. m. y

TRAMPÓS, A. adj. *Estafador*, *trampista*, *trampo-oso*, *trampeador*, *petardista*. *Dolosus emunctor*; fraudator, is. || Qui fá trampas en lo joch. *Fullero*, *trampo-oso*. *Lusor fraudulentus*.

TRAMUDAR. v. n. ant. TRASMUDAR.

TRAMUJA. f. Especie de caixa de fusta, quadrada, que remata en forma piramidal per sa part inferior, per ahont vá donant lo blat al esclop, y aquest á la mola. *Tolèa*. *Infundibulum*, i. || Capsal de fusta que unit per medi de uns ferros á las ansas de la campana, serveix pera sostenirla, y al mateix temps de contrapès pera que's puga ventar fàcilment. *Cabeza*, *contrapeso*, *armazon*. *Campanæ superpositum culmen*, apex.

TRANCA. f. ant. BARRA. 2.

TRANCADA. f. Cop de tranca. *Trancazo*. Vectis ictus.

TRANCADOR. m. ant. SALTEJADOR.

TRANCANILL. m. náut. Fust fort que de popa á proa per una y altra banda uneix las cubiertas ab lo costat, y en lloch de estar vuyt á escayre en la línea de intersecció del pla de aquellás ab lo de aquesta, forma una canal que ademès de deixarli major gruix y hermostrar tota la obra, facilita la corrent de las áyguas envers los imbornals. *Trancanil*. Trabs nautica.

OBRISE 'LS TRANCANILLS. fr. Desconjuntarse, y á vegadas rómprerse las pessas que forman lo casco de una embarcació. *Abrirse los trancaniles, desparejarse, desmantelarse, desligarse*. Disjungo, is.

TRANCAR. v. a. BARRAR.

TRANCE. m. Llans esposat ó perillós. *Trance*. Discrimen, inis. || Lo tránsit ó últim instant de la vida. *Trance*. Ultimum vitæ discrimen.

TRANCH. m. TRONTOLL.

TRANQUIL, A. adj. Quiet, apacible, suau, pacífich. *Sereno, tranquilo*. Tranquillus. || Assossegat, en calma. *Tranquilo*. Mitis. || met. En quietut, sense turbació y temor. *Sereno, tranquilo*. Quietus.

TRANQUILAMENT. adv. m. Ab tranquilitat. *Tranquilamente*. Tranquillè.

TRANQUILAR Y TRANQUILISAR. v. a. Assossegat, aquietar l' ánimo. També s' usa com reciproc. *Tranquilizar, tranquilizar*. Tranquillo, placet, as. || Apaciguar, calmar las tempestats, etc., y s' usa més comunment com reciproc. *Tranquilizar, tranquilizarse, calmar*. Tranquillo, as.

TRANQUILISAT, DA. p. p. *Tranquilizado*. Tranquillatus.

TRANQUILITAT. f. Sossego, quietut, repós. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || L' estat del temps seré y sense vent ni borrascas. *Calma, tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || Deesa dels antichs romans, que imaginavan donar repós als vius y als morts. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis.

TRANQUILITAT PÚBLICA. Pau. *Tranquilidad pública*. Pax, cis.

TRANQUILLA. f. met. Espécie enganyosa. *Tranquilla*. Offendiculum, i.

TRANQUILLAR. v. a. ant. TRANQUILISAR.

TRANQUILO, A. adj. TRANQUIL.

TRANS. Preposició llatina que significa de la altra part, y en catalá y en castellá s' usa en composició, y en la mateixa significació, ó augmentant la de la veu que compon; y pera suavisar la pronunciació s' sol usar de TRAS en lloch de TRANS, com: *traspassar, trastornar* etc. •

TRANSACCIO. f. Ajust ó conveni entre litigants sobre una cosa dubtosa. *Transaccion*. Transactio, nis.

TRANSACCIONS FILOSÓFICAS. Espécie dediari de descobriments filosófichs que comensá á publicar-se en Lóndres en l' any 1665. *Transacciones filosóficas*. Transacciones ad acta filosofica.

TRANSALPÍ, NA. adj. Cosa de altra part dels Alps. *Transalpino*. Transalpinus.

TRANSBORDAR. v. a. Passar efectes de una nau á bordo de altra. *Trasbordar*. Transveho, is.

|| v. n. Passar de una nau á altra las personas, y especialment las que tenen destino assignat ó destinat á bordo. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim transire. || En la marina militar trasladar lo destino de tots los individus ó de algun de ells de un buch de guerra á altre. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim militem applicare.

TRANSBORDO. m. La obra de trasbordar. *Trasbordo*. A navi in navim subvectio.

TRANSCENDÈNCIA. f. Ingeni, penetració, subtilesa. *Transcendencia*. Transcendentia, æ. || fil. La acció de comunicarse y extèndrerse una cosa per altres que compren com género supremo. *Transcendencia*. Transcendentia, æ. || Divulgació de algun fet, de lo que probablement ne resulta mal. *Transcendencia*. Transcendentia, æ.

TRANSCENDENT, A. adj. Lo que transcedeix. *Transcendente*. Transcendens. || geom. Se diu del qui emplea l' infinit en los càlculs. *Transcendente*. Transcendens.

TRANSCENDENTAL. adj. Lo que s' exten ó comunica á altres cosas que's comprenen baix de són concepte. *Transcendental*. Transcendens.

TRANSCENDIR. v. a. Passar de una part á altra ó pujar més alt. *Transcender*. Transcendo, is. Sér transcendental una cosa, difundirse y comunicarse generalment per várias espècies inferiors. Se diu en particular del objecte de la metafísica, que considera á tot sér en general, y als altres transcendents, com Deu, 'ls àngels y altres veritats que consisteixen en la pura especulació. *Transcender*. Transcendo, is.

TRANSCENDIT, DA. p. p. *Transcendido*. Transcensus.

TRANSCRIBIR. v. a. Trasladar, copiar un escrit. *Transcribir, trasladar, copiar*. Transcribo, is.

TRANSCURS. m. Tránsit, passatge. *Transcurso, tránsito*. Transcursus, us. || La carrera ó continuació successiva dels temps que passen. *Decurso, discurso, trascurso del tiempo*. Temporis tractus.

TRÁNSEAT. Veu llatina usada principalment en las escolas, pera permètrer que passe una proposició que importa poch concedirla, ó negarla, que no fa ni desfá. *Transeat*. Transeat.

TRANSELEMENTACIO. f. Transformació de un element en altre. *Transelementacion*. Transelementatio, nis.

TRANSEUNT. adj. Passatger. *Pasajero, transeunte*. Transiens. || fil. L' efecte que produhit pel agent passa á la matèria ó al pas exterior. *Transeunte*. Transiens.

TRANSFERIDOR, A. m. y f. Qui transfereix. *Transferidor*. Transferens, tis.

TRANSFERIMENT. m. TRANSLACIO. || TRANSPORTACIO, TRAGÍ. || for. CESSIO.

TRANSFERIR. v. a. Passar, portar una cosa de un lloch á altre. *Transferir, trasladar.* Transfero, ers. || met. En las cosas espirituales passar de una part á altra, com: lo regne judáyich se **TRANSFERÍ** als infels. *Transferir.* Transfero, ers. || Allargar, dilatar la execució determinada de alguna cosa. *Diferir, transferir.* Diferro, ers. || Exténdrer ó trasladar lo sentit de una veu á significar altra distincta. *Transferir.* Transfero, ers. || Descarregar la culpa pròpia sobre altre. *Echar ó cargarle á otro las cabras.* Culpam alicui falsò imputare. || for. Cedir á altre 'l dret ó domini que algú té. *Ceder, transferir, renunciar en otro.* Transfero, ers. || Passar una partida de un compte á altre. *Passar, transferir.* Transfero, ers. || esg. Obrir l' àngul en la espasa subjecte ó inferior, y tornar-lo á tancar quedant superior. *Transferir.* Transfero, ers. || v. r. Passar alguna persona de un lloch á altre, com: **TRANSFERIRSE** á Roma. *Trasladarse.* Transio, is.

TRANSFERIT, DA. p. p. *Transferido.* Translatus.

TRANSFIGURABLE. adj. Lo que pòt mudar de figura. *Transfigurable.* Transfigurabilis.

TRANSFIGURACIÓ. f. Transformació, cambi de figura. *Transfiguracion, transformacion.* Transfiguratio, nis. || Festa que la Iglésia celebra 'l dia 6 de agost en memòria de haverse trasfigurat Jesucrist en la montanya del Tabor. *Transfiguracion.* Transfiguratio, nis.

TRANSFIGURAR. v. a. Fér mudar la figura ó forma de alguna cosa. S' usa més comunment com recíproch. *Transfigurarse, transformarse.* Transformari.

TRANSFIGURAT, DA. p. p. *Transfigurado.* Transfiguratus.

TRANSFIXIÓ. f. La acció de ferir ó passar de part á part, y també un dolor ó aflicció incomparable. *Transfixion, trasverberacion.* Cruciatio, nis.

TRANSFLORA. f. ant. FLOREONCO.

TRANSFLORAR. v. a. pint. Copiar un dibuix traslluhintlo en altre paper. *Trasflorar.* Ad lucem transferre.

TRANSFLOREJAR. v. n. Donar algun color sobre plata, or ó estany que regularment es lo vert sobre or. *Trasflorear.* Encausto pingere.

TRANSFLORINA. f. bot. Planta ramosa, herba oficial; de arrel llenyosa y fibrosa, fallas petites, ovaladas, obtusas y crivelladas de piquets ó glándulas transparents, tronch dret, cilíndrich ab dos talls ó senyals y de color bermellench; flors grogas y reunidas en manadets. *Corazoncillo.*

TRANSFORMACIÓ. f. Mutació de una forma en altra. *Transformacion, transformamiento, metamorfosis.* Transformatio, nis. -

TRANSFORMACIÓ DE FIGURAS. geom. Descripció de una figura igual á altra, però dessemblant á ella, y així 'l triángul se transforma en quadrat, sent un quadrat igual al triángul. *Transformacion.* Transformatio, nis.

TRANSFORMADOR, A. m. y f. Lo que muda la forma de alguna cosa. *Transformador.* Transformator, is.

TRANSFORMAR. v. a. Trasmudar, convertir una cosa en altra de distincta forma. *Transformar.* Transformo, as. || met. Insinuar-se en lo cor ó afecte de algú de modo que semble ser una mateixa cosa. *Transformar.* Transformo, as. || v. r. Mudar algú enterament de costums, aparièncias, etc., de modo que no semble ell mateix. *Transformarse.* Figuras omnes induere.

TRANSFORMAT, DA. p. p. *Transformado.* Transformatus.

TRANSFORMATIU, VA. adj. Lo que té virtut ó força pera transformar. *Transformativo.* Transformativus.

TRANSFRETÀ, NA. adj. TRANSMARI.

TRANSFRETACIÓ. f. La acció de passar lo mar ó un bras de ell. *Transfretacion.* Transfretatio, nis.

TRANSFRETAR. v. a. Passar á la altra part de mar ó de un estret. *Passar, transfretar, atravesar el mar.* Transfretalo, as.

TRANSFUNDIÓ. f. TRANSFUSIÓ.

TRANSFUNDIR. v. a. Passar, tirar, abocar poch á poch un licor de una eyna en altra. *Transfundir.* Transfundo, is. || met. Escampar, comunicar qualsevol cosa entre diversos subjectes successivament. També s' usa com recíproch. *Transfundir.* Transfundo, is. || Infundir artificialment la sanch arterial de un animal á las venas de altre pera renovarli la vida, com pretenen los partidaris de aquesta operació. *Transfundir.* Transfundo, is.

TRANSFUSIÓ. f. La acció de transfundir lo licor de una eyna en altra. *Transfusion, transfundicion.* Transfusio, nis. || met. La comunicació de alguna cosa de una en altres. *Transfusion.* Transfusio, nis. || La acció de transfundir la sanch del cos de un animal en altre. *Transfusion.* Transfusio, nis.

TRANSGREDIR. v. a. Trencar algun precepte ó lley. *Violar, quebrantar, quebrar, traspasar, transgredir.* Violo, as.

TRANSGRESSIÓ. f. Infracció de alguna lley ó precepte. *Violation, transgresion, infraccion, quebrantamiento.* Transgressio, nis. || HIPÉRBATON.

TRANSGRESSOR, A. m. y f. Qui falta en alguna lley, precepte ó estatut. *Violador, transgressor, infractor, quebrador, quebrantador.* Transgressor, is.

TRANSICIÓ. f. Unió de las diferents parts del discurs, per medi del qual totes ellas venen á formar un cos. *Transicion.* Transitio, nis. || ret. L' artífeci oratori pera passar la oració de una á altra persona de qui parlava. *Transicion.* Transitio, nis. || mús. Modo de suavisar los salts dels intervallos per graus disjuncts. *Transicion.* Transitio, nis.

TRANSIGIR. v. a. Decidir los interessats per via de ajust y composició algun punt dubtós, partint la diferència de la disputa. *Transigir.* Decido, is. || PACTAR.

TRANSIGIT, DA. p. p. *Transigido*. Decisus.

TRANSILVÀ, NA. adj. Cosa de Transilvània, regió de Europa, dependent de la Hungria. *Transilvano*. Transylvanum.

TRANSIRSE. v. r. Extenuarse, enmagrirse molt, especialment quant prové de la llarga falta de aliment. *Traspillarse*. Languesco, is.

TRANSIT, DA. adj. Fatigat, consumit de alguna angústia ó penalitat, majorment de fam. *Transido*, *traspillado*. Exanimis. || ASSEDEGAT.

TRÁNSIT. m. Obra de passar de una part á altra. *Paso*, *tránsito*, *pasaje*, *pasatiempo*. Transitus, us. || Lo tret, espay ó travessia que hi ha pera passar ó transitar de un paratge á altre. *Tránsito*. Trajectus, us. || **ASTRAT.** 8. || Lo lloch per ahont se transita. *Tránsito*. Treductus, us. || Lo pas ó mudansa de un estat á altre. *Tránsito*. Transitus, us. || La mort de las personas justas ó santas. *Tránsito*. In beatam vitam transitus. || **TRANCO.** 4. || for. Desapropi dels béns embargats al deutor, pera satisfer als acreedors. *Tránsito*. Debitoris bonorum creditori adjudicatio. || astr. Lo pas de un planeta pera 'l lloch del horoscopi. *Tránsito*. Planetæ transgressus. || Se diu de la unió y modo ab que Maria santíssima morí y se'n pujá al cel. *Tránsito*. Transitus, us.

DE TRÁNSIT. m. adv. TRANSITÓRIAMENT.

TRANSITABLE. adj. L' estat del lloch ó camí en que's pót transitar. *Transitable*. Transmeabilis.

TRANSITAR. v. a. Anar de camí, viatjar. *Transitar*. Peragro, as.

TRANSITAT, DA. p. p. *Transitado*. Peragratus.

TRANSITIU, VA. adj. for. Lo que passa ó dóna y 's transfereix de un á altre. *Transitivo*. Transitivus. || gram. Se diu del verb actiu, la acció del qual passa immediatament á altra cosa y termina ó passa en ella, á diferència del neutre que no passa del verb. *Transitivo*. Transitivus.

TRANSITORI, A. adj. Caduch, passatger, temporal; se diu comunment dels plahers. *Caduco*, *transitorio*, *pasajero*, *efimero*, *deleznable*, *fugaz*, *transiente*, *momentáneo*, *fugitivo*. Transitorius. || Dit del lloch per ahont se passa freqüentment. *Pasajero*. Transitorius.

TRANSITÓRIAMENT. adv. m. De passada, sens cuydado. *De paso*, *transitoriamente*. Obiter.

TRANSLADAR. v. a. y derivats. TRASLADAR.

TRANSLAT. m. ant. CÒPIA, TRASLLAT.

TRANSLLUHIRSE. v. n. y derivats. TRASLLUHIRSE.

TRANSMARÍ, NA. adj. De la altra part del mar. *Ultramarino*, *trasmantino*, *transfretano*. Transmarinus.

TRANSMÈTRES. adv. t. MÈTRES. 1.

TRANSMIGRACIÓ. f. Mudansa de alguna família ó nació entera que passa á establirse en altre país. *Trasmigracion*. Transmigratio, nis. || Pas de una ànima de un cos á altre, com erròneament ensenyá Pitágoras y següiren los Banians y altres

pobles idòlatras del Orient. *Trasmigracion*, *trasmigracion de las almas*, *trasmigracion pitagórica*, *metempsychosis*, *palingenesia*. Metempsychosis, is.

TRANSMIGRAR. v. a. Passar una família ó nació entera á establirse en altre país. *Trasmigrar*. Transmigro, as. || fil. Passar las ànimes de un cos á altre, segons l' error de Pitágoras. *Trasmigrar*. Transmigro, as.

TRANSMINAR. v. a. Caminar per sota terra. *Trasminar*. Transfodio; is. || v. r. Passarse, introduhirse una cosa per entre altra. *Penetrarse*, *trasminarse*. Permeo, as.

TRANSMISSIBLE. adj. Lo que 's pót transmittir. *Transmissible*. Transmissibilis.

TRANSMISSIÓ. f. Cossió, traspàs de una com de una persona á altra, tant en lo físich com en lo moral. *Trasmision*. Transmissio, nis.

TRANSMITIR. v. a. for. Cedir, entregar una cosa á altre. *Trasmitir*. Transmitto, is. || met. Fer que una cosa passe á la posteritat, com: los pares TRANSMETEN los vicis al fills. *Pasar*, *transmitir*. Transmitto, is.

TRANSMUDABLE. adj. Lo que 's pót transmutar de un ser á altre. *Trasmudable*. Transmutabilis.

TRANSMUDACIÓ. f. Conversió de una com en altra. *Trasmucion*, *trasformacion*. Transmutatio, nis.

TRANSMUDAR. v. a. Transformar un cos en altre. També s' usa com reciproc. *Trasmutar*. *trasmudar*. Transmuto, as. || Mudar de una part i altra. *Trasmutar*. Transmuto, as. || quim. Mudar una naturalesa en altra. *Trasmudar*, *trasmutar*. Transmuto, as. || met. Causar alguna alteració en l' ànimo. Regularment s' usa com reciproc. *Amortarse*, *demudarse*. Deformari.

TRANSMUDAT, DA. p. p. *Trasmutado*. Transmutatus.

TRANSMUDATORI, A. adj. Lo que té virtut de transmutar. *Trasmutario*, *trasmutativo*. Transmutativus.

TRANSMUTAR. v. a. TRANSMUDAR.

TRANSPADÀ, NA. adj. Cosa del altra part del Po, riu de Itàlia. *Traspadano*. Transpadanus.

TRANSPARÈNCIA. f. Qualitat de un cos que dóna pas á la llum. *Diaphanidad*, *trasparencia*, *perspicuidad*. Pelluciditas, atis.

TRANSPARENT. adj. Clar, que permet que hi penetre la llum. *Transparente*, *translúcido*, *diáfano*, *perspicuo*. Pellucidus. || Delicat, que déu tractars y manejar-se ab gran cuydado y tino. *Vidrioso*. Periculosè alee plenus.

TRANSPARENTARSE. v. r. Penetrar la llum per algun cos; y també 's diu del mateix cos que permet la penetració de la llum. *Trasparentarse*. Transluceo, es.

TRANSPASSAR. v. a. TRASPASSAR.

TRANSPIRABLE. adj. Lo que pót transpirar. *Traspirable*. Transmeabilis.

TRANSPIRACIO. f. med. La acció de transpirar los humors. *Transpiracion*. *Transpiratio*, nis.

TRANSPIRAR. v. a. Evaporar insensiblement ó quasi insensiblement los humors del cos pels poros, per causa del calor, ab lo que's purifica la sanch. També s'usa com reciproc. *Transpirar*. *intorspiro*, as. || Rébrer ayre ú obrir pera ahont puga entrar. *Transpirar*. *Transpiro*, as. || met. Trasl·luirse alguna cosa de que's parla. *Transpirar*, *translucir*. *Translucere*, es.

TRANSPANTAR. v. a. TRANSPANTAR.

TRANSPORT. m. Obra de transportar. *Transportacion*, *transportamiento*, *transporte*. *Exportatio*, nis. || La caballeria, nau ó qualsevol altra cosa ab que's transporta. *Transporte*. *Vehes*, is. || met. Perturbació ó enagenació dels sentits ó de las passions, com de cólera. *Enagenacion*, *transportamiento*, y *arrebataimiento* ó *extasis* si es de alegria. *Mentis excessus*.

TRANSPORTACIÓ. f. y

TRANSPORTAMENT. m. TRANSPORT.

TRANSPORTAR. v. a. Portar sobre sí alguna cosa de una part á altra, pera deixarla allí. *Transportar*, *transportar*, *portar*, *conducir*. *Subvecto*, is. || Conduhir los animals de transport. *Transportar*. *Conduco*, is. || mús. Mudar la clau pera tocar ó cantar per punt diferent. *Transportar*. *Clavem transmutare*. || Conduhir, portar gèneros fora del país. *Transportar*, *exportar*. *Exporto*, as. || v. r. Enagenarse, perturbarse la rahó ó 'ls sentits. *Enagenarse*, *transportarse*. *Abalienari*. || En lo espiritual elevarse, com: sant Pau fou TRANSPORTAT al tercer cel. *Elevare*, *transportare*, *extasiare*, *arreatare*. *Duci*. || Deixarse dominar de alguna passió violenta de furor, de alegria, etc. *Transportare*. *Transversum* agi.

TRANSPORTAT, DA. p. p. *Transportado*. *Transvectus*. || adj. Arrebatat de alguna passió. *Transportado*. *Ardens*.

TRANSPOSAR. v. a. Mudar alguna cosa de un lloch á altre. *Transponer*. *Transmuta*, as. || TRANSPANTAR.

TRANSPOSICIÓ. f. Mudansa de un lloch á altre. *Transposicion*. *Transpositio*, nis. || gram. HIPÉBATON.

TRANSPUAR. v. a. TRANSPUAR.

TRANSPUNTAR. v. n. TRANSPUNTAR.

TRANSUBSTANCIACIÓ. f. teol. Conversió de la substància de pa y vi en la del cos y sanch de Jesucrist en virtut de las paraulas de la consagració. Pres en general es la mutació de una substància en altra. *Transustanciacion*. *Transubstantiatio*, nis.

TRANSUBSTANCIADOR. m. Qui créu ó ensenya la transubstanciació. *Transustanciador*. *Transubstantiator*, is.

TRANSUBSTANCIAL. adj. Lo que's converteix de una substància en altra. *Transustancial*. *Transubstantialis*.

TRANSUBSTANCIAL. v. a. Mudar ó convertir una substància en altra. 'S diu particularment en lo misteri de la transubstanciació; y també s'usa com reciproc. *Transustanciar*. *Transubstantio*, as.

TRANSUBSTANCIAT, DA. p. p. *Transustanciado*. *Transubstantiatus*.

TRANSMPTAR. v. a. Copiar, trasladar algun escrit. *Copiar*, *trasuntar*. *Transcribo*, is.

TRANSMPTIVAMENT. adv. m. En cópia, en transumpt, en compendi. *Transumpticamente*. *Summatim*.

TRANSMPTO. m. Cópia. *Trasunto*. *Transcriptum*, i. || met. Figura, representació, imatge de alguna cosa. *Trasunto*. *Imago*, inis.

TRANSVENARSE. v. r. Surtir la sanch de las venas ó vasos propis. *Extravasarse*, *transvenarse*. Extrà venas effundi.

TRANSVERSAL. adj. Lo que está de través ó de àngul. *Atravesado*, *transversal*. *Transversarius*. || Dit del qui no es parent per línia recta. *Transversal*. *Transversa* línia descendens.

TRANSVERSALMENT. adv. m. De un modo transversal. *Transversalmente*. *Obliquè*.

TRANUITAR. v. n. ant. Passar la nit en vetlla. *Trasnochar*. *Pernocito*, as.

TRAP, TRAP. exp. FÉR TRAP TRAP LO COR.

TRAPA. f. Porta que's col·loca horisontalment en lo sol pera las covas y sellers subterranis, á fi de dissimular una escala, etc. *Escotillon*, *trampa*. *Tabulati* valva. || Finestra que s'acomoda en lo sol del pis, pera véuer desde ella qui entra y surt de la entrada ó de la botiga. *Trampillà*. *Fenestella*, se.

ORDE DE LA TRAPA. Institut religiós fundat en 1140 per Rotrou, comte de Perce y reformat en 1663 pel abat de Rancé. La austeritat de esta orde recorda la dels antichs monjos de la Tebayda. *Orden de la Trapa*. *Trapensis ordo*.

TRAPACEJAR. y. a. Enganyar ab embusteries. *Trapacear*, *trapazar*. *Fraudibus* agere.

TRAPACER, A. adj. Qui fá trapacerias. *Trapacero*, *trapacista*, *embrollon*, *invencionero*, *trapazas*, *faramalla*, *faramallero*, *farandulero*, *trapalon*. *Veterator*, is.

TRAPACERIA. f. Embrolla, enredo, embusteria. *Trapaza*, *embuste*, *embrolla*, *trapaceria*, *farandula*, *faramalla*. *Tergiversatio*, nis.

FÉR TRAPACERIAS. fr. TRAPACEJAR.

TRAPADELLA. f. PIPIRIGALL.

TRAPAR. v. a. y derivals. TREPAR.

TRAPASSA. f. TRAPACERIA.

TRAPÉCIO. m. geom. Figura irregular de quatre costats desiguals. *Trapezio*. *Trapezium*, *trapesium*, ii. || anat. Cert muscle anomenat així per la figura. *Coquillar*, *trapezio*. *Trapezius*, ii. || Instrument de la gimnástica. *Trapezio*. *Trapezius*, ii.

TRAPELLA. m. y f. fam. TRAPACER. || INTRIGANT.

TRAPELLEJAR. v. n. TRAPACEJAR.

TRAPELLERIA. f. TRAPACERIA.

TRAPEIG. m. náut. Lo moviment del mar quant comença a alborotarse sens vent fort. *Mareta sorda.* Levis tremor maris.

TRAPESÓIDE. f. geom. Quadrilátero ab los dos costats oposats paralelos. *Trapezòide.* Trapezoides.

TRAPISSONDA. f. Renyina ab crits y bulla. *Trapisonda.* Strepitosa rixa. || adj. TRAPACER.

TRAPITJAR. v. a. y derivats. TREPITJAR.

TRÁPOLA. f. Ruido, bulla, brega. *Gresca, trápala, grita, zambra, trisca, garbullo, algazara.* Turba, æ.

TRAQUEATOMIA. f. cir. Obertura artificial en la traquiarteria, pera impedir en certs casos la sufocació dels malalts. *Traqueatomia.* Tracheatomia, æ.

TRAQUEIG. m. ESTRÉPIT. || TRONTOLL.

TRAQUEJAR. v. a. Fér ruido ó estrépit. *Traquejar.* Ruditer sonare. || TRONTOLLAR. || met. Controvertir. *Ventilar.* Discepto, as. || Tractar alguna cosa ab delenció. *Traquejar, tratar de espacio.* Tracto, as.

TRAQUIARTERIA. f. anat. La artéria ó canó dels pulmons. *Traquiarteria.* Trachiarteria, æ.

TRAS. adv. ll. DETRÁS. || DARRERA. || interj. Lo mateix que vet aquí. *Zas, ea.* Ecce.

TRAS QUE. loc. Ademés de que *Además, tras, fuera de, sobre.* Insuper. || No obstant, després que. *Después que.* Postquam.

ANAR TRAS DE ALGÚ. fr. Anar en són seguiment. *Ir, andar tras de alguno.* Insectari.

ANAR TRAS DE ALGUNA COSA. fr. Buscarla ó pretendrerla ab eficácia. *Irse tras alguna cosa, desviarse.* Ardentiùs diligere.

FUGIR Ó TORNAR TRAS. fr. RETROCEDIR, REGULAR.

TRABALS. m. GIRO.

TRABALSAR. v. a. Trastejar, passar ó mudar una cosa de una part á altra. *Traspalar.* Transfero, ers.

TRASCAR. v. a. ter. TRANSITAR. || ant. TRAÜNER. || AFANYARSE.

TRASCART. m. Lo llans de atrassarse la carta ab que's guanya, y eixirne una de dolenta. *Trascarton.* Chartæ alteris suppositio.

TRASCARTARSE. v. r. Quedarse una carta detrás de altra, quant s' esperava que vingues abans. *Trascartarse.* Lusoriam charitam alteri supponi.

TRASCOLAR. v. a. y derivats. TRAFEGAR. || met. Bèurer molt vi. *Colar.* Epoto, as.

TRASCOR. m. La pessa de la iglésia que está detrás del cor. *Trascoro.* Chori dorsum.

TRASCUNILLARSE. v. r. Escapullirse, fugir com los cunilla. *Trasconejar.* Subterfugio, is. || Quedarse la cassa detrás dels gossos que la persegueixen. *Trasconejarse.* Retrò manere.

TRASER. A. adj. Lo que está, 's queda ó ve detrás. *Trasero.* Posticus. || m. TRASERO. || f. Lo de-

trás ó part posterior de qualsevol cosa. *Trasera, zaga.* Postica pars.

TRASERO. m. En las personas la part posterior anomenada vulgarment cul. *Trasero, saltolador.* Nates, ium.

TRASFERIR. v. a. TRANSFERIR.

TRASFOLLAT, DA. adj. que aplican los manescals á las buillotas ó tumors que atravessen de part á part. *Trasfollado.* Utrique trajiciens tuberculum.

TRASIR. v. a. TRANSIR.

TRASLACIÓ Y TRASLADACIÓ. f. Obra de trasladar. *Traslacion.* Translatio, nis. || astron. La acció de comunicar un planeta sa llum á altre. *Traslacion.* Translatio, nis. || TRADUCCIÓ. || METAFORA. || Promoció ó mudansa de un bisbe á altra iglésia. *Traslacion.* Translatio, nis.

TRASLADADOR, A. m. y f. Qui traslada. *Trasladador, trasladante.* Translator, is.

TRASLADAMENT. m. TRASLACIÓ.

TRASLADAR. v. a. Mudar una cosa de un lloc á altre. *Trasladar, trasferir, pasar.* Transfero, ers. || Traduhir de una llengua á altra. *Copiar, trasladar, trasuntar.* Transfero, ers. || Aplicar per metàfora 'l significat de una ven á altra. *Trasladar.* Transfero, ers.

TRASLATICI, A Y TRASLATIU, VA. adj. Metafóric, figurat. *Traslatico, traslato, metafórico, figurado.* Translativus.

TRASLATIVAMENT. adv. m. *Figuradament.* *Metafóricament, traslativament, traslativament.* Figuratè.

TRASLLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRASLLAT. m. Cópia tróta fielment del original. *Traslado, traswato.* Transcriptum, i. || Imitació pròpia de alguna cosa per la qual es molt semblant á ella. *Traslado.* Imago, inis. || for. La obra de comunicar á una de las parts las pretensions ó allegats de altra. *Traslado.* Allegationum communicatio.

TRASLLUHIRSE. v. r. Clarejarse, deixar veurer per entre alguna cosa diáfana ó clara. *Trasluir.* Transluceo, es. || met. Congecturarse, inferirse alguna cosa en virtut dels antecedents ó indicis. *Rezumarse, trasluir.* *traszumar.* *traspirar, trasvinarse.* Conjioci.

TRASMÉTER. v. a. TRANSMITIR, REMETRE.

TRASMUDAR Ó TRASMUTAR. v. a. y derivats. TRANSMUDAR.

TRASPAPERARSE. v. r. Embolicarse, confondre un paper entre altres. *Traspapelarse.* Chartam inter alias involvi.

TRASPARENT. TRANSPARENT.

TRASPÁS. m. TRANST. || met. Rendició ó cessió de lo que algú posseheix, entregantli á altre 'l domini. *Traspaso.* Translatio, nis. || Infracció de una llei ó precepte. *Traspaso, trasgresion, traspassamiento, violacion.* Transgressio, nis. || Se diu del pas de la cabalcadura que ab la pota del dar-

rera avansa la petjada de la pota del davant. *Paso largo ó estendido*. *Passus productus*.

TRASPASSADOR, A. m. y f. *TRANSgressor*.

TRASPASSAMENT. m. *TRASPAS*.

TRASPASSAR. v. n. Passar de una à altra part. *Cruzar, traspasar, atravesar, pasar de la otra parte*. *Transpicio*, is. || Tornar à passar, y així's diu: passar y *TRASPASSAR*. *Traspasar*. *Pertranseo*; is. || Avansar las cabalcaduras ab la pota de detrás la petjada de la pota del davant. *Cruzar-se*, y *embriarse* si es poca cosa. *Præpedio*, is. || Avenatjar, passar davant de algú, anant de camí. *Pasar, avenatjar*. *Præcedo*, is. || v. a. Portar, passar una cosa de un lloch à altre. *Traspasar*. *Transfero*, ers. || Penetrar, travesar algun instrument, com espasa, clau, barrina, etc. de un cos à altre. *Atravesar, traspasar, travesar, trasverberar, enclavar, pasar, calar*. *Transverbero*, as. || met. Causar molta llàstima. *Atravesar, traspasar, quebrar el corazon*. *Animam pertransire*. || Trencar, infringir alguna lley ó precepte. *Violar, traspasar, transgredir, quebrantar*. *Transgredior*, eris. || Excedir de lo degut, contravenir à la rahó. *Traspasar*. *Superexcedo*, is. || Renunciar, cedir à favor de altre 'l dret ó domini. *Traspasar*. *Jus adire*. || Dít de las cosas inanimadas, com fam, dolor, fret, etc.; fér molta impressió, ferse molt sensible. *Traspasar*. *Incesso*, is.

TRASPASSAT, DA. p. p. *Traspasado*. *Transfixus*. || adj. Atravesat ab alguna arma punxaguda. *Trasfijo, trasfxo*. *Transfixus*.

TRASPLANA. f. Lo revés de alguna plana ó escrit, en que 's nóta alguna cosa, y també's pren per lo mateix que 's nóta. *Respaldo*. *Chartæ tergum*.

TRASPLANTADA. f. La mudansa que 's fá de las plantas tendras de un lloch à altre pera que crescan. *Trasplants*. *Translatio plantarum*.

TRASPLANTAR. v. a. Mudar las plantas tendras desde la terra de ahont estan à altra part, pera que prevalescan. *Trasplantar, trasponer*. Plantas transferre. || met. Passar ó mudarse las personas naturals ó domiciliadas en una província ó regne à altre. *Trasplantar, transmigrar*. *Transfero*, ers.

TRASPLANTAT, DA. p. p. *Trasplantado*. *Translatus*.

TRASPONTÍ. m. Matalás petit y prim, que 's sol tirar sobre 'ls altres, é immediat al cos, per sér de llana més delcada. *Transportin*. *Culcita brevis exiliorque*. || Espécie de matalasset molt fort, que s'umple de fullas de la panolla de blat de moro ó de palla, y posantne dos ó tres serveixen de malfega. *Transportin*. *Culcita brevis*.

TRANSPORTARSE. v. f. *TRANSPORTARSE*.

TRANSPORTÍ. m. *TRANSPONTÍ*.

TRANSPOSAR. v. a. y derivats. *TRANSPOSAR*.

TRASPOSTARSE. v. r. Desferse, pérdrer lo color y brillo de la cara. *Desmejorarse, demudarse*. *Deformari*.

TRASPOSTAT, DA. adj. Desfet. *Desfigurado, tras mudado*. *Depravatus*.

TRASPUAR. v. n. Passar ó introduhirse algun líquit poch à poch ab alguna intermissió de temps per las porositats de un cos sech, deixantlo humit y mullat. *Recalar, filtrar, rezumar, trasminar*. *Transfuso*, is. || Dít del vi. *Trasvinarse, rezumarse, trazumarse*. *Vinum diffluere*. || med. y cir. Passar algun licor ó humor pels poros ó artificialment per algun drap. *Trascolar*. *Percolo*, as. || met. *TRASLLUHIRSE*. 2.

TRASPUNTAR. v. n. Apuntar, comensar à apareixerse alguna cosa, com la llum de la rahó, lo sol quant ix, etc. *Despuntar, asomar, apuntar*. *Exorior*, iris. || Donar mostres ó senyals de agudeza ó ingeni. *Despuntar*. *Acumine excellere*.

TRASQUILADOR, A. m. y f. Qui trasquila. *Trasquilador*. *Tonsor*, is.

TRASQUILAMENT. m. La acció de trasquilar. *Trasquiladura, esquileo*. *Tonsio*, nis.

TRASQUILAR. v. a. Esquilar, tallar ab las estisoras lo pel, llana, etc. *Trasquilar, esquilar*. *Detondeo*, es. || Tallar lo cabell, sent escalas ó sens art ni orde; cástich antich imposat pels cánons al qui tenia dos donas. *Trasquilar, ó trasquilar d cruce*s. *Inconcinne tondere*.

TRASQUIR. v. a. *TRAURER*.

TRASSA. f. La primera planta ó idea de algun edifici ó altra obra, y també la descripció ó dibuix de ella. *Traza, trazado*. *Operis lineamenta, adumbratio*, nis. || met. Indústria, manya, modo pera consignir alguna cosa. *Traza*. *Excogitatio*, nis, *consilium*, ii. || Invenció, enginy. *Traza*. *Forma*, æ. || Lo modo, apariència, semblant ó figura de alguna cosa. *Traza*. *Species*, ei. || disposició, art, *SIMETRIA*. || Astúcia, treta, engany. *Amaños, trazas, artificios, tretas*. *Artes*, ium.

AB SAS TRASSAS Y MANYAS. expr. Ab astúcia y sagacitat. *Mañosamente, con sus trazas y mañas, ó con sus mañerías*. *Viam aut rationem excogitare*.

POCA TRASSA. *DEMANVOTAT*.

TRASSADOR, A. m. y f. Qui trassa algun plan ó planta de edifici, etc. *Delineador, trazador, tracista*. *Delineator*, is. || **TRASSUT**. || **TRAPACER**.

TRASSAMENT. m. **TRASSA**. 1.

TRASSAR. v. a. Idear, formar interiorment lo plan ó idea de alguna obra. *Hallar, trazar, dar traza*. *Eñormo*, as. || Dibuirar, senyalar lo plan de qualsevol cosa en lo paper ó en algun terren. *Delinear, trazar*. *Delineo*, as. || met. Discórrer, disposar los medis pera la consecació de algun fi. *Maquinar, trazar, pergeñar, hallar ó dar traza*. *Maquinar, arte*. || Dirigir, formar, com: **TRASSAR** ralles ab lo regle ó altra cosa. *Trazar*. *Lineam describere*. || En lo moral enseñar lo camí de obrar bé. *Trazar*. *Viam sternere*.

TRASSAYRE. m. **ENGINEER**.

TRASSÓS, A. adj. **TRASSUT**. || Lo que's fá ab manya. *Mañoso*. *Artificiosus*.

TRASSUT, DA. adj. Enginyós, manyós. *Mañoso, ingenioso, trazador, tracista.* Dexter, solers.

TRAST. m. mús. En alguns instruments de corda, com guitarres, etc., divisió de marfil, aram, etc., pera variar los punts ó to; y també l' espay entre divisió y divisió. *Traste.* Pinna, æ. || Tret, distancia. *Trecho, tramo.* Tractus, us. || pl. Lo número de trasts de un instrument. *Trasteado.* Intervallorum numerus. || náut. Lo banch ahont anava sental lo remer en las naus. *Banco.* Transtrum, i.

POSAR TRAST Á UNA GUITARRA, etc. fr. *Trastear, poner trastes.* Intervalla pinnis notare.

TRASTADA. f. Acció sens ordre ni concert. *Trastada.* Inconcinnum factum. || y

TRASTAM. m. Multitud de trastos. *Trasteria.* Scrutorum cumulus.

TRASTASSO. m. Cop fort. *Trastazo, golpazo, porrazo.* Ingens ictus.

TRASTE. m. TRASTO.

TRASTEIG. m. Rastre de pens ó petjadas, que 's deixa en los camins. *Rastro.* Vestigium, ii. || met. Moviment continuat y sens orde ni concert. *Trastejo.* Cursus inordinatus.

TRASTEJADOR, A. m. y f. Qui trasteja ó fá ruído ab alguns trastos. *Trasteador.* Scrutorum commotor. || Inquiet, revoltós. *Trasteador.* Irrequietus. || RASTELLADOR.

TRASTEJAMENT. m. TRASTEIG.

TRASTEJAR. v. a. Anar y tornar sovint de una part á altra. *Trastejar, trastejar.* Vagor, aris. || Anar depressa despatxant los quefers doméstichs. *Menear.* Tracto, as. || ant. ADOBAR LAS TEULADAS. || Mudar los trastos de una part á altra. *Trastejar.* Supellectilem evolvere. || FÉR EXERCICI. || Maltractar, llansar á pérdrer alguna cosa. *Echar á perder, malear.* Perdo, is.

TRASTEJAT, DA. adj. Se diu de un camí frequentat. *Trillado.* Versatus.

TRASTELLADOR. m. ATELLADOR.

TRASTET. m. d. *Trastuelo, trastillo.* Tenuis supellex. || TRASTO INÚTIL. || pl. Cosas menudas y de poch valor. *Zarandajas, zarandajillas.* Analecta, orum. || met. Alhajas que's manejan ó negocis que 's tractan. *Bártulos.* Res, um.

MUDAR LOS TRASTETS. fr. met. Mudar de casa ó de aposento. *Mudar de casa, de vivienda.* A domu in domum migrare.

TRASTO. m. Alhaja de casa, regularment se diu dels mobles vells. *Mueble, trasto, trebejo.* Utensilia scruta. || Joguina ó cosa ab que algú enreda ó 's diverteix. *Trasto, trebejo, juguete.* Ludi instrumentum. || Persona enfadada, molesta, que's fica en lo que no li importa. *Trasto, mequetrefe.* Ridiculus. || pl. ARREUS. || TRASTAM.

TRASTO INÚTIL Ó VELL. exp. que además del sentit recte, s' aplica á la persona inútil que més serveix de embarás que de altra cosa. *Trasto, trastuelo, trastillo, cachivache.* Inutilis, fastidiosus homo.

ARREPLEGAR LOS TRASTOS. fr. PLEGAR LAS CÁBIAS.

PORTAR TOTS LOS TRASTOS AL COLL. fr. fam. que s' aplica als que mudan molt de habitació, ó que van divagant sense domicili fixo. *Andar con el hato á cuestras ó traer el hato á cuestras.* Domicilium frequenter mutare.

TRASTOCAMENT. m. Mudansa del estat i orde de las cosas. *Trastrocamiento, trastrucco, trastruque.* Ordinis inversio.

TRASTOCAR. v. a. Mudar lo sér, estat ú orde de las cosas. *Trastocar, trastornar, prepositerar.* Ordinem invertire. || Tornarse boig. *Alocar.* Insanio, is.

TRASTOCAT, DA. p. p. *Trastornado, prepositero, trastrocado.* Præposterus. || adj. Boig. *Enloquecido, alocado.* Dementatus.

TRASTORNO. m. Obra de trastornar ó trastornarse. *Trastorno, trastornadura, trastornamiento.* Perversio, nis. || RUÍNA, DESTRUCCIÓ.

TRASTORNABLE. adj. Lo que pòt trastornar ó fàcilment se trastorna. *Trastornable.* Vertibilis.

TRASTORNADOR, A. m. y f. Qui trastorna tant en lo físich com en lo moral. *Trastornador.* Perturbator, is.

TRASTORNAR. v. a. Capgirar, girar lo de damunt davall. *Trastornar, trabucar.* Deturbo, as. || met. Confóndrer, invertir l' orde natural ó regular de las cosas. *Trastornar, invertir.* Turbo, as. || met. Privar ó turbar los sentits los vapors ó algun accident. *Trastornar.* A mente deduci. || met. Girar, véncer á algú ab persuasions. *Trastornar, inclinar.* Animum invertire. || RETROCEDIR. || INCLINAR, M-CANTAR.

TRATA. f. Tráfic de negres. *Trata.* Nigræ commercium.

TRAU. m. Tall que's fá en la roba, y 's guarneix de seda, fil, etc., pera sa firmesa y adorne, ahont s' introduheix lo botó, y queda cordada la pessa. *Ojal.* Ocellus, i. || En algunas cosas lo fort que atravessa de part á part. *Ojal.* Foramen, inis. || ant. náut. Palanca, y així 's deya: estivar á trau. *Estivar á fuerza de palanca.* Vecti stipare.

FÉR TRAU. fr. Obrir y guarnir los traus en la roba. *Ojalar.* Ocellos facere.

TRAUCAR. v. a. met. TALADREAR.

TRAUHERA. f. Dona que fá traus en la roba. *Ojaladera.* Ocellorum efformatrix. || Lo joch ó conjunt de traus en la roba. *Ojaladura.* Ocellorum opus.

TRAURER. v. a. Extráurer alguna cosa, posarla fora del lloch ahont estava ficada ó continguda. *Sacar, extraer.* Extraho, depromo, is. || Posar alguna cosa fora del lloch ahont estava, com: tirar de Barcelona. *Sacar, llevar fuera.* Egeo, is. || FÉR marxar á algú del lloch ahont estava establert. *Echar, desalojar.* Expello, is. || Llevar l' emplec á algú. *Sacar, apear, quitar, remover.* Deduco, is. || Lograr un empleo, decret, orde ó provisió, etc. *Sacar.* Assequor, eris. || Descubrir, manifestar alguna cosa. *Sacar.* Depromo, is. || Deslliurar. *Sacar.*

Eripio, is. || Ajudar á eixir ó fér que algú isca de algun llans, empenyo ó perill. *Sacar*. Eripio, is. || Arrancar alguna cosa del lloch ahont estava agafada, com un clau, un caixal, etc. *Sacar*, *arrancar*. Eradico, as. || Exceptuar, com: *trét* això, en lo demés es home de bè. *Sacar*. Excipio, is. || Extràuer la virtut ó qualitats de alguna cosa. *Sacar*. Exprimo, is. || Fér bè ó segons las reglas del art alguna cosa. *Sacar*. Efficio, is. || Fér una cosa semblant á altra. *Sacar*, *trasladar*. Exprimo, is. || Inventar. *Sacar*. Fingo, is. || Inferir una cosa de altra. *Sacar*, *colegir*, *deducir*, *inferir*. Deduco, is. || Obligar á algú á que done alguna cosa. *Sacar*. Exlorqueo, es. || Fér ab astúcia que algú diga lo que tenia callat. *Sacar*, *sonsar*. Astu elicere. || Elegir per sort ó á pluralitat de vots. *Sacar*. Sorte eligere.

|| Guanyar per sort alguna cosa, com: *tràure* la rifa. *Sacar*. Sorte educere. || Conseguir, lograr una cosa, com conseqüència ó efecte de altra. *Sacar*. Derivo, as, educo, is || Netejar. *Sacar*. Detraho, is.

|| Al·legar, citar alguna autoritat ó text. *Alegar*, *traer*, *citar*. Alego, as. || PELLUCAR. 1. || Portar un camí á alguna part. *Ir*, *dar*, *llevar*. Duco, is. || Trobar ó conèixer per algun medi alguna cosa. *Sacar*. Expiscor, aris. || Vomitar. *Provocar*, *vomitare*, *arrojar*. Evomo, is. || ant. Parlant de armas, desveneynarlas, com: *tràure* la espasa, 'l sabre, etc. *Sacar*. Nudo, as, stringo, is. || Allargar, fér passar alguna cosa de la superfície de altra. *Sacar*, *asomar*. Profero, ers. || Junt ab alguns noms acompanya la significació de ells, com: *tràure* fulla, esfullar; *tràure* flor, florir, etc. *Echar*, *arrojarse*, *sacar*. Germino, as. || Exclóurer. *Excluire*, *sacar*, *echar*. Excludo, is. || Llevar ó fér desaparèixer alguna cosa que afea ó perjudica, com tacas, malalties, etc. *Sacar*, *quitar*. Tollo, is. || En lo joch, guanyar. *Sacar*, *ganar*. Lucror, aris. || Percibir lo producte de alguna cosa material, com del arrendament, de las vendas, etc. *Sacar*. Percipio, is. || Reportar utilitat en orde á las cosas morals. *Reportar*, *sacar*. Reporto, as. || Fér, produhir, com: las olivas de aquest any *tràuen* molt oli. *Sacar*. Produco, is. || Comparar, fér provisió en alguna part, y així 's diu: de ahont *tràus* aquestos gèneros. *Sacar*. Emo, is. || Escullir. *Entresacar*, *sacar*. Excerpo, is. || Pèndrer, emportàrsen lícita, ó il·lícitament alguna cosa del lloch en que estava, ó rébrerla de algú, y així 's diu: ¿de ahont *has trét* aquest diner? *Sacar*. Educo, excipio, is. || Presentarse ab alguna cosa nova, poch vista ó poch usada, com: *tràure* joyas, lo vestit de uniforme, etc. *Sacar*. Re nova primum vel rarò uti. || Rebaixar ó reservar part de alguna cosa, com: de aquí se 'n *ha trét* lo bè de ànima, etc. *Sacar*. Prædemo, is.

|| Cobrar lo que hi havia alguna dificultat de part del pagador. *Sacar*, *cobrar*. Recupero, as. || Manifestar lo que estava dissimulat, com: lo sombrero *tràu* la goma. *Sacar*. Ostendo, is. || Portar, y així 's diu: *tràu* la escudella á taula. *Llevar*, *traer*. Por-

to, as. || Pèndrer ocasió ó motiu de alguna cosa. *Tomar*. Sumo, is. || ARTISAR. || ant. *TRAIR*. || Junt ab la preposició *de* y 'ls pronoms personals fér pèndrer lo coneixement ó judici. *Sacar*. Mente movere.

TRÀURE Á ALGÚ DE LA SEVA. fr. Persuadir, fér mudar de parer al que estava molt obstinat. *Desaferrar*. Removeo, es.

TRÀURE Y NO POSAR, POCH Á POCH SE VE Á ACABAR; Ó QUIN *TRÀU* Y NO N'HI MET, AL CAP DAVALL SE'N VÁTOT DRET. ref. que repren la dessídia dels que no treballan y gastan molt, advertintlos que per gran que sia sòn caudal, si 'l gastan y no n'hi posan, arriba 'l cas de acabarse. *Donde hay saca, y nunca pon, presto se acaba el bolsón; quien no pone y siempre saca, suelo halla; quien no entra y saca, poco halla*. Addere qui nunquam, semper depromere curat,

Otiùs ad finem pervenit ille rei.

TRÀURE Á TAULAT. loc. ant. *Lanzar á tablado*. Ludus sic dictus.

TRÀURESE ENREERA. Fèrse artera. *Hacerse atrás*. A tergo vértete.

TRÀURE ESCARN. loc. ant. *ESCARNIR*, FÉR BURLA.

QUÉ 'N TINCH DE *TRÀURE*. loc. ter. Qué 'n tinch de fér. *Qué me importa*. Quid mihi magni refert.

TRAVA. f. TRABA.

TRAVÉS, SA. adj. Revoltós, entremaliat. *Enrevesado*, *travieso*, *ravesado*. Irrequietus. || Se diu del estudiant pícaro, que ven los llibres y s' entrega á la vagamunderia y als vicis. *Travieso*. Nubulo. || PERVERS. || Nom que acomoda los poetas á Cupido y al Amor. *Travieso*. Audax, cis. || Lo que está posat de costat ó en direcció oblíqua, com: anar camps *través*. *Travieso*. Transversus. || m. Inclinació, tortària de alguna cosa. *Través*. Transversum, i. || GROSSÀRIA. || *TRAVESSER*. || Viu, qui discorre y obra ab molt ingeni y subtileza. *Travieso*. Solers.

AL Ó DE *TRAVÉS*. m. adv. Oblíquament. *De través*, *al través*, *de soslayo*. Transversum. || PER *TRAVÉS*.

DONAR AL *TRAVÉS*. fr. náut. Ensopegar la nau pels costats en alguna roca ó costa de serra en que 's desfá ó queda encallada. *Dar al través*. Navigium transversum ferri. || met. Destruhir, malmètrre alguna cosa. *Dar al través*, *malbaratar*. Perdo, is.

DONAR AL *TRAVÉS* AB LA CÀRREGA. fr. Càurer ab ella. *Caer con la carga*, *rendirse á la carga*. Succumbere oneri. || met. No poder cumplir ab la obligació de sòn empleo. *Acodillar con la carga*. Oneri succumbere.

DONAR AL *TRAVÉS* AB TOT. fr. fam. Enfadarse y abandonarho tot. *Echarse con la carga*. Præire, et tædio succumbere.

MIRAR DE *TRAVÉS*. fr. Tórce la vista, mirar guexo. *Mirar de través*. Obliquè, limis oculis intueri.

PÈNDRE DE *TRAVÉS* ALGUNA COSA. fr. met. Pèndrerla á la mala part, interpretarla en mal sentit. *Echar á mal ó á mala parte*. In malam partem accipere.

PER TRAVÉS. m. adv. De part à part. *De parte á parte, de medio á medio, al través.* Tràs.

TRABALLAR AL TRAVÉS. fr. Fèr alguna cosa obliquament. *Soslayar.* Obliquo, as.

TRAVERSA. f. GROSSÀRIA. || **TRAVERSIA.** || La posta ó juguesca que ademés de lo que hi ha en lo joch solen fèr los jugadors entre si, ó 'ls que miran, à favor de algun jugador *Traviesa.* Sponsio. interposita in ludo.

JUGAR TRAVERSAS. fr. Apostar, fèr alguna juguesca fora de lo que ja hi ha en lo joch. *Atravesar, echar traviesas.* Extrà sortem principalem spondere in ludo.

POSAR UNA TRAVERSA. fr. En alguns jochs de cartes, tirar trunfo sobre la carta jugada, perque 'l qui segueix no puga fèr la basa sèns trunfo més alt. *Atravesar.* In ludo adversarium prævertiere.

TRAVERSSAR. v. n. Passar, anar de una part à altra, y així 's diu: *TRAVERSSAR* lo bosch, lo mar, etc. *Atravesar, travesar.* Transeo, is. || Passar de una part à altra per la direcció de sa amplària. *Atravesar, cruzar, travesar, pasar.* Cancello, as. || Arribar un espay ó distància de un punt à altre, com las travessias dels carrers. *Atravesar, cruzar.* Transversum jacere. || Posar alguna barra ó altre travesser en algun carrer ó altra cosa. *Atravesar.* Transversum ponere, interjicere. || Ullpèndrer, mirar de mal ull. *Atravesar, aojar.* Fascino, as. || Llaurar segona vegada. *Binar, dar segunda reja.* Rursus scindere agrum. || **TRASPASSAR.** 6. 7. || Penetrar una cosa pels poros de altra, y així 's diu, que la tinta travéssa 'l paper. *Calar, penetrar, atravesar.* Penetro, as. || v. r. Posarse una cosa entre mitj de altres. *Atravesarse, interponerse.* Sese interponere. || Intervenir, ocórrer alguna cosa que impedeix lo curs de altra. *Atravesarse.* Intervenio, is. || En los jochs de interés pèdrerse ó guanyarse alguna quantitat. *Atravesarse.* Summæ jacturam in ludo fieri.

TRAVERSEJAR. v. n. Fèr travessuras, enredar. *Traversear.* Liberiùs vivere. || Discórrer ab vivesa y ab varietat de espècies. *Traversear.* Mente vel verbis ludere.

TRAVERSER, A. adj. Lo que 's posa ó està de través, com: flauta *TRAVERSERA*, taula *TRAVERSERA.* *Travesero.* Transversus. || m. Llistó de fusta, ferro, etc. que trava dos cosas, com los barrons de la cadira, etc. *Atravesañ, travesañ.* Transversum lignum. || Lo llistó superior é inferior que ab los montants forman lo bastiment de las portas ó finestras. *Cabio.* Postis transversum lignum. || Cada un dels llistons que 's posan pera refors en las portas y finestras. *Peinazo.* Antæ transversæ. || Coixí que atravessa de una part de llit à altra. *Cabezal, travesero.* Cervical transversum. || **CANASTRÓ.** || f. *TRAVERSSIA.*

TRAVERSIA. f. La distància ó espay de un lloch à altre mirat de través. *Travestia, travesto.* Transversum iter. || Distància ó camí de un lloch à

altre absolutament, encara que sia per via recta, com lo carrer que està entre dos més principals. *Travestia.* Intervalli longinquitas. || La creu que fa dos ó més carrers ó camins en lo punt about s'contran. *Encrucijada.* Compitum, i.

TRAVERSÓS, A. adj. Dificultós. *Enrevessado.* Difficilis.

TRAVERSURA. f. Obra de travessejar. *Enredo, travesura, argada.* Inquietudo, inis. || met. Vivesa y sutilesa de ingení. *Travesura.* Ingenii acumen.

FÈR TRAVERSURAS. fr. *TRAVERSEJAR.*

TRAVESTIR. v. a. ant. *DISPRESSAR.* S'usa també com reciproc.

TRAVETA. f. *TRABETA.*

TRAYDA. f. ant. *TRAHICIÓ.*

TRAYDOR, A. adj. Fals ó que no correspon à la lley ó fé que deu tenir ó guardar. També s'aplica à la vista. *Aleve, traidor.* Perfidus. || Lo qui 's trahició. *Traidor.* Proditor. || Dít dels irracionals deslleals. *Traidor.* Infidus.

FÈR LO TRAYDOR. fr. fam. Fingir malaltia ó altre impediment pera escapar-se del treball. *Hacer le de rengo.* Ægitudine simulare.

MIRAR DE TRAYDOR. fr. fam. Mirar ab segona intenció. *Mirar de zaino ó á lo zaino ó al soslayo de través.* Insidiosè aspicerè.

TRAYDORESCH, CA. adj. Dít de la cabaladura que dona mostres de sér falsa. *Zaino, estrechado.* Insidiosus.

TRAYDORIA. f. *TRAHICIÓ.* || *BELLAQUERIA.*

TRAYGUERA. f. *ESCATOLA.* || Herba enterament semblant al blat, y sols se diferencia de ell en sér més disiminhuda, y la llavor llargueta y molt petita. També s'anomena blat bort ó del diable ó de gitanos, y abunda en los campos y en las voras dels camins. *Triguera.* Triticum silvestre.

TRAYRE. v. a. *TRAURE.*

TRAYXELLA. f. *TRAGELLA.*

TREBALL. m. *TRABALL.*

TREBALLAR. v. a. y derivats. *TRABALLAR.*

TREBALLARSE. r. ant. *AFANYARSE.*

TREBEL-LIÀNICA. f. *QUARTA TREBELIANA.*

TREBEL-LIÀNICH, CA. adj. Cosa de trebel·liànica. *Trebeliánico.* Trebellianicus.

TREBOL. m. Planta de várias espècies, anomenada així perque trau las fullas de tres en tres, cada una ab una clapa blanca de figura de mitja lluna; las flors tiran à encarnadas, y tota la planta serveix de pastura al bestiar. *Trebol, trifolio, melilot, pié de liebre.* Trifolium, ii.

TREBOL LLUENT. Planta perenne, espècie de trebol, la cama y fullas del qual, en estat fresch, sta de vert obscur, llisas, suaus al tacto, de olor desagradable y de sabor molt amarch un poch fastigós; las flors de un blanch rogench, bastant grans y vistosas, y es medicinal. *Fibrino, trifolio, meliantes de tres en rama.* Menyanthes trifoliata.

TREBUCAR. v. a. *TRABUCAR.*

TREBUCH. m. TRABUCH.

TREBUQUET. m. TRABUQUET.

TRECENTÈSSIM. A. adj. numeral ordinal que completa 'l número de trescents. *Tricentésimo, trescientos, trecentos.* Trecentessimus.

TRECESSIM. A. adj. numeral cardinal que completa 'l número de trenta. *Trecesimo, trigésimo.* Tricessimus.

TREGINAT. m. ant. FRAGINAT. || ant. TAGINAT.

TREGUA. f. Suspensió de armes. Armisticio, *tregua.* Inducio, arum. || met. Descans, interrupció del treball. *Tregua.* Inducio, arum.

TREGUAR. v. a. ant. TARDAR.

TREMASCLES. m. pl. CLAMÁSTECES.

TREMELGA. f. Peix, espècie de rajada de cos orbicular, llisa y plena de tubérculs, per abont llansa un humor apegalós, los ulls sumament petits, y junt á ells cinch ó sis clapas negres y rodonas; la cua més llarga que'l cos armada de una aleta molt ampla, y tot ell comunica una conmovió elèctrica als que'l tocan. *Torpedo, tremielga, tembladura.* Raja torpedo.

TREMENDO. A. adj. Terrible, formidable. *Tremendo, tremebundo.* Tremendus. || Excessiu en sa línea. *Tremendo.* Immanis. || Digne de respecte y reverència. *Tremendo, temedor.* Tremendus. || TRAVÉS. 1.

TREMENTINA. f. La resina ó goma del terebinto ó del abet. *Abetino, trementina, aceite abetino.* Terebinthina, s.

TRÉMER. v. n. ant. TREMOLAR.

TREMESÓ, NA. adj. Lo que es de tres mesos. *Tremés, tremesino, y tremesinas* dit de las plantas que's fan en tres mesos, com la civada, ordi, llantias, etc. Trimestris.

TREMOL, A. adj. TRÁMUL. || m. Espècie de alba de fulla molt menuda, que's mou molt per poch ayre que fassa. *Pobo, álamo temblon ó libico ó negro ó negrilla, olmo.* Populus libicus.

TREMOLADOR, A. m. y f. TRÁMUL. || Qui tremola per causa de por. *Temblador, temblon.* For. midolosus. || Qui tremola per causa del fret. *Tiritador, temblon.* Contremiscens.

TREMOLAMENT. m. TREMOLÓ. || Vacil·lament ó tintinas del qui està per caure. *Bamboleo, vacilacion.* Vacillatio, nis. || PALPITACIÓ. || RODAMENT DE CAP.

TREMOLAMENT DE TERRA. TERREMOTO.

TREMOLAR. v. n. Manejarse, moure's ab un moviment inquiet y perturbat. *Temblar, tremar, rehar.* Nuto, as. || Estremèixerse de por. *Temblar.* Trepido, as. || Patir en lo cos una transmutació notable per causa del fret. *Tiritar, temblar de frio.* Inhorresco, is. || Moure's la terra ó 'l paviment. *Temblar.* Tremo, is. || Comóurerse alguna cosa per algun estruendo, sacudida, etc. *Estremecerse.* Contremisco, is. || PALPITAR. || Estar poch sòlida ó ferma alguna cosa, corrent perill. *Bambolear.* Vacillo, as. || Alsar las banderas, pendons, batentils en 'l ayre. *Enarbolar, tremolar.* Vexilla vento comove-

re. || náut. Agitarse en 'l ayre las velas, banderas y gallardets. *Flamear, tremolar, batir.* Batuo, is.

TREMOJAR. fr. Causar temor ó tremoló qualsevol objecte. *Hacer temblar, hacer temer.* Terreo, es. || Haverhi un excés de qualsevol cosa que sia, com: aquest any hi ha una cullita que fá TREMOJAR. *Espantar, maravillar, admirar, pasmar, poner espanto, ser un juicio.* Admiratione rapere. || Infundir algú molt respecte ab sa autoritat ó presència. *Hacer temblar, hacer temer.* Respectu terrere.

TOT TREMOLANT. m. adv. De un modo trémul. *Trémulamente.* Tremulè.

TREMOLAJAR. v. n. Tremolar ab continuació ó ab freqüència, ó afectar tremoló. *Temblequear, tembletear.* Tremisco, is. || Moure's perturbadament, com los noys y 'ls vells quant volen caminar depressa. *Temblequear, tembletear.* Attrepido, as. || Usat com diminutiu tremolar un poch. *Tembletear.* Subtremisco, is.

TREMOLÓ. m. Moviment involuntari repetit y continuat de tot lo cos ó de alguna part, procedent de debilitat, de fret ó de algun passió de temor ó susto. *Temblor, tremor, estremecimiento.* Tremor, is. || Lo moviment que causa algun vent, campanas, ruido de artilleria en los edificis ó en las encaballadas. *Temblor.* Hiatus, us.

TREMOLÓ DE COR. Tristesa, aflicció, passió de ánimo. *Cordojo.* Cordolium, ii.

TREMOLÓ DE TERRA. TERREMOTO.

TREMOLÓS, A. adj. TREMENDO.

TREMONTANA. f. TRAMONTANA.

TREMOR. m. TREMOLÓ.

TREMOR DEL COR. TREMOLÓ DEL COR.

TREMOSTERA. f. TRAMOSTERA.

TREMP. m. Punt y forma que's dona als metalls ó instruments de tall, pera sa major duresa y millor fil. *Temple.* Temperatura, s. || Lo tall que's fá al canó de la ploma disposantla pera escriurer. *Corte, tajo.* Calami temperatura. || Se pren pel canó de la mateixa ploma, y així 's diu: tenir poch ó molt TREMP. *Pluma, cañon.* Calamus, i. || Constitució ó temperament de algunas cosas. *Temple, temperamento.* Temperamentum, i. || La modificació, punt ó afinació que's dona als instruments de música. *Afnacion, temple, afnadura, afnamiento.* Temperatio, nis. || Se pren pel humor, acrimonia ó dolsura de geni. *Temple.* Indoles, is.

AL TREMP. m. adv. pint. Se diu de la pintura que's fá ó trau ab colors deixats ab aygua, ayguacuyt ó goma. *Al temple.* Pictura glutinosa.

TREMPA. f. pint. Género de betum que's fá de rovell de ou debatut en aygua pera pintar al tremp. *Templa.* Temperatio pictorica. || TREMP. 2. 3.

ESTAR Ó NO ESTAR DE TREMPA. fr. met. ESTAR Ó NO ESTAR TREMPAT.

TREMPADOR, A. m. y f. Qui trémpa. *Templador.* Temperator, is. || Martellet ó clau pera trempar algun instrument de música, com piano, etc. *Templador.* Tenarius, ii.

TREMPAMENT. m. ant. TEMPERAMENT.

TREMPANSA. f. ant. TEMPLANSA.

TREMPAPLOMAS. m. Ganivetelet pera trémpar las plomas de escriptor. *Cortaplumas, tajaplumas.* Scalpellum, i.

TREMPAR. v. a. Moderar, suavisar la forsa de alguna cosa, com la forsa de las passions, etc. *Moderar, temprar.* Moderor, aris. || Donar tremp ó punt als metalls. *Templar.* Tempero, as. || Mesclar una cosa ab altra, pera suavisarla. *Templar.* Tempero, as. || mús. Disposar los instruments de modo que las veus formen harmonia segons convé. *Templar.* Tempero, as. || Dit del ferro y altres metalls ficarlos vermells dins de la aygua, pera enfortirlos y donarlos lo punt que convé. *Templar.* Tempero, as. || TEMPEAR. || Tallar, escapsar lo canó de la ploma posantla conforme pera escriptor. *Cortar, tajar la pluma.* Calamum ad scribingum aptare. || pint. *Templar.* 6. 8. || Posar de bon humor á algú. *Templar.* Lenio, is.

TREMPAT, DA. p. p. *Templado.* Temperatas.

ESTAR TREMPAT. fr. Estar ab salut y robustesa. *Estar sano.* Plena valetudine frui. || **ESTAR DE FÍLIS.**

ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA, ó **COM UN GINJOL,** ó **COM UN ALL,** ó **COM UNAS PÁQUAS,** ó **COM UN ROSSINYOL** ó **COM UNA GUITARRA.** fr. met. fam. Estar molt alegre y de bulla. *Estar como una castañuela ó como una pascua.* Hilaritate exultari.

NO ESTAR TREMPAT ó **ESTAR MAL TREMPAT.** fr. NO **ESTAR DE FÍLIS.**

TREMPA. f. TREMP. 2. 3. || TREMPA.

TREMUL, A. adj. Se diu de la cosa que tremola. *Tremulo, tremolento, trépido, tremulante.* Contremulus. || **PALPITANT.** || Se diu de certa modificació del so en las orgas, que apar que tremolan. *Tremulo.* Sonus organi tremulus. || Certa modulació de la veu que sembla que tremola. *Tremulo.* Tremulus. || met. Se diu de algunas cosas, com la llum, etc., que tenen un moviment semblant al tremoló. *Tremulo.* Tremulus.

TREMUNTANA. f. TRAMONTANA.

TREN. m. Aparato pera portar ó transportar alguna cosa. *Tren.* Apparatus, us. || met. Ostentació ó pompa de alguna persona ó cosa. *Tren.* Apparatus, us.

TREN DE ARTILLERIA. Lo conjunt de pessas de artilleria y tot lo necessari pera transportarlas y poder usar de ellas, y las demès armas y municions de armas que pót necessitar un exércit. *Tren.* Instrumenta, orum.

TRENA. f. Unió de tres caps de fil, seda, cabells, etc., entrecreuats ó entrellassats. *Trenza.* Ténia, æ. || **TRENZILLA.** || Espécie de treneta de budells de moltó que's posa en la olla. *Revoltillo.* Folliculus contortus ex intestinis. || La de vímet. *Criznega.* Ténia viminea.

TRENAR. v. a. Fér trenas. *Trenzar.* Crines ténis aptare.

TRENAT, DA. p. p. de trenar. *Trenado.* Tè-

nis aptatus. || adj. Cosa formada de rèt, trenas, etc. *Trenado.* Ténis confectus.

TRENCABLE. adj. TRENCADÍS.

TRENCACAP. m. met. Lo que molesta é fatiga al cap. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio || L' objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza.* Amoris objectum.

TRENCACOLL. m. Lloch perillós de abont se pót caurer fàcilment y malmétrerse. *Deslizadero, resbaladero, despeñadero, derrumbadero.* Lubricus locus. || met. Lo que exposa á incórrer en alguna falta. *Resbaladero, precipicio.* Lubricus.

MENTIR Á TRENCACOLL. fr. pera ponderar que algú ment molt, ó á cada paraula. *Mentir sin suelo; mentir mas que dá por Dios.* Simone mendacior.

TRENCADÍS, SA. adj. Fràgil, fàcil de trencarse. *Quebradizo, quebroso, quebrantable, vidrioso, y friable* en termes de fisica. *Fragilis.*

TRENCADOR, A. m. y f. Qui trenca. *Quebrador, quebrantador, rompedor.* Effractorius, ii. || **USFRACTOR.** || La part de camí abont se gira. *Trencia.* Transitorius locus.

TRENCADOR DE NAU. NAÚFRAGO. 2.

TRENCADURA. f. Obertura de alguna com trencada. *Quebradura, quebrantadura, rompedura, quiebro.* Disruptio, nis. || Sach ó bossa que per la prolongació del peritóneo 's forma en lo meich é en las angonals, entre 'ls muscles del abdómen é abont ixen los vasos de las illadas, y conté un porció de budell, ayre ó aygua. Quant baixa á la bossa dels testículs, se diu vulgarment *potra.* *Hernia, quebradura.* Hernia, æ. || med. y cir. *Rompiment.* *Rotura, rompimiento, fractura, ruptura.* Fractura, æ.

TRENCAFILA. f. La costura entrellassada que 'ls enquadernadors fan entre la corda y capada de cada part en lo lloç del llibre quant lo cusen. *Cadeneta.* Catenula, æ. || met. fam. **PORTA FALSA.** 2.

TRENCALAM. m. Cert peix de mar ó de riu, del qual diuen que menja l' esquer y no cau en l' ham. *Glanio, glánide.* Glanus, i, glanis, is, idia.

TRENCALÓS. m. Espécie de aucell de uns dos peus de llarch, ab lo lloç blanch rogench, lo ventre blanch; las extremitats de las alas clapades de negre; 'ls peus cuberts de ploma, ab las ungles grans y fortas; lo bech groguenach, oòrb y tant fort que trenca ab ell los cosos més durs. Habita en las voras del mar, y s' alimenta de peixos. *Quebravuesos, osifraga.* Alguns l' anomenan en castellà *esmerjon y atahormas.* Ossifragus, i.

TRENCAMENT. m. La obra de rómprer alguna cosa. *Quebrantamiento, quebramiento, quebranto.* Fractio, nis.

TRENCAMENT DE CAP. Mals de cap, caydades. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio.

TRENCAMENT DE NAU. NAÚFRAGI.

TRENCANIL. m. Dàut. TRANCANILL.

TRENCAPINS. m. fam. NIL WONES.

TRENCAPINTAS. m. Aucell del tanyey de

una cogullada, ab la plema regenca, 'l bech curt y así fort que trenca las pinyas, y s' alimenta dels ninyons *Piceornasado*.

TRENCAPINYONS. m. Qui trau 'ls pinyons de ms pinyas terradas, los trenca y netaja. *Cascapiñones*. Nucleorum pinneorum collector. || Instrument lo fusta pera trencarlos. *Cascapiñones*. Nucifrangulum, i.

TRENCAR. v. a. Rómpre, fér trossos de alguna cosa. *Quebrar, quebrantar, romper*. Frango, s. || Dirigir, girar, mudar de direcció eixint de m camí ó carrer y entrant en altre. *Doblar, torcer, volter*. Flecto, is. || Destorbar ó impedir la continuació de alguna cosa. *Interrumpir, quebrar, romper*. Interrumpo, is. || Infringir, violar alguna llei, arnula ó obligació. *Quebrantar, quebrar, romper, traspasar*. Violo, as. || Esquerdar alguna cosa posada en estat de que's rompa més fàcilment. *Quebrantar, cascar*. Scindo, is. || Escalfassar, leixar una cosa á milij módrer. *Quebrantar, machacar, cascar*. Quasso, as. || Profanar un lloch sagrat ó sagar, ó 'ls límits de qualsevol cosa. *Violar, quebrantar*. Transgredior, eris. || Rómpre, vencer alguna dificultat, impediment ó destorb que emparassa pera la llibertat. *Quebrantar, forzar, romper*. Rumpo, is. || Molestar, fatigar, causar pesar ó disgust. *Quebrantar, consternar*. Attero, is. || **AMONAR.** || Rómpre la amistat ab algú. *Romper*. Ab micitia discedere. || Separar per breu temps la mió ó continuat de algun fluyt, com: **TRENCAR 'l ayre, la áyua 'l qui nada.** *Romper*. Divido, is. || Obrir espay sufficient pera passar per algun lloch caput de gent unida. *Romper*. Prærumpo, is. || Fér ardrer lo color natural. *Quitar*. Adimo, is. || **ROMAZA.** || Relaxarse las tripas, patir alguna hèrnia. *Quebrarse*. Hernia laborare. || Interrómpre-se la continuat de alguna cosa. *Quebrarse*. Abrumpi.

TRENCAT, DA. adj. Qui pateix de trencadura. *Quebrado, herido*. Hernia laborans. || Dit del terçone escabrós. *Fragoso, intrincado, áspero*. Fragona. || m. ari. Se diu del número que expressa una més parts de la unitat, com $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, etc. *Quebrado, fraccio*. Fractio, nis.

TRENCAT DE TRENCAT. ari. Lo trencat que expressa parts de altre, com $\frac{1}{2}$, de $\frac{3}{4}$. *Quebrado de quebrado ó quebrado compuesto*. Fractionis fractio.

TRENCH. m. Xiribech, forat en lo cap. *Descalabro, descalabradura*. Capitis fractura. || **CASCADU-A.** || Costum ó hábit de fér alguna cosa, y així 's di: saber lo **TRENCA** de alguna cosa. *Gobierno, manejo, manera*. Administratio, nis. || La obertura que s'fa en lo cap de las eras ó solchs de las verdunas, herba, etc., pera encaminarhi la áyua quant s'rega. *Torna*. Fluxus aquæ conversio.

AL TRENC DEL AURA Ó DEL DIA. loc. *Al romper el día, al despuntar el día*. Ad diem illucere.

FER UN TRENC. fr. Fér alguna ferida en lo cap. *Quebrar*. Caput percutere.

TRENCIA. f. d. *Troceilla, ita, ioc*. Tæniola,

ss. || **TREXA.** 3. || La que's fá de tripas de moltó pera donar als gats. *Cordilla*. Intestinorum catenula.

TRENI. m. TRIENI.

TRENO. m. Llamentació fúnebre per alguna calamitat, y 's pren en especial per las del profeta Jeremias. *Lamentaciones, trenas*. Træni, orum.

TRENTA. adj. Numeral cardinal. *Treinta*. Tringinta. || **TRENTÉ.**

TRENTAHÚ. m. Cert joch de cartas, en que repartidas dos ó tres á cada hu dels que jugan, van demanantne més fins á fér trenta y un punts, quant las figuras per deu y las demès cartas per lo que pintan, y si ningu fá trentahú, guanya 'l que 's queda en lo punt més alt per orde de ma. *Treinta y uno*. Ludus chartarum ad trigessima et una puncta.

TRENTANARI, A. adj. Lo que es de trenta anys. *Treintanal, treintanario, treintenario*. Tricennalis. || **TRENTANARI.**

TRENTÉ, NA. adj. Numeral ordinal, la unitat que s' anyadeix al vint y nou per complement del trenta; y 'l que pertany á dit número. *Treinteno, trigésimo*. Trigesimus. || m. Qualsevol part de las trenta en que's divideix un tot. *Trigésimo, treinteno*. Trigesimus. || f. **TRENTA.** 1.

TRENTENA. f. **TRENTA.** 1.

TRENTENARI. m. Lo número de trenta dias dirigits á un mateix objecte. *Treintanario, treintenario, trenenario*. Tricenni dies. || Dit del número de trenta missas celebradas en trenta dias consecutius per la ànima de algun difunt. *Lleno, treintenario*. Tricennæ missæ in defuncti commemorationem.

TRENTÍ. m. Moneda de or de valor de trenta tres rals. *Trentí*. Triens aureus.

TRENUYTADA. f. ant. *De nocte*. Sub nocte.

TRENITAR. v. n. ant. *TRANUITAR*.

TRENYORAR. v. n. ant. *ANTORARSE*.

TRENYLLA. f. Cinja entreteixida en forma de trenca ó de llata. *Trencilla*. Tæniola, ss. || La que vólta la copa del sombrero tocant á las alas. *Cintillo, trencillo, trencica, trencellin*. Galeri spira vel cinctorium.

TREP. m. TRENCH.

TREPA. f. **TREPADURA.** 1. || **TER. GENTUSSA.**

TREPÀ. m. cir. Instrument pera foradar la closca del cap. *Trepamo*. Terebellum, i. || **TREPANT.** || **DELABARQUI.** || Instrument fet com un canonet ab dents al cap, y de que usan los argenters pera traspasar. *Trepamo de platero*. Mediolus, i.

TREPADOR, A. m. y f. **TALADRADOR.** || Qui trépa per algun lloch. *Trepador*. Scandens, tis, y funambulus, i, petaurita, ss, se diu del volatí que trepa per la maroma. || Lloch per ahont se trépa. *Trepadero, trepador*. Scansorium, ii. || adj. met. Lo que trépa, com la flama, etc. *Trepador*. Audax, cis.

TREPADURA. f. Bigarradura, espècie de guarnició ó adorno que's posa en la vora de las pinturas y dels vestits. *Trepa, trepado*. Circumposita sabbria; limbus, i. || La acció de trepar per algun

paratge. *Treps*. Scansio, nis. || Forat fét ab lo trepant. *Taladro*. Foramen, inis.

TREPANACIÓ. La acció de trepanar. *Trepanacion*. Terebratio, nis.

TREPANAR. v. a. cir. Foradar ab lo trepá, y fér concórrer á aquell paratge las matérias conforme 's necessita. *Trepanar*. Cranium terebrare. || **TALADRAR.**

TREPANT. m. Espécie de taladre que usan vários artífices pera foradar la matéria de són art; y 's compon de una punta prima y rodona, y té várias pessas y cordills ó correljas que disposan l' instrument pera que un barró que'l travessa, puje y baixe, voltant molt velosment, impel·lint la punta envers l' objecte que's vól foradar. *Trepano*, *trepant*, *parahuso*. Terebra, æ.

TREPAR. v. n. Traspasar pujant á alguna part difícil. *Trepar*. Adrepo, is. || Pujar, enfilarse unas cosas en altrás, com la eura en la paret, las parras en los arbres, etc. *Trepar*. Scando, is. || Pujar á algun lloch á quatre grapas com los gats. *Gatear*, *trepar*. Adrepo, is. || met. Penetrar, alcanzar ab lo discurs alguna cosa molt difícil, com: **TREPAR** al Parnás, al temple de la fama, etc. *Trepar*. Volo, as. || **TREPANAR.** || Guardar la pintura, 'l brodat, etc. ab trepadura. *Picar*, *trepar*. Circumorno, as. || Fér bigarradura ó talls per adorno en los vestits y calsat. *Trepar*, *picar*. Scissuris vel sinuosè ornare.

TREPAT, DA. p. p. y adj. *Trepado*. Terebratus. || met. Dít de algunas cosas que tenen vuyt, com los que fá 'l corch. *Trepado*. Terebratus.

TREPIDACIÓ. f. astron. Balans aparent y quasi insensible que'ls antichs atribuhian al firmament septentrional ó al mitj dia. *Trepidacion*. Trepidatio, nis. || Tremoló. *Trepidacion*, *estremecimiento*. Horror, is. || med. Tremoló de membres y nirvis. *Trepidacion*, *tembleto*. Trepidatio, nis.

TREPINYEJAR. v. n. PICAR DE PEUS.

TREPITJ. m. La acció de trepitjar. *Pisoteo*. Conculcatio, nis. || Lo rastre ó petjadas que quedan estampadas en la terra. *Rastro*, y *pista* si es dels animals. Vestigium, ii.

TREPITJADA. f. Petjada, 'l senyal que queda del trepitj. *Pisada*, *huella*. Vestigium, ii. || L' acte y efecte de trepitjar. *Pisadura*, *pisa*, *pisó*, *holladura*. Calcatio, nis. || met. Se pren pel sol ó superficie de algun terreno, com: aquest camí té bon ó mal **TREPITJ**. *Piso*. Solum, i.

TREPITJADOR. m. Qui trepitja, especialment los rahims pera fér vi. *Pisador*. Calcator, is.

TREPITJAMENT. m. **TREPITJ.**

TREPITJAR. v. a. Posar los pens sobre alguna cosa. *Pisar*, *hollar*, y *acalcar*, *conculcar*, *rehollar*, y *pisotear*, quant se fá repetida y expressament pera maltractar alguna cosa, passanthi precipitadament per sobre. *Atropellar*. Occulco, as. || met. Menospreciar, no fér cas de alguna cosa, com honras, dignitats, etc. *Pisar*, *hollar*, *atropellar*,

pasar por encima. Deprimo, is. || v. n. En los edificios estar lo pis de una habitació sobre un altre. *Pisar*. Nitor, eris. || Xafar los rahims ab los pens pera exprémer lo most y fér vi. *Pisar*. Calco, as.

TREER. v. a. ant. TRAUREN. || v. a. ant. **DISPARAR**, **TIRAR**, **APUNTAR**.

TRES. adj. Numeral cardinal impar que's compon de una unitat afegida á altrás dos. *Tres*. Tres et tria. || arit. Se diu de la nota ó guarisme que representa tres unitats. *Tres*. Tertia numeralis nota. || En las cartas, la en que hi ha marcats tres punts ó senyals. *Tres*. Charta, etc. tribus notis distincta. || Se diu del dau que té pintats tres punts. *Tres*. Ternarius in alea. || pl. En lo joch de dans las parellas ó llans de tres punts. *Terna*, *ternas*. Ternarii in aleis.

Á LAS TRES MOST Ó PIES. loc. met. fam. pera denar á enténdrer que convé fér l' últim esforç. *A tres ó á las tres va la venenida, ó se echa el resto*. Ad triarios ventum est.

Á TRES. m. adv. mús. Se diu de la composició pessa que conté tres parts ó en que canten tres veus. *A tres*. Terna harmonia.

COM TRES Y DOS SÓN CINCH Ó COM TRES Y TRES SÓN SIS. expr. com dos y dos fan quatre.

UN TRES Y NO RES. exp. Cosa de poquíssima importància. *Una bicoca*. Parvi momenti res.

TRESAR. v. a. Contar ó pèndrer de tres en tres. *Terciar*. Tertio, as.

TRESAVI. m. ant. *Tatarabuelo*. Abavus.

TRESCAMENT. m. Obra de trescar. *Tres*. Apium frequens introitus et exitus.

TRESCAR. v. a. Entrar y eixir freqüentment las abellas en lo buch molt poblat. *Trior*. Apes exire vel intrare frequenter.

TRESCENTS, TAS. adj. Numeral ordinal. TRECENTÉSSIM.

TRESCOL. m. TRÁFEGE. B. || Lo vi que surt de la premsada de la brisa y pellofa. *Torcedura*, *agrupi*, *purella*. Lora, æ.

TRESCOLAR. v. a. TRAFEGAR. 1.

TRESDOBLAR. v. a. Multiplicar per tres ó fer tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar*, *tridoblar*. Triplico, as.

TRESILLO. m. Joch de cartas entre tres, es que se'n reparteixen nou á cada un, y queda tretze en lo mont pera robar; y té tres sorts: estrada, voltereta y sol. Lo qui hi entra elegeix lo coll, y deixa las cartas que no li convenen robar-ne altrás. Lo qui fá voltereta gira la primera carta del munt, y aquella es lo coll de tranfo. 'L qui vi sol anomena 'l palo que vól y no róba. *Benegado*, *tresillo*. Chartarum ludus vulgò tresillo.

TRESLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRESOR. m. Arreplech de or, plata y altrás preciositats. *Tesoro*. Thesaurus, i. || Erari públich ó particular. *Tesoro*. Gazophylacium, ii. || Riquesas, béns. *Riqueza*, *tesoro*. Gaza, æ. || met. Reunió de circumstàncies apreciables, tant en orde al àni-

ma com al cos. *Tesoro, oro.* Thesaurus, i. || met. Suma, compendi ó col·lecció de notícies ó coses estimables. *Tesoro.* Thesaurus, i. || Se diu en particular de la bondat infinita de Cristó y sos Sants. *Tesoro.* Thesaurus, i.

TRESOR PÚBLIC. Edifici en que 'ls romans guardavan l'or y plata pera las necessitats de la república. *Tesoro público.* Thesaurus, i.

TRESOR REAL. Erari del rey. *Tesoro real ó regio, arcas reales.* Erarium, ii.

VALER UN TRESOR. fr. met. Tenir alguna cosa molt estimada. Regularment se diu de las personas. *Ser un tesoro; valer un mundo ó un polost.* Thesaurus prestantior.

TRESOREJAR. v. a. ant. ATESORAR.

TRESORER. m. Lo ministre ó persona destinada pera la custòdia y distribució del tesoro. *Tesorero.* Quæstor, is. || En las catedrals y col·legiatas canonge ó dignitat que cuyda de las reliquias y cosas més preciosas. *Tesorero.* Ciniarcha, æ.

TRESORERIA. f. Oficina ó despaig del tesorero. *Tesoreria.* Quæstorium, ii. || Lo càrrech ó dignitat de tesorero. *Tesoreria.* Quæstura, æ. || L'edifici ó lloch abont se guarda 'l tesoro públic. *Tesoreria.* Erarium, ii.

TRESPASSAR. y derivats. TRASPASSAR.

TRESPASSER. m. ant. CAMBIADOR, CAMBISTA.

TRESPEUS. m. Instrument de cuyna compost de una pessa de ferro en figura circular ó triangular ab tres peus sobre del qual se posan las calderas, perols, y altres capeas pera cuynar ab comoditat sens sufocar lo foc. *Trebedes.* Tripes, dis, chyatrepus, i. || ter. ESTALVI. 2.

TRESPANTAR. v. a. y derivats. TRASPANTAR.

TRESPOL. m. ter. Sostre. *Techo, y techumbre* los molt elevats, com los de las iglésies y edificis semblants. Tectum, i.

FR. TRESPOLS. fr. Cubrir l'edifici ab ells. *Tchar.* Tectis operire.

TRESPONTÍ. m. TRASPONTÍ.

TRESPOST. adj. ant. TRASPSTAT. || adv. DETRÁS.

TRESQUILAR. v. TRASQUILAR.

TRESTEIG. m. TREPITJ. 2.

TRESTEJAR. v. a. TRASTEJAR.

TRESTORNAR. v. a. ant. TRASTORNAR. || ant. TORNAR ATRÁS.

TRESTRUYT. adj. ant. TOT.

TRÉT, A. p. p. *Sacado.* Elicitus.

TRET. adj. *Sacado.* Elicitus. || m. TIR 1. 2. 3. 4. || Espay, distancia de lloch ó de temps. *Trecho.* Tractus, us. || FISONOMIA.

ERRAR LO TRET. fr. que á més del sentit recte significa enganyarse en lo dictamen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Spe falli.

NO VÉURENHI Á TRET DE BOFETADA. loc. NO VÉUREN UN BOU ETC.

TRETA. f. Artifici subtil é ingenios. *Treta.* Calliditas, atis. || Extracció. *Saca.* Exportatio, nis.

|| **ADORT.** || Medi pera eixir de alguna dificultat. *Sañida, treta, escapatoria.* Exitus, us, subterfugium, ii. || **SAGETA.** || exp. Lo concepte ó pensament que forma qualsevol dels esgrimadors pera la defensa pròpia ó ofensa del contrari, y acció corresponent á ell, sense que aquesta pugui fàcilment compèndrerlo en qualsevol dels llans y temps que s'ofereixen; y són lo ménos trenta aquestes tretas, com:

estocada, manotada, encañada, encañada, gatasca, ganancia, final, revés horizontal, revés descendente, tall, cap á la espasa, irremediable, treta doble, empanada, encomanada, treta del tentador, etc. *Treta.* Prudens callidaque in adversarium petitio. || La manya ab que 'l jugador procura millorar la seva sort. *Treza.* Astus, us. || ant. TIR, TRET, TRETAS DEL FORO. Falacias. Trazas, enredos, embrollos. Trices, arum.

TRETZE. adj. numeral cardinal compost de tres unitats y dos desenas. *Trece.* Tredecim. || adj. numeral ordinal. *Trece, treceño, decimotercio.* Decimustertius. || En la orde de Santiago 'l cavaller anomenat pera assistir á algun capítol general.

Trece. Decimotertio loco delegatus eques. || pl. Nom que donáren á tretze cavallers de dignitat particular en la orde de Santiago. *Treces.* Sancti Jacobi ordinis tredecim procures.

TRETZE SÓN TRETZE. loc. fam. Porfiadament, tercement, ab tenacitat. *Erre que erre, tieso que tieso, quedo que quedo, dale que dale, dale que le das ó dale que le darás.* Pertinaciter agis.

QUEDARSE EN SOS TRETZE. fr. met. fam. Persistir algú tenasment en un propòsit. *Estar en sus trece.* In sententia tenaciter persistere.

TRETZE, NA. adj. Numeral ordinal. *Treceño, trece, decimotercio.* Decimustertius.

TRETZEMESÓ, NA. adj. Cosa de tretze mesos. *Trecemesino.* Tredemestris.

TRETZENA. f. Número de tretze. *Trece.* Tredecim.

TRETZENARI. m. L'espai ó temps de tretze dias regularment continuats y dedicats á un mateix objecte. *Trecenario.* Tredecim designati dies.

TREU. m. náut. Vela quadrada ab que las embarcacions llatinas navegan en popa ab vents forts. *Treo, treu, vela de fortuna.* Velum quadratum. || La verga en que s'assegura ó subjecta dita vela. *Treo.* Quadrati veli antena.

TRÉURER. v. a. TRÁURER.

TREVAS. f. pl. TRÁVA.

TREVÉS. m. TRÁVÉS.

TRÉVOL. m. TRÉVOL.

TREVOL. m. TRESPOL.

TREYR Y TRAIR. v. a. ant. DISPARAR, TIRAR, APUNTAR.

TRIA. f. La obra de escullir. *Escogimiento.* Selectio, nis. || mit. Nom de las tres ninfas que criáren á Apolo. *Thria.* Thria, æ.

TRÍADA. f. Reunió de tres unitats. En la escola neo-platónica 's diu aludint al ser, á la intel·li-

gència y al ànima. *Triada*. Triada, æ. || **HARMÓNICA**. L'acort perfect. Se diu així per estar compost de tres termes en proposició harmònica. *Triada armònica*. Triada harmonica.

TRIADOR, A. m. y f. Qui tria. *Escogedor*. Selector, is.

TRIAGA. f. farm. Composició de vários ingredients que serveix contra tot veneno, sent los principals y més eficaces l'opi y las espècies que corregeixen sa virtut narcòtica. La basa principal de la de Roma y Montpellier es la carn del escoró. *Triaca*. Theriaca, æ. || met. Remey de algun mal previngut ab prudència ó tret del mateix dany. *Antídoto*, *triaca*. Antidotus, i.

TRIAGAL adj. Cosa de triaca ó que té sas propietats. *Triacal*. Theriacus.

TRIÀNGUL. m. Figura de tres ànguls. *Triángulo*. Triangulus, i. || Qualsevol cosa que's presenta en figura triangular. *Triángulo*. Triangulus, i. || náut. Vela triangular que se sol usar en temps de bonansa. *Montera*, *triángulo*, *monterilla*, *rascanubes*. Triangulare velum. || ter. **TENEBRAL**.

TRIÀNGUL ACUTÀNGUL. geom. Aquell que té tres ànguls aguts. *Triángulo acutángulo ó oxigono*. Triangulus acutangulus.

TRIÀNGUL AUSTRAL. astr. Certa constel·lació de cinch estrelles prop del polo antàrtich. *Triángulo austral*. Triangulus australis.

TRIÀNGUL BOREAL. astron. Certa constel·lació septentrional que consta de quatre estrelles. *Triángulo boreal*. Trio, nis.

TRIÀNGUL EQUILÀTERO. geom. Lo que té sos tres costats iguals. *Triángulo equilátero*. Triangulus equilaterus.

TRIÀNGUL ESCALENO. geom. Lo que té sos tres costats desiguals. *Triángulo escaleno*. Triangulus scalenus.

TRIÀNGUL ESFÈRIC. astron. Lo que's considera descrit en la superfície de la esfera, y compost de tres arcs de círculs màxims. *Triángulo esférico*. Triangulus sphericus.

TRIÀNGUL ISOSCELES. geom. Lo que té solament dos costats iguals. *Triángulo isósceles*. Triangulus isosceles.

TRIÀNGUL OBLIQUÀNGUL. geom. Lo que no té cap àngul recte. *Triángulo oblicuángulo*. Triangulus obliquangulus.

TRIÀNGUL OBTUSÀNGUL. geom. Lo que té un àngul obtús. *Triángulo obtusángulo ó ambliogenio*. Triangulus obtusangulus.

TRIÀNGUL PLA. geom. Lo que's compon de líneas rectas senyaladas en una superfície plana. *Triángulo plano*. Triangulus planus.

TRIÀNGUL QUADRANTAL. astron. L'esfèrich, en que algun ó alguns de sos costats són quadrats. *Triángulo cuadrantal*. Triangulus quadrantalís.

TRIÀNGUL RECTÀNGUL. geom. Lo que té un àngul recte. *Triángulo rectángulo*. Triangulus rectangulus vel orthogonius.

TRIANGULAR. adj. Lo que pertany al triàngul. *Triangular*. Triangularis.

TRIANGULARMENT. adv. m. En figura triangular. *Triangularmente*. Modum trianguli.

TRIANGULAT, DA. adj. Disposat en figura triangular. *Triangularmente*. Triangularis.

TRIANT. m. TRIADOR.

TRIAR. v. a. Escullir, obter alguna cosa entre altres, com: TRIAR los mots més propis. *Esseger*, *elegir*. Seligo, is. || Separar una cosa de entre altres. *Entresacar*, *separar*. Segrego, as. || Netejar, purificar alguna cosa, com l'arrós, mongelas, etc., trahentne lo superfluu ó extrany que tenen mesclat. *Mondar*. Mundo, as. || **GABELLAR**. || Separar lo dolent de lo bo pera que aquest no's malmeti. *Escondar*. Serceno, is. || met. Separar lo millor de lo inferior en alguna línea. *Zarandar*. Seligo, is.

TRIAR LO MILLOR PERA SÍ. fr. Escullir lo més bo en concurrència de altres. *Escoger como entre parvas*. Potiora seligere.

DONAR Á TRIAR. fr. Preferir á algú á que fem i's quede en lo que més li acomoda. *Dar á escoger*. Praefero, ers.

TRIARI m. Cada un dels soldats de reserva de la milícia romana, que sols pelcavau pera eóctar á las filas desordenadas. *Triario*. Triarius miles.

TRIAT, DA. adj. Senyalat, escullit, separat per millor entre altres coses de sa espècie. *Exigido*, *selecto*, *florido*. Selectus.

TRIB. m. TRIBU.

TRIBANAR. v. a. y derivats. **BARRIKAR**.

TRIBANELLA. f. BARRINA.

TRIBAQUI. m. Peu de tres síl·labes breus en la prosòdia grega y llatina. *Tribaquio*, *tribraquis*, *tribraquis*. Tribachius, ii.

TRIBÓ. m. BARRINA. || mús. Instrument triangular ab cordas de aram, y 's pulsau ab estils de ferro. *Tribos*. Triangularis organi genera.

TRIBS. m. pl. y

TRIBU. f. Porció de poble que's divideix en baris. Lo poble judaych estava repartit en dotze tribus, la república de Atenas en deu, y 'l poble romá al principi en tres, y de aquí prengué 'l nom; després se dividí en altres molts tribus que era com part major, pera contradistingirla de la extra. *Tribu*. Tribus, us.

TRIBUHIR. v. a. **TRIBUHIR**.

TRIBUL. m. y

TRIBULACIÓ. f. Pena, sentiment, aflicció. *Tribulacion*. Tribulatio, nis. || Terme de devoció, àsia, pena que's pren com exercici vingut de la ma de Déu. *Tribulacion*. Tribulatio, nis.

TOT SÓN TRIBULACIONS. loc. Denota que tots los estats abundan de penas y treballs. *No hay sino tribulacion sobre tribulacion*. Omnia plena laboris.

TRIBULET. m. Se diu del noy entremaliat. *Zarandillo*, *argadillo*, *bullebulla*, *tatarina*, *molina*, *peana*, *ardilla*. Ardolio, nis.

SÁA UN TRIBULET. fr. fam. Denota la molta inquietud.

al, majorment dels noys. *Ser un asogue*. Hydrargyri affari.

TRIBUNA. f. Puesto elevat en la iglesia, desde el qual deyan las oraciones al poble. *Tribuna*. Suggestum, i. | En las iglesias especie de balcón ab ventallas desde ahont ouhen la missa algunas personas de distinció ó sos familiars. *Tribuna*. Odeum, . | Tablado ó lloch elevat desde ahont s' arenga al poble. *Tribuna*. Rostra, m. | Espécie de balcón abert ab vidrieras, etc., pera véner desde alli al pueu funció sense sér vist dels de fora. *Tribuna*. Ipecala, orum. | En las Cortes, academias, universidad, lloch elevat en forma de balconet desde ahont se perora ó llegeix. *Tribuna*. Rostra, m.

TRIBUNAL. m. Soli ó lloch destinat als jutges pera la administració de justicia y pronunciació de las sentencias; y també la junta dels jutges que concórren á donar la sentència. *Jusgado*, *tribunal*. Tribunal, is. | Audiencia, cort ó lloch ahont s' administra justicia, y sentencian los pleus. *Audiencia*, *tribunal*. Tribunal, is. | Se diu també en orde als particulars que sentencian alguna causa. *Tribunal*. Tribunal, is. | En lo espiritual se pren per la justicia de Déu. *Tribunal*. Dei supremum tribunal. | Potestat ó jurisdicció espiritual, com: lo tribunal de la penitencia. *Tribunal*. Tribunal, is. | Se diu així mateix del judici de la própia conciencia. *Tribunal*. Conscientium iudex.

TRIBUNAL SUPREMO. 'L superior de que ja no s' admet apel·lació. *Tribunal supremo*. Supremum tribunal.

TRIBUNAL DE CASSACIÓ. 'L tribunal supremo de justicia, á qui correspon conèixer dels recursos de cassació. *Tribunal de casacion*. Tribunal abrogationis.

DE TRIBUNAL. m. adv. En audiència pública ó ab l'aparell de jutge. *Protribunali*. Protribunali.

TRIBUNAT. m. Magistrat, dignitat de tribuno. *Tribunado*. Tribunatus, us.

TRIBUNICI. A. adj. Cosa del tribuno, com: dignitat tribunicia. *Tribunicio*, *tribúncio*. Tribunicia.

TRIBUNO. m. Magistrat romá que sostenia 'ls drets del poble, y 'ls defensava contra las emprosas del cónsul, del senat y dels nobles, y éra tanta sa autoritat que podian anul·lar los decrets del senat, y algunas vegadas feren pèndrer als cónsuls y multàren al dictador. Lo dictador Sila 'ls limitá dit poder, però Marco Cota y Pompeyo 'ls hi tornàren. *Tribuno*. Tribunus, i.

TRIBUT. m. Quantitat que paga 'l vassall al soberà del estat en que habita, ó en regoneixement del senyoria, ó pera sostenir los càrrecs del estat. *Tributo*, *tributacion*. Tributum, i. | Qualsevol càrrega continua. *Tributo*. Tributum, i. | Pennió, cens. | VASALLATGE. | La porció que paga á alguna senyora las naus que arriban á sos ports. *Tributo*. Pelagium, ii. | En lo moral, treball, pena, respecte, com: tots hem de pagar lo tribut fatal á

la mort, als pares lo de respecte, etc. *Tributo*. Debitum, i.

PAGAR LOS TRIBUTS. fr. Contribubir algú ab lo tribut que se li imposa. *Tributar*, *pagar el tributo ó los tributos*. Vectigal solvere, pensitare.

POSAR UN TRIBUT. fr. Imponer un tributo. *Tributum in provincia, in capita describere*.

REPARTIR LOS TRIBUTS. fr. Senyalar á algú lo que li toca pagar. *Imponere, repartir los tributos*. Vectigalia imperare. | met. *TRIBUTAR*. 2.

TRIBUTAR. fr. PAGAR LOS TRIBUTS. 1. | met. Rendir com per tribut y regoneixement algun obsequi ó veneració. *Tributar*, *rendir homenaje*. Venerationem alicui impertire.

TRIBUTARI. A. adj. m. y f. Qui ó lo que paga tribut. *Pechero*, *tributario*. Tributarius. | Obligat, com: los fills són tributaris del honor degut al pare. *Tributario*. Tributarius. | També 's diu poèticament, com F. se feu tributari de la bellesa. *Tributario*. Vectigalia.

VÉR TRIBUTARI. fr. Subjectarlo als tributs. *Hacer tributario á alguno*. Alicui vectigalia imperare.

TRICICLE. m. Carruatge de tres rodas entre 'ls antics romans. *Triciclo*. Triciclum, i.

TRICOLOR. adj. Cosa de tres colors, com: bandera tricolor. *Tricolor*. Tricolor, is.

TRICORN. m. Sombrero de tres picos. *Tricornio*. Tricornium, i.

TRICORNÍ. adj. Lo que té tres corns. *Tricornis*. Tricorniger.

TRICOTRICO. m. fam. TRIBULAT.

TRICTRACHE. m. Ruido com de cops repetits y desordenats, ó 'ls maleixos cops. *Friquisque*, *tristres*. Frequens crepitus.

TRIDASSA. f. Extracte preparat de la lletuga de enciam. *Tridaceo*, *lactucario*. Tridax, acis, lactucarium, ii.

TRIDENT. adj. Forquela de tres dents, y en especial lo cetro que 'ls poètas han donat á Neptuno. *Tridente*. Tridens, tis. | FITOAA. 1.

TRIDENTAT, DA. adj. bot. que s' aplica á la fulla que té la punta ab tres dents. *Tridentado*. Tridentatus.

TRIDENTÍ, NA. adj. Pertanyent á Trento, ciutat de Itàlia, y pres com á masculí 'l concili general que 's celebrà en dita ciutat, la primera sessió del qual comensà 'l dia 18 de desembre del any 1345, en lo pontificat de Paulo III. *Tridentino*. Tridentina synodus.

TRIDENTÍFER. A. adj. poét. Nom que 's dona á Neptuno com á soberà del trident. *Tridentífero*. Tridentifer.

TRIDÓ. m. FAM. 8.

TRIDUÀ, NA. adj. Lo que es de tres dias. *Triduano*. Triduanus.

TRIDUO. m. L'espai de tres dias, y comunment parlant de certa exercici devota que 's fan en ella. *Triduo*. Triduum, i.

TRIENAL. adj. Cosa de tres anys. *Trienal*, *triēnal*. *Triennalis*.

TRIENI. m. Lo temps ó espay de tres anys. *Trienio*. *Triennium*, ii.

TRIENSA. f. ter. Forca de tres ó quatre puntas. *Bielda*, *bieldo*. *Ventilarum*, i.

TRIERARCA. m. náut. Nom que donava en Atenas al qui manava y armava una galera. *Trierarca*. *Trierararchus*, i.

TRIERARQUIA. f. L' equipatge y mando de una galera en la república de Atenas. *Trierarquia*. *Trierarchia*, æ.

TRÍPTIT, A. adj. poet. Dividit, obert per tres parts. *Trífto*. *Tríftidus*.

TRÍFOLI. m. raísol.

TRIFORME. adj. Cosa de tres formas, com: Diana que es la lluna en lo cel, Diana en los boschs, y Hécate en l' infern. *Triforme*. *Triformis*.

TRIGA. f. ant. *TARDANSA*.

TRIGAR. v. n. y derivats. *TARDAR*.

TRIGÉSSIM, A. adj. numeral ordinal, lo que cumple 'l número de trenta. *Trigésimo*, *tricésimo*. *Trigessimus*.

TRIGLIF Ó TRIGLIFO. m. arqu. Membre de tres canals en lo friso de orde dórich. *Triglifo*. *Triglyphus*, i.

TRIGLOTISME. m. Paraula ú oració treta de tres llengüas diferents. *Triglotismo*. *Triglotismus*, i.

TRÍGONO. m. astron. Agregat de tres signes celestes de la mateixa naturalesa y qualitat. *Trigono*. *Trigonus*, i.

TRIGONOMETRIA. f. La part de la geometria que ensenya la resolució dels triànguls. *Trigonometria*. *Trigonometria*, æ.

TRIGONOMÉTRICH, CA. adj. Cosa de trigonometria. *Trigonométrico*. *Trigonometricus*.

TRILINGÜE. adj. Lo que té, y 'l qui usa ó sab tres llengüas, com: diccionari *trilingüe*, etc. *Trilingüe*. *Trilinguis*.

TRILL. m. Instrument compost de un tauló de tres trossos units, ple de forats, en los quals se encastan comunment pedras fogueras, y serveix pera esgrunar la palla y separar lo blat. *Trillo*, *trilla*, *trilladera*. *Tribulum*, i. || *BATOLLA*. || ant. *BAMPI*.

TRILLA. f. Obra de trillar. *Trilla*, *trilladura*. *Tritura*, æ.

TRILLADOR, A. m. y f. Qui trilla. *Trillador*. *Tritor*, is.

TRILLAR. v. a. Batre ó esgrunar lo blat ab trill. *Trillar*. *Tribulo*, as. || met. Freqüentar alguna cosa. *Trillar*. *Verso*, as.

TRILLAT, DA. adj. Comú, vulgar, molt sabut, y en particular se diu del camí molt trepitjat. *Trillado*, *trivial*. *Tritus*.

TRILLO. m. REPICÓ.

TRILLÓ. m. arit. Lo número compost de tres milions. *Trillon*, *tricento*. *Tricies* centies mille. ||

agr. Cada un dels munts de garbas que's fa en lo camp immediatament de haver segat, que segons uns es de deu garbas, y segons altres de trenta; però no té número determinat, y comunment es una càrrega. *Fasçal*. *Tritici manipulorum camulus*.

ÉS TRAILLONS. fr. Amontonar las garbas en lo camp immediatament de haver segat. *Afascaler*. *Fasces in agro cumulare*.

TRIMEMBRE. adj. Lo que consta de tres membres, y en especial se diu del periodo. *Trimembre*. *Tricolus*.

TRIMESTRE. m. Espay de tres mesos, y també la paga ó altra cosa que correspon als tres mesos. *Trimestre*. *Trimestre spatium*.

TRIMETRO. adj. Lo que té tres midas, com los versos senars. *Trimetro*. *Trimeter*.

TRIMIELGA. f. *TREMELGA*.

TRINAR. v. n. mús. Batre lo dit sobre un instrument, ó la gorja sobre dos ó més punts seguits progressivament y ab igualtat. També 's diu dels aucells quant rellan en lo cant. *Gorgear*. *trisar*. *Modular*, aris.

TRINAT. m. mús. Reflet de la veu ó de las cordas del instrument. *Trino*. *Modulatus*, us.

TRINCA. f. La junta de tres subjectes ó de altres coses de la mateixa espècie. *Trinca*. *Trinitas*, atis. || náut. Lligadura ab que s' amarra ó subjecta alguna cosa, y 'l mateix cap ó corda ab que's lliga. *Trinca*, *traba*. *Ligamen*, inis.

DE TRINCA. m. adv. ter. *FLAMANT*. 1.

ESTAR Á LA TRINCA. fr. náut. Navegar poch a poch. *Trincar*, *estar á la trinca* ó *á la capa*. *Navis cursum retinere*.

TRINCACIÓ. f. ant. *TRENCAMENT*.

TRINCAFIA. f. náut. Trinca lleugera ó conjunt de lligaduras, las voltas de las quals van separadas de distància y subjectas cada una ab mitj nus: serveix pera cubrir ab drap algun cap y altres usos semblants; y també se sol anomenar així la clau de racament. *Trincafia*. *Nexus*, us.

POSAR TRINCAFIAS. fr. *Trincafiar*, *hacer ó dar trincafias*. *Connecto*, is.

TRINCAR. v. a. náut. Subjectar ab trinca *Trincar*, *dar trinca*. *Religo*, as. || Navegar molt orsat ó en ménos de las sis quartas de la bolina. *Atrancar*, *trincar*. *Inflexè navigare*. || *PAIRAR*. || *ten*. *Tenir diners*. *Tener monises*. *Pecuniam habere*.

TRINCH. m. Lo so que fa quant se trenc a alguna cosa delicada, com lo vidre. *Tris*. *Subtilis sonitus fracturæ*. || Lo so de la moneda. *Sonido*. *Monetæ sonus*.

TRINITARI, A. adj. y m. Religiós ó religiós de la Trinitat. *Trinitario*. *Trinitarius*. || f. *TRINITAMENT*. 7.

TRINITAT. f. Misteri inefable de nostra santa fe, que en una sola y única naturalesa divina regoneix tres personas realment distinctas entre si, y enterament iguals en perfeccions. *Trinidad*. *Triar*

talis mysterium. || Lo número de tres en qualsevol línia. *Trinidad*, *Trías*, *adis.* || Ordre religiós, l' institut del qual es la redempció dels cautius, fundat per sant Joan de Mata y sant Felix de Valois, en lo pontificat de Innocenci III, y confirmat per Honori III. *Trinidad*. Sanctissimæ Trinitatis nomine insignitus ordo.

TRINO, *A.* adj. Lo que conté en sí tres coses distintes. *Trino*. *Trinus*. || astron. Situació d'un planeta respecte de altre del que dista 120 graus. *Trino*. *Trinas aspectus*. || mús. Adorno que consisteix en passar ràpidament de una nota a altra y tornar a la primera. S' indica ab *tr*, y 's comensa per la nota de sobre, y sa duració es igual a la del valor de la que s' executa. *Trino*. *Trinus*, *i*.

TRINOMI. *m.* ág. Quantitat que consta de tres termes. *Trinomio*. *Trinomium*, *ii*.

TRINQUET. *m.* Lloch clos, y regularment cubert, pera jugar a pilota. *Trinquete*. *Sphaeristerium*, *ii*. || náut. L' arbre immediat a la proa en las embarcacions que'n tenen dos ó més, y la verga corresponent a dit arbre. *Trinquete*, *triquete*. *Rectus anterior malus*. || Vela de proa que s' enverga en dit arbre. *Trinquete*. In proa velum minimum.

TRINQUETILLA. *f.* náut. Vela triangular que s' allarga en un cap ó corda grossa paralela é immediata al estay de trinet. *Trinetilla*. *Triangulare velum*.

TRINQUIS. *fam.* *bañdor*.

FÉR TRINQUIS. *fr.* Trencar alguna cosa. *Romper*. *Frango*, *is*. || *me*. *fam.* *Beurer vi*. *Beber vino*. *Vinum potare*.

TRINXA. *f.* Llenca de roba forrada que's posa en las calsas, faldillas etc. en la part que cau a la cintura, pera ajustarlas a ella. *Pretina*. *Cinctura in vestibus*.

TRINXADOR Y TRINXANT. *m.* Qui trinxa la carn en la taula. *Trinchador*, *trinchante*. *Mensarius dissector*. || Espécie de forquilla de molta resistencia pera trinxa la vianda en la taula. *Trinchante*. *Excisorium*, *ii*. || *TALLADOR*. 2.

TRINXAR. *v. a.* Fér trossos de la vianda pera repartirla als que la han de menjar. *Trinchar*. *Cibus dividere*. || Picar, esmicolar la vianda, majorment la carn pera fér botifarras. *Picar*. *Cibum triturare*. || *ESMICOLAR*, *ENGRUNAR*. || Fér trossos de qualsevol cosa. *Tronchar*, *tronzar*, *despedazar*. *Discerpo*, *is*. || *met.* *MURMUAR*.

TRINXAR COM CARN DE BOTIFARRAS. *fr.* ab que s' amansa a algú ab algun cástich ó venjansa horrosa. *Hacer tajadas*. In frusta concidere.

TRINXAT, *DA*. *p. p.* *Trinchado*. *Sectus*. || *m.* Guisat de una cosa picada. *Picadillo*, *gigote*, *picado*. *Cibus intritus*.

TRINXAYRE. *m.* *INTRIGANT*.

TRINXERA. *f.* mil. Parapeto, reparo contra 'ls atacos del enemich. *Vallado*, *trinchera*, *valladar*. *Vallum*, *i*. || Lo reparo que's fá depressa ab estacas,

talxinas ó *sachs* de terra, pera mantenir ó disputar un terreno. *Antestatura*. *Leve repagulum*.

FÉR TRINXERAS. *fr.* *Atrincherar*, *trinchear*, *trinchejar*. *Aggeribus munire*.

OBRIR TRINXERA. *fr.* Comensarla. *Abrir trinchera*. *Vallum in hostes extruere*.

TRINXET. *m.* *d.* *FALZILLA*. || *TRINQUET*.

TRIP TRAP. *loc.* *TRAP TRAP*.

TRIPA. *f.* Conducto del cos del animal, pera rébrer y conduhir los alimentos y expel·lirlos després de feta la digestió. *Tripa*. *Interanea*, *intestina*, *orum*. || Lo ventre. *Ventre*, *tripa*, *barriga*. *Venter*, *tris*. || *BUDELL*. || Espécie de roba teixida a manera de vellut ó pelfa. *Tripa*. *Pannus lanens villosus*. || La part interior de qualsevol cosa, en especial de algunes fruytas, com melons, etc. *Tripas*. *Interiora*, *orum*. || *pl.* Lo conjunt del ventre ó budells en cada animal. *Bandullo*, *mondongo*. *Intestina*, *orum*. || La túnica que conté la panxa del bou ó moltó, feta a trossos y disposada pera menjar. *Callos*. *Abdominis arietis*, etc, frustra.

A TRIPA LLISA. *m.* *adv.* *A TENTI POTENTI*.

FÉR DE TRIPAS COR. *ref. fam.* *FÉR FORSAS DE FLAQUESA*.

FÉR TRÁUREN LAS TRIPAS. *fr.* Causar molts ascos alguna cosa. *Revolter las tripas*. *Sihomachum movere*.

LAS TRIPAS PORTAN LAS CAMAS. *ref.* Denota que pera soportar las fatigas corporals, es necessari estar ben alimentat. *Pan y vino andan camino, que no mozo garrido; ajo crudo y vino puro pasan el puerto seguro; las tripas están llenas, que ellas llevan las piernas*. *Pascere tu ventrem, fert is nam crura, memento*. || *met.* Ensenya la mútua dependència que tenen unas cosas ab altrás, y que no 's deuben desatèndrer las que per algun respecte 's consideran inferiors. *Tripas llevan corazon, que no corazon tripas*. *Cognitione quadam inter se continentur: En bene nutrito cor sine ventre cadit*.

MAL Ó DOLOR DE TRIPAS. *TORSÓ*.

NO TENIR TRIPA NI MOCA. *fr.* Tenir pocas carns ó forsas. *Tener pocas chichas*. *Extenuatum esse*.

NO VAL LAS SEVAS TRIPAS. *exp. met.* ab que's desprecia a algú. *No vale sus orejas llenas de agua*. *Cribrum est ad aquam exhauriendam*.

NO VAL LAS TRIPAS DE UN GOS Ó DE UN MORT. *loc. fam.* Denota la poca estimació de alguna cosa ó 'l poch apreci de ella. *No se le da, no importa, no vale un caracol ó dos caracoles*. *Nihili facere*.

RASCAR LAS TRIPAS A ALGÚ. *fr. met. fam.* Sonar mal ó asprement la corda de algun instrument músich. *Cerdear*, *rallar las tripas*, *zangarrear*, *cencerrear*. *Strideo*, *es*.

SENSE TRIPA NI MOCA. *exp.* Se diu de la persona molt magra y extenuada. *Gata parida*. *Extenuatus*.

TRÁUREN LAS TRIPAS. *fr.* Vomitar ab molta violència. *Echar las entrañas ó las tripas*. *Anxiè evomere*. || Matar ó fér mal a algú. S' usa ordinària-

ment amenant. *Sacar el alma, el corazon, las entrañas ó las tripas.* Trucido, as.

TRIPADA. f. Menjada de tripas. *Frasia, callada.* Illiarium obsonium. || Conjunt de tripas. *Triperia.* Intestinorum cumulus.

TRIPAJOC. m. Qualsevol cosa que sens portarnos gran profit nos posa en embaràs y dificultat. *Pejiguera.* Difficultas, atis.

NO FICARSE EN TRIPAJOC. fr. NO FICARSE EN CAMISA DE ONZE VARAS.

POSARSE EN UN TRIPAJOC. fr. fam. Denota que algú's posa en negocis enredats y dificultosos. *Meterse en algun berengenal ó en buen ó mal berengenal.* In tricas et arduitatibus se conjicere. || Posarse en cosas insondables. *Meterse en trinidades.* Impossibilia tentare.

TRIPARTIT. v. a. Dividir en tres parts. *Tripartir.* Trifariam, tripartitò dividere.

TRIPARTIT, DA. adj. Dividit en tres ordes ó classes. *Tripartito.* Tripartitus.

TRIPASSA. f. aum. Tripa molt gran, abultada. *Tripon, tripaza.* Grandior venter.

TRIPER, A. m. y f. Qui ven tripas. *Mondonguero, tripero, tripicallero.* Illiarius, ii. || Se diu de algunes cosas de gran tripa, com: olla *TRIPERA.* *Tripon, tripudo.* Ventrosus.

TRIPERIA. f. Paratge ahont se netejan ó rentan las tripas. *Triperia.* Illiaria lavatina. || Lo lloch ahont se venen després de netas. *Triperia.* Illiaria caupona.

TRIPETA. f. d. *Tripilla, ita.* Intestinum tenue.

TRIPLE. adj. y m. Lo que inclou tres vegadas alguna cosa, com: 6 es triple de 2, per contenirlos tres vegadas. *Triple, triplo, tresdoble, triplice, tres-tanto.* Triplex, icis.

TRIPLICACIÓ. f. Multiplicació de una quantitat per tres vegadas altra tant de lo que es en sí. *Triplicacion, tresdobladura.* Triplicatio, nis.

TRIPLICADAMENTE. adv. m. De un modo triplicat. *Triplicadamente.* Triplò.

TRIPLICADURA. f. TRIPLICACIÓ.

TRIPLICAR. v. a. Multiplicar per tres. *Triplicar.* Triplico, as. || Fér tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar, tresdoblar.* Triplico, as.

TRIPLICITAT. f. La qualitat de triple. *Triplícidad.* Triplicitas, atis. || astrol. Tres signes de la mateixa naturalesa, v. gr. Lo lleó, sagitari y áries, que diuen sér de naturalesa de foc. *Triplícidad.* Triplicitas, atis.

TRIPÓ. m. ter. BLENERA.

TRÍPODE. amb. Banquet de tres peus, en que la sacerdotissa de Apolo donava sas respostas en lo temple de Dèlfos. *Tri-pode.* Cortina, æ, tripus, odis. || Tauleta, cadira ó altra cosa semblant de tres peus. *Tri-pode, tripoda.* Tripus, odis. || Entre astròlechs y pilots peu de tres puntas en que's muntan molts instruments de astronomia y geodèsia. *Tri-pode, tre-pié.* Tripus, odis.

TRÍPOL. m. Espécie de pedra tova y blanca

que serveix pera pulir metalls, fusta fina y altres cosas. *Tri-pol.* Lævigandi lapis.

TRÍPOLI, NA. adj. Cosa de tri-pol. *Tri-poline.* Tripolitanus.

TRÍPTONGO. m. gram. La unió de tres vocals en una sola síl·laba. *Tri-p-tongo.* Triphongus, i.

TRÍPULACIÓ. f. La gent de mar que porta una nau pera sa maniobra y servey. *Tri-pulacion, equi-paje.* Nautarum turba.

TRÍPULAR. v. a. Posar en una embarcació la marineria ó gent de mar que's necessita pera sa maniobra y servey. *Marinear, tripular.* Navim instruere. || Guarnir, armar una nau de tot lo necessari. *Armar, tripular.* Navim ad navigandum instruere.

TRÍPULAT, DA. adj. náut. Guarnit, equipat. *Marinerado, tripulado.* Instructus.

TRÍQUER. m. ant. DISPARADOR.

TRÍQUET. m. TAINQUET.

TRIS TRAS. Vens familiars que expressen lo ruidó del cop ó'l mateix cop. *Zis zas, Iteratus ictus.*

TRISAGI. m. Himne en que's repeleix tres vegadas la paraula Sant, en alabansa de la Santíssima Trinitat. *Trisagio.* Trisagium, ii.

TRISSA. f. TRENZILLA.

TRISSECAN. m. geom. Dividir en tres parts iguals. Se diu especialment del ángul. *Trisecar.* Trisseco, as.

TRISSECCIÓ. f. La divisió de una cosa, especialment la de un ángul en tres parts. *Trisecum.* Trisectio, nis.

TRISSÍL-LABO, A. adj. Dividit en tres síl·labas. *Trisillabo.* Trisyllabus.

TRIST, A. adj. Afligit, desconsolat. *Trist.* Mœstus. || Melancólich, afligit. *Melancólico, trist, mohino, mustio.* Ager. || Mal, infeliç, despreciat. *Fatal, triste, infausto, siniestro, lúgubre, lóbrego, lamentable.* Infaustus. || Inferior, de mala qualitat, com: pa *TRIST.* Inferior, triste. Inferior. || Parlat dels negocis en mal estat. *Deplorable, triste.* Tristis. || En las cosas espirituales y morales dolorós, lamentable. *Triste.* Tristis. || Faltat de vivens, com succeeix en los ulls, etc. *Triste.* Tristis. || Lo que té poca llum ó malas vistas, així dihem: carter *TRIST,* casa *TRISTA.* Lóbrego, triste. Opacus.

TRISTAMENT. adv. m. De un modo trist. *Tristamente, tristemente.* Mœstè. || DESCONSOLADAMENT, DOLOROSAMENT.

TRISTESA. f. Pena, aflicció, melancolia. *Tristecimiento, tristeza, morriña.* Mœstitia, æ. || En la llengua dels gitanos sentència de mort. *Tristes.* Capitís sententia.

CAUSAR TRISTESA. fr. ENTRISTIR.

TRISTO, A. adj. TRIST.

TRISTOR. f. y

TRISTURA. f. ant. TRISTESA.

TRITEÍSM. m. Secta que admet las tres Personas divinas com tres Déus distincts. *Triteismo.* Triteismus, i.

TRITEÏTA. f. Sectari del triteisme. *Triteita*. *Hæresi triteitarum delusum*.

TRITILLEJAR. v. a. *REPICAR*. Se diu de las campanas.

TRITÓ. m. mús. Quarta major ó interval·lo compost de tres tons, y consisteix en la rahó de 43 á 32. *Tritono*. *Tritonus*. || Semidèu marí, trompeta de Neptuno. 'Ls poetes lo fan mitj home y mitj peix, y li posan en la ma un caragol que li serveix de trompeta, y també 'l fan caball marí que tira 'l carro de Neptuno. *Triton*. *Triton*, is.

TRITÓNICH, CA. adj. Cosa de tritó. *Tritónico*. *Tritonicus*.

TRITOPATÓRIAS. f. Festas dels gentils en que demanavan á Déu la conservació dels fills. *Tritopatorias*. *Tritopatoria festa*.

TRITOPATORS. m. pl. Nom que'ls gentils donavan als déus que forjavan protectors de la generació. *Tritopatores*. *Tritopateres*, um.

TRITS. m. pl. *PAIMS*.

TRITURACIÓ. f. farm. Obra de triturar. *Trituración*. *Trituratio*, nis.

TRITURACIÓ FILOSÓFICA. Entre alquimistas calcinació y putrefacció de la matèria dels sòlits quant se manifesta la negrura. *Trituración filosófica*. *Trituratio philosophica*.

TRITURAR. v. a. Reduir á polvo gruixut alguna matèria sòlida. *Triturar*. *Trituro*, as. || pint. Mòdrer los colors per primera vegada. *Desgranar*. *Colores conterere*.

TRIUNFADOR, A. m. y f. Qui triunfa. *Triunfador*, *triumfante*. *Triumphator*, is.

TRIUNFAL. adj. Pertanyent al triunfo. *Triunfal*. *Triumphalis*.

TRIUNFALMENT. adv. De un modo triunfal. *Triunfalmente*. *Triumphali modo*.

TRIUNFAMENT. m. TRIUNFO.

TRIUNFANT. m. TRIUNFADOR. || Compost magnífich. *Triumfante*. *Splendidus*. || met. També 's diu en las cosas espirituales, com: iglesia TRIUNFANT, per la que's gosa en lo cel. *Triumfante*. *Splendidus*.

TRIUNFAR. v. a. Eixir victoriós, véncer y subjugar á forsa de armas, y també 's diu en lo moral pera guanyar ventatja. *Triumfar*. *Triumpho*, as. || Ostentar vanament fausto y riquesas. *Triumfar*. *Pompam ostentare*. || Entrar victoriós en alguna part, rébrer los honors del triunfo. *Triumfar*. *Triumpho*, as.

TRIUNFO. m. Victòria. *Triumfo*. *Triumphus*, i.

|| Lo premi que entre 'ls romans se donava als vencedors, y la solemnitat y aplauso ab que's celebrava la victòria. *Lauro*, *lawrel*, *triumfo*. *Triumphus*, i. || La acció de triunfar. *Triumfo*. *Triumphatus*, us. || Venciment en qualsevol disputa ó controvèrsia. *Triumfo*. *Victoria*, m.

TRIUNFA DE TRUNFO. fr. *DESTRIUNFAR*.

TRIUNVIR. m. Cada un dels tres subjectes asocials, que governavan absolutament en la república romana. César, Pompeyo y Crasso, foren los

primers; Augusto, M. Antonio y Lépido, 'ls últims. *Triumviro*. *Triumvir*, i.

TRIUNVIRS CAPITALS. Tres magistrats que tenian la inspecció de las presons y causas criminals. *Triunvirs capitales*. *Triumviri capitalis*.

TRIUNVIRAL. adj. Pertanyent al triumvirat ó als triumvirs. *Triunviral*. *Triumviralis*.

TRIUNVIRAT. m. Trisàrquia, la magistratura y dignitat dels triumvirs. *Triunvirato*. *Triunviratus*, us.

TRIVIAL. adj. Comú, usat, ordinari, sabut de tothom. *Trivial*. *Trivialis*. || *TRILLAT*.

TRIVIALITAT. f. Vulgaritat, qualitat de trivial. *Trivialidad*. *Trita vulgaris res*.

TRIVIALMENT. adv. m. Freqüentment. *Trivialmente*. *Passim*. || Vulgarment. *Trivialmente*. *Trivialiter*.

TRO. m. L' estruendo de las exhalacions dels núvols quant s' inflaman. *Trueno*. *Tonitrus*, us. ||

|| Se pren per la ven grossa. *Trueno*. *Tonitru*, u.

|| Ruido que fá la pólvora, plata fulminant y salnitre. *Trueno*. *Explosio*, nis. || Lo ruido que causa

'l tir de qualsevol arma de foch. *Trueno*. *Explosio*, nis. || Pessa de artilleria antiga de gros calibre.

Trueno. *Catapulta species*. || Lo poder de un príncep guerrero. *Rayo*, *trueno*. *Fulmen*, inis. || Se diu en

la moral per la ven, eloqüència y predicació de un orador vehement. *Trueno*. *Fragor*, is. || Capseta de

paper que plena de pólvora ben pitjada y embolicada ben estreta ab dos ó tres voltas de fil se llança á terra ab la metxa encesa, y 's reventa ab gran

ruido ó estruendo. *Trabuca*, *trueno*. *Crepitaculum* *nitratum reptile*. || Lo ruido que fá la bomba. *Bombazo*. *Ignis glandis explosio*. || fam. Pet, ventositat. *Trueno*. *Crepitus*, us. || prep. ant. *FINs*.

TRA TRO. fr. Férse alguna cosa notable, digna de atenció. *Hacer eco*. *Animum excitare*. || **TRA SONOLL.**

LO DEMÉS SÓN TRAONS. loc. met. ab que's dona á entendre la poca ó ninguna importància de alguna cosa. *Todo lo demás es nada, inútil, ó poco importa*.

Cætera nullius momenti.

TOT SE'N HA ANAT AN TRAONS. fr. met. fam. Havé parat tot en crils, y res en obras. *Todo paró en gritos*. *Nihil extricatur*.

TROATANT. adv. m. ant. Fins á tant. *Hasta tanto*. *Usque dum*.

TROB. adv. m. Moltíssim. *Muy*. *Admodum*.

TROBA. f. La acció de trobar alguna cosa. *Hallazgo*, *invencion*. *Inventio*, nis. || La cosa trobada. *Hallazgo*. *Occursus*, us. || pl. Lo regalo que algú fá al que li presenta la cosa que havia perdut. *Hallazgo*. *Munusculum*, i.

TROBADOR, A. m. y f. Qui tróba alguna cosa perduda. *Hallador*. *Inventor*, is. || **TROBADOR.**

TROBADURA. f. **TROBA.**

TROBAR. v. a. Encontrar alguna cosa, ja sia, que's busque expressament, ó que ella 's presente per casualitat. També s' usa com reciproc. *Hallar*, *encontrar*, *dar con alguna cosa*, *acertar*. *Invenio*, is.

|| Experimentar, conèixer ó descobrir, com: *trobo* que en aquest cas no té rabó. *Hallar*, *Comperio*, || Inventar, fér un nou descobriment. *Inventar*, *hallar*. Reperio, is. || Agafar, atrapar, com: me trobá descuyda. *Coger*. Inopinum rapere. || *trovar*. || v. r. Concórrer en alguna part. *Hallarse*, *intervenir*. Intervenio, is. || Estar. *Hallarse*. Esse, *Encontrarse* dos ó més venint de parts oposadas ó diferentes. *Encontrarse*. Obviam ire. || Conformar alguns en lo geni, inclinació, modo de pensar, etc. *Encontrarse*, *justarse*. Convenio, is. || Viurer en alguna part. *Hallarse*, *morar*. Sto, as. || Junt ab alguns particips de preterit sér, com: *trobarse* ben volgut. *Hallarse*. Esse. || Junt ab alguns abjetius sentir lo que ells signifícan, com: *trobarse* content, malalt, etc. *Hallarse*. Cognosco, is. || Junt ab alguna cosa, tenirla, com: *trobarse* ab diners. *Hallarse*. Possideo, es.

trobarse á *faltas*, á *ménos*, ó *manco*. fr. Advertir, reparar la falta de alguna cosa. *Echar menos* ó *de menos*. Desidero, as. || *ANYORAR*.

trobar mal. fr. Reprobar lo procehiment de algú. *Echar á mal*, *afear*, *tachar*. Vitupero, as.

trobar ó *no trobar res per dir*. fr. Conformarse ó no. *Placer ó no placer*. Placere vel non placere.

trobar pla ó *pla y llis*. fr. Trobar fácil y corrent alguna cosa. *Hallar fácil* ó *liso y llano*. Nullis ambagibus circumvenire.

trobarho ó *trobarseho*. fr. met. Experimentar lo perjudici de la execució de alguna cosa que's fá per capritxo ó sens reflexió. *Salir á los ojos*. Damnum experiri. || Denota que algú pagarà en són temps lo mal que obra de present. *Decírselo de misas*, ó *allá te lo dirán de misas*. Non abibis impuné.

JA'T trobará. exp. ab que's amenassa á algú que en ocasió més oportuna pagarà 'l mal que ha comés ó está cometent. *No te irás alabando*. Non abibis impuné.

trobarse tot perdut ó *robat*. fr. Estar disgustat en la companyia de altres, majorment si són estranys ó desconeguts. *Estar como vendido*. Ab aliquorum consortio abhorrere.

TROBAT, *DA*. p. p. y adj. *Hallado*. Inventus.

TROCA. f. Madeixeta de fil, seda, etc. *Madejeula*, *cadejo*. Tenuis metaxa.

TROÇAICH, *CA*. adj. Vers de la poesia llatina, que consta de sis peus, los menors troquens ó coreus, y 'ls demès espondeus ó jambos. *Trocaico*. Trochaicus.

TROCH. m. ant. FORAT.

TROCISCO. m. Cada tros que's fá de alguna massa medicinal, de que's forman las píldoras. *Trocisco*. Trochiscus; i.

FÉR trociscos. fr. *Troiscar*. In trochiscos dividere.

TROFEU. m. Insignia ó senyal de victória. *Trofeo*. Trophæum, i. || met. Qualsevol cosa que representa algun venciment moral. *Trofeo*. Trophæum,

i. || Victória. *Trofeo*, *triumfo*. Triumphus, i. || pl. Las armas ó insignias militars que solen pintar per adorno. *Trofeos*. Trophæa, orum.

TROGLODITA. m. Se diu dels que habitan en covas, y própiament los que may han eixit de elles á la llum. *Trogodita*. Troglodyta, æ. || Secta de jubeus idólatras que cometian idolatria de anagi. *Trogodita*. Troglodyta, æ. || Bárbaro, cruel. *Trogodita*. Troglodyta, æ.

TROMPA. f. Instrument marcial format com un clarí retort y de més boca, y va en disminució fins al extrem. *Trompa*. Tuba, buccina, æ. || *BOCCA*. || Lo nas del elefant per sér llarch y retort com la trompa. *Mazo*, *trompa*. Proboscis, is. || La cama de la ceba, alls y altres plantas á punt de espigar, ó espigadas. *Trompa*, *tallo*. Scapus, i. || *fam*. Dít del nas molt gros. *Narigon*. Grandior nasus. || *forma* épich. *Trompa*. Tuba, æ. || f. Órgano ab lo qual certs insectes com la mosca, mosquit, etc., xapan los líquits de que's nudreixen. *Trompa*, *trompetilla*. Spiculum, i.

TROMPA DE CASSA. CORNETA DE CASSADORS.

TROMPA DE LA FAMA. LA Veu que corre de la fama de algú. *Trompa*, *clarin de la fama*. Fama, æ.

TROMPA MARINA. CORN MARÍ.

TROMPADA. f. Cop donat ab la trompa, y generalment qualsevol altre cop ó sacudida que's dona ó reb. *Trompada*, *batacazo*, *sopapo*, *tamborilada*, *sornquiron*. Ictus, us.

FÉR trompadas ó *ANAR á trompadas*. fr. Arríbar á cops en alguna disputa, etc. *Andar al morro*, ó *á la morra* ó *á golpes*. Ictibus contendere.

TROMPADOR. m. Juglar, músich. *Juglar*, *loculor*, aris. || ant. Qui tocava la trompa. *Trompa*. Tubicen, inis.

TROMPAR. v. a. Enganyar á algú ab bones paraulas, no cumplint lo que se li promet. *Entrompar*, *trompar*, *entruchar*, *frestrasla*, *jugar al morro con alguno*. Aliquem technis circumvenire. || Toçar la trompa, sonarla. *Tocar la trompa*. Tuba inflare.

TROMPET. m. *TROMPETA*. f.

TROMPETA. f. mús. Instrument de beu que serveix en la música y en la guerra. *Trompeta*. Tuba, æ. || *TROMPETA*. i. || Instrument de metall dít així per la figura, y serveix pera fér percibir la veu als sorts. *Trompetilla*. Auricularis tuba. || Aquella punta ab que brunzeixen los mosquits. *Trompetilla*. Proboscis, is. || Joguina de llautó ó de estany en figura de trompeta, pera entretenirse 'ls noys sonantla. *Trompetilla*. Tubula calybea. || Lo qui té per ofici tocar dít instrument. *Trompeta*, *trompetero*. Tibicen, inis, buccinator, is. || *fam*. Xarriyre, que no se li pót confiar cap secret. *Pregonero*, *trompeta*. Loquax, cis. || d. de trompa. *Trompilla*. Tubula, æ. || pl. En la música de orga, etc., las veus que imitan lo so de la trompeta, com: *trompeta real*, *trompeta magna*. *Trompeta*. Organica tuba, lituus.

NETA DE NEPTUNO. TRITÓ.

UNA TROMPETA. fr. met. FÉR FÉR UNA CRIDA.
LA TROMPETA. fr. Sonaria. *Tocar la trom-*
ba canera. || FÉR UNA CRIDA.

MPETEJAR. v. n. Tocar la trompeta ab
cia. *Trompetear.* Crebró canera tuba.

MPETER. m. Qui fá trompetas. *Trompete-*
arius, ii. || TROMPETA. 6.

MPETERIA. f. En la orga 'l conjunt de
registres formats ab trompetas de metall.
terça. *Cañonum organi series.*

MPETETA. f. d. Regularment se diu de la
y ab que's diverteixen los noya. *Trompetis*
tuba.

MPINAR. v. n. Tocar la trompeta. *Trom-*
tuba canere.

MPITXOL. m. Pessa de fusta en figura cón-
s punta de ferro, que 'ls noys fan ballar
i ab unas xurriacae de corretja, etc. *Peon-*
ipo. Turbo, inis. || BALDURA. || PÚRPURA. 1. ||
T.

MPITXOL. m. ter. BÓLIT.

MPONS. (A) m. adv. Confusament, sense
. A ó de *trompon.* Sine ordine et modo. || A
mís. || Ab molta abundància. A *fanegadas,*
ades, á montones, á cargas, á tropas. Co-
mò.

A LA TROMPETA. fr. MENTIR Á TRENCACOLL.

MA. f. Púlpit desde ahont los predicadors
o la paraula de Dèu, ó explican la doctrina
ngeli. *Púlpito.* Suggestus, us. || Cadira alta
o 'ls petits arriben á la taula. *Sillon.* Magna

TRONA AVALL. fr. Publiar en la missa ma-
monestacions dels que volen casarse. *Des-*
ce. Nuptias proclamare.

NADA. f. Acció de tronar, ó tempestat de
renada. Tonatio, nis.

NADOR, A. adj. Lo que tróna. *Tronador.*
tis. || S' aplica als cohets que fan tro. *Tro-*
tonans, tis.

NANT. m. y adj. Nom que'ls poetas aco-
n á Júpiter com á disparador de llamps.
. Tonans, tis.

NAR. v. n. Haverhi tempestat de trons.
Tono, as. || poét. Fér trons y llansar
Tonar, tronar. Tono, as. || met. Fér ruidó
it en algun modo al tro, com lo que fá la
a, etc. *Tonar.* Tono, as. || En lo moral de-
ab vehemència contra 'ls vicis. *Tronar.*
as. || Cridar, renyir, dir tempestats. *Tro-*
go, is.

VA QUS TRONA. loc. fam. que denota la de-
ció de executar alguna cosa sense atèndrer
lat, ó isca lo que n' isca. *Allá va con mil pa-*
ipas, salga lo que saliere, sin encomendarse
á al diablo. Quisquis sit eventus eat.

NAT, DA. adj. ter. Obert de casco 'l ca-
ga, etc. || fam. PORRE, ARRUINAT.

TRONCAR. v. a. TRUNCAR. || Tallar los tronchos
dels arbres. *Tronchar, troncar.* Trunco, as. || Ta-
llar lo cap, cuixa ó bras del cos humá. *Truncar,*
descabezar y decapitar, parlant del cap. Obiranco,
as.

TRONCÁS. m. aum. *Troncon.* Ingens truncus.

TRONCH. m. Las brancas dels arbres despu-
lladas de las fullas. *Tronco.* Truncus, i. || soca. ||
La cama de las herbas. *Tallo.* Scapus, i. || trío. ||
Lo que serveix pera fér posts. *Trozo.* Truncus ser-
ratus. || Lo pare comú ó principi de una familia.
Tronco. Truncus, i. || Lo cos humá, fora cap, bras-
sos y cuixas; així mateix se diu de las estátuas.
Tronco. Truncus mutilus. || arq. Lo via, cos prin-
cipal de una columna. *Tronco.* Columnae scapus. ||
arq. La part del pedestal entre la basa y la corni-
sa. *Tronco.* Quadra, as. || Se diu de un ignorant ó
lonto. *Tronco, pedazo de tronco, leño.* Stirps, is. ||
Insensible regularment per causa de malaltia ó de
algun accident. *Tronco.* Lignum, i. || soca. || náut.
Lo meridiá graduat en las cartas de navegar. *Tren-*
co. Truncus, i.

ESTAR FÉT UN TRONCH. fr. Estar privat dels sen-
tits per causa de son ó de algun accident. *Estar*
hecho un tronco. Sensibus orbatum esse.

DORMIR COM UN TRONCH. fr. DORMIR COM UN SECR.

TRONERA. f. Forat, obertura en alguna
muralla, pera disparar ó llansar pedras, etc., al
enemich. *Tronera de casamata.* Specula jaculato-
ria. || art. Obertura en las baterias de las plassas
pera disparar lo canó. *Tronera, cañonera.* Tormen-
torum bellicorum fenestra. || arq. ESPITLLERA. 1. ||
En lo joch de mesa y villar cada un dels forats que
hi ha en las baranas. *Tronera.* Fundula, as. || La
persona sense judici. *Tronera, loco, golondro,*
atarantado, torbellino, saltabardales. Caput cere-
bro vacuum. || náut. Cada un dels forats ó finestras
ahont se col·loca la artilleria pera dispararla. *Tro-*
nera, porta, portaleña, portañoia. Fenestella, as.

FÉR TRONERAS. fr. *Altronerar, tronerar, abrir tro-*
neras. Jaculatorias fenestellas efficere.

TRONERETA. f. d. *Tronerilla.* Fenestella, as.

TRONO. m. Assento real ab gradas de que usen
los soberans especialment en los actes de ceremó-
nia magestuosa. *Trono, solio.* Solium, ii. || met. Se
pren pel regne ó imperi. *Trono.* Imperium, ii.
|| Lo poder y magestat infinita de Dèu. *Trono.* Su-
prema et infinita potestas. || Lo lloch en que's col-
loca dignament la imatge de algun sant. *Trono.*
Tronus, i. || pl. Esperits angélics del tercer cor
de la superior gerarquia. *Tronos.* Troni, orum.

TRONQUET. m. d. *Cabillo, tronquito.* Parvus
stirps.

TRONS. m. pl. TRONO. 5.

TRONTOLL. m. Lo moviment que fá la àygua
ó altre flúyt en la bòta ó altra eyna pera no estar
prou plena. *Bazuqueo, traqueo.* Agitatio, nis.

TRONTOLLAR Y TRONTOLLEJAR. v. n.
Móurerse, agitarse algun licor en la eyna per no

estar prou plena. *Bazucar, traquear, zabucar*. Hinc indè agitare.

TRONXAR. v. a. Trencar ó tallar alguna cosa pel tronxo. *Tronchar*. Trunco, as.

TRONXAS. m. aum. *Tronchazo*. Truncus grandior.

TRONXO. m. La cama de las verduras. *Troncho, vara, espiga*. Caulis, is. || Lo cop que 's dona ab algun tronxo. *Tronchazo*. Ictus caulis. || met. TRONCH. 8.

TRONXUT, DA. adj. Se diu de la verdura que té gros ó llarch lo tronxo, com la col, etc. *Tronchado*. Valido caule gaudens.

TRONYA. m. y f. Ganso. *Pájaro, belitre, zorro, morlon, morlaco, socarron, redomado, zorrastron, bellaco, sobon, sobonazo*. Versutus.

TRONYELLA. f. Trenzilla ó llata estreta de espart. *Cresnaja, tomiza, cudria*. Fascia sparteae, tomex, icis.

LLGAR AB TRONYELLAS. fr. *Entomizar*. Tomicibus vincere.

TRONYERIA. f. Ganseria, bellaqueria. *Socarroneria, mojigalez, galeria*. Versutia, æ.

TROP. adv. m. ant. MASSA, DESMASIAT. || EXTREM.

TROPA. f. Soldats, gent de guerra. *Tropa*. Milites, um. || Multitud de personas ó de bèstias unidas pera algun fi. *Tropa*. Caterva, æ. || met. Multitud de cosas materials ó inmaterials. *Tropa*. Multitudo, inis.

TROPA DE LÍNEA. La que forma en divisions, batallons ó esquadrons, y combat sempre unida, ó la del exèrcit permanent, á diferència de la milícia nacional que sols serveix en temps de guerra. *Tropa de línea*. Milites, um.

TROPA LLEUGERA. La que fa 'l servey fora de la línea y combat en partidas soltas, distrahent al enemich, perseguintlo en retirada, observant sos moviments y cubrint los del propi exèrcit. *Tropa ligera*. Velites, um.

TROPA VELLA. Se diu de la tropa exercitada en contraposició dels quintos, nacionals ó milícias provincials. *Tropas regladas*. Instruæ copæ.

MANAR LAS TROPAS. fr. CAPITANEJAR. 4.

ORDENAR LAS TROPAS. fr. Disposar lo exèrcit en orde de batalla ó de marxa. *Ordenar las tropas*. Aciem instruere.

TROPAR. v. a. TROBAR.

TROPELIA. f. Atropellament, violència, injustícia. *Tropelia*. Vexatio, nis.

TROPELL. m. Impetu, moviment precipitat y ruidós, especialment de peus. *Tropel*. Streptus, us. || Pressa, accelerament confús y desordenat. *Tropel*. Perturbata festinatio. || FERIDURA, ACCIDENT. || Multitud de gent en desorde y confusió. *Tropel*. turbamulta. Densa turba; caterva, æ. || Munió ó agregat de cosas sèns orde ni concert. *Tropel*. Confusa multitudo.

EN TROPELL. m. adv. Precipitadament y sèns orde. *En tropel, en tropa, de tropel, á tropas*. Catervatim.

TROPÉS. m. y

TROPESSADA. f. y

TROPESSAMENT. m. ENSOPESSADA.

TROPESSAR. v. n. Ensopegar, trobar los peu algun embaràs. *Tropezar*. Offenso, cespito as. || met. Càurer en algun engany ó error. *Tropezar*. Erro, as. || Pegar una cosa contra altra. *Thonar, tropezar*. Offendo, is. || Sér detinguda ó impedida alguna cosa. *Tropezar*. Obstacle habere. || Trebar alguna difficultat. *Tropezar*. Ambagibus circumvenire. || Comètrer alguna culpa, majorment de deshonestat. *Deslizarse, tropezar, caer*. Scelus admittere. || Encontrar á algú, trobarse casualment ab ell. *Tropezar*. Alicui offendere. || Tocar-se las cabalcaduras una pota ab altra quant camina. *Tropezarse*. Cespito, as.

TROPICAL. adj. Portanyent als tròpichs. *Tropical*. Tropicalis.

TRÓPICAMENT. adv. m. De un modo tròpich. *Trópicamente*. Figuratè.

TRÓPICH, CA. adj. ret. Se diu del estil ó llenguatge en que s' usen molts tropos. *Trópico*. Tropicus. || Se diu del any en una de sas diferències anomalies, pel temps que 'l sol tarda en tornar al punt del tròpich de ahont isqué, ó en córrer la eclíptica, ó 'l transcurs del temps desde que la terra ix de un dels punts equinoccials, fins que torna á ell. *Trópico*. Tropicus. || m. Entre astrónomos, geógrafos y pilots, cada una dels dos círcols menors de la esfera, paralelos al equador y distants de aquest per cada costat 23 y mitj grau próximament. Lo que cau en l' hemisferi del nord s' anomena del cranch, y 'l del sur de capricorní. *Trópico*. Tropicus, i. || Cert auell que no's treu sinó entre 'ls dos tròpichs; es de la magnitud de un colominet, y de una blancura admirable. *Trópico*. Tropicus, f. || pl. Secta de heretges que intentavan explicar per tropos y figuras de sols sos discursos la Escriptura. *Trópicos*. Tropici, orum.

TROIISTA. f. Secta que volia que sols s' entenguessen tròpicament las paraulas de la Escriptura en orde á la Eucaristia, y que sols hi haguts en ella una figura. *Tropista*. Tropista, æ.

TROPO. m. ret. Traslació del significat de una paraula á altra per alguna relació ó afinitat que s' observa entre las dos. *Tropo*. Tropus, i.

TROPOLOGIA. f. Discurs figurat en que's mescla la moralitat y doctrina. *Tropologia*. Tropologia, æ.

TROPOLÓGICH, CA. adj. Figurat, expressat per tropos ó figuras. *Tropológico*. Tropologicus. || Doctrinal, moral. *Tropológico*. Tropologicus.

TROQUEU. m. Peu de vers llatí, de una síl·laba llarga y altra breu. *Troqueo*. Trocheus, i.

TROQUISCO. m. trocisco.

TROS. m. Part de algun tot separada de ell. *Pedazo, trozo*. Frustrum, i. || Distància. *Trocha*. Tractus, us. || Tallada de peix, carn, etc. *Pesta, tasejo, pedazo*. Segmen, inis. || mil. Cada una de

las parts en que's divideix una columna. *Trozo*. Agmen, inis. || RETALL. || En la moral fragment. *Fragmento, pedazo, trozo*. Fragmentum, i. || Pessa de terra que posseheix algú. *Pedazo, pieza*. Fundus, i. || Duració, interval·lo de temps, com: fa un bon tros de dia, encara hi ha un bon tros de sol. *Pedazo*. Tractus, us.

TROS DE CEL. Se diu del subjecte de moltíssima bondat. *Santo*. Sanctus.

TROS DE PA. *Mendruço, zoquete, zato, pedazo, re- gojo de pan*. Panis frustrum. || Lo sustentó diari ó la subsistència pera viure. *Pedazo de pan*. Victus, us. || TOKRO. || met. Lo preu baix ó interès molt curt. *Pedazo de pan*. Infimum pretium.

TROS DE QUÓNIAM. exp. ab que's denota la incapacitat ó necedat de algú. *Pedazo de quóniam ó de alcornoque, de animal, de bruto*. Stolidus.

ANÀRSEN Ó CÀURER Á TROSSOS. fr. Se diu de la roba que fàcilment se romp, per sér molt usada ó vella. *Caerse á pedazos*. Dilacerari.

Á TROSSOS. m. adv. A bocins. A ó en pedazos. Frustillatim. || A ratos, ab interval·los de temps. A trechos, á ratos. Per intervalla. || A estonas, ab interrupció de temps. A remiendos. Per partes, paulatim.

Á TROSSOS Y Á MOSSOS. m. adv. Per parts. A pedazos, en ó por pedazos. Frustatim.

DE UN TROS. m. adv. De una peça. *De una pieza*. Integer.

FÉRSE TROSSOS, MIL TROSSOS, Ó EN DEU MIL TROSSOS. fr. Rómprerse en parts petites alguna cosa, especialment las naus quant tropessen contra alguna roca, etc. *Fracasas, hacerse astillas, rajas ó añicos*. Infringi.

FÉR TROSSOS DE ALGUNA COSA. fr. Dividir-la en várias parts. *Hacer giras*. Dilacero, as.

JO NO'M PUCH FÉR TROSSOS. exp. met. fam. ab que s' excusa aquell á qui li donan pressa pera la execució de alguna cosa. *¿Es puñalada de picaro?* Plus temporis opus est.

LO TROS MÉS GROS SERÁ LA ORELLA. exp. fam. TRINXAR COM Á CARN DE ROTIFARRAS.

NO'N VULL, NO'N VULL DONAUMEN UN BON TROS. ref. contra alguns que's negan á pèndrer alguna cosa, però de tal modo que donan á entendre tenir moltes ganas de ella. *No quiero, no quiero, pero echád-melo en el sombrero ó en la capilla*. Nolo quidem munus, nolo; depone galero.

PAGARSE Ó COBRARSE DEL MATRIX TROS. fr. Aturarse algú del diner ó interesos que maneja de altre, lo que li pertany ó se li deu. *Pagarse por su mano*. Sibi debita ex concreditibus assumere.

QUEDAR EN LO TROS. fr. fam. Morir en la batalla, en lo desafió, etc. *Quedarse en la estacada*. In arena vinci.

SÉR UN TROS DE TERRA. fr. Estar pròxim á la mort per causa de vellesa. *Caerse de maduro; tener un pie en la sepultura*. Velustate dissolvi.

TROSSA. f. náut. Aparell fét ferm al extrem del

cap que subjecta la verga de la mitjana á sòn arbre. *Troza*. Funis nauticus. || f. ant. ALFORJA.

TROSSAR. v. a. ATROSSAR. 1. || náut. Posar ti- vania la trossa. *Trozar, atrozar*. Distendo, is.

TROSSEJADAMENT. adv. m. Á TROSSOS.

TROSSEJAR. v. a. FÉR trossos de alguna cosa. *Despedazar, hacer pedazos, romper, destazar, des- trozar, lacerar, arpar*. Dilacero, as. || DESMEMBRAR || DESTROSSAR. 4.

TROSSELL. m. ter. MULETA. 2.

TROSSET. m. d. *Pedacito, y zatico, illo*, si es pa. Frustulum, i.

TROT. m. Pas del caball, en que mou al ma- teix temps una pota de davant y de detrás contra- posadas, descarregant sobre ellas lo cos ab ímpe- tu. *Pasirote, trote*. Succussus, us.

AL TROT. m. adv. met. Acceleradament, sense sossego. A trote. Cursim.

TÓCA 'L TROT. loc. fam. ab que's despedeix á algú negantli lo que demana. *Vete con Dios, bendito de Dios ó con tu madre de Dios*. Excede procúl á me.

TOCAR LO TROT. fr. met. fam. Fugir, anàrsen de- pressa. *Tocar, tomar el portante, el trote, las de Vi- lladiego, las del martillado, escurrir la bola*. Fu- gio, is.

TROTADOR, A. m. y f. Qui trola: s' aplica á las cabalcaduras que tenen mal trot. *Trotador, tro- ton*. Succussator equus. || m. Se diu del caball que trola ab vigor, igualtat y gràcia. *Trotador*. Succus- sator dexter.

TROTAR. v. n. Caminar al trot. *Trotar*. Suc- cussus, as. || Anar depressa. *Trotar*. Concussus, as. || Se diu de las caballerias que per sòn mal pas fa- tigan y cruixen al caballer. *Trotar*. Succussus, as. || ant. RULLIS. || v. f. ant. RULLARSE.

TROTAR. m. ant. MOSSO DE Á PEU. || Lo correu de cada poble que va á peu á tirar las cartas á las administracions generals, y reb las que li donan corresponents á sòn poble. *Correo de alpargata, correo de á pie*. Hemerodromus, i.

TROTXE Y Á MOTXE. (1) m. adv. fam. Des- baratada ó inconsideradament. *Á trochemoche*. Te- merè.

TROVA. f. poét. Composició mètrica formada á imitació de altra. *Troba*. Metrum aliud referens. || ant. VERS.

TROVADOR. m. Versificador. *Versista, trova- dor*. Versificator, is. || POËTA.

TROVADURA. f. TROBA. 3.

TROVAR. v. a. FÉR versos. *Versificar, trovar*. Versifico, as. || Imitar alguna composició mètrica aplicant-la á altra idea ó assumpto. *Trovar*. Ali-enum carmen emulari.

TROYÁ, NA. adj. Cosa de Troya. *Troyano*. Trojanus. || m. Natural de Troya. *Troyano*. Troas, adis, tros, is.

TROYA. f. Ciutat de Troade en la Frigia me- nor. *Troya*. Troja, as.

Aquí fou Troia. exp. met. fam. que fa relació a alguna cosa notable succeïda en aquell lloch ó circumstàncies. *Aquí fou Troia.* Ubi Troja fuit; fuimus troes; fuit Ilión.

NO'S RENDI TROYA EN UN DIA. loc. prov. Significa que las cosas grans y árduas necessitan temps pera executar-se ó lograr-se. *No se ganó Zamora en una hora, nunca mucho costó poco.* Non venit exiguo tempore larga seges.

TRUÁ. m. TRUHÁ.

TRUCA. f. BARATA. || f. Nou grossa de tres rallas que's fa servir pera embotzar en certs jochs. *Nuez de tres cantos.* Nux trilateris.

TRUCADOR. m. Instrument de ferro calsat de cer sòlit fins la meytat, ab un canonet al cap daval·l en disminució ab són tall aïllat, y serveix pera fer ulllets en las sabatas, en las corretjas, en los garbells, etc. *Sacabocado, sacabocados.* Instrumentum mordicus perforans.

TRUCAR. v. a. COPRAR. || Picar á la porta. *Llamar.* Pulso, as. || Atapahir la roba al teixirla. *Tupir, tapir.* Stipo, as. || v. n. Fer lo primer envit en lo joch de cartas anomenat truch. *Trucar.* Prima sponsione provocare. || ter. VOMITAR.

TRUCH. m. Pich, cop á la porta. *Aldabada, golpe.* Pessuli ictus. || cor. || Bola grossa de jugar á mesa y á las bitllas. *Bola, truco.* Globus, i. || Qual-sèvol bola ó esfera. *Rule.* Globus, i. || Trompito. || Cert joch de envit y reenvit, en que's reparteixen tres cartas á cada jugador, las que's van jugant de una á una pera fer las basas, que guanya la major per són orde, que es lo tres, lo dos, l'as, y després lo rey, caball, etc. *Truque.* Chartarum ludus in qua collusores in sponsione se invicem provocantur. || met. fam. TAP DE BARRAL.

TRUCH DE ESPASETA. Joch de cartas entre várias personas en que van cada dos de companys, y que sols se diferencia del truch en guanyar als tresos lo set de oros, y á aquest lo de espases, á un y altre 'l basto, y al basto la espaseta. *Matarata.* Pagellarum ludus sic dictus.

TRUCH TRUCH. Cop repetit á la porta. *Tras tras.* Iterata pulsatio.

TRUCH Y FLOR. m. Joch de cartas compost del de la flor y del truch. *Truquiflor.* Invitationis ludus.

NO HI HA MILLOR TRUCH, QUE DÉU T' AJUT. ref. Dóna á entèndrer que qui es afortunat li venen las conveniències sens sollicitarlas. *A quien Dios quiere, la casa le sabe; quien está en ventura, hasta la hormiga le ayuda.* Cui fortuna favet, formicula et ipsa juvabit.

TRUCO. (A) m. adv. En recompensa. *A trueco, á trueque, en trueco, en trueque.* In commutationem. || Ab tal que. *A trueque, con tal que.* Dummodo.

TRUÉ. m. Espècie de roba de bri molt prima y molt blanca. *Trué.* Tela lintea.

TRUECA. f. y

TRUECO. m. ant. BARATA.

TRUFA. f. Mentida, fábula. *Patrona, trufa, pejarota, chofa.* Mendacium, ii.

TRUFADOR. A. m. y f. Trapacer, qui conta patranys. *Trufador.* Fabularum narrator.

TRUFALDINO. adj. Còmic, baylari. *Trufaldino.* Mimus, i. || Tàfner, manífesser, qui's fica ca lo que no li importa. *Quijote, procurador de pobres.* Aliorum imprudens curator.

TRUFAR. v. a. ant. Enganyar, contar patranys. *Trufar.* Fabellas narrare. || BURLAR

TRUHÁ. m. Bufó, xarlatá. *Chocarrero, truhan, moharrache, moharracho, momo.* Hormolychia, æ. || Bobo, graciós de comèdia. *Gracioso, truhan.* Mimus, i. || TABUL.

TRUHANAMENT. adv. m. A manera de truhá. *Truhanamente.* Scurriliter.

TRUHANEJAR. v. n. Fer lo truhá. *Truanejar.* Jocari.

TRUHANERIA. f. Acció pròpia de un truhá. *Chocarreja, truhaneria, truhanada, bufonada.* Scurrilis jocus.

TRUHANESCH, CA. adj. Cosa de truhá. *Truhanesco.* Scurrilis.

TRUHANET, A. m. y adj. d. Truhanillo. Scurilis.

TRUJA. f. La femella del porch destinada pera criar. *Cerda, cochina, puerca, garcha, guarra, lechona, berra.* Sus, is, scropha, æ. || ant. BANTA. 3. || nov. 5.

TRUJAMÁ. m. TRUTKIMAN.

TRUJETA. f. PANAROLA.

TRULL. m. CUP. || Lo llit, jas ó assento del rodet de móldrer las olivas. *Alfarje, molino de acorir,* y trujal pr. Rioj. Molendinum olearum.

TRULLAR. v. a. Móldrer las olivas. *Moler lo oliva ó la aceituna.* Olivas molere.

TRULLOLA. f. Espècie de poubet á la part de fora y arrant del sol del cup de vi, ahont se recull lo most que corre de la verema trepitjada en lo cup. *Pozal, tinillo, pozuelo, y trujaleta* pr. And. Vas mustarium.

TRUNCADAMENT. adv. m. Ab interrupció ó falta de paraulas en algun text. *Truncadamente.* Interruptè.

TRUNCAMENT. m. Obra de truncar. *Truncamiento.* Truncatio, nis.

TRUNCAR. v. a. Interrómpre. *Truncar, troncar.* Interrumpo, is. || BALDAR, NUTILAR. || Llevar ó callar en las oracions algunas vens interesants, espectralment quant se fa per malicia. *Nutilar, truncar.* Trunco, as.

TRUNFA. f. Patata del país. *Batata, criadilla de tierra, trufa.* Batatæ bulbis. || MORA, BURLA.

TRUNFAR. v. n. En alguns jochs de cartas, tirar trufo per no tenir del coll que's juga. *Follar, triunfar.* Triumphalem chartam ludere. || En alguns altres, com brescambrilla, etc., tirar trufo encara que's tinga del coll que's juga. *Triunfar.* Lusoriam pagellam triumphali vincere. || BALDAR. || fam. Ignorar ó no tenir alguna cosa de que's

para. Carcer. Carco, es. | v. r. Burlarse. Chalearse, zumbarse. Illudo, is.

TRUNFET. m. d. Trunfo baix. *Triunfo menor.* Minor charta lusoria triumphalis.

TRUNFO. m. En lo joch de cartas cada una del coll á que's concedeix lo privilegi de poder matar á las de qualsevol altre coll. *Triunfo.* Folium lusorium triumphale. || En lo joch del home la espasa y basto en tot lo coll y la manilla del seu determinat. *Triunfo.* Chartæ mactatrices.

TRUNYELLA. f. TRONYELLA.

TRUTXA Y TRUTXIMAN. m. Práctich, experimentat y astut en compres, vendas, baratas y pretensions. *Trujiman, trujaman, truchiman.* Negotiosus ardellio. || Intérprete de llenguas extranyas. *Intérprete, trujiman.* Interpres, etis.

TRUYTA. f. Ous debatuts y fregits sols, ó ab mescla de altra cosa, quedant en figura rodona; y per extensió 's diu també de altres viandas, com de mongetas, etc. *Tortilla.* Placenta, æ. || La que's fá de farina ab mel. *Sopaipa.* Massa melle confecta frixaque. || Peix de riu molt delicat y sabrós, ab lo llom cubert de escates petites pintadas de roig; la cua llarga, la caru dura y bermellenca, y varia segons las parts about se pesca. *Trucha, y lancurdia* la petita. *Tructa, æ.* || Altre peix de mar de un peu de llarch, rogench, ab lo cap y llom de un hermós color carmesí, las aletas grogas, méns las de prop de las ganyas que són encarnadas, en la part superior de las quals té dos agullons ó punxas. *Baño, baila, trucha.* Perca marina.

TRUYTA MONTOSA. La de ous ab talls de botifarra ó cansalada, etc. *Tortilla de huevos con torreznos, fortuna de la Mancha.* Ovarum et suis frustulis placenta.

VERSE UNA TRUYTA. fr. met. Xafarse alguna cosa. *Hacerse tortilla, aplastarse.* Obtundo, is.

GIRARSE LA TRUYTA. fr. met. Mudarse, cambiar, variar en sentit contrari l' estat de las cosas. *Volverse la tortilla.* Sortem in contrarium verti.

TRUYTADA. f. TRUYTA. 1.

TRUYTER. m. Pescador ó venedor de truytas. *Truchero.* Tructarum piscator.

TRUYTETA. f. d. de truyta de ous. *Tortillita.* Ovorum placentula.

TU.

TU. Pronom primitiu, substantiu, personal de la segona persona del singular, que sols s' usa ab los inferiors ó molt familiars. Entre poétas y oradors s' aplica ab molta freqüència á las cosas inanimadas; y en estil sublime, parlant á Dèu. *Tu.* Tu.

Á TU PER TU. m. adv. Ab paraulas injuriosas, sens respecte ni mirament, ab mal modo. *A tu por tu.* Inurbanè.

ARRIBAR Á TU PER TU. fr. met. Arribar molt per

enllà ó las malas. *Llegar á las dagas.* In extremum venire.

LO QUE NO 'S COU PERA TU, DEIXAHO CREMAR. ref. pera denotar que algú no's déu posar en lo que no li toca. *Lo que no has de comer, déjalo bien cocer.* Non sumenda tibi, sine fercula ritè coquantur.

LO QUE NO VULLAS PERA TU, NO VULLAS PERA NINGÚ. ref. que aconsella no fèr á altre cap mal tracte, ni ocasionarli perjudici, per quant no ns agradaria que 'ns lo fessen á nosaltres. *Lo que no quieras para ti, no quieras para mí.* Quod tibi non vis, alteri ne feceris.

QUANT TU HI ANAVAS JO JA'N TORNAVA. ref. ab que algú dona á entèndrer, que está més avisat que aquell que preten enganyarlo. *Primero fui puta' que ruftan.* Te inculce novi.

TUA. Segona veu del pronom TEU, com: de la TUA pell se farán las tiretas. *Tu, tuya.* Tua.

TUAUTEM. m. fam. Veu llatina que's pren pel subjecte principal y necessari pera alguna cosa, ó la mateixa cosa que's considera precisa. *Tuautem.* Tuautem.

TUBÈRCUL. m. med. Tumoret ó abcés que's fá en la superfície del pulmó. *Tubérculo.* Tuberculum, i. || bot. Certa acumulació de substància en las arrels de algunas plantas vivassas, com es la patata. *Tubérculo.* Tuberculum, i.

TUBERCULÓS, A. adj. Lo que té tubèrculs. *Tuberculoso.* Tuberculosus.

TUBO. m. Canó. *Fistula, tubo.* Tabus, i.

TUCA. f. BRÍONIA.

TUCIORISTA. m. Escrupulós, qui segueix la doctrina més segura. *Tuciorista.* Tutoris doctrinæ sectator.

TUDELA. f. TUTELA.

TUDELAR. adj. TUTELAR.

TUDELL. m. Fistula ó canonet de metall que se encaixa en lo baixó y altres instruments de boca pera introduhirhi 'l vent. *Estrángulo, tudel.* Fistula tubæ.

TUDESCH, CA. adj. Cosa de la antiga Alemanyia. *Tudesco.* Teutonicus.

TUDÓ. m. Colom feréstech ó de bosch. *Paloma torcaz.* Palumbus major.

TUDOR. m. TUTOR.

TUDORIA. f. ant. TUTELA.

TUDRIU. f. ant. TUTORA.

TUEJAR. v. n. TUTEJAR. || ant. DETENIRSE. || ant. DEFENSAR.

TUETRIU. n. p. fam. de dona. *Teodora.* Teodora, æ.

TUF. m. Lo vapor ó exhalació calenta que s'alea de la terra, causada pel foc y calor artificial. *Tufo.* Vapor, is. || met. L' olor fort y molest de alguna cosa. *Tufarada, tufo.* Gravis odor. || FARUM. || BRAVADA.

FÈR TUF. fr. y

TUFEJAR. v. n. FARUMEAR.

TUGURI. m. Barraca de fusta, terra y palla ab

poca curiositat, y per moderació's diu de una casa poch sumptuosa. *Choza, tugurio, cabaña*. Tugurium, ii.

TUICIÓ. f. for. Protecció, defensa. *Tuicion*. Tuicio, nis.

TUIT. adj. ant. tor.

TUITIU, VA. adj. for. Lo que ampara, defensa y protegeix. *Tuitivo*. Tuitivus.

TULIDURA. f. Arronsament, impediment que destorba l'us natural dels nirvis. *Tullimientu*. Nervorum contractio.

TULIPA. f. Planta y flor de una multitut de espècies, ja encarnada, ja de color de taronja, ja enterament groga ab infinitat de noms mitològics, de reys, reynas, etc. *Tulipan*. Tulipa, æ.

TULIPETA. f. d. *Tulipa*. Tulipa, æ.

TULIR. v. a. y millor reciproc. Llevar algun accident l'us libre del cos ó de la agilitat dels nirvis. *Tullir, tullirse, entullecer*. Nervis debilitari.

TULIT, DA. adj. *Tullido, y zompo, zopo*. si es de pens y mans. Nervis debilitatus.

TUMBA. f. TOMBA.

TUMBAGA. f. Lliga ó mescla de iguals parts de or, plata y coure, de que resulta un metall de color obscur; altres diuen que's compon de set parts de or y tres de coure de Siam, y que dona al or un color y brillo que no té per sí mateix. També's dona'l mateix nom al anell fét de dit metall. *Tumbaga*. Metallum sinicum tumbaga dictum.

TUMBAGA RICA. Nom que donan los argenters al or que no arriba á dotze quilats, debentne tenir vint y quatre. *Tumbaga rica*. Aurum deficiens.

TUMBAGASSA. f. aum. Se diu regularment de las manillas de tumbaga. *Tumbagon*. Ex metallo sinico armilla.

TÚMBOL Y TÚMOL. m. Espècie de catafal de fusta en figura de tomba, cubert de bayes túbres y adorna de altres insígnias de dol y tristesa, ple de llums, que's fá pera celebrar las exequias de alguna persona de distinció, considerantlo com present en la tomba que's col·loca al cap damunt. *Catafalco, túmulo, capelardente*. Tumulus, i.

TUMOR. m. Bony, inflor de diverses espècies, que's cria en alguna part del cos del animal, y vé á formar matèria. *Flemon, tumor, y lobanillo, aventadura* en las bèstias. Tumor, is.

TUMOR DE GARGAMELLA. GOLL.

TUMORS FRETS. HUMONS FRETS.

TÚMOL. m. TÚMBOL.

TUMULT. m. Motí, avalot de poble. *Motin, tumulto, alboroto*. Tumultus, us. || Munió, concurs gran degent, que causa desorde. *Tumulto*. Turba, æ.

TUMULTUAR. v. a. y millor reciproc. Amotinar, sublevar la multitut contra'l superior. *Tumultuar*. Tumultuo, as.

TUMULTUARI, A. adj. TUMULTUÓS.

TUMULTUARIAMENT. adv. m. En tumult y avalot. *Tumultuariamente, tumultuosamente, en motin*. Tumultuosus.

TUMULTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou tumult. *Tumultuosus, tumultuario*. Tumultuosus.

TUMULTUOSAMENT. adv. m. TUMULTUARIAMENT.

TUNA. f. Vagamunderia, vida holgassana ó de vagamundo. *Brida, tuna, guisoneria, gandaya, pécórea*. Divagatio, nis. || FIGUERA DE MORO.

ANAR Á LA TUNA Y PÉR Ó CÓRRER LA TUNA. fr. Vagamundejar, anar rodant de poble en poble, sent vida holgassana. *Tunar, andar á la gandaya, correr ó buscar la gandaya*. Errandum esse.

TUNANT. adj. Qui corre la tuna. *Tunante, tuno*. Vagus. || met. Astut, laymat. *Tunante*. Versutus.

TUNANTÁS, SA. m. y f. fam. aum. *Tunantes*. Vaferrimus.

TUNAR. v. n. Vagamundejar. *Guisonar, tunar*. Vagari.

TUNDA. f. Palisa, cástich rigorós. *Zurra, tunda, paliza, zurribanda, somanta, escurribanda, manta, felpa, soba, solfeo, solfa, sotana*. Verberatio, nis.

DONAR UNA TUNDA. fr. Pegar. *Sotanear, batonar, solfear, tundir, sobar, dar una tunda, una felpa, una sotana*. Verbero, as.

TUNEJAR. v. n. TUNAR.

TUNERIA. f. TUNA.

TÚNICA. f. Vestidura interior com una camisa sens mànegas. *Tánica, tunicela*. Tunica, æ. || La vestidura de llana interior que usen los religiosos en lloch de camisa. *Tánica*. Tunica, æ. || med. Tel ó membrana subtil que cubre alguna part del cos, com la dels ulls, de las venas, etc. *Tánica*. Tunica, æ. || bot. En algunas fruytas pelleta ó membrana subtil, agafada á la part interior de la closca, y que cubre immediatament la molsa. *Tánica*. Tunica, æ.

TUNIGELA. f. Vestit á modo de dalmática, ab sas mànegas asseguradas ab cordons, que usen los bisbes sola de la casulla, quant celebran de pontifical. *Tunicela*. Tunicula pontificalis.

TUNICÓ. m. d. y

TUNIQUETA. f. d. *Tunicela*. Tunicella, æ.

TUNO, A. adj. y m. TUNANT.

TORNARSE TUNO. fr. Fèrse á mals costums. *Abellacarse; hacerse bellaco*. Pollacem devenire.

TUNYINA. f. Peix corpulent, de morro punyut, de pell molt fina y de escata gran. *Atua, y tñina* pr. And. Elacata, æ, melandryum, ii. || sota. 2. || fam. TUNDA.

TUNYNADA. f. Pescada de tunyinas. *Almadra*. Thynnorum piscatio.

TUNYINER, A. m. y f. Pescador de tunyina, ó qui tracta en ella. *Atunero, almadrabero*. Thynnarius, ii. || Dit del ham pera pescar tunyinas. *Atunero*. Thynnarius hamus. || S'aplica al filat pera pescar tunyinas. *Atunero, red de atun, almadre*. Thynnarium rete.

TUNYINERIA. f. Lloch ahont se pesca las

myinas. *Atunera, almadraba*. *Thynnorum piscaria*.

TUPÉ. m. Lo cabell que's deixa pera adorno sobre del front. *Copete, tupé*. Antze, arum.

TUPI. m. ter. Terrissa en figura de gerra, però molt més petita y sols té una ansa. *Puchero*. *Pullarius*, ii. || **OLLETA**.

TUPINA. f. ter. Tupí gran. *Pucheron, tinajilla*. *Pullarius magnus*.

TUPIR. v. a. Apretar molt alguna cosa, tancant i 'ls poros. *Tupir*. *Stipo*, as. || v. n. fam. **TOCAR**. 35.

TURBA. f. Concurs gran, multitud de gent. *Turba, turbamulta*. *Caterva*, æ.

TURBA DE CAP. **RODAMENT DE CAP**.

TURBACIÓ. f. Desorde, confusió, avalot. *Turbacion*. *Turbatio*, nis. || La acció de turbarse. *Turbacion*. *Turbatio*, nis. || **ATURDIMENT**.

TURBADAMENT. adv. m. Ab turbació. *Turbadamente*. *Turbidó*.

TURBADOR, A. m. y f. Qui turba. *Turbador*. *Turbator*, is. || **PERTURBADOR**.

TURBAMENT. m. **DEPENIMENT**, **TARDANSA**.

TURBAMULTA. f. fam. Multitud de personas. *Turbamulta*. *Turba*, æ.

TURBANT. m. Barret de turch, que's fa de una faixa de cotó, tafetà y altres telas rodejada á ella. *Turbante*. *Turcarum galerus*.

TURBANT DE OR. *Planta*. *Francesilla matizada*. *Ranunculus africanus*.

TURBAR. v. a. Alterar ó conmutar l' orde ó estat natural de alguna cosa. *Turbar*. *Turbo*, as. || Enterbolir. *Enturbiar*, *turbar*. *Turbo*, as. || Sorpendrer, aturdir á algú. *Turbar*. *Turbo*, as. || Entretenir, fer tardar. *Entretener*, *retardar*. *Retardo*, as.

|| Impedir, destorbar. *Turbar*. *Turbo*, as. || En la moral, inquietar. *Perturbar*, *inquietar*. *Turbo*, as. || for. Disputar, contextar al contrari. *Turbar*. *Discepto*, as. || v. r. Quedarse parat ó confús sens poder parlar. *Cortarse*, *turbarse*, *atajarse*, *empacharse*, *sorprenderse*. *Confundi*. || Perdrese, no poder continuar en algun discurs, etc. *Perturbarse*, *turbarse*, *cortarse*, *perdersse*. In medio sistere.

TURBAT, DA. adj. Confús. *Confundido*, *turbado*, *confuso*. *Confusus*.

TURBATIO, VA. adj. Lo que turba ó inquieta. *Turbativo*. *Turbans*. || for. S' aplica á la possessió que algú adquireix, violentant la que altre tenia. *Turbativo*. *Aliam turbans possessio*.

TURBI, A. adj. tébol.

TURBINT. m. Arbre gran y hermós, originari del Perú, las fullas del qual imitan á las de la mata, encara que més petites; la flor de molts fulletes en cércol. *Turbinto*. *Schinus molle*.

TURBIT. m. Certa arrel de la India oriental, que's ve separada de la part llenyosa en trossos del gruix del dit, rehinosa, obscura pel exterior y blanca pel interior, de sabor un poch acre que causa ascós, y es purgant. *Turbii*. *Turpet-hum*, i.

TURBIT DORT. *Planta*, espècie de blenera, de que

n'hi ha de blanca y negra. *Candilera*, *jarvillo*, *zumillo*. *Tapus barbatus*.

TURBIT MINERAL. Substància groga, insoluble en l' àigua y descomponible pel calor. Entra en la composició de algunas pomadas contra 'ls brians. *Turbis mineral*, *sub-dento-sulfato de Mercurio*. *Tur-mineralis*.

TURBOT. m. Peix. **ORLADA**.

TURBULÈNCIA. f. **ENTERBOLIMENT**. || met. Confusió, avalot ó perturbació. *Turbulencia*. *Commotio*, nis. || **GUERRA**.

TURBULENT, A. adj. Perturbador, amich de turbulències. *Perturbador*, *faccioso*. *Seditiosus*. || met. **TÉBOL**. || **INQUIET**, **TRAVÉS**, **REVOLTÓS**.

TURBULENTAMENT. adv. m. Ab turbulència. *Turbulentamente*. *Turbulenter*.

TURCH, CA. adj. Cosa de Turquia. *Turco*, *turquesco*. *Turcicus*.

GRAN TURCH. Soberà del imperi de Turquia. *Gran turco*. *Turchis* vel *turcarum imperator*.

TURCIMANY. m. **TRUTXIMAN**.

TURIFERARI Y TURIFICADOR. m. **ENCEN-SADOR**.

TURMA. f. **TUMOR**. || Botó de animal. *Criadilla*, *turma*, *testiculo*. *Testiculus*, i. || Entre romans esquadro de caballeria de trenta homes. *Turma*, *ala*. *Turma*, æ. || pl. Los testícules del molló. *Escriillas*. *Arietis testiculi*.

TURMELL. m. L' os que sobreix als costats del coll de la cama ahont s' uneix ab lo peu. *Tobillo*. *Malleolus*, i.

TURNAR. v. n. **TORNAR**. 17. y 18.

TURÓ. m. Cima ócoll de montanya. *Altozano*, *teo*, *cabazo*, *cerro*, *pico*, *muela*, *mogote*, *otero*. *Clivus*, i.

TURONET. m. d. *Cerrejon*. *Tumulus*, i.

TURPAMENT. adv. m. **TORPEMENT**.

TURQUESA. f. Pedra preciosa que tira, ja á blau, ja á vert. *Turquesa*. *Gemma turcica*.

TURQUESCH, CA. adj. **TURCH**.

Á LA **TURQUESA**. m. adv. Al us de Turquia. A la *turquesca*. *Turcico more*.

TURQUESETA. f. Espècie de pedra turquesa que està més posada á verdejar. *Turquesina*. *Turcois*, is.

TURQUÍ, NA. adj. **TURCH**. || Color blau molt pujat. *Turquí*, *turquino*, *turquesado*. *Cyanens*.

TURRÓ. m. Pasta de ametllas, pinyons, avellanas, etc., tot torrat y mesclat ab mel, y á vegadas terrossos de sucre, de lo que resulta una matèria sòlida y molt gustosa. Ni ha de vèries espècies. *Turron*. *Frustrum ex melle amygdalisque*.

TURRONADA. f. ter. **CASTANYADA**.

TURRONER. m. Qui fa ó ven turrons. *Turronero*. *Crustarum ex melle amygdalisque conficiens*.

TUSCADOR, A. adj. Qui desbasta 'l suro pera ferne taps trahentne la escorxa. *Desbastador*. *Dolator*, is.

TUSÓ. m. ant. **VELLÓ**. || **TOYSÓ**.

TUSSAR. v. a. y derivals. **TOSSAR**.

TUSSAL. m. TOSSAL, PUIG, MONTANYETA.

TUSSÍLAGO. m. planta. POTA DE CABALL.

TUSSIN. v. n. y derivats. TOSSIN.

TUSSUT, DA. adj. TOSSUT.

TUTE. m. Espécie de brescambrilla, comunement entre dos, ab sis cartas cada hu, guanyant lo qui primer fá cent punts ó cent y un, segons la lley pactada. Té 'ls llansos següents: vint que's canta, acusa ó manifesta y quaranta, si són de trunfo, quant se reuneix oportunament lo rey y caball de un mateix coll de trunfo, y tute, ab que s' acaba la passada, si's juntan los quatre reys ó quatre caballs sens haver acusat ningun vint ó las quaranta. *Cientos. Pagellarum ludus, qui centum punctis concluditur.*

TUTEJAMENT. m. La acció de tutejar ó tutejarse. *Tuteamiento, tuteo.* Per tu familiarissima compellatio.

TUTEJAR. v. n. Tractar de tu. *Tutear, dar de tú, tratar de tú, ó de tú por tú.* Per tu familiariter compellare.

TUTELA. f. La procuració ó càrrech del tutor. *Tutela, tutoria.* Tutela, æ. || met. Amparo, protecció, defensa. *Tutela.* Tutela, æ. || Dicssa de la gentilitat. *Tutela.* Tutela, æ.

TUTELA CESSISIA. La que's concedeix per dret que cessa en faltant aquest ó 'l tutor lligítim. *Tutela cessisia.* Tutela cessitia.

TUTELA DATIVA. for. La que exerceix la persona anomenada pel jutge á falta de tutor testamentari y lligítim. *Tutela dativa.* Tutela dativa.

TUTELA LLEGÍTIMA. La que exerceix lo parent més prop á falta de tutor testamentari. *Tutela legitima.* Tutela legitima.

TUTELA TESTAMENTÀRIA. La que exerceix la persona anomenada pel testador en són testament. *Tutela testamentaria.* Tutela testamentaria.

ESTAR EN TUTELA. fr. Estar baix la potestat del

tutor. *Estar en tutela.* Tutori subesse.

EXIR Ó ESTAR FORA DE TUTELA. fr. Tenir la edat pera eximirse de la potestat del tutor. *Estar fuera de tutela.* Suae spontis esse.

TUTELAR. adj. Lo que ampara, protegeix ó defensa; y 's diu de algun Sant respecte de aquells que 'l tenen per patró. *Tutelar.* Custos, tutelaia.

|| Lo que pertany á la tutela dels pupil·los. *Tutelar.* Tutelariss.

TUTI. m. TUTE.

TÚTIA. f. quím. ÁRÓTIA.

TUTILIMUNDI. m. Caixa que portan comunement los piemontesos dins la qual hi ha várias figuras, plans de ciutats, etc. que mirat per un vidre de augment, que hi ha en lo mateix caixó, aumeta en gran manera dits objectes. *Tutitimundi, mundi-novi ó mundi-nuevo.* Pneorama, atis.

TUTOR. m. La persona encarregada de la administració dels béns y de la educació del qui queda sens pare en la menor edat, y cumplint aquest menor los catorze anys lo nom de tutor varia en curador. *Tutor.* Tutelariss, ii, tutor, is. || met. Defensor, protector. *Protector, tutor.* Patronus, i.

EXIR Ó ESTAR FORA DE TUTOR. fr. met. fam. Tenir ja coneixement y edat pera governarse sense direcció de altre. *Salir de mantillas ó pañales.* Nunum ferulè subducere.

HA MENESTER TUTOR. loc. fam. pera manifestar la incapacitat de algú pera governar sos interessos, y ab negació s' usa encara ab molta més viveza pera donar á entendrer lo contrari. *Ha menester tutor.* Tutore indigere.

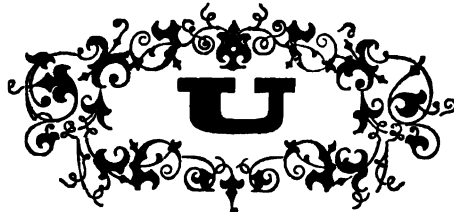
TUTORA. f. La dona encarregada de una tutela. *Tutora, tutrix.* Tutrix, icis.

TUTORIA. f. TUTELA.

TUTRIU. f. TUTORA.

TUTUÍ Y TUYT. adj. TOTHO.

U. Vintidوسena lletra del alfabet y última de las vocals. Després de g y de q's líquida, si li segueix e ó i, com en guerra, quimera. || conj. disjuntiva en lloch de ó, pera evitar la cacofonia quant lo mot següent comensa per o, com: plata ó or. *Ú.* Ant. || interj. que serveix pera queixarse. *U.* Meu. || adj. y m. un. || ant. Aleú.

UB.

UBACH, GA. adj. Ombrívol. *Opaco, sombrío.* Opacus. || Trist y melancólich. *Opaco.* Tetricus.

UBÉRRIM, A. adj. sup. Fértil, molt abundant. *Ubérrimo.* Uberrimus.

UBERT, A. adj. OBERT.

ÉSSER EN UBERT. fr. ant. ESTAR EN DESCUBERT.

UBERTAT. f. ABUNDÀNCIA.

UBICACIÓ. f. La actual estància ó col·locació de un cos en determinat lloch. *Ubicacion.* Ubicatio, nis.

UBICARSE. v. r. Constituhirse en determinat espay ó lloch. *Ubicarse.* Ubicari.

UBQUISTA. m. Nom que donan en París als doctors teòlechs que no són de la Sorbona ni de Navarra. *Ubiquista.* Ubiquista, æ. || pl. Heretges que s'espargiren en Alemanya, dihent que'l cos de Cristó estava en tot lloch. *Ubiquistas, ubiquitarios.* Ubiquistæ, arum.

UBRIACAR. v. a. ENBORRATXAR. S'usa més comunment com recíproch. || met. r. ENAGENARSE.

UBRIACH. m. BORRATXO. || met. ENAGENAT.

UBRIH. v. a. y derivats. OBRIR.

UD.

UDOL. m. Guinyol del llop, etc. *Ahullido, aullido.* Ululatus, us. || Guinyol horrible que fan los gossos quant estan tancats. *Ahullido.* Ululatus, us.

|| Los crits melancólichs y horribles del qui pateix algun gran torment ó dolor. *Ahullido.* Ejulatus, us.

UDOLADOR, A. m. y f. L'animal que udola, y també la persona que's lamenta ab grans crits. *Ahullador.* Ululator, is.

UDOLAMENT. m. UDOL.

UDOLAR. v. n. Fér udols. Se diu en particutar dels gossos, llops y altres animals. *Ahullar.* Ullulo as.

UF.

UFÀ, NA. adj. Evanit, presumtuós. *Ufano.* Arrogans. || Dit dels arbres ó plantas, pompós, vert, orgullós. *Lozano, frondoso, vicioso, lascivo.* Lasciviens. || met. Satisfet, alegre, content. *Ufano.* Gaudio exultans. || Gallart, bisarro, ayrós. *Lozano.* Elegans.

ESTAR MOLT UFÀ. fr. Estar alegre y ayrós. *Estar lozano; jugar de lomo.* Lascivio, is.

UFANA, f. La verdor, tendror y orgull dels sembrats y altrats plantas. *Lozania, vicio, verdura.* Luxuries, ei. || La hermosura y adorno de fullas en los arbres. *Frondosidad, pompa, ufania.* Frondositas, atis. || met. Abundància y afuència de paraulas. *Frondosidad, afuencia.* Verborum copia.

CRUAR Ó FÉR MOLT UFANA. fr. Griarse ab molt orgull y frondositat los arbres y sembrats. *Lozascar, enciarse.* Luxurio, as.

LA UFANA. loc. adv. ant. LO DEMÉS.

MOLTA UFANA y Poca LLANA. ref. MOLTA FRESSA y Poca ENDRESSA.

UFANAMENT. adv. m. Vanament, superbiosament. *Ufanamente.* Arroganter. || Jocosament. *Ufanamente.* Jucunditer.

UFANARSE. v. r. EVANIR.

UFANITAT. f. UFANA.

UFANÓS, A. adj. UFÀ.

DORMIR AB LOS ULLS OBERTS. fr. Estar ab precaució y cuydado pera no deixarse sorprendrer ni engan-yar. *Dormir con los ojos abiertos, avivar los ojos.* Dormito, as.

ENTELARSE 'LS ULLS. fr. Péndrer la apariència ó semblant de vidre, que es senyal mortal en los malalts. *Vidriarse, quebrarse los ojos.* Oculi vitrei speciem induere.

EN UN GIRANT, Ó EN UN OBRIR Y TANCAR DE ULLS. exp. En un instant. *En un abrir de ojos, ó en un abrir y cerrar de ojos, en una ojeada; en dos pale-tas; en quitame allá esas pajas.* Perquam citò. || Explica la celeritat y promptitut en executar al-guna cosa. *En un abrir y cerrar ó en un volver de ojos.* Ictu oculi.

ESPABILLAR LOS ULLS. fr. Vínrer ab cuydado y advertència. *Despabilar ó despabilarse los ojos.* Ca-veo, es.

FÉR L' ULL. fr. FÉR L' ULLET.

FERRI ULLS Ó FÉR UNS ULLS COM UNAS TAPONJAS. fr. Mirar alguna cosa ab molta atenció mostrant desitj de ella. *Echar el ojo ó tanto ojo.* Intentis oculis expetere.

FÉR LOS ULLS GROSSOS. fr. Dissimular, fingir que no s' ha vist alguna cosa. *Hacer la vista gorda.* Se non vidiisse simulare.

FÉRSE ULLS Ó FÉRSE TOT ULLS. fr. met. Estar sol-licit y atent pera conseguir ó executar alguna cosa que's desitja. *Hacerse ojos.* Centum oculis aspicere. || met. Mirar ab molt cuydado y atenció alguna cosa. *Ver con muchos ojos.* Nimia cura intendere.

FÉR ULL. fr. met. Se diu del malalt que dóna mostres de anar bè. *Alear.* Valeo, es. || Parlant de las plantas tráurer lo borrró. *Germinar, hechar ye-mas, pulular, brotar.* Gemmo, as. || Comensar á clarejar lo cel després de núvol. *Desencapolar-se, despejarse el cielo.* Caelum serenari. || TRÁURER ULL.

FÉR ULLS. fr. OBRIR LOS ULLS.

FÉR VEURE LOS ULLS VENTS. fr. fam. Costar una cosa molt treball y afany. *Hacer sudar la gota tan gorda.* In alicujus rei assecutione exsudare. || No poder reduhir á algú á que fassa lo que es de rahó. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrà aliquem officii admonere.

FIGAR PELS ULLS. fr. Introduhir ó fér péndrer ab violència alguna cosa. *Meter por los ojos.* Cogere ut.

FINS ALS ULLS. m. adv. Pondera l' excés de algu-na cosa ab que algú 's troba. *Hasta los ojos.* Ocu-lorum tenús.

GIRANT DE ULLS. fr. ULLADA.

GIRAR LOS ULLS EN BLANCH. fr. Girarlos de modo que apénas se descubre més que 'l blanch. *Poner los ojos en blanco.* Oculos contorquere.

GIRAR Ó TÓRCER LOS ULLS. fr. Tórcerlos al temps de mirar, especialment los noys per dibilitat ó vi-ci. *Volver los ojos ó la vista, trabar la vista.* Obli-quis oculis aspicere. || fr. met. Considerar ó posar la atenció en alguna cosa. *Volver los ojos.* Respi-cio, is.

JA'T FARÁN Ó JA LI FARÁN OBRIR LOS ULLS. fr. Ex-plica que la experiència, treballa y contratem-pa. fan prudents als homes. *Potros cayendo y macu perdiendo van asesando.* Per lapsus equuli sapitas, per damna juvenitus.

LLANBREGAR LOS ULLS. fr. LLANBREGAR.

LLEVARSE 'LS ULLS. fr. Se diu de dos que reate-xen ab molta ràbia. *Sacarse los ojos.* Vehementius-me rixari.

LO QUE 'LS ULLS NO VEÜEN LO COR NO DOL. ref. Denota que las llástimas que estan lluny se senten méenos que las que's tenen á la vista. *Ojos que a: ven corazon que no duele, llora ó siente ó quiebra.* Quod oculos non videt cor non dolet.

LOS ULLS LI FAN LLUMENETAS. exp. fam. S' aplica al qui está mitj borratxo, perque brillan los ulls ab los vapors del vi. *Le hacen candelillas los ojos.* Oculis prae vino micant.

LOS ULLS S' HAN DE FREGAR AB LO COLZE. loc. Dóna á enténdrer que als ulls res los danya tant com fregarlos ó anarlos putinejant. *El ojo limpio es el codo; quien quiere el ojo sano díese la mano.* Vis oculus valeat, cubito deterge, valebit.

MÉS VEÜEN QUATRE ULLS QUE DOS. loc. met. De-nota que las resolucions ixen més acertadas con-sultantlas ab altres, que pel dictámen de sí mateix. *Mas ven cuatro ojos que dos.* Plus vident oculi quam oculus.

MIRAR AB BONS Ó MALS ULLS. fr. Mirar alguna cosa ab afició y carinyo, ó al contrari. *Mirar con buenos ó malos ojos.* Placidis vel torvis oculis aspicere.

MIRAR AB L' ULL ESQUERRER Ó DE MAL ULL. fr. Tenir malícia á algú. *Mirar de mal ojo, ó de rabo de oy.* Limis oculis intueri.

NO ACLUCAR Ó NO TANCAR LOS ULLS. fr. No dormir enterament. *No pegar el ojo ó los ojos.* Noctem in-somnem ducere.

NO ALSAR LOS ULLS DE LA TERRA. fr. Mirar á terra per humilitat y modestia. *No levantar los ojos.* Ocu-los ad terram dejicere.

NO APARTAR LOS ULLS DE ALGUNA COSA. fr. Mirar fixa y continuament. *No quitar los ojos.* Obster-eris.

NO DEIXARSE ULLS. fr. Fatigarseels, mirar molt y ab atenció alguna cosa. *Desojarse, despetenarse.* Redimis oculis inspicere.

NO ESTARIA CONTENT ENCARA QUE LI TRAGÜESSEN LOS ULLS. loc. contra aquells que són de mal aconsetar. *No tomeis méenos de cinta de cinta de plata.* No-lla de re contentus.

NO FÉRDRE 'HI L' ULL. loc. ter. NO FÉRDRE 'NO M VISTA. NO DEIXARNO DE ULL.

NO TENIR AHONT GIRAR LOS ULLS. ref. NO GANI AHONT GIRARSE.

¿NO TENS ULLS? loc. Se diu al qui tenint algun cosa molt prop, no la veu. *¿No tienes ojos? ¿Eres ciego? ¿Tienes telarañas ó cataratas en los ojos? ¿Cecus ne es?*

OBRIR L' ULL. loc. Aconsella estar alerta per

aprofitar la ocasió quant se presente. *Ojo avizor ó al margen.* Vigil esto.

OBRIR LOS ULLS. fr. met. Mirar ab cuydado y vigilancia pera no deixarse enganyar. *Abrir ó avizar el ojo; estar con tanto ojo, con el ojo ó con el ojo tan largo.* In vigilo, as. || met. Fèr entèndrer á algú lo que ignora, tant en bè com en mal. *Abrir los ojos á uno.* Ignota alicui pandere. || Conèixer las cosas com ellas són, pera traurerne profit, ó pera evitar perjudici. *Abrir los ojos.* Intentum reddere.

PARLAR AB LOS ULLS. fr. Donar á entèndrer ab alguna mirada ó guinyada lo que's vól dir á altres. *Hablar con los ojos.* Niclari.

PASSARHI 'LS ULLS. fr. Regonèixer superficialment alguna cosa. *Dar un vistazo ó una ojeada.* Perfunctoriè recognoscere. || Llegir superficialment algun escrit. *Passar los ojos ó la vista; leer hijeramente.* Obiter ac festinanter legere.

PENSANT SENYARSE S'HA TRÉT LOS ULLS. ref. Denota 'l mal resultat de alguna cosa que's fèu á fi de bè. *Pensame santiguar, y quebréme el ojo.* Dum cruce me signare volo, mihi lumina fregi.

PLORAR AB TOTS DOS ULLS. fr. Pondera una pérdua gran ó un contratemps que succeheix á algú. *Llorar con ambos ojos.* Plenis oculis plangere.

PLORAR AB UN ULL. fr. met. No tenir algú tant sentiment com altre ó fingir que no'n té. *Llorar con un ojo.* Vix plangere.

PLORAR Ó BAJAR LOS ULLS. fr. Tenir fluxió, ó tenirlos humits. *Tener los ojos húmedos, lagrimar.* Lacrymor, aris.

PORTARSEN LOS ULLS, LA VISTA. fr. Atràurer algú ó alguna cosa la atenció del qui ho vén. *Llevar ó llevarse los ojos.* Spectatorum gratiam captare, oculos rapere.

POSAR DAVANT DELS ULLS. fr. Convèncer ab la rahó ó ab la evidència. *Poner ante los ojos.* Ob oculos ponere.

POSAR LOS ULLS. fr. Mirar ab atenció. *Poner los ojos.* Intueri. || fr. met. Solicitar y pretèndrer alguna cosa. *Poner los ojos.* Intuitu alicujus rei agere. || Aficionar-se á alguna cosa. *Poner los ojos.* Adamo, as. || Elegir especialment quant se pót triar. *Echar la vista.* Eligo, is.

SALTAR LOS ULLS DE LA CARA Ó DEL CAP. fr. met. Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Saltársele los ojos ó las niñas de los ojos.* Vehementer inhiare. || fr. met. Tenir los ulls molt vius, alegres y bulliciosos. *Bailar los ojos.* Oculis ludere.

TANCAR, CLÓURER Ó ACLUCAR LOS ULLS. fr. Morir. *Cerrar el ojo ó los ojos.* Lumen amittere. || Dormir. *Cerrar los ojos.* Dormio, is. || Subjectar l' enteniment al dictàmen de altre. *Cerrar los ojos.* Alterius judicio sese committere. || Fèr LOS ULLS GROSSOS. || Obehir sèns exàmen ni réplica. *Cerrar los ojos.* Obtempero, as.

TANTS ULLS Ó AB TANTS ULLS. loc. que avisa 'l cuydado ab que's déu mirar al qui pót sèr suspitós.

Tanto ojo, ó estar con tanto ojo. Summa vigilantia esse.

TAPARSE 'LS ULLS. fr. met. que ademès del sentit recte significa no voler assentir ó subjectarse á la rahó per clara que sia. *Vendarse los ojos.* Consultò excutire.

TENIR ALS ULLS. fr. Tenir davant. *Tener á la vista ó delante de los ojos.* Antè oculos habere. || met. Tenir alguna cosa present, no descuydarla. *Tener á la vista.* Ob oculos habere.

TENIR LOS ULLS AL CLATELL. fr. fam. No advertir lo que está davant. *Tener los ojos en el colodrillo ó telarañas en los ojos.* In meridiana luce cæcutiræ.

TENIR LOS ULLS EN ALGUNA COSA. fr. met. POSAR LOS ULLS. 1.

TENIR BON ULL. fr. Tenir discerniment ó cop fi de vista pera obrar ab exactitut. *Tener tino, ó pulso ó buen ojo.* Judicium, dexteritatem habere.

TENIR MAL ULL. fr. que ademès del sentit recte denota que algú es desgraciad en lo que mira. *Tener malos ojos.* Oculis inficere. || met. Acertar algú 'l pronóstich de algun succés desgraciad. *Tener malos ojos.* Oculis inficere. 2.

TENIR Ó FERSE ULLS DE POLL. fr. Encallecer. Occalleo, es.

TRAURER Ó ARRANCAR LOS ULLS. fr. que ademès del sentit recte significa molestar molt á algú pera que fassa alguna cosa. *Sacar los ojos.* Instanter premere. || fr. met. Exagera la cólera de dos ó més personas que renyeixen ó altercan sobre una mateixa cosa. *Sacarse los ojos.* Enixè certare.

UN ULL AL GAT Y ALTRE AL PIAT, Ó UN ULL AL CAMP Ó AL HORT Y ALTRE Á LA VINYA. loc. que explica la concurrència de diverses intencions ó miras. *Un ojo ó la sarten y otro á la gata; un ojo á una cosa y otro á otra.* Unum facere, et alterum non admittere.

VALER UN ULL DE LA CARA. fr. Sèr alguna cosa de molta estimació ó preu. *Valer un ojo de la cara.* Maximi pretii esse.

ULLADA. f. Mirada prompta y lleugera. *Ojeada, mirada, vistazo.* Oculorum conjectus. || Senya que's fá ab l' ull pera donar á entèndrer alguna cosa. *Ojeada.* Intuitus, us. || ULLET.

AB UNA ULLADA. m. adv. EN UN GIRANT Ó EN UN TANCAR Y OBRIRE ULLS.

CLAVAR UNA ULLADA. fr. Conèixer á algú quant se'l vá buscant. *Echar la vista encima.* Tandem aliquem conspiciere.

DONAR UNA ULLADA. fr. Examinar, reparar de correguda alguna cosa. *Dar una ojeada.* Oculis cursim lustrare. || Caydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. *Echar una vista.* Aliquid observare.

PEGAR ULLADAS. fr. Donar á compèndrer ab los ulls lo desitj que's té de alguna cosa. *Echar el ojo ó tanto ojo á alguna cosa.* Intentis oculis inhiare.

ULLAL. m. Dent com un clau entre la última dent incisiva y primer caixal. *Colmillo, dientes ca-*

nino. Dens caninus. || Portell ú obertura pera desayguar alguna céquia ó péndrer áygua de ella. *Sangradera*. Emissarium, ii.

ULLAL DE PORCH SENGLAR. *Navaja*. Apridens.

ARRANCAR LOS ULLALS. fr. *Descolmillar*. Caninos dentes confringere.

COSA DE ULLALS. *Colmillar*. Ad caninos dentes pertinens.

LO QUI TÉ GRANS ULLALS. *Colmilludo*. Caninis dentibus pollens.

TENIR ULLALS. fr. met. TENIR CAIXALS. || TENIR BIGOTIS.

ULLALÁS. m. aum. *Colmillazo*. Grandior dens caninus.

ULLALET. m. d. *Colmillejo*. Denticulus caninus.

ULLAR. v. a. Mirar, observar ab atenció y recato, ó procurant no sér vist. *Avizorar*, *atisbar*, *acechar*, *hacer la acechona*. Rimor, aris. || Mirar fixament y ab atenció. *Ojear*. Intentis oculis expectere. || Observar dissimuladament lo que altre escriu ó fá. En lo joch se diu del company que véu las cartas á altre. *Merendar*. Furtim aspicere. || Tráurer ulls las plantas, etc. *Pulular*, *echar yemas á ojos*. Germino, as. || v. r. met. Férse poros en algun cos. *Espanjarse*, *ahuecarse*. Rarefieri.

ULLASTRAR. m. Siti poblat de ullastrés. *Acebuchal*. Oleastretum, i.

ULLASTRE. m. La olivera borba més petita y méenos poblada de ramas que la cultivada, ab las fullas més petites. *Acebuche*. Oleaster, tri.

ULLAT, DA. p. p. y adj. Se diu del formatge, etc., que té ulls. *Espanjoso*, *con ojos*, *poroso*. Porosus.

ULLEJAR. v. a. ULLAR.

ULLERA. f. Vidre graduat pera véuer fins á certa distància. *Anteojos*, *lente*. Conspicillum, ii. || ULL. 3. || pl. Instrument compost de dos vidres graduats segons la vista de cada hu, pera véuer á certa distància y ab més comoditat. *Anteojos*, *gafas*, *antiparras*, *espejuelos*, *lentes*. Conspicilia, orum. || pl. Clapa morada ó blavenca que's forma sota 'ls ulls en senyal de alguna indisposició ó de haver passat mala nit. *Ojeras*. Suboculares maculae in palpebris. || Tros de cuyro ó altra matèria en forma circular que's posa davant los ulls de las cabalcaduras, pera que no s'espanten, etc. *Anteojos*. Umbracula, orum.

ULLERA ACROMÁTICA. La que presenta 'ls objectes distants, clars y sèns los colors del iris. *Anteojos acromáticos*. Conspicillum acromaticum.

ULLERA DE LLARGA VISTA. La que consta de dos ó més vidres ajustats á un canó per medi del qual s'aproximan ó abultan los objectes. *Anteojos*, *catalejo*, *antejo de larga vista*. Conspicillum quo procul videtur.

ULLERA DE TEATRO. La petita de llarga vista composta de dos canonets un per cada ull, que graduant la vista de cada ull.

los objectes. *Antejo de teatro*, *gemelos*, *binocul*. Duplex conspicillum.

ULLERAS DE CONSERVACIÓ. Las que no aumentan: disminuheixen, y que per la disposició dels vidres conservan la vista. *Anteojos conservativos*. Conspiculationis conspicilla.

MIRAR AB ULLERA DE LLARGA VISTA. fr. met. Prévenir las cosas ab temps. *Mirar las cosas con anteojos de larga vista*. Multò ante praevidere. || Augerar, ponderar. *Mirar las cosas con anteojos de larga vista*. Amplifico, as.

POSARSE ULLERAS. fr. pera donar á entèndrer que algú ja usa ulleras ó la acció de acomodarse als ulls. *Ponerse los anteojos*. Conspicilis uti vel sibi aptare.

QUI FÁ ULLERAS DE RESULTAS DE ALGUN ACCIDENT. FAM Ó PESAR. *Trasojado*, *ojerudo*. Palpebrarum maculis signatus.

ULLERER. m. Qui treballa ó fá ulleras. *Anteojero*, *anteojero*, *fabricante de anteojos*. Conspicillorum opifex.

ULLET. m. Forat rodó que's fá en la roba guarnit de fil ó seda per ahont se passa 'l cordó, etc. ab que s'afiansa. *Ojele*. Ocellus, i. || ULL. 1. || d. de ull. *Ojuelo*, *ico*, *illo*, *ito*. Ocellus, i. || art. que'l mos de algun fresól tenir en la part interior y uneix los dos extrems dels dos canons; y se té una frontisseta en la part superior pera donar mo joch al mos se sól dir obert, y tancat si es de una pessa. *Espejuela*. Forami arcuata pars. || Cada un dels foradets que's fan en las corretjas, pera que hi entre 'l pungant de la civella segons convenga ajustarla ó afuixarla. *Punto*. Foramina in corrigae.

|| MALLA. || En los bastons dels metges, etc., se foradet per ahont se passa 'l cordó de la bota. *Ojello*. Ocellus, i. || náut. Forat proporcional en els punts convenientes de las velas, etc., pera'l pas d'algun dels caps que serveixen, ja pera subjectarlas, com los envergues, ja pera disminuir sa superficie, com los risos, ó ja pera aumentarla, com las culebras, etc. *Ollao* ú *ollao*. Oculus, i.

EMPELLAR DE ULLET. fr. Empeltar un arbre amb hi un tall en la pell y posanthi dins un tros de lletre, que tinga ull. *Ingerir de escudets*. Scutis inserere.

FÉR L' ULLET. fr. Fér senyas tancant un ped dissimuladament un dels ulls. *Hacer ó hacer el ojo*, *guiñar*. Conniveo, es.

FÉR ULLETS. fr. Fér foradets rodons en la roba guarnirlos ab fil ó seda. *Ojetear*. Ocellis instruere.

ULLETERA. ff. Refors en los cantons de la roba ahont se fan los ullets. També se solen guarnir ab altre ullet de metall. *Ojetera*. Ocellorum fulmen in veste.

ULLPÉNDRE. v. a. Etkissar, encantar ab la vista, malmirar. *Aojar*, *fascinar*. Fascino, as.

ULLPRÉS. A. adj. *Aojado*, *fascinado*. Fascinatus.

ULMÀRIA. f. HERBA DEL POBRE HOME.

ULTERIOR. adj. Lo que està á la part de allà. *Uterior.* Uterior. || Lo que s' executa ó diu després de altra cosa. *Uterior, posterior.* Uterior. || Lo que ha de venir. *Uterior, futuro, venidero.* Uterior.

ÚLTIM, A. adj. Final, lo que no té altra cosa després de sí. *Último, postremo, postrer, postrero, postrimero, novísimo.* Ultimus. || m. Menor. *Último, menor.* Novissimus. || Lo més remot, distant ó retirat. *Último.* Extremus. || Lo més excel·lent y superior en sa línea. *Último.* Supremus. || Lo qui està més en fora y apartat de tots. *Último.* Extimus. || Recent, acabat de poch temps. *Último.* Proximus.

|| Lo discurs que's fá després de haver estat inútils los altres. *Último.* Ultimus. || Lo fi ó terme á que's dirigeixen las accions. *Último, blanco, término.* Scopus, i. || En lo joch lo jugador darrer que està al costat esquerre del qui es ma. *Zaga, pié, cola.* Pos'remus lussor. || CUA. 15.

ESTAR ALS ÚLTIMS. fr. Estar molt pròxim á morir. *Estar á lo último ó á los últimos.* Extremum vitæ agere. || Prevenir al qui parla que ja està entès l' assumptio. *Estar á lo último, calar.* Planè intelligere. || Estar pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á punto de.* Proximum esse.

NO SÉR DELS ÚLTIMS. fr. No descuydarse algú á a cudir prompte á alguna part de ahont ne pót trauir profit. *No ser de los últimos.* Scabies occupet extremum.

PER ÚLTIM. m. adv. ÚLTIMAMENT.

RECÓRRER AL ÚLTIM. fr. Valerse del últim recurs. *Tomar el último recurso.* Extremis uti mediis.

ULTIMADAMENT. y

ÚLTIMAMENT. adv. m. Finalment. *Últimamente, finalmente, al cabo, por último.* Postremò. || Novament. *Últimamente, recientemente, nuevamente.* Novissimè. || Fins al últim. *Supremamente, últimamente.* Usque ad finem.

ULTRA. prep. Més enllà. *Mas allá, ultra.* Ultra. || A demés. *Ultra, á demás.* Ultra, præter.

ULTRA PETITA. loc. llat. que s' emplea en jurisprudència pera indicar lo que s' ha concedit pel jutge sens haverlo demanat las parts. *Ultra petita.* Ultra petita.

ULTRAJADOR, A. m. y f. Qui ultraja. *Ultrajador.* Convitiator, is. || adj. Lo que causa ó inclou ultratge. *Ultrajoso.* Contumeliosus.

ULTRAJAR. v. a. Injuriar. *Ultrajar.* Vexo, as. || Despreciar. *Ultrajar.* Contemno, is.

ULTRAJAT, DA. p. p. y adj. *Ultrajado.* Convitiis petitus.

ULTRAMAR. m. De la altra part del mar. *Ultramar.* Transmare. || pint. Color blau, molt fi, viu y permanent en tota espècie de pintura, fèt de la pedra lapislàssuli calsinada. *Ultramar, ultramarino.* Caruleum defæcatissimum.

ULTRAMARÍ, NA. adj. Lo que està á la altra part del mar. *Ultramarino, trasmarino.* Ultramarinus.

ULTRAMONTÀ, NA. adj. Lo que està á la altra part de las montanyas. *Ultramontano, ultrapuetas.* Ultramontanus. || Relatiu al ultramontanisme. *Ultramontano.* Ultramontanus.

ULTRAMONTANISME. m. Doctrina de la infalibilitat del Papa. *Ultramontanismo.* Ultramontanismus, i.

ULTRANSÀ. (A) m. adv. Á tot llans. *Á todo trance.* Usque ad ultimum discrimen, usque ad mortem.

ULTRAPOTÈNCIA. f. Últim esfors. *Último esfuerzo.* Extremus conatus.

ULTRATGE. m. Injúria de obra ó de paraula. *Ultraje, ultrajamiento.* Contumelia, æ.

UM.

UMBILICAL. adj. med. Cosa del llombrígol, com: vasos UMBILICALS. *Umbilical.* Umbilicaris.

UMBILICAT, DA. adj. De figura de llombrígol. *Umbilicado.* Umbilicatus.

UMBREL-LA. f. Parassol petit y molt fi que solen usar las senyoras. *Sombrilla.* Umbella, æ. || Paráygua molt fi y adornat, sota del qual se porta 'l SS. Sagrament. *Patio.* Umbella, æ.

UMBRÍVOL. adj. OMBRÍVOL.

UMPLERT, A. adj. y p. p. *Llenado, lleno.* Plenus.

UMPLIR. v. a. Cumplir, ocupar l' espay que estava vuyt. *Llenar.* Impleo, es. || Ocupar un lloch. *Llenar.* Impleo, es. || Parèixer bè, satisfèr alguna cosa. *Llenar.* Placet, placebat. || Posar una cosa dins de altra. *Henchir, embutir, llenar.* Instipo, as. || Ocupar dignament algun lloch, empleo, etc. *Llenar.* Occupo, as. || Introduhir en algun lloch gran abundància de una mateixa cosa. *Llenar.* Repleo, es. || Donar, atribuhir alabansas, honors y altràs cosas inmatèrials. *Llenar, atestar, colmar.* Impleo, es. || met. UEMPLIR LO BUCH. || Cumplir ó acabar algun número. *Llenar, completar, acabarlar.* Cumpleo, es. || v. r. INFLARSE. || ENGREIXARSE. || met. Enfadar-se. *Llenarse, atufarse.* Stomachor, aris. || Fastiguejarse. *Llenarse, fastidiarse.* Pertòdo, es. || Posarse abundància de alguna cosa sobre la persona de algú, y així 's diu: UEMPLIRSE de pols, de polls, de ronya, etc. *Plagarse, llenarse.* Impleri.

UN.

UN, A. adj. numeral cardinal. *Uno.* Unus. || Identificat, unit física ó moralment. *Uno.* Unus. || Molt semblant, com: tots fèren una mateixa mort. *Uno.* Unus. || Íntim amic. *Uno.* Alter ego. || Indistinct ó mateix, com: la seva rahó y la meua es una. *Uno.* Idem. || Sol en sa espècie y que exclou tot gènero de pluralitat. *Uno.* Unus. || La persona que 's cita indeterminadament. *Uno.* Quidam. || S' usa relativament pera distribuhir las cosas ó personas, y 's contraposa á altre. *Uno.* Unus et alter. || Qualsevol individuó de una espècie. *Uno.* Unus. || m. Lo principi ó arrel de tot número. *Uno.* Unitas,

atis. || La primera nota, xifra ó guarisme. *L'no. unus.* || Se sol usar al principi de la oració ó després del verb, pera donarli més energia, com: es un voler dir. *Un.* || També s'usa pera explicar la grandesa ó dificultat de qualsevol cosa, com: es tot un home, tot un sabi. *Un.* Omnimodè.

UN Á ALTRE. m. adv. Mútua ó recíprocament. *Uno á otro. Alter alteri.*

UN Á UN, ó UN PER UN, ó DE UN Á UN. m. adv. Un després de altre. *Uno á uno.* Singuli. || CAP Á CAP.

UN NO ES NINGUN. exp. prov. Significa que sens ajuda de altres no's pòt fer allò que necessita de molts. *Uno y ninguno todo es uno.* Testis unus, testis nullus.

UN NO SÉ QUÉ. exp. que's diu de cert agrado, prenas, gràcias ó altra qualitat, que encara que s'experimenta no se sab explicar. *Un no sé qué.* Nescio quid.

UN ó ALTRE. m. adv. Algú. *Uno ó otro, alguno, uno de tantos.* Aliquis, quidam.

UN QUE ALTRE. m. adv. Pochs entre 'ls molts de que's parla, com: tots consentirem menos UN QUE ALTRE. *Uno que otro, tal cual.* Nonnulli, pauci.

UN QUIDAM. exp. Cert subjecte. *Cierto sugeto, un fulano.* Quidam. || exp. de despreci. *Un quidam.* Quidam.

UN SI ES NO ES. loc. Molt poch, quasi imperceptible. *Un si es no es.* Ferè nil.

UN SOL. Un y no més, com: UN SOL Dén. *Un solo, uno solo.* Unicus.

UN Y ALTRE. exp. ab que's declaran dos coses distintas, com unitas pera algun fi. *Uno y otro.* Unus et alter. || Se diu també per oposició de las coses y personas, com: UN VÁ y ALTRE ve. *Uno y otro.* Unus et alter.

L'UN DESPRÉS DEL ALTRE. m. adv. Successivament ó per orde successiu. *Uno tras otro.* Unum post aliud vel ex alio.

L'UN SOBRE ALTRE. exp. pera manifestar que las personas en algun paratge estan molt apretadas per la reducció del lloch. *Como piosos en costura; como sardinas en banasta.* Loci angustia compressus. || En lo blasó's diu de las figuras que estan esteses sobre de otras, deixant interval·lo entre ellas. *Uno sobre otro.* Unus super alterum.

UNA Y BONA. exp. ab que's pondera alguna espècie ó funció notable especialment de renyina. *Una y buena.* Res quidam plena periculis.

Á UNA ó Á LA UNA. m. adv. Juntament, á un mateix temps. *A una.* Una, simul.

DE UNA. m. adv. DE UNA VEGADA.

EXIR, ESCAPARSE ó LLUIRARSE DE UNA Y BONA. fr. Denota que algú s'ha escapat com per miracle de algun perill ó que ha lograt alguna cosa de que tenia poca esperansa. *Encomendarse á buen santo.* Tutelarem et quidem optimum advocasse.

QUI NO S'ESCARMENTA AB UNA, NO ESCARMENTARÁ AB NINGUNA. ref. Denota que qui no pren experència en una vegada de perill, ó no s'escarmenta des-

prés de una correcció, no es de esperar que's desenganye ó espene. *Quien no escarmenta de una vez, no escarmenta de diez.* Non damnis impit ille decem, qui non sapit uno.

UNÁNIME. A. adj. Conforme á la voluntat ó parer. *Unánime.* Unanimis.

UNÁNIMAMENT. adv. m. De comú acord. *Unánimemente.* Concorditer.

UNANIMITAT. f. Concórdia, conformitat de ánimo ú opinions. *Unanimitad.* Unanimitas, etc.

UNCA. adv. t. ant. May. Jamés. Nunquam.

UNGIRÓ. f. L'acte y efecte de ungir ab les sants olis, y 'ls mateixos sants olis. *Uncion.* Uctio, etc.

|| Lo caràcter de las cosas sagradas que s'imprimeix per medi dels sants olis, com en la consagració dels bisbes, reys, etc. *Uncion.* Uctio, etc. || EXTREMUNCIÓ. || met. Los moviments de la gràcia y consolacions del Esperit sant. *Inspiracion, unio.* Spiritus sancti inspiratio. || UNTURA. || pl. f. de las unturas que's prenen pera curar lo mal·llich, las quals fan suar molt. *Unciones.* Unctio morbo uncturae.

UNCIONARI, A. adj. Qui està prenent uncions pera 'l gál·lich ó convaleixent de ellas, y li pesa ó lloch ahont se prenen. *Sudatorios, unctorios.* Unctionibus medicatui, vel deservicium calicium.

UNDECÁGONO, NA. adj. geom. Figura de onze ànguls y onze costats. *Undecágono, undecagono.* Hendecagonus, undecagonus.

UNDECÍM. A. adj. numeral. L' onse en ord. *Once, undécimo.* Undecimus.

UNDECÍMAMENT. adv. m. En casé lloch. *Undécimamente.* Undecimò.

UNDECÚPLO, A. adj. Quantitat onze vegades més que altra ab que's compara. *Undécuplo.* Decuplus.

UNDISSONANT. adj. poét. Se diu de las aygues que sonan ab lo moviment de las onas. *Undisono, undisonante.* Undisonus, undisonans.

UNDULACIÓ. f. fis. Moviment circular que aquireix un flúit pel impuls de un cos estrany, com quant se tira una pedra, etc., en la superfície de la aygua. *Undulacion.* Undulationis motus. || met. poét. Moviment á manera de onades que fan algunas robes, cabells, etc. *Undulacion.* Undulatio, nis.

UNDULAR. v. n. Formar onas alguna lloch ó roba. *Undular.* Undo, fluctuo, etc.

UNDULATORI, A. adj. fis. S'aplica al moviment de undulació. *Undulatorio.* Ad undulationem pertinens.

UNFLAR. V. R. INFLAR.

UNFLAR PER LA GARRETA. loc. tor. Fear ho y gna. *Engorder.* Pinguescere. || met. y fam. INFLAR.

UNFLUJA. f. ant. INFLUJA.

UNGARINA. f. ANGUARINA.

ÚNGARO, A. adj. ÚNGARO.

UNGEDON. m. UNEDON.

UNGUMENT. m. unció.

UNGIER. v. a. Signar ab los sants olis á una persona de dignitat. *Ugir.* Ungo, is. | **UNYAR.**

UNGIT, DA. p. p. *Ugido.* Unctus. | m. La persona elegida per rey y signada ab l' oli consagrat, y per antonomásia 's diu de Jesucrist. *Ugido.* Sacro oleo perunctus.

UNGLA. f. Matèria córnea que's fá en la part superior del cap dels dits. *Uña.* Unguis, is. | Matèria córnea, dura y punxaguda més ó méns encorvada, de que estan armats los caps dels dits de alguns animals, com aucells, gat, etc., pera sa defensa. *Uña.* Unguis, is, falcula, æ. | **PEÜLLA.** | **CASCO.**

| Espécie de crosta dura que's forma á las bèstias en las nafas. *Uña.* Ulceris in jumentis crustæ. | En los arbres lo tall horisontal inclinat, que queda en la part unida á la arrel quant se talla alguna soca. *Uña.* Unguis, is. | met. naut. L' extrem ó punta de cada bras del àncora. *Uña, pico de toro ó de papagayo, y oreja* pr. Cádiz. Unguis, is. | bot. Certa clapaeta negra á semblansa de ungla en la part inferior de las fullas de algunas flors, com rosas, cascalls, etc. *Uña.* Unguicula, æ. | Lo tall diagonal en la brocada dels cepes. *Uña.* Ungula, æ. | met. fam. Destresa ó inclinació á robar. *Uña, uñas.* Furandi dexteritas.

UNGLA DE ASE. Planta pectoral, ab las camas rojas, que al principi de la primavera fá flors grogas ántes de traurer las fullas, per lo que 'ls botànics diuhon de ellas: filius ante patrem. *Uña de asno ó cepa de caballo.* Tussilago vulgaris.

UNGLA DE CABALL. POTA DE CABALL.

UNGLA DE GAT. Certa fusta de Califòrnia. *Uña de gato.* Lignum sic dictum.

UNGLAS DE GAT, Y CARA DE BEAT. ref. contra 'ls hipócrites. *Uñas de gato, y cara ó hábito de beato.* Qui curios simulant, et bacchanalis vivunt.

AGAFAR AB LAS UNGLAS. fr. met. Explica 'l desitj de castigar á algú ó ferli algun dany pera venjar-se. *Coger en las uñas, ó entre uñas.* Apprehendo, is.

Á LA UNGLA. m. adv. Robant. *A la uña.* Expilando.

ARRANCAR LAS UNGLAS. fr. Llevarlas. *Desuñar.*

UNgues rexellere.

Á UNGLA DE CABALL. m. adv. que junt ab los verbs fugir, escapar, etc., significa lliurarse de algun perill per la lleugeresa del caball. *A uña de caballo, á todo escape.* Celerrimè.

CLAVAR LA UNGLA. fr. Excedir en los preus ó drets deguts segons lley ó costum. *Clavar ó meter la uña.* Pretio defraudare.

VIA CÒRRER LA UNGLA. fr. Robar. *Raspar, ir á la raspa.* Rapio, is.

LLANCH DE UNGLAS. Lo qui las té llargas. *Uñoso.* Longis unguibus. | met. Lladre. *Largo de uñas.* Fur, is.

NIHARSE LAS UNGLAS. fr. met. fam. RETIRAR LA ORELLA AL GAT.

NO SÓN UNGLAS DE SANT. loc. fam. Denota que alguna cosa no pòt ésser tant perfecta com se demana,

y també que no s' ha de mirar prim en reparticions de cosas de poch valor. *No son uñas de santo.* Opus minus hominum.

ROSEGARSE LAS UNGLAS. fr. ROSEGARSE 'LS PUNTS.

SABÈR Ó TENIR PER LAS UNGLAS. fr. TENIR PEL CAP DELS DITS.

SER MÉS DELICAT QUE UNGLA DE ASE. fr. ab que's nota á la persona molt delicada, ó que's queixa de poch. *Licenciado vidriero, ofenderse del aire, ser muy delicado para el infierno.* Quæritum esse.

TINIR UNGLAS. fr. met. TENIR CAIXALS.

TRAURE LAS UNGLAS. fr. met. Defensarse, manifestar aspresa ó dificultat en deixarse persuadir. *Mostrar las uñas, los colmillos; sacar los pies de las alforjas.* Callidè consilia respuere. | met. Valerse de tota la habilitat, ingeni, ó valor en un llans apurat, ó quant convé. *Sacar las uñas.* Ingenii viros exserere.

UNGLADA. f. Impresió que's fá ab la ungla. *Uñada, uñarada, arañ.* Unguis laceratio.

UNGLASSA. f. aum. *Uñaza.* Grandior unguis.

UNGLERA. f. UNGUER.

UNGLETA. f. d. *Uñita, uñuela.* Unguicula, æ. | Diversió de noys en que fan córrer ab la ungla una agulla, fins que l' un la encrenha sobre la del altre, y guanya. *Alfileres, crucillo.* Puerilis acicularum ludus.

UNGLLOT. m. aum. UNGLASSA. | La ungla del porch y demès animals de la pota partida. *Pesño, uña, zapatilla, carnicol.* Talus, astragalus, i.

UNGÜENT. m. Composició que's confecciona de vários simples medicinals. *Ungüento.* Unguentum, i. | Confecció de vários simples olorosos. *Ungüento.* Pigmentum, i. | Lo que's fá de cals viva, oli, y altres ingredients pera arrancar lo pel. *Atanqua.* Dropax, acis. | met. Qualsevol cosa que suavisia y atrau l' ànimo ó la voluntat. *Ungüento.* Linimentum, i.

UNGÜENT DELS APÓSTOLS. far. Medicament compost de dotze simples ó drogas. *Ungüento de los apóstoles, ó de Venus.* Apostolorum unguentum.

UNGÜENT GROCH. Lo que's compon de oli, de pega grega y de cera groga que es lo que li dona 'l color. *Ungüento amarillo.* Unguentum pallidum.

UNGÜENT ROSAT. Lo que está compost ab roses. *Ungüento rosado.* Rhodium, rosaceum unguentum.

UNGÜENTARI, A. adj. Lo que pertany als ungüents, ó 'ls conté. *Ungüentario.* Unguentarius. | m. Lo lloch ahont se guardan los ungüents. *Unguentario.* Unguentorum repositorium.

UNGÜENTER. m. Qui fá ó ven ungüents no sent apotecari. *Ungüentario.* Unguentarius, li, unguentorum conficiens.

UNGUER. m. Carnet que s' aha á la vora de la ungla; y també la ungla que creixent se vá introduint en la carn, y causa gran dolor. *Uñero.* Paronichia, æ.

UNIBLE. adj. Lo que pòt unir-se *Unible.* Quod copulari potest.

ÚNICAMENT. adv. m. Sola ó precisament, ab exclusió de altrás cosas. *Únicamente.* Unicè.

ÚNICH, CA. adj. Sol, ab exclusió de altre. *Único, solo, singular.* Unicus. || Precís, necessari. *Único.* Necessarius. || Especial, excel·lent en sa línea. *Único.* Præstantissimus.

UNICORN. m. *ALICORN.* || Pedra mineral groga, cendrosa ó parda semblant al corn, á la que s'atribueixen moltes propietats del alicorn. *Unicornio.* Lapu ceratites.

UNIDAMENT. adv. m. Ab unió y concórdia. *Unidamente.* Uniformiter.

UNIFICACIÓ. f. Acció de unificar. *Unificación.* Adunatio, nis.

UNIFICAR. v. a. Formar un tot, fèr de moltes cosas una sola unintlas ó mesclantlas. *Unificar.* Aduno, as.

UNIFORMAMENT. adv. m. *UNIFORMEMENT.*

UNIFORMAR. v. a. Fèr una cosa conforme ó semblant á altra. *Uniformar.* Rem alteri conformem facere.

UNIFORME. adj. Conforme, igual á altra cosa. *Uniforme.* Par. || De una sola forma. *Uniforme.* Uniformis. || De acort, unit ab altre pera alguna acció ó empresa. *Conforme, acorde, concorde, uniforme.* Concors. || Lo vestit peculiar ó distintiu de un cos ó establiment. *Uniforme.* Vestis uniformis.

UNIFORMEMENT. adv. m. Ab uniformitat. *Uniformemente.* Uniformiter.

UNIFORMITAT. f. Conformitat, igualtat, semblança. *Uniformidad, conformidad.* Uniformitas, atis. || *UNANIMITAT.*

UNIGÉNIT, A. adj. Fill únich, y per antonomàssia Jesucrist. *Unigénito.* Unigenitus.

UNIO. f. La acció y efecte de unir una cosa ab altra. *Union.* Copulatio, nis. || La acció y efecte de estar unidas dos cosas. *Union.* Nexus, us. || fil. La conjunció ó comunicació de la forma ab la matèria. *Union.* Unio, nis. || La junta física ó moral de dos ó més cosas entre sí. *Union.* Conjunctio, unio, nis. || Concórdia, conformitat de ánimo. *Union, unidad.* Concordia, æ. || Entre llapidaris la semblança de una pedra ab altra, la mateixa pedra. *Union.* Unio, nis. || Composició que resulta de la mescla de des cosas. *Incorporacion, union.* Mixtio, nis. || Aliansa, confederació. *Union.* Fœdus, eris.

|| La immediació de una cosa ab altra. *Inmediacion, union.* Proximitas, atis. || Connexió ó enllás del discurs, etc. *Conexion, union, coordinacion, enlace.* Orationis orbis. || cir. La consolidació de las voras de la ferida. *Union.* Copulatio, nis. || anat. comissura. || La junta dels ossos. *Articulo, coyuntura.* Articulus, i. || La lligadura ó enllassament de una cosa ab altra. *Ligazon, union, trabazon, ligamiento, vinculo.* Nexus, us. || Bona correspondència, amistat. *Union.* Unio, nis. || pint. Proporció, bon orde y simetria de uns colors ab altres. *Union.* Unio, nis.

|| gram. conjunció. || *UNIÓN.* || La juntura de dos fustas, cordas ó altra cosa per sos extrems, entre-

llasant l'un ab l'altre. *Empalmadura.* Congregatio, nis. || met. L'enllás del matrimoni. *Coyuda, vinculo, yugo.* Conjugium, ii.

UNIO HIPOSTÁTICA. La de la naturalesa humana y lo Verb Diví en una mateixa persona. *Union hipostática.* Uniohipostatica.

UNIONITA. f. Secta que sols posa una persona en un Déu. *Unionita.* Unionita, æ.

UNIPERSONAL. adj. y m. Lo que consta ó una sola persona. *Unipersonal.* Unica constans persona.

UNIR. v. a. Juntar dos ó més cosas entre sí formant un tot. També s'usa com reciproc. *Unir.* *adunar, juntar, unificar.* Jungo, is. || Mesclar, incorporar algunas cosas entre sí. *Unir.* Commiscuere. || Lligar, enllassar. *Trabar, unir, enlazar.* Colligo, as. || Juntar una cosa ab altra física ó moralment. *Unir.* Copulo, as. || Acercar una cosa ab altra apretantla. *Unir.* Conjungo, is. || Agregar un benefici ó prebenda eclesiástica á altra. *Unir.* Adjungo, is. || Clóurer la ferida juntant las voras. *Unir.* Consolido, as. || Concordar, conciliar los ánimos, voluntats ó dictàmens. *Unir.* Concordo, as. || Relacionar, proporcionarli á un subjecte'l tracte ab altre. *Poner en relacion, hacer conocer.* Familiaritatem producere. || *APLANAR, IGUALAR.* || arq. Juntar las rajolas ó pedras per medi del morter. *Unir.* Signum opus facere. || pint. Donar lo color ó sombra de manera que mantinga igual sa forsa. *Unir.* Tæa, is. || *REUNIR.* || *EMPIULAR.* || Parlant dels escuts de armas posarlos junts pels costats baix un timbre ó corona que 'ls abraça, en senyal de la aliansa de dos families. *Acolar.* Aduno, as. || v. r. Associarse. *Asociarse, unirse, aliarse, confederarse.* Fœdero, as. || Concertarse, convenirse pera algun fi. *Unir.* Convenio, is. || Estar una cosa molt prop de altra. *Unirse.* Circumjungi. || Agregar-se á la companya de altres. *Unirse.* Adjungi.

UNIRSE ESTRETAMENT. fr. Fèrse molt amichs, estimarse de tot cor. *Entrañarse, estrecharse intimamente.* Intimè conjungi.

UNISSÓ. m. mús. Concepte músich per un mateix to. *Unison.* Unisonus concentus.

UNISSONÀNCIA. La concurrència de tres unissonas ó instruments en un mateix to. *Unissonancia.* Consonantia, unius vocis tenor. || La persistència del orador en un mateix to de veu. *Unissonancia.* Continens vocis tonus.

UNISSONO, A. adj. De un mateix so. *Unisono.* Unisonus. || Consonància de dos sons produhits per dos cossos de una mateixa naturalesa, matèria, tensió, etc. de modo que formen un mateix so. *Unisono.* Unisonus. || En la moral se diu dels que tenen los mateixos sentiments ó un mateix modo de pensar. *Unisono.* Unisonus.

UNIT, DA. p. p. y adj. *Unido.* Junctus. || *QUAL FLA.*

UNITARI. m. pl. Heretges, nous antitritarists que dihen que la divinitat no es altra cosa si-

nó 'l Pare de N. Sr. Jesucrist. *Unitarios*. Unitarii, orum.

UNITAT. f. Simplicitat total, é indivisió del ent. *Unidad*. Unitas, atis. || Qualitat de lo que es un sol. *Unidad*. Unitas, atis. || arit. Lo principi ó fonament del número que's pren per terme de comparació, pera saber lo valor de altrás quantitats de sa mateixa espècie. *Unidad*. Monas, adis. || La primera nota ó xifra á la dreta de qualsevol suma, y així's diu: UNITAT simple, UNITAT de desena la que segueix, UNITAT de centena, etc. *Unidad*. Monas, adis. || **UNIFORMITAT.** || Entre 'ls controvertistes s'enten especialment per la unitat de la naturalesa divina, y per la de la Iglésia catòlica, que no admet sinó una societat, una comunió, un cap visible y pastor universal que es lo Papa. *Unidad*. Unitas, atis. || poét. La subordinació ó enllás verosímil de las accions particulars, incidentes, demés circumstàncies del poema, y personas auxiliars ab la acció y persona principal pera formar un tot perfet. *Unidad*. Unitas, atis. || pl. fis. Cossos simples, inmutables, indisolubles, solts é individuals que tenen sempre la mateixa figura y la mateixa massa; y diuen que consisteix en aquestas unitats la essència de las cosas. *Unidades*. Monades, um.

UNITIU, VA. adj. Lo que té virtut de unir física ó moralment. *Unitivo*. Copulativus. || En la jurisprudència canònica 's diu del rescrit, etc. que uneix vários beneficis en un. *Unitivo*. Unitivus.

UNIVERS, A. adj. **UNIVERSAL.** || m. Lo conjunt de totes las essències criadas. *Universo*. Rerum universitas. || En sentit méns extens y méns propi 's pren per tot lo globo de la terra, per tots los homes y nacions. *Universo*. Terra, æ. || pl. Lo mateix que tots. *Todos*. Omnes.

EN UNIVERS. m. adv. EN GENERAL.

UNIVERSAL. adj. Lo que ho compren tot en la espècie de que's parla. *Universal*. Universalis, nniversus. || General, molt comú. *Universal*, general. Generalis. || Lo que s'exten per tot. *Universal*. Universalis. || Se diu del home de molts coneixements ó que sab molts ciències. *Universal*. Omnis Minervæ homo. || teol. Se diu de la gràcia que dona Déu á tots los homes, pera que si volen se salven, pus morí per tots. *Universal*. Universalis. || esg. Angul recte, tall y moviment de conclusió. *Universal*. Universalis. || pl. lóg. Termes comuns ó generals baix dels quals estan compresas molts espècies é individus, y que comunment ne contan cinch; género, espècie, diferència, propi y accident. *Universales*. Universalia, ium.

UNIVERSALISTA. m. Nom que 'ls heretges que s'anomenan reformatos donan al qui defensa que Déu vol que tots los homes se salven. *Universalista*. Universalista, æ.

UNIVERSALÍSSIM, A. adj. sup. lóg. S'aplica al género supremo. *Universalissimo*. Universalissimus.

UNIVERSALITAT. f. Qualitat de lo que s'ex-

ten á tot sèns ninguna excepció, y s'anomena universalitat metafísica, com: tots los homes són mortals, á diferència de la que's diu moral, que admet alguna excepció, com: tots los vells alaban lo temps de la seva juventut, y en aquest cas se diu millor generalitat. *Universalidad*. Universalitas, atis. || La generalitat de coneixements en la varietat de ciències ó matèries. *Universalidad*. Eruditio, nis. || lóg. La rahó formal abstracta, que constituïeix lo concepte de universal. *Universalidad*. Universalitas logica.

UNIVERSALMENT. adv. m. Ab universalitat. *Universalmente*. Universim. || **GENERALMENT.**

UNIVERSITARI, A. adj. Relatiu á la universitat. *Universitario*. Universitarius.

UNIVERSITAT. f. La col·locació de totes las cosas criadas. *Universidad*. Universitas numerus. || Comunitat ó cos de professors y mestres lligíms pera la ensenyansa pública de totes las ciències y arts lliberals, y per lo qual se confereixen los respectius graus en cada facultat. La de Tortosa que's fundá en 1540 en lo dia no existeix. *Universidad*. Universitas, atis. || La casa ó lloch ahont concórren y 's juntan los professors y estudiants pera la pública instrucció ó pera altres actes propis de són institut. *Universidad*. Academia, æ. || La comunitat ó junta en que estan escrits molts pera algun fi ú ofici. *Universidad*. Conventus, us. || Lo comú ó bè públich de cada poble. *Universidad*. Res publica, bonum commune. || **UNIVERSALITAT.** || pl. Lo conjunt de pobles entre sí units, que tenen amistat y confederació. *Universidades*. Oppidorum federatorum cætus.

UNIVOCACIÓ. f. La conformitat ó conveniència de cosas distinctas baix de una mateixa rahó. *Univocacion*. Univocatio, nis.

UNIVOCAMENT. adv. m. De un modo unívoc. *Univocamente*. Univocè.

UNIVOCARSE. v. r. Convenir en una mateixa rahó una, dos ó més cosas distinctas. *Univocarse*. Univocari.

UNÍVOCH, CA. adj. Terme que s'aplica á molts cosas en la mateixa significació, com home, que convé igualment á Pere, á Pau, etc. *Unívoco*. Univocus. || **SEMBLANT.**

UNSA f. Cada una de las parts en que's divideix la lliura, que es en major ó menor número segons los llocs. *Onza*. Uncia, æ. || **UNSA DE OR.**

UNSA DE OR. Moneda de or del pes de una unsa que equival á 16 duros, y es la moneda de més valor major que's coneix vuy en dia en Espanya. *Doblar de á ocho*. Auri uncias pondere moneta.

PER UNSAS. m. adv. met. Escassament. *Por onzas*, onza á onza. Unciatim.

PESAR, VÉNDREH Ó DONAR PER UNSAS. fr. met. *Oncear*. Unciatim vendere.

UNT. m. UNTET.

UNTADOR, A. m. y f. Qui unta. *Untador*. Untor, is.

UNTAMENT. m. UNTURA.

UNTAR. v. a. Aplicar alguna cosa crassa ó viscosa, com oli, ungüent, etc. extenentia superficialment. *Untar, ungir.* Lino, is. || **EMBETUMAR, EMPASTAR.** || En várias arts y entre ellas en la de la pintura donar un bany de barnís ú oli pera acabar de retocar. *Untar.* Polio, is. || Donar diners ó fèr regalos pera facilitar la execució de algun negoci que estava detingut. *Untar, untar el carro ó las manos.* Muneribus demulcere. || v. r. Tacarse casualment ab una matèria oïosa ó untosa. *Untarse.* Maculari. || met. Agafarse á las mans, ó quedarse part de las cosas que 's manejan, especialment diner. *Untarse.* Lucro fœdari.

UNTAR DE CRISMA. loc. anl. UNGIR.

UNTAR PER SOBRE Ó LLEUGERAMENT. fr. *Entreuntar.* Leviter illinere.

UNTAT, DA. adj. Brut, greixós. *Lardoso, grasiento, pingoso, pingón.* Pinguis.

UNET. m. Matèria crassa á propòsit pera untar. *Unto.* Pinguedo, inis. || Greix. *Pringue.* Pinguedo, inis. || met. La brutícia ó porqueria que s' apega á la roba ó altra cosa. *Pringue.* Sordes, ium. || pl. Diner pera sobornar. *Unto de Méjico ó de rana.* Pecunia, æ. || met. Qualsevol cosa que suavisca l'ànimo ó la voluntat, y l'atrau á lo que 's desitja conseguir. *Ungüento.* Linimentum, i.

HABERHI UNTETS. fr. Haverhi algun regalo. *Haber albricias.* Munuscula esse.

UNTÓS, A. adj. Viscós, greixós, lo que es de una substància crassa ó apegalosa. *Untoso, untoso.* Pinguis.

UNTOSITAT. f. Qualitat ó propietat de las cosas untosas. *Untuosidad.* Pinguedo, inis.

UNTURA. f. La acció de untar. *Untura, untadura, untamiento;* y uncion y orismacion quant es ab oli consagrat. *Unctura,* æ. || La matèria ab que s' unta. *Untura, untadura.* Illitus, us. || med. Composició que es un medi entre oli y ungüent, y serveix pera ablanir y resódrer. *Linimento.* Linimentum, i.

UP.

UPA. interj. APA. || fam. PRO, TONO, FASTUOSITAT. GEN DE UPA. loc. fam. *Gente de tono, de pro, de importancia.* Illustres, honorati cives.

UR.

URACÀ. m. Vent repentí é impetuós que fà remolins, y sòl causar grans estragos. *Huracan.* Ventii furentes.

URACO. m. anat. Lo foradet per ahont ix la orina de la bufa. *Uracho.* Urinæ meatus.

URBÀ, NA. adj. Propi de ciutat. *Urbano.* Urbanus. || Cortés, atent. *Urbano.* Comes. || n. p. de home. *Urbano.* Urbanus, i.

URBANAMENT. adv. m. Ab urbanitat. *Cortosanamente, urbanamente.* Urbanè.

URBANITAT. f. Primor, cortesia, finura en lo tracte. *Cortesanía, urbanidad, comedimiento, política, civildad.* Urbanitas, atis.

URCA. f. Espècie de fragata de càrrech ó construhida á propòsit pera ell, encara que no té tanta esolora com la de guerra. *Urcas.* Urca, æ.

URDIDOR, A. m. y f. Qui urdeix. *Urdidor.* Ordians, tis. || Instrument de fusta á modo de devanadoras, format en triànguls pera urdir las telas. *Urdidera, urdidor, molino.* Ad ordiendum compages.

URDIDURA. f. Obra de urdir. *Urdidera.* Orsus, us.

URDIM. m. URDIT. 2.

URDIR. v. a. Disposar los fils en l' urdirer pera posarlo al teler. *Urdir.* Ordior, iris. || mal. Projectar, prevenir medis ocultas pera un à mal. *Tramar, urdir, fabricar, forjar.* Fabrico, æ.

URDIT, DA. p. p. *Urdido.* Orsus. || m. Le conjunt de fils ordenats pera posar al teler que urdixen de basa á la tela, y forman la llargària de la pesca. *Urdimbre, urdiembre, cadena, pié.* Stamen, inis.

UREA. f. Substància en agullas prismàtiques é en fulletas brillants ó blanquinosas, inodora, de sabor fresch y picant, inalterable al ayre, soluble en l' àygua y en l' esperit de vi; despren amoníach tirada á las brasas. *Urea.* Urea, æ.

URÈTER. m. anat. Cada un dels vasos é conductos que conduheixen á la bufa de la crim separada en las glàndulas dels ronyons. *Urdura.* Urinæ meatus.

URÈTICH, CA. adj. Lo que pertany á la uretra. *Urético.* Ad ureteres pertinens.

URETRA. f. anat. Lo coll de la bufa per lo qual s' expel-leix la orina. *Uretra, urdiere.* Uretra, æ. || bot. ESTIGMA.

URGELL. m. País de Catalunya. *Urgel.* Ergellum, i.

QUANT L' URGELL FLORA, LA SAGARRA RIU. ref. Dona á entèndrer que l' any que es bo pera la montanya, no es bo pera 'l pla. *El año de la sierra no le traiga Dios á la tierra.* Collibus optata temporis, planorum iniqua.

URGELLÉS, A. adj. Cosa de Urgell. *Urgelès.* Urgellensis.

URGÈNCIA. f. Precisió, necessitat de fèr alguna cosa. *Urgencia.* Urgentia, æ. || Necessitat é falta de lo que 's necessita per algun negoci. *Urgencia.* Urgentia æ. || Instància, pressa. *Urgencia.* Instantia, æ.

URGENT. p. a. Lo que urgeix. *Urgente.* Urgens.

URGENTMENT. adv. m. Ab urgència. *Urgentemente.* Instanter.

URGIR. v. n. Precisar, requirir alguna cosa prompta execució ó remey. *Instar, urgir, apretar.* Urgeo, es. || Obligar actualment la lley ó precepte. *Urgir.* Urgeo, es.

URIM. m. Part ó adorno del pectoral del sumo sacerdot dels jueus. Se servian de ell sols quant tractavan de consultar á Dèu en los cassos difícils é importants de interés públich. *Urim. Urim.*

URINAR. v. n. y derivats. *ORINAR.*

URNA. f. Caixa de metall, pedra ó altra matèria feta en forma de cofre ó atabut. *Urna. Urna, æ.* || Caixa dins del sepulcre, *Urna. Urna, æ.* || Escaparata pera estàtues petites. *Urna. Urna, æ.* || La en que's col·loca la hòstia consagrada en lo dijous sant. *Sepulcro. Sepulcrum, i.* || Caixa ó gerro ahont posen las sorts ó cédulas en las rifas y eleccions. *Urna. Urna, æ.*

URNETA. f. d. *Urnica, illa. Urnula, æ.*

URÓ. m. Arbre corculent molt dur, la fusta del qual està mólta vegades clapada y salpicada á manera de ulls; las flors blanques de mólta fulla, posadas en una rosela col·locada al mitj del càlzer, retallat ordinàriament en cinch parts iguals. *Acer, arce. Acer, eris.*

URÓ DEL SUCRE. Arbre de la América del nort, del que s'extrau sucre. *Arce sucario ó del azúcar. Acer saccharinus.*

UROGALL. m. Aucell semblant al gall, però major; lo cap negre, 'l bech curt; lo coll negre ab clapes cendrosas; la cua molt llarga, negra ab pintas blanques. *Orogallo. Orogallus, i.* || Altre aucell major que la perdiu, y semblant al francoll. Té 'l bech negre; 'l cos pardo, ab quatre plomas negres en las alas, y las demés blanques per la basa; las potes quasi negres y quatre dits en cada una. *Gri-gallo. Tetras, tetrix.*

URPA. f. *GARRA, GRAPA.*

URSA. f. tor. *LLANBERGADA.*

FÉR URSES. fr. ter. *FÉR MORROS, FÉR MALA CARA.*

URTIGA. f. *ORTIGA.*

US.

US. m. pron. personal. Vos, y á vocaltres. *Oa, ó vosotros. Vos.* || La acció y efecte de usar alguna cosa. *Uso. Usus, us.* || Lo servey y profit que actualment se trau de las cosas. *Uso. Usus, us.* || L'acte de disfrutar de alguna cosa, encara queno s'en tinga la propietat ó possessió. *Uso. Usus, us.* || Práctica, costum, exercici. *Uso. Consuetudo, inis.* || Estil, práctica general. *Uso. Praxis, is.* || Exerci-ci ó continuació freqüent de alguna cosa. *Uso. Fre-quens usus.* || Hàbit ó facilitat. *Uso. Usus, us.* || La continuació de manejar ó servirse de alguna cosa. *Uso. Contrectatio, nis.* || Alteració que's fa de las cosas usantlas. *Uso. Consumptio, nis.* || L'exercici ú ofici, com: l' us de las venas es conduhir la sanch. *Uso. Usus, us.* || Operació que's fa en lo globo pera saber la altura del polo, col·locació dels astres, etc. *Uso. Usus, us.* || for. Dret de usar de las cosas. *Uso. Usus, us.*

US DE BAMBÉ. L' exercici dels actes de ella, y co-

munment lo temps en que's descobre. *Uso de va-zon. Rationis lumen.*

ANAR AL US. fr. Acomodarse á las circunstancias del temps. *Andar al uso. Tempori servire.*

Á US, Ó AL US, Ó EN US Ó SEGONS US. m. adv. Conforme ó segons ell. *A uso ó al uso, usadament.* Ex more.

DE US. m. adv. De gasto comú. *De uso, de curtido, de gasto comun.* Ex usu.

FORA DE US. m. adv. *Desusadament.* Inusitabè.

MAL US. abús. || pl. Certs drets que sobre 'ls homes ó pagesos de remensa tenian los senyors feudals y eran entre altres los sis següents: remensa personal, intèstia, cugúcia, xórquia, xórcia ó aixórquia, àrcia y àrma de aspoli forçada ó violenta. *Malos usos. Abusiones feudatorum.*

NO PERA FÉRRER SÓN US, PÓRTA LA FILOSA 'L VUS. ref. Adverteix que tant la dona com l' home demben ocupar-se cada hu en las pròpies obligacions. *Mientras anda el yugo onde el huso. Currito fuso domi, campi dum currit aratrum.*

USADAMENT. adv. m. *Á us.*

USANSA. f. Us, estil, moda ó costum. *Usanza, usaje. Usus, us.*

USAR. v. a. Valerse ó servirse de alguna cosa. *Usar. Utor, eris.* || Posselhir alguna cosa, gaudirsen, disfrutarla. *Usar. Fruor, eris.* || Posar en práctica, en us ó en exercici alguna cosa. *Usar. Usum habere.* || Fér alguna cosa per costum. *Usar. Usurpo, as.* || Valerse de algun medi en los llausos que ocorren. *Usar. Uti.* || Tenir us ó costum de alguna cosa ó estar acostumat á ella. *Usar. Usito, as.* || Emplear, gastar, consumir. *Usar, gastar. Utor, eris.* || Exercir ó servir algun empleo ú ofici. *Usar. Exerceo, es.* || Tractar ó comunicar ab algú. *Usar. Familiariter uti.* || for. Fér us cada hu de són dret. *Usar. Uti.* || També 's diu de las paraulas y de las cosas inmateriales. *Usar. Uti.* || ant. *NEGOCIA.* || v. r. Estàr en us alguna cosa. *Usare. In usu haberi.* || Practicar-se alguna cosa. *Usare. Usitari.* || Gastar-se, consumir-se. *Gastare. Deteriorari.*

USAR MAL. fr. *ABUSAR.*

LO QUE S' USA, NO S' EXCUSA. ref. Aconsella que'ns debem conformar ab l' us comú, sempre que sia lícit y honest. *Lo que se usa, no se excusa. Conte navigat.*

USAT, DA. p. p. *Usado. Usus.* || Mitj gastat pel us. *Usado, treido, servido. Detritus.*

USATGE. m. *USANSA.* || Lley constitució de un regne, provincia ó ciutat. *Usaje. Statutus usus.*

USDEFUÏT. m. Lo dret de usar de la cosa agena y aprofitarse de tots sos fruyts sens deteriorarla. *Usufructo. Usufructus, us.* || Utilitat, fruyts ó profits que's trauben de qualsevol cosa. *Usufructo. Usufructus, us.*

USITAT. adj. Usat ab molta freqüència. *Usitado. Usitalus.*

USSAR. v. a. Fér abordar lo gos. *Azuzar. Canem incitare.*

USSIA. f. Síncope de vostra senyoria. *Usta, senyoria, vuesañoria, vuesañoria.* Tua dominatio.

USTIÓ. f. farm. y quim. La preparació de alguna substància per medi del foc. *Ustion.* Ustio, nis.

USTORI. A. adj. Lo que té la virtut de cremar. *Ustorio.* Urens.

USTRINA. f. Nom que donaven los romans al paratge ahont cremaven los cadàvers. *Ustrina.* Ustrinum, i.

USUAL. adj. Lo que serveix en us comú. *Usual.* Usualis. | Lo que s'usa freqüentment. *Usual.* Usualis. | Lo que s'usa ab facilitat. *Tratable, usual.* Usualis.

USUALMENT. adv. m. Segon l'us comú. *Usualmente.* Ritè, ex consuetudine.

USUARI. adj. for. Usufructuari ab certa limitació. *Usuario.* Usufructuarius. | Alló de que's té l'usdefruyt y no la propietat. *Usuario.* Usufructui subjecta res.

USUCAPIÓ. f. for. Modo de adquirir la possessió de alguna cosa, per haver passat lo temps prescrit pel lleys. *Usucapion.* Usucapio, nis.

USUCAPIR. v. a. for. Adquirir la possessió de alguna cosa, per haverla possedida tot lo temps prescrit pel dret. *Usucapir.* Usucapio, is.

USUFRUCTUAR. v. a. Gocar l'usdefruyt de alguna cosa. *Usufructuar.* Fructibus uti. | **FRUCTIFICAR.**

USUFRUCTUARI. A. adj. Qui té l'usdefruyt ó dret de gaudirse de alguna cosa en que no's té la propietat. *Usufructuario.* Usufructuarius.

USURA. f. L'interés ó lucro del diner deixat; y regularment se diu quant aquest interés es injust ó exorbitant, prohibit pel dret civil, canònic y natural. *Usura, logro.* Usura, æ. | met. Qualsevol guany ó utilitat. *Usura.* Commodum, i.

DONAR Ó DEIXAR Á USURA. fr. Deixar alguna partida de diner per cert interés just ó injust. *Dar á usura, usurar, usar, dar á logro, logrear.* Fœnero, as.

FÈR USURAS. fr. DEIXAR Á USURA.

PÈNDRE Á USURA. fr. Pèndrer alguna partida de diners ab l'interés convingut. *Tomar á usura, usurar.* Fœneror, aris.

USURARI. A. adj. Cosa de usura. *Usurario.* Fœneratorius. | **USURER.**

USURARIAMENT. adv. m. Ab usura. *Usurariamente, con usura.* Fœneratò.

USURER. A. m. y f. Lo qui deixa á usura. *Usurero, logrero, renovero.* Fœnerator, is. | **USURARI.** f.

USURETA. f. d. *Usura pequeña.* Fœnusculum, i.

USURPACIÓ. f. Obra de usurpar. *Usurpacion.* Usurpatio, nis. | En la jurisprudència canònica gaudiment de un benefici, ó exercici de un càrrech sèns títol just, ó á lo ménos palliat. *Intrusion, usurpacion.* intrusio, nis.

USURPADOR. A. m. y f. Qui usurpa. *Usurpador.* Usurpator, is.

USURPAR. v. a. Extèndrer sòn domini injustament, apoderarse de lo agé, robar. *Usurpar.* Usurpo, as. | Arrogar-se la dignitat, ofici ó ocupació de altre. *Usurpar.* Usurpo, as. | Usar, emprar las paraulas ó frases apropiantlas á altre sentit. *Usurpar.* Utor, eris. | Apropiarse, usar coms de altre estat, com los homes adorns de dona, et. *Usurpar.* Utor, eris.

UT.

UT. m. Primera ven de la música substituïda pel do. *Ut.* Ut.

UTENSILIS. m. pl. Mobles, eynas y qualsevol arreu que serveix pera us y comoditat de la vida. *Utensilios.* Utensilia, orum. | Los ab que contrbuixen los patrons als soldats en los alloggements. *Utensilios.* Utensilia, orum. | Contribució pera la paga de algunas milicias. *Utensilios.* Utensilia, orum.

UTERÍ. NA. adj. Cosa del útero. *Uterino, uter.* Uterinus. | S'aplica als fills de una mateixa mare, encara que sian de diferent pare. *Uterus.* Uterinus.

ÚTERO. m. La matris ahont s'engendra; manté l'feto fins al part. *Útero, sepo.* Albas, i.

UTICENSE. adj. Cosa de Útica, ciutat de Africa. *Uticenss.* Uticensis.

ÚTIL. adj. Profitós, bo pera alguna cosa. *Útil.* Utilis. | Lo que porta utilitat, fruyt ó interés. *Útil.* Utilis. | for. S'aplica als dias que no són lleghimament impeditos ó en que's pòt actuar. *Útil.* Utilis.

| Important, de conseqüència. *Útil, important.* de conseqüencia. Magni momenti. | Se diu del senyor que té la utilitat de alguna finca. *Útil.* Utilis. | for. Fructuós, de usdefruyt, com: domini útil. *Útil.* Utilis. | **UTILITAT.**

UTILISAR. v. a. Fèr útil á alguna cosa, posarla en estat de poder produhir. *Utilizar.* Utilem dedere. | Donar profit y també traurerne alguna cosa. *Utilizar, dar utilidad.* Utilitatem afferre. | for. Traurer utilitat de alguna cosa. *Utilizar.* Commodum, lucrum capere. | En lo moral aprofitar. com: UTILISARSE de las ocasiones pera adquirir gracia. *Utilizarse.* Proficio, is.

UTILITAT. f. Profit, interés, fruyt. *Utilidad.* Utilitas, atis. | Aptitud de las cosas pera servir; aprofitar. *Utilidad.* Utilitas, atis.

ÚTILMENT. adv. m. Ab utilitat. *Útilment.* Fructuosè, utiliter.

UTILÓS. A. adj. útil.

UTOPIA. f. Plan de un govern imaginari perfet. *Utopia.* Utopia, æ.

UTXAVAR. arq. v. a. Formar algus coses en forma d'utxavada. *Ochavar.* In octangulum formare.

UTXAVAT. DA. adj. Terminat per vuyt coses.

UVI

CATALA.

UYT

743

tats y ángulo iguales. *Ochavado*. In octangulum formatus. || OCTAV.

UV.

UY.

UVIRAR. V. S. OVIRAR.

UY. interj. de dolor. *Ay. Hen.*

UYL. m. ULL.

UYTUBRE. m. OCTUBRE.

V. Vintitresena lletra del abecedari, divnytens de las consonants; sa pronunciació sols se diferencia de la B en que's forma apretant las dents de dalt en l'interior del llabi de baix, y la B ajustant los llabis y obrintlos de cop; se diferencia de la U vocal en l' us y en la figura de cor. Es numeral y val cinch y antiguament ab una ralleta sobre, cinch mil; es abreviatura de vostre y vusté. *V. V.*

VA.

VA, NA. adj. Faltat de realitat ó substància. *Vano.* Vanus. || Inútil, de ningun valor. *Vano.* Cassus. || Lliuà, lleuger, de poch pes. *Vano.* Evandus. || Infructuós, sens efecte. *Vano.* Inutilis. || Fricol. *Fricolo, vano.* Vanus. || Fátuo, inepte. *Vano.* Ineptus. || Inflat, superbiós, ple de vanitat. *Vano, hinchado, vanaglorioso, vanidoso.* Superbus. || Insuhsistent, poch durable. *Vano, vago.* Vanus. || Lo que no té fonament, rahó ó proba. *Vano.* Nullus. || Infundat, fútil, fantástich, com: temor va, esperança vana, etc. *Vano, aéreo.* Vanus. || Parlat del cap débil ó flach per malaltia. *Débil, flaco.* Debilis. || m. arq. Obertura ó vuyt en las parets y l'espai de entre pilans. *Vano.* Vacuum, i.

EN VA. m. adv. Indítiment. *En vano, en valde.* Frustrá. || Sens firmesa ni consistència. *En vano.* Infirme. || Sens objecte á qui dirigirse la acció. *En vano.* Incassum. || met. Sens lo logro del fi ó intent. *En vano.* Incassum.

VACA. f. La femella del bou. *Vaca.* Vacca, m. || La cara de dit animal que's vén en la carniceria. *Vaca.* Vacca caro. || En lo joch lo fondo que posan dos que fan companyia. *Vaca.* Consortium in ludo. || pl. CARRAS.

VACA MARINA. Peix monstruós, de cos cilíndrich, més gruixut per la part anterior, de color negrench, y cubert de pels aspres y clars; lo cap gros ab corns á manera de una vaca comuna; la boca

armada de cerdas llargas; los brassos tenen len de aleta, 'ls pens col·locats en la extremitat de cos, y estan reunits, y representa la mateixa forma. La femella té dos mamellas ab que alimen sas crias. *Vaca ó ternera marina ó cornuta, fou manati, manato, lamontia, rosmaro, pejemeller.* In checus manati.

DONAR LA VACA. fr. Agafar á algú dels peus; brassos entre dos ó més, y ferli pegar culadas a terra. *Hacer dar de culadas.* Clunium ictus impetere.

VACACIÓ. f. Professió, estament, estat de rebé á ofici. *Vacacion, profesion.* Professio, nis. || Descans, suspensió del treball, temps de folga. *Vacacion, feria, huelga.* Otium, ii. || **VACANT.** || pl. Feriats, cessació de estudis. *Vacaciones, feriadas.* Feriae, arum. || for. Cessació de plebs, vistas y xis jurídichs. *Vacaciones, ferias.* Feriae forenses.

VACADA. f. Ramat de vacas ó bons. *Vaca vaqueria, boyada.* Armentum vaccinum.

VACANT. p. a. *Vacante.* Vacans. || La resó á un empleo, benefici, ó dignitat eclesiástica mures vaca. *Vacante.* Reditus possessore vacans. f. L'empleo ó dignitat que está pera provehire; 'l temps que passa sens ferse la provisió. *Vacant.* Vacans minus. || m. VUYT, DESOCUPAT.

VACAR. v. n. Ceasar, suspendrer per algun temps los estudis, los assumptos del tribunal, alguns altres traballs. *Vacar, tener vacaciones, errar el estudio, los tribunales, etc.* Feriari. || Quedar sens possessor algun empleo, etc. *Vacar.* Vacare. || Dedicarse, entregarse totalment á alguna cosa. *Vacar.* Alicui incumbere, vacare; operam dare.

VACIL·LACIÓ. f. y

VACIL·LAMENT. m. Moviment incert ó indeterminat de alguna cosa. *Vacilacion, vacilamin.* Vacillatio, nis. || Irresolució. *Vacilacion, propiedad.* Hesitantia, m.

VACIL·LAR. v. n. Mórnerse indeterminado.

ment alguna cosa, algun edifici ó altre objecte. *Vacilar*. Vacillo, as. | Estar poch ferma alguna cosa en són estat. *Vacilar*. Vacillo, as. | Dubtar, no saber-se resóldrer ó elegir entre dos extrems. *Vaciar*, *fluctuar*, *dudar*, *titubear*. Titubo, as.

VACUAR. v. a. y derivats. EVACUAR.

VACUITAT. f. La qualitat que constituheix lo rícuo. *Vaciedad*, *vacuidad*. Vacuitas, atis.

VACUNA. f. Cert gra ó pigota que ix en las mamellas de las vacas, quant las munyen sèns renearse las mans los qui han tocat lo gabarro dels caballs; y també s' anomena així la matèria de dits grans y la dels grans dels vacunats. *Vacuno*. Vacunum pus.

VACUNACIÓ. f. La operació de vacunar. *Vacunacion*. Inoculatio, uis.

VACUNAR. v. a. Empeltar la verola, aplicar lo pus ó matèria de la vacuna á alguna persona, pera que contrahent certa indisposició quede preservada de la verola epidèmica y natural. *Vacunar*, *inocular*. Pus vaccinum ingerere.

VÀGUO. m. fis. L' espay enterament desocupat ó desembarassat de tot cos. Es objecte de molts disputas entre filosops, y no està clar com alguns s' imaginan abesa màquina neumática. *Vacuo*, *vacuo*. Vacuum, i. | VUYT, DESOCUPAT.

VADEJABLE. adj. Lo que pòt vadejarse, com lo riu que porta poca àygua. *Vadeable*, *esguazable*. *Vadosus*. | met. Superable ab l' ingeni, art ó eficàcia quant s' ofereix alguna dificultat. *Vadeable*. Superabilis.

VADejar. v. a. Passar de una part á altra de riu á peu ferm per la part que porta poca àygua. *Vadear*, *pasar á vado*, *esguazar*. Flamen per vadum transire. | met. Tantejar, inquirir l' ànimo de algú, ó compèndrer alguna dificultat. *Vadear*, *apear*, *tantejar*. Tento, as. | Vèncer alguna dificultat. *Vadear*. Supero, as. | v. r. Minvar los rius y corrents fins que's pugan vadejar. *Avadarse*. Vadousum fieri.

VADell, A. m. y f. VEDELL.

VADemécum. m. La cartera ó bossa ab que 'ls noys portan los llibres, cartipassos, etc., al estudi. *Vado*, *vademecum*, *cartapacio*. Chartophorum, i, sacculus coriaceus.

VADIA. f. ant. Moixell. *Vedija*, *copo*. Parvus merges.

VADO. m. GUAL.

VAF. m. Vapor subtil y ténue que s' alsa de alguna cosa humida y calenta. *Vaho*. Halitus, us.

LLANSAR VAF. fr. Despedir de sí vaf. *Vafear*, *vahar*. Bihalo, as.

VAGA. f. VACACIONS. | DESOCUPACIÓ. | Adella de metall dins la qual s'ol entrar alguna barra de ferro, etc., com la del forrellat, etc. *Armella*. Annulus ferreus. | Dít de qualsevol llassada. *Lazada*, *lazo*. Laqueus, ei.

ESTAR EN VAGA. fr. Estar desocupat ú ociós, no tenir que fer. *Andar ó estar de vagar*; *vagar*. Vaco,

as. | Dít de las terras que no se sembran, y de las casas que no s' habitan. *Descansar*. Quiesco, is.

VAGABUNDO Y VAGABUNT. adj. VAGAMUNDO.

VAGAJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGAMENT. adv. m. Sèns ocupació, sèns determinació á cosa alguna. *Vagamente*. Vagè. | met. En sentit vago. *Vagamente*. Vagè.

VAGAMUNDEJAR. v. n. Andar vagant ú ociós. *Vagamundear*, *vaguar*, *vagar*, *gallofear*, *holgazanear*, *zanganear*, *bigardear*, *ociar*, *tunar*. Vitam traducere vagam.

VAGAMUNDERIA. f. Obra de vagamundear. *Holgazaneria*, *vagancia*, *tuna*, *bordoneria*. Vaga vita.

VAGAMUNDO, A. adj. Ociós, que róda de una part á altra sèns ofici ni benefici. *Vagabundo*, *vagamundo*, *vago*, *holgazan*, *haragan*, *pan perdido*, *bigardo*, *bordonero*, *zàngano*. Vagabundus.

FÉR LO VAGAMUNDO. fr. VAGAMUNDEJAR.

VAGÀNCIA. f. VAGAMUNDERIA.

VAGANT, A. p. a. Lo que vâga ó vâ solt. *Vagante*, *vagante*, *vagabundo*. Vagans.

VAGAR. v. n. VACAR. | VAGAMUNDEJAR. | Tenir temps ó lloch pera fer alguna cosa. *Vagar*. Vaco, as. | m. Temps desembarassat y libre pera fer alguna cosa. *Vagar*. Tempus vacuum. | Espay, pausa, sossego. *Vagar*. Lentitudo, inis.

BÉ LI VAGA. m. adv. Poch me fâ, tant se me'n dona. *Poco se me da*. Parvi refert.

ESTIMARSE MÉS UN VAGAR, QUE UNA RECTORIA. loc. prov. Se diu de algú que li sab molt mal lo treballar. *Juana, si mal aspa peor devana, de hilar maldita la gana*. Otia terere præoptarè.

NO VAGAR. fr. No tenir temps pera fer alguna cosa. *No tener un instante de vagar*. Nulla quies à negotiis dari.

VAGAREJAMENT. m. TITUBEJAMENT. | Vacilació, inquietut, inconstància de la imaginació. *Vagueacion*. Mentis vagatio.

VAGAREJAR. v. n. VACH-LAR, TITUBEJAR, BALANDEJAR. | Fér tentinas per haver begut massa vi, etc. *Andar calamocano*. Semiebrum esse.

VAGARÓS, A. adj. poét. VAGAMUNDO.

VAGARREJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGARRO, A. adj. VAGAMUNDO. | m. Mosca gran semblant á la abella. *Zàngano*. Fucus, i.

VAGASSEJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGINA. f. anal. Conducto en las femellas desde 'l púbis fins á la matris. *Vagina*. Vagina foeminae.

VAGINAL. adj. Relatiu á la vagina. *Vaginal*, *uterino*. Vaginalis.

VAGIT. m. Crits, gemechs, plors de las criaturas en lo bressol. *Vagido*. Vagitus, us.

VAGO, A. adj. VAGAMUNDO. | General, que no té un assumpto ó fi determinat. Se diu particularment del discurs, imaginació, paraulas que's poden aplicar indistinctament á vários objectes. *Va-*

go. Vagus. || Inquiet, sens estabilitat. *Vago.* Vagus.

VÉR LO VAGO. fr. VAGAMUNDEJAR.

VAGÓ. m. Carruatge que en los ferro-carrils se destina á la conducció de passatgers y principalment de mercaderias. *Vagon.* Plaustrum, ii.

VAGUEJAMENT. m. VAGIL·LACIÓ, TITUBEJAMENT.

VAGUEJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAHIBLE. adj. ant. PATENT, CREDENCIAL.

VAHIDA. f. arq. Volta formada de un hemisferi tallat per quatre plans verticals, cada dos de ells paralelos entre sí. *Vahida.* Parallelis verticaliter decussata camera.

VAIXELL. m. Nom genèrich de qualsevol embarcació que navega en alta mar. *Bajel, buque.* Navis, is. || Embarcació gran de guerra. *Navio, bajel, buque de guerra.* Navis, is. || Vas, eyna de terra ó pisa. *Vaso, vasija.* Vas, asis. || Bóta molt gran pera posar vi. *Cuba.* Cupa, æ.

VAIXELL DE FOCH. Nau disposada artificialment ab várias matèrias combustibles é inflamables pera pegarhi foch quant convé, ó pera incendiar las esquadras ó barcos enemichs. *Brulat, brulote.* Ignaria navis.

VAIXELL DE LÍNEA. Qualsevol dels vaixells de primer orde, ó que per sas circumstàncias se considera propi pera entrar en la formació de línea de combat, que en general déu tenir seixanta canons de gros calibre per amunt. *Navio de línea.* Navis pugna idonea.

VAIXELL DE PURITAT. met. Se diu de Maria Santíssima. *Vaso de puridad.* Vas puritatis.

VAIXELLS SAGRATS. Los cálzers y demès eynas sagradas que s' usen en las funcions ecclesiásticas. *Vasos sagrados.* Vasa sacra.

VÉR LO TONTO PERA NO ANAR ALS VAIXELLS. fr. met. fam. Fingir malaltia pera escapar-se de alguna ocasió y llans á que no's vól concórrer. *Hacer la encorvada.* Morbum simulare.

SENTENCIAR ALS VAIXELLS. fr. Condemnar al servey forsat en los barcos de guerra als reos de certs delictes. Aixó ha estat ja reformat per várias reals ordes. *Sentenciar á bajeles ó á galeras, condenar á galeras.* Ad triremes damnare.

VAIXELLA. f. Terme col·lectiu pres per molts plats, vasos, etc., pera servey de taula. *Vajilla.* Mensæ apparatus vel vasa. || ant. Alhaja. *Vajilla.* Suppellex, ctilis.

VAIXELLER. m. Amo ó patró de algun vaixell. *Bajelero.* Navarchus, i.

VAIXELLET. m. d. *Navichuelo.* Navigiolum, i.

VAJA. interj. de despreci ó enfado. *Vaya.* Eja. || exp. pera animar, mouer ó executar promptament ó ab vigor alguna cosa. *Ea, sus, ánimo.* Eja. || Serveix pera contenir. *Vaya.* Siste. || Desocupa, com: *Vaja* que es tart. *Vaya, despacha, pronto, de prisa.* Ahe. || Manifesta la repugnància ó disgust que algú té á admétter ó fér alguna cosa. *Quita.*

Absit. || Manifesta que no agrada éhir ó no s'apvan las idees ó noticias que algú comença á allá. Procul hinc. || Manifesta que convenentament en lo que se'ns proposa, com: *¿vaya á nadar?* Vaya. Si. Quidem, utique.

VALDAMENT. interj. BALDAMENT.

VALDRER. v. a. VALER.

VALDRER MENTA. loc. DISMINUIR, ENVAL, MENOS.

MÉS VAL ENVIARHI QUE ANARHI. loc. VERITAT, TON, QUE 'L QUE'S QUEDA JA 'S COMPOS.

VALE. Ven llatina usada pera despedirse til cortesá y familiar. *Vale, á Dios, Dios te va ó te dé salud.* Vale, adsit tibi Deus. || m. l. p. ó seguir que algú fá á favor de altre, ablopagarhi alguna quantitat de diner. *Vale, cautio chirographi.* || PARCO. 1.

VALE REAL. Paper autorisat pel gubern presentat certa quantitat de diner, y quana un tant p. á favor del qui 'l té. *Vale a graphum regium.*

DONAR L'ÚLTIM VALE. fr. Despedirse del mundo. *Dar el último á Dios ó el último vale.* Supra vale dicere.

RECULLIR UN VALE. fr. Pagar ó satisfacer lo que ell se déu. *Recoger un vale.* Syngraphus pere.

ÚLTIM VALE. 'L tránsit de la mort, com que última despedida. *Postero, último val.* Numm, supremum vale.

VALEDOR. A. m. y f. Afavoridor. *Provaledor.* Protector, is. || adj. Ferm, subseque que déu valer. *Valadero.* Validus.

VALEIGS. m. pl. BALEIGS.

VALEJAR Y VAYLEJAR. v. a. ant. VALJAR.

VALENCIÀ, NA. adj. Cosa de València, són regne en Espanya. *Valenciàno.* Valentianus.

VALENSA. f. VALOR, ESTIMACIÓ. || VALOR SANITAT, SALUT. || ant. VALIMENT.

VALENT. adj. Fort y robust en sa lliencia. *Strenuus.* || Valerós, esfortat. *Valeroso.* Fortis. || Excel·lent, particular. *Valentius.* || Gran, excessiu, com: *Valent* fr. canalla. *Valiente.* Ingens. || m. FANFARRÓ.

DE VALENT. m. adv. Fortament, ab gran esforç. *Recio, de recio.* Vehementer.

VALENTÀS. m. aum. *Valentacho, valentotonazo.* Validissimus.

VALENTIA. f. Esfors, animositat. *Virtus, utis.* || Fet, executat ab valor. *Proeza, hazaña.* Præclarum factum. || Exp. arrogant ó jactància de accions de valor. *Fortitudinis jactantia.* || La fantasia ó vives·imaginació. *Valentia.* Ingenii virtus. || Exp. vives de las paraulas. *Energia, Valentia.* || cia, æ. || pint. La singular habilitat, propi acert en la semblansa de lo que's pinta. *Vividula simulatio.* || Esfors sobre 'l vigor.

om lo que fá 'l malalt quant ix de casa. *Valentia*.
ctus ultrà vires.

VALENTINIANS. m. pl. Secta antiga de heretges que prengueren lo nom de Valentí sòn cap, posàren fins á trenta déus. *Valentinianos*. *Valentiniani*, *orum*.

VALEMENT. adv. m. *VALEROSAMENT*.

VALENTÓ, NA. adj. *VALENTÁS*.

VALENTONADA. f. Fanfarronada, bravata. *Torazonada, valentonada*. *Jactantia*, æ.

VALER. v. a. Tenir preu ó estimació alguna cosa de naturalesa ó qualitat que meresca estimació, com l' or, la plata. *Valer*. *Valeo*, es. || Amparar, defensar. *Valer*. *Patrocinor*, aris. || Tenir poder ó forsa. *Valer*. *Valer*, es. || Equiváldrer. *Equivaler*, *valer*. Significo, as. || Córrer ó passar la moneda. *Valer*. *Valeo*, es. || Redituar, produhir. *Valer*. *Reddo*, is. || Sumar, importar. *Valer*. *Valeo*, es. || Sér una cosa de importància y utilitat. *Valer*. *Valeo*, es. || Prevaléixer una cosa en oposició de altra. *Valer*. *Prævaleo*, es. || Tenir forsa, activitat y eficàcia. *Valer*. *Valeo*, es. || Ab la partícula *re* encloúr en sí equivalentment las qualitats de altra cosa. *Valer*. *Instar esse*. || Tenir entrada, cabuda ó favor ab algú. *Valer*. *Valeo*, es. || v. r. Recórrer, aproffitar, emplear, com: *VALERE* de sa autoritat, de la ocasió, de tots los medis. *Valerse, recurrir, echar mano*. *Utor*, *eris*.

MÉS VALDRIA. fr. iron. ab que s' expressa la dissonància que fá lo que 's proposa com á contrari de lo que s' intenta. *Mas valiera*. *Melius esset*.

MÉS VAL FERHOQUE MANARNO. ref. *Manda y hazlo, y quitarte has de cuidado*. *Fac quodcumque jubes, cura ut sis liber ab omni*.

VALERIANA. f. Herba medicinal y de jardí, de arrel olorosa, blanca, rodona, rodejada de nusos circulars y de arreletas fibrosas. La cama es de tres á cinch peus, per lo regular senzilla, vuyda, acanalada y un poch vellosa. Totas las fullas són aladas ó compostas de fulletas punxagudas y dentadas per las voras. Las flors forman panolla y tiran á encarnadas. N' hi ha de várias espècies de aquest género. *Valeriana, yerba benedicta*. *Valeriana silvestris*.

VALERÓS, A. adj. Esforsat, valent, animós. *Valeroso, valiente, intrépido*. *Fortis*.

VALEROSAMENT. adv. m. Ab valor, esforços y ánimo, ó ab forsa y eficàcia. *Valerosamente, hazosamente*. *Fortiter*.

VALETUDINARI, A. adj. Malaltís, delicat, de salut trencada. *Valetudinario*. *Valetudinarius*.

VALGUT, DA. adj. Rebut, cregut, apreciat, estimat generalment. *Válido*. *Vulgò creditum*.

VALIDACIÓ. f. *VALIDITAT*.

VÁLIDAMENT. adv. m. Llegítimament, ab firmesa, estabilitat, subsistència ó valor. *Válidamente*. *Validè*.

VALIDAR. v. a. Donar forsa, firmesa, ó fér válida alguna cosa. *Validar*. *Ratum facere*.

VALIDITAT. f. Firmesa, forsa, seguretat ó subsistència de algun acte. *Validacion*. *Validitas* firmis, atis.

VÁLIDO, A. adj. Ferm, subsistent, y que val ó déu valer. *Válido*. *Validus*.

VALIMENT. m. Privansa ó acceptació particular, que una persona té ab altra, especialment si es príncep ó superior: *Valimiento*. *Gratia*, æ. || Amparo, favor, protecció. *Valimiento*. *Protectio*, nis.

TENIR VALIMENT. fr. Tenir privansa ó familiaritat ab algun príncep ó superior, y sér afavorit de ell. *Privar, tener privanza, valimiento*. *Apud aliquem gratia vel familiaritate valere*.

VÁLIT, DA. adj. *VÁLIDO*.

SÉR VÁLIT. fr. *VALER*. 8. 10.

VALL. m. y f. Planura de terra entre montanyas ó alturas. *Valle, y cañada* si es estret. *Vallis*, is. || Lo conjunt de llochs ó casas situadas en algun vall baix de una mateixa jurisdicció. *Valle*. *Oppida in convalle sub eadem jurisdictione*. || Lo círcul que 's fá á algun lloch format de terra alsada ó de altra qualsevol cosa que li servezca de defensa, y que tanque ó impedesca la entrada. *Vallado, valle*. *Vallum*, i. || Excavació llarga y estreta que 's fá en la terra pera plantar los fonaments, acanonar las áyguas, defensar los sembrats ó cosa semblant. *Zanja, foso*. *Fossa*, æ. || Espay entre tira y tira dels ceps ú oliveras. *Almanta*. *Areola*, æ. || Instrument de gastadors pera alsar terra, y es una espècie de pala ferrada de la meytat avall ab un tall acerat. *Zapa*. *Pala bellica fossoria*. || sot, fossa, sepulcre. || Trinxera que 's fá en lo real ó camp de un exércit. *Atajo*. *Vallum*, i.

VALL DE LLÀGRIMAS. Se diu de aquest mon per las misèrias y traballs que obligan á plorar. *Valle de lágrimas*. *Lacrymarum vallis*.

FINS Á LA VALL DE JOSAFAT. Modo de despedirse dels que 's figuran ja no 's veurán més en aquest mon, y significa fins al dia del judici. *Hasta el valle de Josafat*. *In diem judicii*.

VALLAR. v. a. Cercar, rodejar de vall. *Vallar, valladear*. *Circumvallo*, as.

VALLEJAR. Femar las vinyas, abrigar las arrels dels ceps ab fems y cubrirho ab terra. *Arropar las viñas*. *Vitis radices stercore fovere*.

VALLET, A. m. y f. d. *Vallecico, illo, ito, vallejo, vallejuelo*. *Exigua vallis*.

VALLSEJAR. v. a. ant. Fortificar ab valls ó fossos. *Vallar*. *Circumvallo*, as.

VALLUGAR. v. a. *BELLUGAR*.

VALÓ, NA. adj. Cosa de vários pobles de la Flândes francesa ó Païssos Baixos, y com mascu! lo natural de ells. *Valon*. *Belgogallus*, i. || pl. Espècie de saragüells ó calsotets estrets de tela, que arriban desde la cintura fins als genolls. *Valones*. *Braccæ*, arum.

VALONA. f. Adorno de tela fina ó altra matèria que usan las donas en la part superior del vestit,

que cau sobre la espatlla, muscles, y fins á la meyllat del pit. *Valona*. Supparus collo appositus. || **VALONA**.

VALOR. m. Válua, preu. *Valor*, *precio*, *valia*, *valoria*. Pretium, ii. || La qualitat que constitueix una cosa digna de estimació ó apreci. *Valor*. Pretium, ii. || Animo, esperit superior al perill. *Valor*. Virtus, utis. || Atreviment, resolució, firmesa de ánimo. *Valor*. Constantia, æ. || Subsistència, firmesa de algun acte. *Valor*. Validitas, atis. || Força, activitat, eficàcia, virtut de las cosas pera produhir sos efectes. *Virtud*, *valor*. Virtus, utis. || Redit, fruyt, producte de alguna cosa. *Valor*. Proventus, us. || La equivalència de una cosa á altra, especialment de las monedas. *Valor*. Valor, is. || **AUTORITAT**, **DIGNITAT**.

VALOR EXTRÍNSECH. Lo que la lley ó circumstàncies donan á alguna cosa. *Valor extrínseco*. Valor extrinsecus.

VALOR INTRÍNSECH. Lo valor efectiu, físich y real de alguna cosa, com en una dobla 'ls quilats de or que conté. *Valor intrínseco*. Valor intrinsecus.

TENIR MOLT VALOR Ó SER DE MOLT VALOR. fr. Valer molt, sér digne de molt apreci alguna cosa. *Valer mucho*, *pesar*. Magni haberi, æstimari.

VALORAR. v. a. Senyalar la estimació ó valor de alguna cosa. *Avalorar*, *valorar*, *valorear*, *poner precio*. Pretium assignare.

VALORÓS, **A.** adj. VALERÓS.

VÁLTER. v. n. VALER.

VÁLUA. f. VALOR. 1.

VALUAR. v. a. etc. AVALUAR.

VALVESOR. m. Terser oficial del comte que administrava justícia en nom de est en lo districte del comtat. *Valvesor*. Subcomitis.

VÁLVULA. f. Túnica en las bocas dels orificis, artèries y altres vasos del cos, que obra y tanca 'l pas als humors. *Válvula*. Valvula, æ.

VAMÁ. interj. Ja, espera, prou. *Ya*, *aguarda*. Siste. || ter. Veu que s' aplica en lloch de las frases: ME SEMBLA, SEGONS CRECH, AL PARÈIXER.

VAMPIRO, **VAMPIR**. m. Nom donat en alguns païssos del nord als cadàvers que suposan que surten del sepulcre á xuclar la sanch d'ls vius. *Vampiro*. Vampirus, i. || zool. Animal com lo ratpenat, però més gros, que viu en América. Diuen que mata als homes, xuclántlos la sanch; però aixó es poch probable per quant la ferida que fá es molt petita y no gayre maligne. *Vampiro*. Vampirus, i. || met. USURER, CONDICIÓS, LOGGER.

VAMOS. exp. VAYA.

VANAGLÓRIA. f. Falsa glória, vanitat. *Vanagloria*. Jactantia, æ.

VANAGLORIARSE. v. r. Jactarse. *Vanagloriarse*, *jactarse*, *ostentar*, *blasonar*. Sese inaniter jactare.

VANAGLORIÓS, **A.** adj. Vanitós. *Jactancioso*, *vanaglorioso*. Jactabundus.

VANAGLORIOSAMENT. adv. m. Ab vana-

glória. *Vanagloriosamente*. Jactanter.

VANAMENT. adv. m. En va, inútilment. *Vanamente*. Frustrà. || Sèns fonament ó realitat. *Vanamente*. Leviter. || Ab superstició. *Supersticiamente*, *vanamente*. Superstitiosè. || Ab arrogà. presumció. *Vanamente*. Elatè. || Sèns mèrit. rahó ó justícia. *Vanamente*. Temorè.

VANDÀLICH, **CA.** adj. Cosa dels vandals. *Vandàlico*, *vandaliano*. Vandalicus. || m. met. usurpador. *Usurpador*, *vandàlico*. Vandalicus, i.

VANDALISME. m. Sistema de destrucció. *usurpació*. *Vandalismo*. Vandalismus, i.

VANDALOS. m. pl. Pobles de Germania naturals de ells, que en lo sigle quint van establir-se en Andalusia, umplintla de lladres destruhint las ciències y arts. *Vándalos*. Vandalorum.

VANDOLA. f. náut. L' arbre que subeix á altre que s'ha perdut. *Vandola*. Pro mastropalus.

VANE. adv. m. VANAMENT.

VANET. m. d. de vano. *Abanillejo*, *abana*. Parvum flabellum.

VANGUÀRDIA. f. Lo front del exèrcit que cara al enemich. *Vanguardia*. Prima acies.

VANIFICÈNCIA. f. Beneficència per part de nitat. *Vanificencia*. Beneficentia vana.

VANILOQUÈNCIA. Abundància en paraules fútil de parolas. *Vaniloquencia*. Vaniloquentia.

VANITAT. f. Presumpció, satisfacció de sí mateix. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Falta de substància ó realitat en las cosas. *Vanidad*. Inanitas, æ. || Fausto, pompa, ostentació. *Vanidad*. Ostentatio. || Insubsistència, poca duració de las coses. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Paraula superflua, invana. *Vanidad*. Nugæ, arum. || Ilusió, ficció ó fantasia. *Vanidad*. Vanitas, atis.

FER VANITAT. fr. Obrar ab massa aparatositat. *Hacer vanidad*. Ambitosè jactari.

VANITÓS, **A.** adj. Qui té ó mostra vanitat. *Vanitoso*, *vano*, *vanaglorioso*, *copetudo*. Gloriosus.

VANITOSAMENT. adv. m. Ab vanitat. *Vanitosamente*, *vanagloriosa*, *vanamente*. Elatè.

VANO. m. Tros de paper, tafetà ó cabreç apegat á unas branillas primas de fusta fina, de cera ó marfil, unidas pel extrem inferior ab una catxeta; y que fent plechs entre branilla y branilla tanca y obra fàcilment, y serveix pera ferse *van*. *Abanico*. Flabellum, i. || La cua del pavo real que la exten en semicircul, y del gall dindi, dels coloms, etc. *Rueda*. Pavonis caudæ circumactas, ambitus. || Qualsevol cosa que té figura de vent. *Abanico*. Flabella, æ. || Entre organers la unió que resulta de várias costellas de que's componen les tres costats de la manxa. *Abanico*. Flabella, æ. Conxa anomenada així per la figura, y es parda per sobre y blanca per sota. *Abanico*, *Flabellum*, i. || met. fam. ESPASA. || VA. 12.

COP DE VANO. *Abanicazo*. Flabelli ictus.

DE VANO. m. adv. En figura de vano. En abanico. In flabelli formam compositus.

VANOVA. f. FLASSADA.

VANTAR. v. a. ant. ALABAR. || v. f. ant. VANAFLORIARSE.

VAPOR. m. Exhalació, humor subtil que transpira dels cossos. Vapor. Vapor, is. || Lo fum ó humor subtil que poja del ventrell al cap y 'l deava-neix. Vapor. Halitus, us. || Alé, l'ayre que's despedeix ab la respiració. Vapor, vaho. Halitus, us. || S'aplica á certas máquinas, com barcos, etc. que's fan móurer per medi de la boya ó fum comprimit del carbó de pedra y altres combustibles. Vapor. Estuatio, nis.

VAPORAR. v. a. y derivats. EVAPORAR.

VAPORISACIÓ. f. EVAPORACIÓ.

VAPORÓS, A. adj. Lo que abunda de vapors ó 'ls llansa desí. Vaporoso. Vaporosus.

VAPULAR. v. a. ASSOTAR.

VAQUER. m. Pastor de vacas. Vaquero, vaquerizo. Armentarius, ii.

VAQUERO. m. Espécie de cola ab que regularment portan á ba'ejar las criaturas. Vuquero, sayo vaquero. Adstrictior vestis.

VAQUETA. f. d. Vaquilla, ita. Juvencula, vacula, æ. || La pell de vaca ó de bou adobada. Vaqueta. Pellis vitulina macerata. || BAQUETA. 1. || Bas'ó ó verga de codonyer de que usan los picadors pera 'l maneig dels cabells. Baqueta. Equis subjicendís virga.

VAQUETEJAR. v. a. Castigar ab vaquetas. Varear. Virgis plectere.

VARA. f. Qualsevol verga ó bastó. Vara. Virga, æ. || Verga que serveix de insígnia als ministres de justícia, en la part superior de la qual es'á senyalada una creu pera pèndrer en ella 'ls juraments. Vara. Virga potestatis index. || met. Jurisdicció que representa la vara de justícia, y 'l mateix ministre que la té. Vara. Magistratus, us. || En los cotxos y altres carruatges qualsevol de las barras llargas, entre las quals se posa y afirma la caixa. Vara. Rhodæ conti. || Mida llongitudinal que's compon de un regle dividit y graduat ab várias senyals que notan tres peus ó quatre pams de dotze dits ordinaris, y es un poch més llarga que la mitjacana. Vara. Ulna, æ. || Tros de roba ó altra cosa que té la longitud de dita mida. Vara. Ulna constans tela. || Càstich, rigor. Palo, vara. Virga ferrea.

VARA ALTA. exp. que significa l'exercici de la jurisdicció. Vara alta, in signum potestatis erecta virga.

VARA DE INQUISICIÓ. 'L ministre que aquest tribunal diputava pera algun encàrrech ab facultat de jutjar la gent que necessitás al efecte. Vara de inquisición. Inquisitorum accensus.

VARA DE JESSÉ. Planta que fá unas camas dretas y llargas de una mitjacana á modo de canyetes; las follas sobre mitj pam de llargas, semblants á

las del lliri blanc; y la cama's guataeix de unas flors blanques y de olor fort, de una pessa en figura de embut, ab sis llecnes semblants á las del jacinto. Vara de Jessé, tuberoso. Polianthes tuberosa.

VARA DE OR. CREU GEOMÈTRICA.

VARADA. f. Cop de vara. Varazo, varapalo. Fustigatio, nis. || Encallament del barco. Zabordá, zabordamiento, zaboro, varadura. Hæsus, i.

VARADERA. f. náut. Pessa de fusta que entre las mesas de guarnició del arbre major del trinquet se posava en lo costat de distància en distància y de alt á baix, ó desde la regala fins á la ciata principal, á fi de evitar que's maltractás ab las fregadas de las embarcacions menors y altres objectes pesats y voluminosos que s' introduheixen ó extrauen de bordo per medi dels aparells. En alguns buchs substituïan unas pessas equivalents penjadas desde la borda ab uns caps ó cordas. Potelero, varadera, defensa, varadero. Extima ligna in navi suprapposita. || Tros de corda vella que fá l'ofici que la pessa anterior. Defensa. Præsidium, ii.

VARADERO. m. Lloch ahont varan las embarcacions, pera netejarlas ó carenarlas. Varadero. Reficiendis navibus locus. || Paratge á propòsit pera desembarcar en platja ó costa, variant ab lo bot, però sens perill de averia. Varadero. Ad navim exonerandam idoneus locus.

VARAR. v. a. Llansar, butar al àygua una aua després de feta. Varar. Navim in mare impellere. || Traurer á la platja, y posar en sech á las embarcacions menors, pera resguardarlas dels cops de mar, pera carenarlas y altres fins. Zabordar, varar, abarrancar, ensecar. Navim in siccum inducere. || v. n. Arribar ab la quilla al fondo y encallar-se, per no havér prou àygua pera nadar. Encallar, varar. Hære vadis aut arenæ. || met. Estar para algun negoci ó dependència. Varar. Sisto, is.

VARASSA. f. aum. Varejon. Contus, i.

VARAT. m. Cert peix de un peu á peu y mitj de llarch, comprimit, molt estret envers la cua, de color blau y vert ab ralles negres, y de carn poch estimada. Caballa. Scomber, i.

VARATÓ. m. ant. Arma arrojadiza, vira. Virgula, æ.

VARENDATGE. m. Lo conjunt de las varengas de una embarcació. Varendage. Costarum series.

VARENGA. f. La primera pessa corva que's posa atravessada en sentit perpendicular, ó de babor á estribor sobre la quilla pera formar la coderna. Varenga. Costa, æ.

VARETA. f. d. Vareta, varilla, ita. Virgula, æ. ANAR DE VARETA. fr. fam. Tenir cambras. Irac de vareta, tener seguidillas. Ventri fluxu laborare.

VARI. m. VARIO.

VARIABLE. adj. Lo que's pot variar. Mudable, variable, vario. Mutabilis, volubilis. || Lo que's pot variar, diversificar, etc. Diferenciable, variable, Variabilis.

VARIABLEMENT. adv. m. Ab varietat. *Variabilmente.* Variè.

VARIACIÓ. f. La acció de variar. *Variacion.* Variatio, nis. | Mudansa. *Variacion.* Mutatio, nis. | Diversitat. *Diversidad, variacion.* Variatio, nis. | ret. La explicació del sentit de una oració ó clàusula ab altres paraules per distincts casos, frases ó figures. *Variacion.* Variatio, nis. | DISCREPÀNCIA. | pl. mús. Diversos modos de adornar un cant en que són mèrit principal consisteix en la invenció del tema; y en lo demès no té res de lo que constitueix una composició musical. *Variaciones.* Variationes, um.

VÀRIAMENT. adv. m. Diversament, ab diferència. *Variamente.* Commutatè. | De vários modos. *Variamente, variadamente.* Variè.

VARIANT. p. a. Lo que varia y s' usa freqüentment en lo jurídic. *Variante.* Varians. | Llissó diversa de un text en vários exemplars. *Variante.* Varia lectio.

VARIAR. v. a. Mudar, no sér constant en las accions, discurs ó en l' us de las cosas. *Variar.* Varior, as. | Disposar alguna cosa de diferents maneres, ó formarla ab altres diverses pera adornarla. *Variar.* Varietate distinguere. | Fér una cosa varia. *Variar.* Convario, as. | v. n. Sér una cosa diferent de altra. *Distinguirse, variarse.* Distingui. | náut. Declinar la agulla del nort no mirantlo rectament. *Variar.* Nauticam acum variare. | v. r. Mudar de estat alguna cosa. *Variar.* Variari.

VARICÓS. A. adj. Qui té molt grossas ó infladas las venas de las camas. *Varicoso.* Varicosus.

VARIETAT. f. Diferència ó diversitat de las cosas entre si. *Varietad.* Varietas, atis. | Inconstància, instabilitat de las cosas. *Mutabilidad, variedad.* Varietas, atis. | Mudansa ó alteració en la substància de las cosas ó en l' us de ellas. *Varietad.* Varietas, atis. | Particular distinció en l' artífici ó disposició de las cosas. *Varietad.* Varietas, atis.

VARIÏLLA. f. BRANILLA. 2.

VÀRIO. A. adj. Divers ó diferent. *Vario.* Varius. | VARIABLE. | Indiferent, indeterminat. *Vario.* Vagus. | Compost de diverses cosas. *Vario.* Varius. | pl. Alguns en la línia de que's parla. *Algunos, varios.* Quidam, varii.

VARIS. f. Vena grossa é inflada ab la sanch, que pren un color morat, y es malaltia; lo que sóls succehir principalment en las camas. *Vérice, variz.* Varix, icis.

VARÓ. m. L' home. *Varon.* Vir, i.

BON VARÓ. Sobrenom de St. Jordi. *Buen varon.* Bonus vir.

SANT VARÓ. Se diu del home molt de bè, però de poch alcans. *Santo varon.* Vir bonus ingenio hebes.

VARONIL. adj. Cosa de varó. *Varonil, viril.* Virilis. | Esforsat, valent. *Varonil.* Strenuus.

VARONILMENT. adv. m. Ab esperit y ánimo varonil. *Varonilmente, virilmente.* Strenuè.

VAS. m. Got. *Vaso.* Vas, asis. | Qualsevol eyna

còncava de qualsevol matèria que sia pera contenir en si alguna cosa, especialment líquida. *Vaso.* Vas, asis. | Lo buch ó capacitat de las embarcaciones, y la mateixa embarcació. *Vaso.* Navis alveus, navis, is. | astron. Una de las setze constel·lacions australs. *Copa, vaso.* Vas, asis. | SEPULTURA, romà. | anat. Se diu de las venas y artèries per abont corre la sanch ó linfa. *Vaso.* Vas, asis. | bot. Se diu en las flors de tota la campana ó tota la flor composta de fullas, etc. *Campana, vaso.* Flor, oris. | Lo que 'ls antichs feyan servir solament pels sacrificis. *Patera, vaso.* Patera, æ.

VAS DE ELECCIÓ. Subjecte especialment escallà de Déu, y per antonomàsia sant Pau. *Vaso de eleccion.* Vas electionis.

VASCO. NA. adj. Natural de la antiga Vasconia. *Vascon.* Vasco.

VASCONGAT. DA. adj. Natural de Guipzcoa, Àlava y Viscaya. *Vascongado.* Cantabrian.

VASCUENCE. m. Lo llenguatge ó idioma de las provincias vascongadas. *Vascuence.* Cantabrian lingua.

VASCULAR. adj. Ple de vasos, venas, etc. *Vascular, vasculoso.* Venis seminatus. | Lo que pertany als vasos del cos. *Vascular, vasculoso.* Vascularia.

VASET. m. d. *Vasillo, ito.* Vasculus, i.

VASSALL. m. Súbdit de algun príncep, sobirà ó senyor. *Vasallo.* Clien, tis, vasallus, i. | met. Qui regoneix dependència ó subjecció á altre. *Vasallo.* Clien, tis.

VASSALLATGE. m. Dependència del vassall á son senyor. *Vasallaje.* Clientella, æ. | Resoliment ó dependència de qualsevol inferior á una superior. *Vasallaje.* Servitus, utis.

VAST. A. adj. Dilatat, extès. *Vasto.* Vastus. | BAST. 1.

VATE. m. poét. Adiví, poeta. *Vate.* Vates, is.

VATICÀ. m. Nom que's dona al palació del Papa. *Vaticano.* Vaticanus, i.

VATICINADOR. A. m. y f. Qui vaticina. *Vaticinador.* Vates, is.

VATICINAR. v. a. Endevinar, pronosticar. *Vaticinar.* Vaticinor, aris.

VATICINI. m. Pronóstich, predicció. *Vaticinio.* Vaticinium, ii. | Resposta dels oracles. *Órdule, vaticinio.* Fatum, i.

VAY. m. VALL. | adj. VUYT.

VAYA. f. Burla, mofa. *Vaya.* Convitium, ii. | interj. VAJA.

DONAR VAYA. fr. Fér burla de algú, xasquejarlo. *Dar vaya ó sogá.* Aliquem petere.

VAYL. m. VALL.

VAYLL. m. y f. VALL, FOSCO.

VAYLER. v. n. ant. VALER.

VAYNILLA. f. Planta sarmentosa, paràsita é semiparàsita, que prospera en llocs càlits, hermits y ombrívols. Fà un fruyt llarch á manera de veyna, un poch encorvat en sos extrems, comprimit, inflat en lo mitj, estriat en sa llargària, de co-

lor pardench al exterior, de un aspecte greixós, il·lustrós ab una molsa, en mitj de la qual se troba una multitud considerable de granets molt menuts, negres, quasi rodons y brillants. *Vainilla, vainica. Vanilla, æ.*

VAINILLA DOBLE. Planta. *Agerato. Ageratum caelestinum.*

VAYVÉ. m. SACAPUTKO. || Moviment enconrat de un crs á un costat y altre, ó endetrás y endavant. *Vaiven.* Fluitatio, nis. || náut. Corda prima de tres caps, compost cada un de dos y á vegadas de tres fils, y serveix pera lligaduras de obenchs y de corriolas de major port, y cambia de nom segons á lo que s'aplica. *Baiven, vaiven.* Funiculus nauticus. || met. Varietat instable ó inconstància de las cosas, majorment de la fortuna. *Vairen.* Fluctuatio, nis. || Encontre ó risch que exposa á pérdrer lo que s'intenta, ó mal-logrà lo que's desitja. *Vaiven.* Discrimen, inis.

VE.

VECTIGAL. m. TRIBUT. || pl. Impòsits que's pagan pel trasport de gèneros. *Vectigales.* Vectigalia, ium.

VEDA. f. Prohibició per llei de fer alguna cosa. *Veda, vedamiento, coto.* Prohibitio, nis.

ALSAR LA VEDA. fr. Alsar ó revocar la prohibició que alguna cosa tenia. *Desvedar, desacotar, levantar, quitar el coto.* Prohibitionem tollere.

VEDADA. f. En algunas catedrals la campana que no's toca sinó quant mor lo bisbe ó algun canonge. *Vedada.* Interdicta campana.

VEDAMENT. m. VEDA. || PROHIBICIÓ, PRIVACIÓ.

VEDAR. v. a. Prohibir per llei, estatut ó manament. *Vedar.* Veto, as. || Destorbar ó embarassar la execució de alguna cosa. *Impedir, vedar.* Impedio, is. || Privar ó suspèndrer de ofici ó del exercici de ell. *Vedar, privar, suspender.* Inhibeo, es.

VEDAT, DA. p. p. *Vedado.* Velitus. || m. Se dia del camp ahont està prohibida per llei, estatut ó manament la entrada. *Coto, vedado.* Ager interdictus. || m. ter. NOU DEL COLL.

VEDELL, A. m. y f. Lo bou ó vaca jovenets, y regularment se pren per la carn de dits animals, que's ven en la carniceria. *Ternero, becerro.* Vitulus, juvenus, i. || Lo de un any. *Añejo.* Vitulus anniculus. || Lo nonat ó que's traú del ventre de la vaca morta. *Nonato.* Vitulus ex alvo extractus. || En las universitats literàrias, portar ab la obligació de zelar la assistència á las aulas, avisar los dias de assueto ó ferials, avisar pera las juntas, ab altres càrrechs. *Bedel.* Bedellus, i. || f. CARA DE VEDELLA.

VEDELLA MANTAGA DE TOTES MAMA. ref. Denota que qui es de condició apacible en totes parts troba bon tracte y logra lo que desitja; y qui es de geni aspre y fort fins dels seus es aborrit. *Oveja duenda mama á su madre y á la agena; corderilla mega mama á*

su madre y á la agena, el cordero mama mama á su madre y á cualquiera, el bravo ni á la suya ni á la agena. Cunctarum agna cieur placidè bibit hubera matrum.

VEDELLAR. v. n. Parir la vaca. *Vaccam parere.*

VEDELLET, A. m. f. d. *Ternarico, illo, ito.* Vitulus, i.

VEDRIER. m. VIDRIER.

VEEDOR. m. Pesador públich y venedor de la seda. *Fiel, veedor.* Serici venditioni præfectus.

VEER. v. a. ant. VÉURER.

VEGA. f. Camp ó tros de terra baixa, plana y fèrtil. *Vegs.* Campus, i.

VEGADA. f. Número ó reiteració de las accions ó paraulas, y 'l temps en que's feren. *Vez.* Vicis, is. || Torn, tanda, alternació de las cosas per orde successiu. *Turno, vez, vuelta.* Vicissitudo, inis. || Lo temps ú ocasió determinada en que s'executa alguna cosa, com: *vegada* hi hagué que no menjà res en tot lo dia. *Vez.* Hora, æ. || La quantitat que's dóna ó reb de un cop. *Vez.* Haustus, us. || Junt ab la paraula cada y alguns noms denota la repetició de actes. *Vez.* Iteratio, nis. || pl. Autoritat ó jurisdicció comunicada á altre pera obrar en sòn nom. *Veces.* Vices, um.

ALTRA VEGADA. m. adv. Altra ocasió. *Otra vez.* Aliàs. || Segona vegada. *Otra vez, segunda vez.* Rursus.

Á VEGADAS, ó ALGUNA VEGADA. m. adv. Alguna acasió. *Á veces, á las veces.* Interdum. || ALTERNATIVAMENT.

Á VEGADAS NO ES COM Á VOLTAS. loc. Adverteix que no sempre logra sos fns la astúcia y engany, pus mólts vegadas se cau en los llassos que's preparavan á altres. *Á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos.* Sæpè ubi prædari mens est, præda manemus.

CADA VEGADA. m. adv. Todas las vegadas. *Cada vez.* Quoties. || Per orde successiu. *Á la vez, por vez, por veces.* Per vices.

CADA VEGADA QUE PIXA, MUDA DE INTENT. ref. pera denotar que algú es molt variable. *Mudado el tiempo, mudado el pensamiento.* Tempore mutato, mentem mutare memento.

DE UNA VEGADA. m. adv. De un sol cop, acció ó paraula. *De una ó de una vez, de un golpe.* Uno ictu.

MASSA VEGADAS. m. adv. Massa freqüentment. *Hartas veces, harto.* Sæpissimè.

MENJARSE Á ALGÚ MIL VEGADAS, Y NO VÉURER PER AHONT LI HA PASSAT. fr. iron. PORTAR Á VÉNDERE Á ALGÚ.

MIL VEGADAS Y MÓLTAS VEGADAS. exp. De temps indeterminat. *Mil veces, muchas veces.* Sæpè.

NO ES AQUELLA LA PRIMERA VEGADA NI LA SEGONA. loc. ab que's nota 'l costum ó habilitat que algú té ó manifesta pera alguna acció. *No es la primera zorra que ha desollado.* Non semel hoc fecit.

TAL QUAL VEGADA. m. adv. Una que altra ocasió. *Tal vez, ó tal y tal vez, ó tal cual vez.* Aliquoties.

TAL VEGADA. adv. Acás ó per ventura. *Tal vez, acaso, quizás.* Forsan.

TOTA VEGADA QUE Ó UNA VEGADA QUE. exp. ab que 's dona per certa alguna cosa. *Una vez que, ya que, todas las veces que.* Posito quod, quoniam.

TOTAS LAS VEGADAS QUE. m. adv. Sempre que. *Todas las veces que, cuantas veces.* Quotiescumque.

UNA VEGADA. loc. fam. que regularment s' usa pera comensar algun cuento, rondalla, etc. *Érase que se era.* Sic habete.

UNA VEGADA Y FORA, Ó UNA VEGADA Y NO MÉS. exp. Denota la resolució de no tornar á executar alguna cosa de que se n' está penedit. *Una y no mas.* Semel in vita.

VEGETABILITAT. f. La qualitat de vegetal. *Vegetabilidad.* Vegetabilitas, atis.

VEGETABLE. adj. y m. Lo que vegeta. *Vegetable.* Vegetabilis. || Se diu de la terra que pòt produhir plantas, y de la sal que's tráu de ellas. *Vegetable.* Vegetabilis.

VEGETACIÓ. f. L' acte y efecte de vegetar. *Vegetacion.* Vegetatio, nis.

VEGETAL. adj. Entrequímichs, llauradors, etc., lo que vegeta, creix ó produheix. *Vegetal.* Vegetans.

VEGETAR. v. a. Créixer, augmentarse, nutrirse. Se diu pròpiament de las plantas, y també s' usa com reciproc. *Vegetar.* Vegeto, as.

VEGETATIU, VA. adj. Lo que vegeta ó té virtut pera vegetar. *Vegetativo, vegetante.* Vegetans.

VEGUER. m. Jutge ordinari de un partit ó territori, que coneix de algunas causas en primera instància. *Veguer.* Tribunus, i.

VEGUERIA. f. y

VEGUERIU. m. La magistratura y territori de la jurisdicció del veguer. *Vegueria.* Tribunatus, us.

VEHEMÈNCIA. f. Ímpetu ó violència en lo moviment, ó sobrada activitat en la obra. *Vehemencia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de las rahons y persuasió. *Vehemencia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de algun efecte. *Vehemencia.* Vehementia, æ.

VEHEMENT. adj. Lo que mou ó 's mou ab violència, ú obrn ab sobrada forsa ó eficàcia. *Vehement.* Fervidus. || Violent, impetuós. *Vehemente.* Vehemens. || VELÓS. || Dit de las suspitas ó indicis molt fundats. *Vehemente.* Vehemens.

VEHEMENTMENT. adv. m. Ab vehemència. *Vehementemente.* Vehementer.

VEHEMENTÍSSIM, A. adj. sup. *Vehementíssimo.* Vehementissimus.

VEHER. v. a. VÉUER.

VEHÍ, NA. adj. Qui viu ab altres en una mateixa casa, barri ó poble. *Vecino.* Incola, æ. || Lo qui té casa ó residència en un poble ó contribuheix á sas càrregas, encara que no visca en ell. *Vecino.* Vicinus. || Próxim, cercá. *Vecino.* Vicinus. || Confi-

nant, immediat. *Vecino.* Affinis. || Semblant, coincident. *Vecino.* Affinis.

VENÍ EN TERMES Ó PROP VENÍ. Confinant. *Comparte, corvecino.* Confinis.

ESTAR FALTAT Ó LLUNY DE VEHINS. fr. Se diu a qui s' alaba á sí mateix. *Tocar á laudes.* Seseb dare.

LO QUE MENJA NON VENÍ POCH PROFIT NE FALTA. ref. Denota que cada hu déu atendre á sos interessos. *Lo que come mi vecino, no aprovecha á la tripa.* Vicinus quod venter edit, non utile est.

NO HI HA MÉS MAL VENÍ, QUE UN APRENENT DE VIO. ref. que ademés del sentit recte significa la immoditat ó molèstia que causan los vehins que tenen molt tráfeh. *Buen abogado mal vecino.* Citæ rædus gravis vicinus.

VEHIBLE. adj. VISIBLE.

VEHÍCUL. m. fis. y med. Qualsevol cosa que serveix pera conduhir á altra, ó ferla passar més facilitat, com : l' ayre es lo vehicul de la v. las artèries de la sanch, etc. *Vehículo.* Vehiculum, i. || far. Lo licor que serveix en las precipitacions pera separar los cossos estranys. *Vehículo.* Vehiculum, i. || m. Carro, cotxo y tot aparell que serveix pera trasportar ó conduhir, com llitera, etc. *Vehículo.* Vehiculum, i.

VEHINAL. adj. Cosa de vehinat ó dels vehins. *Vecinal.* Vicinalis. || pl. Espécie de camins públics que dirigian á la mar y á las ciutats y rius públics, ó altre camí militar. *Vecinales.* Vecinales viæ.

VEHINAMENT. adv. Inmediatament, prumament. *Vecinamente.* Proximè.

VEHINAR. v. a. Juntar, posar una cosa prop de altra. També s' usa com reciproc. *Avecinar, avecindarse.* Accedo, is.

VEHINAT. m. Tots los vehins de un lloch, v. la ó ciutat. *Vecindad, vecindario, vecindado.* Vicinia, orum. || La rahó de vehí de un poble, per la habitació ó domicili en lo temps determinat per lley. *Vecindad, vecindario.* Domicilium, ii. || Intermediació, proximitat. *Vecindad.* Confinium. || Cercania ó arrabal de ciutat. *Vecindad.* Suburbitas, atis. || Las casas que estan prop las unas de otras. *Vecindad.* Vicinitas, atis. || Semblança y coincidència de las cosas. *Vecindad.* Affinitas, atis. La llista, nómima ó matricula de vehins. *Vecindario.* Municipium census.

VEHINATGE. m. ant. VEHINAT.

VEIXAR. v. a. VEXAR.

VEJAM. exp. á VÉUER.

VEIXELL. m. VAIXELL.

VEIXELLA. f. VAIXELLA.

VEIXER. v. a. VEXAR.

VEIXIGA. f. BOMBOLLA. || Inflor hermel·la que s' fá á las bèstias en las llagas del llem, la qual profundisa en la carn per sòn excessiu ardor. *Ardeculo.* In bestiarum armis tumor rubens.

VEIXIGATORI, A. adj. Substancia medica-

mentosa que aplicada al exterior irrita la pell y rodueix bombolla. *Vegigatorio, vesicante*. Vexiatorium, ii.

VELJARES. (sis) loc. ant. CONVENIR, VENIR BÈ.

VEL. m. Cortina ó tela pera cubrir ú ocultar alguna cosa. *Velo*. Velum, i. || La toca ó beatilla que usen las monjas pera cubrir lo cap y la cara. *Fento, velo*. Velamentum, i. || Lo que's posan las lloas pera taparse la cara, que sol ser una talla de monda, punt, etc. afegida á la mantellina. *Antias*. Nimbus, i. || JOU. 2. || met. Pretext. *Prelexio, velo, color*. Prætextus, us. || Obscuritat ó confusió del enteniment. *Velo*. Animi caligo. || Qualsevol cosa especialment obscura que lleva la vista de altra. *Velo*. Velamen, inis.

DONAR LO VEL. fr. Admètrre á alguna religiosa. *Donar el velo*. Sanctimonialem accipere.

PÀNDER LO VEL. fr. Ferse monja. *Tomar el velo*. Virthenio velo inaugurari; sacro velo ornari.

TIRAR LO VEL. fr. Manifestar, descobrir alguna cosa. *Correr el velo*. Aliquid patefacere.

VELA. f. TOLDO. || Lo conjunt ó reunió de vâs costuras de lona ó drap fort, que unida á sa respectiva verga, arbre ó estay, y desplegada al vent, dóna impuls á la embarcació pera navegar. *Vela*. Velum, i. || Prenent la part pel tot s'enten en la mateixa embarcació. *Vela*. Navis, is. || Prenent la causa pel efecte, s'enten la lleugeresa de un barco, com : buchs iguals en *VELA*, so es de un mateix caminar, ó igualment velers. *Vela*. Velum, . || En sentit colectiu se pren pel velam ó conjunt de velas, total ó parcial. *Vela*. Velarum series. || La disposició ó situació mateixa en que la vela exerceix són esforços, quant lo vent li péga en deguda forma, ó per la cara de popa. *Vela*. Velum, i. || Candela de cera. *Bujía, vela*. Candela cerea. || VETLLA.

VELA CEBADERA. La que s'ajusta á la verga major del bauprés. *Vela cebadera*. Propinati ad proam mali velum.

VELA DE MITJANA. náut. MITJANA.

VELA ENCAPILLADA. Aquella que 'l vent tira sobre la verga ó estay. *Vela encapillada*. Velum vento compressum palo.

VELA LLATINA. Vela triangular. *Vela latina, ó de mahillo, ó cuchilla*. Triangulare velum.

VELA QUADRA Ó RODONA. Vela quadrilonga y triangular: s'anomena quadra per sa figura, y rodona perquè's mareja y brasseja per rodó. *Vela cuadra, rodona ó de cruz, treo, vela de fortuna*. Quadratum velum.

AMAYNAR VELAS. fr. Arriarlas ó baixarlas, disminuir són número ó sas superfícies, ó aplacar l'ímpetu de eos esforços. *Amainar velas*. Colligere vela. || met. Rendirse al enemich, ceder. *Amainar las, arriar la bandera, recular*. Palmam alicui dare, deferre. || Contenerse, moderarse. *Recoger velas*. Cohiberi.

EN VELA. m. adv. En vent. *En viento, en vela*. Inasis velis.

FÉR VELA. loc. náut. ant. FERSE Á LA VELA. || DIRIGIRSE, FÉR RUMBO.

FERSE Á LA VELA. fr. náut. Eixir del port y posarse á navegar. *Hacer ó hacerse á la vela, dar la vela ó dar vela, largar las velas; levar, biar vela, ponerse á la vela; marear, velejar*. Dare vela ventis; mari se permittere.

PLEGAR VELAS Ó LAS VELAS. fr. Unirlas á sas respectivas vergas, de modo que no reban vent, ni aquest puga desplegarlas. *Recoger vela, aferrar, meter vela adentro*. Velum religare. || met. PLEGAR GÀBIAS.

VELAM. m. náut. Conjunt de velas. *Veldmen, velaje*. Velorum apparatus.

VELAR. v. n. VETLLAR.

VELATXO. m. náut. La vela del màstil de proa. *Velacho*. Proræ velum.

VELEJADOR, A. adj. VELAR. 1.

VELEJAR. v. a. ant. náut. *Aparejar las velas para la marcha*. Funibus nauticis abtare.

VELER, A. adj. Embarcació lleugera, que camina molt á la vela. *Velero*. Navis velox ad velum. || Qui cuyda de las velas. *Velero*. Velorum præfectus. || Qui enten y exerceix l'ofici de fér velas. *Velero*. Velorum magister. || Teixidor ó fabricant de sederia. *Tejedor de velos*. Velorum textor. || ter. TEIXIDOR.

VELERIA. f. L'art de fér velas, la oficina ahont se fan y tot lo demès que té relació ab aquest objecte. *Valeria*. Velorum ars, etc.

VELET. m. d. de vel. *Velillo, ilo, ico*. Parvum velum. || Vel prim. *Velete*. Subtilius Velum.

VELETA. f. d. *Velilla, ita*. Velum exiguum.

VELL, A. m. y f. Persona de molta edat. *Viejo*. Senex, is. || adj. Antich, ó de molt temps passat. *Antiguo, viejo*. Longævus. || ANCI. || Contraposat á nou. *Viejo*. Vetustus. || met. Minyó jove de maduresa y judici que excedeix á sa edat. *Viejo*. Senex, is. || Qui té propietats de vell, com de renyar, de anar á poch á poch, etc. *Viejo*. Vetulus. || Lo qui tenint edat avansada vol fér lo jove. *Potrilla*. Viridis, lasciviensque senex. || Se diu del qui té experiència ó es difícil de que l'enganyen. *Viejo*. Retorridus. || Cosa que pertany á la vellesa. *Viejo*. Ad senectutem pertinens. || Se diu de las cosas dolentas, pel molt us que s'ha fét de ellas. *Malo*. Malus. || pl. Se diu del senyor y senyora majors de la casa respecte dels menors ó més joves. *Mayores, padres*. Majores, patres. || Nom que's dóna als aucells respecte dels seus fills novells. *Padres*. Parentes, um.

VELL CADUCH Ó XARUCH. fam. Molt vell; se diu de la persona molt atropellada per sa avansada edat. *Vejarron, vejancon, vegestorio, monton de tierra, viejo chocho ó cascotero*. Decrepitus, senior connectus.

VELL PETER. fam. Se diu per despreci del vell que's llúsa ab freqüència ó involuntàriament. *Zulenco, zullon*. Cacaturiens senex.

VELL VERT. Aquell que encara que tinga molta edat no la manifesta, per mantenirse fresch y obrar ab judici y maduresa. *Viejo verde*. Puer centum annorum.

VELL Y BOIG. Lo vell que té las accions y modals de jove, especialment en matèries alegres. *Viejo verde*; *la cabeza blanca, y el seso por venir*. Canum crine caput, rectè sed mentis agenum.

DEL VELL LO CONSELL, DEL RICH LO RENNY. ref. SI TENS DE PÈNDRE CONSELL, etc.

VÈR VELL A ALGÚ. fr. pera denotar que aquells à qui 's conegué noy, són ja homes fets. *Hacer viejo á alguno*. Puerum aliquem novisse. || Pensar que algú té més anys dels que realment te. *Hacer viejo á alguno*. Aliquem senem reputare.

FÈRSE VELL. fr. met. Consumirse per qualsevol cosa. *Hacerse viejo*. Levibus causis angi. || S' usa per resposta pera manifestar que algú's migra per estar ocios. *Hacerse viejo, consumirse*. Otiositate fastidire.

QUANT LO VELL FÀ BOJERIAS NO LI PASSAN AB VUTY DIAS. ref. Adverteix que quant una passió s'arriba à apoderar de un vell ab dificultat la vens. *Pagar viejo presto se enciende, ó arde mas presto, ó cuando se enciende, malo es de apagar*. Anus hircum redolet.

QUI VÓL SÈR VELL LLARCH TEMPS, QUE COMENSE PREST. ref. Aconsella la moderació en las accions y modo de procehir, perque 'ls excessos de la juventut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo, comiézelo presto*. Si longum velit esse senex, citò quisque senescat.

SÈRLI VELL A ALGÚ. fr. Tenir de vici ó de costum alguna cosa especialment mala. *Tenerlo de viejo*. A puero habere.

SÈR MÈS VELL QUE ADAM, QUE LA TINYA, QUE MATU-SALEM, QUE 'LS CAMINS, QUE L' ANAR À PRU, QUE 'L MAL PA, QUE L' ESCUPIRÀ TERRA, QUE 'L CAGAR, Ó QUE LA DAGA DE'N MIRÓ. fr. fam. hiperbòlica, pera significar que alguna cosa es molt antiga. *Ser mas viejo que la sarna, que el repelon ó que préstame un cuartito*. Chao antiquior.

SÈR VELL. fr. Se diu de las coses molt sabudas per antigues y vellas. *Tener una cosa muletas*. Jam senuisse.

SI 'LS VELLs VAN DE GAYTERS, ¿QUÈ FARÁN JOVES SOLTERS? ref. pera repèndre lo mal exemple dels majors. *Cuando el cojo de amor muere, ¿qué hará quien andar puede? Si el guardián juega á los naipes ¿qué harán los demás frailes?* ¿Quit faciet cum claudas amat, vir cruribus acer?

LA VELLA SORDA QUANT FALA NO 'S TORRA. ref. que repren à las donas que per sa massa curiositat faltan à las obligacions. *Quien mucho mira, poco habla*. Fomina spectatrix non est benè sedula natrix.

VELLAQUERIA. f. y derivats. BELLAQUERIA.

VELLÀS, SA. m. y f. aum. *Vieja, vieja, vieja*. Annosus.

VELLAR. v. n. VETLLAR.

VELLEA Y VELLEDAT. f. VELLESA.

VEL-LEITAT. f. Voluntat ineficàs, ó desitj n. *Velicidad*. Velleitas, atis. || met. Inconstàcia, instabilitat reprehensible en los dictàmens ó determinacions. *Lijereza, veleidad*. Consilii mutabiltas.

VELLESA. f. La última edat de la vida. *Acuidad, vejez, senectud*. Senectus, utis. || Antigüedat l' estat últim de las cosas en sa duració. *l'qz Extrema etas*. || Los anys de excepció. *Vejez*. Eriti anni. || La edat avansada de la persona. *l'qz Ruga, æ*. || Impertinència de la edat en los veis. *Vejez*. Senilis conditio. || L' estat de deterioració de las cosas ab lo temps. *Vejez*. Vetustas, atis.

DONAR BONA Ó MALA VELLESA. fr. Tractar béta als vells. *Dar buena ó mala vejez*. Senibus paribus esse solatio vel contra. || Tractarse bé ó mal. *la velleza*. *Darse buena ó mala vejez*. Senectate fr dextera vel læva.

VELLET, A. m. y f. d. *Viejecito*. Vetus, i.

VELLÓ. m. Moneda de coure. *Vellon*. Monærea. || Tota la llana de cada ovella ó be, que cquilada queda junta, y també la mateixa pella de la llana. *Tuson, vellon*. Vellus, eris. || MORRALLÓ. l. ant. Pel moixí, que ix sobre del llabi. *Bozo*. Pubis. || Lo pel moixí que ix en algunas parts del cos de la persona. *Vello*. Villus, i. || MORRALLÓ. l. fam. VELLESA.

VELLONET. m. d. *Velloncico, illo, ito*. Partu vellus.

VELLÓS, A. adj. Lo que té velló. *Vellon, villosus*.

VELLOT, A. adj. Se diu del vell ó vella ridícul. *Vejele, vejestorio*. Ridiculus senex.

VELLUT. m. Drap pelut de seda ó cotó. *Pèpi velludo, terciopelo*. Heteromallum, i. || pl. MANTA. || PANNA. f.

VELLUT DE COTÓ. Teixit de cotó semblant al llat. *Pana, felpa*. Villosum hirsutum texum.

VELLUTER. m. Fabricant de vellut. *Terciopelero, vellutero*. Heteromallepens, i.

VELOCÍSSIM, A. adj. sup. *Velocissimo*. Velocissimus.

VELOCÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Velocissimamente*. Velocissimè.

VELOCITAT. f. Llengeresa ó promptitud y moviment. *Velocidad*. Velocitas, atis. || Prestesa. agilitat en executar ó apèndre alguna cosa. *Velocidad*. Velocitas, atis.

VELÓS. adj. Llenger, prompte en lo moviment. *Veloz*. Velox. || Àgil, prompte en l' executar y córrer. *Veloz*. Celer.

VELOSMENT. adv. m. Ab velocitat. *Velocemente*. Velociter.

VENA. f. Llenca de tela molt més llarga qu' ampla ab un tros de veta à cada cap, per separar lo coixinet de las sangrias y altres r. *Vita, fascia, æ*. || Vas per abont circa

il. *Vena*. Vena, æ, phlebs, bis. || Lo ram s que's cria en l' interior de la terra, y la erra treta ja de la mina. *Vena, veta*. Me-. || La diferent qualitat ó color de la ter-troba cavanlla. *Vena*. Vena, æ. || Mineral en las entranyas de la terra. *Vena*. Aques irvi, veta ó fibra en las plantas, per ahont iliment de la terra. *Vena*. Fibra, æ. || Ve-de vários colors en algunas pedras, etc.

z. *Vena*, æ. || Númen poétich. *Númen, ve-um*, i. || En lo moltó part grassa en lo ura, forta y molt gustosa. *Morrillo*. Occi-lina caro. || La que's posa á las criaturas e náixer pera subjectar lo drap que cubre gol, fins que aquest se séca. *Ombliquo*. is vitta.

asilica. cir. Una de las del bras. *Vena ba-silica vena*.

AVA. cir. Una de las principals del cos entra en lo ventrícul dret del cor. *Vena a cava*.

E BOIG. RAM DE BOIG.

E MANXIULAS. Espécie de vena ó faixa de ida en sos extrems, sens arribar al mitj, que forma quatre caps. *Galápago*. Qua-fascia.

ETA. cir. Vena grossa, 'l tronch de la entre las eminências de la superficie in-fetge. *Vena porta*. Jecuris porta.

SE LA VENA. fr. min. Inclinar-se la vena l á altra part del paratge en que estava estacada. *Acostarse, la vena ó el metal*. nam diverti.

LA VENA. fr. poét. Fér tots los esforços de ingeni per alguna cosa. *Agotar ó apu-a*. Ad incitas ingenium redigere.

A VENA. fr. SANGRAR.

A VENA. fr. SANGRAR. || met. Ocórrer ab y afuència las espécies als poetas. *Pia-a, soplar la musa*. Divino spiritu affla-

NA VENA ALS ULLS. fr. met. Posar algun il coneixement ó á la rahó pera que no's cosas com són en sí. *Vendar los ojos*. Lu-nis tenebris obducere.

ARSE LA VENA. fr. Rómprese per sí ma-er havé rebut algun cop, de lo que re-rerse molta sanch. *Descabersse una ve-n solvi*.

BLE. m. ant. Dart que's llansava ab la lo. *Venatulum*, i.

HO. f. ant. La acció de cassar feras. *Ve-natio*, nis.

adj. Lo que está pera vèndrer. *Venal*, *Emptitius*. || met. Subjecte que's deixa r ab dádivas. *Venal*. *Venalis*. || Cosa de *Venal*. Ad venas pertinens.

A VENAL. fr. Publicar alguna cosa que ilita. *Sacar á plaza*. In vulgus edere.

VENALITAT. f. Qualitat de venal. *Venalidad*. *Venalitas*, atis.

VENALMENT. adv. m. De un modo venal ó interessat. *Sordidamente, venalmente*. *Sordidè*.

VENÀTICH, CA. adj. Qui té vena de boig, ó ideas y espécies extravagants. *Lundico, venático*. Qui insania interdum corripitur.

VENATORI, A. adj. Cosa de venació ó cassa. *Venatorio*. *Venatorius*.

VENCEDOR, A. m. y f. Lo qui vens. *Vencedor*. *Victor*, is. || adj. Se diu també de las cosas inani-madas. *Vencedor*. *Vincens*.

VÈNCER. v. a. Rendir ó subjectar al enemich. *Vencer*. *Vinco*, is. || Rendir á algú algun dolor, passió, etc. *Vencer*. *Vinco*, is. || met. Guanyar, ex-cedir á altre en habilitat, destresa, etc. *Vencer*. *Supero*, as. || Superar las dificultats. *Vencer*. *Vinco*, is. || Guanyar, prevaléixer una cosa contra altra. *Vencer*. *Prævaleo*, es. || Eixir algú ab la seva en alguna disputa, etc. *Vencer*. *Vinco*, is. || Decantar ó inclinar alguna cosa, etc., sentli pérdrer la línea recta en que estava. *Vencer*. *Declino*, as. || Reduhir á algú de són dictámen á altre ab rahons persuasi-vas. *Vencer*. *Convinco*, is. || Sufrir ab paciència al-gun treball. *Vencer*. *Labores perferre*. || met. Pu-jar, traspasar algun mal camí, costa ó montanya. *Superar, vencer*. *Supero*, as. || Càurer ó complirse 'l termini senyalat. *Aspirar, vencer*. *Reditus pro-venire*. || v. r. Subjectarse, reprimirse. *Vencer*. *Sui victoriam consequi; se ipsum vincere*.

VENCÍ. m. VENCILL.

VENCIBLE. adj. Lo que's pót vèncer. *Vencible*. *Vincibilis*, expugnabilis.

VENCILL. m. Lligam de camas de blat, gines-ta, ó altra cosa equivalent pera lligar garbas ó fei-xos de blat. *Tramojo, vencejo*. *Vinculum manipu-lorum*.

VENCIMENT. m. L' acte y efecte de vèncer. *Vencimiento*. *Victoria*, æ. || La inclinació ó torci-ment de alguna cosa. *Vencimiento*. *Declinatio*, nis. || Lo temps en que fineix un plasso, lletra de cam-bi, etc. *Vencimiento*. *Tempus reditum præfixum*.

VENSO. m. ant. VENCIMENT.

VENGRE. v. a. ant. VÈNCER.

VENDA. f. Contracte pel qual se transfereix á altre 'l domini perpétuo de alguna cosa pel preu pactat. *Venta*. *Venditio*, nis. || Acció de vèndrer. *Venta, vendicion*. *Venditio*, nis. || Lo modo de vèndrer públicament sens necessitat de escrip-tura, com en las firas, etc. *Vendeja*. *Nundinatio*, nis. || Se diu de la ganància ó pérdua de lo que's vá venent, y així 's diu: tenir bona ó mala *VENDA*. *Venta*. *Mercatus*, us. || VÈNEDURAS. || ant. *RANDA*.

DE BONA VENDA. m. adv. VENDIBLE. 2.

ESTAR EN VENDA. fr. Denota que alguna cosa está de manifest pera vèndrerse. *Estar de venta ó en venta*. *Prosto*, as.

VÉR BONA LA VENDA. fr. Assegurarla, donarla per

bona y valedora. *Hacer buena la venta.* Venditionem firmem reddere.

VENDATGE. m. L'envenenament ó lligadura metòdica de la vena en alguna part del cos. *Vendaje.* Ligamentum vittarum ope.

VENDAVAL. m. Vent de la part del sur, inclinat á ponent. *Noto, vendaval.* Auster, i.

VENDIBLE. adj. Lo que's pòt vèndrer ó està posat en venda. *Vendible.* Vendibilis. || Lo que's ven fàcilment ó á bon preu. *Vendible.* Vendibilis.

VENDICIÓ. f. VENDA. 2.

VENDRE. v. n. ant. VENIR.

VÈNDRE. v. a. Enagenar, traspasar á altre la propietat de lo que's posseheix pel preu convingut. *Vender.* Vendo, is. || Exposar al públich gèneros pera sa venda. *Vender.* Vendo, is. || Subjectar, executar per interès alguna cosa immaterial que resulte en detriment propi, com: vèndrer la honra, la justícia, la llibertat, etc. *Vender.* Vendo, is. || Faltar á la fe, amistat ó confiança, trahir. *Vender.* Fidem fallere. || Proposar algú ab rahons aparents la bondat de algunas cosas que en realitat no tenen, com: vèndrer garsas per perdus. *Vender.* Adulterina pro legitimis vendere. || Fèr á saber, participar alguna notícia, etc. *Vender.* Rem novam vendere prout data fuit. || Fèr que algú li coste molt treball, diligència ó fatiga 'l conseguir alguna cosa. *Vender.* Carò vendere. || v. r. Fingir-se ó jaclarse algú de lo que no té, ó de lo que no es. *Venderse.* Sese venditare.

VÈNDRE Á LA MENUDA. fr. Vèndrer en curtas porcions lo que s' havia comprat per major. *Regatear; hacer plaza; vender por menor.* Minutim vendere.

ESTAR PER VÈNDRE. fr. Deixarse véurer molt alguna dona ab lo fi de que algú la demane pera casarse ab ella. *Estar de venta, ó en venta.* Fœminam sese spectandam offerre.

LO QUE S' HA DE VÈNDRE NO HO CAL EMPENTAR. loc. ab que s' exhorta y dóna pressa á algú pera que execute sèns dilació lo que deu fèr ó de que s' ha encarregat. *Para luego es tarde.* Per; nam citius serò erit.

PORTAR Á VÈNDRE Á ALGÚ, Ó VÈNDRE Á ALGÚ AL MITJ DEL DIA, Y FERLI CONTAR LA MONEDA. fr. prov. Sér molt més sagàs, astut é intel·ligent que altre. *Poder vender en un buen mercado.* Longè aliquem arte præstare.

QUI TÉ QUE VÈNDRE, TÉ QUE PÈNDRE. ref. QUI TÉ TIONS Y Á ESTELLAS.

VENEGIA, NA. adj. Natural de Venècia en Itàlia. *Veneciano.* Venetianus.

VENEDOR. A. m. y f. Qui ven. *Vendedor, vendadero.* Venditor, is. || Qui té per ofici 'l vèndrer. *Vendedor.* Caupo, nis. || Subjecte á venda ó que probablement s' ha de vèndrer. *Vendible.* Vendibilis, vendendus.

VENEDURAS. f. pl. La paga de la comissió ó treball de vèndrer. *Vendaje.* Venditionis stipendium.

VENEMAR. v. a. y derivats. **VENERAR.**

VENERAR. v. a. ENVENENAR.

VENERARI. m. APOTECARI.

VENENO. m. Qualsevol substància que presa aplicada en poquíssima quantitat altera tant la economia del animal, que produheix sempre efectes mortals ó quasi mortals. *Tòsigo, veneno,* ponzo: Virus, venenum, i. || Qualsevol cosa gravement nociva á la salut. *Veneno.* Valetudini adversa res. || met. Lo mal gust de las cosas, especialment agn. *Veneno.* Acerbitas, atis. || La ira, rencor ó altre efecte excessiu. *Veneno.* Iracundia, æ. || Qualsevol cosa perjudicial á la salut del ànima, bonas costums ó puresa de la fè. *Veneno.* Animi perniciæ.

VENENÓS, A. adj. Lo que inclou veneno físic ó moralment. *Mortal, venenoso, ponzoñoso.* rí: lento, venino, venífero. Venenosus. || astr. Nos que donan los astrolechs al signe de escorpi. *Venenoso.* Veneficus.

VENENOSITAT. f. Qualitat de lo venenós. *Venenosidad.* Venenum, i.

VENERA. f. La insignia, placa ó medalla que 'ls cavallers de alguna orde portan penjada en coll. *Placa, venera.* Pectorale insigne.

VENERABLE. adj. Digne de veneració. *Venerable, venerando.* Venerabilis. || Epítet: o que's dona á las personas eclesiàstiques constituïdas en preb: cia ó en dignitat. *Venerable.* Venerabilis.

VENERABLEMENT. adv. m. Ab venera: *Venerablemente.* Reverenter.

VENERACIÓ. f. Estimació respectuosa de las cosas segons són mèrit. *Veneracion, reverencia.* Veneratio, nis. || CULTO.

VENERADOR, A. m. y f. Qui venera. *Venerador, venerante.* Venerator, is.

VENERANDO, A. adj. VENERABLE.

VENERAR. v. a. Reverenciar, respectar, honorar. *Reverenciar, venerar.* Veneror, aris. || Deu cultu á Deu, als Sants y cosas sagradas. *Adm: venerar, reverenciar.* Colo, is.

VENERAT, DA. p. p. y adj. *Venerado.* Veneratus.

VENEREO, A. adj. Cosa que pertany á l'inst: ó á la sensualitat. *Venereo.* Venereus. || sensu:

VENERETA. f. d. *Veneruela, venerico.* Venerula, ita. Exiguum pectorale.

VENETA. f. d. de vena pera embolicar la segria, etc. *Vendeja.* Exiguus vitta, fasciola, æ. || fr: na petita per ahont corre la sanch en lo cos del animal. *Venica, illa, ita.* Venula, æ.

VENGALA. f. Jonch de Indias, y per etres qualsevol altre bastió treballat pera portarlo en ma. *Bengala.* Virga, æ.

FOCHS DE VENGALA. Artifici pirotècnic que consisteix en canons llargs y prims de cartró ple de una mixtura de salnitre, sofre y antimoni: produheix una llum blanca y molt brillant. *Fuys de bengala.* Pirotecnica virga.

VENIA. f. Llicència ó permís. *Venia.* Venia, æ.

Perdó de la ofensa ó culpa. *Venia*. Culpæ remissio. || Humiliació que 's fá ab lo cap, pera salutar cortesment. *Venia*. Capitis dimissio. || for. La llicència que concedeix lo rey á consulta de tribunal competent, pera que 'ls menors de vint y cinch anys administren sos béns per sí, sens intervenció del curador. *Venia*. Venia, æ.

VENIAL. adj. Lo que s'oposa levement á la llei ó precepte. *Venial*. Venialis, venia dignus.

VENIALITAT. f. La qualitat de la culpa leve. *Venialidad*. Culpæ levitas.

VENIALMENT. adv. m. Levement, que fàcilment se pòt perdonar. *Venialmente*. Leviter, venialiter.

VENIDER Ó VENIDOR, A. adj. Futur, que ha de venir ó succehir. *Futuro, venidero, venturo*. Veniturus. || m. pl. Los que han de viurir després. *Sucessores, venideros*. Posterii, orum.

VENIR. v. n. Caminar algú de la part de allà á aquesta. *Venir*. Venio, is. || Succehir, sobrevenir, com : VENIR lo cas. *Venir*. Evenio, is. || Succehirse una cosa á altra, com : l'any que ve. *Venir*. Venio, is. || Seguirse, provenir una cosa de altra. *Derivar, venir, nacer*. Sequor, eris. || Eixir, resultar, com : *venir* á duro la cana. *Salir*. Tali pretio esse. || *Inferirse*, col·legirse una cosa de altra. *Inferirse, col·legirse, seguirse*. Deduco, is. || Passar lo domini ó us de alguna cosa de uns á altres. *Venir*. Venio, is. || Acudir á algun jutge ó presentarse en algun tribunal las causas, especialment de recurs y apel·lació. *Venir*. Accedo, is. || Presentarse. *Venir*. Adsum, es. || Acudir á alguna part determinada, com : N. ve aquí cada dia. *Venir*. Concurro, is. || Arribar alguna cosa per medi del qui la porta, com : *venir* per mar, ab la diligència. *Venir*. Adduco, is. || Valerse de algú, demanarli ó persuadirli alguna cosa, com : me vingut ab un empenyo. *Venir*. Accurro, is. || Originarse, procehir, com : *venir* de un llinatge noble. *Venir*. Orior, iris. || Excitar-se, moure-se alguna afecte ó passió. *Venir*. In desiderium venire. || Succehir finalment alguna cosa que s'esperava ó temia, com : després de tant temps malalt, al últim vingut á morir. *Venir*. Tandem accidere. || Oferir-se ú ocórrer alguna cosa á la memòria. *Venir*. In mentem venire. || Arribar alguna cosa al estat de perfecció en sa línea, com : *venir* al us de la rahó. *Venir*. Pervenio, is. || Arribar, com : *han vingut* molts provisions. *Llegar, venir*. Advenio, is. || Acompanyar, y així 's diu : F. *venir* ab nosaltres. *Venir*. Comitor, aris. || Acomètrer, embestir á altre anant detrás de ell, com : *venir* l'enemich. *Acometer, venir*. Aggredior, eris. || Convenir, acceptar, aderirse al dictàmen de altre. *Estar, venir, adherirse*. In eadem esse sententia. || Recórrer finalment al medi que no 's volia executar. *Recurrir, venir*. Decurro, is. || Resóldrerse, determinar-se á tractar alguna cosa com la principal del assumpto. *Ir*. Eo, is. || Péndrer possessa en alguna part, com : quant ve á Barcelona, ve á ma casa.

Venirse. Venio, is. || Proposar, com : aquí 'm ve ab tonterias, ab rahons, etc. *Proponer, venir*. Accedo, is. || Passar de algun lloch lluny á altre que està més prop, y així estant en Barcelona 's diu bè : vingut de València á Mataró, y no á Madrid. *Venir*. Venio, is. || També 's diu de las cosas inanimadas, com : lo vent ve per aquest costat. *Venir*. Venio, is. || Créixer, augmentarse, com : la ciència de moltes cosas ve per la experiència. *Venir*. Augeri. || Produhirse alguna cosa en algun terreny y á sòn temps, com : tolas las cosas *VENEN* á sòn temps, y las figas en agost. *Venir*. Evenio, is. || COINCIDIR.

VENIR Á MENOS. fr. TORNAR Á MENOS.

VENIR AL DESSÚS. loc. ant. *Echarse encima, acometer*. Ruere, impetere.

VENIR BÈ. fr. Acomodarse, conformarse una cosa ab altra. *Venir bien, sentar ; ser á propósito*. Aptari.

VENIR Ó ESTAR MOLT INFLAT Ó PRENTAT. fr. fam. *Venir enfadat*, esperant ocasió pera manifestar sòn sentiment. *Venir ó estar de picadillo*. Acerbitatis explicandæ causam expeclare.

VENIR DE NOU. fr. Causar novedat, no tenir notícia de lo que 's diu. *Cojer de nuevo, sorprender*. Novi aliquid evenire.

VENIR RODEJANT. fr. RODEAR.

VENIRSE EN POPA. loc. ant. nául. *Gobernarse en popa*. In puppa regere.

DEIXARLO VENIR, Ó QUE VINGA. fr. Molt comú en negocis, jochs, disputas, etc. pel mateix que esperar, aténdrer, pera determinar en vista de lo que diu. *Dejar venir á uno, ó que venga, ver por donde viene, veamos por donde parte ó lo que dice, que suerte le cae, ó que razon alega*. Ad tempus consilium capiam.

FÉR COM QUI L'HI VE DE NOU. fr. *FÉR COM QUI NO HO SAB*.

FÉR VENIR. fr. Altraure, fér acudir. *Llamar*. Attraho, is.

FÉR VENIR BÈ. fr. Entre fusters y altres artífices, ajustar unas pessas ab altres, de modo que s'unes-can bè. *Acoplar*. Copulo, as. || met. Disposar algú las cosas á sòn gust. *Hacer venir bien, acomodar*. Convenio, is.

NO VENIR DE NOU Ó NO VENIR RES DE NOU. fr. ab que algú denota que ja està previngut pera 'l que li succeheix. *No cojer de susto*. Nihil moveor.

VINGA LO QUE VINGA. loc. Succehesca lo que succehesca. *Venga lo que viniere*. Quidquid acciderit.

VENJA. f. VENJANSA.

VENJABLE. adj. Lo que 's pòt ó déu venjar. *Vengable*. Vindicatione dignus.

VENJADOR, A. m. y f. Qui venja ó 's venja. *Vengador*. Ultor, is. || teol. Se diu de la justícia de Déu que li feu castigar los pecats dels homes en sòn mateix fill. *Vengadora*. Ultrix, icis.

VENJANSA. f. Pena, ultratge que 's fá al enemich en satisfacció de algun agravi. *Despique, venganza*. Ultio, nis. || Càstich just, pena de algun delict. *Venganza*. Punitio, nis.

VENJANSETA. f. d. *Vengancilla*. Levis vindicta.

VENJAR. v. a. Péndrer venjansa ó satisfacció del agravi rebut. També s' usa com reciproc. *Despicarse, vengarse*. Ulcisci. || Castigar, com: Déu VENJA las injúrias que's fan á sa lley y manaments. *Vengar*. Punio, is. || Recompensarse, rescabalar-se, com: no menjaré olla, però 'm VENJARÉ en las postras. *Desquitarse, vengarse*. Compensó, as.

VENJAT, DA. p. p. y adj. *Vengado*. Vindictus.

VENJATIU, VA. adj. Inclinat á la venjansa ó que's complau en ella. *Vengativo, vindicativo, enconoso*. Ultionis habitus.

VENÓS, A. adj. Lo que té venas. *Venoso*. Venosus. || Lo qui té las venas de las camas molt grossas ó infladas. *Venoso, varicoso*. Varicosus. || bot. S' aplica á las fullas que tenen vasets sobreixits de sa superfície, que s'extenen ab sas ramificacions desde'l mitj de la fulla fins á las voras. *Venoso*. Venosus. || Lo que pertany á las venas. *Venoso*. Venosus.

VÉNRRER. v. a. VÉNDERER.

VENCRE. v. a. VÉNCER.

VENSÓ. f. ant. VENCIMENT, DERROTA, DISPERSIÓ. MÉTREER EN VENSÓ. loc. ant. VÉNCER, DERROTAR, etc.

VENSUT, DA. p. p. y adj. *Vencido*. Victus, emeritus.

DOÑARSE PER VENSUT. fr. Cedir en alguna disputa, etc. *Darse por vencido*. Dare manus.

VENT. m. Corrent del ayre violent ó agitát, produhida en la atmósfera per várias causas naturals, unas constants y altrás variables, que en la navegació s' considera baix dos aspectes ó relacions, que són la de sa direcció y la de sa forsa, y té moltíssimas denominacions segons las circums-tàncias. *Viento*. Ventus, i. || AYRE. || met. Lo que mou ó agita l' ánimo. *Viento*. Ventus, i. || Vanitat, jactància. *Tramontana, viento, humo, ventolera*. Ventosa mens. || Sentiment, esment, rastre. *Viento*. Odor, is. || Cosa molt lleugera. *Viento*. Ventus, i. || Corda llarga pera governar una cosa suspesa en l' ayre. *Viento*. Penduli ponderis gubernaculum. || Lo medi que ajuda á la consecució de alguna cosa, com: lo VENT de la fortuna, etc. *Viento*. Subsidium, ii. || pl. Cada un dels trenta y dos rumbos de la agulla náutica. *Vientos*. Venti, orum. || Los vents que tenen nom propi s' trovarán en sos respectius llocs, com: CERS, ILEVANT, etc.

VENT Á FIL DE RODA. náut. Ló que precisament pórtá sa direcció del punt á que déu dirigir-se'l rumbo. *Viento á fil de roda, por la proa ó por el pico*. Ventus in proram feriens.

VENT Á LA QUADRA. náut. Lo que búfa perpendicularment al rumbo á que's navega. *Viento á la cuadro, ó de medio costado, ó al medio costado ó atravesado*. Ventus navim transversim feriens.

VENT BONANSA. náut. Lo de forsa moderada que permet fells navegació. *Viento bonancible*. Secundus ventus.

VENT DE BOCA. Paraulas supérfluas y promesas vanas. *Pastillas de boca*. Inania verba. || Vanas amenassas. *Baladronadas, fanfarronadas*. Ventosa verba.

VENT DE BOLINA. náut. Lo que búfa desde las sis á las vuyt quartas, ó permet fér rumbo de derrota navegant de bolina. *Viento de bolina*. Ventus adversus.

VENT DE CALMA. Aquell, la forsa del qual va disminuhint aproximant-se la calma, ó bufant fluixament ab intermissió. *Viento calmoso*. Ventus malaciam protendens.

VENT DE MAR. Lo que ve del costat de la mar ab respecte á la terra. *Viento á la mar, marero, de fuera, de marina; virazon*. Ventus maritimus.

VENT DE TERRA. 'L que búfa desde la terra eavers la mar. *Viento de tierra ó terral*. Ventus é terra consurgens.

VENT EN POPA. náut. Lo que ve diametralment oposat al rumbo que's pórtá, so es, per la popa mateixa. *Viento en popa*. Ventus secundus.

VENT ESCÁS. náut. Lo que ni encara de bolina permet navegar al rumbo que déu fer-se, y sols deixa seguir algun dels immediats. *Viento escaso ó puntero*. Adversus ventus.

VENT FORSAT. náut. Lo que obliga á buscar abrich ó fondejar á tota costa, ó fér altra maniobra violenta pera deslliurarse de algun perill, ó evitarlo. *Viento forzado*. Impetuosus ventus.

VENT FORT. náut. Lo que búfa ab moltíssima forsa, que obliga á ferrar las velas, y á mantenirse ab las dos majors. *Ventarron*. Ventus furens.

VENT FRANCO. náut. Lo que dóna lloch pera seguir són rumbo determinat, navegant en bona vela ó sèns necessitat de apuntar las bolinas. *Viento franco*. Dexter ventus.

VENT FRESCH. náut. Lo que búfa ab forsa, de modo que fá anar las velas plenas sèns capicularis ni bâtrerlas contra 'ls arbres, etc. *Viento fresco, ó todas velas ó de juanetes*. Ventus vehemens.

VENT PARTICULAR. náut. Lo que búfa en las mars abont sa direcció no es constant. *Viento particular*. Particularis ventus.

VENT SERÉ. 'L noroest. *Regañon*. Boreas, z.

VENTS CARDINALS. Los que s' originan dels quatre punts principals del horisont. *Vientos cardinales*. Cardinalis venti.

VENTS GENERALS. Los que regnan ó guardan un direcció constant en vários paratges del globo, durant certas estacions ó número de dias. *Vientos generales ó reglados*. Generales venti.

VENTS PERIÓDICHS. Los que s' mudan ó cambian pel regular en direccions oposadas en temps determinats. *Vientos periódicos*. Periodici venti.

VENTS REGULARS. Los generals y 'ls periódichs. *Vientos regulares*. Regulares venti.

AFIRMAR Ó ASEGURAR LO VENT. fr. Adquirir aquest constància en sa direcció. S' usa més comunment com reciproc. *Afirmar, afianzar, asegurar, fijar el viento.* Ventum constanter dirigi.

AGUANTARSE AB LO VENT. fr. náut. Mantenir-se orsant y sèns pérdrer notablement lo barlovent, aguantant més ó ménos la vela segons sas circumstàncies, però sempre en quantitat superior á la que segons ella se sól portar. *Aguantarse con el viento.* Sinistorsum constanter navigare.

ALLARGAR LO VENT. fr. náut. Mudar aquest de direcció envers popa. *Alargar el viento.* Ventum puppim versus mutari.

¡AL VENT! ¡AL VENT! m. adv. náut. ab que s' avisa al timoner pera que orse. *¡Al viento! ¡Al viento! ¡Ad ventum! ¡Ad ventum!*

APRETAR LO VENT. fr. Aumentarse molt sa forsa, bufar excessivament. *Apretar el viento.* Ventum vehementer incumbere.

BON VENT DE CUL Ó BON VENT Y BARCA NOVA. loc. fam. **BON VIATGE 2.** || **LA ANADA DEL FUM.**

BUSCAR LO VENT. fr. náut. Orsar, veu de mando al timoner, pera que no 's descuyde y orse á no desperdiciar. *Buscar el viento.* Ventum querere. || **Acercarse la nau al vent ó tenir propensió á orsar.** *Buscar el viento, pegarse al viento, partir el puño.* Ventum querere.

CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA. fr. met. Anar bè 'ls negocis ó pretensions. *Picar el viento, ir viento en popa, ir á buen viento la parva.* Prospere agi.

CÓRRER MÉS QUE 'L VENT. fr. Córrer ab suma velocitat. *Dejar atrás los vientos; dejar tras sí el aire; ser mas veloz que cometa.* Aura velocior.

DECLARARSE 'L VENT. fr. náut. Fixar aquest sa direcció y forsa després de haver estat variable; y també rómpre un temporal per part determinada; després de haverse manifestat indecis. *Declararse el viento.* Ventum ostendi.

DE VENT QUE ENTRA PER FORAT, DEU TE GUART. ref. **GUÁRDAT DE HOME MAL BARBAT,** etc.

EN BON VENT TOT HOM ES BON MARINER. ref. pera denotar que la execució de alguna cosa no té ningun mérit, per sér molt fácil ó per sas favorables circumstàncies. *Viento en popa y mar bonanza navegaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto.* Haud digna laudis quæ facillima sunt.

VÉR Á TOTS VENTS. fr. met. **MENJAR AB DOS QUEIXOS.** **VÉR TAL Ó TAL VENT.** fr. Bufar ó dominar algun dels vents. *Correr tal ó tal viento.* Hunc vel illum ventum spirare.

VÉR VENT. fr. Bufar ab forsa l' ayre. *Correr viento, ventear, ventilar, ventar, soplar.* Ventum perflare.

GIRARSE Á TOTS LOS VENTS. fr. met. Denota la inconstància de algú ó la facilitat de atraurerlo á qualsevol dictàmen. *Moverse á todos vientos.* Quolibet vento duci.

GIRARSE, MUDAR Ó MUDARSE 'L VENT. fr. Ferlo diferent del que feya. *Mudarse, cambiar el viento.* Ventum mutari.

GROS DE VENT. RÁVAGA.

GUANYAR LO VENT. fr. náut. Lograr lo paratge per abont búfa 'l vent per costat ventatjós. *Ganar el viento.* Ventum secundum obtinere.

HERETAR DEL VENT. loc. ant. *Recibir una herencia imaginaria.* Inania hæreditare.

MÉS VAL BON VENT QUE FORSA DE REMS. ref. Denota la gran ventatja que pórtia la vela, en los esforços que exerceix impel·lida del vent, encara sobre 'ls majors que pугan fèr tots los remes junts. *Mas vale palmo de vela que remo de galera.* Vela remis præstantior.

NAVEGAR Á TOTS VENTS. fr. met. ab que's nota al qui segueix lo partit que predomina, ó que li té més compte. *Irse con el viento que corre; viva quien vence.* Victrices partes sequi.

NO SE N' HO PORTARÁ 'L VENT. fr. **NO SE N' HO PORTARÁN LAS RATAS.** || fr. que's diu de la seguretat en las cosas pesadas ó sólidas. *No se lo llevará el aire.* Haud ad levitatem venti rapietur.

PARARSE AL VENT. fr. Assossegar-se, deixar de bufar. *Echarse, calmarse el viento.* Ventum sedari.

PÉNDRE LO VENT. fr. náut. Acomodar y disponer las velas de modo que reban lo vent. *Tomar el viento.* Ventum capere. || **SEGUIR LO RASTRE. 2.**

PICAR LO VENT. fr. náut. Comensar á bufar ó córrer favorable y suficient pel rumbo y navegació que's pórtia. *Picar el viento.* Ventum flare. || **Comensar á alsar onadas.** *Picar el viento.* Ventum tollere undas.

PORTÁRSENHO 'L VENT. fr. met. Estar alguna cosa poch segura, no produhir són efecte. *Llevarselo el viento.* Evanere.

POSAR LO VENT AL CAP. fr. met. Fèr concebir vanas esperansas á algú, adulantlo ó umplintlo de vanitat. *Henchir ó llenar la cabeza de viento, levantar de cascos.* Assentari, immeritis laudibus efferre.

¿QUIN VENT OS PÓRTIA PER AQUÍ? loc. fam. ab que extranyam que algú vinga abont havia deixat de venir per molt temps. *¿Qué aires traen á V. por acá? Unde te habemus? Quæ te sors huc advenxit?*

REFRESCAR LO VENT. fr. náut. Aumentar sa forsa y violència qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento.* Ventum vehementiorem fieri.

SAB LO VENT Y NO SAB DE QUIN TORRENT. ref. Escollar materialment las cosas, però no enténdrerlas, ó contar alguna cosa confusament per ignorància. *Oyó al gallo cantar, y no supo en qué muladar; oyó campanas y no supo dónde.* Audisti gallum, at necis qua sede canentem.

SALTAR LO VENT. fr. Cambiar, mudarse de repent, anar successivament mudant de direcció. *Saltar, rolar, rodar, rondar el viento.* Ventum repenti vel successivè mutari.

SÉR VENT DE BOCA. fr. ab que's nota al sanfarró. *No tener mas que palabras.* Lingua tantum valere. || Se diu del qui parla suaument, y ofereix molt

cumplint poch. *Gastar pastillas de boca*. Large promittere.

SÉR LO VENT AL OSTE. loc. náut. ant. *Estar el viento á la cuadra*. Transversum ventus ferire.

TANT COM NE PLOU 'L VENT N' AIXUGA. loc. prov. Dóna á entèndrer lo curt producte de algun ofici ó empleo que tot just bástia pera la manutenció. *Comido por servido*. Victui tantum necessaria lucrari. || També 's diu quant algú pera mantenirse gasta tot lo que guanya cada dia. *Dia y vito*. Victu quotidiano cibis partus.

TENIR LO VENT DE LA FORTUNA EN POPA. fr. CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA.

TENIR VENT Ó MOLT VENT EN LO CAP. fr. Sér altaner, va ó presumit. *Tener copete ó mucho copete, tener la cabeza llena de aire*. Magnum ferre supercilium.

VENIR AL VENT. fr. Girar la nau un poch més sòn curs envers lo vent. *Venir al viento*. In ventum incidere.

VENTA. f. Hostal ó posada en despoblat. *Venta*. Diversorium, ii.

VENTADA. f. Vent fort y de poca durada. *Ventolera, ventarron*. Ventus vehemens. || Bufada de vent repentina y que pára molt prompte. *Bocanada de viento*. Aëris subitas et vehemens flatus.

VENTADOR. m. Qui vénta 'l blat. *Aventador*. Ventilator, is. || Espécie de forca ó instrument en figura de ella pera ventar la palla y 'ls grans en la era. *Aventador, biello*. Ventilabrum, i. || m. VENTALL.

VENTAFOCHS. m. Ruedo petit, comuntment de palma ó espart pera ventar y encèndrer lo foch. *Aventador*. Flabellum palmeum vel sparteum. || f. fam. Nom que 's sòl acomodar á las noyas. *Niña*. Puella, æ. || fam. CHILADA, CUYNERA.

VENTALL. m. VANO. 1. || Qualsevol instrument pera ventar, que sòl sér un tros de cartró ó de llata fina de palma, quasi quadrada, cubert de un paper de color, ó guarnit per las voras ab flochs ó retalls de papers ó sens ells, ajustat al cap de un tros de canya ó bastó que li serveix de mànech, y s' usa comuntment pera esquivar las moscas. *Abanico, ventalle, mosqueador*. Muscarium, ii. || VENTAFOCHS. 1. || met. Cua de algunas bèstias, com bous, matxos, etc. *Mosqueador*. Muscarium, ii.

VENTALLA. f. Reixat de llistonets de fusta encruhats, per la qual se véu sense sér vist. *Celasia*. Clathri, orum. || Vidrieras movibles que 's posan á la porta de alguna botiga, etc, á manera de portas pera resguardar de la pluja, vent, etc. *Puerta vidriera*. Janna vitrea. || Obertura del casco ó celada pera la respiració. *Ventalla*. Equestris galea buccula. || bot. Las dos ó més parts de la cuberta de un fruyt, que reunidas per una ó més suturas enclouhen las llavors. *Ventalla*. Valvula, arum.

VENTALLADA. f. Cop de ventall. *Abanicazo*. Flabelli ictus.

VENTALLISTA. m. Qui fá ó ven vanos. *Abaniquero*. Flabellorum opifex vel venditor.

VENTALLOLA. f. La porteta que's pon á alguns instruments hidràulics y neumàtics, que obrintse y tancantse facilita l' pas als licors y l' ayre. *Válvula, ventalla, ventilla*. Valvula, æ. || met. VENT. 4.

VENTAMENT. m. Obra de ventar los grans, y exposarlos al ayre. *Ventilacion*. Ventilatio, sis. || La obra de ventar ó ventarse ab lo vano. *Abanicamiento, abaniquero*. Venti flabello agitatio.

VENTAR. v. a. Agitar, tirar al ayre alguna cosa, com se fá ab lo blat en la era. *Aventar, abaker, biellar, ventear*. Ventilo, as. || Fér vent ab alguna cosa, com ab lo ventall pera encèndrer lo foch. *Aventar*. Auram excitare. || Esquivar las moscas ab lo ventall. *Mosquear, amoscar*. Muscas flabello abgere. || Parlant de las campanas férlas donar voltas ab los batalls libres ó solts. *Voltar las campanas: llevarlas á pino; tocar ó echar á vuelo las campanas*. Cymbala circumvolvere. || Pegar. *Cascar, soplar, plantar, sacudir, dar*. Impingo, is. || fam. Expel·lir l' ayre del cos humá. *Echar*. Ejicio, is. || Llan·sar, tráurer fora: se diu comuntment de las personas. *Echar, aventar, arrojar*. Amoveo, es. || Rebátrer, donar algun xasco. *Rebatar, echar en ra*. Exprobo, as. || ADULAR. || v. r. Férrse ayre ab lo vano. *Abanicarse*. Flabello ventum admovere. || Estar sense férr res. *Estar mano sobre mano* ó con las manos cruzadas; *abanicarse*. Otiari.

TORNAR Á VENTAR. fr. Ventar per dos ó més vegadas la palla, etc. *Reventar, rebieldar*. Iterum ventilare.

VENTAS. m. aum. Vent fort. *Ventazo, ventaron, viento duro*. Ventus vehemens.

VENTATJA. f. y

VENTATJE. m. Avans, prerrogativa, excess ó superioritat apreciable en qualsevol línea. *Desvello, ventaja*. Præstantia, æ. || Principal dret ó millera que té algú en alguna partició. *Ventaja*. Præpium jus. || Condició ó partit favorable que concedeix un jugador á altre, com un peó ó caselas adelantadas en lo joch de las damas, etc. *Ventaja*. Tractus, us. || Profit, utilitat. *Ventaja*. Emolumentum, i.

VENTATJAR. v. a. AVANSAR. 1.

VENTATJÓS, A. adj. Lo que excedeix ó ventatja á altra cosa. *Ventajoso, aventajado*. Præstant. VENTATJOSAMENTE. Præstantier.

VENTEJAR. v. a. Ayrejar, tráurer alguna cosa al vent ó al ayre pera aixugarla ó ventilarla. *Ventejar*. Vento exponere. || Fér vent á algú. *Aventar, hacer aire*. Alicui aërem inferre.

VENTET. m. d. Vientecillo. Ventulus, i.

VENTIJOI. m. Vent fluix que ve de la part del nordest. *Ventolina, brisa*. Ventus aquilonarius. || ant. ENBAT.

MÉTTERSE 'L VENTIJOI DEFORA. loc. náut. ant. *U·narse á la mar la ventolina*. Ventus e terra consurgere.

VENTILACIÓ. f. Lo moviment del ayre que passa, corre ó 's respira. *Ventilacion.* Ventilatio, nis. || La acció de exposar al ayre. *Ventilacion.* Ventilatio, nis. || met. L' acte de controvertir ó disputar. *Ventilacion.* Disceptatio, nis.

VENTILADOR. m. Màquina pera renovar l' ayre de las covas, minas, calabossos, barcos, etc. *Ventilador.* Ventilabrum, i.

VENTILAR. v. n. Mòurerse, córrer, colar lo vent. *Ventilar, ventear.* Ventilo, as. || Mòurer alguna cosa 'l vent ó en lo vent. També s' usa com reciproch. *Ventilar.* Ventilo, as. || Fér que's venteje ó pegue 'l vent en alguna cosa. *Ventilar, ventilar-se.* Ventulum facere. || méd. Modificar lo moviment de la sanch y humors, per medi de la sangria. *Ventilar.* Ventilo, as. || met. Controvertir, disputar lleugerament. *Ventilar.* Discepto, as.

VENTISCA. f. Torp, borrasca de vent y neu. *Ventisca, ventisco, ventisquero.* Nimbus, i.

VENTISCAR. v. n. Nevar ab vent fort, ó alsar lo vent la neu. *Ventiscar.* Nivem vento habitante cadere.

VENTOLINA. f. náut. Vent fluix y variable. *Ventolina.* Ventulus varius. || met. VENT. 4.

VENTÓS, A. adj. Exposat als vents, propens á produhirlos, ó lo que virtual ó accidentalment té aquesta propietat. *Ventoso.* Ventosus. || S' aplica als llochs y dias en que fá vents forts. *Ventoso.* Ventosus. || PLATÓS.

VENTOSA. f. Vas regularment de vidre, estret de boca y ample de panxa, que ab estopa encesa s' aplica á alguna part del cos, pera extráurer ab violència 'ls humors al exterior: també 's diu del efecte que produeix. *Ventosa.* Medica cucurbitula.

VENTOSA TALLADA. Se diu quant se talla la part que s' infla ó embutllifa ab la ventosa. *Ventosa tallada.* Cucurbitula incisione fixa.

POSAR VENTOSAS. fr. Aplicarlas á alguna part del cos. *Ampollar, pegar, echar ó aplicar ventosas.* Cucurbitulas adhibere.

UNA COSA ES CREMAR Y ALTRA COSA DONAR VENTOSAS. ref. ab que's repren al que 's excedeix en alguna cosa, traspasant los límits regulars ó de la rahó. *Basta esquilur, sin desollar.* Boni pastoris est tondere non deglabere.

VENTOSITAT. f. L' ayre comprimit en lo cos del animal quant s' expel-leix per la part posterior. *Cuesco, ventosidad, pedo, preso.* Crepitus ventris.

VENTRADA. f. Lo número de fetos que porta la femella de una vegada. Se diu comunment de las bestias. *Ventregada, ventrada.* Fetus, us.

VENTRAL. adj. Cosa del ventre. *Ventral.* Ventralis.

VENTRÁS. m. aum. *Ventron.* Ingens venter.

VENTRE. m. La part cóncava del cos del animal, que conté las entranyas, budells, tripas y altres parts necessàries pera la conservació de la vi-

da. *Ventre.* Venter, is. || Los budells, tripas y tot lo que conté 'l ventre principalment en lo bestiar. *Mondongo, vientre.* Intestina, orum. || Lo prenhat ó feta. *Barriga, vientre.* Fetus, us. || VENTRELL. 1. 3.

|| for. La mare á excepció del pare, y així 's diu: dos fills de un VENTRE y cada hu de són temple; lo part segueix al VENTRE. *Ventre.* Venter, is. || PANXA. 2. 3. || Lo principal ó substancial de una cosa, proba, instrument, etc. *Ventre.* Præcipuum, i. || En las donas órgano interior membranós y vuyt, ahont se forma 'l feto y 's manté fins al acte del part. *Útero, vientre, madre, seno, materno.* Uterus, i. || ABDÓMEN. || met. Pensament, imaginació, y en aquest sentit se diu: vomita quant té en lo VENTRE, ó no se li florirà res en lo VENTRE, so es, diu tot lo que sab ó pensa. *Ventre.* Mens, tis. || Dit del interior de la terra. *Entrañas, vientre.* Viscera, orum. || ant. ENTRANYAS.

VENTRE DÉBIL. Se diu del qui pateix defalliment ó debilitat. *Estómago desconsolado.* Stomachus languore laborans.

VENTRE DE PORCH. BISBE. 3.

VENTRE PLE ENTENIMENT GROS. ref. Denota que 'l qui menja molt ne està en disposició de fér grans discursos, y que's troba torpe pera qualsevol cosa. *Tripa llena, ni bien huye ni bien pelea.* Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Non petitur saturo certamen, nec fuga ventre.

Á TRENCA VENTRE. m. adv. Á TENTI POTENTI.

BAIX VENTRE. La part inferior de ell. *Bajo vientre, hipogastro.* Hypogastrum, i.

DE PROMÉTERE NO'N FÁ MAL LO VENTRE. fr. ab que's nola á algú que promet y no cumple. *Descalábreme con eso, apuntar y no dar.* Haud promissa servabis.

DESDE 'L VENTRE DE SA MARE. m. adv. Desde que nasqué. *Desde el vientre de su madre.* Ab incubabulis.

ESTAR AB LO VENTRE Á LAS DENTS. fr. Estar la dona próxima á parir. *Estar ó hallarse con la barriga á la boca; tener la barriga á la boca; hallarse en dias de parir.* Partum imminere.

FÉR VENTRE. fr. Tenirlo abultat per causa del prenhat. *Tener barriga.* Fœminam gravidam esse.

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRE ALGUNA COSA. fr. FÉR Ó NO FÉR BON VENTRELL.

LO VENTRE PORTA LAS CAMAS. ref. LAS TRIPAS PORTAN LAS CAMAS.

LO VENTRE NO MIRA RABONS. loc. LA PANXA NO VÓL NOVAS.

NO QUEDÁRSELI Á ALGÚ RES AL VENTRE. fr. No retener en lo ventrell lo que s' ha menjat. *No retener nada en el estómago.* Omnia evomere. || met. Sér fácil algú en dir lo que se li ha confiat. *No retener nada en el estómago.* Commissa revelare.

PRIM DE VENTRE. loc. Qui 'l té poch abultat. *Desbarrigado.* Ventre gracilis.

QUI NO POSA 'L VENTRE EN PERILL, NO MOR FART. ref. QUI NO S' ARRISCA NO PISCA.

TRÁUBER LO VENTRE DE MAL ANY. fr. Saciar la fam,

menjar més de lo acostumat. *Sacar el vientre ó la tripa de mal año.* Ventrem incrassare.

VUTDAR LO VENTRE. fr. Exonerarlo dels excrements *Descargar, vaciar, exonerar ó regir el vientre, hacer del cuerpo.* Alvum exonerare.

VENTREGADA. f. VENTRADA.

VENTRELL. m. La part del cos compresa dins lo ventre, y en que's fá la digestió. *Estómago, ventriculo.* Stomachus, i. || **PEDRER.** f. || **PANTORRILLA.**

FÉR VENTRELL. loc. ant. **FÉR DENTETA.**

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRELL. fr. Assentarse bè ó repugnar al ventrell alguns menjars. *Llevar ó no llevar el estómago alguna cosa.* Stomacho cibum prodesse vel obesse. || met. Causar gust ó disgust alguna cosa. *Hacer buen ó mal estómago.* Gratum vel ingratum esse.

OEHRIR LO VENTRELL. fr. Fér la digestió. *Retener, abrazar el estómago alguna cosa.* Tenacem alicujus rei stomachum esse.

TENIR UN VENTRELL QUE TOT HO PAHEIX. fr. que además del sentit recte significa sufrir qualsevol desayre ó injúria sèns manifestar ressentiment. *Tener buen estómago.* Patienter ferre.

TOT LI FÁ VENTRELL. loc. met. pera expressar que á algú res li inmuta, ni li fá impressió. *Todo lo convierte en sustancia.* Nil eum movet, excitat.

VENTRELLADA. f. Indigestió, cruesa del ventrell. *Embargo, empacho del estómago, ahito, indigestion.* Ægra cibi concoctio, ventris plenitudo.

VENTRELLESCA. f. VENTRESCA.

VENTRELLUT, DA. adj. VENTRUT.

VÉNTREIRA. f. Faixa ó armadura del ventre. *Ventrera, ventral.* Ventrale, is.

VENTRESCA. f. Las mocas ó ventre dels peixos. *Ventrecha.* Piscium venter.

VENTRET. m. d. *Ventrezuelo, ventrecillo.* Ventriculus, i.

VENTRÍCUL. m. anat. **VENTRELL.** 1. || Qualsevol de las quatre cavitats del cervell y de las dos del cor. *Ventriculo.* Ventriculus, i.

VENTRÍLOQUO. m. Se diu del qui al parlar fôrma la veu de manera que apar provenir del ventre, de modo que sembla seguir conversació ab altres, que li contextan ja lluny ó ja prop; en termes que los que no estan previnguts, s'enganyan verdaderament, fins á créurer á vegadas que contexta algun mort. *Ventrilocuo.* Ventriloquus, i.

VENTRUT, DA. adj. Qui té 'l ventre molt abultat. *Barrigudo, ventrudo, ventroso, panzudo.* Ventrosus, ventriosus, ventricosus.

VENTURA. f. Bona sort, cas favorable. *Ventura.* Felicitas, atis. || Contingència, casualitat. *Aventura, ventura.* Casus, us. || pl. Estrenas dels empleats. *Gages, regalías.* Obventiones, um. || Estrenas dels criats ó dels oficis. *Percance.* Emolumenta, orum.

Á LA VENTURA Ó Á VENTURA. m. adv. A la contingència de que esdevinga bè ó mal alguna cosa. *A la ventura.* Prout fortuna dederit.

Á LA BONA VENTURA. loc. Á LA BONA HORA.

BONA VENTURA. Art fabulós y supersticiós, ab que'ls gitanos prelenen endevinar lo que succehirá á algú. *Buena ventura, quiromancia, rayas de manos.* Chiromantia, æ.

DE VENTURA. m. adv. De sort ó acás. *De lance, de ventura.* Sorte.

LA VENTURA DE'N SAMARRÓ, QUE PENSAVA BÀTZE I BATÉRENLO. ref. Explica que á algú li ix la cosa al contrari de lo que desitjava. *La ventura de Garro. á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos; ir por lana y volver trasquilado.* Sæpt ubi venar mens est, ibi præda manemus.

PER VENTURA. m. adv. **DE VENTURA.** || Ab interrogant es lo mateix que per acás, tal vegada. *Per ventura, acaso.* Ne, forsan.

PROBAR VENTURA. fr. Preténdrer alguna cosa, exposantse á perill de que no isca. *Probar ventura.* Fortunam tentare.

QUANT NO AJUDA LA VENTURA, SABER SUPRIM E CONDURA. ref. Exhorta á no desmayar en los infortunis y traballs que no's poden evitar, ans bè que busquen medis decentes pera ferlos més tolerables. *A mal dar, tomar tabaco; buen corazon quebrar mala ventura; paciencia y barajar.* Æqua mente ferat sortis ludibria lusor.

VENTURÁSSA. f. aum. *Venturon.* Magna sort

VENTURER, A. adj. Casual, contingent. *Venturero.* Fortuitus. || Qui va vagant sèns ofici, pen disposat á treballar si troba feyna. *Venturero.* Vacuus. || **AVENTURER.** || **VENTURÓS.** || Usat com adverbí lo mateix que de ventura. *De lance, de relance.* Sorte.

VENTURETA. f. d. *Venturilla.* Exigua sort.

VENTURINA. f. Pedra de color de café torra y plena de pichs daurats. *Venturina.* Venturina, z. **VENTURINA FALSA.** Un poch de vidre mesclat ab llimaduras de coure, que ixen en ella com grans de or. *Venturina falsa.* Fallax venturina.

VENTURÓS, A. adj. Ditjós, felís, que te ventura ó la ocasiona. *Venturoso, venturero.* Fortunatus, beatus.

VENTUROSAMENT. adv. m. Ab ventura. *Venturosamente.* Fortunatè.

VENTUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Venturosissimo.* Fortunatissimus.

VENTUROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Venturosissimamente.* Fortunatissimè.

VÉNUS. f. mit. Diosa del amor, de la hermosura, de las grácias y deleyts. *Vénus.* Venus, eris Murcia, æ. || Un dels planetas primaris. *Vénus.* Venus, eris. || Per antonomásia 's diu de una dona molt hermosa. *Vénus.* Venus, eris. || Deleyt sensual ó l'acte venéreo. *Vénus.* Venus, eris. || quim. Lo coure. *Vénus.* Cuprum, i, Venus, eris.

VENUT, DA. p. p. y adj. *Vendido.* Venditus.

ANAR Ó SÉR VENUT. fr. Anar exposat á perill per la companyia de un traïdor. *Estar vendido.* Fraud obnoxium esse.

VENTAR. v. s. VENJAR.

VER, A. adj. VERDADER. || f. PRIMAVERA. || VERITAT.

VERACITAT. f. La propietat ó hàbit de dir sempre la veritat. *Veracidad.* Veracitas, atis.

VERAL. m. VEREDA.

VERAMENT. adv. VERDADERAMENT.

VERAS. f. pl. Veritat, realitat, sinceritat. *Veras.* Verum, i.

DE VERAS. m. adv. En veritat. *De veras, verdaderamente, con toda verdad.* Verè. || Assegura la certesa ó realitat de lo que's dubtava. *A la verdad, ó de verdad.* Equidem, certò quidem.

VERAMENT. adv. m. Ab veracitat. *Verazmente.* Veraciter.

VERAS. adj. Qui sempre vol dir veritat, sério y enemich de burles. *Veraz, verídico, hombre de veras.* Verax, acis.

VERAT. m. VARAT.

VERAY. adj. ant. VERDADER.

VERB. m. ßl. La imatge espressiva del objecte ó concepte del enteniment. *Verbo.* Verbum, i. || La segona persona de la SS. Trinitat. *Verbo.* Verbum, i. || gram. Part de la oració que denota la afirmació ó judici que fém de las cosas, y es variable per modos y temps. *Verbo.* Verbum, i,

VERB ACTIU. gram. Lo que significa acció. *Verbo activo.* Verbum activum.

VERB ADJECTIU. gram. Lo verb que significa 'l sér de las cosas juntament ab las qualitats. *Verbo adjetivo.* Adjectivum verbum.

VERB AUXILIAR. gram. Lo que serveix pera conjugar los verbs actius y passius. *Verbo auxiliar.* Verbum auxiliare.

VERB DEFECTIU. gram. Lo que está faltat de algun temps ó persona. *Verbo defectivo.* Deficiens, defectivum verbum.

VERB DEPONENT. Lo que en la gramática llatina té significació activa ab terminació passiva. *Verbo deponente.* Deponens verbum.

VERB DETERMINAT. gram. Lo que té pera cada persona sa particular terminació. *Verbo determinado ó finito.* Finitum verbum. || En las oracions de infinitiu lo que segueix després de la partícula que, ó la mateixa veu del infinitiu, y en los gerundis lo que deixa 'l sentit suspens pera que 'l perfeccione altre anomenat determinant. *Verbo determinado.* Subjunctivum verbum.

VERB FREQUENTATIU. gram. Lo que denota freqüència en la acció. *Verbo frequentativo.* Frequentativum verbum.

VERB IMPERSONAL. gram. Lo que sols se conjuga en la tercera persona del singular. *Verbo impersonal.* Impersonale verbum.

VERB INCOATIU. gram. Lo que denota la acció comensada ó en lo principi, com: florir, envellir. *Verbo incoativo.* Inchoativum verbum.

VERB NEUTRE. gram. Lo que denota acció intransitiva, com: córrer, dormir; però que pòt fèrse

transitiu quant convé explicar alguna circumstància del cas que se li dóna, com: viure una vida alegre. *Verbo neutro.* Verbum neutrum.

VERB PASSIU. gram. Lo que significa passió y són subjecte reb la acció. *Verbo pasivo.* Passivum verbum.

VERB RECÍPROCH. gram. Aquell, la significació del qual recau sobre dos ó més subjectes que reciprocament se corresponen per medi del pronom se. *Verbo reciproco.* Reciprocum verbum.

VERB REDUPLICATIU. gram. Aquell, que significa reiteració de alguna cosa ó acció, com: reedificar, reconquistar, etc. *Verbo reduplicativo.* Reduplicativum verbum.

VERB REFLEXIU. gram. Aquell, la significació del qual se refondeix ó recau en lo mateix subjecte que l' executa. *Verbo reflexivo.* Reflexivum verbum.

VERB REGULAR. gram. Lo que té cert y determinat modo de conjugarse, seguint una regla fixa y general, y al contrari irregular ó anómalo. *Verbo regular.* Regulare verbum.

Aquí ESTÁ 'L VERB. loc. fam. Aquí está tot ó lo principal de la dificultat. *Ess es el diablo.* Hoc opus.

ESTAS AL VERB. fr. Estar al cas. *Estar en el caso.* Ad rem spectare.

TROBAR LO VERB. fr. met. TROBAR LO DESLLORADOR.

VERBAL. m. La citació que's té davant del jutge ordinari, que regularment se resol ó compon allí mateix, sense necessitat de posarho per escrits. *Verbal ó juicio verbal.* Verbale iudicium. || adj. Lo que's fa ó contracta de paraula, sense posarho per escrit. *Verbal.* Verbalis. || gram. Cosa del verb ó que's deriva de ell. *Verbal.* Verbalis. || fam. Superbo, molt excel·lent. *Soberbio, excelente.* Excellens.

VERBALMENT. adv. m. De paraula. *Verbalmente.* Verbis, verborum ope.

VERBENA. f. Planta de una sola cama de dos peus de alta, quadrangular, dreta y á vegadas ramosa; las fullas llargarudas, divididas profundamente, rissadas, de sabor amarch, desagradables é inodoras. Las flors en la extremitat de la cama, y són de un blau purpúreo, y algunas vegadas blanch. Las fullas són febrífugas, resolutivas y vulneràries. *Verbena.* Verbena, æ, herba sacra.

VERBIGRÀCIA. exp. llat. que vol dir: per exemple. *Por ejemplo, verbigracia.* Verbi aut exempli gratia, causa.

VERBO. m. VERB. || adv. m. VERBALMENT.

VÉRBOL. m. Malaltia de la pell, que la posa aspra y encarnada, causant picor en aquella part. *Empeine.* Impetigo, inis.

VÉRBOLA. f. VERDOSITAT.

VERBOLÓS, A. adj. Qui pateix de vérbols. *Empeinoso.* Impetiginosus.

VERBÓS, A. adj. Abundant y copiós de paraulas. *Locuaz, verboso.* Verboeus.

VERBOSAMENT. adv. m. Ab abundància de

paraulas. *Difusamente, verbosamente.* Verbose.

VERBOSITAT. f. Còpia, abundància de paraulas. *Locuacitat, verbosidad, parola.* Verbositas, loquacitas, alis.

VERDADER, A. adj. Lo que conté veritat. *Verdadero, vero.* Verus. || Ingènuo, real, sens engany. *Verdadero.* Verus. || Llegítim. *Legítimo, verdadero, genuino.* Legitimus. || VERIDICH. || SA, BO. || m. VERITAT.

VERDADERAMENT. adv. m. Ab veritat. *Ciertamente, verdaderamente.* Verè. || Llegítimament, ab propietat. *Verdaderamente.* Propriè. || adv. afirmatiu, st. *Ciertamente, verdaderamente.* Quidem.

VERADIER, A. adj. VERDADER.

VERDAL. adj. Se diu de una espècie de prunes y figas de color que tira à vert, encara que estigan maduras. *Verdal.* Viridis coloris.

VERDANCH. m. Renou del arbre. *Renuevo, verdugon, vástago.* Surculus grandior. || Lo senyal llarch que queda en lo cos del animal, de resultas del cop, del fuel ó altre instrument flexible, com: vimech, etc. *Cardenal, verdugo.* Vibex, icis.

FÉR VERDANCES. fr. *Acardenalar.* Livoribus plagaré.

BIXIR VERDANCES. fr. Bixir al exterior de la pell unas tacas moradas ó del color del verdanch. *Acardenalar.* Carnem lividam reddi.

VERDAZURO. m. Pedra de blau. *Verdazuro.* Cyaneus lapis.

VERDEGAYA. f. Vert clar y alegre. *Verdegayo, verdegay.* Glaucus color.

VERDEJAR. v. n. Tirar à vert. *Verdear, verdeguear, tirar à verde.* Vireo, es. || Cubrirse de vert la terra ó 'ls arbres. *Reverdecer, verdecer.* Reviresco, is. || Se diu de algunas fruytas que al cullir-las no estan prou maduras. *Estar verde.* Immaturus.

VERDEROL. m. VERDUM. || Espècie de mariach de unas dos polzadas de llarch, de dos clos-cas plenas de solchs fondos; de color blanquínos clapat de roig, y 'l peix que contenen es comestible. *Verderol, verderon.* Cardium edulce.

VERDESCA. f. ant. MUNT, PILOT. || f. ENRAMADA.

VERDET, A. adj. d. de vert. *Verdecico, illo, ito.* Subviridis. || m. La flor ó rovell del cours. *Cardenillo, verdete, verdin.* Bruca, æ. || ALGA.

VERDEYAR. v. n. VERDEJAR.

VERDOLAGA. f. Planta de camas grossas, rodonas, dretas, tendras, plenas de such, lli-sas, rogenças, divididas en alguns rams, altas de prop de un peu; las fullas alternas, oblongas ó quasi rodonas, en forma de tascó, grossas, molsudas, lli-sas, lluhentas, blanquinosas, de sabor apegaldós; las llavors petites, negrenças, dins de una càpsula de tres ventallas. Es comestible, antiescorbútica y atemperant. La bòrda té las camas més petites, rogenças y ajagudas per terra, las fullas mes petites y estrelas. *Verdolaga.* Portulaca, æ.

VERDOR. f. Lo color vert. *Verdor.* Viriditas. || Lo color vert viu de las plantas. *Verde, verdura.* Viror, is. || met. Lo vigor de la juvenut. *Verdor.* Etatis robur. || La fortaleza, vigor y bri-de las béstias. *Verdor.* Vigor, is. || La falta de m-duresa en las fruytas. *Verdor.* Immaturitas, atis.

VERDÓS, A. adj. Lo que tira à vert. *Verdoso, verdeante, verdecino.* Subviridis. || Aspre al gas-poch madur. *Verde.* Immaturus. || Dít del blat que al segarlo está un poch vert. *Cerollo.* Haud ita m-tura messis.

VERDUGADES. f. pl. ant. COP, ASSOT.

VERDUGUILLO. m. Navaja pera afeitar, mo-estreta y petita que las regulars. *Verduguillo.* Vacula minor.

VERDULER, A. m. y f. Qui ven verdura. *Verdadero.* Olitor, is. || met. fam. Se diu de la persona desvergonyida y atrevida. *Verdadero.* Procaz, æ.

VERDUM. m. Aucell de unas tres polzadas de llarch, de color entre vert y groch, de cantos melodiosos, y de carn molt gustosa. *Verderol, verderon, verdzeulo.* Loxia cloris.

VERDURA. f. VERDOR. || Tot género de hortals, especialment la que serveix en la olla. *Verdura.* Olus, eris. || En los paises y tapicerias lo fil-latge que 's pinta en ells. *Verdura.* Peristromatum vineta.

VERECÚNDIA. f. VERGONYA.

VERECUNDO, A. adj. VERGONYÓS.

VEREDA. f. Camí estret. *Senda, vereda, senda-ro.* Semita, æ. || L'orde ó avís que 's despatxa à un número de pobles que estan en un mateix camí ó à poca distància, y també 'l número de dits pobles. *Vereda.* Mandatum pernuntium. || Lo camí y predicació que fan los regulars per determinar pobles. *Vereda.* Ecclesiastica concio ad plura oppida missa.

VEREDER. m. Qui porta la vereda. *Vereder, veredario.* Veredarius, ii. || Lo caball que serveix en aquestas veredas. *Veredario.* Veredas, i.

VEREDICTE. m. La declaració del jurat. *Verdicto.* Verdictus.

VEREMA. f. La cullita dels rahims en estat de fèr lo vi. *Vendimia.* Vendemia, æ.

VEREMADOR, A. m. y f. Qui veréma. *Vendemiador.* Vendemiator, is.

VEREMAR. v. a. Arreplegar la cullita dels rahims. *Vendimiari.* Vendemio, as. || Arruinar las vi-vas ó malmétrer la cullita del vi la pedregada y altres accidents. *Vendimiari.* Spem vindemiarum auferre. || fam. Matar. *Vendimiari.* Neco, as. || n. La temporada en que 's veréma. *Vendimia.* Vendemiarum tempestas.

VERGA. f. Lluch ó ram prim y sens fulla de algun arbre ó mata. *Verga, vara, vardasca.* Virga, æ. || náut. Cada una de las pessas de fusta en que s'assegura la vela, y que 's penja ó subjecta à qual-sevol dels arbres; la denominació respectiva de las quals se pren ó bè de la vela mateixa, ó bè dels

arbres y mástil. *Verga*, y *entena* en las embarcacion llatinas. Antena, æ. || En los molins fariners pessa de ferro per medi de la qual se puja ó baixa la comporta del pany, pera obrir y tancar la mola. *Llave*. Clavis, is. || En alguns quadrúpedos, com bous, etc. lo membre de la generació separat de ella. *Verga*, *vergajo*. Genitale membrum. || met. Rigor, cástich. *Palo*, *látigo*, *latigazo*. Fustigatio, nis. || VIT DE BOU. || fam. CETRO. || VARA. 2. || pl. Branquetes de algun arbre ó planta, primas y talladas á proporció, que envescadas serveixen pera agafar aucells. *Varetas*. Virgula visco illitæ.

VERGA DE ALMIRALL. *Baston de almirante*. Almirallis virga.

VERGA DE BOU. VIT DE BOU.

VERGA DE CEP. ANI. SARMENT.

VERGANT. m. BARGANT.

VERGÁS. m. y

VERGASSA. f. aum. *Varapalo*, *varal*, *varejon*. Longurius, ii.

VERGASSADA. f. Cop de verga. *Varapalo*, *varazo*, *vardasazo*. Virga iclus. || VERDANCH.

VERGASSEJADOR. m. Qui vergasseja. *Vareador*. Verberator, is. || Instrument pera vergassejar la llana. *Zerzo*. Craticula ex virgis.

VERGASSEJAR. v. a. Pegar ab la verga. *Varear*, *verguar*. Fustigo, as. || Bàtrer la llana ab vergas ó altra cosa, pera estovar-la. *Baquetejar*, *arquar*. Lanam virgis tundere.

VERGE. La persona que no ha tingut comers carnal. Se diu especialment de la dona. *Virgen*. Virgo, inis. || Per antonomàsia s'enten Maria SS., que havent concebut sens obra de varó, fou verge ants del part, en lo part y després del part. *Virgen*. Maria Virgo. || Imatge de Maria SS. *Virgen*. Mariæ Virginis imago. || Un dels títols y graus ab que la Iglésia distingeix lo cor de las santas que conservaren sa integritat y puresa. *Virgen*. Virgo, inis. || En los molins de oli cada un dels peusdrets ó muntants, en que s'ajusta la viga de la prempsa, pera que no's decante. *Virgen*. Præli fulcrum. || Lo que está en sa primera enteresa y no ha servit encara pera lo que 's destina, així 's diu: espasa VERGE, etc. *Virgen*. Intactus. || Dit de la terra que encara no ha estát cultivada. *Virgen*. Inaratus ager. || Lo que no ha tingut artifici en sa formació, com: mel VERGE, la que naturalment destil·lan las brescas; oli VERGE, 'l que destil·la la oliva abans de prempsar-la. *Virgen*. Purus, naturalis. || pl. Las religiosas. *Virgenes*. Sacræ virgines.

VERGE VENERANDA. fam. La donzella entrada ja en edat. *Doncellueca*. Adulta virgo.

VERGELL. m. LLUCH, PLANSÓ.

VERGELLA. f. VERGA.

VERGER. m. Jardí, hort ameno. *Verjel*. Viridarium, ii. || met. Cosa hermosa á la vista y deliciosa. *Verjel*. Speciosa res.

VERGONYA. f. Passió que excita alguna turbació en l'ànimo per algun desprecj, confusió y

afront, manifestantse en lo color de la cara. *Vergüenza*. Verecundia, æ. || VERGONYÓS. 1. || Modèstia que fá contenir las accions ó paraulas indignas. *Vergüenza*. Pudor, is. || Lo color bermell que ix en la cara, efecte de dita passió. *Rubor*, *pudor*, *vergüenza*. Rubor, is. || Encongiment que embarassa la execució de alguna cosa. *Encogimiento*, *vergüenza*, *cortedad*. Rusticus pudor. || Lo pondonor ó estimació de la pròpia honra. *Vergüenza*, *pundonor*. Honestatis cura. || La pena ó cástich que 's dona al reo, exposantlo al afront del públich. *Vergüenza*. Publica infamia. || Acció de que 's deu avergonyir lo qui la executa. *Vergüenza*. Dedecus oris. || pl. Las parts vergonyosas. *Vergüenzas*, *partes pudendas* ó *vergonzosas*. Pudenda, orum. || f. PUNDONOR.

DONARSE VERGONYA. fr. ENVERGONYIRSE.

FÉR VERGONYA. fr. ENVERGONYIR. || ENLUHERNAR.

|| Sér alguna cosa millor que altra ab que 's compara. *Poner vergüenza*. Præsto, as.

LA VERGONYA CRÍA RONYA, Ó QUI TÉ VERGONYA TÉ MAL ANT, Ó LA VERGONYA DANTA AL POBRE. ref. Aconsella que la vergonya mal entesa no es convenient á ningú, y perjudicial al pobre. *Al pobre no es provechosa la vergüenza*. Egenti inutilis verecundia.

LA VERGONYA Y LA HONRA, Á LA DONA QUE LA PERT, MAY LI TORNA. ref. Denota que una vegada perduda la vergonya y la fama, es moltíssim difícil lo recobrar-la, majorment en las donas. *La vergüenza y la honra, la muger que la pierde, nunca la cobra*. Redire cum perit, nescit pudor.

¿NO TE'N DONARIAS VERGONYA? exp. ab que 's tracta de cobart á algú, si 's deixa insultar per altre, ó deixa de fér una cosa difícil ó indigna de ell. *¿No seria una mengua para ti? ¿no te avergonzarias? ¿no te daria vergüenza? ¿Non tibi turpe esset?*

NO TENIR VERGONYA. fr. FÉR algú cosa que 'l desdora. *No tener vergüenza*. Verecundia destitutum esse.

PASSAR PER LA VERGONYA, Ó POSAR Ó TRAUREN Á LA VERGONYA. fr. Posar á algun delinqüent en paratge públich, ó passejarlo pels carrers, pera sa confusió, y pera que tots conegan són delictes. *Sacar á la vergüenza*. Catamidio, as.

PÉRDRE LA VERGONYA. fr. Abandonarse, desestimant l'honor que segons són estat li correspon. *Perder la vergüenza*; *quitarse la mascarilla*. Depudere.

POCA VERGONYA. DESVERGONYIT.

QUI NO TÉ VERGONYA, NO TÉ CONCIÉNCIA, Ó QUI NO TÉ VERGONYA, TOT LO MON ES SEU. ref. Repren als qui no reparan en fér són gust sense ningun respecte ni atenció, encara que sia injustament. *Quien no tiene mesura, toda la villa es suya; quien no tiene vergüenza, todo el campo es suyo; no engendra conciencia, quien no tiene vergüenza*. Quisque pudor carens, totam sibi vindicat urbem.

SÉR UNA VERGONYA. fr. Ponderar la inutilitat ó

grave defecte de alguna cosa. *Ser una mala vergüenza. Deducet.*

SI M' ES VERGONYA, NO M' ES DANY. ref. Denota que val més vèncer la vergonya de fer ó dir alguna cosa, que no quedar ab lo remordiment de no haverho verificat. *Mas vale vergüenza en cara, que mancilla en el corazon. Præstat in ore pudor, tacito quam pectore culpa.*

TENIR VERGONYA. fr. No gosar fer alguna cosa per respecte al què dirán. *Tener vergüenza.* Pudet, erubescó, is.

TRAUREN Ó FÉR PÉRDRE LA VERGONYA. fr. met. fam. Persuadir á algú á que fassa públicament lo que no gosava per desconfiansa de desempenyarho bé. *Sacar la vergüenza. Verecundiam auferre.*

VERGONYANT, A. adj. Qui té vergonya, y regularment s' aplica á la persona de obligacions, que demana secretament llimosna. *Vergonzante. Verecundiam auferre.*

VERGONYÓS, A. adj. Qualsevol cosa que causa vergonya. *Vergonzoso, vergonzante, vergüenza, bochornoso, ruboroso. Verecundus.* || Qui té vergonya ó fàcilment s' envergonyeix. *Vergonzoso. Pudens.*

VERGONYOSAMENT. adv. m. De un modo vergonyós. *Vergonzosamente. Verecundè.* || **AFRON-TOSAMENT.**

VERGONYOSET, A. adj. d. *Vergonzocico, illo, ito. Subverecundus.*

VERGUEJAR. v. a. y derivats. **VERGASSEJAR.**

VERGUER. m. BASTONER. 1. 3. || m. Sarment llarch que's deixa en los cepes, que se sol enterrar pera criarne altres. *Serpa. Draco, nis.*

VERGUETA. f. d. *Vareta, vergueta, varilla, ica, virgula. Virgula, æ.*

VERGUNTADES. f. ant. assorts.

VERÍ. m. VENENO. || La propietat mortífera ó sumament nociua del veneno. *Venenosidad. Veneni vis.*

VERÍ DE ÁGUA. Humor nociu que está en las ingles. *Hipomânes. Hippomanes, es.*

VERICLE. m. Cert mirall de cer. *Vericle. Calybæum speculari.* || Custòdia petita en que's col·loca la hòstia consagrada, y's posa dins de la gran. *Virril. Pixis cristallina.*

VERÍDICH, CA. adj. Verdader, amich de la veritat. *Verídico, verdadero, veraz. Veridicus.*

VERIFICACIÓ. f. Exàmen, proba de una escriptura ó firma que ofereix dubte. *Verificacion. Examen, inis.* || La proba ó justificació de qualsevol veritat. *Averiguacion, verificacion. Comprobatio, nis.* || Exàmen fet de nou pera 'l pago de aduanas en orde de mercaderias. *Verificacion. Inquisitio, nis.*

VERIFICADOR, A. m. y f. Qui verifica. *Verificador. Probator, is.*

VERIFICAR. v. a. Comprobar ó examinar la veritat de alguna cosa. *Probar, verificar, justificar. Comprobo, as.* || Fer probar que fou certa alguna cosa. *Verificar. Expleo, es.* || Ratificar, fer cumplir.

Ratificar. Rectifico, as. || Posar per obra, executar. *Realizar, verificar, efectuar. Perficio, is.* || v. r. Cumplirse lo que's digué ó pronosticà. *Verificar. Experi.* || Succedir, tenir efecte alguna cosa, com la condició, etc. *Efectuarse, verificarse. Evenire, effici.*

VERIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera verificar. *Verificatio. Verificativus, probativus.*

VERIGLE. m. VERICLE.

VERINÓS, A. adj. Enmatzinat, lo que inclou veri. *Ponzoñoso, venenoso, virulento, viperino. Viperinus.* || met. Nociu, perjudicial á la salut del cos y del ànima. *Ponzoñoso. Venenosus.* || met. Colérico, maliciós. *Colérico, venenoso, iracundo. Iracundia proclivis.* || **INFAUSTO, FUNEST.**

VERISSÍMIL. adj. Lo que té apariència de veritat. *Verisimil, verosmil. Verisimilis, proximus veris.* || **PROBABLE.**

VERISSÍMILITUT. f. Apariència de veritat. *Verosimilitud, verisimilitud. Verisimilitudo, inis.*

VERISSÍMILMENT. adv. Ab verissimilitut. *Verisimilmente, verosimilmente. Verisimiliter.* || **PROBABLEMENT.**

VERITAT. f. Total conformitat de lo que's diu ab lo que's judica ó ab lo que són en sí las cosas.

Verdad. Veritas, atis. || La certitut de una cosa que's manté sempre la mateixa, com: Déu es la suma

VERITAT. *Verdad. Veritas, atis.* || La màxima ó proposició en que tothom convé, y que no's pot negar racionalment. *Verdad. Veritas, axioma, atis.* || Ve-

racitat, virtut que consisteix en l' hàbit de dir-la ó en correspondrer á las promesas. *Verdad. Veracitas, atis.* || Sinceritat y bona fé, com oposada á la

mentida y engany. *Verdad. Candor, is.* || La realitat ó existència de las cosas. *Verdad. Veritas, atis.* ||

Lalament se diu de lo que es oposat al error y á una doctrina falsa. *Verdad. Veritas, atis.* || La ex-

pressió clara ab que's coneix y repren á algú. *Verdad. Verum, i.* || Divinitat del paganisme, que la

feren filla de Júpiter, y la representavan en figura de dona vestida molt senzillament, però no menos

noble y magestuosa. *Verdad. Veritas, atis.*

VERITAT ES QUE, ES VERITAT QUE, Ó BÉ ES VERITAT. Espécie de concessió restrictiva que no embarrassa

al assumpte, ó que exceptua de alguna regla general. *Verdad es que, ó es verdad que, bien es verdad.*

si bien es verdad. Veruntamen.

VERITAT NUA. La veritat clara, sèns adulació, respecte ni mirament. *Verdad desnuda. Veritas nua.*

VERITAT SABUDA Y BONA FE GUARDADA. loc. for. ab

que's dóna é entendre que algun plet ó causa's

déu sentenciar sèns atèndrer precisament á las formalitats y ápices del dret. *Verdad sabida y buena fe guardada. Sententia, citrà judicialom forum, ferenda.*

AB TOTA VERITAT. m. adv. Ab tota realitat. *En verdad, de verdad, con toda verdad, verdaderisimamente, en realidad de verdad, por cierto y por la verdad. Prorsus, abque dubio.*

À DIR VERITAT. fr. SI S' HA DE DIR LA VERITAT.

APURAR LA VERITAT. fr. Examinar y averiguar radicalment la certitut de alguna cosa. *Apurar, ajustar la verdad.* Scrutor, aris.

CANTAR LAS VERITATS. fr. met. fam. Desfogarse algú ab altre, dientli ab llibertat lo que sent contra ell. *Despampanar, decir á otro dos claridades ó dos verdades.* Liberè loqui.

EN CANTANT Ó DIENT LAS VERITATS, SE PERDEN LAS AMISTATS. ref. Denota lo mal que s' solen rèbrer comunment las correccions. *Mal me quieren mis comadres, porque les digo las verdades.* Veritas odium parit.

EN VERITAT. m. adv. Verdaderamente. *En verdad, á la verdad, ó de verdad, verdaderamente.* Equidem.

ES VERITAT Ó ES MÒLTA VERITAT. loc. En confirmació de lo que s' ha dit. *Es mucha verdad, esta es la verdad, así es.* Sic planè se habet.

¿ES VERITAT AQUESTA MENTIDA? loc. ES PECAT LO DIR MENTIDAS?

LA PURA VERITAT. exp. La veritat indubitable, clara y sense rodeix. *La pura ó la purísima verdad, ó la misma verdad.* Ipsa veritas.

FALTAR Á LA VERITAT. fr. Dir lo que no es. *Faltar á la verdad.* A vero deficere.

LA VERITAT AMARGA. exp. pera significar lo disgust que causa á algú lo que li digan lo mal que ha fèt. *La verdad amarga.* Veritas non omnibus grata est.

LA VERITAT SEMPRE SURA. ref. Exhorta á professarla, perque encara que's vulla subtilisar y ofuscar ab astúcia ó mentida, sempre brilla y queda victoriosa. *La verdad adelgaza, pero no quiebra; la verdad como el óleo siempre nada en somo.* Veritas laborat nimis sæpè, extinguitur unquam.

PER VERITAT. m. adv. EN VERITAT.

SEMBLANT DE VERITAT. VERISSÍMIL.

SI S' HA DE DIR LA VERITAT. fr. pera significar la realitat del dictàmen ó del sentit en lo que's parla ó tracta. *Si va á decir la verdad, si se anda á decir verdad.* Ut verum fateamur.

VULLAN QUE NO VULLAN, HAN DE TRAGAR LA VERITAT; Ó SI NO'S PÒT-DIR LA VERITAT QUE'NS TAPEN LA BOCA. ref. Denota la resolució en dir la veritat als superiors per més que no'ls acomode. *La verdad aunque amarga se traga.* Invitò bibitur, vel amarum gutture verum.

VERLANDINAS. f. pl. BRAVATA. 3.

VERM. m. ant. CUCH.

VERMEIR. v. n. ant. EMBERNELLIR.

VERMELL. adj. BERNELL.

VERMELLÓ Y VERMEYLÓ. m. BERNELLÓ.

VERMICULAR. adj. Lo que té la semblansa de verm ó cuch. *Vermicular, vermiforme.* Vermiformis.

VERMÍFUGO, A. adj. med. Se diu del medicament que destrueix los cuchs. *Vermífugo.* Vermífugus.

VERMINÓS. A. adj. Lo que es produh' tingut pels cuchs que's fan en lo ventre mal. *Vermínoso.* Verminosus.

VERMÓS, A. adj. ant. MOCÓS.

VERN. m. Espècie de abedull, las fullas del qual són antiescorbúticas, antielmínticas, y servixen pera matar las puusas. *Abedul aliso.* Betula alnus.

VERNAL. adj. Cosa de primavera. *Primaveral, vernal.* Vernus. || astrol. Epíteto del primer quadrant del tema celeste desde l' orient hasta 'l mitjdia, cel ó meridià superior. *Vernal.* Vernalis.

VERNEDA. f. Lloch plantat de verns. *Aliseda, alisar.* Alnetum, i.

VERNIGAT. m. ant. VAS, GOT.

VERNIS. m. BARNIS.

VEROL. m. Lo color que prenen los rahims quant comensan á madurar, y 'ls mateixos graus que tenen aquest color. *Embero.* Rubedo, iuis.

VEROLA. f. Malaltia perillosa, de grans contagiosos, que pòt prevenirse per medi de la inoculació, y 's diu borda quant ix naturalment y vera quant s' empelta. *Viruelas.* Variola, æ.

EIXIR LA VEROLA. fr. Ferse grans de verola en los cos de la persona. *Brotar las viruelas.* Papulas pullulare.

VEROLAR. v. n. Comensar á pèndrer color de madur los rahims y altrs fruytas. *Pintar, emberar.* Maturesco, is.

VEROLÓS, A. adj. Qui té verola. *Violento.* Boa morbo infectus. || Grabat de resultas de la verola. *Violento, picado de viruelas, pcoso.* Papulis notatus. || Dit del rahim que comensa á madurar. *Emberado.* Maturescens.

VERÓNICA. f. Estampa de la cara de Jesucrist, que comunment se representa per una dona, que limpiá al Senyor lo subor ó sanch en lo camí del Calvari, y se li quedá senyalat lo rostro del Salvador en tres parts de la tela. *Verónica, santa faz.* Vera icon Jesuchristi in sudario impressa effigies. || Planta que té la cama de un peu de altura, subtil, quadrada y plena de nusos, de ahont naixen fullas llargas, y en la extremitat de ella una espiga de flors apretadas, moradas y alguna vegada blanques ab quatre llavors llargarudas. *Betónica, verónica, gariofilea.* Betonica, serratula, æ.

VEROSÍMIL. adj. y derivats. VERISSÍMIL.

VERRA. f. TRUJA.

VERRO. m. Porch mascle no sanat, que's deixa per pare. *Verraco.* Verres, is.

VERRUGA. f. Duresa que's fá com un gra, regularment en las mans ó en la cara. *Verruga.* Verruca, mymenia, æ.

VERRUGASSA. f. aum. *Verrugaza.* Verruca major.

VERRUGÓS, A. adj. Qui té verrugas. *Verrugoso, aberrugado, verrugiento.* Verrucosus.

VERRUGUERA. f. Girasol major que cúra las tropio, *verrucaria, girasol mayor.*

A. f. d. *Verruguila, verruguilla.* ampa que fan los fullers en lo

joch de cartas. *Fullero, berrugueta, verrugueta.*
Aleatoria fraus.

VERS. m. Poesia, número determinat de síl-labas disposades de tal modo que formen harmonia y cadència, y n'hi ha desde quatre síl-labas fins á disset. *Metro, verso.* Versus, us, carmen, inis. || Cada membre ó part en que's divideixen los salms y capítols de la Biblia. *Verso, versículo.* Versiculus, i. || **ENVERS.** || **DEVÉRS.**

VERS FIGURAT. ant. AL-LEGORIA.

EN VERS. m. adv. Dit de las composicions escrites en rima ó en vers. *En verso, rimado.* Versificatus.

TIRAR VERSOS. fr. Tirar llatinadas, indirectas. *Echar varetas ó indirectas.* Iram aculeatis dictis præ se ferre.

VERSACIÓ. f. for. [Práctica. *Práctica,* *versacion.* Versatio, nis.

VERSAL. m. Nom de cada una de las lletras majúsculas de cos al doble que la baixa, y s'anomenan així per emplearse al principi dels versos, com capitals per comensar ab ella 'ls capítols, é inicials per comensar cláusulas, noms propis, etc. y entre 'ls fundidors s'anomena de dos punts per estar fosas en dos líneas del cos de són grau. *Capital, versal, inicial de dos puntos.* Majores, capitales litteræ.

VERSALETA. f. Entre stampers majúscula del cos ó altura de la lletra minúscula. *Versalilla.* Versalis littera.

VERSAR. v. n. Havér, trobarse en qualsevol cosa las mateixas rahons y circumstàncias, que en altra ab que's compara. També s'usa com reciproch. *Militar, versar, mediar.* Esse, convenire. || v. r. Acostumarse, ferse práctic pel exercici. *Versar.* Versari. || Referirse. *Versar.* Reffero, ers.

VERSAT, DA. p. p. y adj. Exercital, práctic. *Versado.* Versatus.

VERSÁTIL. adj. Lo que fàcilment vólta sobre algun eix ó pollaguera. *Versátil, vertible.* Versatilis. || En la moral lo que fàcilment se gíra envers diferents costats, com los auxilis indiferents, etc. *Versátil.* Versatilis.

VERSEJAR. v. n. **VERSIFICAR.** || Dir á to en lo cor los versos que corresponen al orga, y apuntar lo que tóca cantar al cor. *Apuntar.* Indico, as.

VERSEMBLANSA. f. **VERISSIMILITUT.**

VERSEMBLANT. adj. **VERISSÍMIL.**

VERSEMBLAMENT. adv. m. **VERISSÍMILMENT.**

VERSET. m. d. *Versillo, ico, ito, versecillo.* Versiculus, i. || Cada membre ó part en que's divideixen los salms, capítols de la Biblia y párrafos de las lleys. *Versículo.* Versiculus, i. || Part del responsori que en las horas canónicas se diu regularment abans de la oració. *Versículo.* Versiculus, i.

VERSÍCUL. m. **VERSET.** 2. 3.

VERSÍCULA. f. Lo lloch about se posan los llibres de cor. *Versícula.* Locus in quo libri cantus antur.

VERSICULARI. m. Qui cuyda dels llibres de cor, y 'l qui entona 'ls versículs. *Versiculario.* Cantus librorum custos, et versiculorum cantor; versicularius, i.

VERSIFICACIÓ. f. Obra de versificar. *Versificacion.* Versificatio, nis.

VERSIFICADOR. m. **VERSISTA.**

VERSIFICAR. v. n. Fér ó compóndrer versos. *Rimar, versificar, trovar.* Versifico, as.

VERSIÓ. f. Traducció, interpretació. *Versio.* Versio, traductio, nis.

VERSISTA. m. Qui fá versos, á diferència del poeta, que inventa y escriu sobre algun assumpte grave ab conegut número. *Versista, versificador.* Versificator, is.

VERSPARA. f. ant. **HORROR.**

VERT, DA. adj. No madur. *Verde.* Immaturus. || Lo que té 'l color vert. *Verde.* Viridis. [S'usa en sentit contrari á sech, com: llenya *verde.* *Verde.* Viridans. || Se diu del vi aspre per no haver cullit ben madur en la verema. *Verde.* Anserum. || met. Fort, vigorós. *Verde.* Vegetus. || met. Sedu de las cosas que estan als principis ó que se saben poch. *Verde.* Immaturus. || m. Lo color natural de las herbas y plantas. *Verde.* Viridis, is. || Lo mateix color vert. *Verde.* Viridis, is. || La herba que's dona á las cabalcaduras pera refrescarlas y engreixarlas. *Verde.* Hordeum virens. || Color vert particular que's dona al panyo, sobre un peu de blau molt baix, y luego se li dona 'l color de palla. *Verdeceladon.* Coloris viridis genus.

VERT CLAR. **VERDEGAYA.**

VERT DE ESMERALDA. De un color vert semblant al de la esmeralda, y tambe s'usa com substantiu. *Verdeesmeralda.* Smaragdinus, perviridis.

VERT DE MAR. Color entre vert y blau de cel ó de color del mar. *Verdemar.* Glaucum, i, ceruleus, ei.

VERT DE MONTANYA. Mineral de color vert hermós y clar, bo pera pintar al oli, al fresch, y al tremp. *Verde-montaña.* Viride montanum.

VERT DE OLIVA. Lo que es de color com lo de las olivas abans de madurar. *Acetunado.* Oleaceus.

VERT DE PORRO. Lo que té 'l color vert com la fulla del all porro. *Verde de color de puerro, y sinople* en lo blasó. Prasinus.

VERT DE VEIXIGA. Color vert obscur, fét de fel de vaca y altres ingredients, y serveix pera las illuminacions en las pinturas. *Verdevejiga.* Viridis versiciarius.

VERT FORSAT. Lo que resulta de la mescla de blau y groch. *Verde forzado.* Viridis ex arte color.

VERT NEGRE. Lo color vert molt fosch y que tira á negre. *Verdinegro.* Cœruleus.

DE MÉS VERDAS NE MADURAN; Ó N' HAN MADURAT QUE HAN ESTAT MÉS VERDAS. Contextació ab que manifestam la esperansa de conseguir nostre intent, encara que parega desproporcionat. *De menos nos hizo Dios.* Nihil Deo difficile.

DONARSE UN VERT. fr. fam. Anar á recrearse ó á

d'èvertirse per algun temps. *Darse un verde ó una pasonada.* Luxuri aliquamdiu indulgere.

ESTIVAR EN VERT. fr. náut. Estivar humit. *Estivar en húmedo.* Humide stipare.

MÉS VAL VERT PERA MÍ, QUE MADUR PERA'LS ALTRES. ref. Denota que no's deuen voler las cosas tan esquisidas, que's perda tot. Se diu regularment de la fruyta. *Mas vale gordo al telar, que delgado al muladar; mas vale borracho que oleado.* Tutiùs est certis, dubiis quam fidere rebus.

NO DEIXAR RES PER VERT. fr. fam. ab que's pondere la gran desconfiansa de algú, especialment en matèria de donas. *No le fara un saco de alacranes.* De scorpionum sacco furabitur.

NO'N VULL QUE SÓN VERDAS. loc. prov. pera denotar que algú desprecia las cosas perque no las pòt conseguir. *Agrillas eran; prudencia es disimular, no querer la cosa no pudiéndola alcanzar.* Nolo acerbum sumere.

SI SÓN VERDAS, SI SÓN MADURAS. exp. fam. ab que's denota que algú's resol á fèr alguna cosa ab rahó ó sèns ella. *Si están fritas ó no están fritas; entre si son flores ó no son flores.* Benè vel malè cadat.

VAYAN LAS VERDAS PER LAS MADURAS. ref. Significa que's deuen sufrir algunas incomoditats en recompensa de las comoditats. *Vayan las duras por ó con las maduras; pasar cochura por hermosura; váyase lo comido por lo servido.* Servitii merces absumpta cibaria sumplo.

VERTADER, A. adj. VERDADER.

VERTEBRA. f. anat. Cada un dels ossets, que unintse, y encaixantse ó encadenantse uns ab altres, forman la espinada de la persona. *Espondil, vértebra, espondilo.* Vertebra, æ. || Cada un dels ossets que encaixats ó encadenats forman la espinada de algun peix, com del bacallà, etc. *Bicho.* Vertibulum, i.

VERTEBRAL. m. S' aplica á un derramament de la artèria magna ó aorta. *Vertebral.* Vertebralis. || adj. Cosa de las vértebras, com: columna vertebral. *Vertebral.* Vertebralis.

VERTELL. m. náut. Cada una de las bolas enfiladas com uns rosaris, pera facilitar lo moviment de las vergas. *Vertello ó bertello.* Antenis inser-viens globus.

VERTENT. p. a. Lo que verteix, com: áyguas vertents. *Vertiente.* Fluens. || m. VESSANT.

VERTIBILITAT. f. La facilitat de mouer-se alguna cosa envers várias parts ó al rededor. *Vertibildad.* Vertibilitas, atis.

VERTIBLE. adj. VERSÁTIL.

VERTICAL. adj. Lo que està directe y perpendicularment sobre nostre cap. Se diu de qualsevol círcul màxim de la esfera, que passa pels pols del horisont y pel centro de un astre, y en lo qual se conta ó amida la altura de aquest en qualsevol instant donat. *Vertical.* Verticalis. || geom. Se diu de la línea que's tira en un pla de alt á baix sèns inclinar-se á un costat ni á altre, ó senyalada per la

direcció de un fil ab un plom ó altre pes al cap davall. *Vertical.* Verticalis.

VERTICAL PRIMARI. Lo que es perpendicular al meridià, ó á la intersecció del qual ab lo pla del horisont fôrma ànguls rectes ab la línea meridiana. *Vertical primario.* Verticalis primarius.

VERTICALMENT. adv. m. De un modo vertical. *Verticalmente.* Verticali modo.

VÉRTICE. m. Lo punt superior del cap. *Coronilla, vértice.* Vertex, icis. || geom. La cima ó punt superior de qualsevol figura. *Vértice.* Vertex, icis.

VERTICILAT, DA. adj. bot. Se diu de las plantas que forman com anells. *Verticilado.* Verticillatus, verticulatus.

VERTICULO. m. bot. Denominació que's dóna á la disposició de las flors, pedúnculs, etc. quant tres ó més de ells rodejan de distància en distància la cama, ram ó pedúncul comú, formant una volta, com las fulles de la maria-lluïsa. *Verticilo.* Verticillus, i.

VERTIGINÓS, A. adj. Qui pateix rodaments de cap. *Vertiginoso.* Vertiginosus laborans.

VÉRTIGO. m. RODAMENT DE CAP.

VERTIR. v. a. Derramar, vessar. També s' usa com reciproc. *Verter.* Verto, is. || met. Comunicar al públich, ó dir lo que's tenia en secret. *Verter.* Diffundo, is.

VÉRTOLA. f. GLÁNDULA. || f. ant. BRABÓ.

VERTOSA. f. GLÁNDULA.

VERTIS. m. ant. VÉRTICE.

VERVESSOR. m. MARNESSOR.

VÈS. Veu que s' usa com interjecció de enfado ó de despreci. *Anda, quita.* Apage.

VES. VIS, VICE.

VESANA. f. VESSANA.

VESCH. m. Matèria apegalosa á propòsit pera agafar aucells, y també la planta de que's fa. *Liga.* Viscus, i.

VESCOMTAT. m. La dignitat ó títol de vescomte. *Vizcondado.* Procomitatus, us.

VESCOMTE. m. Substitut que deixava 'l comte ab sas veus y autoritat, y vuy es títol de honor que dóna 'l soberà per distinció y premi del mérit de sos vassalls. *Vizconde.* Vicecomes, procomes, itis.

VESCOMTESSA. f. La dona del vescomte ó altra que té 'l títol de vescomtat. *Vizcondessa.* Procomitissa, æ.

VESCÓS, A. adj. VISCÓS.

VESER. adj. ant. VERDADER.

VESLLUM. m. Lo reflexo de la llum, ó débil resplandor per la distància de ella. *Vislumbre.* Dubia lux. || met. Conjectura, sospita ó indici. *Vislumbre.* Suspicio, nis. || Notícia dubtosa. *Vislumbre.* Anceps cognitio.

VESPA. f. Insecte de tres á quatre líneas de llarch, ab quatre alas, y de color groch ab faixas negres. Pica ab un fíbló que té en la part posterior, introduhint un humor acre, que causa colera á in-

flamació. Viu en societat, y fabrica brescas, però sens mel. *Arispa.* *Vespa*, æ. || met. *ASTUT, TATMAT.*

VESPER. m. Espècie de bresca sens mel que fan las vespas. *Adispero.* *Vesparum* *favus.*

VESPERTÍ, NA. adj. Cosa del vespre. *Vespertino.* *Vespertinus.*

VESPRA. f. ter. *VIGÍLIA.*

VESPRADA. f. *TARDE.*

VESPRE. m. Las primeras horas de la nit. *Noche, anochecer, prima noche.* *Vespere, prima nocte.* || *TARDE.*

FERSE VESPRE. fr. y

VESPREJAR. v. d. Ferse fosch ó de nit. *Anochecer.* *Vesperasco*, is. || *TARDAR.*

VESPRES. m. pl. Una de las horas canónicas que s' resa per la tarde, després de nona. *Visperas.* *Vesperæ*, arum. || Entre 'ls romans era una de las divisions del dia, desde 'l fi de nona fins á posta del sol. *Visperas.* Hora *vespertina.*

VESPRES SICILIANAS. exp. que denota qualsevol venjansa jeneral ab morts violentas, aludint á la matansa que 'ls sicilians executáren en tots los francesos que s' trobavan en Sicilia la vespra de Pásqua del any 1282, sens perdonar á las sicilianas que estavan embarassadas de algun francès; y s' anomenan així perque 'l senyal del acometiment fou lo primer toch de vespres. *Visperas sicilianas.* *Strages vesperæ* *siculæ.*

VESSA. f. Planta anyal que fa las camas inclinadas á terra y sobre dos pams de llargas; las flors petites, de color morat bermellench y companyadas de grifols ó fils; lo fruyt es un llegumet escayrat ó rodó obscur, y contingut en unas tavelles vellosas, sentadas, unidas de dos en dos ó de tres en tres. Són us principal es pera aliment dels coloms, y reduhidas á farina se'n fan cataplasmas *resolutius.* *Algarroba, arveja, alverja, vicia, y arvejona* pr. And. *Vicia* sativa. || Las brancas majors dels arbres que s' extenen desde la soca. *Brazo.* *Ramus major.*

VESSA BORDA. Planta molt semblant á la anterior, de fullas més amplas, los fils de dos en dos; las flors majors y de un hermós color de púrpura; 'l fruyt rodó y obscur. Naix sens plantarla, y es bastant perjudicial als blats. *Afaga, arveja silvestre, arvejon, y arvejona loca.* pr. And. *Aphaca*, æ.

VESSAS DE JARDÍ. Planta. *Arveja florida ó de flor.* *Vicia tricolor.*

VESSÀ. m. Camp de vessas. *Algarrobal, arvejal, arvejar.* *Viciis sativis consitus ager.*

VESSAMENT. m. Escampament de licor ó altra cosa. *Derramamiento, vertimiento.* *Effusio*, nis.

VESSANA. f. Lo solch recte que forman los llauradors desde un extrem á altre de la terra. *Vesana.* *Longior sulcus.* || Lo quadro de terra comprés entre dos solchs paralelos en una heretat gran dividida en porcions. *Vesana.* *Duobus sulcis paralelis agri contenta pars.* || *JORNAL.* 5.

VESSANT. p. a. Lo que vessa, com: ayguas

VESSANTS. *Vertiente.* *Fluens.* || Lo pendent ó declivi per abont corre ó pòt córrer la aygua. *Verticak.* *Fluentum*, i. || La part inclinada de la teulada. *Tendido.* *Tecti imbricati* *deveva pars.*

VESSAR. v. a. Derramar, llansar lo liquit de algun vas. *Derramar, verter, efundir, vaciar.* *Efundo*, is. || v. n. Sobreixir. També s' usa com reciproc. *Rebozar, reverter, redundar.* *Redundo*, æ. || med. Eixir algun licor, humor del continent, per la replició ó desmesuada abundància. *Regurgilar.* *Refluo*, is.

VÊSTA. f. Sach de penitència, del qual s' an en las professons de la setmana santa, etc. *Túnica, vesta, traje nazareno, saco.* *Longior tunica.*

VESTAL. adj. Cosa de Vesta que 'ls romans tenian per diossa del foch, com: festas *VESTALS*, etc. *Vestal.* *Vestalis.* || f. Cada una de las donzellas de las familias distingidas de Roma, que s' deixavan al servey de la diossa Vesta. Havian de entrar desde la edat de sis hasta deu anys, y servian per espay de trenta, los deu primers en lo noviciat, los altres deu oferint sacrificis, y 'ls deu restants enseyant á las novícias; si bè sa ocupació principal era no deixar apagar may lo foch en sos temples, lo que si succehia per culpa de ellas eran severament castigadas y assotadas ab vergas, y si en los dits trenta anys violavan lo vot de virginitat, las enterrava vivas, ó las tancavan en alguna profunda caverna, ahont las feyan morir de fam. Quant passavan pels carrers, los magistrats las cedian *lèpas*, y ordinàriament se concedia perdó als reos per qui ellas intercedian. *Vestal.* *Vestalis virgo.*

VESTEDURA. f. *VESTIDURA.*

VESTIDET. m. d. *Vestidillo.* *Parva vestis.*

VESTIDOR. m. Lo lloch destinat pera vestirse. *Vestuario.* *Vestiarium*, ii. || Lo lloch detrás de las taulas pera vestirse 'ls cómichs, y ahont se suposaa executadas las accions que no convé representar al poble. *Vestuario.* *Postcænium*, ii.

VESTIDOT. m. Vestit despreciable. *Vestidillo.* *Despicabilis vestis.*

VESTIDURA. f. *VESTIT.* 2. 3. 4. || Vestit especial ó part de ell que serveix de singular adorno ó distincció. *Vestidura.* *Vestimentum* *insigne.* || pl. Ornaments que se sobreposan als vestits ordinàris, y serveixen al culto diví. *Ornamentos, vestimentas, vestimentos.* *vestiduras sagradas.* *Sacra vestes.*

VESTIDURETA. f. d. *Vestidurilla, ita.* *Parva vestis.*

VESTIGI. m. La petjada ó rastre que deixan los peus per allí ahont passen. *Reliquia, vestigio, rastro, huella, pisada.* *Vestigium*, ii. || La memòria ó notícia de las accions dels antichs pera imitació y exemple. *Vestigio.* *Vestigium*, ii. || L' indici ó senya per ahont s' infereix la veritat de alguna cosa. *Indicio, vestigio.* *Argumentum*, i. || Monument ó senyal de algun edifici ó de qualsevol altra cosa, com: noquedá ningun vestigi de las grandesas dels

assiris. *Rastro, vestigio.* Monumentum, signum, i. **RELÍQUIA.** 4.

VESTIGLE. m. Mónstruo horrendo. *Vestiglo.* Horridum spectrum.

VESTIMENT. m. VESTIT. 2. || pl. VESTIDURA. 3.

VESTIR. v. a. Abrigar lo cos, cubrirlo ab lo vestit. També s' usa com reciproc. *Vestir.* Vestio, is. || Adornar, com: *vestir* los altars, las parets de tapisos, etc. *Vestir.* Orno, as. || Guarnir alguna cosa pera sa major defensa, com la porta ab planxas de ferro. *Vestir.* Contego, is. || Donar liberalment ó de caritat á algú ab que vestirse. *Vestir.* Veste donare. || Adornar un escrit. *Vestir.* Exorno, as. || Disfressar, dissimular la realitat de alguna cosa. *Vestir.* Simulo, as. || Traballar ó fér vestits pera altre. *Vestir.* Vestes aptare. || Anar vestit, y així 's diu: N. *vesteix* bè. *Vestir.* Vestio, is. || Arrebossar ab guix ó morter. *Vestir.* Incrusto, as. || Entre fusters, juntar y enllassar los montants de las portas y finestras ab los travessers. *Entrejuntar.* Connecto, is. || Admétrer per religiós. *Dar el hábito.* Religioso habitu insignire. || **PÈNDRE L' HÁBIT.**

|| v. r. Se diu dels animals y plantas, respecte de la pell, escorxa, etc. de que 's cubren. *Vestirse.* Vestiri. || Poblarse, cubrirse 'ls camps de herba, 'ls arbres de fullas, etc. *Vestirse.* Indui, ornari. || Eixir de una malaltia, y deixar de fér llit. *Vestirse.* Convallesco, is. || Cubrirse, sobreposarse una cosa á altra, com lo del de núvols, etc. *Vestirse.* Contegi.

VESTIT, DA. p. p. y adj. *Vestido.* Vestitus. || m. Lo conjunt de pessas de roba que compon l' adorno del cos, pera defensa, y anar decentment cubert. *Vestido, vestidura, hábito.* Vestimentum, i. || Pessa de roba que se sobreposan las donas, y las cobreix tot lo cos desde 'ls muscles. *Vestido.* Vestis, is. || Lo traje ó modo de vestir de cada país, y així 's diu: *vestit* á la espanyola, etc. *Traje, vestido.* Habitus, ns.

VESTIT DE ARLEQUÍ. Vestit ridícul de vários colors que usan los arlequins. *Botarga.* Larva, æ.

VESTIT DE CORT. Lo que usan en palácio las senyoras en los dias de funció. *Vestido de corte.* Vestis ornatior.

VESTIT DE GUERRA. L' uniforme dels soldats. *Uniforme militar.* Militaris vestis.

VESTIT DE PELL. Lo que solen portar los pastors fet de pell del bestiar. *Pellico.* Rheno, is.

VESTIT ESPELLIPAT. *Jerapellina.* Obsoleta, detrita vestis.

VESTIT Y CALSAT. m. adv. que s' usa en los contractes posant per obligació de provehir á algú de ditas cosas. *Vestido y calzado.* Vestitus et calceatus. || EN COS Y ÀNIMA.

LLEVARSE Ó TRAURENSE 'L VESTIT. fr. DESPU-LLARSE.

UN VESTIT NE TINCH EN FRANSA Y AQUÍ 'M MÓRO DE PRET. ref. pera burlarse del que 's jacta de lo que no li pót servir, y també 's diu quant algú té abundància ó alomenos lo necessari de alguna cosa en

altra part, y allí ahont se troba ne té falta. *Buen jubon me tengo en Francia: mi padre se llama hogaza, y yo me muero de hambre.* Semper agricola in novum annum dives.

VESTUARI. m. Lo necessari pera vestirse. *Vestuario.* Integra vestis. || Lo que en algunas comunitats ó cossos eclesiástich se dóna á sos individus pera vestirse. *Vestuario.* Indumentis designata summa. || La renda que 's dóna en algunas iglésias pera vestirse als que tenen aquesta obligació en algunas funcions. *Vestuario.* Pro altaris servitio pensio.

VET. m. ant. Entredit, censura eclesiástica. *Entredicho.* Interdictum, i. || m. Negació, prohibició del rey. *Veto.* Velitum, i.

VET AQUÍ. interj. ab que s' activa 'l discurs y s' excita la atenció del qui óu. *Ea.* Eja.

VETA. f. Teixit llarch y estret de fil, de cotó, de estam, de filadís, de qualsevol color, que serveix pera lligar ó reforzar algun vestit, etc. y s' anomena cinta quant es de seda. *Cinta.* Vitta, lænia, æ. || **VENA.** 3. 4. 7. || Corda posada en una corriola ab que 'ls manobres pujan los materials. *Tiro.* Funis, is. || met. Lo natural, humor, geni ó inclinació de cada hu, y així 's diu: seguir la *VETA.* *Vena, veta.* Animus, i. || En lo lli y cánem lo filament que contenen aquestas matèrias, abans de netejarlas. *Hebra.* Filamenta, orum. || Lo tros de simolsa ó llenca de teixit de cánem ó estopa que 's clava ab tatxas de llarch á llarch en las barras del teler de brodar, y serveix pera cusirhi y assegurarhi la roba que s' ha de brodar. *Propienda.* Fascia lineata fulciens. || pl. Pasta de fideus anomenada així per la figura de veta. *Tallarines.* Tragemata resecta.

DESCUBRIR LA VETA. fr. met. Conéixer las inclinacions, intenció ó designe de algú. *Descubrir la veta.* Affectum introspicere.

SEGUIR LA VETA Á ALGÚ. fr. met. Acomodarse al humor ó geni de altre. *Guardarle ó llevarle á alguno el aire.* Ad alicujus arbitrium totum se fingere.

TROBAR DE VETA Ó DE BONA VETA. fr. met. Trobar á algú de bon humor ó en disposició favorable pera conseguir de ell lo que 's preten. *Cojer ó hallar á otro de vena.* Alterius animum facilem experiri.

VÉTEL AQUÍ. exp. ab la qual s' amostra ó senyala á algú. *He aquí, ve ó ves aquí, ételo.* En, ecce.

VETERÀ, NA. m. y f. S' aplica als soldats que per haver servit molt temps estan experts en la milícia. *Veterano.* Veteranus. || Entre romans s'aplicava als soldats que havian acabat són servey, y estavan exemps de tornar á la guerra. *Veterano.* Veteranus. || Antich ó experimentat en qualsevol professió ó exercici. *Veterano.* Peritus.

VETERINARI, A. adj. Cosa de la veterinària. *Veterinario.* Veterinarius. || f. **MANECCALIA.**

VETETA. f. d. *Vetia, illa.* Venula æ. || **CINTETA.**

VETBO, Ó VEUSHO ALLÀ. loc. pera significar que una cosa es mitjana, so es, ni sobressa-lient ni despreciable. *Entre merced y señoría. Mediocris.*

VETLLAR. v. n. **VETLLAR.**

VETLLA. f. La acció de vetllar, y 'l temps en que 's vetlla. *Vela, vigilia, velacion, relada.* vigilia, m. || La centinella que 's posa per la nit. *Vela.* Excubatio, nis. || L' acte de vetllar tota la nit. *Pervigilio.* Pervigilium, ii. || Una de las quatre parts en que 'ls romans dividian la nit de tres en tres horas. *Vela.* Vigilia, m. || La assistència devota per horas ó torn davant del SS. Sagrament. *Vela.* Statio, nis. || Lo temps de treballar de part de nit, y 'l mateix traba'll que 's fa. *Vela.* Elucubratio, nis. || met. Cuydado y vigilància en qualsevol cosa. *Vela.* Cura, diligentia, m.

VETLLADA. f. **VETLLA.** 6. 7.

VETLLADOR, A. m. y f. Qui vetlla. *Trasnochador, velador, vigilante.* Vigilator, is. || Qui vigilantment y ab sollicitut cuyda de alguna cosa. *Velador, vigilante.* Invigilator, is. || Tauleta, pagès de fusta ó altre instrument en que 's col·loca 'l llum pera vetllar los treballadors. *Velador.* Lychnuchus lignens.

VETLLAR. v. n. No dormir lo temps destinat pera descansar. *Trasnochar, velar, vigilar.* Vigilo, as. || Fér guardia ó centinella. *Velar.* Excubo, as. || Treballar de nit. *Velar.* Elucubro, as. || Assistir per horas ó torn davant del SS. Sagrament. *Velar.* Stationem agere. || met. Observar atentament alguna cosa. *Velar.* Observo, as. || Cuydar ab sollicitut de alguna cosa. *Velar.* Invigilo, as. || Desvetllar-se sobre alguna cosa. *Desvelarse, velar.* Advigilo, as. || v. a. Assistir de nit als malalts ó als difunts. *Velar.* Excubo, as.

VEU. f. Lo so que forma l' ayre ferit y modificat en la gargamella y proferit per la boca del animal, y en particular de la persona. *Voz.* Vox, cis. || Lo so que forman algunas cosas inanimadas per medi del ayre ó del vent, com: la veu de la trompeta, etc. *Sonido, voz, son.* Vox, cis. || Lo so natural ó metall de veu ó 'l modo ab que s' usa de ella. *Voz.* Vox, cis. || Paraula, dioció. *Voz, vocablo.* Vox, cis. || Crit. *Grito, voz.* Vox, cis. || Lo músich que canta, y així 's diu: primera veu. *Voz.* Vox, cis. || Rumor, opinió comuna. *Voz.* Rumor, is. || Poder, facultat, dret pera fer algú en nom seu ó de altre alguna cosa. *Voz.* Facultas, atis. || La capacitat ó aptitut pera elegir en las juntas. *Voz.* Vox, cis. || Motiu ó pretext públich. *Voz.* Publica vox. || Vot en las juntas ó elecciones. *Voz, voto.* Suffragium, ii. || gram. Lo conjunt de inflexions de un verb que signifiquen de un mateix modo. *Voz.* Vox, cis. || Súplica, oració. *Voz.* Vox, cis. || mús. Se diu del cant y modificació del so, en quant diu relació a la música. *Voz.* Modulatio, nis. || En las cosas espirituales y morales, *inspiracio*, com: la veu de la veritat y de la justícia clama sempre al cor. *Inspiracion.*

voz. Inspiratio, nis. || Precepte, manament del superior. *Voz.* Vox, cis. || Se diu també del cant dels poetas, com: jo destino ma veu a vosstras alabansas. *Voz.* Cantus, us. || Notícia, fama, divulgació de alguna cosa. *Son.* Sonus, i, fama, m.

VEU ACTIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressan acció. *Voz activa.* Activa verbi vox. || Facultat de volar. *Voz activa.* Suffragium ferendi jus.

VEU AGUDA. La alta y de tiple. *Voz aguda, penetrante.* Acuta vox.

VEU CLARA Y SONORA. *Voz argentada.* Canora vox. **VEU DE AIGUA.** Mina, vena de aygua. *Menestral, venero.* Aquæ vena.

VEU DEL POBLE. Lo consentiment ó voluntat del poble. *Voz del pueblo.* Vox populi.

VEU GENERAL. Lo comú sentit de molts. *Voz general ó pública.* Plurimorum consensus, unanimum vox.

VEU GROSSA. La abullada ó grave á propià per fèr lo baix en la música. *Voz gruesa.* Densa, gravis vox.

VEU PASSIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressa passió. *Voz pasiva.* Passiva vox. || La facultat de poder sér elegit en las juntas. *Voz pasiva.* Suffragii jus.

VEU PLENA. La alta y forta, que umple 'ls oïdors. *Voz llena ó entera.* Contenta, valida vox.

VEU PRIMA. La débil ó que umple poch los oïdors. *Voz delgada.* Gracilis, imbecilla vox.

VEU VAGA. 'L rumor ó notícia espargida entre molts, ignorantse l' autor. *Voz vaga, hablilla.* Rumor, is.

À **VEU PLENA.** loc. ant. **AB ALTA VEU.**

ABAIXAR LA VEU. fr. Disminuir-la. *Bajar la voz ó el tono.* Vocem remittere. || Deixar de parlar ab arrogància. *Bajar la voz.* Voce demissa loqui.

AB ALTA VEU. m. adv. Cridant. *À voz en grito.* Conciliata voce.

ALZAR LA VEU. fr. Parlar en veu alta. *Alzar ó levantar la voz.* Vocem intendere. || Parlar ab soberania ó arrogància. *Levantar la voz; alzar el gallo.* Superbia efferre; arroganter loqui.

À **MITJA VEU.** m. adv. En veu més baixa de lo regular. *À media voz.* Submissa voce. || Ab una lleugera insinuació. *À media voz.* Levi indicia.

APAGAR LA VEU. fr. Fér que algunas instruments sonen méns posantlos sordina. *Apagar la voz.* Sonum tenuare.

À **UNA VEU.** m. adv. Ab comú consentiment. *À una voz.* Una voce.

À **VEU VISTA.** loc. ant. *Sin mas ni mas, á ojos vistos.*

À **VEUS.** m. adv. mús. Se diu quant se renouen varias veus en lo cant, com: baix, tenor, etc. *À voces.* Modulatis vocibus.

CÓRRER LA VEU. fr. Divulgar-se alguna cosa que s' ignorava. *Correr la voz.* Rumorem increbescere.

DE VIVA VEU. m. adv. **DE PARaula.**

DONAR Ó LLANSAR VEUS. fr. *Tomar voz.* Inquirir, is.

FÉR CORRER Ó PASSAR LA VEU. fr. Divulgar, extèndrer alguna espècie ó notícia. *Echar la voz.* Rumorem spargere.

JUGAR LA VEU. fr. Fér reflèts los cantors. *Jugar la voz;* *hacer quiebros.* Vocem modulari.

MUDAR LA VEU. fr. Dissimular la pròpia, fingint-ne altra pera no sér conegut. *Mudar la voz.* Vocem simulare. || Variar de to de veu 'ls noys, regularment quant entran en la pubertat. *Mudar la voz.* Gallulasco, is.

NO TENIR VEU. fr. Tenirne poca. *No tener voz.* Abacem esse.

PÈNDRE VEUS. fr. Adquirir notícias. *Tomar voz ó razón.* Inquiri, is.

PÈRDRE LA VEU. fr. PÈRDRE LA PARAULA.

PRIVAR DE VEU. fr. Privar de votar ó de sér votat. *Privar de voz.* Aliquem suffragio privare.

RÓMPRE LA VEU. fr. Exercitarla ó alsarla més de lo regular. *Romper la voz.* Vocem exercere.

SÉR PÚBLICA VEU Y FAMA. fr. Tenir-se per certa alguna cosa, per assegurarla quasi tothom. *Ser pública voz y fama.* Vulgarem opinionem esse.

TAPARSE LA VEU. fr. met. No poder parlar per causa de alguna passió.vehement. *Anudarse la voz.* Vocem faucibus hærere.

TRÀURE LA VEU. fr. Esforçar-la en lo cant. *Esforzar,* *echar la voz.* Vocem obfirmare.

VEUASSA. f. aum. Veu grossa. *Vozarrón.* Vox magna.

VEUETA. f. d. *Vocecilla.* Vocula, æ.

VEUOTA. f. Veu dolenta. *Mala voz.* Ingrata vox.

VÉURER. v. a. Percibir los objectes ab la vista. *Ver.* Video, es. || Estar dotat de la facultat de la vista. *Ver.* Video, es. || Mirar. *Ver, mirar.* Conspicere. || Registrar, observar, examinar. *Ver.* Considero, as. || Regonéixer, observar las cosas de la naturaleza ó del art. *Registrar, ver, reconocer.* Exploro, as. || Trobar de qualsevol modo. *Ver.* Invenio, is. || Regonéixer ab cuydado y atenció alguna cosa. *Ver.* Recognosco, is. || Alèndrer ó anar ab cuydado ab las cosas que s' executan. *Ver.* Considero, as. || Experimentar ó conéixer per lo mateix que succeheix, com: véurer lo que passa. *Ver.* Experiens, iris. || met. Advertir, com: véurer los estragos que causa 'l vici. *Ver.* Animadvertito, is. || Pensarse lo que ha de succehir atenent á lo que passa, com: véurer abundancia de fruyt per la bona disposició dels arbres. *Ver.* Prævideo, es. || Conéixer, com: véurer veritat, la rahó, etc. *Ver.* Cognosco, is. || for. Assistir á la relació de algun plet. *Ver.* Video, es. || Tractarse familiarment ab algú. *Ver.* Ut familiariter. || **DESCUBRIR.** || m. Lo sentit de la vista. *Ver.* Visus, us. || Lo mateix que parer, sentir, judici, com: á mon véurer s' enganya. *Entender, ver.* Meo iudicio. || v. r. Estar en paratge ó postura pera sér vist. *Verse.* Spectari. || Usat com passiva

del verb véurer, recaurer la acció sobre 'ls objectes vistos. *Verse.* Conspici. || Trobarse constituit en algun estat, com: véurerse perduto, pobre, abatut, etc. *Verse.* Constitui. || Concurrir ab algú pera algun efecte. *Apersonarse, verse.* Cum aliquo convenire. || Estar ó trobarse de qualsevol modo en lo físich ó moral. *Verse.* Esse. || Descubrirse ó manifestarse alguna cosa. *Verse.* Appareo, es. || Representarse la imatge ó semblansa de alguna cosa material ó immaterial, com: véurerse al mirall, etc. *Verse.* Inspici, conspici. Donarse alguna cosa á conéixer clarament, com si 's vegés. *Verse.* Spectari. || Estar ó trobarse en algun siti ó llans. *Verse.* Adesse. || ant. **PREVÉURER.** || m. ant. **PREVISIÓ.**

VÉURER CLAR. fr. Conéixer alguna cosa tant clarament com si's tocás. *Palpar.* Rem attingere.

VÉURER DE LLUNT. fr. Ademés del sentit recte, significa prevéurer. *Preveer, antever, ver de lejos, ver con anteojos de larga vista.* Prævideo, es.

VÉURER LA SEVA. fr. fam. Denota que á algú se li presenta la ocasió favorable pera efectuar alguna cosa. *Ver la suya.* Occasionem nancisci.

Á MÉS VÉURER. exp. de despidio, citantse pera altra ocasió. *A mas ver, hasta la vista, á Dios y vedmonos.* Vale et redeas.

Á VÉURER. m. adv. ab que's demana alguna cosa, pera regonéixerla ó examinarla. *Á ver.* Sine videam. || S' usa com interjecció pera significar lo gust ó satisfacció de que alguna cosa haja succehit com se deya ó desitjava. *Ha.* Videntes quomodo ita est. || Explica la determinació de esperar que'l sucés diga la certitut de alguna cosa. *Á ver, á ver; veamos.* Res suadebit; exitus, acta probat.

COM ES DE VÉURER. exp. que's remet al testimoni de la mateixa cosa. *Como es de ver, lo que se puede ver.* Uti spectabile dignum.

DEIXAR VÉURER. fr. Permetrer lo véurer alguna cosa. *Dar á ver, ó dejar ver.* Conspectui permittere.

DEIXARSE VÉURER. fr. Manifestarse. *Manifestarse, verse.* Appareo, es.

ENCARA S' HA DE VÉURER, Ó ESTAR PERA VÉURER. fr. S' usa pera dificultar lo succés, certesa ó execució de alguna cosa responnent al que la facilita. *Estar por ver, desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

ES DE VÉURER Ó ES COSA DE VÉURER. loc. Se diu de alguna cosa digna de particular atenció ó consideració. *Es de ver ó para ver.* Spectabilis, visu dignus.

FÉR ALTRE VÉURER Ó BON VÉURER. fr. Fér altra cara ó aspecte diferent las cosas. *Tener buen á otro ver.* Alium esse rei aspectum. || met. Variar las circunstancias de alguna cosa. *Mudar de semblante ó color.* Aliter se habere.

FÉR COM QUI NOHI VÉU. fr. FÉR LOS ULLS GROSSES.

FÉR DE MAL VÉURER. fr. met. Explica que alguna falta ó nota desllubeix á algú, disminuintli la estimació, que's debia tenir de ell per sas prenas ó empleo. *Hacer mal viso.* Obrumbo, as.

VÊA VÊUEA. fr. Presentar á la vista alguna cosa de manera que no quede dubte. *Hacer ver, patentizar.* Patefacio, is. || Persuadir lo que no es en realitat. *Hacer ver.* Falsa persuadere.

PERSE VÊUER. fr. met. Fêr expressament cosas extraordinàries pera excitar la atenció de altres. *Hacerse ver.* Spectationem movere. || met. Aventajarse á altre en virtut, sabiduria, gentilesa, etc. *Destollar, descollarse, aventajarse.* Præsto, as.

HAVÉR VIST PROU UNA COSA. fr. Havér caygut en poder de qui no la soltará, ó será difícil recobrar-la. *Estar en papo de buitre.* Vulturi pascere traditum esse.

JA HO VEUREM. exp. **VEUREM.**

JA 'S VÊU. loc. pera convenir ó assentir alguna cosa convensut de la veritat de ella; y també s' usa irònicament. *Ya se ve.* Patet quidem.

¿NO HI VÊUS? loc. ¿NO TENS ULLS?

NO PODER VÊUER A ALGÚ. fr. Aborir-lo. *No poder ver á alguno.* Aliquem odisse.

QUANT HO VEURÉ, HO CREURÉ. loc. fam. Denota la repugnància en créuer alguna cosa fins á haverla vista, per la suspita de que no es així com se diu. *Es menester verlo para creerlo; no son palabras para mi tia, que aun de las obras no se fa.* Nisi videro, non credam.

SEGONS SE VÊU. m. adv. A lo que apar. *Al parecer, segun se ve.* Prout res ipsa indicat.

SER DE VÊUER Ó COSA DE VÊUER. fr. Sér una cosa digna de atenció per sa compostura, adorno ó curiositat. *Estar de ver.* Visu dignum esse.

TENIR QUE VÊUER. fr. Havér relació ó connexió entre dos cosas. *Tener que ver.* Necessitudinem cum aliquo esse.

VEUREM. exp. Denota que pera convenir en alguna cosa que's proposa es menester pensarsho bé. *Se verá, se pensará.* Videbitur. || Denota que es necessari examinar alguna cosa y esperar la ocasió abans de resódrer. *Veremos, es necesario ver.* Visu opus est. || exp. ab que's remet á altre temps ó ocasió, ó pera denotar que no's déu judicar de la cosa fins que's verifique. *Ya lo veremos.* Exitus testis.

VÊUERSEN DE TOTOS. fr. Passar molts traballs é incomoditats. *Pasar por las picas.* Multis laboribus exerceri.

VEXACIÓ. f. Maltracte que's fá á algú. *Veja-cion.* Vexatio, nis. || Opressió, molèstia. *Veja-cion.* Vexamen, inis.

REDIMIR LA VEXACIÓ. fr. Fêr alguna acció, patint desfalch ó pérdua en la utilitat, pera subvenir á alguna urgència ó necessitat major. *Redimir la ve-jacion.* Injuriam seu molestiam redimere.

VEXADOR, A. m. y f. Qui vexa. *Veja-dor.* Vexator, is.

VEXÁMEN. m. En los certámens literaris, lo discurs festiu y satírich en que's fá càrrech als poétas dels defectes comesos en los versos. *Veja-men.* In certamine poético cavillatio. || **VEXACIÓ.**

VEXAMINISTA, m. Lo subjecte encarregat

del vexámen en las funcions literàries. *Vejaminis-ta.* Festivus objurgator.

VEJAR. v. a. Maltractar, molestar, perseguir, fêr patir. *Vejar.* Vexo, as. || Exigir á altres més de lo just. *Vejar.* Extorqueo, es. || Mortificar, importunar continuament. *Vejar.* Vexo, as. || Donar vexámen, burlarse en la sátira. *Dar vejámen, cejar.* Satiricè objurgare.

VEY, A. m. y f. **VELL.**

VEY, NA. adj. ant. **VENÍ.**

VEYL Y VEYLL. m. ant. **VELL.**

VEYLAR. v. n. ant. **VELLAR.**

VEYNA. f. Capsa en que's posan algunas armas ó instruments, com espasas, estisoras, etc. *Vaina.* Vagina, æ. || La tavella de alguns llegums. *Vaina.* Siliqua, æ. || Lo doblech que's fá en la roba, en lo qual se posa algun cordó, etc., pera aixamplar-la ó estrényer-la segons convé. *Jareta.* Sutura cava.

VEYNER, A. m. y f. Qui fá veynas. *Vainero.* Vaginarum opifex.

VEYNETA. f. d. *Vainica, illa.* Vaginula, æ.

VEZCOMPTE. m. **VESCOMPTE.**

VI.

VI. m. Licor que's fá del'such dels rahims, expremut y cuyt naturalment per la fermentació. *Vino.* Vinum, i. || Per extensió 's diu del'such de algunas fruytas, com de cireras, de pera's, de pomas, etc., que fermenta com lo dels rahims. *Vino.* Frugum succus vinum referens. || met. Qual-sevol cosa que arrebatava la rahó y fá vagarejar. *Vino.* Vinum, i.

VI AGRE. *Vino agrio, acedo, perdido, ruelt.* Vinum acidum.

VI AIXUT. Lo de gust oposat á dols, però suau y bo. *Vino enjuto, abocado, de buen paladar.* Vinum subasper.

VI ASPRE. 'L de un gust que sembla que pica. *Vino de agujas, carraspeño, raspante ó picante.* Vinum vellicans.

VI BATEJAT. Aquell en que hi ha mesclada aygua. *Vino cristiano.* Vinum commixtum aqua.

VI BLANCH. Lo que's fá de rahims blancs. *Vino blanco.* Albescens vinum.

VI BO, DE PAHÍ Ó RANCI. 'L fêt de molt temps, que adquireix molt bon gust y fortalesa. *Vino rancio, generoso ó de dos orejas.* Vinum generosum.

VI BROCÁS Ó PROCÁS. HIPOCRÁS.

VI CAP TRENCAT. Lo que té punta de agre. *Vino repuntado ó que se cuelve.* Vinum fugiens.

VI CLARET. Se diu del vi negre clar, de un color ret encés. *Aloque, vino clarete ó tintillo.* Vinum rubellum, vel saturati coloris.

VI CUYT. Most cuyt abans de fermentar. *Vino cocido.* Sireum, ei, sapa, æ.

VI DE DESPESA. RESÁYGUAS.

VI DE MAGNANAS. Lo que's fá del'such de ellas.

Boete. Vinum ex malorum puniceorum succo.

VI DE PALMA. Licor que trauben los indis, posant una aixeta en una espècie de palma que'ls comunica una saba ó licor abundant, y després de algun temps se torna vinagre. *Vino de palma.* Vinum palmeum.

VI DE TRESCOL. MOST.

VI FLUIX. VINET.

VI PORT. Lo de molta fortaleza. *Vinazo.* Vinum ingentium virium.

VI GRECH. Vi de gust entre un poch aspre y amarch, clar, de poca substància y duració. *Chacolí.* Vinum acre exile.

VI GROS. Lo de molt cos. *Vino grueso.* Pingue vinum.

VI NEGRE Ó USUAL. *Vino tinto.* Vinum rubrum.

VI PERA CREMAR. Lo destinat pera fér ayguardent. *Vino para aguardiente.* Ad aquam vitæ conficiendam vinum.

VI PREMPSAT. Lo que's tráu á forsa de prempsa. *Vino de garrote, repiso.* Lora, æ.

VI PUR. Vi bo, sèns mescla de altra cosa. *Vino puro.* Merus, i.

VI RANCI DE ALICANT. *Fondillon.* Alonense vinum velus.

VI TÁRBOL. Lo trontollat que té mal color y mal gust. *Zupia.* Vappa, æ.

VI VERGE. 'L que'ls rahims destil·lan naturalment. *Vino de lágrima ó de gota.* Protopum, i.

VI VERMELI. ant. VI NEGRE.

A POCH VI CUTTARHI. ref. que denota que quant alguna cosa vá escassa, y hi ha altres que la pretenen convé serhi diligent. *A poco pan tomar primero.* Panis ubi exiguum est, aliis prior accipe panem.

BATEJAR LO VI. fr. Mesclarhi áyguia. *Bautizar el vino, aguar el vino.* Vinum aqua miscere.

CARREGAR DE VI. fr. Bèurerne massa, emborratxarse. *Embriagarse, cargarse de vino, cargar de lantero.* Inebriari.

GASTARSE, TRASPUNTARSE 'L VI Ó TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornarse agre. *Repuntarse, volverse, apuntarse, revenirse, acedarse.* Vinum acidum reddi.

LO BON VI FÁ BON LLATÍ. ref. FÁ DE MAL BALLAR AB LO VENTRE VUYT.

LO BON VI NO NECESSITA RAM. ref. Denota que las bonas prendas per sí mateixas són apreciables, y 's donan á conèixer sèns necessitat de ostentarlas ni exagerarlas. *El buen paño en el arca se vende.* Proba merx facilè emptorem reperit, tametsi in abstruso posita est.

LO RANCI QUE ES BO EN LO VI, EN LO PORCH NO 'S PÓT SUFRIR. ref. literal. *El rancio que es bueno en el vino, es malo en el tocino.* Quod benè sapit in vino, malè sapit in sue.

PUJARSEN LO VI AL CAP. fr. Perturbarse 'ls sentits per haverne begut massa. *Subirse el vino á la cabeza ó el humo á la chimenea.* Vinum caput tentare.

REFEGIR VI NOVELL. fr. Mesclarlo ab lo vell. *Remosar, mostear.* Vinum novo musto immiscere.

REMENAR LO VI. fr. Mòurerlo ó agitarlo ab un bastó en la eyna ahont se guárda. *Dar baston, bastonear.* Radica vinum agitare.

TORNARSE AGRE 'L VI. fr. *Acedarse.* Coacesco, is.

TORNARSE DOLS LO VI. fr. *Remostarse.* Vinum mustum sapere.

VIA. f. CAMÍ. || met. Medi, expedient ó manera de executar ó conseguir alguna cosa. *Via.* Modus, i. || met. Lo conducto del cos del animal, expecialment aquell pel qual expel·leix los excrements. *Via.* Meatus, us. || Llista de diferents colors en la roba, com en los mocadors, etc. *Canilla, lista, veta, vareta.* Virgula, æ. || Lo subjecte que serveix de medi pera lograr alguna cosa. *Camino, via, medio.* Medium, ii. || Lo camí ó viatge que fan los correus, y així 's diu : anar una carta per la via de Madrid. *Via.* Vià, æ. || Lo camí y conducta secreta ab que obra Dèu y la naturalesa. *Camino, via.* Via, æ. || La qualitat del exercici, estat ó facultat que s' elegeix pera vturer. *Via.* Vitæ ratio. || En la mística 'l modo y orde de vida espiritual arreglada á la contemplació, la qual divideixen en purgativa, illuminativa y unitiva, interior y exterior, etc. *Via.* Via, æ. || fíl. MÉTOD. || for. Lo modo de procehir pera substanciar los judicis, que divideixen en via ordinària y executiva. *Via.* Ordo judiciorum. || PRESSA. || FEYNA. || Entre pescadors jonch doble ab que desde 'l comensament se rodeja de tant en tant lo còp pera donarli resistència contra l' impuls de las corrents. *Via.* Via, æ. || náut. RUMBO. || S' usa repetit, com modo adverbial pera instar ó donar pressa. *Despacha, acaba ya.* Propera.

VIA ÀPIA. Camí de cent llèguas fét per orde de Àpio desde Roma fins á Bríndis en lo regne de Ná·pols. *Via apia.* Via appia.

VIA-CRUCIS. Camí ab diverses creus y estacions en memòria dels passos de Jesucrist en sa passió, caminant al Calvari. *Calvario, via-crucis, via sacra.* Via-crucis. || Lo llibret que conté ditas creus y estacions, y també la professó que 's fá per dit objecte. *Via-crucis.* Via-crucis.

VIA EXECUTIVA. for. Judici breu en que 's concedeixen sols breus dias pera la proba. *Via ejecutiva ó ejecutoria.* Ordo brevior judicandi.

VIA FERRO. loc. Crit de alarma acompanyat de cops de espasas á terra per exhortar al combat ó ataco repentinament. *Alarma, á ellos.* Classicum.

VIA FORA, AJUDA! Crit de socós. *Socorro! auxilio!* Auxilio clamor.

VIA FORA, SOMATENT. Crit que per la cerimònia de extràurer los reos de sagrat donava 'l porter de la cúria després de haver pegat tres colps en la porta ab lo picaport y pels carrers després de tocar la campana grossa de St. Jaume. Mès endavant se suprimí 'l crit y part de la publicitat. *Via fora, somaten.* Judicialis ceremonia.

VIA FOS. loc. Crit de somaten ó de alarma contra lladres, etc. *Rebato, alarma*. Ad arma.

VIA IL·LUMINATIVA. 'L segon estat del camí de la perfecció. *Via il·luminativa*. Illuminatrix via.

VIA LÁCTEA. Camí de sant Jaume, conjunt de una infinitat de estrelles imperceptibles que formen una faixa blanca en lo cel. *Via láctea, camino de Santiago*. Via lactea.

VIA ORDINÁRIA. 'L curs ú orde natural y regular de las cosas. *Via ordinaria*. Communis ordo. || for. Lo curs y orde de una causa segons las formalitats del dret. *Via ordinaria*. Communis litium via.

VIA PURGATIVA. teol. Lo primer estat dels que desitjan arribar á la perfecció, purgant ab llágrimas los efectes dels vicijs. *Via purgativa*. Purgativa via.

VIA RECTA. m. adv. Tot dret, sèns distràurer-se del objecte principal. *En derecho, via recta*. Rectò.

VIA RESERVADA. Cada una de las secretarias de estat y del despaig universal. *Via reservada*. Reservata regis via.

VIA SUS! Crit de embestida. *Arriba! á ellos! Auge*. || loc. Aixecat prompte. *Lévantate pronto*. Citissimè exurge.

VIA UNITIVA. L' últim estat de la perfecció en que la ànima s' uneix á Déu per la caritat. *Via unitiva*. Unitiva via.

AB UNA VIA FÉR DOS MANDATOS. fr. fam. Aprofitar la oportunitat de fér una diligència pera practicarne altra al mateix temps. *Hacer de un camino ó de una via dos mandados; matar de una pedrada ó de un tiro dos pájaros; casar una hija con dos yernos*. Duos parietes de eadem fidelia dealbare.

Á DRETA VIA. m. adv. VIA RECTA.

Á LA VIA! m. adv. náut. ab que's mana al timoner situe la canya del timó al mitj ó en coincidència ab la direcció de la quilla. *¡A la via! ¡á la via el timon! ¡derecha la caña!* Gubernaculi manubrium rectum pone!

DEIXAR VIA VELLA PER NOVA ES MODORRIA. ref. NO DEIXES LA CARRETERA ETC.

DONAR VIA. fr. DONAR PRESSA.

FÉR LA VIA. loc. ant. náut. *Hacer rumbo*. Facere viam.

FÉR SA VIA. fr. FÉR SÓN CAMÍ.

PASSARNE VIA. fr. AVANSAR MOLT en la execució de alguna cosa. *Adelantar, apresurar*. Festino, as.

VIABILITAT. f. La qualitat de lo viable. *Viabilidad*. Viabilitas, tis. || med. La probabilitat de vida que té 'l noy y que s' infereix pel pes del feto, per sa longitud, sa conformació, 'l grau de desenvol·lo de sos òrgans essencials y sobre tot del punt del abdómen en que s' insecta 'l cordó umbilical, de la part del canal intestinal ahont se troba 'l meconi, etc. *Viabilidad*. Viabilitas, tis.

VIABLE. adj. Lo que es capás de viurer, lo que té elements de vida. *Viable*. Viabilis. || med. S' aplica al noy quals òrgans per sa bona conformació

indican que viurá més ó ménos temps. *Viable*. Viabilis.

VIADOR. m. La persona que está en aquesta vida, y camina á la eterna. *Viador*. Viator, is.

VIADORA. f. Pessa del telèr de teixir, ahont se penjan los fils ó cordas, ab que pujant y baixant, se guia y governa 'l teixit. *Viadera*. Ductarium, ii.

VIAFORA. f. y

VIAFÓS. m. SOMATENT.

VIANDA. f. Tota espècie de menjar que serveix pera las personas. *Vianda*. Cibus, i. || Se pren en particular pel menjar que's porta á la taula. *Vianda*. Obsonium, ii. || Campanatge, tot menjar fora de pa y vi. *Vianda*. Obsonium, ii. || pl. COMESTIBLES.

VIANDA SECA. 'L guisado, ó altra vianda, ó cosa de massa, seca, dura y pegalosa. *Mazacote*. Offa durior.

VIANDANT. m. VIATJANT.

VIANDONA. f. fam. Se diu dels explets y fruyts de la terra. *Cosecha*. Messis, is.

VIAIR. v. a. Fér vias en la roba, etc. *Gayer*. Lineis diversi coloris ornare.

VIÀRES. ant. EN PRO, EN FAVOR. || m. ant. DICTAMEN.

VIARÓ. m. d. ter. Camí estret. *Senda, sendero*. Semita, æ.

VIASOSAMENT. adv. m. ant. PROMPTAMENT.

VIAT, DA. adj. Lo que fá vias ó rallas de diferent color. *Listado, gayado*. Lineis versicoloribus distinctus. || Dit de la cansalada, etc. *Entreverado*. Immixtus.

VIATGE. m. La anada á qualsevol part, especialment quant se porta càrrega. *Viaje*. Via, æ. || JORNADA. || 'L camí per ahont se viatja. *Viaje*. Iter, ineris. || PEREGRINACIÓ, ROMERIA. || La càrrega ó pes que's porta de una vegada. *Viaje*. Vectura, æ. || La navegació de un port á altre. *Viaje*. Navigatio, nis. || TORN. TANDA. || 'L modo particular de anar, especialment apressurat. *Viaje*. Modus, i. || Lo curs de la vida. *Viaje*. Vitæ cursus.

VIATGE CURT. Passejada. *Viajata, viaje*. Iter, ineris.

ANAU EN MAL VIATGE. exp. fam. pera despedir ab despreci. *Id en hora mala*. Abi in malam crucem.

BON VIATGE. exp. ab que s' anuncia que á algú se li desitja un fells viatge ó camí. *Buen viaje*. Adsit tibi Deus. || exp. de despreci pera despedir á algú, ó que no's té sentiment per la pèrdua de alguna cosa. *Buen viaje*. Pro me pereat. || DÉU LO HAJA PERDONAT.

LO VIATGE DEL PERERÓS, QUE PER UN CAMÍ 'N FÁ DOS, Ó PER UN PAS NE DONA DOS. ref. Se sol dir no més la primera part, y significa que algú per voler estalviar en un viatge, carrega massa y li es pitjor, perquè li cau la càrrega y pert més temps que no si fés dos viatges. *El mozo perezoso por no dar un paso de ocho*. Negligentia laborem parit.

MAL VIATGE. interj. fam. é imprecatorià. *Mal ha-*

ga. Bii te perdant. || interj. de sentiment. *Cáspita*. Proh Deus.

VIATGER. m. VIATJADOR.

VIATGET. m. d. *Viajecillo*. Breve iter.

VIATICAR. v. n. Administrar lo viático al malalt. *Comulgar, viaticar, dar, administrar el viático*. *Communiones administrare*.

VIATICAT, DA. adj. Se diu del malalt á qui se li ha administrat la viático. *Viaticado*. Sacro viático sustentus.

VIÁTICH. m. Provisió pera passar lo viatge. *Viático*. Viaticum, i. || La comunió del sagrat cos de Cristo que s'administra als malalts de perill. *Viático*. Sacrum epulum.

VIATJADOR y VIATJANT. m. Qui vá de viatge. *Viajero, viajador, viajante, pasajero, caminante, viandante*. Viator, is.

VIATJAR. v. n. Anar de camí. *Viajar, hacer viaje*. Percurro, is. || **PERREGRINAR.** || Se diu dels que estudian geographia ó història. *Viajar*. Geographias et historias operam navare.

VIATJ. adv. t. ant. AVIAT.

VIBORA. f. escorçó. || met. Maligne, maldient ó murmurador. *Vibora*. Viperá, æ.

VIBORETA. f. d. Fill de la víbora, víbora petita. *Viborezno, viborilla, úa, viborillo*. Viperula, æ.

VIBRACIÓ. f. Moviment trémol y accelerat. *Vibracion*. Vibratio, nis. || Lo moviment igual de un costat á altre de un cos suspés en l'ayre, com lo de la péndola del rellotge. *Oscilacion, vibracion*. Oscillatio, nis. || mús. Una part de la execució de la veu, presa desde la meytat fins al últim. *Vibracion*. Evibratio, nis.

VIBRANT. adj. Lo que vibra. *Vibrante*. Vibrans.

VIBRAR. v. a. Móurer ab moviment trémol y accelerat. *Blandear, vibrar*. Oscilo, as.

VIBRE. m. VÍBORA. || SERPENT.

VIBURNO. m. Plasta ramosa de fullas grogas y petites; la arrel rastreira, que s'exten molt y es perjudicial als sambrats. *Durillo, viburno*. Viburnum, i.

VICARI. m. Lo qui té las veus, poder y facultat de altre, y substitueix per ell. *Vicario*. Vicarius, ii. || Ajudant del párroco en las funcions de sòn ministeri. *Teniente de cura, vicario*. Vicarius, ii. || En las ordes religiosas lo segon superior. *Vicario*. Vicarius, ii. || Juge eclesiástich elegit pels prelats, pera exercir sobre sos súbdits la jurisdicció ordinària; y s'anomena vicari general, lo que la exerceix en tot una diócesis, y foráneo'l qui la té en un sol partit. *Vicario*. Vicarius, ii.

VICARI DE COR. Lo president del cor en orde al cant. *Vicaria de coro*. Cantini præfectus.

VICARI DE JESUCRIST. Títol ab que s'honra al Sumo Pontífex. *Vicario de Jesucristo*. Pontifex maximus.

VICARI DEL IMPERI. Dignitat que hi hagué en l'imperi romá, y després en lo de Alemanyia ab lo dret de administrar las rendes del imperi, y presentar

als cabildos subjectes idóneos pera las dignitats y cárrechs. *Vicario del imperio*. Vicarius imperii.

VICARI DE MONJAS. Lo subjecte que posan los superiors de monjas, pera assistir las y dirigirlas en los convents subjectes á sa direcció. *Vicario de monjas*. Monialibus præfectus.

VICARI PERPÉTUO. Rector. *Vicario perpétuo*. Vicarius perpetuus.

VICÀRIA. f. En alguns convents de monjas la segona superiora. *Vicaria*. Vicaria, æ.

VICARIA. f. Lo tribunal del vicari general. *Vicaria*. Forum ecclesiasticum. || La casa del vicari. *Vicaria*. Vicarii domus. || L'ofici, jurisdicció ó dignitat de vicari. *Vicaria, vicariato*. Vicarii dignitas, ditio.

VICARIAL. adj. Cosa de vicari ó vicaria. *Vicarial*. Vicarialis.

VICARIAT. m. VICARIA. 3.

VICE. Veu que sols s'usa en composició, y significa al qui té 'la veus del subjecte, oíci, etc. que s'anyadeix, com: vicepresidente; si bé familiarment se sol usar sola entre 'ls qui ja saben de que 's parla, y així entre col·legials denota vicedirector. *Vice*. Vices gerens.

VICECANCELLER. m. Lo cardenal president de la cúria romana, pera 'l despaig de las butllas y breus apostólichs. *Vicecanciller*. Vicecancellarius, ii. || Lo subjecte que fá l'ofici de canceller en defecte de aquest, en orde al sello dels despaigs. *Vicecanciller*. Vicecancellarius, i.

VICECÓNSUL. m. PROCÓNSUL.

VICECONCELLER. m. Qui fá las veus de canceller. *Viceconsiliario*. Viceconsiliarius, ii.

VICEDÈU. m. Títol honorífich que's dona al Papa, als reys y altres superiors que estan en lloch de Déu. *Vicedios*. Dei vices gerens.

VICEGERENT. m. Lo qui té las veus de altre. *Vicegerente*. Alterius vices gerens.

VICENAL. adj. Lo que té vint anys, ó ve al cap de ella. *Vicenal*. Vicennalis. || pl. Jochs y festas que feyan los romans als vint anys del govern de un príncep. *Vicenales*. Vicennalia, ium.

VICEPATRÓ, NA. m. y f. Qui fá las veus del patró. *Vicepatrono*. Patroni vices gerens.

VICEPENITENCIER. m. Lo qui fá las veus del penitencier. *Vicepenitenciario*. Vicepenitentiarius, ii.

VICEPREFECTE. m. En la història del imperi romá 'l lloch-tinent del prefecte, y lo mateix se diu de qualsevol que fá las veus del prefecte. *Viceprefecto*. Vicepræfectus, i.

VICEPREPÓSIT. m. Lo qui té las veus y autoritat del prepósit, y mana á falta de ell. *Vicepreposito*. Vicepræpositus, i.

VICEPROVÍNCIA. f. En algunas ordes religiosas l'agregat de casas ó convents que encara no s'ha erigit en província, però té veus de tal. *Viceprovincia*. Provincia minor.

VICEPROVINCIAL. m. Lo religiós que en al-

gunes ordes regulars nomen et admodum del pro-
pria Proprietate Temporalitatis. is.

VICEDIRECTOR. m. Qui est sub rector.
Vicedirector. Vicedirector.

VICEDIRECTORIAT. m. La dignitat e càrrech de
vicedirector. Vicedirectoriat. Vicedirectoris
munitus.

VICIVERSA. m. Tots les coses que equivalen
a la contrarietat. Viciverse. Viciverse.

VICI. m. Defectus. mala qualitat. dany fisich.
Lata. quia. Vitium. m. | Defectus. falta de rectitut
en las accions y de conformar a la regla o orde.
Vici. Vitium. m. | Falsitas. error. dany en lo
que s'escriu o proposa. Vici. Depravatio. m. |
L'actiu mal. totm igual a a viciu. Vicio. Pravus
habitus. | Lo defecte. error o falta que com a pro-
prietat o costum solen tenir algunes personas ó tota
una nacio. Viciu. Mos pravus. | Ceguera, l' gust
especial o subrat appetit de alguna cosa. Vicio. Cu-
piditas. atis. | Forcement o inclinació de la linea
recta en las cosas que deuria observarla. com:
pendrer vici una post. un arbre. etc. Vicio. Inflexio.
incurvatio. m. | La desmesurada llicencia ó
llibertat en la criansa. Vicio. Licentia. æ. | En las
cabalcaduras la tara ó mal costum. Desabio, vicio.
Vitium. ii. | La massa ufana ó vigor de las plantas
y arbores. Vicio. Luxuries. ei. | Se pren també per
la repeticio viciosa de alguna cosa. Estribillo, vicio.
Molesta repetitio.

A SUS VICIS. m. adv. Se diu de aquell que vól
viure sense ninguna restricció ó ab tota llibertat
y desahogo. A sus anchuras. Libere.

DE O PER VICI. m. adv. Per costum. sense neces-
sitat. De vicio. Temere.

PARLAR DE VICI. fr. Ser molt parlador. Hablar de
vicio. Loquacem esse.

QUEIXARSE PER VICI. fr. Sentirse ó queixarse per
poch motiu. Quejarse de vicio. Immerito fortunam
accusare.

REVOLCARSE EN LOS VICIS. fr. Abandonarse en ells.
Encenagarse, sumergirse, envolverse en los vicios.
Vitiis immergi.

VICIADOR. m. Qui vicia ó altera. Viciador. Vi-
tiator, depravator. is.

VICIADURA. f. La sobrada condescendencia en
la criansa de las criaturas. Mimo, vicio. Nimia in-
dulgentia; blandimentum, i.

VICIAR. v. a. Danyar, corrompre, alterar, mal-
metre. També s' usa com recíproch. Viciar. Vitio,
as. | Falsificar, adulterar los géneros, no donarlos
segons ley. Falsificar, viciar, adulterar. Depravo,
as. | Anul·lar ó llevar lo valor á algun acte. Viciar.
Vitio, as. | Tórcer lo sentit de una expressió ó in-
terpretarla maliciosament. Viciar. Sensum detor-
quere. | Falsificar algun escrit. Falsificar, viciar.
Falso, as. | Pervertir, corrompre los bons costums.
Malcar, viciar. Corumpo, is. | v. r. entregarse als
vicio. Malajarse, viciarse. In vitia diffuere. | Ab-
andonarse excessivament á alguna cosa. Enviciarse,

viciarse. Nimia cupiditate teneri. | Tenerse vi-
tórtese alguna cosa. Enviciarse. Tineat mela.
Se diu de las plantas que trauben mala fru-
poch fruyt. Enviciar. Luxuriu. as.

VICIAT, DA. p. p. y adj. Trunc. Viciat.
Contemplat. se diu de las criaturas que se ha-
ta ab massa regalo y condescendencia. Mado.
vicioso. Blanditiis demulsus.

VICICANCELLER. m. VICICANCELLER.

VICIÓS, A. adj. Lo que se vicia. Vici-
cioso. Vitiosus. | Dolent. pervers. Trunc. Viti-
sus. | Pecaminós. entregat als viciis. Depravado, vi-
cioso, corrompido, roto. dissolut. Factum. | M
de las plantas ó sembrats que secan massa vici y
ufana. Vicioso. Luxuriosus.

VICIOSAMENT. adv. m. De un modo viciós.
Viciosamente. Vitiosè.

VICIOSITAT. f. La qualitat e habet del vici.
Viciosidad. Vitiositas, atis.

VICIOSITUDINARI, A. adj. Alternatiu, suc-
siu, per orde. Alternativo. vicisitudinario. Vicis-
dinarius.

VICISSITUT. f. Alternació. mudansa, variat
de cosas y temps. Vicissitud. Vicissitudo. m.

VÍCTIMA. f. Oferta viva que's mata en ho-
crifici que s' oferia á alguna deytat. Victim. Vi-
tima, hostia, æ. | Sacrifici. Sacrificio. victima. ho-
nor, is. | met. Lo qui s' ofereix ó exposa á un ge-
ve perill en obsequi de altre. Victim. Victim, æ.
| En lo moral se diu del qui pateix per la ira, ofe-
lera, celos ó venjansa de algú. Victim. Victim, æ.

VICTIMARI. m. En los sacrificis dels antichs
romans, ministre inferior que lligava las victimas
á las aras, las matava y servia als sacerdots co-
sas mecánicas dels sacrificis. com era preparar la
aygua, etc. Victimario. Victimarius, ii.

VÍCTOR. n. p. de home. Victor. Victor, is. |
interj. de alegria, ab que s' aplaudeix á algú. Vic-
tor, vitor, vira. Io, io, triumphe. | La funció pú-
blica en que s' aplaudeix á algú per alguna acció
gloriosa. Victor. Plausus, us. | La inscripció ó ré-
tol en que s' escriu algun bren elogi en aplaus de
algú. Vitor. Triumphalis tabella.

VÍCTOREJAR. v. a. Aplaudir ó aclarar ab vic-
tors. Vitorear, vitorear. Victori lo triumphe con-
clamare; acclamo, as. | v. n. Alcansar la victòria.
Triunfar. Triumpho, as.

VÍCTORIA. f. La superioritat y avantatge sobre
l' enemich, vencentlo en batalla. Victoria. Victo-
ria, æ. | Superioritat, avantatge sobre altre en
disputas, renyinas, etc. Victoria. Palma, æ. | La
subjecció dels sentits y passions á la rabó. Victo-
ria. Victoria, æ. | Conquesta de un cor ó dels fa-
vors de alguna persona á qui s' ama. Victoria.
Palma, æ. | Diosa falsa que's antichs representa-
van en figura de dona, ab una corona en una ma y
una palma en la altra. Victoria. Victoria, æ. | in-
terj. pera aclamar la que s' ha conseguit del ene-
mich. Victoria. Victoria, vicimus.

CANTAR VICTÒRIA. fr. met. Vèncer ó triunfar. *Cantar victoria.* Triumpho, as.

ESTAR DUBTOSA LA VICTÒRIA. fr. Pelear molt temps sens declarar-se á favor de uns ni de altres. *Estar dudosa la victoria.* Ancipite Marte pugnatum esse.

VICTORIAJAR. v. n. TRIUNFAR.

VICTORIAL. adj. Cosa de victòria. *Victorial.* *Victorialis.* || pl. S' aplica als jochs ó festes que's celebravan per rahó de alguna victòria alcançada en batalla. *Victoriales.* *Victoriales ludi.*

VICTORIATA. f. Moneda romana en que's pintava la victòria en sa carrossa de dos ó quatre cabells, com se véu en las medallas consulars ó de familias. *Victoriata.* *Victoriatas,* us.

VICTORIÓS, A. adj. Lo qui ha conseguit victòria. *Victoriosus, vitorioso, vencedor.* *Victor,* is. || Acostumat á vèncer. *Victoriosus, vitorioso.* *Invictus.* || Títol que per antonomàsia 's donava á alguns prínceps per rahó de sas victòrias. *Victoriosus.* *Invictus.* || met. Dit de las cosas morals, com: Cristo inqué victoriós del sepulcre. *Victoriosus.* *Domitor,* *victor.*

GUINAR VICTORIÓS Ó AB VICTÒRIA. fr. Lograr algú son intent á pesar de moltes contradiccions ó dificultats ó contra 'l dictàmen de altres. *Salirse victorioso, salirse con la suya, llevar la suya adelante.* *Prævaleo,* es.

VICTORIOSAMENT. adv. m. Ab ventatja. *Victoriosamente.* *Victoriosè.*

VICUNYA. f. Llana molt estimada, y l' animal que la fá, que es una espècie de camell del Perú; y també 'l panyo que's fá de dita llana. *Vicuña.* *Camellus peruanus.*

VIDA. f. L' acte de viurer, que es mèntras la ànima permanece unida en lo cos. *Vida.* *Vita,* æ. || La constitució y principi del calor y moviment que anima 'ls cossos, y 'ls fá obrar, créixer y sentir. *Vida.* *Vitæ* institutum. || Lo ser, existència y unió del ànima y del cos. *Vida.* *Vita,* æ. || Lo principi de nutrició. *Vida.* *Vita,* æ. || Lo modo de passar la vida en orde á las conveniències. *Vida.* *Vita,* æ. || La professió ó estat que s' elegeix pera mantenirla. *Vida.* *Vivendi modus.* || Lo modo de viurer atenent al procehiment y á las accions dels racionals. *Vida.* *Vitæ* institutum. || La història ó relació de las accions de algun subjecte. *Vida.* *Vita,* æ. || L' aliment necessari pera conservar-la. *Vida.* *Victus,* us. || met. Se pren per un amor molt gran, per una passió vehement, com: lo llevarli 'ls llibres, es llevarli la vida. *Vida.* *Vita,* æ. || Vigor, fortalesa, y així 's diu: las accions donan vida á las paraulas. *Vida.* *Vita,* vis. || La duració de certes cosas, com: la vida de la hermosura dura poch més que la de una flor. *Vida.* *Donatio,* nis. || Qualsevol cosa que contribueix al ser ó conservació de altra. *Vida.* *Vitæ subsidium.* || teol. S' enten per la gràcia que es la vida del ànima. *Vida.* *Gratia,* æ. || Se diu del estat de la ànima després de separada del cos, y així 's diu, que Dèu promet la vida eterna al qui perse-

vera en lo bè. *Vida.* Altera, æterna vita. || for. Lo número de deu anys. *Vida.* *Forensis vita.*

VIDA ACTIVA. La que's passa en exercici corporal. *Vida activa.* *Activa vita.*

VIDA COMUNA. La que's fá entre molts que tots contribuïeixen ab igualtat de aliments. *Vida de comunidad ó en compañía.* *Vitæ sodalitiū.*

VIDA CONTEMPLATIVA. La ocupada en cosas del ànima. *Vida contemplativa.* *Contemplativa vita.*

VIDA ESPIRITUAL. Lo modo de viurer arreglat als exercicis de perfecció y profit de la ànima. *Vida espiritual.* *Spiritualis vita.*

VIDA MIA. exp. carinyosa ab que's parla ab algú. *Vida mia, mi vida, alma mia, corazon mio.* *Vita mea.*

VIDA PASSADA. Lo temps que ha viscut cada hu fins l' estat en que se'n parla. *Vida pasada.* *Anteacta ætas, vita superior.*

VIDA PENADA. La que's passa ab treballs, moléstias y disgustos. *Vida de perros.* *Ærumnosa vita.*

VIDA PRIVADA. La que's passa ab quietut y sossego, cuydant dels interessos propis, sens intervenir en negocis, ni en dependències públiques. *Vida privada.* *Privata vita.*

VIDA SENSITIVA. La dels animal irracionals. *Vida sensitiva.* *Sensitiva vita.*

VIDA SOLITÀRIA. La trista y austera, separada del tracte de la gent. *Vida solitaria.* *Arida vita.*

VIDA VEGETATIVA. La de las plantas. *Vida vegetativa.* *Vegetativa vita.*

VIDA Y MIRACLES. exp. fam. Las manyas y travesuras de algú, què degradan sa estimació. *Vida y milagros.* *Alicujus pessima facinora.*

ACABAR Ó CONSUMIR LA VIDA. fr. MORIR. || met. fam. Molestar ó fatigar sumament. *Consumir la vida, matar, martirizar.* *Summa molestia afficere.*

AB VIDA. m. adv. que s' usa ab alguns verbs, com: no deixar res ab vida, consumirho, malmétrerho. *Vivo, con vida.* *Viventer.*

ANAR AB LA VIDA AL ENCANT. fr. Estar en gran perill de pérdrer-la. *Llevar ó traer la vida jugada.* *In summo vitæ discrimine versari.*

AVERIGUAR LA VIDA DE ALGÚ. fr. Averiguar ó inquirir las fallas de altres. *Buscar ó averiguar vidas ajenas ó meterse en vidas ajenas.* *In vitam et mores inquirere.*

BUSCARSE LA VIDA. fr. Treballar algú pera sustentarse. *Buscarse la vida.* *Victum querere.*

CONSAGRAR LA VIDA Á ALGUNA COSA. fr. Dedicarse enterament á alguna professió, etc. *Consagrar la vida.* *Ad aliquid sese totum incumbere.*

COSTAR LA VIDA. fr. Pondera lo grave de algun sentiment, ó la determinació de executar alguna cosa ab perill de la vida. *Costar la vida.* *Vitæ pretio redimi.*

DÉURER LA VIDA. fr. Estar obligat á algú per haverlo deslliurat de algun grave perill. *Beber la vida.* *Vitam debere.*

DONAR ALGUNA COSA LA VIDA Á ALGÚ. fr. met. Cu-

rarlo, aliviarlo, reforsarlo. *Dar una cosa la vida á alguno.* Reficio, is.

DONAR LA VIDA. fr. Animar, vivificar. *Dar la vida.* Foveo, es. || Oferirse á la mort voluntàriament per algú. *Dar la vida por alguno ó por alguna cosa.* Vitam profundere. || **DONAR LA SANCH DE LAS VENAS.**

DONARSE Ó FÉRSE BONA VIDA. fr. Tractarse bè, y disfrutar comoditats. *Darse buena vida.* Commoditati studere. || Entregarse als gustos y diversions. *Darse buena vida.* Genio indulgere.

EN AQUESTA VIDA. m. adv. En aquest mon. *En esta vida ó en este mundo.* In hac vita.

EN LA VIDA, EN MA VIDA, EN TA VIDA, Ó EN SA VIDA. m. adv. MAY.

EN VIDA. m. adv. Durant la vida de algú. *Durante la vida.* Dum vivitur.

FÉR BONA VIDA. fr. Atreglarse á la rahó y á la lley, seguir lo camí de la virtut. *Llevar ó hacer buena ó santa vida, vivir bien.* Rectè vivere.

FÉR LA VIDA. fr. Mantenir á algú, donarli menjar. *Hacer el plato, el pico ó el papo.* Alo, is.

FÉR PASSAR MALA VIDA. fr. Tractar mal, especialment lo marit á la muller. *Dar mala vida.* Indigné habere.

FÉR VIDA DE CASATS. fr. Viurer junts lo marit y muller, y tractarse com á tals. *Hacer vida.* Conjugalem vitam agere.

FÉR VIDA DE SALVATGE. fr. Viurer imitant los costums dels salvatges. *Vivir como salvaje.* Selvaticam vitam agere.

GUANYARSE LA VIDA. fr. Guanyar la manutenció. *Ganar la vida.* Victum comparare.

LA ALTRA VIDA. expr. La que creyem y esperam los cristians després de la mort. *La otra vida, la vida eterna.* Æterna, altera vita.

LA VIDA PERDURABLE. exp. **LA ALTRA VIDA.** || **LA OBRA DE LA SEU.**

LLIBRAR Ó SALVAR LA VIDA. fr. Llibrarse de algun grave perill de la mort. *Escapar la vida.* Vitam servare.

MÉNTRES HI HA VIDA HI HA ESPERANSA. ref. Denota la constància en esperar confiadament fins al punt de verificarse alguna cosa en que 's presenta molta dificultat pera conseguirla. *Mientras dura la vida hay que esperar.* Numquam spes deerit, sit dummodo vita superstes.

MITJA VIDA. exp. pera significar que alguna cosa es de gran satisfacció ó gust. *Media vida.* Delicium, ii.

MUDAR DE VIDA Ó LA VIDA. fr. Deixar las malas costums ó vicis, reduhintse á viurer arregladament. *Mudar de vida ó la vida.* Ad meliorem frugem se recipere.

NO HI HA MILLOR VIDA QUE LA DE CASA. ref. Denota que en ningun lloch s' està millor que en casa. *No hay cosa mas buena que estarse uno en su celda.* Nil melius tacita quam sese condere cella.

PASSAR DE AQUESTA VIDA Á LA ALTRA. fr. Morir. *Partir ó partirse de esta vida.* Mortem obire.

PASSAR LA VIDA. fr. Emplearla en alguna com. *Pasar ó gastar la vida.* Vitam impendere. || **Mantenirse ab lo prects.** *Pasar la vida.* Vitam modeste transigere.

PASSAR LA VIDA PLORENT Y BIENT, Ó Á RATOS PLORENT Y Á RATOS BIENT SE PASSA AQUESTA TRISTA VIDA. loc. fam. Significa que entre bè y mal s' arriba á la mort. *Pasar á tragos la vida.* Incommoda solatiis levanda.

PÈNDRE VIDA. fr. Náixer, venir al mon. *Venir al mundo.* Nascor, eris.

PÈRDERE LA VIDA. fr. Morir. *Perder la vida.* Emori. || **Exposarla á favor de algú.** *Perder la vida.* Pro aliquo discrimen adire.

PER LA VIDA. m. adv. Per tot lo temps de la vida. *De por vida.* Tota vita.

PER LA VIDA 'S PERT LA VIDA. ref. Denota la solicitut que té l' home ab l' objecte de adquirir lo necessari, pera viurer ab conveniència y decentment. *Anda el hombre á trote para ganar su capote.* Ut commodum parem laboro.

PER VIDA. m. adv. pera persuadir ú obligar á la concessió de lo que 's preten, y també pera asseveració y jurament. *Por vida.* Quæso, mehercule. || exp. ab que 's denota disgust de haver succehit alguna cosa al contrari de lo que 's volia. *Por vida, voto á quien.* Proh Deus.

QUAL LA VIDA TAL LA MORT. loc. Explica que pocas vegades se deixan las costums ó vicis quant han passat á sér hàbit. *Como se vive se muere.* Mors vite respondet; qualis vita finis ita.

SÉR DE VIDA. fr. Menjar molt. *Ser de buen comer.* Edacem esse.

TENIRNE Ó DURAR PER VIDA DE HERREUS. fr. Sér alguna cosa de molta duració. *Durar por peñas, ó una eternidad; ser eterno.* Diutissimè durare.

TENIR SET VIDAS COM LOS GATS. fr. Significa que algú s' ha salvat de molts perills. *Tener siete vidas.* Vitæ tenacem esse.

TENIR UNA VIDA DE GOS. fr. Ocuparse ab molta fey y treball en algun negoci. *Estar ó andar hecho un azacan.* Valdè distentum esse.

VÈNDERE LA VIDA CARA. fr. Pérdrerla á molta costa del enemich. *Vender la vida cara ó bien cara la vida.* Magna hostium cæde occumbere.

VIDALBA Y VIDARSA. f. BRIONIA.

VIDASSA. f. Vida poltrona. Desidiosa vita.

VIDAURA. f. VINCAPERVINCA.

VIDIELLA. f. BADIELLA. 2. || ter. Cama de corda. *Ramal, cabo.* Resticula, æ. || cap. 14.

VIDOTA. f. Vida dolenta. *Mala vida.* Prava vita.

VIDRE. m. Cos compost de arena molt pura y blanca, ó de pedras relluhentas ó ab barrella mesclada ab vários ingredients, format artíficiosament ab la violència del foc, y queda lliu, diàfane y transparents, per tenir los poros directes enfroats uns de altres. *Vidrio.* Vitreum, ei. || Qualsevol vas ó peça formada de vidre. *Vidrio.* Vas vitreum. |

met. Qualsevol cosa molt delicada y trencadissa. *Vidrio*. *Fragilis res*. || fam. La persona de geni molt delicat, y que fàcilment s'enfada. *Vidrio*. *Morosus homo*.

VIDRE DE ULLERA. Vidre petit comunment rodó que guarrit ab unas gafas de cer, plata, etc. forman las ulleras usuals. *Luneta*, *espejuelo*. *Conspicillum*, i.

VIDRE VOLADOR. Espécie de vidre que ab la forsa del ayre s'aprima fins que's romp ab estrèpit. *Vidrio bufado*. *Ampulla vitrea tenuissima*.

QUI TRENCA 'L VIDRE 'L PAGA. ref. Denota que qui fà 'l dany, l'ha de pagar. *Quien rompe, paga y lo meten á la cárcel*. *Qui vitrum frangit, damnum præstare tenetur*.

VIDRIER, A. m. y f. Qui fà vidre ó tracta en ell. *Vidriero*. *Vitrarius*, ii.

VIDRIER DE LLUM. *Soplete*. *Tubus*, i.

VIDRIERA. f. Joch de vidres guarrits ab llits tons pera que posats en las finestras impedisca lo pas al ayre y deixen entrar la llum. *Vidriera*. *Specularia*, orum.

VIDRIERIA. f. Botiga de vidrier. *Vidrieria*. *Taberna vitrearia*. || Barri ó carrer ahont hi ha molts vidriers. *Vidrieria*. *Vitrariorum vicus*.

VIDRIOL. m. Caparrós. *Caparroso*, *vitriolo*. *Chalcanthum*, i.

VIDRIOLA. f. *GUARDIOLA*.

VIDRIÓS, A. adj. Trencadís. *Vidrioso*. *Vitreus*. || Delicat, prim, flach, débil. *Vidrioso*. *Periculosæ aleæ plenus*. || Rellicant, se diu del pis quant rellicsa molt per havé glassat. *Vidrioso*. *Lubricosus*, *labilis*.

VIDUA. f. *VIUDA*.

VIDUAL. adj. Cosa de viudesa. *Vidual*. *Vidualis*.

VIDUITAT. f. *VIUESA*.

VIENNENSE. adj. Cosa de Viena. *Vienense*. *Viennensis*.

VIGA. f. *BIGA*.

VIGAM. m. *BIGAM*.

VIGATÀ, NA. adj. Natural de Vich, ciutat de Catalunya. *Ausetano*. *Ausetanus*. || m. pl. Nom que's donà als partidaris del arxiduch de Austria. *Vigatan*. *Cognomen sic dictus*.

VIGENT. adj. for. Se diu de las lleys, ordenansas, estils y costums que estan en sòn vigor, us y observància. *Vigenta*. *Vigens*, tis.

VIGÈSSIM, A. adj. ord. Vinté. *Vigésimo*, *vicesimo*. *Vigesimus*.

VIGIL. adj. ant. *DESPERT*, *VIGILANT*.

VIGILÀNCIA. f. Gran cuydado, atenció exacta ab que's guarda alguna cosa. *Vigilancia*, *vela*. *Vigilantia*, æ.

VIGILANT. m. *VETLLADOR*. 1. 2.

VIGILAMENT. adv. m. Ab cuydado y diligència. *Vigilantemente*. *Vigilitatè*.

VIGILAR. v. a. *VETLLAR*.

VIGÍLIA. f. Privació, falta de son. *Insomnio*, *vigilia*. *Vigilia*, æ. || *VETLLA*. || Lo dia avans de al-

guna festivitât. *Vigilia*, *vispera*. *Vigilia*, æ. || Lo dejuni que's fà 'l dia avans de alguna festa. *Vigilia*. *Vigilia*, æ. || Dia immediat avans de altre, en orde á qualsevol obra. *Vigilia*. *vispera*. *Vespera*, æ. || *OFICI DE DEFUNTS*. || L'ofici que's resa 'l dia avans de alguna festivitât. *Vigilia*. *Vigilia*, æ.

EN VIGÍLIAS. m. adv. Prop, cerca de succehir, com: estâm en vigílias de una gran guerra. *En visperas*. *Proximè*.

PATIA DE VIGÍLIA. fr. No poder dormir per causa de malaltia ó dels cuydados. *Estar insomne ó desvelado*, *desvelarse*. *Insomnem*, *pervigilem esse*.

VIGÓ. f. y

VIGOR. m. Delit, forsa ó activitat, així de cosas animadas, com de inanimadas. *Vigor*. *Vires*, ium. || Fortalesa, coratge, valor en las personas y animals. *Vigor*. *Nervus*, i. || La vivesa y eficácia de las accions. *Vigor*. *Animi vis*. || La forsa de la obligació en las lleys ú ordenansas, ó la duració constant dels costums y estils. *Vigor*. *Ardor*, is. || met. Activitat, violència en los remeys. *Vigor*. *Vigor*, is. || ret. Força y energia del estil. *Vigor*. *Via*, vis, energia, æ.

RESTAURAR LO VIGOR. fr. *CONFORTAR*, *CORROBORAR*.

VIGORIA. f. ant. *VIGOR*.

VIGORÓS, A. adj. Robust, fort, delitós. *Vigoro*, *vigoratus*.

VIGOROSAMENT. adv. m. Ab vigor y eficácia. *Vigorosamente*. *Vividè*.

VIGOROSITAT. f. Robustesa, fortalesa. *Vigorosidad*. *Robur*, oris. || Vivesa, eficácia, activitat. *Vigorosidad*. *Vigor*, is, *vivida virtus*.

VIGOTA. f. náut. Espécie de corriola xata y rodona ab tres forats per ahont passen los acolladors pera tivar los aparells. *Vigota*. *Trochlea plana foraminibus distincta*. || Rodeta de fusta ab un forat en sòn centro, de que's fà us pera formar las camas de las bolinas. *Vigota*. *Rotula oculata*.

VIGOTA CEGA. 'ULL DE BOU. 6.

VIJARES. Ven antiquada equivalent á *CONTINUUM*, *SEGUIM*. *Continuemos*. *Prosequamur*.

VIL. adj. Abatut, despreciable. *Vil*. *Vilis*. || Prostituhit, despreciable, que's posa en venda. *Vil*. *Prostibilis*. || Baix, de mala intenció, de mal cor. *Vil*. *Vecors*, dis. || S'aplica á las accions infames ó indignas, y al subjecte que las executa. *Vil*. *Sordidus*. || Dit de alguns oficis baixos de la república. *Vil*. *Mechanicus*. || La persona que falta á la confiança. *Vil*. *Vilis*. || *INGRAT*. || Torpe. *Vil*. *Degener*. || En la mística 's diu del subjecte humil, sèns que sia despreciable. *Vil*. *Humilis*.

VILA. f. Poble de alguns carrers regulars, ab jurisdicció y alguns privilegis. En sa primitiva significació éra mas, pagesia, casa de camp, ahont se tenian los arreus de pagés. *Villa*. *Oppidum*, i. || Tots los habitants ó vehins que la componen. *Villa*. *Oppidan*, orum. || Lo cos de regidors y justícias que la governan. *Villa*. *Municipalis senatus*.

DE LLUNT SE VÉU LA VILA Y DE PROP LA GENT. ref

Depota que pera judicar de algú es menester tenirla ben tractat y conèixerlo ben a fondo. *No hebris comido con el medio colomin de sal.* Nemini fidas, nisi cum quo prius medicum salis absumpseris.

VILÀ, NA. adj. VILLÀ. || L' habitant de alguna vila ó aldea. *Villano.* Paganus.

VILANIA. f. VILLANIA.

VILATJÀ, NA. m. y f. Qui es de vila ó poble. *Lugareño, villano.* Oppidanus.

VILATENIM. (sta de ca'n) fr. Sér mesquí ó avaro. *Ser agarrado.* Sordidum esse.

VILESA. f. La qualitat que constituheix una cosa vil. *Vileza.* Vilitas, atis. || Acció indigna ó infame que degrada al qui la fa. *Vileza, villania,* Dedecus, oris.

VILETA. f. d. Vila petita. *Villeta, village.* Oppidulum, i.

VILIPENDI. m. Menyspreu, falta de estimació. *Vilipendio.* Contemptus, us.

VILIPENDIAR. v. a. Despreciar, tractar ab vilipendi. *Vilipendiar.* Vilipiendo, is.

VILITAT. f. VILESA.

VILLÀ, NA. adj. Home vil, despreciable. *Villano.* Vilis.

VILLANAMENT. adv. m. VILMENT.

VILLANCICO. m. Composició mètrica ab estribillo, pera la música de las festivitats en las iglésias. *Villancico, villancejo, villanceta.* Festiva cantilena.

QUI ESCRUI Ó USA VILLANCICOS. *Villanciquero.* Cantilenarum scriptor.

VILLANESCH, CA. adj. Cosa dels villans. *Villanesco.* Villaticus.

VILLANIA. f. Acció, paraula indecorosa. *Villania, villaneria.* Dedecus, oris. || Baixesa de naixement. *Villania.* Ignorabilitas, atis.

VILLAR. m. Joch que s' executa ab bolas de marfil impel·lides ab un tacó sobre una mesa cuadrilonga, ab una barana de uns quatre dits per tot lo voltant, cuberta de bayeta, que té regularment una tronera en cada un dels quatre cantons y dos en mitj arrimats a la barana. *Villar.* Trudiculatorum ludi species.

VILMENT. adv. m. De un modo vil. *Vilmente, villanamente.* Villiter. || Rústicament, ab falta de cortesia. *Villanamente.* Ignotibiliter. || Traydament. *Vilmente, villanamente.* Perfidè.

VILOTA. f. Aldea despreciable. *Villorio.* Despicabile, oppidulum.

VILTAR. v. a. ENVILIR.

VILTAT. f. VILESA.

VIM. m. ant. y.

VIMEN. m. VIMET.

VIMENAS Y VIMENERAS. m. Lloch de vimeteras. *Mimbrera, mimbral.* Viminetum, i.

VIMENERA. f. VIMETERA.

VIMET. m. Cada una de las vergas produhida per la vimetera. *Mimbra, vimbra.* Vimen, isis. || ant. Espécie de salzer. *Mimbrera.* Siler, cris.

VIMETERA. f. Planta que produheix unas vergas primas, llargas y flexibles, de las quals se'n fan coves, cistalls, etc. *Mimbrera, vimbrera.* Viminum, i.

VINADER. m. VINATER. 1.

VINAGRE. m. Vi que's torna agre per medi de alguns àcids. *Vinagre, ácido acético.* Acetum, i. || L' àcid de las fruytas y altrás cosas que's tornan agras. *Vinagre.* Acor, is. || met. Persona de natural ó geni aspre. *Vinagre, vinagroso.* Inimicus ingenio homo. || met. S' aplica a lo que passa de un costat bo a altre de dolent. *Vinagre.* Quod tabescit.

VINAGRE FLUX. Lo de poca virtut. *Vinagrillo.* Exilis virtutis acetum.

VINAGRE ROSAT. Espécie de vinagre ab que s' adoba 'l tabaco de pols. *Vinagre rosado, vinagrillo.* Rosaceum acetum.

VINAGREER, A. m. y f. Qui ven vinagre. *Vinagrero.* Aceti venditor.

VINAGRERA. f. Ampolleta ó cetrill de vin lo vinagre. *Vinagrera.* Acetabulum, i. || pl. CATEDRAS.

VINAGRET. m. d. *Vinagrillo.* Exiguum acetum.

VINAGRETA. f. Nom pera expressar que alguna cosa 's menja ab lo condiment de vinagre. *Con vinagre.* Cum aceto coaditum.

VINAGRÓS, A. adj. De gust semblat al del vinagre. *Vinagroso.* Acidus. || met. *VINAGRE.* 2.

VINAS. m. Vi molt fort. *Vinazo.* Vinum ingratum virium.

VINASSA. f. MARE. 11.

VINASSÓS, A. adj. Brut de vi. *Vinoso.* Vitis infectus.

VINATER, A. m. y f. Qui trafica y comercia ab vi. *Vinatero.* Vinarius, ii. || Qui béu molt vi. *Vinoso.* Vinosus. || adj. Cosa de vi. *Vinario.* Vinarius.

VINATERIA. f. Tràfec, comerç en vi. *Vinateria.* Vinarium commercium.

VINCAPERVINCA. f. Planta de fullas oblongas, llisas, del color y resistència de la eura, de la figura de las del llorer, però més petites, oposades de dos en dos per la longitud de la cama, sostingudas per peciols curts; de sabor amarch; las flors blanques. Es astringent, pectoral y vulnerària. *Vincapervinca, yerba doncella, clemática, brusela.* Vincapervinca, vinca minor.

VINCLADÍS, SA. adj. FLEXIBLE.

VINCLAMENT. m. La obra de vincalar ó doblegar. *Doblegamiento, torcimiento.* Inflexio, is.

VINCLAR. v. a. Doblegar, fôr tórceer alguna cosa recta, com: verga, etc. També s' usa equíproch. *Doblar, doblegar.* Flecto, is. || Subjectar los béns a vincle pera perpetuarlos en alguna família. *Vincular.* Bona in perpetuum testamentum assignare. || Assegurar ó fundar una cosa en altre, com: F. VINCLA sas esperansas en lo favor del ministre. *Vincular.* Firmo, as. || Inclinar a algú, indubiarlo a mudar de dictamen. *Doblar.* A propòsit delectare. || Pagar a algú ab una vana ó verga, de

mode que li fassa doblegar lo cos. *Cimbrar*. Flexibili virga percutere. || Doblegarse alguna cosa per causa del pes que té sobre. *Sueumbir*. Succumbo, is.

VINCLE. m. La successió i subjecció dels béns al perpétuo domini de alguna família. *Vínculo*. Vinculum, i. || Unió, lligadura. *Vínculo*. Vinculum, i. || Lo gravamen ó càrrega perpétua en alguna fundació. *Vínculo*. Jure, in perpetuum appositum onus. || adj. Subjectat á vincle, com : béns **VINCLES**. *Vinculado*. Perpetua hæreditate adstricta bona.

VINCULABLE. adj. Lo que's pòt vincular. *Vinculable*. Hæreditario jure in perpetuum consignabilis.

VINCULACIÓ. f. L' acte y efecte de vincular. *Vinculacion*, *vínculo*. In perpetuum consignatio.

VINCULAR. v. a. **VINCLAR**.

VINDICACIÓ. f. Acció que dóna dret de reclamar ó demanar en justícia. *Vindicacion*. Vindicatio, nis.

VINDICAR. v. a. Recobrar en justícia lo que injustament s' ha pres, ó de que s' ha despossehit á algú. *Vindicar*. Vindico, as. || Pèndrer justa satisfacció de algun agravi. *Vindicar*, *vengarse*. Vindico, as. || Defensar especialment per escrit al qui s' troba injuriat. *Vindicar*. Vindico, as.

VINDICATIU, **VA**. adj. Escrit ó discurs en que s' defensa la opinió de algú injustament calumniat. *Vindicativo*. Vindicativus.

VINDICTA. f. **VENJANÇA**. || La vara ab que 'l pretor tocava al esclau, per medi de la qual cerimònia 'l declarava libre. *Vindicta*. Vindicta, æ.

VINDICTA PÚBLICA. La satisfacció dels delictes que s' deu donar pera sola la rahó de justícia per exemple del públic. *Vindicta pública*. Publica vindicta.

VINDRE. v. n. ter. **VENIR**.

VINENT. adj. Pròxim, immediat ó següent, com : l' any **VINENT**. *Signiente*. Sequens. || Usat com adverbí, aptament. *Aptamente*, *apertadamente*. *Aptè*.

VINER, **A**. adj. Cosa de vi, com : carabassa **VINERA**, única **VINERA**. *Vinero*. Vinarius.

VINET. m. d. Vi fiach ó de poca fortaleza. *Vinico*, *illo*, *ito*. Milie vinum.

VINGUDA. f. Arribada á algun lloch. *Venida*. Adventus, us. || Tornada ó restitució de algú al lloch de abont havia eixit. *Vuelia*, *torrada*. Reditus, us. || Creixent impetuós de algun riu ó torrent. *Acenida*, *tenida*. Alluvio, nis. || La primera embestida ó cop de alguna cosa, y així 's diu : tirar quatre bitlles de vinguda y sis de rebato. *Venida*. Jactus, us. || Còpia ó abundància de llet que acont de quant en quant als pits de las donas que crían. *Apoyadura*, *golpe*, *venida*. Lactis exuberantia.

AS DOS VINGUDAS. m. adv. Ab dos vegades. *En dos veces*. Duplici ictu.

VINÓS, **A**. adj. Ple de vi ó que té sas propietats. *Vinoso*. Vinosus.

VINOSITAT. f. La qualitat del vi ó de las coses

que tenen sa propietat. *Vinosidad*. Vinositas, atis.

VINT. adj. numeral cardinal. La reunió de dos desenas. *Veinte*. Viginti.

VINTANYAL. adj. Lo que dura vint anys. *Veintenal*, *veintañal*. Vicennalis.

VINTAU. m. La vigèssima part de alguna cosa. *Veintavo*. Vicesima pars.

VINTÉ, **NA**. adj. Una part de vint. *Veinteno*, *veintena*. Vicena pars. || Lo compost de vint coses de una mateixa espècie. *Veintena*. Vicesima rerum collectio. || La unitat que completa 'l número de vint. *Veinteno*, *veintésimo*, *vigésimo*, *vicésimo*. Vigesimus.

VINTENA. f. La reunió de vint unitats de una mateixa espècie. *Veintena*, *veintenal*. Vicesima rerum collectio.

VINTENARI, **A**. adj. Lo que té vint anys. *Veintenari*, *veintañal*. Vicennarius.

VINTIDÓS. m. Moneda de plata que val vuyt quartos i mitj. *Real de vellon*, *realillo*, *realito*, *tarin*. Semidrachma, æ.

VINTIDOSÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vintidós. *Veintidoseno*. Vigesimus secundus.

VINTIQUATRE, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint i quatre. *Veintecuatreno*. Vigesimus quartus. || m. **VIGA**.

VINTIQUATRENA DE CORTS. f. Consell en lo qual conferenciavan los diputats de Barcelona y s' posavan de acort en los casos greus y dificultosos ó delicats; se componia de vintiquatre ciutadans que eran elegits al mateix temps que 'ls diputats pera dar á estos lo consell y l' apoyo de sas llums é influéncias. *Veintecuatrena*. Vigesimi quarti consilium.

VINTISE, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint i sis. *Veinteseiseno*. Vigesimus sextus.

VINTIVUYTÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde 'l número vint i vuyt. *Veinteochoeno*. Vigesimus octavus.

VINYA. f. Terra plantada de ceps. *Viña*. Vineæ, æ, vinetum, i. || met. La Iglésia catòlica. *Viña*. Vineæ, æ. || met. Lo que costa poch treball, ó s' consegueix á costa de altres. *Cucaña*. Lucrum exiguo labore partum.

VINTAS Y DONAS HERMOSAS, DE GUARDAR DIFICULTOSAS. ref. Denota que lo que fa goig á molts, està molt exposat. *Lo de todos deseado, á gran peligro guardado*. Id quod avent omnes, magnum est servare periculum.

DE TOT HI HA EN LA VINTA DEL SENTRY. loc. ab que's dóna á entèndrer al que alaba molt una cosa, que té alguns defectes que ell no coneix ó no sab, en alló que aplaudeix, y que necessita de més cuydados informe. *De todo hay en la viña, uvas, pámpanos y agraz*. Interiora latent, aspicienda prius.

GUARDA LA VINTA. loc. met. **TÉNTÉ COMPTÉ**.

m. d. Violí petit. *Violinete*. Fidi-

A. m. Lo subjecte que toca 'l violí per ofici. *Violin*, *violinista*. Barbyti

VIOLA. 2.

'm. d. de violó. *Violoncillo*. Parvum

VÍBORA.

A. adj. Cosa de víboras ó que té sas erino, y *vipéreo* poét. *Viperinus*, vi-

ira ó refors que posan los sabaters cuyro ó cordobá de la sabata. *Barra* coriaces in calceis. || f. Part de la tallista vitta.

'naut. L' acte y efecte de virar. *flexio*.

m. Cap ó tros de corda grossa que's gunas voltas al cabrestant ahont se pera tirar de aquest quant se víra. *Virador*. *Nauticus funis tractorius*. que's fan rallas en lo lloç del llibre rna en pasta. *Virador*. Ad libri teg-ferrum.

. Gallinas y demés aucells casolans. *ilia*, ium.

a. Posar viras á las sabatas. *Echar atos*. *Vittas coriaceas calceis inter-* Cambiar de rumbo, donar diversos *Navem deflectere*. || naut. Fér voltat ab las barras, pera que enrotllant at lo virador, tire aquest del cap á ste. Lo mateix se diu en qualsevol en que opera 'l cabrestant, tessar r. *Tractoriam machinam involvere*. la posició de una pessa de construcció altre objecte, col·locantlo en lo al en que ántes estava. *Virar*. In-tere.

vó. fr. Virar ab lo cabrestant seguir e fér paradas ni esforços interrom-redondo. *Navem versare*.

.. adj. Cosa de vergo. *Virginal*, *vir-* is. || Diossa falsa que invocavan los rar lo cinturó á la nova desposada. *venise*. *Virginensis Dea*.

AT. f. La enteresa corporal de la illeç, *virginidad*, *virgo*. *Virginitas*,

VIAGINITAT. fr. ant. Violar una donzele *virgar*, *desflorar*. *Stupro*, as.

Signe boreal que correspon á agost, l'orde. *Virgo*. *Virgo*. || **VIAGINITAT.**

f. Entre estampers las comas que's e en algunas citas llargas, ó cosas planas dels llibres. *Virgula*. *Ungu-* ram. Qualsevol coma ó titlla. *Vir-* i. *Virgula*, æ.

VIRGULETA. f. *virgula*.

VIRICLE. m. *vericle*.

VIRIL. adj. Cosa de varó. *Viril*. *Virilis*. || vigo-nós. || S' aplica á la edad mitjana y robusta. *Viril*. *Ætas virilis*. || astron. Epitelo que's dona al tercer quadrant del tema celeste. *Viril*. *Virilis*.

VIRILITAT. f. Lo vigor de la edat viril. *Virili-* dad. *Virilitas*, atis. || La activitat y potència de las cosas. *Virilidad*. *Virilitas*, atis.

VIRILMENT. adv. m. *varonilment*.

VIROL. m. *Dardo*. *Spiculum*, i.

VIROLA. f. *birolla*.

VIROLAT. m. *violat*.

VIROLET. m. *birolet*. || *tribulet*.

VIROSCA Ó VIROSTA. f. Alguna cosa. *Algo*. *Aliquid*.

VIROSTA. f. ter. *fullaraca*.

VIRREGNAT. m. La dignitat de virrey. *Virrei-* nato. *Proregis munus*. || Lo districte que governa 'l virrey. *Virreinato*. *Proregis ditio*. || Lo temps que dura l'empleo de virrey. *Virreinato*. *Proregis impe-* rium.

VIRREY. m. Lo qui en nom del rey mana en algun regne. *Virey*. *Prorex*, egis.

VIRREYNA. f. Muller del virey. *Virreina*. *Pro-* regis uxor.

VIRREYNAT. m. *virregnat*.

VIRTUAL. adj. Equivalent á altra cosa en vir-tut, forsa ó activitat. *Virtual*. *Virtualis*.

VIRTUALITAT. f. Potència, eficàcia de una cosa pera obrar com altra. *Virtualidad*. *Virtuali-* tas, atis.

VIRTUALMENT. adv. m. De un modo virtual ó equivalent. *Virtualmente*. *virtualiter*.

VIRTUÓS, A. adj. Persona dotada de virtut. *Virtuoso*. *Virtuosus*. || Se diu de las accions arre-gladas á la virtut. *Virtuoso*. *Virtuosus*. || Eficàs, que té virtut y activitat pera obrar. *Virtuoso*. *Ef-* ficax.

VIRTUOSAMENT. adv. m. Segons virtut. *Vir-* tuosamente. *Honestè*.

VIRTUT. f. Forsa, qualitat, propietat. *Virtud*. *Virtus*, utis. || Facultat, activitat de las cosas pera produhir ó causar sos efectes. *Virtud*. *Potentia*, æ. || Forsa, valor en especial dels sacraments en orde á produhir los efectes sobrenaturals corresponents. *Virtud*. *Virtus*, utis. || Modo recte de procehir. *Virtud*. *Laus*, dis. || Bondat de vida y costums. *Virtud*. *Justitia*, æ. || Hábit, disposició del ánima pera obrar conforme á la rahó y á la lley cristiana. *Virtud*. *Virtus*, utis. || La facultat natural del ánima en orde á las operacions del cos, y així 's diu: *virtut* ex-pulsiva, digestiva, etc. *Virtud*. *Virtus*, utis. || Se diu particularment de la castedat, y més en las do-nas. *Virtud*. *Pudor*, is, castimonia, æ. || Diossa del paganisme que la pintavan com una dona grave y modesta, de modo que inspirava veneració; y cert poeta la descrivia trista, afligida y ultrajada de la fortuna. *Virtud*. *Virtus*, utis. || met. Importància,

entitat. *Virtud.* Virtus, utis. || pl. teol. Lo quint cor dels nou en que estan distribuïts les esperits angèlics, y 'l segon en la gerarquia miljana. *Virtudes.* Virtutes, um.

VIRTUT CARDINAL. La que es principi de altrás; y són quatre, prudència, justícia, fortaleza y templanza. *Virtut cardinal.* Cardinalis virtus.

VIRTUT MORAL. L' hábit de obrar bé per sola la bondat de la operació y conformitat ab la rahó natural, independentment dels preceptes de la llei. *Virtut moral.* Virtus moralis.

VIRTUT SOBRENATURAL. La facultat pera obrar sobre la força de la naturalesa. *Virtut sobrenatural.* Supernaturalis virtus.

VIRTUT TEOLOGAL. La que té directament á Dèu per objecte que la especifica, com són la fé, esperança y caritat. *Virtut uological.* Theologalis, theologica virtus.

EN Ó PER VIRTUT. m. adv. Ab lo valor, activitat ó força de altra cosa á que's refereix la acció. *En virtut.* Virtute, vi. || Segons lo pacte ó tractat. *En virtut, en consecuencia.* Ex quo pacto.

LLVAR LA VIRTUT Á ALGUNA COSA. fr. DESVIRTUAR.

NO SÉA TOT VIRTUT. fr. Portar una cosa un fi distint del que manifesta. *No ser todo virtud.* Non quod apparet, hoc bonum est.

VIRULENT, A. adj. Maligne, verinós. *Virulento.* Virulentus. || Ple de matèria ó postuma. *Virulento.* Saniosus.

VIRUS. m. Posterna, mal humor. *Podre, virus.* Virus, i.

VIS. VICE.

VISALMIRALL. m. VICEALMIRANT.

VISATGE. m. Monaria, gesto ridícul que's fa ab la cara. *Gesto, visage, memoria, memoria.* Gesticulatio, nis.

VISCANÍ, NA. adj. Cosa de Viscaya, senyoria de Espanya. *Vizcaino.* Cantaber.

VISCH. m. VESCH.

VISCONTE Y VISCONDE. m. etc. VESCENTE.

VISCÓNSUL. m. VICECÓNSOL.

VISCÓS, A. adj. Apegalós com lo vesch. *Viscoso.* Viscosus.

VISCOSITAT. f. La qualitat de viscós. *Viscosidad.* Viscositas, atis.

VISERA. f. Part del murrió que cau sobre la cara, sense destorbar la vista. *Visera.* Buccula, m.

VISIBILITAT. f. La qualitat y propietat de visible. *Visibilidad.* Visibilitas, atis.

VISIBLE. adj. Lo que's pòt véurer. *Visible.* Visibilis. || met. Cert, clar, manifest. *Visible.* Apertus. || Il·lustre, insigne. *Visible.* Conspicabilis. || Lo que's véu. *Visible.* Conspicuous. || Fàcil de véurerse y notarse. *Visible.* Notabilis. || Evident, que no admet dubte. *Palpable, visible.* Patens.

VISIBLEMENT. adv. m. De un modo visible. *Visiblemente.* Visibiliter.

VISIGODO, A. adj. Lo natural de la Gécia occidental y lo pertanyent á ella. *Visigodo.* Visigothus.

VISIÓ. f. Vista, la acció de véurer. *Visio.* Visio, nis. || Espécie que Dèu infundeix per medi de revelació ó profecia. *Vision.* Visio, nis. || Sombra, imatge ridícula y espantosa. *Phantasma, vision.* Spectrum, i. || La espécie de la fantasia ó de la imaginació, que no tenint realitat se pren com certa. *Vision.* Phantasma, atis. || La persona fea y ridícula. *Vision.* Monstruum, i.

VISIÓ BEATÍFICA. L' acte de véurer á Dèu. *Vision beatifica.* Beata visio.

VÉUREN VISIONS. fr. Créurer lo que no hi ha. *Ve visions.* Spectra objici.

VISIONARI, A. adj. Qui fingeix revelacions. *Visionario.* Falsa fingens. || Qui créu ab facilitat eas quiméricas. *Visionario.* Delirus, phantastic.

VISIR. (GRAN) m. Lo primer ministre del gatuoh. *Gran visir.* Primas tarcoorum imperialis minister.

VISITA. f. La anada á véurer á algú parentísia, atenció ó amistat. *Visita.* Visitatio, nis. || La mateixa persona que visita á altra. *Visita.* Visitatio, tis. || La anada á un temple per devoció. *Visita.* Visitatio, nis. || L' acte de jurisdicció ab que un superior s' informa dels procehiments de sos súbdits ó del estat de cosas de són districte. *Visita.* Reconsilio, nis. || Registre, regoneixement que's fa als gèneros de comers, oficis públics, presons, etc. *Visita.* Recognitio, nis. || Lo favor que Dèu fa ab homes en orde á són bé espiritual. *Visita.* Visitatio, nis. || La aparició á algun determinat subjecte y de alguna persona ó esperit celestial en figura visible. *Visible.* Visitatio, nis. || Lo conjunt de ministres que assisteixen en forma de tribunal en las visitas de las presons. *Visita.* Judicium carcerum invicentium consensus. || La anada del malalt á la casa del malalt ab l' objecte de curarlo. *Visita.* Visitatio, nis. || En las presons lo registre que fa l' escarceller de las portas, reixas y dones, para major seguretat. *Visita.* Recognitio, nis. || pl. fm. Las anadas freqüents á algun paratge ab intent determinat, y així's diu: fer visitas á la taverna. *Visitas.* Ingeminata additio.

VISITA DE ALTARS. La oració vocal que's fa en cada un dels altars pera algun fi piadós. *Visita de altares.* Preces sacrae ad altaria.

VISITA DE PRESONS. Lo regoneixement breu y sumari que en determinats dies fa 'l jutge del cas de las causas dels presos en orde á son més prompte despaig. *Visita de cárceles.* Causarum compendium recognitio.

TORNAR LA VISITA. fr. Visitar, correspondre al que l' ha visitat. *Pagar la visita.* Recusatio, m.

VISTACHÓ. f. Acció y efecte de visitar. *Vistacion.* Visitatio, nis. || visita. 2. || Festa que celebra la Iglésia en commemoració de la visita que la Maria Santíssima á sa cosina santa Elisabet, y la mateixa visita. *Visitacion.* Visitationis festum.

VISITADOR, A. m. y f. Qui visita freqüentment. *Visitador.* Visitationis, is. || Lo qui visita pa

examinar una cosa. *Visitador*. *Inspector*, is.

VISITAR. v. a. Anar á véuer á algú per car-tesia, atenció ó amistat. *Visitar*. *Inviso*, is. || Anar á algun temple ó santuari per devoció ó pera guan-yar indulgències. *Visitar*. Lloc sacra pietatis cau-sa visitare. || Informarse 'l jutge superior del pro-cehir de sos súbdit, y del estat de las cosas en lo districte de sa jurisdicció. *Visitar*. *Recognosco*, is.

|| Regonéixer, registrar las mercaderías ó qualse-vo altra cosa. *Visitar*. *Inspicio*, is. || Examinar ú observar la metge als malalts ab l' objecte de cu-rrarlos. *Visitar*. *Visito*, as. || teol. Enviar Déu als homes algun especial consol ó treball pera són ma-jor mérit, ó pera que 's regonegan. *Visitar*. *Visito*, as. || Acudir ab freqüència á algun paratge ab ob-jecte determinat, com: *visitas* la taberna, la casa del josh, etc. *Visitar*. *Frequentar* adire. || Regonéi-xer ó informarse personalment del estat de alguna cosa que está á són cuydado, ó del cumpliment de la obligació ó càrrech de algú. *Visitar*. *Recognos-co*, is. || Aparéixerse á algú alguna persona ó esperit celestial en figura visible. *Visitar*. *Visito*, as. || Regonéixer en las presons los presos y demés en orde á sa seguretat. *Visitar*. *Visito*, as. || Seguir molts terras y palacios, y 's diu també del sol en orde á són curs. *Visitar*. *Inviso*, is. || for. Regonéi-xer un jutge breu y sumáriament la causa de al-gun prea en la visita. *Visitar*. *Causam vinci per summa capita cognoscere*. || Examinar lo jutge ec-clesiástich las personas en orde al cumpliment de sas obligacions cristianas y ecclesiástichas, y si las cosas dela Iglésia guardan ó las mantenen en l' or-de y disposició que deuben tenir. *Visitar*. *Recen-sco*, cs.

VISITETA. f. d. *Visitica*, illa. *Salutationu-la*, æ.

VISIU, VA. adj. Lo que té facultat de véuer. *Visio*. *Videndi facultate pollens*.

VISLUM. m. *visillum*. || met. Apariència ó leve semblansa. *Vislumbre*. *Levis similitudo*.

VISO. m. Aspecte ó superfície de las cosas lli-sas, que mouhen la vista ab algun especial color ó reflexió de la llum. *Viso*. *Aspectus*, us. || Lo pre-text, rahó ó motiu que apareix en las cosas pera formar concepte de ellas. *Viso*. *Species*, ei. || Sem-blansa. *Viso*. *Similitudo*, inis.

À dos visos. m. adv. A dos caras. Se diu regular-ment de la pintura feta ab tal artifici, que té dos punts de vista diferents. A dos visos. *Duplici in-tinu*. || Ab dos distincts intents. A dos visos, á dos miras. *Duplici consilio*.

DONAR VISOS. fr. *SEMBLAR*.

FER MAL VISO. fr. Tenir mala visió ó aspecte. *Ha-cer mal viso*. *Levum aspectum præ se ferre*. || met. Explica que algun defecte ó nota deslluheix á un subjecte, y disminubeix la estimació que 's devia tenir de ell per sas prendas ó empleo. *Hacer mal viso*. *Olumbro*, as.

VISOL. m. ant. *VARAT*.

VISORIL, A. adj. *VISUAL*.

VISREY. m. ant. *VIARAY*.

VIST, A. p. p. *Viste*. *Vius*. || adj. for. Denota haverse relatat algun auto ó presentat alguna peti-ció que s' usa pera comensar á donar sentència des-prés de haverse relatat la causa davant lo jutge. *Quito este proceso, esta causa*, etc. *Hic peractis*. || Ab los adverbis *BEN* ó *MAL* s' aplica á las personas ó cosas, com: home *BEN VIST* ó *MAL VIST*, so es, ben volgut ó mal volgut. *Bien* ó *mal quisto*. *Carus*, di-lectus, ant *invisus*.

BEN VIST Á ALGÚ. loc. A sa direcció. A juicio. Ju-dicio.

JA ESTÁ VIST. loc. met. ab que 'a concedeix algu-na cosa denantla per certa y segura. *Visto es á está*. *Utique patet*.

MAY VIST. m. adv. Modo de parlar que explica lo raro ó extraordinari de alguna cosa. *No visto*, ó *nunca* ó *jamás visto*. *Numquam tale visum*.

NO ESTARLI Á ALGÚ BEN VIST ALGUNA COSA. loc. De-nota que lo que fá es indigna de són caràcter. *Des-decir*. *Dedecorem creare*.

TENIR VIST. fr. Saber, estar enterat de alguna cosa. *Tener visto*. *Perspectum habere*. || Conjectu-rar, prevéuer ah fonament la cosa que ha de a-pecehir. *Presconoscen*, *prover*. *Conjectura duci ad sus-piciandum*.

VISTA. f. La facultat y potència de véuer. *Vista*. *Videndi facultas*, *visio*, nis. || L' acte y efecte de véuer. *Vista*. *Aspectio*, nis. || MIRADA. || Aspec-te, disposició de las cosas en orde al sentit de véu-er. *Vista*. *Aspectus*, us. || Espectacle, l' objecte de la vista, y així 's diu: *vista* alegre, font de la bo-na vista. *Vista*. *Spectamen*, inis. || Se pren pels ulls. *Vista*. *Oculi*, orum. || Visió, aparició. *Vista*, *vision*. *Visio*, nis. || L' encontro ó concurrència de un ab altre, com: de aquí á la vista. *Vista*. *Con-spectus*, us. || Coneixement clar de las cosas. *Vista*. *Aperta rei cognitio*. || La apariència ó relació de unas cosas respecte de altres. *Vista*. *Comparatio*, nis. || Intent ó propòsit. *Vista*. *Intuius*, us. || Re-goneixement, exámen del estat de una cosa. *Vista*, *visita*. *Periclitatio*, nis. || for. L' exámen ó regonei-xement primer que 's fá davant lo jutge ah relació dels autos y defenses de las parts pera la sentén-cia. *Vista*. *Cognitio causæ*. || Presència de alguna persona en algun lloch, com: estavan los dos exér-cits l' un á la vista del altre. *Vista*. *Conspetus*, us.

|| **ENTREVISTA**. || Lo judici que 's fónna de las co-sas, ó regulació prudencial que 's fá de ellas, ve-hentlas solament. *Vista*. *Judicium*, ii. || També 's pren per reflexió, mirada de la rahó, del ánima, etc. *Vista*. *Reflexio*, nis. || En la aduana l' ofici de registrar los géneros, y 'l mateix subjecte encar-regat. *Vista*. *Mercurium recognitio*. || pl. La concu-rència de dos ó més subjectes que 'a venhen pera algun fi determinat. *Vistas*. *Congressus*, us. || Las finestras ó altres oberturas en los edificios. *Vistas*. *Fenestra*, æ. || MIRADA. 2. 4.

À LA VISTA. m. adv. De cara, prep, enfront, ó en paratge de ahont se puga véurer. A *vista, á la vista*. In conspectum. || Ab observació y cuydado de véurer ó seguir á algú. A *vista ó á la vista*. In conspectu. || Luego, promptament y sens dilació. A *vista ó á la vista*. Illicó.

ANAR Á VISTAS. fr. Anar algú á sér vist. Se diu comunment de las donas quant se volen casar. *Ir á vistas*. Ire in conspectum.

Á PRIMERA VISTA. m. adv. Al primer aspecte, immediatament que's véu alguna cosa. A *primera vista ó á la primera vista, á primer aspecte ó al primer aspecte, á primera faz*. Primo aspectu.

APRIMAR LA VISTA. fr. met. Ferla més aguda y perspicas. *Aguzar la vista*. Visum acuere.

Á VISTA Ó EN VISTA. m. adv. En consideració ó comparació. A *vista ó en vista*. Hoc vel illo perspecto.

CANSARSE LA VISTA. fr. Cansarse 'ls ulls per la massa fatiga en llegir, etc. *Quebrarse los ojos*. Aciem oculorum obtundi.

CLAVAR, FIXAR Ó POSAR LA VISTA. fr. POSAR LOS ULLS.

CONÉIXER DE VISTA. fr. Conéixer á algú per las senyas ó disposició corporal y no pel tracte. *Conocer de vista*. De facie aliquem agnoscere.

CURT DE VISTA. 'L qui hi véu poch ó té la vista cansada. *Corto de vista, miope*. Myops, opis.

DONAR UNA VISTA. fr. met. Cuydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. *Echar una vista*. Aliquid observare.

ENGANYAR LA VISTA. fr. Semblar alguna cosa 'l que no es. *Engañar la vista*. Oculos fallere, obstringere.

ESTAR Á LA VISTA. fr. ESTAR Á LA MIRA.

EXTÉNDRE LA VISTA. fr. Explayarse, espargirla en algun paratge ras ó espayós, com en lo camp, la mar, etc. *Estender ó esplayar la vista*. Latè prospicere.

FÉR LA VISTA GROSSA. fr. FÉR LOS ULLS GROSSOS.

GIAR LA VISTA. fr. Separarla de algun objecte pera no véurerlo. *Apartar la vista ó los ojos*. Oculos ad aliud convertere.

LLAMBREGAR LA VISTA. fr. LLAMBREGAR.

MENJAR AB LA VISTA. fr. met. Denota 'l modo ab que algú mira ayradament á algú, ó ab gran ànsia cosas de menjar. *Comer ó tragar con la vista*. Torvis oculis aspicere, inhiare.

MÉS PROMPTE QUE LA VISTA. loc. fam. Denota la promptitut ó prestesa ab que s' executa ó verifica alguna cosa. *Mas presto que la vista*. Quam brevis-simè.

NO FÉRDRE DE VISTA. fr. Estar observant á algú sens apartarse de ell; y en lo moral seguir sens intermissió algun intent, ó cuydar ab suma vigilància de alguna cosa. *No perder de vista, no apartar los ojos*. Præ oculis semper habere.

OFÉNDRE AB LA VISTA. fr. que ademés del sentit recte denota que enuja ó irrita 'l que mira. *Ofender*

con la vista. Conspectu fastidire. || ULLPÉNDRE.

PASSAR LA VISTA PER ALGUNA COSA. fr. PASSARH 'LS ULLS.

FÉRDRE DE VISTA. fr. Deixar de véurer algun objecte per haverse allunyat ó eixit de la esfera de aquesta potència. *Perder de vista*. Rei conspectum amittere.

FÉRDRE LA VISTA. fr. Tornarse cego. *Cegar, volverse ciego*. Caligo, as.

FÉRDRESE DE VISTA. fr. met. S' usa pera explicar la grandesa y superioritat de alguna cosa sobre altra. *Perderse de vista*. Visum fugere, longissimè præstare.

POSAR LA VISTA. fr. Fér alguna cosa objecte de la intenció ó destg, com: POSAR LA VISTA en algú pera donarli algun empleu. *Posar la vista ó los ojos*. Intendo, is. || Elegir alguna cosa entre otras. *Echar la vista*. Seligo, is.

TENIR Á LA VISTA. fr. Tenir algun objecte davant. *Tener á la vista*. Ante oculos habere. || met. Tenir present en la memòria. *Tener á la vista*. Memorem esse.

TENIR BONES VISTAS. fr. Divertir algú la vista en varietat de flors ó en personas de són agrado y satisfacció. *Tener buenas vistas*. Pascuntur venti.

TRAURE Ó LLEVAR LA VISTA. fr. TRAURE LOS ULLS.

VISTASSO. m. Mirada, observació superficial. *Ojeada, vistazo*. Oculorum conjectio.

DONAR UN VISTASSO. fr. Mirar ó regonéixer superficialment alguna cosa. *Dir un vistazo*. Obiter inspicere.

VISTOBUENO. Fórmula de aprobació que's posa en algunas certificacions ó altres instruments pera aquell á qui correspon. *Vistobueno*. Approbatum, valet.

VISTÓS, A. adj. Bonich, hermós, digne de ser vist. *Rozagante, vistoso*. Speciosus, oculis gratus.

VISTOSAMENT. adv. m. De un modo agradable á la vista. *Vistosamente*. Speciosè, pulchrè.

VISUAL. adj. Pertanyent á la vista, com instrument ó modo pera véurer. *Visual, visorio*. Ad visum pertinens.

VISUALITAT. adj. La qualitat de véurer. *Visualidad*. Visualitas, atis.

VISURA. f. Inspecció del estat de alguna cosa per medi de la vista. *Revisión, visura*. Recognitio, nis.

VISURADOR. m. Anomenat pera visurar, regonéixer ó examinar algun instrument. *Revisor*. Recognitor, is.

VISURAR. v. a. Regonéixer, examinar algun document, certificació, etc., posant en ell lo vistobueno. *Visar, revisar*. Recognosco, is.

VIT Á VIT. exp. BITLLO, BITLLO.

VIT DE BOT. m. Lo nirvi del membre genital del bon ó altres quadrúpedos, especialment separat de ells. *Vergajo, rebenque, corbacho*. Nervus genitalis membri.

VITAL. adj. Lo que pertany a la vida ó es propi de ella. *Vital.* *Vitalis.* || Lo que dona vida. *Vital.* *Vitalis.*

VITALICI, A. adj. Lo que dura per espay de alguna vida. *Vitalicio.* *Vitalitius.* || **VIOLARI.**

VITALISTAS. m. pl. Los que atribueixen los fenómenos que ocurren en lo cos dels animals al principi vital, per oposició als que'ls expliquen per las lleys de la química, de la física, etc. *Vitalistas.* *Vitalistæ, arum.*

VITALITAT. f. La activitat ó eficàcia de las cosas pertanyents a la vida ó la seva virtut pròpia. *Vitalidad.* *Vitalitas, atis.*

VITANDO, A. adj. Lo que's deu evitar. Se diu dels escumicats públics. *Vitando.* *Vitandus.*

VITELA. f. La pell de la vaca ó vadella adobada, en que regularment se pinta alguna cosa. *Vitela.* *Vitolina aluta.*

VITELINA. f. med. La cólera de color groch oscur. *Vitelina.* *Vitolinus, i.*

VITRIFICABLE. adj. quím. Fàcil ó capàs de vetrificarse. *Vitrificable, vitreo.* *Vitrificandi capax.*

VITRIFICACIÓ. f. quím. La acció y efecte de vetrificar. *Vitrificacio.* *Vitrificatio, nis.*

VITRIFICAR. v. a. quím. Fèr que alguna cosa's convertesca en vidre. També s'usa com reciproc. *Vitriscar, vitrescer.* *Vitrifico, as.*

VITRIÓLICH, CA. adj. Lo que inclou las propietats del vidriol ó participa de sa naturalesa. *Vitriólico.* *Chalcantinus.*

VITUALLA. f. Viurers, los aliments necessaris, especialment pera algun exèrcit. *Vitualla, vivóres.* *Annonæ, arum.* || La abundància de viurers, particularment de menestras ó verduras. *Vitsualla.* *Victus, us.*

VITUALLAR. v. a. Abastar, provehir de vituallas. *Abastecer.* *Alimonia parare.*

VITULACIÓ. f. mit. Sacrifici en que oferian a la diossa Vítula bens de la terra, pera mostrar algun regositj. *Vitulacion.* *Vitulatio, nis.*

VITULICOLA. m. y f. Lo que idolatra en un vadell, com los israelitas en lo desert de Sinaí. *Vitulicola.* *Vitulicola, æ.*

VITUPERABLE. adj. Lo que mereix sár vituperat. *Vituperable.* *Vituperandus.*

VITUPERABLEMENT. adv. m. De un modo vituperable. *Vituperablemente.* *Vituperabiliter.*

VITUPERACIÓ. f. La acció de vituperar. *Vituperacion.* *Vituperatio, nis.*

VITUPERADOR, A. m. y f. Qui vitupera. *Vitupador, vituperante.* *Vituperans, tis.*

VITUPERAR. v. a. Dir mal de alguna cosa, notantla de viciosa ó indigna, tractarla ab desprecí. *Vituperar.* *Vitupero, as.*

VITUPERI. m. Paraula injuriosa ó afrentosa. *Baldon, vituperio, oprobio.* *Vituperium, ii.* || La acció y espècie que causa afront ó deshonra. *Vituperio.* *Vituperandi actio.*

VITUPERIÓS, A. adj. Lo que inclou vituperi.

Vituperioso, vituperoso. *Contumeliosus.*

VITUPERIOSAMENT. adv. m. De un modo vituperiós. *Ignominiosamente, vituperiosamente.* *Contumeliosè.*

VIU, VA. adj. Lo que gosa de vida. *Vivo.* *Vivus.* || Eficàs, com: dolor viu. *Intenso, vivo.* *Acer.* || Agut, ingeniós, subtil. *Agudo, vivo.* *Perspicax.* || Encès. *Vivo, encendido.* *Ardens.* || Parlant dels colors y cosas semblants, perfet, sobresalient. *Vivo.* *Vegetus.* || Lo qui està en actual exercici de algun empleu, especialment en la milícia. *Vivo.* *Re ipsa munus exercens.* || Mòlt semblant ó paregut, com: es un viu retrato del sèu pare. *Vivo.* *Simillimus.* || Precipitat, massa prompte ó poch considerat en l' obrar ó parlar. *Vivo.* *Præceps.* || met. Lo que dura ó subsisteix en sa forsa y vigor, especialment en matèries de obliació, y així's diu: aquesta escriptura està viva. *Vivo.* *Constans.* || Lo que persevera y dura en la memòria. *Vivo.* *Superstes.* || En lo espiritual qui està en gràcia de Dèu. *Vivo.* *Gratiæ præditus.* || Pur, net y llibre de mescla, com: or viu, sanch viva. *Vivo.* *Purus.* || Mòlt expressiu ó persuasiu, com: fèr vivas instàncies. *Vivo.* *Efficax.* || Expedit, àgil. *Pronto, vivo.* *Acer.* || Lo que subsisteix y dura, y així's diu: llengua viva. *Vivo.* *Vigens, tis.* || Parlant de la roca ó pedra, la que té las arrels profundas en terra, sèns estar ab capas de terra. *Vivo.* *Vivus.* || Parlant del àygua, la que ix naturalment en alguna part. *Viva.* *Spontè fluens.* || m. L' extrem, vora ó rivet que fan los sabaters sobre dels talons del calsat. *Pestaña, vivo.* *Ora, æ.* || Rivet ó part del forro que's posa a la bota del panyo ó altra roba del vestit. *Vivo.* *Limbus, i.* || arq. La part de fàbrica quant sobreix al pla, especialment quant forma àngul. *Vivo.* *Vivum, i.* || Lo més sòlit, fort y essencial, y així's diu: tallar un cep fins al viu. *Vivo.* *Vivum, i.* || Entre picapedrers l' escayre, tall ó aresta de la pedra picada. *Vivo.* *Vivum, i.*

AL VIU. m. adv. Ab propietat ó ab mòlta semblansa. *Al vivo, al natural.* *Naturaliter, simillimè.*

COM DEL VIU AL PINTAT. loc. Pondera la gran diferència de una cosa a altra. *Como de lo vivo a lo pintado.* *Toto celo distans.*

DE VIU EN VIU. m. adv. En vida, com: li arrancaren los ulls de viu en viu. *Estando en vivo, en vida.* *Dum vivitur.* || Se diu dels tocinos que'ls pesan abans de matarlos. *En vivo.* *Adhuc vivente.*

MENJAR VIU. fr. Explica la ira y ràbia contra algú, com: desitjantlo despedassar. *Comer vivo.* *Vivum dilaniare.* || També's diu en orde a alguns animals, com: las pusas se'l MENJAN VIU. *Comer vivo.* *Crucio, as.*

MITJ VIU. Viu, però que no té perfecta y cabal vida. *Semivivo, medio vivo.* *Semivivus.*

PICAR Ó TODAR AL VIU. fr. met. Tocar ó parlar a algú de alló de que més se dól. *Mar en las mataduras ó en lo vivo.* *Animum vehementer percellere.*

VIUDA. f. La dona que se li ha mort lo marit,

y no s' ha tornat á casar. *Viuda*. Vidua, æ. || ESCABIOSA.

LA VIUDA RICA AB UN ULL FLORA Y AB ALTRE REPICA. ref. Denota que las viudas que l' marit las deixa molts béns, fàcilment se consolán de la mort de ell; ó bè que en las passions humanas prevaleix l' interès sobre qualsevol altre respecte. *La viuda rica com un ojo llova y con otro repica*. Et gemit, et rident diti viduata marito.

VIUDAS BORDAS. ESCABIOSA.

VIUEDAT Y VIUDESÀ. f. L' estat de viuó ó viuda. *Viudedad*, *viudez*. Viduitas, atis. || La porció de aliments que se senyalan á las viudas méntres se mantenen en aquest estat. *Viudedad*. Alimenta viduæ assignata. || L' usdefruyt que durant dit estat gosa 'l marit ó muller que sobreuiu dels béns del que mor. *Viudedad*. Usufructus, us.

VIUETA. f. d. Viuda jove. *Viudita*. Junior vidua.

VIUDO. m. Home á qui se li ha mort la dona, y no s' ha tornat á casar. *Viudo*. Viduus. || met. Privat de alguna cosa, com: la Iglesia ha quedat viuda per la mort de són bisbe. *Viudo*. Orbatus.

VIURER. m. VITUALLA. || v. n. Tenir vida. *Vivir*. Vivo, is. || Respirar l' ayre vital. *Vivir*. Auras esci. || Passar la vida, 'ls anys. *Vivir*. Vitam perficere. || Habitar, estar de assento en algun lloch. *Habitar*, *vivir*, *morar*. Habito, as. || Estar, com: *viurer descuydat*. *Vivir*. Esse. || Mantenirse per algun medi, com: *viurer* ab lo treball, etc. *Vivir*. Vivo, is. || Cuydar de la vida, fugint lo que pót sér danyós á la salut ó á la quietut del ánima, com: jo tracto de *viurer*. *Vivir*. Vivo, is. || Dít en orde á la duració de la vida, com: F. visqué noranta anys. *Vivir*. Vitam ducere. || Obrar seguint algun tenor ó método de vida en orde á la rahó ó á la lley. *Vivir*. Vitam instituere. || Acomodarse als genis ó á las circumstàncies del temps, com: F. sab molt de *viurer*. *Vivir*. Tempori servire. || Sér benaventurat ó estar en lo cel. *Vivir*. Æterna beatitudine frui. || Mantenirse ó durar en la fama ó en la memòria després de mort. *Vivir*. Nomen defuncti vivere. || Estar present alguna cosa en la memòria, en la voluntat ó en la consideració; y en lo espiritual se diu de la assistència particular de Déu per sas inspiracions. *Vivir*. Præsentem menti adesse.

VIURER MAL Y ACABAR BÈ NO PÓT SÉR. ref. MAL USAR NO PÓT DURAR.

VIURER RABIANTE. fr. *Viurer* ab treballs, necessitats y penas. *Vivir muriendo*. Acerbè victitare.

ENSENYAR DE VIURER. loc. Denota que á algú li farán fugir la peresa y espavillarán. *Despertar*, *menear*. Oscitantiam deponere.

MÉS CÒSTA MAL VIURER QUE BON VIURER, Ó MÉS QUE FÉR HI HA EN MAL VIURER QUE EN BON VIURER. ref. literal. *Mas cuesta mal hacer, que bien hacer*. Plus male quam rectè facta laboris habent.

QUI VÓL VIURER DE TOT S' HA DE VIURER. ref. De-

nota que pera *viurer* tranquilament no s' ha á fèr cas de las cosas, vingan com vingan. *Andere à gaita por el lugar*. Ipsi viderint.

VISCAM Y VEJAM QUE MORIRÈM VELL. loc. met. Significa que la cosa de que's parla 's descubreix ab lo temps. *El tiempo lo dirá; todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia pandit.

VIURERS. m. pl. VITUALLA.

VIVA. Exclamació de goig ab que s' aplaudeix á algú. *Viva*, *vitor*. Io.

VIVACITAT. f. Vigor natural. *Vivacidad*. Vivacitas, atis. || VIVESA.

VIVAMENT. adv. m. Ab vivesa y eficàcia. *Vivamente*. Acriter. || Ab propietat y semblansa. *Vivamente*. Propriè.

VIVANDER, A. m. y f. Cantiner. *Vivandero*. Lixa, æ.

VIVATXO, A. adj. Molt viu de natural ó geni. *Vivaracho*. Vivax.

VIVENT. p. a. *Viviente*. Vivens, tis. || Una de las diferències de la substància que la contrau als ents animats. *Viviente*. Vivens, tis.

VIVER. m. Paratge destinat pera mantenir y criar animals, aucells y peixos. *Vivero*. Vivarium, ii. || ter. SAFAREIG.

VIVESA. f. Vigor ó eficàcia, forsa, activitat. *Viveza*. Vigor, is. || Agudesà ó perspicàcia de ingeni. *Viveza*, *vivacidad*. Ingenii vis. || Promptitut ó agilitat. *Viveza*, *vivacidad*. Alacritas, atis. || Expressió y energia en las paraulas. *Viveza*. Efficacia, æ. || Ditxo agut, prompte, ingenió. *Viveza*. Salsum, argutum dictum. || Propietat ó semblansa. *Viveza*. Proprietas, atis. || Esplendor, llustre de algunes cosas, com dels colors, etc. *Viveza*. Vividitas, atis. || Especial gràcia y activitat dels ulls. *Viveza*. Oculorum lumen, acies.

VIVESA DE POLLÍ. Lo ditxo imprudent ó poch considerat. *Viveza*. Facile verbum.

VIVIDOR, A. m. y f. Qui viu molt temps. *Vividor*. Vivax, acia. || Económich, laboriós, que busca modos de viurer. *Vividor*. Rebus suis prospiciens. || adj. HABITABLE. || Lo lloch ó paratge ab on se troba còmodament lo necessari pera viurer. *Vividero*. Locus vivendo accommodus, ferax. || perider.

VIVIFICACIÓ. f. La acció de vivificar. *Vivification*. Vivificatio, nis.

VIVIFICADOR, A. m. y f. Qui vivifica. *Vivificador*. Vivificator, is. || adj. y

VIVIFICANT. p. a. Lo que vivifica, tant en lo físich com en lo moral, etc., així dihem: gràcia vivificant. *Vivificante*. Vivificans.

VIVIFICAR. v. a. Contribuhir á la acció que'n dona la vida. *Vivificar*. Vivifico, as. || Confortar ó refrigerar. *Viviscar*. Reficio, is. || met. Donar vida á la ànima. *Viviscarse*. Vivifico, as. || qulm. Donar als cossos naturals sa primera forma. *Viviscar*. Vivifico, as. || v. r. Adquirir vida. *Viviscarse*. Vivesco, is.

VIVIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de

vivificar. *Vivificatio.* Vivificativus, vivificandi virtute pollens.

VIVÍFICH, CA. adj. Lo que inclou vida ó naix de ella. *Vivifico.* Vivificus.

VIVÍPARO, A. adj. S' aplica als animals que pareixen, á diferència dels que ponen. *Vivíparo.* Viviparus.

VIVÓ. f. VIVESA. | VITALITAT.

VÉR CÓRRER LA VIVÓ. fr. Enginyarse. *Bandearse, ingeniarse, industriarse, amañarse.* Sibi diligenter providere.

VIVOT, A. adj. VIVATXO.

VIXELL. m. VAIXELL. || m. ter. GERRO. || ter. VAIXELL. 3.

VO.

VOCABLE. m. Veu significativa, dicció, mot. *Vocablo.* Vocabulum, i. || REFRA, ADAGI, AFORISME.

VOCABULARI. m. La nomenclatura, conjunt ó diversitat de vocables de que s' usa en alguna facultat ó matèria determinada; també s' aplica al diccionari, encara que impròpiament, perquè 'l diccionari déu estar precisament per orde alfabètic, y requereix las definicions ó explicacions, y 'l vocabulari sols conté la nomenclatura y pòt estar sens orde alfabètic. *Vocabulario.* Vocabularium, ii.

VOCABULARISTA. m. Qui fá algun vocabulari. *Autor de un vocabulario.* Vocabularii auctor. || VOCABULARI.

VOCACIÓ. f. Inclinació á qualsevol destino, carrera ó facultat. *Vocacion.* Vocatio, nis. || Impuls, inspiració ab que Déu crida á algú al estat de perfecció. *Vocacion.* Vocatio, nis.

ERRAR LA VOCACIÓ. fr. Pèndrer algun estat ó professió no tenint la disposició convenient pera ell. *Errar la vocacion.* Vitæ institutum erravisse.

VOCAL. adj. Cosa de la veu ó que's fá ab ella. *Vocal.* Vocalis. || Se diu de la lletra que forma veu ó so per sí sola. *Vocal.* Vocalis. || m. Qui té vot en alguna junta, congregació, etc. *Vocal.* Suffragii iure gaudens.

VOCALISAR. v. n. mús. Cantar ab las vocals en lloch dels monostilabos de la nota. *Vocalizar.* Vocalibus pro signis uti canendo.

VOCALMENT. adv. m. Ab la veu. *Vocalmente.* Vocaliter.

VOCATIU. m. gram. Lo quint cas en orde á la declinació dels noms. *Vocativo.* Vocativus, i, quintus casus. •

VOCELÈNCIA. f. Síncope de vostra excelència. *Vuецencia, vuецelencia.* Tua vel vestra excellentia.

VÓFIA. f. Profunditat en la terra. *Sima.* Profunditas, atis, imum, i.

VOGA. ant. BOGA. 3.

AB VOGA SORDA. loc. ant. náut. *Bogando sin ruido, á la quieta.* Quietis remigatio.

VOGAR. v. a. ant. BOGAR.

VOGARAVELL. m. BESUGO.

VOGE. expr. ant. *Tener de circus ito.* Circumvolvere.

VOGÍ. m. Floch de barba. *Bozo.* Menti lanugo.

VOGIR. v. n. ant. Tenir de circumferència. *Tener de circumferencia.* Circumvolvere. || ant. RODEJAR.

VOL. m. VOLADA. || Ramat de aucells que volan junts. *Bandada.* Avium grex. || Ramat de peixos que nadan de companyia. *Cardumen, tropa enjambre.* Examen piscium. || Tanda, torn que toca en fer las cosas. *Rueda, turno, vez.* Vicissitudo, inis. || Circumferència, contorn. *Giro.* Circuitus, us. || Tom. *Vuelta.* Gyru, i. || La circumferència ó àmbit de alguna pessa de roba, com de unas faldillas ó altre vestit talar. *Ruedo.* Ambitus, us. || VOLADA. || Passada, llans enter que's juga sens donar altra vegada las cartas. *Mano, vuelta.* Mannus, us.

ABÀTTER LO VOL. fr. Parar. *Cesar.* Cesso, as.

AGAFAR AL VOL. fr. Lograr alguna cosa de passada ó casualment. *Coger al vuelo, coger al espartillo.* Casu vel fortuito capere.

AGAFARLAS AL VOL. fr. Donar ab prontitut y facilitat eixidas ó respostes á propòsit á qualsevol cosa que's diu ó de que se li fá càrrech. *Cogerlas al vuelo, matarlas ó cortarlas en el aire.* Citissimè calere; ad manum responsa habere.

AL VOL. m. adv. A la volada, mentres vola. *Al vuelo.* Volans, tis. || Explica 'l modo de tocar las campanas, ventanillas ó fentilas donar voltas enteras. *A pino.* Erectis rotatisque campanis.

A VOL. m. adv. De prompte, lleugerament. *A vuelo ó al vuelo.* Celeriter.

ERRAR LO VOL. fr. Enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Spe falli.

TIRAR AL VOL. fr. Tirar al aucell mentres vola, á diferència de quant està parat. *Tirar al vuelo.* Avem volantem collimare.

VOLADA. f. La acció de volar. *Vuelo.* Volatus, us. || L' espay que's vola de una vegada. *Vuelo.* Volatus, us. || La carrera velós que porta qualsevol cosa. *Vuelo.* Vibratio, nis. || La part que ix del cos de un edifici y queda en l' ayre, com un balcó, etc. *Saledizo, voladizo, vuelo, proyecturo.* Projectum, i. || ALA DE TEULADA. || En las cosas morales la elevació ó altura á que's vol alçar ó alsa alguna cosa, y així 's diu: al principi de la obra prengué una volada que no la pogué seguir. *Vuelo.* Vires, ium, captus, us. || En las cosas espirituales se diu de la elevació del esperit al Criador, etc. *Vuelo.* Mentis in Deum elevatio. || mús. Carrera de 8, 9, 10 ó més notes, disposadas en escala diatónica, que's divideix en ascendent y descendent. *Volada.* Musicarum notarum gradatio.

SER DE LA PRIMERA VOLADA. fr. Denota que algú es jove y li faltan los coneixements que dona la ex-

periciencia y la edad. *Estar alguno con la leche en los labios.* Inexpertum esse.

VOLADO. m. BOLADO.

VOLADOR, A. m. y f. L'aucell que vola. *Volador.* Volans, tis. || **APAGALLUM.** 1. || adj. Lo que está pendent al ayre, de modo que 's puga mourer. *Volador, volandero.* Pensilis. || Lo que pòt volar. *Voladero.* Volatilis. || **VIDAE VOLADOR.** || Se diu del cohet que se 'n puja en l'ayre. *Volador, volante.* Pyrobolum in aëre missile.

SER VOLADOR. fr. Sé diu del auell de niu, que está en disposició de fugir del niu á volar. *Ser volanton.* Jam volatui proximum esse.

VOLANDER, A. adj. Suspès en l'ayre y que 's mou en ell. *Volandero.* Volans. || Lo que no fá asento, que no 's fixa ó para en alguna part. *Volandero.* Vagus. || Casual; fortúit. *Volandero.* Fortuitus.

|| **BOLANDERO.**

VOLANT. p. a. *Volante.* Volans. || adj. No fixo, sèns fonament, com: notícia *VOLANT.* *Volandero, volante.* Volaticus. || Lo que vá de una part á altra sèns fixarse en ninguna, com: ronda *VOLANT.* *Volante.* Vagus. || Se diu de alguns metéoros que s'alsan al ayre dissipantse fàcilment. *Volante.* Volans.

|| Solt, separat de altres cosas, com: paper *VOLANT,* etc. *Volante.* Volans. || m. Espècie de lacayo ó criat de librea vestit de curt. *Volante.* Famulus præcurrens. || Espècie de carruatge mòlt lleuger pera anar de camí. *Volante, silla volante, calesa.* Curriculum, i. || Pessa del rellotge que ferint en la roda calàrina, regula sòn moviment. *Volante.* Horologii rota versatilis. || Fals mòlt ampla y sense dents, que regularment serveix pera segar blat. *Volante.* Haud dentata falx messoria. || **MOLA ALTA.**

|| **REFILANDO.**

¿HE DE ANAR VOLANT? Modo de parlar ab que 's nòta la inconsideració dels que volen que 's fassan las cosas sèns donar' lo temps necessari. *¿Es buñuelo? ¿es puñalada de picaro? no es buñuelo?* *¿Adeone facilis est?*

MITJ VOLANT. adv. m. Mitj caminant, y mitj volant. *A volapie.* Partim cursu, partim volatu.

VOLANTER. m. Calesser. *Calesero.* Curriculi rector.

VOLAR. v. n. Anar pel ayre, sostenintse ab las alas. *Volar.* Volo, as. || Dít de algunas cosas que no tenen alas, alsarse en l'ayre, ó mourerse algun temps per ell. *Volar.* Volito, as. || Rodar alguna cosa pel ayre, com un paper, una ploma, quant cau, etc. *Revolotear.* Volito, as. || Extèndrerse ó publicarse ab gran prestesa alguna espècie. *Volar.* Fama volare. || Caminar mòlt depressa. *Volar.* Volo, as. || Desapareixerse alguna cosa repentinament. *Volar.* Volo, as. || Eixir fora del recte de la paret en los edificis, com los balcons, etc. *Volar.* Promineo, es. || Executar alguna cosa ab gran prestesa. *Volar.* Citissimè agere. || Anar pel ayre alguna cosa tirada ab violència, com pedra, fletxa, etc. *Volar.* Volo, as. || Aprofitar mòlt en los estu-

dis, ó subtilisar en los discursos. *Volar.* In litteris præter volare. || v. n. Fèr alsar en l'ayre alguna cosa ab violència, com la pólvora, una mina, etc. *Volar.* In aëre impellere. || Enfadar, irritar. *També s'usa com reciproc.* *Volar, volear, picar.* Exacerbo, as. || met. fam. *VOLCAR.* || Fugir, desaparèixerse; també s' diu de las cosas inanimadas, com: lo temps *VOLA.* *Volar.* Fugio, is. || En las cosas morals pérdrerse. *Volar.* Volo, as.

VOLAR MOLT ALT. fr. Tenir alts pensaments, aspirar á més de lo que 's mereix. *Remontar el vuelo, remontarse, poner los puntos muy altos.* Alta petere.

VOLAT, DA. adj. Enfadat, irritat. *Volado.* Exacerbatus.

JA HA VOLAT. loc. JA HA FUGIT L'AUCELL DEL NIC. || Denota que s'ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló golondrino; oruga le dió.* Hirundo evanuit.

VOLATEJAR. v. n. Volar ab freqüència *Revolotear.* Volito, as. || Ferir alguna cosa en l'ayre pera donarli impuls, especialment la pilota jugant. *Volear.* In aëra contorquere.

VOLATERIA. f. La cassa de aucells. *Volateria.* Ars aucupatoria. || Lo conjunt de diversos aucells. *Volateria.* Volatilia, ium.

VOLATÍ. m. La persona que ab especial habilitat vá y dóna voltas en una maroma ó corda en l'ayre. *Funámbulo, volatin, volteador.* Neurobates, petaurista, æ, funambulus, i.

VOLÁTIL. adj. Lo que vola ó pòt volar. *Volátil.* Volatilis. || Lo que 's mou lleugerament, y va per l'ayre com los àtoms. *Volátil.* Volatilis. || quim. Depurat, subtil, que fàcilment s'evapora en l'ayre. *Volátil.* Subtilis. || ant. VOLUBLE.

VOLATILISACIÓ. f. quim. La acció de volatilisar. *Volatilizacion.* Attenuatio, nis.

VOLATILISAR. v. a. quim. Subtilisar los cosos ó substàncias, reduhintas á parts que fàcilment s'evaporan y volan. *Volatilizar.* Volatiliem reddere.

VOLATILITAT. f. quim. La qualitat dels espèrits que s'evaporan. *Volatilidad.* Levitas volatica.

VOLAVERUNT. exp. llatina fam. pera dir que algunas cosas s'han perdut ó las han robadas. *Vola-verunt.* Actum est.

VOLCÁ. m. Montanya ó paratge que vomita foch. lo que serveix de desabogo á la naturalesa. *Volcan.* Vulcanus, i. || met. Lo mòlt foch ó la violència del ardor. *Volcan.* Vulcanius ardor. || Ira ó passió mòlt violenta. *Volcan.* Ardens libido.

VOLCABLE. adj. Lo que 's pòt volcar. *Volcable.* Vertibilis.

VOLCADA. f. VOLCA. || La roba que 's posa á las criaturas de volquer. *Pañales, mantillas, envoltura, empuñadura.* Involucrum infantium in pannis.

VOLCANET. m. d. *Volcanejo.* Parvus vulcanus.

VOLCÁNICH, CA. adj. Cosa de volcá. *Volcánico.* Vulcanicus.

VOLCAR. v. a. Girar alguna cosa de modo que cayga ella ó lo que conté. *Volcar.* Verto, is. || Tór-cer ú trastornar qualsevol cosa. *Volcar.* Everto, is. met. Turbar lo cap algun olor ó forsa efícas, de mo-do que pose en perill de càurer. *Volcar.* Proturbo, as. || met. Fér mudar de dictàmen á forsa de per-suacions. *Volcar, voltear.* A sentència deterrere. || Fér càurer, y també s' usa com neutre. *Volcar.* Jac-çio, is. || v. r. REVOLCARSE. || ESCALDARSE. 2.

VOLCH. m. Torn, volta que 's dóna quant se cau ó gira alguna cosa. *Tumbo, vuelco.* Volutatio, nis.

VOLEANDO. m. REFILANDO.

VOLETEJAR. v. n. VOLATEJAR.

VOLENSA Y VOLENTAT. f. VOLUNTAT.

VOLENTER Y VOLETERÓS, A. adj. GUS-TÓS, CONTENT.

VOLETERAMENT Y VOLETERS. adv. m. GUSTOSAMENTE.

VOLER. v. a. Desitjar ab ànsia. *Querer.* Volo, vis. || Elegir ó aprobar ab un acte de voluntat. *Que-rer.* Placet, ebat. || Tenir voluntat ó carinyo, amar. *Querer.* Diligo, is. || Tenir voluntat ó determinació de fér alguna cosa. *Querer.* Volo, vis. || Resòldrer, determinar. *Querer.* Intendo, is. || Requirir, sér convenient una cosa á altra, com: aquest minyó vól un bon mestre. *Querer, pedir, requirir.* Expelo, is. || Conformarse ó convenir ab altre en algun in- tent. *Querer.* Assentio, is. || En lo joch val acceptar l' envit. *Querer.* Admitto, is. || Donar algú ocasió pera que s' execute alguna cosa contra ell. *Querer, buscar.* Quæro, is. || Estar pròxim á sér ó verifi- carse alguna cosa, com: vól plóurer. *Querer.* Im- mineo, es. || Tenir gana de alguna cosa, com: vo- ler dormir, etc. *Querer.* Expelo, is. || PERMÉTERE.

|| m. Voluntat, desitj, afició. *Querer.* Studium, ii. **VOLER QUE PASSE LA SEVA.** fr. Empenyarse algú en fér lo que se li antoixa per més que hi haja con- tradiccions, ó tant que sia just com injust. *Querer llevar la suya adelante, rempujar.* Constantèr per- sequi.

AIXÓ VÓLS, AIXÓ NO HAURÀS. loc. prov. ab que algú s' oposa á altre quant vól ab poca rahó alguna co- sa. *Así se hacen los milanos flacos, viendo los pollos y deseándolos.* Aspectis iniuens macresces, milvie, pullis.

COM VOSTÉ VULLA. exp. pera cedir en qualsevol qüestió ó disputa. *Como usted quisiera.* Ut volueris. || S' usa pera denotar la indiferència de lo que á algú se li proposa. *Como mejor le parezca.* Prouit tibi placeat.

DE BON VOLER. m. adv. DE BONA GANA.

FÀ MÉS QUI VÓL, QUE NO QUI PÓT, Ó FÀ QUI VÓL Y NO QUI PÓT. ref. en FÉR.

FERSE MAL VOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Sibi odium conciliare.

HAVÉR VOLER. fr. DESITJAR.

LO QUE NO VULLAS SE SÀPIA, NO HO DIGAS. ref. li- teral. *Lo que no quieras se sepa en plaza, ni en bar-*

rio ageno, tenlo siempre en tu seno. Quod tacitum esse vis, nemini dixeris.

NO VOLDRIA SÉR DE ELL. loc. NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL.

NO VOLER. fr. Refusar. *Rechuir, rehusar, repudiar.* Recuso, as.

QUANT JO VOLIA TÚ NO VOLÍAS, ARA QUE TÚ VÓLS JO NO VULL. loc. Denota que qui deixa passar la ocasió quant se presenta, quant la vól aprofitar no hi es á temps. *Quien cuando puede no quiere, cuando quiere no puede.* Qui potis est nec vult, eum volet, haud poterit.

¿QUÉ MÉS VOLEU, Ó QUÉ VOLEU MÉS? exp. contra 'l qui no està content, havent lograt tot lo que po- dia desitjar, atenant á sòn mèrit. *¿Qué mas que- reis?* ¿Quid inde sibi vult?

¿QUÉ VÓL DIR AIXÓ? exp. pera donar á entèndrer que algú s' excedeix en lo que diu, com si se'l amenassàs ó avisàs que's corregesca ó modere en lo que diu. *¿Qué quiere decir eso?* ¿Quid sibi vult?

QUI FÀ LO QUE VÓL, NO FÀ LO QUE DÉU. ref. Repren la massa llibertat en l' obrar que comunment fá excedir de lo just. *Quien hace lo que quiere, no hace lo que debe.* Qui voluntati paret, rationi adver- satur.

QUI'T VÓL BÈ 'T FARÀ FLORAR Y QUI'T VÓL MAL TE FARÀ RIURER. ref. Ensenya que'l verdader carinyo fá que's corregesca al amich encara que li sàpia mal *Quien bien te quiere te hará llorar.* Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

SENSE VOLERHO. m. adv. Impensadament, per casualitat. *Sim querer.* Præter animum.

SÉR UN VOLER DE DÉU. fr. Pondera la dificultat de mantenirse, ó l' especial risch y perill de que se n' ha eixit ab la vida. *Vivir de milagro.* Miraculosè vivere.

SI VÓL. loc. pera denotar á entèndrer que si s' examina bè una cosa, no es lo que presentava. *Bien mirado.* Si apprimè perpendatur.

SI VÓL SIA, Ó VULLA SIA. loc. De qualsevol modo que sia. *Como quiera que sea, ó ya sea.* Quomodo- cumque.

TANT SI VÓL COM SI NO VÓL, Ó ENCARA QUE NO VULLA. exp. pera denotar la resolució de fér alguna cosa, tant que altra convinga com que no convinga. *Que quiera que no quiera.* Velit nolit.

¿VÓLS RES AB MÍ? exp. de desafiç. *¿Quiere usted algo conmigo?* Quid tibe mecum?

VOLESA. f. Cop donat en l' ayre á alguna co- sa, y comuntment se pren per lo que's dóna á la pilota abans de botar. *Voleo.* Pilæ volatus.

JUGAR Á VOLESAS. fr. JUGAR Á LAS BONICOTAS. 2.

VÓLGRER. v. a. VOLER.

VOLGUT, DA. p. p. y adj. Estimat. *Querido, quisto.* Carus, dilectus.

VOLICIÓ. f. Acte de la voluntat ab que's vól alguna cosa. *Volicion.* Voluntás, atis.

VOLITIU, VA. adj. S' aplica á la determinació

ó acte de la voluntat ab que vól los objectes. *Volitivo*. *Volitivus*.

VOLP. m. GUINEU.

VOLPELL. m. GUINEU. || **ENGANY.**

VOLPITZ. f. GUINEU.

VOLT, A. adj. Tornat, restituhit. *Devuelto*. *Restitutus*.

VOLTA. f. Moviment de una cosa al rodador ó de un costat á altre. *Vuelta*. *Gyrus*, i. || Lo moviment ab que algú roda en l'ayre, com: los volatins, etc. *Vuelta*. *Circumvolutio*, nis. || Lo rodeig ó giragosa de la línea ó camí recte. *Rodeo*, *vuelta*. *Circuitus*, us. || Repaició de alguna cosa. *Vuelta*. *Iteratio*, nis. || La acció de tornar á fer alguna cosa. *Vuelta*. *Geminatio*, nis. || Restitució. *Restitucion*, *vuelta*. *Redditio*, nis. || La acció de tornar á algun lloch de abont s'ha eixit. *Regreso*, *vuelta*, *retorno*. *Revocatio*, *reversio*, nis. || Cada una de las passades, apretant una cosa ab altra, com lo cos de la faixa. *Vuelta*. *Circumtorsio*, nis. || Mudansa del estat de las cosas, ó de un parer á altre. *Vuelta*. *Mutatio*, nis. || Paseig curt. *Pavonada*, *bordo*. *Brevis vagatio*. || Lo tom que's dóna en rodó. *Rodeon*. *Circuitio*, nis. || arq. La declinació que vá sent la línea ó líneas circulars pera formar l'arch ó la bóveda. *Bóveda*, *vuelta*. *Arcus orbis*. || Lo repás de alguna matèria llegintla. *Vuelta*. *Lectio*, nis. || **VEGADA.** || La part de alguna cosa oposada á la que's té á la vista. *Vuelta*. *Adversa pars*. || En los panys y claus la disposició de las guardas, pera obrir y tancar. *Vuelta*. *Clavis reductio*. || mús. Número de versos que's repeiteixen en una mateixa solfa. *Vuelta*. *Cantus repetitio*. || Pont en forma de arch que passa de una part de carrer á altra. *Arco*. *Arcus*, us, *forix*, *icis*. || Los archs ó volta grassa que hi ha davant las casas y que sobre tenen habitació, y sota pas comú com si fos part del carrer. *Soportal*. *Porticus*. || **MARRADA.** || La bóveda que cubre 'l forn. *Copa del horno*. *Furni camera*. || S'usa com interjecció pera manar á algú que torne, ó que gire alguna cosa envers á alguna part. *Vuelta*. *Redeas*, *flecte*. || pl. Las que fan los caballs briosos, quant tenen ganas de jugar. *Escarceos*. *Equorum irrequieta luxuries*.

VOLTA DE NAU. La acció de virar. *Virada de bordo*, ó *cambiada*. *Navis conversio*.

À LAS Ó À VOLTAS. m. adv. À VEGADAS.

À LA VOLTA. m. adv. ENVERS.

À Ó DE VOLTA. m. adv. À la tornada, y així's diu: À VOLTA de correu. À *vuelta* ó *de vuelta*. *In reditu*.

DONAR LA VOLTA. fr. Tornar. *Dar la vuelta*, *volver*. *Reverto*, is.

DONAR UNA VOLTA. fr. Fèr un passeig curt. *Dar una vuelta* ó *un bordo*. *Brevis ambulatio*. || Anar per poch temps en algun paratge ó país, ab l'objecte de recrearse. *Dar una vuelta* ó *darse una pavonada*. *Animo indulgere*.

DONAR VOLTAS. fr. que á més del sentit recte significa anar en busca de alguna cosa sense trobarla.

Dar vueltas. Multoties requirere. || met. Discórrer mòlt á menut sobre alguna espècie. *Dar vueltas*. *Iteratò cogitare*.

EN VOLTA. m. adv. Prop ó cerca, com: **EN VOLTA** de Nadal. *Sobre*. *Propè*.

FÈR DONAR VOLTAS. fr. Fèr rodar. *Contornear*, *contornar*. *Circumvolvo*, is.

FÈR VOLTA. fr. FÈR MARRADA. || Fèr bóveda algun edifici. *Abovedar*. *Camero*, as.

MITJA VOLTA. fr. La obra de girar lo cos envers un costat, però no enterament. *Media vuelta*. *Corporis conversio in dexteram vel sinistram*.

TOTA VOLTA. m. adv. TOTA VEGADA QUE.

VOLTANT. m. RODEADOR.

AL VOLTANT. m. adv. AL ENTORN.

VOLTAR. v. n. Caminar al rodador. *Rodear*. *Circumeo*, is. || Circuhir. *Rodear*. *Cingo*, is. || **RÀ MARRADA.** || Donar ó fèr donar voltas á alguna cosa. *Rodear*, *volver*. *Circumago*, is. || Rodejar lo tras de montanya ó bosch en que's presum estar la casa. *Abaroar*. *Ferarum latibula obsidere*. || náut. Ravegar al rodador de una isla ó cap. *Bojar*, *bojear*, *re-dear*. *Circumnavigo*, as.

VOLTEIG Y VOLTEJAMENT. m. La obra de voltejar. *Rodeo*, *vuelta*. *Circum*, *actio*, *versatio*, nis.

VOLTEJADOR, A. m. y f. **VOLATÍ.**

VOLTEJAR. v. a. Donar ó fèr donar voltas. *Rodear*, *voltear*. *Roto*, *gyro*, as.

VOLTOR. m. ant. **BUYTRE.**

VOLUBILITAT. f. Inconstància. *Inconstancia*, *volubilidad*, *volvariedad*. *Volubilitas*, *atis*. || Agilitat, facilitat de móurerse al entorn ó rodar. *Volubilidad*. *Volubilitas*, *agilitas*, *atis*.

VOLUBLE. adj. Lo que fàcilment se mou ó gira al entorn. *Voluble*. *Volubilis*. || Mudable, inconstant en lo dictàmen ó geni. *Voluble*. *Ventosus*, *volubilis*.

VOLUBLEMENT. adv. m. Ab volubilitat. *Volublemente*. *Volubiliter*. || Ab facilitat, fluïdesa y abundància de paraulas. *Volublemente*. *Volubiliter*.

VOLÚM. m. Corpulència, bulto de alguna cosa. *Balumbo*, *volúmen*. *Moles*, is. || **VOLÚMEN.** || pl. Rotllos en que s'escribian los processos, contractes, etc., y s'anomenaren així á volviendo llatí, perque 's'rotllavan tots los fulls ó cartrons, uns sobre altres, cosa que per moles a y exposada á molts fal·las de legalitat, prohibí D. Pere Tenorio, arquebisbe de Toledo, l'any 1379 en lo sínodo de Alcalá, y després lo rey Juan II. *Volúmenes*. *Volumina*, um. || **PORTADA.** 1.

VOLUM DE VEU. mús. La major ó menor forsa dels sons que la veu pòt produhir. *Volúmen de vocis* *volumen*.

VOLÚMEN. m. La superfície y magnitud que apareix en un cos. *Volúmen*. *Extensio*, nis. || Dí de cada llibre ó tomo. *Tomo*, *volúmen*. *Volumen*, inis.

VOLUMINÓS, A. adj. Abultat. *Voluminosus*. *Mole grandis*.

VOLUNTARI, A. adj. No obligat, que obra de són propi motiu. *Esponatneo, voluntario*. Spontaneus. || Lo que naix llibrement de la voluntat. *Voluntario*. Voluntarius. || Servicial, que procura agradar. *Oficioso, comedido*. Officiosus. || Lo qui obra sèns subjecció á las rabons, principis ni regles, sinó que segueix sa fantasia. *Fantástico, voluntario*. Voluntarius. || m. Qui assenta plassa y serveix voluntàriament. *Voluntario*. Milesvoluntarius.

VOLUNTÀRIAMENT. adv. m. De sa mera voluntat, per pròpia determinació. *Voluntariamente, voluntariosamente*. Libenter. || De bona gana ó voluntat. *Voluntariamente*. Volenter. || Sèns violència. *Voluntariamente, de suyo, de grado*. Voluntariè, ultrò.

VOLUNTARIETAT. f. Qualitat que constitueix las cosas en lo ser de voluntàrias. *Voluntariedad*. Voluntatis jus. || Determinació de la pròpia voluntat. *Arbitrariedad, voluntariedad*. Voluntatis arbitrium.

VOLUNTARIÓS, A. adj. Lo qui vól fèr sempre sa pròpia voluntat. *Caprichoso, voluntarioso*. Proprii arbitrii tenax.

VOLUNTARIOSAMENT. adv. m. VOLUNTÀRIAMENT. || CAPRITXOSAMENT.

VOLUNTAT. f. Una potència del ànima, los actes de la qual són voler ó no voler, y tè per objecte tot lo bè verdader ó aparent. *Voluntad*. Voluntas, atis, volentia, æ. || L'acte de la potència del ànima així dit. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Lo llibre albedriú ó determinació. *Voluntad*. Arbitrium, ii. || Elecció ó determinació de alguna cosa sèns obligació ni rahó. *Capricho, voluntad, antojo, gusto*. Libido, inis, libitum, i. || Intenció, ànimo, resolució. *Voluntad*. Animus, i. || Amor, afecte. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Gana, desitj. *Voluntad*. Appetitus, us. || Disposició, precepte ó manament dels superiors; y en aquest sentit sols s' usa en singular. *Voluntad*. Voluntas, atis. || Consentiment de altre en alguna acció que podria impedir. *Voluntad*. Assensus, us. || Fe, disposició, discreció de altre, com: entregarse á voluntat del vencedor. *Voluntad*. Potestas, atis. || En Dèu se pren per sos decrets y determinacions ó disposicions. *Voluntad*. Divina voluntas.

VOLUNTAT OFICIOSA. 'L desitj de agradar y complaure á tothom. *Voluntad oficiosa*. Officiosa voluntas.

À LA VOLUNTAT DE ALGÚ Ó Á SA VOLUNTAT. m. adv. pera denotar que'ns entreguem á la disposició de altre. *A su voluntad, en sus manos*. Juxtà suam voluntatem.

À VOLUNTAT. m. adv. Ab consentiment ó gust de altres. *A voluntad*. Ad libita.

CONTRA LA VOLUNTAT. m. adv. Per forsa, de mala gana. *Contra la voluntad*. Invitus.

DE SA MERA, PLANA Ó PRÒPIA VOLUNTAT. m. adv. Ab entera llibertat, y ab mòltgust. *Esponatneamente, de su bella gracia, de su propia voluntad*. Sua sponte.

FÉR SA VOLUNTAT. fr. Fér algú tot lo que se li antoixa contra la voluntat de altres. *Llevar la suya adelante*. Manus ejus contra omnes.

GUANTAR Ó GUANYARSE LA VOLUNTAT DE ALGÚ. fr. Lograr sa benevolència servintlo y sent són gust. *Ganar ó granjearse la voluntad*. Alterius gratiam sibi conciliare, capiare.

MALA VOLUNTAT. Odi, tirria. *Mala voluntad, ojeriza, enemiga, malquerencia*. Iniquus animus.

MENTS DE VOLUNTAT. m. adv. Sèns consentiment. *Sin consentimiento*. Absque nulu.

PÈNDRE LA BONA VOLUNTAT. fr. de cortesia pera donar á entèndrer, que lo que s' ofereix, encara que sia poca cosa, 's fá de mòit bon gust y voluntat. *No mires la obra, sino la voluntad con que se hace la cosa*. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

PRÒPIA VOLUNTAT. Fantasia, la elecció feta per propi dictàmen ó gust. *Propia voluntad*. Proprium arbitrium.

ÚLTIMA Ó DARRERA VOLUNTAT. La disposició ó le que s' expressa en lo testament. *Última voluntad*. Ultima voluntas.

VOLUPTAT. f. GUST, PLEB, DELEYTE. || SENSUALITAT.

VOLUPTUÓS, A. adj. Deliciós, agradable. *Voluptuoso*. Voluptuosus. || Entregat als deleytes sensuais, y 's diu també dels mateixos deleytes. *Sensual, voluptuoso*. Voluptuosus.

VOLUPTUOSAMENT. adv. m. De un modo voluptuós. *Sensualmente, voluptuosamente*. Voluptuose, libidinose.

VOLUPTUOSITAT. f. Lo que constitueix lo voluptuós. *Voluptuosidad*. Voluptas, atis.

VOLUTA. f. arq. Adorno que fòrma com un rotlló ó caragol en los capitells jònichs y compostos. *Voleo, voluta*. Voluta, æ, helix, cis.

VOLVA. f. BOLBA.

VOLVÓS, A. adj. Ple de volvas. *Zurraposo, zurrapiento*. Fœculentus.

VÓMICA. f. Espècie de veixiga ó bossa membranosa plena de matèria, que se sól formar en lo pulmó ó altra víscera. *Vómica*. Vomica, æ.

VÓMIT. m. La obra de vomitar y lo que's vomita. *Vómito*. Vomitus, us. || pl. Ganas de vomitar. *Ascos, náusea*. Stomachus, i.

VÓMIT NEGRE. Malaltia, febra biliosa que pateixen comunment los europeos quant van á América. *Vómito negro ó prieto*. Ater vomitus.

FÉR VÓMIT. fr. met. FÉR ASCOS.

VOMITADOR, A. m. y f. Qui vomita. *Vomitador*. Vomitator, is.

VOMITAR. v. n. Tràurer ab violència per la boca lo que s' ha menjat ó begut y no s' ha assentat bè en lo ventrell. *Vomitar, provocar, volver*. Vomito, is. || Se diu de las cosas insensibles que llansan violentment de sí altrás. *Vomitar*. Expello, is. || met. Prorrómpre en injúrias, dictèris ó expressions de ira. *Vomitar*. Provomo, is. || Descubrir,

dir lo que estava ocult. *Vomitar*. Patefacio, is. || fam. Satisfer lo que's resisteix á donar ó pagar, ó que's retenia indegudament. *Vomitar*. Evomo, solvo, is. || Restituir, tornar per força lo que's retenia sèns just títol. *Gormar*, *vomitar*. Restituo, is.

VÉR VOMITAR. fr. VÉR ASCOS.

VOMITIU, VA. adj. y m. y f. Lo que mou ó excita al vòmit. *Vomitivo*, *vomitório*, *vómico*. *Vomitum iens*.

VOMITORI, A. adj. VOMITIU.

VORA. f. La extremitat de qualsevol cosa. *Orilla*, *borde*. Ora, æ. || L'extrem de qualsevol roba doblegat y cusit. *Doblado*. Lintei ora inversa et assuta. || La part del carrer arribada á las casas. *Acera*, *cera*. Callis ora. || La rivera ó platja. *Rivera*, *playa*, *márgen*, *orilla*. Ora, æ. || LÍMIT, TERME. || Lo cercol ó entorn de una ferida, escudella, vas, pica, etc., per la part superior. *Borde*, *labio*. Os, oris, labrum, i. || FERMA. || COSTAT.

Á LA VORA. m. adv. Prop, á poca distància. *Junto*, *cerca*. Juxtà, ad. || Á poca diferència, com: Á LA VORA de mil lliuras. *Cerca*, *á la raya*, *al pie*. Prop, ferè.

Á LA VORA DEL FOCH. m. adv. A la llar del foch. *Al hogar*, *al amor de la lumbre*. Ad ignem.

DONAR DE VORAS. fr. Escabullirse. *Tomar las de Villadiego*. Fugere.

VÉR VORA. f. Guarnir ab ella. *Orillar*. Telæ extremitates circumire.

TALLAR LA VORA. fr. Desorillar. Oram auferre, segregare.

VORACITAT. f. Propietat ó qualitat dels animals devoradors. *Voracidad*. *Voracitas*, atis. || met. La activitat de algunas cosas, com la del foch, etc., ab que consumen á altrás. *Voracidad*. *Voracitas*.

VORADA. f. VORA.

VORANCH. m. ESQUINS. || BOTANA. || XARAGALL.

VORAR. v. a. VUYDAR.

VORÀS. adj. Devorador. *Devo-ador*, *voraz*. Vorax. || met. S'aplica á lo que violenta y promptament consum alguna cosa, com lo foch, etc. *Voraz*. Vorax.

VORASMENT. adv. m. Ab voracitat. *Vorazmente*. Voraciter.

VORAVIU. m. y

VORAVIVA. f. L'extrem ó vora de la roba, que ja quant se teixeix queda en disposició no desfilarse. *Vivo*. Telæ extrema pars.

VOREJAR. v. a. Anar per las voras. *Orillar*, *orillarse*. Apello, is. || VORETAR.

VORERADA. f. VORA, RIBERA.

VORETAR. v. a. VÉR VORA. || RIBETEJAR. || No anar dretament á lo principal del assumpto. *Darse por las márgenes*. Per vias obliques incedere.

VORETA. f. d. *Orilla pequeña*. Exigua ora.

VORI. m. Tela. CENDAL.

VORÍ. m. MARFIL.

VORM. m. MOCH. 1.

VORMÓS, A. adj. MOCÓS.

VORRIDOR, A. m. y f. ant. *Aborridor*.

VOS. Pronom pl. de tu, y 's posa també pel mateix tu. *Vos*, tu. *Vos*. || Tractament de respecte que's dona als majors. *Vos*. Tu.

VOSALTRES, AS. Pronom personal que s'un parlant ab molts en segona persona. *Vosotros*. Vos.

VOSSA. f. Síncopa de vostra. *Vuesa*. Vestra.

VOSSA MERCÉ, VOSSA EXCELLÈNCIA, VOSSA ALTEZA. Títols que's donavan antigament en Catalunya als reys de Aragó. *Vuesa merced*, *vuesa excelencia*, *vuestra alteza*. Vos.

VOSSÈNCIA. f. Tractament de respecte y dignitat. *Vuecencia*, *vuecelencia*, *uesencia*. Vestra excellentia. Vos.

VOSSENYORIA. f. Tractament que's donà á alguns senyors de títol que no arriban á excel·lència. *Usta*, *usenoria*, *vuestra señoria*. Vos.

VOSTÉ. Veu de tractament, lo mateix que vostra mercé. *Usted*, *vuesa merced*. Tu.

VOSTRE, A. Pronom derivatiu, adjectiu, possessiu, que denota lo que de qualsevol manera pertany á altres. *Vuestro*. Vester. || exp. fam. de cortesia, ab que algú s'ofereix á la disposició de altre pera lo que li vulla manar. *Soy vuestro*, *soy vuestro*. Vestri ex corde sum.

VOT. m. Promesa, prometença feta á Déu á algun sant. *Voto*. Votum, i. || Lo sacrifici ó abnegació que fa de la pròpia voluntat lo qui entra en religió, y té admesos la Iglésia, com són pobres, castedat y obediència. *Voto*. Votum, i. || Lo parer dictamen en orde á la decisió de algun punt ó elecció de algun subjecte. *Voto*. Suffragium, ii. || Lo subjecte que dona són vot en alguna junta. *Vot*. Suffragator, is. || Qualsevol dictamen ó parer donat sobre alguna matèria. *Voto*. Sententia, æ. || Deprecació, súplica. *Voto*, *ruego*. Votum, i. preces, un. || PRESENTALLA. || DESITÍ.

VOT CONSULTIU. Dictamen que donan algunas personas autorizadas als que han de decidir algun negoci. *Voto consultivo*. Votum consultatorium.

VOT DECISIU. 'L que tenen los ministres de algunas tribunals, pera resódrer sèns consultar al superior. *Voto decisivo*. Statuendi facultas.

VOT DE QUALITAT. Lo que en igual número decideix la qüestió, y regularment està en lo qui presideix. *Voto de calidad*. Votum qualitatís.

VOT EN CORTS. Se diu en Espanya del que donen los diputats de las ciutats que tenen aquest dret quant se convocan. *Voto en cortes*. Suffragium, ii.

VOT QUARESIMAL. Lo que fan los mínims de menjar sempre de peix, y altrás religions de observar tot l'any la mateixa abstinència que en quaresma. *Voto quadragesimal*. Votum quadragesimale.

VOT SECRET. Lo que's fa ab rodolins ó cosa semblant pera poder votar cada hu ab llibertat. *Vot secreto*. Suffragium secretum.

VOT SIMPLE. Promesa feta á Déu sèns solemnitat exterior de dret. *Voto simple*. Votum simplex.

VOT SOLEMNE. Lo que 's fa ab solemnitat exterior, com la professió pública de un religiós. *Voto solemne.* *Votum solemne.*

DONAR LO VOT. fr. **VOTAR.** || Donar són parer ó dictamen. *Dar su voto.* Dictamen adhibere, iudicium præbere.

DONAR VOT. fr. Judicar algú sobre lo que no enten ó no li toca. *Dar su voto.* Abs re iudicium ferre.

FÀA VOT. fr. Prométrer, fèr propòsit de guardar ó celebrar alguna festivitat, defensar algun misteri, etc. *Hacer voto.* Voto se obstringere. || Determinarse á fèr qualsevol cosa, com: fèa vot de morir casat. *Hacer voto.* Decerno, is.

TENIR VOT. fr. Tenir acció pera votar en alguna junta. *Tener ó ser voto.* Suffragium habere. || Tenir la intel·ligència que requireix alguna matèria, y estar llibre de passió pera poder donar són dictamen conforme. *Tener ó ser voto.* Iudicium posse ferre.

VOTACIÓ. f. La obra de votar. *Votacion.* *Votatio,* nis.

VOTADA. f. Lo resultat de la votació. *Votada.* *Suffragationis effectus.*

VOTADOR. A. m. y f. Qui vota, y particularment qui té vici de jurar. *Votador.* Dejerator, is, vovens, tis.

VOTANT. m. Qui dona ó explica són vot. *Votans.* *Suffragator,* is.

VOTAR. v. n. Fèr algun vot á Dèu ó als sants. *Votar.* Voveo, es. || Donar ó dir són vot. *Votar.* Suffragor, aris. || Renegar, flastomar. *Votar.* Dejero, as. || Prométrer de guardar ó celebrar alguna festivitat, etc. *Votar.* Voto se astringere.

VOTIMA. f. BRUTÍCIA.

VOTIU, VA. adj. Lo que 's promet per vot. *Votivo.* *Votivus.*

VOTO. m. Execració, jurament en demostració de ira. *Voto.* *Execratio,* nis.

VOTOALISTO. interj. ab que 's denota l' enafado que causa alguna cosa, ó espècie de amensassa que 's gira contra sí ab alguna mostra desentiment. *Pese á, pesar á, pesia tal, voto á tal, voto á quien, voto á Brios, por vida de brios, voto á la, voto á tantos, voto á los agenos de Dios, voto al dios Baco.* *Pro Deum fidem.*

VOY. adv. ter. Á LA VORA, PROP, PROMPTE.

VR.

VRIBIA. f. ant. DRAGÓ.

VU.

VUELO. m. Adorno del bras que va al ayre en la part de la munyeca, y de que usan las donas. *Vuelo.* *Manica pendens.*

VUELTA. f. Adorno que 's posa en los punys de las camisas dels homes. *Vuelta.* *Pendens manica applicata.*

VULGARÓ. m. ASABO.

VULGAR. adj. Lo que pertany al vulgo. *Vulgar.* *Vulgaris.* || Comú, corrent, generalment admés. *Vulgar.* *Vulgaris.* || Ordinari, no especial en sa línea. *Vulgar.* *Vulgaris.* || S'aplica á la llengua natural de cada país. *Vulgar.* *Vernacula lingua.*

VULGARISAR. v. a. Fèr vulgar ó comuna alguna cosa. *Vulgarizar.* *Pervulgo,* as. || v. r. Ferse molt comú y familiar, obrar com lo vulgo. *Vulgarizarse.* *Vulgo familiariter se committere.*

VULGARITAT. f. Qualitat, propietat ó modo del vulgo. *Vulgaridad.* *Vulgi modus.* || Aprehensió ó ditxo del qui sab poch. *Vulgaridad.* *Vulgare factum.*

VULGARMENT. adv. m. De un modo vulgar. *Vulgarmente.* *Vulgariter.* || *Communment.* *Vulgarmente.* *Communiter.*

VULGATA. f. La traducció antiga de la Bíblia que regoneix la Iglésia com autèntica, y vuy dia la que retocá sant Geroni, y declará per autèntica 'l concili de Trento. *Vulgata.* *Vulgata,* æ.

VULGO. m. La gent vulgar, la multitut. *Vulgo.* *Vulgus,* i.

VULLES. ant. Veu del verb voler. *Ya, ya sea, tanto.* *Dum,* sive.

VULNERABLE. adj. Lo que pót sér vulnerat. *Vulnerable.* *Vulneri obnoxius.*

VULNERACIÓ. f. Obra de vulnerar. *Vulneracion.* *Vulneratio,* nis.

VULNERAR. v. a. Ferir, y comunment se pren per violar la llei ó estatut, ú ofèndrer la fama ú opinió de algú. *Vulnerar.* *Vulnero,* as.

VULNERARI. A. adj. Lo que cūra las llagas y feridas. *Vulnerario.* *Vulnerarius.* || for. Se diu del clergue que ha ferit ó fèt alguna mort. *Vulnerario.* *Vulnerarius.*

VULNERAT, DA. p. p. y adj. *Vulnerado.* *Vulneratus.*

VULVA. f. anat. Orifici exterior de la matrís. *Vulva.* *Vulva,* æ.

VUY. m. AVUY.

VUYDADOR. A. m. y f. Qui vuyda, ó l' instrument per medi del qual se vuyda. *Vaciador.* *Fusor,* is. || Lo paratge ahont se vuyda. *Vaciadero.* *Collectarium,* ii.

VUYDADURA. f. Obra de vuydar. *Vaciamiento.* *Fusio,* nis.

VUYDAR. v. a. Desembarassar alguna cosa de lo que tenia dins. *Vaciar.* *Evacuo,* as. || Formar alguna cosa ab motllos arquejats ó vuyts. *Vaciar.* *Fundo,* is. || Formar en vácuo alguna cosa ó fèr algun vuyt en ella. *Vaciar.* *Cavum aliquid facere.* || Desayguar los rius en la mar ó en algun altre riu. *Desaguar, vaciar.* *Aguas effundere.* || Llansar lo líquit que contenia algun vas ó cosa semblant. *Verter.* *Effundo,* is. || Passar alguna notícia ó espècie de un escrit á altre, explicantla ab més extensió. *Vaciar.* *Transcribo,* is. || Minvar la áyguia en los rius, etc. y comunment se diu de las represas.

Mermar, vaciar. Aquas minuire. || met. Dir alguna cosa. **Verter.** Dico, is. || Dir lo que's deuria callar. **Vaciarse por la lengua.** Animum fundere.

VUYDAT, DA. p. p. **Vaciado.** Evacuatus. || adj. **VUYT.**

VUYDESA. f. **VACUITAT.**

VUYT, DA. adj. Desembarassat de tot cos y sols ple de ayre. **Vacio, vacuo, vano.** Vacuus. || Se diu de alguns fruyts ab closca y grans que no tenen la solidesa corresponent, per haverse pudrit ó secat ó haverlos rosegat los cuchs. **Vano, vacio.** Vacuus.

|| Se diu dels carruatges ó caballerias sense la càrrega que solen portar. **Vacio, vacuo.** Vacuus onere. || Se diu dels pobles que estan sèns habitants, ó de alguns llocs que estan sense la gent que hi sòl concórrer. **Vacio.** Vacuus, utpote numerabilis. || Se diu també del subjecte que no logra lo que preten, ó no reb la corresponent remuneració, així's diu: tornàrsen de **VUYT.** **Vacio.** Vacuus, expers. || Se diu de la femella que no està prenyada. **Desembarazado, vacio.** Jejunos, vacivus. || m. Lo número compost de vuyt unitats. **Ocho.** Octo. || Octau, com: lo dia **VUYT** de janer. **Octavo.** Octavus. || Cavitat. **Hueco, vacio.** Cavum, i. || Lo clar que queda en alguna part per haverne tret lo que la ocupava. **Mella.** Glabretum, i. || arq. L' espay no ocupat que's deixa expressament pera que entre la llum, pera posar las finestras, portas, etc. **Claro, vano, vacio.** Vacuum, i. || L' espay que media entre dos pilastras ó columnas. **Entrepaño, vano.** Intercolumnium, ii. || La vacant de algun empleo, dignitat ó exercici. **Vacio.** Muneris vacatio. || La xifra ó guarisme que representa vuyt unitats de qualsevol

orde que sian. **Ocho.** Octavum numerum exprimens nota. || En lo joch de cartas cada una dels quatre colls, en la que hi ha vuyts punts ó senyals. **Ocho.** Octo notas exprimens carta picta.

VUYTS Y NOTS Y CARTAS QUE NO LLIGAN. loc. fam. Cosas de poca importància que no venen al cas. **Ochos y nueves y cartas que no ligan.** Nugæ, arum.

DE VUYT. m. adv. pera expressar qu'ls carruatges ó bèstias de càrrega van sèns ella. **De vacio.** Absque onere. || Sèns ocupació ó exercici. **De vacio.** Otiosè.

VUYTADA Y VUYTAVA. f. L' espay de vuyt dias en que la Iglèsia celebra alguna festa solemne ó fà commemoració de ella, com: **VUYTADA** de Còrpus, etc. **Octava.** Octava, æ.

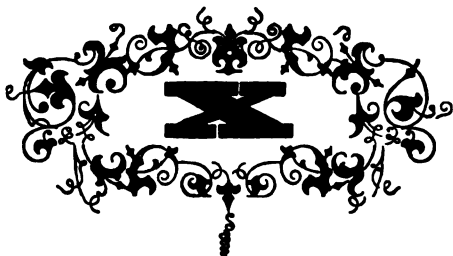
VUYTANTA. adj. num. card. Lo número que resulta de deu multiplicat per vuyt. **Ochenta.** Octoginta. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytanta. **Octogésimo.** Octogesimus.

VUYTANTÉ, NA. adj. S' aplica á la persona que té vuytanta anys. **Ochenton, octogenario.** Octogenarius.

VUYTGENTS, TAS. adj. num. Lo número que resulta de cent multiplicat per vuyt. **Ochocientos.** Octingenti. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytcents. **Octogentésimo.** Octingentesimus.

VUYTÉ Y VUYTEN, A. adj. **OCTAU.** || m. Mesura de vi que conté la quarta part de un barralé. **Cuartan, dieziseiseno.** Octo fidelia capiens mensura. || f. **OCTAVA.**

X. Vintiquatrena lletra de nostre abecedari. Es consonant muda, y en principi de dicció y després de la vocal i té la pronunciació *xeix* que necessita la viva veu del mestre, com: en xaragall, peix, boixet, cuixa; prechida de consonant equival á la *ch* dels castellans, com: matxo, clenxa; y finalment, quant se troba en la primera part de composició ó quant li segueix consonant equival á *cs* ó *gs*, com: extrem, exámen, pretext, etc.

XA.

XABACÀ, NA. adj. Tosch, grosser. *Chabacano*. Incultus, rudis. || m. y f. Qui té mal modo de procehir, rústich, sense criansa. *Chabacano*. Incunditus.

XABACANADA. f. Acció grossera. *Chabacana*. Rusticitas, atis.

XABACANAMENT. adv. m. De un modo xabacà. *Chabacanamente*. Incultè, impolitè.

XABACANERÍA. f. Matosseria, falta de art ó puliment. *Chabacaneria*, *chapuceria*. Squalor, is.

XABACANÍSSIM, A. adj. sup. *Chabacanissimo*. Valdè impolitus.

XABACANÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Chabacantisimamente*. Valdè incultè.

XABECH. m. Embarcació del Mediterrani, que navega á vela y rem, y té tres arbres disposats de un modo particular, inclinats envers la popa, y usa de velas llatinas. *Jabeque*. Myoparo, nis.

XABECH DE GUERRA. Xabechs que servian á la armada, y portavan fins trenta y dos canons y aparell de polacra. *Jabeque de guerra* ó *redondo*. Belliscus myoparo.

XÁBEGA. f. Filat gran pera portar palla. *Jábega*, *jábega*, *sarria*. Cassis, idis. || Espécie de embarcació més petita que'l xabech, encara que semblants á ell en un tot, ab la diferència de sér major sa mànega, á proporció de sa esalora, y serveix

pera pescar. *Jábega*, *jábega*. Parvus myoparo. || fam. *MÁBEGA*. 2.

XABETA. f. Ferro que s' atravesa al extrem de una clavilla, pera que no caiga. *Chabeta*. Judicium, ii.

PÉRDRE LA XABETA. fr. met. Delirar, eixir de sí per gran irritació ó cólera. *Perder la chabeta*, *la tramontana*, *los estribos*. Consilium perdere.

XABÍ. m. Fusta de construcció, que's cria en la provincia de Yucatá, tant compacta y dúra, que per certs paratges ósca las destrals, y es incorruptible sota del aygua; però l' arbre es petit y las curvas que de ell poden tráurerse, no serveixen més que pera bergantins ó pera corbetas mercants. *Jabí*. Lignum jabi.

XABRACH. m. Cuberta que's posa sobre la sella del cavall. *Caparazon*. Dorsualia, ium, stragulum, i.

XABUYRAR. v. n. ter. ESTORNUDAR.

XABUYRO. m. ter. ESTORNUT.

XÁCARA. f. poét. Romanso en que regularment se refereix algun succés particular y estrany. *Jácarra*, *jacarandina*. Balistea, orum.

CANTADOR DE XÁCARA. *Jacarero*. Cantilator, is.

CANTAR XÁCARAS. *Jacarear*. Balistea cantilare.

XACARANDA. f. Fusta que portan de Índias; n'hi ha de blanca y de negra, y tota jaspejada ab vetas com de marbre; es molt porosa y de olor fort, y serveix pera guarnir capsas, tocadors y altres mobles. *Jacaranda*. Lignum jacaranda.

XACH, XACH. Veus familiars, que expressan la repetició y so del cop. *Zas*, *zas*. Tax, tax.

XACÓ. fam. n. p. de home, Francesch. *Francisco*, *Franco*, *Farruco*, y *Cuco* pr. Extrem. *Franciscus*, i.

XACOLATA. f. XOCOLATA.

XACOLÍ. m. Vi de poca fortaleza per cullirse

en terra prima ó magra. *Chacoli*. Vinum exile insipidum.

XACONA. f. So músich y ball proporcionat á ell: té várias parts que acaban de una mateixa manera. Alguns han dit que ns ve dels moros; però 'l P. Larramendi afirma que es veu vascongada. *Chacona*. Cantici et saltationis genus, cujus partes variæ eadem terminantur clausula.

XACOTA. f. ESCOT. 2.

XACOTAR. v. n. Pagar la part que toca á cada hu del gasto fét en companyia, comunment en menjadas decampanya. *Escotar*. Symbolam solvere.

XACRA. f. Reliquia ó senyal de alguna malaltia, regularment passada. *Lacra*, *plaga*, *achaque*. Plaga, æ. || Defecte ó vici sia físich ó moral. *Lacra*. Vitium, ii.

XACRÍ. m. XACRÍ.

XACRÓS, A. adj. Qui pateix xacra. *Achacoso*, *guácharo*. Adversa utens valetudine.

XAFA. m. fam. Qui enrahona molt. *Hablador*, *chacharero*, *churrillero*, *hablanchin*, *parlanchin*, *parlador*. Loquax, cis, garrulus, i.

XAFACH. m. Cop de pluja forta y de poca duració. *Turbion*, *aguacero*, *chaparron*, *grupada*, *turbonada*, *chaparronada*, *aguaducho*. Nimbus, i.

XAFADA. f. TREPITJADA, CALCIGADA.

XAFADOR, A. m. y f. Qui xafa. *Majador*. Pis-
tor, is.

XAFAGUER. m. ter. Lloch de fanch. *Charguetal*, *cenagal*. Cœnosus locus.

XAFAR. v. a. Aplanar ó fér una posta de alguna cosa. *Aplaster*. Contundendo in massam redigere. || Reduhir á trossos ó á parts menudas alguna cosa ab algun cop ó forsa. *Nachacar*, *machucar*. Contero, is. || Aplanar alguna cosa apretantla molt. *Atortujar*. Premo, is. || Parlar molt ó ab expedició. *Parlar*. Loqui. || met. Donar xascos fins á irritar. *Abrir*, *partir en canal á chascos*. Probris aliquem petere. || Derrotar en una batalla. *Deshacer*. Hostem prosternere. || v. a. ter. TREPITJAR, CALCIGAR.

XAFAR Á ALGÚ. fr. Apretarlo, oprimirlo. *Estrujar á uno*. Aliquem premere. || met. Deixarlo tapat, sens saber que dir. *Aplaster*, *chafar á uno*. Verba alicui adimere.

XAFARDADA. f. Menjada abundant. *Comilona*, *comilitona*, *manjorrada*, *zahora*. Comessatio, nis.

XAFAROT. m. Alfange curt, ample y còrb. *Chafarote*. Acinaces, is.

XAFARRANXO. m. náut. La acció y efecte de desembarassar las cubiertas y baterias, col·locant la farda ó equipatge de la tropa y marineria en los passamans y parapetos, deixant lo buch desembarassat de tot lo que puga fér nosa y oposarse á la policia y bon orde militar y marí. *Zafarrancho*. Navis expeditio ad munditium vel ad pugnam. || náut. Dispersió causada pel temps ó pel enemich. *Zafarrancho*, *zafacaca*. Dispersio, nis.

XAFAT, DA. adj. met. Vell y xacrós. *Cascado*, *quebrantado*, *molido*. Valetudinarius.

ESTAR MOLT XAFAT. fr. Estar molt vell. *Estar hecho un cascajo*. Valetudinarius esse.

XAFATERROSSOS. m. ESTERROSSADOR.

XÁFIS. m. XAFARDADA.

XAFOGÓ Ó XAFOGOR. f. Calor sufocant. *Bochorno*. Vulturnus, i.

XAFOGORASSA. f. aum. *Estuosidad*. *Estus*, us.

XAFOGÓS, A. adj. Lo que pertany á la xafogor. *Bochornoso*. *Estuosus*.

XAGRÍ. m. Nom que's dona á una pell de tal manera preparada que queda granil·losa, molt suau y algun tant elástica. De aqueixa pell s'en fabrican *calats*, bossas, sachas de nit, etc., etc. *Chagrin*, *chacrin*, *tela inglesa*. Coriacea tela grumis abundans.

XAL. m. Manteleta de que usan las donas, y es tant ampla dels caps com del mitj. *Chal*. Muliebre humerale. || Pessa de roba tant ampla del mitj com dels extrems, que serveix de corbata als homes. *Chal*. *Tœnia*, æ.

XALA. f. fam. Recreació en companyia de molta, regularment en la campanya. *Huelga*, *holgura*, *holgorio*, *rufalandaina*. Oblectatio, nis.

XALAN, A. m. y f. Qui tracta en compres y vendas, ab manya y persuasiva. *Chalan*. Mango, nis. || *BELLACO*, *ASTUT*.

XALANDRA. f. náut. Navio de extraordinària longitud y gran velocitat ab dos pisos de rems por banda y que generalment portava 150 homes de tripulació.

XALANERIA. f. Artífici y astúcia ab que compran y venen los xalans. *Chalaneria*. Mangonis se·lertia.

XALAPA. f. Arrel de una planta de Méjich, es pecialment de la província de Xalapa, de about prengué 'l nom. Es acre, de color pardo obscur, de olor desagradable, y es un purgant poderós, que regularment s'administra en polvos. *Jalapæ*. Radix jalapæ.

XALARSE. v. r. Divertirse, recrearse. *Holger*. Oblector, aris. || Tractarse ab vanitat, pompa y satisfacció. *Pompearse*. Elatè se gerere. || Reguitjarse, deleytarse ó complurarse en lo que's gusta ó gosa. *Begodearse*. Delectari. || Menjar ab molta satisfacció, gust y catxassa. *Repapilarse*, *saborer·se*. Ligurio, is.

XALÓ. m. Teixit de bayeta pintat. *Chalon*. Pannus catalanensis.

XALOGH. m. Nom que donan en lo mediterrani al suest. *Jalogue*, *siroco*. Sirocus, eurus, i.

XALON. m. Teixit de llana de la ciutat de Xalons en Fransa. *Chalon*. Cabulinense textum.

XALUINA. f. ant. Arma. *Jabalina*. Jaculum, i.

XALUPA. f. náut. Embarcació petita que sol tenir cuberta y dos arbres á mode de goleta, y son aparell varia segons la nació á que pertany. *Chalupa*. Scapha, æ, lintar, tris.

XAMBA. f. Casualitat fells en lo joch. *Chambada*. Fortuna, &c.

XAMBERG. m. Soldat del regiment de la xamberga. *Chambergo*. *Chlamydatus miles*. || Sembrero redó sense puntas. *Chambergo*. *Rotundus galerus*.

XAMBERGA. f. Casaca ampla que passava dels genolls; són forro voltava sobre la tela de la casaca a modo de solapa, y las botas de las mánegas eran del mateix forro. *Chamberga*. Amplior et oblonga *chlamys*. || Regiment que's formá en Madrid, en la menor edat del rey D. Carles II, nom que prongué de las casacas á la xamberga que usavan sos soldats. *Chamberga*. *Chlamydatorum militum chors*. || poét. Seguidillas ab estrivillo irregular, de sis versos, cada dos pareada la assonància; lo primer, tercer y quíat per lo regular són de tres síl·labas. *Chamberga*. *Versibus imparibus cantiancula*.

À LA XAMBERGA. m. adv. fam. De qualsevol manera, ab decuyt. A la *birloaga*. Incuriosè.

XAMBÓ, NA. adj. Qui en lo joch es més afortunat que intel·ligent. *Chambon*. *Fortunatus*.

XAMBRANA. f. ant. ΜΑΡΧΑΡΧΗ.

XAMBRE Y XAMELLOT. m. Roba de pel de camell ó de cabra, ab mescla de llana ó seda; y també n' hi ha de llana sola. *Camelote*, *chamelote*. *Cilicinus pannus*.

XAMENAR. v. D. SEMBRAR Á AIXAMS.

XAMERLI. m. Aucell de passada, de color verdós ab pintas dauradas, lo bech llarch y recte, y las potas llargas; habita en las llacunas y canta com si cridás, y n' hi ha variats de colors. *Chorlito*. *Scolopax tutulus*.

XAMEU. m. ant. ΑΒΡΙΟΥΛΛΣ.

XANFAYNA. f. Guisat de albergínias, tomàtech, carbassó, pebrot, sanch, fetge, etc., tot trinxat, mesclat y sofregit. *Chanfaina*, *alboronia*, *boronia*, *morenia*, *zarapatel*. *Pulmentum*, i. || Conjunt ó mescla de cosas inútils y despreciables. *Chanfaina*, *morralla*, *zarandajas*, *maulas*. *Parvi ponderis res*. || met. fam. En matèria de ingeni mescla de espècies inconnexas. *Baturrillo*, *batiborrillo*. Inordinata atque indigesta verba.

XANFLANAR. v. a. Fèr xanflats. *Chaplanar*. Angulus dedolare.

XANFLAT. m. La part plana que queda quant se trau un àngul; com en lo tall del enformador. *Chaplan*. *Angulus dedolatus*.

XAMÓS, A. adj. FESTÓS, GRACIOS, DONÓS.

XAMOSIA. f. FESTA, AFALACH, GRACIOSITAT, CANTOTINA.

XAMPURRAR. v. a. Mesclar un licor ab altre. *Champurrar*. *Permisceo*, es. || met. Parlar algun idioma mesclant paraulas de altres, ó mesclar en lo discurs espècies inconnexas. *Champurrar*. Hybridò vel inconnexo sermone loqui.

XAMUSCAR. v. a. Socarrar, socarrinar. Cha-

muscar. *Leviter amburere*. || met. Redarguir á algú, com si s' estés molt agraviat. *Mosquear*. Verba in se coniecta retorquere.

XAMUSQUINA. f. La acció y efecte de xamuscicar. *Chamusquina*. *Ambustio*, nis. || met. fam. Rengina ó pendència. *Chamusquina*. *Jurgium*, ii.

XANCA. f. Bastó alt y disposat ab una forqueta en que s' afirma y lliga 'l peu pera passar per la àygua sens mullarse; y també s' usen en algunas festas, y ab ells ballan vistosamente y ab extranyesa dels que miran. *Zanco*. *Gralla*, &c.

ANAR EN XANCAS. fr. Envanirse, ensuperbirse per haver millorat de fortuna, eixint de pobresa y misèria. *Subiræ*, *ponerse*, *estar* ó *andar en zancas*. *Supra se efferrì*.

XANCILLERIA. f. Tribunal superior de justícia, abont ademés dels plets que en ell s' entaulan, acuden las apel·lacions de las provincias de sa jurisdicció y privativament las de la noblesa y propietats de vinctes; y de sas executórias no hi ha apel·lació, y sols s' admet lo recurs per agravi ó injustícia notória, y la súplica al rey en gran de mil y cinchcentas. En Espanya sols n' hi ha una en Valladolid, fundada en l' any 1442, y altra que's fundá en Ciutat Real en l' any 1494 y 's trasladá á Granada en 1608. *Chancilleria*. *Supremum rei forensis tribunal*. || L' empleu y dignitat de xanciller. *Chancilleria*. *Cancellarii dignitas*.

XANCILLER. m. Ministre de xancilleria. *Chanciller*, *canciller*. *Cancellarius*, ii.

XANGLE. m. soch. || ESCLOP.

XANGRAS. f. pl. Joch. PEU CORX.

XANGLA. f. BURLA.

XANGUER. m. Corretja ó cosa equivalent ab que's junyeixen los bows al jou. *Coyunda*. *Lorum*, i. || Anella de ferro ó de fusta abont s' assegura 'l cap de la cama de la arada en lo jou; ó bè llenca de ferro ab tres ó quatre forats que assegurada en lo jou y passant per un forat de la cama de la arada ab un, y després posanthi una clavilla en algua de sos forats, subjecta á la arada ab lo jou. *Barzon*. *Aratri temonem adstrigens annulus*.

TRAURER LO XANGUER DE LA ESQUENA. fr. Pegarli á algú á la esquena. *Sacudir*, *moncar* ó *zurrar el bálago*. *Plagis mulctare*.

XANGUET. m. Peixet molt menut. *Boliche*. *morralla*, *pescado de ciento en boca*. *Pisciculi*, *orum*.

XANO, XANO. adv. y

TOT XANO, XANO. m. adv. POCH Á POCH.

XANSA. f. Ditxo burlesch y graciós. *Chanza*. *Jocus*, i.

ANAR DE XANSA. fr. Dir alguna cosa de per riurer ó no de veras. *Hablar de burlas* ó *de chanza*. *Per jocum loqui*.

XANSEJARSE. v. r. Usar de xansas. *Chansearse*. *Jocari*; nugas agere.

XANTAR. v. a. CANTAR. || ENBAHONAR. || TRUMBARSE.

XANTRE. m. Qui opté la dignitat dita xantria, y en algunas parts s' anomena capíscol. *Chantre, capíscol.* Chori præfectus. || També s' pren pel cantor que dirigeix lo cor en nom del xantre dignitat. *Sochantre.* Præceptor chori.

XANTRIA. f. La dignitat de xantre al càrrech del qual està la presidència ó regència del cor. *Chantria.* Cantorum præfectura.

XAPA. f. Planxa de ferro ó altre metall. *Chapa.* Ferrei brachtea. || **COPA.** 1. || pl. Cada una de las pessas de quarto ó de dos quartos que en una part té la cara del rey y en la altra anomenada creu, torre y lleó; y també 'l joch que s' executa tirantne dos de ellas al ayre, y si quant cauhen quedan las dos de cara, guanya 'l qui las tira, y si de creu 'ls qui han casat, y si la una cara y la altra creu ningú guanya. *Chapas.* Ludus sic dictus. || **ESQUERDA, ESCLÉTXA.**

XAPADURA. f. Tall ú obertura prolongada en algun cos sòlit, que no arriba á dividirlo del tot. *Hendedura.* Fissura, æ.

XAPALLADA. f. XÁFACH.

XAPAR. v. a. Obrir algun cos sòlit sense arribar á dividirlo del tot. *Hender.* Findo, is.

XAPELGORRI. m. y adj. Individuos dels batallons de franchs de Guipúzcoa que en la guerra civil de 1834 á 1840 servian la causa del infant D. Carlos. S' anomenavan així porque usavan voy. na bermella. També hi havia un cos del mateix nom en l' exèrcit consistorial. *Chapelgorri.* Miles sic dictus.

XAPELXURRI. m. y adj. Individuos dels batallons franchs de Guipúzcoa que servian al infant D. Carlos en la guerra civil de 1834 á 1840. S' anomenavan així porque duyan boyna blanca. *Chapelgurri.* Miles sic dictus.

XAPELL. m. CAPEL.

XAPEU. m. *Chapeo, sombrero.* Capellum, i.

REY DEL XAPEU. loc. prov. ant. *Rey de no nada.* Illusorius rex.

XAPÍ. m. TAPÍ.

XAPÓ. m. Joch de billar en que jugan més de dos per torn.

XAPSIR. m. *Jubon.* Thorax.

XAPULLEJAR. v. a. fam. Fér ó adobar alguna cosa sèns art, grosserament. *Chafallar.* Incultè reñcere.

XAPUSSER, A. adj. MATOSSER.

XAPUSSERIA. f. Obra mal feta, ó sèns art ni pulidesa. *Chapuceria.* Opus impolitum.

XÁQUIA. f. ant. ATXAQUE.

XAQUIÓS, A. adj. ATXACÓS.

XARAGALL. m. Excavació que fá la corrent del aygua. *Baden, barranca, arroyada, arroyadero, torrentera.* Fossa aquarum torrente excavata.

XARAGALLAR. v. a. Fér xaragalls la corrent del aygua. *Arroyar, abarrancar.* Solum fossi intercidere.

XARAGALLAT, DA. adj. Lo terreno que té

excavacions ó sots fèts per la corrent del aygua. *Barrancoso, arroyado, arroyadero.* Telles ab aquí intercessa. || p. p. *Arroyado, abarrancado.* Ab aquí excavatus.

XARAGOTEJAR. v. n. Remenar algun líquid movent lo vas en que està. *Bazucar, zabucar.* Diluo, is.

XARAMPIÓ. m. XARRAMPIÓ.

XARAVIA. f. Planta ab las fullas un poch semblant á las del ápit, la cama acanalada y bastant alta, las flors en forma de parasol, petites y gregas; las llavors de dos en dos, y la arrel de figura de fus, blanca, rogenca, un poch olorosa, y es comestible. *Chirivia.* Sices, eris.

XÁRCIA. f. Càrrega, farsell ó bala de diferents cosas. *Sarcia.* Sarcina, æ. || Lo conjunt de moltes cosas diverses ó de una mateixa espècie, però sense orde ni concert. *Járcia.* Inordinata rerum copia. || Espècie de filat pera pescar. *Exárcia, járcia, tramallo, sarcia.* Piscatorium rete. || Lo conjunt de arrens principals de una nau, y 'l títol de tota peça entera de corda. *Járcia.* Navis armamenta.

XARCO. m. Bassa, toll, biot, aygua delinguda. *Charco.* Aqua stagnans.

XARCOLAR. v. a. Birbar, traurer la herba de entre 'l blat. *Escardar, escardillar, sacar.* Sarrio, is.

XARDOR. m. AIXARDOR.

XARIGOT. m. XERIGOT.

XARIMA, XARAMA. exp. fam. Bulla, confusió de crits y soroll. *Zambra, gresca, trápala.* Clamor strepitosus. || **XARRAMENTA.**

XARLAR, v. n. fam. XARRAR.

XARLATÀ. m. XARRAYRE. || **SALTINDANCE.**

XARLATERIA. f. XARRAMENTA.

XARNERA. f. Pessa de metall composta de vi-ris golfos, y serveix pera que tingan joch y moviment algunas cosas, com: la caixa, la civella, etc. *Charnela.* Verticuli, orum.

XAROL. m. Barnís molt llustrós y permanent, que's fá de certa goma en Xina y en lo Japó; y s' imita ja en várias parts de Europa. *Charol.* Sium aut japonicum gummi.

XAROLISTA. m. Qui fá xarol ó treballa en ell. *Charolista.* Glutinæ inhiens.

XARPA. f. Pitral, espècie de faixa ó banda pera portar la carabassa y algunas armas, com: pistolas, etc. *Charpa, tiracuello.* Balteus á quo ignara arma pendent. || Lo mocador penjant del coll davant del pit, pera descansar en ell lo bras ó ma llastimada. *Cabestrillo.* Fascia manum sufficiens. || **ELÁSTICH.** 2.

ANAR FLUIX DE XARPAS. fr. met. fam. Anar flux de ventre. *Iras de vareta.* Ventris fluxu laborare.

XARPALLERA. f. Roba grossera de cánon ó borrassa, que s'ol servir pera embolicar fardos, y pera transportarlos y guardarlos de la pols. *Arpillera.* Coactilia, ium.

XARPAR. v. a. Agafar ab las mans ó ungias, y

en particular á las personas per disposició de la justícia. *Coger, prender, echar mano, la zarpa ó el guante.* Apprehendo, is. || Agafar alguna cosa de pressa y posarla entre altres pera que no sia vista ó regonegada. *Zambucar, zampuzar.* Abdo, is.

XARPÓ. m. XARPA.

XARRA. f. fam. Abundància de paraules inútils. *Cháchara, fanfarria, vaniloquio.* Garrulitas, atis.

NO TENIR SINÓ XARRA. fr. NO TENIR SINÓ LLÈNGUA.

XARRABASCAT. m. SARRAGINA. || TARRABASTADA. 1.

XARRACH. m. Fulla ampla de serra ab una maneta ó agafador, y algunas ne tenen una á cada cap, però sense la demès armadura de la serra. *Serrucho.* Serrula, æ. || Carrau, espècie de matracca ab que's diverteixen los noys fent ruidó, comunment en lo dimècres, dijous y divèndres sant; y encara que n'hi ha de várias espècies, lo més comú es de un tros de fusta més ó ménos llarch, ab un encaix de mitj en amunt que li fà fèr com dos muntants en los que s'atravessa un mànec ab una rodeta endentada, que fentli donar voltas, pega contra ella una llengüeta que ix del centro del instrument, y forma 'l so que imita 'l nom del instrument. *Sonajero.* Crepitaclum, i.

XARRADA. f. fam. Conversació, enrahonament, confabulació. *Razonamiento, confabulacion.* Sermo, nis.

FÉR PETAR UNA XARRADA. fr. FÉR PETAR LA GLACA.

XARRADOR, A. m. y f. XARRYRE.

XARRAMECA. f. XARRYRE. || y

XARRAMENTA. f. Verbositat, abundància de paraules sense substància. *Charlataneria, parladuria, habladuria, locuacidad, trápala.* Garrulitas, atis.

XARRAMPIÓ. m. Malaltia que comunment acomet als noys, comensant ab una febra ardentíssima, cubrintse tot lo cos de una multitud de granets hermells, y es més maligna y perillosa que la rosa. *Sarampion.* Boa, æ.

XARRAR. v. n. Parlar molt y sense substància. *Charlar, charlatanear, chacharear, trapalear.* Garrio, is. || Enrahonar simplement. *Hablar, parlar.* Loquor, eris. || MURMURAR. 2. || Descubrir lo que estava ocult ó en secret. *Revelar, descubrir, soplar, parlar.* Abdita revelare. || Dit de alguns aucells, com: colorras, etc. que imitan la veu humana. *Parlar.* Garrio, is.

XARRARHO TOT. fr. No saber guardar secret. *Hablarlo todo.* Facienda vulgare.

XARRAR MÉS QUE SETZE, QUE UN SACH DE NOUS Ó QUE UNA GARSÀ. fr. fam. Exagera lo molt que parla una persona y especialment las donas y noys. *Hablar mas que una urraca, que un sacamuelas ó que treinia procuradores.* Garrulitate picam excedere.

QUI XARRA, PAGA. ref. Averteix lo dany que se li segueix á algú de dir lo que no deuria. *Al gallo que canta, le aprietan la garganta.* Nocet esse locu-

tum; non semper confessio salutem dat.

XARRATIVA. f. Destresa en explicar-se. *Narrativa.* Narrandi dexteritas.

XARRYRE. m. Qui xarra molt y sense substància. *Charlatan, charlador, chacharero, parlador, parlanchin, trapalon, gastador.* Garrulus, i. || Qui descubre lo que deuria callar, ó que guárda poch secret en matèria important. *Parlero, soplon, correvedile.* Susurro, nis.

XARRYRET. m. d. *Hablantín.* Garrulus, i.

XARRET. m. ter. XARRYRE. 2.

XARRETERA. f. Divisa militar de vários cordons de or, plata, seda ó estam, segons lo grau, que's porta sobreposada en lo muscle del uniforme. *Charretera.* Militaris fasciola super humerum. || Llenca de roba que's posa en l'extrem inferior dels calsons ó en la part dels genolls, pera subjectarlos á la cama per medi de una civelleta. *Charretera, jarretera.* Periscelis, is. || Orde de caballeria en Inglaterra, anomenada així per la insígnia que s'anyadí al orde de S. Jordi, que fou una lligacama. *Jarretera.* Periscelidis ordo.

XARRETERETA. f. d. *Charreterilla.* Parva periscellis, parvum insigne superhumale.

XARRICAR. v. n. Fér ruido bevent á galet. *Chirriar.* Strideo, es. || XARROTEJAR. 3.

XARRICH. m. fam. NOY.

XARRICH, XARRACH. expr. XARRACH.

XARROTEIG. m. La acció y efecte de xarrotejar los aucells. *Chirrido, parlería.* Garritus, us.

XARROTEJAR. v. n. Parlar molt y sense substància uns ab altres per diversió y passatèmps. *Parlotear.* Nugas inter se loqui. || Comensar á voler parlar las criaturas. *Gorjear.* Verba gestire. || Piular, comensar á romprer los aucells novells. *Chirriar, chillar.* Garrio, is.

XARRUGAR. v. a. Tallar, arrancar, llevar la part superior de alguna cosa. *Desmochar.* Trunco, as.

XARRUPADA. f. acció de xarrupar. *Norbo.* Sorbitio, nis. || *Chupadura.* Exuctio, nis.

XARRUPAR. v. n. Béurer en poca quantitat y sovint, saborejantsehi. *Churrupear.* Pitisso, as. || Sorbir, tráurer ab los llabis lo licor ó substància de alguna cosa. *Chupar.* Exugo, is.

XARUCH, GA. adj. Se diu del vell que caduqueja. *Quintañon, chocho, clueco, carraco, ñoño.* Caducus, delirus.

XARXA. f. XIXÀRCIA.

XARXÓ. m. Instrument de picapedrers, y es una taula que forma un àngul mixtilíneo, igual al que fan los llits de las pedras de un arch ab la superficie cóncava del mateix. *Baivel.* Typus mixtilineum angulum efformans.

XARXOT, A. adj. Brut, asquerós, xipótil, particularment en lo vestit. *Zarrapallon, zarrapastroso, zaparrastroso, fargallon, y mantillon.* pr. Mur. Pannosus.

XASCO. m. Burla ó engany que's fá per diver-

s'ó. Chasco, fsga, vaya, parchazo. Deceptio, nis, jocus, i. || Succés contrari á lo que s'esperava. **Chasco.** Adversus eventus.

XASCO PESAT. Burla que cónsa perjudici ó gran pesar. **Jaquimazo.** Gravis ludificatio.

DONAR Ó PEGAR XASCO. fr. Fér burla de algú fins que's pica ó enfada. **Chasquear, zumbiar, brear, dar vaya ó brega, abrir á chasco.** Dictis vel factis acríus illudere. || Succéhir á algú mal ó al contrari de lo que s'esperava. **Dar palo.** Præter spem aliquid evenire.

REBRER Ó EMPORTÁRSEN XASCO. fr. No lograr lo que's pretenia. **Llevar chasco ó repulsa.** Spe deludi.

XASQUEJAR. v. n. DONAR XASCO.

XASTRUCH. ant. Cada hu. *Cada uno.* Unusquisque.

XATO, A. adj. Qui té 'l nas carrat ó quasi pla, y també 'l mateix nas. **Chato, romo.** Simus. || Se diu de algunas cosas que's deixan expressament sèns la punta que deurian tenir. **Chato, obtuso, romo.** Depressus, obtusus.

XÀTXARA. f. fam. Cópia de paraulas inútils. **Cháchara.** Garrulitas, atis.

XATXÓ. m. ter. TATÀ.

XAÚL. m. Tela de seda de la Xina, comunment blava semblant al gro de tur. **Chaul.** Sinensis tela serica.

XAUTARSE. v. r. TRUNFAR. 5.

XAUXINAR. v. n. Fér ruidó 'ls plats en que's couhen las viandas. **Chirriar, chillar.** Strideo, es.

XAVAL. m. vulg. XICOT.

XAVALLA. f. fam. Monedas de velló ó decalderilla. **Cascajo.** Nummi, orum.

XÀVEGA. f. XÀBEGA.

XAVO. m. Moneda de calderilla que val dos maravedissos. **Ochavo.** Dimidium assis.

NO TENIR UN XAVO PERA FÉR CANTAR UN CEGO. fr. No tenir diners. **No tener un sus de gaita; no tener un cuarto.** Pecuniarum expertem esse.

NO VALER UN XAVO. fr. Sér de poch valor y estimació. **No valer un cornado ó un comino; no importar un clavo; no importar ó no valer un bledo.** Nec pili quidem faciendum.

QUI ES NAT PER XAVO, NO ARRIBARÀ Á QUARTO. ref. SI ETS POBRE, SEMPRE SERÁS POBRE.

XAY. m. terr. ANYELL. || GITANO.

XAYRA. f. BROCA. 10.

XE.

XEFLA. f. XÁFIS.

XEIX. m. Nom que's dóna á la lletra X. **Equis.** Ex. || fam. XIMPLE, TONTO.

ESTAR XEIX. fr. fam. Estar borratxo, y que crasant las camas, imita la figura de aquesta lletra. **Estar hecho una equis.** Ebrium esse.

XEIXA. f. Lo blat de millor qualitat. **Candeal.** Ador, is.

XEIXANTA. adj. y m. num. Número que re-

sulta de la multiplicació de deu per sis. **Sesena.** Sexaginta.

XEMBRANT. m. arquit. En la arquitectura gòtica l'adorno format de fullas ó mitjas fullas rematadas ab punta y sobreposadas las unas á las otras al entorn dels archs dels portals, finestras, etc.; los dos costats s'anomenan **MUNTANTS** y 'l sobra **TRAVESSA.** **Jamba y dintel.** Postis, is. || **Ojme.** Occela, æ.

GRAN XEMBRANT. arquit. Grans y pomposas fullas ó rams que á manera de ganxos s'erissan en los monuments gòtics, festonejan los costats exteriors de algun somortiment, cimel, pinacle, etc. **Folleje del gran pináculo.** Pinnaculi foliorum copia.

XEMENEYA. f. La part de fàbrica desde la llar del foch fins á la teulada ó terrat, per ahont ix lo fum. **Chimenea.** Caminus, i.

XERA. f. fam. FOGARADA. || fam. BULLA.

XEREMIA. f. CARAMELLA.

XEREVIA. f. XARAVIA.

XERIGOT. m. La part serosa de la llet ó de la sanch. **Suero.** Serum, i.

XERINGA. f. Cilindro vuyt, pel qual passa un émbol que atrau y llansa 'ls líquits. **Jeringa.** Siphon, nis. || Instrument com l'explicat, pera donar ajudas ó servicials. **Jeringa y mangueta** si es de pell, etc. **Clyster,** is. || La que serveix pera apagar incendis. **Matafuegos, bomba, aguatocha, aguatocho.** Siphon ad incendia extinguenda. || met. Instàcia ó porfia enfadosa, impertinència. **Jeringa.** Peritax contentio.

XERINGADA. f. La obra de etjegar lo licor inclós en la xeringa. **Jeringazo, geringacion.** Clysteris ejaculatio.

XERINGAR. v. a. Llansar ab violència 'l líquid de la xeringa á la part que's destina. **Jeringar.** Clysteris humorem adigere. || Donar xeringades. **Jeringar.** Clysteris humorem per anum propellere. || met. fam. Importunar, molestar ab instàncies. **Jeringar.** Molestum esse.

XERINGASSO. m. La obra de etjegar lo licor contingut en la xeringa, y 'l mateix licor. **Jeringazo.** Clysteris liquoris ejaculatio, injectio.

XERIPA. f. XIRIPA.

XERRAMECA. f. XARRAMECA.

XERRÍ. m. AIXERRÍ.

XETCET. m. CERCET.

XI.

XIA. f. BALONA. || Manto negre y curt, regularment de bayeta, que's posava sobre 'l cap pels dols, y baixava fins á las mans. **Chia.** Lugubre syrena. || Part de una vestidura anomenada beca feta de panyo fi ab un rotlló que's posava en lo cap, y se solia portar en senyal de autoritat y noblesa. **Chia.** Ex capitis tegumento ad dorsum defluens fascia. || Certa terra blanca que tira á cendrosa. **Chia.** Albicans terra.

XIBALET. m. TARABIRA.

XIBICA. f. Ferro de cosa de dos pams de llarch, gruixut com mitj dit, lo qual s' encaixa en la mànegua del fusell de un carruatge, en un galze que's fa per la part superior del fusell. *Cibica.* Axis retinaculum.

XIBICO. m. Ferro semblant à la xibica, un poch mes llarch, que's posa en la part inferior del carruatge pera reforsarlo. *Cibicon.* Axis retinaculum inferius.

XICALLA. f. QUITXALLA.

XICALOT. m. Planta de América, de la altura de dos peus, de camas herbàceas, rodones, ramosas, y ab algunas espinas, las fullas ovaladas, profundament talladas per las voras, que estan, així com los nirvis, plenas de espinas, y són groguencas pel revés, y verdas ab clapas blanques per la part oposada, las flors de més de dos polzadas de llarch, grogas y à vegades blanques, y per fruyt una capsula ovalada, cuberta de espinas, plena de llavors sumament petites. *Chicalote, argémone.* Argemone, es.

XICAMENT. adv. m. Petitament. *Pequeñamente, con pequenez.* Parvè, exigüè.

XICARA. f. Vaset de pisa ó altra matèria ab ansa ó sens ella, y en que se serveix la xocolata. *Jicara, pocillo.* Cupula fictilis.

XICARRÓ, NA. adj. y

XICARRONET, A. adj. d. Molt petit. *Chiquirritico, illo, ito, tamarrizquito, tamarrusquito.* Tantillus. || Noy molt petit. *Chiquirritin.* Puerulus.

XICH, CA. adj. Petit y de poch tamany. *Chico, pequeño, menudo, tamaño.* Parvus. || m. Noy, noya. *Chico, muchacho, niño.* Puer, i. || L' home ó donade poca alsària. *Pequeño.* Brevis.

UN XICH. m. adv. Un poch. *Un poco.* Parum.

XICOT, A. m. y f. Persona de poca edad, però robusta y ben feta. *Chicote.* Robustus juvenis. || MINYÓ.

GALANT XICOT. exp. fam. ab que s' expressa la robustesa y bona disposició de un jove. *Bravo troncho de mozo.* Valens, elegansque juvenis.

XICOTET, A. m. y f. d. *Chiquitillo.* Puerulus, i.

XICOYRA. f. Espècie de escarola silvestre, de fullas radicals, llargas, obtusas, de figura variable; quant estan tendras són llargas y enteras, y després retalladas, inodoras y amargues; la arrel oblonga de la gruixària de un dit, à manera de fus, exteriorment de color que tira à groch, interiorment blanca, inodora y de sabor amarch. *Chicoria, achicoria.* Cichorium, ii, ambubeja, æ.

XICOYRA DOLSA. Herba medicinal, que té las fullas immediatas à la arrel, semblants à las de la xicoyra, las de la cama llargas, estretas y enteras, y la flor groga. Quant se trenquen sos brots ó la arrel, llansa un such lletós que's coagula fàcilment. *Condrita.* Condrilla juncea.

XICRA. f. XICARA.

XIFLA. f. Espècie de paleta de ferro acerada, de la figura de la fulla de una aixà de fuster, à la cua de la qual se li sol posar un mànech en la mateixa direcció, y se serveixen de ella 'ls enquaderadors pera aprimar las pells ab que cubren los llibres en pasta. Alguns llibreters se valen de un ganivet. *Chifa.* Dolabella libraria.

XIFLAR. v. a. Raspas y aprimas las pells dels llibres ab la xifla. *Chifa.* Pelles dolare.

XIFRA. f. Lo caràcter ó nota pera representar los números. *Cifra, guarismo.* Numeralis nota. || Unió de totes ó de las principals lletras de algun nom ó apellido en una figura, pera sellos ó altres cosas. *Cifra, monograma.* Monogramma, atis. || La abreviatura. *Cifra.* Sigla, orum. || Caràcter arbitrari que sols pòt entèndrer lo qui tinga la clau. *Cifra.* Ignoti caracteres.

EN XIFRA. m. adv. Obscura y misteriosament. *En cifra.* Obscurè, enigmaticè. || Ab brevedat, en compendi. *En cifra.* Summatim.

XIFRAR. v. a. Escriure en xifra. *Cifrar.* Occultis notis scribere. || met. Fèr consistir. *Cifrar.* Astruo, is.

XILLADOR, A. adj. Lo que xilla. *Chillador.* Sibilum edens.

XILLAR. v. n. Formar los aucells y altres animals una veu desentonada. *Chillar, dar chillidos.* Strideo, es. || XISTAR.

XIM, XIM. La pluja menuda y contínua que cau ab suavitat. *Calabobos.* Tenuis pluvia.

XIMÉNIS. n. p. de home y també apellido, fill de Ximeno. *Gimenez.* Eximenis.

XIMPLE. adj. Poch advertit, que no discorre prou. *Simple, mentecato, fatuo, bendito, lelo.* Stolidus.

TORNARSE XIMPLE. fr. *Alélarse, ponerse lelo.* Hebesco, is.

XIMPLEMENT. adv. m. Tontament, néciament. *Simplemente, neciamente.* Stolidè, fatuè.

XIMPLERIA Y XIMPLESA. f. Necedat, tonteria. *Simpleza, simplicidad, boberia.* Fatuitas, atis. || Poch talent. *Rudeza.* Stupiditas, atis.

DIR Ó FÈR XIMPLESAS. fr. *Bobear, tontear.* Desipio, is; insipienter agere.

XIMPLET, A. adj. d. *Simplecito, illo, ito, tonlito.* Stultulus. || ter. XIMPLE.

XIMPLÓ, NA Y XIMPLÓT, A. adj. aum. Neci, molt ximple. *Sandio, simplon, simplazo.* Stolidus.

XIMPLONET, A. adj. XIMPLET.

XIMULAR. v. n. XISTAR.

XINA. f. Certa pisa molt fina, transparent, clara y llustrosa, inventada en la Xina, país del Orient, é imitada en várias fàbricas de Europa. *Porcelana, china.* Porceliana, æ.

XINEL·LA. f. Tapí, calsat à modo de sabata, però no més ab empenya, que regularment usen las donas. *Chinela, chancleta.* Crepida, æ. || soca || ESCLOP.

XINESCH, CA Ó XINO, A. adj. Pertanyent à la Xina y lo que se sembla à las cosas de aquell país. *Chinisco. Sinensis.*

XINXA. f. Insecte del tamany de una llantia, sens alas, lo cap inclinat envers baix y ab dos ban-yetas. Es molt pudent, y corre molt, principalment de nit; pica y xucla la sanch; abunda en las casas, especialment en los llits durant l'estiu. *Chinche. Cimex lectuarius.* || Ble petit de paper ó altra ma-tèria que's posa en un plat ó vas pera conservar llum tota la nit. *Lamparilla, mariposa.* Exigua lampas luci per noctem servandæ deserviens.

XINXA DE LA CERINTA. RINOSTOMA.

XINXER. m. y

XINXERA. f. Teixit de vimets ó llistons de fusta ab vários foradets, que's posa al rodador dels llits pera recullir las xinxas. *Chincheró. Cimicum receptaculum viminibus textum.*

XINXETA. f. **XINXA.** 2. || Planta que creix fins à la altura de un peu; sas fullas són llargues, ova-ladas, mitj partidas, y de un vert groguenç; las flors naixen en petits ramellets, junt à las fullas que són petites y de color vermell. *Biengranada. Chenopodium botrys.* || Pessa de coure foradada, que usen los enquadernadors per assegurar las cordas en lo cusidor pera cusir los llibres. *Clavija. Claviculus, i.* || fam. **XINXÓ.**

XINXILLA. f. Animal quadrúpede de la Améri-ca meridional, del Assia y de altres parts, lo doble gran que l'esquirol y semblant à ell. Té l'pel molt espès y suau, lo cos gris, lo ventre blanch, la cua ab llistas negres, lo cap rogenç y las ore-llas sens pel. N'hi ha diferents castas, y sas pells que tenen lo mateix nom són molt estimadas pera forrar y guarnir los vestits de abrich. *Chinchilla. Sciurus cinereus.*

XINXÓ. m. fam. Duret de or. *Durillo, escudillo. Nummulus aureus.*

XINXORRO. m. Espècie de filat de pescar, que usen en Espanya, y es semblant à la xàbega, encara que menor. *Chinchorro. Rete piscatorium.*

XIP, XAP. (rés) fr. XOPOLLEJAR.

XIPEU. m. Barret. *Chapeo, sombrero. Galerus, pileus, i.*

XIPÓTH, A. adj. XARXOT.

XIPRER. m. Arbre alt, dret, un poch olorós, ab la copa de figura piramidal cónica; las fullas apinyadas permanents tot l'any y de color vert obscur; lo fruyt es una pinya del tamany de la nou, composta de escates aspres, aromática y medicinal. Sa fusta es molt limpia, olorosa, y s'usa pera guitarras y altres instruments. *Ciprés. Cupressus, i.*

XIPRERAR. m. Lloch poblat de xiprers. *Ciprerat. Cupressetum, i.*

XIQUESA. f. Petileta, poca edat. *Pequeñez. Puerorum ætas.*

XIQUET, A. adj. Lo que té poca magnitud. *Chiquito, chiquillo. Parvulus.* || Usat com diminutiu y adverbialment lo mateix que poquet, en poca

quantitat; y així's diu: un xiquet de farina. *Pequito. Paululum.* || Noyet. *Chiquillo. Puerulus, i.*

XIQUILQUATRE. m. Bullanguer, entrema-liat. *Chiquilicastro. Irrequietus.*

XIRIBECH. m. Escalabradora, trenc. *Chirle, gañada, descalabro. Vulnus oblongum.*

XIRIBIA. f. XARAVIA.

XIRIMIA. f. Instrument músich de boca, dret, de tres quartas de llarch, encanonat, y ab deu lo-rats pera l'us dels dits, ab los quals se forma la harmonia. Es de fusta, y en la part per ahont se júnta ab la boca, té una llengüeta de canya per ahont s'introduheix l'ayre. *Chirimía. Præcentoria tuba, fistula musica.* || Altre instrument pastoril de vent y boca; la embocadura y campana del qual es de banya, ab dos canons de fusta de tres forats cada un pera formar la escala. *Albogue. Fistula pasto-rilis, rustica.*

XIRIMOYA. f. Lo fruyt de un arbre del mateix nom que's cria en la América meridional. Es del tamany de un melonet, ab la closca gruixuda, cu-berta de certes eminències carnosas à manera de escates, de color verdós y ab las llavors negrescas. Es molt estimat per són sabor dols y molt agrada-ble. *Chirimoya. Agnosa squamosa.*

XIRINGAR. v. a. y derivats. XERINGAR.

XIRINOLA. f. fam. Xansa, alegria bulla y veus. *Chirinola, tararita. Gaudii strepitus.*

ESTAR DE XIRINOLA. fr. ESTAR DE FILIS.

XIRIPA. f. Es veu del joch, y significa un llas favorable y casual, ó que no s'esperava. *Chiripa, bambarría. Secunda sors in ludo.* || XANSA, NULLA. sra ó TENIR UNA XIRIPA. fr. Guanyar per xiripa. *Chiripear. Dexteram sortem in ludo habere.*

XISCA. f. fam. NERDA.

XISCARSE. v. r. Embrutarse involuntàriament en calsons ó camisa, especialment ab ruide. 2a. *ruscarse. Cacaturire.*

XISCLADOR, A. m. y f. Qui xiscla. *Chillador, chillon. Immodice stridens, sibilus.*

XISCLAR. v. n. Fèr xisclets. *Chillar, dar chill-dos. Strideo, es, acutum edere sonum.*

XISCLE Y XISCLET. m. So de la veu agut y desapacible. *Chillido. Stridens accentus.*

XISME. m. Murmuració ó cuento ab que algu intenta posar sisanyina ó dissensions. *Chisme, pe-traña, chinchorreria, caramillo, soplo, ceñús: o. Fabula, æ, rumor, is, improbus susurrus.*

POSAR Ó PORTAR XISMES. fr. *Chismear, soplar, me-ter chismes. Inimicitias serere.*

XISMOGRAFIA. f. L'art de inventar xisme. *Chismografia. Ludificandi ars.*

XISMÓS, A. adj. Qui s'ocupa en portar xi-mes. *Chismoso, chinchorrero. Susurro, nis.*

XISPA. f. ESPURNA; GUSPIRA. || PEDRENYAL. || IS-QUITX.

XISTAR. v. n. Prorrómpre en alguna veu ó fèr acció de parlar; y s'usa més comunment ab ne-gació. *Chistar. Mutio, is.*

XESTE. m. Ditxo agut y graciós, y també qual-sevol succeís graciós y festiu. *Chiste.* Res faceta.

XISTÓS, A. adj. Graciós, qui usa de xistes, y també la cosa que 'ls conté. *Chistoso, gracioso, saleroso, jocosó.* Facetus.

XIT Y XITON. interj. pera imposar silenci. *Chiton, chito, chis.* St, sile.

XITXAREL-LO. m. f. Currutaquet. *Pollo.* Exquisitæ vestis munditiæ nimium indulgens.

XITXO. m. ter. gos.

XITXIT. exp. quis quis.

XIU. (ES UN BENEDICTUS.) prov. Se diu ab relació á un clergue papanatas que cantant en lo cor una lliadó presa de las obras del papa Benet XIV, llegí las xifras romanas com si formassen una veu catalana. *BENETT DEL CABAS.*

XIULADA. f. La acció de xiular. *Chifladura, chifido.* Sibilatus, us.

XIULADOR, A. m. y f. La persona ó cosa que xiula. *Silbador.* Sibilator, is.

XIULAMENT. m. XIULADA.

XIULAR. v. n. Formar un ruido subtil, franzint los extrems dels llabís pera que sone violentant l'ayre. També se sól fèr posant en la boca 'ls dits ó altre cosa á propòsit pera dit efecte. *Silbar, chiflar.* Sibilo, as. || Agitar l'ayre y ferir alguna cosa ab violència, de que resulta na so com lo del xiulet. *Silbar.* Sibilo, as. || met. Reprobar alguna cosa expressant ab xirels lo disgust que causa, com en las comedias, etc. *Silbar.* Sibilo, as.

XIULET. m. Lo so que es forma xiulant. *Silbido, silbo.* Sibilus, i. || Instrument pera xiular. *Chifla, chiflete, chiflo, silbato, chifladura, chifre.* Fistula sibilans. || So que 's percebeix en los oïdos per alguna indisposició. *Silbido de los oidos.* Sibilus, i.

XIUXIU. m. La acció de parlar al oïdo en veu baixa davant de altres. *Cuchicheo.* Mussitatio, nis.

XA LO XIU XIU. fr. Parlar ab baixa veu á la orella de algú, davant de altre. *Cuchichear.* Ad aurem inusurrare.

XIX. m. quis quis.

XIXELL, A. m. y f. met. Senzill, fácil de sér enganyat. *Tortolico, boquirrubio.* Incautus.

XIXELLA. f. TUDÓ. || pl. GRISO.

XIXINA. f. Carn picolada. *Picadillo.* Intrita caro.

XA XIXINAS DE ALGÚ. fr. met. Manejarlo com se vulla, ferli fèr tot lo que 's vól. *Hacer de alguno oera y pábilo.* Facile ad nutum aliquem trahere.

XIXINAR. v. n. XAUXINAR.

XIXIRINXINA. (FÈR BALLAR LA—Á ALGÚ.) fr. met. fam. Donarli cops. *Cascar las liendres, zurrar el bálago.* Plagis mulctare.

XO.

XO. Veu pera fèr fugir los aucells. *Ox.* Exi.

XO. interj. pera fèr aturar las cabalcaduras. *Cho, jo.* Eho.

MÉS VAL DIR XÓ QUE AARI. fr. que 's sól dir de las criaturas, pera donar á enténdrer que val més haverlos de contenir per vius ó entremaliats, que haverlos de incitar sempre per sér mólt tontos. *Mea vale decir so que arre; mejor es detener la actividad, que estimular la pereza.* Præstat alacritatem coërere, quam inedium acuerere.

XOCA. f. JOCA.

XOCADOR. m. Qui xoca ó empony ab altra cosa. *Chocador.* Collidens, tis.

XOCANT. p. a. Lo que excita la atenció per sa novedad ó extranyesa. *Chocante.* Mirationem rapiens. || Lo que provoca ó causa enuig per fèr oposició. *Chocante.* Molestus.

XOCAR. v. n. Topar, encontrarse ab violència una cosa ab altra, com una nau ab altra. *Chocar.* Compulso, as, callido, is. || Pelear, combátrer. *Chocar.* Confligo, is. || Provocar, oposarse per geni ó costum. *Chocar.* Lanceso, is. || Agradar alguna cosa á algú. *Petar, cuajar, pegar.* Arrideo, placeo, es.

XOCH. m. Topament, ensopech de una cosa ab altra. *Choque.* Collisio, nis. || Combat, pelea que pel poch número de tropas ó curta duració ne pól dirse batalla. *Choque.* Congressio, nis. || Lo continu xocar de una cosa ab altra. *Batidero.* Concussio, nis.

XOCOLATA. f. y

XOCOLATE. m. Mescla de cacau, sucre y canyella, tot mólt reduhit á pasta, que després se deixata ab aygua en una eyda al curia duració ne pól dirse beguda. La gent més culta ó instruhida 'l san generalment masculí. *Chocolate.* Chocolates, æ, chocolatum, i, chocolata, æ.

FÈR XOCOLATE. fr. Formar lo xocolater la dita pasta. *Labrar chocolate.* Massam chocolatæ formare. || Deixatarlo ó liquidarlo pera pèndrerlo. *Deshaer el chocolate.* Chocolatam diluere.

XOCOLATER. m. Qui té per ofici treballar lo xocolate, ó qui la ven. *Chocolatero.* molendero. Chocolatæ confector.

XOCOLATERA. f. Eyna de aram estanyada, en que 's deixata 'l xocolate, y prepara en beguda. *Chocolatera, chocolatero.* Vas chocolatæ conficiendæ deserviens. || La dona del xocolater. *Chocalatera.* Chocolatæ confectoris uxor.

XOLL, A. adj. Xollat, rapat de cap. *Trasquilado.* Tonsus. || met. TOIX, TONTÓ. || f. Lo casco ó closca del cap. *Cholla.* Sinciput, itis. || m. XARCO. sot. 2.

NO TENIR XOLLA. fr. met. No tenir seny ó judici. *No tener cholla, lastre ó meollo.* Maturi iudicii expertum esse.

POCA XOLLA. exp. fam. Poch enteniment, poch judici. *Poco churumo.* Iudicium leve.

POSARSE EN LA XOLLA. fr. Oferirse alguna cosa en la imaginació, mantenintse ab tenacitat. *Ponerse en la cabeza ó en la imaginacion.* In aliquo tenaciter insistere.

XOLLAR. v. a. Tallar lo cabell. *Motilar, esquil·lar, cortar el pelo.* Tondeo, es.

QUE'N KOLLEN. exp. fam. pera assegurar la veritat de alguna cosa. *Que me maten. Porcam nisi.*

XOP. m. ALBA NEGRA. | adj. Mullat, amarat de àygua ó altre licor. *Mojado. Madidus.* | **MULLADER.** ESTAR TOT XOP. fr. Estar molt mullat. *Estar hecho una sopa de agua. Summè madidum esse.* | Estar molt suat, de modo que la roba sembla mullada ab àygua. *Estar hecho una agua ó un pollo de agua. Plurimo sudore madere.*

VERSE UN XOP, ó POSARSE ó MULLARSE COM UN XOP. fr. MULLARSE COM UN CAT.

XOPAR. v. a. Mullar repetidas vegades alguna cosa ab esponja ó drap sens apretar molt. *Chapotear. Humecto as.*

XOPEJAR. v. n. ter. XOPOLLEJAR.

XOPOLL. m. XARCO.

XOPOLLEJAR. v. n. Copejar, agitar ab los peus ó mans la àygua delinguda. *Chapotear, guachapear. Aquam manibus vel pedibus pulsare.*

XOR. m. Kir, distintiu que preceheix als noms dels grans personatges grechs com entre nosaltres antigament lo don. Kir. Kir.

XORCA. f. fam. Se diu de la femella estéril, especialment de las ovelles. *Machorra, horra. Sterilis femina.*

XORCH, CA. adj. ESTÉRIL, IMPOTENT.

XORISSO. m. Espècie de llanganissa que's fa secar pera que's conserve y dure. *Chorizo. Apexabo, nis.*

XORLITO. m. Aucell del tamany de una perdin grossa, ab las camas llargues y grogues; lo cos bermell; lo ventre blanch, y las alas blanques y negres. *Alcaraban. Charadrius æniodemus.*

XOROY. m. ter. SOROLL.

XÓRQUIA. f. XÓRQUIA.

XORRAR. v. n. Rajar la àygua á xorro. *Chorrear. Stillo, as.*

XORRO. m. Lo doll ó raig de àygua ó altre licor, que ix ab fúria. *Chorro. Scaturigo, inis.* | Sach de drap de pila, cubert ab altre de cuyro pera transportar la canyella, safra, indi, etc. sens que perda la virtut. *Churlo, churla. Culeus lineus corio munitus.*

XORRO DE VEU. Lo ple de una veu corpulenta. *Chorro de voz. Sonora vox.*

Á XORROS. m. adv. A raig de cub, ab abundància. *A chorros, copiosamente. Affatim, ubertim.*

XOTXO. m. ter. AMETLLA ENSUCRADA.

XU.

XURASCO. m. Entre navegants, ramassat de àygua ab molts vents. *Chubasco, y turbonada, quant es acompañada de trons y llampechs. Alluvies vento jactato.*

AGUANTAR UN XURASCO. fr. Sufrir la violència del vent que desplega 'l xubasco sens arribar ab lo buch, ó bé arribant sens arriar velas. *Aguantar un chubasco. Nimbum pati.*

DESCARREGAR UN XUBASCO. fr. Reventar y poma sa forsa quedant lo vent marejable. *Desfogar un chubasco. Nimbum explodere.*

XUCAR. v. a. ter. SUGAR.

XUCLA. f. Peix semblant á la sardina, però menor que ella, de carn un poch encosa y molt a-brós. *Escombros, aleche. Scomber, i.* | CASTANYOLA. 1.

XUCLACABRAS. m. Aucell nocturno, de color variat de negre, cendrós, obscur y blanch; lo bec un poch còrb, petit y ab uns pelets al rodador de la boca. Acut molt als coralls de ovelles y cabras á cassar los cuchs que's crien entre 'l fem, de lo que s'ha suposat que las mamava. *Chotacabras. Caprimulgus, i.*

XUCLADA. f. La porció de líquit que's xucha ó pòt xuclar de una vegada. *Chupadura. Exsuctio, nis.*

XUCLADASSA Y XUCLADOTA. f. aum. La acció de xuclar ab forsa. *Chupeton. Vehemens exsuctio.*

XUCLADOR. A. m. y f. Qui xucla. *Chupador. Absorbens.* | m. Lo caragol ó remoli de àygua en los rius y en la mar. *Tragadero, sumidero, remolino, vórtice. Vorago, inis.* | BERGANCI.

XUCLAR. v. a. Atràurer suaument ab los llabis algun líquit ó la substància de alguna cosa. *Chapar. Exugo, is.* | Embéurer en sí los vegetals la àygua ó humitat. *Chupar. Ebibo, is.* | met. fam. MAMARSELI Á ALGÚ LO QUE TÉ. | v. r. Bèurserse alguna cosa esponjosa á altra de líquida. *Embeber, absorbirse. Ebibo, is.*

XUECA. m. TÀBUR.

XUFAR. v. n. JACTARSE, VANAGLORIARSE.

XUFLA. f. Tuberositat á manera de nu del tamany de un ciuró, de figura aovada y ab faixes posadas unas damunt de part de las altres, que's fa en la arrel de una planta del mateix nom, y es groguenca per fora, blanca per dins, de gust dols y agradable, y s'usa en orixata pera refrescar. *Chufa. Cysperus esculentus.*

XUFLAR. v. a. ant. Chancearse. Jocar.

XUFLERO. m. Qui ven xufas. *Chufero. Cysperorum venditor.*

XUIXO. m. ant. XUSO.

XULADA. f. Graciositat, soltura ó llibertat agradable. *Chulada, chuscada. Lepor, is.*

XULARSE. v. r. Burlarse ab gràcia y xiste. *Chulearse, alfofarse, fagar, fagonear. Facetis dictis impetere.*

XULLA. f. XOLLA. | terr. COSTELLA, LLONJA.

XULLAR. v. a. XOLLAR.

XULO. A. m. y f. Graciós. *Chulo. Venustus.*

XUMA. f. XOLLA.

XUMACERA. f. mènt. Tauleta fixa sobre la regala ó ressalt que's deixa en aquesta en lo lloch de cada escalà ó punt de apoyade cada rem, y's sol forrar de coure ó cuyro, pera que no's gaste la vora de la regala ab lo continuo fregar del rem. *Chumacera, y zapatilla en las galeras. Fulcrum, inis.*

XUMAR. v. a. met. fam. MORREJAR. 2. | Eixir lo líquit molt subtilment pels poros ó venas del lloch ahont està contingut. *Rezumarse, recalarse.* Diffino, is.

XUMAYMA. f. SINDÉRESIS.

XUMECO. m. Motiu ab que's denota la mala figura y accions inconsideradas dels homes petits. *Chukumeco, hominico.* Homuncio, nis, homunculus, i.

XUPA. f. ter. MUSSOL. | met. Abobat, encantat, aturdit. *Sandio, bobo, necio.* Stolidus. | Lo vas encastat arrant de terra pera recullir algun licor, com l' oli y vi en los molins y cubs, y 's s'ol suprir per alguna caldera, portadora, etc. *Pocillo, trujillo,* y *trujaleta* pr. Ar. Cadus, i.

FÉR LO XUP. fr. XUPEJAR.

XUPA. f. La pessa de vestir que antigament se portava pera cubrir lo tronc del cos, ajustat fins á la cintura y la continuavan quatre faldons curts: las mànegas venian també justas als braços. Los militars la portavan dessota la casaca. *Chupa.* Thorax, acis. | Espécie de gech que al ivern portan los treballadors y 's fá de una classe de roba quasi igual á las colxas; encara que 'ls pagesos també ho diuhen del abrich de pells que portan al cos. *Chupa, zamarra, zamarro.* Thorax, acis, rheno, nis. | GIPÓ.

XUPAR. v. a. XUCLAR.

XUPEJAR. v. n. Quedarse abobat, encantat. *Abobarse, embobarse, embobecerse.* Stupesco, is.

XUPOT, A. adj. Molt tonto, que fácilmente es enganyat. *Bobaltes, bobalicon, bobarrias, imbécil, estúpido, estólido, idiota, zolochó, simple, mentecato, etc.* Stupidus, stolidus, hebes, tis.

XURIGUER. m. Espécie de falcó que té 'l bech curt y quasi negre, 'l cap abultat, los ulls grossos, las potas córbas y grogas, la cua llarga y en forma de vano quant la exten, y 'l cos ttra á color de canyella. *Cornicalo.* Tinnunculus, i.

XURLA. f. ter. CRUUXIDELL.

XURMA. f. XUSMA.

XURRIACADA. f. Cop de xurriacas. *Zurriagazo.* Scuticæ ictus. | met. Cop, dany ó desgracia imprevista. *Zurriagazo.* Infelix casus.

XURRIACAS. f. pl. L' assot de cuyro ó cordill pera pegar al bestiar. *Zurriaga, zurriago, látigo.* Verber, is.

NO TOTS LOS QUE PORTAN XURRIACAS SÓN ARRIEROS. ref. Denota que no tots los homes són dignes de aquest nom, sinó sols los que's portan com á tals; y també que no's déu judicar de las cosas solament per l' exterior. *No todos son hombres los que mean en la pared; ni todos los que estudian son letrados, ni todos los que van á la guerra son soldados.* Non homini tantum mos est immejere muro.

XURRIQUEJAR. v. a. Pegar ab las xurriacas. *Zurriagar.* Scutica percutere. | Fér esclafir ó petar las xurriacas. *Chasquear.* Crepitum edere.

XURRIAR. v. n. XORRAR.

XURRIBURRI. m. fam. Persona baixa y despreciable, y 'l concurs de aquesta espécie de gent. *Churriburri, zurriburri, chusma.* Populi fœx.

XURRUPAR. v. a. XUCLAR.

XURRUTADA. f. ter. ESQUITX.

XURRUTAR. v. a. ter. ESQUITXAR.

XUSCADA. f. XULADA.

XUSCO, A. adj. XULO.

XUSMA. f. XURRIBURRI.

XUSQUEJARSE. v. r. XULARSE.

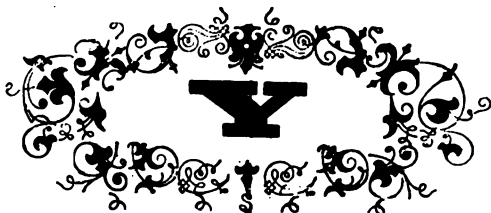
XUSSE. m. Soldat que servia ab lo xusso. *Chucero.* Spiculator, is.

XUSSO. m. Espécie de llansa curta. *Chuzo, rejon.* Spiculum, i.

XUTA. f. Aucell nocturno, espécie de óliva, de la que's diferencia en sér un poch major, y de color obscur ab clapas blancas y en las plumas remeras que són quasi blancas é iguals. *Autillo.* Ulla, æ.

XUTXIM. n. p. de home. ter. síncope de XAUTXIM.

Y. Vinticinquena lletra de nostre alfabet, presa dels grechs, entre 'ls quals s' anomenava *ipsilon*, y raríssimas vegadas serveix de consonant. Pitágoras la fa símbol de la vida, prenent lo peu ó cua per la infància, y la forqueta pels camins de la virtut y del vici que s' elegeix al eixir de la infància. Antiguament era numeral y valia 150, y segons Baroni 159; y ab una ralleta sobre 150000. Es conjunció copulativa que uneix las paraulas, frases y sentits del discurs; però quant lo nom següent comensa ab i, se substitueix per la é. *Y. Ac, atque, et, que.* || S' usa en principi de la oració pera redargüir y replicar, v. g. ¿Y vos no feu lo mateix? *Y. Quid autem, quid ergo.* || En las respostas serveix pera exagerar, com : ¿he comés algun delicté? y molt gran. *Y. Et quidem.* || També s' usa en principi de oració en diferents sentits, com : y així, y per lo tant, y vos ¿qué diu? *Y. Quid si.* || ant. ALLÍ.

YA.

YA. adv. vulg. JA.

YACA. f. JACA.

YATAGAN. m. Punyal turch, punxagut, tallant pels dos costats y reforçat vers lo mitj de la fulla ab un filet que s' exten en tota sa longitud. *Yatagan.*

YD.

YDIOTA. m. **YDOLATRAR.** v. a. **YDÓNEO.** adj. **YGLÉSIA.** f. **YGUALAR.** v. a. y alguns altres que s' solen trobar ab y, búsquense ab i.

YIMAGINAYRE. m. ant. ESCULTOR, ESTATUARI.

YO.

YO. pron. JO.

YODURO. m. quím. Nom que s' dona á un género de sals halóideas, análogas als cloruros y bromures ab los que són insomorfes. Tots són sòlits, trencadíssos y sèns olor; los més tenen sabor y cristalisan, y encara que molts són incoloros alguns presentan coloracions molt pujadas. *Yoduro.* *Yodurus, i.*

YP.

YPOTECA. f. HIPOTECA.

YR.

YR. adv. t. AHIR.

YT.

YTROPESSIA. f. HIDROPESSIA.

YU.

YUCA. f. Planta que abunda en lo Maranyó, en lo Perú y en lo gran Pará, la qual al rededor de sa cama trau molts fullas de figura de espasa. Las flors són blancas, y en forma de campana, ab la punta dividida en sis pessas; la arrel, que es semblant á un rave, serveix pera fer pa, torrantla fins á tal gran, que no quede gens de humitat. *Yuca.* *Yuca, æ.*

Z. Última lletra del abecedari, presa del grech pera conservar sas etimologies. Antigament éra numeral y valia 2000, y ab una ralleta sobre 2,000.000. En català té una forsa particular, que s'ha de apèndrer de viva ven. Entre grechs y llatins era lletra doble, y valia per dos s.

ZA.

ZAGA. f. SAGA.

ZALAMA. f. ZALAMERIA.

ZALAMER, A. adj. Lo qui fa zalamerias. *Zalamero.* Blandiloquus, assentator, adulator.

ZALAMERIA. f. Monada, paraulas y cerimónias de adulació afectada ó excessiva. *Zalameria.* Blandiloquentia, æ.

ZALEMI. m. Espècie de embarcació aràbiga. *Zalemi.* Zalemi.

ZAMORÀ, NA. adj. m. y f. Cosa de Zamora, ciutat de Espanya en Castilla la vella. *Zamorano.* Zamorensis.

ZARPAR. v. a. náut. SARPAR.

ZE.

ZEFIG. m. Vent suau de la part de ponent. *Céfiro.* Cephirus, i.

ZEL. m. L'eficàs cuydado y vigilància en lo cumpliment de las lleys y obligacions de cada bu. *Celo.* Zelus, i. || Afectuós y vigilant cuydado de la glória de Deu ó del bè de las ánimas y s'exten al augment y bè de altrás cosas y personas. *Celo.* Zelus, i. || pl. ZELOS.

AB MOLT ZEL. m. adv. *Celosissimamente.* Studiosissimè.

ZELADOR, A. m. y f. Vigilant. *Celador.* Curator, is. || Lo qui en algunas congregacions y altres cosos té per ofici cuydar de que's cumpla lo dis-

posat en sos estatuts. *Celador.* Qui statuta adimplenda curat. || En las escolas lo qui cuyda de que no's distregan los estudiants. *Celador.* Qui pueros intentos esse curat.

ZELAR. v. a. Observar ab particular cuydado y atenció 'ls moviments y accions de alguna persona, pel zel ó sospita que té de ella. *Zelar.* Aliquem diligenter speculari.

ZELOS. m. pl. Sospita de que la persona amada pose la afició en altra. *Zelos, zelo, zeleras.* Zelotypia, æ.

DONAR ZELOS. fr. Donar motiu de tenirlos; y s'exten á significar lo temor ó presumpció de altre dany. *Dar zelos.* Zelotypiam insistere.

ENTRAR EN ZELOS Ó TENER ZELOS. fr. Manifestarlos ab lo cuydado y vigilància. *Zelar, tener zelos, entrar en zelos.* Zelotypia accendi.

QUEIXARSE DE ZELOS. fr. Fér càrrech á la persona amada de haver posat lo carinyo en altra. *Pedir zelos.* Amantem infidelitatis arguere.

ZELÓS, A. adj. Cuydadós. *Zeloso.* Nimium studiosus. || GELÓS.

ZEN. m. ZINCH.

ZENIT. m. Lo punt en que termina en la esfera celeste la vertical que passa per nostres pens. Es oposat al nadir, ab lo qual compon los dos pols del horisont racional. *Cenit, zenit.* Zenit. || met. Lo sumo complement ó últim grau á que pòt arribar alguna cosa. *Cumbre, zenit.* Fastigium, ii.

ZERO. m. La dècima xifra del sistema dècuplo, que no té cap valor per sí sola, però posada á la dreta de una quantitat, serveix pera suplir la falta de algun orde de unitats. *Cero.* Nota ceri.

SER UN ZERO POSAT Á LA ESQUERRA. fr. fam. Dòna á entèndrer que algú es inútil ó no val pera res. *Ser un cero.* Nullo esse numero.

ZETA. f. Pronunciació de la lletra Z. *Zeta, zeda.* Zeta.

ZEUMA. f. gram. y ret. Figura per la que moltes oracions se refereixen a un mateix verb, que conserva en totes un mateix significat. *Ceuma*. Ad-junctio, nis, zeuma, æ.

ZI.

ZIMOLOGIA. f. Part de la química que tracta de la fermentació. *Zimologia*. *Zimologia*, æ.

ZIGZACH. m. Série de línies que formen entre sí àngul alternativament eixints y entrants. *Zigzag*. *Lineorum species*.

ZIMOTÈCNIA. f. Història dels fenòmens de la fermentació. *Zimotecnía*. *Zimotecnía*, æ.

ZINCH. m. Substància metàl·lica, blanquinosa, que s'extrau de la calamina y altres minerals: es inflamable, y de una flama que per sa hermosura y brillantor la emplean los polvoristas ab lo nitre en los focs artificials. *Zinc*. *Zinc*.

ZO.

ZÓCOL. m. sócol.

ZODIACAL. adj. Lo que pertany al zodíach, com: estrelles ZODIACALS. *Zodiacal*. Ad *zodiacum* pertinens.

ZODÍACH. m. Circul màxim de la esfera, en forma de faixa ó banda ampla, que divideix obliquament l'equador, fent un àngul de vintitres graus y mitj. Es lo camí y espay per abont van los planetas ab sòn curs propi de ponent á orient; y 's divideixen en dotze parts iguals en que están col·locats los dotze signes. *Zodiaco*. *Zodiacus*, i.

ZONA. f. Banda, faixa. *Zona*. *Zona*, æ. || geog. Qualsevol de las cinchs parts ó bandes en que 's considera dividida la superfície de la terra de pol á pol. N'hi ha una anomenada tórrida, la amplària de la qual es igual á la distància entre 'ls dos tròpichs, y està dividida per meytat pel equador; dos glaciàls ó fredas que s'extenen desde 'ls pols fins als círculs polars, y dos templadas compresas

entre 'ls mateixos círculs y 'ls tròpichs. *Zona*, *plaga*. *Zona*, æ. || Per extensió 's diu de qualsevol altra divisió semblant, com: zona dels béns generals. *Zona*. *Zona*, æ.

ZOOBIOLOGIA. f. Ciència de la vida animal. *Zoobologia*. *Zoobologia*, æ.

ZOOCLÀSIA. f. Clasificació dels animals. *Zooclasia*. *Zooclasia*, æ.

ZOOÈTICA. f. Ciència de las costums, hàbits y usos dels animals. *Zooética*. *Zooética*, æ.

ZOÓFIT. m. Cos natural que participa del animal sensible y de la planta. *Zoófito*. *Zoófito*, æ.

ZOOFÒRICH, CA. adj. Se diu de la columna estatuària, que sosté algun animal. *Zoofórico*. *Zoophorica columna*.

ZOOGRAFÍA. f. Descripció de la naturalesa y propietats dels animals. *Zoografia*. *Zoographia*, æ.

ZOOHEMATINA. f. Principi colorant de la sanch. Aquesta substància es insípida, inodora, insoluble en los àcids y àlcals: no conté ferro, ó si acás en poquíssima quantitat. *Zoohematina*. *Zoohematina*, æ.

ZOOLATRIA. f. Culto, adoració que 's dona als animals. *Zoolatria*. *Zoolatria*, æ.

ZOÓLECH. m. Aficionat al estudi de la zoologia ó que té molts coneixements de ell. *Zoólogo*. *Zoologus*, i.

ZOOLOGIA. f. Tractat ó discurs acerca dels animals. *Zoologia*. *Zoologia*, æ.

ZOONOMIA. f. Ciència del organisme animal de las lleys pròpies de la organisació dels animals. *Zoonomia*. *Zoonomia*, æ.

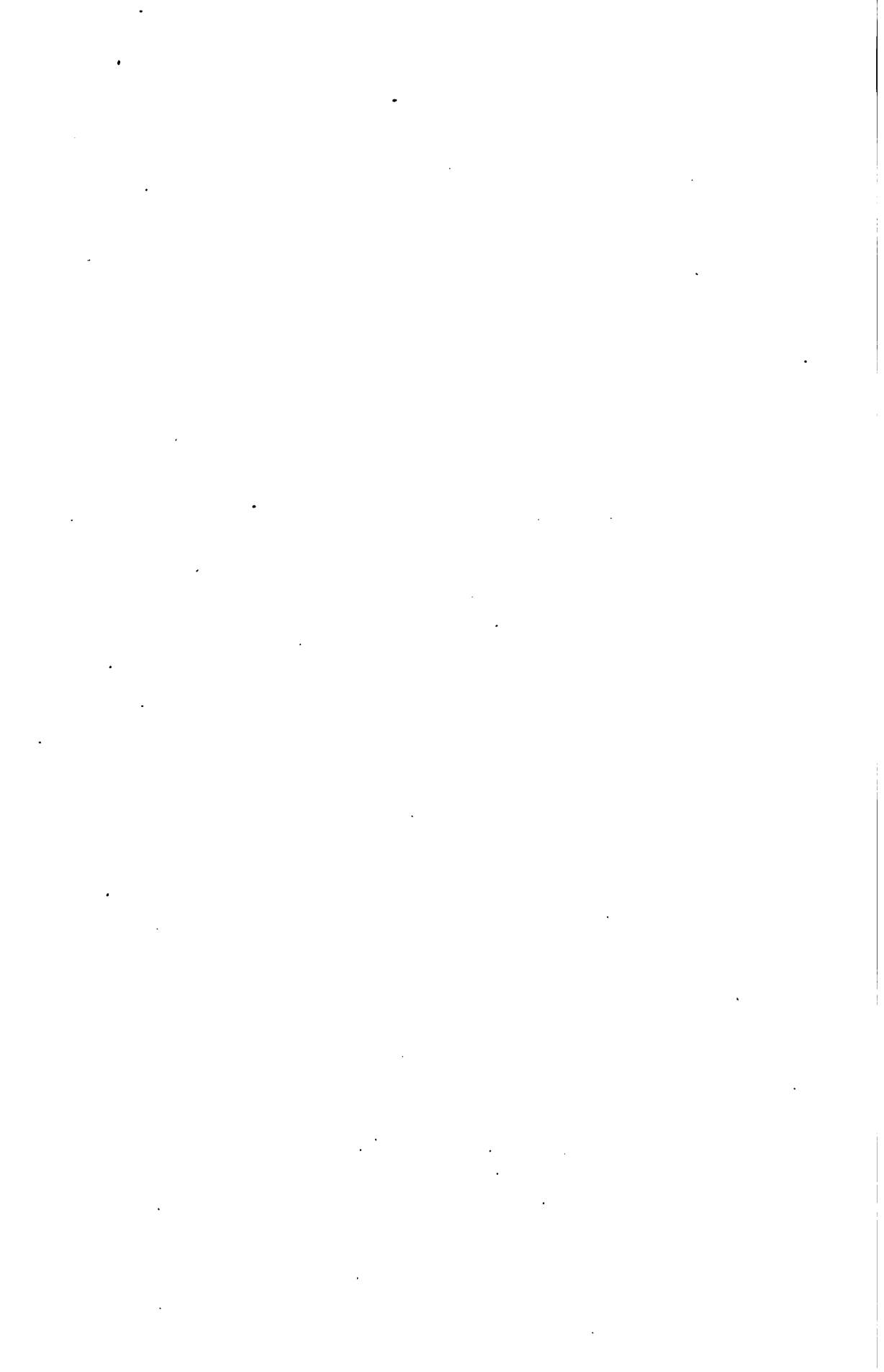
ZOONOMOLOGIA. f. Ciència de la direcció y cuydado dels animals. *Zoonomologia*. *Zoonomologia*, æ.

ZU.

ZUTANO. m. Veu inventada pera citar á algu sens expressar sòn nom. *Zutano*. *Quidam*, alter.

SUPPLEMENT.

SUPLEMENT

DE ALGUNAS VEUS OMESAS EN EST DICCIONARI.

ABERRACIÓ. f. Extraviament de la rahó. *Aber-
racion, obcecacion, extravió, error.* Aberratio, nis,
error, is.

ABUYR. v. n. ant. ABUNDAR. | SOBREIXIR.

ACALORADAMENT. adv. m. Ab vivesa, afany,
entusiasme, calor, etc. *Acaloradamente.* Viriliter.

ACCELERADOR, m. y **ACCELERATRIS.** f.
adj. Lo que té propietat de accelerar los cossos.
Accelerador, aceleratriz. Accelerator, is, accelera-
trix, cis.

ACLOCAR. v. a. ACLOFARSE.

ACLOFARSE. v. r. *Arrellenarse.* Tranquillè re-
quiescere.

ACLUCAR. v. n. *Cerrar los ojos.* Oculis clau-
dere.

ACONTEIXIMENT. m. Succés, lo que succe-
heix impensadament y es de importància. *Aconte-
cimiento, suceso, evento.* Casus, eventus, us.

ACOSTAR. v. a. Posar una cosa prop, al domi-
ni de altra. *Acercar, allegar, aproximar, avvicinar,
arrimar.* Adpropinquo, as.

ACOSTARSE. v. r. Aproximarse una persona
á una altra. *Acercarse, aproximarse, allegarse, ave-
cinarse.* Appropinquo, as.

ACOSTAT, DA. p. p. *Acercado, aproximado.*
Appropinquatus.

ADOTZENAT, DA. adj. met. Vulgar, desauto-
risat. *Adocenado.* Trivialis.

ADRESSA. f. La direcció ó sobrescrit que's posa
en las cartas ó documents que s' envian closos, etc.
*Direccion, guia, sobrescrito, sobre membrete y mem-
brete.* Superscriptio, nis. | Direcció determinada de
un lloch, com: donar la **ADRESSA** del palau del go-
bernador. *Direccion.* Directio, nis.

AGIOTATGE. m. MONOPOLI. | Engany que's
fá ab lo fi de fér ganancias il·lícitas sent que s'
abaixe ó paje de preu alguna cosa, segons convin-
ga, per medi de rumors falsos, notícias seás fona-
ment, y altres enredos vils é infames. *Agiotage.*
Usura. | met. USURA.

AGLEBAR. v. a. Formar las cosas á modo de gleba. *Cuajar, aglebar.* Coagulo, as.

AGONIANT Ó AGONI. m. Dén que presidia als romans en las grans empresas. *Agonio.* Agonius, ii.

AGRICOLA. adj. Lo que té relació ab lo cultiu de la terra. *Agrícola.* Agricolaris. || AGRICULTOR.

AHONDAR. v. a. ant. ABUNDAR, UEMPLIR, REPLENAR.

AISLAMENT. m. La acció y efecte de aislar. *Aislamiento.* Segregatio, nis. || arquit. Espay ó distància entre dos columnas. *Aislamiento, intercolumnio, vano.* Disjunctio, nis, vacuum, ui.

AIXÁBEGA. f. XÁBEGA.

AIXALAR. v. a. y derivats. BIXALAR.

AIXALABRAT, DA. adj. ATOLONDRAT, TABALOT.

ALBERGINERAR, Ó ALBERGINAR. m. Terreno plantat de albergínias. *Berengenal.* Locus malis insanis consitus.

ALCOHOL. m. ALCOPOLL.

ALÉJAMA. f. ALJAMA.

ALIENACIÓ MENTAL. LOCURA.

ALLEVANSÀ. f. Falsa acusació. *Calumnia, imputacion.* Calumnia, æ.

ALTRETANT. adv. m. ALTRE TANT.

AMENAR. v. a. LLEVAR, CONDUHIR, y á vegadas AGENCIAR.

ALMIRALL Y ALMIRANT. m. *Almirante.* Ammirantus, admirallus.

ANAR LO CARRO PEL PEDREGAL. fr. Seguir ja de temps malament alguna cosa y pitjorant quasi sempre. *Irse á rodar, ir desbaratado.* Perturbare.

NO VAJA Ó VAJAS TANT DEPRESSA. fr. Ab que s' amenassa á algú que en altra ocasió més pròpia pagarà 'l mal que ha fet. *À cada puerco le llega su san Martín; no te irás alabando; ya te lo dirán de misas.* Non abibis impunè.

ANLLORAR. v. n. ter. ANYORAR.

ANYADIT, DA. p. p. *Añadido.* Additus. || m. Porció de cabells que portan comunment las donas pera dissimular la falta de cabell propi, encara que molts vegadas s' emplea per adorno. *Añadido.* Adsititia coma.

ANYIL. m. INDI. 2.

AQUÉDUCTO. m. AQUADUCTO.

ARPIOT. m. GRAPAS, CAVAFEMS. Suple.

ASBERCH. m. Armadura del pit. *Peto.* Thor.

ASBLAMAR. v. a. ter. SUBTAR. 3.

ASBLAMAT, DA. p. p. SUBTAT.

ASPERGILO. m. SALPASSER.

ASSAFÉTIDA. f. ASAFÉTIDA.

ASSANTAR. v. a. ant. AGRADAR, PLÀUREA.

ASSEMBLAMENT. m. SENBLANSA.

ASSEMBLAT, DA. p. p. SENBLANT. || RECNIT.

ASSENAT, A. adj. ant. ASENTAT.

ASSOBTAR. v. a. SUBTAR. 3.

ASSOBTAT, DA. p. p. SUBTAT.

AUMETLLA. f. y derivats. AMETLLA.

AYGUA RAS. AYGUARRÀS.

AYGUA DE COLÓNIA. Esperit de vi barba ab algunas escéncias aromáticas, com de llimon, canyella, rosa, etc. *Agua de colonia.* Aromat. aqua.

B

BALAFIAR. v. a. Dissipar, malgastar la b-senda, ó 'ls caudals. *Derrochar, disipar.* Dissipo. æ.

BALANCÉ. m. Pas dels rigodons. *Balancé.* Sertacionis quedam pars. || maq. Palanca que s'aplica en molts màquines de vapor pera 'l paralelógramo y moviment del condensador y bombas. *Balancia.* Macchinaria pars quedam.

BALLARÍ, NA. adj. y m. y f. BALLADOR. || Farsant que vá pel mon fent ximpleries, ballant, etc. *Farsante, payaso, histrion, bailarín, saltimbanquis.* Histrion, nis, comicus, i.

BÀLSEM DEL SÈU. BÀLSEM DEL PERÍ.

BANCARROTA. (fém) ABÀTRESSE. 3.

BANYAS. (POSAR) fr. APUNTAR BANYAS.

BATIBULL. m. CONFUSIÓ, ENREDO.

BATISTIRI. m. ant. BAPTISTERI.

BAYLARÍ, NA. m. y f. BALLARÍ.

BEGUDA. (fém) fr. Menjar alguna cosa poca y beurer un trago pera reforsarse, entre 'ls menjar generals. *Tomar, echar un bocadillo.* Jentaculus sumere.

BEREBERÉS. m. pl. Habitants bárbaros iedigenas del África però molt diferents dels moros.

Tenen lo cútis roig negrés, estatura alta y 'l còs flach y embegut. *Bereberes*. Barbari libici.

BERGANT. m. Ajudant de barquer descarregador. *Bergante*.

BESAR LA MA. fr. S' usa pera demostrar afecte, deferència y respecte á un superior, quant no es mera fórmula de compliment. *Besar la mano, saludar; ofrecer los servicios*. Consalutare, studio-sum alicujus esse.

BESITAR. (GUARDAR LO) fr. *Pastorear, apacentar*. Depasco, cis.

BLATIRI. m. vulg. Ximple, xarrayre. *Jarabe de pico, botarate*. Blaterius, ii.

BROCAL. f. La boca de la vayna de la espasa, daga, punyal, etc. *Boca, ojo*. Os, oris.

BOCH. m. CABRÓ. || CORNUT.

BOLANDERO. m. BOLANDERA.

BONA LA HAVEN FÉTA. fr. Esclamació que's fa quant un s' adona de un dany, perill, pérdua, etc. *Buena la hemos hecho; Dios nos la depare buena; bueno anda el ajo; buena va la danza; buena hacienda hemos hecho.* ¡Paps! ¡heu!

BORO. m. quím. Cos simple, metalóidich, sólít, en forma pulverulenta; color verdós, inspit sèns olor, insoluble en la áygua, fixo, infusible, combinantse ab l' oxígeno, cloro y fluor pera formar composts generalment ácits. *Boro*. Borum, i.

BORRADURA. f. Lo conjunt de granel y fabas que ixen en lo cútis. *Salpullido, salpullimienta*. Postulatio.

BRIDA. maq. Pessa en metall que subjecta altras dos ó delé un moviment determinat. *Brida*.

C

FÉR CABAL. LOC. FÉR CAS.

ARMAR CABAALLER Ó ARMARSE CABAALLER Ó SÉR ARMAT CABAALLER. fr. Admétrer á algú en alguna orde de caballeria segòns las reglas prescrites després de las degudas cerimónias. *Armar ó ser armado caballero*. In ordine equestri admitti.

CABESSA. f. ant. CAP, així que's llegeix en la crónica de R. Muntaner, cap. XIII. «si quel senyor

infant ne trames al senyor rey son pare be mil cabesses de bestiar gros.

CACAUBARDISTAS. m. pl. Eutiquians del sigle IV, que rebatian lo concili de Calcedonia y sostenian quo no hi havia en Dèn sino una sola naturalesa. *Cacaubardistas*. Cacaubardistæ, arum.

CADELL. m. maquin. Pessa en forma un poch corva, destinada á encaixar ab las dents de la roda dentada pera detenirla y parar lo moviment. *Per-rillo*. Catapultæ clavis retinaculum.

CADENA. f. En la antiga marina, la que passant de banda á banda sobre 'l combés, dividia la part del buch que incluia 'l castell de proa. *Cadena*. Catena, æ.

CADIRETA. f. Pessa ahont descansa l' eix. *Sí-lleta, soporte*. Suppor, tis.

CAGAR LO TIÓ. Diversió de noys en lo vespre de Nadal ó reys, que consisteix en assotar un tió, del extrem superior, del qual una ma oculta deixa anar dolsos ó confits.

COM SI M' HAGUESSEN TIRAT UNA CALDERA DE ÁYGUA BULLENTA. fr. met. Deixar á algú parat ó suspens ab algun ditxo impensat ó graciós. *Echarle á uno, ó como si me echaran un jarro de agua*. Aliquis impotens inesperati frangere.

CALCIGADA. f. TREPITJADA.

CAMBRA. f. ant. FLATO.

CAMBUIX. m. GAMBUIX.

CÀNDIA. n. p. de dona. *Cándida*. Candida, æ.

CANFORAR. v. a. Posar cânfora en algun líquit pera aplicarlo en medicina. *Alcanforar*. Camphora miscere. || Tirar polvos de cânfora en alguna llaga ó aplicar en qualsevol cosa pera que no's corrompe. *Alcanforar*. Camphora cooperire.

CÀNTABRO. m. LÍBARO.

CANTAR ALELUTA. fr. met. Havér sortit en bè de alguna cosa. *Cantar aleluya, regocijarse*. Celebrare.

CANYA DEL PERÚ. bot. Género de plantas gramineas las espècies del qual són canyas molt dobles y grans que creixen en lo Perú; ahont á més de altres usos s' emplean en la construcció de casas. *Caña del Perú ó peruana, guadúa*. Peruvian canna.

CAÓTICH, CA. adj. Lo que toca ó pertany al caos. *Caótico*. Chaoticus.

CAP AQUÍ. m. adv. ll. Envers lo lloch about està qui parla. *Hacia aquí, acá.* Ad, erga, versus huc.

CAPSADURA. f. BIROLLA.

CAPSIGRANY. m. Aucell un poch més petit que una guatlla, de color gris, que no 's deté en lo continent més que 'ls dos mesos del estiu. *Abejaruco.* Mollicepe, is. | La persona ridícula, tonta ó de tracte enfadós. *Zoque, abejaruco.* Hebes, etis.

CARAGOL. maquina. Tornillo pera treballar los llimadors. *Caracol.* Cochlea.

CARAU. exp. admirativa. *Caramba.* Hui!

CARAU QUE 'T TOCH. expr. admirat. *Caramba.* Hui!

CARNAVAL. CARNESTOLTAS.

CARQUINYOLI. m. Tros de pasta molt torrada, feta ab farina, ou, sucre y ametllas. *Bizcocho.*

CARRADOR. A. adj. Qui fá carrachs ó carra'l suro pera ferne taps. *Carrador.* Quadrator, is.

CASA DE CARITAT. Establiment ahont se recullen los pobres sens amparo. *Casa de caridad, de beneficencia, hospicio.* Hospitium, ii.

CASUALTAT (PER). fr. CASUALMENT.

CAVAFEMS. m. lor. GRAPAS. Supl.

CEL. SE PENSA TOCAR LO—AB LAS DENS. loc. Se diu del qui està envanit de lo que fá ó diu y 's créu superior als altres. *Estar engruido como gallo de cortijo, pensar tocar el cielo con los dedos, picar muy alto.* Sese super alios inaniter extollere.

CEL OBERT. CELOBERT.

CELEBRAR CONTRACTE MATRIMONIAL. loc. Autorisar ab escriptura pública 'ls pactes sobre que s'ajusta un matrimoni. *Celebrar capitulos matrimoniales ó contrato matrimonial.* Pacta matrimonialia concelebrare.

CIRERETAS DE PASTOR. CIRYA DE PASTOR.

CLAU DINAL. Lo clau gros que serveix pera clavar fortament las bigas y demés fustam de mòla resistència. *Clavo de chifla.*

CLAVELL DE AGOST. *Tageta.* Tageta, m.

CLAVELL DE SANT ISIDRO Y DE POM. planta. *Clavel de ramillete.* *Dianthus barbatus.*

CLAVELL MORESCH ó MORISCO. *Tageta.* Tageta erecta.

CLAVELLETS. planta. *Viscaria oculata.* Viscaria oculata. | *Clavel dentado.* *Dianthus signensis.*

CLIMA MUDAR DE—. fr. Que 's diu quant al-

gú s' ha posat malalt en alguna part, y passa à altra pera trobar millora. *Mudar de aires, de clima, de atmósfera.* Valetudinis causa coelum mutare.

CNEF. m. Dèu dels egipcis, criador del mon segons ells; era representat baix la figura de un home de cara blavenca, un ceptre à la ma y un magnífich plumall al cap. *Cnef.* Cnef, is.

COLRE Y CÔLRE. v. a. ant. CÔLDRA.

COLZADA. f. Angul, revolta. *Recodo, ángulo, revuelta.* Sinus, us; angulus, i. | Cop de colze. *Codazo.* Cubiti, ictus; ictus cubito impactus. | Mida de la ma al colze. *Codo.* Cubitum, i.

PEGAR COLZADA. fr. fam. Tocar à algú pera que adverteasca en alguna cosa. *Dar del codo.* Cubito aliquem admonere.

COLZADURA. f. La part del sarment ajagada. *Codadura.* Propago, inis.

COLZAR. v. a. Fér fér colze. *Acodillar.* Informam subiti flectere.

COLZE. m. La part exterior del bras ahont fa le joeh los dos ossos de que 's compon. *Codo.* Cubitus; cubitum, i; cumbo; ancon, nis.

ALSAR Ó AIXECAR LO COLZE. fr. fam. Bèurer mòlt vi. *Levantar de codo ó el codo.* Pocula exhaurire; altè bibere.

APRETAR LO COLZE. fr. fam. Assistir al moribundo. *Apretar ó hincar el codo.* Animam agentì auxiliò esse; moribundo auxiliari, assistere.

COP DE COLZE. COLZADA. 2.

TOCAR AB LO COLZE. fr. PEGAR COLZADA.

XARRAR PELS COLZES. fr. fam. pera denotar que's parla mòlt. *Hablar por los codos ó por las coyunturas.* Garrire, loquacem esse.

COLZEJAR. v. a. Pegar colzadas. *Dar del codo.* *codear.* Cubitis ictus impingere. | Mòurer ab freqüència 'ls colzes. *Codear.* Cubitis motare, agitare.

COLZEJAT, DA. p. p. *Codeado.* Cubitis ictus impactus; cubitis agitatus.

COLEO. m. COLEX.

COMBAT. DEIXAR FORA DE— fr. Quedar algú inútil pera la pelea. *Estar ó quedar fuera de combate.* Inutilis reliqui praelio.

CONEXIÓ. f. y derivats. CONNEIXIÓ.

CONSELL. CRIDAR À— fr. *Convocar, llamar á consejo.* Concilium convocare.

CONSELL. ASSISTIR A.— fr. *Concourrir*, assistir al *consejo*. In consilium adesse.

CONSENTIR. (NO) v. a. No admétter, oposarse, contradir. *Dissentir*, *contradecir*, *no conformarse*. Discrepare alicui in aliqua re; discordo, as.

CONTRAPARET. f. arquí. Qualsevol paret baixa que per refors se posa al rodador de un edifici. *Contrapared*, *contramuro*, *falsa braga*. Antemurale, is.

CORRELIGIONARI. adj. Lo qui es de la mateixa religió ó del mateix partit que un altre. *Correligionario*. Correligionarius, ii.

CORRETGER. v. a. CORREGIR.

CORRETGERSE. v. r. ESMENARSE.

COUDINAR. m. Sól anar acompanyat de la paraula *rúa*, y significa certa diversió de las criaturas que fan volent imitar lo còrurer menjar. *Comidilla*. Ludus puellorum esculam simulando.

CRANELLERA. f. Chorrera. Decursus.

CRÉIXER COM LOS NAPS. fr. Tornar á ménos, anar perdent la salut, etc. *Andar de pie quebrado*, *ir cuesta abajo*, *de capa caída*. Ad inopiam devenire; valetudine, etc. minui.

CRISPADURA. f. CRISPATURA.

FÉR CRÉURER. fr. met. S' usa quant algú s' ha deixat enganyar tontament. *Engatusar*, *embair*, *engañar*. Seduco, is.

CROMO-LITOGRAFIA. f. Mode de estampar ab colors. *Cromo-litografia*. Ad imprimendum ars quædam.

CUAJADURA Y CUEJADURA. f. Remenament de cua. *Coleo*. Candæ agitatio.

CUL ROIG. GULROIG.

CULITXOS. m. pl. COLITXOS.

CURTIENT, A. quí. Calificació donada á una substància pulverulenta en forma de extracte; color roig-pardós, sens olor, sabor amarch y un poch agre, soluble al aygua y esperit de vi é insoluble als olis fixos. Es lo principi astringent dels vegetals, y per la propietat que té de formar ab la gelatina un principi insoluble y casi incorruptible, 'ls blanquers la emplean pera adop de las pells. *Curtiente*. Vegetalis substantia ad macerata coria conservanda.

CUSSULÀ. m. Certa classe de roba de teixit mòtil durador. *Cosoll*. Tola gossypini.

CUYDADO. (NO PASSAR) loc. No tenir cap congoixa ni pesa. *Estar*, *dormir á pierna suelta*, ó *ten-dida*. Tranquillè vivere.

D

ANAR DARDELL. fr. Oscilar alguna cosa que vólta sobre algun eix. *Oscilar*, *temblar*, *bambolear*, *bambalear*. Trutinor, aris.

DAVASSALL Y DEVASSALL. m. DILUVI, INUNDACIÓ.

DEFRONT. adr. ll. *Enfrente*, *en faz*, *cara á cara*, *en presencia*, á rostro. E regione; in conspectu.

DEIXATABLE. adj. Lo que's pót deixatar. *Desleible*, *desatable*, *disoluble*. Solubilis.

DESAPROPIACIÓ. f. DESAPROPI.

DESAYGUAR. v. a. Fér eixir la aygua de algun punt ahont està detinguda. *Desaguar*, *desguazar*, *esguazar*. Exaqueo, as.

DESEMBOSCARSE. v. r. Llevarse l' embós. *Desembozarse*, *desarrebujarse*, *desarrebózarse*. Faciem delegere.

DESENCRESPAR. v. a. Desfer los rissos del cabell. *Desenorespar*, *desrizar*, *descrestar*. Descrispo, as.

DESENVOLTURA. f. DESINVOLTURA.

DESPRÉS DE AIXÓ. loc. Sense pérdrer un moment després de lo que s' indica. *En seguida*, *de seguida*, *luego*, *luego despues*. Continuó.

DESSÁMAR. adv. ant. De aquesta part del mar. *De aó*, *de esta parte*, *de la banda ó parte del mar*. Cis mare.

DETENTOR, A. adj. DETENTOR.

DÈU. ANÀRSER Á LA DE. fr. que serveix pera despedir moralment á algú que molesta. *Irse en hora buena*; *en paz*; *á la paz de Dios*. In malam crucem abire.

DEVALL. adv. ll. DAVALL.

DEYTAT. Encara que's pren per Dèu y deessa, 's diu també de tot ser diví. *Deidad*, *dívinidad*, *nú-*

men. Deitas, atis. || met. poet. L' objecte de nostra passió. *Deidad. Divinitas, atis.*

DISSIPELA. f. Inflamació de la sanch detinguda en los vasos del cútis. *Erisipela, erisipula.* Erysipelas, atis.

DORMIR AL RAS. fr. Dormir al seré al camp. *Dormir al raso, al sereno, al descubierto, á la intemperie, ó la inclemencia.* Subdiò, subdivalè dormire.

DRET Á DRET. m. adv. En *derechura, en direccion, directamente, derecho.* Rectè, vià rectà. || *Passant per la dressera. Echar por el atajo, ir en derecera.* Compendio viam unire.

LO DOBLE. m. adv. AL DOBLE.

DONAR LLOCH. fr. Proporcionar medis á algú pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar pié, margen, lugar, ocasion.* Expedio, is.

SI DONAS ANS DE MORIR, APARELLAT PERA SUFRIR. refr. Aconsella no fér donació abans de la mort. *Si das antes de morir, no te faltará sufrir.*

DISPESA. f. DESPESA.

DIVIDIT, DA. p. p. *Dividido, diviso. Divisus.*

E.

EIXALAR. v. a. Llevar las alas als aucells. *Desalar. Pennas auferre.* || *Escursárlashi. Acortar, acorzar las alas.* Pennas decurtare.

EIXALAT. p. p. y adj. *Desalado; acortado de alas.* Ablatus, decurtatus pennis.

ESTAR UN POGH AIXALAT. fr. ter. Estar un poch borracho ó tenir lo cap calent per causa del licor. *Andar, ir calamocano, tener reservado ó callado; no estar para firmar.* Aliquantum vino madens.

EMBOGAR. v. a. Cubrir ó fér de boga 'ls sitials de las cadiras. *Hacer, recomponer los asientos de enea ó espadaña.* Sedilia typhis confici.

EMBOVAR. v. a. EMBOGAR.

EMBOYRARSE. v. r. Cubrirse la atmósfera de boyra y per extensió dels núvols que tapan lo sol. *Aneblar, anieblar, anublar.* S' usan igualment com recíproch. Obnubilo, as.

EMBUTXACAR. v. a. Ficar en la butxa. *Em-*

bolsar, meter en la faltriguera. In crumenam cadere. || **EMBOSSAR.** 1.

ENCERCOLAMENT. m. La acció de posar cercols á las bótas. *Enarcamiento, enarcar.* Arcus dolia actio constringendi.

ENDANYAMENT. m. La acció de endanyar algun mal ulcerós. *Encrudecimiento, recrudecimiento, enconamiento.* Irritatio, nis, exulceratio, nis.

ENDERREIR. v. n. y derivats. *ENDERREIR.*

ENDOLCIR. v. a. y derivats. *ENDOLCIR.*

ENMORTALLAR. v. a. Cubrir als difunts ab la mortalla. *Amortajar.* Amiculo emortuali defunctos involvere.

EMPETTIR. v. a. y derivats. *AIXIQUIR.*

ENFUISME. m. Extremada puresa en parlar. *Enfuisimo.* Loquendi affectatio puritatis.

ENMANTELLAR. v. a. Cubrir ab mantell. *Encapotar.* Clamyde cooperire.

ENMIRALLAR. v. a. Reflectar lo mirall. *Espejar.* Reflecto, is.

ENRASTELLAMENT. m. La acció de enrastellar. *Rastilladura, rastrilladura.* Staminis inpectine ordinatio. || **ENFILAMENT.**

ENRASTELLAR. v. a. Posar ordedament l' urdit de la pessa en lo rastell pera plegarla degadament. *Rastillar, meter la urdimbre en el peine.* In pectine stamen ordinare. || **ENFILAR.**

ENTRESENYA. f. SENTA en totes sas accions, y SENYAL. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

ES. f. Nom de la vigéssima lletra del nostre abecedari. *Ese.* Littera s nomen hispanicum.

ESBLAMAR. v. a. També s' usa com recíproch. *SUBTAR.* 3.

ESCAHINAR. v. n. *CACAREJAR.* 4. || v. r. Cridar molt fort fins á quasi escanyarse. *Desgañir, desgañirse, desgañitarse, desgargantarse.* Vociferor, aris, raucio, is.

ESCAMAR. v. a. Picar los dits, escarmentar. *Escamar, escarmentar, desazonar, exacerbar.* Escerbo, as. || **ESCAMNAR.** || met. *ENVERGONTIR, MATXACAR.*

ESCARBAT BUNYIGUER. ter. *ESCARBAT MENDUSSEL.*

ESCLET, A. adi. ter. Net, clar, resplendent. *lluhent. Nitido. Nitidus.*

ESCRITURA DE TERS. Escritura en forsa de la

quant se posava presa à la persona que en ella així s'obligava. *Escritura de tercio*. Scriptura sic dicta.

|| Purgar la escriptura de ters la permanència de la escriptura ab clàusula guarentigia per espay de 40 dias en la cúria dels tersos ahont s'inscrivía en le llibre al efecte de preparar la execució. *Purgar la escriptura*. Scripturam expediri.

ESCUAT. m. Moneda que ha tingut vários valors, però éra considerada ordinàriament pel valor de dos duros: vuy representa 10 rals. *Escudo*. Moneta aurea, argentave, constans, etc.

ESPERNALLA. f. Planta.

ESPINYARSE. v. r. *Rabiar de envidia*. Envidiam corripit.

ESTAR ESPINYARÉS. fr. fam. *Rabie; rabie*. Præsci.

ESTAR ASES EN EL. fr. *Estar primparat, en perill*. *Estar en tangenillas, al cuer, á punto de...* Prope adesse.

ESTELLALLENYA y ASTELLALLENYA f. Se diu en algunas parts del tascó que serveix pera partir llenya. *Cuña*. Cuneus, ei.

ESVERAT, DA. adj. Atolondrat que obra sense reflexió per causa de massa vivesa. *Alborotado, atolondrado, aturcido, tronera, tolondron*. Conternatus. || Esfereit, perturhat, qui obra per temor. *Amilnado, atronado, atemorizado*. Territus.

EXCUSA. f. y derivats. ESCUSA.

EXPENDICIÓ. f. La acció y efecte de expendir. *Expendicion*. Expenditio, nis. || Despatx y venda de alguna cosa. *Expendicion*. Venditio, nis.

EXPENDIR. v. a. Donar al públich, véndrer. *Expendir*. Expendo, is.

ÉXTASI. m. ÉXTASIS.

F.

FAHÉ DE TRABALL. m. OFICIAL. 1.

FAHENADA. f. ter. FEYNA.

FELLONIA. f. Acció indigna y desleial. *Felonis, desleial, traicion, villania, perfidia*. Perfidia, m.

FÉR SALAT. fr. met. é irónica. Dures mases fins emborutxades. *Embrognes, embourbasse; embrouille*. Vina guasta cans.

FIGURANSA. f. Acció y efecte de figurarse algú una cosa. *Figuracion, imágen*. Figuratio, nis. || **SEMBLANSA.**

FILOMENA. f. ant. Ancell. *ROSSETVOL*.

FIRMESA. f. La propietat de ser fort, constant. *Firmesa, seguridad, constancia, fortaleza*. Firmistas, atis. || *Energia, fortaleza del esperit*. *Firmeza, energia*. Robur, firmitas animi. || *Refors*, lo que constitueix la forsa de alguna cosa. *Firmeza, apogo*. Firmementum, i.

FLÀMORA. f. Via estreta y llarga que es de colors molt vius, disposats en porcions iguals de cada color, ressaltant així més que las altres vies llisas de la mateixa tela. *Flámula*. Flammulae, arum.

FLICAR. v. a. PEGAR.

L' ASE 'M FLICH. exp. fam. *Peste! Mala peste*. Crobrum.

JO 'T FLICH. exp. fam. *Caramba*. Hui!

FLORICOL. m. ter. COL Y FLOR.

G.

GALLDINDI. m. GALL DINDI.

GANGA. f. Lo que ab poch cost es adquirít. *Ganga*. Facilis adquisitio.

BUSCAR UNA GANGA Ó PRIMA. Procurar proporcionarse utilitats ó ventatjas ab poch treball. *Andar á caza de gangas*. Acquisitionem facilem venari, querere.

GARBO. (AB) Ab gràcia y manya. *Garbosamente, airosamente, donosamente*. Venusté.

ESTAR GAT. fr. *Estar borratxo*. *Estar hecho un cesto, haber pillado una mona, un lobo, un cernicalo*. Ebrium, vino madidum esse.

GATELL. m. Fusta del arbre així anomenat de que s' en fan cadires y altres mobles; en lo antich servia un bastó de eixa fusta pera simbolisar la presa de possessió de una heretat, terras, etc. *Cier-la clase de madera*. Lignum quedam.

GAYTER, A. adj. Qui toca la gaita é cornamusa. *Gaitero*. Tibicen, inia.

GIALDER. m. Barraca formada de bastons alguns tant separats, dits de la qual s' hi penja la pesca pera secarla, etc. *Gialder*. Hagalis quedam.

GRAPAS. f. pl. ter. Instrument de ferro en forma forcada de dos, tres ó més puntes. *Ganchos, arpas.*

GRUXUT, DA. adj. Gros. 1. 2. || Lo que es doble ó té molta grossària. *Grueso, doble, craso.* Crassus.

GRÚMOL. MUSCLO. 1. || TALLARINA.

GUILLÀRSELAS. expr. ter. Fugir, escapar-se de algun lloch ahont corria perill algué que ha fét mal. *Tomar el tole, el portante, las de Villadiego; escabullirse, zafarse.* Evadere, disparere.

GUINO. m. ter. PILLO. PILLET.

GURRUPASSA. f. ter. BORRADURA.

H

HABERSE DE VÉURER. fr. Denota que 'l fi de alguna cosa no se sab de cert encara que's traslluhesca. *Estar por ver; no me digas oliva hasta que me veas cogida; desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

L' **HOME** QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR. ref. que denota sér molt fácil descobrir al mentider, perque no pót retenir en la memòria totes las mentidas que inventa, contradihentse molt sovint. *El mentir pide memoria; más presto se coje al mentiroso que al cojo.* Memoria fallit mendaces.

I

ICTERICIARSE. v. r. Posarse malalt ó pèndrer lo color de la ictericia. *Ictericizarse.* Ictero segrotare, icterum simulare.

INADVERTIDAMENT. adv. m. Ab inadvertència. *Inadvertidamente.* Imprudenter.

INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertencia.* Imprudentia, æ.

INFUSORI. m. med. Instrument de or, plata, platina, etc. en figura de embut, lo broch del qual, que es molt llarch y còrb, s' aplica á las venas

pera infundirhi substàncias medicinals. *Infusorio.* Infusorium, ii. || pl: zool. Animalets de molt diverses espècies, entre 'ls quals se compreen los que 's desarrowllan en las infusions animals ó vegetals, y sols poden apercebirse per medi del microscopi y per aixó s' anomenan també micascòpics. *Infusorio, animalículos microscópicos.* Infusoria, microscopica animalia.

J

JA, JA. Interjecció que té diferents usos, però sempre indicant que no 's créu ó 's posa en dubte lo que altre diu: no obstant de que cada significaci podria tenir vários sinònims en castellá, se tradheix generalment: *Ya, ya.* Numquid.

JUDICATÒRIA. f. L' acte de jutjar. *Judicacion, judicatura.* Judicatio, nis.

À **JUDICI.** loc. Al conèixer, parer ó dictàmen de algué. *À juicio, al parecer, al dictàmen.* Subjudicio.

L

LATS. m. ant. LLASTRE.

LIBERT, A. adj. LLIBERT.

LLAMPARÓ. m. Cordill que emplean los noys pera fér ballar la baldufa. *Cordel, cordetejo, cordon.* Funiculus, torulus, i.

LLANSADÍS Y LLENSADÍS, SA. adj. Se diu del arma ó instrument que's tira contra l' enemich. *Arrojadizo.* Missilis.

LLANKETA. f. d. de llanxa. *Lancheta, góndola.* Cymbula, æ.

LLEGIR PODER-CÀTEDRA. fr. ant. PODER POSAR Ó TENIR CÀTEDRA.

LLEMBRUSCH, CA. adj. ter. Se diu de la criatura de geni áspre y repelós. *Quiquilloso, repeloso, áspero, de mal genio, desabrido.* Ingenio asper, difficilis.

LLEVETG Y LLEVEIG. m. LLEVEN.

LLICÈNCIA ABSOLUTA. La que's dóna ab

soldats en testimoni de haver complert lo temps del servey: y també la que's dóna al oficial que s' excloheix del exèrcit per una felonia ó cosa indigna que ha comés, com també al que demana 'l retiro per la massa edat ó altres motius. *Licencia absoluta*. *Militaris dimissio absoluta*.

LLICÈNCIA TEMPORAL. Lo permís que 's dóna als militars pera podersen anar per cert temps á sas casas ó ahont tingan gust de anar. *Licencia temporal*. *Militaris dimissio temporalis*.

LLICENCIAR ALS SOLDATS. fr. Donarlos la llicència absoluta ó temporal. *Licenciar los soldados, las tropas*. *Milites dimittere*.

LLISCADÍS, SA. adj. BELLISCÓS.

LLIURANSA. f. DESLLIURAMENT.

LLÚCIA. COM SI 'M DIGUÉSSES. fr. ter. Indica 'l despropòsit que algú coneix ó créu que hi ha en alguna proposició que se li fá ó en lo que se li diu no volentho créurer. *Como ahora llueven albardas; cuando vengan los nazarenos*. Ut olitellæ nunc é cælo decidunt.

MI

MA FORADADA. met. Se diu del qui dissipa 'ls béns sense reflexió. *Maniroto, pródigo*. *Prodigus*.

MALPAPER. m. DESSERVEY, DESATENCIÓ, DESPRECI.

MANDO. (BAIX DE SÒN) fr. *À su mando, á sus órdenes, á su gobierno*. Sub ordine.

MANGALA. f. Bastó ab capsadura de or, plata, etc., que es insígnia de autoritat. *Vara*. *Auctoritas, atis*. || La que portan los metges ó particulars pera sortir de visita ó á passeig. *Baston*. *Virga concinna*.

MANSÁS, SA. adj. S' aplica á las béstias moltíssim mansas. *Mansísimo*. *Valde mansuetus*.

MAR. (EN BONA — TOTHO ES BON MARINER) ref. Denota que la execució de una cosa no té mérit, quant es fácil ó las circumstàncies la favoreixen. *Viento en popa y mar bonanza, navegaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto*. *Haud digna laudis quæ facillima sunt*.

MARIA LLUISA. MARIALLUISA.

MATAFRABES. m. bot. Género de plantas de las quals fôrma tipo cert arbust de Méjich. *Juliana*. *Juliana, ss*.

MÁTALASCALLANT. GATAMAULA.

MATRIMONI MORGANÁTICH. Se diu del matrimoni efectuat entre un príncep ó princesa y una altra persona de inferior condició. *Matrimonio morgánico, de la mano izquierda*. *Matrimonium in quo persona princeps nubit cum inferiore*.

MENTIR DESCARADAMENT. fr. MENTIR PEL COLL.

MIGRAT, DA. adj. Fastidiat, neguitós. *Desazonado, fastidiado, aburrido*. *Morosus, curâ presus*.

|| MÚSTICH.

MIGRAT (ESTAR.) fr. Consumirse, estar impacient. *Desazonarse, concomerse, pudrirse, aburrirse, no hallarse*. *Curâ angi, premi*.

MITJDIA. m. SUR Ó SUT.

MOGUT ANAR-Ó EIXIT. *Andar ó estar en zelos, estar caliente, apetecer el coito*. *Catulio, is*.

MOJADA. f. MUJADA.

MOLINET DEVENT. MOLÍ DE VENT.

MOLT QUI-ABARCA Ó AGAFA POCH ESTRENY. ref. Que significa no poderse donar cap degudament á moltes cosas á un mateix temps. *Quien mucho abarca poco aprieta; la codicia rompe el saco*. *Qui nimium appetit omnia amittit*.

MORELLA ROQUERA. MORELLAROQUERA.

MUDEM DE NOVES. loc. *Volbamos ó doblemos la hoja*. *Negotium in aliud tempus differre*.

N

NORDESTEJAR. v. a. naut. Fér que la brújula decline del nort cap al est. *Nordestear, nordestar*. *Versum coeciam acus nautica declinari*.

O

OFENÓS, A. adj. ter. OFENSIU, OFENSOR.

OLIVELLA. f. Oliver bort. *Alheña, acebuche, oleastro*. *Oleaster, i*.

MEJOR. (OSSA) astron. Constelació que entre altres estrelles ne té set de més notables disposades casi del mateix modo que las de la Ossa Major encara que ab més petites distàncies. *Osa menor*, *bo-cina*, *cinosura*, *carro menor*. Cynosura; ursa minor.

P

PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. que denota que 'l mal que uns han fets es castigat ó imputat á altres. *Pagan justos por pecadores; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera*. Tibicen vapulat coquo peccante.

PARÉIXER. (AL) exp. Al comú sentir. *Al parecer*. Judicio generale.

PARTERIR Ó PERTERIR. v. a. RABIR.

PATARRELL, A. adj. Rabassut. *Rebolludo, redoblado, membrudo, rehecho, rechoncho*. Lacertosus.

PAS. (A UN) loc. Davant, molt prop. *Á los ojos, á la vista, á paso*. Ante oculos, in conspectu.

PELLAR. v. n. S' usa també com recíproch. Posar pell, cicatrisarse una llaça, ferida, etc. Es ven que pròpiament no té traducció literal al castellà, y no obstant de que no té la mateixa significació primitiva que CICATRISAR, aqueixa es la ven que pot únicament donarnos la correspondència. *Cicatrizar*. Cicatrico, as.

PÉNDRE LA INICIATIVA. fr. Sér lo primer en tractar ú obrar sobre de algun assumpte. *Tomar la iniciativa; abrir paso ó camino*. Incipere.

PÉRDRE L' OREMUS. fr. Pérdre la paciència, no poder sufrir més. *Perder el oremus, los estribos, la paciencia; salir de quicio, de sus casillas*. Patientiam rumpere; molestia afficere.

PETACA Ó PETRACA. f. Espécie de cistreta de cuyros ó de fusta guarnida de ells. *Petaca*. Coriaceum camillum. || Capsa de forma oblonga de cuyro, palla ó altra matèria en que s' hi posa 'l tabaco de fumar. *Petaca*. Theca, æ.

PERA Ó PER AQUÍ EN ALLÀ. loc. adv. *Á rio revuelto*. Turbatus rebus.

POCH Á POCH. (ANAR A) fr. Anar caminant ú

obrant ab pausa. *Ir ó andar lentamente, despacio, paso á paso, poco á poco, poquito á poco*. Pauillatim agere; pedetentim ambulare.

POLIVÍRIA. f. Nom que's dona á la dona que té més de un marit á un mateix temps. *Poliviria*. Poliviria, æ.

PREMURA. f. PRESSA, PRESTESA, PROMPTITUD.

PRESAGIAR. v. a. y derivats. AUGURAR.

PRÉSSECH GABAIG. Espécie de préssech de color morat y de pinyol també molt morat: es un poch agre. *Albérchigo*. Persicum malum.

PRINCIPAL. (VERBE) loc. ant. *Tomar á pechos*. Summa contentione rem suscipere.

PSEUDÓNIM. m. SEUDÓNIM.

Q.

QUOLCOM, COLCOM Ó QUALCOM. proa. indef. ALGÚ.

R

RÁFAGA. f. Bufada forta de vent que para luego. *Ráfaga, bocanada de viento*. Aëris subitus et vehemens flatus.

RAHÓ SOCIAL. La firma que adopta una casa de comers pera las cartas, lletres, valors, etc. y es lo nom ab que 's coneix y designa. *Razon social*. Designatio mercatorum societatis.

RAMPONYA. m. y f. ter. Se diu de la criatura que sempre plora ó no està contenta. *Lloron, gemidor, gimoteador*. Nimens in fletu.

RASTRE. (NI) loc. NI BASSA, NI PÒLS.

RECOGITAR. v. n. ant. Reflexionar, pensar ab maduresa moltes vegades sobre un mateix assumpte. *Recapacitar*. Recogito, as.

RELATIVAMENT. adv. m. De un modo relativo. *Relativamente*. Relativè.

REMATO. m. arquít. Adorno en lo vértice ó coronament de algun edifici ú obra de arquitectura. *Remate*, cima. Cacumen, imis.

REPLENAR. v. a. Umplir una cosa per altra vegada. *Bellenar.* Iterato adimplere. || r. Menjar ab desmesurada abundància. *Bellenarse, atracarse.* Infarcior, iris. || **VARGIR.** || Fér que s' posen més apretats los objectes que conté un local, eyna, etc. *Re llenar, apretar.* Constringo, is.

REQUERRE. v. a. ant. REQUERIR, GALANTEJAR.

RESCLIM Y RESCLUM. m. Lo tuf que fan las carns ó altrás cosas que comensan á passarse, ó que estan pudridas. *Husmeo, tufo, tufarada.* Fœtor, is.

RETENIRSE. v. r. Abstenirse de lo que s'ana-va á dir ó fér, sentse gran violència. *Detenerse, retenerse.* Sese retinere.

RETORCIMENT. n. Lo tom ó volta que 's dò-na á lo que 's retors. *Retorcimiento, retorcedura, retorcijo.* Contorsio, retorsio, nis. || **CONTORSIÓ.**

RETORSIÓ. f. CONTORSIÓ. || **RETORCIMENT.** en lo supl.

RETRUNFAR. v. a. Jugar un trunfo superior al que ha jugat una carta de trunfo. *Retriumfar, refallar.* Triumphaliorem chartam ludere.

RETRUNFO. m. Lo trunfo que 's juga y guanya al que está jugat. *Refallo, retriumfo.* Folium lusorium triumphalius.

REVENTARSE 'L CABALL. fr. Morir lo caball per causa del gran cansaci violent que promou la dilatació dels vasos sanguíneos, fins á esclatar-se. *Reventarse el caballo.* Equum lassitudine mori.

RIATA. f. ARRIATA, RIADA.

RUCH. LO-PÓRTA PICAROL, LASOMERA TAMBÉ 'N VÓL. ref. Que denota las pretensions que té un de poch mérit y vól sér considerat com qui té mérit: també pera expressar que un desitja capritxosament lo que altre té. *Hasta los gatos quieren zapatos.* Aliorum bona cupiditare.

RUNFLA. f. Se diu de la série de cartas de un mateix coll, ab que s' ha de jugar: y per extensió de tota multitut de cosas col·locadas de una en una. *Runflada, runfla.* Equarum rerum series.

S

SALAMPIÓ Y SELAMPIÓ. m. ter. XARRAMPIÓ.

SARDINETA. f. XANGUST.

SAVALL. m. Se diu del cach que 's cria en la carn. *Gusano.* Vermis, is.

SEGUIT. (PER UN) exp. Sens interrupció ni irregularitat. *Seguidamente, regularmente.* Ordinariè.

SELLA DE TROSSA. m. ant. Espécie de sella bona pera un viatge llarch. *Silla de alforja.* Ephippium gaucos.

SELVATGÍ, NA. adj. Se diu del animal que viu en los boscos. *Selvagino, selvoso, selvático, silvestre, salvaje.* Silvosus, selvaticus.

SIVILLA Y SIVELLA. f. CIVELLA.

SOFOCH. m. y derivats. SUFOCH.

SOLIXENT. m. La part del orient. *Levante.* oriente. Oriens, tis.

SOL-LÍCIT, A. adj. y derivats. SOLÍCIT.

SOLS. (NI TAN) expr. Significa ni encara, considerant cantitat, proporció, etc. que no siga de temps; però sí posat davant de un substantiu de temps. *Ni siquiera, ni amm.* Necquidem.

SUBSTRÀURENSE. v. r. Deslliurarse de algun perill, fugir de la jurisdicció de algú burlant sas requestas. *Sustraerse.* Se substrahere. || **APARTARSE.**

SUTILISAR. v. a. y derivats. SUTILISAR.

SUSTENTACLE. m. L' objecte que sosté alguna cosa. *Sustentáculo.* Sustentaculum, i. || **FONAMENT.**

SUTRACH. m. SOTRAGADA.

VÉR SOTRACHS. fr. SOTRAQUEJAR.

T

TALLARSE. v. r. vulg. ESPIFIARSE.

TALÚSSIS. m. TALÚS.

TAU. m. ter. TALP.

TELA INGLESA. XAGRÍ.

TERRAL. m. y adj. Se diu del vent que ve de la part del continent. *Terral, viento de tierra.* Ventus é terra perfians.

TENTO. (AB) m. adv. AB TINO.

TRANQUIL. (ESTAR.) fr. met. Dormir segur, viure sens cuydados. *Estar, dormir, etc. a pierna suelta ó tendida.* Absque curis vitâ frui; in utramvis aurem, in utrumvis oculum dormire.

TRONS FERSE—ó ¿NO 'T FARÁS TRONS? fr. fam. FERSE REPICAR.

TRUTIL (ANAR Ó ANÁRSEN Á SAN) fr. TIRARHO TOT Á RODAR, ANÁRSEN Á RODAR.

U

USUFUYYT. m. USDEFUYYT.

ULEMA. m. Nom dels doctors de la llei entre 'ls turchs y 'ls cossos de que forman part, sas funcions són explicar lo Coran, presidir los exercicis religiosos, vigilar la educació dels prínceps y administrar justícia. *Ulema.* Ulema, æ.

V

VARONÍVOL. adj. VARONIL.

VÍBORA. f. Reptil que té 'l cap triangular y aplanat, la cua curta y obtusa y las dents agudissimas, en las dos mandíbulas, en forma de agullas foradadas per dintre; de manera que al introduhir-se en un cos deixan surtir lo veneno que s' escampa instantáneament causant accidents terribles y à voltas la mort. La mossegada que dona es més ó ménos activa segons lo clima, estació, individu y part mossegada, influhinthi molt no obstant la impressió moral. *Víbora.* Vipera, æ.

VOLANDERA. f. BOLANDRERA.

Á LOS SRES. SUSCRITORES.

En el transcurso de esta obra se han experimentado algunas pequeñas interrupciones debidas á fortúitos accidentes , cuando no por exigirlo la naturaleza misma de su trabajo ; pues el grande acopio de voces y locuciones con que se ha aumentado sobre su primera edición , ha originado infinidad de diligencias , consultas y estudio acerca de los términos de uso vigente ó antiguo que faltaban á la primera impresion de dicha obra. Asi es que , no habiendo ahorrado medio para que nuestra edicion saliera enriquecida con un nuevo caudal de palabras y correcta como deben serlo obras tales , nos hemos visto en la precision de entorpecer la regularidad de la publicacion , confiando en que los señores suscritores lo dispensarian , al considerar que solo ha sido con el fin de presentar este libro con la mejoría y perfeccion posible.

Habiendo , pues , terminado la publicacion del Diccionario catalan con la correspondencia castellana y latina por D. Pedro Labernia , nos toca anunciar la segunda parte , ó sea el **Novisimo Diccionario de la lengua castellana con la correspondencia catalana** , redactado sobre el del mismo autor ; pudiendo asegurar que se publicará con toda regularidad , puesto que al efectuar los trabajos para la primera parte se han podido precisamente acaparar los del **Novisimo Diccionario** que será el mas completo que hasta hoy haya visto la luz pública ; por que además de los estudios que de mucho tiempo á esta parte viene haciendo una sociedad de literatos , se han consultado los diccionarios mas adelantados y completos.

Facilmente se deja comprender la importancia y utilidad que esta nueva publicacion encierra no solo para todos los españoles en general , por cuanto será el diccionario mas completo de la lengua española , superando en términos á todos los demás , si que en particular para los catalanes que muy ventajosamente tendrán en él , despues de la clara definicion de las voces , la correspondencia en su lengua nativa , lo que hará resaltar á su comprension en el instante el significado exacto y preciso de la palabra que quieran estudiar.

Los Editores.

NOVÍSIMO DICCIONARIO CASTELLANO-CATALAN.

PROSPECTO.

El Diccionario es el archivo de la lengua. Y el último diccionario debe por por consecuencia ser el mejor ó por lo menos el mas completo.

La publicacion que hoy emprendemos no tiene por objeto aumentar el número de ediciones, ya considerable, que del Diccionario de la lengua castellana se han hecho mas ó menos calcadas unas sobre otras.

Nuestra tarea es en verdad de interés para el público en general y para el público catalan en particular.

Hé aquí sus ventajas efectivas:

1.ª Con la adquisicion de nuestro *Novísimo Diccionario*, se podrá tener la seguridad de hallar reunidos en una sola obra, todos los diccionarios hasta aquí publicados incluso los suplementos y vocabularios, y debidamente sanados de muchos de sus defectos.

2.ª Se tendrá un aumento de voces sobre las que contienen los mismos que no ha de bajar de 20,000.

3.ª Además, se tendrá la correspondencia catalana:

Basado principalmente en esta parte nuestro *Diccionario* en el que con tanta aceptacion del público español dió á luz el ilustrado D. Pedro Labernaia, creemos prestar con ello un servicio á nuestro Principado, cuyos naturales si bien tienen el deber, como españoles, de conocer el idioma nacional, no es menor el que les impone la pequeña patria, que un dia lo fué grande y que tiene tambien un idioma que nunca morirá por mas que se diga y se haga.

No nos toca á nosotros enumerar las buenas cualidades de nuestra obra; el público, juez imparcial y recto, sabrá apreciarla como acostumbra con los libros que le reportan notoria utilidad.

La presente edicion del *Novísimo Diccionario castellano-catalan* formará dos tomos de igual volúmen que la primera parte ó sea *Diccionario catalan-castellano* en igual forma y tamaño que este, y al mismo precio se repartirán entre entregas semanales sin ninguna clase de interrupcion.

